Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
III
E
30
NAPOLI

ALPHONSI TOSTATI HISPANI EPISCOPI ABVLENSIS

PHILOSOPHI THEOLOGI,

Ac Pontificij Iuris, Cæſareique conſultiſſimi, necnon linguæ Græcæ, & Hebraicæ peritiſſimi

Commentaria in Quintam Partem MATTHÆI;

ANTEQVAM IMPRIMERENTVR CORRECTA, DVM EXCVDERENTVR diligenter reuiſa, ac demum impreſſa a quamplurimis erroribus expurgata.

Addito Quadruplici Indice copioſiſſimo, fideliſſimoq;

PER R. P. F. PAVLINVM BERTI LVCENSEM ORD. EREMIT.
S. Auguſt. Congregat. Lombardiæ Sacræ Theologiæ Lectorem, & S. Iacobi Florentiæ Priorem.

Ad COSMVM II. Magnum Hetruriæ Ducem IV.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

VENETIIS, M DC XV.
De Licentia, Superiorum, & cum Priuilegijs.

ALPHONSI TOSTATI
EPISCOPI ABVLENSIS.
COMMENTARIORVM
In Euangelium Matthæi.

PARS QVINTA.

CAP. XVIII.

Mar. 9 Luc. 9. Inf. 19. Mar. 9 Luc. 19

IN illa hora acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum, dicentes: Quiſputas, maior eſt in regno cælorum? Et aduocans Ieſus paruulum, ſtatuit eum in medio eorum, & dixit: Amen dico vobis, niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Quicunque ergo humiliauerit ſe, ſicut paruulus iſte, hic eſt maior in regno cælorum. Et qui ſuſceperit vnum paruulum talem in nomine meo, me ſuſcipit.

IN *illa hora*. Deſcripta ſuperius fundatione Eccleſiæ in fide, hic ponitur eius fundatio in operatione. Dirigitur autem operatio noſtra per virtutem moralem: ideo ponuntur hic aliqua documenta Chriſti circa aliquas virtutes morales. Et quia virtutes non ſunt eædem omnium hominum, ſed ſecundum varios ſtatus competunt diuerſæ virtutes, ſicut iuxta Ariſtot. non eſt eadem virtus boni viri, & boni ciuis: ita cum in Eccleſia ſint tres ſtatus, ſcilicet, actiuorum, contemplatiuorum, & prælatorum, deſcribuntur primo virtutes actiuorum, ſecundo contemplatiuorum ſequenti capitulo, tertio virtutes prælatorum infra 20. cap. Prima in duas, quia primo ponitur fundamentum virtutum, & ſecundo ædificium deſuper conſtructum ibi. *Et qui ſuſceperit.*

In Eccleſia tres ſtatus.

An iſta ſint continuata ad præcedentia. Quæſt. I.

QVæritur, an iſta fuit continuata ad præcedentia. Aliqui dicunt, quo non; quia Marc. nono capitulo ponuntur iſta: & tamen non ponuntur poſt præcedentia, ſed ambo ponunt iſta poſt illa, quæ habentur ſupra de annunciatione mortis Chriſti: & tamen magis videtur ſtandum ordini duorum, quam vnius.

Dicendum, quod hic eſt ordo cōtinuus neceſſario, quia litera oſtendit hoc. Nam dicitur in litera: In illa hora acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum: ergo neceſſe eſt referri ad præcedentia, ſcilicet, quod in illa hora, in qua facta ſunt præcedentia, facta ſunt hæc: ergo ordo eſt continuus, & etiam D immediatus, ſcilicet, quod non interciderint inter iſta, & præcedētia aliqua, quæ narrentur ab aliquo Euangeliſta. Quod autem dicitur de duobus Euangeliſtis contra vnū, non eſt argumentum. Si enim non apparet ex ratione literæ aliquis ordo, magis præſumetur pro ordine, quem ponit vnus, & tamen ſi ex litera vnius oſtendatur, quod ille voluerit deſignare, quod ille ſit ordo, magis ſtabitur illi, quam tribus, eo quod ordo narrandi non innuit res tali ordine contigiſſe, quali narrantur, ſed quod omnia E illa quæ narrantur acciderunt, & quia Matthæus oſtendit hic in litera, quod fuerit iſte ordo rerum geſtarum, quem ipſe tenet, cum dicit: In illa hora acceſſerunt: ergo tenendus eſt iſte ordo, & non Marci, & Lucæ.

Amplius dicendum, quod non repugnat ordo Matthæi A ordini Lucæ, & Marci, quia illi ponunt iſtud poſt denunciationem paſſionis Chriſti nullo interpoſito. Matthæus autem ponit etiam ſupra denunciationem paſſionis Chriſti: ſed in hoc differt, quia ipſe inter illam denunciationē, & hanc literam interpoſuit de ſolutione didrachmatis, quod illi non fecerunt: ſed hoc non fuit quaſi vellent illud ponere in aliis locis librorum ſuorum, ſed quia ſimpliciter tacuerunt. Si autem alicubi ponere voluiſſent, poſuiſſent hic tenentes eundem ordinem, quem Matthæus. B Et ita quantum ad ea, quæ expreſſerunt, tenuerunt eundem ordinē omnes tres, ſed Matth. interpoſuit id quod addidit, quia ille fuit verus ordo geſtarum rerum, & ita omnes tres concordant in ordine. Circa primum dicitur. *In illa hora.* Ideſt, in illo tempore, aut paulopoſt, quam geſta ſunt præcedentia, vt dictum eſt præced. quæſt. *Acceſſerūt diſcipuli ad Ieſum* ſ. omnes duodecim Apoſtoli, quia de aliis ſeptuagintaduo, non eſt nunc ſermo. *Dicentes, quiſputas.* Interrogatio eſt, & accipitur quiſputas, i. quis, C & non, vt aliqui inſipienter legunt, quod ſint duæ dictiones, & ſit ſenſus quis putas maior eſt? i. quem de nobis putas maiorem eſſe? Nam hoc non quærerent diſcipuli a Chriſto, erat enim inſania, & eſſent valde reprehēſibiles, quia crederent, quod Ieſus neſciebat hoc determinate, ſed quod coniecturare poterat, vel credere, & ita innuerent eum non eſſe Deum, quia neſciret omnia, & tamen ipſe oſtenderat immediate ante contrarium reuelans Petro ea quæ in corde habebat, ſ. quod ille petere volebat de didrachmate, & etiam dixit ei illa, quæ abſente eo geſta fuerunt, ſ. quod exactores petiuerant ab eo didrachma. Prædixit etiam futura contingentia, ſ. quod inueniretur ſtater in ore piſcis primo aſcendentis, per quæ ſufficienter oſtendebat ſe ſcire omnia occulta tam præterita, & præſentia, quam futura: peræterita, vt petitionem exactorū, præſentia, vt cogitationem Petri, quando volebat loqui de didrachmate: futura, vt de piſce aſcenſuro. Non ergo loquerentur nunc diſcipuli ſic. Secundo, quia ſi putarent ipſi, ꝙ Chriſtus neſciebat per certitudinem, ſed credendo nichil valeret ſua diffinitio, & ita non curarent ipſi quærere ab eo: ergo credebant, ꝙ ipſe certe illud ſciebat. Tertio, quia Chriſtus redarguiſſet eos, ſi taliter ab eo peterent, & tamen non arguit. De hoc enim, ꝙ vnus alteri ſe præponere volebat, arguit eos, monens ad oppoſitum.

De hoc, ꝙ aliquem defectum ſcientiæ poſuerunt in eo nõ F
arguit eos, ergo non erant increpabiles, ſ. ꝙ non errauerãt
in hoc. Quarto, quia ipſi putabant, ꝙ in poteſtate Chriſti
erat facere maiorem aliquem, vel minorem in regno cæ-
lorũ, ſicut infra 20. petiuit mater filiorum Zebedæi, ꝙ fa-
ceret Chriſtus vnum filiorum ſuorum ſedere ad dextrã,
& alium ad ſiniſtram in regno ſuo, quod vocatur regnum
cælorum, ergo non putabant Chriſtum dubitare quis eſ-
ſet maior: & ita nõ accipitur quiſputas. vt ſint duæ dictio
nes, ſed vt ſit vna dictio, ideſt quis, ſed illa eſt adiectio, vt
quiſnam, & quiſpiam, & quiſquam. Hoc autem fit, quia
quis teneri poteſt relatiue, interrogatiue, infinite, & per
adiectiones iſtas determinatur ad vnum iſtorum modo-
rum. Nam quiſputas, & quiſnam, ſolum tenentur inter-
rogatiue ſecundum conditionem dictionum, cum quib.
componuntur, quiſpiam, & quiſquam tenentur infinite
ſolum, & ita de aliis eſt, ideo hic, & vbicumque debet acci
pi quiſputas pro quis interrogatiuè. *Maior eſt*. ſ. de no-
bis. Nam non quærebant de aliis, cum iſta quæſtio oriatur
ex contentione, quæ præceſſerat inter eos. *In regno cælorũ.*
Ideſt in regno tuo, quod vocatur regnum cælorum, i. quis
noſtrum maior erit in eo? *Et aduocans Ieſus*, i. ad ſe vo-
cans, erat enim non longe ab illis paruulus quidam, quẽ
ad ſe vocauit Ieſus, & poſuit in medio eorũ. *Paruulum.*
ſ. ætate, *Statuit eum*. i. poſuit. Et eſt ſtatuit. præteritum, de
iſto, as: quod eſt præſentare, vt dicitur, indicio iſti, & Luc.
2. dicitur: Vt ſiſterent eum domino, i. præſentarent, & nõ
eſt præteritum de ſtatuo quod ſignificat fundare, iuxta il
lud. 1. Aeneidos. Vrbem, quam ſtatuo veſtra eſt. *In medio
eorum*. ſ. omnium duodecim, vt melius illum viderẽt. *Et
dixit*. Dans nunc doctrinam poſtquam præſuppoſuerat
ſenſibilem oſtenſionem ducendo puerũ in medio. *Amen
dico*. i. in veritate, vel certe, aut ſecure, modus enim affir-
mandi eſt, & interdum iurandi. *Niſi conuerſi fueritis*. ſ.
ab elatione, quam tenetis. Eſt doctrina cum comminatio
ne, qualem audire decebat viros rudes, qui non mouen-
tur, niſi a forti impreſſione, i. vos quæritis, quis veſtrum
maior eſt in regno cælorum, ego autem dico vobis, quod
niſi depoſueritis hanc ſuperbiam ſtultam, non ſolum nõ
eritis ibi maiores, ſed etiam neque intrabitis vnquam
illuc. In quo oſtendit, quod elati nimis erant. Et ve-
rum eſt, quia ſuperbia erat putare ſe maiores in regno
cælorum. *Et efficiamini ſicut paruuli*. ſ. humilitate, & nõ
ætate, quia hoc erat impoſſibile. Neque etiam in pruden
tia, quia hoc erat deteſtabile, ſed quantum ad elationem,
quia paruuli nullam habent, non enim cognoſcunt quid
ſit honor, ideo magna non ambiunt, neque aliquem ſta-
tum, aut honorem cupiunt, & hoc euenit eis propter con
ditionem ætatis, ſ. ignorantiam. Hoc autem debet nobis
ineſſe propter conditionem virtutis, quæ comprimat mo
tum elationis. *Non intrabitis in regnum cælorum*. i. in vi-
tam æternam, quæ eſt regnum cælorum, eo quod ſancti,
qui ſunt in vita æterna regnant, & tamen manent in cæ-
lo, ideo regnum cælorum dicitur, ideſt, quod in cælo erit.
Quicumque ergo humiliauerit ſe. Multa enim ſunt, in
quibus paruulis ſimiles eſſe debemus, & in omnibus illis
Chriſtus volebat nos imitari illos: præcipuum tamen in
quo vult, quod eos imitemur, eſt humilitas, ideo dicit, ꝙ
humiliemur. *Sicut paruulus iſte*. ſ. qui nec ſe aliquid ma-
gnum exiſtimat, aut magno honore dignum, ſicut vos æ-
ſtimatis de vobis, neque aliquem honoris gradum ambit
ſicut vos ad magna anhelatis, cum quiſque velit eſſe ma-
ior in regno cælorum, velle enim facere opera, quibus me
reatur quis effici in regno cælorum maior virtutis eſt: vel
le tamen maiorem eſſe in regno cælorum ſuperbiæ eſt: iõ
neque cum meritis, neque ſine meritis debet quis habere
oculum ad hoc, vt ſit maior in regno cælorum, vel quod
præcedat determinate ad talem, vel talem, vt pote ad A-
gatham, vel Catherinam, aut Hieronymum. Reſpectus
iſte non ex charitate, ſed ex tumore mentis naſcitur. *Hic
eſt maior*. i. erit maior, ſ. per iſtam humilitatem merebi-
tur fieri maior in regno cælorum.

*Quomodo eſt verum, quod in illa hora acceſſerunt diſcipu
li ad Chriſtum. Quæſt. II.*

QVæritur circa hoc quod dicitur, in illa horà acceſſe-
runt, quomodo ſit hoc verum.
Dicendum, ꝙ accipitur hora hic large nõ prout
eſt determinata pars præciſi temporis, ſed pro paruo tpe,
& ita quæ eodem die geſta ſunt, poſſunt dici facta eadem
hora, & tñ pro præſenti non eſt certum, an in eadem ho-
ra, præciſe acta fuerint, poterat. n. eſſe, ꝙ in eadẽ hora, qua
finitum eſt negocium didrachmatis, fuerit hoc. ſ. ꝙ quan-
do Petrus veniret de ſoluendo didrachma dando ſtaterẽ
pro ſe, & Chriſto præced. cap. conuenerint omnes diſcipu
li ad Chriſtum, & fuerit ibi iſta collocutio. Nam omnib.
G duodecim præſentibus factum eſt hoc, vt dicitur Mar. 9.
Sed dicendum, ꝙ Mat. omiſerit hic aliquid, narrans ſolum
finem rei. Nam antequam accederent nunc diſcipuli ad
Chriſtum, fuerat inter eos diſcrepatio de maioritate. Et
iſta quæſtio fuit inter eos in via abſente Chriſto, i. quia for
te præcedebat eos ſolus vadens, vel ſequebatur. Et quan-
do intrauerunt in Capharnaum, & fuerunt in domo, vo-
cauit eos Chriſtus, & dixit ea, quæ habentur hic: ſic dici-
tur Marc. 9. & venerunt Capharnaum, qui cum domi eſ-
ſent interrogabat eos, quid in via tractabant, & illi tace-
bant, ſi quidem inter ſe in via diſputauerant, quis eſſet il-
lorum maior. Eſt autem dicendum, quod ordo iſtorũ ta-
lis fuit, quando Chriſtus erat in Galilæa dixit diſcipulis,
quod moriturus eſſet, & reſurrecturus præcedenti capitu
lo, & poſt hoc veniebat in Capharnaum, quæ etiam eſt ci
H uitas Galilææ, & dum eſſet in via antequam intraret in vr
bem, quærebant cõtendendo diſcipuli, quis eorum maior
eſſet, cum autem intrarent per vrbem Capharnaum ante-
quam venirent in hoſpitium. occurrerunt eis collectores
didrachmatis, qui tunc a caſu per vicos diſcurrebant colli
gentes tributa, & accedentes ad Petrum dixerunt ei, magi
ſter veſter non ſoluit didrachma, & cum intraſſent domũ
noluit loqui Chriſtus de contentione, quæ fuerat in via,
ne Petrus præoccuparet eum loquendo de didrachmate,
cum potius ipſe vellet præuenire Petrum, quia hoc erat
conueniens propter cauſas poſitas præcedenti capitulo, di
xit de didracmate totum quod habetur præcedenti capi-
tulo, & miſit Petrum ad ſoluendum, & antequam ipſe re
diret, de ſolutione nichil dictum eſt a Chriſto, ſed cum
venit Petrus propoſuit Chriſtus quæſtionem, dicẽs: quid
I tractabatis in via? nam omnes duodecim ſimul erant,
quando iſta Chriſtus dixit Marc. nono capit. & dixit quid
inter vos tractabatis in via, & ita contentio iſta prius in-
cepit, quam negocium didrachmatis: illud tamen prius
fuit terminatum interciſa cõtentione illa: ideo Matthæus
poſuit prius totam narrationem didrachmatis: deinde a-
diecit de contentione.

*Quomodo ſtat quod dicitur, quod diſcipuli acceſſerunt
ad Chriſtum, quia videtur contradictio in Euangeli-
ſtis. Quæſt. III.*

QVæritur, quomodo ſtat quod dicitur, quod diſci-
puli acceſſerunt ad Ieſum, nam videtur non ſtare,
non enim ipſi acceſſerunt, ſed Chriſtus eos vo-
K cauit, ſic dicitur Mar. nono, & veniunt Capharnaum, qui
cum domi eſſent interrogabat eos, quid in via tractabatis.
Item videtur in oppoſitum etiam, quod nõ acceſſerint ip-
ſi ad Chriſtum quærendo aliquid, ſed potius Chriſtus vi-
derit cogitationes eorum, vt dicitur Luc. nono, intrauit
autem cogitatio in eos, quis eorum maior videretur: at Ie
ſus videns corda illorum apprehendit puerum, & ſtatuit
in medio.
Dicendum, quod quantum ad veritatem ſenſus omnes
tres Euangeliſtæ concordant, & tamen propter modum
narrandi videtur varietas, & tñ veritas plana eſt iuxta nar
rationem Marci, qui non habet aliquam ſuppletionem,
& litera aliorum erit exponenda iuxta literam eius. Sic. n.
fuit, ꝙ qñ diſcipuli veniebant cũ Chriſto, vt intrarent in
Capharnaũ, veniebat ipſe ſeorſum, vel præcedens, vel ſub
ſequens, forte enim orabat, & diſcipuli veniebant ſeor-
ſum

ſum omnes duodecim, & ibi cœpit inter eos cõtentio, quis ipſorum maior eſſet, & in hoc altercabantur, quouſque introierunt Capharnaum, cum autem introierunt, occurrerunt in vico exactores didrachmatis Chriſto, & diſcipulis, & accedentes ad Petrum dixerunt ei: magiſter veſter non ſoluit didrachma, & cum intrarent in domum illico Chriſtus ad Petrum locutus eſt de didrachmate, & fecit, quod ſolueretur ſtater, qui erat in ore piſcis, vt dicitur præced. cap. cum autem Petrus veniſſet a ſoluendo, erat Chriſtus in domo cum omnibus diſcipulis, & tunc conuocans eos, dixit: quid tractabatis inter vos in via? & ipſi erubuerunt dicere, & tunc Chriſtus aduocans paruulum ſtatuit in medio eorum, dicens: niſi conuerſi fueritis, &c. Hæc enim litera ſic plane tenenda eſt, quia iſta eſt veritas hiſtoriæ. Quod autem dicit hic Matth. quod acceſſerunt diſcipuli, in quo innui videtur, quod non vocati fuerint, ſed ipſi venerint. Dici poteſt vno modo, quod verum eſt, quod acceſſerint, non quidem, quod ipſi accedere vellent ad aliquid quærendum, ſed quod Chriſtus vocauit eos ad ſe, vt interrogaret ipſos, & tunc ipſi acceſſerunt vocati ab eo.

Secundo poteſt dici, quod acceſſerunt non quidem, ꝙ ipſi accederent. ſed quod cogitationes, & diſcordię eorum accedebãt ad Chriſtum, quia ipſe nouerat eas, & iſtæ pulſabant eum, vt deberet vocare eos, ne vltra procederet in eis iſta contentio.

Tertio poteſt dici, quod nullo modo acceſſerunt diſcipuli ad Chriſtum, & tamen oportuit, quod Matth. talem ordinem, & modum narrationis faceret: eo quod ipſe voluit eſſe breuiloquus: nam cum Chriſtus introducatur ponens diffinitionem in iſta contentione Apoſtolorũ à Mat. neceſſe eſt, quod aut introducatur ipſe vocãs illos ad hoc, quod loquatur eis de hac re, aut ipſi accedentes ad eum, & proponentes quæſtionem, vt habeat Chriſtus in quo diffiniat. Si autem primum modum teneret Matth. neceſſe erat, quod enarraret contentionem, quæ fuit inter eos in via, & quomodo poſt introitum in Capharnaum ipſe vocauerat eos, & dixit: quid inter vos tractabatis, ipſi vero tacerent, & Chriſtus tunc introduceret paruulum, ſicut enarrat Mar. Matt. tñ breuis eſſe vult: ideo, vt euitet totã enarrationem, introducit eos quærentes, vt ſtatim ponatur determinatio Chriſti. Et non eſt in hoc contrarietas, quia intentio Euangeliſtarum eſt ſñiam Chriſti fideliter ponere, & quia ſententia Chriſti eſt, per quam deprimuntur illi ab elatione, ſiue introducatur iſta per viam quæſtionis Apoſtolorum, ſiue per viam vocationis eorũ factæ a Chriſto non curant Euangeliſtæ, quia hoc non facit aliquid ad rem: & tñ hoc eſt, ꝙ qui breuius narrare vult, neceſſe eſt, ꝙ teneat aliam viam introductionis materiæ, vt rem ipſam intelligibilem reddat. Sic ſolitus eſt facere ſæpè Matt. patet. n. circa ſuſcitationem filiæ principis ſynagogæ, nam Mar. & Luc. referunt, ꝙ antequã puella moreretur, venit pater ad Chriſtum, dicens: Domine filia mea in extremis eſt, veni & pone manum tuam ſuper eam, & Chriſtus aſſentiens precibus eius ibat cum eo, & cum iret, superuenerunt nuncij ad principem ſynagogæ, dicentes: filia tua mortua eſt, noli vexare illum, & Ieſus ait, noli timere, crede tantum, & ſalua erit. Marc. quinto, & Luc. octauo. Sed Matth. dixit, ꝙ princeps ſynagogæ, dixit: Dñe filia mea modo defuncta eſt, veni, & pone manum tuam ſuper eã, ſupra 9. & tñ non dixit ſic pater puellæ: nam non erat mortua, qñ ipſe venit ad Chriſtum. Nã ſi mortua eſſet non veniſſet putans, quod non poſſet eam ſuſcitare. ſicut dixerunt ſuperuenientes nuncij, puella mortua eſt, noli vexare illum, & tñ Matth. habuit neceſſario dicere ſic, quia ipſe voluit euitare totam longitudinem narrationis, quomodo venerit pater puellę ante mortem eius, & petiuit ꝙ Chriſtus iret, & poneret manũ ſuã ſuper illam, & eo eunte, ꝙ venerint nuncij, dicentes eam eſſe mortuam, & ꝙ non vexaret Ieſum faciendo venire, & totam reliquam narrationem: volens incipere ab eo loco, ex quo puella mortua ſcitur, & quoniam precibus patris Chriſtus introducitur faciens miraculũ cum incipiat a puella iam mortua, neceſſe eſt, ꝙ introducat patrem rogantem pro filia defuncta, & nominantem, & ita dixit: filia mea modo defuncta eſt, ſic dicit Aug. lib. de Concor.

A Euangeliſta in præſenti, quia voluit euitare longam narrationẽ, ꝗ poſuit Mar. incepit a medio, & ideo neceſſe fuit, ꝙ introduceret diſcipulos accedentes ad Chriſtum, cum non dixerit, ꝙ ipſe vocauerat illos. Et iſta eſt vera cauſa. De vtraque tamen dicit Chryſ. concordando hæc, ſ. Matthæus dicit, quod acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum dicentes: Quiſputas maior eſt in regno cælorum? Non enim ab initio narrationem incipit, ſed tacuit de intelligentia Saluatoris circa diſcipulorum cogitationes. Ponit aliam concordiam deinde, dicens: quamuis poſſit intelligi, ꝙ ea, quæ ſeorſum cogitabant, adducebant ad eum, i. quia omnia ita erant ei nota, ac ſi ei dicta fuiſſent.

Quarto aliqui dicunt, ꝙ poteſt eſſe vtrunque verum, ſ. diſcipuli Chriſti quæſierunt ab eo: Quiſputas maior eſt in regno cęlorum? & ꝙ hoc tacuit Matthæus, & tunc ponen-
B tur oĩa, quæ ponit Mar. ſ. ꝙ in via contenderant, & deinde in domo vocati ſunt a Chriſto dicente, quid tractabatis in via? Et ipſi tunc quæſierint a Chriſto, quis eorũ maior eſſet in regno cęlorum, quod Matth. tacuit. Sed dicendum, ꝙ non ſtat conuenienter aliqua poſitio niſi tertia. De prima patet, quia dicebatur, quod ipſi acceſſerunt, nõ tanquam ipſi ad eum euntes, ſed quaſi ab eo vocati: ſed tunc diceretur ſolum, ꝙ acceſſerunt, & non ꝙ interrogauerunt: & tñ hic ponitur, ꝙ interrogauerint, ſ. dicentes: Quiſputas maior eſt in regno cælorum? ergo non innuit Matth. ꝙ acceſſerint quaſi vocati, quia tunc audirent loquentem Chriſtum, & nichil ipſi quærerent, ſed ꝙ acceſſerint quaſi venientes ad quærendũ ex intentione aliquid à Chriſto. Secunda poſitio non ſatis ſtat, quia nimium eſſet ſenſus extortus, quia dicerentur acceſſiſſe ad Chriſtum
C dicentes hæc, quia hæc, quæ cogitabant nota erãt Chriſto ac ſi ipſi accedentes dicerent ea illi, nam ſic ſemper nos diceremur accedere ad Chriſtũ, quia omni tempore cognoſcebat eorum cogitationes. Quarta etiam poſitio non eſt ſatis conueniens, quia deſignatur, ꝙ iſti quæſierint hæc à Chriſto: & tamen Mar. 9. oſtenditur, ꝙ non ſolum nichil quæſierint, ſed etiam ipſi interrogati erubuerint reſpondere ad quæſita, ſ. & interrogabat eos quid in via tractabatis? & illi tacebant, & tunc ſequitur quõ Chriſtus eis tacẽtibus vocauerit paruulum, ergo non eſt concedendum, ꝙ aliquid quæſierint. ſed Matt. introduxit ſic volens enarrationem longam effugere, vt dictum eſt, quia non poterat aliter facere. Sed obucietur, quia tunc poneretur falſum ab euangeliſtis, ſi enim diſcipuli nichil quæſierunt a Chriſto, & Mat. dicit, ꝙ quæſierint, falſum aſſerit. Dicendum
D ꝙ voces deſignant verum, vel falſum, ſecundum ꝙ deſeruiunt intellectui, & ita attendenda eſt intentio vtentiũ vocibus ad hoc, ꝙ dicatur, ꝙ falſum, aut verum dixerint, alioquin enim ſi rigor verborum attendatur, multa falſa eſſent, quæ non iudicantur falſa, ſic enim dicimus. Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum. Et tñ neque aures, neque oculi a Deo ſunt. Sed non ſcriptura illa falſa, qm̃ intentio loquentis eſt aliud deſignare, & ita circa euangeliſtas eſt. Veritas enim, & falſitas in illis attendenda eſt circa ea, quæ ſunt de intentione eorum. Eſt autẽ intentio eorum oſtendere facta, & dicta Chriſti: & ideo ſi circa illa aliquis variaret ab altero in ſubſtantia facti, falſum eſſet in altero eorum: modi tñ introductionis ad enarrandum illud factum, vel ſententiam Chriſti, non eſt de intentione euangeliſtarum, ideo ẽt ſi circa illud vnus
E variet ab altero, nemo mentitur, quia licet conſideratis rebus, quæ narrantur abſolute falſum diceretur, tñ quia illa non ſunt de intentione præcipua euangeliſtarum, non dñ eſſe verum, vel falſum in variatione illa, ita vt aliquis narratorum reprehenſibilis ſit. Sic patet in ſuſcitatione puellę filiæ archiſynagogi, quia ibi intentio euangeliſtarum eſt oñdere, ꝙ Chriſtus ſuſcitauerit puellam illam precibus patris. Quod autem pater venerit ante mortem puellæ, vel poſt, vel ꝙ talia, aut talia verba dixerit precando, non eſt de intentione principali Euangeliſtarum, & quod vnus ſic enarret, alius aliter non eſt diſcordare eos, vel mentiri. Etiam ſi alter eorum dixerit aliter, quam res ſe habuerit, quia dixit rem aliter, q̃ ſe habeat, ſ. rem, quæ non eſt de intentione referentis, & ideo non eſt error, & ita Matt. dixit ibi, quod pater puellæ dixerit: Domine filia mea modo defuncta eſt: veni & pone manum tuam ſuper eã.

vt ſalua ſit, & ita dicit Aug.lib.de Concor. Euan. & ſi iſte modus exponendi non accipiatur, occurrent multæ difficultates, quas impoſſibile erit ſoluere.

Qui erant iſti diſcipuli, qui dicuntur nunc ad Chriſtum acceſſiſſe. Quaeſt. IIII.

QVæritur, qui erant iſti diſcipuli, qui dicuntur nunc acceſſiſſe ad Chriſtum.

Aliqui putant, quod fuerint omnes diſcipuli ſui eo, quod ponitur nomen diſcipulorum, quod eſt nomen generale. Pro quo ſciendum, quod diſcipulus a diſcendo dicitur, & quia omnes, qui veniebant ad Chriſtum, ſaltem, vt manerent cum eo, veniebant ad diſcendum, dicũtur omnes diſcipuli, & ita a principio dicuntur, ſeu vocabantur omnes, qui cum Chriſto erant. Deinde autem voluit ipſe ſpecialiter ſeparare duodecim ab alijs faciẽdo eos maioris dignitatis, & ideo dedit eis nomen ſpeciale, vocans eos Apoſtolos, Luc.6.ſ.vocauit diſcipulos ſuos, & elegit duodecim ex ipſis, quos Apoſtolos nominauit, cæteri autem manentes vocati ſunt diſcipuli. Et elegit Chriſtus poſtea ſpecialiter ſeptuagintaduos, quos ſolum nominauit diſcipulos. Luc.decimo cap. & manet iſta habitudo, quod ſeptuagintaduo ſemper vocantur diſcipuli, & non habent aliud nomen. Duodecim vero interdum vocantur Apoſtoli, & interdum diſcipuli, quia non perdiderũt nomen, neque conditionem diſcipulatus, licet fuerint facti Apoſtoli, & ideo quando vocantur abſolutè diſcipuli, eſt dubium, an intelligatur de ſolis ſeptuaginta duobus, vel tam de ſeptuaginta, & duobus, quam de duodecim, vel de ſolis duodecim. Et ideo aliqui dicunt, quod intelligatur de omnibus, tam Apoſtolis, quam cæteris.

Dicẽdum tamen, quod de ſolis Apoſtolis intelligitur. Primo, quia conditio quæſtionis eorum hoc indicat. Contendebant enim inter ſe, quis eorum maior eſſet, vel vt dicit hic Matth. aliud, ſ. quis maior eſſet in regno cælorũ. Et tamen iſta contentio non poterat pertinere ad ſeptuaginta duos diſcipulos, quia iſti fuerant à Chriſto conſtituti in inferiori gradu, & conſtituerat duodecim maiores illis, quos Apoſtolos nominauit, & ita nullus de ſeptuaginta, & duobus poterat eſſe æqualis alicui Apoſtolo, ergo non eſſet iſta quæſtio inter omnes diſcipulos, ſed neceſſe erat, quod eſſet inter ſolos Apoſtolos, quia de illis non fuerat aperte determinatum quis maior eſſet.

Secundo apparet, quia Marc. nono aperte ponitur, ꝙ ſoli duodecim vocati fuerint a Chriſto ad auferendum iſtam contentionem eorum, ſ. & reſidens vocauit duodecim, & ait illis. Si quis vult primus eſſe, &c. & tamen ſi alij ſeptuaginta, & duo contendiſſent in hoc, etiam vocaſſet eos ad increpandum, & erudiẽdum eos: ergo ſoli duodecim Apoſtoli contenderant de hoc.

Quomodo inſurrexit cogitatio, & contentio inter diſcipulos Chriſti de maioritate. Quaeſt. V.

QVæritur, quomodo inſurrexit cogitatio, & contentio inter diſcipulos Chriſti de maioritate.

Dicendum, quod aliquæ cauſæ extiterunt, ex quibus inſurgere poſſet: & tamen illæ non incitauerunt, ſed diabolus inuenta iſta occaſione, mouit corda eorum ad hanc contentionem, & maxime fit hoc circa viros bonos, vel qui aliqualiter proficiunt in virtute, nam diabolus nititur deijcere eos ab illo bono, & primo tentat eos de communioribus vitiis, ſ. carnalibus. Si autem contra illos impetus ſuperauerint, tentat eos de inani gloria, & deſiderio principatus. Sic dicit Cyrillus. Inſidiatur diabolus multimode diligentibus optimam vitam. Eſt ſi quidem per carnales illecebras obſidere valeat alicuius mentem affectus voluptatum exacuit. Si quis autem hos effugerit laqueos, cupidinis gloriæ ſuſcitat paſſionem. Eſt autẽ morbus inanis gloriæ proprius virorum bonorum, vel qui in virtute creſcunt, quia in eis propriam materiam habet. Nam mali non habent de quo glorientur, ſed de quo erubeſcant, & ideo non vexat eos malum hoc, boni vero, qui virtutibus pollent, honore digni efficiuntur, ideo diabolus illis ingerit hoc deſiderium habita occaſione, nunquā

F enim diabolo tentandi occaſio deeſt: & quando ſemel tẽtat, ſiue ſuperet eum, ſiue ab eo ſuperetur, rurſus tentare nititur, ſi permittatur, & promptiſſimam tentandi occaſionem inuenit.

Nam ſi ſuperans diabolus hominem in vitia deiecerit, vlterius ad deſperationem tentat, quaſi vitia euadere non poſſit. Si autem ab homine ſuperetur, tentat eum de inani gloria, quia ex hoc, quod vitia ſuperauit, honore dign⁹ eſt, & quoniam in Apoſtolis carnalia vitia locum non habebant, tẽtauit eos diabolus de deſiderio maioritatis: hoc enim eſt vitium eorum, qui præeminent. Sic dicit Cyrillus, depaſcitur enim inanis gloriæ morbus, vt plurimum homines, qui præeminent alijs, & credendum eſt tentante dæmone incepiſſe hanc contentionem, quia etiam ad cætera vitia Apoſtolos incitabat. Sic enim interdum inci-
G tabat eos ad timorem, & deſperationem, & incredulitatem, vt fuit tempore paſſionis. Sicut dicitur Luc. 22. ait Dominus Simoni: Simon ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret, ſicut triticum, ego autem rogaui pro te, ne deficiat fides tua.

An iſta tentatio de maioritate fuerit vnius, vel multorũ Apoſtolorum. Quaeſt. VI.

QVæritur, an iſta tentatio de maioritate fuit vnius Apoſtoli, vel multorum.

Dicendum putant aliqui, quod non ſolum fuit quorũdam iſta paſſio, vel vnius, de quo aliqui ſolum Iudam culpare volunt, quia ille ſolus malus erat. Sic enim Chriſtus ait Ioan. ſexto, ego elegi vos duodecim, & vnus
H ex vobis diabolus eſt. Et Ioan. tertiodecimo dicitur: Vos mundi eſtis, ſed non omnes. Et vtrobique exprimit Euangeliſta, quod de Iuda illud dicebatur.

Sed dicendum, quod hic fuerunt duo, ſ. contentio, & contentionis origo. Quantum ad contentionem dicendum, quod omnes peccauerunt, aut plurimi eorum, contentio namque vnius ad ſeipſum eſſe non poteſt. Item, quia erat contentio de maioritate, & tamen nemo eſt maior ad ſeipſum, ſed ad alterum, ideo inter multos erat. Itẽ, quia Marc. nono dicitur, quod Chriſtus interrogabat illos, quid inter vos in via tractabatis. Et ſequitur. Si quidem in via diſputauerant quis eorum eſſet maior: ergo omnes in hoc diſputabant, & quantũ ad hoc omnes peccauerunt, quia contendere de maioritate vitium eſt. Et dato, quod aliquis eorum ſolus dediſſet originem huic rei
I incipiendo quæſtionem: cæteri debuiſſent illam euitare, & tamen inmiſcuerunt ſe in ea: ideo omnes contendebãt & peccabant.

De ſecundo poſſet dici, quod vnus tantum præſtaret originem huic rei, quia licet non poſſet eſſe contentio in vnico, origo tamen contentionis poterat eſſe ex vnico. Et hunc volunt quidam eſſe Iudam, qui malus erat. Sed obijcietur, quia Luc. nono dicitur: Intrauit autem cogitatio in eos, quis eorum eſſet maior, ergo non fuit cogitatio iſta vnius tantum, ſed multorum.

Dicunt ad hoc quidam, quod vnicus fuit, qui hoc cogitauit, & tractare incepit, & tamen ne Lucas videretur ſpecialiter accuſare vnum, dixit generaliter, quod intrauit cogitatio in eos. Sic dicit Cyrillus. Paſſio inanis gloriæ intrauit quendam diſcipulorũ: improbabile aũt puto oẽs diſci-
K pulos hanc ægritudinẽ incurriſſe, ſed vno eam paſſo, ne crimen aliquod Euangeliſta cõtra aliquem diſcipulorum machinari videretur, exprimit indeterminate dicens, intrauit cogitatio in eos. Sed dicẽdum, ꝙ non conſtat an orta fuerit quæſtio ex cogitatione vnius, vel multorum, & ideo teneri poteſt ad placitum, & tamen melius eſt accuſare vnum, quam multos, potiſſime, quando de vno cõſtat, quod eſt alias malus, de cæteris vero non.

Vnde fuit occaſio, vt oriretur contentio iſta inter diſcipulos. Quaeſt. VII.

QVæritur, vnde fuit occaſio, vt oriretur contentio iſta inter Apoſtolos.

Aliqui dicũt, ꝙ fuit propter ſolutionem didrachmatis, nã cũ ſolueret Chriſtus didrachma, Petrum ſolum poſuit dicens,

dicens, da eis pro me, & pro te, præcedenti capitulo, & inde putantes illi, quod Petrus cæteris præferretur a Chriſto, contendere cœperunt. Sic dicit Hieron. quia diſcipuli viderant pro Petro, & pro Domino idem tributum reddi tum, ex æqualitate precij arbitrati ſunt omnibus Apoſtolis Petrum eſſe prælatum. Vnde paſſi ſunt aliquid humanum, quod Euangeliſta deſignat, dicens: in illa hora acceſſerunt, &c. Secundo dicitur, quod fuit propter curationem arreptitij, quem non potuerunt curare diſcipuli præcedenti capitulo, nam poſtea dixit illis Chriſtus, quod propter incredulitatem ſuam factum fuerat, & tunc ipſi in alterutrum volebant culpam proijcere, quibuſdam dicentibus nõ fuit propter culpam meam, ſed tuam, & aliis è contrario, & inde ventum eſt ad hoc, quod contenderetur de maioritate. Sic dicit Theo. videtur autem hanc paſſionem ex hoc ortam fuiſſe, quia dæmoniacum curare nõ valuerunt, eis de hoc altercantibus, vno dicente, quod nõ propter meam impotentiam, ſed alterius curari non valuit, vt ex hoc accenſa contentio fuerit, quis eorum maior eſſet. Tertio dicitur, quod fuit propter tres diſcipulos, qui aſcenderant cum Chriſto in monte, cæteris relictis, quando transfiguratus eſt, præcedenti capitulo, nam videbantur cæteris haberi in maiori honore. Quarto dicitur, quod fuit propter Petrum cui Chriſtus dixerat, quod daret ei claues regni cælorum. Sic dicit Beda. Inde autem videtur orta diſputatio diſcipulorum de primatu, quia viderant Petrum, Iacobum, & Ioannẽ ſeorſum ductos in mõtem, ſecretumq; eis aliquod eſſe creditum, ſed & Petro ſecundum Matthæum claues regni cælorum eſſe promiſſas.

Sed dicendum, quod prima cauſa non ſtat, quia ſecundum illam neceſſe erit dici, quod contentio hæc orta fuerit in Capharnaum. Nam didrachma in Capharnaum petitum eſt, & ſolutum, vt patet præcedenti cap. ergo ibi orta eſſet quæſtio, & tamen conſtat, quod ante introitũ in Capharnaum orta fuit contentio, dum diſcipuli venirent per viam ad intrandum in Capharnaum. Sic patet Mar. 9. ſ. Et venerunt Capharnaum, qui cum domi eſſet, interrogabat eos, quid in via tractabatis? & illi tacebant, ſiquidem in via diſputauerant, quis eſſet illorum maior. Et ita non potuit oriri hæc contentio ex ſolutione didrachmatis. Sic dicit Beda. Sed prudens lector hanc inter eos quæſtionem etiam ante didrachma redditum inueniet fuiſſe verſatam, & ſumit probationem ex Marco, quam poſuimus. De aliis cauſis poteſt aliquo modo dici, quod fuerint cauſæ, ſed non habent omnes veriſimilitudinem. De ſecunda earum, i. curatione arreptitij patet, quia licet poſſet accidentaliter inſurgere iſta quæſtio, tamen non eſt ſatis veriſimile, quia ibi nihil apparuit magnitudinis, propter quod de poteſtate arguendum eſſet, ſed potius fuit aliquid, vnde omnes erubeſcerent. Item, & efficacius, quia tunc quæſtio iſta pertineret ad nouem tantum diſcipulos, nam ſoli ipſi fuerunt in curatione arreptitij: nã tres fuerunt cum domino in monte: ideo illi ſolum diſceptarent, ob cuius impotentiam euenerat, & conſequenter quis maior eſſet: & tamen iſta contentio fuit omniũ duodecim. Nam ipſos omnes Chriſtus vocauit ad increpandum, & emendandũ de hac re, Mar. 9. ergo non orta fuit inde contentio. De tertia earum, i. de aſcenſione triũ cum Chriſto in montem etiam non ſatis videtur, quia quantũ ad hoc tres ſunt æquales, & ita, vel nemo eſt maior oĩbus vel tres ſunt maiores, & capita ſimpliciter, & tamen quæſtio fuit hic quaſi de vno, quis ſimpliciter omnibus maior eſſet ſicut dr̃ hic: Quiſputas maior eſt. & Mar. 9. dicitur: ſi quidem in via diſputauerant, quis eorum maior eſſet, & Luc. 9. intrauit cogitatio in eos, quis eorum maior eſſet. Ergo oportet aſſumi occaſionem huius rei ex aliquo, in quo vnus videretur cæteris præferri.

Dicendum ergo videretur, quod fuerit quarta iſtarũ poſitionum, ſ. quia Petro contulerat Chriſtus claues regni cælorum, ſupra 16. ibi enim Chriſtus videtur honoraſſe Petrum ante cæteros, dicens eum ſolum beatum, ſ. beatus es Simon Bariona, quia caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus. Quod de aliis non dixit. Etiam ſingulariter ad eum dixit: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Licet enim Eccleſia non ædificata fuerit ſuper Petrum, laus tamen erat Petro, quod ſuper A petram confeſſionis ſuæ fundaretur. Etiam, quia dixit ei ſoli tunc. Tibi dabo claues regni cælorum, & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis, quod ſonabat in eo magnam poteſtatem, & ei ſoli pro tunc traditum videbatur: ideo non immerito cæteri poterant putare Petrum fuiſſe eis prælatum, & ita contenderent. Hoc etiam conſonat verbis quæſt. huius, quia dr̃ hic: Quiſputa maior eſt in regno cælorum? & ibi Chriſtus dixit: Tibi dabo claues regni cælorum, & per traditionem clauiũ cælorũ videbatur ei conceſſa maioritas quædam in regno cælorum, ergo hoc veriſimilius eſt, quam cætera.

Quare diſcipuli dixerunt Chriſto: Quiſputas maior eſt in regno. Quæſt. VIII.

B Quæritur, quomodo ſtat, quod dicitur hic, quod diſcipuli dixerint Chriſto: Quiſputas maior eſt in regno, & quare hoc dixerunt. Dicunt quidam, quod dixerunt hoc Chriſto præ verecundia: nam dolebant, quod Petrus fuiſſet eis præhonoratus, & tamen erubuerunt dicere, quare magis honoraſti Petrum, quam nos? & ideo dixerunt indeterminatè: Quiſputas maior eſt? Sic dicit Hieron. verecundati ſi quidem paſſionem confiteri, quam paſſi ſunt, non dicunt manifeſte, Petrum cur præhonoraſti nobis? ſed indeterminate interrogant: Quis maior eſt? Quando autem tres præhonoratos viderunt, ſ. Petrum, & Iacobum, & Ioannem in transfiguratione, nichil tale paſſi ſunt, quando vero in vnum ſolum contulit honorẽ tunc doluerunt. Et ita Hieron. vult, quod contentio orta ſit, eo, quod viderint ſolutum didrachma æqualiter, & ſi- C mul pro Chriſto, & Petro, & ibi ſolus Petrus honoratus eſt, vt dicitur ſupra q. 3. quando viderunt tres ſimul honoratos, quia non conſtabat, quem illorum præhonoraret, non doluerunt, ſed non fuit illa occaſio contentionis, quia præceſſit contentio ad ſolutionem didrachmatis, vt oſtenſum eſt eadem quæſt. Alij dicunt, quod diſcipuli dixerunt hoc Chriſto, non quidem excuſantes æmulationem, quam contra aliquem vnum haberent, ſed aliqualiter honeſtare volentes contentionem. Nam ipſi contenderant inter ſe, quis eorum maior eſſet, Marc. 9. & Luc. 9. & quia iſta maioritas videbatur intelligi de terrena maioritate, erubuerunt dicere ſe contendiſſe, de hoc, & dixerũt: Quiſputas maior eſt in regno cælorum? quaſi hoc honeſtius eſſet, & de hoc contendiſſent. Dicendum, quod hoc non ſtat, quia illud præſupponit, quod diſcipuli reſponderint ali- D quid dicẽte Chriſto, quid eſt, quod in via tractabatis? ſed non eſt verum, quia Marc. 9. dicitur, quod Chriſto dicente, quid eſt, quod in via tractabatis, illi tacebant, ergo nichil reſponderunt, & ita ponitur ibi. Si quidem inter ſe in via diſputauerant, quis eorũ maior eſſet, quaſi ipſi nichil reſpondiſſent, & Euangeliſta illud accipiat, ergo non eſt verum, quod dixerint, Quiſputas maior eſt in regno cælorum. Dicendum ergo eſt, ſicut dictum eſt ſupra quæſt. 3. quod diſcipuli nichil Chriſto dixerunt, Matthæus tamen dixerat, quod dixerant. Quiſputas maior eſt, &c. non quaſi volens innuere, quod diſcipuli hoc dixerunt, ſed volẽs introducere quæſtionem iſtam deciſam à Chriſto. Nam ipſe volebat increpare eos de elatione, quia contendebãt inter ſe, quis maior eſſet, ideo neceſſe fuit, quod fieret mẽtio, quod iſta quæſtio fuiſſet inter eos. Hoc tamen varie in- E troduxerunt Euangeliſtæ, quia modus introducendi non eſt de ſubſtantia rei, vt dictũ eſt ſupra quæſt. 3. & ita Marcus introduxit referens ſimpliciter veritatem rei; ſ. quod acciderit contentio iſti inter diſcipulos, & Chriſto quærẽte quid inter ſe tractaſſent, tacuerunt præ verecundia, & Chriſtus increpuit eos proponens eis id, quod ipſi tractauerant de maioritate. Matthæus autem introduxit quaſi ipſi quæſiuerint quis maior eſſet, vt haberetur mentio de quæſtione, & ſic videretur. At Ieſus videns corda illorum apprehendit puerum, & ſtatuit eum in medio. Ad veritatem tamen dicendum, quod nichil quæſierunt diſcipuli, ſed factum eſt, ſicut Marcus illud narrat, & tamen in hoc Lucas magis concordat Marco, quam Matthæo, dicens, quod intrauit cogitatio in eos, quis eorum maior eſſet. Et verum dicit, quia primo fuit cogitatio de hac maioritate in cordibus eorum: deinde fuit contentio vocalis, vt

Marcus refert. Et tamen, vt breuius diceret, dixit ſolum, quod intrauit cogitatio, & ſubiicuit cætera, & ideo conſequenter dicit, quod Ieſus videns corda eorum ſtatuit pue rum ſecus ſe. Nam verum eſt, quod non vidit ſolum Ieſus cogitationes eorum, ſed etiam ſciuit totam eorum cõtentionem, & quæſiuit ab eis, quid inter ſe tractauerant in via. Sed hoc nõ dixit Lucas, neque dicere debuit, quia dixerat ſupra, quod intrauerat cogitatio in eos, ac ſi nichil aliud fuiſſet, niſi cogitatio, & quia cogitatio eſt actus cordis, conuenienter ſubiunxit Ieſus videns corda illorum. Et ſi diceret, quod quæſiuit ab eis, non conuenienter diceret, quia præſuppoſuerat quaſi, quod ſolum fuerat cogitatio, & non aliqua contentio realis: ideo dixit, quod vidit corda illorum, & ita apparet, quod omnes tres Euangeliſtæ concordant in ponendo redargutionem quandam factam diſcipulis à Chriſto, ſed ſuper modo introducendi contentionem, quæ fuerat inter eos variant, quia modus introducendi non eſt ſecundum eos de ſubſtantia rei, quam narrare intendunt, & vnus introducit ſic, alius ſic, ſed veritas rei geſtæ, tam quantum ad rem narratam, quam quantum ad modum narrandi eſt, quam Marcus expreſſit.

Quid Matthæus per regnum cælorum intellexerit. Quæſt. IX.

QVæritur, cum Matthæus dicat hic: Quiſputas maior eſt in regno cælorum; quid intellexit per regnũ cælorum.

Aliqui dicunt, quod ſolum ſignificat maioritatem in terra: nam Matthæus voluit ponere eandem contentionem, quam ponunt Lucas, & Marcus: quia omnes eandem rem narrant, & tamen Marcus, & Lucas de maioritate terrena loquuntur, dicentes, quod inter ſe diſputauerant, quis eſſet illorum maior. Marc. nono, & Luc. nono, dicitur: Intrauit cogitatio in eos, quis eſſet illorum maior: & non dicitur aliquid de regno cælorum, ſed de maioritate ſimpliciter, quæ videtur eſſe maioritas terrena. Sed obiicietur, quia dicitur: Quiſputas maior eſt in regno cælorum? Ad hoc dicunt, quod accipitur multipliciter regnũ Dei, vel regnum cælorum, ſ. quinque, vel ſex modis, vt dictum eſt ſupra duodecimo cap. quæſt. 65. & vno modo accipitur pro ſtatu noui teſtamenti, & ita quærebant hic de maioritate, quæ eſt in nouo teſtamento, & illa eſt maioritas in terra. Sed obiicietur, quod debeat neceſſario intelligi de vita æterna: nam dicitur ſupra in litera, niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum, & tamen non poteſt ibi accipi pro ſtatu noui teſtamenti, quia in illud intrant omnes tam humiles, quam ſuperbi. Item dicit Hieron. ſuper illo verbo, tu autem conſidera primum, quod nihil eorum, quæ ſunt in terris, quærunt: deinde, quod poſtea hanc paſſionem depoſuerunt. Nos autem neque ad defectus eorum attingere poſſumus, neque enim quærimus quis maior eſt in regno terræ: ergo de regno cælorum intelligenda eſt litera.

Dicendum, quod litera Matthæi neceſſario intelligitur de regno cælorum, id eſt de vita æterna, & tamen contentio, quæ fuit de maioritate inter Apoſt. fuit de aliqua maioritatẽ, quam putabant hic in terra ſe obtenturos, & eſt in hoc cauſa interrogationis, ſ. quia aliter diſcipuli interrogabant, & aliter Chriſtus reſpondebat, & non iuxta illud quod ipſi petebant. Et ratio varietatis eſt, quia diſcipuli neſciebant quid peterent infra vigeſimo. Neſcitis quid petatis. Chriſtus autem ſciebat quid illis opus eſſet, & quid petituri eſſent, ſi veritatem rerum cognoſcerent: ideo reſpondebat eis iuxta illud, & non iuxta id, quod ipſi petebant. Diſcipuli enim cũ manerent in familia Chriſti, non petebant aliam magnitudinem, niſi quam habere poſſent manentes cum eo, quia non putabant alibi ſe futuros maiores, quam cum eo manentes, errabant tamen, quia putabant, quod ſtatus magnus Chriſti futurus eſſet in terra, & conſequenter ſtatus ipſorum, nam Ieſum Meſſiam credebant, & rurſus credebant Iudæi tanquam communem cõceptionem habentes, quod Meſſias regnaturus eſſet temporaliter, ſaltem quantum ad vulgus, & quod nunquam moriturus eſſet, ideo quando Chriſtus ſignificauit ſe mo-

F riturum, admirati ſunt Iudæi. Ioan. 12. dicitur: Reſpondit ei turba, nos audiuimus ex lege, quod Chriſtus manet in æternum, & quomodo tu dicis, quod oportet exaltari filium hominis? Quis eſt iſte filius hominis? & ita cupiebãt diſcipuli Chriſti habere ſtatum aliquem magnum hic tẽporaliter, & ideo contendebant quis eorum habiturus eſſet iſtum ſtatũ maiorem hic apud Chriſtum, & quia iſta maioritas futura eſſet temporalis, & in terra, contendebãt ſimpliciter, quis maior eſſet. & non dicebant an in terra, vel in regno cælorum: Chriſtus autem ſciebat, quòd nullam talem temporalem magnitudinem qualem ipſi putabant habituri erant, aliquam tamen habituri erant, ideo reſpondet eis, de illa, vt non conſentiat errori eorum, & apparet, quod ſic debeant accipi diuerſimode contentio Apoſtolorum, & reſponſio Chriſti, nam Mar. 9. dicitur, ꝙ

G Chriſtus dixit, quid in via tractabitis? & ſequitur, ſi quidem inter ſe in via diſputauerant, quis eſſet illorum maior, reſponſio tamen Chriſti ibi non poteſt accipi de maioritate, quæ eſt hic, ſed de maioritate, quæ eſt in cælo, nam ait: Si quis vult primus eſſe, erit omnium nouiſſimus, & omnium miniſter, & tamen qui maior eſt temporaliter, non eſt nouiſſimus, neque miniſter, ſed dominus: & ita ẽt in nouo teſtamento in Eccleſia ſunt maiores ipſi, qui præſunt, etiam ſi ſint minoris meriti, & tamen illi non ſunt nouiſſimi, neque miniſtri, ſed domini, & principes, ſed intelligitur de maioritate vitæ æternæ, quia ad hoc, ꝙ quis ſit maior in vita æterna, debet eſſe maior in virtute, & qui maior eſt in virtute, eſt minimus omnium per humilitatẽ & patientiam. Sic etiam dicitur Luc. 9. intrauit cogitatio in eos quis eorum eſſet maior, quod intelligitur de maio-

H ritate, quam homines habẽt hic, cum dicat abſolute, quis eorum eſſet maior, & tamen Chriſtus reſpondit. Qui minor eſt inter omnes vos, hic maior eſt, & tamen minoritas non facit maioritatem, niſi maioritatem vitæ æternæ, & ita apparet, ꝙ de alia maioritate contendebant Apoſtoli, & de alia Chriſtus reſpõdebat eis. Matthæus autem, quia non introducebat iſtam quæſt. factam ab Apoſtolis, quaſi ab eis facta eſſet, ſed vt haberetur occaſio ad reſponſionẽ Chriſti, & ille loquitur de maioritate regni cælorum: ideo poſuit quæſt. quaſi eſſet facta de maioritate regni cælorũ, ſ. Quiſputas maior eſt in regno cælorum? Quod aũt Chriſtus ſoleat interdũ rñdere aliter diſcipulis, q̃ ipſi petant, patet, quia Act. 1. c. dr, ꝙ volente Chriſto aſcendere in cælũ, dixerunt quidam de aſtantibus, dñe ſi in tpe hoc reſtitues regnum Iſrael? & manifeſte apparet, ꝙ intelligebant de

I reſtitutione temporali, ſ. ſi reduceret oẽs tribus Iſrael ad terram ſuam, colligens oẽm diſperſionem, & conſtituens regnũ tpale ſuper eos. Hoc. n. erat reſtituere regnũ, i. reddere illud, ſicut prius erat. Nam tpe Dauid, & Salomonis erat regnũ Iudæorũ vnicũ, & flurentiſſimũ exiſtentibus oĩbus Iudæis in eadẽ regione: & non loquebantur de reſtitutione ſpirituali, quia illam fecerat Chriſtus moriendo pro nobis, nam tunc redemit nos in ſanguine ſuo, & fecit nos Deo nro regnum Apoc. 5. cap. Chriſtus autem rñdit de ſpirituali reſtitutione, vel vt verius dicatur de collatione noui regni, quod nunq̃ datum fuerat, dicens: Non eſt vrm noſſe tpa. & momenta, quæ pater poſuit in poteſtate ſua, in quo manifeſtum eſt, ꝙ non loquitur de reſtitutione tpali, de qua Iudæi locuti fuerant, quia illa nunquam facta eſt, neque eſt aliqñ futura, & tñ ipſe innuit, ꝙ id, de

K quo loquitur aliqñ futurum eſt, & tñ tps eius eſt ignotum hoibus, ſed ſoli Deo eſt certum, ſ. non eſt vrm noſſe tpa, & momenta, i. illa tpa, & momenta, in quibus fient ea, quæ ego dico, loquitur autem de regno Iſrael nouo, quod nunq̃ fuit: quod tñ dabitur generaliter oĩbus bonis in die iudicij: & dies ille, vel momentum apud homines ignoratur, quia pater, i. deitas beata poſuit hæc in ſua poteſtate, i. ſibi ſoli ſcienda ſeruauit. Sic dr infra 24. & Marc. 13. ſ. De die aũt illa nemo ſcit, neq; angeli cælorũ, neque filius hominis, ſed tñ pr. Et ita apparet, ꝙ Chriſtus rñdet interdũ diſcipulis, & non de eadem re, de qua illi quærebant, & hoc quia illi non intelligunt quid petunt, infra 20. nam ibi ita putabant duo diſcipuli, i. Ioan. & Iacobus futurum eſſe regnum Chriſti hic, & ideo petiuerunt, vt vnus ſederet ad dexteram, & alius ad ſiniſtram Chriſti in regno ſuo, & Chriſtus ait, neſcitis quid petatis.

Quare

Quare Chriſtus ſtatim voluit arguere diſcipulos de illa contentione inter ſe habita. Quæſt. X.

QVæritur, quare Chriſtus ſtatim voluit arguere diſcipulos de contentione illa.

Dicendum, quod hoc fuit primo, vt non creſceret vlterius hoc malum; nam contentio incipit paulatim, & ſi non extinguatur ſubito, peruenietur ad grauia peccata, ideſt contumelias, lites, & verbera, & homicidia. Et quia nunc veniente Chriſto in Capharnaum cœperat iſta contentio in via, voluit quando venit in Capharnaũ ſtatim illam ſopire.

Secundo, quia facilius erat inchoatam contentionem auferre, quam iam firmatam, & inueteratam, & poſt ſuſceptas vtrinque contumelias. De hoc dicit Cyrillus, Dominus, autem, qui nouit ſaluos facere, videns in mentem diſcipulorũ ſuper hoc cogitationem exortam, velut quandam amaritudinis radicem, priuſquam augmentum ſuſciperet, radicitus eam euellit, cum.n. inchoant paſſiones in nobis facile deuincuntur, ſed auctæ difficile ſunt mobiles. Tertio fuit ad oſtendendum, quod nouerat ſecreta cordium, & ea, quæ ipſo abſente fiebant. Quod voluit oſtendere præcedenti capitulo, ad probandum, quod filius Dei erat, & liber ab omni tributo, & ad hoc ibi aperuit ea, quę Petrus in corde gerebat, cum præoccupauit loqui ea, quæ Petrus dicere volebat, & dixit ea, quæ abſente eo dixerant collectores didrachmatis. Nunc ad confirmandum hoc addidit aliud, ſ. quia dixerat ea, quæ abſente eo dixerant diſcipuli in via contendentes, & ita nõ debuit differre dicere hoc, vt hęc ſimul dicta facerent ad probationem eiuſdem rei, quod non fieret ſi aliquanto tempore poſt hoc diceret, ideo omnia dixit in Capharnaum, & noluit differre ad alia tempora.

Quis erat puer iſte, quem in medio Ieſus ſtatuit. Quæſt. XI.

QVæritur, quis erat iſte puer, quem Ieſus ſtatuit in medio.

Aliqui dicunt, quod fuit ipſemet, qui vocatur puer propter puritatem, quia ab omnibus paſſionibus liber erat, ſicut puer. Sic dicit Chry. in hom. 59. ſuper Matth. Mihi videtur valde paruulũ in medio ſtatuere a paſſionibus omnibus erutum, & ſpecialiter vocatur paruulus propter humilitatem. Sic dicit Hiero. ſ. vel certe paruulum ſtatuit in medio eorum ſeipſum, qui nõ miniſtrari venerat, ſed miniſtrare, vt eis humilitatis tribueret exemplum.

Alij dicũt, quod vocatur paruulus Spiritusſanctus, quẽ poſuit in medio eorum, i. in cordibus Apoſtolorum. Sic dicit Hieron. Alij paruulum interpretantur Spiritumſanctum, quem poſuit in cordibus diſcipulorum, vt ſuperbiã humilitate mutarent. Sed dicendum, quod non ſtat prima poſitio. Primo, quia dicitur ſupra in litera, & aduocãs Ieſus paruulum, & tamen ſeipſum vocare nõ poterat, ſed alium, ergo debet puerum illum diſtinctum eſſe ab eo. Secundo, quia dicitur, quod ſtatuit eum, i. poſuit in medio illorum, quod ad ſeipſum non pertinet, ſed diſtinctionẽ ſignificat. Tertio patet, quia Marc. 9. dicitur. Et accipiens puerum ſtatuit eum in mediũ eorum, ſed ſeipſum non poterat accipere, ergo non erat ipſe, qui puer dicitur. Quarto, quia dicitur eod. cap. quem cum complexus eſſet, ait, &c. & tamen non poterat Chriſtus amplecti ſeipſum, ergo puer ille, quẽ amplectebatur alius erat a ſeipſo. Quinto, quia dicitur Luc. 9. Apprehendens puerum, ſtatuit illũ penes ſe, & tamen ipſe non poterat eſſe iuxta ſeipſum, ergo ille puer alius erat ab eo. Sexto, quia dicitur, eod. cap. quicũque ſuſceperit puerum iſtum in nomine meo, me recipit, ergo diſtinguebatur puer ille ab eo.

Secunda etiam poſitio non ſtat, nam dicere paruulum Spiritum ſanctum, nulla ratio ſuadet, dicere autem Chriſtum paruulum ſatis eſt veriſimile, quia exinaniuit ſemet ipſum formam ſerui accipiens ad Phil. 2. & factus eſt obediens patri vſque ad mortem, eod. cap. At Spiritusſanctus non accepit humiliationem aliquam, ſicut nec pater, ergo ſicut nemo vocat patrem paruulum, ita neque Spiritum

A ſanctum vocare poterit. Secundo, quia non conuenit literæ. Primo, quia dicitur, quod aduocauit eum, & poſuit in medio: & tamen Spiritus ſanctus non poterat vocari, & poni in medio. Secundo, quia dicitur Marc. 9. accipiens puerum, & tamen non poterat accipere Spiritum ſanctum, quia iſta fuit acceptio manualis, quod magis innuitur Luc. nono, ſ. Apprehendens puerum, & tamen Spiritus ſanctus manualiter non tangitur, quia neque corpus eſt, neque corpus aſſumpſit, ideo non eſt ipſe paruulus. Tertio, quia dicitur Marc. nono, quem cum complexus eſſet: & tamen nemo poteſt complecti Spiritum ſanctũ, quia non eſt corporeus. Quarto, quia dicitur Luc. nono ſtatuit illum penes ſe, & tamen Spiritus ſanctus non eſt iuxta aliquem. quia hoc pertinet ad corpora, quæ determinant ſibi diſtinctos ſitus. Etiam, quia Spiritus ſanctus
B non eſt iuxta aliquid, ſed replet omnia, Sapien. 1. Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. Quinto, quia non conuenit literæ, nam dicitur. Quicunque recipit puerum iſtũ, & ita oſtendebat illum, & tamen Spiritus ſanctus infunditur cordibus noſtris, & non videtur, ideo non erat ille, de quo loquebatur. Sexto, quia dicitur. Qui ſuſceperit puerum iſtũ in nomine meo, me ſuſcipiet. In quo ſignat, quod puer ille minor erat eo, cum in nomine eius, ideſt, propter eum ſuſcipi debet, & tamen Spiritus ſanctus nõ eſt minor filio. Nam ſi Chriſtus accipiatur ſolum quantum ad naturam diuinam, ſunt æquales filius, & Spiritus ſanctus, ſi autem quantum ad naturam humanam, ſicut eſt Chriſtus minor patre Ioan. 14. ita, & eſt minor Spiritu ſancto, cum Pater, & Spiritus ſanctus per omnia ſint æquales. Septimo, quia diſcordat a litera. Nam di-
C citur ſupra, quod Chriſtus accepit paruulum, & ſtatuit in medio, & tunc dixit, niſi conuerſi fueritis, &c. & ita dedit eis doctrinam, quod conuerterentur poſtquam poſuit paruulum in medio eorum, & tamen ſi ponere paruulum ſit Spiritum ſanctum ponere in cordibus diſcipulorum, non indigerent poſtea conuerſione, quia hoc ipſo, quod Spiritus ſanctus eſſet in cordibus eorum eſſent rectificari, ita, quod non indigerent conuerſione aliqua ſed iã eſſent conuerſi, ergo non erat Spiritus ſanctus. Octauo, quia dicitur in litera. Quicunque humiliauerit ſe, ſicut paruulus iſte, & tamen Spiritus ſanctus non ſe humiliat ad aliquid, quia humiliatio eſt in natura aſſumpta, quod ad ſolum Chriſtum pertinet. Quod autem Chryſ. & Hieron. poſuerunt intelligi de ipſomet Chriſto, vel de Spiritu ſancto. Dicendum, quod ipſi referunt diuerſorum opinio-
D nes, & non immanent eis. Quod manifeſte apparet quantum ad Hieron. qui ponit Chriſtum eſſe paruulum iſtum & deinde ponit Spiritum ſanctum, & tamen non poteſt ſtare vtraque poſitio, quia aduerſantur. Etiam, quia dicit. Alij paruulum interpretantur.

Dicendum ergo, quod iſte paruulus fuit aliquis puer, qui erat in domo illa, in qua Chriſtus loquebatur hæc cũ diſcipulis in Capharnaum, & vocauit illum, & poſuit in medio diſcipulorum. Et apparet hoc, quia Matthæus vocat eum hic paruulum. Marcus autem, & Lucas vocant eum puerum. De iſto paruulo dicunt aliqui, quod fuit Martialis, qui fuit poſtea diſcipulus Beati Petri, & miſſus ab eo in Galliam prædicauit Lemonicenſibus, & factus eſt Epiſcopus eorum, vt dicit Hiſtoria Scolaſtica, & Nicolaus, & Bernardus in Glo. penultima in capitulo vni-
E co de ſacra vnctione. Sed de hoc non conſtat, quod fuerit, ideo liberum eſt opinari, dum tamen dicatur, quod vere fuerit aliquis puer iſte, de quo hic dicitur.

Quare Chriſtus vocauit iſtum paruulum & poſuit in medio Apoſtolorum. Quæſt. XII.

QVæritur, quare Chriſtus vocauit iſtum paruulum, & poſuit in medio Apoſtolorum. Dicendum, quod fuit propter Apoſtolos, quibus loquebatur, nam volebat eos nunc erudire, ideo eo modo fecit, quo conuenientius erudirentur, quod fieret præſente paruulo. Sic dicit Cyrillus, ſ. Quod autem puerum aſſumpſit, & poſuit eum penes ſe, agebatur cauſa vtilitatis Apoſtolorum, & nři, vtilitas aũt erat, quia Chriſt⁹ volebat inſtruere Apoſtos circa humilitatẽ & depoſitionem elationis, vt patet in li-

tera: ſed circa hoc magis erudirentur exemplo ſenſibili, quam ſola doctrina verbali, quia magis certificant, quæ oculis ſubijciuntur, quam quæ auribus percipiuntur: ideo puerum accipiens in medio poſuit, vt eum cuncti præſentialius conſpicerent: docti autem, vel doctrinæ aſſueti verbis erudiuntur: rudes vero ſenſibili exemplo ad intelligendum manu ducuntur: tales enim erant Apoſtoli, vt dixit Chriſtus ſupra decimo quinto: adhuc vos ſine intellectu eſtis, & Ioan. duodecimo adhuc modicum lumen in vobis eſt: ideo exemplo ſenſibili erudiri eos decuit, & ob hoc, quia Iudæi erant rudes, vt communiter docebat eos Deus per ſenſibilia exempla. vt patet Eſai. vigeſimo quando fecit, quod Eſaias ambularet nudus, & diſcalciatus tribus diebus, dicens, quod per hoc ſignificabatur captiuitas trium annorum, ſcilicet, ſicut ambulauit ſeruus meus Eſaias nudus, & diſcalciatos, trium annorum ſigni & portentum erit ſuper Aegyptum, & ſuper Aethiopiam, ſic minabit rex Aſſyriorum captiuitatẽ Aegypti, & tranſmutationem Aethiopiæ.

Sic etiam Ieremiam erudiebat Dominus per virgam vigilantem, & ollam cuius ebullitiones erant ab Aquilone, Ierem. 1. & per lumbare poſitum apud Iordanem, Ierem. 13. & per catenas, quas portabat in collo Ieremias prænunciabat gentibus captiuitatem, quibus catenas mittebat. Ierem. 27. & in multis aliis. Ipſi quoque falſi prophetæ huiuſmodum ſequebantur: vt fuit Sedecias filius Chanana, qui volens prædicere Ramoth Galaad capiẽdam à rege Achab, fecit ſibi cornua ferrea dicens, in his ventilabis Syriam, 3. Reg. 22. & 2. Paralipomen. 18. Sic etiam Ananias propheta falſus, qui contra Ieremiam prophetauit. Nam abſtulit catenam de collo Ieremiæ, & cõ-H fregit eam, dicens: Hæc dicit Dominus, ſic confringam iugum Nabuchodonoſor regis Babylonis de collo omniũ gentium poſt duos annos: & tamen hoc falſum erat, Iere. 26. cap. Manſit ergo aliqua ſenſibilis oſtenſio tempore Chriſti quia ipſe vtebatur interdum in erudiendo Apoſtolos, quia adhuc rudes erant.

Quare Chriſtus potius puerum, quam virum vocauit ad oſtenſionem ſenſibilem in doctrina ſua.

Quæſt. XIII.

QVæritur, cum Chriſtus vellet vocare aliquem ad oſtenſionem ſenſibilem doctrinæ ſuæ, quare potius puerum, quam virum vocauit.

Dicunt aliqui, quod hoc fuit, quia Chriſtus gaudebat videre paruulos, & applicare illos ad ſe. ſic patet ſequenti cap. cum diſcipuli prohibebant accedere ad Chriſtum paruulos, & ille ait: ſinite paruulos venire ad me.

Dicendum, quod hoc non ſtat, quia Chriſtus non faciebat aliquid ſine cauſa, cum eſſet in omnibus ordinatiſſimus, & non diligit potius paruulos, quam adultos. Nam puſillum, & magnum ipſe fecit, & æqua eſt ei cura de omnibus. Sapien. duodecimo, imo cæteris paribus potius deberet diligere viros, & adultos, quam paruulos. Nam ſicut magis diligit hominem, quam pecus, quia maiorem gradum bonitatis homini contulit, ita cum plura contulerit beneficia adultis, quam paruulis, cæteris paribus, & vt communiter, potius deberet diligere adultos.

Sed dicendum, quod ideo vocauit paruulum, & non adultum, quia inſtruere volebat diſcipulos circa humilitatem, cui magis conueniebat paruulus, quam vir, qui non extollitur, non ambit honores, non contendit de principatu, Sic dicit Chryſ. Etenim a vanagloria, & inuidia paruu- *Ho. 59. in Ma.* lus mundus exiſtit, & a concupiſcendo primatum, & non ſolum quantum ad humilitatem, ſed etiam quantum ad totius vitæ munditiam exemplum in paruulo oſtendi cõuenienter poterat. A cæteris. n. quibus viri, & omnes adulti implicari ſolent, paruuli immunes ſunt. Sic dicit Hierony. ſicut iſte paruulus cuius vobis exemplum tribuo, non perſeuerat in iracundia, læſus non meminit, videns pulchram mulierem non delectatur: non aliud cogitat, & aliud loquitur; ſic & vos niſi talem habueritis innocentiã, & animi puritatem, regna cęlorum non poteritis intrare. Sic etiam dicit Cyrillus. Puer ſincerum gerit niueũ immaculatum cor, & manet in ſimplicitate cogitationum, non

F ambit honorem, nec nouit cuiuſuis prærogatiuę modum, nec refugit videri in minus ſe habere: multam gerit ſerenitatem in mente, & corde. Puerum ergo debuit accipere, & non adultum. Sed obijcietur, quod etiam in pueris peccata iſta ſint, & ideo non debuit puer oſtendi potius, quam vir: nam videtur, quód omnia peccata præter ea, quæ membris genitalibus admittũtur, ſunt in pueris, vt furta, periuria, mendacia, & ſimilia, vt patet, extra de delictis puerorum c. pueris. Dicẽdum, quód illud verum eſt de pueris grandiuſculis, vt qui iam ſunt ad duodecimum annum, & vltra, & ita dicitur ibi, quód pueris grandiuſculis peccatum aliqui attribuere nolunt, & illorum opinio redarguitur ibi: pueri tamen paruuli, vt ſeptenni, vel minores, quos potius infantes, quàm pueros dicimus, à peccatis omnibus immunes ſunt, & talis erat puer, G quem Chriſtus accepit, & imitandum tradidit diſcipulis. Et ita licèt aliqoando iſte vocetur puer, vt Mar. 9. & Lucæ 9. eo modo quo omnes puſillos pueros vocamus, tamen accipiendum eſt, quód erat paruus puer, & ita Matthæus ſemper vocat eum paruulum, ſcilicet, & vocans Ieſus paruulum. Et iterum: Et efficiamini ſicut paruuli.

Quare Chriſtus dixit: Efficiamini ſicut paruuli.

Quæſt. XIV.

QVæritur, quare Chriſtus dixit: Efficiamini ſicut paruuli. Dicendum, quód non intelligitur hoc quantum ad ætatem: impoſſibile eſt enim ſenem effici ætate paruulum: licèt corporis habitudine, & qualitate H Deus eum puerũ efficere poſſit: annos tamen elapſos non pertranſiſſe impoſſibile eſt 6. Ethicor. nec etiam aliquis ſic intelligere deberet: nam redarguit Chriſtus Nicodemum ſic intelligentem: cum ille dixiſſet, quód oportet hominem renaſci denuo, & Nicodemus ait, quód non poteſt ſenex introire in ventrem matris ſuæ, & denuo naſci. Ioa. 3. Chriſtus autem dixit aliter accipiendum, & ita hic: potiſſimé, quia Chriſtus non dixit, efficiamini paruuli: ſed efficiamini ſicut paruuli.

Dicendum etiam, quod non admonet omnino eſſe, ſicut paruuli ſunt, ſed ſolum quantum ad aliquid. Nã paruuli imprudentes ſunt ſecundum ætatem, & etiam adoleſcentes. 1. & 6. Ethic. nos autem admonemur prudentes eſſe, ſupra 10. cap. eſtote prudentes ſicut ſerpentes. Etiam paruuli faciliter credunt, & cito ab opinione trahuntur, I quod magnæ imperfectionis eſt, quantum ad nos, qui in fide radicati manere debent, & non trahi ad aliquam aliam doctrinam. Ad Epheſ. 4. vt iam nõ ſimus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ. Sed accipiendum eſt de innocentia puerorum, quia vita immaculata eſt puerorum. Sic imitabimur viros, & paruulos. Viros quidem quantum ad perfectiones, quæ veniũt per ætatem, vt eſſe prudentem, & firmum in propoſito. Paruulos vero imitabimur quantum ad perfectiones, quę nõ conſequuntur ætatem adultam, ſed potius tolluntur adueniente ætate per accidens, vt eſt munditia mentis, & innocentia. Sic dicit Apoſtolus: malitia paruuli eſtote, ſenſibus vero perfecti. Sciendum etiam, quod licet admoneamur habere innocentiam puerorum: non tamen eo modo, quo pueri illam habent: nam pueri illam habent imperfectio-K ne naturæ: nos vero habere debemus rationis rectitudine, pueri enim non ambiunt honores, quia illos non nouerũt eſſe bonum aliquod. Et ſi non perſeuerant in ira, quia elabitur eis æſtimatio offenſæ, & ita de cæteris. Nos vero honorem ideo concupiſcere debemus, quia alia maiora bona agnoſcimus, in quibus fœlicitas reponitur, & ita de cæteris. Sic dicit Hieron. Non præcipitur Apoſtolis, vt ætatem habeant paruulorum: ſed innocentiam: vt quod illi per annos poſſident, hi poſſideant per induſtriam: vt malitia non ſapientia paruuli ſint, & ita exponitur: niſi conuerſi fueritis ab hac elatione, & indignatione in qua modo eſtis, & efficiamini, ſcilicet, ita innocentes, & humiles per virtutem, ſicut paruuli ſunt per ætatem: non intrabitis in regnum cœlorum.

Quare Chriſtus dixit, Niſi efficiamini ſicut paruuli, &c. an intellexerit de ſola humilitate vel de alijs virtutibus. Quæſt. XV.

QVæritur, quare Chriſtus dixit: Niſi efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cęlorum, quod videtur ſpecialiter pertinere ad humilitatem, & an ſoli humilitati competat hoc, vel ſit idem in alijs.

Dici poteſt vno modo, quod non dicitur hoc de ſola humilitate, ſed de omni virtute, vel ſaltē de excluſione omnium vitiorum, quæ repugnant omnibus virtutibus: nam non deducitur paruulus in medium propter ſolam humilitatem, ſed propter innocentiam, quæ paruulis, ideſt, infantibus connata eſt, quādiu paruuli ſunt non effecti grādiuſculi: innocentia autem negat omne vitium. Tales autem ſunt, qui regnum cęlorum poſſidebunt: nemo enim poteſt habens vitium aliquod intrare in regnum cęlorum & ideo quicunque intrat in regnum cęlorum, intrat vt paruulus, ideſt nullum vitium habens, ſicut nec paruuli habent. Sic dicitur Mar. 10. quiſquis non receperit regnum Dei, vt paruulus, nunquam intrabit in illud; & ita non eſt ſpecialius de humilitate, quàm de cæteris virtutibus. Aliter poteſt dici, quod intelligitur de ſola humilitate, ſecundum quam imitari debemus paruulos, & tamen tunc non eſt ſenſus, quod habentes ſolam humilitatem poterimus intrare in regnum Dei: quia multa alia neceſſaria ſunt, vt charitas, fides, ſpes, & cæteræ virtutes, quarum actus conſiſtit in quotidiana conuerſatione: vt temperantia, iuſtitia, & ſimiles. Et ſic etiam idem eſt de humilitate, & qualibet aliarum virtutum: quia ſine illa non habebimus regnum cęlorum. Et conſiderandum, quod Chriſtus non dixit hic, qui effectus fuerit ſicut paruulus, habebit regnum cęlorum: ſed qui non efficitur ſicut paruulus, non habebit regnum cęlorum. In quo innuitur, quod ſola humilitas, in qua paruulos imitamur, nō ſufficit nos introducere in regnum Dei: ſed quod ſine illa non poſſumus intrare in illud, & ita eſt de qualibet virtute. Licèt enim non requiratur operari ſecundum quamlibet virtutem ad habendum vitam æternam, quia ſæpè materiæ quarundam non occurrunt, & etiam quia operari ſecundum virtutem eſt de affirmatiuis præceptis, quæ non obligant ad omne tempus: tamen requiritur, quod nunquam operemur contra aliquam virtutem, quia agere contra virtutem theologicam, vel moralem non eſt ſine peccato. Etiam quia non operari contra virtutem eſt de præceptis negatiuis, quæ obligant ad ſemper, & pro ſemper: ſicut igitur non intrat in regnum cęlorum, qui contra humilitatem facit: ita & qui contra temperantiam fornicando, vel crapulando, aut contra liberalitatem non dando pauperi, quando neceſſe eſt, aut familiæ ſuæ non prouidendo propter auaritiam, aut contra iuſtitiam communicando, vel diſtribuendo iniuſtè, aut contra fortitudinem cedendo perſecutoribus fidei propter timorem, & ita de cæteris: & ſic quantum ad hoc non magis priuat vita æterna agere contra humilitatem, quàm contra quamlibet aliarum. Dicitur tamen hic potius de humilitate, quàm de aliqua aliarum propter duo.

Sola humilitas non ſufficit introducere nos ī regnū cęlorū.

Primo, & præcipuè, quia de nulla dicere erat ad propoſitum niſi de humilitate. Nam Apoſtoli deliquerant ſuperbiendo appetendo primatum, & contendendo de illo: corrigere autem eos erat deducere in virtutem oppoſitam, & illa erat ſola humilitas, per quam maiora non appetimus, ſed parum contenti de nobis minora profitemur. Si autem deliquiſſent nunc Apoſtoli circa libidinē, diceret eis Chriſtus, quod ſine caſtitate non intrarent in regnum cęlorum: vel ſi contra iuſtitiam, eodem modo de ſola iuſtitia diceret. Sic patet ſupra 5. ca. Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam ſcribarum, & Phariſæorū, non intrabitis in regnum cœlorum, de ſola ergo humilitate dixit, quia contra illam ſolam deliquerant.

Quare Chriſt. humilitate hic exēplū poſuit.

Secundo fuit, quia etiam ſi de omnibus virtutibus dicere eſſet ad propoſitum: de humilitate tamen potius, quā de aliqua alia diceretur; quia dicitur de introitu in regnū cęlorum; & tamen nullius virtutis oppoſitum vitium directius repellit à regno cęlorū, quàm humilitatis. Si enim

A per propriam actionem poſſet quis conſequi regnum cęlorum merendo illud proprijs viribus, eſſet quælibet virtus promeritoria regni cęlorum in totum, vel in partem, & quanto aliqua virtus naturaliter eſſet perfectior, tanto intenſius, & directius eſſet promeritoria vitæ æternæ & conſequenter vitium ei oppoſitum tanto directius repelleret à regno Dei: ſed non eſt poſſibile homini per ſeipſū, aut proprijs viribus conſequi vitam æternam, vt patet ſequenti cap. cum dixerunt diſcipuli: Quis ergo poterit ſaluus eſſe? & Chriſtus ait: Apud homines hoc impoſſibile eſt: apud Deum autem omnia ſunt poſſibilia: ergo neceſſe eſt, quod ita homo accipiat vitam æternam, inquantū illam à Deo habet, & conſequenter per illas virtutes directius quis ſe habebit ad habendum vitam æternam, per quas magis adhæret Deo, & per vitia oppoſita eis magis

B repelletur à vita æterna: huiuſmodi ſunt duæ virtutes, ſcilicet charitas, & humilitas. Per charitatem enim volumus bonum ipſi Deo; per humilitatem autem ſubijcimus nos ei: ſed homo inuitat valde hominem ad conferendū ſibi beneficium per hoc, quod ei ſe ſubijcit, ideo per humilitatem ſimiliter Deo placebimus, vt nobis donare dignetur æterna bona, & conſequenter nullum vitium eſt per quod magis ineptus fiat homo ad vitam æternam, quàm per ſuperbiam, iuxta illud: Superbis Deus reſiſtit, humilibus autem donat gratiam; ſed hic dicebatur de ingreſſu ad vitam æternam: ideo potius dicendum fuit de humilitate, quàm de cæteris virtutibus, & tamen prima ratio melior eſt.

An humilitas ſit virtus. Quæſt. XVI.

C QVoniam autem de humilitate hic Chriſtus agit eā laudandu: eſt dubium an ſit virtus.

Aliqui dicunt, quòd non, quia virtus importat rationem boni: humilitas autem dicit malum pœnale: iuxta illud Pſal. 108. Humiliauerunt in compedibus pedes eius, ideſt incarcerauerunt: ergo non eſt virtus. Item virtus opponitur vitio: ſed humilitas dicit vitium. Eccleſiaſtici 19. Eſt qui nequiter ſe humiliat, interiora autem eius plena ſunt dolo. ergo, &c. Item virtus eſt de numero honeſtorum: humiliare tamen interdum ſonat in turpitudinem, vt Exod. 21. Non poterit eam vendere: quia humiliauit eam, ideſt polluit, vel defloraui: ergo non eſt virtus humilitas.

Item virtus non opponitur virtuti, & tamen humilitas

D opponitur magnanimitati, quæ tendit in magna: humilitas autem ipſa refugit: ergo &c. Item virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum 7. Phyſic. & tamen humilitas videtur eſſe imperfectorum, quia non conuenit Deo humilitas, aut humiliari, eo quòd nulli ſubijci poteſt, ergo humilitas non eſt virtus.

Itē omnis virtus moralis eſt circa paſſiones, aut actiones: humilitas tamen non connumeratur ab Ariſto. inter pertinentes ad paſſiones: neque rurſus pertinet ad actiones: quia tunc eſſet pars iuſtitiæ, quod non videtur: neque etiam eſt de theologicis virtutibus: ergo non eſt virtus.

Dicendum, quod humilitas eſt virtus, & de magnis quidem: cum de ea commendet ſe virgo benedicta, & eſt propriè virtus ſcripturarum ſanctarum: nam apud ſcriptores Gentium, ſiue philoſophos, ſiue oratores de ea non

E reperimus, vt dicetur in ſolutione vltimi argumenti. Et conſiderandum, quod iſta virtus partim pertinet ad paſſiones, & partim ad actiones, vnde ſub vtroque genere locari poteſt, ſed magis ſub pertinentibus ad actiones, ſpes enim, & deſperatio paſſiones ſunt, & circa ſpem conſiſtit humilitas. Bonum quippe arduum, quod eſt obiectum quarundam paſſionum, habet vnde alliciat appetitum, ſcilicet ipſam rationem boni, & habet vnde retrahat, ſcilicet ipſam difficultatē conſequendi ipſum: ex primo inſurgit motus ſpei, quæ eſt paſſio; ex ſecundo inſurgit motus deſperationis, ſcilicet eſt regula in moralibus, quod circa motum appetitus, qui ſe habet per modum allicientis, & impellentis oportet poni virtutem moralem ſui manentē in propoſito, & impellentem ad agendum. Ideo circa appetitum boni ardui neceſſe eſt poni duplicem virtutem: vnam quidem, quæ temperet, & refrenet animum, ne immo-

immoderatè tendat in excelſa, & iſta eſt humilitas, per quam quis non ambit immoderatè excelſa; ſed ſe paruũ conſiderans mediocribus contentus eſt. Aliam verò, quæ firmet animum in propoſito boni, & impellat ipſum ad proſecutionem magnorum bonorum, quæ tamen moderata ſunt ſecundùm rectam rationem. Et hoc ne deficiat, aut retrocedat propter difficultatem adipiſcendi. Et hæc eſt magnanimitas, & ita humilitas virtus eſt circa magna bona, & habet moderati paſſionem ſpei, quæ eſt circa bonum arduum immoderatè. Et hoc modo humilitas eſt virtus circa paſſiones. Poteſt etiam poni humilitas circa actiones: ſolam enim iuſtitiam ponit Ariſto. circa actiones. 5. Ethic. & ita humilitas erit ſic pars iuſtitiæ. Et poteſt pertinere ad iuſtitiam legalem, vel ad particularem. Ad legalem quidem inquantum in communicatione politica varie ſubijcitur vnus alteri ſecundum, quod lex diſponit. Inquantum ergo ſequitur quis omnem ſubiectionẽ, quæ à lege ordinata eſt, & inquantum eſt ordinata à lege dicitur humilitas illa ad legalem iuſtitiam pertinere. Ad particularem autem iuſtitiam pertinet inquantum ſubijcimur alicui reddendo ei honorem quendam ſibi debitũ per humiliationem noſtram, & inquantum aliquid debitum redditur pertinet ad iuſtitiam particularem.

Et hoc modo humilitas, vt eſt virtus ſpecialis, reſpicit præcipuè ſubiectionem hominis ad Deum, & ſi alijs quã Deo homo ſe humiliat per virtutem illam, humiliat ſe propter Deum, & ſic eſt propriè virtus ad Deum, iuxta illud 1. Pet. 2. Subditi eſtote omni creaturæ propter Deũ, ſiue regi tanquam præexcellenti, &c.

Et quantum ad iſtum modum magis accipimus humilitatem, ſcilicet, vt eſt virtus ſpecialis, & ideo potius dicimus illam pertinere ad actiones, quàm ad paſſiones.

Ad primum dicendum, quod humilis ſecundum ſuam primam ſignificationem importat aliquid coniunctum tempore, vt dicit Iſidorus: humilis, ideſt, humi acclinis, ideſt humi inclinatus, vel adhærens; adhærere autem terræ dupliciter contingit. Vno modo naturaliter, vt cùm aliquid naturaliter eſt paruum, & ideo non poteſt multũ à terra eleuari, & ita dicimus in eadem arbore aliquos ramos humiles, ideſt terræ propinquos, & alios excelſos.

Alio modo à voluntate, & tunc dupliciter, quia aut à principio extrinſeco, aut ab intrinſeco. Si ab extrinſeco, vt cùm ab alio deijcitur, dicitur humiliari, & tunc humilitas ſonat in pœnam: ſicut primo modo ſonat in naturæ ſitum, vel habitudinem. Si autem à principio intrinſeco poteſt fieri interdum bene, ideſt bono fine, & cùm debita ratione, vt cùm quis conſiderans ſuum defectum, tenet ſe in infimis ſecundùm ſuum modum: ſicut dixit Abraam ad Deum: Gen. 18. Loquar ad dominum meum, cùm ſim puluis & cinis.

Et ſic humilitas virtus eſt, cũ naturaliter homines inclinentur ad iudicandum de ſe maiora, quàm ſint, & ad ſe immoderatè magnificandum: propriam autem tenere menſuram virtutis eſt. Quandoque autẽ humiliatio malè ſumpta cùm homo honorem ſuum non intelligens, qui naturaliter eſt ei debitus, facit ſe æqualẽ beſtijs, vt Pſ. 48. Homo cùm in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt eis.

Ad ſecundum dicendum, quòd humilitas vera ſemper eſt virtus, & nichil habet de vitio. Qui autem ſimulat, quod non eſt, continet vitium: humilitas namque, vt virtus eſt, importat in ratione ſui quandam laudabilem delectationem ad parua, quibus ſe conformat. Hæc autem delectatio quandoque fit ſolum ſecundùm ſigna exteriora, & fictionem.

Et hæc eſt falſa humilitas, de qua Auguſt. dicit in quadam epiſtola, quòd eſt magna ſuperbia: quia videtur tendere ad excellentiam gloriæ, qui enim ſic humiliantur, ideo faciunt, vt ſe bonos oſtentantes lucra quædam aucupentur, aut de ipſa humiliatione quandam ſanctitatis opinionem conquirant, de qua nimium glorientur, & hoc eſt valde ſuperbire. Quandoque autem delectatio circa parua fit ſecundùm motum interiorem animæ, & tunc humilitas eſt propriè virtus, quia virtus non conſiſtit principaliter in exterioribus, ſed in electione mentis, vt patet 2. Ethicorum.

F Ad tertium dicendum, quòd humilitas ſemper dicit aliquid honeſtum inquantum eſt virtus: ſed quia interdum humiliatio dicit pœnam, vt ab extrinſeco eſt, & contingit pœnam eſſe circa turpia, poterit eſſe humiliatio de turpi, & ita eſt ibi cùm mulier humiliatur, ideſt defloratur, vel inuoluntariè polluitur.

Ad quartum dicendum, quòd non opponitur humilitas magnanimitati, quia humilitas reprimit appetitum, ne tendat in excelſa, & magna præter rationem: magnanimitas autem impellit animum ad proſequendum magna, quæ ſunt ſecundùm rectam rationem: ideo non contrariantur, quia ambo ſunt ſecundum rationem rectam.

Ad quintum dicendum, quòd humilitas eſt virtus, & eſt de numero perfectorum: non tamen eſt in Deo. Pro quo dicendum, quòd perfectum dicitur dupliciter, & illud eſt, in quo nulla imperfectio inuenitur, neque ſecun-
G dùm naturam ſuam, neque per reſpectum ad aliquid: & ſic ſolus Deus eſt perfectus, ſicut ſolus ipſe eſt bonus, vt Chriſtus dixit ſequenti capitulo, & ita humilitas non eſt aliquid perfectum, & conſequenter non eſt in Deo, & non eſt ſpeciale hoc circa humilitatem, ſed etiã circa omnes; nulla enim moralis virtus eſt in Deo, neque etiam Theologica, quia illæ ſunt habitus quidam. In eſſentia tamen diuina non eſt aliquid abſolutum præter eſſentiam ipſam. Et ſi dicatur, quòd habet charitatem iuxta illud. Propter nimiam charitatem qua dilexit nos Deus.

Dicendum, quòd Deus non habet charitatem aliquã, quæ ſit vltra eſſentiam, & ideo conuenientius de Deo dicimus, quòd ſit charitas, quàm quòd charitatem habeat: ſic dicitur primæ Ioan. 4. Deus charitas eſt, &c. Competit ta-
H men Chriſto humilitas ſecundùm naturam aſſumptam, quia illa non eſt ſimpliciter perfecta, & ideo conueniebant eis virtutes tam morales, quàm theologicę ſaltem aliquæ.

Secundo modo poteſt dici perfectum ſecundùm quid, ſcilicet ſecundùm naturam ſuam, vel ſecundùm ſtatum ſuum, aut tempus, & ita hominem virtuoſum perfectum dicimus; cuius tamen perfectio ad Deum collata potius eſt imperfectio, iuxta illud: Eſaiæ 40. cap. Omnes gentes quaſi non ſint, ſic ſunt coram eo. & ita virtutes quælibet perfectiones ſunt, & humilitatem dicimus de numero perfectorum.

Ad ſextum dicendum, quòd humilitas ad vtrumque modum virtutum pertinet: nam eſt circa paſſiones, quia eſt circa ſpem, quæ eſt de bono arduo, quod in ratione
I boni attrahit ad ſe proſequendum. Eſt etiam circa actiones, vt eſt pertinens ad iuſtitiam legalem, vel ad particularem, vt ſupra dictum eſt, & tamen magis ſolemus eam accipere, vt eſt virtus particularis hominis inquantum ſubijcitur Deo propter ſe, & alijs propter ipſum, & propter hoc propriè humilitas eſt virtus ſcripturarum, de qua in ſacra ſcriptura agitur, & non in ſcriptis Gentilium: ſicut neque de virtutibus Theologicis. Sic dicit Origenes exponens illud Lucæ primo. Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, ſcilicet propriè in ſcripturis vna de virtutibus videtur humilitas, ait quippe Saluator: Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde, & tanto perfectior erit, quãto magis eam ſcripturæ commendant, & Gentiles eam non inuenerunt.

K *An humilitas conſiſtat in appetitu, vel in ratione iudicante. Quæſt. XVII.*

QVæritur, an humilitas conſiſtat in appetitu, vel in ratione iudicante

Aliqui dicunt, quòd in ratione. Humilitas enim ſuperbiæ opponitur: ſed ſuperbia maximè conſiſtit circa cognitionem. dicit enim Grego. 34. Mora. quòd ſuperbia cùm exterius vſque ad corpus extenditur, prius per oculos iudicatur: vnde & in Pſalmo dicitur: Domine non eſt exaltatum cor meum, neque elati ſunt oculi mei. Oculi autem maximè ſeruiunt cognitioni: ergo humilitas maximè conſiſtit circa cognitionem, qua quis ſe æſtimat paruum.

Secundo, quia Augu. in libro de Virginitate dicit, quòd humilitas eſt penè tota diſciplina chriſtiana: ergo nichil conten-

contentum in diſciplina chriſtiana repugnat humilitati; ſed in diſciplina chriſtiana monemur petere meliora; primæ Cor. 14. æmulamini chariſmata meliora; non igitur pertinet ad humilitatem reprimere appetitum arduorũ, ſed æſtimationem.

Tertio, ſi humilitas eſſet circa appetitum non diſtingueretur à magnanimitate, & tamen diſtinguitur: ergo non eſt circa appetitum, ſed circa rationem. Patet antecedẽs, quia ad eandem virtutem pertinet refręnare ſuperfluum motum ad proſequendum, & firmare animum contra ſuperfluam retractationem impellendo ad proſequendũ quantum decet, ſicut eadem fortitudo eſt, quæ refręnat, & comprimit audaciam tendentem ad exceſſum terribilium, & eadem firmat animum contra timorem facientem retrocedere à terribilibus, quibus ſecundum rationẽ opponere ſe oportet: neque ponimus duas fortitudines, **B** aut duas virtutes: quarum altera ſit contra audaciam, & alia contra timorem; ita circa bonum arduum non oportet poni aliam virtutem, quę diſtrahat à perſecutione immoderata boni ardui, & aliam, quæ firmet contra retractationem boni ipſius inquantum eſt difficilis eius adeptio. Sed eadem virtus ſufficiet: ſed magnanimitas firmat animum circa bona ardua, ne deficiat in proſecutione eorum propter difficultatem: ergo etiam retrahet à ſuperflua proſecutione, quæ non eſt ſecundum rationem. Si autem humilitas refręnaret animum circa proſecutionem arduorum contra rationem, non diſtingueretur à magnanimitate: ergo non eſt humilitas circa repreſſionem appetitus in arduis, ſed magis circa repreſſionem æſtimationis magnorum.

C Quartò, quia Andronicus ponit humilitatem circa exteriorem cultum dicens, quòd humilitas eſt habitus non ſuperabundans ſumptibus, & præparationibus: ergo nõ eſt circa appetitum, qui eſt aliquid interius.

Dicendum, ꝙ humilitas circa omnia hæc eſt. Eſt enim circa rationem inquantum præſupponit regulam rationis. Eſt etiam circa exteriorem cultum, inquantum humilis moderatur exteriorem cultum quantum videtur decere ſecundum ſuum ſtatum. Eſt etiam circa appetitum inquantum verè eſt habitus eſſentialiter conſiſtens in appetitu, & ideo actus virtutis huius eſt actus appetitus, ſcilicet eligere. Sic dicit Auguſt. libro de pœnitentia, quòd humilis eſt, qui eligit abijci in domo domini: magis quã habitare in tabernaculis peccatorum: ſed electio ad appetitum pertinet: ideo eſſentialiter habitus humilitatis eſt in appetitu: **D** & tamen non eſt inconueniens, quòd ad humilitatem pertineat aliquis actus rationis. Nam pertinet ad humilitatem, quòd quis reprimat ſeipſum, ne feratur in ea, quæ ſunt ſupra ſe: ad hoc autem neceſſe eſt, vt cognoſcat quis, quid eſt id, quod ſupra ſe, & quid eſt æquale ſibi, & quantum eſt, in quo deficit à proportione eius, quod ſuam virtutem excedit, & ideo cognitio proprij defectus pertinet ad humilitatem, non quidem, quòd habitus humilitatis cognoſcat iſta, ſed quod iſta neceſſaria ſunt, & debent præſupponi ad hoc, quòd habitus humilitatis eliciat actum eligendi de humiliando ſe: parua amando, quæ ſunt ſecundum commenſurationem virtutis ſuæ, & ſtatus ſui.

Et ſic eſt de prudentia reſpectu cuiuſlibet moralis virtutis, ſine qua nulla moralis poteſt exiſtere: ſexto Ethicorum. **E** Nam illa indicat quid moralis eligere debeat, ſicut per fortitudinem exponit ſe quis terribilibus quibus decet ſe exponere, & cedit terribilibus immoderatis, ſiue fugit illa, & tamen fortitudo cùm non ſit virtus intellectus, non ſcit qualia ſunt terribilia, quibus ſe debet exponere, & qualia, quæ debet fugere, ſed prudentia hoc indicat, fortitudo autem inclinat in illa, quæ indicauit prudentia, & eligit illa, ita circa humilitatem eſt: ideo humilitas ponitur virtus eſſentialiter in appetitu, & nõ in iudicio, quia nichil cognoſcit, aut iudicat, ſed præſupponit hæc cognita à prudentia.

Ad primum dicendum, quòd humilitas non eſt in cognitione, neque etiam ſuperbia, & licèt tam ſuperbia, quàm humilitas per ſignum quoddam manifeſtetur in oculis, tamen neque ſuperbia, neque humilitas eſt in oculis, quia nulla virtus neque vitium eſt in organicis parti-

A bus: extollentia tamen oculorum, eſt ſignum quoddam ſuperbiæ, inquantum excludit reuerentiam, & timorem. Conſueuerunt timentes, & verecundari oculos deprimere quaſi non audentes ſe alijs comparare: non autem ſequitur ex hoc, quòd humilitas ſit in cognitione: nam tunc in oculis neceſſario poneretur, quod falſum eſt, vt dictũ fuit.

Ad ſecundum dicendum, quod tota diſciplina chriſtiana pertinet ad humilitatem, non quidem quaſi in tota doctrina, & opere chriſtianorum, nichil ſit niſi actus humilitatis, cum ſint multi actus virtutum neceſſarij, & illi virtutum actus diſtinguuntur inter ſe, ſed dicitur tota diſciplina in humilitate, quia omnia cum humilitate agenda ſunt. Vel aliter, & melius eſt tota diſciplina chriſtiana, ſcilicet quantum ad cuſtodiam ſola humilitas cuſtodit alias **B** virtutes, ne pereant.

Nam etiam ipſis virtutibus diabolus inſidiatur, vt per inanem gloriam pereant. Humilitas autem tollit inanem gloriam, & ſic facit manere omnes virtutes meritorias. Cum autem dicitur, quod admonemur appetere maiora, quod repugnat humilitati, quæ de partis eſt.

Dicendum, quod tendere in maiora nobis ex confidentia virium noſtrarum humilitati repugnat, quod tamen ex confidentia diuini auxilij in maiora tendat, non eſt contra humilitatem, præſertim cùm ex hoc homo magis per humilitatem Deo ſe ſubijcit: vnde Auguſt. in libro de pęnitentia: Aliud eſt leuare ſe ad Deum: aliud eſt leuare ſe contra Deum: qui ante illum ſe proijcit, ab illo erigitur, qui aduerſus illum ſe erigit, ab illo proijcitur.

Ad tertium dicendum, quod humilitas eſt ad reprimẽ- **C** dum animum, ne immoderatè tendat in ardua bona, & magnanimitas eſt in confortando animum ad proſequendum ardua, ne deficiat propter difficultatem proſecutionis, & adeptionis, & non ſunt eadem virtus ſed duę. Cum autem dicitur dę fortitudine, quod eadem fręnat circa audacias animum, & firmat circa timorem impellendo.

Dicendum, quòd verum eſt, & tamen alia ratio eſt circa fortitudinem, quàm circa humilitatem, & magnanimitatem. In fortitudine enim inuenitur eadem ratio, quia fręnat audacias, & firmat animum contra timores mouẽdo ad proſequendum, vel ad ſuſtinendũ. Vtriuſque enim ratio eſt ex hoc, quòd homo debet bonum rationis periculis mortis præferre, quæ ſunt tam in aggrediendo, quã in ſuſtinendo: ſed circa refrænationem animi ad præſumptionem, vel ſpem immoderatam bonorum ardu- **D** orum, quod pertinet ad humilitatem, & in firmando animum contra deſperationem prouenientem ex difficultate ademptionis ardui boni, quod ad magnitudinem pertinet, eſt alia, & alia ratio: nam ratio firmandi animum contra deſperationem eſt ademptio proprij boni, ſcilicet, ne homo deſperando indignum ſe reddat bono, quod ſibi competebat, vel perdat illud. In refrænando autẽ præſumptionem ſpei, vel immoderatam ſpem non eſt ratio motiua conſideratio proprij boni, ſed ſolum eſt reuerentia ad Deum, ex qua contingit, vt homo non ſibi plus attribuat, quàm ſibi competat ſecundum gradum, quem à Deo ſortitus eſt. Vnde humilitas præcipuè videtur importare ſubiectionem hominis ad Deum.

Bonum rationis mortis periculis p̄ferẽdũ eſt.

Et ita non eſt eadem ratio vtrobiq;, ſcilicet conſideratio proprij boni, & reuerentia diuina. Patet etiam ex hoc, **E** quod ſupra dicebatur, ſcilicet, quod humilitas pertinet ad virtutes, quæ ſunt circa paſſiones, & ad virtutes, quæ ſunt circa actiones, & tamẽ principalius pertinet ad actiones. Nam inquantum refręnat immoderatam ſpem boni, eſt circa paſſiones: inquantum verò per humilitatem ſubijcit ſe quis Deo, pertinet ad actiones: quia reddit debitum quoddam Deo: & tamen non propter aliud refrænat ſe homo circa immoderatam ſpem bonorum, niſi quia vult ſubijci Deo, & non vult excedere gradum ab eo collatũ: cum tamen aliàs naturaliter homo dignificet ſe maioribus, quàm dignus ſit, ideo humilitas eſt circa paſſiones, quia eſt prius circa actiones, ideſt, ideo refrænat immoderatam ſpem, quia hoc faciendo reddit Deo debitum ſubiectionis, & ſubijcere ſe ei eſt primus, & proprius actus humilitatis, & propter hoc dicit Aug. in lib. de ſermone Dei in monte: Humilitatem, quam intelligit per

Humilitas ꝙ propriè importat.

paupe-

paupertatem ſpiritus attribuit dono timoris, quo homo reueretur Deum. Non enim ſunt magnanimitas, & humilitas eadem virtus, ſicut fortitudo vnica virtus eſt, quæ repugnat contra audacias, & confortat contra timores.

Et apparet amplius hoc, quia aliter ſe habet humilitas ad ſpem refrenando illam, quam fortitudo ad audaciam reprimendo: nam licèt fortitudo audaciã reprimat: plus tamen vtitur audacia, quàm reprimat. Eſt enim homo, & quodlibet animal naturaliter magis inclinatum ad timorem, quo mala fugit, quàm ad audaciam, quę mala inuadit ad deſtruendum illa: vnde circa iſtum motum potius eſt homo confortandus, quam reprimendus, cum ſit ſibi naturale reprimi, & fugere, & ita fortitudo magis regulat audaciam vtendo ea, quàm deprimat illam. Vnde fortitudo magis famulatur exceſſui, quàm defectui, ſicut eſt circa omnes virtutes, quæ habent intendere actus, qui naturaliter remiſſi ſunt: humilitas autem è contrario ad fortitudinem ſe habet, quia plus reprimit ſpem, vel fiduciã de ſeipſo, quàm ea vtatur, vnde magis opponitur ſibi ſuperabundantia, quàm defectus, & ita licèt in confortando circa timores, & reprimendo audacias ſufficiat vnica virtus, ſcilicet fortitudo, circa repreſſionem tamen ſuperabundantiæ, & immoderatæ ſpei, & confortationem animi deſperantis circa adeptionem difficilem boni ardui, non ſufficit aliqua vna virtus, ſed requiritur duplex, ſcilicet magnanimitas, & humilitas.

Ad quartum dicendum, quod licet humilitas moderetur exteriorem cultum faciendo præparationes conuenientes, & tollendo ſuperuacuas: tamen ipſa non eſt aliquis habitus conſiſtens in aliquo exteriori, ſed in appetitu eſt, & conſequenter actus eius proprius eſt eligere, & non præparatio exterior. Etiam præparatio exterior non eſt actus directè proueniens ex actu electiuo humilitatis ſed indirectè: nam actus humilitatis eſt eligere abijci, vel eligere non tranſcendere proprium gradum, & menſurã ſed potius infra illam conſiſtere: ſuperabundantia autem in exterioribus ſumptibus, & præparationibus ſolet ad quandam iactantiam fieri, quæ per humilitatem reprimitur:

Et quantum ad hoc conſiſtit ſecundario humilitas in exterioribus apparatibus, & ſumptibus, prout ſunt ſigna interioris appetitus, ipſa tamen humilitas in appetitu conſiſtit.

An per humilitatem debeat homo ſubijcere ſe omnibus hominibus. Quæſt. XVIII.

QVæritur, an per humilitatem debeat homo ſubijcere ſe omnibus hominibus.

Aliqui dicunt, quod non, quia humilitas propriè conſiſtit in ſubiectione hominis ad Deum, vt dictum eſt ſupra, & tamen ea, quæ debentur Deo, non impenduntur hominibus. vt patet in actibus latriæ, ergò per humilitatẽ non debet homo ſe ſubijcere homini.

Secundo, quia vt dicit Aug in li. de Natura, & Gratiã: humilitas collocanda eſt in parte veritatis, & non in parte falſitatis, ideſt debet eſſe vera, & non falſa, ſed aliqui ſunt in ſupremo ſtatu, qui ſi ſe ſubijcerent inferioribus non poſſet fieri ſine falſitate, cùm verè ſint ſuperiores illis: ergo per humilitatẽ non debet homo omnibus ſe ſubijcere.

Tertio, quia nullus debet facere id, quod vertitur in detrimentum ſalutis alterius, & tamen aliqui ſunt, quibus ſiquis ſe ſubijciat vertetur in detrimentum ſalutis illorum, quia per hoc ſuperbient, vel contemnent humiliatos, quod fieri non debet, vt ait Aug. in Regula, ſcilicet Ne dum nimium ſeruatur humilitas, regendi frangatur auctoritas: ergo non debet homo per humilitatem ſubijcere ſe omnibus.

Dicendum, quod per humilitatem, quilibet homo debet ſe ſubijcere alijs omnibus hominibus, ſic dicitur ad Phil. 2. in humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes, ideſt quilibet debet alios arbitrari maiores, & ita inuicẽ quilibet eſt minor alijs ſecundum opinionem propriam, & eſt maior alijs ſecundum opinionem illorum.

Sed pro hoc conſiderandum, quod in homine duo ſola conſideramus, ſcilicet aliquid, quod eſt ipſius hominis,

F & aliquid quod eſt Dei. Hominis quidem eſt quidquid pertinet ad defectum: Dei autem eſt, quidquid pertinet ad ſalutem, & perfectionem, iuxta illud Oſeæ 13. Perditio tua ex te Iſrael, tantummodo in auxilium tuum, ideſt ò Iſrael ex te perditio tua, ideſt perditio tua eſt à te, & tu ſolus es cauſa, tãtummodo in me auxilium tuum, ideſt liberatio à perditione non eſt in poteſtate tua, ſed ſolùm eſt in me volente, & potente. Humilitas autem reſpicit propriè reuerentiam, qua homo ſubijcitur Deo, & propter illum ſubijcitur hominibus 1. Pet. 2. Subditi eſtote omni creaturæ propter Deum, ſiue regi tanquam præexcellenti, &c. Ex his autem accipitur prima regula circa humilitatem, quod non debet homo ſubijcere ſe quantũ ad id, quod Dei eſt in eo alteri homini quantum ad id, quod eſt hominis, ideſt homo quantum ad id, quod perfectio-

G nis eſt in eo, ſiue ſit gratis datum, ſiue gratia gratificans, non oportet ſubijcere ſe alteri homini quantum ad id, quod eſt in illo hominis, quia illud defectus aliquis eſt, & hoc quia tunc bonum ſubijceretur malo, vel maius bonum minus bono, quod eſt inordinatum. Etiam quia hoc eſſet contra rationem humilitatis, per quam homo ſubijcitur Deo, & tamen ſubijciendo id, quod eſt Dei ei, quod eſt hominis, eſt ſubijcere Deum homini, quod eſt abſurdum.

Secunda regula, quod nõ eſt neceſſe, quod quilibet homo ſubijciat per humilitatem, id quod eſt Dei in ſe, ei quod cognoſcit eſſe Dei in altero, ideſt non oportet, quod quilibet æſtimet per humilitatem dona, quæ ipſe à Deo accepit eſſe minora, quàm dona, quæ alij acceperunt: ſed in his debet ſtari veritati. Si enim maiora ſunt dona, quæ

H ego ſuſcepi, quàm quæ alij acceperunt, debeo illa cognoſcere tanquam maiora. Si verò minora fuerunt, debeo cognoſcere illa, vt minora, & tamen ſi maiora fuerint, non debet homo propter hoc gloriari ſe iactando, quia alienum eſt, quod habet. Sic dicitur 1. Cor. 4. Quid habes, quod non accepiſti? & ſi accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Imò nec debet quis immoderatè de bonis iſtis ſuſceptis gaudere: niſi quatenus gaudium reſultat in Dei laudem. Vnde Chriſtus increpat ſeptuaginta duos diſcipulos Luc. 10. quia illi gaudebant, eo quòd dæmonia ſubijciebãtur eis in nomine Chriſti dicens: nolite in hoc gaudere, ſed potius gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. Poteſt tamen homo talia ſuſcipiens in oratione ſua, & contemplatione confiteri coram Deo dona abundantia, quæ ei dedit, vt dicat, quòd ei dedit maiorem po-

I tentiam, vel ſapientiam, vel robur, vel ſpiritualia auxilia, quàm multis alijs hominibus. Et hoc quidem dicat non, vt quaſi glorietur in oratione ſua, ſed vt Deo gratias agat de ſuſceptis referendo hoc, quia aliàs eſſet reprehenſibilis, ſicut Lucæ 18. de Phariſæo qui orans dixit: non ſum ſicut cæteri hominum: nam ibi dicitur, quod iſte aſpernabatur cæteros. Poteſt etiam, qui talia beneficia ſuſcepit cõfiteri illa coram hominibus, vt dicat ſe ſuſcepiſſe à Deo maiora beneficia, quàm multi homines ſuſceperunt ſpecificando (ſi velit) ipſa beneficia. Et hoc non quaſi per hoc ſuſcepta melior iudicetur, cum gratis donata fuerint, ſed vt tanto vberiores Deo gratiarum actiones exſoluat, quãto maiora ſe ſuſcepiſſe confitetur. Fundamentum horum eſt, quia quando præferimus dona, quæ in nobis ſunt, do-

K nis, quæ ſunt in altero: non nos præferimus illi, cum non ſimus propter maiora dona meliores, ſed ad reddendam rationem maioris obligationis, ſed ipſa dona Dei adinuicem præferimus, cum placuerit ei quædam eſſe maiora alijs. Etiam hoc poſſumus, quia dona Dei manifeſta ſunt eis, quibus conferuntur. 1. Cor. 3. vt ſciamus, quæ à Deo donata ſunt nobis, ideò cùm in accipientibus dona illa conſtiterint: poterit quis abſq; præiudicio humilitatis præferre dona, quæ accepit, donis, quæ alius accepit. Sic dicit Apoſt. ad Eph. 3: quod in alijs generationibus nõ eſt agnitum filijs hominum, ſicut nunc reuelatum eſt ſanctis Apoſtolis. Et ita Apoſtolus præferebat dona Dei in ſe, & alijs Apoſtolis ad dona, quæ cæteræ gentes ſuſceperant. Tertia regula eſt, quod non eſt neceſſe, quod quilibet per humilitatem ſubijciat ſe quantum ad id; quod ſuipſius eſt cæteris hominibus quãtum ad id, quod ipſorum eſt, ideſt defectus ſuos defectibus; aliorum, ſcilicet

dicen-

dicendo defectus ſuos eſſe maiores defectibus aliorum hominum, & ideo ipſum eſſe minorem, ideſt minoris valoris, quia tunc neceſſe eſſet, quod quilibet conſiteretur ſe magis peccatorem quolibet homine, quod eſt abſurdũ: nam humilitas non ſuadet mentiri, imo ſine præiudicio humilitatis poteſt quis alium dicere magis peccatorem ſe; ſic Apoſtolus, qui per omnia humilis eſt, dicit ad Gal. 2. nos natura Iudæi, & non ex gentibus peccatores.

Quarta regula eſt, quod quilibet debet ſubijcere ſe quã tum ad id, quod proprium eſt in ipſo, cuilibet alteri quantum ad id, quod Dei eſt in illo, quia quidquid Dei eſt in aliquo homine, melius eſt, quàm quidquid hominis eſt in quocunque homine, cum noſtrum non ſit niſi defectus, & hoc modo facilè eſt, quod quilibet hominum ſubijciat ſe per humilitatem cuilibet alteri, quia nemo eſt tam perfectus in quo non ſit aliquis defectus humanus, & nemo B eſt tam miſer in quo non ſit aliquod donum Dei ſaltem gratis datum.

Quinta regula eſt, quod quilibet poteſt ſe ſubijcere alteri per humilitatem: ſiue quantum ad id, quod eſt Dei; ſiue quantum ad id, quod eſt proprium.

De primo, vt conſiderando aliquid boni in alio, quod in ſe non inueniat.

De ſecundo, vt conſiderando aliquod peccatum, vel defectum in ſe, quem in alio nõ videat. Quantum ad primũ manifeſtum eſt, quia quilibet habet bonũ aliquod à Deo, vt dicitur 1. Cor. 7. vnuſquiſq; habet proprium donum. Et cùm nemo habeat omnia dona Dei, poteſt quilibet in alio inuenire aliquid, quod in ſeipſo non inueniret licet ipſe multa alia dona habeat, quæ alius non habet. Et quantum ad illud, quod non habet poteſt ſe ſubijcere per C humilitatem, & ita quantum ad quemlibet hominem. Et dato, quod illud donum, quod quis in ſe non inuenerit, non ſit in alio, poteſt tamen putare eſſe in alio, dum tamen manifeſtè non conſtet, quod non habet illud. Et tũc rationabiliter ſe illi ſubijciet, quia de ſe conſtat, quod dono illo caret, de alio autem dubitat an habeat, & poteſt piè, vel ſine errore credere, quod habeat, & quantum ad hoc minorem ſe illo exiſtimabit. De ſecundo patet, quia quilibet quantumcunque perfectus quandiu homo eſt, aliquos defectus incurrit. Et fortè illos defectus non cognoſcit in alio, licèt illos habeat, quia delicta ſunt abſcondita, & ita minorem ſe exiſtimabit. Etiã dato, quod quis aperte videat, quod alius grauius peccauit, quàm ipſe, poteſt verè ſe ſubijcere ei per humilitatem. Nam poteſt quis D qui minus peccauit conſiderare, quod Deus dedit ei multa adiutoria ſpiritualia, & fortem gratiam pulſatiuam ad non ſuccumbendum tentationi, alij fortè parua auxilia contulit, & ſi illi iſta magna auxilia, quæ ego habeo collata fuiſſent, non peccaſſet grauiter, ſicut peccauit, & etiã neque leuiter, ſicut ego peccaui. Et etiam conſiderabo, quod forte ſi tanta opportunitas peccandi mihi conceſſa fuiſſet quanta illi, & tam pauca auxilia cõtra tentationem habuiſſem, ſicut ille, quod in grauiora delicta incurriſſem, quàm ille, & facilius, quàm ille. Hæc ſunt potiſſima, quæ quis conſiderans ſubijcere poteſt ſe per humilitatem cuicunque homini. Non quidem fingendo ſe minorem, cum tamen contrarium putet, ſed verè putando ſe minorem: quia nemo ſcit quanta fuit tentatio, quæ aliũ ad peccandum impulit, & quanta erant ei auxilia contra E tentationem, de ſeipſo autem nouit hoc.

Et ſic quilibet quantumcunque perfectus humiliare ſe poterit in corde ſuo cuilibet homini ſecũdum veritatem. Mendacium namque, & ſuperbia Deo non placent, ſed veritas, quæ horum media eſt, per mendacium quidem humiliantur, qui imprudenter humiliantur, vt qui dicit, ego peccaui pluſquam omnes homines, vel deterior ſum omnibus hominibus, ſuperbia autem eſt cum quis videt quædam bona in ſe, quæ non videt in alio, vel quædam peccata in proximo, quæ non videt in ſe, iudicat ſe meliorem proximo, ſicut Phariſæus, qui dixit, non ſum ſicut cæteri homines, Lucæ 18. Veritas autem media eſt, quę neq; mentitur, neque ſuperbit, vt licet quis videat plura bona in ſe, quam in alio: non ideo ſe meliorem iudicet, ſed cõſideret aliquod bonum, quod ſibi deeſſe videt, & illud eſt in alio, vel poteſt putare eſſe in alio, cùm non conſtet eo

A carere. Vel ſi viderit plura peccata commiſſa ab alio, quã à ſe, non ideo iudicet illum deteriorem: ſed conſideret aliquod peccatum, quod ipſe commiſit, quod proximus non commiſit, vel ſaltem putet eum non commiſiſſe illud. Humilitas enim dona, & excellentiam propriam non negat, ſed non conſiderat. Et hoc non tanquam ignoret, ſed quia ad illam attendere non expedit, ne inde glorietur. Humilitas etiam aliena peccata, quæ manifeſta ſunt tamen negat, ſed non aduertit, vt propter ea proximum non iudicet, quia non expedit iudicare. Supra 7. ad humilitatem enim pertinet in ſe peccata, & defectus ſolum conſiderare. In proximo autem ſolam virtutem, & perfectionem, licèt in ſe aliqua bona ſint, & in proximo aliqua peccata.

Ad primum dicendum, quod humilitas eſt directè hominis ad Deum qua ſe ei ſubijcit, & reueretur, non tamẽ B debemus ſolùm reuereri Deo in ſeipſo, ſed etiã id, quod eius eſt reuereri debemus vbicunq; illud inuenerimus ꝓpter ipſum Deum, non tamen eodem modo reuerentiæ quo Deo reueremur, ſicut non inuenitur Deus ita perfectè in donis ſuis, ſicut in ſeipſis, & ita debemus nos per humilitatem ſubijcere proximis propter Deum, inquantum inuenitur in illis aliquid diuinum, & quia nemo eſt, in quo non inueniatur aliquid Dei, omnibus nos ſubijcere debemus. 1. Pet. 2. Subiecti eſtote omni creaturæ propter Deum, ideſt omni homini. De latria autem ſecus eſt, quia exhibetur Deo propter ſeipſum ſolum, ideſt quantum eſt dominus vnius cui tenemur ad illam ſeruitutem, & quia in ſeipſo ſolùm reperitur ſecundum hanc rationem, & nõ in rebus ſuis, ſibi ſoli latriam exhibemus, & non hominibus propter Deum tanquam habentibus aliquam diuino C rum participationem.

Ad ſecundum dicendum, quod humilitas cum veritate eſt, & quæ cum falſitate eſt, non placet Deo, neque eſt humilitas, vt ſiquis id, quod eſt hominis in proximo, & id, q eſt Dei in ſeipſo ſubijciat; prælatio autem à Deo eſt, ad Rom. 13. Omnis poteſtas à domino Deo eſt. & ſic eſt donum Dei prælatio: ergo inquantum prælatus habet aliquod donum, & ſi comparetur ad non prælatum, comparatur ſicut habens donum Dei ad non habentem donum vel ſicut ſi cõparetur id, quod Dei eſt, ad id quod eſt hominis, & ita prælatus quantum ad hoc maior eſt, prælatus ergo inquantum prælatus, non poteſt ſe humiliare ſubdito etiam in corde, quia hoc eſſet dicere, quod ipſe etiam inquantum prælatus eſt minor ſubdito ſuo, qui cõſideratur vt ſubditus, & hoc eſſet falſe humiliare, & cum D præiudicio Dei: poteſt tamen prælatus non conſiderando ſe vt prælatum, cõſiderare aliquos defectus in ſe, quos non inuenit in ſubdito, vel aliquas perfectiones in ſubdito, quas non inuenit in ſe, & quantum ad hæc verè conſiderabit ſe minorem illo, & ita prælatus poteſt ſubijcere ſe per humilitatem cuicunq; ſubdito ſuo, & non præiudicatur prælationi, quæ eſt donum Dei. Vnde ſuper illo verbo, ad Phili. 2. ſuperiores inuicem arbitrantes, dicit Glo. non hoc ita debemus æſtimare, vt nos æſtimare fingamus, ſed vere æſtimemus eſſe aliquid occultũ in alio, quo nobis ſuperior ſit. & ſi bonum noſtrum quo illo videmur ſuperiores eſſe non ſit occultum.

Ad tertium dicendum, quod nemo debet ſic humiliari, vt detrimentum ſalutis alterius faciat, & tamen poteſt quilibet humiliari cuicunque alteri, ſine damno ſalutis E eius, humilitas enim ſicut & cæteræ virtutes præcipuè in anima conſiſtit, & ideo poteſt homo ſecundum interiorẽ actum animæ alteri ſe humiliari ſine hoc, quod habeat occaſionem aliquam detrimenti ſalutis animæ ſuæ, cum ille non videat, quod ſibi quis ſe ſubijcit. Et hoc eſt, quod dicit Aug. in Regula. Timore coram Deo prælatus ſubſtractus ſit pedibus veſtris. Coram Deo enim fieri dicitur, quod ſecrete ſit in cordibus noſtris, quia ipſe corda noſtra ſcrutatur. Et eſt ſenſus, quod prælatus intra cor ſuum debet ſe reputare minorem quolibet ſubditorum ſuorum, & quantum ad hoc in corde ſuo omnibus ſubditis ſe ſubijciat, quaſi ſit proſtratus ad pedes eorum, & tamen in conſpectu hominum non debet ſeruari hæc humilitas, quia vt ait Auguſt. Ne, dum nimis ſeruatur humilitas, regendi frangantur auctoritas, immo quod plus eſt, non ſolum non debet ſponte eis exterius ſubijci, ſed etiam ſi inter-

dum

dum offendat eos iniuſtè puniendo: non tenetur petere veniam ab eis, quam teneretur petere ab alijs hominibus, ne vileſcat auctoritas regendi, vt ait Aug. & habetur in decretis 86. diſt. cap. quando neceſſitas. In mente igitur quantumcunq; quis ſe humilietur, prodeſt ſibi, & nulli nocet. Exterius vero quandam oportet adhiberi cautelã circa humilitatem: ſicut in actibus exterioribus cęterarũ virtutum eſt, quædam moderatio adhibita, ne poſſint vergere in detrimentum alterius, ſi tamen quis faciẽs, quod debet circa humilitatem, & cæteras virtutes operetur, & alij ſumant ex hoc occaſionem peccati, non imputatur agenti ſecundum humilitatem, & alias virtutes, quia ille non ſcandalizat licet alij ex actu eius ſcandalizantur, neque eſt in poteſtate alicuius, quod alij non ſcandalizẽtur ex actibus eius, dum tamen ipſe tales actus, & taliter faciat, quod rationabiliter nemo deberet ex eis ſcãdalizari.

An humilitas ſit pars modeſtiæ.
Quæſt. XIX.

QVæritur, an humilitas ſit pars modeſtiæ, vel temperantiæ. Aliqui dicunt, quod nõ: quia humilitas pręcipuè reſpicit reuerentiam, qua quis Deo ſubijcitur, vt dictum eſt ſupra, & tamen quod Deo exhibetur, pertinet ad virtutes theologicas, quæ habent Deum pro obiecto: ergo pertinebit humilitas ad aliquam theologicam, & non ad manſuetudinem, modeſtiam, vel temperantiam.

Secundo, quia modeſtia, ſiue temperantia, non ponitur in eadem parte appetitus in qua humilitas: nam temperantia ponitur in concupiſcibili, quia eſt circa delectationes, & triſtitias, humilitas autem ponitur in iraſcibili, quia opponitur ſuperbiæ, & ambæ ponuntur in iraſcibili, quia obiectum eorum eſt bonum arduum ad quod tendit ſpes; ergo humilitas, & temperantia non pertinet ad idem.

Tertio, quia humilitas, & magnanimitas ad idem pertinent, vt declaratum fuit ſupra, licet non ſint eadem virtus, tamen magnanimitas non eſt pars temperantiæ, aut modeſtiæ, ſed magis fortitudinis, ergo nec humilitas erit pars temperantiæ.

Dicendum, quod humilitas virtus quædam eſt per ſe diſtincta ab alijs habens propriam materiam, & genus, & actum, & tamen quia in moralibus ſolemus reducere omnes ad quatuor, quas cardinales appellamus, dicimus omnes virtutes, quæ ad aliquam iſtarum quatuor reducũtur eſſe partes illius.

Et quia humilitas eſt virtus perſonalis, neceſſe eſt, ꝙ reducatur ad aliquam iſtarum quatuor, niſi dicamus eam non eſſe moralem, ſed theologicam, eſt tamen moralis, ideo reducitur. Eſt autem conſiderandum, quod quædã virtutes reducũtur ad alias dupliciter, ſcilicet vel propter ſimilitudinem generis, ideſt obiecti, vel actus, aut propter ſimilitudinem modi ſe habendi. Vnde illæ virtutes, quæ ſimilem modum habent circa obiecta ſua, etiam ſi non pertineant ad idem genus obiecti, ad illam virtutem reducuntur, cuius modum tenent. Vnde ſi conſideretur humilitas in ſeipſa eſt quædam virtus particularis, cuius materia eſt bonum arduum, circa quod refręnat ſpem tollendo immoderatam ſpem, & cohibendo animum ad propriam menſuram, ſcilicet vt deſiderio magnorum bonorum ductus non ſe dignificet maioribus, quam dignus ſit, neque in illa tendat, ſed teneat iuxta propriam menſurã, vel infra illam. Et ita humilitas, vel magnanimitas ſunt duæ virtutes particulares circa eandem materiam, ſcilicet circa modũ ad arduũ bonum, licet modo oppoſito: quia magnanimitas confortat animum circa proſecutionem boni ardui, ne deficiat propter difficultatem adipiſcendi: humilitas autem retrahit animum ne immoderatè feratur circa arduum concupiſcendo illud inquantum bonũ, & appetibile eſt. Quantum ad reductionem autem humilitatis in quantum eſt virtus particularis, & debet reduci ad communem, vel cardinalem.

Dicendum, quod aut conſideratur ſimilitudo generis, & actus, aut ſimilitudo modi agendi, ſi primum reducetur humilitas ad iuſtitiam, ſi ſecundum reducetur ad temF perantiam, vel modeſtiam, quæ eſt pars temperantiæ. De primo patet, quia actus humilitatis eſt ſubijcere animum ad proprium gradũ, vel infra. Et hoc poteſt pertinere ad iuſtitiam legalem inquantum ſubiectio impendenda homini ab homine variè ordinatur per legem. Et ſiquis per humilitatem obſeruet iſtam ſubiectionem inquantum à lege imperata eſt, dicetur iuſtus legaliter. Sed hoc eſt accipere humilitatem generaliter, & non iuxta conditionem determinati obiecti, & actus. Nam quantum ad hoc pertinet ad iuſtitiam commutatiuam, ſecundum quam rectè communicamus dando cuiq; quod ſuum eſt, & ei debitũ. Deo autem debita eſt ſubiectio quædam, & reuerentia à nobis inquantum cognoſcimus nos ſub eo cõſtitutos: iuxta illud 2. Mac. 9. Iuſtum eſt hominem ſubiectũ eſſe Deo, & mortalem non paria Deo ſentire. Reddendo autẽ hoc, G quod debitum eſt opus iuſtitiæ facit, ideo humilitas inquantum eſt virtus ſpecialis maximè eſt pars iuſtitiæ, & ita ponimus latriam partem iuſtitiæ, quia ſecundum eam reddimus Deo quandam ſeruitutem, quam recognoſcimus ei debitam eſſe inquantum eſt vtilis dominus. De ſecundo patet, quia conſiderando modum agendi humilitatis magis pertinebit ad temperãtiam, vel modeſtiam quã ad aliquam aliam. Modus autem temperantiæ ex quo illa maximè habet laudem, eſt refrenatio, vel repreſſio impetus alicuius paſſionis, ſcilicet quia reprimit delectationes, quas ſuperabundanter ſequi naturaliter ſumus inclinati, & ſic actus ſuus non eſt in incitando, ſed in reprimẽdo, & ideo omnes virtutes reprimentes impetus aliquarum affectionum, vel moderantes actionem, ponuntur partes temperantiæ, ſicut eſt manſuetudo, quæ reprimit H motum iræ, ita humilitas deprimit motum ſpei, qui eſt motus animi in magna tendentis, ideo ſicut manſuetudo ponitur pars temperantiæ: ita & humilitas. Vnde Ariſt. 4. Eth. qui ſecundum ſuum modum tendit in parua, ideſt qui cum ſecundum ſtatum ſuum, & menſuram dignitatis poſſet tendere in maiora, & tamen tẽdit in parua, quę ſunt minora, eum dicit non eſſe magnanimũ, ſed temperatum, quem nos humilem poſſumus appellare, & ita non concordat humilitas cum temperantia in materia, quia tẽperantia eſt circa delectationes, & triſtitias tactus, & guſtus, humilitas autem circa bonum arduum, ſed in modo concordat, quia vtraque agit per modum retrahentis animi motum. Et non ſolum ponitur humilitas pars temperantiæ, ſed etiam pars ſub parte temperantiæ, eſt enim tẽperantiæ virtus multum generalis, cuius vna pars eſt moI deſtia ratione modi, & ſub modeſtia continetur humilitas eo modo, quo modeſtia accipitur à Tullio: nam humilitas nichil aliud eſt quam moderatio ſpiritus ad magna tendentis, ſic dicitur 1. Pet. 3. In incorruptibilitate quieti, atque modeſti ſpiritus, & tamen ſi abſolutè quæratur cuius virtutis de cardinalibus eſt pars humilitas, melius reſpondetur, ꝙ eſt pars iuſtitiæ commutatiuæ, quam temperantiæ. Ad primum dicẽdum, quod humilitas poteſt pertinere ad virtutes theologicas, non tamen quantum ad ſimilem generis, vel actus, ſed quantum ad hoc quod reducitur ad illas, vt ad principium, ſunt virtutes theologicæ circa vltimum finem, qui ponitur vt principium in appetibilibus, ad quæ ſunt aliæ virtutes, ideo theologicæ ſunt vt cauſæ omnium virtutum. Et quantum ad hoc omnes virtutes morales poſſent reduci ad quamlibet theologicã K & tamen iſte modus reductionis eſt cum pauca ſimilitudine, ideo non ponimus ſic vnam virtutem eſſe partem alterius. Magis autem poterant omnes virtutes morales reduci ad charitatem tanquam ad dirigentem eas, quia ipſa ordinat omnes in finem ſuum, & facit eas meritorias, & tamen adhuc ſecundum iſtum modum nõ dicitur aliqua virtus moralis eſſe pars charitatis, ſed duo modi reductionis ſunt, ſcilicet per ſimilitudinem obiecti, & generis, aut per ſimilitudinem modi. Et ita humilitas dicetur pars iuſtitiæ, vel temperantiæ, & non dicetur pars alicuius virtutis theologicæ. Ad ſecundum dicendum, ꝙ licèt humilitas ſit in iraſcibili, tamen aſſignatur, vt pars temperantiæ, quia virtutes particulares non ſolum aſſignantur partes alicuius virtutis, cum qua conueniunt in materia, aut ſubiecto, ſed etiam illius, cum qua conueniunt in modo, quia modus eſt, vt aliquid formale in virtute, & iſte eſt

modus

modus communior aſſignandi partes,& ita licèt humilitas ſit in iraſcibili, tamen ponitur pars temperantiæ, quæ eſt in concupiſcibili, quia in modo magis concordat cum temperantia,quæ eſt in concupiſcibili,quam cum fortitudine,quæ eſt in iraſcibili. Sic etiam humilitas,& magnanimitas ſunt circa bonum arduum, & ambæ ſunt in iraſcibili, magnanimitas tamen ponitur pars fortitudinis, quæ eſt in iraſcibili, & humilitas pars temperantiæ, quæ eſt in concupiſcibili, & hoc quia magnanimitas mouet per modum impellentis, & confortantis animum ad arduum, ne deficiat in proſecutione propter difficultatem adipiſcendi, & ita mouet fortitudo confortando animũ contra timores. humilitas autem quia mouet refrȩnando motum animi tendentis immoderatè ad ardua, ſicut temperantia refrȩnat animum ab impetu in delectationes, ponitur pars temperantiæ. Ad tertium dicendum ſicut ſupra habitum eſt, quod magnanimitas, & humilitas conueniunt in materia, tamen non in modo, quia magnanimitas intendit, & impellit, humilitas autem retrahit, ideo non ponuntur partes eiuſdem virtutis. Nam & ipſa magnanimitas non ponitur ſub fortitudine quaſi conueniat cum ea in materia: nam non conuenit, cum fortitudo ſit circa audacias, & timores, magnanimitas autem circa bonum arduum, ſed in modo ſolo conueniunt cum fortitudine.

An humilitas ſit potior omnium virtutum. Quæ. XX.

QVæritur, an humilitas ſit potior omnium virtutum. Aliqui dicunt, quod ſit melior omnibus. Dicit enim Chryſoſt. exponens illud Lu. 18. de Phariſæis, & Publicanis, ſcilicet quod mixta delictis humilitas tam facilè currit, vt iuſtitiam ſuperbiæ coniunctam tranſeat. Si iuſtitię coniunxeris eam, quò non ibit? aſſiſtet ipſi tribunali diuino in medio angelorum. Et ſic patet, quod humilitas prȩfertur iuſtitiæ,& tamen iuſtitia, vel eſt omnis virtus (vt ſi ſit legalis) vel eſt clariſſima omnium virtutum. 5. Ethico. ergo humilitas erit maxima omnium virtutum.

Secundo, quia dicit Aug. lib. de verbis domini: Cogitas magnam fabricam conſtruere celſitudinis, de fundamento prius cogita humilitatis. Ex quo patet ꝙ humilitas ſit fundamentum omnium virtutum, & ita erit potior omnibus.

Tertio, quia maiori virtuti debetur maius præmium, ſed humilitati debetur maximum præmium, ſcilicet exaltatio. Lu. 14. Qui ſe humiliat exaltabitur, ergo ipſa eſt maior alijs.

Quartò, quia dicit Aug. lib. de vera religione: Tota vita Chriſti in terris per hominem, quem ſuſcipere dignatus eſt, diſciplina morum fuit, præcipuè humilitatem ſuã imitandam propoſuit dicens ſupra 11. Diſcite à me, quià mitis ſum, & humilis corde. Et Grego. in Paſtorali ait, ꝙ ad argumentum redemptionis noſtræ inuenta eſt humilitas Dei. Ergo humilitas videtur eſſe maxima virtutum. Dicendum, quod ſimpliciter loquendo non eſt humilitas maxima virtutum, quia maior eſt charitas: cùm ſine ea cæteræ perfectiones nichil ſint. 1. Cor. 13 & ipſa ſine alijs aliquid valeat. Pro quo ſciendum, quod bonum, quod eſt virtutis non eſt bonum corporale, neque naturale, ſed bonum ſecundum rationem, & in ipſa ratione, bonum autẽ rationis præcipuè conſiſtit in ordinando, ideo intantum fieri aliquid ſecundum virtutem dicitur, inquãtum fit ſecundum ordinem rationis, ordo autem rationis prȩcipuè eſt in ipſo fine, quia finis principalior eſt eis, quæ ad finẽ, ideo illæ virtutes erunt potiores, quæ de fine ſunt. Et propter hoc virtutes theologicæ, quæ habent Deũ pro obiecto, qui eſt vltimus finis, ſunt ſimpliciter meliores. Et inter iſtas, quia charitas ſpecialius ſe habet ad Deum quàm cæteræ, ipſa eſt ſimpliciter melior, ipſa enim non ſolũ habet Deum pro fine & obiecto ſicut aliæ duæ theologicæ, ſed etiam eſt in ipſum ſecundum meliorem motum, & etiam cæteras in Deum dirigit, ipſa enim omnibus moralibus imperat, & dirigit eas in Deum vt finẽ, & facit eas meritorias, & ideo Apoſtolus cum poſuit tres theologicas virtutes ſuper omnia dona ſpiritualia, dicens: maneant autẽ in vobis ſpes, fides, charitas, tria hæc: præpoſuit cha-
A ritatem alijs, dicens: Maior horum charitas. Ordo autem rationis attenditur ſecundario in eis, quæ ſunt circa finẽ, prout ſecundum ordinem finis conſiderantur ea, quæ ad finem, hæc autem ordinatio conſiſtit eſſentialiter in ratione ordinante, ideſt in intellectu, & participatiuè in appetitu ordinato per rationem, vt recipit ordinationem factam à ratione. Ordinationem autem iſtam vniuerſaliter facit iuſtitia legalis potiſſime, licet etiam pertineat ad particularem, quæ vt communicetur appetitui, oportet vt bene eam ſuſcipiat, & ad hoc diſponit humilitas vniuerſaliter. Nam ſicut iuſtitia legalis vniuerſaliter eſt de omni bono inquantum lex iubet actum omnis virtutis 5. Ethico. Ita & humilitas diſponit vniuerſaliter ad ſuſcipiendũ illam ordinationem, inquãtum per humilitatem fit homo bene ſubditus quãtum ad omnia, quæ ratio iubet. Per ſin-
B gulas autẽ virtutes morales fit homo bene ſubditus quantum ad materias ſpeciales illarum virtutum, quia inclinant ad rectè agendum circa illas materias, & ſecundum hoc eſt ordo in virtutibus. Prima ſimpliciter in perfectione eſt charitas, quia eſt magis circa finem quàm cæteræ; poſt eam ſunt ſpes, & fides duo theologicæ, quia etiam dicunt ordinem circa ipſum finem. Poſt iſtas eſt prudentia, quia iſta eſt in ratione eſſentialiter, in qua realiter eſt ordinatio eorum, quæ ad finem reſpectu finis. Poſt illam vero eſt iuſtitia legalis, & particularis in appetitu volitiuo & ſecundum eas datur ordo omnibus, quæ ſunt in affectu, & dicuntur etiam iuſtitia legalis, & particularis eſſe in ratione, inquantum voluntas in qua eſt iuſtitia eſt potentia in eſſentia animæ rationalis. Humilitas autem &c. dicuntur eſſe in appetitu affectiuo, quæ non eſt vis, vel po-
C tentia exiſtens in ſubſtantia animæ rationalis. Inter iſtas autem illa, quæ magis ſubijcit appetitum rationi ad executionem ordinis traditi à ratione eſt humilitas, quia facit ſubditum habitare quantum ad omnia determinata a ratione, ideo ipſa eſt melior omnibus exiſtentibus in parte affectiua, & comparando ad iſtas poterit dici optima virtus non tamen ſimpliciter. Ad primum dicendum quòd maior eſt iuſtitia quàm humilitas. Et ad dictum Chryſo. dicendum, quod non præfert humilitatem iuſtitiæ ſimpliciter ſumptæ, ſed iuſtitiæ cui ſuperbia adiungitur, quæ iam deſinit eſſe virtus, ſicut è contrario peccatum per humilitatem remittitur. Vnde dicitur Lucę decimo octauo, de publicano, quòd propter humilitatem deſcendit iuſtificatus in domum ſuam, & tamẽ iuſtitia per ſe maior eſt, quàm humilitas per ſe, ſed humilitas cum peccato melior
D eſt, quàm iuſtitia cum peccato. Et ratio eſt, quia in Phariſæo præexiſtebat iuſtitia, cui aduenit ſuperbia, quæ multum illi ademit faciens non eſſe meritorium. In publicano autem præexiſtebat peccatum, cui adueniens humilitas adimit peccatum faciens illud remitti, cum deſcenderit publicanus iuſtificatus in domum ſuam, ideo non immerito humilitas cum peccato magnum aliquid eſt, iuſtitia vero cum ſuperbia fere nichil eſt. Et ita exponit ibi Chryſo. dicens. Geminas bigas michi accommodes: alteram quidem iuſtitiæ, & ſuperbiæ, alteram peccati, & humilitatis, & videbis peccatum peruertens iuſtitiam non proprijs, ſed humilitatis coniunctis viribus, aliud vero par videbis deuictum non fragilitate iuſtitiæ, ſed morte, & tumore iuſtitiæ. Ad ſecundum dicendum, quod humilitas non eſt ſimpliciter maior omnibus virtutibus. Et ꝙ
E dicitur de fundamento virtutum.

Dicendum, quòd hoc dicitur in virtutibus tranſlatiue ex eis, quæ ſunt in ædificijs quibus competunt fundamẽta, & dicitur fundamentum virtutis, quod primum eſt, nam in ædificijs primum quod iacitur eſt fundamentum, primo ergo quæ in virtutibus acquiritur vocabitur fundamentum, conſtat autem quod virtutes omnes infunduntur à Deo, & infuſio ſimul fit: Sed primum in acquiſitione virtutis poteſt dupliciter accipi. Vno modo per modũ remouentis prohibens, & ſic humilitas tenet primum locum in virtutibus, ſcilicet inquantum expellit impedimẽtum omnium virtutum, ſcilicet ſuperbiam cui Deus reſiſtit, & efficit hominem Deo ſubditum, & ſupra patulum, ideſt apertum vt vas & diſpoſitum ad ſuſcipiendum influxum diuinæ gratiæ, inquantum euacuat inflationem ſuperbię vt dicitur Iacobus quarto, Deus ſuperbis reſiſtit,

humi-

humilibus autem dat gratiam, & quantum ad hoc humilitas ponitur fundamentum ſpiritualis ædificij. Secundo modo vocatur primum in acquiſitione vel ædificio virtutum id per quod primo ad Deum acceditur; primus autē acceſſus ad Deum eſt per fidem, iuxta illud ad Hebr. 11. accedentem ad Deum oportet credere quia eſt. & hoc modo ponitur fides prima virtutum vel illarum fundamentum, & iſte modus accipiendi primum vel fundamētum in virtutibus eſt melior quàm primus, & conuenientior; vnde & ipſa fides ſimpliciter melior eſt quàm humilitas, vt ſupradictum eſt. Ad tertium dicendum quòd licet humilitati ſoli promittitur exaltatio, non promeretur ſola humilitas exaltationem, ſed omnes merentur eam, & quælibet ſecundum gradum ſuum magis aut minus meretur de illa, & ideo ex hac parte non eſt humilitas melior omnibus, quod tamen eſſet ſi ſola humilitas mereretur eam, & quælibet ſecundum gradum ſuum magis aut minus meretur de illa, & ideo ex hac parte non eſt humilitas melior omnibus, quod tamen eſſet ſi ſola humilitas mereretur exaltationem, promittitur tamen ſoli humilitati, quia ei contraria eſt, & ita in alijs virtutibus vel beatitudinibus cuilibet promittitur id quod ei contrarium eſt, ſicut ei, qui hic ſitit, & eſurit promittitur in futuro ſatietas, & ei qui luget promittitur conſolatio. Supra quinto cap. & triſtato promittitur gaudium, Io. decimo ſexto, triſtitia veſtra vertetur in gaudium, & contemnenti diuitias ſeculi promittuntur diuitiæ cęleſtes, ſcilicet poſſidere regnum cœlorum. ſupra 5. quo nichil præcioſius eſt. Ita humilitati contraria eſt exaltatio. Ei igitur, qui hic propter reuerentiam Dei ſe humiliat refrenando cor ſuum ab immoderata ſpe arduorum, conuenienter promittitur exaltatio, & non quidem in temporalibus, ſed in cœleſtibus. Sic dicit Auguſt. lib. de pœnitentia; Non putes eum, qui ſe humiliat ſemper iacere, cum dictum ſit exaltabitur, & ne opineris eius exaltationem in oculis hominum per ſublimitates fieri corporales. Ad quartum dicendum, quòd Chriſtus non commendauit nobis præcipuè humilitatē, quaſi ipſa ſit maior omnibus virtutibus, ſed quia per eam maximè remouetur impedimentum ſalutis humanæ, & nichil nobis tam neceſſarium eſt, quam huiuſmodi auferri impedimentum, cum hoc non ablato, etiam ſi cætera bona adſint, non proſunt, vel verè adeſſe non poſſunt, cōſiſtit enim ſalus humana in hoc, quod homo ad cœleſtia, & ſpiritualia tendit, à quibus homo impeditur nè ad illa tendat dum in terrenis magnificari ſtudet, & ideo Chriſtus, vt impedimentum hoc auferret exteriorem celſitudinem contemnendam monſtrauit per humilitatis exempla. Et ita humilitas eſt quaſi quædam diſpoſitio ad liberum acceſſum hominis ad ſpiritualia, & diuina bona. Sicut ergo perfectio intenta eſt melior diſpoſitione, per quā inducitur illa perfectio: ita charitas, & omnes theologicę virtutes quibus immediatè mouetur homo in Deum, ſunt meliores humilitate inquantum humilitas diſponit ad illas.

An bene aſſignentur duodecim gradus humilitatis, qui ponuntur in regula beati Benedicti.
Quæſt. XXI.

QVæritur de gradibus humilitatis: ſolent enim aſſignari 12. gradus humilitatis, qui ponuntur in regula beati Benedicti an bene illi aſſignentur. Et ſunt iſti. Primus eſt corpore & corde ſemper humilitatem oſtendere defixis in terram aſpectibus. Secundus vt pauca verba & rationabilia loquatur alijs, & non clamoroſa voce. Tertius vt non ſit facilis ſeu promptus in riſum. Quartus taciturnitas vſque ad interrogationem. Quintus tenere, quod tenet communis regula monaſterij. Sextus credere, & pronunciare ſe omnibus viliorem. Septimus ad omnia ſe indignum & inutilem confiteri, & credere. Octauus confeſſio peccatorum. Nonus pro obedientia in duris & aſperis patientiam amplecti. Decimus, vt cum obedientia ſe ſubdat maiori. Vndecimus vt voluntatem propriam non delectetur implere. Duodecimus vt Deū timeat, & memor ſit omnium, quæ recepit. Aliqui dicūt, quod non conuenienter enumerantur, quia hic ponuntur F aliqua, quæ pertinent ad alias virtutes ſicut ad patientiā, & obedientiam, ſicut nonus & decimus gradus. Etiam continentur aliqua, quæ pertinent ad falſam opinionem, quæ nulli virtuti competere poteſt: vt ſextus gradus, ſcilicet pronunciare, & credere ſe omnibus viliorem. Quòd non poterit eſſe verum de quolibet homine, ſed de vno tantum, qui omnibus deterior ſit, & ille etiam fortaſſis neſciet ſe omnibus viliorem, ita vt cum bona conſcientia poſſit hoc credere & confiteri. Etiam ſeptimus gradus, ſcilicet ad omnia ſe indignum & inutilem confiteri, & credere, ergo non ponuntur conuenienter talia inter gradus humilitatis, cum magis ad falſitatem pertineant. Secundo quia humilitas ab interioribus ad exteriora procedit ſicut cæteræ virtutes. Nam virtus quælibet moralis habitus electiuus eſt, & conuenienter actus eius primus G eſt eligere, deinde proceditur in actum exteriorem quem interius elegimus, ergo in gradibus humilitatis debent præmitti ea, quæ pertinent ad interiorem actum humilitatis, & ſequi ea, quæ pertinent ad exteriorem, ſed è contrario fit, quia primus gradus eſt de exterioribus, ſcilicet corde & corpore humilitatem oſtendere defixis in terrā aſpectibus, ergo nō proceditur ordinate in gradibus iſtis.

Tertio quia Anſelmus in lib. de Similitudinibus ponit ſeptem gradus ſolum humilitatis, quorum primus eſt cōtemptibilem ſe eſſe oſtendere. Secundus de hoc dolere. Tertius hoc confiteri. Quartus hoc perſuadere, ſcilicet vt velit hoc credi. Quintus patienter tolerare hoc de ipſo dici. Sextus vt patiatur contemptibiliter ſe tractari. Septimus vt hoc amet. Ergo videtur quòd duodecim illi aſſignati ſint ſuperflui. Quarto patet, quia dicit Glo. perfecta H humilitas tres gradus habet. Primus eſt ſubdere ſe maiori, & non præferre ſe æquali, qui eſt ſufficiens ad ſalutem. Secundus eſt ſubdere ſe æquali, nec præferre ſe minori, & iſte dicitur abūdans. Tertius eſt ſubeſſe minori, in quo eſt perfecta iuſtitia, ergo prædicti duodecim gradus ſuperfluè ponuntur. Quinto quia dicit Aug. lib. de Virginitate. Menſura humilitatis vnicuique ex menſura ipſius magnitudinis data eſt, cui eſt periculoſa ſuperbia, quæ amplius amplioribus inſidiatur, ſed menſura magnitudinis humanæ non poteſt ſub certo modo graduum deſignari, ergo videtur, quod non poſſunt aſſignari certi gradus in humilitate.

Dicendum quod gradus duodecim humilitatis ſupradicti conuenienter aſſignantur. Pro quo ſciendum, quòd vt dictum fuit quæſt. 18. & 19. humilitas cōſiſtit eſſentia- I liter in appetitu, quia eſt habitus quidam moralis dirigēs appetitum, ideſt affectiuam partem, & actus ſuus eſt refrenare motum animi inordinatè tendentis in magna: regula tamen ſua conſiſtit in ratione, quæ iudicat quæ ſunt magna immoderatè, in qua non eſt tendendum, & quæ ſunt bona iuxta menſuram propriam, in quæ licitè tendimus. Principium autem vtriuſque, ideſt tam cognitionis quàm effectus eſt reuerentia, quam homo habet ad Deū: quia ex eo quòd homo reueretur Deo, vult propter honorem eius & cognitionem magnitudinis illius non ſe extollere ſupra propriam menſuram, ſed tenere ſe in illa vel citra illam, & conſequenter vult conſiderare & agnoſcere, quæ ſunt iuxta propriam menſuram, & quæ vltra illam. Ex actu verò interiori humilitatis quo quis eligit tenere ſe iuxta propriam menſuram, procedunt quædam K ſigna exteriora in geſtis, factis, & dictis, quæ manifeſtant id quod interius latet, ſicut in cæteris virtutibus accidit. Nam ex viſu cognoſcitur vir, & ab occurſu faciei ſenſatus, Eccleſiaſtici 19. ideo inter prædictos gradus ponitur aliquid, quod pertinet ad humilitatis radicem, ſcilicet gradus duodecimus, qui eſt vt Deum timeat, & memor ſit omnium, quæ percepit. Hæc eſt enim radix humilitatis: nam ex eo quod homo reueretur Deo, non vult ſe extollere vltra menſuram propriam, & conſiderat quanta ſit illa potentia. Etiam aliquid quod pertinet ad appetitum, in quo eſt humilitas, ſed ne inordinatè tendat in excellentiā propriam, & hoc fit tripliciter. Vno modo, vt non ſequatur homo propriam voluntatem. Nam ad excellentiam quandam pertinet proſequi propriam voluntatem, ſcilicet ad quendam gradum libertatis. Et hoc pertinet ad vndecimum gradum, qui eſt vt voluntatem propriam

non

non delectetur implere. Secundo modo, vt regulet eam ſecundum ſuperioris arbitrium. Nam hoc ſubijci quoddam eſt, quod quis alienam voluntatem ſequi teneatur, & hoc pertinet ad decimum gradum, qui eſt vt cum obedientia ſe ſubdat maiori. Tertio modo, vt ad hoc non reſiſtat propter aſpera, & dura, quæ occurrunt vel imperantur, & hoc pertinet ad nonum gradum, qui eſt pro obedientia duris & aſperis patientiam amplecti. Ponuntur etiam in prædictis gradibus quædam pertinentia ad exiſtimationem hominis recognoſcentis ſuum defectum, & hoc tripliciter.

Primo modo quòd quis proprios defectus recognoſcat, & confiteatur: quod pertinet ad octauum gradum, qui eſt confeſſio peccatorum.

Secundo vt conſideratione in defectus inſufficientem ſe exiſtimet ad maiora, quod pertinet ad ſeptimum gradum, qui eſt ad omnia ſe inutilem confiteri, & credere.

Tertio vt quantum ad hos ſibi alios præferat, quòd pertinet ad ſextum, qui eſt pronunciare, & credere ſe omnibus viliorem. Ponuntur etiam quædam, quæ ſunt ſigna exterius humilitatis interioris, & vnum eſt in factis, ſcilicet vt homo non recedat in ſuis operationibus à via communi, quod pertinet ad quintum gradum, qui eſt tenere quod tenet communis regula monaſterij. Alia duo ſunt in verbis, vnum eſt, quòd homo non præoccupet tempus loquendi, quod pertinet ad quartum gradum, qui eſt eſſe taciturnum vſque ad interrogationem. Aliud ne excedat modum in loquendo, quòd pertinet ad ſecundum gradum, qui eſt vt pauca verba, & rationabilia loquatur.

Alia duo pertinent ad geſtus exteriores, vnum eſt in reprimendo extollentiam oculorum, quod pertinet ad primum gradum, ſcilicet corde & corpore humilitatem oſtendere defixis aſpectibus in terram. Aliud eſt in cohibendo exterius riſum, & alia ſigna ineptæ lætitiæ, quod pertinet ad tertium gradum, ſcilicet quod non ſit facilis aut promptus ad riſum. Et ita circa humilitatem ſunt quatuor, ſcilicet radix humiliationis, & conſideratio præcedens de propria menſura vel gradu, & ipſe humilitatis actus in appetitu, & ſigna exteriora oſtendentia humilitatem. Ex quibus quatuor accipiuntur duodecim prædicti gradus humilitatis, ſcilicet ex primo vnus gradus, ex ſecũdo tria, ex tertio alia tria, & ex quarto quinque, vt deſcriptum eſt. Et ita ſunt duodecim gradus humilitatis, quibus opponuntur duodecim gradus vel conditiones ſuperbiæ. Nam primo gradui, qui eſt corde & corpore humilitatem oſtendere defixis aſpectibus in terram, opponitur ex parte ſuperbiæ curioſitas, per quam aliquis curioſè, & inordinatè vbique circunſpicit. Secundus eſt, vt pauca verba, & rationabilia quis loquatur, & non clamoſa voce, cui opponitur ex parte ſuperbiæ leuitas mentis, per quam homo ſuperbe ſe habet in verbo: vel multa inordinatè dicendo, vel irrationabilia. Tertius gradus humilitatis eſt, vt non ſit facilis aut promptus in riſu, cui opponitur inepta lætitia, per quam exterius quis oſtendit ſigna lætitiæ quando non expedit, aut pluſquam expedit. Quartus gradus eſt taciturnitas vſque ad interrogationem, cui opponitur iactantia, ſecundum quam quis ſpontè loquitur nõ interrogatus ea quæ ad magnitudinem ſuam pertinent. Quintus gradus eſt tenere, quòd communis regula monaſterij tenet, cui opponitur ſingularitas, per quã quis vult cæteris eſſe diſſimilis faciendo quod illi non faciunt, aut non faciendo quod illi faciunt, & hoc vt melior, & ſuperior alijs appareat. Sextus gradus eſt credere & pronũciare ſe omnibus viliorem, cui opponitur arrogantia, per quã quis ſibi arrogat, vel ſcribit vltra propriam menſuram ſe alijs præferendo. Septimus eſt ad omnia ſe inutilem, & indignum confiteri, & credere, cui opponitur præſumptio, per quam aliquis ſe putat dignum maioribus & ſufficientem ad maiora quam ſit, etiam ſi illud non dicat, quod facit arrogans. Octauus eſt cõfeſſio peccatorum, cui opponitur defenſio peccatorum, ſcilicet cum quis factum confitetur, & tamen dicit illud non eſſe malũ. Nonus gradus eſt in duris, & aſperis patientiam amplecti, cui opponitur ſimulata confeſſio, per quam aliquis non vult ſubire pœnam pro peccatis, quæ ſimulatè confitetur. Decimus

A gradus eſt obedientia cui opponitur rebellio. Vndecimus eſt, vt homo non delectetur facere propriam voluntatẽ, cui opponitur libertas, per quam homo delectatur libere facere quod vult, & tunc libertas ſonat in malum, vt dicit detractationem iugi neceſſarij, quod ſubire tenemur, nam aliàs libertas bonum quoddam eſt. Duodecimus gradus eſt timor Dei, cui opponitur peccandi conſuetudo, quæ implicat Dei contemptum. Nam ſi timeret non aſſueſceret, etiam ſi aliquando, & raro ex paſſione, aut ignorantia peccaret.

Ad primum dicendum, quòd humilitas nichil falſum habet, aut confitetur. Quod autem quis confiteatur & credat ſe omnibus viliorem, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ſimpliciter, ſcilicet quòd peccata illius ſint plura quàm peccata cuiuslibet alterius hominis, & etiã grauiora, & hoc modo nõ eſt licitum, quia vnus ſolus eſt, qui eſt
B omnibus deterior, & ille fortaſſis neſcit ſe talem eſſe, ideo neque ſecurè aſſerere poteſt, & ita nõ confitetur quòd ſit humilis. Alio modo, quòd quis cognoſcat de ſe aliquas vtilitates aut defectus, quos in alio non cognoſcit, & hoc modo facile eſt, quia quilibet quantumcunque bonus cognoſcit in ſe aliquos ſecretos defectus, in alio vero non cognoſcit ſecretos defectus, neque occultam bonitatem, ideo licet quantum ad ea, quæ patent iſte melior ſit: tamen conferendo mala ſecreta, quæ de ſe nouit & non nouit de alio, & defectum bonitatis in ſe, quam forte bonitatem occultè in alio poteſt credere eſſe licèt non appareat, cum nondum conſtet contrarium, & ita nemo eſt, qui non poſſit confiteri ſe eſſe viliorem quolibet alio homine, & tamen non intelligitur, quòd ſimpliciter ſit magis
C peccator quam quilibet alius homo.

Sic dicit Auguſt. lib. de virginitate: Exiſtimate alios in occulto ſuperiores, quibus eſtis in manifeſto meliores. Sic etiam, quòd quis confiteatur, & credat ſe ad omnia indignum, & inſufficientem, aut intelligitur ſimpliciter, id eſt quantum ad ſtatum, in quo eſt, & tunc falſum eſt: & quia multa ſunt, ad quæ digni ſumus exiſtentibus donis, quæ Deus nobis donauit, ſiue naturaliter ſiue aliàs: quę tamen actualiter habemus. Sic dicitur 2. Corint. 3. Qui idoneos nos fecit miniſtros noui teſtamenti. Aut conſideratur quantum ad dignitatem, quæ ex parte noſtra non ſit niſi defectus.

Et ſic verum eſt, quòd ad omnia ſumus inſufficientes, & inutiles etiam ad minimam rem. Nam non ſumus digni pane, quo veſcimur: neque ſumus digni cœlum videre, ſed ſicut dixit Iacob, minor ſum omnibus miſeratio-
D nibus tuis, Gen. 32. Ideo ſi ad aliquid ſufficientes ſumus, quantumcunque illud paruum ſit, non eſt ex nobis ſufficientia illa, ſed à Deo ſecundo Corin. 3. Non quód ſufficientes ſimus cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Et quia quod Dei eſt alienum, eſt à nobis licèt nobis collatum ſit: cum non poſſimus de illo gloriari quaſi de noſtro 1. Cor. 4. Quid habes, quod non accepiſti? & ſi accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? ideo licèt per dona nobis a Deo collata ſufficientes ſumus ad multa: poſſumus vere dicere quod ad nichil ſufficientes ſumus, ſed ad omnia inutiles. Sic Chriſtus dici iuſſit licèt obſeruaremus omnia mandata eius, quorum obſeruatio eſt ſatis difficilis, Luc. 17. Cum feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis, dicite, ſerui inu-
E tiles ſumus. Cum autem dicatur, quòd in iſtis gradibus humilitatis ponuntur multa, quæ pertinent ad alias virtutes, concedendum eſt: nec eſt inconueniens, quod multa pertinentia ad alias virtutes aſcribantur humilitati: quia ſicut vnum vitium oritur ex alio vitio naturali ordine: ita actus vnius virtutis procedit ex actu alterius.

Vnde interdum idem actus pertinet ad quatuor, vel quinque virtutes: vt abſtinere à venereis in religioſo pertinet ad obedientiam, & caſtitatẽ, & temperantiam, & iuſtitiam legalem, & charitatem. Ad ſecundum dicendum, q licet prius ponantur gradus pertinentes ad exteriora, eſt conueniens ordo, ad humilitatem quippe peruenit homo per duo, primo per gratiæ donum, ſecundo per humanum ſtudium. Quantum ad primum interiora præcedunt exteriora: cum prius recipiatur interius habitus infuſus a Deo quàm appareat exterius aliqua eius ope-

ratio vel ſignum, & quantum ad hunc modum præcedere debebant gradus, qui pertinent ad interiora, quantum ad ſecundum præcedunt exteriora, quia per humanum ſtudium prius homo exteriora cohibet, deinde pertingit ad extirpandum interiorem radicem mali, & ſecundum hunc ordinem aſſignantur gradus humilitatis, & conuenienter ordinantur.

Ad tertium dicendum, quòd nullus gradus ſuperfuit, quia omnes gradus aſſignati ab Anſelmo reducuntur ad gradus iſtos duodecim. Nam, vt ſup. dictum fuit, quatuor ſunt circa humilitatem, ſcilicet radix, & cognitio, & humiliatio ipſa in appetitu, & oſtenſio exterior in ſignis. Septem autem gradus Anſelmi reducuntur ad tria horum, ſcilicet ad cognitionem, & manifeſtationem, & voluntatem propriæ abiectionis circa proprium defectum.
G Primus pertinet ad oſtenſionem, ſcilicet contemptibilem ſe eſſe oſtendere, ſed quia vituperabile eſſet ſiquis proprium defectum amaret. excluditur hoc per ſecundu gradum Anſelmi, ſcilicet de hoc dolere, id eſt, licèt oſtendat ſe contemptibilem, non tamen gaudere debet, quia talis eſt, vt contemni mereantur, ſed potius, de hoc debet dolere. Ad manifeſtationem etiam proprij defectus pertinet tertius gradus Anſ. ſcilicet hoc confiteri, id eſt, proprium defectum. Hoc debet intelligi de defectu in generali, ſcilicet quòd confiteatur homo ſe miſerum, & peccatorem, vel de defectu in particulari ſi manifeſtus eſt, & non cauſat infamiam. De occultis autem non expedit confiteri illos, niſi in confeſſione ſacramentali. Quartus gradus eſt, vt hoc perſuadeat, & pertinet ad maiorem manifeſtationẽ, quia non ſatis eſt, quòd quis ſimpliciter confiteatur ſe peccaſſe vel contemptibilem eſſe, ſed quòd perſuadeat alijs
H ſic eſſe, & pertinet hoc ad maiorem abiectionem. Alij tres gradus Anſelmi pertinent ad appetitum propriæ abiectionis, qui exteriorem excellentiam non quærit, ſed exteriorem abiectionem æquanimiter tolerat. Et de hoc eſt quintus gradus, ſcilicet quod ſuſtineat patienter hoc dici, licet alij dicant eum contemptibilem, & miſerum, toleret illud non reſpondendo, & hoc ad voluntatem abiectionis pertinet, & ſicut in dictis patimur abiectionem, ita & in factis. Et de hoc eſt ſextus gradus, ſcilicet quòd patiatur contemptibiliter ſe tractari, ſcilicet in factis. De hoc dicit Greg. in regiſtro. Nõ gratia eſt nos humiles eſſe his, à quibus honoramur, quia & hoc ſæculares quilibet faciũt, ſed illis maxime humiles eſſe debemus, à quibus aliqua patimur, & quantum ad hæc humilitas concordat cum patiẽtia. Vltima perfectio humilitatis adhuc ſupereſt, ſcilicet
I vt non ſolum iſta toleret, ſed etiam illa fieri ſibi cupiat, & quantum ad hoc eſt ſeptimus gradus Anſelmi, ſcilicet vt hoc amet. Iſti autem ſeptem gradus Anſelmi non ſunt diſtincti à duodecim ſupra poſitis, ſed coincidũt omnes hi, & reducuntur ad ſextum, & ſeptimum ibi poſitos, & tamen in iſtis ſeptem gradibus poſitis ab Anſelmo apertius explicatur id, quod in ſexto & ſeptimo prædictis continetur, & ita non eſt varietas neque ſuperfluitas.

Ad quartum dicendum, quòd illa aſſignatio graduum non eſt propria, id eſt, ſecundum naturam, vel actum humilitatis, ſed ſecundum varietatem illorum in quibus eſt humilitas, quorum quidam ſunt minores, alij maiores, alij æquales, aſſignatio autem duodecim graduum, vel ſeptem eſt quantum ad naturam humilitatis, id eſt, quãtum ad ea, quæ ad illam pertinent.

K Ad quintum etiam dicendum, quòd diſtinguere gradus humilitatis ſecundum menſuram propriam cuiuſque hominis non eſt diſtinguere illos ſecundum naturam propriam hòmilitatis, ſed ſecundum conditionem hominũ, in quibus eſt, ideo non eſt inconueniens ſi hoc modo non ſint gradus determinati.

Quomodo verum eſt quod dicitur, qui ſe humiliauerit ſicut paruulus iſte, hic maior eſt in regno cælorum.
Quæſt. XXII.

QVæritur, quomodo verum eſt quod dicitur: qui ſe humiliauerit ſicut paruulus iſte hic maior eſt in regno cęlorum, nam videtur, quòd non ſit verum, quia propter merita datur præmium, neceſſe eſt igitur, ꝙ
F quanto fuerint maiora merita, tanto ſequatur maius præmium, & è contrario quanto eſt maius præmiũ, ſequitur ꝙ præceſſerunt maiora merita, præmia autem noſtra ſunt in cęlo, quia non habemus hic ciuitatem manentem, ſed futuram inquirimus, ad Heb. 13. ergo qui maiorem ſtatũ recipit in cęlo, magis hic meruit quam cæteri, qui minorem ſtatum accipiũt, & tamen qui humilior eſt fit maior in regno cælorum, ergo actus humilitatis eſt meritorius ſuper actus omnium virtutũ, & conſequenter ipſa eſt potior omnibus virtutibus. Sed falſum eſt, quia melior eſt charitas & multæ aliæ, vt oſtenſum eſt ſupra, ergo non eſt maior in regno cælorum qui fuerit humilior. Aliqui dicunt, quòd accipitur regnum cælorum pro ſtatu Eccleſię militantis, & tunc concedunt, ꝙ humilitas non eſt maxima virtutum, & tamen per eam meretur homo maxi-
G mè exaltari in Eccleſia militãti. Et dicunt quòd verum eſt quòd reſpectu æternæ beatitudinis, in qua ſunt vera, & conſummata præmia, meretur quis maius præmium per maiorem virtutem, & reſpectu illorum præmiorum magis meretur quis per aliquas alias virtutes quàm per humilitatem, & tamen reſpectu ſtatus Eccleſiæ militãtis non eſt inconueniens, quòd per minorem virtutem mereatur maiorem gradum. Sed hoc non ſtat: primo quia non accipitur hic pro Eccleſia militanti, ſed pro vita æterna. Nam Chriſtus inuitabat hic diſcipulos ad humilitatẽ per deſiderium maioritatis in regno cęlorum, & tamen non inuitabat eos ad concupiſcendum magnitudinem in Eccleſia militanti, quia in iſta non erant habituri maiorẽ gradum quam erant, nam Apoſtoli erant, & principes Eccleſiarum, & columnæ totius ædificij. Secundo quia per
H iſtam humilitatem inhuit, quòd vnus poſſet fieri maior altero, & tamen in Eccleſia militanti non fuit iſta inæqualitas, neque futura erat inter eos, cum omnes eſſent æquales dignitate, quia Apoſtoli erant, ergo non accipitur de Eccleſia militanti. Tertiò, quia doctores ſancti de vita æterna hic accipiunt vnde ait Remigius. Quanto eſt quis humilior, tanto efficitur maior in regno cęlorum, id eſt in cognitione gratiæ, vel in Eccleſiaſtica dignitate: vel certè in æterna beatitudine: ergo non ſtat illa expoſitio. Quartò, quia dato, quòd vellemus accipere pro Eccleſia militanti, non eſt vera expoſitio, quia tunc quanto quis eſſet humilior, tanto ad maiores dignitates Eccleſiaſticas ſublimaretur, licèt præter intentionem ſuam, & tamen hoc non videmus regulariter fieri, licèt interdum Deus velit hoc oſtendere ex aliquibus cauſis ſibi notis. Dictum au-
I tem Chriſti eſt regula, ideò debet tenere verum, vt ſemper vel vt in plurimum, & non tenet ſic accipiendo: ideo non poteſt ſic intelligi.

Dicendum ergo quòd accipitur de vita æterna. Et pro hoc primo conſiderandum, quòd cum dicitur, qui ſe humiliauerit ſicut paruulus iſte, non eſt ſenſus, quod in iſto paruulo eſſet aliquis perfectiſſimus gradus humilitatis, ſicut aliqui acceperunt, dicentes quòd ideo dicitur, quòd erit maior in regno cælorum, ſcilicet ſi humiliaretur ſicut ille paruulus, humiliationes autem minorum graduũ non merentur fieri aliquem maiorem in regno cęlorum, quia cum humilitas non ſit potiſſimum omnium virtutum, etiam maximus gradus humilitatis non erit æqualis gradibus maiorum virtutum, ideo per illos mereretur habens fieri maior, quàm ſi humiliaretur ſicut paruulus, ſed dicitur ſicut paruulus iſte ad oſtendendam veram hu-
K militatem, quæ eſt ſine iniquitate, & hypocriſi, iuxta illud Eccl. 19. eſt qui nequiter ſe humiliat, & interiora eius plena ſunt dolo, paruulus autem propter ignorantiam connatam ei ſecundum ætatem neſcit fictè humiliari, ſed verè humiliatur, quia honores nullos ambit, cum illos nõ cognoſcat, & de iſta humilitate, in quocunque gradu ſit (dum tamen ſit vera) dicitur, quòd eam qui habuerit, maior erit in regno cælorum, id eſt, in æterna beatitudine nõ promeritoriè, ſed diſpoſitiuè, id eſt, non merebitur per humilitatẽ fieri maior quàm per quamcunq; aliam: & tamẽ per illã magis diſponetur, quam per quamcũq; aliã: nã vt dictũ eſt, ſup. humilitas eſt remouens prohibens ad profectũ ſpiritualem: Sola. n. humilitas opponitur ſuperbię vel inani gloriæ, qua exiſtente omnes virtutes pereunt, quia efficiuntur non meritoriæ, ideo ad cuſtodiam virtutum

per

per quas habetur regnum magis facit humilitas quam
quæcūque alia virtus, ideo rectè dicitur, quòd per ipſam
efficitur quis maior in regno cęlorum. Secundo poteſt di-
ci, quòd licet per quamlibet virtutem coniunctam chari-
tati meremur vitam æternam operando per eam, & quā-
to virtus fuerit maior, tanto maior gradus erit, quem me
reamur, quia tamen maioritas dicit exaltationem, & illa
opponitur ſoli humiliationi, promittitur illa pro ſola hu-
militate, licet non mereamur illam per ſolam charitatē,
ſicut dicitur Luc. 14. qui ſe humiliat exaltabitur. Et non
permittitur alibi exaltatio pro alijs virtutibus, ſic etiam
cum beatitudines poſitæ a Chriſto, ſupra 5. cap. ſunt ope-
rationes perfectiſſimæ, vt ibi declaratum eſt, pro qualibet
earum debetur vita æterna, & tamen pro nulla promitti-
tur ibi regnum cœlorum niſi pauperibus ſpiritu. Et hoc
quia paupertati repugnant diuitiæ, ideo pro paupertate
ſponte tolerata promittuntur æternæ diuitię, & nullę ma
iores eſſe poſſunt quam poſſidere regnum cœlorum, ideo
promittitur illis regnum cęlorum. Tertio poteſt dici ſe-
cundū Nicol. quòd humilitas non eſt maior omnibus vir
tutibus, ſed theologicæ ſunt maiores omnibus, & poſt
eas prudentia, deinde iuſtitia: poſtea humilitas: ſed quia
humilitas eſt fundamentum, & ex magnitudine funda-
menti colligitur magnitudo ædificij: ideo tota magnitu-
do præmij, quæ debetur omnibus virtutibus attribuitur
humilitati, quia illa eſt fundamentum omnium. Et am-
plius dicit, quòd omnes virtutes ſunt inter ſe connexæ, &
maximè virtutes infuſæ, quæ connexæ ſunt in gratia, &
charitate, ideo quantum creſcit vna virtus in eodem ho-
mine, tantum creſcit quælibet alia proportionaliter ſecū-
dum illud, quod eſt formale in virtute, ſicut digiti manus
æqualiter creſcunt, licet non ſint inter ſe æquales, & ita,
qui maiorem humilitatem habet, maior eſt in regno cœ-
lorū, quia qui habet maiorem humilitatem, quam alius
habet omnes virtutes maiores quàm ille, & conſequenter
eſt maior in vita æterna non propter humilitatem, ſed
propter alias virtutes humilitati connexas, quæ ſunt ma-
iores humilitate. Hoc quidem rectè dictum eſt, & tamen
oporteret dici, quòd qui habet maximum gradum humi
litatis, eſſet maior in regno cœlorum, & non qui ſe humi-
liauerit ſicut paruulus ille, quia fortè alius haberet maio-
rem humilitatem quam paruulus, niſi per humilitatem
paruuli intelligas maximum gradum humilitatis, quo
non ſit dandus maior. Quarto, ergo dicendum, & melius
quòd iſta regula Chriſti non eſt quantum ad omnes ho-
mines, ſed ſolum quantum ad Apoſtolos, qui præſentes
erant, quando iſta dicebantur, nam conquerebantur inter
eos, quis eorum maior eſſet, & vt innuitur hic, dicebant
de maioritate in regno cœlorum. Et Chriſtus rectiſſimè
dixit, quòd qui humiliaret ſe ſicut paruulus ille, eſſet ma-
ior eorum in regno cœlorum, quaſi dicat, vos omnes eſtis
in peccato, quia contenditis de maioritate, & ita nemo
veſtrum meretur regnum cœlorum: ideo ſiquis veſtrum
humiliauerit ſe ſicut paruulus, erit maior in regno cœlo-
rum, ideſt, maior quàm cæteri veſtrum, immo ipſe ſolus
erit in regno cœlorum, quia cæteri manentes in ſuperba
contentione non habebunt aliquid in cęlo, ſic patet ſup.
in litera: Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli,
non intrabitis in regnum cęlorum, ideſt, niſi conuerſi fue
ritis ab hac elatione ceſſando contendere de alterna ma-
ioritate. & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in re-
gnum cœlorum, ergo nemo veſtrum erit ibi maior altero
quandiu ſic maioritis, cum nemo illuc intrabit, ſed ſiquis
veſtrum efficiatur humilis, ſicut paruulus iſte, qui non
contendit de maioritate, manentibus cæteris in elatione,
ſicut nunc manetis, ille erit maior in regno cęlorū, quia
ille intrabit illuc, & cæteri non intrabunt. Et iſte eſt verus
ſenſus, & ad propoſitum literæ, & ſine aliqua calumnia.
Sic enim ſolitus erat Chriſtus reſpondere ad ſimiles quæ-
ſtiones, vt Luc. 22. quando in cœna orta eſt diſceptatio in-
ter diſcipulos quis eorum maior videretur, & Chriſtus
ait: Qui voluerit eſſe maior, erit omnium ſeruus, ideſt, ille
qui habuerit humilitatem ſubijciendo ſe omnibus vobis,
erit maior omnium, ſcilicet qui non habent illam humi-
litatem, ſed contendunt de maioritate, cum non ſolum
nemo illorū ſit maior, ſed etiam nemo talū habet a ali-

A quem gradum bonitatis, quia cum ſuperbia nulla virtus
manet. *Et qui ſuſceperit.* Poſito ſup. fundamento virtū: ū,
ponitur hic ſecundum, ſcilicet ædificium deſuper conſtru
ctū: Et dicitur. *Et qui ſuſceperit*, ſcilicet hoſpitio vel qua-
litercunq; benefecerit, quia de quocunq; beneficio impen
ſo intelligitur hoc, cum non ſit ſpecialius in ſuſceptione
hoſpitalitatis, quàm in alijs, cum etiam ſint alia opera mi
ſericordiæ maiora. *Vnum paruulum.* Nō ſolum meremur
recipiendo magnos, ſed etiam paruulos, ad omnes enim
ſunt opera miſericordiæ exhibenda. *Talem.* Ad ætatē re-
fertur, ideſt, ꝙ ſit paruulus ætate ſicut iſte, non autē ad qua
litatem, quia fortè ille non habebat aliquem gradum ſan
ctitatis, & ſi propter hoc mereretur accipiēdo tales nemi-
nē reciperemus, vel multos abijceremus. *In nomine meo*,
ideſt, propter me, ſ. quia petit in nomine meo, vel etiam ſi
B ille non petit, tamen datur propter contemplationē Dei,
& non alicuius terrenæ conſiderationis. *Me ſuſcipit.* i. idē
eſt ac ſi me ſuſciperet. Vel dicitur me ſuſcipere, quia pro-
pter me illum uſcipit, & non propter ſeipſum. Sic enim
dicitur inf. 25. Quodcunque feciſtis vni ex minimis meis,
mihi feciſtis. Et ita Chriſtus oſtendit ſe aliquibus quaſi
recepiſſe beneficia illa, quæ pauperibus eius nomine col-
lata fuerant, ſicut in legenda beati Martini apparuit Chri
ſtus indutus ea parte clamidis, quàm Martinus pauperi in
porta Ambranenſium dederat.

Quare Chriſtus ſubdidit de paruulis ſuſcipientibus, cum hoc non videatur ad propoſitum.

Quaſt. XXIII.

C QVæritur, cum Chriſtus dixiſſet ſupra de humilitate,
in qua paruulos imitari debemus, quare ſubdidit de
ſuſcipientibus paruulos, quia nō videtur eſſe ad
propoſitum? Dicūt aliqui, quòd hoc fecerat, quia c̨;perac
dicere de paruulis, ideo continuato ſermone dixit de om-
nibus, quæ ad paruulos pertinebant, ſcilicet de ſuſcipiēdo
eos, & de non ſcandalizando, & de non contemnendo,
quæ continuato ordine ponuntur. Sed non ſtat, quia Chri
ſtus non intendebat aliquam doctrinā dare circa paruu-
los, quæ non eſſet circa adultos, cū doctrina ſua generalis
ſit ad omnem hominem, & cuiuſcunq; ætatis, cum iuſſe-
rit prædicari Euangelium ſuum omni creaturę Marc. 16.
Etiam quia manifeſtum eſt, quòd non ſolum, qui paruu-
los recipiunt propter Chriſtum, merentur, ſed etiam, qui
adultos, & non ſolum, qui ſcandalizat paruulos peccat,
D ſed etiam qui viros, immo potius viros quam adoleſcētes
vel pueros, & ita, qui contemnit adultos durius peccat,
quàm qui pueros. Secundo poteſt dici quòd dicitur depē-
denter ad præcedentia, quia ſupra dicebatur quòd per hu
militatem efficitur quis maior in regno cęlorum: ponitur
hic alius modus habendi regnum cęlorum, & maioritatē,
ſcilicet recipere pauperes pro Chriſti nomine. Sic dicit
Beda, & qui ſuſcepit &c. in quo ſimpliciter pauperes Chri
ſti ab his, qui velint eſſe maiores pro eis oſtendit honores
ſuſpendēdos. Tertio pōt dici hoc continuando ad præce-
dentia, quòd hoc dicitur ad oſtendendum dignitatē par-
uulorum: quia dictū fuerat, quòd qui eſt ſicut paruulus,
maior eſt in regno cœlorum, hic autem oſtenditur, quòd
non ſolum qui efficitur ſicut paruulus, intrat in regno cę-
lorum: ſed etiam qui ſuſcipit paruulum eſt magnæ digni
E tatis, ita quòd Chriſtum ſuſcipere dicitur. Sic dicit Chry-
ſoſt. & qui ſuſcipit &c. ac ſi dicat, non ſolum ſi tales effi-
ciamini mercedem accipitis, ſed etiam & ſi alios tales pro
pter me honorabitis, & honoris, qui eſt ad illos retribu-
tionem vobis determino regnum. Quarto poteſt dici, ꝙ
Chriſtus poſuerat doctrinam de humilitate, & quia offi-
cium ſuum erat docere, & circa omnia quæ ad mores ne-
ceſſarios pertinebant docturus erat, ſubdidit alia, ſcilicet
de ſuſcipiendis hoſpitibus, & de non ſcandalizando, &
non contemnendo, & poſtea de remittendo, & non eſt ne
ceſſe, quòd ſemper vna doctrina attineat ad aliam, quia
cum varia ſint, quæ in doctrina traduntur, interdum non
dependet manifeſte vnum ex alio, & iſtud eſt rationabi-
lius quàm duo præcedentia.

Quare dicitur: Qui ſuſceperit?
Quæſt. XXIV.

QVæritur, quare dicitur, qui ſuſceperit? Dicendum, quòd litera videtur ſignificare hoſpitalitatem: & tamen intelligi debent omnia opera miſericordiæ tam corporalia quàm ſpiritualia, & maximè de corporalibus, licèt ſpiritualia ſint interdum maioris meriti inquantum ſunt de melioribus rebus. Et hoc intelligitur propter duo. Primò, quia qui ſuſcipiunt aliquos hoſpitio, ſolent dara omnia neceſſaria quandiu apud illos manẽt, talem enim hoſpitium dabat Chriſtus diſcipulis, dicens: In quamcunque domum intreueritis, manete ibi, edentes & bibentes, quæ apud illos ſunt, Luc. 19, capit. & ideo potuerunt cætera opera corporalia miſericordiæ intelligi per hoc.

Secũdo, quia eadem ratio eſt in omnibus operibus miſericordiæ: omnia enim ſunt meritoria, quando propter Deum fiunt. Et licet Chriſtus non ponat de omnibus ſatis eſt dixiſſe de vno per quod cætera intelliguntur: potiſſimè. quia infra 25. expreſſe de omnibus operibus miſericordiæ locutus eſt.

Tertio, & præcipuè, quia ſuſcipere fortè nòluit Chriſtus hic accipere per hoſpitalitatem exercere, ſed pro fauorabiliter tractare, & hoc eſt ſuſcipere vel aſſumere. Sic dicitur Luc. 1. ſuſcepit Iſrael puerum ſuum. Sed non eſt ſenſus, quòd receperit eum hoſpitio. ſed benigne, & fauorabiliter Deus tractabat Iſrael pluſquam alias gentes, Oſee 11. Puer Iſrael, & ego dilexi eum. Sic ad Roman. 14. Infirmum in fide aſſumite, ideſt infirmum tractate fauorabiliter, & blandè, & nõ in diſceptationibus, vt ibi ſequitur, & ita accipietur pro omni beneficio impenſo, quia hoc eſt benigne tractare.

Quare dicitur, paruulum?
Quæſt. XXV.

QVæritur, quare dicitur. Paruulum ſuſceperit? Aliqui dicunt, quòd Chriſtus voluit eſſe hoc ſpeciale in paruulo. Sed dicendum, quòd non ſtat vt dictum eſt ſupra, quia etiam meretur, qui hoſpitio ſuſcipit adultos, immo iſtud magis eſt ad adultos, quia tales paruuli quales Chriſtus oſtendit raro vagantur, vt hoſpitio ſuſcipi egeant, ſed manent ſub cura parentum aut tutorum. Dicendum ergo, quòd hoc dę omnibus intelligitur ſiue paruulis ſiue adultis, qui pro Chriſto ſuſcipiantur. Et tamen dixit de paruulo, primo propter præſentiam eius, nam vt dictum fuit ſup. Apoſtoli, quia adhuc rudes erant, magis admonebantur ſenſibili oſtenſione quàm ſolis verbis, ſicut erat in lege Moyſi, oſtendere ergo debuit Chriſtus aliquem, de quo loqueretur, ad cuius exemplum de cæteris intelligeretur, & quia occurrit puerum adhuc pręſentem eſſe, quem poſuerat in medio ad loquendum ſupra de humilitate, continuato ſermone dixit de illo puero, ſcilicet qui ſuſceperit vnum puerum talem. Secundo fuit ad tollendum dubium, & oſtendendum magnum meritum eſſe benefacere alicui propter Deum, quia non ſolum benefacere viris, ſed etiam benefacere paruulis, qui paruı valoris ſunt, eſt apud Deum valde acceptum. Et dubium erat, quia dicitur ſupra 10. capit. qui accipit iuſtum, mercedem iuſti accipiet, qui ergo acciperet puerũ, mercedem pueri acciperet, quam nullius valoris aliquis fortè iudicaret, ideo vt videatur, quòd ſuſcipere etiam paruulum magni meriti ſit, dixit: Qui ſuſceperit puerum, me ſuſcipit.

Quare dicitur puerum talem.
Quæſt. XXVI.

QVæritur, quare dicitur, puerum talem. Dicit Nicolaus talem, ideſt, humilem, & fidelem. Et hoc videtur, quia Chriſtus iam dixerat de humilitate huius pueri, qui ſe humiliauerit, ſicut paruulus iſte. Sed dicendum, quòd non ſtat.

Primo, quia præſupponitur, quòd iſte puer erat humilis, & fidelis, de fide nichil conſtat, cum non habeatur ar-

F gumentum ex litera, nec poterit vocari fidelis, niſi fortè, quia erat filius alicuius Iudæi, qui fidelis erat: nam paruuli aliam fidem quantum ad actum non habent, niſi fidem parentum, & adhuc non conſtat, an eſſet filius alicuius Iudæi, nam poterat eſſe filius alicuius Gentilis, quia modo Chriſtus erat Capharnaum, vt colligitur præced. capit. & Mar. 9. & tamen ibi Gentiles etiam erant, ſcilicet Romani, & ibi erat centurio ille Gentilis, ſupra 8. & Luc. 7. De humilitate autem dicendum, quòd non erat humilis prout humilitas eſt virtus, ſed erat humilis per naturam, inquantum ardua non cognoſcebat, quæ appeteret, & ita omnes paruuli ſunt humiles: hoc tamen non eſt laudabile in eis, qui ita eſſent, deliri, & amẽtes humiles ſunt, quia non cognoſcunt magna, quæ inordinate appetere poſſint, & ita eſſe ſic humilem, vel fidelem non erat aliG qua conditio, quare potius tales quàm alij ſuſcipi deberent.

Secundo, quia hoc dato Chriſtus innueret, quòd deberemus benefacere bonis, ſcilicet humilibus, & fidelibus, & non malis. Sed falſum eſt, quia etiam malis benefacere ſuaſit, ſupra 5. cap. Eſtote miſericordes ſicut pater veſter, qui Solem facit oriri ſuper bonos, & malos. Etiam infidelibus benefaciendum eſt, licèt magis fidelibus, ad Gal. 6. Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei, ideſt, manentes in fide: non ergo eſt iſte ſenſus.

Tertio, quia ſi hoc cõſideraretur, arctaretur via benefaciendi, cum neſciremus, quis erat humilis, & bonus, & ita paucis, vel nullis benefaceremus.

Quarto, quia ſi aliquibus benefaceremus, contingeret H interdum benefacere malis, qui boni viderentur, & repellere bonos, de quibus notum non eſſet.

Quinto, quia Chryſoſ. arguit eos, qui talem diſtinctionem volunt facere inter recipiendos, dicens iſtam diabolicam, & ſuperuacuam curioſitatem 42. diſt. cap. quieſcamus, & dicit, quòd aliqui dum hoſpitalitatem ad omnes exercent, Angelos hoſpitio ſuſceperũt, ſicut fuit Loth, qui ſi aliquos reciperet, & alios excluderet, contigiſſet fortè, quòd Angelos repuliſſet.

Sexto, quia iſta diſtinctio facienda eſſet, ſi meritum eſſet bonos recipere, malos vero eſſet inutile recipere, & tamen cuicunque benefacere bonum eſt, & vt dicit Chryſ. in dicto cap. quieſcamus, non eſt Deus retributurus nobis iuxta ſanctitatem eorum, quos recipimus, ſed iuxta benignitatem, & miſericordiam, quàm exhibemus illis. Nam I dum aliquis recipit eos, vt bonos, & pauperes Chriſti, recipiet mercedem à Chriſto etiam ſi illi non ſint tales, vt dixit Chriſtus, ſupra decimo capitulo, qui recipit prophetam in nomine prophetæ mercedem prophetæ accipiet: & qui accipit iuſtum in nomine iuſti mercedem iuſti accipiet, ideſt, etiam ſi non ſit ille iuſtus vel propheta, ſi tamen vt iuſtum, & prophetam eum quis reciperet, mercedem accipiet, ac ſi ille verè eſſet iuſtus, & propheta.

Septimo apparet, quia Chriſtus dixit hic, qui ſuſceperit paruulum talem in nomine meo, ſi tamen meritum eſſet in hoc, quòd recipitur talis eſſet, ideſt, fidelis, & humilis ſicut dixit Nicol. iam non multum differret accipi in nomine Chriſti, vel non eſſet neceſſe apponi, & tamen apponitur quaſi totum meritum ſit ex hoc, quòd pro Chriſto recipitur: ergo non eſt attendendum qualis ſit, qui recipi-K tur ad hoc, quòd mereamur.

Octauo, quia tota radix exponendi ſic eſt, quia dicitur hic, qui ſuſceperit vnum paruulum talem, & tamen non fuit intentio Chriſti oſtendere per hoc qualitatem aliquã illius pueri laudabilem, ſed ſolum ętatem.

Et apparet, quia cæteri Euangeliſtę nõ ſic expreſſerunt: nam Marc. 9. dicitur, quiſquis vnum ex huiuſmodi pueris acceperit, ideſt, ex his pueris, & Luc. 9. magis apertè dicitur, ſ. quicunq; ſuſceperit puerum iſtum in nomine meo, & non dixit talem, ſed quia omnes pueri ſunt ſimiles ætate, quia coætanæi ſunt, dixit vnum talem puerum ſicut iſtum, ideſt, ita puerum ætate ſicut iſte eſt: etiam ſi nullam perfectionem habeant, nam pueri non habent aliquam adhuc ſanctitatis perfectionem, cum nichil mereantur, ideo ex parte ipſorum non erat meritũ recipienti: ſed ex parte Chriſti, pro quo recipiuntur, an vero in recipien-

dis

dis hoſpitibus, & in dando eleemoſynas ſit facienda aliqua diſtinctio, & inquiſitio inter pauperes, & ſuſceptos, declaratum fuit ſupra 6. capit. & ſup. 10. cap. & ibi multa de hac materia.

Quare dicitur in nomine meo?
Quæſt. XXVII.

QVæritur, quare dicitur, in nomine meo? Dicendum, quòd hoc poſuit ad tangendum radicem merendi: nam ſiquis benefaciat viris quantumcunque bonis non habita conſideratione ad Deum, ſed ad humanũ fauorem, aut ad aliud humanum bonum, vel motiuum, merces nulla erit, quia impoſſibile eſt, quòd mereatur apud Deum, qui nichil facit propter Deum, & tamen, qui non recepit in nomine Chriſti, non facit propter Deum, ideo non meretur. Et iſta eſt ratio neceſſaria, quare virtutes morales nõ poſſent eſſe meritoriæ ſine charitate, quia nulla illarum agit propter Deum, habent enim omnes ille pro obſeruatione, vel materia paſſiones vel actiones, pro fine autem habent aliquod humanum bonum, ideo non eſt poſſibile, vt virtus moralis per ſeipſam agat aliquid propter Deum: ideo non eſt poſſibile eam per ſe eſſe meritoriam, ſed neceſſe eſt, quòd ſi earum actus debet eſſe meritorius, quòd fiat propter Deum, non poteſt tamen ab eis dirigi in Deum, quia non habent Deum pro fine, ideo neceſſe eſt, quòd dirigatur ab alia virtute, cui ſit per ſe habere Deum pro fine, ſicut omne per accidens reducitur ad aliquod per ſe, ideſt, ſi aliquid eſt per accidens calidum, neceſſe eſt, quòd fuerit calefactum ab aliquo quod eſt per ſe calidũ formaliter vel virtualiter, ideſt, ab igne, vel à Sole: ita charitati, & omnibus theologicis naturale eſt, & per ſe habere Deum pro obſeruatione & fine, ideo charitas poteſt dirigere actum omnium virtutum moralium in Deum, & ita erunt meritoriæ virtutes morales cũ charitate manentes, ſine illa autem erit impoſſibile. Si tamẽ morales poſſent dirigere actuum ſuum in Deum, ideſt, facere aliquid propter Deum non exiſtente charitate, eſſet eis naturale eſſe meritorias ſicut charitati. Et ſi obijciatur, quòd fides eſt habens Deum pro fine, & tamen ſine charitate non eſt meritoria, & ita de ſpe. Dicendum, ꝙ hoc accidit, quia mereri eſt inquantum Deus acceptat actus noſtros propter ipſum factos, & iſta acceptatio eſt per gratiam gratum facientem, & illa licèt non ſit charitas, nunquam tamen eſt ſine charitate: fides autem, & ſpes ſine charitate eſſe poſſunt, ideo tunc actus earum non ſunt meritorij, quia nõ acceptantur. Secundo fuit hoc ad oſtẽdendum magnitudinem retributionis pro hac receptione, nam ſi quis paruulos ſuſcipit, videtur quaſi nullius momenti eſſe opus factum, vt autem appareat magnum eſſe dicetur quòd fiat in nomine Dei, quia tantum eſt opus quantus eſt ille in cuius nomine fit, ſic dicitur ſup. 10. c. qui recipit prophetam in nomine prophetæ mercedem prophetæ accipiet, qui accipit iuſtũ in nomine iuſti mercedem iuſti accipiet, ideſt, quaſi acciperet verè prophetã, vel iuſtum, ergo qui accipit aliquem in nomine Dei, mercedem Dei accipiet, ſed qui ſuſcipit paruulos (ſicut Chriſtus dicit) ſuſcipit eos in nomine Chriſti, ergo mercedem Chriſti accipiet, id eſt, quaſi reciperet Chriſtum, & iſta eſt cauſa potiſſima. Tertio fuit ad tollendum diſcipulis, & omnibus ſuſceptis cauſam ſuſcipiendi. Nam ſi propter ſe ſuſcipi hoſpitio tanta eſſet retributio recipientibus, putarent ſe ex hoc magnos eſſe, ideo dicitur in nomine, quaſi dicat totus iſte honor impenditur vobis propter me: & etiam recipientes mercedem accipiunt, quia propter me ſuſceperunt vos. Sic dicit Hieronymus, ne cum delatum fuerit Apoſtolis, ſe putent honoratos, adiecit non ſuo illos merito, ſed magiſtri honore ſuſcipiendos.

Quare dicitur, Me recipit, & quomodo verum ſit?
Quæſt. XXVIII.

QVæritur quare dicitur: Me recipit, & quomodo ſit verum? Dicendum, quòd Chriſtum recipit talis nõ in ſeipſo, quia ille in beatitudine æternitatis eſt, ſed recipit eum in membris ſuis cum repræſentantibus,

Alph. Toſt. in Matth.

A ſic ipſe dixit, infra 25. quandocunque feciſtis vni ex minimis meis, mihi feciſtis. Item quia propter quod vnum quodque tale, & illud magis, ſed pauper recipitur propter ſolum Chriſtum, ergo magis Chriſtus recipitur quàm pauper.

Ad aliud dicendum, quòd Chriſtus hoc dixit ad oſtendendum magnitudinem meriti recipientium, & vt allicerentur ad hoc faciendum, non enim poteſt aliquid maius eſſe quàm Chriſtum recipere, & tamen qui pauperem recipit, Chriſtum recipit, ergo magni meriti eſt pauperem recipere. Secundo dixit hoc propter conſequentiam doctrinæ ſuæ, nam ex quibuſdam ab eo ſupra dictis ſequebatur hoc neceſſario, ſupra 10. capit. dixerat, qui accipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetę accipiet, ergo qui accipit aliquem nomine Chriſti, Chriſtũ B accipit, ſed ſic iuſſit paruulos recipi, ſcilicet in nomine ſuo, ergo qui illos recipit ipſum recipit. Tertio dixit hoc ad tollendum nobis ſuſpitionem de bono, vel malo, quia eſſent homines dubij in bono ſuo in ſuſceptione hoſpitũ, credentes, quòd interdum malos reciperent, & tunc nichil mererentur, tollit hoc Chriſtus dicens, me ſuſcipit, ideſt, ſi in nomine meo ſuſcipiatur quis, ſiue bonus, ſiue malus ſit, ego ſuſcipior, & ita dicendum, quòd ſi quis recipiat propter Deum duos, & vnus ſit ſanctiſſimus, & alius nequiſſimus, dum tamẽ conditio vtriuſque ignoretur, æqualiter meretur ſuſcipiens circa vtrumque, ſi beneficia, quæ illis impendit æqualia ſunt. Sic dicit Chriſtus, me ſuſcipit, quia vna, & eadem merces eſt honorantibus ſanctos, ſiue forſan minimus ſit, ſcilicet ſuſceptus, ſiue præclarus honore, quia in eo Chriſtus ſuſci- C pitur.

Qui autem ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Væ mundo a ſcandalis: Neceſſe eſt enim vt veniant ſcandala: verumtamen væ homini illi per quem ſcandalum venit. Si autẽ manus tua, vel pes tuus ſcandalizat te: abſcide eum, & proijce abs te, bonum tibi eſt ad vitam ingredi debilem, vel claudum, quàm duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum & proijce abs te: bonum eſt tibi cum vno oculo in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.

D *Qui autem ſcandalizauerit.* Docuit ſupra Chriſtus cõmunicationem charitatiuã ad proximum ex parte corporis, hic docet communicationem charitatiuã ex parte animæ, quia illud fuit de corporaliter benefaciẽdo, hic vero quantum ad animã. Et conſiſtit in duobus. Primo ne proximo inferatur nocumentum. Secũdo vt ei præbeatur beneficium, ibi *Venit enim filius hominis.* Prima in duas, quia primo admonet, ne proximum ſcandalizemus. Secũdo ne ipſum contẽnamus, ibi. *Videte ne contemnatis.* Prima in duas, quia primo iubet vetare ſcandalum áctiuũ. Secundo ſcandalum paſſiuum, ibi. *Si autem manus tua.* Circa primum dicitur. *Qui autem ſcandalizauerit.* Ideſt occaſionem ruinæ alteri præbuerit: ſcandalum enim eſt verbum, vel factum minus cautè dictum, quod cedit in alicuius ſubuerſionem, ideſt, quod dat alicui occaſionem E ruinæ. *Vnum de puſillis iſtis,* Ideſt aliquem talem vel quẽcunque alium, quia ſiue adultum, ſiue paruulum ſcandalizemus, malum eſt. *Qui in me credunt*: De fidelibus loquitur, quos ſcandalizare graue eſt, potiſſimè quando ſcãdalum eſt circa ea, quæ ſunt fidei, & tamen non ideo putandum eſt, ꝙ ſcandalizare infideles non ſit peccatũ, quia etiam peccatum eſt, & an ſit maius, vel minus quàm ſcandalizare fideles dicetur. *Expedit ei.* Ideſt melius eſſet ei. Non eſt ſenſus, ꝙ poſtquam quis ſcãdalizauerit aliquem expediat ei, ꝙ ſuſpendatur ei mola ad collum eius, quia tunc non prodeſt, cum per hoc non euitetur pęna debita pro peccato. Sed eſt ſenſus ꝙ expediret homini magis, ꝙ ſuſpenderetur mola ad collum eius, quam quòd ſcandalizaret aliquem, quia pro ſcandalo facto dabitur pęna ęterna, quæ eſt grauior quàm quæcunq; pœna temporalis. *Vt ſuſpendatur.* Ideſt vt ligetur. *Mola aſinaria.* Ideſt mo-

la, quam ſolet trahere aſinus, iſtæ ſunt molæ domeſticæ, F quia in regione, vbi non ſunt molendini in aqua, ſunt molendini domeſtici. & aſini trahunt rotas & molas, & ab illis aſinis molæ aſinariæ appellantur. Et eſt dicere ſuſpendatur lapis magnus. *In collo eius.* Vt cogatur deſcendere ad profundum aquæ ne poſſit natare. *Et demergatur in profundum maris.* Vel in quamcunque aquam, ſed ſecundum conſuetudinem terræ Chanaan locutus eſt. *Væ mundo à ſcandalis*, prænunciat hic Chriſtus malum, quod ſequitur mundo, id eſt, mundanis hominibus propter ſcandala, ſcilicet, quæ faciunt, quia non curant cauere à ſcandalis, quæ faciunt, quaſi nichil eſſet ſcandalizare homines, ſed valde malum eſt, ideo væ erit eis, id eſt, pœna grauis erit illis, qui iſta ſcandala faciunt. *Neceſſe eſt vt veniant ſcandala.* Scilicet neceſſitate conſequentiæ, non neceſſitate conſequentis, cum nemo nos cogat ad ſcandala G ſuſcitandum, vt immediate ſequitur, cum imponatur pœna ſcandalizanti alium. *Verumtamen væ homini illi.* Id eſt, licet neceſſe ſit, quòd veniant ſcandala, non eſt propterea inculpabilis, qui ſcandalum ſuſcitauit, quia forte aliquis putaret ex eo quòd neceſſe eſt ſcandala venire, & ea, quæ ex neceſſitate veniunt, non ſunt nobis imputanda, cum non ſint in poteſtate noſtra. *Per quem ſcandalum venit.* Id eſt qui facit ſcandalum, quia ille facit ſcandalum actiuè: & per illum venit in alios ſcandalum paſſiuum. Vel dicitur, per quem ſcandalum venit, id eſt, non ſolum væ eſt facienti ſcandalum, ſed etiam ei, per quem venit, id eſt, qui aliqualiter præbuit occaſionem directè, vel indirecte, vt hoc fieret.

Quare Chriſtus dixit nunc de ſcandalo, & an attineat ad præcedentia? Quæſt. XXIX. H

QVæritur quare Chriſtus dixit, nunc de ſcandalo, & an attinet ad præcedentia? Aliqui dicunt, quòd nõ attinet ad præcedentia immediatè: nam alij euangeliſtæ, qui hoc poſuerunt, non ponunt illud immediatè poſt præcedentia de ſuſcipiente paruulum, quia Marc. 9. poſtquam dicitur de ſuſcipiente paruulos, ſubditur, quod Ioannes dixit Chriſto, domine vidimus quendam eijcientem dæmonia in nomine tuo, &c. & finita iſta collocutione ſequitur. q. Chriſtus dixit, & quiſquis ſcandalizauerit vnum de puſillis. Item magis apparet ex Luca, quia Lucæ 9. ponitur hoc de recipiente paruulos, & tamen de ſcandalo ponitur Luc. 17. ergo non ponitur hic ordine conuenienti. Dicẽdum vno modo, quòd potuit eſſe, q. Chriſtus I hoc ſæpe dixit, & ita quilibet trium euangeliſtarum retulit ſemel dictũ, & retulit eo loco, quo dictum eſt, nam ſatis eſt veriſimile, quòd cũ Chriſtus tanto tempore prædicauerit, quòd aliqua ſæpe repeteret. Aliter poteſt dici, & rationabilius: quòd licet Chriſtus ſæpe hoc dixerit: Euangeliſtæ retulerunt ſolum, vt ſemel dictum, & tamen quædam retulerunt in loco ſuo iuxta ordinem temporis, & hiſtoriæ, alij vero non, & hoc ex alijs locis apparet, in quibus narratur eadem res ſemel tantum à Chriſto facta, & tamen non enarratur ſecundũ idem tempus, ſed alij præponunt alij poſtponunt, ita ergo hic dicendum eſt, & maximè quantum ad beatum Lucam dicendum, quòd manifeſtè mutauit ordinẽ temporis, quia vbi hoc poſuit non faciebat vllo modo ad propoſitum præcedentium, neque ſequentium. De Matthæo, & Marco eſt maius dubium, K quia parum differt inter ordinem vtriuſque, ſed magis videtur dicendum, quòd Matthæus tenuerit hic ordinem rei geſtæ, quàm Marcus, quia inceperat dicere ſupra de humilitate puſillorum, & deinde de recipiente puſillos, vel paruulos, & nunc dicit de ſcandalizante paruulos, & ita Marcus cum loquitur de iſto ſcandalo dicit, qui ſcandalizauerit vnũ de puſillis iſtis, videtur ergo, quòd poſtquam Chriſtus cœperat loqui de paruulis ſemper continuauerat ſermonem, quia alias non diceret demonſtrando ex puſillis iſtis, & tamen ſi interponatur, quod ponit Marcus, ſcilicet: Domine vidimus quendam eijcientem demonia, &c. non erit continuatus ſermo de puſillis, ideo videtur quòd iſte fuerit verus ordo rei geſtæ, cum ſolus Matthæus continuet ſermonem de puſillis nichil interponendo vſque ad finem eius.

Quare nunc Chriſtus dicere voluit de ſcandalo? Quæſt. XXX.

QVæritur, quare nunc Chriſtus dicere voluit de ſcandalo? & an ſit aliqua dependentia ſecundum rationem? Aliqui dicunt quòd cauſa fuit, quia cœperat Chriſtus dicere de paruulis, ideo voluit dicere omnia, quæ ad paruulos pertinebant.

Sed dicendum quòd non ſtat, quia Chriſtus non intendit ſpecialiter aliquid dicere de paruulis: quia iſta doctrina ſua tam adultis quam paruulis conuenit, immo magis adultis quam paruulis, grauius enim peccat qui ſcandalizat adultos, vel contemnit eos, quàm qui paruulos, cum maius malum ſequatur ex ſcandalo adultorum quàm paruulorum.

Alij dicunt quòd dependet à præcedentibus, quia ſupra dixerat de honorantibus paruulos quòd Chriſtum recipiunt, hic dicitur de non honorantibus ſed offendentibus, quia pœnam incurrunt, & iſti ſunt, qui paruulos ſcandalizant, id eſt præſtant eis occaſionem ruinæ, quod eſt offendere eos. Sic dicit Chryſoſt. qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, ac ſi dicat, ſicut, qui hos honorant propter me mercedem habent, ita & qui hos dehonorant vltimam ſuſtinebunt vindictam. Aliter etiam poteſt dici, quòd non eſt neceſſe poni dependentiam iſtorum dictorum, quia Chriſtus volebat tradere doctrinam diſcipulis de omnibus pertinentibus ad mores; & interdum quædam pertinent ad alia dependentia quędam, & interdum non.

Quare dicitur: Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis? Quæſt. XXXI.

QVæritur, quare dicitur, qui ſcandalizauerit, & c. Dicendum quòd Chriſtus voluit cohibere homines à male agendo, & hoc oſtendendo eis pœnam, quam per hoc incidunt, ſcilicet quòd expediret potius eis demergi in mare, & voluit quòd non ſolum pro magnis malis, ſed etiam pro paruis pęna eſſet, & quia maius malum eſt, quod directè quis intendit quàm quòd nõ intendit, ſed ſequitur ex factis ſuis & fortè per accidens, oſtendit quę pęna datur pro tali malo, vt a fortiori videatur quæ pęna datur pro maiori, tale autem malum eſt ſcãdalum, quia ſcandalum non eſt malum, quod quis alicui intendat facere, ſed quando ex opere alicuius accipit occaſionem ad malum, ſiue factum illud fuerit malum, ſiue indifferens: ſiue forte bonum, nam interdum nobis bona agentibus ſcandalum ſequitur. Pro quo etiam quadam pœna digni ſumus, ſi nobis incautè aut imprudenter bonum facientibus aliquis ſcandalizetur, & de hoc Chriſtus loquitur.

Quare dicitur vnum de puſillis iſtis? Quæſt. XXXII.

QVæritur quare dicitur, vnum de puſillis iſtis? Aliqui dicunt quod Chriſtus ſolum locutus eſt de paruulis, de quibus ſermonem continuat. Sed falſum eſt, quia quemcunque ſcandalizare peccatum eſt. Dicendum vno modo, quòd Chriſtus ex induſtria dixit, vnũ de puſillis, quia loquitur de ſcandalo paſſiuo, & illud nunquam eſt niſi puſillorum, & non vocat puſillos ætate, ſed animo, ſcilicet, qui in bono animum firmatum non habent, magni autem in fide, & moribus perfecti nunquam ſcandalizantur. Sic dicit Hieronym. Nota autem, quòd qui ſcandalizatus eſt paruulus eſt, maiores enim ſcandala non recipiunt: Sed an ſcandalum paſſiuum ſolum ſit puſillorum, dicetur infra magis quæſt. 47. Aliter poteſt dici quòd Chriſtus accepit hic paruulos ætate, neque locutus eſt de ſolis paruulis, ſed quia paruulus ille, quem in medio diſcipulorum poſuerat ad oſtendendum ſenſibiliter humilitatem, adhuc puſillus erat, & volebat Chriſtus continuare ſermonem demonſtrando paruulum dixit, qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, & tamen per paruulos non magis accepit paruulos quam

adul-

adultos. Aliter poteſt dici, quòd hoc dixit de paruulis ætate, vt argueret à fortiori. Nam minus poteſt ſcandalum fieri paruulis quàm adultis, cum paruuli non cognoſcant, de quo ſcandalizentur, neque etiam adhæreant alicui bono moraliter, à quo per ſcandalum recedant, ideo ſi paruulis facere ſcandalum malum eſt, à fortiori malum erit facere illud adultis. Quilibet iſtorum modorum ſanè poteſt teneri.

Quare Chriſtus dixit vnum de puſillis iſtis, qui in me credunt? Quæſt. XXXIII.

QVæritur, quare dixit vnum de puſillis iſtis, qui in me credunt? Aliqui dicunt, quia paruulus ille, quē Chriſtus oſtendit credebat in eum. Sic innuit Nicolaus ſuper illo verbo, qui ſuſceperit vnum paruulum talem, exponit, ideſt, humilem, & fidelem. Dicendum tamen quòd non erat veriſimile quòd iſte paruulus crederet in Chriſtum, nam erat puer ætate, & talis vt dicit Gieronymus, quia per naturam inerat ei humilitas, ſcilicet quia alta non cognoſcebat, quæ appeteret, ideo talis non poterat credere in Chriſtum, ſcilicet ipſum eſſe filiū Dei, vel eſſe Meſſiam, quia iſtud credere non pertinebat niſi ad adultos.

Item dato quòd ille puer crederet in Chriſtum, non diceret propter hoc de his, qui in me credunt: cum non loqueretur de iſto ſolo, ſed aliquid ſpeciale erat propter ꝙ iſtud verbum dixit. Alij dicunt, quòd dixit de his, qui in me credunt: quia Chriſtus ſolum voluit loqui de ſcandalo facto fidelibus, & non de ſcandalo infidelium. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia manifeſtum eſt, quòd ſicut fidelibus fit ſcandalum, ita etiam infidelibus poteſt fieri ſcandalum, & non eſt dubium quin ſcandalum datū infidelibus malum ſit. Primum patet, quia ſcandalum eſt dictum vel factum noſtrum, ex quo præbetur proximo occaſio ruinæ, ſed hoc circa infideles accidit, nam ſicut alio fideli per facta aut dicta mea occaſionem præbeo, vt recedat à bono quod inceperat, vel non veniat ad bonum, quod intendebat, ita & ad infidelem fiet, vt ſi aliquis infidelis erat incitatus, vt ad fidem veniret, & ex dictis, aut factis noſtris occaſionem ſumit, vt non veniat, vel accipit exemplum faciendi malum aliquod, quod aliàs non faceret. Secundum patet, ſcilicet quòd ſcandalizare infideles malum ſit, ſunt enim infideles proximi noſtri, cum omnis homo quandiu viuit proximus noſter ſit, ideo illum tenemur diligere, ergo malum eſt illum ſcandalizare. Itē manifeſtum eſt, quòd nocere infidelibus ſine cauſa peccatum eſt, vt furando vel rapiendo bona eorum, aut eos occidendo, & tamen ſcandalizare eſt quoddam malum illis facere, ideo peccatum eſt. Item patet, quia Apoſtolus ad Rom. 2. redarguit Iudæos, quia ſcandalizabant Gentiles dicens, quid gloriam in lege, & per præuaricationem legis Deum inhonoras? nomen enim Dei propter vos blaſphematur inter gentes, ideſt vos præſtatis occaſionem, vt blaſphement nomen Dei: & hoc erat ſcandalizare gentiles ſiue infideles: hoc autem fiebat, in quantum videbant gentiles, quòd Iudæi legem præuaricabantur, velut ſi aliquis infidelis videns legem bonam Chriſtianorum, & eos præuaricantes illam, & impunitos manere, diceret; vel iſti non habent Deum, vel Deus eorum malus eſt, qui talia non deteſtatur, aut eſt multum fauorabilis huic genti, hæ enim blaſphemiæ ſunt, quas de Deo facerent infideles, & hoc quia nos ſcandalizamus eos per noſtra manifeſta delicta. Non voluit ergo Chriſtus aſſerere ſcandalum præſtitum infidelibus non eſſe peccatum. Sed dicendum vno modo quòd Chriſtus dixit de ſcandalo fidelium ſpecialiter, quia illud maius eſt, quàm ſcandalum infidelium, & ſpecialiter eſt hic de puſillis, de quibus dicitur in litera, ſcilicet qui ſunt infirmi in fide, qui ſi forte viderēt aliqua fieri apud eos, qui veteres ſunt in fide, & periti, turbantur in animo ſuo, & recedunt à fide, iſtud eſt grauiſſimū ſcandalum, deterius enim valde eſt, quod vnus de iam credentibus pereat à fide recedendo, vel manens in fide pereat peccando, quàm quòd mille de infidelibus non conuertantur, quia de illis neſcimus an aliquando conuertendi eſſent, de iſto autem ſcimus quòd iam erat in via ſalutis,

A ideo Chriſtus in oratione quam facit ad patrem Ioan. 17. non dicit quòd multos acquiſiuit, ſed quòd ſeruauit eos, quos dedit ſibi pater, quaſi magis ſit neceſſarium acquiſitos ſeruare, quam non acquiſitos conari acquirere. & conſequenter deterius eſt acquiſitos perdere, quā non acquiſitos non acquirere, & ob hoc etiam Chriſtus valde arguit Phariſæos, quia conuerſos nouiter ad fidem ſuis prauis doctrinis peruertebant, infra 23. Væ vobis ſcribæ & Phariſæi Hippocritæ, qui circuitis mare, & aridam, vt faciatis proſelytum vnum, & cum factus fuerit, facitis eum filiū gehennæ duplo quàm vos. Facere proſelytum eſt conuertere aliquem ad fidem, quia proſelyti apud Iudæos vocabantur conuerſi, & in hoc laborabant valde phariſæi, & tamen poſtquam conuertiſſent eum, ſuis prauis doctrinis circa mores ſubuertebant eum, & ita ſcandalizabant puB ſillos in fide dantes eis occaſionem vt fierent filij gehennæ. Secundo poteſt dici quòd hoc dixit Chriſtus, quia ſpecialiter loqui volebat contra Apoſtolos redarguendo eos circa contentionem ſuam, nam cum ipſe poſuiſſet eos doctores fidei, & illi, qui nouiter conuertebantur, viderent eos contendere de maioritate, quod erat contra rectitudinem morum, turbarentur & dubitarent, an doctrina Apoſtolorum bona eſſet, & taliter ſcandalizare puſillos, ideſt, nouiter conuerſos graue peccatum erat, ideo Chriſtus diſſuadebat diſcipulis contendere de maioritate, ne per hoc ſcandalizarent nouiter conuerſos, qui erant puſilli. Sic dicit Hier. ſcilicet quamquam generalis poſſit eſſe iſta ſententia aduerſus omnes, qui aliquem ſcandalizant, tamen iuxta conſequentiam ſermonis etiam contra Apoſtolos dictum intelligi poteſt, qui interrogando quis maC ior eſſet in regno cœlorum, videbantur inter ſe de dignitate contendere, & ſi in hoc vitio permanſiſſent, poterant eos, quos ad fidem vocabant, per ſuum ſcandalum perdere, dum Apoſtolos viderent inter ſe de honore pugnare. Et iſta ſententia eſt etiam multum conueniens.

Quare dicitur, expedit ei, vt mola aſinaria ſuſpendatur, &c. Quæſt. XXXIV.

QVæritur, quare dicitur, expedit ei, vt mola aſinaria ſuſpendatur, &cęt. Aliqui putant, quòd dicitur, expedit ei, ideſt, poſtquam quis ſcandalizauerit vnum puſillum expedit ei demergi in mare, quia hoc videtur dicere ordo literæ. Sed dicendum quòd non ſtat, quia poſtquam quis ſcandalizauerit proximum, non prodeſt D ei demergi in mare, cum per hoc non euitet pęnam æternam. Sed intelligitur antequam ſcandalizet proximum, ſcilicet quia tunc melius eſſet, vel non tam malum demergi in mare quàm ſcandalizare vnum paruulum. Similis modus loquendi Chriſti eſt infra 26. Væ homini illi, per quem filius hominis tradetur, bonum erat ei ſi natus non fuiſſet homo ille, ideſt, melius fuiſſet ei, quòd natus non fuiſſet, quia ſi natus non fuiſſet non potuiſſet tradere filium hominis, & ita qui ſcandalizaturus erat proximum, bonum erat ei, quòd demergeretur in mare, vt nō ſcandalizaret illum. Sic dicit Hier. Dicitur expedit ei, quia multo melius eſt pro culpa breuem recipere pęnam quàm æternis ſeruare cruciatibus. Etiam Chryſoſt. dicit, expedit eis hoc ſuſtinere, quia alia eos grauior pœna expectat, & magis aperte patet ex verbo Chriſti. Luc. 17. Væ E homini illi, per quem ſcandala veniunt, vtilius eſt illi ſi lapis molaris imponatur circa collum eius, & proijciatur in mare, quàm vt ſcandalizet vnum de puſillis iſtis. Quod autem dicitur de mola aſinaria, dicendum quòd illa eſt lapis magnus ad molendum triticum, quia in terra Chanaan, in qua Chriſtus erat, rara ſunt flumina, & ideo rara ſunt molendini in aqua, ſed ſunt molendini domeſtici, vbi artificio rotarum trahitur mola ad terendum grana, & quia mola illa ſolet trahi ab aſinis, vocatur mola aſinaria hic, & ita ēt vocatur Marc. 9. ſed Lucas apertius dixit vocans lapidē molarem Luc. decimoſeptimo, ideſt, rotam molendini lapideam ſiue trahatur ab aſino, ſiue ab alio iumento, ſed ſpecialiter vocauerunt Matthæus, & Marcus molam aſinariam ad ſignificandum magnitudinem lapidis, non enim ſufficeret dicere molam, quia aliquæ molæ paruæ ſunt in molendinis, quæ manu hominum trahun-

trahuntur: quæ vero trahuntur ab aſinis molæ magnæ ſunt,& hanc magnitudinem exprimere voluerunt.

Quia vero dicitur, quod ſuſpendatur mola in collo, & demergatur in mare, voluit Chriſtus tangere magnitudinem pœnæ, in terra enim Chanaan, ſiue Paleſtinæ, in qua Chriſtus erat, conſuetudo erat pro maximis criminibus reos ſic demergi, ideo per hoc ſignificauit, quod pœna, quæ datur a Deo ſcandalizantibus proximos, maior eſt, quam maxima pœnarum, quæ datur hic pro criminibus, & ita eos terret. Et hoc verum eſt, quia nulla pœna quantumcunque magna huius ſeculi eſt æqualis pœnæ alicui alterius ſeculi; quia iſtæ ſunt momentaneæ, futuræ vero in inferno ſunt æternæ, in purgatorio autem ſunt diuturnæ. Sic dicit Hieron. quod dicitur, expedit ei, vt ſuſpendatur, &c. ſecundum ritum prouinciæ Paleſtinæ loquitur, vbi apud veteres Iudæos malorum terminum iſta pœna fuit, vt in profundum ligato ſaxo demergerentur. Et ideo dicit Beda. Sed dicetur, quare ſpecialiter Chriſtus iſtam pœnam nominauit?

Dicendum, quod ſi Chriſtus loqueretur ſecundum dependentiam ſententiæ ſuæ ſuperioris, aliam pœnam potuiſſet, & debuiſſet ponere, nam dixerat ſupra, quod qui recipit paruulum, eum recipit, ſed ſcandalizare eſt contrarium ad recipere, quia recipere eſt honorare, ſcandalizare autem eſt offendere, ſed de recipientibus paruulos dixit, quod eum recipiebant, ideo de non recipientibus, ſed ſcãdalizantibus dicere debebat, quod eum non recipiebant, ſcilicet, qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis me non ſuſcipit: vel me repellit; & iſta erat grauiſſima pœna: quia ſicut nullum maius bonum eſt, quam habere Chriſtum nobiſcum habitantem in cordibus noſtris; ita nullum maius malum eſt, quam eum non habere, vel eum repellere, quia tamen Apoſtoli adhuc rudes erant, & neſciebant qualis pœna eſſet non habere ſecum Chriſtum ſpiritualiter habitantem: poſuit pœnam illam temporalem, quæ maximè eos mouere poterat, & illa erat de ſaxo ligato ad collum, quæ dabatur maximis facinoroſis in terra Chanaam. Sic dicit Chryſoſt. conſequens autem erat prioribus dicere me non ſuſcipit, quod erat omni pœna amarius; ſed quia groſſi erant, & prædicta pœna eos non mouebat: comparatione exempli cogniti manifeſtauit præparatam pœnam; propter hoc enim dicit, expedit ei hoc ſuſtinere, quoniam eos alia grauior pęna expectat.

Quare dicitur: Ve mundo à ſcandalis.
Quæſt. XXXV.

QVæritur, quare dicitur: Væ mundo à ſcandalis.

Aliqui dicunt, quod accipitur hic mundus adiectiuè, & dicitur homo mundus a ſcandalis, ideſt purgatus, vel immunis ab eis, ſ. quia ſcandala nulla ſuſcitat, & nulla patitur. Et dicunt hoc, quia neceſſe eſt, vt veniant ſcandala, ſicut in litera ſequitur, ergo qui omnino nulla ſuſtinet ſcandala, Væ illi eſt.

Sed dicendum, quod non ſtat, quia iſti errant in nomine; nam mundus ſubſtantiuè accipitur ſicut oſtendit ipſum Matthæi originale ſcriptum in Hebræo, in quo multum differt nomen mundi, ideſt vniuerſitatis, & nomen munditiæ. Etiam, quia omnes ſacri Doctores accipiunt ſubſtantiuè. Item dato, quod accipere vellemus adiectiue, non ſtat; eſſet enim ſenſus inconueniens, quia mundatio à ſcandalis non eſt væ malum, ſed potius bonum, ſcandalum quippe ſiue ſit actiuum, ſiue paſſiuum malum eſt; quia ſcandalum actiuum mortale eſt, aut ſaltem veniale, paſſiuum vero eſt etiam malum, vnde non ſcandalizantur niſi puſilli, & imperfecti, vt ait Hieronymus, & Beda; perfecti vero ſine ſcandalo manent, ergo bonum eſt non ſcandalizare neque ſcandalizari, quod perfectorum eſt, mundatis ergo à ſcandalis non eſt væ, ſed potius bonum.

Ratio autem illorum, ſcilicet, quia cum neceſſe ſit venire ſcandala, malum eſt eis, qui non participant in illis, non concludit, immo potius deſtruitur ex litera, quia dicitur, neceſſe eſt, vt veniant ſcandala, & tamen ſequitur, Væ illi, per quem ſcandalum venit. Et ſi dicatur, quod hoc eſt verum de ſcandalo actiuo, non tamen de paſſiuo, Dicendum, quod non ſtat, quia ſi pati ſcandala,

F ideſt, ſcandalizari eſſet bonũ aliquod neceſſarium væ eſſet ei, qui non ſcandalizaretur ſicut væ eſt omnibus hominibus, qui non ceſſant frui ſæculo propter Deum: & tamen ſcandalum paſſiuum eſt aliqua imperfectio cum ſoli puſilli ſcandalizentur, vt ait Hieronymus, & Beda: ergo non eſt væ eis, qui puri ſunt à ſcandalo tam actiuo quã paſſiuo. Dicendum ergo quòd mundus accipitur ſubſtantiuè: & Chriſtus prænunciauit væ mundo propter ſcandala: & tamen dicendum, quòd non accipitur mundus pro elementis, vel ipſa rerum vniuerſitate, quia vniuerſitas ipſa, & omnia inanimata irrationabilia, & generaliter omnia præter hominem mouentur quodam ordine certiſſimo: in quo non eſt error neque malum, ſcandalum tamẽ dicit malum: ideo ſcandalum non eſt in vniuerſitate rerum, ſed in ſolis hominibus, qui ſcandalizant, & ſcandalizantur, & accipitur mundus pro mundanis hominibus,
G ideſt, quorum tota conuerſatio, & deſiderium in mundo eſt: & ideo Chriſtus notanter de mundo dixit: & non dixit de hominibus, quia nomine hominum omnes homines comprehenderentur tam boni quàm mali, ſed in bonis, & perfectis non eſt ſcandalum: in malis autem eſt ſcãdalum tam actiuũ quàm paſſiuum: in bonis verò qui imperfecti ſunt, & ex hac parte ſunt mundani, ſcandalum paſſiuum eſt. Sic dicit Origenes: væ mundo à ſcandalis, hoc non de elementis mundi intelligimus, ſed hic homines, qui ſunt in mundo dicuntur mundus, nõ ſunt autem diſcipuli Chriſti de hoc mundo, ideo non poteſt eis vę eſſe a ſcandalis, nam & ſi multa ſint ſcandala, non tangunt tamen eum, qui non eſt de hoc mundo. Si autem adhuc eſt de mundo, quia diligit mundum, & ea quę ſunt in eo,
H tanta ſcandala comprehendent eum, quantis fuerit obligatus in mundo. Cum autem dicitur, væ mundo à ſcandalis, prædixit Chriſtus pęnam malis hominibus propter ſcandala. Nam ſcandalum malum eſt, ſiquis ſcandalizauerit aliquẽ de puſillis, expedit ei, vt demergatur in profundum maris, vt dictum ſupra in litera, & tamen neceſſe eſt, vt veniant ſcandala, vt dicitur in litera, ideo neceſſe eſt vt malum mundo veniat propter ſcandala. Et ſic eſt iſta litera dependens neceſſario à præcedenti. Sic dicit Gloſa: Dixerat dominus, quòd expedit ei, qui ſcandalizat, vt ſuſpẽdatur mola aſinaria in collo eius, cuius rationem aſſignans dicit, væ mundo à ſcandalis. Si dicetur de quo ſcandalo Chriſtus intelligit, Dicendum quòd tam de actiuo quàm de paſſiuo. De actiuo enim, quia væ eſt ſcandalizantibus, cum vt in pluribus peccent mortaliter. De
I paſſiuo etiam væ eſt mũdo, ideſt, imperfectis hominibus, qui puſilli dicuntur, quia ſcandalizantur a malis, & per hoc ipſi cadunt a bona intentione ſua. Sed dicendum, quòd potius intelligitur de ſcandalo actiuo, quod patet ex præcedentibus & ſequentibus. Nam ſupra dicitur, qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, etiam & infra dicitur, neceſſe eſt vt veniant ſcandala, veruntamẽ vę homini illi, per quem ſcandalum venit, ideſt, qui cauſat illud, vel occaſionem præſtat. Chriſtus autem prædixit iſta non ſolum, quia futura erant, ſed comminando pęnas, vt exterreat, & à malo arceat, ſcilicet vt cum dicit væ mundo, ideſt, mundanis hominibus a ſcandalis, ideſt, propter ſcandala, quæ faciunt, ſcilicet, quia erit eis pœna dura, timeat quilibet & caueat ſcandalizare proximum. Etiam poteſt hoc poni tanquam dubij reſponſiuum: quia cum Chriſtus dixiſſet ſupra, qui ſcandalizauerit vnum de pu-
K ſillis, quod melius eſt, quòd demergatur in profundum, diceret aliquis ergo toti mundo malum erit, quia omnes homines ſcandalizant alios. Vel quia hoc videretur inconueniens, quòd omnes homines propter hoc paterentur, putaret aliquis quod omnibus remitteretur tanquam ſcandalizare non eſſet peccatum, ideo Chriſtus tanquam tacitè reſpondens ait; væ mundo à ſcandalis, ideſt, hominibus omnibus mundanis, ita quòd ſi omnes homines in hoc peccauerint omnes punientur.

Hoc enim intereſt inter legem Dei, & legem humanam, quia lex humana non punit ſi tota ciuitas, vel regnum peccauerit, ſed regulariter parcitur multitudini, eo quod lex eſt propter politiam, & non è contrario, circa legem Dei eſt è contrario, quia ſi totus mundus peccauerit contra illam, totus mundus punietur, & nulli remittetur;

rerur: etiam ſi omnes homines oporteret condẽnari nullo ſaluato: tantus enim fuit amor rectitudinis & conſtantia legis Dei, quod vt Deus non ageret contra illam ſaluãdo homines, qui contra illam fecerant: voluit ipſe pro ipſis mori, vt ſic legi ſatisfaceret.

Quomodo eſt verum, quod neceſſe eſt vt veniant ſcandala, & an ſit iſta neceſſitas propria & abſoluta, vel conditionata ex Dei prædeſtinatione.

Quæſt. XXXVI.

QVæritur, quomodo eſt verum, quod neceſſe eſt, vt veniant ſcandala: nam quod neceſſarium eſt nõ eſt peccatum: cum omne peccatum ſit a libertate, & tamen ſcandalizare peccatum eſt, & graue quidem: ideo nõ erit neceſſe venire ſcandala. Aliqui dicunt quod non intelligitur de ſcandalis propriè dictis, ſed de quolibet malo: ſic accipitur ſupra 13. ca. Mittet filius hominis angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, idest oĩa mala. Sed dicendum quod hoc non adiuuat: nam eadem ratio eſt de quibuslibet malis, & de ſcandalis: quia ſi aliquod malum eſt, quod neceſſe ſit venire, iam illud ceſſat eſſe culpabile inquãtum eſt neceſſarium, vel ſi eſt neceſſariũ manet idem dubium, quod de ſcandalis.

Alij dicunt, quod neceſſe eſt, vt veniant ſcandala, ideſt vtile eſt, quia interdum ponitur neceſſarium pro vtili, & hoc, quia ſcandala aliquo modo proſunt Eccleſiæ faciendo veritatem magis enitere: ſic dicitur prima Corint. 11. Oportet hæreſes eſſe, vt qui probati ſunt manifeſti fiant: & tunc nulla difficultas eſt, quia non ponitur neceſſitas. Sic dicit Gloſſ. neceſſe eſt, vt veniant ſcandala, quia ſunt neceſſaria. i. vtilia, vt qui per hoc probati ſunt, manifeſti fiant. Sic etiam dicit Chryſ. ſcandala autem erigunt homines & acutiores eos faciunt: & eum qui cadit velociter erigunt, in quantum. ſ. angerũt ſolicitudinem. Sed hoc non ſtat, quia oportet poni propriè neceſſitatem: nã Luc. 17. dicitur impoſſibile eſt, vt non veniant ſcandala: & ibi non poteſt cauillari litera: quia non recipit aliam expoſitionem. Dicendum ergo quod verè accipitur, & tamen non propter hoc euitatur peccatum, quia iſta neceſſitas non tollit libertatem arbitrij: eſt enim duplex neceſſitas, quædam abſoluta, quæ aliter vocatur neceſſitas conſequẽtis, & alia conditionata, quæ vocatur neceſſitas conſequẽtiæ.

Primò modo neceſſarium eſt Deum eſſe, & hominem eſſe rationabilem.

Secundo modo eſt neceſſarium quod ſi homo currit, quod moueatur: & tamen abſolute neque eſt neceſſariũ quod currat, neque moueatur, ſed vtrunque eſt contingens. Dicit autem B. Thom. de Aquino 4. Sent. diſtin. 38. quod eſt iſta neceſſitas conditionata ſcandali ex tribus. ſ. ex Dei prædeſtinatione, ſicut dicimus, neceſſe eſt hoc eſſe, ſi illud Deus præuidit.

Secundo ex inclinatione fomitis, ſicut etiam dicimus, quod neceſſe eſt peccare venialiter, quamuis ſit poſſibile quod ſingula peccata venialia vitemus.

Tertio ex vtilitate conſequente, quam Deus de ſcandalis elicit. Et ſic omnia dicuntur neceſſaria, applicatio autẽ quantum ad primum erat hoc modo, ſcilicet Chriſtus p̃uidit ſcandala ſicut hic dicitur: ideo neceſſe eſt illa venire: & ita licet abſolutè non eſſet neceſſe venire ſcandala, quia tamen præuiſa ſunt neceſſe eſt quod veniant. Sed tunc manet eadem difficultas, quę primo: quia tunc quęreretur aut præuidit ſcandala futura eſſe, aut non neceſſe eſt, quod dicas quod præuiſa ſunt, cum Chriſtus dixerit hic, neceſſe eſt, vt veniant ſcandala. Et hoc voluit præfatus B. Thomas: & tũc quia præuiſa ſunt, neceſſe eſt, quod veniant: & hoc ſuppoſito, quod iam præuiſa ſunt quæritur aut poſſunt euitari, quod non veniant, aut non: ſi poſſunt euitari, & non venient: ergo aliquid eſt iam realiter præuiſum & non eueniet, & ita falleretur prænidentia Dei. Si dicas quod non poſſunt euitari, ſequitur quod homines non poſſunt cauere quin peccent, ſed neceſſe eſt quod peccent. Et idem argumentum fit de prædeſtinatis & præſcitis, an poſſint prædeſtinati damnari, vel præſciti ſaluari, & ſolet dici, quod in ſenſu diuiſo eſt verum, quod

A prædeſtinatus poteſt damnari, & præſcitus ſaluari. i. ille, qui eſt præſcitus, & ille, qui eſt prædeſtinatus, & tamẽ in ſenſu compoſito negant eas. i. præſcitus vt præſcitus eſt, & prædeſtinatus vt eſt prædeſtinatus. Sed iſta cauillatio parum prodeſt, quæretur enim de ſorte an poſſit ſaluari, & diceretur aut iſte ſortes eſt realiter prædeſtinatus nunc, quãdo viuit, aut eſt pręſcitus, & licet nos neſciamus quid illorum ſit, tamen concederetur communiter quod alterũ illorum ſit, quia nemo dicet, quod iſte nec eſt præſcitus, neque prædeſtinatus, maxime cum dicat Apoſtolus. Elegit nos ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti, & immaculati cum eo, & tunc ſi ponatur, quod ſortes realiter præſcitus ſit, nũquam poterit ſaluari quidquid faciat, quia alias cum detur, quod iſte ſit iam realiter præſcitus, ſi aliquando ſaluaretur, daretur quod præſcientia falleba tur, & ſi ponatur prædeſtinatus realiter, non poterit dam

B nari quidquid faciat, ne ponatur error in prædeſtinatione. Dicendum ergo, quod totus error circa hoc eſt, ſi ponamus, quod aliquis homo viuens iam ſit prædeſtinatus p̃ aliquo nunc aſſignato, ita quod reſpectu illius nunc prædeſtinatio ſua tranſierit in præteritum, quia hoc dato, impoſſibile eſt euitare inconuenientia, quia prædeſtinatio cum iam ſit certa de iſto homine, neceſſe eſt quod iſte homo ſaluetur, ſicut prædeſtinatum eſt de eo, & non poſſit vllatenus perire, quod eſt tollere libertatem, aut non erit prædeſtinatio certa, quia contingit aliquid prædeſtinatũ aliter euenire, quam prædeſtinatum ſit. Sed dicendum eſt quod accipiendo de rigore ſermonis non eſt concedendum de aliquo homine, quod prædeſtinatus ſit aut pręſcitus, quia prædeſtinatus & præſcitus ſunt participia præteriti, quæ ſignificant rem ſuam, ideſt prædeſtinationem &

C pœnitentiam præteriuiſſe pro illo iſtanti, quo de aliquo aſſeritur quod prædeſtinatus ſit aut pręſcitus, & tamen falſum eſt, quia prædeſtinatio & præſcientia nichil dicũt in nobis, ſed ſolum in diuina cognitione, & tamen in diuina cognitione nichil eſt præteritum pro iſto nunc noſtro quia cognitio Dei habet eſſe æternitate ſicut eſſentia ſua, & æternitati nichil elabitur quod pręteritum ſit, ideo illa cognitio, qua Deus aliquem dicitur prædeſtinare, vel præſcire non eſt præterita pro iſto nunc, ideo de rigore ſermonis non eſt verum, quod iſte ſit prædeſtinatus, aut præſcitus, & ſicut nunc non eſt verum, neque etiam erit verum aliquo tempore vitæ huius hominis, cum æternitati nichil prætereat, ideo ante mortem huius nunquam erit verum dicere, quod iſte eſt prædeſtinatus vel pręſcitus, & tamen tota cauſa quare nos putamus aut dubita-

D mus quod prædeſtinatio & præſcientia imponant neceſſitatem operationibus noſtris, vel ipſæ in ſe non ſint certæ cognitiones, eſt quia præſupponimus qđ iſte ab ęterno, ideſt antequam naſceretur ſit prædeſtinatus aut præſcitus, ideo cum conſtet quod non præcedat prædeſtinatio aut præſcientia mortem noſtram, apparebit manifeſtè, quod nullam neceſſitatem operationibus noſtris poterit imponere, & tunc manent omnia ſine inconuenienti, nam prædeſtinationem & præſcientiam non negamus, quia verè Deus aliquos prædeſtinat & aliquos præſcit, & illa infallibilis eſt, ita quod impoſſibile eſt prædeſtinationem aut præſcientiam mutari. Etiam libertas arbitrij nõ tollitur inquantum prædeſtinatio & præſcientia nõ pręcedunt ad operationes noſtras neq; ad mortem, ideo omnia manent libera. Sed dicet aliquis, ſi prædeſtinatio & præſcientia aliquid ſunt, & non ſunt ante operationes no-

E ſtras, neque ante mortem noſtram, ergo eſt poſt mortem prædeſtinatio, & præſcientia, quod falſum eſt, quia eſt cõtra rationem nominis quod ſignificat præceſſionem. Dicendum quod ſicut prædeſtinatio, & præſcientia non ſunt ante operationes noſtras & mortem, ita neque ſunt poſtea, quia vtrunque repugnat ex natura æternitatis, nã ſicut ſi prædeſtinatio eſſet ante actus noſtros eſſet præterire aliquid in æternitate & eſſe deſineret, quod falſum eſt, ita ſi prædeſtinatio eſſet poſt mortem noſtram & non ante, eſſet nunc verum quod præſcientia vel prædeſtinatio eſſet futura, & hoc etiam eſt contra naturam æternitatis, quia illi non aduenit aliquid quod prius non fuerit, ergo prædeſtinatio verè aliquid eſt, ſed neque eſt ante actus noſtros, & mortem, neque poſt actus noſtros, neq;

tunc dum agimus, ita quod prædeſtinatus eſt, & tamē nō eſt præterita, neque eſt futura, neque eſt in iſto iſtanti in quo ſumus, quia ſicut eſſe præteritam eſt præteriiſſe, & iam non eſſe, & eſſe futuram eſt nondum eſſe, quorum vtrunque Deo repugnat, ita eſſe in iſto nunc noſtro eſt nō fuiſſe ante hoc, neque poſt hoc futurum eſſe, & hoc etiā repugnat æternitati. prædeſtinatio ergo, quia eſt cognitio entis æterni, eſt verè, non eſt tamen præterita, neque futura, neque præſens in noſtro nunc quia tunc aliquando eſſet præterita, & aliquando fuiſſet futura, ſed eſt in nunc æternitatis, quod coexiſtit omni nunc noſtro, cum ſit verum, quod ſemper eſt non coexiſtit tamen per modū coextenſi ſicut extenduntur duo quanta æqualia, quia taliū coexterſorum eſt dare partes quarum quædam non ſemper ſunt, ſed coexiſtit æquiuocè, quia noſtrum nunc non eſt manens, ſed fluxu ſuo cauſat infinita nunc realiter diſtincta, & ſeparata, & cauſat etiam totum tempus, quod eſt extenſum, & ita noſtrum nunc ſemper durat non per manere, ſed per fluere, nunc autem Dei ſemper durat, nō per fluere, ſed per ſemper manere idem. Et ſicut in aliquo noſtro nunc ſignato, non eſt dare partes, neque præteritum, neque futurum, ſed quidquid eſt totum ſimul eſt, ita duratio Dei eſt tota vnum nunc durans, cuius non eſt pars, & pars, neque aliquid illi effluxit, neque aduenıet, ſed totum ſimul eſt. & illud vnitum nunc Dei coexiſtit omnibus nunc noſtris, non per modum effluxus, & multiplicationis, aut ſucceſſionis, ſed per modū entis præſentarij, quod alterius generis eſt quam nunc noſtrū, pdeſtinatio autem & præſcientia cum ſint cognitio quædam Dei, quæ ab eſſentia ſua non diſtinguuntur realiter, ſunt in illo nunc æternitatis præſentario, ideo non eſt prædeſtinatio ante opera noſtra & mortem, quia ſic eſſet præterita, neque eſt poſt operationes, & mortem, quia eſſet nobis verè futura, ſed prædeſtinatio, & præſcientia ſemper ſunt, neceſſitatem tamen nullam imponunt, immo neq; imponere poſſunt, quia non præcedunt, tota ergo dubitatio prouenit in his, quia homines communiter ignorant modum cognoſcendi Dei, ſed ponunt in illo cognitiones exiſtentes ſicut in nobis, quod falſum eſt, & imperfectio maxima.

De prædeſtinatione, & præſcientia, & de æternitate, ſuper qua fundatur cognitio harum difficultatum dicentur Deo dante aliqua, ad Rom. 8. & 9. Ita ergo ad propoſitum ſi diceremus, neceſſe eſſe, vt ſcandala veniant, quia prædeſtinata ſunt tanquam iam prædeſtinata eſſent, non poſſemus euitare laqueum, vt ſupra arguebatur, ideo ſi ponitur ſcandala prædeſtinata intelligemus, vt declaratum eſt ſupra, quod aliquid ſit prædeſtinatum, vel præſcitum.

De ſecundo .ſ. ex inclinatione fomitis non eſt ſic intelligendum, quia tunc eſſet ſenſus, quod licet ſcādala in ſeipſis non ſint neceſſaria, vt veniant, tamen quia nos habemus talem fomitem neceſſe eſt vt ſcandala faciamus, & tunc ſequeretur, quod cum ſcandalizare ſit vt in plurimū peccatum mortale, neceſſe eſſet nos peccare mortaliter, quod erroneum eſt. Sed eſt intelligendum, quod ſi aliqua ſcandala, aut mala facimus, vt communiter proueniūt ex fomite velut ex incentiuo, non tamen quod neceſſe ſit nobis talem fomitem habentibus in hæc mala incidere, vel in aliqua eorum, ſed quod ſi contingit nos in aliqua incidere, ex fomite prouenit. Quod tamen ſcandala euenire dicatur neceſſarium non prouenit ex fomite, licet ſcandala proueniant ex fomite, ſed vnde dicatur neceſſarium ea euenire dicetur infra.

De tertio dicendum, quod non debet intelligi, quod neceſſaria ſint ſcandala propter vtilitatem, quia tunc eſſet ſenſus, quod Deus vellet & daret operam directè, vt aliqua ſcandala eueniant, inquantum ex illis ſequetur aliqua vtilitas. Sed falſum eſt, quod ſi eo modo Deus vellet, nemo poſſet illa euitare, ſicut Deus vult ſolem oriri, & nemo poteſt impedire, & ita nullum ſcandalum eſſet peccatum, & tamen eſt graue peccatum, vt patet in littera. Sed debet intelligi, quod ſcandala, vel mala eueniunt inquantum ſunt vtilia .ſ. quod Deus permittit illa inquantum aliqua vtilitas ſequitur ex eis, nam cum Deus ſit rector vniuerſi, & circa omnia ſufficienter prouideat, non

F permitteret aliqua mala euenire, niſi illa aliquo modo facerent ad bonum & ita malum reducitur ad naturam boni. Hoc autem fit circa ſcandala, nam ſcandala in ſeipſis mala ſunt, ſed quia ex eis ſequitur aliqua vtilitas, permittit illa Deus, ſi autem aliquod ſcandalum eſſet, quod nullo modo eſſet vtile, non permitteret illud Deus, quia tunc illud eſſet purè malum non perueniens aliquatenus ad naturam boni, & ſic maneret extra ordinem, & repugnaret prouidentiæ Dei. Et ita eſt quantum ad omnia mala, quæ accidunt, quia Deus illa permittit inquantum aliquo modo ſunt vtilia, vel reducuntur ad bonum, ſed hoc non eſt imponere illis aliquam neceſſitatem, quia permittens non eſt cauſa, neque confert rei aliquid vigoris pluſquam in natura ſua illa habeat, vnde ſi res ſecūdum naturam ſuam erat contingens, manet contingens, ſed
G ſcandala prout a nobis ſunt, contingentia ſunt, ideo prout a Deo permittuntur, non accipiunt aliquam neceſſitatem, & ita iſta tria dicta non ſunt tres cauſæ, vt neceſſariò veniant ſcandala, ſed tria ſecundum quæ ſcandala veniant, vel euenire permittuntur. Dicit autem Chryſ. qđ neceſſe eſt, vt veniant ſcandala, & tamen non imponitur aliqua neceſſitas, cum ait, neceſſe eſt, non deſtruit libertatem arbitrij, nec neceſſitatē aliquarum rerum ſupponit, ſed quod omnino futurum eſt prædicit, ſcandala quippe ſunt prohibitiones rectæ viæ, non autem prænunciatio Chriſti, neque enim quia prædixit propter hoc futurum, ſed quia futurum erat propter hoc prædixit. Sed dicetur, forte homines emendabuntur, & nulla ſcandala euenient.

Dicendum, quod poterant quidem emendari, & tamē
H non erant hoc facturi, quia ſponte hoc facere nollent, qđ liberè facere potuiſſent. Sic dicit Chryſoſt. Sed dicet aliquis, ſi omnes corriguntur, & nullus eſt, qui ſcandala afferat, nonne mendacij arguetur hic ſermo? Reſpondet nequaquam, quia enim præuidit inemendatos futuros homines eſſe, propter hoc dixit, neceſſe eſt, vt veniant ſcandala .i. omnino venient, ſi autem corrigendi eſſent non dixiſſet, & ita Chriſtus noluit ponere neceſſitatem eueniendi ex parte cauſæ quaſi nihil aliud, vel contrarium agere poſſet, ſed voluit ponere certitudinem .ſ. quod verè ita euenturum eſſet, quod ſcandala fierent. Vnde autem eſt iſta certitudo, vel neceſſitas eueniendi?

Dicendum, quod poteſt eſſe neceſſitas conſequentiæ .ſ. neceſſe eſt ſcandala venire, quia quilibet vult viuere ſecūdum libitum ſuum. Et iſte eſt verus ſenſus literę; eſt enim
I inclinatio hominis naturaliter ad malum ſecundum ſtatum naturæ lapſæ. Gen. 8. Omnis ætas ab adoleſcētia ſua prona eſt ad malum, & licet raro poſſit emendari coercendo deſideria affectus noſtri, tamen tolli omnino iſta deſideria eſt impoſſibile ex cōditione naturę, ſi igitur homines volunt viuere ſecundum iſta deſideria, neceſſe eſt, quod veniant ſcandala, quia ſecundum talia deſideria cōcupiſcit quis quod malum eſt, ideo neceſse eſt venire ſcādala. Quod tamen homines viuant ſecundum paſſiones affectus voluntarium eſt, dato tamen quod velint ſic viuere neceſsarium eſt ſcandala venire, & tamen ſic volunt viuere, ergo neceſse eſt quod veniant ſcandala. Sic enim accipit Theophilatus dicens, quærunt aliqui, ſi neceſse eſt, vt veniant ſcandala, cur dominus arguit ſcandalorū auctores, quidquid enim parit neceſſitas, veniale eſt. Re-
K ſpondit, ſed attendendum quod neceſſitas iſta ex libero arbitrio ſortitur originem, videns enim dominus qualiter homines innituntur malo, neque proponunt aliquid boni, dixit, quod quantum eſt ex conſequentia eorum, quæ videntur, neceſse eſt contingere ſcandala, ſicut medicus videns quemquam mala dieta vtentem, dicit neceſse eſt hunc ęgrotare.

Quæ ſcandala ſunt iſta, quæ Chriſtus prædixerat futura. Quæſt. XXXVII.

SEd quæritur, quę ſcandala ſunt iſta, quę Chriſtus prædixerat futura. Dicunt quidam, quod intelligitur de ſcandalo mortis ſuę, quia neceſse erat eum mori, & tamē mors ſua erat ſcandalum, ſic dicitur, Luc. 2. Hic poſitus in ruinam, & tamen ſcandalum eſt occaſio ruinæ, & ſic di-

citur 1.Corinth.1. Nos prædicamus Chriſtum crucifixũ, Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem improperiũ, & ita erit ſenſus, neceſſe eſt, vt veniant ſcandala .i. neceſſe eſt vt ego moriar, quæ mors ſcandalum erit. Sed tunc dicetur quomodo conſonat præcedenti literæ .ſ. Væ mũdo a ſcandalis, & tamen mors Chriſti non fuit malum mundo, imo nunquam maius bonum fuit vnquam in mũdo, quam mors Chriſti.

Dicendum, quod mors Chriſti per ſe non fuit ſcandalum .i. malum alicui, ſed quia propter mortẽ Chriſti quidam ſcandalizati ſunt, ita quod eum recipere noluerunt in Deum, & Meſſiam, fuit eis malum, quia nõ poteſt eſſe maius malum quam non recipere Chriſtum, eſt enim ad mortem æternam. Sic dicit Hilarius, Humilitas paſſionis ſcandalum mundo eſt, quod ſub difformitate crucis æternæ gloriæ dominum noluit accipere. Et quid mũdo tam periculoſum quam non recepiſſe Chriſtum? ideo verè neceſſe ait venire ſcandala, quia ad ſacramentum reddendæ nobis æternitatis omnis in eo paſſionis humilitas eſſet explenda. Aliter poteſt dici, quod intelligitur de quibuſdam ſcandalis futuris contra fidem .ſ. quod multi nollent recipere verbum Apoſt. ſed potius eis repugnarent, & concitarent plebem, & hoc eſt graue ſcandalum, quia eſt contra Deum. Et poteſt intelligi hoc, quia dicitur ſup. in litera, qui ſcandalizauerit vnũ de puſillis iſtis, qui in me credunt, i. qui ſcandalizauerit eos quãtum ad fidem Sic dicit Theophilactus. Neceſſe eſt venire ſcandala .i. emergere multa prædicationis, & veritatis obſtacula, ſicut Phariſæi impediebant Chriſti prædicationem.

Tertio poteſt dici, quod intelligatur de ſcandalis, quæ ſunt contra proximos, vt detractiones, murmurationes, & huiuſmodi, & tamen melius dicendum eſt, quod intelligatur de vtriſque ſcandalis, quia quomodocunque quis ſcandalizet proximum, peccatum eſt. Vnde poteſt litera iſta & Marc.9. vbi de ſcandalo, dicitur ad vtrunque ſcandalum applicari, & tamen Luc.17. vbi etiam dicitur de ſcandalo, magis litera applicatur ad ſcandala, quæ ſunt purè inter proximos, & non pertinent ad fidem. Sic dicit Chryſoſt. ibidem .ſ. ſunt autem duplicia ſcandala, quorũ hæc quidem diuinæ gloriæ refragantur, hæc vero prodeunt ſolum ad irrogandum proximis impedimentum: nam excogitationes hæreſum, & quicunque contra veritatem fit ſermo diuinæ gloriæ refragatur, non tamen ad præſens memorari videntur huiuſmodi ſcandala, ſed magis ea, quæ contingunt inter amicos & fratres, ſicut iurgia, detractationes, & huiuſmodi.

Quare dicitur: Væ homini illi, per quem ſcandalum venit. Quæſt. XXXVIII.

QVæritur, quare dicitur: Væ homini illi, per quem ſcandalum venit.

Dicendum, quod ponitur primo ad tollendum errorẽ, cum enim Chriſtus dixiſſet ſup. neceſſe eſt, vt veniãt ſcãdala, & quæ neceſſario eueniunt non pertinent ad culpã noſtram, putaret aliquis, quod qui ſcandala facit nõ peccaret, ideo ſubiungit, væ homini illi .i. licet neceſſariũ ſit ſcandala euenire, qui tamen illa cauſat, non erit impunitus. Et quod dicatur ad hanc intentionem patet, quia dicitur, verumtamen væ homini illi: & tamen veruntamẽ eſt dictio aduerſatiua, & ponitur neceſſario ad reſpondendum, ideo neceſſe eſt, quod ſit ſenſus præcedens.

Secundo poteſt dici, quod dicitur hoc ad confirmandũ ſententiam ſuperiorem, & cohercendum homines a ſcandalis, dixerat enim qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, expedit vt demergatur &c. hic confirmat dicens, væ homini, per quem ſcandalum venit.

Tertio poteſt dici, quod refertur ſpecialiter ad Iudam, nam ſcandala iſta poterant intelligi de morte Chriſti, vt dictum eſt præced. quæſt. & eſt ſenſus, neceſſe eſt, vt veniant ſcandala .i. vt mors mea ſequatur, quæ erit multis in ſcandalum, & tamen væ homini illi .i. Iudæ per quem ſcandalum veniet .i. per quem mors mea tractabitur. Similis ſententia eſt inf. 26. filius hominis vadit ſicut ſcriptum eſt de illo .i. neceſſe erat, quod iret .ſ. ad mortem, quia ſcriptum erat ſic de eo, & ſequitur, væ autem homini illi, per

A quem tradetur: bonum eſſet ei ſi natus non fuiſſet homo ille, & tamen primus ſenſus eſt melior. *Si autem manus tua.* Hic ponitur de ſcandalo paſſiuo, quod homo patitur inquantum a bono recedit, vel impeditur, ne aggrediatur illud, & iſtud interdum prouenit ab alio, ſicut puſilli ſcandalizantur ab aliquo, vt ſup. dicitur ſiquis ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, & de iſto ſcandalo non loquitur hic. Aliud eſt, quod prouenit homini a ſeipſo, vt per oculos, vel manus, vel alias partes corporis, & de iſto loquitur hic, licet poſſit intelligi aliquo modo de alio. Et dicitur. *Si autem manus tua* Poteſt verè intelligi de manu ſi interdum ex illa accipimus occaſionem ad malum, vel per manum intelligitur aliquid quod nobis ita coniunctum eſt, vt manus, vt infra dicetur. *Vel pes tuus.* Ideſt ipſe pes corporalis, vel aliquid quod loco pedis habes, vel ſicut pedem tuum diligis. *Scandalizat te.* Ideſt dat tibi

B occaſionem ad malum. *Abſcinde eum.* Ideſt pedem, & idem de manu accipiendum eſt. Sed quomodo abſcindãtur membra dicetur inf. *Et proijce abs te.* Ideſt a te, quia abs ſolet poni pro ab, iuxta illud Pſalm.72. perdes omnes qui fornicantur abs te .i. qui recedunt a te: & commiſcentur alijs dijs .i. proijce pedem, & manum de corpore tuo: ſed proiectio accipienda erit ſicut abſciſio. *Bonum eſt tibi.* Ideſt melius eſt. Ponitur poſitiuus pro comparatiuo, quod declarat illud aduerbium, quam, quod ſemper cõparatiuè, vel electiuè tenetur. Sic accipitur. inf. 26. bonũ eſſet ei, ſi natus non fuiſſet homo .i. melius fuiſſet non naſci quam naſci. Sic Pſalm.117. Bonum eſt confidere in domino quam in homine .i. melius eſt, & iſta eſt cauſa dicti præced. Diceret enim aliquis, quomodo ego abſcindam, & proiiciam pedem, vel manum, quia michi chara valde

C ſunt? Reſpondit, quia licet chara ſint, melius eſt carere illis quam perdere vitam æternam, iuxta illud Cato.

Quæ nocitura tenes, quamuis ſint chara relinque.

Ad vitam ingredi. Ideſt ad vitam æternam, quia illa ſola vocatur vita abſolutè, hæc enim potius vmbra vitæ quam vita, vel eſt mors quædam, iuxta illud. Gregor. in Homil. Præſens vita æternæ vitæ comparata mors eſt potius dicenda quam vita, ipſe enim quotidianus defectus corruptionis quid eſt aliud quam quædã prolixitas mortis? Patet etiam, quia dicitur ingredi ad vitam, & tamẽ ſi de vita temporali diceretur, non diceretur ingredi, quia iam in eam ingreſſi ſumus naſcendo. *Debilem* .i. mancũ .ſ. manu carentem. Ex hoc apparet, quod non intelligatur de vera abſciſione manus, quia etiam ſi eam abſcinderemus hic, & intraremus poſtea in vitam æternam, non in-

D traremus ſine manu, quia in reſurrectione nemo erit mutilatus, ſed omnia erunt integra potiſſimè in beatis, cũ ſanctis dicendum fuerit, capillus de capite veſtro non peribit Luc.21. *Vel claudum.* Ideſt carẽtem pede, quem abſcindiſſet. Quomodo ſine pede, & manu intremus in vitã æternam, inf. dicetur. *Quam duas manus, vel duos pedes habentem.* Scilicet ſi non abſcidit manum neque pedem. *Mitte in ignem æternum.* Ideſt in inferno, vbi eſt ignis æternus, ideſt perpetuus, qui paratus eſt diabolo & angelis eius, inf. 25. .ſ. ſiquis ſcandalizatus eſt a manu ſua, vel pede, & abſcindere noluit, peccauit, & manẽt ei duo manus & duo pedes, cum illis tamen ibit in infernum, ideo melius fuiſſet ei cum altera manu & altero pede tantum ingredi vitam æternam *Et ſi oculus tuus.* Licet oculus ſit membrum valde dilectum, quia vt dicitur 1.Metap. cap.1. ſenſum viſus plus diligimus, quia plures nobis re-

E rum differentias oſtendit, tamen ei non eſt parcendum, & per hæc intelligentur cætera membra. *Scandalizat te.* Incitando ad malum. *Erue eum.* Ideſt eradica. *Et proijce abs te.* Ideſt de corpore tuo. *Bonum eſt tibi.* Ideſt melius. *Vnum oculum habentem.* Ideſt vnum tantum, quia alterum erueris, qui te ſcandalizabat. *In vitam intrare.* Ideſt in æternam. *Quam duos oculos habentem.* Scilicet nullo eruto licet ſcandalizaret, in quo male feciſti, & ideo peribis. *Mitti.* Scilicet per angelos malos, vel per bonos, vt dicitur ſupra 13. mittet filius hominis angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, & eos, qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis. *In Gehennam ignis.* Ideſt in terram profundam, in qua eſt ignis, & eſt illic locus inferni, & addit Marcus in omnibus iſtis

Vbi vermis eorum non moriıur, & ignis non extinguitur, Marc.9.quod verum eſt,quia ignis inferni nunquam extinguitur,vt dicetur fortè inſ.25.cap.

Quare Chriſtus non dixit de ſcandalo,quod ab extra homo patitur. Quæſt. XXXIX.

QVæritur, cum hic Chriſtus inceperit dicere de ſcandalo quaſi volens totam eius doctrinam tradere: & illud ſit duplex.ſ.actiuum, & paſſiuum, & de actiuo dixerit ſupra, & paſſiuum ſit duplex .ſ. quoddam, quod homo a ſeipſo patitur: aliud vero quod ab extra. Et de paſſiuo quod a ſeipſo .i. a partibus corporis ſui quis patitur dixerit nunc in litera: quare non dicit de illo, quod ab extra patitur. Dici poteſt vno modo, quod Chriſtus nõ dixit hic de ſcandalo,niſi vt daret remedium cõtra illud: quia ipſe eſt doctor moralis,contra ſcandalum aũt actiuũ reſpectu eius, qui facit ſcandalum eſt remedium aliquod .ſ. admonere ne fiat comminando pęnas, quia per has magis retrahuntur a malo quam aliter, & hoc Chriſtus fecit dicens,ſi quis ſcãdalizauerit vnum de puſillis iſtis: expedit,vt ſuſpendatur ei mola,&c.& illud: Væ homini per quem ſcandalum venit.i.ei qui ſuſcitat ſcandala.Contra ſcandalum autem paſſiuum, quod a nobis ipſis patimur eſt remedium aliquod.ſ.abſcindere partes illas,quæ nos ſcandalizant.i.tollere actus earum,& hoc innuit dicens eſſe pedem abſcindendum, & manum, & oculum eruendum. Contra ſcandalum autem paſſiuum quod ab extra infertur,prout eſt in patiente, nullum eſt remediũ: quia non eſt in poteſtate patientis,vt non patiatur, & quia nulla doctrina erat circa illud, cum neceſſe ſit ſcandalum pati quæ ab alijs fiunt, non curauit Chriſtus de hoc dicere, & iſta eſt multum conueniens ratio.

Secundo poteſt dici,quod etiam dixit de ſcãdalo quod ab altero irrogatur: nam dixit ſup. ſiquis ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, & ſic paſſionem ſcandalizatorum tetigit. Etiam dixit,neceſſe eſt, vt veniant ſcandala .ſ. per quæ aliqui ſcandalizentur, & ita de omni ſcandalo dixit.

Tertio poteſt dici, quod Chriſtus dixit de illo ſcandalo aliquid per hæc.ſ. ſi manus tua, &c. nam ſcandalum paſſiuum,quod ab altero eſt,dupliciter fit: quoddam eſt, quod nobis irrogatur ab eis,cum quibus ſponte communicamus, & ipſa conuerſatio præſtat occaſionem ſcandalo: aliquod irrogatur ab illis, cum quibus non conuerſamur, vel ſaltem ipſa conuerſatio non præſtat occaſionem ſcandalo.

Primum ſcandalum licet ſit ab altero,quodammodo a nobis eſt, inquantum eſt in poteſtate noſtra tollere occaſionem huius ſcandali.

Secundum vero totaliter eſt ab extra, ita quod nos nõ conferimus ad illud, ideo circa primum poteſt dari doctrina de vitando illud quaſi vitando conuerſationem cũ illis, ex quibus ſcandalum ſequitur. Et hanc doctrinam tradit hic Chriſtus, cum dicit, ſi manus tua aut pes tuus. Nam non ſolum refertur hoc ad mẽbra noſtra, ſiue actus membrorum, qui abſcindendi ſunt ſi ſcandalizant, ſed etiam ad proximos noſtros, quos ita vt membra iſta diligimus,vt inſ.dicetur. Et quoniam talia ſcandala vitare in poteſtate noſtra eſt, tradidit nobis doctrinam circa illud.Circa aliud vero,quod infertur ab his, qui nobiſcũ conuerſantur,vel non eſt cauſa ipſa conuerſatio,cum circa illud nos nichil agamus, neque ſit in poteſtate noſtra euitare illud, nulla ponitur doctrina, quia nec poni poteſt.Et iſte etiam ſenſus eſt conueniens ſicut primus, ſecũdus autem minus habet de apparentia.

Cum Chriſtus tradiderit ſuperius de ſcandalo quare repetiuit hic illud. Quæſt. XL.

QVæritur,cum Chriſtus tradidit ſupra 5.de ſcandalo, quare repetiuit hic illud.

Aliqui dicunt, quod Chriſtus non repetiuit, ſed ſemel dixit: Matthæus tamen illud bis ſcripſit. Sed dicendum, quod non ſtat, quia multum repugnaret hoc intentioni Euangeliſtarum,quæ eſt compendioſum tractatum dare
F de Chriſti doctrina, quæ magna fuit, ideo non competit eis idem repetere,ſed potius multa omittere. Hoc enim omnes Euangeliſtæ faciunt,quia nemo eorũ ſcripſit omnia,quæ Chriſtus egit, & docuit. Quod patet,quia quilibet eorum ponit aliquid de Chriſto, quod cæteri non ponunt, & ideo quilibet habet canonem decimum in quo propria, ſi tamen aliquis eorum omnia facta, & dicta Chriſti ſcripſiſſet,non haberent cęteri aliquid proprium, quia ille concordaret cum quolibet in eo quod ille vellet habere tanquam proprium,ergo manifeſtum eſt, ꝙ nullus eorum omnia ſcripſit, ſed quilibet omiſit aliquid, & non ſolum aliquid.i.pauca, ſed multa valde .ſ. plura quã ſcripſerit,ſic dicitur Ioan.20. multa quidem, & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu, &c. quæ in hoc libro ſcripta non ſunt,& cap.21.ſunt & multa alia,quę fecit Ieſus,quę
G ſi ſcribantur per ſingula,nec ipſum mundum capere poſſe arbitror eos,quæ ſcribendi ſunt libros. Non ergo repetiuit Matthæus dicens bis id, quod Chriſtus ſemel dixerat, ſed potius dicendum è contrario, quod multa Chriſtus repetebat,quæ Euangeliſtæ nunquam repetunt. Nã Chriſtus prædicauit in diuerſis locis, & coram diuerſis perſonis,ideo neceſſe erat quod aliqua, quæ alibi dixerat nouiter repeteret propter audientes, qui nunquam illa audierant. Euangeliſtis autem non fuit neceſſe aliquid repetere,quia tradiderunt doctrinam in ſcriptis, & cũ ſcriptum ſemper maneat,ſufficit idem ſemel dixiſſe. Dicendum ergo, quod Matthæus bis poſuit de ſcandalo, quia non fuit hoc repetere. Nam propriè repetere eſt cum eadem nunc dicuntur,quæ prius dicta erant, & tamen circa ſcandala multa adduntur hic, nam ſup. 5. ſolum dici-
H tur ſi manus aut pes ſcandalizat,&c. hic vero ponitur de ſcandalizante puſillos,& quæ ſit pœna eius, ſcilicet quod demergatur in mare, & quod neceſſe eſt venire ſcandala, ideo conueniens fuit repeti, ſic etiam fuit circa libellum repudij: quia de illo dictum eſt ſup. 5. & tamen ſequenti cap. dicitur iterum de libello repudij addendo multa alia.

Quomodo intelligitur quod dicitur hic de oculo eruendo, & pede abſcindendo. Quæſt. XLI.

QVæritur circa hoc, quod dicitur oculum eruendũ, manũ & pedem præcidendos ſi ſcandalizant,quõ accipiatur. Dicendum quod non poteſt accipi ſic ad literam.

I Primò,quia tunc liceret alicui ſeipſum occidere, nam abſcidendo pedem & manum,& cętera membra,quę ſcãdalizant morietur quis,potiſſimè quia nichil magis ſcandalizat volentem rectè viuere quam motus libidinis, vt ait Aug. lib. de Agone Chriſtiano, quod inter certamina Chriſtianorum bella caſtitatis ſunt duriora, ſed ſcandala iſta non poſſunt tolli,niſi tollendo vitam,ergo non intelligitur ſic.

Secundo, quia hoc eſſet expreſſe contra intentionem Chriſti, nam propriè dicit iſta abſcindenda ad tollẽdum ſcandala, & tamen etiam ſi realiter præcidantur non tolluntur ſcandala,quia manent adhuc deſideria, in quibus etiam ſine executione peccatum cauſatur.

Tertio patet etiam contra intentionem Chriſti, quia dicitur,ſi ſcandalizat manus,eſſe eam abſcindendam, &
K dicit de vna manu tantum,& vno pede, & vno oculo,cũ dicatur melius eſſe ingredi ad vitam cum vno pede, & vna manu,& vno oculo, quam cum duobus ire in Gehẽnam,& tamen ſi oculus ſcandalizat ambo ſimul ſcandalizant, quia ambobus ſimul videmus, ideo ambo eſſent eruendi,nam ſine altero non facit ſcandalũ, idem de pedibus, quia vnus pes non graditur ſine altero, & ſi vnus ſcandalizat, ambo ſcandalizant, ideo ambo præcidendi eſſent, & tamen vnus præcidi iubetur, alio reſeruato, ergo non intelligitur materialiter de membris noſtris.

Quarto patet,quia dicitur, melius eſt intrare ad vitam cum vno pede,quam cum duobus ire in Gehennam, & tamen ſi de membris intelligeretur non iret quis cũ vno pede ad vitam æternam,quia in reſurrectione omnia integra erunt,potiſſimè quantum ad electos,in quibus erit omnis pulchritudo, ergo de aliquo alio intelligitur. Di-

cendum

cendum ergo quod de membrorum abſciſione non poteſt intelligi, ſed poteſt exponi octo modis, vt latè expoſuimus ſup. 5. cap. vbi de ſcandalo tangitur, & ibi dicitur quid ſit man⁹, pes, & oculus, & qualiter iſta abſcindãtur, & illud vide, & tamen quantum ad præſens, quia ibi nõ fuit tactum, dicunt aliqui, quod per manus intelliguntur diaconi Eccleſiæ, per oculos ſacerdotes, per pedem populus, quia ſicut oculus videt, quæ agenda ſunt, & quæ oculus viderit manus exequitur & pes, ita quæ ſacerdotes iudicauerint exequitur diaconus, & obedit populus, & ſi iſti Eccleſiam ſcandalizant, abſcindendi ſunt. Sic dicit Origenes, ſacerdotes rationabiliter poſſunt dici Eccleſiæ oculus, quoniam ſpeculatores habentur, diaconi autem cęterique, manus, quia per eos opera ſpiritualia gerũtur; populus autem ſunt pedes Eccleſiæ quibus omnibus parcere non oportet ſi ſcandalum Eccleſiæ fuerint facti. Sed dicendum quod licet poſſet aliqualiter ſtare iſte ſenſus, tamen non eſt multũ conueniens, quia tunc nemo abſcidit membra iſta niſi Eccleſia, cuius iſtę ſint partes eius, & tamen Chriſtus loquitur hic de quolibet homine ſpecialiter, nam toti Eccleſiæ non competit ire ad vitam æternam, neque etiam ad Gehennam ſicut hic dicitur de illo, qui præcidit membra. Dicendum ergo quod accipitur de quolibet homine ſpecialiter, qui ſcandalizari poteſt, & vocantur manus pedes, & oculus ipſi actus membrorum, contigit enim interdum per actum iſtorum membrorum & aliorum hominem ſcandalizari, vt per oculos videndo mulierem ad concupiſcentiam, Męchatur enim iam in corde ſuo. ſup. 5. per manus, vt tangendo, & attentando mollia, per pedes, vt eundo ad loca inhoneſta, & ita per ſingula alia membra poteſt homo peccandi occaſionem accipere, & tunc membra eum ſcandalizant, & iſta præciduntur quando ab iſtis actibus membrorũ per quos ſcandalizamur abſtinemus omnino, & tali modo Chriſtus accipit præciſionem, vnde ſiquis omnino caueat a venereis, licet genitalia integra in ſe conſeruet, dicitur ſe caſtrauiſſe. i. abſcidiſſe virilia. Sic dicitur ſeq. cap. ſunt quidam eunuchi, qui ſic nati ſunt, & ſunt qui ab hominibus facti ſunt eunuchi, & ſunt eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerũt propter regnum cœlorum, ita ergo hic conuenienter accipitur pro abſtinentia ab actibus membrorũ, quibus ſcandalizamur.

Sic dicit Origenes actus animæ peccans manus intelligitur, & inceſſus animæ peccans pes, & viſus animę peccans oculus, quos oportet præcidere ſi ſcandalum prębeant, frequenter enim ipſa opera membrorum pro membris in ſcriptura ponuntur. Aliter poteſt accipi pro perſonis coniũctis nobis ſiue cognatione, ſiue amicitia, vel neceſſitate quadam & vtilitate, quia illi ſi per conuerſationem ſuam nos ſcandalizent abſcindendi ſunt priuando eos conuerſatione noſtra, licet hoc faciẽdo nobis ipſis dãna grauia inferamus, & ſi accipiatur pro conſanguineis, & amicis, vocantur aliqui oculus. i. quia diligimus illos ſicut oculos noſtros, & alios diligimus ſicut manus noſtras, & pedes noſtros, quæ omnia membra valde diligimus.

Si autem accipiamus pro perſonis nobis coniunctis, tũc eſt planior applicatio, quia illi ſunt nobis oculus, qui ſunt conſiliarij noſtri, nam ſicut oculus indicat, ita conſiliarius quid agendum ſit diſcernit, manus verò, quia eſt organum maxime operatiuum illos ſignat, qui negociorum noſtrorum executores ſunt, pes autẽ curſor eſt, quoniam ad aliquid tractandum mittimus, & iſtæ perſonæ ſunt nobis nimis neceſſariæ ad rem familiarem, & ad cuſtodiam totius vitæ, & tamen ſi aliquis eorum ſcandalizet nos praua conuerſatione trahens ad malum abſcindẽdus eſt. i. a conuerſatione noſtra ſeparandus, ſicut dicitur Deu. 13. dicitur quod ſi filius tuus, aut filia, aut vxor tua; quæ eſt in ſinu tuo, aut amicus tuus quem diligis vt animam tuam dixerit tibi, eamus, & ſeruiamus dijs alienis, non miſereberis, ſed ſtatim interficies eum. Sic dicit Hieronym. igitur omnis truncatur affectus, vniuerſa propinquitas amputatur, ne per occaſionem pietatis vnuſquiſq; credentium a ſcandalis pereat. Si inquit ita eſt tibi coniũctus, vt manus, pes, oculus, & eſt ſolicitus, & acutus ad proſpiciendum & vtilis, ſcandalum autem tibi faciat, &

A propter morum diſſonantiam te pertrahat in gehẽnam: melius eſt vt propinquitate eius careas, &c.

Quomodo intelligitur, quod melius eſt ingredi ad vitam cum vno oculo quam cum duobus in gehennam.
Quæſtio XLII.

QVæritur, quomodo intelligitur, quod melius eſt ingredi ad vitam cum vno oculo quam cum duobus in gehennam, & ita de pede & manu.

Dicendum, quod ſecundum quemlibet modum expoſitionis oportet accipi conſequentiam dictorum, accipiẽdo autẽ per illas octo expoſitiones, quæ habẽtur ſup. 5. c. ibi apparet modus applicãdi. Si autem accipiatur pro abſciſione ſacerdotum, diaconorum, & populi, non eſt ſatis conueniens applicatio, quia Eccleſia ſi iſtos abſcindit,
B hoc eſt per excommunicationem, & alias pęnas iuris, & tamen per has non ſequitur; quod Eccleſia intret in vitã æternam ſine illis membris, quia iſtæ pęnæ medicinales ſunt, & non excludunt a vita æterna, ſed potius hic infliguntur ne peccatores impuniti manentes æternaliter puniantur, vt dicitur 1. Corinth. 5. decreui eum, qui huiuſmodi eſt tradere Sathanæ ad interitum carnis, vt ſaluus ſit ſpiritus eius in die domini.

Accipiendo autem de cognatis, & amicis & neceſſariis operationibus rerum noſtrarum eſt ſenſus, quod melius eſt intrare ad vitam vnum oculum habentem, quam cũ duobus mitti in gehennam. i. melius eſt, quod careamus hic amico illo, qui ſcãdalizat, quod eſt eruere vnum oculum, & illo ablato intrare ad vitam non peccando, quam vt non amputemus illum a conuerſatione noſtra, conſen
C tire peccatis eius, propter quæ nos demergamur in gehennam, & non eſt ſenſus, quod nos ſine illo intremus in vitam æternam, quia quod eum noſtra conuerſatione priuemus, non eſt quod ille non intret in vitam, nam ſaluari poteſt etiam noſtra conuerſatione priuatus, ſed qđ nos non habendo eum hic intremus in vitam æternam. Sic dicit Hieronym. ſi inquit tibi coniunctus eſt, vt manus & pes, & propter morum diſſonantiam te pertrahat in gehennam, melius eſt tibi, vt propinquitate eius careas, & emolumentis carnalibus quam dum vis lucrifacere cognatos, & neceſſarios cauſam habeas ruinarum, nouit ẽt vnuſquiſque credentium quod ſibi noceat, vel in quo ſolicitetur animus, ac ſæpe tentetur, melius eſt enim vitã ſolitariam ducere, quam ob vitæ præſentis neceſſaria vitam ęternam perdere. De abſciſione autem membrorum
D an liceat cuiquam hoc facere ex aliqua cauſa, & quod nõ deceat neque liceat ex decem motiuis, & an abſciſſis voluntarie, vel ab alijs aliquando liceat ad ſacros ordines aſcendere, vel in iam habitis miniſtrare, latè declaratum eſt ſupra 5. cap. quæſt. 248.

Quid ſit ſcandalum, & an diffinitio eius ſit bona.
Quæſtio XLIII.

QVoniam de ſcandalo dicere cępimus, vt magis apẽriatur cognitio, aliqua ſunt dubia diffinienda. Et primum eſt quid ſit ſcandalum, & quoniam ſolet dici quod ſcandalum ſit dictum, vel factum minus rectum præbens occaſionem ruinæ. Eſt dubium an ſit bona diffinitio.

Aliqui dicunt, quod non ſit recta, quia ſcandalum pec-
E catum eſt, vt colligitur in litera, & tamen peccatum non diſtinguitur ſufficienter per dictum aut factum, nam Auguſt. contra Fauſtum dicit peccatum eſſe dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei, ergo inſufficiens eſt diffinitio ſcandali, quia prætermittit concupitum.

Secundo, quia dicitur dictum minus rectum, nam cũ inter actus rectos, vel virtuoſos vnus ſit rectior altero, ille ſolus non eſt minus rectus, qui eſt rectiſſimus, cũ quilibet alius ſit minus rectus eo, & tamen ſcandalum eſt dictum, vel factum minus rectum, ergo quilibet actus virtuoſus præter optimum eſt ſcandalum quod eſt inconueniens.

Tertio, quia dicitur occaſionem præbens, occaſio enim nomi-

nominat cauſam per accidens, ſed id quod eſt per accidens non debet poni in diffinitione, quia non dat ſpeciē quod eſt extra ſubſtantiam: ideo inconuenienter ponitur occaſio in hac diffinitione.

Quarto, quia tunc non ſolum malum, ſed etiam bonū erit ſcādalum, nam ex quolibet facto alterius poteſt quis ſcandalizari ſumendo ex eo occaſionem ruinæ, nam cauſæ per accidens ſunt indeterminatæ, ideo quodlibet opus ſiue bonum ſiue malum eſſe poterit ſcandalum quod eſt abſurdum.

Quinto, quia occaſio ruinæ datur proximo, quādo offenditur, vel infirmatur, ſcandalum tamen diſtinguitur contra infirmitatem, & offenſionem: quia dicitur ad Roman. 14. Bonum eſt carnem non comedere, & vinum nō bibere, neque in quo frater tuus offenditur, ſcandalizatur, aut infirmatur, ergo non conuertitur, quod ſcandalū ſit, quando præbetur occaſio ruinæ.

Sexto, quia vt diſtinguit Gloſ. ſupra, ſcandalum diſtinguitur per actiuum, & paſſiuum: & tamen iſta diffinitio non conuenit ſcandalo paſſiuo, ſed ſoli actiuo, ergo non eſt conueniens diffinitio: nam præbere occaſionem ruinæ eſt actiue ſcandalizare.

Septimo, quia Gloſ. Num. 31. ſuper illo verbo, vlciſcere prius filios Iſrael, dicit, quod ſcandalum eſt, quando rectè ambulanti, deceptio paratur, ergo non eſt bona diffinitio data de ſcandalo.

Octauo, quia de Chriſto dicitur Iſa. 8. quod erit in lapidem offenſionis, & in petram ſcandali, ſed in Chriſto nichil eſt minus rectum.

Dicendum, quod illa diffinitio conueniens eſt: hoc .n. ſonant omnia dicta ſanctorum. Sic enim dicit Hierony. ſuper Matt. ſuper illo verbo, Scis quod Phariſæi, audito hoc verbo, ſcandalizati ſunt. ſ. Quia crebro cernitur in eccleſiaſticis ſcripturis ſcandalum: breuiter dicēdum, quod ſignificat, ſcandalum nos offendiculum, vel ruinam, & impactionem pedis poſſumus dicere, quandocunque ergo legimus, qui ſcandalizauerit, hoc intelligimus, qui dicto, vel facto occaſionem ruinæ dederit. Sic etiam dicit Rabanus, ſcandalum quippe ſermo græcus eſt, quod nos offendiculum, vel ruinam, & impactionem pedis dicere poſſumus, ille ergo ſcandalizat fratrem, qui ei dicto, factove minus recto occaſionem ruinæ dederit, & ita ſcandalum propriè accipitur in corporalibus, tranſumptiuè autem poteſt accipi in ſpiritualibus. ſ. quod ſcandalū ſpirituale ſit ſimile impactioni pedis corporaliter, & hæc impactio non ſit niſi ambulanti in via aliquid obijciatur, vel obiectum maneat, quod ei ſit occaſio cadendi, etiam ſi non cadat: ita id quod obijcitur alicui in via ſpirituali, per quod cadit a bono, aut cadendi occaſionem habet, ſcādalum dicitur, nichil autem eſt, quod de ſe ſit natum præſtare impedimentum ambulanti in via Dei, niſi ſit minus rectum. i. declinās aliqualiter a rectitudine, cum via Dei recta ſit, & iſtud non poteſt eſſe niſi aliquid minus rectū procedens in notitiam eius, cui impedimentum præſtatur verbo, vel facto, ideo rectè dictum eſt, quia ſcandalum ſit verbum, vel factum minus rectum præbens alicui occaſionem ruinæ.

Ad primum dicendum, quod licet peccatum conſiſtat in verbo, facto, & cogitatione, ſcandalum tamen non poteſt conſiſtere niſi in opere, & verbo, quia illud eſt occaſio ruendi proximo, & tamen proximus ignorat ea, quæ ſūt in corde meo donec illud aperuero, ſed non aperitur niſi verbo, vel facto, ergo ſcandalum non poteſt eſſe niſi verbo, & opere, & non in cogitatione.

Ad ſecundum dicendum, quod ſcandalum eſt in malo, vel in eo, quod ſimilitudinem aliquam cū malo habet, vnde nō vocatur hic minus rectum id, quod ab altero in rectitudine exceditur, ſed id, quod habet aliquem defectum rectitudinis, vnde non ponitur minus comparatiuè, vt dicat minoritatem, ſed ponitur negatiuè pro non vt taliter non rectū, vel minus rectum eſt duplex. ſ. quod ſecundum ſe malum eſt, vt peccata, vel quod habet effigiem mali, ſicut cum quis recumbit in idolo, quamuis. o. hoc ſecundum ſe non ſit peccatum ſiquis hoc non corrupta intentione faciat. ſ. veſcendo de cibis conſecratis idolo etiam intra templum idolorum, quia tamen hoc habet

F quandam ſpeciem mali. ſ. venerationis idoli, quia qui ſic facit putatur hoc facere ad honorem idoli, poteſt alicui præbere occaſionem ruinæ, & ob hoc, licèt in ſe malum non ſit cauendum eſt. 1. Theſſal. 5. Ab omni ſpecie mali vos abſtinete: non ergo oportuit dici, quod ſcandalum eſt malum verbum, vel factum, quia tunc intelligeretur ſolum id, quod verè malum eſt, ſed dicitur minus rectū, vt compræhendatur tam malum, quam mali ſpeciem habens.

Ad tertium dicendum, quod conuenienter ponitur occaſio in diffinitione ſcandali, & non cauſa, quia cauſa dicit rem perfectam in dando eſſe, occaſio autem imperfectam cauſalitatem nominat, & ita eſt quantum ad ſpiritualia, nichil enim poteſt eſſe homini ſufficiens cauſa, quæ eſt ſpiritualis ruina niſi propria voluntas, ideo dicta, vel G facta alterius hominis poſſunt eſſe cauſa imperfecta aliqualiter inducens ad ruinam, ſed non cauſans illam, ſed dans occaſionem, quod eſt cauſa imperfecta, & non ſemper per ſe, ſed interdum per accidens. Quod dicitur, id quod eſt per accidens non poni in diffinitione, concedendū eſt, & tamen occaſio licet ſit cauſa per accidens comparando ad cauſas, tamen reſpectu ſcandali nō eſt aliquid per accidens, ſed per ſe, nec eſt inconueniens id, quod eſt accidētale vni, eſſe eſſentiale alteri, ſicut cauſa per accidens aliquid per accidens dicit, & tamen cauſa per accidens ponitur in diffinitione fortunæ. 2. Phyſ. quia eſſentiale eſt fortunæ eſſe cauſam per accidens, ita eſſe occaſionem ruinæ eſt eſſentiale ſcandalo.

Ad quartum dicendum, quod malo operi conuenit eſſe ſcandalo, bono autem operi non niſi multum per accidens H inquantum ſcandalum paſſiuum eſt ſine actiuo. Pro quo ſciendum, quod dictum, vel factum vnius hominis poteſt eſſe alteri cauſa ad aliquid dupliciter, vno modo per ſe, alio modo per accidens. Per ſe quidem, quando aliquis ſuo malo verbo, vel opere intendit alium inducere ad peccandū, ſiue ſic agere iubeat: ſiue ideo agat, vt alius eum imitetur, vel etiam ſiquis non intendat alium inducere ad peccandum, factum tamen ſuum eſt tale, vt de ſui ratione habeat inducere ad peccandum, vt ſiquis publicè committit peccatum, vel aliquid quod videtur eſſe peccatum, licet non ſit, & ſic qui aliquid prædictorum facit, directè præſtat alteri occaſionem ruinæ. Et iſtud vocatur ſcandalum actiuum. Per accidens vero præbet quis alteri cauſam, quando aliquod verbum, vel factum vnius eſt alteri cauſa peccandi. ſ. quod non intendebat agens deduce I re aliquem ad peccādum, nec etiam opus de ſe tale erat, quod ad hoc induceret, ſed aliquis male diſpoſitus ex tali verbo, vel facto inducitur ad peccandum, ſicut cū quis eſt æmulus alteri, ſi videt eum bona agere, dolet de hoc inuidendo illi, & ita iſte habuit occaſionem ruēdi in peccatum inuidiæ per bona, quæ ille fecit, & tamen nō fuit intentio facientis, quod iſte æmulus inuideret, & periret ſpiritualiter, ſed ipſe cauſam ſumit quam alius non præſtitit, iuxta illud ad Rom. 7. occaſione accepta per mandatum peccatum cauſauit in me omnem concupiſcentiam, & tamen lex non data eſt ad hunc finem. quod abundaret concupiſcentia, ſed potius ad eam extinguendum, cū illam prohibeat, nec lex tale eſt, quæ de ſe directè habeat ſuſcitare concupiſcentiam, ſed ipſa concupiſcentia per mandatum habuit occaſionem, vt maior fieret inquantū K indomita eſſe vult, & quanto magis prohibetur, tanto magis reſiſtit, quando autem ſic ſcandalizatur aliquis, eſt ſcādalum paſſiuum ſine actiuo. ſ. aliquis ſcandalizatur, licet nemo eum ſcandalizet, quia qui rectè agit quantum in ſe eſt, non dat occaſionem ruinæ quam alter patitur. Contingit ergo ſcandalum tripliciter. ſ. interdum actiuum, & paſſiuum ſimul in diuerſis, ſecundo modo paſſiuum ſine actiuo, tertio actiuum ſine paſſiuo.

De primo, vt ſi quis peccat intendens inducere alios ad peccandum, vel actus eſt de ſe malus, licet peccans neminem intendat ad peccandum inducere, nam actiuum eſt ibi in peccante, & paſſiuum in eo, qui exemplo illius ad peccandum mouetur.

De ſecundo, vt quando quis non agit malum, ſed bonum, & per illud nō intendit quemquam ad malum inducere, tamen aliquis inducitur, vt dictum eſt de inuidente.

dente. De tertio, vt quando quis malum facit intendens mouere alios ad ſic agendum, & tamen nemo ſequitur factum eius, ipſe quippe quantum in ſe fuit, ſcandalum præbuit, & tamen nullus illud paſſus eſt, quia omnes videntes fortè erant viri boni, qui ad talia non mouerentur.

Ad quintum dicendum, quod ſcandalum offenſio, & infirmitas diſtincta ſunt, & concurrunt cum ſcandalo, licet interdum ſint ſine ſcandalo, & ſcandalum ſine illis. Infirmitas enim dicit facilitatem alicuius ad cadendum, quia debile viribus eſt, & ita ſcandalum valde habet locum in illo. Offenſio dicit indignationem eius, qui aliũ peccare videt contra ipſum peccantem, vel contra eũ de quo male iudicat, licèt ille fortè non peccet. Scandalum autẽ eſt ipſa impactio pedis, id eſt, id in quod pes impingit, vel impingere poteſt, licet non impingat, & eſt ipſum factum, vel dictum minus rectum. Contingit autem eſſe infirmitatem ſine offenſione, & ſine ſcandalo, vt cũ quis de ſe eſt debile ad cadendum ſi quis præſtaret ei occaſionem, nemo tamen illam præſtat, & ita non eſt ibi ſcandalum. Etiam non eſt ibi offenſio, quia iſte non poteſt indignari cum nichil ſit de quo indignetur.

Interdum eſt ſcandalum ſine offenſione, & infirmitate, & iſtud eſt ſcandalum ſolum actiuum, vt ſiquis faciat opus malum ad intentionem ſcandalizandi aliquem, vel tale ſaltim, de quo ſcandalizari poſſent iuſtè videntes, & tamen nemo infirmus iſtud videt, ſed viri perfecti, qui non infirmantur, etiam fortè non indignãtur, ſed potius miſerentur miſero peccanti, quia peccatum languor quidam animæ eſt. Interdum eſt offenſio ſine infirmitate, & ſcandalo, vt ſiquis non infirmus videat aliquod opus bonum alterius, & quia non diligẽter cogitauit circa illud, putauit eſſe malum, & indignatur contra agentem, non tamen inducitur per hoc ipſe ad malum agendum, eſt ibi offenſio, ſed non infirmitas, nec etiam ſcãdalum actiuũ, nec paſſiuum. Aliquando eſt infirmitas, & ſcandalũ, ſed non offenſio, ſicut cum quis malum facit coram viris imperfectis, nam ipſe ſcandalizat eos inquantum malum facit, & eſt ſcandalum actiuum, illi etiam infirmi ſunt, & ſcandalizantur, quia ad malum inducuntur, & eſt ſcandalum paſſiuum, & tamen offenſio non eſt ibi, quia fortè iſte infirmus non indignatus fuit contra peccantem, ſed potius amplexatus eſt factum eius ex ignorantia, vel debilitate. Interdum eſt ſcandalum, & offenſio ſine infirmitate, vt ſiquis malum fecit coram viris perfectis, illi enim non infirmantur, eſt tamen ibi ſcãdalum, ſcilicet actiuũ, quia iſte quantum in ſe fuit ſcandalizauit eos malum faciendo, non eſt tamen ſcandalum paſſiuum, quia ipſi nõ mouentur a rectitudine ſua per hoc, ſed potius firmi manent, indignantur tamen contra peccantem: Apoſtolus autem voluit diſtinguere omnia hæc, & fuit conueniens poni, quia paſſiuè poſuit illa. ſ. infirmatur, ſcandalizatur, offenditur, & contingit eſſe diſtincta, infirmatur quidẽ, quando qui infirmus eſt viſo aliquo ſcandalizatur. ſ. mouetur ad malum, & tamen nec operans intendit ſcandalizare, nec tale quid egit, de quo debet iuſtè ſcandalizari: ideo licet ſcandalizetur, quia hoc ſolum prouenit ex ſola infirmitate ſua, vocauit iſtud Apoſtolus infirmari potius, quam ſcandalizare, & valde propriè dictum eſt. Scandalizatur autem proximus, quando operans malum intendit ſcandalizare, vel licet non intenderit erat tale opus, ex quo deberet ſequi ſcandalum, & ex illo verè proximus ſcandalizatur, & eſt tunc ſcandalum actiuũ, & paſſiuum ſimul.

Offenditur autem, quando operans malum fecit, & tamen qui vidit perfectus erat, & ex hoc non accepit occaſionem ad malum, licet peccans eam præſtaret, ſed indignatur contra peccantem, & ita eſt ibi ſcandalum actiuũ ſine paſſiuo. Quod Apoſtolus rectiſſimè appellauit offenſionem, & ita nichil eſt iſtorum agendum. ſ. nec ex quo ſcandalizetur, nec ex quo offendatur, non tollitur tamen quin ſcandalum ſit rectè diffinitum.

Ad ſextum dicendum, quod ſic in corporali impactione eſt duo conſiderare. ſ. ipſam impactionem, i. id ad qđ impingitur, & diſpoſitionem cadentis ad cadendum. ſ. quia debilis viribus erat, vel ipſam eius paſſionem, quã impingit ad id, quod obiectum erat. Illud vero, ad quod fit impactio, dicitur obex, quia ambulanti obijcitur, ita in ſpirituali ruina accidit, & vtrumque accipit nomẽ ſcãdali, licet non vniuocè, ſicut fides dicitur de re credita, & de actu credendi, & de habitu, quo creditur ipſa, ergo ſpiritualis impactio, qua quis ad caſum ſpiritualem diſponitur dicitur ſcandalum paſſiuum, ipſe autem obex ſpiritualis, ad quem quis impingit, dicitur ſcandalum actiuũ, & hoc modo propriè diffinitur hic ſcandalum, vt eſt actiuum, quod ſit factum, vel dictum minus rectum præbens occaſionem ruinæ, nam ſcandalum paſſiuum, non propriè dicitur ſcandalum, ideo non conuenit ei diffinitio ſcandali, ſed ſoli ſcandalo actiuo, quod eſt ipſe ſcandalum.

Ad ſeptimum dicendum, quod vtraque diffinitio competit ſcandalo, tunc enim aliquis propriè peccatum facit, quando ex intentione operatur, & non quando accidit malum præter intentionem, ſicut in homicidio caſuali, & ideo tunc propriè aliquis ſcandalum cauſat, quando ruinam proximi procurare intendit, quicunque autem ad peccandum inducitur, decipitur, quia omnis malus ignorans eſt. 3. Ethicor. Et ita vbicunque eſt dictum, vel factũ minus rectum, eſt deceptio quædam inquantum per illud retrahitur quis a bono, vel inducitur ad malũ, quod nemo eligeret niſi tunc ignorans, & hoc eſt ſcãdalũ: ideo ſcandalum eſt dictum, vel factum minus rectum, & etiã eſt deceptio, nam dictum, vel factum minus rectum non præbet alicui occaſionem ruinæ niſi inquantum ille decipitur, ideo idem eſt dicere eſſe occaſionem ruinæ, vel parari deceptionem rectè ambulanti.

Ad octauum dicendum, quod Chriſtus vocatur lapis ſcandali, vel petra offenſionis nõ quod ipſe egerit aliquid intendens ſcandalizare, nec etiam facta ſua erant talia, de quibus aliquis deberet rationabiliter ſcandalizari, ſed Iudæi voluerunt ſumere ſcandalum ex factis eius, & ita ipſi ſcandalizati ſunt, licet ipſe non ſcandalizauerit eos, & ſic erat ſcandalum paſſiuum ſine actiuo.

An ſcandalum ſit peccatum?
Quæſtio XLIIII.

QVæritur, an ſcandalum ſit peccatum?

Aliqui dicunt, quod non ſit ſemper peccatum, nã peccata non eueniunt ex neceſſitate, ſed ab arbitrio noſtro, ſcandala tamen neceſſario eueniunt, ſupra in litera, ſcilicet neceſſe eſt, vt veniant ſcandala, & Luc. 17 impoſſibile eſt, vt non veniant ſcandala, ergo non eſt ſcandalum ſemper peccatum.

Secundo, quia peccata nunquam proueniunt ex pietate, ſed ex fomite, vel ex diaboli incentiuo, ſcandalum tamen interdum ex pietatis affectu prouenit, vt dicit Hieronym. ſuper Matth. ſuper illo verbo Chriſti ad Petrum, vade retro me ſatana, ſcandalum enim mihi es. Sed error Apoſtoli de pietatis affectu proueniens, nequaquam incentiuum videtur eſſe diaboli, ergo non omne ſcandalum eſt peccatum.

Tertio, quia ſcandalum eſt impactio pedis, & non oĩs, qui impingit cadit. ſed peccatũ eſt ruina ſpiritualis, ergo non eſt ſemper ſcandalum peccatum.

Quarto, quia dicit Hieronym. quod parum diſtat in vitio ſcandalizare, & ſcandalizari, & tamen ſcandalum paſſiuum videtur poſſe eſſe ſine peccato, ſicut impactio pedis eſt interdum ſine caſu, ergo ſcandalum non eſt ſemper peccatum.

Aliqui dicunt, quod ſemper eſt ſcandalum peccatum, cum ſit ſcandalum dictum, vel factum minus rectum, & tamen dictum, vel factum minus rectum ſemper eſt peccatum, ergo ſcandalum ſemper eſt peccatum.

Secundo, quia Num. 31. in Glo. dicitur, longè grauius eſt peccati cauſam dare, quam peccare, & tamen qui ſcandalizat, peccati cauſam dat, ergo ſemper peccat. Dicendum, quod ſcandalum eſt duplex actiuum, & paſſiuum. Actiuum eſt facere aliquod malum intendendo aliquem incitare ad peccandum, vel facere ſaltem malum publicè, aut manifeſtè, ex quo poſſunt videntes ad peccandum induci, licet agens non intenderit quemquam ad peccã-

dum

dum inducere. Scandalum passiuum eſt ſpiritualis ruina, ſcilicet cum quis cadit a bono, quod agebat motus malo exemplo alicuius. De ſcandalo paſſiuo dicendum, quod ſemper eſt peccatum in eo, qui patitur: quia non ſcandalizatur niſi, qui aliqualiter ruit ſpeciali ruina, quæ eſt peccatum, & hoc eſt ſiquis in via Dei gradiebatur, & exemplo alterius ductus recedit ab illa, & hoc mortale eſt, & ita ſcandalum paſſiuum eſt mortale, interdum autem eſt veniale, vt ſiquis tendebat ad perfectionem, & ſcandalizatus deficit ab illa, vel committit aliquod leue malum, quod veniale dicimus, vnde neceſſe eſt ſemper eſſe, aut mortale, aut veniale, quia ſcandalum ruina ſpiritualis eſt, & tamen ruina ſpiritualis non eſt niſi peccatum, & illud eſt veniale, aut mortale, ergo ſemper erit veniale aut mortale peccatum ſcandalum paſſiuum in patiente. De ſcandalo actiuo etiam dicendum, quod ſemper eſt peccatū mortale, vel veniale ſaltem, nam ſcādalum actiuum eſt in eo, qui intendit alium inducere ad peccandum, & hoc ſemper eſt mortale, vel in eo, qui talia facit, ex quibus alii iuſtè ſcandalizari poſſint, & hoc eſt mortale, vel veniale ſaltem: quia illa, quæ facit, aut erunt verè mala, aut habētia ſpeciem mali.

Primo modo, qui illa agit peccat mortaliter.

Secundo modo interdum mortaliter interdum venialiter, quia quæ ſpeciem mali habent, licet mala non ſint, dimittenda ſunt propter ſalutem proximi, quam tenemur procurare, cum vnicuique mādauerit Deus de proximo ſuo, & contraria facientes contra charitatem militamus, ſic Apoſtolus ſuadet talia dimitti ad Rom. 14. & 1. Cor. 8. Si caro ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum. Et ita de manducantibus idolothyta. i. cibos conſecratos idolis. Nam non eſt malum aliquod per ſe comedere illa, cum idolum nichil ſit, & cibi ſic conſecrati nichil contrahant ex conſecratione ipſa, & tamen quia videntes putabunt honorem per hoc impendi idolis, obligamur iſta euitare coram infirmis. 1. Corinth. 8. & 11. & ita ſcandalum actiuum in agēte ſemper eſt peccatum, & ſcandalum paſſiuum in patiente ſemper eſt peccatum, ſcandalum tamen actiuum ex parte patientis non eſt ſemper peccatum, vt quando aliquis facit talia de quibus alij deberent, aut poſſent ſcandalizari, & tamen nemo ſcandalizatur, quia ſolus agens peccat, & ſcandalum etiam paſſiuum ex parte agentis eſt interdum ſine peccato, vt quando quis ſcandalizatur de his, quæ alius benefacit, vt patet in inuido. Et ita erat, quando ſcandalizabantur Phariſæi de actibus Chriſti, nam ipſi ſcandalū patiebantur ruentes ſpiritualiter in peccatum, & tamen Chriſtus non præſtabat cauſam ſcandali, ideo ex parte ſua non erat peccatum.

Ad primum dicendum, quod ſcandala nō ſunt neceſſaria, ſed liberè eueniunt tam actiuum, quam paſſiuum. De actiuo manifeſtum eſt, quia nemo cogit agentem agere. De paſſiuo eodem modo, nam ſcandalizari nō eſt mala pati, aut mala videre, quia vtrunque neceſſariū eſt, ſed ſcandalizari eſt a bono cadere propter exemplū alterius, cadere tamen a bono actu nemo cogitur. Ad auctoritatē literæ dicendum, quod non eſt neceſſitas ſimpliciter, ſed ex præſuppoſitione. ſ. ſi homines malè viuere volūt iuxta deſideria ſua, ſicut viuunt, neceſſe eſt euenire ſcandala, & tamen non eſt neceſſarium, quod homines malè viuāt ſequendo deſideria ſua, ideo nec eſt neceſſarium euenire ſcandala, vt declaratum fuit ſup. q. 36.

Ad ſecundum dicendum, quod Petrus non fecit proprie ſcandalum Chriſto, ſed largè accipiēdo, nam Petrus non intēdebat Chriſtum retrahere a bono, nec etiam ea, quæ Petrus fecit, erāt manifeſte mala. i. ſaltem ipſe Petrus non putabat ea eſſe mala. Etiam Chriſtus ex dictis Petri non cecidit a propoſito ſuo bono, ideo non fuit ibi ſcandalum actiuum, neque paſſiuum propriè dictum, ſed fuit ſcandalum largè ſumendo prout quodlibet impedimentum ad bonum vocatur ſcandalum, & ita Petrus ex quodam pietatis affectu errans volebat impedire paſſionem Chriſti. An tamen Petrus ſcandalizando peccauerit, & in quo peccauerit, & an grauiter, declaratum fuit ſupra 16. cap. quæſt. 110.

Ad tertium dicendum, quod in ſpiritualibus nō eſt impingere caſu, aut retardatione cum magis ſignificet in ſpiritualibus, quam corporaliter impingere, cadere autem ſpiritualiter eſt peccatum mortale, retardari autē eſt peccatum veniale, ideo licet non ſemper cadat, qui ſcandalizatur paſſiue, ſemper tamen peccat.

Ad quartum dicendum, quod per ſe loquendo ſcandalum actiuum eſt maius peccatum, quam paſſiuū, quia in vnoquoque genere cā eſt potior effectu, interdum tamen per accidens poteſt eſſe maius peccatum ſcandalum paſſiuū, quam actiuum, vt quando paſſiuè ſcandalizatus ſumit maiorem occaſionem ruinæ, quam ſibi detur, ſicut etiam cōtingit interdum eſſe ſcandalum paſſiuum, vbi nullū eſt actiuū, vt ſupra dictum eſt. Quod autem dicit Hier. parum differre ſcandalizare, & ſcandalizari, verum eſt communiter quantum ad genus peccati, quia ſcandalizatus ſequitur G exemplum ſcandalizantis in opere, non eſt tamen verum quantum ad quantitatem reatus, quia magis peccat vnus, quam alius, licet non ſit hoc determinatum. Cum autem dicitur, quod ſcandalum paſſiuum poteſt eſſe ſine peccato, falſum eſt, quia vt dictum eſt, vel eſt caſus, vel retardatio in via Dei: primum eſt mortale, ſecundum eſt veniale. Et ſi dicatur, quod non ſit peccatum, quia eſt paſſiuū, & non eſt in poteſtate patientis non pati. Dicendum, quod falſum eſt, quia ſcandalum paſſiuum quantum ad originem ſuam eſt neceſſarium. i. inquantum ab alio cauſatur exemplum mali, & tamen quantum ad conſummationē ſuam eſt liberum, quia in poteſtate noſtra eſt ſequi exempla peccantium, vel non ſequi, cum ab extra nō poſſit eſſe cā ſufficiens peccati, & ita vtrumque ſcandalum eſt peccatum, quia vtrunque eſt quædam actio, ſed primū non H habet originem ab alio, ideo vocatur actiuum, ſecūdum verò habet originem ab altero, ideo dicitur paſſiuum.

Ad duo argumenta in contrarium dicendum, quod illa procedunt de ſcandalo actiuo, & verum eſt, quod illud ſemper eſt peccatum quantum ad ſcandalizantem, licet interdum in patiente non ſequatur ſcandalum, vt quando videntes ſunt viri boni, & non ſcandalizantur.

An ſcandalum ſit aliqua ſpecies peccati diſtincta ab alijs peccatis? Quæſt. XLV.

QVæritur, an ſcandalum ſit aliqua ſpecies peccati, vel ſit generale quod coincidat cum qualibet ſpecie peccati? Aliqui dicunt, quod non eſt ſpeciale peccatum, quia iuxta Ariſt. 5. Ethic. Omnis ſpecialis iuſtificatio inuenitur I aliquando ſeparata ab alijs iuſtificationibus, ſed ſcandalū nunquam inuenitur ſeparatum ab alijs peccatis, cū illud ſit factum, vel dictum minus rectum, & tamen factū, vel dictum minus rectum eſt peccatum, non pertinet tamen ad aliquam ſpeciem determinatam peccati, ideo neque ſcandalum.

Secundo, quia in quolibet genere peccati eſt dictū aliquod, vel factum minus rectum præbens occaſionem ruinæ, & tamen diffinitio ſcandali eſt iſta, ergo ſcandalum conuertitur cum omni peccato, vel accidit in quolibet genere peccati.

Tertio, quia quicunque peccat coram alijs, ſcandalum facit, ſiue illi coram quibus agit ſcandalizentur, ſiue non: cum iam iſte fecerit id de quo illi poſſent ſcandalizari, & tamen agere coram alijs non addit aliquam differētiam K peccati ad id, quod fit, ſed ſolum circunſtantiam quandam, ſicut eſt publicè, vel occultè peccare, ergo ſcandalū non dicit ſpeciem diſtinctam ab alijs peccatis.

Quarto, quia agens proportionatur paſſo, ſi ergo ſcādalū actiuum eſſet ſpāle peccatum, etiam ſcandalum paſſiuū eſſet ſpeciale peccatum, & tñ ſcandalum paſſiuum nō eſt ſpeciale peccatum, quia in quodcūq; peccatum quis ruat exemplo alterius, ſcandalum pati dicitur, ergo ſcandalū paſſiuum non eſt ſpecies peccati, & conſequenter neque actiuum. Alij dicunt, quod ſit ſcandalum ſpēs determinata peccati, quia ſpeciali virtuti non opponitur niſi ſpeciale peccatum, & tñ ſcandalum opponitur ſpāli virtuti. ſ. charitati ad Rom. 14. Si pp cibum tuum frater tuus contriſtatur, iam non ſm charitatem ambulas, ergo ſcandalum erit ſpeciale peccatū, ſicut charitas, cui opponitur eſt ſpecialis virtus, Scdo, quia peccatū diſtinguitur per eſſe contra

tra

tra ſe, aut contra Deum, aut contra proximum, ſed ſcan-
dalum pertinet ad aliquem modum iſtorum. ſ. eſſe cõtra
proximum, ergo eſt ſpeciale peccatum.

Tertio, quia malum vocatur ipſum peccatum, quia no
cet, ergo vbi innuetur ſpecialis rõ nocumẽti, innuet̃ ſpe-
cialis rõ peccati, vel mali, & tñ ſcandalum dicit ſpecialẽ
modum nocumenti. ſ. nocere per exemplum, ergo eſt ſpe-
cies certa peccati. Dicendum, ꝙ ſcandalum duplex eſt. ſ.
actiuum, & paſſiuum, vt dictum fuit, ſcandalum paſſiuũ,
licet ſemper ſit peccatum, non pertinet tñ ad aliquam ſpe
ciem determinatam peccati, ſed põt inueniri in qualibet
ſpẽ peccati, ſcandalum vero actiuum vno modo eſt ſpãle
peccatum, alio mõ non. Primum patet, quia ſcandalum
paſſiuum eſt, quando quis ex dicto, vel facto alterius inci
tatus incidit in aliquod peccatũ, & tñ ex dicto, vel facto
alterius contingit ruere in quodcunq; genus peccati, ſm̃
ꝙ agens poteſt dare malum exemplum circa q̃libet ſpẽm
peccati, ergo non eſt ſcandalum iſtius alicuius ſpeciei, nã
ꝙ quis exemplo alterius ductus peccet, vel a nullo indu-
ctus non conſtituit ſpãlem rõnem peccati, quia nõ impor
tat ſpecialem deformitatem ſpeciali virtuti oppoſitã, ſic
.n. cognoſcuntur peccata pertinere ad determinatam ſpe
ciem, nam cum peccatum non dicat poſitiuũ aliquid, ſed
priuationem, debet accipi rõ ſpãlis peccati iuxta ſpecialẽ
modum priuationis, & qm̃ priuatio eſt non ens, non põt
inueniri ſpãlis rõ priuationis niſi per comparationem ad
determinatam entitatem, q̃ priuat, quia rectus eſt iudex
ſui, & obliqui 5. Ph. ita habitus eſt iudex ſui, & priuatio-
nis, cum ergo peccatum dicat priuationem, quæ eſt defor
mitas q̃dam, cum ſit priuatio cuiuſdã boni debiti, ineſſe
diceretur ſpecialis priuatio, vel deformitas, q̃ opponitur
ſpãli virtuti, nec erat poſſibile ſaltem cogitare quid eſſet
ſpecialis deformitas, vel priuatio, niſi cogitetur prius ſpã-
lis q̃dam pulchritudo, vel entitas cuius ſit illa priuatio, &
tunc dicetur illa priuatio, vel deformitas ſpãle, non ꝙ ſit
in ſe aliquid ſpeciale, ſed quia ſpecialis entitatis, vel pul-
chritudinis eſt priuatio, & ſic rõ ſpecialis peccati. i. habitꝰ
peccati, vel actus accipitur per habitudinem, vel compa-
rationem ad determinatam virtutem cui opponitur, & ſi
illa non inueniatur, non erit ſpeciale peccatum. Sic. n. eſt
in ſcandalo paſſiuo, quia non dicit ſpãlem deformitatem
oppoſitã ſpeciali virtuti, ideo non eſt ſpãle peccatum. De
ſcandalo aũt actiuo dicendum, ꝙ ſe põt hr̃e dupliciter. ſ.
per ſe, & per accidens, per accidens quidem qñ quis ex fa
cto ſuo aliquem ſcandalizat, & tñ non intẽdebat eũ ſcã-
dalizare, ſed ſolum ſatisfacere ſuę voluntati, & ſic ſcanda
lum actiuè non eſt determinatæ ſpeciei, quia ꝙ per acci-
dens eſt nõ dat ſpẽm, ſed eſt illius ſpeciei cuius eſt actus,
per quem ſcandalizat proximum. Per ſe aũt cõſideratur,
vt qñ quis ex intentione egit, vt alium ſcandalizaret, &
tunc ex intentione ſpãli facientis ſortitur rõnem ſpecialis
peccati, quia finis dat ſpẽm actui in moralibus, vnde ſicut
furtum, & homicidiũ ſunt ſpãlia peccata pp ſpeciale no-
cumentum, ꝙ intenditur, ita ſcandalum, ꝙ intenditur eſt
ſpeciale nocumentum proximi, iõ eſt ſpeciale peccatũ, &
opponitur correctioni fraternæ, per q̃ intenditur ſpecia-
lis nocumenti remotio. Prædicta apparent, quia in mora-
libus fit interdum ſpecificatio ex obiecto, vel materia, &
interdum ex fine. Ex parte obiecti, ſicut ſenſus accipit ſpe-
ciem in eo, quod eſt circa delectabilia tactus, & hæc ter-
minatio eſt materialis, & ptinet ad habitus operatiuos,
ſemper enim ſpecificantur habitus in moralibus ex obie-
cto, & nunquam ex fine cum non poſſit habitus reſpice-
re finem, ſed ſolum actus, qui eſt ſpõte elicitus, & hoc eſt
verum quantum ad habitus elicientes, ſecus autem quan
tum ad habitus imperantes, ideſt reſpectu actuum impe-
ratorum, & non elicitorum ab eis.

Alio modo ſpecificatio fit ex parte finis, & iſta eſt ſpe-
cificatio formalis, & hoc pertinet ad habitus imperantes,
quia imperium fit reſpectu alicuius finis, contingit aũt, ꝙ
interdum actus accipiat ſpeciem eandem ex vtraque par
te, vt quando actus ab eodem habitu elicitur, & impera-
tur, ſicut ſiquis fornicatur propter delectationẽ, eſt enim
delectatio obiectum, & finis, & habitus intẽperantię mo
uet ad percipiendam illam delectationem. Quandoque
autem idem actus determinantur ad diuerſas ſpecies ab

A vtraque parte, & hoc eſt quando actus eſt a duobus habi-
tibus. ſ. ab vno elicitur, & ab alio imperatur, ſicut quando
quis fornicatur propter lucrum, determinatur enim iſte
actus ad ſpeciem luxuriæ ex obiecto, quia eſt circa dele-
ctabilia, & ad ſpeciem auaritiæ ex fine, & tamen nõ ſunt
ibi duo peccata, ſed vnum peccatũ, quia vnicus actus eſt,
ſed eſt duplicis ſpeciei. Et ſi dicatur, quod idẽ indiuiduũ
non poteſt eſſe in duabus ſpeciebus. Dicendum, quod in
naturalibus vbi ratio ſpeciei eſt perfecta, & determinata,
non poteſt inueniri vnum indiuiduum in duabus ſpecie-
bus, quia naturalia habẽt vnum modum determinatum
eſſendi, qui non variatur pp cõſiderationem noſtram, in
moralibus autem, & dialecticis ſecus eſt, non enim repe-
ritur ibi ita perfectè, & determinatè rõ ſpeciei, eo ꝙ plu-
rimum accipiunt iſta modum ſui eſſe ex conſideratione,
B & ita idem actus quantum ad vnum poterit eſſe in vna
ſpecie, qui quantum ad alterum erit in alia, & ita actus
fornicandi ſi abſolutè cõſideretur eſt ſolum in ſpecie in-
temperantiæ, vel incontinentiæ, & ſic habet vnicam ſpe-
ciem, ſi autem conſideretur, vt fit pp lucrum, eſt in ſpecie
auaritiæ ſolum, & non in ſpecie intemperantiæ, vnde ita
dicit Ariſt. ꝙ qui fornicatur pp lucrũ non eſt mœchus, ſed
iniuſtus, vel auarus, & ita quocunque modo conſideretur
actus ſp erit in vnica ſpecie, & tamen idem actus numero
ad alia, & alia ſumptus poterit eſſe in duabus ſpeciebus
moris, quod nõ accidit in aliquo indiuiduo naturali, cõ-
tingit etiam interdum, ꝙ aliquis nõ determinetur ad ſpe
ciem ex parte obiecti, ſed ſolum ex parte finis, eo quod
habet determinatum habitum, a quo imperetur, ſed non
habet determinatum habitum a quo eliciatur, ſicut ædi-
C ficare proximum, nam non habet habitum determinatè
elicientem, quia charitas non elicit hunc actum, cum non
eliciat niſi interiores. ſ. diligere, & tamen per interiores
nemo ædificatur, ſed charitas imperat illum actum, &
ab alijs virtutibus elicitur materialiter, non determinatè
ab aliqua, ſed ab omnibus, cum charitas omnibus impe-
rare poſſit, & quia ſcandalum actiuum eſt peccatum op-
poſitum ædificationi proximi, vel correctioni eius, ideo
loquendo materialiter ex parte habituum elicientium
non eſt ſpeciale peccatum, ſed ſolum formaliter loquen-
do ex parte finis, & habitus imperantis, qui eſt habitus
charitati oppoſitus. ſ. vitium odij, ideo quando aliquis di-
cit, aut facit aliquid minus rectum intendens præſtare
proximo occaſionem ruinæ, ſpeciale peccatum commit-
tit. Si autem præter intentionem ſuam accidat ſcandalũ,
D etiam ſi talis eſſet actus de quo poſſet rationabiliter ſcan-
dalizari, non eſt ſcandalum ſpeciale peccatum, quia non
eſt ab habitu eliciente determinato, & etiam non eſt ab
aliquo imperante habitu determinato, erit tamen ſcan-
dalum iſtud actiuum ſpeciale circunſtantia actus dãs de-
formitatem.

Ad primum dicendum, quod ſcandalum actiuũ inter-
dum dicit ſpeciem determinatam peccati diſtinctam ab
alijs, & ideo contingit inueniri ſcandalum in actu exte-
riori ſine aliquo alio peccato, vt quando quis agit aliquid
quod alias non eſſet peccatum, & tñ efficitur peccatũ in-
quantum intendit ſcandalizare, vel ſcandalizat, & iam
præter intentionem, vt eſt de ſenatum dare occaſionẽm
ruinæ, inquantum habet ſpeciẽ mali, ſicut eſt manducare
cibos conſecratos idolo, & ob hoc dicitur in diffinitione
E ſcandali. quod eſt dictum, vel factum minus rectum, &
non dicitur, ꝙ eſt factum, vel dictum malum, & ita licet
alias non ſit malum, poterit eſſe cauſa ſcandali, & erit ibi
inuenire actũ peccati ſcandali, ſine actu alterius peccati.

Ad ſecundum dicẽdum, quod ſcandalum actiuũ quã-
tum eſt ex parte materiæ. i. actus, per quos ſcandalizatur,
& ex parte habitus elicientis non diſtinguitur, ſed coin-
cidit cum quolibet genere peccati, ſed non ex parte habi-
tus imperantis, nam imperans habitus eſt vitium odij, ꝙ
opponitur correctioni, vel ædificationi proximi. ſecundũ
quem mouetur quis cum intentione trahendi proximũ
in peccatum, & hoc ad vnicum habitum pertinet, ideo
eſt ſpeciale vitium. Ad tertium dicendum, quod hæc cir-
cunſtantia, quæ eſt corã alio agere, nõ addit peccato aliq̃
nouã ſpẽm ex ſui rõne, ſed ſolũ ex fine, ad quẽ ordinatur,
nam ſiquis ſcandalizet proximũ agens malum corã alijs,

non intendat tamen per hoc ſcandalizare, non pertinebit ille actus ad determinatam ſpeciem, quia non eſt ibi conſideratio finis neq; determinatus habitus imperans, & ſic ei peccare in occulto non trahit peccatum in aliam ſpẽm, q̃ de ſe habeat, eo ꝙ non ordinat in ſpecialem finem, neque eſt habitus ſpecialis imperans occulte fieri.

Ad quartum dicendum, ꝙ ſcandalum paſſiuum, licet peccatum ſit, nunq̃ pertinet ad ſpeciale peccatum, ſcandalum vero actiuũ interdum pertinet ad ſpeciale peccatũ. Nec eſt eadem rõ de vtroq; nam in ſcandalo paſſiuo eſt actio, & paſſio, paſſio quidem inquantum ſuſcipit occaſionem ruinæ ex actu alterius, actio vero inquantum illi occaſioni aſſentiens committit malum, actio aũt in ſcandalo paſſiuo non pertinet ad genus ſcandali, quia ſi pertineret ad iſtud genus, vocaretur ſm̃ eum ſcandalũ actiuũ, & non paſſiuum, ideo non pertinet ad genus ſcãdali, ſed ad quodcunq; genus peccati cuius ſit illud, quod committit ſcandalizatus, ſola aũt paſſio pertinet ad genus ſcãdali, & ſm̃ eum vocatur ſcandalum paſſiuum ſpeciale peccatum. Secus de ſcandalo actiuo, quia illud quantum ad actionem pertinet ad genus ſcãdali, & actio pertinet ad peccatum ſi eſt mala, ideo ſcandalum actiuum peccatũ erit ſpeciale inquantum eſt a determinato habitu, vt ſupra fuit oſtenſum.

Ad argumentum in contrarium dicendum. ꝙ inquantum procedunt de ſcandalo actiuo concedẽda ſunt, quia illud eſt ſpeciale peccatum, licet non ſp. Et eſt dicendum ad primum, ꝙ quicũque peccat, agit contra charitatem, ſed poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, ꝙ nõ ambulat ſm̃ charitatem, quia committẽdo peccatum mortale per quod ſcandalizat proximum perdit charitatem, & ſic nõ ambulat ſm̃ charitatem etiam ſi iſte peccans non intenderit ſcandalizare proximum, & tunc ſcandalum non eſt ſpeciale peccatum. Et ſi dicatur. ꝙ opponitur charitati, q̃ eſt ſpecialis virtus. Dicendum, ꝙ nõ opponitur ei ſub ſpeciali ratione, ſed ſub generali inquantum tollitur per eam ne peccatum mortale. Si autem peccans egit ſub intentione ſcandalizandi, eſt peccatum ſpeciale, quia tunc opponitur charitati, vt eſt ſpecialis virtus, quia ex vitio odij mouetur ſcandalizans.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ eſſe contra Deum, contra ſe, & contra proximum non ſunt differentiæ, quæ ſpecialiter conſtituant ſpecies peccati, cum peccata eius ſpeciei committat quis interdum cõtra Deum qualia cõtra proximum. Dicendum tñ quod oẽ ſcandalum eſt contra proximum, quia ſeipſum nemo ſcandalizat, & tamen cõtingit hoc eſſe per accidens .i. non intentum .ſ. ꝙ contra proximum ſit, vt qñ quis malum agit non intendens ſcandalizare, nam tunc non eſt ſpeciale peccatum, quia quod eſt per accidens non dat ſpeciem. Si autem peccans intendat contra proximum agere mouendo eum ad peccandum, eſt ſcandalum ſpeciale peccatum.

Ad tertium dicendum, ꝙ eſt in ſcandalo ſpecialis ratio nocumenti inquantum habitus ſpecialis .ſ. odium mouet ad nocendum, & tunc eſt ſcandalum ſpeciale peccatum, ſecus autem inquantum in ſcandalo nocetur per exemplum, quia hoc non dat ſpecialem rationem peccati ipſi actui, eo quod in qualibet ſpecie peccati põt noceri alteri per exemplum, ſed dicit quandam circunſtantiã actus, quæ grauitatem quandam addit.

An ſcandalum ſit ſemper peccatum mortale. Q. XLVI.

QVæritur, an ſcandalum ſit ſp peccatum mortale. Aliqui dicunt, ꝙ ſic, quia omne peccatum, ꝙ charitati contrariatur, eſt mortale, ſed ſcandalum opponitur charitati, vt dictum eſt præced. quæſt. ergo eſt mortale.

Secundo, nulli peccato debetur pœna æterna niſi mortali, & tamen ſcandalo debetur pœna æterna. Nam ſuper illo verbo, ſupra in litera. ſ. expedit, vt et ſuſpendatur mola aſinaria, & demergatur in profundum, dicit Hier. Multo melius eſt pro culpa breuem recipere pœnam, quam æternis ſeruari cruciatibus, ergo ſcandalum eſt mortale peccatum. Tertio, oẽ peccatum, ꝙ in Deum committitur eſt peccatum mortale, quia ſolũ peccatum mortale auertit hominem a Deo, ſcandalum tñ eſt peccatum in Deum

F 1. Corin. 8. Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conſcientiam eorum infirmam in Chriſtum peccant, ergo ſcandalum ſemper erit peccatum mortale.

Quarto, quia vita ſpiritualis eſt melior, quam corporalis, & tamen qui ſubtrahit alteri vitam corporalem peccat mortaliter, ergo a fortiori, qui ſubtrahit vitam ſpũalẽ, & hoc facit, qui ſcandalizat, quia dat alteri occaſionem ruendi in mortem ſpiritualem, ergo peccat mortaliter.

Dicendum, ꝙ ſcandalum eſt duplex. ſ. actiuum, & paſſiuum, vt ſupra oſtenſum eſt, de ſcandalo paſſiuo dicendum, ꝙ interdum eſt peccatum mortale, & interdũ veniale, qñ. n. quis ex facto alterius incitatus ruit in peccatũ mortale ſcãdalum paſſiuũ eſt peccatũ mortale, ſiue actus, qui fuit ſibi occaſio eſſet per ſe bonus, ſiue per ſe malus, ſiue indifferẽs ſiue parum malus .i. veniale peccatũ. Eſt
G autem ſcandalum peccatum veniale, qñ ex actu alterius incidit quis in peccatum veniale, ꝙ eſt diſponi ad ruinã, & non omnino cadere, licet etiam veniale poſſet dici caſus. Scandalum autem actiuum poteſt dupliciter accipi. Vno modo inquantum eſt ſpeciale peccatũ, quia inquantum ſcandalizans intendit dare occaſionem ruinæ. Alio modo inquantum non eſt peccatum ſpeciale .i. non intendit dare occaſionem. Si primo modo, aut intendit deducere proximũ ad peccandũ mortaliter, aut ad peccãdum venialiter, ſi mortaliter peccat mortaliter. Et hoc ſiue intendat deducere alium ad peccandum per aliquem actũ ſuum, qui in ſe ſit peccatum mortale, ſiue per actum, qui in ſe ſit peccatum veniale, nam intentio eſt peccatũ mortale. Si intendat deducere ad peccandum venialiter q̃tũ eſt ex genere ſcandali per ſe deberet eſſe peccatũ veniale,
H & tñ dicendum, ꝙ aut vult deducere illum ad peccãdum venialiter per aliquem actum, qui eſt venialis, & eſt peccatum veniale, aut per actum mortalem, & tunc eſt peccatum mortale. Si autem accipiatur ſcandalum ſecundo modo, vt non eſt intentum, & tunc, quia nõ pertinet per ſe ad genus ſcãdali, neq; eſt ſpeciale peccatum, idem erit iudicandum de ſcandalo, & de actu, per quẽ aliquos ſcandalizat. Si n. ille actus ſit in ſe peccatum mortale, iudicabitur ſcandalum peccatum mortale. Si vero actus eſt venialis, erit ſcandalum veniale peccatum, interdum tamẽ actus eſt indifferens de ſe, & inquantum habet quandam ſpẽm mali eſt ſcandaloſus, & de ſe nõ erat peccatum etiã veniale, & tamen poterit ſcandalum illud eſſe interdum veniale, vt ſi committatur cum aliqua leui indiſcretione ſecundum q̃ proximus offenditur, interdum autem mor
I tale, vt qñ contemnit quis ſalutem proximi, ita ꝙ pro ea obſeruanda non omittit facere id, quod ſibi libuerit, etiã ſi illud alias non eſſet malum, & tamen ſcit proximos ſcãdalizandos ſi hoc agatur, nam licet iſte non intendat ſcãdalizare, tamen quia ſcit proximos ſcandalizandos, & non cauet, peccat mortaliter, licet actus alias non eſſet malus etiam venialiter, vt manducare cibos conſecratos idolo.

Ad primum dicendum, quod ſcandalum, ſiue actiuũ, ſiue paſſiuum, ſemper repugnat charitati. Scandalũ quippe de ſe paſſiuum, ideſt quantum eſt de genere ſcandali, nunquam repugnat charitati, ſcilicet inquantum eſt paſſiuum ſolum, quia inquantum eſt paſſiuum non eſt peccatum, neque mortale, neque veniale, cum non ſit in poteſtate noſtra non pati ab alijs, ſcilicet ſuſcipiendo occa-
K ſionem ruinæ, inquantum vero in ſcandalo paſſiuo eſt q̃dam actio, ſcilicet, qua ſcandalizatus aſſentit adhærere prauo exemplo alterius, non pertinet ad genus ſcandali, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſtione, ſed eſt hoc omnino per accidens ad ſcandalum paſſiuum. Et de hoc dicendum, quod interdum ſcandalizatus committit mortale, & interdum veniale, & ita interdum ſcandalum paſſiuũ erit peccatum mortale, & hoc eſt per accidens.

De ſcandalo actiuo dicendum, quod etiam non repugnat ſemper charitati, cum interdum ſcandalizet quis alterum per actum venialem, & non intendat eum in aliquo ſcandalizare, & tunc non erit peccatum mortale, neque contra charitatem, & ita de alijs caſibus, de quibus dictum fuit ſupra in hac quæſt.

Ad ſm̃ dicendũ, ꝙ ibi Chrs loquitur de ſcandalo actiuo. ſ. qñ quis intendit inducere proximũ ad peccatũ mortale,

tale, vel etiam ſi non intendat eum inducere committit tamẽ mortale, per quod inducatur, vel induci poſſit proximus, vel quando committit aliquid, quod non eſt de ſe peccatum mortale, neque veniale, ſcit tamen, quod proximi infirmi ſcandalizabuntur, etiam ſi non intendat ſcandalizare eos, cum tamen non velit omittere ſeruire propriè voluntati etiam ſi proximos ſcandalizet, peccat mortaliter, ſicut eſt de illo, qui manducat cibos conſecratos idolo.

Ad tertium dicendum, quod ſcandalum non eſt ſemper peccatum contra Deum, nam quãdo quis per actum peccati venialis deducit proximum ad veniale, ſiue intendit deducere, ſiue non, eſt peccatum mortale, & ita nõ eſt contra Deum, quia non auertitur homo a Deo.

Ad quartum dicendum, quod quicunque ſubtrahit alteri vitam corporalem, peccat mortaliter, ſi hoc intendiſſet, vel in culpa fuiſſet faciendo ea, per quæ proximum poſſet occidere iniuſtè, & tamen qui ſcandalizat nõ ſemper ſubtrahit vitam ſpiritualem, cum per ſcandalum nõ perdatur ſẽper charitas, vel gratia, quæ eſt vita ſpiritualis, vt quando ſcandalizatus ſolum peccat venialiter, etiã quia qui ſubtrahit vitam corporalem occidendo proximum dat et ſufficientem cauſam mortis ſpiritualis, quia mori poteſt in peccato mortali, per quod æternaliter peribit.

An ſcandalizari paſſiuè pertineat ad omnes tam perfectos, quam imperfectos? Quæſt. XLVII.

QVæritur, an ſcãdalizari paſſiuè pertineat ad omnes tam perfectos, quam imperfectos, vel ſolum ſit puſillorum? Aliqui dicunt, quod non ſoli puſilli, vel imperfecti, ſed etiam viri perfecti ſcandalizantur paſſiuè: Chriſtus.n. non erat puſillus, ſed perfectiſſimus, immo perfectionis caput, ipſe tamen ſcandalizatus fuit a Petro. ſup. 16. Vade retro me ſatana, ſcandalum.n. mihi es, ergo cadit in viros perfectos. Secundo, quia ſicut nemo põt amare niſi aliquis ametur, ita nemo poteſt ſcandalizare niſi alius ſcandalizetur, ſed ille, qui coram perfectis viris peccat mortaliter, ſcandalizat, & tamen neminem ſcandalizat niſi eos, qui præſentes ſunt.ſ. perfectos, ergo perfecti ſcandalizantur, & non ſoli puſilli. Tertio, quia ſcandalũ importat impedimentum, quod alicui ponitur in vita ſpirituali, ſed etiam perfecti impediuntur interdum in proceſſu vitæ ſpiritualis. Pręterea dicitur. 1. Theſſal. 2. Voluimus quidem venire ad vos ego Paulus ſemel, & iterum, ſed impediuit nos ſatanas, ergo viri perfecti poſſunt ſcandala pati. Quarto, quia in viris perfectis inueniuntur peccata venialia. 1. Ioan. 1. Si dixerimus, quod peccatum nõ habemus, ipſi nos ſeducimus, & intelligitur de veniali ſaltem; ſcandalum tamen paſſiuum non eſt ſemper mortale, ſed interdum veniale, ergo poteſt cadere ſcandalum paſſiuum in viros perfectos. Aliqui dicũt, quod ſolum in imperfectis, quia ſupra in litera, cum Chriſtus de ſcandalo loquitur, non facit mentionẽ, niſi de puſillis.ſ. qui ſcandalizauerit vnum de puſillis, ergo illi ſoli ſcandalizantur paſſiuè. Secundo, quia Apoſt. ad Rom. 14. de ſcandalizatis loquens ait, conſcientia eorum cum ſit infirma polluitur, perfecti tamen non habent conſcientiam infirmam, ideo non ſcandalizantur. Dicendum, quod propriè accipiendo ſcandalum paſſiuum in ſolis imperfectis eſt, largè tamen etiam eſt in perfectis. Patet hoc, quia ſcandalum paſſiuum importat quandam commotionem animi a bono in eo, qui ſcandalum patitur, nullus autem commouetur, qui rei immobili firmiter adhæret, viri autem perfecti quos maiores propriè dicimus, ſoli Deo inhærent, cuius eſt immobilis bonitas, nam ſi inhærent prælatis ſuis, qui homines ſunt, non tñ inhærent eis niſi inquantum illi inhærent Chriſto, iuxta illud. 1. Corin. 4. imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti, vnde quantumcunq; videant alios inordinate ſe habere dictis, vel factis etiam prelatos ſuos, ipſi tamen a ſua rectitudine quia Chriſto inhęrẽt nõ mouentur, iuxta illud Pſal. 124. Qui confidunt in domino, ſicut mons Sion, non commouebitur in ęternum, qui habitat in Ieruſalẽ, ideo in eis, qui perfectè Deo per amorem inhærent, ſcandalum nullum eſt. Pſal. 118. Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum. Dicendum tamen, quod ſcandalum paſſiuum dupliciter accidit. Vno modo, cum quadam electione, vt cum quis videns alium peccantem incitatur ad peccandum, & eligit ſic facere, ſicut ille, taliter autem non cadit ſcandalũ paſſiuum in viros perfectos quorum mens Chriſto adhęrẽs a præceptis eius non flectitur. Alio modo accipitur ſcandalum paſſiuum, vt eſt ſine electione.ſ. quando quis videns alium peccantem concipit quendam appetitum ſimiliter agendi, qui et ſubrepit, vel triſtitiam quandã, aut iræ motum, vel indignationis, non tamen eligit peccare, & tale ſcandalũ cadit in viros perfectos, quia tamẽ principale in ſcandalo eſt eſſe peccatum, & hic non eſt aliquid cum non ſequitur electio, non ſolemus vocare ſcandalũ talem paſſionem factam in viro perfecto, & ita verũ eſt, quod ſcandalum paſſiuum ſolum eſt puſillorum, ſic dicit Hieronym. Nota, quod qui ſcandalizatur paruulus eſt, maiores enim ſcandala non recipiunt.

Ad primum dicendum vno modo, quod licet Petrus quantum erat in ſe ſcandalizaret, q̃uis hoc ageret ex errore, tamen Chriſtus non ſcandalizatus eſt, nam Petrus volebat ei diſſuadere ſubire mortem, & nichilominus mortem ſubiuit, & ita non fuit in eo ſcandalum paſſiuũ. Aliter põt dici, ꝙ nec Chriſtus ſcãdalizatus eſt, nec ẽt Petrus propriè eum ſcandalizauit, ſed accipitur ibi largè ſcandalum.i. impedimentum, vt dictum eſt ſup. q. 44. Ad ſecundum dicendum, quod loquendo grammaticè, vel dialecticè omne actiuum conuertitur in paſſiuum, quia grammaticus conſiderat ſolum modum ſignificandi verbi, & non ſubſtantiam actionis, omne autem verbum actiuum ex ſuo modo ſignificandi ſignificat actionem, vt in alium tranſeuntem, ſed conſiderando ſubſtantiam actionis aliquando actio egreditur ab agente, & non pertingit vſq; ad patiens, quia patiens habet interdum in ſua poteſtate recipere effectum agentis, vel non, pp aliquod impedimẽtum ſuperueniens, pp quod non pertingat effectus actionis ad patiens, & ideo loquendo realiter in oĩbus actionibus, quæ terminantur ad aliquid, extra quod verè extra manet, nõ ſp conuertitur actiua in paſſiuam, ſicut eſt percutere, occidere, ſcãdalizare, & alia huiuſmodi.ſ. quia illum motum realiter, quem quis facit quando aliquem percutit, põt facere, quando non percutit, vt quis conetur alterum percutere, & ille effugiat actum, materialiter ergo, & realiter iſte percutit, licet nullum percutiat, nã nulla alia res erat, per quam iſte percuteret eum, quẽ volebat percutere, niſi illud, quod fecit, ergo realiter percuſſit.i. fecit rem illam, quæ materialiter eſt percuſſio, licet formaliter non cõceditur, ꝙ iſte percutiat niſi aliquis ſit percuſſus. In actibus vero interioribus aĩæ, vt amare, intelligere, concupiſcere, & ſimilibus. Dicẽdum, ꝙ conuertitur ſp actiua in paſſiuam, eo ꝙ ſp actio pertingit ad terminum illum, ad quem eſt. Et iõ eſt, quia tales actus non progrediuntur ad rem extra.i. ad paſſum niſi ſm, ꝙ paſsũ eſt aliquo mõ in ipſo agente, nam inquantum quis amat alium non ſequitur aliquid reale exterius in ipſo amato, ꝙ procedat ab amante, cũ contingat amare eos, qui a nobis remotiſſimi ſunt, ſed terminatur actus amantis, aut deſiderantis, cõcupiſcentis, & intelligentis ad terminũ inquantum eſt ille intra agentem per quandam conceptionem, & imaginem, ideo in iſtis nũquam poteſt eſſe actio, quin pertingat ad paſſum, cum non poſſit eſſe impedimentum aliquod ad hoc, nec poſſit patiẽs facere, ꝙ effectus actionis non recipiatur in eo, & ita ſp in his conuertitur actiua in paſsiuam, ſcandalizare autem requirit terminum extra, & iõ poteſt eſſe actio realiter ſine paſsione, vnde põt aliquis ſcandalizare.i. ſcandalum facere, & tamen ꝙ nullus ſcandalizetur patiendo illud ſcandalum, & ita qui coram viris perfectis peccat, ſcandalizat quidem, ſed nemo ſcãdalizatur. Ad tertium dicendũ, ꝙ quantũ ad exteriores actus bonos poſsũt viri perfecti impediri per alios, ne illos faciant, & tñ q̃tum ad interiorẽ electionẽ, & deſideria ſua non poſſunt impediri, quo minus tendant in Deũ cui firmiter inhærent, iuxta illud ad Rom. 8. Certus ſũ, ꝙ nec mors, neq; vita poterit nos ſeparare a charitate, q̃ eſt in Chřo, & tñ ſcandalũ dicit cõmotionẽ aĩ in eo, qui ſcandalũ patit, iõ tale impedimẽtũ ꝑtitũ in ſolis actibus ex-

tunc dum agimus, ita quod prædeſtinatus eſt, & tamē nō
eſt præterita, neque eſt futura, neque eſt in iſto iſtanti in
quo ſumus, quia ſicut eſſe præteritam eſt præteriiſſe, &
iam non eſſe, & eſſe futuram eſt nondum eſſe, quorum
vtrunque Deo repugnat, ita eſſe in iſto nunc noſtro eſt nō
fuiſſe ante hoc, neque poſt hoc futurum eſſe, & hoc etiā
repugnat æternitati, prædeſtinatio ergo, quia eſt cognitio
entis æterni, eſt verè, non eſt tamen præterita, neque futu
ra, neque pręſens in noſtro nunc quia tunc aliquando eſ-
ſet præterita, & aliquando fuiſſet futura, ſed eſt in nunc
æternitatis, quod coexiſtit omni nunc noſtro, cum ſit ve-
rum, quod ſemper eſt non coexiſtit tamen per modū co-
extenſi ſicut extenduntur duo quanta æqualia, quia taliū
coextenſorum eſt dare partes quarum quædam non ſem-
per ſint, ſed coexiſtit æquiuocè, quia noſtrum nunc non
eſt manens, ſed fluxu ſuo cauſat infinita nunc realiter di-
ſtincta, & ſeparata, & cauſat etiam totum tempus, quod
eſt extenſum, & ita noſtrum nunc ſemper durat non per
manere, ſed per fluere, nunc autem Dei ſemper durat, nō
per fluere, ſed per ſemper manere idem. Et ſicut in ali-
quo noſtro nunc ſignato, non eſt dare partes, neque præ-
teritum, neque futurum, ſed quidquid eſt totum ſimul
eſt, ita duratio Dei eſt tota vnum nunc durans, cuius non
eſt pars, & pars, neque aliquid illi effluxit, neque adue-
niet, ſed totum ſimul eſt: & illud vnum nunc Dei coexi
ſtit omnibus nunc noſtris, non per modum effluxus, &
multiplicationis, aut ſucceſſionis, ſed per modū entis pręſ-
entaris, quod alterius generis eſt quam nunc noſtrū, pde
ſtinatio autem & præſcientia cum ſint cognitio quædam
Dei, quæ ab eſſentia ſua non diſtinguuntur realiter, ſunt
in illo nunc æternitatis præſentiatio, ideo non eſt præde-
ſtinatio ante opera noſtra & mortem, quia ſic eſſet præte
rita, neque eſt poſt operationes, & mortem, quia eſſet no
bis verè futura, ſed prædeſtinatio, & præſcientia ſemper
ſunt, neceſſitatem tamen nullam imponunt, immo neq;
imponere poſſunt, quia non præcedunt, tota ergo dubita
tio prouenit in his, quia homines communiter ignorant
modum cognoſcendi Dei, ſed ponunt in illo cognitiones
eſſluentes ſicut in nobis, quod falſum eſt, & imperfectio
maxima.

De prædeſtinatione, & præſcientia, & de æternitate,
ſuper qua fundatur cognitio harum difficultatum dicen-
tur Deo dante aliqua, ad Rom. 8. & 9. Ita ergo ad propo-
ſitum ſi diceremus, neceſſe eſſe, vt ſcandala veniant, quia
prædeſtinata ſunt tanquam iam prædeſtinata eſſent, non
poſſemus euitare laqueum, vt ſupra arguebatur, ideo ſi
ponitur ſcandala prædeſtinata intelligemus, vt declara-
tum eſt ſupra, quod aliquid ſit prædeſtinatum, vel præſci
tum.

De ſecundo .ſ. ex inclinatione fomitis non eſt ſic intel-
ligendum, quia tunc eſſet ſenſus, quod licet ſcādala in ſe-
ipſis non ſint neceſſaria, vt veniant, tamen quia nos habe
mus talem fomitem neceſſe eſt vt ſcandala faciamus, &
tunc ſequeretur, quod cum ſcandalizare ſit vt in plurimū
peccatum mortale, neceſſe eſſet nos peccare mortaliter,
quod erroneum eſt. Sed eſt intelligendum, quod ſi aliqua
ſcandala, aut mala facimus, vt communiter proueniūt ex
fomite velut ex incentiuo, non tamen quod neceſſe ſit no
bis talem fomitem habentibus in hæc mala incidere, vel
in aliqua eorum, ſed quod ſi contingit nos in aliqua inci-
dere, ex fomite prouenit. Quod tamen ſcandala euenire
dicatur neceſſarium non prouenit ex fomite, licet ſcanda-
la proueniant ex fomite, ſed vnde dicatur neceſſarium ea
euenire dicetur infra.

De tertio dicendum, quod non debet intelligi, quod
neceſſaria ſint ſcandala propter vtilitatem, quia tunc eſ-
ſet ſenſus, quod Deus vellet & daret operam directè, vt
aliqua ſcandala euenirent, inquantum ex illis ſequetur ali
qua vtilitas. Sed falſum eſt. quod ſi eo modo Deus vellet,
nemo poſſet illi euitare, ſicut Deus vult ſolem oriri, &
nemo poteſt impedire, & ita nullum ſcandalum eſſet pec
catum, & tamen eſt graue peccatum, vt patet in littera.
Sed debet intelligi, quod ſcandala, vel mala eueniunt in-
quantum ſunt vtilia .ſ. quod Deus permittit illa inquan-
tum aliqua vtilitas ſequitur ex eis, nam cum Deus ſit re-
ctor vniuerſi, & circa omnia ſufficienter prouideat, non

F permitteret aliqua mala euenire, niſi illa aliquo modo fa
cerent ad bonum. & ita malum reducitur ad naturam bo
ni. Hoc autem fit circa ſcandala, nam ſcandala in ſeipſis
mala ſunt, ſed quia ex eis ſequitur aliqua vtilitas, per-
mittit illa Deus, ſi autem aliquod ſcandalum eſſet, quod
nullo modo eſſet vtile, non permitteret illud Deus, quia
tunc illud eſſet purè malum non perueniens aliquatenus
ad naturam boni, & ſic maneret extra ordinem, & repu-
gnaret prouidentiæ Dei. Et ita eſt quantum ad omnia ma
la, quæ accidunt, quia Deus illa permittit inquantum ali
quo modo ſunt vtilia, vel reducuntur ad bonum, ſed hoc
non eſt imponere illis aliquam neceſſitatem; quia per-
mittens non eſt cauſa, neque confert rei aliquid vigoris
pluſquam in natura ſua illa habeat, vnde ſi res ſecūdum
naturam ſuam erat contingens, manet contingens, ſed
G ſcandala prout a nobis ſunt, contingentia ſunt, ideo pro-
ut a Deo permittuntur, non accipiunt aliquam neceſſita-
tem, & ita iſta tria dicta non ſunt tres cauſæ, vt neceſſariò
veniant ſcandala, ſed iſta ſecundum quæ ſcandala ve-
niant, vel euenire permittuntur. Dicit autem Chryſ. qđ
neceſſe eſt, vt veniant ſcandala, & tamen non imponitur
aliqua neceſſitas, cum ait, neceſſe eſt, non deſtruit liberta
tem arbitrij, nec neceſſitatē aliquarum rerum ſupponit,
ſed quod omnino futurum eſt prædicit, ſcandala quippe
ſunt prohibitiones rectæ viæ, non autem prænunciatio
Chriſti, neque enim quia prædixit propter hoc futurum,
ſed quia futurum erat propter hoc prædixit. Sed dicetur,
forte homines emendabuntur, & nulla ſcandala eue-
nient.

Dicendum, quod poterant quidem emendari, & tamē
H non erant hoc facturi, quia ſponte hoc facere nollent, qđ
liberè facere potuiſſent. Sic dicit Chryſoſt. Sed dicet ali-
quis, ſi omnes corriguntur, & nullus eſt, qui ſcandala affe
rat, nonne mendacij arguetur hic ſermo? Reſpondet ne-
quaquam, quia enim præuidit inemendatos futuros ho-
mines eſſe, propter hoc dixit, neceſſe eſt, vt veniant ſcan-
dala .i. omnino venient, ſi autem corrigendi eſſent non di
xiſſet, & ita Chriſtus noluit ponere neceſſitatem euenien
di ex parte cauſæ quaſi nichil aliud, vel contrarium age-
re poſſet, ſed voluit ponere certitudinem .ſ. quod vere ita
euenturum eſſet, quod ſcandala fierent. Vnde autem eſt
iſta certitudo, vel neceſſitas eueniendi?

Dicendum, quod poteſt eſſe neceſſitas conſequentiæ .ſ.
neceſſe eſt ſcandala venire, quia quilibet vult viuere ſecū
dum libitum ſuum. Et iſte eſt verus ſenſus literę; eſt enim
I inclinatio hominis naturaliter ad malum ſecundum ſta-
tum naturæ lapſæ. Gen. 8. Omnis ætas ab adoleſcētia ſua
prona eſt ad malum, & licet raro poſſit emendari coer-
cendo deſideria affectus noſtri, tamen tolli omnino iſta
deſideria eſt impoſſibile ex cōditione naturę, ſi igitur ho
mines volunt viuere ſecundum iſta deſideria, neceſſe eſt,
quod veniant ſcandala, quia ſecundum talia deſideria cō
cupiſcit quis quod malum eſt, ideo neceſſe eſt venire ſcā
dala. Quod tamen homines viuant ſecundum paſſiones
affectus voluntarium eſt, dato tamen quod velint ſic vi-
uere neceſſarium eſt ſcandala venire, & tamen ſic volunt
viuere, ergo neceſſe eſt quod veniant ſcandala. Sic enim
accipit Theophilactus dicens, quærunt aliqui, ſi neceſſe
eſt, vt veniant ſcandala, cur dominus arguit ſcandalorū
auctores, quidquid enim parit neceſſitas, veniale eſt. Re-
K ſpondit, ſed attendendum quod neceſſitas iſta ex libero
arbitrio ſortitur originem, videns enim dominus quali-
ter homines innituntur malo, neque proponunt aliquid
boni, dixit, quod quantum eſt ex conſequentia eorum,
quæ videntur, neceſſe eſt contingere ſcandala, ſicut me-
dicus videns quemquam mala dieta vtentem, dicit ne-
ceſſe eſt hunc ęgrotare.

Quæ ſcandala ſunt iſta, quæ Chriſtus prædixerat futura. Quæſt. XXXVII.

SEd quæritur, quę ſcandala ſunt iſta, quę Chriſtus pre-
dixerat futura. Dicunt quidam, quod intelligitur de
ſcandalo mortis ſuę, quia neceſſe erat eum mori, & tamē
mors ſua erat ſcandalum, ſic dicitur, Luc. 2. Hic poſitus in
ruinam, & tamen ſcandalum eſt occaſio ruinæ, & ſic di-

citur 1.Corinth.1. Nos prædicamus Chriſtum crucifixũ, Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem improperiũ, & ita erit ſenſus, neceſſe eſt, vt veniant ſcandala.i. neceſſe eſt vt ego moriar, quæ mors ſcandalum erit. Sed tunc dicetur quomodo conſonat præcedenti literæ .ſ. Væ mũdo a ſcandalis, & tamen mors Chriſti non fuit malum mundo, imo nunquam maius bonum fuit vnquam in mũdo, quam mors Chriſti.

Dicendum, quod mors Chriſti per ſe non fuit ſcandalum.i. malum alicui, ſed quia propter mortẽ Chriſti quidam ſcandalizati ſunt, ita quod eum recipere noluerunt in Deum, & Meſſiam, fuit eis malum, quia nõ poteſt eſſe maius malum quam non recipere Chriſtum, eſt enim ad mortem æternam. Sic dicit Hilarius, Humilitas paſſionis ſcandalum mundo eſt, quod ſub difformitate crucis æternæ gloriæ dominum noluit accipere. Et quid mũdo tam periculoſum quam non recepiſſe Chriſtum? ideo verè neceſſe ait venire ſcandala, quia ad ſacramentum reddendæ nobis æternitatis omnis in eo paſſionis humilitas eſſet explenda. Aliter poteſt dici, quod intelligitur de quibuſdam ſcandalis futuris contra fidem.ſ. quod multi nollent recipere verbum Apoſt. ſed potius eis repugnarent, & concitarent plebem, & hoc eſt graue ſcandalum, quia eſt contra Deum. Et poteſt intelligi hoc, quia dicitur ſup. in litera, qui ſcandalizauerit vnũ de puſillis iſtis, qui in me credunt, i. qui ſcandalizauerit eos quãtum ad fidem Sic dicit Theophilactus. Neceſſe eſt venire ſcandala.i. emergere multa prædicationis, & veritatis obſtacula, ſicut Phariſæi impediebant Chriſti prædicationem.

Tertio poteſt dici, quod intelligatur de ſcandalis, quæ ſunt contra proximos, vt detractiones, murmurationes, & huiuſmodi, & tamen melius dicendum eſt, quod intelligatur de vtriſque ſcandalis, quia quomodocunque quis ſcandalizet proximum, peccatum eſt. Vnde poteſt litera iſta & Marc.9. vbi de ſcandalo, dicitur ad vtrunque ſcandalum applicari, & tamen Luc.17. vbi etiam dicitur de ſcandalo, magis litera applicatur ad ſcandala, quæ ſunt purè inter proximos, & non pertinent ad fidem. Sic dicit Chryſoſt. ibidem.ſ. ſunt autem duplicia ſcandala, quorũ hæc quidem diuinæ gloriæ refragantur, hæc vero prodeunt ſolum ad irrogandum proximis impedimentum: nam excogitationes hæreſum, & quicunque contra veritatem fit ſermo diuinæ gloriæ refragatur, non tamen ad præſens memorari videntur huiuſmodi ſcandala, ſed magis ea, quæ contingunt inter amicos & fratres, ſicut iurgia, detractationes, & huiuſmodi.

Quare dicitur: Væ homini illi, per quem ſcandalum venit. Quæſt. XXXVIII.

QVæritur, quare dicitur: Væ homini illi, per quem ſcandalum venit.

Dicendum, quod ponitur primo ad tollendum errorẽ, cum enim Chriſtus dixiſſet ſup. neceſſe eſt, vt veniãt ſcã dala, & quæ neceſſario eueniunt non pertinent ad culpã noſtram, putaret aliquis, quod qui ſcandala facit nõ peccaret, ideo ſubiungit, væ homini illi .i. licet neceſſariũ ſit ſcandala euenire, qui tamen illa cauſat, non erit impunitus. Et quod dicatur ad hanc intentionem patet, quia dicitur, verumtamen væ homini illi: & tamen veruntamẽ eſt dictio aduerſatiua, & ponitur neceſſario ad reſpondendum, ideo neceſſe eſt, quod ſit ſenſus præcedens.

Secundo poteſt dici, quod dicitur hoc ad confirmandũ ſententiam ſuperiorem, & cohercendum homines a ſcandalis, dixerat enim qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, expedit vt demergatur &c. hic confirmat dicens, væ homini, per quem ſcandalum venit.

Tertio poteſt dici, quod refertur ſpecialiter ad Iudam, nam ſcandala iſta poterant intelligi de morte Chriſti, vt dictum eſt præced. quæſt. & eſt ſenſus, neceſſe eſt, vt veniant ſcandala .i. vt mors mea ſequatur, quæ erit multis in ſcandalum, & tamen væ homini illi.i. Iudæ per quem ſcandalum venit.i. per quem mors mea tractabitur. Similis ſententia eſt inf. 26. filius hominis vadit ſicut ſcriptum eſt de illo.i. neceſſe erat, quod iret.ſ. ad mortem, quia ſcriptum erat ſic de eo, & ſequitur, væ autem homini illi, per

A quem tradetur: bonum eſſet ei ſi natus non fuiſſet homo ille, & tamen primus ſenſus eſt melior. *Si autem manus tua.* Hic ponitur de ſcandalo paſſiuo, quod homo patitur inquantum a bono recedit, vel impeditur, ne aggrediatur illud, & iſtud interdum prouenit ab alio, ſicut puſilli ſcandalizantur ab aliquo, vt ſup. dicitur ſiquis ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, & de iſto ſcandalo non loquitur hic. Aliud eſt, quod prouenit homini a ſeipſo, vt per oculos, vel manus, vel alias partes corporis, & de iſto loquitur hic, licet poſſit intelligi aliquo modo de alio. Et dicitur. *Si autem manus tua.* Poteſt verè intelligi de manu ſi interdum ex illa accipimus occaſionem ad malum, vel per manum intelligitur aliquid quod nobis ita coniunctum eſt, vt manus, vt infra dicetur. *Vel pes tuus.* Ideſt ipſe pes corporalis, vel aliquid quod loco pedis habes, vel ſicut pedem tuum diligis. *Scandalizat te.* Ideſt dat tibi B occaſionem ad malum. *Abſcinde eum.* Ideſt pedem, & idem de manu accipiendum eſt. Sed quomodo abſcindãtur membra dicetur inf. *Et proiice abs te.* Ideſt a te, quia abs ſolet poni pro ab, iuxta illud Pſalm.72. perdes omnes qui fornicantur abs te.i. qui recedunt a te: & commiſcentur alijs dijs.i. proijce pedem, & manum de corpore tuo: ſed proiectio accipienda erit ſicut abſciſio. *Bonum eſt tibi.* Ideſt melius eſt. Ponitur poſitiuus pro comparatiuo, quod declarat illud aduerbium, quam, quod ſemper cõparatiuè, vel electiuè tenetur. Sic accipitur.inf.26. bonũ eſſet ei, ſi natus non fuiſſet homo.i. melius fuiſſet non naſci quam naſci. Sic Pſalm.117. Bonum eſt confidere in domino quam in homine.i. melius eſt, & iſta eſt cauſa dicti præced. Diceret enim aliquis, quomodo ego abſcindam, & proiiciam pedem, vel manum, quia michi chara valde C ſunt? Reſpondit, quia licet chara ſint, melius eſt carere illis quam perdere vitam æternam, iuxta illud Cato.

Quæ nocitura tenes quamuis ſint chara relinque.

Ad vitam ingredi. Ideſt ad vitam æternam, quia illa ſola vocatur vita abſolutè, hæc enim potius vmbra vitæ quam vita, vel eſt mors quædam, iuxta illud. Gregor. in Homil. Præſens vita æternæ vitæ comparata mors eſt potius dicenda quam vita, ipſe enim quotidianus defectus corruptionis quid eſt aliud quam quædã prolixitas mortis? Patet etiam, quia dicitur ingredi ad vitam, & tamẽ ſi de vita temporali eiiceretur, non diceretur ingredi, quia iam in eam ingreſſi ſumus naſcendo. *Debilem* .i. mancũ .ſ. manu carentem. Ex hoc apparet, quod non intelligatur de vera abſciſione manus, quia etiam ſi eam abſcinderemus hic, & intraremus poſtea in vitam æternam, non inD tramus ſine manu, quia in reſurrectione nemo erit mutilatus, ſed omnia erunt integra potiſſimè in beatis, cũ ſanctis dicendum fuerit, capillus de capite veſtro non peribit Luc.21. *Vel claudum.* Ideſt carẽtem pede, quem abſcindiſſet. Quomodo ſine pede, & manu intremus in vitã æternam, inf. dicetur. *Quam duas manus, vel duos pedes habentem.* Scilicet ſi non abſcidit manum neque pedem. *Mitti in ignem æternum.* Ideſt in inferno, vbi eſt ignis æternus, ideſt perpetuus, qui paratus eſt diabolo & angelus eius, inf.25.ſ. ſiquis ſcandalizatus eſt a manu ſua, vel pede, & abſcindere noluit, peccauit, & manẽt ei duo manus & duo pedes, cum illis tamen ibit in infernum, ideo melius fuiſſet ei cum altera manu & altera pede tantum ingredi vitam æternam *Et ſi oculus tuus.* Licet oculus ſit membrum valde dilectum, quia vt dicitur 1.Metap. cap.1. ſenſum viſus plus diligimus, quia plures nobis reE rum differentias oſtendit, tamen ei non eſt parcendum, & per hæc intelligentur cætera membra. *Scandalizat te.* Incitando ad malum. *Erue eum.* Ideſt eradica. *Et proijce abs te.* Ideſt de corpore tuo. *Bonum eſt tibi.* Ideſt melius. *Vnum oculum habentem.* Ideſt vnum tantum, quia alterum eruens, qui te ſcandalizabat. *In vitam intrare.* Ideſt in æternam. *Quam duos oculos habentem.* Scilicet nullo eruto licet ſcandalizaret, in quo male feciſti, & ideo peribis. *Mitti.* Scilicet per angelos malos, vel per bonos, vt dicitur ſupra 13. mittet filius hominis angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, & eos, qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis. *In Gehennam ignis.* Ideſt in terram profundam, in qua eſt ignis, & eſt illic locus inferni, & addit Marcus in omnibus his.

Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur, Marc. 9. quod verum eſt, quia ignis inferni nunquam extinguitur, vt dicetur fortè inf. 25. cap.

Quare Chriſtus non dixit de ſcandalo, quod ab extra homo patitur. Quæſt. XXXIX.

QVæritur, cum hic Chriſtus inceperit dicere de ſcandalo quaſi volens totam eius doctrinam tradere: & illud ſit duplex .ſ. actiuum, & paſſiuum, & de actiuo dixerit ſupra, & paſſiuum ſit duplex .ſ. quoddam, quod homo a ſeipſo patitur: aliud vero quod ab extra. Et de paſſiuo quod a ſeipſo .i. a partibus corporis ſui quis patitur dixerit nunc in litera: quare non dicit de illo, quod ab extra patitur. Dici poteſt vno modo, quod Chriſtus nõ dixit hic de ſcandalo, niſi vt daret remedium cõtra illud: quia ipſe eſt doctor moralis, contra ſcandalum aũt actiuũ reſpectu eius, qui facit ſcandalum eſt remedium aliquod .ſ. admonere ne fiat cõmminando pęnas, quia per has magis retrahuntur a malo quam aliter, & hoc Chriſtus fecit dicens, ſi quis ſcãdalizauerit vnum de puſillis iſtis: expedit, vt ſuſpendatur ei mola, &c. & illud: Væ homini per quem ſcandalum venit .i. ei qui ſuſcitat ſcandala. Contra ſcandalum autem paſſiuum, quod a nobis ipſis patimur eſt remedium aliquod .ſ. abſcindere partes illas, quæ nos ſcandalizant .i. tollere actus earum, & hoc innuit dicens eſſe pedem abſcindendum, & manum, & oculum eruendum. Contra ſcandalum autem paſſiuum quod ab extra infertur, prout eſt in patiente, nullum eſt remediũ: quia non eſt in poteſtate patientis, vt non patiatur, & quia nulla doctrina erat circa illud, cum neceſſe ſit ſcandalum pati quæ ab alijs fiunt, non curauit Chriſtus de hoc dicere, & iſta eſt multum conueniens ratio.

Secundo poteſt dici, quod etiam dixit de ſcãdalo quod ab altero irrogatur: nam dixit ſup. ſi quis ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, & ſic paſſionem ſcandalizatorum tetigit. Etiam dixit, neceſſe eſt, vt veniant ſcandala .ſ. per quæ aliqui ſcandalizentur, & ita de omni ſcandalo dixit.

Tertio poteſt dici, quod Chriſtus dixit de illo ſcandalo aliquid per hæc .ſ. ſi manus tua, &c. nam ſcandalum paſſiuum, quod ab altero eſt, dupliciter fit: quoddam eſt, quod nobis irrogatur ab eis, cum quibus ſponte communicamus, & ipſa conuerſatio præſtat occaſionem ſcandalo: aliquod irrogatur ab illis, cum quibus non conuerſamur, vel ſaltem ipſa conuerſatio non præſtat occaſionem ſcandalo.

Primum ſcandalum licet ſit ab altero, quodammodo a nobis eſt, inquantum eſt in poteſtate noſtra tollere occaſionem huius ſcandali.

Secundum vero totaliter eſt ab extra, ita quod nos nõ conferimus ad illud, ideo circa primum poteſt dari doctrina de vitando illud quaſi vitando conuerſationem cũ illis, ex quibus ſcandalum ſequitur. Et hanc doctrinam tradit hic Chriſtus, cum dicit, ſi manus tua aut pes tuus. Nam non ſolum refertur hoc ad mẽbra noſtra, ſiue actus membrorum, qui abſcindendi ſunt ſi ſcandalizant, ſed etiam ad proximos noſtros, quos ita vt membra iſta diligimus, vt inf. dicetur. Et quoniam talia ſcandala vitare in poteſtate noſtra eſt, tradidit nobis doctrinam circa iſtud. Circa aliud vero, quod infertur ad his, qui nobiſcũ conuerſantur, vel non eſt cauſa ipſa conuerſatio, cum circa illud nos nichil agamus, neque ſit in poteſtate noſtra euitare illud, nulla ponitur doctrina, quia nec poni poteſt. Et iſte etiam ſenſus eſt conueniens ſicut primus, ſecũdus autem minus habet de apparentia.

Cum Chriſtus tradiderit ſuperius de ſcandalo quare repetitur hic illud. Quæſt. XL.

QVæritur, cum Chriſtus tradidit ſupra 5. de ſcandalo, quare repetitur hic illud.

Aliqui dicunt, quod Chriſtus non repetiuit, ſed ſemel dixit: Matthæus tamen illud bis ſcripſit. Sed dicendum, quod non ſtat, quia multum repugnaret hoc intentioni Euangeliſtarum, quæ eſt compendioſum tractatum dare F de Chriſti doctrina, quæ magna fuit, ideo non competit eis idem repetere, ſed potius multa omittere. Hoc enim omnes Euangeliſtæ faciunt, quia nemo eorũ ſcripſit omnia, quæ Chriſtus egit, & docuit. Quod patet, quia quilibet eorum ponit aliquid de Chriſto, quod cæteri non ponunt, & ideo quilibet habet canonem decimum in quo propria, ſi tamen aliquis eorum omnia facta, & dicta Chriſti ſcripſiſſet, non haberent cęteri aliquid proprium, quia ille concordaret cum quolibet in eo quod ille vellet habere tanquam proprium, ergo manifeſtum eſt, ꝙ nullus eorum omnia ſcripſit, ſed quilibet omiſit aliquid, & non ſolum aliquid .i. pauca, ſed multa valde .ſ. plura quã inſcripſerit, ſic dicitur Ioan. 20. multa quidem, & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu, &c. quæ in hoc libro ſcripta non ſunt, & cap. 21. ſunt & multa alia, quę fecit Ieſus, quę G ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum mundum capere poſſe arbitror eos, quæ ſcribendi ſunt libros. Non ergo repetiuit Matthæus dicens bis id, quod Chriſtus ſemel dixerat, ſed potius dicendum è contrario, quod multa Chriſtus repetebat, quæ Euangeliſtæ nunquam repetunt. Nã Chriſtus prædicauit in diuerſis locis, & coram diuerſis perſonis, ideo neceſſe erat quod aliqua, quæ alibi dixerat nouiter repeteret propter audientes, qui nunquam illa audierant. Euangeliſtis autem non fuit neceſſe aliquid repetere, quia tradiderunt doctrinam in ſcriptis, & cũ ſcriptum ſemper maneat, ſufficit idem ſemel dixiſſe. Dicendum ergo, quod Matthæus bis poſuit de ſcandalo, quia non fuit hoc repetere. Nam propriè repetere eſt cum eadem nunc dicuntur, quæ prius dicta erant, & tamen circa ſcandala multa adduntur hic, nam ſup. 5. ſolum dici- H tur ſi manus aut pes ſcandalizat, &c. hic vero ponitur de ſcandalizante puſillos, & quæ ſit pæna eius, ſcilicet quod demergatur in mare, & quod neceſſe eſt venire ſcandala, ideo conueniens fuit repeti, ſic etiam fuit circa libellum repudij: quia de illo dictum eſt ſup. 5. & tamen ſequenti cap. dicitur iterum de libello repudij addendo multa alia.

Quomodo intelligitur quod dicitur hic de oculo eruendo, & pede abſcindendo. Quæſt. XLI.

QVæritur circa hoc, quod dicitur oculum eruendũ, manũ & pedem præcidendos ſi ſcandalizant, quõ accipiatur. Dicendum quod non poteſt accipi ſic ad literam.

I Primò, quia tunc liceret alicui ſeipſum occidere, nam abſcidendo pedem & manum, & cętera membra, quę ſcãdalizant morietur quis, potiſſimè quia nichil magis ſcandalizat volentem rectè viuere quam motus libidinis, vt ait Aug. lib. de Agone Chriſtiano, quod inter certamina Chriſtianorum bella caſtitatis ſunt duriora, ſed ſcandala iſta non poſſunt tolli, niſi tollendo vitam, ergo non intelligitur ſic.

Secundo, quia hoc eſſet expreſſe contra intentionem Chriſti, nam propriè dicit iſta abſcindenda ad tollẽdum ſcandala, & tamen etiam ſi realiter præcidantur non tolluntur ſcandala, quia manent adhuc deſideria, in quibus etiam ſine executione peccatum cauſatur.

Tertio patet etiam contra intentionem Chriſti, quia dicitur, ſi ſcandalizat manus, eſſe eam abſcindendam, & K dicit de vna manu tantum, & vno pede, & vno oculo, cũ dicatur melius eſſe ingredi ad vitam cum vno pede, & vna manu, & vno oculo, quam cum duobus ire in Gehẽnam, & tamen ſi oculus ſcandalizat ambo ſimul ſcandalizant, quia ambobus ſimul videmus, ideo ambo eſſent eruendi, nam ſine altero non facit ſcandalũ, idem de pedibus, quia vnus pes non graditur ſine altero, & ſi vnus ſcandalizat, ambo ſcandalizant, ideo ambo præcidendi eſſent, & tamen vnus præcidi iubetur, alio reſeruato, ergo non intelligitur materialiter de membris noſtris.

Quarto patet, quia dicitur, melius eſt intrare ad vitam cum vno pede, quam cum duobus ire in Gehennam, & tamen ſi de membris intelligeretur non iret quis cũ vno pede ad vitam æternam, quia in reſurrectione omnia integra erunt, potiſſimè quantum ad electos, in quibus erit omnis pulchritudo, ergo de aliquo alio intelligitur. Di-

cendum

cendum ergo quod de membrorum abſciſione non poteſt intelligi. ſed poteſt exponi octo modis, vt latè expoſuimus ſup. 5.cap.vbi de ſcandalo tangitur, & ibi dicitur quid ſit man⁹,pes,& oculus, & qualiter iſta abſcindãtur, & illud vide,& tamen quantum ad præſens, quia ibi nõ fuit tactum,dicunt aliqui,quod per manus intelliguntur diaconi Eccleſiæ,per oculos ſacerdotes,per pedem populus,quia ſicut oculus videt,quæ agenda ſunt,& quæ oculus viderit manus exequitur & pes, ita quæ ſacerdotes iudicauerint exequitur diaconus, & obedit populus, & ſi iſti Eccleſiam ſcandalizant, abſcindendi ſunt. Sic dicit Origenes, ſacerdotes rationabiliter poſſunt dici Eccleſiæ oculus,quoniam ſpeculatores habentur, diaconi autem, ceterique, manus,quia per eos opera ſpiritualia gerũtur, populus autem ſunt pedes Eccleſiæ quibus omnibus parcere non oportet ſi ſcandalum Eccleſiæ fuerint facti.Sed dicendum quod licet poſſet aliqualiter ſtare iſte ſenſus, tamen non eſt multũ conueniens, quia tunc nemo abſcidit membra iſta niſi Eccleſia,cuius iſtę ſint partes eius,& tamen Chriſtus loquitur hic de quolibet homine ſpecialiter, nam toti Eccleſiæ non competit ire ad vitam æternam, neque etiam ad Gehennam ſicut hic dicitur de illo,qui præcidit membra. Dicendum ergo quod accipitur de quolibet homine ſpecialiter, qui ſcandalizari poteſt, & vocantur manus pedes, & oculus ipſi actus membrorum, contigit enim interdum per actum iſtorum membrorum & aliorum hominem ſcandalizari,vt per oculos videndo mulierem ad concupiſcentiam, Męchatur enim iam in corde ſuo. ſup. 5.per manus,vt tangendo,& attentando mollia,per pedes,vt eundo ad loca inhoneſta, & ita per ſingula alia membra poteſt homo peccandi occaſionem accipere,& tunc membra eum ſcandalizant, & iſta præciduntur quando ab iſtis actibus membrorũ per quos ſcandalizamur abſtinemus omnino, & tali modo Chriſtus accipit præciſionem, vnde ſiquis omnino caueat a venereis,licet genitalia integra in ſe conſeruet, dicitur ſe caſtrauiſſe.i.abſcidiſſe virilia. Sic dicitur ſeq. cap. ſunt quidam eunuchi,qui ſic nati ſunt, & ſunt qui ab hominibus facti ſunt eunuchi, & ſunt eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerũt propter regnum cœlorum,ita ergo hic conuenienter accipitur pro abſtinentia ab actibus membrorũ, quibus ſcandalizamur.

Sic dicit Origenes actus animæ peccans manus intelligitur,& inceſſus animæ peccans pes,& viſus animę peccans oculus, quos oportet præcidere ſi ſcandalum prębeant,frequenter enim ipſa opera membrorum pro membris in ſcriptura ponuntur. Aliter poteſt accipi pro perſonis coniũctis nobis ſiue cognatione,ſiue amicitia, vel neceſſitate quadam & vtilitate, quia illi ſi per conuerſationem ſuam nos ſcandalizent abſcindendi ſunt priuando eos conuerſatione noſtra,licet hoc faciẽdo nobis ipſis dãna grauia inferamus, & ſi accipiatur pro conſanguineis, & amicis, vocantur aliqui oculus.i. quia diligimus illos ſicut oculos noſtros, & alios diligimus ſicut manus noſtras, & pedes noſtros, quæ omnia membra valde diligimus.

Si autem accipiamus pro perſonis nobis coniunctis, tũc eſt planior applicatio,quia illi ſunt nobis oculus, qui ſunt conſiliarij noſtri, nam ſicut oculus indicat, ita conſiliarius quid agendum ſit diſcernit, manus verò,quia eſt organum maxime operatiuum illos ſignat, qui negociorum noſtrorum executores ſunt,pes autẽ curſor eſt, quoniam ad aliquid tractandum mittimus, & iſtæ perſonæ ſunt nobis nimis neceſſariæ ad rem familiarem, & ad cuſtodiam totius vitæ, & tamen ſi aliquis eorum ſcandalizet nos praua conuerſatione trahens ad malum abſcindẽdus eſt.i.a conuerſatione noſtra ſeparandus, ſicut dicitur Deu.13.dicitur quod ſi filius tuus,aut filia, aut vxor tua; quæ eſt in ſinu tuo, aut amicus tuus quem diligis vt animam tuam dixerit tibi,eamus, & ſeruiamus dijs alienis, non miſereberis,ſed ſtatim interficies eum. Sic dicit Hieronym. igitur omnis truncatur affectus, vniuerſa propinquitas amputatur, ne per occaſionem pietatis vnuſquiſq; credentium a ſcandalis pereat. Si inquit ita eſt tibi coniũctus, vt manus,pes,oculus, & eſt ſolicitus, & acutus ad proſpiciendum & vtilis, ſcandalum autem tibi faciat, &

A propter morum diſſonantiam te pertrahat in gehẽnam: melius eſt vt propinquitate eius careas, &c.

Quomodo intelligitur, quod melius eſt ingredi ad vitam cum vno oculo quam cum duobus in gehennam.
Quæſtio XLII.

QVæritur,quomodo intelligitur, quod melius eſt ingredi ad vitam cum vno oculo quam cum duobus in gehennam,& ita de pede & manu.

Dicendum, quod ſecundum quemlibet modum expoſitionis oportet accipi conſequentiam dictorum, accipiẽdo autẽ per illas octo expoſitiones, quæ habẽtur ſup. 5.c.ibi apparet modus applicãdi. Si autem accipiatur pro abſciſione ſacerdotum,diaconorum,& populi, non eſt ſatis conueniens applicatio, quia Eccleſia ſi iſtos abſcindit,

B hoc eſt per excommunicationem, & alias pęnas iuris, & tamen per has non ſequitur, quod Eccleſia intret in vitã æternam ſine illis membris, quia iſtæ pęnæ medicinales ſunt,& non excludunt a vita æterna, ſed potius hic infliguntur ne peccatores impuniti manentes æternaliter puniantur,vt dicitur 1.Corinth.5. decreui eum, qui huiuſmodi eſt tradere Sathanæ ad interitum carnis, vt ſaluus ſit ſpiritus eius in die domini.

Accipiendo autem de cognatis,& amicis & neceſſariis operationibus rerum noſtrarum eſt ſenſus, quod melius eſt intrare ad vitam vnum oculum habentem, quam cũ duobus mitti in gehennam.i.melius eſt, quod careamus hic amico illo,qui ſcãdalizat,quod eſt eruere vnum oculum,& illo ablato intrare ad vitam non peccando,quam vt non amputemus illum a conuerſatione noſtra, conſen

C tire peccatis eius,propter quæ nos demergamur in gehennam,& non eſt ſenſus, quod nos ſine illo intremus in vitam æternam, quia quod eum noſtra conuerſatione priuemus,non eſt quod ille non intret in vitam, nam ſaluari poteſt etiam noſtra conuerſatione priuatus, ſed qđ nos non habendo eum hic intremus in vitam æternam. Sic dicit Hieronym. ſi inquit tibi coniunctus eſt, vt manus & pes, & propter morum diſſonantiam te pertrahat in gehennam, melius eſt tibi, vt propinquitate eius careas, & emolumentis carnalibus quam dum vis lucrifacere cognatos,& neceſſarios cauſam habeas ruinarum, nouit ãt vnuſquiſque credentium quod ſibi noceat, vel in quo ſolicitetur animus,ac ſæpe tentetur, melius eſt enim vitã ſolitariam ducere, quam ob vitæ præſentis neceſſaria vitam ęternam perdere. De abſciſione autem membrorum

D an liceat cuiquam hoc facere ex aliqua cauſa,& quod nõ deceat neque liceat ex decem motiuis,& an abſciſſis voluntarie, vel ab alijs aliquando liceat ad ſacros ordines aſcendere, vel in iam habitis miniſtrare, latè declaratum eſt ſupra 5.cap.quæſt.248.

Quid ſit ſcandalum, & an diffinitio eius ſit bona.
Quæſtio XLIII.

QVoniam de ſcandalo dicere cępimus, vt magis apęriatur cognitio,aliqua ſunt dubia diffinienda. Et primum eſt quid ſit ſcandalum, & quoniam ſolet dici quod ſcandalum ſit dictum,vel factum minus rectum præbens occaſionem ruinæ. Eſt dubium an ſit bona diffinitio.

Aliqui dicunt,quod non ſit recta,quia ſcandalum pec-

E catum eſt,vt colligitur in litera, & tamen peccatum non diſtinguitur ſufficienter per dictum aut factum,nam Auguſt.contra Fauſtum dicit peccatum eſſe dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei, ergo inſufficiens eſt diffinitio ſcandali, quia prætermittit concupitum.

Secundo,quia dicitur dictum minus rectum, nam cũ inter actus rectos,vel virtuoſos vnus ſit rectior altero, ille ſolus non eſt minus rectus,qui eſt rectiſſimus, cũ quilibet alius ſit minus rectus eo, & tamen ſcandalum eſt dictum,vel factum minus rectum, ergo quilibet actus virtuoſus præter optimum eſt ſcandalum quod eſt inconueniens.

Tertio,quia dicitur occaſionem præbens,occaſio enim nomi-

nominat cauſam per accidens, ſed id quod eſt per accidens non debet poni in diffinitione, quia non dat ſpeciē quod eſt extra ſubſtantiam: ideo inconuenienter ponitur occaſio in hac diffinitione.

Quarto, quia tunc non ſolum malum, ſed etiam bonū erit ſcādalum, nam ex quolibet facto alterius poteſt quis ſcandalizari ſumendo ex eo occaſionem ruinæ, quia cauſæ per accidens ſunt indeterminatæ, ideo quodlibet opus ſiue bonum ſiue malum eſſe poterit ſcandalum quod eſt abſurdum.

Quinto, quia occaſio ruinæ datur proximo, quādo offenditur, vel infirmatur, ſcandalum tamen diſtinguitur contra infirmitatem, & offenſionem: quia dicitur ad Roman. 14. Bonum eſt carnem non comedere, & vinum nō bibere, neque in quo ſtatet tuus offenditur, ſcandalizatur, aut infirmatur, ergo non conuertitur, quod ſcandalū ſit, quando præbetur occaſio ruinæ.

Sexto, quia vt diſtinguit Gloſ. ſupra, ſcandalum diſtinguitur per actiuum, & paſſiuum: & tamen iſta diffinitio non conuenit ſcandalo paſſiuo, ſed ſoli actiuo, ergo non eſt conueniens diffinitio: nam præbere occaſionem ruinæ eſt actiue ſcandalizare.

Septimo, quia Gloſ. Num. 31. ſuper illo verbo, vlciſcere prius filios Iſrael, dicit, quod ſcandalum eſt, quando rectē ambulanti deceptio paratur, ergo non eſt bona diffinitio data de ſcandalo.

Octauo, quia de Chriſto dicitur Iſa. 8. quod erit in lapidem offenſionis, & in petram ſcandali, ſed in Chriſto nichil eſt minus rectum.

Dicendum, quod illa diffinitio conueniens eſt: hoc .n. ſonant omnia dicta ſanctorum. Sic enim dicit Hierony. ſuper Matt. ſuper illo verbo, Scis quod Phariſæi, audito hoc verbo, ſcandalizati ſunt. ſ. Quia crebro cernitur in eccleſiaſticis ſcripturis ſcandalum, breuiter dicēdum, quod ſignificat, ſcandalum nos offendiculum, vel ruinam, & impactionem pedis poſſumus dicere, quandocunque ergo legimus, qui ſcandalizauerit, hoc intelligimus, qui dicto, vel facto occaſionem ruinæ dederit. Sic etiam dicit Rabanus, ſcandalum quippe ſermo græcus eſt, quod nos offendiculum, vel ruinam, & impactionem pedis dicere poſſumus, ille ergo ſcandalizat fratrem, qui ei dicto, factove minus recto occaſionem ruinæ dederit, & ita ſcandalum propriè accipitur in corporalibus, tranſumptiuè autem poteſt accipi in ſpiritualibus. ſ. quod ſcandalū ſpirituale ſit ſimile impactioni pedis corporaliter, & hæc impactio non fit niſi ambulanti in via aliquid obijciatur, vel obiectum maneat, quod ei ſit occaſio cadendi, etiam ſi non cadat: ita id quod obijcitur alicui in via ſpirituali, per quod cadit a bono, aut cadendi occaſionem habet, ſcādalum dicitur, nichil autem eſt, quod de ſe ſit natum præſtare impedimentum ambulanti in via Dei, niſi ſit minus rectum. i. declinās aliqualiter a rectitudine, cum via Dei recta ſit, & illud non poteſt eſſe niſi aliquid minus rectū procedens in notitiam eius, cui impedimentum præſtatur verbo, vel facto, ideo rectè dictum eſt. quia ſcandalum ſit verbum, vel factum minus rectum præbens alicui occaſionem ruinæ.

Ad primum dicendum, quod licet peccatum conſiſtat in verbo, facto, & cogitatione, ſcandalum tamen non poteſt conſiſtere niſi in opere, & verbo, quia illud eſt occaſio ruendi proximo, & tamen proximus ignorat ea, quæ ſūt in corde meo donec illud aperuero, ſed non aperitur niſi verbo, vel facto, ergo ſcandalum non poteſt eſſe niſi verbo, & opere, & non in cogitatione.

Ad ſecundum dicendum, quod ſcandalum eſt in malo, vel in eo, quod ſimilitudinem aliquam cū malo habet, vnde nō vocatur hic minus rectum id, quod ab altero in rectitudine exceditur, ſed id, quod habet aliquem defectum rectitudinis, vnde non ponitur minus comparatiuè, vt dicat minoritatem, ſed ponitur negatiuè pro non vt taliter non rectū, vel minus rectum eſt duplex. ſ. quod ſecundum ſe malum eſt, vt peccata, vel quod habet effigiem mali, ſicut cum quis recumbit in idolo, quamuis .n. hoc ſecundum ſe non ſit peccatum ſiquis hoc non corrupta intentione faciat. ſ. veſcendo de cibis conſecratis idolo etiam intra templum idolorum, quia tamen hoc habet

F quandam ſpeciem mali. ſ. venerationis idoli, quia qui ſic facit putatur hoc facere ad honorem idoli, poteſt alicui præbere occaſionem ruinæ, & ob hoc, licēt in ſe malum non ſit cauendum eſt. 1. Theſſal. 5. Ab omni ſpecie mali vos abſtinere: non ergo oportuit dici, quod ſcandalum eſt malum verbum, vel factum, quia tunc intelligeretur ſolum id, quod verè malum eſt, ſed dicitur minus rectū, vt compræhendatur tam malum, quam mali ſpeciem habens.

Ad tertium dicendum, quod conuenienter ponitur occaſio in diffinitione ſcandali, & non cauſa, quia cauſa dicit rem perfectam in dando eſſe, occaſio autem imperfectam cauſalitatem nominat, & ita eſt quantum ad ſpiritualia, nichil enim poteſt eſſe homini ſufficiens cauſa, q̄d eſt ſpiritualis ruina niſi propria voluntas, ideo dicta, vel
G facta alterius hominis poſſunt eſſe cauſa imperfecta aliqualiter inducens ad ruinam, ſed non cauſans illam, ſed dans occaſionem, quod eſt cauſa imperfecta, & non ſemper per ſe, ſed interdum per accidens. Quod dicitur, id q̄ eſt per accidens non poni in diffinitione, concedendū eſt, & tamen occaſio licet ſit cauſa per accidens comparando ad cauſas, tamen reſpectu ſcandali nō eſt aliquid per accidens, ſed per ſe, nec eſt inconueniens id, quod eſt accidētale vni, eſſe eſſentiale alteri, ſicut cauſa per accidens aliquid per accidens dicit, & tamen cauſa per accidens ponitur in diffinitione fortunæ. 2. Phyſ. quia eſſentiale eſt fortunæ eſſe cauſam per accidens, ita eſſe occaſionem ruinæ eſt eſſentiale ſcandalo.

Ad quartum dicendum, quod malo operi conuenit eſſe ſcandalo, bono autem operi non niſi multum per acci-
H dens inquantum ſcandalum paſſiuum eſt ſine actiuo. Pro quo ſciendum, quod dictum, vel factum vnius hominis poteſt eſſe alteri cauſa ad aliquid dupliciter, vno modo per ſe, alio modo per accidens. Per ſe quidem, quando aliquis ſuo malo verbo, vel opere intendit alium inducere ad peccandū, ſiue ſic agere iubeat ſiue ideo agat, vt alius eum imitetur, vel etiam ſi quis non intendat alium inducere ad peccandum, factum tamen ſuum eſt tale, vt de ſui ratione habeat inducere ad peccandum, vt ſiquis publicè committit peccatum, vel aliquid quod videtur eſſe peccatum, licet non ſit, & ſic qui aliquid prædictorum facit, directè præſtat alteri occaſionem ruinæ. Et iſtud vocatur ſcandalum actiuum. Per accidens vero præbet quis alteri cauſam, quando aliquod verbum, vel factum vnius eſt alteri cauſa peccandi. ſ. quod non intendebat agens deduce-
I re aliquem ad peccādum, nec etiam opus de ſe tale erat, quod ad hoc induceret, ſed aliquis male diſpoſitus ex tali verbo, vel facto inducitur ad peccandum, ſicut cū quis eſt æmulus alteri, ſi videt eum bona agere, dolet de hoc inuidendo illi, & ita iſte habuit occaſionem ruēdi in peccatum inuidiæ per bona, quæ ille fecit, & tamen nō fuit intentio facientis, quod iſte æmulus inuideret, & periret ſpiritualiter, ſed ipſe cauſam ſumit quam alius non præſtitit, iuxta illud ad Rom. 7. occaſione accepta per mandatum peccatum cauſauit in me omnem concupiſcentiam, & tamen lex non data eſt ad hunc finem. quod abundaret concupiſcentia, ſed potius ad eam extinguendum, cū illam prohibeat, nec lex tale eſt, quæ de ſe directè habeat ſuſcitare concupiſcentiam, ſed ipſa concupiſcentia per mandatum habuit occaſionem, vt maior fieret inquantū
K indomita eſſe vult, & quanto magis prohibetur, tāto magis reſiſtit, quando autem ſic ſcandalizatur aliquis, eſt ſcādalum paſſiuum ſine actiuo. ſ. aliquis ſcandalizatur, licet nemo eum ſcandalizet, quia qui rectè agit quantum in ſe eſt, non dat occaſionem ruinæ quam alter patitur. Contingit ergo ſcandalum tripliciter. ſ. interdum actiuum, & paſſiuum ſimul in diuerſis, ſecundo modo paſſiuum ſine actiuo, tertio actiuum ſine paſſiuo.

De primo, vt ſi quis peccat intendens inducere alios ad peccandum, vel actus eſt de ſe malus, licet peccans neminem intendat ad peccandum inducere, nam actiuum eſt ibi in peccante, & paſſiuum in eo, qui exemplo illius ad peccandum mouetur.

De ſecundo, vt quando quis non agit malum, ſed bonum, & per illud nō intendit quemquam ad malum inducere, tamen aliquis inducitur, vt dictum eſt de inuidente.

dente. De tertio, vt quando quis malum facit intendens A mouere alios ad ſic agendum, & tamen nemo ſequitur factum eius, ipſe quippe quantum in ſe fuit, ſcandalum præbuit, & tamen nullus illud paſſus eſt, quia omnes videntes fortè erant viri boni, qui ad talia non mouerentur.

Ad quintum dicendum, quod ſcandalum offenſio, & infirmitas diſtincta ſunt, & concurrunt cum ſcandalo, licet interdum ſint ſine ſcandalo, & ſcandalum ſine illis. Infirmitas enim dicit facilitatem alicuius ad cadendum, quia debile viribus eſt, & ita ſcandalum valde habet locum in illo. Offenſio dicit indignationem eius, qui aliū peccare videt contra ipſum peccantem, vel contra eū de quo male iudicat, licèt ille fortè non peccet. Scandalum autē eſt ipſa impactio pedis, id eſt, id in quod pes impingit, vel impingere poteſt, licet non impingat, & eſt ipſum factum, vel dictum minus rectum. Contingit autem eſſe B infirmitatem ſine offenſione, & ſine ſcandalo, vt cū quis de ſe eſt debile ad cadendum ſi quis præſtaret ei occaſionem, nemo tamen illam præſtat, & ita non eſt ibi ſcandalum. Etiam non eſt ibi offenſio, quia iſte non poteſt indignari cum nichil ſit de quo indignetur.

Interdum eſt ſcandalum ſine offenſione, & infirmitate, & iſtud eſt ſcandalum ſolum actiuum, vt ſiquis faciat opus malum ad intentionem ſcandalizandi aliquem, vel tale ſaltim, de quo ſcandalizari poſſent iuſtè videntes, & tamen nemo infirmus iſtud videt, ſed viri perfecti, qui non infirmantur, etiam fortè non indignātur, ſed potius miſerentur miſero peccanti, quia peccatum languor quidam animæ eſt. Interdum eſt offenſio ſine infirmitate, & ſcandalo, vt ſiquis non infirmus videat aliquod opus bonum alterius, & quia non diligēter cogitauit circa illud, C putauit eſſe malum, & indignatur contra agentem, non tamen inducitur per hoc ipſe ad malum agendum, eſt ibi offenſio, ſed non infirmitas, nec etiam ſcādalum actiuū, nec paſſiuum. Aliquando eſt infirmitas, & ſcandalū, ſed non offenſio, ſicut cum quis malum facit coram viris imperfectis, nam ipſe ſcandalizat eos inquantum malum facit, & eſt ſcandalum actiuum, illi etiam infirmi ſunt, & ſcandalizantur, quia ad malum inducuntur, & eſt ſcandalum paſſiuum, & tamen offenſio non eſt ibi, quia fortè iſte infirmus non indignatus fuit contra peccantem, ſed potius amplexatus eſt factum eius ex ignorantia, vel debilitate. Interdum eſt ſcandalum, & offenſio ſine infirmitate, vt ſiquis malum fecit coram viris perfectis, illi enim non infirmantur, eſt tamen ibi ſcādalum, ſcilicet actiuū, quia iſte quantum in ſe fuit ſcandalizauit eos malum faciendo, D non eſt tamen ſcandalum paſſiuum, quia ipſi nō mouentur a rectitudine ſua per hoc, ſed potius firmi manent, indignantur tamen contra peccantem: Apoſtolus autem voluit diſtinguere omnia hæc, & fuit conueniens poni, quia paſſiuè poſuit illa. ſ. infirmatur, ſcandalizatur, offenditur, & contingit eſſe diſtincta, infirmatur quidē, quando qui infirmus eſt viſo aliquo ſcandalizatur. ſ. mouetur ad malum, & tamen nec operans intendit ſcandalizare, nec tale quid egit, de quo debet iuſtè ſcandalizari: ideo licet ſcandalizetur, quia hoc ſolum prouenit ex ſola infirmitate ſua, vocauit iſtud Apoſtolus infirmari potius, quam ſcandalizare, & valde propriè dictum eſt. Scandalizatur autem proximus, quando operans malum intendit ſcandalizare, vel licet non intenderit erat tale opus, ex quo deberet ſequi ſcandalum, & ex illo verè proximus ſcandalizatur, & eſt tunc ſcandalum actiuū, & paſ- E ſiuum ſimul.

Offenditur autem, quando operans malum fecit, & tamen qui vidit perfectus erat, & ex hoc non accepit occaſionem ad malum, licet peccans eam præſtaret, ſed indignatur contra peccantem, & ita eſt ibi ſcandalum actiuū ſine paſſiuo. Quod Apoſtolus rectiſſimè appellauit offenſionem, & ita nichil eſt iſtorum agendum. ſ. nec ex quo ſcandalizetur, nec ex quo offendatur, non tollitur tamen quin ſcandalum ſit rectè diffinitum.

Ad ſextum dicendum, quod ſic in corporali impactione eſt duo conſiderare. ſ. ipſam impactionem, i. id ad qđ impingitur, & diſpoſitionem cadentis ad cadendum. ſ. quia debilis viribus erat, vel ipſam eius paſſionem, quā impingit ad id, quod obiectum erat. Illud vero, ad quod fit impactio, dicitur obex, quia ambulanti obijcitur, ita in ſpirituali ruina accidit, & vtrumque accipit nomē ſcādali, licet non vniuocè, ſicut fides dicitur de re credita, & de actu credendi, & de habitu, quo creditur ipſa, ergo ſpiritualis impactio, qua quis ad caſum ſpiritualem diſponitur dicitur ſcandalum paſſiuum, ipſe autem obex ſpiritualis, ad quem quis impingit, dicitur ſcandalum actiuū, & hoc modo propriè diffinitur hic ſcandalum, vt eſt actiuum, quod ſit factum, vel dictum minus rectum præbens occaſionem ruinæ, nam ſcandalum paſſiuum, non propriè dicitur ſcandalum, ideo non conuenit ei diffinitio ſcandali, ſed ſoli ſcandalo actiuo, quod eſt ipſe ſcandalum.

Ad ſeptimum dicendum, quod vtraque diffinitio competit ſcandalo, tunc enim aliquis propriè peccatum facit, B quando ex intentione operatur, & non quando accidit malum præter intentionem, ſicut in homicidio caſuali, & ideo tunc propriè aliquis ſcandalum cauſat, quando ruinam proximi procurare intendit, quicunque autem ad peccandum inducitur, decipitur, quia omnis malus ignorans eſt. 3. Ethicor. Et ita vbicunque eſt dictum, vel factū minus rectum, eſt deceptio quædam inquantum per illud retrahitur quis a bono, vel inducitur ad malū, quod nemo eligeret niſi tunc ignorans, & hoc eſt ſcādalū: ideo ſcandalum eſt dictum, vel factum minus rectum, & etiā eſt deceptio, nam dictum, vel factum minus rectum non præbet alicui occaſionem ruinæ niſi inquantum ille decipitur, ideo idem eſt dicere eſſe occaſionem ruinæ, vel parari deceptionem rectè ambulanti.

Ad octauum dicendum, quod Chriſtus vocatur lapis C ſcandali, vel petra offenſionis nō quod ipſe egerit aliquid intendens ſcandalizare, nec etiam facta ſua erant talia, de quibus aliquis deberet rationabiliter ſcandalizari, ſed Iudæi voluerunt ſumere ſcandalum ex factis eius, & ita ipſi ſcandalizati ſunt, licet ipſe non ſcandalizauerit eos, & ſic erat ſcandalum paſſiuum ſine actiuo.

An ſcand lum ſic peccatum?
Quæſtio XLIIII.

QVæritur, an ſcandalum ſit peccatum?

Aliqui dicunt, quod non ſit ſemper peccatum, nā peccata non eueniunt ex neceſſitate, ſed ab arbitrio noſtro, ſcandala tamen neceſſario eueniunt, ſupra in litera, ſcilicet neceſſe eſt, vt veniant ſcandala, & Luc. 17 impoſſi- D bile eſt, vt non veniant ſcandala, ergo non eſt ſcandalum ſemper peccatum.

Secundo, quia peccata nunquam proueniunt ex pietate, ſed ex fomite, vel ex diaboli incentiuo, ſcandalum tamen interdum ex pietatis affectu prouenit, vt dicit Hieronym. ſuper Matth. ſuper illo verbo Chriſti ad Petrum, vade retro me ſatana, ſcandalum enim mihi es. Sed error Apoſtoli de pietatis affectu proueniens, nequaquam incentiuum videtur eſſe diaboli, ergo non omne ſcandalum eſt peccatum.

Tertio, quia ſcandalum eſt impactio pedis, & non oīs, qui impingit cadit. ſed peccatū eſt ruina ſpiritualis, ergo non eſt ſemper ſcandalum peccatum.

Quarto, quia dicit Hieronym. quod parum diſtat in vitio ſcandalizare, & ſcandalizari, & tamen ſcandalum paſſiuum videtur poſſe eſſe ſine peccato, ſicut impactio E pedis eſt interdum ſine caſu, ergo ſcandalum non eſt ſemper peccatum.

Aliqui dicunt, quod ſemper eſt ſcandalum peccatum, cum ſit ſcandalum dictum, vel factum minus rectum, & tamen dictum, vel factum minus rectum ſemper eſt peccatum, ergo ſcandalum ſemper eſt peccatum.

Secundo, quia Num. 31. in Glo. dicitur, longè grauius eſt peccati cauſam dare, quam peccare, & tamen qui ſcandalizat, peccati cauſam dat, ergo ſemper peccat. Dicendum, quod ſcandalum eſt duplex actiuum, & paſſiuum. Actiuum eſt facere aliquod malum intendendo aliquem incitare ad peccandum, vel facere ſaltem malum publicè, aut manifeſtè, ex quo poſſunt videntes ad peccandum induci, licet agens non intenderit quemquam ad peccādum

dum

alium inducere. Scandalum paſſiuum eſt ſpiritualis ruina,
ſecum quis cadit a bono, quod agebat motus malo exem
plo alicuius. De ſcandalo paſſiuo dicendum, quod ſem-
per eſt peccatum in eo, qui patitur: quia non ſcandaliza-
tur niſi, qui aliqualiter ruit ſpeciali ruina, quæ eſt pecca-
tum, & hoc eſt ſiquis in via Dei gradiebatur, & exemplo
alterius ductus recedit ab illa, & hoc mortale eſt, & ita
ſcandalum paſſiuum eſt mortale, interdum autem eſt ve
niale, vt ſiquis tendebat ad perfectionem, & ſcandaliza-
tus deficit ab illa, vel committit aliquod leue malum, qđ
veniale dicimus, vnde neceſſe eſt ſemper eſſe, aut morta-
le, aut veniale, quia ſcandalum ruina ſpiritualis eſt, &
tamen ruina ſpiritualis non eſt niſi peccatum, & illud eſt
veniale, aut mortale, ergo ſemper erit veniale aut morta-
le peccatum ſcandalum paſſiuum in patiente. De ſcanda-
lo actiuo etiam dicendum, quod ſemper eſt peccatū mor
tale, vel veniale ſaltem, nam ſcādalum actiuum eſt in eo,
qui intendit alium inducere ad peccandum, & hoc ſem-
per eſt mortale, vel in eo, qui talia facit, ex quibus alii ru-
ite ſcandalizari poſſint, & hoc eſt mortale, vel veniale ſal
tem: quia illa, quæ facit, aut erunt verè mala, aut habētia
ſpeciem mali.

Primo modo, qui illa agit peccat mortaliter.

Secundo modo interdum mortaliter interdum venia-
liter, quia quæ ſpeciem mali habent, licet mala non ſint,
dimittenda ſunt propter ſalutem proximi, quam tene-
mur procurare, cum vnicuique mādauerit Deus de pro-
ximo ſuo, & contraria facientes contra charitatem mili-
tamus, ſic Apoſtolus ſuadet talia dimitti ad Rom. 14. &
1. Cor. 8. Si caro ſcandalizat fratrem meum, non mandu-
cabo carnem in æternum. Et ita de manducantibus ido-
lothyta. i. cibos conſecratos idolis. Nam non eſt malum
aliquod per ſe comedere illa, cum idolum nichil ſit, &
cibi ſic conſecrati nichil contrahant ex conſecratione ip-
ſa, & tamen quia videntes putabunt honorem per hoc im
pendi idolis, obligamur iſta euitare coram infirmis. 1. Co
rinth. 8. & 11. & ita ſcandalum actiuum in agēte ſemper
eſt peccatum, & ſcandalum paſſiuum in patiente ſemper
eſt peccatum, ſcandalum tamen actiuum ex parte patien
tis non eſt ſemper peccatum, vt quando aliquis facit talia
de quibus alij deberent, aut poſſent ſcandalizari, & ta-
men nemo ſcandalizatur, quia ſolus agens peccat, & ſcan
dalum etiam paſſiuum ex parte agentis eſt interdum ſine
peccato, vt quando quis ſcandalizatur de his, quæ alius
benefacit, vt patet in inuido. Et ita erat, quando ſcandali-
zabantur Phariſæi de actibus Chriſti, nam ipſi ſcandalū
patiebantur ruentes ſpiritualiter in peccatum, & tamen
Chriſtus non præſtabat cauſam ſcandali, ideo ex parte
ſua non erat peccatum.

Ad primum dicendum, quod ſcandala nō ſunt neceſ-
ſaria, ſed liberè eueniunt tam actiuum, quam paſſiuum.
De actiuo manifeſtum eſt, quia nemo cogit agentem age
re. De paſſiuo eodem modo, nam ſcandalizari nō eſt ma-
la pati, aut mala videre, quia vtrunque neceſſariū eſt, ſed
ſcandalizari eſt a bono cadere propter exemplū alterius,
cadere tamen a bono actu nemo cogitur. Ad auctoritatē
literæ dicendum, quod non eſt neceſſitas ſimpliciter, ſed
ex præſuppoſitione. ſ. ſi homines malè viuere volūt iuxta
deſideria ſua, ſicut viuunt, neceſſe eſt euenire ſcandala, &
tamen non eſt neceſſarium, quod homines malè viuāt ſe-
quendo deſideria ſua, ideo nec eſt neceſſarium euenire
ſcandala, vt declaratum fuit ſup. q. 36.

Ad ſecundum dicendum, quod Petrus non fecit pro-
prie ſcandalum Chriſto, ſed largè accipiēdo, nam Petrus
non intēdebat Chriſtum retrahere a bono, nec etiam ea,
quæ Petrus fecit, erāt manifeſte mala. i. ſaltem ipſe Petrus
non putabat ea eſſe mala. Etiam Chriſtus ex dictis Petri
non cecidit a propoſito ſuo bono, ideo non fuit ibi ſcanda
lum actiuum, neque paſſiuum propriè dictum, ſed fuit
ſcandalum largè ſumendo prout quodlibet impedimen-
tum ad bonum vocatur ſcandalum, & ita Petrus ex quo-
dam pietatis affectu errans volebat impedire paſſionem
Chriſti. An tamen Petrus ſcandalizando peccauerit, & in
quo peccauerit, & an grauiter, declaratum fuit ſupra 16.
cap. quæſt. 110.

Ad tertium dicendum, quod in ſpiritualibus nō eſt im

F pingere caſu, aut retardatione cum magis ſignificet in ſpi-
ritualibus, quam corporaliter impingere, cadere autem
ſpiritualiter eſt peccatum mortale, retardari autē eſt pec-
catum veniale, ideo licet non ſemper cadat, qui ſcandali-
zatur paſſiue, ſemper tamen peccat.

Ad quartum dicendum, ꝙ per ſe loquendo ſcandalum
actiuum eſt maius peccatum, ꝙ̄ paſſiuū, quia in vnoquo-
que genere cā eſt potior effectū, interdum tamen per ac-
cidens poteſt eſſe maius peccatum ſcandalum paſſiuū, ꝙ̄
actiuum, vt qñ paſſiuè ſcandalizatus ſumit maiorem oc-
caſionem ruinæ, quam ſibi detur, ſicut etiam cōtingit in-
terdum eſſe ſcandalum paſſiuum, vbi nullum eſt actiuū,
vt ſupra dictum eſt. Quod autem dicit Hier. parum differ
re ſcandalizare, & ſcandalizari, verum eſt communiter
quantum ad genus peccati, quia ſcandalizatus ſequitur
G exemplum ſcandalizantis in opere, non eſt tamen verum
quantum ad quantitatem reatus, quia magis peccat vnus,
quam alius, licet non ſit hoc determinatum. Cum autem
dicitur, quod ſcandalum paſſiuum poteſt eſſe ſine pecca-
to, falſum eſt, quia vt dictum eſt, vel eſt caſus, vel retarda-
tio in via Dei: primum eſt mortale, ſecundum eſt venia-
le. Et ſi dicatur, quod non ſit peccatum, quia eſt paſſiuū,
& non eſt in poteſtate patientis non pati. Dicendum, ꝙ
falſum eſt, quia ſcandalum paſſiuum quantum ad origi-
nem ſuam eſt neceſſarium. i. inquantum ab alio cauſatur
exemplum mali, & tamen quantum ad conſummationē
ſuam eſt liberum, quia in poteſtate noſtra eſt ſequi exem
pla peccantium, vel non ſequi, cum ab extra nō poſſit eſ-
ſe cā ſufficiens peccati, & ita vtrunque ſcandalum eſt pec
catum, quia vtrunque eſt quædam actio, ſed primū non
H habet originem ab alio, ideo vocatur actiuum, ſecūdum
verò habet originem ab altero, ideo dicitur paſſiuum.

Ad duo argumenta in contrarium dicendum, quod il
la procedunt de ſcandalo actiuo, & verum eſt, quod il-
lud ſemper eſt peccatum quantum ad ſcandalizantem, li
cet interdum in patiente non ſequatur ſcandalum, vt qñ
videntes ſunt viri boni, & non ſcandalizantur.

An ſcandalum ſit aliqua ſpecies peccati diſtincta ab alijs peccatis? Quæſt. XLV.

QVæritur, an ſcandalum ſit aliqua ſpecies peccati, vel
ſit generale quod coincidat cum qualibet ſpecie pec
cati? Aliqui dicunt, quod non eſt ſpeciale peccatum, quia
iuxta Ariſt. 5. Ethic. Omnis ſpecialis iuſtificatio inuenitur
I aliquando ſeparata ab alijs iuſtificationibus, ſed ſcandalū
nunquam inuenitur ſeparatum ab alijs peccatis, cū illud
ſit factum, vel dictum minus rectum, & tamen factū, vel
dictum minus rectum eſt peccatum, non pertinet tamen
ad aliquam ſpeciem determinatam peccati, ideo neque
ſcandalum.

Secundo, quia in quolibet genere peccati eſt dictū ali-
quod, vel factum minus rectum præbens occaſionem rui
næ, & tamen diffinitio ſcandali eſt iſta, ergo ſcandalum
conuertitur cum omni peccato, vel accidit in quolibet ge
nere peccati.

Tertio, quia quicunque peccat coram alijs, ſcandalum
facit, ſiue illi coram quibus agit ſcandalizentur, ſiue non:
cum iam iſte fecerit id de quo illi poſſent ſcandalizari, &
tamen agere coram alijs non addit aliquam differētiam
K peccati ad id, quod fit, ſed ſolum circunſtantiam quan-
dam, ſicut eſt publicè, vel occultè peccare, ergo ſcandalū
non dicit ſpeciem diſtinctam ab alijs peccatis.

Quarto, quia agens proportionatur paſſo, ſi ergo ſcāda
lū actiuum eſſet ſpāle peccatum, etiam ſcandalum paſſiuū
eſſet ſpeciale peccatum, & tñ ſcandalum paſſiuum nō eſt
ſpeciale peccatum, quia in quodcūq; peccatum quis ruat
exemplo alterius, ſcandalum pati dicitur, ergo ſcandalū
paſſiuum non eſt ſpecies peccati, & conſequenter neque
actiuum. Alij dicunt, ꝙ ſit ſcandalum ſpēs determinata
peccati, quia ſpeciali virtuti non opponitur niſi ſpeciale
peccatum, & tñ ſcandalum opponitur ſpāli virtuti. ſ. cha-
ritati ad Rom. 14. Si pp cibum tuum frater tuus contri-
ſtatur, iam non ſm charitatem ambulas, ergo ſcandalum
erit ſpeciale peccatū, ſicut charitas, cui opponitur eſt ſpe-
cialis virtus. Scdo, quia peccatū diſtinguitur per eſſe con-

tra

tra ſe, aut contra Deum, aut contra proximum, ſed ſcandalum pertinet ad aliquem modum iſtorum. ſ. eſſe cōtra proximum, ergo eſt ſpeciale peccatum.

Tertio, quia malum vocatur ipſum peccatum, quia nocet, ergo vbi inuenitur ſpecialis rō nocumēti, inuenitur ſpecialis rō peccati, vel mali, & tñ ſcandalum dicit ſpecialē modum nocumenti. ſ. nocere per exemplum, ergo eſt ſpecies certa peccati. Dicendum, ꝙ ſcandalum duplex eſt. ſ. actiuum, & paſſiuum, vt dictum fuit, ſcandalum paſſiuū, licet ſemper ſit peccatum, non pertinet tñ ad aliquam ſpeciem determinatam peccati, ſed pōt inueniri in quàlibet ſpē peccati, ſcandalum vero actiuum vno modo eſt ſpāle peccatum, alio mō non. Primum patet, quia ſcandalum paſſiuum eſt, quando quis ex dicto, vel facto alterius incitatus incidit in aliquod peccatū, & tñ ex dicto, vel facto alterius contingit ruere in quodcunq; genus peccati, ſm̄ ꝙ agens poteſt dare malum exemplum circa q̄libet ſpēm peccati, ergo non eſt ſcandalum iſtius alicuius ſpeciei, nā ꝙ quis exemplo alterius ductus peccet, vel a nullo inductus non conſtituit ſpālem rōnem peccati, quia nō importat ſpecialem deformitatem ſpeciali virtuti oppoſitā, ſic .n. cognoſcuntur peccata pertinere ad determinatam ſpeciem, nam cum peccatum non dicat poſitiuū aliquid, ſed priuationem, debet accipi rō ſpālis peccati iuxta ſpecialē modum priuationis, & qm̄ priuatio eſt non ens, non pōt inueniri ſpālis rō priuationis niſi per comparationem ad determinatam entitatem, q̄ priuat, quia rectus eſt iudex ſui, & obliqui 5. Ph. ita habitus eſt iudex ſui, & priuationis, cum ergo peccatum dicat priuationem, quæ eſt deformitas q̄dam, cum ſit priuatio cuiuſdā boni debiti. ineſſe diceretur ſpecialis priuatio, vel deformitas, q̄ opponitur ſpāli virtuti, nec erat poſſibile ſaltem cogitare quid eſſet ſpecialis deformitas, vel priuatio, niſi cogitetur prius ſpālis q̄dam pulchritudo, vel entitas cuius ſit illa priuatio, & tunc dicetur illa priuatio, vel deformitas ſpāle, non ꝙ ſit in ſe aliquid ſpeciale, ſed quia ſpecialis entitatis, vel pulchritudinis eſt priuatio, & ſic rō ſpecialis peccati. i. habit⁹ peccati, vel actus accipitur per habitudinem, vel comparationem ad determinatam virtutem cui opponitur, & ſi illa non inueniatur, non erit ſpeciale peccatum. Sic. n. eſt in ſcandalo paſſiuo, quia non dicit ſpālem deformitatem oppoſitā ſpeciali virtuti, ideo non eſt ſpāle peccatum. De ſcandalo aūt actiuo dicendum, ꝙ ſe pōt hr̄e dupliciter. ſ. per ſe, & per accidens, per accidens quidem qñ quis ex facto ſuo aliquem ſcandalizat, & tñ non intēdebat eū ſcādalizare, ſed ſolum ſatisfacere ſuę voluntati, & ſic ſcandalum actiuè non eſt determinatæ ſpeciei, quia ꝙ per accidens eſt nō dat ſpēm, ſed eſt illius ſpeciei cuius eſt actus, per quem ſcandalizat proximum. Per ſe aūt cōſideratur, vt qñ quis ex intentione egit, vt alium ſcandalizaret, & tunc ex intentione ſpāli facientis ſortitur rōnem ſpecialis peccati, quia finis dat ſpēm actui in moralibus, vnde ſicut furtum, & homicidiū ſunt ſpālia peccata pp̄ ſpeciale nocumentum, ꝙ intenditur, ita ſcandalum, ꝙ intenditur eſt ſpeciale nocumentum proximi, idō eſt ſpeciale peccatū, & opponitur correctioni fraternæ, per q̄ intenditur ſpecialis nocumenti remotio. Prædicta apparent, quia in moralibus fit interdum ſpecificatio ex obiecto, vel materia, & interdum ex fine. Ex parte obiecti, ſicut ſenſus accipit ſpeciem in eo, quod eſt circa delectabilia tactus, & hæc terminatio eſt materialis, & ptinet ad habitus operatiuos, ſemper enim ſpecificantur habitus in moralibus ex obiecto, & nunquam ex fine cum non poſſit habitus reſpicere finem, ſed ſolum actus, qui eſt ſpōte elicitus, & hoc eſt verum quantum ad habitus elicientes, ſecus autem quantum ad habitus imperantes, ideſt reſpectu actuum imperatorum, & non elicitorum ab eis.

Alio modo ſpecificatio fit ex parte finis, & iſta eſt ſpecificatio formalis, & hoc pertinet ad habitus imperantes, quia imperium fit reſpectu alicuius finis, contingit aūt, ꝙ interdum actus accipiat ſpeciem eandem ex vtraque parte, vt quando actus ab eodem habitu elicitur, & imperatur, ſicut ſiquis fornicatur propter delectationē, eſt enim delectatio obiectum, & finis, & habitus intēperantię mouet ad percipiendam illam delectationem. Quandoque autem idem actus determinantur ad diuerſas ſpecies ab

A vtraque parte, & hoc eſt quando actus eſt a duobus habitibus. ſ. ab vno elicitur, & ab alio imperatur, ſicut quando quis fornicatur propter lucrum, determinatur enim iſte actus ad ſpeciem luxuriæ ex obiecto, quia eſt circa delectabilia, & ad ſpeciem auaritiæ ex fine, & tamen nō ſunt ibi duo peccata, ſed vnum peccatū, quia vnicus actus eſt, ſed eſt duplicis ſpeciei. Et ſi dicatur, quod idē indiuiduū non poteſt eſſe in duabus ſpeciebus. Dicendum, quod in naturalibus vbi ratio ſpeciei eſt perfecta, & determinata, non poteſt inueniri vnum indiuiduum in duabus ſpeciebus, quia naturalia habēt vnum modum determinatum eſſendi, qui non variatur pp̄ cōſiderationem noſtram, in moralibus autem, & dialecticis ſecus eſt, non enim reperitur ibi ita perfectè, & determinatè rō ſpeciei, eo ꝙ plurimum accipiunt iſta modum ſui eſſe ex conſideratione,
B & ita idem actus quantum ad vnum poterit eſſe in vna ſpecie, qui quantum ad alterum erit in alia, & ita actus fornicandi ſi abſolutè cōſideretur eſt ſolum in ſpecie intemperantiæ, vel incontinentiæ, & ſic habet vnicam ſpeciem, ſi autem conſideretur, vt fit pp̄ lucrum, eſt in ſpecie auaritiæ ſolum, & non in ſpecie intemperantiæ, vnde ita dicit Ariſt. ꝙ qui fornicatur pp̄ lucrū non eſt mœchus, ſed iniuſtus, vel auarus, & ita quocunque modo conſideretur actus ſp̄ erit in vnica ſpecie, & tamen idem actus numero ad alia, & alia ſumptus poterit eſſe in duabus ſpeciebus moris, quod nō accidit in aliquo indiuiduo naturali, cōtingit etiam interdum, ꝙ aliquis nō determinetur ad ſpeciem ex parte obiecti, ſed ſolum ex parte finis, eo quod habet determinatum habitum, a quo imperetur, ſed non habet determinatum habitum a quo eliciatur, ſicut ædi-
C ficare proximum, nam non habet habitum determinatè elicientem, quia charitas non elicit hunc actum, cum non eliciat niſi interiores. ſ. diligere, & tamen per interiores nemo ædificatur, ſed charitas imperat iſtum actum, & ab alijs virtutibus elicitur materialiter, non determinatè ab aliqua, ſed ab omnibus, cum charitas omnibus imperare poſſit, & quia ſcandalum actiuum eſt peccatum oppoſitum ædificationi proximi, vel correctioni eius, ideo loquendo materialiter ex parte habituum elicientium non eſt ſpeciale peccatum, ſed ſolum formaliter loquendo ex parte finis, & habitus imperantis, qui eſt habitus charitati oppoſitus. ſ. vitium odij, ideo quando aliquis dicit, aut facit aliquid minus rectum intendens præſtare proximo occaſionem ruinæ, ſpeciale peccatum committit. Si autem præter intentionem ſuam accidat ſcandalū,
D etiam ſi talis eſſet actus de quo poſſet rationabiliter ſcandalizari, non eſt ſcandalum ſpeciale peccatum, quia non eſt ab habitu eliciente determinato, & etiam non eſt ab aliquo imperante habitu determinato, erit tamen ſcandalum iſtud actiuum ſpeciale circunſtantia actui dās deformitatem.

Ad primum dicendum, quod ſcandalum actiuū interdum dicit ſpeciem determinatam peccati diſtinctam ab alijs, & ideo contingit inueniri ſcandalum in actu exteriori ſine aliquo alio peccato, vt quando quis agit aliquid quod alias non eſſet peccatum, & tñ efficitur peccatū inquantum intendit ſcandalizare, vel ſcandalizat, & tam præter intentionem, vt eſt de ſe natum dare occaſionē ruinæ, inquantum habet ſpeciē mali, ſicut eſt manducare cibos conſecratos idolo, & ob hoc dicitur in diffinitione
E ſcandali. quod eſt dictum, vel factum minus rectum, & non dicitur, ꝙ eſt factum, vel dictum malum, & ita licet alias non ſit malum, poterit eſſe cauſa ſcandali, & erit ibi inuenire actū peccati ſcandali, ſine actu alterius peccati.

Ad ſecundum dicēdum, quod ſcandalum actiuū quātum eſt ex parte materiæ. i. actus, per quos ſcandalizatur, & ex parte habitus elicientis non diſtinguitur, ſed coincidit cum quolibet genere peccati, ſed non ex parte habitus imperantis, nam imperans habitus eſt vitium odij, ꝙ opponitur correctioni, vel ædificationi proximi, ſecundū quem mouetur quis cum intentione trahendi proximū in peccatum, & hoc ad vnicum habitum pertinet, ideo eſt ſpeciale vitium. Ad tertium dicendum, quod hæc circunſtantia, quæ eſt corā alio agere, nō addit peccato aliquā nouā ſpēm ex ſui rōne, ſed ſolū ex fine, ad quē ordinatur, nam ſiquis ſcandalizet proximū agens malum corā alijs,

tale, vel etiam ſi non intendat eum inducere committit tamẽ mortale, per quod inducatur, vel induci poſſit proximus, vel quando committit aliquid, quod non eſt de ſe peccatum mortale, neque veniale, ſcit tamen, quod proximi infirmi ſcandalizabuntur, etiam ſi non intendat ſcãdalizare eos, cum tamen non velit omittere ſeruire propriè voluntati etiam ſi proximos ſcandalizet, peccat mortaliter, ſicut eſt de illo, qui manducat cibos conſecratos idolo.

Ad tertium dicendum, quod ſcandalum non eſt ſemper peccatum contra Deum, nam quãdo quis per actum peccati venialis deducit proximum ad veniale, ſiue intendit deducere, ſiue non, eſt peccatum mortale, & ita nõ eſt contra Deum, quia non auertitur homo a Deo.

Ad quartum dicendum, quod quicunque ſubtrahit alteri vitam corporalem, peccat mortaliter, ſi hoc intendiſſet, vel in culpa fuiſſet faciendo ea, per quæ proximum poſſet occidere iniuſtè, & tamen qui ſcandalizat nõ ſemper ſubtrahit vitam ſpiritualem, cum per ſcandalum nõ perdatur ſẽper charitas, vel gratia, quæ eſt vita ſpiritualis, vt quando ſcandalizatus ſolum peccat venialiter, etiã quia qui ſubtrahit vitam corporalem occidendo proximum dat ei ſufficientem cauſam mortis ſpiritualis, quia mori poteſt in peccato mortali, per quod æternaliter peribit.

An ſcandalizari paſſiuè pertineat ad omnes tam perfectos, quam imperfectos? Quaeſt. XLVII.

QVæritur, an ſcãdalizari paſſiuè pertineat ad omnes tam perfectos, quam imperfectos, vel ſolum ſit puſillorum? Aliqui dicunt, quod non ſoli puſilli, vel imperfecti, ſed etiam viri perfecti ſcandalizantur paſſiuè: Chriſtus.n.non erat puſillus, ſed perfectiſſimus, immo perfectionis caput, ipſe tamen ſcandalizatus fuit a Petro. ſup. 16. Vade retro me ſatana, ſcandalum.n.mihi es, ergo cadit in viros perfectos. Secundo, quia ſicut nemo põt amare niſi aliquis ametur, ita nemo poteſt ſcandalizare niſi alius ſcandalizetur, ſed ille, qui coram perfectis viris peccat mortaliter, ſcandalizat, & tamen neminem ſcandalizat niſi eos, qui præſentes ſunt.ſ. perfectos, ergo perfecti ſcandalizantur, & non ſoli puſilli. Tertio, quia ſcandalũ importat impedimentum, quod alicui ponitur in vita ſpirituali, ſed etiam perfecti impediuntur interdum in proceſſu vitæ ſpiritualis. Prçterea dicitur. 1. Theſſal. 2. Voluimus quidem venire ad vos ego Paulus ſemel, & iterum, ſed impediuit nos ſatanas, ergo viri perfecti poſſunt ſcandala pati. Quarto, quia in viris perfectis inueniuntur peccata venialia. 1. Ioan. 1. Si dixerimus, quod peccatum nõ habemus, ipſi nos ſeducimus, & intelligitur de veniali ſaltem; ſcandalum tamen paſſiuum non eſt ſemper mortale, ſed interdum veniale, ergo poteſt cadere ſcandalum paſſiuum in viros perfectos. Aliqui dicũt, quod ſolum in imperfectis, quia ſupra in litera, cum Chriſtus de ſcandalo loquitur, non facit mentionẽ, niſi de puſillis.ſ. qui ſcandalizauerit vnum de puſillis, ergo illi ſoli ſcandalizantur paſſiuè. Secundo, quia Apoſt. ad Rom. 14. de ſcandalizatis loquens ait, conſcientia eorum cum ſit infirma polluitur, perfecti tamen non habent conſcientiam infirmam, ideo non ſcandalizantur. Dicendum, quod propriè accipiendo ſcandalum paſſiuum in ſolis imperfectis eſt, largè tamen etiam eſt in perfectis. Patet hoc, quia ſcandalum paſſiuum importat quandam commotionem animi a bono in eo, qui ſcandalum patitur, nullus autem commouetur, qui rei immobili firmiter adhæret, viri autem perfecti quos maiores propriè dicimus, ſoli Deo inhærent, cuius eſt immobilis bonitas, nam ſi inhærent prælatis ſuis, qui homines ſunt, non tñ inhærent eis niſi inquantum illi inhærent Chriſto, iuxta illud. 1. Corin. 4. imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti, vnde quantumcunq; videant alios inordinate ſe habere dictis, vel factis etiam prçlatos ſuos, ipſi tamen a ſua rectitudine quia Chriſto inhçrẽt nõ mouentur, iuxta illud Pſal. 124. Qui confidunt in domino, ſicut mons Sion, non commouebitur in çternum, qui habitat in Ieruſalẽ, ideo in eis, qui perfectè Deo per amorem inhærent, ſcandalum nullum eſt, Pſal. 118. Pax mul-

A ta diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum. Dicendum tamen, quod ſcandalum paſſiuum dupliciter accidit. Vno modo, cum quadam electione, vt cum quis videns alium peccantem incitatur ad peccandum, & eligit ſic facere, ſicut ille, taliter autem non cadit ſcandalũ paſſiuum in viros perfectos quorum mens Chriſto adhçrẽs a præceptis eius non flectitur. Alio modo accipitur ſcandalum paſſiuum, vt eſt ſine electione.ſ. quando quis videns alium peccantem concipit quendam appetitum ſimiliter agendi, qui ei ſubrepit, vel triſtitiam quandã, aut iræ motum, vel indignationis, non tamen eligit peccare, & tale ſcandalũ cadit in viros perfectos, quia tamẽ principale in ſcandalo eſt eſſe peccatum, & hic non eſt aliquid, cum non ſequitur electio, non ſolemus vocare ſcandalũ talem paſſionem factam in viro perfecto, & ita verũ eſt,
B quod ſcandalum paſſiuum ſolum eſt puſillorum, ſic dicit Hieronym. Nota, quod qui ſcandalizatur paruulus eſt, maiores enim ſcandala non recipiunt.

Ad primum dicendum vno modo, quod licet Petrus quantum erat in ſe ſcandalizaret, q̃uis hoc ageret ex errore, tamen Chriſtus non ſcandalizatus eſt, nam Petrus volebat ei diſſuadere ſubire mortem, & nichilominus mortem ſubiuit, & ita non fuit in eo ſcandalum paſſiuũ. Aliter põt dici, ꝙ nec Chriſtus ſcãdalizatus eſt, nec ẽt Petrus propriè eum ſcandalizauit, ſed accipitur ibi largè ſcandalum.i. impedimentum, vt dictum eſt ſup. q. 44. Ad ſecundum dicendum, quod loquendo grammaticè, vel dialecticè omne actiuum conuertitur in paſſiuum, quia grammaticus conſiderat ſolum modum ſignificandi verbi, & non ſubſtantiam actionis, omne autem verbum actiuum
C ex ſuo modo ſignificandi ſignificat actionem, vt in alium tranſeuntem, ſed conſiderando ſubſtantiam actionis aliquando actio egreditur ab agente, & non pertingit vſq; ve patiens, quia patiens habet interdum in ſua poteſtate recipere effectum agentis, vel non, pp aliquod impedimẽtum ſuperueniens, pp quod non pertingat effectus actionis ad patiens, & ideo loquendo realiter in oĩbus actionibus, quæ terminantur ad aliquid, extra quod verè extra manet, nõ ſp conuertitur actiua in paſſiuam, ſicut eſt percutere, occidere, ſcãdalizare, & alia huiuſmodi.ſ. quia illum motum realiter, quem quis facit quando aliquem percutit, põt facere, quando non percutit, vt quis conetur alterum percutere, & ille effugiat actum, materialiter ergo, & realiter iſte percutit, licet nullum percutiat, nã nulla alia res erat, per quam iſte percuteret eum, quẽ volebat
D percutere, niſi illud, quod fecit, ergo realiter percuſſit.i. fecit rem illam, quæ materialiter eſt percuſſio, licet formaliter non cõceditur, ꝙ iſte percutiat niſi aliquis ſit percuſſus. In actibus vero interioribus aĩæ, vt amare, intelligere, concupiſcere, & ſimilibus. Dicẽdum, ꝙ conuertitur ſp actiua in paſſiuam, eo ꝙ ſp actio pertingit ad terminum illum, ad quem eſt. Et rõ eſt, quia tales actus non progrediuntur ad rem extra.i. ad paſſum niſi ſm, ꝙ paſsũ eſt aliquo mõ in ipſo agente, nam inquantum quis amat alium non ſequitur aliquid reale exterius in ipſo amato, ꝙ procedat ab amante, cũ contingat amare eos, qui a nobis remotiſſimi ſunt, ſed terminatur actus amantis, aut deſiderantis, concupiſcentis, & intelligentis ad terminũ inquantum eſt ille intra agentem per quandam conceptionem, & imaginem, ideo in iſtis nũquam poteſt eſſe actio, quin
E pertingat ad paſſum, cum non poſſit eſſe impedimentum aliquod ad hoc, nec poſſit patiẽs facere, ꝙ effectus actionis non recipiatur in eo, & ita ſp in his cõuertitur actiua in paſsiuam, ſcandalizare autem requirit terminum extra, & iõ poteſt eſſe actio realiter ſine paſsione, vnde põt aliquis ſcandalizare.i. ſcandalum facere, & tamen ꝙ nullus ſcandalizetur patiendo illud ſcandalum, & ita qui coram viris perfectis peccat, ſcandalizat quidem, ſed nemo ſcãdalizatur. Ad tertium dicendũ, ꝙ quantũ ad exteriores actus bonos poſsũt viri perfecti impediri per alios, ne illos faciant, & tñ q̃tum ad interiorẽ electionẽ, & deſideria ſua non poſſunt impediri, quo minus tendant in Deũ cui firmiter inhærent, iuxta illud ad Rom. 8. Certus ſũ, ꝙ nec mors, neq; vita poterit nos ſeparare a charitate, q̃ eſt in Chfo, & tñ ſcandalũ dicit cõmotionẽ aĩ in eo, qui ſcandalũ patit̃, iõ tale impedimẽtũ ꝑtitũ in ſolis actibus ex-

terioribus non vocatur ſcandalum,& ita non cadet in viros perfectos, licet cadant impedimenta exteriora.

Ad quartum dicendum, quod viri perfecti incidũt interdũ in peccata venialia: non tñ patiũtur ſcandalũ, quia non incidunt in illa ex dictis, vel factis aliorũ incitati (ꝙ eſt ſcandalizari) ſed ex infirmitate carnis Ex dictis autẽ, & factis aliorum non ſequitur in eis ſcandalum ſecũdum veram rationem ſcandali, ſed appropinquant aliquo modo ad ſcãdalum, iuxta illud Pſal. 72. Mei autem penè moti ſunt pedes, penè effuſi ſunt greſſus mei: appropinquare autem ad ſcandalum eſt, quod poteſt in eis ex dictis, vel factis aliorum ſuboriri quædam indignatio, aut ira, aut affectus quidam peccandi, ex quo facilè eſt ſequi peccatũ: ideo appropinquant ſcandalo paſſiuo, non tamen proueniunt ad perfectam rationem ſcandali inquantum ex tali paſſione cauſata in eis non incidunt in aliquod veniale ſaltem.

An ſcandalizare actiue conueniat interdum viris perfectis. *Quæſt. XLVIII.*

QVæritur, an ſcandalizare actiuè conueniat interdũ viris perfectis. i. an illi ſcandalizent alios?

Aliqui dicunt, quod ſic: nam Chriſtus perfectiſſimus fuit, ipſe tamen ſcandalizauit actiuè, nã Luc. 2. dicitur, hic poſitus in ruinam multorum. i. in ſcandalum multorum, ergo perfecti ſcandalizant alios. Secũdo, quia paſſio eſt effectus actionis, ſed ex dictis, vel factis perfectorum aliqui paſſiuè ſcandalizantur, vt ſup. 15. dicitur, ſcis, quia Phariſæi audito hoc verbo ſcandalizati ſunt. i. verbo Chriſti, ergo Chriſtus ſcãdalizauit eos actiuè. Tertio, quia Petrus poſt aduentum Spiritus Sancti confirmatus erat in ſtatu perfectorum, & tamen poſtea ſcandalizabat conuerſos de Gentilitate, ad Gal. 2. ſ. cum vidiſſent, ꝙ non rectè ambularent ad veritatem Euangelij dixit Cephe. i. Petro coram omnibus, ſi tu cum Iudæus ſis gentiliter, & non Iudaicè viuis, quomodo cogis gentes Iudaizare? ergo ſcandalum actiuũ fit interdũ a viris perfectis. Quarto, quia ſcandalum actiuum peccatum veniale eſt interdum, vt oſtenſum eſt ſup. q. 46. ſed venialia cadunt in viros perfectos, ergo perfecti poſſunt ſcãdalizare actiuè. Alij dicunt, quod nũquam perfecti ſcandalizãt alios, quia non pertinet ad eũdem prouocare exemplis ſuis ad bonum, & ſcandalizare prouocando ad malum, & tamẽ perfectorum eſt ad bonũ prouocare. Supra 5. c. ſic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant veſtra opera bona, & glorificent patrem veſtrum, ergo non contingit, ꝙ perfecti aliquos ſcandalizent. Secundo, quia plus repugnat perfectioni ſcandalum actiuum, quam paſſiuum, cũ deterius ſit mala agere, quã mala pati, in viris tamen perfectis non eſt ſcandalum paſſiuum, vt dictum eſt præced. quæſt. ergo a fortiori non eſt ſcandalum actiuũ. Dici põt vno modo, quod ſcandalum actiuum quandoq; eſt mortale, quandoque veniale, vt dictum eſt ſupra q. 46. ſcandalum, quod eſt mortale non conuenit perfectis. i. non accidit fieri per eos, ſicut neque ipſi committunt mortale aliquod: inquantum vero eſt peccatũ veniale, contingit fieri ab eis ſecundum quod cõtingit eos peccare venialiter. Et hoc eſt ſatis conuenienter dictum, ſecundũ quod ſcandalum poteſt accipi ſtrictiſſimè. ſ. vt quis poteſt ſcandalizari de culpa alterius etiã de leuiſſima, & tamen tali modo non contingit aliquos rationabiliter ſcandalizari. Dici põteſt ergo aliter, quod ſcandalum actiuum propriè eſt, cũ aliquis tale aliquid dicit, aut facit, quod de ſe tale eſt, vt natum ſit alterum deducere ad ruinam, hoc autem ſolũ eſt illud, quod inordinatè dicitur, aut fit, ad perfectos autem pertinent omnia, quæ agunt ſecundum rõnis regulam ordinare, iuxta illud. 1. Cor. 14. Omnia honeſtè, & ſecundum ordinem fiant in vobis, & præcipuè hanc cautelam ordinatè procedendi adhibent in his, in quibus nõ ſolum ipſi offenderent, ſed etiam alijs offenſionem pararent, & hoc, quia de ſalute proximorum magna ſolicitudo illis eſt, & ſi interdum aliquid de factis, aut dictis eorum ab hac moderatione deficit, hoc eſt ex infirmitate humana, ſecundum quam a perfectione deficiunt, & ita non ſunt perfecti illi, qui in aliquo poſſunt alios ſcandalizare. Et tamen accipiendo perfectos illos, in quibus adhuc aliqua carnis infirmitas eſt, quæ nunquã prorſus tollitur in via. Dicendum, quod ſi quid de dictis, aut factis illorum deficit aliqualiter a moderatione, non intantũ deficiunt, quod multũ a rationis ordine recedatur, ſed modicum, & leuiter, quod non eſt tam magnum, vt ex illo veriſimiliter, aut rationabiliter poſſit accipi occaſio peccandi. ideo perfecti neminem ſcandalizant. Si tamen velimus dicere, quod ſcandalizare poſſunt alios leuiter. ſ. venialiter, non eſt inconueniens, rationabilius tamen eſt, quod nunc dictum fuit.

Ad primum dicendum, quod Chriſtus nullos vnquã ſcandalizauit, licet aliqui ex dictis, aut factis eius ruinæ occaſionem acceperunt, ſicut poteſt etiam quis ſcandalizari de bono alterius ſecundum omnem moderationem rationis factum. ſ. ille, qui inuidet bono alterius, & eſt ibi ſcandalũ paſſiuum ſine actiuo, & ita dicitur Chriſtus eſſe petra ſcandali, vel lapis offenſionis, Eſa. 8. & poſitus in ruinam, Luc. 2. Non quidem, quod ipſe alicui ruinæ occaſionem (ſaltem leuiſſimam) dederit, ſed quod aliqui ex dictis, aut factis eius occaſionem ſibi ſumpſerit, & ita innuitur Lucæ 2. nam cum dicatur, quod poſitus fuerit in ruinam, adiungitur, & in ſignum cui cõtradicetur, ideſt, quod ruina illa non fuit, quam Chriſtus illis dederit, ſed illi acceperunt illam ſibi, quia contradixerũt Chriſto, qui erat ſignum, & ita ipſi fecerũt ſibiipſis ſcandalũ, & iõ in ſcriptura nunquam legitur, ꝙ Chriſtus aliquos ſcandalizauerit, ſed ꝙ aliqui ex dictis, aut factis eius ſcandalizari ſunt. Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſcandalum paſſiuum ſẽper cauſatur ab actiuo, & tamen non eſt neceſſe, ꝙ cauſetur ſemper ab aliquo ſcandalo actiuo agentis, ideſt alterius, qui ſcandalizet, ſed interdum ab ipſius, qui patitur, ſcandalo, eo quod ipſe, qui patitur ſibiipſi ſcandalum facit, & ita audito verbo Chriſti, in quo nulla occaſio erat ruinæ, ipſi Phariſæi ſibiipſis occaſionem aſſumpſerunt, & ſic ipſimet ſcandalum fecerunt, & ipſi paſſi ſunt.

Ad tertium dicendum, quod communiter ſolet reſpõderi, quod Petrus quidem peccauit, & repræhẽſibilis fuit ſecundum ſententiam Aug. & ipſius Pauli ſubtrahens ſe à Gentilibus, vt vitaret ſcandalum Iudæorum, quia hoc incautè aliqualiter faciebat, ita ꝙ ex hoc Gẽtiles ad Chriſtum conuerſi ſcandalizabantur, non tamen factum Petri erat tam graue peccatum, quod merito poſſent alij ſcãdalizari, vnde patiebantur ſcãdalum paſſiuum, non erat tamen in Petro ſcandalum actiuũ, an tamen Petrus peccauit, vel Paulus redarguens eum, & in quo, & an eſſet ſcandalum, dicetur ad Galat. 2. vbi de hoc.

Ad quartum dicendum, quod perfecti committũt peccata venialia interdum, & tamen illa, vt communiter ſũt circa motus interiores, qui non bene ſubditi ſunt, ſed iſti motus occulti ſunt, & eſt repugnantia eorũ, ideo circa talia nullum ſcandalizant. Si autem circa exteriora facta, aut dicta committunt aliqua peccata venialia, tam leuia illa ſunt, vt neminem rationabiliter ſcãdalizare poſſint, & ſcandalum actiuum non eſt in eis.

Argumenta in contrarium cõcedenda ſunt, quia probant, quod perfecti neminem ſcandalizant. Si tamen teneatur, quod poſſunt ſcandalizare aliquem venialiter. Dicetur ad primum, quod incitare homines ad bonum eſt perfectorum, & non incitare ad malum, quia talis eſt intentio eorum, cum valde ſoliciti ſint de ſalute proximorum: etiam conuenit eis inquantum perfecti ſunt, quia tamen nondum eſt in eis abſorpta infirmitas carnis, ex illa poſſunt peccare leuiter, per quod aliquis ſcandalizabitur.

Ad ſecundum dicendum, quod ſcandalum paſſiuum non eſt perfectorum. Et cum dr̃, ꝙ magis repugnat perfectioni ſcandalum actiuum, quam paſſiuum. Dicendũ, ꝙ non eſt ſimpliciter vera propoſitio, nam ſi accipiatur ſcãdalum actiuum prout eſt ex intentione agentis, grauius eſt de ſe ſcandalizare, q̃ ſcandalizari, etiam quando per factum malũ quis alium ſcandalizat: cęteris paribus grauius eſt ſcãdalizare, q̃ ſcandalizari, licet interdũ grauius peccat ſcandalizatus, q̃ ſcandalizans, inquantum ex minori peccato aſſumpſit ſibi occaſionem ad maius, quãdo tamen ſcãdalizatur quis ex leuiſſimo opere alterius. i. veniale,

niale, etiam ſi ſolum committat ſcandalizatus veniale, peius eſt ſcandalizari, quam ſcandalizare, quia male diſpoſitus eſt, qui ex tam leui malo occaſionem peccādi accepit: maximè cum rationabiliter nemo ex tali facto occaſionem mali ſumere poſſet, tale autem eſt ſcandalum actiuum perfectorum, ſi quod in eis inuenitur, ideo poteſt in eis eſſe ſcandalum actiuum, & non paſſiuum, quia maiorem imperfectionem diceret ſcandalum paſſiuum.

An verum ſit, quod ſolis perfectis conueniat ſcandalizare actiuè. Quaſt. XLIX.

QVæritur, quia aliqui dicunt, quod ſcandalizare actiuè non conueniat imperfectis, ſed ſolis perfectis, an verum ſit? Aliqui dicunt, quod ſic, quia contrarijs competunt contrariæ paſſiones, ſcandalum tamen paſſiuum competit ſolis imperfectis, vt dictum eſt ſupra quæſt. 47. ergo ſcandalum actiuum ſolis perfectis conueniet. Secundò, quia ille ſolus ſcandalizat alios, qui exemplo ſuo illos prouocat ad peccandum, hoc autem ſolum pertinet ad illos, quorum vita poſita eſt in exemplum aliorum, quales ſunt prælati, & religioſi, & tamen iſti ſunt perfecti, vel pertinet ad eos ſequi viā perfectionis, ergo ad ſolos perfectos pertinet ſcandalizare. Aliqui dicunt in contrariū, quia Petrus ante paſſionē Chriſti imperfectus erat, ſicut & omnes Apoſtoli: ipſe tamen quantum in ſe fuit præſtitit ſcandalum actiuum, ſup. 16. ſcandalum mihi es, ergo etiam imperfecti ſcandalizant actiuè.

Dicendum, quod ſcandalum actiuum præſtatur tam ab imperfectis, quam ab alijs, i. ab illis, ad quorum ſtatū non pertinet perfectio tanquam aliquid annexum, quam a perfectis, idest ab eis, ad quorum ſtatum perfectio pertinet, licet non ſint perfecti, licet magis ſcandalizare poſsūt illi, ad quorum ſtatum pertinet perfectio. Vnde dicendū, quod imperfecti ſcandalizant, & ſcandalizantur, verè autem perfecti neq; ſcandalizant, neque ſcandalizantur, illi vero, ad quos perfectio pertinet, ſi tales non ſunt, ſcandalizantur, & grauiter ſcandalizant. Primum patet, quia ſcandalum actiuum duplex eſt, ſ. per ſe, i. quando quis intendit alium incitare ad malum, & per accidens, idest, quando non intendēs incitare quemquam talia facit, ex quibus aliqui rationabiliter ſcandalizātur. Primo modo ſcandalum actiuum poteſt eſſe in imperfectis, quia manifeſtum eſt, quod interdum intendunt aliquos incitare ad malum, vt quando realiter verbis perſuadent.

Secundo modo magis etiam accidit. Nam imperfecti ſæpè peccant mortaliter, & tamen per quodlibet mortale factum in conſpectu aliquorum cauſatur ſcandalum, vel cauſari natum eſt, ergo imperfectis conuenit ſcandalizare.

De ſecundis. ſ. de perfectis patet: nam ad illos non conuenit ſcandalum paſſiuum, quod in ſolis imperfectis accidit, vt oſtenſum eſt ſup. q. 47. Nec etiam conuenit ſcandalum actiuū, cū ſint actus eorū valde ordinati. ſup. q. 47.

De tertio. ſ. de illis, ad quos pertinet perfectio, & non ſunt perfecti, nam ſunt imperfecti, & ideo accidit illis ſcādalizari paſſiue tanquam puſillis, & imperfectis. Etiam actiuè ſcandalizant, quia cum imperfecti ſint, peccant ſæpè mortaliter, & ex talibus actibus cauſatur ſcandalū, & iſti maximè ſcandalizant, quia quanto vita eorū propter ſtatum magis imitabilis ponitur alijs, tanto grauius ſcandalizant ſi ipſi corrumperint rectitudinem.

Ad primum dicendum, quod ſcandalum actiuum, & paſſiuum bene accidunt imperfectis, nam licet actiuum, & paſſiuum, vt ſic ſint oppoſita, tamen inquantum dicitur ſcandalum actiuum, & paſſiuum non ſunt penitus oppoſita, quia radix vtriuſq; eſt eadem. ſ. præuaricatio quædam cum vtrumq; ex imperfectione eius, in quo eſt proueniat, nam ſicut ſcandalum actiuum prouenit ex hoc, quod quis habet mentem inordinatam ad malè agendū: ita paſſiuum ſcandalum naſcitur ex hoc, quod mens deordinata eſt ad praua aliorum exempla ſequendum. Cū ergo ex radice imperfectionis vtrumque proueniat ambo conueniunt imperfectis.

Ad ſecundum dicendum, quod non ſoli, qui in ſtatu ſunt, ad quem perfectio pertinet, alios ſcandalizant, ſed

A etiam imperfecti, grauius tamen ceteris paribus ſcandalizant illi, quam imperfecti, quorum ſtatui non eſt annexa perfectio. Et cum dicitur, quod vita imperfectorum non eſt trahenda in exemplum, ideo non ſcandalizat. Dicendum, quod ſcandalum actiuum non conſiſtit in hoc tantum, quod aliquis exemplo ſuo prouocet alios ad peccandum, ſed in hoc, quod det occaſionem ruinæ alteri quocunque modo, conſtat autē, quod imperfecti poſſunt ſcandalizare actiuè tam perfectos, quam imperfectos, perfectos quidem tam ſuadendo eis mala verbo tenus, quam iniuſtis perſecutionibus eos ad impatientiam prouocando.

De imperfectis manifeſtius eſt, quia facilius eſt eos ſcādalizare, quam perfectos, & quidem malè deprauant alios, vt deteriores efficiantur. Etiam quod dicitur, ſcilicet imperfectus non ſcandalizat exemplo, falſum eſt, nā B quilibet tenetur proximum ſuum bono exemplo ædificare, iuxta illud Eccleſ. 17. vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo, & ita exemplo eorum, qui non ſunt in ſtatu perfectionis multi ad peccandum incitantur, quorumcūque enim exempla ad bonū, aut ad malum nata ſūt mouere. Argū in contrarium concedēdum eſt, licet. n. Petrus non ſcandalizauerit actiuè, vt dictum eſt ſup. q. 44. manifeſtum eſt m, quod poterat ſcandalizare cū adhuc imperfectus eſſet pro tunc ante aduentum Spiritus Sancti.

An veritas ſit propter ſcandalum dimittenda. Q. L.

QVæritur, an veritas ſit propter ſcandalum dimittenda. Aliqui dicunt, quòd ſic, quia Auguſtinus in parabola de Zizania, ſupra 13. ca. dicit, C Cum multitudo eſt in cauſa, vel princeps detrahendum eſt veritati, ſed non niſi propter ſcandalum, ergo veritas iuſtitiæ propter ſcandalum eſt dimittenda. Secundo patet, quod veritas vitæ ſit dimittenda propter ſcandalum, quia vitatio cuiuſlibet peccati pertinet ad veritatem vitæ, & tamen homo ad euitandum ſcandalum proximi debet committere peccatum veniale, quia plus debet cauere damnum æternum proximi, quod incurrit per peccatum veniale, ergo veritas vitæ dimittenda eſt propter ſcandalum. Tertio patet de veritate doctrinæ: nam aliquando ſubtrahitur prædicatio propter ſcandalum generale, & tamen prædicatio pertinet ad veritatem doctrinæ, ergo veritas doctrinæ relinquenda eſt propter ſcandalum, & ita omnino veritas, idest, iuſtitiæ, vitæ, & doctrinæ, propter ſcandalum dimit-D tenda erit. Alij dicunt, quòd non eſt dimittenda veritas propter ſcandalum, quia vt ait Grego. & habetur extra de Regu. iuris, cap. qui ſcandalizauerit, ſi de veritate ſcandalum naſcitur vtilius ſcandalum naſci permittitur, quàm quòd veritas relinquitur, ergo non eſt veritas propter ſcandalum dimittenda. Secundo, quia nemo debet peccare, vt alterius peccatum euitet, ſed qui dimittit veritatem peccat, ergo non eſt veritas propter ſcandalum dimittenda.

Dicendum, quod cum quæritur, an veritas relinquienda ſit propter ſcandalum, aut quæritur de ſcandalo actiuo, aut de paſſiuo. Dicendum, quòd non debet intelligi de actiuo, nam ſcandalum actiuum nunquam agendum eſt, ſemper enim ſcandalum actiuum eſt peccatum ipſius facientis, ſed nulla cauſa eſt, propter quam quis debeat E inclinari ad peccandum, ideo nichil eſt, propter quod debeat ſcandalizare quemquam, ſed ſemper eſt vitandum ſcandalum actiuum. Etiam patet ex intentione quæſtionis, quòd non intelligatur de actiuo, quia dicitur, an dimittenda ſit veritas propter ſcandalum, idest, vt non ſequatur ſcandalum, & tamen cum ſcandalum actiuum ſit in poteſtate agentis, non oportet, quod aliquid dimittat, vt non ſcandalizet, quia poteſt non ſcandalizare etiam ſi nullam veritatem omittat, imo nunquam poterit ſequi ſcandalum actiuum ſequendo veritatem, cum ſcandalū actiuum ſit dictum, aut factum minus rectum, & tamen ſequi veritatē ſemper eſt rectum, cum ſequendo veritatē nemo peccet.

Vnde quando quæritur, an veritas ſit dimittenda propter ſcandalum, intelligitur de paſſiuo, ſcādalizatur autē paſſiuè, qui propter factum alterius ruit in malū ſumpta

inde occaſione. Vnde nichil eſt aliud quærere, quam an F
aliquid ſit dimittendum, ne alius peccet, & quid ſit illud.
Ad quod dicendum, quod cum homo circa ſpiritualia bo-
na teneatur magis ſeipſum diligere, quam quemcunque
alium, nullo modo tenetur peccare, vt peccatum alterius
euitet, quicunque autem veritatem relinquit, peccat, ve-
ritas conſiſtit in hoc, quod homo in dictis, aut factis ſuis
rectitudinem diuinæ legis, ſiue diuinæ regulæ ſeruet, &
illi ſe conformet, ſicut conformari tenetur. Et iſta veritas
partim conſiſtit in hijs, quæ ad cognitionem pertinent, &
illa vocatur veritas doctrinæ, partim autem conſiſtit in
hijs, quæ pertinent ad actiones, & tunc dupliciter, quia
aut circa ea, quæ ipſe per ſe agere debet, & iſta eſt veritas
vitæ, aut circa ea, quę alijs agenda promulgare debet, aut
cogere alios ad agendum, & iſta eſt veritas iuſtitiæ. Circa
G hoc conſiderandum, quod licet veritas ſit in conforman-
do ſe circa omnia diuinæ regulæ, vel legi, non eſt tamen
neceſſe, quod conformet ſe homo in omnibus in quibus
poteſt illi, quia aliqua conformitas eſſe poteſt, qua omiſſa
non agitur contra veritatem, vel legem Dei, ſed adhuc ve-
ritas manet, vnde ſicut non obligatur homo ad quodli-
bet bonum agendum, obligatur tamen ad nunquam agē-
dum malum, ita non obligatur ad conformandum ſe di-
uinæ regulæ in omnibus, in quibus poteſt, & tamen nun-
quam debet quis agere contra diuinam regulam, vel le-
gem, poteſt quis enim conformare ſe diuinæ regulæ per
opera conſiliorum, ſed non peccat non ſe conformando
huic regulæ, quia non ſequendo regulam conſiliorum po-
teſt ſe conformare regulæ præceptorum, quæ eſt diuina,
tunc autem dicitur relinqui veritas, quando veritas nul-
H lo modo manet, ideſt, non manet homo conformatus ali-
quo modo diuinæ legi, taliter autem dimittere veritatē
eſt ſemper peccatum mortale, quia eſt agere contra legē
Dei, ideo propriè loquendo veritas nunquam dimitten-
da eſt propter ſcandalum paſſiuum, cum dimitti ſic veri-
tatem ſit peccatum mortale Et nunquam committendū
eſt mortale, vt caueamus ſcandalum proximi

Ad primum dicendum, quod veritas iuſtitiæ non po-
teſt dimitti propter ſcandalum totaliter, aliquid tamen
poteſt dimitti, quod licet alias videbatur eſſe iuſtum dato
caſu ſcandali non eſt iuſtum fieri, & ita propriè accipien-
do non dimittitur veritas iuſtitiæ. Pro quo ſciendum, qđ
iuſtitiæ actus eſt reddere vnicuique quod ſuum eſt, du-
pliciter autem redditur alicui quod ſuum eſt. Vno modo
quod ſuum eſt, ideſt, particulariter eius, & eſt ſibi bonum
I vtile directè tanquam bonum ſuum priuatum, vt cū ali-
cui ſit debitum aurum, vel argentum, aut ſeruitus, vel ho-
nor, & ſimilia quæ ei ſine peccato non poſſunt denegari,
& circa talia ſemper iudex debet tenere veritatem iuſti-
tiæ, faciendo reddi illi, quod ſuum eſt, & ob hoc non de-
bet ceſſare propter ſcandalum quantumcumque poſſit
ſequi, & hoc verum eſt, quantum ad hoc, quod iudici nō
liceat contrarium agere .i. diffinire nō eſſe debitum, quod
debitum eſt, vel adiudicare alteri quod huic debitu eſt,
quia hoc nunquam licet iudici, licet tamen ei interdum
propter ſcandalum ceſſare ab adiudicando alicui, quod
ei debitum eſt, differendo adiudicationem, non aūt por-
ſus tollendo, licet in differendo ſentētiam aliqualiter gra-
uetur pars, tale .n. grauamen iuſtè poteſt iudex inferre par
ti ſi graue ſcandalum timet adiudicando rem partim qñ-
cunqne, vel quamprimum conſtiterit ei eſſe debitum.

K Secundo modo redditur alicui quod ſuum eſt, quādo
illud quod per diffinitionem iudicis erat ſentētiandum,
non cedit directè in bonum petentis, ſed potius in bonū
Reipublicæ, ſicut eſt in illatione pęnarum peccantib. per
quas cęteri a flagitijs arcentur, & conſeruatur pax publi-
ca. Vnde cum talis iudex, aut ille ſupremus, qui gerit cu-
ram Reipublicæ videt ex inflictione pœnæ debitæ ſecū-
dum legem ſequi maius incommodum Reipublicę, quā
ſequatur bonum infligendo illam. poteſt pœnam omni-
no remittere, vel mitigare aliqualiter, & hoc ſi ſit talis iu-
dex, cui liceat diſpenſare circa legem, vel eſt caſus diſpē-
ſabilis, alias pertinebit ad eum cui ſuprema cura Reipu-
blicæ commiſſa eſt. Nam ille poterit diſpenſare in omni-
bus legibus Reipublicæ cum poſſit eas ſoluere, & tūc mi-
tigando pęnam, vel prorſus auferendo, nulli facit iniuriā

F cum potius vtilitas infligendarum pęnarum pertineat tā
ad rem publicam, quam ad priuatos, tenetur tamen iu-
dex, vel qui præeſt politiæ prouidere Reipublicæ ex offi-
cio ſuo, ideo tenebitur tunc mitigare, vel auferre pœnā,
& hoc eſt, vt cum quis accuſat aliquem de illis crimini-
bus, quorum accuſatio pertinet ad quemlibet de populo.
Nam licet debitum ſit accuſatori, quod conſtito de crimi-
ne iudex adiudicet reum pœnæ ſtatutæ a lege, tamen ſi
iudex videat propter ſcandala exurgentia maius damnū
Reipublicæ dari, quam vtilitas ſit in puniendo, poterit
abſoluere, vel non punire nocentes, & tunc non agit iniu-
ſtum, quia non agit directè contra ius litigatoris, ſed po-
tius contra bonum publicum, & ſi quod bonum, vel ius
eſt litigatori, hoc eſt inquātum ipſe eſt pars Reipublicę,
non autem inquantum eſt priuatus quidam. Sed tunc eſt
G dubium ſiquis accuſet delinquentem ad pœnā legis pro-
ſequens vindictam ſuſceptæ iniuriæ, an propter ſcandalū
poſſit iudex ceſſare ab illatione pęnarum ſtatutarum.

Dicendum, quod cum iſte magis proſequatur ius pri-
uatum, quam publicum, non videtur, quod poſſit iudex
ceſſare ab inflictione pœnæ propter ſcandalum, licet in-
terdum conſiderata magnitudine ſcandali, quod poteſt
ſequi ex conditione iniuriæ, quæ fortè non fuit magna,
poterit ceſſare ab illatione pœnæ, vel commutare in pecu-
niariam, quia non eſt alicui ita directè debita vindicta
per pęnas iniuriatoris, ſicut eſt debitum aurum, vel argē-
tum, aut ſeruitus, vel ſimilia, quæ ciuiliter petuntur, ideo
circa iſta nūquam ceſſatur a iuſtitia propter ſcandalum.
In pęnarum autem illatione (etiam pro iniuria propria)
poterit ceſſari interdum, maximè autem circa illationem
H pœnarum, quarum vtilitas directè eſt Reipublicæ, & nō
litigantis, vt dictum eſt, & ſicut hoc dicimus quādo quis
accuſat, vel denunciat crimina alterius, ita etiam quando
iudex ex officio ſuo procedere debet per inquiſitionem
ad cognoſcendum, & puniendum, vel quando notorie-
tas patrati ſceleris eſt talis, quod clamore accuſatoris non
eget. Nam tunc regulariter debet punire delinquentes ſe-
cundum pœnas a lege ſtatutas. Si autem oriatur inter-
dum ſcandalum ex punitione, faciet iudex, ſicut magis
Reipublicæ expedierit, & hoc præcipuè quando prin-
ceps, vel multitudo eſt in culpa, aut aliquis de cuius puni-
tione timetur futurum ſchiſma. Multitudini enim ſe-
cundum iura ſolet remitti, vel attenuari pęna, ideo dicit
Auguſtinus, quod cum multitudine agendum eſt magis
monendo, quam minando, ſeueritas exercenda eſt in pec
I cata paucorum, ſed hoc intelligendum eſt, quādo ex diſ-
ſimulatione peccati principis, vel multitudinis maius pe
riculum non timetur, quam ex pęna. Vnde ſi ex impuni-
tate principis, vel multitudinis fides, & doctrinæ veritas
& boni mores corrumpuntur, non eſt parcendum princi
pi, neque multitudini, quod contingit quando peccantes
ſuum peccatum auctoritate, & poteſtate defendere mo-
liuntur, quia tunc grauius punienda eſt multitudo, quam
pauci, vnde Iſidorus dicit. *Hi qui neq; a vitio corruptio-
nis emendantur, atque hoc ipſum delictum quod cōmit-
tunt vindicare quadam ſuperſticioſa auctoritate nitun-
tur, neque gradus honoris, neque gratiam recipiant com-
munionis.*

Ad ſecundum concedendum, quod ad veritatem vitæ
pertinet vitare quodcunq; peccatum etiam veniale. Et
K dicendum, ꝙ nemo tenetur committere peccatū veniale,
vt alius euitet mortale, neq; etiam debet, aut licet hoc fie
ri, quia repręhenſibilis eſt, & melius eſt, quod quis per-
mittat proximum ruere in quæcunq; peccata mortalia,
ſi aliter eum eruere non pōt, quam committere veniale,
nè ille ruat, quia ad vitandum peccatū nō debemus prin-
cipaliter inclinari ex damno proprio, ꝙ incurrimus pec-
cando, quia hoc eſſet deſiſtere a peccādo timore pęnæ, ſed
inclinari debemus ad hoc ex amore .ſ. ne Deum offenda-
mus, quem ēt offendimus per veniale peccatū, q̄uis non
ita grauiter, ſicut p mortale, nullus aūt dēt offendere Deū
ſaltē parum, vt alius non offendat multū, quia homo dēt
in infinitum plus diligere Deum, q̄ proximum, & iō nul
lus debet facere peccatum veniale ad vitādum qualecū-
que ſcandalum proximo tū quādiu ille actus manet pec-
catū veniale, quia aliquid eſt, ꝙ de ſe eſt pctm veniale, ꝙ

factum

factum ad vitandum ſcandalum proximorũ, vel propter aliam cauſam bonam non erit veniale, ſed potius bonus actus. Sicut de verbo otioſo, quod alias otioſum eſt, & eſt veniale, propter aliquam cauſam poterit eſſe vtile, & iam non erit veniale, quamdiu tñ manet in genere peccati venialis, nunquam licet illud fieri pro conſeruanda ſalute ſpirituali proximi, vel vitando ſcandalo eius, eſt.n. oppoſitio in adiecto, quod aliquis teneatur, aut debeat peccare, vel liceat ei, aut quod bonum faciat peccando.

Ad tertium dicendum, quod propriè accipiendo, nunquam eſt ceſſandum a veritate doctrinæ propriè accipiendo ceſſare pro ſcandalo aliquo, ſed pro hoc conſiderandum, quod in doctrina duo inueniuntur. ſ. actus docẽtis, & ipſa res, quæ docetur. ſ. concluſiones, vel regulæ doctrinæ: actus vero docentis non pertinet directè ad veritatẽ doctrinæ, ſed ad veritatem vitæ, ſicut cęteri actus miſeri- B cordiæ ſpiritualis, de quibus vnus eſt docere. Sunt.n. quidam ad quorum officium pertinet docere, ſiue ex ſtatu, ſiue ex profeſſione, vel quolibet alias. Quod autem talis exerceat actum doctrinę pertinet ad veritatem vitę, ſicut obſeruare præcepta legis Chriſti, quorum obſeruatio cõpetit nobis omnibus ex profeſſione Chriſtiana. Omittere ergo actum doctrinæ in talibus, non eſt relinquere veritatem doctrinæ, ſed vitæ, cum per hoc nõ præiudicetur eis, quæ docenda ſunt, ſed eis, quæ agenda ſunt, & quoniam multi alij actus boni poſſunt omitti ad tempus propter ſcandalum, qui pertinebant ad veritatem vitæ, ita poterit ceſſari a doctrina ad tempus, & tunc neque relinquitur veritas vitæ, neque veritas doctrinæ. Secundum vero. ſ. res, quæ docetur pertinet ad veritatem doctrinæ, cum veritas doctrinæ ſit in doctrina, & non in actu docẽtis, & C iſti veritati non præiudicatur directè per hoc, quod doctrina tacetur, ſed per hoc, quod ad doctrinæ præiudiciũ aliquod generatur. Hoc autem fit dupliciter. Vno mõ ex contraria doctrina, & hoc eſt per ſe. Alio modo ex quorundam taciturnitate, & hoc per accidens. De primo patet, vt ſiquis aſſerit aliquid contra ſacram doctrinam, vel permittat, quod alij aſſerant, dum tamen ad officium, vel ſtatum ſuũ pertineat prohibere, vel occurrere, & hoc verè eſt agere contra veritatem doctrinæ, vel deſere veritatem doctrinæ. Et dicendum, quod propter nullum ſcandalum licet dimittere veritatem doctrinæ ſacrę, cum ſit peccatum mortale deſerere illam, & grauius alijs peccatis; & omnes ſancti martyres pro defenſione huius veritatis nulla ſcandala timuerunt, ſed ſeipſos morti expoſuerunt, & ſicut non debet quis aſſerere falſum contra ſacrã D doctrinam: ita neque debet permittere, quod alius aſſerat, etiam ſi ex reprehenſione ſequatur grauiſſimum ſcandalum. Licèt in hoc modus adhibendus eſt, cùm interdum poſſit quis errantem corrigere, vel reprehendere ſeruando honorem ſacræ doctrinæ, & cauendo ſcandalum, & tamen quia neſcit adhibere modum ſcandalizat, & tunc culpa eſt redarguentis, ſi tamen nullo modo poteſt fieri redargutio ſine ſcandalo, aut damno, vel periculo redarguentis, & oporteat, vel ſacram doctrinam pati dedecus, vel ſcandalum ſuſcitari, & redarguentem mala pati, melius eſt oĩa mala pati, & quæcunque ſcandala ſuſcitari, quam veritatem ſacram relinqui indefenſam, & ſine honore. Accipiendo ſecundo modo fit contra veritatem doctrinæ per accidens ex taciturnitate aliquorum, E & hoc, vt ſi in perſecutione nemo audeat confiteri veritatem fidei, aut ſi aliquis tyrannus infidelium pręualens cõtra aliquam gẽtem Chriſtianorum proponeret eis, quod defenderent fidem ſuam ſi putabant eam veram, & ſcirent ipſi, quod etiam ſi eam benè defenderent, paterentur, & ob hoc non auderent defendere fidem, licet eam non negarent, faciebant contra veritatem fidei, & ideo in perſecutionibus illi, quibus fugientibus, aut ſe occultantibus fides patitur detrimentum in cordibus infirmorum, tenentur non fugere, neq; ſe occultare, ſed quæſiti fidem publicè confiteri. Et hoc verũ eſt, niſi ipſi ſpecialiter quærantur, & magis ſit ibi odium perſonale, quam fidei, quia tunc licet eis ſe ſubtrahere, & ad alia ſe tempora reſeruare, vt magis proſint Eccleſiæ. De quo latius dictum eſt ſupra 10. cap. quæſt. 112. Etiam propoſita a tyranno tali forma, vt Chriſtiani defendant rationibus fidem ſuam, dato

A quod ſciant ſe paſſuros etiam benè defendendo, non debent ſe occultare, nec tacere, ſed offerre ſe palã ad defenſionem illi quos Deus eruditos ſcientia, & ſermone fecit. Qui ſi non fuerint, vel ſi hoc onus recuſauerint ex humana infirmitate, vel ex malitia, non timeant ſe opponere huic rei, qui minus ſapientes ſunt, aut nulla ſapiebant ante hoc, tantum credant, quia (ſi fidem habuerint) neceſſe eſt, quod ipſa loquatur, & Spiritus Sanctus abũdantiſſimè per ora eorum, cui nõ poſſint reſiſtere omnes aduerſarij eorum, non.n. magis eruditi erant illi, quib. Chriſtus dixit ſupra 10. cap. Nolite cogitare qualiter reſpondeatis, dabitur enim vobis in ea hora, quid loquamini. Et licet quando Eccleſia eſt extra omnem neceſſitatem, nemo debeat talia præſumere, quando tamen fuerit in neceſſitate, nemo (quantumcumque paruus, & inſipiens B in Eccleſia) deſperet ſibi dandam ſubito tantam ſapientiam, cui totus mundus reſiſtere non poſſit, dabit etiam gratiam miraculorum, & quidquid aliud conueniens ſit ad defenſionem doctrinæ, quia ſolicitudo potiſſima ſibi incumbit, nos autem miniſtri ſumus, & faciemus quod nobis in mentem dederit. Si ergo talis proponatur ab infidelibus concertatio, non debent eam recuſare fideles, quia ſi recuſant, deſerunt veritatẽ fidei per accidens, quoniam ipſi infideles, & etiam, qui infirmi ſunt in fide hoc videntes putabunt, aut non eſſe veram doctrinam iſtam, aut ſaltem eſſe dubiam, & ita perit auctoritas, & honor ſacræ doctrinæ, ideo peccant mortaliter, qui taliter veritatem iſtam deſerunt, & ſic pro nullo ſcandalo dimittenda eſt veritas.

Argumenta in oppoſitum concedenda ſunt, ſed cũ di- C citur, quod ſi naſcitur ſcandalum de veritate, non debet curari de ſcandalo. Dicendum, quod verum eſt quantum ad hoc, quod veritas totaliter taceatur, vel ad hoc, quod aliquid contra veritatem aſſeratur, quia hoc nunquam faciendum propter ſcandalum, & tamen quantum ad hoc, quod prædicatio veritatis aliquantulũ differatur, vel ceſſetur ab ea, maximè ſi ſit ſcandalum puſillorum, non eſt inconueniens, quod ceſſetur aliquando a prædicatione propter ſcandalum. Hæc autem omnia, quæ de veritate doctrinæ dicuntur, accipienda ſunt de doctrina ſacra, ſecus autem de doctrinis humanis. ſ. quia pro veritate illarũ defendenda, non oportet ſubire aliquod ſcandalum, cum veritas earum non pertineat ad ſalutem animæ.

Ad ſecundum dicendum, quod nemo debet peccare neq; etiam venialiter, vt euitet peccatum alterius, & ideo D dimittere veritatem nemo debet eo modo, quo dicitur dimitti veritas. ſ. agendo contra aliquam veritatem. ſ. vitæ, doctrinæ, aut iuſtitiæ, vt euitet ſcandalum, licet poſſit ceſſare ab aliquibus operationibus ſecundum has veritates, quæ non ſunt operationes neceſſariæ, vel quibus omiſſis non dicitur agi contra veritatem, aut non præiudicatur ei, vt oſtenſum eſt ſupra.

An ab operibus conſiliorum, & alijs bonis ſpiritualibus non neceſſarijs ſit propter ſcandalum ceſſandum?
Quæſtio LI.

QVæritur, an ab operibus conſiliorum, & alijs bonis ſpiritualibus non neceſſarijs ſit propter ſcandalum ceſſandum? Aliqui dicunt, quod ſic, quia dicit Hierony. E quod ad vitandum ſcandalum dimittendum eſt quidquid poteſt omitti ſalua triplici veritate. ſ. vitæ, iuſtitiæ, & doctrinę, ſed impletio conſiliorum, vel largitio eleemoſynarum poteſt ſæpe omitti ſalua triplici veritate, quia alias peccarent omnes, qui talia omittunt, quod videtur abſurdum. Nam tunc ſemper peccaremus, cum in qualibet parte temporis occurrat nobis opportunitas ad aliquid horum faciendum, ergo poſſunt iſta propter ſcandalum omitti.

Secundo, quia votum religionis cadit ſub conſilio: homo tñ (vt videtur) debet dimittere ingreſſum religionis pp ſcandalum parentum, vt honor debitus eis impẽdatur, ergo conſilia propter ſcandalum poſſunt dimitti. Tertiò, quia opera miſericordiæ interdu conuenienter dimittuntur pp ſcandalũ, ne credãtur fieri intẽtione inanis gloriæ, opera tñ miſericordiæ, vel ſunt ſub præcepto, vel ſub con-

ſilio, quando ſunt ſub præcepto non ſunt dimittēda, quia F
eſt mortale peccatum illa omittere, ergo dimittenda ſunt interdum, quando ſunt ſub conſilio propter ſcandalum.

Quarto, quia punitio peccatorum pertinet ad ſpiritualia bona, & tamen dimittenda eſt interdum propter ſcandalum, vt dicit Auguſtin. lib. contra Epiſtolam Parmeniani .ſ. vbi ſchiſmatis periculū timetur a punitione ceſſandum eſt peccatorum, & tamen punitio peccatorū eſt quoddam ſpirituale bonum cum ſit actus iuſtitiæ, ergo bonum iuſtitiæ eſt propter ſcandalum dimittendum.

Quinto, quia ſacra doctrina eſt aliquid ſpirituale, ſed ab ea ceſſandum eſt propter ſcandalum. ſupra 7. cap. Nolite ſanctum dare canibus, neq; margaritas veſtras aſpergatis ante porcos, ne conuerſi diſrumpāt vos, ergo dimittendum eſt bonum ſpirituale propter ſcandalum.

Sexto, quia correctio fraterna eſt ſpirituale bonū, ſed G
interdum dimittitur ex charitate ad vitandum ſcandalū aliorum, vt dicit Auguſt. 1. de Ciuit. Dei, ergo a conſilijs, & ſpiritualibus bonis pp ſcandalū eſt interdū ceſſandū.

Alij dicunt, quod non ſunt dimittenda conſilia, & alia opera ſpiritualia propter ſcandalum, quia ſcandalum eſt dictum, aut factum minus rectum, conſilia tamen ſūt de maioribus bonis, ergo non ſunt propter ſcandalū dimittenda. Secundo, quia Hieronym. ad Heliodorum ait, licèt paruulus in collo pendeat nepos, licet ſparſo crine & ſciſſis veſtibus vbera ſua oſtendat mater, licet in limine pater iaceat, per calcatum perge patrem, ſiccis oculis ad vexillum crucis euola, ſolum genus pietatis eſt in hac re eſſe crudelem, loquitur autem de ingreſſu religionis. Ergo propter ſcandalum etiam propinquiſſimorum non ſūt dimittēda opera cōſiliorū, quale eſt igredi religionē. H

Dicendum, quod ſcandalum eſt duplex actiuum, & paſſiuum. De ſcandalo actiuo non intelligitur iſta quæſtio, quia propter illud nichil eſt dimittendum, cū in poteſtate noſtra ſit non ſcandalizare, ſed intelligitur de ſcandalo paſſiuo vt declaratum eſt præced. quæſt. Et vt videatur quid dimittendum ſit, dicendum, quod quædam opera ſpiritualia ſunt de neceſſitate, vt obſeruatio præceptorum, quædam vero ſunt ſub conſilio.

De primis dicendum, quod nunquam dimittenda ſūt propter ſcandalum, quia dimittere illa eſſet peccare mortaliter, & pro nulla cauſa debet quis peccare mortaliter.

De ſecundis dicendum, quod non eſt de neceſſitate talia facere, cum non cadant ſub præcepto, ſed ſunt cōſilia. Eſt tamen ſciendum, quod conſilia interdum efficiuntur neceſſaria ſine reſpectu perſonarum, vt quārum ad illos, I
qui vouerunt ſtatum perfectionis, vel viuere ſecundum regulam dirigentem ad perfectionem, aut ad illos, quibus ex ſtatu competit perfectio, nam in iſtis obſeruatio quorundam conſiliorum eſt neceſſaria, & ita conſilia efficiuntur illis præcepta. Et tunc iudicandum de conſilijs, ſicut de præceptis. ſ. quod non ſunt dimittēda propter ſcādalum aliquod, vt monachus pro nullo ſcandalo debet dimittere obſeruantiam paupertatis & caſtitatis. Quando autem conſilia manent in genere conſiliorum. i. quod nō eſt neceſſaria eorum obſeruatio. Dicendum, quod ſcandalum quod oritur aliquibus ex hoc, quod alij obſeruant illa conſilia, aut prouenit ex malitia, aut ex infirmitate, vel ex ignorantia.

De primo, vt quando aliquibus eſt intentio impediendi bona ſpiritualia aliorum, ſiue propter inuidiam, ſiue K
propter aliam cauſam, & ad hoc, quod impediant ſuſcitant ſcandalum, vt illa non fiant, & tale ſolet vocari ſcandalum Phariſæorum, eo quod Phariſæi taliter ſcandalizabantur de factis Chriſti, licet enim viderent illa bona eſſe, volebant impedire, ne fierent. Tale autem ſcandalū contemnendum eſt, neque eſt dimittendum aliquod bonum ſpirituale etiam non neceſſarium propter ſcandalū. Sic Chriſtus docuit ſup. 15. c. cū Petrus dixit Chriſto. Scis, quia Phariſæi audito hoc verbo ſcādalizati ſunt, & Chriſtus ait, ſinite illos, quia cæci ſunt, & duces cæcorum. i. non eſt curandum de illis etiam ſi ſcandalizentur, ſi enim aliqua opera bona etiam non neceſſaria dimittenda eſſent pp tale ſcandalum, tunc mali, qui inuident operibus bonorum, impedirent eos ab omni profectu ſpirituali conciтando ſcandalum contra qualibet opera, & ita directè repugnaretur Spiritui Sancto, quia boni viri non poſſent aliquid agere ſecundum inſtinctū Spiritus Sancti, & hoc eſt maximum inconueniens, & ideo tale ſcandalum contemnendum eſt. De ſecundo, vt quādo aliqui ignorātes, quæ bona ſunt ſcandalizantur ſi fieri videant ea, quę ſunt perfectionis, & dicitur iſtud ſcandalum puſillorum ſecūdum Bernardum, eo quod ad puſillos pertinet ignorare, & ex infirmitate moueri, & de tali ſcandalo dicitur ſupr. 17. vt non ſcandalizemus eos, vade & ſolue pro te & pro me, erat. n. ſcandalum ex ignorantia, & ita erat puſillorū, quia licet Chriſtus eſſet filius regis, & conſequenter libera tributis, neſciebant tamen qui colligebant didrachma, an hoc eſſet verum, & ita ſcandalizarentur, ſi Chriſtus non ſolueret tributum, ad tollendum autem hoc ſcādalum ſoluit. De tali ſcandalo dicendum, quod propter illud ab operibus conſiliorum ad tempus ceſſandum eſt, vel occultè agenda ſunt opera, ne ignorantes quorū mēs infirma eſt, turbentur, & hoc fieri debet quouſque reddita ratione de operibus conſiliorum, & oſtenſo, quod bona ſint, ceſſet ſcandalum, quod ex ignorantia inſurgebat. Si autem reddita rōne non ceſſauerit ſcandalum, iam nō eſt vocandum ſcandalum ex ignorantia, ſed ex malitia, & tale contemnendum eſt, neque ceſſandū eſt ab aliquibus bonis propter illud, & tamen circa talia, quæ in particularibus conſiſtunt, non poteſt plena regula dari, ideo relinquitur plurimum diſcretioni operantis, vt conſideret quantitatem ſcandali, & quantitatem boni, quod fit cum ſcandalo, & iuxta hoc poterit videre quando conſilium, vel operatio cuiuſcunque boni ſpiritualis dimittenda ſit propter ſcandalum, vel quando ſcandalum contemnendum eſt, vt fiat bonum ſpirituale. Nam ſi maius malum ex ſcandalo ſequitur, quam ſit bonum, quod fit ſtante ſcandalo, ceſſandum eſt a bono, vt non naſcatur ſcandalum, ſi autem maius ſit bonum ſpirituale, quam malum quod ex ſcandalo ſequitur, contemnendum eſt ſcandalum, vt bonum fiat.

Ad primum dici poteſt vno modo, quod vera eſt litera Hieronym. & tamen ad veritatem vitæ pertinet operatio conſiliorum, cum non ſolum ſunt de veritate vitæ ea, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, ſed etiam ea, quæ ſunt de perfectione ſalutis, & ita non omittetur operatio conſiliorum propter ſcandalum cum ſit de veritate vitæ. Alio modo poteſt dici, & melius, quod verbum Hieron. intelligitur de indifferentibus, quia illa non pertinēt vllo modo ad veritatem vitæ, iuſtitiæ, aut doctrinæ, & ideo licet alias ſit nobis liberum illa facere, adueniente ſcādalo nō licebit illa facere, & quantumcumque ſit paruum ſcandalum, abſtinendum erit ab eis, & hoc ſemper intelligendo de ſcandalo puſillorum, nam ſcandalum Phariſæorū ſemper contemnendum eſt.

Ad ſecundum dicendum, quod an quis rectè agat intrando religionem relictis parentibus, vel melius faciat miniſtrando eis quamdiu viuunt, vel quamdiu eis placet, dictum eſt ſupra latè 4. cap. q. 113. & ſup. c. 8. q 67. & tamen quantum ad præſens attinet, dicendum, quod aut ille, qui voluit intrare vouit iam intrare religionem, aut nondum, ſi iam vouit, aut vouit vſq; ad certum tempus intrare, aut non, ſi vero vſq; ad certum tempus nullū ſcādalum parentum, aut quorumcumque aliorum debet attendere, quia iam cadit illud ſub neceſſitate, & eſſet illud peccatum mortale tranſgredi. Si aūt vouit, & tamen non ad certum tp̄s, ſi videat magnum damnum, aut periculū ſecuturum parentibus, ſi ipſe non manet aliquanto cum eis, dēt manere quouſq; ceſſet cā illa, & poſtea ingredi, neq; dēt nimis differre, quia fortè poſtea ſuboriretur aliquod impedimētum, vt nequaꝗ poſſet intrare religionē, & tunc ipſe eſſet in culpa, qui differendo, & procraſtinando deuenit in illum ſtatum, ſi aūt non vouit intrare, ſed deſiderat vouere, aut parentes ſunt in aliqua neceſſitate, aut non, ſed ex ſola affectione, qua tenētur ad eum, vt ad filium, volunt eum impedire. Si ſecundo modo nō debet curare de ſcandalo, quia non eſt iuſtum motiuum. Si primo modo, aut ille, qui vult intrare religionē, timet veriſimiliter aliqua ſpiritualia mala vētura ſibi, ſi in ſeculo maneat aliquantulū, aut non, ſi timet, dēt illico intrare, quia potius debet curare ſalutem ſuam ſpūalem, ꝗ bonū temporale

porale parentum, ſi non timet mala talia veriſimiliter euentura, debet manere aliquantulum in ſæculo, vt parentibus miniſtret, ita tamen, quòd manendo non hebetetur intentio ſua circa ſpirituale bonum, quod conceperat. Si autem videt ſanctum propoſitum hebetari, debet omnia velut noxias curas contemnere, vt Chriſtum ſequatur in religione. A

Ad tertium dicendum, quòd argumentum illud procedit, ac ſi aliqua opera conſiliorum relinquenda eſſent propter ſcandalum actiuum, nam diffinitio illa ſolum ſcandalum actiuum comprehendit, & tamen propter illud nullum opus dimittendum eſt, ſed propter ſcandalum paſſiuum, vt dictum eſt præcedenti quæſtione propter paſſiuum autem aliqua dimittenda ſunt, & aliqua non, vt oſtẽſum eſt hic, & præcedenti quæſtione.

Ad quartum dicendum, vt dictum fuit præcedẽti quæſtione, in ſolutione primi argumenti, ſunt enim pœnæ peccatorum, tanquam medicinæ. 2. Aethic. medicina autem datur, vt proſit: ita inflictio pœnarum eſt, vt proſit ad emẽdationem peccatorum, ſed contingit interdum, ꝙ puniendo aliquos peccantes maius malum ſequitur, quam vtilitas ex punitione, & tunc ceſſandum eſt à punitione: quando autem maius bonum ſequitur ex peccatorum punitione, quàm ſit malum ex ſcandalo, quod eſt in puniendo, debet iudex punire delinquentem. B

Ad quintum dicendum, ſicut ſupra præcedenti quæſt. in reſponſione ad ſecundum argumentum, ſcilicet quòd in doctrina duo cõſiderantur, ſcilicet res, quæ docetur, ideſt, concluſio, vel regula doctrinæ, & ipſe actus docendi. Primum pertinet propriè ad veritatem doctrinæ, & illud eſt de neceſſitate ſalutis, ſcilicet vt nichil contrarium illi doctrinæ prædicetur, aut doceatur, ſed illud quod cõtinet illa doctrina ſecundum congruentiam locorum, temporũ, & perſonarum proponat, vel prædicet ille, cui docẽdi officium competit, & propter nullum ſcandalum, vel periculum aliquod debet quis contra veritatem doctrinæ illius docere. De ſecundo, ſcilicet de actu docendi dicendũ, ꝙ per ſe non competit veritati doctrinæ, ſed pertinet ad veritatem vitæ cum computetur inter actus eleemoſynæ, vel miſericordiæ ſpiritualis, & ſicut illi actus interdum omittuntur propter ſcandalum, ita & actus docendi. C

Ad ſextum dicendum, quòd correctio fraterna eſt ſpirituale bonum, & ordinatur ad emendationem proximi, & ideo intantũ debet iudicari actus iſte correctionis ex parte corrigentis eſſe bonus, inquantum ex eo poteſt ſequi emendatio fratris, quod non fit ſi ex correctione iſta ſequatur ſcandalum, potiſſimè in eo, qui corrigitur, ideo ſi videat manifeſtè ſcandalum naſciturum ex correctione, nõ debet corrigere, vnde nullũ opus ſpirituale eſt, quod potius dimittendum ſit propter ſcandalum, quàm fraterna correctio, quia tunc correctio vertitur in peccatũ. Et hoc verum eſt, quando fit iſta correctio principaliter propter ipſum, qui peccauit: ſecus quando fit principaliter propter alios, ne exemplo iſtius corruant in peccatum, quia tunc etiam ſi timeatur ſcandalum, interdum facienda eſt, ſi ſine ſcandalo fieri non poteſt, vt ſi frater non receperit eam procedatur in ipſa correctione, vt dicitur infra in litera. D

Ad primum in contrarium dicendum, quòd conſilia reſpectu quorundam ſunt neceſſaria, ſiue ex profeſſione, ſiue propter ſtatum, vt dictum eſt ſupra, interdum vero ratione temporis, & loci ſunt etiam neceſſaria cuilibet, vt date eleemoſynam ei, qui eſt in extrema neceſſitate: & tunc iudicandum eſt, ſicut de præceptis, quòd non licet illa omittere propter ſcandalum. Si autem maneant in genere conſiliorum, etiam dicendum, quòd non ſunt dimittenda propter ſcandalum: nam aut erit ſcandalum Phariſæorum, aut puſillorum. Si Phariſæorum, nunquam ſunt dimittenda. Si autem puſillorum ſunt differenda, vel occultanda ad tempus opera conſiliorum, non tamen ſunt dimittenda ſimpliciter: ſed oſtenſo, quòd illa opera bona ſint per rationem, vel doctrinam, ſiue ceſſet ſcandalum, ſiue non, erit iam licitum illa fieri, quia ſi ſcandalum adhuc durat non eſt ſcandalum puſillorum, ſed Phariſæorum, vt ſupra dictum aſt. E

Ad tertium dicendum, quòd Hieronymus de illo loquitur, qui vult ingredi religionem, & irrationabiliter detinetur à parentibus. Nam tunc non eſt curandum de eorum ſcandalo: quando autem erit irrationale ſcandalum apparet per ea, quæ dictà ſunt ſupra in ſolutione tertij argumenti, ſcilicet quando volens intrare vouit ad certum tempus intrare, vel ſine præfinitione temporis, & timet impedimenta affutura, ſi maneat in ſæculo, vel ſi parentes in ſola carnali affectione filium volunt detinere, nam in his per calcatum patrem vexillum crucis ſequitur, contemnendo quoslibet parentum clamores, & gemitus.

An propter ſcandalum vitandum ſint temporalia dimittenda? Quæſt. LII.

QVæritur, an propter ſcandalum vitandum ſint temporalia dimittenda? ſcilicet vt omittat quis vti iure ſuo, vel petere, quæ ad ipſum pertinent, vel perdere, quæ poſſidet, vt euitet ſcandalum proximorum, ſi quod peti poſſet in petendo debita, vel vtendo iure ſuo, aut defendendo poſſeſſa. Aliqui dicunt, quòd temporalia dimittenda ſunt, nè ſequatur ſcandalum: Apoſtolo enim debebantur temporalia ab his quibus ſpiritualia ſeminabat 1. Corin. 9. ſi vobis ſpiritualia ſeminamus, non eſt magnum ſi temporalia veſtra metamus, & tamen hoc iure vti omiſit, vt auferret ſcandalum, ſcilicet occaſionem alijs prædicandi propter quæſtum, eod. capitulo, & Act. 20. ergo propter ſcandala dimittenda ſunt iura noſtra tẽporalia. Secundo patet, quia tenetur quis dare rem ſuam pauperi poſito in extrema neceſſitate ad euitandum mortem temporalem, magis tamen euitare debemus mortem ſpiritualem, quàm temporalem, ſed ſpiritualis mors cauſatur per peccatum mortale, quod incurrit quis quando ſcandalizatur paſſiuè, ergo potius debemus dare proximo omnes res noſtras ſi petat, vel auferre velit, quã permittere eum ſcandalizari. Tertio patet, quia inter omnia temporalia cibus eſt maximè neceſſarius corpori, cum per illum directè, & immediatè conſeruetur vita, & tamen cibus dimittendus eſt propter ſcandalum 1. Corin. 8. ſi caro ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ideſt, nunquam, & ad Corin. 14. Noli cibo tuo perdere illum, pro quo Chriſtus mortuus eſt, ergo a fortiori cætera temporalia dimittenda ſunt, vt non ſequatur ſcandalum. Quarto patet, quia ipſa temporalia non poſſumus conuenientiori modo ſeruare, aut exigere, quã per iudicium, & tamen non licet contendere in iudicio, & maximè quando eſt ſcandalum, vt dicitur ſupra 5. capit. qui vult tecum contendere in iudicio, & auferre à te tunicam tuam, da ei & pallium, ſcilicet nè eum ſcandalizes, ergo dimittenda ſunt propter ſcandalum non ſolum quæ nondum poſſidentur, & exiguntur, ſed etiam, quæ iam poſſidentur pacifice, ſiquis illa tollere velit. Quinto, quia contendere in iudicio peccatum eſſe videtur, de quo Apoſtolus ad Corinth. arguit eos, & tamen melius eſt omnia perdere, quàm peccare: ergo non eſt contendendum iudicio ſuper rebus noſtris, nè ſcandalizemus proximos, ſed permittendæ ſunt illis res, quas tollere volunt 1. Corin. 6. Iam quidem omnino delictum eſt in vobis, quòd iudicia habetis inter vos, quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? Sexto, quia ſicut ſpiritualia ſunt meliora corporalibus, & ob hoc dimittenda potius temporalia, quàm ſpiritualia, ita quanto temporalia fuerint magis propinqua ſpiritualibus, tanto minus dimittenda erunt propter ſcandalum. Decimæ tamen ſunt annexæ ſpiritualibus, ſcilicet cultui Dei, quia pro miniſterio quod Deo exhibetur dat ipſe illas miniſtris: Num. 18. Et tamen illæ dimittuntur propter ſcandalum: nam in quibuſdam terris Eccleſia non exigit decimas, vt ſcandalum vitet, ſicut in Italia.

Ergo a fortiori dimittenda erunt alia bona temporalia, vt vitetur ſcandalum, cum illa non ſint ita annexa ſpiritualibus. Septimo, quia ſecundum ordinem charitatis magis debemus amare animam proximi, & ſalutem eius ſpiritualem, quàm bona noſtra temporalia, & tamen ſalus proximi perit per ſcandalum, in quo peccat mortaliter, ergo potius debemus temporalia noſtra perdere, quã permittere, quòd proximus ſcandalizetur, ſi non dederimus

mus ei petenti, vel auferre volenti. Octauo, quia iuxta regulam Hieronym. omnia, quæ poſſunt dimitti (ſalua triplici veritate) ſunt dimittenda ad euitandum ſcandalum, ſed temporalia bona poſſunt dimitti ſalua triplici veritate, quia tenere illa non pertinet ad veritatem vitæ, cum ſine illis perfectius viuatur, quàm cum eis, vt in monachis, qui omnibus ab renunciauerunt, & tenent ſtatum perfectiorem. Nec ad veritatem iuſtitiæ, cum ſine eis poſſit iudex cogere homines ad rectè viuendum, puniendo delinquentes, & omnes per legem gubernando. Neque ad veritatem doctrinæ, cum ſine illis liberius doctrinę vacari poſſit, ſicut Philoſophus ille, qui cum Athenas Philoſophaturus pergeret, magnũ auri pondus proiecit in mare, putans ſe non poſſe ſimul diuitias, & Philoſophiam poſſidere, vt Hieronymus ait: ergo dimittenda ſunt omnia hæc, vt non ſequatur ſcandalum.

Dicendum, quòd circa abiectionem rerum temporalium contingit ſe habere dupliciter. Vno modo dimittendo quod non habemus, & tamen nobis debitum eſt, & hoc eſt non petere illud iudicialiter. Alio modo abijciendo quod poſſidemus. Et hoc fit dupliciter: vno modo permittendo capi, rapi, aut tolli bona noſtra, aut illa dando volentibus auferre: alio modo nõ vtendo iure noſtro, quod quaſi poſſidemus, vt ſeruitute nobis debita, vel honore competenti, quo nobis aliàs licet vti, quando volumus, vel ſecundum tempora determinata. Si conſideretur quantum ad bona, quę actualiter poſſidemus. Dicẽdum, quòd aut intelligitur de ſcandalo actiuo, aut de paſſiuo. De actiuo quidem, vt ſi ſequi oporteat ſcandalum actiuum, niſi quis rem ſuam dederit, ſcilicet ſi interdum ego teneor dare rem meam proximo, vtpotè, quia eſt in extrema neceſſitate, vel ex alia cauſa, & non dando, vel iniuſtè denegando ſcandalizem actiuè proximos, teneor dare, quia ſcandalum illud actiuum eſſet peccatum mortale in me, & potius debeo omnia perdere, vel abijcere, quã peccare mortaliter, & ita generaliter eſt verum, quòd omnia temporalia dimittenda ſunt propter ſcandalum, ideſt, vt non faciamus ſcandalum.

Si autem intelligatur de ſcandalo paſſiuo, ideſt, quòd ſi non dederimus, ſcandalizabuntur proximi, tunc dicendum, quòd aut ſunt noſtra, ideſt, ad nos pertinentia, aut ſunt nobis commiſſa, ſicut bona Eccleſiarum ſunt commiſſa prælatis, aut alijs adminiſtratoribus cuſtodienda, & certo modo diſpenſanda, & bona pupillorum tutoribus, & curatoribus, & bona depoſita committuntur depoſitarijs. Si ſecundo modo, dicendum, quòd non tenemur dimittere, ideſt, abijcere, vel perdere dimittendo indefenſam rem, quæ ſic ad nos pertinet, quantumcunque proximi ſcandalizentur, quia peccatum mortale eſt iſta non cuſtodire, ſed pro nullo ſcandalo vitando, eſt peccatum mortale committendum, ergo non ſunt iſta abijcienda propter ſcandalum. Et patet quantum ad res Eccleſiæ: nam imperator Theodoſius petiuit ab Ambroſio tradi ſibi quãdam baſilicam, ideſt, domum ad Eccleſiam pertinentem, & ille dare noluit, ſed cum ſcandalo reſtitit armatis ſuper hoc ſuperuenientibus 23. quæſt. 8. cap. conuenior, ſcilicet ſi petat quod meum eſt aurum, argentum, & agros, reſpondi non me refragaturum, licet omnia, quæ mea eſſe poſſunt, pauperum ſint, verum quæ diuina ſunt, imperatoriæ poteſtati non eſſe ſubiecta. Vnde dixit ibi Ambroſius, quòd potius permitteret ſe occidi, quàm illam baſilicam traderet. Similiter Thomas Cantuarienſis Epiſcopus cum magno ſcandalo defendit iura, & bona Eccleſiæ; ita vt omnes cognati eius incarcerarentur, & ipſe exulare cogeretur, & tandem indigna conficeretur morte. Extra de homicidi, ſicut dignum, ideo quantum ad iſta nullum ſcandalum conſiderandum eſt, ſed omnia contemnenda.

Idem quantum ad depoſita cuſtodienda, nam Onias ſummus ſacerdos cum magno ſcãdalo defendit pecunias à priuatis depoſitas in templo contra Heliodorum, qui illas ex mandato regis occupare volebat 2. Macha. 3. Si primo modo, ſcilicet quòd res ſunt totaliter noſtræ, & tunc dicendum, quòd aut is, à quo res petitur ſcit, quòd ille, qui occupare vult, malè vtetur ea peccando mortaliter, tunc dicendum, quòd non debet dare propter ſcanda-
F lum, quia deterius eſt peccatum mortale, quod ille, qui accipit, incurrit in vſu rei, quàm ſit ſcandalum, quod poterit ſequi non dando rem, ſi non eſt certum, quòd accipiens taliter vtetur re. Dicendum, quòd aut ſcandalum, quod ſequitur non tradendo rem eſt ſurgens ex malitia, aut ex ignorantia. Si ex malitia non debemus res noſtras perdere, vel abijcere propter ſcãdalum, quia hoc dato non liceret alicui quicquam poſſidere, quia alius peteret, vel inuaderet illam rem: & ſi non daretur faceret ſcandalum, & ſi ſcirent iniqui, quòd propter ſcandalum euitandum boni traderent res, omnia peterent, vel inuaderent, quæ boni poſſident, & nichil liceret eis poſſidere, quod eſt abſurdum. Etiam periret ſic reſpublica, quæ conſiſtit ex bonis priuatorum, ſi dato hac poſſet quilibet ſpoliari bonis ſuis: licet tamen non obligetur quidem da-
G re rem ſuam ad euitandum tale ſcandalum, poteſt ex conſilio dare, vt euitet ſcandalum proximi, & hæc eſt ſuperabundans charitas: & verum eſt, niſi dans crederet, quod accipiens ex hoc efficeretur deterior, ſ. prouocatus ad ſic petendum ab aliis, alias concitando ſcandala: quia tunc non liceret dare rem, vt vitaretur ſcandalum, ſed potius oportebat ſuſtinere ſcandalum. Si autem procederet ſcandalum ex ignorantia, aut vergit in detrimentum fidei dare, vel non.

Si primo modo, melius eſt non dare, quam dare, ne foueatur petens in errore ſuo dato ei ipſo, quod petit. Sicut ſunt quidam hæretici aſſerentes, quod quilibet tenetur bona ſua dare pauperibus petentibus, etiam extra extremam neceſſitatem, & iſtis non eſt dandum, licet ſcandalizentur, ſi non demus, quia per hoc, quod non damus
H abijcimus errorem eorum, & poſſumus eos inſtruere in veritate. Si autem non vergit in damnum fidei, neque is, qui rem petit, creditur ea male vſurus, non tenemur ad vitandum ſcandalum tradere rem noſtram.

Si tamen velimus, charitas eſt. Si autem nolumus rem tradere, tenemur repellere proximum oſtendendo, quod non iuſte petit: & ita ceſſabit ſcandalum data ratione, quod ſi non ceſſat iam non eſt ex ignorantia, ſed ex malitia, cui non eſt aſſentiendum. Sic dicit Auguſt. lib. de ſermone Domini in monte. Dandum eſt, quod neque tibi, neque alteri noceat, quantum ab homine credi poteſt, & cum negaueris ei, quod petit indicanda eſt ei iuſtitia, & melius ei aliquid dabis, cum petentem iuſte correxeris. Et quod dictum eſt de abijciendis rebus poſſeſſis, idem per omnia dicendum eſt de vſu iuris, quod alicui competit: quod nõ
I ceſſare debeat ab vſu eius propter ſcandalum, nam vſus iuris, & honoris ſunt nobis vtilia, ſicut res poſſeſſæ, & ceſſare ab vſu eorũ eſt iactura noſtra, ſicut perdere, vel abijcere res poſſeſſas: & etiam iura, & honores dicuntur poſſideri, vel quaſi poſſideri, ſicut bona, quæ poſſidemus. Si autem quæratur de repetendo, vel exigendo bona, quæ ad nos pertinent, & tamen illa non poſſidemus, vtpotè, quia ſpoliati ſumus, vel quia de nouo competere incipiũt & nunquam fuerunt in poſſeſſione noſtra, licet eorum proprietas ad nos pertineat. Et de iſtis videretur eſſe idẽ, quod de præcedentibus: & tamen non eſt penitus idem, quia difficilius eſt perdere quod poſſidemus, quam quod non poſſidemus.

Sed vt magis aperiatur dicendum, quod aut loquimur de ſcandalo actiuo, aut de paſſiuo. Si de actiuo dicendũ,
K quod dimittenda ſunt omnia, vt neminem ſcandalizemus, quia hoc eſt peccare mortaliter, & hoc non contingit in petente, niſi aut cum iniuſtum petit ſcienter, aut immoderate, vel inordinate petit, & non dico inordinatè, i. per ineptum libellum, vel non ſeruatis cęremoniis iuris, quia hoc non eſt peccatum mortale, neque veniale, potiſſime cum defectus in his ſecum trahat pœnam de iure. Sed dico inordinate, ideſt modo illicito, ideſt per vias nõ debitas, quia dictum eſt, iuſte, quod iuſtum eſt perſequeris Deuteron. 16. Error ergo in vtroque peccatum eſt, & potius quis debet carere omnibus rebus, quam ſic petere in iudicio, aut extra iudicium.

Si aũt ſit ſcandalum paſſiuum, dicendum, quod aut eſt res aliena nobis commiſſa, aut noſtra. Si aliena, aut eſt res Eccleſiarum ad Prælatos, & pupillorum ad tutores, & curatores, & procuratorum ad dominos, & depoſitarios pertinens.

A tinens. Pro depoſitoribus non ſolum non poſſunt iſti ceſſare ab exigendo, ſed etiam peccant mortaliter ſi ceſſauerint propter quodcunque ſcandalum, cum obligentur res iſtas ſibi commiſſas fideliter tractare. Et hoc verũ eſt, niſi de permiſſione eorum, quorum res tractant, aut ſi tale ſcandalum credatur veriſimiliter naſciturũ, cuius ſit maius damnum, vel nocumentum, quàm damnum in non exigendo rem ſibi commendatam, quia tunc ſaltem differenda eſt petitio quouſque ceſſet iſtud ſcandalum, & poſſit libere peti. Si autem ſint res noſtræ, aut ſcandalũ quod timetur procedit ex malitia, aut ex ignorantia, ſi ex malitia non tenemur ceſſare à petitione rerum noſtrarũ, quia tunc occuparent mali omnia, quæ ſunt aliorum, & ſi repeterentur ab eis ſcandalizarentur, & ita manerent boni ſpoliati omnibus bonis ſuis, ſi deberent aduertere omnia ſcandala, quæ iniqui pati velint, aut concitarent habita occaſione ex repetitione bonorum inuaſorum. Etiã, quia B ſic deperiret res publica pereũtibus bonis particularibus, ex quibus illa conſiſtit, & daretur occaſio malis, vt deteriores fierent detinendo bona aliena, & ſic manerent ſemper in peccato mortali. Si tamen quis velit ceſſare à repetitione rerum ſuarum propter tale ſcãdalum malitioſum vitandum, conſilium eſt, & ſuperabundans charitas, & hoc niſi credat deteriores futuros eos, qui volunt illa detinere dando occaſionem illis ad hoc, quòd aliorum bona detineant, cum viderint, quòd propter ſcandalũ quod faciunt non exigũtur ab eis bona. Nam tunc illicitum eſt non exigere, quia eſt fouere eos in ſua iniquitate. Sic dicit Greg. in Moralibus: Quidam dum temporalia nobis rapiunt ſolummodo, ſunt tolerandi, quidam verò ſeruata æquitate prohibendi, non ſola cura ne noſtra ſubtrahant, ſed ne rapientes non ſua ſemetipſos perdant. Si au- C tem ſit ſcandalum ex ignorantia, non oportet ceſſare à repetitione rerum noſtrarum, ſed ſi voluerimus ceſſare charitas quædam eſt, interdum tamen melius eſt repetere, nè demus occaſionem ipſis ignorantibus detinendi res alienas. Si tamen velimus repetere, oportet, quòd oſtendamus eis, quòd iuſtè petimus, & aperiamus cauſam quare iniuſtè ſcandalizantur: quòd interdum melius eis eſt, quã permittere eis res quas volunt, vt dicit Auguſt. lib. de Sermone Domini in monte, vt ſupra dictum eſt, & ſi oſtenſa cauſa quare iſti non debeant ſcandalizari nobis petentibus, voluerint adhuc ſcandalizari: iam non eſt iudicandum ſcandalum ex ignorantia, ſed ex malitia, & non obſtante hoc ſcandalo petendæ ſunt res noſtræ. Ad primum dici poteſt vno modo, quòd Apoſtolo licebat petere temporalia ab eis, quibus ſeminabat ſpiritualia, vt ipſe oſten- D dit 1. Corin. 9. & ad Ro. 15. & tamen ceſſauit ex ſolo deſiderio perfectionis, & non tanquam peccaret petendo, ſicut nos ceſſamus à multis, quæ nobis de iure competunt, & ſi Apoſtolus exegiſſet, non peccauiſſet. Nam & interdũ accipiebat ab alijs Eccleſijs, ſed non ab Eccleſia Corinthiorum accipere voluit, & hoc fecit (vt quidam dicunt,) vt ſubtraheret occaſionem, & colorem pſeudo Apoſtolis, qui ſola lucra quærentes prædicabant, qui ſi vidiſſent Paulum talis exigentem, licèt ille moderatè acciperet, haberent illi velamen ad immoderatè accipiendum. Alio modo poteſt dici, quòd fecit ſpecialiter hoc in Eccleſia Corinthiorum, quia erant Corinthij auari, & moleſtè ferrẽt ſi peterentur pecuniæ ab eis ad expenſas Apoſtoli, & aliorum, qui cum ipſo erant, & ipſe cognoſcens eorum conditionem, noluit eos moleſtare, & ita nihil accipiebat ab eis. Tertio modo dicunt alij, quòd hoc fuit ad vitandum E ſcandalum puſillorum, ſcilicet quia Gentiles quibus prędicabatur verbum, & alij erant ignorantes, & infirmi, & ſi exigerentur ab eis pecuniæ ad ſuſtentationem prędicantium, fortè turbarentur putantes hoc fieri ad quæſtum; ideo Apoſtolus non petebat ab eis ſuſtentationem quouſque agnoſcerent cum abundantius, & non eſſet eis ſcandalum, quòd prædicator peteret ſuſtentationem. Dicendum autem, quòd duo primi modi veri ſunt, nam non erat conſuetudo generalis Apoſtolo, non accipere pecuniã ab Eccleſiis, quibus prædicabat, ſed interdum accipiebat eam, & tamẽ à Corinthijs non accepit, quia tenaces erãt, & quia inter eos erant plures pſeudo prędicatores, quàm in alijs Eccleſiis, quibus amputare voluit occaſionẽ quæ-

A ſtus, vt patet 2. Corin. 11. c. ſcilicet nunquid peccatum feci meipſum humilians, vt vos exaltemini? quoniam gratis Euangelium Dei euangelizaui vobis, alias Eccleſias ſpoliaui accipiens ſtipendium ad miniſterium veſtrum, & cũ eſſem apud vos, & egerem, nulli oneroſus fui, nam quod mihi deerat ſuppleuerũt fratres, qui venerunt à Macedonia, & in omnibus me vobis ſine onere ſeruaui, & ſeruabo, hæc autem gloria non infringetur in me regionibus Achaiæ, hoc autem facio & faciam, vt amputem occaſionem eorum, vt in quo gloriantur tales inueniantur, vt nos. Ad ſecundum dicendum, quòd licèt magis ſit agendum pro ſalute ſpirituali proximi, quàm temporali, tamen non eſt ſimile de conſtituto in extrema neceſſitate; & de eo, qui ſcandalizatur. Nam conſtitutus in hac neceſſitate non habet in poteſtate ſua incurrere temporalem mortem, aut non incurrere, ſed neceſſario incurrit pro- B pter penuriam rei temporalis, ideo qui rem illam ſibi denegat cum dare poſſit, directè mortis eius eſt cauſa, ſed ille, qui ſcandalizatur poteſt ſcandalum ſuum vitare, ideo non eſt ſimile. Nam qui ſcandalizatur propter rem tẽporalem alterius, aut ex malitia, aut ex ignorantia ſcandalizatur, ſi ex malitia, manifeſtum eſt, quòd poteſt euitare illud, cum ipſe ſcandalum faciat. Si autem ex ignorantia, poteſt tolli hoc ſcandalum non data re, vt ſi oſtẽdatur ei, ꝙ iniuſtè petit, aut detinet rem alienam, ideo non eſt neceſſe dare ei, rem noſtram ne ſcandalizetur, ſicut neceſſe eſt dare ei, qui eſt in extrema neceſſitate, quia aliter morietur. Ad tertium dicendum vno modo, ꝙ veſci cibo eſt de neceſſitate ſalutis, ideo manducando nemo ſcandalizatur de alio, & dato ꝙ quis ſcandalizari vellet de alio, quia manducabat, non eſſet ceſſandum: quia hoc eſſet ſibi C mortem inferre, quòd tamen homo caueat ab aliquo vno cibo corporali, non eſt contra ſalutem corporis, & ita ſi cibus ille ſcandalizaret, quemquam rationabiliter, abſtinẽdum eſſet ab eo ſaltem ad tempus publicè, quouſq; ceſſaret ſcandalum, & ita locutus eſt Apoſt. ad Rom. 14. de ſolis cibis legalibus, vel de vetitis in lege, & dato ꝙ abſtineretur à quibuſdã erat locus comedendi de alijs, & 1. Cor. 8. ſpecialiter de carne locutus eſt, dicens: Si caro ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternũ. Aliter poteſt dici, ꝙ aut cibus aliquis comeſtus habet ſpeciem mali, aut non. Si primo modo, eſt de neceſſitate abſtinere ab illo propter ſcandalum, ſcilicet coram aliis, vt in cibo conſecrato idolis, quem idolothytum vocamus; nam ſiquis coram puſillis comedat illum mens eorum cum infirma ſit ſcandalizatur 1. Cor. 8. ſcilicet quia putat, ꝙ iſte D comedens facit hoc in honorem idoli, & ꝙ cibus ille contraxerit virtutem aliquam per cõſecrationem factam ſub nomine idoli, & ideo ſiquis non exiſtens in neceſſitate, ſcilicet habens alios cibos, ſi talem cibum coram infirmis comedat, peccat, quia ſcandalizat eos actiuè, non enim ſolum illi ſcandalizantur, qui vident, ſed etiam ille verè eos ſcandalizat cum talia faciat, quæ nata ſunt actiuè ſcandalizare, & hoc maius periculum eſt, quàm mors corporalis, quia ſanctius eſt fame mori, quàm idolothytis veſci, ſcilicet ſine neceſſitate, & cum ſcandalo aliquorum.

Si autem quis ſit in extrema neceſſitate, ideſt nullos alios cibos habeat, non debet ſeipſum permitto fame mori, vt non veſcatur idolothytis cum ſcandalo aliorum, ſed quantumcunque ſcandalizentur manducare debet, quia ſi comedere nollet, eſſet hoc ſibi manus inferre ad mortẽ, & tunc eſſet malum culpæ, ideſt ſeipſum occidere potius E autem debet eligere ſequi quodcunque ſcandalum, quã hoc facere. Si autem ſit cibus, qui de ſe non habeat ſpeciẽ mali, etiam ſi quis ſcandalizetur nobis comedentibus illum, non obligamur ceſſare à comeſtione, ſed eſt diſtinguendum de ſcandalo, ſicut ſupra. Quod autem oritur ſcandalum ex malitia, & contemnendum eſt, & licebit veſci cibo. Aut ex ignorantia oritur, vel infirmitate, vt ſi quædam gentes ex conſuetudine ſua euitent quoſdam cibos, & alij de aliis gentibus coram eis manducent illos: nam tunc ſcandalizantur, vel horrent illos, & tunc ſi ex ſolo errore ſequatur ſcandalum, perfectio eſt abſtinere, nè ſcandalizetur frater, ſed non obligamur. Si autem eſt ignorantia potius, quam errore, vt in quibuſdã gentibus, qui certis diebus euitant quoſdam cibos, & putant

tant

rant alios obligatos ad hoc faciendum, & ſi non faciant ſcandalizantur, ſicut de comeſtione carnis in ſabbatho apud quaſdam gentes, cum apud alias reputetur abuſio: tunc enim puſilli, qui veritatem neſciunt ſcandalizantur putantes cæteras gentes obligari ad abſtinendum à carnibus, ſicut ipſi abſtinent: talibus autem oſtendendum eſt, ꝙ non ſit peccatum carnibus veſci, & tunc ceſſabit ſcandalum. Si quis tamen circa talia ſciret paruulos ſcandalizari, quia ipſe carnibus veſcebatur, debebat prius oſtendere, quòd licebat ei, & tunc ſine ſcandalo manducaret: & tamen ante redditam rationẽ abſtinere deberet: talis fuit ergo quæſtio conuerſorum de Iudaiſmo ad Chriſtum cũ conuerſis de gentilitate: putabant enim legalia obligare tempore Euangelij, & quòd deberent abſtinere omnes conuerſi ad Chriſtum à cibis, quos lex Moyſi iudicabat immundos: & ob hoc ſcandalizabantur, quando videbant conuerſos de Gentilitate manducare cibos vetitos. Et quãtum ad hoc loquitur Apoſtolus ad Rom. 14. quòd nõ debeat quis in ſuo cibo ſcandalizare infirmos, qui pauca ſapiunt, & putabant adhuc manere obligationem legalium, & ita coram illos nemo debebat manducare vetita quouſque eſſet diffinitum, quòd licitum erat illa manducare, & iam non poſſent rationabiliter ſcandalizari. Ad quartum dicendum, quòd regulariter licitum eſt nobis repetere, vel defendere res noſtras in iudicio. Et dictum illud, da ei pallium, magis eſt conſilium, quàm preceptum, ſicut illud Lucæ ſexto: Quæ tua ſunt ne repetas, interdum tamen efficitur, ſed quid liceat petere iudicio, & quid nõ, & quibus, declaratum eſt ſupra 5. c. q. 338. Ad quintum idem dici poteſt, licèt litera Apoſtoli non hoc ſonat, quod quibuſdam videtur, nam cum dicitur: Nam quidem omnino delictum eſt in vobis, quòd iudicia habetis, eſt ſenſus, quòd peccatum eſt in iudicio cõtendere, ſed quòd neceſſe eſt aliquod peccatum eſſe inter Corinthios cum iudicia habeant. Nam cum vnus petat, & alius reſpondeat, neceſſe eſt, quòd aut vnus iniuſtè petat, aut alius iniuſtè detineat, & quodcunq; horum peccatũ eſt. Simile dixit Chriſtus ſupra 5. de iuramẽto loquens: quod amplius eſt a malo eſt, & tamen nõ dixit malum eſt, & ita ſequitur, quòd cum iuramentum fit, aliquod peccatũ ſit, vel præceſſerit, propter quod homines increduli effecti, ſine iuramento non credunt aſſerentibus, & tamen ipſum iuramentũ nõ eſt peccatum, niſi indebitè fiat. Sed vt nunc aliquid videatur, dicendum, quòd quidam dicunt, quòd imperfectis licet repetere res in iudicio etiam cum ſcandalo proximorum: perfectis autem non licet. Sed hoc non eſt verum, quia aut intelligitur de perfectis quantum ad ſtatum, aut quantum ad charitatem. Dicuntur primo modo perfecti, quibus ex ſtatu profeſſionis competit perfectio, ſicut monachi, qui perfecti eſſe debent, vel ad perfectionem tendere. Secundo modo perfecti dicuntur, quibus ex ſtatu charitatis accidit perfectio, ſcilicet quia charitatem in gradu tam excellenti habent, quòd non ſolum boni, ſed etiã perfecti, vel excellentes appellãtur. De neutris autem poteſt accipi. De primis patet, quia idem iudiciũ eſt de iſtis, & de cæteris hominibus, niſi quatenus ex voto tenentur non habere proprium, & ita nemo poteſt eorũ in iudicio petere, aut defendere res ſuas cum nullas habeat, monachus tamẽ eodem iure, & ratione poteſt petere in iudicio res monaſterii ſui ex mãdato prælati, vel monaſterii, quo iure poteſt ſæcularis petere res proprias, & ita non repugnat perfectioni monachali litigare, licèt repugnet ei proprium habere. Si loquamur de perfectis ſecundo modo, dicendum, quòd ſtatus ille excellẽs charitatis inducit eos ad ſeruandum conſilia, non autem obligat eos ad ſeruandum, nam & ſi non ſeruarent, non peccarent, & tamẽ derogatur in aliquo perfectioni eorum, & ideo eis non conuenit, & tamen non peccant propter hoc, quia ſicut non obligantur tenere perfectionem, ita ſi aliquid fecerint, ꝙ deroget ſoli perfectioni, non peccabunt, & ſic intelligẽda eſt Gl. illa 1. Cor. 6. ſuper illo verbo, quare nõ magis fraudem patimini? ſcilicet, quod perfectis licet repetere ſua ſimpliciter, ſcilicet ſine lite, ſine iudicio, ſed non conuenit eis inde mouere cauſam ante iudicem, ideſt, non conuenit perfectioni eorum, quia aliqualiter derogatur ei.

Nam perfecti inquantum huiuſmodi curã habent de

F proficiendo in gradibus ipſius perfectionis: ideo id, per ꝙ minuuntur gradus perfectionis, non cõuenit eis. Sic eſt litigare: quia per hoc, etiã ſi iuſte petant, concitant aliqualiter animos eorum, quos in litẽ trahunt: & tñ ad perfectos magis pertinet incitare quoſcunque ad charitatem quàm ad iram, vel ad aliquam paſſionem. Etiam quia ipſi litigãdo intendunt rebus iſtis perituris pluſquam intendere oporteat ſecundum ſtatum perfectionis: & ita aliqualiter hebetatur in eis feruor charitatis per hoc, ꝙ coguntur nimis ſolicitè eſſe de rebus quas petunt, & circa illas nimis intendere. Vnde ideo lites vocantur negocia, ideſt negãtes ocium, vt ait Iſidorus, & extra de verbo. ſignifica. cap. forus. magis ergo conuenit cuilibet perfecto, & ad perfectionẽ anhelanti non repetere res in iudicio quàm repetere: & tñ ſi repetat nõ peccat, cum non obligetur ſeruare
G gradũ aliquẽ perfectionis. Et non eſt verum, ꝙ aliqui putabant, ſcilicet, ꝙ intelligatur illa Glo. de perfectis ſecũdũ ſtatũ perfectionis. ſ. de monachis, & nõ de ꝑfectis ſecũdũ ſtatũ charitatis: quia aut ĩtelligitur, ꝙ nõ liceat eis repetere res ſuas. i. ꝓprias, aut ſuas, i. ſui monaſterij, vł capituli.

Si primo modo nichil dicitur, quia monachus nichil proprium habere poteſt: ideo nichil poteſt petere. Etiam non poteſt ſic intelligi Gloſſ. quia dicit, quod non licet petere cum forma iudicij, ſed licet ſine iudicio, & lite & cauſa, & tamen monacho nullo modo licet aliquid proprium petere, cum nullo modo poſſit habere: ideo neque in iudicio, neque extra petere poterit.

Si ſecundo modo falſum eſt, quia monacho licet petere res monaſterij iudicialiter nomine monaſterij, vel capituli ſui ſicut cuilibet alteri: immo magis licet eis, quam ꝑ
H fectis ſecundum ſtatum charitatis: quia illi habent propria, quæ libere poſſunt deſerere: & non petendo illa nõ peccant: monacho autem poteſt iniungi ſub obedientiæ debito, quod petat res monaſterij, & tunc non ſolum licebit, ſed etiam tenebitur petere, & dato, quod nulli iniungeretur tenerentur omnes monachi eiuſdem monaſterij procurare, ne pereant bona monaſterij: ideo petere non erit illicitum, ſed valde bonum, & tamen hoc non obſtante derogatur aliquid perfectioni, petendo cum cauſa, lite, & iudicio: quia petens cogitur vacare mundanis, per qđ in eo hebetatur ardor charitatis, & impeditur profectus aſcendendi: & eſt locus aliquibus imperfectionibus occaſionaliter. De omnibus ergo perfectis verum eſt, quod licitum eſt eis petere res ſuas iudicialiter, ſed non conuenit eis. Sciendum tamen, quod perfectis licitum eſt conten-
I dere coram iudice in quibuſdam caſibus, etiam ſine detrimento perfectionis: & tunc licet, & conuenit. Primus qñ oritur contentio de re ſpirituali. Vnde Act. 15. cum eſſet orta contentio de obſeruatione legalium. Paulus introduxit iſtam quæſtionem ad iudicium Apoſtolorum, & per ſententiam totius concilij diffinitum extitit, eod. cap. & de ſimili materia ad Gal. 2. contendit publice propter falſos fratres, qui ſubintroierant explorare libertatem, quã habemus in Chriſto, & ita ſi aliquis foueat hæreſim nouam, vel veterem licitum eſt, & valde conueniens viris perfectis contendere iudicialiter cum illo ad condemnationem hæreſis. Secundus eſt, qñ oritur contentio de eo, quod poteſt vergere in detrimentum rei ſpiritualis, licet illa res, de qua agitur non ſit ſpiritualis, ſed per eam impedietur, vel ceſſabit bonũ ſpirituale, & ita Paulus Act. 25.
K ne traderetur Iudæis appellauit Cæſarem, agens cãm ſuã iudicialiter prius coram Fælice, & Feſto præſidibus, & nõ appellauit quaſi recuſaret mortem, cum ipſe potius diceret, cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto, ad Phil. 1. ſed quia videbat impediri prædicationem verbi Dei, & profectum ſpiritualem voluit ſuperuiuere, & ad hoc Cæſarem appellauit iudicialiter agens. Tertius caſus eſt, quando eſt contentio de eo, quod vergit in damnum temporale alterius & maxime pauperum, quia tunc licet viro perfecto litigare, vt non pereat res illorum, & ita Prælatis conuenit pro rebus Eccleſiarum, & etiam aliis quibus non eſt cura principaliter, nam de illis, quibus commiſſa eſt, manifeſtum eſt, quod tenentur ad hoc, & bonum eſt illud facere.

Quartus eſt quando eſt contentio de eo, quod vergit in ſpirituale damnum illius, qui rem alterius detinet temporalem iniuſte. Nam tunc petenda eſt res iudicialiter, non

præci-

præcipuè vt nos illam nõ perdamus, ſed ne ille eã iniuſtè poſſidendo ſeipſum in æternum perdat. Sicut dicit Greg. vt habetur ſupra: Quidam dum nobis temporalia ſolummodo rapiunt tolerandi ſunt, quidam vero ſeruata æquitate prohibendi non ſola cura, ne noſtra ſubtrahant, ſed ne rapientes non ſua ſemetipſos perdant: Quintus eſt, quando vertit in multorum corruptionem, vt ſi mali raperent res bonorum, & non repeterent eas, vt non litigarent, creſceret omnibus malis audacia rapiendi quidquid boni poſſident, ſcientes ꝙ repetendum non erat, iuxta illud Eccl. 8. Quia non cito profertur contra malos ſententia, abſq; vllo timore filij hominum perpetrant mala, vt ergo nõ detur occaſio tantæ corruptioni, id eſt, ꝙ mali homines efficiantur deteriores, conuenit etiam viris perfectis iudicialiter repetere ſua non detracto aliquo de perfectione ſua. Ad ſextum dicendum, ꝙ decimæ ſunt annexæ ſpiritualibus: & tamen Eccleſia in quibuſdam regionibus ceſſat à repetitione earum propter ſcandalum. Nam non fuit ibi conſuetum decimas ſolui, ideo ſcandalizarentur nimis, ſi nunc de nouo peterentur, & timor iſtius magni ſcandali detinet Eccleſiam, ne petat, ne fortè ſciſſura aliqua fiat in Eccleſia, potiſſimè quia ſi in talibus regionibus nunquam ſuſcepta fuit lex Eccleſiæ de ſoluendis decimis, fortè non obligabãtur. De quo magis tangetur inf. 23. c. vel Luc. 18. & ita generale ſcandalũ eſt ibi in cauſa, & totius Eccleſię permiſſio. Nam princeps Eccleſię, i. Papa videt, & tolerat, & tolerantia ſua aliquid operatur in hoc. Secus autẽ eſſet quantum ad aliquem Prælatum ſpecialẽ ſi homines ſuæ diœceſis nollent decimas ſoluere, & ſcandalizarentur, ſi ille repeteret eas, an iſtud ſcandalum eſſet ei cauſa ſufficiẽs ceſſandi à repetitione? Et dicẽdum, ꝙ ſine conſenſu, & auctoritate ſummi Pontificis nõ liceret ei ceſſare totaliter à repetitione horũ, quantumcunq; ſcandalum ſequeretur, quia ita poſſet ſubuerti totus ſtatus Eccleſiaſticus. Sic fuit de ſancto Thoma Cantaur. qui occurrit damno Eccleſiæ ſuſtinendo ſcandalum publicum à rege, & ab omnib. cõplicibus, vt nõ ſequeretur maius damnum, ſ. ſubuerſio Eccleſiaſticæ libertatis. Ad ſeptimum dicendum, ꝙ plus dẽt homo amare animam proximi quàm propriam ſubſtantiam, ſiue poſſeſſionem, & tamen non ideo debemus ceſſare à repetitione rerum noſtrarũ, ne illos ſcandalizemus: imò dum propria repetimus, plus ſaluti illorum conſulimus, vt non ſit eis occaſio manendi in peccato, quia ſi ſcãdalizatur quis, quia ab eo repetitur, aut ex malitia inſurgit ſcandalũ, aut ex ignorantia. Si ex malitia melius eſt repetere quam ceſſare, quia ſi nõ repetatur, dabitur occaſio malis, vt deteriores fiant, cũ ſciant ꝙ non repeterentur ab eis ea, quæ abſtulerint: inuaderent enim, & raperent quæcunq; occurrentia. Si ex ignorantia & melius eſt repetere oſtendendo, ꝙ iuſtè petatur, & is à quo repetitur non habet cauſam detinendi, quam non repetatur, & detur occaſio proximo detinendi aliena, & ita bonũ eſt repetere, licèt proximus ſcandalizetur, quia magis ſic conſulimus ſaluti detentatorum quam non repetendo. Et ita dicit Greg. ꝙ quidam prohibendi ſunt tollere noſtra, non vt noſtra non ſubtrahant, ſed ne retinentes non ſua, ſemetipſos perdãt. Ad octauum dicendũ, quòd licèt quilibet poſſet id, quod proprium eſt non repetere ſtante veritate triplici quantũ ad ſeipſum, non tamen fit ſine præiudicio veritatis quantum ad bonum publicum, quia ſi non repetit aliquis bona ſua, non ſolum peribũt bona iſtius hominis, ſed etiam bonum publicum, quod conſtat ex bonis priuatorum, cum ita quilibet debet conſeruare bonum publicum quãtum in ipſo eſt: ideo non conſonat veritati vitæ, quod quilibet ceſſet à repetitione rerum ſuarum, etiam ſi ſcandalizetur ille, à quo petitur res.

Videte ne contemnatis vnum ex his puſillis: dico enim vobis, quia Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem patris mei, qui in cœlis eſt. Venit enim filius hominis ſaluare quod perierat. Quid vobis videtur? Si fuerint alicui centum oues, & errauerit vna ex eis; nonne relinquit nonaginta nouem in montibus, & vadit quærere eam, quæ errauit? Et ſi contingerit vt inueniat eam, amen dico vobis, quia gaudet ſuper eam magis quam ſuper nonaginta nouem quæ non errauerunt. Sic non eſt voluntas ante patrem veſtrum, qui in cœlis eſt, vt pereat vnus de puſillis iſtis.

Videte ne contemnatis. Supra oſtendit puſillos non eſſe ſcandalizandos, hic docet non eſſe contemnendos, & dicit. *Videte.* Id eſt diligenter aduertite. *Ne contemnatis*, ſcilicet pro nichilo reputando, & ita non curando an eos ſcãdalizemus, vel non, *vnum ex iſtis puſillis.* Loquitur de puſillis ætate, de quibus continuauit ſermonem. Et poteſt ẽt intelligi de quibuſcunq; alijs puſillis, ſiue in fide, ſiue in exiſtimatione hominum, nullus. n. contemnendus eſt, quẽ Deus creauerit. *Dico enim vobis.* Iſta eſt cauſa, quare non debeant contemni. *Quia Angeli eorum.* Id eſt Angeli aſſignati ad cuſtodiam eorum a Deo. *In cœlis.* Id eſt in cœlo manens. *Semper vident faciem patris mei.* Id eſt ſemper vident diuinam eſſentiam. Et dicitur de facie, non quòd
B Deus faciem habeat, ſed quia per eã eſt certiſſima cognitio, quæ habetur de homine, ideo intelligitur cognitio clarior, & perfectior, quæ de Deo haberi poteſt, & eſt ſẽſus, non credatis, quòd paruuli iſti contemptibiles ſint, quia Deus illos valde appreciatur, vel magnipendit: ideo, & vos magnipendere, & honorare debetis cum ille magis ſciat, quid honorandum ſit quàm vos. Quod autem Deus illos honoret, apparet quia ad cuſtodiam cuilibet eorum conſtituit Angelum, & illi Angeli ſunt tãtæ perfectionis, quòd vident ſemper faciem Dei, quæ eſt maxima fælicitas. *Qui in cœlis eſt.* Id eſt Dei, vt videatur, ꝙ non loquitur de aliquo patre, quem habeat ſuper terram: quoniam plurimi putabãt eſſe Ioſeph. Luc. 3. & ideo quando loquitur de patre ſuo ſolet ſemper addere, qui in cęlis eſt, vt ſupra quinto, & ſeptimo cap. & tamen non eſt per hoc intelli-
C gendum, quòd ſit in cœlis, ita quòd non ſit in terra, ſed vbique eſt, vel propriè loquendo in nullo loco eſt, ſ. neq; in cœlo, neque in terra. Sed Chriſtus loquitur eo modo, quo homines accipere ſolent, putantes, quòd Deus habitet ſpecialiter in cœlo, & tamen cœlum, & cœli cœlorum non capiunt eum. 3. Regum 8. & 2. Paralip. 2.

Ad quid Chriſtus dixit hic nunc non eſſe contemnendos paruulos? Quæſt. LVIII.

Quæritur, ad quid Chriſtus dixit hic, nunc non eſſe contemnendos paruulos? Dicẽdum quod iſtud ponitur hic, vt dependens ex ſuperiori ſententia. Dixerat enim ſupra puſillos non ſcandalizandos, hic autem dicit eos non contemnendos, & poteſt iſtud poni quaſi tẽ-
D peratiuum quoddam ſententiæ ſuperioris poſitæ contra ſcandalizantes. Sic dicit Hierony. ſcilicet: Supra dixerat dominus per manum, pedem, & oculum omnes propinquitates, & neceſſitudines, quæ ſcandalum facere poſſunt amputandas, auſteritatem itaque ſubiecto præcepto temperauit, dicens videte ne contemnatis, ac ſi dicat, quantum eſt in vobis nolite contemnere, ſed poſt veſtram ſalutem illorum quærite ſanitatem. Secũdo poteſt iſta eſſe eadem ſententia, quæ ſupra per alia verba dicta, & corroborata alia ratione, ita quod ſcandalizare, & contemnere accipiantur pro eodem, & tunc dicetur, quod replicatur ſentẽtia iſta ad magis roborandum eam, nam ſupra oſtenderat non eſſe ſcandalizandos paruulos comminatione pœnarum, ſ. quia melius erat demergi in mare. Hic aũt oſtendit non eſſe ſcandalizandos, quia magnæ dignitatis ſunt, cũ Angeli eorum ſemper videant Deum. Et eſt ſenſus, videte
E ne contemnatis, id eſt ne ſcandalizetis vnum de puſillis iſtis, ſ. quia iniuſtum eſt vos ſcandalizare illos, quos Deus tantum diligit, vt Angelos ſuos illis cuſtodes tribuat. Tertio poteſt accipi, quia hoc ponatur non tanquam ſententia eadem replicata, ſed quòd ſolum ſit inſtructio quædam circa præcedentem ſententiam, ſcilicet dictum fuerat, ne ſcandalizemus puſillos, & quia ſcandalum prouenit ex radice contemptus, inſtruimur hic non contemnere, nam quãdo quis contemnit alium nullo bono eum dignum exiſtimans, non curat an eum ſcandalizet. Si autem eum magno bono dignum reputat, non ſcandalizat, ita dicitur 2. Retho. aliàs quòd paruitas eſt cauſa iracundiæ, id eſt ex hoc, quòd quis alium paruum, & contemptibilem iudicat, non curat an eum prouocet ad iram, ideo

dicitur

dicitur quòd non contemnamus puſillos, & ita non ſcandalizabimus eos. Quarto poteſt accipi, quòd hic Chriſtus admoneat nos honorare paruulos, & intelligetur non contemnatis, id eſt, honorate. Et tunc eſt conſequens ad præcedentia, quia ſupra vetuit mala facere ſcandalizando, hic iubet bona facere honorando. Sic dicit Hieronym. Supra docuit ſcandalizantium abſcindere amicitias; hic autem docet exhibere ſanctis honorem, & procurationem. Quinto poteſt accipi, quòd ſit doctrina pendens ex præcedenti, ſcilicet quia tanta pœna poſita eſt ſcandalizantibus: cauendum eſt etiam, ne puſillos contemnamus. Sic dicit Gloſ. quia tantum malum prouenit ex ſcandalizatis fratribus, videte ne contemnatis vnum ex his puſillis. Sexto poteſt dici (& fortè melius) quòd iſta ſit ſententia alia à præcedenti, & tamen ſit conueniens alli, nam ſcandalizare malum quoddam graue eſt, contemnere autem malum eſt, ſed minus: vetuit autem ſupra ſcandalizare, hic autem vetat contemnere quaſi dicat, non ſolum exterius non debemus inferre malum puſillis ſcandalizando eos, ſed etiam neque interius contemnendo eos intra cor noſtrum, quod eſt nullo bono eos dignos arbitrari, & hæc eſt aptior ſententia, & ideo ſupra, cum de ſcandalo diceret, poſuit grauem pœnam ſcandalizantibus, hic autem nullam pœnam apponit, ſed per ſolam rationem ſuaſit non eſſe paruulos contemnendos.

Qui ſunt puſilli iſti, qui non ſunt contemnendi, & quare dicitur de puſillis? Quæſt. LIV.

QVæritur, qui ſunt puſilli iſti, qui non ſunt contemnendi, & quare dicitur de puſillis? Dicẽdum quòd Chriſtus verè de paruulis ætate locutus eſt, nam verè paruulus erat, quem ſtatuit in medio diſcipulorum, vnde vocatur puer, & colligitur ſupra in litera & Mar. 9. & Luc. 9. & poſtea continuato ſermone ſemper de paruulis loquitur, & tamen non ad ſolos paruulos ætate ſententia iſta extenditur, cum nemo contemnendus eſt, neque paruulus, neque adultus, neque decrepitus. Alij dicunt, quòd paruuli vocãtur noui in fide, qui ad Chriſtum nouiter conuerſi ſunt, & iſtos vocamus paruulos, id eſt, nouos & infirmos. Sic dicit Origenes puſilli autem ſunt, qui nuper in Chriſto ſunt nati. Secundo modo vocantur puſilli non noui, ſed qui nihil in fide profecerunt, licèt enim iam diu ad Chriſtum ſint conuerſi, ita tamen manent imperfecti moribus, & rudes circa intelligentiã fidei, ſicut paruuli circa ætatem, & vires nihil profecerũt. Et hos conuenientius vocamus infirmos vel imperfectos in fide. De his etiam Origenes ait: puſilli ſunt, qui manẽt ſine profectu quaſi nuper nati. Tertio dicunt quidam, quòd accipitur pro viris perfectis, qui puſilli ſunt, id eſt, ſe puſillos faciunt, vt magni fiant apud Deum. Idem dicit Origenes, ſcilicet, Aut fortè dicit hic puſillum perfectum, ſecundum quòd alibi ait, qui minimus fuerit in vobis hic erit maior. Vel fortè, quia apud mundanos perfecti extimantur puſilli, cum illi mundum contempſerunt. Et ita dicit Chryſ. Perfecti paruuli extimantur apud multos, ſcilicet pauperes, & contemptibiles. Dicendum, quòd hæc vera ſunt, & tamen hic non poteſt accipi puſillis, id eſt perfectus, quia repugnat literæ præcedenti, ſcilicet qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, & tamen perfecti non ſcandalizantur paſſiue, ſed ſoli imperfecti, ita dicit Hieron. & oſtenſum fuit ſupra. Sic dicit Origenes, ſcilicet ſed huic expoſitioni conuenire non videtur, ſiquis ſcãdalizauerit vnum de puſillis iſtis, &c. perfectus enim non ſcandalizatur neque perit, ſed qui hanc expoſitionem æſtimat veram, dicit quòd iuſti hominis anima vertibilis eſt, & ſcandalizatur aliquando, etſi non facile, ideo dicendum, quòd puſilli vocantur hic vel ętate paruuli, vel perfectione. Cum autem dicitur quare dixit de paruulis, dicendum quòd de omnibus intelligitur. Nam ſi nefas eſt paruulum contemni, grauius erit contemni perfectũ, cum maius bonum Dei contemnatur in illo quam in paruulis. Dixit autem de paruulis, quia hoc facilius & veriſimilius erat, paruulos enim ſiue ætate, ſiue perfectione contemnimus, quaſi nullo bono dignos, perfectos autem

F. nemo contemnit, immo impoſſibile eſt, quòd quis contemnat perfectum, quem perfectum æſtimat. Poteſt enim quis odiſſe perfectos aut eis iniuriam inferre, contemnere tamen eſt impoſſibile, quia includit contradictionem, nam contemnere eſt nullo aut paruo bono aliquem dignum extimare, ſed conſiderare aliquem vt perfectum, eſt æſtimare eum dignum magnis bonis, & multis probitatibus abundantem, ideo perfectum nemo contemnit, ſed puſillum, & ita non fuit neceſſe quòd Chriſtus diceret, non contemnatis perfectos, quia illos nemo contemnit, ſed non contemnatis puſillos, quos faciliter quiſque contemnit. Sic dicit Origenes, non habuit neceſſe Chriſtus mandare de perfectioribus fidelibus non contemnendis, ſed de puſillis, ſicut ſupra dixerat, ſiquis ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis.

G

Quare dicitur, Angeli eorum, & qui ſunt iſti Angeli? Quæſt. LV.

QVæritur, quare dicitur Angeli eorum, & qui ſunt iſti Angeli? Aliqui dicunt, quòd vocantur Angeli eorum, id eſt conciues eorum, quia conciues ſunt, & futuri ſunt in vita æterna conciues hominum beatorum. Sic accipit Aug. 22. de Ciuit. Dei, ſcilicet Angeli noſtri dicũtur, qui ſunt Angeli Dei: Dei ſunt, quia Deum non reliquerunt, noſtri ſunt, quia ſuos conciues nos habere cęperunt. Sed dicendum, quòd hæc expoſitio non conuenit huic literæ; licet dictum Auguſtini aliàs verum ſit, nam tunc non magis vocarentur Angeli eorum quã Angeli aliorum hominum, cum alij præter paruulos futuri ſint ciues æterH ni, & ideo dicerentur Angeli hominum, vel Angeli abſolutè, & non Angeli eorum. Secundo, quia præſupponit, quòd paruuli habituri ſint vitam æternam. Sed hoc non conſtat, quia licet quidam paruuli illuc eãt, alij non eunt: quia poſtea adulti facti peccant, & pereunt. Et intelligendo de paruulis, id eſt nouis in fide, vel parum proficientibus apertius eſt, quia multi illorum pereunt. Tertio & efficacius, quia tũc iſta probatio Chriſti non faceret ad propoſitum; ipſe enim dixit paruulos non contemnendos, & addit rationem, ſcilicet quia Angeli eorum vident faciem Dei: & tamen ſi iſti Angeli non pertineant ſpecialiter ad eos, non notatur aliqua perfectio ſpecialis in paruulis: ideo neceſſe eſt dici, quòd pertinent ſpecialiter ad eos. Dicendum ergo quòd intelligitur de illis Angelis deputatis ad cuſtodiam, quia cuilibet homini ſpecialiter deputatur vI nus Angelus ad cuſtodiam. Et hoc fit per Deum, paruulis autem ſinguli Angeli aſſignantur, & illi Angeli ſunt magnæ excellentiæ, ergo paruuli quibus aſſignantur, magnę dignitatis apud Deum deputantur, & ita procedit tunc probatio Chriſti. Sic dicit Hieron. Magna eſt dignitas animarum, vt vnaquęq; earum habeat ab ortu natiuitatis in cuſtodiam ſui Angelum delegatũ. Sed dicetur quòd iſta non eſt aliqua perfectio puſillorum, cum omnibus hominibus conueniat.

Dicendum, quòd licèt non ſit ſpecialis perfectio, qua excedant alios, eſt tamen magna perfectio, ſicut magna perfectio eſt hominem eſſe rationalem, & tamen omnibus hominibus eſt commune, & hoc ſufficit ad intentionem Chriſti, quia nolebat Chriſtus oſtendere puſillos eſſe perfectiores aut digniores alijs hominibus: ſed eos eſſe K alicuius dignitatis, ita quòd contemni non debeant, quia quidam videntes puſillos, quantum ad ea quę apparent, nullo dignos, contemnabant eos: Chriſtus autem oſtendit, quod non debeant contemni; quia tantę dignitatis ſunt, vt habeant à Deo ſingulos Angelos deputatos ad ſui cuſtodiam.

An Angeli homines cuſtodiant. Quæſt. LVI.

QVoniam autem dicitur hic de Angelis paruulorum, id eſt cuſtodibus eorum: videndum eſt de cuſtodia Angelorum, & habitudine ipſorum circa nos. Et primum dubium eſt, an Angeli cuſtodiant homines. Aliqui dicũt, quod non; quia Deus eſt cuſtos hominum Iob. 7. Quid faciam tibi, ò cuſtos hominũ? ſed perfectior cuſtos eſt, qui per ſe ſufficit ad cuſtodiendum, quam, qui cuſtodit medianti-

A diantibus alijs: ſed omne quod perfectiſſimum eſt Deo attribuendum eſt, vt ait Dionyſ. ergo attribuetur Deo, quòd cuſtodiat, & non per Angelos, ſed per ſeipſum, & ita non erunt Angeli deputati ad cuſtodiam hominum. Secundo, quia cuſtodia hominum a Deo fit per gratiam, quam eis confert: ſed gratiam non dat Deus per Angelos, ſed per ſeipſum: ergo nũ cuſtodiunt nos angeli, ſed ſolus Deus. Tertio, quia vnus effectus cuſtodiæ angelicę ponitur, quòd orationes noſtras deferant ad Deum, ſed illud videtur omnino ſuperfluum, cum Deus per ſe omnia ſciat: ergo vanũ erit deputare angelos cuſtodes. Quarto, quia cuſtos deputatur alicui, aut propter imbecillitatem, vt iuuetur, & defendatur: aut propter ignorantiam, vt inſtruatur, ſicut eſt de mulieribus, & pueris, quibus dantur in cuſtodes doctores, & pedagogi: homo tamen per ſeipſum poteſt cognoſcere ea, quæ ſibi facienda ſunt per legem naturalem cordi impreſſam. Poteſt etiam facere illa per liberum arbi-B trium: ergo non indiget homo cuſtodia propter ignorantiam, aut propter infirmitatem; & ideo non habet aliquã cuſtodiam angelorum. Quinto, quia officium cuſtodis eſt retrahere cuſtoditam rem ab his, quæ ei mala ſunt: angeli tamen non faciunt. cum videamus multos labi in peccatũ mortale: ergo angeli non cuſtodiunt nos. Sexto, quia cum cuſtos ſoleat dari propter aliquam ignorantiam eius, qui cuſtoditur, debet inſtruere ex officio ſuo cuſtoditum ſecũdum modum, quo cuſtoditus inſtrui poteſt: ſed via cognoſcendi in homine eſt accipere cognitionem a ſenſibus: ergo ſi angeli cuſtodes noſtri eſſent, viſibilibus apparitionibus deberent nos inſtruere. Hoc autem non faciunt niſi raro: ergo videtur, quod non eſt eorum officium nos cuſtodire, aut male cuſtodiunt: quod de angelis bonis non eſt dicendum. Septimo, quia vbi eſt fortior cuſtodia, ſuperua-C cuum eſt ponere minorem: ſed Deus cuſtodit nos, cuius cuſtodia efficaciſſima eſt. Pſal. 120. Ecce non dormitabit, neque dormiet qui cuſtodit Iſrael: ergo angeli non cuſtodiunt nos. Octauo, quia perditio cuſtoditi pertinet ad culpam cuſtodientis, quia anima eius debet eſſe pro anima illius, ſicut dicitur, & de ſpeculatore Eccleſiæ. Ezech. 3. Sanguinem eius de manu tua requiram, & 3. Regum 20. cap. dicitur cuidam: cuſtodi virum iſtum, qui ſi lapſus fuerit, erit anima tua pro anima eius, ſed multi quotidie pereũt æternaliter, quos ſi angeli cuſtodirent, poſſent eruere ne inciderent in hanc damnationem apparendo eis, & docendo, ne inciderent in peccata: ergo cum hoc non faciant, videtur, quod non cuſtodiunt angeli nos. Dicendum, quod non eſt dubium, quin angeli cuſtodes hominum ſint; ſic di-D citur Pſalm. 90. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis, & idem ſupra 4. c. Etiam quia Deus pronior eſt ad miſerendum, & adiuuandum nos, quàm ad puniendum, & tamen dæmones poſuit ad exercitium, & pœnam quandam noſtram dum viuimus, ad Epheſ. 6. Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem; ſed aduerſus rectores tenebrarum harum, & ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus, ideſt contra dęmones qui ſunt rectores tenebrarum, ideſt rectores mundanorũ hominum, & morantur in tenebris aeris caliginoſi, & vocantur ſpiritalia nequitiæ, ideſt ſpiritus nequam: contra, hos inquit, pugna eſt, ergo a fortiori daret Deus angelos ad nos cuſtodiendum, quam dæmones ad impugnãdum. Pro hoc autem conſiderandum, quòd Deus habet prouidentiam de omnibus rebus, vt oſtenſum eſt ſupra cap. 10. quæſt. 112. & iſtam prouidentiam ipſe ſolus, & per ſeipſũ habet: executionem tamen huius prouidentiæ non facit E per ſeipſum ſemper, ſed vt communiter per alias cauſas, adeo ea, quę Deus circa hominem prouidit, exequitur per cauſas aliquas. Regula autem prouidentiæ hæc eſt, quod mortalia, & variabilia per immobilia, & inuariabilia mouentur, & regulantur: ſicut omnia corporalia per ſubſtantias ſpirituales, & immobilia, & corpora inferiora per corpora ſuperiora, quæ ſunt inuariabilia ſecundum ſubſtantiam: homines autem variabiles ſunt circa concluſiones, in quibus poſſumus variè opinari, & regulantur per principia, quorum veritatem inuariabiliter tenemus, ita igitur cum in rebus agendis cognitio, & effectus hominis multipliciter variari poſſit, & deficere a bono, neceſſe fuit ad debitam executionem prouidentiæ, quod daretur homi-

A nibus aliquid, per quod regulentur, & moueantur ad bonum, cum in operationibus omnino deficiant, & hoc pertinet ad diuinam bonitatem, quia licet Deus omnium rerum prouidentiam habeat: ſpecialiter tamen ſubſtantiæ rationales ſuæ prouidentiæ ſubduntur, inquantum altiori modo præ cæteris finem diuinæ bonitatis natæ ſunt conſequi, quia ergo inter Deum, & homines media eſt natura angelica, & ſecundum legem ſapientiæ ſuæ hoc eſt ordinatum, vt inferioribus per ſuperiora prouideat: ideo angeli exequuntur diuinam prouidentiam circa homines adiuuando ad tenendum in finem, & liberandu ab his, quę impediunt proceſſum in finem, & iſta executio diuinæ prouidentiæ facta circa homines per angelos vocatur cuſtodia angelorum: eſt autem miniſterium quoddam, quod circa nos exercent, & ad illud a Deo mittuntur, ad Hebr. 1. Sunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi. Ad B primum dicendum, quòd Deus eſt cuſtos hominum, & omnium rerum: & eſt cuſtos primus, & præcipuus cui alij non connumerantur; & tamen non obſtante hoc ſunt alii cuſtodes, ſcilicet angeli, & non pertinet ad imperfectioné Dei, quòd alij cuſtodes ſint; nam circa prouidentiam rerũ ipſe ſolus eſt, quia prouidentiã nominat ipſam rationem, vel regulam agendarum rerum, quæ in Deo eſt, & non communicatur alij, vt ab ipſo ſolo totum regimen dependeat; executionem autem rerum prouiſarum etiam ipſe ſolus facere poſſet, cum ſit omnipotens, ſed non facit, imò committit cauſis ſub ſe poſitis.

Et hoc, quia omnino periret vniuerſi ordo, & eſſent plurimæ partes vniuerſi ſuperuacuæ, ſi Deus per ſe omnia exequeretur; nam prouidentia Dei eſt de aliqua re, quòd exuratur. Si autem Deus exequeretur prouiſa; tunc ipſe C per ſe rem illam exureret, & non cremaret eam ignis. Et ita cum præuiderit generandum hominem, ſiue producendum, ipſe per ſe illum produceret, & non gigneret homo hominem. Et hoc modu tolleretur tota actio omniũ rerum, & cauſalitas naturalis; & eſſet vnum de duobus, quia aut iſtæ res non eſſent, & tunc non eſſet vniuerſum; cum non ſit aliqua res in tota natura, cui non competat aliqua actio, niſi ſit prima materia, quia vbicũque eſt forma, eſt actio; omnia tamen habent formam, niſi materia prima conſiderata, vt ſic; & ideo tolleretur quicquid eſt in vniuerſo, ſi tolleretur omne agens, aut eſſent omnia otioſa; & hoc eſt contra naturam ordinis; quia cum omnibus rebus ſit data virtus actiua, quòd maneat in perpetuum multũ repugnat rationi, & ordini. Vt ergo maneat vniuerſum, ſicut conditum eſt, & non auferatur tanta pulchritu-D do, quanta relucet in habitudine cauſatorum ad cauſas, fuit neceſſe, quòd Deus non faceret per ſe omnia, ſed executionem committeret cauſis ſub ſe poſitis. Et iſta eſt cauſa potiſſima, quare oportuit, quòd Deus non exequeretur per ſe omnia, ſicut prouidet per ſe omnia. Etiam non poſſet oſtendi tam abundanter diuina bonitas, cauſando tot res, & tot modos agendi; nam modi agendi, & ordo cauſę & cauſati ad perfectionem vniuerſi pertinet, & hæc omnia tollerentur ſi Deus exequeretur per ſe omnia præuiſa ideo non debuit ipſe omnia exequi; ſed committere cauſis ſub ſe conſtitutis, & quanto plures cauſas ad hoc conſtituit & plures modos cauſandi, & agendi dedit; tanto perfectior ipſe oſtenditur, cum plus communicauerit bonitaté ſuam, & oſtendat nobis illam communicatam in rebus quas condidit. Ita ergo de cuſtodia angelorum, licet Deus homines cuſtodiat; non pertinet ad imperfectionem, ſed E magis ad oſtenſionem perfectionis, & Principatus ſui, quod angelos etiam conſtituerit cuſtodes illorum; potiſſime, hoc conuenit tàm angelis cuſtodientibus, quam hominibus cuſtoditis.

De angelis patet, quia cum natura ſuperiores ſint hominibus, non debet eis negari iſta dignitas, quòd ſint duces, & rectores hominum, & reducant homines in Deum, & in hoc cooperentur Deo in reductione hominum in finẽ. Conuenit etiam ex parte hominum, qui quandiu viuunt, ſunt in ſtatu imperfectionis; quem ſtatum Apoſt. comparat pueritiæ. 1. Corin. 13. ſcilicet; Cum eſſem paruulus, ſapiebam vt paruulus, &c. & ſequitur, quando venerit quod perfectum eſt, ideſt vita æterna, euocabitur, quod ex parte eſt, ideſt ſtatus imperfectus, qui non habet integr[illegible]

quæ

quæ eſt totalitas, ſed eſt ſicut pars: ſed pueris quandiu manent in pueritia, aſſignantur cuſtodes, & pedagogi, ad Gala.8.capitulo, donec ſint ætatis perfectæ: ergo hominibus, qui nunc in ſtatu imperfectionis manent, competunt cuſtodes: cum autem fuerint in patria, quia euacuatum erit, quod ex parte eſt, ideſt imperfectio, non erunt aliqui cuſtodes.

Ad ſecundum dicendum, quòd cuſtodia hominum eſt quod ipſi homines cuſtodiri deducantur ad gratiam & gloriam, & ideo ille, qui dat gloriam, & gratiam eſt verus & præcipuus cuſtos, qui autem non dat, diſponit tamen ad hoc, cuſtos eſt licet non præcipuus. Sic enim eſt in artificialibus, in quibus inſtrumenta quodammodo diſponũt ad formam, vt ignis mollificando ferrum, & martellus dilatando: ſed forma gladij inducitur ab artifice per ſimilitudinem artis, quam habet in mente ſua. Ita Deus, qui eſt primus cuſtos inducit vltimam perfectionem coniungentem frui, & per hoc conſeruantem, ſcilicet gratiam, & gloriam: angeli autem non poſſunt hoc deducere: quia non ſunt principale agens, ſed præparant ad hoc per illuminationes, & alia, quæ circa nos exercent.

Ad tertium dicendum, quòd Angeli non dicuntur deferre orationes noſtras ad Deum quaſi notificent ei, quod nos oramus ad ipſum: cũ ipſe melius nouerit q d oramus, & ipſe per ſe exaudit orationes noſtras, & non ſolũ quando oramus nouit quid oramus, ſed etiam antequam oremus ſcit deſiderium noſtrum ad orandum, & acceptat illud Pſalm.9. Deſiderium pauperum exaudiuit dominus, præparationem cordis eorum audiuit auris tua, ideſt antequam orent dum ſe parant ad orandum nouit Deus, & exaudit deprecationes noſtras, quas fundere volumus, ſed dicũtur deferre orationes noſtras Deo, ideſt, orare pro nobis. Vel magis propriè orant, vt orationes noſtræ exaudiantur, & ita etiam ſacerdos dicitur offerre Deo orationẽ populi, inquantum ſua interceſſione impetrat exaudiri orationes populi, & ita dixit Raphael ad Thobiam, Quando tu orabas cum lachrimis, ego obtuli orationem tuam Domino. Thob.12.cap.

Ad quartum dicendum, quòd hominibus fuit conueniens cuſtodia angelorum, tàm propter ignorantiam, quã propter infirmitatem, lumen enim naturale hominum imperfectum eſt, & præcipue ad dirigendum illa, quæ naturam excedunt, poteſtas etiam eius poteſt ad malum flecti multis occaſionibus; ideo quantum ad vtrunque fuit conueniens præſidium angelorum. Cum autem dicitur, quòd homo ſufficit ad cognitionem boni, & legis naturalis, & ad exequendum ſufficit per liberum arbitrium. Dicendum, quòd non plene ſufficiunt; per liberum enim arbitrium poteſt homo aliqualiter malum vitare, ſed non ſufficienter, quia infirmatur circa effectum boni propter multiplices animæ paſſiones. Similiter cognitio vniuerſalis legis naturalis, quæ homini ineſt naturaliter, aliqualiter dirigit hominem ad bonum, ſed non ſufficienter, quia in applicando vniuerſalia principia iuris naturalis ad particularia opera contingit hominem multipliciter deficere vnde dicitur Sap.9. Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ eorum, ideſt non rectè coniectant de rebus, ideo fuit neceſſaria angelorum cuſtodia, qui nobis circa hoc in aliquo ſubuenirent.

Ad quintum dicendum, quòd homines cuſtoditi ab angelis interdum incidunt in mala, neque tamen ſequitur non eſſe cuſtodiam, vel male cuſtodiri homines, ſed ipſis agentibus quantum ad officium cuſtodiæ eis a Deo limitatum manet locus peccandi; nam ſicut Deus per prouidentiam ſuam intendit malum auferre de rebus, non tamen omnino aufert, ſed ſolum ſecundum conditionem naturæ noſtræ, ideſt ita quod ablato malo poſſit manere conditio humana, ſcilicet, libertas arbitrij, qua poſſumus libere velle bonum, & malum; ita cuſtodia angelica eripit nos a malis, & reducit bonum ſecundum conditionem naturæ noſtræ, ſcilicet quod ad bonum non trahit inuitos neque a malo diſtrahit violenter; ſed totaliter mouet nos angeli, quòd adhuc maneat nobis libertas ad bonum, & ad malum eligẽdum, & ita, quia liberum arbitrium defectibile eſt, contingit etiam cuſtodientibus angelis nos ad malum conuerti, & a bono auerti, ſed hoc nõ eſt defectus

F cuſtodiæ angelicæ, quia totum agunt, quod ad officiũ ſuũ pertinet. Ad ſextum dicendum, ꝙ angeli nos inſtruunt eo modo, quo conuenit, & non eſt neceſſe, neq; conueniens, ꝙ viſionibus corporalibus nos erudiant: quia ſua cuſtodia mouet nos ad bonũ, & a malo flectit ſecundum conditionem naturæ noſtræ.i. vt non præiudicetur libertati. & tamen apparitiones illę quodammodo pręiudicant libertati; ideo non fiunt communiter. Patet hoc, quia apparitiones viſibiles angelorum ſunt ſupra curſum communẽ naturę, ideo ſtuporem quendam incutiunt, & quodammodo violenter inducunt ad conſenſum eorum, quæ ſuadent, in quo perit aliquod bonum hominis quantum ad conditionem hominis, quod eſt inquiſitio rationis, & non violenter, vel ex neceſſitate aſſentire. & ideo apparitiones iſtę non fiunt omnibus, ſed aliquibus factæ ſunt ad confirma-

G tionem fidei multorum, & nõ oportet, quòd cuilibet fiãt ad confirmationem fidei illius, ſicut miracula non fiunt coram omnibus, ſed coram quibuſdam facta ſunt, vt per illa confirmaretur fides, quam omnes tenemus, & tamen licet non fiat iſta apparitio viſibilis, prodeſt nobis valde ſpiritualis cuſtodia angelorum, quia ſuo modo nos inſtruunt illuſtrando phantaſmata noſtra, & confortando lumen intellectus, & excitando animum ad aliquid rectè conſiderandum. De modo autem agendi, quem habent angeli, & dęmones, & Deus ſuper phantaſiam, & intellectum, & voluntatem, declaratum eſt ſup.8.c.q.112. Putant autem aliqui, quòd cuſtodia angelorum, vel non ſit vel non proſit, quia non experimur, quòd aliquid boni nobis faciant. Dicendum tamen, quòd iſti errant, neceſſe eſt tamen poni cuſtodiri homines ab angelis, cum ſcriptura hoc aſſerat

H & hoc dato neceſſe eſt illam eſſe vtilem, quia Deus non inſtituiſſet illam, niſi eſſet vtilis nobis. Nos tamen non experimur vtilitatem ex ea: quia modus, quo angeli cuſtodes nobis proficiunt eſt purè ſpiritualis.ſ. pure illuſtrando phãtaſmata, & confortando lumen intellectus, & incitando ad bona cogitandum, iſta autem ſunt interiores immutationes ſine aliquo ſigno ſenſibili; nos tamen nõ poſſumus aliquid cognoſcere niſi ſit in ſenſu, vel per id, quod eſt in ſenſu, ideo non experimur in nobis quid faciat angelorũ cuſtodia. Multum enim prodeſſet, quòd poſſemus cognoſcere ſi illam nobis Deus omnino ſubtraheret, nam videremus experimẽto ita nos eſſe deficientes ad recta cognoſcendum, & infirmos ad bona volendum, quod ſciremus multum nobis nunc illam conferre. Nec eſt hoc inconueniens, quòd non experiamur iſtam cuſtodiam angelicam

I nam nichil notius eſt, quàm nos habere animam, & tamẽ non experimur in nobis animam noſtram, cum nullo ſenſu æque percipiamus. Ad ſeptimum dicendum, quòd vbi eſt fortior cuſtos, ſuperuacuus eſt minus fortis, ſi ille fortis velit per ſeipſum agere, ꝙ agunt inferiores cuſtodes, ſed hoc non facit Deus, quia aliquid facit per ſe, & alia non, quæ alijs potius committit, vt dictum fuit ſup. ideo ſtante hoc, neceſſarij ſunt cuſtodes minores. Pro quo ſciendum, ꝙ tota cuſtodia hominum eſt, vt a fine ſuo non errent, ſed in illum perueniant; ad ipſum autem per bona opera peruenitur, ideo qui facit inuariabiliter bonum operari cuſtodit hominem perfectè. Ad bonum autem operãdum duo requiruntur. Primo quidem vt affectus inclinetur ad bonum, & hoc quidem fit in nobis per habitum virtutis moralis, quæ inclinat in bonum per modum naturæ, vt colli-

K gitur 7. Ethico. Secundo, ꝙ ratio inueniat congruas vias ad perficiendum bonum virtutis, quod quidem Ariſtoteles attribuit prudentiæ, quæ eſt vniuerſaliter directiua de his quę ad totam vitam pertinent. 6. Ethic. Quantum ad primum horum Deus per ſeipſum immediatè cuſtodit hominem infundendo ei gratiam, & virtutes gratuitas, & ideo quantum ad hoc ipſe ſolus cuſtodit hominem, & nõ angeli: quia ipſi non cooperantur in infuſione gratię, & virtutum. Quantum ad ſecundum Deus non inſtruit hominem immediatè per ſeipſum, ſed per multa media, vnde interdum inſtruit vnum hominem per alterum; interdum vero per angelos, interdum per creaturas minores homine, vt per formicam, iuxta illud Prou.6. Vade ad formicam, ò piger, & addiſce prudentiam, & per volatilia cœli, & fœnum agri, ſupra 6. capit. Reſpicite volatilia, cœli, & cæt. & ideo quantum ad hoc pręcipua cuſtodia homi-

num

num ſit per Angelos, quia ipſi eos inſtruunt. licèt non ſen-
ſibiliter, ſed illuſtrando phantaſmata, aut confortando lu
men intellectuale, & per alios modos, vt ſupra dictũ eſt.
Ad octauum dicendum, quòd perire cuſtoditum perti-
net ad culpam cuſtodientis, ſi eo non faciente omnia,
quæ pertinebant ad officium cuſtodiæ, ille pereat, in An-
gelis autem non eſt ſic, quia licèt homines cuſtoditi pe-
reant, non eſt culpa Angelorum, cum omnia faciant, quæ
eis impoſita ſunt pro cuſtodia hominum, cuſtodiunt au-
tem eos, vt dictum eſt deducendo ad bonum, & retrahē-
do a malo, & hoc ſecundum conditionem naturæ huma-
næ, ſcilicet nichil tollendo de libertate. Et ob hoc contin-
git, quòd Angelis ſuadentibus bonum quantum poſſunt
circa conditionē conſenſus homo repugnet ſuaſionibus eo-
rum per libertatem, & ita peccat, & perit: ſic enim vide-
mus in nobiſipſis quantum ad animam; Eſt namque in
nobis inſtinctus naturalis ad bonum: quia ratio depræca-
tur ad optima. 1. Ethico. ſed diſcedunt homines ab appe-
titu boni per fortem paſſionem, ita accidit circa inſtru-
ctionem Angelorum. Nam quidquid Angeli circa nos fa
ciunt inſtruendo, vel ſolicitando ad bonum, fit inuiſibili-
ter per ſolum modum interiorem, ſicut appetitus natura-
lis ad bonum inuiſibiliter nos ſtimulat. Sicut igitur ab il-
lo declinamus per libertatem inclinante paſſione, ita &
à ſuaſione bona, & inſtructione recta Angelorum, ideo,
quòd homines pereant peccando non eſt imputandum
negligentiæ vel indebitæ cuſtodiæ Angelorum, quia totũ
faciunt, quod fieri decet, ſed malitiæ ſuæ, qua ſponte re-
cedunt a ſuaſione, & inſtructione Angelorum, quare au-
tem Angeli non apparent nobis, vt fortius, & manifeſtius
inſtruant, poſita fuit ſupra cauſa.

Ad quos Angelos pertinet homines cuſtodire?
Quæſtio. LVII.

QVæritur, ad quos Angelos pertinet cuſtodire homi-
nes, an pertineat ad omnes ſpiritus Angelicos, an ſo
lum ad tres ordines in fine hierarchiæ, an ad ſo-
lum ordinem infimum Angelorum, quos Angelos ſpe-
cialiter appellamus? Et quoniam quidam ſolent dicere,
quod ad ſolum infimum ordinem pertineat cuſtodire, vi
detur quòd non ad ſolum iſtum ordinem, ſed etiam ad
omnes tres ordines hierarchiæ in fine, quia vt dicit Dion.
tertiæ hierarchiæ eſt proprium diuinum lumen accipere
per conſequentiam noſtræ hierarchię, ideſt lumen quod
ipſi accipiunt eſt proportionatum ad immediatè trãſfun-
dendum in nos, ſed ille Angelus dicitur cuſtos hominis,
qui ipſum immediatè illuminat, ergo videtur, quod ad
omnes três ordines tertiæ hierarchiæ pertineat cuſtodire
homines. Secundo quia Angeli cuſtodes defendunt homi
nem ab impugnatione inuiſibilis hoſtis, ſed arcere dæmo
nes ſecundum Greg. pertinet ad poteſtates, ergo illi ordi-
ni conueniet cuſtodire homines. Tertio, quia homines cu
ſtodiuntur, & conſeruantur interdum à malis per mira-
culoſam operationem, ſed mirabilia operari pertinet ad
virtutes: ergo ad ordinem illum pertinebit cuſtodia ho-
minum. Quarto videtur, quod Angeli quinque ordinum
inferiorum cuſtodiant homines, quia mitti ordinatur ad
cuſtodiam, & tamen Angeli quinque ordinum mittun-
tur, ergo omnes illi cuſtodiunt homines. Patet quia ad
Hebr. 1. dicitur ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſte-
rium miſſi, ergo quinque ordines inferiores, qui ponun-
tur mitti erunt ad cuſtodiam. Quinto videtur, quod An-
geli omnium ordinum cuſtodiant homines, quia in homi
nibus inueniuntur diuerſa officia, ſed ſecundum diuerſa
officia inueniuntur diuerſi ordines Angelorum diſtincti,
quorum officiorum ſimilitudines inueniuntur in aliqui-
bus officijs humanis, vt dicit Grego. oſtendens qualiter
homines ad ordines Angelorum aſſumantur, ergo vide-
tur, quod ad omnes ordines pertinet cuſtodia hominum.
Sexto, quia ſi non pertineret ad omnes ordines, hoc eſſet
maxime, quia ad ſuperiores ordines non pertineret, &
tamen ad illos etiam videtur pertinere, quia ſuper illo
verbo literæ, ſcilicet Angeli eorum ſemper vident faciem
& c. dicit Chry. quod intelligitur non de quibuſcunque
Angelis, ſed de ſublimioribus, vel ſupereminentibus: ergo

A ſupremi Angeli cuſtodiunt homines. Dicendum, quod
cuſtodia hominum ſola ſumpta ad ſolos ſpiritus infimi or
dinis. qui Angeli vocantur, pertinet. Sic dicitur Pſal. 90.
Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te, & ta-
men Angeli propriè dicuntur illi, qui ſunt in ordine infi-
mo, vt dicit Dion. ergo ipſi ſoli cuſtodiunt. Item quia
Grego. dicit, quod Angeli ſunt, qui minima nunciant, &
tamen minima ſunt, quæ ad ſtatum perſonarum ſingula-
rium pertinent, ergo ad ſolos Angelos pertinet cuſtodire
homines. Pro quo ſciendum, quod illi ſpiritus dicuntur
cuſtodire homines, qui immediatè eos illuminant, & ha-
bent actus limitatos circa humana officia, & procurant,
quæ ad ipſos ſpecialiter pertinent, totum hoc requiritur
ad cuſtodiam. Et ex hoc apparet, qui ordines cuſtodiunt
hominem. Ex hoc enim, quod dicitur, quod illuminant,
B immediatè excluduntur à cuſtodia Angeli aſſiſtentes, qui
ſunt in quatuor ordinibus ſupremis: nam illi non illumi-
nant homines immediatè, cum ad eos nunquam mittan-
tur, ſed illuminant eos mediatè inquantum ipſi illumi-
nant Angelos inferiores, & illi illuminant homines, in-
quantum dicitur, & habet actus limitatos circa humana
officia, excluditur media hierarchia; nam licèt ſpiritus de
hac hierarchia habeant, quod mittantur, & interdum il-
luminent homines, & procurent aliqua negocia humana
tamen non eſt actus eorum limitatus circa hoc ſolum, cũ
de alijs maioribus negocijs cura eis ſit interdum, inquan-
tum vero per cuſtodiam iſtam procurantur ea, quæ perti-
nent ad determinatos homines (quod eſt minimum, &
vltimum in actibus angelorum) excluduntur ab iſta cu-
ſtodia omnes ſpiritus ordinum aliorũ etiam infimæ Hie-
C rarchiæ niſi primus ordo, qui angelorum dicitur. Ad hos
enim ſolos pertinet cuſtodire ſingulos homines: hoc, qđ
dicitur intelligitur de cuſtodia in particulari, ſcilicet cu-
iuſlibet hominis per ſe. Ideo dicendum, quod eſt duplex
cuſtodia, ſcilicet particularis, ſecundum, quod ſingulis ho
minibus ſinguli Angeli deputantur, & talis cuſtodia per-
tinet ad ſolum infimum ordinem angelorum quorum ſe
cundum Greg. eſt minima nunciare. Hoc autem videtur
eſſe minimum in officijs angelorum. ſ. procurare ea, quæ
pertinent ad vnius hominis tantùm ſalutem. Alia eſt cu-
ſtodia vniuerſalis, & iſta non eſt determinati ordinis, ſed
multiplicatur ſecundùm diuerſos ordines. Nam quanto
agens fuerit vniuerſalius, tanto eſt ſuperius. Sic igitur cu-
ſtodia totius ſpeciei humanæ pertinet ad ordinem Princi
patuum, qui per excellentiam Principes dicuntur. Vel ſe-
D cundum alios pertinet ad Archangelos, qui ſunt Principes
Angelorum, vnde Michael, quem vocamus Archangelũ,
vocamus vnus de principibus. Daniel 10. c. a. de principi-
bus humanæ multitudinis, licet non totius ſpeciei, ſuper
omnes verò naturas corporales habent cuſtodiam Pote-
ſtates, & vlterius etiam ſuper ſpiritus bonos habent cuſto
diam Principatus, vel Dominationes, vt ait Greg. Ad pri-
mum dicendum, quod omnes Angeli non ſolum primæ
hierarchiæ, ideſt infimæ cuſtodiunt homines, ſed etiã ad
omnes quinque ordines, qui mittuntur, pertinet cuſtodi-
re, quia miſſio eſt ad aliquam adminiſtrationem, ſed dif-
fert de cuſtodia particulari, vel generali. Nam cuſtodia
vniuerſalis ad omnes quinq; ordines pertinet, cuſtodia
particularis ſolum pertinet ad ordinem infimum infimæ
hierarchiæ. ſ. ad Angelos. De tota tamē hierarchia infima
E dicendum, quod Angeli illius habent lumen proportiona
tum lumini noſtro, ita vt immediatè poſſint transfunde-
re, ꝗ nouerunt in nos, & tamen differt, quia Angeli pri-
mi ordinis, ideſt infimi transfundunt in nos lumen ſuum
limitando ſe circa negocia perſonarum ſingularum, Ange
li verò ſecundi, & tertij ordinis primæ hierarchiæ, ideſt,
infimæ habent lumen ſuum proportionatum nobis, ita
vt ſine medio poſſint nos reducere in cognitionem ali-
quarum rerum, & tamen non reducunt ſingulos, ſed mul
tos: ideo non habent cuſtodiam ſingularium hominum,
ſed multitudinis, ideſt vnius prouinciæ regni vel vrbis.
Ad ſecundum dicendum, quod ad Poteſtates pertinet
arcere dæmones, & illi non cuſtodiunt homines ſingula-
riter, ſed illi, qui arcent dęmones ab hominibus cuſtodi-
tis, ſunt Angeli inferiores, qui ipſos homines cuſtodiunt,
ſed hoc faciunt in virtute Poteſtatum: nam Angeli in-

ſeriores participant virtutem ſuperiorum inquantum ab **F** eis illuminantur, vt ait Dionyſ. & ita dicit. quod Angelus infimi ordinis purgauit Iſaiam per ignem, tamẽ fecit hoc in virtute Seraphim, & idõ dicitur feciſſe iſtud Seraphim, licet non fuerit Seraphim: Item cum Angeli inferiores participauerint virtutem Poteſtatum per illuminationem receptam ab eis, arcebunt dæmones ab hominibus, quos cuſtodierint, ſicut facerẽt Poteſtates, & poterit dici, quod Poteſtates illos arcent, cum faciant Angeli in virtute Poteſtatum.

Ad tertium dicendum, quod operatio miraculorum, ideſt, rerum mirabilium facit interdum ad cuſtodiam hominum, & facere hæc pertinet ad Virtutes, & tamen Angeli infimi ordinis poterunt iſta facere inquantum participant virtutem Virtutum per illuminationem ab eis receptam, & ſunt ſicut executores virtutis illorum: & voca **G** buntur tunc Virtutes.

Ad quartum dicendum vno modo, quod omnes Angeli cuſtodes mittuntur, ſed non omnes, qui mittuntur cuſtodes ſunt, ſed ſoli infimi proprie cuſtodes ſunt, quia ſuperiores exequuntur ea, quæ ad multos pertinent, & quanto ad plures tanto eſt ordo ſuperior, & ideo Virtutes ſunt ſupremi ſpiritus inter exequentes myſteria, quia eorum actus ſe extendit non ſolum ad res humanas, ſed etiam ad res naturales: vt patet in operatione ſignorum. Et poſt Virtutes ſunt Poteſtates, quorum actus nõ tantum ad homines, ſed etiam ad dæmones ſe extendit. Poſtea ſunt Principatus, quorum actus eſt circa humanam multitudinem, ideſt ad totã ſpeciem, vel ad magnas multitudines. Angeli vero infimi ſunt, & iſti ſolum ſe extendunt ad negocia ſingularum perſonarum. Archangeli autem, qui **H** ſunt medij inter Poteſtates, & Angelos, participãt aliquid commune cum vtriſque, & ita præſunt multitudini.

Aliter poteſt dici, quod iſta duo conuertuntur, ſ. mitti, & cuſtodire: ſed eſt cuſtodia vniuerſalis, & particularis. Quatuor ordines, qui mittuntur incipiendo a ſupremis cuſtodiunt vniuerſaliter, infimus vero, ideſt quintus cuſtodit perſonas ſingulares, vt oſtenſum eſt.

Ad quintum dicendum, quod licet multa officia ſint in hominibus, non oportet, quod cuſtodiantur homines illorum officiorum à ſpiritibus multorum ordinum, quia aut iſta officia pertinent ad homines inquantum ſunt priuatæ perſonæ; aut inquantum præſunt multitudini.

Si primo modo, dicendum, quod omnia officia humana pertinentia ad ſingulares perſonas, cum habeant cum quibuſcunque ordinibus ſimilitudinem, diriguntur, per **I** Angelos infimi ordinis, inquantum illi participant virtutem ſuperiorum ordinum per illuminationes ſuſceptas.

Si ſecundo modo, dicendum, quod omnia talia officia, quia ad multitudinem pertinẽt diriguntur per Angelos, qui præſunt multitudini, ſ. per Archangelos, aut per Principatus, & ideo quilibet homo conſtitutus in prælatione habet duos ſpiritus directores. In quantum enim eſt perſona priuata quantum ad negocia ſua dirigitur per Angelum cuſtodem infimi ordinis, qui eſt illi perſonæ deputatus: inquantum vero eſt perſona communis dirigitur ab Archangelo, vel Principatu, qui habet commiſſam ſpecialiter illam multitudinem, cum iſte gerat vices totius communitatis.

Ad ſextum dicendum, quod ſpiritus ſupremi, ideſt ſupremæ Hierarchiæ non cuſtodiunt, cum non mittantur. **K** Quod vero dicit Chryſoſt. de ſupereminentibus accipi literam iſtam: dicendum, quod non accipitur de ſupereminentibus reſpectu omnium ordinum, ideſt, quod ſint in ſuprema Hierarchia, ſed reſpectu ordinis infimi. Nam ſecundum Dionyſ. in quolibet ordine diſtinguuntur primi, medij, & vltimi; & ita in ordine Angelorum ſunt quidam, qui eminentes vocantur. Eſt enim veriſimile, quod circa cuſtodes priuatarum perſonarum Deus conſtituat Angelos excellentiores illius ordinis ad cuſtodiam eorũ, qui in maiori gradu gloriæ futuri ſunt, & quia iſti paruuli, de quibus Chriſtus loquebatur, forte futuri erant in magno gradu gloriæ, dixit Chryſoſt. quod Angeli eorum erant Angeli ſupereminentes.

An vnus Angelus cuſtodit vnum hominem, vel vnus Angelus deputatur multis hominibus? Quæſt. LVIII.

QVæritur, cum ſit cuſtodia hominum per Angelos, an vnus Angelus cuſtodiat vnum hominem, vel vnus Angelus deputetur multis hominibus.

Aliqui dicunt, quod non deputatur cuilibet homini vnus angelus, quia Angeli ſunt maiores virtutis, q̃ hoĩes, & tñ vnus homo ſufficit ad regendum multos hoĩes, & ita nõ deputabitur cuilibet vnus. Secundo, quia videtur potius, quod vnus Angelus cuſtodiat oẽs homines, quia inferiora reducuntur in Deum à ſubſtantiis ſuperioribus p media, vt dicit Hieron. ſed cum oẽs angeli ſint inter ſe **G** inæquales, quia non eſt vnus, qui ſit æqualis alteri: quia ſunt diuerſæ ſpeciei, neceſſe eſt, quod ſolus vnus Angelus ſit, inter quem, & homines non ſit medium, & ille eſt minimus oĩum Angelorum, ergo ille ſolus erit, qui immediate cuſtodiat homines. Tertio, quia non videtur conueniens varios homines à diuerſis Angelis cuſtodiri, qui Angeli non ſunt inter ſe æquales, vt dicit Dionyſ. immo nullus eſt æqualis alteri, & tamẽ maiores Angeli deputantur maioribus officiis, ſed cuſtodire hoĩes æquale eſt (quemcunque hoĩem quis cuſtodiat) cum omnes hoĩes ſint æquales ſecundum ſpeciem, ergo non deputabitur cuilibet homini vnus Angelus, quia tunc æqualibus officiis deputarentur inæquales Angeli, quod non eſt conueniens.

Dicendum, quod cuilibet homini aſſignatur vnus An **H** gelus in cuſtodiam. Sic enim dicit Hieron. ſuper Matth. magna eſt dignitas animarum, vt vnaquæque habeat ab ortu natiuitatis in cuſtodiam ſui Angelum delegatũ. Hoc autem ſic perſuadetur, quia cuſtodia Angelorum eſt quędam executio diuinæ prouidentiæ circa homines, prouidentia autem Dei aliter ſe habet ad homines, & aliter ad alias corruptibiles creaturas, & hoc quia cuſtodia eſt, vt res non pereat, perit autem, quando corrumpitur, & ita corruptio repugnat intentioni cuſtodiæ; vnde illa, quæ non poſſunt effici aliquo modo incorruptibilia, non cuſtodiuntur, & conſequenter ſecundum, quod varie ſe habẽt res ad incorruptibilitatem ita varie cuſtodiuntur. Cæteræ enim res licet quantum ad ſpeciem ſint incorruptibiles, cum nulla ſpecies pereat, eo quod conſeruatur in indiuiduis: ipſa tamen indiuidua quantum ad proprias formas **I** pereunt; ideo cuſtodia in eis directe eſt reſpectu ſpeciei, & non indiuiduorum, homines autem non ſolum ſunt incorruptibiles quantum ad ſpeciem, ſed etiam quantum ad proprias formas ſingulorum, quæ ſunt animæ rationales, ideo neceſſe eſt, quod prouidentia Dei magis ſit circa homines, quam circa cæteras res; nam circa cætera, quæ corrumpuntur non eſt prouidentia Dei, niſi inquantum ordinantur ad ea, quę nõ corrumpũtur, ſ. ad ſpecies, quę per ſucceſſionem indiuiduorum conſeruantur, neceſſe eſt igitur, quod ita comparetur prouidentia Dei ad ſingulos hoĩes ſicut ad quaslibet ſpẽs aliarũ rerũ corruptibiliũ, cũ quilibet homo ſit incorruptibilis, ſicut quælibet ſpecies rerum aliarum ergo probabile eſt, quod ſicut diuerſis generibus deputantur diuerſi ordines, vt poteſtates ad arcendos dęmones; virtutes ad facienda miracula in rebus cor **K** poreis, ita diuerſis ſpeciebus rerum diuerſi Angeli eiuſdem ordinis præficiantur, conſequenter ergo rationabile eſt, quod ſingulis hominibus ſinguli Angeli deputentur, & ita eſt doctrina communis, & hoc Chriſtus voluit innuere hic, quia dixit de puſillis, Angeli eorum ſemper vident, & non dixit Angelus eorum, quaſi pro quolibet puſillo eſſet vnus Angelus, & idem colligitur Actu 12. quando Petrus ſolutus de carcere pulſanit portam hoſpitij, & & qui intra domum erant dixerunt. Petrus eſt. Alij dixerunt non eſt, ſed Angelus eius eſt, & ita innuebant, quod Petrus vnum Angelum habebat, qui ſpecialiter ſuus erat, quod de quolibet alio ſentiri neceſſe erat, quia non fuit cauſa ſpecialis credendi hoc de Petro potius, quam de quolibet alio, & approbatur iſta ſententia ibi, ideo ita tenendum eſt, quod quilibet vnum Angelum ſpecialiter ſibi delegatum habeat ad cuſtodiam.

Ad

Ad primum dicendum, quod Angelus virtuoſior eſt homine, & tamen cuilibet homini deputatur vnus Angelus, licet vnus homo regat multos homines. Et poteſt dici vno modo, quòd quando vnus homo regit multos homines non eſt ſufficiens regimen, ſed neceſſe eſt ſic fieri, vt homines habeant caput aliquod, & detur aliquis modus communicationis, quia communicatio non eſt niſi in vnitate, ideo oportuit multitudinem communicantium reduci ad vnitatem, & hoc eſt per vnitatem rectoris, & ita etiã ſi inſufficienter regat, neceſſe eſt, quod vnus præficiatur multis: cuſtodia Angeli, quia eſt regimen datum a Deo, oportet quod ſit ſufficiens, & in nullo deficiens, ſicut fit in naturalibus, quia nunquam ordo eorum deficit, & ad hoc fortè fuit neceſſe, quod cuilibet homini daretur vnus Angelus. Aliter dicendum, quòd cuſtodia ſiue principatus Angelicus ordinatus eſt, interdum enim vnus Angelus cuſtodit vnicum hominem, interdum verò multos. Et pro hoc ſciendum, quòd homini adhibetur cuſtos dupliciter. Vno modo inquantum eſt homo ſingularis, & ſic vni homini debetur vnus cuſtos, & interdum plures, ſed hoc eſt per accidens.

Alio modo inquantum homo eſt pars collegij, & tunc ſicut vni collegio, vel communitati quantumcunque magnæ vnus homo præficitur, ad quem pertinet videre de omnibus, quæ pertinent ad illud collegium inquantum eſt collegium vel communitas: ita & illi communitati præponitur vnus Angelus, qui habet diſponere ea, quæ pertinent ad illum hominem, qui præeſt communitati in ordine ad communitatem totam, & non quantum ad ipſum particulariter: ſicut ſunt ea, quæ exterius aguntur de quibus aliqui ædificantur, & aliqui ſcandalizantur, eſt autem ratio, quod non præponatur vnus Angelus multis hominibus, nec eſt ſimilitudo de homine, qui multis hominibus præficitur, quia quando vnus præponitur multis præponitur ſub ratione vnius, & non multorum, quia rector communitatis non habet videre de eis, quæ pertinẽt ad ſingulos de communitate, ſed ad ipſam communitatẽ ſolum, quia alias deberet prouidere cuilibet de communitate de omnibus neceſſarijs ad vitam. Angelus autem, qui præeſt homini, vel cuſtodit illum, habet curare de hominibus, quæ pertinent ad ſalutem, & conſeruationẽ hominis ſiue de exterioribus ſiue de interioribus, & ita ſatis eſt, quod vnus Angelus cuſtodiat vnum hominem, non eſt enim ſimilis modus cuſtodiendi vnum, & alterũ hominem, cum alia & alia ſint neceſſaria huic, & illi homini, quando autem Angelus præficitur multitudini, habet vnum modum prouidendi, quia non curat de ſingulis, ſed de communitate, & habet dirigere perſonam, quę præeſt communitati in ordine ad ipſam communitatem, & tunc vnus Angelus pręeſt multis, ſicut vnus homo multis, & tamen perfectius pręeſt vnus Angelus multis quàm vnus homo propter abundantius lumen rationis. Ad ſecundum dicẽdum, quòd ad hoc, quod Angelus cuſtodiat hominem, neceſſe eſt quod eum illuminet immediatè, vt dictum eſt præcedenti quæſtione, & ideo concedendum eſt, quòd licet vnicus Angelus eſt, qui ſecundum ordinẽ perfectionis eſt immediatus ſpeciei humanæ, eo quòd inter ipſum, & ſpeciem humanam nulla eſt ſubſtantia media, tamen multi Angeli ſunt, qui immediatè illuminant homines, licèt illi non ſint immediati hominibus ſecundùm ordinem perfectionis. Pro quo ſciendum, quòd omnes Angeli ſupremæ Hierarchiæ, quantum ad aliquid illuminantur immediatè a Deo, quidam verò ſunt, in quibus ſoli ſupremi illuminantur immediatè à Deo, & ipſi reuelant ea inferioribus, & quantum ad ſpiritus ordinum inferiorum eſt dicendum, quòd aliqua ſunt in quibus Angeli infimi ordinis illuminantur immediatè à ſupremo Angelo maximi ordinis, & aliqua ſunt, in quibus quilibet Angelus inferior illuminatur ab illo Angelo, qui ei immediatè præeſt. Idem etiam erit de hominibus reſpectu Angelorum, & ita aliquis homo erit, qui illuminatur & cuſtoditur immediatè ab ipſo Angelo, qui eſt immediatus ſpeciei humanæ, & alius homo erit, qui immediatè illuminatur, & cuſtoditur ab aliquo Angelo, qui tamen habet ſub ſe alios Angelos, quos illuminat, vnde licet vnicus ſit Angelus, qui ſpeciei humanæ immediatus ſit, mul-

A ti erunt Angeli, qui cuſtodiunt homines. Ad tertium dicendum, quod Angelis inæqualibus ſemper dantur inæqualia officia.

Et cum dicitur, quod cuſtodire homines eſt æquale, negandum eſt, non enim ſunt homines æquales, quia licèt ſint æquales ſecundum ſpeciem, ſunt inæquales ex diuina prouidentia, inquantum Deus quoſdam ad maiora præordinauit, alios verò ad minora, iuxta illud Eccleſia. 33. In multitudine diſciplinæ domini ſeparauit eos, & immutauit vias eorum, & ex ipſis benedixit, & exaltauit, & ex ipſis ſanctificauit, & applicuit ſibi, & ex ipſis maledixit, & humiliauit, & ideo ſecundum, quod Deus præordinauit maiora de vno homine quàm de alio, ita eſt proceſſus eius diuerſus quàm alterius, qui ad minora ordinatus eſt, vnde dicitur, & immutauit vias eorum, ideſt ſicut ſeparauit eos præſtituendo illis diuerſos fines, ita immutauit vias eorum, ideſt dedit eis diuerſas vias perueniendi ad præuiſos fines, & quanto maiora præuiſa ſunt, tanto eſt maior difficultas perueniendi, & conſequenter dirigere per illa media pertinet ad maiorem virtutem, & ita non eſt æquale cuſtodire vnum hominem, & alterum. Conſequenter autem dicendum, quòd Angeli infimi ordinis, qui aſſignati ſunt ad cuſtodiam perſonarum priuatarum, quanto fuerint excellentiores, tanto delegabuntur hominibus, quos Deus prouidit ad maiora deducere ſecundum ſtatum ſalutis ſpiritualis, & interdum ſecundũ ſæculi mutabilem proſperitatem. Et cum quantũ ad hoc homines ſint inter ſe omnes inæquales, ita Angeli (licèt inæquales ſint) habebunt aliquos quos cuſtodiant proportionaliter ſecundum magnitudinem ſuæ virtutis.

C

An cuilibet homini ſit aſſignatus aliquis Angelus, vel ſit aliquis, cui nullus Angelus ſit deputatus.
Quæſt. LIX.

QVæritur, dato quod non cuſtodiantur omnes homines ab eodem Angelo, ſed ſinguli à ſingulis: an cuilibet homini ſit aſſignatus aliquis Angelus, vel ſit aliquis cui nullus Angelus deputatus ſit. Aliqui dicũt, quòd non, quia aliqui ſunt, qui non habent cuſtodem. Sic videtur de Adam, erat enim ille homo, & tamen non videtur habuiſſe cuſtodem Angelum in ſtatu innocentię: cuſtodia enim Angelorum datur hominibus ad euitanda pericula, & ad inſtruendum propter ignorantiam, ſed in ſtatu innocentiæ fuit Adam liber à periculis. quia neque D ignis vreret, neque gladius ſecaret. Etiam ab ignorantia erat liber cùm haberet plenam cognitionem, ideo non fuit tunc neceſſaria cuſtodia Angeli.

Secundo quia ſanctificati in vtero non videtur, quòd habeant Angelos cuſtodes: gratia nãque, eſt confirmata in illis, in quibus ex hoc efficit, vt mortaliter peccare non poſſint ſed cuſtodia Angelorum ordinatur contra impedimentum ſalutis, quod per peccatum homo incurrit, ergo videtur quod ſanctificati in vtero non habeant Angelum cuſtodem.

Dicendum, quòd quilibet homo habet Angelum cuſtodem, ſic dicit Iero. ſuper Matthæum, magna eſt dignitas animarum, vt vnaquæque habeat Angelum in ſui cuſtodia delegatum.

Et dicendum, quòd eſt cuilibet homini neceſſaria iſta E cuſtodia propter multa pericula huius vitæ tam ab intra quàm ab extra, iuxta illud Pſalmi 141. In via hac qua ambulabam, abſconderunt ſuperbi laqueum mihi. Et ideo ſicut hominibus viam non tutam ambulantibus neceſſarij ſunt cuſtodes, ita cuilibet homini viuenti ſunt multi laquei, vt ait Auguſt. in ſermone, quorum iter dæmonum occulta infeſtatio, velut latronum obſidet multitudo, quibus per omnes vias ſupplantatores inuiſi laqueos tendunt innumerabilium animarum mortibus expaueſcendos. Durat autem iſta cuſtodia in quolibet homine vſque ad mortem. Nam cuſtodia eſt executio diuinæ prouidentiæ circa homines: prouidentia autem eſt ad conferendum ea, quæ promouent in finem, & ad remouendum ea, quæ impediunt à fine. Vltimum autem in his adiutorijs eſt, quòd immediatè coniungit fini, quod a ſolo Deo eſt, ideo ab Angelis cuſtodibus, qui

exequuntur diuinam prouidentiam, ſunt quędam pręparationes iuuantes ad conſequendum finem vltimum, pręparatio autem non habet operationem niſi circa rē, quæ eſt ordinata ad finem ante finis conſecutionem, & quia in morte conſtituitur quilibet in termino ſuo ſiue mali ſiue boni, ideo poſt mortem cuſtodia nulla eſt, ſed qui pereunt habent dæmonem punientem, quia eum habet in pęnis tortorem, quem habuit in vitium incentorem. Boni vero in purgatorio non habent cuſtodem Angelum, quia ibi nulla pericula euenire poſſunt, neque variari ſtatus hominis ad malum, neque pęnæ erūt plures quam Deus inferre decreuerit: ideo Angeli cuſtodes non impediunt illas, ſed conſolantur interdum animas quas hic cuſtodierunt, vt leuius ferant quod neceſſario ſuſtinent, boni autem in vita æterna habebunt Angelos cuſtodes, vt in ſocios, vel in corregnantes: Neque tamen eſt intelligendum quòd æqualis gloriæ futuræ erunt animæ cuſtoditæ, & Angeli cuſtodes, ſed interdum contingit cuſtoditum maioris gloriæ effici quàm ſit Angelus cuſtos, ſicut Virgo domina noſtra Angelum cuſtodem habuit, & tamen ipſa exaltata eſt ſuper omnes choros Angelorum ad cęleſtia regna, ideo Angelus eſt minor ea, ſic de multis viris ſanctis, vt de Petro, & Paulo, & de multis alijs. Nam omnes Angeli cuſtodes ſunt de infimo ordine Angelorum, vt dictum eſt ſupra quæſt. 57. & tamen de iſtis ſanctis communiter opinamur, quòd ſint ſupra primum ordinem, ideſt infimum Angelorum, & è contrario multi beati de cuſtoditis ſunt minoris gloriæ, quam Angeli cuſtodientes, & maxime patet in paruulis decedentibus quorum parua eſt gloria, quia nulla merita praua extiterunt.

Ad primum dicendum, quòd Adam indigebat Angelo cuſtode, & habuit illum tam propter impotentiam quàm propter ignorantiam. De impotentia patet, quia licet Adam nullum periculum poſſet timere ab exterioribus nociuis corporaliter, & etiam non inerat ei periculum incidendi in peccatum ex parte carnis inſtigantis, in qua non erat incentiuum mali: erat tamen periculum ex potentia peccandi, quia non erat adhuc confirmatus, ſed erat potens peccare, & potens non peccare, & erat periculum ex dæmone inſtigante, ideo indigebat cuſtodia Angeli, ne ex parte potentiæ ſuæ laberetur, aut ſuggerente dæmone, ſicut factum eſt. Erat etiam ignorantia non quidem defectus aliquis, ſed conditio naturæ, erat quippe debilioris luminis quàm Angelus, & ideo Angelus malus poterat eum fallere, & Angelus bonus poterat inſtruere, & propter hoc fuit conueniens, quòd cuſtodem Angelum haberet.

Ad ſecundum dicendum, quod licet ſanctificati in vtero non poſſint peccare ſaltem mortaliter, tamen poſſunt proficere ad maius bonum, & poteſt impediri profectus eorum per dæmones vel malos homines, ideo indigent cuſtodia Angelorum, vt eos ad illa bona incitent, & caueant impedimenta profectus ipſorum.

Imò dicendum, quod ſanctificati indigent valde cuſtodia Angelorum, & magis quidem Angelis cuſtodientibus, quia certum eſt quòd ſi quem Deus in vtero ſanctificat, intendit illum exaltare ad magnum ſtatum meritorum & gloriæ: quia aliàs fruſtra erat tam mirabile principium in eo oſtendere per ipſius ſolius Dei operationē, ſi non eſſet extollendus ad maiorem ſtatum quàm cæteri homines communiter, & tamen quanto Deus præuidit aliquem ad maiora exaltare, tanto dat ei vias difficiliores perueniendi, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſt. ſed ad iſtas indigetur maiori conſilio, & directione, ergo maior Angelus, eſt ſibi neceſſarius ad cuſtodiam, ſcilicet de ſupremis Angelis infimi ordinis Angelorum, qui ſolus ad ſingularium hominum cuſtodiam deputatus eſt, & ſi talem Angelum non haberent, nunquam poſſent incedere per vias tam perfectas, vt peruenirent ad illum tam excellentem finem, & ſic fruſtraretur in illis diuina prouidentia, ideo valde neceſſaria eſt ſantificatis cuſtodia Angelorum, & magnorum quidem.

F

An virgo Domina noſtra Angelum cuſtodem habuerit. Quæſt. LX.

QVæritur, an virgo domina noſtra habuerit Angelū cuſtodem.

Aliqui dicunt quod non, quia Angeli cuſtodes adiuuant cuſtoditos in quantum ſunt perfectiores eis tam ex parte intellectus quam ex parte affectus: & ſupplent, quod deeſt cuſtoditis per modum ſuum, ſed virgo erat perfectior Angelis, quod patuit ex magnitudine meritorum quibus digna habita eſt, vt exaltaretur ſuper choros Angelorum, ergo non habuit Angelum cuſtodem.

Secundo, quia ſi ei debuiſſet dari aliquis Angelus in cuſtodiam, nō eſſet de infimis Angelis, quia hoc nihil eſſet,

G

cùm ipſa eſſet tam perfecta, ſed eſſet de ſupremis, ſcilicet de Cherubim aut Seraphim, illi tamen neminem cuſtodiunt, quia ſoli habent officium cuſtodiendi qui mittuntur, & tamen quatuor ordines ſupremi nunquam mittuntur, ergo neminem cuſtodiunt, & ita Domina noſtra à nullo cuſtodiretur. Tertio, quia cuſtoditus ſubditus eſt Angelo cuſtodienti, quia ille deputatur ſibi in principem, & rectorem, & tamen virgo non ſubdebatur Angelis, ſed erat maior Angelis, cum eſſet mater Chriſti. & illi reuerebantur ei, ergo non habuit aliquem Angelū cuſtodem.

Dicendum, quòd Virgo habuit Angelum cuſtodem, & hoc non eſt dubium: nam maior eſt cuſtodia cuiuſcunque Angeli etiam minimi quam cuiuslibet hominis etiā maximi, & tamen Virgo indiguit cuſtodia humana, & data fuit ei, quia Chriſtus in cruce moriens matrem ſuam

H

benedictam Ioanni commendauit: Io. 19. ergo à fortiori Angelorum cuſtodia indigeret.

Item maior ſantificatio fuit in Virgine poſtquam fuit mater Chriſti quàm prius, & ideo magis indigebat cuſtode antequā eſſet mater Chriſti quàm poſt, & tamen poſtquam fuit mater Chriſti, datus eſt ei Ioannes in cuſtodē: ergo à fortiori antequam mater eſſet indiguit cuſtodia, & ita habuit Angelum cuſtodientem. Fuit autem ſibi cuſtodia Angeli neceſſaria propter quatuor.

Primò propter profectum meritorum: nam licèt virgo non poterat peccare mortaliter, neque venialiter propter abundantem ſanctificationem, tamen ad merendum, & proficiendum in actibus perfectionis indiguit magnis auxilijs; quorum quidam fuerunt intra eam .ſ. magnitudo gratiæ, & excellentia virtutum, alia vero extrinſeca .ſ. angelica cuſtodia ſuadendo, illuminando, & incitādo ad bo-

I

num, ſicut in nobis, licèt ſit appetitus naturalis boni & virtutis, adhuc neceſſaria eſt cuſtodia Angelica ad magis mouendum.

Secundo pp impedimenta tollenda: nam licet quis ſit confirmatus in gratia, ita ꝙ inſtigatus a paſſione ſua in aliquo peccare non poſſit: tñ poteſt impediri circa profectū ſpiritualem, & ad hoc indiget quilibet adiutore. Bonū.n. hominis principaliter cōſiſtit in actu interiori electionis: & ſecundario in actu exteriori, interiores actus impediri non poſſunt exteriores aut poſſunt partim ab hominibus, & partim a dęmonibus, & hæc impedimēta per ſeipſum non pōt euitare homo quantumlibet virtuoſus, adiutus autem per Angelum euitat illa ac ipſemet Angelus illa tollit homine nil agente.

K

Tertio pp ignorantiam, nā quantſcunq; ſit aliquis hō ſanctus, adhuc circa multa pōt ignorare in quibus per Angelū inſtruitur ire. Et hæc duo patent in virgine, nā ipſa faciebat multa opera perfectionis, in quib. dęmones, qui inſidiātur oī perfectioni, & alij hoīes poterant eā impedire, Angelus vero eius tolleret impedimenta hæc, vt ipſa exequeretur ꝙ eligebat. De ſcdo hoc ū patet. quia licet virgo eſſet perfectior Angelis, tñ adhuc lumē intellectus eius dum erat in via erat minus q̃ lumen Angeli, nā magnitudo perfectionis attenditur ex magnitudine charitatis, & non ex perfectione naturali per q̃ nemo meretur, & quia hō eſt minor Angelo, minimus Angelorū hēbat intellectū excellentiorē & viuacius lumen q̃ quilibet hō, & ita ad illuminandum phantaſiā Dñę, & confortandū naturale lumen intellectus eius, vt melius cōſiliari ſciret, q̃ ſibi opportuna eſſet, erat ſibi valde conueniēs Angeli cuſtodia.

Quartò

Quatto ad euadendum exteriora pericula: nam domi- na noſtra multa pericula, & aduerſitates incurrit, maxime poſtquam concepit Chriſtum, in quibus ipſa neque ſciret, neque poſſet euadere aut prouidere, niſi Angelus eam erueret, aut inſtrueret, & ita nato Chriſto Angelus admonuit Mariã, & Ioſeph fugere de Iudæa in Aegyptũ, ſupra 2. cap. & ceſſante perſecutione, ideſt mortuo Herode Aſcalonita Angelus iuſſit redire de Aegypto. eo. ca. & quia adhuc regnabat Archelaus, qui ſucceſſerat Herodi patri ſuo, iuſſit iterum Angelus ire in terram Iſrael, & non in Iudæam, eo. cap. hæc non potuiſſet virgo per ſe ſcire quantumcunque eſſet perfectæ charitatis, ideo Angelus fuit ſibi neceſſarius in cuſtodiam.

Et dicendum, quod duos habuit Angelos cuſtodes virgo, vnum tanquam perſona priuata, alium vero tanquã perſona, ex qua dependebat bonum commune.

Primus erat de infimo ordine Angelorum, quia de illo ordine dantur ſolum cuſtodes priuatis perſonis, & fortè iſte erat perfectiſſimus omnium ſpirituum iſtius ordinis, & iſte cuſtodiebat eam, curam gerens de omnibus, quæ pertinebant ad perſonam illius, vt erat vna mulier, & iſte ſolus cuſtodiebat eam ante conceptionem Chriſti, quia tunc ipſa erat ſolum, vt perſona priuata, cum actus eius non pertinerent ad aliquam communitatem, neque depẽderet ex ea ſtatus alicuius communitatis.

Secundus erat ſpiritus altioris ordinis, ſcilicet, de Archangelis, & iſte cuſtodiebat eam in quantum ex ea pendebat mediatè tota ſalus humana, ideſt à Chriſto immediatè, qui de ea naſciturus erat, ideo quantum ad omnia, quæ ipſa factura erat circa Chriſtum, dirigebat eam Archangelus, qui præerat multitudini humanę quantum ad miniſtrandum, quæ pertinebant ad iſtud negocium, & quia primus actus, quem virgo egit reſpectu Chriſti, & in quo inciperet ex ea pendere generis humani ſalus, fuit conſenſus de concipiendo Chriſtum, quantum ad iſtum actum venit ad eam viſibiliter Angelus ille, ideſt Gabr. Luc. 1. miſſus eſt Gabriel Angelus, qui tamen Archangelus eſt, ideſt de ſecundo ordine, licet ſcriptura large eum vocet Angelum, ſicut vocat omnes ſpiritus omnium nouem ordinum Angelos, & iſtemet direxit eam quantum ad omnia, quæ reſpectu Chriſti factura erat, non vt Chriſtus erat perſona priuata, ſed caput, & ſalus totius ſpeciei humanæ. Et iſte Archangelus aliquando ei ſuadebat aliquid viſibiliter, aliquando autem ſolum ſpiritualiter. Nobis enim Angeli cuſtodes ſolum ſpiritualiter ſuadent aliquid, vel diſſuadent, ita & virgini, vt communiter, interdum tamen vbi erat maior certificatio neceſſaria, viſibiliter, vel in ſomnis loquebatur Angelus ſuadens quid agendum eſſet, ſic fuit prima apparitio, ſcilicet ad concipiendum Luc. 1. & quia Maria erat vxor Ioſeph, & vir eſt caput mulieris, Angelus, qui debebat apparere Mariæ iubens aliquid apparebat Ioſeph, vt quando in ſomnis dixit ei, ne timeret accipere Mariam coniugem ſuam, ſupra primo c. & poſtea quando fugiendum fuit in Aegyptum, & quando reuertendum, & quando eundum in terram Iſrael, ſupra 2. ca. ſemper enim apparuit Ioſeph quaſi appareret Mariæ. Iſte Angelus fuit cuſtos Mariæ a conceptione Chriſti vſque ad paſſionẽ eius, poſtea verò, quia conſummata erat ſalus noſtra, & totum quod virgo erga Chriſtum factura erat, ceſſauit cuſtodia huius Angeli, qui eam cuſtodiebat quatenus inquã pendebat ex ea ſalus generis humani, manſit autem tunc cuſtodia Angeli primi, qui eam vt perſonam priuatam cuſtodiebat, & iſta durauit vſque ad mortem virginis ſicut in cæteris hominibus. Fuit ergo virgini neceſſarius Angelus cuſtos.

Ad primum dicendũ vno modo, quòd virgo erat perfectior Angelis ex ſtatu charitatis, non tamen ex perfectione naturæ: nam lumen intellectuale minimi Angeli erat excellentius lumine virginis, & ſciret prudentius conſiliari de his, quæ ſibi opportuna eſſent quàm illa. & ideo quantum ad hoc erat ei neceſſaria cuſtodia Angeli. Et etiam ſi minimus de infimo ordine daretur ei in cuſtodem, eſſet vtilis cuſtodia, quia etiam ille eſſet acutius intelligens agenda quam illa. Aliter poteſt dici, quòd etiam ſi illa eſſet perfectior Angelis, cuſtodiretur tamen ab Angelis: nam cuſtodia Angeli non eſt ſolum ad cauendum

A peccata, vel promouendum in bonum, ſed etiam ad tollendum impedimenta profectus ſpiritualis, & ad eruendum à periculis, & exterioribus malis, & tamen hoc fit per magnitudinem poteſtatis, & intellectus, & non per excellentiam meritorum, ideo licet eſſet ipſa perfectior Angelis, erat ei conueniens cuſtodiri ab aliquo eorum.

Ad ſecundum dicendum, quòd non fuit datus virgini de Seraphim aut Cherubim, ſed de infimo ordine, quia ſoli ſpiritus huius ordinis dantur in cuſtodiam perſonis priuatis, erat tamen ille forte ſupremus omnium iſtius ordinis. Et ita audacter dici poteſt, quòd erat maximus Angelorum propriè ſumptorum, quia vt dictum eſt præcedenti quæſt. & ſupra quæſt. 58. quanto aliquis a Deo præuidetur venturus ad maiorem ſtatum bonorum, tãto excellentior Angelus datur ſibi in cuſtodem, quia maior
B difficultas eſt tunc cuſtodire illum, & dirigere, & tamen inter omnes creaturas Virgo fuit præordinata ad excellentiorem gradum gloriæ, ergo maximus de ordine infimo Angelorum daretur ei in cuſtodem. Et licet eſſet de ordine iſto, participaret virtutem Cherubim, & Seraphim per illuminationes receptas ab eis. Sicut dicit Diony. quod ille ſpiritus, qui purgauit Iſaiam per ignem fuit de primo ordine, ideſt infimo, & tamen vocauit eum ſcriptura Seraphim, quia per virtutem receptam a Seraphim fecit illam purgationem.

Nunc tamen dicendum eſt, quòd propter excellentiã Virginis deberet cuſtos eius eſſe de ſupremis ordinibus, quia tunc Angelus, qui exequebatur miniſteria redẽptionis noſtræ, quem vocamus Angelum Chriſti, & Virginis eſſet valde maior, & tamen ille erat ſolum de Archange-
C lis, ſcilicet Gabriel. Lu. 1. qui miniſtrauit in his, vt dictum eſt ſupra, ergo qui cuſtos erat Virginis, vt perſonæ priuatæ, non erat de ſupremo ordine, neque etiam erat Archãgelus, ſed ſolum Angelus, quia perſonæ priuatæ præerat, eſſet tamen maximus huius ordinis.

Ad tertium dicendum, quòd Virgo erat aliquo modo ſubdita Angelo, & aliquo modo Angelus ei, neque erat inconueniens. Pro quo ſciendum, quòd Angelus ad hominem conſideratur tripliciter, ſcilicet vt cuſtos, vt conciuis, vt perſona priuata habens certum gradum gratiæ, & gloriæ. Quantum ad primum Angelus eſt maior quolibet cuſtodito, quia quantum ad hoc dirigit, & adiuuat illum ſupplendo quæ illi deſunt. Et neceſſe eſt, quod ſint maiores nobis, quia vt ſic ſunt mediatores Dei & noſtri, cum offerant orationes noſtras illi. Tobi. 12. cap. Quantum
D ad ſecundum, ideſt vt conciues ſunt, Angeli ſiue cuſtodes ſunt æquales nobis, & vocantur conciues noſtri vel conſerui, & non patiuntur, quod aliquem honorem per modum ſubiectionis illis impendamus. Apoca. 19. & 24. cũ voluit Ioannes incuruare ſe coram Angelo reuelante myſteria, ait ad eum ille, vide ne feceris, cõſeruus enim tuus ſum, & fratrum tuorum. Quantum ad tertium dicendũ, quòd interdum eſt homo maior Angelis, interdum Angelus homine, quia multi homines in vita æterna exaltabuntur in ſtatu gloriæ ſuper quoſdam Angelos, & de hoc non datur certitudo. De Virgine dicendum, quod quantum ad ſecundum erat æqualis Angelis, quia erat conciuis illorum ſicut quilibet beatus. Quantum ad primum erat minor Angelo cuſtodiente, quãtum ad tertium erat maior eo.

E De primo patet, quia Angelus, vt cuſtos illuſtrabat phãtaſmata Virginis, & confortabat lumẽ intellectuale eius, & ſuadebat ei aliqua agere, quæ ei vtilia erant, & illa ſecundum lumen ſuum naturale non ſufficeret ad illa inueniendum. Etiam tollebat impedimenta, quæ ab alijs ponebantur, quæ ipſa per ſe non poſſet euitare, & liberabat eam à periculis, ſiue per conſilium, ſiue per poteſtatem, quæ illa facere non poſſet, ſed recipiens minor eſt agente, ergo ipſa erat quantum ad hæc Angelo cuſtode minor, ideo ſubdita erat ei vt cuſtodi. De tertio patet, quia ipſa fuit excellentioris ſanctitatis omnibus creaturis, & præordinata ad rem altiorem cum exaltata fuerit in gloria ſuper omnes choros Angelorum, ideo quantum ad hoc non erat minor Angelo cuſtode, ſed maior quolibet Angelo, & ideo etiam ei viuenti reuerebantur Angeli tanquam Dominæ ſuæ.

Sic apparet de Angelo cuſtode eius inquantum erat ex ea pendens ſalus humana, nam ille erat cuſtos ſaluns eius vt oſtenſum fuit ſupra, & tamen ille loquebatur ad eam humiliter, & cum reuerentia dicens: Aue gratia plena. Luc. 1. a fortiori Angelus, qui erat cuſtos eius inquantum perſona priuata, nam ille erat minor, ideo magis ei ſubijceretur. Sic eſt de rege, qui ſubditur conſiliarijs ſuis, ideſt ſequitur eorum conſilium, & quantum ad hoc illi ſunt maiores, qui dant, ipſe vero minor, qui recipit, & tamen ſimpliciter rex maior eſt quam conſiliarij ſui: vnde ipſi obediunt ei, & in omnibus ſubijciuntur.

An Chriſtus habuerit Angelum cuſtodem? Quæſt. LXI.

QVæritur, an Chriſtus habuit Angelum cuſtodem? Aliqui dicunt quòd ſic, & quia ad Phili. 2. dicitur de eo. Ad ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo, ſed hominibus deputantur Angeli ad cuſtodiam, ergo ad ſimilitudinem cęterorum hominũ deputatus fuit ei Angelus cuſtos. Secundo quia dicit Diony. de Angelo. Hierar. ca. 4. quòd Chriſtus ſubdebatur paternis diſpoſitionibus mediantibus Angelis, ſed cuſtodia Angelorum eſt executio diuinæ diſpoſitionis de eis, ideſt de hominibus factæ: ergo videtur quod habuit Chriſtus Angelum cuſtodem. Tertio, quia Luc. 22. dicitur, quod apparuit Angelus Domini confortans eum, ſed confortare eſt vnus de actibus Angeli cuſtodis, ergo habuit Chriſtus cuſtodem Angelum.

Dicendum, quòd propriè loquendo Chriſtus non habuit Angelum cuſtodem: Angelus enim cuſtos, vel eſt ad conſeruandum ne peccet cuſtoditus, vel ad adiuuandum, vt in bono proficiat, vel ad eruendum à periculis exterioribus, vel ad tollendum impedimenta ſpiritualis profectus, nullum autem iſtorum actuum poterat Angelus facere circa Chriſtum, ideo non habebat cuſtodem. De primo patet, quia Chriſtus non poterat peccare, quia erat Deus, ideo neque indigebat adiutore, vt non peccaret. De ſecundo patet, quia Chriſtus non poterat proficere in merito, nam erat Chriſtus compræhenſor, & ſemper fuit compræhenſor ab inſtanti conceptionis ſuæ. Compræhẽſores autem non proficiunt in merito, quia tunc proficerent in gradu gloriæ, cum iſta ſe conſequantur, & tamen falſum eſt, quia qui ſemel gloriam conſequitur, nunquã proficit in ea, quia iam eſt in termino, & ideo non poterat habere cuſtodem ex hac parte. Virgo autem poterat quantum ad hoc habere cuſtodem, quia quantumcunque excellentis meriti eſſet, tamẽ viatrix erat purè, ideo proficiebat quotidie in meritis. De tertio patet, quia cum Chriſtus non poſſet proficere, neque proficeret in vita ſpirituali, non poterant eſſe aliqua impedimenta profectus eius, & conſequenter neque poterat quis auferre impedimenta hæc. Sed accipiendo largè profectũ pro omni actu Chriſti, per quem nos proficiamus, ſcilicet prædicationẽ, & quæcunque alia opera, verum eſt, quòd talia opera inquantum erant exteriora, poterant impediri per dæmones aut per homines, & conſequenter poterant tolli per aliquem impedimenta iſta.

Sed tunc dicendum, quòd non erat conueniens Chriſto Angelus cuſtos quantum ad hoc, quia quæcunque impedimenta poſſet tollere Angelus cuſtos, poſſet tollere melius Chriſtus per ſeipſum ſine Angelo cuſtode, & tamen Angelus cuſtos datur quantum ad ea in quibus homo nõ ſufficit, quia in illis in quibus homo ſufficit, ſuperuacuum eſt dari cuſtodem. De quarto, ideſt de liberatione a periculis.

Dicendum, quòd Chriſtus quantum ad carnem erat paſſibilis, & poterat caro ſua incurrere in quæcunque mala ab extra inflicta, in quæ nos incurrimus, & tamen ad liberandum ſe ab his non egebat Angelo cuſtode, quia ipſe per ſeipſum melius poterat ſe liberare quàm eum Angelus liberaret.

Item apparet hoc generaliter, quia quidquid agit Angelus cuſtos aut eſt per modum intellectus, aut per modum poteſtatis: nam in voluntatem non agit immediatè Angelus, ſed ſolus Deus, ſed actio ſua directa eſt illuſtrã F do phantaſmata, vel confortando lumen naturale intellectus, & ita ſuggerit homini quædam agenda, quæ homo per ſeipſum intelligere non poſſet. Alio modo per poteſtatem, quia Angelus eruit hominem a multis realiter inuadentibus eum, a quibus ipſe non poſſet ſe eruere: etiã Angelus cuſtos ſcit quas inſidias moliatur contra nos dæmon, & quas inſidias alij homines, & nos eas neſcimus, ideo ille poteſt occurrere illis etiam per ſolam viam conſilij, quod nos neſciremus. Nichil horum poterat Angelus facere erga Chriſtum: nam nichil eſt, quod ipſum latere poſſit cum Deus ſit, imo Angeli per eum ſciunt quidquid ſciunt. De poteſtate manifeſtius eſt, quia ipſe eſt omnipotens, cum faceret miracula, ideo non egebat auxilio Angelorum, vt eum de aliquo periculo liberarent. Item quia in Chriſto erat perſona verbi, & anima, & caro, & G nichil amplius, ſi ergo egeret Angelo cuſtode, quantum ad aliquid horum trium eſſet, non quantum ad Deitatẽ, quia ipſa potius cuſtodit Angelos in eſſe ſuo, non quantũ ad animam, quia illa ab inſtanti conceptionis fuit vnita verbo, & cognitio ſua erat perfectior quàm omnium creaturarum ſimul, ideo potius ipſa poſſet inſtruere Angelos, & ſicut intelligendo, ita & in volendo regulabatur immediatè a verbo, cui vnita erat, ideo aliena cuſtodia non egebat.

Quantum ad carnem autem erat Chriſtus paſſibilis, quia aſſumpſit defectus noſtros ad nos redimendum, & in hoc licèt caro ſecundum ſeipſam in multis deficeret, & pati poſſet, tamen non egebat auxilio alieno, quia ipſe cuius erat caro prouideret ei, in quo vellet, & licet interdum vellet, quod prouideretur carni ſuæ in neceſſa- H rijs per Angelum, non eſſet ille Angelus vt cuſtos, ſed potius vt miniſter, quia illa ageret ad imperium Chriſti, ſic dicitur ſupra 4. cap. quando Chriſtus eſuriuit, quòd accedentes Angeli miniſtrabant ei, & ita propriè loquendo non habuit Chriſtus Angelum cuſtodem, large tamen poteſt dici habere Angelum cuſtodem, ſcilicet illum, qui ſpecialiter miniſtrat circa ea, quę ipſe facturus erat pro nobis & ita dicetur idem Angelus cuſtos Chriſti, & virginis, ideſt ille, de quo dictum eſt præcedenti quæſtione, quod erat Angelus cuſtos inquantum ex ea pendebat ſalus humana, ſcilicet Gabriel eſſet cuſtos Chriſti, ideſt miniſtrans in eis quæ circa Chriſtum fieri debebant ſcilicet ille nunciauit virgini, quod illum conciperet, & ille nunciauit Ioſeph, quòd non dimitteret Mariam, quando conceperat Chriſtum, & ipſe nunciauit Ioſeph, quod cum Chri- I ſto, & matre eius fugeret in Aegyptum, & poſtea, quòd rediret, ſupra ſecundo cap. & tamen ille magis vocabitur cuſtos virginis, quàm Chriſti. Vnde abſolutè loquendo non eſt concedendum, quod Chriſtus habuerit Angelum cuſtodem, & tamen ſi concedatur aliqualiter, quod habuerit Angelum cuſtodem, magis concedendum eſt hoc, quando erat infans quàm, quando erat adultus, eo quòd tunc fiebat per parentes eius circa corpus ſuum id, quod Deus iubebat fieri, & illud iubebat per ſpecialem Angelum, ſcilicet Gabrielem, & ita quia ille habebat ſpecialiter curam huius negocij, poteſt vocari tunc cuſtos pueri Chriſti, cum vero fuit adultus, nichil parentes faciebant circa eum, ſed ipſe faciebat quod volebat, & ideo nullus Angelus reuelabat id, quod faciendum eſſet circa eum, & conſequenter nullus iam videbatur cuſtos eius, ſed potius K miniſtrabant ei, quando ipſe iubebat.

Ad primum dicendum quod Chriſtus fuit verus homo & ſimilis alijs hominibus quantum ad veritatem naturę non autem quantum ad communem imperfectionẽ hominum ex parte animæ: nam ex parte animæ nullũ defectum accepit, ſed ſolum ex parte carnis nõ potuit nec debuit Chriſtus habere cuſtodem Angelum, ſicut cæteri homines, quia ipſi non habent cuſtodes quia homines ſunt, quia tunc poſt reſurrectionem cum eſſent veri homines haberent etiam cuſtodes, quod falſum eſt, ſed habent cuſtodes inquantum ſunt imperfecti ex parte intellectus, & poteſtatis, & id quod eis deeſt ſuppletur per Angelum cuſtodem, vt dictum eſt, in Chriſto autem nichil deerat, vt oſtenſum fuit, ideo non habuit Angelum cuſtodem, quia cuſtos non datur homini omni, ſed ei qui aliquo indiget, & adhuc proficere poteſt.

Primum dicitur propter beatos, quia illi nullo indigent: ideo licet cum Angelis maneant, Angelos cuſtodes non habent.

Secundum dicitur propter damnatos, quia illi nullis egent, imò omni bono, quia nullum habent, nullum tamen iam habere poſſunt, ideo Angelos cuſtodes non habent, ſed ſolos dæmones tortores.

Ad ſecundum dicendum, quòd Chriſtus non habebat Angelum cuſtodem, quia omnibus Angelis maior erat tã poteſtate quam intellectu. Etiam erat verus comprehenſor à conceptione ſua, & anima ſua, quæ vnita erat verbo immediate regebatur ab eo, neque indigebat cuiuſquam alterius cuſtodia, aut auxilio. Dicebatur tamen ſubdi paternis diſpoſitionibus per Angelos quodammodo indirectè, in quantum Angeli inſtruebant Mariam, & Ioſeph de his, quæ circa puerum Ieſum agenda erant quamdiu puer erat, ipſum tamen neque dirigebant neque inſtruebant, ſed ipſe puer exiſtens Angelis imperabat, & mittebat eos vt reuelarent parentibus ſuis quid circa ipſum fieri debebat.

Ad tertium dicendum, quòd circa confortationem Chriſto factam ab Angelo variè opinantur, vt dicetur Luc. 22. & tamen quantum ad præſens dicendum, quòd cùm Chriſtus eſſet verus homo, & aſſumpſiſſet pœnalitates noſtras, vere triſtabatur ſicut & nos. Et maximè illa fuit vera, & intenſa triſtitia, ita vt guttas ſanguinis exſudauerit: Angelus autem præſtit ei conſolationem veram, non quòd illa Chriſtus egeret ab extra: quia Deitas ſua poterat eum abundantius conſolari, ſed ſtante decreto deitatis, quòd Chriſtus pateretur ſecundum conditionem humanæ naturæ poterat recipere conſolationem ab Angelo, hoc tamen non fuit per hoc quòd Angelus imprimeret aliquod in Chriſto dando ei robur aliquod ad tolerãdum anguſtias futuras, ſed conſolatus eſt per modum miniſterij aſtando ei eo modo, quo naturaliter homines cõſolantur ad præſentiam amicorum, etiam ſi nichil aliud eis conferant, ſed propter hoc adhuc non habent Angelum cuſtodem, quia Angelus cuſtos non datur niſi ei, qui eo indiget, & ſibi prouidere non poteſt: Chriſtus tamen potuiſſet ſine Angelo magis ſeipſum confortare, quàm eum Angelus confortauerit, ergo potius dicetur Angelus miniſtrans quàm cuſtos eius.

An Antichriſtus habebit Angelum cuſtodem? Quæſt. LXII.

QVæritur, an Antichriſtus habebit Angelum cuſtodem? Aliqui dicunt quòd non, quia 2. Theſſa. 2. dicitur, quòd omnis operatio Antichriſti erit per operationes Satanæ in ſignis, & prodigijs mendacibus, cuſtodia tamen Angelorum ordinatur præcipue contra inſidias dæmonum, & arcendum eos: & tamen ſemper operabitur Antichriſtus per Satanam, ergo non proderit neque prodeſſe poterit ei cuſtodia angelica, & ita non dabitur.

Dicendum, quod Antichriſtus habebit Angelum cuſtodem, quia ſicut non deficit ordo naturæ in neceſſarijs, & vtilibus, ita a fortiori non deficit ordo ſpiritualis gubernationis Dei: diligentius quippe Deus gubernat ſpiritualẽ creaturam, quàm purè corporalem. Antichriſto tamen poteſt prodeſſe cuſtodia Angelica in aliquo, ergo debet ei dari, certum eſt quod maius eſt lumen intellectus Angelici quàm Antichriſti, qui erit purus homo, ideo per illud lumen poterit dirigi in quibuſdam ad quæ ipſe ſuo naturali lumine peruenire non poteſt, etiam poteſtas ſua operatiua eſt minor quàm Angelorum, ideo poterit adiuuari per Angelos ad euadendum pericula aliqua, ſubtrahere autem ei hoc eſſet deficere ordinem Dei circa Antichriſtum. Item & potiſſimè quia Antichriſtus verus homo erit, & principium omnis mali ſui erit ignorantia ſua ſicut omnis malus eſt ignorans 3. Ethi. licet iſta ignorantia plus habeat de malitia quàm in cæteris hominibus, & ob hoc ipſe deterior illis eſt, ideo conueniens eſt, quod ipſe habeant cuſtodem Angelum ad diſſuadendum ei mala.

Item quia cùm Antichriſtus ſit homo, & omnis homo

A de ſe ſit inclinatus ad malum. Ge. 8. omnis ætas ab adoleſcentia ſua prona eſt ad malum, erit ad malum inclinatus: ſi autem Deus ſubtrahat ei remedium Angeli cuſtodis, videbitur facere eum inculpabilem quantum ad omnia mala, quæ fecerit, cum ſubtraxerit ei ordinarium remedium & auxilium, vel ſaltẽ erit minus culpabilis peccando quam cæteri homines, & conſequenter pœna ea dãda pro malis eſſet minus iuſta, hoc tamen valde repugnat diuinæ bonitati & ordini, ideò Deus non ſubtrahet Antichriſto aliquod de remedijs, & auxilijs ad bonum, quæ præſtat cæteris hominibus, etiam ſi ei profutura non ſint. Et dicendum, quòd propter quatuor principaliter datur cuſtos Angelus Antichriſto. Primum eſt, vt non rumpatur in eo ordo à Deo inſtitutus de prouidendo cuilibet indigenti de Angelo cuſtode, cum ille indigeat ſicut cæte-

B ri. Secundo vt non videatur Antichriſtus inculpabilis in malis, quę egerit, quaſi deſtitutus auxilio ordinario, & conſequenter videatur iniuſtè pati pro malis, & Deus iniuſtè eum punire, & indebitè eum priuaſſe communi auxilio Angeli cuſtodis. Tertio & præcipue, quia licet Antichriſtus nunquam aſſentiret Angelo cuſtodi ad hoc, quòd bonum agat, aut ad hoc quòd malum caueat ſaltem in deſiderio, impediet tamen Angelus cuſtos Antichriſti Satanam, ne ad tanta mala ſolicitet Antichriſtum immittendo ei prauas cogitationes, & incendendo ad malum, & dato, quòd interdum permittat iſtas cogitationes immitti, non permittet eas executioni tradi. Nam vnus de actibus præcipuis Angeli cuſtodis eſt in arcendo dæmonum inſidias circa cuſtoditum, & ita adhuc non erit ſine actu Angelus cuſtos Antichriſti. Etiam ipſi Antichriſto

C indirectè proderit cuſtodia Angeli, quia ſuadente diabolo plura mala committeret Antichriſtus, niſi cuſtos Angelus impediret Satanam, vt dictum eſt, & tamen quanto pauciora fuerint peccata eius, tanto minus punietur. Si autem ſine Angelo cuſtode relinqueretur, cõmitteret plura mala, & puniretur grauius. Quarto fiet propter diuinam prouidentiam, mala enim quæ faciet Antichriſtus redundabunt in Eccleſiam Chriſti, & in electos eius, ipſe autem non vult, quod ipſa mala efficiantur intolerabilia, quia tunc perirent electi, ideo ipſe breuiabit tribulationem Antichriſti, vel quantum ad durationem temporalem, vel quantum ad acerbitatem malorum, vel quantũ ad vtrunque, vt dicitur infra 24. cap. Et erit tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vſque modo, nec vnquam fiet.

D Et niſi breuiati eſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro, ſed propter electos breuiabuntur dies illi. Quòd de Antichriſto communiter accipitur, & tamẽ ſi nullus eſſet Angelus prohibens verſutias ſatanę, ne immittat prauas cogitationes Antichriſto, aut ſaltem ne exequatur quidquid cogitauerit, quia fierent intolerabilia mala Eccleſię: ideo ad prouidentiam Dei pertinet dare Antichriſto Angelum cuſtodem.

Ad argumentum dicendum, quòd licèt Antichriſtus in omnibus mouebitur ſecundum operationem Satanæ: tamen non ideo ſubtrahendus eſt Angelus cuſtos, quia lex communis non debet immutari propter vnum. Etiam non eſt fruſtra cuſtodia Angeli circa Antichriſtum, quia licet propter eum nunquam ſuadeatur ad bonum agendum, ſaltem impedietur à multis malis, quia diabolus nõ

E poterit ei immittere tot malas cogitationes Angelo arcente Satanam. Et dato quòd immittat cogitationes nõ permittet Angelus cuſtos effectum, & ita minus peccabit, & conſequenter minus punietur, vt dictum eſt. Habebit ergo Angelum.

An ſint dati Angeli cuſtodes præſcitis, & obduratis in peccato? Quæſt. LXIII.

QVæritur, an ſint dati Angeli cuſtodes præſcitis, & obduratis in peccato.

Aliqui dicunt, quod non, quia Angeli dantur, vt in aliquo proſit eorum cuſtodia, quia alias eſſet inordinatum dare cuſtodiam, quæ nichil profutura eſſet, & de præſcitis manifeſtum eſt, quòd nunquam conuertentur, ergo non dabitur eis Angelus cuſtos.

Dicendum, quod præſciti ita habent Angelos cuſtodes ſicut prædeſtinati, neque eſt aliqua differentia in hoc.

Quod patet primo, quia totum motiuum eorum, qui putant præſcitis non dari Angelos, eſt, quia fruſtra videtur dari illos: cùm præſcitos neceſſe ſit condemnari. Sed falſum eſt, quia non eſt aliquis homo, qui quandiu viuit non ſit liber, quòd ſaluetur, aut pereat: cum non tollatur libertas arbitrij per prædeſtinationem, & præſcientiam, ex eo quòd iſta non præcedunt ad actus noſtros, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 36. ſed ſi nulla eſſet præſcientia, aut prædeſtinatio, maneret libertas cuilibet indubitata, & certum eſſet, quòd cuſtodia Angeli prodeſſet cuſtoditis: ideo cum præſcientia non tollat libertatem, vtilis erit cuſtodia Angelica. Secundo, quia omnes effectus cuſtodiæ Angelicæ, qui inueniuntur in bonis, inueniuntur etiam in malis, & præſcitis, ideo debet dari præſcitus Angelus cuſtos. primus effectus eſt, ad bonum inducere, quòd fit in præſcitis: nam præſciti ſæpe bonum faciunt, & ex charitate, & meritoriè, cum ad eſſe præſcitum nichil requiratur, niſi finalis impęnitentia. Vnde cõtingit ſæpe quòd præſciti plura bona faciant quàm prædeſtinati: cum ſemper male operans, & in bono finiens prædeſtinatus ſit, & è contrario agens eſt præſcitus, ad Angelum autem cuſtodem non pertinet facere, quòd homo in bono finiat, quia hoc ſolius Dei eſt, qui mortem immittit quando vult: ſed Angeli cuſtodis actus eſt ſuadere ad bonum, vtilitas autẽ cuſtodiæ eſt aſſentire illi ſuaſioni, & tamen præſciti hoc ſæpe faciunt ergo actus primus cuſtodiæ Angelicæ inuenitur in præſcitis. Et ſi dicas non prodeſt hoc, quia iſti in malo finient, dicendum quòd ad aliquid proſunt illa bona opera, etiam ſi non ad conſequendum vitam æternam & quomodocunque proſint, nõ eſt inutilis cuſtodia: quia ſaltem eſt laus Dei, quod iſti bona agant, de quibus Deus laudetur, dum illa agunt licet poſtea pereant. Secundus effectus eſt retrahere a malo, & hoc etiam faciunt Angeli in præſcitis, quia ſæpe paſſione inſurgente facturi erãt malum, & diſſuadentibus Angelis retrahuntur ab eo, cũ contingat præſcitos interdum eſſe viros prouectos in virtutibus. Tertius effectus eſt tollere impedimenta profectus ſpiritualis, & hoc etiam conuenit præſcitis: nam ſæpe proficiunt ad magnam virtutem, & cum dæmones neſciant quis ſit pręſcitus aut prædeſtinatus, omnes tendentes ad ſpiritualem profectum impediunt quantum poſſunt: Angeli autem cuſtodes tollunt iſta impedimenta ſiue à dæmonibus ſiue ab hominibus data, ideo vtiles ſunt Angeli ad hoc. Quartus effectus eſt liberare ab exterioribus periculis: nam quicunque poteſt incidere quotidie in mille pericula, niſi liberetur, ideo Angelus cuſtos neceſſarius eſt tam bonis quàm malis ſaltem ad liberandum eos, & ideo neceſſarius eſt Angelus cuſtos bonis, & præſcitis: quia omnes effectus cuſtodiæ inueniuntur in præſcitis.

Tertio quia pertinet ad diuinam bonitatem hoc facere: nam ſi prædeſtinatis darentur Angeli cuſtodes, & nõ præſcitis, hoc ipſo videretur Deus damnare præſcitos dũ viuerent, deſtituendo eos auxilijs ordinarijs, & ita peccãdo non eſſent culpabiles, vel parum culpabiles, & conſequenter pęnæ irrogarentur eis iniuſtè, quod eſt inconueniens. Dat ergo Deus eis Angelos cuſtodes, vt cum circa eos egerint quicquid fieri bonum erat, & ipſi perierint, nulla maneat eis querelæ occaſio, ſed dicat: Quid vltra facere debui vineæ meæ, & non feci. Eſa. 5. Quartò, quia hoc pertinet ad diuinam prouidentiam, nam ſi non eſſent Angeli cuſtodes etiam malorum, poſſent dęmones inuadere illos, quos præſidio deſtitutos inuenirent, & occiderent illos, & hoc perflueret ad deordinationem vniuerſi, quia non facti ſunt, vt ſic perirent: ergo debent eis dari cuſtodes Angeli.

Quinto vt non multiplicentur peccata vltra condecentiam: Deus enim, qui eſt vniuerſalis rector vniuerſi, excludit malum de vniuerſo, niſi inquantum malum nõ facit ad bonum, ſi tamen permitteretur hominibus facere omnia mala, quæ vellent, tot fierent quod aliqua eorum non eſſent reducibilia ad bonum: talia autem Deus per prouidentiam tollit de vniuerſo, ſed executio prouidentiæ circa homines fit per cuſtodiam Angelicam, ideo debent

F dari malis Angeli cuſtodes ad hoc, quòd ipſi Angeli non permittant eos exequi omnia mala, quę cogitauerint tollendo opportunitates, vel infatuando conſilia, & hoc modo datus fuit Antichriſto Angelus cuſtos, vt dictum eſt præce. quæſt. Ad argumentum dicendum, quòd licèt pręſciti in malo finituri ſint, eſt eis vtilis cuſtodia Angelorũ propter omnia prædicta, maximè quia cuſtodia Angelica eſt auxilium ordinarium, quod nulli ſubtrahendum eſt, nam ſicut præſcitis Deus non ſubtrahit lumen naturale, quo dirigantur ad bonum, & appetitum boni, licèt ad vltimum iſta non profutura ſunt eis, eo quod iſta naturalia ſunt. ita & cuſtodia Angelorum, quæ eſt quaſi naturale bonum, cum ſit aliquid ordinarium ſecundum legem conſeruationis vniuerſi non tollitur eis, maximè quia inmultis prodeſt iſta cuſtodia præſcitis, vt dictum eſt.

G

An infidelibus dentur Angeli cuſtodes.
Quæſt. LXIIII.

QVæritur, an infidelibus dentur Angeli cuſtodes.

Aliqui dicunt, quòd non; quia iſti non pertinent ad Deum ſecundum ordinem, & regimen ſpirituale, ſed ſolum ſecundum regimen naturale, inquantum facit ſuper eos oriri ſolem ſuum, & pluit ſuper illos, quinto cap. cuſtodia tamen Angelorum eſt ordinata ad bonum ſpirituale, id eſt vt perueniat homo ad vitam æternam, ſed infideles non communicant in bono ſpirituali, ergo non datur eis Angelus cuſtos.

Secundo quia quidam dicunt quod Angelus cuſtos datur in baptiſmo, infideles tamen non ſunt baptizati, ideo

H non habent Angelum cuſtodem.

Dicendum, quòd non eſt dubitum quin infideles habeant Angelum cuſtodem.

Primo, quia infideles non ſunt peiores Antichriſto, & tamen illi datur Angelus cuſtos, ſupra quæſt 62. ergo, & infidelibus.

Secundo, quia præſciti magis diſtant à fine cuſtodiæ Angelicæ quam infideles, nam præſciti nunquam ſaluabuntur licèt non neceſſario condemnentur, infidelium autem multi ſaluabuntur, quia multi conuertentur, ideo Angelos cuſtodes habent, cum præſcitis demus Angelos cuſtodes, prę. quæſt.

Tertio, quia in infidelibus inueniuntur omnes effectus quatuor cuſtodiæ Angelicę, vt patet ex applicatione facta pręcedenti quęſt. quia ſicut applicatur ad pręſcitos, ita ap

I plicabitur, & ad infideles.

Quarto propter rationem diuinæ prouidentiæ, vt tollatur multiplicatio malorum, vt declaratur præcedenti quæſt. in 4. & 5. rationibus.

Quinto, quia videtur, quòd adhuc magis neceſſarius ſit Angelus cuſtos infideli, quia multi infidelium conuertendi ſunt, & illi quanto magis diſtant a bono, ad quod peruenturi ſunt, tanto magis indigent incitatiuo ad illud bonum, ſed Angelus cuſtos eſt, qui maximè ſuadet ad bonũ; ideo infidelibus eſt neceſſarius Angelus cuſtos.

Ad primum dicendum, quod infideles non ſolum pertinent ad Deum quantum ad regimen naturale, ſed etiã quantum ad ſpirituale, quantum ad naturale ſolum communicant ea, in quibus nichil aliud eſt niſi naturale bonum, ſcilicet pecora, & quęcunque ratione carentia, re-

K gimine autem ſpirituali participant omnia, quę rationem habent, neque peruenerunt in terminum ſuum, nam quę in terminum peruenerunt non ſubduntur regulę illi, cũ regimen dicat regulam qua aliquid ordinate deducitur ad finem, & ob hoc dęmones, & damnati non participant iſto regimine, quia non ſunt beatificabiles, cum ſint effecti miſeri in termino, infideles quandiu viuunt beatificabiles ſunt, & non ſunt in termino, potiſſimè quia multi eorum realiter beatificabuntur, quia conuertuntur, ideo non excluduntur a regimine ſpirituali. Cùm autem dicitur, quòd infideles non participant rebus ſpiritualibus.

Dicendum, quod verum eſt, quod non participant gratia neque cauſatiuis gratię, ſcilicet ſacramentis, participãt tamen ſpirituali bono quod eſt regimen ſpirituale quo à Deo dirigũtur per ſe, & per Angelos, ad hoc q̃ perueniãt

ad par-

ad participandum iſtis ſpiritualibus, ideſt gratiam, & gloriam: & ſic habent Angelum cuſtodem.

Ad ſecundum non eſt concedendum aſſumptum: quia non datur tunc Angelus cuſtos, vt ſeq. quæſt. dicetur.

Quando datur homini Angelus in cuſtodiã: an in vtero, vel extra. Quæſt. LXV.

QVæritur, quando datur homini Angelus in cuſtodiam. Aliqui dicunt, quòd non detur homini à natiuitate, ſed poſt baptiſmum: aut pòſt quã perueneriti ad ætatem diſcretionis. Et patet primò, quia Angeli cuſtodes mittuntur propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis. ad Hebr. primo, & tamen homo non incipit hæreditare, vel hæreditatem capere ante baptiſmum: quia tunc aperitur vita æterna paruulo: ergo ante baptiſmum non datur Angelus cuſtos.

B Secundo patet, quia etiam immediatè poſt baptiſmum non detur Angelus: quia cuſtodit Angelus hominem, inquantum eum illuminat illuſtrando phantaſmata, vel confortando lumen intellectus: ſed hæc in paruulo non fiunt, quia non poteſt doceri in tam parua ætate propter inexperientiam: & ſaltem communiter non docetur. ergo non datur Angelus.

Tertiò, quia ſi paruulis ante ætatem diſcretionis daretur Angelus cuſtos, hoc fieret, quia habent animam: nam actus aliquos non habent ad quorum directionem datur cuſtos: & tunc cùm fætus animatus in vtero habeat animam, haberet etiam cuſtodem Angelum: ſed falſum eſt: ideò nec dabitur puero ante ætatem diſcretionis.

C Quartò patet idem, quia Angeli ſuadent hominib. maximè opera ſacramentalia cum per ea ſit ſalus: & tamen ante exitum de vtero non poteſt quis participare ſacramentis: ergo non habet Angelum cuſtodem.

Dicendum quòd circa tempus dationis cuſtodiæ eſt opinio duplex. Quidam dixerunt quòd datur puero mox baptizato: & dicunt cauſam eſſe, quia non eſt veriſimile, quòd Deus det tale bonum nondum baptizato, & infideli. Alij dicunt quòd datur cuſtos à natiuitate etiam nondũ baptizatis. Ambas opiniones tangit Orig. ſuper Mat. dicens. Quidam volunt ex eo dari hominibus Angelum adiutorem, ex quo per lauacrum regenerationis nati ſunt infantes in Chriſto: dicentes non eſſe credibile incredulis, & errantibus præeſſe Angelum ſanctum: ſed tempore infidelitatis, & peccatorũ eſt homo ſub Angelis Satanæ.

D Alij autem volunt mox cum quis fuerit natus eorum, qui pꝛcogniti ſunt à Deo accipere propoſitũ ſibi Angelũ. Sed dicendum, quod vtraque opinio inquantum recitat eam Origen. aliquid falſi continet.

De prima patet, primo, quia dicit, quod non eſt veriſimile dari Angelum incredulis: nam tũc ſequeretur, quod infideles cum nunquam baptizentur, nunquam habeant Angelos cuſtodes: ſed falſum eſt, vt oſtenſum eſt præced. quæſt. Rationes ibi patent, & ſupra quæſt. 63.

Secundo patet, quia quod dicit, non eſſe veriſimile, &c. falſum eſt imo veriſimile eſt dari: nam eorum quę dantur à Deo quædam ſunt per modum naturæ, quædam ſunt gratuita. Prima dantur omnibus bonis, & malis, ſupra 5. qui facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos, & malos; & pluit ſuper iuſtos, & peccatores.

E De ſecundis dicendum, quod quædam ſunt gratuita, & non gratificantia: alia ſunt gratificantia formaliter, vel effectiuè. Prima dantur à Deo infidelibus, & fidelibus, vt robur, ſanitas; & in ſpiritualibus prophetia, & interdũ genera linguarum, & curatio ægritudinum, vel operatio miraculorum. vt patet ſupra 7. de illis, qui dicunt iſta ſe feciſſe, & Chriſtus dicit eis, quod nunquam nouit illos: & tamen qui nunquam noti fuerunt a Chriſto, nunquam fuerunt boni. Secunda nunquam dantur niſi bonis, aut ſaltem fidelibus, ſ. gratia, Charitas, Sacramenta, & Virtutes infuſæ, & omnia hæc incipiunt cum baptiſmo, cætera vero prius dari poſſunt. Cuſtodia autem Angelica datur homini à Deo tanquam bonum aliquod naturale, quia ſicut dare ſolem, & pluuias ad conſeruationem terræ naſcentium pertinet naturaliter ad prouidentiam, & dantur iſta ſuper omnes homines, inquantum ſunt ani-

A malia, quia etiam dantur ſuper beſtias in locis, vbi nulli homines habitant, ita & ad prouidentiam rerum rationabilium eſt naturale inferiores ſpiritus cuſtodiri per ſuperiores, ideo Deus nulli homini hoc negat. ſed hoc incipit in hoc mundo eſſe per natiuitatem, ideo tunc datur Angelus cuſtos.

Tertio patet, quia hoc dato, non ſolum infideles, non baptizati non haberent Angelum cuſtodem; ſed etiam neque peccatores quandiu manerent in peccato, quia dicitur non eſſe credibile incredulis, & errantibus præeſſe Angelum ſanctum, ſed tempore incredulitatis, & peccatorum eſt homo ſub Angelis Satanæ, ergo quandocũque homo eſt in peccato mortali, non habet Angelum cuſtodem, & ita pauco tempore haberet homo Angelum cuſtodem, quod eſt abſurdum.

B Quarto, quia hoc repugnat cuſtodiæ Angelicæ quæ data eſt nobis in auxilium, vt ſuppetat quod nobis deeſt incitando, & adiuuando, & tamen quanto eſt quis magis in peccato mortali, tanto magis eget cuſtodia angelica tã ad ſuadendum exire de peccato, quam proficere in virtute, ergo exiſtentibus in peccato non aufertur cuſtodia Angeli.

Quinto, quia ſignificatur in litera illa, quod quandiu quis habet Angelos malos, non habet Angelum bonum, ſcilicet tempore infidelitatis, & peccatorum eſt homo ſub Angelis Satanæ, & tunc deberet dici, quod quando quis habet Angelum bonum non habet malum, & quando habet malum non habet Angelum, ſed falſum eſt, & contra cõmunem doctrinam, ſ. quia datur Angelus vnus bonus cuilibet ad cuſtodiam, & vnus malus ad impugnationem

C & ita ambo ſimul ſunt.

Sexto patet, quia neceſſe eſt dari hominibus malis, & incredulis Angelum cuſtodem, nam ſi perſonis ſingularibus infidelibus non darentur cuſtodes Angeli, non daretur communitati infidelium cuſtos Archangelus, quia magis neceſſarij ſunt Angeli cuſtodes priuatorum, quam cõmunitatis, eo quod priuati Angeli reſpiciunt ſalutem ſpiritualem priuatorum, quos cuſtodiunt principaliter: Archangelus vero cuſtos communitatis reſpicit bonum cõmune, non vt eſt illius, vel illius, ſed vt publicum, & illud non eſt principaliter bonum animæ, quia communitas, & omnia corpora ſunt magis inanimata, & ita debetur eis directe bonum ſpirituale, & ideo minus neceſſaria eſt talis cuſtodia, quam priuatorum, & tamen communitati infidelium, & idolatrarum Deus dat Archangelum cuſto-

D dem, vt patet Dan. decimo cap. de Arcangelo principe Perſarum contra quem pugnauit Gabriel princeps Iudęorum viginti vno diebus pro ſalute populi Iudæorum. Sicut ergo Perſæ qui erant infideles, & idolatræ habebant cuſtodem gentis ſuæ, ita haberent Chaldæi, Medi, Indi, Aegyptij, & cæteræ gentes, à fortiori ergo infideles haberent in particulari Angelos cuſtodes, & ita non eſt verũ, quod Angeli cuſtodes dantur poſt baptiſmum, ſicut dicit prima poſitio.

De ſecunda poſitione dicendum, quod quantum ad tẽpus vera eſt, ſ. quod detur Angelus cuſtos homini mox nato, quia tunc incipit indigere auxilio angelicæ cuſtodię ſaltem quantum ad liberationem ab exterioribus periculis, & ita confirmat eam Hieronym. ſuper Matth. dicens, Magna eſt dignitas animarum, vt vnaquæque a ſui natiui-

E tate habeat ad cuſtodiam Angelum delegatum Sed errat poſitio illa, inquantum refertur ab Origen. Dicit enim, alij volunt mox, vt quis fuerit natus eorum qui præcogniti ſunt à Deo habere ſibi præpoſitũ Angelum. Et ita vult ſolos prædeſtinatos habere Angelos cuſtodes, ſed falſum eſt. quia etiam præſcitis dantur Angeli cuſtodes, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtione 63. Sed obijcetur, quia ſacra ſcriptura videtur ſolis prædeſtinatis dare Angelos cuſtodes ad Hebr. primo. Sunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis; & tamen præſciti nunquam capient hæreditatem ſalutis, ideo non habent Angelos cuſtodes.

Dicendum, quod cauſa finalis quare Angeli dantur ad cuſtodiam hominum eſt peruenire ad hæreditatem ſalutis, & tamen non ſolis illis, qui perueniunt dantur Angeli, ſed omnibus, qui peruenire poſſunt, nam ſi darentur

Angeli poſt peruentionem ad hæreditatem, darentur eis F
ſolis, qui peruenissent ad illam. dantur tamen, vt perueniat homo ad hæreditatem, quia poſt peruentionem ceſſabit cuſtodia Angelorum, ergo dabitur hominibus illis, qui peruenire poſſunt, ſed nullus homo eſt, qui dum viuit ſaluari non poſſit, cum cuilibet libertas arbitrij intemerata maneat, & potentia ad bonum, & malum, & prædeſtinatio, & præſcientia nullam neceſſitatem operibus, & operantibus imponunt, vt ſupra oſtenſum eſt quæſtione trigeſima ſexta, ergo cuilibet homini quandiu viuit dabitur Angelus cuſtos. Et ita dicit Hieronymus. Magna eſt dignitas animarum, vt vnaquæque ad ſui cuſtodiam habeat Angelum delegatum.

Ad primum in contrarium dicendum, quod datur Angelus in cuſtodiam propter hæreditatem ſalutis non quidem quam habeat, ſed quam habere poteſt, & ideo an- G
tequam habuerit eam, vel ſit in diſpoſitione propinqua ad habendum debet dari Angelus cuſtos, per baptiſmum autem efficitur homo diſpoſitus diſpoſitione propinqua ad hæreditatem illam, quia per gratiam in baptiſmo datam meretur iam illam hæreditatem, & tamen mox, vt natus poteſt habere, licet non ſit diſpoſitus ad illam diſpoſitione propinqua, eo, quod mox poſſunt fieri circa eum aliqua, per quæ mereatur habere, ideo ſtatim debet habere Angelum, vt ille dirigat ad ea, per quæ natus poſſit habere hæreditatem illam, maxime, quia Angelus datur homini, vt per eum diſponatur ad habẽdum illam hæreditatem, & vt nõ impediatur à conſequendo, & vtrunque eſt valde neceſſarium, & quia mox, vt paruulus natus eſt poſſunt dari impedimenta aliqua, vt paruulus nunquam conſequatur hæreditatem illam, ſcilicet H
faciendo, quod nunquam baptizetur, vt ſic pereat æternaliter, ideo eſt nimis neceſſarius Angelus cuſtos paruulo ante baptiſmum, & ita dabitur ſibi a natiuitate ſua, quia ibi incipiunt eſſe pericula paruuli. Et ſi dicatur, quòd etiam intra vterum poteſt habere eadem pericula cum poſſit dæmon occidere conceptum, vel diſponere, vt pereat.

Dicendum, quod etiam ibi cuſtodia non deeſt: & tamen non oportet poni ibi Angelum ſpecialiter pro fœtu formato, vel informi. Ad ſecundum dicendum, quod datur Angelus paruulo ante ætatem diſcretionis, & dicendum, quod adhuc tũc poſſunt Angeli operari aliquid interius, ſicut apparet in paruulis, qui ante ætatem diſcretionis, faciunt aliquid diſcretionis. Sic Ioannes exultauit in vtero, viſo Chriſto. Lucæ primo, & tamen an talia per I
angelos fieri poſſint, an ſolus Deus illa faciat forte tangetur ibi, Lucæ primo. Sed dato, quod Angeli poſſint talia facere, raro faciunt hæc in paruulis, ideo non ordinatur cuſtodia Angelorum in paruulis ad faciendum hæc, ſed ſunt alij effectus cuſtodiæ, quæ ad pueros pertinent, vt cuſtodire eos a periculis corporalibus, & tollere impedimenta profectus futuri, vt ſi dæmon vellet transferre puerum ante ætatem diſcretionis ad tales gentes cum quibus nunquam audiret rectam doctrinam, ſed ſemper ſectam mahometicam, vel aliorum paganorum, & ibi quaſi neceſſario teneret ritum gentium, & ita non ſaluetur; nam talia impedimenta profectus euitant Angeli, & iſta ſunt magis neceſſaria paruulis, quam adultis, quia maius eſt periculum eorum ablatis opportunitatibus proficiendi ante ætatem diſcretionis. Ideo eſt neceſſarius pueris il- K
lo tempore Angelus cuſtos, & forte magis quam poſt diſcretionem, quia tunc lumen naturale, & appetitus boni cum rationabiliter deprecetur ad optima, primo Ethicorum, adiuuant adultos, ante diſcretionem vero nichil eſt, quod adiuuet niſi Dei prouidentia, & angelica cuſtodia, ideo tunc eſt magis neceſſaria, quam in adultis.

Ad tertium dicendum circa fœtum in vtero, quod aut eſt formatus, id eſt animatus, aut non. Si eſt informis, manifeſtum eſt, quod non habet angelum cuſtodem, quia non eſt homo. Si autem formatus eſt, homo eſt: tamen dicendum, quod non habet angelum cuſtodem, quia fœtus in vtero eſt pars viſcerum, quia non eſt ſeparatus a matre, ſed quodam retinaculo ei colligatus eſt, ſicut fructus pendens in arbore eſt aliquid arboris. Et ideo dicendum, quod Angelus, qui cuſtodit matrem cuſtodit paruulum.

Aliqui autem, dicunt, quod puer in vtero nullum habet Angelum cuſtodem, quia cuſtodia Angelica in nullo eſt ei neceſſaria, & ideo neque proprius, neque maternus angelus eum cuſtodit.

Sed falſum eſt, quia indiget cuſtodia Angelica, & poteſt illa participare. Eſt enim vnus de effectibus cuſtodiæ Angelicæ liberare à periculis exterioribus. Multa autem pericula ſunt circa fœtum formatum grauiſſima: vt ſi mater patiatur aborſum, & emittat fœtum mortuum. Vel ſi dæmon procuret occidere fœtum in vtero, quia ſi interdũ occiditur, & longo tempore maneat poſtea per modũ partus emittitur corpus formatum putridum, nam talia pericula ſunt grauiſſima fœtus inquantum perit æternaliter, quia moritur ante baptiſmum, ideo eſt valde neceſſaria cuſtodia Angeli fœtui: ſed non datur ei cuſtos ſpecialis, ſed Angelus maternus, eo quòd quandiu in vtero eſt, pars matris eſt, & cuſtodire illum eſt cuſtodire matrem: etiam quia non poteſt accidere periculum aliquod fœtui in vtero quin accidat matri, quia colligata ſunt: & tamen ad Angelum maternum pertinet cuſtodire matrem ab omnibus periculis: ergo etiam pertinebit cuſtodire fœtum formatum.

Ad quartum dicendum, quòd quamuis non illuminentur paruuli in vtero ab Angelis, neque incitent eos ad actus ſacramentorum: tamen habent cuſtodiam in vtero, quia in multis alijs poſſunt eis Angeli prodeſſe, & ſatis eſt ad ponendum cuſtodem Angelum, quòd ille in aliquo poſſet prodeſſe cuſtodiæ: ſed proſunt liberando à periculis, & morte ſiue induſtria dæmonum ſiue occaſionaliter euenıente: vt dictum eſt. Etiam dæmon poteſt nocere in vtero talia faciendo, per quæ fœtus malam complexionem conſequatur, ſecundum quam ſit pronus ad peccandum.

Hæc autem omnia mala euitat Angelus cuſtos, ideo eſt ei neceſſarius cuſtos ſiue proprius ſiue maternus. Quidam enim volunt quòd proprius Angelus detur cuſtos a conceptione in vtero, quos non redarguo ſi proteruire velint; & tamen rationabilius eſt, quòd detur Angelus cuſtos à natiuitate, vt dictum eſt ſupra, & iſta eſt poſitio communior, quam confirmat Hieronymus dicens, quòd vnaquæque anima habeat Angelum à natiuitate ad ſui cuſtodiam deputatum.

An Angeli diligenter cuſtodiant omnes, quos cuſtodiũt?
Quæſtio LXVI.

QVæritur, an Angeli diligenter cuſtodiant omnes, quos cuſtodiunt?

Aliqui dicunt, quod non, nam quãdo quis ſcit nullum fructum prouenturum ex labore ſuo, vel non laborat, vel non attento animo. quidam tamen ſunt circa quos cuſtodia Angelica non proficiet, vt ſunt præſciti: ergo circa tales remiſſe habebunt ſe in cuſtodiendo illos.

Dicendum, quod omnes homines cuſtodiunt diligenter Angeli, ſiue bonos, ſiue malos, nam ſolicite agent ad ea, quæ cupiunt, ipſi enim ſciunt, quod per cuſtodiã ſuam poſſunt homines ad bonum deduci, & ipſi cupiunt bonũ noſtrum, quia amant omnes nos ex charitate: ideo ſolicitè agent pro omnibus. Item, quia negligenter agere in quacunque re culpam nominat: & tamen in Angelis bonis nulla culpa eſt, ideo nunquam agunt negligenter circa noſtram cuſtodiam. Item, quia tunc negligenter agerent Angeli circa cuſtodiam hominum, quando minus agerent, quam à Deo illis conſtituatur ad agendum circa nos, ſed deficere a mandato Dei eſt peccatum, quod non cadit in Angelos bonos: ideo neminem cuſtodiunt negligenter, ſed omnes diligenter.

Dicendum tamen, quod negligenter agere poteſt referri ad effectum, vel ad opus. Ad effectum quidem, vt ſi quis agat omnia, quæ agenda ſunt, & tamen agat animo remiſſo, & quaſi deſperato, ſicut illi, qui operantur circa ægrum, quem moriturum credunt. Circa opus negligentia eſt, vt ſi non omnia fiant, quæ ratio, vel rei conditio expoſcit.

Primo modo non agunt Angeli remiſſe, eo, quod ex charitate agunt, quia omnes nos indifferẽter diligunt tanquam

quam proximos, quia proximi eorum ſumus quandiu viuimus, & etiam conſeruos noſtros ſe vocant Apocalipſis decimonono, & vigeſimoſecundo. Accipiendo ſecundo modo poteſt dupliciter accipi: vno modo abſolutè, alio modo per comparationem ad aliquid.

Primo modo dicitur Angelus cuſtos agere diligenter, ſi omnia, quæ videat ſibi incumbere ex conditione cuſtodis vt ſignificantur ſibi per diuinam prouidentiam, expleat: & ſic circa omnes habent ſe Angeli cuſtodes diligenter, ſiue circa bonos, ſiue circa malos.

Secundo modo poteſt dici circa aliquem agi negligenter, quia non aguntur quæcunque aguntur pro cuſtodia alterius, & ſic accipiendo, certum eſt, quod circa quoſdã agitur negligenter, ideſt, circa quoſdam alios agitur diligentius, quam circa ipſos, licet hoc propriè non ſit agere negligenter, quod vitium nominat, & ſic circa malos agitur negligenter, quia plura faciunt Angeli circa cuſtodiã bonorum, quam malorum, & etiam circa quoſdam bonos poſſet dici ſic negligenter agi, inquantum circa alios bonos plura fiunt ad cuſtodiam pertinentia, nam non prę ordinati ſunt omnes boni, vt veniant ad æqualem gradũ meritorum neque gloriæ: & ſecundum, quod maior gradus præſtituitur, ita via eſt difficilior ad perueniendum, & ſunt neceſſariæ plures operationes Angeli cuſtodis, & quia vnus electorum eſt, qui ad maximum peruenit gradum meritorum, & gloriæ, per comparationem ad illũ circa cęteros poteſt dici negligenter agi, erit ergo regula, quod quanto alicui datur Angelus maior ad cuſtodiam, tanto circa eum diligentius agitur: nam, vt dictum fuit ſupra in quæſt. 58, 59. & 60. omnes Angeli de infimo ordine deputantur ad cuſtodiam perſonarum priuatarum, & illi Angeli ſunt inter ſe inæquales, quia nullus eſt æqualis alteri, & eſt ordo inter eos, quod quanto Deus conſtituit exaltare aliquem ad maiorem gradum gratiæ, & gloriæ: tanto maiorem angelum ei dat cuſtodem, quia forte minor Angelus non ſufficeret per lumen ſuum dirigere in omnibus, quæ neceſſaria ſunt illi peruenturo ad tam magnum ſtatum, ſicut Deus præuidit, vt ſi Angelus minimus ordinis infimi datus fuiſſet Virgini ad cuſtodiam, non ſufficeret ille dirigere eam ad omnia, quæ agenda erant, vt perueniret ad illum ſtatum meritorum, & gradum gloriæ, quem Deus deſtinauerit pro illa, ſed datus eſt ei maximus Angelus huius ordinis Angelorum.

Ad argumentum dicendum, quod diligenter ſe habẽt Angeli circa omnes, quos cuſtodiunt, vt oſtenſum eſt. Et cum dicitur, quòd, quia ſciunt nõ poſſe proficere labores ſuos, remiſſe agunt.

Dicendum, quod hoc Angeli neſciunt, nam neſciunt quis prædeſtinatus eſt, aut quis præſcitus, ſed cum ſit liberum omni homini bene agere, & peruenire ad beatitudinem, ita omnes cuſtodiũt, ac ſi omnes peruenturi eſſent illuc, quia neſciunt, qui peruenitur, ſolus enim Deus hoc ſibi reſeruauit, niſi alicui hoc interdum reuelet. Etiam nõ eſt ſufficiens ad hoc aliqua coniectura, cum interdum, qui nunquam ſecuti ſunt virtutem, bene conſumentur, & qui in virtute diu profecerant interdum male pereant.

Dæmones quoque neſciunt, qui condemnabuntur, aut ſaluabuntur, nam ſi ſcirent aliquos certiſſime ſaluandos, & hoc eſſe ineuitabile, non niterentur illos tentare ſcientes inutilem eſſe laborem ſuum, ſed dæmones ita ſe habẽt in tentando, tanquam omnis homo poſſit damnari, quia poteſt peccare, & ideo quanto aliqui magis, anhelant ad profectum virtutis, tanto magis dæmones tentant eos, quia magis recedunt à poſſibilitate damnationis, tam ergo Angeli diligenter omnes cuſtodiunt, quam dæmones tentant diligenter omnes, quia nec Angeli ſciunt, qui condemnandi ſunt, nec dæmones, qui ſunt ſaluandi.

An Angelus cuſtos deſerat interdum, quem cuſtodit.
Quæſt. LXVII.

QVæritur, an Angelus cuſtos deſerat interdum quẽ cuſtodit.

Aliqui dicunt, quod ſic, quia dicitur Ieremiæ quinquageſimoprimo ex perſona Angelorum cuſtodientium. Curauimus Babylonem, & non eſt curata, dereliA quamus ergo eam, ſed vt dicit ibi Gloſſa, hoc dicitur ex perſona Angelorum, ergo Angeli cuſtodes deſerunt cuſtoditos, quando non corriguntur a peccatis.

Secundo, quia Iſaia quinto, dicitur auferam ſepem eius & erit in direptione. Et dicit Gloſſa auferam cuſtodiam Angelorum, ergo illi deſerunt interdum cuſtoditos.

Tertio, quia Deus cuſtodit principalius, & efficacius hominem quàm Angelus, & tamen Deus derelinquit interdum hominẽ, Pſalmo vigeſimoprimo. Deus Deus meus reſpice in me, quare dereliquiſti me? ergo à fortiori Angelus deſerit hominem.

Quarto, quia Zachariæ primo dicitur: Reuerſus eſt Angelus, qui loquebatur ad me, & Danielis decimo capitulo dicitur de Daniele, quod loquebatur ei Gabriel dicens: Nunquid ſcis, quare venerim ad te, & nunc reuertar adB uerſum Principem Perſarum? ſed non poteſt reuerti, niſi qui recedit, ergo Angelus cuſtos non manet ſemper cũ cuſtodito, ſed interdum eum deſerit.

Quinto, quia Angeli ſunt aliquando in cęlo empyreo, & tamen quando ſunt nobiſcum non ſunt in cęlo, vt dicit Damaſcenus, ergo deſerunt interdum cuſtoditum.

Sexto, quia medicus ſapiens deſerit infirmum deſperatum, ſed Angeli vident interdum homines obſtinatos in peccatis, & per reuelationem poſſunt de aliquibus ſcire, quod præſciti ſunt, ergo illos deſerunt, & ita cuſtoditi deſeruntur aliquando.

Alij dicunt, quod cuſtoditi nunquam deſeruntur ab Angelis, quia Angeli boni promtiores ſunt ad adiuuandũ, quàm dæmones ad infeſtandum, & tamen dæmones nũquam ab infeſtatione hominis ceſſant vſque ad mortẽ, erC go neque Angeli cuſtodes ceſſant aliquando à cuſtodia hominum. Secundo, quia de nullo homine deſperandum eſt quamdiu eſt in via, & tamen medicus nunquam deſerit ægrum quouſq; ſit deſperatus: ergo Angeli cuſtodes nunquam deſerunt hominem quamdiu viuit.

Dicendum, quod propriè loquendo Angeli cuſtodes nunquam deſerunt cuſtoditos, quia deſerere eſt totaliter abijcere, ſed non abijciuntur totaliter, qui cuſtodiuntur. Pro quo ſciendum, quòd cuſtodia Angelica, vt ſæpè dictum eſt, eſt executio Diuinæ Prouidentiæ circa homines: ideo ita dicendum eſt de cuſtodia hominum, ſicut de prouidentia circa eos: homo autem nunquam totaliter deſeritur à Diuina Prouidentia, quia nullum entium deſeritur ab eo omnino: nam tunc omnino cederet in non ens, ſed quæcunque ſunt manent ſub eius prouidentia, & D conſequenter cuſtodiuntur ſuo modo per alias cauſas à Deo ordinatas ad prouidentiæ executionem. Sic ergo cũ Deus nunquam deſerat à prouidentia ſua hominem, non deſeretur ab executione prouidentiæ, quæ eſt cuſtodia Angelica, & ita Angeli cuſtodes nunquam hominem deſerunt: dicitur tamen aliquid deſeri a Deo inquãtum permittat illud aliquid pati, vel aliqualiter deficere: & ſic homo deſeritur à Deo inquantum illum permittit pati aliquid pœnale, vel incidere in aliquam culpam, & hoc modo Angelus dicitur dimittere, vel deſerere cuſtoditum, inquantum ſubtrahit, vel non impendit effectum aliquẽ cuſtodiæ, quem poſſet impendere non liberando à tribulatione a qua poſſet liberare, vel non tollendo impedimẽta profectus ſpiritualis, quæ poſſet tollere, aut non adiuuando ad non incidendum in peccatum, quod poterat faE cere, & quia nemo vnquam fuit quem Deus ſecundum altam prouidentiam ſuam, non permittat incidere in aliquos defectus pœnæ, vel culpæ: nemo eſt de cuſtoditis, quem interdum Angeli non deſerant non impendendo aliquod auxilium quod impendere poterant: omnes ergo deſeruntur aliquando, & ſecũdum hoc dicuntur quidam magis deſeri, quàm alij inquantum in plura mala, ſaltem culpæ, permittuntur cadere, quàm alij, vel in plura mala inuitia eis, bonos enim, ideſt, prædeſtinatos hoc modo deſerunt raro Angeli, quia Diuina Prouidentia, ita benè eis prouidit, quòd etiam mala cooperantur in bonum eis, ad Romanos octauo: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum his, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti: malos autem Dei prouidentia deſerit permittendo interdum cadere in peccata, quæ eis non proderunt, & ita etiam Angeli eos deſerunt non adiuuan-

do

do ad non incidendum, vel non tollendo opportunitate
ad peccandum, & tamẽ adhuc pro illo tempore, quo An-
geli dicuntur tales deſerere non penitus eos deſerunt,
quin aliquem effectum cuſtodię exhibeant circa eos: nam
licet a peccato non liberent, liberant a periculis exterio-
ri
bus: dæmon namque ita inuidet homini, & odit ipſum, ꝙ
ſi ad punctum inueniret penitus deſertum Angelico præ
ſidio, occideret eum, nunquam ergo Angeli deſerunt ho-
minem cuſtoditũ quantumcunque malus ſit, & in quan-
tacunque mala eum cadere permittat, quia in valde plu-
ra incurreret, niſi Angelus eum cuſtodiret. De Angelis ta-
men quare interdum deſerant hominem ſubtrahendo a-
liqua auxilia, & interdum non.

Dicendum, quod eſt cauſa, quia ſic a Deo recipiunt fie
ri debere: nam cuſtodia Angelica eſt executio diuinæ pro
uidẽtiæ, neceſſe eſt ergo, quod quidquid Angeli cuſtodes
circa cuſtoditos exercuerint prouiſum ſit a Deo, quia alias
non eſſet cuſtodia executio prouidentiæ, ſed quædam aliã
diſpoſitio per ſe, & ita oportet, quod quando Deus com-
mittit alicui Angelo cuſtodiam alicuius hominis, reuelet
ei omnia in quibus auxilietur cuſtodito, & in quibus eũ
deſereret, & quando hæc erunt, vel quod per ſingulos
dies adueniente opportunitate Deus reuelet Angelo cuſto
di quid facturus ſit circa cuſtoditum ſuum, & ita Ange-
lus exequitur omnia, quæ Deus de homine prouiderit, &
in nullo errabit.

Ad primum dicendum vno modo, quod Angeli deſe-
runt cuſtoditum, & quando ceſſat hora cuſtodiendi illa
eſt in homine hora mortis: nam vſque ad mortem ſem-
per poteſt homo liberari a malo, poſt vero conſtituitur
in termino, & ideo mali in morte deſeruntur ab Angelis
quia in malo decedunt, & amplius non poſſunt cuſtodi-
ri: & tamen ante mortem nunquam deſeruntur. Aliter
poteſt dici, quod intelligitur deſeri ſecundum quid, &
non ſimpliciter, quia quantum ad aliquid cuſtodiens per-
mittit cuſtoditum cadere in aliquas aduerſitates, non ta-
men omnino deſerit, quia periret omnino deſertus. Et
iſte eſt melior ſenſus, nam Ieremias vult oſtendere ibi pę
nam Babylonis propter peccata in quibus erant obſtinati
Babylonij: & ideo permiſerunt Angeli cuſtodes cadere
Babylonem in manus hoſtium, quaſi nullus eſſet defen-
ſor, & ita hominem cuſtoditum deſerit interdum Ange-
lus propter peccata aliqua incidere in aduerſitates, à qui-
bus eum non eripit, & maxime quando eſt obſtinatus in
aliquo peccato.

Ad ſecundum idem dicendum eſt, quia loquitur ibi
Deus toti genti Iudæorum, quos auxilio ſuo priuauit tra
dens in manus Babyloniorum propter peccata frequenta
ta. Ad tertium dicendum, quod ibi accipitur derelin-
quere, ideſt, permittere pati aliquam afflictionem: &
hoc modo tam bonos, quã malos derelinquit ſæpe Deus,
ſic ibi Chriſtus eſt, qui loquitur dicens ſe derelictum, quia
innocens patiebatur infra vigeſimoſeptimo: Deus Deus
meus cur me dereliquiſti: & ſic etiam Angeli cuſtodes ꝑ
tunc deſerunt, non adiuuantes ad euadendum perſecutio
nem, ſic dixit Chriſtus infra vigeſimoſexto, quando Pe-
trus percuſſit gladio Iudæum, ſ. an putas, quod non poſsũ
rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo pluſquã
duodecim legiones Angelorum? quaſi dicat, poſſem, &
illi venirent: ſed quia ſic faciendo non implerentur ſcri-
pturæ, & oportet fieri ſicut ſcriptum eſt, ideo non veniunt
aliqui Angeli ad me liberandum.

Ad quartum dicendum vno modo, quod Angelus re-
ceſſit ibi quantum ad aliquem effectum cuſtodiæ, ideſt,
quia eum non illuminauerat de aliquibus futuris, de qui
bus ſermo inceptus erat, & poſtea illuminauit, non tamẽ
receſſit quantum ad effectum cuſtodiæ, nam interim eũ
quantum ad cæteros cuſtodiæ effectus cuſtodiebat.

Alio modo poteſt dici, quod receſſerat Angelus locali-
ter à Zacharia, nam prius erat cum eo, & loquebatur, de-
inde ceſſauit loqui, iterum autem venit ad loquendum, &
tamen toto illo tempore non deſerebat eum quantum ad
cuſtodiam.

Ad quintum dicendum vno modo, quod Angelus ſem
per cuſtodit, licet non ſemper aſſiſtat homini, ſed aliquan
do ſit in cælo, & verum eſt, quod quando ibi eſt, non eſt

F nobiſcum, quia hoc ſoli Deo competit, qui eſt in circum-
ſcriptibilis, & indiffinibilis, ſed tunc dicitur, quod Ange-
lus etiam abſens cuſtodit hominem, & ita ſemper cuſto-
ditur homo ab Angelo, ſiue præſente, ſiue abſente Ange-
lo, hoc autem, quia per ea, quæ agit Angelus circa homi-
nem quando manet cum eo dicitur cuſtodiri quando eſt
Angelus abſens, eo, quod impreſſio illa durat aliquanto
tempore. Fortes enim impreſſiones aliquanto tempore
manent, poſtquam factæ ſunt, ſicut patet in motibus vio
lentis, nam mouetur lapis pulſus per impreſſionem factã
quando emittitur de manu, & tamen poſtea diu durat im
preſſio, & mouetur nullo tangente. Sic in ſpiritualibus ꝑ
impreſſionem factam ad bonum ab Angelo ſemel manet
homo aliquanto tempore inclinatus ad bonum. Sicut ſi
quis concipit nunc ab aliquo agente feruorem ad deuote
G orandum, durat homo aliquot diebus deuote orans ex il-
lo feruore, & tamen quandiu durat impreſſio facta in
paſſo, per quam ipſum mouetur dicitur agere agẽs, quod
cauſauit illam impreſſionem, & ita Angelus abſens cuſto
dit hominem, quia per impreſſionem ab eo factam, quan
do erat præſens regitur homo in eius abſentia. Aliter po-
teſt dici, quod Angelus quando eſt in cælo non cuſtodit
hominem, quia nullum effectum cuſtodiæ circa eum a-
ctualiter exercet: & tamen non deſerit hominem quantũ
ad cuſtodiam, ſed ſolum quantum ad præſentiam, nam
non eſt deſerere nichil operari, ſed tunc ceſſare ab opera-
tione, quando operatio eſt neceſſaria, & tamen interdum
ſic eſt: quod homo non indiget aliquo actu cuſtodiæ, ideo
quod tunc non cuſtodiatur non eſt deſeri a cuſtode. Patet
hoc, quia actus cuſtodis Angeli ſunt quatuor, ſub quibus
H cæteri includuntur, ſ. ad bonum incitari, a peccato diſtra-
here, impedimenta profectus ſpiritualis tollere, a pericu-
lis exteriorib. liberare, eſt autem aliquod tempus, in quo
homo non indiget aliquo horum, vt quando homo eſt in
ſtatu perfectionis ei a Deo prouiſæ, & exercet ſe quantũ
ad actus illius feruenter, non oportet, quod ad bonum ali
quod incitetur, cum non ſit ei maius bonum prouiſum.
E nam quando quis dormit, aut deditus eſt totaliter aliis
actionibus, non eſt tempus incitandi eum ad aliquid.

De ſecundo magis patet, nam diſſuadere a peccando
non eſt, niſi quando homini inſurgit tentatio aliqua ad
malum, vel offert ſe opportunitas ad illud volendum, &
tamen hoc non ſe offert omni tempore, ideo nec eſt neceſ
ſarius iſte actus Angeli ſemper.

De tertio patet, quia auferre impedimenta non eſt, niſi
I quando ponuntur impedimenta boni ab hominibus, vel
a dæmone, ſed ſæpe homo non impeditur ab homine, ne-
que à dæmone ad bonum, ſed currit ſine offenſa: ergo nõ
indiget tunc actu cuſtodis ad hoc.

De quarto patet, quia aliquod tempus eſt, in quo nullũ
periculum homini imminet, & licet ſæpe pericula immi-
neant, quæ homo non videt: tamen interdum ſic eſt, ꝙ
ex nulla parte eſt periculum aliquod, etiam ſi homo hoc
neſciat, & tunc non eſt neceſſarium, quod Angelus libe-
ret à periculis, aliquod ergo tempus eſt, in quo non eſt ne
ceſſarius aliquis actus cuſtodiæ angelicæ homini, & tunc
poteſt Angelus eſſe in cælo, non cuſtodiendo hominem,
neque eſt aliquod inconueniens, cum nulla cuſtodia ſit
homini neceſſaria.

Et ſi dum Angelus eſt in cælo, accidit circa hominem
K aliquid, in quo ſit ei neceſſaria cuſtodia Angelica, poteſt
ſubito angelus ſibi adeſſe, & aderit, quia ipſe ſcit per di-
uinam reuelationem ſemper quid agitur circa ſuum clien
tulum, & quid agi oporteat ex parte Angeli, & tunc ſubi-
to de cælo aderit in quocunque loco, vbi fuerit cuſtodi-
tus: & ita ille nullum detrimentum incurrit ex abſentia
Angeli.

Patet primum, nam cum Deus committat Angelis exe
cutionem prouidentiæ ſuæ circa homines, & nichil circa
hominem fiat, quod non ſit prouiſum, oportet, quod om-
nia quæ circa homines fieri debuerint Deus reuelet Ange
lis cuſtodibus, quia alias nõ poſſent exequi prouiſa a Deo,
ergo quandocunque aliquid agendum fuerit circa homi-
nem, neceſſe eſt, quod tunc Angelus eius ſciat illud, aut
prius ſciuiſſet futurum eſſe illo tempore.

Secundum patet, quia Angelus exiſtens in cælo non in

A diget ipſe ad veniendum vſque ad terram, quia cum non ſit corpus neque corpori alligatus, non mouetur per continuum: ideo neque per tempus, ſed ſubito fit tranſitus eius de cælo in terram.

Ad ſextum dicendum, quod Angeli neſciunt homines eſſe præſcitos, aut prædeſtinatos, quia ſolus Deus hoc nouit, vt dictũ eſt præcedenti quæſtione, ideo omnes cuſtodiunt diligenter, tanquam potentes peruenire ad beatitudinem. Sed dato, quod ex reuelatione ſciret Angelus cuſtos aliquem præſcitum, adhuc non ceſſaret à cuſtodia eius, quia ad multa prodeſt cuſtodia etiã circa tales. Sicut de Antichriſto certum eſt, quod damnabitur, tamen Angelus cuſtos dabitur ei, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtione ſexageſimaſecunda.

Duo argumenta in contrarium concedi poſſunt, quia concludunt non deſeri cuſtoditos ab Angelis, quod verũ B eſt, quia nunquam penitus deſeruntur: & tamen interdum quantum ad aliquos actus deſeruntur, quos exercere poſſent Angeli cuſtodiendo eos. Et ad primum, cum dicitur, quod proniores ſunt Angeli ad adiuuãdum, quã dæmones ad infeſtandum.

Dicendum, quod ſatis intenſum deſiderium eſt vtrorumque, Angelorum quidem ex charitate ad nos: dæmonum vero ex odio, & iniquitate: & tamen dæmones ſaltem quantum ad deſiderium nunquam ceſſant nos infeſtare, eo, quod appetitus ſuus totaliter deprauatus nulli rationi ſubditur: Angeli vero interdum ex propoſito ceſſant nos adiuuare, & hoc non propter ſe, ſed quia ſic ſuadet regula diuinæ prouidentiæ, cuius ipſi ſunt executores: & ita dæmones quantum ad deſiderium magis nos infe- C ſtant, quam Angeli nos adiuuent: conſiderando tamen ipſam rem, quę ſit dicendum, quod plus nos adiouant Angeli cuſtodes, quam infeſtant dæmones: nam plura mala ſunt, quæ euadimus tam à dæmonibus, quam à malis hominibus, & alijs rebus exterioribus per cuſtodiam Angelorum, quam mala, quæ inferuntur nobis à dæmonibus, ſiue ſint pœnæ, ſiue peccata: nam nemo dubitat, quod ſi dæmon libere permitteretur agere contra nos, quòd pluſquam in duplo plura mala faceret, quam facit, & tamen omnia, quæ nõ facit euadimus per cuſtodiam Angelorũ, quàm nocet infeſtatio dæmonum, niſi per accidẽs inquãtum dæmone ſuadente incidit quis in peccatum, in quo moritur, & pro illo æternaliter damnatur, ſed quod finiat quis in peccato per accidẽs eſt ad magnitudinem peccati.

Ad ſecundum dicendum, quòd verum eſt, quod Ange- D li nunquam deſerunt nos velut deſperatos quamdiu viuimus, quia hoc eſt totaliter deſerere, ſed deſerunt ad tempus ſubtrahendo aliquem actum cuſtodiæ propter peccata noſtra, aut propter regulam diuinæ prouidentiæ, ſic oſtendentem debere fieri.

An Angel. Cuſtodes doleant de perditione cuſtoditorum, quando damnantur.
Quaſt. LXVIII.

QVæritur, an Angeli Cuſtodes doleant de perditione cuſtoditorum quando damnantur.

Aliqui dicunt, quod ſic: quia luctus eſt ſignum doloris exterioris: Angeli tamen lugent de perditione cuſtoditorum. Iſai. 33. Angeli pacis amare flebunt: ergo do- E lent de perditis.

Secundo, quia amicorum eſt mutuo compati in neceſſitatibus, ſed Angeli ferventiſſima charitate nos diligunt: ergo triſtantur de damnatione noſtra.

Tertio, quia ad ſapientem pertinet dolere de his, per quæ gaudium, aut bonum ſuum minuitur, ſed per damnationem hominum minuitur gaudium angelorum, quod eſſet de hominum conuerſione ſi non periret. Lucæ decimo quinto, gaudium eſt in cęlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente: ergo triſtantur de eorum perditione.

Quarto, quia omne quod eſt repugnans volito, & contrarium fini, & contriſtans, quia iuxta Auguſtinum dolor aut triſtitia eſt de his, quæ nobis nolentibus accidunt, ſed damnatio cuſtoditorum eſt contraria ſaluti eorum, quam volunt Angeli ex officio cuſtodiæ: ideo dolent de eorum damnatione.

A Quinto, quia Angeli reddituri ſunt rationem, & trahentur in iudicium propter eos, quos cuſtodiunt, vt dicit Origines ſuper librum Numerorum cap. 18. ſuper illo verbo quidquid offerunt primitiarum & cætera, trahuntur Angeli in iudicium virum ex eorum negligentia, aut hominum ignauia lapſi ſunt, ſed quilibet rationabiliter dolet propter illa, pro quibus in iudicium trahitur, ergo dolebunt de damnatione cuſtoditorum.

Dicendum, quod non dolebunt de perditione cuſtoditorum, quia in vita æterna, quæ eſt cæleſtis Ieruſalem, nõ luctus, neque dolor, neque clamor: Apocalipſi vigeſimo primo capitulo: Angeli tamen ſunt ciues illius vrbis; ergo nunquam de aliquo dolebunt. Item, quia vera beatitudo non compatitur ſecum miſeriã, aut aliquid pertinens ad miſeriam: dolor tamen, & triſtitia ad miſeriam pertinẽt: B ideo Angeli, qui perfecte beati ſunt, de nullo poterunt dolere.

Conſiderandum tamen, quod dolor accipitur propriè, aut large. Proprie dolor, & triſtitia ſunt motus quidam in parte affectiua, & ſunt in ſenſu: vbi ergo non eſt ſenſus, non eſt dolor, neque triſtitia: Angeli autem ſunt incorporei, ideo triſtitiam habere non poſſunt, vnde neque dæmones iſto modo triſtantur, licet ſint in pœnis acerrimis, eo quod incorporei ſunt. Largè accipiendo ſunt actus voluntatis renuentis malum, quod non poteſt fugere, & in hoc conſiſtit pœna grauis, tali modo eſt dolor, & triſtitia in dæmonibus & animis ſeparatis. Sed iſto modo etiam dicendum, quod nullus dolor, vel triſtitia eſſe poteſt in Angelis de perditione cuſtoditorum, aut de alia re. Et ratio eſt, quia tunc dolerent ſi aliquid contra volunta- C tem eorum fieret, quod ipſi vt malum reputarent: ſed nichil poteſt fieri contra voluntatem Angelorum, aut beatorum, ſicut neque contra voluntatem Dei, ideo non poſſunt dolere: vnde non dolent de peccatis hominum, neque de pœnis eorum, voluntas enim beatorum totaliter inhæret ordini diuinæ iuſtitiæ, & ipſi diuinæ voluntati, nichil autem in mundo fit, niſi per diuinam iuſtitiam factum, aut permiſſum, ideo ſimpliciter loquendo, nichil fit in mundo contra voluntatem Angelorum, & beatorum, & ita nichil habent, de quo doleant, ſicut neque Deus de aliquo dolet, ſed de omnibus gaudet, ſiue de pœnis, ſiue de peccatis, non quidem inquantum talia ſunt, ſed inquãtum diuino ordini congruunt faciendo, aut permittendo. Et ſi dicat quis quomodo poſſunt beati tam crudeles eſſe, vt de pœnis damnatorum gaudeant, qui eorum cognati D fortaſſis ſunt.

Dicendum, quòd iſtud eſt voluntarium mixtum, quod ſimpliciter quidem eſt voluntarium, ſecundum quid inuoluntarium. Tale autem eſt ſecundum Ariſtotilem tertio Ethicorum, quando aliquid conſideratum in particulari reſpectu omnium circunſtantiarum ſuarum, in quibus eſt, opus voluntarium, ſi conſideraretur tamen in vniuerſali, non conſiderando circunſtantias illas, non eſſet voluntarium, ſicut proijcere merces in mare, aut abſcindere membrum putridum, nam cum quis videt ſe in periculo credens ſe periturum, niſi proijciat merces, præeligit merces perdere, & hoc eſt tunc ſimpliciter voluntarium, quia conſideratis iſtis particularibus circunſtantijs, ideſt, tempore & periculo eligimus proijcere merces. Si autem conſideretur in vniuerſali proijcere merces ideſt, non con- E ſiderato, quod eſſet homo in periculo, nemo eligeret proijcere merces, & propter hoc vocatur, non voluntarium ſecũdum quid. Vocatur autem ſimpliciter voluntarium, quia de operatione iſta, quæ nunc occurrit iudicatur, an ſit voluntaria, vel non: operatio tamen conſiſtit in particulari, & non in vniuerſali, cum nulla operatio ſit ſine circunſtãtijs, ideo illa operatio, quæ conſideratis circunſtantijs in particulari vocatur voluntaria, dicetur ſimpliciter voluntaria. & ita eſt de abſciſione membri putridi, per quod cętera inficerentur. Si enim conſideremus pœnas damnatorum, & perditionem cuſtoditorum in vniuerſali, non referendo ad quid, eſſent inuolũtaria, conſiderando tñ in particulari iſtas pęnas, & iſtã perditionem, vt ſunt diuinę iuſtitiæ, & voluntati concordantia, eligunt ſimpliciter illa beati, qui per omnia conformantur diuinæ voluntati, & ita erunt ſimpliciter voluntaria, & gaudebunt de illis.

Ad

ſterium, & tunc, quia expletum erat miniſterium, dicebat ſe velle reuerti ad contemplationem.

Secundo, quia potentia finita non poteſt ſimul in opera multa, ſicut intellectus non poteſt ſimul multa intelligere, tertio Topicorum: & tamen potentia Angeli eſt finita, ergo non poteſt ſimul contemplari Deum, & miniſtrare homini.

Tertio, quia vt dictum eſt, per intellectum creatum nõ contingit ſimul plura intelligi, & tamen Angelus, quando miniſtrat cuſtodiendo, conſiderat illa, quæ facit; ergo non poteſt ſimul miniſtrare, & contemplari Deum.

Quarto, quia locus determinatus ad contemplationem eſt cælum empyreum, & tamen Angeli, quando cuſtodiunt ſunt hic, & quando ſunt hic non ſunt in cælo empyreo, vt ait Damaſcenus, ergo non poſſunt ſimul cuſtodire, & contemplari Deum.

Dicendum, quod Angeli non retardantur à contemplatione per cuſtodiam hominum, quod colligitur principaliter ex hac auctoritate domini in litera. Dicit enim: Angeli eorum ſemper vident faciem patris mei, id eſt, Angeli deputati iſtis puſillis ad cuſtodiam ſemper vident diuinam eſſentiam: & tamen aliquando miniſtrant cum ſint Angeli cuſtodes, ergo cuſtodia nunquam impedit contemplationem, quia alias ceſſarent aliquando videre faciem patris. Item patet hoc, quia Gregorius ait, quod angeli ſic ad exteriora prodeunt, quod ab intimis nunquam recedunt: ergo ſemper contemplantur, quia hoc eſt manere ſemper in intimis. Item Angeli Cuſtodes beati ſunt, & beatitudo eorum non minuitur ex eorum miniſterio, quia tunc ſeruientes Deo eſſent deterioris conditionis, & tamen tota beatitudo conſiſtit in contemplatione, quia viſio eſt tota merces, ergo non ceſſant contemplari per miniſtrationem. Iſtud autem ſic oſtenditur, quia ſi impediretur contemplatio Angelorum, quando miniſtrant, aut hoc fieret ex conditione loci, id eſt, quia ſunt extra locum contemplationis, aut ex conditione actionis, ſ. quia non poteſt vtrique, vel multis ſimul Angelus intendere.

Non obſtat locus, quia non requiritur determinatio diſtantiæ, aut propinquitatis ad iſtam cognitionem, quia hoc ſit in potentijs ſenſibus. Intellectus autem non requirit determinationem loci. Etiam, quia dato, quod requireret præſentiam loci, poſſet Angelus ſemper contemplari, quia Deus vbique eſt, & ideo vbique cognoſci poteſt, dum tamen potentia cognitiua ſit diſpoſita, & ſufficiens ad cognoſcendum. Etiam non obſtat diuerſitas actionis, nam ſi eſſent actiones diuerſæ non habentes habitudinẽ dependentiæ, impediret vna alteram, & tamen redeunt in idem: ideo bene ſe compatiuntur ſimul: Angeli namq; beati non habent aliquam operationem, quæ non ſit eſſentialis beatitudini, vel in quam non dirigantur per operationem beatitudinis; nam ſi eſt operatio intellectus, & voluntatis circa Deum, & ea, quæ Dei ſunt, eſt ipſa operatio fœlicitatis. Si autem ſit aliqua operatio, vel executio ad extra, dirigitur illa ab operatione beatitudinis, id eſt, à contemplatione, quæ eſt beatitudo, & ideo non poteſt eſſe in Angelis operatio aliqua, quæ impediat beatitudinem.

Contemplatio enim Angelorum habet ſe ad miniſteria quæ exequuntur, ſicut in artifice conſideratio regularum artis ad executionem operis. Hoc patet, quia Deus eſt finis omnium operum Angelorum cuſtodiendo, & faciendo cæteros actus Hierarchicos. A fine autem ſumitur ratio, vel ſpecies operis cuiuslibet, ſicut ratio concluſionis accipitur à principio, quia ita ſe habet finis ad operabilia, ſicut principium ad ſpectabilia, ſecundo Phyſicor. quia ergo beatitudo eſt in contemplatione Dei, & cuſtodia fit propter Deum, non impediet vna operatio alteram, ſed vna erit ratio, vel regula alterius: ſed ſic eſt in artefice, quod ſimul conſiderat rationem artis, & exequitur opus, eo, quod ars eſt principium operis, & hæc conſiderari, & exequi non ſe impediunt, ſed potius ſe adiuuant, quia vnum eſt regula alterius; ita quia Deus eſt finis cuſtodiæ Angelicæ circa homines, eſt Deus regula cuſtodiæ, ſed conſideratio Dei, id eſt, de Deo eſt ipſa beatitudo; ergo executio cuſtodiæ, quæ eſt quaſi effectus quidam Diuinæ Prouidentiæ, non impeditur per cuſtodiam, ſed potius non poteſt An-

A geluſ cuſtodire, niſi reſpiciat regulam Diuinæ Prouidentiæ, cum cuſtodia ſit executio Diuinæ Prouidentiæ circa homines: & tamen reſpicere Diuinam Prouidentiam eſt actus fœlicitatis, quia eſt contemplari Deum: ergo non impeditur contemplatio per executionem. Impediretur tamen ſi non penderet executio cuſtodiæ à contemplatione de Deo.

Ad primum dicendum, quod Angeli cuſtodes, vel miniſtrantes dicuntur recedere à Deo large accipiendo: non enim recedunt loco, quia vbicunque ſunt Deum ibi præſentem habent, iuxta illud: Quo ibo a ſpiritu tuo, & quo à facie tua fugiam. Pſalm. 138. etiam non recedunt per contemplationem: nam ſi ſemel Angeli contemplentur, neceſſe eſt, quod ſemper contemplẽtur, niſi aut efficiatur eis hoc impoſſibile, aut illud faſtidiant.

B Non primum, quia potentia intellectiua Angelorum ſemper manet æqualiter diſpoſita cum non ſit potentia materialis, vel materiæ alligata, vt alteretur. Faſtidire autem non poteſt Angelus contemplationem diuinam, quia nichil melius cogitari poteſt: Quia ergo neceſſe eſt, quod ſemper contempletur, hoc modo oſtenditur, quòd beatitudo ſit perpetua, & ſit vnus actus continuus, qui nunquam interrumpatur, vt dictum fuit ſupra quinto cap. quæſtione quinquageſimaſeptima, & ita Angeli ſemper contemplãtur Deum quocunque mittantur. Sic dicit Beda: Angeli quocunque mittantur intra Deum currunt, id eſt, ſemper eum vident, ac ſi corporaliter intra eum eſſent, non ergo recedunt à Deo per contemplationem, ſed per aliquid nouum factum in Angelis, ſ. quia ab inuiſibilitate recedunt viſibiles effecti, ſicut dicitur de filio, Ioannis decimoſexto: Exiui à patre, & veni in mundum, ſ. viſibilis apparendo, qui prius eram inuiſibilis: ſic etiam dicuntur Angeli redire ad Deum, quando depoſita ſpecie viſibili in priſtinam inuiſibilitatem reuertuntur.

C Sciendum autem, quòd licet Angeli ſæpe vadant ad cuſtoditos, vt circa ipſos aliqua opera exerceant, & poſtea finitis eis in cælum erat, non dicuntur venire, & reuerti, ſed ſolum quando nobis viſibiles apparent, nam quando veniunt ad miniſtrandum inuiſibiliter, quia nos non videmus, hoc iudicamus, ac ſi non venirent, & nulla penitus mutatio fieret: quando autem viſibiliter apparẽt, quia ante hoc non apparebant, dicuntur venire ad nos, id eſt, tales efficiuntur, ſicut nos capientes viſibilem ſpeciem: quando autem expleto miniſterio deponunt ſpeciem viſibilem, dicuntur recedere a nobis, quia ceſſant a nobis videri, etiam ſi apud nos maneãt, vel ceſſant eſſe ſimiles nobis, quia neque corporei manent, neque ſpeciem corpoream habentes. & dicuntur reuerti ad Deum, quia incipiunt tales eſſe, ſicut Deus, id eſt, inuiſibiles: vel incipiunt eſſe tales quales ſolus Deus cognoſcat, id eſt non nos. Vel poteſt accipi, quòd Angeli veniunt ad nos, id eſt, erãt prius in cælo empyreo, in quo ordinarie manent, & tamen ad cuſtodiendum nos deſerunt cęlum, & realiter veniunt ad nos, quia non poſſunt eſſe hic, & ibi, cum ſint diffiniti, & completis miniſterijs reuertuntur in cælum, vt ibi maneant. Et vtroque modo poteſt dici de Angelo Thobiæ, quod reuerſus eſt, ſ. depoſita viſibili ſpecie, quã prius ſemper geſſerat, dum miniſtrabat Thobiæ, vel quia ante hoc manebat inferius, & nunc rediit in cælum.

D Ad ſecundum dici poteſt vno modo, quod nõ ſunt plures actiones ſimul in Angelo, nam contemplatio, in qua eſt fœlicitas cum ſe habeat per modum receptionis, magis eſt paſſio, quam actio, & ita bene ſtat cum cuſtodia, quæ eſt actio, ſicut enim luna ſimul illuminatur a ſole, & receptum lumen mittit ad nos illuminando inferiora, ita Angeli ſimul, & ſemel illuminantur per diuinam contemplationem, & illuminant nos cuſtodiendo, & exequendo ea ſecundum quæ illuminantur, id eſt, quæ illuminatio illa ſuadet eis circa nos facienda.

E Aliter poteſt dici, quod quando ſunt multæ actiones, quę non dependent ab inuicem, non poteſt agens duas ſimul habere, & tamen quando vna eſt regula alterius, habendo vnam poteſt haberi alia, ſicut dictum fuit ſupra, & quia contemplatio Dei habet ſe ad cuſtodiam, quæ eſt executio prouidentiæ, ſicut regula artis ad opus, ideo conſiderando Deum poteſt Angelus cuſtodire hominem.

Ad

Ad tertium dicendum, quod aliud eſt multa intelligere ſimul, aliud multas intellectiones habere. Dicendum, quod ſimul habere multas intellectiones eſt impoſſibile cuicunque intellectui tam finito, quam infinito: immo intellectus infinitus magis eſt vnus in ſuo actu, quam intellectus finitus. Si dicatur aliud, id eſt, intelligere ſimul multa. Dicendum, quod aut illa multa habent vnicam ſpeciem, & eſt ſpecies, vel ratio multorum, vel non habent vnam ſpeciem, ſed quodlibet habet vnam ſuam ſpeciem non concordante cum alia in ratione vna.

Si ſecundo modo dicendum, quod non poteſt aliquis ſimul multa intelligere, quia tunc eſſet neceſſe multas intellectiones habere, cum quælibet ſpecies per ſe moueat, non poteſt autem intellectus diuerſis ſimilitudinibus, vel ſpeciebus ſimul effigiari, ſicut non poteſt idem corpus ſimul diuerſis figuris figurari.

Si autem primo modo, poſſumus ſimul multa intelligere, ſicut per ſpeciem hominis multos homines ſimul, quia eadem eſt ſpecies repræſentans eos. Etiam, quia non eſt ratio vna multorum, ſed vnum eſt ratio alterius, vel principium, ſicut in diuina eſſentia cognoſcit beatus omnia, quæ ſunt, & præterierunt vnico intuitu, non quidem per diſtinctas ſpecies, quia tunc eſſent neceſſario multæ cognitiones, neque etiam omnia habent vnam ſpeciem, cum ſint diuerſarum rationum, ſed quia vnum eſt ratio omnium illorum, ſ. diuina eſſentia: ideo illam intelligendo intelligit beatus omnia eo intuitu, quo diuinam eſſentiá cognoſcit, ita angelus cognoſcendo diuinam eſſentiam cognoſcit omnia, quæ agenda ſunt circa cuſtodienda, & quęcunque alia intelligit inquantum diuina eſſentia eſt vna ratio omnium illorum, & illa cognita cognoſcuntur omnia hæc.

Ad quartum dicendum, quod cælum empyreum eſt locus contemplationis non ſecundum neceſſitatem, id eſt, quod alibi non poſſit eſſe contemplatio, ſed ſecundum congruétiam, id eſt, magis congruit ibi eſſe beatitudinem, quam alibi, quia non eſt aliquis alius locus vniuerſi, vel pars eius quæ non ſit ad aliquem actum ſpecialem deputata de his, quæ conueniunt ad generationem, & corruptionem; & ideo cæteræ partes ſunt mobiles, vel ſitu, vel alteratione, cælum autem empyreum non habet aliquam operationé cognitam ad generationem, & corruptionem, ſed deputatur ſpecialiter ad requiem beatorum: ideo dicitur eſſe locus contemplationis, & tamen quantum ad veritatem, ita poteſt eſſe contemplatio beatorum in terra, ſicut in aqua, aut igne, vel quacunque parte vniuerſi, aut in ipſo inferno cum ibi fuerit aliquando paradiſus, vt quando Chriſtus dixit Latroni: *Hodie mecum eris in Paradiſo*. Lucæ vigeſimotertio, & tamen manifeſtum eſt, quod illa die anima Chriſti apud inferos fuit, nam deſcendit ad inferos poſt mortem, & eduxit inde patres: ergo locus ille inferni paradiſus fuit, ſed nullus eſt locus magis ineptus ad beatitudinem, quam locus æternæ miſeriæ, & tamen ibi fuit aliquando paradiſus: ergo poterit eſſe in quacunque parte vniuerſi, Angeli ergo quando apud nos manent, licet non ſint in cælo empyreo, nihil de fœlicitatis actu perdunt, circa viſionem Angelorum in qua eſt eorum beatitudo: erant quærenda alia, & tamen de beatitudine Angelorum dictum fuit ſupra 5. cap. quæſt. 72. & q. 73. ideo ibi videantur.

Venit autem. In præcedentibus oſtenſo, quod non eſt proximis nocumentum inferendum ex parte, hic oſtenditur, quod eſt ei beneficium impendendum, & primo in affectu, ſecundo in effectu ibi. *Si autem peccauerit*. Primum inducitur exemplo Saluatoris, qui tam benignú affectum circa nos habuit, quod venit ſaluare eos, qui perierant. Et dicitur: *Venit enim filius hominis*. Id eſt, ego qui ſum filius hominis. Tali modo de ſe loquitur ſupra 9. & 11. & 12. & 16. & in multis locis. *Saluare quod perierat*. Id eſt, ad hoc veni de cælo homine ſaluaturus, & illa perierant, quia ex peccato Adæ omnes incurrerant in peccatum originale, de quo nemo poterat ſeipſum ſaluare, niſi veniret Chriſtus, ideo venit ad hoc. Et eſt ſenſus, ſi ego me humiliaui; vt de cælo deſcenderem ad benefaciendum hominibus, qui perierant, a fortiori vnus debet benefacere alteri, in quo potuerit, quia nemo poteſt ſe

F tantum humiliare pro alio, quantum ego me humiliaui pro omnibus, qui veni ſaluare quod perierat, & ad intelligentiam huius inducit exemplum palpabile de eo, qui habet centum oues, & vnam earú perditam requirit dimittens alias, & poſtea gaudet de inuentione perditæ, nam ita Chriſtus feciſſe videtur pro hominibus, qui erant ouis perdita. *Quid vobis videtur*. Refertur ad finem parabolæ: nam hoc eſt quærere ſententias aliorum de re, de qua agitur ſi aliqualiter vertatur in dubium, & in principio parabolæ refertur caſus, & non eſt ſententia aliqua, & in fine dicitur: & ſi inuenerit eam, amen dico vobis, quia gaudebit magis ſuper ea, quam ſuper nonaginta nouem, quæ non errauerant. Et quia hoc poterat eſſe dubium, quærit de hoc aliorum ſententiam, dicens: quid vobis videtur, quaſi dicat, nunquid non videtur vobis ſic, quod
G gaudebit magis ſuper illa, quam ſuper nonaginta nouem quæ non errauerant?

Aliter etiam poterat introduci, quod Chriſtus non quęrat approbationem ſententiæ ſuæ, ſed quærat ſententiam quaſi nulla præceſſerit, intelligendo quod ponatur parabola de eo, qui perdita vna oue de centum, & relictis nonaginta nouem iuit, vt quæreret eam, quæ perierat, & inuenit. Quid vobis videtur quid faciet iſte, quando illam deperditam inuenerit? Et tunc quaſi alijs tacentibus ſubdit Chriſtus ſententiam veram, quam quilibet diceret, ſi loqueretur inquiens: Amen dico vobis, quia gaudebit magis ſuper eam, quam ſuper nonaginta nouem. *Si fuerint alicui centum oues.* Id eſt, ſi habuerit eas, & eſt modus antiquus locutionis non conueniens noſtræ conſuetudini. *Et errauerit vna ex eis*. Errare eſt extra viam ire, & per
H hoc diſponitur ouis ad pereundum, iuxta illud *Pſal.* 118. Erraui ſicut ouis, quæ perijt. Dixit de vna ad oſtendendum, quod magnum aliquid eſt pro vna quærenda nonaginta nouem relinquere. *Nonne relinquit*. Quaſi dicat, ita faciet, quia illæ non pereant, etiam ſi relinquantur, quia & ſi relinquuntur, non tamen deſeruntur, ſcit enim paſtor earum, quod errare non poſſunt, quia ſub conuenienti cuſtodia eas dimittit. Illa autem, quæ errauit, peribit, ſi non requiratur. *Nonaginta nouem*. Id eſt, omnes alias, quas habebat, quia quod fuerint centum, vel mille non differt, cum omnes propter vnicam quærendam relinquantur, ſed quanto fuerit maior numerus relictarum ſignificatur maior amor cuſtodis, qui cum ſit ita diues, vnicam, quæ errauerat, tam diligenter inquirit, vt cæteras dimittat illam quæſiturus. *In montibus*. Scilicet, in locis,
I vbi cuſtodiebantur oues, talia enim ſunt loca terræ Iſrael in quibus cuſtodiuntur pecora: & ita dicitur primo Regum vigeſimo quinto, quod Nabal tondebat gregem ſuú in monte Carmeli, & Lucæ decimoquinto, dicitur, quod reliquit eas in deſerto, & idem eſt, quia terra deſerta in terra Iudęorum eſt móntuoſa, vt colligitur Ioſue decimoquinto, vbi aſſignantur ciuitates Iudę, quæ erant in deſertis, & in montanis. *Et vadit quærere eam, quæ errauit*. Id eſt, receſſit à grege. *Et ſi contingerit, vt inueniat eam*. Loquitur ſecundum conſuetudinem rerum, quæ quæruntur, nam interdum inueniuntur, & interdum non, & ita contingés eſt inueniri, vel non inueniri, inquantum autem ad Chriſtum applicatur, non erat contingens inuenire, ſed neceſſe erat, quod inueniret, quod quærebat, cum oues ſuas nemo poſſit tollere de manu eius: Ioan. decimo capitulo.
K *Amen dico vobis*. Id eſt, firmiter, vel in veritate, interdú eſt modus iurandi, vt dicitur extra de iure iurando, capitulo, & ſi Chriſtus, interdum ad aduerbium affirmandi, vt ſi dicatur, certiſſimè dico vobis. *Quia gaudebit magis ſuper eam*. Iſta eſt ſententia Domini, quam ipſe ſciebat eſſe communem omnibus auditoribus.

Quam ſuper nonaginta nouem. Quas relinquit in montibus. *Quæ non errauerunt*. Id eſt, quarum nulla à grege errauerat: gaudet enim paſtor tunc de illa plus, quam de alijs, quia illam perdiderat, & non alias. *Sic non eſt voluntas ante patrem veſtrum*. Id eſt, ſicut paſtor non vult, quod pereat vna ouis, ſed relictis cæteris inquirit eam: ſic & pater veſter, id eſt, Deus non vult, quod pereat aliquis paruulus, & dicitur, non eſt voluntas ante patrem veſtrum, id eſt, non vult.

Eſt enim conſuetudo aliena loquendi, vel eſt ſenſus,

quod

quod non ſolum ipſe non vult, quod non pereant puſilli, ſed etiam non placet ei de illo, qui vult, quod puſilli pereant: nam voluntas illa, non eſt accepta ante Deum. Vnde dicitur, non eſt voluntas ante patrem veſtrum, id eſt, non eſt accepta ante patrem veſtrum voluntas illa, quæ vult perire paruulos, & loquitur contra ſcandalizatores, & contemptores puſillorum: quia iſti volunt, quod puſilli pereant dando eis occaſionem ad hoc. *Qui in cælis eſt.* Vt oſtendat ſe loqui de Deo, quoniam homines putant eſſe ſolum in cælo, tanquam in domo ſua, & ex ipſo loco omnia gubernare. *Vt pe. e. iſt.* Scilicet, vt damnetur æternaliter per peccatum, quia hoc eſt vere perire, & hoc fit per ſcandalum, quia datur eis occaſio peccandi, quando ſcandalizantur paſſiue. *Vnus de puſillis iſtis.* Loquitur de paruulis ętate, quia paruulum ante ſe habebat, & per hoc intelligit omnes alios paruulos fide, aut diſcretione, aut reputatione hominum, nam etiam iſtos non vult perire Chriſtus, quanto magis eos, qui magni ſunt, licet tales nõ aberrant à grege.

Quare Chriſtus dixit hic, filius hominis venit, & cætera, quæ ſequuntur? Quæſt. LXX.

QVæritur, quare Chriſtus dixit hic: Filius hominis venit, & cætera, quæ ſequuntur?

Dici poteſt vno modo ſecundum Nicolaum, ꝙ ſupra Chriſtus oſtenderat non eſſe puſillis nocendum, hic autem oſtendit illis eſſe benefaciendum exemplo ſuo, qui venit ſaluare quod perierat, & ad hoc inducit exemplum de habente centum oues, quarum vna aberrat: & ita continuatum fuit ſupra.

Aliter poteſt dici, & melius, quod iſta eſt confirmatio præcedentium per vlteriores rationes, nam dictum fuerat ſupra non eſſe paruulos ſcandalizandos, neque contemnẽdos, qui enim ſcandalizat eos, vel contemnit perdit illos, id eſt, dat occaſionem pereundi, quia ſcandalizati peccant mortaliter, per quod pereunt, hoc autem non eſt faciendum ab his, qui ſequuntur doctrinam Chriſti, cum ſit cõtra intentionem eius: nam non venit ipſe ad perdendum aliquem, ſed potius ideo venit, vt ſaluaret quod perierat, & ita dicitur hic, venit filius hominis ſaluare quod perierat, quaſi dicat, quia ad hoc ipſe venit, non debet quis perdere fratrem ſuum ſcandalizando puſillos. Simile patet Luc. 9. quando Iacobus, & Ioannes volebant petere de cælo ignem ſuper quandam ciuitatem Samaritanorum, & Chriſtus vetuit, dicens: Neſcitis cuius ſpiritus eſtis: filius enim hominis nõ venit animas perdere, ſed ſaluare, id eſt neſcitis, quem ſpiritum habere debetis, & quam doctrinam ſequi: nam intentio mea, quam ſequi debetis, non eſt perdere homines, ſed ſaluare, & ita hic venit ſaluare, & conſequenter non perdere per ſcandalum, & contemptum paruulorum. Quod autem ſequitur de centum ouibus pertinet ad idem: dixerat enim, quod venit ad ſaluãdum quod perierat, ideo poſuit exemplum de illo, qui habebat centum oues, & aberrante vna reliquit nonaginta nouem, & iuit, vt ſaluaret errantem quærendo illam, ita eſt de Chriſto, qui cum haberet centum oues, id eſt, homines, & angelus: & homines errauiſſent peccando, reliquit angelos in cælo veniens in terram, vt hominem perditum ſaluaret, & quia ille, qui inuenit vnam ouem errantem gaudet ſuper ea pluſquam ſuper eas, quæ non errauerunt, ita filius hominis, id eſt Chriſtus gaudet de ſaluatione hominum, & ſi ita eſt, quod plus gaudet de homine pereunte ſaluato, quam de Angelis, qui non errauerunt, manifeſtum eſt, quod non volet, quod aliquis homo pereat, ideo qui dat alicui occaſionem pereundi, contra voluntatem Chriſti facit. Et ita concluditur in litera, ſic non eſt voluntas ante patrem veſtrum, vt pereat vnus de puſillis iſtis, id eſt, ſicut qui habet centum oues dimittit nonaginta nouem, vt vnicam errantem ſaluet, & hoc, quia non vult, quod aliqua pereat, ita non eſt voluntas Dei, quod aliquis de puſillis pereat, & ideo nemo debeat eum ſcandalizare, aut contemnere, quia per hoc puſillus periret incidendo in peccatum mortale, & ita apparet neceſſario, quod ſic debeat intelligi litera, cum in fine eius Chriſtus applicuerit ad propoſitum ſuum,

A dicens, ſic non eſt voluntas, & cætera, & iſte eſt verus ſenſus.

An iſta parabola de cẽtum ouibus ſit eadem cum illa, quæ ponitur Luc. 15. cap.? Quæſt. LXXI.

QVæritur, an iſta parabola de centum ouibus ſit eadem cum illa, quæ ponitur Luc. 15. cap.

Aliqui dicunt, quod ſit eadem, quia hic dicitur de centum ouibus, & ibi etiam. Et dicitur de vna aberrante, & nonaginta nouem ſaluatis, & multa alia ſimilia hic, & ibi. Alij dicunt, quod non ſit eadem parabola, quia aliqua ponuntur hic, quæ non ponuntur ibi, & è contrario, quia hic dicitur: ſic non eſt voluntas ante patrem, &c. & ibi non ponitur. Etiam dicitur ibi, quod ſi inue-

B nerit eam imponit humeris ſuis, hic autem non. Etiam dicitur, quod conuocat amicos, dicens: congratulamini mihi, quia inueni ouem, & hic non dicitur. Etiam dicitur ibi, quod gaudium eſt in cælo ſuper peccatore, &c. & hic non dicitur. Etiam dicitur hic, quod reliquit nonaginta nouem in montibus, & ibi dicitur, quod reliquit eas in deſerto.

Dicendum, quod aut quæritur, an ſit eadem parabola, vel an ſit eadem narratio hic, & ibi, dato quod parabola eſſet eadem. De primo dicendum, quod certum eſt eſſe eandem parabolam, nam idem factum narratur, ſcilicet, de centum ouibus, & vna aberrante, & reperta, & gaudio ſuper ea. De ſecundo dicendum, quod non fuit eadem narratio, aut prædicatio iſta, & illa, ſed Chriſtus iſtam parabolam ſæpe dixit, ſicut quædam alia ſæpe dicebat prædi-

C cando in diuerſis locis, & coram varijs auditoribus, & ita fuit in præſenti, nam quando nunc Chriſtus dixit parabolam de centum ouibus, ſolis diſcipulis prædicabat, coram quibus ſtatuerat paruulum, vt colligitur ex tota litera pręcedenti, & maxime nunc ex fine literæ, cum concluditur, poſt parabolam centum ouium ſic, non eſt voluntas ante patrem veſtrum, vt pereat vnus de puſillis iſtis, & ita adhuc puſillus erat coram Chriſto, quem ſupra in mediũ ſtatuerat.

Id autem quod dicitur Luc. quintodecimo fuit dictum Phariſæis, & publicanis, vt patet ibidem, ſcilicet, Erant autem appropinquantes ei publicani, & peccatores, vt audirent illum, & murmurabant Scribæ, & Phariſæi dicẽtes: hic peccatores recipit, & manducat cum illis: & ait ad illos parabolam iſtam, quis ex vobis homo habet centum

D oues, &c.

Secundo patet, quia non fuerat eadem narratio, nam iſta parabola ad fines multos diſtinctos inducitur hic, & ibi, quia hic inducitur ad oſtendendum, quod non debeamus ſcandalizare aut contemnere paruulos, per quod pereunt, quia filius hominis venit ad ſaluandum, quod perierat, & ideo non vult, quod aliquis paruulorũ pereat, ſed Luc. 15. inducitur ad oſtendendum, quod bene agebat Chriſtus communicando cum publicanis, & peccatorib. in cibo, & potu, & alloqutijs, vt ſic eos conuerteret ad pœnitentiam, quia maius gaudium eſt de pœnitentia peccatorum, quam de multis, qui non indigent pœnitentia, ſicut gaudet inueniens ouem plus de ea, quæ perijt, quam de nonaginta nouem, quæ non errauerant, & ideo neceſſe eſt diuerſis temporibus dictum eſſe hoc, & illud, & ita eſt

E eadem parabola repetita varijs temporibus, & locis, & coram diuerſis perſonis.

Quod autem obijcitur, quod non eſſet eadem Parabola, quia dicitur hic, ſic non eſt voluntas, &c. dicendum, ꝙ licet ſit eadem Parabola, tamen ad diuerſum finem, hic, & ibi inducebatur, ideo cũ hic vellet concludere nõ eſſe paruulos contemnendos, per quod perirent ſcandalizati, dixit, ſic non eſt voluntas ante patrem, vt pereat vnus de puſillis iſtis, & tamen Luc. 15. non loquebatur de puſillis, ſed de publicanorum conuerſatione, ideo non poſuit eandem concluſionem, licet eſſet eadem probatio.

Ad ſecundum quod dicitur, ꝙ ibi dicitur, ꝙ imponitur humeris ouis inuenta, & hic non. Dici poteſt vno modo, ꝙ vtrobique Chriſtus hoc dixit, & tamen vnus Euangeliſta illud ſubticuit, & alius expreſſit, ſicut circa multa alia accidit, quæ ſemel tantum acciderunt, & ita idem narrãt

ibi Euangeliſtæ, & tamen vnus ſubticet, quod alius expri
mit. Alio modo poteſt dici, quod vterque Euangeliſta ple
ne retulit verba Chriſti: quia tamen non fuit eadem nar
ratio hic, & ibi, potuit eſſe, quod pluribus verbis vtere-
tur, quando dixit Parabolam coram Phariſæis, & Scribis
quam cum dixit coram Apoſtolis, & ita Matthæus nichil
tacuit, & etiam Lucas: hoc eſt ſatis veriſimile. Cauſa au-
tem quare pluribus verbis vſus fuit Chriſtus coram Pha-
riſæi, & Scribis, quam coram diſcipulis videtur eſſe, quia
volebat efficacius ſuadere, & quia illi, quibus loquebantr
non ſponte recipiebant verbum eius, & contra tales effi-
cacioribus argumentis opus eſt. Vt igitur Chriſtus oſten-
deret quantum Deus volebat reducere peccatores ad ſe
per pœnitentiam, oſtendit diligẽtiam, & magnitudinem
gaudij illius, qui ouem errantem inuenit, ſ. quia præ gau-
dio imponit eam humeris ſuis, & etiam gaudium ſuum
ſolus non ſuſtinens vocat amicos, & vicinos, & dicit eis,
congratulamini michi, ideſt gaudete mecum propter ouẽ
inuentam, non fuit autem tanta ſuaſio circa Apoſtolos,
qui ſimplici verbo Chriſti crederent poſtquam illud in-
telligerent.

Quare dicitur de centum ouibus?
Quæſt. LXXII.

QVæritur, quare dicitur de centum ouibus?
Dicendum, quod accipiendo Parabolam in corti
ce non fuit maior ratio dicendi centum, quam
mille, vel ducentas, quia intentio Chriſti fuit oſtendere
magnitudinem amoris paſtoris ad ſaluandum, quod pe-
rierat, quia quamuis eſſet vnica errans, reliquit plures pro
pter illam, & tamen ſiue centum eſſent, ſiue ducentæ, vel
amplius, multæ relinquebantur propter vnam. Accipien
do autem quantum ad ſenſum intentum à Chriſto, dicen
dum, quod non ponuntur centum oues propter aliquod
myſterium, quod importet iſte numerus potius, quam
quilibet alius, ſed ponitur centenarius, quia eſt nume-
rus perfectus conſtans ex decem decadibus. Sic dicit Gre
gorius. Quia centenarius numerus perfectus eſt, ipſe cẽ
sum oues habuit cum Angelorum ſubſtantiam, & homi-
num creauit. Et Cyrillus ait, quod centenarius nume-
rus perfectus eſt ex decem decadibus conſtans, & ta-
men attendendo multi alij numeri perfecti ſunt, ſiue in
genere quadratorum, ſiue cuborum, ideſt ſolidorum nu-
merorum.

Et patet, quod non intenderet ſpecialiter centenarium
numerum, quia Lucæ quintodecimo mox vt Chriſtus po
ſuit Parabolam de centum ouibus, ad confirmandum
idem, ſubdidit aliam de decem drachmis, & vna perdi-
ta, & inuenta, & concluditur ibi gaudium de inuentione
drachmæ perditæ, ſicut ouis perditæ, & inuentæ, & ita
nichil intereſt dici de centum ouibus, & vna perdita, aut
de decem, & vna perdita, fuit tamen conuenientius quan
tum ad corticem parabolæ dici de centum ouibus, quam
de decem.

Primo, quia non eſt veriſimile, quod quis decem tan-
tum oues habens ambularet cum eis in montibus, non
enim faceret eas ſolas greges, ſed adiungeret alteri multi-
tudini ne decem oues vno paſtore indigerent, centum au
tem poſſunt vnum paſtorem exigere.

Secundo ad oſtendendum paſtoris amorem circa ouẽ
perditam, nam ſi eſſent decem tantum oues, & periret v-
na, ſatis magna pars earum, ideſt decima peribat, ideo ve
riſimile erat paſtorem iactura rerum ſuarum commotũ
illam inquirere, quando tamen de centum vna peribat,
parua pars gregis peribat, ideo non erat tunc ita veriſimi
le paſtorem ex damno rerum incitari ad quærendam o-
uem: ſed quia amabat ouem, & quia nichil vult perire
quod conueniebat propoſito: nam propter amorem de-
ſcendit, vt nos ſaluaret, non autem propter damnum
rerum ſuarum; nam etiam ſi omnes homines pereant,
immo, & ſimul omnes Angeli, nullo damno afficitur cũ
de bonis eius nichil deſit, ipſe enim eſt ſibi totum bo-
num, quod autem extra ipſum eſt, non eſt bonum eius
niſi æquiuoce, vel amphibologice, ſcilicet bonum eius,
ideſt bonum ab eo creatum, & poſſeſſum, non tamen

F bonum eius ideſt, quod ſit bonum ei hoc modo ipſe ſo-
lus ſibi bonum eſt.

Quare dicitur, ſi errauerit vna, & non ponuntur plures?
Quæſt. LXXIII.

QVæritur, quare dicitur, ſi errauerit vna, & non po-
nuntur plures?
Dicendum, quod aliquæ rationes ſumuntur ad hoc ex
cortice Parabolæ: aliæ vero ex conditione ſignificationis.
Prima eſt ad oſtendendum amorem paſtoris. Nam ſi eſ-
ſent centum oues, & errarent viginti, iam magno damno
rerum ſuarum moueretur paſtor, vt illas quæreret, cum
autem de centum vna perit, quaſi nullum damnum eſt, vt
propter illud tantos labores paſtor ſubire debeat quæren-
G do ouem illam per deſerta, & ita potius agit ex amore, vt
non pereat quidquam.

Secundo, vt ſit caſus veriſimilior, nam de centum poſ-
ſunt quidem violenter auferri viginti, aut plures, errare
tamen non poſſunt, quia illa ouis errat, quæ non vidente
paſtore a grege recedit, non fiet autem circa viginti oues
in grege centum ouium, quia illas videbit paſtor à cæte-
ris ſegregari, & ita non errabunt, poſuit ergo vnam erran
tem, vt rem veriſimilem tangeret.

Tertio fuit, quia vt dicitur Lucæ 15. Ad oſtendendum
amorem paſtoris imponitur ouis perdita humeris, & ad
gregem reducitur, quod in vna oue fieri poteſt: ſi autem
multæ errarent, non poterat inueniens eas humeris impo
nere, & ita non conſonaret fini ad quem Chriſtus inducit
Parabolam.

H Quarto, quia deſignatur magnum gaudium de inuen-
ta oue hic, & Luc. 15. Si tamen oberraſſent triginta oues
de centum, non erat mirum ſi eis inuẽtis valde gauderet,
quia tertiam partem quaſi gregis ſuæ perdiderat, & ita
non gaudet ex amore rei inuentæ, ſed propter lucrum,
vel propter euitationem damni, quod incurrerat, cum au
tem inuenta vnica oue tanta eſt eius lætitia, vt plus de il-
la, quam de omnibus, quæ non errauerãt gaudeat ex amo
re inuentæ ouis, vt non periret agere videtur, & non ex
cupiditate rei.

Quinto, & pertinet ad radicem ſignificationis, fuit hoc
ad ſignificandum valorem hominum, nam per centum
oues tota poſſeſſio Dei intelligitur per errantem ouem ho
mo perditus per peccatum accipitur, qui eſt quaſi centeſi-
ma pars totius poſſeſſionis Dei. Sic dicit Ambroſ. ſuper
I Lucam. Diues paſtor cuius omnes nos centeſima portio
ſumus, vt per hoc non ſuperbiemus quaſi nos ſimus totũ
bonum, quod Deus poſſidet.

Sexto, vt aliqui volunt, ad deſignandum cauſam perdi
tionis, nam ideo res perit, quia imperfecta efficitur, & ob
hoc tam in Parabola de decem drachmis, quam in Para-
bola de centum ouibus vna deficit, quia ablata vnitate ab
vtroque iſtorum numerorum tollitur perfectio eorum.
Sic dicit Rabanus. Nota vero, quod vnum deeſt ad no-
uem, vt decem ſint, & ad nonagintanouem, vt centum
ſint, variari ergo per breuitatem, & magnitudinem nu-
meri poſſunt quibus vnum deeſt, vt perficiantur, ipſum
vero vnum ſine varietate in ſe manens cum acceſſeris cæ-
teros perficit. Si autem tollerentur plures vnitates, poſſet
accidere, quod numerus maneret perfectus, vt ablatis de
K cem, & nouem de centum manerent octoginta, & vnus,
qui etiam perfectus numerus eſt, cum ſit quadratus ex no
uem conſurgens, ablata autem vnitate nullus numerus
maneret hic perfectus. Etiam quia vnitas eſt minimum
per quod tollitur perfectio.

Septimo fit ad oſtendendum principalem cauſam, ſ. quod
Chriſtus venerit ad nos redimendum ex ſolo amore, &
non propter aliquam ſuam vtilitatem, nam ſi nos fuiſſe-
mus maior pars poſſeſſionis ſuæ, videbatur veriſimile, quod
vellet venire ad nos ſaluandum, eramus tamen centeſi-
ma portio gregis ſui, ideo quaſi nullum damnum rerum
ſuarum eſſet, quod nos periremus. Quod igitur venerit ad
nos ſaluandum, ex amore fecit, & ſic valde ei tenemur,
quia propter nos egit.

A

Quomodo dicitur hic, quod reliquit nonaginta nouem in montibus, cum Luc. 15. dicatur, quod reliquit eas in deſerto? Quæſt. LXXIV.

QVæritur, quomodo dicitur hic, quod reliquit nonaginta nouem in montibus, cum Lucæ 15. dicatur, quod reliquit eas in deſerto?

Dici poteſt vno modo, quod non eſt inconueniens, nam iſtæ ſunt duæ narrationes, licet ſit eadem parabola narrata, & ita potuit vnus Euangeliſta vti vno nomine, & alius alio. Aliter dicitur, & melius, quod nulla diuerſitas eſt in ſignificatione, nam deſerti in montibus, & in deſerto idem eſt, eo, quod in terra Iudeæ eſt quædam pars regionis, quæ vocatur deſertum, & vocatur montana, quia eſt montuoſa, & ideo oues relictæ in montibus in deſerto relinquuntur, hoc colligitur Ioſue 15. & erat iſta regio, in qua habitabat Zacharias pater Ioannis Baptiſtæ. Vnde vocatur illa aliquando deſertum, & aliquando montana. De Natiuitate Ioannis apparet, quia quãdo natus eſt dicitur Luc. 1. quod diuulgabatur verbum iſtud ſuper omnia montana Iudeæ, & eodem cap. dicitur de virgine, quando iuit ad Eliſabeth matrem Ioannis antequam pareret, quod aſcendit cum feſtinatione in montana, & intrauit in domum Zachariæ, & tamen quando Ioannes prædicabat, dicitur, quod erat prædicans in deſerto Iudeæ circa Iordanem, ſupra 3. cap. & Mar. 1. & Lucæ 3. & tamen prædicabat in regione illa, in qua natus fuerat, & ita terra montana, & deſertum idem ſunt, & ita idem expreſſit vterque Euangeliſta dicens ſecundum conditionẽ terræ Iudæorum.

Quomodo inuenta oue gaudet paſtor de illa, quia plus de reliquis deberet gaudere. Quæſt. LXXV.

QVæritur, quomodo inuenta oue gaudet paſtor de illa pluſquam de nonaginta, & nouem, quæ non errauerunt? nam plus gaudere deberet de non perditis. Dicendum, quod non eſt intelligendum, quod gaudet plus de illa, ideſt magis placet ſibi poſſidere illã, quam nonaginta & nouem, quæ non errauerant, quia nunc oporteret, quod iſta ſola ouis eſſet ſibi pretioſior, & vtilior, quam nonagintanouem, quæ non aberrauerant, quod falſum eſt, cum ſit portio centeſima gregis. Sed eſt ſenſus, quod habet paſtor quoddam gaudium nouum de iſta oue inuenta, quod non habet de nonaginta nouem: nam illæ ſemper manſerunt in rebus eius cum non aberrauerint, ideo quia de nouo non acquirit eas, non habet aliquam cauſam gaudendi de eis nouiter, illam autem ouem, quæ aberrauit putauit paſtor deperditam, & tam deeſſe illam rebus eius: nunc vero quando inuenta eſt, accepit eam, quaſi de nouo acquiſiuiſſet, & ideo de illa gaudet ſpecialiter, & non de nonaginta nouem, ſic accipitur Luc. 15. in parabola filij prodigi. Nam quando ille rediit, fecit illi pater magnum feſtum, & conqueſtus eſt ſenior, quia ſemper ſeruiens patri nunquam ab eo acceperat aliquid ad gaudendum cum amicis ſuis: pater autem dixit, fili tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt: epulari autem, & gaudere oportebat, quia frater tuus mortuus erat, & reuixit, perierat, & inuentus eſt, quaſi dicat, ego magis diligo te, quam illum, quia omnia bona mea tua ſunt, & non illius, & tamen non habeo aliquam cauſam ſpecialiter, & nouiter nunc gaudendi tecum, quia tu ſemper manes mecum, & nunquam te perdidi, ſed de fratre tuo oportuit me nunc nouiter gaudere, & epulari, quia mortuus erat, & reuixit, perierat, & inuentus eſt, ideſt habebam eum tanquam mortuum, quoniam non credebam me amplius viſurum, & nunc inueni eum, ita de ouibus, quæ non errauerũt nulla erat cauſa noua gaudendi, quia ſemper manſerant in bonis paſtoris, ouis autem perdita putabatur deeſſe bonis illius, cum igitur inuenta fuerit, gaudebitur de ea, ac ſi nouiter accreſcat bonis eius.

De applicatione iſtius Parabolæ ad intentionem Chriſti. Quæſt. LXXVI.

QVæritur, de applicatione iſtius Parabolę ad intentionem Chriſti.

Dicendum, quod hic Chriſtus intendit de redemptione generis humani perditi, nam dicitur in principio, venit filius hominis ſaluare, quod perierat, ſed quod perierat non erat niſi genus humanum. nam licet quædã pars Angelorum perierit, non venit Chriſtus ad ſaluandũ illam, neque ſaluauit, neque etiam intelliguntur illi Angeli nomine ouis perditæ, quia ouis perdita reducta eſt ad gregem, & tamen Angeli præuaricatores non reducti fuerunt ad ordines, & ſtatum aliorum Angelorum, cum
B ergo dicitur, quod homo quidam habebat centum oues, per hominem intelligitur ibi Deus, ideſt, tota Trinitas, quia iſtud nomen homo eſt multum commune, & transfertur ad multa in ſcriptura, nam interdum dæmon vocatur homo ſupra 13. Inimicus homo ſuperſeminauit zizania, & ibi ſubditur in expoſitione, quod iſte eſt diabolus, qui ſeminauit zizania, etiam Deus pater vocatur homo, Ioan. 8. cum Chriſtus ait, quod in ore duorum hominum eſt verum teſtimonium, & inducit hoc ad probandum quod opera ſua vera ſunt, quia ipſe ſolus non eſt, ſed etiã pater, qui miſit eum cum eo, & ſubditur, quod in ore duorum hominum eſt teſtimonium verum, & ita ſe, & patrẽ vocat duos homines. Tota ergo Trinitas eſt homo iſte, quia Trinitas Beata eſt vnus poſſeſſor, & dominus omnium rerum. Centum oues poſſunt intelligi omnia creata, quia
C omnia illa Deus fecit, & omnia eius ſunt, Pſal. 23. Domini eſt terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuerſi, qui habitant in eo, & tamen melius ad propoſitum accipiuntur centum oues pro omnibus creaturis rationalibus quia iſti ſunt, qui perire poſſunt per actum proprium. Sic dicit Gregorius ſuper illo verbo ſi fuerint alicui centum oues. Hoc ad Chriſtum creatorem hominum pertinet, quia enim centenarius perfectus eſt numerus, ipſe cẽtum oues habuit, cum Angelorum ſubſtantiam, & hominum creauit. Et idem dicit Cyrillus. Sed quare ſpecialiter centum vocentur oues, & non plures, neque pauciores, dictũ eſt ſupra quæſt. 72.

De his centum ouibus vna errauit, ideſt genus humanum, quia vno homine peccante totum genus periit, & ita errauit ab vnitate gregis dominici, qui gloriam poſſi-
D debat, aut poſſidere debebat. Eſt autem vna ouis, quia licet multi homines ſint velut multę oues. Pſal. 94. Nos autem populus eius, & oues paſcuæ eius, & Ioan. 10. cap. Habeo alias oues, quę non ſunt ex hoc ouili, tamen quia vno homine errante omnes perierunt, ſunt omnes, ſicut vna ouis perdita. Vel quia nos collati ad cætera, quæ Deus poſſidet, ſumus ſicut vnitas ad centum. Sic dicit Ambro. Diues paſtor, cuius nos omnes portio centeſima ſumus. De hoc etiam Hilar. Ouis autem vna homo vnus intelligendus eſt, & ſub homine vno vniuerſitas ſentienda eſt, in vnius enim Adæ errore omne hominum genus oberrauit. Et Gregor. ait, Vna ouis periit, quando peccando homo paſcualia vitæ dereliquit, dicitur autẽ paſtor reliquiſſe nonagintanouem, ideſt, omnes Angelos bonos, vt veniret ad quærendum ouem, quę perierat, ideſt, hominem:
E non autem reliquit vere cum ipſe vbique ſit, ideo neceſſe eſt Angelos, & quæcunque ſunt ei præſentia fore, ſed reliquit eſſe per nouitatem, quam fecit, ſecundum quam cœpit eſſe ſimilis nobis, & diſſimilis Angelis, nam ad hoc, q̃ Deus paſtor quæreret hominem perditum induit humanam carnem, & viſibilis factus eſt, In quo nobis ſimilis eſt & Angelis diſſimilis, & ita illos reliquit, ſicut de Chriſto dicitur, quod exiuit a patre, & venit in mundum, ideſt aſſumpſit carnem, per quam aſſumptionem eſt diſſimilis patri, qui carnem nullam aſſumpſit, & per hoc exiuit a patre ideſt receſſit ab eo per diſtantiam ſimilitudinis, & non loci, aut præſentiæ, & venit in mundum, ideſt factus eſt ſimilis rebus mundanis, quæ corporeæ ſunt, & viſibiles.

Dicitur autem, quod reliquit oues illas in montibus, i. in locis excelſis, quia Angeli boni in cælo manent, quos [continues]

Chriſtns reliquiſſe dicitur, vt veniret ad quærendum ho-
minem perditum. Sic dicit Gregor. Dicit Euãgeliſta eas
relictas in montibus, vt ſignificet in excelſis, quia nimirũ
oues, quæ non perierant, in ſublimibus ſtabant. Sed Lucæ
15. dicitur, quod reliquit eas in deſerto, quia deſertum, &
mons idem ſunt, vt ſupra dictum eſt: & tamen quantum
ad rationem ſignificationis Angeli, qui erant nonaginta
nouem, dicuntur manere in deſerto', ideſt in cælo, deſer-
tum enim cælum eſt, quia homo illud deſeruit cum pecca
uit. Vel quia deſertum ſignificat locum deficientem bo-
nis multis, & quia tam Angelica, quam Humana natura
condita erat, vt cælum poſſideret, cum homo cælum per-
diderit, cępit ipſum cælum deficere habitatoribus ſuis, &
quodammodo eſſe deſertum. Sic dicit Gregor. Vadit au
tem quærere eam, quę errauit, ideſt in aſſumpta carne prę
dicauit, & paſſus eſt, & cætera opera fecit, quæ ad noſtram
redemptionem pertinent, per quæ homo perditus quære
batur, & redemptus eſt.

Quomodo dicitur, quod paſtor reliquit nonagintano-
uem in montibus, vel in deſerto?
Quæſt. LXXVII.

QVæritur, quomodo dixit, quod paſtor reliquit no-
naginta nouem in montibus, vel in deſerto, vt va-
dat quærere eam, quæ errauerat?
Videtur enim hoc ad imprudentiam pertinere, tot o-
ues exponere periculo, vt vnica errans quæratur. Aliquis
dicet, quod hoc non eſt inconueniens, quia illam vnicam
pluſquam cæteras diligit, cum dicatur, quod ſi inuenerit
eam, gaudet ſuper eam pluſquam ſuper nonagintanouem
quæ non errauerunt, ſed quod minus diligitur, exponitur
periculo pro eo, quod magis amatur.
Dicendum, quod non ſtat, quia plus amat paſtor nona-
ginta nouem, quam vnam, nec hoc litera aſſerit. Item,
quia dato, quod plus amaret illam vnicam, quam cæteras
tamen non exponeret periculo nonagintanouem pro vna
quia qui quærit ouem errantem non eſt certus, quod eam
inueniet, & dimittendo alias, vt errantem quærat, poterit
eſſe, quod cæteras perdat, & ita etiam ſi magis dilecta ſit
illa vnica, non exponerentur pro ea cæteræ.
Sed dicendum, quod quantum ad corticem parabolæ
non eſt inconueniens, nam paſtor, qui vult quærere ouẽ
errantem, non deſerit cæteras ſine cuſtode, quia hoc de-
mentia eſſet, nam errare poſſent omnes, aut beſtiarum
morſibus laniari, ſed dimittit eas ſub cuſtode alio, & ipſe
dominus vadit inquiſiturus errantem ouem.
Quantum ad ſignificationem etiam non eſt inconue-
niens, quia Angeli dicuntur relinqui in deſerto, ideſt in
cælo non quaſi ſubtracta eis penitus diuina cura, & pro-
uidentia, quia non taliter dimittuntur, vt perire poſſint,
ſed dimittuntur ſolum inquantum ceſſat Chriſtus eſſe eis
ſimilis quãtum ad carnem aſſumptam, ſed nichilominus
ipſi firmiter manent, ita vt perire non poſſint, quia ſi poſ-
ſent deficere, non dimitteret illos, vt hominem quæreret,
quia tunc eſſet crudelis ad omnes, vt miſereretur vnius.
Sic dicit Cyrillus. Nunquid autem ſæuiens in reliquas
motus eſt pietate vnius? Nequaquam: Sunt enim illæ in
tuto circunſepiente illas potentiſſimo, ſed magis miſereri
oportebat pereuntis, ne imperfecta videretur reſidua mul
titudo, vna enim reducta ſortitur centenarius propriam
ſpeciem.

Quomodo eſt verum, quod magis gaudet quærens
ſuper oue inuenta, quam ſuper non errantibus,
cum potius contrarium videatur?
Quæſt. LXXVIII.

QVæritur, quomodo eſt verum, quod magis gaudet
quærens ſuper oue inuenta, quam ſuper non erran-
tibus, per quod innuitur, quod magis gaudet?
Deus ſuper peccatore vno pænitentiam agente, quam
ſuper nonagintanouem iuſtis: nam magis videtur gaudẽ-
dum de vno iuſto, quam de vno peccatore, quanto magis
de nonagintanouem iuſtis.
Aliqui dicunt, quod intelligitur de iuſtis præſumptuo-
F ſis, ideſt, qui ſeipſos iuſtos arbitrantur; quia non faciunt
peccata communia, quæ alij committunt, & tamen com-
mittunt alia peccata ſpiritualia, quæ grauiora ſunt, vt ſu-
perbiam, præſumptionem, hypocriſim & de talibus ma-
nifeſtum eſt, quod magis Deus gaudet in vno peccatore
agente pęnitentiam, quam in mille, vel decem millibus
iuſtorum talium, quia illi non ſunt vere iuſti, nec gaudet
Deus in illis, ſed potius deteſtatur eos: ſic patet Lucæ 18.
Vbi Chriſtus loquitur contra Phariſæum, qui ſe iuſtifica-
bat dicens, quod non erat ſicut cæteri homines, & ait, q
publicanus, qui confeſſus fuit ſe peccatorem iuſtificatus
fuit potius, quam Phariſæus, & ſic poteſt intelligi iſtud de
gaudio Dei ſuper peccatore pænitente pluſquam ſuper iu
ſtis, quia iſtud ponitur Lucæ 15. Et ibi Chriſtus loqueba-
tur contra Phariſæos, & Scribas, qui arguebant eum, q
G manducaret cum publicanis, & Chriſtus defendit ſe, q
faciebat hoc quærens ſalutem eorum tanquam oues per-
ditas, & vt oſtendatur, quod melius erat manducare cũ
illis peccatoribus, quam cum Phariſæis, & Scribis, qui ſe
iuſtos iactabant. Dicit, quod Deus magis gaudet de vno il
lorum peccatorum, qui per talem conuerſationem facie-
bant pœnitentiam, quam de multis falſis iuſtis, quales e-
rant Phariſæi, & iſti tales iuſti vocantur oues relictæ in
deſerto, quia imperfecti ſunt, cum eis deſit vnitas. Sic di-
cit Auguſt. lib. de Quæſtionibus Euang. illas nonagintano
uem, quas in deſerto reliquit dicit ſuperbos deſignari, tã-
quam ſolicitudinem gerentes in animo dum ſolos ſe vi-
deri volunt, quibus ad perfectionem vnitas deeſt, cum
autem quilibet à vera vnitate diuellitur ſuperbe diuelli-
tur ſuæ quippe poteſtatis eſſe cupiens, non ſequitur vnum
H quod Deus eſt, vnitati autem deputat omnes per pœni-
tentiam reconciliatos, quæ humilitate obtinetur. Et Be-
da ait: Per nonagintanouem oues, quas in montibus de-
reliquit, ſuperbos ſignificat, quibus ad perfectionem vni-
tas deeſt, cum ergo inuenerit peccatorem magis ſuper eũ
gaudere facit, quam ſuper iuſtos falſos.
Sed dicẽdum, quod licet iſte ſenſus ſit coloratus, adhuc
tamen non ſtat, quia Lucæ quintodecimo dicitur, quod
maius gaudium eſt in cælo ſuper vno peccatore pœniten
tiam agente, quam ſuper nonagintanouem iuſtis, qui nõ
indigent pœnitentia, & tamen tales iuſti, quales erant
Phariſæi pœnitentia indigebant, cum vero mali eſſent, &
quibus non erat locus in vita æterna, ſupra quinto capi-
tulo. Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam Phari-
ſæorum, & Scribarum, non intrabitis in regnum cælo-
I rum. Ideo dicendum, quod intelligitur de veris iuſtis,
qui pænitentia non indigent, quia non committunt de qui
bus pęnitendum ſit.
Sed tunc dicunt quidam, quod intelligitur de veris iu-
ſtis, qui tamen non proficiunt vlterius, ſed ſolum manẽt
in ſtatu virtutum, quas ſemel induerunt, & nullum illici-
tum committunt, qui autem commiſerunt illicita, &
compuncti pœnitent, interdum valde nituntur ad perfe-
ctum, & tales neceſſe eſt, vt Deus magis diligat, quam iu
ſtos, qui non proficiunt in gradu meritorum, licet illicita
non committant, quia illum magis Deus diligit, qui in
maiori charitate eſt. Sic dicit Gregorius. Conſiderã-
dum quare Deus maius gaudium eſſe fateatur de conuer
ſis peccatoribus, quam de ſtantibus iuſtis: quia, ſcilicet,
ſtantes plerunque pigri remanent ad exercenda bona præ
K cipua, qui valde ſibi ſecuri ſunt, quod nulla commiſerint
mala grauiora: at contra nonnunquam hi, qui ſe aliqua
illicite egiſſe meminerunt ex ipſo ſuo dolore compuncti
inardeſcunt in amorem Dei, & quia ſe erraſſe a Deo con
ſiderant, damna præcedentia lucris ſubſequentibus recõ-
penſant, ſic & dux in bello plus eum militem diligit, qui
poſt fugam conuerſus hoſtem fortiter premit, quam eum
qui nunquam terga præbuit, & nunquam aliter forti-
ter fecit.
Secundo dicunt quidam, quod gaudium iſtud non eſt
ipſius Dei, ſed bonorum, ſed dicitur eſſe maius gaudium,
ideſt præſtatur maior gaudij materia in conuerſione pec-
catorum, q̃ in iuſtis manentibus. Et ita dicit Beda: Ouem
dominus inuenit quando hominem reſtaurauit, & ſuper
eam inuentam maius gaudium eſt in cœlis, quam ſuper
nonagintanouẽ iuſtis, quia maior materia diuinę laudis
eſt

eſt in reſtauratione hominum, quam in creatione Angelorum: mirabiliter enim Angelos creauit, ſed mirabilius homines reſtaurauit.

Tertio dicendum, & melius, quod eſt maius gaudium ſuper pœnitentia peccatoris vnius, quam ſuper nonaginta nouem iuſtis: immo pluſquam ſuper nonaginta millibus, quia gaudium nominat paſſionem quandam de nouo venientem, qua anima exhilaratur, circa peccatores autem, qui conuertuntur eſt noua ratio gaudendi, quia ante hoc perierant, nunc vero per pœnitentiam cœperunt eſſe de grege Dei, & ita tanquam de re nouiter habita gaudium eſt. De iuſtis autem inquantum huiuſmodi nulla ratio eſt gaudendi de nouo, cum non ſuperueniat in eis aliqua nouitas, ſed ſicut nunc iuſti ſunt, ita ante iuſti erant, ideo non ſolum maius eſt gaudium ſuper peccatore pœnitentiam agente, quam ſuper nonagintanouem iuſtis, immo nullum gaudium eſt de nouo ſuper iuſtis. Et patet, quod iſte eſt ſenſus ex cortice Parabolæ, nam qui quærit ouem errantem, & dimittit nonagintanouem in deſerto, nullum gaudium de nouo habet ſuper nonagintanouem, eo quod illæ non accreſcunt de nouo domino ſuo, ouis autem errans de nouo acquiritur domino, quia cum erraſſet iam cenſebatur perdita, & ſi inuenitur cenſetur de nouo accreſcere rebus eius, ideo de ea ſola gaudetur, & ita maius gaudium eſt ſuper illa, quam ſuper nonagintanouem, quia de illa eſt gaudium magnum de nouo, & nullum gaudium eſt de nouo ſuper nonagintanouem. Sic quantum ad peccatorem conuerſum Chriſtus de illo gaudet, quia conuertitur ad eum de nouo, ſuper iuſtis autem, qui non receſſerant ab eo, & ideo neque conuerti poterant ad eum de nouo, non eſt aliquod gaudium nouũ, quia ſicut nunc ad Chriſtum pertinent, ita & ante hoc pertinebant. Et iſte eſt verus ſenſus, ſicut apparet ex comparatione ad illud, quod dicitur Lucæ 15. de filio prodigo redeunte ad patrem, pro quo pater lætatus ſolemnitatem agebat, & cum de hoc indignaretur ſenior filius, quod nũquam ei talis ſolemnitas exhibita fuerat, dixit pater, tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt, ideſt nõ oportuit pro te nouum aliquod gaudium facere, quia tu ſemper mecum manſiſti, frater autem tuus mortuus fuerat, & reuixit perierat, & inuentus eſt, ideo epulari, & gaudere nunc decebat.

Iſte autem ſenſus melius ſtat, quam primus horum trium, quia illo modo intelligendo neceſſe erat accipi de ſolis iuſtis, qui deſides ſunt, & non proficiunt in virtute, ſed ſolum cauent peccatum. Etiam de peccatoribus, qui conuerſi proficiunt ad magnam virtutem, & tamen multi iuſti ſunt, qui proficiunt ſemper ad maiorem gradum, & multi pœnitentes, qui de peccato dolent, ſed ad arduũ non proficiunt, & ita nunc plus gaudebit Deus de vno iuſto, quam de multis peccatoribus conuerſis. Sic dicit Gregor. Sunt quidam iuſti, de quibus tantum gaudium eſt, vt eis nullus pœnitens præponi poſſit, qui & ſi non ſint ſibi malorum conſcij, tamen etiam licita quædam reſpuunt, in omnibus ſe humiliant.

Quantum ergo gaudium eſt ſi humiliter plangat iuſtus cum gaudium ſit, ſi quod male geſſit damnat iniuſtus, & ita non poterat abſolute poni dictum iſtud Chriſti, ſed limitari oportebat ad certum caſum, quia aliter non eſſet verum, & tamen Chriſtus poſuit iſtud abſolute tanquam regulam, & vniuerſaliter verum, ideo neceſſe eſt intelligi ſicut ſupra diximus, quia tunc, ſiue iuſti proficiant, ſiue non, & peccatores conuerſi proficiant, vel non proficiãt, erit ſemper verum, quod magis gaudet ſuper peccatore conuerſo, quam ſuper nonagintanouem iuſtis. Etiam ſecundus ſenſus ſupra poſitus non conuenit, ſicut iſte, quia non eſt verum, quod ſit Deo maior materia laudis de conuerſione cuiuſlibet peccatoris, quam de iuſtis ſtantibus, eo, quod periculum eſt iuſtus manere in ſua iuſtitia propter varia tentamenta, quibus Deus ſubuenit adiuuando, vt permaneant.

Etiam iuſti aliqui tantum proficiunt, quod magis laudatur Deus in operibus, quæ illi faciunt, quam in conuerſione peccatoris, & nos etiam magis illud laudamus. Nam nos laudamus Deum in hominibus, ſecundum, quod videmus eos bona operari, quæ ſcimus non potuiſ-

A ſe niſi Deo ſuadente fieri, ſic dicitur ſupra quinto capitu. Vt videant bona opera veſtra, & glorificent patrem veſtrum, qui in cælis eſt.

Maior ergo materia diuinæ laudis præſtatur ex operibus excellentibus iuſtorum, quam ex conuerſione peccatoris, & Deus magis de illis gaudet eo modo quo Deum gaudere dicimus. Sic dicit Gregorius, vt habetur ſupra, quod ſunt quidam iuſti, de quibus eſt tantum gaudium, vt eis nullus pœnitẽs præponi poſſit, oportet ergo accipi ſenſum iſtum vltimum.

Si autem peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipſum ſolum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum, vel duos, vt in ore duorum, vel trium
B *teſtium ſtet omne verbum. Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ. Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus. Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata, & in cælo. & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo.*

Si autem peccauerit. Hic oſtenditur, quod debeamus benefacere proximo ex parte animæ in effectu. Et hoc dupliciter. Primo defectus eius charitatiue corrigendo. Secundo offenſam miſericorditer remittendo ibi, *Iterum dico vobis.* Circa primum dicitur. *Si peccauerit.* De mortalibus intelligitur, quia circa venialia, & leuia non eſt neceſſaria iſta correctio. *In te.* Ideſt, contra te, vel in te, id eſt neſciente, vt quidam dicunt, ſed infra declarabitur. *Frater tuus.* Quilibet vocatur frater, quia omnes nos
C fratres ſumus, infra 23. *Vade, & corripe eum.* Iſta correptio non fit per pœnæ impoſitionem, ſed per admonitionem ad bonum, & ceſſandum a malo. *Inter te, & ipſum ſolum.* Ideſt, nullo alio præſente, qui audire poſſit, aut ſcire quid eſt, de quo admonetur, ne infametur quamdiu faciliter corrigibilis eſt. *Si te audierit.* Ideſt exaudierit, nam certum eſt, quod audit ipſum cum loquitur ei ſoli, ſed eſt dubium, an velit aſſentire admonenti, & hoc eſt exaudire. *Lucratus eris fratrem tuum.* Ideſt, lucraberis animam eius. Vel propius conſeruabit eum ne perdat animam per peccatum, in quo erat, de quo recedere admonetur. *Si te non audierit.* Ideſt, ſi te ſolum monentem non exaudierit aſſentiendo monitis tuis. *Adhibe tecum.* Ideſt, adiunge. *Vnum vel duos teſtes.* Vt iſti videant, quod tu mones eum, & de quo mones, & ſic magis erubeſcat.
D *Vt in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum.* Alludit Chriſtus modo loquendi legis Moyſi, Deuteron. 19. & Num. 35. Ad vnius dictum nemo condemnabitur, ſed in ore duorum, vel trium teſtium ſtat omne verbum, ideſt ſtabitur omni verbo, quod dixerint duo, vel tres, quaſi verum ſit; nam eo ipſo, quod duo vel tres iurati aſſerunt aliquid, cenſetur verum eſſe, niſi appareat in contrarium efficacior probatio. *Quod ſi non audierit eos.* Ideſt, ſi non exaudierit te admonentẽ ipſum coram eis. Vel non audierit eos, ideſt, ipſos etiam admonentes illum tecum. *Dic Eccleſiæ.* Ideſt, denuncia eccleſiæ, ideſt iudici Eccleſiaſtico, vel ipſi multitudini, quæ eſt eccleſia, vel eccleſiæ generali in aliquo caſu, quando ad ipſam vniuerſalem eccleſiam recurritur. *Si autem Eccleſiam non audierit.* Ideſt, non exaudierit ceſſando a delicto monitus coram eccleſia, ſiue per eam, vel per ipſum
E iudicem eccleſiaſticum. *Sit tibi.* Ideſt, admonenti, qui eũ prius corripuit. *Sicut ethnicus.* Ideſt, ſicut Gentilis, qui colit idola, & non pertinet ad legem Chriſti, & cui non communicatur. *Et publicanus.* Ideſt, notorius peccator, ſ. per cenſuram Eccleſiæ debet ſeparari a cæteris per excommunicationem. Vel ipſe admonens debet ipſum vitare etiam ſi non excommunicetur per Eccleſiam.

Quomodo iſta pertinent ad præcedentia?
Quæſt. LXXIX.

QVæritur, quomodo pertinent iſta ad præcedentia. Dicendum, quod licet non ſit neceſſe continuari quæcunque dicuntur per modum dependentiæ cuiuſdam, tñ continuatur ſic, ſupra dictum fuerat de his, qui

ſcan-

ſcandalizant, & contemnunt puſillos, & quia illud peccatum eſt, & de peccato eſt homo corrigendus, ne in peccato pereat, ſubditur hic de correctione peccantium, ſ. quod ſcandalizati, & contempti, in quos peccauerunt ſcandalizantes, & contemnẽtes, corrigant ſcãdalizatores ipſos, & contemptores: vnde dicitur, ſi peccauerit in te, ideſt, contra te, ſ. tibi nocendo, ſcandalizando, vel contemnendo.

Secundo poteſt continuari ſic, quod Chriſtus vult hic auferre peccatum ſcandalizantis, & ſcandalizati, & dat modum correctionis, per quam vtrumque tollitur; nam ſi ſcandalizatores, & contemptores nunquam corriperentur, putarent ſe non peccare, vel eſſe ſibi remittendum, & ita facilius mouerentur ad ſcandala faciendum. Ipſi quoque ſcandalizati ſi non corrigerent ſcandalizatores contemnerent quod factum erat, & ita vtrique peccarent. Scandalizantes quidem per ſuperbiam, ſcandalizati autem per negligentiam, datur ergo correctio iſta per quam ſcandalizatores à peccato ceſſant, ſcandalizati vero non negligunt ſalutem ſpiritualem illorum, cum moneãt eos recedere à peccatis Chryſoſt. ſ. Quia ſuperius vehementiorem ſermonem aduerſus ſcandalizantes propoſuit vndique eos terrens, ne rurſus hi quibus ſcandala inferuntur, ſic fiant reſupini, vt totum contemnentes in aliud vitium incidant, ſ. negligentiæ, & ſcandalizantes per omnia ſibi parci volentes in elationem incidant, hic dominus eos comprimit, & redargutionem fieri iubet, dicens: ſi peccauerit in te frater tuus.

Tertio poteſt continuari ad literam immediate præcedentem, ſ. nõ eſt voluntas ante patrem veſtrum, vt pereat vnus de puſillis iſtis, & quia homines pereunt per peccatum niſi pœnitendo ab illo recedant, ponit modum ceſſandi a peccato, ſ. per correctionem, vel admonitionem fraternam, vnde ſubditur, ſi peccauerit in te frater tuus. Et ſimile Lucæ 15. Quia poſtquam ponitur ibi de ſcandalis ſubditur. Si peccauerit in te frater tuus.

An fraterna correctio ſit opus veritatis, vel charitatis. Quæſt. LXXX.

Circa literam iſtam de correctione fraterna ſunt aliqua dubia.

Et primum eſt cuius virtutis ſit opus correctio fraterna & an ſit charitatis? Aliqui dicunt quod non ſit actus charitatis, ſed iuſtitiæ, quia Glo. ſuper iſto verbo. Si peccauerit, &c. dicit, frater eſt arguendus ex zelo iuſtitiæ, ſed iuſtitia eſt virtus diſtincta a charitate, ergo fraterna correctio non eſt actus charitatis, ſed iuſtitiæ.

Secundo videtur, quod pertinet ad prudentiam, quia correctio fit per ſecretam admonitionem, ſed admonitio eſt conſilium quoddam, quod pertinet ad prudentiam, quia prudentia eſt eſſe bene conſiliatiuum, 6. Ethicorum. Ergo fraterna correctio non eſt opus charitatis, ſed prudẽtiæ. Tertio patet, quia contrarij actus non pertinent ad eandem virtutem, & tamen ſupportare peccantem, & corripere eum ſunt actus contrarij, & ad charitatem pertinet ſupportare, ad Gala. 6. Alter alterius onera portate, ideſt ſupportate, & ſic adimplebitis legem Chriſti, quę eſt lex charitatis, ergo corripere peccantem, quod eſt contrarium ſupportationi non erit actus pietatis, ſeu charitatis.

Dicendum, quod eſt actus charitatis, quia corrigere delinquentem eſt quædam ſpiritualis eleemoſyna, & tamẽ eleemoſyna eſt actus charitatis, ergo correctio fraterna. Pro quo ſciendum, quod correctio fraterna eſt remedium quoddam, quod debet adhiberi cõtra peccatum alicuius. Dupliciter autem poteſt conſiderari peccatum alicuius. Vno modo inquantum eſt nociuum peccanti. Alio modo inquantum vergit in nocumentum aliorum, qui ex facto peccantis læduntur, & hoc inquantum perſonas aliquas ſcandalizat, vel inquantum infert nocumentum bono publico, & quoniam correctio ordinatur ad tollendũ malum, quod peccatum inducit, ſecundum, quod malũ infertur dupliciter per peccatum, ita erit modus duplex correctionis.

Vnus modus eſt inquantum adhibetur remedium contra peccatum inquantum peccatum eſt malum ipſius peccantis, & iſta eſt propriè fraterna correctio, quæ ordina-
F tur ad emendationem delinquentis ſolum, tollere autem malum alicuius, & procurare bonum eius ſunt eiuſdem rationis, cum remouere malum ſit bonum conferre, ſed bonum conferre, vel procurare bonum fratris eſt actus charitatis, per quam bonum volumus amico, & bonum ei cõferimus, erit ergo fraterna correctio actus charitatis, quia per eam repellimus malum fratris, ideſt peccatum, remotio autem huius mali magis pertinet ad charitatem quam remotio mali exterioris, vel nocumenti corporalis, inquantum iſtud ſpirituale malum opponitur maiori bono, quam malum in rebus, vel nocumentum corporale, eo, quod ſpiritualia bona ſunt maiora, quam corporalia, & bonum ſpirituale magis concordat in ſimilitudine naturæ cum charitate, quam bonum corporale, ideo correctio fraterna magis eſt actus charitatis, quam curatio in-
G firmitatis corporalis, vel ſubuentio, per quam excluditur exterior egeſtas, & generaliter magis, quam quæcunque eleemoſyna corporalis.

Alia eſt via adhibendi remedium contra peccatum inquantum peccatum delinquentis vergit in nocumentum aliorum, & potiſſime boni publici, & talis correctio, vel emendatio eſt magis actus iuſtitiæ, quam charitatis inquantum ad iuſtitiam pertinet obſeruare, quod debitum eſt inter vnum, & alterum, ſiue ad priuatos, ſiue ad bonũ publicum, & iſta emendatio non vocatur fraterna, ſed paterna, & ita correctio fraterna actus charitatis eſt.

Ad primam dici poteſt vno modo, quod Glo. illa loquitur de correctione peccati inquantum illud tendit in malum aliorum, & iſta non eſt actus charitatis, ſed iuſtitiæ, & ita fit ex zelo iuſtitiæ. Alio modo poteſt dici, quod ac-
H cipitur de correctione fraterna proprie dicta, prout intendimus adhibere remedium contra peccatum inquantum eſt nociuum peccanti, & tunc actus charitatis eſt, ſed dicitur actus iuſtitiæ, vt iuſtitia eſt generalis virtus, & comprehendit omnem virtutem, & ſic actus temperantiæ, & charitatis, & fortitudinis eſt actus iuſtitiæ, & actus fidei eſt actus iuſtitiæ, ſic accipitur Gen. 15. & ad Rom. 10. cap. Corde creditur ad iuſtitiam, & illud, credidit Deo Abraham, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam, ideſt per hoc reputatus eſt iuſtus, & tamen credere eſt actus fidei, ideo actus fidei vocatur iuſtitiæ, & hoc modo omne peccatum vocatur iniuſtitia, vel iniquitas, & ita accipitur. 1. Ioan. 3. quia inæqualitas eſt, ideſt contra iuſtitiam, quæ æqualitas exiſtit, & tunc correctio dicitur, quod debet procedere, ex zelo iuſtitiæ, ideſt ex charitate, & non ex odio, vel inuidia,
I aut ira.

Ad ſecundum dicendum, quod correctio fraterna non eſt actus prudentiæ, & tamen cum illa cõcurrit actus prudentiæ, & hoc generale eſt quantum ad omnes virtutes morales, quia omnis virtus moralis eſt electiua, 2. Ethic. ad electionem autem præcedit conſiliũ, & diffinitio, quę ſunt actus prudentiæ, 3. & 6. Ethicor. non tamen propter hoc coincidit prudentia cum aliqua virtute morali, ſed concurrit cum qualibet, quia ipſa ſola eſt intellectiua inter morales, & iudicat ipſa ſola quidquid cæteræ eligunt. Aliæ autem non concurrunt inter ſe, quia ſunt electiuæ, & ideo habent diuerſas materias, circa quas ſunt ipſæ virtutes habitus electiui, ideo facilius eſt diſtinguere quamlibet moralem ab alia, quam prudentiam ab aliqua, cum in quolibet actu virtutis neceſſe ſit concurrere prudentiã
K cum qualibet, quia non eſt virtus moralis ſine prudentia 6. Ethic. Alias vero, ideſt morales non eſt poſſibile concurrere ad aliquem vnum actum ſecundum rationem vnã, i. quod a multis eliciatur idem actus, licet ſecundum vniuerſam rationem concurrere poſſunt, prudentia tamen diſtinguitur a qualibet morali, quia prudentia ſolum iudicat, ſ. inquirendo, & diffiniendo, moralis vero ſolum eligit, & ita in correctione fraterna præcedit actus prudẽtiæ, ſ. conſiliari, quando, & quomodo ſit corrigendus frater, & tunc ſequitur actus charitatis, ſ. ipſa correctio, vel admonitio, & iſte non eſt actus prudentiæ, quia non eſt actus rationis, ſed magis electionis.

Sed obijcietur, quod hic non ſolum actus præcedens eſt actus prudentiæ, ſed etiam ipſe actus executionis, ſ. corrigere fratrem, quia illud corrigere eſt admonere, vel conſulere, ſed iſti actus realiter ſunt ipſius prudentiæ.

Dicendum

Dicendum vno modo, quod verum eſt, quod correctio fraterna eſt admonitio quædam, vel conſilium, & tamen conſilium non eſt actus prudentiæ, niſi vt deſcendit de conſiliari, non autem, vt deſcendit de conſulere.

Nam conſiliari inueſtigatio quædam eſt, 3. Ethicor. & ita per prudentiam dicuntur aliqui bene conſiliatini, id eſt inueniunt bene, & faciliter media ad finem. 6. Ethico. Et tale conſilium non eſt in fraterna correctione, conſiliũ autem, vt venit de conſulere ſignificat admonitionem ad agendum aliquid, vel ceſſandum, & tunc conſilium eſt actus charitatis, cum conſulere ſit eleemoſyna ſpiritualis, iuxta illud.

Conſule, caſtiga, ſolare, remitte, &c.

Et eleemoſyna eſt actus charitatis, & iſta multum diſtinguuntur, quia conſiliari nunquam eſt niſi hominis in ſe ipſo, cum ſit actus rationis inueſtigantis. Conſulere autem nunquam eſt niſi ad alterum, ſibi autem proprie nemo conſulit, quando autem dicimus, quod correctio fraterna eſt admonitio fraterna, quæ eſt conſilium, accipitur conſilium, id eſt conſulere, & non conſiliari, & ita correctio fraterna actus charitatis eſt, quia conſulere eſt actus charitatis.

Aliter poteſt dici, quod etiam ſi admonitio illa ſit aliquo modo actus prudentiæ, vel rationis inquantum ratio ordinat verba illa, quæ proximo dicimus, tamen non vocatur illa admonitio actus prudentiæ, quia quandocunque aliquid per prudentiam, vel rationem agimus ad finem alicuius virtutis moralis, vt temperantiæ, vel fortitudinis, non dicitur ille actus prudentiæ, ſed illius virtutis ad cuius finem ordinatur, quia ergo admonitio, quæ fit in correctione fraterna, fit ad tollendum peccatum alicuius, quod pertinet ad charitatem manifeſtum eſt: ille actus erit principaliter charitatis tanquam imperantis, ipſius vero prudentiæ, tanquam exequentis, & dirigentis actum, erit ipſe actus minus principaliter, & tamen quando dicitur, quod id, quod facit prudentia ad finem alicuius virtutis, quod non eſt principaliter actus prudentiæ, ſed illius virtutis moralis ad cuius finem fit, ſic debet intelligi de illo actu, qui non eſt vere ipſius prudentiæ, id eſt non eſt ab ea vere elicitus, quia alias nunquam eſſet vllus actus, qui eſſet principaliter, & proprie ipſius prudentiæ, quod falſum eſt.

Patet primum, nam cum prudentia ſit conſiliatiua, & diffinitiua, & hoc fiat ad eligendum aliquid, quod p moralem virtutem eligimus, ſequeretur, quod illud conſiliari, & diffinire fuit illius virtutis moralis, ad quam pertinebat eligere, & non prudentiæ, & quia nunquam eſt cõſiliari niſi ad eligere, tertio Ethicor. Sequeretur, quod nunquam haberet prudentia actum aliquem, qui proprie & principaliter eſſet ſuus.

Secundum patet, ſcilicet, quod hoc ſit falſum, nam prudentia habitus eſt, vt colligitur ſexto Ethicor. ergo competit ei actus aliquis determinatus, qui non competit alteri habitui, ille autem vocabitur actus prudentiæ propriè, & principaliter, etiam ſi ipſa agat propter alteras virtutes nam licet prudentia conſilietur propter quamlibet virtutem moralem, nulla moralis dicitur conſiliari, ſed ſola prudentia, quæ non eſt moralis, ſed intellectualis, intelligetur ergo dictum illud de actu prudentiæ, qui eſt ab ea directiue, & non elicitiue, quia talis actus non eſt in potentia, in qua eſt prudentia, ſed in alia.

Et ad hoc ſciendum, quod prudentia habet actum elicitum, & actum directum, vel regulatum. Actus elicitus eſt ſolius prudentiæ, & principaliter eius, id eſt, actus principalis eius. Actus regulatus a prudentia, non eſt a prudentia elicitiue, ſed directiue, & ideo talis dicitur eſſe actus virtutis moralis, & non prudentiæ.

Pro quo planius videndo ſciendum, quod circa quamlibet operationem completam moralem ſunt quatuor actus. Primo, eſt actus elicitus prudentiæ. Secundo, eſt actus elicitus virtutis moralis. Tertio, eſt actus directus prudentiæ, ſiue per quem prudentia dirigit exteriorem actum. Quarto, ponitur ipſa executio, vel actus exterior, cum quo eſt directio prudentiæ, & hoc eſt verum, quando eſt completa actio moralis, id eſt peruenit ad exteriorem executionem. Patet exemplum in fortitudine,

A vel in liberalitate: nam primus actus eſt prudentiæ vtrũ fieri debeat nunc aliquis actus fortitudinis, & vbi, & quo modo, & cur, & antequam præcedat iſtam actionem, nõ ſequitur electio, cum non feratur voluntas in ignota, & iſte actus præcedens eſt elicitus a prudentia, & eſt ipſius ſolius, & ſunt duo actus, ſcilicet, conſiliari, quod eſt inueſtigare, & diffinire: deinde ſequitur actus fortitudinis, id eſt electio de agendo aliquid durum, quod prudentia diffiniuit eo modo, quo illa diffiniuit, & iſte eſt actus virtutis moralis ſolius, deinde ſequitur executio exterior, & iſta eſt partim a virtute fortitudinis, quæ mouet ad eam, partim vero a prudentia, quæ dirigit.

Nam ſicut prudentia diffiniuit quid agendum eſſet, antequam ſequeretur electio, ita poſtquam incipit executio dirigit prudentia modum, & tempus, & locum, & cæ-

B tera in actione, quia alias non poſſet homo ordinatè exequi, quod ordinare cogitauit, niſi illa virtus, quæ direxit in conſiliando, & diffiniendo dirigeret in exequendo, & ita prudentia ibi dirigit, & tamen ille actus executionis cum ſit volitus à virtute morali, & directus à prudentia, magis vocatur actus virtutis, quam prudentiæ, & ita intelligi debet regula ſupra data.

Ita dicendum eſt circa admonitionem, quæ eſt in correctione fraterna, nam ibi ſunt omnes iſti actus, præcedit enim actus elicitus à prudentia, ſcilicet conſiliari, & diffinire, nam quando proximus peccauit, conſiliamur an bonum ſit corrigere eum fraternaliter, & quando, & vbi, & quomodo, cum ſit neceſſaria magna moderatio in his, & diffinitio per prudentiam, de omnibus his ſequitur actus ſecundus, qui eſt virtutis, ſcilicet, eligere corrigere proxi-

C mum admonendo, poſt hunc ſequitur tertius, & quartus actus ſimul, ſcilicet, executio correctionis, & directio illius, nam correctio fit per admonitionem, & iſta admonitio dum fit dirigitur per prudentiam dictantem, quæ verba dicantur, & quomodo, & ſicut antequam voluntas quidquam eligeret, prudentia diffiniuit quid eſſet, & qualiter eligendum, ſcilicet, quibus verbis admonendum & vbi, & quo vultu, & accentu verborum, ita poſtquam electum hoc fuerit, & debet tradi executioni, neceſſe eſt, quod voluntas dirigat actum dum fit cum voluntas, & morales virtutes dirigere neſciant, & tamen illa admonitio, quæ eſt illa correctio fraterna non dicitur actus prudentiæ, licet ſit ab ea directa, ſed eſt actus virtutis charitatis, qui ab ea imperatur, & ad finem eius fit, & ita eſt circa cæteros actus, quia actus directus a prudentia nunquam

D eſt actus eius, cum quantum ad hoc ſit prudentia virtus generalis, ſed actus elicitus ab ea, & quantum ad hoc eſt ipſa ſpiritualis virtus, ſimile inuenitur in ſcientiis communibus, vt in Metaphyſica, & Dialectica, nam formare ſyllogiſmum ad ſolam Dialecticam pertinet, quia ipſius ſolius eſt negociari circa artem formandi ſyllogiſmos, & tamen non eſt omnis ſyllogiſmus Dialecticus, ſed aliqui ſũt Geometrici, aliqui ſunt Philoſophici ſecundum conditionem materiæ in qua formantur, & quamquam ars formandi ſyllogiſmum in quacunque materia proueniat a ſola Dialectica, non dicitur actus Dialecticus formatio cuiuslibet ſyllogiſmi, ſed magis artis, vel facultatis ipſius, in cuius materia ſyllogizamus.

Nam dialecticus neſciret in aliqua arte ſpeciali ſyllogizare bene niſi habeat cognitionem illius artis, licet ars ita

E da de modo ſyllogizandi ad ſolum Dialecticũ pertineat, pertinet igitur fraterna correctio ad charitatem tanquam actus eius, & non ad prudentiam, licet illa dirigat actum illum, ſicut virtus generalis.

Ad tertium dicendum, quod eadem virtus non eſt ad oppoſita, & tamen correctio fraterna non opponitur ſupportationi infirmorum, ſed magis ex ea ſequitur. In tantum enim aliquis ſupportat peccantem, inquantum contra eum non turbatur, ſed beniuolentiam ad eum ſeruat quod ad charitatem pertinet, & eadem beneuolentia mouet ad corrigendum illum ne per peccatum pereat, & ita correctio fraterna actus charitatis eſt.

Quare vocatur correctio iſta fraterna.
Quæſt. LXXXI.

QVæritur, quare vocatur correctio iſta fraterna.

Dicendum, quod vocatur primo fraterna ex cauſa verborum quibus Chriſtus vſus eſt loquens de iſta correctione. Nam ait: Si peccauerit in te frater tuus corripe eum, ſi autem dictum fuiſſet: Si peccauerit in te proximus tuus, diceretur correctio proximi.

Secundo vocatur ſic propter perſonam corrigentem: nam illa non habet aliam habitudinem ad correctum, niſi quod frater illius eſt, nam iſte non corrigit, vt iudex, ſed vt perſona priuata nõ puniens, ſed admonens, & ideo vocatur fraterna, vt diſtinguitur cõtra iudicialem, id eſt correctio pertinens ad perſonas priuatas, quæ inter ſe fratres vocantur, & non habent aliud nomen prælationis, & ſubiectionis, infra 23. Omnes vos fratres eſtis.

Tertio vocatur ſic propter ea, quæ in ea fiunt, nam non eſt iſta correctio delictorum per pœnarum impoſitionem ſed per admonitionem. Hoc autem eſt fratrum, quia frater ex amore non punit fratrem, ſed admonet dulci verbo a malo recedere, in iudiciali autem correctione proceditur per pœnas; infligere autem pęnas non eſt fraternum. ſed pertinet ad iudicem, vel ad dominum, ideo illa non dicitur fraterna, ſed iudicialis; hæc autem, quæ ſine pœna fit fraterna dicitur.

Quarto vocatur fraterna propter finem, nam vt dictũ eſt præcedenti quæſt. correctio fit ad tollendum malum, quod inducit peccatum: ipſum autem peccatũ nocet peccanti inquantum priuat eum gratia, & gloria, nocet etiam H aliis, ſiue ſcandalizando, ſiue lædendo in rebus, aut in bonis, ideo correctio peccati poteſt fieri ad tollendum malum, quod inducitur in peccante ex ipſo peccato, vel ad tollendum nocumentum, quod aliis irrogatur.

Primo modo intendimus bonum proximi, ſiue fratris noſtri, ideo vocatur fraterna correctio.

Secundo modo non intenditur bonum proximi, ſed reipublicæ, vel aliarum perſonarum priuatarum, ideo nõ vocatur fraterna, ſed publica, vel iudicialis, eo quòd ad iudicem pertinet prouidere bono publico, & diſtribuere iuſtitiam hominibus, quinto Ethicorum, & tertio Politicorum.

An iſta correctio intelligatur de ſolis mortalibus peccatis, vel de mortalibus, & venialibus?
Quæſt. LXXXII.

QVæritur, de quibus peccatis hoc intelligatur, & eſt dubium, an de ſolis mortalibus, vel de mortalibus, & venialibus.

Dicendum, quod accipiendo totam iſtam formam correctionis, quæ hic ponitur, neceſſe eſt accipi de ſolis mortalibus.

Et patet primo, quia ſi non audiuit Eccleſiam admonentem, iubetur haberi, vt ethnicus, & publicanus, id eſt excommunicari, & tamen pro veniali peccato Eccleſia non infligit talem pœnam, ſed pro mortali, in quo quis contumaciter manet, ideo mortale erit iſtud de quo corrigi iubetur proximus.

Secundo, quia iubetur, quod primo corrigatur frater K ſine teſtibus, & hoc vt non nudentur peccata ſua, ne per hoc infametur, & tamen venialia ita ſunt leuia, quod nullus per ea incurrit infamiam aliquam, ergo de mortalibus intelligitur.

Tertio, quia correctio iſta ideo fit, vt peccans nõ pereat per peccatum, vt innuit Auguſt. lib. de Verbis Domini, & tamen per peccatum veniale nemo perit, cum per venialia non tollatur charitas, ideo non intelligitur de his.

Quarto, quia correctio fraterna eſt interdum ſub præcepto, & qui non corrigit tunc fratrem peccat mortaliter, ſed non eſt peccatum mortale omiſſio emendandi venialia: ideo de mortalibus intelligitur.

Quinto patet, quia nemo cogitur recedere à peccato veniali, vel non peccare venialiter, cum per hæc non efficiatur alienus a Chriſto, & tamen cogimur recedere de illis F peccatis, ſuper quibus corrigimur fraterne, cum dicatur hic: Si te non audierit, adhibe tecum vnum, aut duos teſtes, & ſi illos non audierit dic Eccleſiæ, & iſta fiunt, vt ille recedat ſaltem inuitus, ergo non ſunt hæc peccata venialia.

Sexto patet, quia dicitur, quod ſi te audierit lucratus eris fratrem tuum, ergo videtur, quod ſi ille non exaudit corrigentem, perit æternaliter, ſed & hoc non fit niſi pro mortali, ergo intelligitur de mortalibus.

Septimo, quia dicitur, ſi non audit Eccleſiam, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus, id eſt, ſicut Gentilis, & peccator publicus, id eſt, iudica illum [illegible]em, quales iſti ſunt, ſed iſti ſunt in peccato mortali, e[illegible] intelligitur hoc de peccato mortali.

Dicendum tamen, quod [illegible] licet obſeruatio totius iſtius G formæ correctionis non competit niſi in peccato mortali, tamen etiam circa peccatum veniale eſt vtilis interdũ correctio fraterna, licet non ſit neceſſaria neque cadat ſub præcepto, vt ſi ex aliquo veniali diſponatur homo ad mortale, vt eſt mendacium iocoſum, & alia. Vel ſi illud ſit cauſa ſcandali aliquibus, ſiue propter conditionem perſonæ peccantis, ſiue quia aliqui putant eſſe mortale, quod veniale eſt. Vel forte per illud arguunt alia deteriora latere, & ſic grauiter ſcandalizantur, ſicut interdum ex hebetudine & indeuotione, vel omiſſione aliquarum cęremoniarum circa cultum, vel modum colendi Deum, arguitur contra aliquem, quod non recte de fide ſentiat, etiam ſi ex negligentia, id eſt inaduertentia, & non ex contemptu iſta omiſerit, quod veniale eſt. Etiam interdum ex iocoſis verbis, quæ ſunt veniale peccatum, arguitur contra aliquem eſſe H adulterum, vel incidere in alia deteriora peccata carnis, ſicut contra illam virginem Deæ Veſtæ arguebatur, quod viuens infoderetur humi tanquã violatæ virginitatis rea; quia dixerat: Fęlices nuptæ, moriar ſi non nubere dulce eſt: vt inducit Seneca in declamationibus, & tamen contra virginem illam nulla alia ſuſpitio erat, niſi cum dixiſſet fælices nuptas, & dulce eſſe nubere, id eſt carnaliter copulari, arguebatur, quod ipſa experta eſſet complexus venereos, quaſi aliter talia dicere neſciuiſſet, & a talibus, etiã ſi non ſint peccatum veniale, cauendum eſt, cum per ea ſcandalum ſequatur, & ſi quis talia dicat, vel faciat, ex quibus alij ſcandalizantur, ſiue ſint peccatum veniale, ſiue non, corrigi debet, & admoneri, vt ceſſet, ne aliqui ſcandalizentur: quidquid enim ſcandalizat puſillos malum eſt. & ideo etiam ſi alia mala non eſſent talia erunt vitanda cum per ſcandalum efficiantur venialia, aut mortalia, I que prius non erant etiam venialia, ſicut comedere cibos conſecratos idolo de ſe non eſt malum aliquod, neque veniale, neque mortale, vt ſi quis nullo vidente eos comedat etiam ſine neceſſitate, dum tamen recte credat nullam ſanctificationem, aut execrationem, vel aliquid aliud bonum, aut malum acceſſiſſe cibis illis per conſecrationem factam idolo, ſi quis tamen comedat tales cibos coram infirmis in fide, aut ignorantibus ſciens, quod illi ex hoc poterunt ſcandalizari, aut veriſimiliter credens, quod ſcandalizabuntur, peccat mortaliter ſi extra neceſſitatem illos comedit. Circa tale autem cum iam efficiatur mortale propter ſcandalum, neceſſarium erit admonere fraterne. Si tamen aliqua ſint aliqualiter ſcandaloſa, quæ tamen adhuc maneant in genere venialium, bonum eſt circa ta- K lia corrigere fraterne, ſed non eſt neceſſe, & ſi fiat correctio in talibus non tenebitur tota forma, ſed ſolum admonebit homo proximum ſuum cauere a talibus, ſi tamen non exaudierit, non eſt neceſſe adhibere teſtes, & poſtea dicere Eccleſiæ, immo non eſt bonũ dicere Eccleſiæ, quia ideo dicitur Eccleſiæ, vt illa coerceat peccantem cogens recedere a peccato, & tamen non poteſt quis cogi per Eccleſiam recedere a peccato veniali. Etiam quia dicitur, quod non audiens Eccleſiam habeatur ille tanquam ethnicus, & publicanus, id eſt, non communicemus illi, & tamen pro peccato veniali non debemus aliquem priuare communione noſtra, immo accipiendo totam iſtam formam, vt eam Chriſtus tradidit, ſolum intelligitur de mortalibus.

An intelligatur de omnibus mortalibus iſta correctio fraterna? Quæſt. LXXXIII.

QVæritur, dato quod intelligatur de mortalibus, an intelligatur de omnibus mortalibus?

Dicendum, quod non debet intelligi de omnibus mortalibus, ſed ſolum de manentibus aliquo modo, peccata autem, quæ ſemel facta nullo modo manent, non pertinent ad hanc correctionem. Pro quo ſciendũ, quòd peccatum poſtquam factum eſt, ſemper manet: niſi per pęnitentiam deleatur. Manet autem dupliciter peccatũ, ſcilicet quantum ad actum, & quantum ad reatum. Reatus dicitur manere, quando actus peccati non iteratur, & tamen manet peccatum, quia peccator non doluit de eo, vt ſiquis fornicatus eſt, neque iterat, neque etiam propoſuit amplius fornicari, & tamen non dolet, quod fornicatus fuerit, iſte dicitur manere in peccato mortali, & in hoc tranſiuit actus, & manſit reatus, id eſt macula peccati, & obligatio ad pęnam æternam propter non deletum eſſe peccatum. Quantum ad actum manet peccatum dupliciter, ſcilicet per iterationem, & per continuationem, vel durationem eiuſdem actus.

De primo, vt ſiquis fornicetur ſemel, & poſtea ſæpè iteret, nam licèt tranſierit primus actus, continuatur per frequentationem ſimilium actuum.

De ſecundo, vt ſiquis accipiat concubinam animo tenendi eam ad fornicandum, & ſemel cognoſcat, & poſtea teneat per annum non cognoſcens: dum tamen non ceſſauerit prior intẽtio, dicitur iſte manere actualiter in peccato mortali, quia iſtud tenere concubinam eſt actus quidam, & eſt peccatum mortale, & pertinet ad ſpeciem fornicationis.

Et ſic etiam ſiquis rapuit, aut furatus eſt alienam rem, & nõ reſtituit, dicitur manere actualiter in peccato mortali, & non ſolum quantum ad reatum. Nam quòd iſte rapuerit rem alienam fuit actus peccati, & tranſit, licèt mãſit reatus inquantum iſte non doluit de peccato, & tamen eſt alius actus peccati manens, ſcilicet detentio rei alienę, quæ eſt peccatum. Et etiam pertinet ad rapinæ ſpeciem, & manet iſte actus, quandiu iſte non reſtituit rem ablatã: ideo manet actualiter in peccato mortali. Peccatum autẽ, quod tranſit dupliciter tranſit, ſcilicet quantum ad maculam, aut quantum ad totum reatum pęnæ.

Primo modo tranſit quodlibet peccatum per cõtritionem, etiam ſi nichil vltra ſequatur: nam macula deletur, & reatus mortis æternæ, manet tamen reatus alicuius pœnæ.

Secundo modo tranſit peccatum, quando dolet peccator, & ſatisfacit plenè non ſolum quantum ad iniunctam ſatisfactionẽ, ſed etiam quantum ad totum debitum pęnæ peccati, cum pęnitentia a ſacerdote iniuncta, vt communiter minor eſt. quàm pęna debita pro peccato. Facta autem tali ſatisfactione plenè tranſiuit peccatum quantum ad reatum totius pęnæ, & tunc non manet in homine aliquid de peccato.

Dicendum, quòd de peccato mortali formaliter tranſeunte non eſt locus correctioni fraternæ: nam correctio fit de peccato, in talibus autem peccatum nullum eſt, ideo poſtquam quis voluit de peccato, & plenè ſatisfecit, vel ſaltem tantum quantum Eccleſia iudicat ſatisfaciendum, non debet de illo peccato admoneri, aut corrigi quantũcunque illud fuerit, & peccaret, qui corrigere vellet talẽ, qui ſe iam correxit plenè ſi tranſeat.

Primo modo ſolum, ſcilicet quantum ad maculam, & non quantum ad totum reatum pœnæ, aliqui putant, ꝙ in talibus poſſit eſſe, aut debeat correctio, cum videatur aliquo modo manere peccatum. Sed falſum eſt, quia talis non manet in peccato aliquo mortali, aut veniali: nam nõ ſatisfeciſſe plenè pro peccato non eſt peccatum: cùm non dicat maculam aliquam, aut culpam, vel deformitatem: nam non eſt præuaricatio rectitudinis debitæ in eſſe, ergo non eſt de quo iſte corrigatur.

Secundo, quia per iſtam correctionem cogitur quis recedere a peccato, de quo corrigitur, & tamen non poteſt cogi quis ad complendum ſatisfactionem pro peccato in

A hac vita, cum non complendo eam non ſit periculum, quia manet locus complendi eam in alio ſæculo.

Tertio apparet quia Eccleſia circa peccatum nichil agit niſi imponere pœnitentiam arbitrariã confitenti, ſed manifeſtum eſt, quòd per talem pœnitentiam non deletur reatus totius pœnæ, ideo non cogit Eccleſia ad complendum ſatisfactionem debitam peccato hic, ergo non corrigetur quis de peccato, in quo tranſiuit macula, & manſit reatus alicuius pœnæ. Si autem dicatur de peccatis manẽtibus, aut dicitur de manentibus reatu, & tranſeuntibus actu, aut de manentibus actu. Si de manentibus reatu ſolum, aliqui putant, quòd correctio habeat ibi locum. Et tamen non eſt verum.

Primo, quia ad hoc quòd quis alterum corrigat, oportet, quòd nouerit peccatum eius, de quo eum admonet, &
B tamen quando manet peccatum quantum ad reatum ſolum, & non quantum ad actum nemo nouit niſi peccãs, an in peccato maneat, quia poteſt eſſe, quòd doluerit in corde de peccato, qui dolor ſecretus eſt, & ſubito fit: ideo non poteſt quis talem admonere.

Secundo, quia hoc de quo quis corrigitur, debet dici coram teſtibus, quando ſolitariũ non audiuit, vt illi ſciãt, & videant peccatum, & tamen peccatum, quod ſolũ manet quantum ad reatum, non poſſunt illi videre neque Eccleſia, ideo de hoc non eſt correctio.

Tertio patet, quia dicitur, ſi te audierit, & ſi te non audierit, in quo præſupponitur, quòd corrigens ſcire poteſt aperte, an peccans exaudiat monitioni, an non, & tamen ſi intelligatur de peccato manente quantum ad reatum ſolum, ſi dicat peccans, placet michi corrigere me, etiam ſi
C de illo non doleat, neſcit corrigens, an peccator ſe correxit, vel non: ideo oportet intelligi de aliquibus peccatis, in quibus planum ſit videre, an peccator ſe corrigat, vel non, & talia non ſunt peccata manentia ſolum quantum ad reatum, quia hæc ſolum manent in animo.

Dicendum igitur, quod dictum Chriſti de correctione fraterna intelligitur propriè, & verè de peccatis manentibus actu. Et hoc, ſiue per frequentationem, ſiue per continuationem eiuſdem actus manentis.

De primo, vt ſiquis fornicatur ſæpe, vel mentitur, aut infamat proximos, aut maledicus eſt, admoneri debet, vt deſiſtat ab his.

De ſecundo, vt ſiquis habet concubinam etiam ſi non conſtet, quod illam cognoſcit, quia tamen manet in iſto actu peccati, ſcilicet tenere concubinam, monendus eſt, vt
D eam abijciat. Sic etiam, qui rapuit, & non reſtituit monendus eſt reſtituere, quia manet in actu continuo peccati, ſcilicet detentionis rei alienæ, & in talibus tenenda eſt forma, quòd primò quis moneat peccatorem recedere de peccato, & ſi ille dixerit, quòd non placet, poterit ſtatim monere adhibitis duobus teſtibus, & ſi tunc etiam dixerit, quod non placet, poteſt ſtatim dici Eccleſiæ. Si autem peccator ſigillatim admonitus, dixerit quòd placet emendare, & tamen corrigens viderit eum relabi in idem poſtea, vel manere in eodem, vt ſi concubinam non abijcit, vel ablatum, & detentum non reſtituit, debet adhibere teſtes, & ſic quouſque dicat Eccleſiæ, & tunc qui ſic admonitus non ſe correxit, eſt habendus, vt ethnicus, & publicanus. Ex hoc ſequitur, quòd ſiquis ſemel fornicatus eſt, & ipſam non iterat, vel contumeliam ſemel dixerit, aut
E iniuriam intulit, ſiue occidit hominem, non eſt admonẽdus fraternaliter, quia non manet peccatum in iſtud actu, ſed vel nullo modo manet, vel manet ſolum reatu. Sed obijcietur, quòd circa iniuriam illatam etiam ſi præterierit, ſit fraterna correctio. Nam ſic dicit Auguſt. libro de Verbis domini: Amando corripe: ſi neglexeris corripere peior effectus es, quàm ille, ille iniuriam fecit, & iniuriam faciendo graui ſeipſum vulnere percuſſit.

Et ita vult admoneri eum, qui intulit iniuriam, quæ iã præterijt. Sic etiam dicit Chryſoſt. Ideo præcepit arguere ei, qui paſſus eſt iniuriam, &c.

Dicendum, quod non debet fieri correctio in peccato tranſeunte, peccatum autem iniuriatoris manet aliquo modo, ꝙ quantum ad illud habet locum correctio. Vno modo intelligendo; quòd iniuriam intulit, & non ceſſat inferre, & tunc eſt peccatum manens per frequentationem.

nem. Alio modo, quòd maneat iniuria, vt ſi iniuriando accepit rem alienam, & illam detinet, manet in peccato: ideo admonendus eſt.

Tertio modo ſi non repetit peccatum, & tamen iniuriã paſſus petit ſatisfactionem iniuriæ, & iniuriator dare noluit, tunc enim manet actualiter in peccato, ſicut detentans rem alienam, & habet locum fraterna correctio. Si tamen nichil iſtorum ſit, pro iniuria quæ totaliter tranſiuit, non habet locum correctio fraterna.

Quare dicitur ſi peccauerit in te? Quæſt. LXXXIIII.

QVæritur, quare dicitur, ſi peccauerit in te? Dicendum, quòd (vt quidam volunt) accipitur. Peccauit in te, id eſt contra te. Contra aliquem verò eſſe, vel fieri dicitur, quod in eius damnum, vel iniuriam cedit, & ita videtur iſtud dictum Chriſti eſſe contra iniuriatores aliquorum, ita videntur exponere omnes antiqui Sancti doctores. Vnde Auguſt. libro de Verbis domini ait. Si neglexeris peior eo effectus es: ille iniuriam fecit, & iniuriam faciendo graui ſeipſum vulnere percuſſit: tu vulnus fratris contemnis, peior es tacendo, quàm ille cõuitiando, & ita de iniurijs, & conuitijs accepit hoc dictũ eſſe. Chryſoſt. etiam dicit. Ideo præcepit arguere ei, qui iniuriam paſſus eſt. Hieronymus etiam dicit. Sciendum, quòd ſi peccauerit in nos frater noſter, & in qualibet cauſa nos læſerit, &c. in quo voluit intelligi de damno, quàm de iniuria. Alij exponunt ſi peccauerit in te, id eſt te ſciente, & iſta expoſitio videtur eſſe introducta ne putetur ſolum fieri correctionem debere ab eo, qui paſſus eſt iniuriam: nam tunc in alijs peccatis, quæ non ſunt contra nos haberet locum iſta correctio, quod videtur inconueniens. Iſtam autem expoſitionem videtur approbare Augu. lib. de Verbis domini dicens: Quid eſt, peccauit in te? tu ſcis, quia peccauit. Et ita ſolet dupliciter exponi litera, ſcilicet peccauit in te, id eſt contra te: vel in te, id eſt te ſciente.

Sed dicendum, quod iſta expoſitio eſt extorta, peccauit in te, id eſt te ſciente, quia ponitur ibi, in, pro, contra: ſic accipitur Lucæ 15. Pater peccaui in cœlum, & coram te, id eſt peccaui contra cœlum, id eſt contra Deum, qui eſt in cœlo. Sic etiam accipitur primo Regum 3. capitulo. Si peccauerit vir in virum, placari poterit ei Deus: ſi autem peccauerit in Deum quis orabit pro eo? id eſt, ſi peccauerit contra virum, vel peccauerit contra Deum. Etiam iſtũ modum exponendi ſequuntur omnes Doctores, ſcilicet Auguſt. Chryſoſt. & Hieron. Exponentes de iniuriatore, & iniuriam paſſo, & licèt dixerit Auguſt. quid eſt, peccauit in te? tu ſcis, quia peccauit: non innuit per hoc, quòd dicere peccauit in te, ſit dicere peccauit te ſciente, ſed peccauit contra te, & quia contra te fuit, tu illud ſcis, quia non potes illud ignorare: benè dicit. Quid eſt in te peccauit? tu ſcis, quia peccauit; quia enim ſecretum fuit, quãdo in te peccauit, quare cum corrigis eum, qui peccauit, ſecretè non corrigis: nam ſi ſolus noſti, quia peccauit in te, &c. Et ſic non accipitur peccare in te, id eſt te ſciente, quia tũc fruſtra, & inordinatè diceretur, ſolus noſti, quia peccauit, ſed ſolum diceretur, peccauit in te, ideo oportet accipi peccauit in te, id eſt contra te, & tu ſolus noſti hoc peccatum, quod fecit contra te. Et hoc magis apparet, quia ſi acciperetur, peccauit in te, id eſt ſciente te, & non contra te, ſequeretur, quòd etiam ſi non peccaſſet contra te poſſes eum admonere arguendo, vt hic, & tamen falſum eſt. Dicit enim Chryſoſt. Ideo enim præcepit arguere ei, qui iniuriam paſſus eſt, & non alij, &c. & ſic ſolus, qui iniuriam paſſus eſt, poteſt corrigere fraternaliter, & ſic accipietur propriè in te, id eſt contra te. Sed tunc obijcietur, quòd tunc haberet locum iſta correctio fraterna, quando damnum, vel iniuria facta eſt alicui, & non in peccatis, quæ fiunt contra Deum, cùm in illis non inferatur nobis damnum neque iniuria, ſed Deo. Etiam rarò fiet iſta correctio, cùm non pertineat facere illam niſi ad eum, qui iniuriam paſſus eſt: cæteri verò videntes iniuriam proximo illatam, vel damnum datum, non poterunt corrigere fraternaliter, & hoc eſt contra poſitionem communem, qua tenetur, quod omnes tenentur ad hanc correctionem

F faciendam. Dicendum, quòd iſta correctio ſolum fit, quãdo aliquis peccat in nos, & ſolùm ab illo, contra quem peccauit, & tamen hoc dato adhuc poterit fieri de quolibet mortali peccato, in quo quis manet actualiter, & per quemlibet hominem: nam peccat in nos, id eſt, contra nos quantumcunque aliquod malum nobis facit, & tamen quicunque peccat coram nobis, vel nobis ſcientibus malum nobis infert, ſcilicet ſcandalizat nos, quantum in ſe eſt, & iſtud eſt graue malum, quia eſt malum ſpirituale, cùm inducat nos ad peccandum mortaliter, quod nobis peius eſt, quàm perdere omnia, quæ poſſidemus, & hoc modo illa expoſitio eſt conueniens, peccauerit in te, id eſt te ſciente, non quidem quaſi alia expoſitio ſit peccare in te, id eſt contra te, & alia in te, id eſt te ſciente, ſed quia iſta conuertuntur peccare contra te. & peccare te ſciente,
G & ita accipit Auguſt. libro de Verbis domini dicens: Quid eſt, peccauit in te? tu ſcis, quia peccauit, ſi ſolus noſti, quia peccauit in te, & eum vis corrigere coram omnibus, non es corrector, ſed proditor, peccauit ergo in te frater tuus, ſed ſi tu ſolus noſti, tunc verè in te ſolum peccauit: nam ſi multis videntibus fecit iniuriam, etiam in illos peccauit, quos teſtes ſuæ iniquitatis efficit, & ita peccat contra illos, quibus ſcientibus peccat, ſcilicet, quia per hoc eos ſcãdalizat, & ita, ſiue ſit peccatum directè contra Deum, ſiue contra proximum, ſi fit nobis ſcientibus fit contra nos, cùm nos ſcandalizet, & ſic de omni peccato mortali manenti poterit eſſe correctio fraterna. Etiam poterit fieri à quolibet homine. Nam licèt non fiat niſi ab eo, qui paſſus eſt, cùm quilibet ſciens peccatum alterius patiatur ab eo ſcandalum, dicetur paſſus ab eo, & poterit corrigere: ſolus
H ergo ab hac correctione excluditur ille, qui nullo modo nouit peccatum proximi, ſcilicet neque vidit, neque audiuit per certitudinem, & verum eſt, quòd talis non debet corrigere proximum admonendo, quia neſcit de quo admoneat, & etiam iſte nichil paſſus eſt, cùm non viderit, aut cognouerit aliquid in proximo, de quo ſcandalizari poſſit. Sed adhuc dicetur contra: quia Auguſt. Hierony. & Chryſoſt. Ponunt exemplum correctionis huius ſolum in iniurijs.

Dicendum, quòd accipitur largè iniuria pro omni, quod contra nos fit: ſiue ſit damnum, ſiue iniuria, vel quodcunque nocumentum. Sic dicit Hieronymus, ſcilicet. Sciendum tamen, quòd ſi peccauerit in nos frater noſter, & in qualibet cauſa nos læſerit, id eſt in qualibet re, & tamen qui ſcandalizat alium, lædit eum grauiter, ſcilicet ſpiritua-
I liter, ideo in quolibet peccato proximi, quod fit nobis ſcientibus, ſiue ſit directè contra nos, ſiue non, dicimus iniuriam pati, & ſic accipiendum eſt, ſi peccauerit in te, id eſt contra te, offendens te per peccatum ſuum.

Quid intelligatur nomine fratris? Quæſt. LXXXV.

QVæritur, cùm dicitur frater tuus, quid intelligitur nomine fratris?

Dicendum, quòd ex hac litera oſtenditur, quòd omnis homo, qui peccauerit corrigi poterit: immò debeat per hunc modum correctionis, quia dicitur frater tuus, & tamen omnis homo eſt frater ad alterum, infra 23. Omnes vos fratres eſtis, & patrem nolite vocare vobis ſuper
K terram: ergo quilibet peccans poterit corrigi hac correctione.

Secundò patet, ex fine huius mandati nam hoc fit, vt peccans oblitus ſuæ ſalutis non maneat ſemper in peccato, & pereat, quod fiet ſi admoneatur ab alio, & tamen quilibet homo ex fragilitate humana peccare poteſt, & obliuiſci ſalutis ſuæ: indigebit ergo correctione fraterna, vt ad bonum reducatur.

Tertiò patet ex conditione actus: nam correctio fraterna eſt actus charitatis, vt oſtenſum eſt ſupra: ſed charitatem ad omnes extendere debemus: ergo correctio fraterna paſſiuè ad omnes pertinet.

An

An prælati debeant corrigi fraternaliter? Quæſt. LXXXVI.

QVæritur tamen ſpecialiter circa prælatos, quia illi ſunt pluſquam fratres propter gradum ſuum.

Aliqui dicunt, quòd ſubditus non debet corrigere prælatum fraternaliter: quia Exodi 19. dicitur: Beſtia, quę tengerit montem lapidabitur, & 2. Regum 6. dicitur, quòd Oza percuſſus fuit a domino; quia teugit arcam: ſed per montem, & arcam teſtamenti ſignificatur Prælatus: ergo Prælati non ſunt corrigendi a ſubditis, quod eſt eos tangere.

Secundo patet, quia ad Gala. 2. ſuper illo verbo, reſtitit ei in faciem, dicit Glo. reſtitit quaſi par, ſed ſubditus non eſt par prælato: ergo non poteſt eum corrigere.

Tertio, quia dicit Gregorius: Sanctorum vitam nemo corrigat niſi, qui de ſe meliora ſentit, ſed nec debet meliora de ſe ſentire, quàm de Prælato ſuo ſentiat: ergo ſubditus non poteſt corrigere Prælatum.

Dicendum, quod etiam prælati corrigendi ſunt correctione fraterna. Sic dicit Auguſt. Non ſolum veſtri, ſed ipſius, ideſt Prælati miſeremini, qui inter vos quanto in loco ſuperiori, tanto in periculo maiore verſatur, ſed correctio fraterna eſt opus miſericordiæ, ſcilicet, conſule, caſtiga: ergo Prælatus corrigendus eſt a ſubditis fraternaliter. Sed circa hoc notandum, quòd vt dictum eſt ſupra, correctio tendit ad emendationem delicti, vt tollatur malum, quod per illud inducitur, & quia inducitur malum tam peccanti, quàm alijs per peccatum: eſt interdum correctio ad tollendum nocumentum, quod facit ſibi peccans, & iſta vocatur correctio fraterna: interdum eſt ad tollendum, quod infertur alijs, & iſta eſt correctio iudicialis, & non eſt actus charitatis, ſed iuſtitiæ. Secunda correctio non poteſt fieri a ſubditis circa prælatum, quia illi non ſunt prælati ſui. Prima correctio cùm nõ ſit actus iuriſdictionis, ſed charitatis, poteſt fieri a ſubditis circa prælatum, ſicut circa quemlibet alium: nam actus charitatis eſt ad omnes, ad quos charitatem habere obligamur quia charitas non proficit proximo niſi per actum, quem circa ipſum exercemus, & tamen charitatem habere debemus erga omnes homines, ſiue ſint prælati, ſiue non: ergo actum charitatis ad omnes extendemus, ſed correctio fraterna eſt actus charitatis circa illa, in quæ aliquid corrigendum inuenitur: ergo ſi peccauerit in aliquo prælatus corrigendus eſt fraternaliter, actus enim habitus alicuius, vel potentiæ extendit ſe ad omnia, quæ comprahẽduntur ſub obiecto illius potentiæ, vel habitus, ſicut viſio ſe extendit ad omnia, quæ continentur ſub obiecto viſus, & tamen in correctione Prælatorum debent procedere ſubditi multum moderatè, & prudenter, & in correctione omnium aliorum, ſed potius in correctione prælatorum, correctio enim iſta actus virtutis eſt, ideo debet eſſe moderatus debitis circunſtantijs. Modus autem, qui adhiberi debet in correctione, qua ſubditus corrigit prælatum eſt, vt non cum ſuperbia, & duritia, ſed cum humilitate, manſuetudine, & reuerentia corrigat, ſic dicit Apoſtolus, primo Thim. 5. Seniorem ne increpueris, ſed obſecra, vt patrem, & vocatur ſenior quilibet Prælatus, & ideo Dionyſius in Epiſtola ad Hemophilum redarguit Hemophilum monachum, quia ſacerdotem quendam irreuerenter correxerat, percutiens eum, & de Eccleſia eijciens: obſeruata autem debita moderatione neceſſaria eſt iſta correctio circa Prælatos, quando peccauerint, & magis circa eos, quàm circa ſubditos, cùm peccata eorum magis trahantur in exemplum, quàm peccata minorum.

Ad primum dicendum, quòd argumentum illud non procedit ex litera, ſed ex myſtico ſenſu. Et tunc dicendũ, quòd procedit de contactu inordinato: hoc autẽ eſt, quãdo Prælatus irreuerenter arguitur, ſcilicet verbis duris, aut ſuperbis, vel etiam quando ei detrahitur, aut maledicitur: nam tunc beſtia tangit montem, & lapidatur, ideſt punitur, quando dicitur reuerenter admonetur, & non dicitur tangere beſtia montem.

Ad ſecundum dicendum, quòd a pari, & etiam à minori poteſt fieri correctio fraterna. Et cùm dicitur, quod

A facta eſt à pari non adiuuat argumentum, quia aut iſta correctio fuit fraterna, aut fuit iudicialis correctio, non fraterna, quia tunc non fieret publicè: nam prius admoneret eum ſecundum formam hic traditam, & tamen nõ fuit ſic, quia dicitur, quòd reſtitit ei in faciem, ſcilicet antequam aliquid aliud faceret. Si autem eſſet iudicialis, nõ ſufficiebat, quòd eſſet par, ſed oportebat, quòd eſſet maior, ideo neutra videtur fuiſſe.

Dicendum, quòd illa non fuit correctio, ſed fuit reſiſtẽtia. & ideo non indiguit aliqua forma proceſſus, ſicut indiget tam fraterna, quàm iudicialis. Et patet, quia dicitur reſtitit ei, reſiſtentia autem fit à pari, & ita Petrus, & Paulus erant pares ſaltem in defenſione, & prædicatione fidei, & vbi agebatur de periculo fidei, reſtitit Paulus Petro palam, ſecus autem eſt de correctione fraterna, quæ

B eſt admonitio facta in ſecreto: nam iſtã poteſt facere ſubditus prælato, vnde Apoſtolus ad Colo. 4. dicit Coloſſenſibus, vt prælatum ſuum admoneant agere ea, quæ ad officium ſuum pertinent, quia fortè circa illa erat negligens, cùm ait: dicito Archippo, officium tuum imple, erat autẽ Archippus Epiſcopus Coloſſenſium. Hoc ergo regulariter poſſunt ſubditi ad prælatum, ſicut ad omnes alios homines, vbi tamen ſpecialiter imminet periculum fidei, niſi prælati publicè arguantur, poſſunt ſubditi, imò debent arguere prælatos ſuos, vnde Paulus etiam ſi eſſet ſubditus Petro (vt communiter aſſeritur) propter eminens periculum ſcandali circa fidem arguit Petrum publicè, & ita dicit Glo. Auguſt. ad Gala. ſecundo. Ipſe Petrus exemplũ maioribus præbuit, vt ſicubi fortè rectum tramitem reliquiſſent, non dedignentur etiam à poſterioribus corrigi.

C Ad tertium dicendum, quòd Prælati vocantur ſancti, quia Sanctorum locum tenent, vel quia ſancti eſſe debẽt, & tamẽ illorum vitam licet ſubditis corrigere, & poſſunt ipſi præſumere ſe meliores prælatis. Sed in hoc dicendũ, quòd poteſt dupliciter aliquis ſe meliorem prælato putare. Vno modo ſimpliciter, alio modo quantũ ad aliquid.

Primo modo nemo debet ſe putare meliorem prælato ſuo, imò neque alio homine, quia ſicut quilibet habet defectus aliquos occultos, ita & habere poteſt aliquas perfectiones, vel bona occulta, quibus collatis ad bonum noſtrum fortè melior erit.

Secundo modo poteſt quis putare ſe eſſe meliorem altero, quia quædam ſunt, quæ negari, aut diſſimulari non poſſunt, ſicut enim aliquis eſt manifeſtè ſapientior altero, aut robuſtior, ita quis circa actum vnius virtutis excedit

D alium, ita vt negari non poſſit, maximè quando quis habet actum vnius virtutis, & alius caret illo, & ita ſubditus poteſt putare, & credere ſe eſſe meliorem Prælato ſpecialiter circa aliquid, vt ſi prælatus peccat circa aliquid, in quo ſubditus non peccat, eſt manifeſtè melior ſubditus, quam Prælatus, & tunc conuenienter præſumit ſubditus corrigere prælatum admonendo eum charitatiuè, & hoc non eſt maiorem ſe illo putare, ſed auxilium impendere charitatiuum. Nam etiam ſi Prælatus ſit melior, quàm ſubditus, indiget auxilijs ſubditorum, quia quanto eſt in loco excelſiori, tanto in maiori periculo verſatur, vt ſupra dictum eſt.

An Papa à ſubditis fraternaliter poſſit corrigi? Quæſt. LXXXVII.

E QVæritur ſpecialiter circa Papam, an à ſubditis poſſit corrigi fraternaliter, & videtur aliqua ratio dubitandi de eo, quia ipſe eſt maior quolibet homine, & nullus ei præeſt, ſed ſingulis alijs hominibus præeſt aliquis homo.

Dicendum, quòd non eſt dubium quia debeat fraternaliter corrigi, & admoneri: nam dictum eſt præcedenti quæſtione, quòd Prælati a ſubditis corriguntur fraternaliter: Papa autem Prælatus eſt, ſed in hoc differt, ꝙ alijs maior eſt, cùm ſit vocatus in plenitudinem poteſtatis, cæteri autem in partem ſolicitudinis, ideo ipſe ſicut cæteri corrigetur per admonitionem.

Secundo, quia correctio iſta eſt actus charitatis, vt dictum eſt ſupra, ſed ad Papam debemus habere charitatẽ, ſicut ad quemlibet alium hominem: ergo erit ad ipſum

fraterna correctio. Tertio patet, quia correctio fraterna eſt ad eos, qui fratres ſunt, & tamen frater noſter eſt, cum ſit propinquus, & dicitur infra vigeſimo tertio capitulo. Omnes vos fratres eſtis, & patrem nolite vobis vocare ſuper terram: ergo ad ipſum eſt correctio fraterna.

Quarto patet, quia correctio iudicialis eſt grauior, quã fraterna, ideo qui poteſt corrigi iudicialiter, poterit fraternaliter: ſed Papa poteſt corrigi, ideſt puniri iudicialiter, ſaltem quando depræhenditur a fide deuius 40. diſt. cap. ſi Papa: ergo poterit admoneri fraternaliter.

Dicendum ergo, quod non eſt dubium, quin ipſe corrigi debeat hac correctione, ſicut cæteri, imò magis ipſe indiget ea, quàm cæteri, nam vt dictum eſt præcedenti capitulo, prælati indigent correctione iſta a ſubditis, quia quanto ſunt in ſtatu ſublimiori, tanto in periculo maiori verſantur, & tamẽ Papa verſatur in maiori periculo, quã cæteri prælati: ergo magis indiget auxilijs alienis, quæ ſunt per admonitionem eorum, in quibus deliquerit, & iſta eſt correctio fraterna. Etiam dicẽdum, quòd hæc correctio pertinet ad quemlibet hominem, quicunque enim nouerit peccatum Papæ, poterit eum corrigere fraternè, quia in eum peccauit cum per peccatum ſuum eum ſcandalizauit.

Sed dicendum, quod tantum iſta correctio cum maiori moderamine, & reuerentia fieri debet, quanto is, qui corrigitur celſior eſt: quomodo autem admonito Papa, & non deſiſtente dicitur peccatum ſuum Eccleſiæ, & cui Eccleſiæ, dicetur infra quæſt. 108.

Quis eſt iſte, qui debet alium corripere, & an pertineat ad omnes generaliter.
Quæſt. LXXXVIII.

QVæritur, quia dicitur in litera, corripe eum, quis eſt iſte, qui debet alium corripere, & an pertineat ad omnes generaliter corrigere peccatorem, vel ad aliquos, & ad quos.

Aliqui dicunt, quòd ad ſolos Prælatos pertinet corrigere fraternaliter: dicit enim Hieronymus: Sacerdotes ſtudeant illud Euangelicum implere, ſi peccauerit in te frater tuus, ſed nomine ſacerdotum ſolent intelligi prælati, qui habent curam aliorum, & qui in ſtatu ſupremi ſunt, ſicut ſacerdos in ordine: ergo ad ſolos prælatos pertinet.

Secundo patet, quia correctio fraterna eſt quædã eleemoſyna ſpiritualis, cum ponatur primum opus miſericordiæ ſpiritualis, ſcilicet. Conſule, caſtiga: ſed corporalem eleemoſynam facere pertinet ad ditiores in bonis corporalibus: ergo fraterna correctio, quæ eſt ſpiritualis eleemoſyna, pertinet ad eos, qui ſunt maiores in ſpiritualibus & iſti ſunt prælati: ergo ad eos ſolos pertinebit.

Tertio patet, quia ille, qui corrigit fraternaliter, mouet alium ad meliora: ſed in rebus naturalibus inferiora mouentur per ſuperiora, cum ergo virtutes, & prudentiæ ſequãtur ordinem naturæ, qui eſt rectiſſimus, fiet correctio fraterna, per quam mouetur homo ad meliora ſolùm per ſuperiores, ideſt prælatos.

Dicendum, ſicut ſupra, quòd in correctione peccantis aliquando intenditur principaliter bonum peccantis auferendo nocumentum, quod ei inferebat peccatum, & iſta vocatur correctio fraterna, quæ eſt actus charitatis. Alia eſt, quę tendit principaliter ad bonum communitatis, vel aliarum perſonarum priuatarum tollendo nocumẽtum, quod eis inferebatur per delictum peccantis, & iſta eſt correctio iudicialis, & eſt actus iuſtitiæ: prima fit per quẽlibet: ſecunda autem fit per ſolos iudices, vel prælatos: ergo correctio fraterna, de qua loquimur, non pertinet ad ſolos prę́latos, ſed ad omnes. Et patet hoc primo, quia ſicut omnes corriguntur hac correctione, qui fratres ſunt, vt dictum eſt ſupra queſt. 86. ita & omnes corrigent peccatorem, qui fratres ſunt: cùm ob hoc vocetur fraterna, & tamen omnes ſunt fratres, infra vigeſimo tertio capitulo, ergo ad omnes pertinebit corrigere peccatorem, & nõ ad ſolos prę́latos.

Secundo patet, quia correctio fraterna eſt actus charitatis, vt oſtenſum eſt ſupra, ergo pertinebit ad omnes, ad quos charitas, & tamen habere charitatem pertinet ad
F omnes homines: ergo ad omnes pertinebit corrigere peccantem.

Tertio patet, quia corrigere pertinet ad paſſum offenſam, vt dicit Chryſoſt. Et litera hoc ait, ſcilicet, ſi peccauerit in te, ideſt contra te, &c. & tamen contra quemlibet hominem poteſt peccare aliquis alius: ergo quilibet poterit corrigere fraternaliter.

Quarto patet, quia Anacletus Papa ait, & habetur 24. quæſtio. 3. cap. tam ſacerdotes, quòd tam ſacerdotes, quã cęteri fideles omnes ſummam debent habere curam de his, qui pereunt, quatenus eorum redargutione, aut corrigantur a peccatis, aut ſi incorrigibiles appareant, ab Eccleſia ſeparentur. Licèt Glo. ibi contrariũ teneat dicens: alij fideles, ideſt prę́lati, & ſubdit. quod ibi non eſt argumentum illud ſi peccauerit pertinens ad omnes, & tamen non
G videtur rectè dictum, ſed potius extorſio. Nam quòd ad omnes pertineat, apparet ex rationibus ſupra inductis, & ex teſtimonio Auguſt. infra inducendo. Quod autem litera illa de omnibus fidelibus intelligi debeat, & non de prę́latis ſolis, apparet: quia ſi cum dicitur, quàm reliqui fideles, intelligerentur ſoli prę́lati, prius poneretur de prę́latis, quàm de ſacerdotibus: quia maior eſt prę́latus, quã ſimplex ſacerdos, potiſſimè quantum ad actum corrigendi, etiam quia videtur valde irrationabile, quod volens litera vocare prę́latos, appellauit eos ſolùm fideles non tangens dignitatem aliquam eorum, ſed ſolum id, in quo cum omnibus communicant.

Item quia tales extorſiones literę fieri ſolent, quando litera, vt iacet non poteſt ſaluari, & tamen accipiendo illam literam de omnibus fidelibus eſt vera: cum ad om-
H nes pertineat iſta correctio, vt dictum eſt: ergo irrationabile eſt, ſic ſenſum extorquere. Motiuum autem Glo. fortè eſt, quia dicitur in litera, aut corrigantur, aut ſi incorrigibiles appareant ab Eccleſia ſeparentur, & tamen ſeparare eſt actus iuriſdictionis, & non pertinet niſi ad iudices, ſiue prę́latos, ideo voluit intelligere de prę́latis.

Sed dicendũ, quòd hoc non probat: quia licèt ille, qui corripit fraternaliter, non poſſit ſeparare quemquam ab Eccleſia. Si tamen denunciauerit Eccleſię, & peccans non audierit illam, ipſa Eccleſia abijciet eum faciens haberi ipſum, vt ethnicum, & publicanum: ideo debet intelligi litera illa, quòd ad omnes fideles pertineat corrigere peccantem fraternaliter.

Dicendum tamen, quod licet ad omnes pertineat corrigere fratrem, pertinet tamen ſpecialius ad prę́latos, ad
I quos duplici iure pertinet. Sic dicit Auguſt. 1. de Ciuitate Dei: Longè autem grauiorem habent cauſam Eccleſiarũ præpoſiti, qui in Eccleſijs conſtituti ſunt, vt non parcant obiurgando peccata, neque ideo tamen ob huiuſcemodi culpam penitus alienus eſt quilibet, qui præpoſitus non ſit, in eis tamen quibus vitę huius neceſſitate cõiungitur, multa monenda, vel arguenda nouit.

Ad primum dicendum, quòd ratio illa non probat ad ſolos ſacerdotes pertinere, cum alios non excludat: ſed ad illos, & prę́latos magis, quàm ad cæteros pertinere, vt dictum eſt per Auguſt. Et cùm dicitur de prę́latis intelligitur reſpectu ſuorum ſubditorum: nam ad alios non vocãtur prę́lati, & licèt ad illos teneantur vinculo charitatis, & ideo illos quoque fraternaliter debeant admonere: nõ tamen iam prælati, ſed priuati vocabuntur, cùm autem
K ſubditos ſuos corrigunt dicuntur prę́lati, & iſtos magis tenentur corrigere fraternaliter, quàm cęteros vltra correctionem iudicialem, quę ad eos ſolos pertinet. Et patet, quia ſicut temporalia bona potius debet aliquis exhibere illis quorum curam temporalem gerit, quam alijs, ita & ſpiritualia bona potius miniſtrabit illis quorum gerit curam ſpiritualem, & tamen prę́lati curam habent ſpiritualem de ſubditis: ergo ſpecialiter tenentur eos corrigere etiam fraternaliter.

Dictum autem Hieronymi non ſignificat ſolos ſacerdotes teneri ad correctionem fraternam, ſed illos ſpecialiter teneri.

Ad ſecundum dicendum, quòd in eleemoſynis corporalibus non tenentur ſoli diuites, ſed etiam qui non ſunt diuites, dum tamen habeant vnde dent, ita in ſpiritualibus, licèt non ſit quis excellens iuxta gradum bonorum

gratui-

gratuitorum : tenebitur operari ad ædificationem proximorum, & ita non ſoli prælati, ſed etiam quicunque tenebitur. Aliter poteſt dici, quòd eleemoſyna corporalis datur a ſolis diuitibus, ita & ſpiritualis, ſed corporaliter diues vocatur, qui habet aliquid vnde det.nam licèt ſimpliciter non vocetur diues, tamen quãtum ad illud diues vocari poteſt. Ita in ſpiritualibus quicunque habet ſanum iudicium rationis, per quod delictum alterius poteſt corrigere, quantum ad hoc diues eſt, & ſuperior illo habendus eſt,& competet ad eum corrigere fratrem.

Ad tertium dicendum, quod in naturalibus eſt duplex modus agentium, vel habitudo : vno modo agunt ſuperiora in inferiora, ſcilicet cœleſtia in elementata, & iſte ordo nunquam conuertitur, eo quod elementa, vel elementata nunquam agunt in corpora cœleſtia, & iſta habitudo ſimilatur correctioni iudiciali, quam exercent prælati, id eſt ſuperiores in ſubditos, & ſubditi nunquam illam exercent in prælatos.

Secunda habitudo eſt omnium elementorum inter ſe, ſecundum quam vnum patitur ab alio, & rurſus agit in illud: iſta autem habitudo conuertitur : quia nichil eſt, quod agat, quod interdum non patiatur, & nichil eſt, quod patiatur, quod interdum agere non contingat. Et ratio huius eſt, quia quodlibet iſtorum eſt aliquo modo ſuperius, vel maius ad aliud, inquantum quodlibet eſt in potentia ad alterum, & ita quodlibet eſt aliquo modo in actu, & aliquo modo in potentia, inquantum enim res eſt in potentia eſt minor quacunque re, quæ eſt in actu: inquantum verò eſt in actu eſt maior quacunque re exiſtente in potentia, & quia inter elementa, & elementa nichil eſt, quod nõ ſit in actu aliquo modo, & aliquo modo in potentia, nichil eſt, quòd non ſit ſuperius aliquo modo ad alterum, & aliquo modo inferius: & cùm agens ſit ſemper maius patiente, neceſſe eſt, quòd cum quodlibet ad alterum ſit aliquo modo maius, ſiue ſuperius, & aliquo modo minus, vel inferius, quia quodlibet poteſt aliquando agere in alterum, & aliquando pati ab illo, ita inter homines ille, qui habet ſanum iudicium rationis, eſt velut in actu reſpectu eius, qui non habet ſanum iudiciũ, & quia quilibet eſt natus aliquando, & quantum ad aliqua habere rectum iudicium, & aliquando & quantum ad alia declinare a rectitudine, quilibet erit maior alio, & minor eo, ſcilicet tunc quando rectum iudicium habet, & in his, in quibus habet illud eſt maior omnibus non habentibus rectum iudicium, & tamen quilibet poteſt hoc interdum habere, & interdum per paſſionem, vel aliàs ab illo deflectere: ideo quilibet eſt aliquando maior alio, & aliquãdo minor eo, & ideo correctio fraterna eſt huiuſmodi, quæ ſemper ſit a maioribus in minores, & tamen poteſt fieri a quolibet homine in alterum : eo quod iſta maioritas, & minoritas viciſſitudinem habet.

An corrigere delinquentem fraternaliter pertineat ad peccatorem? Quæſt. LXXXIX.

QVæritur, an corrigere delinquẽtem fraternaliter pertineat ad peccatorem?

Aliqui dicunt, quòd ſic: quia nullus excuſatur ad obſeruationem præcepti propter peccatum, quod committit, quia tunc eſſet melior conditio peccatorum, quàm iuſtorum cum iuſti obligentur ad ſeruandam legem, & non peccatores. Etiam quia non poſſet aliquis cómittere niſi vnum peccatum mortale antequam rediret ad virtutem: nam peccatum non eſt niſi dictum, factum, aut concupitum contra legem domini, vt ait Auguſt. ſi ergo peccando abſolueretur a lege, abſolueretur per primũ peccatum, & ita quidquid poſtea ageret non eſſet peccatum, cum non eſſet contra legem Dei, fieret ab illo, qui eſſet abſolutus a lege : ergo per peccatum non abſoluitur quis ab obligatione legis, ſed lex poſita eſt de correctione fraterna: ergo etiam peccatores tenebuntur ad illam.

Secundo patet, quia eleemoſyna ſpiritualis eſt magis neceſſaria, quàm corporalis, & eſt maior, & tamen exiſtenti in peccato mortali non eſt licitum abſtinere ab eleemoſynarum largitione : ſed tenetur interdum ad eleemoſynam: ergo à fortiori in ſpirituali, talis autem eſt correctio

A fraterna : ergo licebit peccatori corrigere delinquentem, imò, & aliquando tenebitur ad hoc.

Tertio, quia ſi propter peccatum non liceret homini corrigere delinquentem: nulli liceret corrigere illum, neque haberet vnquam locum iſtud præceptum, cùm omnes ſint peccatores; primæ Ioan. primo. ſi dixerimus, quod peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & tamẽ hoc eſt falſum, quia Chriſtus poſuit præceptum iſtud, vt illud exequeremur: ergo etiam peccatori licet corrigere fratrem.

Quarto patet, quia eſſet contra Chriſti regulam excludere peccatorem : nam dicitur ſi peccauerit in te frater tuus, id eſt contra te, & tamen contingit interdum. quòd peccator peccet contra alium peccatorem, ergo licebit peccatori corripere delinquentem.

B Quinto, quia iſta vocatur correctio fraterna, & fit a fratre in fratrem, ſed omnes ſumus fratres : infra vigeſimo tertio capitulo, & per peccatum mortale non deſinimus eſſe fratres : ergo ſemper pertinet correctio fraterna ad peccatorem. Patet hoc, quia ſi per peccatum mortale deſineret fraternitas, nemo deberet corrigere peccantem, eo quod iam ille deſijt eſſe frater, & cõſequenter iſta correctio non eſſet fraterna.

Aliqui dicunt, quod non liceat hoc peccatori, quia fraterna correctio eſt actus charitatis, vt oſtenſum eſt ſupra, & tamen qui eſt in peccato mortali non habet charitatẽ, ergo non poteſt corrigere fraternaliter.

Secundo, quia dicit Iſidorus libro de Summo bono, nõ debet vitia aliorum corrigere, qui eſt vitijs ſubiectus, ſed peccator eſt ſubiectus alicui vitio : ergo non poteſt corri- C gere delinquentem.

Tertio, quia dicitur ad Rom. ſecundo. In quo alium iudicas te ipſum condemnas, eadem enim agis, quæ iudicas, & tamen nemo debet ſe condemnare : ergo non debet peccator corrigere delinquentem ne per hoc ſe condemnet.

Dicendum, quod ad peccatorem pertinet in aliquo caſu corrigere delinquentem, & tamen regulariter non pertinet, ſed efficitur correctio ſua indebita.

Primum patet, quia correctio peccantis pertinet ad illum, in quo eſt rectum iudicium rationis, ita vt cognoſcat quid malum ſit, & corrigendum, & moueatur ad corrigẽdum illud, quia quantum ad hoc eſt ſuperior quolibet nõ habente iſtud iudicium, & tamen per peccatum quodlibet mortale non extinguitur in homine tota recta exiſti- D matio de agibili, ſed ſolum circa illam materiam, in qua peccat, & tunc quãdo peccat, vt colligitur 6. & 3. Ethicorum, & experimur illud in nobis, qui ſæpè incidimus in mortalia, & tamen manet nobis adhuc iudicium rectum rationis circa multa agibilia, & etiam manet quidam zelus rectitudinis, quo deteſtamur aliorum peccata, licèt nos ipſi peccemus : ideo poterimus manentes in peccato mortali corrigere aliquando delinquentem, id eſt, non aufertur nobis id, per quod potẽtes ſumus corrigere illos.

Secundum patet, ſcilicet, quòd non pertineat regulariter correctio iſta ad peccatores, & quòd efficiatur in eis indebita quia per peccatum præcedens ipſorum affertur impedimentum huic correctioni in tribus.

Primo quidem, quia ex peccato præcedenti indignus redditur, vt alium corrigat, & præcipuè ſi commiſit pecca- E tum grauius, non eſt dignus corrigere alium de peccato minori, & leuiori: vnde ſuper illo verbo, quid vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo eſt non conſideras? ſupra ſeptimo capitulo, dicit Hieronymus, de his loquitur, qui cùm mortali crimine detineantur obnoxij, peccata minora fratribus non concedunt.

Secundo eſt indebita correctio propter ſcandalũ, quod ex ea ſequitur, ſi peccatum corrigentis ſit manifeſtũ: quia videt is, quod ille, qui corrigit non corrigat ex charitate, nam tunc potius ſibi miſereretur, ſed ex oſtentatione: vnde ſupra ſeptimo capitulo, ſuper illo verbo, quid dicis fratri tuo, ſine vt eijciam, &c. Dicit Chryſoſt. in quo propoſito puta ex charitate, vt ſalues proximum tuum: nõ quia teipſum ante ſaluares, vis ergo non alios ſanare, ſed per bonam doctrinam malos actus celare, & ſcientiæ laudem ab hominibus quærere.

Tertio

Tertio modo propter ſuperbiam corripientis, inquantum aliquis propria peccata parui pendens ſeipſum proximo ſuo præfert in corde ſuo, peccata eius auſtera ſententia dijudicans, ac ſi ipſe eſſet iuſtus. Vnde Auguſt. libro de Sermo. domini in monte dicit: Accuſare vitia officium eſt bonorum, quod cum mali faciunt alienas partes agũt. Et tamen dicendum, quod mali poſſunt interdum corrigere delinquentes, non incidendo in maiorem damnationem: vt ſi cum humilitate agant, & cum dolore peccatorũ, quę ipſi commiſerunt. Sic dicit Augu. vbi ſupra: cogitemus cũ aliquem repræhendere nos neceſſitas coegerit, vtrum tale ſit vitium, quod nunquam habuimus, & tunc cogitemus nos homines eſſe, & habere potuiſſe: vel tale, quod habuimus, & iam non habemus, & tunc tangat memoriam communis fragilitas, vt illã correctionem non odiũ ſed miſericordia præcedat.

G Si autem inuenimus nos in eodem vitio eſſe, non obiurgemus, ſed congemiſcamus, & ad æqualiter curandum inuitemus, & ita ſiue quis ſit ſibi conſcius peccati, quod ab alijs ignoratur, ſiue quod ab alijs ſcitur, dum tamen doleat de illo, per quod iam non eſt in eo, non eſt damnabilis ſi corrigat delinquentem. Si autem quis in manifeſto peccato exiſtens, & non dolens de peccato arguat aliũ peccantem, vt communiter peccat: quia non ex charitate, ſed ad oſtentationem facit, & tamen poteſt quis in peccato exiſtens interdum moueri ad corrigendum alium bono deſiderio nondum dolens de peccato ſuo, & tunc non eſt neceſſe, quod mortaliter peccet. De quo dictum eſt ſupra ſeptimo capitulo, quæſt. 6. & ibi vide de hoc.

H Ad primum dicendum, quòd peccatores non abſoluuntur ab obligatione alicuius præcepti, etiamſi fuerint interdum inepti ad executionem quorundam præceptorum, quia illa in exequentibus requirunt certam formam. Et tamen dicendum, quòd in quibuſdam etiam peccator tenetur corrigere fraternaliter, vt ſi videat imminere periculũ fidei, ſi non corrigat. Aliter poteſt dici, quòd ſuppoſito, quòd non poſſet corrigere proximum, qui eſt in peccato, non abſolueretur ab iſto præcepto, qui eſt in peccato: cum ille teneatur eſſe in charitate, ita vt aptus ſit corrigere fratrem.

Ad ſecundum dicendum vno modo, quod licèt eleemoſyna ſpiritualis ſit melior, quàm corporalis, tamen magis neceſſaria eſt corporalis: nam exiſtente aliquo in neceſſitate extrema, ſi non detur ei eleemoſyna, oportet, ꝙ pereat corporaliter, & tamen ſiquis eſt in peccato mortali, non eſt neceſſe, quòd pereat etiam ſi non corrigatur fraternaliter: nam aut accipitur perire, ideſt cadere a gratia, aut perdere gloriam.

I Primo modo iam perijt, qui in peccato mortali eſt. Si ſecundo modo, nondum perijt, neque ideo neceſſe eſt perire, licet maneat in peccato mortali aliquanto tempore, quia nemo ſic perijt vſque ad mortem. Etiam quod plus eſt, quia ſiquis eſt in extrema neceſſitate, & ſibi datur eleemoſyna, certum eſt, quòd non peribit. Si autem eſt in peccato mortali, & corrigitur ab aliquo, non eſt certũ, quòd emendabitur, imò magis eſt neceſſaria eleemoſyna corporalis in caſu, quàm ſpiritualis, & ideo licèt teneatur peccator ad illam non tenebitur indiſtinctè ad ſpiritualem. Aliter poteſt dici, quod etiam ſi ſpiritualis eſſet magis neceſſaria, quàm corporalis, tamen non teneretur peccator

K ita ad ſpiritualem, ſicut ad corporalẽ, quia corporalis eleemoſyna ſolum conſideratur ex parte rei: datur enim eleemoſyna propter bonum eius cui confertur, bonum autẽ illius conſiſtit ex re data, & non ex perſona dantis, vnde circa eleemoſynam corporalem, ita prodeſt pauperi eleemoſyna peccatoris, ſicut viri ſancti, ſi æquales in re ſint, eleemoſyna autem ſpiritualis conſideratur ex parte perſonæ facientis, & non ex parte rei factæ, & tamen peccator, qui eſt in peccato manifeſto nullius auctoritatis eſt: ideo correctio ex ore eius contemptibilis eſt, & ita non recipietur, ſed magis faciet vilipendi verbum bonũ, quod profert, de quo Deus conqueritur Pſalm. 49. Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? ideo non obligatur ita ad correctionem fraternam, ſicut ad eleemoſynam corporalem, & tamen ſi interdũ putet peccator, quod ſequatur periculum fidei, aut magnum ſcandalum ſi ipſe non corrigit admonendo delinquentẽ, cùm fortè nemo alius ſit, qui hoc faciat, non ſolum licet ei corrigere, imò etiam tenetur ad hoc.

Ad tertium dicendum, quod etiam ſi non liceret peccatori corrigere fratrem, eſſet tamen qui corrigeret, quia multi ſunt, qui actualiter nõ manent in peccato, & quod dicitur prima Ioan. 1. intelligitur de peccato veniali, nam ſine mortali multi ſunt, peccatum tamen, quod indignũ reddit hominem ad corrigendum fratrum eſt peccatum mortale, & ita multi poſſunt hoc præceptum exequi.

Ad quartum dicendum, quod non excluditur peccator quin poſſit petere aliquid a fratre peccante in ipſum, regulariter tamen non poteſt eum corrigere. Et quando dicitur, quòd vnus peccator delinquit interdum in alium peccatorem.

Dicendum, quòd aut delinquit inferendo ei realiter damnum, vel iniuriam: aut ſolum ſcandalizando eum per peccata ſua.

Si primo modo, aut vult iſte offenſus, ſiue damnũ paſſus petere reſtitutionem inquantum vult tollere propriũ nocumentum. Et tunc dicendum, quòd poteſt, nam nulli quantumcunque peſſimo denegatur iuſtitia, & debitũ omnibus ſoluendum eſt, ſed hoc magis pertinet ad iudicialem contentionem, quàm ad fraternam correctionẽ & dato quod nolit petere coram iudice, ſed tacite ab ipſo qui damnum dedit, aut iniuriam intulit, nõ eſt correctio fraterna, quia in correctione fraterna intenditur principaliter bonum eius, qui corrigitur: iſte tamen non intendit bonum peccantis, ideſt, vt a peccato ceſſet, ſed proprium bonum, ideſt, non pati damna rerum ſuarum. Si autem peccator non admonet delinquentem, vt ipſe conſequatur ablata: ſed principaliter, vt conſulat ſaluti raptoris, vel damnum, aut iniuriam dantis, pertinet hoc ad correctionem fraternam, & tamen indignus eſt peccator talem correctionem facere, quia cùm non ſit propriè ſalutis amator, non eſt veriſimile, quod hac intentione alium arguat. Si autem ſecundo modo.

Dicendum, quod iſte eſt valde indignus corrigere aliũ: nam non debet ſcandalizari de peccatis alienis, qui talia committit, vt cæteri de eis iuſtè ſcandalizari poſſint, & ita propriè peccatori non competit regulariter corrigere fratrem.

Ad quintum dicendum, quod iſta correctio vocatur fraterna, non quidem, quia competit omni fratri, ſed quia nulli competit niſi fratri, ad corrigendum, tamen neceſſe eſt aliquid plus eſſe, quàm fratrem, ſcilicet talem eſſe, cuius ſermo debeat acceptari, & in quo non perierit tota rectitudo iudicij, quidam enim ſunt adeo peccatis dediti, quòd in eis tota rectitudo rationis extincta eſt, vel quaſi, & in talibus non eſt ſolum indignum, quòd alios corrigant, ſed etiam non poſſunt corrigere, quia deficiunt in illo per quod corrigere poſſunt alios.

Argumenta autem in contrarium aliquo modo concedenda ſunt, & tamen non in totum, & tamen aliquo modo, licet peccatoribus corrigere proximos delinquentes, vt dictum eſt ſupra.

Dicendum ergo, quòd correctio fraterna eſt actus charitatis, & tamen poteſt fieri ab eo, qui non eſt in charitate: nam ſicut in moralibus tales ſunt actus, per quos quis efficitur iuſtus, quales illi, quos iuſtus exiſtens facit, & ita circa omnes habitus ſunt actus præcedentes habitum, tales quales illi, qui ſequuntur quantum ad charitatem: ergo erit ſic, quod non habens charitatem poteſt talia facere, qualia exiſtens in charitate facit, & ex eodem deſiderio, licèt nõ ex eodem habitu, ita igitur erit de correctione fraterna, quòd eſt actus charitatis ab ea imperatus, & tamen non habens charitatem poterit corrigere fratrem, licèt non habeat habitum charitatis, nec eſt incõueniens, quia potentia operatiua ſufficit ad eliciẽdum iſtos actus, non exiſtente habitu, licèt non meritorij ſint, ſicut exiſtẽte habitu.

Ad ſecundum dicendum, quòd ex dicto Iſidori probatur non pertinere debitè correctionem ad peccatores: maximè quando ſunt in eiſdem peccatis de quibus alios arguunt, & tamen non tollitur quin interdum licita ſit eis.

imò

imò neceſſaria, vt oſtenſum eſt. Ad tertium dicendum, quòd ſiquis exiſtens in peccato arguat alium de eodem peccato condemnat ſeipſum, ideſt, cōdemnatum, vel cōdemnabilem oſtendit: non tamen ſequitur, quod maiorē condemnationem, ideſt vlteriorem incurrat condemnando, & arguendo delinquentem, ſi bono animo, vel blandè hoc faciat gemendo potius, quàm obiurgando, & tunc licet condemnet ſe, ideſt condemnatum, vel condemnabilem oſtendat ex actu præterito, ideſt ex peccato, quod ante commiſit, non tamen condemnat ſeipſum in actu, quem nunc facit, ſcilicet corrigendo fratrem.

Aliter poteſt dici, quòd litera Apoſtoli intelligitur de illis, quorum manifeſta ſunt peccata, & non erubeſcentes ipſi de peccatis ſuis, quaſi nulla, aut parua ſint redarguūt alios de eiſdem, vel minoribus: nam iſti peccant alios arguendo, quia ad oſtentationem faciunt, vel ex ſuperbia.

An corrigere fratres pertineat ad infideles? Quæſt. XC.

QVæritur, an corrigere fratres pertineat ad infideles? Aliqui dicunt, quòd ſic: quia præcepta Chriſti ad omnes pertinent, & omnes obligant: Mar. decimo ſexto, & infra vigeſimo octauo. Prædicate Euangeliū omni creaturæ. Et illud. Docete omnes gentes.

Secundo, quia actus charitatis habere pertinet ad omnes, ad quos pertinet habere charitatem, & tamen omnes obligantur ad charitatem, cùm ſine illa nō poſſet eſſe ſalus: ergo etiam obligabuntur omnes ad actum charitatis, correctio autem fraterna eſt actus charitatis, ergo omnes obligabuntur ad illam etiam infideles.

Dicendum tamen, quod non eſt verum, non enim obligantur infideles ex hoc præcepto ad correctionem fraternam, neque peccant quando omittunt corrigere, nam iſtud præceptum eſt legis Chriſti, & ideo non extenditur niſi ad eos, qui ſunt in lege Chriſti, ſub qua nō ſunt infideles, vnde peccant infideles adulterando, furando, homicidia committendo, non tamen peccant omittendo correctionem fraternam: nam ſub lege naturali ſunt, ad quam pertinent illa præcepta, non autem ſunt ſub lege Chriſti, ad quam pertinet præceptum de correctione fraterna, & licèt verum ſit, quod infideles ſint in peccato mortali cōtinuo, quia non accipiunt legem Chriſti, non tamen peccant mortaliter quandocunque agunt contra aliquod de præceptis legis Chriſti, ſicut nos peccamus (niſi illud ſit præceptum legis naturalis) nam tunc non peccat quaſi agens contra legem Chriſti, ſed contra legem naturalem.

Secundo patet, quia ſi peccauerit in te frater tuus, corripe eum, & tamen nos nō ſumus fratres infidelium, qui non ducunt idem iugum nobiſcum. Sic patet primo Corinthio. ſeptimo, Vbi Apoſtolus vocat fratres, & ſorores ipſos fideles ſolum dicens, quod ſi infidelis diſcedat, non eſt enim ſeruituti ſubiectus frater aut ſoror in huiuſmodi, ideſt fidelis habens vxorem infidelem non eſt obligatus manere ſine coniuge, ſi illa non vult cohabitare, quia fideles non ſunt ſubiecti ſeruituti infidelium: ergo non tenentur infideles corrigere nos, & ipſi mutuo nō tenentur ſe corrigere, quia neque ſunt fratres ad nos neque ad ſeipſos.

Tertio patet, quia qui corrigit debet dicere Eccleſiæ, quando admonitus non vult aſſentire, & tamen infideles nichil dicerent Eccleſiæ, cùm ipſi non credant eā alicuius virtutis: ergo non pertinet ad eos hoc.

Quarto patet, quia dicit, quod ſi non audit Eccleſiam admonitus debet eum admonitor habere tanquam ethnicum, & publicanum, & tamen infidelis nō poteſt aliquē habere tanquam ethnicum, cùm ipſe ſit ethnicus, ergo nō loquitur Chriſtus ad infideles, neque poteſt eis conuenire ſed ſolis fidelibus.

Quinto patet, quia Anacletus 24. quæſt. 3. ca. dicit, quòd tam ſacerdotes, quàm reliqui fideles omnes ſummam debent habere curam de his, qui pereunt: quatenus eorum redargutione corrigantur, ergo non pertinet ad infideles.

Sexto, quia etiam nullo modo facere poſſunt, dato, ꝙ

A vellent, quia correctio fraterna eſt quantum ad omnia peccata mortalia, in quibus quid manet, actualiter, vt oſtenſum eſt ſupra, & tamen quandocunque egit quis cōtra legem Chriſti, peccat mortaliter. Infidelis autem non credit eſſe peccatum agere contra legem Chriſti, ideo non poteſt ipſe corrigere quenquam, quia neſcit de quo eſt corrigendus, cum quædam deteſtetur, quæ bona ſunt, & quædam approbet, quæ mala ſunt. Ideo dicendum, quod ad correctionem fraternam, eo modo quo illam Chriſtus ponit, non obligantur infideles, neque peccant omittendo illam: tenentur tamen de iure naturæ proximis conſulere in eo, quod bonum, & neceſſarium eſt.

Et ſi quis aliquem conſilio indigentem, & peccantem viderit contra aliquid, quod eſt de iure naturæ, quantum in ipſo eſt tenetur illum reducere admonendo, quia vni-
B cuique mandauit Deus de proximo ſuo: Eccleſiaſtici 17. Sed in tali correctione non eſt aliqua forma determinata.

Ad primum dicendum, quòd præcepta Chriſti obligāt omnes, ideſt obligantur, vt ſe ſubdant legi eius, in qua ſunt præcepta illa, vt per illa poſtea regantur, & tamen antequam illam ſuſcipiant, non peccant in omiſſione, aut tranſgreſſione cuiuslibet, ideſt non committunt tot peccata, quot omiſſiones, & tranſgreſſiones faciunt, ſed vnicum peccatum eorum eſt contra legem Chriſti, ſcilicet, quia illam ſuſcipere nolunt, quia non obligat per ſe quodlibet præceptum, quia non ſunt aliquid per ſe: ſed omnia ſunt partes eiuſdem legiſlationis, & ideo directè eſt obligatio ad ſuſcipiendum illam vnicam, & conſequenter omiſſio impletionis huius obligationis eſt vnica, & ita eſt vnicum peccatum mortale, quod ipſi committunt con-
C tra legem Chriſti, ſcilicet, nolle illam ſuſcipere, & non cōmittunt vnū peccatum in omiſſione cuiuslibet præcepti, aut in commiſſione contra quodlibet.

Ad ſecundum dicēdum, quòd habere charitatem pertinet ad omnes, ideſt omnes obligantur habere illam ad hoc, quod ſaluentur, & tamen impoſſibile eſt infidelibus habere charitatem, quandiu enim infideles ſunt, fidem non habent, ſed ſine fide non poteſt haberi charitas, quia tunc poſſet aliquis placere Deo ſine fide: nam per charitatem placet homo Deo, & amicus eius eſt, & tamen ad Hebræ. 11. dicitur: Sine fide impoſſibile eſt placere Deo: ideo ſicut infidelis non poteſt habere charitatem, ita neque poterit habere hunc actum charitatis, qui eſt correctio fraterna quandiu manſerit infidelis, ſed obligatur infidelis non eſſe infidelem, per quod poſſit habere chari-
D tatem, & correctionem fraternam.

An infideles debeamus hac correctione corrigere? Quæſt. XCI.

QVæritur, an infideles debeamus hac correctione corrigere? dato enim, quòd infideles non poſſint actiuè corrigere fraternaliter delinquentes, poterit eſſe, quòd fidelis debeat infidelem corrigere: nam per infidelem non ſanctificatur aliquando fidelis, & tamen per fidelem ſanctificatur infidelis, ſcilicet per virum fidelem mulier infidelis, & per mulierem fidelem vir infidelis. 1. Cor. 7. Ita ergo, licèt non poſſit corrigi, fortè debebit corrigi. Aliqui dicunt, quod extendatur ad infideles.

Et primo, quia correctio fraterna eſt actus charitatis, &
E ad omnes, ad quos extenditur charitas debet extēdi actus charitatis, ſed etiam infideles debemus diligere ex charitate, ergo eos debemus corrigere fraternaliter.

Secundo, quia infidelibus prædicamus, & erudimus eos circa fidem, vt ad illam conuertantur, quod eſt eis ſalubre, & facimus hoc optantes ſalutem animarum ſuarū, & tamē corrigere fraternaliter eſt admonere ad bonum: ergo etiam debebimus eos admonere, ſicut debemus eis prædicare.

Dicendum, quod non debemus corrigere infideles fraternaliter.

Primo patet, quia dicitur hic, ſi peccauerit in te frater tuus, & ita ille, qui peccat, & corrigendus eſt, debet eſſe frater, ſed infidelis non eſt frater, ſed ſoli fideles, vt dictum eſt præcedenti quæſtione, ergo non ſunt illi admonendi.

Secun-

Secundo patet, quia ad hoc, quod aliquis corripiatur, debet poſſe cognoſcere ſe peccare: infideles tamen quandiu manent infideles, non poſſunt cognoſcere ea, in quibus peccant, quia facere contra Chriſti legem peccatum eſt, hoc tamen ipſi ignorant: ergo non poſſunt corrigi.

Tertio patet, quia contra intentionem præcepti huius eſſe videtur, quòd infideles includantur in eo, nam dicitur. Corripe eum inter te, & ipſum ſolum, & poſtea dicitur, quod adhibeat vnum, vel duos teſtes.

In quo innuitur, quòd iſta correctio eſt quantum ad illa peccata, quæ communiter non ſunt nota, & ideo ſolus manens admonetur, nè apud alios infametur, eſſe tamen aliquos infideles eſt manifeſtum, cum pro talibus ſe notoriè gerant: ideo non intelligitur de hoc.

Quarto patet, quia dicitur: Dic Eccleſiæ, quod ſi illam non audierit, &c. in quo innuitur, quòd iſti, qui ſic corriguntur obedient Eccleſiæ, & veriſimile eſt etiam potius, quod obedient, quam quòd non obedient: quia aliàs non diceretur ſi manifeſtum eſſet, quòd non obedituri eſſent ei, & tamen manifeſtum eſt, quòd infideles non curant, quod peccata eorum dicantur Eccleſię, cum nõ ſint ſubditi ei, ideo non intelligitur de infidelibus.

Quinto patet, quia dicitur, quod ſi Eccleſiam nõ audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus: ergo ille, qui corrigitur, præſupponitur quòd ante hoc non erat ethnicus, ſed quod nunc habendus ſit, vt ethnicus, & tamen infideles ethnici ſunt. Ergo non dicitur de eis, ſed ſolum de fidelibus, qui poſſunt haberi ſicut ethnici, quando non audiernt Eccleſiam præcidendo eos à communione fideliũ ſicut ethnici, non pertinent ad communionem fidelium ſaltem in ſpiritualibus: non ergo extenditur correctio iſta ad infideles ſecundum totam formam, quæ hic traditur. Poſſumus tamen corrigere infideles admonendo eos recedere ab infidelitate, & alijs vitijs, in quibus manent: potiſſimè quando illa ſunt contra legem naturæ, in quibus etiam non ſtante lege Chriſti peccarent.

Ad primum dicendum, quod verum eſt, quòd ad quẽcunque charitas extenditur, debet extendi actus charitatis, ſcilicet elicitus, & iſte eſt diligere ex charitate optando eis vitam æternam, & tamen non eſt neceſſe, quod extendatur actus imperatus à charitate, quia actus charitatis imperati ſunt actus aliarum virtutum ſubditarum charitati, & actus aliquarum illarum non pertinet ad infideles, ideſt non poſſunt ad illos extendi tales actus, ſicut ex charitate damus alicui ſacramenta, per quæ eſt ſalus, & tamen iſtum actum charitatis non exercemus ad infideles, quibus nulla ſacramenta damus: ita correctio fraterna eſt actus imperatus à charitate, ideo non eſt inconueniens, quod non extendatur ad infideles, maximè ſecundum formam à Chriſto datam.

Ad ſecundum dicendum, quod conuenienter prædicamus infidelibus, & tamen non corrigimus eos fraternaliter, quia prædicatio eſt, vt conuertantur, & non prædicamus eis quaſi fratribus, ſed vt fratres fiant, correctio autem fraterna non poteſt fieri, niſi in fratribus exiſtentibus, cum præſupponatur, quod ſint ſubditi Eccleſiæ, & legi, contra quam peccant, & ſecundum quam corriguntur, ideo non poſſunt infideles corrigi hac forma correctionis.

Quare dicitur hic: Vade & corripe eum, & non dixit: Dimitte ei peccatum? Quæ. XCII.

QVæritur, quare dicitur hic: Vade & corripe eum. Nam videbitur, quod non deberet corripere, ſed potius remittere peccatum, ſic enim ipſe iuſſit, quod ſiquis percuſſerit in vna maxilla adhibeamus ei alteram, ſupra quinto, corripere autem reddere eſt retributionem, ideo non deberet eſſe correctio aliqua fraterna.

Secundo patet, quia dato quòd deberet eſſe correctio, non deberet ire qui paſſus eſt iniuriam ad delinquentem, ſed potius delinquens deberet venire petens remitti ſibi.

Tertio, quia videtur hoc repugnare alteri dicto Chriſti ſupra quinto capitulo, quia ſi offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet ali- F quid contra te, vade & reconciliare ei, & ita ibi, qui offendit vadit ad offenſum, hic autem fit è contrario.

Dicendum, quòd offenſus debet ire ad offendentem, quia hic Chriſtus imponit actum virtutis ipſi offenſo, qui eſt corrigere, ipſe enim, qui peccauit non corrigit, ſed corrigitur, & ideo ire non pertinet ad eum, ſed ad offenſum: repugnat enim correctioni fraternæ, quod offendens veniat ad offenſum, nam ſi venit iam cognoſcit delictum ſuum, & petere vult veniam, ſed in talibus non eſt neceſſaria, neque poſſibilis fraterna correctio, cum illa ſit admonitio quædam ad recedendum de peccato, ille tamen recedit de peccato nullo admonente, ſed a ſeipſo motus: ergo non eſt neceſſaria circa eum monitio, ſed ſolum remiſſio, quam ille petit.

Ad hoc ergo quòd ſit fraterna correctio, præſupponi- G tur, quod delinquens maneat in vitio, non intendens dimittere illud, & quia cùm tali propoſito nunquam ipſe veniret ad offenſum, neceſſe eſt, vt offenſus vadat ad eũ, & admoneat derelinquere peccatum: ideo dicitur, vade, & corripe, ideſt vade ad illum, quia ille ad te venturus non eſt.

Pro quo ſciendum, quod Chriſtus, vt daret perfectam viam liberationis a peccato, dedit tres modos circa peccata, quæ homines in alterum committunt. Vnus eſt, vt qui offenſus eſt remittat offendenti ex toto corde, vt patet infra in litera.

Secundus eſt, vt offendens petat remiſſionem, & reconcilietur offenſo. ſupra quinto: Si offers munus tuum ad altare, &c.

Tertius eſt, vt offenſus corrigat offendentem fraterna- H liter. De his tribus dicit Chryſo. Conſiderandum autẽ, quòd quandoque dominus eum, qui contriſtauit, ad eum qui contriſtatus eſt ducit, ſicut cum dicit, ſi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduerſus te, vade & reconciliare fratri tuo, quandoque autem eum, qui iniuſta paſſus eſt, iubet dimittere proximo, ſicut ibi: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

Hic autem alium excogitat modum, eum enim, qui contriſtatus eſt ducit ad eum, qui contriſtauit dicens: Si peccauerit in te frater tuus vade & corripe. Intelligendũ tamen, quod iſti non ſunt modi diuerſi ſe habendi, quorum ſi vnus eligatur, ſufficiat ad perfectam remiſſionem peccati, ſed omnes tres neceſſarij ſunt ſimul ad hoc, quod tam offendens, quàm offenſus euitet peccatum, offendẽs I enim ante omnia, etiam non requiſitus, tenetur dimittere rancorem offenſo, ideſt, non habere voluntatem nocendi, & non ſolum debet dimittere, ſed tenetur nunquam habere rancorem: nam ſi aliquando habuit, iam peccauit mortaliter, & de hoc intelligitur illud ſupra ſexto. Sicut, & nos dimittimus debitoribus noſtris, & infra in litera. Sic faciet vobis pater meus cœleſtis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.

Secundus modus eſt neceſſarius ex parte offendentis, nam ipſe tenetur per ſe, aut per alium petere reconciliationem ab offenſo, & offerre, vel polliceri congruam, aut poſſibilem ſatisfactionem, & ſi hoc non facit habita opportunitate peccat mortaliter.

Quod autem dicitur ſupra quinto. Si offers munus tuũ ad altare, nõ dicitur ad hoc, quòd ſatisfaciamus proximo, K ſicut tenèmur ex neceſſitate, ſed ad hoc, quod opera noſtra interim facta ſint accepta Deo, quia alias non erunt accepta, & ideo illud eſt conſilium, vt oſtenſum eſt ſupra cap. 5. quæſt. 161. & ideo omittendo non peccamus mortaliter, ſed perdimus fructum operum noſtrorũ, quæ alias eſſent fructuoſa.

Tertius modus eſt neceſſarius ex parte offenſi: nam nõ ſolum tenetur remittere rancorem, quod eſt auferre de ſeipſo peccatum, vel non dare ei locum, ſed etiam tenetur quantum poteſt prouidere, nè proximus peccet, aut quod in peccato non pereat. Et quia quidam poſtquam peccauerunt, non intendunt auerti a peccato, & nunquã auerterentur niſi ab alijs traherentur: tenentur proximi agere quantum eſt in eis, vt illos auertant, & ad hoc datur hoc præceptum de correctione fraterna, ſcilicet, ſi peccauerit, &c.

Ad

Ad primum dicendum, quòd præceptum de remittendo non obuiat præcepto de correctione fraterna; imo adiuuant ſe, quia vtronque eſt iàm propter offenſum, quàm propter offendentem, nam præceptum de remittendo eſt propter offenſum, vt ipſe non peccet mortaliter reſeruando rancorem. Eſt etiam propter offendentem, vt non noceat ei offenſus retribuendo malum pro malo.

Præceptum autem de correctione fraterna, eſt etiam propter offendentem, vt liberetur a peccato, nam aliqui manerent ſemper in peccato, niſi ab alijs in contrarium impellerẽtur. Et ad hoc prodeſt correctio fraterna, vt admoneatur, & compellatur exire de peccato, qui in illo libenter dormiret.

Eſt etiam propter offenſum: quã tenetur ipſe curare de ſalute proximi quantum poterit. Si ergo vult ille manere in peccato ipſe tenetur admonere, vt exeat de illo, quod ſi non faceret, omitteret neceſſaria, & peccaret, ideo ad hoc eſt correctio fraterna, per quam fratrem admonẽmus peccata dimittere. Sic dicit Auguſtinus libro de Verbis Domini: Si neglexeris fratrem tuum corrigere, peior eo effectus es: ille iniuriam fecit, & faciendo graui ſe vulnere percuſſit: tu vulnus fratris contemnis, peior factus es tacendo, quàm ille conuitiando.

Non eſt ergo concedendum, quòd correctio fraterna ſit retributio quædam, ſiue vindicta, quia non fit propter offenſam, ſiue vindictam, aut propter bonum offenſi principaliter, ſed principaliter propter bonum offendentis: imo ſi intenderetur vindicta iam non eſſet correctio. Sic dicit Auguſtinus vbi ſup. Debemus amando corripere nõ nocendi cupiditate, ſed ſtudio corrigendi, & non ſolum non petitur vindicta, ſed neq; aliqua retributio, quia tunc eſſet correctio iudicialis, & non fraterna.

Ad ſecundum dicendum, quòd non vadit offendens ad offenſum, ſed è contrario, quia ſi offendens iret ad offenſum, iam non eſſet correctio fraterna, quia ille iret petens indulgeri ſibi quod peccauerat, & ſic non indigeret admonitione ad exeundum de peccato, cum ipſe ſeipſum moneret: & tamen correctio fraterna eſt admonitio quędam facta delinquenti, vt exeat de peccato: ergo neceſſe eſt, quòd peccans non intendat exire de peccato, vel ſaltẽ ſic putetur, vt tunc neceſſe credatur, quod offenſus eat ad offendentem: Sic dicit Chryſoſt. Rememora ſibi peccatũ: ipſe enim ira, & verecundia detinetur ebrius factus quaſi graui ſomno: vnde oportet te, qui ſanus es, ad illum, qui ægrotat abire.

Secundo, quia offendens verecundatur ire ad offenſũ: ideo debet offenſus ad illum ire. Sic dicit Chryſ. quia ille, qui iniuſta fecit, non facile veniret ad excuſationem verecundatus hunc, qui paſſus eſt, ad illum trahit, vt corrigat quod factum eſt, & tamen prima cauſa eſt præcipua. Tũ, quia ſecũda ſolum loquitur in iniuria illata, & damno dato ſpecialiter alicui; & tamen correctio fraterna in omnibus peccatis habet locum. Tum, quia qui propter verecũdiam ceſſat petere remiſſionem, iam non manet in peccato; & tamen qui corrigitur fraternè, manet in peccato, & admonetur exire de eo; ideo prima ratio eſt melior.

Ad tertium dicendum, quòd hoc non repugnat illi pręcepto, ſed potius iſtud datum eſt in ſupplementum illius. Chriſtus enim dedit perfectam viam liberationis a peccato, & quia in peccato ſecuto ex iniuria illata, aut damno dato poteſt eſſe peccatum tam ex parte paſſi, quam ex parte agentis, prouidit pro vtroque; ex parte paſſi, ſi rancorẽ teneat, aut ſi proximum peccantem quantum poteſt a peccato non auertit; ex parte offendentis ſi ab offenſa, vel peccato non ceſſet, ideo ex parte offenſi dedit duo præcepta, & vnum ex parte offendentis.

Ex parte offenſi primum eſt, quòd rancorem remittat, vel non teneat; ſecundum eſt, quòd offenſum a peccato ceſſare admoneat. Ex parte offendentis, vt remiſſionẽ, & reconciliationem petat, & ordo iſtorum præceptorum eſt quod ante omnia offenſus tenetur remittere rancorem, vel non tenere illum, deinde offendens tenetur ceſſando ab offenſa petere remiſſionem, & recõciliationem oblata ſatisfactione congrua, & ſi non facit, peccat; & tamen ſi non fecerit, tenetur tunc offenſus corrigere eum fraternaliter admonendo a peccato recedere. Si autem offendens

A mox remiſſionem petat ceſſans peccato, non eſt neceſſaria correctio fraterna, & ita præceptum de correctione eſt in ſupplementum præcepti illius, ſi offers munus, &c. Nam ſi vnus dimittat facere id, ad quod tenetur, vult Chriſtus, quod alius non omittat.

An ad eum ſolum pertineat correctio qui paſſus eſt offenſam? Quæſtio. XCIII.

QVæritur, cum dicatur corripe eum, & loquatur Chriſtus ad eum, qui paſſus eſt offenſam; an ad ipſum ſolum pertineat correctio, vel poſſit alius fraternaliter corrigere?

Dicendum, quod non pertinet correctio, niſi ad eum, qui paſſus eſt offenſam; cum Chriſtus dicat, corripe eum,
B & conuenienter non eſt correctio, niſi præceſſerit offenſa homini facta; & tamen non eſt ob hoc putandum, quod in peccatis factis contra Deum non poſſit eſſe correctio, quaſi illa peccata non ſint contra nos, & quòd non poſſint omnes circa quodlibet peccatum corrigere delinquẽtem; nam iam in peccatis, quæ fiunt contra Deũ q̃ in illis, quę contra hominem fiunt, eſt neceſſaria correctio iſta, & tanto magis neceſſaria eſt in peccatis, quæ fiunt contra Deum, quanto illa grauiora ſunt, quàm peccata, quæ fiũt contra hominem. Ergo circa quodlibet peccatum poteſt quilibet corrigere delinquentem.

De primo patet, quia in peccatis noſtris magis poſſumus remittere illa, quàm in peccatis Dei; ideo ſiue quantum ad pœnam inferendam, ſiue quantum ad correctionem faciendam, magis obligamur in peccatis factis con-
C tra Deum, quàm in peccatis factis cõtra hominem. Sic dicit Hieronym. Sciendum, quòd ſi peccauerit in nos frater noſter, & in qualibet cauſa nos læſerit, dimittendi habemus poteſtatem, imò neceſſitatem, qua præcipitur, vt debitoribus noſtris debita remittamus. Si autem in Deum quis peccauerit, non eſt noſtri arbitrij; nos autem è contrario in Dei iniurijs benigni ſumus, in noſtris contumelijs exercemus odia.

Secundum patet, quia iſta differentia eſt inter iudicialem, & fraternam correctionem, quia iudicialem nõ poteſt facere, niſi iudex; fraternam vero facere poteſt quilibet, qui charitatem habet, aut habere tenetur cuius eſt frater ipſe delinquens, & hoc eſt generale ad omnes Fideles, ſicut dicit Anacletus 24. quæſt. 3. cap. tàm Sacerdotes, quã reliqui Fideles omnes curam habeant de his, qui pereũt,
D vt eorum redargutione corrigantur; ergo ad quemlibet pertinet correctionem fratrum facere.

Sed quomodo iſta ſtent dicendum, quòd quandocunque aliquis peccat, ſiue in Deum, ſiue in aliquem hominẽ peccat in quemcũque hominem; ideo quilibet poteſt corrigere delinquentem, tanquam in eum peccauerit iuxta dictum Chriſti: ſi peccauerit in te. Et patet; peccans mortaliter in quemcunque peccet, offendit omnes vidẽtes, & audientes eum peccaſſe, quia vel illi realiter ſcandalizantur, vel ſaltem iſte agit talia, de quibus illi poſſent rationabiliter ſcandalizari, licet non ſcandalizentur. Hoc autẽ eſt peccare in aliquem, & quia quanto maius eſt peccatũ, tanto maius ſcandalum inde ſequitur; tanto grauius peccat delinquens in omnes ſcientes peccatum eius, & quia peccata facta in Deum, cæteris paribus, ſunt maiora, indi-
E get acriori correctione delinquens, & eſt magis neceſſaria, vt ab illo peccato recedat delinquens, & iſtud peccatum eſt contra omnes ſcientes, quia omnes de eo ſcandalizantur, aut rationabiliter ſcandalizari poſſunt.

Si autem ſit peccatum contra aliquam perſonam, ideſt damnum ei datum, vel illata iniuria, eſt peccatum contra illum, inquantum ille damnificatur, vel iniuriam patitur, & eſt contra omnes ſcientes illud peccatum, inquantum omnes ſcandalizantur; de quolibet ergo illorũ poterit dici, quòd peccauerit in eum frater eius; & ita cuilibet competet correctio fraterna circa quodlibet peccatũ, quaſi contra ſe factum.

Solus ergo a correctione fraterna excluditur ille, qui peccatum alicuius pœnitus ignorat, ideſt, neque fieri vidit, neque aliquo alio modo ad notitiam eius peruenit; nam non peccatur contra iſtum, eò, quod non poteſt

iſte ſcandalizari de eo,quod ignorat, & conſequenter nō
competit ei correctio,quia in eum non peccatum eſt:imò
etiam ſi vellet corrigere non poſſet,quia correctio eſt ad-
monitio facta delinquenti,vt a peccato ceſſet,ſed qui pec
catum alterius ignorat,non habet de quo admoneat:ideo
non poteſt corrigere fraternaliter; ad omoet autem . qui
aliquo modo peccatum ſciunt, pertinet correctio frater-
na. Sed obijcietur,quòd correctio fraterna ſolum perti-
net ad eum,qui realiter paſſus eſt iniuriam , & non ad
alium .

Sic vult Chryſoſtomus cauſam huius oſtendens , eum
ait:Ideo autem præcepit arguere ei,qui paſſus eſt iniuriā,
& non alij,quia ille, qui fecit iniuriam ab eo manſuetius
ſuſtinet,maxime cum ſolus eum corripiat,cum enim,qui
vindictam expetere debebat, hic ſalutis eius videnir dili-
gentiam habere,maxime hoc eum poteſt propitium face-
re. Dicendum,quòd ſi ſolum fieret correctio fraterna de
iniuria illata,vel damno dato alicui,poterat hoc aliquali-
ter ſtare: & tamen de quolibet peccato mortali manente
fit correctio , vt oſtenſum eſt ſupra : ideo non pertinet ad
ſolum paſſum offenſam.

Et tamen adhuc dicendom,quòd circa iniuriam alicui
illatam non ſolum pertinet correctio fraterna ad paſſum,
ſed etiam ad quemlibet alium. Sed tamen ſciēdum,quod
aut offendens ceſſauit facere iniuriam , aut non . Si non
ceſſauit,quia eſt peccatum manens , pertinet ad quemli-
bet corrigere delinquentem . Si autem ceſſat iniuria,aut
manet aliquod damnum datum, ad cuius æſtimationem
teneatur irrogans, aut non.

Si primo modo , quia eſt peccatum maneos quouſque
ſatisfaciat,pertinet correctio ad quemlibet.

Si ſecundo modo non eſt proprie correctio fraterna,
niſi petat læſus ſatisfactionem aliquam:hanc autem pete
re non pertinet ad læſum,quia ei ſoli facienda eſt , & ta-
men iſtam petendo non eſt correctio fraterna ſed magis
pertinet ad iudicialem,cum non proſequatur bonum de-
linqueotis , ſed proprium:nam qui iniuriam perſonalem
intulit,etiam ſi noo ſatisfaciat in pœna corporis,aut pecu
nia,non eſt in peccato mortali, cum doluerit de peccato.

Qui autem damnum intulit,vel aliena abſtulit , eſt in
peccato mortali qoouſque reſtituerit; etiam ſi non peta-
tur ab eo reſtitutio:ideo qui admonet detentatorem reſti
tuere rem detētam, poteſt proſequi principaliter bonum
detentatoris,cum ille non poſſit ſaluari quādiu fuerit de-
tentator.Qui autem admonet ſatisfacere de iniuria perſo
nali in pœna corporali, vel in pecunia,principaliter quæ-
rit bonum proprium:ideo noo eſt correctio fraterna . Sic
dicit Auguſtinus libro de Verbis Domini: Quare proxi-
mum corripis ? quia tu doles,quia peccauit in te? abſit:ſi
amore tui id facis,nil facis:ſi amore illius facis,optime fa-
cis . Loquendo ergo propriè de correctione fraterna ad
quemlibet pertinet illam facere pro quolibet peccato,cu-
ius notitia ad eum peruenit: & tamen verum eſt , quòd
per quaſdam perſonas aptius fit,quam per alias, & ita eſt
in præſenti, quòd ſi ex offenſa facta maneat quis actuali-
ter in peccato,de quo fraternaliter corrigi poſſit,quod li-
cet per quemlibet corrigi poſſit , quod melius corrigetur
per eum,qui iniuriam ipſam,vel damnom paſſus eſt pro-
pter cauſas,quas allegat Chryſoſtomus, ſ.quia māſuetius
ſuſtinebit offendens ipſum offenſum corrigentem, & ma
gis mouebitur,quando viderit, quod ille,qui vindictam
expetere debebat,quærit ſalutem offendentis.

An pœna aliqua ſit infligenda in correctione fraterna , & quæ pœna? Quaſt. XCIV.

QVæritur,qualiter, & per quid exercenda ſit iſta cor-
rectio,i.an pœna aliqua ſit infligenda,& quæ? Di-
cendum, quod non eſt infligenda aliqua pœna , ſed ſolis
verbis agendum eſt.

Sic dicit Chryſoſtomus, non autem dicit accuſa eum ,
neque increpa,neque vindictas expete,ſed argue, ideſt re
memora ſibi peccatum,dic ei, quę ab eo paſſus es . Item
ex litera patet hoc,quia dicitur:corripe eum inter te,&
ipſum ſolum,quod ſi te non audierit,adhibe tecum vnū
vel duos teſtes,quod ſi nec illos audierit,dic Eccleſiæ , &
F tamen ſi pœna infligeretur corrigente in hac correctione
poſſet coercere corrigens ipſum delinque .. em ad ceſſan
dum a peccato , & tamen oon poteſt cogere , cum adhi-
beat poſtea ſecum teſtes,& poſtea dicat Eccleſiæ:ergo nul
la pœna fuit,ſed ſolum admonitio verbalis .

Tertio patet,quia dicitur,quod ſi Eccleſiam non audie
rit,ſit tibi quaſi ethnicus,& publicanus, & illa eſt pœna :
ergo videtur,quod ante hoc nulla pœoa ponebatur , cum
in fine adijciatur pœna.

Quarto patet,quia dicitur,corripe eum inter te, & ip-
ſum,& ſequitur,quod ſi te non audierit. Et adhibitis te-
ſtibus etiam dicitur,quod ſi illos non audierit,& ſic vide
tur,quòd nihil eſt in correctione illa niſi audire,vel non
audire:& tamen ſi pœna imponeretur, vel infligeretur a
corrigente diceretur, quod ſi punitus non aſſenſerit , fac
G hoc,vel illud,& tamen dicitur ſemper, quòd ſi nō audie
rit:ergo videtur, quòd non eſt aliquid in correctione fra-
terna,niſi quæ audiuntur , vel non audiuntur , cum non
obeditur eis.

Quinto patet,quia corrigere fraternaliter, circa quod-
libet peccatum competit cuicunque homini,vt oſtenſum
eſt in præcedenti quæſtione, & tamen imponere pœoas
alteri,non pertinet ad quemcunque,cum non ſit hoc,niſi
habentis iuriſdictionem:ergò correctio fraterna oco im-
punit pœnam.

Sextu patet,quia correctio fraterna,& iudicialis diſtin
guuntur, cum fraterna pertineat ad quemcunque homi-
nem,iudicialis autem ad ſolum iudicem. Etiā iudicialis
quia eſt contentioſa pœnam imponit, cum non fiat prin-
cipaliter propter bonum delinquēis, ſed propter bonom
H eorum,quos per ſuum delictum offendit:fraterna autem
fit principaliter propter bonum eius,qui corrigitur, &
non corrigentis, vt dicit Auguſtinus libro de Verbis Do-
mini : ideo non debet fieri per impoſitionem pœnarum ,
ſed per dulcem admonitionem.

Sed obijcietur, quòd non debeat fieri correctio iſta ſi-
ne pœna,quia tunc manerent delicta impunita,qnod eſt
inconueniens,& derogat booo publico.

Secundo , quia tunc facilitas veniæ daret incentiuum
malorum,quod faciendum nō eſt,quia nemo debet præ-
ſtare proximo ſuo occaſionem mali ; ergo non fiet corre-
ctio iſta ſine pœna.

Dicendum , quòd correctio fraternoa ſine pœna fit ſola
admonitione, vt dictum eſt, quia hoc pertinet ad rationē
ſuam,cum ipſa ſit diſtincta a iudiciali correctione.

I Dicendum ad primum, quòd ſi circa delicta non eſſet
aliqua correctio,niſi fraterna;manerent delicta impuni-
ta & tamen reſtat correctio iudicialis,per quam de omni
bus delictis conueniens vindicta ſumi poteſt, ſi illud non
pertinet ad correctionem,& tamen cum Chriſtus impo-
ſuit præceptum de correctione fraterna,non vetuit corre
ctionem iudicialem , ſed indicauit ſingulis quid debeant
agere,ad iudicem enim pertinet peccata puniendo corri-
gere;ad proximum autem admonendo a malo diſtrahe-
re ; & ita circa idem factum conſtituit Chriſtus diuerſos
modos procedendi diuerſis perſonis; ſic enim circa iniu-
rias iubet paſſo remittere,& admonere offeodentem eun-
do ad illum , & ipſi offendenti iubet ire ad petendum re-
miſſionem,& reconciliationem ab offeoſo , ſupra quinto
& ſexto,& infra in litera,& hoc,vt quilibet agat,quod ad
K eum pertinet.

Ad ſecundum dicendum,quod iſtud noo militat con
tra præceptum de correctione fraterna, ſed cootra præce
ptum de remittendo peccato; quia ſi faciliter dimittitur ,
efficitur pronus ad delictum peccans ; correctio autem
fraterna non eſt ad remittendum peccatum , ſed ad inci-
tandum peccatorem exire de peccato,& in iſta correctio-
ne non præſupponitur , quòd remittatur pœna , quia po-
terit eſſe,quod poſtquam admonitus quis deſtiterit a pec
cato,petatur ſatisfactio pro peccato, & ita non erat facilis
remiſſio.

Aliter poteſt dici,qoòd ſicut ad correctionem fraternā
pertinet fieri ſine pœnarum inflictione, & ad iudicantem
cum rigore pœnarum; ita pertinet ad corrigentem frater
naliter remittere faciliter , ad corrigentem autem iudi-
cialiter non remittere ſine pœna,& ita non erit ſimplex
faci-

facilitas veniæ, cum ſit quidam motus procedendi, in quo non eſt venia facilis, ſed cum pœnarum rigore peccatum remittitur.

An correctio cadat ſub præcepto?
Quæſt. XCV.

QVæritur, an correctio fraterna cadat ſub præcepto? Aliqui dicunt, quod non, quia nichil impoſſibile cadit ſub præcepto: iuxta illud Hieronymi: Maledictus eſt, qui dicit Deum aliquid impoſſibile præcepiſſe: ſed Eccleſiaſtici ſeptimo dicitur: Conſidera opera Dei, quòd nemo poſſit corrigere, quem ille deſpexerit: ergo fraterna correctio non eſt ſub præcepto.

Secundo, quia omnia præcepta legis diuinæ reducuntur ad præcepta decalogi, cum illa ſint quidam cardo omnium præceptorum; ſed correctio fraterna non cadit ſub aliquo præcepto decalogi, neque poteſt directe reduci ad aliquod illorum, vt patet diſcutienti ſingula: ergo non cadit ſub præcepto.

Tertio, quia omiſſio præcepti diuini eſt peccatum mortale, quod in viris ſanctis non inuenitur, ſed in viris ſanctis inuenitur interdum omiſſio fraternæ correctionis: Sic dicit Auguſtinus primo de Ciuitate Dei, quòd non ſolum inferiores, verum etiam hi, qui ſuperiorem gradum vitæ tenent, ab aliorũ reprehenſione ſe abſtinent, propter quædam cupiditatis vincula, non propter officia charitatis: ergo correctio fraterna non eſt in præcepto.

Quarto, quia illud, quod cadit ſub præcepto habet rationem debiti. Si ergo fraterna correctio caderet ſub præcepto, hoc fratribus deberemus, quòd eos corrigeremus, ſed qui tenetur alicui ad debitum corporale, puta ad pecuniam, non debet eſſe contentus, quod ei occurrat creditor, ſed debet eum quærere, vt debitum reddat: oporteret ergo, quod quiſque quæreret indigentes ad hoc, quòd eos corrigeret, ſi eſt debitor correctionis fraternæ, quod eſt inconueniens. Tum, quia multitudo peccantium eſt, ad quorum correctionem nemo ſufficit, cum etiam multi ſimul non ſufficiant. Tum, quia etiam oporteret, quod religioſi exirent de clauſtris ad quærendum quos corrigerent, quod eſt inconueniens.

Quinto, quia vniuerſalior eſt correctio fraterna, quàm punitio iudicialis: & tamen iudex non omittit corrigere delinquentem, licet non emendetur: imo etiam ſi ſciat, quod non emendabitur, vel licet ex pœna fiet deterior, ergo ſi ſub præcepto eſſet correctio fraterna, non deberet quis omittere correctionem, licet ſciret, quòd correctus contemneret, vel ſcandalizaretur; & tamen hoc eſt falſum, quia in tali caſu ceſſandum eſt a correctione; ergo non cadit ſub præcepto.

Sexto, quia correctio delinquentium eſt impoſſibilis, ergo non cadit ſub præcepto. Eſt autem impoſſibilis propter duo. Primo, quia infiniti ſunt delinquentes. Eccleſiaſtes primo. Stultorum infinitus eſt numerus, & infinitum nunquam pertranſitur. Secundo, quia quilibet delinquẽs in ſe habet difficultatem quandam ad correctionem. Eccleſiaſtes primo. Stulti difficile corriguntur; ergo non cadit ſub præcepto.

Septimo, quia omittens, vel tranſgrediens præceptum, mortaliter peccat, licet non agat immediatè contra charitatem, ſicut dicit Bernardus, quòd in Petro negante Chriſtum, non fuit charitas extincta. Si ergo eſſet correctio fraterna ſub præcepto, omittens peccaret, licet non ageret ex contemptu, quod eſſet directe agere contra charitatem, cũ ageret contra præceptum; & tamen hoc videtur inconueniens; ergo non cadit ſub præcepto.

Octauo, quia ea, quæ cadunt ſub præcepto Dei, ſunt efficacia ad conſequendum finem, quia aliàs eſſent vana, & inutilia, cum vanum ſit, quod non attingit ad finem; & tamen præcepta Dei non ſunt inutilia; ergo attingunt finem; correctio autem fraterna eſt ad emendationem delinquentis, ſed non ſufficit ad hunc finem, cum illa fiat per ſolam admonitionem, & ſermo non eſt efficax ad emendationem peccatorum 10. Ethicorum, & illud Eccleſiaſtes 1. Stulti difficile corriguntur; ergo non eſt correctio ſub præcepto,

A Nono; quia nemo ſe debet intromittere de his, quę nõ ſunt arbitrij eius, & tamen, vt ait Hieronymus ſuper Matthęum; Si peccauerit homo in Deum, non eſt noſtri arbitrij; ergo nemo debet corrigere eum, qui peccauerit contra Deum; & ita ſaltem correctio quantum ad iſta, quæ contra Deum fiunt, non habet locum.

Decimo, quia nemo acquirit damnationem ex præcepto Dei; & tamen quidam corrigendo fratres acquirunt damnationem, vt ſi ipſi ſint in peccato, ad Rom. 2. In quo alium iudicas, teipſum condemnas, eadem enim iudicas, quæ agis; ergo non eſt ſub pręcepto.

Vndecimo, quia non excuſatur quis ab obſeruantia pręcepti diuini propter peccatum, ſed peccator non debet alium corrigere, vt ait Iſidorus de ſummo bono. Non debet vitia aliorum corrigere, qui vitijs eſt ſubiectus; ergo

B non eſt ſub pręcepto, cum excuſetur ab eo peccato.

Duodecimo, quia ſi ſub pręcepto eſſet correctio, cum ſit actus charitatis, pertineret ad omnes; ſed falſum eſt, quia nemo debet vſurpare, quod eſt alieni officij, vel poteſtatis, ſecundo Corinth. decimo capitulo, non in immenſum gloriamur, ſed ſecundũ regulam menſurę, qua menſus eſt nobis Deus, ſed corripere videtur officium ſuperiorum, quia eſt mouere ad bonum, ſed in naturalibus mouentur inferiora per ſuperiora; ergo in correctione fraterna erit ſic, quòd ſoli ſuperiores, id eſt, pręlati corrigendi officium habeant, & ita non erit ſub pręcepto.

Tertiodecimo, quia quod ex debito charitatis, vel pręcepti eſt, impendendum omnibus eſt, cum charitas ad omnes debeat haberi; & tamen non debent delinquentes corrigi, ſed Superiores, vel Pręlati, aut Seniores, primę Ti-

C mothęi quinto. Seniorem ne increpaueris, & dicit ibi Gloſſa. Ratio eſt, nè indigne ferens ſe à minori corripi exaſperetur. Et ita Dionyſius in epiſtola ad Demophilum increpat Demophilum Monachum, quia ſacerdotem redarguit, quia maior erat monachus; ergo non cadit ſub pręcepto.

Decimoquarto, quia pręcepta Dei ordinantur ad pacẽ, & charitatem. 1. Timoth. 1. finis pręcepti eſt charitas, ſed per fraternam correctionem turbatur interdum pax, & amittitur charitas, ergo non cadit ſub pręcepto.

Dicendum, quòd correctio fraterna cadit ſub pręcepto. Sic dicit Auguſtinus libro de Verbis Domini. Admonet dominus noſter non negligere inuicem peccata noſtra; non quęrendo quid reprehendas, ſed videndo quid corrigas; debemus enim amando corrigere non nocendi aui-

D ditate, ſed ſtudio corrigendi, ſi neglexeris peior eo factus es: ille iniuriam facit, & iniuriam faciendo ſeipſum graui vulnere percuſſit; tu vulnus illius contemnis, peior es tacendo, quàm ille vitiando.

Item ſuper illo verbo. Si peccauerit, dicit Gloſſa; Ita peccat, qui videns fratrem ſuum peccare tacet, ſicut ſi peccanti non indulget, ſed qui non indulget peccanti, peccat mortaliter, ergo etiam, qui non corrigit, & conſequenter eſt ſub pręcepto. Item, quia debemus conformari Deo implendo pręcepta. Epheſ. quinto. Eſtote imitatores Dei, ſicut filij chariſſimi; Deus tamen caſtigat quod diligit, Prouerbiorum tertio, & Hebręorum decimoſecundo; Omnem filium, quem ſuſcipit, caſtigat, nos tamen tenemur diligere ex præcepto; ergo tenemur corrigere fraternaliter ex pręcepto.

E Circa hoc tamen conſiderandum, quòd correctio fraterna cadit ſub pręcepto,

Ratio huius eſt, quia ex pręcepto tenemur ad dilectionem proximi; dilectio autem in ſe includit, vt homo velit ei bonum, quem diligit, hoc eſt enim amare, velle alicui bonum, vt dicitur ſecundo Metaphyſicę, & quia carere malo habet rationem boni, quinto Ethicorum, inde eſt, quod ad rationem dilectionis pertinet, nè velimus mala dilectis noſtris ineſſe, voluntas autem efficax non eſt, neque vera ſi opere non impletur.

Vnde etiam ad rationem dilectionis pertinet, vt ab amicis bona operentur, & mala eorum impediamus, vt dicitur nono Ethicorum, & primę Ioannis tertio dicitur: Non diligamus verbo, & lingua, ſed opere, & veritate, id eſt, dilectio, quę eſt in ſolo verbo, & lingua, & non ſequitur aliquod opus, non eſt vera dilectio, opus autem

amicorum eſt bona ipſis facere, & mala eorum impedire.

Triplex autem eſt homini bonum, & triplex malum, ei oppoſitum; eſt enim quoddam hominis bonum in exterioribus conſiſtens, quod eſt minimum bonum, & in hoc tenetur homo homini ſubuenire per eleemoſynam corporalem quæ multis modis fit, primæ Ioannis tertio: Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habentem, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo eſt charitas Dei in illo? Et ſicut tenetur bonum facere circa iſtud primum genus boni: ita tenetur impedire mala oppoſita, ſcilicet, mala, quæ eueniunt in rebus: ſic dicitur Marci vigeſimo tertio: Si videris bouem; aut ouem fratris tui errantem, nõ præteribis, ſed reduces fratri tuo. Secundum genus bonorum eſt in corpore, & ſolent vocari delectabilia, vel naturalia, vt alij vocant, ſcilicet, incolumitas, & cætera bona, quæ ad bonam habitudinem corporis pertinent: & in hoc etiam debet homo hominem adiuuare, vt hoc bonum conſequatur, vt poſſideat ſi tenet: & adiuuare contra impedientia, ſiue ſint naturalia, vt in ægritudine, ſiue violenta, vt in incarceratione, & qualibet alia iniuſta captione, aut detentione, ſicut dicitur Prouerbiorum vigeſimo quarto: Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare ne ceſſes.

Tertium genus boni humani eſt virtus, cui opponitur malum peccati. Ad hoc autem bonum conſequendum, aut poſſidendum, & ad eius oppoſitum vitandum, tanto magis tenetur homo ex charitate proximis auxilium præſtare, quanto magis pertinet ad rationem, quare aliquis ex charitate diligitur. Vnde Ariſtoteles nono Ethicorum dicit, quòd tanto magis debet homo ferre auxilium amicis ad vitanda vitia, quàm ad vitandum damnum pecuniæ, quanto virtus affinior eſt amicitiæ, quam pecunia. Et ideo tenetur homo ex præcepto dilectionis, vt proximo auxilium ferat ad virtutem conſequendam; dando ei auxilium, & conſilium ad bene agendum. Iſaiæ trigeſimo quinto, Confortate manus diſſolutas, & genua debilia roborate, Dicite puſillanimis, confortamini, & nolite timere. Propter hoc etiam ex præcepto dilectionis tenetur homo fratrem in peccato exiſtentem a peccato retrahere corrigendo iuxta illud primo Theſſalonicen. vltimo. Corripite inquietos, cõſolamini puſillanimes. Et hinc eſt verbũ Chriſti hic: Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum, & ita eſt ſub præcepto.

Sed conſiderandum, quòd per præcepta affirmatiua legis præcipiuntur actus virtutum, per præcepta negatiua, vetantur actus vitiorum. Illud autem quod eſt ſecundum ſe malum, & peccatum, qualitercunque fiat eſt malum, quia malum non accidit ei ex congregatione multorum ſimul, ſed ex defectibus ſingularibus: & tamen quandocũque fit, accidit ei aliquis defectus: ideo ſemper eſt ibi malum, ſed malum nunquam licet facere: ideo quod eſt malum, nullo fine, & nullo tempore, nullo loco, & nullo modo fieri licet, & qualitercunque talia fiant mala ſunt: eo quod mox nominata malitia ſunt conuoluta, ſecundo Ethicorum: ideo præcepta negatiua obligant ſemper, & ad ſemper: actus autem virtutum non quolibet modo fieri debent, ſed obſeruatis debitis circunſtantijs. Nam licet malum proueniat ex defectibus ſingularibus, id eſt, ex defectu cuiuslibet circunſtantiæ debitæ in eſſe; vt ait Dionyſius quarto capitulo de diuinis nominibus, non efficitur bonum ex aſſiſtentia cuiuslibet bonę circunſtantiæ, ſed bonum requirit totam, & integram cauſam, eodem capitulo & ideo bonum non efficitur quolibet modo bonum, ſed determinato modo bonum: ſic eſt de honore parentum, qui cadit ſub præcepto affirmatiuo, aut eſt exibendus quolibet loco, aut quolibet tempore, aut quolibet modo, ſed ſeruatis debitis circumſtantijs. Ita etiam correctio fraterna cadit ſub præcepto: non quidem quolibet loco, modo, & tempore, ſed cum debitis circunſtantijs concurrentibus.

Quando autem omnes illæ concurrerint, eſt ſub præcepto corripere fratrem. Deficiente autem aliqua earum, nõ eſt ſub præcepto, ſed quæ ſint illæ non eſt poſſibile eas diffinire ſermone, dando regulam generalem, ſed earum iudicium conſiſtit in ſingularibus, & pertinet ad prudentiam experimento, & tempore quæſitam, vel magis ad in

F fuſam, primæ Ioannis ſecundo: Vnctio, quam habetis docet vos de omnibus. Sed conſiderandum, quod licet ad bonum requiratur concurſus omnium circunſtantiarum: non tamen oportet ſtatim dicere opus malum, propter qualemcunque defectum in eo inuentum: dum tamen maneat potiſſima circunſtantiarum, quæ eſt finis: nam omnis operatio moralis eſt ad finem boni, primo Ethicorum: diſpoſitio autem eorum, quæ reſpiciunt finem, attenditur per rationem finis in circunſtantijs actus virtuoſi. Vnde principaliter attendenda eſt ratio finis, quæ eſt bonum virtutis.

Si ergo ſit aliqua talis omiſſio alicuius circunſtantiæ circa virtuoſum actum, quæ totaliter tollat bonum virtutis, hoc contrariatur præcepto. Si autem ſit defectus alicuius circunſtantiæ, quæ non totaliter tollat virtutis bonum, li-
G cet non perfecte contingat ad bonum virtutis, non eſt cõtra præceptum.

Vnde dicit Philoſophus ſecundo Ethicorum, quòd ſi parum diſceditur a medio, non eſt contra virtutem: ſi autem multum, corrumpitur virtus in ſuo actu: correctio autem fraterna ordinatur ad emendationem fratris delinquentis; & ideo hoc modo cadit ſub pręcepto, ſecundum quod eſt neceſſaria ad iſtum finem, & putatur manifeſte, quod erit vtilis: non autem, quòd quolibet loco, & tempore teneamur delinquentem corrigere, qui occurrit nobis corrigendus.

Ad primum dicendum, quòd correctio delinquentis eo modo, quo cadit ſub pręcepto, ſcilicet, cum certis circunſtantijs, non eſt impoſſibilis, ſed ſatis poſſibilis. Cum autem dicitur, quod nemo poteſt corrigere quem Deus
H deſpexerit.

Dicendum, quòd licet Deo deſerente hominem, non ideo cogatur homo ad malum ſimpliciter, cum non tollatur ei libertas, quę naturalis eſt; tamen, quia ſecundum ſe, id eſt, ſecundum ea, quę homini inſunt ex parte ſenſitiua inclinatur ad malum. Geneſis octauo; Omnis ętas ab adoleſcentia ſua prona eſt ad malum, & inquantum homo eſt ex ſe potens deficere, cum ſit ex nichilo; certiſſimo operabitur malum, licet non neceſſario, & ſi in malo fuerit, nunquam recedet ab eo, & tunc correctio humana eſt inutilis. Nam ad emendationem requiritur actus rationis iudicantis malum eſſe quod agit, & bonum eſſe recedere ab illo, & actus voluntatis deteſtantis ſtatum, & actum ſuum, & eligentis oppoſitum; & ita anima debet moueri, & tamen ſermo noſter non pertingit ad animam
I alicuius; ideo de ſe non eſt efficax; ſolus autem Deus eſt, qui mouet animam hominis quando a malo in bonum, vel ab vno deſiderio in alterum tendit. Prouerbiorum vigeſimo primo. Sicut diuiſiones aquarum, ita cor regis in manu Domini, & quocunque voluerit vertet illud, & Prouerbiorum decimo quinto; Infernus, & perditio in manu domini; quanto magis corda filiorum hominum? Et hoc modo mouet Deus quando vult hominem a malo in bonum, vel ab vno bono, in aliud maius bonum.

Et dicitur ſic erudire eum ſolum tangendo cor eius, & nichil loquendo, vt patet Iob trigeſimo terno capitulo; Per ſomnium, & in viſione nocturna, quando irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos inſtruit diſciplina, vt auertat hominẽ ab his, quę facit, & liberet eum a ſuperbia eruens
K animam eius a corruptione, & vitam illius, vt non tranſeat in gladium.

Et propter hoc immutatio a Deo eſt efficax, quę vocatur aliquando verbum eius, vel ſermo, quia ſecrete loquitur ad cor noſtrum.

Sic dicitur ad Hebręos quarto; Viuus eſt enim ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vſque ad diuiſionem animę, atque ſpiritus, compagum, & medullarum.

Si igitur Deus ceſſauerit mouere cor hominis ad bonũ, nunquam admonitio noſtra erit efficax ad mouendum ipſum ad bonum; & tunc nemo poteſt corrigere quem Deus deſpexerit, id eſt, quem deſeruerit non mouendo cor eius ad bonum; non quod ſit impoſſibile illum moueri ad bonum, aut neceſſe ſit manere in malo; ſed quia non poterit homo ſufficienter mouere cor alterius; eo, quod

iſte

iſte motus ſit pertingendo ad ipſum ſpiritum, eo modo, quo tangitur, vel pertingitur ad eum, ſed hoc non poteſt homo facere, ſed Deus poteſt facere: ideo verum eſt, quòd nemo poteſt corrigere, quem ille deſpexerit: non tamen ideo ſequitur, quod circa aliquem hominem, quantumcumque malus ſit, ceſſandum ſit a correctione fraterna, quia neminem Deus totaliter deſerit niſi eos, quos præſcitos vocamus, qui non deſeruntur, quia præſciti ſunt, ſed quia ex operibus ſuis deſeri meruerunt: iſtos tamen nos non cognoſcimus: ideo circa omnes debemus conari, vt corrigamus eos concurrentibus debitis circunſtantijs. Maxime, quia cuilibet viuenti liberum eſt adhuc habere vitã æternam. Sic dicit Auguſtinus libro de correctione, & gratia. Neſcientes quis pertineat ad prædeſtinatorum numerum, & quis non pertineat, ſic affici debemus charitatis affectu, vt omnes velimus ſaluos fieri: & ideo debemus omnibus fraternæ correctionis debitum impendere ſub ſpe diuini auxilij, quòd mouebit cor illorum ad deſerendum peccata.

Ad ſecundum dicendum, quòd correctio fraterna reducitur ad aliquod præceptum decalogi, ſcilicet, ad præceptum de honorando parentes: quia honor non importat ſolum exhibere reuerentiam in aſſurgendo eis: ſed omnia beneficia, quæ parentibus exhibere tenemur: & ideo per hæc intelliguntur omnia beneficia, quæ tenentur impendere quibuſcunque: expreſſit tamen Deus ſolum de honore parentum; quia hoc apparet ſtatutum cuique magis habere rationem debiti, quod in cæteris non apparet: & tamen in decalogo per Deum dato ſolum ipſe ponere voluit ea, in quibus manifeſte apparebat ratio debiti ad illa ſeruanda, vt declaratum eſt Exod. 20. c. circa beneficia alijs impendenda, non apparet tàm manifeſte ratio debiti: ideo illa non expreſſa ſunt.

Ad tertium dicendum, quòd correctio fraterna ſub præcepto cadit, & ideo omiſſio culpabilis eſt. Et tamen tripliciter poteſt omitti iſta correctio.

Vno modo propter bonum delinquentis, vt ſi putetur, quod alio tempore opportunius corrigetur, vel quod nũc non reciperet.

Secundo modo propter affectum carnis, ſcilicet, timorem rerum, ne pereant, aut rumpatur familiaritas, quam ad aliquem habemus, & potius tunc volumus, quòd frater maneat in peccato, etiam ſi poſſit per noſtram admonitionem liberari quàm quod nos incurramus in hæc mala.

Tertio modo, quando non omittimus penitus correctionem fraternam, ſed amor rerum iſtarum facit nos tardiores ad exequendum, quod nõ faceremus, ſi non eſſent nobis iſta terrenarum rerum vincula.

Primo modo omittitur meritorie correctio, quia cum finis correctionis ſit emendatio fratris, quanto magis ad illam oculum habemus, tanto magis meremur; ideo ſicut meremur corrigendo, quando oportet, ita meremur differendo correctionem, quando corrigi non expedit, vt alio tempore opportunius fiat.

Secundo modo eſt peccatum mortale, quia directe ibi omittitur præcepti impletio propter amorem rerum caducarum.

Tertio modo peccatur venialiter; nam non totaliter omittitur præceptum, ſed tardiores efficimur in eius impletione. De primo dicit Auguſtinus libro primo de Ciuitate Dei. Si autem propterea quiſque obiurgandis, & corrigendis malè agentibus parcit, quia opportunius tempus inquiritur, vel eiſdem ipſis metuit, nè deteriores efficiantur, vel ad bonam vitam, & piam erudiendos impediant alios infirmos, & premant, atque auertant a fide, non videtur cupiditatis eſſe occaſio, ſed conſilium charitatis. De ſecundo dicit Auguſtinus, ibidem, ſcilicet, plerunque enim a malis coercendis admonendis, aliquando etiam obiurgandis, & corripiendis male diſſimulatur, vel cum laboris piget, vel cum eorum inimicitias deuitamus, ne impediant, & noceant in iſtis temporalibus rebus, ſiue quas adipiſci noſtra adhuc cupiditas appetit, ſiue quas amittere formidat infirmitas; & dicit quòd malè diſſimulatur, id eſt cum peccato mortali, ſicut alibi dicit malè diſſimulari, quando formidatur humanus dies, aut vulgi iudicium, vel carnis excruciatio, ſiue peremptio.

A Iſta autem omiſſio, licet in prælatis, quibus competit ex officio correctio fraterna, ſit grauius peccatum, tamen etiam in alijs priuatis eſt peccatum mortale. Sic dicit Auguſtinus vbi ſupra.

Longe autem habent grauiorem cauſam Eccleſiarum præpoſiti, qui in Eccleſijs conſtituti ſunt, vt non parcant obiurgando peccata; nec tamen ideo ab huiuſmodi culpa penitus alienus eſt, qui licet præpoſitus non ſit in eis, tamen quibus vitæ huius neceſſitate coniungitur multa monenda, & arguenda nouit, & negligit, & deuitans eorum deſenſiones, quibus in hac vita, non indebite vtitur, ſed pluſquam debuit delectatur.

De tertio idem Auguſtinus ſuper epiſtolam ad Corinthios, & in Decretis 25. diſtinct. cap. vnum. §. alias eadem vbi ponuntur peccata venialia dicitur, quòd quoties aliB quid tardius agimus, quam agere deberemus, veniale eſt; ideo qui non ceſſat a correctione fraterna penitus, ſed tardius, & remiſſius agit propter humanarum rerum amorẽ, venialiter peccat, & tamen iſti non omittunt correctionẽ penitus propter amorem, vel timorem rerum pereuntiũ, quia ſi conſtaret eis, quòd proximus ex eorum admonitione liberaretur a peccato, ipſi tamen paterentur in bonis, quæ amant, potius pati eligerent, quàm a correctione ceſſare, cum charitatem fraternam præponant rebus, quas poſſident, & tali modo viri ſancti interdum remiſſius agunt circa fraternam correctionem, & tamen non ideo omittunt eam omnino, & ſic peccant venialiter, quod ſatis ſtat in viris perfectis, ſed non mortaliter.

Ad quartum dicendum, quòd in correctione fraterna, quamquam ex debito charitatis ſimus obligati, non teneC mur inquirere quos corrigamus, ſed expectare, quod ipſi nobis occurrant.

Dicendum autem, quòd quando eſt aliquod debitum, quod eſt debitum certæ perſonæ, & certo modo, ſiue ſit temporale, ſiue ſpirituale, tenetur debitor quærere creditorem, ſiue eius, cuius eſt debitor, vt ſoluat, & de hoc debet habere ſolicitudinem. De temporali debito, vt in debitore, cui pecunia credita eſt patet; nam ſi tempus ſtatutum fuerit ad ſoluendum, non expectat debitor creditorem, vt pecuniam petat, ſed ipſe diligenter illum inquirit, quia dies ſtatuta interpellat pro homine. De ſpirituali debito patet, vt ſi cui incumbat ſpiritualis cura alicuius perſonæ, vel perſonarum determinatarum, vt erudiat illas in fide, & moribus, vel corrigat de peccatis, non debet expectare, quod illæ petant correctionem, vel eruditionem iD ſtam, ſed ipſe tenetur eas quærere ad impendendum debitum officij ſui, etiam ſi ipſæ ſe ſubtrahant correctioni ſubterfugientes. Et hoc verum eſt, niſi in debito quod efficitur debitum petendo; nam licet ſit debitum certæ perſonæ, non tenetur debitor quærere eum, cui debet offerendo debitum; ſic eſt in debito coniugali; nam certæ perſonæ eſt debitum, ſcilicet, ſoli coniugi, & tamen non tenetur vnus coniugum offerre alteri, ſed exactus reddere, & hoc, quia in hoc debito eſt aliquid ſpeciale, ſcilicet, quod petendo efficitur debitum, & non aliter; ideo non obligatur debitor offerre aliquid, ſed expectare petitionem, quia ante illam non eſt debitor determinate. Beneficia autem, quæ ſunt debita certis perſonis, ſiue ſint ſpiritualia, ſiue temporalia, non ſunt impendenda quouſque occurrat nobis ille, cui debentur, licet non petat.

E De corporali debito, vt in eleemoſyna corporali, quæ debita eſt omnibus pauperibus. Dicendum, quod non oportet, quod illos quæramus ad dandum eleemoſynam, ſed quod demus occurrentibus nobis. De ſpirituali debito, vt de correctione fraterna, quam tenemur impendere omnibus fratribus peccantibus; non enim oportet, quod inquiramus quos corrigamus, ſed hi qui nobis occurrerit, corrigendi ſunt, dicuntur autem nobis occurrere illi, quibus viuendi ſorte coniungimur.

Sic dicit diuus Auguſtinus in libro de Ciuitate Dei, ſcilicet. Non eſt tamen ab huiuſmodi culpa alienus, qui licet præpoſitus non ſit in eis, tamen quibus vitæ huius neceſſitate coniungitur, multa monenda, & arguenda nouit, & negligit deuitans eorum deſenſiones, quibus in hac vita non indebite vtitur, &c. In hoc autem tenendus eſt modus, ſcilicet, vt non ſimus tã ſoliciti, quòd quæramus quos

arguamus, & inquiramus crimina, quæ non nouimus, neque rurſus tam negligẽtes ſimus, vt nemini impendamus correctionem, niſi petenti.

De primo patet, quia dicit Auguſtinus libro de verbis Domini: Admonet nos dominus noſter non negligere inuicem peccata noſtra, non quærendo quid reprehendas, ſed videndo quid corrigas, id eſt, non oportet, quòd nos inquiramus, an frater noſter habeat peccata, de quibus eum corrigamus, ſed quando viderimus peccata eius: tunc corrigamus, alios enim oporteret nos fieri inquiſitores vitæ alienæ, quod eſt inconueniens, & contra illud Prouerbiorum vigeſimo quarto. Ne quæras impietatem in domo iuſti, & non vaſtes requiem eius, & ita non ſequitur, quod dicebatur, quòd oporteret Religioſis exire de clauſtris ad quærendum quos corrigerent, ſed ſi qui intra clauſtra eorum occurrerint eis corrigendi, illos corrigent.

Secundum patet, quia eſſet contra rationem correctionis fraternæ, quod expectaret quis delinquentem, vt ipſe peteret correctionem, quia iam non indigeret correctione, ſed ipſe ſe correxiſſet: poteſt enim quis veniam petere ab eo, quem offendit: correctionem autem petere non eſt poſſibile, quia correctio non eſt aliud, quàm emendatio, ſed emendatio non pertinet ad illum, qui de peccato dolet, & ceſſat ab eo: hoc autem per ſeipſum quis facit, & non recipit ab alio: ideo nemo ab alio petit correctionem ſed modus eſt, vt quos viderit quis correctione agentes corrigat: etiam ſi ipſi correctionem non petant: imo, & ſi illam detractent aliqualiter.

Sed obijcietur, quòd non debeat quis corrigere aliquẽ niſi petat, quia correctio fraterna eſt quoddam debitum ſpirituale incertæ perſonæ, ſicut eleemoſyna corporalis: ſed non tenetur quis dare, niſi pauperibus petentibus, ergo neque corrigere, niſi petentes. Dicendum, quod correctio fraterna non petenti debet impendi: ita enim neceſſe eſt: nam peti non poteſt vt dictum eſt. Cum autem dicitur de eleemoſina corporali. Dicendum vno modo, quod non eſt verum, quia etiam non petenti tenemur dare, quia ſæpe quis tanta tenetur verecundia, quòd potius mala ſuſtinebit, quàm cum robore petat.

Alij ſunt, qui egeni: & tamen in tali loco forte conſtituti ſunt, quod petere non poſſunt, vt qui in carceribus detinentur. Aliter poteſt dici, quod etiam ſi in paupere petitio communiter attendatur ad dandum eleemoſynam: hoc tamen fit, quia per petitionem innoteſcit nobis eius paupertas, cum aliquis ſit, qui ex habitu pauper putatur, qui non eſt, & alius, qui non iudicatur ex habitu, in veritate tamen pauper eſt, & ideo in iſtis expectatur petitio, quæ eſt manifeſtatiua indigentiæ: conſtituto autem in indigẽtia non eſt opus petitione. In correctione autem fraterna indigentia eſt permanſio in peccato, ideo poſtquam conſtat nobis quod aliquis manet in peccato, non eſt nobis opus amplius, vt petat correctionem.

Tertio. & præcipue, quia cum paupertate corporali ſtat petitio. Nam etiam ſi pauper petat, non tollitur paupertas & tamen cum petitione correctionis non ſtat indigentia correctionis: qui enim correctionem petit, iam correctione non indiget, cum receſſerit a peccato, vt oſtenſum eſt ſupra: & ideo correctio non poteſt dari petenti, ſed neceſſe eſt, quòd corrigens ſe offerat delinquenti: & ita dixit Chriſtus: Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te, & ipſum ſolum: & ita corripiens ire tenetur. In eleemoſyna autem corporali non dicitur, quod eat, quia ſatis eſt dare petenti, vel ei, quem viderimus manifeſtè indigentem.

Ad quintum dicendum, quòd correctio cadit ſub præcepto, & tamen non fit, quando ſequitur ſcandalum: correctio autem iudicialis non omittitur propter ſcandalum Ratio differentiæ eſt, quia iudicialis correctio fit ad bonum publicum, & ideo etiam ſi ille, qui corrigitur, efficiatur deterior, cum vtile ſit communitati illum puniri punietur: correctio autem fraterna fit propter bonum fratris, ſcilicet, vt a peccato emendetur, & intantum eſt ſub præcepto, inquantum per eam creditur, quod emendabitur frater.

Quando autem creditur, quòd non emendabitur, non eſt ſub præcepto: imò ſi ſcandalum creditur ſecuturum,

F & deterior futurus, qui corrigitur, potius eſt ſub præcepto quòd non corrigamus talem, quia per hoc lęderemus charitatem, quam nos conſeruare quantum poſſumus in proximo tenemur.

Ad ſextum dicendum, quòd non eſt verum, quòd ſtulti ſunt infiniti, quia omnes homines ſimul non ſunt infiniti: ergo a fortiori mali non ſunt infiniti, ſed vocantur infiniti, id eſt multi. Et cum dicitur, quòd ſtulti difficile corriguntur.

Dicendum, quòd verum eſt, quantum ad illos, qui in peccatis obſtinati ſunt, & potiſſimè illi, quos Deus deſpexerit, vt dictum eſt ſupra in ſolutione primi argumenti: tales autem magis per iudicialem cenſuram, quàm per fraternam correctionem emendantur. Accipiendo tamen de alijs, qui non difficiliter corriguntur, etiam ſi non ſint

G infiniti.

Dicendum, quòd correctio omnium illorum non pertinet ad vnum aliquem, quia nemo eſt vbique, & non obligatur diſcurrere ad quærendum quos corrigat, ſed eos, qui ſibi occurrerint, quos viderit corrigendos debet corrigere, illi vero dicuntur nobis occurrere, qui forte viuendi nobis coniuncti ſunt, vt ait Auguſtinus libro de Verbis Domini; & hoc modo facilius eſt, aut ſaltem poſſibilis correctio delinquentium.

Ad ſeptimum dicendum, quòd ſub præcepto eſt correctio, & omittens peccat mortaliter, & interdum licet non agat ex contemptu. Nam tribus modis omittitur correctio, & ſecundus eorum eſt peccatum mortale, vt dictum eſt ſupra in ſolutione tertij argumenti, & tamen ibi non fit ex contemptu, ſed ex cupiditate, amore, vel timore circa

H ca iſta caduca.

Et dicendum, quòd quicunque peccat mortaliter, agit contra charitatem immediatè, cum peccando faciat id, quod contrarium charitati, & tamen loquendo propriè, non ſemper peccans mortaliter, agit directè contra charitatem, ſed tunc ſolum, quando intendit contra charitatem agere, vt contingit in his, qui peccant ex malitia, & ſic qui ex contemptu agit, agit immediatè contra charitatem, & directè contra illam, qui vero ex paſſione aliqua, vel ex ignorantia, quæ tamen non excuſat, peccat, agit immediatè contra charitatem, non tamen directè cõtra illam, cum non peccet ex malitia.

Ad octauum dicendum vno modo, quod correctio fraterna, quæ fit per ſola verba eſt efficax circa illos, pro quibus eſt. datur quippe pro illis, qui non ſunt duri; tales e-

I nim bene ſuadentur ſermone, qui vero duri ſunt, non verbo ducuntur, ſed verbere coercendi ſunt, & contra tales eſt conueniens correctio iudicialis, quæ etiam ſine auxilio Dei non ſufficit vitia extirpare.

Aliter autem poteſt dici, quòd præcepta Dei ſunt ſufficientia ad deducendum ad finem intentum, & tamen non oportet, quod per quodlibet præceptum ſufficienter deducatur finis intentus. Nam ſi eſſet vnicum præceptum Dei, oporteret per illud deduci ad finem intentum, alias eſſet ſuperuacuum, & tamen ſunt multa præcepta, ideo licet non deducatur finis per quodlibet, dum tamen deducatur per omnia, ſingulis ſufficiens eſt; ita in propoſito ad emendationem delicti ſunt duæ correctiones, ſcilicet, fraterna, & iudicialis; ſi enim ſola fraterna eſſet. & non ſufficeret tollere vitia, eſſet inconuenienter factum, eſt ta-

K men vltra eam iudicialis correctio, & quæ non corriguntur fraterna correctione, cogentur emendari iudiciali punitione; & ita ambæ ſimul ſufficiunt, licet vna tantum non ſufficiat.

Aliter denique poteſt dici, & adhuc conuenientius, quod quodlibet præceptum Dei eſt ſufficiens ad deducendum ad finem intentum; & tamen, quòd non deducat, non eſt defectus in eo, ſed in nobis. Nam præcepta dantur nobis ſecundum conditionem noſtram, id eſt, ſeruando libertatem arbitrij, non enim ponit Deus neceſſitatem abſolutam ad hoc, quòd boni ſimus, ſed ponit regulas, per quas omnes boni efficiamur, quæ non cogunt nos bonos fieri; non tamen vocatur lex inſufficiens, quia non cogit hominem bonum fieri, ſed quia non tradit ſufficientem viam, & doctrinam, per quam homo regulatus bonus efficiatur.

Præ-

Præcepta autem Chriſti, ita ſunt ordinatè, & completè tradita, quòd volēti viuere per ea, nichil perfectionis deeſſet: & tamen nolentem non cogunt: & ita eſt de correctione fraterna, quia ſi ſequi vellent eam delinquentes, erat ſufficiens remedium ad tollenda omnia vitia. Si autem ſe qui nolunt, non prodeſt eis, & ita poſſunt mali totam legem inutiliter facere, quia eos inuitos non facit bonos.

Ad nonum dicendum, quòd correctio fraterna eſt ſub præcepto quantum ad omnia peccata, ſiue quantum ad ea quæ ſunt contra nos, ſiue contra Deum: imò tanto magis corrigere debemus delinquentem contra Deum, quàm contra hominem, & magis læditur charitas, & ſalus delinquentis in illo.

Ad auctoritatem Hieronymi dicendum, quod non ſūt peccata contra Deum noſtri arbitrij ad dimittendum ea peccantibus, ſed hoc pertinet ad Deum, contra quem facta ſunt: dimittere autem peccata, quæ contra nos facta ſunt, eſt noſtri arbitrij, ideſt, poteſtatis, ſed arbitrij noſtri eſt corrigere fratrem de peccato, quod facit contra Deum & punire ſi fuerimus iudices, Sic intelligit Hieronymus, vt patet ex verbis eius, ſcilicet; Sciendum, quòd ſi peccauerit in nos frater noſter, & in qualibet cauſa nos læſerit, dimittendi habemus poteſtatem, imò neceſſitatem, qua præcipitur, vt debitoribus noſtris debita dimittamus. Si autem quis in Deum peccauerit, non eſt noſtri arbitrij, ideſt nō habemus poteſtatem dimittendi, & ſequitur. Nos autem e contrario in Dei iniurijs benigni ſumus, in noſtris contumelijs exercemus odia. Sed obijcietur, quod ad peccata facta contra Deum, non ſe extendat correctio fraterna, quia dicitur: Si peccauerit in te frater tuus, & tamē quando peccat in Deum, non peccat in nos, cum ſint diſtincta peccata, quæ fiunt contra Deum, & contra homines. Dicendum, quòd peccata ſecundum ſe diſtincta ſunt: & tamen ſiquis peccat in Deum vidente alio ſcandalizat eum, & quia ſcandalum eſt offenſio quædam: ad Romanos decimoquarto cap. Vbi ſcandalum & offenſio ponuntur pro eodem: ideo, qui ſic peccat in Deum ſciente proximo, iam peccat in proximum, cum eum offenderit, & ita illud eſt peccatum contra Deum, & contra hominem: contra Deum quidem inquantum eſt contra honorem eius: contra hominem verò inquantum offendit eum; & ideo circa talia peccata competit correctio fraterna; ſiquis vero ita peccauerit in Deum, quod nemo nouerit, nū eſt ibi fraterna correctio, quia contra neminem peccat, cum nemo illud nouerit.

Ad decimum dicendum, quòd qui corrigit alium exiſtens in peccato mortali ſemper quodammodo condemnat ſeipſum, ideſt ſemper condemnationem ſuam pronūciat; non tamen ſemper damnationem accumulat, ideſt, qui in peccato exiſtens corrigit alterum; corrigendo oſtendit ſemper ſe peccaſſe, de quo meretur quandam damnationem; non tamen ſemper peccat corrigendo. Et eſt verum, quod non peccat corrigendo ſi ipſe eſt in minori peccato, & corrigit delinquentem de maiori, vel cum eſt in peccato occulto, & arguit de peccato publico delinquentem, vel cum eſt etiam ipſe in peccato publico, ſicut alius, vel in peccato æquali, & arguendo alium non contemnit eum, neque etiam peccata propria contemnit quaſi nulla ſint, & peccata aliena arguit quaſi magna, ſed congemiſcit imitando ſe, & illum ad idem genus ſatisfactionis, & talis correctio eſt ſine peccato, quia vt dicit Gregorius 5. Moralium, quod cum homo teneatur diligere proximū, ſicut ſeipſum, ita tenetur peccata illius corrigere, ſicut propria.

Si autem exiſtens in peccato æquali, vel in publico arguat cum ſuperbia, quaſi contemnens peccata propria, & arguens aliena, tunc acquirit damnationem, ideſt peccat mortaliter, quia ex odio agit, aut ad oſtentationem, ſic dicitur ſupra ſeptimo cap. Quid vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo eſt, non vides; hypocrita eijce primum trabem de oculo tuo, & ita damnatur ibi de hypocriſi, qui talia fecit, & tamen agere ex hypocriſi eſt vt ſæpe peccatum mortale; ideo iſte acquirit cōdemnationem, etiam quando quis eſt in peccato manifeſto, & alium vult corrigere, & credit quod ſequetur ſcandalum corrigendo, ſi corrigat acquirit damnationem pro-

A pter ſcandalum actiuum. Ad vndecimum dicendum, quod peccatum mortale non abſoluit quemquam a debito præcepti obſeruantiæ præcepti Dei, ſed inquantum corrigere eſt aliquid honoris, redditur indignus ad alium corrigendum, qui ſeipſum non corrigit.

Non tamen eſt ibi perplexitas, quaſi ſit aliquis obligatus ad faciendum aliquid, quod faciendo peccet mortaliter, quia qui eſt in peccato mortali obligatur corrigere fratrem, quia obligatur deponere peccatum mortale, & tunc poterit digne corrigere fratrem, iuxta illud, quod dictum eſt ſupra ſeptimo capitulo. Eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere feſtucam, quæ eſt in oculo fratris tui.

Ad duodecimum dicendum, quòd argumentum non tenet, ſcilicet, ſi ſub præcepto, ad omnes pertinet, quia aliqua ſunt præcepta Dei, quæ pertinent ad ſolum vnum ſta-

B tum hominum, ſicut tām in noua, quàm in veteri Lege dantur quædam præcepta Sacerdotibus, & Epiſcopis, quę non obligant alios homines, & quædam ſeruis, alia dominis, alia filijs, alia parentibus, vt ad Epheſios ſexto capitulo, & quæ ſunt ad quoſdam non ſunt ad alios; ita poterat eſſe de correctione fraterna, quod perueniret ad quendam ſtatum hominum, & non ad omnes.

Et tamen dicendum, quòd correctio pertinet ad omnes. Et cum dicitur, quod ad ſolos prælatos pertinet; dicendum, quod correctio iudicialis pertinet ad ſolos prælatos, ideſt ad eos, qui præſunt alijs, quales ſunt omnes iudices; correctio autem fraterna ad omnes pertinet, & tamen magis ad prælatos, quàm ad cæteros, vt dicit Auguſtinus libro de Ciuitate Dei. Et cum dicitur, quod in

C natura inferiora mouentur per ſuperiora.

Dicendum, quòd ita etiam eſt in moralibus; & tamen quilibet homo eſt quodammodo maior alio, & quodammodo minor; nam qui non eſt in peccato, eſt maior eo, qui eſt in peccato; & ita nemo eſt, qui interdum corrigi non poſſit, & nemo cui interdum corrigere alterum non competat.

Ad tertiumdecimum dicendum, quod omnibus impendendum eſt debitum correctionis, quos ſciuerimus delinquentes, & putauerimus per noſtram admonitionem poſſe emendari, & ita ſubditi corrigent Prælatos. Et cum dicitur; Seniorem ne increpaueris; nō prohibetur correctio fraterna circa Prælatos; ſed dicitur, quod non fiat cum duritie, aut ſuperbia, vel obiurgatione, quod eſt increpare, ſed fiat reuerenter, & cum manſuetudine, quod Apo-

D ſtolus dicit faciendum, ſcilicet, Seniorem, ne increpaueris ſed obſecra tanquam patrem, & tunc qui ſuperior eſt non poterit exaſperari, quia non tractatur irreuerenter. Demophilus autem Monachus increpatur a Dionyſio, quia dure corripuit Sacerdotem percutiens eum, & de Eccleſia eiiciens.

Ad quartumdecimum dicendum, quòd ex correctione fraterna non ſequitur pacis turbatio; ſed ſicut ordinatur ad charitatem, ita procuratur charitas fratris perdita per correctionē, & pax nullo modo turbatur, ſi correctio fiat obſeruatis debitis circunſtantiis, & tunc ſolum eſt virtutis actus, & conſequenter ſub præcepto, quando autem non concurrunt debitę circunſtantiæ, non eſt actus virtutis; ideo tunc non eſt ſub præcepto, ſed magis contra præceptum, cum ſciamus ex tali actu mala ſecutura.

E

An ſit ceſſandum a correctione propter timorem? Quæſt. XCVI.

QVæritur, an ceſſandum ſit a correctione propter timorem ne correctus efficiatur deterior, aut propter timorem ſcandali alicuius.

Aliqui dicunt, quod non, quia peccatum eſt quædam infirmitas, vel languor animarum, vt Boetius ait, & illud Dauidis in pſalmo ſexto his verbis. Miſerere mei domine, quoniam infirmus ſum, ſcilicet de infirmitate peccati.

Dicendum tamen, quod in corporali ægritudine ille, cui imminet cura de ęgri curatione, non debet ceſſare a correctione eius, licet ille contradicat, quia tunc eſſet maius periculum, ſicut in furioſis, qui curari nun volunt, ergo a fortiori in peccato non dēt ceſſare a correctione delin

F oventis,licet ille ex hoc exaſperetur. Secundo, quia, vt ait Hieronymus,& etiam Gregorius,vtilius ſcandalum naſci permittitur, quam veritas relinquatur: tamen obſeruatio præceptorum Dei pertinet ad veritatem vitæ: ideo non eſt dimittenda executio propter ſcãdalum in illis:ſed correctio fraterna cadit ſub præcepto, vt dictum eſt in præcedenti quæſtione, ergo non eſt ceſſandum ab ea propter ſcandalum.

Tertio,quia vt ait Apoſtolus ad Romanos tertio capit. Non ſunt facienda mala,vt veniant bona,ita non ſunt dimittenda bona, ne veniant mala; ſed correctio fraterna bonum quoddam eſt, ergo non eſt dimittenda propter timorem,ne veniant mala,ideſt,ne caſtigatus efficiatur deterior.

Quarto, quia debemus imitare Deum in operibus no-
G ſtris,ad Ephæſios quinto capit. Eſtote imitatores Dei ſicut filij chariſſimi: & tamen Deus non ceſſat infundere animam corpori,licet ex coniunctione eorum ſequatur infectio damnabilis: ergo nec nos debemus ceſſare a correctione fraterna,licet correctus efficiatur deterior.

Quinto quia Ezechie.tertio cap.dicitur. Si annunciaueris impio,& non fuerit conuerſus,in iniquitate ſua morietur:tu autem animam tuam liberaſti: ergo vt nos liberemus animas noſtras, non eſt ceſſandum a correctione fraterna,etiam ſi correctus deterior efficiatur,& moriatur in iniquitate ſua.

Sexto, quia vniuerſalior eſt correctio fraterna, quam iudicialis, & tamen a correctione iudiciali non ceſſat iudex,etiam ſi correctus efficiatur deterior,ergo neque ceſſandum eſt a correctione fraterna,licet efficiatur deterior
H correctus.

Dicendum, quòd correctio fraterna dimittenda eſt, ſi malum ex ea ſequitur.Pro quo ſciendum quòd duplex eſt correctio, vna iudicialis pertinens ad Prælatos, & Iudices: alia autem fraterna pertinens ad omnes, finis primæ correctionis eſt bonum commune: finis autem ſecundæ eſt bonum delinquentis. Prima etiam habet vim coactiuam: & iſta noo eſt omittenda propter turbationem eius, qui corripitur.

Primo,quia aliquis punitur,vt noo peccet,& licet quis habens animum ſeruilem vitijs deditum non emendetur ſponte,emendabitur per pœnas,ſi per eas cogetur dimittere peccatum: quia maius malum erit ei triſtitia illata per pœnam, quàm ſit delectatio conſequens ex actu peccati: & ideo non eſt ceſſandum, cum iſte poſſit effici bonus.

I Secundo,quia dato quòd ſit incorrigibilis etiam per pœnas, prouidetur tamen bono publico, cum ſeruatur ordo iuſtitiæ in iſto retribuendo ei pœnam pro peccato. Etiam, quia exemplo iſtius publicè puniti deterrentur alij ne peccent, & inſuper ille, qui eſt incorrigibilis præciditur de republica,vel per mortem, vel per exilium, vel per perpetuam incarcerationem:etiam nemini nocere poteſt,quod eſt vtile reipublicæ: ideo iudex non dimittit ferre ſententiam condemnationis in peccantem propter timorem turbationis eius, vel amicorum ipſius. Correctio autem fraterna non habet vim coactiuam, ſed ſolis verbis admonitorijs vtitur,& hoc propter duo.

Primo, quia pertinet ad quemlibet corrigere fraternaliter,& tamen poteſtas puniendi non eſt cuilibet tribuenda, quia hoc eſſet turbare omnia, quod non eſt faciẽdum.

K Secundo, quia correctio fraterna fit ſolum propter bonum delinquentis,& non propter bonum publicum,& tamen dare vim coactiuam non proficeret ad vtilitatem delinquentis. Nam pœna non eſt via ad virtutem,ideo pœna non eſt in correctione fraterna: & tamen præcedens ratio melior eſt:ideo cum ſola cauſa correctionis fraternę ſit emendatio delinquentis, ſi probabiliter crederetur, ꝙ aliquis ex correctione ſcandalizaretur, & deterior efficeretur,ceſſandum eſſet ab admonitione, & correctione, cũ tunc ceſſet cauſa admonitionis: imò eſſet contra præceptũ admonere tunc: nam recuperatio charitatis eſt cauſa correctionis,ergo ſi magis læditur ex correctione,obligamur ex præcepto non corrigere.

Ad primum dicendum. ſi quis in furiam verſus curari noli,vel timens dolores curationis eligat non curari: medicus vtitur contra hunc violentia quadam, quia conſtat
F illum mala velle: & iſta coactio aſſimilatur correctioni iudiciali,quæ habet vim coactiuam, & non correctioni fraternæ,quæ neminem coercet. Sed dicetur, quare non apponitur violentia in curatione ſpirituali, ſicut in corporali,cum ſit magis neceſſaria ſpiritualis curatio.

Dicendum,quòd ratio eſt, quia in curatione corporali, poteſt quis inuitus curari,& ſanabitur inuitus:in ſpirituali autem curatione non accidit. Nam nemo inuitus poteſt eſſe bonus: cum bonitas proueniat ex principio electiuo, quod liberum eſt a correctione: ideo ſi quis conetur aliquem inuitum facere bonum, poterit eum facere deteriorem,ſed non faciet bonum,ideo non eſt coactio apponenda in his. Si autem inuitus poſſet quis effici bonus, maior coactio apponeretur, quàm circa curationem corporalẽ. Sed tunc dicetur, ſi nemo poteſt effici bonus inuitus, cur
G infliguntur pœnæ peccantibus?

Dicendum,quòd magis infliguntur in ordine ad bonũ publicum, quàm ad bonum peccantis, ſcilicet quia licet pœna non det bonitatem,neque auferat iniquitatem animæ:cogit tamen ceſſare per timorem ab actibus malis exterioribus;& hoc prodeſt reipublicæ,licet non reddat bonum ipſum ceſſantem a malo exteriori.

Ad ſecundum dicendum, quòd correctio fraterna cadit ſub præcepto,& pertinet ad veritatem vitæ ſecundum quod eſt actus virtutis,ſed hoc non accidit,niſi cum debitis circunſtantijs, ſecundum quas concordat fini, propter quem fit, ſcilicet ad emendationem fratris; cum autem non concurrunt iſtę circunſtantiæ, neque concordat fini, ſed magis ipſa correctio eſt impeditiua finis,non eſt actus virtutis, ſed magis contra virtutem, ideo non cadit ſub
H præcepto,ſed eſt contra pręceptum tunc corrigere,& ideo quandiu correctio fraterna eſt ſub præcepto, non ceſſatur ab ea propter ſcandalum, ſicut neque ab actuali alicuius præcepti, ſed quia ſi ſcandalum ſequatur, iam non eſt emendatio,ſed potius deterioratio eius,qui ſcandalizatur; & ita ceſſat cauſa,propter quam correctio fraterna pręcipitur,& conſequenter illa ceſſat eſſe ſub præcepto,& ideo ceſſamus nos ab illa,quando fit cum ſcandalo,non quia fit ſic cum ſcandalo,ſed quia non eſt ſub præcepto,ſed potius contra præceptum.

Ad tertium dici poteſt vno modo, quod non eſt ſimile de malo, & de bono; nam malum ſemper habet rationẽ mali, ideo nunquam eſt faciendum, ſiue ſequatur inde bonum,ſiue non, quia cauere malum eſt de neceſſitate ſalutis:ideo pro nulla re debet fieri malum,imo neque con-
I ſentire malo,vt Auguſtinus ait,quia melius eſt omnia mala pati,quàm malo conſentire,& Ariſt.tertio Ethicorum, Ad quædam autem fortaſſis non eſt cogi,ſed magis mori patientem duriſſima. De bono ſecus eſt,quia facere bonũ non cadit ſub neceſſitate,ſicut cauere malum, nam omne peccatum euitare obligamur & tamen non obligamur ad omnem actum virtutis, ideo quædam bona omittimus, non peccando, etiam ſi pro nulla cauſa omittamus, niſi quia agere noluimus,ſicut ſunt opera conſiliorum.

Secundo poteſt dici, quòd etiam circa bona, quæ ſunt aliàs neceſſaria, eſt ceſſandum ab illis, ſi malum inde ſequatur directè. Nam qui directè dat cauſam mali, ipſe videtur facere malum, & tamen malum cauendum eſt omnibus modis; ideo non eſt faciendum illis bonum, ex quo directè ſequitur malum.

K Tertio dicendum,& magis in particulari, quod circa correctionem fraternam, ſi ſequatur ſcandalum, vel deterioratio eius, qui corrigitur, ſi ceſſemus ab ea, non ceſſamus a bono, ſed magis a malo, quia correctio cum deterioratione non habet rationem alicuius boni; cum directè ſit hoc contra finem correctionis, qui eſt emendatio fratris.

Et ideo non ſolum eſt licitum ceſſare tunc a correctione, ſed eſt neceſſarium; ſecus autem eſt de quibuſdam alijs rebus,quæ boaa ſunt, licet indirectè, vel per accidens ſequator malum ex illis, quia tunc bonum faciendo, malum ſequitur; ſed hic non ſequitur malum ex bono, ſed ex malo, quia iam patet correctionem illam eſſe malam, cum repugnet ipſomet fratri ſuo,a quo bonitatem accipere debebat.

Ad quartum dicendum, quod imitari debemus Deum

inquan-

inquantum poſſumus, & ipſe imitari nobis eum iuſſit. Et eum dicitur de infuſione animę. Dicendum, quod nō debemus nos in moralibus imitari Deum agentem circa naturalia, quia naturalia, & moralia non ſunt eiuſdem generis, idō non eſt inter illa ſimilitudo omnimoda, ad moralia enim præſupponuntur naturalia, ſicut eſſe præſupponitur ad operari, ideo naturalia nunquam ſunt omittēda propter malum, quod ſequitur in moralibus, quæ poſteriora ſunt, licet vnum morale omittendum ſit propter aliud, ſicut nemo debet ſubtrahere ſibi cibum ad abbreuiādum vitam, ne incidat in peccata, quæ incidere timet diu viuendo. Non eſt enim vita, quæ eſt aliquid naturale, auferenda propter quodcunque malum morale, quod in ea timeatur, & tamen in moralibus vnum bonum omittitur, vt non ſequatur malum. Infuſio autem animæ eſt aliquid naturale, quia eſt principium totius eſſe naturalis humani, ideo licet ſequatur inde malū morale, idest infectio damnabilis, non ceſſat Deus ab illa infuſione. Correctio eſt bonum aliquod morale, ideo ſi timetur inde malum aliquod morale euenturum, rationabiliter ceſſari poteſt, & debet a correctione.

Ad quintum dicendum, quod illud intelligitur de prædicatione, & non de correctione fraterna. Eſt autem prædicatio neceſſaria, quia eſt officium Prælatorum, & dato quod ipſi ſciant, quod populus non proficiat ex doctrina eorum, nichilominus tenetur prædicare, vt ipſe agat officium ſuum, & etiam vt non tollatur profectus, qui ſequi poterat prędicando, quia licet quidam nō proficiant, alij tamen proficient. Etiam quia prædicatio in Prælato eſt ſpirituale debitum determinatum, ideo reddendum eſt, etiam ſi non videatur profectus ex illo, maximè quia non dicit Ezechiel, quod annunciandum ſit: immo etiam in caſu, in quo ex annunciatione deterior efficiatur, nam aliud eſt, quod non proficiat, aliud quod deterior efficiatur. Nam ſi probabiliter quis ſciret, quod ex prædicatione ſua deteriores fierent aliqui, ceſſandum erat a prædicatione niſi fortè eſſet ſcandalum phariſæorum. ſ. quia videntes bona opera alicuius inuiderent, & per hoc peccarent mortaliter, nam tale ſcandalum contemnendum eſt.

De correctione autem non dicitur, quod ceſſet quis ab ea, quando videt, quod non proficit, ſed quando non ſolum non proficit, ſed etiam efficitur deterior correctus, nam alias cum non efficitur deterior neque exaſperatur, etiam ſi nondum proficiat ſpes eſt de profectu, & non eſt tunc ceſſandum a correctione.

Ad ſextum dicendum, quod vniuerſalior eſt correctio fraterna quam iudicialis, & tamen iudicialis magis determinatè cadit ſub præcepto quam fraterna, & hoc quia iudicialis fit propter bonum publicum, fraterna autem propter bonum delinquentis. Contingit autem ſępe ex correctione ſequi malum in correcto, ideo tunc non debet eſſe fraterna. Ex iudiciali autem correctione nunquam, vt communiter, ſequitur malum publicum, ſed potius ex omiſſione eius, ideo etiam ſi turbetur, qui corrigitur, non eſt ceſſandum a correctione.

Accidit tamen interdum, quod ex punitione iudiciali alicuius peccati ſequitur ſcandalum, & malū in republica, & tūc qui præeſt reipublicæ ceſſare debet a correctione, licet fortè bonum eſſet ipſi delinquenti, quod puniretur, quia qui præeſt non attendit bonum, vel malum delinquentis, ſed reipublicæ.

An ordo correctionis cadat ſub præcepto. ſ. fratrem ſecretè corripere. Quæſt. XCVII.

QVæritur, nunc circa ordinem, q; qui tenetur in correctione, nam dicitur corripe eum inter te, & ipſum ſolum, quod ſignificat ſecretam admonitionem, & eſt dubium an cadat ſub præcepto tenere iſtum ordinē in correctione, ſicut cadit ſub præcepto corrigere delinquentē, & potiſſimè, quia dicitur, quod corrigatur ſecretè per ſecretam admonitionem præcedentem.

Aliqui dicunt, quod non cadit ſub præcepto iſte ordo, in operibus enim virtutum præcipuè in charitate imitari debemus Deum. Ad Epheſ. 5. imitatores Dei eſtote ſi-

A cut filij chariſſimi, & ambulate in dilectione. Sed Deus interdum punit hominem pro peccato, non præcedente ſecreta admonitione ad denunciationem, ergo ita licet nobis facere.

Secundo, quia dicitur primo ad Timoth. 5. Peccantem coram omnibus argue, ergo non debet præcedere admonitio in ſecreto. Sed dicūt aliqui, quod hoc eſt, quia prius debet admoneri, deinde denunciari, & argui coram omnibus. Hoc tamen videtur non ſtare, quia ſi dicimus in ſecreto, quia peccatum occultum eſt, videtur quod etiam ſi non corrigatur debeat taceri delictum, quia alias magis eſſet iſte peccatoris proditor quam corrector qđ Auguſtinus damnat, ergo ſi Eccleſiæ aliquid dicendum eſt, videtur ſaltem quod non ſit hoc in peccatis occultis, & ita iſte ordo correctionis non habebit locum in peccatis occultis.

B Tertio, quia dicit Auguſtinus lib. Contra mendacium, quod ex geſtis ſanctorum poteſt intelligi qualiter ſint pcepta ſacræ ſcripturæ intelligenda, ſed in geſtis ſanctorū inuenitur facta publica denunciatio ſine aliqua ſecreta admonitione præcedente, ergo nobis licebit ſic facere. Patet hoc de Petro, qui Act. 5. publicauit peccatum Ananiæ, & Saphiræ, qui occultè fraudauerāt de prætio agri, dicens illud coram omnibus nulla ſecreta admonitione præcedente, ergo non eſt de neceſſitate pręcepti pręcedere admonitionem.

Quartò, quia omnis actio Chriſti eſt inſtructio noſtra, Ioan. 13. Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodū ego feci, & vos faciatis, ſed Chriſtus non legitur admonuiſſe Iudam ſecretè antequam peccatum eius publicè denunciaret, ergo neque nos obligabimur præmittere ſe-
C cretam admonitionem.

Quinto, quia Ioſeph fuit vir ſanctus, ipſe tamen peccatum fratrum ſuorum publicauit denuncians patri, & nō legimus præceſſiſſe admonitionem ſecretam, vt patet Geneſ. 37. ergo & nobis idem facere licebit.

Sexto, quia accuſatio eſt grauior quam denunciatio, q̄ fit iudici, vel Eccleſiæ, & tamen ad accuſationē non oportet, quod præcedat aliqua admonitio ſecreta, ſed ſolum præcedere debet inſcriptio, extra de iudic. cap. qualiter, & quando, ergo denunciatio fieri poteſt ſine ſecreta admonitione.

Septimo, quia quodlibet præterire in omni caſu nō cadit ſub præcepto, & tamē in quolibet caſu videtur, quod liceat homini omittere ſecretam admonitionem, quia in quolibet peccato poteſt quis intendere commune bonū,
D & ſic procedere ad accuſationem ſine præcedente denunciatione, ergo non cadit ſub pręcepto præcedere ſecretam admonitionem.

Octauo, quia nō videtur probabile, quod id, quod habet communis conſuetudo religionum, ſit peccatum, ſed talis eſt communis in omnibus religionibus, quod in capitulis proclamant aliqui culpas aliorum non præcedente admonitione ſecreta, ergo non videtur eſſe de neceſſitate præcedere illam.

Nono, quia vt dicit Auguſt. 4. de Doctrina Chriſtiana, eadem rotunditas eſt in paruo diſco, & in magno diſco, ita eadem rō eſt iuſtitiæ in magnis rebus, & in paruis rebus. Si igitur, vt aliqui volunt, non requireretur in paruis peccatis admonitio præcedens ergo neq; in magnis, vel in omnibus requireretur, & tamen in paruis non requiritur, vt habet conſuetudo Religionum, ergo in
E nullis peccatis requiritur præcedere admonitionem ſecretam.

Decimo, quia ſi deberet ſecreta admonitio præcedere ad denunciationem, oporteret, quod intercideret aliquāta mora inter vtrunque, ſed interdum talis mora eſt ita periculoſa, quod non poteſt poſtea ſufficiens remedium adhiberi, vt ſiquis tractauerit de perditione ciuitatis cum hoſtibus, vel ſi ſit aliquis hæreticus in grege Domini ſeducens alios a fide, ergo videtur quod non debeat præcedere ſecreta admonitio.

Vndecimo, quia triplex eſt agens. ſ. naturale, artificiale, & per gratiam ſiue per charitatem, agens autem naturale agit meliori modo quo poteſt, ſimiliter & artificiale, ideo ſic etiam faciet agens ex charitate, ſic eſt corripiens

fratrem,

fratrem, ergo facit melius quod poteſt, ſed melius eſt, q̃d faciat publicè, quia magis proderit ſic multitudini, eo q̃d exemplo illius caſtigati alij corripientur, bonum autem publicum eſt magis, & diuinius quam priuatum, 1. Ethicorum, ergo melius eſt quod ſtatim arguatur quis, vt peccauerit, & hoc publicè denunciando, quam præmittere admonitionem ſecretam.

Duodecimo, quia ita eſt peccator in Eccleſia, ſicut mẽbrum putridum in corpore, & tamen non refert qualiter medicus præcidat putridum membrum, dum tamẽ pręcidat illud ne ſequatur corruptio in corpore, ergo dũ corripiatur peccans ne alios inficiat non refert, an publicè vel occultè fiat.

Tertiodecimo, quia ſubditi tenentur obedire ſuis Prę-latis, maximè illi, qui expreſsę obedientiam voerunt, ſicut religioſi, & tamen Prælati ſui dicunt eis interdum in communi, vel alicui in ſpeciali, quod dicant ſibi peccata aliquorum, vel ſiquid ſciunt corrigendum circa illos, ergo tenebuntur dicere, & ibi præcederet denunciatio ad ſecretam admonitionem, quia nulla præceſſit, ita ergo nobis licebit.

Quartodecimo, quia Gloſſa ſuper illo verbo, corripe eum &c. dicit, quod arguendus eſt quis zelo iuſtitiæ, id-eſt ſicut iuſtitiæ conuenit, & tamen iuſtitia eſt virtus pręclariſſima tãquam lucifer aut heſperus, 5. Ethicorum, ergo clariſſimè, & non in ſecreto proximus arguendus eſt.

Quintodecimo, quia ad iuſtitiam pertinet retribuere pro meritis, & tamen qui peccauit factus eſt ex hoc ipſo inglorius apud Deum, ergo meretur quod ei auferatur gloria, ideſt fama coram hominibus, quod fit per publicam denunciationem delicti eius, ſine alia admoni- H tione.

Sextodecimo, quia præceptum Chriſti non contrariatur alicui alteri præcepto eius, vel conſilio, & tamen Luc. 6. dicitur. Qui aufert quæ tua ſunt, ne repetas, & tamen interdum non poteſt fieri correctio, & admonitio ſine repetitione, vt cum quis rapuit alteri bona ſua, & detinet illa, & qui paſſus eſt damnum admonet raptorem, ergo non debet ſemper præcedere monitio, quia alias repugnaret illi præcepto.

Decimoſeptimo, quia omni tempore licet reddere bonum pro malo, & omni loco, & omni modo, & tamẽ corripere delinquentes, eſt reddere eis bonum pro malo, vt dicit Auguſt. lib. 3. de Libero Arbitrio. Cum corripiũtur inquieti, redditur eis bonum pro malo, ergo licebit illos corrigere omni modo, ideſt ſiue præcedente admonitio- I ne ſecreta, ſiue non.

Decimooctauo, quia leges fiunt ad ea, quæ ſæpe accidunt, non ad ea, quę vt raro. ff. de legibus, §. nam ad ea, & tamen raro accidit, quod propter hoc quod alicui auferatur fama detegendo peccatum illius, efficiatur deterior, ſed vt communiter efficitur melior, qui infamatur, vt auferat maculam infamiæ, ergo non eſt ſub præcepto, quod præcedat admonitio.

Decimonono, quia dicit Hieronymus, quod ſi peccauerit quis in Deum, nõ eſt noſtri arbitrij, ergo ſaltẽ quantum ad peccata, quæ fiunt in Deum nõ tenebitur iſta forma correctionis.

Viceſimo, quia Chriſtus dixit, ſi te audierit lucratus eris fratrem tuum, ſed non eſt adhuc corrigens lucratus delinquentem, ſi ſolum audiat, ideſt exaudiat peccãs cor- K rigentem recedendo a peccato, ſi multa grauia peccata commiſerat, ſed multa alia requiruntur ad hoc quod peccans perueniat ad ſalutem, quod eſt lucratum eſſe fratrẽ, ergo non ſufficit iſte ordo circa grauia peccata, & ita tenebitur alius ordo.

Viceſimoprimo, quia dicitur Eccleſ. 19. Audiſti verbũ aduerſus proximum tuum? commoriatur in te, fidens quod te non dirumpet, non eſt ergo peccatum alicuius denunciandum alijs, & ita non tenebitur ordo, qui tenebitur hic.

Dicendum, quod ordo correctionis fraternæ accidit ſub præcepto in caſu, in quo ipſa correctio eſt ſub præcepto, nam vt dictum eſt, ſcilicet quæſt. 95. interdum correctio fraterna cadit ſub præcepto, & interdum non, immo magis eſt contra præceptum corrigere fratrem, vt cũ eſſi- F citur deterior, & quando nõn eſt corrigendus nullus ordo manet, cum ille ordo ſit conditio actus, qui actus nũc non eſt. Quando autem eſt correctio ſub præcepto, eſt etiam ſub præcepto obſeruare ordinem traditum hic a Chriſto, & maximè quantum ad ſecretam admonitionẽ præcedentem. Dicit enim Auguſt. lib. de Verbis Domini, exponens illud, corripe eum inter te, & ipſum ſolum, ait, ſtudens. ſ. correctioni, parcens pudori, fortè enim præ verecũdia incipiet defendere peccatum ſuum, & quem vis facere meliorem, facies peiorem. Et tamen tenemur ad hoc ex præcepto charitatis, vt caueamus quantum eſt in nobis, ne proximus efficiatur deterior, ergo ordo correctionis huius cadit ſub præcepto. Item quia Gloſſa, ſuper illo verbo, ſi peccauerit, dicit, hoc ordine ſcandala vitare debemus, & tamen vitare ſcandala cadit ſub præcepto, G ſupra in litera, & ad Rom. 14. ergo tenemur ſub præcepto ad hunc ordinem correctionis. Sed quia dubium eſt hoc principaliter, an debeat pręcedere ſecreta monitio ad publicam denunciationem.

Dicendum, quod aut peccata ſunt publica, aut occulta. Si ſint publica, non eſt ſolum curandum de bono delinquentis, ſed magis eſt adhibendum remedium alijs in quorum notitiam deuenit peccatum, vt non ſcandalizentur, & ideo talia peccata ſunt publicè arguenda, iuxta illud primæ Tim. 5. Peccantem coram omnibus argue .i. ſiquis peccauerit coram omnibus, eſt arguendus corã omnibus. Et ſequitur, vt cęteri timorem habeant, ideſt vt nõ audeant exemplo illius peccantis committere ſimilia. Et hoc eſt prouidere ſcandalo multitudinis, nam quãdo peccatum publicè fit, & non punitur, ſcandalizantur quidã, H ideſt offenduntur, vel indignantur. Alij autem ad peccandum incitantur putantes ſibi dandam impunitatem, alij qui pauca ſapiunt putant eſſe licitum talia facere, cum nõ coerceantur peccantes, & ideo talibus conuenienter prouidetur per publicam redargutionem, ſed hanc facere non pertinet ad quemlibet, ſed ad Pręlatum, quia arguere coram omnibus eſt inferre pœnam, & tamen pœnam imponere non pertinet ad priuatos, ſed ad ſolum iudicẽ. Si autem ſint peccata occulta, tunc videtur habere locũ regula data a Chriſto, ſi peccauerit in te frater tuus, & tunc offendit te, ideſt ſolum te, quia tu ſolus offenderis, cum fortè tu ſolus noueris peccatum, & ſic tu ſolus ſcandalizaris. Si autem te offendit coram alijs iam non ſolum te offendit, ſed etiam alios coram quibus te offendit, & iõ in omnes illos peccat. Quia tamen in occultis peccatis po- I teſt interdum parari offenſa proximis, eſt diſtinguẽdum, quia quædam peccata occulta ſunt, quæ ſunt in nocumẽtum proximorum corporale, vel ſpirituale, vt ſiquis tractet cum hoſtibus de proditione vrbis, vel ſi hæreticus aliquis eſt, qui priuatim homines ſeducit auertens eos a fide, iſte non ſolum peccat in te, qui noſti hæc, ſed & in omnes alios, quos auertit a fide, & in alios quos auertere poteſt, ideo hic ſtatim procedendum eſt ad denunciationẽ faciendam illis, qui poſſint iſta mala impedire non præmiſſa occulta ſiue ſecreta admonitione. Quædam vero peccata ſunt, in quibus ſolum læditur peccans, & ille, in quem peccatur. i. cui damnum ſeu iniuria infertur, & ille qui nouit peccatum iſtud, & ſcandalizatur de eo, & in talibus ſolum curandum eſt, vt ſubueniatur fratri peccanti, & hic propriè locum habet correctio fraterna, & iõ vo- K luit Chriſtus hoc ordine fieri correctionem fraternam, ſecundum quod congruit ad emendationem, & ſalutem fratris, quem volumus liberare a peccato. Duplex autem periculum imminet ex peccato, ſcilicet circa conſcientiã, & circa famam, hæc autem duo, ideſt conſcientia, & fama ſic ſe habent, quod conſcientia eſt præferenda famę, quia teſtimonium conſcientię eſt in conſpectu Dei, ſed teſtimonium famę pertinet ad intuitum humanum, differunt tamen, quia fama eſt homini neceſſaria propter ſe, & propter proximos, bona autem conſcientia eſt neceſſaria propter ſeipſum. Eſt enim fama bona homini neceſſaria quantum ad ſe propter duo.

Primo, quia fama bona eſt pręcipuum inter omnia bona exteriora, iuxta illud Prouerbiorum 22. Melius eſt nomen bonum quam diuitię multę, & hoc ideo, quia bonitas famę reddit hominem idoneum ad exequendum of-

ficia

ficia humana, quæ ſunt in conuerſatione humana, ideo dicitur Eccl. 41. curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi quam theſauri multi, magni, & precioſi. Sicut ergo peccaret, qui abſque neceſſitate ingereret alicui diſpendium diuitiarum multarum, ita a fortiori peccat, qui abſque neceſſitate ingerit alicui diſpendium famæ ſuæ.

Secundo, quia homo propter obſeruationem famę frequenter abſtinet a peccatis, & ideo quando aliquis videt ſe iam famam perdidiſſe, pro nichilo habet peccare, iuxta illud Hierem. 3. Frons meretricis facta eſt tibi, & noluiſti erubeſcere. Vnde Hieronym. ſuper Matthæum ſuper illo verbo, inter te, & ipſum ſolum ait, corripiendus eſt frater ſeorſum, ne ſi ſemel pudorem amiſerit, aut verecũdiam permaneat in peccato. Eſt enim homini fama neceſſaria propter alios dupliciter.

Primo, quia homines audientes peccatum alicuius ſcãdalizantur, & contemnunt non ſolum peccantem, ſed ẽt multos alios innocentes. Vnde Auguſt. in Epiſtola ad plebem Hipponenſem ait, quod cum de aliquibus, qui ſanctum nomen profitentur aliquid criminis, vel falſi ſonuerit, vel veri patuerit, inſtanter ſatagunt, ambiunt, vt de omnibus hoc credatur.

Secundo, quia ex peccato vnius publicato multi prouocantur ad peccandum, iuxta illud primæ Corinth. 5. Modicum fermenti totam maſſam corrumpit. Eſt enim fama neceſſaria, & tamen rectitudo conſcientiæ eſt magis neceſſaria. Hoc ergo ordine voluit Chriſtus fieri correctionem fratris, vt primo quidem ſi poſſibile eſt, ita prouideatur conſcientiæ, quod in nullo fama lędatur, & hoc eſt per ſecretam admonitionem. Deinde, quia conſcientia eſt famæ præferenda, ſi emendatio aliter fieri non poteſt quam cum diſpẽdio famæ, ordinauit Chriſtus, quod finaliter hoc publicè denuncietur, vt obiurgatio, quæ fit a pluribus ſit efficacius remedium ad ſalutem. Si autem ſtatim procederetur ad publicam denunciationem, pateretur frater diſpendium famæ ſuæ, quod vitandum eſt, cum fama ſit valde bona, vt dictum eſt, & tamen ex debito præcepti obligamur non lædere proximũ in aliquo, ergo ſub præcepto cadit non procedere ſtatim ad denunciationem, quia alias damnaremus famam proximi, quãdo poſſemus illam conſeruare ſine eius animæ detrimento. Et hoc verum eſt, quando propriè eſt correctio fraterna, ita quod ſolum vel principaliter intenditur bonũ peccantis, ſecus in alijs caſibus, vt ſupra dictum eſt.

Ad primum dicendum, quod nos debemus imitari Deum, & tamen in iudicio non poſſumus omnino, nam regula eadem iudicandi eſt apud nos, & apud Deum, ſcilicet, quia Deus non admonet circa ea, quæ nota ſunt ſibi, ſicut & in iudicio humano in notoriis non ſeruatur ordo iuris, & in talibus non eſt admonitio ſecreta neceſſaria, neque etiam in alijs manifeſtis, aut publicis, quæ notoria de iure non dicuntur, in rebus tamen, de quibus iudicatur, non eſt idem modus vel habitudo in iudicio humano, & diuino, quia in iudicio diuino omnia nota sũt, quia omnia nuda ſunt, & aperta oculis eius, neque eſt ei inuiſibilis vlla creatura, ad Hebr. 4. & ideo non requiritur, quod in iudicio ſuo præcedat aliqua admonitio, idẽ neque fit aliqua denunciatio publica, ſed ſolum executioni traditur ſententia, cum Deo nota ſint omnia, & non oportet, quod quis aliquid denunciet, neque ipſe alteri. In humano autem iudicio quædam ſunt manifeſta, & quædam occulta, ideo locum habet ſecreta admonitio circa illa, quæ ſunt occulta.

Dicendum tamen, quod ad ſuperabundantiam vt magis prouideatur ſaluti noſtræ, Deus ſecretam admonitionem præmittit, & illa eſt, quæ fit per interiorem inſpirationem, & per remorſum conſcientiæ, & hoc tam in dormiendo, quam vigilando, iuxta illud Iob 33. Per ſomnũ in viſione nocturna quando irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos inſtruit diſciplina, vt auertat hominem ab his, quæ fecit, & vitam eius ne tranſeat in gladium.

Ad ſecundum dicendum, quod illud dictum Apoſtoli intelligitur de peccatis manifeſtis, & illa redargutio fit a Prælato, vt dictum eſt ſupra. Quod autem dicitur, quod

A non habeat locum in occultis. Dicendum, quod imò in occultis habet locum iſta forma correctionis. Et cum dicitur, quod non ſunt ſecreta publicanda.

Dicendum, quod quandiu poteſt ſperari de emendatione fratris per ſecretam admonitionem, non eſt procedendum ad publicandum, cum autẽ non ſperatur, oportet procedi ad denunciationem publicam, quia magis eſt ſtandum conſcientiæ quam famæ, & curandum de ſalute animæ quam famæ.

Ad tertium dicendum, quod Petrus publicauit peccatum Ananiæ, & Saphiræ ſine ſecreta admonitione, quia non cognouit illud peccatum modo humano, ſed diuino reuelante Spiritu ſancto, & quia in iudicio Dei non procedit ſecreta admonitio, non pręmiſit illam Petrus.

Et patet, quia Petrus agnouit factum iſtud, quod ſecretè tractauerant ſolus Ananias, & Saphira de reti-
B nendo partem prætij. Etiam quia prædixit eis ſtatim pęnam futuram, ſcilicet, quod ſtatim ſubito morerentur, quod & factum eſt. Actu 5. Etiam, quia dixit Petrus Ananiæ.

Cur tentauit Satanas cor tuum mentiri te ſpiritui ſancto? non enim mentitus es homini, ſed Deo. Et ideo Petrus tamquam propheta inſpiratus a Deo circa occultum peccatum Ananiæ, & Saphiræ publicauit illud impellente ad hoc Spirim Sancto, ſicut impulit ad prænunciandũ mortem, de qua apparet, quod non poterat prænunciare niſi inſpirante Deo, ideo non eſt trahendum illud ad conſequentiam quantum ad peccata occulta proximorũ, quę nos humano modo cognoſcimus.

Ad quartum dicendum vno modo, quod Chriſtus non nouerat peccatum Iudæ modo humano, ſed inquantum
C Deus videns quomodo Satanas mouebat cor Iudæ, & ideo poterat procedere ſtatim ad publicationem. Aliter poteſt dici, quod etiam ſi diuino modo nouerit non proceſſit ad publicandum, neque publicauit, ſed obſcuris verbis peccatum contra ſe factum denunciauit, ita vt Apoſtoli non potuerint intelligere, an de Iuda loqueretur, vt colligitur Ioan. 13. Immo iſta fuit quędam cauta admonitio, nam Iudas potuit intelligere de ſe eſſe dictum, & poterat dolere, & conuerti ſi vellet, & non totum eum Satan poſſediſſet, & cęteri non intelligerent, de quo loqueretur, vt patet ibidem. Quod autem Chriſtus Iudam in ſecreto admoneret non fuit conueniens, quia non proderat ad ſalutem eius, ſed ad maiorem ſubuerſionẽ. Cauſæ tangentur Io. 13. vbi de hoc tractabitur.

Aliqui dicunt, quod Chriſtus non erat obligatus huic
D legi, cum ipſe eam dediſſet, & ideo licet ipſe non ſeruaret eam, tenemur nos ſeruare. Dicendum, quod verum eſt, quod Chriſtus cum eſſet verus Deus, non poterat eſſe obligatus ad aliquid, quia id quod obligat, maius eſt eo, qui obligatur, & tamen licet Chriſtus non obligaretur ad aliquam legem, obſeruauit omnem legem quam dedit, potiſſimè eas quæ erant de iure naturali, talis autem eſt ordo correctionis fraternæ quantum ad ſecretam admonitionem præcedentem quia pendet ex debito charitatis, quo tenemur non nocere proximo lædendo famam eius, maximè, quia ipſe præbuit ſe nobis imitabilem in operationibus, Ioan. 13.

Quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Ideo dicendum, quod omnes leges ſeruabat ad vnguem, & ex operibus ſuis trahenda eſt conſequentia ad opera noſtra, niſi quatenus proceſſit, vt Deus, ſicut in operatione mira-
E culorum, vel in ieiunio quadraginta dierum, quia in his non poſſumus eum imitari.

Ad quintum putant quidam, quod fuit neceſſaria admonitio in facto Ioſeph, quia ipſe non denunciauit, ſed accuſauit, quia Geneſ. 37. dicitur, quod accuſauit fratres ſuos, & tamen in accuſatione non procedit admonitio, ſed ſolum inſcriptio, ideo non debuit admonere. Dicendum, quod non ſtat.

Primo, quia non accipitur ibi propriè accuſatio, quia non agebat ad pœnam criminis infligendam, quæ erat capitalis, cum eſſet crimen peſſimum, Geneſ. 37. Item quia Iacob pater eorum non erat iudex competens, corã quo criminaliter accuſari poſſent filij eius.

Aliter ergo dicendũ, quod accipitur accuſatio pro ſimplici

plici denunciatione, ſed vocatur accuſatio, quia talia denunciauit, de quibus illi accuſari poſſent, & capitaliter puniri. Sed dicendum, quod non peccauit Ioſeph. Vno modo, quia licet non ſcriptum ſit, quod admonuerit ſecretè, tamen admonuerat, & non receperant eius admonitionem.

Secundo modo, quod non erat neceſſaria admonitio ſecreta, quia iſtud peccatum erat notum apud omnes fratres Ioſeph, cum omnes ipſe accuſauerit, cum dicatur, quod accuſauit fratres ſuos de crimine peſſimo, & ita tanquam in manifeſto non erat neceſſaria admonitio, ſed denunciatio.

Tertio poteſt dici, quod fortè ceſſauit Ioſeph hoc dicere fratribus ſuis, ne mala ei inferrent, quia moleſte ferrent ſe ab iſto puero corrigi, ſicut accidit circa alia, pro quibus eum exoſum habentes occidere voluerunt, & tandem vendiderunt. Geneſ. 37. & ob hoc non dixit fratribus, ſed denunciauit patri, & iſta eſt cauſa multum rationabilis.

Quarto, quia Ioſeph non publicauit peccatum fratrũ ſuorum multis, immo non dixit alicui, apud quem infamarentur, ſed dixit patri, qui famam filiorum amabat ſicut propriam, & ita dixit ei, qui multum poterat prodeſſe, & nichil poterat nocere, & ſic conſulte fecit. Credidit enim Ioſeph, quod reuelato crimine filiorum patri, ſi ipſe obiurgaret eos, vel exhortaretur, ceſſarent a delicto, & ita ſi quis ſciat peccatum alicuius, & credat, quod ſi ipſe admoneat eum nõ proderit, ſi vero alius admonuerit credit veriſimiliter quod emendabitur, poteſt ſecretè dicere illi, vt ipſe ſecretè admoneat delinquentem, quia hoc nõ eſt agere contra formam a Chriſto datam, quia non publicatur peccatum fratris, & tamen quando quis dubitat an per eius admonitionem corrigetur peccans, non debet dicere alteri ad hoc, quod ille admoneat, licet credat veriſimiliter, quod per admonitionem illius emendabitur delinquens. Etiam ſi ſciat, quod nõ emendabitur per admonitionem ſuam, & dubitet an emẽdabitur per admonitionem alterius, nõ debet illi reuelare ad hoc, quod admoneat peccantem quouſque ipſe admonuerit, & non auditus fuerit, quia tunc poteſt adiungere vnum vel duos teſtes.

Ad ſextum dicendum, quod non eſt eadem ratio in accuſatione, & denunciatione, quia accuſatio fit ad bonũ publicum, ſcilicet vt delinquens puniatur, in quo eſt bonum communitatis, quia ſeruatur ordo iuſtitiæ, & quia alij arcentur a criminibus tali pęna, & ad cõſequendum iſtud bonum publicum non eſt neceſſaria admonitio, cũ ſine illa habeatur, in denunciatione intenditur bonũ delinquentis, ideo taliter debet fieri, vt ei proſit, & quia magis prodeſt delinquenti admoneri in ſecreto ante denunciationem, vt ſi fieri poteſt, quod ſine detrimento famæ emendetur, tenetur denuncians primo admonere.

Ad ſeptimum dicendum, quod non poteſt omitti admonitio in omni caſu, quia neque licet circa quodlibet peccatum procedere ad accuſationem ſecundum legem Chriſti, ſed ſolum ſecundum illa peccata, in quibus in promptu eſt, vt veniat periculum multitudini, niſi ſtatim denuncientur, & ibi ſtatim denunciari poſſunt, quia vtilitas publica præfertur ibi priuatæ.

Ad octauum dicendum, quod in capitulis religioſorũ non eſt conſuetudo proclamari magnas culpas, ſed paruas, quæ ſunt peccata venialia, ſicut ſunt quædam negligentiæ, vel omiſſiones, aut paruæ tranſgreſſiones, de quibus nulla infamia ſequitur, culpæ autem magnæ mortales ibi non proclamantur. Et dicendum, quod hoc nõ eſt contra ordinem datum a Chriſto, nam in capitulis illis debet quilibet religioſus dicere culpas ſuas leues, & ſi aliquas omittit ex ignorantia alij proclamant eas, non quidem quaſi accuſantes eos de illis, vel denunciantes, ſed reducentes eos ad memoriam culparum ſuarum, quas ipſe dicere tenetur, ideo non eſt contra charitatem, ſed magis eſt adiutorium ad charitatem, in magnis autem culpis ſecus eſt, quia non licet alicui illas ibi proclamare. Nã peccaret mortaliter faciendo hoc, quia contra præceptum Chriſti faceret, neq; prelati ad talia cogunt.

Ad nonum dicendum, quod eadem ratio iuſtitię eſt in

F magnis, & in paruis, ideſt iuſtitia, quæ eſt ratio, ideſt regula ad diffiniẽdum, & dirigendum in magnis, ipſa eadem eſt regula ad dirigendum in paruis, & tamen non eſt ſenſus quod idem, quod ſecundum iuſtitiam diſponitur circa magna, ſit conſtitutum, vel obſeruandum circa paruum, & eſt ſimilis modus loquendi Deuteron. 2. ita magnum iudicabis, vt paruum, quia domini iudicium eſt, & tamẽ non eſt ſenſus, quod eadem pęna dabitur magno, & paruo. Nam etiam in eodem delicto iura non conſtituunt eandem pœnam hominibus diuerſi ſtatus, & dignitatis, & profeſſionis, ſed eſt ſenſus, ita magnum iudicabis, vt paruum, ideſt ſicut nichil debes facere contra iuſtitiam intuitu pauperis, vel parui, quia pauper vel paruus eſt, Exod. 23. dicitur, Pauperis quoque non miſereberis in negocio, ideſt in iudicio, ita nichil debes facere contra iuſti

G tiam in fauorem magnæ perſonæ. Et patet, quod iſte ſit ſenſus, quia dicitur. Ita magnum iudicabis vt paruum, neque accipies cuiuſquam perſonam, ideſt nichil facies per acceptionem perſonarum, & tamen non accipiendo perſonas damus diuerſas pęnas, & pręmia magno, & paruo pro eodem opere, quia ita iure cautum eſt. Sic ergo circa correctionem fraternam, licet tam circa magna, quam circa parua debeat ſeruari iuſtitia, tamen in magnis præmittere admonitionem ſecretã eſt iuſtitia, & neceſſitas, in paruis autem non.

Ratio diuerſitatis eſt, quia ex publicatione paruorum peccatorũ, ſicut ſunt venialia nulla infamia oritur, ex publicatione autem magnorum peccatorũ oritur infamia, Chriſtus autem voluit, quod ſeruaretur illeſa fama noſtra inquantum poſſet, ideo voluit fieri ſecretam admo-

H nitionem in peccatis illis, quibus publicatis ſequeretur infamia, in illis vero, ex quibus non ſequitur infamia, fruſtra fieret admonitio, ideo non oportet ibi præcedere admonitionem.

Ad decimum dicendum, quod in illis, in quibus periculum eſt in mora, non debet expectari admonitio, ſed ſtatim procedendum eſt ad denunciationem, neq; eſt hoc contra præceptum iſtud propter duo.

Primo, quia hic dicitur, ſi peccauerit in te. Iſtud autem peccatum non eſt ſolum contra te, ideſt contra ſolum ſciẽtem, ſed contra totam vrbem, ideo poteſt denunciari ſtatim ei, cui eſt cura de prouidendo vrbi, & ita nõ videtur includi ſub hac lege.

Secundo, & pręcipuè, quia dominus non loquitur de culpa futura cauenda, quæ nunquam fuit, ſed futura eſt,

I ſed de emendatione culpæ pręteritę, in qua adhuc delinquens manet, & ideo in futura culpa nõ eſt neceſſe admoneri, quia non cadit ſub hoc præcepto, pręcipue vbi eſt periculum in monendo propter moram.

Ad vndecimum dicendum, quod non eſt bonum ciuitati quodlibet peccatum publicari, quia per publicationẽ infamatur peccans, & fama eſt homini neceſſaria propter ſe, & alios, vt dictum eſt ſupra, ideo malum eſt etiam aliis infamari hominem, vtilius autem eſt cõmunitati, quod manente fama integra emendetur peccans, quam poſtquam fuerit infamatus. Nam ſic contingeret infamari omnes de ciuitate, cũ nemo ſit, qui non peccet. 3. Reg. 8. & infamatis omnibus eſſet ipſa ciuitas vilior effecta, ideo tam ad bonum peccantis quam publicum pertinet, quod correctio fiat præcedente admonitione ſecreta.

K Ad duodecimum dicendum, quod licet medicus debet magis intendere ſaluti totius corporis, quam cõſeruationi vnius membri, non tamen debet ſtatim vt membrum viderit corruptum, abſcindere illud, & ita licet debeat ſecare illud ſi opus eſt, tamen multum differt taliter aut taliter, vel tali aut tali tempore ſecare. Nam ſi ſtatim vt videt membrum morbidum ſecaret illud, cõtingeret quod abſcideret aliquod membrum quod conſeruari potuiſſet, ideo ſi medicus ſapiens fuerit, a leuioribus remediis incipiet, & quando apparuerit membrum eſſe inſanabile, tũc præcidet illud, & ita in correctione fraterna eſt faciendũ, quod intendet corrigens ad emendationem peccantis, & ſi potuerit emendare illum ſaluata fama, debet eam conſeruare, quod eſt corrigere per admonitionem fraternam ſecretam, & cum viderit, quod non poteſt ſic corrigere, debet procedere ad denunciandum.

Ad

Ad decimumtertium dicendum, quod Prælato nemo tenetur obedire contra præceptum Dei, cum poteſtas Prælati dependeat a Deo, quia omnis poteſtas a Deo eſt, ad Rom. 13. & ideo habet Prælatus poteſtatem in his, quæ ſunt ſecundum Deum, vel ſaltem non contra Deum, in illis vero, quæ contra Deum ſunt, non habet poteſtatem, ſic dicitur 2. Cor. 13. quod data eſt eis poteſtas in conſtructionem, & non in deſtructionem, eſt autem in deſtructionem quando præcipiunt contra ea, quæ Deus præcepit, ideo tunc obediendum eſt Deo, & nõ Prælato, Act. 5. obedire oportet Deo magis quam hominibus, ideo quando Prælatus præcipit alicui ſpecialiter, vel omnibus de communitate, quod dicant ſibi quidquid ſciunt corrigendum eſſe circa omnes perſonas communitatis, vel ſpecialiter circa aliquam, intelligendum eſt dictum ſuum ſanè .ſ. eo modo quo poteſt ſtare non agendo contra præceptum Chriſti de correctione fraterna, & ideo obediendũ eſt ſibi, ſi tamen expreſsè præciperet aliquid Prælatus cõtra præceptum iſtud, ipſe peccaret præcipiendo, & non teneretur ei aliquis obedire, & qui obediret peccaret, vt ſi Prælatus quæreret ab aliquo ſubdito præcipiens circa aliũ ſubditum de quo nulla alia infamia etiam parua præceſſerat, vt diceret ei, ſi ille commiſerat adulterium vel furtum, nam tunc non debet reſpondere ſubditus, quia peccaret contra formam correctionis fraternæ, non eſt enim Prælatus iudex occultorum, ſed ſolus Deus, ideo ſuper occultis nichil poteſt præcipere, neque inquirere, niſi inquantum per aliqua indicia manifeſtãtur, vtputa per infamiam, vel per ſuſpitiones aliquas. Nam tunc põt Prælatus præcipere religioſo, vt ſibi dicat veritatem, & eſt generale, quod in omni caſu, in quo iudex ſecularis, vel Eccleſiaſticus in foro contentioſo poteſt per iuramentum cogere aliquos ad dicendam veritatem, ſiue per viã inquiſitionis ſiue denunciationis, ſiue accuſationis, poteſt Prælatus mandare religioſo, quod dicat ſibi veritatem circa ea, quæ petit, quia ille non eſt minoris poteſtatis circa ſubditos.

Ad decimumquartum dicendum, quod iuſtitia eſt virtus clariſſima non propter manifeſtationem in lucẽ, quia nulla virtus habet talem claritatem, cum hoc ad corpora pertineat, ſed eſt clariſſima propter nitorem, & decorem ſui ordinis, & tamen ad iſtum ordinem pertinet hæc rectitudo .ſ. quod peccans prius ſecretè admoneatur, quam peccatum eius publicetur.

Ad quintumdecimum dicendum, quod qui peccat occultè, meretur famam perdere, & tamen non licet cuilibet auferre ei famam, ſicut qui furatur meretur ſuſpẽdi, & tamen non licet cuilibet ſuſpendere illum, ſed habenti iuriſdictionem, & tamen nobis non eſt data poteſtas priuandi peccatorem fama niſi determinato modo, ſcilicet quando ſecreto admonitus non ſe correxerit, ideo non licet nobis aliter auferre famam. Et ratio eſt, quia etiam ſiquis peccet, & tamẽ non infamatur de peccato niſi manifeſtato peccato, ſed peccatum occultum non eſt nobis manifeſtum, ideo licet alicui conſtet, non poteſt de iure infamare illum, ſed ſolum illi licet, qui eſt iudex occultorum, ſcilicet Deo, nos autem ſumus iudices manifeſtorũ, & non poſſumus licitè pro occultis infamare, 1. Corint. 4. Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium.

Ad decimumſextum dicendum, quod non repetere ablata eſt præceptum, intelligendo ſecundum præparationem animi, vt exponit Aug. tenetur enim homo paratus eſſe non repetere ſua in caſu, in quo hoc exigat neceſſitas fidei, aut debitum charitatis, in quo caſu etiam ſua, qui poſſidet tenetur dare de nouo, ſed extra hunc caſum non repetere ablata eſt conſilium, & pertinet ad ſuperabundantem charitatem, ſicut etiam dare ſua extra tempus neceſſitatis ſeruatis debitis circunſtantijs eſt conſiliũ. Et dicendum, quod correctio fraterna nõ repugnat huic præcepto, aut conſilio.

Primo, quia admonendo ſecretè poteſt petere ablata, & non repugnat illi conſilio, cum licitum ſit repetere, immo interdum ſit malum non repetere, vt ſi ex non repetitione putetur veriſimiliter, quod iſte aſſumit audaciã A ad magis rapiendum. Secundo, quia etiam admonens eum, qui ſua rapuit poteſt eum admonere, vt recedat de peccato non repetẽdo ablata, vt ſi dicat ei, quod pœniteat de peccato, & ſit paratus ſatisfacere, & per hoc non petit, quia fortè iſte habet intentionem remittendi, & remittet, ſi viderit expedire, & tamen dato, quod habeat iſtam intentionem, debet admonere illum, quod habeat intẽtionem ſatisfaciendi, quia iſta intentio neceſſaria eſt ad ſalutem. Nam etiam quando quis actualiter remittit raptori ablata, neceſſe eſt, quod ille habeat intentionem ſatisfaciendi, ſi ei non remitteretur, vnde ſi raptor petit ſibi remitti ablata, & remittuntur ei, & tamen habet intentionem, quod ſi non remitterentur, quod nõ reſtitueret, manet in peccato mortali, etiam poſt remiſſionem factam, & ita qui raptorem ſuorum ſecreto admonet, debet admonere eum, quod habeat intentionem reſtituendi, & B animum ſuum paret ad hoc, dato quod ipſe velit remittere illi ſtatim ablata.

Ad decimumſeptimum, quod omni tempore, & modo, & loco licitum eſt reddere bonum pro malo, & ita corrigere aliquem obſeruato ordine debito, & alijs circũſtantijs, cum ſit licitum, erit omni tempore, & loco, & tamen corrigere prætermiſſis debitis circunſtantijs eſt malum, ideo in nullo loco aut tempore licet hoc facere, quia eſſet reddere malum pro malo.

Ad decimumoctauum dicendum, quod pluries videtur accidere, quod publicato peccato alicuius abſtineat ipſe a malis, quam quod abundantius peccet, & tamen interdum accidet, quod peccet effrenatius, qui ſemel infamatus eſt, nos autem debemus cauere omnia mala, ideo non debemus publicare peccatum alicuius, ſine neceſſi- C tate, etiam ſi accidere poſſit ex hoc illum fieri meliorem.

Ad decimumnonum dicendum, quod non eſt noſtri arbitrij, ſcilicet ad remittendum peccata, quę contra Deũ fiunt, ſicut in peccatis commiſſis cõtra nos, in quibus poſſumus remittere iniuriam factam nobis, & damnum, & tamen arbitrij noſtri eſt ad corrigendum, immo ſub neceſſitate cadit talia delicta corrigere, & ideo quando correxerimus in eis delinquentes fraternaliter, tenere cogimur ordinem poſitum hic a Chriſto.

Ad viceſimum dicendum, quod ſi peccans audierit corrigentem, quantumcunque grauia delicta commiſerit, lucratus erit fratrem ſuum, & tamen non dicitur peccans audire corrigentem, quando ceſſat ab opere peccati, & facit alia, quæ facienda ſunt pro ſalute .ſ. confitendo, & D ſatisfaciendo ſecundum quod ei iniungitur, nam ad vitã æternam non requiruntur plura.

Ad vigeſimumprimum dicendum, quod verbum, qđ aduerſus fratrem audimus, debet commori in nobis, ita quod non procedat vnquam in damnum eius, & tamen dicere illud ad vtilitatem eius non eſt verum, immo eſt interdum neceſſarium.

An ſi quis ſciat peccatum proximi, & ſtatim referat Prælato non admonens proximum peccet mortaliter?
Quæſt. XCVIII.

QVæritur, circa præcedentium declarationem, ſi quis ſciat peccatũ proximi, & ſtatim referat Prælato non admonens proximum an peccet mortaliter.

Aliqui dicunt, quod ſemper peccat, eo quod agit con- E tra præceptum Chriſti datum hic de ordine corrigendi, & tamen iſtud præceptum obligat. Alij dicunt, quod non peccat, quia multi religioſi & viri boni hoc faciunt, de quibus non eſt dicendum, quod peccent.

Dicendum quod in hoc non poteſt dari aliqua certa regula, ſed pendet cognitio huius ex cognitione particularium circunſtantiarum .ſ. Prælati, cui crimen reuelatur, & ſubditi cuius peccatum denunciatur. Et pro hoc dicendum, quod cum ego cognouero peccatum alterius, & volo denunciare prælato, aut volo illi denunciare ſicut prælato, & habenti poteſtatem puniẽdi ordinariè, aut vt priuatæ perſonæ, quæ fortè poteſt prodeſſe. Si primo modo, dicendum quod aut eſt peccatum veniale, aut mortale. Si veniale non pertinet ad correctionem fraternam, vt

oſtenſum

oſtenſum eſt ſupra, & cum ex denunciatione aut publicatione talium non ſequatur infamia, non peccabit mortaliter, qui illud denunciauerit Prælato, nam & in capitulis religioſorum proclamant quilibet culpas veniales aliorum, ſed non mortales, vt dictum eſt præcedenti quæſtione, & hoc verũ eſt niſi hoc malo animo faceret, quia tunc etiam denunciando veniale peccaret mortaliter, vt ſi ex odio ageret.

Si autem mortale velit denunciare, dicendum, qood quacunque intentione denunciet, dum tamen denunciet Prælato vt iudici potenti punire pro delicto, peccat mortaliter, quia agit manifeſtè contra ordinem datum hic a Chriſto, nam dicere Prælato eſt dicere Eccleſiæ, & tamen non debet dici Eccleſiæ quouſque præceſſerit admonitio ſecreta, & deinde fuerint teſtes adhibiti.

Si autem velit dicere Prælato vt priuatæ perſonæ, quæ poteſt proficere, & non nocere. Dicendum, quod aut ego credo veriſimiliter, quod frater meus poterit per me corrigi, aut non, ſi credo non debeo denũciare Prælato, quia quando poteſt peccatum alicuius emendari conſeruata totaliter fama, debet ſeruari, & tamen cuicunque neſcienti dicere eſt partim infamare delinquentem, ſcilicet apud illum ſaltem, cui reuelatur.

Si autem credo, quod nullo modo per me poterit corrigi, vt fortè, quia per me expertus ſum, vel propter alias cauſas, aut credo, quod poterit corrigi per ſecretã admonitionem Prælati aut non, ſi credo quod non poterit non debeo ei ſtatim reuelare, ſed prius ego admonebo, vt poſtea poſſim procedere ad denunciandum Prælato, & hoc quando credidero, quod licet non corrigatur, non deteriorabitur, non habet locum correctio fraterna, ſed totaliter tacendum eſt, niſi fortè ſit peccatum, quod vergeret in peccatum aliorum, quia tunc poterit denunciari Prælato etiam non præmiſſa ſecreta admonitione, vt dictum eſt ſupra præcedenti quæſtione.

Si autem credo, quod per prælatum poterit in ſecreto admonitus corrigi, dicendum quod ſi Prælatus eſt prudens, & vir ſpiritualis, & eſt præſens, & talis, qui non habet odium ad ſubditum, & cuius verba ſubditus audiet non valde moleſtè, poteſt ſtatim dici Prælato, vt ille cautius, & vtilius in ſecreto admoneat, quia tamen interdũ ſubditus ita confunditur audire verba Prælati ſui, quod vellet potius pęnam grauem tolerare quam peccatũ eius cognoſci a Pręlato, & fortè non recepit bene verba illius, non eſt dicendum tunc Prælato. Et quia propter varias conditiones pręlatorum, & ſubditorum non eſt idẽ modus ſe habendi, non poteſt dari certa regula, quãdu liceat dici ſtatim prælato, & qoando non, quia omnia hæc propter charitatem fiunt, debet eſſe charitas regula horum, & ideo ſi prudens iudicauerit melius ad ſalutem proximi eſſe denunciare ſtatim peccatum eius prælato, licebit denunciare, cum vero è contrario, aget è contrario, vbi fuerit dubium potius debet ceſſare denunciare prælato conformando ſe ordini tradito a Chriſto diſcretè admonendo, & in his omnibus debet intelligi quod dicens pręlato peccatum alterius, dicat bono animo. Nam ſi ex malitia dicat, vt proximus confundatur, & erubeſcat in cõſpectu pręlati, etiam ſi ex hoc credatur futura magna vtilitas peccat mortaliter, qui ſic denunciat prælato peccatum alterius.

Ad primum dicendum, quod non agitur ſemper contra ordinem traditum hic a Chriſto dicendo prælato ſtatim, cum ſępe hoc proſit ad ſalutem fratris, & ea intẽtione dicatur. Ad ſecundum dicendum quod boni viri ſæpe hoc faciunt. ſ. quando credunt qđ peccans vtiliter corrigetur per ſecretam admonitionem prælati, qui alias nõ poſſet corrigi, & tamen non faciunt hoc in omni caſu.

An peccet mortaliter ille, qui peccatum vnius dicit alteri non ſeruando iſtum ordinem a Chriſto traditum. Quæſt. XCIX.

QVæritur, an peccet mortaliter ille, qui peccatũ vnius dicit alteri non ſeruando iſtum ordinem? Dicendum quod aut dicit, quando cogitur dicere, aut quando non cogitur.

F Si primo modo, dico qđ eſt duplex neceſſitas vel coactio, vna iuris, alia facti. Neceſſitas iuris eſt, vt ſi cogatur teſtis a iudice dicere, quæ nouit in caſu illo, in quo poteſt de iure cogi, nam tunc dicit pręter ordinem iſtum, ſed nõ peccat, vel quando quis ſcit peccatum alterius, quod vergit in graue diſpendium multorum ſicut in proditore vrbis, & in hæretico occultè ſeducente. Nam ſtatim ſine admonitione aliqua tenetur dicere iſta pręlato, qui nouit, vt poſſit prouidere, niſi fortè putauerit veriſimiliter, qđ ſecretè admonitus ſtatim ceſſabit. Si autem credit quod non ceſſabit, vel dubitat, nõ debet admonere ſecretè, ſed dicere ſtatim pręlato, vel ei qui poſſit huic diſpendio obuiare. Coactio de facto eſt, vt ſi verberibus vel damnorum datione cogatur quis ad dicendum damnum, vel peccatum alterius, & in hoc non poteſt dari certa regula

G propter varietatem peccatorum, quæ occultantur, & perſonarum, quæ commiſerunt illa, & propter varietatẽ malorum, quæ cogitur ſuſtinere, qui reuelare non vult.

Nam interdum ex reuelatione peccati alicuius ſequi poterat deſtructio alicuius vrbis, vel multorum, vel damnum fidei, & quia talia tenetur quilibet defendere etiam patiendo duriſſima, melius eſt pati quæcunque quam reuelare peccatum, vel peccatorem. Interdum autem paruum malum ſequitur ex reuelatione peccati, & magna mala cogetur ſuſtinere, ſi tacere voluerit, & tunc nõ oportet, quod dicamus reuelantem peccare in aliquo, ſed circa hæc prudens iudicium neceſſarium eſt. Si autem ſponte quis dicat, aut dicit pręlato aut alijs. Si dicit prælato, aut dicit intentione correctionis fraternæ, vt ille corrigat ſecreto delinquentem, velut eum tanquam prælatus pu-

H niat, & tunc dicendum eſt ſicut diximus pręced. quæſt. Si autem dicatur prælato non illa intentione, idem erit de prælato, & de quocunque alio homine. Si alteri homini dicatur, dicendom qnod aut refertur peccatum qđ eſt notorium, & ita ille, cui dicitur ſcit illud, vel etiam ſi neſciat, vt quia eſt inſipiens, eſt tamen factum notorium, aut non eſt notorium, neque valde manifeſtum. Si primo modo, aut eſt peccatum mortuorum, qui a lõgiſſimis temporibus mortui ſunt, vel non. Si primo modo dicendum, quod non eſt peccatum, ſicut referre peccata Aegyptiorum, vel Sodomorum, vel aliarum gentium quarum peccata deſcripta ſunt in ſacra Scriptura vel in hiſtoria gentium, aut quæ manent in memoria ſine ſcriptis, nã aliquibus nolla infamia eſt referre, cũ de nouo nullam infamiam acquirant aut incurrant. Etiam contra tales non

I mouemur malo animo, quia cum non nouerimus eos, neque boni aut mali quicquam ab eis recepimus, non ſeruamus illis odium, ſed potius relatio peccati illorum. eſt nobis doctrinalis ad aliquid. Nam propter hoc in ſacra ſcriptura fuerunt hæc ſcripta. Sic dicitur ad Roman. 15. Quæcunque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ergo bonum eſt, & meritorium talia referre incitantium referens concordat intentioni ſacræ ſcripturæ, ſcilicet, quia ex relatione horum erudiuntur homines ad bonum. Si autem ſint peccata viuentium, vel eorum qui a pauco tempore mortui ſunt.

Dicendum quod aut illi, quorum peccata referimus, ſunt aliquo modo cogniti a nobis, ſiue ab illis quibus referimus peccata, aut non, ſi non ſunt vllo modo noti, non eſt peccatum referre peccata illorum, vt ſi referat quis

K peccatum alicuius hoiinis, qui moratur in regione longinqua a nobis, & non cognoſcimus eum determinate ex viſu aut ex nomine, ita quod quando nominatur illum neſcimus eſſe diſtinctam perſonam ab omnibus alijs, nec ſcimus, quæ illa ſit. Et tunc dico, quod referre peccata talium ignotorum ſiue viuant, ſiue mortui ſiot, non eſt peccatum, quia cauſa peccandi referendo peccatum proximi omiſſo ordine euangelico eſt, quia ex tali relatione infamatur ille, cuius referuntur peccata, & tamen qui ignoti ſunt, infamari non poſſunt, ideo peccatum non eſt referre peccata talium, ſicut facto delicto in aliqua ciuitate, de quo conſtet, & tamen non conſtet de perſona agente, nemo infamatur, quia non cognoſcitur agens, ita quando dicitur delictum de perſona determinata, quam nos non nouimus determinatè, non eſt infamata apud nos perſona illa, & non dicitur perſona eſſe nota, licet

ſciatur

A ſciatur nomen eius, vt ſi dicatur, quidam Petrus de tali commiſit tale delictum, nam per hoc non eſt nobis perſona nota, quia neſciemus eam per hoc diſtinguere a cæteris. Neque tamen requiritur cognitio per viſum, quia ſine hoc poterit eſſe nota perſona, vt ſi dicatur Rex Angliæ, qui nunc eſt, commiſit tale crimen, nam tunc qui eſt apud Italiam, & nunquam vidit Regem Angliæ cognoſcit iam determinatè perſonam peccantis, quia Rex Angliæ vnicus eſt. Si autem perſona, cuius peccatum refertur, nota ſit ſiue apud referentem ſiue apud eos, quibus refert, dicendum, quod aut viuit, aut deceſſit. Si deceſſit regulariter dicendum eſt, quod delicta talium taceri debēt omnino, quia ex relatione criminum talium non euenit bonum. Nam relato crimine viuētis poteſt bonum inde ſequi, ſcilicet ipſius peccantis, ſi agatur ad correctionem fraternam, & referatur alicui, qui poſſit commode admo-
B nere in ſecreto, vel refertur teſtibus adhibitis, præmiſſa ſecreta admonitione, vel bonum communitatis, vt ſi publicetur peccatum per viam accuſationis, vel denunciationis iudicij, ideo peccata viuentium referre interdum eſt vtile, peccata autem mortuorum non proſunt ad hoc, nā non poteſt corrigi fraternaliter mortuus, quia nō manet nobiſcum, neque etiam iudicialiter emendabitur, quia non poteſt de illo ſumi pœna. Etiam ſimiliter ſecundum intra crimina mortui extinguuntur quātum ad ipſam perſonam peccantis, referre autem poteſt obeſſe inquantum mortui poſſunt infamari, nam mortui habent eſſe quoddam licet leue in opinione noſtra, vt dicitur primo Ethicor. cap. pronepotum autem fortunas. Et ſecundum eſſe quod habent, poteſt ei bonum honoris, vel malum infamiæ accider. Etiam quia infamato defuncto perit qui-
C dam honor eis, de quorum eſt familia & progenie, & ita ex reuelatione criminis defunctorum malum euenit, & non bonum, ſed ex præcepto charitatis tenentur cauere ea, quæ proximis obſunt & nunquam proſunt, ideo tenemur totaliter cauere relationem criminum defunctorū, illorum defunctorū dico, qui nobis noti fuerint, vel eis, quibus crimina eorum referimus, nam de mortuis omnino ignotis ſecus eſt, cum nulla infamia inde ſequatur alicui, poteſt tamen accidere, quod interdum referamus crimen alicuius mortui taliter, vt eum non infamemus, neque familiā aut progeniem eius, & ſit vtile alicui hoc referre, & tunc pertinebit ad charitatem, & tunc non eſt illicitum, ſed quando hoc erit non poteſt determinari ſermone, ſed prudens colliget ex particularibus circunſtan-
D tijs. Si autem ſint viuentes, quorum crimina referimus, & ſunt noti, ſiue ſint in longinquis regionibus à nobis, ſiue nobiſcum conuerſentur, regulariter non licet crimina eorum alijs dicere, quia ex hoc infamia ſequitur, aut ſequi poteſt. Et tamen dicendum quod aut iſte qui refert, dicit hoc ex odio perſonæ cuius crimina refert, quia vult quod confundantur eius opinio & fama, & peccat mortaliter quomodocunque dicat aut cuicunque. Aut non ex odio, ſed alia intentione. Tunc aut dirigitur intentio referentis ad correctionem fraternam, aut nō. Si dirigitur, vtpote, quia vellet ſciens peccatum alterius, quod ille corrigeretur, & quia credit, quod per ipſum non poterit corrigi, & confidit quod poterit per alterum corrigi, & ideo refert illi peccatum fratris, & tunc non peccat, quia ex charitate agit, & ad correctionem fraternam pertinet. Si
E autem non propter correctionem, aut intendit aliquem bonum finem aut non, vtpote ſi referendo iſtud crimen intendit prodeſſe ei, cui refert, non intendendo nocere ei cuius crimen eſt, & tūc non eſt neceſſe, quod ponatur iſte peccare mortaliter, niſi fortè veriſimiliter ex tali relatione criminis ſequi poſſet malum ſiue peccanti, ſiue alteri. Si autem quis incaute dixit crimen alterius, ſcilicet non reſpiciens quid diceret, & lapſu linguæ incidit in relationem criminis alterius, aliqua culpa eſt, ſed non mortalis, vel non oportet poni ſemper talem eſſe mortalem. Si vero quis non incautè, ſed ex intentione dixit, non tamē voluntate nocendi, ſed ſolatiandi, quia ſolent homines gaudere referendo aliena facta, magis eſt propinqua peccato mortali, & tamen non oportet poni ſemper eſſe peccatum mortale, ſed ſecundum conditionem eius, quod refertur, & iudicabitur mortale, aut veniale. Vnde pro omnibus præcedentibus conſiderandum eſt, quod peccatū, quod refertur, aut eſt manifeſtum aut non, ſi eſt manifeſtum omnibus, aut ſaltem illis omnibus quibus refertur, leuior culpa eſt, & ideo ſi hoc ſciat referens eſſe illis manifeſtum, dum tamen non intendat infamare magis peccantem referendo peccatum, non eſt neceſſe, quod peccet mortaliter, neque tamen excuſatur ſemper a mortali. Si autem ſit occultum, & hoc putet referens, videtur eſſe peccatum mortale illud referre ex intentione, etiam ſolum cauſa delectationis, ſecus ſi lapſu linguæ & incautè: quia tunc non ſemper oportet poni eſſe peccatum mortale.

An ſit maius peccatum denunciare peccata viuentium, quam mortuorum. Quæſt. C.

Sed cum denudando peccata occulta proximorum delinquamus, eſt dubium an maius ſit denudare peccata viuentium quam mortuorum.

Dicendum quod aut comparantur in eodem delicto, aut in diuerſis. Si in diuerſis, non poteſt eſſe comparatio certa, cum interdum vnum ſit maius alio. Si in eodem, dicendum quod aliquid eſt quod facit videri maius eſſe delictum denudare peccata mortuorum.

Primo, quia quanto magis aliquis caret defenſione, tanto minus eſt eum impugnare, & ideo grauius eſt offendere pupillos, orphanos, aduenas, & viduas quam cęteros homines, Exod. 22. eo quod iſti magis ſunt deſtituti ſubſidio quam cæteri, mortui tamen magis carent defenſione quam quicunque homines quantumcunque miſerabiles, ideo grauius eſt infamare eos denudando eorū delicta occulta.

Secundo, quia leges humanæ dicunt crimina morte extingui, & contra defunctos nullam fieri de criminibus mentionem, contra viuentes autem permittunt proponi crimina, & agi aduerſus eos, ideo indicant peius eſſe mortuorum delicta quam viuorum denudari.

In contrarium videtur, quia denudatio criminis magis nocet viuenti quam mortuo, ideo peius eſt denudare peccata viuentium quam mortuorum.

Dicendum quod licet diuerſis cōſiderationibus videatur peius eſſe nudare peccata mortuorum, & alio reſpectu ſit peius nudare peccata viuentium, tamen ſimpliciter loquendo reſpectu eiuſdem peccati, & perſonarum ęqualium peius eſt reuelare peccata viuentium quā mortuorum. Et dico eiuſdem peccati, vt ſi ſit in vtroque fornicatio, vel furtum, & huiuſmodi. Et dico perſonarum æqualium, quia ſi mortuus erat perſona magni ſtatus, cuius fama adhuc poſt mortem prodeſt ad aliquid, vt in eis, qui viuentes fecerunt aliqua bona, quæ adhuc manent & incitant viuentes ad bonum, ſiue in opere doctrinæ, ſiue in alijs bonis, ſi aliqua peccata iſtorum nudarentur poſt mortem, quæ fuerant occulta dum viuerent, minueretur auctoritas bonorum ſactorum ab eis, & conſequenter minus mouebunt viuentes ad bonum, quod valde derogat auctoritati, & charitati, & ædificationi proximorum, ideo circa tales poterit accidere, quod deterius ſit reuelare peccatum vnius morientis quam reuelare idē peccatum in decem viuentibus, aut pluribus, qui nullius auctoritatis aut ſtatus ſunt, ſed perſonis exiſtentibus ęqualibus deterius eſt reuelare peccata viuentium. Et primò patet, quia malum eſt denudare peccata alicuius, inquantum per hoc ei nocemus, & tamen maius nocumentum inferimus viuenti. Nam mortui non habent eſſe, niſi debile ſecundum quod manent in opinione noſtra, & ideo non poteſt magnum malum eis euenire, quia malum deſtruit bonum, bonum autem eſt in eſſe, vbi autem modicum eſt de eſſe, modicum eſt de bono, & conſequenter paucum bonum poteſt ibi perdi, & ita parum nocumentum inferri poterit. Viuentes autem habent verum eſſe, & integrum iuxta conditionem ſpeciei, ideo poteſt inferri eius maius nocumentum.

Secundo, quia reuelare peccata non eſt malum, niſi inquantum ſequitur inde infamia, & iſta eſt ſola cauſa quare Chriſtus miſit in fraterna correctione fieri admonitionem ſecretam, ſcilicet vt quandiu poteſt emendari

ſine

ſine infamia emendetur, vt ait Hieronymus, & Auguſti- F
nus, & tamen ex reuelationes peccati maior infamia con
ſequitur viuentem quam mortuum, ideo peius eſt reue-
lare peccata viuentium. Patet hoc primo, quia infamati
de crimine erubeſcunt, & iſta eſt grauis pœna, mortui
autem erubeſcere non poſſunt, quia nobiſcum non ma-
nent: ideo deterius eſt infamari in viuentibus.

Secundò quia fama eſt homini bona propter ſe vt effi-
ciatur aptus ad tractandum humana negocia, quæ ſunt
in conuerſatione ad alterum, & qui infamatur ineptus
fit ad hoc, mortui autem non poſſunt tractare aliquid hu
manum, quia non conuerſantur nobiſcum, & ideo non
nocet eis infamia ex hac parte, ſed nocet viuentibus, qui
poſſunt tractare humana.

Tertio, quia fama eſt bona, eo quod homines deſide-
rio eius, & vt eam ſeruent, operantur interdum virtuoſè, G
quod alias nō eſſent facturi, & perdita fama quidam pro
nichilo ducunt peccare, ſed in omnia peccata effrenate
labuntur, hoc autem non accidit mortuis, quia tam pec-
care non poſſunt, ideo neque fama adiuuat eos ad bene
agendum, neque infamia facit ad malum procliues, in vi
uis autem vtrunq; accidit, ideo fama eſt magis neceſſaria
viuentibus, & infamia magis eis nocet.

Quarto, quia propter famam bonam eueniunt homini
bona multa huius ſæculi tam honoris, quam lucri, quam
iucunditatis, eo quod de homine bonæ famæ multi con-
fidunt, nemo eum moleſtat, & eo ipſo iudicatur dignus
multis bonis, qui autem infamatur omnia habet ex op-
poſito, ideo infamari magnum damnū eſt homini, quia
per hoc caret omnibus bonis, quæ accidunt ei ab alijs,
mortuis autem nullum bonum iſtorum conuenit, quia H
neque lucrum, neque honor, neque quieta conuerſatio
eſt eis poſſibilis, cum non conuerſentur nobiſcum, ideo
infamia minus eis nocet.

Quinto, quia publicato peccato vnius multis incitātur
ad peccandum, & ita infamia facit contra charitatem, &
tamen magis incitant ad peccādum peccata viuentium,
quam mortuorum, nam ſi mortui peccauerunt, videntur
iam pro peccato puniti inquantum ablati ſunt de terra,
& peccatum quando conſideratur cum pœna, non mo-
uet ad imitationem, ſed magis nos diſtrahit metus pœnæ,
peccata autem viuentium, quia non habent pœnam ad-
iunctam magis mouent ad proſequendum, quaſi donata
impunitate, ideo infamia peior eſt in viuentibus quam in
mortuis, & ita, cæteris paribus, magis delinquunt reuelā
tes peccata viuorum quam mortuorum. Et ex hoc etiam I
patet, quod cæteris paribus grauius eſt reuelare peccata
eorum, qui ſunt magis noti, quam eorum, qui minus no
ti, vel ad quos minor conuerſatio eſt, vt ſiquis reuelet pec
catum alterius manentis in eadem vrbe vel collegio, etiā
ſi ille notus ſit apud illos, quib. reuelatur peccatum eius.
Et hoc quia omnia mala, quæ ſequuntur ex infamia, gra
uius conſequuntur eum, qui manet inter eos, inter quos
infamatus eſt, quam ſi maneat inter alios, apud quos non
eſt læſa eius opinio, pauca enim damna conſequūtur ab-
ſentem infamatum apud illos, apud quos non eſt conuer
ſaturus.

Ad primam rationem factam pro parte mortuorū di-
cendum, quod non habere defenſionem eſt aliquid ag-
grauans peccatum, & cæteris paribus deterius eſt nocere
deſtituto ſubſidijs, quam habenti, & tamen non ideo eſt K
ſimpliciter maius, ſicut ſi quis auferat pupillo vnum de-
narium, & auferat diuiti, & potenti decem millia, nam
magis peccat auferendo a diuite, quia res eſt maior. Si ta
men vnum denarium tollat a diuite, & alium a paupere
magis peccat auferendo a paupere, ita eſt circa reuelatio-
nem peccatorum, nam ſi æquale malum proueniret mor
tuis, & viuentibus ex reuelatione peccatorum, peius eſſet
reuelare peccata mortuorum, quia illi eſſent auxiliati, &
tamen valde maius malum infamiæ ſequitur reuelando
peccata viuorum quam mortuorum, ergo peius eſt reue-
lare peccata viuorum.

Ad ſecundum, quod crimina morte extinguūtur quā-
tum ad hoc quod agatur de delicto contra mortuum, eo
quod ille pertinet ad alium forum, ſcilicet ad diuinum.
Etiam quia non poteſt ſuſcipere pœnam legis pro deli-
F cto, viuētes autem puniri poſſunt, & emendari, ideo agi
tur de delicto contra eos, hoc autem eſt de reuelatione
ordinaria & iuridica peccati, ſcilicet quando peccatum
alicuius reuelatur per iudicialem accuſationem, hic au-
tem agitur de reuelatione non iuridica, ſcilicet quando
aliquis non corrigendo fraternaliter, neque denuncian-
do iudici, neque accuſando reuelat peccatum proximi
aliquibus, apud quos reuelatum nocere poteſt, & nocet
realiter propter infamiam inſurgentem, & non pōt pro-
deſſe niſi per accidens, & quantum ad hoc grauius fit re-
uelando peccata viuentium quam mortuorum.

Ad quid Chriſtus iuſſit vnum, vel duos teſtes adhiberi,
quando ſingulariter admonitus non corrigitur.

G *Quæſtio C I.*

QVæritur, cum Chriſtus iubeat adhiberi vnum vel
duos teſtes, quando ſingulariter admonitus nō cor-
rigitur, ad quid hoc iuſſit?

Dicendum quod quidam volunt hoc fieri, vt illi ſint te
ſtes, quod frater admonens fecit quātum in ſe erat. Et ita
dicit Chryſoſtom. & intelligitur ſic, ſcilicet quod primus
admonens adhibitis teſtibus coram delinquēte dicat. ego
te ſæpe admonui ſolus, vt a peccato ceſſares, & noluiſti,
nunc dico tibi coram his, & ita per hoc cum delinquens
tacuerit vel non repugnauerit verbo corrigentis appare-
bit eum dixiſſe vera, ſcilicet quod admonuerit tam ſe-
crete.

Secundo debent quidam teſtes adhiberi ad conuincen
H dum de actu iterato ipſum peccatorem ſi peccatum ite-
retur, & hoc tenet Auguſtinus in regula, & intelligitur
ſic, ſi poſtquam admonitus coram teſtibus peccauerit rur
ſus, & ob hoc denuncietur eccleſiæ, poterit probari, quod
iſte iam iterum hoc commiſerit, ſi neget, cum corā eis pro
crimine ante hoc commiſſo fuerit admonitus, & ſi tunc
deſtitiſſet non denunciaretur nunc eccleſiæ.

Sed dicendum, quod primus ſenſus non multum con-
uenit, quia ſi deberet corrigens habere teſtes, quia fecit
quod in ſe erat, ita aut hoc eſſet conueniens pro defenſio-
ne ſua coram Deo, aut coram Eccleſia, non coram Deo,
quia teſtibus non indiget, cum omnia ſine teſte nouerit,
immo ipſe eſt iudex & teſtis. Ierem. trigeſimonono, non
etiam coram eccleſia, quia non exigit a nobis rationem
eccleſia an egerimus circa correctionē proximorū quid-
I quid poteramus vel non, cum iſtam rationem ſolus Deus
exigat.

Secundus etiam ſenſus non multum ſtat, primo quia
non eſt neceſſe conuinci peccatorem de actu iterato, nam
hoc eſſet, ſi eccleſia inferret pœnam directè pro peccato
commiſſo, & tunc ad pœnam imponendam oportebat
probari delictum ſicut fit in denunciationibus iudiciali-
bus, in quibus iudex ex officio ſuo procedit contra eum,
de quo eſt denunciatum crimen, quod teſtibus conuinci-
tur, & tunc imponit iudex pœnam delinquenti, licet non
talem qualem ſi procederetur contra eum per viam accu
ſationis, & tamen in denunciatione, quæ eſt in fraterna
correctione non intenditur pœna aliqua, ſed ſolū, vt ceſ-
ſet delinquens a peccato.

Quod patet, quia dicitur ſi non audit Eccleſiam, debet
K eſſe ſicut ethnicus, & publicanus, & tamen ſi audit Eccle
ſiam ceſſando a peccato non dicitur, quod Eccleſia non
inferat aliquam pœnam, & tamen ſi in hac denunciatio
ne, quæ fit Eccleſiæ intenderetur, quod Eccleſia corrige-
ret puniendo delinquentem, ſemper imponeret pœnam,
ſiue audiret Eccleſiam, ſiue non, & tamen non imponi-
tur pœna, niſi quando non audit: ideo non intenditur
pœna aliqua delinquentis in denunciatione, quæ fit Ec-
cleſiæ, & ſic non erunt teſtes neceſſarij ad probandum
delictum.

Secundum patet, quia dato quod vellet probari crimē,
vt conſtaret coram Eccleſia, non adhibentur teſtes ſic:
ſed ſufficiebat, quod poſtquam admonuiſſet quis delin-
quentem ſecretè, & non correctus iteraret peccatum,
vocaret corrigens aliquos, qui viderent quomodo ille
committebat peccatum, & ita probaretur quando de-

nuncia-

nunciaretur eccleſiæ, & non oportet adhiberi illos, vt loquerentur peccanti, & tamen adhibentur ſic, quia dicitur adhibe tecum vnum vel duos teſtes, & ſequitur, quod ſi illos non audierit. Et ita iſti loquuntur ei, & tamen facilius erat aliter fieri, ſi ſolum teſtimonium, & probatio criminis intenderetur.

Tertio, & efficacius, quia imò iſte modus nõ conuenit huic fini: nam ad ſciendum an delinquens peccet, nõ debent teſtes eis loqui, quia quando ipſi loquuntur ei, non peccat ille, ſed in abſentia eorum, & tamen iubetur, quod adhibeantur teſtes, & loquantur: ergo non ſunt ad hunc finem ſed ad alium.

Dicendum ergo tertio, & melius, quod iſti teſtes non adhibentur ad probandum delictum, ſed ad quandam verecundiam ingerendam peccanti, nam a principio ſolus corrigens loquitur, vt ſi poteſt ſine diſpendio famæ emendari emendetur; ſi autem non emendetur ſic, debet peccatum eius aliquibus publicari licèt cum eius infamia, vt quando à multis peccatum eius fuerit cognitum magis peccator erubeſcat. vult tamen Chriſtus quod iſte infametur quanto minus infamari poterit, & ideo iubet adhibere paucos, quibus peccatum reueletur, & ipſi increpent delinquentem de peccato. Et hoc patet, quia dicitur, adhibe tecum vnum vel duos, & poſtea ſequitur, quòd ſi illos non audierit; in quo ſignificatur, quod ille debet admoneri per teſtes adhibitos, & ſi ceſſat peccare, audit teſtes: ſi autem non ceſſat non audit eos. Et cauſa vera, quare adhibentur eſt, quia peccans erubeſcet peccare, cum multi eum increpuerint. Et iſtum etiam ſenſum ponit Hieronymus dicens, quod admonitione, & pudore corrigatur.

Quarto poteſt dici, quòd teſtes accipiantur ad probandum quod delictum ſit illud, quod frater agit, vt ſi quis peccat, & ab alio ſecretè correctus dicit non eſſe peccatũ id, quod agit: debent adhiberi teſtes ad hoc, quod aſſerant peccatum eſſe illud, quod agit, & iſte ſenſus etiam valde conuenit, nam vocantur propriè teſtes iſti, quia ad teſtificandum an ſit peccatum id, quod agitur, adhibentur: tunc etiam conuenit alia litera, ſcilicet, quòd ſi illos non audierit; quia non audire eſt non credere, quod illi aſſerunt, ſcilicet eſſe peccatum, quod facit. Et iſtud tenet Glo. dicens, ſi dixerit non eſſe peccatum, vt probent illud non eſſe peccatum, & iſte ſenſus eſt conueniens, & tamen iſte ſolus non ſufficit, quia tunc ſequeretur, quod ſi peccans confiteretur ſe peccare ſecretè admonitus, & tamen non ſe emendaret; ſiue quia promittit, & non facit: ſiue quia non vult corrigi, non deberet iſte adhibere teſtes. ſed procedere ad denunciandum eccleſiæ: cum non eſſet ibi opportunum adhiberi teſtes ad probandum eſſe peccatum, quia delinquens hoc confitetur, & tamen ſemper debent adhiberi teſtes antequam denuncietur eccleſiæ: ideo oportet accipi iſtos teſtes interdum ad conuincendum peccantem, quod peccet: interdum ad admonẽdum eum vt magis erubeſcat quam ſi ſingulariter admoneatur.

An iſti teſtes ſint ſimul adhibendi, vel primo vnus, deinde alius? Quæſt. CII.

QVæritur de modo adhibendi iſtos teſtes, ſcilicet an ſint ſimul adhibẽdi, vel primo vnus, deinde alius? Aliqui dicunt, quod ſucceſſiuè, & hoc quia Chriſtus dedit iſtum ordinem ad hoc quod peccans infamaretur minus quàm infamari poterit: nam propter hoc primò admonetur ſecretè, & tamen ſi admoneatur coram vno, & deinde coram alio, minus infamatur, quam ſi coram duobus, vel tribus ſimul admoneatur, ideo debet teneri iſte ordo.

Sed dicendum, quòd non ſtat: primo quia non excuſatur ſic infamia neque extenuatur: nam infamia ex hoc prouenit, quòd multi ſciant delictum alicuius. Quod ergo tres ſciant delictum alicuius, ſiue ſimul ſciant, ſiue ſucceſſiuè, non eſt differentia vlla, & ita non conſequitur magis de infamia hac via quam alia via.

Secundo, quia minus prodeſt admonitio ſic facta quã aliter: nam ſi quis adhibeat ſecum tres ſimul qui admoneant aliquem de peccato ſuo, magis erubeſcet quàm ſi
A adhibeat vnum, & poſtea alium, & deinde alium, & tamen intentio Chriſti eſt, quod iſte erubeſcat, vt Hieronymus dicit, ideo non venient teſtes ſucceſſiuè.

Dicendum ergo, quòd manent duo modi. Vnus eſt, ꝙ teſtes adhibeantur ſimul, ſiue ſit vnus, ſiue duo. Alius modus eſt, quòd adhibeat corrigens prius vnum teſtem ſecũ, & ſi illum audierit, bene quidem, & ſi non, adhibeat duos ſimul, ſiue duos de nouo, ſiue illum, quem adhibuit, & alium de nouo, & iſte modus magis conuenit intentioni Chriſti, quia ſic minus infamabitur peccans, quia poterit eſſe quòd adhibito primò teſte ſtatim corrigatur, & non ſit neceſſe adhiberi alterum. Si autem ſimul adhiberentur in prima vice, magis infamaretur.

Item ſic magis erubeſcet admonitus, eo quod pluries admonetur, cum ſemel admoneatur coram vno, & po-
B ſtea coram duobus. Etiã quia tot ſunt hic ſimul ſicut ibi, quia in ſecunda admonitione ſunt tres ſimul, ſcilicet duo teſtes adhibiti, & ipſe principalis admonens. Et iſtum modum tenet Hieronymus dicens: ſi te audire noluerit, adhibeatur vnus frater tantum: quòd ſi neque illum audierit adhibeatur, & tertius.

Dicendum tamen, quòd hoc non cadit ſub neceſſitate ordinis, vnde ſtatim, vt quis ſecreto admonitus non vult emendari, poteſt corrigens adhibere ſimul duos teſtes, & tamen ſi vult tenere præcedentem modum ille eſt conuenientior.

An corrigens poſſit adhibere plures quam duos teſtes? Quæſt. CIII.

C QVæritur, an poſſit corrigens adhibere plures quam duos teſtes?

Dicendum, quod non licet plures adhibere, primo quia ſi liceret multos adhibere, quot vellet ipſe corrigens, nichil differret adhiberi teſtes, & dici Eccleſiæ: cum dici Eccleſiæ ſecundum vnam expoſitionem ſit dici multitudini, & tamen diſtinxit iſtos modos. ideo differre debent, & ſic non debet multis teſtibus dici.

Secundo, quia nos obligamur ſeruare famam fratris, inquantum poſſumus ſeruata rectitudine conſciẽtiæ eius, & tamẽ poſſumus admonere eum, & facere ceſſare à peccato admonendo coram duobus, ergo contra charitatem facimus, ſi eum coram pluribus admoneamus.

Tertio, & principaliter, quia Chriſtus deſignauit certum numerum, ſcilicet adhibere duos teſtes: ergo non li-
D cet adhiberi plures.

Quarto, quia apparet, quòd intentio Chriſti erat reuelari peccatum paucioribus quàm reuelari poterat, cum dixerit adhibe vnum vel duos teſtes, quaſi dicat, ſi videris, quod vnus teſtis ſufficit, coram quo admoneas, non adhibeas duos, ſi non ſufficit, adhibe duos, & tñ duo ſufficiunt.

Quinto, quia Chriſtus non ſolum deſignauit numerũ teſtium, ſed etiam dedit cauſam quare tot eſſent dicens, vt in ore duorum, vel trium ſtet omne verbum, ergo noluit plures eſſe, & ita non licet plures adhiberi.

Quare dicitur: Vt in ore duorum vel trium ſtet omne verbum? Quæſt. CIIII.

E QVæritur, quare dicitur. In ore duorum vel trium ſtet omne verbum?

Nam non videtur conuenire expoſitioni datæ de teſtibus, ſcilicet, quod illi adhibentur ad hoc, quod peccans magis erubeſcat admonitus coram duobus quàm ſecretè. Dicendum, ꝙ neceſſe eſt accipi hic teſtes propriè, qui aliquid aſſerunt vel teſtificantur, & ita traditur illud, quod dicitur Deu. 19. quòd in ore duorum, vel trium ſtabit omne verbum, id eſt quodcunque verbum teſtificati fuerint duo, vel tres, reputabitur eſſe verum, ſunt autem iſti adhibiti teſtes, non quidem ad teſtificandũ, quod peccans egerit tale, vel tale; cum non ſit probandum delictũ coram aliquo iudice, vt dictum eſt ſupra q. 100. ſed ad aſſerendum ipſi peccanti, ꝙ illud, ꝙ ipſe agit ſit peccatũ, & ita teſtificantur de iure, & nõ de facto: & eſt ſenſus, in ore duorum vel trium ſtet omne verbum, id eſt quicquid iudicabunt non eſſe peccatum, debet haberi vt non peccatum.

Quomodo dicitur, vt in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum, quia non debent adhiberi niſi duo? Quæſt. C V.

SEd quæritur, quomodo dicitur: Vt in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum?

Aliqui dicunt, quod poſſent adhiberi duo vel tres teſtes, & ita in ore duorum, vel trium ſtabit verbum. Et cũ dicitur, adhibe vnum vel duos teſtes, dicunt per hoc non negari, qui poſſint plures adhiberi, & ita tres ſaltem poterunt adhiberi.

Sed dicendum, quòd non ſtat, primò quia non concordat litteræ, quia ſatis apparet intentio Chriſti, quod pauciores, qui ſufficerent adhibeantur, cum non dixerit adhibe duos, ſed vnum vel duos, quaſi dicat adhibe vnum, & G ad plus duos, ergo non licet extendere ad tres.

Secundo, & efficacius, quia dato quod liceret adhiberi tres, aut multo plures, tamen hic non poterat dici in ore duorum, vel trium teſtium. Et ratio eſt, quia iſtud ponitur, vt cauſa præcedentis dicti. Et patet, quia dicitur. Vt in ore, & vt ponitur prò, Quia, & eſt redditiuum cauſæ, & tamen ſupra ponitur, adhibe tecum vnum vel duos: ergo non poteſt intelligi hoc niſi de vno aut duobus adhibitis.

Dicendum, quod verum eſt, quòd poteſt adhiberi niſi vnus aut duo ad plus, & tamen adhibitis eis verum eſt, quod verbum ſtat in ore duorum vel trium quia ille, qui admonet eſt vnus, & ipſe ſimul cum teſtibus adhibitis admonent peccantem, quòd emendetur, & aſſerunt peccatum eſſe, quod facit, vnde ſi corrigens adhibeat vnum H teſtem, ſtat tunc verbum in ore duorum, ſcilicet corrigẽtis, & teſtis adhibiti. Si autem adhibeat duos ſtat verbum in ore trium, ſcilicet corrigentis, & duorum teſtium adhibitorum, & ita ſtat litera, ſcilicet, adhibe tecum vnũ, vel duos: vt in ore duorum, vel trium ſtet omne verbũ, id eſt in ore tuo, & ipſorum adhibitorum. Et tunc eſt verum iſtud redditiuum cauſæ: nam pro vtraque parte cauſam reddit, ſcilicet adhibe vnum, & tunc in ore duorum ſtat verbum, vel adhibe duos, & tunc in ore trium ſtat verbum. Ex hoc etiam apparet id, quod dictum eſt ſupra, ſcilicet quòd non licet adhiberi plures quàm duos teſtes; quia tam in dicto quàm in redditiuo cauſæ ſolum expreſſit de duobus adhibitis. Sed dicet aliquis, quòd non ſtat, quia hoc poſſet ſtare ſi diceretur in ore duorum, vel trium ſtat omne verbum, & non adderetur teſtium, & tamen I dicitur teſtium: ergo oportet accipi de adhibitis, quia illi ſunt teſtes, & non ille, qui eos adhibet.

Dicendum, quod tam adhibens quàm adhibiti ſitnt teſtes: nam ſi eſſet cauſa fori contentioſi, ille, qui adhiberet teſtes non eſſet teſtis, ſed eſt correctio fraterna, quæ fit ſine rigore, ideo omnes quotquot acceſſerint vocantur teſtes, & maximè quia hic non accipiuntur teſtes de facto, ſcilicet an delinquens commiſerit tale vel tale, ſed an id, quod facit ſit peccatum vel non, & in hoc ita poteſt aſſerere ille, qui admonet ſicut illi, quos adhibet, & ita omnes ſunt teſtes, & iſte eſt verus ſenſus.

An neceſſario debeant adhiberi teſtes ante denũciationem quæ fit eccleſiæ? Quæſt. CVI.

QVæritur circa teſtes, qui adhibentur, an neceſſario debeat hoc fieri ante denunciationem, quæ fit Eccleſiæ.

Aliqui dicunt quod non, imò quod non deberent teſtes induci, peccata enim occulta non ſunt alijs manifeſtanda, quia ſic homo magis eſſet proditor criminis quam corrector fratris, vt dicit Augu. ſed qui inducit teſtes, manifeſtat peccatum fratris, quod erat abſconditum, ergo nõ debent induci teſtes in correctione peccati occulti.

Secundo, quia homo debet diligere proximum ſuum ſicut ſeipſum, ſed nullus ad manifeſtãdum peccatum ſuũ occultum, vel ad emendandum illud inducit teſtes: ergo neque debet illos inducere ad manifeſtandum vel corrigendum peccatum fratris.

Tertio, quia videtur, quod fruſtra inducantur hic te- F ſtes, quia teſtes ſunt ad probandum aliquid, & tamen in occultis non poteſt fieri probatio per teſtes, qualia ſunt peccata, in quibus fit correctio fraterna: ergo non ſunt adhibendi teſtes.

Quarto quia dato quod debeant adhiberi, videtur, q non adhibeantur antequam denũcietur eccleſiæ ſed poſt: quia dicit Aug. in regula quòd peccatum fratris prius debet oſtendi præpoſito quam teſtibus, & tamen dicere prælato ſiue præpoſito eſt dicere Eccleſiæ: ergo prius Eccleſiæ denunciatio fiet quàm adhibeantur teſtes.

Quinto patet, quia in denunciationibus ita fit, quia prius denunciatur crimen iudici, & poſtea adhibentur teſtes ad probandum crimina denunciata, & tamen dicere Eccleſiæ eſt denunciare crimen: ergo prius dicetur Eccleſiæ, & poſtea adhibebuntur teſtes.

G Dicendum quod ordo correctionis fraternæ eſt ille, qui à Chriſto aſſignatus eſt, in quo Chriſtus voluit ſaluari tam conſcientiam, quam famam fratris delinquentis, ſi vtrunque ſaluari poteſt, & ſi non poteſt, quia maius eſt bonum conſcientiæ quàm famæ, debet ſaluari bonum conſcientiæ, ideo a principio debet correctio fratris eſſe occulta admonendo in ſecreto, & ſi ſecreto admonitus noluerit corrigi, non eſt publicandum peccatum, ſi autem non potuerit debet publicari, & tamen quia iſta ſunt extrema, ſcilicet ſciri ab vno tantum, & ſciri ab omnibus, quod eſt dicere eccleſiæ: poſuit Chriſtus medium, ſcilicet adhiberi vnum, vel duos teſtes: nam principium correctionis occultum eſt, id eſt ab vno corrigi: finis autem eſt omnino publicus, ſcilicet dici eccleſiæ, ſiue accipiatur pro iudice ſiue pro multitudine: medium autem eſt dici pau- H cis, quia minus infamabitur delinquens reuelato delicto ſuo paucis, & iſti ſunt vnus, vel duo teſtes, quia non debent plures adhiberi, vt dictum eſt ſupra quæſtione 103. & adhibentur ad ſeruandam famam fratris quandiu poteſt ſeruari: nam ſi eo ipſo, quòd quis non vult emendari ſecretè admonitus deberet dici eccleſiæ peccatum eius, infamaretur ille: qui fortè poterat ſine hac infamia emendari: nam licet non emendatus fuerit per ſecretam admonitionem, fortè erubeſcet admonitus coram duobus, vel tribus, & emendabitur reſeruata adhuc ſibi fama. Et quia debemus inquantum compoſſumus ſeruare famam fratrum, debuit poni adhibitio vnius vel duorum teſtiũ poſt ſecretam admonitionem ante denunciationem eccleſiæ, & iſti teſtes ſimul cum ipſo adhibente debent affirmare coram delinquente, quòd illud quod facit ſit peccatum, I & hortari vt deſiſtat.

Ad primum dicendum, quod in occultis peccatis habet locum iſte ordo correctionis. Pro quo ſciendum, quòd aliqui dixerũt, quòd ordo correctionis fraternæ eſt, quod primo peccans in occulto admoneatur, ſi emendauerit bene quidem, ſi autem peccatum ſit omnino occultum, id eſt, quod non veniat in notitiam aliorum, ſed ſolum ipſius corrigentis, deberet ceſſare corrigens à correctione permittendo delinquentem arbitrio ſuo, vel diuino iudicio.

Si autem peccatum erat manifeſtum, vel incipiebat venire in cognitionem aliorum aliquibus iudicijs, debebat tenere ordinem poſitum in litera.

Sed dicendum quod non eſt verum, dicit enim Aug. in regula: Si frater tuus vulnus haberet in corpore, quod vult K occultari, dum timet ſecari, nõne à te crudeliter ſileretur, & miſericorditer indicaretur? quanto ergo magis non debet occultari peccatum, ne deterius putreſcat vulnus in corde? ideo etiam ſi ſit valde occultum, poſtquam quis toties admonuerit delinquentem, & non fuerit correctus, quòd deſperet de emendatione per ſingularem correctionem, debet procedere ad teſtium adhibitionem, & poſtea ad denunciandum Eccleſiæ, & hoc niſi quis tantam videat peccantis pertinaciam, quòd admonitus corã teſtibus, & poſtea coram Eccleſia putetur veriſimiliter nõ emendandus, ſed potius, quòd efficietur deterior, quia tunc non eſt procedendum vlterius, cùm hoc ſit cõtra intentionem correctionis fraternæ, quæ ſit propter emendationem peccantis: ergo non eſt procedendũ vlterius quãdo præſumitur, quòd fieret deterior is qui corrigitur, quia contra charitatem eſſet hoc.

Et

Ad ſecundum dicendum, quod in peccato proprio emẽdando nemo indiget teſtibus, imo non poteſt illos ducere ad ſe emendandum, quia aut quis vult emendari de peccato aut non, ſi vult emendari, eo ipſo emẽdatus eſt, quia non indiget actione aliena ad emẽdationem, ſed per hoc quod vult a peccato ceſſare ceſſat, & hoc eſt emendatum eſſe. Si non vult emendari non inducet teſtes, quia implicat quòd quis nolit emendari, & velit quod aliquis eum emendet. In delicto alieno ſecus eſt, quia licèt quis non deſideret emendari, alius ſciens peccatum eius poterit eũ ſecretè admonere, vt emendetur, & ſi noluerit, poterit adhibere alios, vt magis erubeſcat, & ſic emendetur, & ita ad peccatum fratris emendandum bene conuenit interdum adhibere teſtes.

Ad tertium dicẽdum, quod teſtes inducuntur ad duo, vt dictum eſt ſupra, ſcilicet ad admonendum delinquentem, vt emendetur, & ipſe erubeſcens emendetur, & ad aſſerendum, & teſtificandum ipſi delinquenti, quod id quod facit eſt peccatum, ſi de hoc dubitauerit, & hoc fieri poterit in occultis, ideo prodeſt ibi teſtium adhibitio; ſecus autem ſi acciperentur iſti ad probandum delictum corã iudice, quia tunc non poſſent probare, ſi eſſet occultũ.

Ad quartum dicendum, quòd Aug. vult prius dici prę lato quàm teſtibus inquantum prælatus eſt quædam perſona priuata, quę poteſt prodeſſe & non obeſſe, non autẽ vt eſt perſona publica, & tamen prælatus non dicitur eccleſia niſi inquantum eſt perſona publica ſedens in loco iudicij. Et hoc modo non debet dici prælato prius quàm teſtibus, ideo verum eſt, quòd prius dicetur teſtibus quã Eccleſiæ.

Ad quintum dicendum, quòd in iudiciali denunciatione adhibentur teſtes poſt denunciatum crimen iudici, eo quod ibi intenditur punitio delicti facienda à iudice, & tamen in correctione fraterna, quando denunciatur Eccleſiæ non intenditur, quod iudex puniat pro peccato prę terito, ſed quod admoneat, & iubeat de cætero cauere, & ſi delinquens obedierit, non imponitur pęna aliqua. Si autem non obedierit, excommunicatur, & ideo non ſunt hic teſtes neceſſarij ad probationem criminis, cum nõ intendatur pęna, & conſequenter non adhibebuntur teſtes poſt denunciationem factam, ſed prius: & non quidẽ ad probandum delictum factum eſſe, ſed ad monendum recedere de peccato, & ad conuincendum eſſe delictum id, quod facit delinquens, ideo iſti ſunt adhibendi, antequã fiat denunciatio Eccleſiæ, vt minus infametur, quam ſi ſtatim omnibus publicetur, quod fit dicendo Eccleſiæ.

An ordo iſte procedendi ſit conueniens in fraterna correctione? Quæſt. CVII.

QVęritur, an iſte ordo procedendi ſit conueniens in fraterna correctione?

Aliqui dicunt quòd non, quia innuitur, ꝙ poſtquam quis ſecreto admonetur non obedierit, ſit dicendũ peccatum eius coram teſtibus, & deinde Eccleſiæ, ſed hoc non videtur conueniens, quia mitius ſe debet quis habere circa hominem fratrem delinquentem in alijs criminibus quàm in hæreſi, eo quòd hæreſis eſt grauius crimen, & potiſſimè quia eſt periculoſum, cum ſit infectiuum cęterorum, & tamen circa hæreſim admonetur aliquis ſaltem bis; ad Titum 3. Hæreticum hominem poſt vnam, & alteram admonitionem deuita: ergo à fortiori circa alia peccata.

Dicendum quòd in correctione fraterna Chriſtus voluit teneri iſtum ordinem, vt primò ſecretè admoneretur, & poſtea coram teſtibus, & deinde coram tota Eccleſia, vt non infamaretur delinquens, vt ſi cum leuioribus remedijs ex quibus non inſurgit infamia poſſet emendari, non procederetur ad maiora, quæ infamant, ex quo ſequitur, quod impoſuit nobis onus, quod quanto poſſemus euitare infamiam fratris euitaremus, & ideo non ſolum debemus conari euitare eam procedendo per iſtam viam aſſignatam a Chriſto: ſed etiam in quolibet remedio leuiori inſiſtendo quantum potuerimus, vt non procedamus ad aliud quod eſt grauius, & ita quando quis ſecretè admonet, non dicitur ſtatim poſt primam admonitio-

A nem procedere ad teſtes, ſed toties admonere quandiu putauerit per talem admonitionem ſecretam poſſe corrigi, cum autem putauerit veriſimiliter, quòd non poterit emendari delinquens per talem modum, poteſt procedere ad teſtes adhibendos, & tamen quotiens debeat dicere in ſecreto non eſt determinatum, ſed quotiens videtit expedire, & ita adhibitis teſtibus duobus ſi non audierit illos, non ſtatim debet procedere ad dicendum Eccleſiæ, neque etiam adhibebit plures, cum non ſit licitum adhiberi vltra duos, vt oſtenſum eſt ſupra: ſed illos eoſdẽ adhibebit ſæpe quouſq; veriſimiliter putet corrigens, quod etiam per admonitionem teſtium non corrigetur, tunc enim dicet Eccleſiæ, niſi veriſimiliter putet, quod dicendo Eccleſiæ etiam nõ corrigetur, ſed deteriorabitur, quia tunc magis ceſſandum eſt à correctione, quia iam incipit
B militare contra charitatem.

Ad argumentum dicendum, quòd ex maiori rigore proceditur contra Hæreticos quam contra alios propter communionem periculoſam, & ideo dicẽdum, quod magis conceditur admonitio in alijs criminibus quam in Hęreſi: nam in hæreſi ſolũ bis admonetur quis, ſcilicet: poſt vnam, & alteram admonitionem deuita. In alijs vero neceſſe eſt ſaltem ter admoneri, quia primo admonetur ſecretè, deinde coram teſtibus: tertiò coram Eccleſia, vel potius ab ipſa Eccleſia admonetur, ideo etiam ſi quælibet iſtarum admonitionum eſſet ſola, eſſent tres.

Aliter etiam dicendum, quod quælibet iſtarum eſt multiplex: nam qui ſecreto admonet, ſæpe admonere debet quouſque videat non eſſe corrigibilem peccatorem per iſtam viam, & poſtea coram teſtibus ſæpe admonea-
C tur: Eccleſia quoque, ſępe admonet, quia ad excommunicationem trina præmittitur admonitio, & tamen excommunicatio videtur eſſe pęna, quæ hic infligitur, ideo plus admonetur in alijs criminibus quam Hæreſi antequam à communione alienum habeamus ipſum peccatorem. & ita conueniens ordo eſt correctionis iſte, qui ponitur hic.

Quæ ſit Eccleſia iſta de qua hic dicitur, quòd dicatur Eccleſiæ? Quæſt. CVIII.

QVæritur, quæ ſit Eccleſia iſta, de qua hic dicitur, ꝙ dicatur Eccleſiæ?

Dicendum, quòd Eccleſia multipliciter accipitur, vno modo pro qualibet multitudine, vel congrega-
D tione ad aliquid.

Sic dicit Ariſto. 2. Politicorum cap. de politia Calcedoniorum, quod Calcedoni Eccleſiam non faciunt, ideſt nõ faciunt congregationem ſiue conſilium ad determinandũ de factis communibus.

Et inde dicitur Eccleſiaſtes, ideſt, concionator vel ad multitudinem loquens, & ſic liber vnus Salomonis Eccleſiaſtes, ideſt, concionator dicitur, vt ait Hieronymus, quia ad Eccleſiam, ideſt ad multitudinem loquitur, & inde etiam Eccleſiaſticus liber dicitur ille ſapientialis liber, qui ordinat mores multitudinis, & ab iſto modo deriuantur alij modi accipiendi Eccleſiam.

Secundo modo accipitur pro Prælato ſpirituali. Et ita dicitur extra de ſententia excommunicationis in ca. a nobis, quod eccleſia fallit, & fallitur, ideſt Prælatus Eccle-
E ſiæ. Nam ibi agitur de ſententia excommunicationis lata contra aliquem pro cauſa non vera, quam putat Pręlatus eſſe veram, & illa ſententia non fertur ab Eccleſia, quę eſt multitudo, ſed a iudice, qui eſt Pręlatus.

Tertio modo accipitur pro aliqua ſpirituali multitudine vel congregatione, quę tamen eſt particularis, & vocamus eam Eccleſiam particularem; ſic dicimus Eccleſiam Toletanam, vel Salamantinam, ſic accipitur prima Cor. 1. & 2. Corinth. 1. ſcilicet Paulus, & Soſthenes Eccleſiæ, Dei, quæ eſt Corinthi ſantificatis in Chriſto Ieſu vocatis ſanctis. Et ſic non poteſt accipi ibi pro domo aliqua, cum dicatur ibi ſanctificatis, & Eccleſia, & ſanctificati, idem ſunt, vt patet ibi ex litera. Etiã non poteſt accipi pro Pręlato, cum dicatur ſanctificatis, & vocatis ſanctis, & ita neceſſe eſt, quòd multi ſint illi, ad quos loquitur, & quos vocat Eccleſiam.

Etiam non poteſt accipi pro quacunque multitudine prophana vel ſeculari: ſed pro multitudine congregata ad aliquid ſanctum, ſcilicet in nomine Ieſu: cum dicatur, ſanctificatis in Chriſto Ieſu, Etiam non poteſt accipi pro omni multitudine, ideſt vniuerſitate hominum, cum dicatur Eccleſiæ Dei, quæ eſt Corinthi. & ita accipitur ibi Eccleſia pro congregatione particulari aliquorum hominũ congregatorum in nomine Chriſti, & cultu eius.

Quartò accipitur pro loco vel domo, vbi conuenit talis multitudo, & ſic accipimus Eccleſias ſancti Petri, & Ioánnis, & aliorum ſanctorum, ideſt domus orationis fabricatas in honorem illorum, & ſub inuocatione eorum. Sic accipitur primæ Corin. vndecimo. Nunquid domos non habetis, quia Eccleſiam Dei contemnitis? Et loquitur cõtra Corinthios, quia quando die cænæ domini vel alio tẽpore communicaturi erant corpore & ſanguine, ferebant omnes cibos ſuos in Eccleſiam, & poſtquam abundanter comedíſſent ſumebant corpus domini, quod vituperat Apoſtolus, dicens quòd hoc fieret quaſi non haberent domos, in quibus manducarent, vel quia contemnebant Eccleſiam Dei, ideſt domum orationis, putantes eam nullo honore dignam.

Quinto accipitur Eccleſia pro tota multitudine omnium hominum in Chriſtum credentium, quam vocamus nos Eccleſiam vniuerſalem, ſic accipitur ad Ephe. cũ dicit Apoſtolus: Viri diligite vxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam. Et neceſſe eſt accipi ibi pro vniuerſali, quia non dilexit ſpecialiter Chriſtus Eccleſiam Toletanam, aut Hiſpanam, aut Corinthiorum, ſed omnes homines ad ipſum conuerſos, & qui conuertendi erant, & ita apparet eodem cap. cum de matrimonio loquitur, dicens illud eſſe magnum Sacramẽtum, & ſubdidit, ego autem dico in Chriſto, & Eccleſia, & tamen non eſt matrimonium inter Chriſtum, & aliquam particularem Eccleſiam, quia tunc homines aliarum Eccleſiarum non redemiſſet, neque pertinerent ad eum, & tamen omnes redemit, ideo accipitur neceſſe pro Eccleſia vniuerſali, ideſt tota vniuerſitate credentium, quæ dicitur ſponſa Chriſti, & ſic accipitur Actu. 20. Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo poſuit vos Spiritus Sanctus regere eccleſiam Chriſti, quam acquiſiuit ſanguine ſuo: vnde non dixit Eccleſiam Epheſiorum, vel Macedonum, aut Romanorum, ſed Chriſti, vt nullam ſpecialem deſignaret.

Dicendum autem quòd omnes iſti modi accipiendi Eccleſiam deſcendunt à primo, quia Eccleſia ſecundum ſuã originem deſignat multitudinem congregatã ad aliquid quæcunque illa ſit. Et inde deſcendit ſecundus modus, ſcilicet, quòd prælatus vocetur Eccleſia, non quòd ipſe ſit Eccleſia, ideſt multitudo, ſed quia præeſt multitudini. Et inde etiam eſt tertius modus pro multitudine particulari congregata in Chriſti nomine, & ſic magis propriè vocatur Eccleſia, quia eſt verè multitudo congregata. Inde eſt etiam quartus modus: nam domus orationis vocatur Eccleſia, ideſt quia illuc conuenit, vel congregatur ibi Eccleſia, ideſt multitudo: nam domus non eſt multitudo.

Etiam quintus modus inde deſcendit, quia eſt ibi congregatio multorum, ideſt omnium credentium.

Nunc vero dicendum, quòd accipi poteſt hic in omnibus modis iſtis pręterquam in quarto, quia nichil poteſt dici Eccleſiæ, ideſt domui orationis: in omnibus autem alijs poteſt aliquid dici Eccleſiæ. Sed ſolet communiter exponi, dic Eccleſiæ, ideſt prælato, qui præeſt Eccleſiæ, quia illi facile eſt dici, & ille poteſt corrigere delinquentem. & bene ſtat, & tamen etiam alijs modis poteſt accipi. Vnde pro qualibet multitudine poterit accipi, ſcilicet, crimen dicitur ſingulariter ab vno, & quando delinquẽs non corrigitur ſic dicitur coram teſtibus, vt magis erubeſcat, & illi firmius ſibi aſſerere poſſint, quod ſit peccatum id, quod ille agit.

Si autem nõ emendatur per hoc, dicitur Eccleſiæ, ideſt multitudini ſiue multis ſimul, vel omnibus, quotquot cõuenire voluerint, vt ſic erubeſcat omnino. Sic accipit Hieronymus dicens, porro ſi neque illos, ideſt teſtes adhibitos audire voluerit, tunc multis dicendum eſt, vt deteſtationi eum habeant, vt qui non potuit pudore ſaluari, ſaluetur vel opprobrijs.

F Secundo modo, ſcilicet pro Prælato ſolet accipi communiter, & ita etiam accipit Chryſo. dicens, dic Eccleſiæ, ideſt his, qui Eccleſię præſunt.

Tertio etiam modo poteſt accipi, quia Eccleſia ſic eſt multitudo, corã qua q denunciatur cõfunditur, & erubeſcit. Etiã quia illa habet auctoritatem diffiniendi quid ſit bonum, vel malum, & tamen propter hoc remittitur delinquens vltimo ad Eccleſiam, vt ſi quando vnus admonet non credit, & etiam duobus teſtibus adhibitis non credit, poſtea tota multitudine alicuius Eccleſiæ aſſerente, neceſſario credere debeat, quia poſt talium aſſertionem nichil dubitandum eſt & ſic accipit Gloſ. dicens, dic toti Eccleſiæ, vt maiorem erubeſcentiam patiatur, & poſt hęc omnia ſequatur excommunicatio, quæ fieri debet per os Eccleſiæ, ideſt per ſacerdotem, quo excommunicante to- G ta Eccleſia cum eo operatur.

Quarto etiam modo poteſt accipi dic Eccleſiæ, ideſt, Eccleſiæ vniuerſali: nam quædam ſunt, quæ nõ poſſunt dici ſufficienter alicui particulari Eccleſiæ, quia determinatio Eccleſiæ illius non ſufficit: vt circa fidem, dato enim quòd aliqua particularis Eccleſia diffiniat aliquid eſſe credendum, poteſt errare, ſicut interdum legimus aliquas erraſſe: vt aliquando tota Eccleſia græcorum errauit & nunc multæ Eccleſiæ particulares in Eccleſia orientali, quæ olim fuerant ortodoxæ: errant, vt Iacobini Armeni, & alij, inter quos ſunt hæretici Neſtoriani, & multa genera hæreticorum.

Etiam, quia quædam perſonæ ſunt, quarum delicta nõ ſufficit denunciari alicui Eccleſiæ particulari, ſicut ſunt delicta Papæ: nam ille eſt maior qualibet Eccleſia parti- H culari, ideo nulla particularis Eccleſia poteſt iudicare de eo, etiam quantum ad hæreſim: ſed neceſſe eſt recurri ad Eccleſiam vniuerſalem, cuius Papa eſt filius, licèt ſit præcipuus filiorum: nam in ea regnat, & in ſacramentis quę intra ipſam ſunt iuſtificatur & proficit. Et tamen quia Eccleſia vniuerſalis dicit ipſam congregationem omnium fidelium, quæ nunquam fit, neque fieri poteſt opere humano, nullos actus competit Eccleſiæ vniuerſali, neque aliquid poteſt ei dici ad hoc, quòd ipſa admoneat aliquẽ: ſed accipitur Eccleſia vniuerſalis per repræſentationem, & iſta eſt ipſum Concilium generale. Vnde quodlibet Concilium generale vocat ſe repræſentatiuum Eccleſiæ vniuerſalis, cum ait. Sacroſancta ſynodus talis vel talis in Spiritu ſancto legitimè congregata, vniuerſalem Eccleſiã reprę́ſentans, & ad iſtam Eccleſiam deferiur per denun- I ciationem crimen Papæ, ſi admonitus ſecretè, & deinde coram teſtibus ſe emendare noluerit. Et ſi illa Synodo eũ admonente non ſe emendauerit, habetur tanquam ethnicus, & publicanus, & maxime in crimine, quod eſt maximè periculoſum in Pontifice ſummo: nam pro illo deponitur de Papatu. 40. diſtinctio ca. ſi Papa, & tamen nemo eſt, qui hoc facere poſſit niſi Concilium generale, quod vicem habet totius Eccleſiæ. & non ſolum in crimine hæreſis, ſed etiam in ſpectantibus ad mores denunciatur crimẽ Papæ concilio generali tanquam Eccleſiæ vniuerſali, & admonet Papam ceſſare à peccato. De his late diximus in noſtro libello defenſorio trium concluſionum per ſex capitula. Quod enim circa Papam locum habeat fraterna correctio nemini, dubium eſſe debet, cum fiat ad bonum peccantis, & tamen debemus ex charitate velle, & procu- K rare ſalutem ſpiritualem illius, ſicut & cęterorũ, imò magis quàm aliorum, inquantum illo malè ſe habente, multi ſe malè habebunt.

Quid ſit dicere: Sit tibi quaſi ethnicus, & publicanus? Quæſt. C IX.

QVæritur, quid ſit dicere. Sit tibi quaſi ethnicus, & publicanus?

Dicendum, quòd Chriſtus voluit fratrem corrigi a nobis per admonitiones quandiu poteſt emendari: quando autem putatur inemendabilis, iubemur eum deſerere Deo curandum, & quia ex eius conuerſatione infectio criminis ad alios tranſire poſſet, & iam non ſolus ille periret, ſed etiã alij: iuſſit Chriſtus abſtinendum eſſe a cõuerſatione, & hoc eſt fieri ſicut ethnicus, & publicanus.

Ethni-

Ethnicus enim gentilis eſt: publicanus autem publicus peccator, & trahitur hoc a publicanis, qui negociationes publicas exercent quærentes lucra vndecunque, quia tales ſolent grauiter peccare. Sic dicit Hieronymus: Quod autem dicit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus, oſtenditur maioris eſſe deteſtationis, qui ſub nomine fidelis agit opera infidelium, quàm hi qui apertè gentiles ſunt: publicani enim vocantur, qui ſolum lucra ſectantur, & exigunt vectigalia per negociationes, & per fraudes atque furta, ſcelera, atque periuria, & eſt ſenſus, ſicut ethnicos, & publicanos iudicamus manifeſte peccatores, ita debemus iſtos iudicare.

Et ſic aliqui intelligunt, ſed hoc non ſufficit, quia etiã antequam dicatur Eccleſiæ peccatum alicuius, ſi admonitus in ſecreto non ſe corrigit, iudicandus eſt peccator. Ideo dicendum, quod habetur vt ethnicus, & publicanus, ideſt euitamus eum a communicatione noſtra ſicut ethnicum, & publicanum: quia his non communicamus, quaſi peccatoribus: quia licet in aliquo communicemus eis, non recipimus tamen eos ad omnem communicationem, ſicut facimus ad infideles, & ita intelligitur communiter, quòd qui ſic admonitus ab Eccleſia non deſiſtit à peccato excommunicandus eſt, ita enim conſueuit facere Eccleſia, quia quemlibet contumacem excommunicat, quia ter admonitus non aſſentit. Sic dicit Gloſa: Dic toti eccleſiæ, vt maiorem erubeſcentiam patiatur, & poſt hæc omnia ſolet ſequi excommunicatio, quæ fieri debet per os Eccleſiæ, ideſt per ſacerdotem.

Quare ei, qui admonitus ab Eccleſia ſi non ceſſat à peccato non imponitur pœna? Quæſt. C X.

SEd quæritur, quare ei, qui admonitus ab Eccleſia, ſi non ceſſet à peccato non imponitur pęna, quia ſic poterit quilibet manere in peccatis ſuis impunitus delictis.

Dici poteſt vno modo, quòd iſte eſt proceſſus fraternę correctionis, & non tendit ad pęnam: ſed ſolum ad emendationem delinquentis: ideo etiam ſi non obediat non imponitur ei pęna; ſicut admonens in ſecreto nullam pęnã imponit delinquenti non obedienti. Et patet, quod hoc intendat, quia tunc ſi intenderet pęnam quando conſtat Eccleſię de delicto alicuius per denunciationem, etiam ſi ceſſaret à peccato, deberet ei imponi pęna; & tamen ſi audit Eccleſiam nulla pęna ponitur huic, nec aliquid, quòd videatur ſimile pœnæ.

Secundo poteſt dici, quòd ponitur pęna, ſcilicet excommunicato inquantum dicitur, quòd ſit ſicut ethnicus, & publicanus, & tamen excommunicatio pęna eſt, ſcilicet, inter homines viuere, & eorum carere conſortio.

Tertio poteſt dici, quod Eccleſia imponit criminum pœnas, & ideo peccantibus, ſiue ceſſent, ſiue non, imponit pro delictis pęnas: ſed Chriſtus non diffiniuit, quæ pęnæ imponerentur pro ſingulis criminibus, imò circa nullum crimen, quia non ordinauit foralia in nouo teſtamento, ſicut in veteri, ſed omnia dimiſit diſponenda per eos, qui Eccleſiæ præſunt, & ita hic nullam pęnam poſuit, & tamen Prælatus Eccleſiæ poteſt punire delinquentem, quando conſtat ſibi de delicto per denunciationem euã ſecundum formã correctionis fraternæ, & maximè quãdo peccans non vult ceſſare à peccato, ſed Chriſtus de hoc nichil dixit.

Quod vero dicitur, ſit ſicut ethnicus, & publicanus, nõ eſt pęna, quæ imponitur à iudice, quamuis poſſit intelligi excommunicatio, quam iudices imponunt in pęnam: & tamen Chriſtus non intellexit de pęna impoſita à iudice, quia dicit ſit tibi ſicut ethnicus, ſi enim dixiſſet: ſit ſicut ethnicus, poſſet intelligi, quòd hoc fieret per iudicem, & tamen dicitur ſit tibi, ideo intelligitur de illo, qui admonet, qui tamen eſt perſona priuata, & eſt ſenſus poſtquam tu aliquem admonueris ſecretè, & per teſtes, & poſtea coram Eccleſia, & non ceſſauerit à peccato, etiam ſi Eccleſia non puniat illud: tu tamen habeas illum ſicut ethnicum, ideſt, ita caueas conuerſationem illius, ſicut ethnici, & publicani: & hoc facit quilibet auctoritate propria, ſine ſententijs iudicis, & ita intelligitur illud ad

A Titum 3. Hæreticum hominem poſt vnam, & alteram admonitionem deuita, ideſt, tu qui ſcis illum Hæreticum, & bis admonuiſti, neque ceſſauit, deuita illum, & nõ eſt opus, quòd iudex illum excommunicet, quia antequam excommunicet, poteris illum propria auctoritate deuitare. Sed obijcietur, quia pœnam imponere iuriſdictionis eſt, & non pertinet ad aliquem priuatorum: & tamen priuare communione eſt imponere pęnam, ideo nemo poterit hoc facere ſine iudicis auctoritate. Dici poteſt vno modo, quod vitare quantum ad communicationem non eſt pœna, ſed cautela: nam ſiquis imponeret ſententiam priuationis à communione contra aliquem, eſſet eum punire: quòd tamen quis ceſſet à communione alicuius, nõ eſt eum punire, quia non ſubtrahit ei aliquid quod eſſet illi aliàs debitum, ſed ad cautelam pertinet, quia putat B fortè iſte bonum ſibi eſſe cauere a communione illius: primum facit ſolus iudex, ſecundum facit quilibet priuatus.

Secundo poteſt dici, quod dato quòd eſſet pœna iſta priuatio communicationis ſingularis perſonæ, qui ſe ſubtrahit à communicatione peccantis, tamen poteſt inferre eam, quia non agit auctoritate priuata, ſed auctoritate legis diuinæ, quæ hoc iubet, & tamen primum eſt verius, ſcilicet quod non eſt directè pęna, ſed indirectè.

Ad quid iubetur, quòd ille, qui admonitus ab Eccleſia non ſe correxerit, habeatur vt Ethnicus, & Publicanus? Quæſt. C XI.

QVæritur, ad quid iubetur, quòd ille, qui admonitus ab Eccleſia, non ſe correxerit, habeatur, vt ethnicus C & publicanus. Dici poteſt vno modo, quod iubetur hoc in pęnam, vt ſic ille ſe corrigat per pęnam, qui per admonitionem non ſe correxit, & ita eſt de excommunicatione, quia contumax excommunicatur, vt tædio affectus veniat reſponſurus: ita ille, qui viderit, quod priuatur communione hominum propter peccatum, per pœnam emendabitur, & quia Chriſtus volebat iſtus emendari pęnam impoſuit, per quam emendentur.

Secundo poteſt dici, & melius, quòd fit hoc, vt conſulatur non peccantibus: Chriſtus enim voluit, quod nos ex charitate ſuccurreremus peccantibus reducendo eos ad bonum, & quia non poſſumus hoc facere, niſi communicando cum eis, oportet, quòd cum eis conuerſemur, & ſuadeamus eis emendari, & tamdiu hoc faciamus quãdiu putauerimus eos poſſe corrigi. Cum autem viderimus D non poſſe per nos corrigi, ceſſandum eſt: & tamen nemo debet deſperare de emẽdatione alicuius, quamdiu manet aliquis modus prouidendi, ideo poſuit Chriſtus omnes modos conuenientes, ſcilicet primo, vt ſecretè admoneatur: ſecundo, vt coram teſtibus: tertio, vt coram Eccleſia.

Cum autem quis non obedient Eccleſiæ, non eſt aliquid, per quod eum inducamus ad bonum: ideo tunc ceſſandum eſt ab admonitione, quia licèt quantum ad Dei operationem ille poſſit corrigi, ſi Deus mouerit cor eius, tamen quantum ad hominum operationem, non eſt per quid emendetur, ideo ceſſatur, & quia tales non ſolum non corrigiuntur, ſed etiam ad ſuam nequitiam alios trahere poſſunt, cùm illis prouidere iam non poſſimus, vt boni fiant, prouidere debemus nobis, nè mali efficiamur, E & hoc eſt ceſſando à conuerſatione illorum, quia conuerſano trahit ad delicta, primo Corinth. quinto, Corrumpunt bonos mores eloquia mala, & quia licèt ex bona intentione conuerſetur quis cum aliquo malo, vt eum conuertat, poteſt ipſe ſubuerti ab eo, ad Gal. 6. Si præoccupatus fuerit homo in aliquo peccato, vos qui ſpirituales eſtis inſtruite huiuſmodi in ſpiritu leuitatis, prouidens ne, & tu tenteris, ſcilicet volendo alterum inſtruere. Ab his ergo ceſſandum eſt, quando corrigi nolunt, nè alios inficiant.

Sed obijcietur, quòd non ſit ceſſandum ab eis, quia de nullo deſperandum eſt quamdiu viuit, quia Deus poteſt illuſtrare cor eius, cum ſit cor hominis in manu Domini, & quocunque voluerit vertet illud: Prouer. 21. Et tamen ceſſare ab eo eſt deſperare de ſalute illius, ideo nõ eſt ceſſandum.

Dicendum, quòd licèt aliquis nolit corrigi admonitus coram Eccleſia, nondum deſperamus de ſalute illius, ſcientes, quòd Deus poterit eum ad ſe conuertere, & tamen deſperamus eum poſſe conuerti per hominem, quia modo humano non eſt aliquid maius, quàm Eccleſia, quam ille non audit: & ideo modo humano ceſſamus ab eo, ſcilicet, non communicando ei, neque admonendo ei de cætero, & tamen quantum poſſumus orare debemus, vt Deus illuſtret mentem illius, & conuertat illum ad ſe, & ex charitate illum diligemus. Sic dicit Auguſtinus libro de Verbis Domini: Sit tibi quaſi ethnicus, & publicanus, ideſt, noli illum iam deputare in numero fratrum tuorũ: nec ſic tamen ſalus eius negligenda eſt: nã & ipſos ethnicos, ideſt, Gentiles, & Paganos in numero quidem fratrũ non deputamus, ſed tamen eorum ſalutem ſemper inquirimus.

Amen dico. Poſita ſuperius ſententia Chriſti circa correctionem fraternam, ponitur hic confirmatio eius reſpondendo ad dubium, quod poſſet occultè ſuboriri de poteſtate prælatorum imponentium pœnas, vel iudicantium aliquid eſſe bonum, vel malum, agendum, vel vitãdum, & dicitur. *Amen dico vobis.* Ideſt, certè, vel fideliter, vt Aquila interpretatur, aut in veritate, & eſt modus affirmandi, interdum autem eſt modus iurandi. *Quæcunque alligaueritis ſuper terram* Ideſt, quidquid ligaueritis vos manentes ſuper terram. *Erunt ligata, & in cœlo.* Ideſt, ego qui in cęlo ſum approbo ea, & iudico eſſe ligata. *Et quæcunque ſolueritis ſuper terram.* Ideſt, vos manentes ſuper terram ſolueritis. *Erunt ſoluta, & in cœlo.* Ideſt, ego qui in cęlo ſum laudo, & approbo ſolutionem per vos factam, tanquam vera ſit.

Ad quid dixit hic Chriſtus quæcunque ligaueritis, &c. Quæſt. CXII.

QVæritur, ad quid dixit hoc hic Chriſtus. Dicendum quod ad tria.

Primo ad tollendum dubium: nam per hoc, quod dixit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus, diceret quis, ego non curo, interdum enim Eccleſia condemnat aliquem pro aliqua re aſſerens peccatum eſſe, & delinquens ait, nõ eſt peccatum, ideo ſententia, quam fers me condemnando, & priuando communione, nichil valet, quia ſicut tu condemnas me, ita ego condemno te, & ſi tu habes me, vt ethnicum, ego etiam te vt ethnicum, quia non video vnde hoc poſſis facere: Chriſtus autem reſpondit huic dubio, oſtendens poteſtatem Eccleſiæ, qua Prælati Eccleſiæ poſſunt aliquos condemnare, & abſoluere, & quòd illa poteſtas eſt a Deo, cum ait: Quæcunque ſolueritis erunt ſoluta, & quæcunque ligaueritis erunt ligata. Sic dicit Hieronym. ſcilicet. Quia dixerat, ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus, & poterit contemptoris fratris hæc eſſe reſponſio, vel tacita cogitatio, ſi me deſpicis, & ego te deſpicio, ſi me condemnas, & mea ſententia condemnaberis, poteſtatem tribuit Apoſtolis, vt ſciant, quia qui à talibus condemnantur per humanam ſententiam diuina ſententia corroborari, vnde ait: Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis, & cætera.

Secundo fuit hoc ad oſtendendum magnitudinem pœnæ, nè contemnatur: nam diceret, peccans: nolo corrigi: nã quòd habeatur tanquam ethnicus, & publicanus, nichil nocet, quia neque corpus tangit, neque ſubſtantiam temporalem diminuit: ideo Chriſtus oſtendit, quod pęna poſita hic ab Eccleſia magna ſit, cum etiam ad aliam vitã pertineat, & Deus dicatur illam ponere. Nam in cœlo ligantur, & ſoluuntur.

Tertio, & præcipuè fit ad oſtendendum poteſtatem ad imponendum pęnam extraordinariam, cum enim Chriſtus non ordinauerit aliquid circa foralia, reliquit poteſtatem prælatis eſſe ordinandi de illis, & ideo circa ſingula crimina poſſunt imponere pęnas, ſiue dando de hoc leges, ſiue particulariter puniendo, ſicut viderint pro quolibet, & ita quando aliquis delinquens admonitus per Eccleſiam non ceſſaret, & vltra hoc, quod haberetur tanquã ethnicus, imponeret ei Prælatus aliam pœnam, quam vellet, diceret delinquens, tu non potes imponere hanc

F pœnam, quia Chriſtus non ſtatuit talem pœnam, ſed ſolum, quod habeatur delinquens tanquam ethnicus: ideo Chriſtus oſtendit hic, quod dat poteſtatem ad imponendum quaſcunque pęnas, etiam quas non expreſſit hic, & ita quæcunque pœna imponatur peccanti à Prælato Eccleſiæ, non poterit dicere peccans, quod non poteſt Prælatus hoc agere, cum Chriſtus hic concedat Prælatis abſoluere, & ligare, ideſt, imponere quamcunque pœnam, & ab impoſita liberare. Et iſte ſenſus eſt valde conueniens: nam quantum ad primum ſenſum, non erat magnum dubium, quia ſi Eccleſia iudicet aliquem, tanquam ethnicum, & publicanum, quia non vult admonitus ceſſare à peccato, non habet ille cauſam dubitandi quantũ ad hanc ſententiam, vel pęnam, cùm Chriſtus eam impoſuerit, ſed ſi aliquam imponat iudex Eccleſiæ, quàm Chriſtus non
G expreſſit, erat ibi ratio dubitandi & de hac dicitur, quod quæcunque ſoluerint, vel ligauerint, erunt ligata, vel ſoluta: ideo confidenter poſſunt Prælati imponere peccantibus quamcunque pęnam viderint imponendam, & ipſi quibus imponitur debent illam putare, tanquam à Deo poſitam, & non tanquam ab homine, & ita non eſt contemnenda pęna à Prælato impoſita. Et huic ſententiæ cõſonat Chryſoſtomus ſuper iſto verbo, dicens: Vide autẽ qualiter incorrigibilem duplicibus colligauit neceſſitatibus, ſcilicet, pœna, quæ eſt hic, & proiectione ab Eccleſia: & ita hic dicitur, de aliqua pęna vltra illam, quæ ſupra poſita fuerat, ſcilicet, ſit tibi ſicut Ethnicus.

H

Cum Chriſtus dicit hic, quæcunque ligaueritis, quid concedit? Quæſt. CXIII.

QVæritur, cum Chriſtus dicit hic: Quæcunque ligaueritis, & cætera, quid concedit?

Dicendum videtur, quòd hic concedit Chriſtus Eccleſiæ totam poteſtatem quam habet in miniſtris ſuis, quia non inuenitur alibi expreſſius ab ipſo dictum de aliqua poteſtate tradita Eccleſiæ, quam dicatur hic: quia tamen poteſtas habet actum, vel exercitium, nominauit hic Chriſtus exercitium iſtius poteſtatis: & eſt duplex, ſcilicet, ſoluere, & ligare: iſti autem ſunt actus clauium.

Nam dicitur ſupra decimo ſexto: Tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum, & in cœlis, & quodcunque ligaueris erit ligatum,
I & ita exercitium clauis dixit, ibi eſſe ſoluere, & ligare, ideo cum hic dederit poteſtatem ligandi, & ſoluendi: apparet, quòd dedit hic poteſtatem clauium, & ita tenendum eſt, quia quamcunque poteſtatem traderet, neceſſe erat, quòd diceremus, quòd dabat poteſtatem clauium, quia in Eccleſia nulla poteſtas eſt, quæ non ſit poteſtas clauium quia clauis materialis, habet exercitium claudendi, & aperiendi: cui aſſimilatur ligare, & ſoluere: quia ſoluere eſt quoddam aperire, ligare eſt quoddam claudere, ideo per metaphoram vocauit Chriſtus poteſtatem iſtam claues, de quo magis dictum eſt ſupra decimo ſexto capitulo, quæſtione ſeptuageſimaſexta. Et iſtam poteſtatem videtur hic tradidiſſe.

Et tamen, vt magis videatur quid tradiderit, dicendũ, quod poteſtas clauis eſt duplex, ſcilicet, ordinis, & iuriſ-
K dictionis. Clauis ordinis eſt poteſtas per ſacramentum ordinis ſacerdotalis collata, indelebili charactere inſignita ad conficiendum corpus Chriſti verum, cui annexa eſt poteſtas ligandi, atque ſoluendi corpus Chriſti myſticum. Clauis autem iuriſdictionis eſt poteſtas data alicui ſecundum quam reſpicit corpus Chriſti myſticum modo non ſacramentali, de quibus magis ſupra decimo ſecundo capitulo dictum eſt.

De poteſtate iuriſdictionis manifeſtè apparet, quod fuit hic data, aut declaratur iam fuiſſe data cum hic dicatur de ligando, & ſoluendo, & maximè, quia iſtud ligare, & ſoluere de quo hic dicitur, eſt principaliter extra forum pœnitentialem, cùm dicatur ſupra de eo, qui admonitus per Eccleſiam ceſſare à peccato, & non ceſſat, quòd habeatur vt ethnicus, & illi pœna imponitur, de qua Chriſtus hic loquitur.

Et ta-

Et tamen manifeſtum eſt, quòd tam denuntiatio, quæ fit Eccleſiæ de crimine illius, quam admonitio Eccleſiæ, quàm pœnæ impoſitio ſunt extra forum pœnitentialem, quia in manifeſto ſunt, ideo pertinent hæc ad clauem iuriſdictionis. Et de iſta ſatis poteſt dici, quòd data fuerit hic. De claue autem ordinis dicendum, quod ſub his verbis includitur, quia licèt clauis ordinis, & character ſacerdotalis ſint idem in ſubſtantia, vt dictum eſt ſupra decimo ſecundo capitulo: tamen inquantum eſt poteſtas cõficiendi, vocatur character, & non clauis quia character dicit configurationem, & ſecundum illam poteſtatẽ configuramur Chriſto, quia eſt poteſtas ad conficiendum corpus Chriſti verum. Clauis autem ex ratione ſua dicit exercitium aperiendi, & claudendi, quale exercitium non habemus ad corpus Chriſti verum: ideo poteſtas illa, ſecundum quam ad corpus Chriſti verum ſe habet quis; vocatur character, & non clauis. Poteſtas autem, ſecundum quam ſe habet ad corpus myſticum vocatur clauis, & nõ character, quia ſecundùm illam poteſtatem non configuratur quis Chriſto, ſed magis ipſi populo, ad quem eſt: & tamen ſecundum illam poteſtatem habet exercitium ſoluendi, & ligandi ſuper populum: ideo clauis, & non character dicitur. Et ſic licèt eadem poteſtas ſecundum eſſentiam, & rem ſit poteſtas conficiendi, & poteſtas ligandi, & ſoluendi in foro pœnitentiali ſacramentaliter, tamen inquantum eſt poteſtas ad conficiendum vocatur character, & non clauis, & inquantum eſt ad ſoluendum, & ligandum ſacramentaliter vocatur clauis, & non character quoniam ergo ad clauem ordinis pertinet ſoluere, & ligare ſacramentaliter, & hic ponuntur illi duo actus, ſatis poterat dici, quod tradita fuerit hic clauis ordinis.

Sed obijcietur, quia clauis ſacramẽtalis non datur, niſi in collatione ordinis ſacerdotalis, cum ſit ipſe character ſacerdotalis, quantum ad ſubſtantiam, vt patet ex dictis & tamen Apoſtoli, & illi, ad quos Chriſtus loquebatur nunc, non fuerunt nunc promoti ab eo in ſacerdotes, ideo non fuit eis data nunc clauis ſacramentalis, ſiue clauis ordinis, ordo quippe ſacerdotalis collatus fuit eis die cœnæ, quando dedit eis poteſtatem conficiẽdi corpus ſuum, infra vigeſimo ſexto, & Lucæ vigeſimo ſecundo, ideo tunc data fuit clauis ſacramentalis, ſiue ordinis.

Dicendum, quòd verum eſt, quod non fuerit nunc data clauis ordinis, ſed ſolum clauis iuriſdictionis potuit dari: ideo dicendum eſt, quod per iſta verba, aut Chriſtus innuit ſolam clauem iuriſdictionis, de qua magis litera conſonat, aut ipſam clauem ordinis non dedit nunc, ſed promiſit, vel oſtendit ſe daturum, vt innueret quid illa clauis eſſet, & hoc oportet accipi, quia ponitur hic ligare, & ſoluere, qui ſunt propriè actus clauis ſacramentalis, & ita vult accipi Hilarius ſuper iſto verbo dicens: Per hoc tamen ad terrorem maximi metus, quoad præſens omnes continentur immobile Apoſtolicæ ſeueritatis iudiciũ demonſtrauit, vt quos in terris ligauerint, ideſt, peccatorum nodis innexos reliquerint, & quos ſoluerint, cõceſſionem ſcilicet veniæ acceperint in ſalutem, hi in cœlis ligati ſunt vel ſoluti, & tamen ligare in peccatis, & concedere veniã in eis pertinet ad clauem ſacramentalem, ideo intellexit hoc Hilarius de claue ſacramentali, quæ hic promittitur, licèt non detur, ſed deſignatur qualis ſit, quæ an data fuiſſet quando hoc dictum eſt, vel danda adhuc eſſet, dicetur infra quæſt. 115.

Quibus dederit Chriſtus poteſtatem iſtam, quæ habetur hic? Quæſt. CXIIII.

QVæritur, quibus dederit Chriſtus poteſtatem iſtam, quæ habetur hic?

Aliqui dicunt, quòd omnibus credentibus. Et patet primo, quia doctrina Chriſti eſt generalis, & intelligitur quantum ad omnes, cum ergo non ponatur hic, quod loqueretur Chriſtus ſpecialiter ad aliquem, erit intelligendum quantum ad omnes.

Secundo iſtud eſt redditiuum cauſæ ſuperioris dicti, & tamen ſupra dicebatur, quòd ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus, & hoc ad quemlibet pertinet, cum quilibet poſſit corrigere fratrem ſuum: ergo oſtenditur hic poteſtas

A data cuilibet ad condemnandum delinquentem, qui non vult emendari.

Tertio patet, quia apparet ex præcedentibus, quòd iſta dicantur ad Eccleſiam: nam dicitur ſupra, dic Eccleſiæ, quòd ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus, & ſequitur confirmatio hic, ſcilicet: Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis ſuper terram, & cætera: ergo ad quemlibet de Eccleſia pertinebit, cum dicatur, ligaueritis: nam non pertinet ad Eccleſiam, vt vniuerſitatem, ſed ad Eccleſiam, vt ſingulos, vel multos.

Quarto patet, quia dicitur immediatè, iterum dico vobis, quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re, quamcũque petierint fiet illis à patre meo, & ibi dirigitur ſermo ad eoſdem, ad quos dirigitur hic, cùm dicatur, iterum dico vobis, & cætera: & tamen certum eſt, quod **B** iſtud intelligitur quantum ad quoſcunque homines, qui orant, & conueniunt in nomine Chriſti, ſiue ſint ſacerdotes, ſiue non, ergo iſtud, ſcilicet: Amen dico vobis ad omnes dirigitur, & cuilibet erunt datæ iſtæ claues.

Dicendum, quod hic conceditur poteſtas ligandi, & ſoluendi, iſta autem poteſt largè accipi aut propriè. Accipiẽdo propriè, ſiue ſit poteſtas clauis iuriſdictionis, ſiue ordinis, non data eſt omnibus a Chriſto, ſed aliquibus: & ita nunc, non habent eam omnes, qui ſunt in Eccleſia. Accipiendo largè, vocatur poteſtas ligandi, ideſt, poteſtas habendi aliquem vt ethnicum, & publicanum ſubtrahendo et communionem, poteſtas ſoluendi eſt poteſtas recipiendi aliquem ad communionem, qua fuerat priuatus, vt ſi quis Eccleſiam non audiuit, efficitur vt ethnicus, & publicanus. Si autem poſtea rediens ad cor, doleat de peccato **C** ſuo, & ceſſet, debet reduci ad communionem, & illi, qui eum vt ethnicum habuerunt, recipient eum, & tunc dicuntur illum abſoluere, & ita accipit Auguſtinus libro de Verbis Domini, dicens: Cœpiſti fratrem tuum habere tanquam publicanum: ligas eum in terra, ſed vt iuſtè alliges, vide, cum autem correxeris, & concordaueris cum fratre tuo, ſoluiſti illum in terra, cùm ſolueris in terra, ſolutus erit in cœlo. Hoc modo accipiendo ſoluere, & ligare, dico quòd omnibus competit de Eccleſia, ſiue clericis, ſiue laicis, cum omnibus competat corrigere fratrem delinquentem. Accipiendo propriè claues, vt communiter exponitur litera iſta à Sanctis Doctoribus, dicendum, quod non datæ fuerunt iſtæ claues Eccleſiæ hic non pro ſeipſa, ſed pro membris ſuis miniſterialibus, per quæ exercet actus virtutis ſuæ, & ita omnibus Apoſtolis, qui erant membra **D** miniſterialia, & præcipua Eccleſiæ datæ fuerunt hic claues, & per eos deſcendunt in omnia alia membra miniſterialia Eccleſiæ, claues quidem ordinis in ſolos ſacerdotes, claues verò iuriſdictionis in multos etiam alios nõ ſacerdotes, dum tamen ſint clerici. Quòd autem in præſenti non locutus fuerit Chriſtus ad omnes ſed ad Apoſtolos, patet ex aſſertione communi doctorum. Sic dixit Hieronymus: quia dixerat, ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus, & poterat contemptoris fratris hæc eſſe reſponſio, vel tacita cogitatio, ſi me deſpicis, & ego te deſpicio, ſi me condemnas, & mea ſententia condemnaberis, poteſtatem tribuit Apoſtolis, vt ſciant, qui a talibus condemnantur humanam ſententiam diuina ſententia corroborari. Sic etiam dicit Hilarius, ibidẽ ſcilicet. Per hæc ad terrorem maximi metus, quoad præ**E**ſens omnes continentur immobile ſeueritati Apoſtolicæ iudicium demonſtrauit, vt quos ligauerint ſint ligati. Et idem dicit Chryſoſtomus, ibid. ideo dicendũ, quod Chriſtus loquitur hic ad Apoſtolos, & ſucceſſores eorum, & omnes miniſtros ab eis, & eorum ſucceſſoribus, ordinatos tam in ordinatione, quam in iuriſdictione, & non ad ſingulos de Eccleſia.

Ad primum dicẽdum, quod doctrina Chriſti generalis eſt ideo vbicunque agitur de inſtructione in moribus, ad omnes pertinet, quia illud eſt doctrina, vbi autem agitur de collatione poteſtatis, non pertinet ad omnes, quia illud non eſt docere, ſed Eccleſiam per mẽbra, & partes poteſtatem habentes, & ſubiectas diuidere, & ordinare. Vnde ſicut non fecit omnes Apoſtolos, ſed duodecim ſolos quos ex omnibus elegit: Luc. 6. & cum diſcipulos ordinaret, quos mitteret binos ante faciem ſuam, non omnes, ſed ſolos

ſeptuaginta duos inſtituit Lucæ decimo, ita & nunc tradens poteſtatem clauium, non omnibus eam dedit, ſed illis, quibus dictum eſt ſupra.

Ad ſecundum dicendum, quod poteſt intelligi ſic vno modo, vt Auguſtinus exponit libro de verbis Domini, & ſupra poſitum eſt, & tamen tunc ligare, & ſoluere non ſunt actus clauis iuriſdictionis, vel ordinis, ſed ſolũ ſubtrahere communicationem, & recipere ad communicationem iam ſubtractam, & tamen expoſitio communior eſt, quod ligare, & ſoluere ſit hic actus clauis ordinis, vel iuriſdictionis, & tunc non loquitur Chriſtus ad quoslibet ſed ad Apoſtolos, vt dictum eſt, & verum eſt, quod ad Apoſtolos loquebatur Chriſtus iſta, & non ad turbas.

Ad tertium dicendum, quod ad Eccleſiam iſta dicuntur, & claues in Eccleſia ſunt, inquantum extra Eccleſiã nemo habet actum clauium, ſcilicet, poſtquam ab ea receG dit, & ipſamet Eccleſia habet claues, habet tamen eas in ſuis miniſterialibus partibus, & per illas exercet actum clauium, ſed ſinguli, qui ſunt in Eccleſia, non ſunt partes miniſteriales, ſed illi ſoli, quibus committũtur aliqui actus, ideo non competunt claues illæ omnibus de Eccleſia, ipſi etiam Eccleſiæ per ſeipſam competũt claues, quarũ actus per ſeipſam exercet, hoc tamen non eſt quantum ad clauem ordinis, quæ eſt clauis ſacramentalis, ſed quantum ad clauem iuriſdictionis.

Et patet, quia Concilia generalia excommunicant, abſoluunt, ſuſpendunt, interdicunt, deponũt, cauſas audiũt, diffiniunt, indulgentias concedunt, quæ omnia pertinent ad clauem iuriſdictionis, & hæc omnia faciunt ipſa Concilia per ſe, quia quodlibet generale Concilium reputatur Eccleſia vniuerſalis, & non fiunt iſta per aliquos, qui ſint H in ipſis Concilijs, quaſi per poteſtatem, quam ipſi habeant cum multi faciant ibi hæc ex nomine Concilij, quorum nulli habent aliàs per ſeipſos auctoritatem aliquam, & ita Concilium facit iſta. Et licèt prolationes ſententiarũ, & cęteri actus ſint aliquid reale, quod non poteſt eſſe niſi in particularibus: Concilium autem non eſt aliqua perſona naturæ, ſed iuris: ideo proferre ſententias, quod eſt agere quoddam quod eſt ens naturale, non poteſt eſſe niſi in perſona naturæ, ideſt, in aliquo homine, & ita per particulares homines iſta traduntur executioni: poteſtas tamen faciendi, quæ non eſt accidens naturæ, ſed iuris, non eſt in indiuiduo naturæ, ideſt, homine aliquo, ſed in ipſo Concilio, quod eſt indiuiduum iuris, ſiue corpus. De claue ordinis certum eſt, quòd non eſt in Eccleſia, vel Concilio realiter, quia iſta clauis ſecundum eſſentiam eſt ipſe I character ſacerdotalis, vt dictum eſt præcedenti quæſtione, ideo non poteſt eſſe, niſi in eo, cui confertur ordo, ſed non poteſt ordinari, niſi homo: ideo concilium quod non eſt homo, aut ipſa Eccleſia, non habet clauem ſacramentalem, & conſequenter non poteſt Concilium abſoluere aliquem in foro pęnitentiali, poteſt dare tamen indulgentias plenarias, & committere alicui, qui aliàs ſit ſacerdos abſoluendi poteſtatem quamcunque in foro pęnitentiali.

Ad quartum dicendum, quòd illud intelligitur de oratione, & impetratione: non autem de poteſtate faciendi aliquid, orare autem, & impetrare ad quemlibet pertinet qui cum fide petit, & in nomine Chriſti, ideo de omnibus intelligitur: hic autem agitur de poteſtatis traditione, & ſic non extenditur ad omnes. Si autem intelligatur illud de poteſtate agendi aliquid, non intelligitur de poteK ſtate ordinis, ſed iuriſdictionis, & non de poteſtate data ſingulis, ſed Eccleſiæ, quam ipſi faciunt per hoc, quod conueniunt, vt ibi dicetur.

Quomodo Chriſtus tradidit hic claues cum ſupra videatur eas tradidiſſe? Quæſt. CXV.

QVæritur, quomodo Chriſtus tradidit hic claues? nã ſupra eas tradiderat 16. capitu. Aliqui dicunt, quòd ibi non fuerunt datæ claues, ſed ſolum promiſſæ: nam dixit Chriſtus Petro: Tibi dabo claues regni cęlorũ: hic autem dicitur, quæcunque alligaueritis, &c. in quo ponitur actus clauium, & ita videntur datæ.

Alij dicunt, quod ibi dedit claues, & hic etiam dedit, & tamen ibi dedit ſoli Petro, cum dicatur: tibi dabo claF ues regni cęlorum, hic autem dedit alijs Apoſtolis, cum pluraliter dicatur quæcunque ligaueritis.

Alij dicunt, quòd non ſunt eædem claues, quæ dantur hic, & ibi: vnde quidam dicunt perfectiores eſſe claues, quæ ibi datæ fuerunt Petro, quã quæ dantur hic, eo quòd ibi vocantur claues regni cœlorum, & hic non. Etiam, quia ibi dicitur, quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis, hic autem dicitur, ſingulariter erit ſolutum & in cœlo.

Alij dicunt, quod claues, quę traduntur hic ſunt meliores, quàm quæ traduntur ibi, quia ibi dicitur, ſingulariter quodcunque ſolueris, hic autem dicitur, pluraliter quæcunque ſolueritis, & quæcunque ligaueritis.

Dicendum, quòd tam hic, quàm ſupra decimo ſexto capitulo agitur de clauibus. Eſt autem duplex clauis, ſciG licet, ordinis, & iuriſdictionis, & ab origine vtraque fuit data à Deo Eccleſiæ in membris ſuis miniſterialibus, & quia non dependet vna clauis ab altera, ſed ſæpè inueniũtur disiunctæ, potuit dari vna vno tempore, & alia alio. Clauis autem iuriſdictionis cum detur ſine ordine, poteſt dari omni tempore, & ideo potuit dari diſcipulis nunc, vel ante hoc, vel poſt reſurrectionem Chriſti. De claue ordinis dicendum, quod cum illa ſit eſſentialis ipſe character ſacerdotalis, & non datur character niſi in ordinatione ſacerdotali, non data fuit nunc Apoſtolis clauis ordinis, ſed nunc quando in cœna fecit eos Chriſtus ſacerdotes, tradens poteſtatem conficiendi, & tunc omnibus Apoſtolis dedit ſimul clauem ordinis. De prima opinione dicendum, quòd non eſt vera.

Primo, quia licet dicatur ibi, tibi dabo, non ſequitur, H quod non dederit tunc, ſed dicitur, tibi dabo, quia licèt clauem quantum ad ſubſtantiam reciperent Petrus, & cęteri: tamen executionem tunc non receperunt, quia clauis iuriſdictionis eſt, quæ tunc potuit dari, & actus huius exerciturus erat Petrus, & cæteri Apoſtoli poſt mortem Chriſti inchoante nouo teſtamento, & quando iam Chriſto mortuo, & in cœlis ablato manebat illis totum Eccleſiæ regimen, & quia tunc videtur aliquis habere poteſtatem, quando in actum illius exit, cum prius nichil ſit, per quod cognoſcatur, videbatur quod Petrus non haberet clauem, quamdiu Chriſtus viuebat: eo quòd tunc nõ exercebat actum illius, quia Chriſtus omnia faciebat, & non erant ipſi tunc, vt principes Eccleſiæ: ideo melius dicitur, quòd danda erat clauis, quam quòd data, licèt tunc daretur.

I Secundo, quia iſta ratio non tenet: nam ſi ob hoc, quòd de futuro dicitur, dabo, putaretur, quod ibi non fuerit data clauis, etiam diceretur, quod non data fuerit hic, cum dicatur, quæcunque ſolueritis, quod etiam eſt de futuro.

Tertio, quia etiam videretur, quod non fuerit nunc data clauis, ſed poſt Chriſti mortem, quia dicitur Ioan. 20. Accipite Spiritum Sanctum, & quorum remiſeritis peccata, remiſſa erunt, & ſic videtur, quòd tunc data fuit realiter, cum dicatur, accipite: & ita non fuit data hic, & ideo tam hic, quam ibi dari potuit clauis iuriſdictionis, & non eſt inconueniens quocunque tempore dicamus eam datã.

Nam non eſt neceſſe, quòd quandocunque fit mentio à Chriſto de clauibus, quòd tunc datæ fuerint, quia tunc cũ ſupra decimo ſexto, & hic, & Ioannis vigeſimo, de clauiK bus dicatur, oporteret dici, quod ter clauis data eſſet, & tamẽ clauis eadem non poteſt niſi ſemel dari, niſi ablata fuerit. Et ideo dicendum, quod in aliqua vice harum data fuerit clauis, & non in omnibus, aut fortè nõ data fuit in aliqua vice harum, ſed tunc quando nulla de hoc mẽtio fit, ſicut apparet manifeſtè de claue ordinis, quia certum eſt, quod illa data fuit in promotione ad ſacerdotium, ſcilicet, in cœna vltima, & tunc nulla fit mẽtio de claue, aut de actu eius, & poſt reſurrectionem quando Chriſtus apparuit Apoſtolis, dixit: Accipite Spiritum Sanctum, & quorum remiſeritis peccata remiſſa erunt, &c. & iſti ſunt actus clauis ordinis, & tamen tunc non dedit eis clauem ordinis, cum iam data eſſet. Sed tunc dicetur, ad quid ergo totiens punitur de clauibus, cùm non tradantur totiens?

Dicendum, quod hoc fit ad notificandum ipſam poteſtatem quid ſit, & vt ſciant Apoſtoli ſe habere illã, & ideo

tunc

tunc Chriſtus de claue loquitur, quando ea, de quibus agi A tur, ſuadent hoc dici: de claue enim ordinis ſic factũ eſt, nam data fuit in cœna Chriſti, & nichil de ea aperte tũc dictum eſt: ideo poſtea Chriſtus, dixit: Accipite Spiritum Sanctum, & quorum remiſeritis peccata remiſſa erunt, & quorum retinueritis retenta erunt: nam in hoc indicauit quis eſſet actus clauis. Etiam fuit conueniens tempus ad dicendum tunc, quia iam incipiebat opportunitas vtẽdi claue Sacramentali, cum Chriſtus aſcendens in cælum committeret Eccleſiam regendam Apoſtolis, & aliis miniſtris, dum autem ipſe maneret inter homines, non erat vſus clauium in Apoſtolis, licet haberent ipſam poteſtatem, ideo non fuit tanta opportunitas dicendi de hoc.

De claue iuriſdictionis, quæ magis aperte deſignatur per illud dictum Petro ſupra ſextodecimo dicendum, ꝙ potuit dari tunc, vel hic, aut alio tempore, & tamen his B duobus temporibus fuit conueniens dici.

De prima vice quando dictum eſt Petro: Tibi dabo claues, fuit conueniens tunc dici propter Petri confeſſionem & alia, de quibus dictum eſt ſupra ſextodecimo capitulo, quæſt. 62. vbi Chriſtus de tota poteſtate Eccleſiæ locutus eſt, ſcilicet, iuriſdictionis, & ordinis: conſtat tamen, quod tunc nõ fuerat data poteſtas, vel clauis ordinis, vt dictum eſt, ſed potuit tradi poteſtas iuriſdictionis, & ita intelligendum eſt quandocunque dicitur, quod tunc dedit Chriſtus Petro claues.

De ſecunda vice quantum ad hoc, quod hic dicitur. Dicendum, quod ſuperiora coegerunt hoc dici, nam dicebatur ſupra de peccante, qui non vult corrigi. & quia tali imponit prælatus Eccleſiæ pœnam, quam hic Chriſtus nõ expreſſit, & ille dicere poſſet, quod non poterat ſibi impo C ni talis pœna, de qua Chriſtus, nichil dixiſſet, ſubditur hic poteſtas generalis ad imponendas quaſcunque pœnas, & abſoluendum ab eis, ſcilicet, quæcũque alligaueritis, &c. & ſic nulla pęna eſt, quæ ſub hac poteſtate non cadat, quæ pœna non ſit alias contra legem Chriſti, vel ſtatuta ipſius Eccleſiæ vtentis hac poteſtate.

Sed tunc dicetur, ad quid repetitur hic iſta poteſtas ꝗ̃ ſupra poſita fuerat ſextodecimo capitulo.

Dicendum, quod fuit primo, quia licet Chriſtus ibi poteſtatem, aut dederit, aut dandam innuerit omnibus Apoſtolis, & miniſtris Eccleſiæ, litera tamen de ſolo Petro loquitur, & ita aliqui putarent ſolo Petro datam: hic autem oſtendit conſequenter communiter omnibus datam, cum dicat, quæcunque alligaueritis, & hoc fuit valde conueniens, vt videatur, quod claues ſunt in Eccleſia. & non in D Petro ſolo, & ſupra ſextodecimo, quando ad ſolum Petrũ locutus eſt, nõ dedit ei ſoli claues, ſed vt oſtenderet, quod vſus clauium ab illis recte tenetur, qui intra Eccleſiæ vnitatem manent, vni, ſ. Petro locutus eſt, vt ad Eccleſiæ vnitatem loqui intelligeretur.

Secundo, quia voluit apertius oſtendere poteſtatem iudicum ad imponendum pęnas peccantibus, nam licet ibi data fuerit poteſtas generaliter, dubitarent aliqui, an extẽderetur ad hunc caſum, & vigore illius poteſtatis poſſet Prælatus imponere quamcunque pœnam peccanti, ideo hic ſpecialiter poſuit, dicens: Quæcunque alligaueritis, &c.

De ſecunda opinione dicendum, quod falſum eſt, quia non fuit data poteſtas illa clauium ſoli Petro ibi, ſed omnibus data eſt: & tamen locutus fuit Chriſtus ſpecialiter E ad Petrum propter cauſas expreſſas ſupra quæſt. 62. 16. c. & maximè ad oſtendendam vnitatem Eccleſiæ, & ideo quod hic dicitur, non ſolum dictum eſt ad alios, ſed etiam ad Petrum. Et etiam Ioannis vigeſimo, quando Chriſtus dixit: Accipite Spiritum Sanctum, non ſolum dixit ad alios, ſed & ad Petrum. Et apparet, quod non fuerint tũc datæ Petro claues, quaſi ei ſoli datæ fuerint tunc, & non aliis, quia tunc innueretur, quod tunc Chriſtus ei dedit claues, quæ deſignantur verbis illis, ſ. Tibi dabo claues regni cælorum, & poſtea nichil ei dederit, ſed falſum eſt, nã in verbis illis deſignatur tam clauis ordinis, quam iuriſdictionis, quia ponitur ibi ſoluere, & ligare, & tamen eſt, ꝙ non fuerit tunc data Petro clauis ordinis, cum non fuerit tunc factus ſacerdos, ſed poſtea in die cœnæ, ideo non poſſunt ſic diſtingui iſtæ literæ, quaſi illa deſignet claues, quę datæ fuerint Petro, & iſtę claues, quæ fuerunt datæ cæteris, ſed vtrobiq; deſignatur poteſtas, quæ omnibus datur, ibi tamen dictum eſt ad ſolum Petrum ad ſignificandum vnitatem Eccleſiæ, hic autem dicitur ad omnes, vt innuatur, quod quilibet Prælatus Eccleſiæ poſſit imponere pœnam delinquenti non ſe emendanti.

De tertia opinione dicendum, quod præſupponit falſum, & etiam dicit falſum, nam præſupponit alias eſſe claues Petri, & alias cæterorum. Sed falſum eſt, primo, quia clauis in Eccleſia militante eſt duplex, ſcilicet, ordinis, & iuriſdictionis, vtramque habuit Petrus, & etiam quilibet Apoſtolorum.

Etiam poteſtas, vel clauis ordinis non eſt maior in vno quam in alio, poteſtas autem iuriſdictionis licet forte eſſet maior in aliquo Apoſtolo, quam in alio, de quo nunc nichil aſſeritur, tamen non erat alia, & alia.

Secũdo, quia verba poſita hic, & ibi oſtendunt eſſe eandem poteſtatem, nam poteſtas eſt ad actum, & cognoſcitur per actum, & tamen idem actus ponitur hic, & ibi, cũ ibi dicatur, quodcunque ſolueris, & quodcunque ligaueris, & hic etiam ponatur ligare, & ſoluere: ideo eadem poteſtas eſt hic, & ibi.

Item præſupponitur, quod ibi datæ fuerint claues Petro, & nunc datæ fuerint cæteris Apoſtolis. Sed hoc falſum eſt, vt oſtenſum eſt ſupra. Quod autem dicitur eſſe perfectiores claues Petri, falſum eſt, nam etiam ſi non datæ eſſent claues Petro quando aliis, non eſſent perfectiores claues Petri, quam aliorum; quia ſi perfectiores eſſent hoc deberet conſtare ex litera, & tamen non apparet, quia quod dicitur ibi; erit ſolutum in cælis, & hic, ſolutum in C cælo, non eſt alia ſententia, quia per hoc nichil importatur niſi ſententia, quæ datur hic à prælato Eccleſiæ, approbatur à Deo, qui in cælo eſt, & ideo ſiue in cælo, ſiue in cælis dicatur, nichil omnino differt, quia cuiuſcunque recte vtentis claue Deus ſententiam approbat.

Habet autem ortum iſte error ex quodam dicto Origenis ſuper locum iſtum; ait enim. Non dixit in cœlis, ſicut Petro, ſed in cælo vno, quia non ſunt tantæ perfectionis, ſicut Petrus. Poteſt autem ſine accipi verbum Origenis, quod alii, ſcilicet, Apoſtoli non ſunt ita perfecti, ſicut Petrus in vita, & tamen in clauibus non differunt. Vel poteſt dici, quod in claue iuriſdictionis Petrus inquantum ſummus Pontifex exceſſerit alios, licet de hoc non contendamus nunc, & tamen etiam ſi hoc eſſet, non eſt iſte ſenſus literæ, quia certum eſt, quod hic Chriſtus locutus eſt D tam ad Petrum, quam ad alios, nam alias non haberet Petrus poteſtatem puniendi delinquentes, quod apertius hic oſtenditur, quam alibi.

Quod autem dicitur, quod claues datæ Petro vocantur claues regni cælorum, & non iſtæ. Dicendum, quod eædem claues ſint iſtæ, & illæ, ſi illæ ſunt claues regni cælorum, nam eſſe claues regni cælorum eſt eſſe ad claudendum, & aperiendum regnum cælorum, claudere autem, & aperire illud eſt ligare, & ſoluere. Vnde ibi non ponuntur alij actus, niſi ligare, & ſoluere, & tamen hic ponuntur idem actus, ideo ſunt iſtæ claues regni cælorum. Sed dicẽdum, quod ibi vocantur regni cælorum, quia exprimuntur claues, & quia putaret quis eſſe aliquid materſule, vel mundanum, dixit, quod erant claues regni cęlorum, ideſt vitæ æternæ. Vel regni cælorum, ideſt, Eccleſiæ militan- E tis, quæ regnum cælorum vocatur, vt ait Gregorius. Hic autem ponitur actus clauium, ſcilicet, ſoluere, & ligare, non exprimitur tamen nomen clauium, ideo non potuit dici, quod eſſent regni cælorum, vel cuius eſſent, ſi tamen nomen clauium exprimeretur, etiam diceretur, quod eſſent regni cælorum.

De quarta opinione dicendum, quod etiam falſum ſupponit, ſcilicet, quod fuerint aliæ claues datæ hic, & aliæ ſupra ſextodecimo, nam eædem ſunt, vt ſupra oſtenſum eſt. Quod autem dicitur, quòd iſtæ ſunt perfectiores. Dicendum, quod etiam ſi eſſent aliæ claues, quæ dantur ibi, & aliæ, quæ dantur hic, non ſequeretur, quod iſtæ eſſent perfectiores, quia quod dicatur hic quæcunque ſolueritis pluraliter, & ibi quodcunque non differt, nã qui ſoluit quodcunque, nichil eſt quod non ſoluat, & ita ſoluit quæcunque, vnde idem ſignificant omnino, ſed ſolum differt in

modo

modo locutionis, ſicut ſupra dicebatur, quod idem erat dicere, ſoluta erunt in cælo, vel in cælis. Sunt ergo eædē claues Petri, & aliorum, & eodem tempore omnibus datæ, ſiue datæ fuerint nunc, ſiue prius, ſiue poſt: & eædem ſunt claues, de quibus agitur hic, & ſupra ſextodecimo capitulo, & etiam Ioānis vigeſimo, licet ibi magis ad claues Sacramentales referatur: licet poſſit extendi etiam ad claues iuriſdictionis.

Quare dicitur hic: Quæcunque alligaueritis, vel quodcunque ligaueritis, & non dicitur determinatè quid Sacerdos ligare debeat? Quæſt. CXVI.

QVæritur, quare dicitur hic quæcunque alligaueritis, vel quodcunque ligaueritis ſupra ſextodecimo capitulo, & non determinatur quid Sacerdos ligare debeat?

Dicendum, quod fuit primo ad dandum regulam generalem, nam neceſſe erat, quod aut Chriſtus traderet particulariter doctrinas circa quodlibet peccatum, pro quo deberet Sacerdos ligare peccatorem, & qua pœna eum aſtringeret, & deinde à quo deberet abſoluere, hoc autem non decuit.

*P*rimo, quia oportebat infinitam tradi doctrinam circa omnes caſus.

Secundo, quia nulla ſcriptura poſſet ſuſtinere. Nam licet Chriſtus, qui Deus erat, ſciret omnia, quæ accidere poſſunt, & quo remedio circa quodlibet vti decet: tamen, quia infinitis modis variantur iſta, non erat poſſibile, quod nos tantam doctrinam ſuſciperemus, quia ſupra humanam conditionem hoc eſſet: nam ſi iſta ſcriberentur, arbitror mundum capere non poſſe eos, qui ſcribendi eſſent libros, vt dicit Ioan. vigeſimoprimo. Et tanta nemo poſſet portare, iuxta illud Ioannis ſextodecimo. Multa habeo vobis dicere, quæ non poteſtis modo portare, idest, non poteſtis illa accipere, etiam ſi vobis dicere vellem ſine infuſione ſpiritus, qui non eſt pro quolibet homine, & ideo etiam ſi talia poſſent ſcribi, cum nemo ea capere poſſet, fieret doctrina inutilis.

Tertio, quia dato, quod ſcribi poſſent omnia, & mente teneri à nobis, vt ſi eſſent pauca, tamen non expediebat dari a Chriſto talem doctrinam, nam doctrina, quæ à Chriſto daretur non eſſet mutabilis, neque diſpenſabilis, ſed teneri deberet ad vnguem, ſicut traderetur, & tamen non conueniebat omnibus gentibus idem modus puniendi peccata: quia quædam gentes maioribus pœnis caſtigantur, quam aliæ, & aliquæ bene tolerant iugum: aliæ autem non, & ita non debuit tradi regula eadem pro omnibus. Et iſta fuit cauſa vna, & de potiſſimis, quare Deus in nouo teſtamento non dedit leges particulares, ſiue circa cæremonialia, ſiue circa foralia, ſicut tradidit in veteri teſtamento. Et fuit cauſa, quia in veteri teſtamento dabatur lex vni ſoli genti, quæ parua erat, quæ eiſdem moribus vtebatur, ideo ſicut nunc vni regioni conueniunt eædem leges forales propter ſimilitudinem conuerſationis incolarum, ita & populo Iudæorum conueniebant eædem leges iudiciales, & idem ritus cæremoniarum, lex autem Chriſti data fuit toti mundo infra decimooctauo, & Mar. ſextodecimo, in quo ſunt diuerſi modi gentiū, quaſi in nullo cum aliis communicantium, & quod his eſt bonum, non eſt bonum aliis, ideo circa particularia non dedit leges.

Quarto non debuit dari particularis doctrina de ſoluēdo, & ligando, quia tunc oporteret, quod Chriſtus ſcriberet omnes ſpecies peccatorum poſſibiles, & iſtud eſſet nobis occaſio ruinæ, quia multa ſunt in quibus quidam nō peccant, quia illa neſciunt, quæ ſi ſcirent ſibi eſſe vetita, Satan inſtigaret eos ad peccandum in illis, & peccarent. Propter hoc ergo, & multa alia non debuit dare Chriſtus particulares doctrinas de ſoluendo, & ligando, ideo oportuit, quod daret generalem regulam, & ita dixit, quodcūque, vel quæcunque ligaueris, ideſt, poteris ligare in quibuſcunque, & ſoluere in quibuſcunque.

Secundo quantum ad principale quæſitum dico, quod fuit hoc dictum ad magis certificandum ipſum vtentem

F claue, quia cum iſte actus non ſubiiciatur oculis, neque etiam effectus deductus ex exercitio clauis, ſed eſt aliquid ſpirituale, & inuiſibile neſciret Sacerdos, an vere ligaret, aut abſolueret, dato enim quod Chriſtus dixiſſet, quodcūque poteris ligare, & ſoluere, poſſet dubitare Sacerdos, an accidiſſet aliquis error ei in abſoluendo, & ligando, propter quem non ſequeretur effectus clauium, ideo ad certificandum eum, quod quandocunque ille ligat, aut ſoluit ſequitur effectus clauium, non dixit, poteris ligare quodcunque, & ſoluere, ſed quodcunque ligaueris erit ligatum in cælo, & quæcunque ſolueris erunt ſoluta in cælo, ideſt, certus ſis, quod quandocunque tu ligas, ego qui in cælis ſum tecum ligo, & quandocunque tu ſoluis, ego etiam ſoluo. De hoc dicit Chryſoſtomus. Notandum, quod nō dixit primati Eccleſiæ, liga talem, vel talem, ſed ſi ligaueris
G indiſſolubilia erunt ligamina, quaſi hoc eius iudicio dimittens, & ideo Chriſtus non ſolum per hæc tradidit poteſtatem ligandi, & ſoluendi, ſed etiam poteſtatem condēdi leges, ſecundum quas iudicaretur quis eſſet ligandus, & quis ſoluendus, & pro qua cauſa.

An quod Sacerdos ligat, & ſoluit ſit ligatum, & ſolutum in cælo? Quæſt. CXVII.

SEd quæritur, nunquid quando ſacerdos ligat, & ſoluit, ſit ligatum, & ſolutum.

Dicendum, quod Chriſtus vniuerſalem poteſtatem dedit, & promiſit certitudinem actus, ſcilicet, quod quandocunque ligarent Sacerdotes, vel ſoluerent, ipſe ligaret, & ſolueret, & tamen hoc non obſtante poteſt ligans, &
H ſoluens errare, & tunc nichil faciet.

Primo ſi excedat ſuper facultatem ſibi datam.

Secundo ſi exerceat actum ſuper non materiam.

De primo licet dicatur generaliter, quæcunque ſolueritis, & ligaueritis, intelligitur tamen, quod non faciat contra legem committentis hanc poteſtatem, quia in promiſſione tali intelligitur excepta perſona loquens, & id quod ad eam pertinet, vt ſi quis promittat, aut iuret adiuuare alterum contra quemcunque hominem, non tenetur adiuuare eum contra ſeipſum, licet ex modo locutionis comprehenderetur, vt patet extra de iure iurando, capitulo petitio, vbi ille, qui promiſit nunquam eſſe contra alium poteſt eſſe contra eum in cauſis propriis, & Eccleſiæ ſuæ, & ita Chriſtus dedit poteſtatem generalem ſoluendi, & ligandi quodcunque, non tamen, quod ligarent, & ſolue-
I rent contra legem ab eo datam: & ita Apoſtolus dicit. ſecundo Corinth. decimo, & tertiodecimo datam eſſe ſibi poteſtatem non in deſtructionem, ſed in conſtructionem, ideſt, poteſtas data Prælatis Eccleſiæ, non extenditur ad faciendum cōtra ea, quæ Chriſtus ſtatuit, quod eſſet deſtruere conſtructa, ſed ad conſtructionem, ideſt, ad adiuuandum, quod ſtatuta a Chriſto ponantur in executione, & ita nos ſumus adiutores Chriſti. Sic enim dicit Apoſtolus, ſecundo Corinth. tertio, Dei enim adiutores ſumus. Et ita miniſter Eccleſiæ poteſt ſoluere, & ligare in omnibus, quæ Chriſti lege non vetantur, & ideo quilibet Sacerdos poſſet vti claue ordinis ligando, & ſoluendo quātum ad omnes homines, & in omni peccato, cum lex Chriſti non vetaret hoc, & tamen ipſa Eccleſia immutauit poteſtatem iſtam tam quantum ad ſubditos, quam ad ea, in
K quibus eſt ligare, & abſoluere, ideo non extenditur clauis ad plures, vel ad maiora, quam ad ea, quæ per Eccleſiam diffiniuntur, & hoc potuit facere Eccleſia, quia ſicut tradidit Chriſtus Eccleſiæ poteſtatem ſoluendi, & ligandi, ita dedit poteſtatem diffiniendi, in quibus deberet ſoluere, & ligare, quia alias cum Chriſtus non expreſſerit, in quo ligarent, & ſoluerent, & quomodo, neſciret hoc Eccleſia. Et ita neſciret quando ligat, & ſoluit, an eſſet ligatum, & ſolutum, & dubitaret de quolibet actu, quod eſt inconueniens, & ideo Eccleſia potuit quibuſdam dare maiorem poteſtatem aliis minorem, vel quibuſdam magis arctare poteſtatem, aliis vero minus.

Secundum erat materia, & ſi quis velit operari ſuper non materiam, non ſequetur operatio, quia materiam determinat ſibi quodlibet agens. Et materia in vſu clauium eſt duplex, ſcilicet id, de quo abſoluitur quis, vel in quo ligatur,

gatur, & ille, qui abſoluitur, & ligatur, neutrum autem determinauit Chriſtus, ſed dixit, quodconque ſolueris erit ſolutum, & quodcunque ligaueris erit ligatum, ideſt, de quocunque peccato abſolueris aliquem tenebit abſolutio, & ad quamcunque pœnam ligaueris aliquem tenebitur aſtrictus, etiam quemcunque ligaueris erit ligatus, & quemcunque ſolueris erit ſolutus.

Eccleſia autem determinauit vtrunque dando inferioribus Prælatis certos ſubditos, & certos caſus, in quibus abſoluant, ſolus autem Papa eſt indeterminatæ poteſtatis, quia poteſt abſoluere quemlibet, & in quolibet caſu, & ideo ipſe ſolus dicitur vocatus in plenitudinem poteſtatis, cæteri vero in partem ſolicitudinis. Et hoc verum in vita, quando articulus neceſſitatis non ſubeſt: quia tunc quilibet Sacerdos eſt ſummus, nam ſicut Chriſtus non arctauit clauem alicuius, ita Eccleſia reliquit illam tunc illimitatam, & quia ipſa de ſe non determinatur ad certos homines, neque ad certa peccata, ſed ad quæcunque: manet poteſtas ſacerdoti ſuper omnes, & quantum ad omnes caſus, ſtantibus autem his, quod ſacerdos non tranſcendat facultatem ſibi traditam, neque tranſeat ad materiam alienam, quidquid ligat eſt ligatum, quia tunc clauis non errat, & tamen clauis ſemper habet effectum, niſi erret.

Iterum dico vobis, quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quacunque petierint, fiet illis a patre meo, qui in cælis eſt. Vbi enim ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.

Iterum dico vobis. Oſtendit ſupra, quod debemus fratrem corrigere: hic oſtendit, quod debemus etiam offenſam dimittere. Et diuiditur in duo, quia primo facit, quod dictum eſt. Secundo oſtendit quotiens offenſa dimittenda ſit, ibi. *Tunc accedens.* Circa primum dicitur. *Iterum dico vobis.* Ideſt, iterum etiam dico, quia non ponitur hic iterum, vt ſignificans replicationem, cum ſententiam iſtam non poſuiſſet ſupra, & ſolet poni iſte modus loquendi à Chriſto, vbi poſuit aliquam ſentẽtiam, & ſubdit alias pertinentes ad eandem materiam, licet non ſint eædem rationes, ſic patet ſupra tertio decimo, vbi poſuit aliquas comparationes de regno cælorum, & poſtea ſubdit. Iterum ſimile eſt regnum cælorum homini negotiatori. Et iterum ſimile eſt regnum cęlorum ſagenæ miſſæ in mare. *Quia ſi duo ex vobis conſenſerint.* Nicolaus exponit hoc ſolum de oratione iuxta continuationem literæ poſitam, ſcilicet, ſi conſenſerint remittendo ſibi inuicem iniurias, aut rancorem. *Super terram.* Ideſt, quando viuunt. *De omni re quam petierint, fiet illis.* Ideſt, concedetur eis à Deo quidquid petiuerint ſi remiſerint rancorem, quia oratio non exauditur quando orans eſt in rancore proximi. *A patre meo.* Ideſt à Deo. *Vbi enim duo, vel tres fuerint congregati in nomine meo.* Ideſt, in charitate orantes. *In medio eorum ſum.* Ideſt, ad concedendũ quæ petunt promptus.

Dicendum autem, quod licet de oratione poſſet exponi: tamen ſenſus principalis literę non eſt de oratione, ſed de poteſtate faciendi aliquid. Et apparet primo, quia accipiendo de oratione nõ concordat literæ præcedẽti, quia ibi agebatur de pœna imponenda peccatori, qui non ſe emendat admonitus ab Eccleſia, & ſecutum eſt de poteſtate ad imponendum pœnam, ſcilicet: Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis, & cætera, ideo oportet, quod etiam iſta litera de poteſtate ad imponendum pœnam, vel abſoluendum intelligatur.

Secundo, quia litera manifeſte oſtendit, quod pertineat ad ſententiam ſuperiorem, cum dicatur, iterum dico vobis, ideſt, etiam dico: illa tamen non eſt de oratione, ſed de poteſtate aliquid faciendi.

Tertio patet, quia ſi intelligeretur de oratione, fruſtra diceretur, ſi duo ex vobis conſenſerint. Nam ad hoc, quod orans impetret, non oportet, quod multi conſentiant inter ſe, quia quilibet per ſeipſum poteſt exaudiri, & vere exaudietur ſi diſpoſitus eſt.

Et ſi dicas, quod dicitur conſenſerint propter remiſſionem rancoris, non ſtat, quia non eſt neceſſe, quod duo cõſentiant ad dimiſſionem rancoris, cum ego poſſim in cor

A de meo remittere alteri rancorem, etiam ſi in nullo conſentiant, neque loquantur ſibi vnquam.

Niſi forte intelligere debeas, quod mutuo debeant ſibi remittere rancorem, vt Nicolaus exponit, & tamẽ hoc nõ eſt neceſſarium, quia ſatis eſt mihi, quod ego remittam rancorem alteri ad hoc, quod ego ſim in charitate.

Quarto patet, quia non eſt vera expoſitio, nam etiam ſi aliqui inuicem ſibi remittant offenſas, non ideo exaudiuntur, cum poſſit extra charitatem eſſe, qui offenſam remittit. Et multa alia exiguntur ad hoc, quod quis exaudiatur orans vltra remiſſionem offenſarum.

Quinto patet, quia poſtea cum redditur cauſa dicti pręcedentis, ſequitur: Vbi duo, vel tres fuerint, & ita Chriſtus vult, quod actus iſte, de quo hic agitur, non pertineat ad vnum, ſed ad multos congregatos non eſt tamen humano

B di orare.

Eſt ergo dicendum, quod litera intelligitur de poteſtate ad imponendum pœnas delinquenti, qui ſe non corrigat, vel ad abſoluendum eum a pœna impoſita, & licet iſta pœna, vel relaxatio pœnæ poſſit fieri per Eccleſiæ Pręlatum, tamen dicitur de multis conſentientibus, quia ſupra dictum fuerat in correctione fraterna, quod ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi quaſi ethnicus, & publicanus, hoc autem erat pœnam quandam imponere, & præter iſtam poterunt imponi aliæ pœnæ per Eccleſiam ipſam, quæ Eccleſia eſt multitudo. Vnde dicitur ſupra, quæcunque alligaueritis ſuper terram, quod ad multos dirigitur, Hic autem ſubdidit, dico vobis, quod ſi duo ex vobis conſenſerint, ideſt, ſi aliquid agant, vt Eccleſia, quæ nõ repræſentatur niſi in multis, quod fiet à Deo quidquid illi fieri

C volunt, & hoc eſt quod dicebatur ſupra, ſcilicet, quæcunque alligaueritis ſuper terram, erũt ligata, & in cælo, quia quod in cælo ligatur, vel abſoluitur, à patre ligatur, vel abſoluitur, & ſecundum hoc poteſt exponi litera, ſcilicet, *Iterum dico vobis.* Ideſt, etiam dico vobis, quod ſequitur ad magis oſtendendum poteſtatem Eccleſiæ, de qua ſupra loquebatur. *Quod ſi duo ex vobis.* Ideſt, aliquot homines, etiam ſi non ſint niſi duo, vel tres. *Conſenſerint.* Ideſt, concordes fuerint ponendo pœnam, vel abſoluendo, & in quantum dicitur conſenſerint ſignificatur vnitas, & quod iſti non agunt, vt perſonæ ſingulares, ſed vt Eccleſia, cui dicitur peccatũ delinquentis, Et ita exponit Gloſſa, dicens: Non ſolum autem de excommunicatione fiet, ſed de omni petitione, quæ fit a conſentientibus in vnitate Eccleſiæ, dat confirmationem cum ſubdit, ſi duo

D ex vobis, & in hoc continuat Gloſſa, iſtud ad præcedentia quia dictum fuerat ſupra, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus, quod eſt excommunicari, & hic dicit oſtendi, quod non ſolum excommunicationem imponere poſſunt, ſed etiam quamcunque pœnam, quia a Deo conceditur quidquid Eccleſia in hoc facere vult. *Super terram.* Ideſt, quamdiu viuitis, nam poſt mortem, neque peccat, quis neque admonitione opus eſt. *De omni re.* Ideſt, quidquid facere voluerint, ſiue imponendo pęnam, ſiue impoſitam relaxando, ſi peccator pæniteat. Et hoc eſt quod ſupra dicitur, quæcunque alligaueritis, & quæcunque ſolueritis quod hic dicitur de omni re. Et ita exponit Gloſſ. dicens: Si duo ex vobis conſenſerint, vel pœnitentem recipiendo vel ſuperbum abiiciendo, vel de alia re, quæ non eſt contraria Eccleſiæ vnitati. *Fiet illis a patre meo.* Ideſt, Deus

E cooperabitur illis ſententiam, quam ipſi poſuerint, ſiue condemnationis, ſiue abſolutionis approbabit pater meus & hoc eſt quod ſupra dicitur, erunt ſoluta in cælo, & erũt ligata in cælo. *Vbi enim ſunt duo, vel tres.* Confirmat hic dictum præcedens oſtendens cauſam eius, & dicit: Duo, vel tres, ideſt etiam ſi non ſint plures. *Congregati in nomine meo.* Ideſt, in vnitate Eccleſiæ, & tanquam Eccleſia, & intendentes in poteſtate data a Chriſto Eccleſiæ. *Ibi ſum in medio eorum.* Ideſt, non miretur quis, quod opera, quæ fiunt a vobis, fiant a me, quia ſi in nomine meo congregati eſtis, non ſum longe à vobis, ſed inter vos, & ideo ſtatim facio, quod vos vultis.

An iſta præcedens expoſitio ſit conueniens? Quæſt. CXVIII.

QVæritur, an expoſitio iſta præcedens ſit conueniẽs. Aliqui dicunt, quod non, ſed quod ſit neceſſe exponi de oratione.

Primo, quia dicitur in litera, de omni re quamcunque petierint, & tamen petere orare eſt, vti autem poteſtate non eſt orare.

Secundo, quia dicitur, fiet illis à patre meo, quod ad orationem pertinet, in qua exaudimur quando Deus facit, quod nos oramus, imponere autem pœnam, vel abſoluere eſt aliquid quod fit à nobis: ideo non intelligitur niſi de oratione. Dicendum, quod poteſt intelligi iſta litera per adaptationẽ ad orationem, & tamen principalis ſenſus eſt de poteſtate puniendi, & abſoluendi delinquentes vt ſupra oſtenſum eſt. Et iſtum ſenſum tenet Cyprianus, & Gloſ. & iſte conuenit omnino literæ, vt dictum eſt in applicatione.

Ad primum argumentum dicendum vno modo, quod dicitur de omni re quam petierint, eo quod licet impoſitio pœnæ, aut abſolutio ſit vſus poteſtatis, tamen fit per modum orationis, & ponuntur aliqua verba orationis ad Deum in talibus, quod manifeſtum eſt in abſolutione Sacramentali. Nam eſt ille vſus clauium, & actus poteſtatis, & tamen ponuntur ibi verba orationis, quia dicimos: Miſereatur tui omnipotens Deus, &c. ita ergo hic imponendo pœnam, & abſoluẽdo poteſt ſimile fieri: ideo dicitur aliquid peti à Deo.

Secundo, quia benedicere, & maledicere eſt actus poteſtatis, & iuriſdictionis, quia ſubditus benedicitur à prælato, & minor à maiore, ad Hebræ. octauo, & tamen benedictio fit per verba imprecatoria boni, & fit inuocando nomen Dei. Numeri ſexto, cum Deus dixit Sacerdotibus, ſic benedicetis filijs Iſrael: Benedicat tibi Dominus & miſereatur tui: oſtendat tibi vultum ſuum, &c. ita nunc licet impoſitio pœnæ, & abſolutio ſit actus poteſtatis, interdum fit per verba imprecatoria: & ſic dicitur peti à Deo.

Ad ſecundum dicendum, quod dicuntur iſta fieri à Deo, non ſicut in conceſſione rei, quam orando petimus, quia in illa nichil nos efficimus, neque principaliter, neq; miniſterialiter, ſed fiunt ab eo, tanquam a principale agẽte, ſicut eſt in actibus omnium Sacramentorum, quæ requirunt certum miniſtrum, vt in *Pænitentia*, & Euchariſtia, nam remiſſio peccatorum, & etiam pęnarum, ſiue inferni, ſiue purgatorij à Deo vere fit, tanquam ab efficiẽti principali, Sacerdos autem ſolum eſt miniſter applicãs vſum clauium. Sic & in conſecratione ſolus Deus eſt, qui vinum, & panem in corpus ſuum, & ſanguinem vertit: & tamen Sacerdos aliquid agit, vt miniſter proferens verba. Ita in impoſitione pœnæ delinquenti, vel in abſolutione Deus agit principaliter, quia effectus, qui ibi intẽditur eſt ſpiritualis, quem homines non poſſunt per ſe immediate inducere: ideo a Deo inducitur, & homines ſunt miniſtri, & hoc eſt à Deo fieri, & ideo recte dicitur, quod fiet illis à patre meo.

Secundo, quia poteſt accipi fieri per approbationem, ſ. quidquid vos feceritis imponendo pęnam, vel abſoluendo, approbat Deus, & hoc eſt, quod dicitur ſupra, quæcunque ligaueritis in terra, ligata erunt in cælo, ideſt, approbat, & habet eos tanquam vere ligatos.

Ad quid poſitum fuit iſtud. ſcilicet ſi duo ex vobis, &c. quia videtur ſuperfluum? Quæſt. CXIX.

QVæritur, ad quid poſitum fuit iſtud hic exponendo iſto modo, quia nunc eſt eadem ſententia iſta cum præcedenti, ſ. de traditione poteſtatis ad abſoluendum, & imponendum pęnas.

Dicendum, quod fuit conueniens dici.

Primo ad magis manifeſtandum, & ratio eſt, quia in rebus occultis, quas nos eſt facile videre, egemus magna confirmatione, & inſtructione, tale autem eſt hic, quia

F operationes noſtræ ſunt aliquid apparens, poteſtas autem ſecundum quam operari debemus, eſt aliquid ſpirituale; & effectus ipſe, quem deſideramus inducere eſt aliquid ſpirituale, ideo vt appareat quomodo talis poteſtas ſit in nobis, & ſequatur effectus, quem volumus, egemus aperta manuductione: ideo circa talia magis Chriſtus immorauit oſtendens multa, quæ faciant rem veriſimilem.

Secundo, quia hic declarantur aliqua, quæ ſupra non tanguntur, nam dicebatur, quæcunque ligaueritis, &c. quod iam ad ſingulares perſonas, quæ habent adminiſtrationem, aut ordinem in Eccleſia, quam ad ipſam Eccleſiam pertinet, hic autem manifeſte oſtenditur de ipſa Eccleſia, vt videatur conſonare literæ ſuperiori, ſ. dic Eccleſiæ, & quia Eccleſia eſt multitudo. Dicitur hic de duobus, vel tribus, & non ſingulariter de duobus, vel tri-
G bus, ſed conſentientibus, vel congregatis, quod eſt nominare vnitatem Eccleſiæ inquantum dicitur in nomine meo, & iſta litera tollit hoc dubium, an cum peccatum delinquentis dicitur Eccleſiæ, quæ eſt multitudo, an pœna impoſita delinquenti per illam multitudinem teneat, & dicitur, quod ſic, quia Deus facit, quod illi volunt.

Tertio, quia tolleret dubium, diceret enim aliquis quomodo cum Eccleſia imponit alicui pęnam, vel abſolutionem facit, quæ tendit ad ſpiritum, valet aliquid quod fit, cum ipſa operatio fiat per homines. quorum operatio nõ pertingit ad ſpiritum, & ad hoc reſpondetur cum dicitur: Fiet illis à patre meo, ideſt, non eſt mirum, quod ſequantur effectus ſpirituales per operationem Eccleſiæ, quia pater meus facit hoc concurrendo cum Eccleſia, ſ. ille facit interius, quod illa exterius facere videtur.

H Quarto, & principaliter eſt ad tollendum dubium, nã interdum poſtquam delinquens admonitus coram teſtibus non vult emendare ſe, dicitur peccatum Eccleſiæ. Et non quidem prælato, ſed ipſi multitudini congregatæ in nomine Chriſti, in qua ſunt pauci, vt ſeptem, vel octo ſoli, & illi condemnant delinquentem habendo eũ vt ethnicum, & publicanum, & poſtea ſi pęnitet, reconciliant eũ reducentes ad communicationem, eſt dubium an iſti pauci, quorũ nemo Prælatus eſt poſſint hoc facere, & teneat factum, & ad hoc reſpondetur in litera, quod etiam ſi pauciores ſint, ideſt ſolum duo, vel tres, ſi tamen conſentiant, ideſt conueniant, & ſint concordes in condemnando, vel abſoluendo, valet quod faciunt, quia congregati ſunt in nomine Chriſti in vnitate Eccleſiæ.

Quinto, ponitur ad oſtendendum facilitatem faciendi
I hoc, quia ſtatim, vt Eccleſia abſoluit aliquem, eſt abſolutus, & ſtatim vt condemnat, eſt condemnatus. Diceretur ergo, quomodo fit hoc ita faciliter? Reſpondetur ex litera, ſ. quia Deus eſt in medio iſtorum, qui conueniunt in nomine eius ad aliquid faciendum, ideo non diu expectãdum ad hoc, quod Deus approbet factum illorum, ſed ſtatim approbat, vt illi faciunt.

Quomodo verum ſit, quòd de quacunque re conſenſerint duo, fiet illis a Deo? Quæſt. CXX.

QVæritur, quomodo verum ſit, quod de quacunque re conſenſerint duo, fiet illis a Deo? nam non videtur eſſe verum.

Aliqui dicunt, ꝙ accipitur de oratione, ſ. ꝙ quando ali-
K qui in charitate, & concordia fraternitatis manentes orãt aliquid, ꝙ exaudiuntur a Deo, & recipiunt quod petunt. Sed dicendum, ꝙ etiam iſtud non eſt verum, vt dicetur ſequenti quæſtione, & tamen etiam ſi verum eſſet, non eſt id propoſitum, quia vt expoſitum fuit ſupra, iſta litera intelligitur de actu poteſtatis imponendo pęnam delinquenti condemnando eum, vel abſoluendo. Dicendum igitur, ꝙ iſti duo, vel tres, ſiue pauci, aut ſunt Eccleſia, aut non, & dico Eccleſiam non quidem particularem aliquã Eccleſiam, ſed vniuerſalem, nam particularis Eccleſia, licet multa poſſit, non tamen poteſt omnia, cum quælibet particularis Eccleſia ſubijciatur alicui ſuperiori, qui poteſt facta illius approbare, & reprobare: & multa ſunt, quæ non poteſt Eccleſia particularis, vt non poteſt facere articulum aliquem fidei, neque declarare, neque indulgentiã plenariam dare, & alia multa, quæ ad ſolum Papam ſpe-

ctant,

ctant, vel ad Concilium generale: ſi ſit Eccleſia vniuerſalis non quidem vere, ſed per repreſentationem, quia ipſa vniuerſalis nunquam poteſt congregari, & concurrere in aliquem vnum actum, & eſt illa concilium generale.

Dicendum, quod omnia poteſt, quia ibi eſt ſupremum tribunal, quod Chriſtus poſuit, iſta ergo Eccleſia, quæ eſt tota Eccleſia per repreſentationem, poteſt omnia ſiue fidei, ſiue operationis, quia poteſt circa fidem diffinire faciendo articulos, & declarando, & damnando de hæreſi, vel abſoluendo. Poteſt etiam circa operationes dare quaſcunque regulas, & tollere illas, & omnia alia, quæ non ſunt contra legem Chriſti, & ibi licet ſint duo, vel tres, id eſt valde pauci, dum tamen conſentiant, ideſt concorditer inter ſe agant, velut vnũ corpus, & Eccleſia, fit illis a Deo, quia ipſe approbat omnia facta per illam congregationẽ, & de his etiam recte dicitur, quod in medio eorum eſt Chriſtus tanquam cooperans eis, quia ita illa congregatio profitetur, ſ. Sacroſancta Synodus talis, vel talis in Spiritu Sancto legitime congregata, & etiam Spiritum Sanctum aſſiſtentem habent, & ex nomine illius proferunt diffinitiones, ſicut factum eſt in illo magno Concilio Apoſtolorum Actu. 15. Vbi erat Conſilium generale, & in diffinitione Synodi dicitur, placuit Spiritui Sancto, & nobis congregatis in vnum, eodem cap. De hac Eccleſia certum eſt, quod omnia poteſt etiam ſi pauci in ea conueniant, dum tamen verum Concilium generale, ſit legitime congregatum, & continuatum.

Si autem non ſit Eccleſia, ſed perſonæ aliæ, dicunt quidam, quod aut iſti ſunt prælati, aut non: ſi prælati, dicũt, quod poſſunt facere omnia, quia vnus prælatus poteſt facere opera iuriſdictionis, quanto magis duo, vel tres. Et ita dicunt quidam intelligendum hoc, quia iſti, ad quos loquebatur erunt prælati, ſ. Apoſtoli.

Sed dicendum, quod non ſtat. Primo, quia non eſt verum, quod Prælati poſſint omnia, quia omnes illi ſunt vocati in partem ſolicitudinis præter ſummum eorum, qui aſſumptus eſt in plenitudinem poteſtatis.

Secundo, quia tunc ſuperuacuũ eſt dici, ſi fuerint duo, vel tres, vel ſi duo conſenſerint, quia ſi prælati æquales ſũt tantum poteſt vnus, ſicut tres, vel multi, ideo non diceretur de congregatione, & tamen tota ſententia iſta fundatur ſuper conſenſu, ideſt, concordia, & ſuper congregationem. Alij dicunt, quod de Apoſtolis ſolis intelligitur, quia ad illos loquebatur Chriſtus, & quilibet illorum poterat omnia: cum Chriſtus commiſiſſet illis plenam poteſtatẽ. Dicendum, quod licet quando iſta loquebatur Chriſtus forte ſoli Apoſtoli erant præſentes, tamen non intelligitur verba ad illos ſolos dicta, cum omnes ſacri Doctores trahant ea ad nos.

Secundo, quia dicitur: Vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, & non dixit, vbi duo, vel tres ex vobis, ideo intelligitur de omnibus. Si ergo prælati ſunt, nõ poſſunt facere omnia, ſed poſſunt facere multa ſecundum conditionem graduum ſuorum. Si autem non ſunt prælati, ſed priuatæ perſonæ, aut conueniunt, vt Eccleſia, vel multitudo in Chriſti nomine congregata, aut vt ſinguli, & perſonæ priuatæ. Si ſecundo modo nihil poſſunt efficiendo, ſed ſolum orando. Si primo modo, poſſunt aliqua ſcilicet admonere delinquentem, & imponere pœnam excommunicationis, ſcilicet, ſubtrahendo communicationẽ vel imprecando maledictionem, aut abſoluendo eum a malo, quod impoſuerant, ſi de peccato pœniteat reconciliando eum, & reddendo illi communionem, quam ſubtraxerant. Alia autem, quæ ſunt, aut ordinis, aut iuriſdictionis non poſſunt, cum nec ſint Eccleſia, neque miniſtri Eccleſiarum, qui præſint alicui miniſtrationi. Et iſte eſt ſenſus verus literæ: nam Chriſtus ſupra egerat de imponendo pœnam delinquenti, qui non ſe emendat admonitus, & quia id cui vltimo dicitur peccatum delinquentis eſt Eccleſia, & Eccleſia accipitur interdum pro aliquali multitudine fidelium conuenientium in nomine Chriſti, poteſt illa Eccleſia ſubtrahere communionem, & reddere ſi opus ſit, & quamcunque aliam pœnam imponere, vt maledictionis, vel imprecationis aliquorum malorum, & quidquid iſti imprecati fuerint eueniet, & ſi peccatore pœnitente, iſti vt Eccleſia, ideſt multitudo congregata

A in Chriſti nomine, petiuerint auferri mala, quæ imprecati fuerant, auferentur.

Sed obijcietur, quia dicitur in litera, de omni re quam petierint fiet illis, ergo ad omnia erit poteſtas illorum, de quibus hic dicitur. Dicendum, quod iſta ſigna Omnis, Quilibet, non ſemper diſtribuunt in Sacra Scriptura, ſicut apud Dialecticos, ſed ponitur Omnis, ideſt multus, ſicut ſæpe alibi inuenitur, vt illud: Omnes prouinciæ veniebant in Aegyptum. Geneſ. 41. & tamen paucæ veniebant. Et illud: Omnis caro ad te veniet, & tamen falſum eſt, quia loquitur de reditu in Ieruſalem, & non venerunt illuc omnes homines.

Aliter poteſt dici, quod tenetur diſtributiue, ſed nõ pro omnibus ſimpliciter, ſed pro omnibus, de quibus eſt ſermo, nam ſermo erat de imponendo pœnam delinquenti,
B & de abſoluendo eum, & tunc eſt ſenſus, quod de omni re, quam ſuper hoc petierint, fiet eis; ideſt quamcunque pœnam imponere voluerint, poterunt, & a quacunque abſoluere voluerint, poterunt, quia Deus concurrit. Et patet hoc, quia ſic intelligendo conſonat literæ ſuperiori, ſcilicet, quæcunque alligaueritis, & quæcunque ſolueritis, &c. & ita exponit Gloſſ. dicens: Non ſolum autem de excommunicatione, ſed & de omni petitione, quæ fit a conſentientibus in vnitate Eccleſiæ. Vnde ſubdit, ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, & de omni re, ſiue pœnitentem recipiendo, vel ſuperbum abiiciendo, & hoc ſatis eſt, quod de omni re, quæ ad propoſitum eſt accipiant poteſtatem.

C *Quomodo, ſi intelligatur hoc de oratione, eſt verum, quod quando duo conſenſerint obtinebunt, cum ſæpe non obtineant. Quæſt. CXXI.*

QVæritur, ſi intelligatur hoc de oratione, quomodo eſt verum, quod quando conſenſerint duo obtinebunt, cum ſæpe videamus, quod non obtineãt.

Dicunt, quod hoc intelligitur quando conſentiũt duo, ideſt quando corpus, & anima concordant, obtinemus, quæ quærimus, quia ſi concordat corpus animæ, petimus ſola ſpiritualia, & illa Deus ſemper concedit. Sic dicit Hieronymus, vbi corpus anima, & ſpiritus intra ſe conſenſerint, & non habuerint bellum diuerſarum voluntatum, de omni re, quam petierint, impetrabunt a patre, nulli. n. dubium eſt, quin bonorum rerum poſtulatio ſit ibi corpus vult habere ea, quæ ſpiritus.

D Sed dicendum, quod iſte ſenſus non eſt literalis, ſed ſpiritualis, vt ipſe Hieronymus dicit. Item quia tunc ſolum diceretur de conſenſu duorum, ideſt corporis, & animæ: Chriſtus tamen dicit de duobus, vel tribus, ideo oportet accipi de hominibus. Item quia dicitur, ſi duo ex vobis, & ideo intelligitur de illis hominibus, ad quos loquebatur, ſi enim de corpore. & anima intelligendum foret: diceretur, ſi duo conſenſerint, & non diceretur ex vobis.

Dicendum ergo, quod de hominibus intelligitur, & verum eſt quod quandocunque duo concordant inter ſe, & petunt aliquid a Deo, quod Deus concedit ea, quæ petuntur, ſi aliæ conditiones ad hoc requiſitæ affuerint, multa enim impediunt hominẽ exaudiri, ſcilicet, quia indignus eſt, vel quia non remittit debitoribus, quod eſt concordare
E illis, vel quia petit pro illis, qui indigni ſunt. Sic dicit Chryſoſt. Quomodo non vbique conſentientes conſequũtur, quod petunt: Et reſpondit, ſ. Primo quidem, quia nõ expedientia petunt.

Secundo, quia indigni ſunt exaudiri, qui petunt, nec quidquam boni a ſeipſis offerunt. Vnde dicitur, ſi duo ex vobis, ſ. qui conuerſationem Euangelicam oſtendunt conſenſerint.

Tertio, quia aduerſus eos, qui ſibi dolorem intulerunt, orant, vindictam quærentes.

Quarto, quia petunt miſericordiam peccantibus, qui non pœnituerunt. Sic etiam dicit Origenes, quod non exaudimur orantes, quia non conſentimus doctrina, & conuerſatione, cum ait, non exaudimur orantes, quia non conſentimus nobis per omnia ſuper terrã, neque dogmate, neque conuerſatione, ſicut enim in muſicis niſi fuerit

conue-

conuenientia vocum, non delectat audientem, ſic in Eccleſia niſi fuerit conſenſus non delectatur Deus in ea: neque audit voces eorum.

Sed dicendum, quod in oratione non differt ad hoc, ꝙ exaudiatur, quod ſit vnius, vel multorum, niſi quod facilius Deus exaudiet multos ſimul orantes, quam vnum, ad hoc autem, quod vnus orando exaudiatur, oportet, quod oret pie, & pro, & perſeuerantet: cum his enim conditionibus ſemper exauditur oratio, vt oſtenſum eſt ſupra 7. capit. quæſt. 17. & 18. & 19. Si autem multi orent, oportet, quod habeant eaſdem conditiones, & inſuper, quod concordent, quia in vno non eſt concordia, & non eſt ſenſus. quod nunquam exaudiatur oratio ſine illis tribus, quia interdum exauditur, vbi illa non interueniunt, vt ſi quis oret pro alio & exauditur, ſicut ſæpe fit etiam interdum ad primam vocem exauditur quis, & tamen ibi non eſt perſeuerantia ſed eſt ſenſus, quod quando illa tria veneriunt infallibiliter quis auditur,

Quomodo dicuntur aliqui congregati in nomine Chriſti. Quæſt. CXXII.

QVæritur, quomodo dicuntur aliqui congregati in nomine Chriſti.

Dicendum, quod vno modo dicuntur congregati in nomine Chriſti, quando illi actus, ad quos aliqui congregantur, expectantur a Chriſto, & ita dicitur de quolibet Concilio generali, quod congregatur in nomine Chriſti, vt dicitur in ſuperſcriptionibus, ſ. Sacra Synodus talis, vel talis in Spiritu Sancto legitime congregata, & hoc, quia actus, qui ibi geruntur dicuntur principaliter di- H
rigi a Spiritu Sancto, & loquuntur ex nomine Spiritus Sancti, vt patet in Concilio Apoſtolorum Actu. 15. Placuit Spiritui ſancto, & nobis congregatis in vnum: & illo modo, qui congregantur ad conferendum, vel recipiendum Sacramentum aliquod, dicuntur congregari in nomine Chriſti: quia effectus Sacramenti non fit ab homine, ſed à Chriſto principaliter, & effectiue.

Secundo dicuntur congregari in nomine Chriſti, quando in operatione, quæ fieri debet, inuocatur nomen Chriſti tanquam in auxilium operantium, & ita eſt ſenſus, ꝙ aliqua operatio incipiat in nomine Chriſti, ideſt cum adiutorio eius, quem inuocamus, & ita inuocandus eſt Chriſtus in exordiis operum noſtrorum, & tunc illa fiunt in gloriam Dei: vt dicitur 1. Corin. 10.

Tertio dicitur congregatio aliqua in nomine Chriſti, quando congregati ſunt aliqui ad faciendum aliquid qđ ad Chriſtum pertinet, omne autem bonum ad Chriſtum pertinet, ſicut, & omne verum, ideo quandocunque congregantur aliqui ad faciendum aliquod bonum, & bono animo, dicuntur congregati in nomine Chriſti: etiam ſi actualiter eum non inuocarent. Soli autem illi dicuntur non congregari in nomine Chriſti, qui aut in ipſum non credunt, aut ad malum faciendum adueniunt: etiam ſi Chriſtum in adiutorium malæ voluntatis ſuæ inuocarēt, cum ipſe non ſit volens iniquitatem. Pſal. 5.

Quomodo Chriſtus ſit in medio eorum, qui congregantur in nomine eius. Quæſt. CXXIII.

QVæritur, quomodo Chriſtus ſit in medio eorum, qui congregantur in nomine eius.

Dicendum, quod ſecundum veritatem Deus vbique eſt: ideo non ſolum inter inuocantes eum, ſed etiam inter blaſphemantes eſt, quia in omni loco oculi domini contemplantur bonos, & malos. Prouerbio 15. Et non ſolum eſt in medio hominum, immo intra quemlibet hominem, & quantum ad iſtum modum non loquitur Chriſtus hic, quia non eſt differentia inter bonos, & malos homines, & lapides, & pecora, quia in omnibus Deus eſt, cum omnia participent perfectionem aliquam eius, & con[illegible] ab eo, ſed eo modo dicitur Deus eſſe in medio [illegible], vel iuxta nos, inquantum propitium eum habemus ad complendum deſideria noſtra ad bene faciendum nobis: etiam nobis non potentibus, & tunc quando Deus non exaudit nos, eſt longe a nobis, & quan-

F do benefacit eſt prope, & quia malos non exaudit. Ioan. nono, ſcilicet. Scimus, quod Deus peccatores non exaudit, dicitur longe eſſe a malis. Pſalmo 118. Longe a peccatoribus ſalus, ideſt Deus, qui eſt ſalus noſtra, & quia bonos exaudit, dicitur eſſe iuxta eos. Pſalmo 114. Prope eſt dominus omnibus inuocantibus eum in veritate, & inde eſt, quod quando Deus eſt promptus ad aliquid faciendum, ſiue bonum, ſiue pœnale, dicitur eis eſſe prope quibus illud facit, ſicut dicitur Pſalmo 33. Iuxta eſt dominus his, qui tribulato ſunt corde, & Ierem. duodecimo. Prope es tu ori eorum, & longe a renibus eorum, ideſt das ei cibum, & ad hoc es promptus, & non percutis eos virga, aut flagello in dorſo: Ita hic cum Chriſtus vellet oſtendere, quod ipſe erat valde prōptus ad faciendum omnia, quæ petunt, qui congregantur in nomine eius dixit ſe eſſe
G in medio, & noluit dicere, quod erat prope, ſed quod erat in medio eorum: quia non poterat eſſe maior prōptitudo quam eſſe in medio, ſcilicet, ſtatim vt petierint exaudientur. Et ſi aliquid fecerint ſtatim concurret cum eis, & tunc conſonat iſta ſententia præcedenti, quia dictum fuerat ſupra, ſcilicet, de omni re, quam petieritis fiet vobis à patre meo, hic autem oſtenditur quomodo fiet hoc, & dicit quod ſit, quia ipſe præſens eſt eis, & ideo poterit ſtatim concurrere cum eis. Vel poteſt intelligi, in medio eorum ſum, ſcilicet incitando eos ad faciendum, quia non ſolum Deus cooperatur nobis adiuuando nos ad operandum, ſed etiam ipſe incitat ad operandum, quia ſine eius incitatione non poſſumus aliquid facere, Ioan. quintodecimo. Sine me nichil poteſtis facere, ſ. nichil boni ad qđ ego non vos incitauerim.

Tunc accedens Petrus ad eum dixit: Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittā ei? Vſque ſepties? Dicit illi Ieſus: Non dico tibi vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties.

Hic ponitur ſecundum, ſcilicet quoties ſit remittendū, & diuiditur in duo, quia primo oſtenditur, quod dictum eſt. Secundo confirmatur per exemplum, ibi. *Ideo aſſimilatur*. Circa primum dicitur. *Tunc*. Scilicet, quando Chriſtus dicebat, omnia præcedentia diſcipulis. *Accedens ad eum Petrus*. Dicitur acceſſiſſe ad interrogandum. *Dixit Domine*. Tota iſta litera debet legi cum interrogatione vſque ad illum locum. Non dico tibi. *Quoties peccabit*. Ideſt, nunquid quoties peccauerit di-
I mittam ei vſque ſepties? *In me*. Ideſt, contra me, & non accipitur in me, ideſt, me vidente, vel ſciente, ſicut accipitur ſupra, ſcilicet ſi peccauerit in te frater tuus, quia ibi non ſolum, quando contra me, ideſt, faciendo michi iniuriam, vel damnum inferendo peccat, ſed etiam quando me ſciente peccat, dicitur peccare in me, & habet locum correctio fraterna, de qua dicitur. Hic autem accipitur ſtrictius, quia ſi quis peccauit me ſciente, licet per hoc peccauit contra me: inquantum per actum ſuum me ſcandalizauit, vel ſcandalizare potuit, tamen non eſt neceſſe peti a me remiſſionem offenſæ, quia non fuit facta offenſa ſpecialiter contra me, & tamen hic dicitur de peccato, in quo eſt neceſſaria remiſſio: ideo oportet intelligi, quod peccauerit contra me, ideſt in inferendo iniuriam, vel damnum. *Frater meus*. Omnes proximi vocantur
K fratres, & maxime qui in Chriſtum credebant, infra 23. Omnes vos fratres eſtis, & patrem nolite vocare vobis ſuper terram. *Dimittam ei?* Ideſt, nunquid dimittam ei? *Vſque ſepties*. Hic finitur interrogatio, ideſt, nunquid vſque ad ſeptimam vicem dimittam? Et ita videtur, quod Petrus dubitabat, an vſque ad ſeptimam vicē remittere teneretur offenſam, Nam poſt ſeptimam vicem non dubitabat, quod non eſſet remittendum. *Dixit ei Ieſus*. Reſpondit increpando Petrum in eo, quod falſum præſupponebat, ſcilicet. *Non dico tibi ſepties*. Ideſt, tu quæris, an vſque ad ſeptimam vicem ſit remittendum qualibet vice, in quo præſuppõnis, quod poſt ſeptimam vicem non ſit dimittendum; & hoc videtur imputare doctrinæ meæ, & ideo erras, quia ego non dico, quod ſolum vſque ad ſepties ſit demittendum. *Sed vſque ſeptuagies ſepties*. Ideſt, toties quoties peccauerit dimittendum

tendum eſt, quod deſignauit per iſtum numerum determinatum, licet non ſit aliquis numerus determinatus vſque ad quem debeat ſolum remiſſio.

Nunquid iſtud ſit continuatum ad præcedentia, & quare ponatur hic? Quæſt. CXXIIII.

QVæritur, an iſtud ſit continuatum ad præcedentia, & quare ponatur hic.

Dicendum ad primum, quod ordo continuus eſt, quia dicitur hic, tunc accedens, & ita videtur, quod cum fierēt præcedentia factum fuit hoc, quod dicitur hic de Petro.

Ad ſecundum dicendum, quod ponitur hic.

Primo, quia ordo poſcebat, vt poneretur, cum eodem tempore factum fuerit, quo cætera, quæ hic ponuntur.

Secundo, quia iſtud pertinet ad doctrinam, ſcilicet, de remiſſione peccantium, quod eſt valde neceſſarium, ideo fuit conueniens ſcribi.

Tertio, quia faciebat ad propoſitum præcedentium de corripiendo fratrem peccantem.

Quare dixit nunc Petrus Chriſto iſta, quæ habentur hic? Quæſt. CXXV.

QVæritur, quare dixit nunc Petrus Chriſto iſta, quæ habentur hic?

Dicendum, quod quia faciebat ad propoſitum præcedentium, nam dictum fuerat ſupra de fratre peccante in nos, ſcilicet, ſi peccauerit in te frater tuus, & quod peccanti remittendum, quæſiuit nunc Petrus quotiens remittendum eſſet.

Sed dicetur, quod non faciebat ad propoſitum quæſtio iſta, quia ibi non dictum eſt de remittendo fratri peccanti de corrigendo eum, ideo non erat occaſio quærendi nunc de hoc.

Aliqui dicunt, quod occaſio quærendi non ſuborta eſt ex ſolo hoc, quod dicitur, ſi peccauerit in te frater tuus, ſed ex ipſo ſimul cum eo, quod dicitur: ſi duo ex vobis cōſenſerint, nam accipiunt ibi conſentire, id eſt mutuo ſibi offenſas remittere, & ideo Petrus voluit quærere de remiſſione offenſarum. Sic dicit Hieronymus continuando iſtam literam ad præcedentem, ſcilicet ſupra dixerat dominus, videte ne contemnatis vnum de puſillis iſtis, & adiecerat, ſi peccauerit in te frater tuus, &c. & præmium repromiſerat dicens, ſi duo ex vobis conſenſerint, &c. vnde prouocatus Apoſtol. Petrus interrogat dicens: Domine quotiens peccauerit in me, &c.

Dicendum, quod licet litera præcedens poſſet aliquo modo exponi de concordia fratrum remittendo offenſas, & de conſenſu, aut congregatione eorum ad orandum, tamen non eſt ille ſenſus, quem principaliter intendit litera, vt ibi declaratum eſt, ideo tenendo ſenſum, qui literæ conuenit, dicetur, quod ibi non agebatur de remiſſione offenſarum, ſed de vſu poteſtatis, vt fuit ibi declaratum, & tamen Petrus accepit ſufficientem occaſionem ad quærendum hoc ex eo, quod ſupra dictum fuerat, ſi peccauerit in te frater tuus, nam fratri peccanti in nos ſciebat Petrus remittendum eſſe ex doctrina Chriſti, ſupra 6. ſcilicet. Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris; & ideo tanquam præſuppoſita veritate doctrinæ illius, non manebat ſibi dubium niſi de quoties erat parcendum peccanti. Et quia intercidit ſupra ſermo de fratre peccante in nos, ſcilicet, ſi peccauerit in te frater tuus, fuit ſufficiens occaſio Petro ad quærendum de eo, quod dubitabat, ſcilicet quoties remittendum eſſet.

Cum autem obiicitur, quod ibi, ſcilicet, ſi peccauerit, magis agitur de puniendo, quam de remittendo, cum dicatur, corripe eum.

Dicendum, quod non facit in contrarium, immo valde ad propoſitum. Nam correctio fraterna non exercetur per pœnas aliquas, ſed per admonitiones, vt patet ſupra. Etiam in admonitionibus, & correctione illa non intendit offenſus vindictam, aut ſatisfactionem vllam, ſed ſolum bonum ipſius peccantis, ſ. vt emendetur, & ita cum ex amore illius moueantur corrigentes ad corrigendum,
A ex eodem mouebuntur ad remittendum ei offenſam, & hoc ad bonum peccantis eſt, ſiue ſpiritualiter, ſiue temporaliter, correctio enim, quæ ibi fit, non eſt impoſitio pœnæ vel proſecutio rancoris, aut vindictæ, quæ ibi remittitur, & ideo iſta bene conſonant inter ſe. Si quis tamen vellet tenere, quod litera præcedens intelligatur de correctione, & cōſenſu, qui eſt remittendo inuicē offenſas, ſicut aliqui exponunt, dicere debet, quod ſupra dixerat Chriſtus, quod qui inter ſe conſentiunt remittendo offenſas, & congregātur ad orandum, quidquid petierint ſuper terram, exauditur a Deo, & conceditur. Deſiderans Petrus tantum bonum, quod eſt exaudiri ſemper orationem ſuam, voluit circa hoc plene informari, ſ. ſi remittendum eſt peccanti quoties remittendum ſit.

B *Quare Petrus dicitur nunc ad Chriſtum acceſſiſſe? Quæſt. CXXVI.*

QVæritur, quare Petrus dicitur nunc acceſſiſſe ad Chriſtum?

Aliqui dicunt, quod voluit quærere ab eo in ſecreto, & ideo acceſſit ad eum, ſic enim interdum in ſecreto quærebatur aliquid a Chriſto. & quærentes dicebantur tunc ad eum accedere, vt ſupra 17. cap. ſcilicet. Tunc acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum ſecreto, & dixerunt, quare nos non potuimus, &c.

Sed dicendum, quod non eſt hoc ſatis veriſimile. Primo, quia litera dicit, quod acceſſit, & non dicit, quod ſecreto, & tamen ſi ſecreto accederet exprimeret hoc litera, ſicut exprimit ſupra 17. capit. in verbo allegato.

C Secundo, quia non videbatur nunc eſſe aliqua cauſa quærendi in ſecreto, quia iſtud eſt, quando quæritur de aliqua re occulta, quam non eſt honeſtum ab omnibus audiri, vel quæ non pertinet ad omnes, ſed ſolum ad ipſum quærentem, & tamen non erat ita nunc, quia res iſta non erat aliquid tacendum. Etiam non pertinebat ad ſolum Petrum, ſed doctrina in ea erat valde neceſſaria omnibus diſcipulis.

Tertio, quia Petrus quæreret in ſecreto, ſi forte eſſent aliqui extranei, qui non eſſent de Collegio Apoſtolorum, quos latere vellet quæſtionem ſuam, & tamen nunc erant ſoli Apoſtoli, vel illi ſoli, qui erant de familia Chriſti, & & iſtis nichil erat occultandum, immo ſi quis eorum vellet aliquid in ſecreto petere a Chriſto, cæteri aliquo modo ſcandalizarentur, & iſtud eſt valde rationabile, nam ſup.
D 17. vbi dicitur, quod diſcipuli acceſſerunt ſecreto ad Chriſtum fuit hoc, quia Chriſtus erat ibi coram turbis, & increpuerat eos coram turbis, vt patet ex litera, ſcilicet. O generatio incredula, & peruerſa, &c. Vt ergo non erubeſcerent acceſſerunt in ſecreto ad Chriſtum non coram turbis, & tamen quando ſoli diſcipuli erant, nemo in ſecreto interrogabat, hic autem erant ſoli, ideo Petrus non acceſſit, vt quæreret in ſecreto.

Quarto, quia ex circunſtantia literæ colligitur, quod Petrus coram aliis hoc quæſiuit, nam ſi Petrus quæreret in ſecreto, reſponderet ei Chriſtus in ſecreto, vel litera exprimeret, quod aduocauerit alios ad reſpondendum coram eis, & tamen in litera nichil iſtorum oſtenditur, ſed mox vt Petrus quæſiuit ſubiungitur reſponſio Chriſti, ex quo apparet, quod totaliter facta fuit Chriſti reſponſio,
E qualiter Petri quæſtio, ſ. vtraque in ſecreto, vel vtraque in publico, & tamen conſtat, quod reſponſio ad quæſtionem Petri fuit facta a Chriſto coram omnibus diſcipulis, cum in fine iſtius Parabolæ, quam poſuit ad reſpondendum, concludatur: ſic faciet pater meus cœleſtis vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo. Ergo ad multos loquebatur, & conſequenter quæſtio Petri coram multis facta fuerat, & ita non acceſſit ad quærendum in ſecreto.

Dicendum ergo, quod accedere ad Chriſtum nichil aliud fuit, quàm interrogare, & ideo ſufficiebat dici, tunc Petrus dixit, & tamen Euangeliſta caute locutus eſt, ante hoc enim de Petro nulla fiebat mentio vbi eſſet, vel quantum diſtaret a Chriſto localiter, nunc autem introducitur quærens ab eo, & quia non poteſt quærere niſi, qui alteri loco coniunctus eſt, dixit quod tunc acceſſit Petrus. Vnde

etiam

etiam ſi Petrus non moueretur localiter ad interrogandũ Chriſtum, ſed maneret in eodem loco, in quo erat anteq̃ interrogaret, conuenienter debuit dicere Euangeliſta, ꝙ acceſſit Petrus, vt videamus quomodo potuerit interrogare: & iſtud pertinet ad artificium locutionis, vt tacite reddatur ratio de ſingulis, quæ poſſent quæri ab eo, qui legit hiſtoriam, & iſte eſt verus ſenſus, vnde inuenietur hoc quaſi ſemper, quod quandocunque dicitur de aliquo, ꝙ quæſierit aliquid a Chriſto, ſemper præmittitur, quod acceſſerit ad eum, niſi in narratione ipſa iam appareat, ꝙ ille erat ſimul cum Chriſto, quia tunc non oportet dici, ꝙ accedit, quia accedere non poteſt, qui coniunctus eſt, ſic patet ſupra 13. cap. ſ. Tunc dimiſſis turbis venit in domũ, & acceſſerunt ad eum diſcipuli eius dicentes, ediſſere nobis parabolam, & ſupra 15. dicitur, tunc accedentes diſcipuli eius dixerunt, ſcis quia Phariſæi ſcandalizati ſunt, ſic etiam præcedentis capit. Acceſſerunt ad eum ſecreto quærentes, cur non potuiſſent eiicere dæmonium, & ſupra in littera dicitur, in illa hora acceſſerunt diſcipuli eius ad Ieſum dicentes, &c. & ita generaliter quandocunque quærunt, dicitur, quod accedunt, vt ſciatur quomodo potuerunt quærere, & ita fuit hic.

Quare Petrus quæſiuit, an remitteret fratri peccanti vſque ſepties? Quæſt. CXXVII.

QVæritur, quare Petrus quæſiuit, an remitteret fratri peccanti vſque ſepties?

Dicendum, quod Petrus credebat, quod remittenda erat offenſa peccati, quia ita Chriſtus docuerat in forma orandi, ſupra 6. dimitte nobis debita noſtra, ſicut quidem & nos dimittimus debitoribus noſtris, & tamẽ quoties dimittendum eſſet neſciebat, putauit tamen, quod vltra ſepties non eſſet ſemper remittendum, & hoc quæſiuit. Et tunc ſunt duo dubia.

Primum quare Petrus credidit, quod vltra ſepties non obligaretur remittere.

Secundum quare dubitauit, an vſque ad ſepties eſſet remittendum potius, quam ad alium numerum.

Ad primum dicendum, quod putauit potius aliquid magnum eſſe remittere vſque ſepties, ideo vlterius non eſſe remittendum. Sic dicit Chryſoſt. Putauit quidem Petrus ſe aliquid magni dicere, ſed quid amator hominum Ieſus reſponderit ſubditur, ſ. Non dico tibi vſque ſepties. Sed dicendum, quod iſtud eſt cauſa, ſed in generali, & non magis cur vltra ſepties, quam vltra alium numerum. Ideo dicendum, quod Petrus putauit de ſeptenario potius, quam de alio numero, quia putabat, quod Deus eſt magis promptus ad remittendum peccata contra ſe facta quam ſit homo ad remittendum alteri homini, & tamen putauit, quod Deus vltra ſeptenarium non remittit offenſam, & hoc credidit, quia peccata remittuntur nobis per expiationes, quæ fiunt de peccatis, cum expiatio, & propitiatio pro eodem accipiantur, & propitiatio eſt remiſſio, & tamen expiationes pro quolibet peccato fiebãt ſepties, nam ſanguis dabatur pro peccato animæ. Leuit. 17. Deuteron. 12. Et quandocunque offerebatur ſacrificium pro peccato aliquo, ſiue eſſet totius populi, ſiue ſummi ſacerdotis, ſiue principis terræ, ſiue perſonæ priuatæ aſpergebatur ſepties de ſanguine contra dominum Leuit. quarto, & etiam in emundatione, quæ fiebat pro peccatis totius populi in die propitiationis, ſepties aſpergebatur de ſanguine contra dominum Leuit. 16. & in expiationibus omnibus per aquas luſtrationis etiã ſepties expiabatur, quia de ſanguine vitulæ ruffæ aſpergebatur ſepties contra templum. Numeri decimonono, & ſicut erat in remiſſione culparum, quæ fiebat per ſeptenarium, ita in punitione pro culpis non remiſſis dabatur pœna per ſeptenarium. Sic dicitur Leuit. vigeſimoſexto cap. Si autem non obedieritis michi addam correptiones veſtras ſeptuplum propter peccata veſtra. Et iterum, ſi ambulaueritis ex aduerſo michi, addam plagas veſtras in ſeptuplum. Et ſæpe reperit idem ibidem. Etiam peccatum videtur remiſſibile vſque ſepties, & non amplius, quia vltra non videtur Deus liberare hominem de peccato neque de periculo Prouerbiorum vigeſimoquarto. Septies cadet iuſtus, &

F reſurget. Ex quo videtur, quod vltra ſepties non reſurgit, & tamen quandiu peccatum remittitur dicitur reſurgere qui peccauit, ideo videtur, quod vltra ſepties peccatum nõ dimittitur, & ita Petrus putauit, quod vltra ſepties nõ eſſet remittendum fratri peccanti, cum Deus amplius nõ remittat: iſta motiua aliqualia erant ſaltem pro peccato, licet ex his non concludatur neceſſario, cum verum non ſit, ſed ſeptenarius in omnibus illis propter aliam cauſam ponitur, vt in locis ſuis declaratum eſt.

Ad ſecundum dicendum, quod dubitauit Petrus cum vſque ad ſeptenarium perueniendum eſſet remittendo, quia cum Deus vſque ad ſeptenarium putetur remittere peccata, ideſt ſepties idem peccatum commiſſum contra hominem, & homo non ſit iam miſericors, ſicut Deus, credebat, quod non teneretur homo vſque ad ſepties remit-
G tere, & de hoc dubitabat.

Quare dixit, quoties in me peccauerit frater meus dimittam ei? Quæſt. CXXVIII.

QVæritur, quare dixit quoties in me peccauerit frater meus dimittam ei? ideſt nunquid dimittam, ꝙ nam videtur, quod ſufficiebat dicere ſi peccauerit in me frater meus, nunquid dimittam ei vſque ſepties? Dicendum, quod quæſtio Petri poterat intelligi tripliciter. Vno modo, an computatis omnibus offenſis quas commiſit contra alterum, ſi perueniatur vſque ad ſeptem, ſi eſt remittendum, ita quod ſi omnes offenſæ ſimul computatæ peruenerint ad ſeptem non ſit iam remittendum.

H Secundo modo, quod non computentur omnes offenſæ, ſed ſolæ illæ, quæ ſunt circa idem genus peccati, ita, quod etiam ſi vigeſies offenderit, dum tamen in eodem genere delicti non peruenerit ad ſepties, quod ſit remittendum.

Tertio modo, quod non reſpiciatur ad offenſas circa idem genus delicti, ita quod etiam ſi pluſquam ſepties in eodem delicto offenderit, dum tamen non eodem tempore, quod remitti poſſit, ſed dubium ſit, ſiue de offenſis circa idem genus delicti, ſiue circa diuerſa, dum tamen in eodem tempore, quaſi continuo offendere non ceſſet, an taliter offendendo perueniendum ſit ad remittendum vſque ſepties. Illi tres modi ſunt, quantum ad ſenſum, qui poteſt capi ex dicto Petri, non autem quantum ad ſenſũ, quem ipſa verba faciunt, nam cum dicatur, quoties pecca-
I uerit, &c. eſſet ſenſus, an in quacunque vice peccaret, eſſet remittendum vſque ſepties, & tunc locutio iſta implicat, quia in vna vice non poteſt peccari, niſi vna vice, & ideo non ſepties. Vnde dicendum, quod ſi non poneretur iſta dictio quoties poſſet ſtare primus modus, ſ. quod intelligeretur de omnibus offenſis ſimul cõputatis ſi peruenirent vſque ſeptem, an remittendum tunc eſſet, ſtante tamen dictione iſta, vel ſi aliquid operatur, non poteſt ſtare primus ſenſus, ſed ſolus ſecundus, vel tertius, ſ. quoties peccauerit, i. in quocunque genere delicti peccauerit, an in illo ſit remittendum vſque ſepties. Vel quoties ideſt in quacunque continuatione, vel actu continuato iniuriandi peccauerit, an vſque ſepties ſit remittendum, & huic ſenſui conſonat, quod dicitur Luc. 17. Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum, & ſi pœnitentiam egerit, dimit-
K te illi, & ſi ſepties in die peccauerit, & ſepties conuerſus fuerit dicens, pœnitet me, dimitte illi, quæ tamen in eodẽ die fiunt quaſi continuato actu fiunt, & ita poteſt intelligi quæſtio Petri.

Quare potius quæſiuit hoc Petrus, quàm alius de Apoſtolis? Quæſt. CXXIX.

QVAERITVR, quare potius quæſiuit hoc Petrus, quàm alius de Apoſtolis? Aliqui dicunt, quod ipſe ſolus erat ſolitus quærere aliquid a Chriſto ita quòd vel omnes quærebant, vel ipſe ſolus. Sed dicendum, quod non ſtat, quia interdum inueniuntur alij quærentes, & loquentes ad Chriſtum, nam Ioannes loquitur ad Chriſtum Lucæ nono, & Marc. nono, ſcilicet: Præceptor vidimus quendam eijcientem dæmonia in no-

mine

mine tuo, &c. & Iacobus, & Ioannes ſimul loquuntur ad Chriſtum, quando volebant petere ignem de cœlo, Lucæ 9. Philippus quoque ad Chriſtum loquitur de panibus du centorum denariorum. Io. 6. & ipſe etiam petiuit a Chriſto oſtendi ſibi patrem. Ioan. 14. Andreas quoque de panibus locutus eſt, Ioan. 6. Non ergo ſolus Petrus. Dicendum ergo, quòd hoc factum eſt.

Primo, quia forte non occurrit alteri iſtud dubium de numero remiſſionum: ideo ipſe ſolus quæſiuit: ita occurrebant alia alijs diſcipulis, quæ ipſi quærebant a Chriſto, quando Petrus nichil quærebat, ſicut quando Philippus petiuit oſtendi patrem, & ita de alijs, vt ſupra dictum eſt.

Secundo, quia Petrus cum eſſet cæteris feruentior, & vbique præcipuus, & os totius collegij, audacior erat in inquirendo, vt dicit Chryſoſtom. Sciendum autem, quòd B diſcipuli omnes inueniuntur quærere ſæpe aliquid a Chriſto, aut reſpondere aliquid ei: vnus autem particulariter raró quærit, aut reſpondit, & quando vnus loquitur pluries Petrus loquitur, quàm alij. Primum apparet, ſi quis quærat ſeriem Euangeliorum, quia dicuntur quæſiuiſſe diſcipuli, & reſpondiſſe diſcipuli, & cauſa huius eſt, quia ſiue vnus quæreret, aut reſponderet, ſiue omnes, aut multi hoc facerent: dum tamen cauſa eſſet communis, ideſt, non eſſet aliquid, quod ſpecialiter pertineret ad vnum eorum, vel de quo dubitaret vnus ſolus: dicitur, quòd quæſierunt diſcipuli, vel reſponderunt diſcipuli, & quia id, de quo quærebatur, aut reſpondebatur, vt communiter pertinebat ad omnes, dicitur, quod diſcipuli dixerunt Chriſto, ꝙ omnes loquerentur: ſed vnus loquebatur pro omnibus, vel id, quod vnus quærebat, pertinebat ad omnes, etiam C ſi cæteri non iuſſiſſent illud quæri, & quia raró pertinebat cauſa ad vnum ſolum, raro loquitur vnus, ideſt, dicitur vnus loqui particulariter, quod eſt ſm omnes. Tertium patet, quia quando vnus loquitur pluries loquitur Petrus, quàm quilibet aliorum, quia feruentior, & audacior cæteris, vt dicit Chryſoſt.

Quare dicitur, non dico tibi ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties? Quæſt. C X X X.

QVæritur, quare dicitur: non dico tibi ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties?

Dicendum, quòd Petrus præſupponebat, quòd vltra ſepties peccatum non erat dimittendum; ſed an vſque ad ſepties deberet dimitti dubitabat; Chriſtus autem D voluit auferre falſam Petri opinionem, dicens. Non dico tibi ſepties, ideſt non aſſero ego, quòd vltra ſepties non ſit dimittendum, ſicut tu putas, ſed vſque ſeptuagies ſepties. Et nunc dicunt alij, quòd dixit tot, quia voluit criminum remiſſionem eſſe in ſeptuagies ſepties, & non vltra; nam dixit vſque ſeptuagies ſepties. Sed hoc non ſtat, quia tunc ſiquis offenderet alium ſeptuagies octies, iam non teneretur remittere, ſed poſſet retinere rancorem, & vindictam appetere; hoc tamen eſt contra charitatem, nam vbi eſt odium, eſt rancor, & vbi eſt odium non eſt charitas, & ſic liceret nobis aliquando manere ſine charitate, & odio habere inimicos, quod falſum eſt, quia inimicos diligere tenemur. ſup. 5. cap. & qui non diligit in morte manet, ideſt in peccato mortali. 1. Ioan. 3. & qui odit fratrem ſuum homicida eſt. 1. Ioan. eod. ca. Ideo quoties peccauerit quis in E nos, etiam ſi decies millies, tenemur ei remittere, ideſt, nõ reſeruare rancorem, neque appetitum vindictæ.

Dicendum igitur, quòd ponitur hic numerus determinatus pro indeterminato, ſicut eſt in modo loquendi, vt ſi quis dicat alteri, quoties ibo ad quærendum talem rem, & dicat dominus, vade milleſies, ideſt toties, & tandiu vade, quouſque inuenias illam; ita hic vſque ſeptuagies ſepties, ideſt, toties, quoties peccauerit proximus in te, & talis etiam eſt modus ſcripturæ, vt illud Numeri 14. Tentauerunt me per decem vices, ideſt ſæpe, ita dicit Aug. libro de Verbis Domini; Audeo dicere, & ſi ſeptuagies octies peccauerit ignoſcas, & ſi centies, & omnino quoties peccauerit ignoſce. Si enim Chriſtus millia peccatorum inuenit, & tamen omnia donauit, noli ſubducere miſericordiam; ait Apoſtolus; Donantes vobiſmetipſis, ſiquis aduerſus aliquem habet querelam, ſicut donauit vobis. Sic etiã

A ait Chryſoſtomus, cum dicit ſeptuagies ſepties, non numerum determinatum poni, vt numero concludat remiſſionem; ſed quod continue, & ſemper eſt, ſignificauit, ideſt, ſignificauit, quod ſemper remittere debeamus. Aliqui tamen dicunt, quòd dicitur ſeptuagies ſeptie, quod vtrumque per ſeptem eſt, quia ſeptem ſignificat quietem, ſex autem ſignificat laborem, & operationẽ, & eſt ſenſus, quòd remiſſio peccatorum fieri poterit, quamdiu ſumus circa ſeptem, ſcilicet in hac vita; cum autem tranſitur ad aliam, in qua eſt tempus quietis, nulli dimittitur peccatum. Sic dicit Origenes; Numerus ſex videtur eſſe operis, & laboris, ſeptimus remunerationis, dicit remiſſionem fieri oportere fratribus in hoc mundo degentibus, & ſecundum res huius mundi peccantibus. Siquis autem vltra ea peccauerit, iam non habebit remiſſionem. Sed dicendum, quod B iſte ſenſus non eſt literalis, ſed myſticus, & ideo oportet alterum ſenſum haberi.

Secundo patet, quia Chriſtus nolebat hic tradere doctrinam quamdiu poteſt peccatum homini remitti, ſed quandiu teneretur vnus alteri remittere, ſuperuacuũ autem eſſet dici, quòd poſt hanc vitam non remitteremus offenſas, ſed in vita.

Tertio, & præcipue, quia ſi ſenſus acciperetur ex ſignificatione numeri ſenarij, & ſeptenarij, vt accipit Origenes, non redargueret Chriſtus Petrum, quia cum per ſeptem ſignificetur requies, verum eſſet, quòd poſt ſepties non remitteretur peccatum, quia illud eſſet remitti poſt hanc vitam, & tamen Chriſtus increpint Petrum dicentem, vel præſupponentẽ nõ vltra ſepties dicens. Non dico tibi vſq; ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties, ergo non eſt iſte ſenC ſus literæ, ſed ille, qui ſupra poſitus eſt. Sciendum autem, quòd ſeptuagies ſepties poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, ideſt, ſeptuaginta ſeptem vicibus. Alio modo pro ſepties ſeptuaginta, quæ ſunt quadringenta, & nonaginta, & tunc eſt maior numerus, & vtroque modo ponitur numerus determinatus pro indeterminato, & tamen accipiendo ſecundo modo eſt ſenſus, quia toties debemus remittere, quoties ille peccauerit, & ponitur iſte magnus numerus, quia non eſt veriſimile, quòd aliquis toties alium offendat, vt ſi diceretur, remittendum eſt peccanti vſque decies millies, nam non eſt credibile, quod quis toties alterum offendere poſſit, ideſt plus tu debes eſſe paratus remittere, quàm ille poſſit offendere. Sic dicit Hieron. intelligendum eſt ſeptuagies ſepties, ideſt quadringentis nonaginta vicibus, vt toties peccanti fratri dimitteret, quoties D ille peccare non poſſet.

Quare Chriſtus potius dixit, ſeptuagies ſepties, quam alium numerum? Quæſt. C X X X I.

QVæritur, dato quòd ponatur hic numerus determinatus pro indeterminato, quare Chriſtus potius dixit, ſeptuagies ſepties, quam alium numerum?

Dicunt quidam, quod Chriſtus voluit per iſtum numerum ſignificari remiſſionem omnium peccatorum, ideſt, quoties quis offenderit alterum, toties eſſe remittendum, & congruit iſte numerus, quia omne peccatum eſt contra legem Dei, cum peccatum ſit dictum, factum, aut concupitum contra legem Dei, lex autem per decem ſignifica E tur, eo quod decalogus in decem præceptis continetur, ad quę vniuerſitas pręceptorum reducitur, peccatum autem ſignificatur per vndecim, eo quod vndecim eſt primus numerus tranſgrediens denarium, & peccatum eſt tranſgreſſio legis Dei, quæ per denarium præceptorum innuitur, ſeptem autem vniuerſitatem notat, & ita eſt ſenſus, quòd cum ſeptuagies ſepties ſit numerus ductus ex vndecim in ſeptem, quod ſignificetur remiſſio vniuerſitatis peccatorum, vel offenſarum. Sic dicit Aug. lib. de Verbis domini, Non ſine cauſa dominus ſeptuagies ſepties dixit. Nam lex in decẽ præceptis commendatur, lex. n. per decem, peccatum vero per vndecim ſignificatur, quia trangreſſio denarij eſt, ſeptem aũt ſolet pro toto cõputari, quia ſeptem diebus voluitur tempus, duæ autem ſepties vndecim fiunt ſeptuagies ſepties, oĩa ergo peccata dimitti voluit, qa ea ſeptuageſimo ſeptimo num. deſignauit. Dicẽdũ, ꝙ iſta adapta

tio ſatis eſt artificioſa, & tamen non videtur iſta fuiſſe de F intentione Chriſti, quia Chriſtus loquebatur eo modo, quo intelligi poſſet, niſi vbi apertè Parabolas vellet ponere, hic autem ad Apoſtolos loquebatur, coram quibus non vtebatur Parabolis, ſed palam loquebatur ei, & tamen certum eſt, quod Apoſtoli non nouerant proportiones numerorum, & myſticas eorum ſignificationes, vt ex hoc acciperent iſtum ſenſum, ideo non fuit iſta cauſa ponendi hunc numerum.

Secundo patet, quia ſi per ſignificationes numerorum hoc vellet innuere, benè dixiſſet Petrus, quod fieret vſq; ſepties, & non vltra, cum per ſeptem deſignetur vniuerſitas, & remitti vſque ſepties ſit dimitti omnia peccata, & tamen Chriſtus dixit, quod nō dicit vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties, ergo non eſt iſta cauſa determinata, quare poſuerit hunc numerum. Eſt ergo dicendum, G quod quicunque numerus hic poneretur a Chriſto, neceſſe erat, quod poneretur pro indeterminato, nam nullus numerus eſt vſq; ad quem ſolum debeat fieri remiſſio, vt dictum eſt præcedenti quæſt. Et rurſus ſi solū vellet ponere Chriſtus aliquem numerum determinatū, per quem deſignetur indeterminatus, non differret poni magnum, vel paruum, ſicut ponitur Leuit. 26 ſeptem pro numero indeterminato, ſcilicet addam ſeptuplum, ſuper correptiones, vel plagas veſtras, ideſt ſæpe puniam vos. Et decem ponitur pro indeterminato, Num. 14. ſcilicet. Tentauerunt me per decem vices, ideſt frequenter. Et quatuor ponitur pro indeterminato Amos 1. Super tribus ſceleribus, & ſuper quarto non conuertam eum. Hic tamen noluit Chriſtus ponere paruum numerum pro indeterminato, quia tunc ſuffeciſſet poni ſeptem, qui ſolet H poni pro indeterminato, Leuit. 26. & maximè, quia deſignat vniuerſitatem, & conueniret remiſſioni peccatorum, & tamen Chriſtus noluit poni hunc numerum, quia cum dixiſſet Petrus, vſque ſepties? dixit Chriſtus, non dico tibi vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties. Voluit ergo ponere numerum magnum pro indeterminato, cum dixerit, ſed vſque ſeptuagies ſepties. Et ratio eſt, quia voluit innuere, quod ſemper eſſet remittenda offenſa, quamdiu fieret, immo quod offenſam paſſus eſſet magis paratus ad remittendum, quam offendens ad offendē dum, & ideo poſuit tantum numerum, in quo non ſit veriſimile, quod aliquis offendat alium, & ita eſt de ſeptuagies ſepties, quia non eſt veriſimile, quod aliquis toties offendat alium, quia illud non eſſet humanum, ſed plus quam diabolicum. Et ita tenet Hieronymus dicens, intelligendum eſt ſeptuagies ſepties, ideſt quadringentis, & I nonagintа vicibus, vt toties peccatū fratri dimitteret, quoties ille peccare non poſſet, & iſta eſt vera cauſa.

Sed tunc dicetur, cū etiam ſint alij numeri magni cur non poſuit aliquem aliorum, vt ſi diceret, remittendum eſſe vſque cētics nonagies, ſed accepit ſpecialiter ſeptuagies ſepties.

Aliqui allegabunt adaptationem illam Auguſtini, quę ponitur ſupra. Sed illa non conſonat intentioni Chriſti. Dici ergo poteſt vno modo, quod Chriſtus intēdebat hic duo, ſcilicet ponere numerum determinatum pro indeterminato, & quod ille eſſet magnus, & cuicunque numero competeret hoc poſſet ille conuenienter nominari, ſunt autem multi huiuſmodi, ideo non differt quis illorū nominaretur, & vnus eſt ſeptuagies ſepties, ideo nominare K illum conueniens fuit, ſed eadem ratione potuiſſet nominare centies, vel ducenties, & tamen quia vnicum nominaturus erat, nominauit hunc, non qđ iſte numerus magis, quam cæteri conueniret ad propoſitum, ſed quia ſatis iſte conueniebat, & iſtud accidit ſpecialiter in præfixione terminorum, & in quacūque aſſignatione numerorum, quia vt communiter non poteſt dari cauſa ſufficiens, ſed ſolum per adaptationem, aut eſt porè voluntaria.

Secundo poteſt dici, quod poſuit hunc numerum, vt reſponderet numero, quem Petrus poſuerat, ipſe.n. dixerat vſq; ſepties, & quia erat numerus paruus, poſuit Chriſtus maiorem, qui conſtaret totus ex ſeptem, dicens: Septuagies ſepties. Et ſic ſolemus nos interdum facere indignantes aſſignationem paruam numeri ab alijs factam, vt ſi quis dicat domino ſuo, faciam hoc tribus vicibus, & ille indignatus cum pluries fieri velit dicat, immo centum. & tribus vicibus, licet determinatè non intendat toties fieri, ſed voluit numero illius alludere. Simile potuit eſſe hic: quia Chriſtus videtur quaſi indignatus: quia Petrus charitatem tantum arctaret dicens, vſque ſepties ſolum remittendum, vnde per ſeptem reſpondit dicens, vſque ſeptuagies ſepties.

Tertio poteſt dici, & valde melius, quod Chriſtus ſpecialiter poſuit iſtum numerum, quia erat vſitatus modus loquendi inter Iudæos, & in ſacra ſcriptura, vt quando poneretur ſepties ſubderetur ſeptuagies ſepties, ſic patet Geneſ. 4. vbi Lamech loquitur ad vxores ſuas de vindicta, q̄ daretur de Lamech, & de Cain. ſ. Audite me vxores Lamech, ſeptuplum vltio dabitur de Cain, de Lamech autē ſeptuagies ſepties, & voluit ſignificare, quod daretur vindicta maior de Lamech, quam de Cain, & ad hoc ſuper G ſeptem ad augendum dixit ſeptuagies ſepties, & ita Chriſtus hic, cum iudicaret paruum eſſe numerum aſſignatū a Petro, qui ſeptem dixerat, volens dicere pluries eſſe remittendum, cum etiam non vellet ponere numerum determinatum, ſecutus modum loquēdi Hebraicum dixit a non ſolum vſq; ſepties, ſed etiam vſq; ſeptuagies ſepties, & iſta eſt vera cauſa dicti huius, & non aliqua alia.

Quomodo poteſt ſtare iſta litera, quia id quod habetur Luca 17. videtur repugnare huic literæ? Quæſt. CXXXII.

QVæritur, quomodo poteſt ſtare iſta litera, quia id ꝙ habetur Lucæ 17. videtur repugnare huic literæ. Nā H hic Petrus quæſiuit, an vſque ſepties eſſet remittendum, & præſuppoſuit non eſſe vltra remittendum, & ob hoc a Chriſto redarguitur. ſ. non dico tibi vſque ſepties, ſed vſq; ſeptuagies ſepties, & tamen Lucæ 17. ipſe Chriſtus ponit vſque ſepties remittendum, non ponens maiorem numerum. ſ. ſi peccauerit in te frater tuus increpa illum, & ſi pęnitentiam egerit dimitte illi, & ſi ſepties in die peccauerit, & ſepties in die conuerſus fuerit ad te, & dixerit, pœnitet me, dimitte illi. Aliqui dicunt, quod illud Lucæ 17. Intelligitur de peccantibus, qui pęnitent, & veniam petunt, cum dicatur, & conuerſus fuerit. Iſtud autem intelligitur de illis, qui non pęnitent, cum non exprimatur de pęnitentia, & ita non eſt inconueniens. Sed non ſtat. Primo, quia tunc eſſet melioris conditionis non pœnitēs, & obſtinatus in peccato, quam pœnitens, cum pęnitenti ſolum deberet remitti vſque ſepties, non pœnitenti autem I vſq; ſeptuagies ſepties, quod eſt abſurdum. Secūdo, quia vtraque pars pręſupponit determinatum numerum, vſq; ad quē fiat remiſſio, ſ. in vno vſque ſepties, & in alio vſq; ſeptuagies ſepties, & tñ non poteſt poni terminus aliquis vſq; ad quem ſolum fiet remiſſio, quia tunc vltra illum liceret patienti iniuriam retinere rancorē, & manere extra charitatem, ꝙ falſum eſt, ergo neq; ſtatur in ſepties, neq; in ſeptuagies ſepties. Tertio, quia hoc vr̃ eſſe contra intentionem Chriſti, Luc. 17. Si peccauerit in te frater tuus, increpa illū, & ſi pęnitentiā egerit, dimitte illi. Et ſic innuitur, ꝙ ſi non egerit pęnitentiam, nō remittatur ei vllo modo, ergo neq; vſq; ſepties. Alij dicunt, ꝙ intelligitur per ſeptē requies, q̄ eſt poſt hanc vitam, per oēs præcedentes numeros ſignificatur quidquid in hac vita eſt, in qua remiſſio offenſarum locum habet, poſt mortem aūt peccata K non remittuntur. Sic dicit Ambr. ſuper Lucā: Quia ſeptima die requieuit dn̄s ab operationibus poſt hebdomadā iſtius mundi requies nobis diuturna promittitur, vt quēadmodum iſtius mundi opera ceſſabunt, ita ēt vindictæ ſeueritas compeſcat. Sed dicendū, ꝙ iſte eſt ſenſus myſticus, iō debet dari alius ſenſus, qui ſit verè literalis. Scdo, quia manifeſtè apparet, ꝙ non conueniat literæ, quia tūc ſeptenarius ſignaret diē, & ſepties dimittere nō eſſet vſq; ad finē diei offenſas ſp remittere, & tñ Chr̃s accepit ſepties pro qualibet die, cū dicat, & ſi ſepties in die conuerſus fuerit ad te, &c. ergo non eſt ille ſenſus literæ. Dicendum ergo, ꝙ tam per ſepties, ꝙ ponitur Luc. 17. q̄ per ſeptuagies ſepties, ꝙ hic ponitur, non intelligit̃ aliquis numerus determinatus vſq; ad quē ſolū dēat remitti peccatū, ſiue pęnitenti, ſiue nō, ſed vterq; ponit̃ pro indeterminato, &

ponitur

ponitur per Lucam ſepties, quia per ſeptem deſignatur vniuerſitas peccatorum, vel omne tempus in quo remitti debeat, ideſt, quod ſemper debeat remitti peccatũ. Sic dicit Beda ſuper Lucam.ſ. Septenario numero non veniæ dandæ terminus ponitur, ſed vel omnia peccata dimittenda, vel ſemper pœnitenti dimittendum præcipitur, ſolet enim ſæpe per ſeptem vniuſcuiuſque rei, aut tẽporis vniuerſitas deſignari. Sed dicetur, quod adhuc manet difficultas, quia per ſepties, quæ dixit Petrus, poterat ita vniuerſitas peccatorum, vel omne tempus ad remittendum ſignare, & tamen hic Chriſtus increpuit Petrum dicentẽ vſque ſepties, & ipſe dixit Luc. 17. remittendum vſq; ſepties. Dicendum, quod Petrus non increpatur, quaſi aſſeruerit remittendum vſque ſepties, ſed quia præſuppoſuit non eſſe remittendum vltra ſepties. Dici autem poteſt, quod eſt remittendum vſque ſepties verum eſt, quia ſi eſt remittendum vſque ſeptuagies ſepties, ergo eſt remittendum vſque ſepties, dici autem, quod non eſt remittendũ vltra ſepties error eſt, & ideo Chriſtus increpuit Petrum dicens: Non dico tibi ſepties .ſ. vſque ad ſepties ſolum, ſicut tu putas. Chriſtus autem cum dixit Luc. 17. remittendum eſſe ſepties, non dixit, quod vltra ſepties non eſſet remittendum, & ideo illud ſtat conuenienter, quia non ponitur ibi numerus aliquis certus remiſſionum.

Secundo dici poteſt, & etiam magis ad propoſitum, quod Chriſtus non voluit ponere numerum determinatum remiſſionum, quia nullus eſt, ſed poſuit numerum determinatum pro indeterminato, & hunc non quemcũque, ſed talem, ad quem non eſſet veriſimile, quod quis perueniret offendẽdo alterum, & quia hic non nominauit tempus offenſionis, vel durationem, ſed offenſionem abſolutè, dixit remittendum eſſe vſq; ſeptuagies ſepties, quia nõ eſt veriſimile, quod in eodem genere delicti quis offendat alium vſque ſeptuagies ſepties, vel in eodẽ actu, aut continuatione offendendi, & fortè in tota vita, maximè accipiendo ſepties, ideſt ſeptuaginta ſepties, quæ ſunt quadringenta, & nonaginta, & toties non eſt veriſimile, quod quis offendat alterum etiam in tota vita. Sic dicit Hieronymus, ſcilicet. Infligendum eſt ſeptuagies ſepties, ideſt quadringentis nonaginta vicibus, vt toties peccanti fratri dimitteret quoties ille peccare non poſſet. Sed Luc. 17. ponitur tempus determinatum ad remittendum, ſcilicet dies, ſcilicet ſi ſepties in die peccauerit, & ſepties in die conuerſus fuerit ad te, & dixerit pœnitet me, dimitte illi, & tamen in eodem die non erat veriſimile, quod quis ſepties peccaret, & ſepties peteret veniam quia qui pœnitet non intendit vltra offendere, & conſequenter non redibit ita cito ad offendendum, & ita ſatis erat dici ſepties pro eodem die, ideo quia Chriſtus nolebat ponere quod penitus erat ſuperfluum, non dixit niſi ſepties, ſcilicet, & ſi ſepties in die peccauerit, ideſt etiam ſi ſepties, quaſi dicat, non eſt veriſimile, quod toties in eodem die quis offenderet, & veniam peteret, & tamen ſi contingeret remittendum eſſet.

Ideo aſſimilatum eſt regnum cœlorum homini: qui voluit rationem ponere cum ſeruis ſuis. Et cum cœpiſſet rationem ponere, oblatus eſt ei vnus, qui debebat ei decem millia talenta. Cum autem non haberet vnde redderet, iuſſit eum dominus eius venundari, & vxorem eius, & filios, & omnia, quæ habebat, & reddi. Procidens autem ſeruus ille rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Miſertus autem dominus ſerui illius dimiſit eum, & debitum dimiſit ei. Egreſſus autem ſeruus ille: inuenit vnum de conſeruis ſuis, qui debebat ei centum denarios. Et tenens ſuffocabat eum, dicens: Redde, quod debes. Et procedens conſeruus eius, rogabat eum dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Ille autem noluit: ſed abijt, & miſit eum in carcerem, donec redderet debitum. Videntes autem conſerui eius, quæ fiebant, contriſtati ſunt valde, & venerunt, & narrauerunt domino ſuo omnia, quæ facta fuerant. Tunc vocauit illum dominus ſuus, & ait illi: Serue nequam omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me: nonne ergo oportuit, & te miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum? Et iratus dominus

A *eius tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet vniuerſum debitum. Sic & pater meus cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.*

Ideo aſſimilatum. Hic ponitur ſecundum, in quo manifeſtatur res per exemplum. Et dicitur. *Ideo aſſimilatum eſt.* Scilicet, quia in Eccleſia, & ſub lege Chriſti oportet remitti offenſam peccanti. *Regnum cœlorum.* Ideſt, ſtatus Eccleſiæ militantis, ſcilicet, talis eſt ſtatus Eccleſiæ militantis, qualis fuit Rex, de quo ſubditur, quod ille non remiſit debitum ſuo debitori, ſed repetiuit debitũ, quod iam remiſerat offendentibus, ſic non remittet ei Deus, & hoc eſt, quia obligatur homo remittere offendenti, vt dictum eſt ſupra, ideo verum eſt, quod regnum cœlorum,
B ideſt ſtatus Eccleſiæ militantis, ſcilicet modus viuendi in hac Eccleſia, eſt ſimilis homini Regi, & ſequitur iſta conſequentia ex præcedentibus, ſcilicet, quia ibi iuſtum eſt remitti debitori. *Homini regi.* Ideſt, cuidam homini, qui erat Rex, vel cuidam Regi. Licet accipiant aliqui hominem Regem, ideſt Chriſtum, qui eſt Rex: tamen non eſſet verum, quod regnum cœlorum, ideſt, Eccleſia aſſimilaretur ei, quia aſſimilatio fit ad diſtincta, cum idem non ſit ſibi ſimile, & tamen Chriſtus non eſt aliquid ſeparatum ab Eccleſia, quia eſt caput illius, ad Epheſ. 4. & 1. Corinth. 12. Ideo non accipitur pro eo ſecundum literam, ſed pro aliquo Rege cui prædicta acciderint, vel accidere potuerint. *Qui voluit rationem ponere.* Ideſt, de facto illam poſuit, nam ſi non fuiſſet poſita ratio, non inueniſſet aliquem eſſe debitorem, nam per redditionem
C rationum inueniretur quis ſit debitor, & in quanto, & vocatur ratio calculus ipſe, ſed dicitur ratio, quia calculando redditur ratio de ſingulis adminiſtratis, & ideo iſtæ calculationes vocantur de iure ratiocinia, ideſt actiones rationum, ſic dicitur, quod obligati ad ratiocinia ordinari non debent, & ita dicitur. 4. Ethicorum, capitulo, De magnificentia, quod diligentia ratiocinij paruifica, ideſt ponere rationem exactiſſimam cum adminiſtratoribus propriæ facultatis non pertinet ad magnificum, immo valde derogat ei, ſed pertinet ad paruificum, qui opponitur magnifico, eodem capitulo. *Cum ſeruis.* Ideſt, cum ſeruitoribus adminiſtratoribus facultatis ſuæ, quos Chriſtus vocat villicos Lucæ 15 vbi loquitur de villico iniquitatis, Apoſtolus vocat eos diſpenſatores. primæ Corinth. 4. hic iam quæritur inter diſpenſatores, vt fidelis
D quis inueniatur, & non dicuntur ſerui, qui emptitij ſunt, & non ſunt liberi, ſed ſeruitores, & iſte eſt modus loquendi ſcripturæ. *Et cum cœpiſſet rationem ponere.* Ideſt, recipere rationem de adminiſtratis. *Oblatus eſt ei vnus.* Dicitur oblatus, ſcilicet ab alijs tractus, vel venire cõpulſus, quia cum ſciret ſe debitorem, & condemnandum, recuſabat ſubire ratiocinia, ideo nõ dicitur, quod venit, ſed quod oblatus eſt, ſcilicet ab alijs miniſtris regis. *Qui debebat decem millia talenta.* Non conſtabat, quod debebat iſta talenta antequam offerret ad reddendam rationem: quia ſi hoc conſtitiſſet prius, non oporteret poni rationem aliquam cum eo, & tamen oblatus eſt, vt rationem redderet, ergo per poſitionem rationum cõſtitit de quantitate debiti.

De talento quantum pondus ſit non conſtat: quia
E apud quaſdam gentes eſt maius, quam apud alias, potiſſimè, quia apud eandem gentem tempore variatur pondus, & menſura. *Cum autem non haberet.* Ideſt, quia non habebat, & ponitur cum cauſaliter: *Vnde redderet.* Diſſipauerat enim facultates domini ſui luxurioſe viuendo, ſicut dicitur de filio prodigo Lucæ decimoquinto, vel comedendo, & inebriando, nunquam putans a ſe rationem exigendam: ſicut dicitur de illo diſpenſatore Lucæ duodecimo, & ita nunc non habebat vnde ſolueret. *Iuſſit eum Dominus venundari.* Prius enim erat recurſus ad bona, & ideo illa fecit rex vendi, vel iubebat hoc fieri, ſed quia illa non ſufficiebant iuſſit etiam eum vendi. *Et vxorem eius, & filios.* Quia erat magnum debitum, & ipſe venditus non ſufficiebat ad ſatisfactionem. *Et omnia quæ habebat.* Scilicet, bona mobilia, & immobilia,

Et reddi. Ideſt, precium omnium iſtorum reddi ſibi pro F
decem millibus talentorum, quæ ille debebat. *Procidens autem*. Vidit, quod non erat alia via liberationis:
ideo petiuit miſericordiam, & ad hoc procidit, ideſt, ſeipſum proſtrauit, quia talis habitudo mouet ad miſericordiam. *Seruus ille*. Ideſt, debitor decem millium
talentorum. *Rogabat eum*. Ideſt regem, quia ex iuſtitia
contendere non poterat humiliter ſupplicabat. *Patientiam habe in me*. Ideſt, erga me habe patientiam, ſcilicet,
noli exequi contra me quidquid mali mereor, ſed patienter expecta. Ad expectationem enim patientia requiritur. ad Rom. 8. Per patientiam expectamus. *Et omnia
reddam tibi*. Ideſt, non perdes aliquid ſi expectaueris:
quia ego potero interim aliunde habere, vnde ſoluam totum debitum. Fuit autem conueniens modus petendi:
quia non petiuit remiſſionem debiti. Nam fortè ad hoc G
difficulter moueretur rex, & fortè non concederet, petiuit
autem ſolam expectationem, & tunc rex flexus ad remittendum totum debitum. *Miſertus autem Dominus*.
Scilicet rex, quia nobilis erat, potuit cito miſereri. *Serui illius*. Quem viderat humi iacentem. *Dimiſit eum*. Ideſt,
ſoluit a vinculis, nam præſupponendum eſt, quod cum
inuentus eſt iſte per ratiocinia debitor decem millium talentorum, & non habebat vnde ſolueret, quia timebatur
de fuga eius, fecit eum dominus teneri in vinculis donec
ſententia traderetur executioni, ſcilicet, quod venderetur ipſe, & vxor eius, & filij, & omnia eius. *Et debitum
dimiſit ei*. Scilicet, totum debitum decem millium talentorum, licet ille obtulerat ſe omnia redditurum. Vnde rex nobilis plus remiſit, quam ille peijt. *Egreſſus autem ſeruus ille*. Scilicet, a facie domini de loco illo in quo H
rationem reddiderat de adminiſtratione ſua. *Inuenit
vnum de conſeruis ſuis*. Ideſt, de miniſtris regis. Dicuntur enim conſerui, quia ambo erant ſerui eiuſdem domini, quia fortè ille adminiſtrabat regalem ſubſtantiam,
quia in domibus regum ſunt diuerſi diſpenſatores, &
quia ſolent ab inuicem recipere pecuniam, potuit iſte debere aliquid alteri. Et innuitur, quod primus eſſet de
maximis diſpenſatoribus, non enim poterat eſſe debitor
decem millium talentorum in mala adminiſtratione,
niſi magnarum rerum adminiſtratio commiſſa fuiſſet,
alius autem conſeruus eius erat de paruis diſpenſatoribus, vnde paruum erat debitum eius, ſcilicet centum denariorum, etiam quia ille tenens iſtum ſuffocabat eum,
& poſuit in carcere, & ita valde minor eo erat, quem ita
indecenter, & iniurioſe tractare debebat. *Qui debeat* I
Scilicet, ei tanquam maiori diſpenſatori. *Centum denarios*. Ex conſuetudine noſtra denarius accipitur pro qualibet moneta, & tamen ſecũdum ſuam originem ſignificat monetam aliquanti valoris, quæ ſub ſe habebat decẽ
minuta æra, quibus æquiualet, & a decem denarius dicitur, quanti tamen ſit valoris ignoratur, cum neſciatur, qđ
genus numiſmatis ſit. *Et tenens*. Scilicet violenter appræhendens ne fugeret. *Suffocabat eum*. Ex iniquitate
hoc faciebat. Indignationem enim quandam conceperat, quod Rex iuſſiſſet vendi eum, & filios, & vxorem, &
licet remiſiſſet pœnam, & debitum, iſte quia peruerſi cordis erat, non ſolutus fuit ab indignatione, ſed nunc vindictam expoſcebat puniens iſtum, quia ſiquis iratus ſit cõtra aliquem, & puniat alium, ceſſat, vel mitigatur per hoc
ira, & iſte eſt vnus de modis ceſſationis iræ, vt dicitur 2. K
Rethor. Ariſt. & oſtenſum eſt ſupra 5. cap. quæſt. 150. *Dicens redde, quod debes*. Cum iniuria repetebat debitum,
& magis erat animus vindictæ, quam petitionis debiti.
Et procidens conſeruus eius. Fortè iſte ſciebat quomodo
rex remiſerat totum debitum procidenti, & dicenti verba hæc, ideo ipſe voluit eadem facere, putans quod ſibi
ſimiliter ille remitteret. Vel fortè neſciebat quod geſtum
fuerat, & tamen procidit, & petiuit ſic, quia nõ fuit alius
modus ei promptior ad euadendum. Maximè, quia ille
non ſolum petebat debitum, ſed etiam inferebat iniuriã
ſtringens guttura, & ideo etiam ſi ille eſſet ſtatim ſoluturus, quia tamen non erat paratus cum ſacco, oportebat, ꝙ
permitteret eum ire in domum ſuam, vt ſoluere poſſet, &
ſic neceſſe fuit, quod procideret non quidem petens remiſſionem debiti, ſed ceſſationem ab hac moleſtia. *Rogabat eum*. Exponatur ſicut ſupra. *Ille autem noluit*. Ideſt,
noluit habere patientiam, dilationem concedendo, & a
moleſtia ceſſando. Et in hoc diſſimilis fuit regi, qui non
ſolum expectationem petitam, ſed etiam debiti remiſſionem conceſſit, iſte vero neutrum. *Sed abijt*. Scilicet,
de loco, in quo inuenit conſeruum. *Et miſit eum in carcere*. Donec ſolueret, ne ſugeret. *Donec redderet vniuerſum debitum*. Ideſt, centum denarios. *Videntes autem
conſerui eius*. Scilicet, conſerui vtriuſque, qui erant etiã
ſeruitores Regis, & fortè adminiſtratores domus eius, ſicut iſti duo. *Quæ fiebant*. Scilicet, quomodo tenens ſuffocabat illum, & procidente eo, non miſertus eſt, ſed poſuit eum in carcere. *Contriſtati ſunt valde*. Scilicet, quia
videbant iniuſtè, & crudeliter tractari debitorem, etiam
quia videbant magnam ingratitudinem, & iniquitatem
eius, cum decem millia talentorum remiſſa fuerant, &
ipſe ſaltem expectationem non conceſſit ei, qui ſolos cẽtum denarios debebat. *Et venerunt*. Scilicet, in domum
regis, quia hæc extra domum Regis acciderant, cum dicatur ſupra, egreſſus autem ſeruus ille. *Et narrauerunt
domino ſuo*. Scilicet, Regi, & hoc, vt puniret illum, qui
tam ingratus fuerat. *Omnia quæ facta fuerant*. Ideſt,
quomodo iſte tenens ſuffocabat illum, & miſereri noluit,
ſed in carcerem miſit. *Tunc*. Scilicet, auditis his. *Vocauit eum*. Scilicet diſpenſatorem, cui remiſſa fuerant decem millia talentorum, vocauit autem eum ad puniendum pro hac ingratitudine, quam commiſerat. *Et ait illi*. Licet intenderet Rex illum punire, quia non poterat habere aliquam iuſtam excuſationem in hoc facto, tamen vt ille videret, quam iuſtè eum condemnaret, voluit
eum prius obiurgari. Etiam quia iſta obiurgatio erat pars
pœnæ, quia erat ad magnam confuſionem eius. quod publicè de crimine argueretur. *Serue nequam*. Ideſt peſſimè, nequam dicitur, quia ex iniquitate cordis agebat,
cum in eadem hora tam abundantem in ſeipſo miſericordiam recepiſſet, tam deteſtabilem crudelitatem committebat, neque potuiſſet talia committere niſi ille, in quo
nichil boni inueniretur. *Omne debitum*. Ideſt, non ſolã
expectationem, quam tu petebas, ſed etiam totum debitum dimiſi. *Quia rogaſti me*. Ideſt, non ob aliam cauſã,
ſcilicet, nullam aliam recipiens recompenſationem, quaſi dicat, ita tu debuiſſes roganti acquieſcere. *Nonne ergo*.
Benè ponitur, vt conſequentia, quaſi dicat, cum ego miſertus fuiſſem tibi in magna re, ſequebatur, quod tu miſereri debuiſſes ſaltem in parua re. *Oportuit, & te*. Ideſt
neceſſarium fuit neceſſitate bonitatis. Dicitur, & te, ideſt
etiam te, quaſi dicat, ſicut ego ita & tu facere debuiſti.
Miſereri conſerui tui. Scilicet, concedendo ſaltem expectationem. *Sicut ego miſertus ſum tui*. Scilicet, totũ debitum remittendo, & iſta dictio, ſicut, non dicit hic omnimodam ſimilitudinem, quia noluit rex ſeruum obligare ad tãtæ bonitatis opus, ſicut ipſe egerat, ſed ad aliquid,
.ſ. ſaltem ad concedendum expectationem. *Et iratus dominus eius*. Iuſtè iratus eſt inuenta tanta iniquitate. *Tradidit eum tortoribus*. Scilicet, cuſtodibus carcerum, vel
tortoribus. i. tormẽta infligẽtibus, qui aliquod genus tormenti inferrent ei, donec ſolueret debitum. *Quouſq; redderet vniuerſum debitum*. Ideſt, decem millia talentorũ,
prius enim omnia remiſerat, nunc autem non ſolum debitum non remittit, ſed etiam expectationem non concedit, cum iubeat eum tradi tortoribus. *Sic & pater meus
cæleſtis*. Hic applicat exemplum, vt oſtendatur quomodo ſimile ſit regnum Cęlorũ homini Regi, vt dicitur ſupra, vocatur pater cęleſtis Deus, quia dicimus: Pater noſter, qui es in cęlis, ſupra 6. c. & vocauit patrem ſuum cęleſtem, vt non putetur aliquem terrenum habere, qui hęc
faceret. Vel ſaltem, vt illi, qui putabant eum patrem habere hominem. i. Ioſeph, Lucę 3. Vt putabatur filius Ioſeph,
crederent, ꝙ non de Ioſeph loqueretur, quia ille nichil tale poterat, cum purus homo eſſet. *Faciet vobis*. Scilicet,
non remittendo peccata veſtra, ſi vos non remittitis proximis, & etiam ea, quæ dimiſit repetet, & etiã puniet in
vobis. *Si non remiſeritis*. Scilicet offenſas vnuſquiſq; ad
oẽs hoĩes extẽditur iſta lex. *Fratri ſuo*. i. cuilibet ꝓximo.
De cordibus ſuis. i. verè nõ ſolo ore, quia ſolo ore remittere
retinẽdo rãcorẽ in aĩo nichil ꝓdeſt, quia Deus intuet cor,
&

& non, quæ foris patent. 1. Regum 16. cap. & ita dicitur. 1. Ioan. 6. Non diligamus verbo, & lingua, ſed opere, & veritate.

Quare Chriſtus poſuit nunc iſtam parabolam?

Quæſt. CXXXIII.

QVæritur, quare Chriſtus poſuit nunc iſtam Parabolam? Dicendum, quod iſta non eſt proprie Parabola, ſed eſt exemplum, nam Parabolæ ſunt illæ, quæ ponuntur ſupra 13. & multum differt Parabola ab exemplo, quia in Parabolis nunquam eſt idem ſenſus, quem foris verba faciunt, vt patet in omnibus, quæ habentur ſupra 13. & infra 25. De fatuis virginibus. In exemplis autem idẽ eſt ſenſus, qui in verbis apparet, ſicut hic, quia ita intelligenda ſunt iſta verba, ſicut ſonant, & ita Chriſtus ea intelligi voluit.

Secundo differunt, quia Parabolæ habent ſenſum per ſe, qui non adducitur in confirmationem, vel concordiá alterius, vt patet ſupra 13. in omnibus Parabulis ibi poſitis, exempla autem non habent ſenſum per ſe, ſed ſemper trahuntur in concordationem, & confirmationem alterius ſententiæ, quæ intenditur, & ita fit hic in fine, ſcilicet, ſic faciet vobis pater meus cęleſtis, & ideo non eſt Parabola, ſed exemplum, licet interdum accipiatur vnum pro alio, & ita accipit hic Hieronymus vocans iſtam cõparationem Parabolam.

An iſtud exemplum, & ſimilia ſint vera?

Quæſt. CXXXIIII.

QVæritur, an iſtud exemplum, & ſimilia ſint vera, ideſt, qđ ita realiter acciderit, ſicut in eis narratur? Dicendum, quod cum iſta exempla non inducantur tanquam partes per ſe intentæ in narratione, ſiue ſint vera, ſiue non, non differt, quia etiam ſi non acciderit ſic, ſicut in eis refertur, non erit aliquod falſum in ſcriptura, ſecus tamen ſi eſſent tanquam partes per ſe intentæ in ſcriptura, in qua etiam minima mendacia officioſa non ſunt concedenda eſſe, vt dicit Auguſtinus in Epiſtola ad Hieronymum, & in decretis diſtinct. 9. cap. Si ad ſacras, inducuntur autem in confirmationem, ideo neceſſe eſt, quod ſaltem fuerint veriſimilia, cum ex eis iudicetur de alijs ad quorum propoſitum inducũtur, an benè, vel malè ſe habeant, & ideo cum neceſſe ſit iſta eſſe veriſimilia, & non conſtet ea eſſe falſa, rationabiliter eſt concedi, quod ſunt vera, & ita confitemur, quod verum eſt, quod aliquis Rex tales miniſtros habuerit, quales dicitur hic. Sic etiam de cęna magna, quam fecit Rex, infra 22. & de multis huiuſmodi.

Ad quid voluit Chriſtus iſtud exemplum hic nunc ponere? Quæſt. CXXXV.

QVæritur, ad quid voluit Chriſtus iſtud exemplum hic nunc ponere? Dicẽdum, quod propter multa. Primo, quia per hoc oſtendebat ea, quæ dixit: nam ex præcedentibus ſignificabatur, quod remittere debemus offenſas, & quod ſi non dimitteremus Deus nõ dimitteret nobis ſupra 6. & quia alicui videretur hoc durum, confirmat illud Chriſtus exemplo humano de rege & ſeruis ſuis. Sic dicit Chryſoſtomus: Ne aliquis exiſtimaret magnum quid, & graue dominum iniunxiſſe, cũ dixit dimittendum vſque ſeptuagies ſepties, adiecit Parabolam.

Secundo fuit, quia iſte modus loquendi conuenit genti illi: Chriſtus enim inter Palæſthinos, & Syros loquebatur, quia Iudæa Palæſthina vocatur ab auctoribus, & tamen tam Syris, quam Palæſthinis vſitatum eſt frequentibus exemplis vti. Vnde nõ ſolum hic, ſed etiam in multis alijs locis Chriſtus vtitur exemplis. Sic dicit Hierony. Familiare n. eſt Syris, & maximè Palæſthinis ad omnem ſermonem ſuum Parabolam iũgere, vt quod per ſimplex præceptum ab auditoribus teneri non poteſt, per ſimi-

A litudinem exemplumque teneatur. Tertio fuit ad magis hoc manifeſtandum, & valde infigendum memoriæ, volebat n. Chriſtus præceptum iſtud de remittendo offendẽtibus valde imprimere deſiderio noſtro, tam ingerendo nobis amorem implendi illud, quam perfectam intelligentiam de eo tribuẽdo, fortaſſis autem per verbum ſimplex hoc non haberetur, ideo adiecit exemplum, quod cum applicatum fuerit ad propoſitum intentum, magis intelligitur id, ad quod dicebatur, quam quod eadem rebus dicatur, etiam quia apertius dicitur in exemplo, quá in ſimplici verbo, vel præcepto, & propter hoc in via doctrinæ ſemper ponimus exempla eorũ, quę dicimus, quia exempla reddunt manifeſtum id, de quo dicitur.

Quarto, & præcipue fuit ad oſtendendum pœnam nõ remittendum, nam ex præcedenti verbo Chriſti apparebat dimittendum offendenti, & qđ vſque ſeptuagies ſepties. B i. ſemper eſſet dimittendum, quæ tamen pœna infligeretur, non remittentibus nondum expreſſum fuerat, & quia pœnæ mouent magis animos imperfectorum, quá præcepta, ponitur exemplum, in quo pœna ponitur, ſcilicet, ꝙ rex ille totum debitum, quod ſponte remiſerat, dure repetiuit tradendo ſeruum nequam tortoribus, & ita concludit Chriſtus futurum eſſe omnibus non remittentibus. ſ. quia non ſolum non remittet eis Deus, quæ nondum dimiſſa ſunt, ſed quod etiam ea, quæ iam dimiſerat, repetet vſque ad minuta.

Circa applicationem iſtius Parabolæ talentorum, an rectè & quomodo applicetur. Q. CXXXVI.

C QVæritur, circa applicationem exempli iſtius. Dicendum eſt, quod exemplum debet intelligi, ita vt iacet, & ita Chriſtus voluit intelligi, quia tamen Chriſtus inducit exemplum in confirmationem eorum, quæ intẽdit, neceſſe eſt applicari exemplum his, de quibus intẽditur, cum ipſe hoc incipiat facere dicens, ideo aſſimilatũ eſt regnum cœlorum, &c. Volunt autẽ aliqui accipere pro vita æterna, quæ in cœlo ducitur, vbi cum Chriſto regnât ſancti: Apoc. 20. Facit enim nos hic agnus Deo noſtro ſacerdotes, & regnum. Apoc. 5. Et tamen non poteſt ſic accipi ibi, quia in cœlo non erit locus remittendi offenſas, quia nullæ ibi fieri poterunt, quæ remittãtur, & ſi aliquæ manſerunt non remiſſæ ex hoc ſeculo, manent ibi ſemper non remiſſæ, cum de malis damnatis in æternum pœna exigatur pro omni commiſſo prauo. Etiam quia in cœ- D lo nemo traditur tortoribus, ideo accipiendũ eſt pro Eccleſia militanti, ſicut dicit Gregorius, quod ſæpe in ſacra ſcriptura Regnum cœlorum præſentis temporis Eccleſia dicitur. Et vocatur Regnum cœlorum, quia per ſtatum Eccleſiæ huius peruenitur ad cœlum, neq; aliquis poteſt illuc peruenire, qui in Eccleſia non fuerit, quia extra Eccleſiam nemo ſaluatur. extra de ſumma Trinit. cap. Firmiter. Vel dicitur Regnum cęlorum, quia in ea nichil niſi virtutes regnare debent, & quæ in ea ſunt portare debent imaginem cœleſtem, & non terreſtrem, quia conuerſatio noſtra in cœlis eſt ad Philip. 3. Et ita dicit Origenes: Regnum quidem non alicuius eorum, quæ ſunt deorſum, ſed omnium, quæ ſunt ſurſum, in quorum ſenſibus iuſtitia, & cæteræ virtutes regnant, qui facti ſunt cęli per hoc, quod portant cœleſtis imaginem. Hoc ergo E eſt Regnum cœlorum: Sic etiam dicit Remigius: Regnum cœlorum congrue Sancta Eccleſia intelligitur, in qua dominus operatur, quod in iſta Parabola loquetur. Homo Rex vocatur hic Chriſtus ſolus, vt aliqui volunt i eo quod ipſe ſolus eſt homo de omnibus perſonis diuinis.

Sed dicendum, quod falſum eſt, quia licet ſecundum veritatem ſolus filius ſit homo, tamen ſcriptura vocat homines alios, qui non ſunt homines, diabolus enim vocatur homo ſupra 13. Inimicus homo ſuperſeminauit zizania, ideſt diabolus. Etiam Deus pater vocatur aliquando homo: Ioann. octauo. Et ſi ego iudico iudicium meum verum eſt: quia non ſum ſolus, ſed ego, & qui miſit me pater, & in lege veſtra ſcriptum eſt, quia duorum hominum teſtimoniũ verum eſt, ego ſum, qui teſtimoniũ perhibeo de me, & teſtimoniũ perhibet de me

patet. Et ita ſe, & patrem ſuum vocat duos homines: F
ergo poterit hic vocari homo rex ipſe pater, vel tota Tri-
nitas, quia eſt vt quidam homo rex, licet verè rex dica-
tur, quia omnia regit. Sic dicit Remigius: Nomine
autem hominis aliquando deſignatur pater, ſicut ibi: Si-
mile eſt regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias
filio ſuo, aliquando autem deſignatur filius. Hic autem
vtrumque accipi poteſt, & pater, & filius, qui ſunt vnus
Deus. Dicitur autem rex, quia cuncta, quæ creauit, re-
git gubernando. Serui autem regis huius, qui admini-
ſtrant bona eius, cum quibus ratio ponenda eſt, (vt qui-
dam volunt) ſunt ſoli prædicatores verbi Dei, quia hi mi
niſtrant bona Dei. Sic dicit Origenes: Serui autem hi ſo-
li ſunt quantum ad has Parabolas, qui diſpenſatores ver-
bi ſunt, & quibus hoc eſt commiſſum, vt negocientur, &
fœnerentur. Sed dicendum, quod non accipitur de illis, G
ſed de omnibus hominibus. Et patet, quia iſtud exem-
plum inducitur ad oſtendendum, quod remittendum eſt
peccantibus, & tamen iſtud pertinet ad omnes cum qui-
libet teneatur ſeruare charitatem ad proximũ, ergo om-
nes homines hic intelliguntur. Item patet, quia dicitur in
fine literæ, ſic faciet vobis pater meus cæleſtis, ſi non re-
miſeritis vnuſquiſque fratri ſuo. Ergo ad omnes ſe ex-
tendit, & omnes dicuntur rectè diſpenſatores, quia quili-
bet habet aliquod bonum tam naturale, quam gratuitũ,
& fortunæ, & quia omnia bona ſunt a Deo, quilibet eſt
diſpenſator Dei, ideo omnes reddituri ſunt ei aliquando
rationem. Sic dicit Remigius. Per ſeruos huius Regis
deſignantur omnes homines, quos ad laudandum ſe crea
uit, quia quibuſque naturæ legem dedit.

Rationem autem ponere eſt iudicare de ſingulis ho- H
minibus, qualiter expenderint bona eis a Deo conceſſa,
quia ipſe vult ſeruari bona, quæ tribuit, & inſuper auge-
ri, quia vſuram petit de bonis conceſſis. Sic patet infra 25.
diſtribuens ſeruis ſuis talenta, petiuit ab eis vſuras, vnde
qui vnum talentum accepit, & illud ſine vſuris reddidit
arguitur a domino, infra 25. cap. & ita hic. Dicitur au-
tem incipere ponere rationem, quando poſt mortem red
ditur ratio de omnibus geſtis, quia ibi conſummata eſt
adminiſtratio, & ideo ſiue in morte, ſiue in generali iudi-
cio ratio redditur, & tamen in iudicio generali ſententia
totaliter executioni traditur, quia ibi in corpore, & ani-
ma recipimus, quod viuentes geſſimus. Sic dicit Remi-
gius: Cum ſeruis rationem ponit, quãdo vitam, & mores,
& actus ſingulorum diſcutit, vt vnicuique ſecundũ quod
geſſit tribuat. Origenes etiam dicit: Omnis autem vitæ I
noſtræ ratio ponenda eſt a rege, quando omnes nos præ-
ſentari oportet ante Tribunal Chriſti. Dicitur aũt, quod
oblatus eſt vnus, quia non venit ſponte, ſed adductus eſt:
nam qui ſibi conſcius eſt malæ adminiſtrationis, recuſat
rationem reddere, ſed cogitur reddere, ideo offertur, &
non venit ipſe, & ita terribile erit damnatis venire ad iu-
dicium, & tamen omnes cogentur.

Dicitur, qui debebat decem millia talentorum, ideſt,
qui commiſerat multa peccata. Aliquando enim talẽtum
ſignificat ipſum donum datum ad adminiſtrandum, ſic
accipitur infra 25. cap. cum vni dedit dominus quinque,
alij duo, alij vnum, aliquando accipitur pro iniquitate,
ſic patet Zach. 5. Vbi ſuper mulierẽ, quæ vocatur iniqui-
tas, ponitur talentum plumbi. Hic autem poteſt ſtare pro
peccatis. ſ. quia multa peccata commiſit, & erat debitor il K
lorum, ideſt pro illis tenebatur ad pœnam. Vel pro dono
accipitur, & tunc magis conſonat literæ, vt dicatur debi-
tor decem millium talentorum, qui tot bona ſibi con-
ceſſa, ſiue naturalia, ſiue fortuita, aut gratuita conſumma
uit inutiliter, & eis abuſus eſt, vel in vſu bonorum ſibi cõ
ceſſorum decies millies, vel ſæpe præuaricatus eſt. Sic di-
cit Origenes: Oblatus eſt debitor talentorum, qui. ſ. mul-
ta fecerat damna, & magna quidem ei erant iniuncta,
& nullum attulit lucrum, & ideo talentorum multorum
factus eſt debitor, quoniam fortè ſecutus eſt mulierẽ ſu-
per talentum plumbi ſedentem, cuius nomen eſt iniqui-
tas. Sed quomodo forſte dicatur debitor decem millium
talentorum, non poteſt dari ratio in particulari, ſed poni-
tur numerus determinatus pro indeterminato, ſicut po-
nitur ſupra, cum dicitur remittendum vſque ſeptuagies

ſepties, & ponitur magnus numerus ad ſignificandum
totam vniuerſitatem peccatorum. Dicunt autem quidã,
quod decem millia dicuntur, quia decem ſignificat legẽ,
quæ decem præceptis continetur, & quodcunque pecca-
tum eſt tranſgreſſio legis. Sic dicit Auguſtinus lib. de Ver
bis Domini. ſ. ideo dicendum eſt, quia lex in decem præ-
ceptis commendatur, ille debebat decem millia talento-
rum, per quæ, omnia peccata ſignificantur, quia omnia
ſunt contra legem Dei.

Aliqui autem dicunt, quod iſte ſeruus, qui debebat de-
cem millia talentorum eſt diabolus, quem Deus vendi
iuſſit, & filios eius, & vxorem, .i. inſipientiam, & prauas
cogitationes. Et tamen nõ ſtat, quia de iſto ſeruo dicitur,
quod rex ei dimiſerit, quia procidens miſericordiam im-
plorauit, quæ diabolo nunquam competunt, quia neque
ille miſericordiam vnquam petit, neque Deus ei quidq̃
remiſit. Sic dicit Hieronymus: Scio quoſdam illum, qui
debebat decem millia talenta diabolum interpretari, cu-
ius vxorem, & filios venundandos perſeuerante illo in
malitia, inſipientia, & malas cogitationes intelligi volũt,
ſicut enim vxor iuſti ſapientia, ſic etiam iniuſti, & pecca-
toris inſipientia, ſed quomodo dimittat illi Deus decem
millia talentorum, & ille nobis conſeruis ſuis centũ dena
rios non dimiſerit, neque Eccleſiaſticæ interpretationis
eſt, neque a prudentibus viris recipienda.

Dicitur autem cum non haberet vnde ſolueret, quia
qui eſt debitor in reddenda ratione eſt, qui peccator inue
nitur, cuius peccata hic dimiſſa non fuerant, & non ha-
bet vnde ſoluat, quia non habet per quid ſe liberet, poteſt
enim homo per ſeipſum cadere, ſed nemo per ſeipſum po-
teſt a peccatis reſurgere, ſed gratia indiget ſuſcitante. Sic
dicit Remigius: Sua ſponte peccans ſuo conatu nullo mo
do ſurgere valet, & non habet vnde reddat, quia nichil
per ſe, & in ſe inuenit per quod ſe a peccatis abſoluat, iuſ-
ſit autem vendi dominus ſeruum non habentem vnde
ſolueret, & vxorem, & filios, quia quãdo peccator in Dei
iudicio de peccatis condemnatur, non in ſe habet per qđ
ſe a peccatis liberet, iubetur pati pœnas pro illis, quod eſt
enim vendi, nam ſicut, qui venditur efficitur iuris alieni:
ita qui pœnis æternis adiudicabitur, punietur aliter, quã
ipſe voluerit. Vxor autem peccatorum eſt inſipientia, vt
ait Hieronymus, vel ipſa cupiditas, & voluptas carnalis,
quas peccator ſibi matrimonialiter, & indiſſolubiliter co
pulauit, cum in peccatis ſemper maneat. Filij dicuntur
prauæ cogitationes, quæ ex ſtultitia, quaſi quidam filij ex
vxore procreantur. Vel dicuntur filij, & vxor omnia pec-
cata, quæ ſic vocantur, quia peccator diligit peccata, vt
vxorem, & filios. Dicuntur autem vendi vxor, & filij &
quando peccator pro peccatis cruciandus adiudicatur in-
ferno, quia tunc precium accipit eorum, quæ commiſit.
Sic dicit Remigius, Vxor quidem ſtulti eſt ſtultitia, &
carnis voluptas, & cupiditas. Et Auguſtinus libro de
Quæſtionibus Euangelicis ait. Per hoc ſignificatur tranſ-
greſſorem decalogi pro cupiditate, & prauis operationi-
bus tanquam vxore, & filijs pœnas ſoluere debuiſſe, quod
eſt preciũ eius, preciũ .n. venditi eſt ſupplicium damnati.

Dicitur autem, quod procidit ſeruus condẽnatus, quia
peccator videns ſe pro peccatis obligatum ad mortẽ æter
nam, quam per ſe euadere non valet, procidit coram do-
mino per humiliationem cordis contriti. Pſ. 50. Cor con-
tritum, & humiliatum non deſpicies. Dicit autem, patien
tiam habe in me, inquantum confitemur peccata noſtra
poſtea in ore, & petimus a Deo, ꝙ expectationem nobis
concedat, in qua efficiantur meliores. Et oĩa reddam tibi,
. ſ. diu viuendo dona a Deo conceſſa in bono expendã, &
tibi vſuram de illis reddam, & per bona opera ſequẽtia
recõpenſabo dãna præteriti tpis. Sic dicit Remigius. His
verbis humiliatio, & ſatisfactio peccatoris demonſtratur
dum dr̃, procidens. In hoc vero, ꝙ dr̃, patientiam habe in
me, vox exprimitur peccatoris poſcentis tempus viuen-
di, & ſpacium corrigendi.

Dr̃ aũt, ꝙ miſertus eſt dñs ſerui illius, & omne debitũ
dimiſit. i. abſoluit ab oĩbus peccatis, Deus. n. nunquã dat
dimidiã veniã, ſed totũ remittit, aut nichil, & hoc fecit ex
miſericordia, quia ſeruus nichil dño dedit æquiualens in
toto, aut in parte, ſed totaliter ex benignitate proceſſit.

Sic

Sic dicit Chryſoſtomus: Vide autem domini amorem ſuperabundantem: petit ſeruus ſolius temporis dilationem, ipſe autem maius eo, quod petijt, dedit conceſſionem, & dimiſſionem totius mutui, volebat autem, & a principio dare, ſed nolebat ſolum eſſe ſuum donum, ſed & ſupplicationis illius, vt non incoronatus abſcedat, ideo antequam rationem poneret, debitum non dimiſit, quia docere voluit a quãtis debitis eum liberat, vel ſaltem ita ad conſeruos manſuetior fieret.

Quod autem dicitur egreſſus ſeruus ille, ſcilicet egreſſus eſt, ideſt ceſſauit ab eis, quæ prius faciebat, nam prius conſtabat, peccatum cognoſcebat, veniam petebat, emendationem ſpondebat, nunc vero egreſſus eſt, quia ab omnibus his ceſſauit rediens ad vomitum, vt alia grauiora peccata committeret. Sic dicit Chryſoſtomus, & quidem vſque ad hæc, quæ præmiſſa ſunt acceptabilis fuit, etenim confeſſus eſt, & promiſit ſe reddere debitum, & procidẽs rogauit, & debiti magnitudinem recognouit, ſed quæ poſtea fecit indigna fuere prioribus, dicitur enim, egreſſus autem, &c. Quod autem alium cõſeruum ſuum inuenit, eſt conſeruationem ad alium habere, omnes enim conſerui ſumus, ſcilicet Dei ſerui, ſicut dixit Angelus ad Ioannẽ conſeruus enim tuus ſum, & fratrum tuorum, Apoc. 19. & 22. Iſte autem debebat alteri aliquid, ideſt commiſerat offenſam in eum, vel damna intulerat, quia debitor nemo vocatur niſi pro peccato.

Dicitur autem debitor centum denariorum, quia peccata, quæ committit homo in hominem centum denarij vocantur, & hoc quia contra legem fiunt, quæ per decem ſignificatur. Centum autem ex decem ſurgit, & ita idem eſt dicere de decem millia talentorum, & centum denarios, quia in vtroque ſignificatur præuaricatio facta contra legem, quæ per denarium intelligitur. Sic dicit Auguſtinus libro de Verbis Domini, ſcilicet. Quod autem dicitur, quod debebat ei centum denarios, ab eodem numero, ſcilicet decem ſumitur, qui eſt numerus legis, nam & centum centies fiunt decem millia, & decies deni fiunt centum, & illa decem millia talẽtorum, & illi decies deni a legitimo numero non recedunt, in quo vtroque inuenies peccata, vtrique eſt debitor, vtrique veniæ precator, omnis enim homo debitor eſt Dei, & debitorem habet fratrem ſuum.

Dicendum tamen, quod licet per vtrunque numerum ſignificentur peccata vnus tamen ponitur magnus, ideſt decem millia talentorum, vt per hunc ſignificetur ille, qui magna crimina commiſit, alius autem paruus, ideſt centum denariorum, vt per hunc ſignificentur minora peccata. Sic dicit Remigius: Sic ergo per debitorem decem millium talentorum deſignatur ille, qui maiora crimina committit, per debitorem autem centum denariorum, qui minora committit, vocantur autem peccata maiora, quæ committuntur in Deum, minora vero quæ cõmittuntur in proximum, vnde ille, qui erat debitor domini, debebat decem millia talentorum, qui vero debitor conſerui centum denarios, ſunt autem maiora peccata in Deum, quam in proximum, quia ille maior eſt, & quia maior eſt ingratitudo, & quia plura in Deum committimus. Sic dicit Chryſoſt. Tanta autem eſt differentia peccatorum, quæ committuntur in hominem, & quæ committuntur in Deum quanta eſt differentia decem millia talentorum, & centum denariorum, magis autem, & multo plus. Quod patet ex differentia perſonarum, & paucitate peccantium, homine enim vidente deſiſtimus, & piget peccare. Deo autem vidente ſecundum vnumquemque diem non deſiſtimus, ſed agimus informidabiliter omnia, & loquimur. Non hinc autem ſolum grauiora apparent peccata in Deum, ſed etiam a beneficio, quo ſumus potiti ab ipſo, fecit nos enim eſſe, & omnia propter nos operatus eſt, animam rationalem nobis inſpirauit, filium ſuum miſit, cęlum nobis aperuit, & nos filios ſuos fecit, nunquam ergo ſi vnaquaque die moreremur pro eo, retribueremus ei aliquid dignum, nequaquam, ſed hæc rurſus ad vtilitatem noſtram pertinent, nos aũt è contrario in legibus eius offendimus. Dicitur, qui tenẽs eum ſuffocabat. i. acriter inſiſtebat, vt vindictã ab eo exigeret, vt dicit Remigius. Et hoc eſt quandocunque pro

A paruo peccato contra ſe cõmiſſo crudeliter mouetur quis contra proximum. Procidens autem conſeruus dicitur, quando pro peccato commiſſo contra proximum humiliter veniam petit. Dicit autem, patientiam habe in me, &c. quando ſatisfactionem pollicetur, vel ſe emendaturũ ait, vbi ſatisfactionẽ alteri dare non eſt locus. Sed conſeruus noluit, quia ingratus exiſtens illa verba contempſit, per quæ ſaluatus eſt, vt ait Chryſoſtomus. Vel nolle eſt retinere in animo rancorem, ideſt vindictæ deſiderium. Sic ait Auguſtinus libro de Quæſtio. Euangel. Noluit, ideſt tenuit contra eum hunc argumentum, vt ſupplicia illi vellet. Mittere in carcerem, donec ſolerat debitum, eſt remittere nolle rancorem, ſed tandiu ſeruare odium. & vindictæ deſiderium, quouſque realiter punierint offendentes, & licet impotentes ſint ad nocẽdum **B** potentioribus proximis, eos tamen in carcere tenere dicuntur, quandiu ſeruant eis iram ad aliquam diu puniendum, quando facultas fuerit, tales enim ſunt difficiles, & amari, qui ſunt duæ ſpecies iracundorum. 4. Ethicorum, capitulo. De manſuetudine, qui difficiliter ſoluuntur ab ira, vel non ſoluuntur quouſque retribuerint, in quo magna ingratitudo ſerui huius oſtenditur, vt dicit Chryſoſtomus, ſcilicet. Vide domini charitatem, & ſerui crudelitatem, hic pro decem millibus talentis, hic autem pro centum denariis, hic conſeruum, hic autem dominũ rogabat, hic autem totalem abſolutionem accepit, ille autem ſolam dilationem petebat, neque tamen hic dedit.

Dicitur autem, quod videntes conſerui eius, ſcilicet vtriuſque ea, quæ facta ſunt triſtati ſunt. Conſerui poſ**C**ſunt vocari cæteri homines, vel angeli, quia omnes ſumus conſerui, cum ſimus ſimul ſerui Chriſti. Triſtantur autem boni cum vident tantam iniquitatem, nam charitas non gaudet ſuper iniquitate, ſed potius triſtatur. primæ Corinthior. decimotertio, & etiam ſancti Angeli triſtantur eo modo, quo triſtari dicuntur, vel triſtitia eſt de perditione huius ſerui, nam per hanc ingratitudinem, quam committit, redit in priora debita, & æternaliter perit. Sic dicit Remigius: Conſerui fortè Angeli ſunt intelligendi, aut prædicatores Sanctæ Eccleſiæ, vel alij fideles, qui videntes aliquem fratrem peccatorum remiſſionem adeptum non velle miſereri conſerui ſui, contriſtantur de eius perditione. Vel vt ait Auguſtinus, per conſeruos intelligitur Eccleſia, quæ illum ligat, & ſoluit, nã cum hæc abſoluerit aliquem a peccatis: poſtea per hoc, ꝙ **D** crudeliter ſe habet ad fratrem ſuum, videt eum incidere in maiorem damnationem: dolet de eius perditione. Dicuntur iſti cõſerui venire, & narrare domino: non quidẽ quòd corpore veniant: quia ad Deum nemo vadit, cum ipſe vbique ſit, ſed cordis affectu, narramus autem quæ fiunt, quando de malis, quæ proximi patiuntur condolemus, & petimus talia non manere multa, ſicut clamant ſancti, quare non vindicas ſanguinem noſtrum? Apoc. 6. quod petere non licet ea odio, vt mala proximo cupiamus, ſed vt Dei iuſtitiam ad honorem eius, & reuelationem patientium exoptemus. Sic dicit Remigius: Veniũt quidem non corpore, ſed corde, Domino autem narrare, eſt dolores, & contritiones cordis in ſuo affectu demõſtrare. Quod autem dicitur, quod dominus vocauit tunc ſeruum. De vocatione mortis intelligitur, quia cum is cui **E** tanta remiſſa fuerant, in ſua iniquitate perſeuerat, & circa proximos crudelis exactor efficitur, adducit Deus terminum vitæ illius, & ſic multarum iniquitatum reum ad iudicium adducit. Sic dicit Remigius: Vocauit quidem dominus ſuus eum, vocauit enim per ſententiam mortis, & ab hoc ſęculo migrare iuſſit, dominus autem ponẽs rationem cum ſeruo impio in morte, vocat eum ſeruũ nequam, non quidem quod Deus aliquid realiter improperet, ſed quia iniquitates ſuæ eum nequam ſeruum eſſe oſtendent, in quo oſtenditur grauitas peccati eius, cui cũ remiſſa peccata a Deo clemẽter extiterint, erga proximos crudelis efficitur. Sic dicit Chryſoſtom. & quãdo quidem decem millia talenta debebat non vocauit eum nequam contumeliatus ei, ſed miſertus eſt. Quando autem contra cõſeruum ingratus eſt effectus, tunc dr ei: Serue neq. Sed ſciendum, ꝙ iſte ſeruus, licet increpetur a domino, nihil

nunc reſpondet excuſando neque miſericordiam petit, vt prius petiuerat, quia hic locus miſericordiæ, & conuerſionis eſt, poſt mortem vero tempus iuſti iudicij. Etiam qui tam ingratus extiterat, velamen iniquitatis non habet, accuſante eum cogitatione, & teſtimonium reddente conſcientia, quod fiet in die, qua iudicabit dominus ad Roman. 2. Sic dicit Remigius. Sciendum, quod ſeruus iſte nullum reſponſum legitur domino dediſſe, in quo demonſtratur, quod in die iudicij, & ſtatim poſt hominis vitam omne argumentum excuſationis ceſſabit. Iubet autem dominus tradi ſeruum iſtũ tortoribus, quia cum peccator in morte damnatus fuerit, dæmonibus traditur, qui tortores ſunt, & gaudent in pœnis damnatorum. Sic dicit Chryſoſtomus: Non autem ſimpliciter dixit tradidit, ſed iratus, quod non poſuit, quando iuſſit eum vendi, non enim hoc erat iræ, ſed magis amoris ad correctionem, nunc autem hæc eſt ſententia iudicij, & pœnæ. Sic etiam dicit Remigius. Tũc enim dicitur iraſci, quando aduerſus peccatores vindicat. Tortores autem dicuntur dæmones, quia ſemper ad hoc parati ſunt, vt perditas animas ſuſcipiant, & in pœna æternę damnationis eas torqueant. Quod autem dicitur tradi tortoribus quouſque ſoluat vniuerſum debitum ad hiſtoriam exempli refertur, quia licet ſeruo illi nequam nichil dominus remitteret, poterat tamen aliquandu ſoluere, ideo non adiudicauit eum dominus carceri perpetuo, ſed quouſque ſolueret, quia pro debito principaliter, & non pro crimine incarcerabantur, licet ſi non incurriſſet ingratitudinem iam debitum remiſſum maneret, peccatores autem, qui in morte a domino iudicantur, tortoribus quidem traduntur, ſed non eſt eis vlla expectatio neque terminus ponitur liberationis, neque aliquid eſt per quod euadant manus tortorum. Dicitur tamen, donec ſoluant vniuerſum debitum, ideſt æternaliter, quia iſte eſt modus circunlocutionis, ſicut dicitur ſupra, quod remittenda eſt offenſa vſque ſeptuagies ſepties, ideſt ſemper, vel vſque in æternum.

Alio modo dicitur donec ſoluat, quia verum eſt, quod peccatores detruduntur in inferno, quia debitores ſunt, & donec ſoluant, ibi manent, & tamen quia nunquam ſoluent manebunt ibi in æternum, & non ſolum nunquã perſoluent totum debitum, ſed etiam nunquam incipient ſoluere minimam partem debiti. Et apparet, primo, quia ſi aliquantam partem ſoluere poſſet peccator in inferno de debito peccatorum ſuorum, neceſſe erat, quod in longo tempore tota res ſolueretur, quia in eadem proportione, in qua ſe habet parua pars peccati ad aliquam pœnam, vel ad aliquod tempus, in eadem ſe habet reſiduum de peccatis ad aliam pœnam, & tempus, & ita in aliquo tempore finito finiretur tota pœna damnatorum, & omnes damnati liberarentur de inferno, quod falſum eſt, ideo dicendum, quod ſicut pro toto debito nunquam ſoluunt, ita neque pro aliqua parte, & conſequenter nunquam incipiunt ſoluere, ſed ſemper manet debitum integrum.

Secundo, quia ſoluere debitum peccatorum eſt ſatiſfacere Deo, in quem peccauimus, & ad ſatisfaciendum Deo oportet, quod ille acceptet ea, quæ offeruntur, ſed Deus non acceptat aliquid factum, vel toleratum a peccatore. quia extra charitatem eſt, ergo nunquam poterit ſatisfacere, neque incipere ſatisfacere, ſed manebit ſemper debitum integrum, & pœna erit æterna. Sic dicit Remigius: Nunquid autem poſtquam aliquis demerſus fuerit in æternam damnationem, poterit inuenire aditum, & ſpacium ſe corrigendi, aut aditum exeundi? Et reſpondet, non, ſed quouſque ponitur pro infinito, & eſt ſenſus ſemper ſoluet, & nunquam perſoluet, ſed ſemper pœnam luet. Sic etiam dicit Chryſoſtomus: Per hoc, quod dicitur quouſque, oſtenditur, quod continue, ideſt æternaliter punietur, & non reddet aliquando. Cum autem dicit: Sic faciet vobis pater meus cœleſtis, oſtendit ad quid poſuerit exemplum, ſcilicet, vt nos remittamus debitoribus, quia aliter reuocabuntur debita, quæ nobis Deus dimiſerat. Dixit autem de cordibus veſtris, quod intelligitur vno modo, ideſt, vt non fictè remittamus reſeruãtes rancorem in corde. Sic dicit Auguſtinus libro de Verbis

F Domini, melius eſt enim, vt clames ore, & dimittas in corde, quam vt ſis blandus in ore, & crudelis in corde.

Secundo poteſt intelligi remiſſio in corde, ideſt, vt licet pœnam aliquam imponamus, non ſit illa ex odio, ſed ex charitate, vt interdum aliquibus offendentibus dimittimus, quos aliqualiter puniri volumus, vt meliores fiãt, & talibus ex corde remittimus potius, quam ſi eis totam pœnam dimittamus, cum per hoc bonum eorum procuremus. Sic dicit Auguſtinus, vbi ſupra. Ideo enim dominus ſubdidit, ex cordibus veſtris, vt ſi per charitatem imponimus diſciplinam, de corde lenitas non recedat, quid enim tam pium, ſicut medicus ferens ferramentum? ſæuit in vulnus, vt homo ſanetur, quia ſi vulnus palpatur, homo perditur, & tamen communior eſt ſenſus primus. Sic dicit Hieronymus, ideo etiam dominus addidit de

G cordibus veſtris, vt omnem ſimulationem fictæ pacis auerteret. Tota autem intentio Chriſti in exemplo iſto eſt inducere nos ad remittendum offenſas proximis, & hoc per duo.

Primo exemplo ſui, quia ipſe nobis maiora dimittit, quia quilibet homo ſe habet ad ipſum, ſicut debitor decem millium talentorum ad regem, homo autem ad proximum offendentem, ſicut conſeruus ad debitorem centum denariorum.

Secundu per comminationem pœnarum. De primo dicit Hieronymus. Præcepit Dominus Petro, ſub comparatione regis domini, & ſerui, qui debitor decem millium talentorum a domino rogans veniam impetrauerat, vt ipſe quoque dimittat conſeruis ſuis minora peccãtibus. Sic etiam Origenes ait: Vult docere nos faciles eſſe

H ad indulgendum eis, qui nocuerunt nobis, maximè ſi ſatisfaciant, & deprecentur ſibi veniam dari. De ſecundo patet in litera. ſcilicet, ſic faciet pater meus cęleſtis vobis, & quia magis mouentur communiter homines terrore, quam amore, & ratione, ideo hoc magis Chriſtus expreſſit, & iſte licet ſit ſenſus tropologicus ad hanc literam, tamen per applicationem efficitur principalis, & quaſi literalis. Poteſt tamen exponi allegoricè de populo Iudaico, & Gentilibus ad Chriſtum conuerſis. Sic dicit Rabbanus allegoricè: Seruus iſte, qui decem millia talenta debuit, populus Iudaicus eſt decalogo legis aſcriptus, cui dominus ſępe dimiſit debita, quando in anguſtijs conſtituti illius miſericordiam deprecabantur, ſed liberati omnes debitores atrociter repetebant, & a Gentili populo, quaſi ſibi obnoxio circumciſionem, & cæremonias legis expetiuit, & Prophetas, & Apoſtolos crudeliter trucidarunt, vn-

I de tradidit eos dominus in manus Romanorum, vel malignorum ſpirituum, qui in ęternum crucianbus eos punirent.

An erat licitum vxorem debitoris, & filios, & ipſum debitorem venundari. Quaſt. CXXXVII.

QVæritur, cum dicatur in litera, quod dominus iuſſit venundari vxorem debitoris, & filios, & ipſum debitorem. Nam vr hoc eſſe iniuſtum, quia homo pro debito nõ venditur, maximè illi, qui non cõtraxerũt debitũ.

Aliqui dicunt, ꝙ licitum erat hoĩes vendi pro debito, & non ſolum ipſum debitorem, ſed etiã eos, in quos tranſit ſucceſſio. ſ. filios, & hoc maximè ſm̃ conſuetudinem, q̃

K erat inter Iudæos, ſic patet 4. Reg. 4. de muliere, quæ clamauit ad Eliſęum, cuius vir mortuus obligatus erat creditoribus pro mutuo, & ſoluere non poterat, pro quo filios ſuos timebat vendẽdos eſſe, vnde ait, ecce creditor venit, vt tollat duos filios meos ad ſeruiendum ſibi, ergo illi ſerui effici debebant pro debito contracto a patre. Dicendũ, ꝙ inter Iudæos non erat talis conſuetudo. Hoc. n. ſpeciale erat inter Iudæos, ꝙ nunc nõ eſt, ꝙ vir ſui iuris poſſet ſeipſum vẽdere alteri Iudæo, & licet ſe ſimpliciter vẽderet, non durabat ſeruitus, niſi vſq; ad annũ remiſſionis, qui erat annus 7. Exo. 21. & Leu. 25. & Deut. 15. Anno aũt illo liberabat, niſi pro certa cã eligeret manere ſeruus ſp, & permitteret ſibi aurẽ perforari, quia tunc non liberabatur vſq; ad Iubilæũ, Exo. 21. & Leu. 25. inuitus tñ nemo vendebat pro debito, niſi fortè debitũ deſcẽdebat ex delicto, vt ſiquis furabatur, tenebatur ad reſtitutionem in forma certa,

certa, & ſi non haberet vnde ſolueret, venundari debebat. A Exo. 22. qñ tamen deſcendit ex mutuo, vel aliàs non ex delicto, non venundabatur debitor: & tamen debitum prophetæ mortui erat ex mutuo, cum dicatur quarto Regum quarto. Ecce creditor venit, ideſt, qui pecuniam mutuauit: ergo pro illo debito non erat quis vendendus: maxime, quia etiam ſi quis vendendus eſſet pro debito, erat verum quantum ad ipſum debitorem, non autem quantum ad ſucceſſores, qui non contraxerunt debitum, & ſic nullum delictum in eis eſt: ideo non poterant tolli filij prophetæ, vt venderentur.

Sed dicendum, quòd tollebatur ad ſeruiendum, non quidem, vt ſerui eſſent, ſed vt ſeruirent, ideſt operas ſuas præſtarent creditori vſque ad ſatisfactionem pro debito, & ita eſt de iure humano, quòd debitor qui non habet vnde ſoluat, cogatur præſtare operas ſuas creditori, & tempore, quo præſtantur operæ, poteſt teneri debitor, vt habent iura quarundam gentium: ita ergo illi duo filij prophetæ poterant tolli ad ſeruiendum: non ergo poterat iſte diſpenſator Regis, ſecundum conſuetudinem Iudæorum vendi.

Primo, quia pro debito nemo venditur, niſi deſcendat ex crimine, hic autem non apparet crimen.

Secundum, quia etiam ſi aliquod crimen eſſet, ſolum eſſet quantum ad iſtum diſpenſatorem Regis, ideo ipſe ſolus deberet vendi, & non filij, & tamen filij iubentur vendi.

Tertio, quia iubetur etiam vendi vxor, & iſtud eſt magis exorbitans: nam pro debito, vel crimine patris, quòd filius aliquid patiatur, vel vendatur habet aliquem colorẽ: eo quod filius eſt aliquid, quod eſt patris, quinto Ethicorum, & octauo. Vxor autem non eſt aliquid mariti, niſi quantum ad actum coniugalem, in quo pares ſunt: cum vir non habeat poteſtatem ſui corporis, ſed mulier, & è contrario, primæ Corinthiorum ſeptimo. Ideo, quòd iſta pro debito, aut delicto mariti vendatur, abſurdum eſt: vnde quarto Regum 4. capitulo. Timebat mater, quòd tollerentur filij eius pro debitis patris eorum: non tamen timuit, quòd ipſa tolleretur ad ſeruiendum. Nam dixit, ecce creditor venit, vt tollat duos filios meos ad ſeruiendum ſibi: non ergo poterat fieri venditio iſta ex conſuetudine Iudæorum.

Alij dicunt, quòd poterat fieri venditio, quia non fiebat pro debito, ſed pro crimine. Dicendum, quòd non ſtat.

Primo quia non apparet hic crimen aliquod, ſed ſolum quòd iſte inuentus eſt debitor domini ſui: niſi forte quis dicat, quòd dilacerauerat facultates domini, & pro hoc infligitur pœna. Sed non ſtat, quia hic non apparet delaceratio expreſſe, ſed forte accepit diſpenſator pecuniam domini ſui ad conuertendum in lucra ſua, vt aliquando redderet domino, & accidit, quòd perderet omnia negociando, ſicut interdum accidit. Etiam quia dato, quòd dilaceraſſet bona domini abutendo, non erat crimen, pro quo deberet puniri, ſi ſoluendo eſſet: & ideo non eſt crimen, pro quo infligatur pœna.

Secundo, quia dato, quòd eſſet crimen aliquod, ſatis apparet, quòd dominus non procedebat in his ad punitionẽ criminis, ſed ad recuperationem debiti, cum iuſſit venundari ſeruum hunc, & vxorem, & filios, & reddi ſibi debitum, vt patet in litera.

Tertio, quia dato, quòd eſſet crimen aliquod hic, & pro illo deberet venundari ſeruus iſte, non habens vnde ſolueret. Exod. vigeſimoprimo, tamen non deberet vendi E vxor, & filij, & tamen iubentur iſti vendi: ideo non erat pro hoc licita venditio. Alij dicunt, quòd vendi poterant iſti, quia erant ſerui: erat enim ſeruus adminiſtrator ille, & vxor eius, & filij erant etiam ſerui, ideo poterat eos iuſte Rex vendere.

Dicendum, quòd non ſtat, quia ſi ſerui eſſent, poterat illos vendere, etiam non exiſtente debito, aut crimine, quia ſeruus eſt pecunia domini ſui. Exod. vigeſimo primo, vel poſſeſſio domini, ſiue organum eius, octauo Ethicorum, & primo Politicorum, & tamen hic iuſſit vendi pro crimine vel debito, vt patet ex litera, ergo non erant ſerui.

Secundo, quia etiam non prodeſſet hoc domino: quia pro illis daretur quantum illi valerent, & tamẽ habendo A eos, habebat quantum valebant, ideo non eſſet ei aliqua vtilitas vendere eos pro debito, quia nichil acquirebat illos vendendo.

Tertio, quia innuitur ex litera, quòd ex pecunia illa ſolueretur debitum: nam dicitur, quòd iuſſit vendi, & reddi: & tamen ex illa pecunia nichil poterat ſolui domino: quia illa pecunia erat domini, cum ipſe ſeruus ſit domini pecunia, Exod. 21. ergo non erant ſerui.

Quarto patet, quia dicitur, cum non haberet vnde ſolueret, in quo innuitur, quòd habere poterat, licet de facto non habebat, & tamen ſeruus habere non poteſt aliquid, cum ipſe non ſit ſui iuris, ſed quicquid acquirit, domino acquirit, ergo non ſtat.

Quinto, quia dicitur, quòd iuſſit vendi omnia, quæ habebat, & ſic non erat ſeruus cum aliquid haberet propriũ.

Sexto, quia ille dixit, patientiam habe in me, & omnia B reddam tibi, ideſt ſoluam, & ſeruus non poteſt aliquid ſoluere, cum nichil poſſit habere.

Septimo, quia ille habebat ad magnam pœnam, quòd venderetur, & tamen ſi eſſet vere ſeruus, non eſſet hoc pœnale: nam per venditionem non tranſit in vlteriorem ſeruitutem.

Octauo, quia ad vltimũ dominus iuſſit eum tradi tortoribus quouſque redderet vniuerſum debitum, & ſic non erat ſeruus, qui ſoluere aliquid poterat, & ſic non ſtat hoc. Alij dicunt quòd non erat iuſtum hoc fieri, ſed erat aliqua patria barbarorum, in qua ipſum iniuſtum, & abſurdum pro iuſto accipitur quales dicit Ariſt. leges eſſe eorum, qui ſaluari ſunt ex corruptionibus, qui vxores pro ferro vendi concedebant, ſecundo Politicorum. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia Chriſtus inducit iſtud tãquam exem- C plum, & concludit: ſic faciet vobis Pater meus cœleſtis, & tamen Deus non facit aliquid iniuſtum: ergo non erat malum, aut iniuſtum, quod hic dicitur de venditione filiorum, & vxoris.

Dicendum quòd vendi iuſtum debitorem, & vxorem, & filios pro debito non erat iuſtum, neque Rex hoc facturus erat, etiam ſi debitor non rogaſſet eum, ſed dixit hoc ad incutiendum ei timorem; erat enim benignus Rex, & videns debitum, & impotentiam illius ad ſoluendum remittere voluit: & tamen noluit remittere ſic ſimpliciter, ſed voluit, quòd debitor hoc rogaret, vt haberet cauſam hoc faciendi, & vt debitor magis impelleretur ad rogandum, ei incuſſit timorem, quòd vellet eum, & vxorem, & filios vendi, vt ſic ille neceſſitate coactus procideret rogans dominum, & ille dimitteret. Sic dicit Chryſoſtomus.
D Vide diuini amoris ſuperabundantiam, petit ſeruus ſolius temporis dilationem; ipſe autem maius conceſſit. totius. ſ. mutui dimiſſionem; volebat autem & a principio dare, ſed nolebat ſolum eſſe ſuum donum, ſed ſupplicationis illius, vt non incoronatus abſcedat; ideo antequam rationẽ ponat, debitum non dimiſit, quia docere voluit a quantis debitis eum liberat. Et ſuper illo verbo, Iuſſit vendi vxorem eius, & filios dicit. At hoc non ex credulitate iuſſit, ſed ex ineffabili affectione; voluit enim eum terrere per has minas, vt ſupplicet, & non vt vendatur, quod & factũ oſtenditur.

Quare poſuit hæc Chriſtus de venundatione debitoris vxoris, & filiorum, cum hæc iniuſta videantur?
Quæſt. C X X X V I I I.

E QVæritur, cum non eſſet iuſtum vendi debitorem, & filios, & vxorem pro debito; quare poſuit illud Chriſtus hic, cum non ponat niſi ea, quæ bona, & iuſta ſunt? maxime, quia videtur eſſe inconueniens, quia in fine dicitur; ſic faciet Pater meus cœleſtis, & tamẽ Deus non agit iniuſtum.

Dicendum, quòd illud ſic non refertur ad omnia narrata in exemplo; ſed ſolum ad ea, quæ ponuntur in fine de incarceratione, vſque ad ſolutionem debiti.

Et patet hoc, quia dicitur; ſic faciet vobis Pater meus cœleſtis, ideſt, ſic faciet, ſicut fecit Rex ſeruo ſuo, & tamen non vendidit vxorem eius, & filios, & ipſum, ſed ſolum incarcerauit eum, donec redderet vniuerſum debitum. Hoc ergo eſt, quòd Deus faciet, & ad hoc inducitur ſimi-

litudo

ſitudo exempli, & illud iuſtum eſt. Sed dicetur, ſi hoc neque erat iuſtum, neque ponitur imitabile, quare ponitur, & recitatur a Chriſto in exemplo iſto?

Dicendum, quod primo fuit, quia forte pertinebat ad integritatem hiſtoriæ: nam iſtud de diſpenſatore, & domino fortaſſis ſic realiter accidit, & pars illius fuit, quòd dominus dixerit diſpenſatori, quòd eum faceret vendi, & filios & vxorem: ideo etiam ſi non faceret ad propoſitum iſta particula enarrata eſt, quia ad integritatem hiſtoriæ pertinebat: ſic ſæpe facimus in doctrina, & in communi locutione: quia inducimus aliquas integras hiſtorias ad confirmationem dictorum iſtorum, & illarum breues ſolæ particulæ faciunt ad propoſitum noſtrum, & tamen integras referimus: quia ſi ſolas illas particulas velimus referre, fiet res non intelligibilis.

Secundo, & principalius, quia Chriſtus voluit rem veriſimilem reddere: nam ad artificioſum eloquium pertinet, quòd ex ipſa narratione colligantur cauſæ narrationis, & appareat res, quæ refertur veriſimilis auditoribus. Si enim inuento, quòd diſpenſator ille debebat decem millia talentorum, non ſubderetur, quòd dominus feciſſet ei aliquas comminationes, ſed ſolum ſimplici verbo peteret reddi ſibi debitum: non eſſet veriſimile, quòd debitor procideret ad pedes eius dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. quia nichil eſſet, pro quo hoc faceret, & ſic vel deberet ſubticeri totum, quod ſequitur in hiſtoria, & habet originem ex eo, quòd ille procidens petiuit debiti ſoluendi expectationem dari, quam dominus conceſſit, vel ſi poneretur, non eſſet res veriſimilis ſublatis comminationibus iſtis: ideo cum Chriſtus vellet enarrare illud exemplum ad concludendum illud, ſic faciet vobis Pater meus, &c. debuit ponere comminationes aliquas, quas fecerit Rex, pro quibus ſeruus timens procidit ad pedes, & quia illæ erant de vendendo vxorem, & filios, & ipſum voluit potius illas ponere, quàm rem fictam adiungere.

Quare Rex non fecit debitorem, & eius vxorem, & filios vendi poſt ingratitudinem quam in conſeruum commiſit. Quæſt. CXXXIX.

QVæritur cum ſeruus iſte nequam per ingratitudinē, quam commiſit meruerit incidere in omnes pœnas, quas dominus ei remiſerat, cùm nunc eſſet deterior, quam cum inuentus fuit debitor decem millium talentorum & tamen tunc iuſſit eum vendi, & vxorem, & filios: quare ergo nunc non fecit illos vendi?

Dici poteſt vno modo, quòd dominus intendebat recuperare debitum ſibi, & quia tenendo illum in vinculis credebat ſe poſſe habere ſolutionem, iuſſit ſolum incarcerari eum, dicens, quòd traderetur tortoribus, ideſt cuſtodibus carceris, qui ſolent homines torquere, quouſque ſolueret vniuerſum debitum, & tamen ſi putaret, quod non poſſet ſic recuperare debitum, non diceret, quoadvſque reddat vniuerſum debitum: ſed diceret, quod traderetur tortoribus manſurus in carcere in perpetuum. Et hoc etiam apparet ex dictis ſerui, quando iubebat eum dominus venundari: nam dixit, Omnia reddam tibi, patientiam habe, ideſt, da mihi aliquantam expectationem, & ſoluam totum debitum, & tamen ſi ille non crederet hoc poſſe facere, & rem eſſe veriſimilem aliis, ſcilicet, quòd ipſe ſoluere poſſet, non diceret omnia reddam tibi.

Secundo, vt aliqui volunt, fuit quia dominus intendēs recuperare debitum, & putans non poſſe illum ſoluere, dixerat, quòd venderetur ille, & vxor, & filii, poſtea ille dixit, patientiam habe in me, & omnia reddam tibi, ideſt ſi aliquantulam expectationem dederis, etiam ſi non vendas me, & filios, & vxorem potero tibi vniuerſa reddere, & tunc dominus inueniens, quòd poſſet ſoluere debitum noluit eum vendere, licet fuerit ingratus, ſed incarcerari iuſſit quouſque omnia ſolueret. Illud ſatis eſt veriſimile, ſcilicet, quòd præſupponitur, quòd dominus a principio, vere intenderit vendere ſeruum, & filios, & vxorem eius ad recuperandum debitum: & tamen falſum eſt, quia non hoc intendebat, ſed ſolum erat comminatio, vt oſtenſum eſt ſupra in quæſtione 37. & ideo magis ſtat præcedens di-

F ctum. Tertio, & melius adhuc dici poteſt, quòd dominus nunquam intenderat vendere diſpenſatorem, & filios, & vxorem, ſiue ſoluere poſſet, ſiue non, ſed hoc dixit comminando, vt dictum eſt ſup. q. 127. & ideo quando deuentū eſt ad executionem non vendidit illum, & vxorem, & filios, quia comminatio erat, ſed ſolum incarcerauit eum vſque ad debiti ſolutionem.

An peccata ſemel dimiſſa redeant? Quæſt. CXL.

QVæritur, circa ea, quæ dicūtur hic, eſt dubium, nam dicitur; Sic faciet vobis Pater meus cœleſtis, ſi non remiſeritis, ſcilicet, ſicut fecit dominus diſpenſatori, & tamen peccata, & debita dimiſſa repetiuit; ergo
G Deus repetet in nobis peccata præterita, & faciet illa redire, ſi poſtquam ipſe remiſerit nobis, nos noluerimus remittere proximis; eſt ergo dubium, an peccata ſemel dimiſſa redeant.

Aliqui dicunt, quòd ſic, quia ex litera iſta manifeſte colligi videtur. Nam aliter non faceret nobis Deus ſicut Rex diſpenſatori; ſed debita iam illi dimiſſa redierunt, quia non dimiſit conſeruo ſuo, ergo peccata noſtra, quæ ſunt debita noſtra redibunt, ſi non remiſerimus proximis.

Secundo patet, quia dicit Leo Papa. Quæ diuina Miſericordia ſolidauit, in ea reuoluit prurigo; quoniam iterata iniquitas miſericordiam conceſſam exinaniuit, ideſt, euacuauit; ergo videtur, quòd redeant peccata priora in eo, qui poſt remiſſionem illorum peccat.

Tertio, quia amoto operimento manet nudum, & pa-
H tens quod operiebatur, ſed charitas operit multitudinem peccatorum, primæ Petri quarto; ergo amota charitate, manebunt nuda, & apparentia peccata, quæ operiebantur, ſed per omne peccatum mortale tollitur charitas; ergo per eſſe mortale redibunt omnia mortalia præterita, quia alias non apparerent, cum apparere ſit illa imputari ad pœnam, tegi autem ſit illa remitti. Pſalm. trigeſimo primo. Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata, & ſic pro eodem accepit remitti, & tegi.

Quarto, quia Ezech. decimooctauo dicitur. Si auerterit ſe iuſtus a iuſtitia ſua, omnes iuſtitiæ, quas fecerat non recordabuntur; ergo in eodem ſtatu eſt, vt ſi nullam iuſtitiā feciſſet, ſed ſi non feciſſet iuſtitiam pœnitentiæ, non eſſent ei peccata dimiſſa; ergo dimiſſio illa peccatorum annichilatur, quia hoc eſt non eſſe in memoria Dei, ideſt ad bo-
I num, vel ad malum non imputari, & ſic peccata dimiſſa redibunt, quia erunt, ſicut quando nondum de illis peccator pœnituerat.

Quinto, quia magis peccat, qui offendit Deum, quàm qui hominem, quia longè grauius eſt æternam, quàm temporalem lædere maieſtatem; extra de Hæreticis, capitulo Vergentis. Sic ſeruus, qui ab aliquo domino manumiſſus eſt, ſi offendat eum, reducitur iterum in ſeruitutem, ergo a fortiori ſiquis per Diuinam gratiam liberatur a ſeruitute peccatorum, ſi rurſus peccet, redibit in priſtinam ſeruitutem peccatorum, & ita peccata dimiſſa redeunt.

Sexto patet, quia ſiquis poſt contritionem de peccatis præteritis cadat in aliud, & moriatur ſtatim, conſtat quod deſcendit in infernum, & ibi punietur pro peccatis dimiſſis per contritionem, cum non fuerit dimiſſa tota pœna il-
K lorum, & quia in inferno nulla pœna eſt, niſi æterna, punietur æternaliter pro peccatis dimiſſis, & tamen nō plus puniretur, ſi peccata iſta nunquam fuiſſent dimiſſa, ergo per recidiuationem in peccatum redeunt omnia dimiſſa & redeunt æqualiter, ſicut prius.

Septimo, quia ſicut per pœnitentiam remittuntur peccata, ita per actuale peccatum mortificantur merita præterita, ſed per pœnitentiam, quia peccatum deſtruit, reuiuiſcunt priora merita iam mortificata; ergo per peccatum quod pœnitentiam deſtruit, per quam dimittebatur peccatum, reuiuiſcent peccata præterita, & hoc eſt illa redire, ergo redeunt.

Octauo patet, quia Auguſtinus libro de Verbis Domini ait; Dominus dicit, dimittite, & dimittetur vobis, ſi ergo prior dimiſi, dimittite, vel poſtea; nam ſi non dimiſeris reuocabo te, & quidquid tibi remiſeram replicabo tibi,

non

non enim fallit, aot fallitur Chriſtus, qui ait, ſic faciet vobis pater meus cœleſtis, ſi non remiſeritis peccata: ergo redeunt peccata.

Dicendum, quòd accipiendo propriè redire peccatom, ideſt, quantum ad ſeipſum redeat, falſum eſt, quia peccatum, quod ſemel dimiſſum eſt, ſi rediret, aut rediret quantum ad actum, aut quantum ad culpam, aut quantom ad maculam, aut quantum ad reatum, aut quantum ad pœnam. Nam in peccato non ſunt plura, & quæcunque alia ponuntur reducuntur ad hæc, vt tenebra, & offenſa: & tamen quantum ad aliquid illorum non redit peccatum, ergo nullo modo redit.

De actu patet, quia non poteſt redire actus, niſi repetatur, & tamen ooo repetitur actus per hoc, quod quis incidat in alia peccata de nouo, quia non committit eundem actum numero: eundem enim actum numero redire, poſt quam omnino deſierit eſſe, eſt impoſſibile, quia illius ſubſtantia, ideſt eſſe totaliter perijt.

De culpa eodem modo patet: nam culpa non eſt niſi priuatio debitæ rectitudinis in actu, quando caret debitis circunſtantijs: priuatio autem fundatur in actu illo, ſed actus iam perijt, & non poteſt redire: ergo includit contradictiooem redire, ſicut quod deſtructis oculis maneat cœcitas, ideſt, pereunte homine, qui habebat oculos ſine potentia viſiua.

De macula patet, quia macula eſt deformitas animæ in quantum eſt imago Dei, quæ debet habere pulchritudinē vel ornamentum debitum, & iſtud eſt gratia, & cum caret illa eſt deformata per carentiam: illa autem macula non redit, quia deleta eſt per pœnitentiam: nam quando dolet peccator de peccato, datur gratia, per quam tollitur macula, quæ erat priuatio gratiæ: & ideo non poteſt iam eſſe, ſeu manere priuatio cum habitu, ſicut non poteſt manere cœcitas cum potentia viſiua, ſed alia macula poſtea ſequitur, quando de oouo incidit in peccatum mortale, quæ noo poteſt eſſe eadem macula, cum non inducatur per idem peccatum. Etiam, quia illa prior macula pœnitus deſijt eſſe, cum eſſet priuatio, & quod omnino annichilatur, noo redit.

De reatu etiam dicendum eſt, quòd non redeat, quia ille reatus perijt: incurrit enim peccator per peccatum in reatum mortis æternæ, a quo per contritionem liberatur: manet autem tunc reatus ad pęnam temporalem, vel purgatoriam, & illa poteſt per ſatisfactionem deleri hic, & ita deſinit eſſe totus reatus: hunc autem redire cum eſſe deſierit, eſt impoſſibile, ſed reatus nouus ad pœnam æternam cauſatur per nouum peccatum.

De pœna dicendum, quòd illa non redit, quia aut accipitur pœna pro ſeipſa, aut pro obligatione ad illam. Si primo modo, manifeſtum eſt, quòd pœna non redit, quia non poteſt redire qood nunquam fuit, & tamen per hoc, quod quis peccat non incidit io aliquam pœnam actualē, ſed ſolum in obligationem ad illam, vt tolleret illam poſt mortem, ſiue in inferno, ſiue in purgatorio: ergo pœna ſic nunquam redit. Si accipiatur pro reatu pœnæ, certum eſt, quod non redit reatus præcedens, vt ſupra dictum eſt, ſed de nouo cauſatur reatus: ideo non redit peccatum. Quantum ad aliquid vero hoc idem probatur, quia dicit Auguſtinus in libro de reſponſione Proſperi, Qui recedit a Chriſto, & alienatus a gratia viuit hanc vitam, quò niſi in perditionem vadit, ſed non in id, quod eſt dimiſſum, redit, neque originali peccato damnabitur; ergo noo redeunt peccata dimiſſa, quia tunc ita rediret originale, ſicut cætera peccata.

Item, quia committendo peccatum æquale non fit vnus homo deterior alio, quia aliàs non poneretur peccatum in eis eſſe æquale, ſed contingit innocentem, qui ounquam peccauit, & pœnitentem, qui nunc eſt in gratia peccare, & tamen ante hoc potuit committere idem peccatū: ergo per illud non fit deterior pœnitens, quàm innocens: & tamen ſi peccata priora redirent, efficeretur deterior pęnitens, quia redirent omnia, quæ prius commiſerat: ergo non redeunt.

Eſt tamen dicendum, quòd licet non proprie redeant peccata iam dimiſſa, vt oſtcoſum eſt ſupra: non poteſt tamen omnino negari illa redire, cum auctoritates tam ſa-

A cræ Scripturæ, quàm Sanctorum hoc videantur ſonare. Et tamen qualiter redeant eſt inquirendum.

Aliqui dicunt, quòd peccatum redit quantum ad pœnā quia pœna, quæ aliàs erat debita pro peccato, & pœnitenti remiſſa, redit poſtea. Et quando obijcitur contra iſtos, quod tunc pro eodem peccato bis aliquis puniretur. Dicunt, quòd non punitur, quia non egit ſatisfactionem integram, cum non perſeuerauerit: debuit enim ingem peccati habere memoriam, non ad faciendum, ſed ad cauendum. Debuit enim cogitare omnes retributiones Dei, quę tot ſunt, quot ſunt remiſſiones peccatorum: tot ergo debuit cogitare dona Dei, quot peccata ſua, ac pro illis vſque in finem gratias agere, vt dicit Magiſter 4. Sententiarum, diſtinct. 22.

Sed dicendum, quòd non ſtat, quia pro quolibet peccato reſpondit pœna quædam determinate, pro qua poteſt
B homo ſatisfacere in hac vita, & quando pro illa ſatisfecerit, nihil pœnitus manet de peccato, neque obligatur recordari illius: & ideo ſi pro illo poſtea puniretur, bis puniretur idipſum, & inſurgeret duplex tribulatio, & inſurgit iſta poſitio ex alia falſa poſitione, ſcilicet, quòd non ſit vera pœnitentia, quæ aliquaodo ceſſaret, & quod non ſit vera charitas, quæ aliquando amittitur. Et tamen vtrunque eſt falſum, quia vera pœnitentia eſt, etiam ſi non ſemper duret, dum tamen tunc vere de omnibus doleamus, vt oſtenditur quarto Sententiarum, diſtinct. 14. & vera charitas eſt quæ aliquando amittitur, vt oſtenditur 3. Sentent. diſtinct. 31.

Alij autem dicunt, quòd peccata dimiſſa non redeunt quantum ad maculam, neque reatum, neque pœnam, ſed redeunt quantum ad impediendum a conſecutione gra-
C tiæ, ſicut enim poſtquam quis peccauit, antequam pœniteret per illa peccata impediebatur habere gratiam: ita poſtquam rurſus incidit in peccatum poſt pœnitentiam de peccatis præteritis, incipiunt illa impedire ad recipiendum gratiam, ſicut prius impediebant.

Sed dicendum, quòd non ſtat, quia poni impedimentū ad recipiendum gratiam eſt, ſicut poni impedimentum ad non recipiendum lucem, quod eſt cauſare tenebras, & ad hoc ſufficit alterum duorum per ſe, ſcilicet. indiſpoſitio ex parte recipientis, & interpoſitio obſtaculi: & tamen ad amouendum teoebras, oportet vtrunque amoueri, ſcilicet, indiſpoſitionem tolli, & obſtaculum remoueri. Et ita cum pœnitentia tolleret tenebras peccatorum, non ſolum tollebat indiſpoſitionem ex parte animæ ad recipiendum gratiam, ſed etiam obſtaculum præcedentis peccati,
D non quidem faciendo, quòd actus ille non præceſſerit, & non impedierit aliquando, quia hoc, cum præteritum ſit, non poteſt non eſſe præteritum, nec etiam quantum ad hoc, quod fecerit actum non eſſe, quia actus per ſeipſum eſſe deſijt, etiam ſi nulla eſſet pœnitentia, ſed quantū ad hoc quod facit, quod actus ille iam non retineat vim impediendi cōſecutionem gratiæ, ſicut prius impediebat. Nam licet actus peccati tranſiſſet, impediebatur homo ſemper conſequi gratiam propter illum, quouſque pœniteret, & ita pœnitentia abſtulit ſibi iſtam vim, ſed iſta vis ſemel non reſtituitur, niſi ipſemet actus reiteretur, quod eſt impoſſibile; ideo non habet vim impediendi gratiæ conſecutionem peccatum, quod per pœnitentiam deletum eſt, licet incidamos in alia.

Alij ideo dicunt, quòd peccata dimiſſa non redeunt, niſi per commiſſionem quatuor peccatorum, ſcilicet, odij
E fratrum apoſtaſiæ, contemptus pęnitentiæ, & huius quod eſt dolere, quòd de peccato pœnitentiam egerimus; in cæteris autem per culpam ſequentem dicunt non redire peccata præterita; vnde verſus.

Fratres odit, apoſtata fit, ſpernitq; fateri.
Pœnituiſſe p. get, priſtina culpa redit.

Sed dicendum, quòd iſta poſitio eſt irrationabilis.

Primo, quia dicunt peccata redire, & non aſſignant modum redeundi, ideſt, quantum ad quid redeunt, cum de hoc ſit tota difficultas.

Secundo, quia ponunt ſpeciale eſſe in his quatuor peccatis, & tamen non eſt, cum alia reperiantur æqualia, &

maio-

maiora: nam deberent tunc peccata præterita redire per F omnia peccata commiſſa in Spiritum ſanctum, & tamen non ponuntur omnia hic. Sed mouentur iſti quibuſdam auctoritatibus peruersè intellectis, & quibuſdam friuolis rationibus: eſt enim fundamentum eorum, quòd peccata remittuntur homini ſub conditione euitandi iſta quatuor peccata, & ità ſi in aliquod iſtorum quatuor quis incidat, quòd redeant omnia præterita: eo quòd non erant dimiſſa: Sed non ſtat: primo, quia non poteſt fieri remiſſio ſub conditione, quia faciendo ſic ſub conditione, aut verè peccata remittuntur, aut non. Si verè remittantur, non ſtat vlla conditio, quia tunc expectaretur euentus conditionis, & illa conditio ſemper pendet vſque ad mortem: quia etiam ſi quis caueat illa peccata, quia tamen quamdiu viuit, adhuc ſemper poteſt incidere in illa, manebit vſque ad mortem, quòd non ſint remiſſa, vel ſi ante remittuntur non ſtat conditio. G

Si autem non remittantur, ſed expectetur conditio, oporteret manere omnia peccata ſine remiſſione vſq; ad mortem, poſſet quis peccare in illis quatuor, & tunc, aut manent peccata non remiſſa quantum ad maculam, vel reatum pœnæ æternæ, aut quantum ad reatum pœnæ temporalis.

Primo modo non conſtat, quia cui manet macula, vel reatus pœnæ æternæ, manet priuatio gratiæ, & eſt ſine charitate, quod eſt abſurdum, ſcilicet, quod conteratur quis verè de peccato, & non ſit in charitate, neque reſtituatur ſibi per hoc. Si quantum ad reatum pœnæ temporalis eſt inconueniens, quia omnis talis pœna poteſt tolli per ſatisfactionem temporalem, cum ſit finita: ideo ſi illam hic homo egerit, erit remiſſa pœna illa, & non manebunt H peccata ſine remiſſione, & ita non poteſt dici, quòd fiat remiſſio cum conditione. Niſi fortè diceretur, quòd peccata totaliter remittuntur: & tamen ſi inciderit peccator in aliquod iſtorum quatuor vult Deus omnem pœnam debitam pro peccatis præteritis rurſus infligere, ſed hoc non eſt conueniens, cum ſatisfactio perfecta a Deo accepta præceſſerit, & quod ſemel ſolutum eſt, amplius non repetitur.

Secundo, quia cauſa ſufficiens ſtatim inducit effectum ſuum, & non expectatur in futurum: cauſa tamen remiſſionis peccatorum eſt ipſa gratia, & Chriſti paſſio, a qua accipiunt omnia ſacramenta efficaciam, & ſunt iſta ſufficientia ad delendum omne peccatum, ideo ſtatim illud delent, & non expectatur effectus ſub conditione.

Tertio. quia non eſt aliqua cauſa, dato quòd poſſet fieri I remiſſio ſub conditione vitandi iſta, quæ potius fieret, quàm ſub conditione vitandi alia, cum omne peccatum repugnet gratiæ, per quam fit remiſſio peccatorum: & ideo in nullo peccato fit remiſſio ſub conditione, & ita peccata non poſſunt ſic redire.

Dicendum igitur, quòd peccata redire dicuntur, non quidem quantum ad ſe, quòd eſt redire quantum ad actũ culpam, maculam, reatum, aut pœnam, quia omnia iſta ſunt aliquid in pecato: ſed redeunt peccata dimiſſa quantum ad effectum ſuum, quia ex peccatis commiſſis relinquitur aliquid in ſequentibus peccatis, etiam poſtquam illa remiſſa fuerint: ex eo enim quòd homo per peccatum offendit Deum, poſtquam remiſſionem præcedentium peccatorum accepit, actus ſequens peccati incurrit quandam deformitatem ingratitudinis, quia grauius reputa- K tur peccatum, quod quis facit, poſtquam accepit remiſſionem, quam prius; ſicut grauius peccat, qui offendit illum, a quo beneficia ſuſcepit, quàm ſi offendat eum, a quo nulla vnquam beneficia ſuſceperit, & quia remiſſio peccatorum eſt beneficium quoddam, quod a Deo recepimus vltra cætera beneficia, magis ingratus eſt, qui poſt remiſſionem peccatorum peccat, quam prius. Et iſta deformitas ingratitudinis addit aliquam magnitudinem peccato, & quantum ad hoc redeunt peccata dimiſſa, quia niſi illa præceſſiſſent, non eſſet iſta magnitudo peccati.

Ad primum dici poteſt vno modo, quòd ex iſta litera non ſignificatur quòd peccata redeant, quia dicitur; Sic faciet vobis pater meus cœleſtis, ſi non remiſeritis, & cætera, id eſt, ſicut Rex tradidit diſpenſatorem tortoribus, donec ſolueret vniuerſum debitum, ita Deus tradet vos in pœnas æternas, ſi non remiſeritis; & tamen non ſequitur inde, quòd peccata redeant, cum hoc Chriſtus non exprimat. Et ſi dicas, quòd in diſpenſatore iſtud fuit, quia debita dimiſſa redierunt.

Dicendum, quòd non oportet applicari omnes partes illius exempli, quia tunc oporteret dici, quòd filij, & vxor peccatoris vendantur quod non eſt neceſſarium, cum etiã in ipſo diſpenſatore hoc non factum fuerit. Item, quia ſi applicaretur exemplum omnino, ſicut iacet, cum debita remiſſa diſpenſatori totaliter redierint, & ſi nunquam ei fuiſſent remiſſa; oporteret, quòd peccata remiſſa per culpam ſequentem redirent, ac ſi nunquam fuiſſent dimiſſa, vel ſaltem tota pœna debita pro eis rediret, quod nemo verum putat; ideo ſatis eſt applicari aliquam partem, ſcilicet, quantum ad pœnam æternam, quæ dabitur non remittentibus offenſas; non autem quantum ad reditum peccatorum remiſſorum. Aliter poteſt dici, quod verum eſt, quòd peccata voluit Chriſtus redire, ſicut redierunt debita diſpenſatoris; non tamen quod redeant in ſeipſis, ſed quantum ad deformitatem ingratitudinis, vt ſupra dictum eſt.

Ad ſecundum dicendum, quòd Miſericordia Dei exinanitur in peccante, rurſus quantum ad aliquid; Miſericordia enim Dei, per quam dimittuntur peccata, ad duo facit. Primum eſt ipſa remiſſio peccatorum, quam non ex debito, ſed ex Dei Miſericordia conſequimur. Secundum eſt vita æterna, qua efficimur digni per gratiam nobis a Deo datam. Quantum ad primum non exinanitur Miſericordia, quia remiſſio ſemel facta ſemper manet. Sed quantum ad ſecundum exinanitur, quia cum incidit quis in peccata de nouo, ita eſt indiſpoſitus ad habendum vitam æternam, ſicut ſi nunquam habuiſſet remiſſionem de peccatis præteritis.

Ad tertium dicendum, quòd peccata dicuntur operta, non quidem reſpectu Dei, quia ipſe omnia videt; & ideo ſiue peccata remittantur, ſiue non, ſemper videt illa, ſcilicet. quòd ſint, vel quod fuerint, & iam non ſint, ſed ſunt remiſſa; & ideo charitas non operit peccata Deo, ſed deſtruit illa, non quidem faciens, quòd nunc non ſint, quia de ſe ceſſauerunt eſſe, neque quod non fuerint, quia hoc non eſt poſſibile, quia cum ſemel fuerint neceſſe eſt fuiſſe; ſed faciens, quod non habeant aliquam vim impediendi gratiæ conſecutionem, ſicut impediebant ante aduentum charitatis; dicuntur ergo operiri per charitatem, id eſt, deſtrui. Vel ſi accipiatur proprie operiri, debet dici, quòd nõ operiuntur quantum ad Deum, qui omnia videt, neque etiam quantum ad homines: quia ſi ante aduentum charitatis homines nouerant peccata alicuius, propter ſuperuenientem charitatem, non ceſſat cognitio eorum; ſed eſt ſenſus, quòd ſicut peccata, quæ operta ſunt in conſpectu hominum, iudicantur ab eis non eſſe, & non inſurgit ex eis aliqua infamia, ita ſi charitas ſuperueniat poſt peccata, non reputantur illa in conſpectu Dei, ac ſi nunquam fuiſſent, quia non infert pœnam pro illis.

Ad quartum dicendum, quòd iuſtitiæ eius, qui deceſſit in peccato mortali, non rememorabuntur quantum ad effectum habendi determinatum gradum gloriæ pro eis in vita æterna, quia ad illum ſtatum non perueniet; & ita etiam pœnitentiæ iuſtificatio, quæ per peccata ſequentia mortificata eſt, non faciet peruenire ad regnum; rememorabitur tamen quantum ad hoc, quod eſt facere præteritas culpas eſſe deletas, & pœnas aliquas peccatorum. Vnde aliter iudicabitur in die iudicij de peccatore, qui per pœnitentiam priora peccata abluit, & poſtea in vno deceſſit, quàm de illo, qui peccans in multis nunquam pœnituit.

Ad quintum dicendum, quod manumiſſus, qui propter ingratitudinem reuocatur in ſeruitutem, non redit in eandem ſeruitutem numero, ſed in aliam pœnitus ſibi æqualem; nam prima ſeruitus interrupta eſt per quod eſſe eius ceſſauit: & ideo eãdem redire eſt impoſſibile, & obligatio extincta non reuiuiſcit eadem; item peccata eadem redire eſt impoſſibile. Si autem accipiatur large eſſe eandem ſeruitutem, quia iſte eſt ſeruus nunc, ſicut prius.

Dicendum quòd non eſt ſeruus ex eadem cauſa, ex qua prius erat ſeruus ex iure gentium, ſcilicet, quia in bello captus

ptus

prius eſt, vel quia emptus eſt; nunc vero eſt ſeruus ex iure ciuili, ſcilicet, quia Rex reducit eum in ſeruitutem: non quia captus fuit in bello, ſed quia ingratus extitit patrono ſuo: ita qui peccat poſt remiſſionem peccatorum, redit in ſeruitutem peccati, in qua prius erat. non tamen redit ex eadem cauſa, ideſt non ex actibus peccatorum, quæ prius fecerat, ſed ex nouo peccato, & ingratitudine, & ideo non redeunt peccata dimiſſa.

Ad ſextum dicunt quidam, quòd pro illa parte pœnæ, quæ manſit hic explenda, punietur peccator in inferno æternaliter: non quidem ratione ipſius pœnæ, quia ipſa non eſt in ſe æterna, ſed ratione fori, in quo punitur, cum in inferno non ſit pœna aliqua, niſi æterna: ſicut eſt de peccatis venialibus: nam peccato veniali ſecundum ſe, non debetur pœna æterna, neque locus inferni, & tamen ſiquis in venialibus, & mortalibus ſimul decedat, punietur in inferno, tàm pro venialibus, quàm mortalibus, & etiam pœna ipſorum venialium erit æterna, & hoc per accidens.

Sed dicendum, quòd non ſtat, nam pro veniali bene datur pœna æterna in inferno, eo quòd moriens in veniali, & mortali, nunquam habet remiſſionem alicuius peccati, cum venialia nunquam tollantur ſine mortalibus, & ita manent ſemper venialia in inferno, & tamen quamdiu peccatum manet, ſemper cõpetit pœna pro illo, ideo pro peccato veniali dabitur pœna æterna.

De pœna autem reſidua hic ſecus eſt, quia pœna non habet ſecum culpam aliquam: ideo eo quod ſoluitur, expiatur tolerando eam finitur, & non habet cauſam manendi ſemper.

Et ideo dicendum, quòd pro pœna, cuius eſt aliquid debitor poſt pœnitentiam inceptam, & non finitam remiſſo iam peccato, non punietur peccator æternaliter in inferno, ſed temporaliter: & non ſequitur aliquod inconueniens, quia non eſt ideo redemptio: nam licet illa pœna finiatur, non finitur vnquam pœna debita pro mortali, in quo quis deceſſit: etiam non eſt inconueniens, quod finita pœna illa minuatur pœna alicuius damnati, ſcilicet, prius tolerabat pœnam pro peccatis, in quibus deceſſit, & pro pœna expleta hic. Cum autem pœna hic non expleta fuerit ibi finita, manebit ſolum pœna pro peccatis, in quibus deceſſit peccator, ſed non eſt inconueniens, ſaltem vſque ad diem iudicij, quia vſque illuc contingit augeri, & minui.

Ad ſeptimum dicendum, quod peccatum mortale ſequens, non mortificabat merita præcedentia, quin in ſe eſſent viua: vnde in gloriam electorum cedebant, ſed mortificabantur ſolum quantum ad illum, cuius erant, qui impediebatur a conſecutione effectus ipſorum, & ideo remoto impedimento manent in ſua efficacia, etiam quantum ad illum.

De peccato autem, quòd per pœnitentiam mortificatur ſecus eſt, quia non ſolum mortificatur, ſed etiam moritur: bona opera autem per peccatum ſequens non moriuntur, ſed mortificantur, nam ſi morerentur, nunquam reuiuiſcerent, peccatum autem quod per pœnitentiam moritur non ſolum mortificatur quantum ad peccantem, ſed etiã in ſeipſo, & ita nullo modo manet: & ſic magis potens eſt pœnitentia in deſtruendo omnia peccata, quam peccata in mortificando bona opera præcedentia, & in impediendo gratiam.

Ratio autem diuerſitatis eſt, quia remiſſio peccatorum eſt principaliter opus Dei: mortificatio autem meritorum præcedentium eſt opus hominis: homo autem ſua actione non poteſt euacuare totaliter opus Dei, quamuis poſſit facere, vt ſibi non proſit impediendo.

Et ideo homo per peccatum ſequens non poteſt annichilare remiſſionem peccatorum præcedentem: poteſt autem per ſuam actionem euacuare aliquid, quod per ipſum factum eſt: & ideo poteſt mortificationem meritorum ſuorum præcedentium, quæ ab ipſo facta fuit per merita ſequentia pœnitus annichilare, & hoc maxime, quia merita ſequentia, non ſunt pœnitus humanum opus ſed maxime diuinum.

Ad octauum autem dicendum, quòd Auguſtinus dicit Deum reuocare priora peccata, & replicare illa: non quidem faciendo, quod illa in ſeipſis redeant, quod eſt impoſſibile, vt ſupra oſtenſum eſt.

Neque etiam, quod tota pœna, quæ prius erat pro eis debita, & remiſſa detur nunc, quia eſt abſurdum, ſed redeunt quantum ad deformitatem ingratitudinis in peccatis ſequentibus, vt declaratum fuit. Et hoc modo poteſt reſponderi ad omnes auctoritates, quæ de iſta replicatione, & reditu loquuntur.

Sic dicit Ambroſius ſuper Epiſtolam ad Epheſios. Donate inuicem ſi alter in alterum peccet, alioquin Deus repetit remiſſa: ſi enim in his contemptus fuerit, ſine dubio reuocabit ſententiam, per quam miſericordiam dederat, ſicut in Euangelio de ſeruo nequam legitur, dicitur, repetere remiſſa, non quidem debitam pœnam pro remiſſis ſi illa fuerat remiſſa, vel ſoluta, ſed inquantum pro remiſſis ſequitur aliqua grauitas in peccato ſequente, quæ non **B** eſſet, ſi Deus non remiſiſſet peccata, & pro illa grauitate peccati, reſpondebit quædam pœna, & quantum ad illa repetuntur dimiſſa, & reuocatur ſententia.

Alia eſt auctoritas Rabani, ſcilicet, neque ſeruum tradidit dominus tortoribus, quouſque redderet vniuerſum debitum, quia non ſolum peccata, quæ homo poſt Bapriſmum egit, reputabuntur ei ad pœnam, ſed etiam peccata originalia.

Quod enim de alijs peccatis dicit reputari ad pœnam, eſt intelligendum, vt ſupra, quod ſi aliqua pœna manebat inexpleta per pœnitentiam, illa etiam manet: & tamen illa non dicitur redire, quia ſemper manſit: ſi autem tota expleta eſt, non redibit nunc aliqua, ſed imputatur pœna quantum ad deformitatem ingratitudinis, vt dictum eſt.

Quod vero de originalibus dicit, non eſt intelligen**C**dum, quod eiuſdem hominis ſint multa originalia, quæ redeant, quia cum originale non fiat per actum, ſed contrahatur per originem, cum cuiuslibet ſit vnica origo, erit vnicum originale ſed vocantur originalia reſpectu multorum hominum, quia quilibet vnum contraxit.

Quod vero dicitur, quod replicantur, vel redeunt: eſt intelligendum non quantum ad maculam, vel reatum pœnæ damni, quæ debetur pro originali, ſed redit originale quantum ad deformitatem ingratitudinis, nam remitti nobis originale peccatum fuit quoddam diuinum beneficium, & poſt illud peccare ad ingratitudinem pertinet, & tamen inquantum originale eſt minus, quam actuale, & debetur ei minor pœna, erit eius remiſſio minus beneficium, & peccare poſt remiſſionem talem, erit minor ingratitudo, quàm peccare poſt remiſſionem **D** actualium.

Alia eſt auctoritas Beati Gregorij, ſcilicet, Ex dictis Euangelicis conſtat, quòd ſi non ex corde dimittimus quod in nos delinquitur, hoc rurſus exigitur, quod dimiſſum nobis per pœnitentiam gaudebamus.

Dicendum, quod non exigitur quantum ad hoc, quòd pœna, quæ ſoluta eſt rurſus ſoluatur, ſed quantum ad grauitatem, quæ fit in ſequentibus peccatis ea ingratitudine remiſſionis præterita.

Alia eſt Auctoritas Auguſtini in quadam Homilia. Qui diuini officij oblitus ſuas vult vindicare iniurias, non ſolum de futuris pœnis veniam non merebitur: ſed etiam præterita, quæ ſibi dimiſſa credebat, ad vindictam replicabuntur.

Et dicendum, quòd verè peccata dimiſſa ſunt, ſi quis pœnitentiam ſufficientem hic expleuerit, & non replican**E**tur ad vindictam peccata præterita, ideſt, quod pœna pro illis toleretur, ſed inquantum omnis pœna peccati vindicta vocatur, & quia quædam grauitas eſt in peccatis ſequentibus propter præterita dimiſſa, & quia pro illa grauitate reſpondet illud augmentum in pęna, quod non eſſet, niſi eſſet illa grauitas, & niſi eſſent peccata præterita remiſſa: ideo illud augmentum pœnę quodammodo datur pro peccatis præteritis, & ita quodammodo peccata præterita redeunt, & aliæ multę ſunt ſimiles auctoritates, quę prædicto modo intelligendæ ſunt.

Quo-

Quomodo ſe habeat iſta ingratitudo, & an ſit peccatum ſpeciale? Quæſt. C X L I.

QVæritur, cum dictum fuerit redire peccatum quantum ad ingratitudinem, quomodo ſe habeat iſta ingratitudo: & an ſit ſpeciale peccatum?

Aliqui dicunt, quòd non, quia quod inuenitur in omni peccato, non eſt ſpeciale peccatum, ſed ingratitudinem incurrit homo per quodlibet peccatum: quia Deū, qui eſt maximè beneficus nobis, offendimus in quolibet peccato ergo ingratitudo non eſt ſpeciale vitium.

Item omne peccatum ſpeciale opponitur alicui virtuti ſpeciali: ſed nō eſt aſſignare aliquam virtutem ſpecialem cui opponatur ingratitudo, cum ſit contra omnes virtutes quia omnes a Deo ex gratia conferuntur: ergo non eſt ſpeciale peccatum.

Dicendum autem, quod ingratitudo aliquando accipitur, vt peccatum ſpeciale. Aliquando autem, vt deformitas annexa omni peccato. Pro quo ſciendum, quòd ingratitudo, id eſt, non gratitudo dicit priuationem actionis gratiarum, id eſt, quòd gratias debitas non ſoluit: actio vero gratiarum reſpicit rationem, quia non fiunt gratiæ, niſi danti: eſt autem datio duplex, quæ reſpicit debitum, alia non.

Et prima dupliciter, quia prima reſpicit debitum exiſtens, ſicut cum quis offert alteri, quod ei debet.

Secunda reſpicit debitum futurum, ſcilicet, quia quis dat aliquid, vt faciat aliquam rem eſſe ſibi debitam, quæ non erat prius debita, ſicut in emptione dat emptor pretium, vt res empta fiat ſibi debita, vtraque autem datio pertinet ad iuſtitiam, ſiue commutatiuam, ſiue diſtributiuam. Alia eſt datio, quæ non reſpicit debitum aliquo modo: & hæc dicitur donatio, eo quod liberalitatem reſpicit, & quia ad hanc dationem nichil inclinat, niſi voluntas dandi, ideo gratuita dicitur, & tali dationi proprie competit gratiarum actio: & hoc eſt, vt quilibet pro gratia ſibi facta retributionem faciat ſecundum ſuum modum, & quia iſta gratiarum actio eſt debita, vbi præceſſit gratuita donatio: ſi ceſſet quis a gratiarum actione, eſt ibi priuatio actionis gratiarum, & talem vocamus ingratitudinem, & ingratum eum, qui ceſſat a gratiarum actione: & quia contingit magis, & minus teneri ad gratiarum actiones, & ab illis magis, & minus diſcedere, quanto magis diſceſſerit quis ab iſta gratiarum actione, eſt magis ingratus.

Vnde in ipſa ingratitudine aſſignantur gradus. Primus eſt, quando quis in effectu attribuere aliquid pro ſuſceptis beneficijs negligit, licet beneficia agnoſcat, & æſtimet eſſe beneficia. Secundus eſt, quando quis beneficia in effectu contemnit. Tertius eſt, quando beneficia obliuiſcitur. Quartus, & vltimus eſt, vt cōtra beneficiantem aliquid operetur indebitè.

Habent ſe iſti gradus per ordinem, quia ſequens præſupponit præcedentem, & eſt grauior illo: nam contemnere beneficia eſt grauius, quàm nichil retribuere, quia aliqui ſunt, qui nichil retribuunt fortè ex auaritia, aut vt non cogantur laborare in hoc, & tamen æſtimant beneficia collata ſibi magna eſſe, in quo honorē quendam exhibent donatori, qui verò contemnit in animo, non retribuit quidquam, & inſuper quodammodo negat data beneficia, vel partem eorum, cum minuat æſtimationem illorum contemnendo ea.

Tertius modus eſt grauior, ſcilicet, cum quis obliuiſcitur: nam obliuiſci magis eſt, quam contemnere, quia qui contemnit, tenet beneficia in aliqua reputatione, licet in parua, qui obliuiſcitur in nulla tenet, & conſequenter, neq; retribuere quidquam poteſt pro eo ꝙ eſſe neſcit.

Quartus eſt de omnibus deterior, quia tres primi ceſſant a gratiarum actione, quartus vero non ſolum ceſſat, ſed etiam malum infert. Dicendum autem, quod ingratitudo quantum ad primos tres modos, eſt ſemper peccatum ſpeciale, ſed quantum ad quartum eſt deformitas annexa peccato.

Primo patet, quia primi tres modi ſunt tres modi ceſſationis a gratiarum actione: nam quidam ceſſant non retribuendo: alij non retribuendo, & contemnendo, alij o-

F bliuiſcendo; & iſta tria opponuntur gratiarum actioni, cum gratiarum actio circa beneficium dicat recordari illius, & magnipendere illud; & iuxta poſſibilitatē pro illo aliquid retribuere, ceſſare ab aliquo iſtorum eſt incurrere in aliquo iſtorum trium modorum dictorum ceſſationis a gratiarum actione, & quia actio gratiarum eſt actus iuſtitiæ; non inquantum communicamus legaliter, ſed moraliter, ingratitudo opponitur iuſtitiæ inquantum ceſſamus a ſolutione eius, quod moraliter, & naturaliter debitum erat; & iſti tres modi ſunt eiuſdem vitij, & opponuntur eidem virtuti iuſtitiæ.

Secundum patet quia ingratitudo ſic eſt facere aliquid indebitum contra benefacientem; inquantum enim ponitur fieri aliquid indebite ponitur eſſe peccatum, quia omne peccatum dicit indebitum, & iſta eſt ratio commu-
G nis peccati, & non tangitur aliquid ſpeciale, inquantum vero dicitur contra benefacientem, additur circumſtantia aggrauans, & quantum ad hoc dicitur ingratitudo, ſcilicet, quia eſt contra benefactorem, & concordat aliqualiter cum alijs modis ingratitudinis, neceſſe eſt autem iſtam ingratitudinem eſſe in quolibet peccato, quia quodlibet peccatum eſt contra Deum, licet quædam ſint ſolum contra Deum, alia contra Deum, & proximum, & quia peccatum quodlibet eſt malum, facimus aliquod malum contra Deum in quolibet peccato; & quia Deus eſt maxime beneficus nobis, neceſſe eſt, quod in quolibet peccato offendamus noſtrum benefactorem, & ita in quolibet peccato eſt ingratitudo, vt circunſtantia conſequens iſtum, & aggrauans, & iſto etiam modo quodlibet peccatum poſt remiſſionem præcedentium peccatorum ingratitudinem
H habet annexam; & ita ingratitudo illa, ſecundum quam dicuntur redire peccata, non eſt ſpeciale peccatum, quia pertinet ad quartum modum, ſcilicet, quia qui peccat poſt remiſſionem ſuorum peccatorum, facit malum contra Deum, qui benefecit ei remittendo priora peccata; & ita eſt ibi ingratitudo, ſecundum quam aggrauatur peccatum.

Sed obijcietur, quod iſta ingratitudo, ſecundum quam peccata redire dicuntur, non ſolum eſt quando quis peccat poſt remiſſionem peccatorum, ſed etiam in primo peccato, nam ille, qui peccat, ante hoc receperat a Deo beneficia multa; licet non remiſſionem peccatorum, & peccando facit malum contra ipſum, qui ſibi benefecerat, & ita incidit in ingratitudinem; ergo non magis diceretur redire peccata poſt remiſſionem, quam prius, cum etiam in
I primo peccato ſit ingratitudo.

Dicendum autem, quod vbique eſt ingratitudo, & tamen ante remiſſionem peccatorum, nullum peccatum redire poteſt, quia redire peccatum eſt, quod prius fuerit, & eſſe ceſſauerit, & deinde ſit; & tamen ſiue quis committat vnicum peccatum, ſiue plurima ante remiſſionem peccatorum non redeunt, quia adhuc omnia manent, neque eſſe deſierunt; poſtquam autem remiſſa ſunt, cum ceſſauerint tunc eſſe, poterit dici, quod iterum redeant, ſi aliquo modo incipiant imputari & tamen imputantur quantum ad grauitatem deformitatis ingratitudinis, vt dictum eſt in præcedenti quæſtione; ideo peccata præterita redeunt per ſequentem culpam in eo, cui remiſſa ſunt, non autem in eo, cui non fuerant remiſſa.

Ad primum dicendum, quod ingratitudo non eſt pec-
K catum generale, ſed ſpeciale quantum ad tres modos.

Quantum vero ad quartum modum, etiam dicit rationem ſpecialem priuationis actionis gratiarum, & tamen eſt circunſtantia conſequens omne peccatum, ſed non ſub ratione communi, ſed ſub ratione ſpeciali priuationis gratiarum actionis, & tamen iſtam circunſtantiam eſſe contingit in omni peccato.

Cum vero dicitur, quòd ſit generale peccatum, quia inuenitur in omni peccato.

Dicendum, quòd non ſufficit, quia ad eſſe generale peccatum non ſolum requiritur, quod inueniatur in omni peccato, ſed etiam quod nunquam inueniatur ſine illis per ſe; nam ſi aliquando inuenitur per ſe; tunc oporteret, quod habeat rationem ſpecialem, & tunc licet inueniatur in alijs, non erit aliquid commune, ſed inuenietur in illis ſecundum rationem particularem, quam accidit inueniri in mul-

in multis:& ita eſt de ingratitudine. Nam per accidens inuenitur in quolibet peccato:non eſt enim ingratitudo in quolibet peccato ſm rõnẽ peccati, ſed ſecundum accidens, ideſt, inquantum peccamus contra Deum, quem accidit eſſe beneficum nobis quantum ad hoc,quod eſt peccare in ipſum. Inquantum autem peccatum eſt contra hominem,interdum inuenitur in illo iſta circunſtantia ingratitudinis, & interdum non.

Ad ſecundum dicendum, quod ingratitudo eſt ſpeciale vitium, & opponitur ſpeciali virtuti: nam quantum ad tres modos primos ingratitudinis inuenitur per ſe ſemper ingratitudo, & non eſt circunſtantia annexa alicui alteri vitio: vt autem eſt quartus modus, dicit etiam rationem ſpecialis vitij, & tamen accidit inueniri in quolibet vitio vt illud eſt contra Deum.

Er dicendum,quòd ſpeciali virtuti,ideſt,iuſtitiæ opponitur, quia ingratitudo, vt dictum eſt, tollit gratiatum actionem,qut eſt actus iuſtitiæ.quia ille,qui prius donauit, conſtituit ſibi debitorem illum,qui tetribuit,quamuis debitum iſtud cauſare non intenderet, quia aliàs non eſſet gratuita donatio, quæ primo fuit. Cum autem dicitur,ꝙ opponitur ingratitudo omnibus virtutibus, quæ ex gratia Dei donantur.

Dicendum, quòd ex hac radice, non ſolum non opponitur omnibus,imò nulli opponi poteſt,quia virtutes non accipiuntur tunc, vt habitus, ſed vt res donatæ: res autem donatæ ſunt materia virtutis liberalitatis, vel magnificentiæ:materię autem virtutis non opponitur aliquis habitus bonus, aut malus, ſed circa illam eſt: ſed habitus opponitur habitui,& actus actui, & ita ingratitudo,non opponitur virtutibus gratis datis, quia tunc etiam opponeretur denarijs, vel pulchritudini gratis datis, quod ridiculum eſt: ſed opponitur gratitudini,ideſt,iuſtitiæ,per quam reddituri ſumus gratiarum actiones, ſecundum quod obligamur.

An magis ingratus ſit innocens peccando, vel pœnitens, cui aliquando peccata remiſſa ſunt?
Quæſt. C X L I I.

QVæritur, cum in quolibet peccato ſit annexa circunſtantia ingratitudinis, vt dictum eſt io præcedenti quæſtione, quis ſit magis ingratus, an innocens peccando, an pœnitens, cui aliquando peccata dimiſſa ſunt? Aliqui dicunt,quòd ſit magis ingratus innocens:ille enim fit magis ingratus per offenſam, qui tenetur ad maiores gratiarum actiones. ſed innocens magis tenetur, quàm pœnitens, inquantum nobilius donum accepit a Deo:ergo magis ingratus eſt peccando.

Secundo videtur, quòd ſaltem non ſit minus ingratus, quia ſicut homo per Dei gratiam releuatur a caſu, ita per gratiam tenetur, ne cadat, ſed ingratitudo importat contemptum gratiæ: ergo non minus erit ingratus innocens contemneodo gratiam ſuſtentantem,quàm pœnitens cõtemnendo gratiam releuantem.

Alij dicunt, quod magis eſt ingratus pœnitens, quàm innocens, quia qui magis tenetur ad gratiarum actiooes, ſi peccat, eſt magis ingratus, ſed ille ad plura tenetur, cui plura dimiſſa ſunt, ſicut dixit Chriſtus Lucæ ſeptimo: approbando ſententiam Simonis, quod plus diligit, ideſt, plus diligere obligatur ille,cui plura dimiſſa ſunt, ſed plura dimiſſa ſunt pœnitenti, quàm innocenti, ergo pœnitẽs ſi poſtea peccat magis ingratus eſt,quàm innocens.

Dicendum autem,quod tam innocenti quam pœnitenti aliquid remiſſum eſt: nam non eſt innocens,niſi qui in nullo peccato eſt: & tamen omnis talis fuit aliquando in peccato,ſcilicet originali,quod remiſſum eſt ad hoc,quòd innocens fieret, & ideo quilibet, tàm pœnitens, quàm innocens habuit iam aliquam remiſſionem peccati, ſed innocentem vocamus eum, qui nullum peccatum fecit, licet aliquod contraxerit:pœnitentem autem eum,quia aliqua peccata fecit, quæ ei dimiſſa ſunt per actum pœnitentiæ. Et tunc ſtat dubium,& dicendum,quod ſolutio pendet ex hoc,quòd ſciatur quis magis tenetur Deo:nam qui magis tenetur,ſi contemnat,eſt magis ingratus: & quia homo tenetur Deo pro bonis ſuſceptis ab eo, eſt videndũ,

A quæ ſunt maiora dona,an innocentis,vel pœnitentis.

Et dicendum, quòd aut comparantur abſolutè innocens, & pœnitens quantum ad omnia dona,quæ habent, vel receperunt, vel ſolum quantum ad donum, quod eſt eſſe innocentem, & donum, quod eſt eſſe pœnitentem.

Accipiendo primo modo non poteſt dari aliqua certa regula,quia interdum ſunt plura dona innocentis, & aliquando pœnitentis.

De primo, vt Domina noſtra fuit innocens: & tamen dona ei collata erant maiora,quàm dona data decem millibus pœnitentibus.

De ſecundo, Petrus fuit pœnitens, & Magdalena: maiora tamen fuerunt dona eis data, quam decem millibus puerorum manentium in innocentia; & tali modo nulla comparatio certa haberi poteſt.

Accipiendo ſecundo modo eſt certa comparatio, quia
B conſideratur ſolum hoc donum,quod eſt eſſe innocentem quod a Deo eſt,& hoc donum, quod eſt pœnitere de peccatis. Eſt enim donum innocentiæ,quòd conſeruatus fuerit homo, nè in peccata inciderit, quod per ſe non poterat: donum autem pœnitentiæ eſt, quòd de peccatis reſurgat. Accipiendo igitur hoc modo, dicendum eſt, quòd quantum ad aliquid eſt maius donum innocentis, quam pœnitentis, & quantum ad aliquid eſt è contrario: ipſa enim gratiarum actio reſpicit donum, non ſolum quantum ad quantitatem eius in ſe, ſed etiam quantũ ad modum gratuitæ donationis, & ex ambobus accipit magnitudinem, vt dicatur vnum donum maius, vel minus alio, & ita tam maiori dono in ſe, quam magis gratis dato debetur maior gratiarũ actio: conſiderando ergo quantitatem doni in ſe maius eſt donum innocentiæ, quam
C pœnitentiæ, quia eſt honorabilius, quia maius iudicatur, quòd quis non permittat alium cadere, qui aliàs neceſſario caſurus eſſet, quàm quod eum, quem tenere poterat, non curet tenere, ſed poſtquam corruerit, eleuet eum,quiſ ſe alias eleuare non poſſet.

Conſiderando tameo modum gratuitæ dationis, magis tenetur pœnitens, quam innocens; nam quanto quis eſt magis elongatus a debito recipiendi; tanto donatio ei facta magis gratis fit,ſaltem ex parte eius,qui recipit,licet ipſe dans æquali liberalitate ſe omnibus communicet;magis autem elongatus eſt pœnitens a debito recipiendi remiſſionem peccatorum, quam innocens a debito recipiendi conſeruationem innocentiæ; quia licet Deus nulli teneatur,cum nemo ſibi prius aliquid dederit,quam reciperet ab eo,vt Deus teneretur retribuere. Iſaiæ quadrageſi-
D mo; tamen magis elongatus eſt, qui ex parte ſua maiorem indiſpoſitionem ad recipiendum habet; pœnitens enim quando recipit a Deo donum pœnitentiæ,eſt in peccato,& ita ex ſe eſt indiſpoſitus ad bonum,cum potius mereatur malum; innocens autem recipit donum conſeruationis poſtquam innocens eſt, & poſtquam innocens manet; nam quando fit innocens, ideſt, liberatur de peccato originali,non recipit conſeruationem innocentiæ. ſed innocentiam, vel remiſſionem peccati originalis; non ergo recipit conſeruatiooem innocentiæ, niſi poſtquam effectus eſt innocens; & quamdiu manet innocens; & tamen tunc non eſt aliqua indiſpoſitio ex parte eius, quia bonus eſt, ideo magis elongatus eſt peccator a debito recipiendi remiſſionem peccatorum, & donum pœnitentiæ,quàm innocentia a debito recipiendi conſeruationem innocentiæ; & ideo ex parte doni in ſe maius eſt donum innocen-
E tiæ conſeruatæ; ſed ex parte gratuitæ donationis maius eſt donum pœnitentiæ; & ideo aliquo modo tenetur magis innocens, & aliquo modo tenetur magis pœnitens; & conſequenter aliquo modo erit magis ingratus innocens, & aliquo modo pœnitens.

Et tamen ſi abſolutè comparetur, quid ſit maius ſimpliciter donum ſeruatæ innocentiæ, vel remiſſio peccatorum, ſiue gratia pœnitentiæ, videtur maius eſſe donum conſeruatæ innocentiæ, & ita poteſt ad vtraque reſponderi.

Ad primum dicendum,quod nobilius donum eſt innocentis,quam pœnitentis; & tamen non ſequitur, quod ſit maius, quia donum non accipit magnitudinem ex ſola quantitate rei donatæ, ſed etiam ex grata donatione; &

quia

quia licet res donata innocenti ſit in ſe maior: res tamen donata pœnitenti eſt magis gratuitè data: poteſt vocari vtrunque maius altero diuerſa ratione, cum vtrumq; det magnitudinem dono.

Ad ſecundum dicendum, quòd vterque contemnit gratiam, & ideo vterque eſt ingratus: & tamen ex hoc non appareret quis magis contemnit quouſque appareat, cui maius donatum eſt, vt ſupra apparet.

Ad argumentum alterius partis dicendum, quòd magis tenetur diligere ille, cui plura remiſſa ſunt: quando vtrique aliquid remiſſum eſt: quia hic Chriſtus loquitur de duobus debitoribus, quorum vnus debebat quinquaginta, & alius quingentos, & vtrique remiſſum eſt totum debitum, & concluditur, quòd magis tenetur diligere ille, cui plura remiſſa ſunt: & tamen quando alicui remiſſum eſt debitum, & alteri nichil eſt remiſſum, ſed aliquid eſt donatum, non poteſt eſſe iſta comparatio inter eos, ſed eſt quaſi comparatio æquiuoca, quæ tamen poteſt reduci ad vniuocam: vt ſiquis remiſit debitori decem, & alteri, nichil debenti donauit tria: maius eſt beneficium remiſſionis, quàm donationis: ſi tamen donauit duodecim, maius eſt beneficium donationis, quàm remiſſionis, ita eſt inter innocentem, & pœnitentem, quia innocenti nichil dimittitur conſeruando eius innocentiam, ſed donatur: pœnitenti autem remittitur debitum peccatorum: & ideo licet multa remittantur pœnitenti, & nichil remittatur innocenti: poterit eſſe maior obligatio, & maius beneficium innocentis.

Sed dicetur, quòd etiam innocenti remittitur peccatū: quia nemo eſt innocens, qui prius de lege communi non fuerit in originali, & illud dimittitur ei antequam efficiatur innocens.

Dicendum autem, quòd verum eſt; & tamen non eſt illud, in quo comparantur innocens, & pœnitens; ſed innocens comparatur pœnitenti in dono conſeruatæ innocentiæ, quæ non eſt remittere peccatum, ſed conſeruare, ne cadat in peccatum, poſtquam factus eſt innocens. Si autem velimus accipere innocentem, vt remittatur ſibi peccatum.

Dicendum, quòd tunc non eſt innocens, ſed fit innocens, & quando datur ei donum, non datur innocenti, ſed peccatori, vt fiat innocens, & tamen non vocatur adhuc pœnitens, quia licet remittatur ei peccatum, non concurrit ibi proprius actus, qui eſt neceſſarius in pœnitente, vt dicatur pœnitens, ideo innocenti nichil remittitur, ſed pœnitenti.

An ingratitudo faciat tantum reatum pœnæ, quantum omnia peccata dimiſſa antequam dimitterentur?

Quæſt. C X L I I I.

QVæritur, cum peccata remiſſa dicantur redire per ingratitudinem, vt dictum eſt ſupra in quæſtione 140. an illa ingratitudo faciat tantum reatum pœnæ, quantum omnia peccata dimiſſa, antequam dimitterentur?

Aliqui dicunt, quòd ſic; quia quantum eſt beneficium præſtitum, tanta eſt ingratitudo contemnentis. Sed quantum eſt peccatum commiſſum, tantum eſt beneficium remiſſionis, ergo tanta eſt ingratitudo, quantum fuit peccatum præcedens, & ita tantus erit reatus pœnæ eius, qui re-K cidiuat in peccatum, quantus fuit antequam remitterentur peccata. Secundo patet, quia non poſſunt aliqua commenſurari, niſi ſecundum quantitatem, quam habent, ſed reatum recidiuantis in peccatum menſuratur ſecundum quantitatem peccatorum dimiſſorum, quia quanto plura, & maiora peccata ſunt alicui dimiſſa, tanto efficitur magis ingratus contemnendo; ergo reatus totus peccatorum præcedentium redit per recidiuationem.

Dicendum quòd aliqui voluerunt, quòd per peccatum recidiuantis rediret tantus reatus pœnæ, quantus erat omnium peccatorum præcedentium remiſſorum, id eſt, tantam pœnam toleraturus ſit pro hoc peccato, quantam pro omnibus, quæ commiſerat prius, & dimiſſa erant.

Sed dicendum quòd non ſtat, quia quantitas reatus ſequitur quantitatem pœnæ; eſt enim reatus obligatio ad

F pœnam; & quia pœna directè datur pro peccato, quantum eſt peccatum, tanta eſt obligatio ad pœnam; quantitas autem peccati, per quod quis recidiuat, eſt valde minor, quàm omnium peccatorum remiſſorum, & hoc interdum ex genere ſuo, vt ſi commiſerit quis multa peccata, quorum quodlibet ſit magnum ex genere, vt homicidium, vel adulterium, & iſta remiſſa ſint, & poſtea committat vnum, quod ſit minus ex genere quolibet illorum. Interdum autem peccatum ſequens eſt minus, quàm præcedentia, ex magnitudine aggregationis: & quia licet peccatum ſequens ſit interdum maius ex genere quolibet peccato de remiſſis; tamen ſi illa erant multa valde, neceſſe eſt, quòd illis ſimul correſpondeat maior pœna, quàm illi vni, quòd eſt maius ex genere; & ita cum peccatum ſequens, non ſit æquale peccatis remiſſis, non erit reatus

G conſurgens æqualis reatui pœnæ omnium peccatorum remiſſorum. Niſi fortè dicatur, quòd circunſtantia ingratitudinis addita peccato iſti faciat illud maius omnibus præcedentibus.

Sed hoc non ſtat; quia ingratitudo iſta in peccato iſto eſt ex hoc, quod iſte facit aliquid indebitè contra Deum, qui eſt beneficus huic homini; erit ergo menſura ingratitudinis ſecundum menſuram indebiti; nam ſi fieret debitè, etiam ſi contra Deum fieret, non eſſet peccatum, ſi ſtare poſſet, quòd aliquid faceremus contra Deum, & non fieret indebite; menſura autem indebiti in opere accipitur ex genere operis, cum ex genere ſuo accipiat eſſe indebitum; ideo quantitas peccati, quam habet actus ex ſuo genere dat quantitatem ingratitudinis, vnde quantitas ingratitudinis non poteſt eſſe maior, quàm ſit quantitas ip-

H ſius peccati per ſe; non quidem, quòd quantitas ingratitudinis nichil addat ad quantitatem peccati per ſe, ſed quod illa ingratitudo addita peccato, non facit maiorem quantitatem mali, vel indebiti, quàm ſit quantitas peccati in ſe, non accipiendo ingratitudinem, ita quod cum ingratitudine comparatum non eſt duplum ad ſeipſum aſſumptū ſine ingratitudine.

Dicendum ergo, quòd reatus peccati hominis recidiuantis, non ſurgit tantus ſecundum quantitatem abſolutam, quantus erat reatus peccatorum remiſſorum; ſed redit æqualis ſecundum proportionem, ſcilicet, quòd quanto fuerunt maiora peccata, quæ dimiſſa fuerunt; tanto fuit beneficium remiſſionis maius; & quanto fuit beneficium maius, tanto fuit ingratitudo maior, & ſic aliquo modo quantitas peccatorum remiſſorum manet in ingra-

I titudine recidiui, ſed non ſecundum quantitatem abſolutam; ita quòd tātus ſit reatus iſtius peccati, per quod quis nunc recidiuat, quantus fuit omnium peccatorum remiſſorum ſimul ſumptorum.

Et hoc patet, quia etiam peccatum, & beneficium remiſſionis, non ſunt æqualia in quantitate abſoluta, quia maius eſt beneficium remiſſionis, quàm fuerit peccatum; quia ſpiritualia facilius conſtruuntur, quàm deſtruantur.

Facere autem peccatum eſt conſtruere quoddam malum, remittere autem eſt deſtruere illud; & ita maius eſt remittere, quàm peccare; & ideo non eſt eadem quantitas beneficij remiſſionis, & peccati remiſſi; & ita etiam ingratitudo non eſt æqualis peccato remiſſo, ſecundum quantitatem abſolutam.

K Vnde non poteſt inde inferri, quòd reatus inſurgens ex peccato ſequenti ſit tantus, quantus reatus omnium peccatorum remiſſorum; cum tamen dicatur, quòd proportionaliter ſecundum magnitudinem peccatorum eſt magnitudo reatus peccati ſequentis poſt remiſſionem, non eſt verum quantum ad totum reatum peccati; ſed ſolum quantum ad magnitudinem, quam facit in reatu circunſtantia ingratitudinis.

Nam ſi duobus dimiſſa ſunt peccata omnino æqualia, non eſt neceſſe, quòd peccato, quod eorum vterque fecerit, ſit æqualis reatus; quia ſi peccata aliàs in ſe ſunt inæqualia ex genere ſuo, reatus inde conſurgentes erunt inæquales.

Et eodem modo ſi cui dimiſſa fuerint plura peccata, quam alteri, non eſt neceſſe, quòd peccatum illius poſt remiſſionem ſit maioris reatus, quam peccatum alterius,

cuius

cuius pauciora, & minora peccata dimiſſa ſunt: cum poſſit eſſe è contrario: vt ſi ille, cui pauciora dimiſſa ſunt, cōmittat nunc homicidium, vel apoſtaſiam à fide, & ille cui dimiſſa ſunt maiora, committat ſolùm peccatum iræ leuis, vel mendacij parum pernicioſi: nam certum eſt, quòd totus reatus inſurgens ex peccato iſto apoſtaſiæ, vel homicidij, cui eſt annexa pauca ingratitudo eſt maior, quàm totus reatus iræ, vel mendacij cum circunſtantia magnæ ingratitudinis, cùm iſta ingratitudo non ſit quanta fuerunt peccata remiſſa, neque etiam tanta quantum eſt ipſum peccatum, cuius eſt circunſtantia, vt oſtenſum eſt: ſed exiſtentibus æqualibus ex genere, & aliàs peccatis, quæ committunt duo homines, neceſſe eſt, quòd illud habeat maiorem reatum pœnæ, quod commiſſum eſt poſt remiſſionem plurium, aut maiorum peccatorum: quia ibi eſt maior ingratitudo, quæ aggrauat, & addit in reatu pœnæ peccati.

Sciendum etiam, quòd peccata remiſſa dicuntur redire, non ſolùm quando quis peccat in primo peccato poſt remiſſionem peccatorum: ſed etiam omnibus alijs vicibus poſſunt dici redire largè: quia iſte reditus non eſt, niſi quantum ad circunſtantiam ingratitudinis, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 140. & tamen non ſolùm in primo peccato poſt remiſſionem committit ingratitudinem, qui peccat: ſed etiam in omnibus alijs: ideo poſſent in quolibet peccato dici redire, quia tanta ingratitudo eſt in ſecundo peccato poſt remiſſionem, quanta in primo: & ita de alijs.

Et ideo id propter quod dicuntur peccata redire, ita in ſecundo, & tertio, & ſequentibus peccatis, ſicut in primo peccato: & tamen non dicimus propriè tunc redire peccata, ſed ſolùm in prima vice: quia ad hoc, quòd peccata redeant, oportet quòd aliquando fuerint, & deſinant eſſe, ſcilicet, recedendo: & tamen poſtquam quis peccat poſt remiſſionem peccatorum redeunt peccata prius dimiſſa: & iam non recedunt quouſque remittantur: ideo in ſecundo, & tertio, & ſequentibus peccatis, quæ ſunt non interueniente remiſſione, non diceretur redire peccata dimiſſa: licèt in quolibet eorum committatur de nouo talis ingratitudo, qualis commiſſa eſt in primo peccato poſt remiſſionem peccatorum, & ſi poſtea interueniant aliæ remiſſiones peccatorum, & poſt illas ſequatur peccatum: non ſolùm redibunt peccata, quæ immediatè ante hoc facta fuerant: ſed etiam omnia peccata, quæ facta ſunt à principio vitæ, etiam ſi millesies fuerint remiſſa: ſed quotiens de nouo peccatur, totiens peccata prius remiſſa per totam vitam redeunt.

Ad primum dicendum, quòd falſum eſt: quia non eſt tanta ingratitudo ſecundùm quantitatem abſolutam, quanta fuit remiſſio, neque quantum fuit peccatum remiſſum: ſed ſolùm ſecundum proportionem, vt declaratum eſt: ideo conſurgit tantus reatus proportionaliter, ſed non ſecundùm quantitatem abſolutam.

Ad ſecundum dicendum, quòd reatus peccati hominis recidiuantis quantum ad ipſum peccatum, conſideratur ex genere peccati, quantum verò ad circunſtantiam ingratitudinis pro qua reſpondit aliquid in pœna, commenſuratur ſecundùm peccatorum dimiſſorum quantitatem: non tamen ſecundùm quantitatem abſolutam eorum, quod eſſet fieri illis æqualem, ſed ſecundùm quantitatem proportionis: id eſt, quòd quanto plura, aut maiora fuerint peccata remiſſa: tanta eſt maior reatus peccati ſequentis quantum ad grauitatem ingratitudinis.

An peccata venialia redeant ſicut mortalia.
Quæſt. CXLIV.

QVAERETVR, an peccata venialia redeant ſicut mortalia. Aliqui dicunt, quòd non: quia peccata mortalia redire dicuntur: quia non ſolùm ipſa redeunt, ſed etiam alia redire faciunt: & tamen venialia non faciunt redire alia, quia tunc omni die rediſſent peccata, cùm omni die peccemus venialiter: ergo

A neque ipſa venialia redibunt. Secundò, quia peccatum dicitur redire per ingratitudinem, inquantum maiorem ingratitudinem facit: & tamen venialia nullam ingratitudinem faciunt: ergo non redeunt.

Primum patet, quia peccata dimiſſa dicuntur redire per aliquod peccatum, quod de nouo facimus poſt remiſſionem peccatorum, & illud peccatum in ſe importat aliquam ingratitudinem: etiam ſi non præceſſiſſet remiſſio aliorum peccatorum, cùm alia multa beneficia receperimus etiam præter remiſſionem peccatorum, & vltra iſtam ingratitudinem propriam peccati addit aliquid de ingratitudine remiſſio peccatorum præteritorum, & quantum ad illud redire dicuntur. Nam ſi nihil adderent de ingratitudine, nihil eſſet per quod redire dicerentur.

B Secundum patet, ſcilicet, quòd venialia non addunt ingratitudinem: nam peccatum grauius eſt, quando non eſt remiſſum, quàm poſtquam eſt remiſſum, & dicitur redire: & tamen veniale quando fit non cauſat aliquam ingratitudinem, quia non tollit charitatem: & tamen ingratitudo tollit charitatem: ergo à fortiori poſt remiſſionem redeundo, non faceret ingratitudinem, & conſequēter non dicitur redire.

Dicendum, quòd venialia peccata redeunt, ſicut & mortalia, quia reditus peccati eſt ſolum per ingratitudinem inquantum contemnitur beneficium remiſſionis, & facimus contra illum, qui nobis benefecit: & tamen certum eſt, quòd beneficium quoddam eſt remiſſio peccati venialis, ſicut & mortalis: licèt non ſit æquale beneficiū: ideo redibunt peccata venialia: ſed non quantum ad tantam ingratitudinem. C Etiam, quia peccata venialia inter debita computantur in oratione, cùm illa ſpecialiter valeat contra venialia, & tamen ab eo, qui peccat exigitur vniuerſum debitum, vt innuitur in litera, & auctoritates ſanctorum hoc dicunt, ideo etiam venialia redeunt.

Sed eſt tunc dubium, an venialia redeant ſolùm quando committuntur alia venialia, vel quando committuntur tam venialia, quàm mortalia. Dicendum, quòd quando committuntur mortalia, redeunt omnia peccata dimiſſa tam mortalia, quàm venialia: quando tamen committuntur ſola venialia non veniunt venialia, neque mortalia. Et ratio eſt, quia peccatum veniale tollitur per gratiam ſuperuenientem: non tamen poteſt ipſum tollere gratiam: & ita veniale non cauſat ingratitudinem: mor-
D tale autem tollitur per gratiam ſuperuenientem: & etiam ipſum ſuperueniens ad gratiam tollit illam, & ita peccatum mortale cauſat ingratitudinem: ſed peccata dicuntur redire quantum ad ingratitudinem, ideo ſolùm illud peccatum quod cauſat ingratitudinem facit alia redire, ideo peccatum mortale facit alia redire, & etiam ipſum redit. Veniale autem non cauſat ingratitudinem, ideo non poteſt facere, quòd peccata aliqua redeant, & ideo neque facit redire venialia, neque mortalia: & tamen ipſum redit, quia redire eſt incidere in ingratitudinem pro remiſſione peccatorum: & tamen venialia dimiſſa fuerunt ſicut & mortalia, & dimiſſio illorum fuit beneficium: ideo ingratitudo pro contemptu illius beneficij redit: & ita peccatum veniale redit quando committitur mortale poſt remiſſionem venialium, vel mor-
E talium. Vnde ſiquis commiſerit venialia, & remiſſionem illorum acceperit, cùm nulla adhuc mortalia commiſiſſet, & committat primum mortale redeunt tunc ſola venialia, quia mortale nullum habet quod redire poſſet.

Ad primum dicendum, quòd peccata non redeunt omni die, ſed ſolùm quando committimus mortale aliquod. Et dicendum, quòd licèt venialia non faciant redire alia peccata: tamen ipſa redeunt: ratio differentiæ aſſignata fuit ſupra.

Ad ſecundum dicendum, quòd veniale non tollit gratiam, ideo non cauſat ingratitudinem, vt quis ſimpliciter vocetur ingratus, id eſt gratia carens, ſed eſt aliquo modo ingratus inquantum ceſſat aliqualiter à gratiarum actione, quia ſi homo aduerteret ad Dei beneficia, nunquam eum offenderet venialiter, neque mortaliter.

Aliter poteſt dici, quòd eſt ingratus peccans venialiter: F non quòd gratiam per peccatum iſtud tollat: ſed quòd ad tollendum iſtud peccatum indigeat beneficio gratiæ: nam venialia ſine gratia non tolluntur: & inquantum gratia indigent pro remiſſione dicitur ingratitudinem addere veniale ſuper mortalia, quia magis contemnit ille, qui poſt remiſſa mortalia, & venialia peccat, quàm ille, qui poſt remiſſionem mortalium ſolùm, quia contemnit gratiam remiſſionis mortalium, & venialium: & ita verum eſt, quòd addit ingratitudinem quando reddit, licèt quando committitur non facit ingratitudinem.

An peccatum originale redeat, ſicut cætera peccata? Quæſt. CXLV.

QVAERITVR, an peccatum originale redeat, G ſicut cætera peccata? Aliqui dicunt, quòd non, quia ſi morbus redit debet redire medela: quia aliàs eſſet morbus inſanabilis: medicina tamen contra originale eſt baptiſmus, ſed baptiſmus non poteſt iterari, ideo Neque redibit originale. Secundò, quia peccatum, quod incurrimus per actum eſt actuale, & tamen originale nō eſt actuale: ergo per peccata noſtra actualia nunquam diceretur redire originale.

Dicendum, quòd ſicut confitemur redire alia peccata, ita oportet dici, quòd redeat originale. Sic dicit Rabbanus: Nequam ſeruum tradit dominus tortoribus quoadusque redderet vniuerſum debitum, quia non ſolum peccata, quæ homo egit poſt baptiſmum reputabuntur ei ad pœnam, ſed etiam peccata originalia, quæ in baptiſmo ſunt dimiſſa, & iſtud non habet aliquod dubium, quia H vt oſtenſum fuit ſupra quæſt. 140. non redeunt peccata in ſeipſis, ſed in aliquo effectu, ſcilicet, ingratitudine, & iſta ingratitudo eſt inquantum contemnitur Dei beneficium, ideſt gratia remiſſionis: ſed certum eſt, quòd peccatum originale ita dimiſſum eſt per gratiam, ſicut cætera peccata, ideo quandocunque quis peccauerit, non ſolùm erit ingratus pro remiſſione aliorum peccatorum, ſed etiā pro peccato originali, ideo peccatum originale ita redibit, ſicut cætera.

Ad primum dicendum, quòd baptiſmus eſt ſpecialiter medela contra originale, vt ipſum eſt contractum ſine actu noſtro, & ita per ſacramentum ſine actu noſtro ſaluamur, & ideo ſi originale rediret quantum ad ſeipſum, ideſt quantum ad maculam quam faciebat in anima, & carentiam charitatis, quam quis habet quandiu manet in I originale, repeteretur baptiſmus: & tamen non redit originale quantum ad ſeipſum, neque etiam aliquod peccatum hoc modo redit, ſed redit eo modo originale, quo actualia, ſcilicet quantum ad ingratitudinem: ideo non oportet, quòd repetatur ſpecialis medicina eius, ſcilicet, baptiſmus, ſed quod remittatur illa grauitas ingratitudinis eo modo, quod remittitur ingratitudo quam incurrimus pro remiſſione actualium: imò non incurrimus in diuerſas ingratitudines in eodem peccato: licèt committendo illud faciamus contra omnes remiſſiones nobis factas: contemnendo illas, quæ plures fuerunt: quia tamen contemnuntur omnes, in eodem actu non erunt ingratitudines multæ, ſed vna, quæ eſt circunſtantia annexa illi actui, & aggrauans illum: eſt enim illa ingratitudo tanto maior quanto plures, & maiores contemnuntur remiſ- K ſiones.

Ad ſecūdum dicendum, quòd ſi peccando in vno poſt remiſſionem incideremus in peccata præterita, non poſſemus incidere niſi in illa, quæ per actum noſtrum cōmittuntur, & etiam in illa incidere non poſſumus, quia per vnum actum nemo poteſt incurrere niſi in vnum peccatum, & ideo ſic accipiendo, neque incurrimus in actualia mortalia neque in originale, & tamen dato quòd poſſemus incurrere in actualia non incurreremus in originale, & tamen peccata non redeunt quaſi ipſa veniāt per ſe, ſicut quando fiunt ſunt in ſeipſis, ſed ſolùm quantum ad ingratitudinem, quantum ad quam ita poteſt redire originale, ſicut cætera: imò redire neceſſe eſt, ideo originale redit per culpam ſequentem.

An per illa quatuor peccata, de quibus communiter dicitur, potius redeant peccata remiſſa quam per alia. Quæſt. CXLVI.

QVAERITVR, an per illa peccata quatuor, de quibus communiter dicitur, redeant potius peccata remiſſa quàm per alia, ſcilicet, apoſtaſiam à fide, odium fraternum, contemptum confeſſionis ſiue pœnitentiæ, doloremque quod de peccato pęnituerit. Aliqui dicunt, quòd non magis redeunt peccata dimiſſa per iſta quatuor quam per alia: quia aliquis eſt Deo ingratus per hoc, quòd contra Deum facit: & tamen ſicut per iſta quatuor peccata facimus contra Deum, ita etiam per alia: ergo etiam in alijs incidimus per ingratitudinem: ſed per ingratitudinem redeunt peccata: ergo tam per alia quam per iſta redeunt peccata. Secundò, quia peccatum in Spiritum ſanctum eſt grauius cęteris peccatis, quia illud dicitur ad mortem: ergo potius debet dici, quòd per illud redeunt peccata quàm quòd nominentur ſpecialiter iſta quatuor: & ita non redeunt peccata ſpecialiter per iſta quatuor.

Dicendum, quòd per quodlibet peccatum mortale commiſſum poſt remiſſionem peccatorum redeunt omnia dimiſſa: ex eo quòd in commiſſione cuiuslibet eſt ingratitudo omnium remiſſionum factarum, & tamen peccata quædam ſunt, per quæ directius redeunt peccata remiſſa quàm alia: non quidem quaſi cæteris maiora ſint, ſed quia magis repugnent remedio remiſſionis, ſicut dicitur de peccato in Spiritum ſanctum, quod eſt irremiſ- H ſibile: non quidem quòd non poſſit remitti, ſed quia magis repugnat principio remiſſionis quàm cætera peccata, licèt quædam alia ſint grauiora quibuſdam peccatis in Spiritum ſanctum, & illa non dicuntur irremiſſibilia, quia non repugnat ita directè principio remiſſionis, vt oſtenſum eſt ſupra 12. cap. vbi de peccato in Spiritum ſanctum actum eſt: ita nunc licèt omnia peccata ſint contra Deum, qui eſt remittens illa: quædam tamen ſunt, quæ non ſolum ſunt contra remittentem, ſed etiam contra remedium per quod fit remiſſio: & hoc non eſt in omnibus. Remiſſio enim peccatorum attribuitur primo fidei: quia qui non credit iam iudicatus eſt, & non poteſt placere Deo, & hoc quia ipſum eſt principium iuſtificationis, ſcilicet, credidit Deo Abraham, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam. Gen. decimo quinto, & ad I Rom. decimo.

Secundò attribuitur charitati, quia charitas operit multitudinem peccatorum.

Tertiò attribuitur pęnitentiæ, quæ eſt immediatū remedium ad remiſſionem peccatorum, ideo peccata, quæ ſunt contra iſta remedia, dicuntur ſpecialiter facere redire alia inquantum tollunt viam remittendi. Contra fidē autem eſt apoſtaſia à fide, ideo iſta ponitur prima. Cōtra charitatem eſt odium fraternum. Contra pęnitentiam ſunt alia duo, ſcilicet, contemptus pęnitentiæ faciendæ, & dolere, quòd pęnitentiam fecerimus aliquando; & ſic iſta quatuor videntur habere ſpecialem rationem, vt per ipſa redeant peccata, licèt non redeant per ipſa ſola, ſed per omnia mortalia, & etiam non faciunt iſta grauius redire peccata præterita, quam quæcunque alia. Pro quo ſciendum quòd aliud eſt committere maiorem ingratitudi- K nem: aliud eſt redire magis aut grauius peccata quantum ad ingratitudinem.

Primum contingit ex duobus, ſcilicet ex magnitudine beneficiorum præteritorum, & ex magnitudine peccati, per quod incidimus in iſtam ingratitudinem. Vnde interdum duobus peccantibus contra benefactorem peccat magis ille, qui pauca beneficia recepit, & grauem offenſam committit: vt mutilando vel vulnerando, quàm ille, qui valde multa recepit & paruam offenſionem cōmittit: interdum à contrario, vt ſi ille, qui multa beneficia recepit incuſſit maligno animo benefactori vnum vulnus, qui verò vnicum beneficium, & paruum recepit, intulit duo vulnera æqualia, manifeſtum eſt, quòd magis ingratus eſt, qui minus læſit, & maiora beneficia receperat: & in hoc non poteſt dari certa regula quādo ſit maior

ingra-

ingratitudo ex vna parte, & quando ex alia: ſed iudicium eſt in particulari per prudentiam.

Secundum vero, ſcilicet, redire magis, aut grauius peccata dimiſſa contingit, quando fuerint peccata remiſſa maiora: nam illud ſecundum quod redire dicuntur peccata, non eſt, niſi ingratitudo ex contemptu dimiſſionis præteritorum, & tamen quanto plura, aut maiora dimiſſa fuerunt, tanto maius beneficium contemnitur, & conſequenter maior ingratitudo eſt ex contemptu.

Iſta ergo quanto plura, aut maiora fuerint dimiſſa, tanto maius, & grauius dicuntur redire dimiſſa, ſiue illud, per quod redeunt magnum ſit, ſiue paruum.

Iſta tamen quatuor dicuntur facere ſpecialiter redire peccata propter cauſam dictam, & ita ſunt auctoritates Sanctorum communius de iſtis quatuor peccatis, quàm de aliis, & ita dicitur in verſu.

Fratres odit, apoſtata fit, contemnitq́; fateri.
Pœnituiſſe piget, priſtina culpa reuet.

Ad primum dicendum, quod in commiſſione cuiuſlibet peccati mortalis eſt homo Dei ingratus, & per quodlibet peccatum mortale redire dicuntur omnia peccata remiſſa, & tamen ſpecialius dicuntur redire per iſta quatuor, quam per alia: quia magis directe repugnant remedio, per quod peccata remittuntur, vt declaratum eſt.

Ad ſecundum, quod ad grauitatem non ſolum peccatum in Spiritum Sanctum, ſed etiam quædam alia dicuntur grauiora iſtis, aut aliquo iſtorum quatuor, & tamen non repugnant illa ita directe remedio, per quod peccata remittuntur, ſicut iſta quatuor, ſicut de peccatis in Spiritum Sanctum dicitur, quod ſunt irremiſſibilia, & tamen aliqua ſunt peccata, quæ non ſunt in Spiritum Sanctum, quæ ſunt grauiora, quibuſdam peccatis in Spiritũ ſanct um, ſed illa non dicuntur irremiſſibilia, ſicut peccata in Spiritum Sanctum, eo quod illa ſpecialiter repugnãt principio remiſſionis, quod non fit in aliis peccatis, quantumcunque grauibus.

An teneatur recidiuans confiteri peccata, de quibus iam confeſſus fuerat quæ recidiuando redierunt? Quæſtio CXLVII.

Quæritur, cum peccata in eo, qui recidiuat redeant, an teneatur recidiuans confiteri peccata, de quibus iam cõfeſſus fuerat, quę recidiuando redierũt?

Aliqui dicũt, quod teneatur cõfiteri rurſus, quia quodlibet peccatum mortale, de quo quis memoriam habet, tenetur ſpecialiter confiteri: ingratitudo eſt peccatum grauiſſimum, cum faciat redire omnia peccata dimiſſa: ergo tenetur illud confiteri peccator, ſed non poteſt illud confiteri, niſi confiteatur omnia peccata dimiſſa: ex quorum remiſſione factus eſt nunc ingratus recidiuando: ergo tenetur omnia illa confiteri.

Secundo, quia per confeſſionem debet manifeſtari Sacerdoti quantitas culpæ, & tamen quantitas peccatorum omnium dimiſſorum quodammodo manet in peccato nunc commiſſo, vt dictum eſt ſupra quæſt. 145. & quantitas iſtius peccati accipitur ex quantitate peccatorum dimiſſorum, vt ibi dictum eſt: ergo tenetur confiteri omnia dimiſſa ad hoc, quod innoteſcat quantitas huiuſmodi commiſſi peccati.

Tertio, quia ſecundum Gregorium, vnum peccatum diſponit ad aliud, & ſic vnum peccatũ eſt cauſa alterius, ſed morbo non poteſt ſufficienter dari remedium niſi cauſa cognita morbi, confeſſio tamen ad hoc fit, vt detur remedium peccanti, ergo videtur, quod recidiuans teneatur confiteri omnia peccata iam dimiſſa, quæ nunc redeunt, & fuerunt cauſa huius morbi, & peccati per quod redierunt.

Quarto, quia contingit aliquem poſt confeſſionem peccatorum ante peractam pœnitentiam incidere in aliud peccatum: conſtat autem, quod poſt quam de recidiuo egerit pœnitentiam tenetur ſatisfacere de præteritis iam dimiſſis, ergo videtur, quod ſaltem in hoc caſu teneatur
A confiteri peccata dimiſſa, quæ redeunt. Aliqui dicunt, quod non teneatur de illis repetere confeſſionem, quia non iudicat Deus bis in idipſum, Naum 1. cap. & tamen ſi teneretur peccator confiteri peccata poſt recidiuum, iudicaretur bis de eiſdem peccatis, immo ſæpius, ergo non tenetur.

Secundo, quia dicitur de pœnit. diſt. 1. cap. in ſecunda, non eſt neceſſe, vt qui ſemel ſacerdotibus confeſſi ſumus, denuo confiteamur, ſed lingua cordis, & non carnis apud verum iudicem ea confiteri debemus, ergo de remiſſis nõ tenebimur poſt recidiuum confiteri, quia illa iam confeſſi fueramus.

Dicendum, quod determinatio huius dubij pendet ex modo reditus peccatorum: omnes enim dicunt peccata dimiſſa per ſequentem mortalem culpam redire, ſed in
B modo redditus non concordant. Quidam enim dicebãt, quod redibant peccata vere, & ſecundum iſtam opinionem neceſſe erat dici, quod deberemus denuo confiteri, nam prius tenemur confiteri peccata mortalia, quia manent in nobis quantum ad maculam, & reatum mortis æternæ, quæ duo non delentur, aut tolluntur, niſi per actus pœnitentiæ, ergo ſi ſæpe peccata taliter redeant, tenebimur ea confiteri, quandocunque taliter redierint. Sed iſta poſitio falſa eſt, vt oſtẽſum fuit ſupra quæſt. 130.

Sed dicendum, quod peccata non redeunt per ſequentem culpam, niſi quantum ad ingratitudinem, & hoc ſtante eſt duplex opinio. Quidam dicunt, quod ſi recidiuans confitetur eidem ſacerdoti, cui prius fuerat confeſſus, & ſacerdos teneat plenam memoriam omnium peccatorũ, quæ recidiuans fuerat ſibi confeſſus, non tenetur nunc re
C petere ei priora peccata niſi in generali, vt ſe accuſet de ingratitudine recidiui dicens, ego peccaueram ante hoc in multis, quæ remiſſa credebam, & per peccatum quod de nouo commiſi incidi in ingratitudinem beneficij remiſſionis mihi gratis conceſſi. Et dicunt hoc eſſe verum, ſi antequam recidiuarẽt ſatisfecerat plene de peccatis prioribus iuxta pœnitentiam impoſitam, alioquin dicunt, ꝙ tenetur omnia repetere in confeſſione, vt nunc pro illis ſatisfactionis certam formam à ſacerdote accipiat. Si autem ſacerdos oblitus fuerit peccatorum in confeſſione dictorum, vel ſi confiteatur nunc alteri ſacerdoti quã prius, dicunt quod tenetur in ſpeciali confiteri omnia peccata ſiue ſatisfactionem plenam, quæ impoſita fuerat, egerit, ſiue non, ſaltem, vt confeſſor agnoſcat vultum peccatoris ſui, quod non poſſet facere niſi mores peccatoris huiuſ
D modi ipſi ſacerdoti innoteſcerent per eius confeſſionem.

Sed dicendum, quod iſta poſitio non eſt rationabilis, quia ex quo peccata priora ſimpliciter ſunt dimiſſa, & non redeunt in ſeipſis, non eſt neceſſe illa confiteri adducendo illam iudicio ſacerdotis, nam ideo facimus, quod ſacerdos iudicet de peccatis noſtris proponendo illa ei, vt Deus non iudicet de illis in morte, vel in iudicio generali, & tamen de talibus peccatis Deus non iudicat, ergo neque eſt neceſſe, quod deducamus ea in iudicium ſacerdotis, nam ſi quis poſt confeſſionem, & remiſſionem peccatorum ſuorum incidat in aliud, & moriatur inconfeſſus, non damnatur, niſi pro illo vno, & hoc ſiue ſatisfecerit plene pro aliis, ſiue non.

Nam ſi ſatisfecerit non adiudicabitur ad pœnas æternas niſi pro vno. Et etiam non tolerabit ibi niſi pœnam
E illius, quia de reliquis nichil manebat tolerandum, cum præſupponatur fuiſſe expletum dum viueret.

Si autem non erat pœnitentia, ſiue ſatisfactio debita expleta, non condemnabitur moriens ad pœnam inferni, niſi pro illo vno peccato, quod de nouo commiſit, quia ad pœnam æternam nemo damnatur niſi pro culpa, & tamen hic nulla culpa eſt niſi vna, neque macula ſuccedens culpæ, pro ſatisfactione autem inexpleta peccatorum priorum non damnabitur, quia pœna finita debebatur pro illis, quæ poterant tolerari in purgatorio à moriente.

Etiam, quia debitum pęnæ non conſtituit aliquẽ extra charitatẽ, & tñ non damnatur quis niſi qui extra charitatẽ manet, ideo pro ſatisfactione inexpleta non damnatur, ſed ſolum pro illo vno peccato de nouo commiſſo, & tñ pro ſatisfactione illa punietur in inferno, licet pro ea non

adiudicetur illuc, & non punietur in æternum pro ea,
quia non eſt ipſa pœna æterna, vt oſtenſum eſt ſupra
quæſt. 140.

Etiam ſi recidiuans non ſatisfecerat ante recidiuum
de prioribus, non videtur de prioribus, quod debeat con
fiteri in ſpeciali, quia per recidiuum non eſt mutatus ſta-
tus illorum peccatorum: ſicut enim ſi quis nunquam re-
cidiuaret, manifeſtum eſt, quod nunquam teneretur repe
tere confeſſionem cum peccata dimiſſa eſſent: ita cum per
recidiuum nō redeat reatus præcedentium peccatorum,
non eſt aliqua cauſa quare iterum ea debeat confiteri, &
ſi maneat ſatisfactio in expleta poſt recidiuum, tenetur
peccator confiteri peccatum quod nouiter egit, & facere
ſatisfactionem, quam omiſerat, ſed non tenetur ad ali-
quam maiorem ſatisfactionem, cum per recidiuum non
creſcat reatus præcedentium peccatorum, qui deletus
eſt, ſed ſolum fiat maior reatus iſtius noui peccati, quam
alias fieret ſi non præceſſiſſet aliqua remiſſio peccatorum
præcedentium.

Ratio autem, quæ ſolet allegari pro iſta poſitione non
tenet, ſcilicet, quod cōfiteatur de nuo, vt cognoſcatur quā-
titas ingratitudinis, nam non oportet, quod illam ingrati
tudinem ita aperiamus, quod teneamur referre omnia
peccata præterita, quia cum non ſolum ſit homo ingra-
tus Deo peccando contra ipſum, quia contemnit benefi-
cium remiſſionis præteritæ, ſed etiam, quia contemnit
omnia alia beneficia ab eo præſtita, ſiue communia, ſiue
ſpecialia, ſiue naturalia, ſiue gratuita, ſiue fortuita, tene-
retur etiam referre omnia beneficia collata à Deo, quod
eſt falſum. Etiam nemo poſſet omnia referre, quia in-
finitæ ſunt miſerationes ſuper nos omni hora.

Alia ratio ſimiliter non tenet, ſcilicet, quod debeat re-
petere omnia peccata commiſſa, vt cognoſcat ſacerdos mo
res, & ſtatum confitentis, quia non eſt neceſſe: ſatis enim
eſt quod agnoſcat vultum peccatoris ſui quantū ad ea, de
quibus ab eo iudicandus eſt, alias non ſolum teneretur
quis confiteri peccata, ſed etiam alia præter peccata. Vn-
de ſi innocens, qui in nullo mortali peccauit confiteretur
teneretur non ſolum confiteri venialia, quæ ſolum habet
ad ſatisfaciendum eccleſiæ, ſed etiam omnes pronitates,
quas habet ad peccandum, cum ſtatus peccatoris magis
conſiſtat ex pronitatibus ad peccandum, quam ex pecca-
tis, & ita quilibet quando cōfitetur teneretur omnes iſtas
diſpoſitiones exprimere: quod falſum eſt, cum nemo hoc
aſſerat, neque faciat, cum materia confeſſionis ſolum ſit
peccatum, & non pronitas ad peccandum.

Alij dicunt, quod recidiuans non tenetur confiteri pec-
cata dimiſſa, neque in generali, neque in ſpeciali, quia in
gratitudo, ratione cuius peccata redire dicuntur, eſt quæ-
dam peccati circunſtantia, quæ aliqualiter aggrauat; ne-
que tamen trahit in aliud genus peccati, circunſtantias
tamen, quæ non mutant ſpeciem non tenemur (vt com-
muniter dicitur) ex neceſſitate confiteri, ideo neque te-
nebimur confiteri peccata dimiſſa, quę redeunt quantum
ad ingratitudinem.

Sed dicendum, quod iſta opinio tenet verum de rigo-
re, quod recidiuans non teneatur confiteri peccata priora,
& tamen hoc modo non relinquitur via, qua remedium
adhibeatur morbo recidiuantis, multa enim ſunt neceſſa
ria ad ſalutem ſpiritualem recidiuantium, quæ non ſunt
neceſſaria innocenti, vel ſemel tantum peccanti, ſcilicet,
vt circa eum maior cautela adhibeatur. Ideo diſtinguen
dum eſt, quod in confeſſione aliquid dicatur dupli-
citer.
Vno modo directè, & ſic dicitur illud in confeſſione cu-
ius abolitio per confeſſionem quæritur, & ſic peccata di-
miſſa non tenetur recidiuans confiteri, quia non quæri-
tur nunc eorum abolitio, cum fuerint plene abolita per
contritionem, & confeſſionem, & iam illorum reatus nō
redeat, & tamen peccatum, cuius abolitio quæritur ali-
quo modo in ſe manet, ſed dimiſſa non manent licet di-
cantur redire, ideo non quæritur illorum remiſſio, & con
ſequenter neque eſt neceſſaria confeſſio, ſiue fuerit exple
ta ſatisfactio pro illis ſiue non.

Nam dato oppoſito ſequeretur, quod quicunque con-
fitetur, teneretur qualibet vice confiteri omnia peccata,

F quæ tota vita egit: cum per recidiuationem redeant om-
peccata dimiſſa. Alio modo exponitur in confeſſione
aliquid indirecte, & illud eſt ſine quo ſciri non poteſt de-
bitum ſatisfaciendi: ſatisfactio tamen in propoſito eſt de
neceſſitate ſalutis: nam per contritionem tolluntur pec-
cata, vt contritio includit votum confitendi, & ſatisfa-
ciendi: ideo cum ſatisfactio ſit neceſſaria, tenetur confi-
tens exponere ſacerdoti omnia illa, per quæ ille ſcire poſ-
ſit modum imponendæ ſatisfactionis congruæ.

Sicut interdum peccator confitetur ſe eſſe corpore infir
mum, vt ſacerdos non imponat ei ieiunium, & per hunc
modum tenetur peccator confiteri peccata iam dimiſſa,
vt per hoc ſciatur quis modus ſatisfactionis ei congruit,
quia tamen non confitetur illa, vt habeat remiſſionem
de illis, cum iam habuerit, ſed ſolum, vt ſciatur modus
G imponendi ſatisfactionem: non oportet, quod confitea-
tur omnia, ſed tot, & talia, per quæ ſciri poſſit conueniēs
modus ſatisfactionis ſuæ: vt ſi quis lapſus eſt ſecundum
carnem, & hoc confiteretur ſemel ſe feciſſe, & tamen
alias ſæpe inciderat, aut incidere ſolitus erat: quod al-
teri Sacerdoti confeſſus fuerat: eſt autem conueniens,
quod non ſolum dicat peccator nunc Sacerdoti ſemel ſe
lapſum: quod fuit poſt dimiſſionem præcedentem: ſed
etiam dicat ſe alias ſæpe lapſum, & conſuetum eſſe ad
cadendum in hoc vitium, quia alius modus ſatisfactio-
nis conueniet ei, qui ſæpe labitur, quam, qui ſolum
ſemel.

Etiam, quia notificando ſe lapſum ſæpe ſciet ſacerdos,
vnde proueniat hoc, perquirendo illud à peccatore, &
abſcindere poterit occaſionē huius lapſus per ſatisfactio-
H nem, quam imponet, quod non faciet ſi non confiteatur
peccata dimiſſa, & ita eſt de alijs peccatis, ad quæ quis aſ-
ſuetus eſt, ſicut de lapſu carnis, ideo conueniens eſt illa
rurſus confiteri, ſed in quibuſdam ſufficit confiteri in ge
nerali, id eſt, dicere ſe peccaſſe ſæpe per iram, aut inui-
diam, aut huiuſmodi: in quibuſdam vero conueniens
erit deſcendere ad particularia, vt ſic accipiatur iudicium
de imponenda ſatisfactione, & tamen quando, aut quan
tum ad particularia deſcendi oportet, non eſt poſſibile
determinari ſermone vniuerſali, ſed ſicut videbitur op-
portunum confitendi, & ideo non cadit ſub præcepto re-
petere peccata iam dimiſſa in recidiuante, ſed ſolum
expedit ad ſalutem confitentis, quam ipſe tenetur pro-
curare.

Ad primum dicendum, quod quodlibet peccatum
I tenetur confiteri, & tamen circunſtantias non tenetur
confiteri, niſi quando tales ſunt, quæ mutant ſpeciem:
ingratitudo autem, quæ hic accipitur, non eſt per ſe
peccatum, quia non dicit per ſe actum aliquem, aut
omiſſionem; ſed eſt circunſtantia peccati, & non eſt
de illis, quæ mutant ſpeciem, quia cum accidat om-
ni peccato, non poteſt mutare ſpeciem; quia tunc nul-
lum peccatum maneret in ſua ſpecie. quod intelligi non
poteſt, ideo conſequenter non oportet confiteri omnia
peccata, per quæ ſciri poſſet magnitudo huius ingratitu-
dinis, immo neque oportet confiteri ſe fuiſſe Deo ingra-
tum per hoc, quod ipſo iure conſtat, quod ingratus eſt,
quicunque peccat cum agat indebitè contra benefa-
cientem.

Ad ſecundum dicendum, quod quantitas culpæ, quæ
K eſt peccatum ex genere ſuo, vel ſpecie, debet exponi ſacer
doti, & hoc eſt nominare ipſum peccatum, & circun-
ſtantiam per quam tranſit ad aliam ſpeciem, ſi qua eſt;
quantitatem tamen culpæ, quæ accidit ſibi ex alijs circun
ſtantijs non oportet exponi, quia infinitæ ſunt, & nemo
poſſet explicare, & ita peccata dimiſſa faciunt ad quanti-
tatem, quæ accidit culpæ ex circunſtantijs, & nō quæ pro
uenit ex ſpecie, ideo non tenetur ad confeſſionem pecca-
torum dimiſſorum peccator,

Ad tertium dici poteſt vno modo, quod vnum pecca-
tum eſt diſpoſitio ad aliud, non quidem, quod dire-
ctè vnum peccatum ſequatur ex alio, ſed quia cum
homo magis perſeuerauerit in malo, fit pigrior ad bo-
num, & ad malum pronior: vnde ipſe Greg. dicit,
peccatum, quod per pœnitentiam non deletur, mox ſuo
pondere ad aliud trahit, tales autem diſpoſitiones ſunt

multum per accidens, & non oportet eas confiteri.

Aliter poteſt dici, quod etiam cauſas, vel occaſiones peccatorum ſiue conſiſtant in interiori pronitate, ſiue in exteriori conuerſatione, non oportet confiteri de neceſſitate confeſſionis: quia materia confeſſionis non eſt niſi peccatum, iſta autem non ſunt peccatum: ideo non oportet ea confiteri niſi inquantum aliqua eorum faciunt ad hoc, quod ſacerdos ſciat quem modum ſatisfactionis imponere debeat confitenti.

Ad quartum dicendum, quod neque in caſu illo tenetur quis peccata iam dimiſſa repetere: ſed ſatis eſt, quod poſt confeſſionem ſequentem expleat ſatisfactionē ſibi iniunctam, vt in charitate agat, & non confitebitur peccata, quæ prius confeſſus fuerat.

Ad duas rationes in contrarium dicendum, quod verum concludunt, quod de neceſſitate confeſſionis non eſt repetere confeſſionem factam, ſed ad ſciendum congruū modum ſatisfactionis imponendæ eſt conueniens repetere confeſſionem, vel ſaltem aliqua de peccatis alias factis, vt ſupra dictum eſt.

CAPITVLVM XIX.

ET factum eſt, cum conſummaſſet Ieſus ſermones iſtos, migrauit à Galilæa, & venit in fines Iudææ trans Iordanem, & ſecuta ſunt eum turba multa, & curauit eos ibi. Et acceſſerunt ad eum Phariſæi tentantes eum, & dicentes. Si licet homini dimittere vxorem ſuā quacunque ex cauſa? Qui reſpondens ait eis: Non legiſtis, quia qui fecit hominem ab initio, maſculum, & fœminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ. & erunt duo in carne vna. Itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet.

Et factum. Poſita fuit in præcedentibus doctrinalis inſtructio: hic ponitur doctrinæ confirmatio, quæ fit per miracula. Et diuiditur in duo, quia primo quod dictum eſt ponitur: ſecundo doctrina alia ſubiungitur, ibi. *Et acceſſerunt.*

An iſta ſint continuata ad præcedentia? Quæſtio I.

QVæritur, an hic ſit ordo continuatus ad præcedentia.

Dicendum, quod non poteſt hic aſſignari aliqua anticipatio, vel recapitulatio, cū litera oſtendat fuiſſe continuatum ordinem, cum dicitur: & factum eſt cum conſummaſſet Ieſus ſermones, migrauit à Galilæa, & ſtatim poſt præcedentia, ſecutum fuit hoc: immo iſta non ſunt propriè continuata, ſi accipiatur litera iſta, quæ eſt in principio capit. quia non eſt continuata: cum non narretur hic factum aliquod, aut dubium, de quo ſit dubium an ſit continuatum ad præcedentia, ſed potius eſt iſta litera continuatio præcedentium, & ſequentium. Vnde dicendum, quod ab illo loco infra in litera, vbi dicitur, & venit in fines Galilææ, ea quæ narrantur, ſunt continuata literæ præcedentis cap. ea vero, quæ ponuntur hic in principio ſunt continuatio iſtorum, & illorum. Circa primum dicitur. *Et factum eſt.* Conſuetudo Hebraica loquendi eſt: ponitur enim pro poſtquam, ideſt, poſtquam fuerunt præcedentia, fuit quod ſequitur, iuxta illud Thren. primo, & factum eſt poſtquam in captiuitatem ductus eſt Iſrael, & ſecundo Regum vndecimo, factum eſt eo tempore, quo ſolent Reges ad bella procedere. *Cum conſummaſſet Ieſus ſermones iſtos.* Ideſt ſtatim, vt compleuit eos. *Migrauit à Galilæa.* Ideſt receſſit: iuxta illud Threno primo, Migrauit Iuda propter afflictionem ſuam, ideſt receſſit de terra ſua. Et dicitur à Galilæa, quia erat Chriſtus in Galilæa quando loquebatur

A *Et venit in fines Iudææ.* Ideſt ad terminos Iudææ, & Galilææ. Accipitur Iudæa quadrupliciter, vno modo pro tota terra, in qua Hebræi habitant; & ſic accipitur Pſal. 75. Notus in Iudæa Deus, in Iſrael magnum nomen eius. Ponitur enim Iudæa, & Iſrael pro eodem: & eſt replicatio ſententiæ ſicut fit in carminibus, iuxta illud: Quæ nobis pars in Dauid, & quæ hæreditas in filio Iſai? tertio Regum ſecundo, & tamen Dauid, & filius Iſai, & pars, & hæreditas idem ſunt.

Secundo modo accipitur pro terra, in qua habitabant ſubditi Regum Iuda, & ita diſtinguebantur Reges Iuda, & Iſrael, & omnes, qui habitabant in terra ſubdita regibus Iuda, dicebātur habitare in Iudæa, & quia duæ Tribus, ſcilicet Iuda, & Beniamin ſubditæ erant regibus Iuda tertio Regum vndecimo, & duodecimo, terra iſtarū
B duarum Tribuum vocabatur Iudæa, & diſtinguitur tunc Iudæa contra terram Iſrael, vel decem Tribuum.

Tertio modo accipitur Iudæa pro terra, in qua habitabat ſola Tribus Iuda, & iſta eſt propria acceptio, quia Iudæa a Iuda dicitur, & ita tota illa terra, quæ deſcribitur Ioſue quintodecimo, eſt Iudæa, quia eſt ſors Iuda, præter paucas ciuitates, quæ ablatæ ſunt de ipſa ſorte, quæ erat magna, & traditæ fuerunt Tribui Simeon: Ioſue decimo nono. Et iſta acceptio licet ſit ſola propria, tamen non inuenitur in ſcriptura ſicut aliæ.

Quarto modo accipitur Iudæa magis ſtricte, vt eſt prouincia diſtincta contra alias prouincias terræ Iudæorum, & ſic diſtinguitur contra Galilæam, & Abilinam, & Trachonitidem: iſtæ enim quatuor regiones diſtinctæ fuerūt in tota terra, in qua manebant Iudæi tempore Chriſti, &
C pauloante, ſic enim diſtinguuntur iſtæ tetrarchiæ, & quatuor Principes harum prouinciarum, quos tetrarchas vocamus. Luc. tertio, & iſto modo accipitur Galilæa quandocunque Euangeliſtæ de ea loquuntur. Aliqui autem volunt iſtum modum coincidere cum ſecundo, ita quod terra tota in qua Iuda, & Beniamin ſolebant habitare, vocetur nunc Iudæa. Et tamen hoc non conſtat: ſi tamen quis hoc tenere velit non reſiſtimus.

Trans Iordanem. Ideſt citra Iordanem, ſcilicet ad partem tem occidentalem Iordanis. Accipitur enim æquiuoce aliquando pro vltra Iordanem, & aliquando pro citra. Hic autem accipitur pro citra, ideſt parte occidentali, nā ad partem orientalem eius erat Chriſtus ante hoc, & venit ad occidentalem, quia veniebat verſus Ieruſalem, & illa eſt magis occidentalis, quam Iordanis. Sed obijcie-
D tur, quod ſit terra iſta, de qua eſt ſermo ad orientalem partem Iordanis, ſcilicet vltra Iordanem. Et patet, quia Marco expreſſe dicitur, & inde exurgens venit in fines Iudææ vltra Iordanem.

Dicendum, quod non erat ad orientalem partem Iordanis, ſed ad occidentalem, quia iſta erat terra Iudææ, & tamen non extenditur ſors Iuda vltra Iordanem, ſed terminus ſortis iſtius ab oriente eſt Iordanis: Ioſue quintodecimo, & terminus ſortis Beniamin quæ etiam vocatur Iudæa eſt Iordanis: Ioſue decimooctauo, dicitur tamen vltra Iordanem, quia vltra, & citra varie accipiuntur: nam qui eſt ad orientem, & reſpicit occidentem dicit occidentalia eſſe vltra ſe, & qui eſt ad occidentem dicit ea, quæ ſunt ad orientem eſſe vltra. Et ita Marcus accepit vltra Iordanem ea, quæ ad occidentalem partem
E eius erant, ſed de hoc dicetur infra quæſtione quinta, vbi ponitur veritas. *Et ſecutæ ſunt eum turbæ multæ, quæ veniebant cum eo de Galilæa in Iudæam, & curauit eos ibi.* Scilicet, in finibus Iudææ circa Iordanem.

Quomodo dicitur, quod cum conſummaſſet Chriſtus ſermones iſtos migrauit a Galilæa, & venit in fines Iudææ. Quæſtio II.

QVæritur, quomodo dicitur, quod cum conſummaſſet Chriſtus ſermones iſtos, migrauit à Galilæa, & venit in fines Iudææ.

Dicendum, quod in hoc innuitur, quod quando fiebāt præcedentia; Chriſtus erat in Galilæa, & non in Iudæa: nūc autem voluit venire in Iudæā. Pro quo præſupponen-

da eſt diſtinctio de Iudæa, quæ habita eſt ſupra, & accipi-
tur hic Iudæa quarto modo, vt ibi dictum eſt, licet poſſit
accipi ſecundo modo, quia vt aliqui volunt ſecundus, &
quartus ſunt idem: & licet hoc non conſtet ſatis, tamen
poteſt teneri. Sic tenet Remigius, ſcilicet: Sciendum eſt
autem, quod omnis illa Iſraelitarum prouincia generali-
ter Iudæa dicebatur ad comparationem aliarum gentiũ.
Verumtamen meridiana eius plaga, in qua habitabat tri-
bus Iuda, & tribus Beniamin ſpecialiter dicebatur Iudęa
ad diſtinctionem aliarum regionum, quæ in ipſa prouin-
cia continebantur, ideſt, Samaria, Galilæa, & decapolis,
& reliquæ aliæ, & hoc ſatis tenendum eſt. Et idem di-
cit Beda. Ponitur ergo hic Iudæa, vt diſtinguitur à Ga-
lilæa, & ſic dicitur, quod venit de Galilæa in fines Iudęæ.
Sciendum autem, quod de Galilæa nunc venit, quia om-
nia præcedentia a principio prædicationis Chriſti vſque
nunc facta ſunt in Galilæa: in Iudæa autem nichil adhuc
prædicauerat, ſed nunc venit ad illam.

Et patet hoc, quia prædicatio Chriſti cœpit in Galilæa
in finibus Zabulon, & Nethali in vrbe Capharnaum, ſu
pra quarto cap. nam ſtatim, vt Ieſus deſcendit de monte
poſt ieiunium, cœpit prædicare per ſynagogas Galilææ.
Luc. quarto cap. & poſtea nunquam venit in terram Iu-
da, vt patet ex toto diſcurſu euangelij, quia nulla eius le-
guntur geſta, quæ fecerit in Iudæa: nunc vero incipiunt
geſta ſua in Iudæa. Sic dicit Beda: Hucuſque narrauit
Matthæus, quæ dominus in Galilæa fecit, & docuit: hic
autem incipit narrare ea, quæ in Iudæa fecit, docuit, &
paſſus eſt. Et idem dicit Rabanus, & ſciendum, quod ea,
quæ nunc proximè facta ſunt, fuerunt in vrbe Caphar-
naum, quæ eſt in Galilæa.

Et patet, quia ſupra decimo ſeptimo capit. dicitur, con-
uerſantibus illis in Galilæa, &c. & immediatè ſequitur,
& cum veniſſent Capharnaum, acceſſerunt qui petebant
didrachma, & poſtea continuantur omnes doctrinæ poſi
tæ præcedenti capit. nulla interpoſitione facta. Et ſic vi-
detur, quod omnia, quæ habentur præcedenti capitulo
dicta fuerint in Capharnaum. Et idem colligitur Marc.
nono, & decimo cap, eſt autem Capharnaum in Galilæa,
quia eſt metropolis Galilææ, ideo nunc cum dictis præ-
cedentibus veniret de Capharnaum in terram Iuda, dice
batur venire de Galilæa in Iudæam.

Quare Chriſtus venit nunc de Galilæa in Iudæam. Quæſtio III.

QVæritur, quare Chriſtus venit nunc de Galilæa in
Iudæam.

Dicendum, quod Chriſtus venerat in mundũ
ad nos docendum, & deinde ad moriendum pro ſalute
noſtra: mors autem ſua certo loco futura erat, ſcilicet in
Ieruſalem, & non alibi: ſic ipſe dixit Luc. decimoter-
tio capit. Non capit prophetam perire extra Ieruſalem,
& quia tempus paſſionis ſuæ appropinquadat, oportebat,
quod ipſe veniret in Ieruſalem, & quia Ieruſalem eſt in
Iudæa, venit nunc in Iudæam, dicit Chryſoſtom. Domi-
nus prius Iudæam relinquens propter illorum emulatio-
nem, nunc ibidem iam immoratur, quia paſſio in proxi-
mo futura erat ei. Idem dicit Theoph. Sed dicetur, quo-
modo dicit Chryſoſtomus, dominus prius Iudæam relin
quens: ex quo innuitur, quod prius fuerit in Iudæa, &
deinde iuerit in Galilæam, & nunc redeat in Iudæam, &
tamen præcedenti quæſtio. dictum eſt, quod in Iudæa ni
chil adhuc prædicauerat, ſed omnia facta ſua fuerant in
Galilæa.

Dicendum, quod vtrunque verum eſt, nam verum eſt,
quod dominus reliquit Iudæam propter emulationem
Iudæorum, & ſpecialiter Phariſæorum, nam Ioan. 4. di-
citur, quod cum audiuit Ieſus, quod Phariſæi dicebant,
quod ipſe plures diſcipulos faciebat, quam Ioannes, & plu
res baptizabat, reliquit Iudæam, & venit in Galilæam.
Et hoc dicit Chryſo. Etiam verum eſt, ꝙ tota prædicatio
Chriſti vſque nunc fuerat in Galilæa: & omnia geſta, quę
habentur ſupra, nam in toto iſto libro Matthæi vſque nũc
nichil ſcribitur quod in Iudæa factum fuerat, niſi Chriſti
natiuitas, & adoratio Magorum, quæ fuerunt in Bethle-
F hem, ſupra 2. cap. & tamen aliquo tempore ſtetit Chriſtus
in Iudæa, ſcilicet quando venit ſemel ad Paſcha. Ioan. 2. &
manſit ibi aliquandiu, ſed non prædicabat publice, neque
baptizabat quemquam, ſed diſcipuli eius baptizabant
multos. Ioan. 3. & 4. & tunc facta eſt æmulatio Phariſæo-
rum contra Chriſtum: & ipſe cedens illis receſſit de Iudęa
in Galilæam Ioan. 4. & in Galilæa facta eſt tota prædica-
tio ſua, quæ fuit vſque nunc, & ita vtrunque eſt verum.
Sed dicetur, quare non venit ante hoc Chriſtus in Iudęã?
Dicendum, quod omnia ab eo ordinatiſſime facta ſunt,
voluit enim mori determinato tempore, & prædicare cer
to tempore, & quia ſi cępiſſet prædicare Chriſtus in Iu-
dæa, & ibi perſeueraſſet, Legiſperiti, & Phariſæi, qui erat
in Ieruſalem cœpiſſent illum ſtatim perſequi & non poſ-
ſet tanto tempore prædicare, niſi ſe diuinitus conſerua-
G ret, quod facere non intendebat, voluit prædicare in Ga-
lilæa in qua ſecurus erat, quia ibi nemo eum perſequeba-
tur, & inde perueniret fama ſua in Ieruſalem, & cum po-
ſtea eſſet tempus moriendi ipſe veniret in Ieruſalem,
interim autem ſe auferret ab æmulis, ſic enim cum He-
rodes quærebat eum occidere, fugit in Aegyptum, ſu-
pra ſecundo capit. in Galilæa autem erat ſecurus, quia eũ
nemo perſequebatur, & dato quod aliquis perſequeretur
eum, quandiu ibi maneret, non poterat mala pati, quia
non erat ille locus, neque tempus, in quo Deus traderet
Chriſtum hominem in manus impiorum, ſic patet Luc.
tertiodecimo, vbi cum dixiſſent Phariſæi ſibi, exi, & va-
de hinc, quia Herodes vult occidere te, & dixit: ite & di-
cite vulpi illi: ecce eijcio dæmonia, & ſanitates perficio
hodie, & cras, & ſequenti die oportet me ambulare, quia
H non capit prophetam perire extra Ieruſalem. In quo in-
nuit, quod etiam ſi in Galilæa vbi erat Herodes prædica-
ret, & vellet eum occidere Herodes, non poſſet, quia non
capit, ideſt non eſt poſſibile prophetam, ideſt, Meſſiam,
qui eſt maximus prophetarum perire extra Ieruſalem,
ideſt occidi.

A principio ergo in Galilæa prædicauit: nunc vero ap-
propinquante tempore paſſionis venit ad locum, nam ſi
ipſe non veniret, non potuiſſent eum Iudæi alibi tenere,
& tamen non venit ſtatim, vel ſubito in Ieruſalem, ſed
paulatim, & poſtea non manſit ſemper vſque ad mortẽ
in Iudea, cum aliquanto tempore prædicaſſet, incipienti-
bus eum perſequi Iudæis fugit de Iudæa: non enim au-
debat ibi palam ambulare. Ioan. ſeptimo capitulo, ſed
receſſit in regionem propinquam deſerto, ſcilicet in vr-
I bem Ephrem. Ioan. vndecimo, & poſtea tempore paſ-
ſionis rediit in Ieruſalem ad Paſcha, & prædicta vera
ſunt, quod vſque nunc ſemper manſit in Galilæa, & nun
quam veniebat in Iudæam niſi in feſtiuitatibus, in quibus
Iudæi ſoliti erant aſcendere ad templum in Ieruſalem,
& maxime in feſto Azymorum, & tunc prædicabat, &
faciebat miracula aliqua, de quibus nichil ponit hic
Matthæus, ſed tangitur Ioann. ſecundo, & tertio, &
quinto.

Quare dicitur, quod venit Chriſtus in fines Iudææ. Quæſt. IIII.

SEd quæritur, quare dicitur, quod venit Chriſtus in fi-
nes Iudææ.
K Aliqui dicunt, quod fuit, quia ita accidit, nam ad hoc,
quod veneris in Iudæam neceſſe erat, quod primo veni-
ret in fines Iudææ. Sed dicendum, quod non eſt iſta cau-
ſa, quia tunc eadem ratione ponerentur omnes partes iti-
neris, per quas venit, ſed falſum eſt. Dicẽdum ergo, quod
hoc fuit, quia ſcriptura ſolet, vt communiter, quando erat
rat facta, aut dicta Chriſti, deſignare loca, in quibus illa
acciderunt, & quia ipſo veniente de Galilæa, vt intraret
in Iudæam, iuxta ipſos fines Iudææ acciderunt ipſa, quæ
ſequuntur, de quæſtione Phariſæorum cum Chriſto circa
libellum repudij, patet in litera, & Marc. 10.

Alij autem dicunt, quod hoc fuit, quia Chriſtus non
veniebat velociter in Ieruſalem, ſed paulatim. ideò mo
rabatur in medio itineris manendo in ſingulis locis,
nam manſit in finibus, & manſit circa Ie richo, & ita
circa alia loca, vt patet ex diſcurſu iſtius capit. & ſequen-
tis,

uæ: nam hic agitur de acceſſu ad fines Iudææ. & infra 21. in principio dicitur de introitu Chriſti in Ieruſalem.

Et dicunt, quod hoc faciebat Chriſtus, vt erudiret gentes illas, quæ bono animo erant, & doctrinam eius deuote ſuſcipiebant, nam illi, qui erant in medio, bono animo audiebant, qui vero in Ieruſalem perſequerentur eum, & ideo non ſtatim illuc iuit, ſed morabatur in itinere. Sic dicit Theophilus, viſitat nunc regionem Iudæorum, quam ſæpe propter æmulationem reliquerat, quia paſſio erat, non tamen aſcendit tunc Ieſus Ieroſolymam, ſed Iudææ confinia, vt turbæ non malitioſæ proficeret: Ieroſolyma enim erat operatrix omnis nequitiæ propter malitiam Iudæorum. Et idem dicit Chryſoſtomus. Dicendum tamen, quod aut quæritur quare Chriſtus venit in fines Iudææ, aut quare hoc exprimitur, licet fuerit, aut quare morabatur veniendo.

Si primum dicendum, quod erat neceſſarium, nam ſi Chriſtus intraturus erat in Iudæam, neceſſe erat, quod veniret in fines Iudææ antequam intraret in illam, ideo iſta quæſtio nulla eſt. Si quæritur ſecundum, dicendum, quod expreſſum fuit de finibus Iudææ, quia in illis accidit quod infra dicitur, ſ. quod acceſſerũt Phariſæi ad Chriſtũ quærentes de libello repudij, ſicut infra in litera fit mentio de Iericho, quia circa illam illuminatus eſt cæcus. Si autem in finibus Iudææ nichil à Chriſto factum ſpecialiter accidiſſet, non exprimeretur, quia venit Chriſtus in fines Iudææ, licet in illos vere venerit, ſicut, & omnia alia loca, per quæ Chriſtus tranſibat ſubticentur, quia in illis Chriſtus nichil agebat, expreſſis illis ſolis, in quibus aliquid notabile factum, aut prædicatum eſt. Si quæritur tertium, dicendum, quod ideo morabatur, vt prædicaret, & curaret, & ad inquiſita reſponderet: hæc enim tria Chriſtus faciebat ſemper, & quia in itinere omnia iſta opportune facere potuit, ideo fecit illa, vt patet ex principio huius vſque ad vigeſimũprimũ cap. vbi habetur de introitu in Ieruſalem.

Ad quam partem Iordanis erat Chriſtus?
Quæſtio V.

QVæritur, de iſtis finibus Iudææ, qui erant. & eſt dubium, quia dicitur in fines Iudææ trans Iordanẽ ad quam partem Iordanis erat?

Aliqui dicunt, quod erat ad Occidentalem partem Iordanis, quorum opinio poſita eſt ſupra in expoſitione literæ. Dicendum tamen, quod hoc non poteſt plene patere, ſed potius videtur, quod fuerit ad Oriẽtalem partem Iordanis: hoc enim magis conuenit ſacræ ſcripturæ, ſcilicet, Mar. decimo, cum dicitur, venit in fines Iudææ vltra Iordanem, ſed vltra eſt pars Orientalis. Item expreſſe dicunt illud doctores: nam Rabanus dicit: Hic incipit narrare, quæ in Iudæa fecit, & docuit, & paſſus eſt, & primo quidem trans Iordanem ad Orientem, deinde citra Iordanem, quando venit Iericho, Bethphage, & Ieroſolymam, & idem dicit Beda. Cum autem obijcitur, quia dicitur, quod venit in fines Iudææ, & tamen Iudæa non extenditur vltra Iordanem ad Orientem, ſed Iordanis eſt Orientalis terminus eius: Ioſue quintodecimo. Ideo ad Occidentem Iordanis eſſet dicendum, quod fines limitantur per indiuiſibile: quia terminus rei diuiſibilis non poteſt eſſe aliquid niſi indiuiſibile, & ideo in finibus nemo eſt proprie, quia nichil capitur indiuiſibili, ſed dicuntur eſſe in finibus, quæ ſunt circa fines, & ideo quod eſt ex vtraque parte eſt in finibus: ſicut Hiſpania, & Gallia copulantur ad terminum communem, & ille terminus eſt Hiſpaniæ, & eſt Galliæ, & ideo qui eſt iuxta terminũ illum: ſiue ſit ex parte Hiſpaniæ, dicetur eſſe in terminis Hiſpaniæ, vel in terminis Galliæ; neque poteſt dici ibi eſſe in termino Galliæ quin dicatur eſſe in termino Hiſpaniæ, & è contrario; quia idem omnino eſt terminus vtriuſque. Ita erat hic idem terminus Galilææ, & Iudææ, ſcilicet Iordanis fluuius, ad cuius occidentem erat Iudæa: ad orientem vero Galilæa.

Quod ergo erat iuxta Iordanem, poterat dici eſſe in finibus Iudææ, & in finibus Galilææ, quia idem erat terminus, ſcilicet, Iordanis, & ideo ſiue eſſet ex parte occi-

A dentali Iordanis, ſiue orientali, dum tamen iuxta Iordanem eſſet, poterat dici eſſe in finibus Iudææ, & etiam in finibus Galilææ, & ſic intelligeretur de parte oriẽtali, ideſt nondum tranſierat Iordanem, quando acciderunt, quæ dicuntur hic.

Si tamen quis vellet tenere, quod fuit ad occidentalem partem Iordanis, non eſt inconueniens, & non obſtat, quod dicitur Marc. decimo capitu. quod erat vltra Iordanem, quia, vltra, ita notat Occidentem ſicut Orientem, vt ibi dictum eſt: quia tamen Rabanus, & Beda expreſſe dicũt, quod fuerit ad Orientem Iordanis, magis eſt hoc tenendum.

Quare dicitur hic, quod ſecutæ ſunt eum turbæ:
& quare ſequebantur eum?
B *Quæſt. VI.*

QVæritur, quare dicitur hic, quod ſecutæ ſunt eum turbæ, & quare ſequebantur eum?

Dicunt aliqui, quod hoc exprimitur, quia ita erat, nam turbæ ſemper eum ſequebantur.

Dicendum, quod non eſt verum. Primo, quia non eſt verum, quod turbæ ante hoc eſſent cum Chriſto: ſed nũc nouiter aduenerunt. Sic patet Marc. decimo, vbi iſtud ponitur, ſcilicet, egreſſus inde venit in fines Iudææ vltra Iordanem: & conuenerunt ad eum iterum turbæ.

Ex quo patet, quod turbæ ante hoc non erant cum eo, ſed nunc de nouo conuenerunt, & loco huius dicit Matthæus, ſecutæ ſunt eum turbæ, ideſt nunc ſecutæ ſunt, & immediate ante hoc non ſequebantur.

C Secundo patet, quia dato, quod ita fuiſſet, quod turbæ eum ſequerentur, non exprimeretur hoc niſi aliqua noua cauſa ſubeſſet exprimendi. ſicut multa alia Chriſtus faciebat, quæ ſubticentur. Eſt ergo verum, quod turbæ ante hoc non erant cum Chriſto, ſed nunc ad eum conuenerunt. Et patet hoc, quia totus iſte ſermo continuus, qui habetur præcedenti capit. fuit factus ad diſcipulos in Capharnaum, dum eſſent in domo, vt innuitur ſupra decimo ſeptimo, & Marc nono: & tunc non ſtabat præſens turba extraneorum, ſed egreſſus eſt inde Ieſus, vt veniret in Iudæam. Et tunc conuenit ad eum turba multa, ſcilicet, quia omnibus ſe manifeſtum tunc exhibuit, quod nõ faciebat cum maneret in domo, & iſtam congregationẽ vocat Marcus iteratam, ſcilicet conuenerunt ad eum turbæ iterum, quia hoc refert ad aliam congregationem turbarum, quæ habetur ſupra decimoſeptimo, & Marc. nono, quando deſcendit Chriſtus de monte, in quo transfiguratus fuit, quia poſt illam non apparet alia ea litera.

Modus autem conueniendi erat, quia turbæ veniebãt ad Chriſtum, vt audirent eum, non poterant manere cum eo continue ſicut diſcipuli ſui, ſed manebant per duos, vel tres dies, & tunc reuertebantur, ſupra decimoquinto. Miſereor ſuper turbam, quia triduo me ſuſtinent, & non habent quid manducent, & interim veniebant alij, & ita Chriſtus, vel ſemper habebat turbas, vel raro erat ſine illis.

Et hoc ad paucum tempus, & quando ipſe volebat fugere turbas, ſicut interdum faciebat propter recreationẽ corporalem ſuam, & diſcipulorum, quia tot erant, quæ ibant, & redibant; quod neque ſpacium comedendi ha-
E bebant. Marc. ſexto, vnde ſic fiebat, quod interdum pauci erant cum Chriſto: interdum autem ſubito congregabantur multi, & ita factum eſt nunc, & ſic dicitur quod ſecutæ ſunt eum turbæ, ideſt, nunc conuenerunt ad eum, vt dixit Marcus. Cum autem quæritur quare exprimitur, quod requirerent eum, vel congregatæ fuerint.

Dicendum, quod fuit propter tria. Primo ad faciendum rem veriſimilem, quæ hic traditur, ſcilicet, quod acceſſerunt Phariſæi ad quærendum de libello repudij. & quia diceret aliquis, quomodo accedebant Phariſæi? Reſpondetur, quod turbæ multæ conuenerunt, & ita inter illas Phariſæi venire poſſent, & hoc eſt præcipuum. Secundo ad dandum teſtes huius rei, nam Phariſæi quærebant à Chriſto de libello repudij, & vt innuatur, qui erant teſtes dictorum, dicit Euangeliſta

quod multæ turbæ ſequebantur eum, & ita omnes illæ eſſent teſtes huius rei. F

Tertio, vt oſtendatur differentia inter animos turbarũ, & Phariſæorum ad Chriſtum, nam Phariſæi nitebantur turbare Chriſtum, & perſequi ſaltem cauillationibus, turbæ autem audiebant libenter quæ ille dicebat. Sic dicit Beda. Notanda eſt mentium diſtantia in turbis & Phariſæis hæc conueniunt, vt doceantur, & vt ſui ſanentur infirmi, illi accedunt, vt Saluatorem tentando decipiant. Cum vero quæritur, ad quid ſequebantur turbæ Chriſtum?

Dicendum, quod principaliter propter ſanitatem recipiendam, ſic dicitur Ioan. 6. quod conuenit ad Chriſtum multitudo copioſa, quia videbant ſigna quæ faciebat ſuper his, qui infirmabantur, & iſta fuit cauſa hic, nam dicitur quod ſanauit eos ibi, etiam conueniebant ad audiendam doctrinam eius, quæ dulcis erat, ſicut dixit Petrus, G Ioan. 6. Domine ad quem ibimus? verba enim vitæ æternæ habes. Etiam erant aliæ cauſæ, nam ſex, vel ſeptem cauſæ erant, propter quas ſequebantur turbæ Chriſtum, vt declaratum eſt ſupra 4. cap. quæſt. vltima.

Quomodo dicitur hic quod ſecutæ ſunt turbæ Chriſtum, & curauit eos? quia etiam videtur contrarietas in Euangeliſtis. Quæſt. VII.

Quæritur quomodo dicitur hic, quod ſecutæ ſunt turbæ Chriſtum, & curauit eos ibi: nam Mar. decimo cap. dicitur, & docebat eas ſicut conſueuerat. Aliqui dicunt, quod non ſit idem factum, quod narratur hic, & ita hic fuit curatio, & ibi prædicatio.

Dicendum, quod non ſtat, quia neceſſe eſt eſſe idem, H ſcilicet aduentus Chriſti in fines Iudææ iuxta Iordanem, & cætera, quæ ſequuntur hic, de quæſtione Phariſæorum ad Chriſtum cum his, quæ ponuntur ibi, ideo non poteſt dici eſſe aliud factum.

Sed dicendum, quod eſt idem factum, & non eſt aduerſitas, vtrunque enim Chriſtus fecit, ſ. docere turbas, & curare eas, quia iſta erant duo opera, quæ Chriſtus ita ſolitus erat facere, ſicut comedere, & bibere: Euangeliſtę autem ſcribunt multum cautè, & breui, & quia Matthæus tetigit hic ſolum de curatione, & tacuit de prædicatione expreſſit Marcus ſolam prædicationem, quam tacuit Matthæus, & tacuit curationem, quam expreſſit Matthæus. Et ita ex ambobus colligitur vna perfecta narratio, ſicut ſolent ſæpe facere Euangeliſtæ. Matthæus autem tacuit hic de prædicatione exprimendo ſolam curationem: Primo, quia turbæ magis intendebant curationem, quam I prædicationem: ſic ponitur iſta ſola cum Ioann. ſecundo conuenerunt turbæ ad Chriſtum, ſcilicet, quia videbant ſigna, quæ faciebat ſuper his, qui infirmabantur; quaſi vel iſta eſſet ſola cauſa, vel præcipua veniendi ad ipſum.

Secundo, quia ſubticuit id quod notum eſſe videbatur, nam conuenientibus turbis ad Chriſtum certum eſt, quod doceret eas, quia iſtud erat officium eius, & ſi iſtud non faceret, nichil faceret. Et ita innuitur Marc. decimo. Acceſſerunt turbæ iterum ad eum, & docebat eas, ſicut conſueuerat. De curatione ſecus erat, nam interdum conueniebant aliqui ad Chriſtum, qui non curabantur, vt quia infirmus nemo ibi erat, & tamen nunquam conueniebant aliqui ad Chriſtum, quin docerentur. Etiam, quia doctrinam Chriſtus faciebat propter ſe tanquam id, ad K quod ipſe venerat, curationem autem non faciebat niſi propter indigentiam humanam, ſcilicet, quando accedebant aliqui, qui curatione indigerent. Etiam erat curatio, & tota miraculorum operatio ad confirmationem doctrinæ, & non è contrario, ideo potius debuit ſubticere prædicationem, quam curationem; Marcus autem illam expreſſit, vt nichil ambiguũ relinqueret. De his dicit Chryſoſtom. Conſiderandum, quod neque doctrinæ verborum, neque operationi continuæ dominus inſiſtit. Sed nunc quidem hoc, nunc quidem illud facit, vt a ſignis credibilis appareret in his, quæ dicebat, & ſermonum vtilitas, quæ erat in ſignis oſtenderetur.

Quare Chriſtus in finibus Iudææ, & Galilææ iuxta Iordanem curauit nunc turbas, & eis prædicauit? Quæſt. VIII.

Quæritur, quare Chriſtus in finibus Iudææ, & Galilææ iuxta Iordanem curauit nunc turbas, & prædicauit eis.

Aliqui dicunt, quod fuit hoc iuxta Iordanem, quia in Iordane fuit inchoatus baptiſmus, in quo omnia peccata tolluntur, ideo apud Iordanem turbas curari decuit. Sic dicit Origenes: Sanauit autem dominus turbas trans Iordanem, vbi baptiſmus dabatur: vere enim omnes à ſpiritualibus infirmitatibus ſanantur in baptiſmo.

Dicũt autem, quod fuit in finibus Iudææ, & Galilææ, G quia per Galilæam ſignificantur Gentiles; per Iudæam ſignificantur ipſi Iudæi, vt innuatur, quod ſalus, quæ ventura erat ex Iudæis, vt dicit Chriſtus Ioan. 4. tranſitura eſſet ad Gentiles. Sic dicit Raban. curat etiam Galilæos in Iudææ finibus, vt peccata gentium in eam veniam quæ Iudææ parabatur admitteret.

Sed dicendum, quod iſtæ ſunt cauſæ myſticæ, & non literales, cum accipiantur ex ſignificatione terminorum. Cauſa autem vera eſt, quia Chriſtus prædicabat turbis vbicunque, & quandocunque conuenirent ad eum, vnde etiam ſi tempore importuno, & loco venirent prædicabat & curabat, ita vt aliquando venirent tempore, quo ipſe ſedere vellet ad menſam, & ſurgebat relictis cibis, & ibat & prædicabat eis. Marc. 3. vnde ob hoc die quadam cum ſ cageret, ſurrexerunt diſcipuli tenere eum dicentes, quo- H niam in furorem verſus eſt, eodem cap. & quia nunc accidit turbas venire ad Chriſtum iuxta terminos Iudææ, & Galilææ non moratus eſt vltra, ſed ibi eis prædicauit, quia ſic conſueuerat. Marc. decimo. Conuenerunt ad eũ iterum turbæ, & docebat eos ſicut conſueuerat, ideſt, quia conſueuerat docere eas, quandocunque ad eum conuenirent: curabat autem omnes, qui curatione indigebant, & hoc ſemper faciebat, etiam quando deducebantur ad eum languentes, vt patet in vtraque ſaturatione turbarum, ſupra 14. & 15. & ibi etiam ſicut hic docebat, & poſtea ſanabat languidos. Sed Matthæus etiam ibi ſubticuit prædicationem exprimens ſolam curationem, ſupra 14. Marcus autem expreſſit ſolam prædicationem ſubticens curationem. Marci 6. & ita fecerunt hic ambo cum Matthæus ponat ſolam curationem, & Marcus ſolam I doctrinam,

Si autem in alio loco conueniſſent turbæ, & non iuxta Iordanem in finibus Iudææ, alibi eas doceret, & curaret, & ita locus non confert cauſam ad ea, quæ Chriſtus faciebat, ſed ſolum concurſus turbarum.

Et acceſſerunt. Hic ponitur ſecundum, ſcilicet alia doctrina, & ponuntur hic virtutes contemplatiuorum, ſiue religioſorum. Et diuiditur in tres partes. quia primo ponitur continentia: ſecundo obedientia ibi. *Tunc oblati ſunt ei.* Tertio paupertas voluntaria, ibi. *Et ecce vnus.* In iſtis enim conſiſtit tota perfectio religioſorum, & iſtæ tres ponuntur in voto expreſſe. Prima in duas, quia primo oſtendit Chriſtus, quæ continentia ſit neceſſitatis, ſcilicet continentia coniugalis. Secundo oſtendit continentiam, quæ eſt perfectionis, ſcilicet continentia virginalis, K vel quæ eſt totaliter abſtinere à venereis, poſtquam quis ſumpſerit propoſitum abſtinendi, ibi. *Dicunt ei diſcipuli.* Prima in duas, quia primo circa hoc ponitur Phariſæorum doloſa interrogatio. Secundo Chriſti vera reſponſio. ibi. *Qui reſpondens.* Circa primum dicitur. *Et acceſſerunt ad eum.* Quia iſti interrogare volebant: Phariſæi iſti nitebantur euertere Chriſti doctrinam confundendo eum. *Tentantes eum.* In quæſtione iſta tentabant eum, quia intendebant deducere ad aliquod inconueniens, vt infra dicetur. *Et dicentes, ſi licet.* Ideſt nunquid licitum eſt. *Homini dimittere vxorem ſuam.* Ideſt dare libellum repudij, quod erat dimittere vxorem: cum ipſa tranſiret ad alias nuptias, & ille pariter. *Quacunque ex cauſa.* In hoc ſtat totum dubium quæſtionis: nam omnino dimittere liceret certum eſt, cum cõceſſus fuerit libellus repudij Iudæis. Deuteron. 24. ſed an

an ex quacunque cauſa quantumcunque voluntaria liceret dimittere vxorem, vel ſolum ex aliqua determinata, vtpote cauſa fornicationis, erat dubium.

Quomodo nunc Phariſæi venerunt ad Chriſtum. Quæſt. IX.

QVæritur, quomodo nunc Phariſæi venerũt ad Chriſtum.

Dicendum, quòd ſatis veriſimile erat conuenire Phariſæos aliquos nunc ad Chriſtum, conuenerat enim turba copioſa ad ipſum, & inter turbas erant iſti Phariſæi ſæpe enim ſolebant Phariſæi, & doctores legis venire ad audiendum Chriſtum. Luc. quinto. Factum eſt in vna dierum, & ipſe ſedebat docens, & erant Phariſæi ſedentes, & legis doctores, qui venerant ex omni caſtello Iudeæ, & Galileæ. Aliqui autem Phariſæorum veniebãt ad Chriſtum bono animo, ſed pauci erant: nam Nicodemus erat Phariſæus, imò de principibus Phariſæorum. Ioan. 3. & ille veniebat ad Chriſtum bono animo ad audiendum doctrinam eius vnde per noctem venit ad eum. Ioan. 3. & de baptiſmo cum eo Chriſtus locutus eſt, & iſte fouebat partem Chriſti: nam cæteri Phariſæi dixerunt ei, cum ſemel defenderet partem Chriſti, numquid, & tu Galilæus es? Ioan. 7. Sic etiam Gamaliel erat quidam princeps Phariſæorum honorabilis valde: Actu. 5. & ille fauebat valde diſcipulis Chriſti. eo. cap. Rari tamen iſtorum erant, cæteri enim vt communiter oderant Chriſtum, & nitebantur eum confundere, vnde veniebant ad audiendum doctrinam eius, vt caperent eum in ſermone. Ita enim aliquãdo quæſtiones cauillosas faciebant, vt caperent eum in ſermone, ſic dicitur inf. 22. cap. Tunc Phariſæi conſilium inierũt vt caperent eum in ſermone, & quæſierunt de tributo, an eſſet reddendum Cæſari. Etiam quando miracula faciebat, aduertebant ſi quid eſſet, de quo eum poſſent accuſare ſic dicitur Luc. 6. & ſupra 12. cap. obſeruabant ſcribę, & Phariſæi an ſabbatho curaret, vt inuenirent vnde accuſarent eum. Et quando aliquid dicebat interpretabantur in malum, & dicebant, quod blaſphemabat, ſicut ſup. nono, & Luc. quinto, quando dixit, dimittuntur tibi peccata tua, & dixerunt ſcribæ, & Phariſæi hic blaſphemat. Et ita nunc malo animo acceſſerunt, ſcilicet tentando eũ, quia dicitur acceſſerunt tentantes.

Ad quid Phariſæi acceſſerunt ad Chriſtum? Quæſt. X.

QVæritur, dato quòd Phariſæi venerint, ad quid dicitur, quod acceſſerunt ad eum?

Aliqui dicunt, quod hoc fecerũt, quia honorem deſiderabant, ſic enim dixit Chriſtus infra 23. quòd Phariſæi volunt primos accubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis, & vocari ab omnibus Rabbi, & quia Chriſtus erat in magno honore apud turbas, ſiquis ei loco proximus eſſet, magnæ dignitatis videretur, ideo vt ipſi honorabiles reputarentur a turbis, acceſſerunt ad Ieſum, vt loco proximi exiſterent.

Alij dicunt, quod fecerunt ex ſuperbia, vt viderentur æquales Chriſto: nam Chriſtus erat magiſter, & ipſi etiã doctores legis vocabantur, & cupiebant vocari Rabbi ab omnibus, infra 23. ideo voluerunt eſſe iuxta Chriſtum, vt pares in honore ei viderentur.

Sed dicendum, quòd hæc non ſunt veriſimilia, quia ſic dicitur de Apoſtolis, quòd accedebant ad Ieſum, ſup. 13. & 17. & de Petro dicitur præcedenti cap. quod acceſſit ad Ieſum, & tamen nichil horum intendebat, ſic dicitur de eis, quòd acceſſerunt ad oſtendendum, quod interrogare poterant: nam oportebat eos præſentes eſſe ad hoc, quod aliquid interrogarent, & tamen ante hoc non fit mentio, quòd Phariſæi præſentes eſſent. Ideo debuit dici, quod acceſſerunt, quia aliàs non appareret quomodo interrogare poſſent: nam ex ordine narrationis non conſtaret hoc. Etiam dicitur ſæpe de diſcipulis, & quibuſcunque quærentibus aliquid a Chriſto, quòd accedũt ad eum, vt dicitur ſequenti cap. acceſſit ad Ieſum mater filiorum Zebedæi. Et quandocunque aliqui nouiter loquũ

A tur ad Chriſtum, de quibus ex ſerie literæ non conſtat, quod ante hoc loquebantur, vel erant præſentes: dicit Euangeliſta, quod accedunt ad Chriſtum, ſic fuit declaratum præcedenti cap. quæſt. 126.

Quomodo tentauerunt Phariſæi Chriſtum, & quare tentabant? Quæſt. XI.

QVæritur, quomodo tentauerunt Phariſæi Chriſtum & quare tentabant?

Dicendum primo, quòd tentare eſt experimentum de re capere: & ita Phariſæi per iſtas interrogationes volebant habere experimentum de Chriſto, an poſſent eum ſuperare argumentis, vel an aliquando obliuiſceretur dictorum ſuorum, & diceret contraria, vt ſic eum te-
B nerent in contradictione, & hoc erat velle capere eum in ſermone, vt dicitur infra 22. & hoc tandiu durauit quouſque Phariſæi viderunt, quod ſemper ſuperabantur à Chriſto, & non auſi ſunt vltra interrogare eum, ſicut dicitur infra 22. Neque auſus fuit ex illa die quiſquam eũ amplius interrogare. Nunc autem nondum tantam experientiam de ipſo acceperant: ideo adhuc tentabant eũ.

Ad ſecundum dicendum, quod tentabant vt eum confunderent, & auerterent populum ab eo, ſi aliquo modo poſſent oſtendere eum falſa dicere, aut in aliquo errare, & ideo tam dictis quàm miraculis eius inſidiabantur, & quando ratione eum ſuperare non potuerunt, non paſſi ſunt eum viuere dicentes, quid facimus, quia homo iſte multa ſigna facit? ſi dimittimus eum ſic, totus mundus credet in eum. Io. 11.

C

Qualiter tentabant Chriſtum Phariſæi dicentes, ſi licet homini dimittere vxorem? Quæſt. XII.

QVæritur, qualiter tentabant illum dicentes, ſi licet homini dimittere vxorem?

Dicendum, quod hoc erat, quia videbatur eſſe dubia reſponſio, & quidquid reſponderet videretur inconueniens: nam ſi diceret dimittendam eſſe vxorem ex quacunque cauſa, dabat locum libidini, neque videretur differre matrimonium a concubinatu aut meretricio. Si autem diceret non eſſe dimittendam vllo modo, vel ſaltẽ non ex omni cauſa: videretur dicere contra Moyſen, qui dixit: ſi acceperit homo vxorem, & non inuenerit gratiam
D in oculis eius propter aliquam fœditatem, ſcriberet ei libellum repudij. Sic dicit Hiero. Sic arguunt, vt quaſi cornuto eum teneant ſyllogiſmo, & quodcunque reſpõdeat, pateat captioni: ſi dixerit dimittendam vxorem qualibet ex cauſa, & ducendum aliam, pudicitiæ prædicator ſibi videbitur contraria dicere, ſi autem reſponderit, non omnem ob cauſam debere dimitti, quaſi ſacrilegij reus tenebitur, & aduerſus doctrinam Moyſi & Dei facere.

Quare potius tentarunt Chriſtum dicentes hoc quam aliquid aliud? Quæſt. XIII.

QVæritur, quare potius tentauerunt eum dicentes hoc quàm aliquid aliud?

Dici poteſt vno modo, quod iſtud dixerunt, quia
E putauerunt iſtam quæſtionem difficile ſolubilem: tales enim quæſtiones ſolebant à Chriſto quærere, vt non videretur ei manere locus reſpondendi: cum quælibet pars habeat inconueniens, ſic patet infra 22. cum quæſierunt an liceret dari cenſum Cæſari, & ipſe etiam ad eludendũ eorum cauillationes ſimiles interdum quæſtiones faciebat, vt cum quæſiuit an baptiſmus Ioannis eſſet de cęlo, vel ab hominibus, & illi non auſi ſunt reſpondere, quia vtraque pars contradictionis erat inconueniens infra 21. ita erat iſta, quia erat vt ſyllogiſmus cornutus, vt dictum eſt præce. quæſt. ideo iſtam inuenerunt.

Alij dicunt quod Chriſtus de hac materia nunc prædicauerat, licèt Euangeliſta iſtud non exprimat, & ideo fuit occaſio quærendi iſtud. Sed iſtud non conſonat, quia in materia illa, quam ipſe prædicarent, crederent eum præaudiſſe multa, & ita non poſſent eum faciliter in illa capere: ideo

ae: ideo potius quærerent in alia, quam nunc non tractaret. Et hoc conſonat dicto Chriſo. Intuere enim ex modo interrogationis malitiam, dominus enim ſupra de lege hac diſputauerat, ipſi aut quaſi iam nullo dicto interrogant, ſcilicet &c. opinantes quod oblitus eſſet eorum, quę dixerat, & ita innuit quod nunc non dixerat de libello repudij, ſed multo ante hoc, ſcilicet ſupra 5.cap. ita quod putabant eum iam obliuiſci potuiſſe dictorum ſuorum. Alij autem dicunt, quòd de hoc quærebant, quia non poterāt negare ea, quæ erant in cordibus ſuis, ex abūdantia enim cordis os loquitur, ſupra 12. & Lu.6. & quia erant luxurioſi iſti Phariſæi, & caro maxime gaudeat aſſiduis mutationibus, quærebant de repudiatione vxorum. Sic dicit Chryſ. Sicut autem ſi vides hominem aſſiduè amicitias medicorum colentem: intelligis, quod aſſiduè infirmus eſt, ſic cum videas virum ſiue mulierem de dimittendis vxoribus aut viris interrogantes, agnoſce, quia vir ille laſciuus eſt, mulier illa meretrix eſt.

Sed dicendum, quòd hoc non multum ſtat, primò, quia non eſt veriſimile, quod hoc animo Phariſæi quærerent: nam ipſi erant valde religioſi in habitu, & quantum ad exteriora oſtendebant omnem ſanctitatem, & tamen nichil eſt, quod magis exteriori ſanctitati obuiare videatur quàm effręnata, & patens libido, ideo non quærerent ipſi aliquid in quo talis appareret intentio.

Secundo, quia non videtur hoc eſſe vitium Phariſæorū multa enim vitia Phariſæorum, & Scribarum Chriſtus improperat eis infra vigeſimo tertio, & tamen inter illa nichil de petulantia, aut luxuria tengit.

Tertio, quia hoc videtur repugnare literæ: nam ſtante iſto ſenſu, ideo quærerent, quia animus eorū libidini deditus eos talia loqui inducebat, & tunc non dicerent ad alium finem niſi ex inclinatione, & tamen dicitur in litera, quod dixerunt hoc tentantes eum: ergo cauſa dicendi hoc fuit ſpecialiter ad eum tentandum, & ſic ideo iſtam quæſtionem fecerunt, quia perplexa eis videbatur, & putabant tenere Chriſtum velut cornuto ſyllogiſmo, vt in principio dictum eſt.

Quare dixerunt, an liceat dimittere quacunque ex cauſa vxorem? Quæſt. XIIII.

QVæritur, quare dixerunt, an liceat dimittere quacūque ex cauſa?

Dicendum quod in hoc erat totum dubium: nā quod dimittere liceret ex aliqua cauſa, apparebat ex lege Moyſi, cui Chriſtus non contradiceret, & tamen an eſſet cauſa determinata ſecundum quam liceret, vel ex quacūque, non erat manifeſtum: ideo hoc quærunt, & dato, quod Phariſęi putarent eſſe vnam aut paucas cauſas determinatas propter quas ſolas liceret dari repudium, noluerunt illas aperire, vt magis illis maneret locus arguendi contra Chriſtum, & etiam vt quęſtio efficeretur magis ambigua. Et etiam quia ſi illi vellent exprimere cauſas, fortè in poſitione quæſtionis aliquid pręſupponerent, in quo Chriſtus eos poſſet redarguere, & vt hoc euitarent, noluerunt deſcendere ad particularia, ſed dixerunt, an liceret ex quacunque cauſa dimittere. Sic dicit Chryſo. Sciebant autē, quoniam nullam cauſam idoneam habebant circa dimittendas vxores pręter ſolam turpitudinem, & alias atque alias ſibi iniungebant, timuerunt autem interrogare ex quibus cauſis, ne ſeipſos infra anguſtias certarum cauſarum aſtringerent, ſed interrogauerunt ſi ex omnibus cauſis licet dimittere, ſcientes quia modum neſcit neque infra terminos vnius coniugij capitur libido: ſed quāto magis exercetur magis accenditur.

Qui reſpondens. Hic ponitur Chriſti reſponſio, & diuiditur in duo, quia primo ponitur dicta reſponſio, ſecundo remouetur quędam ſibi facta obiectio ibi. *Dicunt illi.* Circa primum dicitur. *Qui reſpondens.* Licèt putarent Phariſæi inſolubilē eſſe quæſtionem, niſi incidendo in inconueniens: Chriſtus tamen faciliter reſpondit. *Non legiſtis.* Modus increpationis eſt, quaſi dicat, non deberetis in hoc dubitare, quia ſi legiſſetis, & intelligeretis ſcripturam ſoluta eſſet vobis iſta quæſtio. *Quia qui fecit.* Scilicet Deus qui omnia creauit. *Ab initio.* Ideſt in principio fa-

F culi in creatione rerum. *Maſculum & fœminam fecit eos.* Ideſt non fecit ſolam fęminam aut ſolum virum, ſed maſculum, & fęminam fecit eos. Gen. 1. in quo innuitur, quod ad conſortium fecit eos commixtionis ſexuum, quę ad matrimonium pertinet, & eſt decurtata locutio, quia neceſſe eſt deficere vnum accuſatiuum: nam ſi dicatur ſic punctuando: Qui fecit ab initio maſculum, & fęminam, ſequitur poſtea: Fecit eos, & non eſt aliqua ſententia. Si verò dicatur maſculum, & fæminam fecit eos, eſt ſententia perfecta, ſed prima eſt imperfecta, ſcilicet qui fecit a principio, ideo debet ſuppleri vnus accuſatiuus, ſcilicet: Qui fecit hominem ab initio, fecit eos maſculum, & fęminam, talis ſententia ponitur Gen. 1. Creauit Deus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam, maſculum & fęminam creauit eos. Et eſt ſenſus, quod ſicut eos crea-

G uit ſimul, ita voluit conſortium eorum manere. *Et dixit.* Scilicet Deus. *Propter hoc.* Ideſt propter opus propagationis, dicitur enim Gen. 2. propter hanc, ideſt quod vir dimittet patrem, & matrem propter hanc, ideſt propter mulierem, vt cohabitet ei, & vacent proli. Et ita idem ſenſus eſt: nam non dimittitur pater, & mater propter vxorem niſi inquantum vxor eſt ad hoc, ideſt ad propagationem. *Dimittet homo.* Accipitur communis generis pro maſculo, & fęmina: quia de vtroque intelligitur, quod dimittet patrem, & matrem: nam ſicut maſculus dimittit patrem, & matrem, vt adhęreat vxori ſuæ: ita fęmina dimittit patrem, & matrem, vt adhæreat viro ſuo. *Patrem & matrem.* Scilicet quantum ad cohabitationem: nam ante coniugium manent filij in poteſtate parentum, & in eadem domo, poſt matrimonium autem ceſſant filij ha-

H bitare cum parentibus, vt maneant cum vxoribus ſuis. *Et adhærebit vxori ſuæ.* Scilicet per cohabitationem vel per copulam carnalem. *Et erunt duo in carne vna.* Ideſt duo erunt vna caro. Alij exponunt, quod erunt duo in carne vna, ideſt ad vnam carnem perducendā, ſicut communiter exponitur. Et nos etiam tenentes viam communem ita ſolemus exponere, & tamen melior eſt ſenſus præcedens, vt infra dicetur. *Itaque iam non ſunt duo.* Ideſt non ſunt vt duæ perſonæ ſed vt vna perſona, & ideo ſicut vna perſona non diuiditur, ita neque vir, & vxor debent ſeparari. *Sed vna caro.* Et vnum corpus, vel vna perſona. *Quod ergo Deus coniunxit.* Aliqui dicunt, quos, & tamen Euangeliſta dicit, quod, & ita etiam dicitur Mar. 10. & eadem ſententia eſt. Et dicitur, quod, ideſt matrimonium, vel coniunctio, ſcilicet matrimoniū, quod Deus

I fecit cauſando coniunctionem inter virum, & mulierem non debet aliquis ſeparare. *Homo non ſeparet.* Ideſt non debet ſeparare neque poteſt, quia quod fit a ſuperiori, nō poteſt reuocari per inferiorem. Et eſt ſenſus, Deus dāt vires matrimonio: ergo non poteſt per hominem fieri diuortium, & tamen qui dat libellum repudij, ſeparat de facto vel rumpit vinculum, quod Deus fecit, ideo male facit, & ideo non licet repudiare vxorem.

Quare Chriſtus voluit Phariſæis reſpondere cum malo animo quærerent? Quæſt. XV.

QVæritur, cum Phariſæi malo animo quærerent tentantes eum, quare reſpondere voluit, erant enim indigni reſponſione.

K Dicendum, quod fecit primo propter ſeipſum, vt non viderentur præualere Phariſæi, hoc enim eſt, quod volebant Phariſæi, ſcilicet vt aliquo modo confunderent Chriſtum, vel appareret, quod eum confunderent in conſpectu plebis. Si autem Chriſtus nichil vellet reſpondere, videretur non potuiſſe propter difficultatē quæſtionis, ideo ne viderentur Phariſęi ſuperaſſe eum debuit reſpondere.

Secundo debuit reſpondere propter turbam aſtantem, vt appareret Chriſti excellentia, ſcilicet quādo in ea quęſtione, quam putabant Phariſęi inſolubilem, ipſe ſtatim faciliter, & ſine inconuenienti reſponderet, vnde cum ipſi Phariſęi prębuerunt materiam laudis Chriſto offerendo ei difficilem quęſtionem, debuit reſpondere, vt ex hoc magis confunderet illos, & extolleretur nomen eius a populo gaudente de doctrina eius. Sic fuit Luc. 13. vbi cum Chriſtus ſanaſſet mulierem ſabbatho, increpuit eū archi-

ſynago-

ſynagogus indirectè dicens: Sex dies ſunt, in quibus oportet operari, in his ergo venite & curamini, & non in die ſabbathi, Chriſtus autem oſtendit ibi ſufficienter, quod licitum erat, imo laudabile ſanare infirmos die ſabbathi, & cum neſciret reſpondere archiſynagogus, ſequitur: Cum hęc diceret, erubeſcebant omnes aduerſarij eius, & omnis populus gaudebat in uniuerſis, quę glorioſè fiebant ab eo, ideo debuit nunc reſpondere ad confundendum Phariſęos, & extollendum nomen ſuum coram plebe.

Tertio propter utilitatem doctrinę: nam hic Chriſtus oſtendit non eſſe repudiandam uxorem, & iſta doctrina erat noua, & neceſſaria ad mores, & Chriſtus introducturus erat eam etiam nullo quęrēte, ideo cùm acciderit nūc Phariſęos de hoc quęrere, debuit reſpondere ad aperiendum veritatem.

Quarto, quia ſi Phariſęi bono animo quęrerent, erat iuſtum, quòd eis reſponderet, & tamen quod malo animo quęrerent, non erat diminuens aliquid de debito reſponſionis Chriſti, ideo debuit reſpondere ſiue illi eſſent digni ſiue indigni: nam qui indignus eſt, promeretur, ut ea, quę ad ipſum pertinent, non dentur ei, quę tamen non ſunt ad eius utilitatem, non ſunt propter eum ſubtrahenda, ita erat hic, quia Phariſęi non quęrebant iſtud propter utilitatem aliquam, quam capere uellent ex reſponſione uera ad quęſtionem: ſed ſolum ut confunderent Chriſtũ, ideo non debuit ceſſare Chriſtus reſpōdere propter eorum indignitatem, imo neque indigni eſſe poterant ad id quod propter eos non fiebat, neque cedebat in eorum utilitatē, unde non ſolum reſponſionem ſubtrahere nō debuit, ſed potius etiam ipſis nolentibus reſpōdere, poſtquam ſemel quęſiuiſſent, ſicut Deus ipſis indignis, & ſigna nolentibus, ſigna dat inuitis, quia ad laudem Dei illa dare pertinet, ſic patet Eſa. 7. ubi Deus dixit ad Achaz, quod peteret ſibi ſignum, & ille noluit dicens, non petam, & non tentabo dominum. & tunc Iſaias dixit. Propter hoc dabit ipſe dominus uobis ſignum, ideſt quia uos non petitis imò non vultis, ipſe Dominus, ideſt ipſe a ſeipſo nemine petente dabit ſignum. Ita ergo hic debuit ipſe reſpondere, licet ipſi Phariſęi non deſiderarent reſponſionem, poſtquam ſemel quęſiuiſſent.

Quare Chriſtus reſpondit Phariſæis, cum poſſet non reſpondendo euadere? Quæſt. XVI.

SEd quęritur, cum Phariſæi eſſent in digni reſponſione, & Chriſtus poſſet non reſpondendo euadere, quare reſpondit?

Ita enim aliquando faciebat interdum non reſpondendo directè: vt quando dixerunt; quouſque tollis animas noſtras? ſi tu es Chriſtus, dic nobis palam? Ioan. 10 & ille noluit dicere palam, ſed dixit, opera, quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me. Et aliquando nichil reſpondebat, ſed cogebat ceſſare quærentes a reſponſione. Sicut infra 21. & Marc. 11. quādo dixerunt Iudæi Chriſto, in qua poteſtate facis? & quis tibi dedit hanc poteſtatem? Et ille ait, interrogo, & ego vos aliam quæſtionem, baptiſmus Ioannis de cęlo erat, an ex hominibus? & illi videntes ſe perplexos dixerunt: neſcimus. Tunc Chriſtus ait, neque ego dico vobis, in qua poteſtate hoc facio, ita potuiſſet nunc ſimilem quæſtionem facere, vt ipſi cogerentur ceſſare confuſi à ſua petitione, & non reſponderet eis.

Dicendum, quod quando Chriſtus interrogabatur, ſiue eſſent quæſtiones bono animo ſiue tentatiuo factæ, & ſiue eſſent digni, ſiue indigni, qui quærebant, ſemper reſpondebat directè, niſi ex apertione veritatis ſequeretur malum. De quæſtionibus bono animo factis apparet, vt de quæſtionibus diſcipulorum, quia ſemper reſpondebat eis, & tamen quando quæſiuerunt Domine ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael? Actu. 1. noluit reſpondere dicens, non eſt veſtrum noſſe tempora & momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate. Etiam quando infra 24. & Mar. 13. quæſiuerunt dicentes. Quando hæc erunt? & quod eſt ſignum aduentus tui? Noluit plenè reſpondere, ſed ait: De die illa, & hora nemo ſcit neque Angeli cælorum, niſi pater ſolus: quaſi dicat, neque vobis reuelandum eſt. De quæſtionibus, quæ fiebant tentatoriè velut

A ſyllogiſmo cornuto vtendo etiam patet quia quādo quæſierunt Phariſæi an liceret dari cenſum Cæſari tentatoriè fiebat, & ad vtramque partem concludere videbatur inconueniens, & tamen reſpondit, vt patet infra 22. Etiam quando adduxerunt ad eum mulierem deprehenſam in adulterio quærentes, an deberet lapidari, quidquid reſponderet videbatur inconueniens, & tamen reſpondit: Io. 8. ſolum autem quando ſequebatur inconueniens ex reſponſione non reſpondebat, & ita quando diſcipuli quæſiuerunt: Domine an in tempore hoc reſtitues regnū Iſrael? ſequebatur inconueniens ſi tempora determinata, in quibus aliquid Deus diffiniuit facere, ſcirentur ab hominibus, ideo non reſpondit, ſed dixit, quòd erat eorum hoc ſcire, ſic enim quando Iudæi quæſierunt in qua poteſtate hoc facis, & quis tibi dedit hanc poteſtatem, nō

B erat conueniens, quòd Chriſtus reſponderet. Nam oportebat, quòd exprimeret ſe Deum. Si enim ex eis, quæ ipſi videbant, non informabantur de poteſtate Chriſti, oportebat, quòd apertè diceret ſe eſſe Deum, & tunc erat inconueniens, quia cum erant maliuoli, qui hoc quęrebant dicerent eum blaſphemaſſe, & peterent illum ad mortē, ſicut in paſſione quando ipſe dixit, a modo videbitis filiū hominis &c. nam dixerunt, audiſtis blaſphemiam infra 26. & Mar. 14. Non ergo debuit reſpondere, & ob hoc quæſiuit viam euadendi, nunc autem nullum inconueniens erat reſpondere, cùm eſſet bona doctrina, & ſine ſcādalo, quam nunc dedit, ideo non debuit tacere, ſed reſpōdere.

Secundo, quia non ſolum non ſequebatur inconueniēs reſpondendo, ſed potius erat bonum, nam ex reſponſione

C reſultat bona doctrina, & neceſſaria, & ideo ſi Phariſęi non quæſiuiſſent de hoc; ipſe aliquando hoc diceret, melius tamen erat dicere iſtud reſpondendo quàm ſimpliciter docendo: nam ſi ſimpliciter doceret, non diceret niſi veritatem rei, quia non verteretur tunc res in contentionem, & loqueretur ad auditores credulos, nunc vero res deducta fuit in contentionem, ideo oportebat eam magis diſcuti, & ita factum eſt, quia Chriſtus non ſolum veritatem aſſeruit, ſed etiam confirmationes appoſuit, & inſuper ad obiectiones ſibi factas reſpondit, quando autem docendo ſine interrogatione dixit pauca vel aperuit, vt patet ſupra quinto: ergo conueniens fuit quod Chriſtus reſponderet ad quæſtionem Phariſæorum.

Quare ponitur hic de libello repudij, cum ſupra hoc poſitum fuerit? Quæſt. XVII.

D QVæritur, quare ponitur hic de libello repudij, quia de hoc Chriſtus docuerat ſupra. 5. cap. Dicunt quidam, quod Chriſtus dixit hoc bis, ideo Matthęus bis ſcripſit. Sed non ſtat, quia tunc aliquid eſſet quòd decies aut pluries ſcriberetur, cum aliqua ſint quæ Chriſtus prædicando ſæpe dixerit, ſed hoc abſurdum eſt. Etiam quia euangeliſtæ non ſcripſerunt omnia quæ Chriſtus dixit, & fecit. Ioan. 20. à fortiori ergo non ſcriberent eandē rem totiesquoties ille diceret.

Dicendum autem, quòd iſtud ponitur hic, & non fit repetitio, quia ſupra 5. ponitur doctrina à Chriſto data, hic autem ponitur quæſtio, & reſponſio facta circa eandem materiam. Sed adhuc dicendum, quòd ſi nichil hic

E adderetur ſupra id quod ponitur ſupra quinto, non repeteretur, quia tamen multa adduntur, quæ ad doctrinam pertinent, fuit conueniens repeti hic. Sed dicetur, dato quòd Matthæus vellet iſtud ponere propter doctrinam, quæ hic de nouo ſuperadditur, non debuiſſet ponere id, quod habetur ſupra 5. cùm ibi nichil dicatur de repudiādo vxorem, quod non dicatur hic, & ita iſtud debuiſſet exprimi, & illud ſubticeri.

Dicendum, quòd vtrunque fuit conueniens poni, iſtud quidem quia additur hic doctrina, quæ valde vtilis eſt, illud verò ad complendum tractatum inceptum: nam ibi Chriſtus voluit oſtendere differentias inter antiquam legem ſecundum, quòd intelligebatur à Iudæis, & legem ſuam, quam nunc ponebat, & poſuit ibi multa, vnum autem de illis erat quantum ad libellum repudij, ideo dixit ibi de hoc, & quia omnia illa tradebat doctrinaliter, &

non

non diſputatiuè, & loquebatur ad turbas credulas, non poſuit confirmationes, & confutationes, ſed nudam veritatem aſſeruit.

Quomodo ratio, quæ ponitur hic a Chriſto faciet ad propoſitum Chriſti? Quæſt. XVIII.

QVæritur, de iſta ratione tota Chriſti, quã ponit litera, quomodo facit ad propoſitum ſuum?

Dicendum quòd Chriſtus intendit hic dicere, quòd repudiare vxorem ſit malum, & non liceat, & quia res iſta vertebatur in contentionem, voluit adducere ad hoc probationes. Phariſæi enim quærebant de hoc, & nõ credebant illi Chriſto niſi quatenus probaret, ideo teſtimonijs vti debuit efficacibus. Sic dicit Hiero. Sic autem reſponſionem temperat, vt decipulam tranſeat, ſcripturã ſanctam adducens in teſtimonium.

Secundo quia voluit vitare ſcandalum Phariſæorum: nam Chriſtus volebat dicere, quòd nullo modo licebat repudiare vxorem. Si autem hoc in primo verbo reſponderet Chriſtus Phariſęis, ſcandalizarentur, & non poſſent patienter audire, ideo præpoſuit probationes, per quas paulìſper deducerentur ad aſſentiendum, vel ſaltem ad non reclamandum. Sic dicit Chryſo. Vide ſapientiam doctoris: interrogatus enim ſi licet vxorem dimittere, non confeſtim dixit non licet, vt non turbarẽtur, ſed per probationes hoc conſtituit. Ad hoc ergo vſus eſt probatione naturali ſiue ex conditione creationis, & probatione ex lege. Sic dicit Hieronymus: Sic reſponſionem temperat, vt decipulam tranſeat, ſcripturam ſanctam adducens in teſtimonium, & naturalem legem, primamque Dei ſententiam. Sic etiam dicit Chryſo. Nõ ſolum ex modo creationis, ſed ex modo legiſlationis monſtrauit, quoniã vnũ oportet vni coniungi, & nunquam reſcindi. Intelligi poteſt vno modo quòd tota litera ſit vna probatio tantum, & tunc principium literę nõ eſt niſi narratio geſtorum ad inducendum inde concluſionem, ſcilicet Deus fecit a principio maſculum, & fęminam, & tunc dixit, quod propter fęminam, vel propter copulam carnalem, quæ eſt maris, & fæminę, dimitteret homo patrem & matrem, & adhęreret vir vxori ſuæ, & eſſent duo in carne vna, ideſt ambo eſſent vna caro; hoc totum ponitur pro antecedente, & inde ſequitur concluſio, ſcilicet itaque non ſunt duo, ſed vna caro, ideſt quia Deus iuſſit, quod adhæreret vir vxori, & eſſent duo in carne vna, voluit quod eſſent vna caro, & ita non ſunt ſeparandi, quia Deus coniunxit illos faciendo eos vnam carnem. Alio modo poteſt accipi, quod ſint hic duę probationes, & iſtud magis cõſonat dictis ſanctorum: nam dicit Hiero. ſupra, quod ſcripturam ſanctam adducit in teſtimonium, & naturalem legem. Et Chryſo. dicit, quòd non ſolum ex modo legiſlationis, ſed ex modo etiam creationis monſtrat, quod oportet vnum vni coniungi, & nunquam reſcindi. Et hoc modo quidã aſſumunt tres probationes ex litera. Vna eſt illud, ſcilicet non legiſtis, quia qui fecit ab initio maſculum, & fæminã fecit eos, & eſt ſenſus, quod ex modo creationis oſtẽditur matrimonium, quia qui fecit hominem non fecit ſolum maſculum aut fęminam, ſed maſculum, & fęminam ſimul, vt ex modo creationis oſtenderetur, quod deberent eſſe ſimul, & conſequenter, non deberent ſeparari, quod facit libellus repudij. Secunda eſt in litera ſequen. ſcilicet, & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, ideſt dicendo hoc oſtendit, quod deberet eſſe matrimonium coniunctio maris, & fęminę, propter quam coniunctionem dimitteret homo patrem & matrem, ideſt ceſſaret cohabitare eis, & eſſent duo in carne vna, ſcilicet quia adhæreret vxori, & per hoc efficerentur vna caro. Et tunc ſequitur concluſio literæ, itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro, ſcilicet quia Deus coniunxit illos, non ſunt duo, ſed vna caro, ideſt vna perſona. Tertium eſt ibi. Quos Deus coniungit homo non ſeparet, ideſt Deus iuſſit coniungi marem, & fęminam, ideo nemo debet ſociatos ſic ſeparare, ſed qui dat libellum repudij ſeparat ſic coniunctos: ergo malè facit. Alij ponunt ſolùm duas probationes, & iſtud eſt melius dictum.

Primo, quia conſonat dictis ſanctorum, cũ dicat Hier.

F hic induci legem naturalem, & diuinam, & Chryſo. dicit ex modo creationis, & etiam ex modo legiſlationis probari.

Secundo, quia tertia probatio inducta in præcedentibus non poteſt dici, quòd ſit aliqua probatio per ſe, ſed eſt concluſio præcedentium duarum probationum. Et apparet ex modo verborum: nam dicitur, quos ergo Deus cõiunxit, homo non ſeparet. Et ſic ponitur ibi, ergo, quod eſt ſignum illationis. Etiam quia certum eſt, quia iſta ſunt verba Chriſti, ipſe tamen non poterat aſſumere probationem ex dictis ſuis, quia ei non crederent Phariſæi, ſicut dicitur Io. 8. Tu de teipſo teſtimonium perhibes, & teſtimonium tuum non eſt verum, ideo aſſumit teſtimonium ex factis, & dictis Dei, cùm ait: non legiſtis &c. ſed iſta ſunt verba Chriſti, ſcilicet, quod ergo Deus coniunxit, nõ
G eſt ergo per ſe probatio diſtincta à præcedentibus, ſed eſt concluſio duarum probationum præcedentium, & debet cum qualibet reſumi. Prima igitur probatio eſt illa, non legiſtis, quia qui fecit hominem ab initio maſculum, & fęminam fecit eos, ideſt Deus qui creauit hominem, non creauit tantum maſculum, ſed ſimul maſculum, & fęminam. Ex quo manifeſte apparet, quòd voluit fieri commixtionem ſexuum: nam alias ſolus maſculus crearetur, & ita etiam ſi Deus nichil dixiſſet, per modum iſtum creationis coniungebat maſculum, & fæminam, & tunc ſumatur concluſio, quæ ponitur in fine, ſcilicet, quod Deus coniungit, homo non ſeparet, ideſt quia Deus intentionẽ ſuam oſtendit creando, quòd volebat eos eſſe ſimul: ergo non licet alicui ſeparare quod Deus coniunxit, & ita non debet eſſe diuortium, vel repudium: Et iſta eſt prima pro-
H batio, quam vocat Hieron. legem naturalem, & Chryſo. vocat modum creationis, quod idem eſt, ſed apertius dixit Chryſo. quam Hieron. poteſt tamen vocari probatio ex lege naturali, ideſt ex inclinatione data maſculo, & fæminę per creationem, inquantum Deus creauit eos vnum ad alterum.

Secunda probatio eſt ex lege Dei, ideſt, ex verbis eius, quæ vocantur lex inquantum obligauit ſicut lex, & iſta eſt, quia dicitur, & dixit. propter hoc, ideſt propter matrimonium vel coniunctionem maris, & fæminæ, dimittet homo patrem & matrem, exponendo ſicut ſupra, & ſequitur, itaque iã non ſunt duo, ſed vna caro, ideſt quia Deus coniunxit illos creando, & coniunxit iubendo expreſſe, ſed per coniunctionem efficiuntur vnum, ideo non ſunt iam duo, ideſt duæ perſonæ, ſed vna caro, ideſt vna perſo
I na, & tunc ſequitur concluſio, quod Deus coniunxit, homo non ſeparet, ideſt non eſt iuſtum, quòd ſeparet, imò neque ſeparare poteſt de iure, licèt de facto nitatur facere. Et iſte eſt verus ſenſus. Sic innuit Chryſo. dicens, vlterius induxit Deum dicens, quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Demonſtrans, quod & præter naturam, & præter legem eſt vxorem dimittere, præter naturam quidem, quia vna caro diuiditur: præter legem autem, quia Deo copulante, & iubente non diuidi, vxor dimittitur.

Quare dicitur, non legiſtis? Quæſt. XIX.

QVæritur, quare dicitur, non legiſtis? Dicendum, quod non accipitur affirmatiuè, quia non eſſet litera vera, certum eſt enim, quòd Iudæi ſępe hoc lege-
K rant, cum ſit principium Gen. imò ſi nunquam legiſſent, non allegaret Chriſtus contra eos auctoritatem: quia probatio debet procedere ex notis reſpondenti, vel quę ille habet tanquam nota, ſed legẽdum eſt interrogatiuè, ideſt nunquid non legiſtis? & non ſolum eſt interrogatio, ſed etiam admiratio, ideſt mirum eſt quomodo vos de hac re interrogatis, quia notum vobis eſſe debuiſſet, cum ſæpius legiſtis, aut legere potuiſtis ſcripturam, ex qua habetur determinatio quæſtionis huius. Et tali modo ſolet Chriſtus mordere Phariſæos, quando quærunt aut arguunt contra ipſum, eo quod ipſi procedunt iniquo animo, & ad confundendum Chriſtum: ideo iuſtum eſt, vt ex verbis ſuis ab ipſo confundantur. Sic patet ſup. 9. Euntes diſcite, quid eſt: Miſericordiam volo & non ſacrificium, ideſt eatis ad addiſcendum quid eſt: Miſericordiam volo &c. quaſi dicat non intelligitis, ideo addiſcatis, & tunc pote-

rius

ntis arguere vel increpare, & ſupra 12. cap. dixit eis: Si autem ſciretis quid eſt, miſericordiam volo, & non ſacrificium: nunquam condemnaſſetis innocentes, quaſi dicat, ſi intelligeretis ſcripturam, non faceretis hoc, ſed quia nichil intelligitis, condemnatis inſipienter innocentes. Et maxime Chriſtus mordet eos circa intellectum ſcripturæ, & hoc propter quatuor.

Primo quia volebat eis auferre occaſionem gloriandi, & punire eos propter malitiam ſuam, ideo volebat in eo illos confundere, in quo ipſi gloriabantur, & tamen ipſi gloriabantur ſe eſſe doctores ſcripturę, cùm dicatur infra 23. cap. quòd ſuper cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ, & Phariſæi, nulla autem maior confuſio eſt doctori quã ignorare ea, in quibus doctorem ſe profitetur, ideo oſtendebat Chriſtus eos non intelligere ſcripturas.

Secundo quia Phariſęi iactabant ſe de maiori zelo legis, & de ſtrictiori obſeruatione eius, & quia qui legem non intelligit non poteſt eam obſeruare, oſtendit eos nõ intelligere legem, vt ſic appareat quod neque vere legem zelabant, aut obſeruabant, ſed ſolum traditiones datas a ſeipſis, & ſenioribus ſuis, ſic improperauit eis Chriſtus ſupra 15. Irritum feciſtis verbum Dei propter traditiones veſtras.

Tertio, & præcipuè quantum ad præſens, quia Phariſæi aſſumebant nunc contra Chriſtum argumentum ex lege: nam dicitur infra. Dicunt illi, quid ergo Moyſes mãdauit libellum repudij? oſtendit ergo Chriſtus eos non intelligere legem, vt ſic appareat quod omnia argumenta eorum procedunt ex errore.

Quarto, vt oſtendat ſe mirabilem eſſe. Sciebant enim Iudæi, quod Chriſtus nunquam didicerat, vt dicitur Io. 7. Quomodo hic literas ſcit, cùm non didicerit? cùm autem non ſolum ſcripturam allegaret, ſed etiam eos, qui doctores ſcripturæ erant, ſcilicet Phariſæos infra 23. oſtenderet non intelligere ſcripturam, apparebat ipſum diuinitus habere intellectum ſcripturæ, ſic ipſe dixit Io. 7. quando Iudæi dixerunt quomodo literas ſcit, doctrina mea nõ eſt mea, ſed eius, qui miſit me, & ita cõueniens erat, quod confunderet Phariſæos oſtendendo, quòd non intelligebant ſcripturam.

An iſta probatio ſit conueniens, ſcilicet qui fecit ab initio maſculum? &c. Quæſt. XX.

QVæritur, an iſta probatio ſit conueniens, ſcilicet, qui fecit ab initio maſculum, &c. nam ibi nichil exprimitur quod Deus dixerit aut voluerit. Aliqui dicunt, quòd non videtur ſufficiens propter cauſam dictam.

Secundo, quia dato quod prodeſſet, non probaretur ex ea non debere dari libellum, ſed ſolum, quod eſſet matrimonium, & tamen Chriſtus de libello repudij nunc agit.

Dicendum, quod eſt conueniens probatio, cum ſit argumentum Chriſti, quod eſt inſolubile, & demõſtratiuũ. Et dicendum ad primum, quod ex factis Dei ita ſumitur argumentum efficax ſicut ex dictis, ſicut ſolemus dicere de Chriſto, quod non ſolum præbuit ſe nobis imitabilem in dictis, ſed etiam in factis, & ſunt facta ſua nobis quædam regulę, ſicut ipſe dixit Ioan. 13. Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Sic in factis Dei: nam verba Dei non ſunt nobis lex niſi inquantum per ea conſtat nobis de diuina voluntate, cui nos tenemur obedire. Si ergo per facta poteſt nobis conſtare de diuina voluntate, ita ſtabitur factis ſicut dictis nam ſicut ſi aliquid Deus vult fieri, fit illud, ita ſi ſcimus Deum velle aliquid fieri per nos, obligamur illud agere, & tamen per facta conſtat interdum de voluntate Dei: ideo ſumitur tunc argumentum efficax ex factis eius ſicut ex dictis, ita eſt nunc: nam creauit hominem, & non creauit ſolum maſculum, ſed maſculum, & fæminam. In quo apparet, quòd voluit eſſe commixtionem ſexuum inter illos: nam ſexuum diſtinctio ad nichil aliud eſt, niſi ad commixtionem: nam ſi commixtionem eſſe noluiſſet, ſolum maſculum creaſſet, vt omnes eſſent maſculi, cum perfectior ſit maſculus quàm fęmina, & tamẽ fecit ſimul maſculum & fęminam: ergo voluit commixtionẽ. Ideo

A ſicut ſi dixiſſet, ſit commixtio, apparebat homines obligatos ad commixtionem, ita cùm fecit maſculum, & fęminam, quorum diſtinctio ad nichil prodeſt, apparet, quod voluerit commixtionem, & ita eſt conueniens argumentum etiam nichil exprimendo.

Ad ſecundum dicendum, quod non ſolum probatur, quod debeat eſſe matrimonium ex modo creationis, ſed etiam, quod non ſit repudiandum: nam ex hac ratione conſtat, quòd Deus coniunxit maſculum, & fęminam ex modo creationis, & ita apparet, quod coniunctos eos eſſe voluerit, & tunc ſequitur verbum Chriſti, ſcilicet, quod Deus coniunxit, homo non ſeparet, ideſt non eſt iuſtum, quod illud, quod coniunxit Deus, diſſoluat homo, quia neque facere poterit, Ipſe tamen coniunxit maſculum, & fę-

B minam in matrimonio: ergo non eſt matrimonium diſſolubile niſi per Deum. Qui tamen dat libellũ repudij diſſoluit illud de facto: ergo non licet alicui dare libellum repudij, & ita totum apparet ex hac probatione.

Item quia ſi objceretur contra iſtam probationem, etiam objceretur contra ſequentem: nam etiam in illa non conſtat expreſſe de inſeparabilitate, cum non dicatur niſi, quod adhærebit homo vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna, & tamen contra illam probationem non objcitur, quod inſufficiens ſit: ergo etiam non eſt objciendum contra iſtam, ſed cum vtraque reſumitur illud dictum Chriſti, ſcilicet, quod Deus coniunxit &c. & ita ſit plenum argumentum.

C *Quomodo dicitur hic quòd Deus dixit, propter hoc dimittet homo patrem & matrem, quia Adam hoc dixit, & non Deus. Quæſt. XXI.*

QVæritur, quomodo dicitur hic quòd Deus dixit, propter hoc dimittet homo patrem & matrem &c. nã non dixit hoc Deus, ſed Adam, vt patet Gen. 2. Dicunt aliqui quòd dicta fuerunt illa verba ſæpe, & aliquando dixit illa Deus, & aliquando Adam, & ita vtrũque ſtat. Sed non ſtat, primo, quia ſi aliquando Deus loqueretur iſta per ſe, ideſt per Angelum ſuum, ipſe diceret illa prius quàm Adam, & ita ſcriberetur, quòd dixerit illa Deus, & non Adam.

Secundo quia etiam ſi Adam illa dixiſſet prius quàm Deus, ſcriberetur, & tamen ſolum ſcribitur de Adã, quòd protulerit ea: ergo non eſt iſtud verum.

D Tertio, quia ex forma verborum videtur, quòd non dixerit illa Deus ſed Adam, quia dicitur, hæc nunc caro ex carne mea, & os de oſſibus meis, quod ad Adam refertur, ipſe ergo ſolus dixit hoc.

Quarto, quia dato, quod Deus aliquando hoc dixiſſet, & etiam Adam: cum ſcriptura ſolum ſcripſerit, quando dixit illud Adam, non allegaret illud Chriſtus, quod non eſt ſcriptum tacens quod ſcriptum eſt, & tamen dixit Deũ dixiſſe hoc, & non Adam, ergo non ſtat illa ſolutio.

Dicendum ergo aliter, ſcilicet, quod dicta fuerunt illa verba ſemel tantum cum non eſſet aliqua cauſa ſæpe dicẽdi, & tunc dicta ſunt per Adam, vt dictum fuit, & apparet ex litera, & tamen dicente ea Adam, dicitur ea Deus dixiſſe, & ideo allegantur quaſi verba Dei, ac ſi eadẽ prolatione dixerit ea Deus, & Adam, & tunc dicẽdum, quod

E dicitur dixiſſe Deus iſta verba, quia inſpirauit animo Adę vt ea diceret, & illa ſunt præcipuè Dei quam Adæ, ſicut verba prophetarum inſpiratorum à Deo dicũtur eſſe verba Dei potius quam ipſorum. Sic dicit Aug. Hæc tamen verba cum primi hominis tantum ſcriptura fuiſſe teſtetur: dominus declarat hic hæc Deum dixiſſe, vt hinc intelligamus propter eſtaſim quæ præceſſerat in Adam hęc diuinitus tanquam prophetam dicere potuiſſe. Sed tunc eſt dubium, in quo poſſet eſſe propheta Adam dicẽdo hęc verba. Dicunt aliqui, quod hoc fuit, quia in ſopore oſtendit ei Deus, ad quem vſum facta fuerit mulier, & ad oſtẽdendum vſum illum locutus eſt Adam præcedentia. Sic dicit magiſter 4. Senten. diſt. 26. in principio. Sed non ſatis ſtat, quia ad intelligendum, ad quem vſum facta erat mulier, non oportebat eum propheticè inſpirari, ſed naturaliter hoc ſciret: pecora quidem nullo docente ſciunt ad quem vſum ſit fæmella ſpeciei ipſorum; ergo homo a

fortuo...

fortiori ſciret. Item ipſa natura docet, & experientia: vnde etiam ſi quis nunquam viderit fœminam, & de nouo videat, ſi eſt potentis ætatis nouit vſum, cum intra ſe habeat quod eum ad illum vſum inclinat, imò quodammodo cogit.

Sed dicendum, quod iſta verba dixit Adam inſpiratus, quia in eis expreſſit de formatione mulieris, quod eſſet de carne eius, ſcilicet hæc nunc caro de carne mea, & os de oſſibus meis. Et tamen Adam non viderat formari Heuam, quia ſopor immiſſus fuerat ei diuinitus in quo nichil ſenſit paſſionis ablata coſta de qua formata eſt Heua, & poſtquam euigilauit non inuenit in ſe aliquem defectum vel ſignum, per quod cognoſceret in ſe factam mutationem, & ſumptam fœminam de carne ſua, & tamen dixit illud.

Ideo dicendum, quod Deo inſpirante dixit, quia aliter ſcire nõ poterat, neque dicere, & dixit: hæc nũc caro &c. ideſt ante hoc nulla fœmella de adductis ad me erat michi conueniens, quia non erat michi ſimilis in conditione ſpeciei, & tamen nunc, ideſt iſta vice hæc quam præſentaſti michi, eſt caro de carne mea, ideſt eſt michi ſimilis in ſpecie, ideo hanc accipiam, & propter hanc dimittet homo patrem & matrem: nam Gen. 2. dicitur, quod omnia animalia creata Deus adduxit ante Adã, vt videret quid vocaret ea: Adæ autem non inueniebatur adiutorium ſimile ſibi, ideſt non potuit eligere aliquam femellam de ſibi oblatis, quia non erant ſibi ſimiles: vnde impoſitis nominibus dimittebat ea, cum vero adducta fuit Heua dixit, hæc nunc, ideſt iſta vice adduxiſti rem michi ſimilẽ, & hoc expreſſit, quia non ſolum dixit hanc eſſe de ſpecie ſua, ſed etiam dixit quid erat pars corporis eius, ſcilicet caro de carne mea, & os de oſſibus meis.

Quare Chriſtus dixit iſta verba potius fuiſſe dicta à Deo quam ab Adam? Quæſt. XXII.

QVæritur, cùm iſta verba dixerit Adam, & non Deus proferendo illa, & ſcriptura ita aſſerat, dato quod poſſet dici ea dicta eſſe ab Adam, & à Deo vt declaratum eſt præced. quæſt. quare potius Chriſtus dixit dicta eſſe a Deo quàm ab Adam?

Dicendum, quod primo fuit, quia maioris auctoritatis erat Deus, ideo cum a Deo, & Adam poſſint eſſe dicta, conueniens eſt dici ea a Deo fuiſſe dicta.

Secundo, & principaliter, quia hoc conuenit propoſito ſuo, nam dici illa eſſe dicta ab Adam nichil proderat: quia Chriſtus volebat ex his verbis oſtendere quod Deus voluerit manere ſocietatem maris, & fœminæ. Si tamen dicantur eſſe iſta verba Adæ: non ſunt ſufficientis auctoritatis ad nos ligandum: ideo debuit dici, quod erant Dei, vt ita appareat expreſſum Dei præceptum de matrimonij firmitate, quam intendebat probare contra libellum repudij.

Quare dicitur propter hanc vel propter hoc dimittet homo patrem vel matrem? Quæſt. XXIII.

QVæritur, quare dicitur propter hanc vel propter hoc dimittet homo patrem vel matrem?

Dicendum, quod in hoc voluit Deus deſignare coniunctionem matrimonialem, in qua non ſolũ debet eſſe coniunctio corporum, ſed etiam cohabitatio, in omnibus autem animalibus natura prouidet, vt ſicut ingenerat coitum ad generationem, ita dat modum nutriẽdi fœtum genitum, & quando ſola fœmella ſufficit ad nutriendum natos, non manent maſculus, & fœmella aliquãto tempore, neque eſt vlla ſocietas inter eos, ſed ſolum conueniunt tempore coitus, ſicut eſt in plurimis animalium, vt in boue, aſino, ariete, capra, cane, & ſimilibus, in quibus autem non ſufficit cura fœmellæ nutriendis natis, dedit natura quandam ſocietatem inter marem, & fœminam non ſolùm tempore coitus, ſed etiam tempore toto, quo vtriuſque cura eſt neceſſaria, ſicut in pluribus auibus apparet, & etiam in aliquibus beſtijs, nutritis autem natis nullorum animalium ſocietas manet. In hominibus autem ſecus eſt, quia ſicut ad generationem oportet marem

F & fœminam aliquando conuenire, ita oportet manere per totam vitam, quia educatio natorum hoc expoſcit, quæ eſt magis neceſſaria, & de intentione naturæ quam ipſe coitus, & ideo ſicut eſt naturale, quod vir, & fœmina carnaliter miſceantur ad ſimile tertium derelinquere, ita eſt naturale, quod cohabitent ſibi per totam vitam, vt infra magis oſtendetur, ideo ſicut exprimendo conditionem matrimonij vel coniunctionis ipſorum debet oſtendi, quod carnaliter conueniant, ita debet exprimi, quod commaneant, vel cohabitent, & quia cohabitare eſt aliquorum, qui cõmunicant ſibi opera, ideſt quòd id, quod facit vnus eſt pro ſe, & pro altero, & quod facit alius eſt pro alio viciſſim, neceſſe eſt illos ſolos cohabitare, quorum opera communicantur inter ſe, & quia iſta cohabitatio fit propter educationem natorum communium, in qua non poG teſt communicare pater filio, aut filiæ neque mater illis, ſed ſolum communicat vir vxori, & vxor viro, ſolum eſt cohabitatio viri, & vxoris ceſſante alia cohabitatione.

Et hoc exprimitur hic, ſcilicet Propter hanc dimittet homo patrem & matrem, ideſt ceſſabit homo cohabitare patri & matri. Ante enim quam vir accipiat vxorem, cohabitat patri & matri, quia eſt ibi communicatio operum ſcilicet quia ea, quæ faciunt pater & mater ſunt pro filijs, & quæ filij acquirunt ſunt pro patribus, eo quod nichil aliud eſt, pro quo acquirere debeant, poſtquam autem vir accipit vxorem, intendit ad generationem filiorum, quos educare oportet, & ideo tunc ſoli vir & vxor communicabunt ſibi opera, quia ſoli tenentur ad educationẽ cum ſoli generent, ſed non eſt cohabitatio niſi eorũ, quorum eſt communicatio operum, ergo poſtquam vir acciH pit vxorem, non cohabitat patri & matri, ſed vxori, & hanc cohabitationem tanquam neceſſariam in matrimonio expreſſit Deus per os Adæ, ſcilicet propter hanc dimittet homo patrem & matrem, ideſt ceſſabit vir cohabitare patri & matri, vt cohabitet vxori, & vxor ceſſabit cohabitare patri, & matri, vt cohabitet viro. Et intelligitur hoc dupliciter, vno modo quod antequam vir accipiat vxorem manent vir & fœmina ſub poteſtate parentum, & cohabitant illis, poſtquam uero matrimonialiter conueniunt, debet ceſſare uir cohabitare parentibus, ut cohabitet uxori, & è contrario.

Alio modo intelligitur, quod poſtquam uir accipit uxorem, nulli debet cohabitare niſi uxori, ipſi enim ſoli communicabunt ſibi inuicem opera. Et apparet, quia ſi uir alicui præter uxorem cohabitare poſſet, potius eſſet pater aut
I mater quam aliquis alius, ſed his non debet cohabitare, ſed uxori, cum dicatur propter hanc dimittet homo patrem & matrem, ergo à fortiori nulli alteri cohabitabit.

Aliqui dicunt, quod hic deſignatur materia cõueniens matrimonij, quæ ſunt perſonæ legitimæ, & quia quædam perſonæ ſunt, quæ non ſunt legitimæ, ſcilicet pater & filia, mater & filius, excluſit illas, cùm dicit: dimittet homo patrem & matrem; homo eſt communis generis, & accipitur pro mare, & fœmina, & referuntur ſingula ſingulis, ſcilicet homo, ideſt uir dimittet matrem, ideſt non accipiet eam in uxorem, & homo, ideſt fœmina dimittet patrem, ideſt non accipiet eum in maritum, ſed alium, ſic exponit Nic. Sed dicendum, quod non conuenit iſte ſenſus literæ.

Primo, quia iſta uerba Chriſti ſecundum quod ipſe diK cit, ſunt uerba Dei, quæ habentur Gen. 2. ibi autem dicitur, propter hanc dimittet homo, ideſt propter fœminam. Et ſic non poteſt accipi de mare, & fœmina ſimul, ſed ſolum de mare, & ita non deſignatur materia conueniens matrimonij, ſed ſolum ceſſatio cohabitationis ad parentes, & cohabitatio uiri ad uxorem.

Secundo, quia dicitur dimittet homo, uel relinquet, quod autem dimittitur, uel relinquitur aliquando habitũ fuit, & tamen nunquam filius habuit matrem in uxorem aut pater filiam: ergo non dimittit aut relinquit, ſed deberet dici, propter hanc non accipiet homo patrem, & matrem, ergo refertur ad cohabitationem, quia antequam uir accipiat uxorem cohabitat parentibus, & accipiendo uxorẽ ceſſat cohabitare parentibus, ut cohabitet uxori, & ita dimittit uel relinquit patrem, uel matrem.

Tertio, quia ſi de copula matrimoniali acciperetur, nõ

dicere-

diceretur dimittet patrem & matrem, & adhærebit vxori, ſed adhærebit alteri. Nam vt vult Nicolaus eſt ſenſus, quòd excluduntur hic pater, & mater reſpectu filiorum tanquam illegitimæ perſonę à matrimonio, ita φ alijs deberet quilibet coniungi, & nõ iſtis perſonis: ideo ad exprimendum iſtum ſenſum deberet dici dimittet patrem & matrem, & adhærebit alteri, & non illis matrimonialiter. Dicitur tamen & adhęrebit vxori: ideo non abijcit hic patrem & matrem à matrimonio: ſed à cohabitatione poſtquam factum eſt matrimonium ad aliam perſonam. Quartò patet, quia tenendo iſtum ſenſum, oportet intelligi, quòd pater & mater ſint illegitimę perſonę, ſcilicet pater reſpectu filię & mater reſpectu filii: & accipiétur homo pro vtroque, ſcilicet homo dimittet patrem, ideſt filia non accipiet patrem in virum: & homo B dimittet matrem, ideſt filius non accipiet matrem, & tamen non poteſt accipi ibi homo niſi pro maſculo, cùm dicatur: dimittet patrem & matrem, & adhęrebit vxori, quia idem eſt, qui dimittit patrem, & matrem, & qui adhęret vxori, & tamen ſolus vir adhęret vxori, ergo de ſolo viro intelligitur litera. Dicitur tamen quòd dimittet patrem & matrem, & tamen non poteſt vir dimittere patrem & matrem quantum ad matrimonium, cum non poſſit contrahere cum patre: ergo neceſſe eſt accipi de cohabitatione quando dicit. Dimittet patrem & matrem, ſcilicet ceſſando cohabitare eis, vt cohabitet vxori. Et tunc propriè dicitur, quòd dimittit patrem, quia magis cohabitat filius patri quàm matri, eo quòd magis manet ſub poteſtate patris quàm matris, ergo non accipitur de oſtenſione perſonarum, quæ ſunt legitimę ad contrahendum matrimonium, & quę non, ſed de cohabitatione. C

Quare Christus dixit hic: Propter hoc dimittet, cum ſcriptura dicat propter hanc? Quæſt. XXIIII.

QVęritur, cum Christus alleget hic verba ſcripturæ tanquam dicta à ſcriptura, & in illa dicatur, propter hanc dimittet homo &c. quare ipſe dixit hic propter hoc dimittet? Dicendũ quòd primò fuit, quia ibi propter continuationem literę neceſſe erat dici propter hanc, nam dicitur, hęc nunc caro de carne mea, & os de oſſibus meis, propter hanc dimittet homo &cæt. Christus autem non poſuit hic, hęc nunc caro &cęt. in quo innuatur, quòd de fęmina dicitur, ideo potuit dicere propter hoc, ideſt propter matrimonium, ſiue copulam carnalem. Secundò, quia in allegationibus, quas Chriſtus facit, & Euangeliſtę, vel Apoſtoli raró ſeruatur identitas literę, ſed ſeruatur eadem ſententia, ita hic, ſi dicatur propter hanc refertur ad fęminam. Si propter hoc, refertur ad matrimonium, & idem eſt, imò melius dicitur propter hoc qui propter hanc, nam ſi fęmina accipitur propter copulam accipitur, quę eſt matrimonialis, & ideo potius propter matrimonium dimittet homo patrem & matrem quàm propter mulierem. D

Quare dicitur: Et adherebit vxori ſuæ? Quæſt. XXV.

QVęritur, quare dicitur & adhęrebit vxori ſuę. Aliqui dicunt, quòd intelligitur de copula carnali, cũ ſequatur, erunt duo in carne vna, & tamen effectus copulę eſt duos fieri vnam carnem. Sed dicendum, E quòd non ſtat, imò neceſſe eſt accipi de cohabitatione, quę eſt aſſiduitas commanendi. Et apparet, quia dicitur ſupra, dimittet homo patrem & matrem, & adhęrebit vxori. Et ita vnum dependet ab alio, ſcilicet dimittendo patrem & matrem adhęret vxori, & tamen ad adhęrendum carnaliter non oportet dimittere patrem & matrẽ. Ad cohabitandum autem vxori oportet ceſſare à cohabitatione patris & matris, ideo intelligitur de cohabitatione. Et ponuntur iſtę duę clauſulę ad ſignandum cohabitationem, quia cum homo antequam accipiat vxorem ſit in poteſtate alicuius, cui cohabitat, non poteſt nouã cohabitationẽ incipere niſi ceſſet à priori, & quia illa erat cũ parentibus, ſub quorũ poteſtate manemus quãdiu paruiſumus, dicitur φ dimittet patrẽ & matrẽ, ſ. ceſſando cohabitare illis, & adhęrebit vxori ſuę, i. cohabitabit ei. Quod

A aũt dicebatur ſupra, φ vir ceſſare debet à cohabitatione parẽtum, vt cohabitet vxori, & cõſequẽter a cohabitatione omnium aliorum, dẽt intelligi de cohabitatione illa, per quã impeditur cohabitatio ad vxorẽ: nã viri & vxoris eſt cõmixtio, & eſt cõicatio operũ, quod dicit pfectã cohabitationẽ. Qđ verò vir cohabitet alteri non obuiando huic cohabitationi nõ phibetur, ſed dr̃ φ dimittet patrẽ & matrẽ, i. nõ hẽt ad eos plenã cohabitationẽ ſicut prius, & ita ad nullam aliam perſonam poteſt habere cohabitationem plenam habendo cohabitationem ad vxorem.

Quare Deus non facit nunc de eodem vtero ac conceptu marem, & fœminam naſci ſicut quando in principio creauit eos? Quæſt. XXVI.

B ALiqui quęrũt, cùm dñs à principio creauit ſimul marẽ & fęminã ad oſtẽdendum copulã matrimonialẽ, quare nõ facit nunc de eodẽ vtero, & eodẽ cõceptu marẽ & fęminã naſci? Dicẽdũ φ hoc aliquãdo factũ refertur, ſ. in filiis Adę, pariebat. n. ſimul marẽ, & fęminã eodem partu, & iſti poſtea in matrimonio iungebãtur, nunc tamẽ fieri nõ expedit. Primò q a ſi ſic naſcerentur maſculus & fęmina, ſignaretur φ illi duo naſcebantur ad hoc φ inuicẽ copularentur; & tñ Deus nõ vult hoĩes in tali gradu copulari, neq; licuit hoc niſi illo tpe, quo nõ poterat cõmixtio aliter fieri ꝑp defectũ mulierũ, vt quando Adã & Eua ſoli erant, nã neceſſe erat, φ filii eorum inter ſe copularẽtur, poſtea extenſa poſteritate humana non copulati ſunt in eiſdẽ gradibus, ergo neq; debent nũc regulariter taliter naſci mares & fęminę. Secundò quia Deus creaC uit maſculũ & fęminã ſimul, i. non plures maſculos aut plures fęminas ſimul, vt oſtenderet marem, & fęminã cõmiſceri debere. Si aũt nunc ſic naſcerentur ſimul, oſtẽderetur φ Deus volebat ſemper eſſe commixtionem maris & fęminę, & tamen Deus non incitat nunc ad copulam, ſed potius ad caſtitatem, cùm dicat Paul. 1. Corin. 7. volo vos omnes eſſe ſicut & ego ſum. i. quẽlibet manere ſine vxore. Sequitur tamen ibi, ſed vnuſquiſq; proprium donum habet. i. non põt quilibet hoc, & ita dicitur infra in litera φ non omnes capiunt hoc, ideo non debet dare hominibus exemplo incitandi eos ad coniugia, ſed potius ad celibatum, ideo non naſcuntur ſimul maſculi, & fęminę, ſed rarius, & ita habet quilibet quid imitetur, nã qui vult coniugium imitetur ſimultatem creationis. i. coniũctionem factam à Deo in creatione, qui aũt vult cęlibatũ D imitetur modum naſcendi, qui nunc eſt. Sed dicit Chry. Ad hoc Deus marem & fęminam creauit ex vno, vt ſint vnum. Quare de cętero vir & mulier non ex eodem vtero naſcuntur ſicut & volatilia quędam. Et reſpondet, ſ. quia Deus maſculum quidem & fæminam creauit propter neceſſitatem filiorum generandorum, tamẽ ſemper fuit caſtitatis amator, & continentiæ auctor, ideo illum typum non ſeruauit in omnibus, vt ſi quidem vult homo nubere ſecundum primam diſpoſitionem creationis humanæ intelligat, quid eſt vir & vxor. Si autẽ noluerit nubere, non habet neceſſitatem nubendi propter coniunctionem natiuitatis, ne forte videatur per ſuam continentiam alterum, qui nolebat eſſe continens, ſicut dominus poſt coniunctum matrimonium iubet ne alter altero nolente ſe ſeparet.

E

Quare dicitur: Et erunt duo in carne vna? Quæſt. XXVII.

QVęritur, quare dicitur; Et erunt duo in carne vna? Dicendum, quòd communiter ſolet exponi, quòd per hoc intelligatur actus matrimonialis, ſcilicet erũt duo in carne vna, ideſt duo erunt ad vnã carnem producendam. Sic exponit Hiero. ſcilicet, Erunt duo in carne vna, præmium enim nuptiarum eſt ex duobus vnã carnem. ſ. prolis fieri. Et ſic etiam dicit Gloſ. erũt duo in carne vna. i. in carnali copula. Alii aũt exponunt in carne vna. i. ambo ſunt vna caro, quia de vna carne veniunt. Nam fęmina de viro formata eſt. Sic dicit Auguſtinus. Vnum dicuntur, vel propter coniunctionẽ, vel propter originem fœminę, quę de maſculi latere creata eſt.

Alio

'Alio modo exponitur erunt duo in carne, ideſt duo erũt vna caro, ſcilicet vna perſona'.' Et iſte eſt verus ſenſus, & non præcedentes. Primò, quia conſonat modo loquendi: ſic enim dicitur. 2. Reg. 7. Ego ero eiꝰn patrem, & ipſe erit mihi in filium, ideſt, ego ero pater eius, & ipſe erit filius meus. Et illud: Ego ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum, ideſt ego ero Deus eorum, & ipſi populus meus. Ita hic, erunt duo in carne vna, ideſt vna caro, dicere autem erunt in carne vna, ideſt ad procreandum vnam carnem videtur eſſe aliqualis extorſio, & non habetur ſimilis modus loquendi ex ſcriptura. Secundò, quia iſta expoſitio conſonat ſententiæ ſequenti, ſcilicet itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro, ergo cùm dicitur erunt duo in carne vna, eſt ſenſus, quòd duo erunt vna caro, & non quod erunt ad procreationem vnius carnis. Tertiò, quia accipiendo illam expoſitionem, nichil facit litera ad propoſitum Chriſti, ipſe enim vult probare hic, quòd matrimonium viri & vxoris non eſt ſeparandum, & hoc, quia iam non ſunt duo, ſed vnum, & in veritate non eſt diſtinctio, ſed ſolùm violenta ſectio, & iſtud procedet ſi coniuges non dicantur eſſe duo, ſed vna caro, & tamen accipiendo expoſitionem aliam, nichil eſt ad propoſitum, quia tunc non ſunt coniuges vnum, ſed ſunt duo ad producendum vnam carnem, & tamen neceſſe eſt facere auctoritatem illam ad propoſitum Chriſti, ideo neceſſe eſt exponi, quòd erunt duo in carne vna, ideſt, vna caro. Et iſte modus eſt loquendi iuris humani, extra de conuer. coniug. capit. ad Apoſtolicam, ſcilicet Poſtquam vir & vxor per copulam coniugalem ſunt vna caro effecti, non poteſt vna pars ad Deum conuerti, altera in ſeculo remanente, & ita non ſunt duo ad procreandam vnam carnem, ſed ipſi ſunt vna caro. Et hoc apparet, quia ponit eos velut vnum corpus, cuius pars quædam ſit vir, & altera ſit vxor, cum dicat vnam partem non poſſe conuerti remanente altera in ſæculo. Iſta ergo tertia expoſitio eſt vera, & debet teneri, & tunc ſtat auctoritas ad propoſitum Chriſti, quòd vir & vxor ſint vna caro, & dicuntur vna caro, ideſt, vna perſona, ſolet enim ſcriptura accipere partes pro toto, & ita anima accipitur aliquandò pro homine, vt illud; Septuaginta animæ egreſſæ ſunt de femore Iacob. Geneſi 46. & Exod. 1. & illud; Anima ſi obtulerit ſacrificium, ideſt homo. Leuitic. 2. aliquando caro pro ipſo compoſito accipitur, ſiue pro homine, ſiue pro animali, vt illud, Omnis caro corruperat viam ſuam, ideſt, omnis homo. Geneſ. 6. Et ibi; Omnis caro videbit ſalutare Dei, ideſt, omnis homo. Et illud; Omnis caro ad te veniet, ideſt, omnis homo. Pſalm. 64. Et ibi; Omne animal diligit ſibi ſimile, & omnis caro ad ſimilem ſibi coniungitur. Eccleſiaſt. 13. ideſt; Omne animal. Ita hic ſunt duo vna caro, ideſt, vna perſona, vocantur autem caro, quia ex parte carnis, vel actus carnalis eſt iſta vnitas, & non ex parte animæ, ſicut enim quando aliqua efficiuntur vnum circa ſpiritualia, vocantur vna anima, vel vnus ſpiritus, ita quando efficiuntur vnum per actum carnalem vocantur vna caro. De primò patet, quia prima Corint. 6. dicitur. Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt cum eo. & Act. 4. dicitur; Quia multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna, ſcilicet quia communicabant in ſpiritualibus. De ſecundò patet, vt hic, quòd per actum coniugalem vir & vxor ſunt vna caro effecti. Sic dicit Chryſoſ. ſicut enim qui ſpiritualiter ſe diligunt, vna anima eſſe dicuntur, ſcriptura dicente, quòd omnium credentium erat cor vnũ, & anima vna, ſic vir, & vxor, qui carnaliter ſe diligunt, vna caro eſſe dicuntur. Sed aduertendum, quòd dicuntur eſſe vna caro non veritate naturæ, ſed fictione iuris, ſicut teſtator & hæres cenſentur eſſe eadem perſona, & dominus & procurator, & multa alia, quæ vera non ſunt & tamen ius iſta fingit propter aliquas rationabiles cauſas, ſecundùm quas videntur retinere quãdam vnionem, aut vnitatem, & ideo ſicut ea, quæ verè vnum ſunt, non ſunt diuidenda, quia ſit naturæ iniuria ſecare vnitatem, ita ea, quæ ſunt vnum vnitate iuris, non poſſunt ſine iuris iniuria ſecari, ſed ius dixit vxorem & virum eſſe vnam carnem, & quod maius eſt, Deus hoc dixit; ergo contra [illegible] concludit

F Chriſtus dicens; Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet, ideſt, Deus coniunxit illos efficiendo vnam carnem; ideo homo non poteſt ſeparare illos ſine iniuria Dei; & tamen per libellum repudii ſeparantur; ergo non debet eſſe repudium. Sic dicit Chryſoſt. Demonſtrat in his, quòd præter naturam, & præter legem eſt vxorem dimittere, præter naturam quidem, quòd vna caro diuiditur, præter legem, quia Deo copulante, & iubente non diuidi, vxor dimittitur.

An matrimonium ſit de lege naturali?
Quæſt. XXVIII.

G Circa prædicta manent aliqua dubia iuxta matrimonium, quæ reſultant ex litera. Et quia prima probatio Chriſti eſt ex conditione creationis, vt dicit Chryſo. vel ex lege naturæ vt dicit Hierony. Eſt dubium an matrimonium ſit de lege naturali ſiue de iure naturę. Aliqui dicunt, quòd non, quia ius naturale eſt, quod natura omnia animalia docuit, ſed matrimonium non eſt in omnibus animalibus, cùm in quibuſdam ſit coniunctio, maris & fœminæ ſine matrimonio, ergo non eſt de iure naturali. Secundò, quia quod eſt de iure naturali, inuenitur in omnibus hominibus ſecundum eorum quemlibet ſtatum, matrimonium tamen non fuit in quolibet ſtatu, quia ſicut dicit Tullius in libro Rethoricorum in principio, homines à principio ſylueſtres erant, & tunc nemo ſciuit proprios liberos neque certas nuptias, in quibus tamen conſiſtit matrimonium, quòd ſit determinata vxor ad virum, ergo tunc non fuit matrimonium, & tunc con-

H ſequenter non eſt de iure naturali. Tertiò, quia naturalia ſunt eadem apud omnes, & tamen matrimonium non eſt eodem modo apud omnes, quia ſecundum diuerſas leges hominum diuerſimode contrahitur, vt extra de ſponſa cap. de Francia, ergo non eſt de iure naturali. Quartò, quia ea, ſine quibus conſeruatur natura, non ſunt naturalia, cum naturalia ſint optimè ordinata 12. Metaſi. & ideo nichil eſt in eis ſuperfluum, & tamen per actum matrimonialem intenditur conſeruatio ſpeciei, quæ tamen haberi poteſt per concubitum non matrimonialem, vt ex concubinis, ergo non eſt matrimonium aliquid de iure naturę. Dicendum, quòd matrimonium eſt de iure naturæ, ſic enim accipiunt iura humana, vt in principio digeſtorum dicitur, quòd ius naturale eſt maris & fœminæ coniunctio, quam nos matrimonium appellamus, ergo eſt de iure naturali. Etiam quia id, quod fit a principio naturali eſt naturale, & tamen homo contrahit matrimonium na-

I tura inclinante, ergo eſt naturale. Patet hoc, quia Ariſtoteles 8. Ethicorũ dicit, quòd homo eſt naturaliter magis animal coniugale quàm politicum, & tamen homo eſt naturaliter animal politicum, vt ipſe dicit ibidem, ergo eſt naturaliter animal coniugale, ergo uti uel manere in coniugio, ſcilicet in matrimonio, eſt ſibi naturale, & ita erit matrimonium ipſum naturale, ideſt de iure naturæ. Circa hoc tamen conſiderandum, quòd aliquid dicitur naturale dupliciter.

Vno modo ſicut ex principiis naturæ ex neceſſitate cauſatum, vt moueri deorſum eſt naturale lapidi, & hoc modo matrimonium non eſt naturale, neque aliquid eorum, quæ ex libero arbitrio procedunt, uel per ipſum con ſumantur.

Secundo modo dicitur naturale id, ad quod natura in-

K clinat, & tamen mediante libero arbitrio completur, & ita uirtutes dicuntur homini naturaliter ineſſe, non quidem quòd inueniantur in nobis aliqui habitus perfecti per naturam, ſed inſunt natis nobis ſuſcipere illas, perfectis uerò per operationem, ut dicitur 2. Ethicorum, ca. 1. ideſt inclinari ad eas innatum eſt homini, & tamen habere eas perfectè genitas non competit alicui homini naturaliter, ſed per aſſuefactionem ad operationes. Ita eſt de matrimonio.

Eſt enim naturale ſiue de iure naturali quãtum ad inclinationem, non tamen inuenitur in nobis tanquam aliquid completè productum à natura, ſed per rationem, & uoluntatem conſumatur. Sed ex ſola inclinatione ad illud uocatur naturale.

Acci-

Accipitur autem iſta inclinatio reſpectu finis matrimonij: ſunt autem multi fines eius, vt oſtēditur quarto Sententiarum diſtinctione 32. & tamen duo ſunt præcipui fines: vnus eſt propagatio & continuatio ſpeciei: alius eſt mutuum obſequium, vel communicatio operum. Ex parte primi finis oportet eſſe matrimonium inter homines, & natura inclinat ad illud: non enim vocamus matrimonium ipſam ſexuum commixtionem, quia hæc reperitur etiam in pecoribus: ſed habitudo certa, quæ eſt neceſſaria inter eos, qui conueniunt carnaliter, vocatur matrimonium: non enim quocunque modo conueniendum eſt carnaliter inter homines: ſed certo modo tam ſecundùm naturæ deſignationem quàm ſecundùm rationis iudicium: non enim debet eſſe commixtio niſi maris ad fæminam, quod & natura docet: quia finis commixtionis eſt generatio, quæ non inuenitur, niſi fuerit ſexus diuerſitas.

Secundò non debet eſſe commixtio ad multas fœminas, ſed ad vnam ſolam, quod partim natura docet, & partim ratio: vt infra dicetur quæſtione 30.

Tertiò non debet eſſe commixtio ad quamlibet mulierem: ſed aliqui debent excludi à commixtione, quos naturæ reuerentia & rationis reſpectus non patitur cōmiſceri. Et hoc ſpecialiter eſt in hominibus, qui debita perſonarum ſciunt: pecora autem, quæ ignorant attinentias, & rationem debiti perſonæ ad perſonam, non excludunt aliquam fæmellam à commixtione: & tamen aliqua pecora, in quibus reſeruatur cognitio parentum adhuc abſtinent à commixtione eorum.

Quartò non debet eſſe habitudo viri, & fæminæ ſolum tempore conuentus carnalis, ſed tempore educationis fœtus, quia natura magis intendit educationem, & perfectionem genitorum quàm generationem: ideo ſicut inclinat marem & fæminam ad commixtionem propter ſibi ſimile gignere: ita inclinat eos ad certo modo ſe habendum ad hoc, quòd natos poſſint educare. Habitudo ergo maris & fæminæ carnaliter conuenientium ſecundùm quàm conſeruantur, aut conſeruari debent hoc vocatur matrimonium. Vnde ſolet matrimonium diffiniri, quòd ſit coniunctio maris & fęminæ inter legitimas perſonas indiuiduæ vitæ conſuetudinem retinens. Dicitur enim coniunctio, quæ non ſignificat commixtionem, nam ipſe actus matrimonium non eſt, ſed actus matrimonij, quia cùm commixtio tranſeat, & deſinat eſſe, tranſiret & deſineret eſſe matrimonium, quod falſum eſt. Etiam, quia cùm actus ille iteretur inter eaſdem perſonas, iteraretur matrimonium, ſed falſum eſt, quia earundem perſonarum vnicum eſt matrimonium: ſed vocatur coniunctio ipſum vinculum vel habitudo, ſecundùm quàm vir & fœmina referuntur, quæ habitudo includit mutua iura, ideſt quòd vir habeat poteſtatem fæminæ ad cōmixtionem, & fœmina habeat poteſtatem in corpore viri. Dicitur maris & fœminæ, quia & ſi cōtingat eſſe fædam commixtionem viri ad non fœminam, non vocatur matrimonium, ſed potius naturæ deturpatio. Dicitur autem inter legitimas perſonas, quia legitimæ perſonæ vocantur, quibus ratio & iura contrahere permittunt. Illæ verò dicuntur illegitimæ, quibus hoc vetitum eſt: cùm non liceat indifferenter cuilibet commiſceri: etiam ſi ſit vna tantùm; & ſi ad talem ſit commixtio, non vocamus matrimonium, ſed inceſtum. Dicitur autem, indiuiduæ vitæ conſuetudinem retinens, ideſt quòd ſit inter eos cohabitatio, quàm conſuetudinem vocamus, & vita indiuidua, ideſt indiuiſibilis, ſcilicet quòd non duret habitudo illa pauco tempore, ſed longo, ſiue ad totam vitam: ſed vt dicetur infra, inclinari autem ad talem habitudinem maris & fœminæ eſt inclinari ad matrimonium. Vnde ſi natura inclinat ad talem habitudinem, dicetur, quòd matrimonium eſt de iure naturali, ideſt naturali inclinatione. Et hoc verum eſt, quia quantum ad duos fines præcipuos matrimonij inclinat natura ad matrimonium. Primus eſt bonum prolis. Et non vocatur hic bonum prolis ipſa commixtio, per quam habetur proles: neque etiam ipſa proles, ſed educatio eius; non enim ſolùm intendit natura generationem prolis, ſed etiam educationem eius, & promotionem vſque ad perfectum ſtatum hominis: in

A quantum homo eſt, qui eſt ſtatus virtutis, ſic enim dicitur octauo Ethicorum, quòd tria a parentibus recipimus, ſcilicet eſſe, nutrimentum, & doctrinam. Filius autem non poſſet educari à parentibus niſi haberet determinatos parentes: fœmina enim non ſufficit ad educationem filiorum, ſed requiritur etiam diligentia patris; & ideo oportet eſſe parentes determinatos: & ob hoc ſequitur, quòd de inclinatione naturali eſt, quòd matrimonium ſit vnius ad vnam, & non vnius ad omnes: ſicut in politia Socratica, & Platonica vt patet ſecundo Politicorum in principio. Etiam requiritur, quòd iſti determinati parentes habeant obligationem aliquam, per quam conuenienter efficiatur educatio prolis: & illa obligatio, vel habitudo dicitur matrimonium: ideo matrimonium ex parte educationis fœtus eſt aliquid naturale. Secundus finis matrimonij eſt mutuum obſequium à coniungibus

B ſibi inuicem in rebus domeſticis impendendum: ſicut enim naturalis ratio inclinat, vt homines cohabitēt: quia nemo ſibi ſufficit in omnibus, quæ ſunt ad vitā: imo enim hominem animal politicum naturaliter vocamus, quia adiacet vnicuique particula boni alterius, vt dicitur tertio Politicorum. Sic etiam in operibus, quæ pertinent ad conſeruationem vitæ, quædam ſunt opera, quæ cōuenienter fiunt per viros, quædam per mulieres: ideo aſſociatio ipſorum etiam quantum ad mutuam impenſionem operum eſt de inclinatione naturali, & tamen ſociatio viri ad mulierem eſt matrimonium: ideo matrimonium ex his duabus cauſis eſt de inclinatione naturali: & ita Ariſtote. ponit octauo Ethicorum iſtas duas cauſas, ſcilicet procreationem, & communicationem operum ad hoc, quòd vir & fœmina aſſocientur, quod matrimo-

C nium vocamus.

Ad primum dicendum, quòd matrimonium eſt de iure naturali, cùm ſit de naturali inclinatione: non tamen docuit natura iſtud in omnibus animalibus, quia non accipitur ius commune prout conſequitur omnem naturam animalis, ſed ſolam naturam humanam. Pro quo ſciendum, quòd natura hominis inclinat ad aliquid dupliciter. Vno modo, quia eſt conueniens naturæ generis: & hoc eſt commune omnibus animalibus.

Alio modo quod eſt conueniens naturæ differentiæ, qua ſpecies humana abundat à genere: & ſic eſt naturale homini actum prudentiæ, vel temperantiæ habere inquantum eſt animal commune, & ſicut eſt ſibi naturalis eſſe rationale, ita eſt naturale habere actum ratio-

D nis, quod ad prudentiam, & virtutes pertinet: & ſicut natura generis quamuis ſit vna in omnibus animalibus, tamen non eſt in omnibus, ſcilicet, eodem modo, ſed ſecundùm quòd vnicuique competit: ita inclinare ad propagationem eſt commune omnibus animalibus perfectis, quæ per propagationem gignuntur: modus tamen propagandi, ad quem inclinat natura, non eſt omnibus animalibus idem, ſed vnicuique ſecundùm ſuam ſpeciem: & quia humana ſpecies viget ratione, competit ſibi propagatio ſecundùm rationem: hoc autem eſt, vt taliter iungantur qualiter ad conuenientem educationem prolis, & ipſorum conuenientium bonum ſtatum competat, & quia ad hoc requiritur vnitas viri, & vxoris, & perſonæ legitimæ, & commanentes longo tempore ſecundùm aliquam obligatio-

E nem ad commanendum, debuit eſſe talis modus conuentionis maris & fœminæ: ſed talem conuentum vocamus matrimonium: ideo eſt matrimonium de inclinatione naturali conſequenti naturam humanam, & non naturam communem animalium: & hoc eſt loquendo de totali inclinatione ad matrimonium, & tamen ad aliquid matrimoniale eſt inclinatio ex natura communi generis: & hoc quantum ad primum finem matrimonij, ſcilicet, procreationem liberorum, cùm in omnibus perfectis animalibus ſit iſta inclinatio.

Sed educatio non reperitur eadem in omnibus, cùm in quibuſdam ſufficiat ſola fœmella: in alijs filij nati ſtatim poſſunt cibum quærere: & ita non indigent aliqua educatione parentum. Alia ſuar, in

quibus & ſi maſculorum cura ſit aliquantulum neceſſaria, tamen pauco tempore: in hominibus autem eſt neceſſaria cura vtriuſque parentis educando, & longò tempore: ideo eſt maior determinatio neceſſaria ad commanendum. Et iſta cohabitatio non ſolùm competit homini ex parte differentiæ inquantum eſt ratione vtentis, ſed etiam ex natura generis, cùm ſit commune omnibus animalibus, quòd tamdiu commaneant, quamdiu eſt neceſſaria ad educationem eorum commoratio: & ita quantum ad aliquid eſt matrimonium de inclinatione naturali conſequente omne animal: completè tamen eſt de inclinatione humana quantum eſt ex ratione differentiæ.

Ad ſecundum dicendum, quòd in ſtatu omni fuit matrimonium inter homines. Nam primi fuerunt Adam & Eua, inter quos fuit matrimonium, vt Christus inducit hic in littera: & poſtea in tota poſteritate ſimiliter matrimonium continuatum eſt. Ad verbum Tulij poteſt dici, quòd ipſi & alij ſapientes Gentilium errauerunt circa præterita ſæcula propter non habere hiſtorias temporum præteritorum. Nam ante Ninum regem Babylonis hiſtoriæ gentium nichil referunt, vt dicit Auguſtinus, & Paulus Oroſius: & quia videbant paulatim mores humanos extolli, qui prius erant valde rudes: putauerunt, quòd aliquod tempus fuerit, in quo homines nullo matrimonio vtebantur, & tamen non fuit ſic.

Aliter poteſt dici, quòd verum fuerit verbum Tulij, non quidem quantum ad omnes homines, ſed ſpecialiter circa aliquas gentes Barbaras, ſicut & nunc aliqui Barbari ſunt, qui in multis agunt contra naturalem inclinationem: & hoc, quia principia naturalis educationis non deducuntur in eis ad effectum: eo quòd ratio ipſorum eſt offuſcata, ſiue propter indiſpoſitionem naturæ, ſiue propter prauam conſuetudinem.

Ad tertium dicendum, quòd natura humana non eſt immobilis, ſicut diuina, vt dicitur ſeptimo Ethicorum, & ideo ea, quæ ſunt ſecundùm rationem naturalem, non reperiũtur omnino eadem apud omnes ſaltem quantum ad concluſiones particulares: ſecus autem quantum ad principia multum vniuerſalia. Vnde non eſt inconueniens, quòd ſecundũ diuerſos ſtatus, & conditiones gentium varietur matrimonium, non ſolùm quantũ ad cæremonialia, ſicut dicitur extra de ſponſali. capit. de Francia: ſed etiam quantum ad ſubſtantialia, vt quod aliqua gẽs ponat in matrimonio pluralitatem, & alia vnitatem, & quidam ponant indiſſolubilitatem: alij vero concedant repudium.

Ad quartum dicendum, quòd in matrimonio non intenditur ſolùm proles: ſed etiam educatio, & perductio ad perfectionem, vt dictum eſt. Ex coitu autem fornicario benè poteſt ſequi proles: ſed non poteſt dari ibi conueniens modus educationis, cùm inter parentes non ſit aliqua obligatio ad commanendum, & communicandum opera, vt ſic prouideant natis educando, & erudiendo: ideo matrimonium, quod omnia iſta dicit, eſt de inclinatione naturæ.

An contractus matrimonij ſit de neceſſitate, & obliget omnes?
Quæſt. XXIX.

QVæritur, an contractus matrimonij ſit de neceſſitate, & obliget omnes?

Aliqui dicunt, quòd ſic, quia ea, quæ ſunt naturalia obligant omnes: matrimonium autem eſt de iure naturali, vt dictum eſt præcedenti quæſtione: ergo omnes obligantur ad matrimonium.

Secũdo, quia præceptum ſemper obligat quamdiu non reuocatur: ſed Deus dedit præceptum de actu matrimoniali, Geneſis primo: Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, ergo ſemper remanet præceptum, & ita omnes obligabuntur.

Tertiò, quia bonum ſpeciei melius eſt, quàm bonum indiuidui, quia diuinius eſt, & melius quod genti, & ciuitatibus, quàm quod vni homini primo Ethicorum: ſed præceptum datum homini de comedendo ad conſeruationem indiuidui ſemper manet: ergo præceptum datum

F datum de actu procreandi, per quem conſeruatur ſpecies, magis manebit. Et dato, quòd nullum eſſet præceptum, certum eſt, quòd obligatur quilibet ſumere cibum, & agere quod poteſt ad conſeruationem indiuidui: ergo obligabitur à fortiori ad conſeruandũ ſpeciem per actum matrimonij.

Quartò patet, quia vbi manet eadem ratio obligationis, ibi manet eadem obligatio; & tamen in exordio ſæculi obligabantur omnes ad dandam operam proli, nè ceſſaret multiplicatio generis humani: ſed nunc ceſſaret multiplicatio ſi nunc liberum eſſet cuilibet abſtinere à coitu: ergo obligantur omnes ad actum matrimonialem.

Dicendum, quòd non obligatur nunc aliquis ad contrahendum matrimonium, cùm non obligetur quis ceſ-
G ſare à maiori bono, vt teneat minus, & tamen maius bonum eſt virginitas, quàm coniugalis actus 1. Corinth. 7. Qui tradit virginem ſuam nuptui benefacit: qui autem non iungit matrimonio virginem ſuam melius facit: ergo non eſt matrimonium ſub præcepto: idem oſtendit Chriſtus infra in littera: cùm Petrus dixit, ſi ſic eſt cauſa hominis cum vxore ſua, non expedit homini nubere: & Chriſtus dixit, nõ omnes hoc capiunt, ſed quibus datum eſt à Deo: & ita innuitur melius eſſe manere in virginitate, quàm nubere: ſed non poſſunt omnes continere, quia eſt donum Dei ſpeciale, vt dicitur Sapi. 8. Item nulli debetur præmium pro tranſgreſſione præcepti: virginibus tamen debetur ſpeciale præmium, quod aureola dicitur: ergo non eſt ſub præcepto nubere. Vnde dicendum, quòd vacare proli nunquam fuit neceſſarium

Caſtitas donũ Dei eſt ſpirituale.

H alicui homini ex lege naturæ: ſiue quando erant pauci homines, ſiue quando multi, niſi præſcriptum aliquod ſpecialiter datum fuiſſet de nubendo. Et ratio huius eſt, quia natura inclinat ad aliquid dupliciter. Vno modo, ſicut ad id, quod eſt neceſſarium ad perfectionem vnius per ſe, & in ſeipſo, & non in ordine ad alios, & talis inclinatio obligat omnes, quia naturales perfectiones omnibus ſunt communes, & ita quilibet obligatur vacare conſeruationi ſuiipſius, ſiue per cibum, & potum, ſiue abſtinendo à nociuis, quia conſeruatio eſt ad bonum, quod eſt eius particulariter velut vnius. Alio modo inclinat natura ad aliquid, quod eſt neceſſarium ad perfectionem multitudinis, & in talibus nemo obligatur determinatè. Et ratio eſt, quia ad id obligatur quis determinatè. Et ratio eſt, quia ad id obligatur quis determinatè, quod ſi ipſe
I non egerit, ſequitur malum aliquod: & tamen ſi vnus homo non egerit illud, poteſt ſuppleri per alterũ, ita quòd malum nullum ſequatur, ideo non obligatur ille determinatè, & conſequenter neque aliquis: ſicut colere terram eſt neceſſarium ad conſeruationem ciuitatis, & eſſe alios carnifices, alios cerdones, alios piſtores, & ita de cæteris, & tamen nemo eſt in ciuitate, qui obligetur ad aliquid iſtorum.

Secundò, quia bona communia, ad quæ natura inclinat, ſunt multa, & mutuo ſe impediunt, vt patet in dictis: nam omnia illa ſunt neceſſaria, & tamen ſi quis velit vacare vni, non poterit vacare alteri, & tamen nemo obligatur ad incompoſſibilia, vel ad ea, quæ ſe impediũt: ergo nemo ad iſta obligatur. Ita eſt de actu matrimoniali, quia ille non eſt neceſſarius ad bonum indiuidui, ſed ad
K bonum multitudinis, vt non deſit continuatio ſpeciei, & ſtatus politiæ: ideo non ordinatur quilibet ad hoc, neque aliquis determinatè: cùm etiam ipſa natura inclinet ad aliquod bonum commune, quod impeditur per actum matrimonialem. Nam bonum communitatis eſt habere viros ſapientes, qui litteris vacent. Sed vacatio litterarum impeditur maximè per venereorum vſum. Vnde Theophraſtus Philoſophus probauit, quòd ſapiẽti non expediat habere: ergo non obligatur quis ad actum matrimonialem: ſed quia multitudo per aliquem regitur, ad illum pertinet ordinare, qui debeant quibus officijs vacare; nam ſicut dicitur primo Ethicorum capitul. tertio. Ad politicam, ideſt ad ſcientiam legiſlatiuam pertinet ordinare, quæ ſcientiæ, vel artes legantur in ciuitate, & quanto tempore, & qui debeant vacare eis: ita & circa mechanicas artes, quæ ſunt neceſſariæ conſeruationi

Sapienti non expedit nubere.

tioni ciuitatis, ipſe legiſlator, vel rector vrbis debet diffinire quæ artes ſint, & qui, & quot exerceant illas, & tunc obligabuntur illi, quos rector per præceptum ſuum obligauerit, communiter tamen rectores nō obligant aliquos ad exercenda determinata officia, eo quod homines amore lucri mori ſponte ſubeunt iſtas adminiſtrationes mæchanicas, ſi quando tamen deficiant miniſtri, vel non ſint tales, quales habere expedit ciuitati, ipſe rector debet eligere, quos viderit expedire, & illis iniunget adminiſtrationes harum artium, ſic eſt de vacatione ad prolem, quia eſt multum neceſſaria Reipublicæ, rector tamen non obligat aliquos ad hoc, quia ſponte homines proli vacant nullo iubente, ſi tamen interdum tantus eſſet defectus ciuium raris volentibus vacare proli, certum eſt ad rectorem vrbis pertinere, quod inducat homines ad hoc agendum, ſic enim aliquando tantus defectus virorū fuit Romæ propter clades bellicas, quod decreto publico proletarij deſignati ſunt. Et vocantur proletarij, quibus officium vacandi proli aſſignatum erat de publico decreto. Nunc verò fortaſſis non rectè fieret, nam ſi eſſet magnus defectus ciuiū, ſiue bello, ſiue peſte proueniens, & vellet rector cogere aliquos ad vacandū proli, qui alias volebāt pro amore Chriſti abſtinere a venereis, non poſſet rector tales cogere, quia præcipua cura eſſe debet de anima, & nullum mandatum hominis valet, quod militet contra charitatem.

Ad primum dicendum, ſicut ſupra, quod præcepta de iure naturæ obligant omnes ſi concernunt bonum alicuius, vt vnius, quæ verò bonum multitudinis non obligant quemlibet determinatè, immo neminem, niſi eum, quē rector communitatis obligauerit illum deſignando, & quia inclinatio ad vacandum proli eſt huiuſmodi, nemo obligatur ad hoc, niſi determinetur per rectorem multitudinis, & ob hoc ab exordio ſęculi ipſe Deus, qui erat rector totius creaturæ iuſſit hominibus, quod vacarent proli dicens eis. Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, Geneſis primo, & nono. Et quia nunc non imponuntur talia præcepta a rectoribus, nemo obligatur ad hoc. Aliter poteſt dici, quod matrimonium eſt de iure naturali, id eſt, matrimonium eſſe tale quale eſt de iure naturali, quod tamen homines matrimoniali actui vacent, non eſt de iure naturali, & ideo non obligantur. Sed dicendum, quod prima ſolutio eſt verior.

Ad ſecundum dicendum, quod præceptum illud non eſt a Deo reuocatum, quia intelligeretur tunc, quod Deus vetabat omnem commixtionem ſexuum, & tamen non ob hoc obligat illud præceptum nunc, nam ſecundum naturam non obligatur aliquis vacare proli, illud autem præceptum ſolum datum eſt ad ſupplendum paucitatem, & ideo erat quaſi temporale præceptum, ſcilicet, quod tamdiu durauit quamdiu paucitas hominum erat, ſcilicet, quod non vacantibus omnibus proli, putaretur nunquam multiplicandum humanum genus, vel cito deſiturum, quando erat iam multiplicatio aliquanta, ita vt etiā ſi quilibet non vacaret proli, non ceſſaret genus humanū, vel non deſineret eſſe multiplicatum, ceſſauit obligare præceptum.

Quanta autem eſſet illa multitudo hominum, vſque ad quam habendam obligaret præceptum, non poteſt dici, neque a Deo fuit diffinitum. Et ratio eſt, quia ſciebat, quod contra iſtud præceptum nemo peccaret, cum interior impulſus, ſine aliquo præcepto ſufficienter moueret, & apparent prædicta vera eſſe, quia bis dedit Deus iſtud præceptum, ſcilicet, Geneſ. 1. & 9. Ex quo apparent duo. Primum, quia iſtud præceptum non dabatur, neque obligabat niſi quando erat magna paucitas hominum. Nam prima vice dictum eſt, quando erant ſoli Adam, & Eua, & tunc erat opus vacare proli, ſecunda vice dictum eſt, quando erant ſoli quatuor viri, & quatuor fœminæ, iſtæ enim ſolæ animæ ſaluatæ fuerant per aquam. 1. Petr. 2. & his greſſis de Arca dixit Dominus, creſcite, & multiplicamini, Geneſ. 9.

Secundum eſt, quod iſtud præceptum ceſſabat aliquando obligare, nam ſi poſtquam datum eſt Adæ, & Euæ duraſſet ſemper in prima ætate, oportuiſſet, quod Deus denuo illud daret poſt diluuium. ſicut quælibet lex poſtquā ſemel data eſt obligat ſemper quouſq; tollatur, ergo ceſſauit aliquando, in prima ætate, ſcilicet, poſtquam homines multiplicati fuerunt, & quia in principio ſecundę ætatis fuit etiam notabilis paucitas hominum, ſcilicet, quatuor viri, & totidem fœminæ, repetita eſt lex de vacando proli, nunc vero ſi aliquando talis defectus accideret; vt quinque, vel ſex ſoli viri, & totidem fœminæ relinquerentur in vniuerſo, adhuc non obligaremur vacare proli. Et ratio eſt, primo, quia ad prolem procreandum nemo obligatur de lege naturæ, vt dictum eſt ſupra, ſed ſolum quando Deus iubet vacare, & tamen mandatum de vacando proli iam expirauit, nam eſt temporale, & ſolū obligat vſquequo perueniatur ad aliquantam multiplicationem, ſed ad illam iam peruentum fuit, ſicut & nunc eſt, ideo expirauit præceptum illud, & nunquam reincipiet obligare, licet deueniatur ad magnam paucitatem, niſi repetatur præceptum, & tamen nō repetitur, ideo nemo obligaretur ad vacandum proli.

Secundò, quia non eſt nunc eadem cauſa, quæ a principio, nam intantum eſt multiplicatum genus humanum per totum orbem, quod non poſſet venire ad tantam paucitatem, niſi Deus vellet facere conſummationem, & tunc non oporteret ſuccurrere percunti ſęculo, cum illud Deus claudere intenderet, ſecus autem in principio primę, & ſecundę ętatis, quia tunc Deus volebat conntinuare genus humanum vſque ad conſummationem numeri electorū, ideo cum tunc appareret, quod non vellet facere conſummationem, vacandum erat proli ad continuationem ſpeciei.

Ad tertium dicendum, quod licet maius, & melius ſit bonum commune, quam priuatum inquantum ad multos pertinet: tamen non obligabatur quilibet ad bonum commune, ſicut ad priuatum, nam ſi ad commune obligaretur quilibet, cum ſint multa bona communia, quę ſe impediunt, obligaretur eadem ratione ad omnia, & tamen hoc eſſet impoſſibile, ideo non obligatur quilibet ad bonum commune, licet ſit maius, quam particulare, & iſtud eſt quamdiu bonum commune manet, vt commune, & eſt obligatio ad illud ſolum ex inclinatione naturali. Si autem aliqua perſona ex lege, aut ex ſpeciali commiſſione ſibi facta, vel promiſſione, aut iuramento facto per eam conſtituatur debens reſpicere ad bonum commune, ſecus eſt, quia poterit eſſe, quod tunc aliqui magis teneantur prouidere bono publico, quam priuato, eo quod bonum commune eſt proprium ipſorum inquantum tales ſunt, ſcilicet, quia conſtituti ſunt rectores, aut principes communitatum, uel etiam ſi non ſint pręcipuo, & rectores debetur eis aliquis modus adminiſtrationis boni publici, quia etiam iſtorum eſt bonum commune, tanquam priuatum bonum, uel ſi nullam determinatē habent adminiſtrationem, ſed ſunt partes communitatis, uel collegij. & ex lege communitatis, uel iuramento ſpecialiter pręſtito, aut promiſſione teneantur certo modo reſpicere ad bonum commune, poterit eſſe, quod tales interdum magis teneantur ad commune, quam ad priuatum, ex inclinatione tamen naturę nemo tenetur determinatè ad bonum commune obligatus, ſed quando debeat quis magis curare, vel pręponere commune priuato, vel priuatum communi bono non eſt nunc diffiniendum per ſingula, quia quod ad propoſitum attinet dictum eſt.

Ad quartum dicendum, quod ſi omnes homines vellent vacare caſtitati, nunc ceſſaret ſucceſſio generis humani: & tamen neque ceſſabit ſic ſucceſſio, neque obligatur quis ad vacandum proli, eo quod ſine aliqua obligatione homines ſponte ſubeunt vacationem iſtam, & hoc eſt, quia natura humana ad diuerſos actus, & officia inclinat in communi, vt dictum eſt, ſed quia iſta inuenitur diuerſimodè in diuerſis hominibus, ſecundum quod variè in illis indiuiduatur, inclinat magis vnum hominem ad vnum illorum actuum, vel officiorum, quam alium, & ex hac diuerſitate inclinationis ſimul cum Diuina Prouidentia, quæ vniuerſi curam gerit, & faciet continuari ſucceſſionem hominum quamdiu voluerit: contingit, quod ad omnia ſufficiens prouiſio datur, cum quidam eligat vnum officium, & alius aliud: Ita

quòd nihil maneat de inclinatione naturali, quod per aliquos non expleatur: & ita aliqui vacant proli quantum ſufficiens eſt, etiam ſi nemo illos obliget, & ſic oon ſequitur aliquod periculum.

Aliter poteſt dici, quòd non manet eadem ratio obligationis nunc, & à principio ſæculi ad vacandum proli, quia tunc obligabantur homines ad hoc ex præcepio dato, ſcilicet, creſcite, & multiplicamini. Iſtud autem præceptum iam ceſſauit obligare, vt ſupra dictum eſt: ideo núc non obligat, niſi Deus illud repeteret, ſicut in diluuio repetiuit, cùm prius illud dediſſet in creatione orbis.

Secundò, quia etiam ſi non fuiſſet datum præceptum illud, creſcite, & multiplicamini tunc; neque nunc magis obligarentur homines tunc, quàm nunc ad vacandum proli: eo quòd tunc mundus erat incipiens, & apparebat, quòd Deus volebat illum perducere ad maiora per continuationem ſucceſſionum: nunc autem diu eſt, quòd ſcriptura dicit eſſe vltimos dies, & horam nouiſſimam, & quòd in nos fines ſæculorum deuenerunt: & ideo non expedit nunc ipſi mundo continuatio ſicut, & tunc: & conſequenter nos minus obligamur ad dandum operam procreationi, quàm priores: etiam ſi ſæculum ad tantum defectum hominum deduceretur, quòd non manerent plures, quàm fuerunt in diluuio ſaluati, vt dictum fuit ſupra.

An in matrimonio neceſſe ſit de iure naturæ eſſe vnicum, & vnicam ſimul: ita quòd naturæ repugnet habere plures vxores ſimul?

Quæſt. XXX.

Quæritur circa præcedentia, an in matrimonio neceſſe ſit de iure naturæ eſſe vnicum, & vnicam ſimul? ita quòd repugnet naturæ bigamina ſimultanea. Aliqui dicunt, quod habere multas vxores ſimul non ſit contra ius naturale, conſuetudo enim non tollit legem naturæ, neque præiudicat illi: & tamen habere multas vxores quando conſuetudo erat, peccatum non erat, vt dicit Auguſtinus: ideo noo eſt contra legem naturæ.

Secundò, quia quicunque facit contra legem oaturæ, facit contra aliquod præceptum: eo quod lex naturæ præcepta habet, ſicut lex ſcripta: & tameo habere plures vxores, vt Auguſtinus ait, oon erat contra præceptum: quia nulla lege vetitum erat: ergo habere multas vxores non erat contra ius naturale.

Tertiò, quia matrimonium principaliter ordinatur ad prolis procreationem, & tamen pluralitas vxorum non impedit procreationem prolis, ſed potius ad eam adiuuat: ergo non eſt contra legem naturæ, cùm poſſit vnus homo ex pluribus mulieribus filios gignere. Etiam, quia interdum vna ſterilis eſt, ex qua non poteſt gignere: & habendo multas gignet ex aliqua earum.

Quartò, quia ius naturale eſt, quod natura omnia animalia docuit: & tameo non docuit natura omnia animalia, quòd vna fœmella iungatur vno maſculo, cum in multis inueniamus vnum maſculum iungi multis fœminis: ergo non eſt hoc de lege naturæ.

Quintò, quia vt dicit Ariſtoteles decimoquinto de Animalibus, in generatione maſculus ſe habet ad fœminam, vt agens, & vt artifex ad materiam. Non eſt tamen contra ordinem naturæ, quòd vnum agens agat in multa patientia, & artifex operetur ex diuerſis materijs, oeque eſt contra legem naturæ, quòd vnus vir habeat multas vxores.

Alij dicunt, quòd ſit cootra legem naturæ, quia contra legem naturæ eſt, quòd homo ſe obliget ad impoſſibile, & quòd id, quod vni inſolidum datum eſt, detur alteri inſolidum, & tamen homo contrahens cum vna tradit ei poteſtatem ſui corporis, ita quòd neceſſe ſit reddere debitum, quando illa petiuerit, ergo contra legem naturæ eſt, quòd poteſtatem corporis ſui alteri tradat, quia non poſſet facere ad quod ſe obligat, ſcilicet, reddere vtrique debitum ſi ambę peterent pro eodem tempore.

Secundò, quia de lege naturę eſt, quod tibi non vis, alteri ne feceris, & tamen vir nollet, quòd mulier alium
F virum haberet, ergo non debet ipſe alias vxores accipere.

Tertiò, quia quidquid eſt contra naturale deſiderium, eſt contra legem naturę, ſed zelus viri ad uxorem, & uxoris ad virum naturalis eſt, quia in omnibus inuenitur, cum ergo zelus ſit amor priuatus nolens habere conſortium in amato, videtur, quòd cootra legem naturę ſit habere multas vxores.

Dicendum, quod habere multas vxores aliquo modo eſt contra ius naturale, & aliquo modo nó, licèt accipiendo eſſe contra naturam, vel contra ius naturale, vt communiter accipimus, non eſt contra ius naturale. Pro quo ſciendum, quomodo accipiatur naturale, ſiue lex naturalis, & dicendum quod omnibus rebus naturaliter inſunt quędam principia, quibus nó ſolum operationes proprias efficere poſſunt, ſed etiam, quibus eas fini ſuo conuenientes facere poſſunt, quia natura, cum ſit optimè inſtituta,
G vt dicitur decimo ſecundo Metaphyſicę in fine, non ſolum prouidet rebus, vt agant, ſed etiam, vt conuenienter agant, & quidquid à natura datur naturale eſt, & dicetur, quod principia in quibuſlibet rebus ad reddendum operationes ſuas conuenientes ſuo fini ſunt naturalia, & reddere opera coouenientia ſuo fini ſit eis naturale.

Et hoc eſt generaliter, ſiue quantum ad actiones, quę conſequuntur rem aliquã ex natura ſui generis, ſiue quãtum ad eas, quę conſequuntur ex natura ſpeciei, ſicut magneti competit ferri deorſum ex natura ſui generis, ſcilicet, inquantum eſt lapis, & conſequenter grauius, & competit ei attrahere ferrum ex natura ſuę ſpeciei, & ad utrãque actionem eſt principium aliquod naturale.

Sicut autem in rebus agentibus ex neceſſitate naturæ
H ſunt principia actionum ipſę formę à quibus operationes propriæ prodeunt conuenientes fini, ita in his, quæ cognitionem participant principia agendi ſunt cognitio, & appetitus, & quia naturale eſt rei habenti cognitionem agere ex his principijs, neceſſe eſt dici iſta duo eſſe ei principia naturalia, & conſequenter neceſſe eſt dari, quod iſta naturaliter agant, vnde non ſolum poneretur vis cognitiua, & appetitiua eſſe naturaliter in cognoſcente, ſed etiã eſſe in eis aliquos actus naturales, & ita in vi cognoſcitiua neceſſe erit poni naturalem conceptionem, & in vi appetitiua naturalem inclinationem, quia hoc eſt in appetitu inclinari, quod in vi cognitiua cognoſcere, & per iſtos actus poterit reddi operatio conueniens fini rei cognoſcentis, ſiue ſit operatio, quę conuenit cognoſcenti ex conditione generis, ſiue ex natura ſpeciei ſuę, in hoc ta-
I men eſt differentia inter hominem, & cætera agentia per cognitionem, nam licèt omnium illorum ſit aliquis determinatus, & proprius finis, & contingat conſequi illum finem, tamen non cognoſcunt rationem finis, neque proportionem operis ad finem, ideſt, habent finem, quem aliquando conſequuntur, & illum conſequuntur per operationem propriam conuenientem ſpeciei, vel generi ipſorum, & tamen neſciunt eſſe finem ſuum eum, quem conſequuntur.

Etiam neſciunt quis ſit modus veniendi in finem, vel deriuandi, quod eſt non cognoſcere rationem finis, & proportionem operis ad finem, licèt ipſum finem cognoſcant, homo autem, quia ratione vtitur, habet hoc ſpecialiter, quod cognoſcit finem, ſicut cętera cognitiua, & inſuper cognoſcit rationem finis, & proportionem o-
K peris ad finem, & ideo licèt tam in eo, quàm in omnibus animantibus ſit naturalis conceptio, & inclinatio, tamen conceptio naturalis indita homini, qua dirigitur ad operandum conuenienter in finem, dicitur lex naturalis, uel ius naturale, in brutis autem illa naturalis conceptio vocatur naturalis exiſtimatio.

Ratio differentiæ eſt, quia lex nominat regulam ad aliquid agendum, & non competit niſi illis, quę ad regulam aſpicere poſſunt, & ſecundum eam componere actiones, hoc autem ſolum eſt eorum, quę actionum ſuarum libertatem habent, & dominium, bruta autem non habent dominium actionum ſuarum, ſed ex ui inſita naturę mouentur magis ad conuenienter exercendum actiones, quaſi impulſa, quam regulentur quaſi agẽtia ex pro-

prio

prio arbitrio, ideo conceptio naturalis, quæ impelluntur ad appetendum aliquid, non vocatur in eis lex naturalis, vel ius naturale, ſed exiſtimatio naturalis, in hominibus autem ſolis eſt ius naturale, vel lex naturalis, quæ nichil aliud eſt, quam conceptio quædam naturaliter homini indita, qua dirigitur ad agẽdum in actionibus proprijs, ſiue competat ei ex natura generis, vt comedere, & gignere, ſiue ex conditione ſpeciei, vt rationari, & ſimilia. Ex quo ſequitur, quod cum lex naturalis ſit, qua dirigitur homo in operatione propria, quæ eſt ad finem, quod omne illud, quod reddit actionem non conuenientem fini, quem natura intendit in aliquo opere eſt contra legem naturæ. Poteſt autem actio non eſſe conueniens fini, vel principali, vel ſecundario, & vtroque modo contingit hoc fieri dupliciter.

Vno modo propter aliquid, quod omnino impedit finem, vt nimia ſuperfluitas, aut notabilis defectus cibi impedit ſalutem, quæ eſt finis principalis cibationis, & etiam impedit bonam habitudinem in negocijs exercendis, quæ eſt finis ſecundarius. Bona habitudo ad negocia eſt ſecundum conditionem exercitij: nam in quibuſdam exigitur robur, vt in agricolis, & bellatoribus, in alijs communis leuitas, vt in curſoribus, in alijs alia, & alia diſpoſitio, quæ omnes inducuntur ex modo cibandi hominem, & cum circa illum modum accidit notabilis exceſſus, aut defectus tollitur bona habitudo ad exercenda negocia, quam etiam tanquam finem ex cibo intendebamus.

Alio modo redditur actio non conueniens fini per aliquid, quod non tollit finem, ſed facit difficilem, aut minus decentem peruentionem ad illum, ſiue ad principalem, ſiue ad ſecundarium, ſicut inordinata cibatio quantum ad tempus ſumendi cibum, nam ſi ſit inordinata quantum ad quantitatem tollit ſanitatem, & bonam habitudinem. Si autem ſit inordinata quantum ad tempus, non tollit ſanitatem omnino, ſed non ita peruenitur faciliter, vel non conſeruatur per eam ita faciliter ſanitas, & bona habitudo gerendarum rerum. Eſt ergo regula in actionibus humanis, quod ſi aliquid ſit quod impediat finem principalem actionis pœnitus illum tollendo, eſt directè contra legem naturæ, & omnes tales actiones ſunt de iure naturali prohibitæ per prima præcepta legis naturæ, quæ ſunt reſpectu operabilium, ſicut quædam communes conceptiones in ſpeculatiuis. Alia regula eſt, quod omnis operatio faciens peruentionem ad finem, quem intendit natura in operatione difficilem, aut minus decentem, & contra legem naturæ, etiam prohibetur præceptis ſecundaris legis naturæ, & non primis, quæ ſecundaria præcepta deriuantur ex primis, ſicut concluſiones in ſpeculatiuis accipiunt fidem ex principijs per ſe notis. Et hoc eſt quando finis principalis non tollitur omnino, ſed aliquo modo impeditur faciẽdo difficilem peruentionem ad ipſum.

Tertia regula eſt, quod quandocunque tollit operatio omnino, vel impedit finem ſecundarium faciendo difficilem, vel indecentem peruentionem ad ipſum, eſt illa contra legem naturæ, & prohibetur per ſecundaria præcepta, de quibus dictum eſt. Et iſta ſunt documenta generalia quantum ad omnem materiam, in qua dicatur aliquid agi contra legem naturalem.

Applicando ad propoſitum dicendum, quod matrimonium habet pro fine principali procreationem prolis, & educationem, qui quidem finis competit homini ex conditione ſui generis, cum omnibus animalibus perfectis competat procreare, & filios educare eo tempore, quo educatione parentum indigent, & ideo Ariſtoteles octauo Ethicorum iſtam cauſam aſſociationis maris, & fœminę aſſignat omnibus animalibus communem, & quantum ad hoc ponitur primum bonum matrimonij, quod eſt proles. Finis ſecundarius matrimonij, vt dicitur octauo Ethicorum, eſt communicatio operum maris & fœminę, quæ ſunt neceſſaria ad ſuſtentationem vitę, & quantum ad hoc ponitur ſecundum bonum matrimonij, quod eſt fides. Debent enim ſibi inuicem fidem, cum omnia opera communicent.

Habet autem alium finem, & tertium ipſum matrimo-

A nium quantum ad ſolos fideles, ſcilicet, ſignificationem habitudinis Chriſti ad Eccleſiam, & ad naturam aſſumptam, & quantum ad hoc competit matrimonio tertium bonum, quod dicitur ſacramentum. Vnde primus finis reſpondet matrimonio hominis inquantum eſt animal, ſecundus inquantum eſt homo, tertius inquantũ eſt fidelis.

De pluralitate autem vxorum nunc dicendum eſt, quod non tolleret in totum primum finem matrimonij, ideſt, prolem, quia ex pluribus vxoribus poteſt vnus vir prolem gignere. Etiam non impedit, quia habere multas vxores, non impedit procreationem, immo adiuuat aliquo modo, quia poſtquam vir fœcundauerit vnam, poteſt impregnare aliam, & non expenderetur coitus inutiliter ad eam, quæ prægnans eſt. Etiam, quia accidit eſ-

B ſe vnam ſterilem, & ex alia poterit gignere, vnde experimento didicimus gentem illam valde pullulare, in qua licet viro multas habere vxores, ſicut faciunt Mahometiſtæ. Etiam non impedit finem hunc quantum ad educationem, quia vnus vir poteſt educare filios ſuſceptos ex multis mulieribus.

De ſecundo fine dicendum, quod non omnino tollitur per pluralitatem vxorum, quia poteſt vir communicare opera cum omnibus illis, & tamen impedit aliquo modo, vel facit difficilem, aut indecentem peruentionem ad finem, quia non facile poteſt eſſe pax in familia, vbi eidem viro multæ fœminæ iunguntur propter zelum ipſarum, quæ ſe pellices reputant. Etiam, quia idem vir non poteſt ſufficere multis vxoribus in redditione debiti non ſolum ad votum, ſed etiam in redditione competen-

C ti, & ex hoc eſt magnus dolor.

Etiam difficile eſt pacem eſſe inter communicantes in eodem officio, & ita ſimilitudo eſt eis cauſa litis, ſicut figuli ad figulum, vt dicitur octauo Ethicorum in principio, & potiſſimè quando communicatio multum impedit, ſicut in vno viro reſpectu multarum vxorum, quia quidquid omnes habent, vni ſubtrahitur, quia ei reddi poterat ſi ſola eſſet.

Tertium autem finem matrimonij totaliter tollit pluralitas vxorum, quia ſicut Chriſtus eſt vnus, & Eccleſia vna, & natura humana aſſumpta vna, quam vnitatem non poteſt repræſentare pluralitas vxorum. Ex hoc apparet, an pluralitas vxorum ſit contra naturam, & quantum ſit contra legem naturæ, vnde dicendum, quod parum eſt contra legem naturæ, & accipiendo ſtrictè legẽ

D naturæ, ſicut communiter accipimus, non eſt contra illã, ſiue contra ius naturale.

Ad primum dicendum, quod peccatum non erat plures vxores habere quando mos erat, & iſta conſuetudo tantum operabatur, quod redderet licitum id, quod alias eſſet illicitum. Cum autem dicitur, quod conſuetudo non præiudicat iuri naturali. Dicendum, quod verum eſt, quantum ad prima præcepta eius, ſed benè quantum ad ſecunda, diſtinguimus enim prima, & ſecunda præcepta iuris naturalis eo modo, quo diſtinguimus in ſpeculatiuis principia prima, ſiue primas animi conceptiones, & concluſiones ex eis deductas, quę concluſiones non habent aliquam certitudinem, aut notorietatem, niſi inquantum deducuntur ex primis principijs. Ita in lege naturali, quę dicit naturalem conceptionem, qua di-

E rigimur in agendis, ſunt quædam primo nota, quæ ex ſeipſis habent notorietatem, quod bona, & æqua ſint, & ita ab omnibus æſtimatur, vel æſtimari poteſt, & iſta vocamus prima præcepta iuris naturalis.

Alia ſunt, quæ recta iudicantur ſecundum illam naturalem conceptionem, quorum tamen rectitudo, vel bonitas non apparet per ſeipſam, ſed inquantum deducuntur ex illis primo notis in lege, vel æſtimatione naturali, & illas vocamus ſecundas regulas, vel præcepta.

Quantum ad prima pręcepta iſtorum, dicendum quod non tolluntur per conſuetudinem, neque poteſt contra illa præſcribi, vt innuitur extra de conſuetudinibus capitulo vltimo, & in Decretis, diſtinctione nona. Et ita iuriſtæ, & nos in communi locutione, quando loquimur de lege, vel de iure naturali accipimus quantum ad prima præcepta, quæ per conſuetudinem non tolluntur. Et ſi

contra illa fiat lõgo tempore, non excuſatur peccatum, ſed potius augmentatur, vt dicitur extra de conſuetudinibus capitulo, cum tanto, ſcilicet. Cum tãto grauiora ſint peccata, quanto diutius infœlicem animam detinent alligatam, nemo ſanæ mentis intelligit iuri naturali, cuius transgreſſio animæ periculum inducit quacunqoe cõſuetudine, quæ uerius dicendum eſt corruptela, poſſe aliquatenus derogari. Sed quantum ad ſecunda præcepta iuris naturalis, dicendum quod conſuetudo magnas vires hẽt, & per eam poteſt aliquid addi, & aliquid ſubtrahi, vt dicit Tullius ſecundo Rhetoricorum, & ita eſt pluralitas vxorum, quia non eſt contra prima præcepta, ſed contra ſecunda, cum per pluralitatem iſtam non tollatur, neque impediatur finis primus matrimonij. Et ſecundarius enã non tollitur, ſed ſolum impeditur aliqualiter, vt oſtensũ eſt ſupra: ideo poterat conſuetudo præiudicare huic præcepto, & facere licitam eſſe pluralitatem vxorum.

Ad ſecundum dici poteſt vno modo, quod pluralitas vxorum erat contra præceptum, quia erat contra vnum de ſecundarijs præceptis naturæ, vt dictum eſt, ideo contra legem naturæ erat, ſed dicitur, quod non erat contra præceptum aliquod expreſſum poſitiuum legis diuinæ, aut humanæ. Alio modo poteſt dici, quod pluralitas vxorum, licet eſſet contra legem naturæ, non vetabatur, quia ea, quæ ſunt de lege natorali quãtum ad prima præcepta, etiam ſine aliqua lege poſitiua diuina, aut humana confirmante illa ſeruantur, quæ autem pertinent ad ſecunda præcepta, non habẽt vim coactiuam, neque aliquis iudex coget hominem ad ſeruandum illa, niſi lege humana, aut diuina confirmata fuerint. Sic enim dicit Tullius ſecũdo Rhetoricorum: Res a natura profectas, & à conſuetudine approbatas, legum virtus, & religio ſãxit, ideſt, firmauit, ſed a natura nõ dicuntur eſſe aliqua profecta, niſi quæ aliquo modo ſunt de iure naturali, ergo apparet, quod aliqua ſunt de iure naturali, quæ indigent conſuetudine, & lege approbari ad hoc, quod vires habeant obligandi, q.d eſt ſancita eſſe, ideſt, firma: & ita eſt dicendum, quod ea, quæ ſunt de iure naturali ſecundo modo, non obligãt hominem, neque peccat mortaliter contra faciens, niſi talia lege diuina, aut humana, aut cõſoetudine firmata fuerint. Et iſtud faciebat, quod nõ peccaret, qui multas vxores habebant à principio, quia licet non eſſet contra præceptum iuris naturalis, erat contra præceptum de ſecundis, & illud non erat firmatum lege aliqua dioina, aut humana. Et ita dicit Auguſtinus, quod non peccabant, & quod nõ faciebant contra præceptum aliquod, ſcilicet, quod neceſſe erat aliquod præceptum eſſe ad hoc, quod illi obligarentur cauere multitudinem vxorum, & illud non erat: ideo non erat tunc peccatum. Nunc autem præceptum ad hoc eſt.

Ad tertium dicendum, quod nõ eſt pluralitas vxorum contra legem naturæ in matrimonio, tanquam tollẽs, vel impediens primum finem matrimonij, ſed tanquam faciens difficilem peruentionem ad finem ſecundarium, & tali modo non dicitur abſolutè eſſe contra legem naturæ, quia non eſt cootra prima præcepta iuris naturalis.

Ad quartum dicendum, quod vnitas vxoris in matrimonio eſt de iure naturę, ſed non de illo, quod natura docuit omoia animalia. Pro quo ſciendum, quod ius naturale tripliciter accipitur. Vno modo pro eo, quod eſt à principio naturali: ſecundo pro eo, quod eſt a principio extrinſeco diuino: tertio pro eo, quod nõ ſolum eſt a principio naturali, ſed etiam a natura.

Primo modo eſt ius naturale illud, quod eſt ex principio, quod a natura eſt inditum. Illud principium eſt ratio in homine, quia non acquiſita fuit homini, ſed innata, quidqoid ergo directè deſcẽdit de dictamine rationis ſine aliqua lege poſitiua, vocatur ius naturale hoc primo modo, ſiue illud ſit de rationibus pertinentibus ad homines ſolum inquantum ſunt homines, vel etiam inquantũ ſunt aoimalia.

Secundo modo dicitur ius naturale, quod eſt diuinum poſitiuum, & dicitur ad ſimilitudinem modi præcedẽtis; ſcilicet, quia eſt quaſi ex principio naturali. Nam etiam in rebus naturalibus, dicuntur aliqui motus naturales, non quod ſint a principio intrinſeco, ſed quia ſunt a principio

F extrinſeco ſuperiori mouente, ſicut motus, qui ſunt in elementis ex impreſſione corporum ſupra cœleſtium. Dicuntur naturales, vt dicit commentator tertio de cœlo, & mundo: ideo ea, quæ ſunt de iure diuino, dicuntur eſſe de iure naturali, cum ſint ex infuſione, & impreſſione ſuperioris principij, ſcilicet, Dei. Et ſic accipitur ab Iſidoro, qui ait, quod ius naturale eſt, quod in lege, & Euangelio continetur. Sed iſte modus accipiendi rarus eſt, concordat tamen in hoc cum iure naturali propriè, & ſtrictè dicto, quia eſt iſtud impreſcriptibile, ſicut illud, neq; adiuuat conſuetudo quantumcumq; longæua contra ius diuinum. Etiam non poteſt mutari per hominem, ſicut neque ius naturale.

Tertio modo accipitur ius naturale ſtrictè pro eo, quod non ſolum eſt a principio naturali, ſed etiam ab ipſa natura.
G Dicitur autem hoc, quia principium naturale in homine reſpectu actuum ſuurum eſt ratio, & ideo quidquid eſt de dictamine rationis, eſt de iure naturali: prout eſt ius naturale a principio naturali, & ita accipitur ſupra in primo modo. Dicitur autem ius naturale ab ipſa natura, prout natura diſtinguitur contra rationem, & naturalia contra ea, quæ ſunt ſecundum rationem, & ita ius naturale eſt a natura, & de rebus naturalibus, ideo accipiendo ſtrictiſſimè ius naturale, dicitur eſſe ſolom, quod eſt de rebus pertinentibus ad hominem, non inquantum eſt homo, quia ſecundum hoc eſt rationalis, & ratio diſtinguitur contra naturam, ſed inquantum eſt animal. Vnde ea, quæ pertinent ad hominem, ſecundum quod eſt homo: etiam ſi ſint de dictamine rationis, non dicuntur ſtrictè de iure naturali, ſed ſolum illa, quæ ratio naturalis
H dictat. De his, quæ pertinent ad hominem, & cœtera animalia dicuntur eſſe de iure naturali. Et iſto modo diffinierunt iuriſtæ, dicentes: ius naturale eſſe, quod natura omnia animalia docuit. Pluralitas vxorum in matrimonio non eſt contra ius naturale: tertio modo accipiendo, ſed eſt contra ius naturale ſecundo modo, cum lege diuina videatur vetari, vt dicetur ſequenti quæſtione. Etiam eſt contra ius naturale primo modo ſumptum, licet non tollat finem principalem matrimonij, ſed faciat indecentem, & difficilem peruentionem ad illum, vt dictum eſt. Etiam aliquo modo natura docuit animalia vnitatem vxoris in matrimonio, ſecundum modum conuenientem ſuæ ſpeciei. Nam in animalibus non requiritur tanta cura parentum in educando, ſed in quibuſdam nulla requiritur educatio: in alijs autem pauca, &
I tamen in illis, in quibus requiritur cura amborum in educando, eo tempore, quo ambo conueniunt ad educandũ, non accedit maſculus ad aliam fœmellam, neqoe illa ad alium maſculum, & quantum ad hoc ſeruatur in eis vnitas vxoris in matrimonio, quia matrimonium largè loquendo, non durat interdum inter eos, niſi quamdiu educant prolem, ideo in illis omnibus ſecundum conuenientiam ſuæ ſpeciei ſeruatur vnitas vxoris, & quanto maior ſolicitudo, & cohabitatio inuenitur, tanto apparet magis vnitas vxoris in animalibus, vt in turturibus, quæ vnitatem ſeruant, & in ſimilibus.

Ad argumenta in contrarium etiam eſt reſpondendum, quia illa ſimpliciter probant eſſe contra ius naturale pluralitatem vxorum, & qoia non eſt verum, limitanda ſunt.

K Ad primum dicendum, quod non ſe obligat ad impoſſibile vir, qui accipit multas fœminas in vxores, quia obligat ſe reddere debitum eis, ſed hoc non eſt impoſſibile, quia matrimonium ordinatur ad prolem procreandam quantum ad finem ſuum principalem, & ideo obligatio ad reddendum debitum, non ſe extendit plus, quã inquãtum ipſum debitum redditum proficit ad procreationem, & amplius non eſt aliquid debitum, & quia poſtquam mulier eſt impregnata, coitus non prodeſt ad procreationẽ, immo nocet, non obligatur vir amplius ad copulam, & hoc modo cũ poſſit idem vir ſufficere ad impregnandum multas, & petitio debiti quantum ad hæc nõ ſe impedit in illis: non repugnat matrimonio quantum ad finem præcipuum habere vxores plures, eſt autẽ finis ſecundarius ad remediũ morbi, vt tollatur occaſio fornicandi, & quantum ad hoc neceſſe eſt reddi debitũ quando-

cunque petitum fuerit; tunc autem impedit ſe vxorum pluritas, quia concurrerent in petendo debitum, ideo vxorum pluritas repugnat matrimonio, quantum ad hunc finem; ſed non eſt propter hoc contra ius naturale, cum nõ ſit contra principalem finem.

Ad ſecundum dicendum, quòd iſtud præceptum, quod tibi non vis, &cæt. affirmatiuè, & negatiuè ſumptum, vt Chriſtus ponit illud ſupra 7.c. Non debet ſic intelligi materialiter; ſed debet intelligi de eo, quod iuſte volumus, vel iuſte nolumus ſeruata proportione, & iuribus perſonarum. Nam ſi ego vellem, quòd cæteri darent mihi omnia, quæ poſſident, non obligor dare eis omnia, quæ poſſideo; eo quod ego non volo iuſte, quòd alij dent mihi, quæ poſſident. Ita ſi deſidero vindictam de hoſte, vel vxorem proximi, non oportet; quòd velim, quòd hoſtis ſumat de me vindictam, & quod vxor mea detur alijs, quia neutrum illorum iuſte volui. Etiam requiritur inſuper, quod ſeruetur habitudo in iuribus perſonarum; nam prælatus iuſtè vult, quòd obediant ſibi ſubditi, & tamen non oportet, quod ipſe velit obedire ſubditis, neque quod ſubditi velint, quòd eis obediat prælatus; ita nunc licet vir iuſtè velit, quod mulier ſua non accipiatur a viro altero; non oportet, quod velit non accipere ipſe aliam vxorem, eo, quod alia eſt habitudo viri ad vxorem, quàm è contrario nam non eſt inconueniens eundem virum habere multas vxores, & tamen non eſt inconueniens eandem eſſe vxorem multorum virorum, vt dicetur infra in quæſtione trigeſima ſexta.

Ad tertium dicendum, quòd zelus eſt tàm in viro. quã in muliere, ſecundum quem quilibet refugit conſortium in amato, & tamen zelus viri eſt naturalis. zelus autem mulieris eſt parum naturalis: eſt enim zelus iſte pertinens ad appetitum, quia eſt inclinatio, & inclinatio naturalis ſequitur conceptionem naturalem, & tamen etiam contra conceptionem naturalem ſenſitiuam non eſt, ita quòd vir habeat plures vxores, ſicut quòd vxor habeat plures viros neque exiſtimatur naturaliter eſſe æquale malum: ideo affectus in fœmina non refugit naturaliter tantum, quòd habeat conſortem in viro: ſicut refugit vir habere conſortem in muliere. Et hoc non ſolum eſt in hominibus, ſed etiam in cæteris animalibus: quia maſculi durè pugnant pro fœmella, quando ſunt competitores: fœmellæ autem non ita grauantur quando ſunt pellices: ideo non ſunt contra ius naturale, i. cõtra prima præcepta eius, ſed contra ſecunda, quæ vigorem non habent obligandi determinatè, & cogendi, niſi quando per legem poſitiuam, aut per conſuetudinem confirmantur, & determinantur: eo quòd nõ habent iſta tantam certitudinem quòd apud omnes iudicetur ratio debiti, & obligationis in eis: & tamen non eſt rationabile dici aliquid obligare de iure naturæ, cuius æſtimatio non ſit communis, aut eſſe poſſit veriſimiliter apud omnes, aut plures rectè ſentientes. De quo magis dicetur infra quæſt. 33.

An vnitas vxoris ſit de iure diuino, ita quòd ſit contra ius diuinum pluralitas vxorum?
Quæſt. XXXI.

QVæritur, an vnitas vxoris ſit de iure diuino ita quòd ſit contra ius diuinum pluritas vxorum?

Dicendum, quòd contra ius diuinum ſit vxorum pluritas. Diſtinguitur autem ius diuinum contra naturale, quia ius diuinum eſt poſitiuum, naturale autem eſt innatum: & tamen quia ius diuinum nichil aliud eſt, niſi regula data nobis a Deo circa actiones dirigendas: datur autem nobis regula ab eo illo modo, quo nobis voluntatem ſuam aperit.

Sed conſtat nobis de voluntate Dei dupliciter: vno modo per opera, alio modo per dicta, ideo vtroque modo ponitur nobis ius diuinum. Et patet hoc in litera: quia Chriſtus ſumit argumentum ad probandam coniunctionem viri, & fœminæ eſſe indiſſolubilem, tàm ex factis, quàm ex dictis. Vnde primum argumentum ſuum eſt, quia Deus creauit marem, & fœminam, & vnum formauit de altero, & ita dicit marem, & fœminam a Deo coniunctos, & ex his ipſe concludit poſtea ius, ſcilicet non eſſe ſaparan-
A dos coniuges. Ita ergo circa alia, cum ex factis conſtiterit voluntas Dei, etiam ſine dictis per illa cauſabitur ius diuinum, cum neceſſario ſtabimus circa hoc. Ergo apparet de iure diuino vnitatem vxoris & viri, quia Deus non creauit ſimul multas fœminas, & multos viros, vel multas fœminas, & vnum virum, vt innueret, quòd ſocietas duorũ deberet ſolum eſſe.

Secundo apparet ex verbis Dei, quæ etiam ſunt Adæ. ſ. propter hanc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & ita ſingulariter dixit vxori, & non vxoribus. Ita dicit Hiero. quod per hoc innuator, quòd debet eſſe vnitas vxoris. Et idem Chryſ. ait, ſcilicet non ſolum ex modo creationis, ſed etiam ex modo legiſlatoris monſtrauit, quòd oportet vnum vni coniungi. Et ita etiam confirmatur præcedens ratio, ſcilicet quòd ex modo creationis
B maris, & fœminæ oſtenderit Deus vnitatem viri & vxoris: & talis modus arguendi accipitur ab Apoſtolo, ad Galat. 3. nam dicitur Gen. 12. ad Abraham; In ſemine tuo benedicentur omnes gentes, & Apoſtolus ait, quòd non dixit, in ſeminibus quaſi in multis, ſed in ſemine tuo, quaſi in vno, quod eſt Chriſtus.

Tertio patet, quia dicitur Gen. ibid. 2. & hic in litera. Et erunt duo in carne vna, ideſt duo erunt vna caro: & non dixit erunt tres, vel quattuor, aut ſaltem multi erunt in carne vna: ſed determinate dixit, quòd erunt duo in carne vna, ideſt vna caro, & tamen illa verba dicta fuerunt in inſtitutione primi matrimonij: ergo innuit, quòd in matrimonio ſoli duo eſſe deberent. Iſtas rationes allegat Alexander Tertius extra de diuor. c. gaudemus, ad oſtendendum, quòd contra ius diuinum ſit pluritas vxorum dicẽs.
C Abſonum videtur, & inimicum fidei Chriſtianæ, ſcilicet, pluritas vxorum, cum ab initio vna coſta in vnam mulierem ſit cõuerſa, & ſcriptura diuina teſtatur, quòd propter hoc dimittet homo patrem, & matrem & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Non dicit tres, vel plures, ſed duo, non dicit adhærebit vxoribus, ſed vxori.

Quarto patet, quia expreſſe Chriſtus innuit, quod non liceat plures habere; nam dixit infra in litera, & ſup. 5. ca. quicunque dimiſerit vxorem ſuam, & aliam ſuperduxerit, mœchatur; ergo accipiendo ſecundam abiecta prima, adulterium eſt, & conſequenter non eſt matrimonium, a fortiori ergo erit adulterium retenta prima, accipere ſecũdam. Eandem rationem ponit Alexander in allegato cap. gaudemus, ſcilicet. Sane veridica ſententia hæc probatur teſtimonio veritatis dicentis in Euangelio. Quicunq; di-
D miſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit, mœchatur. Si ergo dimiſſa vxore alia de iure duci non poteſt, multo fortius, & ipſa retenta; per quod euidenter appaſet pluralitatem in vtroque ſexu in matrimonio reprobandam.

Quinto apparet expreſſe primæ Corinthiorũ ſeptimo. His qui matrimonio iuncti ſunt præcipio non ego, ſed dominus, vxorem a viro non diſcedere, quod ſi diſceſſerit, manere præcipio innuptam, aut viro ſuo reconciliari, & tamen ſi liceret eſſe multitudinem vxorum in matrimonio, liceret viro dimiſſa vxore, & non reconciliata accipere alteram, & tamen debet manere innuptus, ergo non licet accipere plures ſimul in matrimonium.

Sed dicet aliquis, quod Apoſtolus dixit ibi de muliere, & non de viro, & eſt magna differentia, quia non eſt contra ius naturale, quod vir habeat multas vxores, & tamen
E eſt contra ius naturale, quod mulier habeat multos viros.

Dicendum, quod non obſtat, quod licet Apoſtolus poſuit exemplum in muliere, intelligitur etiam de viro, cum vir & vxor ad paria iudicentur, extra de diuortijs, capitulo gaudemus, imo iſta cauſa inducitur ibi, quod vitanda eſt pluralitas in matrimonio in vtroque ſexu, cum vir, & vxor ad paria iudicentur.

Ideo dicendum, quod contra ius diuinum eſt pluralitas vxorum, & maxime contra nouum teſtamentum. Sic dicitur in allegato cap. gaudemus, ſcilicet, Abſonum videtur & inimicum fidei Chriſtianæ.

An licuit in Veteri Teſtamento habere plures vxores ſimul? Quæſt. XXXII.

QVæritur, an licuit in Veteri Teſtamento habere plures vxores?

Aliqui dicunt, quòd non: quia eſt contra ius diuinum, vt oſtenſum eſt in præcedenti quæſtione, & tamẽ lex vetus eſt ius diuinum, & vnum ius diuinum non repugnat alteri: cum Deus non ſit ſpiritus contradictionis; ergo non licebat plures vxores habere in Veteri Teſtamento.

Secundo, quia dicit Alexander Tertius extra de diuor. cap. gaudemus, quòd nunquam vlli licuit habere plures vxores, ſine Dei reuelatione, ſcilicet, niſi cui fuerit diuina reuelatione conceſſum: reuelatio autem eſt quid ſpeciale, quod etiam faceret nũc alicui licitè habere plures vxores, G quia quæ ſpiritu Dei aguntur, non ſunt ſub lege: & tamen abſolutè dicimus, quod non licet habere plures vxores: ergo etiam dicetur, idem in lege veteri, cum nulli tunc liceret, niſi ex reuelatione ei eſſet conceſſum.

Tertio, quia aliqui arguuntur in lege veteri, quòd habuerunt vxores plures, ſicut Salomon. 3. Reg. 11. Ergo illicita erat tunc vxorum pluralitas.

Dicendum, quòd in lege veteri licitum fuit plures vxores habere.

Primo apparet hoc, quia Deus videbatur illud concedere quaſi ex lege. Deuter. 21. Si habuerit homo vxores duas vnam dilectam, & aliam odioſam, non poterit filium dilectæ facere primogenitum: & ita loquitur indiſtinctè de quolibet, quaſi cuilibet liceret habere plures vxores.

Secundo, quia leguntur plurimi viri ſancti tempore H legis habuiſſe vxores multas, ſcilicet, ſex ad minus. 2. Regũ 3. & 5. & 1. Paralip. 3. & de patre Samuelis, ſcilicet, Elcana legimus, quòd haberet vxores duas Annam, & Phenennam. 1. Regum 1. Et tamen ille laudatur ibi, ſicut vir ſanctus, & dedit illi Deus miraculosè Samuelem in filium ex Anna ſterili, eodem c. ergo licitum erat habere multas.

Tertio patet, quia Deuter. 17. dicitur: Non habebit Rex vxores plurimas, quæ alliciant animum eius: ex quo apparet, quòd licebat habere ſimul plures, quàm vnam.

Primo, quia ſi non liceret habere niſi vnam, non diceretur, quòd non haberet vxores plurimas: ſicut neq; nunc de aliquo homine dicitur, quòd non habeat vxores multas: quia nulli licet pluralitas.

Secundo, quia dicitur, non habebit Rex, & tamen ſi eſſet ſimpliciter vetitum vxores multas, non ſolum diceretur I hoc de Regibus, ſed de omnibus hominibus.

Tertio, quia dixit plurimas, & ex hoc magis apparet, quòd pluralitas vxorum licita erat, ſed habere plurimas non licebat, quia plurimæ dicunt multitudinem effrænatam: ſicut Salomon habuit plures, quàm mille.

Quarto, quia dixit, quæ alliciant animum eius, & ita videtur conceſſiſſe tot vxores, quot ad propagationem vtiles erant, vetuiſſe autem ſuperfluas, quæ non ad propagationem, ſed ad irritationem veneris faciunt, quæ vocatur allicere animum. Et patet, quia ex eodem motiuo prohibentur ibi alia duo Regi, ſcilicet, non habebit Rex argenti immenſa pondera, & certum eſt, quòd non vetabatur Regi habere argentum, & aurum, quia neceſſarium erat ei, ſed habere pondera immenſa, ideſt multitudinem innumerabilem. Et hoc propter duo. K

Primo, ne propter auaritiam imponat grauia tributa populo: cum enim ſciuerit non licere ſibi habere multum de argento, & auro: non grauabit populum exigẽdo immoderatè, vt dicetur, quod faceret, ſi liceret ei.

Secundo vt non premat populum per ſuperbiam. Nam ſi Rex fuerit valde diues, poterit opprimere ſubditos ſuos inducendo exercitum extra regnum ſuum, & ita ſubijciet ſuos ad quæcunque opera voluerit. Si autem non fuerit valde diues, non poterit ſouere bella contra ſuos regnicolas, ſed neceſſe erit concordare eis. Tertium etiam vetabatur ibi, ſcilicet, multiplicatio equorum, ſcilicet, cum Rex fuerit conſtitutus, non multiplicabit ſibi equos: certum eſt tamen, quòd licebat Regi habere equos, ſed prohibetur ibi effrænata multitudo, & hoc ne ſit ei locus exercendi tyrannidem præ confidentia equorum, ſicut ibi dicitur F non multiplicabit ſibi equos, neque reducet populum in Aegyptum equitatus numero ſubleuatus: & ita apparet, quòd in his tribus, ſcilicet argento, equis, & vxoribus non prohibetur Regi habere aliquantam multitudinem, ſed effrænatam, vt non ſit ei materia ſuperbiendi, & peccandi.

Quarto, quantum ad principale patet, quia ſi vxorum pluralitas eſſet vetita, & conſequenter illicita, non computaret Deus vxores multas quas dedit alicui, quia non eſſet hoc dare ei bonum, ſed dare malum, & tamen dicit ſe dediſſe bona, & etiam promittit plures tanquam per hoc hominem exaltet: ſic patet 2. Regum 12. cum Deus improperat Dauid beneficia collata ſibi, quia peccauerat contra ipſum tollendo vxorem Vriæ, & occidendo ipſum ſcilicet. Hęc dicit dominus: ego vnxi te regem ſuper Iſrael, & erui te de manu Saul, & dedi tibi domum Saul, & vxores domini tui in ſinu tuo, & ſi parua ſunt iſta adijciam tibi maiora. Ergo apparet, quòd non erat tunc malum habere plures vxores: quia Deus illas dabat tanquam aliquod bonum. Quinto patet, quia prophetæ multi fuerunt tempore Regum Iſrael, & Iuda, qui acriter obiurgabant omnia peccata Iudæorum, vt patet tàm ex libris Regum, & Paralip. & Iudicum, quàm ex libris ipſorum prophetarum, & tamen nũquam reperitur, quòd arguerint quemquam de pluralitate vxorum: cum tamen multi eſſent tunc, qui habebant multas vxores: ergo reputabatur eſſe licitum habere multas vxores apud Hebræos.

Ad primum dicendum, quòd lex vetus ius diuinum eſt quia a Deo data eſt, & ab eodem Deo, qui dedit nouum teſtamentum, ad Hebr. 1. cap. ſcilicet Multipharie loquẽs olim Deus patribus in prophetis: nouiſſimè locutus eſt nobis diebus iſtis in Filio, ideſt, per Filium ſuum. Licet Manichæi dicant nouum teſtamentum a bono Deo datum, vetus autem teſtamentum a malo Deo, quod eſt inſania cogitare. Et dicendum, quòd vnum ius diuinum non repugnat alteri quandiu manet, quia contradictio pro eodẽ tempore eſſe debet; ſed ſtat benè, quòd aliquid Deus mandauerit, quod poſtea reuocet ſtatuendo contrarium, non quidem faciendo hoc, ſicut legiſlatores, qui condunt aliquas leges tanquam bonas, & æquas, & exercitatio ſecundum eas oſtendit ipſas poſtea inutiles, & iniquas, & tunc ablatis illis condunt alias, ſed ipſe nouerat illas leges non eſſe ſimpliciter bonas; quia tamen populus imperfectus non poterat alias tolerare, dabat illas intelligens, quod durarent ad tempus, ſic patet Hierem. 31. vbi promiſit dare Deus aliud teſtamentum nouum, quod melius eſſet, & ipſemet vocauit legem veterem legem non bonam, ideſt, I imperfectam. Ezech. 20. Dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in quibus non viuent; & ob hoc aliquo tempore ceſſatura erant hæc, & non ſolùm ceſſatura, ſed etiam expreſſa præcepta fuerunt poſita in nouo teſtamento contra quædam, quæ erant in veteri, ſcilicet de vſuris, & de libello repudij, & de vindicta ſumenda, & ſimilibus.

Ita fuit circa multitudinem vxorum. nam tunc fuit licita, quia Deus non vetuit eam, & habebat aliquem bonum reſpectum, nunc autem expreſſe vetuit illam Chriſtus, quod magis aperit in libello repudij, quem a Moyſe dicit datum, & tamen ipſe illum nunc tollit. Et ſic eſt de pluralitate vxorum, quam tunc Deus nõ vetuit, ſed quaſi licitam permiſit, vel per ſuam permiſſionem fecit eam licitam, vt alij volunt.

K Ad ſecundum ergo dicendũ, quòd licuit Iudæis per legẽ, ſiue generaliter multas habere vxores, quomodo autem ſit verum de conceſſione per reuelationem dicetur in ſequenti quæſtione, & infra in vigeſima quarta quæſtione.

Ad tertium dicendum, quòd arguuntur aliqui multitudine vxorum non quidem, quia multas habuerunt, ſed quia effrænatiſſimam multitudinem habuerunt, vt Salomon. Habuit enim vxores quaſi reginas ſeptingentas, & trecentas concubinas tertio Regum vndecimo capit. Manifeſtum eſt autem, quòd talis multitudo nõ prodeſt ad prolem, ſed potius impedit prolem alliciendo ad plures, & valde effæminando hominem. Vnde Salomon, qui tot vxores habuit, non legitur habuiſſe niſi vnum filium, ſcilicet Roboam, & illum habuit antequam multiplicaret ſibi mulieres. Et patet non eſſe vetitam ſimpliciter

citer

citer multitudinem vxorum, quia dicitur Deuteron. 17. Non habebit rex vxores plurimas, & ſic permiſit plures habere, ideſt duas, vel tres, ſed nõ plurimas, ideſt tot quot Salomon, vnde Dauid habuit multas. ſ. inter vxores, & concubinas habuit plures, quam viginti, nam decem concubinas eius cognouit Abſalon. 2. Reg. 16. & vxores, & concubinas multas habere eum patet 2. Regum 3. & 5. & 1. Paralip. 3. & tamen non increpatur de hac multitudine, eo quod non erat effrenata, ſed tanta quanta prodeſſe poterat ad propagationem prolis. Etiam quia Salomõ nõ arguitur ſimpliciter propter habere multas mulieres, ſed quia illæ auerterunt cor eius a Deo, vt coleret idola. 3. Regum 11. cap. ſ. Et auerterunt mulieres cor eius, cumque iam eſſet ſenex, deprauatũ eſt per mulieres cor eius, vt ſequeretur Deos alienos. Et ſic adhuc ipſa effrænata multitudo mulierum nõ arguitur in eo, ſed quod per eas auerſus fuerit a Deo, & ita Deut. 17. quando vetatur multitudo effrenata vxorum regibus, dicitur, non habebit rex vxores plurimas, quæ alliciant animum eius, & ita non erat illicita vxorum pluralitas in veteri teſtamẽto, dummodo tamen non eſſet tanta, quæ veriſimiliter non prodeſſet ad prolem, ſed obeſſet.

An ante legem Moyſi datam licuit in matrimonio vxorum pluralitas? Quæſt. XXXIII.

Quæritur, an ante legem Moyſi datam licuit in matrimonio vxorum pluralitas?

Aliqui dicunt, quod non: quia vxorum pluralitas eſt contra legem naturæ, & tamen tunc erat ſtatus legis naturæ, ergo non licuit iſta pluralitas.

Secundo, quia Deus oſtenderat debere eſſe vnitatem per modum creationis, ideo obligabat ad non accipiendum pluralitatem.

Tertio, quia ipſe hoc expreſſerat in creatione, & diſpẽſatione, cum dicitur, adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna, vt oſtenſũ eſt ſupra quæſt. 31. in quibus innuitur vnitas vxoris.

Quarto, quia dicitur extra de diuortijs cap. gaudemus, quod nulli vnquam licuit plures habere vxores, niſi cui ex diuina reuelatione conceſſum eſt; ergo non erat tunc licitum, quia alias non eſſet neceſſaria aliqua reuelatio, ſi quaſi ex lege hoc eſſet licitum. Dicendum, quod erat tũc licita vxorum pluralitas, etiam erat conſuetudo accipiendi plures. Primum patet, quia non erat aliqua cauſa tollens pluralitatem, ergo erat licita. Nam tempore veteris teſtamenti erat licita iſta pluralitas, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſt. ergo a fortiori eſſet licita prius. Et hoc patet primo, quia ſi aliquid eſſet illicitum ante legem Moyſi: illud eſſet illicitum quaſi contra legem naturæ eſſet, ſed quod contra legem naturæ eſt, omni tempore eſt malũ: tempore tamen legis Moyſi erat licitum, ergo non erat contra legem naturæ, & conſequenter non erat illicitum ante legem datam. Secundo patet, quia lex Moyſi obligauit homines ad aliquid, ad quod prius non erant obligati, & non abſoluit ab aliquo eorum, ad quæ erant obligati, ergo ad plura eſſent obligati, qui tunc erant, quã qui prius, & tamen qui tunc erant, non erant obligati ad vnitatem vxoris, ergo a fortiori ante legem datã licita erat vxorum pluralitas. Secundum patet, ſcilicet, quod erat illa cõſueta, nam in prima ætate, ſ. ante diluuium legimus, quod Lamech haberet duas vxores. Geneſ. 4. & ſicut ille habebat, ita de alijs multis maximè de ſtirpe Cain credẽdum eſt, quod plures vxores habuerint, quia non auderet ille ſolus hac nouitate vti, ſi cæteris malum iſtud, & deteſtabile videretur. Etiam poſt diluuium fuit vxorum pluralitas non ſolum in Gentilibus, ſed etiam in viris ſanctis, de quibus deriuatus eſt populus Dei. Patet de viris ſanctis, quia Abraham habuit ſimul duas vxores Saram, & Agar. Gene. 16. & Iacob habuit quatuor. ſ. Rachel, Zelpham, Liam, & Balam: Geneſ. 29. & 30. De Gentilibus patet eodem modo, quia Labam dedit duas filias Iacob in vxores in duabus Hebdomadis. Gen. 29. ſcilicet: Imple hebdomadam huius copulæ, & hanc quoque tibi dabo, & tamen ſi non eſſet conſuetudo apud Gẽtiles, quod idẽ vir acciperet duas, aut plures vxores, nõ traderet Labam

F duas filias ſuas in vxores Iacob. Immo apparet, quod erat conſuetudo accipiendi plures vxores apud Gẽtiles, nam idem Labam petiuit a Iacob, quod viuentibus filiabus ſuis, non ſuperinduceret alias vxores eis quas ſimul haberet, & iurauit illud Iacob Geneſ. 31. & tamen ſi non eſſet conſuetudo circa hoc, non exigeret Labam iuramentum a Iacob.

Dicendum ergo, quod licitum fuit omnibus ante legẽ Chriſti accipere multas vxores, quia non erat contra ius naturale propriè dictum neque contra aliquam rationẽ, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtio. 30. immo erat cauſa ſatis rationabilis ad accipiendum plures, quia naturale deſideriũ in homine eſt ad conſeruandum ſpeciem per propagationem, contingit autem ſæpe, quod non poſſit ex vnica gignere, vt ſi ſit ſterilis, ideo iuſtum erat accipi plures. Etiam

G quia nõ videtur ſequi aliqua inhoneſtas datis multis vxoribus eidem viro, ſicut ſequitur dando multos viros eidẽ fœminæ, ſolum autem videbatur eſſe vnum paruum grauamen. ſ. vxori primo ductæ; quia non poſſet ita integre ei reddi debitum, ſicut ſi ſola eſſet, vel quia forte ſuperueniente noua vxore vir diligeret eam pluſquam præcedentem, & illa ex hoc affligeretur, ſicut fuit in Iacob, qui accepit prius Liam, & poſt hebdomadam accepit Rachelẽ, & amorem illius amori prioris prępoſuit. Geneſ. 29. cap. Et ob hoc illi, qui erant viri religioſi poſtquam accepiſſent vnam, non accipiebant aliam ſine conſenſu primæ, ſicut fecit Abraham, nam longo tempore Saram habuit, & cum ſterilis eſſet, & putarentur propter eam perituræ promiſſiones factæ Abrahæ a Deo, ipſa orauit, vt acciperet Agar, & accepit: Gen. 16. & alias non facturus erat hoc

H Abraham. Sic etiam fecit Iacob, nam accepit Liam, & Rachelem quaſi ex quadam neceſſitate, ipſe enim intendebat accipere Rachelem ſolam, & illam ſolam deſponſauit, ſed per noctem impoſita fuit Lia: Geneſ. 29. & tunc fuit quaſi neceſſarium ſaltem ex honeſtate ſumere vtramque. Liam quidem, quia eam cognouerat, & ne maneret deluſa. Rachelem autem, quia ipſam prius deſponſauerat, deinde accepit duas vxores alias. ſ. Zelpham ad preces Liæ, & Balam ad preces Rachelis, Geneſ. 30. & tamẽ adhuc iſtud non videbatur verè eſſe grauamẽ, licet vxor prima affligeretur, cum vir acciperet ſecundam, & ſequẽtes, quia in hoc vir vtebatur iure ſuo, & ideo nemini faciebat iniuriam, & tamen ad tollendum iſtud iuſtè ille, qui dabat filiam ſuam alteri, firmabat cum eo pactum, quod

I non ſuperduceret aliam ipſa viuente, & per hoc pactum renunciabat vir iuri ſuo, & iam non poterat aliam cum ea accipere. Sic Labam fecit pactum cum Iacob ne vltra filias ſuas alias vxores ſuperduceret, Gen. 31.

Ad primum dicendum, quod non erat contra legem naturæ pluralitas vxorum accipiendo ſtrictè ius naturæ, vt dictum eſt ſupra quæſt. 30. & etiam accipiendo largius non eſt contra ius naturæ, ideſt contra prima præcepta iuris naturæ, ſed ſolum contra ſecunda, & illa non habẽt vim cogendi, & obligandi determinatè, niſi quando, vel lege diuina, vel humana, vel conſuetudine ſancita ſũt, & quia tunc non erat lex apertè hoc prohibens, & conſuetudo potius adiuuabat, quæ recipiebat pluralitatem vxorum, non erat peccatum pluralitas vxorum, & ita dicit Auguſtin. quod peccatum non erat quando mos erat, &

K conſuetudo.

Ad ſecundum dicendum, quod illud argumentum nõ procedit niſi contra eos, qui nouerant ſcripturas, & tamẽ ſcriptura de hoc non erat ante Moyſen, qui Geneſim prophetice ſcripſit, ideo non obligabantur ex hoc. Maximè, quia poſtquam ſcriptura fuit, non obligati fuerunt homines ad vnitatem vxoris, cum oſtenſum ſit præcedenti quæſtione, quod tempore legis Moyſi erat licita vxorum pluralitas.

Ad tertium eodem modo dicendum, quod cum de illis non conſtaret, niſi ſcientibus ſcripturam non obligabantur ad vitandum pluralitatem vxorum omnes. Sed quomodo ſcientibus ſcripturam non obligarentur ad vitandum illam pluralitatem, dicetur infr. quæſt. 40.

Ad quartum aliqui dicũt ſimpliciter eſſe verum, quod nunquam licuerit pluralitas vxorum ſine diſpenſatione Dei, ſcilicet, quia lex de vnitate vxoris non [illegible]

ma[illegible]

manitus poſitum, ſed diuinitus datum, & non in literis, ſed in corde impreſſum, ſicut & alia, quæ ad legem naturalem pertinent, & ideo diſpenſatio in hac lege eſſe non poteſt niſi per Deum, & ita fuiſſe factam patribus dicũt, & ad eorum exemplum alij fecerunt in tempore, quo cultus Dei per propagationem deriuandus, & extendendus erat.

An licuerit, & potuerit alicui diſpenſari, quod habuerit plures vxores ſimul?
Quæſt. XXXIIII.

SEd contra hoc obijciunt aliqui, quod nunquam licuerit hoc, ſiue per diſpenſationem, ſiue alias, quia ius naturale ſemper, & vbique habet eandem potentiã. 5. Ethicorum, & tamen pluralitas vxorum eſt contra ius naturale, ergo nunquam licet.

Secundo, quia Deus non diſpenſat in eis, quę ſunt iuris naturalis, dicit enim Auguſt. Deus cum ſit naturę conditor, non facit aliquid cõtra rationes, quas naturę inſeruit, cum ergo naturæ noſtræ Deus inſeruerit, quod ſit vna vnius, videtur, quod non diſpenſet vnquam in hoc.

Tertio, quia ſi aliquid eſt licitum ex diſpenſatione non licet niſi illis, cum quibus diſpenſatur, & tamen nũquam facta fuit aliqua diſpenſatio communis in lege veteri, ſed tunc licebat communiter omnibus plures vxores accipere, vt oſtenſum eſt præced. quæſt. ergo non licebat ex diſpenſatione.

Quarto, quia vbi eſt cauſa eadem diſpenſationis eſt diſpenſatio eadem, ſed cauſa diſpenſationis nõ ponitur alia niſi multiplicatio prolis ad cultum Dei, quæ etiam nunc eſt neceſſaria, & ita duraret hodie, ſed nõ durat, ergo neque fuit iſta cauſa diſpenſationis in veteri teſtamento.

Quinto, quia diſpenſatio in lege propter aliquod bonũ fit, & nunquam debet in ea ad hoc, quod rectè diſpenſetur, præponi minus bonum maiori bono, ſed fides, & ſacramentum, quæ non videntur poſſe ſeruari in matrimonio, vbi ſunt plures vxores, ſunt meliora, quã prolis multiplicatio, ergo non deberent omitti iſta propter prolem multiplicandam, & conſequenter non deberent diſpenſari. Qui tenent ea diſpenſatione licere, reſpondent ad argumenta hæc, & quia primum non ſolum militat contra prædicta, ſed etiam probat nunquam licuiſſe pluralitatẽ vxorum eſſe, cuius contrarium dictum eſt ſupra.

Dicendum eſt, quod iura naturalia non mutantur regulariter, & tamen accidit aliquid mutari ex aliquo ſpeciali motiuo, ſicut & ipſa naturalia, quæ ſunt in eſſendo habent ſe vniformiter, & tamen contingit illa mutari, vt dicitur. 5. Ethicorum, quod naturale eſt homini habere dextram, & ſiniſtram, & tamen contingit ambidextros fieri. Sed dicendum, quod hoc verum eſt circa iura naturalia primo, & ſecundo modo dictis ſupra quæſt. 30. non autem tertio modo ibi dicto. Etiam non accidit mutari iura naturalia quantum ad prima præcepta, contingit tamen mutari circa ſecunda, quia illa eliciuntur ex primis, & in illis multum poteſt opinio, quia quanto magis accedunt ad particularia, de quibus incertum eſt iudiciũ, magis contingit illa variari. Prima autem præcepta legis naturæ, quia ſunt multum vniuerſalia propter multum diſtare a particularibus, in quibus eſt variatio, non mutantur aliquando. Et ita eſt de entibus ſecundum naturam, quia ea, quæ ſunt pęnitus naturalia, manent totaliter immota, ſicut dicitur 5. Ethicorum, quod ignis ardet hic, & in Perſis, & illud nunquam mutatur. Alia ſunt naturalia partim adiuta ex conſuetudine, quæ licet habeant motũ naturale, non tamen habent determinationem omnimodam in natura, ſicut eſſe dextrum, & ſiniſtrum, & iõ contingit aliquos fieri ambidextros, & quia vnitas vxoris eſt de præceptis iuris naturalis, quæ maximè appropinquant ad opinionem, ideo habet locum in illo humana opinio, & licet contra facere, niſi lege diuina, aut humana, vel cõſuetudine confirmetur, & ita non ſolum ex diſpenſatione, vt iſti dicunt, ſed etiam ſine diſpenſatione licuit contrafacere ſemper quouſque per legem Chriſti prohibitum eſt.

Ad ſecundum dicunt, quod etiam ſi Deus diſpenſet in

A iure naturali, non datur illa diſpenſatio contra rationes, quas Deus naturæ inſeruit, ſed facit præter illas, quia rationes illæ non ſunt ordinatæ ad ſemper, ſed vt in pluribus eſſe, ſicut non eſt contra naturam, ſed præter naturam, quando aliqua accidunt in rebus naturalibus miraculosè contra conſuetudinem eorum, quæ accidere ſolent.

Ad tertium dicunt, quod qualis eſt lex, talis debet eſſe diſpenſatio in ea, ideo ſi eſt lex ſcripta, debet eſſe diſpenſatio ſcripta, ſi autem ſit indita debet eſſe diſpenſatio inſpirata, & quia lex naturalis non eſt ſcripta, ſed cordibus innata non debuit eſſe diſpenſatio ſcripta, ſed impreſſa cordi, & ita eſt circa iſtud de pluralitate vxorum, cũ ſit præceptum iuris naturalis vxoris vnitas, ſed iſta ſolutio non ſufficit, vt infra dicetur.

Ad quartum dicunt, quod non manet nunc eadẽ cauſa
B diſpenſationis, quæ in veteri teſtamento, quia veniente Chriſto fuit tempus plenitudinis gratiæ, per quam Dei cultus in omnes gentes ſpirituali propagatione multiplicationem accipiebat, & conſeruationem, cum non in plures gentes diffunderetur, ſed in ea, in qua cęperat continuaretur. Et iſtud etiam nobis eſt neceſſarium reſpondere non timentibus ex diſpenſatione factum eſſe. Quia diceret aliquis, quare in nouo teſtamentõ Chriſtus aſtrinxit nos ad vnitatem vxoris, cum in veteri liceret pluralitas vxorum? Et eſt dicendum, quod iuſtè fuit factum, & iſta eſt vna cauſa .ſ. quia non extendebat ſe lex illa ad multas gentes, ſed in illa ſola cui data erat manebat & ideo oportebat eam conſeruari eo modo, quo gens illa conſeruabatur .ſ. per propagationem, ideo vacare tum erat propagationi, lex autem noua diffunditur in omnes gentes per ſpi
C ritualem propagationem .i. prędicationem verbi, ideo per illum modum debuit continuari, & non per carnalem deriuationem, & ſic conuenienter reſtricta fuit vxorum pluralitas ad vnitatem.

Ad quintum dicunt, quod non tollitur maius bonum per diſpenſationem illam, quia bonum prolis eſt maius quam bonum fidei, quod dicunt non ſeruari, quia proles, vt eſt bonum matrimonij dicit, & includit fidem ſeruandam ad Deum, cum non ſolum accipiatur proles pro filijs, ſed pro ipſa prole educanda in cultum Dei, qui autẽ Deum colit ſeruat ei fidem, & quia fides vt eſt bonũ matrimonij eſt fides, quæ ſeruatur ad vxorem, & fides, quæ ſeruatur ad Deum eſt maior quam illa, quæ eſt ad vxorẽ, eſt maius bonum prolis quam fidei, & poteſt omitti bonum fidei pro bono prolis, potiſſimè, quia in veteri teſta
D mento proles ſpecialiter quærebatur ad augendum populum Dei, & cultum eius. Aliter etiam dicendum, quod non omittitur fides in matrimonio, in quo ſunt multæ vxores, nam ibi aliqua fides obſeruatur, cum vir ſolis vxoribus ſuis commiſcetur, & non alijs, & illæ ei ſoli.

De ſacramento dicendum, quod non penitus tollitur, quia licet non ſignificetur vnio Chriſti ad eccleſiam in matrimonio, in quo eſt pluralitas, perfectè, ſignificatur aliquo modo. Nam non ſignificatur vt eſt vnio Chriſti, qui eſt vnus ad eccleſiam, quæ eſt vna, ſed ſignificatur diſtinctio graduum in Eccleſia Chriſto vnita, & hoc eſt tã in eccleſia militante, quam in triumphante, ideo non omnino tollebantur tria bona matrimonii de illo matrimonio, in quo erat vxorum pluralitas. Et iſte eſt modus reſpondendi eorum, qui dicunt nunquam fuiſſe licitã pluralitatem vxorum ſine diſpenſatione.

E Alij quaſi ſimiliter ad hos dicunt, quod licet eſſet vnitas vxoris de iure naturæ, tamẽ Deus permiſit Iudęis pluralitatem, ſicut permiſit eis multa, quæ in nouo teſtamento prohibuit, vt vſuras conceſſit Deuteronom. 23. quas vetuit Luc. 6. & libellum repudij conceſſit Deut. 24. quem prohibuit hic, & Marc. 10. & vindictam quærere etiam de innocentibus permiſit, Num. 35. & Deut. 19. & tamen vetuit eam nunc iubens diligere, & remittere. ſup. 5. & 6. & præced. cap. ſic etiam purgationem vulgarem permiſit Num. 5. contra mulierem ſuſpectam de adulterio, & tamen nunc omnis modus vulgaris purgationis vetitus eſt, & hæc omnia permittebat illis ad duritiem cordis, vt dicitur infra in litera, nunc autem nichil permittitur. Sed dicendum, quod non ſtat, quia non rectè dicuntur permiſſa

miſſa hæc, quia in veteri teſtamento ſolemus dicere illa fuiſſe permiſſa quæcunque ſecundùm ſe aliquid mali cõtinebant: & tamen ex Dei permittentis auctoritate licita fiebant vtentibus: ſicut vſuræ ſecundùm ſe ſunt illicitæ: quia dicitur 4. Ethic. vſuram ad turpe lucrum pertinere. De libello repudij, & de proſecutione vindictæ, quæ tollit charitatem, & de purgatione vulgari, & cæteris idem apparet. De pluralitate verò vxorum non videtur idem, quia non habet in ſe aliquam rationem turpitudinis, neque mali, ſicut cætera, ideo non videtur permiſſa, vt permiſſio dicit aliquid illicitum concedi. Item & principaliter, quia ſi permiſſa eſſet ſicut cætera, quæ dicimus permiſſa, oporteret quòd lege exprimeretur ſicut de alijs: non enim aſſerimus aliquid permiſſum niſi quod in lege ſcriptum inuenimus. Qui autem dicebant nunquam licuiſſe pluralitatem vxorum, niſi ex diſpenſatione, & licuiſſe Iudæis ex diſpenſatione, non ſatis firmiter dicunt. Primò, quia non conſtat de hac diſpenſatione, ad quod tenentes poſitionem iſtam dixerunt ſupra, quòd qualis eſt lex, talis debet eſſe modus diſpenſationis: & quia vnitas vxoris eſt de iure naturali, quod non eſt ſcriptum, ſed cordibus innatum, non debuit eſſe diſpenſatio ſcripta, ſed cordibus impreſſa. Sed iſtud non ſtat. Primò, quia falſum eſt, quòd in præceptis naturalibus ſi debeat eſſe diſpenſatio, quòd fiat per impreſſionem: nam furari ſine neceſſitate, & non reſtituere commodatum ſunt contra ius naturale, in quo Deus diſpenſauit cum Iudæis circa Aegyptios iubens eis contra facere, & tamen iſtam diſpẽſationem per expreſſum mandatum habuerunt, & nõ per inſpirationem, vt patet Exod. 3. Sic etiam repudiare vxorem eſt contra ius naturale eo modo, quo eſt pluralitas vxoris: imò directius repugnat matrimonio ſolubilitas eius, quam pluralitas vxorum, quia ſolubilitas repugnat bono prolis quantum ad educationem, quæ eſt primus finis matrimonij: pluralitas autem repugnat quantum ad finem ſecundarium: nõ quidem tollendo penitus, ſed impediendo, vt oſtenſum eſt ſupra. Et tamen de libello repudij data eſt expreſſa lex: ergo ſi per viã diſpenſationis fieret, neceſſe erat ſcribi illam. Secundò, quia cùm tranſgreſſio iuris naturalis ſit peccatum. extra de conſuetudine, ca. cum tanto. non debet quis temere ſibi vſurpare facere cõtra ius naturale, niſi ſit certificatus ſibi licere per aliquam viam: & tamen ſi eſſet diſpenſatio ſolùm cordi impreſſa, non eſſet certitudo: cùm interdum credat homo ſe agi à Deo, & agitur à dæmone: neque ſit credendum omni ſpiritui. Sic dicit Innocentius Tertius cuidam Epiſcopo, qui renunciare volebat Epiſcopatui: extra de renunc. cap. niſi cùm pridem, ſcilicet. Tu quoque quomodo ſcis, quòd inſpiratio diuina ſit illa, quæ mouet te? an quo innuit, quòd difficile eſt hoc ſcire, & ideo non eſt credendũ omni ſpiritui. Et ſic ad hoc, quòd aliquis confidenter agere poſſet contra ea, quæ putaret eſſe de iure naturali, neceſſe eſſet, quòd haberet aliquam certitudinem, & hoc maximè fieret per legem datam in ſcriptis, ideo ſi diſpenſatio aliqua fuit, debuerat eſſe ſcripta. Secundò quantum ad principale: quia ſi ex diſpenſatione hoc liceret, non eſſet licitum niſi illis, cùm quibus diſpenſaretur: & quia iſta cauſa, quam ponunt, ſcilicet multiplicatio prolis ad cultum diuinum ſolis Iudæis competebat, qui erant populus Dei, videtur, quòd alijs hominibus non licebat, & tamen non licuit ſolis Iudæis, ſed etiam ante legem ſancti patres habuerunt multas vxores, vt Abraham, & Iacob: Gen. 16. & 29. & 30. Etiam Gentiles tempore legis Moyſi, & ante illam habuerunt multas vxores, & non fuit in eis peccatum: ideo non fuit ex diſpenſatione. Et patet hoc, quia valde irrationabile eſt, quod dicatur aliquis peccare in illo, quod vitare neſcit, & ſcire non poteſt. Sic autem eſt de pluralitate vxorum. Nam non erat à Deo poſita aliqua lex de vnitate vxoris, quæ eſſet hominibus diuulgata. Etiam ratio naturalis ſufficienter non oſtendit hoc eſſe malum: cùm potius ad multa videatur eſſe vtile, & non videtur pluribus hominum neque ſapientioribus malum eſſe, & contra rationem pluralitatem vxorũ: ideo non peccabant Gentiles accipiendo plures vxores, & tamen certum eſt, quòd in illis non erat diſpenſatio aliqua: quia iam non eſſet diſpenſatio, ſed lex communis,

A cùm extenderetur ad omnes homines: ergo non erat ex diſpenſatione licita vxorum pluralitas, ſed ex alia cauſa. Tertiò, & principaliter quia id quod videtur arctare aliqualiter ad ponendum diſpenſationem iſtam, eſt illud dictum Innocentii Tertii: extra de diuortiis capit. gaudemus: Nulli vnquam licuit plures vxores accipere, niſi cui ex diuina reuelatione conceſſum eſt: & tamen ponere diſpenſationem non ſufficit ad ſatisfaciendum illi dicto ſic planè accepto: non enim ſolùm requirebatur diſpenſatio, ſed etiam reuelatio, vt innuatur, quòd non fuit data aliqua diſpenſatio generalis, quæ ad plures extenderetur: ſed ex reuelatione licebat, & tamen reuelatio fit particulariter: ergo non licebat niſi ei, cui hoc reuelabatur, & quia certum eſt, quòd reuelatio circa hoc valde paucis fieret, quia nõ fit niſi prophetis: cùm prophetas, & Deos vocemus illos, ad quos ſermo Dei factus eſt: Ioan. 10. ca. B ergo paucis ſimis liceret, & tamen omnibus Iudæis licebat, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſtione: ergo non erat ex ſola reuelatione licita pluralitas vxorum. Ad hoc dicunt, qui tenent diſpenſationem, & reuelationem, quòd patribus ſanctis facta fuit principaliter iſta reuelatio, vel inſpiratio, & ad eorum exemplum licuit alijs. Sed hoc non ſtat, quia cæteri, qui imitabantur ſanctos patres accipiendo plures vxores, aut hoc faciebant, quia putabant eſſe licitum, eo quòd illi, qui erant viri ſancti iſtud faciebant: aut quia per illos reuelatum erat eis licere ſibi. Nõ primo modo, quia iam illud traheretur in regulam, & eadem ratione omni homini licitum iudicaretur, cùm quilibet bene agat, vel ſaltem non peccet imitando ſanctorum exempla in moribus: & ita Gentilibus etiam liceret accipere plures vxores, cùm illi non eſſent repræ- C henſibiles imitando geſta ſanctorum patrum veteris teſtamenti, & tunc nõ eſt verum, quòd liceret ex reuelatione, ſed ſimpliciter eſſe licita. Etiam non ſtat ſecundus modus, quia tunc aut illi ſancti patres dicerent licere ſibi accipere plures vxores, quia reuelatum erat eis à Deo, quia ipſis, & alijs certis perſonis eſſet licita vxorum pluralitas: aut dicerent ſibi reuelatum, quòd toti ſtirpi Iudæorum licita eſſet iſta pluralitas. Si primo modo non ſtat: quia tunc non liceret omnibus Iudæis, & omni tempore accipere plures vxores: ſed aliquibus determinatis, de quibus per reuelationem conſtaret, & tunc peccarent cæteri accipiendo plures vxores: ſed licebat omnibus Iudæis generaliter, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſtione: ergo non ſtat iſte modus. Non etiam ſecundo modo, quia iam eſſet lex communis, & non conſonat tunc ver- D bo Innocentij. ſcilicet, quòd nulli vnquam fuit licitum niſi ei, cui per reuelationem diuinam conceſſum eſt. Et iſte modus loquendi ponit perſonas ſpeciales, & non regulam communem, & ideo non poteſt ſaluari verbum Innocentij per illam viam. Secundò, quia non videtur verum, quòd etiam ſancti patres acciperent vxores multas inſpiratione moti. Nam Abraham non accepit Agar niſi monente eum Sara: orauit enim illa, quòd ingrederetur ad Agar: & ita illam accepit: Gene. 16. Si autem ex inſpiratione mouerentur, non oporteret, quòd oraret hoc Sara: ſed Abraham hoc faceret, illa non petente. Etiam patet hoc, quia Sara orauit Abraham, vt acciperet Agar in vxorem: ergo putabat hoc licitum eſſe, quia aliàs non oraret illud, cùm eſſet religioſa mulier. Etiam Iacob non accepit vxores multas ex inſpiratione, ſed duas primas accepit, quaſi ex neceſſitate: cùm intenderet vnicam, vt E oſtenſum eſt ſupra, aliàs duas accepit precibus principalium vxorum, alias non accepturus eſſet illas. Geneſ. 30. Ergo non accipiebant ſancti patres vxores plures ex inſpiratione. Dicendum ergo videtur, quòd ante legem datam tam ſancti patres, quàm cæteri homines licitè accipiebant plures vxores, & hoc quia non erat prohibitum aliqua lege diuina poſitiua, neque etiam apertè repugnabat iuri naturali, ſed ſolùm erat de illis præceptis ſecũdis iuris naturalis, quæ non habent vim determinatè obligãdi ad peccatum, niſi cùm lege diuina, aut humana, aut conſuetudine ſancita ſunt. Et hoc apertè tenent Ambroſius, & Auguſtinus. Dicit Auguſtinus; Antiquis iuſtis non fuit peccatum, quòd pluribus fœminis vtebantur: neque enim contra naturam hoc faciebant: cùm

non

non laſciuiendi cauſa, ſed generandi facerent: neque contra morem, quia eo tempore ea faciebant: neque cõtra præceptum, quia nulla lege erat prohibitũ. Et idem Auguſtinus ſuper Geneſ. ait: Obijciuntur Iacob quatuor vxores, quòd quando mos erat, peccatum non erat. Ambroſius etiam libro de Patriarchis ait dixit Sara ad Abraham: ecce concluſit me dominus, vt non pariam: intra ergo ad ancillam meam, vt filium facias ex ea. Et ſequitur: Conſidera primum, quòd Abraham ante legẽ Moyſi, & ante Euangelium fuit. Non ergo commiſit Abraham in legem, ſed legem præuenit. Nondum enim interdictum videbatur. Et ita vult Ambroſius, quòd ante legem, & Euangelium non erat peccatum accipere plures vxores, & tamen ante hoc erat ius naturale: ideo vult, quòd illud non habebat vim determinatè obligandi, vt ſupra dictum eſt, & hoc idem durauit vſque ad legem Chriſti ſaltem. Ad dictum Innocentij dicendum, quòd non licuit alicui ſine reuelatione vnquam accipere plures vxores ſimul, ſcilicet de illis, quibus conſtabat eſſe contra ius naturale, & contra ius diuinum expreſſum verbo, & opere oſtenſum: vt apparet in probationibus illis, quas inducit idem Innocentius extra de diuor. capitulo. gaudemus. Siquis tamen illas ignoraret: cùm non eſſet datum aliquod præceptum expreſſum de hoc: neque lex naturalis determinatè ad hoc cogebat, non peccabat accipiẽdo plures vxores.

An infideles, qui nunc ſunt, peccent habendo plures vxores. Quæſt. XXXV.

QVæritur, an infideles, qui nunc ſunt, peccent habendo plures vxores. Aliqui dicunt, quod ſic: quia agunt contra ius naturale: cuius tranſgreſſio inducit peccatum mortale: extra de conſuetud. capitulo, cùm tanto.

Secundò, quia agunt contra legem Chriſti, quæ vetat vxorum pluralitatem, & tamen agere contra illam eſt peccatum.

Tertiò, quia ſi nõ eſſet peccatum eis habere plures vxores, non cogerentur dimittere illas, quando conuertũtur ad fidem: cùm nichil tunc cogantur dimittere niſi peccata, ſicut dicitur extra de diuortijs capitu. gaudemus, quòd baptiſmus matrimonia non ſoluit, ſed peccata abluit, & tamen cogitur conuerſus de infidelitate dimittere omnes vxores præter primam, eodem capitulo gaudemus: ergo peccatum fuit plures accipere. Alij dicunt, quòd non eſt peccatum, quia ab orbe condito vſque ad Chriſti legem non fuit peccatum accipere plures vxores, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſtione: ergo eodem modo eis, qui non ſunt ſub lege Chriſti, non eſt peccatum accipere plures vxores.

Dici poteſt ſine præiudicio melioris ſententiæ, quòd poteſt vtraque pars teneri, neque videtur inconueniens, quòd infideles non peccent nunc habendo plures vxores ſimul: dum tamen illas non deſiderio libidinis explendæ, ſed procreandæ prolis cauſa ſuſcipiant. Sic enim dicunt Ambroſius, & Auguſtinus, quando excuſant pluralitatem vxorum Abrahæ, & Iacob, ſcilicet, quòd nõ peccabant, quia non faciebant cõtra præceptum aliquod expreſsè poſitum, & quia non accipiebant eas cauſa libidinis, ſed prolis. Etiam non faciunt iſti contra præcepta iuris, quæ determinatè obligent. Nam licèt ſit vnitas vxoris de iure naturali, eſt de talibus præceptis, quæ non habent vim obligandi determinatà, niſi per aliam legem poſitiuam, aut conſuetudinem confirmentur. Tenendo hoc poterit dici ad primum, quòd agunt iſti contra ius naturale, non quidem accipiendo ſtrictè in tertio modo iuris naturalis, vt dictum eſt ſupra, quia cõtra tale ius agere ſemper eſt peccatum mortale: neque etiam eſt contra prima præcepta iuris naturalis accipiendo largè ius naturale, ſcilicet primo modo ibi acceptu: ſed eſt contra ſecunda præcepta, quæ ſunt quædam concluſiones iuris naturalis, quæ determinatè non obligant, niſi confirmentur per legem poſitiuam, aut conſuetudinem.

Ad ſecundum dicẽdum, quòd lex Chriſti obligat omnes homines ad tenendum eam, & quicunq; non vult
F eam tenere, eſt continuè in peccato mortali, & tamen non eſt neceſſe, quòd quandocunque infidelis agit cõtra aliquod præceptum Chriſti, peccet mortaliter. Fidelis autem quandocunque agit contra aliquod præceptum legis Chriſti, peccat mortaliter, quia inobedientiam committit: infidelis autem nondum ſuſcepit legem Chriſti: ideo non poteſt eſſe inobediens ad illam quantum ad ſingula mandata illius, ſed ſolùm eſt inobediens vni mandato Chriſti de ſuſcipiendo eam, quia iuſſit, quòd omnes homines illam ſuſciperent ſub pœna damnationis æternæ, Mar. 16. vnde non eſt dicẽdum, quòd infidelis toties peccet, quoties omittit agere id, quod in lege Chriſti iubetur, vel committit contra id, quod in ea iubetur: ſed eſt ſemper in hoc peccato mortali, quia non accipit legem Chriſti, quam accipere tenetur. De omiſſione præceptorum
G rum illius dicendum, quòd nunquam peccat infidelis omittendo quæcunque præcipiantur in lege Chriſti, niſi illa præcepta eſſent talia, quæ etiam de iure naturali obligarent non exiſtente lege Chriſti. De commiſſione contra aliqua præcepta legis Chriſti, idem dicendũ, ſcilicet, quòd non peccat infidelis contrafaciendo: niſi agendo contra illa, agat contra ius naturale. Nam ſi Chriſtus iuberet ieiunari certis diebus, vel fieri certam orationem, nũquam peccaret infidelis omittendo hæc, ſed ſolùm peccat, quia non vult ſuſcipere legem Chriſti, in qua hæc præcipiuntur. De vnitate vxoris ita videtur, quia non eſt de primis præceptis iuris naturalis, quibus obligantur omnes homines determinatè, ſed de ſecundis: & ita licèt in lege Chriſti tradatur, non videtur obligare infideles, niſi ſecũdùm quòd prius, & tamen antè legem Chriſti, non peccabant
H in pluralitate vxorum, ergo neque nunc peccant.

Ad tertium poteſt dici, quòd non coguntur dimittere vxores illas, quia peccauerint illas accipiendo: ſed quia peccarent eas tenendo nunc: nam vt dicitur extra de diuor. capitulo gaudemus: abſurdum eſt, & inimicum fidei Chriſtianæ multas vxores habere, & quia illi, qui tranſeũt ad fidem Chriſti, coguntur obſeruare omnia præcepta eius, coguntur illi dimittere omnes præter primam. Sed obijcietur, quod non ſit propter hoc, quia illi, qui conuertuntur ad fidem Chriſti, non coguntur retractare omnia prius facta: licèt eſſent contra legem Chriſti. Nam non licèt nobis contrahere matrimonia vſque vltra quartum gradum, & tamen conuerſi ad Chriſtum, ſi teneant vxores in ſecundo gradu conſanguinitatis, non coguntur dimittere illas: imò non licèt dimittere illas ſi ipſæ etiã con-
I uertantur: extra de diuor, capitul. gaudemus. Dici poteſt, quòd non eſt ſimile.

Primò, quia vnitas vxoris eſt de lege Chriſti, vt oſtenſum eſt ſupra: determinatio autem graduum conſanguinitatis ad contrahendum eſt de lege humana.

Secundò, quia lex data à Chriſto non eſt diſpenſabilis: ideo neceſſe eſt, quòd quilibet ad Chriſtum conuerſus illam ſeruet: lex autem de gradibus eſt diſpenſabilis: ideo vt non ſoluantur matrimonia permittit Eccleſia manere conuerſos de infidelitate in illo gradu.

Dicendum autem, quod licet illa poſitio ſit ſatis tolerabilis: ſecurior tamen eſt, quod peccent infideles poſt datam legem à Chriſto contrahendo cũ multis, & quòd nõ ſit matrimonium verum cum omnibus illis, & hoc conſonat magis intentioni Innocentij: extra de diuor. capitulo
K gaudemus vbi ponitur non eſſe matrimonium niſi ad primam, cum qua contrahit infidelis. Et tunc manent argumenta firma, quæ fiebant in principio. Et ad ſolutiones eſt dicendum quantum ad primam, quòd licèt argumentum non eſſet efficax, eo quod non ſit vnitas vxoris de iure talis naturæ, quod per ſe inducat determinatam obligationem, quia eſt de ſecundis præceptis: inquantum tamen iam illud præceptum eſt cõfirmatum per aliud præceptum legis diuinæ expreſſum, in quo prohibetur vxorũ pluralitas, obligat. Ita enim dictum eſt ſupra, quòd iſta præcepta iuris naturalis per ſe non habent vim cogendi, niſi quando ſic confirmantur, & ita iam infideles ligabũtur. Contra ſecundam ſolutionem dicendum, quòd licèt infideles non peccent in omiſſione, aut commiſſione contra aliquod præceptum legis Chriſti, quando eſt purè poſitiuum: tamen quando præceptum Chriſti eſt de iure In q. 30.

natura-

A naturali, vel declaratiuum alicuius præcepti iuris natura
lis, peccant infideles contra faciendo, & ita peccat infide-
lis ſi oderit inimicum, licèt antiquis dictum eſſet, diliges
amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum, ſupra
5. capitu. Sic autem eſt præceptum iſtud de non accipien-
do plures vxores. Nam eſt de iure naturali: licèt ſit de ſe-
cundis præceptus. Etiam ante hoc erat præceptum diui-
num: licèt non eſſet expreſſum, quod apparuit ex modo
creationis, & ex verbis diſpenſationis Adæ, & Heuæ, vt
oſtenſum eſt ſupra: ideo cùm hoc Christus declarauerit
etiam ipſis infidelibus, obligabit omnes. Contra tertiam
ſolutionem dicendum, quòd non iubentur dimitti vxo-
res, quando multæ ſunt: quia habere multas ſit nũc con-
tra legem Chriſti ſolùm. Nam licèt hoc verum ſit, tamen
causa præcipua non eſt hæc: ſed quia inter eos iudicatur
B nunquam fuiſſe verum matrimonium, vt colligitur ex ra
tionibus allegatis extra de diuor. cap. gaudemus.

Secundò, quia ſi potuiſſet verum matrimonium eſſe
inter infidelem ad multas vxores, maneret poſt conuer-
ſionem: nam dicitur eodem capitu. gaudemus, quòd per
baptiſmum matrimonia non ſoluuntur: ſed peccata di-
mittuntur, & tamen nõ manet, vt indicat Eccleſia eodem
capitulo. Et ſi dicatur, quòd non manet matrimonium:
non quidem quaſi à principio non tenuerit, ſed quia non
permittitur in lege Chriſti talis cõiunctio. Non ſtat, quia
tunc cum æqualiter teneret coniunctio ad vnam, quàm
ad aliam, ſolueretur matrimonium ad omnes vxores, &
non teneret cum aliqua earum, niſi de nouo contrahere
tur, & tamen falſum eſt, ideo non tenuit matrimonium à
principio, quando contrahebatur inter infideles.

C Tertiò quantum ad principale, quia ſi matrimonium
teneret a principio cũ omnibus, & poſtea oporteret ma-
nere ſolùm ad vnã: eſſet in poteſtate viri accipere quam
vellet: tamen non eſt, ſed cogitur manere cum prima, vt
colligitur extra eodem capitulo, gaudemus, & ex dictis
doctorum ibi: ergo non tenuit matrimonium niſi cum
prima: cæteræ autẽ ſunt adulteræ, & tamen adulterium
eſt peccatum: ideo peccant accipiendo plures vxores.
Quod autẽ dicitur de infideli conuerſo, quòd tenebit pri
mam, & non alias. Quid ſi mortua eſt prima dum mane-
ret in infidelitate? quam aliarum accipiet? Aliqui dicunt,
quòd ſequentem poſt primam: quia illa ſuccedit in iure
primæ, & ita conſequenter de alijs ſecundum ordinem
temporis.

Sed dicendum, quòd non ſtat: quia cùm prima poteſt
D manere poſt conuerſionem, eo quòd illa eſt vera vxor: cæ-
teræ autem non poſſunt eſſe veræ vxores viuente illa, &
non potius vna, quàm alia, ſed omnes ſunt æqualiter adul
teræ: per mortem autem primæ, ſicut non poſſunt effici
omnes aliæ ſimul vxores: ita nec poteſt effici vna illarum
niſi per nouum conſenſum ſpecialiter in eam cõſenſerit,
vt in coniugem. Si autem manet antiquus conſenſus, nul-
la earum erit vxor per illum conſenſum. Idem dicendũ,
quòd ſi mortua vxore prima infidelis, qui multas ſimul
habet, cõuerti vult, poteſt eligere quam voluerit, vt ſit ſi-
bi vxor de nouo, vel dimittere omnes ſi vult: cùm nulla
earum ſit vera vxor. Si autem prima viuat, non poteſt aliã
accipere: neque etiam poteſt omnes dimittere: ſed cogi-
tur tenere primam ſi illa conuerti voluerit, vel manere
cum eo ſine contumelia Creatoris. Quod autem diceba-
E tur de contractu in gradibus vetitis, quia non retractatur
poſt conuerſionem ad Chriſtum dicendum, quòd partim
eſt propter cauſam ſupra aſſignatã, ſcilicet, quia eſt diſpen-
ſabilis Eccleſiæ: ſed principalius ſit, quia etiam de rigore
tenet matrimonium tale, & ſine diſpenſatione aliqua te-
nebit. Et cauſa eſt, quia quando contractum fuit illud ma
trimonium erat verum: cum inter infideles ſit verum
matrimonium. Etiam erat in gradibus licitis: quia apud
infideles erant gradus illi liciti, ideo tenuit tunc: ſed ma-
trimonium, quod ſemel tenet nunquam poteſt irritari ſe-
cundùm legem Chriſti: ideo non poteſt matrimoniũ ſic
contractum inter infideles etiam de rigore irritari, quan
do conuertuntur: ſic dicitur eodem cap. gaudemus, quòd
ſi infideles contraxerunt in gradibus licitis apud eos, cùm
conſtitutionibus canonicis non arctentur. Ad argumen-
tum in contrarium dicendum, quòd licèt ab orbe condi-

A to vſque ad tempus Chriſti, non peccarẽt homines in vxo
rum pluralitate: poſtea peccauerunt, eo quòd ipſe vetuit
vxorum pluralitatem, vt oſtenſum eſt ſupra, & declara-
uit ius diuinum præcedens, quòd hoc volebat. Etiã quià
ius naturale de vnitate vxoris confirmatum fuit tunc per
illam legem poſitiuam, & incepit habere vim obligandi
determinatè, quàm prius non habebat, eo quòd erat de
ſecundis præceptis iuris naturalis: quia aliter non habent
vim coactiuam, vt oſtenſum eſt ſupra, & ita peccabunt In q.
nunc pagani in pluritate vxorum. 30.

*An poſſit circa pluralitatem vxorum diſpenſari per Ec-
cleſiam generaliter, ſiue ſpecialiter circa aliquas
perſonas. Quæſt. XXXVI.*

B QVæritur, an poſſit circa pluralitatem vxorũ diſpen-
ſari per Eccleſiã, ſiue ſpecialiter circa aliquas per-
ſonas, ſiue dando regulam communem pro omni
bus. Aliqui dicunt, quòd ſic: quia Eccleſiæ commiſſa eſt
plena poteſtas: ſicut dixit Chriſtus Ioa. 20. Sicut miſit me
pater, ita ego mitto vos: ideſt in eadem poteſtate, in
qua me miſit, in eadem mitto vos: ergo poteſt circa iſtud
ordinare, quod videbitur.

Secũdò, quia circa regulationem morum plenè ſtatuit
Eccleſia, quod vult: & tamen iſtud pertinet ad mores: id-
eo poterit circa illum prouidere diſpenſando, vel aliter
ſtatuendo.

Dicendum, quòd non poteſt per Eccleſiam diſpenſari
circa pluralitatem vxorum: nunquam enim per aliquod
mandatum, vel diſpenſationem, aut approbationem
C Eccleſiæ licebit alicui manenti ſub lege Chriſti habere
plures vxores ſimul. Et patet primò, quia Innocent. Ter-
tius extra de diuor. capitul. gaudemus: dicit eſſe inimicũ
fidei Chriſtianæ, & abſonum habere vxorum pluralita-
tem: non tamen poteſt quis facere eſſe licitum, quod eſt
inimicum fidei Chriſtianæ: quia ſic poſſet illam deſtrue-
re introducendo ea, quæ ſunt ei contraria, & penitus no-
ciua, quod falſum eſt: ergo nemini licet ſic diſpenſare.
Secundò, quia dicit ibidem Innocentius, quòd nulli vn-
quam licuit habere plures vxores, niſi cui reuelatione di-
uina conceſſum eſt: ergo Eccleſiæ diſpenſatio non faceret
hoc licitum, cùm illa non ſit diuina reuelatio. Tertiò &
principaliter, quia eſt contra legem Chriſti, cùm expreſſè
vetuerit Chriſtus oſtendens, quòd deberet eſſe vna, vt pa-
tet infra in littera, & oſtenſum eſt ſupra. & inducit Innoc. In q.
D eod. cap. gaudemus. Quartò, quia etiam Chriſto non ve- 31.
tante vxorum pluralitatem erat vxoris vnitas de iure di-
uino, vt Chriſtus inducit hic in littera, & inducit Innoc.
eo. cap. gaudemus. Ius autem diuinum omnes obligat, &
eſt indiſpenſabile, ſicut & lex expreſsè à Chriſto poſita eſt
indiſpenſabilis: & tamen vxorum pluralitas eſt tam con-
tra ius diuinum primæuum, quàm contra legem Chriſti:
ideo non poteſt fieri per Eccleſiã diſpenſatio in eo. Quin-
tò patet, quia ſi Eccleſia poſſet in hoc, diſpenſaret in fauo-
rem fidei cum eis, qui habẽdo multas vxores vellent con
uerti, & abijciendo illas nollent conuerti, & tamen non
diſpenſat. Et patet eo. capit. gaudemus: vbi de conuerſis
ad Chriſtum, qui in infidelitate exiſtentes acceperãt vxo-
res in gradibus, qui apud nos ſunt prohibiti, permittit Ec-
cleſia, quòd maneant cum vxoribus illis. Et dicitur ibi,
E quòd hoc ſit in fauorem fidei. Et tamen dicitur ibi, quòd
non diſpenſat cum paganis, qui in multas vxores diuidũt
affectum coniugalem, quòd omnes retineant cùm cõuer
tuntur, ſed omnes coguntur dimittere præter primam, &
ad hoc introducuntur ibi rationes multæ ſcilicet quod hoc
ſit inimicum fidei Chriſtianæ, & multa alia. Ergo nõ po-
teſt diſpenſare cum illis. Eſſet tamen fauor fidei diſpenſa
re cum illis ſi fieri poſſet, quia ſicut eo. capitu. gaudemus.
dicitur, quòd aliqui pagani reuocarẽtur à propoſito quod
concepiſſent de fide Chriſtiana, ſi oporteret eos deſeri ab
vxoribus, quas in gradibus vetitis acceperunt, & ideo
ibi permittitur. Ita certum eſt, quòd pagani diligunt vxo
res illas, quas acceperunt, & ſi cogantur eas dimittere,
fortè diſtraherentur a propoſito fidei Chriſtianæ; & ſi
permittantur manere cum eis, ducerentur facilius ad fi-
dem: & tamen Eccleſia nullo modo propter quantum-
cunque

cunque fauorem fidei permittit: ergo non poteſt diſpenſare in hoc. Et verum eſt, quòd non poteſt diſpenſari niſi per Deum, cùm ſit expreſſe contra legem Chriſti.

Ad primum dicendum, quòd Eccleſiæ commiſſa eſt à Chriſto plena poteſtas in conſtructionē quidem, ſed non in deſtructionem 2. Corinth. 10. & 13. & ita in deſtructionem nichil poteſt Eccleſia. Eſt autē deſtructio facta contra ea, quæ Chriſtus poſuit, quæ ſunt fundamenta: ideo contra ea, quæ Chriſtus poſuit aut contra aliquid eorum, ſiue ſint doctrinæ fidei, ſiue morum, nichil omnino poteſt Eccleſia: ſed ſolùm cogitur venerari illa tanquam fundamenta ſua. Quantum ad cætera verò, quæ Chriſtus non expreſſit de regula morum, & potiſſimè circa particularia morum, ſiue iudicialia foralia, ſiue cæremonialia cultus, manet Eccleſiæ plena poteſtas ordinandi: dum tamen nichil agat directè, aut indirectè contra ea, quæ à Chriſto inſtituta ſunt: & circa ea, quæ ſic Eccleſia inſtituerit, poterit diſpenſare: vel ea prorſus mutare, ſi viderit expedire: vnitas verò vxoris eſt expreſſe de lege Chriſti, vt oſtēſum eſt ſupra: ideo non poteſt Eccleſia diſpenſare circa hoc, quia iam haberet poteſtatem in deſtructionem.

Ad ſecundum dicendum, quòd circa mores, & etiam circa fidem habet Eccleſia poteſtatem, ſed diuerſimode. Nam circa fidem, quia ſunt fundamenta certa determinata, non poteſt Eccleſia aliquid diffinire, quod penitus ſit alienum ab eis, quæ iam pertinent ad fidem, ſed ea, quæ ſunt declarat, & ex exiſtentibus aliquid elicit: & ita aliquando dicitur facere articulum nouum: non tamen ſtatuit Eccleſia aliquid credendum ſub neceſſitate, tanquam articulum quod non ſit de articulis iam dictis, neque declaratio eorum, neque ſequens aliquo modo ex illis. Hoc enim eſſet variare aliquo modo identitatem fidei: & adhuc iſtæ declarationes circa fidē non poſſunt fieri per ſingulos prælatos Eccleſiæ, ſed per Eccleſiam generalem, ſcilicet, per Concilium congregatum, cuius proprium eſt de fide diffinire: aut per ſummum Pontificem in modo certo, quia ad ſedem Petri maiores cauſæ deferendæ ſunt, & ſunt maiores cauſæ ipſæ cauſæ fidei, & illæ ad ſedē Apoſtolicam deferūtur extra de baptiſmo, & eius effectu. cap. maiores ad cæteros non pertinet aliquid diffinire circa fidem ſed inniti diffinitis iam. Circa mores Eccleſia habet maiorem poteſtatem, quia non ſolùm circa ea, quæ ſtatuta ſunt, & quæ ex eis reſultant, & circa declarationem eorum habet Eccleſia poteſtatem: ſed etiam circa omnia alia quæcunque omnino diſparata ab eis, quæ tradita ſunt, & poteſt generaliter ſtatuere, & diffinire quidquid ſibi videbitur, dum tamen non ſit directè, aut indirectè contra ea, quæ Chriſtus ſtatuit, aut contra ea, quæ colligūtur ex illis. Et circa hæc non ſolùm princeps Eccleſiæ, ſed etiam minores prælati ſtatuere, & diffinire poſſunt in ſuis ſubditis, & territorijs, & ideo magis propriè habet Eccleſia poteſtatem circa mores, quàm circa fidem, quia circa fidem nichil eſt mutabile, ſed quod ſemel pro vero creditur verum eſt, & ſemper eſt credendum circa mores autem licèt aliquid nunc iudicetur bonū, poteſt mutari per Eccleſiam, & aliud conſtitui. Circa pluralitatem tamen vxorum, licèt ad mores pertineat, Eccleſia non habet poteſtatem, eo quòd per Chriſtum ſtatuta eſt vnitas vxoris, & ita non poteſt in hoc Eccleſia cum aliquo diſpenſare, quòd plures vxores habeat,

An licuerit aliquando eidem mulieri habere plures maritos, ſicut licuit eidem viro habere plures vxores ſimul. Quæſt. XXXVII.

QVæritur, an ſicut licuit eidē viro multas vxores habere aliquando, vt oſtenſum eſt ſupra, ita licuerit aliquando eidem mulieri habere plures maritos. Aliqui dicunt, quòd ſic.

Primò, quia vir, & vxor in actu, & debito matrimoniali, & contractu ad paria iudicantur extra de diuor. capitu. gaudemus, & tamen licuit aliquando eidem viro plures vxores habere, vt dictum eſt, ergo licuit aliquando eidem mulieri habere multos viros.

Secundò, quia vbi eſt communitas vxorum eadē mulier habet multos viros, & tamen communitas vxorum F erat licita ſecundùm politiam Socratis, & Platonis. 2. Politi. cap. 1. & 2. ergo licuit eidem mulieri aliquando habere multos viros.

Tertiò, quia cōiunctio matrimonialis eſt principaliter ad prolem, contingit tamen interdum, quòd eadem fœmina habeat virum impotentem idest frigidum, vel aliàs impeditum, & ipſa ſit apta ad gignendum, vt ergo non impediatur ibi conceptus, & fœcunditas perdatur, videtur, quòd liceat mulieri illi accipere alium virum, & ita habebit eadem fœmina multos viros.

Dicendum, quòd nunc in matrimonio requiritur vnitas in vtroque ſexu. extra de diuort. capitulo gaudemus. Ideò neque eadem fœmina multos maritos, neque idem vir vxores multas habere poteſt. Et tamen olim licuit eidem viro multas habere vxores, vt dictum eſt. Eidem tamen G mulieri nunquam licuit multos maritos habere, & ideo neque apud barbaros hoc inuenitur. Vnde licèt aliqua gens in tantum ſit barbara, quòd matrimonio non vtatur, ſicut ſunt Garamantes, & multæ aliæ gentes barbarorum, vt tradit Solinus in Polyhiſtor. nulla tamē gens vnquam fuit, quæ matrimonio vtens permiſerit eidem mulieri multos viros. Eſt omnino contra rationem naturalem, & ideo nemo tantū errare potuit, quòd in eodem matrimonio multos viros eidē mulieri iungeret, ad quod multæ rationes ſunt.

Prima eſt dignitas ſexus, quia vir eſt caput mulieris, & mulier non eſt caput viri. 1. Corinth. 11. Ideo multa permitti oportet viris, quæ fœminis permittenda non ſunt, etiam ſi nulla alia cauſa ſubeſſet.

Secunda, & principalis ratio eſt, quia quòd eadem mu- H lier habeat multos viros ſimul, repugnat intentioni naturæ, ingenerauit enim natura coitum, & diuina voluntas ſtatuit, atque dictauit illum ratio humana, vt per coitum fieret generatio, & conſeruaretur ſpecies ſecundùm ſucceſſionem indiuiduorum, ſed ſi eadē mulier haberet plures viros, impediretur generatio. Mulier namque, quæ à pluribus cognoſcitur in tēporibus vicinis ſibi, nunquam concipit, ſicut patet in meretricibus, quæ cùm publicè expoſitæ ab omnibus cognoſcantur, à nemine tamen concipiunt. Si autem mulier à diuerſis viris diuerſis atque diſtantibus temporibus cognoſcatur, poteſt concipere de vtroque, ita tamen, quòd prius pariat fœtum, quem ab vno concepit, quàm ab alio concipiat, aliter enim fieri non poteſt, aut difficilè ſit, licèt compertum eſt eandē mulierem a duobus viris concepiſſe, ita quòd poſt conceptio- I nem factam ab vno cognita ab alio concepit de eo, quia licèt communiter facta conceptione claudatur orificium matricis, ita vt ſemen in loco generationis recipi nō poſſit, & ſic neque conceptio celebrari. Contingit tamen interdum, vt conceptus fiat facto alio conceptu, vtpotè quia aut manſit orificium matricis apertum, aut quia poſtea ex feruore libidinis apertum eſt, vt ait Solinus in Polyhiſtor. capitulo de his, quæ mirabilia fuerunt in homine, ſcilicet, quòd Alcmena peperit Herculem, & Ificlē fratrem ſuum, quos diuerſis conceptibus edidit, quod pro tanto manifeſtatur, quia diuerſis temporū interuallis nati ſunt, vtpotè ſi vnus poſt alium vno menſe ex eodem vtero natus ſit, hoc autem rarò accidit, ideo lex humana ad hoc adaptari non potuit. Si ergo eadem mulier haberet multos viros, & placeret eis accedere ad mulierem illam qua- K ſi eiſdem temporibus, de nullo cōciperet, quia à pluribus cognoſcitur, vel ſi ab vno conciperet non poſſet ab aliquo aliorum concipere, ideo non fuit conueniens eidem mulieri eſſe multos viros quaſi repugnās generationi. Quòd autem vir multas vxores habeat, non eſt inconueniens aliquod quantum ad hoc, nam ſiue in eodem, ſiue diuerſis temporibus illas cognoſcat, poterit eas impregnare, ſicut Loth in duabus ſibi ſuccedētibus noctibus duas filias ſuas virgines fœcundauit. Gene. 19. Ratio diuerſitatis eſt, quia vir eſt emittens, fœmina verò recipiens, ideo non erat inconueniens viro dari multas fœminas, ſed erat inconueniens fœminæ eidem dari multos viros.

Tertia ratio ſecundùm Auguſtinum eſt, quia pluralitas virorum ad eandem mulierem repugnat ſacramento matrimonij. Nam matrimonium eſt magnum ſacramentum inter Chriſtum, & Eccleſiam. Ephe. 5. capitul. In hoc

autem

autem ſacramento vir, ideſt Chriſtus totus eſt verè vnus: Eccleſia autem, quæ eſt vxor: licèt in ſe tota ſit vna, tamen quodam modo eſt multiplex, vt dicit Aug. ſcilicet, Quadruplex eſt eccleſia. Prima eſt Eccleſia contemplatiuorū ſignata per Rachelem. Secunda eſt eccleſia actiuorum ſignata per Liam. Tertia eſt Eccleſia contemplatiuorum mercenariorum ſignata per Balam ancillam Rachelis. Quarta eſt Eccleſia actiuorum mercenariorum ſignata per Zelpham ancillam Liæ. ſed iſta cauſa oſtendit pluritatem eſſe vxorum contra rationem ſacramenti: ſed tamen non eſt contra ius naturale aut rationem politicam. Quarta ratio eſt, quia quòd eadem mulier habeat multos viros repugnat paci œconomicæ: vir enim & vxor non ſolùm accipiuntur propter communicationem naturalem, quæ eſt ad ſimile tertium derelinquere, quod eſt principale, vt dicitur 1. Politi. capit. 1. & 8. Ethi. ſed etiam ad communicationem œconomicam, quæ eſt ad conſeruationem indiuidui: pax autem œconomica conſiſtit in bona habitudine rectoris œconomici ad ſubditos: rector autem eſt vir, ſubditi autem ſunt vxor filij & ſerui. Si autem ponerentur plures viri eiuſdem vxoris darentur plures rectores æquales eiuſdem domus, quod neque ratio neque natura patitur: quia omnis poteſtas conſortem habere recuſat. Sic dicit Lucanus lib. primo.

Nulla fides regni ſocijs: omniſque poteſtas
Impatiens conſortis erit: nec gentibus vllis
Credite: nec longe fatorum exempla petantur,
Fraterno primi maduere ſanguine muri.
Et Statius in Thebaide ait,
Summo dulcius vnum
Stare loco, comes ſocijs diſcordia regni.

Item cùm iſti viri regerent domum, & habeant multa capita, neceſſe erat conſequi diuerſitatem animorum: & ita interdum contraria mandarent, ex quo neceſſaria lis ſequeretur, & deſtructio œconomica, & conſequenter deſtructio politiæ, quæ conſtat ex œconomijs: & tamen in qualibet œconomia, ideſt domo ſic fieret, ſi permitteretur mulieri habere multos viros. Item repugnat hoc ex parte ſubditorum: quia cùm diuerſi viri diuerſa fieri imperarent: vxor & filij & ſerui neſcirent, cui obedirent, & tunc ſequeretur quod dicit Chriſtus ſupra 6. Nemo poteſt duobus dominis ſeruire: aut enim vnum odio habebit & alterum diliget: aut vnum ſuſtinebit, & alium contēnet. Item quia hoc dato perirent bona œconomica: quia nemo procuraret illa propter diſcordiam rectorum: non ergo ſic eſſe debet, ſed ſicut natura docuit. Eſt enim regimē naturæ optimum 12. Metaphy. ibi tamen eſt vnicus rector: ideo etiam in œconomijs vnicus debet eſſe rector. iſta autem inconuenientia non ſequuntur datis multis vxoribus eidem viro: quia mulier non eſt caput viri, ſed vir mulieris 1. Cor. 11. & 1. Timo. 2. dicitur: Mulierem autem docere non permitto, neque dominari in virum. Datis ergo pluribus vxoribus eidem viro, non dantur multi rectores eiuſdem œconomiæ, ſed vnicus: ſed dātur multi ſubditi ad eundem rectorem, ad quos non ſequitur turbatio: quia datis multis ſubditis non dantur multa principia agendi, & mouendi: quia ſubditus ſecundum quòd huiuſmodi non habet in ſe principium ſui motus, ſed mouetur à prælato vel rectore: datis autem pluribus rectoribus dantur multa principia agendi: ideo ſequitur turbatio œconomiæ: ideo non poſſunt dari plures viri eidem vxori. Et iſta eſt cauſa maximè efficax, quòd nō poſſint eſſe multi viri eiuſdem vxoris. Niſi fortè quis diceret, quòd ſi inter virum & vxorem detur ſola communicatio naturalis, & non œconomica, non erit aliquod inconueniens horum.

Dicendum, quòd de ratione matrimonij eſt cohabitatio, & ad longum tempus, ſcilicet, indiuiduæ vitæ conſuetudinem retinens: & tamen cohabitatio ad communicationem œconomicam pertinet, & etiā Ariſt. dicit 8. Ethi. quòd aſſociatio viri, & mulieris eſt naturalis ad duo, ſcilicet, ad procreationem, & ad communicationem operū: ideo non poterit eſſe matrimonium, in quo dentur multi viri eidem vxori, in quo non ſequantur prædicta incon-

A uenientia: ideo non poteſt dari tale matrimonium. Quinta ratio eſt, quia eidem viro interdum bona eſt pluralitas vxorum, vt ſi ex vna gignere non poteſt, gignat ſaltem ex alijs: ſicut fuit in Abraham, cui Deus promiſerat multiplicitatem poſteritatis, habebat Saram vxorem ſterilem: ideo vt non perirent promiſſiones factæ ad Abraham, orauit Sara Abraham vt acciperet Agar in vxorem, & genuit ex ea Iſmahelem. Gen. 16. fœminæ autem licèt interdum hoc accidat reſpectu viri: tamen inhoneſtum eſt ei, quòd ipſa à multis viris accipiatur: ſed non eſt inhoneſtu aut turpe, quòd idem vir multas vxores accipiat: ideo non licet mulieri accipere multos viros. Sexta ratio eſt, quia ſi eidem fœminæ darentur plures viri: dato quòd iſta fœmina conciperet quando iſti viri ad eam, & quandocunque aliquis eorum eam cognoſceret: tamen raro cogno-B ſceretur proles, cùm quilibet eorum accederet ad mulierem illam quandocunque vellet: & ſic ex tempore natiuitatis fœtus non poſſet plenè ſciri, cuius eſſet: hoc tamen eſt magnum inconueniens, quia patres valde deſiderant agnoſcere filios ſuos. Solæ enim matres tunc filios agnoſcerent, viri autem non, quod erat eis tollere quandam magnam delectationem. Hoc autem non ſequetur datis pluribus vxoribus eidem viro, quia tūc quilibet vir agnoſcit filium ſuum: omnes enim natos de vxoribus ſuis agnoſceret filios ſuos: velut ſi vnicam vxorem haberet: & tamen contra ius naturale eſt tollere hoc naturale patribus de agnoſcendo filios: ideo eſt contra ius naturale dare eidem mulieri multos viros. Septima ratio eſt, quia pluralitas virorum ad eandem vxorem repugnat intentioni naturæ, & rectitudini finis, & determinatæ rationi: natura enim C & recta ratio volunt matrimonium ad prolem: ſed vna vxor ex vno viro ſufficienter concipere poteſt: ergo ſi poneretur alius vir, ille non eſſet ad gignendum, ſed ad deturpandum, & obſtandum generationi. Satis enim notū eſt, quòd ſi vna mulier plures viros vellet, quòd non ad prolem, ſed ad explendam libidinem illud faceret: iſte autem finis eſt contra rationem: eundem vero virum plures habere vxores benè ſtat: non quidem ad libidinem, ſed ad prolem. Nam ad ſaturandam exercendamque libidinem vna ſufficit: ad prolem autem vna non ſufficit: quia poſtquam conceperit, non poteſt iterum vſque ad decē menſes, vel quaſi concipere: poteſt autem idem vir in eodem anno multos filios concipere ex pluribus vxoribus: ſicut legitur de quodam rege barbaro, qui ſexcentos filios genuit. Neceſſe autem erat huic, quòd in quolibet anno tri-D ginta, vel plures gigneret, & ita eidē viro non eſt inconueniens vxorum pluralitas, ſed mulieri eſt inconueniens. Octaua ratio eſt, quia pluralitas virorum ad eandem mulierem repugnat paci politicæ, & œconomicæ, non quidē ſolum quantum ad regimen œconomicum, de quo ſupra dicebatur: ſed etiam magis quantum ad petitionem debiti. Contingeret namque omnes ſimul ab eadem debitum petere: & quia impoſſibile eſſet omnibus ſimul debitum reddi, magna diſcordia, lites, & vulnera inter viros ſequerentur: ſicut in duobus tauris contendentibus de eadem fœmella, aut in alijs pecoribus. Fortius autem amor iſte viris innititur, quia cognoſcunt quod amant. Quod autē magis cognoſcitur magis diligitur: beſtiæ autem non ſic cognoſcunt id, quod amant. Quod verò amor in quibuſdā viris nimis fortis ſit, patet, quia nullus labor magnus vi-E detur amanti: ignes non timet, niues ſpernit, gladijs ſe opponit, omniaque pericula grata reputat, dum tamen conſequatur amatum, vt ait Seneca Tragedia quartā, quæ dicitur Hippolytus, carmine quarto, cum Phedra flagrans amore introducitur alloquēns Hippolytum, & dicens.

Vel me ſororem Hippolyte, vel famulam voca,
Famulamque potius: omne ſeruitium feram,
Non me per altas ire ſi iubeas niues,
Pigeat gelatis ingredi Pindi iugis:
Non ſi per ignes & infeſta agmina, cunctor
Paratum enſibus pectus dare mandata.
Recipe ſceptra, me famulam accipe,
Sinu receptam ſupplicem ac ſeruam tege,
Miſerere amantis,

Orpheus

alius finis matrimonij, ſcilicet euitatio fornicationis: ſicut dicitur primæ Corinth. 7. Vnuſquiſq; vxorem ſuam habeat propter fornicationem, ſcilicet vitandam: quia melius eſt nubere quam vri. Et non dixit vnuſquiſque habeat ſuam propter prolem, vel propter cõmunicationem operum, aut cohabitationem œconomicam. Et huius ratio eſt, quia Chriſtus magis intendit in nobis multiplicationem virtutum & euitationem vitiorum inquantũ ipſe eſt legislator ſpiritualis, quàm multiplicationem carnalem & politicam, & ideo principaliter dedit matrimonium ad euitandam fornicationem: cùm homini ſit difficilè vitare omnem coitum abſtinendo ſimpliciter, & tamen quilibet coitus præter matrimonialem eſt peccatum mortale: ideo dedit matrimonium principaliter ad euitandam fornicationem propter infirmitatem carnis noſtræ, & quia iſta infirmitas ita eſt in muliere, ſicut in viro, & Deus vult auferre occaſionem peccandi tam fœminæ quàm viro: cùm animæ ſint precioſæ in conſpectu eius: voluit dare remedium æqualiter mulieri & viro per matrimonium, & hoc eſt per redditionẽ debiti. Vnde dicitur primæ Corinth. ſeptimo, quòd vir non habet poteſtatem ſui corporis, ſed mulier, & mulier non habet poteſtatem ſui corporis ſed vir, & ita æqualiter debuit licere fæminæ & viro in petitione & redditione debiti, ſcilicet vt quandocunque petitum fuerit, reddatur. Hoc autem non eſſet, ſi vir haberet multas vxores, quia viro ſufficienter redderetur debitum, vxoribus tamen non, cùm contingeret plures eodem tempore petere, & non poſſe ſibi reddi, ideo in nouo teſtamento non debuit licere eſſe multas vxores eiuſdem viri: ſicut neque multos viros eiuſdem vxoris. Et ita inducit Innocentius in allegato c. gaudemus ſed ante Chriſti legem principaliter conſiderabantur duo ſupra poſita, ſcilicet procreatio, & communicatio operum, & quia quantum ad iſta non eſt æqualitas ex parte viri & vxoris: licerent aliqua viro, quæ non licerent vxori. Nam ex parte procreationis conuenit viro habere poſſe multas vxores, quia ex multis poteſt gignere, fœmina autem non poteſt ſimul ex pluribus concipere: ideo aliquid licuit viro, quod non vxori. Ex parte etiã communicationis operum, quæ fit in communicatione œconomica, in qua rector eſt vir, vxor autem ſubijcitur, & quia eſt inconueniens eſſe multos rectores eiuſdem œconomiæ vt inductum eſt ſupra, non licuit ex hac parte eſſe plures viros eiuſdem vxoris. Fœminas autem eſſe plures eiuſdem viri, cùm ſint ſubditæ non eſt inconueniens aliquod: ideo licuit aliquando eſſe plures vxores eiuſdem viri.

Ad ſecundum dicendum, quòd ex politia Socratis, & Platonis, in qua erat vxorum communitas nõ eſt arguendum, quia erat multum reprobabilis, vt oſtẽdit latè Ariſt. ſecundo Politicorum capit. primo, & ſecundo, & à nulla vnquam gente recepta eſt niſi à quibuſdam barbaris, qui ſine lege viuunt. Aliter poteſt dici, quòd etiam ſtante politia Socratis, & Platonis non ſequitur, quòd eadem mulier multos viros habeat, quia multitudo virorum ad eandem mulierem intelligitur per modum matrimonij; quia aliàs eſt meretricium. In politia autem Socratis non ſunt multi viri ad eandem vxorem. Nam ibi eſt vxorum communitas, & exiſtente communitate hac non eſt aliquod matrimonium, quia ad rationem matrimonij non ſufficit coitus, quia tunc eſſet inter pecora, & fornicarij ad meretricem, ſed debet eſſe aſſociatio viri, & fœminæ ordinata ad procreationem, & operum communicationem: pro quo requiritur cohabitatio diuturna vel per totam vitam, & tamen in communitate vxorum non erat ordinatio maris, & fœminæ ad educandum, ſed ſolæ fœminæ educabant filios, quia cum nullus virorum cognoſceret quis erat filius ſuus, non poterat educare, imò iſta erat intentio Socratis, & Platonis conſtituẽtium hunc ordinem politicum, quòd nemo proprios filios cognoſceret: ſed quilibet putaſſet omnes minores ſe eſſe filios ſuos, & omnes maiores ſe eſſe patres, & hoc ad faciendum communem amorem, vt dicitur ſecundo Politicorum. Item non erat ibi communicatio operum maris & fœminæ: quia iſtud eſt quando ſpecialiter conueniunt aliqui, qui inter ſe volunt communicare lucra operum ſuorum, &

A tamen cùm quælibet mulier in illa politia pertineret ad omnes de vrbe, vel communicaret opera cum omnibus, vel cum nullo, etiam quia in hac politia tollebatur proprietas poſſeſſionum, ſed ſicut fiebant vxores communes, ita & poſſeſſa omnia communia efficiebantur, vt dicitur ſecundo Politicorum, ideo non poterat eſſe ibi communicatio, & conſequenter neque matrimonium. Item non erat ibi cohabitatio viri & vxoris, quia oportebat tunc quamlibet mulierem cohabitare omnibus de vrbe, & quemlibet virum omnibus mulieribus, quod erat impoſſibile, ideo ponebant non eſſe cohabitationem virorum, & mulierum, & ita in communitate vxorum non erat matrimonium aliquod, & conſequenter non inueniebatur inconueniens, quod ſequitur ad communicationem œconomicam datis eidem mulieri pluribus viri, qui cohabitent ei exiſtente vero matrimonio, & ideo licet turpis aſ-
B ſociatio ſit in communitate vxorum, tamen adhuc tolerabilior erat quàm dando eidem mulieri multos viros, & ita nunquam iſtud licuit.

Ad tertium dicendum, quòd generatio principaliter ſe tenet ex parte viri: cum idem vir poſſit ſimul gignere ex multis fœminis. Eadem autem fœmina non poteſt concipere ſimul ex multis viris, & ideo quando vna fœmina erat ſterilis, vel aliàs impedita ad cõcipiendum, erat olim remedium viro ipſe libellus repudij vel accipere aliam cum ea, fœminæ autem, quia non erat principalis in generatione nunquam hoc licere debuit, neque licuit, maximè quia contra tale impedimentum gignendi non erat directum remedium accipere alium virum, ſed repudiare eum, qui impotens erat, & tamen neutrum licuit aliquando mulieribus, quia ſequebantur multa incõuenien-
C tia ſimul, quæ potius debuerũt euitari quam permitti fœminam vacare proli indebitè, & ita apud nullã vnquam gentem licuit eidem fœminæ habere multos maritos, licèt viro licuerit habere multas vxores.

Dicunt illi: Quid ergo Moyſes mandauit dari libellum repudij & dimittere? Ait illis: Quoniam Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere vxores veſtras: ab initio autem non fuit ſic. Dico autem vobis, quia quicunque dimiſerit vxorem ſuam niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. Et qui dimiſſam duxerit, mœchatur. Deut. 24. Supra 5. Mar. 10. Mar. 10. Luc. 16.

Dicunt illi. Hic excluditur Phariſæorum contra Chriſtum facta obiectio, & dicitur.

D *Dicunt illi*. Ideſt Phariſæi Chriſto, quaſi non contenti de eius reſponſione obiecerunt. *Quid ergo Moyſes.* Ideſt quomodo poteſt ſtare quod dicis, quia Moyſes mandauit, ſiue permiſit dari libellum repudij? quaſi dicat, falſum eſt quod dicis, aut quod dicit Moyſes. *Mandauit.* Ideſt permiſit. *Dari libellum repudij*. Ideſt abijci vxorem & accipi alteram, & quando abijciebatur dabatur ei parua carta, quæ libellus dicitur, in qua cõtinebatur, quòd vir eã repudiaret. *Et dimittere.* Ideſt abijcere vxores dato illo libello, nam ſine libello non poterat mulier abijci. *Ait illis.* Eſt reſponſio ad argumentũ factum ex auctoritate Moyſi. *Ad duritiam cordis veſtri*. Ideſt propter duritiam. Eſt ſenſus, quòd Chriſtus noluit negare libellũ conceſſum fuiſſe à Moyſe, quia verè cõceſſerat, & tamen innuit, quòd non licet iam vti illa permiſſione, quia Moy-
E ſes non conceſſit libellum tanquam bonum, ſed permiſit tanquam malum. Et hoc eſt ad duritiam cordis concedere, quaſi dicat, vos eratis duri corde, & ceruice, nolentes ſubijci bonæ legi, neq; potentes illam tolerare, & ideo permiſſum eſt vobis, quod malum erat, & ſic iã non licet illud facere. *Permiſit vobis.* Rectè dicitur permittere, quod ad mala pertinet, cùm interdum minora mala permittantur, vt maiora euitentur. *Dimittere vxores veſtras*. Ideſt abijcere penitus accipiendo alias, & tamen dimittere non debueratis, cùm eſſent veſtræ vxores. *Ab initio autem non fuit ſic*. Ideſt a principio ſeculi non fuit libellus repudij, ſed poſtea introductus eſt. Et in hoc probat non eſſe bonum, quia cùm ſit in fauorem virorum, ſi bonus eſſet, à principio ſeculi fuiſſet in vſu, & tamen non fuit, ideo ſignum eſt, quòd malus erat.

F & introductus fuit poſtea per iniquitatem hominum, ſicut multa alia mala. *Dico autem vobis*. Hic aperit magis doctrinam iſtam oſtendendo malum eſſe libellum repudij. *Quod quicunque dimiſerit vxorem ſuam*. Intelligitur ſiue totaliter quantum ad vinculum, quæ dimiſſio eſt accipiendo aliam: vel quantum ad thorum ſolũ priuando eam debito, ſcilicet peccat, & eſt littera decurtata. Debet enim repeti littera, vt dicatur. *Quicunque dimiſerit vxorem niſi ob fornicationem*. Scilicet peccat, & tũc intelligitur de dimiſſione ſolùm quantum ad thorum: & iterum qui dimiſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit mœchatur. Et eſt ſenſus, quòd vxor poteſt dupliciter dimitti. Vno modo accipiendo aliam, & hoc eſt ſoluere vinculũ, & hoc nunquam licet ſiue ſit fornicatio, ſiue non. Alio modo dimittitur non accipiendo aliam, & tunc nũquam licet, niſi quando fornicata eſt vxor. Si autem tota littera G coniungatur, vt fiat vnica ſententia, videbitur eſſe ſenſus, quòd in nullo caſu licet dimitti vxorem, & accipi aliam, niſi quando fornicata eſt, & tamen falſum eſt, quia etiam in hoc caſu non licet, cùm vinculum non poſſit rumpi, quod cauſatum eſt. *Niſi ob fornicationem*, Scilicet commiſſam poſt matrimonium contractum: nam per fornicationem prius commiſſam ſiue eſſet occulta, ſiue eſſet manifeſta, non poterit vir obijcere vxori extra de iureiurand. cap. quemadmodum & idem eſt de vxore reſpectu viri ſi ille fornicatus ſit quia illa poterit petere diuortiũ: ſiue quantum ad hoc ad paria iudicentur. *Et aliam duxerit*. Ideſt acceperit aliam vxorem, etiam ſi non accipiat aliam, peccat dimittendo vxorem niſi fecerit propter fornicationem, & tamen non mœchatur dimittens: Et quia repudians vxorem ſolebat accipere aliam, dicitur. *Et aliam ſuperduxerit, mœchatur*. Ideſt adulter eſt, quia ha- H bet aliam vxorem, & accipit aliam: eſt enim adulter, qui cognoſcit vxorem alienam, vel qui vxorem habens cognoſcit eam, quæ non eſt vxor ſua; etiam ſi nondum cognouerit carnaliter: dum tamen eam in vxorem accipiat eſt adulter. *Et qui dimiſſam duxerit*. Ideſt mulierem repudiatam acceperit in matrimonium, vel quomodocunque cognouerit. *Mœchatur*. Ideſt adulteratur, quia cognoſcit mulierem alienam. Hic probat Chriſtus duo. Primum eſt, quòd non eſt licita vxorum pluralitas eidem viro, ſed vnicam habere poteſt. Secundum eſt, quòd illicitus eſt libellus repudij. Primum patet, quia ſi eſſet licita vxorum pluralita, poſſet quis accipere duas, & quia cum vxore nunquam vocatur coitus adulterium, etiam ſi non bene fiat neque bono fine, non dicetur adulter, qui cognoſcit propriam vxorẽ, & ſi multas habere liceret, cum I nulla committeretur adulterium, & tamen qui habet vxorem ſi dimittit illam & accipit aliam eſt adulter, vt dicitur in littera, ergo videtur, quòd iſta ſecunda quam accipit non ſit vxor ſua, neque eſſe poſſit, quia aliàs non eſſet adulter cognoſcendo illam, & hoc verum eſt. Niſi quis diceret, quòd iſte non dicitur mœchari, quia ſuperducit aliam, ſed quia dimittit priorem.

Dicendum qoòd non ſtat, quia aut vocabitur adulter, quia dimittit quam habebat ſolùm: aut quia dimittit illam, & accipit aliam. Non primo modo, quia dimittere vxorem nichil aliud faciendo, non eſt adulterium, ſed eſt iniuſtitia ſi dimittatur ſine cauſa rationabili: vnde etiam nunc, quando vinculum matrimonij eſt tenacius, non dicimus, quòd ſit adulter ille, qui dimittit vxorem abijciendo vxorem ſi aliam non accipiat, neque illa alium, quia adulterium modum il- K liciti coitus nominat: ideo vbi non eſt coitus, neque contractus ordinatus ad copulam, non eſt adulterium.

Si autem accipiatur ſecundo modo, ideſt quòd ſit adulter, quia dimittit primam, & accipit ſecundam vxorem, verum eſt, & tamen tunc dimiſſio vxoris primæ non faciet ad adulterium, ſed acceptio ſecundæ. Et ſi dicatur, quod qui abijcit vnam, & accipit aliam adulter eſt: a fortiori, qui retinet primam, & ſuperinducit ſecundam erit magis proprie adulter, quia adulterium eſt crimen contra legem matrimonij ſactum, & tamen magis eſt contra iura matrimonij tenere duas vxores ſimul, quàm excluſa vna accipere aliam: ergo videtur, quòd F ſicut adulter eſt, qui abiecta prima ducit ſecundam: ita erit adulter qui habens primam, accipit ſecundam, & tamen non eſſet adulter ſi poſſet eſſe matrimonium cum ſecunda, durante matrimonio cum prima: ergo manifeſte oſtendit Chriſtus, quòd non ſtet cum matrimonio pluralitas vxorum.

Secundum eſt, quòd oſtendit non eſſe licitum libellum repudij, & hoc apparet inquantum dixit Chriſtus, & quã dimiſſam duxerit mœchatur: ſed non mœchatur quis niſi cognoſcendo mulierem, quæ alterius eſt, & tamen accipiens dimiſſam propter hoc, quòd accipit eam mœchatur: ergo videtur, quòd illã eſt vxor aliena, ſed non eſſet vxor aliena, ſi per libellum repudij deſiiſſet eſſe vxor repudiantis: quia tunc tanquam ſoluta a lege viri poſſet accipi à quocunq;: ergo libellus repudij non ſoluit matrimonium, & conſequenter illicitus eſt. Etiam apparet ex G illo dicto, ſcilicet qui dimiſerit vxorem ſuam, & aliam ſuperduxerit mœchatur: nam dato quòd in matrimonio deberet eſſe vnitas vxoris, ſi liceret dare libellum repudij. non eſſet adulter, qui dimitteret vxorem, & duceret aliam, quia dimittendo rumpebatur vinculum matrimonij, & poterat accipere iſte vir aliã, & eſſet vnius tantùm vxoris vir, & non eſſet adulter, & tamen mœchatur accipiendo ſecundam: ergo libellus repudij non ſoluit nunc matrimonium, & conſequenter eſt illicitus.

Quomodo poſſit ſtare narratio Mat. hic quia videtur contrarius Marco. Quæſt. XXXVIII.

QVæritur, quomodo poteſt ſtare narratio iſta Matthæi, ſcilicet ꝙ interrogatus Ieſus à Phariſæis an li- H ceat dimittere vxorem ex quacunque cauſa, dixerit non eſſe dimittendam allegãs omnes probationes, quę habẽtur in littera. In quibus apparet, quòd Deus voluerit coniunctionem viri, & fœminæ ratã manere, & ait: Quos Deus coniungit homo non ſeparet. Et tunc dicitur, quòd Phariſæi arguentes contra Chriſtum dixerint, Quid ergo Moyſes mandauit dari libellum repudij & dimittere? & Chriſtus introducitur reſpondens, quòd hoc fuerit ad duritiam cordis. Nam Marcus oppoſito modo narrat, ſcilicet ꝙ interrogabant Phariſæi Chriſtum, an liceat vxorẽ dimittere tentantes eum, & Chriſtus ait, Quid vobis præcepit Moyſes? Qui dixerunt, Moyſes permiſit libellũ repudij ſcribere. Quibus Chriſtus ait, ad duritiam cordis veſtri ſcripſit vobis præceptum iſtud. Et tunc ſubduntur ibi rationes illæ, quæ præponuntur hic ad oſtendendum, ꝙ ma- I trimonium ſit indiſſolubile. Dici põt vno modo, quòd eſt varietas in ordine narrationis iſtius apud Matth. & Marcum, & tamen in ſententia non, quia eaſdẽ penitus allegationes, & reſponſiones factas pro parte Chriſti ponit vterque Euangeliſta. Eſt enim intẽtio vtriuſque, quòd Iudæis quærentibus an liceret dare libellum repudij Chriſtus oſtenderit, quòd non, inducendo ad hoc probationes ex ſacra ſcriptura, & excuſando præceptum Moyſi in quo libellus permittitur, & iſtud ex vtriuſq; narratione ſufficienter colligitur. Quod autẽ Chriſtus quęſiuerit à Phariſęis quid præcepit vobis Moyſes, & illi dixerunt, quòd præcepit dari libellum repudij, & Chriſtus tunc dixerit eſſe factũ ad duritiem cordis, ſicut Marcus refert Marci decimo. Vel quòd Chriſtus ſolùm dixerit non licere dimitti vxorem, & illi quaſi arguentes induxerint dictum Moyſi de libello, & Chriſtus ad illud reſponderit ſicut hic dicitur, non K differt, quia vtraque eſt ſatis competens narratio, licet veriſimilior ſit iſta, quam ponit Matthæus. Sed inſtabit aliquis, quod non poſſit eſſe vtraque vera, quia Chriſtus non potuit tenere vtrunque ordinem narrandi, cùm ſint contrarij vel diſparati, & ita tenuit vnum & non alterum, & ſic alter Euangeliſtarum non referret verum. Dicendum, quod neuter Euangeliſtarum falſum dicit, quia falſum, & verum conſiſtunt circa narrationem, & non circa ordinem narrandi. Sic enim apparet in multis locis, nam Euangeliſtæ raro referunt rem eodem ordine, ſed vnus anticipat alius præpoſterat, & tamen cum in ſententia conueniant, nemo dicit aliquem eorum falſum dicere. Ita & hic, diuerſitas iſta, quæ eſt inter Matthæum, & Marcum, magis pertinet ad ordinem narrationis, quã ad ſub-

ſtantiam rerum narratarum: ideo licèt in ordine non concordent, vterque dicit verum, etiam ſi nemo eorum teneret eundem ordinem narrationis, quem Chriſtus tenuit: cùm veritas, & falſitas in eis non attendatur: ſed circa rem narratam an verum fuerit, quod dictum eſt. De hoc dicit Auguſtinus libro de Concor. Euang. Nichil ad rerum veritatem pertinet: vtrum domino ſeparationem prohibente, & ſententiam ſuam de lege firmanti ipſi ſcribæ (vt Mat. narrat) intulerint quæſtionem de libello repudij per eundem Moyſen ſibi permiſſo: an hoc quidem illi de præcepto Moyſi interroganti eis reſpõderint, vt Marc. dicit. Nam & voluntas eius ita ſe habebat, vt non eis redderet rationem cur illud Moyſes permiſerit, niſi ipſi illud prius commemoraſſent cùm ergo voluntas loquentium, cui debent verba ſentire ab euangeliſta vero que demonſtrata ſit, nichil intereſt iam, licèt diuerſus inter ambos narrandi fuerit modus. Aliter poteſt dici, & ſatis bene, quòd vterque euangeliſta non ſolùm veritatem, ſed etiam competentem ordinem tenuit narrandi: licèt neuter expreſſit totam narrationem: ſed ex ambobus in vnum collectis habetur perfecta narratio, ita quòd dicamus, quòd quando Phariſæi quæſierunt à Chriſto, an liceret dimittere vxorem, ipſe dixerit: Quid præcepit vobis Moyſes? & illi dixerunt: Moyſes permiſit libellum repudij, & tunc Chriſtus incepit oſtendere, quòd Indiſſolubilitas matrimonij eſt de iure diuino per rationes allegatas tam a Matt. quàm à Marc. & vſque huc narrat Mat. & poſtea oſtenſa indiſſolubilitate matrimonij, quaſi eſſet hoc contra mandatum Moyſi, obiecerunt Phariſæi dicentes, quid ergo præcepit Moyſes & cæt. & tunc Chriſtus dixit, ad duritiam cordis veſtri & cæt. quæ Matt. poſuit, & ſic vterque bene narrauit licèt incompletè: & hoc magis facit ad ſaluandum veritatem litteræ quàm præcedẽs ſolutio. Sic dicit Augu. libro de Concor. Euange. ſcilicet Poteſt etiam hoc intelligi, quòd ſicut dicit Marc. prius eos de vxore dimittenda interrogãtes dominus viciſſim eos interrogat quid eis præceperit Moyſes. Qui cum reſpondiſſent Moyſen permiſiſſe libellum repudij ſcribere, & dimittere, reſpõdit ei de ipſa lege per Moyſen data quomodo Deus inſtituerit coniugium maſculi & fœminæ dicẽs, quæ ponit Matt. quibus auditis illud, quod ei primò interroganti reſponderant repetiuerunt dicentes: quid ergo mandauit Moyſes &c. & iſta eſt conueniens reſponſio, quia non patitur calumniam,

Quare dixerunt Phariſæi, Quid ergo Moyſes mãdauit? Quæſt. XXXIX.

QVæritur, quare dixerunt Phariſæi quid ergo Moyſes mandauit &c.

Dicendum, quòd hoc fecerunt, quia volebant calumniari Chriſtum; nam dicitur ſupra in littera, quòd iſta interrogauerunt tentantes Chriſtum, & tentatio erat, quia nitebantur eum perplexum reddere concludentes cornuto argumento, & quia Chriſtus acceperat vnam partem, ſcilicet quòd non erat dandus libellus repudij, voluerunt eum confundere ex alia dicentes: Quid ergo Moyſes &c. ideſt quomodo ſtare poteſt quod dicis, quia videtur expreſſe eſſe contra Moyſen.

Secundò poteſt dici, quòd fieret ex ignorantia. Nam licèt bono animo acciperent doctrinam Chriſti de nõ dando libellum, poterant dubitare quomodo ſtare poterat: quia videbatur Moyſen dimittere.

Tertiò poteſt dici, quòd hoc faciebant ad ſeipſos defendendum, quia graue erat eis aſtringi ad non repudiandã vxores, cùm eſſent ad hoc aſſueti, nam & Petrus putauit hoc eſſe graue dicens. Si ita eſt cauſa hominis cum vxore ſua, non expedit homini nubere, vt patet in littera, vt ergo euaderent iſtam aſtrictionem, recurrerunt ad doctrinam Moyſi. Sic dicit Chryſo. Grauis eſt fornicarijs interpretatio caſtitatis, ſed contra reſponſionem reſpondere non poſſunt, veritati tamen credere non acquieſcunt, cõferunt ergo ſe ad patrocinium Moyſi: ſicut homines malam cauſam habentes confugiunt ad potentes, vt & ſi per iuſtitiam non poſſunt, vincant per perſonam.

A *Quomodo dicitur, quòd Moyſes mandauit dare libellum repudij, cùm non mandauerit? Quæſt. XL.*

QVæritur, quomodo dicitur, quòd Moyſes mandauit dare libellum repudij? quia Moyſes nõ mandauit, nam ſi mandaſſet obligaret homines ad illud faciendum.

Dicendum quòd eſt mãdatum, & conceſſio, & permiſſio. Mandatum eſt de bonis neceſſarijs ad agendum, vel de malis neceſſarijs ad vitandum. Conceſſio eſt de bonis non neceſſarijs ad agendum, ſicut eſt in priuilegijs, nam quod in priuilegijs datur non præcipitur fieri, ſed conceditur in fauorem eius, cui indulgetur, ideo licet ei vti priuilegio ſuo vel ceſſare vti illo. Permiſſio eſt de malis minoribus in reſpectu ad maiora mala: de libello repudij nõ eſt mandatum, quia eſt libellus aliquid malum, vt Chri-
B ſtus oſtendit, & dato quòd eſſet aliquod bonum, non de neceſſarijs ad agendum, ideo non eſt mandatum de libello. Etiam non eſt conceſſio: quia illa eſt de bonis non neceſſarijs, libellus autẽ non eſt aliquid bonum, ſed malum, ideo eſt permiſſio ſic Chriſtus dixit ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis Moyſes vxores dimittere. Dicũt tamen aliqui, quòd dixerunt Phariſæi, mandauit Moyſes ad roborandum etiam cauſam ſuam, vt iuſtum appareat quia ſub præcepto cadit.

Sed dicendum quòd non ſtat, quia hoc manifeſte erat falſum, & non auderent illud Phariſæi allegare, & ſi allegarent, ſciebãt quòd Chriſtus ſtatim eos confunderet tanquam mentitos. Item quia Chriſtus reſpondit eis ad argumentum, & tamen ſi ipſi vellent roborare argumentum ſuum tanquam hoc mãdatum eſſet à Moyſe, neceſſe erat
C quòd Chriſtus diceret eis, quòd hoc erat falſum, quia alias non poſſet conuenienter eis reſpondere, ideo non accipitur mandauit propriè. Alij dicunt, quòd accipitur propriè mandauit, non quidem referendo ad dimiſſionem, ſed ad libellum repudij, nam abijcere vxorem erat in poteſtate viri. Si tamen abijcienda erat, neceſſe erat dare ei libellum, quia ille erat in fauorem mulierum, & ita quantum ad hoc præceptum erat. Dicendum quòd hoc verum eſt; & tamen non facit ad propoſitum, quia iſtud verbũ mandauit ad vtrunque refertur, nam dicitur Moyſes mandauit dari libellum repudij, & dimittere, & ideo non poteſt ſtare mandauit propriè. Sed dicendum quòd accipitur large mãdare, ideſt permittere, & prouenit ex conſuetudine locutionis, quia non multum diſtincta ſunt mandare & permittere, & ideo permutantur vocabula. Nam aliquan-
D do ponitur mandare & aliquando permittere, vnde dixerunt Phariſæi, quid ergo mandauit Moyſes, & Chriſtus dixit, ad duritiã cordis veſtri permiſit vobis Moyſes, quaſi non eſſet mandatum ſed permiſſio, & non ſtat, ſiquis putet ex induſtria dixiſſe Iudæos, Moyſes mandauit, quia Mar. 10. vbi ponitur eadẽ ſententia, ponuntur verba permutata, vbi Chriſtus ponit mandare, & Phariſæi dicunt permittere, ſcilicet quid vobis præcepit Moyſes, qui dixerunt, Moyſes permiſit libellum repudij, ideo accipitur hic mandauit, ideſt permiſit.

Quomodo verum ſit quòd ad duritiem cordis datus eſt libellus repudij Iudæis, & quomodo hoc faciebat ad propoſitum Chriſti? Quæſt. XLI.

E QVæritur, quomodo eſt verum, ꝙ ad duritiem cordis datus eſt libellus repudij Iudæis, & hoc quomodo faciebat ad propoſitum Chriſti?

Dicendum ad primum, quòd dicitur ad duritiem, ideſt propter duritiẽ, ſcilicet non fuit datus libellus repudij tanquam bonus, ſed tanquã malus, mala aũt propter ſe non dantur, ſed propter aliquid peius euitandum, & iſta erant mala, quæ ſequi poterant ex duritia cordis Iudæorum. Vocantur duri corde, qui paſſiones indomitas habent non ſubditas rationi & legi ſunt enim paſſiones in affectiua parte, & ipſum vulgariter dicimus eſſe in corde, & ideo deſideria à corde eſſe dicimus. Qui igitur non flectitur ratione aut lege, durus corde eſt, ita erat in Iudæis, quia cùm eſſent viri imperfecti, qui paſſiones ſuas nondum ratione refrænare ſciebant, non erant *Qui vocentur duri corde.*

potentes tolerare bonam & rectam legem, ideo oportuit eis dari legem continentem aliquas imperfectiones, ſicut circa vindictam expetendam. Nume. 35. & circa vſuras Deut. 23. & circa libellum repudij nunc. Et erat durities, quia neſciebant tolerare iram, quam aliquando conciperent contra vxores, qua durante affligerent eas valde aut occiderent, vt ergo euitaretur hoc, permiſſus eſt libellus repudij, & eſt ad duritiem cordis: nam ſi ſcirent paſſiones refrænare, non permitteretur eis libellus, ſed manerẽt rata matrimonia, ſicut & nunc. De hoc dixit Auguſt. contra Fauſtum, magna enim durities erat: quæ neque per libelli interpoſitionem, vbi ſuadendi locus iuſtis & prudentibus tribuebatur ſolui, & flecti poſſet ad reuocandã coniugij charitatem. Etiam in hoc Chriſtus eorũ imperfectionem oſtendit, ſcilicet quòd tales ipſi erant, ꝙ meliorem legem recipere non potuerant. Nam ſi boni eſſent, legem totaliter bonã accepiſſent de tenendo ſemper vxorem, & non de libello repudij, qui propter impatientiã paſſionũ non poſſunt manere ſemper cum vxoribus quas ſemel acceperint. Sic dicit Chryſo. Dicit ad duritiem cordis, quia ſi anima fuerit purgata deſiderijs, & ita, poſſibile eſt mulierem etiam nequiſſimam tolerare: multiplicatis autem in anima paſſionibus prædictis multa mala cõtingent circa odioſum connubium. Ad ſecundum dicendum, quòd facit ad propoſitum Chriſti, quia ipſe dixerat non eſſe repudiandas mulieres: & quia Moyſes hoc videbatur concedere: dixit non tradidiſſe hoc Moyſen tanquam rem bonam, ſed tanquam malam. Si enim tanquã bonum traditum eſſet, liceret ſemper ſic fieri, & eſſet imitandum atque tenendum: quia tamen tanquam malum permiſſum eſt, licuit aliquo tempore ſic facere; nunc autem non licebat quando declarabatur eſſe malum, & erat tempus vtendi lege perfecta.

Quare Chriſtus dixit permiſit, vobis Moyſes, &c.
Quæſt. XLII.

QVæritur, quare dixit, permiſit vobis Moyſes? Aliqui dicunt, quòd dicitur permiſit Moyſes, & non permiſit Deus, quaſi Moyſes hoc fecerit, & non Deus. Sic dicit Hieronymus: Simul conſidera, quòd non dixit propter duritiem cordis veſtri permiſit vobis Deus, ſed permiſit Moyſes; vt iuxta Apoſtolum, conſilium eſſet hominis non imperium Dei. Sed dicendum, quòd non eſt intelligendum, quòd Moyſes iſtud præceperit de corde ſuo, & Deus nõ dixerit illud: quia Moyſes erat vir ſanctus, & propheta à Spiritu ſancto motus, & non auderet ponere ſaltem vnum verbũ, niſi ad quod Deus inſpiraſſet eum, cùm ipſe conteſtatus fuerit Iudæos ne adderent verbum vnum, neque diminuerẽt de eo, quod ipſe loquebatur. Deut. 4. capitul. Secundò, quia ſi illud à Moyſe eſſet datum, & non à Deo: ſicut Moyſes non poterat Iudæos obligare ad aliquid, ita non poterat eis reddere licitũ aliquid, quod alias eſſet illicitum, & tamen dare libellũ repudij erat aliàs malum: ideo per Moyſi permiſſionẽ non fieret eis licitum, & tamen erat licitum, ideo nõ erat hoc datum à Moyſe tanquam de corde ſuo, ſine Deo inſpirante, ſed dedit hoc ſicut totam legem dedit, quia ipſe publicauit legem populo, quam ipſe acceperat à Deo, vt daret populo. Maximè, quia 2. Pet. 1. cap. dicitur quòd non voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu ſancto dictante locuti ſunt ſancti Dei homines, & de illis fuit præcipuus Moyſes: cùm dicatur Deuteron. 34. quòd non ſurrexit vltra talis propheta in Iſrael, quẽ noſſet dominus facie ad faciem, ergo non dixit hoc a ſe, ſed Deus illa dixit. Sed dicendum eſt vno modo, quòd Chriſtus dixit permiſit Moyſes, non quidem quaſi ſolus Moyſes hoc feciſſet, ſed voluit reſpondere Iudæis iuxta modum ſuum arguendi: ipſi enim dixerant, quid ergo mandauit Moyſes dari libellum? ergo Chriſtus reſpondens debuit conuenienter tenere modum locutionis eorum: & ita fecit dicens, Moyſes permiſit. Si enim illi dixiſſent quid ergo Deus mandauit dari libellum dixiſſet Chriſtus. Deus permiſit vobis & cæt. ſed quia illi dixerunt, Moyſes dixit: etiam Chriſtus dixit. Moyſes permiſit, & iſta eſt veritas.

F Secundò poteſt dici, quòd tota lex eſt à Deo, quia ipſe dedit illam, & tota eſt a Moyſe, quia totam ipſi populo publicauit & docuit, intantum quòd etiam ipſe Deus vocet eſſe legem Moyſi. Mala. 4. cap. Mementote legis Moyſi ſerui mei, & ideo vbiq; poterat dici, quòd Deus illud præcepit, vel Moyſes illud præcepit non facta differentia, & tamen quando aliquid eſt bonũ attribuitur Deo vel Moyſi: quando verò aliquid eſt malum, vel imperfectum attribuitur Moyſi: non quidem quaſi eueniret ex defectu Moyſi, ſed quia defectus, qui in lege permittebantur erãt, quia lex dabatur hominibus, qui defectuoſi & imperfecti erant habentes infirmitatem, in qua magis ſimilabantur Moyſi quàm Deo ſimile patet Exo. 32. nam Iudæi erãt populus Dei, & tamen quando peccauerunt, dixit Deus ad Moyſen peccauit populus tuus, quaſi dicat, tuus eſt iã, & nõ meus cùm peccauerit, & quia permiſſio libelli per-
G tinet ad imperfectionem, cùm ad duritiem cordis dicat Chriſtus eum fuiſſe datum, ideo conuenienter dicitur, quòd Moyſes hoc permiſerit potius quam Deus.

Tertiò põt dici, quòd accipitur Moyſes pro lege Moyſi, & tunc eſt verum, quòd Moyſes ideſt lex Moyſi hoc permiſit, & illa eadẽ, quæ eſt lex Moyſi eſt lex Dei. Et ita accipitur cùm dixerunt Phariſæi. Quid ergo mandauit Moyſes libellum dari &c. ideſt lex Moyſi hoc mandauit. Sic etiam accipitur inf. 23. Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi, ideſt ſuper cathedram, in qua prædicatur lex Moyſi. Nam Moyſes nunquam ſuper illam cathedram ſederat ad hoc, quòd illa cathedra eſſet aliàs eius. Sic etiam accipitur Act. 15. cap. Moyſes autem a temporibus antiquis habet in ſingulis ciuitatibus, qui eum prædicent in Synagogis, vbi per omne ſabbathum legitur, &
H tamen Moyſes neque legitur neque prædicatur, ſed lex Moyſi, & ita accipitur neceſſariò pro lege. Sic etiã 2. Cor. 3. dicitur: Sed vſq; in hodiernum diem cùm legitur Moyſes, velamen poſitum eſt ſuper cor eorum, & iſto etiã modo poteſt hic accipi, & tamen adhuc primus modus videtur eſſe magis ad propoſitum.

Quare dicitur: Ab initio autem non fuit ſic?
Quæſt. XLIII.

QVæritur, quare dicitur: Ab initio autem non fuit ſic. Dicendum, quòd hoc dixit ad oſtendendum, quod dixerat, ſcilicet eſſe datum libellum repudij ad duritiem cordis, & ideo quòd non deberet ſemper durare, & hoc oſtendit, quia ab initio, ſcilicet ſæculi nõ fuit
I ſic, ſcilicet quia homines non repudiabant vxores, ſed manebat matrimonium indiſſolubile, ideo non eſt inconueniens, quòd nunc redeat ad eundem ſtatum, vt non detur libellus repudij, quia de facili res ad ſuam naturã reuertuntur. Secundò poteſt intelligi ſic, ſi dari libellum repudij cùm ſit fauorabile viris, eſſet in ſe bonũ, ſemper fuiſſet in vſu, & tamen à principio non fuit ſic, ergo videtur, quòd non erat bonũ dare libellum. Tertiò, quia lex optime obſeruatur ſecundùm ſuam puritatem in ſuo initio, poſtea verò remiſſius fit, ideo in principio ſæculi magis obſeruaretur matrimonium ſecundùm puritatem, & ſingulæ aliæ res pertinentes ad vſus humanos quàm poſtea, & tamen à principio obſeruabatur matrimonium ſine libello repudij ergo bonum erat non dari libellum, & dare illum fuit ad duritiem cordis Iudæorum. Quartò, quia intelligatur, quòd Deus non dederit legem de libello quaſi
K bonam, & quaſi de intentione propria, quod tamẽ aliquis putaret, ſi iſto modo ſe res ſemper habuiſſet, & ideo dicitur, ab initio autem non erat ſic, & tamen ab initio taliter obſeruabatur, qualiter Deus mentibus hominum impreſſerat, ideo illa erat bona obſeruatio, & non iſta.

Quibus dixit Chriſtus iſtud quod hic dicitur, ſcilicet, dico vobis quod quicunque dimiſerit vxorem?
Quæſt. XLIV.

QVæritur, quibus dixit Chriſtus iſtud, quod hic dicitur, ſcilicet dico vobis, quia quicunque dimiſerit vxorem & cæt. Aliqui dicunt, ꝙ dixit Phariſæis, quia dicitur hic, dico autem vobis, & tamen manifeſtum eſt.

eſt, quòd totus ſermo præcedẽs dirigebatur ad Phariſęos, ergo etiam iſtud quod ſequitur. Alij dicũt, quòd non dicitur ad Phariſæos, ſed ad diſcipulos, quia Marc. decimo c. vbi ponitur eadem ſententia dicitur. Et iterum in domo diſcipuli interrogabant eum de eodem, & dixit, quicunque dimiſerit vxorem & cæt. Et ita ad ſolos diſcipulos dictum eſt.

Dicendũ, quòd verè dixit iſta Chriſtus diſcipulis, quod colligitur Mar. 10. vbi non ſolum dicitur dictum eſſe diſcipulis, ſed etiam quòd fuit alio tempore & in alio loco, cùm dicatur, & iterum diſcipuli interrogabant eum diſcipuli interrogabant eum de eodem, & dixit quicunque dimiſerit &c.

Secundò, quia etiam ex modo loquendi Matthæi apparet dictum diſcipulis, quia dicitur infra in littera. Dicunt ei diſcipuli eius, ſi ita eſt cauſa hominis cum vxore ſua, non expedit homini nubere. Sed dicetur, quomodo ergo concordabunt euangeliſtæ? Dicendum vno modo quòd potuit dici bis, ita quòd ſemel diceretur Phariſæis, de quo meminit hic Matthæus, & iterum diceretur diſcipulis. De quo dicitur Mar. 10. cap. Sic dicit Chryſo. quòd autem dicit Matthæus hæc verba Phariſæis dixiſſe, Marcus vero diſcipulis, non eſt cõtrarium, contigit enim hæc & his, & illis fuiſſe dicta.

Secundo poteſt dici & melius, quòd hæc verba ſemel tantum dicta ſunt, & tunc dicta fuerunt diſcipulis & non Phariſæis quia fuit aliud tempus, & alius locus, vt dicitur Mar. 10. ca. & Matthæus non dicit iſta fuiſſe dicta Phariſæis, ſed dixit, Dico autem vobis, & tamen illi, ad quos dirigebat ſermonem non erant Phariſæi, ſed Apoſtoli. Sed in hoc Matthæus obſcurè loquitur, quia cùm videatur continuatam facere narrationem nichil omittendo omittit aliquid, debet enim ſuppleri, quòd ceſſauit aliqui ad Phariſæos, & incæperunt quærere diſcipuli de hac re, & reſpondit illis quod ſequitur. Cauſa quare tacuit hoc Matthæus fuit triplex, Primò quia ſolùm volebat oſtendere doctrinam Chriſti circa hoc, & quia doctrina non conſiſtebat in quæſtione, ſed in reſponſione poſuit reſponſionem Chriſti. Secundò, quia de hoc fuerat tota materia præcedens, ideo non oportebat reſumere quæſtionem, ſed quaſi ad eandem materiam pertinentem ſubiunxit doctrinam iſtam nichil interponendo. Marcus autem curioſius iſtud aperuit, dicens: Et iterum in domo diſcipuli interrogabant eum de eodem. Tertiò, quia ex ſequentibus hoc colligitur, ſcilicet, dicunt ei diſcipuli eius, videtur enim quòd cum illis ſermo iſte verteretur, cum ipſi dixerint, ſi ita eſt cauſa hominis cum vxore ſua & cæt. & ita tenendum eſt, quòd ad ſolos diſcipulos tunc dicta fuerint verba hæc.

An inſeparabilitas matrimonij, quæ opponitur libello repudij ſit de iure naturali? Quæſt. XLV.

QVæritur, circa libellum repudij, qui tollit matrimonium, an ſit contra ius naturale, & eſt quærere an inſeparabilitas matrimonij quæ opponitur libello repudij ſit de iure naturali? Aliqui dicunt quòd non, quia lex naturalis communis eſt apud omnes, & tamen nulla vnquàm lex ſiue diuina, ſiue alicuius gentis vetuit dimitti vxorem præter legem Chriſti, ergo non eſt inſeparabilitas de lege naturali. Secundò quia ſacramenta non ſunt de lege naturæ, ſed de diuina inſtitutione, & tamẽ indiſſolubilitas matrimonij pertinet ad bonum ſacramenti, vt aſſignatur in bonis matrimonij: ergo inſeparabilitas non eſt de iure naturæ. Tertiò quia aſſociatio maris & fæminæ in matrimonio eſt principaliter ad prolis procreationem, & educationem & inſtructionem, ſed iſta finiũtur aliquo tempore: ergo finitis his licebit viro recedere ab vxore ſine aliquo præiudicio legis naturæ. Quarto, quia licèt matrimonium ad multa ſit, tamen principaliter eſt ad propagationem: poteſt tamen vnus vir procreare ex vna muliere, qui non poteſt ex alia, etiam ſi nõ ſit ſterilis, ſed ſit apta alteri viro: ergo nõ erit inſeparabilitas de iure naturæ, ſed magis contra ius naturæ, cùm per eam impediatur principalis finis intentus à natura in matrimonio. Aliqui dicũt, quòd ſit de iure naturali inſeparabilitas, quia illud eſt de

A iure naturali, qđ natura bene inſtituta accipit in ſui principio, ſed inſeparabilitas fuit in matrimonio ab initio, cùm dicatur ſupra in littera, ab initio autem non fuit ſic, ideſt non fuit libellus repudij ſicut in lege Moyſi ergo eſt de iure naturæ. Secundò, quia de lege naturæ eſt, ꝙ homo Deo non contrarietur, qui eſt naturæ conditor, & tamen eſſet homo quodammodo Deo contrarius, ſi ea, quæ ille coniunxerat separaret: & tamen dando libellum repudij ſeparat homo, quæ Deus coniunxit: vt innuitur in littera: ergo eſt inſeparabilitas de iure naturæ.

Dicendum, quòd veritas huius dubij dependet ex modo accipiendi ius naturale: fuit autem declaratum ſupra, quomodo accipiatur ius naturale diuerſimodè, & quomodo aliquid ſit de primis principijs legis naturæ, & aliquid de ſecundis: etiam quomodo accipiatur tribus modis ius naturale, & etiã qui ſint fines matrimonij. His ſup-

B poſitis poterit dici, an ſit inſeparabilitas de iure naturali, & quomodo. Et dicendum, quòd accipiendo ius naturale ſecundo modo, prout eſt ius diuinũ, eſt inſeparabilitas de iure naturæ: quia Chriſtus poſuit hic legem, quòd nõ ſeparetur matrimonium: etiam ante hoc erat de iure diuino inſeparabilitas, vt patet ex rationibus, quas Chriſtus allegauit in littera, ſumptis tam ex conditione creationis, quàm ex parte legis. Accipiẽdo tertio modo ius naturale, qui eſt ſtrictus modus, non eſt de iure naturali inſeparabilitas, quia illo modo ſolùm dicuntur eſſe de iure naturali ea, quæ competunt homini non inquãtum homo, ſed inquantum animal, vt conuenit cũ cęteris animalibus, non eſt de iure naturali. Accipiẽdo autem ius naturale primo modo pro eo, quod eſt de dictamine rationis ſine aliqua lege poſitiua, poteſt dici eſſe inſeparabilitas de iure natu-

C ræ. Et tamen tunc dicendum, quòd in matrimonio accipiũtur multi fines ſcilicet procreatio, educatio, inſtructio, communicatio operũ, vt oſtenſum eſt ſupra, præcipuus finis eſt procreatio, & ideo illa, quæ inueniuntur in matrimonio reſpectu procreationis, dicũtur eſſe ſimpliciter de iure naturali in matrimonio: ſic autem non eſt inſeparabilitas, quia cùm propagatio ſolùm fiat per actum cõmixtionis quouſque fœmina impregnetur: & ad hoc non ſit neceſſarium multum tempus, & finitur iſta intentio naturæ conſummata impregnatione, nõ oportet eſſe inſeparabilitatem reſpectu huius finis: ſi accipiatur finis educationis, & inſtructionis, erit inſeparabilitas de iure naturæ, & tamen iſti fines ſunt multum neceſſarij, quia educatio eſt homini neceſſaria inquantũ eſt animal, inſtructio autem inquantum homo, & tamẽ ad vtrumq; requiritur inſepa-

D rabilitas. Qđ patet, quia educatio, & inſtructio tanto tempore durare debent, quanto tempore non eſt per ſeipſum ſufficiens natus procurare neceſſaria ad vitam, & gubernare ſeipſum per prudentiam, non accidit aũt poſſe habere iſta homini ante annum viceſimũ, vel quaſi, ideo poſt partũ oportet cohabitare parentes per annos viginti, vel quaſi, vt ſufficiẽter educent prolem, & quia ille, qui gignit eſt regulariter ad minus quaſi annorum viginti, neceſſe eſt vſque ad annos quadraginta, vel quaſi manere parentes, etiam ſi vnum filium gignerent, & quia dum illũ educãt naſcuntur alij, pro quorum quolibet oportet tantumdem temporis impendere, oportet cohabitare parentes per totam vitam gratia educationis filiorũ, quia aliter non poſſunt ſufficienter prolem educare, & tamẽ matrimonium ordinatur ad educationem, ita principaliter, ſicut ad pro-

E creationem, cùm nichil proſit procreatio ſine educatione, ideo de iure naturæ eſt inſeparabilitas matrimonij, cùm aliter non bene fiat educatio, maximè, quia ad educationem requiritur communicatio operum maris & fęminæ, quæ eſt etiam operatio coniugum, vt dicitur 8. Ethico. Et educatio fit dupliciter. ſ. realiter educando quamdiu indiguerint, & poſtea relinquendo aliqua, per quæ ſuſtententur nati adulti decedentibus parentibus, quia ad parentes pertinet theſaurizare filijs. 2. Corin. 13. & theſaurizare eſt per hoc, quòd parentes relinquant filios hęredes rerũ ſitarum, ſed hoc non ſit niſi parentes maneant in communicatione operum vſque ad finem vitæ, quando eis ſuccedunt filij, ergo etiam ex hac parte ſequitur, quòd debeant cohabitare vſque ad mortem. Brutis etiam natura hoc indidit, quòd ſimul maneant vſque ad educationem

perfectam filiorum, & tamẽ in quibuſdam filij mox nati poſſunt ſe educare, & ibi nullius parentis cura exigitur; in alijs ſufficit cura matris ad educandum, & ideo non commanent maſculus & fæmina: in illis veró, in quibus maris & fœminæ ſolicitudo requiritur, ambo manent: & quia bruta indigent pauca educatione, manẽt pauco tempore maſculus & fœmina. Homo autem longa indiget educatione, quia tardius perficitur: naturale tamen eſt omnibus animalibus tamdiu manere in educatione filiorum, quantum neceſſe eſt ad hoc, quòd nati per ſe poſſint educari, & quia hoc non contingit in hominibus niſi maſculus & fæmina per totam vitam maneant, ideo naturale eſt in matrimonio eſſe inſeparabilitatem, & tamen non prouenit iſta inſeparabilitas de iure naturali.

Tertiò modo, vt eſt commune homini, & pecori, quia quantum ad hoc ſunt neceſſaria in matrimonio procreare & educare: & ideo ſolùm tamdiu manere neceſſe eſt, quamdiu completur educatio: & quia poſſet quis velle ceſſare ab actu procreandi nato vno filio, & illo ſufficienter educato non eſt de iure naturæ commanere, ſicut neque pecora commanent, & ita diſiungeretur matrimonium. Vel dato quòd quis vacaret proli quandiu poſſet, & vltimum filium quem genuiſſet ſufficienter educaſſet, poſſet ſtatim diſſolui matrimonium. Ideo dicendum, quòd tandiu manere matrimonium quamdiu vacatur educationi liberorum eſt de iure naturæ ſtrictè. Quòd tamen determinate maneat matrimonium vſque ad mortem, non eſt de iure naturæ ſtrictæ, ideſt tertio modo: eſt tamen de iure naturali primo modo, vt venit de dictamine rationis ſine aliqua lege poſitiua, quia non poſſunt bene fieri omnia, quæ pertinent ad educationem filiorum ſi aliquando diſſolueretur matrimonium: nam ſi ſcirent parentes quòd tandiu commanſuri eſſent quandiu proles ſufficienter educaretur, nollent vacare proli quandiu poſſent, vt educatis quibuſdam poſſet diſſolui matrimonium: & indirectè militaret hoc contra procreationem, quæ directè intenditur per matrimonium. Etiam interdum non plene educaretur proles propter diuortium. Etiam non intenderent fideliter cõmunicationi operum, ſi ſcirent, quòd aliquando diuortium futurum erat: & tamen communicatio operum eſt per ſe intẽta in matrimonio: ideo cùm dicatur 8. Ethic. quòd aſſociatio maris & fæminæ, quam nos vocamus matrimonium fit ad propagationem, & communicationem operum. Etiam eſſet in damnum filiorum, quia parentes debent theſaurizare filijs 2. Corinth. 13. ſi tamen fieret diuortium non peruenirent res tam integre ad filios, ſicut manente matrimonio inſeparabili, & ſic de dictamine iuris naturalis eſt, quòd matrimonium ſit indiſſolubile: quia ratio hoc dictat propter prædicta.

Ad primum dicendum, quòd ſeparatio matrimonij eſt contra ius naturæ: & tamen nulla lege humana neque diuina vetabatur ſeparatio iſta ante legem Chriſti, quia licèt tam lex Moyſi quam humanæ regularent hominem deducendo illum ad rectitudinem rationis, quam ſequi eſt de iure naturali: nulla tamen lex ante legem Chriſti totaliter vetuit omnia, quæ erant contra ius naturale; eo quòd nulla perfectè ordinauit rationem niſi lex Chriſti prohibens omnia mala: cæteræ autem aliqua mala permiſerunt, in quo contra ius naturale faciunt: neque debuit eſſe aliqua lex humana aut diuina ante legem Chriſti, quæ omnia mala prohiberet: eo quòd nulla dabat ſufficiens remedium ad vitandũ omnia peccata, ſcilicet gratiæ plenitudinem, quæ nunc datur: & ita nulla lex debuit auferre omnia, quæ erant contra ius naturale prohibendo illa niſi lex Chriſti. Cùm autem dicitur, quòd lex naturalis eſt communis apud omnes gentes. Dicendum, quòd verum eſt accipiendo tertio modo legem naturalem, ſcilicet pro eis, quæ competunt homini non inquantum eſt homo ſed in quantum eſt animal, quia iſta ab omnibus gentibus obſeruantur: niſi ſint valde barbaræ: ſed accipiendo ius naturale primo modo non eſt cõe apud omnes gentes, licèt enim omnes gentes debeãt obſeruare id, quòd eſt de rectitudine dictaminis rationis, quia tamẽ variè æſtimatur de rebus quantum ad illa, quæ non ſunt naturaliter determinata, contingit circa concluſiones iu-

F ris naturalis, non idem omnes ſentire, ſed quod quibuſdam videtur rectum, alijs videtur non rectum: talia autem ſunt ea, quæ ſunt de iure naturali primo modo, ideo iſta non ſunt eadem apud omnes gentes; tale autem eſt de inſeparabilitate matrimonij, ideo non omnes iudicãt debere eſſe inſeparabile, ſed aliqui ſic, alij aliter.

Ad ſecundum dicendum, quòd inſeparabilitas directè competit matrimonio, ſecundùm quòd eſt ſignum perpetuæ coniunctionis Chriſti ad Eccleſiam; competit etiá ſibi ſecundùm ꝙ eſt in officium naturæ ordinatum ad bonum prolis, ſed quia ſeparatio magis directè repugnat ſignificationi quàm bono prolis, cui minus directè, & ex conſequenti repugnat, vt ſupra oſtenſum eſt, inſeparabilitas matrimonij magis intelligitur in bono ſacramẽti quã in bono prolis, quamuis etiam intelligi põt aliquo modo in bono prolis, & ſecundum quòd in bono prolis eſt inſe-
G parabilitas de iure naturæ ſecundum quod eſt in bono ſacramenti non eſt de iure naturæ, ſed de iure diuino, & ideo quando dicimus, quòd eſt de iure naturæ non accipimus eam niſi ſecundum quòd pertinet ad bonum prolis, ſcilicet ad educationem, & procreationem.

Ad tertium dicẽdum, quòd procreatio educatio & inſtructio tempore finiuntur, & ita ad hoc quòd fiant, non eſt neceſſaria inſeparabilitas ad hoc tamen ꝙ benè fiant eſt neceſſaria inſeparabilitas, quia aliàs ſequuntur inconuenientia aliqua, vt ſupra oſtenſum eſt, quidquid autẽ eſt neceſſarium ad hoc quòd procreatio, & educatio fiant, eſt de iure naturali tertio modo, quidquid autem eſt neceſſariũ ad hoc quòd educatio, & procreatio bene fiant eſt de iure naturali primo modo, in quo minus ſtrictè accipitur ius naturale, & ita inſeparabilitas non eſt de iure naturali
H tertio modo, ſed primo modo. Argumentum autem concludit de his, quæ ſunt de iure naturali tertio modo.

Ad quartum dicendum, ꝙ matrimoniũ ordinatur principaliter ad bonum commune ratione principalis finis, qui eſt bonum prolis, quamuis rõne finis ſecundarij ordinatur ad bonũ contrahentis, prout per ſe eſt remediũ concupiſcentiæ, & ideo in legibus matrimonij magis attenditur quid omnibus expediat quàm quid vni cõpetere poſſit, quãuis ergo matrimonij inſeparabilitas impediat bonũ prolis in aliquo homine, qui ex aliqua muliere gignere poſſet, tamen eſt conueniens ad bonũ prolis cõmuniter vel ſimpliciter cum plus vacetur proli per inſeparabilitatem matrimonij quàm ſi ſepararetur, ideo magis conuenit rationi, & fini matrimonij illud eſſe inſeparabile.

I *An aliquando licuerit dari libellum repudij?*
Quæſt. XLVI.

QVæritur, an aliquando licuerit dari libellum repudij? Dicendum, quòd in repudiando vxorem duo ſunt. Primum eſt, quòd vxor abijciatur, ita quòd iam nolit eam tenere quantum ad aliquem actum cõiugalem, neque ad cohabitationem, ſed abijcere eam, vt liceat cuicunque alteri illam accipere. Secundum eſt, quòd daretur ei libellus, ideſt inſtrumentũ ſiue cartha, per quã conſtabat quòd vir repudiabat eam, & erat conueniens hoc ſecundum, & de ſecundo non eſt dubium. Nã ſi vxor abijceretur, non ſolum licebat ei dare libellum, imò neceſſe erat, quod libellus erat tunc in fauorẽ mulieris. Sed de primo eſt dubium, an liceret eã abijcere, quia tamen nos accipimus vnum pro alio non diſtinguentes dicimus
K dare libellum ideſt abijcere, quod nunc eſt dubium an liceat dari libellum, ideſt repudiare vxorem.

Dicendum, quòd cùm indiſſolubilitas matrimonij ſit de iure naturali, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſt. non licet regulariter dari libellum, ſed oportet eſſe aliquid ſpeciale per quod liceat. Et dicunt aliqui quod licitũ ſit per diſpenſationem Dei. Sed contra hoc arguitur, illud enim, quod eſt in matrimonio contra bonum prolis, ideſt cõtra procreationem aut educationẽ, eſt contra prima præcepta iuris naturæ, quæ ſunt indiſpenſabilia, vt dictũ eſt ſupra. Sed dari libellum eſt contra hæc, quia impedit educationẽ, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſt. ergo nõ põt diſpenſari in illo. Secundò patet, concubina & vxor in hoc principaliter differunt, quod concubina ſeparari poteſt, vxor

autem

autem non ſeparatur, ergo non poterit etiam per diſpenſationem licitum eſſe dimittere vxorem.

Tertiò, quia homines ſunt ita modò capaces diſpenſationis & indigentes ea, ſicut aliquando indiguerunt, & tamen non licet nunc alicui etiam per diſpenſationem dimittere vxorem, ergo nunquam licuit. Dicendum quod libellus repudij fuit aliquando licitus ex diſpenſatione, cùm aliquando fuerit libellus repudij ſine peccato. Sed cuius ſit diſpenſatio iſta, & quomodo, eſt videndum. Et dicendum eſt, quòd cùm per diſpenſationem recedatur à communi curſu legis illius, contra quam diſpenſatur, & inſeparabilitas matrimonij, contra quam fit per libellum repudij, ſit aliquo modo de lege naturali, neceſſe eſt, ꝙ diſpenſatio iſta ſit diſpenſatio in lege naturali, diſpenſatio autem in lege naturali eſt ſicut mutatio curſus naturalis, quia vtrunque naturaliter ſe habet. Quot ergo modis cõtingit mutari curſum naturalem, tot modis contingit fieri diſpenſationem in lege naturali. Mutatur enim dupliciter curſus rei naturalis. Vno modo ex hoc, quòd aliqua cauſa naturalis per aliam cauſam naturalem impeditur à curſu ſuo, ſicut eſt in illis, quæ vt in minori parte à curſu ſuo impediuntur, & quæ in minori parte cauſaliter accidunt, ſicut quòd homo habeat ſex digitos in manu, vel quòd non ſint membra in tali proportione formata qualia eſſe debent ſecundum intentionem naturæ, quia talia, vt raro variantur à curſu ſuo, & tamen quando variãtur fit hoc, quia impediuntur per alias cauſas naturales, vt virtus formatiua, & regulatiua materiæ impeditur per multitudinem aut paucitatem materiæ aut per alios morbos, vt non poſſit illam regulare ad formandum taliter qualiter ſolet communiter formare, ſed per iſtum modũ non variatur curſus rerum naturalium, quæ ſunt ſemper, ſed earum, quæ ſunt vt frequenter. Nam non impeditur ſic aliquod aſtrum vel cælũ vt tardius agat curſum ſuum, vt fiat dies maior vel minor, quàm eſſe ſoleat, quia nulla alia cauſa naturalis in hoc impedire poteſt. Sic nunquam poteſt impediri ignis, quin ſic calefaciat materiam combuſtibilem applicitam, quia iſta ſunt vt ſemper, & ſunt quaſi prima in eſſe naturali, quia ſunt principia. Alio modo variatur res naturalis à curſu ſuo per cauſam penitus ſupernaturalem, vt accidit in miraculis, & hoc modo poteſt mutari curſus naturalis, non ſolùm qui naturaliter eſt ordinatus, vt fit frequẽter, ſicut diximus de modo formationis, & figurationis corporis, & ſimilibus, ſed etiã qui naturaliter eſt ordinatus, vt fit ſemper, ſicut eſt circa habitudinem primorum corporum naturæ, ſcilicet cælorum, aſtrorum, & elementorum, quia ſicut iſta quantũ ad ſubſtantiam ſunt prima in natura, ita quantum ad habitudinem agendi, & eſſendi ſunt maxime inuariabilia, & ideo dicimus illa eſſe, vt ſemper, ideſt ſemper tenere habitudinem, quam ſemel tenuerint, iſta tamen poſſunt variari à curſu ſuo per cauſam pænitus ſupernaturalem, vt patet in ſtatione ſolis tempore Ioſue. Ioſue. 10. cap. & in retroceſſione eiuſdem tempore Ezechiæ 4. Reg. 20. & Iſa. 38. & in ecclypſi miraculoſa tempore paſſionis domini infra 27. & tamen nichil eſt in tota natura, cuius eſſe, & operatio, & motus vniformius & regularius ſe habeant quàm corporum cœleſtiũ, de his, quæ ſunt ordinata vt frequenter ſunt, manifeſtum eſt, quòd poſſint variari per agens ſupernaturale, cum etiam per aliam cauſam naturalem impedientem quandoque mutentur. De diſpenſatione in iure naturali idẽ modus eſt, quia ſunt duplicia præcepta iuris naturalis, quædam ſunt prima, quædam ſecundaria.

Prima præcepta ſunt, quæ ſunt velut principia naturalis cognitionis circa directionem actionum, & ſunt talia, quòd ſine aliqua deductione per ſe cognita ſunt, vt nulli eſſe nocendum ſine cauſa, non eſſe hominem occidendũ, & ſimilia, quæ mox audita quilibet approbat, licèt inter hæc quædam ſint magis nota quàm alia, & magis vniuerſalia, vt bonum eſſe eligendum, nullum malũ eſſe faciendum, quia tamen omnia iſta ſunt per ſe nota, quæ quilibet audiens ſine vlteriori doctrina approbat, dicũtur omnia talia eſſe in primo gradu præceptorum naturaliũ. Dicuntur ſecundaria præcepta illa, quæ ſunt de dictamine rationis etiam nulla lege poſitiua exiſtente, & tamen ſunt talia, quæ non ſunt per ſe nota, neque quilibet audiẽs ſta-

A tim ea approbabit, ſed præſuppoſitis primis principijs iuris naturalis deducentur per actum rationis ab illis non ſumendo vim probationis aliunde exterius, ſed ſolùm ab ipſa ratione, & quia ratio naturaliter nobis ineſt, quidquid eſt de ſolo dictamine rationis eſt naturale large accipiendo, ideo tales concluſiones ſic deductæ per actũ rationis, dicuntur eſſe de iure naturali, & tamen dicũtur ſecundaria præcepta, quia non habent per ſe notorietatem, ſed accipiunt à primis, & ideo prima præcepta iuris naturalis ſunt vt ſemper exiſtentia, ſecundaria verò ſunt vt frequenter licèt aliquando & raro varientur. Diſpenſatio autem in iſtis fiet ſicut variatio curſus in rebus naturalibus. Vnde ſicut curſus rerum naturalium, quæ ſunt vt frequenter, poteſt variari per alias res naturales impedientes, ita diſpenſatio in ſecundarijs præceptis iuris naturæ fiet per cauſas inferiores, ſcilicet per homines. Et ſicut variatio B curſus in rebus naturalibus, quæ ſe habent vt ſemper, nõ poteſt fieri niſi per cauſam penitus ſupernaturalẽ, ita diſpenſatio in primis præceptis iuris naturalis, quæ ſunt vt ſemper manentia, non poteſt fieri niſi per cauſam penitus ſupernaturalem, ideſt per Deum. Et quia in naturalibus tales mutationes non fiunt ſæpe ſed raro, & non vbique, ſed propter aliquam ſpecialem rem quam Deus intẽdit, ita diſpenſatio in primis præceptis iuris naturalis non fit aliquando quantum ad omnes neque vbique, ſed ſpecialiter quantum ad aliquas perſonas, ſicut patet circa homicidium in Abraham, quia diſpenſatum fuit cum eo, quòd occideret innocentem, licèt non fuerit diſpenſatio facta propter ipſum, ſed propter aliquod myſterium quod ad Dei laudem pertinebat. Sic etiã ſpecialiter diſpenſatum eſt in furto, & de non reſtituendo commodatum cũ C Hebræis exeuntibus de Aegypto, quòd acciperẽt vaſa aurea, & argentea, & veſtes ab eis, qui ſpecialiter nichil eis debebant ſaltem determinatè, ſcilicet quòd ei qui accipiebat iſta commodata teneretur determinate accommodans ad tantam vel maiorem quantitatem debiti, & ita ille, cui nichil debebatur, accipiebat ab eo, qui nichil ei debebat, & ita fiebat furtum & contra legem commodati, & vtrunque eſt cõtra prima præcepta iuris naturalis, ſed ex ſpeciali diſpenſatione Dei licuit. Exo. 3. & 11. Tales diſpẽſationes nõ fiunt circa omnes, ſicut neque miracula, quæ fiunt contra curſum naturalem rerum, quæ ſemper ſunt, non fiũt circa omnes, ſed circa aliquas perſonas, quas ſpecialiter Deus vult.

De inſeparabilitate ergo matrimonij dicendũ, quòd ſi pertineret ad prima pręcepta iuris naturalis, nõ eſſet D poſſibilis diſpenſatio in ea niſi per Deum, & non fieret circa oẽs, ſed circa aliquas perſonas propter aliquã ſpecialem cauſam. Si aũt ſit de ſecundis pręceptis iuris naturalis, poterit fieri diſpenſatio per aliquem citra Deũ, & illa diſpenſatio poterit extendi ad omnes. Eſt autem dicendũ quòd iſta inſeparabilitas pertinet ad ſecunda pręcepta, eo quòd non eſt inſeparabilitas neceſſaria ad procreationẽ & educationẽ, quaſi ſine illa non poſſit fieri educatio & procreatio, ſed ordinantur ad iſta ad hoc ꝙ melius fiant, & tamẽ ablata inſeparabilitate fit procreatio, & educatio, licèt nõ ita conuenienter, ſicut exiſtente inſeparabilitate, & talia pertinent ad ſecunda pręcepta iuris naturalis. Maximum aũt ad quod prodeſt inſeparabilitas eſt cõmunicatio operum per totam vitam, vt filij ſuccedant in bonis parentũ, etiam poſt quã fuerint educati, cùm parentes debeant E theſaurizare filijs 2. Cor. 13. cap. ſed iſta appropriatio bonorum non eſt de primæuo iure naturæ, ſecundùm qđ omnia ſunt cõmunia, ideo nõ pertinet inſeparabilitas ad prima præcepta, potiſſimè quia etiam non exiſtente inſeparabilitate poſſint ſuccedere filij parentibus, licèt non ita conuenienter ſicut exiſtente inſeparabilitate, & ideo pertinet ad ſecunda præcepta, & conſequenter poteſt diſpenſari in illa per aliquem citra Deum. Et tamen dicẽdum, quòd non accipitur propriè diſpenſatio, quia inſeparabilitas iſta ante legem Chriſti non erat de aliquo iure niſi de iure naturæ, Tota autem lex naturæ ſiue quantum ad prima præcepta, ſiue quantum ad ſecunda eſt à Deo, qui indidit illam cordibus noſtris, & quia in lege non poteſt diſpenſari niſi per conditorem, vel per alium æqualem ei, non poterit diſpenſari propriè accipiendo diſpen-

ſationem in lege naturæ, ſiue quantum ad prima præcepta, ſiue quantum ad ſecunda niſi per Deum. Si autem des quòd per alium poſſit diſpenſari incõueniens eſt, quia diſpenſatio nominat poteſtatem, & tamen ſuper legem nemo habet poteſtatem niſi conditor vel æqualis ei cùm etiam interpretari nemo poſſit legem niſi conditor, & tamen minus eſt interpretari quàm diſpenſare, cùm diſpenſare directè notet poteſtatem, interpretari autem partim eſt auctoritatis, & partim prudentiæ, ſed accipitur largè diſpenſare, ideſt non obſeruare, & non obſeruando non peccare, Et accipitur ab hac proprietate, quia poſtquam lex condita eſt, omnes ad quos pertinet peccant non obſeruando, per diſpenſationem autem fit quod faciendo contra legem non fit peccatum, ideo ſi aliquando contingat fieri contra aliquam legem ſine peccato, videtur hoc licere per diſpenſationem, quaſi diſpenſatum eſſet cũ illis, qui hoc licitè faciunt. Et quia inſeparabilitas cùm ſit de iure naturæ, licèt ſit de ſecundis præceptis obligat, quòd aliqui non ſeruando inſeparabilitatem iſtam non peccent, videtur quòd accidit quòd diſpenſatum ſit cum illis, Et quia tam gentiles quàm Iudæi repudiantes vxores faciebant contra inſeparabilitatem & non peccabant, videtur quòd ex diſpenſatione hoc facerent, & tamẽ non erat diſpenſatio aliqua ſaltem cum gentilibus, cùm Iudæis autem ſecus eſt. Sed quia præcepta iſta ſecundaria iuris naturæ licèt ſint de dictamine rationis, non ſunt tamen per ſe nota, quòd ſint bona, & recta, neque quiſque audiens ſtatim probat illa, eſt locus opinioni circa talia, & aliqui ſic opinantur, alij autem contrarium, ideo cuicunque genti ſic licet facere ſicut opinatur quando nihil eſt, per quod conuincatur malè opinari, quia aliàs eſſet incõueniens, quòd peccaret quis in eo, in quo ſcire non poteſt an bene vel male agat, & ideo talia præcepta ſecundaria non obligant ad peccatum mortale quouſque per legem diuinam aut poſitiuam aut conſuetudinem confirmata fuerint, cùm ante hoc ſemper ſit locus variè opinandi, & ideo licuit ante legem Chriſti dari libellum repudij, maxime gentilibus ſine aliqua diſpenſatione propriè dicta, ſolùm per hoc quòd neſciebant ſe obligatos ad inſeparabilitatem matrimonij.

Ad primum dicendum quòd inſeparabilitas matrimonij non eſt de primis præceptis iuris naturæ, ſed de ſecundis. Nam licèt ordinetur ad bonum prolis, non ordinatur ad id quod eſt neceſſarium ad bonum prolis, ſed ad id quod eſt vtile, vel melius. Cùm enim propagatio & educatio ſint de intentione prima naturæ in matrimonio, omne, ſine quo nullo modo poteſt fieri vel regulariter nõ poteſt fieri propagatio & educatio, eſt in matrimonio de iure naturæ quantum ad prima præcepta, aliquid autem eſt ſine quo fieri poteſt & ſatis conuenientèr, & tamen valde melius fit cũ illo, tale verò eſt de iure naturæ quantum ad ſecunda præcepta. Ita eſt de inſeparabilitate, quia ſine illa fit propagatio & educatio, & tamẽ melius, & ſufficientius fit exiſtente inſeparabilitate, quia ſit ſic cõmunicatio operum per totam vitam, & eſt locus filijs ſuccedendi in bonis parentum, ideo non eſt de primis, ſed de ſecundis præceptis, ideo diſpenſari poteſt in illis, ſcilicet licitè poteſt agi contra iſtam inſeparabilitatem per ignorantiam quando non conſtat determinatè eſſe bonum ſic fieri, & malum eſſe oppoſitum.

Ad ſecundum dicendum, quòd non eſt ſimile de concubina & vxore, nam concubinatus non ſolum eſt contra ſecunda præcepta naturæ, ſed etiam cõtra prima, quia repugnat bono prolis quãtum ad id, quod eſt neceſſarium, nam licèt in concubinatu poſſit proles procreari, tamen non poteſt educari exiſtente conditione concubinatus, nam inter tales nullum eſt vinculum per quod obligentur manere ſimul ſaltem ad horam, & ita genito fætu poterit vnus diſcedere ab alio, & ita non fiet conueniens educatio. In matrimonio autem licèt poſſet eſſe libellus repudij, tamen de primis præceptis naturæ eſt tam diu commanere coniuges, quouſque proles ſit ſufficienter educata & inſtructa. Quòd autem poſtea commaneant, non eſt de neceſſitate boni prolis, ideo non pertinet ad prima, ſed ad ſecunda præcepta iuris naturæ, & ita licèt inſeparabilitas non ſit de iure naturæ quantum ad pri-

F ma præcepta: tamen dare libellum repudij quocunque tempore eſt contra prima præcepta iuris naturæ: dare autem libellum educata prole perfectè non eſt contra prima, ſed contra ſecunda præcepta. Concubinatus autem propriè dictus ſemper eſt contra prima pręcepta iuris naturæ: ideo nunquam licuit: libellus autem repudij non eſt ſemper contra prima præcepta, ideo aliquando licuit. Sed dicetur quòd aliqui exiſtentes in cõcubinatu poſſunt educare perfectè filios, cùm poſſint manere per totam vitam ſimul, ideo erit tunc licitus.

Dicendum, quòd concubinatus ſecundùm ſe dicit aliquid inordinatum, & contra intentionem naturæ: nam non importat vinculum aliquod, & ideo poſſunt quocunque tempore diſcedere etiam quando inchoatur educatio fœtus. Quòd autem maneant longo tempore vel per totam vitam eſt per accidens ad concubinatũ: & ex eo quod
G eſt per accidens ad rem, non iudicatur aliquid bonũ, vel malum ex eo quod eſt per ſe: inquantum autem concubinatus longo tempore manet in educatione natorum, non rem concubinatus, ſed matrimonij agit: & tamen quia ſemper, qui ſic iunguntur taliter manent, vt diſiungi poſſent, illicitus eſt concubinatus de ſe, & contra intentionem naturæ.

Ad tertium dicendum, quòd homines quantum ex ſe eſt: ita ſunt nunc capaces diſpenſationis ſicut antiquitus: & tamen ante legem Chriſti poterat diſpenſari: quia nulla lex diuina aut poſitiua hoc expreſſe vetuerat à qua confirmatur: nunc autem iam lex Chriſti hoc vetuit: ideo non poteſt diſpenſari per hominem aliquem, ſed ſolùm per Deum. Et ratio diuerſitatis eſt, quia inſeparabilitas eſt de ſecunda intentione matrimonij, vt eſt ipſum in of-
H ficium naturæ, eo quòd nõ eſt neceſſaria totaliter ad propagationem & educationem, quæ ſunt de prima intentione matrimonij: & tamen matrimonium vt eſt ſacramentum, ideſt aliquid ſignificãs, eſt inſeparabilitas de prima eius intentione. Et quia ante Chriſti legem accipiebatur matrimonium in officium naturæ, erat diſpenſabile circa inſeparabilitatem: nunc verò accipitur principaliter ad ſignificationem inquantum eſt ſacramentum, ideo non diſpenſatur circa inſeparabilitatem.

An fuerit aliquando in vſu libellus repudij. Quæſt. XLVII.

QVæritur, an fuerit aliquando in vſu libellus repudij. Dicendum quòd ſic: nam apud Iudæos fuit
I vſus libelli, & etiam apud gentiles. De Iudæis apparet, quia Deutero. vigeſimo quarto, dicitur, quòd ſi acceperit homo vxorem, & non placuerit in oculis eius, dimittet eam, & ſcribet ei libellum repudij. Iudæi autem vtebantur hoc iure ſibi conceſſo: & erat iſtud diſpenſatio quædam circa ius naturale. Nam de iure naturali erat inſeparabilitas, vt oſtenſum eſt ſupra: vt ergo Iudæi licitè repudiare poſſent vxores, expreſsè fuit eis permiſſum: & erat permiſſio & priuilegium: & ideo interdum priuabantur quidam in pœnam iſta permiſſione ne vterentur ea. Sicut ille, qui deflorabat puellam in agro, quæ non eſſet deſponſata: cogebatur enim illam in vxorem accipere, & non poterat dimittere eam tota vita. Deuteron. vigeſimo ſecundo, & qui infamauerat propriam vxorem dicens, non inueni eam virginem, cogebatur tenere eam tota vita eod. capitul. & iſti priuabantur iure repudiandi
K vxores propter delictum. Cæteris autem ex priuilegio permiſſum erat.

Qui priuabantur iure repudiandi vxores apud Hebræos.

De gẽtilibus apparet, quia leges humanæ expreſsè ponunt repudium & modum repudiandi, vt in fine ff. veteris ritu. de diuor. & repudijs, & C. de repu. Et patet etiam hoc, quia Iudæis nunquam conceſſum fuiſſet repudiare vxores, niſi gẽtilibus eſſet conſuetudo repudiare illas tempore, quo data eſt lex Moyſi, quia ſi gentilibus non liceret neque haberent in conſuetudinem repudiare, non putarent graue eſſe eis Iudæi, quòd non vterentur repudio. Qd tamen gentes vterẽtur libello & eſſet eis ablata poteſtas repudiãdi erat eis graue. Sicut quia cæteræ gẽtes habebãt reges, & Iudęi non habebãt regẽ, viſum eſt eis difficile, & petiuerunt ꝙ daretur eis rex ſicut cæteris gẽtibus,

primo

primo Regum octauo. Vnde dicendum quod omnia mala, quæ permiſſa fuerunt Iudæis, erant apud gentiles, & quia putarent Iudæi ſibi ademptam libertatem, ſi non liceret eis id, quod licebat gentibus, conceſſit Deus eis libellum & vſuras ad extraneos, & exquirere vindictam, quæ omnia gentes exercent, licèt in his aliquid ſubtrahebat eis. ſ. quod non licebat dare ad vſuras proximis de gēte ſua, ſed ſolis extraneis, qui non erant Iudæi: Deuter. 23. & ita circa aliam.

An vero liceret gentilibus repudiare vxores. Dicēdum quod vt oſtenſum eſt præcedenti quęſt. inſeparabilitas matrimonij non eſt de iure naturæ quantum ad prima præcepta, ſed ſolum quantum ad ſecunda, & quia circa illa eſt locus opinioni, licet cuicunque genti facere ſicut putauerit, quouſque per aliquam legem diuinam vel humanā aut contrariam conſuetudinem confirmetur quid tenendum ſit. Non erat ergo illicitum repudiare vxores ante legem Chriſti datam, repudiare tamen vxorem quocunque tempore videtur eſſe contra prima præcepta iuris naturalis, quia poſſet repudiari vxor ante educationē prolis: & tamen ad educationem eſt neceſſaria ſolicitudo vtriuſque parentis, & educatio eſt de iure naturæ quantum ad primam intentionem matrimonij, ideo repudiare quocunque tempore non licebat gentibus, ſed tempore educationis conſummatæ, licet poſſet prouideri per legem gētium ſingularum repudiata vxore ſi filij communes ſint apud quem alantur, & quanto tempore, & ita manebit dubium an per hoc efficiatur totaliter licitum repudiare quocunque tempore vxorem.

De Iudæis aliud eſt, quia diſpenſatum fuit cum eis per Deum, qui poteſt quantum ad omnia præcepta iuris naturalis diſpenſare, & ideo quocunque tempore repudiarent vxores, ſatis videtur eis licitum, quamquam de hoc dicetur infr. quæſt. 48.

Quære Deus poſuit legem Iudæis de libello repudij.
Quæſt. XLVIII.

QVæritur, quare Deus poſuit legem Iudæis de libello repudij. Nam videtur, quod non erat neceſſe poni illam, quia ponitur vt permiſſio, & tamen etiam non poſita expreſſa permiſſione licebat Iudæis repudiare vxores, ſicut licebat gentilibus, vt dictum eſt præcedenti quęſtione, quibus non fuerat facta expreſſa permiſſio, vel diſpenſatio, ergo neque debuit poni expreſſa permiſſio Iudæis.

Dicendum, quod fuit conueniens, & quaſi neceſſarium ponere expreſſam legem de repudiando vxores Iudæis.

Primo, vt ſcirent ſibi licitum eſſe hoc facere, quia cum eſſet contra rationem naturalem repudiare vxorem, putarent forte non eſſe ſibi licitum viuentibus ſub lege Dei niſi ille expreſſe concederet, ideo expreſſe permiſit.

Secundo, quia repudiare vxorem eſt aliquando contra prima præcepta iuris naturalis, & aliquando contra ſecunda. Si repudietur poſt perfectam educationem prolis, eſt contra ſecunda præcepta iuris naturalis. Si autem quocunque tempore eſt contra prima pręcepta iuris naturalis, vt ſi inchoata educatione repudietur vxor, quia poſſet tunc ab vtroque parente deſeri proles, ſicut enim non poteſt apud vtrunque educari facto diuortio, ſed ab altero eorū neceſſe eſt deſeri, ita poteſt deſeri ab vtroque, & ita eſſet tollere educationem, quæ eſt de prima intentione naturę, ideo eſt contra prima præcepta iuris naturalis repudiare vxorem quocunque tempore, & ita quamuis liceret gentilibus repudiare vxores completa educatione, non tamē quocunque tempore.

Ad hoc ergo fuit conueniens, quod Deus expreſſam diſpenſationem faceret, per quam liceret Iudæis repudiare vxores quandoque. De gentilibus tamen ſatis poteſt dici, quod non peccarent repudiando vxores ante legem Chriſti quocunque tempore eas repudiarent, ideſt ſiue completa educatione ſiue non, dum tamen prouiderent ſufficienter per legem ſuam poſitiuam de cōuenienti educatione prolis. Nam ſic videtur fieri nunc, quia licèt non fiat repudium, fit tamen diuortium interdum, & tūc ceſ-

A ſant coniuges cohabitare, & diuortium iſtud fit ab Eccleſia quandocunque petitur per alterum coniugum oſtenſa fornicatione alterius, & licet tunc habeant paruulum nō educatum non impeditur diuortium, ſed fit, prouidet tamen ius apud quem debeant filii educari, & quo & quāto tempore, vnde licet cohabitatio coniugum ſit de intentione naturæ in matrimonio ad educationem non fit contra intentionem naturæ ſi prouideatur conuenienter educationi natorum ſine parentum cohabitatione, & ita non videtur quod ſit ſemper peccatum in gentilibus repudiātibus vxores quocunque tempore, dum tamen de educatione conuenienti prouiderent.

Tertio & principaliter fuit expreſſio de hoc nō inquantum eſt permiſſio, ſed inquantum eſt præceptum, ſunt & ideo duo circa repudiationem, ſcilicet abiicere vxorem, B & ſcribere ei libellum eſt præceptū ſi abiicere placuerit, & quia Deus non ſolum voluit concedere vel permittere abiectionem, ſed etiam præcipere conſcriptionem libelli, debuit expreſſe poni de libello repudij.

Quarto & etiam principaliter, quia dato quod eſſet ſola permiſſio de abiiciendo vxorem, tamen illa debebat abiici ſub certa forma, vt ſeruaretur honeſtas viro & vxori. Iſtam autem formam debuit Deus exprimere, vt omnes repudiantes vxores tenerentur ſeruare illam formā, & iſtæ duæ ſunt præcipuæ cauſę quare fuit expreſſa lex de libello repudij.

In Iudæi vxores repudiando peccabant.
Quæſtio. XLIX.

C QVæritur, an Iudæi repudiando vxores peccabant.

Aliqui dicunt quod non peccabant vllo modo. Vnus enim modus conſentiendi eſt non prohibere quando prohibere quis poteſt, ſed Moyſes non prohibuit repudium, & non prohibendo non peccauit, quia lex ſancta eſt ad Roman. 7. ergo non erat peccatum tunc repudiare vxorem.

Secundo quia prophetæ locuti ſunt Spiritu ſancto inſpirati, nunquam enim voluntate humana allata eſt prophetia, ſed ſpiritu ſancto dictante locuti ſunt ſancti Dei homines. 2. Petri primo capit. ſed quod Spiritus ſanctus dictat, bonum eſt, & Malach. 3. dicitur, ſi odio habueris dimittere eam. Ergo non erat malum dimittere vxorem repudiando.

Tertio quia dicit Chryſoſt. quod ſicut Apoſtoli permiD ſerunt ſecundas nuptias, ita Moyſes permiſit libellum repudii, & tamen ſecundæ nuptiæ licitæ ſunt, ergo repudiū licitum erat.

Quarto, quia lex iuſta omne malum vetat, extra de cōſtitut. cap. nam & concupiſcentiam, ſcilicet. Item lex bona eſt, quia dum concupiſcentiam prohibet omne malum prohibet, lex tamen Moyſi erat iuſta, quia erat a Deo, & erat ordinatiſſima, ſed permiſit libellum non ſolum non prohibendo, ſed etiam expreſſe permittendo, ergo erat licitum repudium.

Quinto, quia ita videtur eſſe contra bonum matrimonii pluritas vxorum ſicut diſſolutio eius, & tamen licuit ſāctis Patribus habere multas vxores, ſicut patet de Abraham, & Iacob, ergo etiam licuit dare libellum repudij.

E Sexto, patet, quia Abraham repudiauit Agar eiiciendo eam a ſe, & filium eius, & hoc licuit, Gen. 21. ergo nō erat peccatum repudiare vxorem.

Aliqui dicunt quod non licebat, quia dicitur ſupra in litera, ad duritiem cordis veſtri libellus repudii datus eſt, & tamen durities cordis non excuſat in malis, quia tunc quicunq; ageret malum ex graui paſſione nō peccaret, quod falſum eſt, ideo peccabant repudiando vxores.

Secundo, quia dicit Chryſoſtom. quod Moyſes dando libellum repudii iuſtitiam Dei non monſtrauit, ergo dare libellum non erat iuſtum, & conſequenter erat iniuſtum cum in actionibus voluntarie factis non detur aliquid indifferens.

Dicendum quod circa hoc ſunt duæ opiniones. Quidā dicunt quod Iudæi peccabant repudiando vxores. Et quando obiicitur eis, quod erat permiſſum in lege, ideo

erat

erat licitum, dicunt quod non valet, quia non omnis permiſſio facit rem licitam, quę permittitur. Et ob hoc diſtinguunt quatuor permiſſionis ſpecies.

Prima eſt permiſſio per priuationem præceptionis, & ita quandocunque maius bonum non præcipitur minus bonum permiſſum dicitur, ſicut Apoſtolus non præcipiendo virginitatem, quæ eſt maius bonum, permiſit matrimonium quod eſt minus bonum, primæ Corinth. 7. cap.

Secundo modo permittitur aliquid per priuationem prohibitionis, & ſic dicuntur venialia permiſſa, quia non inueniuntur prohibita, cum iſte ſit modus arguẽdi, quod id quod non inuenitur prohibitum, putetur eſſe conceſſum, licet fallat argumentum.

Tertius modus permiſſionis eſt per priuationem cohibitionis, & ita Deus dicitur permittere omnia mala, quia non cohibet aut impedit illa fieri, cum poſſet impedire.

Quartus modus permiſſionis eſt per priuationem punitionis, & ita omnia, quæ non puniuntur in lege, dicuntur permiſſa, licet in ſe ſint illicita, ita dicunt fuiſſe permiſſum libellum repudij, quia non puniebatur repudians vxorẽ, & tamen malum erat repudiare illam.

Sic enim in lege non punitur ſimplex fornicatio, & tamen eſt peccatum mortale, licet hoc modo ſit permiſſa, potiſſime quia permiſſio libelli repudii non fuit propter aliquod maius bonum conſequendum, ſicut diſpenſatio circa pluritatem vxorum, quæ erat ad magis augendum cultum diuinum per prolem multiplicatam, ſed erat circa malum vitandum, vt tolleretur occiſio vxoris, & ita iſti dicunt vſurariam exactionem citra extraneos, quam Deus illis permiſerat propter corruptionem concupiſcibilis, & purgationem, quæ fiebat per aquas maledictas ad ſciendum, an vxor fornicata eſſet peccatum fuiſſe, & quia iſta non poterant eſſe venialia, neceſſe erat ſecundum eos poni peccata mortalia.

Alii dicunt quod non peccabant Iudæi dando libellũ repudii, quia lex vetus licet gratiam non conferret, tamẽ ad hoc erat data, vt peccatum oſtenderet, vt dicunt ſancti Doctores, vnde ſi repudiare vxorem eſſet peccatum, debuiſſet Iudæis hoc iudicare per legem & Prophetas, aut per aliquid eorum, ſicut dicitur Iſa. 58. Annuncia populo meo ſcelera eorum, & domui Iſrael peccata eorum. Et tamen non fuit eis oſtenſum hoc vt peccatum, ideo nõ erat peccatum. Eſſet enim valde inconueniens, quod neſcirẽt in quo peccarent, & tamen peccarent, & ita dicunt, quod licet repudiare vxorem in ſe malum eſſet, tamen ex Dei permiſſione fiebat licitum, & non peccabant repudiantes. Et tamen aliqui ſuſtinent poſitionem contrariam, & ideo ſecundum illos poſſet reſponderi ad argumenta in contrarium.

Ad primum dicendum, quod qui poteſt prohibere malum, non peccat ſi a prohibitione abſtinet non ſperans inde correctionem, ſed credit, quod ex prohibitione maius malum naſcetur, & ita Moyſes ſciens, quod in Iudæis maiora mala ſequerentur prohibito libello repudii, ideo auctoritate diuina fretus, illum non prohibuit.

Ad ſecundum dicendum, quod prophetæ inſpirati a Spiritu ſancto non dicebant dimittendam eſſe vxorem, quaſi hoc eſſet præceptum a Spiritu ſancto, ſed quaſi permiſſum, ne exiſtente prohibitione fierent deteriores, quibus hoc prohibebatur.

Ad tertium, quia non ſolum oſtendit permiſſione fieri licitum libellum repudii, ſed etiam ſimpliciter, ſicut ſecũdæ nuptiæ ſunt ſimpliciter licitæ. Reſpondendum eſt enã de intentione noſtra. Nam licet dicamus Iudæos non peccaſſe dando repudium, vt infra oſtenditur, tamen repudiatio in ſe mala erat. Et ideo dicendum, quod illud ſicut in auctoritate Chryſoſtom. non dicit omnimodam ſimilitudinem, ſed aliqualem, ſcilicet quod ſicut licitè celebrãtur nuptiæ ſecundæ in lege Euangelica, ita licite celebrabantur in lege veteri repudia, ſed nõ æqualiter licitè, quia nuptiæ ſecundæ ſunt de permiſſione, vel conſilio reſpectu maioris boni. i. viduitatis, repudium autem erat permiſſũ reſpectu maioris mali. ſ. vxoricidii, & per hoc non iuſtificatur ſimpliciter. Nam licet reſpectu vtentium permiſſione hac eſſet licitum, tamen ſimpliciter nõ erat iuſtum, cum ex malo nichil poſſit iuſtificari, & tamen libellus re-

F pudii ad ſolum malum euitandum fiebat, & ipſe erat in ſe malus. ideo non erat aliquid per quod bonum fieret. Si autem eſſet malum, & fieret propter aliquod bonũ, poſſet aliquo modo putari fieri bonum, & ideo ſemper manet malum in ſeipſo.

Alia tamen ratio eſt in hoc præcipua, quia ſecundæ nuptiæ non dicuntur propriè permiſſæ, quia ipſæ in ſe bonæ ſunt. Nam ſunt propter bonum prolis ſicut primæ, & conſonant intentioni naturæ, & nichil in eis inuenitur, quod obſtet bono, ideo non eſt vlla cauſa quare eas malas appellemus, & ita non indigent aliqua diſpenſatione, vel permiſſione ad hoc, quod licitæ ſint. Libellus autem repudii in ſe malus eſt, quia eſt contra intentionem matrimonii in aliquo, & cõtra ius naturale, vt ſupra oſtenſum eſt, ideo ad hoc, quod licitus eſſet neceſſaria erat diſpenſatio,

G & permiſſio.

Ad quartum dicendum, quod ſi concludatur, quod ex hoc, quod lex Dei bona erat non permitteret aliquid, niſi quod in ſe bonum eſſet, aut ſaltem non malum, negandũ eſt. Si inferatur, quod cum eſſet bona lex, non permitteret aliquid, quod poſtquam permiſſum eſſet, malum eſſet, & peccarent vtentes eo, concedendum eſt. Redeundo ad primum dicendum, quod nõ eſt verum ſimpliciter, quod lex iuſtiſſima vetat omne malum accipiendo de lege humana, quia lex iuſtiſſima humana non vetat meretrices, immo ſi vetaret, non eſſet iuſta. Quomodo autẽ lex Moyſi poſsit vocari iuſtiſſima, & non vetat omne malum ſimpliciter, ſed omne malum politiæ Iudaicæ, & quare leges humanæ non vetant omne malum, & cur lex Euangelica debuit ſimpliciter prohibere omne malum, dictum eſt

H Deuteronomii vigeſimo quarto, ſuper libello repudii, & ſupra 5. cap.

Ad quintum dicendum, quod tam pluralitas vxorum quam libellus repudii nunc ſunt illicita, quia prohibita a Chriſto, & vtrunque eſt aliquo modo contra matrimonium, & tamen libellus repudii directius eſt contra matrimonium quam pluralitas vxorum. Repudium enim videtur eſſe contra ſubſtantiam matrimonij, quia diſſoluit illud. Etiam eſt contra finem principalem, ideſt cõtra prolem, quia per repudium ceſſat procreatio prolis, & ſpecialiter educatio, ſi non ſit perfecta quando fit repudium, pluralitas autem vxorum principaliter videtur eſſe contra ſignificationem, quia tale matrimonium non ſignificat coniunctionem Chriſti ad Eccleſiam, cum ille ſit vnus ad vnam. Vnde repugnat matrimonio, quod eſt nũc, quia

I illud eſt ſacramentum magnum inter Chriſtum, & Eccleſiam, ad Epheſ. 5. cap. Item magis eſt illicitus libellus repudii, quia vxorum pluralitas fit ad prolem multiplicãdam, quæ interdum quæritur ſolum ad augendum cultum diuinum, ſicut ſancti Patres quærebant prolem ex multis vxoribus ad augendum populum Dei, libellus autem repudii eſt ſolum ad euitandum malum, ideo non eſt tam licitus libellus ſicut vxorum pluralitas.

Ad ſextum dicendum, quod non militat argumẽtum, quia illud fuit in Abraham, qui nõ fuit tempore legis, & ita non eſt dubium an occaſione legis fieret licitum repudium, ipſe enim fuit ante legem datam plus quam quadringentis annis, ad Galat. 3. cap. Sed dicendum, quod nõ eſt dubium quin licuerit Abrahæ dimittere Agar abiiciẽdo eam, quia mandante Deo illud egit. Gen. 21. ideo non

K ſolum erat licitum, ſed etiam neceſſarium. Sed dicẽdum, quod aut argumenta iſta ſumuntur ad inducẽdum, quod libellus repudii licitus eſſet in ſeipſo, aut ad oſtendendũ, quod licebat Iudæis repudiare vxores. i. quod non peccabant repudiando.

Si primo modo, non ſunt concedenda, quia non eſt verum, quod libellus repudii in ſe bonus fuerit aliquando. Nam ſi bonus fuiſſet, non eſſet ſub permiſſione, maximè quia dicitur permiſſus ad duritiem cordis, ſed id, quod ad duritiem cordis permittitur, malum eſt. Si accipiantur ſecundo modo, concedendum eſt, quod libellus repudii erat licitus poſtquam erat permiſſus, & non peccabant repudiantes vxores: & ita argumenta bene concludunt.

Et dicendum, quod irrationabilis poſitio eſt illa, quæ tenet peccaſſe Iudæos repudiando vxores, cum vterentur

priuile-

priuilegio eis conceſſo Et patet primo, quia dicit Chryſoſtomus, bene dicitur Moyſes permiſit, & non præcepit, quod enim pręcipimus ſemper volumus, quod autẽ permittimus nolentes indulgemus, quia malam voluntatem hominum ad plenum prohibere non poſſumus. Permiſit ergo nobis facere mala ne faceremus peiora, hoc nobis permittendo, non nobis Dei iuſtitiam demonſtrauit, ſed a peccato abſtulit culpam peccandi, & tamen auferre culpam a peccato eſt, non eſſe peccatum cum formale in peccato ſit culpa, & peccatum materialiter eſt ipſe actus, auferre ergo culpam a peccato nichil aliud eſt, quam facere, quod id quod alias erat peccatum, iam non ſit peccatum, & ſequitur etiam in eadem auctoritate, ſcilicet vt quaſi ſecundum legem agẽtibus nobis peccatum noſtrũ, non videatur eſſe peccatum, ideſt ex hoc, quod per legem permiſſum eſt repudium, quicunque repudiat vxorẽ agit ſecundum legem, & ita peccatum ſuum non eſt peccatũ, ideſt, actus ille, qui alias erat peccatum, non eſt peccatum propter legem permittentem.

Secundò patet, quia Deus expreſſe permiſit libellum repudij, & dedit formam de repudiando, & tamen ſi poſt permiſſionem maneret malum ipſum repudium, Deus poneret laqueum Iudæis ad peccandum, nam ſi non permitteret expreſſe, putarent nõ eſſe malum repudium, vel dubitarent, & ita timerent repudiare, quia non haberent auctoritatem a Deo, cum autem ipſe expreſsè permiſit, nemo eſt, qui non putaret eſſe licitum, & ita ipſe daret Iudæis occaſionem peccandi.

Tertiò patet, quia hoc dato permiſſio Dei expreſſa nichil operaretur, nam ſi peccabant Iudæi repudiando vxores exiſtente lege Dei, ſi repudiarent ſine permiſſione facta, etiam peccarent, & ita nichil differret, quod Deo permittente expreſſe, vel non permittente repudium darent, quod eſt inconueniens, quia tunc ad nichil omnino prodeſt expreſſa permiſſio ab eo facta, & tamen ipſe nichil facit fruſtra.

Qıtarto, quia ſi peccarent Iudæi repudiãdo vxores poſt permiſſionem Dei, non eſſet magis permiſſum furari, & occidere & idola colere, quam dare repudium, cũ in omnibus eis peccetur mortaliter, & ideo vel nõ dicetur permiſſus libellus repudii, vel erit permiſſum furtum, & homicidium, & idolatria, & tamen iſta non ſunt permiſſa niſi accipiendo permiſſionem pro priuatione cohibitionis. Sed quia Deus non cohibet neque impedit facientes cum poſſit impedire, & hoc modo omnia peccata ſunt permiſſa, & ita non oportet poni expreſſam permiſſionẽ de aliquo, vel poni de omnibus, & tamen ponitur de libello repudii, & non de aliis, ergo oportet quod ſpecialis modus permiſſionis fuerit, ſcilicet, quod vtentes permiſſione non peccarent.

Dicendum igitur, quod repudiare vxorem in ſe malũ erat, & non licebat repudiare illam ſaltem omni tempore ſine diſpenſatione, vel permiſſione Dei, & iſtam fecit ipſe, vt auferret Iudæis occaſionem peccãdi in grauioribus, ſ. in vxoricidio, & per iſtam permiſſionem fecię eſſe licitum id, quod alias erat illicitum, hoc enim Deus poteſt. Manifeſtum eſt enim, quod magis illicitum erat occidere innocentem ſine iuriſditione, & cauſa, quam repudiare vxorem, cum ſit directè contra prima præcepta iuris naturalis, & tamen hoc licuit Abrahæ iubẽte Deo, cum voluit occidere filium ſuum, & ex hoc meruit. Geneſ. 22. & ſi non feciſſet, peccaſſet, ſicut ille vir, cui dixit Michęas propheta in ſermone Dei, percute me, & quia noluit, percuſſit eum leo 3. Reg. 20. & tamen petebat percuti, ideſt vulnerari grauiter in capite. Sicut ergo præceptum Dei faciebat illa licita, ita & permiſſio eius faceret licita alia, quæ minus mala erant, ſed hoc ſolus Deus poteſt. Cæteri autẽ non poſſunt diſpenſare directè contra ius naturale, ideo poſtquam Deus permiſit hoc conſcripta lege, nemo peccabat dimittens vxorem de Iudæis, licet fortè peccabat in cauſa repudii. ſ. odiendo eam iniuſte, ex quo odio eam dimittebat, & tamen ipſum repudium licitum erat. Nam alias matrimonium primum maneret, & mulier ſecundò accepta non eſſet vxor, & filii eſſent illegitimi, & ſemper manerent in peccato mortali, & omnia turbarentur. Erat ergo licitum repudium, & non ſolum Deus permittebat,

A ſed etiam interdum incitabat ad hoc, vt dicitur Malachię ſecundo, quod non affligeret quis vxorem pubertatis ſuę, vel adoleſcentiæ, & ſi odio haberet dimitteret illam. Cũ autem dicitur in poſitione contraria quod permiſſio non faciat licitum repudium, quia eſt iſta permiſſio per priuationem punitionis, non ſtat.

Primo, quia non differret hoc a concubinatu, & meretricio. Nam lex vetus ſicut & lex humana non punit iſta, & tamen non ideo dicitur permiſſum meretricium in lege veteri, & dicitur permiſſus libellus repudii, ergo nõ eſt permiſſio per ſolam priuationem punitionis.

Secũdo, & efficacius, quia ſi iſto modo eſſet ſolum permiſſum repudium, non ſcıiberetur eius permiſſio, nam concubinatus, & meretricium non puniuntur in lege veteri, & ſic ſunt permiſſa per priuationem punitionis, & B tamen non exprimitur de illis permiſſio aliqua neque de aliis, ſed ſolum de libello repudii, & vſuris, & vindicta, idõ non ſunt permiſſa hæc, ideſt non punita.

Tertio, & adhuc efficacius, quia accipiendo permiſſionem, ideſt nõ puniri multa ſunt in lege prohibita expreſſe, quæ dicentur permiſſa, cum non exprimatur pœna aliqua pro illis, neque etiam infligebatur, ſicut tenere ſeruũ Iudæum vltra ſeptem annos, & vendere ancillam quam dominus cognouiſſet, vel filius eius. Exod. 21. & Deuter. 21. & tamen hoc falſum eſt, quia quæ expreſſe vetantur non dicimus vllatenus permitti, ergo nõ eſt verum quod ſic erat permiſſum repudium.

Quarto, quia tunc dicemus duo oppoſita eodem modo eſſe permiſſa, quod eſt abſurdum, patet quia Deutero. 23. dicitur, quod Iudæi non darent pecuniam ad vſuram Iu- C dæis, ſed extraneis, & ita prohibitum erat illis dare ad vſuram Iudęis, erat autem permiſſum dare ad vſuram extraneis, & tamen dans ad vſuram Iudęis non puniebatur ſecundum legem, cum nulla pœna exprimatur, ergo diceretur, quod vtrunque erat permiſſum, quia non puniebatur, ſed falſum eſt, quia vnum expreſſe prohibetur, & aliud expreſſe permittitur, ideo neceſſe eſt aliter accipi permiſſionem, ſcilicet, vt eſt interpoſitio auctoritatis eius, qui legi præeſt ad hoc, quod id, quod alias eſſet illicitum, poſſit fieri licitè. Et id quod dicitur de libello repudii, eſt dicendum de vſuris ad extraneos, & proſecutione vindictæ, quod iſta faciendo non peccarent Iudæi, ſaltem in vſuris, & in libello.

Ad primum in contrarium dicendum, quod licet fuerit datus propter duritiem cordis libellus repudii nõ erat D illicitus, fieret quidem illicitè repudium ſi propter ſolam cordis duritiem fieret nullo alio interueniente, & tamen interueniebat diuina auctoritas, quæ reddebat licitum id, quod alias fieret illicitè, vnde iã non dicitur, quod cauſa proxima repudiãdi erat duritia cordis, ſed diuina permiſſio.

Cauſa remota erat duritia cordis, ſcilicet, quod propter hoc Deus permiſit, quia Iudæi erant duri corde, & ita dixit hic Chriſtus, ſcilicet, ad duritiem cordis veſtri permiſit vobis Moyſes vxores dimittere, ideſt permiſſio facta eſt propter duritiem, & non dixit propter duritiam cordis dimittitis vxores veſtras, illa autẽ permiſſio facit opus licitum, quod alias eſſet illicitum, ſiue fiat propter duritiem, ſiue propter quamcunque aliam cauſum. Et cum dicitur, quod ea, quæ facimus ex forti paſſione, facimus E ex duritia cordis, & non excuſamur. Dicendum, quod verum eſt, quando duritia cordis interuenit, quia illa non poteſt excuſare. Si tamen Deus permitteret per legem expreſſam ea, quæ fiunt ex forti paſſione, ſicut permiſit libellum repudii, nichil eorum quæ facimus ex paſſione eſſet peccatum, & tamen nichil illorum permiſſum eſt.

Ad ſecundum dicendum, quod Chryſoſtomus dicit, quod Moyſes permittendo libellum repudii nõ oſtendit iuſtitiam Dei, ideſt non oſtendit iſtud opus eſſe in ſe iuſtum, ſicut cætera, quæ a Deo mandantur ſunt in ſeipſis iuſta, & rationabilia, iſtud autem non fuit mandatum, ſed permiſſum, ideo non oſtenditur in eo Dei iuſtitia, & tamen poſt permiſſionem efficitur licitũ, quod prius erat illicitum, cum dicat ibidem Chryſoſtom. quod Deus a peccato abſtulit culpam peccandi, ideſt fecit, quod repudiando vxores non peccarent. Cum autem dicebatur, quod

aut

aut eſt iuſtum, aut iniuſtum repudium, concedendum eſt, F
quod eſt iuſtum, non quidem quaſi in ſe habens aliquam cauſam iuſtitiæ, ſed quia per diſpenſationem, & permiſſionum factum eſt, quod non eſſet contra aliquam legẽ, per quod efficeretur iniuſtum.

Quare Deus non poſuit expreſſe quantum ad Iudæos permiſſionem pluralitatis vxorum.
Quæſtio. L.

QVæritur, quare cum Deus expreſſe poſuerit permiſſionem in libello repudij, non poſuit expreſsè quantum ad Iudæos permiſſionem pluralitatis vxorum, vtrũque enim eis licuit. Nam etiam licitè accipiebant multas vxores ſimul, vt oſtenſum eſt ſupra, & tamen vtrumque erat contra ius naturale, & indigebat diſpenſatione, aut G
permiſſione, ergo in vtroque debuit poni expreſſa diſpenſatio, vel in neutro.

Dici poteſt vno modo, quod etiã expreſsè poſuit Deus de pluralitate vxorum quantum ad Iudæos, Deuter. 21. ſi habuerit homo vxores duas vnam dilectam, & aliã odioſam, & ita in vtroq; eſt expreſſa permiſſio.

Aliter poteſt dici, quod poſuit expreſsè de repudio, & non de pluralitate vxorum, quia repudium magis eſt contra ius naturale, quam pluralitas vxorum, nam pluralitas vxorum eſt ſolum contra ſecundaria præcepta iuris naturalis, vt oſtenſum eſt ſupra, libellus autem repudij eſt contra præcepta ſecunda, & interdum contra prima iuris naturalis, nam vt dictum eſt præcedenti quæſt. & quæſt. 47. ſi detur libellus repudii completa educatione filiorũ eſt, contra ſecunda præcepta iuris naturæ. Si autem quocun- H
que tempore, id eſt non completa educatione, eſt contra prima præcepta iuris naturalis, ſed id, quod eſt contra ſecunda præcepta, poteſt per opinionem hominum fieri licitum, niſi lex aliqua diuina, aut humana, aut conſuetudo approbata in contrarium exiſtat, contra prima præcepta iuris naturalis non poteſt licitè aliquid fieri per quamcunque hominum opinionem, aut diſpenſationem, ſed ſolum per diuinam diſpenſationem, ideo ad reddendum libellũ repudij totaliter licitum, fuit potius neceſſaria diſpenſatio expreſſa, quam circa pluralitatem vxorum.

Tertio, & præcipuè, quia expreſſa permiſſio poſita fuit de libello repudij, vt dictum eſt ſupra, ad dandum formam repudiandi. Nam ſi repudiandæ erant vxores, oportebat teneri ad hoc certam formam, & non qualitercunque repudiare, & iſta ſcribi debuit, & ob hoc expreſſum I
fuit de libello repudij, & fortè ſi ſola permiſſio eſſe deberet, non exprimeretur, circa pluralitatem vero vxorũ nulla erat forma neceſſaria, ſed quod acciperet quiſque vxores ſuas, ſi vellet, ideo nõ fuit expreſſum circa hoc de permiſſione aliquid, quia tamen habẽdo plures vxores ſimul accideret fortè contentio, vel iniuſtitia in modo tradendi hæreditatem filiis diuerſarum mulierum, dedit Deus legem de hoc Deuteronom. 21. ſi haberet quis duas vxores, quod non poſſet filium dilectum facere primogenitum, auferendo filium odioſæ de gradu ſuo, circa libellum repudii multa oportebat exprimi, ideo de hoc fuit magis aperta permiſſio.

An vxori repudiata liceret accipere alterum virum, ita quod non peccaret. Quæſt. LI. K

QVæritur, an vxori repudiatę liceret accipere alterum virum, ita quod non peccaret.

Aliqui dicũt, quod licebat, quia in repudio magis erat iniquitas viri repudiantis, quam mulieris repudiatę, cum propter duritiem cordis permiſſus fuerit libellus repudii, ſupra in littera, & tamen vir repudiãs vxorem poterat accipere aliam, Deuteron. 24. ergo etiam vxor repudiata poterat accipere licitè alium virum.

Secundo, quia dicit Auguſt. circa pluralitatem vxorũ, quod quando mos erat peccatum non erat, & tamen circa repudium erat talis conſuetudo in veteri teſtamento, quod repudiata acciperet alium virum, vt patet Deutero. 24. ſcilicet. Cumque egreſſa virum alterum duxerit, ergo non peccabat mulier alium accipiendo.

Tertio, quia ſupra 5. capitulo, iuſtitiam noui teſtamenti oſtendit Chriſtus ſuperabundantem ad iuſtitiam veteris teſtamenti, ſed dicit ad iuſtitiam noui teſtamenti pertinere, quod vxor repudiata non ducat alterum virum, ergo licebat in veteri teſtamento repudiatæ ducere alterum virum.

Alii dicunt, quod repudiata peccabat accipiendo alterum virum, quia ſupra 5. capit. dicitur, qui dimiſſam duxerit mæchatur, & tamen mæchia nunquam fuit licita in veteri teſtamento, cum vetetur in Decalogo. ſ. noli męchari, vel non męchaberis, Exod. 20. & Deuteron. 5. cap. Ergo non licebat repudiatæ accipere alterum virum.

Secundo, quia Deut. 24. dicitur, quod mulier, quæ repudiata duceret alterum virum, polluta, & abominabilis facta erat coram domino, ſed non iudicatur quis pollutus coram domino niſi per peccatũ, ergo peccabat mulier repudiata accipiendo alterum virum.

Dicendum, quod determinatio huius dubii pendet ex dubio determinato ſupra quæſtione 48. ſ. an peccaret vir repudiando vxorem, erant ibi duæ opiniones. Quidam dicebant, quod peccabat, & quod permiſſio Dei ſolũ operabatur, quod non puniretur repudians vxorem. Alii dicebant, quod non peccabat repudians.

Secundum primam opinionem neceſſe eſt dici, quod mulier repudiata peccaret accipiendo alterum virũ, quia vir peccabat repudiando eam, & accipiendo aliam, quia in hoc adulterium committere videbatur, vel ſi non committeret adulterium eo tempore, quo licebat accipere plures vxores, ſaltem committebat iniuſtitiam repellendo vxorem ſuam, fœmina autem peccaret cõmittendo adulterium, quia ſecundum illam opinionem per repudium non ſoluitur matrimonium cum eſſet illicitum, & tamen mulieri non licebat accipere plures viros, ergo cum prior non deſineret eſſe vir eius, non poterat alius eſſe vir ſuus, & ita cum quo commiſceretur, committeret adulterium. Tenendo ſecundam opinionem dicendum, quod nõ peccabat mulier accipiendo alium virum, quia licet libellus repudii in ſeipſo non eſſet licitus, tamen ex Dei diſpenſatione licitus efficiebatur, & ita per illum ſoluebatur vinculum matrimonii, & ideo iam licebat mulieri accipere alium virum. Et quia iſta poſitio eſt vera, vt oſtenſum eſt ſupra, dicendum eſt indubitanter, quod non peccabat mulier accipiendo alterum virum poſt repudium, quia ex permiſſione Dei fiebat licitus libellus repudii, & tamen per libellum repudii ſoluitur matrimonium quantum ad vinculum, vel eſſentiam ſuam, vt colligitur Deut. 24. ergo mulier non peccaret accipiendo virum alium, quia ſicut antequam virum haberet licebat ſibi accipere, quem vellet, ita cum diſſolutum eſſet vinculum matrimonii inter eam, & virum per repudiũ liceret ei accipere quem vellet, iſtam rationem ponit Apoſtolus ad Rom. 7. ſcilicet, q mortuo viro mulier ſoluta eſt a lege viri, ita quod nõ erit adultera, ſi inueniatur cum alio, ſed ita perfectè ſoluitur vinculum matrimonii per repudium, ſicut per mortem, ergo repudiatæ mulieri licebit accipere alium virum. Itẽ patet, quia ex eadem permiſſione diuina, ex qua libellus repudii quantum ad virum repudiantem erat licitus, vt abiiceret vnam, & acciperet aliam, fiebat licitum mulieri accipere alterum, & non ſolum alterum, ſed quotieſcunque fuerit mulier repudiata toties poterit accipere alium virum, quia dicitur Deuter. 24. Cumque egreſſa alterum virum duxerit, & ita accipiebat ſecundum virum per primum repudium, ſed ponitur, quod iſte poſſet eam repudiare ſi odiſſet illam, & conſequenter tertius, & quartus, ergo licebat repudiatæ à ſecundo tranſire ad tertium, & ita deinceps.

Item patet efficatius, quia ſi per libellum repudii nõ ſolueretur vinculum matrimoni, eſſet in peccato mortali tã vir, quam mulier poſt repudium tranſeundo ad aliud matrimonium, & ideo licet fortè Deus permitteret ſic illos manere propter duritiem cordis Iudæorum, vt dicebat prima poſitio, tamen mortuo viro, ad quem trãſiuit vxor repudiata, vel ipſo eam iterum repudiante, ſi vellet vir, qui repudiauit primo vxorem, non ſolum liceret redire ad illam, ſed etiam eſſet valde laudabile, quod rediret ad verum matrimonium, quod adhuc non fuerat diſſolutũ,

ſed manebat ex principio, & tamen non licebat viro pri- A mo accipere iterum vxorem, quam repudiauerat Deuter. 24. ſcilicet. Cumque egreſſa virum alterum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii, & dimiſerit de domo ſua, vel certè mortuus fuerit, non poterit prior maritus habere eam vxorem, ergo videtur, quod non manebat primum matrimonium, ſed ſolutum fuerat, quia alias Deus impediret expreſſe prohibendo redire homines de peccato ad bonum, quod eſt abſurdum, ergo diſſolutum erat primum matrimonium, & conſequenter cum non teneretur mulier viro in aliquo, non redibat ad eum, neque redire permittebatur. Etiam patet, quia dicitur ibi, non poterit eam habere prior maritus, ergo videtur, quod ille non erat iam maritus, ſed aliquando fuerat, & iam eſſe deſierat, & ita mulier licitè tranſibat ad alterum virum, & quandocunque repudiabatur poterat tran- B ſire ad alium quemcunque, licet eſſent quædam perſonæ quibus non licebat accipere in vxores mulieres repudiatas, ſcilicet ſacerdotes, & hoc non quaſi illæ non poſſent accipere viros, ſed quia ſacerdotes debebant habere mulieres honorabiles, ipſæ autem repudiatæ, quia abiectæ fuerant, erant inhonorabiles, ideo non accipiebant eas, ſicut etiam non accipiebant viduas in vxores, neque meretrices Leuit. 21. Scortum & vile proſtibulum nó ducet vxorem, neque eam, quæ repudiata eſt a marito. Et dicitur ibidem de ſacerdote magno, virginem ducet vxorē. Viduam autem, & repudiatam, & ſordidam atque meretricem non accipiet, & ita ſacerdotes minores non accipiebant repudiatas, aut meretrices, pontifex autem non accipiebat viduam, ſed ſolam virginem, & ita repudiatæ quantum ad ſe aptæ erant, vt acciperentur in vxores a quocun- C que, ſicut cæteræ mulieres, licet quædam perſonæ erant, quibus non licebat eas accipere, vt dictum eſt, & ita non peccabat repudiata accipiendo virum alterum.

Argumenta tria prima in contrarium, prima probant non peccare repudiatam accipiendo alium virum, ideo concedenda ſunt. Ad duo in oppoſitum eſt reſpondendum.

Ad primum dicendum, quod illud intelligitur quantum ad tempus legis nouæ, quia nunc eſt illicitum repudium, & ideo qui dimittit vxorem nunc, & ducit aliam, mœchatur, ita & ſi illa tranſeat ad alium mæchatur, tamē tempore legis veteris ex diuina diſpenſatione licitus erat libellus repudii, ideo tunc dimittens vxorem, & aliā accipiens non mœchabatur, & etiam ipſa tranſiens ad alium virum non mœchabatur. Secus autem eſt nunc, quia vter- D que mæchatur. Et ita intelligitur pro nunc verbum Chryſoſtomi, qui dicit, quod repudians quatuor peccata committit, primum, quia quantum ad Deum eſt homicida, occideret enim vxorem niſi eam dimitteret. Secundum, quia dimittit non fornicatam, in quo caſu ſolum lex Euāgelii dimittere permittit. Tertium, quia facit eam adulteram. Quartum, quia facit adulterum eum, cui copulatur, & hoc eſt ſi repudiat vxorem non accipiendo aliam. Si autem aliam accipit committit alias duas iniquitates, vna eſt, quia ipſe mæchatur, alia eſt, quia mœchari facit eam, quā accipit in vxorem, & ſic ſunt ſex iniquitates.

Ad ſecundum dicendum, quod non facit ad propoſitū, non enim dicitur, quod polluta ſit, ideſt quod polluatur per peccatum accipiendo alium virum, nam litera permittit illi accipere alium virum cum repudiata eſt, ſed dici- E tur, quod non accipiat eam vir primus, quia polluta eſt, & tamen certum eſt, quod ſi repudiare vxorem eſſet illicitum, & peccaret repudiata accipiens alterum virum, quod non peccaret, immo iuſtè ageret redeundo ad primum virum, cuius adhuc maneret coniunx, & tamen dicitur, quod non poterit illam accipere vir primus, quia polluta eſt, ergo non apparet ex hoc, quod peccaret accipiendo aliquem alium virum, ſed potius oppoſitum, cum nō liceat primo viro eam reducere ad ſe. Quod autem vocatur mulier repudiata polluta dicit quædam Gloſſa, quod vocatur polluta, ideſt abominabilis effecta, reſpectu illius, qui eā repudiauit, & quaſi pollutam eam dimiſit, ſed non eſt ſimpliciter polluta. Vel, vt alij volunt, dicebantur legaliter, & non realiter, vel in anima, ſicut dicebātur polluti illi, qui tangebant mortuum, vel leproſum, & illa erat irregularitas quædam legalis, & ita ſacerdotibus non licebat accipere in vxores repudiatas ab aliis.

Sed dicendum, quod prima expoſitio eſt melior. Nam ſi eſſet polluta legali pollutione, omnini liceret eam accipere, vnde ſi viro priori tanquam pollutam accipere non licebat, neque liceret accipere alicui alteri, quia qui erat pollutus reſpectu vnius, erat pollutus reſpectu omnium, ſed dicitur polluta, ideſt iudicio viri prioris tanquam polluta habita, quia alias eam non abiiceret, & ideo non debet reducere ad ſe eam, quam pollutam iudicauit. Dicitur abominabilis coram domino, ideſt abominabilis viro ſuo coram toto populo. Nam repudiatio publicè fiebat, ita vt in notitiam omnium veniret, quæ autem publice fiunt, dicuntur fieri coram domino, ſic dicitur primo Regum 12. cum ait, Samuel ad populum: Ecce præſto ſum, loquimini de me coram domino, & coram Chriſto eius, ideſt loquimini publicè contra me coram toto populo, & coram rege. Non ergo peccabat mulier repudiata accipiendo alium virum.

An licebat mulieri repudiare virum, ſicut licebat è contra Quæſt. LII.

QVæritur, an licebat mulieri repudiare virum, ſicut licebat viro illam repudiare. Dicendum, quod aut accipitur ſecundum conditionem veteris teſtamenti, aut ſecundum leges gentium, aut ſecundum ſtatum legis Chriſti.

Si primo modo dicendum, quod non licebat mulieri repudiare virum, repudium enim erat contra legem naturæ, & ideo non licebat niſi ex diſpēſatione ſaltem Iudæis, vt fuit declaratum ſupra, diſpenſatio autem vel permiſſio fuit ea, quæ habetur Deuteron. 24. ideo non licebat plus, quam ibi exprimitur, ſed ibi ſolum dicitur de viro, quod ſi acceperit vxorem, & non placuerit in oculis eius, quod dimittat eam, & det ei libellum repudii, ergo non licebat mulieri repudiare virum.

Secundo, quia cauſa repudii non conueniebat mulieribus, quia, vt dicetur infra cauſa repudii eſt odium, & timor de vxoricidio, qđ ex odio ſequitur, & ſic dixit Chriſtus in litera. Propter duritiem cordis libellus repudii datus eſt, & tamen in fœmina non erat periculoſum odium contra virum, quia licet odiſſet nō timeretur occiſio, quia eſt impotens, & viribus minor, & non eſt ita feruens ira eius, ideo mulieri non conceſſum eſt poſſe repudiare virum, & ita in veteri teſtamento viro licebat repudiare mulierem totaliter ſoluendo vinculum matrimonii, mulieri autem non licebat repudiare virum recedēdo ab eo, & accipiendo alium, neque etiam recedere ab eo ſubtrahendo debitum carnale, & obſequia cohabitationis non accipiendo alium virum, quia nichil tale expreſſum erat. Et ſatis conueniens erat, quod liceret viro repudiare vxorem, & non è contrario, quia etiam alia licebant viro in matrimonio, quæ non licebant fœminæ, ſicut pluralitas vxorum ad eundem virum fuit licita tam Iudæis, quam Gentilibus, vt oſtenſum eſt ſupra, pluralitas, tamen virorum ad eandem vxorem nunquam licuit, neque fuit apud aliquam gentem in conſuetudine, vt oſtenſum eſt ſupra.

Tertio, & principaliter, quia mulieres ſunt multū mutabiles, & cum ſint ſubditæ viris, & corrigātur ab eis, pro facili cauſa, & ſæpiſſime iraſcuntur, & ita quotidie darent libellum repudii, & iſta eſſet quædam confuſio inſolerabilis, quam lex non debuit permittere, viri autem conſtātiores ſunt, & tenacioris propoſiti, & qui magis attēdunt ad honorem ſuum, & quibus non offertur ita faciliter cauſa repudiandi, cum vxor ſit viro ſubdita, & ita non ſequeretur tantum inconueniens permittendo viro repudiare vxorem, vnde hoc permiſit lex, & non illud.

Quarto, quia permittendo vxori repudiare virum ſequeretur inconueniens, quod intendebat euitare lex permittendo repudiū, quia cauſa repudii eſt, ne viri indignati contra vxores, quas inuiti tenere cogerentur occiderēt eas, & tamen ſi viri repudiarentur ab vxoribus, magis indignarentur contra eas, quia per repudium contemnitur repudiata, ſicut dicitur Deuter. 24. quod mulier repudiata

polluta, & abominabilis facta eſt coram domino. Si ergo repudiaretur vir a fœmina, quę eſt naturaliter minoris dignitatis, eſſet adhuc major confuſio, & verecundia, & ita viri non potentes tantam verecundiam tolerare, occiderent illas, & tamen iſta erat cauſa, vt permitteretur repudium viris contra vxores, ergo non debuit permitti vxoribus, quod repudiarent viros.

Quinto, quia iſta lex videretur ignominioſa viris, & idē nollent eam tolerare, & tamen Deus hoc principaliter intendebat, quod leges datæ ab eo tales eſſent quas tolerare vellent Iudæi. Vnde oſtendit eis mandata facilia eſſe ad obſeruandum Deuteronom. trigeſimo cap. ergo nō debuit concedere mulieribus repudiare viros. Si autem accipiatur ſecundum ritum noui teſtamenti.

Dicēdum, quod aut loquimur propriè de repudio, aut de diuortio. Si de repudio, dicendum, quod neque licet viris repudiare vxores, neque vxoribus viros, quia hoc Chriſtus vetuit hic, & ſupra quinto capitulo, dicens quod mœchatur, qui dimittit vxorem, & accipit aliam, & qui accipit dimiſſam etiam mœchatur. Si loquamur de diuortio dicendum, quod exiſtente fornicatione, quæ ſola ponitur cauſa diuortij, licet viro diuertere ab vxore, & vxori etiam à viro, quia in hoc æquales ſunt, licèt hoc non agūt auctoritate propria, ſed Eccleſiæ, licet Chriſtus de ſolo viro dixerit, quod propter fornicationem dimittere liceret ei vxorem: Eccleſia tamen iudicat eos ad æqualia, ideo tam viro, quam fœminæ concedit diuortium facere, oſtēſa fornicatione alterius cōiugis. Si autem accipiatur apud Gentiles.

Dicendum, quod tam repudium, quam diuortium cōpetebat eis, & fit differētia ſecundum leges humanas inter hæc, quia repudium vocant ſeparationem ſpōſalium. Diuortium vero ſeparationem matrimonij, & non erat apud Gentiles ſeparatio quantum ad thorum, & mutua obſequia manēte vinculo matrimonii, ſicut fit inter nos, quia cogerentur tunc ambo coniuges caſte viuere, quod nunquam erat inter Gentiles, ſed quandocunque fiebat inter eos ſeparatio, fiebat quantum ad vinculum, & licebat poſt diuortium, vel repudium trāſire ad alterum matrimonium, & licebat viro repudiare vxorem, & vxori licebat repudiare virum, & generaliter mulieribus licebát viros repudiare, ſi erant liberæ. Si autem patronus acciperet libertam ſuam in vxorem, non poterat liberta repudiare patronum niſi ex cauſa fidei cōmiſſi manumiſſa eſſet, vt patet, ff. de diuor. & repud. l. patrono, & per totum titulum ibi conceditur vxori repudiare virum. Etiam C. de repudiis per totum titulum conceditur mulieri, ſicut & viro ius repudiandi, & tamen aſſignantur certæ cauſæ ad repudiandum.

An viro repudianti vxorem liceret eam rurſus accipere, Quæſtio. LIII.

QVæritur, an viro repudianti vxorem liceret eam rurſus accipere.

Aliqui dicunt, quod ſic, quia cuilibet licet corrigere, quod male fecit, vir tamen repudiando vxorem, malum faciebat, ſaltem quantum ad cauſam faciēdi, quia ex odio faciebat, ideo licitum erat ei reducere ad ſe repudiatam.

Secundo, quia melius eſt non repudiare vxorem, quàm repudiare, cum non repudiare ſit de iure naturali, repudiare autem erat de permiſſione, quæ ad duritiem cordis facta erat, vt dixit Chriſtus ſupra in litera, melius tamen eſt non vti permiſſione, quam vti, ſed eum repudians reducit ad ſe vxorem repudiatam, habetur ac ſi non repudiaſſet reintegrato matrimonio in priorem ſtatum, ergo melius eſt reducere repudiatam, quam non reducere, & conſequenter licebat hoc fieri.

Tertio, quia ſemper fuit licitum parcere peccanti, eſt enim præceptum mortale, quod ſemper manet, & tamen quando vir repudiabat vxorem, ideo faciebat quaſi illa aliquid contra eum ageret, vel haberet, cum autem reducit eam ad ſe, eſt parcere peccanti, ideo ſemper licuit reducere repudiatam.

Quarto, quia Deuter. 24. videtur poni cauſa quare vir non poſſit accipere vxorem repudiatam, ſcilicet, quia polluta eſt, & abominabilis, ſed non videtur pollui repudiata antequam tranſeat ad alterum virum, ergo ſaltem antequam tranſiret ad alium licebat viro reuocare ad ſe repudiatam, quia non erat tunc polluta. Dicendum, quod poſtquam vir repudiaret vxorem non licebat ei reuocare illam ad ſe, quia dicitur Deuteron. 24. Cumque egreſſa alterum virum duxerit, aut ille quoque oderit eam, aut certè mortuus fuerit, non poterit prior maritus eam habere, quia polluta eſt. Et cōſiderandum, quod circa repudiū duo erant permiſſa, & duo præcepta.

Primum permiſſum erat abiicere vxorem, ſecundum erat accipere aliam, & quod illa alium virum acciperet.

Primum mandatum erat libellum dare, quia non poterat repudians abiicere eam niſi daret libellum repudii in manu eius.

G Secundum erat, quia vir repudians non haberet eam poſtea, & quia contingebat a multis repudiari, de quolibet erat ſic, quod non poterat eam ad ſe reducere poſt repudium, quia eadem ratio erat de omnibus viris repudiātibus eam, & tamen non apparet an nullo modo poſſet repudians eā ad ſe reducere, quia litera exprimit duos modos ſolum. Ideo videtur dicendum, quod ſi mulier repudiata non acciperet virum alium, & repudians etiam pœniteret antequam acciperet aliam vxorem, quia erat quaſi res integra, poterat reducere vxorem ad ſe. Vel dato, quod vir duxerit aliam vxorem, ſi vxor repudiata non acceperit alium virum poſſet eam recipere. Si autem illa trāſiſſet ad alium virum, ſiue ille eam repudiaret, & ita maneret ſoluta, vel fortè moreretur, non poterat iam accipere eam primus vir, quia lex repugnat in his caſibus. ſ. cumque

H egreſſa alterum virum duxerit, & ille quoque oderit eā, vel certè mortuus fuerit, non poterit prior maritus habere eam vxorem.

Alii autem volunt, quod nullo modo licebat reducere repudiatam, etiam ſi neuter tranſiſſet ad alia vota. Sed iſti non videntur loqui rationabiliter, cum lex determinauerit ſolum iſtos caſus duos in quibus non poſſet reducere repudiatam. Nam ſi vellet nunquam poſſe repudiatam reduci ad virum repudiantem, diceretur, cumque egreſſa fuerit non poterit maritus, vel repudians iam habere in vxorem, ſed non dicit hoc. Ideo videtur dicendū, quod repudiata mulier, aut tranſibat ad alium, aut non, ſi tranſibat ad alium, non poterat reuocare eam prior maritus, etiam ſi repudians, & repudiata conſentirent, quia cum per repudium ſolutum fuiſſet matrimonium, & po-

I tuerit mulier alium virum accipere, fuit cauſatum matrimonium eum ſecundo, & ita illo viuente, & non repudiāte non poterat ipſa tranſire ad alterum neque redire ad priorem, quia eſſet adultera dimittendo virum propriū, & tranſeundo ad alienum, & quia iſte caſus manifeſtus erat, nichil de eo locuta eſt lex, certum quippe erat, quod vxor vnius non poterat tranſire ad alterum. Si autem mulier tranſiuit ad alium, qui etiam repudiauit eam, vel eſt mortuus, erat dubium an poſſet redire ad priorem, qui eā repudiauerat, eò quod tunc ſoluta erat, ita quod non impediretur ad eum, vel ad alium ire matrimonialiter, & in hoc caſu voluit lex, quod non poſſet eam recipere, & ideo, etiam ſi ambo conſentirent, non poterat redire mulier ad alium virum. Et hunc caſum expreſſit litera, vt dictum eſt.

K Si aūt nondum tranſierat mulier repudiata ad aliū virū, aut ipſa cōſentiebat redire ad eū, aut non. Si non conſentiebat, non poterat eam vir reducere, etiam ſi ipſe non accepiſſet aliam, quia matrimonium iam ſolutum fuerat per repudium, ideo nō poterat eam habere niſi per nouū contractum matrimonij, ſed in tali contractu requiritur conſenſus, ideo non poterat eam reducere, niſi ea de nouo conſentiret in eum. Si autem ipſa conſentiebat redire ad eum, non videtur quare non poſſet, quia poterat illa contrahere cum quocunque non prohibito contrahere, & tamen non erat prohibitum expreſſè repudianti in hoc caſu reducere ad ſe vxorem, ideo videtur, quòd poterat.

Ad primum dicendum, quòd licitum eſt corrigere cuilibet malum, quod fecit, quando illa correctio non redundat in præiudicium alicuius, ſicut ſi quis incauté do-

pauit

nauit res ſuas, non licet ei corrigere donationem malè factam, cum quæſitum fuerit iam ius ei, cui res donata eſt. Euam iudex, ſi malè pronunciauit, & conſtet ei poſtea, quod male pronunciauerit, non poteſt quando voluerit emendare errorem ſuum reuocando ſententiam ſuam. Et maximè non licet alicui emendare factum ſuum, quando emendatio redundat in maius malum. Et ita erat in reuocatione vxoris repudiatæ, quia potius erat bonum non permittere reuocationem repudiatarum, quam permittere, quia euitabatur per hoc occaſio repudiandi, vt dicetur ſequenti quæſt.

Ad ſecundum dicendum, quod licet melius ſit non repudiare, quam repudiare, tamen non eſt melius reducere repudiatam, quam non reducere, immo melius erat nō reducere, quia conceſſa reductione repudiatarum, ſequebantur mala, propter quæ euitanda conceſſum fuerat repudium, & non concedendo reductionem non ſequebatur inconueniens.

Ad tertium dicendum vno modo, quod ſemper licitum fuit parcere peccanti quantum ad rancorem, non tamen quantum ad pœnam taxatam a lege, vt a Deo, quia non poſſunt iudices tollere hanc pœnam quando a Deo taxata eſt, ſicut in pœnis poſitis in lege Moyſi, quæ a Deo taxatæ erant, & non ſolum quātum ad iudices, qui ſunt executores, & miniſtri legum, ſed etiam quantum ad perſonas priuatās, ſicut in quibuſdam criminibus, vt in idolatria peccabat ille, qui occultabat peccantem, ſed tenebatur eum prodere, etiam ſi eſſet filius, aut vxor, vel frater, aut ſoror. Deuter. 13. & 17. Et quia Deus taxauerat hic pœnam, vel dederat certam determinationem, ſcilicet, quod non reduceret repudians ad ſe repudiatam, ergo non licebat reducere.

Aliter poteſt dici, quod non erat hoc propriè parcere delinquenti, quia in repudio maior erat iniquitas repudiantis, quam mulieris repudiatæ, & ita non erat parcere, ſed velle vti iure priori. Et iuſtum erat, quod priuaretur vir iure priori, qui fuerat in culpa repudiando vxorē, & ita non haberet ad eam recurſum.

Ad quartum dicendum, quod etiam ſi mulier non trāſiſſet ad alium virum, non licebat repudianti reducere eā ad ſe quaſi iure ſuo, quia per diuortium, ideſt repudium ſolutum fuit matrimonium, & ita nullum ius manebat alteri in alterum ad hoc, quod poſſet vir reuocare mulierē, ſed oportebat, quod de nouo contraherent ſi deberent iterum eſſe coniuges, & tamen hoc non fit ſine nouo conſenſu, ideo non poterat eam ad ſe reducere niſi ipſa expreſſè conſentiret in eum.

Quare non poterat vir reducere ad ſe vxorem repudiatam? Quæſt. LIIII.

QVæritur, quare non poterat vir reducere ad ſe vxorem repudiatam.

Dicendum, quod primo fuit ad tollendum facilem occaſionem repudii. Si enim repudianti liceret reducere ad ſe repudiatam, mouerentur ex facili cauſa ad repudiandū, cum eſſet ad eam recurſus, ſi autem ſcirent viri interdictū eſſe eis poteſtatem reuocandi vxores repudiatas, ſcientes, quod fortè poſtea pœniteret eos abieciſſe illas, & non eſſe amplius recurſum, & ita torquerentur præ deſiderio prioris conuerſationis, non mouerentur faciliter ad repudiandum. Deus autem hoc volebat, quia cum repudium malum eſſet, volebat diſſuadere illud Iudæis quantum poſſet, & iſte erat vnus modus diſſuadendi.

Secundo, & principaliter fuit propter timorem periculi, nam vir repudiauit vxorem, qui oderat eam, ſi autem reduceret eam, poſſet iterum concitari ad odium contra ipſam, & quia non eſſet licita ſecunda repudiatio mouebatur ad occidendum eam, & quia hoc erat propter quod conceſſum erat repudium, non debuit concedi reuocatio ne ſequeretur inconueniens, quod lex intenderat euitare per repudium, & iſta cauſa exprimitur Deute. 24. ſcilicet. Non poterit prior maritus habere eam, quia polluta, & abominabilis facta eſt coram domino, ne peccare facias terram tuam, ideſt mulier reputata fuit a viro vt polluta, & abominabilis, & ita peccaret fortè concitatus in odiū

A occidendo eam, hoc eſt ne peccare facias terram tuam, ideſt viros terræ tuæ, ſcilicet, quia ſi prior vir reduceret eam ad ſe, cum iam abominatus eſſet illam, poſſet eam ex magno odio faciliter occidere, in quo committeretur magnum peccatum, & pollueretur terra ſanguine innocente, quod valde diſplicet Deo. Numeri trigeſimo quinto, & Deuteronom. 19.

Tertio, quia iuſtum erat, quod vir propter culpam priuaretur iure communi, qui per culpam priuauerat ſe, & vxorem ſuam iure particulari, habebat enim vir poteſtatē in corpus mulieris, & mulier in corpus viri. 1. Corinth. 7. & vir repudiando vxorem priuauit ſe poteſtate petendi debitum, & illam etiam priuauit hac poteſtate, & in hoc fuit in culpa, ideo aufertur ei in pœnam ius, quod omnibus aliis competit. Nam cum muliere ſoluta licet cuilibet

B contrahere, niſi ſit in gradu prohibito, & ideo cum repudiata ſit ſoluta, & repudians non ſit ad eam in gradu cognationis vetito, liceret ei, ſicut & cęteris de populo contrahere cum illa, quia tamen ipſe fuit in culpa repudiando, lex priuat eum hoc iure, quod cæteris competit, & eis competeret. Et iuſtū eſt hoc, quia aut vir repudiauit vxorem propter cauſam omnino iuſtam, aut ſine tali cauſa, ſi ſine tali cauſa, ex hoc fuit in magna culpa, & meretur priuari iure reuocandi eam, ſi autem fuit cauſa iuſta, nō deberet eam reuocare, vel ſi fortè etiam cauſa iuſta repudiādi fuit, animus tamen viri recordatus præteritæ conuerſationis flectitur ad amorem repudiatæ, in culpa eſt, quia debuit præcogitare an ipſe flexibilis eſſet, & non ageret id, de quo pœniteret, & ita omnino eſt iuſtum, quod non redeat ad repudiatam niſi in caſu, in quo ipſa nondū tran

C ſierat ad alium, & conſentit ipſa redire ad eum, quia tunc non eſt inconueniens, vt dictum eſt præcedenti quæſtione, cum non ſit contra literam. Siquis tamen velit tenere, quod etiam in hoc caſu non poterat redire vxor ad repudiantem, ita quod in nullo caſu rediret, non eſt inconueniens, neque reſiſtimus, ſatis enim poteſt rationabiliter illud dici, cum videantur omnes tres cauſæ præcedentes manere. ſ. facilitas repudiandi, & timor de vxoricidio, & iuſta cauſa priuandi hoc iure, qui vxorem indebitè repudiauerat: & ideo vtrumque teneri poteſt ſatis rationabiliter.

An liceret ex omni cauſa repudiare, vel ex aliquibus determinatis, & quæ eſſent illa. Quæſt. LV.

D QVæritur de cauſis repudii, an liceret ex omni cauſa repudiare, vel ex aliquibus determinatis, & quę eſſent illæ.

Aliqui dicunt, quod odium eſſet cauſa repudii, quia dicitur Malach. 3. ca. Si odio habueris dimitte eam, quod eſt repudiare.

Secundo, quia Deut. 24. dicitur: Si non inuenerit gratiam in oculis eius, & hoc erat odiſſe illam, ergo erat odiū cauſa repudii.

Tertio, quia ex duritia cordis proceſſit permiſſo, vt dicitur ſupra in litera, & tamen duritia cordis eſt odium, ergo odium erat cauſa repudii.

Aliqui dicunt, quod non erat cauſa odium, ſed aliquid aliud, nam per repudium ſoluitur matrimonium, & quia

E quodlibet ſoluitur ab eo, quod eſt ſibi cōtrarium, erit diſſolutio matrimonii, per illa, quæ repugnant ei, & tamen fornicatio, & ſterilitas, & ſimilia magis repugnant matrimonio, quam odium, ideo iſta potius debent poni cauſa, quam odium.

Secundo, quia odium poteſt cauſari ex virtute eius, quē odio habemus, ſi ergo odiū eſſet cauſa ſufficiens repudiandi poſſet mulier repudiari propter aliquam virtutem, vel excellentiam virtutum, hoc autem eſt abſurdum, ergo nō eſt odium cauſa repudii.

Tertio, quia Deuter. 22. dicitur de illo, qui oderat vxorem ſuam, & obiecit ei nomen peſſimum, dicēns, non inueni eam virginem, & ſuccubuerit, quia verberabitur, & condemnabitur in centum ſiclis, & non poterit dimittere vxorem toto tempore vitæ ſuæ, & tamen iſte oderat vxorem, & ex odio iſtud faciebat, ergo apparet, quod odium

non

non erat cauſa ſufficiens repudii. Et apparet dupliciter, quia ſi eſſet cauſa ſufficiens repudiandi, non oporteret, ꝙ ad hoc, quod eam abiiceret opponeret ei nomen peſſimū, ſcilicet non inueni eam virginem, ſed poterat dimittere, ſi oderat.

Secundo, quia poſtquam condemnabatur in centum ſiclis, & flagellabatur propter vxorem, certum eſt, quod oderat eam, & tamen non licebat ei dimittere illam per totam vitam, ergo non erat odium cauſa ſufficiens repudii.

Dicendum, quod circa hoc eſt opinio quorundā, quod propter ſolam fornicationem dabatur libellus repudii, quia ita Chriſtus aſſeruit reſpondens Iudæis, quãdo quæſierunt an ex quacunque cauſa liceret dimittere vxorem, & ille dixit, quod propter ſolam fornicationem licebat dimittere. Item iſtam opinionem videntur tenere quidam Iudæorum. Abben Ezra, qui fuit peritus, & ingenioſus inter eos, voluit, quod propter ſolam fornicationem præſumptam poſſet vir repudiare vxorem, vt ſi fortè vir præſumit, quod vxor ſua fornicata eſt, vel quia fortè vidit, & teſtibus probari non poteſt adulterium, repudiabit eam.

Sed dicēdum, quod non ſtat, quia neceſſe eſt poni multas cauſas repudii, vel omnem cauſam eſſe ſufficientem. Et quando Chriſtus dixit, quod non licebat niſi propter ſolam fornicationem. Dicendum, quod non facit ad propoſitum.

Primo, quia Chriſtus ſtatuit ibi ius nouum, & non aſſeruit quid eſſet de iure antiquo, & ideo verum eſt, quod iam non liceret dimittere vxorē niſi propter fornicationem, & tamen in veteri teſtamento licebat ex multis cauſis.

Secūdo patet, quia ſi intelligeretur, quod Chriſtus hoc dicens declarabat quid ſeruandum fuiſſet in veteri teſtamento, oporteret ſic ſeruari, vt ipſe dixit, & tamen quando ipſe dixit, quod non licebat dimittere niſi propter fornicationem, non intellexit de dimiſſione quantū ad vinculum, quod ſoluatur matrimonium, & liceat tranſire ad alia vota, ſed ſolum de dimiſſione quantum ad thorum, & cohabitationem. Quod patet primo, quod alias liceret repudiatæ tranſire ad alium virum, & repudianti accipere aliam vxorem, & tamen ipſe dixit, quod vir dimittens vxorem, & accipiens aliam mœchatur, & qui accipit dimiſſam mœchatur, vt patet ſupra 5. capit. & ſupra in litera, ergo non intelligitur de diſſolutione vinculi matrimonialis.

Secundo, quia ſi ſic intelligeretur, obſeruaret illud ſic Eccleſia, quæ tenet mandata Chriſti ad literam, & in vero intellectu eorum, & tamen Eccleſia pro nulla cauſa cōcedit diſſolui matrimonium, quod ſemel fuit verum, etiā ſi poſtea interueniat adulterium. Et colligitur hoc 1. Corinth. 7. ſcilicet, quod vir, qui vxorem abiecerit reconciliet eam, vel maneat innuptus, ergo non intelligitur dictum Chriſti, quod ex cauſa fornicationis liceret diſſolui matrimonium, & tamen certum eſt, quod quando repudiabatur vxor, ſoluebatur totaliter vinculum matrimonii, cum permitteret Deus viro accipere aliam, & repudiatæ tranſire ad alium virum, Deuter. 24. cap. ergo non intelligitur dictum Chriſti de repudio eo modo, quo accipiebatur in veteri teſtamento, & conſequenter neque cauſa ab eo expreſſa erat ſola cauſa repudii illius, quod fiebat in veteri teſtamento, ſed ſicut Chriſtus nouum ius ſtatuit, & de renouat. ſcilicet de diuortio, quod non eſt repudium, ita poſuit nouam cauſam illius diuortii, quæ non erat ſola in repudio veteris teſtamenti.

Tertio patet, quia non obſeruabatur ſic apud Iudæos tempore Chriſti, neque ſic obſeruatum fuerat aliquando, nam quando Chriſtus dixit, quod non licebat dimittere vxorem niſi propter fornicationem, dixerunt Diſcipuli, ſi ita eſt cauſa hominis cum vxore ſua, non expedit homini nubere, & tamen ſi ante hoc fuiſſet iſta lex ita obſeruata inter Iudæos, ſicut Chriſtus dicebat, non putarent Diſcipuli eſſe rem grauem, ideo videtur, quod non ſeruabatur ſic, quod pro ſola fornicatione repudiaretur vxor.

Ad dictum Rabbi Auen Ezra dicendum, quod nō ſtat, nam ſi propter ſolam fornicationem veram, vel præſum-

F ptam fiebat repudium, non oportebat, quod fieret repudium, quia erant alia remedia ſufficientia, nam aut fornicatio erat talis, quam poterat vir probare, aut non. Si poſſet probare, accuſaret vxorem, & lapidaretur, Leuit. 20. & etiam ſi fornicatio fuiſſet ante contractum matrimonii, occideretur mulier. Deuter. 22. Si autem eſſet occulta, quā non poſſet vir probare, vt quia teſtes deſunt, vel forte neſciret, ſed ſuſpicatur, erat remedium de aquis probationis, quæ vocantur maledictæ, quas ſi biberet mulier, quæ fornicata fuerat, rumpebatur femur eius. Num. 5. & ita propter fornicationem veram, vel præſumptam, apertam, vel occultam non erat neceſſe dari libellum repudii.

Secundo patet, quia ſi repudium fieret pro ſola fornicatione vera, vel præſumpta, quandocunque aliqua mulier repudiaretur, iam ſciretur, quod propter fornicationem

G repudiabatur, & ita vel conſtaret de fornicatione, vel ſaltem eſſet mulier infamata de fornicatione. Vnde nemo vellet accipere in vxorem eam, quæ erat repudiata, & tamen accipiebantur repudiatæ a multis, ergo non erat iſta ſola cauſa repudiandi. Ideo dicendum, quod vel ex quacunque cauſa voluntaria poterat repudium, vel non fiebat ex ſola cauſa præſumptæ fornicationis. Et patet hoc, quia ſi repudium fieret propter præſumptam fornicationem, aut exprimeretur in repudio cauſa iſta, aut non. Si exprimeretur, oportebat quod vir probaret eam, & ſi ſuccumberet in probatione, puniretur quia infamauit vxorē, vt ſepararet a ſe, & talis non poterat repudiare, ſed ſi de facto repudiaret cogebatur reducere vxorem ad ſe, & inſuper puniretur, ſicut patet Deuter. 22. de illo, qui oppoſuit vxori ſuæ nomen peſſimum dicens, non inueni eā vir-

H ginem, nam verberabatur, & cōdemnabatur in pecuniis, & non poterat in tota vita ſua repudiare vxorem. Si autē non exprimeretur fornicatio, ſed tacitè ſubintelligeretur, & repudiaretur vxor, poſſet vir ex quacunque cauſa repudiare, cum tacita cauſa repudii, nō poſſet ſciri an propter fornicationē, vel propter alias cauſas repudiaretur vxor. Quod autem dictum eſt de expreſſa fornicatione, quod oportebat eam probari, verum eſt ſi opponatur mulieri tanquam certa, & ad finem puniendi eam per legem, ſecus ſi ad finem quietandi animum ſuum, quando fornicatio non opponebatur, vt certa, ſed quia ſuſpecta erat mulier viro de fornicatione, & volebat cogere eam ad ſubeūdum purgationem aquarum maledictarum, non erat ſola fornicatio vera, vel præſumpta cauſa repudii.

Aliqui Thalmudiſtæ dicunt, quod non licebat ex om-

I ni cauſa repudiare, ſed ſolum propter fœditatem aliquam, & dicunt, quod aut illa fœditas, vel cauſa venit ante matrimonium, vel poſt, ſi ante matrimonium, vel erat occulta, vel apparens, ſi occulta, dicunt quod poterat mulier repudiari, quia fuit fraus in contractu matrimonii, cum non potuerit patere vitium vxoris, quod illa callidè abſcōdit, ſicut qui vendunt iumenta morboſa ſuppreſſis vitiis eorum, ſi autem erat fœditas apparens, non poterat eam repudiare, ſibi enim imputet, quia talis ſibi ante placuit. Si autem poſt contractum matrimonium veniebat fœditas, dicunt quod nunquam fiebat repudium, niſi propter fornicationem. Sed dicendum, quod illa poſitio non ſtat.

Primo, quia Iudæi erant duri corde, & poterant incidere in magna odia contra vxores pro aliis cauſis accidētibus poſt matrimonium præter fornicationem. Etiā pro

K cauſis exiſtentibus ante matrimonium, quæ apertæ erant, vt ſi mulier erat diues, vel pulchra, & haberet aliquam fœditatem cognitam, vt ſi eſſet diues, & tamen turpis facie, aut ægra, vel ægrotatiua, aut ſi erat decora, & tamen manifeſtè erat prauorum morum, & concubina, & pulchritudinis, aut diuitiarum copia faceret non attendere, vel non curare alias fœditates, deinde conſumato matrimonio incurreret vir in tam graue odium vxoris, quod ſi nō ſepararentur occideret vir eam, videtur quod tunc ſepararentur, & ita non eſt vera diſtinctio data. Et patet de hoc Deuteronom. 21. vbi dicitur de illo, qui in medio captiuorum inuenit mulierem pulchram, quam non poterat carnaliter cognoſcere niſi duceret in vxorem, & dicitur, quod ſi poſtea non placeret ei de ea, quod non venderet illam, ſed dimitteret liberam.

Secundo patet, quia iſta diſtinctio cauſarum data a Iudæis,

dis, & ſimiles videntur procedere de quadam æquitate. A
& iure, & tamen in concedendo repudium non conſide-
ratur ius, ſed duritia cordis: non enim conceſſum fuit re-
pudium quaſi bonum eſſet, quod eſt eſſe de iure, vel æqui
tate: ſed permiſſum eſt propter duritiem cordis Iudæo-
rum, ſcilicet ad duritiem cordis eorum, vt dicitur in lite-
ra, & tamen duritia cordis ex multis alijs cauſis naſci po-
terat, quàm ex dictis, quæ interdum ante matrimonium,
& interdum poſt matrimonium euenirent: ideo non ſo-
lùm ex iſtis, ſed etiam ex alijs dabatur, repudium.

Dicendum igitur, quòd cauſa immediata repudiandi
erat vna, id eſt cauſa quare Deus permiſit repudium, &
eſt timor de vxoricidio, & hoc Chriſtus innuit, cùm di-
cit, ad duritiem cordis libellus repudij datus eſt: non qui-
dem quòd ipſi dabant libellum repudij ex duritia cordis:
ſed quòd Deus permiſit illum dari propter duritiem cor- B
dis, ſcilicet quia cùm eſſent duri corde, ſi non permitte-
rentur abijcere vxores, quas odiſſent, occiderent eas. Cau
ſa autem proximior homicidij erat odium, ex quo moue
retur vir ad occidendum vxorem, & ideo odium eſt ſo-
la cauſa repudiandi. Et ita innuitur Mala. 2. Cuſtodite
ſpiritum veſtrum, vxorem adoleſcentiæ tuæ noli deſpi-
cere: cùm odio habueris, dimitte. Et ita dat regulam,
quod pro quocunque odio eam abijciat, ſcilicet ſi eſt o-
dium perſeuerans, ita quòd manente vxore neceſſe ſit de-
ſpicere illam, aut affligere. Nam ſi odium leue eſt, & tran
ſiens, non oportet dimittere, ſed melius eſt frænare ani-
mum cohibendo iram. Etiam apparet Deuteron. 24. vbi
ponitur origo repudij, ſcilicet: Si acceperit homo vxorem,
& habuerit eam, & non inuenerit gratiam ante oculos
eius: ſed non inuenire gratiam eſt odiſſe mulierem: quia C
neceſſe eſt, quòd vir diligat vxorem ſuam, aut oderit, cùm
habeat ad eam tantam conuerſationem: ſi diligit inuenit
gratiam, ſi ergo non inuenit gratiam, odit eam, & ita
vbique ponitur odium pro cauſam repudij, & eſt iſta cau
ſa immediata: odium tamen oritur ex alia cauſa ſemper.
Et ideo circa hoc rurſus quidam dicunt eſſe certas cauſas,
ex quibus odium inſurgeret ad repudiandum, & non ex
omnibus. Et dicunt aliqui, quòd repudium non poterat
fieri niſi propter cauſam aliquam ſuperuenientem matri
monio, & non propter quamlibet talem: ſed ſolùm pro-
pter illas, quæ impediunt bonum prolis: ſiue in corpore,
vt ſterilitas, aut lepra, vel ſimile: ſiue in anima, vt ſi eſſet
malorum morum, quos filij inde nati imitarentur.

Sed dicendum, quòd non ſunt iſtæ cauſæ ſolæ: nam ſi
cauſæ ſtantes ante matrimonium contractum ſufficiebát D
ad occidendum vxorem, à fortiori ſufficerent ad repu-
diandum, & tamen fornicatio commiſſa ante deſponſa-
tionem, ſi obijceretur poſt deſponſationem faciebat la-
pidari mulierem Deuter. 22. cap. A fortiori ergo ſuffice-
ret ad repudiandum. Etiam quia cùm cauſa immediata
repudij ſit odium, vt dictum eſt, & ex multis alijs cauſis
poſſet odium naſci: neceſſe eſt, quòd aliæ ſint cauſæ remo
tæ repudij, & omnes iſtas intellexit Deus per fœditatem
cùm ait, & non inuenerit gratiam ante oculos eius pro-
pter aliquam fœditatem. Et illam fœditatem volunt ali-
qui eſſe ſolam fornicationem. Sed hoc non ſtat, vt ſupra
oſtenſum eſt. Etiam patet manifeſtè ex ipſa litera. Nam ſi
ſola fornicatio vera, vel præſumpta eſſet cauſa repudij, eſ-
ſet vna cauſa remota, & tamen non ſtat, quia dicitur pro-
pter aliquam fœditatem: ergo videtur, quòd iſta fœditas
non ſit aliquid vnum determinatum: quia tunc dicere- E
tur, & non inuenerit gratiam ante oculos eius propter
fœditatem. Dixit tamen propter aliquam fœditatam: er-
go videtur, quòd non ſit aliqua vna res determinata illa,
propter quam fiebat repudium, & ita non erat propter ſo
lam fornicationem, & iſta eſt probatio neceſſaria. Eſt er-
go dicendum, quod non erat fornicatio ſola cauſa repu-
dij, ſed multæ cauſæ. Quod etiam ſancti doctores tenent:
ſic dicit Auguſt. & eſt Glo. Deuter. 24. ſcilicet. Multæ erãt
in lege cauſæ dimittendi vxores: Chriſtus ſolam fornica-
tionem excepit: cæteras moleſtias iubet pro fide, & caſti-
tate coniugij ſuſtineri. Et dicendum, quòd iſtæ cauſæ,
non erant determinatæ: ſed omnes quotquot poſſent mo
uere Iudæos ad odium vxorum. Et hoc apparet eſſe ne-
ceſſarium: nam ſi determinatæ dentur cauſæ, continge-

ret ex aliquibus alijs cauſis: odium virorum contra mu-
lieres, & tunc ſi non liceret repudiare ex illis cauſis, cre-
ſceret odium, ita vt viri occiderent mulieres propter du-
ritiem cordis eorum, & tamen ad euitandum iſtud peri-
culum, quod prouenit ex duritia cordis permiſſum eſt re
pudium: ergo omnes cauſæ ex quibus poſſunt talia odia
prouenire, erant cauſæ repudij: ſed iſtæ cauſæ nõ poſſunt
eſſe determinatæ, cùm infinitis modis homo poſſit con-
cipere odium contra vxorem, ideo non poterant eſſe de-
terminatæ, ſed quæcunque. Et ita eſt verum, quòd lice-
bat dare repudium ex quacunque cauſa, ſicut quæſiue-
runt Phariſæi: quia negata aliqua quantumcunque eſſe
leui, poſſet inde tantum odium concipi Iudæis, qui erãt
duri corde, quòd vxores occiderent: ideo ex quacunque
cauſa quantumcunque voluntaria licebat dari bellum re-
pudij, id eſt, quòd verè dirimebatur matrimonium, & li-
cebat tranſiri ad aliud matrimonium: licèt illi, qui ex le-
uibus, & irrationabilibus cauſis repudiabant vxores pec-
cabant, non quidem in ipſo repudio, quia verè tenebat,
ſed in motiuo repudij. Et hoc cõſonat dictis Hieronymi,
ſcilicet: Moyſes cùm videret propter deſiderium coniu-
gum ſecundarum, quæ vel ditiores, vel iuniores, vel pul-
chriores eſſent, primas vxores interfici, & malam vitam
ducere: maluit indulgere diſſidium, quàm odia, & homi
cidia perſeuerare: & tamen nulla cauſa leuior, aut irratio
nabilior eſſe poterat, quàm velle dimittere vxorem pri-
mam ad habendum aliam iuniorem, aut ditiorem, vel
pulchriorem. Et propter talem cauſam dixit Hierony-
mus permitti repudium, vt non ſequantur odia, & homi
cidia: ergo nulla cauſa quantumcunque leuis eſſe pote-
rit, ex qua ſequi poſſit odium viri ad vxorem, quæ non
ſit cauſa repudij, & ita ex omni cauſa licet dari libellum
repudij. Iſta vera ſunt de repudio ſecundùm conſuetudi-
nem legis Moyſi, ſecus ſecundum leges humanas: nam
certæ cauſæ erant ad hoc, quòd vir repudiaret vxorem,
vel vxor virum. Et ponuntur C. de repudijs, l. conſenſu,
& dicitur de viro, neque licebit ei, id eſt viro ſine cauſis
apertius deſignatis propriam repudiare iugalem: neque
vllo modo expellat niſi adulteram, vel veneficam, aut ho
micidam, aut plagiariam, aut ſepulchrorum violatricem,
vel diſſolutricem, ſi ſacris ædibus aliquid ſubtrahentem,
aut latronum fautricem, aut extraneorum virorum viro
ſuo ignorante, vel nolente conuiuia appetentem, aut ipſo
inuito ſine iuſta, & probabili cauſa foris pernoctantem,
theatralibus, vel arenarũ ſpectaculis in ipſis locis, in qui-
bus hæc aſſolent celebrari viro prohibente gaudentem,
ſibi veneno, aut gladio, aut alio ſimili modo inſidian-
tem: aliquid machinantibus ſe conſciam ſeu falſitatis ſeu
criminum immiſcentem inuenerit, aut manus audaces
ſibi probauerit ingerentem: tunc neceſſariam ei permit-
timus facultatem diſcedendi, & cauſas diſſidij legibus
comprobare, id eſt in iudicio. Si autem mulier velit re-
pudiare virum, ponuntur cauſæ in eadem, l. ſcilicet. Si
qua igitur maritum ſuum adulterum, vel homicidam,
vel veneficum: vel contra noſtrum imperium molien-
tem, vel falſitatis crimine condemnatum inuenerit: ſi ſe
pulchrorum diſſolutorem: ſi ſacris ædibus aliquid ſub-
trahentem, latronem, vel latronum ſuſceptorem: ab a-
ctorem, id eſt abigeum, ſiue furem pecorum, aut plagia-
rium, vel ad contemptum ſui domus, ne ipſam inſpi-
cientem cum impudicis mulieribus (quod maximè ca-
ſtas exaſperat) coeuntem: ſi ſuæ vitæ veneno, aut gladio,
aut ſimili modo inſidiantem: ſi eam verberibus, quæ ab
ingenuis aliena ſunt afficientem probauerit: tunc repu-
dij auxilio vti neceſſariam ei permittimus libertatem, &
cauſas diſſidij legibus comprobare, id eſt iudicialiter: Et
ita laxiora fræna repudij erant inter Iudæos, quàm po-
ſtea fuerunt in legibus gentium. Et ratio differentiæ eſt,
quia repudium in legibus gentium conceſſum quaſi ex
quadam æquitate procedere videbatur, & ideo ſolæ
cauſæ, quæ erant aliqualiter rationabiles aſſignaban-
tur: Iudæis verò ad duritiem cordis datus eſt libel-
lus repudij ne odio afficerent, aut contemnerent vxo-
res: ideo omnes cauſæ, quæ ad odium mouere poterant
erant eis neceſſariæ, & ſufficientes cauſæ repudij: ſed
in hoc legibus gentium erat fauor mulieribus, quia eis-

eiſdem cauſis poterant repudiare viros, ex quibus viri eas,& ita ad paria indicabantur: quod inter Iudæos non fuit, quia vxoribus non licebat repudiare viros, vt dictum eſt ſupra.

Ad prima argumenta tria non eſt reſpondendum: ſed concedenda ſunt, quod verum concludunt. Ad primum pro oppoſito poteſt dici, quòd ſterilitas, & lepra, & ſimilia non diſtinguuntur contra odia in cauſis repudij, quia odium eſt cauſa immediata repudiandi, & eſt vnica. Cęteræ cauſæ ſunt mediatæ inquãtum prouocant ad odium, & ita ſterilitas, & lepra, & ſimiles habent ſe, vt antecedẽtes ad odium, ideo non condiſtinguuntur, ſed tota cauſa repudij ponitur odium, quia ipſa ſola eſt immediata.

Aliter poteſt dici, quòd etiam ſi odium, & ſterilitas, lepra, & ſimilia ponerentur cauſæ immediatæ repudij, eſſet cauſa principalior odium: quia libellus eſt datus propter duritiem cordis, vt Chriſtus dixit: ſed poterat eſſe aliquis, cui non diſpliceret ſterilitas vxoris, neque moueretur ad repudiandum, & ex alia leui cauſa concepto odio vellet eam, aut occidere, aut abijcere: ideo odium eſt ſimpliciter cauſa repudij.

Virtus per ſe eſt amoris cauſa.

Ad ſecundum dicendum, quòd vxor non poteſt eſſe odioſa viro propter virtutem: nam virtus per ſe non poteſt eſſe cauſa odij, cùm ſit cauſa amoris: quia bona eſt, & bonum omnia appetunt, & non oderunt: ſed per accidẽs virtus alicuius repugnat alteri, & ita virtuoſum poteſt quis odiſſe, & tamen primum fundamentũ odij non poteſt eſſe virtus: ſed quia fortè virtuoſus aufert honorem, aut vtilitatem nobis, propter quod eum oderimus, etiam ſi iuſtè agat: & quia dum virtuoſior fuerit fortè potentior erit ad nocendum nobis, vel impediẽdum, poterimus per accidens odiſſe virtutes illius, & tamen fundamentum, & origo odij non potuit incipere ex virtutibus: ita nemo poteſt odiſſe propter illam, ſed propter aliam cauſam, cui per accidens poteſt adiungi virtus.

Ad tertium dicendum, quòd vir, qui infamauerat mulierem, puniebatur, & ſicut verberabatur, & condemnabatur in centum ſiclis argenti: ita & dabatur ſibi in pœnam, quòd non poſſet repudiare puellam in æternum, & iuſtum erat, quòd ille qui iniuſtè abijcere voluerat vxorẽ occidi eam faciendo, condemnaretur, quòd nunquam eã poſſet repudiare, ſcilicet pro cauſa voluntaria. Nam ſi illa incideret poſtea in crimen fornicationis, non ſolùm repudiare, ſed etiam accuſare ad mortem ipſam poterat. Et cũ dicitur, quòd nõ poterat ex ſolo odio repudiare vxorem: quia alias iſte, qui obijciebat ei nomen peſſimum, cùm conſtet, quòd odiſſet eam, repudiaret illam, & non oporteret, quòd accuſaret, & exponeret ſe periculo pœnæ ſi ſuccumberet.

Dicendum, ꝙ odium ſufficiebat ad repudiandum illã ex quacunq; cauſa illud proueniret: neque oporteret cauſam illam exprimi, & tamen vir, qui infamauit vxorem dicens, non inueni eam virginem: non ſolùm intendebat abijcere vxorem, ſed illam occidere faciens, quòd lapidaretur ſi conſtaret, quod dicebatur, & ad hoc oportebat eã accuſare, & exprimere cauſam, iſtam. Si autem intendiſſet ſolùm eam abijcere, non oportebat infamare illam, neque exprimere cauſam neque ſe ſubijcere periculo pęnæ. Cùm autem dicitur, quòd certum eſt, quòd iſte vir odit mulierem illam poſtquam verberatus eſt pro ea, & cogitur redire ad eam, & tamen non poteſt repudiare eam. Dicendum, quòd verum eſt, quòd odium ſufficit ad repudiandum ex quacunque cauſa prouenerit, & tamen iſte ſpecialiter priuatur iure illo propter cauſam dictam, ſicut & verberatur, quod grauius eſt.

Quare mulieri repudiatæ dabatur libellus. Quæſt. LVI.

QVæritur, quare mulieri repudiatæ dabatur libellus. Dicendum, quòd libellus repudij non eſt ipſa repudiatio: ſed quædam certa, in qua conſtat de repudio, & vocatur libellus, id eſt paruus liber, ſicut petitiones iudiciales in ſcriptis traditas libellos vocamus, & iſti libelli dabantur tam apud Iudæos, quam apud Gentiles, quando fiebat repudium. De Iudæis patet Deuter. F 24. de Gentilibus patet C. de Repudijs, l. licèt libellus. eſt verum tamen, quòd traditio libelli non facit repudium, ſed oſtẽdit, & ideo ante dationem libelli erat repudium, vnde dicitur eadem, l. ſcilicet, licèt libellus repudij non fuerit traditus, vel cognitus marito, diſſoluitur matrimonium. Et ſciendum, quòd ſemper repudiatæ perſonæ dabatur libellus: & quia apud Gentiles, ſicut licebat viro repudiare vxorem, ita & vxori licebat repudiare virum: dabatur libellus aliquando viro aliquando mulieri, ſicut in prędicta, l. licèt libellus: mulier dedit libellum repudij marito. Apud Iudęos autem non licebat mulieribus repudiare viros, ſed è contrario: ideo ſoli viri dabant libellum repudij vxoribus, vt dicitur Deuter. 24. ſcilicet. Dabit libellum repudij in manu eius. Cauſa prima ad hoc erat, vt conſtaret de repudio per libellum, & non infamaretur mulier. Nam ſi non oſtenſo libello tranſiret mulier ad alium virum, putaretur adultera, oſtenſo autem G libello apparebat non eſſe adulteram: quia ſoluta erat a lege viri. Secundò, vt mulier inueniret virum: quia præſupponitur Deutero. 24. quòd repudiata ab vno viro accipiebatur ab alio, ſcilicet: Cunque egreſſa alium virum duxerit: & tamen ſi non conſtaret de repudio, nemo eam vellet accipere in vxorem, ne condemnaretur de adulterio, ideo erat ad hoc oſtendendum neceſſarius libellus. Tertiò erat ad hoc, quòd vir non poſſet repetere vltra mulierem reducendo ad ſe: nam ſi iret ſine libello, poterat dicere vir, quod non repudiauerat eam, & cùm fortè non conſtaret, poſſet eam reducere ad ſe, & quia iſta erat quædam illuſio dabatur libellus, vt quando ille appareret conſtaret, quod nullum ius vir retinuerat ſibi in vxore, & ita non cogeretur ad eum redire etiam ſi nondum accepiſſet alium virum.

Cã prima ꝗ vxori repudiatæ dabatur libellus repudij.

H Quarto erat ad hoc, quod vir non poſſet eam accuſare adulteratam. Nam aliquis vir exoſus vxorem ſuam non ſolùm vellet abijcere à ſe vxorem ſuam, ſed etiam vellet, quòd occideretur, & ad hoc repudiaret eam non dato libello, & cùm illa accederet ad alium virum, accuſaret eam de adulterio, quaſi non eſſet ſolutum matrimonium: cùm autem illa oſtenderet libellum: conſtabat de repudio, & ita non poterat eam accuſare. Erat igitur valde neceſſarius libellus vxori repudiatæ propter hoc, & ſimilia. Et ideo cogebatur vir dare illum, & non poterat abijcere mulierem de domo, antequam daret ei libellum ſcriptum de repudio, & ſi vellet prius abijcere illam, non debebat recedere. Sic dicitur Deutero. vigeſimo quarto: Si acceperit homo vxorem, & non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fœditatem ſcribet libellum I repudij, & dabit in manu eius, & dimittet eam de domo ſua, & ita prius dabat ei libellum ſcriptum, quàm abijceret eam de dumo.

Quintò, vt aliqui volunt fiebat conſcriptio libelli ad impediendum repudium: nolebat enim Deus faciliter repudiari vxorem: & ideo voluit dare vnam differentiam: hoc autem erat, quòd ſcriberetur libellus, qui, vt dicitur, non poterat ſcribi, niſi à ſacerdotibus: & dum hæc fierent fortè ceſſaret odium viri contra vxorem, & non repudiaret eam. Sic dicit Auguſt. libro contra Fauſtum, ſcilicet. Nolebat autem dimitti vxorem à viro, qui hanc interpoſuit moram, vt in diſſidium animus pręceps libelli inſcriptione refractus abſiſteret, præſertim quia, vt perhibent, apud Hebræos ſcribere literas Hebræas nulli fas erat, niſi ſcribis ſolis. Ad hos igitur, quos oporteret prudentes legis eſſe interpretes, & iuſtos diſſidij diſſuaſores, K lex mittere voluit eum, quem iuſſit libellum dare repudij, ſi dimiſiſſet vxorem: non enim poterat emere libellum, niſi ab ipſis, quem per hanc occaſionem, & neceſſitatem venientem quodammodo in manus ſuas bono cõſilio regerent, atque inter ipſum, & vxorem pacificè agendo dilectionem concordiamque ſuaderent: quòd ſi in tantum inciderent odium, vt extingui emendarique non poſſit, tunc vtique ſcriberetur libellus, quia fruſtra non dimitteret, quam ſic odiſſet, vt ad debitam coniugio charitatem nulla prudentium ſuaſione reuocaretur: & tamen cauſæ ſupra aſſignatæ ſunt magis literales.

Libellus repudij apud Hebraeos nõ poterat ſcribi, niſi à ſacerdotibus.

An

An cauſæ repudij ſcribebantur in libello. Quæſtio LVII.

A

QVæritur de cauſis repudij, an ſcriberentur in libello. Aliqui dicunt, quòd ſcribebantur, quia per libellum repudij abſoluebatur mulier repudiata à pęna legis, ſi alium acciperet: ſed hoc videtur iniuſtum, niſi cauſæ ſufficientes repudij aſſignarentur; ergo oportebat eas in libbello ſcribi. Secundo patet, quia ad nichil aliud principaliter valere videbatur libellus ille repudij, niſi, vt cauſæ repudij exprimerentur: ergo videtur, quod ſcribebantur.

Dicendum, quòd aliqui volunt cauſas repudij in libello conſcribi, & ita tenet Magiſter. 4. Sent. diſt. 33. dicens, quòd vir ſcribebat in libello cauſas repudij. Et tamen dicendum, quod aut quærimus de libello repudij Iudæorum, aut Gentilium. Si de libello Gentilium dicendum, B quòd cauſæ non ſolùm aſſignabantur, ſed etiam iudicialiter probabantur, vt patet C. de repudi. l. conſenſu. vbi tam quàdo vir vxorem repudiat, quàm cùm vxor virum, cauſæ debebant iudicialiter conſtare. De repudio Iudæorum dicendum, quòd non exprimebantur cauſæ vllæ, quia aut eſſent cauſæ illæ rationabiles, & ſufficientes ad repudiandum, aut non: ſi ſufficientes. præcludebatur via mulieri ad aliud matrimonium maximè ſi exprimeretur ibi fornicatio nota, vel præſumpta, quia tunc nemo eam vellet ducere: & tamen Deus præſupponebat, quòd mulier repudiata ab vno accipiebatur ab alio, quia dicitur Deuterono. 24. cumque egreſſa alterum virum duxerit: ergo non exprimebantur cauſæ ſufficientes, non etiam inſufficientes, quia tunc appareret iniuſtè mulierem repudiatam, ergo nullæ cauſæ apponebantur. Secundò, quia daretur ex hoc cauſa infamãdi mulieres iniuſtè: nam ſi C cauſæ exprimendæ forent in libello, vt viri non viderentur iniuſtè abijcere mulieres: etiam ſi nullam cauſam repudiandi eas haberent, ſemper fingerent aliquas cauſas graues non veras: & non curarent, quòd falſæ eſſent, cùm non tenerentur probare eas, ſicut in libello gentilium, & tamen hoc erat inconueniens: ideo non debuerunt exprimi cauſæ. Tertiò, quia libellus repudij ſcribebatur in fauorem mulieris repudiatæ, cùm dicatur Deut. 24. Dabit libellum in manu eius, & dimittet eam: & tamen ſcribi cauſas repudij erat contra honorem mulieris, ideo non ſcribebantur. Sed Magiſter in Hiſtoria Scholaſtica dicit, quòd in libello repudij ſcribebatur iuramentum de nunquam conueniendo cũ ea matrimonialiter, & cauſa quare abijciebatur, & legebatur coram ſacerdotibus. Et ta- D men non multum eſt curandũ de illo, cùm nec ratio hoc ſuadeat, neque ex litera colligatur, neque Ioſephus illud tetigerit. Sed dicendum, quòd conueniebat repudio Iudæorum cauſas eius taceri, quia in repudio Gentilium erant certæ cauſæ ſolùm ad repudiandum, & non licebat ex alijs repudium. C. de repu. l. conſenſu: & ideo debebat cauſa repudij tunc exprimi, & probari, quia aliàs contingeret, quòd quis ex alia cauſa repudiaret, quàm ex eis, quas lex voluit. In libello repudij Iudęorum non fuit conueniens ad aliquid cauſam exprimi, quia non ſunt determinatæ cauſæ ad repudiandum, ſed ex quacunque cauſa licebat repudium. ſupra queſt. 54. & ideo expreſſio nichil proderat, neque probatio, quia ex quacunque cauſa repudiaret, licitum erat repudium. Et ita dicit Ioſephus 4. libro Antiquitatum, quòd ex quacunque cauſa licebat E vxorem dimitti. Item ſi exprimi deberent cauſæ aliquę, neceſſe erat eas probari iudicialiter; ſed nemo aſſerit iſtud in repudio Iudæorum: ergo neque oportebat eas exprimi. Et patet, quia ſi cauſæ exprimerentur, & non probarentur, eſſet locus, vt vir infamaret mulierem innocentem aliquo graui crimine: ergo neque exprimebantur cauſæ vllæ, neque probabantur. Aliqui dicunt, quòd cauſæ repudij ſcribebantur in libello in generali, ſed non in ſpeciali. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia tunc non exprimeretur aliquod peccatum ſpeciale vxoris, vel macula, ſed diceretur, quòd dimittebat eam propter aliquas iuſtas cauſas, & iſtud non conueuit ad intentionem iſtorum, quia iſti volebant exprimi cauſas in generali ad iuſtificandum repudium: & tamen illæ non iuſtificant il-

A lud, cùm neſciatur, quæ cauſæ ſint, & tales eſſe poſſunt, quæ repudium non iuſtificent. Secundò, quia ſcribi cauſas in generalibus plus eſt, quàm nullas cauſas exprimi, quia etiam ſi nichil exprimatur, certum eſt, quòd pro aliqua cauſa repudiatur vxor, & tamen an illa ſit cauſa iuſta, vera, & ſufficiens non apparet, ſicut neque apparet exprimendo cauſas in generali: ideo non exprimebantur cauſæ vllo modo. Ad primum dicendum, quòd per libellum mulier repudiata oſtendebatur libera à pęna legis ſi inueniretur cum alio viro: & tamen non oportebat ad hoc exprimi aliquas cauſas, quia hoc eſſet verum ſi ad dandum repudium eſſent ſolæ cauſæ iuſtæ: & tamen ex quacunque cauſa licebat dari repudium, vt dictum eſt, ideo non proderat ad aliquid exprimi cauſam. Ad ſecundum dicendum, quòd falſum eſt, quia ad multa proderat, ſcilicet ad quinqua, quæ habentur præcedenti quæ- B ſtione: etiam ſi non exprimerentur cauſæ, imò ad nichil prodeſſet expreſſis cauſis, cùm idem operetur expreſſio cauſarum, & non expreſſio, vt dictum eſt.

Quid ſcribebatur in libello repudij, & quæ erat forma repudiandi. Quæſt. LVIII.

QVæritur, quid ſcribebatur in libello repudij, & quæ erat forma repudiandi. Dicendum, quia apud Gentiles forma repudiandi erat diuerſa, quia aliter repudiabatur vxor, & aliter ſponſa: nam vxor repudiabatur ſub his verbis: Res tuas tibi habeto. Vel aliter: Res tuas tibi agito. Sponſa autem per hæc verba repudiabantur, ſcilicet. Conditione tua non vtar, & hæc erant ſiue vir vxorem, ſiue vxor virũ repudiaret, quod licebat Gen- C tilibus. Hæc verba ponuntur. ff. de diuor. & repu. l. diuortium. Apud Iudæos autem qualis eſſet forma repudiandi, non conſtat plenè, cùm non expreſſerit hoc ſcriptura. Dicit autem Magiſter in Hiſtoria Scholaſtica, quòd ſcribebatur in libello iuramentum de nunquam conueniendo cum ea matrimonialiter, & tunc forma repudiandi eſſet iurare de non conueniendo. Satis autem videtur dicendum, quòd in libello illo confitebatur vir, quòd abijciebat mulierem illam à ſe promittens de nunquam conueniendo cum ea matrimonialiter, & quòd nunquam de cætero eam haberet in vxorem, & quod haberet eam quicunque vellet, & quòd dabat illi licentiam accipiendi virum, quem vellet, & quòd non accuſaret eam tanquam adulteram. Sic dicit Ioſephus 4. lib. Antiqui. ab vxore copulata ſibi volens quiſque diſiungi propter quaſcun- D que cauſas, quæ multis modis hominibus prouenire noſcuntur ſcripto, quòd nunquam cùm ea conueniat compromittat, ſic habebit poteſtatem alij copulari; nã prius illa alteri iungi non poteſt.

An omni tempore repudiare liceret. Quæſtio LIX.

QVæritur, an liceret omni tempore repudiare. Dicendum, quod repudium non eſt, niſi eorum, inter quos eſt vinculum. Eſt autem vinculum inter ſponſos, & inter coniuges: & ideo ſecundùm Gentiles inter vtroſque erat repudium: ſic dicitur. ff. de repudijs, & diuor. l. diuortium, ſcilicet in ſponſalibus quoq; diſcutiendis placuit renunciationem interuenire oportet: in qua re hæc verba cõprobata ſunt: Conditionem tuã non E vtar. Et ita ſiue inter ſponſos, ſiue inter coniuges poteſt eſſe repudium. Et hoc eſt ſecundùm gentium leges, ſed ſecundùm legem Iudæorum, non licebat repudiari ſponſam, ſiue eſſet de futuro, ſiue de præſenti: ſed vxorem iam traductam, & cognitam. Et patet, quia dicitur Deutero. 24. Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam ante oculos eius. Vxorem enim accipere eſt contrahere cum ea de præſenti per quod fit vxor: habere eam eſt traducere in domum ſuam, & tenere, & commorari cum ea, & ponuntur iſta duo: & tunc ſi non inueniebat gratiam abijciebat eam; ergo non poterat dari repudium, niſi poſt conſummatum matrimonium: & eſt iſtud ſatis rationabile, quia repudium permiſſum eſt Iudæis ad duritiem cordis, id eſt vt nõ occiderent vxo-

res ex graui odio quod contra eas cõciperent, ſed hoc nõ accidebat quamdiu non erat conſummatum matrimonium: ideo non repudiabatur tunc mulier. Et hoc propter duo.

Primo antequam mulier traduceretur in domum viri conſummato matrimonio manebat puella in poteſtate parentum, & non poterat ei tunc vir nocere ex duritia cordis, ideo non erat cauſa repudiandi.

Secundò, quia non erat veriſimile tunc tam graue odium cauſari ad ſponſam, cum qua parum conuerſabatur, & quam potius charam haberet, quia nondum eam cognouerat: poſt conſummatum verò matrimonium conuerſabatur mulier cum viro, quia traducta erat iam in domum viri, & ex conuerſatione ſolent cauſari odia: & etiam mulier iam non eſt tam precioſa viro, cùm deſiderio ſuo potitus ſit: ideo tunc eſt occaſio odiorum, & duritiæ cordis, ideo tunc conceſſum eſt dari libellum repudij, & non ante conſummationem matrimonij.

An omnibus viris licebat repudiare vxores, Quæſt. LX.

QVæritur, an omnibus viris licebat repudiare vxores. Aliqui dicunt, quòd omnibus viris Iudæis licebat, quia cauſa repudij permiſſi erat communis omnibus. Nam ad duritiem cordis datus eſt libellus repudij, vt ſupra dicitur, & tamen omnibus viris erat cordis durities, vel ineſſe poterat ſeruiens odium: ideo omnibus debuit licere. Secundò, quia lex poſita eſt generaliter Deuter. 24. ſcilicet ſi acceperit homo vxorem, & cùm ſit indiffinita iuris æquipollet.

Dicendum, quòd non licebat omnibus viris Iudæis: duo enim excipiuntur ab omnibus ſcilicet qui infamauit vxorem propriam dicens, non inueni eam virginem, & qui in agro apprehendens puellam nondum deſponſatam dormiuit cum ea. Deutero. 22. cap. De primo dicitur, quòd ſi vir odio habens vxorem impoſuit ei nomen peſſimum dicens, non inueni eam virginem, tenebantur parentes puellæ oſtendere ſigna virginitatis eius ſcilicet expandent veſtimentum coram ſenioribus ciuitatis, eod. capitu. & illud erat veſtimentum, in quo dormierãt prima nocte, qua copulati ſunt carnaliter, & ibi apparebant ſigna virginitatis, & ſi appareret, quia conſtabat virum calumniatum, apprehendebant eum ſenes vrbis, & verberabant ſcilicet dando quadragenas minus vna, vt dicit Ioſephus. 4. Antiqui, & iſta erat pœna communis, quia quadragenas nemo vna vice pati debebat Deutero. 25. & inſuper condemnabatur centũ ſiclis argenti quos dabat patri puellæ, & non poterat dimittere eam omni tẽpore vitæ ſuæ, & iſte iuſtè puniebatur, quia ſicut Deus permittebat viris repudiare vxores, nè eas occiderent, ita & non permittebat, quòd fœminæ innocentes occiderentur. Et tamen ſi puella non probaret ſe fuiſſe virginem, quando cognita eſt primum à viro ſuo, lapidanda erat, etiam ſi ante deſponſationem ſolùm fuiſſet fornicata. Deuteron. 22. dato quòd vir nichil probaret contra eam, quia ergo perſequebatur eam ad mortem, & calumniabatur, vt non daretur locus calumniandi, puniebatur calumnians. Et iuſtè impoſuit ſibi Deus illas pœnas, nam vir intenderat tradere vxorem innocentem morti, & pro hoc licèt ipſe mereretur ſimilia pati, tamẽ lex mitior erat ad ipſum faciens ſolùm verberari illum quadragenis minus vna, & quia voluerat iniuſtè abijcere à ſe vxorem ſuam, cogebatur tenere eam per totam vitam, & in hoc priuabatur priuilegio communi de repudiando vxorem, & ita priuãtur alij ſæpe iure ſuo propter ſcelera, quæ cõmittunt, quia verò infamauerat etiam parentes puellæ, cogebatur dare centum ſiclos argenti patri puellæ. Quòd autem dicitur, non poterat eam dimittere toto tempore vitæ, verum eſt ex cauſis voluntarijs, vel per modum repudij, ſi tamen illa fornicaretur, & probari poſſet, accuſaret eam vir, & lapidaretur. Le. 20. vel ſi incideret vir in ſuſpitionem contra eam, quia fornicaretur, & non poſſet probare, poterat cogere illam ad purgationem per aquas maledictas. Num. 5. cap. ſi repudiare eam non poterat eo modo, quo alij repudiabant vxores nulla cauſa contra

F eam probata, neq; expreſſa, ſed ſolum ſcripto libello repudij. Alius etiam priuabatur iure repudiandi ſcilicet qui inuenit puellam non deſponſatam in agro, & apprehendens cognouit eam, cogetur eam accipere in vxorem, & dari patri eius quinquaginta ſiclos argenti, & non poterat dimittere eam tota vita Deuterono. 22. capit. iſte minus peccauit, quam præcedens, & ideo minus punitur, ille quippè infamauit vxorem propriam, & innocentẽ tradere morti conatus eſt: iſte ſolus deflorauit nolentem, & ideo primus verberatur, & non ſecundus. Etiã ille condemnatur in centum ſiclis, & iſte in quinquaginta, & tamen adhuc iſte condemnatur in pecunia tradenda patri puellæ, quia deflorando filiam eius in agro, infamauit ipſum, & facit quòd illa non poſſit accipere in virũ, quem

G aliàs fortè accipere poſſet. Et hoc eſt humiliare eam idest minoris honoris, & dignitatis eam reddere. Cogitur etiam tenere eam tota vita idest quòd non poſſet repudiare. Poteſt tamẽ accuſare eo modo, quo ſupra diximus de alio, & iuſtum eſt, quia accepit puellam nolentẽ. Debet ergo cogi, vt etiam nolens eam teneat. Sed dicendũ quomodo in iſtis obuiabitur periculo, quia iſti cũ cogantur tenere vxores, tantum odium fortè concipient cõtra eas, vt occiderent illas, tolerare non potentes odium. Et iſta fuit cauſa, quare alijs permittebatur repudium, & ideo malè conſultum erit mulieribus iſtis, ſi dimitti nõ poſſunt. Dici poteſt, quòd in fauorem mulierum, & præcipuè in odium virorum introductum fuit, vt non poſſent eas abijcere. Nam ſi pœnæ non darentur eis, eſſet occaſio ad ſimilia crimina: ideo lex in vtroque prouidere voluit. Circa mulieres dicendum, quòd non erat pericu-

H lum manendo apud tales viros ſemper; nam cũ iſti condemnati eſſent ad tenendum illas in perpetuum, quidquid moleſte inferrent vxoribus apparebat, quòd ex odio faciebant, quia condemnati erant propter eas, & tũc eſſet actio contra illos, & ſic timerent nocere illis. Et ſic non erat periculum manere cum illis. Dato tamen, quòd eſſet aliqua difficultas, vel periculũ, tolerabat hoc potius lex, quàm quod daret locum viris audendi multa ſcelera: nec eſt inconueniens legem ſuſtinere aliquod inconueniens: quia in actionibus humanis talis eſt conditio, quòd plenè prouideri non poſſit ad omnia inconuenientia per modum legis datæ, ſed ſolùm per poteſtatem Dei circa ſingula prouidentis. Vnde non ſolùm cogebatur hic vir tenere vxorem nunquam repudiando, ſed etiam qui nondum acceperat vxorem tenebatur accipere in vxorem eam, quam in agro oppreſſerat, & hoc erat quodammodo cõtra naturam matrimonij, cum illud per conſenſum

I mutuum, & liberum contrahatur, & tamen nolens cogebatur hic accipere vxorem, & tenere eam, & non poterat obijcere, quod non eſſent coniuges quaſi non conſenſiſſet, quia lex ſupplebat hunc defectum faciens eſſe matrimonium verum inter illos, quia aliàs tota vita manerent vt fornicatores, ad quod lex non cogit.

Ad primum dicendum, quòd omnibus viris poterat ineſſe cordis duritia, & tamen non concedebatur eis repudiare vxores in pœnam ipſorum. Quantum verò ad periculum vxorum manentium cũ talibus viris dictum eſt ſupra.

Ad ſecundum dicendum, quòd lex poſita eſt generaliter, & omnes intelligerẽtur gaudere permiſſione huius legis, niſi exciperentur: duo tamen prædicti expreſsè ab hac lege excluduntur prohibita eis repudiatione

K vxorum.

Quomodo ſtat reſponſio Chriſti de libello repudij, & an Iudæi peccabant dando libellum repudij. Quæſt. LXI.

QVæritur, quomodo ſtat reſponſio Chriſti data de libello repudij, & an Iudæi peccabant dando libellũ repudij. Nam Chriſtus oſtendit hic, nullo modo eſſe repudiandam vxorem, & tamen Iudæi repudiabant illas. Dicendũ, quòd Iudæi non peccabant repudiãdo vxores, quia lege permittente hoc faciebant, quæ illud licitũ faciebat, vt oſtenſum eſt ſupra. Quòd aũt Chriſtus dicit, non licere repudiare vxorem conſtituit ius nouum, & non decla-

tas

rat ius antiquum. Nam certum erat, quòd lex permittebat A repudiari vxorem: vnde ſi Chriſtus dixiſſet licere, non repudiare vxorem ex omni cauſa, ſed ex certis cauſis poſſet intelligi, quòd declararet ius antiquum, quia non loqueretur expreſsè contra illud: & tamen auferendo omnino repudium, non declarat ius vetus, ſed manifeſtè illud aufert, cum Deus illud conceſſiſſet: ideo dicendum eſt, quòd ius nouum in hoc conſtituit. Et patet hoc, quia ipſe Chriſtus concedit repudium licuiſſe in lege veteri, dicens: Ad duritiem cordis permiſit Moyſes vobis dimittere vxores veſtras. Ideo dicendum eſt, quòd eſt nouum mandatum, & eſt de illis, quæ Chriſtus mutauit de lege veteri. Sic patet ſupra 5. capit. vbi Chriſtus oſtendit multam differentiam quorundam mãdatorum, quæ erant antiquitus, & quæ nunc dabat ipſe, ſcilicet dictum eſt antiquis, &c. & ſequitur: Ego autem dico: quaſi dicat: Ego do aliquod mandatum nouum, & non il- B lud, quod erat antiquitus, vel quòd eſſe putabatur à malè intelligentibus, & inter illa poſuit de libello repudij, dicens: Dictum eſt antiquis, quicunque dimiſerit vxorem ſuam, det illi libellum repudij: ego autem dico vobis, quia omnis, qui dimiſerit vxorem ſuam excepta cauſa fornicationis, facit eam mœchari. Et ita apparet, quòd iſtud erat nouum mandatum nunc ab eo datum, & conſequenter Iudæi ante hoc non obligabãtur ad illud. Cùm autem dicitur, quòd Chriſtus induxit probationes, quòd Deus coniugebat virum & vxorem, & nolebat eos ſeparari. Dicendum, quòd iſtæ probationes oſtendunt, quòd non dare libellum eſt melius, quàm repudiare vxorem, & magis conſonat intentioni Dei: & tamen, quia lex tam iuſta non conueniebat Iudæis, non dedit illam, & ita non ligabantur ea, ſed licebat eis vti permiſſione C data de libello. Sed iſtæ rationes ſunt conuenientes ad oſtendendum, quòd rationabiliter debuit ſtatuit, quod Chriſtus nunc ſtatuit de non dando repudium, & ad hoc induxit eas, & non ad probandum, quòd Iudæis fuiſſet ante hoc illicitum repudiare vxores.

An ſtatim poſt iſtam prædicationem Chriſti fuerant obligati Iudæi ad non repudiandum vxores.
Quæſt. LXII.

QVæritur, an ſtatim poſt prædicationem iſtam fuerant obligati Iudæi ad non repudiandum vxores. Aliqui dicunt, quòd ſic: quia Chriſtus poterat ſtatuere quidquid vellet, cùm eſſet Deus, & ſtatutum obligat poſt ſuam publicationem: publicabatur autem hoc per ſuam D prædicationem: ergo videtur, quòd ſtatim obligauit. Dicendum, quòd de iſto præcepto, & de omnibus alijs à Chriſto datis eſt eadem ſententia, ſcilicet quòd non obligauerunt vſque poſt mortem, & aſcenſionem ſuam facta publicatione Euangelij. Non enim erat iuſtum, quòd ſtatim obligarent, vt prædicauit ea Chriſtus: quia oportebat, quòd prius cõſtaret ipſum eſſe legiſlatorem, quàm obligarent præcepta eius. Hoc autem erat, quòd eſſet Deus, vel Meſſias: & tamen nondum plenè conſtabat, aut ſaltem nondum creditum erat, licèt ipſe talia feciſſet, per quæ credi deberet: hoc autem cõſtitit plenè poſt reſurrectionem ſuam, ideo tunc obligare potuerunt.

Secundò, quia non obligat lex quouſque ſit promulgata: & tamen per hoc, quòd Chriſtus eam prædicabat, non perueniebat ad omnes: peruenit autem poſtea, quando E Apoſtoli, & diſcipuli poſt Chriſti reſurrectionem cœperunt prædicare per totam Iudæam, ideò vſque tunc non obligauerunt. Vnde dicendum, quòd non peccabant Iudæi repudiando vxores poſt prædicatum iſtud à Chriſto, etiam ſi hoc ipſi à Chriſto audiſſent, quia adhuc durabat lex Moyſi, quæ libellum repudij permittebat, ideo poterant vti ea.

Ad argumentum in contrarium dicendum, quòd non erat perfecta promulgatio legis per ſolam prędicationem à Chriſto factum, qualis requiritur ad hoc, quod lex incipiat obligare: ideo nondum obligabat.

A *An Iudæi nunc peccent vxores repudiando.*
Quæſt. LXIII.

QVæritur, an nunc Iudæi peccent vxores repudiando. Aliqui dicunt, quòd non, quia licèt lex Moyſi, non ſit iam licita ad obſeruationem, non tamen oportet, quòd Iudæi peccent in quolibet actu obſeruationis eius, ſed peccant in hoc, quòd non accipiunt legem Chriſti: & ita poterit eſſe de repudio. Dicendum, quòd peccant ſi vxores repudient. Et patet primò, quia repudium eſt contra legem naturæ, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtio. 44. & hoc maximè repudiando omni tempore vxorem: & ideo non licebat hoc modo repudiare, niſi ex diſpenſatione. Deus autem diſpenſauit in lege veteri, ſed ſtatus illius iam ceſſauit: ergo redijt res ad primum ſtatum iuris naturalis, ſcilicet quòd non liceat repudium.
B Secundò, & precipuè, quia libellus repudij expreſsè vetitus eſt à Chriſto hic, & ſupra 4. cap. Faciens autem contra præceptum eius peccat mortaliter: ideo quandocunque Iudęus repudiauerit vxorem, peccat mortaliter: nam męchatur, ſi accipit alteram, & facit vxorem dimiſſam męchari, vt dictum eſt ſupra 5. cap. & patet hic in litera.

Ad argumentum dicendum, quòd Iudæi peccant repudiando vxores: licèt non ſit verum, quòd in quolibet actu obſeruationis legis Moyſi peccent. Pro quo ſciendum, quòd eorum, quæ in lege Moyſi erant quædam erant ex permiſſione quædam ex mandato. De primò, vt dare ad vſuram extraneis: vindictam proſequi. De ſecundo, vt celebrare feſtiuitates, facere certa ſacrificia, & huiuſmodi faciendo aliquid. De primis peccant, quia illa ſecundum ſe ſunt contra ius naturale, & ſolùm erant lici- C ta Iudæis ex diſpenſatiua permiſſione: ceſſante autem ſtatu legis ceſſauit omnis diſpenſatio, quæ ibi erat, & ita remanent illicita ea, quæ ſine diſpenſatione erant illicita: ideo licèt dare ad vſuras, & petere vindictam eſſet licitũ aliquo modo Iudęis ante promulgationem Euãgelij: poſtea non ſunt licita, ſed in quolibet actu contrafaciendo peccant. De ſecundo dicendum, quod quædam illorum ſunt, quę obſeruando etiam durante ſtatu legis Moyſi eſſet peccatum, ſicut facere ſacrificia, quia illa requirebant vnicum locum determinatum in terra Chanaan, extra quem non fiebãt licitè. Deut. 12. & Leui. 17. & ideo nunc faciendo illa peccarent Iudæi: & ideo nunquam talia faciunt, non quidem tanquam lex, quæ ad illud obligabat maneat nunc, ſed quia Iudæi credunt adhuc manere legem illam, & ideo contra conſcientiam agunt agendo D contra illam. Si autem ſunt talia, quæ vbique facere liceret, ſicut abſtinere à cibis diſcernendo eos, & obſeruare ſabbathum, & cæteras feſtiuitates. Dicendum, quod non peccant mortaliter in quolibet actu, quaſi actus ſit ſecundum ſe malus: ſed ſolùm inquãtum ob amorem iſtorum nolunt venire ad fidem Chriſti, quæ eſt vera, & ad obſeruationem legis eius, quæ ſola bona eſt. Et hoc verum eſt, niſi aliqua de illis præceptis inuenirentur expreſsè prohibita Iudæis à Chriſto, vel ab Eccleſia, quia tunc peccarent obſeruando illa: Chriſtus autem vetuit aliqua obſeruari, ſed non vetuit niſi ea quæ ex diſpenſatione licebãt, vt de vſuris. Luc. 6. & de petitione vindictæ. ſupra 5. capitulo & ita eſt de libello repudij, quia ibi vetitus eſt ab eo, & etiam hic. Si autem Eccleſia expreſsè vetaret Iudæis ceſſare ab aliqua obſeruatione legis, vt ſabbathi, vel E chalendarum, vel azymorum peccarent iam contrafaciendo: & tamen Eccleſia, licèt ſuadeat Iudæis redire ad fidem Chriſti, non vetat eis obſeruare cœremonias legis Moyſi, quamdiu redire nolunt ad legem Chriſti: & ita non peccant obſeruando ſabbathum, & ſimilia. Et patet etiam de contractu matrimoniali, quia nobis non licet contrahere intra quartum gradum, & ſecundum legem Moyſi contrahebatur etiam in ſecundo gradu: & ideo quando conuertuntur Iudæi ad Chriſtum permittuntur manere in tali gradu conſanguinitatis coniuncti. extra de diuor. capitulo gaudemus: ergo Eccleſia credit eos non peccaſſe contrahendo in ſecundo gradu, quia ſi peccaſſent, manerent actualiter in peccato mortali, quamdiu maneret ille contractus, & ita Eccleſia non permitteret eos ſic manere, nè manerent in

peccato mortali : ſicut paganos conuerſos ad Chriſtum, F
qui prius plures vxores habebant, non permittit cum plu
ritate vxorum,ſed accipere tenetur quilibet primam,quã
habuit, & cœteras abijcere : vt patet eod.cap.gaudemus.
ſic autem apparet de repudio.eod.cap.quia non permittit
Eccleſia manere repudium poſt conuerſionem ad Chri-
ſtum.Nam ſiquis manens Iudæus repudiauit vxorem,&
conuertatur ipſe ad Chriſtum,nunquam poterit accipere
aliam vxorem quandiu ipſa vixerit,& ſi illa vult conuer-
ti,& cohabitare viro tenetur eam recipere, & etiã ſi con-
uerti non velit, ſed vult cohabitare viro fideli ſine contu-
melia creatoris,cogetur accipere illam. Si autem requiſi-
ta non vult cohabitare ei, vel non ſine contumelia crea-
toris,non tenetur eam recipere, ſed poteſt cõtrahere cum
alia : & tunc non habebit alia recurſum ad virum, quia
diſſoluitur matrimonium. Et ita apparet, quòd repudiũ
inter Iudæos nunc factum, neque eſt licitum, neque diſ-
ſoluit matrimonium. Nam ſi diſſolueret non cogeretur G
fidelis recipere infidelem,quam repudiauerat, neque ve-
taretur ei aliam accipere ea viuente, & conſequenter pec
cant repudiando, & efficiuntur adulteri. Et tamen dici-
tur : eod.capit.gaudemus de diuortijs, quòd iſtam forni-
cationem non poteſt obijcere vnus coniugum alteri poſt
conuerſionem ad fidem,quia licèt eſſet verũ adulterium,
vt Chriſtus dicit hic,& ſupra 5.cap.tamen manentes in Iu
daiſmo putabãt ſibi hoc licere ſub colore legis Moyſi, ſub
qua viuebant.Si tamen Eccleſia vetaret nunc expreſsè Iu
dæis repudiare vxores, aut aliquid aliud, quod ſecũdùm
legem Moyſi liceat,peccarent contra faciendo: nichil ta-
men vetat, quia de his, quæ foris ſunt, vt Apoſtolus ait,
quid ad nos iudicare. 1.Corin. 5. & cauſa eſt, quia Iudæi
ſunt in ſtatu damnabili, & ſi ſic moriãtur, pereunt quid-
quid faciant : ideo quidquid Eccleſia faceret circa eos ſic H
manentes eſſet labor inutilis,vnde non facit aliud, niſi ꝙ
hortatur eos venire ad fidem, quod quã ſolam eſt ſalus,
cœtera verò non prohibet eos : etiam ſi ſint peccatum, vt
libellum repudij, & appetitum vindictæ, niſi inquãtum
ſunt contra ſtatum publicum illius politiæ,in qua manẽt,
& ita Eccleſia non vetat eis, quæ diſtrahunt à Deo, ſed
quæ nocent proximis cum quibus manent : ſi tamen ex-
preſsè eis aliquid vetaret Eccleſia, peccarent cõtra facien
do. Sed dicet aliquis, quòd non peccarent, quia non ob-
ligantur obedire mandatis Eccleſiæ : extra de diuor.cap.
gaudemus, ſcilicet. Infideles canonicis conſtitutionibus
non arctantur : potiſſimè, quia vt ibidem allegat condi-
tor canonis Innocentius, Apoſtolus ait; quid ad nos de
eis, quæ foris ſunt iudicare ? Dicendum, quòd poteſt Ec-
cleſia eos ligare conſtitutione ſua. Quòd autem dicit In- I
nocentius verum eſt de conſtitutionibus canonicis, quæ
non expreſsè dantur Iudæis,ſed dantur generaliter,quia
illis non arctantur, niſi fideles, & ideo non peccant infi-
deles contra faciendo. Et ratio eſt, quia Eccleſia conden-
do conſtitutiones iſtas,non intendit ligare Iudæos,neque
comprehendere eos ſub illis, & hoc quia, vt dictum eſt,
etiam ſi obſeruent Iudæi quidquid Eccleſia mandauerit,
non proficit eis manentibus in ſtatu illo : vnde nichil eis
mandat, neque vetat : & ita in conſtitutione illa de non
contrahendo intra quartum gradum, non peccant infi-
deles contra agentes,quia Eccleſia non extendit eam ad il
los, neque intendit eos ligare per eam. Et cùm dicit Apo
ſtolus de his,qui foris ſunt,&c. Dicendum,quòd Apoſto-
lus non abſtulit Eccleſiæ poteſtatem iudicandi de his,qui
foris ſunt,ſed ſolicitudinem: nam non dixit de his,qui fo K
ris ſunt non poſſumus iudicare, ſed ait : quid enim michi
de his,qui foris ſunt iudicare ? ideſt, quæ vtilitas eſt mi-
chi, vel quæ ſolicitudo impoſita, vt iudicem,ideſt,vt legẽ
viuendi ponam his, qui foris ſunt,ideſt,extra Eccleſiam,
vel fidem: quaſi dicat: nulla vtilitas eſt,& ideo non iudi-
co: & hoc eſt quod diximus, ſcilicet quia quidquid faciãt
eſt inutile quamdiu in infidelitate manſerint : & tamen
nemo debet aſſumere ſolicitudinem inutilem. Peccarent
ergo facientes contra Eccleſiæ ſtatutum expreſsè factum
de eis. Et patet magis, quia aliàs ſi factæ ſint aliquæ leges
bonæ ad communicationem politicam, in quibus dica-
tur, quòd obſeruentur tam à Chriſtianis, quàm à Iudæis
illius politiæ, non peccarent Iudæi faciendo contra illas,
F & ideo liceret contra facere, & ita deſtruere politiam,
quod eſt abſurdum : ergo oporteret dici, quòd peccant
contra faciendo: & ita obligantur legibus bonis datis, ſi-
ue ab Eccleſia,ſiue à ſeculari poteſtate : à fortiori ergo li-
garentur legibus Eccleſiæ datis ad ſalutem eorum: & ita
peccarent contra faciendo : & tamen Eccleſia nunquam
tales leges condit propter cauſam dictam : vnde verum
eſt, quòd canonicis conſtitutionibus non arctantur,ſcili-
cet, conſtitutionibus nunc exiſtentibus, & communiter
æditis, in quibus expreſſa mentio non habetur, quòd ad
eorum obſeruantiam Iudæi teneantur.

Quid ſit diuortium, & an nunc liceat.
Quæſt. LXIIII.

QVæritur circa diuortium : nam de repudio dictum
eſt, quòd pertinebat ad legem Moyſi, & non perti-
nebat ad legem Chriſti : nunc de diuortio quod
G ad legem Chriſti pertinet,eſt dicendum quid ſit, & an li-
ceat. Dicendum, quòd aliter accipiuntur iſta nomina ſe-
cundùm leges humanas, & aliter ſecundum nos. Secun-
dum leges humanas tam diuortium, quàm repudium di
cunt plenam ſeparationem, & diſſolutionem vinculi : &
tamen iſta eſt differentia, quia repudium accipitur inter
ſponſos nondum conſummato matrimonio: diuortium
accipitur inter coniuges poſt conſummationem matri-
monij,& tamen promiſcue accipiunt, & interdum, vt v-
num pro alio ponatur: ſic patet.ff.de verbor.ſignificatio-
nibus.l.interdum.§.diuortium.& ita dicit Glo.1.ff.de di-
uortijs,& repudijs: & hoc, quia apud gentiles oportebat
dari libellum tam in ſeparatione ſponſorum, quàm con-
iugum, vt dicitur eod.tit.l.diuortiũ:licèt alia verba eſſent
in repudiando ſponſam, & alia in repudiando cõiugem :
H & hoc modo repudium,dicitur quaſi repullium,quia re-
pellitur ſponſa,vel vxor.Diuortium vero dicitur à diuer-
tendo,ideſt recedendo, quia vnus coniugum ab alio rece
dit. Vel diuortium à diuerſitate mentium, quia non ſint
vnius mentis, vt commanere conſentiant: ſic dicitur eod.
tit.l.diuortium, ſcilicet Diuortium autem à diuerſitate
mẽtium dictum eſt, vel quia in diuerſas partes eunt, quæ
diſtrahunt matrimonium : & hoc,quia totaliter requiri-
tur diuerſitas mentis in diuortio: ideo,qui leuiter diſſen-
tit,diuortium nondum facit,ſed qui habet animum per-
petuò recedendi à coniuge vnde leuis iracundia diuortiũ
non facit.Sic dicitur.eo.tit.in l.diuortium,ſcilicet Diuor-
tium non eſt, niſi verum quòd animo conſtituendi perpe
tuam diſſentionem fit. Ita quidquid calore iracundiæ di-
citur, vel fit, non ante id ratum eſt, quàm ſi perſeuerantia
I apparuerit iudicium animi fuiſſe : ideoq́ue per eum calo
rem miſſo repudioſi in breui tempore reuerſa eſt vxor,
non diuertiſſe videatur. Sed dicendum, quòd non acci-
pitur ſic diuortium à nobis : nam tale diuortium cauſat
diſſolutionem matrimonij quantum ad vinculum,ita vt
liceat ad aliud matrimonium tranſire : & tamen talia nõ
licent in nouo teſtamento: ideo dicendum, quod diuor-
tium accipitur apud nos pro ſeparatione coniugum quan
tum ad thorum, & cohabitationem : ita tamen quòd in-
ter eos integrum maneat vinculum matrimonij : & hoc
modo concedimus fieri diuortium in Eccleſia inter con-
iuges: & tamen repudium nunquam fit cum nunquam
diſſoluatur matrimonium, quod ſemel tenuit, vt infra
magis declarabitur : & tali modo non accipitur diuor-
tium apud leges humanas.

K

An propter fornicationem liceat alteri coniugum alte-
rum dimittere. Quæſt. LXV.

QVæritur circa cauſam huius diuortij, & quia ſolet
dici,quòd fornicatio ſit cauſa diuortij : eſt dubium
an propter fornicationem liceat alteri coniugum
alterũ dimittere.Aliqui dicunt, ꝙ non : non eſt enim ma
lum pro malo reddendũ,vt Apoſtolus dicit : ſed alter con
iugũ dimittens alterũ propter fornicationem videtur ma
lum pro malo reddere : ergo non licet dimittere. Secun-
do, quia maius peccatum eſt, ſi ambo fornicantur, quàm
ſi alter tantùm : & tamen ſi vterque fornicatur,non licet
vni dimittere alterum propter fornicationẽ : ergo ſi vnus
tantùm

tantùm fornicetur, non licet alteri dimittere fornicãtem. Tertiò, quia fornicatio ſpiritualis ſecũdum quam anima recedit à Deo eſt grauior, quàm fornicatio carnalis, & multa etiam peccata ſunt grauiora fornicatione: & tamẽ propter illa, nõ licet dimittere vxorem, neq; fit ſeparatio coniugum quantum ad thorum: ergo neque fiet propter fornicationem carnalem. Quartò, quia vitium contra naturam eſt magis remotum à bonis matrimonij, quàm fornicatio, cùm per fornicationem poſſit gigni proles, quam intendit matrimonium: & non per vitium contra naturam. Et ita magis repugnat matrimonio: ideo debuit eſſe potius cauſa diuortij, quàm fornicatio: & tamen illud non eſt cauſa diuortij: ergo neque fornicatio.

Dicendum, quòd cauſa diuortij eſt fornicatio; imò in nouo teſtamento iſtam ſolam cauſam expreſſit Chriſtus, ſicut patet ſupr. 5.c.ſ. Omnis, qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta cauſa fornicationis, facit eam mœchari: & ſupra in litera dicitur: Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. Et in hoc eſt magna differentia inter legem Chriſti, & Moyſi, quia ibi licebat pro quacunque cauſa dimitti vxorem, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 54. Chriſtus autem aſtrinxit nos ad ſolam fornicationem. Sic dicit Aug. & eſt Gloſ. Deut. 24. Multę erant in lege cauſæ dimittendi vxores: Chriſtus ſolam fornicationem excipit: cæteras moleſtias iubet per fide, & caſtitate coniugij ſuſtinere. Differt etiam in lege humana, in qua conceduntur duodecim, vel tredecim cauſæ viro ad diuertendum à muliere, & totidem mulieri ad diuertendum à viro, aut plures: quæ exprimuntur. C. de repu. l. conſenſu. & expreſſæ fuerunt ſupra. Ratio autem quare Chriſtus conceſſit repudium aliquando, & diuortium non conceſſit, niſi propter fornicationem, eſt; quia vt ipſe oſtendit ſupra in litera, matrimonium ex voto Dei eſt indiſſolubile, cum ipſe coniunxerit virum & fœminam, & voluerit, quòd nemo eos ſepararet, vt dicitur in litera: & ita nullam fortè cauſam diuortij poneret ſi homines tolerare poſſent: & tamen ſicut in lege Moyſi permiſit Deus repudium ex quacunque cauſa ad duritiem cordis Iudęorum: ita nunc conceſſit diuortium ex vna cauſa, quam putauit neminem poſſe tolerare. Si enim nulla eſſet cauſa diuortij, teneretur vir tenere vxorem etiam ſi illa fornicaretur cum quocunque vellet, & quandocunque ipſa peteret debitum, teneretur vir ei reddere debitum: nemo tamen eſt, qui tolerare poſſit, quòd vxor in poteſtate eius manens, & quam ipſe alit, cognoſcatur carnaliter à quocũque in eius confuſionem, & inſuper quod quando ipſa petierit teneatur ipſe reddere ei debitum, quia talis patientia eſt vltra modum humanum: ideo conceſſit Chriſtus ex hac cauſa repelli vxorem: & tunc ſi vxor fornicetur, quando non manet in poteſtate viri, neque ipſe cogitur alere fornicatiam, non eſt tanta difficultas viro, etiam ſi non accipiat aliam vxorem: omnium autem cauſarum repudij, vel diuortij aſſignatarum in legibus humanis iſta eſt prima, & præcipua: & ideo iſtam ſolam Chriſtus poſuit. Secundò, quia ratio ſuadet, quod propter iſtam cauſam fiat diuortium, quia iſta repugnat directius bonis matrimonij, quàm cæteræ. Eſt enim de præcipuis bonis matrimonij fides, ſecundùm quam tenetur vterque cõiugum alteri debitum petenti reddere: & nulli niſi illi commiſceri: qui autem fornicatur agit contra iſtam fidem: & tamen ius naturale eſt, quòd frangenti fidem frangatur fides. Extra de iureiurand. capit. peruenit, ergo ille, qui non fornicatus eſt, non tenetur iam ad fidem ſeruandam alteri. Fides autem conſtitit in duobus, ſcilicet in reddendo illi, & nulli alij. A primo poteſt abſolui in præiudicium fornicantis, ſcilicet quòd non reddat ei debitum, licèt ille petat. A ſecundo autem non poteſt abſolui, ſcilicet quòd nulli alteri reddat, quia aliàs poſſet licitè fornicari vnus coniugum, vel tranſire ad aliud matrimonium altero coniuge fornicato, ſed falſum eſt. Cauſa eſt, quia in fide coniugali aliud eſt, quod debetur coniugi, & principaliter ei: aliud eſt quod debetur coniugi, ſed non ei principaliter: imò principaliter Deo. Primum eſt, quòd coniux alteri coniugi petenti debitum reddat. Secundum eſt quòd nulli alteri commiſceatur. Patet hoc, quia antequam fieret

A contractus matrimonij inter iſtas duas perſonas, non tenebatur vna alteri reddere debitum: & tamen tenebatur quilibet eorum nulli commiſceri ſi in nullo matrimonio erant: & ita propter Deum erat nulli commiſceri: licèt etiam ſit aliquo modo propter coniugem, quia grauiſſimus dolor eſt vni coniugum, ſi alius commiſceatur alteri extraneo. A primo ergo ab eo, quod eſt ſolùm propter coniuges, poteſt abſolui ille, qui non fornicatus eſt, ſcillicet vt non teneatur reddere debitum ei, qui fornicatus eſt. A ſecundo autem non abſoluitur, quia ad iſtud principaliter tenebatur homo Deo: & tamen ab obligatione, qua Deo tenemur nunquam abſoluimur propter illa, quæ faciunt contra nos proximi noſtri: ideo alter coniugum, qui non fornicatus eſt, licèt non teneatur reddere debitum fornicanti: tamen non poteſt licitè commiſceri alteri: & ita poteſt dimittere fornicantem coniugem,
B licèt non accipiat alium coniugem. Tertiò, quia ad charitatem videtur pertinere, vt caſtus fornicantem deſerat. Nam ſi vir retinet mulierem, fornicantem præſtat ei patrocinium ad fornicandum, vt dicit Chryſoſto. & extra de iureiurand. capit. quemadmodum, ſcilicet patronus eſt turpitudinis, qui cęlat crimen vxoris: & tamen retinendo eam cęlat: quilibet tamen tenetur, præſtare proximo occaſionem ad non peccandum, & auferre offendiculam peccati. Ideo conueniens eſt, quòd caſtus abijciat fornicantem, & ſic facilius emendabitur fortè tædio affectus, qui fornicatur. Sic dicitur extra de diuor. capitul. de illa ſcilicet, quòd quædam mulier ſubtraxit ſe à viro ſuo, qui in hæreſim inciderat, vt ſic ille tædio affectus rediret citius ad fidei veritatem. Fuit ergo conueniens dimitti vxorem à viro propter fornicationem. Dicendũ igitur, quòd
C poteſt eam dimittere quandocunque fornicata fuerit, ſed ſeptem caſus excipiuntur. Primus eſt, ſi etiam vir fornicatus eſt. Nam tunc non poteſt vir obijcere quidquam fœminæ, quia paria delicta mutua compenſatione tolluntur. extra de adulte. capit. vltim. Vnde ſi petit vxorem ſeparari fornicatam, & ille fornicatus eſt, non ſeparabitur: & è contrario ſi mulier fornicata eſt: & poſtea vir eam à ſe ob hoc repulit, & ipſe deinde fornicatur, cogitur redire ad eam petente ipſa. extra de diuortijs. capit. ſignificaſti, & cap. ex literis. Secundus caſus eſt, quando vir dedit mulieri occaſionem fornicandi. Et hoc aliqui intelligunt quomodocunque dederit occaſionem, ſcilicet vel non ſoluendo debitum, vel aliàs. Et ita replicabat mulier fornicata contra virum, qui eam repulerat, quòd præſtitiſſet ei occaſionem fornicandi. extra de diuor. cap. ſigni-
D ficaſti. Sed dicendum, quòd non eſt verum, quòd ad hoc, quòd poſſit ſe tueri fornicata mulier contra virum repellentem eam oporteret, quòd ipſe tradiderit eam cognoſcendam, ſiue inuitam, ſiue volentem, vt dicitur extra de eo, qui cognouit conſangui. vxo. ſuæ. capit. diſcretionem. vbi vir non poteſt obijcere mulieri adulterium, quando ipſe eam tradidit inuitam cognoſcendam conſanguineo ſuo. Idem ſi volens ipſa fornicata ſit, dum tamen vir proſtituerit eam, vel fuerit mediator fornicationis: eod. cap. aliàs occaſio præſtita mulieri ad fornicandum non excuſat eam, neque præſtat ſufficientem exceptionem contra virum, vt dicitur extra de diuor. capit. ſignificaſti in Glo. Tertius eſt, ſi virum ſuum probabiliter mortuum credens alteri nupſit. Nam tunc non reputatur adultera, ideo vir ſuus non poteſt eam repellere prætextu huius fornicationis, quia lex non iudicat iſtam eſſe fornicationem, vt pa-
E ret. 34. q. 2. c. cùm per bellicam: ſi autem redeunte viro ſtatim ad ipſum redierit recipienda eſt: ad tollendum tamẽ iſtud inconueniens ſtatuit Eccleſia, quod mulier nõ tranſeat ad ſecundas nuptias, quouſq; ſit certificata de morte viri ſui: etiã ſi expectandum ſit ei per viginti annos. extra de ſponſali. c. in præſentia. Si autẽ contraxerit cũ ſecundo nõ plenè certificata de morte primi, vel ſi certificata erat, & poſtea incidit illi dubitationis ſcrupulus, nõ debet petere debitũ à viro, ſed ſolũ reddere poſtulanti. extra de ſecundis nuptijs. c. dñs: ſtatim tñ, vt ille redierit tenetur ad illũ ire, vel mox, vt fuerit plenè certificata de vita illius, debet recedere à ſecundo. eo. cap. dominus. ſi autem non redierit, iudicabitur adultera ex tempore illo, quo ſciuit virum primum viuere. 34. q. 2. ca. cùm per bellicam; & in

allegato, cap. cum dominus in Gloſſ. Et quod dicitur de viro, idem de muliere ſi in captiuitate ducta eſt, & de eius vita dubitatur, debet manere vir innuptus quouſque illa redeat, vel de morte illius certificetur, cum vir, & vxor quantum ad matrimonium ad paria iudicentur, extra de diuor. cap. gaudemus, ideo ſi vir acceperit aliam putans priorem mortuam, tenetur redire ad illam. 34. qu. 2. cap. cum in captiuitate.

Quartus eſt, ſi mulier ignoranter cognita eſt ab aliquo, qui non erat vir ſuus, & putauit eſſe virum ſuum veriſimili errore decepta ſit. Dicitur illa non eſſe adultera, neque vitium aliquod cômiſiſſe, quia inuincibilis eam ignorantia excuſat, vnde etiam ſi ſæpe cognoſcatur per hunc errorem, nunquam erit adultera, quouſque incipiat ſcire, & conſentire. Sic dicit Auguſt. libro de fide, & operib. & 34. q. 2. cap. ſi virgo .ſ. ſi virgo neſciens viro nupſerit alieno, G hoc ſi ſemper neſciat, nunquam ex hoc erit adultera, ſi autem ſciat, iam ex hoc incipit eſſe adultera, ex quo cum alieno ſciens cubuerit, ſicut in iure prædiorum iamdiu quiſque bonæ fidei poſſeſſor rectiſſimè dicitur quamdiu poſſidere ignorat alienum, cum verò ſciuerit, neque ab aliena poſſeſſione receſſerint, tunc malæ fidei perhibetur. Idẽ autem eſt de viro ſi putauit aliquam eſſe vxorem ſuam, & non erat veriſimili errore ductus, & coit cum ea, non poteſt repelli ab vxore prætextu fornicationis huius, ſicut ſi abſente vxore alicuius intrauit per noctem mulier alia in lecto eius, & tetigit eam, etiam ſi ſit ſoror coniugis, non priuatur iure petendi debitum. 34. quæſtione ſecunda, capit. in lectum.

Quintus eſt ſi mulier fuit violenter cognita, nam culpa non eſt, quod neceſſitas intulit. 34. q. 2. cum per bellicam, H & non ſolum mulier non peccat, ſed etiam virgo ſic deflorata virginitatis præmium non amittit, vt oſtendit Auguſt. 1. de Ciuita. Dei, & tamen præiudicatur viro in hoc, quia cogitur reddere debitum mulieri ſic cognitæ, & reddendo efficitur bigamus.

Sextus eſt, ſi vir reconciliauit ſibi vxorem fornicatam cognoſcendo eam carnaliter poſtquam ſciuit illam eſſe fornicatam. Nam iniuriarum actio tollitur per diſſimulationem, vel per actus placidæ conuerſationis, qui fuerint inter iniuriam paſſum, & iniuriantem, ita ſi vir ſciens fornicatam eſſe mulierem, cognoſcit eam carnaliter, remittit ei ius diuertendi ab ea, & ita non poteſt poſtea petere diuortium, ſecus ſi neſciebat poſtea eam fornicatam eſſe. Vnde ſi viro agente ad diuortium contra mulierem fornicatam, illa probet, quod vir eam cognouerit carnaliter I poſtquam eam ſciuit fornicatam, repellet eum ab agendo.

Septimus eſt, quando fornicatio fuit ante conuerſionẽ ad fidem poſt repudiationem, vt ſi Iudęus repudiauit vxorem, & illa tranſiuit ad alium virum, fuit illud fornicatio, quia qui dimiſſam duxerit mæchatur, & ipſa mæchatur, vt dicitur ſupra 5. cap. & ſupra in litera, & tamen ſi ipſa tranſeat ad fidem, & velit habere primum virum, cogitur recipere eam, & non poteſt ei obijcere fornicationẽ illam, extra de diuor. cap. gaudemus. Et ratio eſt, quia illa non putabatur eſſe fornicatio, & ſicut ignorãtia facti excuſat .ſ. quando putabat quis cognoſcere vxorem ſuam, & cognouit alienam non eſt fornicatio, ita illa eſt ignorantia iuris, quæ aliquo modo excuſat, quia licet nobis notum ſit talem coitum eſſe fornicationem, tamen Iudæis agenti- K bus ſecundum legem Moyſi putatur eſſe matrimonialis coitus, & ideo non poteſt alter alteri obiicere illam fornicationem, de qua non conſtabat eis, quod erat fornicatio quando illam exercebant. In cœteris autem caſibus, quandocunque mulier fornicata fuerit poteſt vir petere diuortium.

Ad primum dicendum, quod quantum ad forum exteriorem ex quacunq; intentione dimittat vir vxorem fornicatam licet ei. Et tamen ſi quantum ad conſcientiã agitur. Dicendum, quod aut dimittit vir vxorem fornicatam ad vindictam quaſi per hoc retribuat ei pro fornicatione, eſt dare malum pro malo, & peccat, quia vindicta non eſt appetenda, neq; recipienda, ſi vero ad euitãdam infamiã prouenientem ex crimine vxoris, quaſi ipſe ſit fautor, & patronus turpitudinis, non peccat, quia non reddit malum

F pro malo, ſed euitat malum proprium. Si autem agat ad emendationem vxoris, vt illa tędio affecta corrigatur, benè agit, vt dicitur extra de diuor. c. de illa, & tunc eſt opus charitatis, & redditur bonum pro malo.

Ad ſecũdum dicendum, quod maius peccatum eſt, quñ ambo fornicati ſunt, q̃ ſi alter tantum, & tñ non fit repudium pp eſſe maius peccatum, ſed quia alter eorum petit, cum diuortium ſit introductum in fauorem eius, qui caſtè viuit, ſi vult abſolui a debito eius, qui fornicatur, qñ ãt vterq; fornicatus eſt, maius peccatum eſt, & tñ neutri cõpetit ius contra alterum, eo q́ paria peccata tolluntur mutua compenſatione. Vnde ſi ageret alter eorum ad diuortium, poſſet repelli ab agẽdo. ext. de diuor. c ſignific. & c. ex literis. Hoc autem eſt, quia diuortium introductum eſt in fauorem caſtè viuentis, ſi autem eſſet præceptum iuris .ſ. vt pp fornicationem fieret diuortium, etiam nemine petente, dico, q́ à fortiori fieret ſi ambo fornicati ſunt, q̃ ſi alter tantum, & tñ fit diuortium ad petitionem caſtè viuentis, vnde fornicato altero coniugum, ſi alius non petit diuortium, manet repetitio debiti, & ita non fornicatus poteſt reconciliare ſibi fornicatum cognoſcendo carnaliter poſt fornicationem ei notam.

Ad tertium dicendum, q́ licet alia peccata ſint multo maiora, q̃ fornicatio, non fit diuortium pp illa, ſed pp fornicationem. Sic dr̃ ext. de diuor. c. quæſiuit .ſ. q́ pro furto, aut alio crimine viri non poteſt mulier ab eo ſeparari. Et rõ eſt, quia diuortium cum ſit contra matrimonii ſtatum, non datur pro peccato ſimpliciter, ſed pro peccato cõmiſſo contra matrimonium. Cętera autem peccata non ſunt directè contra matrimonium, iõ pro illis non fit diuortiũ. Etiam, quia diuortium datur in fauorem coniugis viuentis caſtè, & in odium alterius agentis contra matrimonii, & contra coniugem, fornicatio autem eſt contra legẽ matrimonii, & eſt in præiudicium coniugis, iõ pro ea datur ius diuortii, cętera autem vitia, licet ſint magna, ſunt contra Deum, & non contra coniugem, iõ non datur diuortium pro eis, pro fornicatione autem qualiſcũq; ſit poteſt peti diuortium, vnde ſi vir ſit ſodomita actiuè, ſi ad pecora coeat, ſi ſeipſum polluat, poterit vxor petere diuortiũ. Sic dicit Gloſ. 32. q. 7. cap. omnes cauſationes.

Quid autem ſi vir polluat mulierem extra clauſtra in vaſe indebito, vel oĩno extra vas, ſicut dr̃ Gen. 38. de Onã filio Iudæ, q́ ſemen fundebat in terram, cum ad vxorem ſuam accederet. Dicit Gloſſ. ibidem, quod petere poteſt diuortium. Et dicendum, quod verum eſt, quia iſtud eſt peccatum grauiſſimum ex ſpecie ſua, quia agitur extra vas, ſiue fiat ſine vaſe vllo, ſiue in vaſe indebito, licet deterius ſit in vaſe indebito, quam ſine vaſe, & tamen adhuc ſine vaſe agere vocatur crimen peſſimum, ſicut dicitur Gen. 38. q́ occidit illum Deus, qui ſemen fundebat in terra, quia rem peſſimam ageret. Etiam eſt vterque modus iſtorum valde præiudicialis vxori.

Primo, quia eſt contra intentionem matrimonii, cum inde ſit impoſſibilis generatio.

Secundo contra intentionem vxoris, quia mulieres intendunt filios habere, ſicut dicitur extra de frigid. & maleſ. c. accepiſti. de muliere, quæ ait, matet eſſe volo, & filios generare, & dixit Rachel ad Iacob, da michi liberos alioquin moriar. Geneſ. 30. cap.

Tertio eſt in iniuriam vxoris, quæ extraordinariè polluitur indebitè effuſo ſemine, & hoc eſt propriè illam pollui, nam quando recipitur ſemen in vaſe debito, non eſt pollui, quia ordine naturæ res agitur, cũ vero extra illud, ſiue ſine vaſe, ſiue in non debito vaſe, illa polluitur, & ad iniuriam ei cedit ſi non ſpontè patiatur.

Quarto, & præcipuè, quia tollitur intentio principalis matrimonii. Nam actus coniugalis eſt nunc principaliter ad mitigandum fomitem, vt excuſetur fornicatio, & hanc ſolam cauſam poſuit Apoſt. 1. Corin. 7. vnuſquiſque vxorẽ ſuam habeat propter fornicationem euitandam, & tamẽ vxore polluta extraordinariè ſine vaſe, vel in vaſe indebito, non mitigatur in ea fomes, ſed potius accenditur flamma libidinis, cum nichil ad hæc patiatur fœmina, ideo fit valde contra intentionem matrimonii, ideo pro tali pollutione qua vir fœminam inuitam polluat, poteſt eum abiicere per diuortium.

An per Sodomiam, vel beſtialitatem cauſetur diuortium. Quæſt. LXVII.

SEd quid ſi Sodomita ſit, vel ad pecora eat? Dicēdum, quòd etiam fiet diuortium, quia fornicatio eſt, & grauis quidem, & valde in præiudicium vxoris: nam vir talia exercens nunquam gignet. Etiā, quia non reddit vxori debitum iſta agendo, ſed ſubtrahit illi, quidquid ſic facit. Sed quid ſi ſeipſum pollnat, quos Apoſtolus molles vocat? Dicendum, quòd ſic, quia fornicatio eſt: nam mæchiæ, vel fornicationis nomine omnis illicitus concubitus, & indebitus membrorum vſus continetur, vt ait Auguſt. ſuper Deuter. & 32. quæſt. 4. cap. meretrices etiam, quia in præiudicium vxoris eſt, quia ita illa nunquā concipiet, etiam quia non ſatisfit vxori ad vitandam fornicationem, quia ſic illa non cognoſcitur à viro.

An Sodomia paſſiua cauſet diuortium. Quæſt. LXVIII.

SEd quid ſi ſit Sodomita paſſiuè ſolùm. Dicendum, quòd quidam non faciunt differentiam, an actiuè, vel paſſiuè, ſed quòd vtroque modo vxor poſſet repellere virum. Sic tenet Gloſſ. 32. quæſt. 7. cap. omnes cauſationes. Eſt tamen dicendum, quòd aliqua differentia eſt quantum ad præiudicium vxoris. Nam quantum ad cōditionem criminis vtrumque eſt nephas, & etiam videtur culpabilius volēs ſodomiticè pati, quàm agere, vt declaratum eſt ſupra 5. cap. quæſt. 114. & tamen qui ſodomiticè agit per hoc directè frangit fidem vxori, eo quòd carnaliter cognoſcit aliquid aliud quàm illam, & tamen in C fide coniugali duo includuntur, vt ſupra declaratum eſt ſcilicet ei commiſceri quando petiuerit, & nulli alteri: ſed agēs ſodomiticè alteri commiſcetur, qui verò patitur non commiſcetur alteri, vt vir, ſed vt fœmina, & ideo nō præiudicat directè vxori.

Secundò, quia ſic faciens ſodomiticè, ex vxore nūquam gignet, etiam non reddet ei debitum, quia ſodomiticè effundit quod debetur vxori: patiens autem neutrum iſtorum habet. Nam ex eo concipiet vxor, etiam reddet ei debitum ad euitandam fornicationem, cum nulli alteri commiſceatur effundens quod debetur vxori. Et tamen dicendum, quòd cùm non poſſit negari quin ſodomiticè pati ſit fornicario: poterit eum mulier repellere cū propter fornicationem fiat diuortium.

Quid ſi vir non fuerit actu fornicatus, ſed concupierit, an poſſit eſſe diuortium. Quæſt. LXIX.

SEd quid ſi vir non fuerit actu fornicatus, ſed concupierit, an poſſit eſſe diuortium? Aliqui dicunt, quòd ſic, quia deſiderium fornicandi deliberatum eſt fornicario. ſupra 5. cap. ſcilicet qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mæchatus eſt in corde ſuo, & 32. quæſt. 5. capitul. qui viderit, & ita mulier aliqua dicitur corrupta antequam veniat ad ſuum corruptorem: quia iam animo fornicata eſt, vt ait Aug. 2. lib. de Ciuita. Dei, & 32. quæſt. 5. cap. propoſito ita eſt fornicatio ſpiritualis, quam Deus peccatum mortale reputat. Dicendum, quòd iſta vocatur fornicatio, & eſt peccatum mortale, licèt non ſit ita graue, ſicut fornicatio actu conſummata per commixtionem carnis etiam quantum ad Deum, quantum E ad forum autem contentioſum, in quo petitur repudiū, talia non reputantur peccata. Nam talia, quæ in ſolo animo ſunt, probari non poſſunt: dato tamen, quòd pateret de eis, adhuc non eſt de eis iudicium humanum exercendum, quia cogitatio ſiſtens in terminis ſuis, quæ nullo modo ad extra prodijt, non habet pœnam de lege forali, potiſſimè, quia diuortium datur in fauorem coniugis caſte viuentis, & in odium eius, qui fornicatur inquantum ille præiudicat caſtè viuenti, & tamen per ſolùm deſiderium fornicandi non præiudicant alteri coniugum, ideo diuortium fieri non poteſt. Sic tenet Gloſſ. 32. quæſt. 7. cap. omnes cauſationes, dicens quòd hoc ſit, quia Eccleſia de occultis non iudicat. 32. diſtin. capitul. erubeſcant, hæc

A autem omnia licèt ſufficiant ad diuortium, omnia tamen etiam ſimul ſumpta non ſufficiunt ad ſoluendum vinculum, ita quòd liceat mulieri tranſire ad aliud matrimonium. Sic dicit Hiero. ad Damaſum, & 32. quæſt. 7. cap. omnes cauſationes quamdiu viuit vir licèt adulter ſit, licèt ſodomita, licèt flagitijs omnibus opertus, & ab vxore propter hæc ſcelera derelictus eſt, maritus tamen eſt reputandus, cui alterum virum accipere non licet, & ita propter iſta dixit Hieronym. licitum eſſe diuortium, ſed non repudium.

An ſpiritualis fornicatio, vt puta hæreſis, & alia peccata ſint cauſa diuortij. Quæſt. LXX.

DE ſpirituali autem fornicatione eſt dubium, an ſit cauſa diuortij.

B Dicendum, quòd accipiendo largè fornicationem ſpiritualem, omne peccatum mortale eſt fornicario, quia ſicut quandocunque ſponſa, vel vxor recedit à viro, vel ſponſo, cuicunque alteri adhæſerit fornicatur: ita cùm Deus ſit ſponſus animarum noſtrarum, quia eſt ſponſus Eccleſiæ, ad Ephe. 5. cap. quandocunque anima noſtra receſſerit ab eo, cuicunque alteri adhæſerit fornicatur, ſed per omne peccatum receditur à Deo, ideo per omne peccatum fornicatur anima. Et ſic accipiendo non datur diuortium pro omni fornicatione. Eſt enim diuortium ſpirituale ideſt Dei, & animæ: non tamen eſt diuortiū carnale vxoris à viro pro fornicatione, quam alter eorum committit in Deum, cum non committat eam in coniugem, & ideo, quia fornicatio carnalis eſt directè contra matrimonium carnale, per iſtam fit diuortiū coniugum, C & non per ſpiritualem largè ſumptā: accipiendo autem ſpecialiter vocatur fornicatio ſpiritualis hæreſis, & per iſtam fit diuortium coniugum, ſicut propter fornicationem carnalem extra de diuortijs cap. de illa, & cap. quanto. Sed tunc dicetur, quomodo poteſt fieri diuortium per tale peccatum, quia Chriſtus dixit non licere dimitti vxorem à viro, niſi excepta cauſa fornicationis? ſupra 5. cap. & ſupra in littera. Aliqui dicunt, quòd eſt duplex fornicatio ſcilicet carnalis, & ſpiritualis: dicendo autem fornicationem generaliter vtrāque intellexit, ideo pro vtraque eſt diuortium. Secus ſi dixiſſet de ſola fornicatione carnali. Sed non ſtat, quia tunc cum omne peccatum ſit fornicatio quædam à Deo, propter omne peccatum daretur diuortium, quod falſum eſt.

D Secundò, quia Eccleſia non potuit ſtatuere contra legem Chriſti, quæ ſolam cauſam fornicationis excepit, nō ergo potuit addere cauſam hæreſis.

Tertiò, quia eadem ratione potuiſſet excipere alias cauſas æquales ſcilicet idolatriam. Eſt enim æquale vitium idolatriæ, & hæreſis, quia vtrumque directè eſt contra Deum: imò & idolatria videtur deterius, quia peſſimum quod facere poteſt hæreticus, eſt attribuere deitatem ei, qui non eſt Deus, ceſſando colere eum, qui eſt Deus, & tamen non ponitur idolatria cauſa diuortij: ideo neque hæreſis.

Quartò, quia iſti volunt pertinere iſtum caſum ad fornicationem, & eſſe caſum additum ad illum, quem Chriſtus excepit, ſed manifeſtum eſt, quòd Chriſtus non locutus eſt, niſi de fornicatione corporali, quæ ſola propriè vocatur fornicatio, & quando abſolutè dicitur fornicatio, ipſa ſola intelligitur. Potiſſimè, quia fornicatio ſola carE nalis directè repugnat matrimonio, quod tollitur quantū ad aliquid per diuortium: ideo non poteſt addi alia cauſa diuortij ſcilicet hæreſis. Aliqui ergo dicūt propter hoc, quia pro hæreſi non fit diuortium, ſicut pro fornicatione, ſed pro ſola fornicatione: eſt enim diuortium ſeparatio coniugum quantum ad thorum, & mutua obſequia, quæ ſunt in cohabitatione: ita quòd ſolùm maneat vinculum matrimonij inter eos, & ita in fornicatione fit diuortiū, quia nec redditur debitum fornicanti, neque cohabitatur ei. In hæreſi dicitur, quòd non priuatur hæreticus debito quantum ad thorum, ſed ſolùm quantum ad cohabitationem, & ita non eſt diuortium. Sed dicendum, quòd non ſtat: Primò, quia non conſonat iuri. Nam extra de diuort. capit. quæſiuit fit ſeparatio coniugum propter hæreſim:

Quid diuortiū ſit.

reſim & ibi dicitur, quòd tamen maneat inter eos vinculum matrimoniale: & ſic videtur, quòd non manet inter eos copula: quia aliàs non oporteret dubitari: quia copula eſt actus matrimonij, & manente iure copulæ certum eſt manere matrimonium: & non oporteret dici, quòd ſe parati ſemper eſſent coniuges, & non poſſent ad alia vota tranſire. Idem innuitur in c. quanto. Secundò patet, quòd ſit contra intentionem iuris, quia fruſtra eſſet tollere cohabitationem, ſi non tollatur ius petendi debitum; quia ſi quandocunque petierit vir reddit fœmina: erit indirectè cohabitatio quædam: & ita conceditur vno modo, quod alia via negatur, quod eſt contra ius. Tertiò, quia ſi ſit diuortium propter hæreſim in fauorem eius, qui rectè credit, quidquid mali cauere vult ius faciendo ſeparationem quantum ad cohabitationem, fiet concedendo ſimultatẽ thori: ideo non conceditur vnum negato alio. Dicẽdum ergo eſt, quòd propter hæreſim non fit diuortium inquantum eſt fornicatio ſpiritualis: quia tunc in omnibus peccatis fieret diuortium: ſed quia cohabitatio eſt in præiudicium magnum rectè credentis: vnde ſiquis incidat in hæreſim, & tamen non nitatur peruertere vxorem ad illum errorem, non fiet diuortium, ſi autem nititur peruertere eam, diuortium fiet. Sic patet extra de diuor. capit. quæſiuit, ſcilicet nos itaque taliter reſpondemus, quòd mulier pro furto, vel alio crimine viri ſui, (niſi fidei ſuæ religionem corrumpere velit) ab eo ſeparari non debet, verum ſi coniugem ſuam ad infidelitatis maleficium traxerit, à viro poterit ſeparari. Simile patet quantum ad cohabitationem infidelium & fidelium conuerſorum. Nam ſi conuertatur Iudæus ad Chriſtum, & vxor nolit conuerti, velit tamen manere cum viro, tenetur eam ſecum habere, & maritali affectione tractare, ſi eidem cohabitare voluerit ſine contumelia creatoris, extra de diuor. cap. gaudemus, & ita infidelitas non eſt ſufficiens cauſa dirimendi matrimonium, ſed contumelia creatoris ſoluit ius matrimonij, eod. tit. cap. quanto, ita ergo circa fideles, quorum alter in hæreſim labitur, ſi manere velit, aut maneat hæreticus nõ pertrahens fidelem ad errorem, non erit cauſa diuortij, quia non eſt ibi contumelia creatoris, & patent iſta eo. ca. quanto, vbi comparantur hæc. Sed aliquis dicet, quòd contumelia creatoris eſt, ſi alter coniugum manet in hæreſi, etiam ſi alium non pertrahat ad hæreſim, & ideo quocunque modo labatur vnus coniugum in hæreſim, poterit alius petere diuortium. Dicendum, quòd non, quia non vocatur contumelia creatoris reſpectu eius, qui eſt in peccato, ſed reſpectu eius, qui cohabitat. ſcilicet ſi illa cohabitatio redundat in dedecus Dei, tunc enim in dedecus Dei redundat, quando qui in peccato eſt dicit blaſphemiã aliquam contra Deum, per quam intendit, vel alterum inclinare, vel tędio afficere. Et patet, quia aliàs cùm quilibet infidelis maneat actualiter in peccato mortali infidelitatis, non poſſet cohabitare ſine contumelia creatoris coniugi fideli, & tamen aliàs poteſt, quia aliàs iura non diceret, quòd maneat ſi vult cohabitare ſine contumelia creatoris, ergo ita erit hic, quòd non dicetur lapſus in hæreſim cohabitare cum iniuria Dei, quia ipſe in peccato manet, ſed quia alium nititur trahere ad errorem, vel in conſpectu eius dicit aliqua, quæ ſunt in contumelia Dei, vt ipſum tædio afficiat, nemo tamen cogitur ſuſtinere Dei contumeliam, ideo poteſt in talibus petere diuortium, ſed non aliter, ſcilicet quando vir eſt hæreticus, & tacet, & iſta eſt veritas. Et tunc dicendum, quòd non datur diuortium ad ſolam cohabitationem, ſed ad thorum, & cohabitationem, quia dato thoro daretur indirectè cohabitatio. Secundò, quia ſic poſſet vir magis allicere mulierem ad errorem ſuum communicando in venereis, quia nihil eſt, quod magis corda peruertat, & alliciat, quàm venus, & ideo dixit Deus Deuterono. 17. quòd reges non haberent vxores plurimas, quæ allicerent corda ipſorum, & ita dicitur de Salomone. 3. Reg. 11. quòd mulieres peruertere cor eius à Deo, vt coleret idola, & immolabat thura dijs earum. A fortiori ergo moueretur mulier propter gaudia venereorum, & communicationem eorum cum viro ad errorem eius, ideo debet ſeparari ab eo quantum ad thorum.

Vnde ſi poſſet cohabitare ei, & quòd non commiſceretur, tolerabilius eſſet, quia minus alliceret eam, quia tamen non poteſt tolli commixtio cohabitantibus, fit diuortium quantum ad vtrumque. Et tunc dicendum, quòd propter hæreſim non datur diuortium, inquantum illa eſt fornicatio ſpiritualis, neque inquantum eſt graue peccatum, & directè contra Deum, ſed ſolum ad defenſionẽ mulieris, quia auferendus eſt ei laqueus peccati, & tamen vir hæreticus ſi nititur peruertere mulierem, cui carnaliter commiſcetur ad errorem, poterit faciliter agere, tam ex aſſiduitate conuerſationis, quam ex conditione participationis ſcilicet quia in venereis participant. Ideo vt tollatur hoc grauiſſimum periculum, ſi mulier petat diuortium, concedendum eſt, & non eſt directè diuortium, ſed mulieris tutela, quia nulli neganda eſt neceſſaria defenſio animæ, & corporis.

Sic enim ſi mulier machinaretur in mortem viri, & non poſſet eſſe vir ſecurus de malitia animi eius, fieret diuortium viro petente, & oſtendente etiam, vt colligitur extra de diuor. cap. ſi qua mulier, & in gl. ſeq. eo. tit. ſic ẽt, ſi tanta eſſet viri ſæuitia contra vxorem, quòd non poſſet dari conueniens ſecuritas, non ſolum non debet reſtitui ei petenti reſtitutionem ſi receſſit ab eo, ſed etiam debet ab illo amoueri.

Et ita diuortium propter ſæuitiam fieri poterit, vt conſulatur vitæ coniugis, vt patet extra de reſtit. ſpol. cap. litteras, & tamen maior eſſe debet cura de anima, quam de corpore, ergo in caſu, in quo alter coniugum alterum ad hæreſim trahere nititur, diuortium petenti eſt concedendum, & verum eſt, quòd directè non datur diuortium, niſi pro fornicatione, quia ibi datur in pœnam pro peccato, in hæreſi autem, vel iuſto timore mortis fit ſeparatio, non ad priuandum directè debito coniugali, ſed ad tutelam eius cui timendum eſt.

Alij autem dicunt, quòd in hæreſi ſpecialiter conceditur diuortium, quia eſt hæreſis ſpecialiter contra bona matrimonij. Nam vnum de bonis eſt bonum prolis, ſcilicet, quòd proles gignatur, & religioſè educetur in cultu Dei, ſed per hæreſim deſtruitur totus cultus Dei: ideo licet fieri diuortium.

Dicendum, quòd non ſtat: quia eodem modo eſt contra bonum prolis quodcunque aliud peccatum parentum: quia ſi ſunt parentes vitioſi, erudient filios ad ſimilia, & ſicut imitantur eos in hæreſi: ita & in cæteris imitabuntur; ergo in quolibet peccato eſſet eadem cauſa diuortij. Sed falſum eſt, quia etiã ſi omnia peccata committat vir, non poterit ab eo ſeparari mulier, extra de diuor. c. quæſiuit: ideo quòd fiat ſpecialiter in hæreſi cauſa eſt, quæ dicta fuit, ſcilicet non quia eſt hæreticus; ſed quia mulierem ad hæreſim ſolicitat. Et hoc reſpondebitur, quando oſtendebatur, quòd propter hæreſim non fieret diuortium.

Ad primum dicendum, quòd verum eſt, quod non fit diuortium propter hæreſim, quia eſt fornicatio ſpiritualis: ſed inquantum hæreticus ſolicitat fidelem ad errorem.

Ad ſecundum dicendum, quòd verum eſt, quòd Eccleſia non potuit ſtatuere contra Chriſtum: & ideo cùm ille dixerit eſſe vnicam cauſam, concedendum eſt non eſſe alias cauſas diuortij, neque Eccleſia ſtatuit alias addendo illas: vnde pro hæreſi non eſt diuortium: ſed datur ſeparatio ad defenſionem coniugis fidelis: ſicut quando timetur mors, aut vulnus inferri vni coniugi ab altero: quia eſt tunc tutelam neceſſariam dare & non diuortium facere: ſed non poteſt aliter fieri ſecuritas niſi per ſeparationem: ideo fit diuortium per accidens: Chriſtus autem locutus eſt de diuortio directè facto in pœnam criminis.

Ad tertium dicendum, quòd verum eſt, quòd ſi excepiſſet Eccleſia hæreſim ad cauſandum diuortium inquantum eſt magnum crimen, poſuiſſet etiam multa alia crimina æqualia & minora: ſed non poſuit hæreſim niſi inquantum, qui hæreticus eſt ſolicitat coniugem orthodoxũ ad errorem, vt dictum eſt. Sed tunc dicetur, quòd idem erit quantum ad alia crimina, ſi alter coniugum alterum ſolicitet.

Dicendum, quòd iſta habent auctoritatem à iure, quia ſunt poſitiua: ideo non poſſumus aliud aſſerere, vbi ſcriptum non inuenimus maximè in pœnalibus: & ideo licèt ſit aliqua ſimilitudo vel identitas rationis, non audemus idem aſſerere potiſſimè cùm ius hoc videatur exprimere

extra de diuor.ca.quæſiuit, ſcilicet mulier pro furto, vel alio crimine viri ſui (niſi fidei ſuæ religionem corrumpere velit) ab eo ſeparari non debet. Verùm ſi coniugem ſuã ad infidelitatis maleficia traxerit, à viro poterit ſeparari: & ita ſi in hoc crimine vir ſolicitat vxorem cõceditur diuortium. Si in alijs autem ſolicitat, non conceditur. Ratio videtur, quia iſtud crimen eſt periculoſius, cùm errare in fide ſit errare in toto, quia fides eſt fundamentum. De cæteris ergo vitijs licèt vir ſolicitet mulierem ad illa, non conceditur diuortium, ne detur occaſio faciliter diſſoluendi omnia matrimonia.

Ad quartum concedendum eſt, quòd Chriſtus non locutus eſt niſi de fornicatione corporali: & ideo non fit diuortium pro hæreſi, quaſi ſit fornicatio ſpiritualis, & includatur nomine fornicationis à Chriſto dictæ: ſed datur diuortium indirectè, & per accidens ad neceſſariam tutelam coniugis orthodoxi.

Ad quartum argumentum principalis quæſtionis, quę erat ſexageſima quinta, dicunt quidam, quod pro peccato contra naturam poteſt procedi ad diuortium ſicut pro fornicatione: & tamen non fit mentio de ipſo, tum quia eſt fętidum vitium & innominabile tum quia rarius accidit, tum quia non cauſat incertitudinem prolis ſicut fornicatio. Sed dicendum, quòd pro vitio contra naturam quodcunque ſit poteſt fieri diuortium, vt colligitur ex dictis Hieronymi ad Damaſum & 32. quæſt.7.capit.omnes cauſationes, & Glo.ibi illud expreſſe tenet. Nam erit contra naturam, ſi coeat ad pecora, vel ad virum, vel ſeipſum polluat, vel feminam in vaſe indebito vel extra debitum polluat, vt oſtenſum eſt de ſingulis ſupra, & vſque ad 70. Et dicendum, quòd non eſt cauſa addita ad eam, quam Chriſtus expreſſit: ſed verè comprehenditur ſub nomine fornicationis: quia fornicatio eſt omnis indebitus coitus, & omnis illicitus vſus membrorum generatiuorum: vt dicit Aug.in libro de q.Deut. & 32. q.4.c.meretrices, & ideo pro omnibus modis illius vitij datur diuortium, quia eſt quilibet illorum modorum fornicatio.

An teneatur vir eijcere mulierem fornicatam per diuortium? Quæſt. LXXI.

QVæritur, an teneatur vir eijcere mulierem fornicatam per diuortium. Aliqui dicunt, quòd ſic, quia vir cùm ſit caput mulieris, primæ Corinth. 11. tenetur eam corrigere peccantem: & tamẽ ſeparatio à thoro eſt inducta ad correctionem fornicantis coniugis: ergo tenetur vir eam abijcere, vt ſic corrigatur.

Secundò, quia qui conſentit peccanti peccat mortaliter. ad Rom.1.c. ſed vir retinens vxorem fornicariam videtur conſentire peccato eius: ergo tenetur eã eijcere à ſe.

Tertiò, quia primæ Corint.6.dicitur: Qui adhæret meretrici vnum corpus efficitur cum ea. Sed non poteſt quis ſimul eſſe membrum Chriſti, & membrum meretricis, eo.c. Tolles membra Chriſti, & facies membra meritricis? Abſit: quaſi dicat, quando efficitur mẽbrum vnius, deſinit eſſe membrum alterius: & tamen quilibet obligatur eſſe membrum Chriſti, quia aliter nemo ſaluatur, niſi Chriſto incorporatus: ergo obligatur non eſſe membrum meretricis: ſed vxor fornicaria meretrix eſt: ergo obligatur vir non commiſceri ei, vt non ſit membrũ meretricis: & ita tenebitur dimittere vxorem fornicatam.

Quartò, quia ſicut cognatio tollit vinculum matrimonij faciens, quòd non ſit matrimonium: ita fornicatio ſeparat à thoro cauſans diuortium: & tamen ſi vir ſciat vxorem ſuam eſſe cognatam ſibi in gradu prophibito, peccat mortaliter cognoſcendo eam: imò etiã ſi Eccleſia per cenſuram excommunicationis compellat eum reddere debitum, debet potius ſuſtinere ſententiam excommunicationis quàm reddere, extra de reſtit.ſpol.c.literas, & de ſententia excommu.c.inquiſitioni: ergo cùm vir ſciuerit vxorem fornicatam, tenetur eam abijcere.

Quintò, quia quilibet tenetur vitare maledictionem, impietatem & fatuitatem, quantum poteſt: & tamen qui retinet vxorem fornicariam eſt impius & fatuus: ergo tenetur eam dimittere. Sed dicit Hieronymus: Sola fornicatio eſt, quæ vxoris vincit affectum: imò cùm illa vnam

A carnem in aliam diuiſerit, & ſe fornicatione ſeparauerit à marito, non debet teneri ne virum quoque ſub maledictione faciat dicente ſcriptura, qui tenet adulteram ſtultus & impius eſt.

Sextò, quia dicit Chryſoſ. quòd ſicut crudelis eſt, & iniquus, qui caſtam dimittit: ſic & fatuus & iniquus eſt, qui retinet meretricem. Nam patronus eſt turpitudinis, qui crimen celat vxoris. Idem dicitur extra de iureiuran. c.quemadmodum.

Dicendum, quòd non tenetur abſolutè vir dimittere vxorem fornicatam: quia dimittere fornicantem eſt permiſſionis, & non præcepti: ſic dicit Glo.1.Corint.6. quòd dominus permiſit cauſa fornicationis vxorem dimittere: ſed non tenemur ad permiſſiones, cum non ſint præcepta, ſed fiant in fauorem noſtrum: ergo nemo obligatur
B dimittere vxorem fornicatam. Sic dicit Auguſtinus libro de Sermone domini in monte, & 28.q.1.c.idolatria, ſcilicet: Dominus permiſit cauſa fornicationis vxorem dimittere: ſed quia permiſit non iuſſit. Item quilibet poteſt dimittere alteri, quod in ſe peccauit: ſed vxor fornicando peccat in virum: ergo vir poteſt ei remittere peccatum iſtud, inquantum eſt contra ipſum, vt non dimittat eam. Pro quo ſciendum, quòd dimiſſio vxoris fornicantis introducta eſt ad corrigendum crimen vxoris per talem pęnam principaliter. Pęna autem corrigens non requiritur vbi emendatio iam præceſſit: & ideo ſi mulier de fornicatione ſua pęniteat, & non repetat eam: non tenetur vir eam dimittere. Si autem pœnitere non vult continuando fornicationem, tenetur vir illam dimittere, ne videatur conſentire, & cooperari peccato eius
C committendo debitam correctionem, quã imponere ad ipſum pertinet, qui mulieris curam habet. Sed hoc non ſic ſimpliciter accipiendum eſt, quia aut qui vult dimittere vxorem habet teſtes fornicationis eius, aut non. Si non habet, non poteſt eam dimittere, etiam ſi non pęniteat de fornicatione: quia dimiſſio fieri debet auctoritate eccleſiæ, vt dicetur ſequen.q. quæ probata fornicatione profert diuortij ſententiam: vnde non exiſtentibus teſtibus fruſtra petitur diuortium, ſeu diuortij ſententia, & ideo ſuſtinebit vir quouſque fornicationis probationes habeat. Si habet teſtes, aut putat vir vxorem aliquando corrigibilem, licèt nondum ſe emendauerit, aut non. Si putat veriſimiliter, quod ſuaſionibus, & minis inducta aliquando ſe corriget non tenetur dimittere eam, ſed melius facit retinendo. Si non putat eam corrigibilem, aut credit, quòd
D dimiſſa erit deterior aut non. Si credit, quòd dimiſſa a viro audacius fornicabitur, & inuerecundius, non tenetur vir eam dimittere: quia aliquo modo conſulit ſaluti animæ eius tenendo illam. Si verò non credit deteriorem futuram: aut credit, quòd dimiſſio proderit ei ad correctionem, aut non. Si primo modo tenetur abijcere: quia aliàs omitteret imponere conuenientem correctionem. Si autem dubitat an melior, vel deterior erit, aut eſt occulta fornicatio, ideſt quòd non eſt mulier infamata publicè de fornicatione vel ſaltem apud multos, vel eſt infamata. Si non eſt infamata, videtur quòd in nullo caſu teneatur eam dimittere, etiam ſi putet, quòd dimiſſa facilius emendabitur, quia nemo tenetur ſeipſum infamare, & tamen ſi vir petat aduerſus vxorem diuortium in iudicio, & probata fornicatione ſententietur contra mulierẽ,
E vir infamat ſeipſum de facto, & graui quidem infamia: nemo tamen tenetur ſe infamare, ideo non tenetur eam dimittere. Si autem mulier eſt infamata de adulterio, ſi tamen adhuc non creditur communiter veram eſſe famam, incurreret vir maiorem infamiam probato crimine in iudicio, ideo adhuc non tenetur eam dimittere, ideo quandiucunque vir retinet vxorem fornicariam, vel ſub ſpe correctionis, vel vt ipſe non infametur, aut non infamet illam, non peccat retinendo, ſed tunc videtur peccare, quando non ſperatur de emendatione mulieris, & eſt res manifeſta, & putatur, quòd vir foueat crimini tenendo illam, debet dimittere, vt non videatur auctoritatem præſtare patrando ſceleri, vnde raro tenetur vir mulierem fornicatam abijcere. Sed idem dubium erit de coniuge lapſo in hæreſim, propter quod fit diuortium, extra de diuor.c.quæſiuit, & c.quanto, & cap.de illa, an teneatur

teneatur

neatur orthodoxus dimittere errantem. Dicendum, F quòd præſupponendum eſt, quòd alter coniugum non ſolùm inciderit in hæreſim: ſed etiam ſolicitet alium ad illum errorem: quia aliàs non fit diuortium, vt patet in allegato, c. quæſiuit, & oſtenſum eſt præcedenti, quæſt. ſic enim vult Auguſt. quòd non dimittit vir vxorem vel vxor virum cauſa fornicationis ſpiritualis, ideſt hæreſis vel idolatriæ commiſſæ ab illo, ſed cauſa fornicationis huius vitandæ in ſe, ſcilicet, ne ille, qui fornicatur ſpiritualiter cogat alium, vel inducat ad fornicandum, & tunc propter ſuam fornicationem, ſcilicet vitandam petit diuortium, & non propter fornicationem commiſſam à coniuge, vt patet in libro de Sermone Domini in Monte: & 28. q. 1. c. idolatria, cùm ait, non enim fornicantem tantùm vxorem vir dimittere conceditur, ſed quiſquis eã quoque vxorem dimittit, à qua ipſe cogitur fornicari. G Cauſa vtique fornicationis dimittat, velut ſi aliquem cogat vxor ſacrificare idolis, qui talem dimittit cauſa fornicationis dimittit, non tantùm illius ſed etiam ſuæ, illius quia fornicatur, & ſuæ ne fornicetur. Et hoc modo accipiendo poſſumus accipere id, quod dicebatur præcedent. quæſt. ſcilicet, quòd ſicut fornicatio corporalis eſt cauſa diuortij, ita & ſpiritualis, & tamen tunc non fit diuortiũ, quia fornicatur alter coniugum, ſed quia alterum ad fornicandum ſpiritualiter trahit, vel cogit, & non datur directè diuortium quaſi in pœnam ſpiritualis fornicationis, ſed in tutelam non fornicantis, ne fornicari cogatur, ſed hoc differt inter hæc, quia pro fornicatione carnali ẽt ſemel tantùm facta poteſt alter coniugum petere diuortium. Pro ſpirituali autem fornicatione, ideſt, quia ſemel tantum ſuaſit ad malum non poteſt dimittere, ſed quando ſæpius ſuadet. H Sic dicit Auguſt. lib. de Adulterinis coniugijs, & 28. q. 1. c. non ſolum, ſcilicet. Non ſolùm mœchatio eſt illius, qui carnem ſuam coinquinat, ſed etiam qui ſimulachrum facit, mœchatur, quòd ſi in his factis perſeuerat, & pœnitentiam non agit, recede ab illa, & noli viuere cum illa. ſin autem & tu particeps peccati illius eris. Sed dicit gl. 28. q. 1. c. idolatria, ſcilicet nota, quòd propter fornicationem corporalem ſemel commiſſam poteſt eam dimittere. 32. q. 1. c. dixit Dominus, ſed propter ſpiritualẽ non niſi perſeueret. Et tunc dicendum, quòd ſi perſeuerat omnino debet petere diuortium alter coniugũ, quia manendo non expectatur correctio peccantis, ſed ſubuerſio bene agentis, quia peccatum adhuc occultum manet. Si autem recedit, iam non poterit alter, qui peccat, peruertere non peccantem, & etiam ipſe peccans tædio I affectus dimittet facilius errorem ſuum, ſicut extra de diuortijs, cap. de illa, dicitur de muliere, quæ receſſit à viro ſuo lapſo in hæreſim, vt tædio affectus dimitteret hæreſim, etiam quia publicato crimine peccantis timebit ille, & erubeſcet, & ita facilius caſtigabitur, & ideo facilius dimittendus eſt coniunx in fide errans quàm in fornicatione corporali, quia errans in fide magis corrigitur per publicationem, fornicans autem magis corrigitur tolerando, & occultando ſaltem communiter. Quia tamẽ iſta conſiſtunt in particularibus, in quibus nõ eſt ſemper vnus modus, eſt multum relinquendum prudentiæ coniugũ, quando teneantur dimittere, & quando non.

Ad primum dicẽdum, quòd tenetur vir corrigere vxorem ſuam fornicatam, & tamen non eſt ſolus modus correctionis per diuortium, ſed etiam verbo & verbere, ideo K ſi per talia expectetur correctio vxoris, non oportet, ꝙ diuortium fiat.

Ad ſecundum dicendum, quòd qui conſentit peccanti, peccat ſi conſentiat per approbationem vel auctoritatis præſtationem, aut cùm faciliter poſſet impedire, ne fieret peccatum, & non impedit, & maximè, quando ad officiũ ſuum hoc pertinet impedire. Vir aut eſt etiam ſi fornicãtem non abijciat, non conſentit peccato, ſed dolet, & prohibet quantum poteſt diſſuadendo, ne fiat verbo, & verbere. Maximè ſi dimittendo illam putat quòd efficietur deterior, ſed tunc vir peccat quando eam fornicantẽ neque verbo, neque verbere corrigit, & cùm putat, quòd dimiſſa emendabitur, ſi eam non abijcit.

Ad tertium dicendum, quòd fieri membrum meretricis peccatum mortale eſt, vxor autem quamdiu fornicatur intentionem habens adhuc fornicandi meretrix eſt, & ideo tunc vir non coniungetur ei, ſed abijciet illã, quia non emendatur, ſed ſi incipit velle emendari, iam nõ eſt meretrix ſed caſta, ideo licitè ei iungitur.

Aliter poteſt dici, & melius, quòd licèt vxor maneat in propoſito fornicandi, vir adhærens ei non adhæret meretrici, quia illa meretrix eſt reſpectu alieni viri, cui adhęret, aut adhærere intendit, ſed reſpectu mariti non eſt meretrix, quia vinculo matrimoniali ei aſtricta eſt, & ideo quandocunque eam tetigerit, licitè tangit, etiam ſi illa publicè teſtetur, quòd fornicari proponat.

Ad quartum dicendum, quòd non eſt ſimile de cognatione ad vinculum, & de fornicatione ad thorum, nam cognatio tollit vinculum matrimoniale, quod neque eſſe potuit illa ſtante, ideo quandocunque conſtiterit alteri cõiugum de cognatione in gradu prohibito, non debet petere debitum, neque reddere, quia eſſet fornicatio cum non ſit ibi coniugium, fornicatio autem præſtat viro ius diuortij ab vxore, non tamen imponit neceſſitatem diuertendi, & ideo licitè adhærebit quandocunque adhæſerit.

Nam fornicatio nõ tollit vinculũ matrimoniale ſicut cognatio, & ſic vxor eſt, licèt fornicata ſit, non eſt igitur illicitum illam poſt fornicationem tangere, ſed in hoc præiudicatur viro, quòd bigamus efficitur.

Ad quintum dicendum, quòd intelligitur de eo, qui retinet mulierem adulteram, quæ non vult emendari, & fortè emendaretur abiecta à viro, & maximè ſi vir retinendo eam aliquo modo videtur præſtare auctoritatem crimini.

Ad ſextum dicendum, quòd eſt verum quando celando crimen vxoris non emendatur, & creditur, quòd emẽdaretur reuelato crimine, quia tunc patrocinium quoddam eſt non reuelare illud, quando tamen occultatio fit ad euitandam infamiam viri, & vxoris, & putatur quòd ſic facilius corrigetur, non eſt patronus turpitudinis, ſed emendator, qui celat crimen vxoris.

An vir vxorem fornicantem propria auctoritate abijcere poſſit? Quæſt. LXXII.

QVæritur, an vir vxorem fornicantem propria auctoritate abijcere poſſit, vel requiratur alicuius decretum vel auctoritas. Aliqui dicunt, quòd propria auctoritate facere poteſt non requiſito alicuius imperio, quia ſententiam latam à iudice cuiquam licet ſine alio iudicio, quia aliàs recederetur in infinitum, cùm ſententiæ eſſet ſententia, & ita ſine termino, ſed Deus, qui eſt iuſtus iudex hanc protulit ſententiam, quòd vxorem fornicatam abijcere liceat, ergo non requiritur aliud iudiciũ, ſed vir propria auctoritate abijciet eam.

Secundo, quia dicitur ſup. 1. ca. quòd Ioſeph cum eſſet vir iuſtus nolebat Mariam traducere, quam putauit fornicatam: ſed putauit occultè dimittere: & ita videtur, ꝙ licebat ei hoc facere, quia iuſtus erat, & non faceret niſi quod bonũ erat, maximè quia ideo hoc faciebat Ioſeph, quia iuſtus erat, cum dicatur: Ioſeph cum eſſet vir iuſtus, ergo ita licebat viro dimittere vxorem ſine iudicio Eccleſiæ: quia quod occultè fit ſine iudicio fit, cùm res per ſententiam in iure efficiatur notoria.

Tertiò, quia ſi vir teneretur expectare iudiciũ Eccleſiæ ad diuertendum ab vxore fornicaria, cauſaretur ei magnum præiudicium: nam ſi non poſſet propria auctoritate abijcere vxorem, quam ſcit eſſe fornicariam, ſed expectaretur iudicium Eccleſiæ, interim ſi peteret mulier debitum, teneretur ille reddere: & reddendo perderet ius, quod habet ad diuortium, cum per carnalem illam copulam reconciliet eam ſibi, & ita nunquam poſſet vir conſequi diuortium contra mulierem fornicatam.

Quartò, quia per hoc gigneretur ei aliud præiudiciũ, ſcilicet quia quãdiu cum vxore manere, teneretur ei reddere debitum, & quia illa eſt fornicata, ſi cognoſcat eam poſt fornicationem efficitur bigamus, & tamen non poteſt hoc euitare, ſi non poteſt diuertere propria auctoritate, ergo poterit.

Quintò, quia illud, quod non poteſt probari non poteſt

ad

ad iudicium Eccleſiæ adduci, ſed fornicatio non poteſt probari, quia oculus adulteri obſeruat caliginem. Iob 24. ergo non debet fieri diuortium iudicio Eccleſiæ, ſed auctoritate propria.

Sextò, quia ſi per iudicium Eccleſiæ fieret diuortium, oportebit accuſari vxorem de fornicatione & probari: ſed in accuſatione debet præcedere inſcriptio. extra de accuſa. c. qualiter & quando, & inſcribens obligat ſe ad talionem, ſed hoc eſt inconueniens: quia daretur locus fraudi, & vtroque modo conſequeretur vir intentionem ſuā. Nam ſi probaret fornicationem ſepararetur ipſe à muliere, ſi non probaret ſepararetur mulier ab eo, quia eſt pœna contraria, ſed hoc eſt abſurdum, ergo non debet fieri iudicio Eccleſiæ.

Septimò, quia plus tenetur vir vxori ſuæ quàm extraneæ, & tamen crimen extraneæ mulieris non debet deferre ad iudicium Eccleſiæ, niſi monitione præmiſſa iuxta formam correctionis fraternæ præcedenti, c. ergo multo minus debet deferre ad Eccleſiā crimen vxoris, niſi prius eam ſecretò monuerit, & ita non poterit ſaltem pro prima fornicatione petere diuortium, cuius contrarium dicebatur præcedenti quæſt.

Dicendum, quòd diuortium propriè dictum non poteſt fieri niſi per iudicium Eccleſiæ, & non propria auctoritate. Et patet, quia nemo poteſt ſibi ius dicere, ſed alius eſt iudex & alius actor, & tamen in diuortio maritus eſt actor, cùm pro offenſa in ſe commiſſa per fornicationem vxoris vult illam à ſe ſeparari. Si autem à ſe ipſam abijceret, iam ipſe eſſet iudex: ideo non debet iudicio proprio eā repellere. Item quia nemo poteſt pœnam imponere niſi iudex, quia imponere pœnam eſt iuriſditionis 33. q. x. c. in hoc, & tamen maritus non eſt iudex vxoris, ideo non poteſt eam abijcere ſine iudicio Eccleſiæ. Sed ſciendum, ꝙ vxor poteſt dupliciter dimitti. Vno modo quantum ad thorum ſolum. Alio modo quantum ad thorum, & cohabitationem. Quantum ad primum poteſt vir dimittere vxorem ſtatim vt conſtat ſibi de fornicatione non expectato iudicio Eccleſiæ, & non tenetur amplius reddere debitum petenti, niſi compelleretur per cenſuram Eccleſiaſticam, & tunc ſi reddat obediendo Eccleſiæ nullum præiudicium ſibi generatur. De ſecundo modo dicendū, quòd non poterit dimitti abſque iudicio Eccleſiæ, & ſi vir abiecerit mulierem abſque iudicio Eccleſiæ, tenetur illam recipere mandante Eccleſia, ſi illa reſtitutionem petat, etiam ſi ille opponat fornicationem. Et hoc verum eſt, niſi obijciens fornicationem offerat probationes incontinenti paratas, ſic colligitur in ſimili, extra de reſtit. ſpol. c. literas, & ſi non paret mandatis excommunicatur, ſic patet extra de diuor. c. ſignificaſti, vbi vir eiecit vxorē à ſe, quia audiuit eam commiſiſſe inceſtum, & illa petit reſtitui iubetur reſtitui, niſi quia illa poſtea fornicata eſt, & ita perdidit ius reſtitutionis, quia tamen maritus etiā interim fornicatus eſt compenſatis ambobus criminibus iubetur illa reſtitui, ac ſi non fuiſſet fornicata, & intantū in hoc requiritur Eccleſiæ ſententia, quòd etiam ſi notoria ſit fornicatio, vt quia fuit in oculis totius populi, ſicut de Abſalone & concubinis patris eius, 2. Reg. 16. adhuc non poteſt ſine Eccleſiæ iudicio abijcere illam, & peccat abijciendo, & ſi illa petat reſtitutionem eſt reſtituenda, etiam fornicatione notoria exiſtente, extra de diuortio, c. porro, & tunc poterit vir petere diuortium, & fiet oſtenſa fornicatione. Nam etiam ſi notorium ſit, aliquos actus iudicis exigit, ſcilicet citationem, & ſententiam, & probationem, quòd notorium ſit, quia fortè erit notorium toti populo, vel maiori parti, & iudici non erit notorium, imò neque notum, & tunc oportebit probari coram eo, quòd notorium ſit, vel quòd ſit verum. Et quod dicitur de reſtitutione verum eſt niſi ille, qui abiecit vxorem pro fornicatione notoria offerat ſe daturum probationes incontinenti, alioquin interim reſtituetur mulier. & diſcutietur veritas ſuper periurio, & diffinietur.

Ita autem fit, quando mulier recedit à viro propria auctoritate dicens, ſe eſſe cognatam eius, vel vir abijcit vxorem ex eadem cauſa. Nam ante omnia iubetur fieri reſtitutio. extra de diuor. c. porro, & tamen eſt illud intelligēdum ſecundum ea, quæ habentur extra de reſti. ſpol. c. li-

A teras, quia cum mulier, quæ receſſit aſſerens ſe cognatam viri maximè in gradibus diuina lege prohibitis, offert probationes incontinenti paratas, aut non. Si offert, debet reſtitui ipſa viro quantum ad cętera iura viri in mulierem, & bona eius, & ſolum quantum ad debitum non reſtituitur, & ideo non cohabitat ei quouſque datis probationibus, & diſcuſſa cauſa videatur veritas, ſi nō offert incontinenti paratas probationes, ſed exigit aliquantam dilationem, debet mulier totaliter reſtitui viro, etiā quantum ad thorum. Sed mulier ſi habet cōſcientiam certam de impedimento conſanguinitatis, non debet petere debitum, neque reddere petenti, & tunc viro conquerente compelletur illa per cenſuram Eccleſiaſticam reddere debitum, ſed ipſa non debet reddere, ſed potius excommunicationem tolerare, & ita manebit excommunicata
B quouſque diffiniatur cauſa, & ſi inuentum fuerit impedimentum, quod mulier aſſerebat, abſoluetur tunc tam à viro, quàm ab excommunicationis ſententia, quam vere incurrit mulier, licèt iniuſtè excommunicaretur, cum Eccleſia habuerit iuſtam cauſam ignorandi, & ideo medio tempore mulier abſtinere debet ab ingreſſu Eccleſiæ, & à cęteris, ſicut verè excommunicata. Prædicta vera ſunt, quādo putatur, quòd mulier manere poterit in domo viri, & non compellet eam abſolutè ad copulam inferendo minas, ſi autem vir tale eſt, de quo præſumitur, quòd muliere non conſentiente ſibi verberabit eam, non reſtituetur ſibi vſque ad finem cauſæ, ſed manebit interim in loco tuto, vt veritas diſcutiatur, vt patet in eo. c. literas. Dicendum tamen, quod primus modus ſeparationis ab vxore non vocatur diuortium, ſed ſecundus, ideo verum eſt
C abſolutè, quòd diuortium non eſt ſine ſententia Eccleſię. Sed dicetur, nunquid in diuortio, quod fit propter hæreſim, requiratur iudicium Eccleſiæ. Dicendum, quòd cùm etiam ibi diuortium ſit pęna, non poteſt imponi niſi à iudice, & ideo ſi vxor dicat virum lapſum in hæreſim, & ſolicitaſſe ipſam ad hæreſim, poterit petere diuortium, & fiet ſi hoc probauerit. Si autem receſſerit illa à viro ſine iudicio Eccleſiæ prætextu hæreſis, & ille eam repetit, reſtituenda eſt etiam ſi obijciat hæreſim, & manebit in poteſtate viri quouſque probet hæreſim, & ſolicitationem, ſi tamen mulier ſine iudicio Eccleſiæ receſſerit à viro labente in hæreſim, ſi ille repetat eam reuerſus de hæreſi, reſtituitur ſibi. Si autem receſſit ab eo iudicio Eccleſiæ propter hæreſim, etiam ſi reuerſus de hæreſi petat illam, non reſtituetur, extra de diuor. c. de illa, & c. quanto, &
D ita videtur in carnali fornicatione, quòd ſi mulier iudicio Eccleſiæ ſeparetur à viro propter fornicationem viri, non cogetur vnquam redire ad eum in vita quantumcumque illa pęniteat, ſecus ſi propria auctoritate, quia tunc cogetur redire, ſiue ſit correctus, ſiue non, & manebit cum eo quouſque ipſa petente diuortium oſtenſa fornicatione fiat diuortium, & iam nunquam reſtituetur mulier viro, eo petente.

Ad primum dicendum, quòd dominus diffiniuit ſuper diuortio, non quidem per modum ſententiæ, ſed per modum legis. Differt enim in hoc lex à ſententia, quia lex eſt præceptum, & regula agendorum in vniuerſali, non applicata ad aliquem vnum caſum numero, ſed ad omnia ſimilia negocia extenditur. Sententia verò eſt diffinitio iudicis data in aliquo particulari negocio: & ita
E lex, & ſententiæ ſunt, vt vniuerſale, & particulare: vnde Ariſtoteles diſtinguit iuſtum legale, & ſententiale, quia non ſint idem, licèt vtrumque pertinet ad poſitiuum. Leges ergo ſemper indigent ſententijs, ſicut vniuerſale indiget applicari particulari, & ſicut in medicalibus eſt neceſſarius peritus medicus in applicatione præceptorum medicinæ ad iſtum hominem, & ad iſtum morbum: ita & in politicis eſt neceſſarius iudex in applicatione legū vniuerſaliter poſitarum ad negotia, quæ per ea diriguntur: & iſta applicatio eſt ſententia: ideo vltra leges ſunt neceſſe ſententiæ iudicum. Ita hic Chriſtus poſuit legem de diuortio, & quia illa eſt data generaliter quantum ad omnem fornicationem, & quantum ad omnes coniuges, oportet, quòd ad hoc, quòd applicetur ad hanc, vel illam fornicationem, quæ eſt huius, vel illorum ſit ſententia, quæ eſt applicatio legis, & ſententia non eſt, niſi iudicis:

ideo

ideo diuortium cùm ſit pœna eccleſiaſtica, neceſſe eſt, ꝙ F
inferatur per ſententiam Eccleſiæ, i. eccleſiaſtici iudicis.
Ad ſecundum dicunt aliqui, quòd Ioſeph noluit dimit
tere Mariam propter ſuſpitionem fornicationis: ſed quia
propter reuerentiam ſanctitatis eius timebat cohabitare
ei. Sed hoc non ſtat, quia litera repugnat, cùm Angelus
excuſet ibi Mariam, dicens: Quod in ea conceptum eſt,
ex Spiritu Sancto eſt: & tunc accepit eam. Et tamen ſi
propter reuerentiam ſanctitatis timeret cohabitare ei,
magis timeret cohabitare poſtquam ſciret eam concepiſ-
ſe ex Spiritu Sancto: quod ante ille non cogitauerat: &
ita non conuenienter ſuadet Angelus Ioſeph per hæc ver
ba accipere Mariam. Ideo dicendum, quòd verè ſuſpica-
batur eam fornicatam: quia prægnantem videbat, &
neſciebat vnde eſſet: & ideo cùm eſſet vir iuſtus, & repu-
taret peccatum eſſe cohabitare tali mulieri, & rurſus nol- G
let eam accuſare, cogitauit eam dimittere occultè. Et di-
cendum, quòd Ioſeph licitè agebat, & ad bonum finem,
occultè dimittere volens Mariam, quia vel oportebat eũ
tenere mulierem, quam adulteram putabat, & educare
alienam prolem, vel accuſare eam ad mortem. Primum
non poterat ſuſtinere, quia eſt grauiſſimus dolor potiſſi-
mè educare alienum filium, quem hæredem inſtituere
oporteat. Secundum agere nolebat, quia cùm eſſet beni-
gnus, non volebat eam accuſare ad mortem: ideo cogita-
uit eam occultè dimittere, & erat conuenienter factum:
nobis autem non eſt talis perplexitas, ideo non licet ſine
iudicio Eccleſię dimittere vxores. Aliter poteſt dici, quòd
eſſet alicui tunc talis perplexitas, ſcilicet, quòd ſi fornica-
retur vxor ſua, & concepiſſet de alio, non liceret ei dimit
tere eam quantum ad thorum, & cohabitationem ſimul H
ſine mandato Eccleſiæ: & ſi probare non poſſet, cogere-
tur ſuſtinere hoc malum: quòd ſi abijceret vxorem talem
propria auctoritate, cogeretur ad eam redire per ſenten-
tiam excommunicationis: extra de diuor. c. porro, & c. ſi-
gnificaſti, & c. de illa: ſecus autem erat de Iudæis, quia
eis plura licebant contra vxores, quàm nobis. Nam illis
licebat repudiare, nobis autem non, ſed ſolùm diuortiũ
facere: etiam illis licebat dare libellum repudij ſine aucto
ritate iudicis ſolùm propria voluntate nulla cauſa pro-
bata, neque expreſſa. Nobis autem non licet ſine iudicio
Eccleſiæ: ideo liceret Ioſeph occultè dimittere Mariam,
& non licet nunc alicui viro dimittere occultè vxorem,
ſed iudicio Eccleſiæ.

Duplex ſeparatio viri.

Ad tertium dicendum, quòd non ſequitur aliquod in-
conueniens, non faciendo diuortium ſine mandato Eccle I
ſiæ: nam vt dictum eſt ſupra, vna eſt ſeparatio viri ab
vxore quantum ad thorum ſolùm, & alia quantum ad
thorum, & cohabitationem. Primam poteſt facere vir
propria auctoritate fornicante muliere quandocunque
de fornicatione ſciuerit: & iſta non vocatur diuortium.
Secundam non poteſt facere ſine iudicio Eccleſiæ, & iſta
vocatur diuortium.
Et ita non tenetur vir reddere debitum mulieri forni-
cantæ, cum poſſit hoc ei propria auctoritate ſubtrahere.
Et non erit inconueniens, quia non perdet ius petendi di
uortium, neque dicetur ſibi eam reconciliaſſe, & tamen
ſi mulier petat ſe reſtitui ad redditionem debiti, cogetur
vir per cenſuram eccleſiaſticam niſi offerat ſtatim proba-
tiones paratas: ſi autem requiritur in probatione aliquis
dilatio, reſtituetur mulier cogendo virum ad redditioné K
debiti, donec probet fornicationem vxoris, & quando ex
præcepto Eccleſiæ reddit debitum, non præiudicat ei ad
petitionem diuortij, quia non videtur per hoc eam ſibi re
conciliare, cum non ſpontè, ſed inuitus agat.
Ad quartum dicendum, quòd verum eſt, quòd incurrit
bigamiam ſi cognoſcat eam, poſtquam fornicata eſt: &
tamen illud inconueniens non accidit ex eo, quòd non
fit diuortium ſine mandato Eccleſiæ: quia etiam ſi igno-
rans fornicatam vxorem cognoſcat eam efficitur biga-
mus, & tamen ſi ſciuerit vir quando fornicata eſt vxor,
poterat non incurrere bigamiam, quia ſtatim ſubtrahere
poterit ei debitum etiam non mandante Eccleſia, & ſi
cogatur per cenſuram excommunicationis reddere debi
tum, poterit ſuſtinere excommunicationem, & non obe-
dire, & ita non incurrere bigamiam. Nam quando pro-
bauerit fornicationem abſoluetur ab excommunicatio-
ne iuxta formam, c. literas de reſti. ſpolia. Sed quid ſi ſcit
vir verè fornicationem: & tamen non poteſt probare, &
ita nunquam feretur ſententia diuortij, ſed compelletur
ipſe per cenſuram reddere debitum, & ſi non reddiderit,
manebit ſemper excommunicatus, & ita manebit vſque
ad mortem, ſi non obedierit an debeat reddere debitum,
& ſi reddit an erit bigamus. Dicendum eſt, quòd ſi reddit
debitum, vt euitet excommunicationem, vel propter quã
cunque aliam cauſam efficitur bigamus, & ſuſtinendo
excommunicationem non peccat, quia iuſtã cauſam ha-
bet non obediendi. Nam ſi conſtaret Eccleſiæ de fornica
tione vxoris, non cogeret virum ad debitum reddendũ,
ſed ipſe vir hoc nouit, ideo non tenetur obedire Eccleſię,
quæ ex ignorantia hoc præcepit, & ideo excommunica-
tio illa eſt illi pœna, & non eſt culpa, quia non prouenit
ex culpa, & ſuſtinendo illam, non eſt in culpa, quantocũ-
que tempore ſuſtineat, ſicut mulier, quæ ſciens conſangui
nitatem inter ſe & virum non vult reddere debitum. ſed
potius ſuſtinet ſententiam excommunicationis, extra de
reſti. ſpol. c. literas. Et etiam ſi mulier maneat ſic vſque
ad mortem, & moriatur, potius debet ſic mori, quam de-
bitum reddere, & non peccat permittendo ſe excommu-
nicatam mori, licèt priuetur fructu quarundam oratio-
num fidelium: ſic iſte non peccabit manendo ſemper in
excommunicatione, vt non reddat debitum etiam ſi ſic
moriatur. Sed dicetur quid magis iſti expedit, an redde-
re debitum fornicatæ mulieri, an ſuſtinere excommuni-
cationem, & mori in illa. Dicendum, quòd quando quis
excommunicatur, vt malum faciat, potius debet mori ex
communicatus, quam obedire. Cùm verò excommunica
tur, vt perdat aliquid de iure ſuo, potius debet perdere
aliquid de iure ſuo, quam ſuſtinere excommunicationem
vſque ad mortem, & velle mori in illa. De primò patet,
vt in muliere, quæ nouit conſanguinitatem, quam proba
re non poteſt, & excommunicatur, vt reddat debitum,
obligatur potius ſuſtinere excommunicationem vſque
ad mortem, quam obedire Eccleſiæ, quia obediendo pec
caret mortaliter, ideo eadem Eccleſia, quæ excommuni-
cat, iubet non obediri ſibi, ſed ſuſtinere ſententiam excõ-
municationis, extra de reſti. ſpol. c. literas, & de ſentẽ. ex-
communica. c. inquiſitioni. De ſecundò patet, vt ſiquis eſ-
ſet debitor in centum, & ſoluit illa, & non apparet ſolu-
tio, & conſtat de debito, & quia non vult ſoluere excom-
municatur, licèt non peccet non obediendo iudici man-
danti ſoluere, & ſuſtinendo excommunicationem, tamẽ
ſi putat nõ poſſe vnquam probare ſolutionem, potius de-
bet ſoluere indebitũ, quã ſuſtinere ſententiam excommu-
nicationis vſque ad mortem, tum quia excommunicatus
priuatur ſuffragijs multis fidelium, tum quia non excom
municantur ei ſacramenta, tum quia malè ædificat pro-
ximos ſcandalizando eos, cum videatur malè ſentire de
fide pro re temporali ſuſtinendo excommunicationem
perpetuam, melius eſt enim indebitum ſoluere, quã ex-
communicationem ſuſtinere, ita hic vir reddendo debi-
tum vxori fornicatæ amittit ius aſcendendi ad ordines ſa
cros, & gaudendi priuilegio clericali, cum efficiatur biga
mus, ſed perdere hoc priuilegium non eſt peccatum, ſed
ſolùm damnum, ideo potius illud debet perdere, quã ſu-
ſtinere diuturnam excommunicationem, & potiſſimè vſ-
que ad mortem.

Vir ex cõmunicatus, vt reddat debitũ fornicã ti occulta, an teneatur parere.

Ad quintum dicendum, quòd fornicatio non ita facili-
ter probatur, ſicut alia crimina, & poteſt probari, vt ſi vir
habens mulierem ſuſpectam inſidietur ei poterit illam
cum teſtibus deprehendere, & ita ad accuſationem proce
det, & dato quòd non conſtet per teſtes, ſufficient proba
tiones violentæ, vt ſi inuentus eſt ſolus cum ſola, & nu-
dus cum nuda in locis, & temporibus ſuſpectis, ex tali-
bus enim feretur ſententia diuortij.
Ad ſextum dicendum, quòd aut vir accuſat mulierem
de fornicatione ſolum ad ſeparationem, aut ad inflictio-
nem pœnę adulterij. Si primo modo, petet coram iudice
Eccleſiaſtico, ad quem pertinet celebrare diuortium, &
tunc non oportet, quòd inſcriptio fiat ad pœnam talio-
nis, & ita licèt ſuccumbat in probatione non erit talio, ſ.
diuortium. Si ſecundò modo, inſcribet ſe vir ad pœnam
talio-

A talionis: & tamen non eſt tunc talio ſeparatio, ſed capitalis pęna. Aliter poteſt dici, quòd etiam ſi in iudicio petitionis diuortij deberet eſſe inſcriptio ad talionem: tamen non eſſet talio, quòd ſepararetur mulier ab eo. Nam non eſſet hoc pœna, ſed optatum: & conſequenter non eſſet talio. Nam ſeparari mulierem à viro, & virum à muliere idem eſt, neque poteſt fieri vnum ſine altero, ideo non eſſet talio, ſed ſemper punire mulierem. Pęna ergo erit ex oppoſito, ſcilicet quòd qui mulierem voluit per diuortium dimittere, cogatur cum ea firmius manere, & inſuper inferatur alia pœna extraordinaria. Sic in lege Moyſi, ille, qui impoſuit nomen peſſimum mulieri, per quod ſe ab ea voluit abſoluere, cogitur cum ea ſemper manere, & cum prius competeret ei ex lege poſſe repudiare, Deut.24. cogitur manere cum ea in æternum Deuter.22. B & tamen in nouo teſtamento non datur in pœnam manere indiſſolubiliter in matrimonio, cùm iſta ſit conditio matrimonij nunc: ideo ei, qui calumniatur petendo diuortium, dabitur alia pœna extraordinaria ad arbitrium iudicis.

Ad ſeptimum dicendum, quòd plus tenetur vxori, quã extraneæ: & tamen non eſt verum, quòd quandocunq; quis vult deferre crimen alterius in conſpectu Eccleſiæ, debeat præmittere admonitionem in ſecreto: ſed hoc ſolùm eſt, quando procedit per viam denunciationis. Poteſt enim de crimine agi tripliciter, vt dicitur extra de accu. c. qualiter, & quando, ſcilicet per accuſationem, inquiſitionem, & denunciationis. Ad accuſationem debet præcedere inſcriptio. Ad inquiſitionem debet præcedere clamoſa inſinuatio, quæ eſt loco accuſatoris. Ad denunciationem debet præcedere fraterna correctio: C Quando ergo per viam denũciationis agitur, debet præcedere admonitio, & ſeruari forma tradita à Chriſto præced. ca. & tamen non cogitur quis ſemper procedere in crimine per viam denunciationis, cum liceat interdum procedi per viam accuſationis: & tunc non præcedet admonitio. Vir autem quando petit diuortium, non procedit per viã denunciationis, ſed accuſationis: quia in denunciatione non intenditur principaliter niſi bonum peccantis, vt emendetur. In accuſatione non intenditur bonum delinquentis, ſed bonum publicum: ideo proceditur ad pœnam, quæ infligitur peccanti: & ita eſt in diuortio, quòd in pœnam datur fornicatæ mulieri.

An ſicut vir petit diuortium propter mulieris fornicationem: ita è contra poſſit vxor?

D *Quæſt. LXXIII.*

QVæritur, an ſicut vir petit diuortium propter fornicationem mulieris, poſſit vxor petere fornicante viro ſuo diuortium, ita vt ad paria iudicentur.

Aliqui dicunt, quòd non debent in hoc vir & vxor pares eſſe, quia diuortium in nouo teſtamento loco repudij ſucceſſit, vt colligitur, ſup. 5. ca. & ſupra in litera: & tamen in lege Moyſi vir poterat repudiare vxorem, & non vxor virum: Deute. 24. ergo neque nunc poterit vxor petere diuortium fornicante viro. Secundò, quia magis eſt contra legem naturæ, quòd vna mulier multos viros habeat, quam vnus vir multas mulieres, vt oſtenſum eſt ſupra, & ita videtur, quòd plus peccabit mulier in adulterio, quã vir: E & conſequenter non licebit æquale mulieri contra virum fornicantem, & viro contra mulierem, ſed repelletur per diuortium mulier fornicata: ergo non dabitur contra virum diuortium. Tertiò, quia vbi eſt maius nocumentum proximi, eſt ibi maius peccatum; ſed plus nocet vxor adultera viro, quam vir adulter vxori propter incertitudinem prolis, & alia: ergo magis peccat mulier fornicando, quam vir: & conſequenter debet magis puniri, vt contra eam detur diuortium, & non contra virũ fornicantem. Quartò, quia diuortium datur ad corrigendum crimen adulterij: & tamen ad virum pertinet corrigere vxorem, quia eſt caput eius. 1. Corinth. 11. & mulier cum ſit ſubdita, & non caput, non debet corrigere virũ: ergo non debet dari diuortium contra eum, ſicut contra vxorem. Quintò, quia diuortium facere matrimonij cõpetit ex lege Chriſti, qui dixit non ſeparari virum ab vxo

A re, niſi ob cauſam fornicationis, & tunc conceſſit viro dimittere vxorem, ſed ibi de ſolo viro dixit; & non quòd liceret vxori dimittere virum fornicantem: ergo non licet fieri diuortium contra virum. Alij dicunt, quòd iudicentur ad paria, imò quòd potius competat diuortium contra virum fornicantem, quàm contra vxorem fornicantem, quia videtur plus peccare vir fornicando, quia quãto eſt maior fragilitas, eſt maior venia peccanti: ſed mulieres fragiliores ſunt, & ex hoc faciliores ad peccandũ: ideo competet eis contra viros diuortium. Secundò, quia vir ponitur caput mulieris, vt ipſam corrigat: ideo ſi in eodem crimine peccauerit, grauius peccat, quàm mulier: & ita maior pęna inferetur, quæ eſt diuortium, ei, quàm mulieri.

Dicendum, quòd hic ſunt duo dubia. Primum eſt, an B detur diuortium pro fornicatione viri, ſicut pro fornicatione vxoris. Secundum quis magis peccet in fornicando. De primo dicendum, quòd vir, & vxor quantum ad ea, quæ ſunt matrimonij, ad paria iudicãtur, extra de diuor. ca. gaudemus: & ideo dicitur ibi, quòd ſicut non licet eidem mulieri habere plures viros, ita neque eidem viro plures vxores, & æqualiter eſt obligatus vir reddère debitum vxori, ſicut vxor viro. 1. Cor. 7. ita ergo circa diuortium, quod datur in pœnam præuaricationis circa actũ matrimonialem debet æqualis eſſe conditio eorum: vnde ita iura concedunt diuortium probante vxore fornicationem viri, ſicut viro probante fornicationem vxoris, vt extra de diuor. c. quæſiuit. Vbi permittitur vxori diuertere à viro propter hæreſim: à fortiori ergo propter fornicationem, cùm fornicatio carnalis ponatur directa cauſa C diuortij à Chriſto: cæteræ autem, ſcilicet hæreſis, & timor mortis per accidens, vt dictum eſt ſupra, imò ſi mulier iudicio Eccleſiæ fuerit à viro ſeparata propter hæreſim: non poteſt eam poſtea inuitam reconciliare, eo. titu. c. de illa, contra vtrumque ergo conceditur diuortium, & ex eadem cauſa: licèt fortior ſit iſta cauſa in vxore, quàm in viro. De ſecundo dicendum, quòd non poteſt abſolutè dici quis plus peccet mulier, aut vir, quia aliquo modo peccat plus vir, & aliquo modo fęmina. Pro quo ſciendum, quòd aut quæritur de fornicatione ſimplici quis ibi plus peccet, aut de adulterio. Si de fornicatione ſimplici, dicendum quòd in duobus videtur mulier ſuperare virum, quæ diminuunt peccatum. Primum eſt ducibilitas ex diſpoſitione corporis: eſt enim in muliere valde plus de humore, quàm in viro: & ille agit ad coitum, D ideo ducibiliores ſunt, quàm viri. Secundus eſt defectus reſiſtentiæ. Nam libido eſt paſſio irrationabilis, niſi inquãtum velatur honeſtate matrimonij: & huic reſiſtitur per rationem: hæc eſt autem deficiens in mulieribus. Dicit enim Ariſt. 7. Ethico. mulieres non vocari propriè incontinentes, ſicut neque beſtiæ: & hoc propter facilem inclinationem in concupiſcentias: & ita non videntur habere opinionem vniuerſalem, ſed mouentur quaſi violenter ab ipſo delectabili particulari propter facilitatem nimiam: & ita eſt in beſtijs, quibus non eſt incontinentia ſequi concupiſcentias, ſed naturalis conditio: eo quòd nõ habent vniuerſalem opinionem, ſed æſtimationẽ de particularibus, quæ ſequuntur non quaſi ex electione, ſed quaſi ex neceſſitate, in mulieribus non eſt omnino, ſicut in beſtijs, cum habeant rationem, ſed propter facilem in- E clinationem, & ducibilitatem à concupiſcentijs, non eſt quaſi eis omnino liberum ſequi rationem: & ideo nõ vocantur propriè incontinentes, ſicut viri: & ideo dixit Chryſoſt. propriam paſſionem mulierum eſſe luxuriam. In viro autem licèt ſint concupiſcentiæ, habet aliquid, per quod magis reſiſtat, quia habet firmius iudicium: & ideo non eſt ita ducibilis à paſſione. Vnde data æquali tentatione facilius eſt viro, quàm mulieri reſiſtere, ideo ex hac parte videtur mulier minus peccare in fornicatione. Ex alia parte diminuitur peccatum in viris propter fortiores concupiſcentias, quia viri ſunt calidiores, & calor excitat a venerea, & quanto ille fuerit fortior, tanto erit impetus intolerabilior, & qui à maiore paſſione ſuperatur, minus peccat: ideo ex hac parte videtur eſſe minus peccatum virorum fornicantium, quam mulierum. Et tamen dicendum, quòd ſimpliciter conſiderando maius

eſt

eſt peccatum viri fornicantis ſimpliciter, quàm mulieris F
cæteris paribus, id eſt, quòd ſint ſimilis conditionis, vel
quaſi, & quòd vterque ſint integri iudicij ſecundùm con
ditionem ſexus, quia aliàs poterit eſſe aliqua mulier, quæ
in fornicatione ſimplici valde grauius peccet, quàm vir
in ſimplici. Si autem quæratur de adulterio, dicendum,
quòd conſideratis diuerſis rationibus poteſt dici, quòd
vir magis peccat, & quòd mulier etiam magis peccat: &
tamen ſimpliciter, & abſolutè accipiendo magis peccat
vxor adulterando, quàm vir eius: in adulterio enim in-
uenitur id, quod ad fornicationem ſimplicem pertinet,
cùm ſit ibi accedere ad non ſuam, & quia in fornicatio-
ne ſimplici peccat grauius vir: eſt aliud in adulterio, in
quo vir excedat fœminam, & tamen accipiendo adulte-
rium ſecundùm rationem ſpeciei, vt differt à fornicatio-
ne ſimplici, magis peccat vxor adultera, quàm vir. Et ra- G
tio eſt, quia adulterium eſt concubitus, in quo iura matri
monij violantur: ideo illud adulterium eſt grauius, in
quo plura iura matrimonij violantur. Sunt enim tria bo-
na coniugij, fides, proles, & ſacramētum. Contra bonum
ſacramenti non poſſunt facere adulteri: quia ſacramen-
tum nominat ipſam indiſſolubilitatem matrimonij: &
tamen quantumcunque fornicentur coniuges ſemper
matrimonium manet indiſſolubile: ideo non præiudica-
tur bono ſacramenti. Bono autem fidei ambo præiudi-
cant, quia fides eſt coniugum, ſecundùm quàm quilibet
tenetur petenti ab alio reddere debitum, & tenetur nulli
vnquam alteri commiſceri: & in adulterando vterque fi-
dem frangit accedendo ad extraneum: & ab iſta violatio
ne iuris matrimonialis accepit nomen adulterium, id eſt,
ad alterum commiſceri, qui non eſt coniunx. Bono pro- H
lis præiudicat vxor, & non vir. Nam vxor adulterando fa
cit incertam prolem viri, quia neſcietur, quæ ſit proles le-
gitima, & quæ adulterina. Hoc non facit vir adulteran-
do, quia non reddit incertam prolem vxoris ſuæ: ideo cō-
tra plura bona matrimonij facit adultera mulier, quàm
maritus adulter.

Præterea facit aliud malum mulier reddendo incertā
prolem, quia priuat virum quodam naturali bono: quia
viri deſiderant valde ſcire, qui ſunt filij eius: & quia non
poteſt hoc firmiter ſcire vir, ſicut fœmina: diligit plus ma-
ter, quàm pater, vt dicitur 8. Ethicorum: & tamen viri
poſſunt habere aliquam notitiam, qui ſunt ſui: & in
hoc valde gaudent: adulterium autem vxoris tollit iſtam
notitiam, & gaudium, quia cùm ſciuerit vir vxorem ſuā
adulteratam aliquando, incipiet dubitare de omnibus fi- I
lijs ſuis, an ſui, vel adulterini ſint: in quo magno deſide-
rio naturali fruſtratur. Secundò quod grauius reputatur,
quia adultera dat viro vt hæredem eum, qui hæres non
eſt: & iſtud eſt magnum præiudicium, ſcilicet, quòd om-
nia bona viri tollat quaſi ex legitima ſucceſſione ille, qui
ad eum nullo modo attinet, & fraudet hæreditate filios
legitimos illius, & alios, quibus ab inteſtato hæreditas de
beretur: hoc non facit vir adulter vxori ſuæ. Tertiò, quia
magis præiudicatur viro quantum ad amorem, quem ha
bet ad fœminam per adulterium eius, quàm è contrario.
Nam vir vult vxorem mundam, & quia commixtio car-
nalis eſt actus fœdatiuus, horret quis à ſe fœdatā ab alio
vitiari, etiam nullo vinculo exiſtente inter perſonas, quia
ſi fœditas illa perueniat ad virum, poſtea coniungentem
illam. Quòd autem vir tangat aliam mulierem, nihil fœ K
ditatis in eo relictum eſt, quam vxor ſua horrere poſſet:
& hoc, quia fœmina eſt recipiens alienam immunditiā;
vir autem nihil recipit, ſed emittit: & ideo zelus viri ad
mulierem eſt naturaliter maior, quàm mulieris ad virū.
Et ex hoc ſequitur, quod videmus, quòd omnes viri acce
pturi vxores volunt eas accipere virgines, quòd ſi nō eas
tales inuenerint ſequitur acerbus dolor, & ira, propter
quam permittebatur Iudæis, quòd facerent lapidari vxo
res, quas virgines non inueniſſent, ſi in habitu virginali
eas recepiſſent. Deut. 22: fœminæ autem nihil omnino cu
rant, an viri quos nouiter ſuſcipiunt ſunt virgines, vel
alias mulieres cognouerint: dum tamen nunc alias non
ament: ideo maius præiudicium cauſatur viro ex adulte
rio vxoris, quam è contrario. Quartò, quia viri rationabi
liter magis indignantur de adulterio vxoris, quam è cō-

F tratio, quia vir eſt caput mulieris, & mulier non eſt caput
viri. 1. Cor. 11. ideo in eadem re maiorem iniuriam facit
vxor viro, quam vir vxori, ſicut de prælato, & ſubdito. Et
ita erit in adulterio, quod valde maior iniuria erit viro,
quàm mulieri. Quintò, quia vir alit vxorem, cùm tenea-
tur ſupportare onera matrimonij, & illa non alit eum:
ideo erit ei magna contumelia fornicario vxoris: & vxo-
ri eſt parua iniuria adulteriū viri: & ideo apparet, quòd
valde magis peccat vxor adultera, quā maritus adulter,
non ſolùm contra legem humanam, & cōtra hominem,
ſed etiam contra Deum, & grauius punietur in inferno.
Et patet, quia non poteſt quis peccare contra hominem,
quin peccet contra Deum: licet peccando contra Deum
non ſemper peccat contra hominem: & tamen magis of-
fendit mulier adultera virum, quàm vir mulierem: ideo
G grauius peccabit cōtra Deum mulier adultera, quàm vir
eius adulterando: & hoc verum eſt comparando ad vxo-
rem ſuam: ſecus autem reſpectu viri illius mulieris, cum
qua fornicatur, quia tūc poterat eſſe interdum maius pec
catum adulterium viri, quàm mulieris. Pro hoc ſciendū,
quòd aut adulter coit cum coniugata alia, aut cum ſolu-
ta: & coniugata aut coit cum ſoluto, aut cum alio con-
iugato. Si ponatur, quòd maritus coeat cum aliqua ſolu-
ta, & vxor eius cum alio non coniugato: dicendum, quòd
tam quantum ad Deum, quàm etiam ad homines magis
peccat mulier: quia ſi vir adulterium committat cum ſo-
luta, non committit præiudicium contra vxorem, niſi
paruum, contra legem autem humanam nullum, cùm il-
la non puniat hoc, ſi mulier purè ſoluta eſt, ſcilicet neque
viro alligata, neque profeſſioni regulari, neque vinculo
H cognationis, aut affinitatis attinens ei, à quo cognoſcitur.
Si autem mulier adulterium committat cum alio coniu-
gato, & vir cum alia coniugata, aut quæritur de magnitu
dine peccati, vt eſt præiudicium ipſis, qui ſunt in eodem
matrimonio, aut in alio, id eſt maritus adulterans cū alia
coniugata magis præiudicet vxori, quàm vxor adulterās
cum alio coniugato præiudicet viro ſuo. Et tunc dicen-
dum, quòd ſemper magis præiudicat vxor viro ſuo for-
nicando, ſiue cum ſoluto, ſiue cum coniugato, quàm vir
vxori, ſiue cum quacunque ille fornicetur, & non differt
reſpectu viri ſui, cum quo adulteretur vxor ſua, ſiue cum
ſoluto, ſiue cum coniugato, ſicut neque reſpectu vxoris
differt, cum qua adulteretur vir ſuus, ſiue cum ſoluta, ſi-
ue cum coniugata. Si autem conſideretur reſpectu perſo-
narum alterius matrimonij, ſcilicet quando vir coit cum
I alia coniugata, & vxor cum alio coniugato. Dicendum,
quòd mulier adulterans ſic præiudicat vxori illius cum
quo fornicatur, quia ſubtrahit ei virum ſuum, vir autem
adulterans cum coniugata præiudicat marito illius, &
hic certum eſt, quod magis peccat coniugatus in coniuga
tum, quàm coniugata in coniugatam, & ideo in hoc caſu
lex humana ita punit adulterum, ſicut adulteram.

Et ideo eſt tunc dubium, quod iſtorum ſit ſimpliciter
maius peccatum, an viri adulterantis cum coniugata,
vel vxoris adulterantis cum alio coniugato. Dicunt qui-
dam, quòd eſt æquale peccatum, quia lex humana punit
æqualiter vtrumque, & pœna eſt argumentum magnitu
dinis peccati. Dicendum, quod non eſt iſtud conueniens
argumentum propter duo. Primò, quia æqualitas pœnæ
in iudicio humano non arguit æqualitatem peccati, etiā
K ſi iudex ſit iuſtiſſimus, & lex iuſtiſſima, ſed in Dei iudi-
cio æqualitas pœnæ arguit æqualitatem peccati. Cuius ra
tio eſt, quia dignum eſt, quòd ſecundùm proportionem
peccatorum ſit proportio pœnarum, & tamen lex huma-
na nō poteſt hoc. Primo, quia tot ſunt delicta, & differen
tiæ eorum, quòd nemo poteſt ſufficienter conſiderare
æqualitatem, & inæqualitatem. Et dato, quòd ſciantur
eſſe aliqua inæqualia, non poteſt tamen ſciri quantitas ex
ceſſus vnius ab altero in omnibus, ideo non eſt poſſibile
conſtitui pœnas ſecundùm omnes differentias peccatorū.
Secundò, quia dato, quòd ſcirentur proportiones, & ex-
ceſſus peccatorum inter ſe determinatè, non erat poſſibi-
le determinari tot modos pœnarum, quas paterentur ho-
mines, quot ſunt modi peccatorū, quia vnum peccatum
eſt, cui debetur occiſio pro pœna, & eſt aliud duplum illo
in grauitate, & tamen nō poteſt in homine inueniri ma-

ior pœna. Etiam ſiquis occidit vnũ hominem, eſt ſibi pœna mors: ſi occidit mille homines eſt ſibi pœna mors ſolum: & ita tãta pœna eſt pro mille peccatis, ſicut pro vno, quod eſt ęquale cuilibet illorum. In iudicio autem diuino ſecus eſt: & primò, quia ipſe cognoſcit omnes differentias peccatorum, & proportiones exceſſus eorum, ideo poteſt inuenire proportionem in pœnis. Secundò, quia pœna, quæ à Deo infligitur, eſt in anima, vel in corpore & anima ſimul poſt reſurrectionem, & tunc poterit recipi in homine pęna quantacunq; quis velit. Nam aſſignata aliqua pęna, quę ſit a. vel b. poterit tolerare anima, vel homo reſurgens duplo maiorem, imò & decies millecuplam, cũ tam anima, ꝙ homo reſurgens ſit incorruptibilis: ideo ad diuinum iudicium pertinet dare æquales pęnas pro ęqualibus peccatis, & ibi tenet argm̃ ſi duorum peccatorũ ſũt æquales pœnæ, ꝙ illa peccata ſunt æqualia, & ſecundum proportionem pœnarum arguetur proportio peccatorũ, ſed non in lege humana, ſicut nunc: ſed qñcunq; ſm legẽ humanam dantur pœnæ æquales pro duobus peccatis nõ eſt inde arguendum, ꝙ ſint peccata æqualia: ſed ꝙ quodlibet illorum peccatorum meretur illam pœnam, licet vnum illorum mereatur maiorem, quæ nõ datur, ſiue quia dari non poteſt, ſiue quia lex non facit tantam diſcuſſionem circa poſitionem pœnarum. Secundò quantum ad principale non tenet argm̃, quia etiã ſi lex imponat æqualem pęnam viro, & mulieri adulteris, quaſi faciant ęqualia damna, non ſequitur inde æquale peccatum. Et patet, nam licèt ambo concurrant ad iſtud damnum faciendũ, tamen magis eſt mulier cauſa illorum malorum, quàm vir, cum ipſa cauſet viro ſuo incertitudinem prolis, & apponat ei alienum hæredem. Nam nõ ideo hæc ſiunt, quia ille adulter coit cum iſta muliere, quia etiam exiſtente quocunque alio adulterio idem erit, ſed ideo cauſantur iſta mala, quia iſta, quæ eſt vxor iſtius hominis cognoſcitur ab alio, quam a viro ſuo, & ideo mulier ſe habet directè ad mala iſta, tanquam cauſa, viri autem adulteri ſe habent per accidens cum non plus faciat eſſe iſtum, quam illum. Item, quia ideo grauius peccat mulier adulterãdo, quàm vir eius, quia magis tenetur vxor viro, quàm vir vxori, & conſequenter facit ei maiorem iniuriam, & tamen vir adulterans cum vxore alterius, non tenetur ad aliquid ei cuius vxorem cognoſcit; ideo non facit ei tantam iniuriam quantam vxor ſua, & tamen lex humana, ideo punit duos adulteros, quia ambo præiudicant viro cuius mulier fornicatur, ergo æqualem pœnam ponit pro illo peccato, quod non reputat æquale. Vnde dicendum, quod etiam ſecundum legem humanam, non peccat tam grauiter vir adulter cognoſcens vxorem alienam, ſicut adultera ſecundum Deum. Dicendum, quod etiam in caſu prædicto grauius peccat adultera, quam adulter, quia congregatis omnibus, quæ faciunt grauitatem, maior eſt grauitas ex parte vxoris, cum magis ipſa peccet contra virum ſuum, quam adulter peccet contra eum, & ex hoc oritur grauitas contra Deum.

Quomodo mulieribus fornicantibus ſemper datur pœna pro adulterio, & non ſic ſemper viris.
Quaſt. LXXIIII.

SEd quæritur, quomodo mulieribus fornicantibus ſemper datur pœna pro adulterio, ſiue fornicentur cum ſoluto, ſiue cum coniugato, & viris adulteris non datur pœna ſecundum legem humanam, niſi fornicentur cum coniugatis mulieribus. Aliqui dicunt, quod adulterium nõ eſt niſi reſpectu mulieris, ideo ſi mulier ad quam quis accedit, ſit coniugata, ſemper eſt adulterium, ſiue ille, qui adhæret ad eam ſit ſolutus, ſiue coniugatus, aut quicunque. Si autem mulier non ſit coniugata, dicunt non eſſe adulterium cum illa, ſiue ſit qui eam tangit coniugatus, ſiue non. Sed dicendũ, ꝙ non ſtat, quia adulterium eſt ille concubitus, per quem iura matrimonij violantur, & tamen ſiue coniugatus accedat ad non coniugatam, ſiue nõ coniugatus ad coniugatam, ſiue vnus coniugatus ad cõiugatam, quæ non eſt ſua, violantur iura matrimonij, ideo his tribus modis eſt adulterium. Et patet, quia coniugati tenentur ſibi inuicem fidem ſeruare, & non ſolum vxor

A viro, ſed etiam vir vxori, ſi ergo coniugatus accedit ad nõ coniugatam, ille violat fidem, quam debet vxori, & ita eſt adulterium in primo modo. Si autem non coniugatus ad coniugatam accedat, frangit vxor fidem, quam debet viro, & eſt ſecundus modus adulterij. Si vero coniugatus ad coniugatam alteri, frangit vir fidem vxori, & vxor alterius, viro ſuo. Vnde in primo, & ſecundo modo violantur ſolum iura vnius matrimonij, in tertio autem violantur iura duorum matrimoniorum, & ideo eſt illud grauius adulterium, licet ius humanum iſtas grauitates non diſtinguat, nam in primo modo ius humanum non ponit aliquam pœnam, in ſecundo, & tertio modo adulterij ponit pœnam æqualem ambobus adulteris, & tamen in omnibus modis eſt verum adulterium. Sic dicit Auguſt. lib. de bono coniugali, & 32. quæſt. 5. cap. adulterium, ſ. Adul-

B terium committitur, cum vel proprię libidinis inſtinctu, vel alienæ conſenſu cum altera, vel altero contra pactum coniugale concubitur, etiam Iſidorus ſuper Exodum ait, & habetur 32. quæſt. 5. cap. non mœchaberis. Adulterium facit, qui præter ſuam ad alteram accedit.

Dicendum, ꝙ iſti tres modi ſunt adulterini. & ſunt peccatum apud Deum, & tamen lex humana, quæ pro adulterio pœnam capitis poſuit, non conceſſit hoc fœminis cõtra viros, ſed viris cõtra vxores, & ideo quia in primo modo non eſt vxor aliqua, ſed accedit coniugatus ad nõ coniugatam, non punitur iſtud ſecundum legem humanam, in ſecundo, & tertio modo quia cognoſcitur vxor aliena, dat lex humana pœnam vtrique adultero, hoc autem fecit lex humana in priuilegium virorum, concedit enim eis accuſare vxores de adulterio, etiam ſine inſcriptione

C vſq; ad certum tempus, poſtea autem non ſine inſcriptione, vxoribus autem nunquam concedit accuſare viros. Vnde ſi coniugatus accedat ad non coniugatã, nemo eum accuſat, quia ad nullum pertinet iniuria niſi ad vxorem, & ei non conceditur accuſare. Si autem accedat coniugatus ad aliam coniugatam poteſt accuſari a marito, & ab alijs, ſed a propria vxore non poteſt accuſari. Tunc ergo manet dubium, quare non punitur vir adulter, ſicut mulier. Nam videtur, ꝙ potius debet puniri vir, quam vxor, quia peccat grauiter; imò videtur grauius peccare, vt dicit Aug. lib. de decem cordis, & 32. q. 6. cap. non mœchaberis, ſ. Non mœchaberis, ideſt non ibis ad aliam aliquam præter vxorem tuam, tu autem exigis hoc ab uxore, & non uis reddere hoc uxori, & cum debeas in uirtute præcedere vxorem tuam, & tu ſub uno impetu libidinis ca-

D dis, & vis vxorem tuam victricem eſſe, vis domum tuam capite pendere deorſum, caput enim mulieris eſt uir. Vbi autem melius uiuit mulier, quam uir, capite deorſum pẽdet domus. Si caput vir eſt, melius debet viuere vir, quã mulier, & præcedere in omnibus bonis factis vxorem ſuam. Vnde non licet apud Chriſtianos aliquid facere viro circa concubitum, quod non liceat uxori. Sic dicit Hieronymus in Epiſtola ad Oceanum, & 32. qó. 5. capit. apud nos, ſ. Apud nos, quod non licet fœminis, æque non licet viris, & eadem ſeruitus pari conditione cenſetur, ideo nõ ſolum in peccato videntur eſſe viri æquales vxoribus, ſed etiam in pœna adulterij. Sic dicit Auguſt. lib. de adulterinis coniugijs, & 32. queſt. 6. cap. indignantur, ſ. Indignantur mariti ſi audiunt adulteros uiros pendere, ideſt pati ſimiles adulteris fœminis pœnas, cum tanto grauius eos

E puniri oportuerit, quanto magis ad eos pertinet, & uirtute uincere, & exemplo regere fœminas. Aliqui dicunt, quod ideo viri non accuſantur de adulterio, quia eorum crimina ſunt magis latentia, quam fœminarum. Sic dicitur 32. q. 5 cap. Chriſtiana. Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia licèt uxor non ita faciliter poſſit ſcire adulterium uiri ſui, interdum tñ ſcire poteſt, & tunc permitteretur illum accuſare, ſed falſum eſt, quia nũquam permittitur. Alij dñt, ꝙ non permittũtur vxores accuſare uiros adulteros, quia non eſt iuſtũ. Nam ẽt ſic erat in lege Moyſi, quæ erat lex Dei. Dicendum, ꝙ verum eſt, ꝙ liceret ibi viris accuſare mulieres adulteras, & tamen viros adulterantes cum mulieribus ſolutis non condemnabat lex, ſed eodem modo ſe habebat, ſicut lex humana, & tamen hoc non probat iuſtum fuiſſe, quia multa alia erant in lege veteri, quæ in ſe mala erant, & tolerabantur, ſicut uſuræ, & repudium,

ita iſtud tolerabatur non quidem permittendo expreſſe ſicut repudium, & vſuras: ſed non puniendo: ſicut lex Eccleſiaſtica non punit meretrices, licèt peccent. Dicendum igitur, quod non eſt cauſa huius quare non reputetur peccatum adulterium viri coniugati cum ſoluta: ſed quia non expedit. Sed ideo non putent viri ſe apud Deum impunes euaſuros. Sic dicit Ambroſius lib. de Patriar. & 32. quæſt. 4. cap. nemo, ſ. Nemo ſibi blandiatur de legibus hominum, id eſt licet illæ non ponant pœnam, non credant ideo non eſſe peccatum. Et ſequitur: Omne enim ſtuprum adulterium eſt: neque viro licet, quod mulieri non licet: eadem enim a viro, quæ ab vxore debetur caſtimonia: quidquid in ea, quæ non ſit legitima vxor commiſſum fuerit, adulterij crimine damnatur. Sed dicimus, quod non expedit puniri viros ſic adulterantes. Primò, quia lex humana non intendit punire omne crimen: ſed ſolum illud, quod nocet ſtatui politico tollendo pacem illius. Nam lex datur politiæ, & eſt pro conſeruatione eius, & ideo non curat vltra ea, quæ ſunt de conſeruatione reipublicæ, & quia quædam peccata ſunt, quæ in nullo nocent ſtatui politico, non punit ea lex humana: & quia adulterium ex parte mulieris turbat maximè rempublicam, punit illud acriter lex humana, ex parte viri ſi non fornicetur cum alia coniugata, non nocet reipublicæ turbando pacem eius: ideo non punitur a lege. Secũdo, quia lex humana non punit niſi peccata illa, quibus punitis poteſt ſtare reſpublica: vnde ſi aliqua peccata ſunt, quantumcunque magna ſint, quæ ſi punirentur, turbaretur pax politica, non puniuntur illa: quia ſicut ideo quædam peccata puniuntur, quia illis non punitis non ſeruaretur pax politica: ita punire alia ceſſabit: quæ ſi puniantur, tolletur pax politica. Sic eſt de adulterio virorũ. Nam etiam ſi viri fornicando cùm ſolutis tantum præiudicarent vxoribus, ſicut vxores viris, non punirentur viri pro hoc, ſicut vxores: quia viri non poſſent tolerare talem legem.

Facilius enim eſt mulieribus continere, quam viris, ideo communis opinio gentium non imputabat viris in malum accedere ad quamcunque non coniugatam: ſed cuicunque fœminæ etiam ſolutæ ad malum imputabat cognoſci ab alio niſi matrimonialiter: nulla ergo politia permiſit vxoribus ſic accuſare viros, quaſi non eſſet talis lex tolerabilis, & crederent omnes ſe huius criminis futuros reos. Et aliquale motiuum huius eſt, quia maritus cognoſcens aliam mulierem parum offendit ſuam vxorem: vxor autem quaſi in immenſum offendit virũ: & ob hoc tam leges humanæ omnes quotquot fuerunt, quam etiam lex Moyſi, quæ Dei erat, punierunt adulteras mulieres ſemper; viros autem adulteros nunquam punierunt niſi cum coniugatis fornicarentur: quia tunc præiudicabant maritis adulterarum, & non vt præiudicabant coniugibus ſuis. Et dicendum, quod iuſtæ ſunt leges humanæ, quæ ſic mulieres puniunt, & non viros. Nam cum lex ordinetur ad ſtatum politicum conſeruandum, vt ad finem, illa lex erit bona, & iuſta, quæ conuenienter ſe habet ad hanc conſeruationem: quæ vero non ſe habet conuenienter, eſt iniuſta, & mala: & quia lex volens punire omnia peccata, eſſet intolerabilis a politia, & conſequenter repugnaret valde ſtatui politico, erit illa mala, & iniuſta: illa verò lex, quæ punit quædam mala, & non omnia, conſeruat pacem politicam: ideo illa eſt bona: talis autem eſt lex, quæ puniret viros adulterantes cum mulieribus ſolutis, quia illa non eſſet tolerabilis ab aliqua politia, ideo eſſet mala, & iniuſta, & eſſet inſipiens legiſlator, qui talem imponeret.

Cum autem obijciebatur, quod eſſet æquale, aut maius peccatum viri, quam vxoris, dicendum, quod non eſt verum. Et cum dicit Auguſtinus, quod debet vir præcedere in virtute, verum eſt, & ideo cæteris paribus, in quocunque peccato magis peccat vir, quam mulier, & tamen in adulterio non ſunt omnia paria, ſed mulier multa mala committit contra virum, vir autem pauca committit contra vxorem, vt oſtenſum eſt præced. quæſt. ideo magis peccat fœmina adultera generaliter, quam vir adulter generaliter, tamen peccat plus vir in fornicatione ſimplici, quam mulier, vt & oſtenſum eſt ibidem quia in fornica-
F tione ſimplici, nemo præiudicat alicui niſi Deo, & in hoc cæteris paribus magis peccat vir. Cum autem dicebatur, ꝙ deberet puniri vir adulter æqualiter, ſicut mulier adultera, imò grauius, dicendum, ꝙ Auguſt. non loquitur ibi de adulterio primò modo, ſcilicet, quando coniugatus cognoſcit non coniugatam, ſed de ſecundo, & tertio modo, ſ. ſi non coniugatus coniugatam, vel coniugatus aliam coniugatam cognoſcat. Et patet, ꝙ intelligatur ſic, quia ipſe refert geſtam rem, cum ait: Indignãtur mariti, ſi audiunt viros adulteros pendere ſimiles adulteris fœminis pœnas, & tamen certum eſt, ꝙ nullius vnquam gentis lex dedit pœnam viris adulteris, ſi cognoſcerent ſolutas, ideo loquitur de ſecundo, & tertio modo, in quo lex humana dat eandem pœnam viro, & fœminæ adulteris, & tamen adhuc de hoc indignabantur quidam volentes, quòd nũ-
G quam imponeretur viro adultero pœna in quocunq; modo adulterij, vel quod daretur minor, quã fœminis. Prædicta autem vera ſunt ſecundum legem humanam ſecularem, ſecus autem ſecundum legem Dei. Nam cum Chriſtus dixit eſſe peccatum ſiquis viderit mulierem ad concupiſcendum, ſupra 5. cap. à fortiori adulterium in quocunque modo iudicabit eſſe peccatum, & puniet in æternum viros adulteros in quocunque modo adulterij, & tamen magis puniet mulieres adulteras, quã viros, quia, vt oſtenſum eſt, maius eſt ſimpliciter adulterium mulieris, quàm viri. De lege etiam humana Eccleſiaſtica dicendum, ꝙ ſecundum eam omne genus adulterij punitur, & æquali pœna. Nam pro adulterio non infert Eccleſia, niſi pœnam diuortij, & tamen iſtud infert tam vxoribus, quã viris fornicatis, vt oſtenſum eſt ſupra, & hoc modo intel-
H ligitur 32. q. 5. capit. Chriſtiana. ſ. Chriſtiana religio adulterium in vtroque ſexu pari ratione condemnat, ſed viros ſuos mulieres, non facile de adulterio accuſant, & non habent latentia peccata vindictam, viri autem liberius vxores ſuas apud ſacerdotes accuſant, & ita de accuſatione ad diuortium agitur, quia ſi intelligeretur de accuſatione ad inferendum pœnam capitalem, non accuſarẽtur apud ſacerdotes, qui talem pœnam inferre nõ poſſunt, ſed apud iudices ſeculares, & concluditur, quod eadem accuſatio fit contra virum ad diuortium, ſcilicet, vir vtique ſubmouebitur, ſi eius flagitium detegatur.

Ad argumenta facta in quæſtione 72. reſpondendum eſt. Et dicendum ad primum, quod non propriè datur diuortium loco repudij, cum non detur ex eiſdem cauſis neque eodem modo, niſi accipiatur ſic, quod in lege Moy-
I ſi permittebatur repudium; in lege autem Chriſti non permittitur repudium, ſed ſolum diuortium. Et tunc dicendum quod repudium permittebatur non tanquam bonum & æquum, ſed ad duritiem cordis virorum, ſcilicet quod timebatur de occiſione vxorum ſi eas tenere cogerentur inuiti, & quia non timebatur idem de vxoribus contra viros, cum ſint illæ fragiliores, permiſſum fuit repudium viris & non vxoribus.

Diuortium autem datur tanquam bonum & æquum. Cum ergo ſit par cauſa 32. quæſt. 5. cap. Chriſtiana. debet eſſe eadem pœna, & hoc quia ſic non eſt apud legem Chriſti, ſicut apud leges hominum, quia in ea æqualia licerent viro & vxori circa concubitum, vt ait Hierony. ad Oceanum & 32. quæſt. 5. cap. apud nos, quod non licet fœminis æquè non licet viris, & eadem ſeruitus pari con-
K ditione cenſetur.

Ad ſecundum concedendum, quod magis peccat vxor in adulterio quàm vir eius, & tamen non ſequitur, quod ſi diuortium datur contra fœminam, quod non debeat dari contra virum. Sed contra vtrunque datur, & tamen ex maiori cauſa datur contra vxorem quam contra virũ, nam ſicut oſtenſum eſt ſupra, ſi pœna detur æqualis apud legem humanam pro duobus peccatis, non eſt neceſſe, quod ſint æqualia inter ſe, etiam ſi pœna iuſtiſſimè infligatur; ſed oportet, quod vtrunque illorum mereatur illam pœnam, etiam ſi alterum illorum maiorem pœnam mereretur, & ita eſt de diuortio, quod eſt eadẽ pœna, & datur pro inæqualibus peccatis, ſed ita eſt, quod adulterium viri meretur diuortium & datur pro illo, adulterium vxoris meretur diuortium, & aliquid plus, tamen datur ſolum diuortium, quia nõ poteſt dari pro quolibet peccato

deter-

determinatè tanta pœna, quantam ipſum meretur: licèt verum ſit, quod maior ſolet infligi vxori. Nam poſt diuortium elapſo certo tempore, vt dicetur ſequenti quæſt. ſi vir eam non reconciliat ſibi, includitur ad agendum pęnitentiam intra monaſterium aliquod.

Ad tertium dicendum ſicut in præcedenti, quòd magis peccat vxor in adulterio quàm vir: & tamen vtrique datur diuortium in pænam.

Ad quartum dicendum, quòd vir eſt caput mulieris tanquam gubernator, & rector, ſed non tanquam iudex habēs ſimpliciter vim coactiuam & punitiuam circa crimina: & ideo ad ipſum pertinet corrigere mulierem, ne peccet; vel ſi peccauerit, emendabit eam leuiter: punitio tamen, quæ datur directè in retributionem pro peccato, non pertinet niſi ad iudicē: vir autem non eſt iudex vxoris: ideo non poteſt ipſe inferre pęnam diuortij ſed iudex, & ideo quantum ad hoc, in quo vir non præeſt vxori, tantum licebit vxori contra virum ſicut viro contra vxorem.

Ad quintum dicendum, quòd licèt Chriſtus nō expreſſit de muliere, quod recederet à viro per diuortium propter fornicationem, tamen hoc voluit. Et patet, quia Apoſtolus 1. Corinth. 7 aliud expreſſit, ſcilicet. His, qui matrimonio coniuncti ſunt, præcipio non ego, ſed dominus, vxorem non diſcedere à viro, quia ſi diſceſſerit manere innuptam, aut reconciliari viro ſuo. Et quod fuerit iſta intentio Chriſti patet; quia dicit Apoſtolus. Præcipio non ego, ſed dominus, ideſt Chriſtus hoc præcipit tacitè. Nam non expreſſum eſt hic, & ſupra 5. cap. Et forte fuit cauſa, quia voluit reſpondere Chriſtus Iudæis conuenienter ad quæſtionem eorum, ipſi enim quæſierant an liceret viro repudiare vxorem ex omni cauſa, & non quæſiuerunt an vxor aliquando poſſet virum repudiare, ideo reſpondit, quòd non licet viro dimittere vxorem, niſi cauſa fornicationis, & non dixit quando vxor poſſit dimittere virum, & propter hoc Apoſtolus dixit explicatius quomodo mulier poteſt dimittere virum quam quomodo vir dimittat vxorem, tanquam ſupplens explicitè ea, quæ Chriſtus reliquerat implicitè.

Argumenta autem duo in contrarium etiam non ſunt cōcedenda ſimpliciter, cùm enim in vno probatur, quod viri magis peccant quam mulieres. Dicendum quòd verum eſt in fornicatione ſimplici, in adulterio tamen magis peccant vxores, vt oſtenſum eſt, & ideo cum infertur, quòd fortius debet dari diuortium contra viros, non ſequitur, quia datur diuortium pro adulterio, & non pro fornicatione ſimplici, & in adulterio magis peccant vxores quàm viri. Etiam dato quod magis peccarent viri, nō ſequitur, quod fortius daretur contra viros, quia pro inęqualibus peccatis datur interdum eadem pœna in lege humana, vt oſtenſum eſt.

Ad ſecundum dicendum, quòd ex eo quod vir eſt rector mulieris, efficitur quodlibet peccatum eius cæteris paribus maius quam peccatum mulieris, & ideo in fornicatione, quia cętera ſunt paria. i. non inferuntur plura nocumenta ex parte viri quam ex parte mulieris, peccat grauius vir quam mulier, in adulterio tamen non ſunt omnia paria, ſi multa damna facit mulier adulterans viro ſuo, quæ non facit vir adulterans vxori ſuæ, ideo grauius peccat vxor adultera quam maritus, & conſequenter non eſt ille magis dignus diuortio quam illa, ſed potius è contrario, & tamen æqualiter datur pro adulterio vtriuſque, quia non eſt talis pœna, quæ poſſit intendi & remitti.

An facto diuortio iudicio Eccleſiæ poſſit vir reconciliare ſibi vxorem retinendo illam? Quæſt. LXXV.

Quæritur, an facto diuortio iudicio Eccleſiæ poſſit vir reconciliare ſibi vxorem retinendo illam, vel reducendo ad ſe ſi iam receſſerit.

Aliqui dicunt, quod non poteſt eam reconciliare, nec etiam vxor virum, ſi ad petitionem vxoris pro fornicatione viri lata eſt ſententia diuortij. Quod enim ſemel benè diffinitum eſt, nulla debet iteratione retractari, ſed iudicio Eccleſiæ diffinitum eſt, quod debeant ſeparari, ergo non poterunt vlterius reconciliari.

Alph. Toſt. in Matth.

A Secundo patet, quia ſi poſſet eſſe reconciliatio, videtur quòd potiſſimè deberet eſſe poſt ſententiam adulterę vxoris aut viri, & tamen non tenetur vir recipere vxorem adulteratam etiam poſt pœnitentiam, & emēdationem, neque poteſt excipere mulier ſe eſſe emendatam, quia non admittetur talis exceptio in iudicio contra virum petentem diuortium, ergo nullo modo poteſt fieri reconciliatio.

Tertio, quia ſi reconciliatio fieri poſſet, fieret petente illo, qui caſtè vixit, & tunc ſi fornicata vxore proferretur contra ipſam ſententiam diuortij, poſſet vir cogere illam ad ſe redire, & tamen facto diuortio non tenetur vxor redire ad virum, quia iam iudicio Eccleſiæ ſeparati ſunt, ergo non poteſt fieri reconciliatio.

Quarto, quia ſi poſſet fieri reconciliatio, hoc maxime
B fieri deberet, quando facto diuortio pro fornicatione vxoris inuenitur vir poſt diuortium adulterium commiſiſſe, & tamen etiam tunc non poteſt fieri reconciliatio nolente viro, quaſi vxor poſſit compellere virum ad ſe redire, quia aliquando celebratū fuit iuſte diuortium, ergo nunquam poteſt fieri reconciliatio.

Quintò, quia ſi uir adulteratus eſt occultè, quod mulier probare non poteſt, & ipſe probet vxorem fornicatā, diuortium fit contra ipſam, & tunc uidetur iuſtè factum cum paria delicta compenſari debuiſſent, & tamen etiam in hoc caſu uir non tenetur reconciliare ſibi uxorem, cum illa non probet adulterium uiri, ergo à fortiori quando diuortium iuſtè factum eſt, non poterit fieri recōciliatio.

Dicendum, quod reconciliatio fieri poteſt facto diuortio. Dicitur enim 1. Corinth. 7. quod ſi mulier receſſerit à
C uiro aut reconciliare ſibi uirum aut manere innuptam, ergo in electione eius eſt quid facere noluerit. Item quia dimittere fornicantem, & reducere dimiſſum uidetur eſſe eiuſdem poteſtatis, & tamen poteſt uir non dimittere uxorem fornicatam, ergo poteſt dimiſſam reducere. Sed dicendum, quod aut quæritur an poſſit fieri reconciliatio conſentientibus ambobus, aut diſſentiente altero ipſorum. Si conſentientibus ambobus, dicendum quod ſemper poteſt fieri reconciliatio, quandiu non mutauerint ſtatum, ideſt ſi non tranſierit alter eorum ad religionem, quam profeſſus iam fuerit, alias etiam poſt ingreſſum religionis, ſi ambo conſentiant reconciliabuntur.

Et ratio eſt, quia ſententia diuortij non fertur de neceſſitate iuris, ſed ad petitionem partis. Vnde etiam ſi notorium eſſet adulterium uxoris, non fiet diuortium ſi uir
D non accuſat illam petendo diuortium. Etiam patet, quia ſi propter delictum adulterij ex intentione iuris, & non petente parte fieret diuortium, potius fieret, quando ambo coniuges fornicati ſunt, cum ſit grauius adulterium, & tamen tunc non fit diuortium, immo etiam ſi alter coniugum petat diuortium, non fiet ſi excipiatur de adulterio eius, extra de diuortijs capit. ſignificaſti. & capit. ex literis, ideo fit in fauorem caſtè uiuentis, & ad petitionem eius, & conſequenter ſi ambo conuenerint inter ſe, poterit fieri reconciliatio quocunque tempore.

Si autem non conſentiant ambo in hoc, aut petit reconciliationem, qui fornicatus eſt, aut qui petiuit diuortium, ſi ille, qui fornicatus eſt, non tenetur alius reconciliare eum ad ſe, cum propter eum, & contra ipſum lata fuerit ſentētia diuortij. immo etiam ſi correctus iam
E fuerit, qui peccauerit & pœnitentiam egerit, non tenetur alius coniugum eum ſibi reconciliare, ut colligitur extra de conuerſi. coniu. cap. gaudemus. Si autem ille, qui petiuit diuortium, petat reconciliationem, aliqui putant, quod non poterit alium coniugem ſibi inuitum reconciliare, quia iam facta eſt ſeparatio auctoritate Eccleſiæ, & cum tenuerit ſententia, tenet tam pro fœmina adulterata quàm pro uiro, qui petiuit diuortium, & ideo dicunt quod mulier iam poterit inuito uiro tranſire ad monaſterium. Sed dicendum, quod non ſtat, quia nemo conſequitur priuilegium, uel immunitatem delinquendo, & tamen qui fornicatus eſt tenebatur ad debitum reddendū, ergo non fuit abſolutus ab hoc debito per ſententiam diuortij, & ita poteſt eſſe reconciliatio illo inuito. Item innocens non priuatur iure ſuo per peccatum alterius, neq; ſeruitute quam habet in peccantem. C. de adult.

anthentica. ſed hodie,ſed qui fornicatus nõ fuit, habebat ante ſniam diuortij ius ſuper fornicantem, vt ille teneretur ei ad debitum: ergo non perit iſta ſeruitus. Item ſententia condemnatoria afficit delinquentes; & ideo ſententia diuortij cum ſit pœnalis, ſolum afficit fornicantem: & tñ per diuortium tollitur ius petendi debitum: ideo ſolum priuabitur hoc iure fornicans: ſed alius ante hoc habebat ius petendi debitum, ergo illud manet ſibi integrum, & ita poterit petere & tenebitur alius ſibi reddere, ſed hoc eſt reconciliare inuitum: ergo poterit reconciliare inuitum: per ſniam.n.diuortij aufertur fornicatori ius petendi debitum; ei verò, qui non fornicatus eſt, non aufertur ius petendi, ſed abſoluitur à ſeruitute, qua tenebatur alteri, ſ. quia iam non tenebatur reddere debitum ei. Item quia ſi non poſſet vir caſtus conciliare vxorem fornicatam poſt diuortium, daretur occaſio fornicandi mulieribus: quia aliquæ deſiderantes ſeparari à viris ſuis, fornicarentur, vt fieret diuortium, & non tenerentur, neque poſſent poſtea reduci ad illos; & tamen non debet dari occaſio ad ſeparandum coniuges, vt dr extra de diuortijs capit. quanto. vt dr, quod ſi per hæreſim ſoluerentur matrimonia quantum ad vinculum, ſimularent aliqui viri hæreſim, vt ab vxoribus ſuis ſepararentur: & ideo non conceditur, quòd ex hoc ſoluantur matrimonia. Reconciliari ergo põt inuitus, qui fornicatus eſt: & ob hoc dicitur, ꝙ ſentẽtia diuortij non tranſit in rem iudicatam ſtatim vt profertur: ſed altero eorum profitente ordinem aliquem. Vnde dicendum, ꝙ quando pro adulterio lata eſt ſententia diuortij, ille quo petente lata eſt, poteſt ſtatim tranſire ad religionem: & alius non poterit impedire intrantem, neque repetere ingreſſum; quia per fornicationem perdidit ius, ꝙ habebat in eum: extra de coniu. cap. veniens. Et ſi vir non fornicatus eſt, ſed mulier, poterit ſtatim poſt ſententiam diuortij promoueri ad ordines ſacros, dum nihil aliud obſiſtat: & non poterit illa repetere eum ſiue intrauerit in monaſterium, ſiue effectus fuerit clericus ſæcularis in ſacris, eo. tit. cap. conſtitutus. & tñ manebit adhuc illa vxor eius vt prius, & tenebitur continere; & ſi illo viuente cognita fuerit ab altero adulteratur, vt colligitur ibidem & cap. veniens. ille aũt, contra quem lata eſt ſententia diuortij: quia fornicatus eſt, non poteſt intrare monaſterium ſtatim: ſed ex licentia alterius poterit intrare: & ad hoc ꝙ intret, prius debet peti ab alio coniuge, vt eum reconciliet: & ſi non vult tunc poterit, qui fornicatus eſt intrare monaſterium. extra de conuerſ. cõiugato cap. gaudemus. vbi dr, ꝙ ſi mulier fornicata fuerit: & propter hoc ſententia diuortij lata, debet Epiſcopus, hortari virum vt eam reconciliet ſibi. Si autem ille non vult, debet eam Epiſcopus includere in monaſterium ad agendum pœnitentiam perpetuam: & tñ adhuc ſemper poterit vir eam reconciliare ſibi quouſque non fuerit profeſſa: & tenebitur illa tunc exire de monaſterio, quia adhuc vir non perdidit ius, quod in eam habebat. Si autem profitetur, non poteſt eam reducere ad ſe: & ita apparet, quod vir poteſt reconciliare quandocunq; voluerit vxorem fornicatam, etiam inuitam. Nam ſi non poſſet inuitam reconciliare, non oporteret, quòd Epiſcopus hortaretur ſolicitè viros, vt reconciliarent ſibi mulieres, ſed poſſent ſtatim introire monaſteria. Et idem eſt ſi contra virum feratur ſententia diuortij: quia poterit mulier eum inuitum reconciliare. Per diuortium enim ille, qui fornicatus fuerat, perdit ius petendi debitum, & manet obligatus ad reddendum, & qui non fornicatus fuit, poteſt petere debitum ſed abſoluitur à ſeruitute reddendi; non tamen accipimr perdere ius propriè, quia ſi ſemel periret ius petendi debitum totaliter, nunquam rediret, niſi facto de nouo matrimonio: & tamen quando reconciliantur coniuges, habet vterque ius petendi debitum, ideo non perierat penitus à principio, ſed ſolum erat impeditum, & nunc tollitur impedimentum per voluntatem illius coniugis, in cuius fauorem inductum fuerat. Quando autem dicebatur, quod data ſententia diuortij, erat quæſitum ius etiam mulieri, vt iam nõ cogeretur redire ad virum, dicendum quòd non ſtat, quia hoc eſſet ſi ſentẽtia lata eſſet æqualiter pro vtroque, & tamen lata fuit in fauore non fornicantis, & eo petente contra illum, qui fornicatus eſt, ideo nullum commo-

F dum reportat condemnatus de diuortio, & ſic ſemper manebit obligatus ad reddendum debitum, & poterit eum reconciliari ſibi, qui non peccauit.

Ad primum dicendum, quòd ſentẽtia diuortij tenuit, & nunquam retractatur, & tamen non retractata illa poteſt reconciliare coniugem, quando voluerit, qui non fornicatus fuit, quia in ſententia diuortij ſolùm condemnatur fornicans, & ille priuatur iure petendi debitum. Qui verò non fornicatus eſt, non priuatur iure petendi, neque cogitur diſcedere à fornicante, ſed abſoluitur à ſeruitute reddendi illi debitum, qua prius tenebatur. Vnde quandocunque voluerit reconciliare fornicãtem, poterit, quia fuit ſibi in priuilegium hoc conceſſum. Ideo ſicut habens priuilegium ſine caſſatione, vel retractione priuilegij, poteſt ceſſare interdum vti illo, ita ſine reuocatione ſenten-

G tiæ diuortij reconciliabit ſibi fornicantem, & tamen ſi ſemel reconciliauerit, non poterit amplius repellere prætextu diuortij facti, quia illi renunciauit reconciliando.

Ad ſecundum dicendum, quòd non cogitur vir reconciliare ſibi vxorem fornicatam, quia iam correcta eſt & ſufficienter pœnituit, vt patet extra de conuerſione coniuga. cap. gaudemus. ſed eſt ſufficiens ad inducendum virũ, vt reconciliet eam, ſi tamen non vult, non cogitur, ſed poſtquam diligenter admonuerit Epiſcopus virum, vt emendatam mulierem ſibi reconciliet, & ille noluerit, debet eam intrudere in monaſterium ad agendum pœnitentiam perpetuam, & ideò ſi viro petẽte diuortium excipiat vxor, quod iam de adulterio emendata eſt, non admittitur exceptio ad repellendum virum ab accuſatione, quia licèt peccatum tranſierit quantum ad actum, manet ta-

H men quantum ad reatum pœnæ temporalis, quam vir mulieri inferri vult petens diuortium.

Ad tertium dicendum, quòd licet iudicio Eccleſiæ ſeparati fuerint vir & vxor ſi mulier fornicata fuerat, & velit eam ſibi reconciliare uir, poterit quandocunque uoluerit quouſque in monaſterio non ſit profeſſa de licentia viri, quia cum fuerit ſententia iſta lata in fauorem viri, nõ debet nocere ei, & tamen noceret auferendo ei ius ſuum, ſi non poſſet illam reconciliare ſibi quandocunque uellet.

Ad quartum dicendum, quòd aut eſt factum diuortiũ auctoritate propria eius, qui non fornicatus eſt, aut auctoritate & iudicio Eccleſiæ, ſi primo modo vir non fornicatus expulit à ſe vxorem fornicatam, & illa petit reſtitui, & vir obijcit fornicationem, & probat, non reſtituitur mulier, etiam ſi dicat, quod uir dedit ſibi occaſionem for-

I nicandi, extra de diuor. cap. ſignificaſti. Si tamen interim pendente quæſtione reſtitutionis vir qui repulerat vxorem fornicetur, & probet hoc mulier, reſtituetur mulier, & tenebitur vir eam ſibi reconciliare inuitus, quia compenſantur ibi delicta æqualia eod. cap. ſignificaſti. Et hoc verum eſt, quia nondum erat lata ibi ſententia diuortij, ſed ſolum vir auctoritate propria diuortium fecerat. Si autem ſit diuortium factum auctoritate Eccleſiæ, & tunc vir fornicetur, dicunt quod de rigore iuris uir non cogetur redire ad vxorem, quia iam tenuit ſententiã diuortij, & tamen ſecundum æquitatem iuris uir debet cogi à iudice, vt redeat ad vxorem, vt caueat periculo animæ ſuæ & ſcandalo aliorum, & hoc facit iudex ex officio. Nam vxor non poteſt reconciliationem petere facto ſemel diuortio contra eam. Sed uidetur eſſe contra, quia

K lata ſententia diuortij pro viro contra mulierem fornicatam, quia ille poſtea fornicatus eſt, cogitur redire ad mulierem, quæ, ſententia Eccleſiæ fuerat ab eo ſeparata. extra de diuortijs capit. ex literis. vbi mulier confeſſa eſt in iudicio fornicationem, pro qua lata eſt ſententia diuortij, & mandatum eſt, quod manerent ambo ſeparati & caſtè viuerent, ille vero furtim ſponſalia contraxit cum alia & nuptias celebrauit, & cogit illum Eccleſia redire ad priorem vxorem. Dici poteſt vno modo ſicut dictum eſt ſupra, quod non facta fuit iſta reconciliatio petente vxore, ſed iudex ex officio ſuo egit. Nam in eod. cap. ex literis non apparet quod mulier petiuerit reſtitui propter fornicationem, ſed Papa mãdat quod ſi ita eſt, quod ille nuptias cum alia celebrauit, cogatur redire ad vxorem ſuam legitimam. Aliter poteſt dici quod hoc factum fuit ad petitionem vxoris, eo quod vir fecit con-

tra

tra mandatum Eccleſiæ:nam Iniunctum fuerat ambobus quòd ſeperati manētes caſtè viuerent: ille autem contempta ſententia tranſiuit ad alias nuptias, ideo non prodeſt ei ſententia,& reſtituitur mulier aduerſus virum:ſecus autem ſi factum fuiſſet diuortium, & non iniuncta fuiſſet vtrique continentia ſeruanda,quia licèt tacitè intelligeretur,quod vir deberet aut reconciliare ſibi vxorem aut manere innuptus,ideſt caſtè viuendo,vt dicitur pri.Corin.7. quia tamen non expreſſum erat,non diceretur facere contra mandatum Eccleſiæ : & ita non reſtituitur mulier aduerſus ſententiam contra ſe latam:quia tamen vir fecit cōtra ſententiam fornicans poſt,& non mulier, præiudicat ei & reſtituitur illa.

Ad quintum dicendum, quòd ſiue ſit adulterium viri occultum ſiue manifeſtū,quod probari poſſit, manet ſemper vxori ius agendi cōtra virum,ſi illa non fornicata eſt: aut ius excipiendi ſi fuit illa fornicata, & ille petat diuortium:& tamen ſi non poteſt probare, non admittitur exceptio,quia deeſt vxori probatio iuris,licèt non deſit ius: ideo ſi vir fornicatus fuit occultè, peccat petendo diuortium contra mulierem fornicatā,licèt illa non poſſit probare adulterium viri,& ſi fuerit lata ſententia diuortij,tenetur vir reconciliare ſibi vxorem volentem, quia ſi cōſtaret in iure de vtriuſque adulterio ante ſententiam diuortij,non ferretur ſententia diuortij. extra de diuortijs cap. ſignificaſti:Ideo cùm vir ſit conſcius fornicationis propriȩ peccauit petēdo diuortium, quia petiuit rem iniuſtam & peccat non reconciliando ſibi poſtea vxorem ſi illa vult. Vnde ſi illa petat poſtea debitum,tenetur ille reddere, aliàs peccat mortaliter.

An poſt diuortium celebratum poſſit vir alteri mulieri nubere,& mulier alteri viro.
Quæſtio. LXXVI.

QVæritur, an poſt diuortium celebratum poſſit vir alteri mulieri nubere & mulier alteri viro. Aliqui dicunt,ꝙ ſic : quia nullus tenetur ad perpetuam continentiam niſi expreſſe vel tacitè voueat:quia res eſt von,& nō præcepti continentia:ſed vir tenetur in aliquo caſu vxorē fornicantem à ſe ſeparare in perpetuum,vt patet ex dictis ſcilicet quando eſt incorrigibilis,& putatur quòd deterior erit retenta quàm abiecta:ergo in tali caſu ad minus poterit alteram ducere. Secundò,quia peccanti non eſt danda maior cauſa peccandi,ſed ſi ei,qui propter culpam fornicationis dimittitur, non liceat aliam copulam quærere, datur ſibi maior occaſio peccandi,quia non eſt probabile quòd qui in matrimonio non continuit poſtea non habēs coniugem poſſit continere, ergo videtur quòd liceat ſibi ad aliam copulam tranſire. Tertiò quia vir nō tenetur vxori neque vxor viro niſi ad reddendum debitum, & ad cohabitationem,& tamen per diuortium abſoluitur ab vtroque ille,quo petente lata eſt ſententia diuortij, ergo ſi feratur pro muliere,ſoluta erit pœnitus à lege viri, & ita poterit tranſire ad alium virum.& idem de viro ſi pro eo feratur ſententia,poterit ad aliam vxorem tranſire.

Quartò,quia ſupra in litera dicitur ex verbis Chriſti,ꝙ qui dimiſerit vxorem excepta cauſa fornicationis, & aliā ſuperduxerit mæchatur,ergo quando dimiſſa fuerit vxor cauſa fornicationis,ſi vir ſuperduxerit aliam non mæchatur,& conſequenter eſt verum matrimonium, cùm exiſtente primo matrimonio,non poſſit accedere vir ad aliquam mulierem,quin committat adulterium. Quintò patet,quia diuortium datur in nouo teſtamento loco repudij,quod erat in veteri;ſed differt, quia illud dabatur ex quacunque cauſa,iſtud autem ſolùm cauſa fornicationis, & tamen facto repudio,poterat tranſire uir ad aliam, & mulier repudiata ad alium,ergo facto diuortio licebit trāſire ad aliud matrimonium.

Dicendum,quòd facto diuortio non licet alicui coniugum.ſ.neque ei pro quo, neque ei, contra quem lata eſt ſententia diuortij tranſire ad aliud matrimonium. Dicit enim Apoſt.1.Cor.7.his,qui matrimonio iūcti ſunt præcipio non ego,ſed dominus,vxorē à viro nō diſcedere, ꝙ ſi diſceſſerit manere innuptā, ergo recedentib.per diuortiū reconciliari oportet,vel manere innuptos.i.non tran-

A ſire ad aliud matrimoniū. Item non debet quis reportare commodum de peccato,& m̄ ſi liceret poſt diuortiū tranſire ad aliud matrimonium reportaret adultera commodum, quia fortè tranſiret ad aliud matrimonium magis deſideratum. Item daretur occaſio ad fornicandū in quocunque matrimonio,quia cū pro fornicatione fiat diuortium,& per diuortium liceret tranſire ad alia vota,qui aliàs non fornicaturi erant fornicarentur, vt poſſent tranſire ad alia matrimonia,hoc tamen eſt inconueniens, & valde vitandum,cùm matrimoniū ſit ſanctabile.extra de conditio.appoſitis.c.ſi conditiones,& ita dicitur.extra de diuor.c.quanto.pro hæreſi non ſoluitur matrimoniū quātum ad vinculum, licèt fiat diuortium, quia aliàs daretur cauſa,vt aliqui fingerent ſe hæreticos eſſe, vt matrimoniū ſolueretur,& tranſirent ad alias nuptias. Dicendum ergo
B eſt,ꝙ matrimonium noui teſtamenti cum ſit ſacramentū, eſt indiſſolubile in allegato.ca.quanto.& ideo poſtquam fuit aliquod verum matrimonium non poteſt aliquid superuenire ei,quod ipſum diſſoluat,ſiue ergo hæreſis, ſiue fornicatio,ſiue quæcunque alia impedimenta proueniāt, quæ prius exiſtentia impedirent contrahendum, & dirimerent iam contractum,non diſſoluunt matrimonium, quod ſemel tenuit,& tamen ſtante matrimonio vno, nō licet viro accipere vxorem aliam, neque vxori alium virum.extra de diuor.c.gaudemus,quia pluralitas in vtroq; ſexu in matrimonio eſt reprobata, tanquam fidei inimica,ergo non licet poſt diuortium tranſire ad alia vota,vel matrimonia. Sic dicit Aug.lib.de bono coniugali, & 32.q.7.c.interueniente.ſ.interueniente diuortio, non aboletur confœderatio nuptialis,ita vt ſibi coniuges ſint etiam
C ſeparati,& Aug.lib.de Adulterinis coniugijs, & 32.q.7.c.licitè.ſ. Licitè dimittitur vxor etiam ob cauſam fornicationis,ſed manet vinculum matrimonii prioris,propter ꝙ fit reus adulterii, qui duxerit dimiſſam ob cauſam fornicationis. Idem in c.Apoſt.& c.placuit ibidem. Et ſicut dicimus hoc de diuortio facto ob fornicationem carnalem, ita dicimus de diuortio propter hæreſim, nam viro incidente in hæreſim,& ſolicitante vxorem ad hoc, ſeparatur vxor à viro.extra de diuor.c.quæſiuit.ſ.verum ſi coniugē ſuam ad infidelitatis maleficium traxerit, à viro poterit ſeparari,ita quòd ei nubere alteri non licebit, quia licèt ſeparentur,ſemper tamen coniuges erunt. Et idem dicitur in eod.tit.c.quanto. Cùm autem obiicitur,quod ſi trāſeat mulier de infidelitate ad fidem, & vir nolit tunc tranſire, neque uelit cohabitare eidem ſine iniuria creatoris, ꝙ po-
D teſt,illa tranſire ad aliud matrimonium, & tamen illa mulier eſt iam fidelis,& matrimoniū eſt inter ipſam & virum ſuum, ergo fidelibus licet facto diuortio propter fidei diuerſitatem tranſire ad aliud matrimonium. Dicēdum,quòd iſta diuerſitas ſoluitur.extra de diuor.c.quanto.ubi dicitur, quod in hoc caſu licet ad aliud matrimonium tranſire,ſed non quando ſunt duo fideles, & alter eorum tranſit in hæreſim, vel in gentilitatem, aut ad Iudæos,vel Sarracenos,& ponitur ibi ratio,quia inter fideles eſt matrimonium uerum,& indiſſolubile,inter infideles uero eſt matrimonium uerum, ſed non eſt ratum, & quia ſi mulier tranſeat de Iudaiſmo ad Chriſtum manente uiro eius in Iudaiſmo, non manet inter eos niſi uinculum illud,quod cauſatum eſt, quando contraxerunt, & tunc erant ambo infideles,ſed matrimonium illud non e-
E rat tūc ratum cùm erat matrimonium infidelium, & poſſet eſſe ibi repudium,& non alteratum eſt iſtud ad hoc, ꝙ deſineret eſſe illud,& inciperet aliud, cùm baptiſmus matrimonia non ſoluat. ext.de diuor.c.gaudemus, ideo ſicut erat tunc non ratum,ita & manet nunc non ratum, & conſequenter poteſt mulier ex aliqua illarum duarum cauſarum tranſire ad aliud matrimonium,cùm autē ambo ſunt fideles,quando contrahunt fit matrimoniū inter eos indiſſolubile,ideo nihil poteſt ſuperuenire quod diſſoluat matrimonium illud,ergo ſi incidit in hæreſim uir, & ſolicitat uxorem,fit diuortium, ſed non tranſitur ad alia uota. Sed conſiderandum circa hoc, quia incidente viro in hæreſim,aut mulier diuertit ab eo propria auctoritate aut iudicio Eccleſiæ. Si propria auctoritate manet ſeparata ab eo quamdiu ille manet in hæreſi, uel paganiſmo.

Si autem reuerſus ad fidem petat uxorem reſtitui reſtitue-

uerterit. Si autem iudicio Eccleſiæ diuertit, non cogetur redire ad eum reuerſum de hæreſi: etiam ſi illam repetat, vt patet extra de diuor. cap. de illa: & tamen videtur dicere gl. contrarium, eod cap. & capit. quanto. Dicendum, quòd vtrumque eſt verum: ſi enim propria auctoritate mulier diuertit, cogitur redire ad eum reuerſum etiam ſi religionem intrare vellet; imò etiam ſi ingreſſa eſſet monaſterium reduceretur ad eum, cùm illa non potuerit diuertere ab eo: & ita cùm non haberet licentiam intrandi monaſterium, poterit de illo educi. Nam neque vir licentiam intrandi dederat, neque Eccleſia, quæ diuortij ſententiam non protulerat: & non ſolùm ſi ingreſſa fuerat, imò etiam ſi profeſſa eſſet, cùm non valuerit profeſſio, tenebitur redire ad virum petentem illam: & tamen non poterit iam illa petere debitum, ſed ſolum reddere, quia per votum abſtulit ſibi poteſtatem petendi, vel ligauit eam. Et etiam mortuo viro illo non poterit accipere aliũ. extra de conuerſatione coniugato. cap. quædam intrauit. Si autem iudicio Eccleſiæ diuertit à viro hæretico, non compellitur ad eum redire reuerſum, & petentem eam: ſed eſt in poteſtate eius intrare monaſterium, ſi vult renitente viro. extra de conuer. coniuga. cap. mulier, ſ. Mulier, quæ in fide remanſit, poteſt nolente viro, qui ab infidelitate reuertitur, propter quam ab eo fuerat iudicio Eccleſiæ ſeparata, ad religionem libere conuolare. Si autem non vult tranſire ad religionem, cogitur redire ad virũ, vt dicit glo. eod. cap. mulier, & in cap. de illa, & cap. quanto. extra de diuortijs. Et ita verum eſt, quod dicitur in c. de illa. ſ. quòd non cogitur tunc redire ad virum. ſ. quia poteſt illo renitente tranſire ad monaſterium: ſed quando ſine iudicio Eccleſię diuertit, cogitur redire ad virum, & non poteſt intrare monaſterium illo renitente. In hoc autem differt fornicatio carnalis ab hæreſi, quæ eſt ſpiritualis fornicatio: quia pro carnali fornicatione facto diuortio, non cogitur vnus coniugum redire ad alterum, id eſt qui non peccauit non cogitur reconciliare ſibi peccantem etiam iam emendatum: vnde ſi pro fornicatione mulieris lata eſt ſententia diuortij, & poſtea pœnituerit ſufficienter, & fuerit emendata, adhuc non tenetur vir eam recipere: extra de conuerſi. coniuga. cap. gaudemus. In diuortio autem facto pro hæreſi tenetur, qui manſit in fide, recipere reuertentem iam emendatum vel tranſire ad religionem; ſed in fornicationis diuortio etiam non tranſeundo ad religionem, non tenetur is pro quo lata eſt ſententia recipere eum, contra quem lata eſt. Sed dicetur quare eſt grauius diuortium in fornicatione carnali quàm ſpirituali?

Dicendum vt vult Glo. extra de conuerſio. coniuga. c. mulier. quòd hoc fit, quia ſi vir cognoſceret poſt fornicationem mulierem, non poteſt promoueri, quia efficitur bigamus. & ita præiudicatur ei. 34. diſt. capit. ſi laici. hoc non contingit in ſpirituali fornicatione, quia per pœnitentiam purgata eſt, & ideo non præiudicatur viro, vt ſit defectus ſacramenti in eo. Alia ratio eſt, quia in carnali fornicatione anima, & corpus polluitur: in ſpirituali autem ſola anima. Tertia cauſa eſt, quia per carnalem fornicationem relinquitur aliquid in corpore, & in anima, quòd diſpliceat viro: per ſpiritualem autem non relinquitur, niſi in anima, vnde magis ſcandalizatur, & offenditur vir, ex eo, quod ſit in corpore et anima: quàm ex eo quod fit in ſola anima, ideo poſt carnis fornicationem nõ compellitur vnus coniugum reconciliare alterum, ſed poſt ſpiritualem fornicationem compellitur.

Dicendum autem, quòd duæ cauſæ primæ harum modicum faciunt. Patet de prima, quia tunc vir non cogeretur recipere vxorem fornicatam etiam emendatam: quia præiudicat ei cum efficiatur bigamus: & tamen illa cogeretur eum recipere iam emendatum cùm non præiudicetur ei, quia non poteſt illa promoueri. Secunda etiam parum facit, quia licet contaminet fornicatio corpus & animam: non ideo eſt grauior alijs culpis, & ideo vel ſit hoc propter contaminationem animæ vel corporis: ſi propter contaminationem animæ, multa alia magis contaminant animam, & tamen alia peccata ſunt, quæ ſunt pluſquam duplo maiora ad fornicationem & adulterium. Et ita eſt hæreſis, & idolatria, & apoſtaſia a fide, & ſimilia: ergo illa eſſent cauſa maioris diuortij: quod falſum eſt. Si autem F fuit hoc propter contaminationem corporis, aliæ ſunt cõtaminationes maiores, ſicut lepra perpetua, quam multi coniugum minus pati vellent in coniugibus ſuis quàm fornicationem vnicam vxoris: & tamen pro lepra non fit diuortium matrimonij. extra de coniugio leproſorum. per totum: ergo non fit pro contaminatione corporis. Aliquis tamen dicet, quòd licet vno modo iudicetur maior contaminatio lepra quàm fornicatio: alio modo tamen iudicatur maior ipſa fornicatio.

Sed tunc dicendum, quòd quantum eſt ad coinquinationem corporis, tantum eſt quòd vxor cognoſcatur ab alio viro renitens aut ignorans, quantum quod volens cognoſcatur: & tamen etiam ſi millesies cognoſcatur ignorans vel coacta, non fiet diuortium: vt oſtenſum eſt ſupra: G ergo non fit propter pollutionem corporis principaliter.

Dicendum ergo quod tertia ratio eſt conueniens, ſcilicet ꝙ fornicatio eſt, quæ magis ſcandalizat coniuges, & quam minus poſſunt in alterutrum tolerare: & etiam eſt directius cõtra bona matrimonij quàm alia peccata: ideo pro hac fit grauius diuortium: id eſt non recipiens neceſſariam reconciliationem, quàm pro alijs cauſis. Et eſt ratio: ſi enim teneretur vir recõciliare ſibi vxorem fornicatam poſtquam eſt emendata, eſt occaſio ad ſæpe fornicãdum, cum ſic ſemper emendationem ſimularet, & rurſus fornicaretur: ideo non debuit concedi ꝙ reconciliet neceſſariò qui non peccauit peccantem emendatum.

Ad primum dicendum, quòd licet directè nemo obligetur ad continentiam perpetuam ſine voto, tamen per accidens bene obligatur: ſic enim ſi alter coniugum incidat in morbum perpetuum talem, quo exiſtente impoſſi- H bile ſit reddi debitum: tenetur alius ſemper continere quamdiu ille vixerit. Sic autem ſi vir repellat à ſe coniugem, quam reconciliare nolit, & tamen poſſit, ipſe ſe obligat ad continentiam: ſi autem non poſſit, id eſt nõ debeat, obligabitur ad continentiam per accidens. Et non eſt iſtud inconueniens: ſic enim reſpondetur extra de diuor. capit. quanto. quando dicitur, quòd ſi tranſeunte altero coniugum in paganiſmum non liceret manenti in fide tranſire ad aliud matrimonium, puniretur quis ſine culpa: & dicitur ibi, quòd iſtud non eſt inconueniens. Nam ſi vir ſectus ſit ab hoſtibus, vel morbo perdiderit genitalia, tenebitur vxor in perpetuũ continere, ſcilicet marito viuente.

Sed aliqui obijciunt, ꝙ non teneatur in tali caſu abſtinere vir incidente muliere in talem ægritudinem, in qua I non poſſit reddi debitum, ſed quòd poteſt accipere aliam vxorem, dum tamen prouideat primæ vxori de ſuſtentatione: ſic dicitur. 32. q. 7. cap. quod propoſuiſti, ſ. Quod propoſuiſti, ſi mulier infirmitate correpta non valuerit debitum reddere viro, quid vir eius faciet; coniugalis bonum eſſet, ſi ſic maneret vt abſtinentiæ vacaret, ſed quia hoc magnorum eſt: ille, qui ſe non poterit continere, nubat magis: non tamẽ ei opem ſubſidij ſubtrahat. Idem autem videtur licere feminæ contra virum ſi ille inciderit in talem ægritudinem quòd non poſſit debitum reddere: cum vir & vxor circa redditionem debiti ad paria iudicentur. extra de diuortijs capit. gaudemus. Item dicunt aliqui, ꝙ generaliter licet viro, quando lata eſt ſententia diuortij, accipere aliam vxorem. ſ. ſi contra vxorem lata eſt: non tamen licet vxori accipere alium virum: etiam ſi contra K illum lata ſit diuortij ſententia. Sic dicit Ambroſius ſuper epiſtolam ad Corin. & 32. q. 7. cap. vxor, ſcilicet vxor non diſcedat a viro cauſa fornicationis: quod ſi diſceſſerit aut maneat innupta, aut reconcilietur viro ſuo: quod de vxore permiſit: quia viro licet ſumere aliam: & ita matrimonium diſſoluetur aliquando per diuortium.

Dicendũ ꝙ exiſtẽte matrimonio inter aliquos nunquã licet alteri coniugum contingere carnaliter aliter alium extraneum: quia omnis coitus, qui ſit à coniugatis extra matrimonium ſuum eſt adulterium, vt ait Auguſtinus lib. de bono coniugali. 32. q. 5. cap. adulterium. & quãdiu viuũt coniuges ſemper manet matrimonium quod inter eos contractum eſt ſemel. extra de diuor. cap. quãto. ergo quicunque coitus illorum ad extraneum eſt adulterium: ſed adulterium nunquam eſt licitũ, quia eſt contra decalogũ & contra prima præcepta iuris natura: ideo nunquã licet

licet alteri coniugum pro quacunque cauſa viuente alio accedere ad extraneum, ſiue ſit factum diuortium ſiue non. Cum ergo dicitur primò, quod propter ægritudinem licet accipere aliam vxorem, falſum eſt. Et ad illud dictũ Gregorij iunioris dicendum, quòd eſt falſum, & non recipitur, quia non ſolùm eſt contra ſacros canones: ſed etiam contra doctrinam euangelicam. Sic dicit Gratianus 32. q. 7. in allegato cap. quod propoſuiſti. Si autem obijciatur, quòd omnia dicta Gregor. iunioris ſunt approbata, quia Leo quartus approbat ea 20. diſt. cap. de libellis. Dici poteſt vno modo, quòd non approbauit ſimpliciter dicta illius: ſed in quibus benè dixit: & quia in hoc apertè male dixit, non recipitur. Aliter poteſt dici, quòd nõ loquitur Gregorius iunior de matrimonio vero: ſed de eo, quod contractum eſt per verba de præſenti, & tamen non tenuit, licèt putaretur tenere: eo quòd mulier nõ erat perſona legitima: quia erat arcta ita vt a nullo cognoſci poſſet: & cum talibus non tenet matrimonium, & hoc vocauit infirmitatem perpetuam: & propter hanc poteſt bene accipere aliam vxorem: & tamen tunc videtur inconueniens expoſitio, quia iubet prouideri mulieri iſti: & tamẽ quando matrimonium non tenet, non tenetur vir mulieri ad aliquid: quia non eſt vxor eius: ſed accipit liberè aliã: ideo exponitur quòd prouidebit ei, ideſt, dabit ei dotem ſuam, in qua ſuſtentetur. Sic exponit Glo. ponens vtrunq; eo. c. quod propoſuiſti & d. 20. c. de libellis. Et tamen verè expoſitio Glo. eſt extorta, & Gratianus dicit verum quod non debet teneri dictum Grego. iunioris ibi, quia errauit. Et ſatis apparet, quia dicit quòd exiſtente muliere in tali ægritudine, melius eſt abſtinere ſeruando continentiam perpetuam; & tamen ſi inuentum eſſet impedimentum inter eos, ita quòd non valuerit matrimonium, non oportebat admoneri virum ad continendum, quia liberè poterat ad aliam tranſire. Prædicta tamen poſitio falſa erat: quia neque viro exiſtente vxore in tali ægritudine licet accipere aliam vxorem: neque vxori exiſtente viro perpetuè impedito, vtpote ſi abſciſſa ſunt ei virilia, vel caſu ea perdidit, licet accipere alium virum: extra de diuor. capitulo quanto.

Ad ſecundum dicendum quòd facto diuortio, etiam ſi fuit pro fornicatione vxoris: ſicut non licet vxori accipere alium virum: ita neque licet viro accipere aliam vxorẽ: quia matrimonium in nouo teſtamento excludit pluralitatem vxorũ ſexu, ideſt, quòd ſicut mulier non poteſt habere plures viros, ita neque vir poteſt habere multas vxores. extra de diuor. c. gaudemus. & tamen matrimonium eſt diſſolubile in nouo teſtamento. eo. ti. c. quanto. ergo viuente vtroque coniuge impoſſibile eſt, quod alter eorum verum matrimonium contrahat cum aliquo alio: & ita neque viro neque vxori poſt diuortium licebit tranſire ad aliud matrimonium. Quia autẽ dicitur, q liceat viro tranſire ad aliud matrimonium, & non mulieri: iſtud eſt falſum, & irrationabile: nam in nouo teſtamento vir & vxor in matrimonio ad æqualia iudicantur in allegato. c. gaudemus. & Hieronymus in epiſt. ad Oceanum & 32. q. 5. c. apud nos ait: Apud nos quod non licet fœminis, æquè non licet viris: & eadem ſeruitus pari conditione cẽſetur. Quod verò putatur hoc velle apoſtolum, falſum eſt: ſed voluit idem licere vtrique: & tamen cùm de vno expreſſiſſet, de alio breuiter idem intelligi voluit. Dixit enim de muliere: His qui in coniugio iuncti ſunt præcipio nõ ego ſed dominus, vxorem a viro non diſcedere, quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam. Et ſubiunxit: Et vir vxorem non dimittat. Intellexit ergo, quòd ſicut vxori non licet dimittere virum, niſi quòd aut reconcilietur ei dimiſſo, aut maneat innupta: ita & viro non licet dimittere vxorem, niſi quòd vel reconcilietur ei, vel maneat ſine vxore. Et ita exponit Auguſtinus locum iſtum in epiſtola ad Cor. & 32. q. 7. ca. apoſtolus. & ita tenent omnes ſancti doctores. Et hoc patet ex modo loquendi Apoſtoli, quia ait: His, qui matrimonio iuncti ſunt præcipio. Ergo videtur q non ſolis mulieribus præcepit illud, ſed ẽt viris: quia vir & vxor matrimonio iuncti ſunt. Cauſa aũt quare locutus eſt Apoſtolus decurtatè quãdo de mulierib. dixit, fuit quia voluit explanare præceptũ domini & mentẽ eius. Vnde ait: Præcipio non ego, ſed Dominus, & tñ hic dñs dixerat & ſup.

A 5. c. q vir non poterat dimittere vxorẽ, niſi pp fornicationem. & tunc, quod non poterat eam oĩno dimittere. ſ. accipiendo aliam. Vnde ait, & qui dimiſſam duxerit mœchatur. i. etiã ſi dimittatur cauſa fornicationis, non licet mulieri tranſire ad aliũ virum, neq; viro ſuperducere aliam vxorẽ: quia tñ expreſſerat ibi Chriſtus de ſolo viro, quòd poſſet dimittere vxorẽ cauſa fornicationis. & nihil expreſſit de vxore: putaretur, q vxor non poſſet dimittere virum fornicantẽ, & adulterantem: & tñ in nouo teſtõ eadem licere vxori, quæ viro, vt dictum eſt: ideo Apoſtolus expreſſit id, quod Dñs tacuit. ſ. de muliere. ſ. explicitè ponẽs. De viro aũt dimittente vxorem, cùm Dñs latè poſuiſſet non curauit Apoſtolus diffuſè ponere: ſed ſub vno verbo con-
B cluſit, dicens. Et vir vxorem non dimittat. ſ. ſicut illa non dimittit eum, ita neque ille eam, ſed ſit eadẽ conditio amborum. Cùm autem dr, quòd Ambroſ. hoc dixit, dicendũ quòd non eſt dictum eius, ſed à falſatorib. inſertum eſt, & additum ſcripturis ſuis, ſicut & factũ eſt quibuſdam alijs doctorib. Sic dicit Gratianus. 32. q. 7. §. ſed illud Ambroſij. cap. quod propoſuiſti: & ita eſt certa ſnia, quòd poſt diuortium non licet alicui coniugum tranſire ad aliud matrimonium.

Ad ſecundum dicendum, q non eſt danda alicui occaſio peccandi, & diuortium non datur vt occaſio fornicandi, ſed vt correctiua pœna fornicantis, quia ipſa confuſio, & verecundia, quam ſuſtinet vir, aut mulier, cùm fertur contra eum ſnia diuortij pp fornicationem eius, deberet eſſe cauſa ſufficiens ad emendandum ipſum, vt abſtineret & ea intentione fit diuortium. Si aũt non cohibetur à fornicatione per illam pœnã, ẽt in matrimonio manens non
C cohiberetur; & tunc melius eſt, quòd pereat alter coniugũ ſolus, quàm quòd alium etiã perire faciat per conſenſum, aut auctoritatem, vel negligentiam punitionis, cùm poſſet punire, vel corrigere.

Ad tertium dicendum, q in matrimonio non eſt aliud debitum, niſi copulæ carnalis, & mutuorũ obſequiorum, quæ impenduntur per cohabitationẽ: & ideo verum eſt, q per diuortium ab oĩ actu coniugali abſoluitur ille, pro quo fertur ſnia diuortij: non tñ ſequitur, quòd deſinat inter eos eſſe matrimonium, quia vltra actus coniugales eſt vinculum matrimoniale, quo tenentur coniuges, nè alijs eadẽ faciant, quæ inter ſeipſos faciunt: & cùm illud maneat poſt diuortium, non liceat alteri coniugũ tranſire ad aliud matrimonium; ſed ſolũ poteſt ille, pro quo lata eſt ſnia diuortij, tranſire immediatè ad religionem, cũ abſolutus ſit à debito alterius. Ille verò contra quẽ lata eſt, nõ poterit tranſire ſine licentia alterius, vel quouſq; ille re-
D quiſitus, q reconciliet ſibi aliũ coniugẽ iam emendatum facere noluerit, quia tunc põt tranſire ad religionẽ. Sed adhuc tunc non abſoluitur a debito illius, quouſq; fuerit facta profeſſio, vt magis ſupra dictum eſt: ſed cum tranſit ad religionem ille, pro quo lata eſt ſnia diuortij, ſi ille, contra quem lata eſt, oſtenderit poſtea deceptam eſſe Eccleſiam, quia ſentẽtia per falſos teſtes lata eſt, reducetur, qui ingreſſus religionem ad coniugalem ſtatum, vt colligitur extra de conuerſione coniug. c. quidam intrauit, & ca. veniens. 2.

Ad quartum dicendum, q procedit argumentũ ex falſo literæ intellectu, licèt. n. videatur eſſe tota vna clauſula debet intelligi ſub duab. per replicationem. ſ. Qui dimiſerit vxorem ſuã, niſi ob cauſam fornicationis, & aliã duxerit mœchatur. i. qui dimiſerit vxorem quocunq; modo di-
E mittat etiã non accipiendo aliã, niſi cauſa fornicationis, ſupple peccat: & qui dimiſerit vxorem ſuã, ſiue pp fornicationem, ſiue propter aliam cauſam ſi aliam duxerit mœchatur. Qui autem faciunt totam vnam clauſulam, errãt, vt manifeſtè oſtendit Apoſtolus, ſcilicet quòd etiam cauſa fornicationis facto diuortio non licet alicui coniugum tranſire ad aliud matrimonium.

Ad quintum dicendum, quòd diuortium non datur in nouo teſtõ loco repudij legis Moyſi: quia non datur pp eandem cauſam, neque eiſdem perſonis: nam repudium dabatur propter duritiem cordis, vt dr, ſupra in litera, & Mar. 10. c. diuortiũ aũt datur quaſi ſuadente æquitate & propter emendationẽ fornicantis. Secundo, quia non datur eiſdem perſonis: nam repudiũ ſolùm dabatur viris cõ

ta feminas, Deut. 24. diuortium datur viro contra feminam, & vxori contra virum: quia ad ęqualia iudicantur. Tertiò, quia nõ datur ex tot motiuis: nã repudium dabatur ex quacunq; cã quantumcunq; voluntaria, vt oſtenſum eſt ſupra q. 54. diuortium aũt non fit niſi ob ſolã cauſam fornicationis, ſup. 5. c. & hic in littera. Quartò, quia non ſeruatur eadem regula, vel ordo in eis, quia facto repudio: ſi tranſibat mulier ad alium virum, nõ poterat redire ad primum, ẽt ſi ille vellet, & ſecũdus mortuus eſſet vel repudiaret eam: Deut. 24. & tamẽ facto diuortio põt, qui non peccauit, reconciliare ſibi peccantem quandocũque voluerit: niſi iam de licentia eius, vel eo nolẽte eum reconciliare, iam ille religionem intraret, vt ſupra dictũ eſt. Quintò, quia vir dabat repudium propria auctoritate non expectata auctoritate, alicuius iudicis. Cum neq; eſſet neceſſaria expreſſio, alicuius cauſæ, aut probatio: diuortium aũt non fit ſine auctoritate Eccleſiæ; & ſi fiat nõ tenet. extra de diuort. cap. porro. & cap. ſignificaſti. Sextò eſt ad propoſitum, quia facto repudio tàm viro, quã vxori licebat tranſire ad alia matrimonia: Deut. 24. facto aũt diuortio, neque ei pro quo lata eſt ſententia, neque ei, cõtra quem lata eſt, licet tranſire ad aliud matrimoniũ. extra de diuort. c. quæſiuit. Et ratio differentiæ eſt, quia tàm inter Iudæos, quàm inter oẽs infideles matrimoniũ licet verum ſit: non tamen eſt ratum. i. indiſſolubile, quia non eſt Sacramentum: inter Chriſtianos aũt eſt indiſſolubile. extra de diuort. cap. quanto: ideo cum ſemel fuerit matrimoniũ verum inter Chriſtianos, ẽt ſi fiat diuortium, non põt alter cõiugum tranſire ad aliud matrimonium inter infideles; quia non eſt matrimonium ratum; facto repudio tranſitur ad aliud matrimonium. Alia cauſa ponitur à B. Hieronymo, quare facto diuortio non tranſeatur ad aliud matrimonium, ſ. ne detur occaſio viris falſam cauſam diuortij allegare, & vxoribus eandẽ recipere, vt vtriſquẽ liceret ad alia matrimonia tranſire, cum ait. Poterat accidere, vt aliquis calumniam faceret innocenti vxori: & ob ſecundam copulã nuptiarum veteri crimen impingeret. Ideò ſic priorem iubetur dimittere vxorem, vt ſecundam prima viuente non habeat: necnon, quia poterat euenire, vt iuxta eandem legem vxor quoque marito daret repudium, eadem cautela præcipitur, ne ſecũdum accipiat virum: & quia meretrix, quæ ẽt ſemel fuerat adultera opprobrium non timebat ſecundo non nubere præcipitur viro: quòd ſi talem duxerit, ſub adulterij crimine ſit.

Dicunt ei Diſcipuli eius: Si ita eſt cauſa hominis cum vxore non expedit nubere. Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt: ſunt. n. eunuchi, qui de matris vtero ſic nati ſunt: Et ſunt eunuchi, qui facti ſunt ab hominibus: & ſunt eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt propter Regnum Cœlorum. Qui poteſt capere capiat.

Dicunt ei. Poſita fuit ſuperius continentia ſufficiens, quæ erat continentia coniugalis: hic ponitur continentia excellens, quæ eſt virginalis: & eſt continentia eunuchorum, de quibus in litera dicitur. *Dicunt ei diſcipuli*. Iam ceſſauerãt diſputare Phariſæi ſuper libello repudij: & incipiunt diſcipuli de illo loqui. *Si ita eſt cauſa hominis cũ vxore*. Ideſt ſi talis eſt habitudo hominis ad vxorem ſuã qualem expreſſiſti, ſ. quòd non poſſit repudiare eam, ſed ſolum diuortium fieri ex cauſa fornicationis: nõ tranſcũdo ad aliam vxorem: & accipitur cauſa longè pro negotio, vel habitudine, ſicut litigia vocamus cauſas, vt ait Iſidorus in Etymologijs extra de verb. ſignific. cap. forrus. *Non expedit nubere*. Scilicet difficultas magna eſt tolerare vxorem, pro nulla cauſa dando ei libellum repudij ẽt ſi mala ſit. *Qui dixit eis*. Benignè reſpondit, quia diſcipuli eius erant, & bono animo loquebantur. *Non omnes capiunt verbum iſtud*. Ideſt licet non expediat homini nubere abſolutè loquendo: tamen expedit homini nubere quaſi ex neceſſitate quadam inquantum non poſſunt omnes continere. Et dixit: Non omnes, quaſi dicat, quibuſdam bonum eſt, quòd non nubant, quia continere poſſunt: tamen non eſt hoc pro omnibus: cum non poſſint

F omnes continere. Et dicitur Verbum. i. res, ſcilicet non poteſt recipi in omnibus res iſta, ſcilicet continentia. Sic accipitur ſępè verbum, ideſt res, vt primo Regum 3. Ego faciam verbum, quod quicunque audierit, tinniãt ambæ aures eius. i. faciam rem mirabilem, & 2. Regũ 1. Quod eſt verbum, quod factum eſt in caſtris, ideſt quid accidit in caſtris. *Sed quibus datum eſt*. Scilicet à Deo, ideſt poſſe continere non eſt homini proprium: neque prouenit ex diſpoſitione naturæ, quæ potius ad contrarium inclinat: ſed ad hoc, quòd continere quis poſſit, oportet quòd concedatur ei à Deo. *Sunt enim eunuchi*. Quia Chriſtus locutus fuerat de continentia, quam valde laudabat: cum aſſereret eam eſſe donum Dei: oſtendit hic, quæ continẽtia ſit illa, quę tantum laudatur, quia aliqui ſunt abſtinẽtes à venereis, qui non laudantur ex hoc. Et vocat eu-
G nuchos omnes abſtinentes à venereis: & hoc per tranſlationem nominis: eunuchus enim propriè eſt caſtratus: & illi non poſſunt exercere venerea: & ideò tranſlatum eſt nomẽ ad omnes illos, qui venerea non exercent, ſiue poſſent, ſiue non. Et ponit hic tres ſpecies iſtorum eunuchorum: & laudat ſolam tertiam, quia illa ſola pertinet ad virtutem. *Qui de vtero matris ſic nati ſunt*. Ideſt, qui nõ acceperunt, vt eſſent eunuchi à voluntate propria neque ab humana operatione, ſed à natura, quia ea, quæ ab vtero habemus, naturaliter conſecuti ſumus: & iſti ſunt, quos frigidos vocamus: qui neque poſſunt coire, neque forte appetunt. *Et ſunt eunuchi*. Ideſt etiam ſunt alij eunuchi: & iſta eſt ſpecies ſecunda eorum. *Qui ab hominibus facti ſunt*. Ideſt quos homines fecerunt eunuchos caſtrando eos: vel alio modo, vt infra dicetur. *Et ſunt*
H *eunuchi*. Ideſt etiam alij eunuchi, ideſt continentes. Et iſta eſt tertia ſpecies eorum. *Qui ſe caſtrauerunt*. Ideſt ſeipſos. in hoc differunt iſti à duobus primis, quia primi ſic nati ſunt, ſecũdi ab hominibus facti ſunt, ideſt ab alijs, ideſt non à ſeipſos: iſti verò à ſeipſis facti ſunt: & ideò eſt hoc virtutis, quia prouenit ex principio intrinſeco humanorum operum, ſcilicet voluntate. Et in hoc etiam oſtenditur, quòd eunuchus propriè eſt caſtratus: cum iſti tertij eunuchi, qui per ſimilitudinem dicuntur eunuchi, dicantur ſeipſos caſtrauiſſe: ergo omnes alij caſtrati ſunt: & tamen quidam caſtrantur à natura parente, alij ab hominibus, alij à ſeipſis caſtrantur. Et dicitur: Caſtrauerunt ſe: non quidem virilia abſcindendo, ſed deſideria carnalia amputando, vel illis non conſentiendo. *Propter Regnum Cœlorum*. Ideſt propter vitam æternam: ſiue
I propter Deum, quia etiam alij ſunt potentes coire, & ipſum cupientes, ſed ſeipſos cohibent: non quidem propter Deum, ſed propter alias cauſas: & illos non laudat Chriſtus. *Qui poteſt capere capiat*. Ideſt licẽt dicam de laude huius continentiæ virginalis, quæ eſt omnino abſtinere: non ſuadeo tamen omnibus illud facere, neque præcipio: ſed qui potuerit illud facere, faciat: & ille eſt cui Deus hoc donum conceſſerit.

Quomodo diſcipuli auſi ſunt nunc Chriſto dicere hæc.

Quæſt. LXXXII.

K QVAERITVR, quomodo diſcipuli auſi ſunt nunc Chriſto dicere hæc, cùm arguiſſent contra eum ſuper hoc Phariſæi, & excuſſiſſet eos a ſe: & nũc quærentib. diſcipulis de hac re ſcãdalizaretur populus quaſi ipſi quoque diſcipuli dubitarent ſicut Phariſæi. Dicendũ, ꝙ quæſtio præſupponit falſum, nõ. n. quærebant nunc diſcipuli corã Phariſæis, vel populo: nã verũ eſt, ꝙ cùm Chriſtus repuliſſet iã Phariſæos diſputantes de libello repudij: ſi ſtatim de eadẽ re quærerent diſcipuli, eſſet inconueniens, quia aut viderẽtur increduli verbo magiſtri, ꝙ tam apertæ ſniæ eius nondum crederent, aut putarentur inſipientes, qui tã manifeſtã rationẽ non intelligebant: ſed in domo quæſierunt iſta poſtquã Chriſtus dimiſerat Phariſęos & turbã. Et patet, quia hic non incipit alia qõ: ſed eſt continuatus ſermo diſcipulorum ex præcedentibus: nam ea, quæ habentur ſupra, ſcilicet. Dico autem vobis &c. non fuerunt dicta Phariſæis, ſed ſolis diſcipulis in domo:

& hoc quia ipſi, quando ſteterũt cum Chriſto præſentibus A Phariſæis nichil quærere voluerunt propter prædicta: cũ autem fuerunt in domo, cęperunt quærere de repudio: & Chriſtus reſpondit eis, quæ habentur hic ab illo loco. Dico autem vobis &c. quibus dictis ipſi dixerunt ea, quę habentur hic. Hoc colligitur Marc. 10. cap. ſcilicet. Et iterum in domo diſcipuli eius de eodem interrogabant eum: & dixit illis: quicunque dimiſerit vxorem ſuam &c. & tamen verba, quæ hic ſubiecerunt diſcipuli & Chriſtus, tacuit Marcus.

Ad quid dixerunt diſcipuli Chriſto: Si ita eſt non expedit homini nubere. Quæſt. LXXVIII.

QVæritur, ad quid dixerunt diſcipuli iſtud Chriſto. Dicendum, quod ipſi viderunt difficultatem huius rei, & quia eis ad contrarium aſſuetis durũ B valde videbatur, voluerunt remedium aliquod, & hoc ſiue contrahendo ſiue abſtinendo: & ideo dixerunt nõ expedit homini nubere: & hoc licèt non reſiſterent legi, quã Chriſtus dabat: admirabantur tamen de tanta difficultate, & quis poſſet eam tolerare: quia in lege Moyſi licebat vxorem repudiare. Et fortè quærebant an eſſet aliquis modus contrahendi vel accipiendi vxorem, quam repudiare liceret.

An peccauerunt Diſcipuli dicentes: Si ita eſt cauſa hominis cum vxore &c. Quæſt. LXXIX.

QVæritur, an peccauerunt Diſcipuli dicentes: Si ita eſt cauſa hominis cum vxore. Nam videbantur ponere dubitationem in ſententia domini, quàm ille C tam coram Phariſæis quàm coram ipſis aſſeruerat, an vera eſſet.

Dicendum, quòd non peccauerunt: nam ſi peccaſſent, increpuiſſet eos Chriſtus: potiſſimè cùm peccaſſent circa incredulitatem, de qua erat magna reprehenſio, vt ſupra decimo ſeptimo cap. ò generatio incredula & peruerſa. Aliqui ergo dicunt, quòd non dubitauerũt an vxores poſſent repudiari, quia ſciebant iam ex Chriſti ſententia, quod nõ licebat eas repudiari: & tamen quærebant per hoc an aliqua cautela poſſet teneri in accipiendo vxorem, quòd poſtea liceret repudiari illam: & quia fortè aliqua talis eſſe poterat, & illam neſciebant, reliquerunt adhuc ſub dubio an ſic eſſet cauſa hominis cum vxore ſua.

Aliter poteſt dici, & melius, quòd non dixerunt diſcipuli hoc dubitando, ſed admirando: & ita ſolemus nos dice- D re quando aliquid valde durum, & contrarium ſententiæ noſtræ occurrit: licèt videamus manifeſtè veritatẽ illius, præ admirationem quaſi dubitantes dicimus: ſi ita eſt, & tamen non dubitamus an ita ſit. Vel poteſt dici, quòd ponitur ſi pro quia, ideſt quia ita eſt: ſicut etiam nos facimus. Et tamen magis videtur, quòd dixerint hoc præ admiratione de re dura: cùm in lege Moyſi liceret dari repudiũ: & hoc verius eſt, quàm quod ponatur per modum dubitationis. Nam ſi dubitatio fuiſſet, cùm Chriſtus ſtatim reſpondeat, neceſſe fuiſſet, quòd aut illos irrationabiliter dubitantes quaſi incredulos argueret: aut ſi dubitatio iuſta erat, ad ipſam reſponderet: & tamen neutrum facit, ſed reſpondet ſolum ad illud, quod dixerunt. Non expedit homini nubere; ergo non dixerunt dubitando. Et iſtud tenet Hieronymus dicens. Graue pondus eſt vxor ſi excepta cauſa fornicationis eam dimittere non licet. Videntes ergo E Apoſtoli graue vxorum iugum, proferunt votum animi ſui. Et ſic non ponitur, Si ita eſt, ad dubitandum, ſed ad difficultatem, quæ ipſis videbatur oſtendendum.

Quare dixerunt Diſcipuli: Si ita eſt cauſa hominis cum vxore ſua non expedit nubere. Quæſt. LXXX.

QVæritur, quare dixerunt diſcipuli: Si ita eſt cauſa hominis cum vxore ſua, non expedit nubere.

Dicendum, quòd ſolùm voluerũt oſtendere difficultatem, quæ eſt in ſupportando onera matrimonij non conceſſa poteſtate repudiandi: quibus difficultatibus, & oneribus conſideratis, melius videtur tolerare vitam cęlibem quàm nubere. Et hoc eſt non expedit nubere, quaſi dicat, ſi ita non eſſet, ſed ſecundum ritum legis Moyſi, benè expediret nubere, quia ibi quomodocunque diſpliceret vxor in oculis viri, abijciebat eam repudiando, & ita non cogebatur tolerare aliquam difficultatem cum illa, quam poterat quandocunque vellet repudiare. Sed nunc non licet dimittere vxorem niſi ob fornicationem: ideo multa inconuenientia toleranda ſunt tenendo coniugem: nam etiam ſi leproſa eſt, teneri oportet eam: quia nõ poteſt abijci propter lepram, ſi ſit matrimonium per verba de præſenti, ſiue ſit conſummatum ſiue non: ſecus ſi ſint ſponſalia de futuro, quia tunc ſi contractis ſponſalibus de futuro incurrat alter ſponſorum in lepram, non tenetur alius cõtrahere de præſenti cum eo, & conſummare matrimoniũ; extra de coniugio leproſo. cap. literas. Imò, quod plus eſt, tenetur qui non eſt leproſus reddere debitum leproſo, & peccat ſubtrahendo. eod. tit. cap. quoniam nemini. Et ſi poteſt induci ad cohabitandum ei cum ignominia ſua exeundo de locis ſanorum, & manendo in locis leproſorum, qui ſecundum generalem conſuetudinem gentium coguntur habitare ſeorſum à cęteris: debet ad hoc admoneri ſolicitè, eod. tit. cap. peruenit, & non ſolum in lepra, ſed etiã in quacunque alia ægritudine corporis quantumcunque horribili & graui tenetur vir manere cum vxore, & debitum reddere. eod. tit. capit. quoniam nemini. Et generaliter de quacunque ægritudine, vel deformitate idem eſt. Sic dicit Aug. & 32. q. 5. cap. ſi vxorem. ſ. ſi vxorem quis habet ſterilem: ſiue corpore deformem, ſiue debilem membris, ſiue cæcam, aut ſurdam, aut claudã, vel ſi quid aliud, ſiue morbis, vel laboribus, doloribuſque confectam, ſocietate, & fide tolerandum eſt. Et ſi vir horrens accedere ad vxorem ſuam ob lepram, vel aliam cauſam, accedit ad aliquam aliam, adulterium eſt, vt ait Aug. lib. de Adulterinis coniugijs, & 32. q. 5. cap. puto chriſtianum. Et generaliter omnia mala toleranda ſunt in vxore præter fornicationem, vt ait Aug. lib. de Sermone domini in monte, & 32. q. 7. ca. dominus. ſ. dominus ſolam cauſam fornicationis excepit: cęteras verò vniuerſas moleſtias, ſi quæ extiterint, iubet pro fide coniugali, & pro caſtitate fortiter ſuſtineri. De vxore ad virum idem eſt, quia nõ poteſt dimittere, quem ſemel acceperit quantumcunque ſit malus, vt ait Ambroſius in Exameron & 32. q. 5. cap. horrendus. ſ. Horrendus, & incultus eſt vir, qui ſemel placuit, nunquid alius eligendus eſt? quaſi dicat, non. Etiam quod grauiſſimum eſt, ſi vir talis efficiatur, vt debitum reddere nõ poſſit. ſ. quia ſectus fuit ab hoſtibus, adhuc non poteſt vxor accipere aliquem alium eo viuente, extra de diuor. cap. quanto. Et de viro idem eſt, ſi efficiatur mulier patiens talem ęgritudinẽ quòd impoſſibile ſit debitum reddere. Nam etiam tunc cogetur manere cum ea & continere. Hæc autem omnia tolerare graue erat: ita vt videretur diſcipulis, quòd melius erat non nubere quam ſupportare vxorem cum his. Et ſic dicit Hieronymus: graue pondus vxor eſt ſi excepta cauſa fornicationis eam dimittere non licet. Quid enim ſi temulenta fuerit, ſi iracunda, ſi malis moribus? tenenda erit. Videntes ergo Apoſtoli graue vxorum iugum, proferunt motum animi ſui.

An verum erat quod dixerunt Apoſtoli, ſcilicet quòd non expediat nubere exiſtente hoc de non repudiando vxorem. Quæſt. LXXXI.

QVærendum eſt, an verum erat quod dixerunt, ſcilicet quòd non expediat nubere exiſtente difficultate iſta de non repudiando vxorem.

Aliqui dicunt, quòd verum eſt: quia non expedit nubere cum grauius ſit tolerare mala ex parte coniugis quàm ex parte concupiſcentiæ. Sic ait Chryſoſt. Leuius enim eſt contra concupiſcentiam præliari quam contra mulierem malam. Et idem Chryſo. ait: Non autem dixit dominus expedit: ſed magis conſenſit, quòd non expedit: ſed infirmitatem carnis conſiderauit.

Dicendum, quòd aut accipitur non expedit nubere. i. malum eſt nubere: aut non expedit, quia aliud eſt ſimpliciter melius quam nubere: aut non expedit, ideſt non

conuenit

conuenit homini, quia difficilius eſt quàm malum quod per matrimonium euitat. Accipiendo primo modo non eſt verum, quia nubere non eſt malum, cùm Deus coniunxerit maſculum & feminam in matrimonio, vt dicitur ſupra in littera.

Accipiendo ſecundo modo verum eſt: quia certum eſt, quòd virginitas melior eſt quam matrimonialis actus: licèt matrimonium ſit bonum. Sic dicitur prima Corin. 7. Qui matrimonio iungit virginem ſuam, bene facit: & qui non iungit, melius facit.

Accipiendo autem tertio modo, dicendum quòd nõ eſt verum ſimpliciter, quia melius eſt nubere quam non nubere. Et in iſto tertio modo acceperunt hic Apoſtoli: nam non acceperunt primo modo, quia tunc abſoluè dicerent matrimonium malum eſſe, vel bonum: & tamen non dixerunt hoc: ſed quòd non expedit homini nubere. Etiam adhuc non ſimpliciter dixerunt: non expedit homini nubere: ſed ſi ſic eſt cauſa hominis cum vxore ſua. Etiam accipiendo ſecundo modo, non dicerent, non expedit homini nubere, ſi ſic eſt cauſa, &c. ſ. non expedit homini nubere cum ſanctius ſit continere quam nubere. Sed accipitur tertio modo. Et patet quia dixerunt, ſi ſic eſt cauſa hominis cum vxore, quaſi dicat, ſi ſic eſſet cauſa hominis cũ vxore, ſicut eſſe ſolebat in lege Moyſi expediebat nubere: ſed ſi ſic eſt ſicut nunc aſſeruiſti, ſ. quia non poteſt dimitti vxor niſi propter fornicationem: & tunc etiam non poteſt alia duci, non expedit nubere. i. tanta eſt difficultas, quòd melius eſt non nubere quam nubere, id eſt pauciores & minores tolerantur labores. Sed hoc non eſt verum: quia tunc Chriſtus aſſenſiſſet ſententiæ eorum: & tamen non aſſenſit, ſed potius dixit, nõ omnes capiunt hoc: ideo difficultas eſt.

Secundò, quia difficilius eſt illud, quod pauci ſoli poſſunt tolerare, qui ſunt conſtituti in magna virtute, quã ꝙ tota communitas omnium imperfectorum ſuſtinere poteſt: & tamen matrimonium ſine repudio ſuſtinẽt omnes plebei, & vulgares: & non eſt eis magna difficultas, continere autem totaliter non poſſent, niſi excellentiſſimi viri; ergo difficilius eſt non nubere.

Tertiò, quia illud, quod non competit hominibus niſi ex dono Dei, tolerare difficilius eſt, quàm id quod competit cuilibet homini ex diſpoſitione naturali: & tamen tolerare matrimonij onera & vxoris, quæ repudiari non poſſet poteſt quilibet de vulgo. Continere autem omnino non poteſt niſi ille, cui datum eſt à Deo, vt dicitur in littera: ergo difficilius eſt non nubere.

Quartò patet ex inductione Apoſtoli 1. Corin. 7. cap. ſ. volo omnes homines eſſe ſicut meipſum, id eſt ſine coniuge: bonum eſt autem illis, ſi ſic maneant, ſicut & ego: ꝙ ſi non continent ſe, nubant, id eſt ſi continere non poſſunt. Et ſequitur cauſa: melius eſt nubere quam vri; ergo aliqui poſſunt tenere vxores non repudiando eas, qui continere non poſſunt, & ita difficilius eſt non nubere quam nubere. Etiam patet hoc, quia Apoſtolus eod. cap. dat conſiliũ, quod vnuſquiſque habeat vxorem ſuam propter fornicationem, i. ad remedium euitandi fornicationem: & ita ipſe iubet, eo. cap. non dari repudium: ergo facilius iudicauit eſſe habere vxorem, & non dare repudium, quam continere ab omni muliere. Ad dictum Apoſtolorum dicendum, quòd dixerunt hoc ex turbatione quadam animi, & admiratione, quia durum eis videbatur, quod Chriſtus iubebat non repudiari vnquam, neque fieri diuortium niſi ex cauſa fornicationis, & quia ipſi aſſueti erant in lege Moyſi repudiare vxores, & ſciebant quantas euadebant moleſtias repudiando vxores, quas neceſſe erat tolerare non repudiando, & nunc imponebatur eis præceptum de non repudiando, viſum eſt eis iſtud iugum intolerabile: & quòd nichil eſſet ita graue. Difficultas autem, quæ eſt in continendo ſimpliciter non erat eis nota, quia non continebant, ſed laxabant frena libidini ad ſaturandum eam, cum haberent vxores plures, ſi vellent: & ideo quaſi pro nichilo habuerunt difficultatem, quæ eſt in non nubẽdo; & tamen eſt valde maior, quàm ſupportare mulierem nõ repudiando: & ita non dixerunt id, quod erat ſimpliciter verum: ſed quod eis videbatur. Et ita dicit Hierony. Graue pondus vxor eſt ſi excepta cauſa fornicationis eam dimitti

F non licet: videntes ergo Apoſtoli graue vxorum iugum proferunt motum animi ſui, id eſt non protulerunt quòd verum erat, ſed ad quid animus eorum mouebatur.

Quare dicitur, quòd non omnes hoc capiunt. Quæſt. LXXXII.

QVæritur, quare dicitur, quòd nõ omnes hoc capiũt: & quomodo eſt verum.

Dicendum ad primum, quòd Apoſtoli dixerãt, non expedit nubere: in quo ſignabatur omnis abſtinentia à venereis, quæ ad virginitatem pertinet, vel ad perpetuã continentiam reſpectu eorum, qui virginitatis florẽ perdiderunt. Hæc autem abſtinentia valde laudabilis eſt, & melior quam nubere. Et ita crederetur quòd Chriſtus deberet dicere, quòd ſimpliciter melius erat abſtinere: ita quòd non expediret nubere. Iſtud tamen erat difficilẽ, &

G non conueniebat communitati hominũ, qui perfecti non ſunt: ideo dixit. Non omnes hoc capiunt. Et eſt modus conuenientiſſimus reſpondendi, vt & veritatem dicat, & inconuenientia euitet. Si enim diceret, ſicut dixerunt Apoſtoli, quòd non expedit nubere, falſum eſſet, cùm potius expediat nubere propter infirmitatem carnis noſtræ, quã aggredi altiſſimum propoſitum totaliter continendi. Si autem diceret, expedit nubere, quod verum erat: videretur abſtuliſſe omnem laudẽ virginitatis & perpetuæ continentiæ ſubricendo: & erat inconueniens.

Dicendo autem, nõ expedit nubere etiam occaſionem hominibus tradebat errandi tam circa fidem quàm circa opera. Circa fidem quidem, quia Chriſto dicente, nõ expedit nubere: putaretur, quòd malum erat matrimoniũ, vel ſaltem incipiebat iam eſſe malum in nouo teſtamen-

H to: ſicut aliqui hæretici putauerunt: aſſerentes, quòd nemo poteſt ſaluari niſi virgines: quæ opinio hęretica damnatur; extra de Summa trin. cap. firmiter. §. virgines quoque. Circa operationem autem eſſet error, quia aliqui tanquam à Chriſto laudatum & velut ſolum bonum aggrederentur propoſitum perpetuo continendi nullas coniuges accipientes, quod poſtea ſuſtinere non potentes inciderent in aliquas damnabiles copulas: nunc autem non ſequitur aliquod inconueniens tenendo mediam viam: quia tollitur vtrunque. Nam virginitatem laudat valde, cum ait: Non omnes hoc capiunt, id eſt ſimpliciter melius eſſet non nubere quàm nubere, & tamen nõ poſſunt omnes tolerare tantam difficultatem, quanta eſt in abſtinendo: conſequenter ſubdit de illis, qui ſe eunuchizauerũt ſiue caſtrauerunt propter regnum cęlorum, quanta ſit eorũ

I laus: & ait quòd hoc tantum bonum eſt, ꝙ non poteſt homini ineſſe niſi à Deo. Etiam non eſt inconueniens ſecundum: quia cum dixerit, non omnes hoc capiunt, oſtendit quòd ſaltem erat licitum matrimonium ex infirmitate noſtra, vnde nemo poſſet damnare coniugatos. Itẽ dixit hoc ad oſtendendum ex qua cauſa matrimonium bonum ſit, & neceſſarium, ſ. propter infirmitatem carnis noſtræ: eſt enim matrimonium bonum ex intentione gignendi prolem ad cultum Dei: quia iſte eſt finis ſecundum naturam intentus: & tamen non eſt neceſſarium ex hac parte, ſed ex infirmitate carnis. Vnde nõ dixit, quòd expediebat nubere propter prolem: ſed quòd bonum eſſet non nubere niſi inquantum non capiebant omnes hoc: id eſt non poterant ſuſtinere afflictiones à concupiſcentijs. Et iſtum ſolum finem poſuit Apoſtolus in matrimonio 1. Corin. 7. c.

K Volo omnes homines eſſe ſicut ego ſum: bonum eſt illis, ſi ſic maneant: quod ſi non continent, nubant: melius eſt nubere quam vri. Et illud: Vnuſquiſque habeat vxorem ſuã propter fornicationem. ſ. euitandam: Et non dixit, habeat ſuam propter prolem. Sed diceret aliquis: quomodo ſtaret ſi omnes tanquam bonum eligerent continere.

Dicendum, ꝙ nunquam hoc volent homines: cũ ſit difficultas magna, & non concedatur homini niſi ex dono Dei: & tñ Deus non intẽdit dare omnibus iſta dona: ideo non oẽs cõtinebunt: & ita non ceſſabit ex hac parte propagatio. Sed tñ ſi omnes homines ſumerent iſtum propoſitũ firmum continendi in perpetuum, & ſic facerent, adhuc non deeſſet mundo ſua perfectio, neque numerus electorum, quem Deus prædeſtinauit minueretur: quia ipſe præ

uideret

nideret illum ſibi aliàs, & illud eſſet Deo magis gratum quàm ꝙ nos vacemus proli, & gignantur de nobis electi. Item dato quòd nos ſciremus, quòd nobis non vacantibus proli, ceſſaret ſtatus ſpeciei humanæ quantum ad propagationem, & etiam quòd non compleretur numerus electorum: non teneremur vacare proli: imò melius eſſet nobis manere in virginitate quàm ex hac cauſa ſola nubere: quia quòd finiatur propagatio, & compleatur numerus electorum non ſpectat ad nos, ſed ad Deum, cuius eſt prouidere huic vniuerſo: ideò nihil nos obligamur cooperari ſibi ad hoc, ſed melius faciemus dãdo operam virginitati, aut perpetuæ continentiæ quã adiuuare Deũ ad conſummationem numeri electorum; ideo Chriſtus nihil expreſſit de hoc, ſed ſolum dixit, ꝙ non omnes hoc capiunt idest non poſſunt, licet abſolutè melius eſſet non nubere, ſed eſſet maior difficultas. Cùm autem dixit Chryſo. quòd leuius eſt pugnare contra concupiſcentiam, & etiam contra ſeipſum quam ad mulierem malam, poteſt intelligi leuius extenſiuè, ſed non intenſiuè: nam ad mulierem malam multa inconuenientia ſunt toleranda, ſi repudianda non eſt, contra concupiſcentiam autem ſolum eſt vnicum bellum, & tamen intenſiuè maius eſt iſtud, quia eſt quotidianum, & intraneum, quod homo fugere non poteſt, neque effugare, neque artificiosè placare, niſi ei aſſentiamus: mulierẽ autem malam aut metu, aut indulgentia, aut artificio quodã placare poſſumus, aut ſaltẽ ad tempus fugere: cõcupiſcentiam autem, quia intra nos eſt, neque poſſumus fugere, neque fugare, & ideo iſtud ſolum bellum inteſtinum inquietum & inexorabile grauius eſt quàm omnia, quæ cum vxore toleranda ſunt. Vnde Aug. lib. de Agone Chriſtiano ait, quòd inter certamina Chriſtianorum bella caſtitatis ſunt grauiora. Vel poteſt intelligi, quòd leuius pugnatur contra concupiſcentiam, quàm contra malam vxorem, quòd ſit ſpecialiter verum, quoad aliquos homines paucos, qui ſic diſpoſiti ſunt, & tamen quantum ad totam multitudinem humanam contrarium eſt. Quod patet, quia nemine ſuadente omnes accipiunt vxores, quas repudiare non liceat, & rariſſimi ſubeunt propoſitum conſeruandi virginitatem, quaſi facilius inueniant ſuſtinere inconuenientia malæ vxoris quàm difficultates concupiſcentiæ libidinum. Secundum dictum Chriſo. concedendum eſt, & tamen in hoc quòd Chriſtus propter infirmitatem carnis noſtræ dixit, quòd non omnes capiebant hoc ſcilicet manere ſine vxoribus, & non dixit de aliquo, quòd non poterat ſuſtinere inconuenientia vxoris, quàm non repudiaret: oſtẽdit quòd facilius erat tolerare vxorem quàm concupiſcentiam, & ideo non erat verum, quod dixerant Apoſtoli ſcilicet non expedit nubere, & ita patet reſponſio ad dicta Chryſo. præced. quæſt.

Quomodo eſt verum, quòd non omnes capiunt hoc, ideſt non poſſunt continere. Quæſt. LXXXIII.

QVæritur de ſecundo, ſcilicet quomodo eſt verum, quòd non omnes capiunt hoc, ideſt non poſſunt continere. Nã videtur, quòd quilibet poſſit, quia nemo cogitur carnaliter commiſceri: ergo quilibet poteſt continentiam ſeruare. Nam in ſeruando continentiam iſtam ſunt duo ſcilicet propoſitum & motus organorum genitalium, ſcilicet ſeruando illam cohibendo ab actibus veneris. Primum liberum eſt nobis, quia nihil magis eſt in poteſtate noſtra quàm actus voluntatis. Secundum etiam eſt in poteſtate noſtra, quia in nobis eſt mouere partes organicas ad actum, niſi forte dicatur de mulieribus, quibus poteſt inferri violentia. Sed de talibus dicendum, quòd continentiæ meritum non perdunt, quia, vt ait Auguſt. lib. Hebraicarum quæſtionum, & 32. quæſt. 5. cap. corpus, ſcilicet. Corpus mulierum non vis maculat, ſed voluntas, & idem lib. de ſancta virginitate & 32. quæſt. 5. cap. ſicut nemo. Vnde dicit Iſidorus in Synonymis & 32. quæſt. 5. cap. non poteſt, ſcilicet. Non poteſt etiam corpus corrumpi niſi prius corruptus fuerit animus. Et ita ſi mulieres aliquæ violenter opprimantur, non ſolum non perdunt meritum, ſed etiam maioris meriti efficiuntur ſi carnis integritatem ſine intentione amittentes incorru-

A pris virginibus ſe ex humilitate æquare non audeant, vt dicit Leo Papa 32. quæſt. 5. cap. ille autem. Et ita eſt in poteſtate mulierem ſeruare virginitatem, vel perpetuam. De viris manifeſtius eſt, quia illis non poteſt inferri violentia quantum ad hoc, quòd ipſi, vt viri feminas cognoſcant, quia agunt, & non poteſt cogi agens ſicut patiens: aliquo tamen modo poſſunt cogi quantum ad vſum organorum ſiue cum femina, ſiue ſine illa. Et iſtud eſt quod magis expauit primus eremita, & propter quod fugit in deſertũ, vt Hieronymus refert in vita Pauli. Vidit enim ille in grauiſſima perſecutione Chriſtianorum quendam iuuenem varijs ſupplicijs pro Chriſti confeſſione cruciatum, cum tormentis inſuperatus maneret, in lecto molliſſimo poni roſis & odoramentis refecto, manibus tamẽ & pedibus vinctum, & ita diſpoſitum vt nequaquam in

B alterum latus ſe conuertere poſſet, ad quem ſpecioſa meretrix dirigitur, vt blandicijs ſubiugat, quem tormenta non mouerant, qui cum fruſtra amatorijs delinitus verbis immobilis permaneret, nefas illa aggreſſa eſt, & ecce genitiua organa iuuenis impudica illa tractabat. Quid faceret? Neque à ſe ipſam repellere poterat toto corpore religatus, neque carnis ſic atrectatæ motus, & illecebras continere poſſibile erat, quoniam hic motus non ex animo, ſed ex natura eſt. Sed inuenit Dei ſtrennuus miles quid ageret, linguam dentibus abſciſſam in os impudiciſſimæ meretricis, quæ ſe ipſam ſuper eum geſſerat velut ſupergreſſura expuit, quam ſic exterritam repulit, à ſe verò truncatæ partis dolor acerrimus bullientia iam veneris blandimenta amputauit, quo Paulus attonitus velut ſe tanto certamini imparem videns, inhumanæ perſecutionis

C remedium ſola eremi latibula concupiuit. Sed & ſi ſic cogatur quis pati reſolutionem ſeminis, & venerea experiri blandimenta, in quibus inuitum licèt delectari: tamen neceſſe eſt: nihil continentiæ aut virginitati deperijt quantum ad meritum, licèt ipſa carnis integritas pereat, quæ ad meritum nihil facit, cum & in ſomnijs ſine vlla culpa in viris perire ſoleat, & ita in poteſtate viri & feminæ eſt virginitatem aut perpetuam continentiam cuſtodire: ergo omnes hoc capiunt.

Dicendum, quòd poſſe accipitur dupliciter, vno modo vt opponitur impoſſibilitati, alio modo vt opponitur difficultati. Accipiendo primo modo verum eſt, quòd omnes poſſunt ſeruare virginitatem, vel continentiam perpetuam, quia nulli eſt hoc impoſſibile: cum nemo poſſit ſufficienter cogi ad contrarium, & iſtud probant rationes

D in oppoſitum factæ, quæ hoc modo concedendæ ſunt. Secundò modo dicitur poſſe illud, quod ſine magna difficultate efficimus, & ſic vera eſt littera Chriſti, quòd non omnes capiunt iſtud, ſcilicet quia quibuſdam tanta eſt difficultas in ſeruando virginitatem, vel continentiam perpetuam, quòd dicuntur nullo modo poſſe ſeruare, & illi ſunt, de quibus Chriſtus dicit, quod non capiunt hoc. Aliter poteſt dici, quòd poſſe aliquid poteſt accipi dupliciter, vno modo ex diſpoſitione noſtra naturali vel per noſtram appellationem ad rem ſine aliquo exteriori cooperatiuo, alio modo, quòd poſſumus non ex nobis, ſed ex adiutorio alieno. Accipiendo primo modo nemo poteſt continere in perpetuum, quia licèt non cogat nos aliquis ad coitum, tamen tantæ ſunt afflictiones interiores à concupiſcentia, quòd nemo poteſt reſiſtere quin flectat

E animum ad conſentiendum illis deſiderijs, niſi à Deo ſpecialiter vigorem animi acceperit ad reſiſtendum, ſicut Paulus clamabat: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? ad Rom. 7. & ſubdidit ibi: gratia Dei per Ieſum, ideſt nemo poteſt liberare hominem continere volentem à tentationibus carnis, ita quòd non aſſentiat illis, niſi gratia Dei, quæ nobis datur per Ieſum Chriſtum, & ita ipſe ait cum Paulus ter rogaſſet eum, vt auferret ſtimulos carnis ait Chriſtus, Paule ſufficit tibi gratia mea, ideſt fortitudo animi, quam ego tibi gratis dabo, ſufficiet tibi ad reſiſtẽdum ſtimulis carnis 2. Corinth. 12. & tamen virginitas, & continentia principaliter ſunt in anima, & nemo poteſt propoſitum firmum ſemper tenere contra omnes tentationes carnis niſi ex dono Dei ſpeciali: ideo nemo poteſt ex ſeipſo continens eſſe. Et ita non ſolum non omnes capiunt virginitatem cuſtodire,

re, imò nemo ex ſeipſo ſufficiens eſt ad ſeruandam illam F
mente,& actu per totam vitam. Si autem accipiatur poſ-
ſe aliquid ex adiutorio alieno,poſſunt aliqui ſeruare vir-
ginitatem vel continentiam perpetuam, quia aliquibus
datum eſt, ſed non poſſunt omnes, quia non omnibus
datum eſt, & ideo rectè dicitur non omnes capiunt
hoc, ideſt ſi aliqui poſſunt non tamen omnes, & oſten-
dit ꝙ nemo hoc poteſt niſi ille, cui hoc datum eſt à Deo,
& tamen non datur omnibus.Sic dicitur prima Corinth.
7. cap. Volo autem omnes homines eſſe ſicut meipſum,
ideſt ſine coniuge.Et ſequitur,ſed vnuſquiſque proprium
donum habet, alius quidem ſic, alius verò ſic, ideſt vellē
omnes homines manere ſine coniuge,quia melior eſt vir
ginitas vel continentia perpetua quàm actus matrimo-
nialis,& tamen non poſſunt hoc omnes facere,quia iſtud
prouenit ex dono, & non habent omnes hoc donum, & G
hoc oſtendit cum ait, ſed vnuſquiſque proprium donum
habet,alius quidem ſic,alius verò ſic ſcilicet aliquis habet
donum continendi, & caret quibuſdam alijs donis, alius
verò habet multa ad alia dona,& non habet donum cō-
tinendi,& ideo non conueniebat dici,quòd omnes abſti-
nerent à coniugio. Sed obijcietur, quòd omnes poſſint
hoc, quia licèt nemo à ſeipſo poſſit hoc ,tamen quilibet
poterit habere, ſi petat à Deo, & quia eſt liberum petere,
eſt liberum habere. Sic dicit Chryſo. Ideo ergo non om-
nes capere poſſunt, quia non omnes volunt, quòd autem
dicit,quibus datum eſt, oſtendit quòd niſi auxilium gra-
tiæ volentibus non denegatur, dicit enim Dominus, pe-
tite & accipietis. Dici poteſt vno modo, quòd omnes
poſſent habere ſi inſtanter peterent, & in ſuſtinendo la-
bores apponerent, quia tamen etiam ſi velint cognoſcunt H
ſe infirmos ad tolerandum anguſtias cōcupiſcentiarum,
ſubtrahunt ſe labori, & quia ſine illo non poſſunt virgi-
nitatem perpetuam ſeruare, dicuntur non poſſe vel non
capere hoc. Sic dicit Chryſoſtomus vbi ſupra:Non om-
nes capere poſſunt, quia non omnes volunt. Palma pro-
poſita eſt,qui concupiſcit gloriam non cogitet de labore,
nemo vinceret ſi omnes periculum timerent.Ex eo enim
quòd quidam à propoſito continentiæ cadunt,non debe-
mus circa virtutem caſtitatis effici pigriores, ſic & qui in
pugna cadunt non exanimant cæteros. Aliter poteſt dici,
quòd non omnes habent iſtud donum, neque etiam om
nes habere poſſunt,licèt petunt, vt oſtendetur infra.

Quare dicitur, ſed quibus datum eſt.
Quæſt. LXXXIV.

QVæritur,quare dicitur,ſed quibus datum eſt.Dicen
dum,quòd hoc fit ad oſtendendum, quòd contine
re in perpetuum non prouenit homini ex facilta-
te, vel diſpoſitione naturali, ita vt quilibet illud poſſit,
ſed prouenit ab extrinſeco, quia dicitur quibus datum
eſt,ideſt donatum,& non eſt iſtud ex aliqua fatali diſpo-
ſitione, vel naturæ virtute, ſecundum tempora natiuita-
tis, vel conceptionis ex aſpectu cæli, quia ea, quæ ſic eue-
niunt ex neceſſitate eueniunt, & illis non debetur laus
neque pręmium,& tamen virginitati & continentię de-
betur magna laus & præmium, quia debetur locus opti-
mus,vt dixit Dominus per Iſaiam:ergo non prouenit ex
natura,vel fatali diſpoſitione accipiendo fatū,vt accipiunt
antiqui. Sed prouenit virginitas & continentia ex duo- K
bus, ſcilicet ex voluntate & dono. Ex voluntate quidem
eſt,vt velimus continere,& labores,qui in cōtinendo ſunt
tolerare.Ex dono eſt,ꝙ id, ꝙ volumus poſſumus efficere.
Et primum ſine ſecundo non ſufficit.Ex primo prouenit,
ꝙ mereamur, cum meritum ſit in actu voluntario bono.
Ex ſecundo prouenit,ꝙ habeamus actū, & ſtatum excel-
lentem quē non capiunt oēs. Illa duo tetigit Chriſtus in
litera.Primū,cum dixit,& ſunt eunuchi,qui ſeipſos caſtra
uerant ꝑꝑ regnum cęlorum inquantum dixit ſeipſos ca-
ſtrauerunt ſignificatur actus proprius,ſ.quòd ipſi aliquid
agunt in continendo, & virginitatem ſeruando,& nō eſt
totum ab extra,ſed aliquid à principio intrinſeco, ſ. à ſe-
ipſis.Secundum tetigit cum dixit:non omnes hoc capiūt,
ſed quibus datum eſt.Et non eſt dona no iſta à natura,vel
fatali diſpoſitione, vel fortuna, ſed modo prædicto. Sic

F dicit Hieronymus. Nemo autem putet ſub hoc verbo,
quod addit, ſed quibus datum eſt, vel fatum, vel fortunā
introduci quòd hi ſint virgines, quos ad hoc caſus addu-
xerit, ſed his datum eſt à Deo, qui petierunt, qui volue-
runt, qui vt acciperent,laborauerunt.

Quare Chriſtus ſpecialiter dixit de continentia & virgi-
nitate, quod illa quis non habeat, niſi cui
Deus dat. Quæſt. LXXXV.

QVæritur, quare Chriſtus ſpecialiter dixit de continē
tia & virginitate, ꝙ non habeat aliquis illam, niſi
cui datum eſt à Deo, quia nō ſolum eſt hoc ve
rum de iſtis, ſed etiam de omni opere bono, ſicut dixit
Chriſtus Ioan.15.ſine me nihil poteſtis facere,i.nullū bo
G num meritorium, & non ſolum opera bona facere non
poſſumus,niſi Deo donante ab ipſo moueamur, ſed neq;
ēt velle facere poſſumus, neque ēt cogitare, cum & velle
bonū deliberare, & cogitare de illo quædā pars boni, &
non parua ſit, & tñ nullum bonum ſine Deo facere poſſu
mus.Et ſic dr ſecunda Corinth. 3. Fiduciam talem habe-
mus per Chriſtum ad Deum,non ꝙ ſufficientes ſimus co-
gitare aliquid a nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficientia no-
ſtra à Deo eſt, ideo videtur ſuperuacuè dictum de hoc,
quòd non poſſit quis continere niſi cui datum fuerit.
Dicendum,quòd verum eſt,quòd omnia bona ſunt in
nobis ex dono Dei, & mala in operatione ex defectu no
ſtro,& tamē de continentia & virginitate ſpecialiter ſcri-
ptura dicit,ꝙ eſt ex dono Dei,& non aliter, & hoc tā ſcri
ptura veteris quā noui teſtamenti.Nā Sapien.8. dr: Sciui
H ꝙ aliter non poſſum eſſe continens,niſi Deus det.In nouo
ēt teſtō patet, vt hic, & Paulus idem ait ad Rom. 7. quis
me liberabit de corpore mortis huius? Et ſubdidit,gratia
Dei per Ieſum Chriſtum,i. quæ datur nobis per eum tan
quam per mediatorem Dei & hominum, & ipſe aſſerit
hoc 2.Corinth.12.c. Paulo petente a ſe auferri ſtimulum
ſatanæ, qui erat ſtimulus carnis ſuæ, ait Chriſtus: Paule
ſufficit tibi gratia mea, ideſt tu non habes in te aliquid,
per quod ſufficienter reſiſtas ſtimulo carnis,& tamen gra
tia mea,ideſt robur anima tibi datum a me ex gratia ſuf-
ficiet tibi ad hoc. Cauſa autem quare potius fit mentio
de hoc quàm de alijs,quæ ex dono dantur,poteſt eſſe pri
ma, quia eſt maior difficultas in obſeruatione perpetuæ
virginitatis,aut continentiæ quàm in actibus aliarum vir
tutum,ſicut dixit Aug.lib.de Agone Chriſtiano.Inter cer
I tamina chriſtianorum bella caſtitatis ſunt duriora, & A-
riſt.2. Ethic. oſtendit difficilius eſſe pugnare contra hanc
paſſionem quā contra cæteras. Vnde ait difficilius eſſe pu-
gnare contra concupiſcentiam quā contra iram, & tamē
ira eſt de maximis paſſionibus. Et iterum ait, difficile eſt
conterere hanc paſſionem, ideſt concupiſcentiā velut cō-
naturalem nobis a puero, & contemporaneam vitæ, &
Paulus magis clamat pro difficultate iſtius paſſionis quā
aliarum. Vnde nullam petiuit a ſe remoueri,niſi iſtam 2.
Corinth.12.cap.iſtam ſolam vocauit mortem,& propter
hanc ſolam dixit ſe infelicem ad Rom.7. infelix ego ho-
mo. De difficultate huius latius dictum eſt libro noſtro
de Amore & amicitia parte prima. Et quia quanto ma-
ior difficultas eſt circa aliquid, magis eſt ibi neceſſaria vir
tus,cum virtus,& ars & habitus ſint circa difficilia 2.Eth.
K & in continendo eſt maior difficultas quam circa cætera
rarum actus, fuit hic fuit hic magis neceſſarium donum
quàm circa alios actus, & ideo ſpecialiter dici debuit ꝙ
virginitatem aut continentiam perpetuam ſeruare ne-
mo pōt,niſi cui datum fuerit,ſ.a Deo. Secunda cauſa eſt,
quia ad cæteras virtutes eſt homo aliqualiter diſpoſitus
ſecundum naturam, quia in ſunt nobis virtutum inclina-
tiones ſiue principia naturaliter,conſummationes autem
eorum ſunt per aſſuetudinem, ideo Ariſto. 6. Ethico.cap.
vltimo ponit virtutes naturales, ideſt ipſas morales vir-
tutes quantum ad eſſe per inclinationem, quod in nobis
habent per naturam, ſecundum quod virtus non eſt per-
fecta, talis quidem, vt abſolute vocatur virtus, & ideo
virtus neque eſt naturalis,neque omnino præter naturā,
ſicut dicitur 2.Ethic.capit.1.ſcilicet. Neque igitur natu-
ra; neque præter naturam virtutes in nobis efficiuntur,
ſed

ſed idonei quidem ad ipſas ſuſcipiendas ſumus natura. Suſcipimus autem ipſas atque perficimus pro conſuetudine. Et ita ad quamlibet virtutem eſt aliqua inclinatio ſecundum naturam: licèt non habeat idem homo inclinationem optimam ad omnes, ita vt dicatur naturaliter habere omnes virtutes, vt dicitur 6. Ethicorum capit. vlt. Ad virginitatem tamen nemo habet inclinationem ſecũdum naturam: vnde neq; ponitur virtus moralis, ſed potius eſt contra inclinationem naturæ, quia natura inclinat ad cõſeruationem ſuam, quæ fit per propagationem, cui repugnat virginitas. Vnde ceteræ virtutes licèt non habeantur naturaliter quantum ad ſuum eſſe perfectum, tamen nulla earum repugnat intentioni naturæ, quia cùm qualibet illarum melius conſeruatur ſtatus humanus quam ſine illa: & tamen virginitas repugnat, quia illa exiſtente periret continuatio ſpeciei, & conſequenter ipſa ſpecies, & tamen nichil magis deſiderat natura quàm ſeipſam conſeruare, ideſt impoſſibile eſt, quòd habeat inclinationem ad id, per quod deſtruitur, & ita ad cęteras virtutes eſt aliqua inclinatio naturalis, ad virginitatem autem nulla poteſt eſſe inclinatio. Et propter hoc etiã ſequitur, quòd maior ſit difficultas in obſeruatione virginitatis quàm cæterarũ virtutum: quia cùm ad cæteras ſit aliqua naturalis inclinatio, & illa, ad quæ naturaliter inclinamur delectabiliter & faciliter agimus, ſicut ea, quæ ex habitu fiunt 2. Ethic. ad virginitatem autem nulla ſit inclinatio, ſed potius ſit contra inclinationem naturæ, neceſſe eſt, quòd ſit magna difficultas in conſeruatione virginitatis, & ideo ad virginitatem ſeruãdã magis egemus dono Dei, quàm ad alias, quia aliæ dantur aliquo modo à natura, virginitas autem non: ideo oportet quod detur à principio extrinſeco, ſ. à Deo: ideo ſpecialiter de dono iſto mentio fit.

Tertia cauſa eſt, quia Deus non deeſt nobis in neceſſarijs, cùm regimen ſuum ſit optimum, & ſicut in regimine naturali non deeſt in neceſſarijs, quia alias periret ſtatus naturæ, ita & in ſpirituali regimine, quod eſt excellentius cùm ſit de rebus melioribus non deficit, & quia nos nichil boni à nobiſipſis poſſumus, Io. 15. ſed moti à Deo, neceſſe eſt, quòd dicamus, quòd ad bona neceſſaria ad ſalutẽ mox vt petiuerimus ea, vel fecerimus id, quod in nobis eſt, Deus concurrat nobis, & conferat bona, quæ petimus; alioquin non poſſemus eſſe boni, etiam ſi vellemus. Et conſequenter nulla culpa eſſet nobis, quòd mali eſſemus: ceteræ autem virtutes ſunt nobis neceſſariæ, vel ad operandum aliquando ſecundum eas, vel ſaltem ad nunquam faciendũ contra illas. Virginitas autem, aut cõtinentia perpetua nõ eſt alicui homini ſimpliciter neceſſaria ad ſeruandũ eam: neque eſt peccatum facere quotidie cõtra eam, vt patet in actu coniugali: & ideo non eſt inconueniens, etiam ſi nobis petentibus virginitatem, vel continentiam perpetuam Deus non concurrat nobiſcum, & conferat iſtud donum, cùm ſine illo poſſimus ſaluari. Secus autem eſſet, ſi quis peteret charitatem, fidem, ſpem, patientiam, longanimitatẽ, & cæteras virtutes, quæ nobis neceſſariæ ſunt ad ſalutem: quia ſi iſtas nobis non daret petentibus, non poſſemus ſaluari, etiam ſi vellemus, quod eſt inconueniens. Ideo dicendum, quòd virginitas & continentia perpetua propriè donum eſt, quia non datur omnibus, ſed quibuſdam: quod non eſt de cæteris bonis, quæ à Deo dantur ad ſalutem, & ideo Chriſtus dixit: Non omnes capiunt, ſed quibus datũ eſt, ideſt non eſt datum omnibus, ſed quibuſdam. Et patet, quòd ſit de intentione Chriſti, & Pauli quòd non detur virginitas, vel continentia perpetua omnibus appetẽtibus, vel petentibus. Nam quando Apoſtoli putantes grauẽ eſſe legem de non repudiando vxores, dixerunt, non expedit homini nubere: appetebant non nubere, vt non tolerarent onera coniugium irrepudiabilium. Si ergo propter appetere, & petere daretur ſtatim virginitas, aut continentia perpetua: aſſenſiſſet Chriſtus verbo illorum, & tamen non aſſenſit: ergo non datur donum iſtud omnibus petentibus. Item quia dixit, non omnes hoc capiunt, ſed quibus datum eſt, & non dixit, non omnes hoc volunt, & tamen ſi omnibus volentibus, & petentibus daretur, non diceret Chriſtus; non omnes hoc capiunt, ideſt poſſunt, ſed non omnes hoc volunt, & tamen non dixit illud: ideo non datur omnibus petentibus. Idem colligitur ex verbis Apoſto

A li primæ Corinth. 7. ca. volo omnes homines eſſe ſicut meipſum, i. ſine coniuge, & continentes. Sed vnuſquiſq; proprium donum habet, alius quidem ſic, alius verò ſic, ideſt non poſſunt omnes hoc facere, quia non habent omnes donum continentiæ. Si tamen ex hoc, quod homines vellent hoc donum, daretur eis, ſuaderet Apoſtolus omnibus continere, quia ſuaderet eis petere hoc donum, & ita illud haberent. Item quia ſi per hoc quòd volumus, haberemus ſtatim dona, quæ petimus, quilibet haberent omnia dona: quia bona appetibilia ſunt, & quilibet, qui cognoſcit bona ſpiritualia vellet potius habere omnia quam vnũ, vel pauca illorum, & tamen dicitur, quòd quidam habent vnum donum: alij verò non habent illud, ſed aliud, ergo nõ habet quilibet dona, quæ petit & appetit, ſed quædam dona ſunt, quæ etiam ſi petamus non dantur nobis, ſicut etiã eſt

B de dono virginitatis, & perpetuæ continentiæ, ideo non omnes capiunt iſtud donum. Cauſa autem, quare non habeant omnes iſtud donum, eſt. Prima, quia non omnes illud appetunt, & conſequenter neque petunt. Quidã enim pro maximo bonorum reputantes voluptates, quę ſunt in complexu corporum, nollent carere hoc bono, & ideo virginitatem & continentiam perpetuam, quæ ei opponuntur, non appetunt, imò ſi Deus vellet eis tollere omnẽ appetitum venereorum, nollent ſic manere, quòd carerent fruitione, quam ibi reputãt, & iſti ſunt ſicut illi, qui dixerunt Deo. Recede à nobis ſcientiam viarum tuarum nolumus, Iob 21. cap. vnde impoſſibile eſt, quòd iſti donum illud habeant quod faſtidiunt. Secunda autem cauſa eſt (& iſta eſt communior) ſ. quia licèt multi iſtud donum appetant, & petant: tamen difficultates illius ſubire nolunt, in

C omnibus enim actibus virtutum, eſt aliqua difficultas, & ideo requiritur habitus ad operationes ipſas, vt dicitur 2. Ethic. quod virtus, & habitus, & ars ſũt circa difficilia, & inter omnes nullius eſt tanta difficultas, & tam continua, quanta eſt in obſeruanda virginitate. Nam & ſi actus fortitudinis ſint difficiles, quia ſunt circa vltimum terribiliũ: tamen non ſunt continui, ſed rarò accidunt: cohibitio autem delectationis venereorum reſiſtendo concupiſcentijs quotidiana eſt; ideo vocatur quotidiana vel iugis mortificatio corporis, vel crucifixio carnis: rari autem volunt ſuſtinere tantas triſtitias, etiam ſi poſſent; ideo licèt appetãt, non datur eis hoc donum. Sic dicit Hieronymus. Non hi ſunt virgines, quos ad hoc caſus adduxit, ſed hi, quib. datum eſt à Deo; qui petierunt, qui voluerunt, qui vt acciperent laborauerunt. Et Chryſoſtomus ait, Palma propoſita

D eſt, qui concupiſcit gloriam non cogitet de labore. Tertia cauſa eſt, quia non eſt voluntatis Dei dare hoc donum omnibus hominibus. Et iſta potiſſima cauſa; nam in cęteris bonis ita eſt, quòd non ſolùm Deus adiuuat, vt bonũ operemur, ſed etiam pręuenit vt velimus. Nam etiam bonum velle, ſine ipſo auctore non poſſumus. In hoc autem non præuenit, vt velimus ſaltem in omnibus, ſed in valde paucis: ſed mouet corda noſtra ad illud. Nam ſicut in alijs donis eſt, quæ Deus vult nobis conferre, quòd mouet corda noſtra, & tollit difficultates, vel ſaltem confert robur animi ad tolerandum, vt erat in Apoſtolis, qui ibant ad pęnas ſicut ad conuiuium: Actuum 5. Ibant Apoſtoli gaudentes à conſpectu concilij, quia digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Ita eſſet in virginitate, ſi Deus vellet illam nobis dare, quia incitaret cor noſtrum ad illã,

E & licet non auferret moleſtias, quæ ſunt in tolerando concupiſcentias venereorum, daret nobis robur animi, vt nõ infirmaretur propoſitum noſtrum, ſed permittit nos capi à concupiſcentijs: ideo non vult dare nobis iſtud donũ generaliter licet petamus, & ita non habemus illud. Cauſa autem quare Deus non vult dare iſtud donum omnibus, ſed paucis, eſt prima propter conſeruationem ſpeciei, quia cùm ipſe habeat prouidentiam de rebus, pertinet ad eum facere, vt cõſeruetur ſpecies ad finem illum, ad quem ipſe inſtituit, & quia hoc non poteſt fieri niſi per propagationem: non inclinat omnes homines ad virginitatẽ, ſed valde paucos: & ſiqui fortè ex deſiderio virginitatis velut ex quodam bono mouentur ad eam, non cooperatur Deus illis in tolerandis moleſtijs carnis, & ita cadunt ab intentione ſua.

Vnde aliquãdo fuit ſub præcepto, quòd homines proli

va, a-

vacarent, cum Deus dixit: Creſcite & multiplicamini. Gen.1.& 9.ca.ſ.ſtatim poſt creationem, & ſtatim poſt diluuium. Nunc verò licet expreſsè non præcepit, interius tamen inclinat, & ideo non inclinat ad virginitatem, cum inclinet ad coniugium.

Secunda cauſa eſt, quia Deus vult omnes homines ſaluos fieri, & venire ad agnitionē veritatis 1.Tim.2.& ideo quantum ad ea, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis Deus concurrit cum quolibet, homine quantum ſatis eſt, ſiue præueniendo, ſiue adiuuando. Ad illa verò, quæ ſunt de perfectione ſalutis, & non de neceſſitate, non concurrit cū quolibet, neque dat cuilibet petenti: ſicut patet de perfectione in actibus conſiliorum: quia multi illam appetunt, & tamen pauciſſimi habent. Et tamen ſancti viri illam habebant, nos autem cum velimus ad hæc niti, inuenimus infirmitatem non ſolum in corpore noſtro, ſed & etiam in animo, quæ eſt maior infirmitas: ſicut interdum cupimus eſſe deuoti, & non poſſumus: ſed patimur quandam hebetudinem mentis & euagationem, & licèt petamus deuotionem non datur nobis. Et tamen deuotio pertinet ad perfectionem vitæ.

Interdum autem nobis non petentibus dat Deus nobis ſpiritum compunctionis & lachrymarum, & ardorem quendam ſpiritus. In quo apparet quòd habere dona iſta non eſt volentis, neque currentis, ſed Dei miſerentis. Ideſt non dantur volenti & laboranti pro his, ſed cui Deus miſertus dare voluerit. Et quando Deus non vult dare, ſi petimus, inuenimus in nobis infirmitatem ſpiritus, & corporis, & nō eſt firmum deſiderium, ſed trepidum & vagum. In ſanctis autem, quos Deus volebat eleuare ad perfectionē vitæ in aliquo dono, licèt eſſet infirmitas ex parte corporis, & non auferret eis moleſtias, quæ erant in perueniēdo ad perfectionem illius doni: dabat tamen cor ardentiſſimum ad opus ita vt licèt moleſtias perferrent, & duritiem ſentirent, contemnerent tamen vt peruenirēt ad perfectionē, & hoc erat, quia Deus mouebat eos, & quia virginitas dicit ſtatum valde perfectum, cum debeatur ei fructus centeſimus, vt oſtenſum eſt ſupra.13.capit. Non vult Deus omnibus hominibus dare iſtam perfectionē, & ita non inclinat omnes ad eam deſiderādum. Et ſi aliqui inclinentur quaſi à ſeipſis ex deſiderio boni, non concurrit cum eis efficaciter, & ita non conſequuntur eam, quia nō intendit eis illam dare. Et ſic verum eſt, quòd non omnes capiunt hoc quod eſt non nubere, quia non eſt datum omnibus, ſed illi ſoli capiunt, quibus datum eſt à Deo ſpecialiter.

Quare Chriſtus poſuit iſtas tres ſpecies Eunuchorum hic. Quæſt. LXXXVI.

QVæritur, quare Chriſtus poſuit iſtas tres ſpecies Eunuchorum hic.

Dicendum, quod poſuit tres ſpecies, quia ſufficiēter diuiduntur eunuchi in iſta tria, nā qui continent à venereis, aut hoc faciunt, quia exercere venerea nolunt, aut quia non poſſunt. Primi ſunt in tertio modo.ſ.qui ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum, qui autem non poſſunt, aut non poſſunt prohibente natura aut violentia. Primi ſunt, quos prius Chriſtus nominauit.ſ.qui de matris vtero ſic nati ſunt. Secundi ſunt, quos deinde nominat, ſ.qui ab hominibus facti ſunt ideſt caſtrati. Sic dicit Hilarius. In vno enim horum poſuit naturam.ſ.in eo, qui naſcitur: in altero neceſſitatem, ſ.in eo, qui ita factus eſt. In tertio voluntatem, qui.ſ.ſpe regni cœleſtis talis eſſe decreuerunt. Sic etiam dicit Hieronymus: Triplex genus eunuchorum poſuit, quorum duo ſunt carnales, tertij ſpirituales: alij ſunt, qui de vtero matris ſic naſcuntur, alij, quos vel captiuitas facit, vel deliciæ matronales, tertij ſunt, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cœlorum.

Cauſa prima quare poſuit diſtinctionem iſtam fuit ad reſpondendum tacitę quæſtioni, & vt dictum ſuū verum oſtenderet.

Dixerant enim diſcipuli, quòd non expedit nubere, & Chriſtus ait. Non omnes capiunt hoc, ſed quibus datū eſt. Et ſic innuit, quòd nemo poteſt cōtinere ſe à venereis niſi ex dono Dei. Hoc autem videtur falſum, quia aliqui ſunt,

F qui continent ſine dono Dei, ſ.caſtrati, & frigidi, cùm natura & violentia fuerint iſtis cauſa ſufficiens continendi, ideo Chriſtus diſtinxit tria genera eunuchorum, ideſt continentium, vt oſtendat de quibus verificatur verbū ſuum, ſcilicet non in primis neque ſecundis, quia non loquitur de illis, ſed in tertijs, qui ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum, cùm aliàs apti ſint ad venerea, & de iſtis verum eſt, quòd nemo poteſt continentiam perpetuam ſeruare, niſi cui datum fuerit à Deo: & iſta eſt propria cauſa quare diſtinctionem iſtam poſuit: rarò enim Chriſtus ſolet diſtinctione vti, quia hoc pertinet ad proceſſum doctrinalē, & viros ſcholaſticos, & non ad legiſlatores. Secunda cauſa eſt ad oſtendendum differentiam in merito, quia duæ continentiæ primæ nihil merentur, eo quòd ſunt neceſſariæ: tertia autem eſt meritoria, quia eſt ſpōtanea, & propter bonum finem, & hoc innuitur cùm dicitur. Qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cœlorum. Sic dicit Chryſoſt. Sicut enim peccatum opus ſine voluntate nō facit, ita & iuſtitia ex opere non conſummatur niſi & voluntas affuerit, illa eſt ergo glorioſa continentia, non quam tranſgredi non poteſt neceſſitas debilitatis corporis, ſed quam complectitur voluntas ſancti propoſiti. Et ſic etiam dicit Hieronymus.

G

Tertij ſunt, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cœlorum, & qui cùm poſſent eſſe viri, propter Chriſtum eunuchi fiunt. Iſtis promittitur præmium, ſuperioribus autem, quibus neceſſitas caſtimonia eſt, non voluntas, nihil omnino debetur.

H

Quomodo accidat aliquos eſſe naturaliter eunuchos. Quæſt. LXXXVII.

QVæritur de primis eunuchis, quomodo accidat aliquos tales eſſe.

Dicendum, quòd iſti eunuchi ſunt, quos natura ad venerea impotentes fecit, & hoc eſt vel quia organo carent, vel quia incentiua libidinum nulla habent. Carere organo contingit quibuſdam, ſicut & contingunt quædā aliæ mōſtruoſitates circa corpora humana, aliqui namque efficiuntur hermaphroditi, qui interdum ad neutrius ſexus opera apti ſunt.

Alij verò vix ſigna habent maſculini ſexus, cùm tamen hermaphroditi non ſint, & iſtos vocamus impotentes ad coitum, ſed non frigidos.

I Alij verò ſunt, qui cum maſculinum ſexum habeāt, ad venerea non ſunt apti, neque ea vnquam deſiderāt, quòd prouenit ex magna frigiditate naturæ, nā calor eſt, qui ad venerea incitat, qui autem calore caret virili, venerea nunquam cōcupiſcit, licèt in eo fieri poſſet generatio ſeminis. Tria enim ad coitum requiruntur in viro, ſ.calor, ſpiritus, & ſemen. Calor incitat, ſpiritus inflat: quia aliàs non fieret commixtio ſexuum, deficiente aliquo horum, non eſt coitus conſummatus, eſt autem actus incōtinentiæ, nā etiam ſine ſemine in motu organorum eſt incōtinentia, quæ pertinet ad genus venereorum, & eſt peccatum mortale, etiā ſine ſpiritu ſi calor & ſemen ſint, eſt actus venereorum licèt non ſit permixtio ſexuum. Etiam ſine ſpiritu, & ſemine exiſtente calore adhuc eſt libido, vt patet in exhauſtis per coitum, in quibus in ſolo animo veneris incendia bulliūt, & in motu organorum ſine ſpiritu & ſemine erit peccatum. K Solo autem calore deficiente etiam ſi alia duo inſint, non eſt actus venereorum aliquis, & quia calori frigiditas opponitur, eos quos impotentes ad venerea iudicamus, dicimus frigidos, quia accidit impotentia radicaliter ex defectu caloris, & iſta frigiditas impedit matrimoniū contrahi, & dirimit iam contractum quia frigidi nō ſunt perſonæ legitimę ad matrimonium, eo quòd in matrimonio tradit vir vxori poteſtatem corporis ſui obligando ſe per hoc ad redditionem debiti quando petatur, & tamen qui frigidus eſt, nequaquam poteſt coire: ideo non poteſt contrahere matrimonium, & tamen quia aliqui putantur eſſe frigidi, qui non ſunt, & hoc non poteſt patere niſi per tempus vacando fideliter operi carnis: ſtatuit Eccleſia q̀ vacent per triennium huic operi, & ſi poſt triennium non potuerint efficere, quod optabāt ex defectu viri, iudicatur vir frigidus, & tunc ſi ambo conſentiunt cohabitare, manebunt

nebunt non quidem vt coniuges ſed vt fratres, vt quam vir non potuit habere vxorem, habeat ſororem. Si autem fe nina non vult ei cohabitare, ſed mater eſſe vult, & accipere alium ſi ambo iurauerint, quòd nunquam vna caro effecti ſunt per copulam carnalem, & idem quod iſti fatentur iurauerint ſeptem de cognatione eorum, vel de vicinis bonæ famæ: dabitur licentia mulieri accipiendi aliũ virum: extra de frigi. & male. cap. laudabilem. Non enim ſunt perſonæ legitimæ ad matrimonium, quia ſicut infantes non poſſunt contrahere matrimonium: ita neque frigidi. eod. tit. cap. quod ſedem, ſ. ſicut pueri, qui non poſsũt reddere debitum, non ſunt apti coniugio: ſic impotentes minimè apti ad contrahendum matrimonium reputãtur. Vnde ſi reclamet non reclamet manent etiam ſi non ſint coniuges, cum ſit tale impedimentum; ſi tamen illa petat ab Eccleſia ſeparari, audietur ſicut illa, quę dixit, mater eſſe volo & filios procreare; & ideo maritum accipere: ſed vir iſte, quem accepi frigidæ naturæ eſt, non poteſt facere ea, propter quę illum accepi, vt Gregor. ait eod. tit. cap. accepiſti. Sicut autem in viro accidit frigiditas, in muliere accidit impedimentum naturale ad venerea, non quidem ex parte frigiditatis; quia, cùm ipſa ſit patiens nichil nocet ſibi frigiditas, ſed ex parte organi, ſ. quòd tam arcta eſt, ꝙ à nullo cognoſci poſſit. Nam tunc cùm non poſſit reddere debitum natura impediente, non tenet matrimonium cum ea contractum, ideo ſi vir vult manere cum illa, licèt non ſit vxor, ſit ei ſoror. eod. tit. ca. conſultationi. Si autem non vult, ſed vult pater fieri, datur ſibi licentia accipiendi aliam, eod. tit. cap. ex literis. Et hoc verum eſt quando illi impedimento ope medicorum non poteſt dari remediũ. eod. cap. vel per inciſionem, quæ fieri poſſit ſine diſpendio ſalutis.

Si autem non poteſt ſanari, niſi miraculosè, vel per inciſionem, de qua periculum timeretur: iudicatur non tenere matrimonium. eod. tit. cap. fraternitatis. Et tamen ſi mulier ſit arcta, deinde cognoſcatur ab aliquo, & ſine periculo ſuo fuerint ferę eius apertæ: reducetur ad primum virum: quia Eccleſia tunc ſe inueniet fuiſſe deceptam: quia iudicauit non eſſe matrimonium, quod verum erat: cùm illa eſſet apta ad copulam. Nam in matrimonio non tranſit ſententia in rem iudicatam: ſed quocunq; tempore poteſt reparari vitium ſententiæ: quia non eſt vitium remiſſibile per partes. Idem autem eſt ſi vir iudicatus eſt eſſe frigidus, & ideo mulieri data eſt licentia contrahendi cum alio. Nam ſi poſtea inueniatur quòd ille cognouit aliquã aliam mulierem, apparebit Eccleſiam fuiſſe deceptã, quia ille non erat ſimpliciter frigidus, & ita reducetur ad eum vxor ſua.

Sed aliqui dicunt, quòd iſta impotentia in viris nõ debet vocari frigiditas, quia non ſolum prouenit ex frigiditate, ſed etiam ex caliditate ſuperabundanti, quę tollit coitum cùm hominẽ exicet, & ita tollat ſemen & ſpiritum.

Item quia omnes veterani frigidi ſunt, & tamen nõ eſt in eis frigiditas impedimentum matrimonij.

Item quia contingit in aliquo eſſe ſiccitatem ſufficientem mouentem ad carnalem copulam cum aliqua corrupta: non autem cum aliqua virgine: quia cito talis euaporatur propter ſuam debilitatem, & non conſumatur defloratio, quæ requiritur ad permixtionem ſexuum. Item aliquis eſt frigidus reſpectu vnius mulieris, & non reſpectu alterius, quia in eo eſt caliditas ſufficienter mouens ad coeundũ cum pulchra, quia ipſa pulchritudo nimis mouet, & non mouet illa caliditas ad turpem, & tamen talis poteſt contrahere matrimonium, ergo frigiditas non eſt impedimentum matrimonij.

Ad primam rationem dicendum, quòd frigiditas eſt impedimentum matrimonij, ſi vera eſt. Vocatur vera, quando perpetua eſt. De caliditate non eſt ſic, quod aliqui viri ſint exceſſiue calidi & ideo minus potentes ſpermatizare, cùm exuratur à calore totum humidum ſeminale, vel multum de eo, accidit interdum, & iſti ſunt exceſſiuè appetentes, & parum potentes.

Quod tamen totum omnino exuratur quod emittendum eſt: vel ipſe ſpiritus quo organũm riget, & inflatur, vix accidit. Et ſi interdum accidat, erit ad tempus, nõ autem perpetuò, ſed temporalia impedimenta nõ tollunt ve-

A ritatem matrimonij, & ideo caliditas non ponitur impedimẽtum matrimonij, ſicut frigiditas. Si tamen interdum inueniatur talis caliditas perpetuo auferens potentiã coeundi, tolletur matrimonium ſicut per frigiditatem, & idem iudicium erit de illa. Nam per triennium experiẽtia habebitur, in quo ſi ſemper ſit impotens vir, iudicabitur non tenere matrimonium; extra de frigidis. cap. laudabilem. Si tamen poſtea inueniatur, quòd ille aliquam poteſt cognoſcere, cum ex hoc conſtet Eccleſiam fuiſſe deceptã: quia non erat impedimentum perpetuum, reintegrabitur primum matrimonium, & diſſoluetur ſecũdum, ad quod forte mulier tranſiuerat. De caliditate tamen iura non dicunt, quòd ſit impedimentum, tum quia rarò accidit, vt dictum eſt: tum quia etiam ſi accidat magis impedit frigiditas quam caliditas quia frigiditas non ſolũ tollit com-

B mixtionem corporum, & ſeminum, ſed etiam tollit ſpiritum quo fit rigor & inflatio organi, quæ eſt neceſſaria ad commixtionem ſexuum, & ideo omnis defectus naturalis ad coitum vocatur generali nomine frigiditas, licet interdum ex alijs radicibus oriatur.

Ad ſecundum de ſenibus dicendum, quòd licèt ſint frigidi ex conditione ætatis reſpectu iuuenum, non tamen ſunt tam frigidi, quin per aliquod beneficium, & fomentum ſiue ciborum, ſiue aliàs poſſint moueri ad copulam, & exerceant illam, ideo ſenectus non eſt impedimentum contrahendi matrimonij.

Alij tamen dicunt, quòd etiã ſi non eſſent ſenes potentes ad copulam, conceditur eis contrahere matrimonium, quia licèt non ſit in eis in officium naturæ, erit in ſolatiũ, vt dicitur vigeſimaſeptima quæſt. 1. cap. nuptiarum, & pa-

C tet in glo. extra de frigidit. cap. quòd ſedem. Vnde ablatæ ſunt leges antiquę. ſ. Papia, & Iulia, quæ maiorem annis ſexaginta maſculum nubere vetabant. Sed in quacunque ætate vltra pubertatem nuptiæ conceduntur, vt patet. C. de nuptijs. l. ſanctius.

Ad tertium dicẽdum, quòd ſi vir poſſit cognoſcere corruptam, & non virginem non eſt impedimentum perpetuum, & ideo non ſoluitur matrimonium, quia impedimenta temporalia non ſoluunt matrimonium. Vnde poterit mulier virgo ab eodem viro aliquo modo, vel inſtrumento aperiri, & tunc ruptis clauſtris poterit faciliter ab eodem viro cognoſci, rumpere autem, vel frangere taliter clauſtra non eſt peccatum, quia non ſit ad delectationem illicitam, ſed vt medicamentum, vt mulier cognoſci poſſit, & ideo ſiue vir hoc faciat, ſiue mulier ſibipſi manus in-

D ferat de voluntate viri, & ad hunc finem, non peccat.

Ad quartum dicendum, quòd eſſe mulierem pulchrã, aut turpem nullas vires naturales apponit ad coitum, ſed ſolùm pendet ex opinione, & phantaſia, cuius magnæ vires ſunt ſuper corpus, & tamen hoc impedimentum non eſt perpetuum, quia illa, quæ fęda eſt, vrgente cõcupiſcentia videbitur interdum pulchra, ſi diu quis abſtinuerit ab omni copula, & ita non præſtat hoc impedimentum, cum ſit temporale. Frigiditas ergo propriè dicta eſt, vel defectus ex parte caloris tollens potentiam, & appetitum, aut defectus organi, & vtrumque à natiuitate prouenit, ideo Chriſtus dixit, quòd ſunt quidam eunuchi, qui de vtero matris nati ſunt.

E

Quare Deus permittat aliquos tales eunuchos naſci de vtero matrum. Quæſt. LXXXVIII.

QVæritur aliquis, quare Deus permittat, aut faciat aliquos tales naſci de vtero matrum. Dicunt quidã, ꝙ fit hoc, ad hoc, quòd ſint opera Dei in recordatione, quia ſi idẽ curſus eſſet in rebus naturalibus, quales eas Deus à principio conſtituit, & nunquam turbaretur, non eſſet recordatio de Deo. Sic dicit Chryſoſt. quòd autem aliqui ſic naſcuntur, i. frigidi, vel impotentes ad copulam hac ratione fit, ſicut & naſcuntur ſex digitos habẽtes, aut quatuor. Si enim Deus, ſicut ab initio conſtituit vnamquãque naturam, ſic dimitteret illã immutabiliter ſemper in ſuo ordine permanere, in obliuionem reduceretur corã hominibus operatio Dei, ideo ergo interdum natura conuertitur cõtra ſuam naturam, vt ſemper Deus naturarũ opifex in memoriam reducatur. Et hoc probant iſti, quia in eo-

co nato, in quo erat defectus naturæ contra curſum communem quærentibus diſcipulis, quare ſic natus eſſet, & an peccaſſet ipſe, vel parentes eius, dixit Chriſtus, neque peccauit hic, neque parentes eius, vt cæcus naſceretur, ſed vt manifeſtentur opera Dei in illo. Ioannis nono capit. ergo ita erit circa alios defectus, & exorbitantias naturæ, ꝙ accidant, vt ſit in memoria Dei operatio.

Dicendum, quòd non multum ſtat, exorbitantiæ namque, vel defectus naturæ deducunt in memoriam Dei dupliciter. Vno modo inquantum tales ſunt, quæ non niſi per Deum fieri poſſunt. Alio modo inquantum per ſolum Deum reparantur, licèt ab alio quàm ab ipſo fieri poſſint. De primo, vt in variatione motus cœli, ſ. ſolem ſtare, Iſue decimo cap. aut retrocedere. 4. Reg. 20. & Iſa. 38. hęc enim erant exorbitantiæ à curſu communi naturæ, & non poterant fieri, niſi per Deum, ideo oſtēdebatur per eas operatio Dei, & ipſe Deus manifeſtabatur, qui nō manifeſtaretur manente ſemper curſu naturæ, quia ille oſtendit naturalem potentiam, ſed non diuinam. De ſecundo patet in cęco nato, aut claudo, & ſimilibus, quos interdum Deus ſic naſci volebat, vt ipſe eos curaret, in quo operatio eius oſtendebatur, quia nemo poterat tales ſanare, niſi ipſe, & hoc eſt, quod Chriſtus dixit de cæco nato, quod non peccauit ille, neque parentes eius, vt ſic naſceretur, ſed vt manifeſtarentur opera Dei in illo. Iſta autem opera fuerunt, ꝙ ipſe ſanauit eum immediate. Ioan. 9. aliter autem nō reducitur Deus in memoriam, neque oſtendūtur operationes eius per exorbitantias, vel defectus naturales. Quòd ergo aliqui naſcantur frigidi, & impotentes coire, nō pertinet ad memoriam operationum Dei, quia iſte defectus accidit magis ex impotentia naturæ quàm ex potentia aliqua. Ideo non oſtendit potentiam Dei agentem, ēt Deus non ſanauit omnes iſtos: ideo non reducunt nobis Deum in memoriam. Sed dicendum, quod cauſa proxima quare iſta ſic fiant, eſt defectus naturæ, & accidit hoc ex concurſu multarum cauſarum agentium, quæ interdum ſe impediunt, & nō poteſt natura particularis deducere quod intēdit, ſed errat in opere ſuo, ſiue deficiendo, ſiue agendo, ſiue variando: vt patet in varietate monſtruoſitatum: Deus autem licèt iſtos defectus præuideat, & vitare poſſet non vitat, quia vt ait Auguſtinus, ipſe ſic res cōditas adminiſtrat, vt eas proprios motus agere ſinat, forte etiam vitare volendo iſtos defectus, tolleret multa alia bona. Quia tamen Deus prouidet vniuerſo, & prouidentia tollit malum de vniuerſo, neceſſe eſt, quòd iſta mala ſiue defectus, qui accidunt ex errore & impotentia naturæ particularis, tolleret ipſe propter aliquod bonum, in quo ea ordinat, quia aliàs manerent iſta ſolùm vt mala vel defectus, & non conueniret hoc ordini vniuerſi, qui conſiſtit per prouidentiam. Permittit hoc propter multa: primo propter punitionem peccatorum. Nam ſicut hominibus integris exiſtentibus inducit Deus interdum mutilationes membrorū, & alias pęnas propter peccata propria, ita & eis, qui nondum nati ſunt, dat defectus aliquos in pęnam peccati, non quidem ipſorum, qui non poterant peccare, antequam formarentur, ſed in pęnam peccati parentum ſuorum, ſicut & filij paruuli, qui nondum peccauerunt, occiduntur interdum à Deo ſolum propter peccata parentum, vt puniantur in eis inquantum dolent de eorum defectu: & ita putabant accidere diſcipuli quando ad Chriſtum de cęco nato locuti ſunt, dicentes: Quis peccauit, hic, vel parentes eius, vt cæcus naſceretur? Et etiam Chriſtus approbauit poſitionē eorum, dicens: Neque peccauit hic, neque parentes eius, vt cæcus naſceretur. Innuit enim quòd in cæco illo non acciderit cæcitas pro peccato illius vel parentum eius, & tamen quòd in alijs accidere poterat, & interdum accidebat, alioquin diceret, quod non poſſit naſci cæcus pro peccato parentum. Secundo accidunt tales defectus ex voluntate Dei ad euitanda mala ipſius, qui iſtos defectus patitur, qui malus efficeretur, ſi integer corpore fuiſſet, & ita eſt de frigiditate, quia aliquis eſt, qui ſi fuiſſet potens ad coitum, fortè grauiter peccaret, & periret: Deus autem miſertus eius non dedit ei in natiuitate potentiam coeundi, in quo valde benefecit ei. Nam & ꝑ inhabilitatē non meretur, tamen ſaltem euitat peccatum, & ita per alios defectus corporis interdum euitantur aliqua peccata. Tertiò

F ſit, quia ſatis hoc conuenit decori vniuerſi, quem Deus intendit, tanquam vniuerſalis prouiſor eius: vnde ſicut fecit inter ſpecies inæqualitatem naturalem, quæ facit ad pulchritudinem vniuerſi, ita & in eadem ſpecie, quòd aliqua indiuidua ſint integra, & aliqua deficientia aliquo modo facit ad pulchritudinem vniuerſi, quam Deus magis intēdit, quàm bona alicuius rei particularis. Quartò & præcipuè, quia defectus naturæ tollendo tollerentur multa bona de vniuerſo: nam fiunt iſti defectus ex oppoſitione concurrentium cauſarum, quarum vna impedit aliam ex eo, quod eſt fortior, & non ſequitur finis, quem intendit vna illarum cauſarum, & iſte eſt defectus naturæ, cum non inducat id, quod inducere ſolet regulariter, hoc neceſſe eſt ſequi, quia data concurrentia cauſarum in operibus naturæ, aut oportet omnia miraculosè fieri, aut ſubtrahi mul- G tarum cauſarum actiones ad hoc, quòd non concurrant cum alijs cauſis, aut ſequatur defectus iſte interdum, & tamen non oportet poni miraculum in operationibus naturæ: quia tunc tolleretur operatio naturæ, & eſſet omnis operatio Dei: quod eſt inconueniens, cum ſubtraherentur omnes operationes cauſarum naturalium, ex quibus conſiſtit vniuerſum, & conſequenter multum periret de oſtēſione diuinæ bonitatis, & ſapientiæ, quæ per iſta creata oſtenduntur, tolli etiam aliquas cauſas de concurrentibus eſſet tollere magnam partem perfectionis vniuerſi, quod eſt inconueniens, ideo magis eſt ponendum tertium, ſcilicet, quòd concurrentibus cauſis, fiant iſti defectus interdū. Patet conſequentia, quia iſta, quæ fiunt, aut fient naturaliter, aut miraculosè: ſi ponamus fieri naturaliter, oportet ꝙ ponantur cauſæ naturales, & tunc ſi ponamus tot effectus H ſequi, quot ſequūtur, neceſſe eſt poni cauſas tot, quot ſint, nam ablatis quibuſdam cauſis, neceſſe eſt auferri omnes effectus, qui ab eis ſequuntur, & ita tollerentur multa de eis, quæ nunc ſunt in vniuerſo, quod eſt inconueniēs. Data autem tota multitudine cauſarum, quæ nunc ſunt, neceſſe eſt interdum eas concurrere in actibus ſuis, & vnam per alteram impediri, cum maior impediat minorē, quando datur oppoſitio: ideo neceſſe eſt ſequi interdum exorbitantias, & defectus in opere naturæ data tota multitudine cauſarum, quæ nunc ſunt, manifeſtum tamen eſt, quòd plura bona auferrentur de vniuerſo ablatis cauſis quibuſdam, tum quia tolleretur continuitas in gradu perfectionis, & eſſendi, tum quia plura bona ſunt, quæ tollerentur ablatis cauſis illis, quàm ſint mala, quæ ſequuntur exiſtente concurſu cauſarum, tum quia iſta mala, quæ ſequuntur I non ſunt omnino mala, ſed ſunt quædam bona, in quibus eſt quidam defectus integritatis ſolitæ, certum eſt tamen, quòd melius eſt eſſe hominem claudum vel cęcum, quàm nullo modo eſſe hominem, ideo melius eſt eſſe iſtos defectus & exorbitantias naturæ, quàm nullo modo eſſe.

De quibus dictum eſt ſupra decimo cap. quæſt. 126. vbi quæritur, an prouidentia Dei debeat auferre omne malum de rebus, & oſtenditur ibi, quòd non. Et ita naſci aliquos frigidos vel impotentes ad coitum bonū eſt, de quibus loquitur hic Chriſtus, & Hieronymus ait: Eunuchi ſunt ex matris vtero, qui frigidioris naturæ ſunt, nec libidinem appetentes.

De Eunuchis, qui ab hominibus facti ſunt quomodo fiant. Quæſt. LXXXIX.

K

QVæritur de Eunuchis, qui ab hominibus facti ſunt. Dicendum, quòd Hieronymus ponit tres modos iſtorum dicentes: Alij Eunuchi ſunt, qui ab hominibus fiunt, quos aut Phyſici faciunt, aut propter cultum idolorum emolliuntur in feminas, vel perſuaſione hæretica ſimulant caſtitatem, vt mentiantur religionis veritatem.

De primis dicendum, quòd Phyſici faciunt aliquos Eunuchos, id eſt, medici, quia propter aliquas ægritudines, quæ putantur superuenturæ niſi abſciſſis genitalibus euitentur, abſcinduntur interdum. Sic patet extra de corpo. viti. capit. ex parte. ibi quidam ex conſilio medicorum fecit ſibi virilia abſcindi, ne lepræ morbum incurreret & 55. diſt. dicitur, quòd aliqui à medicis ſecantur, ſcilicet tam in virilibus, quàm in alijs partibus cap. ſiquis à medi-

cis

nis & ſi quis per ægritudinem, ſcilicet per ægritudine naturalia à medicis ſecta habuit, & ita interdum abſcinduntur aliæ partes à medicis ad euitandum periculum morbi, aut corruptionem aliarum partium eadem diſtinct. capit. ſi quis in infirmitate, ſcilicet ſi quis in infirmitate poſitus clericus in medicorum inciſione claudus efficitur. De ſecundis poteſt intelligi vno modo, quòd effęminetur quis, ideſt fęmina efficiatur, vel modum fęminæ accipiat, vt ſi vir cognoſcatur ſodomiticè ab alio viro ad modum fęminæ, & hoc fit interdum ad cultum idolorum, quia dæmones, qui in idolis coluntur, incitant homines ad omnem turpitudinem, vt magis damnentur, & conditio humana vilior fiat. Alio modo intelligitur effęminari aliquos, ideſt, fieri fęminas: diſtinguuntur enim maſculus, & fęmina per ſexum, ablato autem per inciſionem ſexu virili, vir efficitur fęmina, hoc autem interdum fiebat ad cultum idolorum. Nam in ſolemnitate Bericinthiæ matris Deorum Sacerdotes eius abſcindebant ſibi virilia, & iſtos vocant Gallos, quomodo autem & cur hoc facerent, declarat ſatis Auguſt. 2. & 7. de Ciuitate Dei.

De tertijs patet, vt hæretici interdum, & alij hypocritæ ſe incidunt, vt boni videantur, cum non ſint, vel magis vt Hieronymus exprimit, quòd non verè ſe abſciderint, ſed caſtitatem ſimulant, quaſi verè habeant ſecta ſecta virilia, & tamen neque illa ſecta habent neque à venereis abſtinent, ſed furtim fornicantur, cum palam ſe continentes oſtendant. Alij autem modi adhuc ſunt Eunuchorum, qui ab hominibus fiunt. Vnus enim ſi quis à barbaris incidatur. Alius eſt ſi à Domino ſuo exiſtens in captiuitate: hoſtes enim interdum ſolebant hoc facere, ſed quia iſtud non pertinebat ad vindictam hoſtilem, ſed magis ad quandam feritatem non fiebat ab omnibus hoſtibus, ſed ſolum a barbaris, qui feri ſunt, & crudelitatem pro ratione habent. Et ideo quando iura volunt dicere aliquem ſectum eſſe in genitalibus ab hoſtibus, dicunt eum ſectum a barbaris, vt quinquageſima quinta diſtin. capit. ſi quis a medicis, & c. ſi quis per ægritudinem.

Interdum etiam quis à Domino ſuo caſtratur, vt poſiti in captiuitate interdum caſtrabantur a Dominis vt fierent cuſtodes mulierum ſine ſuſpitione, & hoc permittebant leges humanæ, non tamen caſtrari deberet aliquis ſeruus ab alieno Domino, quod ſi fieret ille, qui caſtrabat ſeruum alienum capite puniebatur, & locus, in quo fiebat confiſcabatur. C. de eunuchis. l. prima de iſtis caſtratis patet in allegato capit. ſi quis à medicis & capit. ſi quis per ægritudinem.

Alij autem ſunt, qui fiunt per inſidias hominum, vt quãdo aliquibus propter aliquam ſuſpitionem fornicationis abſcinduntur virilia, vt quinquageſima quinta diſt. eod. c. eunuchus, ſcilicet, eunuchus ſi per inſidias hominum factus eſt, vel in perſecutione eius ſunt amputata virilia, &c. Alij ſunt Eunuchi ab hominibus facti, qui ſeipſos caſtrauerunt virilia abſcindendo: nam iſti non pertinent ad tertium modum Eunuchorum, quos Chriſtus laudat, ſed ad ſecundum, vt infra oſtendetur quæſtione nonageſimatertia de his quinquageſimaquinta diſtinctio. cap. ſi quis infirmitate. Primus modus aſſignatus ad Hieronymo, ſcilicet de Eunuchis factis a medicis pertinet ad propoſitum. Nam illis abſcinduntur virilia, & ita coguntur continere etiam ſi nolint, & de talibus loquitur Chriſtus. Secundus modus quantum ad illos, qui ſodomiticè effęminantur, non pertinet ad propoſitum, quia illi non continent, ſed turpiſſimam incontinentiam exerceant Chriſtus tamen loquitur de illis, qui continent etiam inuoluntariè. Tertius modus, qui eſt de ſecundo modo Hieronymi pertinet ad propoſitum, quia illi verè habent abſciſſa virilia, & ideo poſtea non poſſunt fornicari: dæmones tamen potius hoc volebant, quia integri manentes multas fornicationes exercerent, & ſuper hoc damnabiliores efficerentur. Quartus modus, qui eſt tertius Hieronymi, quantum ad illos, qui ſe abſciderunt vel abſcidi fecerunt, vt oſtenderent ſanctitatem, ad propoſitum pertinet, quia illi coguntur continere, & tamen quantum ad illos, qui ſimulant caſtitatem, quaſi caſtrati ſint, & non

A ſeruant illam, non pertinet ad propoſitum, quia illi non continent a venereis. Quintus modus de illis, qui caſtrantur a barbaris. Et ſextus de illis, qui a Dominis caſtrantur. Et ſeptimus de caſtratis per inimicitias. Et octauus de illis, qui a ſeipſis caſtrantur, pertinet ad propoſitum, quia omnes iſti cum careant genitalibus, coguntur continere, etiam ſi non virtuoſe. Sed conſiderandum, quòd cum aliquibus abſcinduntur genitalia, aut vtrumque organum abſcinditur, aut ſoli teſticuli. Si vtrunque, manent quidem deſideria, ſed non effectus aliquis exterior: nam cum iſti adhuc habeant potentiam generatiuã, quæ non auſertur ablatis organis, & calorem incitantem ad venerea, & non deſit in eis generatio ſpermatis, manet deſiderium vt prius, & poſſunt iſti peccare per illicita deſideria, ſed non per actus. Si autem ſoli teſticuli abſciſſi fuerint, B non auferuntur deſideriã immo ſunt valde magna, in quibus peccare poſſunt. Etiam non tolluntur omnino actus. Poſſunt etiam qui tales ſunt, facere commixtionem ſexuum, ſed non commixtionem ſeminum, teſticuli enim adiuuant ad effuſionem ſeminis extendendo vias ex pondere ſuo, vel aliàs, & ideo caſtrati, quibus virga manet, fortes tentationes patiuntur, quas non explent, ſed poſſunt deflorare quancunque mulierem: nullam tamen impregnare: Dicitur ſic Eccle. vigeſimo. Concupiſcentia ſpadonis deuirginauit iuuenculam, ideſt deflorauit. Alius modus eunuchorum, qui ab hominibus fiunt eſt illorum, qui per maleficia impediuntur coire, quod interdum fit ab hominibus, & à dæmonibus, & tamen ſiue fiant a dęmonibus ſolum, ſiue ab hominibus ſolum, ſiue opere dæmonum, ſiue ab hominibus adiutis C a dæmonibus, dicuntur tales eunuchi fieri ab hominibus, quia etiam diabolus in Sacra Scriptura vocatur homo, vt ſupra decimotertio capit. Inimicus homo ſuperſeminauit zizania. Et ibi dicit Chriſtus, quòd ille erat diabolus. Iſti enim coguntur continere, vt dicetur ſequẽti quæſtione, omnes autem iſtos cautè vocauit Chriſtus Eunuchos factos ab hominibus. Nam hoc verbum generale conuenit omnibus nouem modis ſupra aſſignatis, & ſi poneret aliam connotationem ſpecialiorem non conueniret omnibus, & ideo vel oporteret tunc fieri plura membra diuiſionis, vel omitti aliqua, & eſſet inſufficiens diſtinctio. Vtrunque autem inconueniens euitauit dicendo factos ab hominibus.

An ſint aliqui Eunuchi, qui per maleficia coguntur continere, & quomodo fiant ſic. D
Quæſt. XC.

QVæritur circa iſtos vltimos Eunuchos, qui per maleficia coguntur continere, an ſint, & quomodo ſint. Aliqui dicunt, quòd nulla maleficia eſſe poſſint, per quæ impediatur coitus, quia ſi talia eſſent, fierent per dæmones, & tamen dæmones non poſſunt hoc. Nam ſi poſſent dęmones impedire actum generandi, poſſent etiam impedire greſſum, & viſum, & auditum, & omnes operationes humanas, & ſic totum mundum deſtruerent, ſed non poſſunt, ergo neque poſſunt impedire coitum. Secundò quia opus Dei eſt fortius quàm opus diaboli, ſed maleficium eſt opus diaboli, copula carnalis ad generationem ordinata eſt opus Dei, quia ipſe illam E inſtituit & præcepit Gen. 1. & 9. ergo non poteſt per maleficium coitus impediri. Tertiò quia dato quòd aliquod maleficium eſſet, non poſſet eſſe perpetuum, ſed temporale, & conſequenter non diſſoluet matrimonium, quia matrimonium non ſoluitur, niſi per impedimenta perpetua. Patet antecedens, quia dæmones poſſunt aliquid in hominem propter peccatum, ideo ablato peccato ceſſat maleficium, vel per exorciſmus Eccleſiæ, qui ordinati ſunt ad arcendum poteſtatem dæmonis, tolletur maleficium, & ita non ſoluetur matrimonium. Quartò patet, quia non poteſt copula impediri niſi impedita potentia generandi, quæ eſt principium eius, & tamen potentia generatiua cuiuſcunque viri æqualiter ſe habet reſpectu omnium mulierum, in maleficio tamen, quod vocatur maleficium, eſt impeditus vir quantum ad vnam mulierem & non quantũ ad alias, ideo maleficiũ nõ po-

rus; ſed hæc deceptio prouenit ex opere dæmonis cauſantis ſpeciem in phantaſia mulieris de organo viri, vt appareat aliter quam ſit, ſicut fit in præſtigijs quando videtur quæ non ſunt, & aliter quam ſunt, de quibus dictum eſt ſatis ſupra octauo capit. talem ſpeciem cauſat dæmon in phantaſia mulieris, & ideo ipſa horret & panet & ſuſtinere non vult quaſi rem difficilem, & periculoſam, & talia faciliùs fiunt. Nam aliqui viri per cęremonias ſatis turpes maleficiorum faciunt quod genitale ſuum videatur cuicunque fęminæ, valde magnæ quantitatis, & etiam quòd fiant quaſi in eſtaſim præ magnitudine voluptatis, quando cognoſcuntur ab eis, & non eſt in veritate illa magnitudo, neque etiam fęminæ in veritate patiuntur tam excellentem voluptatem, quia magnitudo delectationis fit ex habitudine tangibilis ad organum tactus, quod fit per aliquam veram naturalem caliditatem, quæ per maleficia non datur, quia illa non perficiunt naturam, ſed cauſatur in phantaſia iudicium quaſi de voluptate excellente: cum non ſit vehementior quàm cæteræ venereę delectationes.

Sciendum autem, quòd malefici iſta faciunt per aliquas obſeruationes rerum, quas ligant, vel exurunt, aut transfigunt, & terræ infodiunt, vel pelago demergunt, & tamen nulla actio vel cauſalitas vera inde eſt ad ea, quæ patitur vir aut fęmina maleficiati, quia illa non ſunt talia, quibus ſecundum naturam ſuam competat illa operatio. Etiam quia dato quòd haberent talem virtutem agendi: tamen agere non poterant propter elongationem, cum ſecundum naturam impoſſibile ſit eſſe actionem, niſi per contractum.

Modus operādi maleficiorum. Sed dicendum quòd dæmones iſta maleficia exercent modis ſupra aſſignatis, volunt tamen hoc, quòd iſtæ obſeruationes fiant, vt magis homines fallant, & ſit eis modus conuerſandi cum hominibus & ſubijciendi eos cultui ſuo. Si autem obijciatur, quod inuentis maleficijs illis, quæ terrę infoſſa erant, & euolſis de loco atque diſperſis ceſſant vexationes maleficiorum. Nihil mouere debet, quia hoc dæmones faciunt, vt magis fallant: quaſi aliqua virtus ſit in rebus illis, quas homines fecerunt. Et motiuum eſt, vt dent dęmones hominibus de ſe maiorem confidentiam, & certitudinem. Nam ſi homines ſcirent quòd iſtæ obſeruationes, quas ipſi faciunt nihil omnino valerent, ſed tota operatio à dęmonibus fit, cum ipſa ſint agentia voluntaria, ſcirent homines, quòd nihil ipſi facerent, ſeu poſſent, ita magis pro hoc diſtraherentur; cum autem factis illis cœremonijs ſequitur effectus, quem intendunt homines, putant ipſi quòd ab illis obſeruationibus cauſetur, & quia illa facere eſt in poteſtate hominis, æſtimat homo in poteſtate ſua eſſe talia facere, & per hoc gaudet, & afficitur magis ad dæmones, qui ſunt auctores horum, & iſtud ipſi intendunt, ſcilicet quòd homines ad eos afficiantur, & ob hoc innuunt ſe poſſe cogi ab hominibus ad veniendum, cum vocati fuerint, & ad reſpondendum, & ad faciendum quod iubetur.

Dæmones cogi non poſſunt ab hominibus. Quod tamē falſum ſit patet; quia impoſſibile eſt, quòd minor poteſtas ſubijciat ſibi maiorem, & tamen non eſt poteſtas ſuper terram, quæ comparetur poteſtati dęmonum. Iob quadrageſimo capitu. ideo non erit aliquid naturale, vel cæremoniale, per quod dęmones poſſint cogi ab homine, vt veniant, & reſpondeant, aut aliquid operentur.

Niſi obijciatur de Eccleſiaſticis exorciſmis. Sed tunc dicendum eſt, quòd coguntur ad aliquid, ſcilicet ad recedendum de corporibus obſeſſorum, vel ad non nocendum; ſed hoc fit per Deum, inquantum ipſe inſtituit id, quod ab Eccleſia fit, & eſt ibi virtus diuina latens operatrix: ſicut eſt in operatione ſacramentorum, & tamen in *Vnde ē, q dæmones, ſimulant ſe cogi ab hominibus.* operibus maleficiorum, quibus dæmones cogere volunt, non operatur Deus, cum potius ſint contraria diuino honori, ideo non poſſunt malefici cogere dæmones ad aliquid, ſed ipſi dęmones mentiuntur, & ſimulant ſe cogi, quia in hoc ſtat maxima virtus ſuaſionis eorum.

Nam ſi ipſi non poſſent cogi a nobis ad veniēdum, aut reſpondendum, vel agendum aliquid, ſed quidquid agerent voluntariè agerent, deſperarent homines de eorum

A conuerſatione, quaſi nihil mediantibus eis poſſent, & ita diſtraherentur ab eis, cum verò illis ſimulantibus putant homines, quod poſſunt cogere illos, afficiuntur nimis ad maleficia, quaſi per hæc compotes efficiantur omnium, quæ volunt, & hoc dæmones efficere cupiunt, vt per talem errorem & affectum catenatos ſibi teneant animos hominum, & tamen verè non poſſunt dæmones cogi ab hominibus per maleficia, immò ſi cogi poſſent, non docerent ipſi hominibus modum quo eos cogerēt, quia per hoc dęmones miſeriores efficerentur, ſi verè hominibus ſubijcerentur, fingunt ergo ſe ſubditos, vt fallant, cum tamen non ſubdantur, ſed ad tempus cum placuerit ſponte ſeruiant, verè autem ſubdi hominibus pro nullo lucro dęmones vellent, & ita de maleficijs patet, quod opere dęmonum fiant. Sed tunc manet dubium, quia aliqui di-
B cunt, quòd maleficium nullum poteſt eſſe perpetuum, & ita non ſoluetur matrimonium per maleficium. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia trigeſimatertia quæſtione primo capitu. ſi per ſortiarias, oſtenditur, quod poſſit eſſe perpetuum, cum dicitur, ſi per ſortiarias, & maleficas artes coitus non ſequitur, ſi ſanati non poterunt, ſeparari volebunt, & ita innuit, quòd talia interdum addunt maleficia, quæ non poſſunt ſanari, & illa vocantur perpetua. Sed iſti dicunt cap. ſi per ſortiarias, eſſe correctum.

Dicendum, quòd non ſtat, licet in fine contineat aliquid, quod non recipitur, in quo Gl. dicit ibi, q bene vocabatur ille Epiſcopus ignarus, tamen quantum ad impedimentum maleficiorum ponendum perpetuum nō corrigitur, ſed idem volunt iura noua, vt extra de frigid. & malefi. cap. literæ, vbi de maleficio agitur, & non de frigi-
C ditate, cum hortaretur ibi Papa, quod vir & vxor pęniterent de peccatis ſuis, quaſi per hoc placeret Deo, q poſſet coitus ſequi, & tñ ſi putaret Eccleſia eſſe naturalem impotentiā, non ſuaderet per orationes & pęnitentiā dari potentiam coeundi: ſicut in alijs caſibus frigiditatis eod. tit. non iubentur, neque ſuadētur coniuges vacare orationi, ſed q per triennium maneāt vacantes fideliter operi carnis, q ſi expleto triēnio non poterit perueniri ad coitum, ſeparentur c. laudabilem eod. c. ex literis & c. fraternitatis, in quibus dę naturali impedimento mari & fęminæ agitur, ideo concedendū eſt q maleficium pōt eſſe perpetuum. Et dicendū, q aut erit tēporale maleficiū aut perpetuum: ſi temporale, non ſoluit matrimoniū, ſi perpetuum diſſoluit illud. An verò ſit tēporale vel perpetuum, pōt cognoſci ex cohabitatione diuturna, iō ſicut in frigidis aſſi-
D gnauit Eccleſia triennium, intra quod cohabitātes ſi ſe cognoſcere carnaliter non potuerint, iudicatur vir frigidus eod. tit. c. laudabilem. Ita & in maleficio datur triennium continuum, in quo ſi vacantes fideliter operi carnis explere non potuerint iudicatur maleficium eſſe perpetuum, & tunc diſſoluitur matrimonium cap. literę, & tamen differt inter frigiditatem & maleficium, quia qui frigidus eſt reſpectu vnius eſt frigidus ad omnes fæminas, qui verò maleficiatus eſt ad vnam, non eſt ſemper maleficiatus ad omnes, ſed poteſt cum alijs coire; ideo ſoluto matrimonio propter frigiditatem non datur viro licentia contrahendi cum alia quaſi ſit omnino ineptus ad matrimonium, immò ſi inueniatur poſtea, quòd ille aliquam mulierem cognoſcat: apparet Eccleſiam fuiſſe deceptam, quia non erat ille frigidus ſed ad tempus impeditus, &
E redire cogetur ad primum matrimonium etiam ſi illa tranſiuiſſet ad alterum matrimonium, vt in allegato capitu. laudabilem, ſoluto autem matrimonio propter maleficium perpetuum, datur vtrique licentia tranſeundi ad aliud matrimonium, in allegato capitulo literæ.

Et dato, quòd qui maleficiatus erat, cognoſcat iſtam ad quam tranſiuit, & prolem ex ea ſuſcipiat, non cogetur tranſire ad primam, quia verè fuit diſſolutum matrimonium, & adhuc cenſetur durare illud impedimentum eod. capit. literæ. Verum eſt autem hoc quando maleficium venit ante contractum matrimonij, quia tunc cum in contrahendo erant ipſæ perſonæ illegitimæ ad contrahendum non tenuit contractus, ſecus autem ſi conſummato matrimonio ſuperuenitet. Nam ſi aliquando vir cognouit vxorem ſuam, etiam ſi poſtea ſuperueniat impedimentum maleficij, de quo conſtaret Eccleſiæ

quod erat perpetuum, non diſſolueret matrimonium, quia illud ſemel tenuit. Sed dicetur, quid ſi maleficium non fuit ante contractum matrimonij, ſed ante conſummationem factum eſt: an diſſoluetur matrimonium?

Dicendum quòd cum in deſponſatione de præſenti fuerint perſonæ contrahentes legitimæ, tenuit contractus, & ideo ſuperueniens maleficium non dirimit illud: ſicut ſi lepra poſt iſta ſponſalia ſuperueniat, quæ tamen ſoluerent ſponſalia ſi eſſent de futuro, extra de coniugio leproſorum cap. literas, & tamen quia Eccleſiæ non poteſt conſtare, an ſuperuenit poſt deſponſationem vel ante: iudicat fuiſſe ante in fauorem iſtorum, vt poſſint tranſire ad aliud matrimonium, & etiam vt non putentur ambo ſine culpa. Et patet, quia an iſte vir eſſet maleficiatus circa mulierem iſtam non poterat conſtare niſi per hoc, quòd nitebatur cognoſcere eam, & non poterat. Nam per hoc quòd aliàs ante hoc cognoſcebat, non oſtenditur, quòd non eſſet maleficiatus, cum poſſet eſſe maleficiatus ad vnam, & non ad aliam, & tamen antequam vellet iſte conſummare matrimonium poſt deſponſationem nō aggreſſus eſt cognoſcere iſtam: ergo non poterat conſtare an maleficium fuiſſet ante deſponſationem vel poſt, & ideo Eccleſia iudicat fuiſſe ante deſponſationem; & conſequenter ſoluit matrimonium tanquam contractum eſſet inter perſonas illegitimas.

Ad primum dicendum, quòd per dæmones poſſunt maleficia fieri, & fiunt circa coitum, & verum eſt, quòd circa alios actus poſſunt maleficia exercere, videlicet priuare nos greſſu, aut voce, aut auditu aliquanto tempore, vel ad perpetuum, ſi permittantur &, verū eſt, quia & nos vidimus ad tempus aliquos mutos effectos ſiue elingues à dæmone comprimente linguas eorum & infirmos redditos per maleficia quarundā vetularum, quæ breuiter tñ durauerunt. Et ſi permitterentur à Deo non eſt dubium, quin deſtruere poſſent cito oēs hoīes ex iniquitate & inuidia, & quidquid ad homines pertinet. Et tñ Angeli ſunt conſtituti a Deo ad arcendum poteſtatem dæmonum, & ita illi non poſſunt plus nocere quam permittantur, & ita circa coitum coniugalem aliquando impedimentum ponunt, quādo permittuntur. Circa fornicarium aūt vel illicitum coitum non ità ponunt impedimentum, cum ipſi non ſint ſibi contrarij, & tamen coitus illicitus placet eis, & ipſi illum procurant. Dicendum tamen, quod inter cætera, quæ Deus permittit interdum per dæmones maleficiari; nihil eſt, quod magis permittat quam copulam carnalē, quia corruptio peccati per quam homo ſeruus diaboli factus eſt, venit in nos per actum generatiuæ virtutis: ideo in hoc actu maiorem poteſtatem concedit Deus diabolo quam in cæteris actibus noſtris, & ideo plures circa illū exercentur maleficia, ſicut & in ſerpentibus magis oſtenditur virtus maleficiorum, quā in alijs animalibus, quia per ſerpentem diabolus mulierem tentauit & ſuperauit, & peccatum in orbem terrarum introiuit, & tamen quādocunque maleficia iſta ſunt diabolus Deo permittente facit, quæ permiſſio ex iuſto iudicio ſuo fit, licèt nobis cauſa ſit occulta. Sic dicitur trigeſimatertia q. prima ca. ſi per ſortiarias, ſcilicet. Si per ſortiarias, & maleficas occulto; ſed nunquam iniuſto Dei iudicio permittente, & diabolo præparante concubitus non ſequitur, &c.

Quare Deus permittat operationes magis circa copulam carnalem fieri operari, quàm circa alios actus humanos.

Ad ſecundum dicendum, quod copula coniugalis opus Dei eſt. & etiam omne opus Dei eſt fortior operæ dæmonis, & ideo non poteſt impediri per illud, quaſi iſta duo ſibi aduerſentur, & illud quod potentius eſt impediat alterum, ſed opus dæmonis interdum impedit opus Dei ex permiſſione Dei, & ita impeditur concubitus coniugalis per maleficia iuſto Dei iudicio, licèt nobis occulto.

Ad tertium dicendum quod maleficium poteſt eſſe perpetuum, ſcilicet quòd non poteſt tolli opere humano, licèt enim Deus poſſet tollere omnia maleficia, non dicuntur temporalia ob hoc, ſed perpetua ſunt ea, quæ ex ſui conditione ſemper manſura ſunt, niſi Deus miraculosè hoc illis auferat, & ita vniuerſum eſt perpetuum & & corpora cæleſtia ſunt perpetua, licèt Deus poteſt ea adnihilare. Item etiam de iure vocatur frigiditas impedimentum perpetuum, licèt per Deum poſſit tolli. Et etiam

F ſi mulier arcta eſt quòd ſine miraculo nō poteſt eſſe apta ad copulam, iudicatur impedimentum perpetuum, extra de fri. & male. cap. fraternitatis. Et non ſolum erunt perpetua iſto modo, ſed ēt ſi poſſunt tolli maleficia per alium quam per Deum dicuntur perpetua, ſi per hominem tolli non poſſunt: certum eſt enim, quòd cum maleficia omnia fiāt per dæmones, quòd poterunt tolli per dæmones: licèt non per quemlibet dæmonem, quia ſi fiant per dæmonem ſuperiorem, non poſſunt tolli per inferiores dæmones, qui minoris poteſtatis & ſapientiæ ſunt: ſaltem non poterunt ſemper tolli, licèt aliquando tollantur, & hoc quando dæmon ſuperior operatus fuerit ſecundum totas vires ſuas, vel ſi ille non permiſerit inferiori dæmoni tollere illa, & ideo cum per aliquos dæmones tolli poſſent, non erant ſimpliciter perpetua, & tamen vocantur perpetua, quia

G per homines non poſſunt tolli. Item aſſerunt malefici, quòd quædam maleficia ſunt, quæ per alia maleficia non poſſunt deſtrui, ſed ſemel facta ſemper manent. Item dato quòd poſſent tolli maleficia omnia modo humano, ſi tamen opere dæmonis tolluntur, ideſt factis cæremonijs maleficorum dicuntur perpetua, quia illud vocatur nobis impoſſibile, quod bene facere non poſſumus, ſed potius tolleranda ſunt quæcunque mala quàm recurramus ad maleficos, ideo illa maleficia, quæ non poſſunt tolli niſi per maleficos dicuntur ſimpliciter perpetua, & ita multa maleficia ſunt perpetua. Item aliqua maleficia ſunt, quæ bono modo poſſunt tolli per orationem & ieiunia, & tollerentur aliquando perſeuerantibus hominibus in his, & tamen maleficium quod in triennio non tollitur vocatur perpetuum, quia Eccleſia dat triennium maleficiato ad

Tolerāda ſunt potius mala, quàm ad maleficos recurrere, vt ab eis liberentur.

H experiendum, an poſſit copulari carnaliter, quod ſi infra triennium nequiuerit: iudicatur maleficium perpetuum & ſeparantur extra de fri. & male. cap. litteræ. Cum autem dicitur, quòd poteſtas datur dæmon ſuper hominem propter peccatum: ideo ceſſante peccato ceſſat pęna.

Dicendum, quòd etiam ſi concederemus omnes patiētes maleficia pati pro peccato (quod interdum non eſt verum ſicut eſt de cæteris generibus pęnarum) tamen etiā non eſt verum, quòd mox vt quis doluerit de peccato, auferatur pęna, quia licet non maneat tunc peccatum quantum ad actum, neque quantum ad maculam, tamen manet quantum ad reatum pęnæ, & quouſque ille manſerit poterit manere pęna, poſtea autem non manebit, & quia poſt quam iſti maleficiati pęnituerint de peccato non eſt ſemper ablatus totus reatus iſtius peccati pro peccato, pro

I quo maleficia patiuntur, adhuc manent maleficia. De curatione autem bona maleficiorum dicendum, quòd fit per orationes, & ieiunia, eleemoſynas, & cætera opera bona, & per quoſdam exorciſmos Eccleſiæ. Sic dicitur trigeſimatertia quæſtione primo capit. Si per ſortiarias, & maleficas occulto, ſed nunquam iniuſto Dei iudicio permittente, diabolo præparante concubitus no ſequitur, hortandi ſunt quibus iſta eueniunt, vt corde contrito &. & ſpiritu humiliato Deo & ſacerdotibus de omnibus peccatis ſuis puram confeſſionem, & profuſis lacrymis, & largioribus eleemoſynis & orationibus atque ieiunijs Domino ſatisfaciant, & per exorciſmos ac cætera eccleſiaſticæ medicinæ ſuffragia miniſtri Eccleſiæ tales quantum annuerit Dominus, qui Abimelech & domum eius Abrææ orationibus ſanauit, ſanare procuret. Et ſimile dicitur ex-

De bona curatione maleficiorum.

K tra de frigid. c. litteræ. Non tamen ſemper ſanantur maleficiati per hæc ſuffragia, cum occulto Dei iudicio interdum bonum ſit eis non ſanari, & ideo dicitur in allegato c. ſi per ſortiarias. & c. litteræ, quòd ſi ſic ſanari non poterunt, ſeparari valebunt. Intelligendo vt dicitur in c. litteræ, poſtquam per triēnium vacauerit fideliter huic actui, & non potuerit copulari carnaliter. Etiam intelligendū eſt, quod exorciſmi dæmonum non ſunt ad repellendas omnes moleſtias & pęnalitates, quas dæmones hominibus inferunt, ſed ſolum illas, ad quas repellendas ordinantur, & iſtæ ſunt moleſtiæ, quas inferunt manendo in corporibus, & vexando illa; ſiue exterius manendo, ſiue exterius obſidendo, & iſta regulariter ſanantur per exorciſmos: maleficia autem dæmonum, & alia mala, quæ nobis inferunt, contra quæ non ordinantur directè exorciſmi, non curantur per exorciſmos niſi rarò.

Ad

Ad quartum dicendum, quod poteſt tolli actus copulæ non impedita potentia generatiua, & hoc poteſt fieri dupliciter. Vno modo per impedimentum organorum ſeruientiom potentiæ generatiuæ. Alio modo per impreſſionem factam in phantaſia, ſiue imaginatione, quæ multum mouet partem inferiorem. Vnde ſi potentia generatiua in ſeipſa impeditur reſpectu vnius feminæ, eſſet impedita ad omnes, & tamen impediuntur nrgaria per aliquem motum factum in eis ad tempus: ideo poteſt maleficiatus impediri reſpectu vnius feminæ, & non aliarum. Ratio autem præcipua eſt, quia maleficium non fit per naturam, ſed per dæmonem. Eſt autem dæmon agens voluntarium, ideo poteſt agere quando voluerit, & ceſſate quando voluerit. Natuta enim agit vnifotmiter, ideo ſi vnus eſſet impeditus naturaliter ad coitum ad vnam feminam, eſſet ad omnes impeditus, dæmon cum agat volontariè, & non vniformiter, poteſt impedire reſpectu vnius non impediendo reſpectu alterius, & hoc ſiue agat per impedimentum factum in genitali viri, vt ſuit declaratum: ſiue per impreſſionem factam in imaginatione, quia ſicut feminæ imprimitur ſpecies viri de improportinnali magnitudine genitalis vnius viri, & non alterius, vel imprimitur ſibi conceptio de viro, vt abominetur vel faſtidiat eum, ita & viro poteſt imprimi ſpecies abominabilis de quadam muliere, & non de alia, ſecundum quam non concupiſcat tangere illá, ſed potius abominetur, & fiat hoc reſpectu vnius, & non reſpectu omnium: poterit tamen dæmon, ſi voluerit maleficiare virum reſpectu omnium mulierum, rá ex parte organi genitalis, quàm ex parte imaginationis, & feminam poterit maleficiare reſpectu omnium virorum, ſed facilius eſt maleficiari reſpectu vnius.

Qui ſunt Eunuchi, qui ſe caſtrauerunt propter Regnum Cælorum.
Quæſt. XCI.

QVæritur de tertijs eunuchis, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cœlorum, quos Chriſtus laudat, quomodo ſe caſtrant.

Dicendum, quòd non intelligitur de caſtratione, quæ eſt ſecundum carnem: quia iſta non eſt licita, ideo ſicut neque propter alias cauſas eſt licita, vt, ſcilicet propter cultum idolorum, ita neque propter cultum Dei licet, quia primi incidunt in idolatriam, ſecundi in dementiam.

Primò quia ſibiipſis violentiam inferunt, & ſicut ſi alius abſcinderet eis membra illa peccaret, ita ipſi abſcindendo peccant, quia licèt non poſſint ſibiipſis facere iniuriam, faciont tamen iniuſtum ſimpliciter, ſicut dicit Ariſtoteles 5. Ethic. de illo qui ſeipſum occidit.

Secundò quia fecit iniuriam Deo deturpando plaſma eius, relucet enim aliquo modo in corpore noſtro bonitas, & bonitas dicit rationem integritatis: ideo nos auferendo aliquam partem earum, quas Deus condidit, bonitati diuinæ, quæ in nobis relucet, iniuriam facimus.

Tertiò quia præiudicatur ipſi naturæ: nam humana natura habet operationum perfectionem ſuper alias ſpecies animalium, quæ pauciores & imperfectiores operationes habent: perfectio autem operationum manifeſtatur per organa operatiua: ideo qui abſcindit aliquod illorum, naturæ humanæ facit quandam iniuriam, quia eam deturpat.

Quartò quia præiudicat communitati, cuius eſt pars, quia ſicut qui ſeipſum occidit, non facit iniuſtum ſibi, ſed ciuitati, vt dicitur 5. Ethic. ita quamcunque partem corporis ſibi abſcindat, cum per hoc reddat ſeipſum inutiliorem, peccat contra politiam.

Quintò quia iſte vſurpat poteſtatem quam non habet. Nam ſecundum legem, nemo eſt Dominus membrorum ſuorum, & ideo non poteſt illa abſcindere pro libito ſuo, & ita abſcindendo peccat contra legem: vnde qui ſeipſos abſcindunt, homicidæ vocantur, quinquageſimaquinta diſtinct. Si quis abſcinderit.

Septimò, quia imitantur idolatras, qui ſeipſos abſcindunt in cultum idolorum, vt dicit Hieronymus.

Alph. Toſt. in Matth.

A Octauò, quia licèt ſe caſtrent aliqui propter Deum, decipiuntur, quia faciunt hoc, vt reſiſtant concupiſcentijs, & non exerceant venerea, ſed per hoc non habetur remedium. Nam poſſunt ſe facere impotentes ad venerea exercendum, ſed non ad illa volendum, & tamen in volendo peccatum eſt, etiamſi non ſequatur effectus, quando ſequi non poteſt. Non eſt enim impetus concupiſcentiarum in organis genitalibus, ſed executio venereorum. Concupiſcentia enim alibi originem habet, cum ſperma interius gignatur, quod pulſat ad exitum & ideo ſi quis vult prorſus ſibi abſcindere omnem motum concupiſcentiarum per abſciſſionem aliquarum partium, oportet, quòd abſcindat ſibi totam vitam. Non enim eſt poſſibile diu viuere, & nihil concupiſcere, nemo igitur optet, quod neque Deus concedit, neque natura pa-

B titur, auferre, ſcilicet omnem concupiſcentiam, ſed optet concupiſcentias regere, frenando eas ſub flagello rationis. Sic enim, & Paulo petenti auferri ſibi ſtimulum carnis, Chriſtus ait: Paule ſufficit tibi gratia mea, ſecundo Corinth. duodecimo capitu. ideſt, non oportet, quòd auferantur a te concupiſcentiæ, ad hoc, quòd bonus ſis, ſed ſufficit tibi, quòd habes ibi gratiam meam, per quam illis reſiſtas.

De his dicit Chryſoſtomus: Cum dicit qui ſe caſtrauerunt: non dicit membrorum abſciſionem, maledictioni enim obnoxius eſt, qui membrum abſcindit: Etenim quæ homicidarum ſunt, taliſpræſumit, & Manichæis, qui detrahunt creaturis, tribuit occaſionem, & eadem cum gentilibus membra detruncantibus iniqua agit, abſcindere enim membra demoniacæ tentationis eſt: Cum

C his, aut quæ dicta ſunt, neque concupiſcentia fit manſuetior, ſed moleſtior: aliunde enim fontes habet ſperma, quod in nobis eſt, & præcipuè à propoſito incontineno, & mente negligente, & ſi ipſa ſobria fuerit, naturalium motuum nullum eſt nocumentum, nec ita abſciſio membri comprimit tentationes, & tranquilitatem facit, vt cogitationis frenum, & ideo nulli licet abſcindere ſibi virilia, vel aliam partem corporis quacunque intentione agat, niſi faciat de conſilio medicorum ad euadendum aliquam grauem ægritudinem, quam aliàs non crederetur poſſe euadere. Sic dicitur extra de corpore vitia cap. ex parte io preſbyteri. Ille enim, vt non incideret in morbum lepræ, de conſilio medicorum virilia ſibi amputauit, & idem dicitur 55. diſtinct. ca. ſi quis à medicis, & cap. ſi quis per ægritudinem. Ideo in omni alio

D caſu, qui abſciderit ſibi virilia, non promouetur ad ordinem ſacrum, & hoc ſiue ex indignatione, ſiue ad cauendum fornicationem factum ſit. Sic dicitur in Concilio Apoſtolorum 55. diſtin. ſi quis abſciderit ſemetipſum, ideſt, amputauerit ſibi virilia non fiat clericus, & ſi iam ſit in ordine ſacro, non ordinabitur ad vlteriorem, neque permittetur miniſtrare in eo, quem habet, eodem capitu. ſi quis abſcinderit, & capit. ſi quis à medicis, & ca. ſi quis per ægritudinem, & hoc etiam ſi ideo agat, vt concupiſcentias euitet, eadem diſtinct. cap. hi, qui ſe, ſcilicet: Hi qui ſe carnali vitio repugnare neſcientes abſcindunt, ad clerum peruenire non poſſunt. Et hoc, quia non rectè exiſtimant, cum concupiſcentia venereorum non tollatur abſciſione corporis, ſed cogitationis, eadem diſtin. capit. ſi quis pro ægritudine, ſcilicet: Si quis autem ſanus

E non per diſciplinam religionis, & abſtinentiæ, ſed per abſciſionem à Deo plaſmati corporis exiſtimat poſſe a ſe carnales concupiſcentias amputari, & ideo ſe caſtrauerit: non eum admitti decernimus ad aliquod clericatus officium.

Et hoc verum eſt ex rigore, ex diſpenſatione autem interdum permittuntur tales miniſtrare in ordinibus ſuſceptis: licèt non promoueantur ad altiores, & non quidem in omnibus, ſed ſolum in toto officio ſacerdotali, ſine miniſterio altaris, vt patet extra de corpore vitia cap. ſignificauit. De his, qui ſeipſos abſcinderunt, in quo peccent, & quas pœnas incurrant magis dictum eſt ſupra 5. cap. quæſt. 248. & 249.

Quomodo ſe caſtra t hi, quos Chriſtus laudat.
Quæſtio XCII.

QVæritur ergo, quomodo ergoſe caſtrant iſti, quos Chriſtus laudat. Dicendum, quod accipitur caſtrare per metaphoram pro abſtinentia a venereis, quia ſicut illi, qui ſe caſtrant abſcindunt ſibi partes deſeruientes venereis: ita iſti, de quibus Chriſtus loquitur amputant de corde ſuo omnia venereorum deſideria illis non conſentiendo, & hoc modo Chriſtus loquitur, ſupra quinto capitulo, & præcedenti capitulo, quando dicit oculum eruendum, & pedem, aut manum præcidendo, ſcilicet, actus iſtorum, & non membra, & hoc eſt quãdo per abſtinentiam macerando carnem, & per ſolicitudinem in vigilando ſuper concupiſcentias inſurgentes præcidimus eas, & ita dicitur 55. diſtinct. cap. ſi quis pro ægritudine ſcilicet ſi quis ſanus non per diſciplinam religionis, & abſtinentiæ, ſed per abſciſionem corporis à Deo plaſmati exiſtimat poſſe carnales cõcupiſcentias amputari: quaſi dicat, non poſſunt per abſciſionem, ſed per diſciplinam religionis, & abſtinentiæ. Et dicuntur iſti caſtrare ſeipſos, ideſt voluntariè abſtinere; in quo diſtinguuntur ab eunuchis per naturam, & eunuchis factis ab hominibus, qui coguntur abſtinere, quia venerea exercere non poſſunt, licet poſſint cõcupiſcere illa. Etiam diſtinguuntur ab illis, qui potentes exiſtentes ad venerea, cogũtur non exercere illa ſublata eis omni opportunitate: iſti enim caſtrati ſunt, ſed ſeipſos non caſtrant: immò dicũtur caſtrari ab hominibus. ſ. à quibus coguntur abſtinere. Etiã excluduntur ab his illi, qui ſeipſos realiter caſtrauerunt, quia licèt pp regnum cęlorũ faciant. ſ. vt concupiſcentias euitent, per quas impeditur tranſitus ad regnum: tñ non ſeipſos caſtrant, ſed magis ab hominibus caſtrati dicuntur, quia iſti non continentiam voluntariè, ſed coguntur cuntuiere, cum exercere venerea non poſſint. Dicitur aũt propter regnum cœlorum. i. propter Deum, vel propter habere vitam æternam, quia ad idẽ pertinet licèt melius ſit agere aliquid, vt placeamus Deo, quàm vt habeamus vitam æternã, & per hoc excluduntur illi, qui continent quidem ſpontè, ſed nõ propter Deum, ſed propter lucrũ, vel hypocriſim, aut honorem, vel alias cauſas mũdanas: quia iſti acceperunt mercedem ſuam, & apud Deum nihil eis relinquitur. Sicut dicitur de orantibus, vel facientibus eleemoſynam, aut ieiunantibus propter homines, ſupra ſexto capitulo. Et quia iſti, qui omnino ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum, qui nullo modo nubunt ſunt virgines, erat dicendum de virginitate, & tamen dicetur de eadem infra 25. c. vbi agitur de virginibus prudentibus, & fatuis.

Tunc oblati ſunt ei paruuli, vt manus eis imponeret, & oraret. Diſcipuli autem increpabant eos. Ieſus verò ait eis. Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium eſt enim regnum cœlorum. Et cum impoſuiſſet eis manus, abijt inde.

Tunc oblati. In præcedentibus docuit Chriſtus de prima virtute contemplatiuorum, quæ eſt continentia: hic docet de ſecunda, quæ eſt obedientia, & oſtenditur per paruulos, qui ſunt humiles, & obediẽtes, & dicitur. *Tunc oblati ſunt ei paruuli.* Ideſt, quando finiuit prædicationẽ ad turbas, & diſputationem de repudio cum Phariſæis, illi, qui erant deuoti Chriſto obtulerunt ei paruulos ſuos quos ſecum portabant. *vt manus eis imponeret.* Scilicet, benedicendo eis. *Et oraret.* Scilicet, pro illis. *Diſcipuli autem increpabant eos.* Ideſt, diſcipuli Chriſti, qui iuxta illum erant increpabant inferentes paruulos, nè tot inferrent, aut nè ad Chriſtum accederent. *Ieſus autem ait illis.* Videns, quòd non erat bonum, quòd qui deuotè accedebant, arcerentur, locutus eſt ad diſcipulos, nè arcerent accedentes. *Sinite paruulos.* Ideſt, permittite eos venire ad me. *Et nolite eos prohibere venire ad me.* Eadem ſententia videtur eſſe repetita. Vel poteſt intelligi ſinite paruulos, ideſt, ipſos paruulos, qui iam appropinquauerunt mihi ſinite, ſcilicet, non repellatis eos, & ipſos, qui

F nondum acceſſerunt, ſed veniunt, nolite prohibere accedere ad me. *Talium eſt enim regnum cœlorum.* Ideſt, non ſunt contemnendi iſti, neque repellendi, quia regnum cœlorum eſt talium, ideſt, ipſorum, & eorum, qui tales ſunt per virtutem quales iſti ſunt per ætatem. *Et cum impoſuiſſet eis manus.* Scilicet, benedicendo, & orando, quia iſta duo petebant, qui paruulos offerrebant. *Abijt inde.* Ideſt, de loco illo, in quo prædicauerat, & reſponderat de libello repudij.

Ad quid poſitum eſt hic de oblatione puerorum.
Quæſtio XCIII.

QVæritur, ad quid poſitum eſt iſtud hic. Dicendum, ꝙ fuit primo, quia fuit ſecundum ordinem hoc cõ-
G iunctum præcedentibus, vt oſtendetur qu ęſt. ſeq. Secundò, & præcipuè ad oſtendendum affectum populi erga Chriſtum. Nã ante hoc dictum fuerat de Phariſæis incredulis, qui aduerſus Chriſtũ diſputabant, & quia fortè putaret aliquis tales fuiſſe omnes turbas erga Chriſtũ, & ita in nullo honore eſſet: oſtenditur qualẽ animũ ad eũ cęteri habebant præter Phariſæos, & quã opinionem de eo tenebant. Nã ita eũ venerabantur, ꝙ paruulos ei benedicendos offerebant. Sic dicit Theophilatus: Oſtenſa ſuperius nequitia Phariſæorum Chriſtũ tentantinm, nunc oſtenditur multa fides turbarum, quæ tñ manuũ impoſitione putabant Chriſtum benedicere paruulos, quos illi offerebant. Tertiò, vt erudiamur nos paruulos noſtros ſacerdotibus benedicendos offerre. quia qñ illi benedicunt Chriſtus benedicit. Quarto, vt oſtendatur Chriſti humili-
H tas, qui etiam paruulos ignaros, & nullius dignitatis ad ſe accedere ſinebat, & tam benigne eos recipiebat, ꝙ imponeret eis manus, & amplexaretur eos, vt dicitur Mar 10. cap. & oſtendit hoc, inquantum diſcipulis prohibentibus pueros accedere ipſe iuſſit illis, quòd accederent.

An hoc ſit continuatum ad præcedentia.
Quæſtio XCIV.

QVæritur, an iſtud ſit continuatum ad præcedentia. Dicendum, ꝙ continuatum eſt ad præcedentia, ꝙ oſtendit littera, cum dicit tunc oblati ſunt, ſ. tunc quando præcedentia fiebant factum fuit hoc. Sed obijcietur, ꝙ non fuit ſtatim poſt illa. Nam iſta oblatio paruulorum fuit facta à turba, quæ audiuit prædicationẽ Chri-
I ſti, & ita mox cum audirent ſermonem, antequã recederent ab eo offerrent ei paruulos, & tamen ea, quæ habenſur ſupra, quæ fuerunt dicta diſcipulis, dicta fuerũt, poſtquam Chriſtus dimiſit turbas, & erant in domo: ergo nõ fuerunt iſta poſt illa. Dici poteſt vno modo, quod fuit iſta oblatio paruulorum poſtquam Chriſtus locutus eſt ad diſcipulos in domo. Nam licèt Matthæus non aperiat tam clarè, tamen poſtquam Chriſtus locutus eſt cum Phariſæis de libello repudij, venit in domum recedens à turba, & tunc iterum quæſierunt ab eo diſcipuli de libello repudij, vt patet Mar. 10. capit. & tunc dixit ad diſcipulos ea, quæ habentur ex loco illo, ſcilicet, dico autem vobis, vſque huc, vt colligitur Mar. 10. cap. & hic, & tunc erit littera continuata. Secundò, quia conueniet hoc tam ordini, quem ponit hic Matthæus, quàm ei, quem ponit
K Marcus. Nam licèt Mar. 10. dicatur, quod poſtquam eſſent in domo diſcipuli, quæſieuerunt iterum à Chriſto de eodem, de quo quæſierant Phariſæi: tamen oblationem paruulorum ponit etiam poſt quæſtionem diſcipulorum factam in domo, ſicut hic ponitur, & ita cum ambo concordent, videtur iſte eſſe ordo. Tertiò, quia dicitur ſupra in littera. Et cum impoſuiſſet eis manus, abijt inde, & ita poſtquam paruuli oblati ſunt, non manſit Chriſtus in eodem loco, ergo non quæſierunt in domo diſcipuli à Chriſto poſt oblationem paruulorum, ſed prius. Et idem ordo ponitur Mar. 10. nam poſita oblatione paruulorum dicitur: Et cum egreſſus eſſet in via, & ita non mãſit in loco, in quo tunc fuit cum turba poſt oblationem paruulorum. Sed tũc dicetur, quomodo poteſt ſtare hoc, quia certum eſt, quòd turba offerret Chriſto paruulos, quando ſtarent coram eo finito ſermone, & tamen diſci-

puli

puli quæſierunt à Chriſto, & reſpondit eis illa, quæ habentur ſupra poſtquam redijt in domum, vt patet Mar. decimo: ergo prius oblati fuerunt paruuli, quàm diceret Chriſtus diſcipulis ea, quæ habentur ſupra. Dici poteſt vno modo, quòd Chriſtus bis ſe exhibuit turbæ in eodē loco, & in prima vice prædicauit, & reſpondit Phariſæis quærentibus de repudio, & tunc redijt in domum, & interrogatus à diſcipulis de libello repudij dixit ea, quæ habentur ſupra in illo loco, dico autem vobis, & poſt hæc iterum ſe exhibuit turbæ in eodem loco, & prædicauit, & tunc turba obtulit paruulos, & impoſitis manibus, receſſit inde Chriſtus. Sed videtur, quòd hoc non ſatis conueniat. Primò, quia ſi bis Chriſtus ſe turbæ exhibuiſſet in eodem loco, poneretur quod prædicaſſet ſecunda vice, ſicut ponitur de prima, vel ſaltem diceretur, quòd prædicauerit, & tamen nihil dicitur, ideo non videtur, quòd ſe ſecundo exhibuerit. Secundò, quia dicitur Mar. decimo, & cum eſſet in domo, diſcipuli eius de eodem interrogabant, & tamen in loco illo, in quo nunc Chriſtus erat, non erant domus, neque populus, ſed campus, vel deſertum in finibus Iuda, & Galileæ vbi turba eum inuenerat: ideo non poterant in eodem loco duæ exhibitiones Chriſti, fieri, quarum vna eſſet poſtquam Chriſtus rediſſet in domum.

Dicendum ergo videtur aliter, ſcilicet, quòd oblatio puerorum fuit facta Chriſto ſtatim, vt prædicauit in loco illo, & reſpondit Phariſæis de libello repudij, quia non motatus eſt ibi Chriſtus amplius. Poſtquā verò turba receſſiſſet a Chriſto oblatis paruulis declinauit Chriſtus ad aliquem locum cum diſcipulis, & ibi cum eſſet in domo quæſierūt ab eo diſcipuli de libello repudij, de quo ſupra diſputauerat cum Phariſæis, & tamen tam Matthæus, q̄ Marcus tenuerunt hic ordinem artificialem omiſſo naturali, quia illud quod quæſierunt diſcipuli à Chriſto, & ꝙ ipſe reſpondit pertinebat ad quæſtionem ſupra diſputatā cum Phariſæis, & declarabat illam: iō conueniens fuit, vt ſimul cum illa ſcriberetur, vt magis cōueniret mō doctrinali, & tales mutationes ordinis naturalis in artificialem neceſſe eſt ſæpe fieri tam in ſacris literis, quam in hiſtorijs ſecularibus: quia aliter non poſſunt geſta intelligibiliter ſcribi. Et quando obijcitur, quòd dicitur hic, tunc oblati ſunt. Dicendum, quòd refertur nō quidem ad iſta verba, quæ immediatè ante hoc ſcripta ſunt de eunuchis, ſed ad illud quod cum Phariſæis diſputauerat Chriſtus.

Quare turba offerebat Chriſto paruulos ad imponendum eis manus. Quæſt. XCV.

QVæritur, quare turba offerebat Chriſto paruulos ad imponendum eis manus.

Dicendum, quòd hoc poterat fieri propter multa. Primò, vt aliqui dicunt fuit, quia Chriſtus ante hoc de caſtitate prædicauerat, ſcilicet, de virginali, & quia omnes, pueri ſecundum ætatem iſtam munditiam virginalem tenent, offerebat illos turba, tanquam Chriſto placentes. Sic dicit Chryſoſtomus: Dominus de caſtitate ſermonem fecerat: audientes autem quidam obtulerunt infantes ei caſtitate mundiſſimos: putabant enim, quòd Dominus corpore mundos tantum lauearet. Sed hoc non multum ſtat. Primò, quia tunc præſupponendum eſſet, quòd prius dicta eſſent, quę habentur ſupra de eunuchis, quàm eſſet oblatio paruulorum & tamen falſum eſt, vt oſtenſum eſt præced. quæſt. Secundò, & efficacius, quia tunc oporteret, quòd ea, quæ dicta ſunt de eunuchis, dicta eſſent coram turba, & auditis illis turba offerret paruulos, tanquam Chriſto gratos, & tamen iſta non dicta fuerunt coram turba, ſed coram ſolis diſcipulis, quia vt dicit Mar. 10. cum Chriſtus eſſet in domo, interrogauerunt diſcipuli iſta eum: ergo non potuerunt hac intentione offerre ei paruulos. Tertiò, quia litera videtur dare cauſam cum ait, vt imponeret eis manus, & oraret: ergo non fiebat ex intentione, vt eſſent grati Chriſto. Alij dicunt, quòd hoc fecerunt Iudæi ex quadam conſuetudine inter eos obſeruata. Nam erat conſuetum, quòd ſenioribus offerrent paruulos viris alicuius auctoritatis, vel ſanctitatis, vt imponerent eis manus, & ita iuxta hanc conſue-

A tudinem petiuerunt a Chriſto, vt imponeret eis manus. Sic dicit Remigius: Conſuetudo fuit apud veteres, vt paruuli offerrentur ſenioribus, quatenus eorum manu, vel ore benedicerentur, & iuxta hanc conſuetudinem paruuli oblati ſunt Domino. Tertiò poteſt dici, & adhuc melius, quòd turbæ faciebant hoc credentes per iſtam impoſitionem manuum dari illis virtutem aliquam: videbant enim per manus Chriſti multa miracula fieri: quia mox, vt aliquid tangebat volens ſanare ſanabat, ſicut impoſuit manum leproſo, & curatus eſt, ſupra octauo capitulo. Et non ſolum quos ipſe tangebat, ſed etiam, qui eum tangebant curabantur à languoribus, vt patet de muliere fluente ſanguine, ſupra nono, & Lucæ octauo, & ita multi rogabant Chriſtum, vt permitteret eos tangere fimbriam veſtimenti eius, & quuiquot ſic tetige-
B runt, ſanati ſunt, ſupra 14. capitulo, ſed per tactum manus curare ſolebat, vt patet de puella mortua. Nam tetigit eam ſupra nono, & duos cæcos, quos illuminauit, tetigit, eodem capitulo. Et cæcum, quem illuminauit Io. 9. tetigit. Et cum ſuſcitauit adoleſcentem, tetigit loculum, Luc. 7. Credentes ergo Iudæi, quòd illi, quos tangeret liberarentur ab incurſibus dæmonum, & alijs malis: offerebant ei paruulos tangendos. Sic dicit Hieronymus: Iam enim ex præcedentibus virtutibus eius experti erāt, quoniam per impoſitionem manuum eius, & orationem repelluntur mala: offerunt ergo ei pueros conſiderantes, quoniam impoſſibile eſt, vt poſtquam per tactum Dominus dederit in eis diuinam virtutem, vt ruina, aut dæmonium aliquod tangere eos poſſit, & iſta eſt vera poſitio.

C *An paruuli iſti oblati Chriſto conſecuti fuerint virtutem aliquam, aut bonum aliquod per tactum manuum Chriſti. Quæſt. XCVI.*

QVæritur, an paruuli iſti oblati Chriſto conſecuti fuerint virtutem aliquam, aut bonum per tactum manuum Chriſti. Dicendum, quòd poteſt quæri, an poterant recipere aliquid per impoſitionem manuum illius. Vel an de facto aliquid recipiebant. Ad primum dicendum, quòd certum eſt, quòd poterant aliquid recipere. Nam Chriſto tangente ſanabantur leproſi ſupra 8. c. illuminabantur cęci ſupra 9. & Ioan. 9. cap. ſuſcitabantur mortui, ſupra 9. & Luc. 7. ideo certum erat, quòd pueri poſſent nūc conſequi bonum aliquod per tactum eius. Etiam minus erat tangere Chriſtum, quàm tangi à Chri-
D ſto, & tamen per tangere Chriſtum conſequebantur infirmi ſanitatem, ſupra 9. & 14. cap. ergo à fortiori per tangi à Chriſto poſſent homines cōſequi aliquid boni ab eo.

Ad ſecundum dicendum, quod non apparet quod bonum inde conſecuti fuerint, & tamen certum eſt, quòd aliquid fuerunt conſecuti. Dicunt enim aliqui, ꝙ conſequebantur ſanitatem ab ægritudinibus, quas patiebantur. Innuunt enim, ꝙ illi paruuli erant languentes, & offerebantur Chriſto, vt ſanaret eos. Sed dicendum, ꝙ ſi verum eſſet, certum erat, ꝙ ſanarentur à languoribus: quia omnes oblati Chriſto, & tacti ab eo ſanabantur: immò & qui tangebant eum furtim: ideo omnis turba quærebat tangere eū, quia virtus exibat de illo, & ſanabat omnes Luc. 6. c. & tamen non eſt veriſimile, ꝙ eſſent languētes. Primò, quia ſi iſti paruuli eſſent languidi, nominaret
E eos ſcriptura ſub nomine languidorum, & non ſub nomine paruulorum, & tñ omnes nominat paruulos. Secundò, quia ſi offerrentur iſti paruuli quaſi eſſent lāguentes, non offerrentur ſoli paruuli, ſed ēt adulti, & ſenes, maſculi, & feminæ, & tamen ſolos paruulos dicit oblatos: ergo non erant languentes. Tertiò, quia ſi languentes eſſent, offerrentur ei ſanandi. Et tamen Euangeliſta dixit, quòd oblati ſunt ei paruuli, vt imponeret eis manus & oraret, & Mar. 10. c. dicitur, quod oblati ſunt, vt tangeret eos: ergo non offerebantur, tanquam languentes ſanandi.

Dicendum ergo, quòd non erant paruuli languentes, neque offerebantur curandi, ſed offerebantur, vt bonum aliquod ſuſciperent. Et dicendum, quòd illud ſuſcederunt, quod parentes, vel offerentes deſiderabant conſequi illos per hūc tactum, vel aliquid melius.

Et patet primò, quia ſi nihil cōſequerentur, inde vide-

retur ꝙ iſte tactus Chriſti, quem ex propoſito, & intentione faciebat, nihil proficeret, ꝙ eſt inconueniens, & apparet ſic: offerentes offerebant paruulos, vt aliquid per tactū Chriſti conſequerentur, & Chriſtus tangebat oblatos: ergo vel tunc Chriſtus intendebat aliquid eis conferre per tactum, vel non, ſi nihil intendebat conferre, deludebat offerentes, quia videbatur precibus eorum, & intentioni acquieſcere, cum tangeret pueros ab eis oblatos, & tñ nō intenderet conferre aliquid per tactum. Si autem intēdebat aliquid conferre, neceſſe erat, vt ſequeretur id, quod ipſe volebat: iō aliquid conſequebantur. Secundo patet, quia alias daretur aliquis actus Chriſti, qui eſſet omnino inutilis, ꝙ eſt abſurdum. Patet antecedens hoc, quia cum iſte actus tangendi, non eſſet ordinatus ad aliud, niſi ad proficiendum paruulis, & ſi non proficeret, nihil omnino faceret: ergo eſſet inutilis, quod eſt falſum: ergo contulit aliquid pueris. Tertiò, quia offerentes ex deuotione, & fide offerebant: nam credebant aliquid eos poſſe conſequi per tactum Domini, quia aliàs non offerrent ei paruulos tangendos. Etiam deuotè faciebant, quia accedebāt humiliter, & inſtanter: nam etiam ſi increparentur à diſcipulis ſuſtinebant, & accedebāt, ideo videtur, ꝙ aliquid eis proderat, quia nunquam aliquis acceſſit ad Chriſtum cum fide, & deuotione, qui non conſequeretur omnia, quæ petebat abundanter. Quartò, quia videtur, quòd Chriſtus intendebat aliquid conferre: nam diſcipulis arcentibus pueros indignatus eſt, quia non permittebant pueros accedere ad eum. Si tamen nihil collaturus eſſet illis tangendo eos, ſine cauſa indignaretur, diſcipulis hoc prohibentibus, quia nullum bonum prohibebant, vel impedibant: ergo videtur, quòd aliquod bonum conferebat illis, tangendo eos, quod impediretur ſi diſcipuli prohiberent illos accedere ad Chriſtum. Quòd autem eſſet bonum quod eis Chriſtus inferebat tangendo eos, nemo ſufficienter dicere poteſt: tum quia ſcriptura hoc non refert: tum quia nemo ſcire poteſt quantæ virtutis eſſet tactus manus Saluatoris: vnde aliquibus magna, aliquibus minora conferrentur ſecundum, quòd Chriſtus eos ad inæqualia bona diſpoſuerat perventuros. Satis tamen videtur dicendum, quod omnes illi peruenirent ad bonum, ad quod offerrentes eos offerebant, ſi tale erat, quod conueniens eſſet eos conſequi: nam quandocunq; aliqui petebant aliquid à Chriſto, ſi iuſtum eſſet, & cum fide peterent, ſemper obtinebant, ideo cum offerentes paruulos offerrent eos ex fide putantes, ꝙ Chriſtus poſſet eis benefacere, & ex deuotione, quia ardenter accedebant, & humiliter obtinerent ea, quæ peterent, niſi talia peterent, qualia non eſſet decens concedi, & non erant conuenientia, & fortè ex ſimplicitate illa petebant concederet Deus eis alia maiora, & magis eis conuenientia. Quid autem peterent offerentes paruulos ſans poteſt dici, quod petebant, ne dæmones poſſent nocere pueris, neque accidentia mala, quæ mortem violentam inducunt. Sic dicit Hieron. Offerunt ei pueros conſiderantes, quoniam impoſſibile eſt, vt poſtquam per factum Dominus dederit in eis diuinam virtutem, vt ruina, aut dæmonium aliquod tangere eos poſſit.

Quare turba volebant, quòd Chriſtus imponeret manum, & oraret pro pueris. Quæſt. XCVII.

QVæritur, quare turbæ volebant, quòd Chriſtus imponeret manū, & oraret: nam videtur, quòd malè ſentiebant de Chriſto, quia ad ipſum non pertinebat orare, cum eſſet Deus, ſed efficere qđ vellet mandando. Dici poteſt vno modo, quòd offerentes volebant, ꝙ Chriſtus oraret pro pueris, quia putabant Chriſtum eſſe virum ſāctum, & Deo acceptabilem, & quidquid ille peteret, Deus exaudiret: ideo volebant, ꝙ oraret pro paruulis, ꝙ eis benefaceret Deus, quaſi eo orante certum eſſet, ꝙ Deus faceret, quod petebant orantes, & offerentes pueros. Et hoc non erat inconueniens, quia nondum credebant eum eſſe Deū verū, ſed Prophetam ſanctū: ſic enim qñ ſuſcitauit adoleſcentē filium viduæ in Naim dixit turba: Propheta magnus ſurrexit in nobis Luc. 7. & nondum eum Deum vocauerunt, licèt tanta miracula faceret. Ali-

F ter poteſt dici, ꝙ licèt putarent eum Deum eſſe, & hominem ſicut verè erat, non errabant petentes, ꝙ oraret, quia ipſe inquantum Deus poterat omnia, & non oportebat ꝙ oraret, & tamen quia inquantum homo erat minor patre. Io. 14. cōueniebat ei, vt oraret, & tñ licèt nō errarēt petentes, tamen ſi ipſi verè crederent eſſe Deum, nequaꝗ peterent, ꝙ oraret, quia ꝙ ille interdum oraret, non faciebat ex neceſſitate quaſi oporteret, ꝙ ille oraret ad hoc, ꝙ conſequeretur aliquid eorum, ꝙ̄ petebat, ſed faciebat ex alijs cauſis, & tñ Iudæi non errabant petentes ab eo, vt oraret cum ſæpe viderent eum orantem. Nam in ſuſcitatione Lazari orauit, & ſæpe alias orabat. Nam qñ ibat in templum, ſæpe orabat, quia ibi non vacabat niſi, vel orationi, vel prædicationi, qñ iam prædicare cæperat, vel ſi nondum cæperat prædicare audiebat & ipſe intentus ver-

G bum Dei, ſicut cæteri: vnde ipſe increpuit eos, qui conuerterant templum ad negociationem, dicens, quòd domus mea domus orationis vocabitur Ioan. 2. Aliter poteſt dici, quòd turbæ non petebant à Chriſto, quòd ipſe oraret pro infantibus quaſi ſolum petendo pro eis bona à Deo, ſed oraret. i. verba bona ſuper eos proferret benedicendo illis, quæ non pertinent ſolum ad ſupplicationem, ſed magis ad expreſſionem collationis bonorum, quæ infundebantur pueris per impoſitionem manuū Chriſti, & ita factum eſt, quia Chriſtus non orabat pro eis, ꝙ Deus illis benefaceret, ſed magis prædicebat ex auctoritate bona eis futura, vnde potius benedicebat eis, quàm oraret pro illis. Sic patet Mar. 10. cap. & imponens manus ſuper eos benedicebat illos, & tamen licèt ſic faceret Chriſtus, veritas eſt, quòd Iudæi nondum agnoſcentes eum eſſe Deum

H verum petebant ab eo, ſicut à viro ſancto, quod oraret pro illis: quaſi oratio eius, eſſet efficax, & per tactum manuum eius conſequerentur pueri aliquod bonum.

Quid inſtruimur ex loco iſto Euangelij, ſcilicet de oblatione paruulorum Chriſto. Quæſt. XCVIII.

QVæritur, quid inſtruimur ex loco iſto. Dicendum, quod principaliter inſtruimur, ꝙ paruulos noſtros offeramus benedicendos ſacerdotibus, qui locū Chriſti repræſentant, & tenēt. Nam ex benedictione ſacerdotum imponendo manus ſuper paruulos magna bona conſequuntur. Nam non ſunt illi, qui benedicunt, ſed Deus, qui effectum benedictionis infundit ſacerdotibus benedicentibus nos. i. bona petentibus, & ita dixit Deus

I ſacerdotibus legis Num. 6. vbi Deus tradidit formā benedicendi, dicens Moyſi: Loquere Aaron, & filijs eius, ſic benedicetis filijs Iſrael, & dicetis eis: Benedicat tibi Dñs, & cætera, & ſequitur, inuocabunt nomen meum ſuper filios Iſrael, & ego benedicā eis. Et tñ ſacerdotes noui teſti ſunt multo excellentiores ſacerdotibus veteris teſtamenti, ſicut ſacrificium noſtrum eſt excellentius illo ſacrificio vmbratili: ideo multo perfectius benedicere poterunt ſacerdotes noſtri, quàm ſacerdotes veteris teſtamenti, & licèt omnis vir ſanctus, & bonus inter nos benedicere poſſit: tñ ſacerdotibus magis cōuenit benedictio, quàm alijs. Nam in lege Moyſi non dedit Deus auctoritatem benedicendi aliquibus niſi ſacerdotibus: ergo & nunc per excellentiā, & ex officio nemini conuenit benedicere, & imponere manus niſi ſacerdotibus. Ab iſtis aūt poſſunt om-

K nes benedici, ſed maximè cōuenit paruulis benedici per manuum impoſitionem, quia ipſi ſunt in principio operationum ſuarum, & ſi principium bonum eſt cætera erūt meliora, vel ſaltem bonū aliquod à bono principio accipient: ideo conuenit eis, vt benedicantur, & ſic à bono, quod per benedictionem infunditur, omnes operationes eorum rectè fiant, & ideo licèt Deus dediſſet ſacerdotibus veteris teſtamenti auctoritatē benedicendi omnes filios Iſrael cuiuſcunque eſſent ætatis: tamen Iudæi ſolos paruulos nunc obtulerunt, ita & nos licèt oēs à ſacerdotibus noſtris benedici debeamus: maximè tñ cōuenit, vt paruulos noſtros eis bñdicēdos offeramus. De bñdictione iſta dicit Chryſo. Præſens locus inſtruit oēs parentes, vt filios ſuos ſacerdotibus offerant: non. n. ſacerdos manus imponit, ſed Chriſtus in cuius nomine manus imponitur, ſi enim qui eſcas per orationem ſāctificatas offert Dño eas

man-

manducat:ſanctificatur enim per verbum Dei, & orationem, vt Apoſtolus dicit:quãto magis pueros offerri Deo, & ſanctificari neceſſarium eſt. Cauſa autem ſanctificandarum eſcarum hæc eſt, quoniam totus mundus in maligno poſitus eſt; vnde & res corporales, quæ ſunt magna pars mundi in maligno poſitæ ſunt conſequenter & infantes quando naſcuntur, & ipſi in maligno poſiti ſunt.

Quare diſcipuli prohibebant accedere ad Ieſum pueros. Quæſt. XCIX.

QVæritur, quare diſcipuli prohibebant accedere ad Ieſum pueros. Aliqui putant, quòd quaſi ex inuidia eos motos nolebant, quòd paruulis communicaretur bonum, quod erat per impoſitionem manuũ Chriſti. Sed falſum eſt, quia cuicunque inuidere malum eſt, & potiſſimè pueris, & maximè in bonis, quæ à Deo conferũtur; diſcipuli autem non erant edocti inuidere, ſed ab omni vitio fieri immunes; ideo non auderent coram Chriſto moueri ex inuidia repellendo paruulos. Sed dicendum, quòd fecerunt quaſi Chriſto ſeruiẽtes, nè comprimeretur à turbis, & fatigaretur per importunitatem aduenientium. Tãtus enim erat Chriſto feruor ad prædicandum, & benefaciendum turbis, & tãta erat deuotio turbarum erga Chriſtum, quòd fiebant importunæ, vt omni tempore aduenirent. Et ita dupliciter eum fatigabant, primò, quia nullũ tempus ei quietis dabant, ſecundò, quia quando aſtabant ei, comprimebant ipſum. De primo patet, quia aliquando veniebant quando ipſe ſedere volebat ad capiendum cibum, & ſurgebat, vt prædicaret eis, ita vt ſemel eo ſic ſurgente exirent diſcipuli, & tenerent eum, dicentes, quòd in furorem verſus eſt. Mar. 3. c. & aliquando tanta importunitate eum impediebant, quòd neque ſumere cibũ poterat, & ideo ſæpe ibat ad loca deſerta, vt parum requieſceret à concurſu turbarum. Sic dicitur Mar. 6. Venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillum, erant enim, qui veniebant, & redibant multi, neque manducandi ſpacium habebant. De ſecundo patet, quia interdũ ita volebant appropinquare ad Chriſtum turbæ, quod comprimebant illum. Sic dixit Petrus Chriſto, Luc. 8. Præceptor turbæ te comprimunt & affligunt, & dicis, quis me tetigit. Et ratio accedendi ad eum erat, quia omnes quærebant eum tangere, quia virtus exibat de illo, & ſanabat & aliquando ad cauendum iſtam compreſſionem recedebat paululum à turba: ponens ſe ad locum, ad quem turba non poſſet accedere. Et ita quando interdum erat in littore maris, & prædicare uolebat, vt circunfuſa turba non affligeret eum, aſcendebat in aliquam nauiculam, & de ipſa prædicabat ad turbam manentem in littore, ſic dicitur Luc. 5. Factum eſt autem, vt turbæ irruerent in eum, vt audirent uerbum Dei, & ipſe ſtabat iuxta ſtagnum Geneſareth. Et ſequitur ibi, quomodo intrauit in nauiculam & inde prædicauit, ad hoc ergo euitandum ſolebant diſcipuli eſſe in circuitu Chriſti, vt turbæ irruentes non poſſent eum comprimere. Nunc autem iſti, qui offerebant pueros multi erant, & fortè propter importunitatem, & impetum offerendi irruebant in Chriſtum, & non tractarent eum honeſtè, & indignabantur diſcipuli, & non ſolùm prohibebant accedere paruulos ad Chriſtum, vt dicitur hic: ſed etiam comminabantur offerentibus, vt dicitur Mar. 10. c. Secundò, quia etiam ſi honeſtè, & reuerenter accederent, tamen tot erant, quòd putabant Chriſtum attædiari, & ideo arcebant illos à Chriſto. De primò dicit Ambroſius ſuper Lucam: Durum autem aliquibus videri poteſt, quòd diſcipuli Dominum infantulos adire prohibebant, vbi vel myſterium intelligas, vel affectum. Neq; enim hoc inuidia in pueros mentis aſperitate faciebant: ſed ſedulæ virtutis obſequia domino deferebant, nè comprimeretur à turbis. De ſecundò dicit Hieron. non quòd nollent ſaluatoris manu, & voce benedici, ſed quòd nõdum habentes pleniſſimam fidem, putarent eum in ſimilitudinem aliorum hominum offerentium importunitate laſſari. Tertiò, quia fortè diſcipuli faciebant hoc propter ſeipſos: nam dum offerebantur paruuli, tranſibat tempus ſumendi cibos, & ita affligebantur. Sic enim non ſolùm turbas arcerent, nè ad Chriſtum accederent, ſed etiam ipſũ

A Chriſtum aliquando cogere volebant, vt deſiſteret ab occupationibus turbarum, & ſederet ad cibos: ſicut quando turbis venientibus, ſurrexit, cùm vellet prandere, & diſcipuli exierunt tenere eum dicentes, quòd in furorem verſus eſt. Mar. 3. c. Quarto faciebant hoc fortè propter Chriſti dignitatem, & indignitatem puerorum, nã pueri nullius reuerentiæ ſunt: Chriſtus autem erat maximæ auctoritatis, & ita videbatur quodammodo minui reuerentia ei debita applicando pueros ad eum. Sic dicit Chry. Diſcipuli expellebant pueros cauſa dignitatis Chriſti, & iſta ratio videtur magis conuenire litteræ. Nam Chriſtus dans cauſam, quòd non deberent eos abiicere, ait; Nolite eos prohibere venire ad me, talium eſt enim regnum cęlorũ; quaſi dicat, non putetis eos nullius dignitatis eſſe, ita vt ad me accedere non debeant, quia talium eſt regnum cælorum, ſed non poteſt eſſe maior dignitas, vel honor, quã
B poſſeſſio regni cælorum, ideo magnæ dignitatis ſunt pueri, & non ſunt repellendi a Chriſto. Et apparet hoc ſatis, quia quando viri accedebant ad Chriſtum, vt tangeret eos, vel vt ipſi tangerent fimbriam veſtimenti eius, non prohibebant eos diſcipuli, nunc tamen quando pueros offerebant, prohibuerunt eos, quaſi eſſet minus honorabile Chriſto pueris ſingulis manus imponere.

An diſcipuli peccauerunt impediendo offerentes paruulos. Quæst. C.

QVæritur, an diſcipuli peccauerunt impediendo offerentes paruulos. Aliqui dicũt, quòd ſic. Primò, quia aſpere ſe habebant, nam increpabant eos, vt dicitur hic, & etiam comminabantur, vt dicitur Mar. 10. & ta
C men comminari illicitum erat, etiam ſi aliquid iniuſtè paſſi fuiſſent. Sic dicitur 1. Pe. 2. Chriſtus paſſus eſt, pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Et ſequitur; Qui cùm malediceretur, non maledicebat, & cùm pateretur, non comminabatur: ergo neque iſtis comminari licebat. Secundò, quia Chriſtus redarguit eos prohibendo id, quod illi faciebant. ſ. Sinite paruulos venire ad me: ergo peccabant, offerẽtes repellendo. Tertiò, quia Chriſtus non indignaretur niſi de peccato, & tamen indignatus eſt, quando repellebant pueros. Mar. 10. ca. ſcilicet. Quos cùm videret Ieſus, indignè tulit, & ait: Sinite paruulos venire ad me.

Quartò, quia rem iniuſtam faciebant: nam bonum erat paruulos præſentari Chriſto, ideo prohibens hoc, malum faciebat: apparet hoc cùm Chriſtus iuſſerit, quòd ap
D plicarentur ſibi.

Quintò, quia etiam doctores aliquo modo videntur increpare diſcipulos in hoc. Sic dicit Chryſ. Caro, quia non delectatur in bono, facile obliuiſcitur bonum: malum autem, quod ſemel audierit retinet ſemper: ante modicum autem Chriſtus accipiens puerum dixit: Niſi facti fueritis ſicut paruulus iſte, non intrabitis in regnum cęlorum: & ecce ſtatim obliti diſcipuli pueriles innocentiæ, vetabãt pueros accedere ad Chriſtum.

Dicendum, quòd diſcipuli non peccauerunt repellendo pueros, quia bono animo faciebant: non quidem ex inuidia, vt ait Hieron. neque aſperitate animi, vt dicit Ambroſius; ſed vt ſeruarẽt Chriſto honorem debitum, & propter alias cauſas expreſſas præcedenti quæſtione, quæ omnes erant honeſtæ. Aliquo tamen modo poterant repre
E hendi, quia debuerant conſiderare, quòd Chriſto placerent paruuli. Nam ipſe paulo ante hoc loquens diſcipulis, vocauit paruulum, & poſuit in medio, & amplexatus eſt eum, præcedenti capitulo, & Mar. 9. & non repellerent illos, quos ipſe ad ſe applicabat: & tamen iſta inconſideratio vel inaduertentia nõ erat in eis peccatum, cùm bono animo mouerentur.

Ad primum dicendum, quòd non fuit illud comminari, quaſi mala ſe illis inflicturos promitterent, ſed verbo aliqualiter aſpero arcendo loquebantur; nam turbæ præ deuotione accedebant ad Chriſtum importunè, & ſi ſolũ blande eis diceretur, quod non accederent, non facerent, ideo egebant duro verbo; & ita non faciebant contra conſuetudinem diſcipuli. Pro ſe enim inferentibus, mala non comminarentur, & tamen pro Chriſto comminari licebat,

F bat, vt eum non comprimerent, vel tractarent inhoneſtè, aut irreuerenter. Et ita oſtiarijs dominorum licet aliqua facere arcendo populum, quod non licet alijs. Nam ſi arcendo populum immittat manum in clericum non dolo sè, aut malignando, non incidit in canonem: ſi autem do loſe, & malignando, prætextu tamen officij ſui clericum percuſſerit, non eſt mittendus ad Sedem Apoſtolicam: licèt excommunicatus ſit, ſed ab Epiſcopo poteſt abſolui. extra de ſententia excommunicatione ſi verò primò: & tamen ſi non eſſet oſtiarius mitteretur ad Sedem Apoſtolicam. Ita diſcipuli erant nunc velut oſtiarij, quia arcebāt turbam, nè Chriſtum comprimerent: ideo licebat eis verbo duro increpare turbas repellendo eas, nè Chriſtum vexarent præ importunitate.

G Ad ſecundum dicendum, quod non prohibuit, quod illi faciebant quaſi faciendo peccarent, ſed quia non placebat ei factum, licèt intentio facientium placeret: imò diſcipuli crederent ſe malè agere, & non ſeruare honorem, & ſeruitium debitum Chriſto: ſi non arcerent turbas offerentes paruulos.

Ad tertium dicendum, quod Chriſtus indigne tulit, vt oſtenderet virtutem, & benignitatem ſuam erga omnes: & tamen aliud ipſe, & aliud diſcipuli reſpiciebant, & vtrumque conſiderare rectum erat: nam ſicut ad Chriſtū pertinebat ex benignitate omnes recipere, ita ad diſcipulos, qui tenebantur ſequi dominum, & magiſtrum ſuum, pertinebat repellere turbas, nè comprimerēt ipſum, quouſque ille vetaret hoc fieri, ſicut & ſæpe nos non concordamus cum Deo in volito, & tamen non peccamus, quia talia velle ad nos pertinet.

H Ad quartum dicendum, quod bonum erat applicari paruulos Chriſto: & tamen non erat bonum neceſſariū: & in talibus bonis multa ſunt, quæ ſe inuicem impediūt. Vnde bonum erat paruulos applicari ad Chriſtum, vt benedicerentur ab eo, & bonum eos non applicari, vt non comprimeretur Chriſtus, & quia diſcipuli magis tenebātur ad bonum, quod erat facere, nè comprimeretur Chriſtus, quod competebat eis ex officio, non peccabant impediendo bonum applicationis puerorum ad Chriſtum, cū vtrum non poſſet ſeruari ſtante alio.

Ad quintum dicendum, quòd aliqualis inaduertentia fuit diſcipulorum: non tamen talis, quæ indoceret peccatum, cùm exercerent rem officij ſui.

Quare Chriſtus dixit ſinite paruulos venire ad me, & nolite prohibere eos. Quæſt. C I.

I QVæritur, quare Chriſtus dixit ſinite paruulos venire ad me, & nolite prohibere eos.

Dicendum, quòd primò fuit, quia offerentes veniebāt cum fide, & deuotione credentes, quòd paruuli conſequerentur aliquid ex impoſitione manuum Chriſti: & tamē Chriſtus nunquā repellit eum, qui cum fide accedit, quia ſi iſtos repelliт, quos recipiet? Secundò, quia tota Chriſti intentio erat proficere exercēdo officium ſuum, dum hic manebat. Sic dixit ipſe Mar. 1. & Luc. 4. Eamus in proximos vicos, & villas, vt & ibi prædicem: ad hoc enim miſſus ſum, & vt iſta exerceret, ſæpe ceſſabat à neceſſaria quiete, omittens tempora cibi, & recreationis. Sicut Mar. 3. ca. quando ſurrexit de menſa vadens ad turbas, quæ quærebant eum, & aliquando cibum ſumere nolebat, vt prædi- K caret, ſicut Io. 4. quando diſcipuli obtulerunt ei cibos, vt comederet, & ille noluit dicens: Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis. Et hoc erat, quia expectabat quoſdam, qui venturi erant ad eum immediatè de ciuitate, & illis prædicaturus erat, & dixit: Cibus meus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me; & tamen iſti, qui offerebant paruulos, & ipſi paruuli oblati proficiebant in hoc, quia vtriſque aliquid boni conferebatur, ſcilicet offerentibus quidem ex merito fidei: paruulis autem ex impoſitione manuum, ideo iuſſit eos nō prohiberi. Tertiò, quia Chriſtus volebat oſtendere humilitatem ſuam. Tantæ enim humilitatis erat, quòd neminem dedignabatur quantumcunque eſſet paruæ conditionis. ideo & paruulos, qui propter ætatem nullius adhuc reuerentiæ ſunt, nō dedignabatur ſibi applicari. Quartò, vt Chriſtus inſtrueret diſcipulos fugere elationem, & de ſe humilia ſentire, ſcilicet, quia cùm ipſe non aſpernaret paruulos, neminem illi contemnere deberent. Sic dicit Chryſ. Diſcipuli prohibebant offerentes propter Chriſti dignitatem: ſaluator autem erudiens diſcipulos ſuos ſapere moderata, & tumorē conculcare mundanum, accipit pueros, & eis prænūciat regnum Dei. Quintò fecit Chriſtus hoc, vt oſtenderet, quòd nos debemus ſi maiores fuerimus condeſcendere vtilitatibus minorum, & propter illas aliquid tolerare, & non irridere eos, qui aliquem applicant cultui Dei qualiſcunq; ille ſit. Sic dicit Origenes: Siquis ergo eorum, qui doctrinam Eccleſiaſticam profitentur, videat aliquem offerentē aliquos ſtultos mundi, & ignobiles, & infirmos, qui propter hoc appellati ſunt pueri, & infantes, non prohibeat quaſi ſine iudicio facientem eum, qui offert tales ſaluatori: Et poſt hoc exhortatur diſcipulos ſuos iam viros conſtitutos condeſcendere vtilitatibus puerorum, vt fiant pueris quaſi pueri, vt pueros lucrentur, nam & ipſe cum in forma Dei eſſet humilians ſe factus eſt puer. Sextò fecit hoc, quia iuſtum erat pueros non repelli à Chriſto, ille enim munditiam diligit, quæ in pueris eſt per ætatem. Vnde ſi iſtos non reciperet, nemo eſſet, quem non repelleret. Sic dicit Chry. Quis enim mereatur appropinquare Chriſto, ſi repellitur ab eo ſimplex infans? ideo dixit nolite prohibere eos. Nā ſi ſancti futuri ſunt, quid vetatis filios ad patrem venire? Si autē peccatores futuri ſunt, vt quid ſententiam condemnationis profertis, antequam culpam videatis?

Quare Chriſtus dixit: Talium eſt regnum cælorum. Quæſt. C I I.

QVæritur, quare dixit Chriſtus, talium eſt enim regnū cælorum. Dicendum, quòd hoc fuit ad oſtendendū, quòd pueri non debebant repelli ab eo. Diſcipuli namq; eos repellebant, tanquam indignos accedere ad Chriſtū. Chriſtus ergo oſtendit, quod digni erant accedere. Non enim ponebat Chriſtus dignitatem in rebus huius ſæculi, cùm nullum emolumentum ſit res huius ſæculi poſſidere, ſi futurum ſæculum non habetur, iuxta illud ſupra 16. Quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ autem ſuæ detrimentum patiatur? Et quia paruulis debetur regni cœleſtis poſſeſſio, cenſentur maximæ eſſe dignitatis, ideo ait: Nolite eos prohibere venire ad me, quia talium eſt regnum cœlorum, ideſt, tantæ dignitatis ſunt, quod eos non debetis contemnere, cùm ipſorum ſit regnum cœlorum, cuius poſſeſſione nulla eſt maior dignitas. Similem modum habet Chriſtus præcedenti capitulo, dicens, Videte, nè contemnatis vnum de puſillis, qui in me credunt, dico enim vobis, quia Angeli eorum ſemper vident faciem patris mei, qui eſt in cœlis, & ita dignitatem eorum oſtendit ibi per hoc, quod erat Angelos ipſorum videre ſemper Deum, & ideo non erant contemnendi, ita & hic dicit, non eſſe eos contemnendos, neque repellendos, cùm regnum cœlorum eis debeatur.

Quare Chriſtus non dixit, ipſorum eſt regnum cælorum, ſed dixit, talium. Quæſt. C I I I.

QVæritur, quare non dixit Chriſtus, ipſorum eſt regnum cælorum, ſed dixit, talium eſt regnum cælorum. Nam ipſe intendebat hic oſtendere dignitatem paruulorum, & tamen nihil magis poſſet dici, quàm quòd ipſorum eſt regnum cælorum, quod magis ad dignitatem pertinet, quam dicere, talium eſt regnum cælorum, ergo ſic videtur debuiſſe dici. Dicendum vno modo, quod hoc Chriſtus dixit ad magis laudandum pueros ſecundum ætatem ſuam, ideo non dixit, quod iſtorum puerorum ſolū qui oblati fuerant ei, erat regnum cælorum, ſed etiā omnium puerorum, & ideo dixit taliū eſt, ideſt, omniū puerorum, qui tales ſunt per ætatem. Et ita nulli paruoli prohibendi ſunt venire ad me. Secundò poteſt dici, & melius, talium eſt, ideſt, non ſolum puerorum, ſed etiam omnium, qui tales ſunt. Nam ſi diceretur, iſtorum eſt regnum cælorum, putaretur, quod ſolis paruulis daretur, & tunc damnum eſſet adoleuiſſe per ætatem. Vt ergo ad multos

alios

alios etiam extendatur, dicitur, talium eſt regnum cęlorũ: idest, non ſolum eſt puerorum ſecundum ætatem: ſed etiã omnium, qui tales ſunt: & hoc etiam ad laudem puerorũ pertinet, cũ propter eſſe ſimiles pueris, mereantur regnũ cælorum.

Tertiò poteſt intelligi, quod regnum cęlorum eſt taliũ, ideſt, omnium, qui tales ſunt per virtutem, quales iſti ſũt per ætatem. Et iſtam expoſitionem tenet Hieron. & Ambroſius, & omnes. Dicit Hier. Signanter autem dixit, taliũ eſt regnum cælorum non iſtorum, vt oſtenderet non ætatem regnare, ſed mores, & iis, qui ſimilem haberent innocentiam, & ſimplicitatem pręmium repromitti: & iſta eſt ſententia Chriſti: quia licèt adultus aliquis habeat vitam æternam, non habet, vt adultus, ſed vt paruulus. Sic dicitur Mar. 10. & Luc. 18. Amen dico vobis, quiſquis non receperit regnum Dei, vt paruulus non intrabit in illud. Et hoc oſtendit ipſe eſſe per ſimilitudinem virtutis, ſicut dixit præced. c. niſi conuerſi fueritis & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cęlorum. Multæ autẽ ſunt probitates puerorum per ætatem, & præcipuè humilitas: & ideo hanc ſpecialiter Chriſtus laudauit in eis, dicens: Quòd debemus paruulos in ea imitari, ſcilicet, quicunq; ſe humiliauerit, ſicut paruulus, hic, maior eſt in regno cælorum eod. c. habent etiam paruuli innocentiam, ſimplicitatem, puritatem, facilitatem animi ad remittendũ iniurias. Vnde Theophilus dixit: Non dixit horum eſt regnũ cælorum: ſed talium, ſcilicet, habentium ſtudio, & labore innocentiam, & ſimplicitatem, quam habent pueri ex natura. Puer enim neque odit, neque malitioſè aliquid operatur, neque verberatus à matre diſcedit, ſed & ſi eum vilibus induat veſtimentis præfert ea regalibus indumẽtis: ſic & ille, qui viuit ſecundum virtutem eſſe matris ſuę, nihil huic præhonorat, neque Reginam multorum voluptatem. Etiam debemus imitari pueros ex parte fidei, per quam habetur regnum cælorum: pueri ſiquidem non diſputant, ſed ſuſcipiunt quidquid eis dicitur: Ita & nos in fide, non arguendo, ſed obediendo dicenti procedere debemus. Sic dicit Beda: Regnum Dei, ideſt, doctrinam Euangelij, ſicut paruulus accipere iubemur, quia quomodo paruulus in diſcendo non contradicit doctoribus: neque rationes, & verba componit eis reſiſtens, ſed fideliter ſuſcipit, quæ docetur, & cum metu obtemperat, & diſcit: ita & nos obtemperando ſimpliciter, & ſine vlla contradictione verbum Domini ſuſcipere debemus. Sic & Baſilius dicit: Suſcipiemus autem regnum Dei, vt puer, ſi diſpoſiti fuerimus erga doctrinam Domini, vt puer in diſciplina nequaquam contradicens, neque diſputans cum magiſtris, ſed credibiliter, & obedienter imbibens documẽta: & ob hoc illi, qui ſine ratione argumentatiua fidem recipere noluerunt, à regno Dei excluduntur, quia non ſunt, ſicut puer. Sic dicit Theophilus: Gentilium ſapientes quærentes ſapientiam in myſterio, quod eſt regnum Dei, neque volentes hoc abſque fide ſyllogiſticę probationis admittere, meritò excluſi ſunt ab hoc regno.

Quomodo Chriſtus nunc permittebat ad ſe accedere turbas importunè, cum alibi eas fugiat.

Quæſtio CIIII.

QVæritur, quomodo Chriſtus nunc permittebat ad ſe accedere turbas importunè, cùm alibi eas fugiat. Nam Mar. 6. dicitur, venite ſeorſum in deſertũ locum, & requieſcite puſillum: erant enim qui veniebãt, & redibant multi, neque ſpacium quidem manducandi habebant. Et ita ibi, vt fugeret turbas venit in deſertum, nunc verò non ſolùm non fugiebat turbas, ſed etiam eos, qui repellebantur admitti faciebat. Dici poteſt, quod vtrumque faciebat Chriſtus ſecundùm diuerſa tempora, nam interdum fugiebat turbas, & interdum exponebat ſe eis, vt venirent ad eum: nam ipſe ad docendum omnes venerat, quia tamen ipſe homo erat, & qui cum eo erant recreatione quadam indigebant; & ob hoc vt communius turbæ ſe exhibebat ad prædicandum, & ſanandum omnes. Interdum autem ſe ſubtrahebat ad quietem, & tunc magis propter diſcipulos, quàm propter ſe. Vnde Mar. 6. in loco allegato, non dixit, requieſcamus puſillũ, A ſed requieſcite puſillum quaſi propter illos eſſet quies, & non propter eum, nunc autem fortè, non erat tempus recreationis, ſed magis operis, ideo ſuſtinere voluit, quod præſentarentur ſibi paruuli, & imponeret eis manus. Aliter tamẽ poteſt etiam dici, quòd nullo tempore Chriſtus abiiciebat venientes ad ſe, licèt eos, qui nondum venerãt interdum caueret antequam venirent. Nunquam enim Chriſtus ſubtrahebat ſe turbæ poſtquàm veniebant ad eũ etiam ſi venirent hora importuna. Patet hoc, quia Mar. 3. dicitur, quòd cum Chriſtus vellet ſedere ad cibos, venerant turbæ ad quærendum eum, & ipſe exiuit ad illas, & diſcipuli indignati, quòd tali hora exiret ad turbas, exierunt tenere eum, dicentes, quòd in furorem verſus eſſet: Quando autem turbæ nondum venerant, & ipſe ſciebat eas venturas, ſi erat tempus recreationis diuertebat interdum ad loca recreationis. Et ita fecit Mar. 6. & tamen ſi B eo manente in recreatione ſuperuenirent turbæ quærentes eum, ſtatim exibat ad illas: etiã ſi impediretur recreatio ei & ſuis neceſſaria. Sic patet Mar. 3. c. deſierat enim iã Chriſtus prædicare turbis, & intrauerat domum ad cibos ſumendos, & cùm eſſet ibi, ſuperuenerunt quidam quærẽtes eum, & antequam cibos caperet exiuit, ſic etiam Mar. 6. dixerat diſcipulis: venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillum. Et ita animo quieſcendi diuertebat Chriſtus cum diſcipulis, ſed antequam peruenirent in locum illum deſertum, ſuperuenerunt turbæ. Ibat n. Chriſtus cum diſcipulis per mare, & turbæ audientes hoc præceſſerunt pedeſtres in locum, in quem venturus erat, & nondum exierat de naui: & iam expectabant eum, & cũ exiuit ſtatim cœpit docere eos multa, & curare ægros eorum, & durauit ſermo iſte vſque ad veſperam quando di- C ſcipuli dixerunt: deſertus eſt locus, & hora iam præteriit, dimitte turbas, &c. Mar. 6. & ſupra 14. c. Et ita non quieuit ibi, licèt ad recreandum veniſſet, ſed occurrentib. turbis ſtatim prædicauit. Nunc autem fortè non erat hora recreationis, ſed dato, quod eſſet, cùm turba ſe circunfundiſſet Chriſto, nullo modo repelleret eam quantumcunque attædiaretur, & ita paruulos non repulit, ſed diſcipulos repellentes illos compeſcuit.

Et ecce vnus accedens ait illi: Magiſter bone, quid boni faciam, vt habeam vitam æternam? Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Vnus eſt bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Dicit illi: Quæ? Ieſus autem dixit: Non homicidium facies, Non adulterabis: Non facies furtum: Non falſum teſtimonium dices: Honora pa- D *trem tuum, & matrem: Diliges proximum tuum, ſicut te ipſum. Dicit illi adoleſcens: Omnia hæc cuſtodiui à iuuentute mea, quid adhuc mihi deeſt? Ait illi Ieſus: Si vis perfectus eſſe vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus & habebis theſaurum in cœlo: & veni, ſequere me.*

Et ecce vnus accedens. Supra docuit Chriſtus obedientiã, hic docet paupertatem voluntariam, quæ eſt tertia virtus contemplatiuorum. Et diuiditur in duo, quia primò ponit illud quod eſt neceſſitatis. Secũdò illud, quod eſt ſupererogationis, ibi. *Dixit adoleſcens.* Circa primum dicitur. *Et ecce vnus accedens.* Scilicet, poſtquam receſſit de loco illo, in quo paruuli ei oblati fuerant. Et dicitur Mar. 10. quòd acceſſit, & genuflexit, quod hic tacuit Matthæus. *Ait illi.* Interrogãdo, quæ ſequitur. *Magiſter bone.* Lau- E dare eum videtur, quia bonum eum vocat. *Quid boni faciam.* Ideſt, quod genus bonorum. *Vt habeam vitam æternam?* De iſta vita Chriſtus prædicabat, ideo quærit iſte bonum, quod faciendo iret illuc. *Qui dixit illi.* Reſpondit ei Chriſtus de duobus, primò eum increpat, quia vocauit illum bonum, ſecundo ſoluit quæſtionem. *Quid me interrogas de bono?* Ideſt, quare interrogãdo vocaſti me bonum? ſcilicet, non bene facis. *vnus eſt bonus Deus.* Ideſt, ſolus eſt Deus bonus, & nullus alius debet vocari bonus. *Si autem vis ad vitam ingredi.* Hic ponit ſolutionem ad quæſtionem, & vocat vitam abſolutè illam, quam quærens vocauit vitam æternam. Et ratio eſt, quia illa eſt abſolutè vita, alia autem potius eſt mors dicenda, quàm vita. *Serua mandata.* Ideſt, ſeruando illa peruenies illuc. *Dicit illi, Quæ?* Putauit enim iſte interrogans, quòd præce-

pta

pta, quæ ſeruanda erant aliquid ſpeciale eſſent, & non F
mandata illa communia: ideo dixit; Quæ? Nam ille præ
ſupponebat, quòd aliquid obſeruandum erat, cùm quæ-
ſierit: quid faciam boni, vt habeam vitam æternam? &
tamen neſciebat quid eſſet illud, quod obſeruandū erat.
Dixit illi Ieſus: Expreſſit mandata, quæ cuſtodienda erāt.
Non homicidium facies. De hoc declaratū eſt ſupra quin-
to capitulo laté, quando de ira dicebatur. *Non adultera-
bis.* Non ſolum adulterium, quod eſt quando violantur iu
ra matrimonij, ſiue coniugatus cognoſcendo alienam cō
iugem, ſiue non coniugatus coniugatam, ſed etiam quicū
que coitus præter matrimonialem, & illicitus, & vetitus
per illud mandatum de peccato luxuriæ prohibetur. Quā
tum ad multa dubia eius, laté dictum eſt ſupra, quinto ca
pitulo. *Non facies furtum.* Omnis contractatio indebita
rei alienæ inuito domino nomine furti intelligitur, ſiue G
ſit violenter, & palam, ſiue clam facta, vel doloſe, vel quo
modocunque: dum tamē indebitè, vt intelligatur omnis
extorſio, vt vſura, ſimonia, doloſus contractus. *Nō falſum
teſtimonium dices.* Siue iurando falſum in iudicio, ſiue ex
tra iudicium falſum aſſerendo in damnum proximi. De
iuramento, & periurio laté dictum eſt ſupra quinto capi-
tulo. *Honora patrem tuum, & matrem tuam.* De hoc di-
ctum eſt Exodi vigeſimo, & aliquid ſupra quinto capitu
lo. nomine huius honoris intelligitur omnis ſubuentio ne
ceſſaria, vel opportuna, quæ his præſtatur, & etiam qui-
buſcunque proximis. vnde omnia opera miſericordię ſpi
ritualia, & corporalia ad iſtud præceptum reducuntur. *Et
diliges proximum tuum.* In hoc innuit omnia alia præce-
pta, quæ ad proximum ſunt, quia quæcunque illa ſint ad
dilectionem reducuntur. *Sicut teipſum.* Non æqualiter H
quantum ad affectum, neque quantum ad effectum: ſed
diliges ad id quod teipſum, ſcilicet, ad vitam æternam,
ad quam teipſum diligis. Vel ſicut teipſum, ideſt, eadem
volens illi, quæ tibi vis: licet non tanta pro illo cupias quā
ta pro te, neque tam ardenti affectu, neque tantum labo-
ris pro illo apponas, ſicut pro te: & tamen eadem pro illo
voles, quæ pro te vis, quia aliàs non vocabitur amicus;
quia vt dicitur nono Ethicorum, amicabilia, quæ ad alte-
rum veniunt ex amicabilibus, quæ ad ſeipſum.

*Quando fuit facta iſta quæſtio Chriſto, & à quo.
Quæſt. CV.*

QVæritur, quando fuit iſta quæſtio facta Chriſto. Ali-
qui dicunt, quòd quando offerebat turba paruulos I
aliquis illorum quæreret iſtud. Dicendum, quòd nō ſtat,
ſed poſtquam de loco illo receſſit, in quo paruuli oblati
fuerant, fuit iſta quæſtio facta. Et patet, quia dicitur ſupra
in littera, & cū impoſuiſſet eis manus abijt inde. Et ideo
dicendum, quòd cùm recederet de loco illo aliquis acce-
diſſet ad eum in via, & quæſiuit. Sic dicitur Mar. 10. ſci-
licet. Et cùm egreſſus eſſet in via præcurrens quidam ro-
gabat eum, &c.

*Quis erat iſte interrogans, & quare interrogauit hoc.
Quæſt. CVI.*

QVæritur, quis erat iſte interrogans, & quare interro
gauit hoc.

Ad primum dicendum, quòd Matthæus, & Marcus nō K
expreſſerūt quis eſſet, aut cuius ſtatus, ſed Luc. 18. dicitur,
quòd erat quidam Princeps. Et cùm non vocetur ibi de
quo principatu erāt, poteſt intelligi, quòd erat de Princi-
pibus populi, aut Phariſæorum, aut ſacerdotum, quia in
omnibus his inueniebantur Principes.

Ad ſecundum dicendum, quòd iſta quæſtio videtur pē
dere ex præcedentibus dictis: nam dixerat Chriſtus de
paruulis, quòd talium eſt regnum cælorum: & regnum
cælorum, & vita æterna ſunt idem; ideo cùm Chriſtus ibi
dixiſſet, quòd talium eſt regnum cælorum: quod intelli-
gebatur non de ætate, ſed de conditione, & illæ conditio-
nes eſſent in operibus aliquarum virtutum, quæ tere vo-
luit iſte, quæ eſſent virtutum opera, per quæ veniretur ad
regnum cælorum: & ideo quæſiuit, quid boni faciam? Sic
dicit Rabanus. & Beda: Audierat forſitan homo iſte à Do
mino tantùm eos, qui voluiſſe paruulis ſimiles eſſe dignos
introitu regni cœleſtis: & ideo certior cupiens eſſe, non
per parabolas, ſed apertè poſtulat exponi quibus meritis
vitam æternam conſequi poſſit.

*Qua intentione iſte interrogabat, an bona vel tentatoria.
Quæſtio CVII.*

QVæritur, qua intentione iſte interrogabat, an bona,
vel tentatoria. Aliqui dicunt, quòd tentatoriè, quæſi
uit. Et patet primò, quia Chriſtus arguit eum de bono: nā
vocauerat eum magiſtrum bonum. Et de hoc eum accu-
ſat dicens: Cur me dicis bonum? Mar. 10. & Luc. 18. c. &
tamen de bono non poteſt quis iuſtè accuſari, niſi bonū
mala intentione agat, vel dicat. Secundò patet, quia ſi ve-
rè interrogaret, reciperet reſponſum Chriſti, & tamen
non recipit, ſed cùm Chriſtus dixerit, vade & vende &c.
dicitur, quòd abiit triſtis. Et ita innuitur, quòd nihil fecit
eorum, quæ Chriſtus ei dixit.

Dicendum, quòd aliqui tenent iſtum veniſſe tentato-
riè, & ita tenet Hieronymus dicens: Iſte, qui adole-
ſcens, & diues erat, & ſuperbus, non voto diſcentis,
ſed tentātis interrogat. Quod ex eo probare poſſumus,
quia dicēte ſibi domino: ſi vis ad vitam ingredi ſerua mā
data, rurſus fraudulenter interrogat, quæ ſunt illa manda
ta: quaſi non ſciret ipſe legem, aut dominus poſſet eidem
de hoc iubere contraria. Idem tenet Ambroſius ſuper Lu
cam dicens: Tentator iſte Princeps, magiſtrum bonum di
xit, qui Deum bonum dicere debuiſſet. Idem tenet Cyril-
lus dicens: Putauit autem ſe Chriſtum capere, dum vitupe
raret moſaycum præceptum. Et ſequitur quoniam ergo
tentatiuè quærebat, qui apprehendit ſapientes in aſtutia
ſua, reſpondit ei conuenienter. Alij autem dicunt, quod
non tentatiuè, ſed bono animo veniebat iuuenis ad quæ-
rendum. Et iſta videtur vera poſitio. Primò quia humilita
tem prætulit: nam genuflexo petiuit a Chriſto iſta. Mar.
10. c. & cùm egreſſus eſſet in via, præcurrens quidam ge-
nuflexo ante eum, rogabat eum. Et tamen tētatores ſunt
maligni, ſuperbi, & ſubdoli, & non humiliantur, quales
erant Phariſæi, qui non poterant pacificè loqui.

Secundò, quia iſte quæſiuit de re bona, ſcilicet, de vita
æterna, tentatores autem terreni erant, & de carnalibus
quærebant. ſicut Phariſęi de repudio vxorum. Etiam quia
tentatores ſemper eligunt aliquas quæſtiones cauilloſas,
in quibus quidquid reſpondeatur, videatur inconueniēs,
quia quaſi cornuto ſyllogiſmo, vtroque cornu ligant, &
feriunt.

Tertiò dicitur Mar. 10. quod Chriſtus intuitus eſt eum
& dilexit illum, & tamen, ſi tentator eſſet, non diligeret
illum Chriſtus, quia tentatores erant abominabiles, ideo
bono animo quærebat.

Quartò, quia ſi tentator eſſet, oſtēderet Chriſtus in ver
bis, vel in modo loquendi eum eſſe tentatorem. Sic infra
22. quando Phariſæi quæſierunt ab eo de tributo Cæſa-
ris, & ait, quid me tentatis hypocritæ? hic autem neq; euā
geliſta hoc oſtendit, ſicut ſupra oſtenderat de Phariſæis di
cens, quòd acceſſerunt Phariſæi tentantes eum, & dicen-
tes: ſi licet homini dimittere vxorem. Neque Chriſtus il-
lud dixit, ergo non dictum eſt tentatoriè. Quintò quia iſte
erat vir bonus, qui a iuuentute ſua cuſtodierat præcepta
legis. Et hoc Chriſtus aſſeruit dicens, vnum tibi deeſt, va-
de, vende quæcunque habes, & da pauperibus. q. d. non
deeſt tibi niſi perfectio, quæ conſiſtit in paupertate volū
taria: Et ita bonitatem neceſſariam iam iſte habebat cùm
non deeſſet ſibi niſi perfectio, & tamen tentator nō eſt bo
nus, ſed multa ei deſunt ad bonitatem neceſſariam, ergo
non erat tentator. Et iſtam poſitionem tenet Chry. dicēs.
Ego autem auarum quidem eum & pecuniarum amato-
rem, nequaquam recuſo dicere, quia & Chriſtus talem eſ
ſe redarguit, ſimulatorem autem eſſe nequaquam, quia
non eſt ſecurum de incertis iudicare, maximè accuſando.
Marcus autem hanc ſuſpitionem deſtruit. Dicit. n. quòd
accurrens, & genuflexo rogabat eum, & quoniam inſpi-
ciens eum Ieſus, amauit eum. Si etiam tentans acceſſiſſet,
demonſtraſſet hoc nobis euangeliſta, ſicut & in alijs facit.
Si autem & ipſe ſiluiſſet, Chriſtus non permiſiſſet eum la-
tere

tere, ſed redarguiſſet manifeſtè, aut occultè inſinuaſſet, hoc autem non facit. Idem tenet Beda dicens: Non eſt putandus homo iſte, vel voto tentantis (vt quidam putauerunt) dominum interrogaſſe, vel de ſua vita eſſe mētitus: ſed ſimpliciter, vt vixerat eſſe confeſſus, quod patet ex eo quod dicitur, quòd Ieſus dilexit eum intuitus eum. Si aūt mendacij, aut ſimulationis noxa teneretur reus, nequaq̄ intuitus arcana cordis eius diligere eum diceretur Ieſus.

Ad primum argumentum in contrarium dicendum, quod non arguitur. quaſi ſimulatoriè iſte vocauerit Chriſtum bonum, ſed quaſi errans per ignorantiam. Nō enim bonum protulit ſicut proferre debuiſſet, vt infra dicetur, & ita non vocauit eum bonum adulatoriè, vel tentatoriè, ſed hoc intendendo, & tamen in illo etiam ſimplici corde loquendo errauit.

Ad ſecundum dicendum, quod vero animo interrogabat, volens ire ad vitam æternam, & ingredi viam perfectionis, & tamen putauerat illam eſſe faciliorem viam, q̄ poſſet ſine diſpendio rerum ſuarum conſequi, cum autem reſponſum eſt, debere vendi quidquid poſſidetur, quia difficillimum viſum eſt, triſtatus fuit: & tamen ſi non intendiſſet vere facere, quod a Chriſto petebat, non triſtaretur audito verbo, ſeu reſponſo difficili, quia tentans nō intendit niſi fallere. Triſtitia autem eſt de his, quæ nolentibus accidunt, quę a nobis mala iudicantur: ergo voluerat iſte adoleſcēs poſſe attingere faciliter ad ea, quæ Chriſtus dicebat, & quia difficile ei viſum fuit, triſtatus eſt.

Ad dictum autem Hiero. Ambroſij, & Cyrilli dicendum, quod magis tenetur poſitio aliorum ſanctorum doctorum, quæ rationabiliter videtur, licèt poſſunt iſti intelligi in veritate, quod iſte quærens erat tentator, ſcilicet, quia non acceſſit animo perfecto ad Chriſtum, quia ſi perfectus, ideſt, radicatus eſſet animus eius, quidquid Chriſtus ei dixiſſet pro conſequendo vitam æternam egiſſet, & tamen non egit: ideo non erat verus amator vitæ æternæ, & quantum ad hoc poteſt vocari largè tentator, ideſt non accedens animo ſimplici, ſed ad fallendum Chriſtū, vel ad calumniandum dicta eius eo modo, quo Phariſæi faciebant, vt patet ex dictis, ideo verius eſt, quòd non erat tentator, quam quòd eſſet.

Quare iſte adoleſcens quærendo dixit magiſter bone. Quæſt. CVIII.

QVæritur, quare iſte adoleſcens quærendo dixit: Magiſter bone. Dicendum, quòd aliquo modo pendet iſta quæſtio ex determinatione præcedentis, tenent enim quidam hunc iuuenem tentatoriè, & fallaciter ad Chriſtum acceſſiſſe. ſ. Hiero. Ambroſius & Cyril. Et iſti dicunt, quod adulatoriè vocauit iſte eum bonum, vt eſſet aptior tentandi uia. Sic dicit Ambr. ſuper Lucam. Tentator iſte Princeps magiſtrum bonum dixit, qui Deum bonum dicere debuiſſet. Ita aliquando tentatores dicebant aliqua verba adulatoria Chriſto, per quę non viderentur tentantes, & aptius eum traherent ad id, ad quod volebāt ſicut Phariſæi volentes Chriſtum tentarē de tributo dando Cæſari dixerunt, magiſter ſcimus quia verax es, & verbum Dei in veritate doces, & non eſt tibi cura de homine. infra 22. magna laus iſta erat, & tamen ad tentandum erat. Et proderat ad duo. primò, vt Chriſtus verborū mulcebris delinitus, verſutias eorum non reſpiceret. Secundò vt traherent eum ad reſpondēdum determinatè pro vna parte, quam ipſi volebant. Si. n. Chriſtus diceret, quod nō licebat dari cenſum Cæſari, fieret odioſus Cæſari, & iuberet illum occidi. Hoc autem cautiosè Iudæi deducere intendebant, ideo cupiebant, vt diceret, non eſſe reddendū tributum Cæſari: & ad hoc dixerunt, & non eſt tibi cura de homine, ideſt, licèt aliquis homo ſit magnæ poteſtatis, non omittis dicere veritatem, etiam ſi ſit contra illum, & ita nunc licèt ſit contra Cæſarem non reddi tributum, tamen ſi iuſtum fuerit non reddi, ſcimus quod diffinies non eſſe reddendum. & ita aliqualis adulatio erat dicere, magiſter bone. Sed dicendum, quod cum ex præcedenti. q. patuerit non acceſſiſſe tentatoriè iuuenem hunc, quod non dixit ad tentandum, vel adulandum, ſed volens honorare Chriſtum: quia ſapientibus honor quidam exhibendus eſt. y. Ethic. & tamen Chriſtus erat ſapientiſſimus, & ita,

A vt à perito quærebatur ab eo: ideo iuſtum erat vocari eū bonum, vel aliud nomen excellentiæ apponi: & nō eſt credendum, quod iſte adoleſcens fuerit adulator: quia adulator, qui profert fictas laudes, quas non credit eſſe veras, dicit, vt alliciat, vel fallat: ſed adoleſcens ille credebat Chriſtum eſſe bonum magiſtrum: ideo non dixit adulatoriè vocando eum magiſtrum bonum: licèt ſanè poteſt dici, q̄ vocauerit eum bonum ad alliciendum, ſicut interdum aliquorum veras laudes proferimus, vt eos nobis gratiores faciamus, & ad ea, quæ petimus reddamus promptiores. Et ita iſte iuuenis feciſſe putandus eſt. Et ex hac cauſa flexit genu coram Chriſto. Mar. 10. c. ſ. vt eum ad reſpondendū inclinaret. Nam ſi adulatoriè & tētatoriè dictum ſit, magiſter bone, magis tentatoriè, & adulatoriè factum eſſet, quod coram eo genua flecteret: & tamen non fuit de illo à Chriſto redargutus: ideo nihil adulatoriè fecit.

B *Quare iuuenis iſte petiit vitam æternam. Quæſt. C I X.*

QVæritur, quare iſte iuuenis petiuit vitam æternam, nam ante hoc nemo eam petebat. Dicendum, quod iſte iuuenis petebat vitam beatā, quæ poſt mortem eſt. Nam cùm lex Moyſi non promitteret apertè beatitudinem poſt mortem: & etiam prophetę non expreſsè, ſed ſub tegumentis de vita illa loquerentur, erat dubitatio magna inter Iudæos de ſtatu animarum poſt mortē, an aliquid boni, vel mali haberent. Nam retributionem pro obſeruata lege credebant plurimi eorum eſſe in præſenti, cùm in libris Moyſi nihil apertè promittatur, niſi bona temporalia. Leuit. 27. & Deut. 28. Et ita Iſa. 1. aperitur: Si audieritis me, & in mandatis meis ambulaueritis, bona terræ comedetis. Quidam ergo Iudæorum putabāt

C non eſſe aliam vitam poſt mortem, in qua eſſet retributio pro bonis, & malis operibus, & hi erant Saducæi, qui negabant reſurrectionem eſſe, & ſpiritum, & Angelum. Actu. 23. c. & ideo contra Chriſtum arguebant aſſerentem reſurrectionem. infra 22. & Luc. 20. cap. Alij autem Iudæi credebant eſſe aliquem ſtatum animarum poſt mortem, & eſſe reſurrectionem, & hi erant Phariſæi. Actu. 23. Et tamen iſti neſciebant qualis eſſet ille ſtatus ſiue in pęnis, ſiuę in beatitudine, & an haberent poſtea vitam animæ ſicut nunc comedendo, & bibendo, vel qualem. Vnde quidam credentes reſurrectionem putabant, quod cibis vſuri eſſent beati poſt reſurrectionem. Sic patet Luc. 14. Vbi cùm Chriſtus dixiſſet retribuetur tibi in reſurrectione iuſtorum, dixit quidam, beatus homo, qui manducabit panem in regno Dei. Chriſtus autem fuit primus, qui aper-

D tè de his rebus locutus eſt dicens eſſe reſurrectionem, & ponens conditionem reſurgentium. ſ. quod illi non vtentur cibis, & potibus, neque coniugiis. infra 22. & Luc. 20. in regno cælorum neque nubent, neque nubētur, ſed ſunt ſicut Angeli Dei. i. ſicut Angeli nihil corporale, exercent, cùm ſint puri ſpiritus, ita homines beati poſt reſurrectionem nihil agent niſi ſpirituale, & talis erit ſtatus beatitudinis. Et hunc ſtatum vocat Chriſtus interdum vitam æternam, & interdum regnum cælorum. Primum quidem propter durationem: quia illa vita non finitur ſicut iſta, ſed ſemper manet. Secundum propter locum, quia ſtatus beatorum in cælo erit, vbi regnare dicētur: quia nulli miſeriæ vel coactioni ſubiicientur. Iſte autem iuuenis erat bene diſpoſitus ſecundùm legem & boni deſiderij. Quod patet, quia dixit, quòd omnia mandata decalogi ſeruauerat

E à iuuentute ſua, & dicebat verum vt Chriſtus aſſenſit, qui dilexit eum intuitus. Mar. 10. c. adeo concupiuit illam vitam quam Chriſtus prædicabat, & ſic petiuit, quomodo illam vitam haberet. Dicit autē Theophylatus, Miror de hoc iuuene, qui omnibus aliis pro infirmitatibus ad Chriſtum accedentibus hic vitæ æternæ poſſeſſionem poſtulat cùm maligna ſit paſſio auaritiæ, propter quam poſtmodum contriſtatus eſt. Sed ſciendum, quod non eſt valde mirandum, quia iſte iuuenis bene diſpoſitus erat, & non erat auarus quaſi alienorum raptor, aut cupidus, ſed quaſi ſuorum tenax poſſeſſor, & hoc non excludit prorſus a beatitudine, licèt aliquo modo impediat. Maximè quia quādo iſte petiuit vitam æternam, non putauit abiectionem poſſeſſarum rerum eſſe neceſſariam, aut optimam ad habendam beatitudinem.

Quære dixit iſte iuuenis, quid boni faciam, vt habeam vi- F
tam æternam. Quæſt. CX.

QVæritur, quare dixit: Quid boni faciam, vt habeam
vitam æternam. Dicendum, quod hoc fuit, quia iſte
iuuenis credebat vitam æternam non dari ſine merito.
Conſiſtit autem meritum in operatione, ideo rectè quæ-
ſiuit quid boni faceret, eſt enim vita æterna multo excellē
tior bonis temporalibus: & tamen temporalia bona non
dabat Deus Iudæis, niſi in præmium obſeruatæ legis: er-
go à fortiori vitam æternam non daret, niſi pro merito,
& rectè dixit, quid boni faciam. nam per meritum obtine
tur præmium: ſed meritum non eſt niſi actus bonus: ergo
rectè dixit quid boni faceret. Nam malum faciendo ne-
mo meretur, ſed demeretur. Sed Mar. 10. & Luc. 18. non
exprimitur hoc, ſed Marcus dixit: quid faciam, vt vitam G
æternam perficiam? & Lucas dixit quid faciendo vitam
æternam poſſidebo? & tamen ſubintelligitur bonum, cū
per malū nemo mereatur. Et hoc expreſſit hic Matthæus,
Ratio quærendi fuit, quia iuuenis iſte ſciebat, quod faciē-
do bonum perueniret ad vitam æternam: ſed neſciebat ꝙ
bonum. Et ratio eſt, quia in lege Moyſi non promitteba-
tur expreſſe vita æterna, ſed bona temporalia. Leui. 27. &
Deut. 28. & Iſa. 4. dicitur, bona terræ comedetis, putauit
ergo, quod non eſſent eadem præcepta viuendi, per quæ
quis haberet vitam æternam, & per quæ haberet bona tē
poralia: & ita eſſent alia noua præcepta ad habendam vi-
tā æternam, & de illis quæſiuit dicens, quid boni faciam.

Quare Chriſtus dixit iuueni: Quid me interrogas de bo-
no? Et quomodo poteſt ſtare littera iſta Matthæi. H
Quæſt. CXI.

QVæritur, quare Chriſtus dixit iuueni: Quid me inter
rogas de bono? & quomodo poteſt ſtare littera iſta
Matthæi, quia non dicunt ſic Marcus & Lucas. Aliqui di-
cunt, quod hoc dixit, quia iuuenis ille præſupponebat, ꝙ
poſſet aliquod bonum operari: & Chriſtus voluit oſtende
re, quod non poterat bonum aliquod facere, & ideo quod
ſuperuacuum erat quærere quid boni faceret, cùm nullū
bonū facere poſſet. Sic dicit Origenes: Reſpondit ſic Chri
ſtus propter eum, qui dixit quid boni faciam? quando. n.
declinamus a malo, & facimus bonum. quantum ad opi-
nionem cæterorum hominum dicitur bonum, quod faci-
mus. quantum autem ad veritatem vnus ſolus eſt Deus:
& conſequenter ipſe ſolus eſt bonum faciens. Secūdò po I
teſt dici, & adhuc melius, quod Chriſtus dixit hoc ad re-
prehenſionem interrogantis: nam ille non erat facturus
bonum, quod ei Chriſtus dicit: vt patet infra in littera: &
in moralib. doctrina non eſt propter ſe, ſed propter opus,
quia non addiſcimus, vt ſciamus, ſed vt boni efficiamur.
2. Ethic. Ideo fruſtra erat interrogatio illa, & etiam reſpō
ſio directa. Et ita dicit: Quid me interrogas de bono? ideſt
ſine cauſa, vel inutiliter me interrogas de bono, quod fa-
cere non intendis: vel non es diſpoſitus ad faciendum, &
nō facies illud. Sic dicit Origenes: Dicere poteſt quis, quo
niam ſciens dominus propoſitum interrogantis non eſ-
ſe, vt faciat ſaltem humanum bonum dixit: quid me in-
terrogas de bono? ac ſi dicat, cùm non ſis paratus ad ea,
quæ dicuntur, cur me interrogas de bono? Dicendum,
quod iſta expoſitio ſecunda eſſet, valde conueniens litteræ K
in cortice ſuo, niſi obſtaret primò, id, quod alij euangeli-
ſtæ dixerunt: nam Marcus, & Lucas non dicunt, quid me
interrogas de bono? ſed, quid me dicis bonum? Et tamen
omnes voluerunt ponere eandem ſententiam, & non cō-
uenit iſta expoſitio litteræ eorum. Secundò quia littera ſe
quens non conuenit huic expoſitioni, ſcilicet, vnus eſt bo
nus Deus, & iſta eſt ratio efficacior. Nam ſi Chriſtus vel-
let redarguere iſtum iuuenem, quòd non eſſet paratus ad
faciendum bonum, non diceret, vnus eſt bonus Deus. Et
quantum ad hoc magis conueniret prima expoſitio litte
ræ. Dicendum igitur, quòd eſt ſenſus, quid me interrogas
de bono, ideſt, cur me vocas bonum interrogando me, &
tunc eſt idem ſenſus cum eo, quod Marcus, & Lucas dixe
runt, ſcilicet. Quid me dicis bonum? & iſte videtur ſenſus
verus. & tūc dicetur, ꝙ iſta littera Matthæi eſt impropriè
F poſita aliqualiter, quia quid me interrogas de bono, ma-
gis referri poſſet ad id, quod quærebatur, quam ad ipſum
Chriſtum, quem bonum vocabat quærendo. Nam dum
dicitur, magiſter bone, nondum erat interrogatio, ſed cū
dixit, quid boni faciam, eſt interrogatio.

Quomodo concordare poſſit inter ſe littera euangeliſta-
rum: quia videtur eſſe contrarietas. Quæſt. CXII.

QVæritur, quomodo concordare poſſit inter ſe littera
euangeliſtarum, cùm dicat Matthæus, quid me in-
terrogas de bono, & Marcus, & Lucas dicunt, quid me di
cis bonum? Dici poteſt vno modo, ſicut dictum eſt præce
denti. q. quòd ſit eadem ſententia, quam apertius poſue-
runt Marcus, & Lucas dicentes, quid me dicis bonum, &
huic conuenit littera ſequens. ſ. vnus eſt bonus Deus, id-
G eſt, nō debet vocari alius bonus niſi Deus, ſed dixit, quid
me interrogas de bono? ideſt, quid me vocas bonum in-
terrogando me? Aliter poteſt dici, quòd Matthæus breui
ter tetigerit duas ſententias. Prima eſt, quare me vocas bo
num? & iſtam tacuit, ſed ſolùm colligitur ex ſequenti, ſci
licet, vnus ſolus bonus Deus, & tamen hoc non diceretur
ſi non præſupponeretur, ꝙ dixiſſet Matthæus? quare me
vocas bonum. Secunda ſententia eſt, quare interrogas de
bono, nam dixit iuuenis, Quid boni faciam, & Chriſtus
ait; quid me interrogas de bono? ideſt, ſuperuacuè quæris,
cùm non ſis facturus bonum, de quo quæris, vt exponit
Origenes. Et ideo dicendum, quòd tenendo ꝙ Matthæus
ponat vnicam ſententiam, ſicut ponūt Marcus, & Lucas,
eſt ſenſus verus, qui poſitus eſt in principio, & præceden-
ti. q. in fine, & tamen tenendo, quod ſint duæ ſententiæ, eſt
H expoſitio conueniens iſta, quæ nunc poſita eſt. Et iſtud eſt
ſatis conueniens, & tunc non erit extorſio litteræ. ſ. Quid
me interrogas de bono? i. quid me vocas bonum interro
gando me? Et iſtum ſenſum tenet Aug. lib. de Concor. E-
uang. dicens poteſt videri diſtare, quod ſecundum Mat-
thæum dicitur, quid me interrogas de bono? ſecundum a-
lios autem, quid me dicis bonum? Nam quid me interro
gas de bono ad illud magis referri poteſt, quod ait ille
quærens quid boni faciam, ibi enim & bonum nomina-
uit, & interrogatio eſt, magiſter autem bone nondum eſt
interrogatio. Commodiſſimè ergo intelligitur vtrunque
dictum quid me dicis bonum, & interrogas me de bono.
Et quoniam iſtam ſententiam magis laudat Auguſtinus,
rationabiliter tenenda eſt, & tūc dicetur quod Matthæus
locutus eſt decurtatè ſubticendo vnam ſententiam. ſ. quid
I me dicis bonum, cum oporteat illam ſubintelligi in litte-
ra ſua, cùm ſubijciat, vnus bonus Deus. Cauſa autem qua-
re potius Matthæus expreſſit iſtam ſententiam ſecundam
ſcilicet, quid me interrogas de bono, fuit quia etiam ipſe
ponit in quæſtione iuuenis bonum, ſcilicet, quid boni fa-
ciam, Marcus autem, & Lucas non expreſſerunt bonū in
quæſtione iuuenis, ſed dixerunt quid faciam, & ideo nō
hēt locū apud eos ſecunda ſententia ſicut apud Matthæū.

Quare Chriſtus redarguit iuuenem, quòd eum bonum
vocauerit. Quæſt. CXIII.

QVæritur, quare Chriſtus redarguit iuuenem, quòd
eum bonum vocauerit, nam Chriſtus bonus e-
rat, & vocando eum bonum, verum dicebat, & bonum
faciebat, ideo non debuerat increpari, ſed approbari ſen-
K tentia eius, iuxta illud Io. 12. Vos vocatis me magiſter &
domine, & bene dicitis, ſum etenim. Et ita etiam erat bo-
nus & magiſter, ideo debuiſſet approbare ſententiā iuue-
nis. Aliqui dicunt, quòd hoc fuit quia adulatoriè hoc di-
xit, & ita redarguitur non de dicto, ſed de animo dicēdi.
Dicendū ꝙ non ſtat, quia non dixit tentatoriè neq; adu-
latoriè, ſed bono animo, vt oſtenſum eſt ſupra. Secundò,
quia non conſonat littera, nam ſi ideo Chriſtus eū redar-
guiſſet, quia dixerat hoc adulatoriè, non diceret, vnus bo
nus Deus. Nam vr, quòd oſtendat non fuiſſe verum dictū
iuuenis. Sed dicendum eſt, quòd Chriſtus increpuit iuue
nē, quia eū bonum vocabat cùm hoiem putaret. Nam vo
lebat Chriſtus, ꝙ bonitas ſoli Deo attribueretur, ille autē
putabat Chriſtū eſſe purum hominem, & tn̄ eum bonum
vocabat, ideo dixit non eſſe conuenienter dictū. Quia ſo-
lus Deus eſt bonus. Sic dicit Hier. Quia vero magiſtrū vo-
cauerat

tauerat bonum, & non Deum vel Dei filium confeſſus erat, dixit: quemuis ſanctum hominem comparatione Dei non eſſe bonum, de quo dicitur: confitemini domino quoniam bonus. Sed dicetur etiam ſi iſte iuuenis crederet eſſe Chriſtum ſolum hominem, cum ita cæteri crederent, & ſecundùm hominem aliquam bonitatem habebat: eo modo quo homines vocamus bonos, & oĩa facta à Deo vocantur non ſolùm bona, ſed etiam valde bona, cur increpatur quòd eum bonum vocauit? Dicendum, quòd non increpatur, quaſi malè dixerit, ſed quia imperfectè dixerit: nam cũ Chriſtus Deus eſſet, erat bonus abſolutè: ideo bonus vocari poterat abſolutè, & tamen cùm dicitur, magiſter bone, innuitur quòd non erat bonus ſimpliciter, ſed bonus magiſter. i. nõ habebat bonitatem niſi in doctrina, & iſta denominatio non placebat Chriſto: vnde ſi ſolum vocaretur magiſter, vel ſolum bonus abſolutè, non cõquereretur, quia tamẽ eum magiſtrum bonum vocauit quaſi nullam aliam haberet bonitatem conqueritur. Sic dicit Ambroſius ſuper Lucam. ſ. Tentator Princeps iſte magiſtrum bonum dixit, qui Deum bonum dicere debuiſſet. Nam licet in deitate bonitas ſit, & in bonitate diuinitas: tamen addendo magiſter bone in portione bonum dixit non in vniuerſitate. Vnde dicendum, quòd non dicitur iſtud principaliter intentione redarguendi iuuenem, ſed dandi ei occaſionem, vt eum intelligeret eſſe Deum. q. d. tu non putas me eſſe Deum: ideo non deberes me vocare bonum, ſed potius Deũ me credere deberes, vt poſſes me rectè vocare bonum. Secundò fuit hoc, vt erudiret iuuenem, quòd quærendo de veritate non intenderet adulationibus, vel eis, qui adulationem ſapiunt, ſed directè accedat ad quæſtionem, & ita non oporteret dici magiſter bone. Tertiò quia, quando de veritate, quæ ad Deum pertinet quærimus, non debemus ad aliquem reſpicere, niſi ad Deum, & hoc eſt ipſum ſolum bonum eſſe. i. ab ipſo ſolo radicem bonitatis eſſe. Sic dicit Hieron. Quæ vtilitas, vt ſic reſponderet; reducit enim eum paulatim, & erudit liberari ab omni adulatione, & ab his, quæ ſunt ſuper terram eum abducens, Deo adhærere ſuadet, & futura quærere, & noſſe eum, qui verè eſt bonus, & radix, & fons vniuerſorum bonorum. Sic etiam dicit Theophilatus: voluit dominus per hæc verba mentem iuuenis facere altiorem, vt ipſum agnoſceret tanquam Deũ, ſed & aliud quid innuit in his verbis, vt quando debes conferre cum aliquo, non adulando cum eo conferas, ſed reſpicias radicem bonitatis, & fontem Deum, & ei præſtes honorem.

Quomodo eſt verum, quòd vnus eſt bonus Deus.
Quæſt. CXIIII.

QVæritur, quomodo eſt verũ, ꝙ vnus eſt bonus Deus ideſt ſolus Deus, qui vnus eſt bonus eſt. Nam vr̃ ꝙ homines boni ſint. Nam aliqui homines ſunt ſancti, ergo ſunt boni. Itẽ quia Gen. 1. c. dr̃, ꝙ omnia, quæ Deus fecit, erant valde bona, homines aũt ſunt quædam portio diuini operis, ideo boni ſunt. Dicendũ vno modo, ꝙ homines, & cæteræ res vocantur boni cum limitatione, ſ. boni homines, vel bonæ res, bonum tñ abſolute non dicuntur: quia hoc non competit niſi ei, qui habet totam naturam bonitatis, & hoc eſt in Deo: quia ſicut in eo eſt tota natura entitatis, ita & tota natura bonitatis: ſicut ergo accipiẽdo propriè eſſe, nemo eſt niſi Deus. Exod. 3. Ego ſum qui ſum. Et illud: Qui eſt miſit me ad vos; quaſi ipſe ſolus ſit: ita accipiendo bonũ abſolutè nemo eſt bonus niſi ipſe. Et ita accipitur hic bonus abſolutè, ꝙ vnus eſt bonus Deus i. ipſe ſolus: accipiendo m̃ limitate vocatur homo, bonus homo, vel miles bonus, aut bonus geometra, & ita de alijs. Secundo põt intelligi, quia ſolus Deus eſt bonus. ſ. à ſeipſo bonitatem ſuam habens, & non accipiens ab extra ſeſe. Cętera aũt non habent bonitatem niſi cõicatam eis à Deo, & ideo datur eis pars bonitatis, & nõ tota natura boni. Sed tũc dicetur; quõ ergo ſtat redargutio iuuenis facta à Chriſto: nam ille vocauit Chriſtum magiſtrum bonũ, ꝙ erat dare partem bonitatis, & non integrã bonitatẽ, q̃ daret, ſi vocaret eum bonum abſolutè, & bonitas illa partialis conuenit hominibus: ideo non vr̃ ꝙ ſit ad propoſitum vnus bonus Deus: eſſet aũt magis ad propoſitũ ſi iuuenis

Tota natura bonitatis eſt in Deo, ſicut natura entitatis.

A vocaſſet Chriſtum abſolutè bonum, & crederet eũ hominem: quia tũc rectè diceretur vnus bonus Deus. i. ſolus ille & non homo. Dicendũ, ꝙ iſta redargutio non eſt directè, quia vocauit eum bonum, ſed potius quare non eum vocauit bonum abſolutè: cum ipſum magiſtrum bonum appellauerit. Nam volebat erigere eum ad cognoſcẽdum ſe eſſe Deũ, & Deus eſt abſolutè bonus: quia ipſe ſolus bonus eſt. Et ita accipit Ambroſius ſuper Lucam dicens: Tẽtator iſte Princeps magiſtrum bonum dixit, qui Deum bonũ dicere debuiſſet. Iuuenis aũt putabat Chriſtum eſſe magiſtrũ bonum, ſicut vnum de doctoribus Iudæorum, & ita eũ magiſtrum bonum vocauit. Sic dicit Chryſ. Quia verò acceſſerat ad Chriſtum, tanq̃ ad hominem, & ad vnũ Iudæorum doctorum: Chriſtus tanq̃ homo reſpondit: quid me dicis bonũ? nemo bonus eſt niſi ſolus vnus Deus. Hæc diB cens nõ excludit homines à bonitate, ſed à comparatione diuinæ bonitatis. Sed adhuc dicetur, dato ꝙ ſolus Deus bonus ſit, & iuuenis vocaret Chriſtũ abſolutè bonũ: nõ erat arguendus: quia licèt illud cõpetat ſoli Deo, ipſe Deus erat cui cõpeteret bonum vocari. Dicendũ. quòd non increpat eum ſcdm veritatem, quaſi non dixerit verum, ſed ex ſuppoſitione fidei eius: nam Chriſtum vocabat bonum, & non credebat eſſe Deum, ſed hominem purum, ſicut vnum de doctoribus Iudaicis, vt dicit Chryſoſtomus.

Quomodo eſt verum, quòd vnus eſt bonus Deus, ideſt. ſolus: & quomodo concordant inter ſe euangeliſtæ.
Quæſt. CXV.

C QVæritur, quõ eſt verum, ꝙ vnus eſt bonus Deus. i. ſolus, ꝙ ſignificantius expreſſit Marcus dicẽs. Nemo bonus niſi vnus Deus, & Luc. 18. dr̃: Nemo bonus niſi ſolus Deus, & quõ concordant inter ſe euãgeliſtæ. Dicendum, ꝙ euangeliſtæ inter ſe concordant in ſñia: nam Matthæus dicens, vnus bonus Deus, intelligit vnus. i. ſolus Deus eſt bonus. Et hoc Lucas exprimit dicens, nemo bonus, niſi ſolus Deus, & ita ꝙ Matthæus & Marcus dicunt vnus, dicit Lucas ſolus, & ita neceſſe eſt accipi, quia ſi non teneretur vnus pro ſolo, non eſſet ad propoſitum redargutio Chriſti ad iuuenem, quia tunc per hoc ꝙ Deus, qui eſt vnus, eſſet bonus: non excluderetur, quin cętera eſſent bona, & ita homo eſſet bonus, ideo Marcus & Lucas oſtenderũt, ꝙ poneretur vnus excluſiuè. i. vnus eſt bonus Deus, ſ. tantum Deus eſt bonus, cùm dixerunt nemo eſt bonus, niſi ſolus Deus, vel vnus Deus. Cũ aũt dr̃, niſi ſolus Deus, D non excluditur aliqua perſona diuina, quia de omnib. eſt iſtud verum. Nam ſi dicatur ſcdm Marcũ, nemo eſt bonus, niſi vnus Deus, bene competit oĩbus tribus perſonis, quæ ſunt vnus Deus. Si dicatur ſcdm Lucã, nemo eſt bonus, niſi ſolus Deus, etiam eſt verum, ꝙ oẽs tres perſonæ ſunt ſolus Deus, quia nulla alia perſona, vel res cõicat in deitate cũ illis tribus, & ita ſcriptura quamlibet perſonarum per ſe vocat bonã, & oẽs tres vocat vnũ bonum, & vnum Deũ. Sic dicit Beda. Vnus Deus bonus non pater ſolus intelligendus eſt, ſed etiã filius, qui dicit, ego ſum paſtor bonus. Sed ẽt Spiritusſanctus, quia dr̃, pater de cęlo dabit ſpiritũ bonum petentibus ſe, ipſa. n. vna & indiuidua trinitas Pater Filius & Spiritusſãctus ſolus, & vnus bonus eſt. Et idẽ dicit Hieron. & Ambroſ. Sed eſt dicẽdum, ꝙ locutio iſta, ſ. vnus bonus Deus, non habet modum excluſionis, niſi aliE quis falsè acciperet. ſ. vnus bonus Deus i. vnus deorũ, vel de dijs bonus eſt, quia ſi concederetur deitatis, aut deorũ pluralitas, dicendo vnus bonus Deus, poterat intelligi, ꝙ vnus tñ illorum bonus erat, & tñ falſum eſt, quia nõ ſunt plures deitates, neq; plures dij, ſed quidquid ad deitatem pertinet, vnus tñ Deus eſt, ideo dicendo vnus Deus, non excluditur aliqua perſona diuina, quia licèt filius ſit alia perſona diuina à patre, & Spiritusſanctus alia perſona diuina à patre, & filio, non eſt alius Deus filius à patre, & alius Deus Spiritusſanctus à patre & filio, ſed vnus Deus idem Deus. Et ita non ſtat talis excluſio, immo ẽt ſi apertè fieret mentio de perſonis cum dictione habente vim excluſionis, adhuc per talem dictionem non excluditur aliqua perſonarum reſpectu termini eſſentialis, vt eſſe bonũ & ſapientem. Nam etiam ſi dicatur ſolus Pater eſt ſapiẽs, non eſt ſenſus, quod filius non ſit ſapiens & Spiritusſanctus.

ctus. Sic accipitur ſupra 11.c. Nemo nouit patrem niſi filius: & tamen Spiritus ſanctus nouit patrem: ſed verum eſt reſpectu termini notionalis, vt dicendo, tantum Pater generat, vel tãtùm filius gignitur. Sed cum dicitur nemo bonus, niſi vnus Deus, accipitur largè, nemo, ideſt nullus: quia nemo eſt nullus homo: & ita poneretur Deum eſſe hominem, & nullum hominem eſſe bonum niſi Deum, qui homo eſt. Sed hoc non intendebat Chriſtus, neq; eſt verum: ideo accipitur.i. nullus.ſ. nulla perſona. Et tamen adhuc, vt propriè accipiatur ſecundum intentionẽ Chriſti deberet dici, ꝙ nihil eſt bonum, niſi ſolus Deus. Nam ſi de nulla perſona conceditur, quòd ſit bona, niſi Deus, a fortiori, nihil aliud erit bonum: quia perſona eſt melior, quam non perſona, cùm perſona dicat ſuppoſitum naturę intellectualis, quæ eſt melior, quàm natura non intellectualis.

Quare Chriſtus non arguit iuuenem, quia vocauit ipſum magiſtrum. Quæſt. CXVI.

QVæritur, cùm Chriſtus arguerit iuuenem, quia eum vocauit bonum cùm non putaret eſſe Deum: quare non arguit eum, quia vocauit ipſum magiſtrum. Nam etiam magiſtrum verè eſſe ſoli Deo cõpetit. Sic dicitur infra 23. Nolite vocari magiſtri: vnus eſt enim magiſter veſter. Dicendum, quòd non redarguit Chriſtus iuuenẽ de magiſtro, ſicut de bono: licèt vtrunque iuuenis dixerat: dixit enim magiſter bone: & tamen magiſtrum non negauit ſe vocari. Et ratio eſt, quia Chriſtus ſecundùm veritatem magiſter erat & bonus: etiam accipiendo vtrunque: quia in maxima excellentia vtrunque erat, cũ eſſet Deus, & tamẽ ipſe arguit iuuenem ex ſuppoſitione ſua: nã iuuenis putabat Chriſtum verum hominem eſſe, ſicut vnũ de doctoribus Iudæorum, vt dicit Chryſ. & quia hominibus competit vocari magiſtros, ſicut Iudæi vocabantur, non arguit illum, etiam ſi credendo Chriſtum hominem purum, vocaret ipſum magiſtrum. Quia tamen crederet eũ hominẽ, & vocaret bonum redarguitur. Prima ratio eſt, quia Chriſtus de ſe aliquando concedebat, quòd magiſter erat, & approbabat hoc, vt Ioan. 13. Quando dixit Chriſtus: Vos vocatis me magiſter, & domine, & benè dicitis: ſum etenim. Et tamen non inuenitur, quòd aliquando ſe bonum abſolutè vocauerit, aut vocari permiſerit. Secundò, quia multum iſta differunt: nam bonus abſolutè accipiendo ſignat totam naturam boni, & perfectionis, quæ non eſt niſi in Deo: magiſter autem dicit perfectionem limitatam.ſ. circa doctrinam, perfectiones autem limitatæ quæ non includunt totam naturam boni, bene participantur hominibus, & alijs entibus: ideo bene vocatur aliquis magiſter, qui ſit homo, & tamen non vocatur bonus abſolutè. Sicut etiam aliquis homo poteſt vocari bonus magiſter, ſed non bonus abſolutè: quia vt ait Ambroſius, bonus magiſter dicit bonum in portione: bonus abſolutè dicit bonum in vniuerſitate. Tertiò, quia Chriſtus vidit, ꝙ iſtud nomen magiſter bene de eo dicebatur, etiamſi eſſet homo purus: & tamen iſtud nomen bonus non, ſi non eſſet Deus: & quia noluit ſe vocari magiſtrum, niſi etiam Deus putaretur, redarguit iuuenem erigendo mentem eius iuxta Theophilum.ſ. vt ſic bonum eum vocaret, quòd Deum ipſum crederet. Sic dicit Hieronym. Saluator noſter bonitatis teſtimonium non tenuit, ſed magiſtri abſq; Deo excluſit errorem.

Ad argumentum dicendum, quod magiſter conuenit Deo & hominibus, & verè hominibus conuenit, & tamẽ non excellenter. Deo autem conuenit eſſe magiſtrũ, quia non ſolùm magiſter eſt, ſed & magiſtros facit. Et tamen non conuenit nomen magiſterij Deo ſecundùm acceptionem noſtram, niſi in carne aſſumpta: quia Deus ſine carne non habet actum docendi exteriorem, a quo aliquos magiſtros vocamus, ſed ſolum inſpirat interius, & ita erudit hominem. Iob 33. ſcilicet, Per ſomnium in viſione nocturna, quando irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos inſtruit diſciplina. Chriſtus autem erat Deus in carne aſſũpta, ideo ei cõpetebat docere exterius, & ita erat propriè magiſter. Vnde notanter non dixit, vnus eſt magiſter veſter Deus eſt, ſed dixit vnus eſt magiſter veſter, non exprimens, an ille vnus magiſter eſſet Deus vel homo. Et tamẽ quando dixit, oẽs vos fratres eſtis & patrem nolite vocare vobis ſuper terram, addidit: Vnus eſt enim pater veſter, qui eſt in cælis. In quo apparet, quòd ſolum Deũ vocauit patrem, ſed non ſolum Deum vocauit magiſtrum, ideo de Chriſto ſicut credebatur homo purus conuenientius dicebatur, quòd eſſet magiſter, quam quòd eſſet bonus, ideo non dixit, cur me vocas magiſtrum.

Quare Chriſtus dixit iuueni: Si vis ingredi ad vitam. Quæſt. CXVII.

QVæritur, quare Chriſtus dixit, ſi vis ingredi ad vitã. Dicendum, quòd accepit ingredi ad vitam, ideſt, accipere vitam vel habere. diuerſis enim modis eandẽ rem euangeliſtæ expreſſerunt. Nam hic dicitur, quid faciã boni, vt habeam vitam æternam? apud Marcum dicitur, vt percipiam. Lucas verò dixit, quid faciendo vitam æternã poſſidebo? Hoc autem Chriſtus vocauit hic ingredi. Et patet quia Chriſtus reſpondet ad illud, quod petierat iuuenis, ſed ille dixit, quid faciam, vt habeam vitã? ergo quando Chriſtus dixit, ſi vis ingredi ad vitam, intellexit ſi vis habere vitam. Et tamẽ dixit ingredi propter duo. Primò, propter modum loquendi, nam quandocunque aliquis qui prius nihil agebat, aliquid agit, dicitur egredi, & quã do rem non habebat illam accipit, dicitur ingredi.

De primò patet, quia dicimus conſuetè, quod aliquis egreditur in talem, vel talem actum, & rectè quidẽ, quia actus procedit ab operante, & ita etiam ſcriptura loquitur, vt Exo. 2. Egreſſus eſt vir de domo Leui, & accepit vxorem, & tamen illa egreſſio nichil fuit, niſi quod prius non agebat hunc actum, & nunc cum agere cęperit dicitur exiuiſſe in eum.

De ſecundo apparet, quia ita loquuntur de eo, qui nouiter accepit beneficia, iſte ingreditur nunc ad beneficia, vel ingreditur ad ſcientiam, quia nunc accipit ſcientiam de nouo. Et ita dicetur ingredi ad vitam, qui accipit vitã ęternam. Secundò propter locum. Nam vita æterna eſt in cęlo, quia vbicunque Deus clarè videtur, & permanẽter eſt vita æterna, ipſe autem non exhibet ſe videndum, niſi in cœlo. Vnde vocatur vita æterna regnum cęlorũ, & tamen nos ſumus extra cęlum, ideſt, extra illud corpus cęli, in quo ſe Deus videndum clarè exhibet, ideo ad hoc quod beatam vitam percipiamus, neceſſe eſt, quod intremus in cęlum, ita Chriſtus dixit ſupra quinto, Non intrabitis in regnum cœlorum, & ita Apoſtolus ad Hebræos quarto dicit, Feſtinemus ingredi in illam requiem, ideo conuenienter dicitur, quod ingrediamur ad vitam. Solet tamen accipi ingredi, & egredi ex modo loquẽdi ſcripturæ pro omni operatione noſtra. Sic accipitur Nume. 27. Cum dixit Moyſes Deo, prouideat Deus hominem, qui ſit ſuper multitudinem hanc, & poſſit intrare, & exire ante eos, ideſt, poſſit facere omnia, quæ pertinent ad hanc multitudinem regendo illos, & iuxta hunc modum reſpondit Deus dicens, pro hoc, ideſt, pro Ioſue, ſi quid agẽdum erit Eleazar ſacerdos conſulet dominum, & ad verbum eius egredietur, & ingredietur omnis multitudo, & omnes filij Iſrael, ideſt, mandante eo facient quidquid agendum fuerit omnes de populo, quod ſignatur per ingredi, & egredi. Sic etiam accipitur Actu. 1. c. oportet ergo ex his viris, qui nobiſcum ſunt congregati in omni tẽpore, quo intrauit, & exiuit ante nos dominus Ieſus incipiens à baptiſmo Ioãnis vſq; ad diem, qua aſſumptus eſt a nobis, teſtem fieri reſurrectionis eius vnum ex iſtis, & ita omnes actus Chriſti, qui fuerũt à die, qua baptizatus eſt a Ioanne, vſque ad diem, qua aſcendit in cęlum, vocauit ingredi, & egredi ex conſuetudine locutionis, & ita accipere vitam ęternam poterit ſignari conuenienter per ingredi, & tamen ratio præcipua eſt propter locum beatitudinis, quia ad illum eſt introitus.

Quomodo dicitur ingredi ad vitam iuuenis iſte, cum tunc in vita eſſet. Quæſt. CXVIII.

QVæritur, quomodo dicitur ingredi ad vitam. Nam iuuenis ille in vita erat, quia viuebat, ideo non poterat

rat ingredi ad vitam. Aliqui dicunt, quòd accipitur vita A myſticè pro vita gratiæ, & tunc qui eſt in peccato eſt extra vitam, & ingreditur ad vitam quãdo bona operatur, & conuenit tunc, quod dixit Chriſtus, ſi vis ad vitam ingredi ſerua mandata, quia per obſeruationem mandatorum eſt quis in gratia.

Secundò poteſt accipi, quòd vita dicatur ipſa vita ęterna, & ita quicunque viuit hic, adhuc ad vitam non intrauit, cùm prius mortẽ guſtaturus ſit, quàm viuat immortalis effectus, & hoc modo iuuenis ille nondum ad vitam intrauerat. Sic dicit Origenes: Conſidera quoniam quaſi adhuc extra vitam conſtituto reſpondit, ſi vis ad vitam ingredi.

Secũdum enim vnum modum homo eſt extra vitam, qui eſt extra eum, qui dixit, ego ſum vita. Aliàs autem omnis, qui ſuper terram eſt, quamuis iuſtiſſimus, poteſt B quidem in vmbra eſſe vitæ, non autem in ipſa vita, cùm ſit corpore mortis circundatus, introibit autem quis in vitam abſtinens ſe ab operibus mortuis, appetens autem opera vitæ. Sed prima expoſitio non eſt ad propoſitum: quia Chriſtus non loquitur de vita gratiæ, ſed de vita æterna. Primò patet, quia ipſe reſpondet hic ad id q iuuenis quærebat, & tamen ille dixit, quid faciam vt habeam vitam æternam? ergo cùm dixit, ſi vis ingredi ad vitam, de vita æterna locutus eſt, de qua ille iuuenis quærebat, & ingredi in eam cupiebat.

Secundò, quia non conuenit litteræ, ſ. ſi vis ingredi ad vitam, ſerua mandata. Nam per obſeruationem mandatorum non ingrederetur ad vitam, ſed ipſa obſeruatio mandatorum eſſet vita. Sed Chriſtus vocauit hic vitam æternam, vitam abſolutè propter duo.

Primò, quia ſicut eſſe noſtrum non vocatur eſſe ſimpliciter, quia ei ſuccedit non eſſe, ita vita noſtra non vocatur vita abſolutè, quia ei ſuccedit mors. ſed illa vita beata, cui non ſuccedit mors vocatur abſolutè vita, quia (vt ait Gregorius) temporalis vita, æternæ vitæ comparata mors eſt potius dicenda, quàm vita. Sic dicit Auguſt. libro de verbis Domini: Non dixit, ſi vis venire ad vitam æternam: ſed ſi vis venire ad vitam, eam diffiniens vitam, quæ fuerit æterna vita, ideo non fuit neceſſe vocari iſtam vitam æternam cum limitatione, ſed ſatis eſt vocari eam vitam abſolutè, cùm ipſa temporalis non debeat vocari vita abſolutè, ſed cum limitatione, ſ. vt præſens, vel temporalis dicatur. Secundò, quia etiam ſi vita æterna non deberet vocari vita abſolutè, tamen ex eis, quæ dicta erant conſtabat, de qua vita Chriſtus loqueretur, nam dixerat iuuenis de vita æterna, & Chriſtus reſpondebat ei, ideo neceſſe erat, quòd de vita æterna loqueretur, & potiſſimè, quia erat ſermo depenſiuus, & iſta eſt ratio principalior.

Quare Chriſtus dixit iuueni, ſerua mandata, & quare non explicuit ſtatim, quæ mandata.
Quæſtio CXIX.

QVæritur, quare dixit Chriſtus iuueni, ſerua mandata, & quare non explicuit ſtatim, quæ mandata.

Dicendum ad primum, quod vita æterna non datur, niſi laboranti in bonis operibus, quia aliàs omnes eſſent beati, & quia bona opera ſunt ea, quæ per legem determinantur, quæ in mandatis cõſiſtit, dixit Chriſtus, ſerua mandata. Ad ſecundum, dicendum quòd Chriſtus non explicuit ſtatim mandata ſeruanda propter tria. Primò, vt iuueni eſſet occaſio iterum quærendi, & per hoc appareret feruor eius. Secundò, vt Chriſtus oſtenderet, quòd ipſe non intendebat ponere aliqua noua mandata ad habendum vitam æternam, ſed ſufficiebant antiqua.

Tertiò, vt oſtenderet patres antiquos potuiſſe habere vitam æternam, nam ſi determinata præcepta neceſſaria eſſent ad habendum vitam æternam, quæ ante hoc non fuiſſent data, non potuiſſent antiqui habere vitam æternam, cùm illa præcepta non cuſtodirent. Ponere ergo noluit niſi vetera, quæ ab omnibus à principio ſæculi cuſtodiri potuerunt, vt oſtenderet, quòd ire poterant omnes ad vitam æternam quolibet tẽpore ante hoc, ſi ad iſtud operam darent.

Quare Chriſto dicente, ſerua mandata, dixit iuuenis, quæ. Quæſt. CXX.

QVæritur, quare Chriſto dicente, ſerua mandata, dixit iuuenis, quæ? Aliqui dicunt, quod dixit hoc tentatoriè. Sic dicit Hieronymus: Iſte qui interrogat, & adoleſcens, & diues erat. & ſuperbus, & non voto diſcentis, ſed tentans interrogat, quod ex eo probare poſſumus, quòd dicente ſibi domino, ſi vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.

Rurſum fraudolenter interrogat, quæ ſunt illa mandata, quaſi non & ipſe legeret, aut dominus poſſet eidem de hoc iubere contraria. Sed dicendum, quod non dicebat animo tentandi, ſed bono animo, vt oſtenſum eſt ſu- q. 106.
B pra, ideo dicendum, quòd quæſiuit quæ præcepta eſſent iſta, & hoc propter duo.

Primò, quia in multis Chriſtus mutabat ſtatum antiquum, vt patet immediatè, ſupra de libello repudij, qui dabatur in lege Moyſi, & Chriſtus vetuit illum dari; & ſupra quinto capitulo, in multis eſt differentia, cum dicitur. Dictum eſt antiquis, diliges amicũ tuum, &c. Ego autem dico &c. ita ergo circa vitam æternam potuit putare, quod non manerent præcepta priora.

Secundò & præcipue, quia Chriſtus annunciabat vitam æternam, quam nemo prius annũciauerat, ideo conueniens videbatur, quòd noua præcepta introduceret ad perueniendum in eam. Nam obſeruatoribus legis Moyſi dabantur bona temporalia. Leuit. 27. & Deut. 28. Quæ erant bona terrena. Iſai. 1. Bona terræ comedetis. Vita au-
C tem æterna non eſt de bonis terrenis, ſed aliquid valde excellentius: ideo videtur, quòd excellentiora, & altiora præcepta eſſent, per quæ illuc veniretur. & ita rationabiliter quæſiuit, quæ eſſent illa pręcepta. Sic dicit Chryſoſt. Hoc autem non tentans dixit, ſed æſtimans quędam alia præcepta eſſe præter legalia, quæ vitæ cauſa fierent.

Quare Chriſtus poſuit iſta mandata, per quæ veniretur ad vitam æternam. Quæſt. CXXI.

QVæritur, quare Chriſtus poſuit iſta mandata, per quæ veniretur ad vitam æternam.

Dicendum, quòd primò fuit, quia Chriſtus nolebat onerare homines rebus ſuperfluis, & tamen præcepta iſta decalogi ſufficiebant ad vitam æternam, ideo no-
D luit ponere alia, ſufficiebant enim ad habendum vitam æternam omnia, per quæ dirigitur homo ſecundum rationem. Sufficienter autem dirigunt hominem ea, quæ ſunt de dictamine rationis naturaliter, omnia tamen talia ponuntur expreſſe in decalogo, vel dependent ex eis, quæ ibi expreſsè ponuntur, ideo ſufficiebat poni decalogum, vt hic poſuit.

Secundò, quia Chriſtus voluit diſtinguere duos ſtatus, vnum in quo ſunt ea, quæ ſufficiunt ad ſalutem, alium, in quo ſunt ſupererogationes ad perfectius habendum ſalutem. Primum poſuit, inquantum tetigit decalogum dicens: Non homicidium facies. q. d. iſta eſt prima via, & planior. Secundùm oſtendit inquantum dixit, ſi vis eſſe perfectus vade, & vende omnia, quæ habes, quaſi dicat, obſeruando decalogum ſufficiens es, ſed non perfectus.

E Si autem vis tenere ſtatum ſecundum, in quo ſunt ſupererogationes, vende vniuerſa, quæ habes.

Tertiò, quia Chriſtus voluit oſtendere, quòd homines in omni ſtatu poterant ſaluari, q eſt habere vitam æternam, & tñ nulla præcepta erant, quæ ab omnibus hominibus ſeruarentur, aut ſeruari poſſent niſi ea, quæ ſunt de lege naturæ, quæ eſt indita mentibus omnium hominũ: cætera verò poſitiua ſunt, & non habent vim obligandi, niſi conſtituantur, & quia non contingit cõſtitui aliquid vnũ apud omnes gentes vniformiter, niſi ſit de dictamine naturali, q eſt apud oẽs, ſola præcepta naturę sũt apud omnes homines, & illa ſola ſunt, per quæ poterãt omnes ſaluari, ideo iſta ſola poſuit, & illa eſt cauſa quare etiam ſi obſeruatio legis Moyſi ad vitam æternam aliquid faceret, nõ poſuit illam, quia lex illa non fuit apud antiquos, qui tamen potuerunt habere vitam æternam.

An per præcepta poſita hic intelligantur alia, vel ſuffi-ciant iſta ad habendam vitam æternam. Quæſt. CXXII.

QVæritur, cùm Chriſtus ponẽdo hic præcepta decalogi, & poſuerit præcepta, quæ ordinant ad primũ, & non quidem omnia, an per iſta intelligãtur alia, vel ſufficiant iſta.

Dicendum eſt, certum eſſe, quòd per hæc intelligãtur cætera, nam iſta ſola non ſufficiunt ad vitam æternam: quia ſiquis obſeruauerit omnia hæc, & deliquerit in aliquo aliorum, non habet vitam æternam, ſed potius factus eſt omnium reus, & potiſſimè quia ea, quæ omittuntur, ſunt talia, circa quæ quotidie contingit operari, ideo vel bene, vel malè agetur, & ita erit neceſſaria obſeruatio illorum, ſ. de colendo Deum, & iuramento, & ſabbatho, & de non concupiſcendo vxorem, neque res proximi. Sed dicendum, quòd Chriſtus voluit breuiter tranſire, & dictis quibuſdam, intellexit idem eſſe de cæteris.

Quare Chriſtus ſpecialiter iſta præcepta decalogi poſuit & alia omiſit. Quæſt. CXXIII.

QVæritur, quare ſpecialiter iſta poſuit, & omiſit alia. Dicendum, quòd in decalogo quædam pręcepta ordinant hominem in Deum, quæ vocamus præcepta primæ tabulę, Alia ordinant in proximum, quę dicuntur præcepta ſecundæ tabulæ. De primis nullum ponitur hic, cuius cauſa ponetur ſeq. q. De ſecundis ponuntur hic aliqua, ſunt enim præcepta ſecundæ tabulæ, ſeptem, vnum affirmatiuum, & ſex negatiua. Ponitur affirmaoum. ſ. honora patrem tuum, negatiua autem ponuntur quatuor, ſ. non furari, męchari, occidere, falſum teſtimonium dicere. Omittuntur autem duo. ſ. non concupiſcere vxorem proximi, & non concupiſcere rẽ proximi. Et dicendum, ꝙ ſufficiens fuit poni aliqua præcepta non ponendo omnia. Primò, quia præcepta decalogi erãt in numero certo. Exod. 20. & Deut. 5. Et ideo poſitis quibuſdam eorum apparebat, ꝙ alia omittebãtur, & omnia illa erant æqualiter neceſſaria, cùm ab eodem Deo, & eodem contextu poſita fuiſſent. Secundò, quia nullum præceptum ſecundæ tabulæ cenſetur hic deeſſe. Nã quędam ponuntur explicitè, & alia implicitè, omnia enim præcepta ſecundæ tabulæ ordinantur ad proximũ: quædam ad benefaciẽdum. ſ. affirmatiua, quorum eſt vnũ. ſ. honora patrem tuum, alia ad cauendum malum. Et omnia iſta ſunt negatiua, ſed omnia hęc ſub dilectione proximi includuntur, quia qui proximum diligit, benefacit ei maximè in neceſſarijs, quia qui diligit, amicus eſt. & amicus facit ad amicum quæ ad ſeipſum 9. Ethicorum, amicabilia, quæ ad alterũ venerunt ex amicabilibus, quæ ad ſeipſum, & tamen ſibiipſi bene facit quiſque, & cauet mala, quæ poteſt, cum nemo vnquam carnem ſuam odio habuerit, ſed fouet illam, & nutrit ad Eph. 5. Ergo ita faciet ad proximum, qui illum dilexerit, & tamen poſt pręcepta iſta dicitur, & diliges proximum tuum, ſicut teipſum, ergo ſufficienter includuntur ibi omnia præcepta decalogi, quæ ad proximum ſunt, etiam ſi ſola duo fuiſſent expreſſa. Imò etiam nullo expreſſo intelligerentur per hæc omnia præcepta, quæ ad proximum, ſic. n. Chriſtus infra 22. dixit, quod in his duobus, ſ. diliges dominũ Deum tuum, & proximum tuum ſicut teipſum, pendet lex, & prophetæ, & tamen ibi per primum iſtorum ſignificauit omnia præcepta, quæ dirigunt in Deum, per ſecũdum, ſ. & proximum tuum &c. intelliguntur omnia pręcepta, quæ ad proximum, à fortiori ergo potuerunt hic implicitè duo intelligi ſub illo verbo, & proximum tuũ, cum quinque præcepta ſecundæ tabulæ exprimantur.

Tertiò, & magis in ſpeciali, quia per iſta quinque pręcepta, quæ ad proximũ dirigũt intelliguntur oĩa, quæ circa proximum accidũt. Nam aut ordinatur quis ad benefaciendum proximo, aut euitandum mala eius. Circa primum eſt vnicum præceptum, de honorando parẽtes, ſub quo intelligũtur omnia bona, quę proximis facimus, ſiue temporalia, ſiue ſpiritualia, ſiue parentibus, ſiue quibuſcunque alijs. Ponitur tamen de illis potius quàm de alijs

F proximis, quia eſt manifeſtior hic ratio debiti, quàm ad aliàs perſonas, quibus non ita naturaliter obligamur. Circa ſecundum, aut agitur, quod eſt circa perſonam, aut circa rem, ſi de vitando malo, quod eſt circa perſonam, aut eſt circa perſonam propriam, aut circa coniunctam, ſi circa propriam, ſic eſt, non homicidium facies, ſi circa perſonam coniunctam, ſic eſt, non adulterabis, quia committitur ibi adulterium cum vxore proximi, quæ eſt ei perſona coniunctiſſima, cum effecti fuerint vna caro per copulam carnalem; ſi circa rem proximi, aut circa rem poſſeſſam, aut circa famam. Si circa primum, ſic eſt, non facies furtum, ſi circa ſecundum, ſic eſt non falſum teſtimoniũ dices, & ita cùm non ſint plures modi nocendi proximo, non oportet eſſe plura præcepta ordinãtia in proximum, & ſi alia ſunt, iſta præcipua. Aliter etiam poteſt accipi iſta

G ſufficientia. ſ. per præcepta decalogi ordinantur vires noſtræ. ſ. rationalis, concupiſcibilis, & iraſcibilis. Rationalis autem ordinatur dupliciter. ſ. circa agẽda, aut circa vitanda, circa agenda eſt præceptum de honorando parentes, circa vitanda, ſic eſt præceptum de non dicendo falſum teſtimonium. Iraſcibilis ordinatur circa malũ cauendũ, ꝙ iratus infert; & iſtud eſt non homicidium facies. Concupiſcibilis ordinatur dupliciter, quia aut circa delectabile, aut circa vtile. Circa primum eſt, non adulterabis. Circa ſ'm eſt, non furtũ facies. Quartò ſiut hoc, quia illa duo præcepta, quæ omittuntur minus principalia ſunt circa proximos, & per ſe non ſunt præcepta, ſed ordinantur ad iſta iam dicta, nam vnum eſt, nõ concupiſces vxorẽ proximi tui, quæ concupiſcentia ad alterum ordinatur, & proximo nichil nocet, ꝙ vxor eius cõcupiſcatur, dum tñ

H ab alio non cognoſcatur. Aliud eſt, non concupiſces rem proximi tui, ꝙ ordinatur ad non furtum facies. Nã proximo nichil nocet, ꝙ res eius concupiſcatur, ſi a nemine ſurripiatur, & ideo cautè actum eſt, quia ſi aliqua præcepta omitienda erant nullum omitti potuit raoonabilius, quã iſta duo, ſunt tamen iſta præcepta, quia totum hominem voluit Deus eſſe ordinatum, ideo non ſolum actus exterior debuit eſſe ordinatus, ſed etiam interior, qui eſt concupiſcere, ideo circa proximum dirigimur per quinque præcepta, quæ actum exteriorem malum vetant, & bonum præcipiunt; & per duo quæ concupiſcentiam prohibent, ideo conuenienter iſta duo omiſſa ſunt.

I *Quare Chriſtus non poſuit aliqua præcepta pertinentia ad Deum, cum illa etiam ſint neceſſaria ad habendam vitam æternam. Quæſt. CXXIIII.*

QVęritur, quare cum Chriſtus poneret pręcepta neceſſaria ad habendam vitam æternam, non poſuit aliqua pertinentia ad Deum, ſed ſola præcepta dirigentia ad proximum, cum tamen etiam in decalogo, quem Chriſtus hic tangit, tria ſint pręcepta, quę dirigunt in Deum. Aliqui dicunt, quod ſufficiunt præcepta ordinantia ad proximum, ad deducẽdum ad vitam ętternã, ideo illa ſola tetigit. Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia qui non obſeruat pręcepta, quę dirigũt in proximum peccat contra proximum, Ita qui non ſeruat pręcepta quę ſunt in Deum, peccat contra Deum, ſed maius eſt peccatũ contra Deum, q̃ contra proximum: ſicut dixit Heli. 1. Reg. 2. c. ſi peccauerit vir in virum placari poterit Deus. Si autẽ

K peccauerit homo in Deum, quis orabit pro eo? q. d. nemo erit qui orare poſſit conuenienter ad impetrandum placationem, ergo obſeruatio pręceptorum, quę dirigunt in Deũ, eſt magis neceſſaria, q̃ obſeruatio pręceptorũ, quę ſunt ad proximũ, ergo nõ ſubticerentur ex hac cauſa. Secũdò patet, quia ſi pręcepta ſecundę tabulę ſufficerẽt ad vitã ęternam, eſſent ſimpliciter ſuperuacua pręcepta primę tabulę, cũ pręcepta ordinent hominẽ ad aliquid, & non ſit aliquis finis vlterior, aut melior q̃ vita æterna, & tñ hoc eſt abſurdũ, quia tunc non eſſent de dictamine naturalis rationis, cũ naturalis lex nichil ſuperuacuũ ponat, & hoc falſum eſt. Tertiò, quia ſequeretur tunc, ꝙ pręcepta primę tabulę nõ eſſent per ſe neceſſaria, ſed data fuerint Iudęis in onus ſicut pręcepta iudicialia, & cęremonialia. quę propriè pertinent ad legem Moyſi, cùm ſine illis potuiſſet eſſe ſalus ſicut erat de facto, antequam daretur lex

Moyſi,

A Moyſi,& tunc ſequitur,quòd aliquando præcepta primę tabulæ ceſſarent,& aliquãdo incępiſſent, ſicut lex Moyſi aliquando ceſſauit cùm nunc non maneat. Sed hoc eſt abſurdum,quia manent ſemper præcepta primæ tabulæ ſicut & ſecundæ.Et etiam non inceperunt de nouo obligare, ſicut cępit lex Moyſi,poſtquam data eſt: ſed quandiu homines fuerunt ſemper fuit iſta obligatio. Sicut ēt præcepta ſecundæ tabulæ ſemper obligauerũt,quia aliàs non peccaſſet Cain occidendo Abel, & non peccaſſent, qui idola colebant ante datam legem Moyſi;quod eſt ridiculum, ergo ſemper obligauerunt præcepta primæ tabulæ,& ſunt multum neceſſaria ad vitam æternam. Alij dicunt,quod pręcepta primæ tabulę ſunt totaliter neceſſaria ad perfectè habendum vitam æternam, & tamē ad habendum quoddam quaſi principium illius ſufficiunt præcepta ſecundæ tabulæ,quia præcepta ſecundæ tabulæ B regulant hominem in dilectione proximi,præcepta autē primæ tabulæ in dilectione Dei, & dilectione proximi eſt,quaſi quidam gradus ad dilectionem Dei,& eſt velut introitus ad illam,& hoc videtur voluiſſe littera,quia nõ dixit,ſi vis habere vitam,ſerua mandata,ſed ſi vis ingredi ad vitam.i.habere principium vitæ,quod eſt quaſi introitus ad illam. Sic dicit Origenes: Forſitan iſta præcepta ſufficiunt vt principium,vt ita dicam, vitæ ingrediatur quis,non autem ſufficiunt hęc,vel alia ſimilia iſtis ad interiora vitæ introducere quemquam. Sed dicendum, quòd non ſtat:quia qui teneret pręcepta iſta,ſi faceret cõtra aliquod de præceptis primæ tabulæ,reus eſſet, neque poſſet habere quicquam de vita æterna,& ideo nec principium,neq; interiora habere poſſet. Sic dicit Origenes, vbi ſupra. Quanquam qui prætererit vnum mandatorũ C iſtorum,neque principium vitæ intrauit.Secundò patet, quia Chriſtus innuit iſta præcepta,quæ ponũtur hic,ſufficienter introducere ad vitam æternam, & non ad principium illius. Nam poſtquã dixerat Chriſtus iuueni, quòd obſeruaret iſta mandata,& ille dixiſſet,hæc omnia obſeruaui à iuuẽtute mea.Chriſtus ait,ſi vis eſſe perfectus &c. ergo videtur,quòd iam per iſta præcepta hic poſita habebat ſufficientiam ad vitam æternam cùm perfectio non incipiat,niſi poſt ſufficientiam, aliàs enim Chriſtus non diceret ibi,ſi vis eſſe perfectus,ſed daret adhuc alia pręcepta, per quæ haberet complementum eorum, quæ ſufficiunt. Tertiò,quia expoſitio illa fundatur ſuper falſa acceptione ingreſſus, quaſi ingreſſus ſignet principium, aut aliquid de re,& non totam. Sed non ſtat,quia Chriſtus reſpondet hic ad ea, quæ iuuenis quæſiuerat, & ille non quæſiuit de introitu,vel de parte vitæ æternæ,ſed de perfecta eius poſſeſſione:nam dixit.Quid faciam vt habeam vitam æternam, & apertius ſecundum Lucam dicitur: Quid faciendo vitam æternam poſſidebo? Sed accipitur ingreſſus reſpectu loci,quia vita ęterna eſt in cęlo,in quo nondum ſumus, ideo ad habendum illam oportet ingredi illuc,ſicut dictum eſt ſupra quæſt. 117. Ad dictum Origenis dicendum quòd principium,vel introitus vitę ęternę,poteſt dupliciter accipi.

Præcepta primæ tabulæ regulant hominē in dilectione Dei: præcepta autē ſecũdæ in dilectione proximi.

Vno modo ex parte ipſius vitæ,ſ.quòd principiũ, vel introitus ſit aliqua pars eius,quæ non habet plenitudinẽ. Alio modo ex parte noſtra, prout principium vel introitus dicatur quædam diſpoſitio in nobis ad habendum vitam æternam,quę non eſt ſufficiens diſpoſitio,ſed eſt gradus vel pars ad diſpoſitionem ſufficientem ad habẽdum vitam ęternam.

Introitus vitæ æternæ dupliciter accipitur.

Accipiendo primo modo falſum eſt, quia obſeruantibus pręcepta ſecundę tabulę, ſi non obſeruent pręcepta primæ tabulæ, non ſolùm non datur plenè vita æterna, ſed neq; aliqua pars eius,aut principiũ, ſed pęna ęterna.

Accipiendo ſecundo modo, verum eſt, quod obſeruatio mandatorum ſecũdæ tabulæ eſt quidam velut introitus ad vitam,quia eſt principium diſpoſitionis ad habendum plenam diſpoſitionem, vt introeamus in vitã ęternam,& tamen ſic non eſt ad propoſitum, cum Chriſtus non loquatur de diſpoſitione ad eundum ad vitam, ſed de reali introitu ad illam.

Alij ergo dicunt, quòd præcepta primæ tabulæ neceſſaria ſunt ad vitam,ſiue quantum ad principiũ,Alij ergo dicunt, quòd præcepta primæ tabulæ neceſſaria ſunt ad vitam,ſiue quantum ad principium, ſiue quãtum ad plenitudinem eius. Et hoc etiam voluit Origenes deſtituens poſitionem illam quotidam,quam referebat, cùm ait: quamquam qui prætererit vnum mandatorũ iſtorũ, neq; principium vitæ intrauerit.Sed dicunt ꝙ tacuit præcepta primæ tabulæ Chriſtus,quia iſte iuuenis erat exercitatus ſatis in dilectione Dei, & ita tanquam nõ neceſſaria non recitauit ei præcepta primæ tabulæ,ſed præcepta ſecundæ tabulæ,quæ ad proximum ſunt, quaſi in illis opus eſſet magis exercitari. Sic dicit Remigius: Quærendum eſt quare dominus tantum ſecundæ tabulæ præcepta commemorauit & reſpondet,iccirco, ſ.quia fortè iſte ſtudioſus erat in dilectione Dei. Sed dicẽdum,quòd non multum ſtat. Primò quia potius videtur iſte fuiſſe exercitatus in præceptis ſecũdæ tabulæ. Nam cùm domi B nus retulerit illi præcepta,iſta dixit iuuenis:oĩa iſta cuſtodiui à iuuentute mea:ergo etiam exercitatus erat in iſtis, & ita non expreſſit præcepta ſecundæ tabulæ, quaſi non eſſet in iſtis exercitatus, tacitis præceptis primæ tabulæ, in quibus magis videretur exercitatus.Secundò quia facilius eſt homini bene ſe habere ad proximum non nocendo ei:quàm proficere in amore Dei, cũ ille profectus magis abſtrahat hominem à terrenis,& ita ſi ſufficienter eſſet exercitatus in præceptis quæ pertinent ad Deum, eſſet etiam ſufficienter inſtructus in præceptis,quæ ad proximum,& non oporteret illa replicari. Tertiò quia non videtur verum quòd eſſet exercitatus ſufficienter in præceptis primæ tabulæ,quæ pertinent ad Dei dilectionem: quia tunc ſi diceretur ſibi, quod aliquid faceret propter Deum,non eſſet ſibi difficile, & tamen quando dictũ eſt C ei,quòd venderet omnia,quæ habebat, & daret pauperibus,noluit facere pro Deo, neque pro vita æterna: ergo non erat multum exercitatus circa dilectionem Dei. Alij autem dicunt,quòd poſita fuerunt præcepta ſecundę tabulę ſolùm,quia Chriſtus voluit ponere ordinem perueniendi ad vitam æternam,ad quam prętenditur per dilectionem Dei,& proximi,infra 22.in his pendent lex, & prophetæ. Et quia dilectio proximi eſt prior ſecundum progreſſum naturalem incipiendo à magis notis ponitur illa,vt gradus quidam, ergo peruenitur ad dilectionem Dei. Sic dicit Remigius, quòd ideo poſuit ſolũ præcepta ſecundæ tabulæ quæ pertinent ad dilectionem proximi, quia dilectio proximi gradus eſt aſcendendi ad dilectionem Dei.

Sed dicendũ,quòd hoc non ſufficit,quia intentio Chri D ſti erat hic non ſolum ponere gradum aliquẽ perueniendi ad vitam æternam,ſed & omnia neceſſaria,cum iuuenis quæſiuerit de tota diſpoſitione perueniẽdi dicẽs, quid faciam,vt habeam vitam æternã? & tamen non ſufficiũt mandata ſecundæ tabulę. ideo non poſuit hac intẽtione.

Secundò patet,& efficacius, quia ſi Chriſtus intenderet ponere hic ſolùm gradum quendam ad vitam æternam,& non omnia neceſſaria ad perueniẽdum, cùm relatis præceptis ſecundæ tabulæ à Chriſto diceret iuuenis, omnia hæc cuſtodiui à iuuẽtute mea, quid adhuc michi deeſt? Chriſtus diceret,deſunt tibi adhuc pręcepta primę tabulę,& illa explicaret,& tñ non poſuit ea, ſed dixit, ſi vis eſſe perfectus, vade & vende &c. ergo nichil deerat iuueni,& ita ſubintelligebantur præcepta primę tabulæ.

Tertiò patet quia ad vitam ęternã ſunt neceſſaria om- E nia præcepta decalogi,& quandiu aliquod eorum manet non obſeruatum,non habentur omnia neceſſaria veniendi ad vitam æternam,ideo qñ iuuenis dixit, quid adhuc michi deeſt? ſi non ſubintellexiſſet ſupra Chriſtus præcepta primæ tabulæ neceſſe eſt,ꝙ diceret,quòd aliquid deerat:& tamen oſtẽdit ꝙ nichil deerat, ſed ſolum dixit ei, quid ageret ad conſequendum perfectionẽ:ergo non intendit ſola præcepta ſecundæ tabulę ponere quaſi illa eſſent gradus quidam ad conſequendum vitam æternam, ſed perfectam doctrinã tradere voluit. Dicendũ igitur, ꝙ licet exprimantur præcepta ſecundę tabulę:intelliguntur tñ eſſe expreſſa præcepta primæ tabulæ: ſed Chriſtus non curauit illa exprimere. Et cauſa eſt,quia ſicut ēt præcepta ſecundæ tabulæ non oĩa expreſſit,ſed quædã,& per illa intellexit alia, ita & intellexit præcepta primæ tabulę,& cauſa eſt, quia pręcepta decalogi certa ſunt, & ex-

preſſis quibuſdam ſubintelligũtur omnia alia: nam quibuſdam expreſſis manifeſtum eſt, quòd ſubticeâtur alia, & ita etiam ſi pauciora expreſſiſſet poterant ſubintelligi omnia alia. Sed dicetur, ſicut expreſſis quibuſdam præceptis ſecundæ tabulæ tacita fuerunt alia, quare non ſactum eſt ſic in præceptis primæ tabulæ, quod ſaltem aliqua illorum ſubticerentur expreſſis alijs.

Dicendum, quòd fuit primò, quia in præceptis ſecundæ tabulæ includuntur præcepta primæ tabulæ. Et ratio eſt, quia ſecũda tabula pertinet ad dilectionem proximi, prima tabula ad dilectionem Dei: ſed in dilectione proximi includitur dilectio Dei. Nam Deus diligitur ex charitate propter ſeipſum: proximus autem propter Deum, ergo non poteſt diligere proximum, qui non diligit Deũ. Quod verum eſt de dilectione ex charitate, ſecus de dilectione naturali, vel carnali, aut vtili, & ita præſupponuntur præcepta primæ tabulæ ad præcepta ſecundæ tabulę. Sic ergo poſuit hic Chriſtus præcepta ſecundæ tabulæ, quaſi illa ponendo, omnia præcepta & totam legem poſuiſſet, cùm omnia ſint in dilectione proximi, vel præſupponantur ab ea. Sic dicitur ad Rom. decimotertio. Qui diligit proximum legem impleuit.

Et iterum: Si quod aliud præceptum eſt, in hoc verbo ſolo inſtauratur: diliges proximum tuum ſicut teipſum, & ad Gal. 5. dicitur. Omnis enim lex, ideſt tota in vno ſermone impletur, diliges proximũ tuum ſicut teipſum. Hoc autem eſt, quia charitas proximi pręſupponit neceſſario charitatem Dei.

Sed aliqui obijciunt, quod ſit è contrario, cùm videatur præſupponi charitas proximi ante charitatem Dei: quia dicitur 1. Ioan. 4. Siquis dixerit, quia diligit Deum & fratrem ſuum odit, mendax eſt: qui enim non diligit fratrem, quem videt, quomodo Deum quem non videt, diligere poteſt?

Dicendum, quod dilectio, quæ non eſt formata neque eſt ex habitu charitatis, poteſt eſſe prius ad proximũ quã ad Deum: cum ille videatur, & non Deus, dilectio tamen quæ eſt ex charitate, non eſt prius ad proximum quàm ad Deum, ſed ſecũdum tempus ſimul eſt, cùm ex eodem habitu charitatis ſit dilectio Dei & proximi. Eſt tamen prior dilectio Dei ratione & natura inquantum ſecundum ordinem charitatis diligitur proximus non propter ſe, ſed propter Deum: & ideo Deus prius diligitur, & ita ſtat ſemper ratio, quod in dilectione proximi includitur dilectio Dei velut præſuppoſita, & ita ponendo præcepta ſecundæ tabulæ, implicite ponuntur præcepta primæ tabulæ.

Secundò poteſt dici, quòd Chriſtus tacuit præcepta primæ tabulæ, quia voluit oſtendere illud, de quo poterat dubitari. Quod aũt per ſe planum erat, nõ oportebat explicari. Poſuit autem præcepta ſecundæ tabulæ, quæ omnia ordinant in proximum: Sed manifeſtũ eſt, quòd magis neceſſarium eſt cauere offenſionem Dei q̃ proximi, & magis neceſſarium eſt honorare ipſum, quam proximum: cum ergo tam diligenter Chriſtus expreſſerit, ꝙ neceſſe erat obſeruare præcepta ſecundæ tabulæ, quæ ad proximum ſunt, manifeſtum erat quod ad intrandum vitam æternam magis neceſſarium eſſet obſeruari præcepta primæ tabulę, quæ ſunt ad Deum, ideo non fuit opus exprimere illa. Et iſta eſt ratio vera, & ita tenet Nicolaus. Nam ratio præcedens eſt legitima, ſed eſt ſubtilis, & fortaſſis iuuenis non intelligeret eam: Chriſtus tamen loquebatur iuxta capacitatem eius: quia aliàs non eſſet doctrina: ideo intellexit, vt dictum eſt, ſ. quod etiam ſi non exprimerentur, per ſe notum erat, quòd deberent ſeruari ad habendum vitam æternam.

Quare Chriſtus ſic ordinauit iſta præcepta, cùm non ſic in decalogo ordinentur. Quæſt. CXXV.

QVæritur, quare Chriſtus ſic ordinauit iſta præcepta nam non eſt talis ordo eorum in decalogo, ſed potius contrarius, quia honorare patrem ponitur primum in decalogo in præceptis, quę ad proximum dirigunt, & hic ponitur vltimum.

Dicendum quòd iſtum ordinem tenuit Chriſtus in lo-

F quendo, quod omnes euangeliſtæ oſtendunt: nam Marcus, & Lucas eundem ponunt ordinem conſtituentes in vltimo honorem parentum. Marc. 10. & Luc. 18. Cauſa autem putatur eſſe à quibuſdam, quia Chriſtus ſolùm curabat hic de veritate, & non de ordine; ideo non referebat quid illorum poneretur primum vel vltimum. Sed magis videtur, quòd ex aliqua cauſa fecerit, non enim tantam faceret mutationem ordinis.

Ideo poteſt dici primò, ꝙ Chriſtus ordinauit iſta præcepta ſecundum maiorem, & minorem neceſſitatem, ſcilicet quòd magis neceſſaria ponit in principio, magis autem neceſſarium eſt cauere ab inferendo malum alicui quàm bonum ei facere, & quia in præceptis negatiuis cauetur malum inferendum, in affirmatiuis autem præcipitur bonum faciendum, ponuntur prius omnia negatiua, & vltimo ponitur vnum affirmatiuum de honorãdo parentes. G

Secundò poteſt accipi ordo ex maioritate peccati; eſt enim peccatum tranſgredi quodcunque mandatum, illa ergo prius poſuit, quorum tranſgreſſio eſt maius peccatũ maius eſt autem homicidium quam adulterium, & quã omnia mala, quæ inferuntur proximo, ideo iſtud præpoſuit in ordine, poſt homicidium eſt adulteriũ, quia illud eſt maius quàm furtum, & falſum teſtimonium, quod patet ex pęna maiori quæ dabatur in lege Dei: quia pro adulterio ſemper inffligebatur mors Leui. 20. & Deut. 22. pro furto autem non, ſed reſtitutio, vt communiter. Exo. 22. poſt adulterium ponitur furtum ante falſum teſtimonium: quia licèt maius malum ſit auferre homini famã, quam res poſſeſſas, tamen forte Iudæi, qui auari erant facilius tolerabant infamiam quàm depauperationẽ, ideo H iuxta eos maius peccatum putaretur furtum, quàm falſum teſtimonium. Et vltimò ponitur de honore parentum, quia minus peccatum eſt ceſſare ab agendo bonum quam committere malum, cæteris paribus.

Tertiò ordinant aliqui iſta præcepta per facilitatẽ, ita quòd ea præponantur, quorum ſunt faciliores executiones, ſed facilius eſt ceſſare à malo, quàm bonum agere, ideo ponuntur prius omnia pręcepta negatiua, quàm affirmatiuum de honorando parentes. Sic dicit Titus: Sed videas in non agendo præcepta conſiſtere, quoniã ſi non męchatus fueris, caſtus es, & ſi non furetis, beneuolus, ſi falſo non iures aut teſteris, veridicus. Attende virtutem iam facilem per bonitatem ſtatuentis, nam mali fugam ingerunt non boni exercitium, quælibet autẽ quies quo- I libet eſt facilior opere.

Quartò dicunt aliqui, quod magis grauia ponuntur in fine, & ideo quia facere aliquid contra parentes eſt durius & rarius accidit, ponitur iſtud poſt omnia præcepta. Sic dicit Theophilus, ſ. ſed, quia in parentes committere quicquam magnum, ſit crimen, rarò tamen accidit, poſt omnia ponit.

Sed dicendum, quòd tranſgreſſio præcepti affirmatiui de honorando parentes non eſt maius peccatum ſimpliciter, quàm tranſgreſſiones præceptorum negatiuorũ: ſed dicendum, quòd tranſgreſſio illius præcepti, aut fiet omittendo, ideſt non faciendo ad quod obligamur, aut fiet committendo, ſ. aliquid mali faciendo contra parentes. Accipiendo primo modo regulariter eſt grauius peccatum tranſgreſſio negatiuorum, quam affirmatiui. Acci- K piendo ſecundo modo, maius peccatum eſt tranſgreſſio huius affirmatiui, quia tunc non ſolùm tranſgredimur affirmatiuum, ſed etiã negatiuum, cùm vetitum ſit quãtum ad omnes homines mala illis inferre, & ita accipit Theophilus. Cùm dicebatur in tertia applicatione de facilitate exequendi. Dicendum, ꝙ verum eſt comparando oĩa negatiua ſimul ad affirmatiuum, & tamen cõparando omnia negatiua inter ſe ſecus videtur. Et tamen dicendum, ꝙ aut tunc accipitur adulterari pro ſolo adulterio, aut pro omni actu illicito membrorum generatiuorum. Accipiendo primo modo forte verum eſt, quia facile eſt euitare adulteriũ, ſi ad quamcunque aliam non coniugatam accedere liceat ſaltẽ ad ſimpliciter ſolutas. Accipiendo aũt ſecundo modo, nullum pręceptum difficilius obſeruatur quàm illud, quia eſt contra inclinationem naturalem. Etiã accipiendo primo modo quibuſdam eſt diffi-

cilius

cilius abſtinere ab adulterio, cum inciderit eis amor coniugatarum, quam abſtinere ab alijs vitijs omnib. ideo dicendum, quod non debet comparari negatiua inter ſe facilitate, & difficultate, ſed ſola negatiua ad affirmatiuam, & tunc poteſt eſſe verum, & tamen adhuc circa quoſdam eſt difficultas, quibus eſt facilius explere omnia, ad quę tenentur parentib. & alijs quibuſcũq; quã abſtinere à venereis, & ideo applicationes duæ primæ ſunt conuenientiores.

An præcepta legis Moyſi ſubintelligantur hic, ita quòd eſſent neceſſaria, ad ingrediendum ad vitam. Quæſt. C X X V I.

QVęritur, an præcepta legis Moyſi ſubintelligantur hic, ita q neceſſaria eſſent ad ingrediendum ad vitam. Aliqui dicunt q ſic, quia licet non exprimantur, ſubintelligerentur, ſicut multa de pręceptis decalogi quæ non exprimuntur, conſtat tamen, quod omnia erant neceſſaria ad vitam æternam. Secundò, quia dicit Remigius: Demonſtratur his verbis, quòd lex ſuis implatoribus non ſolum temporalia bona dabat, ſed & vitam æternam. Et Beda dicit: Notandum, quod iuſtitia legis ſuo tēpore cuſtodita non ſolum bona terræ, verum etiam ſuis cultoribus vitam conferebat æternam, & tamen vitã conferebant ea, quæ dixit Chriſtus agenda ad ingrediendum in vitam æternam, ergo lex Moyſi erat ad habendam vitam æternam, & illam voluit hic intelligi, licet non expreſſerit.

Dicendum, quod non intelligitur lex *M*oyſi in eis quę Chriſtus dixit: non enim poſuit ea in neceſſarijs ad habēdum vitam æternam. Et patet quia ſi lex Moyſi eſſet neceſſaria ad habendum vitam ęternam, expreſſiſſet Chriſtus ipſam legem in generali, vel aliquod de præceptis eius, & tamen nihil expreſſit. Et patet quia licèt præcepta decalogi non poſuerit ad plenum, poſuit tamen aliqua, ſed de præceptis legalib. nullum poſuit. Secundò ſuit qa Chriſtus poſuit tanquam neceſſaria ad vitam ea, quæ obſeruata ſunt meritoria vitæ æternæ: lex tamen cuſtodita non dabat vitam æternam, ſed bona temporalia. Leu. 27. & Deut. 28. & Iſa. 1. ideo non debuit poni hic. Tertiò, qa Chriſtus poſuit ſolum ea, quæ neceſſaria erant ſimpliciter ad habendum vitam æternam: & tamen obſeruatio legis Moyſi non erat ſimpliciter neceſſaria ad vitam æternam quia tunc nemo poſſet habere vitam æternam ſine obſeruatione legis illius, qđ falſum eſt. Quartò qa Chriſtus voluit oſtendere q ad vitam æternam non ſolum Iudęi, ſed etiam antiqui patres peruenire potuerint: ſic dicitur Luc. 13. Cum videritis Abrahaam, Iſaac, & Iacob, & omnes prophetas in regno Dei: vos autem expelli foras: & tamen illi non obſeruauerunt legem Moyſi, cùm nondum eſſet data: ergo ſine illa peruenire potuerunt patres antiqui ad vitam ęternam, & ita non debuit exprimi. pręcepta autem decalogi ab omnibus gentibus cuſtodiri potuerunt à principio, quia naturaliter inſunt de dictamine rationis: ideo illa fuit conueniēs exprimi. Quintò & principaliter quia Chriſtus dabat nunc viam, qua homines poſſent peruenire ad vitam æternam de cætero, & tamen ipſe non intendebat obligare quemquam ad obſeruationem legis Moyſi, cùm potius nunc obſeruatio eius ceſſare deberet, ideo, nō expreſſit neque debuit exprimere illam, neque ſubintelligitur, imò etiam ſi neceſſaria eſſet pro aliquo tempore ad habendum vitam æternam, Chriſtus nō exprimeret eam, neque ſubintelligi vellet, quia tunc cum omnis doctrina ab eo data maneat in perpetuum, & obliget omnes, maneremus obligati ad legem Moyſi, quod falſum eſt, & ita Chriſtus pręcepta decalogi voluit eſſe neceſſaria ad vitam æternam, ſed nullo modo legē Moyſi.

Ad primum dicendum quod illud non probat, quod neceſſe ſit ſubintelligi legem Moyſi in verbis Chriſti licet non expreſſerit, ſed quod non eſſet inconueniens eam ſubintelligi. Et tamen adhuc dicendum quod non ſubintelligitur. Primò quia ſi Chriſtus voluiſſet illam ſubintelligi expreſſiſſet aliquo modo eam: ſicut eſt de præceptis decalogi, quæ voluit Chriſtus neceſſaria eſſe ad vitam æternam, nam licet non expreſſerit omnia, expreſſit plurima, A & tamen nullum præceptum legis Moyſi expreſſit, ergo noluit ſubintelligi illam. Secundò quia non eſt ſimile, vt de præceptis decalogi, quia illa ſunt de lege naturæ, & etiam ſi non imponerentur eſſet homo tacitè obligatus ad illa, ſicut omnibus gentibus, & omni tempore fuit obligatio obſeruandi præcepta decalogi, & tamen nulli genti data fuerunt niſi Iudæis. Vnde etiam ſi nō diceret nũc Chriſtus illa eſſe neceſſaria ad vitam æternam, intelligeretur quod eſſent neceſſaria, cum non poſſet quis agere contra illa ſine peccato mortali, & tamen cum peccato nemo ingreditur in vitam ęternam. Secus eſt de lege Moyſi, quia obſeruatio illius non erat neceſſaria ſimpliciter, ideſt non omnibus, neque omni tempore, ſed ſolum obligabat Iudæos, quibus Deus impoſuerat, & eo tempore obligabat, quo durabat, poterat autem ceſſare ſtatim obligatio eius B quod non eſt de præceptis decalogi, a quorum obſeruatione nemo poteſt abſolui: ideo ſi non exprimerētur præcepta legis Moyſi non ſubintelligebantur, ſicut præcepta decalogi, quæ per ſe inerant, immò eo ipſo quòd non exprimebantur præcepta legalia, innuitur, quod non erant neceſſaria ad vitam æternam, quia iſta vita de nouo annunciabatur, & pręcepta Moyſi obſeruatoribus conferebant bona temporalia, ideo ſubintelligi iuſtum erat quod non pertinebant illa ad vitam æternam.

Ad ſecundum poteſt dici vno modo, quod lex Moyſi propriè ſumpta prout conſiſtit in cæremonialibus, & iudicialibus non conferebat vitam æternam, ſed ſolum temporalia, quia illud confertur per legem, quod per eã promittitur, & tamen obſeruatoribus eius nō permittuntur in ea niſi bona terræ, ergo iſta ſola conferebat. Eſt tamen C dicendum quòd aut accipitur obſeruatio legis Moyſi quãtum ad ipſum opus legis, ideſt opus operatum, aut quantum ad intentionem operantium. Si quantum ad opus, dico quod non conferebatur obſeruatoribus vita æterna, ſed ſolum bona temporalia, & ideo ipſæ obſeruationes legales quantum ad litteram, ſiue fierent ex timore Dei, ſiue amore, ſiue quocunque alio zelo, erant promeritorię bonorum temporalium. Si autem accipiatur obſeruatio ex intentione obſeruantium, poterat quis per obſeruationem legis mereri vitam æternam, ſcilicet, ſi ex charitate illam obſeruaret, & tunc meritum non eſt ex opere, ſed ex charitate, nam eodem modo per quodcunque opus factum ex charitate meremur vitam æternam. quia tamen ſimpliciter loquendo legis obſeruatio non dicit niſi opus & non intentionem operantis: verum eſt quod lex non da D bat obſeruatoribus vitam æternam: ſed ſola bona temporalia, & in hoc differunt ſacramentalia noui teſtamenti ab operationibus legis Moyſi: quia ille ex ſeipſis non cōferebant niſi bona temporalia, ſacramenta autem noſtra conferunt ex ſeipſis gratiam, & vitam æternam niſi ſuſcipiens poſuerit obicem, & ita verum eſt, quod legalia nō conferebant vitam æternam temporibus ſuis obſeruata. Cum autem dicunt doctores, quod conferebant vitam æternam, poteſt intelligi ex operantis intentione, non autem ex opere operato. Secundò poteſt dici, & melius, q doctores non accipiunt hic opera legis, ideſt ceremonialia, & iudicialia, ſed præcepta decalogi, quę vocantur largè lex, inquantum in lege Moyſi ſcripta erant, licèt ipſa non ſint legalia, ideſt poſitiua, ſed ex iure naturæ. Et patet hoc ex dicto Remi. ait enim. Demonſtratur his, quod lex ſuis impletoribus non ſolum temporalia bona dabat, ſed E & vitam ęternam. Et ita non arguit ex ſub intellectu, ſed ex verbis, conſtat tamen quod Chriſtus nulla verba præceptorum hic poſuit niſi decalogi, ideo de illis intellexit Remi. Idem patet, & apertius ex auctoritate Bedę, dicit enim Iuſtitia legis ſuo tempore cuſtodita non ſolum bona terræ, verumetiam ſuis cultoribus vitam conferebat æternam. Vnde dominus de vita æterna quærenti conſequenter dixit, pręcepta noſti, ne adulteres, ne occidas, &c. & ſic innuit, quod iſta erant præcepta legis, & tamen iſta non ſunt propriè de lege Moyſi, ſed ſunt decalogus, & lex naturalis, & de iſtis verum eſt, quod conferunt vitam æternam.

creatori, & gubernatori, & beatificatori, & redemptori, A & tenetur cauere offenſionem illius.

De hoc ponuntur tria præcepta in decalogo de cauendo offenſionem, duo, ſcilicet non colere alienos deos, & non iurare in vanum, & vnum de exhibendo honorem ſcilicet colere, vel ſanctificare Sabbathum. Certum eſt tamen, quod multa alia iudicat ratio naturalis nos debere facere propter Dei honorem vltra cuſtodiam Sabbathi: omnia autem illa facere tenemur, & tamen illa intelliguntur ſub cuſtodia Sabbathi.

Etiam in multis alijs poſſumus offendere directè Deũ etiam non offendendo proximum præter colere Deos alienos, & iurare in vanum, & omnes offenſiones Dei, quas ratio dictat nobis eſſe offenſiones tenemur euitare, ideo ad multa alia tenemur reſpectu Dei, & quæ ſunt neceſſaria ad vitam æternã præter illa, quæ continentur in B decalogo. Ad proximũ aũt ordinatur homo benefaciẽdo & nocumenta eius cauendo. Primum eſt per præcepta affirmatiua, & eſt vnicum, ſ. honorare parẽtes. Secundum eſt, per præcepta negatiua, quæ ſunt ſex. Certum eſt tamẽ. quod plura mala ſunt, quæ vnus homo poteſt alteri inferre, quam ſex vetita in decalogo, & tamen tenetur quilibet non inferre alteri nocumentum aliquod, maximè aũt apparet hoc adhuc circa bonum, qđ homo tenetur homini, nam ex obligatione naturali tenetur homo homini ad minus ſaltem in neceſſitatibus tẽporalibus & ſpiritualibus & tñ in decalogo vnicum eſt affirmatiuum præceptum. ſ. honorare parentes, ideo vltra decalogum ſunt multa, in quib. obligatur homo Deo, & proximo de iure naturali, & illa ſunt neceſſaria ad vitam æternam, cũ omnes gentes ad hæc obligentur per naturale dictamen, qđ C in eis eſt. Et ita dicendum, quòd vltra ea, quæ ſunt in decalogo, ſunt multa neceſſaria ad vitam æternam, & tamẽ omnia illa reducũtur ad decalogum. Et quia aliquis putaret, ꝙ ad ſola illa obligabatur, adiunxit Chriſtus aliud quod nõ eſt præceptum ſpeciale decalogi: ſed includit in ſe omnia, quæ de iure naturæ ſeruanda ſunt, ſ. diliges proximum tuum ſicut teipſum, per hoc. n. intelliguntur omnia, quæ reducuntur ad decalogum, & quæ obſeruanda ſunt de iure naturæ, tam ad Deum quàm ad proximum. Et patet, quia iſtud eſt præceptum generale de dilectione proximi, ſed in dilectione proximi includitur dilectio Dei, qui autem diligit non offendit, ſed prodeſt, ideo qui diligit Deum, & proximum, facit omnia ad quæ obligatur, quia ſub dilectione includũtur oĩa, ad quæ quis obligatur. Et tamen iſta, ad quæ de iure naturali obligatur, D & quæ ſunt ſimpliciter neceſſaria, ponuntur tripliciter, vno mõ ſolum in generali: ſecundò modo omnino ĩ particulari, tertiò mõ per concluſiones determinatas datas vniuerſaliter, & non ſpecialiter circa ſingula. De primo patet, qui diligit proximum, legẽ impleuit ad Rom. 13. et illud tota lex in vno ſermone inſtauratur, diliges proximum tuum. Et illud: diliges dominum Deum tuum, & proximum tuum ſicut teipſum & infra 22. cap. De ſecundo non poteſt dari certa regula, nulla enim vnquam ſcriptura expreſſit, quæ & quot ſunt ĩ quibus tenemur Deo, & in quibus tenemur proximo, quia quibuſcunq; dans adhuc plura poſſunt occurrere, in quib. teneamur: ſed ſolà rõ eſt quæ dictabit de his, quando euenerint in particulari. De tertio mõ eſt deſcriptio in decalogo: nam ibi ponuntur decem præcepta quaſi decem quæſtiones generales de his in quibus tenemur Deo & proximo, nõ ponun E tur ibi particulariter ſingula, in quibus tenemur, ſed ad iſtas decem concluſiones reduci poſſunt quæcunque particularia, ad quæ teneamur, & iõ fuit cõueniens valde ꝙ Deus aſſignaret iſtas decem cõcluſiones propter ignorantes, quaſi decem regulas iuris naturalis, vt per has ſcirent faciliter applicare cætera, ad quæ tenentur, quod neſcirent ſi non ponerentur iſtæ concluſiones, & iſta fuit cauſa, quare Deus dedit explicatè iſta decẽ præcepta Iudæis, quia etſi non fuiſſent data obligabant, & ita Chriſtus dixit hic, quòd iſta præcepta decalogi erant neceſſaria ad vitam æternam: non quidem innoens, ꝙ ſolum ea, quæ continentur in eis ſint neceſſaria, ſed omnia, quæ ſunt de iure naturali, quorum obligatio nunquam põt ceſſare; & illa non poſſunt ſingulariter exprimi, ſed vel ſunt in decalogo, vel reducuntur ad illum: ſed eo mõ, quo Deus per decalogum innuit Iudæis quòd obſeruare debeant omnia, quæ ſunt de iure naturali, ita & Chriſtus nunc volens oſtendere iuueni quòd ad vitam æternam erat neceſſaria obſeruatio omnium eorum, quæ ſunt de iure naturali, dixit ei de obſeruatione decalogi, quaſi ibi omnia includantur implicitè vel per reductionem.

Quomodo Marcus poſuit aliud negatiuum præceptum, quod in decalogo non eſt, ſcilicet ne fraudem feceris, & an Chriſtus hoc dixerit.
Quæſt. CXXX.

QVæritur quomodo cum Matthæus, & Lucas poſuerunt hic ſolùm præcepta quatuor negatiua: Marcus poſuit aliud negatiuum, quod in decàlogo non eſt, ſcilicet ne fraudem feceris, & an Chriſtus hoc dixerit.

Dicendum, quòd quidquid aſſerant Euangeliſtæ Chriſtum dixiſſe, eſt tenendum quod illud dixerit, & ideo licèt omnes taceant aliquid, & vnus ſolus illud exprimat, magis dicendum eſt, ꝙ illud dixerit, quia ille ſolus illud aſſerit, quã credatur, quòd non dixerit, quia cæteri tacent: nam locus ab auctoritate negatiuè non tenet: maximè quia ſcimus; quod nemo Euangeliſtarum omnia Chriſti geſta, & dicta conſcripſerit. Ioan. 20. Multa quidem, & alia fecit Ieſus, quæ in libro hoc ſcripta non ſunt.

Etiam, quia nemo Euangeliſtarum falſum dicit, & tamen ſiquis eorum aliquid aſſerit dictum, quod dictũ fuiſſe negamus, aut factum, mendacem illum facimus, ſi verò quibuſdam aut omnibus tacentibus aſſeramus aliquid dictum eſſe, aut factum, quod omnes ſubticeant, neminẽ facimus mendacem: cum ergo Marcus illud ſcripſerit, dicendum eſt, quòd Chriſtus illud dixerit, & tamen Matthæus & Lucas illud tacuerunt.

Chriſtus aũt dixit illud, ſicut Marcus expreſſit ad magis notificandum: quia multa ſunt, in quibus nocemus proximis fraudando eos. Per fraudem enim intelligitur omnis illicitus contractus, aut rei alienæ contractatio indebita ſine cõtractu: quæ tamen non eſt per violentiã aut ſecretam ablationem, & quia iſta non intelliguntur planè ſub nomine furti, voluit exprimere fraudem vltra furtum Matthæus autem & Lucas ſubticuerunt putantes ſufficere decalogi expreſſionem: cùm non facere fraudem non ſit præceptum decalogi poſitum à domino in decalogo à principio. Etiam quia fraus ad furtum reduci poteſt, ſicut & multa alia ſunt, quæ non exprimuntur, & neceſſe eſt illa reduci ad decalogum.

Quare Chriſtus addidit hic: Et diliges proximum tuum ſicut teipſum. Quæſt. CXXXI.

QVæritur, quare Chriſtus addidit hic, & diliges proximum tuum ſicut teipſum: nam iſtud non ponitur in decalogo. Exo. vigeſimo, nec Deut. 5.

Aliqui dicunt, quòd Chriſtus hoc non dixit, ſed ab aliquo additum eſt, & inſertum litteræ Matthæi. Et motiuum ipſorum eſt: quia iſtud non inuenitur apud Marcum, neque apud Lucam: ſed apud ſolum Matthæum.

Sic dicit Origenes, ſcilicet, aut quod ait, diliges proximum tuum, non à domino poſitum eſt, ſed ab aliquo additum, quia neque Marcus, neque Lucas hunc locum exponentes hoc addiderunt. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia iſta eſt periculoſiſſima aſſertio: nam hoc dato, totam ſcripturam poterimus æquali ratione dicere eſſe vitiatam per aliquorum appoſitiones, & ita nulla fides ei dabitur, quo nichil deterius.

Dicendum ergo eſt, ꝙ illud à domino dictum eſt, ſicut Matthæus refert. Dicit tñ aliqui, ꝙ cauſa fuit, quia ponitur iſtud ad redarguendum iuuenem, qui dicebat ſe compleuiſſe omnia præcepta legis, & tamen non compleuerat, quia non diligebat proximum ſuum, ſicut ſeipſum, hoc enim in lege ſcriptum erat, ſed ipſe illud non faciebat, cum non daret pauperibus eleemoſynam, & hoc tangitur in Euangelio, quod vocant ſecundum Hebræos. Sic dicit Origenes, ſcilicet; Vel aliter ſcriptum eſt in Euangelio

gelio ſecundum Hebræos, quod cum dominus dixiſſet ei: F vade, & vende omnia, quæ habes, cæpit diues ſcalpere caput ſuum, & non placuit ei, & dixit ad eum dominus, quo modo dicis impleui legem, & prophetas, quoniã ſcriptũ eſt in lege, diliges proximum tuum ſicut teipſum, & ecce multi fratres tui filij Abrahæ amicti ſunt ſtercore moriẽtes præ fame: & domus tua plena multis bonis, & nõ egreditur omnino aliquid ex ea ad eos. Sed dicetur, quod hoc non ſtat: primò quia iſtud euangelium ſecundum Hebræos eſt apocryphum, ſicut & multa alia, de quibus facit mentionem Hieron. in quodam prologo ſuper Matthæum qui incipit: Plures fuiſſe.

Secundò quia nõ eſt rationabile dictum: nam hoc ſuppoſito innueretur quod Chriſtus arguebat iuuenem, quaſi non diceret verum, aſſerendo, omnia hęc ſeruaui à iuuentute mea: & tamen verum dixit cum Chriſtus videns G iuuenem dilexerit illum Mar. 10. quod tamen non faceret, ſi ille mentiretur in facie Chriſti ad fallendum illum, ergo non increparet eum per hæc.

Tertiò quia tũc poneretur iſtud. ſ. diliges proximũ &c. poſt reſponſum iuuenis, ſ. omnia hęc cuſtodiui à iuuentute mea, & tamen ponitur ante: ergo videtur quod ſit pręceptum ſicut præcedentia & non redargutio. Eſt igitur dicendum, quod Chriſtus poſuit iſtud tanquam mandatum, non quidem tanquam vnum de mandatis decalogi. diſtinctum ab alijs, cum non ponatur inter illa: ſed ponitur vt clauſula generalis ad includendum multa, quæ nõ includuntur expreſſe in decalogo.

Nam vt dictum eſt ſupra, multa ſunt, ad quæ tenemur proximis, præter ea, quæ expreſsè ponuntur in decalogo, & illa includuntur ſub dilectione proximi, ideo fuit val- H de conueniens: imò quaſi neceſſarium poni illam clauſulam generalem, ne putaret quis, quod ad ſola expreſſa in decalogo teneremur.

Quare non poſita fuit hic cauſa generalis de dilectione Dei, ſicut poſita eſt de dilectione proximi. Quæſt. CXXXII.

QVæritur cum ponatur hic clauſula generalis de dilectione proximi ad comprehendendum omnia, quæ ad proximum pertinent, quare non fuit poſita clauſula generalis de dilectione Dei, per quam intelligerentur omnia, quæ ad Deum pertinent, ſicut infra 22. cum dicitur, diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum ſicut teipſum.

I Dicendum quod nõ fuit factum, primò quia iſtud pręceptum de dilectione proximi ponitur hic ad comprehẽdendum ea, quæ apertè non videntur incluſa ſub decalogo præceptorum proximi, & tamen hic non fuit expreſsè poſitum aliquod præceptum de pertinentibus ad Deum, quæ ſunt in decalogo, ideo neque debuit poni de dilectione Dei ad comprehendendum, quæ non expreſsè haberẽtur in præceptis Dei, cum nulla de eis ponatur.

Secundò per iſtam clauſulam de dilectione proximi intelligitur dilectio Dei, quia dilectio Dei pręſupponit dilectionem proximi, vt dicitur. 1. Ioan. 4. cap. Qui non diligit proximum ſuum, quem videt: quomodo Deum, quẽ non videt diligere poterit? & ad Rom. 13.

Qui proximum diligit legem impleuit, & tamen dilectio Dei ad legem pertinet, quia eſt principium, & maxi- K mum mandatum in lege, infra 22. cap. ergo dilectio Dei intelligitur ĩ dilectione proximi, & ita illa poſita nõ oportuit poni clauſulam aliquam de dilectione Dei: ſicut & factum eſt quantum ad præcepta pertinentia ad Deum in ſpeciali, quia nullum illorum expreſſum eſt, cum expreſſa fuerint præcepta ad proximum.

Tertiò et principaliter hoc fuit, quia Chriſtus voluit ponere ea, de quibus aliquod dubium erat, & tamen de pręceptis pertinentibus ad Deum nullum erat dubium, ſed magis de pertinentibus ad proximum, cum magis teneamur Deo quàm proximo, & tamen poſuit pręceptorum decalogi pertinentium ad proximum, eſſe neceſſariã obſeruationem, ideò à fortiori eſſet neceſſarium obſeruare ea, quæ ad Deũ pertinebant, & ideo neq; aliqua pręcepta de pertinẽtib. ad Deũ poſuit in ſpeciali, neq; in generali.

F *Dicit illi adoleſcens.* Oſtendit ſuperius quid de obſeruatione præceptorum erat neceſſitatis: hic autẽ oſtendit qd eſt ſupererogationis, & iſta ſupererogatio eſt abiectio omnium temporalium per paupertatem voluntariam. Et diuiditur in duas partes, quia primo ponitur paupertatis voluntariæ meritum. Secundò vt ad eam alliciat, oſtendit eius præmiũ, ibi. *Tunc reſpondens Petrus.* Prima in duas partes, quia primò oſtendit paupertatis voluntariæ meritum. Secundò perfectionis huius retardatiuum, ibi. *Cum autem audiſſet.* Circa primũ dicitur. *Dicit illi adoleſcens.* Anhelabat ad perfectionem iſte iuuenis putans cum parua aut nulla difficultate ſe illuc peruenturum: ideo ſtatim vt Chriſtus reſponderat, rurſus interrogauit. *Omnia hæc cuſtodiui.* Scilicet omnia præcepta, quę narraſti, & non ſolum intellexit de narratis, ſed etiam de eis, quæ include- G bantur ſub narratis. *A iuuentute mea.* Ideſt à parua ætate, quam vocamt large iuuentutem, quaſi dicat, non ſolũ cuſtodio nunc iſta, ſed etiam diu eſt, quod illa cuſtodio & cuſtodiui. *Quid adhuc michi deeſt?* Ideſt nunquid deeſt aliquid michi? Non enim dixit hoc iuuenis affirmatiuè, quia neſciebat an iſtud ſibi deeſſet, cum neſciret quid erat neceſſitatis, & quid ſupererogationis, & tamen quia deſiderabat peruenire ad iſtam perfectionem quæſiuit an aliquid ſibi deeſſet. *Ait illi Ieſus.* Dãs ei viam ad perfectionem. *Si vis eſſe perfectus.* Ideſt ad ea, quæ neceſſaria ſunt nichil tibi deeſt, cum omnia prædicta ſeruaueris, ideo iã non ſupereſt tibi, niſi perfectio, & dixit, ſi vis, quaſi dicat, non eſſe neceſſitatis eſſe perfectum, ſed voluntatis. *vade.* Scilicet vade in domum tuam, & in alia loca, vbi habes bona tua. *Et vende omnia quæ habes.* Non partem dixit, H ſed omnia, quia ad perfectam paupertatem, in qua homo Chriſtũ ſequitur, oportet nichil ſibi ipſi relinquere, quod fit omnia vendendo. *Et da pauperibus.* Scilicet pretia rerum venditarum, & non ipſas res: quia ſi res darentur nõ viderentur, ſed diſtribuerentur. *Et habebis theſaurum in cælo.* Ideſt non credes quod ea, quæ das perdis: ſed cum lucro magno tibi reddentur, quia in cęlo datur theſaurus pro eis. *Et veni.* Scilicet poſtquam venderis, & erogaueris res tuas. *Et ſequere me.* Scilicet doctrinam meam tenendo, & mecum diſcurrendo de loco in locum.

An Adoleſcens verum dixerit, quando dixit omnia, hęc cuſtodiui. Quæſt. CXXXIII.

QVæritur de iſto adoleſcente, cum dixit omnia hęc cu- I ſtodiui, an verum dixerit. Aliqui dicunt, quod mentitus fuerit, ſic enim patet, quia ſi verum eſſet, quod per omnia præcepta exercitatus eſſet cum diceret ei Chriſtus, ꝙ venderet quæ habebat, obediret, & tamen non obediuit, ſed abijt triſtis: ergo non impleuerat mandata, quæ diriguntur ad proximum. Idem dicit Hiero. ſ. Mentitur adoleſcens: ſi enim quod poſitum eſt in mandatis, diliges proximum tuum, ſicut teipſum, opere compleſſet, quomodo poſtea audiens, vade & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, triſtis abſcedit?

Dicendum, quod iſte iuuenis verè locutus fuit: fecerat enim omnia, quæ dixit hic. Et apparet primò, quia mentiri nichil ei nunc proderat, & Chriſto non officiebat, ſicut qui mentitur in confeſſione peccatorum ſibi nocet, quia peccatorum veniam non conſequitur.

K Iſte autem iuuenis petebat rem ſpiritualem, ſ. vitam æternam, ad quam non niſi per veritatem, & virtutes peruenitur, quod ergo mentiretur erat ſeipſum impedire, ideo non eſt veriſimile, quod mentiretur.

Secundò quia ſi iſte iuuenis mentiretur, hoc eſt, quia haberet animum fallendi, & hoc fine vt ipſe gloriaretur, ſiue vt Chriſtum tentaret. Et quocunque horum dato nõ triſtaretur, quando Chriſtus dixit ei, vende omnia quæ habes: ſed etiam ſi non eſſet facturus ſimularet ſe hilariter accipere, & ſponte obediturum, etiam ſi non haberet animum faciendi, & per hoc gloriam quandam pro tunc coram alijs acciperet. Cum autem triſtis abijt, oſtendit defectum ſuum, & ſe impotentem ad ardua, ideo non mentiebatur vt gloriaretur, neque etiam vt tentaret: quia etiam tunc ſimularet ſe facturum quod dicebatur à Chriſto, vt tentationi ſuæ eſſet oppertunitas: triſtem

autem

A autem ſe oſtendendo, neque gloriam venari poterat, neque tentationi locus erat: ideo videtur, quòd non mentiebatur, vt falleret. Tertiò quia ſi mentiretur nondum habens primum gradum, ſcilicet ea, quæ ſunt neceſſaria ad vitam æternam, licèt peteret a Chriſto quid adhuc mihi deeſt, nõ diceret ei Chriſtus, ſi vis eſſe perfectus, quia hoc eſt quaſi iam verè teneret primum gradum neceſſariorũ: ſed Chriſtus qui veritatem nouerat eum tanquam mendacem argueret, non dando ſibi regulam de perfectione, & tamen non redarguit, ſed regulam dedit: ergo non mẽtitus eſt iuuenis. Quartò, & efficacius quia Chriſtus vidẽs iuuenem iſta dicentem, dilexit eum, vt dicitur Mar. 10. ſ. Hæc omnia obſeruaui a iuuentute mea. Ieſus autem intuitus eum dilexit eum: Chriſtus tamen mendacium nõ diligit, ſed deteſtatur. Pſal. 5. Odiſti omnes qui operãtur iniquitatem: perdes omnes, qui loquuntur mendacium.

B Ergo verè fecerat omnia, quæ dixerat. Sic dicit Beda. Nõ eſt putandus homo iſte vel voto tentantis (vt quidam putauerunt) dominum interrogaſſe: vel de ſua vita eſſe mentitus: ſed ſimpliciter, vt vixerat, eſſe confeſſus: quod patet ex hoc quod ſubditur. Ieſus autem intuitus dilexit eum: ſi autem mendacij aut ſimulationis noxa reus teneretur, nequaquam intuitus arcana cordis eius diligere eum diceretur. Idem tenet Origenes. Dicens de iſto iuuene, quã tum ad priora, dignus erat amore, quæ legis sũt obſeruãs a iuuentute ſua. Idem tenet Auguſt. dicens, Secundum hiſtoriam iſte iuuenis laudabilis erat, quia non occidit, non adulteratus eſt: vituperabilis autem, quia triſtatus eſt in verbis Domini. Et ita vult, quod impleuerat pręcepta, quæ aſſeruerat ſe impleuiſſe, ſed ad perfectionem non

C aſcendit. Ad dictum Hierony. dicendum, quod iſtud pendet ex alio dubio, in quo varij ſunt doctores, ſ. an ſimplici corde, vel animo tentantis iuuenis venerit, et oſtenſum eſt, quod ſimplici corde ſupra; Hierony. autem ibi cõtrarium tenens non multum tenetur: etiam quia argumentum ſuum non eſt efficax: nam licet verè impleuiſſet omnia mandata legis, quæ Chriſtus commemorauerat: poterat eſſe adhuc impotens ad ſtatum perfectionis: quia non parum inter iſta differt, ideo iuuenis, qui ardens erat ad perfectionem, vero animo eam cupiens, eam conſequeretur, ſed audita iſta re graui, triſtis receſſit.

Cum iuuenis dixit omnia hæc cuſtodiui à iuuentute mea, quid intellexit per omnia.
Quæſt. CXXXIV.

D QVæritur, cum iuuenis dixit, omnia hæc cuſtodiui à iuuentute mea, quid intellexit per omnia. Aliqui dicunt quod ſolum præcepta, quæ dirigunt ad proximum: nam illa ſola Chriſtus expreſſerat in littera. Dicendum, quod neceſſe eſt accipi de toto decalogo: tam ad pręcepta Dei quã proximi. Et patet primo, quia licet ſola quæ ad proximum expreſsè poſita fuerint, tamen per illam clauſulam generalem, ſcilicet & diliges proximum tuum ſicut teipſum, intelligebantur tam præcepta quędã ad proximum omiſſa, quam præcepta quæ ad Deum, vt oſtenſum eſt ſupra, ideo etiam illa compleret.

Secundo quia maioris neceſſitatis erant præcepta, quę ad Deum, quàm quæ ad proximum: ideo etiam ſi de illis expreſſe nihil dictum eſſet, tamen iuuenis, qui ad vitam

E æternam anhelabat, putaret ſe omnino indignum ad illam, ſi illa præcepta nõ ſeruaſſet. Tertio quia iuuenis quęſiuit quid adhuc ſibi deeſſet, quaſi dubitans, & neſciens, an aliquid ſibi deeſſet: & tamen ſi pręcepta, quę ad Deum ſunt, quæ ſunt maximæ neceſſitatis, nõ obſeruaſſet, manifeſtum eſt, quod aliquid immo totum bonum ſibi deeſſet: ideo non quæreret quid mihi deeſt, & tamen quæſiuit: ideo videtur quod illa impleuerat. Quartò patet & efficacius, quia cum iuuenis dixit, quid adhuc mihi deeſt? dixit Chriſtus: ſi vis eſſe perfectus &c. Et ita oſtẽdit quod de neceſſarijs nihil ſibi deerat, imò iam non ſupererat aliquid agendum, cum oſtenderet ei viam perfectionis, & tamen ſi nondum ſeruaſſet mandata, quę ad Deum pertinent deeſſet ſibi multum de neceſſarijs: ideo Chriſtus non diceret ei de perfectione: ſed diceret, quod faceret cętera, quæ ei deerant. Apparet autem hoc magis ex verbis

A Chriſti apud Marcum: dixit enim, vnum tibi deeſt: vade & vende omnia &c. id eſt hoc vnum ſolum deeſt, ſi tamẽ nondum impleuiſſet mandata, quæ ad Deum, non ſolum deficeret illud vnum, ſed & multa alia; ergo iuuenis impleuerat non ſolum ea, quæ Chriſtus expreſſit, ſed etiam omnia mandata, quæ ad proximum, quorũ aliqua Chriſtus tacuit, & omnia, quæ ad Deum, quorum nullum expreſſum eſt, & etiam ipſam legem Moyſi implebat, nam cum ad illam eſſet obligatus, ſi non impleret eam peccaret, & ita non eſſet diſpoſitus ad vitam æternam, & ita per omnia hæc, intellexit iuuenis omnia, quæ erant de lege naturæ, & quæ erant de lege Moyſi, quæ omnia obſeruauerat.

B *Quare iſte adoleſcens dixit: Omnia obſeruaui a iuuentute mea: & quomodo poterat eſſe verum.*
Quæſt. CXXXV.

QVæritur, quare dixit iſte adoleſcens, omnia obſeruaui à iuuentute mea, & quomodo hoc poterat eſſe? quia videtur implicare contradictionem, cum nondum eſſet iuuenis, ſed adoleſcens.

Ad primum dicendum, quod dixit illud ad oſtendendum ſuam magnam diſpoſitionem. Chriſtus enim dixerat ei, quod ſeruaret mandata, ipſe autem dixit quod à iuuentute ſua cuſtodiuerat ea, quaſi dicat, non ſolum nunc illa cuſtodio, ſed etiam ſemper cuſtodiui, quia a iuuentute mea cuſtodiui illa, & ita ſufficientem diſpoſitionem quantum ad hoc habeo.

Secundo ad tollendum calumniam, quia ſi diceret iu-

C uenis, ego cuſtodio nunc iſta præcepta, vel incipiam cuſtodire illa, poſſet dicere Chriſtus quod oportebat aliquanto tẽpore eũ inſiſtere huic cuſtodiæ præceptorũ, antequã darentur ei pręcepta illa magna ad habendum vitam ęternam, & ita poſſet eum à ſe abijcere. Dixit ergo, omnia hæc cuſtodiui a iuuentute mea, ideo non oportet amplius me morari in his, ſed poſſũ ad maiora aſcẽdere.

Ad ſecundum dicendum, quod iſte ad quem Chriſtus loquitur, adoleſcens erat, vt dicitur hic, ſcilicet, dicit ille adoleſcens, & infra in littera dicitur, cum autem audiſſet adoleſcens, ſed accipitur alterum iſtorum largè & fortè vtrunque, nam adoleſcentia propriè ſumpta non excedit annum vigeſimum primum, aut ſecundum alios vigeſimumquintum, iſte autem videtur fuiſſe maioris ætatis, nam dicitur Luc. 18. & interrogauit eum quidam prin- *Quid adoleſcentia propriè ſumpta.*

D ceps, & tamen in tam parua ętate non eſſet princeps Phariſæorum neque populi. Etiam quia homines talis ætatis vix ad talia aſpirant, de iuuentute manifeſtius eſt, quod accipiatur largè, nam ſecundum ordinem ætatum adoleſcentia præcedit ad iuuentutem, ideo ſi adoleſcens erat, nondum fuerat iuuenis, & ita non poterat cuſtodiuiſſe omnia hæc, aut aliquid eorum a iuuentute ſua, quam nunquam habuerat.

Dicendum igitur, quod adoleſcentia & iuuentus in ſacra Scriptura largè accipiuntur, & confuſè nõ ſecundum taxationem annorum, quam nos ponimus. De adoleſcentia enim dicendum, quod interdum accipitur pro quacunque ætate quantumcunque parua, immo pro principio cuiuslibet ætatis, quæ non ſit infantia, ſic accipitur Gen. 8. Omnis ætas ab adoleſcentia ſua prona eſt ad ma-

E lum. Vnde ſiue accipiatur ibi ætas pro ætate, ſiue pro homine habente ætatem, neceſſe eſt accipi adoleſcentiam large quia ſi accipiatur pro homine, quod omnis ætas, id eſt, homo eſt pronus ad malum, certum eſt, quod iſta pronitas non incipit ab adoleſcentia, immo à principio pueritiæ, quia ſtatim poſt infantiam homines incipiunt poſſe in aliquo peccare, ſcilicet in furtis, periurijs, mendacijs. extra de delictis puerorum c. pueris: ſi accipiatur pro ætate hominis, certum eſt, quod quælibet ætas præter infantiam a principio ſuo eſt prona ad malum. ita ergo in præſenti iuuentus & adoleſcentia accipiuntur largè, ita quod adoleſcentia accipiatur pro iuuentute vel principio virilitatis, vt fortaſſis quia erat annorum triginta vel quaſi. Iuuentus autem accipitur pro parua ætate, ſcilicet pueritia, & eſt ſenſus, quod iſte homo dixerit, quod mandata ſeruauerat ſemper, incipit autem obſeruatio mandatorum *Peccata hominũ poſt infantiã.*

eo tempore quo peccare poſſe quis incipit, & hoc eſt in principio pueritiæ, ideo ab eo tempore iſte ſeruauerat mandata, in quo innuit aptitudinem ſuam ad vitam æternam,& ita accipitur iuuentus pro pueritia.

Quare poſt prædicta dixit Chriſtus iuueni, ſi vis eſſe perfectus. Quæſt. CXXXVI.

QVæritur, quare poſt prędicta dixit Chriſtus iuueni, ſi vis eſſe perfectus, quia iſtud non attinebat ad ea, quæ petebat, ille enim petebat vitam æternam, & ad illam ſufficiebat obſeruatio mandatorum, ideo nō oportebat dici de perfectione.

Dicendum, quod hoc fuit, primò propter inſtantiam iuuenis, Chriſtus enim dixerat ei quòd obſeruaret decalogum ad habendum vitam æternam, in quo monebat quod non erat aliud neceſſariū, ipſe tamen dixerat quod ſemper ſeruauerat, & petebat ſiquid aliud deerat, ideo Chriſtus dixit ei quid poſſet boni facere vltra decalogū. Et quia vltra obſeruationē neceſſariorum nihil reſtat niſi perfectio, dixit Chriſtus. Si vis eſſe perfectus, quaſi dicat, cum obſeruaueris mandata, non reſtat niſi vt perfectus efficiaris ſi vis. Secundo fuit, quia aliquo modo facit ad propoſitum eorum, quæ iuuenis volebat, nam ſicut contingit habere beatitudinem, ita contingit illam eſſe maiorem, vel minorem, obſeruatio autem præceptorum facit ad habendum perfectionem ſimpliciter, perfectio autem facit ad habendum illam in maiori gradu, ideo conueniens erat dici illi iuueni de perfectione, vt abundantius conſequeretur gloriam. Tertio quia videtur fuiſſe de intentione iuuenis non ſolum habere vitam æternam, ſed etiam habere perfectionem, cum poſtquam Chriſtus dixerat ei, quę erant ei neceſſaria ad vitam ęternam, & ille dixerit ſe illa impleuiſſe adhuc quæſiuerit an aliquid ſibi deerat, ideo Chriſtus de perfectione etiam reſpondit.

Quare Chriſtus dixit, ſi vis eſſe perfectus. Quæſt. CXXXVII.

QVæritur, quare Chriſtus dixit, ſi vis eſſe perfectus: quia poterat dicere ſtatim, vade, & vende omnia quæ habes, non faciendo mentionem aliquam de perfectione.

Dicendum, ꝙ hoc fuit ad diſtinguendum gradus, vel ſtatus, Sunt duo gradus: vnus in quo obſeruantur ſolum ea, quæ in decalogo continentur, & præcipiuntur; alius in quo fiunt bona ſupererogationis. Primus vocatur abundans ſiue ſufficiens iuſtitia. Secundus vocatur ſupererogatio vel perfectio: & qa poſuerat primū, inquantū dixit de obſeruatione decalogi: ponit hic ſecundū, & vt videatur diſtinctius, poſuit nomen eius dicens: Si vis eſſe perfectus. Sed tunc dicetur, dato quòd vellet nominare perfectionem, poterat dicere, vt efficiaris perfectus, vade & vende, &c. & non diceret ſi vis.

Dicendum, quod fuit primo ad oſtendendum differentiam iſtius ſtatus à primo, quia primus ſtatus, qui vocatur ſufficiens iuſtitia, eſt neceſſarius ad vitam ęternam, ſecundus qui eſt perfectionis non eſt neceſſarius, ideo dixit, ſi vis: id eſt non eſt neceſſarium quod ſis perfectus, ſicut eſt neceſſe, quòd ſerues decalogum, & tamen ſi vis eſſe perfectus, facies quæ ſequuntur. Secundo fuit ad oſtendendum, quod iuuenis non erat facturus iſtud, quod Chriſtus dicebat, quaſi dicat, tu vis aliud vltra iuſtitiam ſufficientem, & ſcio quod non facies illud; & tamen ſi vis illud facere, vende omnia quæ habes.

Quomodo ſtat, quòd dicit Matthæus hic: Si vis eſſe perfectus: quia eſt repugnantia in Euangeliſtis. Quæſt. CXXXVIII.

QVæritur, quomodo ſtat quod dicit Matthæus hic, ſi vis eſſe perfectus, in quo innuit, quod perfectio non eſt de neceſſitate, ſed ſpontanea, nam Lucas, & Marcus videntur illam ponere neceſſariam, nā Mat. 10. cap. cum dicitur, vnum tibi deeſt, vade & vende, &c. & Luc. 18. dicitur, cum iuuenis dixit, omnia hæc cuſtodiui,

F quòd Chriſtus dixit adhuc vnum tibi deeſt, id eſt etiam exiſtentibus prædictis, adhuc vnum deeſt, & tamen quæ deſunt de neceſſitate ſunt, quia ſi non eſſent de neceſſitate, non deeſſent, cum liberè poſſent apponi, vel non apponi. ergo perfectio de neceſſitate eſt.

Dicendum, ꝙ perfectio non eſt de neceſſitate, quia ſi de neceſſitate eſſet, perfectio non vocaretur. Sed poteſt vocari neceſſaria, vel dici deeſſe, non quidem ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione; non eſt neceſſe ꝙ Socrates currat, & tamen ſi vult currere neceſſe eſt, quod moueatur; tamen ſimpliciter nō eſt neceſſe quod Socrates moueatur, ſicut nec eſt neceſſe, quod currat, abſolutè loquendo, perfectio non eſt neceſſaria; & tamen ſi quis vult habere beatitudinē in gradu excellenti, perfectio eſt neceſſaria. Iuuenis aūt iſte volebat gradū excellentē; quia non ſolum vitam
G æternā, ſed ēt in magno gradu, id eſt in maiori, quo habere poſſet, habere volebat. ideo cum haberet obſeruationē præceptorum adhuc, deerat ſibi perfectio. Vnde dicendum, ꝙ iuuenis iſte perfectionem volebat. Quod patet, quia cum Chriſtus dixiſſet ei ea, quæ ſufficiebant ſibi ad vitam æternam, ſ. obſeruationem mandatorum, adhuc quæſiuit, ſi quid ſibi deeſſet, & tamen ei, qui vult eſſe perfectus, & nondum eſt, neceſſaria eſt impletio conſiliorum; ſed quæ neceſſaria ſunt, quando non habentur, dicuntur deeſſe, ergo rectè dixerunt Marcus, & Lucas adhuc vnum tibi deeſt, ſ. quia ſi vis eſſe perfectus, deeſt tibi aliquid, quod eſt vendere omnia, quæ habes, ſine quo perfectus eſſe non potes. Hoc etiam patet, quia iſta expoſitio cōuenit valde verbis Matthæi hic, nā dixit hic iuuenis, oīa hæc cuſtodiui, quid adhuc mihi deeſt? ideo conuenienter Chriſtus reſpōderet, adhuc vnū tibi deeſt, ſ. ad
H perfectionē, q̄ deſideras, ſicut Marcus & Lucas dixerūt.

Quomodo poteſt ſtare, quia Matthæus dixit hic ſi vis eſſe perfectus vade, & vende omnia, quæ habes. Marcus autem, & Lucas dixerunt adhuc vnum tibi deeſt vade, & vende omnia, quæ habes: & quid iſtorum dixit Chriſtus. Quæſt. CXXXIX.

SEd quæritur, quomodo poteſt ſtare, quia Matthæus dixit hic, ſi vis eſſe perfectus vade, & vende omnia, quæ habes, Marcus autem & Lucas dixerunt, adhuc vnum tibi deeſt, vade, & vende omnia, quæ habes, & quid iſtorum dixit Chriſtus. Dicendum ad primum, quod non repugnant, quia vt dictum eſt præced. quæſt. perfectio ſimpliciter eſt voluntaria, quia res eſt voti, & non præce-
I pti, & tamen eſt de neceſſitate ex ſuppoſitione, Matthæus autem accepit, ſi vis, vt eſt voluntaria ſimpliciter, Marcus verò & Lucas dixerunt eſſe illam neceſſariam, vel deeſſe vt eſt neceſſitas ſuppoſitionis, licet etiam voluntaria dicuntur illa, quæ ſunt neceſſaria ad benè eſſe, ſicut ipſe finis primus, & vltimus neceſſarius eſt, cum circa illū non contingat deliberare, ſicut medicus non deliberat an ſanabit, ſed quomodo, & tamen circa iſta ponitur hic voluntas, ſicut dixit Chriſtus ſupra in litera. Si vis ingredi ad vitam, ſerua mandata, & tamen ingredi ad vitam eſt finis vltimus, circa quē non eſt conſilium neque electio.

Ad ſecundum poſſet dici vno modo, quòd Euangeliſtę non intendunt principaliter narrare verba Chriſti, ſed ſentētias, & quia in ſententia concordant vt dictum eſt, non differt quid horum dixerit, imò etiam ſi neutrum di-
K xerit, ſed aliquid aliud quod in ſententia eſſet idem cum iſtis. Secundò poteſt dici, & melius, quod vtrunque dixerit Chriſtus, & tamē Euangeliſtæ non plenè retulerūt. ſ. vt diceret, adhuc vnum tibi deeſt, ſi vis eſſe perfectus vade & vende, i. vt vadas & vendas, & hoc conuenit valde omnibus Euangeliſtis, nam collectis his apparet, quod deeſſe, vel neceſſitas accipitur ex ſuppoſitione. Etiam competit valde litteræ Matthęi, nam dixerat iuuenis hic. Hęc omnia cuſtodiui à iuuētute mea, quid adhuc mihi deeſt? veriſimile erat ergo, quod Chriſtus reſponderet eodem modo, ſcilicet vnum tibi deeſt. Quia tamen non deerat ſimpliciter, adiungenda erat conditio. ſ. ſi vis eſſe perfectus, & ita cum vtrunque ponendum eſſet, alterum tantum poſuit Matthæus, & alterum tantum Lucas, & Marcus, & iungendo illa fit vna plena narratio.

An perfectio ſit homini poſſibilis in hac vita. Quæſt. CXL.

QVæritur, quomodo Chriſtus dixit iuueni, ſi vis eſſe perfectus, cum videatur, quod nemo poſſit eſſe perfectus maximè hic, & an perfectio ſit homini poſſibilis. Aliqui dicunt, quod nemo poteſt eſſe perfectus in via, quia dicitur 1. Cor. 13. Cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt. Et tamen in vita iſta non euacuatur quod ex parte eſt, quia fides, & ſpes ſunt ex parte, quæ tamen manent in via, ergo nullus eſt hic perfectus. Secundo, quia perfectum dicitur, cui nichil deeſt. 3. Phiſicorum, ſed nemo eſt, cui in hac vita nõ deſit aliquid, dicitur enim Iacob. 5. cap. In multis offendimus omnes, & Pſalm. 138 Imperfectum meum viderunt oculi tui, ergo nullus in hac vita eſt perfectus. Tertio, quia perfectio conſiſtit in charitate, quæ ſub ſe continet dilectionem Dei & proximi, ſed quantum ad dilectionem Dei non poteſt quis in hac vita habere perfectam charitatem, quia dicit Greg. ſuper Ezech. Amoris ignis, qui hic ardere inchoat, cum ipſum, quem amat viderit, ĩ amorem ipſius amplius igneſcit. Etiam dilectio quantum ad proximos non poteſt eſſe perfecta hic, quia non poſſumus in hac vita omnes proximos actualiter diligere: etiam ſi eos, habitualiter diligamus, ſed habitualis dilectio eſt imperfecta, cum actualis ſit perfecta: ergo etiam dilectio proximi non eſt hic perfecta, & ſic in hac vita nemo erit perfectus.

Dicendum, quod poteſt homo eſſe perfectus, & non ſolum in patria, ſed etiam in via, nam omnia mandata exhortationes, & ſuaſiones ſacræ Scripturæ dantur pro ſtatu viæ, quia in patria non eſt obſeruare præcepta neque conſilia, aut aliquid, quod in finem ordinet: ſed immobiliter adhærere fini. Et tamen ſacra Scriptura hortatur nos ad perfectionem, ſupra 5. capit. Eſtote perfecti, ſicut & pater veſter cœleſtis eſt perfectus, & Apoſtolus dicit 1. Cor. 14. ſenſibus perfecti eſtote, malitia autem paruuli. Etiam illud per quod efficimur perfecti eſt in via: ideo contingit hominem in via eſſe perfectum: dicitur enim hic, ſi vis eſſe perfectus, vade & vende omnia, ſed iſtud fit hic: ideo hic habetur perfectio. Pro quo ſciendum, quod perfectio dicit quandam totalitatem, quia vt dicitur 3. Phyſi. totum & perfectum idem ſunt. totalitas autem poteſt accipi dupliciter, vno modo ſimpliciter vel abſolutè, & ita perfectum eſt, quod eſt totum ens, & totum bonum ideſt extra quod nihil eſt de natura entitatis, & bonitatis. Hoc modo nichil eſt perfectum niſi Deus: & ſic homo non poteſt eſſe perfectus nec hic neque in futuro: Deus enim totam naturam entitatis habet: imò non dicitur aliquid propriè eſſe niſi ipſe, qui dixit, ego ſum, qui ſum. i. ego ſum, qui habeo eſſe: cæteri verò non habent eſſe, ſed quandam vmbram eſſendi: & illud, qui eſt, miſit me ad vos. i. ille ſolus eſt: cætera verò non ſunt, & ſi eſſe videantur. Exod. 3. cap. Etiam Deus continet totam naturam boni intãtum quod ipſe ſolus vocatur bonus abſolutè: ſicut Chriſtus dixit ſupra in littera, & Marc. 10. & Luc. 18. Quid me vocas bonum? nemo bonus niſi ſolus Deus, cœtera vero habent quaſdam participationes eſſendi, & bonitatis ab eo, quod eſt totum ens & totum bonum, & ideo ſunt entia limitata: quia limitatur, vel coarctatur in eis entitas, & bonitas ſecundum modum recipiendi; & tamen in vita æterna non mutabitur natura hominis, quia nõ deſinet eſſe creatura, neque eſſe ab altero, & etiam erit recipiens in actu, quia ipſam beatitudinem, qua glorificabuntur, non à ſeipſis beati, ſed a Deo participabunt; ideo non eſt poſſibile hoc modo eſſe aliquem perfectum, niſi eum, qui naturaliter perfectus eſt, qui eſt ſolus Deus. Secundo modo poteſt accipi totalitas non ſimpliciter, ſed reſpectu modi participationis. Nam homo & ſingulæ res conſtituuntur in diuerſis ſpeciebus, ſecundum quod ſunt diuerſi modi participationum diuinæ entitatis, & bonitatis in rebus, ab illa autem menſuræ entitatis & bonitatis contingit ſæpe deficere res, ideo non eſt in eis tunc totalitas ſecundum quam perfecta vocantur. Hæc autem perfectio, quia eſt quantum ad eſſe & naturam, non ſolum contingit hominibus, ſed etiam omnibus alijs rebus ſcilicet quod in qua-

A libet ſpecie ſit aliquid perfectum, et aliquid imperfectum ſecundum quod aliquid ſortitur totalitatem ſpeciei illius & aliquid non. De iſta perfectione quantum ad homines dicendum, quod contingit aliquem eſſe perfectum ſecundum ſtatum præſentis viæ: licet non ſit perfectio ſimpliciter, vt cum ſit alia perfectio hominis maior quantum ad eſſe in patria, quia tam quantum ad figurationẽ membrorum quam ad virtutes corporis, erunt corpora meliora in patria quàm nunc, ideo tunc erunt ſimpliciter perfecta quantũ ad conditionem eſſe humani, tũc autem nõ loquimur de perfectione, quæ conſiſtit in eſſendo, ſed in operando, operatio enim, vt bona ſit, multa requirit, & concurſus illorum facit quandam totalitatem operationis, & illa totalitas dicit perfectionem operationis. De hac perfectione agitur hic, & non de perfectione eſſendi. B Quod patet primò, quia inuitamus in ſacra ſcriptura ad perfectionem: & tamen non inuitamur ad ea, quæ ſunt in poteſtate noſtra, ſed perfectio, quæ eſt in eſſendo non eſt in poteſtate noſtra; ideo non agitur de illa. Secundo, quia perfecti merentur pluſquam non perfecti, & tamen per ea, quæ pertinent ad eſſe, nõ meremur, cum non ſint in poteſtate noſtra, ergo non agitur de illa perfectione. Tertio, quia Chriſtus dixit: Si vis eſſe perfectus vade, & vende omnia: & tamen vendere actus noſter eſt, ergo de perfectione, quæ in actu conſiſtit dicitur hic: hanc perfectionem poteſt homo habere in via, cum conſiſtat in operationibus, quæ ſunt in noſtra poteſtate: & ita Chriſtus ad perfectionem iſtam inuitat, quia poſſibile eſt eam nobis habere. Ad argumenta in contrarium reſpondebitur, infra 141. quæſt.

C

An perfectio noſtra conſiſtat in charitate. Quæſt. CXLI.

QVæritur, cum perfectio noſtra conſiſtat in actu, & actus ſecũdum virtutem ſit bonus, quæ eſt virtus in cuius actus conſiſtit perfectio Chriſtianæ vitæ? Et quia ſolet dici, quod in actu charitatis conſiſtit, eſt dubium an conſiſtat in illo. Aliqui dicunt, quod non, dicit enim Apoſtolus primæ Corint. 14. Malitia paruuli eſtote, ſenſibus autem perfecti: ſed charitas non pertinet ad ſenſum. i. ad intellectum, ſed magis ad affectum: ergo perfectio vitæ noſtræ non conſiſtit principaliter in charitate. Secundo patet, quia ad Epheſ. 6. cap. dicitur: Accipite armaturam Dei, vt poſſitis reſiſtere in die malo, & in omnibus perfecti ſtare. Et ita perfectos nos vocat in armatura Dei, de D quo ipſe dicit: eſtote ſuccincti lumbos veſtros in veritate, & induite loricã iuſtitiæ in oĩbus ſumentes, ſcutum fidei; ergo perfectio noſtra non ſolũ attenditur in charitate, ſed ẽt in alijs virtutibus, ſ. charitate, iuſtitia, & fide, & alijs. Tertio patet, quia virtutes apparent diſtinctè in ſpe per actus ſuos, & m̃ Iacob. 1. c. dicitur: Patientia opus perfectum hẽt: ergo videtur, quod ſtatus perfectionis magis attenditur ſecundũ patientiam quam ſecundum charitatẽ.

Dicendum, quod perfectio noſtra conſiſtit in charitate. Sic dicit Apoſtolus ad Coloſſ. 3. cap. Super omnia charitatem habete, quæ eſt vinculum perfectionis. Vocatur autem vinculum perfectionis, ideſt vinciens vel ligans omnes virtutes in quandam perfectam vnitatem. Item patet hoc, quia vnumquodque dicitur eſſe perfectum inquantum attingit proprium finem, qui eſt vltima rei perfectio, E charitas autem eſt, quæ vincit nos Deo, qui eſt vltimus finis humanæ mentis, quia qui manet in charitate in Deo manet. 1. Ioan 4. ergo ſecundum charitatem ſpecialiter attenditur perfectio, cœteræ autem virtutes non coniungunt hominem fini ſuo, eo quod nulla earum eſt directè de fine vitæ humanæ tanquam de obiecto, cum morales non habeant Deum pro obiecto, theologicæ habent Deum pro obiecto, ſed nulla tam perfectè ſicut charitas; ideo per charitatem, cui eſt naturale eſſe in Deum, ideſt conuenit ſibi ex natura habitus talis, cœteræ virtutes, quibus accidit dirigi in Deum, dirigentur in ipſum, & ita in actu eius principaliter conſiſtit perfectio.

Ad primum dicendum, quod in charitate conſiſtit perfectio, & ad illam pertinent ſenſus, bonus enim intellectus eſt veritas, perfectio ergo ſenſuum, ideſt intellectuũ, vel intellectionum conſiſtit in hoc, quod conformantur

veritati,

veritati,& in ea ſunt vnanimes ideſt idem ſentientes. Iux- F ta illud primæ Corint. primo, Sitis perfecti in eodem ſenſu,& in eadem ſcientia, vnanimitas autem iſta, & concordia in veritate fit per charitatem, quæ conſenſum in hominibus operatur, ideo perfectio ſenſuum in charitate radicatur, & ſic perfectio ſimpliciter noſtra in charitate conſiſtet.

Ad ſecundum dicendum, quod accipiendo perfectionem, vt competit homini, vel alteri rei, poteſt dici aliquis perfectus dupliciter, ſcilicet ſimpliciter aut ſecundũ quid. Primo modo attenditur, perfectio ſecundũ id, quod pertinet ad rei naturam, vt ſi dicatur animal perfectũ, quando nihil ei deficit de diſpoſitione membrorum,& alijs huiuſmodi, quæ requiruntur ad vitam animalis. Secundo modo attenditur perfectio ſecũdum aliquid exterius adijciens, vt in albedine vel nigredine, aut colore aliquo, vel G robore & ſimilibus. Ita ergo in vita Chriſtiana inuenitur perfectio ſimpliciter, & ſecundum quid. Perfectio ſimpliciter eſt illa, ſecundum quam conſiſtit vita Chriſtiana in eſſe ſuo ſpirituali. Perfectio autem ſecundum quid in eo, quod adiacet vitæ, & non pertinet ad eſſe vitæ, eſt autem vita Chriſtiana ſpiritualis, ſicut dicitur ad Philip. 3. Conuerſatio noſtra in cœlis eſt, & ſicut corpus per coniunctionem ad animam participat vitam naturalem, ita anima per coniunctionem ad Chriſtum participat eſſe ſpirituale, quod eſt vita ſua. Sic dicitur ad Coloſſen. 3. Mortui eſtis,& vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Conſiſtit autem iſta vnio, per quam anima viuit in dilectione, ideo qui non diligit mortuus eſt 1. Io. 4. Qui non diligit, in morte manet: ergo perfectio ſimpliciter vitæ Chriſtianæ eſt in charitate, ſecundum quam di H cimur viuere, perfectio ſecundum quid eſt in eis, quæ adiacent vitæ Chriſtianæ,& iſtæ ſunt aliæ virtutes, quæ vitam noſtram ſpiritualem non efficiunt, ſed exornant, & quia illud quod eſt per ſe, eſt principiũ eius quod eſt per accidẽs, charitas erit perfectio vitæ Chriſtianæ velut principium aliarum virtutum exiſtens.

Ad tertium dicendum, quod patientia non reddit vitam noſtram perfectam ſimpliciter, neque opus eius eſt perfectum inquantum eſt opus patientiæ, ſed in ordine ad charitatem, ſ. inquantum patientia procedit à charitate, ſ. ex abundantia charitatis, tolerat quis aduerſa iuxta illud ad Rom. 8. Quis nos ſeparabit à charitate Dei? tribulatio, an anguſtia? & ita propter charitatem anguſtias toleramus, ne à charitate recedamus,& nõ ſolum patietur. ſed etiam libenter iuxta illud Act. 5. Ibant Apoſtoli gau- I dentes conſpectu concilij, quia digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.

An perfectio ſecundum charitatem poſſit eſſe in via. Quæſt. CLXII.

QVæritur, an talis perfectio qualis dicta eſt ſecũdum charitatem poſſit eſſe in via.

Triplex eſt totalitas.

Dicendum quòd ſic, cum Chriſtus inuitet, & hortetur nos ad perfectionem,& tamen nulla alia perfectio eſt niſi iſta, quæ eſt ſecundum charitatem, quia tamen totum,& perfectum idem ſunt 3. Phyſicorum, perfectio nominat quandam totalitatem, erit perfectio in totalitate charitatis. Iſta autem totalitas inuenitur tripliciter, prima eſt totalitas abſoluta, non ſolum prout con K ſideratur ex parte diligentis, ideſt, vt diligat quantum diligere poteſt, ſed etiam ex parte diligibilis, ſcilicet vt Deus tantum diligatur, quantum diligibilis eſt. Et iſta prima perfectio non eſt poſſibilis in homine, in via neque in patria, quia nunquam poterit quis diligere Deum quantum diligibilis eſt, cum ſit diligibilis in infinitũ, quia eſt infinitè bonus. Angeli etiam non habent talem perfectionem charitatis, cum actus quoque diligendi eorum ſit finitus, ſolus enim Deus habet iſtam perfectionem charitatis, quia ipſe diligit quantum poteſt,& quantum diligibilis eſt, eò quod potentia dilectiua eſt æqualis obiecto diligibili, cum tanta ſit in eo charitas quãta bonitas. Etiã creaturas diligit quantum diligibiles ſunt, ideſt quantum ipſe eas diligibiles conſtituit. Secunda perfectio eſt charitatis, quæ etiam attenditur ſecundum totalitatem abſolu-

Nũquã poterit tantum Deus diligi quãtũ diligibilis eſt.

F tam ſolum ex parte diligentis prout affectus ſecundum ſuum poſſe totum ſemper actualiter tendit in diligibile, ſcilicet in Deum, qui eſt obiectum primum & per ſe, & primò, quia ideo diligitur inquantum poteſt ſemper eſſe in actu amandi, quia ſi quis ceſſaret ab omnibus, alijs actibus etiam eo tempore, quo conſiſtit in actu amandi non amat ſecundum totam intenſionem poſſibilem in actu, quia intenſius amare poſſet ſi apponeret totum conatum. Tertia perfectio eſt, quę attenditur ſecundum totalitatem, ſed non abſolutam, non eſt enim totalitas ex parte diligentis, quia non oportet, quod ſemper diligat actualiter neque ex toto conatu, neque etiam ex parte diligibilis quia non eſt neceſſe tantum diligi quantum diligendum eſt, ſed totalitas iſta accipitur quantum ad hoc, quod excludantur totaliter omnia, quæ repugnant motui dile- G ctionis in Deum,& proximum, & hoc eſt tollendo principaliter cupiditatem,& quaſdam paſſiones, dicit enim Auguſt. lib. 83. quæſtionum, quòd venenum charitatis eſt cupiditas. Iſta perfectio charitatis habebitur in futuro, & etiam haberi poteſt hic. Et hoc dupliciter, primò inquãtum ab affectu hominis excluditur omne illud quod charitati contrariatur, ſicut eſt peccatum, ſcilicet mortale,& talis perfectio conuertitur cum charitate, quia nunquam ſine illa eſt charitas, & eſt iſta de neceſſitate ſalutis, vnde communiter non ſolemus hanc vocare perfectionem, niſi dicatur perfectio radicaliter vel originaliuè, quia iſte gradus requiritur ad hoc, quod inueniatur perfectio ipſa dicta. Secundo modo inquantum ab affectu hominis excluditur non ſolum illud, quod charitati eſt contrarium, ſed etiam omne illud, quòd impedit ne H affectus mentis totaliter dirigatur in Deum, & ſine iſta perfectione poteſt charitas eſſe, ſicut incipientibus & proficientibus, in quibus charitas eſt,& tamen ſunt in eis venialia,& affectiones aliquæ rerum mundanarum, quæ impediunt ne totaliter dirigatur mens in Deum, & iſta ſecunda eſt perfectio, de qua in præſenti loquimur, quod aliqui perfecti efficiantur in vita. Ad argumenta facta ſupra eſt nunc reſpõdendum. Et dicendum ad primum, quòd Apoſtolus loquitur ibi de perfectione, quæ erit in patria, quia ibi verè euacuabitur quod ex parte eſt,& erit perfectio ſimpliciter in beatis in ſecũdo modo dicta qualis in præſenti eſſe non poteſt.

Perfectio charitatis põt haberi hic de placitum.

Ad ſecundum dicendum, quòd aliqui ſunt perfecti in præſenti, illi tamen offendunt Deum in aliquo, quia committunt interdum venialia ex infirmitate carnis, & iſta I infirmitas, & commiſſio venialium detrahit perfectioni patriæ, neque poteſt ſtare cum illa, perfectioni autem præſentis vitæ aliquid detrahit, & tamen ſtat cum illa, & ideo non ſunt homines in præſenti ita perfecti ſicut in futuro, & tamen perfecti vocantur ſi tollant quantum in eis eſt ea, per quæ mens impeditur tendere in Deum, ſcilicet affectum rerum, qui & ſi illicitus nõ ſit, impeditiuus tamen eſt.

Ad tertium dicendum, quòd in præſenti nemo poteſt diligere omnes proximos actualiter, ſed hoc non tollit perfectionem, ſicut enim non tollitur perfectio dilectionis ad Deum in præſenti, licet non ſemper homo feratur ad Deum in actu per dilectionem: ita etiam non impedietur, licet non feratur in omnes proximos ſingillatim: ſufficit enim, quod habens perfectionem feratur in omnes K proximos in vniuerſali ſecundum actum, in ſingulares autem habitualiter, & ſecundum animi præparationem, ideſt, quod in animo ſit promptus ad hoc, quod circa quemlibet aſſignatum exercet actum dilectionis ſi opus eſſet, tã eliciendo dilectionem quam exhibendo executionem. Sed dicendum, quod cum in charitate ſit perfectio noſtra, erit in dilectione illius ad quem charitas eſſe debeat. Eſt autem charitas directè ad Deum, quia ipſe propter ſe eſt diligibilis: ideo propriè perfectio noſtra eſt in dilectione Dei. Ad proximum etiam eſt charitas propter Deum inquantum communicat ei, ideo etiam in dilectione proximi ſuo modo perfectio quædam eſt. Poteſt autem circa dilectionem proximi attendi dupliciter perfectio, ſicut circa dilectionem Dei. Vna quidem, ſine qua charitas eſſe non poteſt,& hoc eſt, vt homo nihil habeat in affectu, quod ſit contrarium dilectioni proximi, & ſine iſta

In præſenti nemo poteſt actualiter omnes proximos diligere.

Charitas directè eſt ad Deum.

non

non poteſt inueniri charitas proximi. Secunda eſt, ſine quia poteſt inueniri charitas proximi, quæ quidẽ triplex attenditur. Primo modo ſecundum extenſionem dilectionis, ſcilicet vt homo diligat non ſolum amicos, & nostros, ſed etiam ignotos, & vlterius etiam inimicos. Et hoc, quod diligat eos in actu: & vt dicit Auguſt. in Enchirid. hoc eſt perfectorum filiorum Dei. Secũdò accipitur perfectio iſta, quantum ad intentionem: & iſta oſtenditur in opere, ſ. in eis, quæ homo contemnit propter proximum, cum vt ait Greg. in Homilia, probatio dilectionis exhibitio ſit operis: & iſta oſtenſio eſt in bonis, quæ homo contemnit propter proximum: quanto. n. maiora cõtemnit: tanto magis diligit, ita vt non ſolum temporalia bona contemnat, ſed etiam corporales affectiones, & ẽt mortem, iuxta illud Ioan. 15. Maiorem charitatem nemo habet, quam vt animam ſuam ponat quis pro amicis. Hoc autem totum conſiſtit in affectu, etiam ſi non-dum ſequatur aliquid in effectu vtpote, quia non eſt neceſſe. Tertio oſtenditur perfectio quantum ad effectum dilectionis, ſcilicet vt homo impendat non ſolum temporalia beneficia, ſed etiam ſpiritualia, & vltimo ſeipſum, iuxta illud Apoſtoli ſecundi Corinth. 12. Ego autem libentiſſimè impendam, & ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris.

An perfectio, quam homo habet in via, conſiſtat in præceptis, vel in conſilijs. Quaſt. CXLIII.

Quæritur, an perfectio, de qua loquimur, quam habet homo in via, conſiſtat in præceptis, vel in conſilijs. Aliqui dicunt, quod in conſilijs, quia ad obſeruantiam præceptorum omnes tenentur, cum ſint de neceſſitate ſalutis, ſi ergo conſiſteret perfectio in præceptis, ſequitur, quod perfectio ſit de neceſſitate ſalutis, & quod omnes ad eam teneantur, quod falſum eſt. Secũdò, quia perfectio vitæ Chriſtianæ conſiſtit in charitate, vt dictũ eſt ſupra, ſed perfectio charitatis non conſiſtit in obſeruantia præceptorum, nam ad perfectionem charitatis præcedit generatio eius, & nutritio, & augmentum, & poſt hoc ſequitur perfectio eius, vt Auguſt. exponit ſuper canonicam Ioannis. Sed non poteſt charitas gigni in homine ante obſeruantiam præceptorum, quia tunc daretur, quod aliquis eſſet in charitate, qui non obſeruaret mandata Dei, quod falſum eſt, quia dicitur Ioan. 14. Qui diligit me, ſermonem meum ſeruabit, ergo poſt obſeruantiam præceptorum incipit perfectio, & ita non eſt in obſeruatione eorum, & tamen poſt pręcepta nihil eſt niſi conſilia; ergo erit perfectio in conſilijs.

Dicendum, quod perfectio conſiſtit in aliquo, ꝙ ſub præcepto eſt, nam conſiſtit perfectio in charitate, dicit. n. Aug. ꝙ perfectio vitæ Chriſtianæ conſiſtit in hoc, ꝙ Deũ toto animo diligamus, proximum autem ſicut noſipſos, ſed charitas ſub præcepto eſt nõ ſolum abſolutè, ſ. vt charitatem habeamus, ſed etiam charitas in hac magnitudine, ſ. vt ex toto corde, & tota fortitudine diligamus Deum & proximum ſicut noſipſos, ſic patet Deutero. 6. ſ. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & Leuit. 19. dicitur, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Et Chriſtus oſtendit iſta duo eſſe præcepta, & non conſilia, infra 22. cum ait, ꝙ in his duobus mandatis vniuerſa lex pendet, & prophetæ, ergo in actu poſito ſub pręcepto ſtat perfectio vitæ. Sed conſiderandum, ꝙ perfectio dicitur conſiſtere in aliquo dupliciter. ſ. vno modo ſecundum ſe, & eſſentialiter. Alio modo ſecundario & accidẽtaliter. Per ſe quidem & eſſentialiter conſiſtit perfectio vitæ Chriſtianæ in charitate principaliter ſecundum dilectionem Dei, & ſecundario ſecundum dilectionẽ proximi, de quibus dilectionibus dantur duo præcepta, quę ſunt principalia in tota lege. ſ. diligens dominum Deum tuum, &c. & proximum tuum ſicut teipſum, quæ Chriſtus vocauit maxima mandata, ex quibus tota lex, & prophetæ pendent. Sed tunc poſſet aliquis dicere, quod cum aliud ſit habere charitatem aliud habere charitatẽ perfectam, quod eſt ſimpliciter eſſe perfectum in hac vita, erit charitas ſub præcepto, ſed perfectio charitatis ſub conſilio.

A Sed dicẽdum, quod non ſtat, quia hoc eſſet ſi charitas prout cadit ſub præcepto haberet aliquam menſuram, ſ. ꝙ diligere Deum vſq; ad determinatam menſuram eſſet de neceſſitate præcepti, & ita diligere proximum vſque ad determinatam menſuram, & quidquid eſſet de dilectione pertineret ad conſilia. Sed falſum eſt, quia nõ ponitur menſura aliqua, vſque ad quam diligere ſit de præcepto, & vltra diligere non ſit de præcepto, ſed quantumcunque dilectio Dei ſit, & proximi non ſolum, quæ ſit actu, ſed etiam quæ poſſibilis ſit ad præceptum pertinet. Quod patet ex forma præcepti, quia dicitur: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mẽte tua, & ex tota fortitudine tua. Nihil autem plus augeri poteſt in dilectione, nam cum ſecundum hæc omnia diligitur, nichil manet aliud ſecundum quod diligatur, potiſſimè quia in quolibet ponitur totalitas, ſ. ex toto corde, B tota mente, tota fortitudine, & tamen totum & perfectum idem ſunt, 3. Phyſicorum; ergo qui ex toto corde diligit, perfectionem dilectionis habet, & conſequenter habebit perfectionem, cum perfectio vitæ humanæ conſiſtat in charitate, vt dictum eſt. De dilectione proximi eodem modo patet ex forma præcepti, quia dicitur, & proximum tuum ſicut teipſum, & tamen diligere ſicut ſeipſum eſt diligere maxime, quia ſeipſum quis maxime diligit. Vnde dicitur nono Ethic. quod amicabilia, quæ ad alterum prouenerunt ex amicabilibus, quæ ad ſeipsũ, ſed perfectio conſiſtit in eo, quod maximum eſt, ergo perfectio in dilectione proximi eſt, ſi quis proximum dilexerit ſicut ſeipſum, & ita vtriuſque dilectionis perfectio ſub præcepto eſt. Ratio autem huius eſt, quia filijs legis & omnium præceptorum eſt charitas. ſic dicitur primæ C Timot. 1. Finis præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Si enim charitas eſſet ſolum pręcepti opus, & non finis præcepti, cõſiſteret obſeruatio eius in menſura certa, & tamen eſt ſimul pręcepti opus & præceptorum finis, ideo inquantum eſt finis non habet certam menſuram, in qua teneatur, ſed quanto magis teneatur melius eſt, cętera autem præcepta ſunt præcepta, & non finis præcepti, ideo obſeruatio illorum conſiſtit in menſura certa, quam extendi nõ oportet, charitatem autem extendi quantumcunque poſſit, ſiue per intenſionem, ſiue extenſionem melius eſt, quia in fine non datur menſura, ſed in his, quæ ad finem, vt dicit Ariſtoteles primo Politicorũ. vt medicus non adhibet menſuram in ſanitate, quam intendit inducere, quaſi velit inducere tantam ſanitatem, & non maiorem, ſed adhi- D bet menſuram in medicina, quam apponit, & in dieta, qua vtitur ad ſanandum. Nam quanto maiorem ſanitatem induxerit, melius eſt, & tamen quanto maiorẽ dietam impoſuerit & plus de medicinę quantitate adhibuerit, non eſt melius, ſed tanta erit quantitas dietæ & medicinæ, quod occidere poterit, ſed neceſſe eſt commenſurata eſſe, ſic & in cœteris finibus, & quę ad finem, quia nunquam eſt menſura in finibus, qui ſimpliciter accipiuntur vt fines, ſed in eis, quæ ad finem ſemper ponitur menſura, & ita cum charitas ſit ſub præcepto, & in illa non debeat poni menſura, ſed quanto plus potuerimus erit perfectio in præcepto, & ita dicit Auguſt. in lib. de perfectione iuſtitiæ, cum non præcipiatur homini iſta perfectio, quamuis eam in hac vita nemo habeat. Sed tunc dicetur, cum ea, quæ ſunt ſub præcepto obligent E omnes, & perfectio charitatis ſit in præcepto, obligabit omnes, & ita peccabit mortaliter, qui non eſt perfectus, quod falſum eſt, cum & religioſi, & prælati non teneantur eſſe perfecti, ita quod quocunque tempore non fuerint perfecti dicantur eſſe in peccato mortali. Dicendũ, ꝙ in præcepto charitatis ſpecialius eſt quam in cœteris præceptis, quia cœtera ſunt ſolum præcepta, præceptum autem charitatis, & eſt præceptum, & eſt etiam charitas finis præceptorum, & vtrunque connatum eſt in præcepto iſto, inquantum enim finis eſt, competit ſibi intendi ſine menſura, inquantum vero præceptum eſt competit obligare, & ita ponitur ibi, quod Deum toto corde, & mẽte diligamus, quod eſt ſine menſura diligere, inquantum vero præceptum eſt per cuius obſeruationem venitur ad patriam vbi eſt bonum deſideratum, obligat oẽs.

Perfectio vita humana cõſiſtit in charitate.

Vnuſquiſq; ſeipsũ maxime diligit.

Et ideo dicendum, quod iſtud præceptum non obligat
ad quantum dicit, & ratio eſt, quia aliquid ponitur ibi
ad obligandum, ſcilicet inquantum præceptum eſt, &
aliquid ponitur ad oſtendendum inquantum finis eſt,
nam præceptum dicit obligationem ad agendum: poſi-
tio autem finis facit oſtenſionem, quò ſit tendendum: &
ita dicendum, quod inquantum dicitur, diliges domi-
num Deum tuum, ad præceptum pertinet, inquantum
dicitur, ex toto corde tuo, & tota mente, & fortitudine,
ad rationem finis pertinet, quia notat intenſionem amo-
ris quanta ſit poſſibilis, & ita oſtenditur nobis ad quid
conandum ſit. Et tamen non imponitur ſub neceſſitate
quantum conemur: ſed quomodocunque reperiatur, ꝙ
diligamus Deum & proximum facimus id, quod eſt de
neceſſitate præcepti: quia tamen ordo eſt de neceſſitate
in charitate, & iſte eſt, vt quidam prius, & magis amen-
tur, non dicetur quis amare Deum per charitatem, niſi
plus illum amet quam quæcunque alia: etiam ſi nõdum
amet ex toto corde, & tota anima, quod eſt ad perfectio-
nem pertinens: & ad hunc gradum dilectionis Dei, ſci-
licet eum ſuper omnia diligere omnes homines tenen-
tur: ſed in quanto gradu eum ſuper omnia diligant, non
eſt ſub neceſſitate præcepti. Sed dicendum eſt, quod eſt
æquiuocatio in ratione iſta, nam verum eſt, quod per-
fectio charitatis in præcepto eſt, cum non ſit poſſibilis
maior charitas, quam illa, quæ eſt in præcepto, & tamen
aliud eſt eſſe in præcepto, ideſt ſub neceſſitate præcepti:
& aliud ſub præcepto, ideſt oſtendi per præceptum aut
verba illius. Primo modo charitas eſt ſub præcepto, &
tenentur omnes ad charitatem, & tamen perfectio cha-
ritatis non eſt ſub præcepto, ideo nemo tenetur eſſe per-
fectus: ſed perfectio eſt ad votum, & non ad præceptum
pertinens. Secundo modo perfectio charitatis eſt in præ-
cepto, ideſt oſtenſa vel declarata per verba præcepti, ſci-
licet quantum eſt ad quod bonum eſt nos niti, vt diligen-
do perueniamus, & tamen non cadit ſub obligatione
præcepti, neque tenetur quis ad totum, quod oſtenditur
per iſtud præceptum: Imo nemo poteſt in via explere to-
tum, quod per iſtud præceptum oſtenditur, dum viuit,
etiam ſi velit, vt Auguſt. dicit. & ideo quantum ad illud
non habet vim præcepti obligatiui, ſed magis vim do-
ctrinæ, vel admonitionis. Et ratio eſt, quia ſi charitatis p̄-
ceptum fuiſſet limitatum ad certam menſuram, putare-
tur quod non ſolum non expediret, imò quod non eſſet
bonum vltra facere, & quia in charitate quanto magis
intenditur actus, melius eſt; non ſolum poſitum eſt in
verbis præcepti id, ad quod nos obligamur, ſed etiam id,
quod bonum eſt nos facere ſi poſſumus, vel ſi velimus.
Secundario autem, & inſtrumentaliter conſiſtit perfectio
in conſilijs, quæ differentia, ſicut & præcepta ordinantur
ad charitatem, ſed aliter, & aliter, quia charitas ordina-
tur ad remouendum ea, quæ ſunt charitati contraria,
cum quibus charitas eſſe non poteſt, conſilia autem ordi-
nantur ad remouendum impedimenta actus charitatis,
quæ tamen habitui charitatis non contrariantur, ſicut
matrimonium, & occupatio negociorum ſecularium,
& poſſeſſio aliquorum bonorum mundanorum non op-
ponuntur charitati, cum poſſit ſtare charitas cum illis, &
tamen iſta impediunt actus charitatis, & ideo bonum
eſt ceſſare ab illis, vt magis poſſit quis attendere charita-
ti, & ita tam præcepta quam conſilia ad finem, qui eſt
charitas diriguntur. Sic dicit Auguſt. in Enchiridion.
Quæcunque mandat Deus, de quibus vnum eſt nõ mœ-
chaberis, & quæcunque non iubentur, ſed ſpeciali conſi-
lio monentur, ex quibus vnum, bonum eſt homini mu-
lierem non tangere, tunc rectè fiunt, cum referuntur ad
Deum, & proximum diligendum propter Deum, & in
hoc ſeculo & in futuro, & inde eſt, quod in collectioni-
bus patrum dixit Abbas Moyſes, ieiunia, vigiliæ, medi-
tatio ſcripturarum, nuditas atque priuatio omnium fa-
cultatum non perfectio, ſed perfectionis inſtrumenta
ſunt, quia non in illis conſiſtit diſciplinæ illius finis, ſed
per illa peruenitur ad finem, & etiam præmiſit ibi, quod
ad perfectionem iſtis omnibus prædictis quaſi quibuſ-
dam gradibus conſcendere nitimur, & ita apparet quo-
modo perfectio conſiſtat in præceptis, & quomodo in

F conſilijs. Sed dicetur, quod hoc eſt contra ea, quæ com-
muniter aſſerimus, ſ. conſiſtere perfectionem in conſilijs
& non in præceptis, quia non perfectos vocamus popu-
lares, qui ſola præcepta obſeruant, ſed religioſos vel pre-
latos, qui etiam obſeruant conſilia.

Dicendum, quod vtrunque verum eſt, ſed eſt diuerſus
modus accipiendi, nam ſi accipiatur id, in quo eſſentiali-
ter eſt perfectio, pertinet perfectio ad præcepta; quia eſ-
ſentialiter conſiſtit in charitate, quæ cadit ſub præcepto,
licet ipſa perfectio charitatis non cadit ſub obligatione
præcepti, ſi autem accipiatur modus perueniendi ad per-
fectionem, dicitur eſſe perfectio in conſilijs, quia obſer-
uatio conſiliorum tollit impedimenta perfectionis, &
ideo non eſt aliquis proximius perfectioni niſi per obſer-
uationem conſiliorum, & ob hoc rationabiliter dicitur,
G quod conſiſtat perfectio in conſilijs, & non in præceptis.
Alia etiam ratio eſt erroris, quia aut conſilia accipiuntur
per ſe ſecluſis præceptis, aut præſuppoſitis præceptis. Ac-
cipiendo primo modo conſilia non faciunt perfectionẽ,
imò non proficiunt ad vitam æternam, cum obſeruatio
præceptorum ſit neceſſaria ad vitam æternam, & iſto
modo non ſolemus accipere conſilia. Accipiendo ſecun-
do modo dicendum, quod in obſeruatione conſiliorum
includitur obſeruatio præceptorum, & totum bonum,
quod ex obſeruatione eorum, & additur aliquid plus, &
ideo cum in præceptis ſit perfectio, ſcilicet in duobus pre-
ceptis charitatis oſtendatur modus charitatis, in quo eſt
perfectio eius, & conſilia tollunt impedimenta, per quæ
perueniatur ad habendum illum modum, vel menſurã
charitatis, magis pertinet perfectio ad conſilia quam ad
H præcepta quaſi ad gradum proximiorem, & ita dicimus
communiter quod perfectio conſiſtit in conſilijs, & non
in præceptis, & tamen quantum ad id, quod importatur
eſt perfectio in præceptis & non in conſilijs, quia per
nullum conſilium importatur actus, in quo eſt perfectio
& per precepta, ſcilicet per duo precepta charitatis im-
portatur id, in quo eſt perfectio. Ad primum dicendum,
quod ſicut Auguſt. dicit in lib. de perfectione iuſtitię, per-
fectio charitatis homini in hac vita præcipitur, quia re-
cte non curritur, ſi quo currendum eſt neſciatur, quomo-
do autem ſciretur ſi nullis preceptis ſciretur, ſeu oſtende-
retur, cum autem id, quod cadit ſub præcepto diuerſimo-
de poſſit impleri, non efficitur quis tranſgreſſor præcepti
ex hoc, quod non optimo modo implet, ſed ſufficit, quod
quocunque modo impleat, dum tamen vere dicatur im-
I pleri, quod in precepto continetur, perfectio autem dile-
ctionis vniuerſaliter quidem. i. quantum ad omnem mo-
dum ſuum cadit ſub precepto, ita quod perfectio gratiæ
non excluditur ab illo precepto, vt dicit Auguſt. vbi ſu-
pra, ſed tranſgreſſionem precepti euadit, qui quocunque
modo perfectionem diuinę dilectionis attingit. Eſt autẽ
aliquis gradus dilectionis, qui non poteſt impleri in via,
vt oſtenſum eſt preced. queſtio. qui autem deficit ab hac
perfectione manifeſtum eſt, quod non eſt tranſgreſſor di-
uini præcepti, etiam non eſt tranſgreſſor precepti, qui nõ
attingit ad modos medios perfectionis, dum tamẽ attin-
gat ad aliquem modum ſaltem ad infimum.

Sed vt apertius videatur, poteſt dici dupliciter, vno
modo dicetur, quod charitas cadit ſub precepto, & ta-
men perfectio charitatis non cadit ſub præcepto. i. ſub
K obligatione precepti, ſed ſolum ſub oſtẽſione; & ita quo-
cunque modo teneat quis charitatem ſatisfacit, ſed non
poteſt minus teneri quam vt Deus ſuper omnia diliga-
tur, quia ſi aliquid plus quã Deus, aut æqualiter Deo di-
ligatur, non eſt charitas, ſed peccatum, & ita dicetur, ꝙ
non cadit charitas ſub obligatione precepti. Aliter poteſt
dici, quòd perfectio charitatis cadit ſub precepto charita-
tis, & cadit quicunque modus perfectionis ſub illo præce-
pto, & tñ non obligamur per illud preceptũ ad quẽcun-
que modum perfectionis, ſed ſatis eſt tenere aliquem
modum perfectionis, & ita erit verũ, quòd perfectio ca-
dit ſub precepto, ſed non omnis modus, ſed ſufficit tene-
re aliquem modum perfectionis quicunq; ille ſit. Fuerũt
autem preced. queſt. diſtincti tres modi perfectionis cha-
ritatis. Primus illorum non eſt nobis poſſibilis hic, neq;
in patria, ſed ſoli Deo. Secundus non eſt nobis poſſibilis

hic, ſed

hic, ſed eſt poſſibilis in patria. Tertius eſt poſſibilis hic, ſed ille ſubdiſtinguitur, quia aut per totalitatem dilectionis excluduntur ab effectu noſtro omnia, quæ contrariantur charitati, aut tolluntur, non ſolum illa, quæ contrariantur charitati, ſed etiam ea, quæ impediunt actum eius. Accipiendo primo modo eſt perfectio charitatis, cum dicat totalitatem eius: & eſt perfectio neceſſaria, cũ ſine hac perfectione non poſſit ſtare charitas, & talis perfectio cadit ſub præcepto. Accipiendo ſecundo modo, nõ cadit ſub præcepto, quia includitur ibi obſeruatio conſiliorum, per quæ tolluntur impedimenta perfectionis, & iſto ſecundo modo nos accipimus perfectionem, & ideo perfectio, vt ſic, nullo modo cadit ſub præcepto.

Ad ſecundum dicendum, quod aliqua perfectio charitatis eſt, quæ ſubſequitur ad obſeruationem præceptorũ, & aliqua eſt, quæ ſimul incipere poteſt cum obſeruatione præceptorum, licet etiam obſeruatio præceptorum ſit
B
interdum ſine charitate, & ita nulla eſt ibi perfectio, quæ debet neceſſario ſubſequi ad obſeruationem præceptorum: & non poteſt incipere cum illis, nec cadit ſub obligatione præcepti. Quæ poteſt incipere ſimul cum obſeruatione præceptorum, cadit ſub præcepto; illa perfectio, quæ poteſt incipere ſimul cum obſeruatione præceptorum, eſt illa, ſecundum quam excluduntur ab effectu noſtro omnia, quæ charitati contrariantur: illa vero, quæ ſequitur poſt præceptorum obſeruationem, eſt illa, ſecundum quam excluduntur ab affectu noſtro ea, per quæ impeditur actus charitatis. Et ita ſe habent iſtæ perfectiones, ſicut in homine. Nam non habet quandam perfectionem ſuæ naturę, quam habet ſtatim cum naſcitur, & iſta eſt inquantum habet rationem, eſt autem alia perfectio eius, ad quam per augmentum ætatis peruenit, &
C
ita, prima competit ei ex ſpecie, inquantum eſt homo, ſecunda autem, ex ætate, ſi ad illam perueniat. Ita eſt quædam perfectio charitatis, quæ competit ei ex ſpecie ſua, inquantum eſt charitas: & iſta eſt, quod Deus ſuper omnia ametur & nichil contra eum diligatur. ſecunda perfectio charitatis in hac vita eſt, ad quam peruenitur per aliquod augmentum ſpirituale, vt cum homo etiam à rebus licitis abſtinet, vt liberius diuinis obſequijs vacet: & iſta eſt accidentalis charitati. Prima ergo perfectio charitatis eſt neceſſaria cuilibet homini: ſecunda autem non.

An quilibet, qui eſt perfectus, ſit in ſtatu perfectionis. Quæſt. CXLIIII.

Quæritur, an quilibet, qui eſt perfectus ſit in ſtatu perfectionis. Aliqui dicunt, quod ſic, quia ſicut per augmentum corporale peruenitur ad perfectionem corporalem, ita per augmentum ſpirituale peruenitur ad perfectionem ſpiritualem, ſed poſt augmentum corporale dicitur eſſe quis in ſtatu corporali, ſ. in ſtatu perfectæ ætatis: ergo videtur, quod poſt augmentum ſpirituale cum quis adeptus eſt iam perfectionem ſit in ſtatu perfectionis. Secundo, quia eadem ratione mouetur aliquis de contrario ad contrarium, & de minori ad maius, vt dicitur 5. Phyſic. ſed quando aliquis tranſit de peccato ad gratiam dicitur mutare ſtatum, prout diſtinguitur ſtatus gratiæ, & ſtatus culpæ, ergo eadem ratione, quando aliquis creſcit de minori gratia ad maiorem quouſque adipiſcatur perfectionem, dicitur mutare ſtatum, & ita erit poſt hoc in ſtatu perfectionis. Tertio, quia dicitur adipiſci ſtatum, & mutare ſtatum, qui de ſeruitute tranſit ad libertatem; ſed per charitatem liberatur quis à ſeruitute peccati, cum vniuerſa delicta operiat charitas, Prouerb. 10. cap. ſed perfectus dicitur aliquis ſecundum charitatem, ergo videtur quod quicunque habet perfectionem charitatis, habet ſtatum perfectionis. Dicendum, q̃ aliqui ſunt perfecti, qui non ſunt in ſtatu perfectionis, ſicut aliqui ſunt in ſtatu perfectionis, qui non ſunt perfecti. Nam religioſi, & prælati ſunt in ſtatu perfectionis, & tamen multi eorum non ſunt perfecti, imò non ſunt boni, quod præſupponitur ad perfectionem. Contingit ergo ex oppoſito aliquos eſſe perfectos, qui non ſint in ſtatu perfectionis. Conſiderandum enim in hoc, quod ſtatus proprie pertinet ad conditionem libertatis, vel ſer-
A
uitutis: ſpiritualis autem libertas, aut ſeruitus poteſt in homine attendi dupliciter. Vno modo ſecundum id, q̃d interius agitur. Alio modo ſecundum id, quod foris oſtẽditur, quia vt dicitur 1. Reg. 16. cap. homines vident ea, quę patent: Deus autem intuetur cor. Inde ergo eſt, quod ſecundum interiorem hominis diſpoſitionem accipitur conditio ſpiritualis ſtatus in homine per comparationẽ ad diuinum iudicium, quantum vero ad ea, quæ foris agnoſcuntur, vel oſtenduntur, accipitur ſpiritualis ſtatus in homine per comparationem ad Eccleſiam. Accipiendo primo modo, ſ. quantum ad Deum, quilibet, qui eſt perfectus, eſt in ſtatu perfectionis, quia tamen tam perfectio quam ſtatus accipitur ibi ſecundum interiora, quæ nobis ſunt ignota, & de ignotis non loquitur, non conſueuimus accipere ſtatum perfectionis aliquando ſic, ſed accipimus ſtatum quantum ad Eccleſiam, eo quod ſic ſtatus nominat aliquid manifeſtum, & nos diſtinguimus
B
ſtatum perfectionis à ſtatu imperfectorum, fruſtra tamẽ eſſet diſtinguere ea, quæ in notitiam noſtram non veniunt, ideo accipimus ſtatum quantum ad ea, quæ foris apparent ſiue quantum ad Eccleſiam, & ita loquimur ſemper de ſtantibus inquantum ex diuerſitate ſtatuum conſurgit quædam pulchritudo in Eccleſia. Eſt autem conſiderandum, quod quantum ad homines ad hoc, q̃d aliquis conſequatur ſtatum ſeruitutis vel libertatis, requiritur primò quædam obligatio vel abſolutio. Secundo requiritur quædam ſolemnitas, quæ interueniat cum obligatione vel abſolutione. De primo patet, quia licèt ſeruus dicatur à ſeruiendo, non ideo eſt ſeruus quicunq; ſeruit alteri, ſed qui obligatur ad ſeruiendum, quia aliqui ſeruiunt, qui ſerui non ſunt, iuxta illud ad Galat. 5. ca
C
pit. Per charitatem ſpiritus ſeruite inuicem, nec etiam ex hoc, quod aliquis deſinit ſeruire, deſinit eſſe ſeruus, vel liberatur a ſeruitute, ſicut de ſeruis fugitiuis patet: & ideo ſeruus aliquis efficitur per hoc quod obligatur ad ſeruiendum, & per hoc liberatur à ſeruitute, quia abſoluitur ab obligatione. De ſecundo patet, quia oportet, quod non ſolum ſit obligatio, vel abſolutio, ſed etiam, quod fiat cum quadam ſolennitate, ſicut & cętera, quæ inter homines fiunt, & obtinent firmitatem de iure, fiũt cum quadam ſolennitate vel cęremonia. Hoc modo accipiendo ſtatum perfectionis, dicitur aliquis eſſe in ſtatu perfectionis, non ex hoc quod habet actum dilectionis perfectè, ſed ex hoc, quod obligat ſe perpetuo, & cum aliqua ſolennitate ad ea, quæ ſunt perfectionis, ſiue expreſſe, ſiue tacite ſe quis obligauerit. Expreſſè quidem religioſi
D
ſe obligant cum cęremonia profeſſionis, vel ſolennitate. Tacite autem, id eſt ſine expreſſa obligatione conſtituuntur prælati in ſtatu perfectionis ſuſcipiendo pręlationẽ, & hoc cum ſolennitate conſecrationis, quæ fit in eis; & tamẽ iſti, licèt ſint in ſtatu perfectionis eo ipſo, quod profitentur religionem, vel ſuſcipiunt prælationem, tamen non ſemper ſunt perfecti, cum ſint aliqui mali prælati, & mali religioſi, qui non ſolum non ſunt perfecti, immò non ſunt boni, qui eſt gradus neceſſarius præcedens ad religionem, & etiam aliqui boni religioſi ſunt, & boni prælati, qui non ſunt perfecti, quia non obligantur eſſe perfecti. Nam religioſi non obligauerunt ſe ad eſſe perfectos, ſed ad tendendum ad perfectionem, ſ. ad obſeruandum illa, quæ ſunt regulæ ſubſtantialia, quibus obſeruatis tolluntur impedimenta actus charitatis, & ablatis
E
illis tenditur ad perfectionem. Alias enim peccarent religioſi mortaliter quandocunque ceſſarent à perfectione, vel non attingerent ad illam, quod falſum eſt. Et de prælatis ſimile eſt, quod non obligantur pro quocunque tempore eſſe perfecti, licet ſemper ſint in ſtatu perfectionis, & ita iſti ſunt in ſtatu perfectionis, qui tamen perfecti non ſunt, è contrario autem aliqui ſunt perfecti, qui tamen non ſunt in ſtatu perfectionis, ſicut illi, qui habẽt actum perfectum charitatis, vt contingit eſſe in via, & non ſunt profeſſi religionem, neque ſunt prælati, & ſimile Chriſtus dixit infra 22. cap. de duobus filijs eiuſdẽ patris, quorum alteri dixit pater, vade operare in vineã, & ipſe dixit nolo, & tamen pœnitentia motus iuit illuc. Alteri vero dixit, vade operare in vineam meam, & dixit, eo, & non iuit. Et ita quantum ad perfectionem aliqui

Religioſi, & p̃lati nõ obligãt eſſe p̃fecti: ſed tẽdere ad p̃fectionẽ.

Quare Chriſtus dixit iuuenis vade, & vende omnia, quæ habes potius quam aliquid aliud. Quæſt. CXLVI.

QVæritur, quare Chriſtus volens deducere iuuenem iſtum ad perfectionem dixit ei: vade & vende omnia, quæ habes. Et quare hoc ſolum dixit: vel quare hoc potius quam aliquid aliud dixit. Dicendum, quod vt cōſtat ex præced. quæſt. in venditione omnium rerum non ſtat perfectio, ſed inſtrumentum vel diſpoſitio ad perfectionē. Et tunc poteſt dupliciter accipi, quia aut dicetur, quod vendere omnia ſit ſufficiens diſpoſitio ad perfectionem, quaſi non ſit neceſſarium aliud inſtrm: aut ſit iſtud vnum de inſtrumentis. Si dicatur, ꝙ ſit ſufficiens diſpoſitio, quaſi in hoc inueniantur omnia inſtra neceſſaria, ſatis ſtat ratio plana ſ. ꝙ Chriſtus dixit iſtud, quia iſtud ſolum diſponebat ſufficienter ad perfectionem auferendo omnia impedimenta perfectionis; & nullum aliud erat, quod ſolum exiſtens tolleret omnia impedimenta; ideo de iſto ſolo debuit potius mentio fieri quam de alio. Sed tūc obijcietur, quod non eſt ſolum iſtud quod tollat omnia impedimenta perfectionis, quia tunc iſtud ſolum eſſet conſilium, quod falſum eſt, cum multa ſint conſilia, & tamen conſilia ſunt ad tollendum impedimēta actus perfecti charitatis, vt oſtenſum eſt ſupra. Secundo, quia videmus multa alia impedimenta hominis eſſe ad actū charitatis præterquam ex cura rei familiaris, quæ auſertur vendendo omnia bona. Nam ex conuerſatione vxoris, & filiorum impeditur actus charitatis, qui tollitur per vitam celibem, ideſt in virginitate, vel caſtitate; ergo multa alia ſunt neceſſaria ad perfectionem præter venditionem omnium. Dicendum ergo eſt, quod non eſt tota diſpoſitio ad perfectionem vendere omnia, ſed aliqua alia ſunt neceſſaria, vt non vti matrimonio, & nō habere conuerſationem ſæcularem, & tamen poſuit Chriſtus ſolum de venditione omnium poſſeſſorum. Primò, quia iſtud eſt efficacius remedium, & potior diſpoſitio inter omnes ad perfectionem. Non eſt. n. aliqua tam extenſa, & tam quotidiana ſolicitudo, ſicut cura bonorum poſſeſſorum, quę totum hominem implicat, & ex hac naſcitur tota fere negotiorum controuerſia, & ipſa ſola magis diſtrahit hominem à perfectione impediendo actum charitatis quam omnia alia impedimenta ſimul ſumpta, & ita qui ab iſta ſe abſtinuit, faciliter poterit vacare perfectioni, quaſi omnino ſit diſpoſitus. Secundo, quia quantum ad iuuenem illum nichil erat, quod eum magis impediret peruenire ad perfectionem quam cura poſſeſſionum. Nam erat diues & valde amans poſſeſſa, ſic dicitur infra in littera, quod erat multas poſſeſſiones habens, & multæ poſſeſſiones requirunt multas ſolicitudines, potiſſime, quia iſte multum afficiebatur ad poſſeſſa. Quod patet, quia vt dictum eſt ei, quod venderet omnia illa, triſtatus eſt valde, & receſſit à Chriſto, & ita iſtæ magnæ ſolicitudines impedirent eum, ne poſſet Chriſtum ſequi. Nō erat autem aliquid aliud quod tantum impediret iſtum iuuenem, ideo hoc Chriſtus tetigit tanquam magis neceſſarium iuueni. Tertio, quia Chriſtus volebat ponere perfectionem, ad quam homines ſine nimia difficultate poſſent peruenire. Sunt autem duo impedimenta præcipua. ſ. cura rei familiaris, & communicatio ad vxorem in venereis, & vtrunque tollendum eſt ad hoc, quod quis conſtituatur in ſtatu perfectionis, & tamen quia abſtinēs ab vxore dēt abſtinere omnino a venereis, eo quod nullus vſus venereorum eſt licitus niſi cum vxore, & iſta abſtinentia eſt difficilis, vt Chriſtus dixit ſupra in littera, ſ. non omnes hoc poſſunt, ſed quibus datum eſt, ideo non dixit iuueni, quod dimitteret vxorem, vel quod non duceret vxorem, ſed quod venderet, quæ poſſidebat quaſi facilius ſit omnia vendere, & dare pauperibus, cum per hoc non careat homo ſuſtentatione neceſſaria, quam abſtinentia omnimoda a venereis, per quam ſe abſtrahit homo a naturali conditione ſua. Et hoc ſatis apparet, quia Chriſtus iuſſit Apoſtolis nichil poſſidere, & non iuſſit penitus abſtinere a venereis, ſed vxores habebant. Quarto, & principaliter fuit, quia voluit Chriſtus iſtum iuuenem incitare ad ſequendum eum corporaliter ſicut Apoſtoli, & Diſcipuli ſequebantur, qui eū non deſerebant, & ideo

Ex conuerſatione vxoris, & filiorū impeditur actus charitatis.

A voluit conformare regulę, quam illi ſeruabant, illi enim nichil poſſidebant, ſed antequam ad Chriſtum tranſirēt, omnia relinquebant, ſicut Petrus dixit infra in littera. ſ. Ecce nos relinquimus omnia, & ſecuti ſumus te. Et ſatis patet, quia quando Petrus & Andreas vocati à Chriſto ſecuti ſunt eum, reliquerunt nauem & retia, ſup. 4. cap. & nō ſolum oīa reliquerūt, ſed ēt nichil poſtea poterāt poſſidere, licet eis daretur, quia neque ſacculum neque perā poterant neq; aurum, neq; argentum ſecum habere, ſup. 10. cap. ergo huic regulę ſe iuuenis conformare debebat, & ita oportebat, ꝙ omnia venderet, cū multa poſſideret, vxorem autem dimittere non iubebat, quia et Apoſtoli Chriſti, illas non dimittebant, ſed viuente Chriſto habebant vxores, & poſt mortem, & reſurrectionem ſuam illas retinebant, & in prædicatione aliqui eorum eas ſecū

B ducebāt, ſicut colligitur. 1. Cor. 9. Nūquid non habemus poteſtatē ſororem mulierem circunducēdi, ſicut cæteri Apoſtoli, & fratres domini, & Cephas. q. d. illi in prædicādo ducūt p diuerſa loca mulieres ſuas, quæ vocantur ſorores, quia oēs chriſtiani vocantur fratres, & ſorores. 1. Corinth. 7. c. & infra 22. c. Ideo Chriſtus ſolum iuſſit iuueni vendere omnia, quæ habebat & non aliud. ſ. caſtè viuere.

Quare Chriſtus non dixit, quod qui vellent eſſe perfecti abſtinerent penitus a venereis. Quæſt. CXLVII.

QVæritur, cum ad perfectionem pertineat tollere omnia impedimenta perfecti actus charitatis, in quo conſiſtit perfectio, & Chriſtus alliciat hic ad pſectionē, quare non allicit ad tollendum omnia impedimēta, quorum vnum eſt vxorem hr̄e, ꝙ per caſtitatem tollitur vir-

C ginalem, vel vidualem ſiue celibatum, quare nō dixit, ꝙ qui vellēt eſſe perfecti abſtinerent, pęnitus a venereis, & dato ꝙ ſpecialiter non diceret hoc iuueni, quare nō dicebat omnib. volentib. perfectionem. Dicendum, ꝙ cū perfectio conſiſtat in charitate. ſ. in actu eius perfecto, & ille poſſit eſſe in eo, qui poſſidet temporalia, & qui vxorem habet, cū ſint aliqui vtentes matrimonio quaſi non vtantur, & alij poſſidentes temporalia quaſi nichil poſſideāt. 1. Cor. 7. c. Non eſt ſimpliciter neceſſarium ad habēdum perfectionē, ꝙ quis habeat hæc. i. vt abſtineat a venereis, & poſſeſſa abijciat, ſed quia non eſt ita facile hr̄e perfectionem charitatis exiſtente cura rei familiaris, & cōuerſatione ad vxorē, quia iſta multum diſtrahunt, ſicut non exiſtentib. illis, qui liberius Deo volunt vacare, & magis diſpoſiti eſſe ad perfectionē abſtinent ab his, & ideo ad

D conſilium pertinet abſtinere ab his, & ideo cum Chriſtus vocaret diſcipulos ſuos ad ſtatū perfectionis, induxit ad vnum iſtorum, ſ. vt omnia venderent, & nichil poſſiderent, ad abſtinendum aūt a venereis pęnitus non induxit, ideo cū iuuenis iſte non vocaretur a Chriſto ad maiorem, neque perfectiorem ſtatum quam Apoſtoli, non induxit eum ad abſtinendum a venereis, ſed ſolum ad vendendum omnia, qui tamen nunc ſtatum perfectionis vouent, vtrunque vouent. Nam omnia poſſeſſa abdicant, & etiam ad perpetuam continentiam ſe adſtringūt. Cauſa autem quare apoſtolos non induxit Chriſtus ad abſtinēdum ſimpliciter a venereis fuit duplex. Prima, propter magnam difficultatem, nam difficilius eſt abſtinere omnino a venereis, quam omnia vendere, quia res poſſeſſæ ſunt ad habendum ſuſtentationem neceſſariam, venden-

E do autem omnia non tollitur ſuſtentatio corporis, ſed ſolum dominium rerum, & delectatio quædam, quæ eſt in poſſidendo, & priuatio delectationis illius non multū vexat hominē, dum tn̄ neceſſaria ad vitam competenter habeat, abſtinere autem prorſus a venereis eſt maxima difficultas, quia non eſt in nobis fortior paſſio, quam concupiſcentia venereorum, & abdicare illa a ſe eſt abnegare ſe pęnitus, facilius ergo fuit Chriſto, inducere apoſtolos ad omnia relinquendum, quam ad prorſus abſtinendum a venereis, & quia volebat Chriſtus deducere aliquos ad ſequendum ipſum per viam perfectionis, ſicut alios per viam præceptorū, noluit ſtatim ſuadere ad cōſilia maximè ardua, ſ. ad abſtinendum a venereis, ſed induxit ad minora, ſcilicet, ad vendendum omnia. Et patet, quod maiorem difficultatem Chriſtus eſſe putauerit in abſtinentia, quam in abrenunciatione bonorum.

Nam de abrenunciando bonis, Chriſtus non poſuit difficultatem, oſtendendo per aliqua verba, quod eſſet iſtud difficile. Et tamen de abſtinēdo à venereis oſtēdit, quod eſſet magna difficultas, ſupra in littera, ſcilicet. Non omnes hoc capiunt, ſed quibus datum eſt. Ideo ſicut non fuit conueniens, quod aliquo tempore eſſet abſtinentia à venereis ſub præcepto, ita in exordiis vitæ perfectæ, non fuit conueniens, quod inducerentur homines venire ad ardua, quia nemo talia vellet amplecti, ſed paulatim ad illa deuentum eſt. Secunda cauſa fuit, & potiſſima, quia Chriſtus vocauit ad perfectionem apoſtolos, & plurimi eorum erant coniugati, quando vocati ſūt ab eo. Si autem abſtinere deberent, neceſſe erat quod repudiarent vxores, vel quod indiceretur vxoribus caſtitas perpetua. Primum non conueniebat, quia Chriſtus vetuit repudium, quod erat in lege Moyſi, vt patet ſupra G in littera, ideo non erat permiſſurus, quod Apoſtoli repudiarent vxores, & ita non poterat eis ſuadere abſtinentiam. Secundum etiam non conueniebat, quia caſtitas eſt res voti, & non præcepti, ideo non erat imponenda abſtinentia vxoribus, niſi illæ eam eligerent, maximè cum Chriſtus non vocaret mulieres ad cōſortium ſuum, quibus ſuaderet ſtatum perfectionis, ſicut accidebat viris, quos ad ſe vocabat, & ita cum maneret illis ius petendi debitum, non poterant Apoſtoli ſeruare continētiam, & ideo Chriſtus non hortatus eſt eos ad continentiam, ſicut ad vendendum omnia. Sed dicetur, quomodo putabitur abſtinētia à venereis pertinere ad conſilia, & prodeſſe ad perfectionem, cum Chriſtus dans doctrinam de perfectione, & conſiliis non locutus ſuit de ea. Dicendū, ꝙ Chriſtus locutus eſt de abſtinentia venereorū, & oſtēdit H illam eſſe conſilium, & aliquid pertinens ad perfectionem, ſed ita excellēter ad perfectionem pertinebat, quod neq; eam ſeruari, vel teneri admonuit, ſed ſolum oſtendit, quando enim diſcipuli dixerunt: Si ita eſt cauſa hominis cum vxore ſua, non expedit nubere. Dixit Chriſtus non omnes hoc capiunt, ſed quibus datum eſt. In quibus valde laudauit continentiam, oſtendens illius difficultatem, inquantum dixit: Non omnes hoc capiūt, oſtendit autem eis perfectionem, inquantum dixit, ſed quibus datum eſt. ſ. à Deo, & ita excellens eſt abſtinentia hæc, ꝙ nemo eam habere poteſt, niſi ei ſpecialiter fuerit donata, quod de aliis non dicitur. Pro quo ſciendum, ꝙ in eis quæ pertinent ad directionē vitæ, ſunt tres gradus. Quædam enim præcipiuntur, alia ſuadentur, alia ſolum iudicantur. Prima ſunt, quæ ad vitam æternam ſunt I neceſſaria, ſine quibus non eſt ſalus. Iſta ſunt præcepta. Secunda ſunt conſilia, quæ tamen valde non excedunt cōmunem ſtatum. Iſta quidem non præcipiuntur, cum ſine illis poſſit eſſe ſalus, ſed ſuadentur vt ſpontè ad illa homines veniant, quia venire poſſunt cum multum excedant mediocritatem. Tertia verò etiam ad conſilia pertinent, ſed ſunt excellentia cōſilia, ad quæ difficile eſt peruenire, & ideo ad illa Chriſtus nō ſuadet, ſed indicat bona eſſe, ſiquis fortè illa amplecti voluerit, & in iſto tertio gradu ponitur omnimoda abſtinentia à venereis, ſic etiā Apoſtolus. 1. ad Corinth. 7. c. poſuit hoc, vt conſilium dicens: De virginibus præceptum autem domini non habeo, conſilium autem do. Et ita obſeruate virginitatem in muliere eſt ſub cōſilio, & in viro ſimiliter, nam dixit, eod. c. Bonum eſt mulierem non tangere. Et iterum volo K vos omnes eſſe, ſicut ego ſum, ideſt, manere ſine coniugibus. Oſtendit tamen ibi difficultatem dicens, ſed vnuſquiſque proprium donum habet, alius ſic, alius verò ſic. i. non poſſunt omnes hoc facere, ſed quibus dono conceſſum eſt à Deo, ſicut Chriſtus dixit, & ita ſub cōſilio ponitur abſtinentia à venereis.

An melius ſit omnia ſimul vendere, & totum pauperibus dare, vel manere in ſæculo miniſtrando res poſſeſſas, & inde quotidie eleemoſinas facere.
Quæſt. CXLVIII.

QVæritur, cum dicatur hic, vēde omnia, quæ habes, & da pauperibus, an melius ſit omnia ſimul vēdere, & dare aliquando totum pauperibus, vel manere in F ſęculo miniſtrādo res poſſeſſas, & indè quotidie eleemoſinas facere.

Aliqui dicunt, quod melius eſt manere in ſęculo, & quotidie dare, quia hic laudatur opus, quia datur eleemoſina pauperibus, ſed maiora dātur, diſtribuēdo quotidie redditus poſſeſſionum, quam ſimul aliquando omnia dando: ideo melius eſt ſic facere. Dicendum, quod melius eſt dare ſemel omnia ſimul, quia Chriſtus inducens hominem hic ad perfectionem commēdauit iſtud opus, & non quotidianam diſtributionem eleemoſynarum, ideo melius eſt ſemel omnia ſimul dare. Secundo, quia qui ſemel omnia dat, nō ſolum fructus rerum dat, ſed & ipſas res ſeipſum expoliando, & pauperem efficiendo, & alium rerum ſuarum dominum conſtituendo, qui autem quotidianam diſtributionem eleemoſy- G narum facit, fructus quidem rerum dat, ipſas autem poſſeſſiones ſibi relinquit, quarum dominus manet, & in poſſidendo quædam adhuc delectatio manet, qua caret, qui omnia ſemel dedit, & etiam iſte cum ſe inopem non fecerit mendicare non cogitur, ſicut primus. Valde ergo maius eſt omnia ſimul dare, quam quotidie diſtribuere. Tertio, quia qui omnia ſimul dat, ideo dat, vt ad alium ſtatum perfectiorem tranſeat, in quo iſta non poſſideat, ſed excellentiora ſunt, quæ ibi aget, quam quę hic diſtribuendo quotidie ſua, ideo melius eſt omnia ſimul dare. Licet in hoc poteſt dupliciter dubitari. Vno modo, et qui propoſuit mutare ſtatum ſuum tranſeundo ad religionem, & ideo oportet vendere poſſeſſa, an ſit melius paulatim & diuturne vendendo plures, & maiores eleemoſynas dare, morando aliquantulum in ſæculo, quam H cito vendendo, vt non moretur in ſæculo malè vendere, & pauciores atque minores eleemoſynas dare. Alio modo, an melius ſit manere in ſæculo, dando quotidie eleemoſynas de propriis facultatibus, vel citò dare omnia, & tranſire ad religionem. De primo dicendum, vt determinat Hieron. in epiſt. ad Paulinum. cap. 8. & ibi declaratum eſt, & magis ſup. 4. cap. qō. 113. & ſupra 8. c. qō. 68. & verum eſt, quod melius eſt cito tranſire, etiam paruas eleemoſynas faciendo, quandiu manendo magnas facere eleemoſynas. De ſecundo dicendum, quod valde melius eſt omnia ſimul dare, & tranſire ad alium ſtatū, in quo nichil poſſidetur, quam manere in ſæculo, quotidie diſtribuendo eleemoſynas de eo, quod poſſidetur. Sic dicit Hieron. in epiſtola contra Vigilantium: arguēs contra illum. ſ. quod autem Vigilantius aſſerit eos me- I lius facere, qui vtuntur rebus ſuis, & paulatim fructus poſſeſſionum pauperibus diuidunt, quam eos qui poſſeſſionibus venundatis, ſemel omnia largiuntur, non a me ei, ſed a Deo reſpondebitur, ſi vis eſſe perfectus vade, & vende omnia, quæ habes. Etiam de hoc Genadius in libro de Eccleſiaſticis dogmatibus ait: Bonum eſt enim facultates cum diſpenſatione pauperibus erogare: melius eſt pro intentione ſequendi dominum, ſimul donare, & abſolutum ſolicitudine egere cum Chriſto.

Quarto, quantum ad principale apparet, quia etiam hic non ponitur vendere omnia, inquantum ſolum eſt bonum in ſeipſo, ſed potius, vt tollit impedimenta actus perfecti charitatis abſoluendæ a ſolicitudinibus miniſtrandi rem familiarem, quæ ſolicitudines valde charitatem impediunt. Nam conſilia non accipiuntur, quaſi K in eis conſiſtat perfectio, quæ in præceptis charitatis potius conſiſtit: ſed ſolum vt ſunt inſtrumenta quædam perueniendi ad perfectionem auferendo impedimenta, vt oſtenſum eſt ſupra, & tamen ſic certum eſt, quod magis expeditur, & abſoluitur quis a ſolicitudinibus donando omnia ſimul, & tranſeundo ad ſtatum, in quo nichil poſſidetur, quam poſſidendo, & adminiſtrando quotidie eleemoſynas diſtribuere: ideo non pertinet ad perfectionem, & conſilia manendo in ſæculo diſtribuere eleemoſynas, ſed omnia ſimul vendere ad ſequendum Chriſtum. Et ita Aug. lib. contra Fauſtum, comparat enim vnum veteri teſtō, & aliud nouo, & vnum dicit eſſe vitam actiuam, & aliud contemplatiuam, & facit differētiam inter illam ſicut inter legem, & euangelium, & ſtatum actiuū, & contemplatiuum, ſed manifeſtū eſt euangeliū excellentius eſſe lege, & contemplationem actione.

Quare in documento iſto perfectionis ſingulæ particulæ ſunt annotatæ, & quare dictum eſt, vade &c.
Quæſtio CXLIX.

SEd quæritur, quare in documẽto iſto perfectionis ſingulæ particulæ annotatæ ſunt: quare enim dictum eſt, vade & vende. Dicendum, quod dixit Chriſtus vade. Primò, ex modo loquendi, quia de non agente cum incipit agere dicitur, ꝙ vadit quod exit ant ingreditur ex cõſuetudine locutionis, & quia iuuenis ante hoc nihil horum faciebat, & nunc facturus erat, dixit vade. i. incipe facere. Secundò, dixit hoc ſpecialiter referendo ad iuuenem: nam iuuenis iſte erat nunc cum Chriſto quærens ab eo de vita æterna, & perfectione, & ad perueniendũ ad perfectionem, quam optabat, oportebat ꝙ venderet omnia, & tñ bona, quæ poſſidebat non erant præſentia, qm̃ erat cum Chriſto, ideo oportebat, ꝙ iret in domum ſuam, vel in locum, in quo vendenda erant hæc. Tertio, fuit ad inſtruendum omnes, qui tranſire volunt ad ſtatũ perfectionis, quos diſponere prius oportet de rebus ſuis, quia non debent diu manere diſponendo, vt bene vendant, quia interim acciderent eis impedimenta, & ceſſarent à propoſito principali, ita conſulit Hieron. Paulino in epiſtola ad Paulinum. cap. 7. inducens multas rationes ad hoc, & iõ vt hanc velocitatẽ agendi Chriſtus oſtẽderet, non dixit ſolum vende, ꝙ poterat intelligi diu manendo, & pigritando, ſed ait vade, & vende. q. d. ſtatim vade, & vende, vt cito poſſis ad me redire.

Quare Chriſtus dicit vende. Quæſt. CL.

QVæritur, quare dixit vende. Dicendum, quod intẽtio Chriſti erat, quod iſte iuuenis, & quilibet qui ad perfectionẽ anhelaret, abdicaret à ſe poſſeſſionem omnium rerum, ne ſolicitudinibus rerũ poſſeſſarum detentus non valeret attingere perfectionem, quaſi per has impeditus, abdicare autem à ſe poſſeſſa poterat multipliciter fieri, quia ſaltem poterat fieri abiiciẽdo, vel pro derelicto habendo, & publicè exponẽdo cuicunque volenti tollere, quia tamen bona poſſeſſa ſunt quædam bona à Deo nobis cõceſſa, quibus bene vti poſſumus, & tenemur, voluit Chriſtus, quod non ſolum nos ad perfectionem tranſeamus, ſed etiam res, quas relinquimus bene diſponamus, ſicut & Ezechiæ Regi morituro mandauit Deus dicens, diſpone domui tuæ, morieris enim & nõ viuens. 4. Reg. 20. & Iſa. 38. Et ita licet ad aliud ſęculum tranſiturus eſſet, noluit quod contemneret rem familiatem, ſed quod de illa optime diſponeret. Ita & nunc tranſiturus ad perfectionem iubetur de rebus ſuis bene diſponere, & quia optimus modus, & magis Deo acceptus eſt dare pauperibus, quia ad iſtum finẽ ſunt diuitiæ, vt ſuſtenerẽtur inopes, iuſſit dari pauperibus, & ad hoc poſuit præparatoria. ſ. quod venderentur, & non contemnerentur, quia poſſet quis velut contempto ſęculo, omnia poſſeſſa pro derelicto habere, etiã illa nulli tradendo, neq; ad aliquam vtilitatem applicando, ſicut & aliqui philoſophi, vt oſtenderent ſe mundi contẽptores, fecerunt, ſicut Craton Philoſophus, de quo in legenda beati Ioannis Euang. ille. n. lapides precioſos, qui venditis omnibus facultatibus comparati fuerant publicè fregit, & ita magnas diuitias ſubito diſperdidit, toti E mundo illas inutiles faciens. Quod B. Ioann. redarguit. Sic etiam Socr. Philoſ. vt ait Hier. cum Athenas ad philoſophandum pergeret, magnum auri pondus proiecit in mare. Talia non placent Deo, imò ſunt contra honorem eius. Primo, quia non iubet ipſe, ita cõtemnere terrena, & poſſeſſa, quaſi nihil boni habeãt, ſed pro deſiderio magnorum bonorum, quibus illa ſunt imparia, & eorũ impeditiua contemnenda ſunt. Nam omnino contemnere eſſet, ſentire illa non habere gradũ aliquẽ boni, ꝙ Manichęis hæreticis valde conſonat, qui omnia corporalia mala eſſe, & à Deo male condita eſſe aſſeruerunt. Etiam cõſonat poſitioni quorundã philoſophorum errantiũ, qui ſolum honeſtum bonũ eſſe poſuerunt, vt ſentiũt Stoyci, & Tull. in parad. 1. ſ. quod honeſtũ eſt, hoc ſolum bonũ eſſe. Ariſto. ãt rectius ſentit tria genera bonorum diſtin-

A guens. ſ. vtile, delectabile, & honeſtum. 1. Eth. Et hoc catholicę poſitioni congruit. Non ergo ſunt iſta ſimplr̃ contemnenda, quaſi nullum gradum bonitatis habeant. Secundò, quia valde repugnat intentioni Dei, ipſe. n. fecit oĩa, hæc ad vſum noſtrũ, facere ergo aliquid penitus inutile, qđ Deus vtile fecit, repugnare Deo eſt, quia eſt ſubtrahere partem boni de vniuerſo, ſic. n. fecit, qui diuitiis omnibus venditis lapides precioſos emit, & illos comminuit, per quod illos inutiles, & ſine valore reddidit. Non ergo ſic poſſeſſa contemnenda ſunt, ſed vẽdenda, vt prodeſſe poſſint. Tertio, quia voluit Chriſtus vetare vſũ indebitum diuitiarum in dimiſſione earum, quia cũ abiiciendæ, vel dimittendæ eſſent, vt ſolicitudo earum non grauaret tranſituros ad perfectionem, vellet fortè aliquis eas in pauco tp̃e conſumere delicioſè epulãdo cum amicis & aliis. quia ſic interdum victum longi tp̃is breuis B hora conſumit. ext. de cenſibus. c. cum ſm̃ Apoſt. Hoc Chriſtus prohibere voluit, quia tranſituris ad perfectionem non conuenit deliciis vacare ante trãſitum, quia hoc eſſet tranſire de extremo in extremum, ſed potius antequã tranſeat, expedit ꝙ ſe in aliquibus duris exerceant, quæ ad perfectionem pertineant, & iõ dixit, vende, quia qui vendit alteri dat. Sic dicit Remig. Notanda ſunt iſta verba, non. n. ait dñs, vade, & manduca oĩa, quæ habes, ſed vade, & vende. Quartò, fecit vt auferret donationẽ, quia aliquis tranſiturus ad religionem, fortè vellet oĩa ſua donare alicui integrè, & exinde conſequeretur quandam laudem. ſ. ꝙ aliquẽ de ſua paupertate ditaſſet. Hoc Chrs noluit, ſed pauperibus erogari voluit, quia nullibi melius, q̃ in eis diuitiæ noſtræ collocantur, cũ ipſi eas in cœ- C lo portent, ſicut dicit Laurent. Theſauros eccleſiæ, quos requiris, manus pauperum in cęleſtia deportauerunt.

Quare Chriſtus dixit. vende bona, cum poſſint dari pauperibus bona, non vendendo illa. Quæſt. CLI.

SEd quæritur, cum Chriſtus velit dari pauperibus bona eorum, qui ad perfectionem tranſeant, quare dixit vende bona omnia, quia poterãt dari bona pauperibus, non vendendo illa.

Dicendum, quod fuit primò, quia pauperibus prouidendum eſt, iuxta conditionem neceſſitatum ſuarũ. Nõ enim eadem ſunt opportuna omnibus pauperibus, ſed quædam his, alia vero illis, nihil autem eſt, ꝙ æqualeat omnibus niſi pecunia, quia ipſa eſt medium commuta- D tionis, & adhibetur, vt fideiuſſor circa omnia, vt dicitur 5. Ethic. & ita qui habet pecuniam, habet omnia. Qui autem habet aliquam aliarum rerum nõ habet oĩa, donec reduxerit rem illam in pecuniã. Hoc autem fit per vẽditionem, iõ vendẽda ſunt oĩa, vt pecunia inde prouenięs pauperibus detur ad releuandum oĩa genera neceſſitatis ipſorum. Scdo, & ꝓcipuè fit, vt eleemoſinæ moderatè dẽtur pauperibus. Nã ſi non vẽderent̃ res, oporteret ea dari integras pauperib. Quædã aũt ſunt magni valoris, vt domus, vel ager, aut poſſeſſio aliqua, vel ſeruus, quę dari alicui pauperi non eſſet cõueniens, quia illud nõ eſſet dare eleemoſinã ad releuandũ eius inopiam, ſed eſſet eum ditare. Vt ergo non dẽtur integræ, & ſint moderatæ eleemoſinæ, oportet reduci oĩa in pecuniã, q̃ põt diuidi vſq; ad minima, & fient eleemoſinæ moderatæ. Sed hoc fit ꝑ E venditionẽ, iõ vendi oportet, vt pauperibus erogent̃. Ex hoc aũt apparet, quid ſit melius. ſ. magnas, & paucas eleemoſinas dare, aut multas, & minutas & mediocres. Dicẽdum. n. qđ in oibus ꝙ moderatũ eſt, bonũ eſt, cũ virtus corrũpatur ab exceſſu, & defectu, eleemoſina aũt datur pauperi ad releuandũ inopiã eius, vel ad conſolandũ, nõ aũt ad ditandũ eũ, quia dans eleemoſinã non intendit facere pauperẽ non pauperẽ, ſed ſuſtentare eũ manentẽ in paupertate. Per eleemoſinas aũt magnas tollit̃ paupertas, cũ ditetur, qui pauper erat, iõ nõ ſunt illæ conuenientes. Non tñ eſt ſenſus, ꝙ non ſint cõuenientes. i. ꝙ ſint malæ, & quod peccet faciens, ſed quod melius eſt aliter facere q̃ ſic. Nam ſiquis det vni pauperi mille denarios, plus meretur, quam ſi det vnicum eidẽ pauperi, & tamen melius eſt, quod illos denarios diuideret inter multos pauperes, cum omnium indigentias releuare poſſet, aliquo

modo diſtribuendo per eos, quam quod vnius tantum indigentiam abundanter releuet, vel omnino tollat. Hæc autem vera ſunt abſolutè accipiendo eleemoſynam magnam, non quidē ex magnitudine rei datæ, ſed ex habitudine ad indigentiam, pro qua datur, quia eleemoſyna non datur omni homini, ſed iodigēti, ergo iuxta quātitatem indigentiæ dicetur magna vel parua, ita quod alicui pauperi eſt parua eleemoſina illa, quę alteri eſt magna. Aliquis.n.eſt inopia cibi, cui ad tp̄s ſuccurri nō pōt ſufficienter, niſi dando decem obolos ad hoc ꝙ exeat illam inopiam, quouſq; alibi, aut aliuode poſſit ei prouideri: dare aūt huic eſt moderata eleemoſioa: quia eſt quaſi neceſſaria, cū aliter non poſſit præſentem euadere indigentiam. Alius verò tenetur ab hoſtibus, & ſortaſſis occidetur, aut paoetur alia detrimēta, niſi redimatur, eleemoſyna eſt moderata in hoc dare tm̄ quantum cōſtat re- G demptio: quia minori pretio dato nō releuatur ille à miſeria præſenti, quam aliter non euadit, niſi redimatur, & ita in quibuſdam alijs rebus magnæ impenſæ pecuniarum non ſunt magnæ eleemoſinæ, ſed commenſuratæ, quia tanta eſt indigentia, vt minoribus non releuetur.

Sed tunc manet dubiū, quid ſit melius, an facere eleemoſinas illas magnarū expenſarū, & paucas, an multas & paruas, ita ꝙ tot pecuniæ, & ex ęquali charitate expēdantur in magnis ſolùm, ſicut in paruis. Dicendū, ꝙ ad hoc non pōt dari certa regula, datur.n. eleemuſina ad releuandum inopiam, & miſeriam illam, ergo melius eſt releuare miſeriam, quæ fuerit maior intēſiuè, & ideo ſiquis fuerit in extrema neceſſitate ſiue famis, ſiue alias ex violentia hoſtium, vel qūocunq; illius erit melior eleemoſina, ſiue ſit magnarum, ſiue paruarum expenſarum, H & tn̄ quæ eſt maior, & q̄ minor nō poteſt conſiderari ſolum ex natura ſpeciei, ſed ex alijs particularibus accidentibus accipitur, prudentia aūt eſt, quæ de particularibus iudicat, iō non poteſt dari regula vniuerſalis, ſed oblatis particularibus iudicabit prudeos, quæ ſit maior neceſſitas, ſiue ex conditione rei, ſiue perſonæ, ſiue loci, vel ex aliis circunſtantiis, quæ aliquid mutare poſſunt circa rē. De iis dictum eſt magis ſupra ſexto, vbi de eleemoſina multa dicta ſunt.

Quare Christus dixit: Vende omnia. Quæſt. CLII.

QVæritur, quare dixit Chriſtus: Vende omnia. Dicendum, ꝙ oō ſufficiebat vendere aliqua, ſed oportebat oia poſſeſſa vendi. Primò ex cōditione finis, ad quē I Chriſtus iſtud ſuadebat. Nam iō volebat, ꝙ iuuenis venderet oia, quę habebat, vt ſequeretur illū toto corde, non habens iam cor implicitum circa ſolicitudinem rerum poſſeſſarum, quæ maximè diſtrahit ab actu perfecto charitatis, & tn̄ ſi aliqua venderet iuuenis relinquens alia ſibi, adhuc circa illa oporteret eſſe ſolicitudinē, & nō poſſet ſequi Chriſtum toto corde, ꝙ pertinet ad perfectionē, ideo vel oportebat oia vendi, vel nihil. Secundo, quia volebat Chriſtus eleuare homines ad quandam perfectam confidentiam de Deo, quæ ad perfectionem pertinet. Si .n. aliquid de oībus reſeruarent cęteris vendiis, viderentur ponere ſpem in illo .ſ. ꝙ in neceſſitatibus ad illud recurrerent, Chriſtus aūt voluit, ꝙ totam ſpem in eo ponerent amouēdo eam a rebus terrenis, & iō nihil relinqui K voluit, ad ꝙ homines aduerterēt, ſed penitus in Deo ſperarent, & iō oia veodere iuſſit, ob hoc.n. iuſſit diſcipulis, ꝙ cum irent per viam nihil ferrent ſecum, neq; pecuniā, neq; panem, neq; peram, aut ſacculū, ſupra 10.ca. & hoc vt confiderent, ꝙ quocunq; irent Deus eis daret ſufficiētiam neceſſariorum, & ob hoc Ananias, & Saphira accuſantur, quia cum vendito agro dare debuiſſent totū precium coram pedibus apoſtolorum, occultauerunt quandam partem eius, quam ſibi retinebant. Act. 5.

Quare dicitur: Quæ habes, vende. Quæſt. CLIII.

QVæritur, quare dicitur: Quę habes, quia manifeſtū eſt, ꝙ non poteſt quis vendere quod non habet. Dicendum, ꝙ Chriſtus voluit dicere, vende oia tua, quia alias noo poterat ipſe vendere oia ſimpl', & ad hoc di- F xit, q̄ habes. Et dr̄ pp duo. Primò, vt non vēdat quis aliena, quæ habet, vel quæ aliquo modo ad alium pertinent. Siquis.n. aliena vſurpauit, & illa poſſidet: ſi ad religionē tranſire vult, non debet vēdere illa, & dare pauperibus, ſed reſtituere eis quibus debentur. Nam eleemoſina non pōt fieri de alieno. Qui.n. illam facit non meretur quicquam, & inſuper manet ſemper obligatus ad reſtitutionem. Non.n. placet dn̄o ſacrificium de rapina, & ita neq; eleemoſina, & quia aliena licet teneamus, non ſumus iuſti poſſeſſores, ſed detentores iniuſti, & nō dicimur propriè illa habere. Et ideo dr̄ vende oia, quæ habes .i. quæ tua ſunt. Sic dicit Remig. quę habes, illa.n. habemus, quę iuſtè poſſidemus, illa ergo, quæ iuſtè poſſidentur vendēda ſunt, quæ verò iniuſtè ſunt eroganda illis, quibus fuerunt ablata. Secundò, & principaliter dr̄ hoc ad tollendū G moras longi temporis, aliqua.n. habemus, quæ poſſidemus pacificè, alia vero noſtra ſunt, quæ tamen ab aliis poſſidentur, qui illa extorſeruot, aut fraude, aut quoquo modo illa detinent, quæ recuperare non poſſumus, niſi diu litigando, & tunc etiam dubium eſt, ao recuperabimus, quia dubius eſt euentus litis, & de talibus nō eſt curandum, quia ſi vellemus illa vendere, prius litigandum erat vt obtineremus, & obtenta vēderemus, & quia hoc diu nos teneret, & fortè impediret propoſitum conuerſionis ad Deum, non ſunt talia vendenda, ſed abiiciēda. ea vero, quæ pacificè poſſidemus vēdere poſſumus, & iō dixit Chriſtus, vende oia, quæ habes .i. ea quæ actualiter poſſides, noo autem ea, quæ non poſſides, licet tua ſint, Sic dicit Hier. in epiſt. ad Paulinum. cap. 7. Si habes rem tuam in poteſtate vende, ſi non habes proiice, tollenti H pallium, & tunica relinquenda eſt.

Quare Christus dixit: Et da pauperibus. & an tranſiturus ad religionem debeat dare omnia ſua pauperibus, &c. Quæſt. CLIIII.

QVæritur, quare dixit, & da pauperibus, & an tranſiturus ad religionem debeat dare omnia ſua pauperibus ex conditione perfectionis, vel poſſit dare aliquibus aliis. Dicendum, ꝙ aut habet filios, aut non, ſi habet filios non debet dare oia bona ſua pauperibus, quia non ſolum non meretur, imò peccaret filios exhæredando, eo ꝙ de iure naturæ debetur filiis ſucceſſio in bonis paternis, & tollendo eis ſucceſſionem priuaret eos iure ſuo, qđ pater non poterat facere hoc cauſa, & ita ſi faceret pecca- I ret. Secundo, quia ſiquis tranſire velit ad religionem, & habeat aliqua aliena, non debet illa vendere, & dare pauperibus, ſed reſtituere eis, quibus debentur, vt dictum eſt præced. c. & tamen legitima in bonis paternis ſunt debita filijs de iure naturæ, iō non poteſt eos priuare illa dando pauperibus, quia dat quaſi æs alienum, licet non ſit penitus æs alienum, quia eſt patris ad poſſidendum, ſed eſt filiorum ad ſuccedendum, & iō inquantum pater ſpoliat ſe illo, & vult transferre in alterum perpetuo, iam quaſi æs alienum donat, & peccat. Tertio, quia cauſa pauperū non eſt fauorabilior q̄ cauſa eccleſiarum, potiſſimè cum cauſa eccleſiarum vocetur cauſa pauperum, vt ait Greg. in Regiſtro. & extra de præſcriptionibus c. nihil prodeſt, & tn̄ non ſunt filij exhęredandi, vt bona tranſeant ad eccleſias, vt ait Auguſt. & hr̄ 17. diſt. q. 5. c. ſ. quicunq; exhæ- K redatus filius hęredem eccleſiam vult inſtituere, aliū quęrat, qui ſuſcipiat, non Auguſtinum. Ergo nō ſunt filij exhæredādi, vt bona dētur pauperibus. Quarto, quia Chriſtus increpabat Phariſęos, qui ſuadebant hominibus benefacere templo, & noo parentibus. ſ. ꝙ ea, quæ parentibus daturi erant, darent tēplo, ſupra 15. & Mar. 7. c. & tamen magis videtur agere contra naturalem inclinationem pater exhęredans filium, q̄ filius patrē exhæredans, vel non prouidens ei, quia vt dicitur. 2. Corint. 13. c. parentes debent theſaurizare filiis, & non filii parentibus, ergo increpandi ſunt parentes, qui vellent dare ſua pauperibus, vel eccleſiis exhæredatis liberis. Vnde dicendū, quod ſi filios habet, qui tranſit ad religionem, non poteſt eos exhæredare. Sed tunc differt, quia aut illi ſunt diuites, ita quod ſine paterna ſucceſſione poſſint ſufficiēter viuere, aut ſunt pauperes. Si ſunt diuites, tenetur ſaltem

legiti-

legitimam debitam de iure naturæ, de bonis ſuis illis relinquere dettacto ære alieno, quod in bonis patris non computatur: cætera verò pauperibus poteſt relinquere. Si tamen filijs relinquere voluerit, non peccat, licet melius ſit in tali caſu pauperibus relinquere. Si autem filij ſunt pauperes, nón debet pater alijs pauperibus illa relinquere: quia magis tenetur iſtis, quam aliis pauperibus, & non ſolum ad hoc, quod paruam eleemoſinam dando releuet eorum paupertatem ad tempus: ſed tantum dando, quod omnino eorum tollat paupertatem: ita quod non cogantur egere. Et hęc etiam vera ſunt detracto eo, quod vult ille donare monaſterio, ad quod ſe transfert ad ſuſtentationem ſuam, ne onerosus ſit monaſterio, nā illud potius dandum eſt monaſterio, quam aliis pauperibus, quia ibi quod dat ſibi dat, cum pro ſuis neceſſitatibus det. Si autem non habet filios, non habet aliquos hęredes legitimos, & tunc aut habet parentes, aut non, ſi habet, aut ſunt diuites, aut pauperes, ſi diuites, non tenetur eis ad aliquid, ſed poteſt bona ſua pauperibus relinquere, quia non eſt de parentibus, ſicut de filiis, quia filii de iure naturæ ſuccedunt parentibus, ideo etiam ſi ſint diuites filii non poſſunt parentes eos priuare legitima, quæ competit de iure naturæ, parentes autem non ſuccedunt filiis de iure naturæ, iuxta ſuptadicta. ſ. filii nō debent theſaurizare parentibus, ſed parentes filiis. Ideo nō tenentur filii, tunc relinquere aliquid parentibus. Si verò parentes ſint pauperes, tenētur filii eis dare bona ſua, potius quam pauperibus, ſiue tota, ſiue tantum de illis, quantum ſufficiat ad ſuſtentationem parentum, cum in alimento debent valde prouidere filii parentibus, & magis quidem quam ſibiipſis, vt dicit Ariſto. 9. Ethic. cap. 2. Vnde & interdum ad tempus impediuntur filii intrare religionem, vt prouideant parentibus, vt oſtenſum eſt ſupra 4. cap. quæſt. 113. & ſupra 8. cap. quæſt. 68. Si autē nō habeant parentes, aut illi ſunt diuites, debet dare aliis pauperibus habita diſcretione, quia potius cognatis, quā non cognatis, ſi ęqualiter ſint pauperes, & aliis conditionibus obſeruatis, nouem enim ſunt conditiones, quæ cōſiderantur in pauperibus, ex quibus quidam præponendi ſunt aliis, vt oſtenſum eſt ſupra 6. ca. q. 68. De iſto autē iuuene dicēdum, quod Chriſtus dixit ei, quod daret omnia pauperibus, quia fortè filios non habebat. Potiſſime cum dicatur, quod erat adoleſcens, & etiam fortè nō habebat parentes, vel ſi habebat parentes, erant diuites, qui non indigebant rebus filii, & ita poterat dare omnia bona ſua pauperibus. Si autem dicamus, quod filios hēbat. Dicendum, quod Chriſtus dixit, quod daret omnia, quę habebat pauperibus intelligēdo, quod ſubtraheretur id, quod de iure proueniebat filiis, ſiue legitima, quæ proueniebat de iure naturæ, ſiue toto illo, quod de poſitiuo iure competebat. Nam licèt apud omnes gentes legitima competat filiis de iure naturæ, tamen ipſa legitima non eſt ęqualis apud omnes, ſed apud quaſdam gentes eſt minor, & apud alias maior, ſicut iura poſitiua illarum taxāt legitimam, & etiam de iure nouo non eſt eadem legitima, quæ erat de iure veteri.

An tranſiturus ad religionem, ſi non habet filios, neque parentes, teneatur dare omnia pauperibus, vel poſſit dare alijs. Quæſtio CLV.

QVæritur in caſu, in quo tranſit vnus ad religionem non habet filios, neque parentes, an teneatur dare omnia pauperibus, vel poſſit dare aliis. Dicēdum quod, aut quæritur, quid poſſit facere, ita quod non peccet, aut quid facere melius ſit, vt conſonet perfectioni, ad quam iſte tranſit. Accipiendo primo modo, dicendum, quod quilibet poteſt dare ſua, cui voluerit, dum tamen nō det in malos vſus, vt meretricibus, hiſtrionibus, & turpibus perſonis.

Cum autem dicimus ſua, detrahitur ęs alienum, quod non computatur in bonis alicuius, quia illud reſtituendum eſt. Et nomine æris alieni venit légitima, in qua filii ſuccedunt, in qua pater non poteſt eos exhæredare ſine cauſa. Idem intelligitur, licèt magis largè de ſubuentione, quam quis tenetur facere parentibus conſtitutis

A in inopia, ſed non exiſtente aliquo iſtorum, poteſt dare quis bona ſua, cui voluerit ſiue diuitibus, ſiue pauperibus, & in hoc non peccat, & tamen dandò diuitibus nō meretur, quia aut dat illis, quia expectat retributionem, aut ſine expectatione. Si primo modo, iam recepit mercedem ſuam, & ita Chriſtus admonet non eſſe benefaciendum. Luc. 14. c. dicens. Cum facis conuiuium, aut cęnam, noli vocare amicos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites, ne fortè, & ipſi reinuitēt te, & fiat tibi retributio, ſed cum facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, & cęcos, & beatus eris: quia non habent, vnde retribuant tibi, retribuetur enim in reſurrectione iuſtorum. In his tñ verbis non damnauit talia conuiuia, quaſi malū ſit ea facere, ſed admonuit nos, ꝙ ſiquis ex actibus talibus vellet à Deo retributionem,
B ꝙ eſt mereri, & inde à Deo premium expectare, non inuitet eos, qui retribuere poſſunt, & potiſſimè cum intentione accipiendi ab eis retributionem, quia etiam ſi non recipiat, iam per hoc recepit mercedem ſuam. Si autem quis benefaciat diuitibus donando non expectara inde retributione, vſ hoc ad iactantiam pertinere, & ita vanū eſt. Nam habenti dare, nihil aliud eſt quam perdere, & ita licet non ſit peccatum dare iſtis, non eſt tamen meritum aliquod, ſed vanum. Accipiendo ſecundo modo. ſ. quid melius ſit, vt conſonet perfectioni, ad quam tendit. Dicēdum, quod melius eſt dare pauperibus, quam aliis, quia dando pauperibus, meretur, dando aliis non, & tñ qui tranſit ad perfectionem, debet facere omnia opera ſua, vt conſonent perfectioni, ideo illis debet dare, & ob hoc Chriſtus dixit, vende omnia, & da pauperibus. Sed
C tunc dicetur, nunquid ad merendum debet dari omnia pauperibus, vel poſſunt diſtribui aliis locis? Dicendum, quod tranſiens ad religionem poteſt dare bona ſua omnibus locis piis, ſiue eccleſiis, ſiue monaſteriis, ſiue orphanotrophiis, ſiue ſpecialiter pauperibus, eo quod nomine pauperum omnia hæc intelliguntur, nam cauſæ eccleſiarum vocantur cauſæ pauperum, extra de præſcript. c. nihil prodeſt, quia eccleſiæ loca pia ſunt, & omnia talia comprehenduntur appellatione pauperū, maximè quia bona clericorum pauperū ſunt, vt Hieronym. ait, & domus eorum communes fiant. 16. q. 2. c. quoniam. Et iſtā cauſam dat Glo. in allegato, cap. nihil. quare cauſæ eccleſiarum vocentur cauſæ pauperum, & in hoc interdū eſt melius dare pauperibus, interdum eccleſiis, iuxta varias conditiones neceſſitatum, vt oſtenſum eſt ſupra c. 6. q. 74.
D Chriſtus autem non nominauit hic templum, quod habebat tunc vicem eccleſiæ, & hoc quia fortè nomine pauperum intellexit omnes cauſas pias, in quibus aliquid ſolo intuitu diuino erogatur. Vel fortè, quia tacitè voluit, ꝙ iuuenis iſte benefaceret pauperibus, & non templo, nō quaſi per hoc aliis legem dans, vt templo nō benefaciāt, cum ipſe laudauerit viduam pauperculam offerentem in gazophilatio duo minima æra, dicens ꝙ illa plus omnibus obtulerat, Luc. 21. c. ſed vt non daret fauorem falſæ doctrinæ Phariſæorum: illi .n. ſuadebant hominibus non benefacere parentibus, ſed quid illis impenſuri erāt, templo offerrent, quod Chriſtus valde redarguit ſupra 15. c. & Mat. 7. Et ita noluit hic approbare, quod ibi reprobauerat, ideo de templo nihil expreſſit, quia ſi diceret aliquid templo dandum, iam per hoc faueret intentioni
E malignæ Phariſæorum, ideo licet nō vetuit dari aliquid templo, tamen non expreſſit, ſed dixit omnia eſſe pauperibus danda, cum etiam nomine pauperum templū intelligi poſſet, & non faceret iuuenis aliquid contra conditionem perfectionis, ſi omnia relicturus aliqua de illis templo offerret.

Quare Chriſtus dixit: Et habebis theſaurum in cælo, & an ſit aliquis theſaurus in cælo. Quæſt. CLVI.

QVæritur, quare Chrs dixit, & habebis theſaurum in cęlo, & an ſit aliquis theſaurus in cęlo. Dicendū, ꝙ theſaurus propriè accipiendo ſignificat multitudinē auri recōditi, & ita dr à theſis, ꝙ eſt poſitio, & aurum. i. auri repoſitio, trāsfertur tñ ad omnē pecuniā repoſitā, quæ ſit in multitudine. Nā paucū auri, aut pecunia recōdita

theſaurus non dicitur. Et exinde etiam transfertur ad ſignificandum omnem magnitudinem rerum repoſitarũ, quæ valorem aliquem habent, & ita dicimus theſauros tritici, & vini, ſic dicitur, Hierem. 41. Decem viri reperti ſunt inter eos, qui dixerunt ad Iſmael, noli nos occidere: quia habemus theſaurum in agro frumenti, & ordei, & olei, & mellis. Et eſt iſta translatio, quia oĩa iſta reducũtur in pecuniam per commutationem, cum numiſma ſit medium, & fideiuſſor pro omnibus. 5. Ethic. & quia habendo iſta eſt quaſi quis habeat pecuniam, dicuntur theſauri de iſtis rebus, ſicut de pecunia. In cęlo autem hoc modo accipiendo nullus theſaurus eſt, quia neq; erit ibi aurum, & argentum, & pecunia, de quibus propriè dicitur theſaurus: neq; etiam erit frumẽtum, ordeum, mel, & oleum, & ſimilia, de quibus ſit theſaurus reducibilis in pecunias. Et ratio eſt, quia pecunia non eſt ſecundum ſe neceſſaria, cum non veniat immediatè in vſum humanum. ſ. quia nec comedimus, neque bibimus illam, neq; induimur illa, ſed immediatè pertinet ad vſum noſtrum. ſ. inquantum eſt medium, & fideiuſſor in omni commutatione, & ideo magis neceſſaria ſunt ad vſum noſtrum ea, quæ cõmutantur, q̃ pecunia: quia illis vtimur, vt frumento, vino, & oleo, & tñ in cęlo non eſt vſus ciborum, & potum, quæ conſiſtunt in diuitijs naturalibus, vt dicit. 1. Poli. Ergo à fortiori non erit in cęlo aliquis vſus pecuniarũ ad hoc, ꝙ ſit ibi theſaurus, ſed accipitur largè theſaurus per metaphoram, quia ſicut theſaurus nominat hic multitudinem auri, aut congeſtæ pecuniæ, vt Boet. dicit, ita & in cęlo eſt magnitudo pręmiorum, & quia aliquibus reſpondent parua præmia in cęlo, alijs vero magna, illi, quibus magna reſpondent, dicuntur habere theſaurum in cęlo, & quia iſti iuueni ſuadebat Chriſtus venire ad perfectionem, in qua eſt magnitudo meritorum, quibus reſpondent magna præmia, dixit illi, quòd ſi hoc faceret haberet theſaurum in cęlo. Sic accipitur ſupra 6. c. ſ. Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, vbi ærugo, & tinea demolitur: theſaurizate vobis theſauros in cęlo, vbi neque ęrugo, neque tinea demolitur.

Quare Chriſtus dixit, quod ſi iuuenis daret omnia pauperibus haberet theſaurum in cœlo & non dixit hoc de alijs bonis operibus. Quæſt. CLVII.

QVæritur, cum accipiendo ſic theſaurum in cœlo, pro quolibet excellenti bono opere habeamus theſaurum in cœlo, quare Chriſtus dixit, quod ſi iuuenis venderet omnia, quæ habebat, & daret pauperibus, haberet theſaurum in cœlo, & non dicit hoc de alijs operibus bonis. Dicendum, ꝙ pro omnibus operibus bonis dantur pręmia in cęlo, quæ qñ ſunt magna vocantur theſaurus: Chriſtus tñ nominat premia per correſpondentiam ad merita, & ideo illi, qui merentur per dare, præmiatur per accipere, ſic patet infra in littera, & Mar. 10. c. ſ. Omnis qui reliquerit domum, aut agros propter me, centuplum accipiet, & tñ pro oratione, ieiunio, & ſimilibus operibus non dicitur, ꝙ accipiemus centuplum, aut in aliqua proportione. Sic etiam patet ſupra 5. c. Vbi ponuntur beatitudines. Nam certũ eſt, ꝙ pro omnibus beatitudinibus quæ ſunt operationes virtutum perfectiſſimarum debetur vita ęterna, ſiue regnum cęlorum, cum ẽt pro mediocribus operationibus in charitate factis debeatur regnum cęlorum, & tamen regnum cęlorum nõ promittitur ibi niſi pauperibus ſpiritu. ſ. ipſorũ eſt enim regnum cœlorum, & hoc vt beatitudines habeant ſe ad præmia per correſpondentiam. Sunt autem pauperes ſpiritu, qui ſponte abrenunciauerũt rebus huius ſęculi, quas poſſidere poterant, faciendo ſe pauperes: ideo cum contempſerint regnum, & honorem mundanum, datur eis regnum cęlorum, ita & nunc iuueni iſti Chriſtus ſuadebat vendere omnia, & dare pauperibus, & quia ille multa poſſidebat, vt dicitur in littera, abdicabat à ſe terrenũ theſaurum, ideo promittitur ei theſaurus in cęlo, & non promittitur ſeruanobus caſtitatem, licet ſit difficilius ſeruare caſtitatem perpetuam, quam omnia à ſe abdicare, vt Chriſtus ſonuit ſupra in littera.

F *Quare Chriſtus dixit iuueni. veni, & ſequere me, quid erat in quo eum ſequi debebat. Quæſt. CLVIII.*

QVæritur, quare Chriſtus dixit iuueni, veni, & ſequere me, & quid erat in quo eum ſequi debebat. Dicendum, quod ſuadebat Chriſtus iuueni hic tendere ad perfectionem, cum dixerit, ſi vis eſſe perfectus, & tamen perfectio non conſiſtebat hic in vendendo omnia, & dãdo pauperibus, ſed in ſequendo Chriſtum, vt dictum eſt ſupra, quia vendere omnia non erat actus perfectionis, ſed inſtrumentum ad perfectionem, ſicut & obſeruatio conſiliorum cęterorum, ideo debuit concludere, ſequere me quia iſta perfectio, quæ intendebatur. Cum aũt quęritur, in quo Chriſtum ſequi debebat. Dicendum, quod debebat eum ſequi corporaliter, ſicut Apoſtoli, & diſci-
G puli ſequebantur eum corporaliter quocunque iret, & illud ſequi non erat per ſe actus perfectionis, ſed eos, qui ſic ſequebantur Chriſtus inſtruebat opera perfectionis, ſicut patet de doctrinis viuendi apoſtolorum, ſupra 10. c. & de doctrina viuendi. 72. diſcipulorum, Luc. 10. c. & ſi iuuenis ſequeretur Chriſtum ſequeretur vitam, q̃ Apoſtoli, & diſcipoli tenebant, & ita fieret perfectus, ad qđ eum Chriſtus ſuadebat venire.

Cum audiſſet autem adoleſcens verbum, abijt triſtis, erat enim habens multas poſſeſſiones. Ieſus autem dixit diſcipulis ſuis: Amen dico vobis, quia diues difficile intrabit in regnum cœlorum. Et iterum dico vobis: Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quam diuitem intrare in regnum cœlorum. Auditis autem his, di-
H *ſcipuli mirabantur valde, dicentes: Quis ergo poterit ſaluus eſſe: Aſpiciens autem Ieſus dixit illis: Apud homines hoc impoſſibile eſt: apud Deũ autẽ oĩa poſſibilia ſunt.*

Cum autem audiſſet. Hic ponitur perfectionis retardatiuum. ſ. nimia dilectio terrenarum poſſeſſionum, & dicitur. *Cum audiſſet adoleſcens.* Accipitur largè adoleſcens, quia plus erat q̃ adoleſcens, eſſet. n. fortaſſis iuuenis, ſed non erat maturæ ætatis, quia alias non vocaretur adoleſcens. *Verba hæc.* i. verba Chriſti, quibus ſuadebat ei vẽdere oĩa, quæ habebat, & dare pauperibus. *Abijt triſtis.* Erat. n. valde contra intentionem ſuam abdicare à ſe poſſeſſionem rerum terrenarum, quas nimis amabat. Et ponitur cauſa. ſ. *Erat enim habens multas poſſeſſiones.* i. ſi haberet pauca, ẽt ſi dimittenda eſſent non multũ tri-
I ſtaretur. Vel ſi multa hẽret, & pauca dimittenda eſſent, habebat tñ multa, & iubebat Chriſtus oĩa dimittere, ſi volebat eſſe perfectus, iõ triſtatus eſt. *Ieſus autem dixit Diſcipulis ſuis.* Cum vidit, ꝙ iuuenis receſſit triſtis, oſtẽdit diſcipulis ſuis quantum impedimentum diuitiæ afferant poſſeſſoribus ad perfectionem. *Amen dico vobis.* i. certè, vel in veritate: quia Amen eſt interdũ modus iurandi, & interdum modus affirmandi, vt patet extra de iureiur. c. & ſi Chrs. *Quia diues difficile intrabit,* Nõ dixit nõ intrabit, ſed difficulter. Diuitiæ. n. neq; dãt vitam æternã, neq; illã auferũt, ſed sũt tales, quib poſſumus benè, vel malè vti, & tñ magis impediũt q̃ adiuuent, eo qđ alliciunt aĩos ad ſeipſas, & eſt magna difficultas pugnare contra auaritiã illã. *In Regnũ Cœlorũ* Pro vita ęterna accipit, licet multipliciter ſoleat accipi. *Et iterũ dico vobis.*
K Ad confirmandũ, vel exponendũ pcedentẽ ſentẽtiã hoc adiunctũ eſt. *Facilius eſt camelũ per foramẽ acus tranſire.* Vr ponere impoſſibilitatẽ introeundi in vitã ęternã, quia camelo nõ ſolũ eſt difficile, imò eſt impoſſibile trãſire p foramẽ acus, ſed an ſit impoſſibile ſimplr, vel difficile diuiti illuc introire dicet, ĩ. *Quã diuitẽ intrare in regnũ cœlorũ.* ſ. ſi in diuitijs ſperauerit apponẽs illis totũ cor ſuum. *Auditis aũt his.* ſ. q̃ dixerat Chrs contra diuites de difficultate intrãdi in regnũ cęlorũ. *Mirabãtur valde.* De difficultate eũdi ad vitã ęternã: quaſi aliquo mõ noceret eis iſta difficultas perueniendi ad vitã æternam. *Dicẽtes, quis ergo poterit eſſe ſaluus.* i. ſi ita eſt, quis poterit ſaluari? q. d. ſi tanta difficultas eſt diuitib. intrandi ad vitã ęternam, ita ẽt vr eſſe difficultas quantũ ad alios quoſlibet, cũ ẽt illi hẽant aliqua impedimẽta. *Aſpiciens aũt Ieſus.* ſ. diſcipulos. *Dixit illis.* Ad tollendum dubitationem,

nem. *Apud homines quidem impoſſibile eſt.* Ideſt, quantum ad virtutem humanam. Nam homines ſunt, qui ad vitam æternam perueniunt, ſed non perueniunt viribus ſuis. *Apud Deum autē omnia poſſibilia ſunt.* Ideſt, Deus facere poteſt, quod homo ſaluetur, licet homo ex opere ſuo, & poteſtate non poſſit ſaluari.

Quare iuuenis iſte receſſit triſtis.
Quæſt. *CLIX.*

QVæritur, quare iuuenis iſte receſſit triſtis. Nam videtur, quod non debuerat triſtari, quia ipſe petiuerat quid faciendo haberet vitam æternam, & Chriſtus reſponderat, quòd faciendo mandata illa, tamen ipſe cuſtodiebat, vt dicitur, ſupra in littera, & ideo cum ſufficeret illud ſibi ad beatitudinem, non debebat triſtari. Dicendum, quod triſtatus eſt, quia non potuit implere, quæ Chriſtus ei dicebat, ille.n. ſuadebat vendere oīa, qđ difficile erat iuueni, quia amor diuitiarum tenebat eum, ne faceret. Et triſtabatur, quod non poſſet facere hoc. Primò, quia erat ſibi quædam verecundia, inſtiterat .n. valde apud Chriſtum, vt diceret ei viam perfectionis, & vitæ æternæ, & dixerat ei, quod obſeruaret mandata, & ipſe quaſi gloriatus in hoc dixit, quod hæc omnia à iuuentute ſua ſeruauerat, cum autem nimis inſtaret, vt diceretur ei ſi quid adhuc deerat dixit, quod venderet oīa, quæ habebat, ſed hoc iuuenis facere nō poterat, ideo erubuit, quod quæſiuiſſet quaſi facturus id, quod facere non poterat. Nam tales ignominiam patiuntur, & illuſionem à cæteris. Sic Chriſtus dixit, Luc. 14. quod volens aliquid incipere, videat prius an poſſit, ne cum inceperit, & non compleuerit illudant ei videntes, dicentes, iſte homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare. Secundo fuit, quia iuuenis iſte deſiderauit perfectionem, erat enim bene diſpoſitus, vt apparet, quia ſemper mandata ſeruauerat, & cupiebat perfectionem, quaſi eſſet aliquid, ꝙ facile poſſet habere, cum autem non potuit, doluit, quia fruſtraretur fine ſuo. Cum autem dicitur, quare triſtabatur, quia poterat habere vitam æternam, quam petiuerat, ēt ſi non venderet omnia. Dicēdum, quod verum eſt, quia per ſolam obſeruationem mandatorum poteſt quis habere vitam æternam, vt patet ex dictis, & tamen fruſtrabatur perfectione, quam non poterat habere, cum non venderet omnia, ideo triſtabatur.

An iſte iuuenis peccauit recedendo à Chriſto.
Quæſtio. *CLX.*

QVæritur, an iſte iuuenis peccauit recedendo à Chriſto. Aliqui dicūt, quod ſic, quia nemo facit ſe ineptum regno Dei, niſi per peccatū mortale, & tñ iſte iuuenis recedendo à Chriſto videtur, ꝙ ſe ineptum fecerit ad regnum Dei, quia dicitur Luc. 9. c. Nemo mittens manū ad aratrum, & reſpiciens retro aptus eſt regno Dei, & tñ iſte miſit manum ad aratrum, & reſpexit retro recedens à Chriſto, ergo fecit ſe ineptum regno Dei, & ita peccauit mortaliter. Scdo, quia Chriſtus vr̃ eum arguere, & dicere eſſe ineptum ad regnum cęlorum, quia ſtatim, vt ille receſsit, dixit ad diſcipulos, amen dico vobis, quia diues difficile intrabit in regnum cęlorum, & tñ hoc totū pp iuuenem illum dicebat: iō peccauerat. Dicendum, ꝙ non peccauit iuuenis mortaliter, quia nemo peccat niſi vel faciendo, ꝙ non debet, vel ceſſando ab eo ꝙ tenetur, & tñ iuuenis neutrum iſtorum fecit nō quidem primū, quia non commiſit aliquid, ſed ceſſauit facere, non ſm̄, quia non ceſſauit facere quod tenebatur, nam non tenebatur iuuenis iſte ad perfectionem, & iō licet vellet niti ad illum, & poſtea ceſſaret non ceſſabat agere id, ꝙ tenebatur, iō non peccabat. Verum eſt tñ, ꝙ iſte iuuenis erat aliqualiter arguibilis, quia magno affectu venerat in publicū petiturus ſtatū perfectionis, & poſtea vt nō dimitteret diuitias, quas amabat, ceſſauit ab illa. Erat aūt aliquo mō laudabilis, inquantū iuuenis, & diues exiſtēs p̄cepta ſp̄ ſeruauerat. Sic dicit Aug. ſm̄ hiſtoriam erat iſte iuuenis laudabilis quidē, & quia non occidit, non adulteratus eſt, vituperabilis aūt, quia contriſtatus eſt verbis

A Chriſti vocātibus eū ad perfectionē. Adoleſcens quippe erat ſm̄ animā, & propterea relinquens Chriſtū abijt. Ad primum argm̄ pōt dici vno mō, ꝙ mitti manum ad aratrum ſit aggredi p̄cepta, per q̄ hr̄ vita æterna, & quæ retrocedit. ſ. non obſeruando illa non eſt aptus regno Dei, quia non habet vitā æternā. Sed vr̃ ꝙ non ſtat, quia tunc non ſolum eſt mittere manū ad aratrū, & retrocedere increpabile, ſed ēt nunq̄ miſiſſe manū, quia ſicut qui cępit obſeruare mandata, & non continuauit non hēt vitā æternam, ita qui nunq̄ cępit ſeruare illa, non hēt vitam æternam, & tñ Chriſtus ſolum arguit, ibi mittentes manum ad aratrum, & retrocedentes, ergo non intelligitur de obſeruatione conſiliorum, & perfecta vita, in qua nō mittere manum ad illam non eſt increpabile, cum nō ſit perfectio de neceſsitate, ſed miſiſſe, & retrocedere vituperabile eſt. B & illud Chriſtus arguit. Et patet quia ille, ad quem loquebatur ibi erat quidā, qui dixit Chriſto, dñe ſequar te, ſed permitte michi prius renūciare his, qui domi ſunt, & Chriſtus ait, nemo mittens manum ad aratrū &c. ergo de ſtatu perfectionis intelligitur, ꝙ renunciare omnibus, qui domi ſunt ad ſequendum Chriſtū ad perfectionem pertinet, & non ad opera mandatorum. Sed dicendum, ꝙ vocatur hic regnum Dei, non quidem vita æterna, quæ haberi poteſt, per ſola mandata, in obſeruatione quorum manebat ille, qui dixit Chriſto, domine ſequar te, ēt anteq̄ ſequeretur eum, ſed ſtatus perfectionis, per quem ſpāliter hr̄ regnum Dei. ſ. excellentiori modo, & de illo verum eſt, ꝙ qui reſpicit retro non eſt aptus regno Dei. Non hr̄e autē iſtud regnum Dei non eſt peccatum mortale, iō iuuenis non peccabat, ēt ſi per hoc, ꝙ C retrocedebat, efficiebat ſe ineptum regno Dei. Ad ſm̄ dicendum, ꝙ Chriſtus non redarguit adoleſcentem illum velut mala facientem, ſed oſtendit impedimentum eius ad vitam æternam. ſ. ꝙ diuitias haberet. Et apparet, quia non arguit eum, quia receſſerit, ſed dixit, ꝙ diues difficile intrat in regnum cęlorum, & tñ ſi Chriſtus vellet redarguere iuuenem, non argueret eum, niſi quia abierit, de quo nihil dixit. Etiam ſi redargutio eſſet in verbis iſtis, non ſolum Chriſtus iuuenem argueret, ſed omnes diuites, cum dicat, quod diues difficile intrabit in regnum cęlorum, & tamen certum eſt, quod diuitem eſſe non eſt peccatum, ideo non ponitur hic increpatio, ſed denūciatur, vel oſtenditur impedimentum, quod omnes diuites habent ad vitam æternam. ſ. quod ſicut iſte adoleſcēs, per diuitias fuit impeditus aſſequi perfectionem, ita alij im- D pediuntur habere regnum cęlorum.

Quare dicitur, erat enim multas poſſeſſiones habens.

Quæſtio *CLXI.*

QVæritur, quare dicitur, erat .n. multas poſſeſsiones habens. Dicendum, quod hoc ponitur ad reddendum cauſam illorum duorum. ſ. quod triſtis factus eſt, & quod abijt, & eſt ſenſus, qđ ſi non fuiſſet tam diues, non triſtatus fuiſſet Chriſto dicente ei, quod venderet omnia quæ habebat, neque etiam recederet ab eo, vt non faceret hoc. Sed tunc dicetur, quid differt habere multa, vel pauca, quia ſicut diues habet ſubſtātiam ſuam in multis, ita & pauper habet illam in paucis, ergo E ſicut afficitur diues ad multa, quia ſunt tota ſubſtantia eius, ita & pauper afficietur ad pauca, quæ poſsidet, & erit vtrique æquale abrenūciare omnibus, quæ poſsidet. Dicendū, ꝙ non eſt verum, diuitiæ .n. cupiditatē immittunt, qui autem multa poſsident magno ardore tenētur poſſeſsionum, qui vero pauca poſsident minus ardēt, & ideo facilius deſerunt, quod paruo amore dilexerunt. Sic dicit Chryſoſtomus, non enim ſimiliter detinentur, qui pauca habent, & qui multis abundant, quoniā adiectio diuitiarum maiorem accendit flammam, & violentior fit cupido, & quia difficultas deſerendi accidit ex magnitudine amoris, quo quis tenetur ad rem, quā deſerere debet, difficilius deſerit poſſeſſiā, qui habet multa, quam qui pauca poſsidet.

Quomodo poterat eſſe verum, quod iſte iuuenis ſeruabat omnia mandata, ſi detinebatur à ſuarum diuitiarum cupiditate, Quæſt. CLVII.

SEd quæritur, ſi iuuenis iſte tanto diuitiarum tenebatur ardore, vt propter eas non poſſet ad perfectionẽ, quam cupiebat accedere, quomodo poterat eſſe verum, quod ſeruabat omnia mandata à iuuentute ſua: nam vnum eorum eſt, non concupiſces rem proximi tui, & aliud eſt, non furaberis, per quod intelligitur omnis illicita contractatio rei alienæ, & tamen qui tanta ſiti poſſidendarum rerum tenetur, cum per hoc deſinat eſſe ſui iuris, neceſſe eſt, quod aliena concupiſcat, & cum potuerit inuadat, & ita non poterit mandata ſeruare, quæ tamen iſte adoleſcens aſſeruit obſeruaſſe à iuuentute ſua. G Dicendum, quod verè ſeruauerat mandata iuuenis iſte, quia Chriſtus videns eum, dilexit ipſum: Marc. 10. c. Et tamen ſi mentiretur ad ſe laudandum, Chriſtus qui cordis intima ſciebat, non dilexiſſet eum, vt ait Beda: ideo verè cuſtodierat omnia mandata à iuuentute ſua, & non impediebatur per amorem diuitiarum cuſtodire mandata, quia aliud eſt aliena cupere, aliud propria immoderatè amare, & in eis delectari. In præceptis autem decalogi non vetatur amare propria, ſed concupiſcere aliena, & illa inuadere, quod per furtum fit, & hoc iuuenis faciebat, quia aliena nunquam rapuerat, ſua tamen immoderatè amabat, hoc autem impediebat perfectionẽ. Conſiderandum tamen, quod amare propria immoderatè ſẽper impedit perfectionem, obſeruationem autem mandatorum non impedit: quia non repugnat eis niſi raro, H & quaſi per accidẽs. Primum patet, quia circa perfectionem aut conſideratur ipſamet perfectio, aut inſtrumentum perfectionis. Si inſtrumentum, tunc obſeruatio conſiliorum eſt neceſſaria: quia ſunt inſtrumenta quædam, quorum præcipuum eſt abrenunciare omnibus poſſeſſis, ſed ad abrenunciandum nihil eſt, quod magis impediat, quam amor immoderatus poſſeſſorum, ſicut fuit in iſto iuuene, ideo iſte amor impedit perfectionem, id eſt, inſtrumenta perfectionis; & conſequenter ipſam perfectionem. Si conſideretur ipſa perfectio in ſeipſa. Dicendum, quod etiam illam impedit, quia conſiſtit perfectio in charitate, & vt nos accipimus perfectionem conſiſtit in actu excellenti amoris. Sed iſta eſt conditio animi noſtri, quod non poteſt ferri intenſe ad multa, ſed ſi ad vnũ fertur intenſe, fertur ad alia remiſſe: ergo ſiquis diligit I Deum intenſe dilectione excellenti, non poteſt diligere aliquam aliam rem intenſe, & ſi aliqua alia res diligatur aliqualiter intenſe, minuitur gradus aliquis intenſionis amoris Dei. Sic dicit Auguſt. Domine minus te amat, qui cum alio te amat, ideo amor immoderatus diuitiarum ſemper impedit perfectionem. Secundum patet, quia illud obſtat præceptis, quod in præceptis vetatur, & tamẽ amor ad res proprias non vetatur, ſed cupiditas alienæ rei: poteſt tamen interdum amor ad res poſſeſſas eſſe cõtra præcepta: quia ſicut eſt in præcepto Deum diligere, ita & diligere eum ſuper omnia nihil ei præponendo, aut æquando, & tamen poterit quis ita ardenter, & immoderatè amare poſſeſſa, quod præponat ea Deo, & magis ad illa afficiatur, & tunc amor rerum propriarum eſt contra mandata. Sed tunc dicetur, cum iſte iuuenis tam K ardenter diligeret propria, videtur, quod etiam contra mandata faciebat, & ita non eſt verum, quod illa ſeruaret à iuuentute ſua. Dicendum, ꝙ in amore poſſeſſarum rerum eſt triplex modus. Vnus eſt, quod amẽtur poſſeſſa ſecundum conditionem ſuam .ſ. inquãtum ſolum ſũt vtilia, & tunc nunquam eſt peccatum mortale in amore iſto, quia vtilia ad vſum ſolum ſunt, & ideo qui ita ſolũ amat pecunias, nunquam conſtituit eas, vt finem, & tamen omne peccatum eſt in hoc, quod fruimur vtendis, & vtimur fruendis, ſed frui vtendis nũquam eſt, niſi qñ ea, quæ ſunt ad finem conſtituuntur, vt finis, ideo non eſt peccatum ſic amare pecuniam. Etiam non eſt peccatum veniale in hoc: quia quando vtimur re ſecundum naturam ſuam, & gradum, nulla præuaricatio eſt, & conſequẽter nullum genus peccati. Scđs modus eſt, ꝙ amẽtur

F vt vtilia, & tñ ardentius inhæreamus eis, q̃ oportet, quaſi faciendo ipſum, ꝙ eſt vtile eſſe delectabile, non tñ conſtituendo illud vt finẽ, neq; præponendo amori diuino, & tunc amor rerum poſſeſſarum eſt pcm̃ veniale, ꝙ põt eſſe maius, vel minus ſm̃ ꝙ ardentius, aut minus ardenter rebus iſtis inhæremus. Tertius modus eſt, quãdo toto aĩo ferimur in poſſeſſa, velut in finem præponendo diuino amori, & tunc etiam ſiquis non rapiat, neque cõcupiſcat aliena, ſed propria ita amet, peccat mortaliter, quia peruertit ordinem amoris, quia fruitur vtendis.

Ad ſciendum tamen, quaando quis ita amat poſſeſſa, vt peccet mortaliter: dicendum, quod tũc ſolum peccat, quando ita amat, vt potius vellet offendere Deum, quã carere illis, & committeret potius aliquod peccatũ mortale, quam priuari vellet rebus poſſeſſis: alias autẽ quantumcumque feruenter amet, ſi potius vellet eis carere, q̃ G Deum offendere, non peccat amando poſſeſſa mortaliter. De iſto iuuene dici poteſt, ꝙ licet ardenter amabat poſſeſſa, tamen non ita ardenter, ꝙ potius vellet Deũ offendere, q̃ illis carere, & iõ non peccabat mortaliter ſic amando. Quod autem potius vellet carere perfectione, q̃ diuitijs, non erat præponere diuitias Deo, cum Deus non iubeat perfectionem, ſed ſuadeat ad illam, & ita adhuc non peccabat iſte iuuenis recedendo à Chriſto, vt non careret poſſeſſis, vt dictum eſt ſupra. Sed dicetur, cũ iſte iuuenis tam ardenter amabat poſſeſſa, vt non vellet illis carere, ſed potius vellet nõ eſſe perfectus, & à Chriſto recedere, quomodo non ita ardenter cupiebat aliena, vt ea raperet? vel omnino ea concupiſceret ſi non haberet, & ita peccaret?

H Dicendum, quod ardentius poſſeſſa amantur, quam non poſſeſſa cupiantur: quia quæ habẽtur, ſunt quaſi nobis incorporata, & illis priuari eſt magna difficultas. Nõ habita autem non acquirere, nihil eſt perdere, ideo non afficimur tanto ſtudio amoris ad habendum non habita, ſicut ad non dimittendum acquiſita. Sic dicit Auguſt. Neſcio an quomodo cum ſuperflua terrena diliguntur, arctius adepta, quam concupita conſtringunt. Nam vnde iuuenis iſte triſtis diſceſſit, niſi quia magnas habebat diuitias? Aliud eſt. n. iam nolle incorporare, quæ deſũt, aliud iã incorporata diuellere; illa enim velut extranea repudiantur, hæc velut membra præciduntur.

Quare Chriſtus nunc locutus eſt diſcipulis poſt receſſũ illius iuuenis. Quæſt. CLXIII.

I QVæritur, quare Chriſtus nunc locutus eſt diſcipulis poſt receſſum iuuenis illius. Dicendum, quod prima cauſa fuit mutatio notabilis, quæ apparuit in iuuene illo. Nam cum locutus eſt ei Chriſtus, triſtatus eſt, & receſſit. Sic dicitur, Luc. 18. cap. videns autẽ Ieſus illum triſtem factum dixit, quam difficile eſt, & obid etiam dicit Theophilus. Quoniam diues audita opum abiectione triſtatus fuit, dominus admiranter loquitur.

Secundò fuit ad redarguendum auaritiam. Nam illa nunquam bona eſt, ſed ſemper mala, quia vel ad peccatum impellit, vel à bono impedit, ſicut hic impediebat à perfectione iuuenem, qui alias ſecutus fuiſſet Chriſtum, ſed non fecit, vt non cogeretur dimittere omnia, quæ poſſidebat.

K Tertio ad confirmandum Apoſtolos, & diſcipulos in doctrina eis data. Nam docuerat eos omnia abijcere, & nihil poſsidere. Hic autem oſtendit quomodo poſſeſſio diuitiarum multum impedit à conſecutione vitæ æternæ, & ita allicerentur ad tenendum doctrinam eis datã, vt non cuperent redire ad ea, quæ dimiſerant, neq; vellent poſsidere, quæ non habebant.

Quarto fuit ad tollendum verecundiam Apoſtolis, & diſcipulis. Fortaſsis enim ipſi erubeſcerẽt, quia nihil poſsidebant, & tamen pauperes in hoc ſeculo deſpiciuntur, ideo oſtendit, quod non ſit bonum poſsidere multa, ſed melius ſit nihil poſsidere, quia tãto quis liberior erit ad Dei cultum, quãto pauciora poſsideat. Sic dicit Chryſoſt. ſ. quod quidem dixit non pecunijs detrahẽs, ſed eis, qui detinentur ab ipſis, & diſcipulos pauperes exiſtentes non verecundari ob inopiam.

Quare

Quare Chriſtus dixit, quòd diues difficile introibit in regno Dei. Quæſt. CLXIV.

QVæritur, quare Chriſtus dixit, quòd diues difficile introibit in regnum Dei.

Aliqui dicunt, quod ideo dictum eſt, quia pecunias tenere malum eſt, vel ipſæ pecuniæ malæ ſunt. Sed dicendum, quòd falſum eſt. Non enim ſunt diuitiæ malæ, quia creaturæ Dei ſunt, ſed bonę ſunt inquantum ad bonum proſunt, id eſt, ad commutationem, ſine qua non poteſt conſiſtere communicatio politica, & tamen in communicatione neceſſaria eſt pecunia, tanquam medium, & fideiuſſor, vt dicitur 5. Ethic. etiam habere illam non eſt malum, quia cum illa non ſit mala, non erit malus vſus eius, niſi ſit prohibitus, ſed non vetatur poſſeſſio eius, neque vſus illius in ſacra ſcriptura: ergo non eſt malum illam habere. Sic dicit Baſilius. Non docet facultates vendere eo quòd ſint naturaliter malæ, quia alioquin Dei creatura non eſſent. Vnde eas non tanquam malas abijcere, ſed diſponere monuit, & condemnatur aliquis, non quòd eas poſſedit, ſed quia eis abuſus eſt. Secundò, quia ſi malę eſſent, vel malum eſſet eas cuſtodire, non diceretet, quòd difficile erat eas poſſidentes habere vitam æternam, ſed ſimpliciter impoſſibile, ſicut peccantes mortaliter, vt ſic impoſſibile eſt ſaluari.

Dicendum, quòd rectè Chriſtus dixit, quòd diuities difficile intrabunt in regnum Dei ſcilicet qui diuites ſunt, & qui diuites effici volunt, & hoc, quia diuitiæ ſecundum ſe non tollunt regnum Dei, ſed impediunt. De his, qui volunt diuites fieri patet, quia oportet eos multa acquirere, vt diuites fiant, cum non eſſent, & quia per viam iuſtam rarò contingit velociter multa acquiri, oportet animum, & manus applicari iniuſtæ acquiſitioni, & ita ſolet dici, quod omnis diues, aut iniuſtus, aut iniuſti hæres ſcilicet ſi ipſe acquiſiuit iniuſtus fuit in acquirendo, ſi non acquiſiuit, ſed poſſidenti ſucceſſit, non ipſe eſt iniuſtus, ſed eſt iniuſti hæres quaſi poſſeſſio ſine peccato eſſe poſſit: acquiſitio autem non. Et ita dicit Apoſt. 1. Tim. 6. cap. Qui volunt diuites fieri, incidunt in laqueos diaboli, & in deſideria multa, quæ mergunt animam in interitum id eſt per hoc, quòd volunt diuites fieri applicant ſe iniquis modis acquirendi, vel conuerſandi, quibus non ſe implicarent ſi non cuperent diuites fieri, & illi vocantur laquei diaboli, quia eis tenet animas ligatas dæmon, quas aliter fortè non poſſet tenere. Si autem iam diuites ſunt, ſiue per ſe acquiſierint, ſiue ab alijs acceperint, eſt difficultas in duobus. Primò, quia qui diuites ſunt, vt non perdant quæ habēt, committunt quęcunque mala. Amant enim tam ardenter poſſeſſa, quod etiam ſi aliena non ambiant, potius volunt quæcunque committere, quam diuitijs ſpoliari, & ita committunt quæcunque mortalia, vt ſemper poſſideant diuitias. Secundum eſt, quia impediuntur in tenendo ad bonum. Nam licèt non cupiant aliena, neque contra Deum pro poſſeſſorum conſeruatione faciant, tamen ceſſant ab aliquibus bonis, à quibus non impedirentur ſi diuitias non poſſiderēt: ſicut iſte iuuenes diſpoſitus erat ad perfectionem, & vt Chriſtum ſequeretur, & tamen, quia diuitias relinqui oportebat, ceſſauit Chriſtum ſequi, ſed qui habent talia impedimenta, difficilius intrant in regnum Dei, quam alij: ideo diuites difficile intrant in regnum Dei.

An Chriſtus dixit nunc, quòd diuites difficile intrant in regnum Dei propter iuuenem iſtum, vel propter alios diuites. Quæſt. CLXV.

SEd quæritur, quare Chriſtus dixit nunc, quòd diues difficile intrat in regnum Dei: nam iſta dixit propter iuuenem, qui receſſerat triſtis, ſed iſte non impediebatur propter diuitias intrare in regnum Dei, quia non egerat contra mandata, ſed cum diues exiſteret, cuſtodiebat omnia mandata à iuuentute ſua, vt dicitur in litera, ſed ſolum impediebatur a perfectione, quæ non erat neceſſaria ad vitam æternam, & ideo licet impediretur à perfectione conſequenda, non impediebatur à vita æterna, & ita non erat difficile eum intrare in regnum cœlorum. Dici poteſt vno modo, quòd non dicitur hoc contra iuuenem illum, licèt propter eum introductum eſt, quia enim ipſe, qui diues erat receſſit à Chriſto, fuit Chriſto occaſio loquendi contra diuites, qui propter diuitias impediuntur a conſecutione vitæ æternæ, licèt non impediretur ſic iuuenis, & hoc, quia vt non priuentur poſſeſſis, quæcunque mala committūt, per quæ impediuntur a vita æterna. Vel quia diuites efficiuntur cupidiores, quàm cæteri homines, cum diuitiæ ſuum augeant, & ita non ſolum propria immoderatè amant, ſed etiam aliena concupiſcunt, & inuadunt. Aliter poteſt dici, & melius, quòd tam de alijs diuitibus, quàm de iuuene iſto intelligitur, quia valde inconue-

B nicns videretur, quòd Chriſtus diceret iſta propter iuuenem, & conuenirent alijs diuitibus, & non iuueni. Et eſt verum, quòd diues difficile intrant in regnum Dei, inquantum impeditur per pecunias, non inquantum eas poſſidet, ſed inquantum amat. Et licèt nunc iuuenis iſte non fuerit impeditus a vita æterna, poterat ſtatim per diuitias ab illa impediri, quia illæ impediunt inquantum valde amantur, ſed iſte iuuenis ita ardenter amabat poſſeſſa, quòd audito verbo, quòd ea dimitteret, triſtatus eſt, & receſſit à Chriſto, quem ante hoc ſequi diſpoſitus erat: ergo exiſtente tanto amore ſi accideret, quòd optaret priuari diuitijs, vel agere contra Deum, fortè ageret contra Deum, vt non priuaretur illis, & ita impediretur penitus à vita æterna. Etiam qui tam ardenter amat, communicare non vult bona ſua, ſed interdum ad

C ſubueniendum proximis neceſſe eſt communicare bona noſtra illis etiam in magna quantitate 1. Io. 3. Qui habet ſubſtantiam huius mundi, & videt fratrem ſuum neceſſitatem patientem, & claudit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei eſt in illo? quaſi dicat, non poteſt eſſe. Et qui non habet charitatem eſt in peccato mortali primo. Ioan. 3.

Qui non diligit, in morte manet, & tamen amor nimius poſſeſſorum impedit communicationem iſtam bonorum, ideo diuites reducuntur difficiles ad vitam æternam habendam. Sic dicit Hilarius. Habere diuitias criminis non eſt, ſed modus in habendo retinendus eſt. Nam quomodo communicandum eſt neceſſitatibus ſanctorum, ſi communicandi materia nō relinquitur? quaſi dicat: diuitibus ſubtrahitur materia communicandi per

D nimium amorem poſſeſſorum. Quòd autem iuuenis iſte diues exiſtens vſque nunc mandata cuſtodiuiſſet, & non impediuiſſent eum diuitiæ: poterat accidere, quia fortè non à multo tempore diues erat, ſed fortè nouiter ſucceſſerat in bonorum poſſeſſione defunctis parentibus, quorum hæres erat, & ita non erat expertus mala diuitiarum, neque acciderant ei impedimenta aliqua, ſed ſolum ardorem illum poſſidendi patiebatur, vel etiā ſi longo tempore tenuiſſet, tamen quia in pace viuebat, non acciderat ei, quòd vel perditurus eſſet diuitias, aut peccaret, & tamen accidere poterat, & ita manebat impedimentum, quod diuitiæ præſtare poterant, licèt nondum illud præſtitiſſent, & tamen ſi accederet aliquid tale, fortè peccaret, vt non priuaretur diuitijs, & ita etiam nunc antequam illud accideret, erat difficile iuueni huic

E diuitias amanti intrare in vitam æternam, non quia diuitias poſſidebat, ſed quia amabat: vnde ſi quis poſſideret non amans illas, nullum periculum eſſet ei ex diuitijs, & ita Apoſtolus ſuadet 1. Corinth. 7. cap. Tempus enim breue eſt, & reliquum eſt, vt qui habent vxores ſint tanquam non habentes, & qui flent, tanquam non flentes, & qui gaudent, tanquam non gaudentes, & qui emunt, tanquam non poſſidentes, & qui vtuntur hoc mundo quaſi non vtantur, quia tamen difficile eſt poſſidere, & poſſeſſa non amare, ſecurius eſt non poſſidere, quia non poſſidere non ingerit difficultatem aliquam ad vitam æternam, & poſſidere facit difficultatem. Sic dicit Rabanus: inter pecunias habere, & pecunias amare nonnulla diſtantia eſt: totius autem eſt, neque habere, neque amare diuitias.

Quare

Quare Chriſtus dixit, quòd diuites intrant difficile in regnum Dei, quia hoc etiam accidit circa quæcunque poſſeſſa. Quæſt. CLXVI.

SEd quæritur, quare Chriſtus dixit, quòd diuites intrāt difficile in regnum Dei, quia hoc idem accidit circa quoſcunque poſſidentes aliqua, vel cupientes ea poſſidere.

Dicendum, quòd poſſidentes aliqua, vel nulla poſſidētes, aut cupiunt diuites fieri, aut non. Si cupiunt diuites fieri, accidunt eis impedimenta ad vitam æternam, & verum eſt de eis, quòd difficile eſt ipſos ingredi ad vitā æternam, quia vt dicitur 1. Timo. 6. capit. Qui volunt diuites fieri incidunt in laqueos diaboli. Si autem non cupiūt diuites fieri, aut nihil poſſidēt, aut pauca. Si nihil poſ- G
ſidūt, non habent impedimentum ad vitam æternam, & ad talem ſtatum Chriſtus ſuadet dicens, quòd vendat iuuenis omnia, quæ habet, & ſequatur ipſum. Si autem pauca poſſidet quis, & non cupit diues fieri, non incidit in difficultates quas habet diues. Primò quantum ad ambiendum aliena. Nam diuitiæ ſitim quandam ſui faciunt. Nam qui pauca poſſidet, pauca cupit, & interdū nulla. Qui verò multa, incitatur ardentius ad maiora cupiendum: quaſi nihil ſit quod habet, niſi maiora poſſiderit, & velut illa, quæ cupit neceſſaria iam ſint ad conſeruationem, & bonam habitudinem eorum, quæ poſſident, & ita ſitis ſitim facit, ſed qui ardenter cupit, non dubitat aliena inuadere, vt ſiti ſuæ ſatisfaciat: ideo diuiti accidit periculum ex hac parte, & non pauperi.

Secundum eſt, quia durius eſt perdere multa, quam pauca: etiam ſi tam poſſidens pauca, quam multa afficiatur nimis ad poſſeſſa: ideo ſi accederit aliquid, vt priuari oporteat poſſeſsis, aut peccare, facilius peccabit diues, quàm pauper, quia magis inclinabitur ad non perdendum, quæ poſſidet.

Tertium eſt, quia ſi abijciendo poſſeſſa aſcendat quis ad aliquam perfectionem magnam, eſt difficilius hoc diuiti, quàm pauperi, quia pauper cum pauca poſſideat, non multum dolet abijciendo: diues autem, qui multa poſſidet, difficulter ea à ſe abdicat, ideo eſt difficilius diuiti aſcendere ad perfectionem, quā pauperi, & ita aſcenſus ad regnum Dei eſt ei difficior. Sic accepit Chriſtus, quia iſte iuuenis propter diuitias multas, quas poſſidebat impeditus fuit ſequi Chriſtum: Apoſtoli verò, qui pauca poſſidebant faciliter illa reliquerunt, & ideo quā-
do dixit de iuuene, quod receſſit triſtis: dicitur, quòd erat habens multas poſſeſſiones, quaſi dicat, multitudo impediuit eum, & non dixit ſolum, quod aliqua poſſidebat, ſed etiam poſtea dixit, quòd diues difficile intrabit in regnum cœlorum. Sed obijcietur, quòd hoc non ſolum eſt verum de diuitibus, ſed etiam de omnibus alijs, qui aliqua poſſident, quia Mar. 10. & Luc. 18. dicitur: Quàm difficile, qui pecunias habent regnū Dei intrare.

Dicendum, quod non locutus eſt Chriſtus, niſi de diuitibus: accepit enim habere pecunias ideſt diuitias. Nā ex modo loquendi, non dicimus aliquos poſſidere pecunias ſi paucas, ſed multitudinem deſignamus per poſſeſſionem pecuniarum. Maximè, quia litera præcedens oſtendit multitudinem: nam dicit tam Mar. 10. quam Luc. 18. quòd erat habens poſſeſſiones multas. Lucas autem dixit: erat diues valde, & ideo ſecundum illud accipiendum eſt poſſidere pecunias, qui enim pauca poſſident, non habent difficultates, de quibus Chriſtus loquitur. Sed obijcietur, quod tam pauca poſſidentes, quam etiam nulla, difficile intrent in regnum cœlorum, quia multæ aliæ difficultates ſunt præter eas, quæ ex diuitijs adueniunt. Item, quia dixerunt Apoſtoli auditis his: Quis poterit ſaluari? Et Chriſtus ait: Apud homines quidem impoſſibile eſt: apud Deum autem omnia ſunt poſſibilia. Et ita non ſolum eſt difficultas cuilibet homini, ſed etiam impoſſibilitas videtur tā pauperi, quàm diuiti.

Dicendum, quòd verum eſt, quod ſunt multæ difficultates præter ardorem diuitiarum, & tamen de illis non loquitur hic Chriſtus, neque negat difficultates illas, & tamen ponit iſtam in diuitijs, quam difficultatem ha-
F bent diuites, & non alij homines, & inſuper diuites habent omnes difficultates, quas alij homines patiuntur.

Sed tunc dicetur, quare Chriſtus poſuit de ſolis diuitibus, quod difficile intrabunt in regnum cœlorum, cum etiam alij homines difficultatem habeant ad hoc? Dicendum, quod fuit primo, quia de diuitum difficultate erat ad propoſitum dicere, non autem de difficultatibus aliorum hominum, eo quod iſte iuuenis, qui nunc dſijt ſequi Chriſtum, non impeditus fuit ex alio, niſi ex diuitijs, vt patet ex litera. Secundo, quia plures difficultates accidunt ex diuitijs, quàm ex alijs omnibus rebus ſimul ſumptis, & iſtæ difficultates ſunt quotidianæ. Et ita quaſi iſta ſola eſſet difficultas, poſita fuit hic. Sic Apoſtolus de ſolis diuitijs dixit, quod pararent laqueos diaboli, & in deſideria multa, quæ mergunt hominem in interitum.

Quomodo eſt verum, quòd facilius eſt camelum intrare per foramen acus, quam diuitem intrare in regnum cælorum. Quæſt. CLXVII.

QVæritur, quomodo eſt verum, quod facilius eſt camelum intrare per foramen acus, quam diuitem intrare in regnum cœlorum: nam camelum intrare per foramen acus eſt impoſſibile, & tamen diuitem intrare in cœlum poſſibile eſt, etiam ſi eſſet difficile.

Aliqui dicunt, quòd per acum intelligitur Chriſtus, & per camelum Gentilis populus, & per diuites Iudæi, & eſt ſenſus, quod facilius conuertuntur Gentiles ad Chriſtum, quàm Iudæi. Sic dicit Chry. in Matt. ſcilicet
H Gētium animæ aſſimilatæ ſunt tortuoſis camelis in quibus erat gibbus idolatriæ: quoniam cognitio Dei erectio eſt animarum. Acus autem eſt filius Dei, cuius prima pars ſubtilis eſt ſecundum diuinitatem: alia verò groſſior ſecundum incarnationem eius, tota autem recta eſt, & nullam habet deflexione, per cuius vulnus paſſionis gentes ingreſſæ ſunt in vitam æternam, hac acu conſueta eſt immortalitatis tunica. Ipſa eſt acu, quæ ſpiritui conſuit carnem. Hæc acu iudaicum populum iunxit, & gentium. Hæc acus amicitiam angelorum, & hominum copulauit. Facilius eſt ergo Gentiles intrare per foramen acus, quàm diuites Iudæos intrare in regnum cælorum.

Secundo exponunt quidam, quod camelus ſit Chriſtus, diues quilibet ſuperbus, acus paſſio. Facilius eſt Chriſtum pro nobis pati, quàm elatum humiliari. Sic dicit
I Grego. 35. Mora. ſcilicet. Nomine diuitis quemlibet elatum, cameli appellatione propriam condeſcenſionem ſignificat: camelus ergo per foramen acus tranſit, cum redemptor noſter vſque ad ſuſceptionem mortis per paſſionis anguſtias intrauit, quæ paſſio velut acu exſtitit, quia dolore corpus pupugit. Facilius autem camelus foramen acus, quàm diues regnum cælorum ingreditur, quia niſi ipſe prius per paſſionem ſuam formam nobis humilitatis oſtenderet, nequaquam ſe ad humilitatem ipſius ſuperba noſtra rigiditas inclinaret. Sed dicendum quòd iſtæ duæ expoſitiones, non faciunt ad propoſitum, quia non ſunt literales, ſed myſticæ, & tamen oportet dari literæ ſenſum literalem. Secundo, quia neceſſe eſt, quòd iſta verba poſita hic à Chriſto faciant ad propoſitum præcedentium. Loquebatur autem Chriſtus de di-
K uitibus, quòd difficile perueniant ad regnum Dei: ideo neceſſe eſt de hoc intelligi iſtud, & tamen intelligendo iuxta illas expoſitiones, nihil eſt ad propoſitum præcedentium. Nam ſupra ſignabatur difficultas intrandi in regnum cælorum quantum ad diuites, hic autem ſignatur difficultas, ſiue impoſſibilitas intelligendo ſecundum corticem literæ: ideo magis debet intelligi, vt iacet, quàm iuxta illas expoſitiones.

Alij dicunt, quod acus porta quædam erat in Ieruſalem. Sic dicit Glo. Dicitur, quòd Ieroſolymis quædam porta erat, quæ foramen acus dicebatur, per quam camelus, niſi depoſito onere, & flexis genibus tranſire non poterat, per quod ſignatur non poſſe tranſire viam arctam, quæ ducit ad vitam, niſi ſordibus peccatorum & diuitijs poſitus, ſaltem non amando. Sed dicendum, quod non eſt ſatis veriſimile. Primò, quia non eſt authenticum, quod

aliqua talis porta eſſet, cum ıtı nulla ſcriptura authentica inueniatur. Etiam, quia ſi talis porta eſſet tam humilis, & ſtricta: certum eſt, quod nemo per illam camelos introduceret, vt onera deponeret, & genua eos flectere cogeret. Et ita non eſſet comparatio de introitu camelorum per illam portam, vt Chriſtus illam poneret. Secundò, quia hoc non eſſet mirandum. Nam ſi cameli per illam portam depoſitis oneribus, & flexis genibus intrare poſſent, certum eſt, quod magis difficulias eſſet homini intrare in vitam æternam, quam camelo per portam illam, quia ad hoc, quod poſſit quis habere vitam æternam, oportet abnegare ſeipſum non ſequendo paſſiones ſuas, & tamen Chriſtus voluit hic oſtendere rem duram ideo aliquid maius dicere voluit. Alij dicunt, quod camelus eſt nomen æquiuocum ad animal, & rudentem ideſt funem, quo ligatur nauis, & hoc, quia nomen Græ B cum hic poſitum æquiuocum eſt ad animal, & rudentem, vt dicit Theo. Sed iſtud non tollit difficultatem, quia vtrunque eſt impoſſibile, ſiue pro animali, ſiue pro rudente accipiatur, quia neutrum eorum poteſt capi per foramen acus.

Dicēdum ergo, quod accipitur planè, vt litera ſignat, quod facilius ſit illud animal gibboſum, quod camelum dicimus, intrare per foramen acus, in quo filum mittitur, quam intrare diuitem in regnum cælorum. Et tunc manet ratio dubij, quia impoſſibile eſt camelum tranſire per foramen acus, & non eſt impoſſibile diuitem intrare in cœlum.

Dicendum, quod non intelligitur de omnibus diuitibus, ſed de ſolis illis, qui ponunt totam ſpem in diuitiis, quia iſtos impoſſibile eſt ſaluari. Nam iſti, vt ſic ſunt in C peccato mortali, cum diuitias pluſquam Deum ament, & tales quandiu ſic manſerint, non poſſunt ſaluari, ſed cum depoſuerint iſtam intentionem. Sic patet, quia Mar. 10. cap. dicitur. Difficile eſt confidentes in pecunijs intrare in regnum Dei. Confidentes autem ſunt, qui totam ſpem in eis ponunt, & eas, vt finem ſuum conſtituūt, & iſti non ſoluantur. Sic dicit Remigius; Dominus in Marco exponens huius loci ſenſum dixit; Difficile eſt cōfidentibus in diuitijs intrare in regnum cœlorum; illi enim in diuitijs confidunt, qui omnem ſuam ſpem in diuitijs collocant.

Alij autem diuites ſunt, qui in diuitijs ſpem non ponunt, ſed ſunt, vt non habentes, & non vtentes eis 1. Cor. 7. cap. & tales non ſolum poſſunt intrare in regnum cœlorum, ſed etiam laudabiles valde ſunt. Sic dicitur Ec D cleſiaſtici 31. cap. Beatus diues, qui inuentus eſt ſine macula, qui poſt aurum non abijt, neque ſperauit in pecuniæ thæſauris. Et ſequitur: Quis eſt hic, & laudabimus eum? Et ita laudabilis eſt, & beatus vocatur.

Quomodo dixit Chriſtus, quod eſt difficilius diuitem intrare in regnum cœlorum, quam camelum tranſire per foramen acus, cum vtrumque ſit impoſſibile. Quæſt. CLXVIII.

SEd quæritur, quomodo dixit Chriſtus, quòd eſt difficilius intrare diuitem in regnum cœlorum, quia accipiendo pro diuite, qui confidit in pecunijs, impoſſibile eſt, quod diues intret in regnum cęlorum, & camelum etiam intrare per foramen acus impoſſibile eſt, E ſed quomodo ſit magis impoſſibile vnum, quam alterum non apparet.

Dicendum, quòd impoſſibile dicit negationem, vel priuationem poſſibilitatis, & quantum ad hoc vnum impoſſibile non eſt magis altero, quia priuatio, & negatio conſiſtunt in indiuiſibili. Accipiendo autem impoſſibile prout elongatur à poſſibilitate, eſt vnum magis impoſſibile, quam aliud, quia aliquod magis elongatur a poſſibilitate, quam aliud, ſicut homo non poteſt portare mille libras ferri, neque decem millia librarum, & vtrūque eſt impoſſibile, ſed magis eſt impoſſibile portare decem millia, quamquam vtrumque eſt ſimpliciter impoſſibile homini, ita eſt nunc impoſſibile tranſire camelum per foramen acus, quia nulla potentia rerum ad hoc ſufficit. Idem de introitu diuitis confidentis in diuitijs in A regnum cęlorum. Et tamen magis elongatum eſt à ratione potentiæ intrare diuitem in regnum Dei, quam camelum per foramen acus, quia licet camelus non poteſt per potentiam naturæ intrare per foramen acus, tamen per diuinam potentiam poteſt, & iſtud eſt per hoc, quod partes perdant diſtinctionem ſitus ad tempus ſcilicet quod vna ſubintret aliam, & tunc corpus quantumcumque magnum alicuius rei poteſt ſtare in loco paruo corporis alterius, & a fortiori poterit eſſe in foramine acus quod magis eſt. Diuitem tamen confidentem in diuitijs, & per hoc exiſtentem in peccato mortali, intrare in regnū cęlorum eſt contra potentiam ordinatam Dei, contra quam ipſe nunquam agit, quia fidelis eſt, & ſeipſum negare non poteſt 2. Timo. 2. cap. ſed introducere camelū per foramen acus, non eſt contra potentiam ordinatam B Dei: ideo magis impoſſibile dicetur diuitem intrare in regnum cęlorum, & hoc modo vocamus vnum miraculum maius alio, quia licet vtrunque requirat potentiam infinitam, tamen vnum ſecundum naturam ſuam magis diſtat à poſſibilitate naturali, quàm alterum.

Quomodo poteſt ſtare litera iſta cum ſuperiori, quia videtur ei contraria. Quæſt. CLXIX.

QVæritur, quomodo poteſt ſtare litera iſta. quia ſupra dixerat Chriſtus, quòd diues difficile intrabit in regnum cęlorum: nunc autem dicit, quod difficilius eſt, quàm intrare camelum per foramen acus, in quo impoſſibilitatem notat.

Dicendum, quòd vtrumq; verum eſt, ſed tetigit Chri C ſtus per hoc duas conditiones diuitum. Quidam enim diuites ſperant in pecuniis conſtituentes in eis finem ſuum, & iſtis eſt impoſſibile intrare in regnum Dei. Alii non ſperant in pecuniis, ſed vtuntur eis, & iſtis difficile eſt intrare, & tamen intrare poſſunt. De primo dicitur: facilius eſt intrare camelum per foramen acus, quam diuitem in regnum cęlorum, ideſt, impoſſibile eſt. De ſecundo dicitur, quod diues difficile intrabit in regnum cęlorum. De primo patet, quia tales ſunt in peccato mortali, & ſic manentes impoſſibile eſt intrare in regnū cęlorum. De ſecundo patet, quia Chriſtus dixit difficile eſſe, & non impoſſibile. Et verum eſt, quòd etiam eis, qui non conſtituunt finem in diuitijs impedimentum prouenit ex illis, quia inflammant in amorem ſui, & impediunt à perfectione, quæ non poteſt interdum habe- D ri, niſi abiectis eis, & interdum ad malum incitant, quod non fit in non habentibus. Sic dicit Rabanus: Inter pecunias habere, & pecunias amare nonnulla diſtantia eſt, tutius eſt enim, neque habere, neque amare diuitias. Sic etiam Hierony. ait: Quia verò diuitiæ habitæ difficile contemnuntur, non dixit, impoſſibile eſt diuitem intrare in regnum cęlorum, ſed difficile, vbi difficile ponitur, non impoſſibilitas oſtenditur, ſed raritas demonſtratur. Et tamen licet iſta difficultas ſit in diuitiarum poſſeſſione, multi benè vtuntur diuitiis, qui in regnum cęlorum intrant, ſicut Abraham diues, quia dicitur Gen. 13. quod Abraham, & Loth tam diuites erant, quod non poterat eos capere terra, neque poterant habitare communiter, & ideo receſſerunt ab inuicem, & tamen erat Abraham bonus, & perfectus Gen. 17. Ambula coram me, & eſto E perfectus. Sic dicit Beda: quomodo Matthæus in Euangelio, & Ioſeph in Veteri Teſtamento, & quam plurimi diuites intrauerunt in regnum Dei? niſi quia fortè, vel diuitias pro nihilo haberent, vel ex toto relinquere Domino inſpirante didicerunt.

Alij autem dicunt, quod diuites non poſſunt intrare in regnum Dei, ſicut neque camelus per foramen acus, qui tamen poſſidet diuitias poteſt intrare licet cum difficultate. Sic dicit Theophi. Porro attendas illud, quod diuitem quidem impoſſibile dixit ſaluari, poſſidentem verò diuitias difficile, quaſi dicat, diues qui captus eſt à diuitiis, & famulatur eis non ſaluabitur. Habens verò illas ſcilicet cum eis dominatur vix ſaluabitur cauſâ humanæ fragilitatis, conatur enim nos diabolus ſupplantare quoadusque poſſidemus diuitias, & difficile eſt effugere deciputas eius: ideoque bonum eſt paupertas, &

quaſi

quaſi tentatione carens. Sed dicendum, quod ſiue accipiamus diuitem, ſiue poſſidentem pecunias, dum tamen multa poſſideat, difficilè intrat in regnum Dei: ille autē modus loquendi accipitur ex eo quod habetur Mar. 10. & Luc. 18. vbi dicitur, quam difficilè, qui pecunias habent, regnum Dei introire. De diuite dicitur, facilius eſt camelum intrare per foramen acus, quam diuitem introire in regnum Dei. Iſtud tamen non multum facit, quia Marcus, & Lucas ſic dixerunt, Matthæus tamen vtrobique diuitem poſuit dicens, diues difficilè intrabit in regnum cęlorum, & poſtea, facilius eſt camelum tranſire per foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum cęlorum, & tamen ſi virtus ſententiæ conſiſteret in diſtinctione diuitis, & poſſidentis pecunias, omnes Euangeliſtæ hoc diſtinxiſſent, cum in veritate ſententiarum non diſcordent, ideo non ſtat reſponſio in hoc. Sed dicendum, quod ſiue vocetur diues, ſiue poſſidens diuitias, ſi in illis ponit finem ſuum, impoſſibile eſt illum intrare in regnum cęlorum. Si autem nō ponit in illis ſpem ſuam, licet habeat difficultatem, quia diuitiæ ſemper afferunt impedimenta, tamen ſaluari poteſt. Et quia illi, qui ponunt ſpem in pecunijs ſeruant eas, cùm eas propter ſeipſas ament, qui verò non ponunt ſpem expendunt eas moderatè dicunt aliqui, quod diues non ſaluatur, ſed œconomus ſcilicet, quia diues, tanquam ſua retinet: œconomus autem diſpenſat, quia non eſt poſitus ad poſſidendum, ſed ad expendendum. Sic dicit idem Theophi. ſcilicet. Aliud eſt enim diues aliud œconomus. Nam diues eſt, qui ſibi reſeruat diuitias: œconomus verò, ſiue diſpenſator, qui ad opus aliorum eas tenet. Et ita etiam alij diſtinguunt, quòd diues, aut eſt Dominus diuitiarum, aut famulus. Dominus eſt, qui diſpenſat: famulus qui ſeruat. Primum eſt licitum: ſecundum illicitum, ideo primum eſt difficilè ad regnum Dei, ſecundum impoſſibile. Sic illud aſſerit Chryſoſto.

Quomodo poteſt ſtare, quod dicitur Mar. 10. cap ſcilicet filioli, quàm difficile eſt confidentes in pecunijs introire in regnum Dei. quia videtur eſſe contra ſupradicta. Quæſt. CLXX.

QVæritur, quomodo poteſt ſtare, quod dicitur Mar. 10. cap. ſcilicet filioli, quàm difficile eſt confidentes in pecunijs introire in regnum Dei, quod videtur eſſe contra ſupradicta: nam confidentes in pecunijs nullo modo poſſunt intrare in regnum Dei. Nam iſti conſtituunt finem ſuum in diuitijs, vt dicit Remigius ſcilicet. Illi confidunt in diuitijs, qui omnem ſuam ſpem in diuitijs collocant, & tamen ſic facientes peccant mortaliter, cum abutantur rebus, quia fruuntur vtendis, in quo eſt omnis peruerſitas. Etiam, quia ſi omnem ſpem in eis ponunt: conſtat quod plus in eis, quàm in Deo ſperent, & tamen præponere aliquid Deo eſt peccatum mortale: ideo peccarent mortaliter, ſed tales impoſſibile eſt intrare in vitam æternam: ergo non eſt verum, quòd difficilè intrant in regnum Dei, quia quod cum difficultate fit, aliquando fieri poteſt, & tamen tales introire in regnum Dei impoſſibile eſt. Dici poteſt vno modo, quòd accipitur difficile pro impoſſibili, quia aliquando vtimur figura hypotoſe pauca dicentes, & magna ſignificantes, ſicut ſi quis dicat, poſſibile eſſe quod vult oſtendere eſſe neceſſarium, & ita hic Chriſtus, dicens, difficile, intelligere poterat impoſſibile, & ſic illud ſtatim ſignificauit, dicens, facilius eſſe camelum intrare per foramen acus, quam diuitem in regnum cęlorum, & tamen conſtat impoſſibile eſſe camelum intrare per foramen acus.

Secundo modo poteſt dici, & melius, quòd difficile eſt, & non impoſſibile. Pro quo præſupponendum, quod confidentes in diuitijs ſunt in peccato mortali, & tunc, aut moriuntur in iſta confidentia pecuniarum, aut non: ſi moriuntur in illa, eſt impoſſibile eos intrare in regnum cęlorum, & de hoc intelligitur, quod facilius eſt camelum, &c. quia vtrumque eſt impoſſibile: licèt magis impoſſibile ſit intrare tales in regnum cęlorum, vt oſtenſum eſt ſupra: Si non moriuntur in illa, ſed adhuc viuunt, dicendum, quod quia poſſibile eſt tales deponere

F re hanc confidentiam diuitiarum, & conuerti ad ſanam vitam, & doctrinam, poſſibile eſt iſtos ſaluari, quia tamē difficile eſt eos, qui ſemel talem habuerunt confidentiā deponere eam, eo quod amor diuitiarum valde inflammat, & captiuat affectum, & potiſſimè per aſſuetudinem & dum magis tenditur ad ſenectutem, difficile eſt tales ſaluari, quia difficile eſt conuerti, & ita rectè dictum eſt, quod difficile eſt confidentes in diuitijs ſaluari, etiam ſi adhuc viuant, & tamen ſi vt ſic accipiuntur, non ſolum eſt difficile, ſed etiam impoſſibile.

Quare diſcipuli admirabantur valde, dicentes: quis ergo poteſt ſaluus fieri? Quæſt. CLXXI.

QVæritur, quare dicitur, quod diſcipuli admirabantur
G valde, dicentes: Quis ergo poteſt ſaluus fieri? nam videtur, quod nullá cauſa admirandi erat diſcipulis, quia Chriſtus de diuitibus loquebatur, quod difficile eſſet eis intrare in regnum Dei: ipſi tamen diuites non erant, quia nihil poſſidebant: ideo timendum eis non erat.

Aliqui dicunt, quòd diſcipuli non timebant pro ſeipſis, ſed pro alijs: compatiebantur enim alijs, qui erant diuites, & conſequenter videbatur, quod non poterant ſaluari: Sic dicit Chryſo. Diſcipuli inopes exiſtentes turbantur pro ſalute aliorum dolentes, & doctorum iam viſcera aſſumentes. Sed tunc dicetur, quomodo ſtat, quia dixerunt: Quis poterit ſaluus eſſe? In quo innuitur, quòd nullus poterat ſaluari de alijs, & tamen conſtat, quod de alijs hominibus pauci erant diuites reſpectu ad totam multitudinem, & tamen Chriſtus ſolum poſuit
H hic iſtam difficultatem, vel impoſſibilitatem diuitibus: ergo multi poterant ſaluari. Dici poterat, quòd diuites accepit hic Chriſtus eos, qui realiter diuites ſunt, etiam ſi non ſperent in diuitijs, quia difficultatem habent ad vitam æternam, & eos, qui nihil habent ſi velint diuites fieri, quia iſti incidunt in laqueos diaboli, vt dicitur. 1. Timo. 6. & eos, qui pauca habent, & in illis confidunt ponentes ſpem in illis, vel conſtituentes ea, vt finem. Primis, & ſecundis eſt difficultas eundi ad vitam æternam, tertijs eſt impoſſibilitas. Et quia ferè omnes homines includuntur ſub iſtis tribus ideſt ſub aliquo eorum, quia licèt pauci diuites ſint, plurimi tamen, & ferè omnes diuites effici volunt, omnibus hominibus eſt difficultas eundi ad vitam ęternam. Et ita rectè dictum eſt: quis poteſt ſaluus fieri? Sic dicit Auguſt. lib. de quæſt.
I Euang. Cum autem pauci ſint diuites in comparatione multitudinis pauperum, intelligendum eſt, quod omnes, qui diuitias cupiunt in diuitum numerum haberi diſcipuli animaduerterunt, & idem dicit Chryſo. & Beda. Sed adhuc obijcietur, quòd accipiatur etiam de ipſiſmet diſcipulis, quod dixerunt, quis poteſt ſaluus fieri? Nam non ita admirarentur ſi cauſa non attineret aliquo modo ad eos. Et iſtud patet, quia cum illi dixerunt, quis poteſt ſaluus fieri? dixit Chriſtus: Apud homines hoc impoſſibile eſt, apud Deum autem omnia ſunt poſſibilia, Ergo videtur, quod etiam tangebat iſta impoſſibilitas diſcipulos, quia quod impoſſibile eſt apud homines, impoſſibile eſt apud Apoſtolos, qui erant homines, & tamen Chriſtus reſpondit hic illud ad verbum illorum: ergo de tali impoſſibilitate locutus eſt ipſe de
K quali illi loquebantur, & tamen reſpondit Chriſtus de impoſſibilitate, quæ erat tam apud diſcipulos, quam apud alios: ergo de tali loquebantur diſcipuli, dicentes, quis poterit ſaluus fieri? Sed tunc dicetur, quomodo conueniebat hoc diſcipulis, quia illi, neque diuites erāt, neque diuites effici cupiebant, ſed nihil habebant, & nihil cupiebant: immo & ſponte oblata reſpuebant, cum nihil deberent ſecum portare ſcilicet neque aurum, neque argentum, neque pecuniam aliquam, neque ſeculum neque peram ſupra 10. & Mar. 6. cap.

Dicendum, quod licet Chriſtus de ſolis diuitijs, & impedimento, quod infertur ex poſſeſſionibus expreſſe dixerit: tamen Apoſtoli tranſtulerunt hoc ad omnia impedimenta arguendo ex ſimilitudine ſcilicet ſi tam ſtrictè nobiſcum agitur, quod illi, qui diuitias poſſident, vel cupiunt, etiam ſi aliena non cupiant, neque rapiant, diffici-

difficile intrant in regnum cęlorum propter impedimenta quædam, quæ ex amore iſtarum rerum inferuntur, ita & circa alias paſſiones, vt ſcilicet circa amorem coniugis, & liberorum, & honoris, & iram, & vindictam, & cæteras paſſiones erunt impedimenta eundi ad vitam æternam, & tamen nemo eſt, qui non patiatur multa iſtorum; ideo agendo tam ſtrictè circa cætera, ſicut circa amorem pecuniarum, videtur, quod omnibus ſit difficile, vel impoſſibile ire ad vitam æternam, & ita rectè dixerunt Apoſtoli de ſeipſis, & de alijs hominibus, quis poterit ſaluus fieri? quia ipſi licet diuites non eſſent, neque eſſe cuperent; tamen alias in ſe paſſiones ſentiebant, per quas putabant ſibi eſſe difficile ire ad vitam æternã. Si quis tamen vellet tenere præcedentem expoſitionem ſcilicet de alijs hominibus, & non de Apoſtolis, non eſt inſiſtendum in contrarium.

Quare dicitur, quòd aſpiciens Ieſus reſpondit. Quæſt. CLXXII.

QVæritur, quare dicitur, quòd aſpiciẽs Ieſus reſpõdit. Dicendum putant aliqui, ꝙ id dictum eſt, quia ſic erat verum, & narratur factũ. Sed non ſtat, quia tunc ſuperuacuum eſſet dici: certum eſt.n. ꝙ qñcunque loquebatur Chriſtus ad aliquos, reſpiciebat eos, & maximè, qñ loquebatur ad diſcipulos quos diligebat, & tñ non dr̃, ꝙ Chriſtus aſpicit quandocunque loquitur ad aliquẽ: ideo non dr̃ hoc ſolum ad enarrandum geſta, ſed ad aliquid aliud. Dicendum aũt, ꝙ cauſa eſt, quia Chriſtus habebat ſe ſemper cũ loquebatur ad modum oratoris. Ad oratorem enim, cuius finis eſt perſuaſio, vt Tullius dicit, pertinet diſponere vultum iuxta cõditionem rerum, de quibus loquitur, & illa diſpoſitio vultus eſt quædã pars ingenij oratorij, & ideo Chriſtus iuxta conditionem rerum, de quibus loquebatur, vel finis, quem inducere intendebat, diſponebat vultum, quia tñ ad probationẽ rerum, quæ referuntur, diſpoſitio vultus interdum non facit.i. non facit ad intentionem Euangeliſtæ, licet faceret ad intentionem Chriſti, non ponunt ſemper Euangeliſtæ, quod Chriſtus aſpiceret eos, quibus loquebatur. Interdum autem confert ad declarationem, vel probationem eorum, quæ dicuntur, & ideo tunc Euangeliſtæ exprimunt, quod Chriſtus aſpiceret eos, quibus loquebatur. Sic dicitur Mar. 10. ca. de iſto iuuene, qui petebat ingredi ad vitam ęternam, quòd Chriſtus intuitus eum dilexit illum, vt innuatur, quod illum aſpicere erat cuiuſdam benignitatis, eo quod ille ſeruauerat omnia mandata, & tales Chriſtus diligit, ita nunc diſcipuli erant admirati, & turbati de hac dura ſñia Chriſti.ſ. ꝙ facilius eſt intrare camelum per foramen acus, q̃ diuitem in regnũ cęlorum, ideo ipſe volens eos conſolari, dulciter eos intuitus eſt, & ad oſtendendum iſtam benignitatem Chriſti erga eos Euangeliſta dixit, ꝙ aſpexit illos, & Mar. 10. c. dicitur, & intuens illos, &c. Sic dicit Chryſo. Per hoc quod dicit aſpiciens ſignificat Euangeliſta, quòd manſueto oculo timidam eorum mentem mitigauit.

Quomodo eſt verum, quòd apud homines hoc eſt impoſſibile, quia tunc non eſſet in poteſtate hominis ſaluari. Quæſt. CLXXIII.

QVæritur, quomodo eſt verum, quod apud homines hoc eſt impoſſibile, quia ſupra dicebatur, quis poterit ſaluari? hic autem dicitur, apud homines eſt impoſſibile: ergo videtur, ꝙ non eſt in poteſtate hominis ſaluari, ſed hoc vr̃ inconueniens, quia tunc daretur hominis pœna pro eo quod euitare non põt, & tñ pœna non datur, niſi pro voluntario 3. Ethic. c. 1. Etiam vituperetur, qui condemnatur, & laudatur, qui ſaluatur, & tamen ſi condemnari non eſſet in poteſtate noſtra, neque etiam ſaluari eſſet in poteſtate noſtra: ideo iniuſtè laudaremus iſtum, & vituperaremus illum, quia laus, & vituperium ſiunt pro voluntarijs 3. Ethi. c. 1. Dicunt quidam, ꝙ intelligitur iſtud ſolũ quantum ad difficultatem, quæ prouenit ex diuitijs, de quibus dictum fuerat, ꝙ facilius erat introire camelum per foramẽ acus, quam diui-

A tem in regnum Dei. Et ideo dixerunt Apoſtoli: Quis poterit ſaluus fieri? Chriſtus aũt dicit, ꝙ apud homines impoſſibile eſt. i. ꝙ nõ ſit in poteſtate hominis tollere iſtud impedimentum, vel non eſt in poteſtate eius, cum iſto impedimento intrare in regnum cęlorum, & tunc dicitur, apud Deũ oĩa poſſibilia ſunt. i. põt hominem dimittere in vitam æternã, auferendo impedimentum, quod prouenit ex diuitijs. Non autem, ꝙ poſſet introducere illuc hominem habentem totam cõfidentiam in diuitijs, ſed põt ei auferre iſtam confidentiam, & ita introducere in regnum cęlorum. Sic dicit Remigius. Nõ hoc eſt intelligendum, ꝙ poſſibile ſit apud Deum, quod diues, cupidus, auarus, & ſuperbus intret in regnum cęlorũ ſed vt conuertatur, & ſic intret. Idem dicit Auguſt. lib. de quęſt. Euang. & Beda. Et tunc dicendum, quod non ponitur

B iſtud ad reddendum nos pigros, quaſi non curemus ad bonum conari, velut nõ exiſtens in poteſtate noſtra, ſed vt ſciamus, ꝙ a nobis ſolis non eſt poſſibilitas bonorum, ſed à Deo, & tamen quando recurrerimus ad illum concurret nobiſcum, vt bona poſſimus, & ita verbum iſtud multum hortatur nos ad Deum eſſe ſolicitos. Sic dicit Chry.ſ. Neque hoc ideo dicitur, vt reſupinus iaceas, & ſicut ab impoſſibilibus abſtineas, ſed vt magnitudinem iuſtitiæ conſiderans inſilias Deum rogans. Sed non videtur omnino ſatisfacere quod dictum eſt, quia Apoſtoli dixerãt, quis poteſt ſaluus eſſe? quod intelligebatur propter omnes difficultates, quæ proueniunt hominibus ex quibuſcũque cauſis vltra diuitias, ideo neceſſe eſt, quod intelligatur hoc de impoſſibilitate quantum ad omnia impedimenta.ſ. quod propter omnia illa ſit homini im-

C poſſibile, ſed apud Deum ſit poſſibile. Et patet efficacius, quia ſi propter ſola impedimenta ex parte diuitiarum eſt homini ex ſe impoſſibile habere vitam ęternam: a fortiori ex omnibus impedimentis, quæ homini accidere poſſunt erit homini difficilius habere illam. Si autem accipiendo dicunt quidam, quod apud homines eſt impoſſibile, apud Deum autem eſt poſſibile, quia homini ex conditione ſua non eſt poſſibile, & tamen ſequendo diuina conſilia, & decreta eſt poſſibile, quod ſatis rectè dicitur. Sic dicit Theophi. Intelligendum eſt, quod dicit, apud homines impoſſibile eſt, ſed non apud Deum, quia cum Deum audimus hoc fit poſſibile, cum vero humana ſapimus eſt impoſſibile. Sed adhuc dicendum, quod ſaluatio hominis ex parte hominis non eſt poſſibilis id-eſt non ſufficit homo ex propria operatione ad illam,

D ſed apud Deum poſſibilis eſt ideſt per Deum poteſt ſaluari. Et hoc primo, quia ſaluari eſt habere vitam æternã, quæ conſiſtit in diuina viſione, & illam non poteſt homo habere naturaliter. Nam etiam ſi Deus non ſe occultet nobis, ſed permittat homini agere ſecundum totum conatum, non poterit homo manens in corpore, neque etiam anima ſeparata ex viribus ſuis videre diuinam eſſentiam, ſed indiget lumine gloriæ diuinitus dato, per quod eleuatur ad Deum videndum. Et ita verum eſt, quod ſimpliciter eſt homini impoſſibile, quia eſt ſupra vires naturæ eius: ita beatitudo eſt ei impoſſibilis, quia eſt vltra vires naturæ, ſed ſicut Deus ſi daret homini alas conuenientes magnitudini corporis eius, poſſet volare: ita ſi dederit ei lumen gloriæ habitualiter poterit videre diuinam eſſentiam, & erit beatus, & hoc modo plana

E eſt litera: Saluari apud homines eſt impoſſibile, ſed apud Deum ideſt per diuinam operationem eſt poſſibile. Secundò, quia vita æterna non datur nobis a Deo, niſi in præmium meritoriæ operationis, & mereri non contingit ſine gratia, cum ſine illa non ſint opera noſtra Deo accepta, ſed gratia, & charitas nõ ſunt a nobis, ſed a Deo nobis infunduntur, ergo non ſunt in poteſtate noſtra, ſed Dei, & conſequenter non eſt poſſibilis ſaluatio apud homines ex ſeipſis, ſed a Deo, qui gratiam dare poteſt, & ita dicitur 2. Cor. 3. Non ſufficientes ſumus cogitare aliquid a nobis quaſi a nobis, ſed ſufficientia noſtra a Deo eſt. Tertio, quia ad habendum vitam æternam, neceſſe eſt vitare peccata, ſed ex nobis non ſumus ſufficientes vitare omnia peccata, & tentationes, ſed indigemus diuino auxilio: ergo non eſt poſſibilis homini ſaluatio, ſed a Deo ei prouenit, & iſta videtur vera expoſitio.

Ad rationem in contrarium dicendum, quod in noſtra poteſtate eſſe dicuntur ea, quæ per alios facere poſſumus, ſicut 3. Ethi. dicitur, quis poſſe ea, quæ per amicos poteſt, & tamen poſſumus vitam æternam, & gratiam, & charitatem habere per Deum quandocunque ad eum recurremus: licèt per operationem noſtram habere non poſſimus: ideo dicimur poſſe habere vitam æternam, vel damnationem, & conſequenter poteſt aliquis euitare damnationem, & ideo ſi non euitat, iuſte datur ei pœna.

Ad ſecundum de laude, & vituperio dicendum, quod pro ſolis voluntarijs operationibus debetur, & tamen habere vitam æternam, & damnari habetur à nobis per voluntarias operationes, inquantum iſta ſunt aliquo modo in poteſtate noſtra, vt dictum eſt: ideo pro iſtis laudamur, vel vituperamur.

An homo ſine gratia Dei poſſit aliquod bonum facere. Quæſt. CLXXIV.

AD declarationem prædictorum quæritur primò, an homo ſine gratia Dei poſſit aliquod bonum facere. Pertinet autem iſtud ad propoſitum, quia vita æterna habetur per bonas operationes, & ſi homo ſine gratia poteſt facere bonum, poterit ex propria operatione mereri vitam æternam. Aliqui dicunt, ꝙ nemo poteſt facere bonum ſine gratia, quia Io. 15. dixit Chriſtus diſcipulis: Sine me nihil poteſtis facere, ſed Deus non habitat in hominibus niſi per gratiam, ergo videtur, ꝙ ſine gratia, ſm quam in nobis ipſe eſt, nihil boni operari poſſimus. Secundò, quia cogitatio, & deliberatio de bono præcedit ad operationem ipſius, ſed vt dr̃ 2. Cor. 3. Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra a Deo eſt: ergo a fortiori nõ poterimus ſine gratia bonũ facere, cum ẽt bonum cogitare non poſſimus ſine gr̃a. Tertiò, quia vt dicit Aug. ad Bonifacium, non põt homo aliquod bonũ facere, niſi iuuetur a Deo, qui malũ velle non põt, ſed adiutorium Dei, qui malũ velle non põt, eſt gratia ipſius: ergo ſine gratia Dei non poſſumus bonum facere, neque velle. Quartò, quia non põt aliquis hõ bonus, & iuſtus eſſe ſine gratia, ſed in hoc, ꝙ aliquis iuſta, & bona operatur, iuſtitia, & bonitas hominis attẽditur: ergo homo ſine gr̃a non põt bona facere. Quintò, quia nihil põt in effectum, qui eſt vltra ſuam perfectionem, ſed boni actus excedunt bonitatem potentiarum naturalium, quia computãtur inter bona magna, cum tamen potentiæ inter bona media computentur: ergo per ſolas potentias naturales ſine additione gratiæ, non poterit homo bonum actum facere.

Alij dicunt, quòd ſine gratia poſſit homo bonum facere, quia nulli fit admonitio per præceptum de eo, quod facere non poteſt, ſed quotidie admonentur homines bona facere tam per ſacram legem, quàm per humanas leges: ergo poteſt homo bonũ facere ſine gratia, quia aliàs fruſtra erat ad hoc monere. Secundo, quia, vt ait Damaſ. nulla res deſtituitur operatione propria, ſed bona operatio eſt propria operatio hominis. i. ſecundum rationem ordinata, ſicut & malum hominis eſt contra rationem eſſe, vt dicit Dionyſius 4. c de diu. no. ergo homo ex propria natura ſine gratia adiuncta poterit bonum facere.

Dicendum, quod homo ex propria conditione ſine aliqua gratia adiuncta poteſt facere bonum quodcunque quod eſt bonum ex genere ſuo, vel malum oppoſitum: & tamen non poteſt facere bonum meritorium ſine gratia, quia non ſufficit ad hoc conditio naturæ eius idest facultas liberi arbitrij. Pro quo conſiderãdum, ꝙ cum operatio ſequatur virtutem operatiuam, & virtus ſequatur naturam, oportet, ꝙ ſecundum diuerſitatem naturarum ſit diuerſa facultas ad operandum, & ideo cum homo nominet naturam, vel eſſentiam, habet virtutem operatiuam, & operationem conſequentẽ; virtus, vel principiũ in homine eſt liberum arbitrium. Hoc enim conuenit homini ſecundum naturam, & ipſi libero arbitrio competit actus. Sed circa hoc quidam non ſufficienter attendentes errant conſiderantes æqualiter eundem modum operationis liberi arbitrij, & rerum naturalium, & ideo dicunt, quod ſicut lapis, qui naturam nominat, habet vir-

F tutem motiuam, ſecundum quam debet ferri deorſum, & per illam virtutem motiuam habet, ꝙ neceſſario moueatur deorſum niſi impediatur: ita dicunt de homine, qui habet naturam aliquam, ſecundum quam eſt operatiuus, quæ eſt principium intrinſecum, & ſecundum illa exercebit operationes ſuas neceſſariò, ſicut lapis. Et quia in homine conſideratur duplex natura ſcilicet intellectualis, ex qua ineſt homini inclinatio ad appetendum ea, quæ ſunt per ſe deſiderabilia, & honeſta. Alia eſt ſenſibilis ſecundum quam pronus eſt ad concupiſcendum ea, quæ ſunt delectabilia ſecundum ſenſum: has duas naturas, vel principia hominis conſiderantes hæretici duas hæreſes contrarias ex eadem radice fecerunt. Quidam eorum ſcilicet Iouiniani conſiderantes naturam intellectualem hominis, quæ inclinat in bonum,

G quia iuxta Ariſt. 1. Ethi. ratio deprecatur ad optima, aſſerebant, ꝙ neceſſe erat hominem benè operari, & quod non poterat peccare. Alij idest Manichei reſpicientes ad naturam ſenſitiuam, quam dicebant eſſe ſecundũ ſe malam, & à malo Deo conditam, dixerunt, ꝙ homo de neceſſitate peccat, neque poteſt bonum facere. Vtriq; autẽ errant tollentes liberum arbitrium vertibile, quia ſicut non poſſe agere niſi malum ex natura ſua tollit libertatem arbitrij, ita & neceſſe eſſe agere bonũ tollit arbitrij vertibilitatem, & tamen homo ſecundum naturam habet libertatem arbitrij, non eſſet autem liberi arbitrij, niſi pertineret ad eum determinatio ſui operis, vt ex proprio iudicio eligeret hoc, vel illud, ideo error eſt, & contra naturam humanam dicere, quod neceſſe ſit eum facere bonum, vel neceſſe ſit facere malum, & nõ habeat ele-

H ctionem ad hoc, vel illud, ſed ſaluanda eſt in homine natura liberi arbitrij. Et tamen alij volentes ſaluare liberũ arbitrium, & neſcientes tenere modum, lapſi ſunt in aliũ errorẽ: iſti ſunt Pelagiani facultatem liberi arbitrij ampliantes. Dicunt enim, quod liberum arbitrium de ſe nõ eſt determinatum ad aliquod opus, ſed ex ipſo pendet determinatio cuiuſcunque operis: ideo homo per liberũ arbitrium poteſt in bonum opus ſine aliqua gratia addita. Etiam dicunt, quod poteſt in opus meritorium per ſe ſine gratia. Ponebant autem Pelagiani quatuor errores. Primus erat, quòd ſine gratia poterat homo bonum facere, & poſſet legem Dei implere: licèt per gratiam adiuuetur ad facilius agendum, & tamen etiam illa non exiſtente poterat homo bonum facere ex ſeipſo, & totam legem Dei implere. Secundus error erat, quòd non oportebat

I orari pro fidelibus, vt eſſent boni, vel meliores, neq; pro infidelibus, vt conuerterentur, cum ex ſeipſis habeãt homines, ꝙ bonum, vel malum faciant, & non ex alio. Tertius error, ꝙ homo ex proprijs actibus gratiam Dei meretur. Quartus eſt, quod aſſerunt hominem naſci ſine peccato originali. Primus aũt iſtorum pertinet ad propoſitũ, & de omnibus his habetur per Magiſtrum 2. Sent. diſt. 28. Quòd autem dicunt poſſe hominem per liberum arbitrium ſolum facere quemcunque actum meritorium: pro tanto dicunt, quia errant pro eodem accipientes genus operis, & meritorium, vel demeritorium, ita ꝙ iſta ſunt diuerſa genera operum: genera. n. actuum diſtinguuntur ſecundum genera obiectorum, & quia liberum arbitrium ad nullum genus obiecti determinatum eſt, quodlibet genus actus ex ſeipſo poteſt idest determinare

K ſe ad eligendum illud genus actus, vt ſcilicet facere fortia, vel iuſta, aut liberalia, vel temperata, quod quidem verum eſt: putant tamen meritorium, & demeritorium pertinere ad genus actus ſicut fortia, & temperata, & ideo liberum arbitrium, cum non ſit determinatum ad aliquid naturaliter poſſe per ſeipſum determinare ſe ad meritorium, vel demeritorium. Sed in hoc errant, quia meritorium, & demeritorium non dicunt genus actus, neque pertinent ad determinatum obiectum, ſicut fortia & manſueta, & tẽperata facere, quia facere fortia nõ pertinet ad idem genus, ad quod facere temperata. Etiã fortitudo conſiſtit circa aliam rem. ſ. circa timores, & audacias moderando illas prout illę ſunt circa vltimum terribilium, temperantia eſt circa delectationes, & triſtitias guſtus & tactus: meritorium autem, & demeritoriũ non dicunt diuerſa genera actus, neq; ſunt circa eaſdem res.

Nam

Nam circa quamcumque materiam aſſignatam contingit eſſe opus meritorium, vel demeritorium, & tamen non contingit circa quamcumque materiam eſſe fortitudinem, aut mãſuetudinem, ſed circa determinatas, ideo meritorium, & demeritorium non dicunt genera operationum, ad quæ poſſit ſe determinare liberum arbitriũ, cum poſitis omnibus generibus obiectorum, & actuum adhuc poſſet eſſe, quod neque eſſet ibi meritorium, nec demeritorium, ſed meritorium dicit efficaciam operis, & non genus eius: demeritorium vero dicit defectum efficaciæ illius.

Dicitur enim meritorius actus, inquantum habet efficaciam excedentem naturalem virtutem, ideſt, inquantum eſt efficax ad conſequendum illud præmium, quod facultatem naturæ excedit ſcilicet vitam æternam, ad quam non ſufficit virtus naturæ: libertas autem arbitrij eſt, quod poſſit ſe determinare ad quodcumque genus operis, & ad quemcumque modum, facere autem opus meritorium non eſt facere hoc opus, vel illud, ſed dare ipſi operi, ad quod ſe determinat, efficaciam, vt ſit ſufficiens ad conſequendum præmium ſupernaturale, quod non poteſt facere liberum arbitrium, quia ipſum eſt virtus naturalis, ideo non poteſt in ſupernaturalia, ſed ſupernaturale eſt illud, per quod in ſupernaturalia poſſumus: illud autem eſt gratia, quæ eſt à Deo: ideo liberum arbitrium non poteſt facere actum eſſe meritorium, niſi ſubleuetur per habitum, qui naturæ facultatem excedit, qui gratia dicitur.

Poteſt tamen velle liberum arbitrium ex ſeipſo facere actum meritorium, quia ſicut eſt in poteſtate ipſius determinare ſe ad genera actuum, & obiectorum: ita poteſt ſe determinare ad modos actus. Non poteſt tamẽ facere liberum arbitrium, quòd ille actus, quem vellet eſſe meritorium, ſit meritorius, ſi non habeat gratiam adiunctam, quia liberi arbitrij eſt determinare ſe ad rem, non autem dare rei genus, vel modũ eſſendi. Nam põt determinare ſe ad opera iuſta, vel fortia, vel temperata: nõ tñ poteſt facere, quòd iſta opera ſint fortia, vel temperata, ſed hoc habent opera ex genere ſuo, ideſt, ex materia, & circunſtantijs: ita poteſt determinare ſe ad volendum facere opus meritorium; quod tamen opus ſit opus meritorium, non prouenit ex libero arbitrio, ſed ex gratia, quæ dat operi efficaciam, ſecundum quam vocatur meritorium. Et ita Pelagiani errabant, quia neſciebant diſtinguere inter genus operis, & efficaciam ejus, & inter determinare ſe ad aliquid, vel efficere illud. Ideo fides catholica tenet mediã viam inter duas hæreſes, ſecundũ quam aſſerimus, quod homo per liberum arbitrium bona, & mala quæcunque facere poteſt, non adiuncta aliqua gratia inquantum ſunt bona, vel mala ex genere, nõ tamen poteſt facere, quod illud opus quod facit, vel eligit ſit meritorium, vel demeritorium, ſaltem quidem meritorium, quia demereri facile eſt, & hoc quilibet poteſt, ſed meritorium facere nõ poteſt ſine habitu gratiæ, ſicut poteſt quilibet ex libero arbitrio ſtatim facere talia opera materialiter, qualia iuſtus, temperatus, & fortis, inquantum iſta pertinent ad determinatum genus obiecti, & fiunt ſecundum determinatas circunſtantias, & tamen non poteſt ſtatim facere illa taliter qualiter iuſtus temperatus, & fortis, quia iſti inquantum operantur ex habitu operantur promptè, & delectabiliter, quia ſignũ de liberati habitus eſt, electionem aduenire operibus 2. Ethic. ſed ille, qui eligit iſta facere, non poteſt facere illa prompte, & delectabiliter, ſed pigre, & cum quadam grauitate, vel triſtitia propter non habere habitum, poteſt tamen eligere ſic facere, licèt non poſſit ſic facere, & hoc, quia ſic facere non pertinet ad genus rei, ad quod ſe determinat liberum arbitrium, ſed ad efficaciam agẽtis, quam non dat liberum arbitrium, cum libertas non ſit ad efficiendum, ſed ad determinandum, & ita non eſt in libero arbitrio, quia per ſe non poteſt actum meritorium facere, ſed ſolum vt adiuuatur habitu gratiæ: actũ tamen cuiuſcumque generis per ſeipſum poteſt, ideſt, ſine adiutorio gratiæ: non tamen excluditur adiutorium Dei, vt ipſa eſt cauſa vniuerſalis operans in omnibus. Sic dicitur Iſa. 26. cap. Omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine, ſed ſolum excludimus per hoc, habitum creatum infuſum, ſiue ſit gratia, ſiue charitas.

Ad primum dicendum vno modo, quod gratia dupliciter dicitur, ſcilicet, donum gratuitum, vel ipſe Deus gratis dans: dona enim gratuita propriè dicuntur, quæ naturalibus ſupraddita ſunt, ſine quibus multa bona facere poſſumus, quæ ſint bona ex genere ſuo, ſed non meritoria, ſine Deo tamen gratis donante, nihil facere poſſumus, cum ipſe ſit cauſa vniuerſalis, & principium omnis boni, non ſolum in hominibus, ſed etiam in omnibus creaturis, & ita verum eſt, ꝙ ſine me nihil poteſtatis facere, ſcilicet, bonum ex genere: malum autem ſine Deo ſit, quia eſt non ens, & non indiget cauſa efficiente, ſed deficiente. Alio modo poteſt dici, quod accipiatur ſine me, ideſt ſine gratia mea. Et iſte eſt ſenſus verior, quia de primo non erat dubium, cũ Deus ſit cauſa vniuerſalis, non ſolum in actione ſpirituali, ſed etiam in tota natura, & entibus: Chriſtus tamen voluit hic aliquod dubiũ determinare, ideo accepit ſine me, i. ſine gratia mea. Quod patet ex comparationibus ſequentibus, ſ. de palmite manẽre in vite, qui facit fructum, & abſciſſus nullum fructum facit, & ita Chriſtus intelligi voluit, quòd manentes in eo fructum faciebant, & aliquid faciebant, non manentes autem in eo, nihil faciebant, & tamen a Deo, vt eſt cauſa vniuerſalis, nihil poteſt abſcindi, quãdiu manet in natura entitatis: iõ intellexit Chriſtus de abſciſione per priuationem gratiæ, & tunc intelligitur, nihil poteſtis facere ſine me. ideſt ſine gratia mea. ſ. nihil meritorium.

Quõ intelligetur dictũ xp̃i videlicet, ſine me nihil poteſtis facere.

Ad ſecundum dicendum, quod poteſt intelligi, quod nihil poſſumus cogitare à nobis, quaſi ex nobis, ideſt, ſine Dei concurſu, nihil poſſemus cogitare, neque agere, cum ipſe ſit cauſa vniuerſalis, & tamen multa poſſumus cogitare, ſine aliqua gratia eius, vel ſpeciali illuſtratione, ſicut apparet in multis, qui nulla dona gratuita recipiunt. Aliter poteſt dici, & melius, quod nihil poſſumus cogitare à nobis, ſcilicet de illis, quæ pertinent ad fidem, quia ea, quæ ad fidem pertinent, non poſſunt ſciri via naturali, cum fides ſit argumentum non apparentium, ideſt occultarum rerum, ad Hebræ. 11. capitu. & talia per ſolam reuelationem ſciuntur, vel per doctrinã ab illis receptam, qui a principio per reuelationem acceperunt. Et de his loquitur Apoſtolus, & patet, quia dicitur, non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid quaſi a nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt, qui nos idoneos miniſtros fecit noui teſtamenti, & tamen idoneitas miniſterij huius erat per ſufficientem eruditionem in his, quæ pertinebant ad doctrinam noui teſtamenti, quæ conſiſtunt in fide. Iſtorum autem non poterat Paulus aliquid ex ſe ſufficienter cogitare, ſed Deus illi reuelauerat: talia autem non ſunt ſine gratia, ideſt gratuita conceſſione: ideo verum eſt, quòd a nobis non poſſumus ſic aliquid cogitare.

Ad tertium dici poteſt vno modo, quòd non poſſumus aliquid boni ſine adiutorio Dei facere, & tamẽ poſſumus ſine gratia eius facere, quia Deus nõ ſolũ adiuuat nos ad bene agendum per habitum gratiæ, ſed ẽt interius operando ipſa voluntate, ſicut in alijs rebus, & exterius occaſiones, & auxilia præbendo ad bene agendum, & ſine his omnibus nemo poteſt facere aliquod bonum: Sicut enim motus difformes regulantur à motus vniformi, ita voluntates noſtræ, quæ in bonum, & malum flecti poſſunt, diriguntur ab illa voluntate, quæ non niſi recta eſſe poteſt, & hoc verum eſt, ꝙ quicunque velit bonũ aliquod, non poteſt illud velle, niſi Deus per interiorem actionem, moueat voluntatem illius, & non poterit bonum exequi, niſi Deus exterius conferat opportunitates ad illud, quod eſt parare auxilia, & tamen certum eſt, quod non omnes iſti mouentur per gratiam, ſicut patet de multis bonis, quæ facimus exiſtentes in peccato, & tamen à Deo mouemur ad illa bona. Etiam gentiles faciebant multa opera bona, & laudabilia, qui tamen erãt continuè in peccato mortali, cum colerent idola. Aliter poteſt dici, quòd Aug. loquitur de bono meritorio, & illud non poſſumus facere ſine ſpeciali adiutorio gratiæ, ſed bona non meritoria ſine illa gratia facere poſſumus.

Quõ intelligitur dictum Apoſtoli videlicet, ꝙ nihil a nobis cogitare poſſim.

Ad quartum dicendum, quod poteſt quis iuſta facere

& iuſtus

& iuſtus eſſe ſine gratia. Eſt enim duplex iuſtitia, ſcilicet moralis ſiue ciuilis, & alia infuſa: moralis per aſſuetudinem cauſatur, ſicut generantur cęteri habitus morales, ſecundo Ethic. cap. 2. infuſa eſt, quæ ſine actibus gignitur per ſolam infuſionem. Prima iuſtitia poteſt eſſe ſine gratia, vt eſt habitus ſupernaturaliter infuſus, quia in gẽtilibus fuerunt virtutes morales, in quibus non erat gratia, & charitas quando colebant idola. Secunda non poteſt eſſe ſine gratia, quia virtutes infuſæ ſimul infunduntur cum Charitate, & ſimul pereunt, illa pereũte per peccatum, neutra tamen earum conſiſtit in operando iuſta, quia qui non eſt iuſtus poteſt operari iuſta, ſed iuſtum eſſe facit operari iuſta, & qualiter iuſtus.ſ. promptè, & delectabiliter, quod fit ex habitu a. Ethic. Vnde etiam ſi iuſtitia ciuilis nõ poſſet haberi ſine gratia, poſſet quis operari iuſta ſine gratia ea ſolo libero arbitrio.

Ad quintum eſt dicendum, quod actus boni non excedunt totaliter naturalem efficaciam. Pro quo ſciendũ, quod bonum opus dicitur dupliciter. Primum quod eſt præcedens à virtute, & ea informatum, & hoc opus excedit facultatem naturæ, ideſt facultatem rationis, quæ eſt principium naturale operationum noſtrarum ſiue illa virtus à qua procedit opus, ſit virtus moralis, ſiue infuſa, quia nulla illarum eſt naturalis nobis, & talis actus perfectus non poteſt elici à potentia, niſi ſit informata a virtute.

Secundum eſt opus, quod antecedit virtutem, & cauſat virtutem acquiſitam, vel moralem, vt dicitur 2. Ethicor. & talis operatio diſponit etiam ad virtutem infuſã, & nõ fit iſtud opus, ſicut fit à virtuoſo, quia illud fit prõptè, & delectabiliter, iſtud autẽ fit ſine delectatione, quia non fit ex habitu, ſicut qui operatur iuſta, vel fortia nondum exiſtens iuſtus, & fortis, ſed volens eſſe talis, & talis operatio non excedit facultatem naturalem rationis, quia tota rectitudo huius operis eſt ſecundum ſolam regulam rationis nihil vltra addendo, nam in ratione ſunt principia iuris naturalis, ſecundum quæ regulari poteſt quilibet actus, & tales operationes non vocantur magna bona, ſed media, & ponuntur in eodem gradu cum potentijs, quæ ſunt naturales. Primæ operationes vocantur magna bona, & poni non poſſunt in eodem gradu cum potentijs, quia fiunt per principium non naturale, ſed additum ei, & tamen non propter hoc ſequitur, quod indigeant gratia, cum alia principia ſint excedentia naturam præter gratiam.ſ. omnes habitus acquiſiti.

An poſſit homo ſine gratia velle bonum. Quæſt. CLXXV.

QVæritur, an poſſit homo ſine gratia velle bonum. Aliqui dicunt, quod ſic, illud enim eſt in poteſtate hominis, cuius ipſe dominus eſt, & tamẽ homo eſt dominus actuum ſuorum, & maximè huius, quod eſt velle, ergo poterit per ſeipſum ſine aliquo auxilio gratiæ facere bonum.

Secundò, quia quodlibet poteſt magis in id, quod eſt ſibi ſecundum naturam, quam in id, quod eſt præter naturam, & tamen peccatum eſt præter naturam: opus autem virtutis eſt ſecundum naturam, quia eſt ſecundũ rationem, quę eſt naturaliter hominis, & deprecatur ad optima 1. Eth. ſed poteſt homo per ſeipſum peccare ſine alicuius auxilio, ergo poterit à fortiori ꝑ ſeipſũ bene agere.

Tertio, quia verum eſt bonum intellectus, vt patet 6. Ethic. & tamen intellectus põt per ſeipſum ſine alterius auxilio intelligere verum, ſicut quælibet res poteſt ſuam operationem, ergo poterit homo per voluntatem ſine aliquo auxilio velle bonum. Alij dicunt, quod non põt quia ſine auxilio bonum, velle, quia dr̃ ad Rom. 9. non eſt currentis, neque volentis, ſed Dei miſerentis. i. non eſt volẽtis velle, neq; currentis currere, ſed Dei miſerentis, ergo velle bonum per Dei auxiliũ eſt. Secundo, quia Aug. dicit in lib. de correct. & gratia, ꝙ ſine gratia nullum prorſus ſiue cogitando, ſiue volendo, & amando, ſiue agendo faciunt hoies bonum, ergo gratiæ auxiliũ eſt neceſſariũ.

Dicendum, quod ad bonum volendum eſt neceſſariũ aliquod auxilium. Sed circa hoc dicendum, ꝙ natura ho-

F minis poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo in ſui integritate. Alio modo ſm̃ quod eſt corrupta poſt peccatũ primi parentis, ſm̃ autem vtrunq; ſtatum natura humana indiget auxilio diuino ad faciendum quodcunq; bonum, & volendum ſicut primo mouẽte, & cauſa vniuerſali ſine qua impoſſibile eſt prorſus aliquam operationẽ eſſe, velle tamen, aliquid eſt, iõ velle non eſt hoc mõ ſine Dei auxilio in quocunque ſtatu naturæ ſiue integræ ſiue lapſæ, ſiue reparatæ, vt erit poſt reſurrectionem. Sed in hoc differt inter ſtatum naturæ integræ, & naturę lapſę, quia in ſtatu naturæ integræ poterat homo ſufficienter velle quodcunq; bonum proportionatum ipſi naturæ ſine aliquo auxilio, quale eſt bonũ virtutis acquiſitæ. Hoc enim per ſua naturalia poterat, ſecus autem de bono improportionato, vel excedente, quale erat bonum virtutis

G infuſæ, eſt aũt virtus acquiſita oïs virtus moralis inquantum per aſſuetudinem acquiritur, & ad actus iſtarũ virtutum ſufficienter ſe habebat hõ in ſtatu naturæ integrę, non quidem quod haberet virtutes iſtas naturaliter inſitas in ſtatu illo, neque etiam, quod ſine habitu ſufficeret homo in illo ſtatu ad eliciendum taliter actus iſtos, qualiter iuſtus fortis, & temperatus illos exercẽt, quia vtrunque eſt falſum. Primum patet, quia vt dicitur a. Ethicor. virtutes inſunt nobis natis ſuſcipere illas, perfectis autẽ per aſſuefactionem, ergo prius debet eſſe aſſuefactio quã virtutes habeantur in actu. Etiam quia hoc eſt contra cõditionem virtutum iſtarum. Nam ſunt morales, vel conſuetudinales, ideo neceſſe erat tunc per conſuetudinem operationum illas gigni, ſed hoc differret inter ſtatum illum, & iſtum, quia tunc cum eſſet natura integra

H eſſent homines magis inclinati naturaliter ad virtutes q̃ nunc. Nam Ariſtot. 6. Ethicor. cap. vlt. vocat aliquos benè natos, & optimè natos. Benè natus eſt, qui à natiuitate ad virtutes diſpoſitus eſt, licèt illas nõ habeat actu: optimè natum vocat eũ, qui ad omnes ex natiuitate diſpoſitus eſt, & dicit quòd nemo eſt optimè natus ad omnes, .i. diſpoſitus ad omnes benè, ſed ad quaſdam apparet ſatis diſpoſitus, ad alias verò vel non eſt diſpoſitus, vel parum diſpoſitus eſt, & non ita apparenter, ſed in ſtatu naturæ integræ nihil deficeret de perfecta diſpoſitione naturali, quia ideo vocatur natura integra, ideo oẽs eſſent optimè nati ad omnes virtutes, ꝙ nunc nunquam videmus aut rariſſimè. Secundò differt, quia nũc licet quis ſit inclinatus ad virtutem, aut eligat illam hr̃e, & ſecundum illam operari, habet paſſiones, quæ impellunt ad contra-

I rium, & hoc eſt qđ verè facit homines non eſſe virtuoſos. Et qui ſunt, cum magna difficultate, & violentia quã ſibi ingerunt, virtuoſi ſunt. Tunc autem nulla paſſio iſtarum eſſet, quia nõ eſſet motus partis inferioris repugnãtis rationi, quia iſte motus inſurrexit poſt peccatum, iõ in nullo homine eſſet ibi talis motus, quem paſſionẽ vocamus, vel affectum, & conſequenter omnes homines in ſtatu illo ſtatim vt pertingerent ad vſum liberi arbitrij haberent omnes virtutes morales, quas per paucos actus acquirerent, tum quia nullus eorum haberet impedimẽtum aliquod paſſionale, quod diſtraheret ab actu virtutis. Iſta autem duo non habemus hic, quia eſt natura lapſa in nobis, ideo illi, qui eſſent in ſtatu naturæ integræ, nõ naſcerentur habentes virtutes, ſed acquirerent illas modo prædicto. Secundum eſt, quod exiſtentes in ſtatu na-

K turæ integræ non operarentur ſine habitu virtutum taliter, qualiter nunc operatur virtuoſus, ſed antequam haberent habitum acquiſitũ non operarentur promptè, habentes.n. habitum virtutis operantur promptè, & delectabiliter, vt dr̃ 2. Ethic. non habentes habitum operantur cum difficultate tarditate, & triſtitia, quia inueniunt in ſe diſpoſitionem, & repugnantiam quandam ad virtutem, inquantum motus paſſionum impediunt. In ſtatu autem naturæ integræ homines nondum habẽtes habitum, & volentes habere non operarentur cum triſtitia inquantum non haberent paſſionem aliquam impediẽtem actum virtutis, ſed operarentur cum difficultate, vel non promptè, quia facilitas, & promptitudo operationis prouenit ex habitu, vel diſpoſitione, quę eſt in operante, ſecundum quam efficitur aptus ad agendum, ideo illi qñ nondum haberent habitum virtutis, non operarẽtur prom-

prómptè,ſed cum quadam difficultate,& ita nón operarentur taliter qualiter virtuoſus. Sed dictum fuit, qđ per naturalia ſua ſine adiutorio exteriori poterat ſufficienter bona velle, & bona agere, quæ pertinebant ad virtutem acquiſitam,quæ in ſtatu naturæ integræ erat inquantum ad habendum virtutem acquiſitam erat diſpoſitus quilibet ſecundum ſuam naturam, & nullum impedimētum erat ad virtutem illam acquirendam,per quam operaretur qualiter virtuoſus. Nunc autem neque ſumus ita diſpoſiti naturaliter ex inclinatione, & cętera impedimēta paſſionum habemus, vt dictum eſt. Ad opera autem virtutis infuſæ non ſufficeret quis in ſtatu naturæ integræ per naturalia propria,quia illa excedit ſimpliciter cōditionem naturæ pro quacunq; ſtatu ſuo. Et tamen accipitur dupliciter virtus infuſa.

Vno modo,quia habetur per infuſionem, & non fuit habita per acquiſitionem, poterat tamen acquiri, etiam ſi non fuiſſet infuſa. Secundo modo, quod virtus aliqua ſit infuſa,& non poſſit haberi niſi per infuſionem. De primo patet,quantum ad omnes morales virtutes,quia illæ habentur interdum per acquiſitionem,& interdum per infuſionem, nam in baptiſmo infunduntur omnes virtutes morales baptizato, vt tenet fides catholica, vt patet in Clementina vnica.de ſumma trinitate, & fide cathol. Etiam quandocunque iuſtificatur impius,infundūtur cum gratia omnes virtutes morales, quas tūc gratuitas vocamus.Sed etiam ſi non infunderētur,poſſent omnes haberi per aſſuetudinem, & ad actum iſtarum licèt ſint infuſæ erant homines in ſtatu naturæ integræ ſufficienter diſpoſiti. Accipiendo infuſis ſecundo modo dicendum, quod Theologicæ ſunt infuſæ, quia habentur per infuſionem,& non poſſunt haberi alio modo. Et ratio eſt, quia morales habent obiecta, quæ non excedunt cōditionem naturæ, ſed circa quæ eſt quotidianus actus, vt ad temperantiam,liberalitatem, manſuetudinem,iuſtitiam, & ideo poſſunt per aſſuetudinem acquiri ſine infuſione,rurſus autem, quia ſunt quædam perfectiones animæ,poſſunt infundi à Deo,& ita infunduntur quandocunque charitas infunditur,quia tunc eſt generalis iuſtificatio impij, Theologicæ autem virtutes non poſſunt eſſe per acquiſitionem, quia ſunt de obiecto excedente naturam, ad quem non eſt actus naturaliter ſecundum actus,quos habent iſtæ virtutes. Nam charitas eo modo Deum diligit qualiter natura non ſufficit diligere. Fides etiam talia credit, quorum cognitio naturaliter haberi non poteſt. Spes quoque in tam ardua tendit, quod eorum acquiſitio excedit vires naturæ, ſcilicet habere beatitudinem in Dei viſione, ideo cum actus non ſint naturaliter,non poſſunt gigni per aſſuefactionem,ſicut gignūtur morales virtutes, ſed per infuſionem ſicut in naturalibus potentiæ præcedunt ad operationes proprias, & ita hic infunduntur habitus à Deo, deinde ſequuntur actus eorum. De ſtatu naturæ corruptæ dicendum, quod deficit homo in eo ab eo, quod eſt improportionatum naturæ, ſicut ſunt actus virtutum infuſarum,quia ab his deficit etiam in ſtatu naturæ integræ, ideo à fortiori deficiet in ſtatu naturæ lapſæ vel corruptæ. De actibus autem virtutum acquiſitarum, qui ſunt proportionati naturæ,dicendum, quod in ſtatu naturæ integræ non deficeret homo ab eis,vt dictum eſt,& tamen in ſtatu naturæ corruptæ inquātum natura deficit à perfectione propria,deficit etiam à perfectione actuum conuenientium ſibi, vt illos per ſua naturalia non poſſit explere,ſed quia natura humana per peccatum non eſt totaliter corrupta, vt ſcilicet toto bono naturæ priuetur, poteſt quidem etiā in ſtatu naturæ corruptæ aliquod bonum particulare agere per virtutem naturæ ſuæ, ſicut ædificare domos, & plantare vineas,& ſimilia. Non tamen poteſt totum bonum connaturale ſibi ita quod in nullo deficiat, ſicut homo infirmus poteſt per ſeipſum aliquem motum habere, non tamen perfectè poteſt moueri motu hominis ſani, niſi ſanetur auxilio medicinæ. Ex quo patet, quod in ſtatu naturæ integræ indiget homo virtute gratuita ſuperaddita virtuti naturæ ad vnum, ſcilicet ad volēdum, & operandum bonum ſupernaturale, ſed in ſtatu naturæ corruptæ indiget virtute gratuita ſuperaddita quantum

A ad duo, ſcilicet vt ſanetur ſupplendo defectum naturæ reſpectu eorum, quæ alias poſſet per ſua naturalia. Aliud eſt vt bonum virtutis ſupernaturalis, id eſt infuſæ, operetur,quod eſt bonum meritorium: vltra hæc tamen in vtroque naturæ ſtatu indiget homo auxilio diuino ad hoc,quod moueatur ad bonum agendum, & volēdum, & iſte motus eſt, ſecundum quem Deus interius mouet voluntatem ad volendum,vt cauſa vniuerſalis, & inſuper inquantum id, ad quod voluntas moueri debet bonum eſt, & tamen hoc ſine gratia fit. Non enim oportet,quod quicunque bonum vult, per gratiam velit, ſed quicunq; bonū meritoriè vult,vt dictū eſt præced.quæſt.

Ad primum dicendum,quod homo eſt dominus ſuorum actuum, & maximè volendi, & nolendi, & tamen non ſequitur quin ad volendum aut nolendum,nō moueatur ab alio. Duo enim ſunt in actu liberi arbitrij, vnum B eſt ipſe actus deliberandi, aliud eſt,quod ſecūdum illud flectat ſe homo ad hoc vel ad illud. Quantum ad ſecundum eſt ſimpliciter homo dominus actus ſui, quia quod flectat ſe in iſtum actum,vel rem & non in illam, non eſt niſi per libertatem,& non eſt quęrenda alia cauſa, neque dependet quantum ad hoc liberum arbitrium ab aliquo, ſed per naturam ſuam hoc poteſt. Quantum ad primum tamen dependet liberum arbitrium ab alio. Nam quod poſtquam ego habeo actum cogitandi, & deliberandi circa aliam materiam, flectam me ad hoc, vel ad illud, pœnitus eſt in poteſtate mea, quod ego habeam iſtum actum cogitandi, non eſt ex conditione liberi arbitrii, quia illa non eſt niſi ad hoc, quod propoſitis duobus flectat ſe homo ad vnum illorum. Ad hoc tamen, quod habeat illam cogitationem, quę non eſt fle- C ctere ſe ad hoc vel ad illud,neque eſt actus liberi arbitrij ſecundum quod eſt liberum. Nam non ſufficit natura liberi arbitrij, cum illa non ſit niſi ad flectendum ſe ad hoc,vel ad illud, ideo oportet, quod cauſa huius cogitationis, in qua eſt flectere ſe ad hoc, vel ad illud, ſit alius actus liberi arbitrii, per quem deliberauerit quis habere iſtum actum cogitandi, vel ponatur cauſa extrinſeca mouens. Non poteſt autem dici, quod cauſa huius ſit alius actus præcedens liberi arbitrii,quia etiam quęretur cauſa illius,& ita illius, & alterius,& conſequenter ibitur in infinitum,quod eſt inconueniens,ideo oportet poni cauſam extrinſecam,quæ mouet liberum arbitrium,id eſt rationem ad cogitandū id,de quo deliberet,& iſtud oportet,quod ſit ſuperius ratione, & eſt Deus. Et hoc probat Ariſt.lib.de bona fortuna. Et ideo Deo attribuit bonam D fortunam,id eſt motibus quibuſdam, quos patitur mens noſtra,qui ſunt ſimiles his, quæ à Deo fiunt,& ſecūdum hoc mens hominis ſani, id eſt exiſtentis in ſtatu naturæ integræ,nō ita habet dominium ſui actus, quin indigeat moueri à Deo. Et quia multomagis liberum arbitrium hominis,eſt impeditum à bono per peccatū,in ſtatu naturæ corruptæ,ideo multo magis nunc indiget homo auxilio ad bonum volendum. Ex hoc autem apparet quomodo Deus habeat quandam poteſtatem ſuper volitionem noſtram non tollendo nobis libertatem,neque impediendo eam,iuxta illud Prouerb.21. Cor Regis in manu domini,& quocunque voluerit, vertet illud. Facit autem hoc duobus modis.

Primò,quia quædam ſunt, quæ homo valde vellet, & ad quæ nimis afficeretur,ſi occurrerent ei in mentem, & E quia non occurrit ei cogitare de illis, nunquam illa eligit. Et iſto modo quando Deus vult, quod aliquis incidat in malum pęnale,facit quod non veniat ſibi in mentem cogitare de illa re, quam ſi cogitaret, caueret malum,& quia non cogitat,non poteſt cauere,& incidit in illud, & iſto modo Deus dicitur excęcare ſapientes aliquos,vt non rectè conſilientur de agendis,& incidant in malū tale, quod homo pauca ſciens potuiſſet cogitare, & hoc fuit, non quidem faciendo inſipientes illos, vel auferendo prudentiæ habitum,vel aſtutię,ſed faciendo, quod non occurrat eis cogitare de rebus illis bonum,vel malum. E contrario autem interdum cum Deus vult aliquos liberare de malo, in quod alias inciderent, & non haberent viam naturalem ad euadere,dat in mentē eorum, quod cogitent de rebus de quibus alias nō cogitaturi

tanti eſſent, & mouet animos eorum ad eligendum aliquid, quod alias neſcirent eligere: & ita malum euadũt. ſic dicitur Iob 33. Per ſomnium, & in viſione nocturna, quã irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo: tunc aperit aures hominum, & erudiens eos inſtruit diſciplina, vt auertat hominem ab his, quæ fecit, & liberet eum à ſuperbia, eruens animam eius à corruptione, & vitam illius, ne tranſeat in gladium. Et quia non poteſt liberum arbitrium deliberare de his, quæ non cogitantur, faciendo quod non occurrant in cogitationẽ, facit quod non deſiderentur, neque eligantur, quod eſt indirectè poſſe ſuper liberum arbitrium, & non tollitur hic libertas, quia illa cõſiſtit in hoc, quod propoſitis ambabus partibus contradictionis poſſit flectere ſe voluntas in hanc vel illam: ſed quando non cogitatur aliquid, non poteſt ſe flectere in aliquid liberum arbitrium. Secundo modo fit, quando propoſitis ambabus partibus contradictionis Deus facit, quod vna earum eligatur: non quidem determinando liberum arbitrium ad hoc, & diſtrahendo ab illo, quia iſtud eſſe contra conditionem libertatis, & nichil relinqueretur libero arbitrio, per quod eſſet liberũ: ſed quia liberum arbitrium eſt facultas intellectus & voluntatis: & non poteſt voluntas aliquid eligere, vel determinare ſe ad aliquid niſi intellectus præceſſerit oſtendendo illud eſſe bonum ſi intellectus poteſt deduci ad hoc, quod putet aliquid eſſe bonum, poterit indirectè voluntas deduci ad ſe determinandum ad illud. Nam libertas voluntatis non eſt in hoc, quod poſſit indifferenter determinare ſe ad bonum & malum. Nam cum ſit potentia quædam, neceſſe eſt, quod habeat aliquam rationem obiecti, à quo moueatur, & non poſſit ab alio moueri. Eſt autem obiectum ſuum bonum: ideo non poteſt moueri in aliquid niſi in bonum, vel ſub ratione boni ſaltẽ, quia æquale eſt quantum ad hoc eſſe bonum, vel putari bonum. In malum autem ſub ratione mali, ideſt vt iudicatur malum, eſt impoſſibile moueri voluntatem, vel in aliquid, quod nondum iudicatum eſt eſſe bonum: neque detrahitur aliquid libertati voluntatis ex eo, quod non poteſt moueri in malum: ſed eſt libertas ſua, quod propoſitis duobus bonis æqualiter vel inæqualiter poteſt ſe determinare in quodcunque eorum voluerit, etiam non exiſtente ratione aliqua quare potius ad hoc quam ad illud ſe flectit: ſed quia vult, quod in nulla alia potentia inuenitur, ſed neceſſe eſt præſentato obiecto determinari ab illo recipiendo, vel agendo circa illud. Etiam propoſito aliquo bono, vel multis ſimul poteſt voluntas nullum eorum eligere, ſed omnia abijcere: etiam ſi omnia ſub ratione bonorum præſententur, quod nulla potentia alia facere poteſt. Et iſta eſt propriè libertas. Ad malum tamen cognitum malum: vel ad bonum quod ſub ratione mali præſentatur, & tale iudicatur, non eſt poſſibile moueri voluntas, non quod ceſſet libertas, ſecundum quã ſe determinare poteſt: ſed quia eſt contra naturam eius malum velle. Eandem tamen rem numero præſentatam vt bonum, poteſt voluntas eligere. Et ita cum ad omnia genera entium & quodlibet eius particulariter ſumptum poſſit determinare ſe voluntas, dum tamen ibi inueniatur ratio obiecti ſui eſt ipſa ſola libera. In alijs enim non eſt hoc, & quia poteſt intellectus à Deo moueri, vt iudicet aliquod bonum quodcunque Deus voluerit iudicari bonum, & cum iudicatum fuerit bonum, determinabit ſe voluntas ad illud, poteſt voluntas à Deo determinari Indirectè ad actum ſuum, non quidem directè in eam agendo, ſed in cauſam ſuam, ideſt in intellectum, & tamen adhuc ſemper ceſſat ratio coactionis, quia voluntas non cogitur aliquid velle, ſed determinat ſe in illud, quod vult, nam etiam circa illam rem præſentatam vt bonum poterat ſuſpendere actionem ſuam non eligendo illam, & hoc ſufficit ad conſeruandã rationem libertatis, quod poſſet non eligere illam, licet eligat, & hoc planum eſt, quia res terrenæ delectabiles mouent interdum intellectum, vt iudicentur eſſe bonæ, licet non ſint ſimpliciter bonæ, & ita eliguntur à voluntate licet ſint contra bonum, & honeſtum. A fortiori autem poterit Deus de quacunque re voluerit oſtendere illam intellectui vt valde bonam, meliorem quidem quam poſſet oſtendere

F ſenſus, & tunc determinabit ſe voluntas ad illam. Sed dicetur, quod cum poſſit voluntas ſe non determinare ad bonum præſentatum, poterit eſſe quod Deus velit, quod homo vellet aliquid, quod ille nolit.

Dicendum, quod non accidit, certum eſt enim, quod propoſito quocunque bono voluntati poteſt ſuſpendere actionem ſuam non eligendo illud, quia licet nõ reſpuat illud vt malum, tamen non cogitur eligere, vt bonum, & tamen ſi Deus vult, quod illud eligatur à voluntate, faciet illud repræſentari intellectui ſub tam perfecta ratione boni, quod voluntas illud ſibi oblatum ſtatim amplectetur volens, & ita ſemper agens ſpontaneè id quod Deus illam agere voluerit, quia non mouet eam per modum violentiæ, ſed per modum naturæ ſuæ, ſicut ſiquis det alicui quod ſumme deſiderat, trahet eum ad ſe volẽ-
G tem. Sed tunc dicetur, quod trahetur interdum ſic anima ad peccandum per Deum, quod eſt inconueniens.

Dicendum, quod non trahetur, verum eſt enim, quod ſi eas res, quæ vetitæ ſunt, & circa quas eſt peccare, vellet Deus oſtendere intellectui ſub tam perfecta ratione boni, peccaret voluntas, Deo decipiente eam, & tamen Deus nunquam repræſentat intellectui ſub tali modo niſi id, quod bonum eſt vere, vel id quod non eſt malum culpæ, ſed trahat ad malum pœnę, quam pœnam interdum directè Deus vult inquantum bona eſt, ideſt iuſta, ad malum autem culpæ nunquam trahit, & hoc quia neminem tentat. Sic dicitur Iacob. 1. cap. Nemo, cum tentatur, dicat quòd à Deo tentatur, ipſe enim neminem tentat, ſed vnuſquiſque tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus & illectus, & tamen oſtendere aliquid eſſe valde
H bonum, vt voluntas alliciatur & in illo committat peccatum tentare eſt. Vnde Deus hoc nunquam facit, & ita apparet quomodo Deus mouet voluntatem noſtram ſiue liberum arbitrium, licet mouendo nunquam faciat contra libertatis conditionem, quia non determinat voluntatem ad hoc, vel ad illud directè.

Ad ſecundum dicendum, quod magis poteſt res in id, quod eſt ſibi ſecũdum naturam, quam in id, quod eſt præter naturam, Et tamen dicendum, quod magis eſt naturale rei peccare quam agere ſecũdum rationem. Nam peccare nichil aliud eſt quam deficere à bono, quod conuenit vnicuique rei ſm ſuam naturam, inquantum vnaquaq; res creata ſm ſuam naturam eſſe non hẽt niſi ab alio, & in ſe conſiderata eſt nichil, ideo ſicut a ſeipſa eſt non ens, ita cadet in non eſſe niſi ab alio conſeruet ſicut

Quid ſit peccare.

I ab alio eſſet cępit. Quod aũt hõ ſit rõnalis cępit ab alio, & ita licet ſit naturale homini, eſt tñ naturale, non ꝙ a ſe habuerit, ſed ꝙ ab alio accepit, vt ſic eſſet, non eſſe autem eſt naturale rei creatæ, quod per ſe habet, & non accepit ab alio, & ideo ſicut à nullo accepit illud, ita non indiget ab aliquo conſeruari. Eſſe autem ſecundum certum modum accepit res ab alio, ideo indiget alio, vt conſeruetur in illo, & ita ſicut eſſe rationale eſt certum eſſe, quod accepit res ab alio, ſic & ad hoc, quod conſeruetur in operatione ſecundum rationem, oportet quod ab alio conſeruetur, a quo illud eſſe accepit, & quia facilius eſt manere in illo, quod non indiget conſeruatione, quam in eo, quod illa indiget, & cadere a ratione, quod eſt peccare non indiget aliqua conſeruatione, operari autem ſm rationem, quod eſt bene agere indiget conſeruatione,
K ideo facilius eſt peccare q̃ bene agere. Cum autem dicitur, quod peccare eſt contra naturam, & bene agere eſt naturale, dici põt, quod vtrunque eſt naturale. Peccare quidem eſt naturale, & bene agere eſt naturale ſed diuerſimodè, nam ſecũdum id, quod quis habet a ſe, quod eſt non eſſe, eſt naturale peccare, quod eſt deficere ab eſſe, bene agere autem eſt naturale ſecundum eſſe, quod accepit homo ab alio, & conſeruatur in eo, quod eſt eſſe rationabile, ſed facilius eſt manere in eo quod quis habet ex ſe, quam in eo quod ab alio accepit. Sed dicetur, quod ſi naturale eſt homini deficere, & peccare, non poterit euitare illud, & ita non erit ei imputabile.

Dicendum, quod deficere non eſt naturale homini, ideſt modus entitatis ſuæ, vel conditio eſſendi, ſed dicitur naturale, ideſt quod homo habet à ſeipſo, & quælibet res creata. Non enim habet aliud niſi non eſſe,

ſi enim

ſi enim non eſſe eſſet conditio eſſendi, vel pars quidditatis,neceſſe eſſet, quod quandiu eſſet haberet non eſſe vel deficere,& tamen non eſt aliquid tale, ſed ſolum habuit illa res à ſeipſa. Fortius eſt autem eſſe, quam non eſſe, & ideo ſicut per eſſe communicatum exiuit res de ſuo non eſſe, quod erat ei à ſe:ita per conſeruationem eſſe ſuſceptu manet res in illo eſſe,& non redit in non eſſe, vel deficiet,quod conuenit ei ex ſeipſa,quando id,per quod accepit eſſe,& exiuit a ſuo non eſſe,deſierit illam conſeruare in eſſe, quod dedit. Et ideo quando res conſeruatur non ſolum non redit in non eſſe,quod eſt ei ex ſe:ſed etiã non poteſt redire.

Si autem deſierit conſeruari, neceſſe eſt,quod redeat: & quia facilius eſt non conſeruari quam conſeruari: cum ad conſeruari requiratur aliquid, & ad non conſeruari nichil requiratur dicimus quod facilius eſt deficere, & peccare, quam manere in eſſe vel bene agere. Sed tunc dicetur, quod cum conſeruari in eſſe ſit ſemper dum res eſt: deficere autem, quod rei competit à ſeipſa non contingit niſi ſemel, erit peccatum raro, ſcilicet ſemel tantum: & tamen hoc falſum eſt,quia ſæpe contingit peccare. Dicendum, quod deficere contingit pluries,& ſæpe. Sicut enim res à ſeipſa non habet eſſe, neque etiam aliquem gradum, vel modum entitatis: ita & priuari eſſe totaliter vel quocunque modo vel gradu entitatis eſt deficere:& competit rei à ſe,& quia in homine,& qualibet alia re ſunt multæ perfectiones,quæ ſunt gradus,vel modi eſſendi,carere quocunque illorum, vel priuari eſt deficere. Et quia non perdito toto eſſe contingit priuari aliqua perfectione, vel gradu entitatis, contingit eidem rei ſæpe deficere: Homo autem vltra cæteros gradus entitatis,habet quod ſit rationalis, & agere potens & debẽs ſecundum rationem dicit multa: cum in quolibet agibili humano debeat homo agere,ſecundum rationem, & illa ſunt multa: etiam pro qualibet actione ad hoc, quod ſit ſecundum rationem multa requiruntur,ſcilicet obſeruatio omnium circumſtantiarum, quæ in quolibet actu multæ ſunt: & priuari aliqua illarum eſt carere aliqua perfectione, & deficere: contingit homini multis modis deficere: & tamen deficere in eis, quæ ad rationem pertinent dicitur peccare:deficere autem in alijs non eſt peccare. Et ob hoc ſoli homines peccant, quia illi ſoli ſecundum rationem agere debent: alia verò deficiunt, ſed non peccant. Etiam homo non peccat quandocunque deficit: cum contingat eum deficere circa perfectiones corporis: ideo peccare ſæpiſſime contingit,quia circa multa poſſunt deficere ſecundum rationem: Sic dicitur 2. Ethicor. quod peccare infiniti eſt, ideſt infinitis modis contingit. Vnde communiter pluries contingit hominem peccare, quam bene agere, niſi a Deo ſpecialiter conſeruetur. Conſiderandum etiam, quod peccare, quod eſt homini naturale, ideſt à ſe, non eſt ſecundum aliquem certum modum, eo quod non eſt per aliquid poſitiuum, quod homo habeat, ſed per hoc quod eſt non eſſe: & quia totum non eſſe eſt homini naturale:æqualiter eſt homo diſpoſitus ad peccandum vno modo, ſicut & alio, & hoc per illud quod ab ipſo eſt: ſecus autem per illud quod accepit, quia tunc vnus homo eſt magis diſpoſitus per vnũ genus peccati quam per aliud; ſicut vnus ad libidinem, alius ad iram,ad auaritiam alius diſpoſitus eſt. Sed iſtud non eſt à ſeipſo,quia iſta ſunt poſitiua: homo tamen non habet à ſeipſo niſi non eſſe: ſunt ergo iſta ab alio, quia ſunt gradus entitatis, vel naturæ: ideo ſunt ab illo, qui naturam contulit: & ideo inclinatio, quæ eſt ad libidinem,ad iram,ad auaritiam inquantum ſunt entia,ſecundum certum modum naturalia ſunt ab ente poſitiuo dante naturam, ſed inquantum ſunt peccata non ſunt ab ente aliquo, ſed ſolum ſunt per defectum rationis, ſcilicet inquantum taliter contingit exercere actum venereum, ad quem natura inclinat, quod ſit contra rationem, & tunc eſt peccatum,& idem de ira & auaritia,& ita apparet ex dictis,quod facilius eſt homini peccare, quam non peccare.

Ad tertium dicendum, quod vt declarabitur ſeq. quæſt. verum,non poteſt homo cognoſcere ſine Dei auxilio: & tamen magis eſt corrupta voluntas per peccatum, quam

A intellectus,ideſt affectus totus quam cognitio, ideo magis indiget auxilio ad bonum volendum, quam ad intelligendum verum.

An homo poſſit aliquid verum intelligere ſine gratia. Quæſt. CLXXVI.

QVærimt,an homo poſſit intelligere aliquod verum ſine gratia. Aliqui dicunt,quod non, quia ſuper illud verbum Apoſtoli,primæ Corinth. 12. Nemo poteſt dicere, dominus Ieſus niſi in Spiritu ſancto, dicit Glo. Ambro. Omnes verum à quocunque dicatur, à Spiritu ſancto eſt; ſed Spiritus ſanctus non habitat in nobis, niſi per gratiam: ergo non poſſumus veritatem cognoſcere ſine gratia. Secundo,quia reuelatio diuina non fit niſi
B per infuſionem alicuius luminis gratis dati;ſed ad Rom. primo: dicitur de Philoſophis, quod Deus eis reuelauit ea, quæ cognouerunt naturaliter de Deo, quia ea, quæ Apoſtolus ibi ponit naturali cognitione habentur, ergo naturalia indigent lumine gratuito ad hoc,quod cognoſcantur, ſed nulla ſunt, quæ magis intellectus poſſet per ſeipſum cognoſcere quam ſint naturalia;ergo ad omnem veritatis cognitionem requiritur reuelatio, & conſequenter nulla veritas poteſt cognoſci ſine gratia.

Tertio quia facilior eſt via cognoſcendi aliquid per doctrinam,quam per inuentionem, & tamen ſicut dicit Auguſt. in lib. de Magiſtro, nullus poteſt docere exterius niſi Deus interius doceat,& ita apparet,quod non poteſt quis habere cognitionem, quæ eſt per doctrinam ſine auxilio gratiæ interius operantis,a fortiori ergo non poterit habere cognitionem veritatis, quæ eſt per inuentio-
C nem, & conſequenter nullam veritatem poterit quis ſcire ſine ſpeciali auxilio gratiæ. Quarto, quia ſicut ſe habet lux corporalis ad viſum,ita ſe habet lux ſpiritualis ad intellectum,ſed non poteſt aliquid corporaliter videri ſine luce corporali per influxum eius, & præcipuè rei maxime lucentis,qualis eſt ſol,ergo nichil poterit intelligi ſine influxu lucis ſpiritualis a Deo, & hæc eſt gratia, ergo nichil poteſt ſine auxilio gratiæ intelligi. Sic dicit Auguſt. 1. ſoliloquiorum, Diſciplinarũ certiſſima, talia ſunt, qualia illa, quæ a ſole illuminantur, vt videri poſſint, Deus autem ipſe eſt,qui illuſtrat. Ratio autem ita eſt in mentibus, vt in oculis aſpectus mentis, oculi autem ſunt ſenſus animæ,ſed oculus quantumcunque ſit purus, non poteſt quicquam videre ſine illuſtratione corporali, ergo ratio
D quantumcunque perfecta, non poterit ratiocinando inuenire aliquam veritatem, niſi illuſtretur diuino lumine. Quinto,quia quæcunque ſunt in aliquo genere reducuntur, ſicut in cauſam in vnum primum, quod eſt maximum in genere illo,ſed primum in genere intellectiuorum eſt ipſe Deus, ergo ipſe eſt maximè intelligens, & cauſa intelligendi omnibus intelligentibus; ſed non cauſat in nobis aliquid,niſi aliquid in nobis influendo, ergo non poſſumus aliquid verum intelligere ſine infuſione gratiæ eius. Sexto,quia mens humana veritatem intelligere non poteſt niſi cogitando, vt dicit Auguſt. 14. de Ciuit. Dei. ſed dicit Apoſtolus 2. Corinth. 3. Quod non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, ergo non poſſumus per nos aliquid intelligere, ſed indigemus gratia ad intelligendum, vt ſufficientia noſtra a Deo ſit. Alij di-
E cunt in cõtrarium,quod ſine gratia poſſimus aliquid intelligere. dicit enim Auguſt. in primo retracta. Non approbo,quod in oratione dixit Deus,qui non niſi mundos veritatem ſcire voluiſti, reſponderi enim poteſt multos etiam immundos multa ſcire vera,ſed per gratiam efficitur homo mundus,iuxta illud Pſal. 50. Cor mundũ crea in me Deus,& ſpiritum rectum innoua in viſcerib. meis, ergo ſine gratia poterit homo veritatem cognoſcere. Secundo,quia nichil deſtituitur propria operatione,ſed intelligere verum,eſt propria operatio intellectus, ergo nulla gratia ſuperaddita, poterit intellectus per ſola naturalia ſua intelligere veritatem. Tertio,quia non eſt impotentior intellectus in intelligendo,quam ſenſus in ſentiendo,ſed ſenſus ſine gratia poteſt ſentire ſenſibile,ergo intellectus ſine gratia poterit intelligere intelligibile.

Dicendum, quod intellectus nunquam indiget gratia

Nullus poteſt docere exterius niſi Deus interius doceat.

gratificante ad intelligendum aliquod verum, ſiue illud ſit naturæ proportionatum, ſiue non. Ad intelligendum tamen vera non proportionata indiget gratia gratis data: ad intelligendum autem vera ſibi proportionata nullo dono gratiæ indiget, ſiue gratificantis, ſiue gratis datæ. Pro quo ſciendum, quod verorum quædam ſunt naturali ratione proportionata. Alia verò ſunt, quę naturalem rationem excedunt. Illa autem naturalem rationem excedunt, quæ non poſſunt concludi ex principijs per ſe notis. Cum enim prima principia ſint vt inſtrumenta intellectus agentis, vt dicit commentator 3. de anima. Oportet ea proportionata eſſe lumini eius, ſicut organa corporalia ſunt proportionata virtuti motiuæ: alias enim non poſſet intellectus per illa principia intelligere, ſicut non poteſt agens operari per inſtrumenta non proportionata: & ita ſi prima principia ſunt proportionata virtuti intellectus neceſſe eſt, quod ea, quæ non fuerint proportionata primis principijs, non ſint proportionata lumini intellectus, vnde ea, quæ ex primis principijs concludi non poſſunt excedunt naturale lumen intellectus.

Prima prĩcipia ſunt vt inſtrumẽta intellectus agentis.

Talia autem ſunt, quæ ad fidem pertinent, & futura contingentia, & huiuſmodi, & ideo cognitio iſtorum verorum ſine lumine gratiæ gratis datæ cognoſci non poſſunt. Sic eſt cognitio fidei, & prophetiæ: lumen enim fidei gratis datum eſt per reuelationem, & dicitur lumen fidei ipſa cognitio de rebus, quæ creduntur, inquantum per quamlibet cognitionem illuminatur intellectus. Sic etiam lumen prophetiæ, id eſt cognitio prophetica, quæ eſt vt plurimum de futuris contingentibus, eſt per reuelationem: & ideo per donum gratiæ gratis datæ: ſed non eſt neceſſe quod ſit gratia gratum faciens, cum fidem quis habere poſſit, & etiam prophetiam ſine charitate, vt patet 1. Corinth. 13. Si autem loquamur de veris, quæ ſunt proportionata naturali lumini intellectus, id eſt quæ poſſunt concludi ex primis principijs ipſius, eſt circa hoc duplex opinio.

Quidam enim dicunt intellectum agentem, eſſe vnum omnium hominum, intellectum agentem Deum vocantes, & tamen intellectus agens ſe habet ſic ad intelligibilia, ſicut lucidum ad viſibilia, ideo volunt quod ſicut nõ poteſt videri aliquid viſibile niſi per emiſſionem radij corporalis: ita non poſſit intelligi aliquod intelligibile ſine noua emiſſione radij ſpiritualis, qui eſt gratia gratis data. Sed hæc poſitio non eſt vera, quia intellectus agens non eſt aliqua ſubſtantia ſeparata, vel Deus vt aliqui Theologi putauerunt, vel intelligentia, vt dixerunt aliqui Philoſophi: ſed eſt aliqua naturalis virtus ipſius rationalis animæ, & conſequenter non eſt vnicus intellectus agens omnium ſicut illi putauerunt: ſed cuiuslibet eſt ſuus intellectus agens. Item dato adhuc, quod intellectus agens eſſet vnicus, & eſſet ſubſtantia ſeparata, vt Deus, non oporteret quod pro qualibet intellectione fieret noua infuſio gratię, eo quod infuſio, vel emanatio donorum ſpiritualium non eſt ſucceſſiua per modum motus, ſed eſt fixa & permanens, vnde ſecundum vnam irradiationem ſpiritualem perficeretur intellectus poſſibilis ad omnia intelligibilia proportionata cognoſcenda. Alia poſitio eſt, quod intellectus agens ſit potentia quędam, vel vis animę rationalis, & hoc tenendo, quod eſt verum, non poteſt dici rationabiliter, quod oporteat ad cognitionem veri proportionali lumini naturali intellectus aliquod lumen perfundi, quod ad hoc intelligendum ſufficiunt tria, ſcilicet ſpecies, intellectus, & faciens ſpeciem intellectualem in actu, ſcilicet intellectus agens, & recipiens eam, ſcilicet intellectus poſſibilis, & omnia iſta ſunt per virtutem naturalem animæ. Nam forte diceretur, quod intellectus agens eſt inſufficiens ad faciendum ſpeciem eſſe intellectualem in actu. Sed hoc eſt inconueniens, quia tunc natura humana eſſet imperfectior alijs rebus, quia alię res ſufficiunt ſibi ipſis ad naturales, & proprias operationes per principia intrinſeca, & natura humana non ſufficeret ſibi ipſi ad actionem naturalem, & propriam, quæ eſt intelligere, ſed indigeret auxilio extrinſeco pro qualibet operatione.

Dicendum igitur, quod huiuſmodi vera proportio-

F nata intellectui, poteſt intellectus ſine aliquo lumine gratiæ ſuperaddito per lumen naturale intellectus agentis intelligere. Sed his non obſtantibus in omni intellectione indiget homo auxilio diuino, vt cauſæ vniuerſalis, quia à Deo dependet actus intelligendi inquantum eſt actus, & etiam quantum ad formam per quam ab intellectu procedit, quæ eſt vis id eſt abſente intellectiua, vel ſpecies intelligibilis cognoſcere enim veritatem eſt actus, vel vſus intellectualis luminis, quia ſecundũ Apoſtolum ad Ephe. 5. cap. omne quod manifeſtatur lumen eſt, vſus autem quilibet importat quendam motum large accipiẽdo motum ſecundum quod velle & intelligere motus dicuntur, vt patet per Ariſto. 3. de Anim. videmus autem in corporalibus, quod ad motum non ſolum requiritur ipſa forma, quæ eſt principium motus, vel actionis, ſed etiam

G requiritur motio primi mouentis.

Primum autem mouens in ordine corporalium eſt corpus cęleſte, vnde quantumcunque ignis habeat perfectum calorem, non alteraret aliquam rem coniunctam ſibi niſi per motum corporis cœleſtis. Manifeſtum eſt autem, quod ſicut omnes motus corporales reducuntur in corpus cęleſte. i. motum ipſius ſicut in primum mouens corporale, ita omnes motus tam corporales, quam ſpirituales reducuntur in primum mouens ſimpliciter, quod eſt Deus, & ideo quantumcunque aliqua natura corporalis, vel ſpiritualis ponatur perfecta, non poteſt in ſuum actum procedere niſi moueatur à Deo, quę quidem motio fit ſecundum rationem ſuę prouidentię, non autem ſecundum neceſſitatem naturę, ſicut corpus cęleſte mouetur, & eſt cauſa motus non per rationem pro-

H uidentię, ſed per neceſſitatem, & ſicut Deus eſt cauſa omnis intellectionis, vt eſt motio ſpiritualis, & Deus eſt principium omnis motus ſimpliciter, ita eſt principium formæ per quam fit immediatè iſte actus, vel motio intelligendi, ſed eſt principium intellectionis, vt eſt primus motor ſimpliciter. Eſt autem principium formæ inquantum eſt ipſe primus actus, & ab ipſo effluit omnis actus vel perfectio. Et ita intellectus cuiuslibet hominis dependet a Deo quantum ad duo.

Deus prĩcipium oĩs motus ſimpliciter.

Primo modo inquantum ab ipſo habet formam, per quam agit, ſcilicet ſpeciem intelligibilem, vel vim intellectiuam. Alio modo inquantum ab ipſo mouetur ad agendum, ſed quantum ad iſta duo dependet intellectus a Deo, vt a cauſa vniuerſali, ſiue vt motor, ſiue vt actus primus, quod etiam reſpectu omnium entium Deus ha-

I bet: & ideo ſicut cuilibet rei eſt naturale agere per principia propria, & intrinſeca ſua, ita eſt ei naturale agere per concurſum Dei cum ea, & iſte concurſus non dicitur aliquod donum gratis datum ſuperadditum intellectui, qui illa vocamus gratis data, quæ non pertinent ad inſtitutionem naturæ, & tamen ad naturæ inſtitutionem pertinet Deum eſſe cauſam vniuerſalem, & primum motorem, & hoc modo coagere omni rei. ergo iſta actio non dicitur aliquid gratis datum ſuperadditum intellectui.

Ad primum dicendum, quod omne verum a quocunque dicatur a Spirituſancto eſt, ſicut ab infundente naturale lumen intellectus, per quod cognoſcitur verum, & ſicut a mouente intellectum ad intelligendum, & ad loquendum veritatem: non eſt autem omne verum a Spiri-

K tuſancto ſicut ab inhabitante in eo, qui verum intelligit per gratiam gratum facientem, vel ſicut a largiente aliquod donum gratis datum naturæ ſuperadditum, ſed ſolum Spirituſſanctus eſt in homine cognoſcente vera quædam pertinentia ad fidem, & prophetiam per donũ gratuitum, illuſtrando eum in cognitione iſtorum. quia aliter nõ potuit incipere cognitio eorum, licet poſtquam cœperit poteſt extendi ad alios ſine dono gratuito per doctrinam. Idem autem eſt ſi cui Deus infuderit cognitionem rerum naturalium ſine ſtudio eius: ſicut Salomoni infudit cognitionem omnium rerum naturalium, & ibi erat donum gratis datum, ſed non oportebat eſſe gratiam gratum facientem.

Ad ſecundum dicendum, quod Deus dicitur reuelare Philoſophis ea, quæ cognouerunt naturaliter de Deo, ſicut ibi vſ in gl. pro tãto, quia eis naturalẽ rationem dedit, &

creaturas

creaturas condidit, in quibus maieſtas creatoris cognoſci poterat, non autem, quod iſta eis reuelauerit per aliquod lumen gratis datum additum lumini naturaliter, quia nullo tali indigebant.

Ad tertium dicendum, quod Deus docet hominũ interius inquantum virtutem intelligendi dedit. Dicit .n. Auguſt. 1. de Doctrina chriſtiana, quod ille, qui docet ſimilis eſt ei, qui mouet digitum ad aliquid oſtendendum alteri. vnde ſicut homo poteſt exterius mouere digitum, vt aliquid oſtendat, non autem poteſt conferre ei virtutẽ viſiuam, per quam ille, qui docetur doctrinam viſibilem aduertat, ita etiam poteſt homo exterius verba proferre, quæ ſunt ſigna veritatis, non tamen veri intelligendi virtutem præbere, quæ à ſolo Deo eſt, & pro tanto dicitur Deus ſolus interius docere, quia ipſe ſolus nobis vim intelligendi, ideſt ipſum intellectum, & lumen eius contulit, per quod intelligere poſſumus, & virtutem quam ſemel dedit ſp ſeruat, & continet, non tamen ſequitur ex hoc, ꝙ in qualibet cognitione nouum lumen gratuitum nobis infundat, per quod actu intelligamus, ſed ſatis eſt, quod ſemel virtutem intellectiuam dederit, per quã ſufficientes ſumus cognoſcere quodcunque verum proportionatum lumini noſtro naturali.

Ad quartum dicendum, verum eſſe, quod non fit intellectio ſine irradiatione ſpirituali, & tamen dicẽdum, quod ipſum lumen intellectus agentis quędam irradiatio eſt primæ lucis. ſ. diuinæ, vt ait Diony. 4 c. de Diuinis nominibus, dicit .n. quod omnes bonitates in creaturis participatæ, ſunt quidam radii diuinæ bonitatis, & ideo non oportet, quod huic irradiationi aliud lumen ſuperaddatur ad actualem intellectionem, iſtud tamen nõ eſt aliquod lumen gratuitum ſuperadditum lumini naturali, ſed eſt ipſum lumen naturale, ideo ſine gratia poteſt homo intelligere verum.

Ad quintum dicendum, ꝙ Deus eſt cã cuiuslibet cognitionis noſtrę, non m̃ oportet, ꝙ hoc fiat per influxum doni gratuiti alicuius, ſed per influxum luminis naturalis, qd lumen ab ipſo participatum fuit nobis, & ſicut eſt cã oĩs intellectionis, quarum quædam fit ſecundũ naturam, alia verò ſm̃ aliquid, quod naturã excedit, ita oportet ipſum eſſe vtroq; modo cauſam. ſ. primæ intellectionis erit cã naturalis inquantũ, vt cã prima, & vniuerſalis infundet lumen naturale ſemen, per ꝙ oẽm intellectionem talem ſufficientes ſimus producere non addito alio lumine, erit aũt cã intellectionis ſupernaturalis inquantum, vt cã ſupernaturalis dat donũ gratuiti luminis, cui vult, & quando vult, addendo illud lumini naturali.

Ad ſextum dicẽdum vno modo, quod intelligitur de intelligibilibus, quæ non ſunt proportionata lumini naturali intellectus, qualia ſunt, quæ ad fidem pertinent, quia ad hæc non ſufficimus per lumen naturale, ſed ſufficientia noſtra à Deo eſt, ideſt illud ſolum poterimus intelligere, quod per lumen gratuitum nobis Deus reuelauerit, & ita Apoſtolus loquebatur ibi non de quacunque cogitatione, ſed earum rerum, quæ ad fidem pertinent, cum dixerit, qui idoneos fecerit nos miniſtros noui teſtamenti. Aliter poteſt dici, quod intelligatur quantum ad omne cogitabile, & intelligibile, ſemper enim indigemus auxilio diuino ad cogitandum quodcunque inquantum ipſe mouet intellectum ad cogitandum. Nam ſi voluntas, quæ eſt libera potentia, non poteſt moueri ad deliberandum, ſed oportet eſſe aliquem motorem, ſcilicet Deum, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſtione, à fortiori intellectus non poterit eſſe ſibiipſi principium omnis intellectionis ſuæ, ſed oportet dari principium extrinſecum, & iſtud eſt Deus, qui mouet ad intelligendum, & dicitur eſſe principium noſtræ cogitationis. Nam aliud eſt cogitare, aliud eſt intelligere, cogitare enim eſt vt motus, intelligere eſt. vt terminus, & quies, inquiſitio enim intellectus circa aliquid, cuius veritatem nondum percepit, neque adinuenit, motus quidam eſt ad veritatem illam, & illud vocamus cogitare. Inuentio autem ipſius veritatis ſiue fit per doctrinam, ſiue per inueſtigationem, dicitur intelligere, quia intelligere eſt rem per intellectum percipere, & tamen prius non percipiebatur, ſed quærebatur: ideo non intelli-

A gebatur, ſed cogitabatur, iõ magis adhuc eſt Deus principium cogitationis noſtræ quã intellectionis. Nam intellectio habet aliquid prius in nobis. ſ. cogitationẽ: cogitatio autem nihil prius habet in nobis, ideo potius dãdus eſt Deus, vt principium cogitationis quam intellectionis, licet intellectio ſit perfectior quam cogitatio, ſed quia cogitatio non poterit habere ſemper principium niſi poſuerimus Deum eſſe principium illius, ideo ita ponendus eſt, ſic enim in voluntate eſt velle, ideſt actũ volendi habere, & eſt per illum actum volendi ad hoc, vel illud ſe flectere. Primum non habet voluntatẽ ſine Deo. Secundum autem habet ex conditione libertatis ſuæ, & tamen perfectior eſt determinatio quam ſimpliciter habere actum volendi, & tamen ad volendum oportet dari principium aliunde, quia non eſt voluntas ſibiipſi ſuf- B ficiens principium pro omni volitione, eſt tamen pro oĩ determinatione ad hoc, vel ad illud, ita & circa intellectum eſt principium Deus in cogitando potius quam in intelligendo, licèt intelligere ſit perfectius. Et tamen dicendum, quod ad vtrunq; indigemus diuino auxilio, ad cogitandum quidẽ indigemus Deo, vt motore, & à quo eſt principium operationis, ad intelligendum autem indigemus eo vt coagente vniuerſaliter, quia ſine ipſo non eſt aliqua actio, & tamen intelligere actio eſt, & perfecta quidem.

An homo ex ſeipſo per ſola naturalia ſua ſine gratia poſſit Deum diligere ſuper omnia.
Quæſt. CLXXVII.

C Quæritur, an homo ex ſeipſo per ſola naturalia ſua ſine gratia poſſit Deum diligere ſuper omnia. Aliqui dicunt, quod non, quia diligere Deum ſuper omnia eſt proprius actus charitatis, ſed charitatem nemo habet ex ſuis naturalibus, ſed à Deo illam datur, ad Rom. quinto c. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis, ergo ex puris, & ſolis naturalibus nemo Deum ſuper omnia diligit. Secundò, quia nulla natura poteſt ſupra ſeipſam, ſed diligere aliquid ſupra ſe, eſt tẽdere in aliud ſupra ſeipſum, ergo nulla creatura poterit Deum diligere pluſquam ſeipſam ſine auxilio gratiæ. Tertiò, Deo cum ſit ſummum bonum, debetur ſummus amor, qui eſt, vt ſuper omnia diligatur, ſed ad ſummum amorem Deo impendendum, qui à nobis debetur, homo non ſufficit ſine gratia, quia alioquin D fruſtra daretur gratia, ergo non poteſt homo ex ſolis naturalibus diligere Deum ſuper omnia.

Dicendum, quod poteſt homo in ſolis naturalibus cõſtitutus (dum tamen illa non ſint deprauata, vel diminuta) Deum diligere ſupra omnia, licet ex charitate nõ diligat, quia nullum habitum infuſum habet. Et patet, quia primus homo in ſolis naturalibus conſtitutus erat (vt quibuſdam placet) in quo ſtatu manifeſtum eſt, qđ Deum aliquo modo diligebat, ſed non æqualiter ſibi vel minus quam ſe, quia in hoc peccaſſet, ꝙ falſum eſt, quia non fuiſſet tunc primum peccatum eius in cibo vetito, ergo dilexit Deum ſuper omnia ex puris naturalibus ſine auxilio gratiæ. Pro quo ſciendum, quod homo poterat in ſtatu naturæ conditæ, vel integræ diligere Deũ ſuper omnia ſine aliquo dono gratiæ gratis datæ, & etiam E ſine gratia gratum faciente, non tamen poterat hoc ſine auxilio Dei mouentis eum ad hoc, quod ſic accipiendum eſt, homo in ſtatu naturæ integræ poterat operari virtute naturæ ſuæ bonum ſibi, connaturale abſque additione gratuiti doni, quia alias eſſet priuare naturam omni operatione. Nam ſi priuamus eam operatione propria, & proportionata ſibi priuabimus eam omni operatione, diligere autem Deum ſuper oĩa eſt connaturale homini, & cuilibet creaturæ non ſolũ ronali, ſed ẽt irrationali, & inanimatæ ſm̃ modũ amoris. qui naturæ eius competere põt. Cuius rõ eſt, quia vnicuiq; rei naturale eſt, ꝙ appetat, & amet aliquid ſm̃ ꝙ aptum natum eſt eſſe. Sic enim agitur vnũquodq; prout aptũ eſt, vt dicitur 2. Phyſicor. manifeſtum eſt autem, quod bonum partis eſt propter bonum totius, vnde & naturali appetitu, vel amore vnaquæque res particularis amat bonum ſuum proprium

propter bonum cõmune totius vniuerſi, quod eſt Deus. vnde & Dionyſ. dicit lib. de diui. nomi. quod Deus conuertit omnia ad amorem ſui ipſius: homo igitur in ſtatu naturæ conditæ amorem ſui ipſius in amorem Dei referebat: cętera namque Deum eo modo quo poſſunt pluſq; ſeipſa amãt irrationali quodam motu (vt ita dixerimus) bonum ſuum in diuinum bonum, q eſt bonum vniuerſale dirigentes. Homini aũt competit ſm naturam agere ſm rationem, & cognoſcere quid agat, & pp quid, & referre actus adinuicem: vnde in eo non eſſet amare ſe pp Deum niſi amorem ſuum in amorem diuinum actualiter aliquando referendo dirigeret, quod erat Deum pluſquam ſe diligere, vel ſupra omnia: & ẽt amorem illarum rerum in Deum dirigebat: & ita Deum pluſquam ſeipſum, & ſuper oẽs alias res diligebat, cum illum conſtitueret finem amoris, quo ſeipſum, & alia diligebat: & in hoc nondum charitatem habebat homo, quia nullũ donum gratuitum infuſum habebat: ſed ex puris naturalibus hoc facere ſufficiens erat. Si autẽ conſideretur homo in ſtatu naturæ corruptæ, deficit ab hac dilectione Dei ſuper omnia: ad hanc. n. ſufficiebat in ſtatu naturæ integrę: quia nihil impediebat eum à ſua rectitudine: nunc vero voluntas deficit ab hac perfectione & rectitudine, quia propter corruptionem naturæ ſequitur bonum priuatũ, niſi ſanetur per gratiam Dei. Ex hoc autem ſequitur, qd homo in ſtatu naturæ conditæ ſiue integræ non indigebat aliquo dono gratiæ gratis datæ, vel gratum facientis ad diligendum Deum ſuper omnia: indigebat tamen auxilio Dei mouentis ad hoc. Nam ad cætera bona Deus mouet voluntatem per interiorem quandam pulſationẽ, etiam non infundẽdo aliquod donum gratuitum, quod in anima maneat: ideo à fortiori pro iſto tam excellenti bono neceſſe eſſet, quod Deus moueret hominem: & tunc quia natura erat recta, cum nondum corrupta fuiſſet, non indigebat aliquo directiuo vel adiutiuo, ſed per ſe ſufficiens erat hoc agere: dum tñ ſemel ad illud moueretur: ſicut & homo naturaliter intelligere poteſt ea, quę non excedunt lumen naturale intellectus: & tamen indiget Deo mouente ad cogitandum, vt dictum eſt præced. quæſt. In ſtatu autẽ naturæ corruptæ indiget homo duobus ad diligendum Deum ſuper omnia. ſ. q moueatur à Deo, & q detur ei donum gratuitum, per q ſanetur corruptio naturæ, vt non impediat hanc dilectionem: & iſta eſt gratia, vel charitas, quæ naturæ corruptionem ſanat.

Ad primum dicendum, quod ex puris naturalibus poteſt homo diligere Deũ ſuper omnia in ſtatu naturæ conditæ, ſine aliquo gratuito dono. & tamen adhuc iſta dilectio non eſt ita eminens, ſicut quæ eſt charitans. Nam natura integra diligit Deum ſuper omnia inquantum Deus eſt principium & finis omnium: & ſpecialiter ipſius hominis eſt principium tanquam cauſa eſſe tribuẽs, eſt finis tanquam continens totam naturam boni, & ad quod omnia particularia bona tendunt ſecundum naturalem habitudinem.

Charitas autem diligit Deum ſuper omnia inquãtum homo habet quandam ſpiritualem ſocietatem, ſcilicet vt ambo quodammodo pertinet ad vnam naturam, & aſſociationem, quæ in amicitiam redeunt: & iſta eſt ſuperior & perfectior ratio. Natura enim amat vt pars, & effectus: charitas aũt vt quodãmodu ęquale, & amicũ: inſuper charitas addit quandam delectationem, & promptitudinẽ in amando, & hoc ex natura habitus, quia quilibet habitus facit iſta duo, vt dicitur ſecundo Ethycorum, ſignum generati habitus, eſt delectationem aduenire operibus, natura autem in puris ſuis naturalibus conſtituta, cum non habeat aliquod donum gratuitum neque habitum ad hoc cauſatum, agit ſecundum ſuum conatum ex intentione finis, qui actus non eſt ita delectabilis, & delectatio facit quandam perfectionem in opere, ideo excellentior modus amandi eſt per charitatem quam per naturam integram, licet ſecundum vtranque ametur Deus ſuper omnia ſecundum autem conditionem naturæ corruptæ neutro modo poteſt Deus amari ſuper omnia, quia neque vt principium, & finis boni noſtri naturalis: neque etiam vt conſors naturæ ſpiritualis, niſi detur donum gratuitum, ſed infunditur nobis charitas per Spiri-
F tum ſanctum, & per illam poſſumus Deum ſuper omnia diligere.

Ad ſecundum dicendum, quod iſta propoſitio habet duos ſenſus, ſcilicet nulla natura poteſt ferri ſupra ſeipſam. Vno modo ex parte obiecti, ideſt quòd non poſſit per actum ſuum tendere in aliquod obiectum, quod ſit perfectius ipſa natura. Secundo modo ex parte actus, ideſt non poteſt natura ferri in aliquid ſecundum proportionem maioris virtutis quam ſit ipſa natura. Primus ſenſus non eſt verus. Certum eſt enim, quod potentia poteſt ferri per actum ſuum naturalem in aliquid quod ſit maius, & ſuperius ea ſecundum naturam, vt intellectus noſter naturali cognitione poteſt aliqua cognoſcere, quæ ſunt ſupra ſeipſum, vt quando cognoſcit Deum naturaliter. Secundus ſenſus eſt verus, ſcilicet quod natura in a-
G gendo non poteſt excedere proportionem ſuæ virtutis: hoc enim eſſet vere excedere ſeipſam, nam obiectum aliquid extrinſecum eſt, & vt motor. Quod autem tendat natura in aliud excellentius ſe, nichil aliud eſt, niſi quod moueatur ab obiecto perfectiori quam ſit ipſa res mota: & in hoc nulla difficultas eſt, quia natura nichil agit ſupra ſe, ſed agitur, ideſt mouetur ab eo, quod eſt ſupra ſe; coactio autem prouenit a virtute agentis, magnitudo autem actionis ex magnitudine virtutis, ideo ſi excederet actio rei proportionem virtutis ſuæ, eſſet, quod res vere ſeipſam excederet, ideſt quod ageret pluſquam poſſet: & hoc includit contradictionem: & ideo hoc modo natura non poteſt ſupra ſeipſam. Quod autem diligat homo Deum non eſt ferri ſupra ſeipſum, ſed ibi aliquid eſt excellentius ſe, ideo poteſt diligere Deum naturaliter. Sed
H obijcietur, quod diligere Deum dicit ferri ſupra ſe quantum ad obiectum. Diligere tamen Deum ſuper omnia, ideſt pluſquam ſe, non pertinet ad rationem obiecti, ſed ad conditionem actus, & ita videtur quod excedit ſeipſum ſecundum proportionem virtutis in actione, quod falſum eſt.

Dicendum, quod diligendo Deum ſuper omnia, non eſt tranſcendere proportionem virtutis in actione, quia hoc eſſet ſi homo diligeret Deum pluſquam diligere poſſet: & tñ diligendo Deum ſuper omnia non eſt diligere Deum pluſquam poteſt, ſed tantum quantum naturaliter poteſt. Sufficit enim homo naturaliter ad iſtum gradum dilectionis: vnde non pertinet hoc ad cõditionem actus, ſed obiecti: ſcilicet homo diligit Deum pluſquam ſe, ſcilicet quia Deum videt eſſe diligibiliorem quam ſe-
I ipſum, ideo per eum actum & gradũ dilectionis, quem poteſt naturaliter elicere diligit Deum intenſius quam ſeipſum. Et eſt ſenſus, quod homo non elicit circa ſe actũ intenſiſſimum, quem poteſt, ſed illum circa Deum elicit, & ita minus ſe quam Deum diligit, & tamen Deum non diligit pluſquam poteſt, imò non tantum quantum poteſt, quia non tenetur quis habens charitatem elicere actum intenſiorem quam poterit dilectionis actus circa Deum: ſed etiam ſiquis poſſit habere actum dilectionis intenſum ad centum gradus, poterit ex charitate, & ordinate diligere Deum gradu ſexageſimo, dum tamen nec ſeipſum, nec aliam rem diligat in gradu ſexageſimo, ergo diligendo Deum ſuper omnia, non fertur natura ſupra ſeipſam, ideſt ſe excedendo.

Ad tertium dicendum, quod poſſumus diligere Deũ
K ſuper omnia ſine dono gratuito. Et dicendum quod non poſſumus amare Deum amore ſummo ſine dono, amare autem ſuper omnia non eſt ſummus amor. Dicitur autem amor Dei ſummus non ſolum quãtum ad gradum dilectionis, ſed etiam quantum ad rationem diligendi, & modum diligendi. aliquid iſtotum tenet amor, quo diligitur Deus ſuper omnia ſine charitate in ſtatu naturæ conditę vel integræ, non tamen tenet omnia, ideo nõ vocatur amor ſummus ſimpliciter qui ab homine eſſe põt, ſed ille eſt amor, quo ſm charitatem diligetur Deus, vt beatificans, tunc enim amabitur ſuper omnia, quia ſũmum bonum eſſe cognoſcetur. Et etiam quantum ad modum ſummum, ſcilicet in gradu intenſiſſimo, qui poſſibilis eſt homini, & ſemper ſecundum totum conatum vniformiter, quorum neutrum contingit in via, & amabitur vt beatificans, quæ eſt ratio ſumma diligendi.

quis ſit amor ſũmus quo Deum diligim'.

Nunc

Nunc enim non poſſumus eum diligere vt beatificantē, ſed ſolum vt creatorem, gubernatorem, redemptorem, & alias rationes. Ratio tamen ſumma eſt eſſe beatificantem, cum cætera ad hoc ordinentur, vt nos aliquādo beatificet: ideo nunquam amabimus Deum ſummè, niſi in beatitudine. Et ita dicendum, quod non ſolum non poſſumus ex puris naturalibus amare Deum ſummè ſine dono gratuito, ſed etiam non poſſumus cum quotcunq; donis gratuitis eum amare ſummè quouſque habeamus ſummum donum beatificationis, vbi amor, & charitas conſummatur in patria.

An poſſit homo ſine gratia implere omnia præcepta legis. Quæſt. CLXXVIII.

Quæritur, an poſſit homo ſine gratia implere omnia præcepta legis. Aliqui dicunt, ꝙ non: qui.n. præcepta legis ſeruat, vitam æternam meretur, vt dicitur ſupra in littera: Si vis ingredi ad vitam, ſerua mandata: ſed vitam æternam mereri nemo poteſt ſine gratia: ergo nemo poteſt implere omnia præcepta ſine gratia. Secundo, quia charitas non poteſt ſine gratia haberi, ſed dilectio charitatis eſt in præcepto infra 22. capit. Diliges dominum Deum tuum, &c. ergo non poſſunt præcepta impleri ſine gratia. Tertio, quia vt Auguſt. oſtendit virtutes in nobis ſolus Deus operatur, ſed actus virtutum ſunt in præcepto: ergo præcepta non poſſumus implere per noſipſos ſine Dei gratia. Quarto, quia Actu. 15. dicitur: hoc eſt onus, quod neque nos, neque patres noſtri portare potuimus, ſed illud onus eſt præcepta legis: ergo non poteſt homo implere præcepta legis ſine Deo agente, ſcilicet, ſine gratia eius. Quinto, quia nullus damnatur niſi pro peccato tranſgreſſionis vel omiſſionis, ſed nullus C omittit quicquam qui omnia præcepta legis implet. Si ergo poſſit homo præcepta legis implere, cum etiam poſſit (vt dicetur ſeq. quæſt.) peccatum vitare mortale, videtur, quod poſſit homo totaliter euitare damnationem, ſine gratia, ſed quicunque non damnatur eſt in gloria, ergo poterit homo ſine gratia Dei peruenire ad gloriam, quod eſt hæreticum. Sexto patet, quod dicit Auguſ. lib. de Quinquaginta hæreſibus, quod pertinet ad hæreſim Pelagianorum, vt credant ſine gratia poſſe hominem facere omnia mandata legis. Alij dicunt, quod ſic, dicit enim Apoſtolus ad Rom. 2. Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt: ſed illud, quod homo facit naturaliter, poteſt facere abſque gratia, ergo poteſt homo præcepta legis implere abſque gratia. Secundo, quia dicit Hierony. in expoſitione fidei catholicæ: Siquis dicit, Deum præcepiſſe aliquid impoſſibile homini, anathema ſit, ſed impoſſibile eſt homini, quod per ſeipſum implere non poteſt, ergo poterit per ſeipſum implere omnia præcepta legis. Tertio, quia inter omnia præcepta diuina maximum eſt: diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo. infra 22. cap. & tamen illud poteſt implere ſine gratia, cum ex puris naturalibus poſſit homo diligere Deum ſuper omnia, vt oſtēſum eſt præced. quæſt. ergo poteſt homo ſine gratia implere omnia mandata diuina. Quarto quia Deus non eſt magis crudelis quam homo, ſed homini imputaretur in crudelitatem, ſi obligaret aliquem per præceptum ad id, quod implere non poſſet, ergo hoc de Deo nullo modo eſt imputandum, & ita poterit homo omnia præcepta Dei per ſeipſum ſine gratia implere.

Dicendum, quod de præceptis legis contingit dupliciter loqui, aut quantum ad id, quod directè cadit in præcepto, aut quantum ad intentionem legiſlatoris. Directè autem cadit ſub præcepto actus virtutis quantum ad ſubſtantiam operis, ideſt ipſa res imperata in ſeipſa non conſiderando diſpoſitionem, vel intentionem facientis, & ipſa res imperata, ideſt actus imperatus eſt actus virtutis, quia lex non imperat niſi bonum, & boni actus ad virtutem pertinent. Sic dicitur 5. Ethicor. quia lex imperat actus omnium virtutum. Vltra ſubſtantiam autem operis eſt modus agendi, quem circa ipſum opus ponit virtus, hoc autem eſt, quod lex præcipit, ſ. nudam ſubſtantiā actus ſecur in ipſa lege exprimitur ſiue quocunque alio modo, quem virtus ponere poteſt circa actus, quia hoc

A directè alicui præcipitur, quod ſtatim eſt in poteſtate eius, vt faciat illud, & iſtud eſt ſubſtantia operis, quia quilibet poteſt ſtatim facere, quod lex iubet non expectata vlteriori diſpoſitione, non eſt autem in poteſtate hominis, vt eo modo faciat actum virtutis, quomodo facit virtuoſus, priuſquam virtutem habeat acquiſitam, vel infuſam. Nam virtuoſus facit bonum promptè & delectabiliter, & inclinante ad hoc habitu, virtutis, qui autē nondum eſt virtuoſus, poteſt quidem facere idem opus, quod virtuoſus; quia ad illud poteſt ſe determinare liberum arbitrium, & poſſunt organa deſeruire illi operi, & tamen non poteſt facere prompte & delectabiliter, quia iſtæ ſunt conditiones operis procedentis ex habitu, vt dicitur 2. Ethyc. ſed faciet impeditè, & cum quadam difficultate & triſtitia. Etiam non faciet ex habitu inclinante, ſed ex intentione finis. Intentio autem legiſlatoris eſt
B non ſolum, vt opus fiat: ſed etiam, vt taliter fiat qualiter virtuoſus facit. Nam vt dicitur 2. Ethyc. intentio legiſlatoris eſt facere ciues bonos, & ſectatores bonorum operum, & per aſſuefactionem operum præcipiuntur inducere ſe ad virtutem. Et huic conſonat verbum Apoſtoli 1. Timot. 1. Finis præcepti eſt charitas de corde bono; ad hoc enim data ſunt præcepta legis diuinę, vt homines in dilectione Dei & proximi inſtituantur, & ita eſt intentio legiſlatoris, vt non ſolum hæc opera fiant, ſed etiam vt omnia, quæ facimus ex charitate faciamus. Dicēdum eſt ergo, quod præcepta legis quantum ad id, quod directè ſub pręcepto cadit, poteſt homo implere per liberum arbitrium, ſcilicet quantum ad ſubſtantiam operum ſine dono gratiæ gratis datæ vel gratum facientis. Et hoc accipiendo gratiam pro aliquo habitu infuſo, & manente
C in nobis: ſecus autem ſine gratia Dei, ideſt ſine voluntate eius, quę gratis & ſine merito nos mouet ad agendum bonum: quia ſine illa nichil poſſumus operari. Sed præcepta quantum ad intentionem legiſlatoris ſine gratia impleri non poſſunt: quia non poſſunt impleri ſine charitate, cum legiſlator intendat nos inſtituere in charitate, & tamen charitatis donum nemo poteſt per ſeipſum habere, ſed à Deo infuſus eſt.

Accipiendo tamen gratiam pro diuina voluntate gratis in nobis omnia operante, non poſſumus præcepta implere aliquo prædictorum modorum ſine gratia. Nam non mouebimur ad faciendū aliquod bonum niſi Deus nos mouerit, & hoc ex gratia facit, quia nemo noſtrum meruit quod moueret eum Deus ad benefaciendum. Eſt autem differentia inter iſta, quia gratia, vt nominat ha-
D bitum, dicit aliquid creatum, quod in nobis manet, & nos informat. Gratia autem, vt dicit diuinam voluntatem, non eſt aliquid creatum, neque manet in nobis: ſed in Deo eſt. Gratia enim quæ eſt voluntas Dei, vocatur largè gratia, ſcilicet gratis operans: non enim poſſumus aliquid boni operari ſiue meritorium, ſiue non meritorium, niſi moti à Deo, quia intellectus, & voluntas in nobis non poſſunt eſſe ſibijpſis principium operationis, ſed ab alio mouentur, & illud eſt voluntas diuina, vt oſtenſum eſt ſupra. Quod tamen Deus mouet nos ad bona cogitandum, vel volendum non meruimus, ideo mouet nos gratis, & ita ipſa voluntas eius, quæ gratis nos mouet, gratia Dei vocatur, & quia ſine Deo mouente nos & cooperante non poſſumus aliquid boni facere, dicitur quod ſine gratia Dei non poſſumus præcepta legis im-
E plere, imò nullum præceptum poſſumus implere etiam quantum ad ſubſtantiam operis, iſta autem gratia non facit niſi mouere hominem ad agendum, ſed vltra non confert ei in operatione, & ideo ſi nichil aliud apponatur, non ſufficiemus ad implendum præcepta ſaltem eo modo, quo legiſlator vult ea impleri. Et etiam quantum ad ſubſtantiam operis erit difficile nobis implere illa, quia per illam gratiam non tollitur corruptio naturæ noſtræ, & ineptitudo, quibus difficiles reddimur, & inepti ad mandata Dei implenda, gratia autem, quæ eſt aliquid gratuitum nobis à Deo datum, manet in nobis, & nō ſolum inclinat ad agendum. ſed etiam reddit opus facile, & delectabile, quia illa eſt quidam habitus, & inſuper bonos reddit habentes, quia eſt forma inhærens, & ſine iſta gratia quæ eſt donum gratuitum ſine ſit gratia

gratis data,ſiue gratum faciens,pñt impleri præcepta legis ab homine ſaltem in ſtatu naturæ conditæ quantum ad ſubſtantiam operis:ſine prima, quæ eſt voluntas Dei gratis nos mouens,non poſſumus implere aliqua præcepta,quia oportet præuenire Deum, vt mouentem voluntatem noſtram ad volendum implere, & ad cogitãdum de impletione antequam impleamus, & velimus implere. Et quantum ad hoc errauit Pelagius,qui totaliter putauit poſſe impleri præcepta legis ſine gratia Dei, ſcilicet excludendo omnium gratiam, ita quod neque erat neceſſarium donum gratuitum, neque voluntas Dei nos gratis mouens, ſed ſine omni motu ab extra,homo per ſuum liberum arbitrium nudum poterat implere præcepta Dei. Et hoc eſt falſum, quia quantumcunq; liberum arbitrium ſit liberum, non tollitur, quin Deus ſit cauſa vniuerſalis,& primus motor ſimpliciter tam in ſpiritualibus, quam in corporalibus motibus. Aliqui autem dixerunt, quod implere mandata quantum ad ſubſtãtiam operis poteſt homo exiſtens in ſtatu naturæ conditę ſine omnia gratia,quæ ſit donũ gratuitum,&põt implere ſingula, & omnia, quia alias non potuiſſet in ſtatu illo non peccare,cum nichil aliud ſit peccatũ q̃ tranſgredi diuina mandata, ſed dñt,ꝙ in ſtatu naturæ corruptæ non poteſt homo implere omnia diuina mandata ſine gratia ſanante:in quo innuunt,ꝙ aliqua poteſt homo implere,ſed nõ omnia, ſ.quodlibet ſignatum per ſe poterit implere, ſed omnia ſimul non poterit implere,ſicut dicitur,quod homo poteſt vitare quodlibet peccatum veniale determinatum,ſed non omnia: implere autem mandata legis quantum ad intentionem legiſlatoris dicunt, quod non contingit in ſtatu naturæ integræ, neq; corruptæ ſine gratia gratum faciente, quia impleri vult illa legiſlator ex charitate, ſed charitas non poteſt haberi ſine gratia gratum faciente, ſic tenet beatus Tho. de Aquino 1.2.quæſt.109. Quantum verò ad impletionem præceptorum iuxta intentionem legiſlatoris verum eſt, ꝙ in vtroque ſtatu eſt neceſſaria gratia,& aliter non poterant præcepta impleri. De hoc Auguſt.lib.de correctione, & gratia cum dixiſſet,quod ſine gratia nullum prorſus bonum homines faciunt,ſubdit,non ſolum vt miniſtrante ipſa quid faciendum ſit ſciant homines, verumetiam vt præſtante ipſa faciant cum dilectione quod faciunt. Quantum ad impletionem præceptorum legis in ſtatu naturæ corruptæ cum dicit S.Thomas,quod non poteſt homo omnia mãdata legis implere quantum ad ſubſtantiam operis ſine dono gratuito, intelligendum eſt, quod non poteſt faciliter, vel non poteſt ſine magna difficultate, & tamen cum magna difficultate, & appoſito toto conatu poterit homo omnia illa implere,cum poſſit liberum arbitrium determinare ad ſeruanda illa innuente Deo ad ſingula, etiam non dando aliquem habitum gratuitum infuſũ. Et nõ eſt eadem ratio de venialibus, & mortalibus,quia venialia ſunt innumerabilia, & vix poteſt quis illa omnia intelligere,immo nemo omnia intelligit, mortalia autem quæ grauiora ſunt, determinata ſunt, & cognoſci poſſunt, & conſequenter omnia poſſunt vitari,& ita omnia præcepta legis poteſt quilibet implere; quia liberum arbitrium poteſt ſe ad quodlibet illorum, & etiam ad omnia determinare cuſtodiendo illa.

Sed obijcietur, quod non ſatisfaciat quis, nec dicatur adimplere mandata legis, implendo ſolum quantum ad ſubſtantiam operis, niſi ex charitate illa obſeruet, quia qui ſeruat legem quantum ad litteram, & agit contra voluntatem eius,dicitur facere in fraudem legis. ff.de legi.l.contra legem. Et dicitur etiam committere contra legem qui verba legis amplectens contra legis nititur voluntatem. extra de regul.iur.cap. certum. Et tamen voluntas legis eſt voluntas legiſlatoris, quia lex nichil aliud intendit, quam quod legiſlator per eam deſignari voluit: ideo cum ille intendat, quod ſeruetur ex charitate, non ſatisfaciet legi, qui non ſeruauerit eam ex charitate. Dicendum,quod vere quis implet omnia mandata legis quando implet illa, quantum ad ſubſtantiam operis, etiam ſi ex charitate non agat, quia vt dictum eſt ſupra, illud cadit directè ſub præcepto, quod quis ſtatim facere non poteſt:& tñ agere ex charitate, vel

F ex habitu non poteſt quis ſtatim ſi nondum habet habitum. Facere tamen quod mandatur quantum ad ſubſtãtiam operis poteſt quilibet ſtatim: ideo ad illud ſolum obligat præceptum. Ad rationem dicendum, quod voluntas legis eſt voluntas legiſlatoris. Sed voluntas legiſlatoris eſt duplex. Vna eſt quam per legem exprimit, aut per legis verba intelligi vult, alia eſt, ad quam per legis obſeruationem deducere vult. Prima eſt voluntas legis & legiſlatoris ſimul:quia hoc ille voluit,& ita illud ſignificauit. Secunda eſt voluntas legiſlatoris ſolum, quia ipſe intendit hoc pro fine legis. Ipſa tñ lex nihil huius expreſſit:iniuſtum tñ vr obligare velle homines ad id, quod nequaquam lex expreſſit. Prima voluntas cadit ſub præcepto,ſ.intelligere legem quantum ad verba ſua, & ſecũdum veram rationem accipiendi non faciendo fraudem

G legi. Nam quantum ad iſtam primam voluntatem dicitur fieri fraus legi obſeruando verba, & non intentionẽ, & hoc etiam eſt niti contra voluntatem legis, quod illicitum eſt. Secunda voluntas non eſt legis, ſed legiſlatoris,ſcilicet ideo leges condidit, vt per eas homines aſſuefacti boni fierent, & obſeruando politicam pacem ſeipſos diligerent: quia amorem intendit præcipue introducere legiſlator,quam iuſtitiam, vt dicitur 8.Ethic.cap.1. ad iſtam autem voluntatem non tenentur, qui legẽ obſeruant, quia non præcipitur hæc res per legem, ſed ad hoc lex ponitur,vt ad hunc finem perueniatur, & ſic etiã ſi non obſeruetur non dicitur aliquid deeſſe de impletione legis,cum totum, quod ipſa lex vult obſeruetur,& illud eſt quod ſub præcepto cadit, & non cadit ſub præcepto finis præcepti. Sic eſt de charitate, quia finis legis eſt

H charitas, & tamen per ſingula præcepta non præcipitur charitas ſed aliqui alij actus: licet quodlibet pręceptum ſit ad charitatem, vt ad finem:ideo ſi impleatur id, quod iubetur quantum ad ſubſtantiam operis, etiam non habendo charitatem ſatisfacimus legi,& voluntati legiſlatoris, alioquin quicunq; obſeruaret aliquod præceptum exiſtens ſine charitate, peccaret obſeruando, quia omitteret aliquid,ad quod tenebatur, ſed falſum eſt.

Ad primum dicendum, quod ſine gratia poſſumus obſeruare præcepta legis,& tamen obſeruando illa ſine gratia non meremur vitam ęternam: aliud eſt enim obſeruare præcepta ad hoc, quod euitemus peccatum omiſſionis,vel commiſſionis,& aliud ad hoc, quod obſeruando illa tanquam per opera bona mereamur vitam æternã. Quantum ad primum ſufficit illa obſeruari ſine charita-

I te,quia quomodocunque ſeruentur, dũ tamen quicquid in eis eſt ſeruetur ſatisfacimus legi, & ideo non incurrimus peccatum commiſſionis,neque omiſſionis,& ita intelligitur, quod poſſumus obſeruare omnia præcepta ſine charitate, vel gratia quacunque gratuita, vel gratum faciente. Quantum ad ſecundum non ſufficit ſeruare mãdata quantum ad ſubſtantiam operis niſi ex charitate ſeruentur: quia ſola charitas eſt radix merendi, & cæterarum virtutum actus non ſunt meritorij,niſi vt fiunt ab habente charitatem,& diriguntur ad Deum,vt imperati à charitate: & ſic ad merendum non ſufficiunt præcepta obſeruata quantum ad ſubſtantiam operis,niſi etiam obſeruentur quantum ad intentionem legiſlatoris.

Ad ſecundum poſſet dici vno modo,ꝙ charitas habet ſe ad actus virtutum dupliciter: ad quoſdã.n.ſe habet eli-

K citiuè ad alios imperatiue, eliciuiuè ſe habet ad proprios actus, imperatiue autẽ ad actus aliarum virtutum, ideo actus cæterarum pñt fieri virtuoſe, i.quo virtuoſus agit etiam ſi charitas non adſit, cum illi actus habeant ſpeciales habitus à quibus producantur: actus autem eliciti à charitate ſunt actus diligendi,& iſti quidem poſſunt fieri materialiter,& quantum ad ſubſtantiam operis ſine charitate, & tñ non pñt fieri virtuoſe ſine illa, ſ.non ſolũ non meritorie, ſed neque etiam virtuoſe,cum non ſit aliqua alia virtus, à qua eliciatur actus diligendi Deũ præter charitatem, & ideo licet ad implendum præceptum illud, diliges dominum Deum &c.requireretur charitas, tamen quantum ad cętera pręcepta non requiritur. Secundo poteſt dici, & melius quod ad nullius præcepti impletionem requiritur charitas. Vnde etiam in præcepto illo, ſcilicet diliges &c. poteſt eſſe obſeruatio ſine

chari-

charitate, quia obſeruabitur quantum ad ſubſtantiã operis, poteſt tamen diligere quis Deum ſuper omnia, & proximum ſicut ſeipſum ex charitate ex puris naturalibus, vt oſtenſum eſt præceden. quæſt. Nam tam in præcepto illo quàm in alijs eſt generale, quod nõ cadit ſub præcepto niſi id, quod ſtatim poteſt quis facere, & non requirit aliquam aliam diſpoſitionem ex parte facientis, & tamen agere ex charitate diſpoſitionem dicit, ideo ad implendum præceptum illud, ita quòd euitemus peccatum omiſſionis, vel tranſgreſſionis, ſufficit, quòd diligamus Deum ex puris naturalibus. Nam ſic diligitur ſuper omnia, vt dictum eſt.

Ad tertium poteſt dici vno modo, quòd virtutes ſunt in nobis à Deo, ſ. virtutes gratuitæ, quæ habentur per infuſionem ſimul cum gratia & charitate. Virtutes tamen morales, id eſt aſſuetudines poſſunt in nobis cauſari ſine operatione ſpirituali Dei, & ita etiam operationes eius poſſunt eſſe ſine aliquo dono gratuito. Aliter poteſt dici, quòd etiam ſi omnes virtutes tam gratuitæ, quàm aſſuetudinales eſſent à Deo, non eſſet inconueniens, quia ad implendum præceptum ſunt quidem neceſſarij actus virtutum materialiter, ſed non, vt à virtute ſunt, quia non eſt in poteſtate cuiuslibet hominis ſtatim facere aliquid ſicut virtuoſus facit. i. promptè & delectabiliter, & ex habitu, ſed poteſt facere illud, quod virtuoſus facit, vt dictũ eſt. Et ita ſine gratia poſſunt fieri omnes actus virtutum materialiter, & hoc eſt implere omnia præcepta.

Ad quartum dicendum, quòd non dicitur illud, quaſi impletio præcepti requirat ex ſe gratiam, vel charitatem, ſed etiam quantum ad ſubſtantiam operis erat verum, quòd erat lex onus importabile, & hoc propter multitudinem operum & præceptorum, & præcipuè circa plurimas ceremonias: hæc autẽ licèt aliqui viri boni ſpecialiter obſeruarent, multitudo tamen populi nunquam illa ad plenũ obſeruauerat, neque ſine difficultate magna poterant obſeruari, & tamen poterant cum difficultate obſeruari, etiam ſine aliquo dono gratuito à Deo conceſſo.

Ad quintum dicendum, quòd ſine gratia nemo poteſt habere vitam æternam, licèt poſſit implere præcepta ſine gratia, quia ad habendum vitam æternam non ſufficit non tranſgredi, quod eſt per commiſſionem, vel omiſſionem, ſed neceſſe eſt gratia, quia etiam ſi quis nunquam tranſgrederetur legem committendo, vel omittendo, nichilominus peccato ſubditus eſſet originali, à quo nõ poterat liberari niſi per gratiam, pro quo damnationem incurreret, per gratiam ergo à pœna æterna liberamur, etiã dato quòd non committeret quis ſpecialiter contra aliquod præceptum legis, neque omitteret: tamen veniens ad ætatem adultam omitteret, ſi non præpararet quantũ in ſe eſſet ad gratiam ſuſcipiendam, & pro tali omiſſione puniretur, ſi autem præpararet ſe faciendo quod in ſe eſt, ſine dubio gratiam conſequeretur, per quam vitam æternam acquireret.

Ad formam arguendi poteſt dici, quòd primũ eſt falſum, ſ. nemo damnatur niſi pro peccato commiſſionis, vel omiſſionis, cùm etiã pro peccato originali, quod non eſt commiſſionis vel omiſſionis, ſed eſt contractum, & non factum, damnetur quis. Etiam illud eſt falſum, quòd nichil omittit, qui præcepta legis implet. Nam non eſt aliquòd præceptum legis, quod homo ſe præparet ad gratiam, & tamen qui veniens ad ætatem adultam non ſe præpararet ad gratiam, peccaret omittẽdo, vt dictũ eſt.

Ad ſextum dicendum, quod verum eo modo, quo Pelagius intendebat, hæreſim eſſe, poſſe ſine Dei auxilio implere præcepta, & tamen ſine gratia, vt eſt donum gratuitũ nobis infuſum poſſumus implere præcepta. Duo enim ſunt quæ ex parte Dei ſunt nobis neceſſaria ad implendum præcepta etiam quantum ad ſubſtantiã operis. Primum eſt quòd nos moueat. Secundum eſt, quod cooperetur nobis. Primum eſt neceſſarium inquantum ipſe eſt primum mouens ſimpliciter quantum ad omnes motus, tam corporales, quam ſpirituales. Secundum eſt neceſſarium inquãtum ad impletionem cuiuslibet præcepti determinati, ſed eſt tale, quòd ſine ipſo non poſſunt omnia præcepta impleri. Patet hoc, quia interdum poteſt quis mouere ſeipſum ad vnum actum per alium actum, vt ſi

A quis nunc eligit, quòd de bono conſideret an illud facere debet, iſtius enim cogitationis ſufficiens principium motiuum fuit electio præcedens, neque oportet poni aliud principium, & tamẽ illius electionis oportet principium eſſe cogitationem præcedentem, & tunc illius cogitationis neſcimus dare principium, & ſi dicamus, quòd illius eſt alia cogitatio principium, eſt inconueniẽs, quia ibitur in infinitum, ideo oportet poni Deum aliquando vt cogitationis & operationis principium, & ita poteſt homo aliquorum actuum ſuorum eſſe principium ſimpliciter, & tamen non omnium, ergo licèt aliqua præcepta diuina poſſit implere quis non motus à Deo, tamen non poteſt implere omnia.

Secundum eſt, quòd Deus coadiuuet vt cauſa vniuerſalis, & dicendum, quòd hoc modo auxilium Dei eſt ne-
B ceſſarium in qualibet actione cuiuſcũque creaturę, quia ſicut eo non conſeruante non poteſt aliquid manere ſaltẽ ad punctum temporis, ita neq; eo ceſſante cooperari poteſt aliquid operari. Ideo iſta duo ſunt neceſſaria nobis ad impletionem præceptorum, & dicere ſine tali auxilio poſſe impleri præcepta eſt hæreſis pelagiana. Putabat enim ille, quòd ſine motu, & cooperatione Dei per liberum arbitrium erat homo ſufficiens principium omniũ actuum ſuorum, & quia mouere ſic cooperari eſt ex voluntate Dei gratis mouente nos, eſt verum, quòd nõ poſſumus ſine Dei gratia implere præcepta, accipiendo tamen gratiam pro dono gratuito Dei, ſiue ſit gratis datũ, ſiue gratum faciens, ita quòd ſit aliquid creatum, & infuſum nobis, poſſumus omnia præcepta ſine tali gratia implere, & quia gratia accipitur communiter pro dono in-
C fuſo nobis habitualiter, aſſerimus ſimpliciter, quod ſine gratia poſſunt impleri omnia pręcepta, licèt non ſine Dei auxilio. Ad argumenta in contrarium etiam reſpondendum eſt.

Ad primum dicendum, quòd dicitur naturaliter vno modo ea, quæ legis ſunt faciunt, id eſt faciunt ea, quę pertinẽt ad legem naturalem. De lege autem poſitiua nichil dicitur an faciant ea, & ita poteſt dici, quod licèt naturaliter faciunt ea, quæ ſunt de lege naturali, indigent adhuc gratia pro eis, quæ ſunt de iure poſitiuo. Multa enim præceptorum diuinorum de iure poſitiuo ſunt. Aliter poteſt dici, & melius, quòd licèt gentes faciant ea, quę ſunt legis, naturaliter, non tollitur, quin agant ex Dei auxilio, & illo indigeant. Nam oportet, quòd moueantur à Deo ad illud cogitandum, & volendum, & etiam Deus coo-
D peretur eis operantibus, quia aliter nullum opus facere poſſent, vt ſupra dictum eſt; & quantum ad hoc non differt inter ea, quæ pertinent ad legem naturalem & poſitiuam, ſed solũ quia ad ea, quæ ſunt de iure naturali, quia ſunt inſita rationi noſtræ, nõ indigemus inſtructione aliqua, neque præcepto, ad ea autem, quæ ſunt de iure poſitiuo, quia non ſunt inſita rationi naturali, indigemus exteriori inſtructione, ſcilicet lege data. Et hoc voluit Apoſtolus dicere, quòd gentes, quę non habent legem, ſ. poſitiuam, faciunt naturaliter ea, quę legis ſunt, i. ex naturali dictamine rationis faciunt ea, quæ ſunt de lege naturali, qualia ſolent mandari in lege poſitiua, ſicut decalogus eſt de lege naturali, & ponitur inter leges ſcriptas, quia magna pars iuris poſitiui eſt concluſio iuris naturalis, & per rationem naturalẽ fertur homo in illud, ẽt anſequã conſtituatur à conditorib. legum, & tñ ad implendum ea, quę
E ſunt de iure naturali indigemus Deo, vt motore, & cooperatore. Sic dicit Aug. li. de ſpiritu & litera: Nõ moueat, quia naturaliter dixit, eos ea, q̃ legis ſunt facere. Hoc. n. facit ſpiritus gratię, vt imaginem Dei, qua naturaliter facti ſumus, inſtauret nobis, & vocatur ibi ſpiritus gratię. i. voluntas Dei gratuitò in nobis ſpirans, & nos mouens, & nõ aliquis habitus infuſus nobis à Deo, quo operemur.

Ad 2m dicendum, q; oĩa præcepta legis poſſumus implere, & ideo nichil Deus nobis mãdauit impoſſibile: licèt nullũ de pręceptis eius ſine eo poſſumus implere, ſiue accipiatur implere quantũ ad ſubſtantiã operis, ſiue quãtum ad intentionem legiſlatoris. Nã primo modo requiritur auxilium Dei mouendo, & deinde cooperando. Secundo modo requiruntur prędicta duo, & inſuper habitus infuſus nobis gratuitus, & gratificans, quia tñ Deus

non

ſpeciali Dei priuilegio vitare omnia venialia, ſed oportet
incidere in aliqua: ſi autē nemo incideret in veniale niſi
per conſenſum, poſſet homo per ſeipſum euitare ſufficien
ter ſingula venialia, & omnia ſimul.

De mortalibus alius modus eſt, quia nemo incidit in
mortale niſi per conſenſum, & contra omnia illa, in quæ
conſentiendo etiam poteſt mens eſſe intenta, & peruigil,
quia etiam ſiquis ſit nunc armatus, & peruigil cōtra
aliquod peccatum cuius tentationem valde timet, & dū
pugnat contra illam inſurgat tentatio contra aliud pec-
catum mortale: non incidet in illud quouſque mens con
uertatur ad id, quod tentatio ſuggerit, & eligat conſentire
vel nō: & ideo circa mortalia ſicut eſt in poteſtate noſtra
euitare ſingula, ita etiam eſt euitare omnia ſimul.

Tertiū quod dicunt eſt, quod manens in peccato mor
tali poteſt aliquanto tempore vitare peccatū aliud mor-
tale, ne in illud incidat, ſed non diu. Sed iſtud non ſtat,
quia ſi liberum arbitrium manens ſub peccato poteſt ali-
quando reſiſtere, poterit & ſemper reſiſtere. Nam reſi-
ſtendo non efficitur infirmum, ſed fortius, & ita quanto
plura mala vitauerit, tanto ad maiora euitanda potens,
& aptum efficitur, & hoc communius tenetur. Ideo ſup-
poſito hoc dicēdum, quòd peccatum vitare, poteſt dupli-
citer intelligi, ſ. aut peccatum iam commiſſum, aut pecca
tum committendum. Si accipitur de peccato commiſſo,
dicendum, quòd homo in peccato mortali exiſtens non
poteſt vitare peccatum mortale ſine gratia. i. non poteſt
exuere illud peccatum, in quo eſt, abſoluendo ſe ab illo
quantum ad maculam neque quantum ad reatum pęnæ
æternæ ſine gratia liberante, nam macula nō tollitur niſi
formaliter per gratiam, cum macula non dicat niſi priua
tionem gratiæ, quę eſt pulchritudo animæ, obligatio etiā
ad pęnam æternam ſemper eſt in homine quandiu eſt
Deo inimicus, quod ſemper eſt quandiu non eſt in gratia
eius. Et in hoc errabat Pelagius, qui putabat hominem
ſine gratia per propria opera poſſe à peccatis præteritis ſe
abſoluere ſatisfaciendo pro illis, quod falſum eſt, quia ſi-
cut opera noſtra non ſunt meritoria vitę æternæ ſine gra
tia: ita nullo modo à peccato præterito poteſt quis libe-
rari ſine gratia.

De peccato committendo dicendum, quod poteſt ho-
mo vitare illud ſine gratia, i. quantumcunque ſit quis in
peccato mortali graui, poteſt vitare quodcunq; aliud pec
catum mortale, ne in illud incidat, & hoc intelligendo
per gratiam habitum infuſum aliquem, quo anima for-
maliter grata redditur Deo: ſecus accipiendo pro volun-
tate Dei, quæ nos gratis ad bona mouet & cooperatur
nobis ad illa, quia ſine iſta non poſſumus appetere ali-
quod bonum, neque vitare aliquod malum, cùm etiam
alia opera indifferentia, vel quæ non ſunt bona ex gene-
re, non poſſumus facere niſi Deo cooperante.

Ad quorum maiorem euidentiam dicendum, quòd
de homine poſſumus dupliciter loqui, aut ſecundùm ſta-
tum naturæ corruptæ, vel ſecundum ſtatum naturę inte-
græ. In ſtatu naturæ integræ poterat manens ſine gratia
habituali vitare omne peccatum, tam mortale, quàm ve-
niale, quia peccare nichil aliud eſt niſi recedere ab eo, ꝙ
eſt ſecundum naturam, quod vitare poterat homo ma-
nens in ſtatu naturæ integræ, cùm peccatum ex defectu
proueniat, non poterat tamē homo etiam in illo ſtatu vi
tare peccatū ſine auxilio diuinæ conſeruationis, ſine qua
non ſolum à ratione deficeret, ſed etiam ab eſſe naturali,
& iſta conſeruatio dicitur etiam gratia, quia gratuito fit:
non eſt tamen aliquid nobis habitualiter donatū. In ſta-
tu autem naturæ corruptę indiget homo gratia habitua-
li ſanante naturam ad vitandum omne peccatum, & iſta
ſanatio per gratiam habitualem fit. Primo in appetitu
rationali, ſecundò in appetitu ſenſitiuo: in appetitu qui-
dem rationali poteſt fieri perfectus in hac vita per gra-
tiam habitualem, in appetitu autem ſenſitiuo non fit hic
perfectus, ſed manet adhuc rebellio appetitus, & hęc di-
ſtinguit Apoſtolus ad Rom. 7. ca. ſ. Ego ipſe mente ſeruio
legi Dei, carne autem legi peccati, & ideo in ſtatu naturę
lapſæ ſaltem homo manens in gratia poteſt vitare omne
peccatum mortale, quod eſt in ratione, id eſt cauſatur per
conſenſum, nō poteſt autem vitare quis omne peccatum

A mortale manens ſine gratia, & etiam in gratia manens
nō poteſt omnia euitare, ſed ſingula niſi ex priuilegio ſpe
ciali, quod rariſſimis conceditur, & ratio eſt, quæ fuit ſu-
pra aſſignata de peccato mortali & veniali. Sed circa pec
catum mortale dicūt aliqui, quòd qui eſt in gratia, poteſt
vitare omnia peccata, & ſingula, ſed poſtquā incidit quis
in peccatum mortale poteſt quidem aliquandiu vitare
peccatum quodlibet, ſed non diu. Et dicunt, quòd ratio
eſt, quia non eſt neceſſe, quòd homo ſemper peccet, cùm
peccare ſit actus, & nō eſt homo ſemper in actu, ideo nō
peccat homo ſemper actualiter, ideo aliquandiu manet
ſine actu peccati mortalis, diu tamen ſic manere non po-
teſt, quia vt ait Greg. ſuper Ezech.

Peccatum, quod mox per pęnitentiam nō deletur, ſuo
pōdere ad aliud trahit. Et huius ratio eſt, quia ſicut ſupe-
riori rationi debet ſubdi inferior, ita ſuperior debet ſub-
B di Deo, & in ipſo conſtituere finem ſuæ volūtatis, per fi-
nem autem oportet, quòd regulentur omnes actus hu-
mani, ſicut per iudicium rationis debent regulari omnes
motus inferioris appetitus. Sicut ergo inferiori appetitu
non totaliter ſubiecto rationi non poteſt eſſe quin cōtin-
gant motus inordinati in appetitu ſenſitiuo, ita in ratio-
ne hominis non ſubiecta Deo conſequens eſt, vt contin-
gant multæ inordinationes in ipſis actibus rationis. Sed
hoc videtur eſſe contra ea, quæ ſupra dicebantur, ſ. quòd
non ſolùm ad tempus, ſed etiam ad ſemper poſſit homo
vitare omnia peccata mortalia, licèt ſit in peccato morta
li, & hoc quia non infirmatur liberum arbitrium per tē-
pus. Dicendum quòd non cōtingit diu manere ſine pec-
cato mortali eum qui ſemel in peccato mortali manet,
ſed rurſus in aliud peccatum incidet, & poſt in alterum,
C niſi per gratiam à priori peccato fuerit ſanatus. Et ratio
eſt, quia cùm homo non habet cor ſuum firmatū in Deo,
vt pro nullo bono conſequendo, vel malo vitando à Deo
ſeparari velit, occurrunt multa, propter quæ conſequen-
da homo recedit à Deo, contemnendo pręcepta ipſius, &
ita peccat mortaliter.

Hoc autē non accidit quando eſt homo in gratia: quia
tunc eſt mens noſtra ſubiecta Deo, & firmata ita, vt pro
nullo bono acquirendo vel malo vitando velit ab eo re-
cedere: Et manendo in iſta ſtabilitate poteſt mens mane-
re in perpetuum ſine peccato euitādo omnia & ſingula.
Sed quando quis manet in peccato mortali nondum ſa-
natus per gratiam, eſt ratio deordinata, quia nō eſt in ea
fixum, quod non recedat à Deo propter bona aliqua con
ſequenda, vel mala euitanda, & ideo adueniente tētatio-
D ne aliqua ad concupiſcendum bonum, vel fugiendū tri-
ſte, cùm facilius ſit hoc agere quam contrarium, faciet il
lud homo, niſi forte ſit in eo aliquid, quod ad cōtrarium
inclinet, & tamen non eſt, quia non eſt ibi gratia, quæ ra
tionem ordinet in Deum, ſed eſt deordinatio in anima,
ſ'm quam naturalius eſt ei moueri deordinatè ad bonū
iudicatum in creatura, & iſte motus eſt peccatū mortale, *Gratia*
& ſic manēu in peccato mortali eſt quaſi naturale pecca- *rōnē in*
re mortaliter quouſque ſanetur per gratiam, facere autē *Deū or*
bonum eſt difficile, i. quaſi contra naturam. Secūdo quia *dinat.*
cum per peccatum mortale non ſit ablatum totum bonū
naturale, ſed adhuc maneat libertas arbitrij, poteſt exi-
ſtens in peccato mortali eligere id, quod bonum eſt, cùm
etiam peccatum mortale non abſtulerit cognitionē illius
& tñ ad hoc oportet ꝙ maneat homo ſemper cogitans,
E & peruigil, vt inſurgente quacūque tentatione ex illa co
gitatione, & actuali cōſideratione boni retrahatur à ma-
lo, ꝙ tentatio ſuggerit, & moueatur ad bonum, ꝙ ratio
iudicat, ſed manere talem cogitationem actualē ſemper
non eſt poſſibile, ſed interdum tentationes nos repentine
occupant, & antequam contingat nos venire in cogita-
tionem illam præcipitamur in peccatum per conſenſum *Qui eſt*
voluntatis, qui non fuiſſet, ſi pro illo tempore occurriſſet *in pec-*
nobis cogitatio peruigil de vero bono & malo, non exi- *cato*
ſtente autem tali conſideratione operatur homo ſecun- *morta-*
dum diſpoſitionem, quam habet, quæ quaſi naturaliter *li ē īcli*
inclinat, ſed qui eſt in peccato mortali, eſt ſecundum hoc *natus,*
inclinatus, & diſpoſitus ad malum propter diſpoſitionem *et diſpo*
deordinatæ rationis, ideo ſecundum eam mouetur ante- *ſitus ad*
quam multum præcogitauerit. *malum*

Nam

Vnū ſignū cognoſcēdi habitus ē ex repentinis operationibus.

Nam in repentinis mouetur homo ſecundum habitũ, vel ſecundum finem iam præconceptum, vt dicit Ariſt. 3. Ethy. & ideo in repentinis cognoſcitur habitus, vt ibidem dicitur. Cum autem aliquid fit ex magna deliberatione, poteſt quis operari virtuoſa, qui non eſt virtuoſus, neque habebat præconceptum virtutis opus facere, ſed quia ex tempore iudicat ſibi conueniens eſſe, vel ad euadendum mala, vel ad conſequendum vtilia, aut delectabilia facere aliquid virtuoſum: elegit illud facere, etiam ſi difficile ſit ſibi talia operari. Si tamen ſubito offeratur homini aliquid agendum, vel non ſit locus magno conſilio taliter quiſque aget qualibet habitum habuerit, vel qualem finem ante hoc præconceperat, & in animo ſuo firmauerat, & ideo vt dictum eſt Ariſto. ponit vnum ſignum cognoſcendi habitus cuiuſcunque ex repentinis operationibus 3. Ethi. & quia longum tempus deliberandi non occurrit nobis ſemper ſiue propter magnitudinem paſſionis vrgentis, & valde impellentis, vt eſt paſſio venereorum, quæ quodammodo cogit, & vehemens ita quando inflammatur, vel propter inſtantia pericula ſicut circa actum fortitudinis ad aggrediendum vel ſuſtinendum, vbi vel ſtatim oportet aggredi, vel ſuſtinere accidit ſtatim cedere, & fugere, & non eſt tempus longæ deliberationis, vel propter quancunque aliam conditionem rei exterioris, quæ paruum tempus deliberandi cōcedit, vt ſi dicatur alicui, ſi ſtatim feceris tale, vel tale dabuntur tibi tantæ diuitiæ, quod ſi non feceris ſtatim, etiam ſi poſtea facias nihil tibi dabitur, & inſuper perdes quidquid poſſides, in talibus enim aget quælibet iuxta habitum, quem habet vel diſpoſitionem vel iuxta finem iam præconceptum. Et iſta eſt cauſa communiot quare peccamus, ſcilicet, quia occurrunt nobis ſubitanea talia, quæ longum conſilium non patiuntur, vt in venereis patet.

Cā cōis quare homines peccant.

Nam licèt tempus ad deliberandum nobis non ſit breue ex parte alicuius rei exterioris, quæ cogat, vel ſtatim agere vel ſtatim ceſſare, tamen paſſio venereorum eſt ita vehemēs, quòd ſtatim mentem ſuffocabit, vel ſtatim repellenda eſt, antequam magis inualeſcat, & dominetur. Si autem non eſſet illa ita fortiter alliciens, ſed tepidè, poterat ſuſpendi conſenſus diu, & interim poterant occurrere multæ cogitationes bonæ quæ ad contrarium ſuaderent, ſed quoniam ita vehens eſt neceſſe eſt, vel ſtatim eam eo animo repellere, vel ſtatim conſentire in eã, ideſt in actum, quem ſuadet vel in delectationem cogitationis de ea, quod eſt quodam conſentire in eam. Et hoc quidem eſt verum quantum ad actum rationis.

Nam licèt non ſtatim effugetur ipſa paſſio concupiſcentiæ venereorum, prout eſt motus quidam in nobis factus, ſed interdum diu duret: tamen ratio aut ſtatim conſentit in actum, aut delectationem, aut ſtatim diſſentit, & non eſt poſſibile longas eſſe inducias, quia non patitur hoc conditio concupiſcentiæ huius, & ita in his, qui ſtatim non reſiſtit, ſtatim eſt ſuperatus, & peccat. De paſſione iracundiæ idem eſt, quia illa eſt nimis impetuoſa, & rationem non perfectè audit, vt dicitur 7. Ethic. & ita per deliberationem longam non reſiſtimus ei, quia ipſa non concedit talem deliberationem, ſed vel ſtatim comprimitur, vel ſtatim ſuperamur exiſtentes in aliquem actum, quem illa ſuadet.

In cōcupiſcentys venereis q̄ ſtatim non reſiſtit, ſtatim ē ſuperatus.

Ad reſiſtendum ergo ei neceſſarius eſt habitus, vel præconceptio finis præſtituti à nobis, quæ ſunt diſpoſitiones inexiſtentes, & inſurgente quocunque motu ſtatim agimus ſecundum illa, quia in actu habemus. Si autem habitus manſuetudinis vel diſpoſitio aliqua ad reſiſtendum iræ, vel præconceptio finis de reſiſtendo omni iræ propter aliquid non præceſſerit: nunquam reſiſtemus alicui iracundiæ per conſilium & deliberationem, quia ipſe motus impetuosè ſurgens, impedit fieri conſilium, & deliberationem de nouo.

Idem autem eſt quandocunque ex conditione rei exterioris paruum tempus deliberationi conceditur, quia ibi ſi magnum tempus concederetur, aliqui fortè contemnerent diuitias oblatas, vt non facerent quod ab eis petitur, quia diuerſa occurrerent ei cogitationi, quę ab hoc diſſuaderent, cum autem paruum deliberandi tempus

F conceditur, diuitiæ vel res promiſſæ multum mouent, quæ ſimul habent totam ſuam vim impellendi, eo quod totum bonum earum notum eſt, ea verò quæ ab eis diſſuadere debent, non cito occurrunt, ideo ſuperatur propter breue tempus, qui non ſuperaretur conceſſis longis inducijs deliberandi. Et iſte eſt modus, quo in peccata præcipitamur, quia fit nobis breuis deliberatio ex aliqua parte, & ideo raro accidit poſſe reſiſtere ex ſola deliberatione, ſed reſiſtimus quando habitum habemus contrarium, vel diſpoſitionem aut præconceptionem finis, & hoc præcipuè eſt, quia antequam inſurgant paſſiones, non ſunt in nobis præmeditationes. Nam ſi quis perui gil eſſet quaſi timeret inuadi ab aliqua paſſione, & ante illius aduentum cogitaret an bonum eſſet facere, quod illa ſuadet, etiam ſine habitu & præconceptione finis
G poſſet reſiſtere per deliberationem, & tamen non contingit hominem eſſe peruigilem circa omnia, ideo cum non maneat homo diu, quin ſurgat in eo aliquis motus appetitus ad rem, in qua peccare poteſt, & qui in peccato mortali manet, non habet in ſe aliquem habitum, vel diſpoſitionem vel præconceptionem finis, cum gratiam non habeat, aget ſecundum deordinationem voluntatis ſuæ, & peccabit, & ideo qui in peccato mortali eſt, non poteſt diu manere, quin incidat in aliud mortale, niſi per gratiã reparetur, ſi enim ad gratiam redeat, tūc poterit manere ſemper ſine peccato euitãdo omnia mortalia.

Modus quo in peccata præcipitamur.

Cum autem obijciebatur, quod ſi poteſt manere aliquando non incidendo in peccatum, qui ſemel eſt in mortali, poterit ſemper, quia liberum arbitrium reſiſtendo non debilitatur. Dicendum, quod non poteſt diu ma
H nere vitando peccata, quod autem maneat ad paucum tempus & non ad multum, non ideo fit, quaſi aliquibus tentationibus reſiſtere poſſit, & non omnibus, vel non multis, ſed quia nulli reſiſtere aptus eſt. Nam cum non habeat habitum neque diſpoſitionem ad bonum, neque præconceptionem finis, ſed ſolum deordinatum voluntatis per quam ad malum determinatur quandocunque inciderit tentatio peccabit, quia habet per quod determinatur ad malum, & non per quid flectatur in bonum ſed quia non inſurgunt ſemper actualiter in homine motus tentationum, vel concupiſcentiarum etiam ſi in peccato mortali maneat, non oportet, quod ſemper peccet. Semper autem peccaret, ſi continue inſurgerent concupiſcentiæ ad mala. Quod autem diu non maneat ſine peccato, in quod de nouo incidat, ideo fit, quia, non poteſt
I homo diu manere ſine motibus concupiſcentiarum, & occurſu aliarum rerum, in quibus contingit peccare, & illis ſtatim aſſentit, & ita ratio non tenet, quia illa præſupponebat, quod exiſtens in peccato mortali poſſet euitare aliquando peccata, & poſtea non, quia tunc debilitaretur liberum arbitrium reſiſtendo, quod falſum eſt quia non eſt virtus fatigabilis.

Sed tunc dicetur, quomodo ſtare poteſt iſta poſitio cũ præcedente, quia ibi dicebatur, quod exiſtens in peccato mortali, cum non perdat naturam liberi arbitrij, poteſt euitare omne peccatum mortale & ſingula: hic autem dicitur quod nullum poteſt euitare.

Q̄ exiſtens in peccato mort. poſſit vel non poſſit vitare peccata.

Dicendum quod veritas eſt, quod exiſtens in peccato mortali nullum peccatum mortale euitabit, cuius concupiſcentia inſurgat in eo, & tamen poteſt euitare ſingu
K la, & omnia iſta ſic ſiſtant liberum enim arbitrium habet de natura ſua quod poſſit ſe determinare ad hoc vel ad illud, & iſta poſſibilitas nunquam tollitur, etiam exiſtenti in peccato mortali, vnde exiſtente aliquo in peccato mortali circa venerea, vel iram ſi inſurgat rurſus motus libidinis, vel iracundiæ manet ei libertas ad eligendum, & determinandum ſe ad hoc quod eligat non fornicari & non iraſci, & tamen non determinabit ſe ad hæc, ſed ad fornicari & iraſci. Et ratio eſt, quia aliud eſt, quod quis poſſit ſe determinare ad hoc vel ad illud, & aliud ſe determinet potius ad hoc quam ad illud. Nam ad vtrunque poteſt ſe determinare, & tamen non ſe determinat niſi ad vnum, quia oppoſita nemo poteſt ſimul eligere. Ad hoc autem quod poſſit ſe determinare ad oppoſita nihil requiritur niſi natura liberi arbitrij, & non eſt alia cauſa ad hoc, quod ſpecialiter ſe determinet

modo

modo ad hoc, & non ad aliud, vel è contrario, non ſuffi-cit natura liberi arbitrij, ſed oportet poni aliquam cauſam, ſ. quia hoc videtur ſibi melius quã illud, vel aliquid propter quod magis placet hoc quam illud, licet iſtæ cauſæ non ſunt neceſſariæ ad determinandum, quia tunc tolleretur natura liberi arbitrij, ſed tales ſunt, quod mouent aliquo modo, ſed non cogunt, & poſſent abijci per liberum arbitrium. Hoc modo videbitur quomodo, & quando mouebitur quis ad peccandum, & quando ad bene agendum: ſiquis ſit in peccato mortali, & inſurgat ei tentatio iræ, vel auaritiæ, habet quidem facultatem liberi arbitrij, vt poſſit determinare ſe ad hoc, vel ad illud, & tamen determinabit ſe ad illud, ad quod fortius motiuum habuerit. Ad peccandum autem habet iſte primum motiuum paſſionis, qui allicit mouendo ſub ratione boni ad aliquid, quod vt bonum oſtendit, & etiam eſt motiuum propter fugere triſtitiam, quia tolerando paſſiones, vt illis non aſſentiamus, eſt magna afflictio, & quilibet deſiderat fugere triſtitias.

Tertium motiuum eſt deordinatio volũtatis, quę cauſata fuit per peccatum mortale præcedens, & ſecundum illam deordinationem eſt ſibi quaſi naturale agere deordinatè. Ad bene agendum autem nullum motiuum eſt in eo. Nam non eſt habitus inclinans ad bonum, neque præconceptio finis non habitus, quia non habet gratiam neque charitatem, quia per peccatum perierunt, etiã non præconceptio finis, quia qui peccatur mortaliter conuertit ſe à creatore ad bonum commutabile, & quandiu nõ redit ad gratiam, ſemper manet iſta deordinatio finis. ſ. q̃ ad fruendum bono creato moueatur, ideo nõ eſt aliquod motiuum ad bonum, ſunt autem tria motiua ad malum, & ſic voluntas determinabitur ad malum, ideſt ad iram & auaritiam, & non in fugam iſtorum, quia non habet, per quid moueatur ad illud. & ita dicitur, quòd non poterit euitare peccatum mortale qui eſt in peccato mortali, ideſt, non habet aliquod motiuum ad euitandum, & ita nunquam euitabit quandiu fuerit in peccato mortali, tamen non cogitur peccare mortaliter inſurgente quacunque tentatione, cùm maneat liberum arbitrium.

Sed tunc dicetur, quod hoc dato nunquam redibit ad gratiam qui eſt in peccato mortali, cùm non habeat per quid moueatur ad bonum.

Dicendum, quòd poteſt redire ad gratiam per duo, ſ. per impulſum diuinum, quia Deus ſemper impellit, aut tangit aliquo modo cor noſtrum pulſando ad bonum, iuxta illud Apoc. 3. c. Ego ſto ad oſtiũ, & pulſo & per naturalem quandam vim, quia licèt nemo poſſit ſeipſum reducere ad gratiam quam perdidit, tamẽ poteſt facere aliquid quod in ſe ſit, & cùm illud fecerit, Deus concurrit, & gratiam donat: ſed cõmunius eſt, quod exiſtẽs in mortali ad hoc, quod liberetur, pulſatur à Deo ita efficaciter, quòd ſe cognoſcat eſſe in malo ſtatu, & velit recedere ab illo, & eſſe in bono, & cum hoc voluerit faciẽdo quod in ſe eſt, Deus dat illi formatum ſpiritum cõpunctionis, & ita dat illi gratiam, qua gratus Deo ille efficitur. Ad argumenta vtriuſque partis reſpondendum eſt, eo quod poſſe euitare peccatum accipitur æquiuocè.

Ad primum dicendum, quòd ſicut videre dicitur dupliciter, ſ. habere viſum & vti viſu, ſ. actu videndi, ita peccare accipitur dupliciter, ſ. pro habere peccatum, vel pro committere peccatum, cùm autem dicitur quod homo existens in peccato mortali non poteſt euitare peccatum, verum eſt accipiendo pro peccato quod iam habet, quia ab illo non poteſt liberari niſi per gratiam ſuperuenientem, ſed poteſt vitare peccatum quod nõdum commiſit. Ita dicendum quod poteſt non peccare, ideſt nõ committere peccatum, non tamen poteſt non peccare. i. non habere peccatum, cum ſemel habuerit, quouſque per gratiã tollatur. Et cùm dicitur, quòd poteſt euitare peccatũ non commiſſum, eſt verum, i. quòd habet facultatẽ liberi arbitrij, i. ſecundum quam poteſt ſe determinare ad euitandum, & tamen ſi inſurrexerit paſſio, nunquam euitabit peccatum, quandiu in peccato eſt, vt fuit declaratum.

Ad ſecundum dicendum, quod per peccatum non fuerunt ablata homini naturalia, ſed in eis vulneratus eſt, liberum arbitrium autẽ eſt naturale homini, ſicut eſſe ani-

A mal, ideo per peccatum non perdidit illud, & ideo quicquid poterat ante peccatum, poteſt poſt peccatũ, ſed non poteſt illud ita bene, & faciliter. Nam ante peccatum non erat paſſio incitans ad malum & diſturbans à bono, ideo non erat vlla pugna neque difficultas ad hoc, quòd bonũ vellet homo per liberum arbitrium, nunc verò quia ſunt motus paſſionum, non eligit homo bonum ſine difficultate quadam, ideo poſt peccatum ſine gratia poteſt homo vitare peccatum mortale, i. habet facultatem arbitrij qua exiſtente non poteſt cogi ad peccandum, & tñ nunquam vitabit peccatum mortale ad quod paſſio inſurrexerit, quandiu manſerit in peccato mortali.

Ad tertium dicendum, quòd verbum Aug. non intelligitur de neceſſitate abſoluta, ſed de neceſſitate cõditionata, quæ eſt neceſſitas finis. Ad ſuperbum enim pertinet B excellentiam propriam quętere, & illam ſingulariter velle. Si autem iſti fini adhærere vult, neceſſe eſt vt inuideat excellentiæ aliorum, quærendo excellentiam propriam, quia velle excellentiam non eſt velle perfectionem ſimpliciter vel bonum, ſed velle bonũ, in quo excedat alios, & tamen ſi alij ſunt excellentes, aut perfectionem habentes, ſecundum illas perfectiones iſte non poteſt illos excedere, vel minus excedit quam vult, ideo cõditioni ſuperbi repugnant pati aliorũ excellentias, vel probitates, ideo qui ſuperbus eſſe vult, neceſſe eſt, quòd ſit inuidus, ideſt vt vellet, quòd alij nullam excellentiam, aut perfectionẽ haberent, & tamen qui ſemel eſt ſuperbus, non eſt neceſſe, quòd ſemper velit eſſe ſuperbus, & ita non eſt neceſſe, quòd in actum ſuperbiæ exeat, poteſt enim de vno vitio tranſire in aliud totaliter illud dimittendo, vel tranſire C ad gratiam ſiue ad bonum ex genere, & ita non eſt neceſſe, quod qui eſt ſemper ſuperbus ſemper ſuperbiat, & conſequenter neque inuideat, & tamen ſi ſuperbus manere vult, neceſſe eſt, quòd inuideat.

Ad quartum dicendum, quòd habẽs pedem claudum non poteſt ambulare niſi claudicando, & tamen exiſtens in peccato mortali poteſt agere aliquid non peccando, quia illa ratio tenet in illis, qui agunt ex neceſſitate naturæ in quibus operatio ſequitur de neceſſitate ſecundùm exigentiam perfectionis, vel formæ, aut ſecundum defectum operantis, non autem tenet hoc in volũtarijs, quia homo habens virtutem poteſt vti virtute, vel non vti illa, licet illa ſit habitus determinans ad bonum, ſed nõ determinat ſub neceſſitate, & è contrario habens habitum vitioſum poteſt non vti illo, & ita facere bonum. Et ita D eſt differentia inter iſta prima, quia habens pedem claudum nunquam ambulat, niſi claudicando, & tamen exiſtens in peccato mortali aliquando operatur aliquid non peccando mortaliter, ſicut quando nulla tentatio inſurgit. Secunda differentia eſt, quia etiam inſurgente paſſione quando ſemper peccat exiſtens in peccato mortali nõ eſt ſimilitudo ad habentem claudũ pedem, quia ille non ambulat aliquando niſi claudicando, & non poteſt ambulare non claudicando, & neceſſe eſt, quòd claudicet ſi ambulet, qui verò eſt in peccato mortali, licèt inſurgente tentatione ſemper peccet, vt ſupra dictum eſt, non eſt tamen neceſſe, quod peccet, quia liberum arbitrium habet, per quod poſſet ſe determinare ad oppoſitum, licet non ſe determinet.

Ad quintum dicendum, quòd non tenet conſequentia, quia tunc æqualiter concluderetur tam pro exiſtente E in gratia, quàm exiſtente in peccato mortali, nam omnes habent neceſſitatem moriendi, exiſtentes in gratia poſſunt vitare omnia peccata mortalia.

Secundò, quia ſequeretur, quod tunc ſemper eſſet homo in peccato mortali. Nam quamdiu homo viuit, ſemper eſt ſubditus neceſſitati moriendi, ergo ſemper eſſet in peccato mortali, quod falſum eſt.

Tertiò, quia trãſeunte peccato manet pęna interdum: ideo licèt maneat mors, non eſt neceſſe manere peccatum.

Quartò, quia peccatum eſt voluntarium, pęna tamen eſt inuoluntaria, ideo poteſt ſemper manere, vel diu pęna. i. mors, non manente peccato. Aliter dici poteſt, quod mors & peccatum ſe conſequuntur, & tamen mors non fuit data in pęnam pro quolibet peccato, ſed correſpondet

det ſoli primo peccato, ex quo tota natura infecta eſt. Et de hoc verum eſt, quòd ſicut à neceſſitate moriendi nemo poteſt liberari, niſi per gratiá, ita & à neceſſitate ſubiacendi illi peccato per originem à parẽtibus in poſteros transfuſo, non poteſt quis liberari, niſi per gratiam. i. per ſpeciale priuilegium, quòd non incidat in originali, vel poſtquam incidit, nõ poteſt niſi per gratiam ab illo liberari. De mortali actuali ſecus eſt, quia non eſt neceſſe incidere in illud.

Ad ſextum dicunt aliqui, quòd poteſt quis ſine gratia reſiſtere peccato, ſed non poteſt victoriam habere de peccato, quia iſta poſſunt differre.

Dicunt, quòd quicunque vitat peccatum, reſiſtit peccato, & hoc poteſt fieri etiam ſine gratia, et non oportet, quòd tunc homo reſiſtendo peccato mereatur vitã æternam, ſed ille propriè vincit peccatum, qui poteſt pertingere ad hoc, contra quod eſt pugna peccati, & hoc eſt vita æterna, & illud non poteſt eſſe niſi in eo, qui operatur opus meritorium, & victoria talium meretur vitam ęternam, & non fit ſine gratia.

Aliter poteſt dici, & melius, quòd exiſtens in peccato mortali poteſt vitare quodcunque peccatum mortale. i. habet naturam liberi arbitrij, per quod ſe poteſt determinare ad vitandum, quia non habet motiua ad vitandum illud, niſi per accidens. Sed in hoc ſciendum, quòd non eſt ſenſus, quòd exiſtens in peccato mortali, non poſſit euitare aliquod peccatũ mortale, ita quòd incidat in quodcunque, cuius tentatio inſurrexerit ab intra, vel ab extra, falſum enim eſt: quia ſunt quædam peccata, quæ quis valde horret non inquantum ſunt cõtra Deum, ſed inquantum ipſe naturaliter diſpoſitus eſt ad illa fugiendum, cum & ipſa inter ſe ſunt contraria, & etiam ſi ſit in peccato mortali, & ꝓponatur ſibi, vt talia faciat, reſiſtet illis. Manifeſtum eſt enim quòd ſi alicui exiſtenti in peccato mortali libidinis, vel gulæ ſuggerat dęmõ, vel alius homo, quòd occidat patrem, vel ſeipſum, quod eſt peccatum mortale, nõ faciet illud, quia tunc, qui vnum malũ faceret, omnia mala committere, & ita de multis alijs peccatis mortalibus, & hoc, quia non habet motiuum ad illa. Nam licèt gratia careat, poterit reſiſtere talibus per diſpoſitionem naturæ ſuæ, quia non perit tota rectitudo rationis per peccatum mortale. & ita iudicat iſta valde mala, ideo mox, vt propoſita fuerint, refugit illa, & horret, & illud eſt ſufficiens principium ad illa vitandum ſine gratia. Etiam, quia ſunt quædam bonæ inclinationes naturales, quas vocamus virtutes naturales 6. Ethic. cap. vlt. & per tales fugimus multa mala, nõ tamen vitamus peccatum mortale, meritoriè ſic: quia nõ agimus ꝓpter Deum, neque cum gratia, & charitate, ſed per rectitudinẽ rationis, quæ non perit tota, & per rectas inclinationes naturales, quæ non abolitæ fuerunt pœnitus per peccatum. Maximè quando non incurrimus in peccatum contrarium illis, ideo exiſtens in peccato mortali, multis tentationibus poteſt reſiſtere ſine gratia. Sed intelligitur hoc quantum ad illa peccata, quę ſunt circa obiecta, quę ab omnibus appetuntur, vt circa iram, libidinem, honoris, & diuitiarum deſiderium, ad quæ in ſingulis hominibus adiuuat naturaliter inclinatio, tunc enim, qui eſt in peccato mortali, vt communiter vincitur à talibus tentationibus. Nam non eſt diſpoſitio naturalis contraria, nõ eſt etiam habitus contrarius, ſed potius habitus vitij, nõ eſt etiã habitus gratuitus. i. gratia, vel charitas, cùm iſte ponatur eſſe in peccato mortali, ideo non manet ei aliquid, per quod reſiſtat, ideo cõmuniter tales incidũt in peccatum inſurgentibus huiuſmodi tẽtationibus, maximè cùm iam ſit deordinatio voluntatis, quæ cõſtituit finem in fruitione creaturarum auertendo ſe à Deo. Sed adhuc dicendum, quòd circa talia nõ ſuperatur ſemper, qui eſt in peccato mortali, quia licèt ſit in vno peccato mortali, poteſt eſſe, quòd habeat habitum fortem virtutis moralis circa obiectum illud circa quod tentatur, & tunc etiam ſi gratiam non habeat, reſiſtet peccato, licet non meritoriè, & non quidem ex pręmeditatione, ſed ex habitu. Nam licèt omnes habitus gratuiti, qui infundantur à Deo, pereant per quodlibet peccatum mortale: morales tamen, qui per aſſuetudinem generati ſunt, non pe-

Qui eſt in peccato mortali faciliter ab ira, & libidine vincitur.

Habitus morales ꝑ aſſuetudinẽ generati non pereunt ꝑ peccatũ mortale.

F reunt, & ita fortiter mouent ad reſiſtendum paſſioni, inclinanti ad oppoſitum.

Ideo iſtud maximè intelligẽdum eſt de peccatis illis, in quæ ſemel quis cecidit, vt ſiquis fornicatus eſt, vel concupiuit aliena, aut detraxit, quamdiu manet in peccato iſto, ſi inſurgat tentatio ad rurſus fornicandum, vel concupiſcendũ aliena, non habet iſte, per quod reſiſtat, ideo præcipitatur i peccatum, quia neque habet inclinationẽ naturalem contrariam, neque habitum, neque gratiam, et eſt volũtas iam deordinata, ideo habet multa, per quę ſe determinet ad peccãdum, & nichil per quod determinet ſed ad fugiendum peccatum, ideo peccabit ſurgente paſſione.

Et hoc verum eſt, niſi per accidẽs, vt ſi tali paſſione inſurgente, inſurgat timor, aut verecundia, vel alia paſſio

G fortior, quæ impediat operari, etiam non habendo reſpectum ad Deum, quia voluntas deordinata, quæ iam ſe conuertit ad creaturam, non abſtinet ab opere malo propter Deum, quandiu in peccato mortali manet: & ideo verum eſt, quod exiſtens in peccato mortali, non poteſt vitare omnia, & ſingula peccata mortalia, quamdiu ſic manet, ſed poteſt vitare aliqua, ſ. quòd licet aliqua poſſit euitare, tamen ad alia inſurget tentatio, quibus non poterit reſiſtere, quia quædam ſunt, contra quæ non habemus naturalem inclinationem, ſed potius ad illa inclinamur, vt ad iram, libidinem, & deſiderium honoris, & laudis, & nõ habemus habitum moralem acquiſitum ad reſiſtendum paſſionibus circa talia. Etiam non habemus habitum gratuitum infuſum. Etiam non ſumus vigilantes, & præmeditati circa illa in talibus paſſionibus, ſi in-

H ſurgant ei, qui eſt in peccato mortali, incidet ſine dubio in peccatum, quia non habet aliquid in ſe, per quod reſiſtat, niſi per accidens inſurgat alia fortior paſſio, quæ impediatur ab illis, quia tunc efficimur vigiles circa talia propter paſſionem oppoſitam, quæ inſurgit, quæ cogit ad ſui conſiderationem.

Ad ſeptimum dicendum, quòd Aug. dicit anathematizandos eos, qui aſſerunt hominem poſſe peruenire quo tendit, ſine gratia Dei, & verum eſt, quia tendit homo ad vitam æternam, quę eſt finis noſter, quam ſine Dei gratia nemo meretur, non ſolum, vt eſt gratia voluntas Dei gratis omnia donans, ſed etiam, vt eſt habitus gratuitus infuſus animæ. Sed etiam accipiendo quantum ad euitationem peccati verũ eſt, quod qui putat poſſe euadere omnes tẽtationes ſine Dei gratia anathematizãdus eſt, quia

I eo faciente quædam non inſurgunt, quæ grauiſſimæ inſurgerent, & eas, quæ inſurgunt non poſſumus ſuperare, niſi per gratiam, quia vel habebimus gratiam, quæ eſt habitus infuſus, vel ſaltem gratiam, quæ eſt adiutorium diuinæ cooperationis, & cum ipſe, vt cauſa vniuerſalis concurrat nobiſcum in omnibus operationibus, & non ſit poſſibile nos aliter facere quidquam, certũ eſt, quod non ſolùm ſuperare, imo neque pugnare poterimus contra paſſiones, niſi Deo cooperante, & iſta cooperatio vocatur gratia Dei, quia Deus gratis nos adiuuat, & tamen interdum poſſumus euitare quædam peccata ſine gratia, quæ eſt habitus, ſed non omnia, neque diu, & hoc, quia nõ poteſt homo diu manere peruigil circa omnes paſſiones, neque diu homo manet, quin inſurgant ei aliquæ paſſiones tales circa quas non vigilando præcipitetur, & ideo non

K poteſt diu manere vitando mortale, qui eſt in peccato mortali.

Argumenta autem in contrarium videntur probare, quod homo per ſe ſine gratia poſſit vitare peccatũ, quod non eſt verum, ideo ad illa reſpondendum eſt.

Ad primum dicendum, quòd diabolus non poteſt vincere niſi volentem, & tamen non poteſt homo pœnitus vitare peccatum ſine gratia. Et verum eſt, quia dęmon non poteſt compellere hominem ad peccandum, aut ad aliquid agendum, quia liberum arbitrium etiam gratia deſtitutum compelli non poteſt, & non differt, quòd homo ſuperetur à dæmone, vel à carne non tentante dęmone, quia nõ fit præcipitatio in peccatum quantu ad eum, qui eſt in peccato mortali propter vehementiam tẽtationis, ſed quia eſt deſtitutus omni auxilio, & motiuo ad bonum, & non habet per quod ſe determinet ad illud: vnde

etiam

etiam per minimam tentationem poterit ſuperari, & tamen dato, quòd homo quandocunque ſuperetur à tentatione ſuperatur volens, tamen interdum non poteſt reſiſtere, ſcilicet, quia non habet aliquid, per quod determinetur ad volendum reſiſtere paſſioni, vt bonũ ſequatur.

Ad ſecundum dicendum, quòd vbi eſt ſimpliciter neceſſitas agendi, eſt determinatio ad vnum, & verum eſt, quòd vbi eſt liberum arbitrium, neque eſt neceſſitas agẽdi, neque determinatio ad vnum certum quid: prout neceſſitas dicit compulſionem, vel etiam ineuitabilitatem, & ita concedimus, quòd exiſtens in peccato mortali, non poteſt vitare omnia peccata, & tamen non cogitur committere aliquod illorum, neque eſt ineuitabile, quod cõmittat illud, ſed ideo non poteſt euadere, vel euitare illa, quia non habet aliqua motiua ad determinandum voluntatem ad bonum, tamen ipſum liberum arbitriũ adhuc liberũ manet, & potens ſe determinare ad vtrũque.

Ad tertium dicendum, quòd nemo peccat in eo quod nullo modo poteſt vitare, ſ. agendo quantum in ſe eſt, vt illud vitet, & hoc modo quilibet poteſt vitare omnia peccata, quia ſi homo agit quãtum poteſt, habebit gratiam, & habendo illam poterit ſuperare omnia, & ſingula peccata mortalia, ſi autem ad gratiam non præparat ſe agendo quantum poteſt, non excuſatur à peccatis, quæ committit etiam ſi ſine gratia peccata vitare non poſſet, & verum eſt, quòd ſine illa non poteſt vitare omnia, neque omni tempore, ſed aliqua, & aliquando, non autem longo tempore, vt dictum eſt.

Ad quartum dicendum, quòd licèt exiſtens in peccato mortali non poſſit vitare omnia peccata, vtilis eſt correctio, quia illa incitat eum, vel ſtimulat ad parãdum ſe ad recipiendum gratiam, per quam omnia peccata vitabit, ſed hoc eſt, quando ille, qui corrigitur eſt filius Dei, quẽ ipſe cognoſcere dignetur, alioquin ſuperuacua eſt correctio. Sic dicit Aug. lib. de Correctione, & gratia: Correctio vtilis eſt, vt ex dolore correctionis voluntas regenerationis oriatur, ſi tamen qui corripitur filius eſt promiſſionis, vt ſtrepitu correctionis inſonante, aut flagellante Deus intrinſecus in illo occulta inſpiratione operetur, & velle, ideo omnibus peccantibus neceſſaria eſt correctio ad hoc, quòd boni fiant: quia præter Dei operationẽ neceſſaria eſt voluntas neceſſaria ad iuſtificationem noſtrã, cùm nemo iuſtificetur niſi volens, & per correctionem ſtimulatur quis, vt velit, & tamen correctio licèt ſit neceſſaria, non eſt ſufficiens ſine Dei auxilio. Sic dicitur Eccle. 7. cap. Conſidera opera Dei, quòd nemo poſſit corrigere quem ille deſpexerit.

Ad quintum dicendum, quòd exiſtens in peccato mortali poteſt eligere bonum, vel malũ, quod ſibi placuerit, cùm maneat ſibi liberum arbitrium, quia tamẽ non habet aliquid, per quod determinetur ad bonum, non placet illud ſibi, & ita nõ eligit illud, ſed ſi haberet aliquid, per quod illud ſibi placeret eligeret illud.

Alij dicũt, quod illa auctoritas intelligitur de homine in ſtatu naturæ conditæ, antequam eſſet ſeruus peccati, vt exponit Aug. in Impognoſticon. Vnde poterat tunc peccare, & non peccare. Et tamen veritas eſt, quòd ſiue tunc, ſiue nunc datur homini quod vult bonum, vel malum, ſed quod bonum velit non eſt homo ſufficiens à ſeipſo, ſed indiget auxilio gratiæ, nõ quidem ad hoc, quod illud poſſit velle, quia illud per auxiliũ gratiæ habet, ſed ad hoc, quòd ſe determinet ad illud, ad quod non habet motiuum a ſeipſo, ſed indiget gratiæ auxilio.

An homo reſurgere poſſit à peccato ſine auxilio gratiæ. Quæſt. CLXXX.

QVæritur, an poſſit homo reſurgere à peccato ſine auxilio gratiæ.

Aliqui dicunt, quod ſic, quia illud, quod præſupponitur ad gratiam, fit ſine gratia, ſed reſurgere a peccato requiritur ad illuminationem gratiæ, ad Ephe. 5. Surge, qui dormis, exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus, ergo reſurgere à peccato mortali poterit quis ſine gratia.

Secundò, quia peccatum opponitur virtuti, ſicut morbus ſanitati, ſed homo per virtutem naturæ poteſt reſurgere de ægritudine ad ſanitatem ſine auxilio exterioris medicinæ, eo quòd intus manet principium vitæ, à quo procedit operatio naturalis, ergo ſimiliter poterit homo reparari per ſeipſum redeũdo de ſtatu peccati ad ſtatum iuſtitiæ ſine auxilio gratiæ exterioris.

Tertiò, quia quælibet res poſita aliqualiter extra conditionem, vel ſtatũ naturæ ſuæ poteſt redire per ſeipſam ad conuenientem ſtatum naturæ ſuæ: ſicut aqua calefacta redit per ſeipſam ad naturalem frigiditatem, & lapis ſurſum proiectus per ſeipſum redit ad ſuum naturalem motum deorſum, ſed peccatum eſt aliquid contra conditionem naturæ, ergo poterit homo per ſeipſum redire de peccato ad ſtatum iuſtitiæ.

Dicendum, quòd homo per ſeipſum non poteſt reſurgere de peccato, quod Apoſt. innuit ad Gal. 2. dicens: Si data eſt lex, quæ poſſet iuſtificare, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. i. inutiliter, vel ſine cauſa, & ita innuit, quòd ad hoc, quòd Chriſtus vtiliter moreretur, oportebat, quòd mors ſua eſſet neceſſaria, & non poſſet homo aliter iuſtificari, niſi per illam, & tamen ſi homo per ſeipſum poſſet de peccato reſurgere, adhuc magis ſine cauſa mortuus eſſet Chriſtus, quia non ſolum non indigeret ad iuſtificationem ſuam morte Chriſti, ſed neq; etiam iuſtificatione legis, & tamen hoc eſt maximum inconueniẽs, dici Chriſtum mortuum eſſe gratis. i. inutiliter, ergo nõ poteſt homo reſurgere à peccato ſine gratia iuſtificante, & nõ per ſeipſum, & in hoc nullum dubium eſt. Pro quo ſciẽdum, quòd reſurgere à peccato poteſt dupliciter accipi, vno modo pro ceſſatione ab actu peccati, alio modo pro quadam reparatione, per quam homo redit ad omnia illa, quæ per peccatum amiſit.

Accipiendo primo modo poteſt homo reſurgere à peccato ſine auxilio gratiæ, & hoc ſiue ceſſet ab actu cõtinuo peccati, ſicut eſt detentio rei alienæ, quæ ſemel ablata eſt, & tamen quamdiu detinet eã, qui accepit manet in actu peccati continuo, ceſſare autem ab illa detẽtione eſt ceſſare ab actu continuo peccati, licèt nondum adhuc ceſſatur à peccato. Vel ceſſare ab actu peccati interpollati, vt ſiquis conſueuit fornicari, eſt actus non continuus, ſed eſt frequens, & ab illo ceſſatur, quando non frequẽtatur, vel incipit eſſe animus non frequentandi, & vtroque modo poteſt quis à peccato ceſſare ſine auxilio gratiæ exterioris, quod verum eſt accipiendo gratiam pro habitu infuſo, ſecus pro gratia, quæ eſt volũtas Dei gratis nos mouens, & cooperans, nam ſicut peccatum ex animo committitur, ita non ceſſatur ab eo, niſi ex animo, ſed ad illũ actum inquantum bonus eſt ſaltem ex genere, oportet quòd Deus nos moueat, vel ſaltem concurrat cooperãdo, cùm impoſſibile ſit aliquid fieri ipſo non cooperante, quia eſt cauſa vniuerſalis, gratia autem, quæ eſt habitus gratuitus non requiritur, cũ ſæpe homo poſſit ceſſare à peccati actu & non meritoriè, vt quia non propter Deum, ſed ex alijs cauſis, & tamen iſtud potius vocatur ceſſare ab actu peccati, quàm reſurgere a peccato, cùm reſurgere à peccato propriè ſit reparari ad omnia illa, quæ peccando quis amiſit.

Accipiendo ſecundo modo dicendum, quòd nemo poteſt reſurgere de peccato, niſi per gratiam habitualem à Deo infuſam. Apparet hoc, quia peccando amittit homo multa bona, & incurrit multa detrimẽta, liberari autem ab illis detrimentis, & reſtitui ſibi bona, quæ perdidit eſt reſurgere à peccato. Incurrit autem homo peccãs in multa detrimenta, quæ ad tria reducuntur, primum eſt macula, ſecundum eſt corruptio naturalis boni, tertium eſt reatus pœnæ. Et hæc quidem ſunt detrimenta manẽtia, nam ſunt alia transeuntia, ſicut culpa, quæ manere non poteſt, ſed cum actu tranſit, quia eſt priuatio debitæ rectitudinis in actu. Tria autem prædicta manent. *Homo peccãs in multa mala incidit.*

Primum ipſorum, id eſt, maculam incurrit peccans inquantum priuatur decore anima noſtra ex deformitate peccati.

Secundum autem, i. bonum naturale corrumpitur inquantũ deordinatur natura hominis voluntate eius Deo non ſubiecta: eſt enim naturale omnibus entibus, inquãtum ſunt partes vniuerſi, ſubordinari cõditori, & rectori vniuerſi,

vniuerſi, & quodlibet ſubordinatur ſecundùm conditionem ſuæ naturæ, eſt autẽ homini naturale eſſe rationalem, & ſecundum rationem agere, ideo ſubordinatur Deo ſecundùm actum rationis, vt ipſum finem ſuum cõſtituat, & ſuper omnia amet, & propter ipſum, & ad ipſum cuncta agat, quod eſt omnia ſua in ipſum ordinare: ab hoc autem ordine homo auertitur, quando aliquod bonum creatum conſtituit finem ſuum, & in illud tendit deſiderio fruendi, & propter illud vltimatè aliquid agit.

Tunc enim voluntas Deo non ſubijcitur, ſed illi rei, quam ſibi vt finem, & vt optimum conſtituit. Hoc autem ordine ſublato neceſſe eſt, quòd tota natura hominis ſecundùm quòd homo eſt, & rationale, deordinata maneat, & iſte ordo eſt bonum naturæ, natura enim, i. ratio hoc exigit, & etiam ſecundum hũc ordinem natura perficitur, id eſt, beatificatur, & ita bonum ſuum habet.

Tertium autem, id eſt, reatum pęnæ incurrit quis, quãdo peccat, quia per hoc, quòd homo peccat mortaliter, meretur damnationem æternam.

Homo de ſe liberari non põt à macula ĩ quã per peccatum incurrit.

Manifeſtum eſt autem de ſingulis horum, quòd nõ poteſt homo reparari ad illa, niſi per Deum. De primò. ſ. de macula, quæ eſt priuatio decoris patet: quia ille eſt decor animæ, quem habet per gratiam, & illã perdidit per peccatum, & iſte decor gratiæ prouenit ex illuſtratione diuini luminis in anima: cùm ergo perierit non poterit recuperari, niſi denuo anima illuſtretur diuino lumine: ideo ad reparationem requiritur habituale donum manẽs in anima, & decorans eam, quod eſt gratiæ lumen, ꝙ vocatur lumen, non ſolum inquantum perficit intellectũ, ſed inquantum illuſtrat, & decorat totam animam, ſicut res pulchræ habent colores viuidos, vel lucem quandam.

Ordo naturæ qui in peccante conuerſus eſt per peccatum nõ põt niſi ꝑ Deũ reparari.

Secundum autem, id eſt, ordo naturæ reparari non poteſt, niſi per Deum. Nam deordinatio iſta fuit per hoc, quòd voluntas receſſit à Deo deſinens ei ſubdi, & debet reparari per hoc, quòd ei iterum ſubdatur, ſed hoc fieri non poteſt, niſi Deus eam ad ſe trahat. Sic dicit Chriſtus: Nemo poteſt ad me venire, niſi pater meus traxerit eum. Ioan. 5. cap.

Tertium autem. i. reatus æternæ pœnæ non poteſt auferri, niſi per Deum, inquantum illa obligatio ad pœnam eſt per offenſa commiſſa, quæ in eum cõmiſſa eſt, qui eſt iudex viuorum, & mortuorum. Act. 10. cap. ab ipſo ergo ſolo auferri, vel remitti poteſt, & ideo nemo à peccato reſurgere poteſt, quod eſt liberari ab his tribus, niſi per gratiam Dei auxiliantem, tam infundendo gratiam, quæ eſt habitus, quàm mouendo voluntatem ad ſe, & remittẽdo [I] pœnam æternam, ad quam quis eſt obnoxius.

Ad primum dicendum, quòd reſurgere à peccato vt dictum eſt, dicit liberari ab omnibus tribus detrimentis ſuprapoſitis. Et in hoc ſunt duo, vnum eſt moueri ad liberationem iſtam, aliud eſt pęnitus liberari, & ambo tanguntur in auctoritate illa.

Primum, cùm dicitur, ſurge, qui dormis, & exurge à mortuis.

Ordo ĩ reſurgẽdo à peccatis.

Secundum inquãtum dicitur, illuminabit te Chriſtus: primum fit per hominem, & non ſine gratia: ſecundum fit totaliter per gratiam. Ordo autem eſt, quòd cùm quis eſt in peccato mortali Deus pulſat cor eius mouendo ipſum, vt cupiat deſerere illum ſtatum, & tunc ipſe apponit conatum ſuum, vt dimittat illum, & cùm appoſuerit infundit ei Deus gratiam, per quam iuſtificatur, & reſurgit, [K] vel liberatur totaliter à peccato.

Primum enim fit per hominem, inquantũ nichil aliud eſt, niſi apponere conatum noſtri arbitrij ad reſurgendũ: & ideo nominauit Apoſtolus actum noſtrum, dicẽs: Surge qui dormis, exurge à mortuis. Et tamen iſte motus noſter, non eſt ſine gratia, non quidem habituali, ſed gratia, quæ eſt voluntas Dei gratis mouens nos ad bonum, quia tamen actus eſt noſter, ſ. appoſitio conatus liberi arbitrij ad bonum, licèt à Deo ſit motiuum eius: nominat Apoſtolus illum actum noſtrum, ſcilicet, exurge à mortuis.

Secundum fit totaliter per gratiam Dei habitualem iuſtificantem, & ideo totum Deo attribuit Apoſtolus dicẽs: Et illuminabit te Chriſtus, i. gratiam illuminantem, & decorantem animam infundet. Et ideo dicendum, quòd gratia requiritur ad exurgẽdum, neque eſt verum, quòd [F] exurrectio præcedat gratiam, niſi accipiendo primum, ſcilicet, appoſitionem conatus ad ſurgendum, & iſta non eſt ſurrectio à peccato, quia non liberatur ibi homo à tribus malis ſupra poſitis, ſed in illuminatione, quæ fit per Chriſtum, & tamen adhuc ille conatus, qui fit per hominem, non fit ſine gratia, ſed gratia præcedit, id eſt, voluntas Dei gratis mouens animum.

Ad ſecundum dicendum, quòd non eſt ſimile de ſanitate corporali, & ſpirituali, quia ſanitatis naturalis principium, eſt natura, quæ eſt immanẽs, & ideo ſicut ipſa eſt ante ægritudinem, per quam cõſeruatur ſanitas, ita poſtquam incipit animal ægrotare, ipſa eſt, per quam ſanitas reſtauratur, ſecus de ſpirituali ſanitate, quia licèt bonæ habitudinis moralis principium ſit ratio, & ita ipſius reducendæ, ſi aliquando perierit, principium ſit ſufficiens [G] ratio, tamen ſanitatis ſpiritualis non eſt cauſa ſufficiens ratio, ſed gratia habitualis: & ideo illius reducendæ non poteſt eſſe principium, niſi gratia nam antequã quis peccaret per gratiam quam tunc habebat, erat ſanus ſpiritualiter, & non per habitus morales, ſi quos haberet, & ideo perdita gratia habitus morales manentes, vel ratio naturalis non ſufficiunt ad reducendum ſanitatem ſpiritualẽ, ſed gratia perdita reſtituetur per quam ſanabitur peccator, quia per illam iuſtificabitur, & quia gratia pręcedens à Deo data erat, ita & gratia ſequens, à Deo infundetur: ideo ſine gratia illius non reſurgit peccator, ſicut corpus cœpit viuere per animam ei infuſam, ſi autem illa abierit erit corpus mortuum, quod viuere non poterit, niſi per Deum anima reducatur ad corpus, ſicut ipſe prius eam corpori infuderat.

[H] Ad tertium dicendum, quòd non poteſt homo per ſeipſum reparare ſe, reducendo ſe ad ſtatum naturæ ſuæ. Quando enim natura aliqua eſt integra poteſt per ſeipſam reparare ſe, reducendo ſe ad id, quod eſt conueniẽs, & proportionatum naturæ ſuę; ſed ad id, quod ſupra proportionem naturæ, licèt ſit cõueniens rei, nichil poteſt ſe reducere, ſine auxilio exteriori. Ita autem natura humana deficiens à ſua integritate per actũ peccati habet duo impedimenta ad ſe reducendum.

Primum eſt, quòd non eſt integra, quia eſt lapſa, vel corrupta, & ideo deficit in aliquibus, quæ poſſet, exiſtens integra.

Secundum eſt, quòd bonum ei conueniens, ſ. ſpiritualis ſanitas, non eſt aliquid naturale, ſed excedens proportionem naturæ: ideo ad illam non poteſt ſe reducere ſine auxilio gratiæ, cùm etiam ad bonum naturale non ſufficiat natura lapſa ſe reducere, vt ad originalem iuſtitiam, in qua creatus eſt, in qua per ſeipſum non poteſt homo redire.

An homo ſine gratia poſſit præparare ſe ad gratiam recipiendam. Quæſt. CLXXXI.

QVæritur, an poſſit homo ſine gratia præparare ſe ad gratiam recipiendam.

Aliqui dicunt, quòd non poteſt, quia dicitur Ier. 5. cap. Non eſt in homine via eius, neque viri, vt dirigat greſſus ſuos: ſed nullus præparat ſe ad gratiam, niſi greſſus eius dirigantur, & quærat viam ſalutis, ergo non poteſt quis ſe præparare ad gratiam ſine gratia.

Secundò, quia quod eſt in poteſtate hominis, non eſt neceſſarium vt homo ab alio quærat, & tamen quod homo præparetur ad gratiam eſt petendum à Deo, vt patet, Pſal. 85. Deduc me domine in via tua, & ingrediar in veritate tua. Ergo præparatio hominis ad gratiam nõ eſt in poteſtate hominis, & conſequenter fit per gratiam.

Tertiò quia id, quod in quibuſdam viſibiliter factum eſt, probabile eſt, quòd in alijs fiat inuiſibiliter, quando gratiam conſequuntur, ſed quidam qui gratię reſiſtebãt, per ſpeciale munus gratiæ ad gratiam præparati ſunt, vt patet in Pauli conuerſione, qui Chriſto reſiſtebat, & ipſe eum ad ſe conuertit per gratuita munera eum diſponens ad gratiam ſuam ſuſcipiendam.

Ita ergo & alij, qui inuiſibiliter diſponuntur ad gratiam, non recipient illam ſaltem ſine præparatione per gratiam gratis datam.

Quar-

Quartò, quia ad Hebr. 11. dicitur: Accedentem ad Deū oportet credere quia eſt, ſed fides haberi non poteſt, niſi per gratiam, & illa eſt donum Dei, vt dicitur ad Ephe. 2. Ergo cum nullus ſe ad gratiam præparet, niſi accedendo ad Deum, videtur, quòd ſine dono gratiæ nō poteſt quis ſe ad gratiam præparare.

Quintò, quia Augu. dicit, quòd timor ſeruilis inducit charitatem ſicut ſeta, linum, ſed timor ſeruilis eſt donum Spiritus ſancti, ergo per gratiam gratis datam præparatur homo ad gratiam gratum facientem.

Sextò, quia dicitur Io. 6. Nemo pōt ad me venire, niſi pater meus, qui miſit me, traxerit eū. Venire aūt ad Deū, eſt accedere, vel coniungi per gratiā, trahi aūt à patre eſt diſponi ad illam gratiam, ſed ſi homo per ſeipſum poſſet ſe præparare ad gratiā, non oporteret, quòd ab alio traheretur, ergo nemo poteſt ſine gratia ad gratiam præparari.

B Alij dicunt, quod per ſeipſum poteſt ſe homo, & ſine gratia præparare, quia dicitur Zacha. 1. c. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, ſed conuerſio, quæ nobis mandatur, non videtur eſſe aliquid aliud quàm præparatio ad gratiam recipiendam, ergo præparatio iſta præcedit ad gratiā, quæ datur à Deo, quæ deſignatur per hoc, ꝙ dicitur, & ego conuertar ad vos, & ſic ſine gratia præcedente præparamur ad gratiam. Secundò quia, vt dicit Anſelmus, ꝙ aliquis non habeat gratiam, nō eſt, ꝙ Deus nolit eam dare, ſed ꝙ homo nolit eā accipere, ergo ſi homo accipere vult, Deus illam dabit, ſed quod in voluntate hominis conſtitutum eſt, in poteſtate liberi arbitrij eſt, ergo in poteſtate hominis eſt ſe ad gratiam præparare, & nō indiget gratia, vt ad gratiam præparetur. Tertiò, quia homo præparat ſe ad gratiam faciendo, quod in ſe eſt, ſed C faciendo quod in ſe eſt, Deus non denegat ei gratiam, ſupra 7. cap. Deus dat ſpiritum bonum petentibus ſe, ſed illud eſt in nobis, quod eſt in poteſtate noſtra, ergo in poteſtate hominis eſt, ſe ad gratiam præparare, & nō per aliā gratiam. Quartò, quia ſi homo indigeret gratia, vt ſe ad gratiā præpararet, eadem ratione indigeret gratia ad parandum ſe ad illam, & ita cōſequenter de alijs, & ſic iretur in infinitum, quod eſt incōueniens, ergo ſtandū eſt in primo. ſ. ꝙ homo ſe præparet ad gratiam ſine alia gratia. Quinto, quia Prouer. 16. c. dicitur: Hominis eſt præparare animum, ſed præparare animum eſt parare ſe ad gratiam, ſed illud eſt hominis, quod eſt in poteſtate eius, ergo in poteſtate hominis eſt præparare ſe ad gratiā, & ita non eſt neceſſaria gratia ad præparandum ſe ad gratiam.

D Dicendum, quod duplex eſt gratia, quædam eſt gratia conſummata alia inchoata. Gratia conſummata eſt gratia, quæ coincidit cum gloria, quia ibi perficitur gratia, in qua homo decedit, & illa poſtea non augetur, gratia non conſummata eſt gratia hominis in via, eo quod illa quotidie creſcere poteſt, & ſæpe creſcit ad præparationem. Ad primam gratiā indigemus alia gratia, quia nemo habebit gratiam conſummatam gloriæ, qui non habuerit gratiam viæ, & ideo gratia gratum faciens in via, eſt præparatio ad gratiam cōſummatam, quæ eſt gloriæ, ad gratiam ſecundam, quę eſt viæ, non præparatur quis per aliā gratiam gratum facientem, ſed per gratis datam. Aliter ergo, & quantum ad eūdem ſenſum dici poteſt, quòd duplex eſt præparatio voluntatis humanæ ad bonum. Vna quidem, qua præparatur homo ad benefaciendum, & Deo fruendum. Alia qua præparatur ad conſequendum E gratiæ habitualis donum. Prima præparatio, non poteſt fieri ſine habituali dono gratiæ, quæ eſt gratia gratum faciens. Et patet, quia ad fruēdum Deo, eſt neceſſaria gratia conſummata, quæ incidit cum gloria, & illa eſt ſolùm in patria, & non poteſt eſſe niſi in eo, in quo præceſſerit gratia viæ quæ eſt inconſummata, eſt tamen gratia gratum faciens. Etiam ad bene agendum, nemo poteſt ſe ſine gratia gratum faciente præparare, quia incipit facere bonum, ſcilicet meritorium, & illius principium eſt charitas, quæ ſine gratia non eſt, & ab ipſa gratia efficitur opus gratum Deo, & cùm gratum fuerit, erit meritoriū.

duplex eſt gratia conſummata et inchoata.

Secundo modo præparatur voluntas ad conſequēdum donum gratiæ habitualis, ideſt, gratiam gratis datā, quæ eſt gratia viæ: & ad hoc non oportet, quòd per aliam gratiam gratum faciētem ſiue habitualem ſe præparet, quia

A ſic procederetur in infinitum, ſed oporteret præſupponi auxilium gratuitum Dei interius mouentis naturam, vel inſpirantis ei bonum propoſitum. Et iſtud auxilium poteſt vocari gratia gratis data, quæ non eſt aliquid habituale in nobis manens, ſed eſt pulſatio facta in anima noſtra à Deo ad hoc, quòd ad gratiam accedat, ſine iſto auxilio Dei nemo ſe ad gratiam diſponit, quod eſt præparare ſe ad illam.

Quod patet, quia omne agens agit propter finem & omnis cauſa conuertit ſuos effectus in ſuum finē, & ideo cum ſecundum ordinem agentium, ſiue mouentium, ſit ordo finium, neceſſe eſt, quòd ad vltimum finem conuertatur homo per motionem primi mouentis, ad finem autem proximum per motionem alicuius mouentium inferiorum, ſicut animus militis conuertitur ad quærendum B victoriam, quæ eſt vltimus finis belli ex motione ducis exercitus, quia ille totum exercitū diſponit ad hoc, quòd victoriam conſequi poſſit, quæ eſt totale bonum, & vltimum belli, conſequi autem, vel capere vexillum alicuius aciei hoſtilis, non eſt finis totalis belli, cùm ſit pars quædam victoriæ, & ideo eſt finis proximus, quem intendit tribunus præpoſitus alicui aciei, cuius finis eſt ſuperare oppoſitam aciem, & capere vexillum illius, ideo animus militis, qui eſt ſub tribuno mouetur ad capiendum vexillum oppoſitæ aciei, quod eſt finis proximus ex motione tribuni, & non ducis exercitus, ita igitur cùm Deus ſit primum mouēs ſimpliciter, ex eius motione ſola prouenit, quòd omnia entia conuertantur in ipſum ſecūdum communem intentionem boni, per quam vnumquodq; intendit ſimilari Deo ſecundum modum ſuum, eo quòd C aſſimilari Deo eſt maxima perfectio cuiuslibet rei. Nam ſummum bonum ſuum participant, ſic Deus enim ſimpliciter eſt ſummum bonum, eo quòd continet totam naturam bonitatis, & ideo omnia per participationem illius efficiuntur bona, & in gradu maximo competentis bonitatis ſibi conſtituuntur, quem gradum cum attingerint dicuntur ſimilari Deo, quia participant bonitatem eius. Et quoniam iſta participatio eſt ſimpliciter vltimus finis omnium entium, neceſſe eſt, quod ad iſtam participationem moueantur à ſolo primo motore ſimpliciter, ille autem eſt Deus, ideo à ſolo Deo mouentur omnia ad hoc.

Vnde dicit Dionyſ. lib. de diuinis nominibus, ꝙ Deus conuertit omnia ad ſeipſum, ſed homines conuertit ad ſeipſum, ſicut ad ſpecialem finem, quem intendunt, & D cui cupiunt adhærere, ſicut primo bono, iuxta illud Pſal. 72. Michi autem adhærere Deo bonum eſt, ideo quòd homo conuertatur ad Deum non poteſt eſſe, niſi Deo ipſum conuertente ad ſe, ſed nichil aliud eſt conuertere ſe ad Deum, quàm præparare ſe ad gratiā, quia homo conuerſus Deo, gratiam recipit ab ipſo, cōuertere ergo ſe ad Deum, eſt diſponere ſe ad gratiā, ſicut ille qui habet oculum auerſum à lumine ſolis, per hoc ſe præparat ad recipiendum lumen ſolis, quia conuertit viſum ad ſolem, patet ergo, quòd homo non poteſt ſe præparare ad recipiendum lumen gratiæ, ideſt, gratiam gratum facientem, niſi per auxilium gratiæ Dei interius mouentis, quod eſt per gratiam præparari ad gratiam, ſcilicet, per gratiam gratis datam diſponi ad gratiam gratum facientem, ſed illa gratis data, non eſt aliquid habituale manens in anima, E ſed eſt pulſatio à Deo facta, quam ipſe gratis facit, ideſt, ſine meritis præcedentibus noſtris. Ad hoc autem magis aperiendum, dicendum eſt, quòd gratia poteſt dupliciter accipi.

Vno modo pro ipſa diuina prouidentia, quę gratia dicitur, eo quòd omnibus rebus gratis impendit ex ſua bonitate, ea quæ ipſis conueniunt, & ſimul cum diuina prouidentia accipiendo omnia, quæ diuinæ ſubſunt prouidentiæ, per quę efficitur, quod prouiſum eſt, dum tamen illa non ſint aliquid manens habitualiter in anima. Alio modo gratia dicitur aliquod donum habituale in anima receptum, quod gratis à Deo confertur.

Accipiendo primo modo, non eſt dubium, quòd homo non ſe poſſit præparare ad gratiam gratum facientem ſine gratia Dei, vt enim oſtenditur octauo Phyſicorum, mutatio voluntatis non poteſt fieri ſine aliquo mo-

uente per modum excitantis: omne autem mótum neceſſe eſt ab alio moueri, neque differt, quidquid ſit illud, quod huius mutationis, vel variationis cauſam, vel occaſionem præbeat, voluntatem excitando, ſiue ſit admonitio hominis, ſiue ægritudo corporis, ſiue timor ab extra incuſſus, ſiue accidens ſomniorum, ſiue lectio ſacræ ſcripturæ, ſiue admonitio angelica, vel quidquid aliud ſit, quæ omnia, conſtat, diuinæ prouidentiæ ſubiecta eſſe, & in bonum conuerti electorum, quia ad illorum bonum Deus illa ordinauit, vnde quidquid illud ſit, quod hominem excitauerit ad conuertendum ſe, vt gratiam gratum facientem accipiat, gratia gratis data dici poteſt, & ita accipiendo, non poteſt homo ſe præparare ad gratiā gratum facientem ſine gratia gratis data, in quibus etiā accipitur ipſe motus liberi arbitrij, quem Deus in nobis facit, pulſando nos, quo ad gratiam gratum facientem præparamur, & iſta pulſatio communius accidit, quàm cætera excitantia voluntatem. Vnde raró, & fortaſſis nunquam ſine pulſatione iſta præparatur homo ad gratiam gratum facientem. Accipiendo ſecundo modo gratiam pro aliquo dono habituali infuſo animæ noſtræ, eſt duplex opinio.

Aliqui dicunt, quod nullus poteſt ſe præparare ad gratiam gratum facientem, niſi per aliquod donum infuſū animæ, habitualiter manens in ea, quod non eſt gratia gratum faciens, ſed eſt lumen diuinum menti infuſum, & illud eſt gratia gratis data. Sed dicendum, quod non ſtat iſta poſitio.

Primo, quia motiuum iſtorum eſt, eo qd' diſpoſitionē, & formam volunt habere ſimilitudinem quandam proportionis, & quia gratia gratum faciens, quam vt formā quærimus, eſt aliquid totaliter diuinum, & excedens naturam, volunt quod diſpoſitio immediata ad illam ſit aliquid ſupernaturale, & ita ponunt illud lumen menti infuſum à Deo, quod eſt aliquid diuinum, & ſupernaturale, licèt non ſit gratia gratum faciens, quia per illud nō eſt homo gratus Deo. Hoc tamen non eſt conueniēs motiuum, quia præparatio non eſt ad gratiam, non oportet, quod fiat per actus, qui ſint æquandi ipſi gratiæ, æqualitate proportionis, ſicut meritum æquatur præmio, non æqualitate quantitatis, ſed æqualitate proportionis. Vnde non eſt ibi æqualitas quantitatis præparationis ad ipſam, ad quam præparamur, neque etiam æqualitas proportionis. Et ratio diuerſitatis eſt, quia meritum dicit cōmenſurationem quandam, & facit rem debitam eſſe, & ideo inter meritum, & præmiū oportet, quod ſit aliqua æqualitas, & erit proportionis, præparatio autem ad aliquid non facit rem illam eſſe nobis debitam, ad quam præparamur, ideo non oportet, quod ſit aliqua commenſuratio præparationis, & gratiæ ad quam præparamur etiam proportionis, ſicut in releuatione pœnarum defunctorum, quæ fit per ſuffragia. Aliud eſt enim, quod quis mereatur releuari à pœna, & aliud quod ſit aptus, vel capax releuationis. Eſt enim capax releuationis pœnæ, & ſuffragiorum quicunque in charitate deceſſerit, & tamē non ob hoc meretur ſibi fieri ſuffragia, vel releuari à pœna, nam ſi mereretur releuari, & non releuaretur, fieret ſibi iniuſtitia. Etiam peccarent viuentes, ſi non facerent ſuffragia pro quocunque mortuo decedēte in charitate, quod falſum eſt. Ergo ille eſt capax ſuffragiorum, & releuationis pœnarum, & tamen non meretur releuari à pœnis, vel fieri pro eo ſuffragia. Etiam patet, quod inter aptitudinem, & capacitatem non eſt aliqua æqualitas, vel commenſuratio, ſicut inter præmium, & meritum. Nam per actum bonum factum in charitate meretur hō certū gradum gloriæ, & nō maiorem, quia alias eſſent omnes æquales in vita æterna, & tamen per quantumcumque gradum paruum charitatis, in quo quis moriatur, eſt capax omnium ſuffragiorum, quæ tota Eccleſia, ſiue totus mundus facere poteſt, & non eſt magis capax ille, qui in maiori gradu charitatis eſt: & ideo nulla commenſuratio ſaltem proportionis inuenitur inter capacitatem, ſiue aptitudinem, & id quod recipitur. Ita de præparatione ad gratiam, quia præparatio non eſt mereri gratiam, ſed eſſe capacem, vt illam ſuſcipiat, non requiritur æqualitas proportionis inter præparationem, & gratiam recipien-

E dam, & ita non requiritur, q͏ actus, quibus homo ſe ad gratiam recipiendam præparat, ſint excedentes naturā, ſicut gratia naturam excedit. Sicut.n. natura humana ſe habet in potentia naturali ad gratiam, ita actus virtutum naturalium ſe habent, vt diſpoſitiones materiales ad ipſam, vnde non exigitur ad hoc, q͏ homo ſe præparet ad gratiam, aliqđ lumen præcedens habituale infuſum animæ à Deo, q͏ ſit ſupernaturale, & diuinum, ſicut gratia gratum faciens.

Secundò, quia hoc ſtante abiretur in infinitum. Nam licèt illud lumen non ſit gratia gratum faciens, eſt tñ gratis datum, & gratiæ gratis datæ manentes habitualiter non dantur alicui, niſi ad illas ſe præparet, alias omnibus darentur gratiæ gratis datæ, q͏ falſum eſt. Et hoc niſi fortè accipiatur illud lumen pro naturali lumine rōnis, &
G tunc verum eſt, q͏ illud facit ad præparationem ad gratiam, & tñ illud non eſt de nouo infuſum, neq; eſt ſupernaturale, ſed eſt naturale, & iō non pertinet ad bona gratuita, niſi accipiendo large gratuitum, quia datum eſt ſine debito, nam tunc etiam bona naturalia vocantur gratuita, quia Deus illa nobis dedit, cum non eſſet nobis alicuius rei debitor. Accipiendo autem lumen non pro lumine naturali, ſed pro lumine infuſo gratuito, indigebimus præparatione ad illud lumen. Et tunc manet dubiū de iſta ſecunda præparatione, an poſſit hō eam per ſeipſum, vel non: ſi non pōt, erit abire in infinitum, q͏ eſt inconueniens, vel erit deuenire ad aliq̃ gratiam, ad quam poſſit homo ſeipſum diſponere, & tñ non erit cā efficacior, quare potius ad vnam gratiam, quàm ad aliam ſe poſſit homo præparare, ideo ſtandum erit in prima .ſ. q͏
H non indigeamus aliqua gratia, vel dono habituali infuſo ad hoc, quod diſponamur ad gratiam.

Alia ergo propoſitio eſt, & iſta eſt vera .ſ. q͏ ad habēdū gratiam gratum facientem poteſt homo ſe diſponere p̄ actū liberi arbitrij ſine aliquo munere gratiæ gratis datæ habitualiter manentis, nam faciendo, q͏ in ſe eſt conſequitur hō ſtatim gratiam à Deo, ſed hoc ſolum in nobis conſtitutum eſt in poteſtate liberi arbitrij, iō per ſolum actum liberi arbitrij hō diſponit ſeipſum ad gratiam, ſed neceſſe eſt, quod moueatur liberum arbitrium à Deo, ſiue interius pulſando, ſiue alio modo, vt ſupra dictū eſt. Et ita non poteſt ſe quiſquam præparare ad gratiam ſine gratiæ diuinæ auxilio, & tñ illa gratia non eſt habitualiter, ſed ſolum pulſatio, qua cor noſtrum, vel liberum arbitrium mouetur à Deo ad bonum volendum, ita ſuffi-
I cienter diſponimur ad gratiam gratum facientem.

Ad primum dicendum, quod aliud poteſt eſſe de via aliud de directione greſſuum, nam via eſt ipſe progreſſus proficiendo in ſtatu ſpūali, vt perueniatur ad beatitudinē, & iſte progreſſus non eſt niſi per actus meritorios, qui eſſe non poſſunt, niſi ab exiſtente in gratia, & charitate, & quia gratiam non habet quis à ſeipſo, ſed à Deo, eſt verum, q͏ via hois non eſt in ptāte eius, totaliter, accipiendo eſſe in ptāte .i. q͏ per ſe poſſit, & non indigeat actu alterius, directio greſſuum eſt præparatio ad gratiā ſuſcipiendam, & iſta magis eſt in ptāte hois, q̃ via, & tñ non eſt totaliter in ptāte hois, quia licet fiat præparatio per actum liberi arbitrii, qui eſt in poteſtate noſtra, tñ nō mouetur liberum arbitrium ad bonū, niſi pulſatum à Deo per aliquem de modis ſuprapoſitis. ideo verum eſt, quod
K non eſt hominis, ideſt, totaliter ab homine dirigere greſſus .i. parare ſe ad gratiam recipiēdam, cum principium ſit à Deo, non tamen dando homini aliquam gratiā habitualem, quam communius gratiam vocamus, & ita ad gratiam non præparamur per gratiam.

Ad ſecundum dicendum, quod nō poteſt homo ſe ad gratiam præparare, neque aliud bonum facere ſine Dei auxilio, & ideo rogandus eſt, vt nos ad ſe conuertat, & etiam alios, non tamen oportet, quod illud auxilium ſēper ſit per aliquem habitum infuſum immanentem animæ, ſed poteſt eſſe per multa, quæ exterius ſunt occaſio ſalutis excitando voluntatem ad bonum, & etiam per interiorem pulſationem voluntatis noſtræ à Deo, vt dictum eſt.

Ad tertium dicendum, quod in Pauli conuerſione nō fuit data aliqua gratia gratis data habitualis, qua præpararetur

ratetur Paulus ad gratiam gratum facientē, ſed fuit quę-dam claritas, quę circumfulſit Paulum, & fuit corporalis, quæ ipſum terrore concuſſit, & excitauit voluntatem illius ad conuerſionem, & ideo reducitur iſtud ad modos ſupra poſitos, quo aliquis ab extrinſeco mouetur, vt ad gratiam ſe præparet, quia exteriora, & ſi voluntatem nō tangant, ſunt nata excitare illam, & iſta lux circūfulgens excitauit voluntatem Pauli per modum exceſſiui terroris, vnde ad terram deiectus eſt pauens, & ad manus deductus eſt in Damaſcum perdito viſu, & cùm eſſet in ſtuporem mentis effectus, excitatus fuit ſufficienter, vt gratiam vellet, & ad Deum accedere, quod erat ad gratiam ſe præparare, & cùm hoc voluit, ſtatim gratiam conſecutus eſt, & tamen ſicut fuit exterius lumen, non fuit aliquod lumen habituale infuſum menti, per quod diſponeretur, ſed exterior lux per modum terroris fuit cauſa ſufficiens motiua ad præparationem eius: vnde non dicitur, quòd fulſit in eo lumē, ſed quod circumfulſit eum, quaſi exterius, & in circuitu hoc eſſet, interius verò nihil infunderetur, ita & in alijs, qui conuertuntur, & ad gratiam præparantur, non infunditur aliquod donum habituale, ſed per exteriora mouentia, aut per interiura Dei pulſatione mouentur.

Ad quartum dicendum, quod etiam ad fidem habendam ſe poteſt quis præparare ſine gratia, ita ꝙ non oportet præcedere gratiam gratum facientem, neque gratiam gratis datam habitualem, ſed per naturalem rationem ſimul cum pulſatione Dei interiori, poterit ſe ſufficienter diſponere quis ad fidē, vnde ſiquis ſit apud barbaras nationes natus, qui de fidei veritate, nichil audierit, ſi faciat quantum eſt in ſe, Deus ſibi reuelabit id, quod ei ad ſalutem neceſſarium eſt, & hoc, vel inſpirando, vel angelum ei mittendo, vel magiſtrum docentem præparando, vel vtrūque ſimul, ſicut apparet de Cornelio, qui orationes, & eleemoſynas faciebat, vt ei Deus oſtenderet viam veritatis, & miſit Deus Angelum ad eum, qui dixit, vt iret ad Petrum, qui diceret ei omnia, quæ facere oportebat. Actu. 10. cap. & ille eum baptizauit, & in fide docuit. Vnde non oportet, quòd habitus fidei præcedat ad gratiam, & ad fidem præcedat alia præparatio, ſed fides cum gratia gratum faciente ſimul infunduntur, quia ambo habitualiter manent, & ambo à Deo ſunt, ſi autem fides ad gratiam præcederet, verum eſſet, quòd aliquid habituale præcederet ad gratiam, per quod ad illam homo diſponeretur, ſed non præcedit, immò ambæ ſimul infunduntur, & eadem diſpoſitio eſt ad ambas, quæ eſt conatus liberi arbitrij cum exterioribus motiuis, vt dictum eſt. Verum eſt tamen, quòd habita ſemel fide poteſt illa manere perdita gratia, & diſponetur homo ad gratiam partim per fidem, quæ manet, & partim per alia motiua ſupra dicta.

Ad quintum dicendum, quòd quamuis per timorem ſeruilem charitas inducatur, & tunc timor ille ſit quædam præparatio ad charitatem, tamen non eſt neceſſarium, quòd quandocunque inducenda eſt charitas, præcedat timor ſeruilis, quia timor ſeruilis cum peccato mortali eſt ſemper, multi tamen aſſequuntur charitatem, qui nunquam commiſerunt peccatū mortale, ideo non oportet dari aliquid habituale, quod præcedat charitatē, tanquam diſpoſitio.

Ad ſextum dicendum, quòd nemo poteſt venire ad Deum, niſi trahat eum Deus, & iſtud trahere eſt præparatio quædam, & tamen non eſt aliquod habituale donum infuſum, ſed motio, vel excitatio quædam voluntatis ab extra facta, quæ ſit interdum per res exteriores, interdum per interiorem Dei pulſationem: quidquid autem fiat, ſemper dicitur Deus trahere hominem, quia iſti modi, & omnia, quæ ſunt, ſubſunt diuinæ prouidentiæ, & ordinata ſunt à Deo ad ſalutem electorum, & ita verum eſt, quod omnis præparatio ad gratiam eſt quędam attractio facta à Deo.

Argumenta in contrarium probant, quòd poſſit homo per ſeipſum ſolum ſe præparare ad gratiam, quod falſum eſt. Ideo dicendum ad primum, quòd cum dicitur, conuertimini ad me, ſignificatur præparatio ad gratiam, & cum dicitur, & ego conuertar ad vos, ſignificatur infuſio

A gratiæ, & quia primum eſt per actum liberi arbitrii, ponitur actus ex parte hominis. ſ. cōuertimini ad me, ſecundum verò eſt ex parte Dei, quia ipſe ſolus infundit gratiam, ideo ponitur verbum in perſona Dei. ſ. & ego conuertar ad vos, & tamen nō ideo ſequitur, quòd homo per ſeipſum ſolum poſſit ſe præparare, quia indiget auxilio Dei per ſe mouentis, vel per exteriora, ſed quia illud non eſt aliquid quod nobis infundat habitualiter, ſed magis ſe tenet ex parte actus noſtri, dſ, conuertimini ad me.

Ad ſecundum dicendum, quòd verum eſt: Quòd ſi homo vellet gratiam, quòd eam haberet, nō quidem quod ipſe ſibi ipſi poſſit eam dare, ſed quod in poteſtate ſua eſt ſe diſponere ad eam, & ſtatim, vt ſe diſpoſuerit, dabitur ei, & ideo ita imputatur homini, quando non habet gratiam quaſi ſi eam habere nollet, & tamen ad ſe præparan-
B dum ad illam, auxilio Dei indiget, ſed quia illud auxiliū omnibus datur, & omni tempore, nemo eſt in cuius poteſtate non ſit gratiam habere, vel ad gratiam ſe diſponere.

Ad tertium dicendum, quòd cum homo facit quod in ſe eſt, Deus dat ei gratiam, & tamē homo nichil facit, niſi motus à Deo, iuxta illud Ioan. 15. Sine me nichil poteſtis facere. Et ideo dicimus, quòd in poteſtate hominis eſt facere quod in ſe eſt, quia præſupponimus eum moueri à Deo, quia tamen iſte motus eſt communis, quia omnes monet, & ſemper eſt quaſi in nobis, & à nobis eſſet facere quod vellemus, parando nos ad gratiam, & tamen aliquo modo eſt à Deo, & ita eſt de conuerſione ad Deum, quia ad hoc, quòd Deus cōuertat ſe ad hominem, vt dicitur Zachariæ primo, oportet, quod homo ſe conuertat ad Deum, & tamen homo nunquam ſe conuerteret ad
C Deum, niſi Deus illū ad ſe conuerteret, iuxta illud Hier. 31. Conuerte me, & conuertar ad te, quia tu es Deus meus, & Thren. vlt. dicitur, Conuerte nos Deus, & conuertemur.

Ad quartum dicendum, quod argumentū procedit de gratia habituali, ſ. quod non exigitur gratia gratum faciens ad præparandum ſe ad gratiam habitualem gratū facientem recipiendam, neque etiam requiritur gratia gratis data habitualis, quia tunc procederetur in infinitum, ſecus autem accipiendo gratiam pro gratuita motione volūtatis à Deo facta, ſi autem ad gratiam gratum facientem requireretur gratia aliqua habitualis præcedens, per quam eſſet præparatio, eadem ratione ad illam eſſet alia pręparatio, quia gratia habitualis eſt forma, & omnis forma requirit ſuſceptibile diſpoſitum, pręparatio autem ad gratiam prout ſe tenet ex parte Dei, nō eſt for-
D ma aliqua, ſed motio, quæ non manet in anima, ideo nō præexigit aliquam diſpoſitionem, & hoc præcipuè, quia à Deo mouetur. Nam ſi moueretur ab alio motore, pręſupponeret fortaſſis motionem aliquā alterius motoris, ſed Deus eſt primum mouens, ideo motio illius nō præexigit aliam motionem, neque aliquam diſpoſitionem in re mota, & ita non eſt abire in infinitum, ſ. quod gratia gratum faciens, quæ à Deo datur, quia eſt forma, vel habitus pręexigit diſpoſitionem, vel præparationem, & iſta præparatio eſt per Dei pulſationem, iſta autem pręparatio non indiget alia præparatione, quia nō eſt forma, ſed motio, & eſt à primo motore.

Ad quintum dicendum, quod hominis eſt præparare animum, quia hoc fit per actum liberi arbitrij, qui eſt in poteſtate noſtra, & tamen non mouetur liberum arbi-
E trium præparando ſe ad gratiam, niſi a Deo motū, iuxta illud, niſi pater meus traxerit eum, ideo etiam præparatio non fit totaliter ſine Dei auxilio.

An ille, qui iam conſecutus eſt gratiam poſſit per ſeipſum vitare peccatum ſine alio auxilio gratiæ, & operari bonum. Queſt. CLXXXII.

QVæritur, an ille, qui iam cōſecutus eſt gratiam poſſit per ſeipſum, id eſt, per ſuam naturam, & per bonum habitum gratiæ, quem recepit operari bonum, & vitare peccatum ſine alio auxilio gratiæ.

Aliqui dicunt, quòd ſic, quia vnumquodque, aut eſt fruſtra, aut eſt imperfectum, aut implet illud, ad quod eſt, & datur, ſed gratia ad hoc data eſt, vt poſ-

ſimus per eam bonum agere, & vitare peccatum, ſi ergo homo per gratiam non poſſet hoc ſine alio auxilio gratiæ, videtur, quod gratia eſſet fruſtra ei data, vel eſſet aliquid imperfectum, quorum vtrumque falſum eſt. Secundò, quia per gratiam habitat in nobis Spiritus Sanctus, iuxta illud 1. Corinth. 3. Neſcitis, quod tẽplum Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in vobis. Sed Spiritus Sanctus, cũ ſit omnipotens, ſufficiens eſt, vt nos inducat ad bene operandum, & vt à peccato cuſtodiat: ergo qui conſecutus eſt gratiam, per eam poterit vtrumque facere ſine alio auxilio gratiæ.

Tertiò, quia ſi habens gratiam gratum facientem, adhuc egeret auxilio gratiæ ad bonum agendum, & ad vitandum peccatum, eadem ratione, ſi illud auxilium conſecuturus erat, indigebat alio auxilio gratiæ, & ita ibitur in infinitum, quod eſt inconueniens, ergo qui eſt in gratia, non indiget aliquo auxilio gratiæ ad bene agendum, & vitandum peccatum.

Dicendum, quod habens gratiam adhuc indiget auxilio gratiæ ad bonum agendum, & vitandum peccatum. Dicit enim Aug. lib. de Natura, & gratia, quod ſicut oculus corporis pleniſſimè ſanus, niſi candore lucis adiutus, non poteſt cernere, ſic & homo perfectiſſimè etiam iuſtificatus, niſi æterna luce iuſtitiæ diuinitus adiuuetur, rectè non poteſt viuere, ſed iuſtificatio fit per gratiam, iuxta illud ad Rom. 5. cap. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, ergo homo etiam iam habens gratiam indiget auxilio gratiæ ad hoc, quod rectè viuat. Ad quod ſciendum, quod homo ad rectè viuendum duplici auxilio indiget Dei. Vno quidem modo quantum ad aliquod habituale donum, per quod natura humana corrupta ſanatur, & etiam ſanata eleuetur ad operandum opera meritoria vitæ æternæ, quæ excedunt proportionem naturæ. Alio modo indiget auxilio gratiæ, vt à Deo moueatur ad agẽdum ipſum quod bonum eſt, & conueniens, & iſta differũt inter ſe, quia aliud eſt moueri realiter ad aliquid operandum, aliud verò eſt diſpoſitum eſſe ad operandũ aliquid, licèt ad illud operandum nõdum moueatur, vtrũque autem neceſſarium eſt homini. Per peccatum enim natura humana corrupta eſt, & ideo non ſolum non agit illud, quod eſt conueniens ei reſpectu finis ſui, ſed etiam non eſt diſpoſita ad agendum illa, ſed potius ad oppoſita, ſicut æger non ſolum non exercet opera ſani, ſed etiã non eſt diſpoſitus ad illa, ſed magis ad oppoſita propter turbationem, & debilitationem virtutis. Aliquis autem eſt, qui diſpoſitus eſt, & tamen nondum operatur illa, ſicut qui ſapiens eſt, & non exercet opera ſapientis, ſi n. homo manſiſſet in ſtatu naturæ conditæ, natura nõ perdidiſſet virtutem ſuam, neque debilitata fuiſſet, & ita eſſet diſpoſita ad faciendum id, quod ei conueniens eſſet, licèt nondum moueretur ad illa agenda, niſi ab alio moueretur, in ſtatu autem naturæ lapſæ natura corruita à ſua perfectione, & integritate, & ideò ſecundum eam iam non eſt homo aptus ad faciendum id, quod eſt ſibi conueniens ſecundum naturam ſuam, duobus ergo indiget nunc homo, ſcilicet, auxilio habituali, vt ſanetur, & auxilio non habituali, vt iam ſanatus moueatur.

Primum eſt auxilium habituale, & iſtud eſt virtutum moralium, & theologicarũ, quia per iſtas determinatur homo ad volendum bonum, & agendum quod ſecundũ naturam ei conuenit, ad quod tamen natura corrupta, vel non inclinabatur iam, vel cum difficultate ad illud tendit. Et tamen inter bona conuenientia homini quædam ſunt, quæ non excedunt proportionem naturæ, & alia, quæ proportionem excedunt. Pro primis bonis ſunt neceſſariæ virtutes morales, vt homo inclinetur faciliter in illa, vel non impediatur circa illa per contrarias inclinationes, & iſtud adiutorium non erat neceſſarium in ſtatu naturæ integræ: quia tunc non erat in homine aliqua inclinatio contraria actibus conuenientibus et ſecundum naturam, quia illud eſt naturam eſſe corruptam, & tamen indigebat iſto auxilio ad promptè, & delectabiliter agendum, quæ ſunt conditiones habituati hominis. a. leghecor. Vnde in ſtatu naturæ conditæ, vel integræ, etiam ſi illa eſſet inclinatio in nobis contraria actibus virtutum, non exercere poterat promptè, &

F delectabiliter actus illos, ſed inexpeditè, & non delectabiliter. Alia ſunt, quæ excedunt proportionem naturæ noſtræ, inquantum finis vltimus, ad quem naturali deſiderio inclinamur, non poteſt ſola naturali poteſtate haberi, ſed indiget diuino auxilio, & ideo ad habendum illud requiruntur in nobis operationes excedentes proportionem naturæ, ideſt, quod principium earum ſit nõ naturale, ſed diuinum, & ad hoc tam in ſtatu naturę integræ, quam lapſæ indigemus auxilio gratiæ, & iſtud eſt etiam auxilium habituale .ſ. gratia gratum faciens, & charitas, per quam eleuatur homo ad actus, qui ſunt vltra proportionem naturæ noſtræ, & ſunt meritorij vitæ æternæ, quam naturaliter nemo poteſt mereri, neque acquirere, & ideo dicebatur ſupra, quod auxilium habituale eſt ad hoc, ꝙ ſanetur natura, & ad hoc, ꝙ eleuetur.

G Sanatur quidem quantum ad ea, in quibus per corruptionem corruerat à ſua perfectione, & integritate, eleuatur autem quantum ad illa, in quibus minor eſt naturaliter, quam illa bona, quibus indiget, ſcilicet, quia illa ſunt vltra proportionem naturæ. Aliud autem eſt auxilium non habituale, quod eſt ſolum ad mouendum hominem iam ſanatum, & eleuatum, vt agat ſecundum quod iam diſpoſitus eſt per habitus ſanantes eum, ſicut ſiquis moueat ſapientem ad ſapienter loqui, vel agere.

Aliquid eſt enim aliud, per quod ſapiens redditur, ſcilicet, habitus ſapientiæ, & aliud per quod ad loquẽdum ſapienter mouetur, ſcilicet, impulſus, vel excitatio exterior facta ab aliquo, quæ non eſt aliquid habituale manens in eo. Ita & homo ſanatus per habitum, & eleuatus ad bene agendum, & ſufficienter ad hoc determinatus,
H & diſpoſitus eget motiuo excitante ad agendum illa bona, ad quæ eſt diſpoſitus, cũ non ſemper homo agat iuxta id, quod diſpoſitus eſt, & iſtud auxilium eſt gratiæ à gratuito factum. Non eſt tamen habituale, ſed actuale, quo aliquid extra excitatur homo ad bonum, ſiue excitetur per creaturas, ſiue per Dei pulſationẽ interiorem, vt declaratum eſt præcedenti quæſt. Iſtud autem auxilium eſt homini ſemper neceſſarium, tam in ſtatu naturę integræ, quam lapſæ, & potiſſimè in ſtatu naturæ lapſæ. Et hoc propter duo.

Primò quidem ratione generali, quia nulla res creata poteſt exire in quantumcumque paruum actum, niſi virtute motionis diuinæ, inquantum ille eſt primus motor, & cauſa vniuerſalis; & iſta cauſa competit tam pro ſtatu naturæ conditæ, quam naturæ lapſæ.

I Secundò, & in ſpeciali propter conditionem naturæ humanæ poſt lapſum, quia licet per gratiã ſanetur quantum ad mentem, remanet tamen in ea corruptio, & infectio quantum ad carnem, per quam ſeruit legi peccati, vt dicitur ad Rom. 7. Remanet etiam quędam ignorantiæ obſcuritas in intellectu, ſecũdum quam, vt dicitur ad Rom. 8. quid oremus neſcimus. Et hoc propter varios rerum euentus, ſecundum quos variatur, quod bonũ eſt, & non eſt ſemper idem bonum. Etiam, quia noſipſos non perfectè cognoſcimus, & non poſſumus cognoſcere quid nobis expediat, iuxta illud Sapientiæ 9. Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ noſtræ, & ideo opus eſt nobis valde, vt à Deo dirigamur, & protegamur, qui omnia ſcit, poteſt, & fecit, & ob hoc nõ ſolum mali, qui volunt eſſe boni, ſed etiam ipſi, qui iam
K effecti ſunt filij Dei, opus habent, vt dicant ea, q̃ in orõne dñica continentur .ſ. Et nè nos inducas in tentationẽ. Nã ibi patrem vocãtes, filios ſe profitentur, cuius filij ſumus per adoptionem grãæ, & tñ, qui patrẽ eum vocant, dicũt: Et ne nos inducas in tentationẽ, ꝙ non dicerẽt, ſi hoc eis opus nõ eſſet, ſed hoc ptinet ad euitationẽ peccatorũ, in inducimur per tentationes, ergo qui iam gratiam habẽt habitualiter, indigent adhuc auxilio gr̃ę ad bonum agẽdum, & vitandum peccatum, non quidẽ, ꝙ indigeãt alia gr̃a habituali, quia ſi prima non ſufficit, neq; ſufficiet ſecunda, neq; tertia, ſed indigent auxilio diuinæ motionis excitantis eos ad vitandũ peccatum, vel ad bonũ agẽdũ, nã gratia habitualis, cũ ſit immanẽs, licet ex natura ſua determinet ad bonũ, & habilem faciat hoiem, ad hoc tñ non mouet, quia non eſt actus; & ita manẽtem in gratiã contingit nihil agere; ſicut dormientem, motus autem

ab

ab extra eſſe debet, & qnia ille eſt gratuitus, i. ex gratia facƈtus, & per illum adiuuamur ad bonum, quia mouemur ad illud, quod eſt magna pars boni operis, dicimus, quòd ad bene agendum, & peccata euitandum, non ſufficit gratia habitualis gratum faciens, ſed requiritur auxiliũ gratiæ alterius, ideſt, diuinæ pulſationis per ſe, vel per alias res, vt præced. quæſt. declaratum eſt.

Ad primum dicendum, quòd licèt vltrà gratiam gratum facientem habitualem indigeamus auxilio gratiæ, non eſt ſuperuacua, neque imperfecta gratia habitualis: quia donum gratiæ habitualis, non ad hoc datur nobis, vt ipſum habentes non indigeamus vltra diuino auxilio, ſed vt per ipſum ſanemur, & ad bonum determinemur, nullum ſiquidem bonum nobis datum à Deo, tantũ aut tale eſt, quòd poſtquam ſuſcepimus in nobis ipſis ſufficiẽtes ſimus ita, quod vltra non indigeamus conſeruatione, quæ à Deo eſt. Indiget enim quælibet creatura, vt à Deo cõſeruetur in bono, quod accepit ab ipſo, & etiam ſi poſt acceptam gratiam indigeat homo auxilio diuino, non ſequitur, quòd gratia ſit ſuperuacua, vel imperfecta. Nam in prima erit gratia conſummata, & perfecta, & tamen indigebit homo auxilio diuinæ conſeruationis. Aliter poteſt dici, quod verum eſt, quòd gratia viæ, licèt non ſit ſuperuacua, immò multum neceſſaria, non eſt perfecta, ſed aliqualiter imperfecta, nõ ſolum reſpectu gratiæ patriæ, quam habens erit Deo coniunctus, ſed etiam quia tunc non ſanat in nobis omnem corruptionem, nam licèt per gratiam tollatur omnis inordinatio rationis, tamen non tollitur corruptio carnis, quia in habentibus gratiam adhuc fomes inclinat ad malum, ſed per hoc non ſoluitur argumentum, quia etiam ſi eſſet in nobis hic gratia conſummata, adhuc indigeremus auxilio gratiæ, ad nos mouendum, vt ſupra dictum eſt. Cùm nullum donum Dei manens in nobis. conſtituat nos non egentes diuino auxilio & conſeruatione.

Ad ſecundum dicendum, quòd per gratiam habitat in nobis Spiritus ſanctus, ideſt habemus donum, quod ab eo eſt, & ei attribuitur, & per ipſum gratos nos ſibi reddit, & verum eſt, quòd Spiritus ſanctus poteſt nos ſufficienter inducere ad omne bonum; ſed illud inducere, non eſt ipſa gratia habitualis nobis data ab eo, neque aliquis actus gratiæ ipſius, ſed aliqua motio, qua Spiritus ſanctus ſimul cum patre, & filio monet nos ad bonum, vel ad euitandum malum, & iſta motio vocatur auxiliũ gratiæ diuinæ, & eſt, de qua nos dicimus, quòd vltra gratiam habitualem indigemus auxilio diuinæ gratiæ.

Ad tertium dicẽdum, ſi gratia habitualis, & auxilium gratiæ eſſent eiuſdem generis, habita gratia non indigeremus auxilio gratiæ, quia tũc iretur in infinitum, ſi poſt vnam gratiam habitualem indigeremus alia, vel vnum auxilium gratiæ per aliud quæreretur, & tamen gratia habitualis eſt forma manens in nobis, & nos ſanans, & determinans ad bonum.

Auxilium verò gratiæ non eſt aliquid in nobis manẽs, neque aliquid habituale, ſed eſt pulſatio à Deo facta per ſe, vel per alias res, ideo poſt gratiam habitualem, nõ eſt inconueniens, quod indigeamus auxilio gratiæ, quod eſt aliquid extrinſecum.

An homo conſtitutus in gratia, indigeat auxilio gratia ad perſeuerandum in illa.
Quaſt. CLXXXIII.

QVæritur, an homo cõſtitutus in gratia, indigeat auxilio gratiæ ad perſeuerandum in illa.

Differt autem iſta quæſtio multum à præcedenti quæſtione, quia ibi quærebatur de operatione, hic autem de perſeuerantia, ſed perſeuerare non eſt operari, ideo facilius eſt perſeuerare in bono, quàm facere bonũ, & ita eſt alia ratio dubitandi.

Aliqui dicunt, quod homo non indiget gratiæ auxilio ad perſeuerandum, quia perſeuerãtia eſt aliquid minus, quàm virtus, ſicut continentia eſt minus, quã virtus, quia non eſt habitus. 7. Ethic. Sed homo non indiget aliquo auxilio gratiæ ad habendum virtutes, poſtquam illas habet, & eſt iuſtificatus per gratiam, ergo multo minus in-

A diget auxilio gratiæ ad habendum perſeuerantiam.

Secundò, quia omnes virtutes infunduntur nobis ſimul cum gratia, ſed perſeuerantia ponitur eiſque quædam virtus, ergo infuſis alijs cum gratia infundetur etiam & perſeuerantia, ergo quandiu gratia manſerit cum alijs virtutibus non indigebimus auxilio gratiæ.

Tertiò, quia per donum Chriſti plus reſtitutum eſt homini, quàm amiſit per peccatum actuale, vt dicitur ad Rom. 6. c. ſed Adam accepit vnde poſſet perſeuerare, ergo multo magis nobis per gratiam reſtituitur, vnde perſeuerare poſſumus. Habebat enim Adam in ſtatu innocentiæ, vnde poſſet in illo perſeuerare, ſi voluiſſet, ergo accepta gratia nõ indigebimus aliquo auxilio gratiæ ad perſeuerandum.

Dicẽdum, quòd accepta gratia, adhuc egemus aliquo B auxilio diuinæ gratiæ ad perſeuerandum in gratia, & virtutibus acceptis à Deo. Dicit enim Aug. libro de bono perſeuerant. Cur perſeuerare poſcitur à Deo, ſi non datur à Deo? an & iſta irriſoria petitio eſt, cum id ab ipſo petitur, quod ſcitur non ipſum dare, ſed ipſo non dante eſſe in hominis poteſtate? Sed perſeuerantia petitur etiã ab illis, qui ſunt per gratiam ſanctificati, quod intelligimus quando dicimus, ſanctificetur nomen tuum, vt ibi dicit Aug. per verba Cypriani, ergo homo etiam in gratia cõſtitutus indiget, vt detur ei à Deo perſeuerãtia, & ita indiget auxilio diuinæ gratiæ ad perſeuerandum. Ad quod ſciendum, quod perſeuerantia tripliciter accipitur: Aliquando enim ſignificat quendam habitum mentis, per quam ipſa firmiter ſtat & manet, ne remoueatur ab eo, quod eſt ſecundum virtutem per triſtitias, & difficultates irruẽ C tes, &c. ita ſe habet perſeuerantia, ſicut continentia, nam continentia eſt, ſecundum quam mens ſe continet in propoſito ſuo, quod eſt ſecundum virtutem, ita vt ab eo nunquam egrediatur, neque moueatur propter proſequi delectationes, & ſic continentia firmat animum circa omnem virtutem ne pereat actus illius impediente cõtrariæ delectatione, perſeuerantia autem firmat animum circa omnes virtutes, ne retrahatur à propoſito, quod eſt ſecũdũ virtutes propter fugere triſtitias & difficultates, quæ ſe ingerunt in actibus virtutum. Secundo modo, dicitur perſeuerantia habitus quidam, ſecundùm quẽ habet homo propoſitum perſeuerãdi in bono, vſque ad finem, & vtroque iſtorum modorum perſeuerantia infunditur cũ gratia, ſicut & continentia, & omnes aliæ virtutes & manet quandiu gratia manet, ideo pro tali perſeuerãtia nõ D eſt neceſſarium auxilium gratiæ poſt conſecutam gratiã, cùm neceſſe ſit, quòd exiſtente gratia ſemper exiſtat perſeuerantia iſtis modis. Tertio modo, accipitur perſeuerantia, pro continuatione quadam in bono opere vſque in finem, & differt iſte modus à præcedẽtibus, quia duobus modis præcedentibus perſeuerantia eſt habitus, iſto modo non eſt habitus, ſed eſt duratio habituum manentium in homine. Et dicendum, quòd ad habẽdam iſtam perſeuerantiam ille, qui in gratia conſtitutus eſt, non indiget aliqua gratia, vel dono habituali ſed diuino auxilio ipſum dirigente contra tentationum impulſus, mouendo ipſum ad bene agendum, & dirigendo contra tentationes, ne in eas incidat, & peruigilem reddendo, ne inopinatus in tentationes aliquas præcipitetur.

Cap. 2. & li. de Corra. & gra. cap. 12

Perſeuerantia accipitur tripliciter.

Perſeuerantia prima, & ſecunda nõ eſſet neceſſe, quod E petantur ab homine à Deo, poſtquam virtutes habuerit, quia neceſſe eſt, quod ſiquis habuerit virtutes, & gratiã, habeat cum illis perſeuerantiam illam, quæ eſt vnus de habitibus, quo homo firmatur in propoſito virtutum, ne recedat ab eo, ſed toleraret quæcunque triſtia, potius quam recedere velit. Deus enim quando virtutes infundit, omnes ſimul infundit, & iſtam ideo cũ illis tribuit.

Secundam etiam perſeuerantiam non oportet petere, ſiquis maneat iam in virtutibus, quia cum virtutibus datur. Neceſſe eſt enim, quòd qui virtutes habet, cum illis habeat propoſitum manendi in actu earum, vſque ad finem vitæ, quia aliàs aliquis haberet virtutem, qui haberet propoſitum non manendi in virtute etiam nulla paſſione eum impellente ad contrarium, quod abſurdum eſt, quia tunc ſine paſſione aliqua, & errore per ſolum deſiderium mali deſereret virtutes, qui mane-

Cum Deus virtutes infundit oẽs ſimul infundit.

ret in illis,quod etiam eſt abſurdum,ideo iſtas duas perſeuerantias primas,tanquam natura inexiſtentes cuilibet virtuoſo,quandiu manet virtuoſus, non oportet petere à Deo,poſtquam habuerimus virtutem. De tertia perſeuerantia, quæ non dicit aliquem habitum , neque propoſitum,ſed ſolam durationem in virtute,vſque ad finem vitæ , dicendum, quòd non datur cũ virtutibus, quia nunquam eſt verum, quòd homo habeat eam quouſque fuerit viuus,quòd vſque ad finem vitæ in virtute perſeuerauerit, ſed nemo quandiu viuit perſeuerauit in virtute vſque ad finem vitæ , cùm adhuc de vita aliquid superſit, in quo neſcitur,an iſte perſeuerabit in virtute , ideo non datur homini,quandiu viuit perſeuerantia ipſa,;neq; eſt aliquod donum, quo exiſtente neceſſe ſit perſeuerare vſque ad finem vitæ;quia nullum tale eſt, neque eſſe poteſt habitualiter datum in via,ſed eſt actualis Dei pulſatio,& directio, ſecundum quam ſeruat hominem , ne decipiatur,& ne præcipitetur in peccata,& ideo quantumcunq; ſit aliquis iuſtificatus , adhuc neceſſe habet petere à Deo ſemper perſeuerantiam iſtam,& iſtud eſt, quod Chriſtus nos petere docet , dicens : Et ne nos inducas in tentationem,i.non permittas nos ſuperari à tentationibus,neque incidere in illas,licèt inſurgant,& ita petimus à Deo quotidianam directionem mentis noſtræ. Nam peccatũ mortale nũquam cõnuttitur,niſi per conſenſum,animus autem noſter interdum per errorem,interdum magnitudine æſtimatæ delectationis, vel oppoſitarum triſtitiarum impellitur ad ſequendum id,quod malum eſt , & in cuius electione conſiſtit peccatum mortale, petimus ergo à Deo,vt cum iſta,quę à nobis tentationes vocantur, quotidie accidant.ſemper dirigat mentem noſtram taliter,vt nunquam incidamus in illa , & ita nunquam cademus à gratia ſemel ſuſcepta,quod eſt perſeuerare,multis autem gratia datur , quibus iſta perſeuerantia non conceditur, ſicut quotidie videmus iuſtificatos iterum peccare mortaliter,quod non fieret,ſi efficaciter Deus dirigeret mentes eorum circa omnes tentationes,non permittendo eos ſuperari ab illis,illud ergo, quod nunquam totum ſimul conceditur , ſed particulatim per dies; neceſſe eſt , quòd quotidie petatur,& ita qui in gratia manet,nichil magis neceſſarium habet petere , quàm ne inducatur in tentationem.i.vt perſeueret, imò iſtud ſolum eſt neceſſarium, nam ſi in virtute perſeuerat vſq; ad mortem , neceſſe eſt, quòd habeat vitam æternam.

Multis datur gratia quibus non datur perſeuerãtia ĩ bono opere vſque ĩ finẽ vitæ

Sed dicetur,cùm habeat homo perſeuerãtias duas primas,quæ ſunt habituales , & illę neceſſario infundantur cum virtutibus , & maneant cum illis quandiu ipſę manent,ad quid eſt neceſſaria alia perſeuerãtia, quia per illas poterit homo manere ſemper in actu virtutis , & ita non oportebit peti aliam perſeuerantiam.

Dicendum,quòd illę duæ perſeuerantię non ſufficiũt, niſi perſeuerantia tertia , quæ eſt duratio in bono opere, vſque ad finem vitæ adſit, & quia iſta nõ ſequitur neceſſariò ex aliqua illarum duarum,oportet peti perſeuerantiam etiam exiſtentibus alijs duabus perſeuerantijs,quoniam illę non perſeuerant,niſi per iſtam tertiam , ſecundum quam dicitur homo formaliter perſeuerans in bono. Omnes enim virtutes ex natura ſua habent aptitudinem ad permanendum,nam dicitur 1.Ethic.quòd virtutes ſunt permanentiores diſciplinis, & etiã vt colligitur. 2.Ethic. de conditione cuiuslibet virtutis ſunt iſta tria,ſ. ſcire,& velle,& impermutabiliter operari , non quidem quòd neceſſe ſit virtutem ſemel exiſtentem in ſubiecto ſemper manere in eo, ſed quòd quælibet virtus ex ſeipſa ſufficienter eſt determinatiua ſubiecti ad ſemper operandum ſecundùm illam,& nunquam in contrarium,& ita diffiniunt iuriſconſulti iuſtitiam,quòd iuſtitia ſit perpetua,& conſtans voluntas reddens vnicuique,quod ſuum eſt.i.habitus inclinans voluntatem ad conſtanter,& perpetuò reddendum vnicuique quod ſuum eſt.

Virtutes ſũt permanentiores diſciplinis.

Quia autem non maneat quis conſtanter in voluntate illa reddendi,& ita de alijs operationibus virtutum,non prouenit ex defectu habituum virtutis, ſed ex cõditione ſubiecti.i. voluntatis,quę poteſt abijcere virtutem. virtus enim & gratia naturam perficiunt, ſed non cogunt,& ideo cùm vertibile ſit liberũ arbitrium, poteſt velle agere ſecundum virtutem,quam habet , vel agere contrariũ ei,licèt ipſa ex ſe ſufficienter determinat hominẽ ad ſemper bene agendum,& nunquã ad malum, & tamen nunquam poteſt cogere voluntatem ad eligendum illud bonum,ad quod virtus inclinat,& determinat, & ſic cõtingit habentem virtutem agere contra virtutem. De perſeuerantia autem primo, & ſecundo modo non poteſt eſſe pluſquam de alijs habitibus virtutum,nam cęteri ex ſeipſis permanſiui ſunt,& tamen voluntas poteſt eos abijcere,eligendo facere contrarium,ita perſeuerantia primo, & ſecundo modo datur cum alijs virtutibus ſimul,quando infunditur, & per perſeuerantiam primam firmatur mens,ne remoueatur ab eo, quod eſt ſecundum virtutes propter triſtitias , & difficultates occurrentes , & tñ quia voluntas eſt libera,poteſt abijcere iſtam firmitatem,cum non ſit firmatio cogens,ſed ſolũ determinans. Et ita abijcietur perſeuerantia ſicut & cęterę virtutes. Secũda quoque perſeuerantia dat propoſitum perſeuerandi in bono vſque ad finem vitæ, & tamen quia illud propoſitum eſt liberi arbitrij,quod eſt vertibile, poteſt abijcere propoſitum illud,& mutare,& ita peribit ſecunda perſeuerãtia, ideo iſtæ duæ perſeuerantiæ , licèt ex ſeipſis aptę ſint ad faciendum permanere hominem ſemper in bono : tamẽ quia abijci poſſunt,pereunt interdum,& non ſufficiunt; ſed neceſſaria eſt tertia perſeuerantia,quę eſt actualis duratio in bonis vſque ad mortem,quæ nõ prouenit neque prouenire põt ex aliquo habitu dato nobis hic, quia quilibet habitus manet in nobis ſm conditionem ſubiecti, & tamen conditio ſubiecti hic eſt eſſe vertibile, ideo ſemper poſſet verti ad contrarium,& abijcere habitum,& illius inclinationem,ideo non poteſt prouenire perſeuerãtia iſta,niſi ex exteriori motiuo per actualem motionẽ.ſ. ꝙ qñ fuerit mens noſtra ad hunc articulũ deducta, vt ad hoc,vel ad illud verti debeat,illud agẽs moueat eã ad id, quod bonum eſt,ſed nemo eſt,ad quem pertineat conuertere hominem ad ſe,niſi ad Deum , vt oſtenſum eſt præced.quæſt.ideo ab ipſo petenda eſt perſeuerantia, quam ille hoc modo dare poteſt nobis.ſ. ꝙ quandocunque tentatio aliqua inciderit , per quam mens noſtra ad malum elici,& flecti poſſit,ſiue mota deſiderio fruẽdi delectationibus,ſiue fugiendi triſtitias,Deus actualiter pulſet mentem noſtrã interius inclinãdo illam,vel excitando ad id, quod bonum eſt,vel offerendo aliqua exteriora,per quę excitetur voluntas ad eligendum id,quod bonum eſt, vt dicebatur præced.quæſt.& hoc eſt liberari nos à tentationibus , à quib. vt nos liberemur à Deo,ipſe Chriſtus iuſſit ſemper orari Deus à nobis, ideo ipſius eſt perſeuerantiam largiri,& à tentationibus omnibus liberare.

Virtutes, & gratia naturã pficiũt ſed nõ cogunt.

Nemo eſt ad quẽ ptineat cõuertere hominẽ ad ſe niſi Deum (?)

Ad primum dicendum,ꝙ non eget quis auxilio gratię ad hoc , ꝙ virtutes habeat , prout habere dicit eſſe informatum illis,ſecus vt dicit poſſidere illas per temporis durationem,quod eſt perſeuerantia, ita ad habendum perſeuerantiam , primo & ſecundo modo , quæ ponuntur habitus , vel diſpoſitiones quædam , & infunduntur ſimul cum gratia, & alijs virtutibus , non indiget auxilio gratiæ,qui in gratia conſtitutus eſt, ſecus autem accipiendo perſeuerantiam tertio modo, prout eſt actualis continuatio in bono,quia illa non infunditur cum virtutibus, neq; datur aliquo tempore ſimul,ſed quotidie datur per partes , ſecundum quod à tentationibus quotidie liberamur, ne incidamus in peccatum , & non perdamus gratiam ſemel acceptam.

Ad ſecundum dicendum, quòd verum eſt de perſeuerantia primo , & ſecundo modo , quia illę non ponuntur, vt habitus,vel diſpoſitiones , ſed vt ſunt à Deo habitus ſunt,& infunduntur cum alijs virtutibus, ſed perſeuerantia tertia nõ poteſt infundi cum alijs virtutibus, quia non eſt habitus,ſed datur partim per ſucceſſiones, vt dictum eſt.

Ad tertium dicendum , quòd ſicut dicit Auguſtinus in libro de Natura,& gratia , homo in primo ſtatu accepit donum , per quod perſeuerare poſſet , non accepit autem quòd perſeueraret , nunc verò per Chriſti gratiam recipiunt homines donum , per quod perſeuerare poſſunt , & iſtud eſt gratia habitualis , & virtutes infuſæ , accipiunt etiam multi , quòd perſeuerent , & ita

non

non ſolum eſt maius donum Chriſti, quàm delictũ Adæ, F ſed etiam eſt maius quàm donum datum Adæ. Nam ei non datum fuit quod perſeueraret, cum actualiter non perſeuerauerit, hoc tamẽ differt, quia per illud donum, quod tunc habebat Adam facilius poterat perſeuerare, quam nunc homo per donum gratię, quod à Chriſto accipit, licèt maius ſit iſtud donum, quam illud, eo qđ tunc illa rebellio erat in carne humana ad ſpiritum, ſecũdum quam impelleretur homo ad cadendum in peccatum, & perdendum donum, quod habebat, nunc verò magna rebellio eſt, eo quod reparatio facta per Chriſtum, licèt ſit inchoata quantum ad mentem, non eſt tamen conſũmata quantum ad carnem, quæ conſummabitur in patria, vbi homo non ſolum perſeuerare poterit, ſed etiam peccare non poterit, & ita cum Adam nõ receperit quod perſeueraret, ſed vnde perſeuerare poſſet, & ita etiã per G gratiam nunc homines recipiant, vnde perſeuerare poſſint, non fuit maius donum Adæ, licet non perſeuerent nunc omnes, qui gratiam accipiunt.

An homo poſſit per ſeipſum ſine gratia mereri vitam æternam. Quæſt. CLXXXIIII.

QVæritur, an homo poſſit per ſeipſum ſine gratia mereri vitam æternam.

Aliqui dicunt, quod ſic, quia ſupra in littera dicitur, ſi vis ingredi ad vitam, ſerua mandata, & ita in voluntate hominis poſitum eſt ingredi ad vitam, ſed id, quod in noſtra volũtate conſtitutum, eſt, per noſipſos poſſumus, ergo homo per ſeipſum poterit mereri vitam æternam.

Secundo, quia vita æterna eſt præmium vel merces, H quæ redditur hominibus à Deo, iuxta illud ſupra 5. cap. merces veſtra copioſa eſt in cęlis, ſed merces, vel pręmiũ redditur homini à Deo ſecundum opera eius, iuxta illud Pſalmi 61. tu reddis vnicuique iuxta opera ſua. Cum ergo homo ſit dominus operum ſuorum, videtur quod in poteſtate eius conſtitutum ſit ingredi ad vitam, & ita per ſe merebitur vitam æternam. Tertio, quia vita æterna eſt vltimus finis humanæ vitæ, ſed quælibet res naturalis per ſua naturalia poteſt conſequi finem ſuum, ergo à fortiori homo, qui eſt altioris naturæ, per ſua naturalia poterit conſequi finem ſuum, & ita poterit habere vitá æternam ſine gratia. Dicendum, quod non poteſt homo per ſua naturalia mereri vitam æternam. Sic dicitur ad Roman. 6. Gratia Dei vita æterna. Vbi dicit Gloſſ. hoc dictum eſſe, vt intelligamus Deum nos ad vitam æternam I pro ſua miſeratione perducere. Ad cuius euidentiam cõſiderandum, quod actus perducentes ad finem debẽt eſſe proportionati fini, nullus autem actus excedit proportionẽ ſui principij actiui, & ita in naturalibus videmus, quod nulla res poteſt per ſuam operationem perficere effectum, qui excedit virtutem ſuam actiuam, ſed ſolum poteſt producere effectum proportionatum ſuæ virtuti, vita autem æterna eſt finis excedens proportionem naturæ, & ideo homo per ſua naturalia non poteſt producere opera meritoria proportionata vitæ ęternæ, ſed ad hoc exigitur altior virtus, quæ eſt virtus gratiæ, quæ excedit naturam, quia illam non habet homo à ſe, neque habere poteſt, ſed oportet quod à Deo accipiat. Et ita ſine gratia non poteſt homo mereri vitam ęternam, ſed ſolum poteſt facere opera perducentia ad aliquod bonum homi- K ni connaturale, ſicut colere agrum, bibere, manducare, habere amicum, & ſimilia, vt dicit Auguſt. contra Pelagianos.

Ad primum dicendum, quod homo non poteſt facere opera meritoria vitæ æternæ ſine gratia, quia tamen habere gratiam eſt in poteſtate hominis, inquantum faciendo id, quod in ſe eſt, ſtatim Deus dabit ei gratiam, dicitur ꝙ ingredi ad vitam eſt in voluntate eius conſtitutum.

Ad ſecundum dicendum, quod vita æterna datur, vt merces operibus noſtris, ſed nõ niſi operibus meritorijs, quæ ſunt facta in gratia, quæ ſunt noſtra inquantum ſũt à nobis facta, ſed non ſunt noſtra quantum ad id, per qđ ſunt meritoria .i. quantum ad gratiam, ideo licet per opera noſtra mereamur vitam æternã, non ſequitur, ꝙ poſſimus per nos ipſos ſine gratia Dei mereri vitam æternã.

Alph. Toſt. in Matth.

F Ad tertium dicendum, quod argumentum procedat de fine, quæ eſt connaturalis rei. Natura autem humana habet finem aliquem, ad quem poſſit peruenire viribus naturæ ſuæ, ſed inquantum ipſa eſt excellentior cęteris naturis, habet, quod poſſit auxilio gratiæ perduci ad altiorem finem, quam ipſa viribus proprijs poſſit attingere, cæterę autem res non poſſunt per exterius auxilium perduci ad aliquem finem excellentiorem, quam ipſę naturaliter poſſint habere viribus ſuis, & in hoc non eſt homo minoris perfectionis quam cæteræ res, ſed potius maioris, quia ſi cæteræ res haberẽt finem, ad quem proprijs viribus poſſent peruenire, homo autem nullum finem haberet, ad quẽ per ſua naturalia poſſet peruenire, eſſet inconueniens, ſed falſum eſt, quia aliquod bonum connaturale eſt homini ad quod homo ex operatione pro- G pria poteſt peruenire, vt ſupra dicebatur. Et ſupra illud eſt amplioris perfectionis natura humana, quæ virtute agentis exterioris poteſt eleuari ad finem aliquem excellentiorem, ad quem non poteſt peruenire viribus ſuis, & ita maior eſt ſua capacitas, quam ſua actiuitas. Cęterę res propter ſuam imperfectionem nõ ſunt capaces alicuius vlterioris boni quam eius, quod per vires proprias habere poſſunt. Sic dicit Ariſtot. 2. de Cœlo, & mundo, quod ille eſt melius diſpoſitus ad ſanitatem, qui aliquibus auxilijs medicinæ poteſt acquirere ſanitatem, quam qui nõ poteſt per medicinam illam acquirere.

Tunc reſpondens Petrus dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te: quid ergo erit nobis? Ieſus autem dixit illis: Amẽ dico vobis, quod vos, qui ſecuti eſtis H *me, in regeneratione, cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis, & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit. Multi autem erunt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi.*

Tunc reſpondens Petrus. Hic oſtenditur paupertatis voluntariæ præmium, & dicitur. *Tunc.* ſ. poſtquã Chriſtus dixit de iuuene diuite, qui triſtis abierat, & quod diuites difficile intrant in regnum Cœlorũ. *Reſpondens Petrus.* Magis eſt quærere, quàm reſpondere, cum petat, quid ergo erit nobis? Sed dicitur reſpondens .i. adijciens verbum ad verba Chriſti, qui iam locutus fuerat. *Ecce* I *nos.* Nomine omnium apoſtolorũ loquebatur. *Reliquimus omnia.* Scilicet omnia, quę poſſidebamus. *Et ſecuti ſumus te.* Ad hoc reliquerant, vt ſequerentur, quia nihil proderat relinquere niſi Chriſtum ſequerentur. *Quid ergo erit nobis?* Ideſt, quid habebimus boni propter hoc magnum bonum, quod egimus. *Ieſus autem dixit illis.* Ideſt, omnibus apoſtolis, ſed ſolus Petrus quęſiuit, quia nomine omnium quærebat. *Amen dico vobis.* Ideſt certẽ; vel ĩ veritate dico. *Quia vos qui ſecuti eſtis me.* Ideſt, qui nunc ſequimini, & vſque nunc ſecuti eſtis. *In regeneratione.* Non eſt determinatum huius verbi ſecuti eſtis, ſed illius ſedebitis: Nam in regeneratione nemo Chriſtum ſequitur, ſed in regeneratione ſedetur ſuper ſedes. Vocatur autem regeneratio reſurrectio. Et vocatur largè regeneratio, quia ſicut per generationem accipit hõ eſſe, K ita & per reſurrectionem accipit eſſe, quia homo reſolutus fuerat, & accipit eſſe, & ita vocatur baptiſmus renaſci Io. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto. Vel regeneratio, eo quod in baptiſmo accipit hõ eſſe ſpirituale, & tñ largè vocatur regeneratio ipſa reſurrectio, quia generatio dicit accipere eſſe de nouo, ita & regenerari eſt de nouo accipere eſſe. Et pp hoc qñ homo de nouo accipit eſſe naturale, dr̃ generari, quia ante hoc eſſe naturale non habebat hõ eſſe humanum. Cũ autem baptizatur quis, dr̃ regenerari, vel renaſci, eo ꝙ de nouo accipit eſſe ſpirituale. Siquis verò perdat eſſe totũ ſpũale, vt ſi perdat fidem, & charitatẽ, & poſtea recuperet, licet detur ſibi eſſe ſpirituale, quod non habebat, tamen non dicitur renaſci, vel regenerari, quia non accipit de nouo, cũ iterum habuiſſet, ita quantum ad eſſe naturale, cum quis primo illud accipit, dicitur generari.

In Baptiſ. accipit hõ eſſe ſpirituale

Cùm autem perditum eſſe recuperat per reſurrectio-
nem, cùm non accipiatur ibi de nouo, non dicetur pro-
priè renaſci, vel regenerari: ſed largè vocatur hic regene-
ratio. *Cùm ſederit filius hominis.* Ideſt ego, qui ſum filius
hominis. De ſe enim quaſi de altero loquitur. *In ſede ma-
ieſtatis ſuæ.* De tempore reſurrectionis intelligitur. Nã
tunc ſedebit Chriſtus in ſede maieſtatis ſuæ. i. in qua, ma
ieſtatem oſtendet: quia ad iudicãdum veniet in nubibus
cęli in poteſtate magna, & maieſtate infra 24. c. *Sedebitis
& vos.* Ideſt, non ſolũ ipſe ſedebit in ſede maieſtatis ſuæ,
ſed etiam vos ſedebitis cum illo partẽ huius honoris acci
pientes. *Super ſedes duodecim.* Quia ipſi erãt duodecim
Apoſtoli. *Iudicantes duodecim tribus Iſrael.* Vt detur
eis honor iudiciarius. ſ. quòd ſicut Chriſtus iudicabit, ita
& ipſi iudicabũt, & dicitur de duodecim tribubus Iſrael:
quia erãt duodecim tribus, & duodecim Apoſtoli. Et ita
ſinguli ſingulæ tribus iudicandæ correſpondent. *Et om-
nis, qui reliquerit.* Poſita fuerat ſupra excellentia duo-
decim Apoſtolorum, & quia putaret aliquis quòd iſtis ſo
lis deberetur honor, oſtendit Chriſtus, quòd etiam om-
nibus alijs, qui ſecuti fuerint ipſum, erit magna retribu-
tio. *Domum.* Per domum intelliguntur omnes poſſeſ-
ſiones vrbanæ, & etiam intelliguntur omnia mobilia, vt
diuitiæ pecuniarum, etiam ſi nulla immobilia poſſidean
tur. *Vel fratres vel ſorores.* Relinquere iſtos eſt ab eorum
conſortio, & conuerſatione recedere propter Chriſtum,
actualiter ſequẽdo Chriſtum. *Aut patrem, aut matrem.*
Siue filius familias ſit, qui adhuc manet actu in familia
patris, & poteſtate eius, & recedat deſerendo eos propter
Chriſtum, ſiue ſit emãcipatus, extra patriam poteſtatem
conſtitutus, aut ſaltem nõ manens actu in familia patris,
& ſub cuſtodia eius. Vterque enim poteſt patrem, aut
matrem deſerere ceſſando ab eorum conuerſatione, vt
Chriſtum ſequeretur. *Aut vxorem.* Dimittendo illam,
& non redeundo ad eam, vel non manendo cum ea con-
tinuè ſicut aliàs manebat. *Aut filios.* Ceſſando ab eorum
conuerſatione dulci. *Aut agros.* Omnia genera poſſeſſio-
num, vel ruſticorum prędiorum nomine hoc accipiũtur,
vt vineę, oliueta, horti, agri, ſeminarij, & quidquid aliud
eſt. *Propter nomen meum.* Ideſt, propter me. ſ. vt ſequantur
me: nam qui propter iactantiam mundani honoris, vel
propter alias commoditates humanas faciũt, vt propter
timorem, amorem: vt quia melius ſibi iudicant eſſe, reli
ctis iſtis perſonis alibi viuere, non habẽt aliquid pręmij,
quia non propter Deum faciunt, ideo eũ non conſtituũt
in aliquo debitorem. *Centuplum accipiet.* Ideſt, qui iſta
abijcit pro me, non putet ſe illa perdidiſſe, quia quilibet
accipiet centuplum, quod quomodo accipiatur, infra di-
cetur. *Et vitam æternam poſſidebit.* Iſtud eſt ſummum bo-
num, & datur ſequentibus Chriſtum, & cuſtodientibus
mandata eius. *Multi autem erunt nouiſſimi primi.* Ideſt,
aliqui erunt hic nouiſſimi, & infimi in honore & ſtatu in
iudicio, ſed in vita æterna efficiẽtur primi, ideſt, maximi
in honore, & ita fiet iſta mutatio ſecundùm differentiam
meritorum. *Et primi nouiſſimi.* Ideſt, qui erant hic pri-
mi in honore, in die iudicij, vel in ſtatu reſurrectionis
erunt nouiſſimi, i. abiecti vel minores in honore. ſ. quia,
dum viuerent non præceſſerunt cæteros meritis, ſicut ſta
tu, & honore præcedebant.

Quare Petrus nunc Chriſtum interrogauit.
Quæſt. CLXXXV.

QVæritur, quare Petrus nũc interrogauit Chriſtum.
Dicendũ quòd, ſiue Petrus, ſiue aliquis alius Apo
ſtolorum, ſiue omnes ſimul interrogaturi erant
Chriſtum ex cauſa, quæ tangitur ſequenti quæſt.

Petrus tamen, nunc ſpecialiter interrogauit: non quidẽ
quaſi occurreret aliquid ſpeciale ſibi, de quo interrogare
ad ipſum ſolum attineret: quia nomine omnium interro
gauit, vt dicitur in littera, ſ. ecce nos relinquimus omnia,
ſed quia Petrus audacior erat ſiue cõfidentior apud Chri
ſtum: ideo potius quam cæteri loquebatur.

Secundò, quia fortaſſis videbat ſe conſtitutum in ma-
iori honore apud Chriſtum, quàm cæteri eſſent, & ita vt
maior, & repręſentans perſonam omnium pro omnibus

F loquitur, & ob hoc non ſolum nemine pulſante ipſe pro
omnibus petebat, ſed etiam quęſito aliquo dubio ab om
nibus reſpondebat Petrus pro omnibus, ſicut ſupra 16.
cap. cùm Chriſtus dixit ad omnes diſcipulos. Vos autem
quem me eſſe dicitis? ait ſolus Petrus, tu es Chriſtus fi-
lius Dei viui.

Tertiò. quia Petrus erat ardentior, & ſolicitior ad iſta
quærenda, ideo fortaſſis citius occurrit ei in mentem iſta
quærere, quàm alicui aliorum.

Quare quæſitum fuit nunc iſtud nomine Apoſtolorum.
Quæſt. CLXXXVI.

QVæritur, quare quæſitum fuit nunc iſtud nomine
Apoſtolorum, ſcilicet. Ecce nos reliquimus.
G Dicẽdum. quòd hoc fuit, qua de re hac ſermo
inciderat. Et primò ad tollendum dubium. Dixerat enim
Chriſtus ſupra, quòd facilius eſt camelum intrare per fo-
ramen acus, quàm diuitem intrare in regnum cęlorum,
& quòd qui pecunias habent difficilè intrant in regnum
cęlorum.

Quæſierũt ergo diſcipuli, cùm ipſi reliquiſſent omnia,
ãn ſic eſſet eis futurum, quòd difficilè intrarẽt in regnum
cęlorum. Chriſtus autem reſpondet, quòd non erit de eis
ſic, ſed quod habebunt vitam æternam, quia diuitiæ non
impedient eos, cùm illas propter Chriſtum dimiſerint.

Secundò poteſt introduci, & adhuc melius, quòd au-
dierant diſcipuli, quomodo iuuenis quęrebat vitam ęter
nam, & quia diuitias abijcere iuſſus eſt, triſtis receſſit: in
quo Apoſtoli putabant rem magnam eſſe diuitias con-
H temnere, cùm ille, qui omnia pręcepta ſeruauerat à iuuẽ-
tute ſua, & deſiderabat vitam æternã, neque propter de-
ſiderij magnitudinem, neque per aſſueſactionem in præ
ceptis trahi potuerit, vt diuitias cõtemneret, ſed triſtis re-
ceſſit audito hoc: Apoſtoli autem hoc fecerant omnia de-
ſerentes, ideo rem magni meriti ſe feciſſe putantes, quę
ſierũt, quid eis pro hac re daretur, cùm dixerunt, quid
ergo erit nobis? Sic dicit Glo. quia iuuenis audito conſi-
lio ſaluatoris de rerum dimiſſione triſtis abſceſſerat, Di-
ſcipuli autem Chriſti præmiſſum cõſilium iam adimple-
uerant, ſolicitari cæperunt de præmio, æſtimãtes magnũ
aliquid feciſſe, cùm iuuenis, qui præcepta legis impleue-
rat, hoc ſine triſtitia neque audire potuerit. vnde & Pe-
trus pro ſe. & alijs dominum interrogat. Ecce nos reli-
quimus &c.

I

*Quomodo Petrus, dixit reliquimus omnia. & an ſit ve-
rum. Quæſt. CLXXXVII.*

QVæritur, quomodo Petrus dixit, reliquimus omnia:
nã omnes iſti, de quibus loquebatur pauperes erãt,
quia quæ infirma, & ſtulta, & ignobilia ſunt huius mun
di, elegit Deus, vt confundat ſapientes & potẽtes. 1. Cor.
1. c. i. elegit Apoſtolos, & diſcipulos, pauperes, ignobiles,
impotentes, illiteratos, vt per eorum prędicationẽ ſubij-
ciendo ſibi totum orbem, oſtenderet ſapientiam, poten-
tiam, & nobilitatem humanam, coram Deo nichil eſſe.

Dicendum, q verum eſt, quòd pauperes erant, & ta-
men omnia dereliquerant. Quod dupliciter intelligi põt.
Vno modo, quod dereliquerant omnia, ſ. omnia quę ha-
K bebant, ideo & ſi pauca haberent, dum tamen de illis ni-
chil ſibi reſeruarent, ſicut fecerant Ananias, & Saphira
fraudando de parte precij agri, Actu. 5. c. dicebantur om
nia dereliquiſſe. Secundò poteſt accipi, quia omnia de-
reliquerant. i. concupiſcentiam omnium: nam licèt pau-
ca poſſiderent, multa poterant cõcupiſcere, & multa ſpe-
rare, quia nemo tam infelix eſt, qui omnẽ ſibi ſpem de-
trahere debeat, ideo omnia relinquebant, quia omnia po
terant concupiſcere. Cauſa autem ſic dicendi fuit affe-
ctio: nam ex magna affectione reliquerant, quæ poſſide-
bant, relicturi multo plura, ſi illa poſſediſſent, & ita opus
ſuum magni meriti æſtimabant, & tanquam de magna
re loquebantur dicentes, reliquimus omnia. Sic dicit
Origenes: Petrus quia non facilè rem conſummauerat,
fiducialiter quæſiuit, etſi enim minima cum fratre reli-
quit: ſed non minima ſunt æſtimanda apud Deum conſi

derantem

derantem quoniam ex tanta plenitudine dilectionis illa minima reliquerunt. Vnde & ſi multas habuiſſent poſſeſſiones, omnia reliquiſſent. Ex pato, quod magis Petrus confidens de affectu ſuo quam de ipſa quantitate rerum relictarum, fiducialiter interrogauit, ecce nos reliquimus &c. Secundo fuit ad dandum fiduciam pauperibus de impletione iſtius conſilij: Dixerat enim Chriſtus iuueni diuiti, vende omnia, quę habes, & da pauperibus. Ideo pauperes cum pauca aut nichil haberent, cum non putarent ſe hæc implere quaſi non darẽt omnia, ideo Petrus, qui pauper erat ait. Ecce nos reliquimus omnia. Et ita qui pauca aut nulla poſſidet, poteſt omnia relinquere implens dominicum conſilium. Sic dicit Chryſoſt. Ecce nos reliquimus omnia, qualia omnia, o beate Petre? arũdinem, rete, nauigium. Omnia quidem hæc dicis non propter munificentiam, ſed vt per interrogationem hãc inopem indicat plebem. Quia enim dominus dixerat: ſi vis eſſe perfectus vade, & vende omnia &c. ne dicat aliquis inopum: quid igitur, ſi non habuero non poſſum eſſe perfectus? Interrogat Petrus, vt tu inops diſcas, quoniam in nullo hinc diminutus es. Qui enim claues regni cœlorum acceperat pro eis, qui illius ſunt, iam iam confidit, & pro orbe terrarum vniuerſa interrogat.

Quare dixit Petrus: Et ſecuti ſumus te.
Quaſt. CLXXXVIII.

QVęritur, quare dixit Petrus: Et ſecuti ſumus te. Dicendum, quod primo fuit ad oſtendendum perfectionem operis: nam relinquere omnia bonũ erat, ſed non erat bonum in ſe, ſed ſolum inquantum ordinabatur ad alternm. Et illud eſt ſequi Chriſtum: ideo enim omnia relinquebant, vt Chriſtum expedite ſequi poſſent, cum igitur dixiſſet, quod omnia reliquerant, addidit: & ſecuti ſumus te. Sic dicit Hieronymus, ſcilicet: Quia ergo non ſufficit tantum relinquere, iungit quod perfectum eſt, & ſecuti ſumus te. Secundo fuit, quia Petrus volebat reſpondere iuxta ea, quæ dixerat Chriſtus: ipſe enim dixerat iuueni diuiti: Vẽde omnia, quæ habes, & ſequere me, & ita duo mandabat, & quia non fecit illa iuuenis, locutus eſt Chriſtus contra diuites: nunc ergo Petrus volens innuere, quod Apoſtoli impleuerant omnia, quæ Chriſtus mandauerat, & ideo quod non deberet eis eſſe difficilis ingreſſus regni cœlorum, ſed quod magna præmia eis danda eſſent: repetiuit illa duo, quæ dixerat Chriſtus, & ait: ecce nos relinquimus omnia, & ſecuti ſumus te. Sic dicit Origenes: Intuere autem qualiter reſpondet diligenter: ſicut Chriſtus inquiſiuit. Etenim Chriſtus à iuuene duo experijt, dare pauperibus quæ habebat, & ſequi ſe. Propter hoc ipſe addidit, & ſecuti ſumus te. Sciendum autem, quod licet iſta duo Chriſtus præceperit, non præcipiebat ea æqualiter quaſi eſſent æqualiter bona, ſed vnum propter alterum, ſequi enim ſe directè tanquam bonum ſuadebat. dimittere autem omnia nõ ob aliam cauſam iubebat, niſi quia poſſidens adhuc terrena, & illorum curis implicitus, Chriſtum ſequi non poterat quocũque ierit, ideo tanquam diſpoſitio ad ſequendum ſe, fuit venditio omnium, & ideo quando Chriſtus ſuadebat diuiti ſequi ipſum, quod fieri non poterat niſi dimittendo omnia, & principium operis debet eſſe ad diſpoſitionem dixit: vade & vende vniuerſa, & ſubintulit, ſequere me. Quando autem de præmio boni operis loquebatur, non potuit iſta duo quaſi pro ambobus, velut pro operibus diſtinctis daretur præmium, ſed ſolum alterũ, vt ſupra dicitur, ſcilicet vos, qui ſecuti eſtis me in regeneratione, cum ſederit filius hominis, ſedebitis, & vos ſuper duodecim ſedes. Et non dixit, vos, qui reliquiſtis omnia & ſecuti eſtis me: quaſi totum bonum huius operis ſit in ſequendo Chriſtum, relinquere autem omnia non ſit bonum niſi inquantum ordinatur ad ſequendum Chriſtum. Vnde ſi quis omnia reliquerit non cum intentione ſequendi Chriſtum, nullum præmium habet, & illud multi philoſophi fecerunt, quibus nullam laudem operis meritorij attribuimus. Sic dicit Hieronymus: Secuti eſtis me. Nõ dixit, qui reliquiſtis omnia, hoc enim & Crates philoſophus fecit, & multi alij diuitias

A contempſerunt, ſed qui ſecuti eſtis me, quod proprium eſt Apoſtolorum atque credentium.

In quo ſecuti ſunt Apoſtoli Chriſtum.
Quaſt. CLXXXIX.

QVæritur, in quo ſecuti ſunt Apoſtoli Chriſtum. Dicendum, quod Apoſtoli ſecuti ſunt Chriſtum in omnibus. Primo in fide, & virtutibus. In fide *Re ſpõ.*
quidem, quia crediderunt in eum, & hoc erat maximũ, *ad q̄ſi-*
quia cum eum Deum ſuum crederent, facile erat cœtera *tũ q̃o.1.*
eo iubente agere, & tolerare. In virtutibus etiam imitati *modo.*
ſunt, quia doctrinam viuendi ab eo datam tenuerunt, & quantum ad hoc eos laudabat Chriſtus, dicens, vos amici mei eſtis ſi feceritis, quæ ego præcipio vobis. Ioan. 15.
B cap. & generaliter quantum ad totius vitæ puritatem ſe eis imitabilem præbuit, vt ita ipſi facerent. Ioan. 13. Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Et etiam in morte, ſicut in vita exẽplum dedit, vt nos libenter vel ſaltem patienter iniurias toleremus. prima Pet. 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, relinquens exemplum, vt ſequamur veſtigia eius, qui peccatum non fecit, neq; inuentus eſt dolus in ore eius, qui cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur nõ comminabatur. De his dicit Orig. Dici poteſt ſecundum omnia, quæ pater reuelauit Petro, eſſe filium ſuum, ſecuti ſumus te: iuſtitiam, ſanctificationem, & huiuſmodi, propter quæ quaſi victor athleta interrogat, quæ ſunt præmia certaminis.

Secundo ſecuti ſunt Apoſtoli Chriſtum corporaliter
C euntes quocunque ille ibat. Sed dicendum, quod licet de omni ſequela intelligatur, & ſequi corporaliter Chriſtũ, niſi virtutibus, & fide conſequamur, nichil valet, ſed magis nocet: ſicut Iudas Chriſtum ſecutus eſt, qui manens cum eo deterior effectus eſt, quę Chriſto dabantur furando, & tandem dominum vendendo, & prodendo, tamẽ principaliter intelligitur de ſequela corporali ſcilicet quia Chriſtum ſequerentur, quocunque iret adhærendo ei inſeparabiliter, multi quippe verbis eius credebant, & tamen eum non ſequebantur, ſed manebant in proprijs gaudentes, & mundo vtentes. ſoli autem Apoſtoli, & diſcipuli Chriſtum ſequebantur non recedentes ab eo, & quia iſta ſequela magnam virtutem ſecum adiunctam habebat, valde laudatur, non enim ſolum ſequebantur corporaliter, qui eum ſequebãtur, ſed multis virtutibus,
D & difficilibus operam dabant. Nam credebant in eum, ſequebantur doctrinam viuendi ab eo traditam quãtum ad virtutes neceſſarias, inſuper omnia dimittebant, cum intentione nũquam redeundi ad illa, & dum cum Chriſto viuerent, etiam ſi aliquid acquirere poſſent, vel eis ſponte daretur, nolebant illud poſſidere, quia non licebat eis accipere aurum, neque argentum, neque ſaltem ſacculum, aut peram portare in via ad cibos ferendos, neque veſtem duplicem, neque calciamenta, ſupra decimo capitulo, ſuſtinebant quotidie iniurias, & abiecti atque odioſi erant hominibus, ſicut Chriſtus dixit, Mundus gaudebit, vos autem triſtabimini. Ioan. 16. & illud. Eritis odio omnibus hominib. propter me, ſupra 10. cap. ſequi ergo Chriſtum corporaliter, ad quod committabantur omnia hæc, magnæ perfectionis erat, & ita pro illa pro-
E mittitur præmium.

Et patet, quod de iſta ſequela intelligatur, quia Chriſtus dixit iuueni, vade, & vende vniuerſa, quæ habes, & ſequere me, & tamen ſi ſolum deberet eum ſequi quantum ad fidem, & virtutes, non oportebat vendi poſſeſſa, ſed dicebat, quod venderet poſſeſſa ad hoc, quod committaretur Chriſtum, quia non poterat eum ſequi corporaliter, & inſeparabiliter, quandiu poſſideret aliqua, quia oportebat, vt rediret ad procurandum res ſuas, & continuam illarum etiam cum Chriſto manens, gereret ſolicitudinem, & ita de ſequela corporali intelligebat, de qua loquitur, ad quam iubebat omnia vendi, & dari pauperibus, cum non poſſent commodè poſſideri.

Quare

Quare Chriſtus direxit verbum ſuum ad omnes, cum ſolus Petrus quæſiuiſſet nunc a Chriſto. Quæſt. CXC.

QVæritur, cum ſolus Petrus quæſiuiſſet nunc a Chriſto, quare reſpondendo direxit Chriſtus verbum ſuum ad omnes. Dicendum quod, vt ait Theophil. Petro tantum interrogante dominus vniuerſalem reſponſionem facit. Et hoc fuit primo, quia cauſa erat omnium: non enim ſolus Petrus reliquerat omnia, & ſecutus fuerat Chriſtum, ſed etiam cæteri: ideo etiam ſi ipſe ſolus diceret, ego reliqui omnia, & ſecutus ſum te, non reſponderet ſoli Petro, ſed omnibus cum eſſet cauſa communis. Secundo fuit, quia licet ſolus Petrus loqueretur, non tamen ſolum pro ſeipſo loquebatur, ſed expreſſè pro G omnibus cum ait ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, ideo Chriſtus debuit reſpondere ad omnes: nam ſi Petro ſic quærente, reſponderet ſolum Chriſtus ei dicens, tu, qui reliquiſti omnia, & ſecutus es me ſedebis &c. putarent cæteri, quod eis nichil præmij daretur, ſed ſoli Petro: vt ergo ſe putarent in præmio participes, qui in laboribus erant conſortes, ad omnes reſpondere debuit. Sed dicendum, quod cum Petrus ſolus loqueretur, & non alij, hoc eſt vice eorum loqueretur, poterat Chriſtus reſpondere de eis in tertia perſona dirigendo ſermonem ad ſolum Petrum. ſ. iſti, qui reliquerunt omnia, & ſecuti ſunt me ſedebunt &c. Fuit tamen rationabilius dirigi ſermonem ad eos, quia quando Petrus nomine illorum loquebatur, erant ipſi præſentes, & quodammodo videbantur contemni, ſi ad eos nõ loqueretur Chriſtus, ideo H dixit: vos, qui ſecuti eſtis me &c.

Quomodo accipiendum eſt; quod dicitur: vos qui ſecuti eſtis me in regeneratione. Quæſt. CXCI.

QVæritur, quomodo accipiendum eſt, quod dicitur: vos qui ſecuti eſtis me in regeneratione. Dicendũ, quod eſt cauſa dubitandi, ſecundum quod varie poteſt conſtrui cum iſto verbo ſecuti eſtis me, vel cum illo verbo ſedebitis. Accipiendo primo modo, neceſſe eſt accipi regenerationem pro aliquo quod ſit in vita, quia homo non poteſt ſequi Deum niſi in vita. Et ideo accipiunt aliqui regenerationem pro baptiſmo. Nam in baptiſmo dicitur homo regenerari vel renaſci. Ioan. 3. Oportet vos renaſci denuò. & iterũ: Niſi quis renatus fuerit ex aqua, I & Spiritu ſancto. Sic accipit Hylarius dicens: Secuti ſunt quidem diſcipuli Chriſtum in regeneratione. i. in lauacro baptiſmi in fidei ſanctificatione, hæc eſt enim illa regeneratio, quam Apoſtoli ſunt ſecuti, quam lex indulgere non potuit. Et eſt ſenſus, vos qui ſecuti fuiſtis me in baptiſmo. i. qui baptizati fuiſtis, ſicut & ego baptizatus ſum: quia ille baptizatus fuerat a Ioanne, & Apoſtoli a Chriſto baptizati fuerant. Vel ſecuti eſtis me i baptiſmo, ideſt accepiſtis baptiſmum, quem ego miniſtraui vobis, & iſtum ſenſum etiam tenet Chryſoſt.

Secundo poteſt accipi tenendo regenerationem, quæ fit in vita, quod regeneratio ſit accipere eſſe ſpirituale de nouo, quod eſt per fidem. ideo acceptio fidei vocatur regeneratio. Nam per fidem incipit homo eſſe filius Dei. Ioan. 1. Dedit poteſtatem filios Dei fieri his, qui credunt K in nomine eius. Et tunc eſt ſenſus, qui ſecuti eſtis me in regeneratione. i. qui ſecuti eſtis fidem, quam ego prædico accipiendo eam, per quam homines regenerantur. Sic dicit Auguſt. Sicut enim caro noſtra regenerabitur per incorruptionem, ſic anima noſtra regenerabitur per fidem. Tertio modo poteſt accipi cõſtruendo illum ablatiuum regeneratione, cum illo verbo ſedebitis: & tũc eſt ſenſus: vos, qui ſecuti eſtis me. ſ. hic corporaliter mecum permanendo, & doctrinam meam ſequendo, ſedebitis in regeneratione. i. in die iudicij ſuper duodecim ſedes. Et accipitur regeneratio pro reſurrectione, quia ſicut in generatione homo accipit eſſe, ita in reſurrectione quodammodo eſſe accipit: quia perdiderat corpus eſſe, quod habebat ab anima, & in reſurrectione illud recuperat. Et iſte eſt verus ſenſus, Sic enim accipit Hieron. dicens:

F Aliter debet conſtrui. Vos, qui ſecuti eſtis me ſedebitis in regeneratione, id eſt, quando mortui ex corruptione reſurgent incorrupti, ſedebitis vos in ſolijs iudicantium, condemnantes duodecim tribus Iſrael.

Quare dicitur cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ. Quæſt. CXCII.

QVæritur, quare dicitur, cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ. Dicendum, quod in hoc ſignificauit tempus gloriæ ſanctorum, dixit.n. quod ſedere deberent ſuper duodecim ſedes: & vt non putarent, quod ſtatim hoc futurum erat, oſtendit p hoc quo tempore accideret & ait, cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ. Hoc autem dupliciter accipitur G propter æquiuocationem huius nominis regeneratio, vt dictum eſt præcedenti quæſtione. Accipiunt quidam pro baptiſmo, vel regeneratione in fide, & eſt ſenſus, vos ſedebitis ſuper duodecim ſedes in regeneratione. i. tempore regenerationis. ſ. quando fides Chriſti accipietur ab hominibus, & hoc erit, quando filius hominis ſederit in ſede maieſtatis ſuæ. Et hoc fuit ſtatim poſt Chriſti aſcenſionem ad cœlos: nam tunc Chriſtus ſedit in ſede maieſtatis, quia ſedet a dextris Dei, Mar. 16. & ſedet in throno, vt dicitur ad Hebræ. 1. cap. Tunc Apoſtoli ſedere cœperunt ſuper ſedes, quia cœperunt eſſe magiſtri totius orbis, qui ad Chriſtum conuertebatur. Sic accipit Chryſoſ. dicens. Per hoc, quod dicit, in regeneratione, promittit Chriſtus, tempus chriſtianitatis futurum poſt aſcenſionẽ ſuam, quando ſ. homines regenerantur per baptiſmum, H & illud eſt tempus, quando Chriſtus ſedet in ſede maieſtatis ſuæ: & vide, quia non de tempore iudicij futuri dicit, ſed de vocatione gentium. Secundo poteſt accipi, pro tempore iudicij generalis. ſ. in reſurrectione, vt concordet quæſtioni præcedenti, nam regeneratio pro reſurrectione accipitur, & quando eſt regeneratio ſedet filius hominis in ſede maieſtatis, ideo debet intelligi de aduentu Chriſti ad iudicandum. Nam tunc ſedebit, vt Rex magnus in ſolio ſuo, & tunc verum eſt, quod ſedebunt Apoſtoli ad iudicandum in duodecim ſedibus. Sed iſtum ſenſum impugnat Chryſoſt. dicens: Vide, quod non de tempore futuri iudicij dicit, ſed de vocatione gentium vniuerſarum, non enim dixit, cum venerit filius hominis, ſedens ſuper ſedem maieſtatis ſuæ, ſed cum ſederit in ſede maieſtatis ſuæ. Quod ex tunc fuit ex quo gentes crede I re cœperunt in Chriſtum, ſecũdum illud Pſalmi. Regnabit dominus ſuper gentes, Deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam. Sed dicendum, quod melior eſt præcedens ſenſus. ſ. quod intelligatur de extremo iudicio. Primò, quia conuenit iſte modus loquendi ſacræ ſcripturæ. Nam infra vigeſimoquarto, vbi de iudicio agitur, dicitur. Videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa & maieſtate, & infra 25. cap. dicitur: Cum autem venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes angeli eius cum eo.

Secundo, quia ita communiter exponitur, vt in die iudicij dicamus filium hominis, venire in maieſtate. Tertio, quia ſi non acciperetur pro tempore iudicij, cum eodem tempore, quo filius hominis ſederit in ſede maieſtatis, debeant ſedere Apoſtoli ſuper duodecim ſedes, nõ K manebit Apoſtolis, quod ſedeant in die iudicij ad iudicandum cum Chriſto, & tamen communis, & vera aſſertio tenet, quod in die iudicij ſedebunt Apoſtoli iudicantes ſimul cum Chriſto, ergo oportet accipi, ꝙ ſedeat in ſede maieſtatis ſuæ in die iudicij. Et iſte eſt ſenſus verus, & ita tenet Hieron. vt ſupra dictum eſt. Dr̃ aũt Chriſtus ſedere, vel filius hominis, quia Chriſtus, vt hõ iudicabit. Sicut enim dicitur Ioan. 5. Pater neminem iudicat, ſed omne iudiciũ dedit facere filio, quia filius hominis eſt, & ita inquantum homo habebit iſtum honorem, quod iudicabit. Cauſa eſt, quia ſicut Chriſtus inquantum homo iudicatus eſt ab hominibus, ita ipſe in forma humana iudicabit omnes homines. Dicitur autem in ſede, quia iudex ſedere debet ad iudicandum, quia hoc pertinet ad auctoritatem iudicis, & oſtendit quandam tranquillitatem animi, & ita Chriſtus cum iudicabit ſedens erit.

Quare Chriſt' vt hõ iudicabit. Maieſtas qd dicat.

Dicitur

Dicitur autem in ſede maieſtatis:quia maieſtas, quaſi maior ſtatus dicitur,& deſignat quendam exteriorem apparatum, ſiue quantum ad ornatum circumpoſitum corpori,& loco,& quantum ad frequentiam aſſiſtentiū. Sic oſtenditur infra 25. ſ.cum venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes Angeli eius cum eo, ſcilicet, illa aſſiſtentia Angelorum faciet ad quandam maieſtatem.

An aliquibus hominibus in generali iudicio competat iudicare. Quæſt. C X C I I I.

QVæritur, cum dicatur hic de Apoſtolis, quòd ſedebunt ſuper duodecim ſedes iudicãtes Iſrael,an aliquibus hominibus in generali iudicio,competat iudicare. Aliqui dicunt,quòd non:quia Ioan. 5.cap. dicitur, Pater non iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio, vt omnes honorificent filium, ſicut honorificant patrem: ſed talis honor nulli competit, niſi Chriſto,qui eſt filius Dei, & Deus: ideo non conceditur alteri iudicare, cum alteri non competat talis honor.

Secundò,quia quicunque iudicat habet auctoritatem ſuper ea,de quibus iudicat:ſed ea,de quibus oportet eſſe iudicium ſunt præmia,& merita humana,& pænæ, & demerita. Sed iſta non ſunt in poteſtate alicuius hominis, ſed ſolius Dei: ergo non competit alicui homini iudicare.

Tertio, quia iudicium finale ſecundum veriorem, & probabiliorem ſententiam nō exercebitur vocaliter, ſed mentaliter, vt quòd cordibus noſtris notificentur peccata, & ſcelera noſtra, ſed ſolus Deus hoc poteſt: quia ipſe ſcrutatur corda, & renes, ideo ipſe ſolus iudicabit.

Dicendum, quòd non iudicabit Deus ſolus:ſed etiam aliqui homines cum eo: quia dicitur ſupra in littera,ſedebitis,& vos ſuper duodecim ſedes,ideſt,non ſolum ego,quando venero in maieſtate, ſedebo ad iudicãdum: ſed etiã vos ſedebitis iudicantes. Item Iſa.3. dicitur Dominus ad iudicandum veniet cum ſenioribus populi ſui, ſcilicet dominus iudicabit, & cum eo etiam iudicabunt ſeniores populi:ergo aliqui homines iudicabũt: iſti autẽ præcipuè erunt Apoſtoli. Ad hoc tamen conſiderandum, quod iudicare accipitur multipliciter.

Iudicare multipliciter accipitur

Vno modo cauſaliter, ideſt cauſam iudicio præbere: & ita aliquid dicitur iudicare ex cuius comparatione alterum iudicatur bonum eſſe, vel malum.

Secundo modo iudicare, quaſi interpretatiuè: & ita omnes,qui iudicanti conſentiunt, iudicare dicũtur, quia de iure, qui conſentiunt facientibus dicuntur facere, & pęnam facientium recipiunt,ad Rom.c.1.

Tertio modo dicitur iudicare,quandam iudicis habere ſimilitudinem,& ita omnes,qui ſedebunt in alto loco tempore iudicij,vocabuntur iudicantes,ad iudicem autem pertinet ſedere,ad litigantes autem ſtare. Si autem aliqui in loco excelſo ſedere videantur,ſicut iudices, dicuntur largè iudices per ſimilitudinem quandam.

Quarto modo dicuntur aliqui iudicare:quia continẽt decreta diuinæ iuſtitiæ,& ita quædam iudicabunt: quia in eis velut in libris canonum, vel legum decreta diuinæ iuſtitiæ continebuntur,ex quibus iudicabũtur homines: ſicut & liber, in quo continetur lex, vel ipſa lex ſcripta hominem iudicare dicitur. Sic dicitur Apoc.20. Vidi in conſpectu mortuos magnos, & puſillos: & libri aperti ſunt,& alius liber apertus eſt,qui dicitur vitæ,& iudicati ſunt mortui ex his, quæ ſcripta erant in libris, ſecundum opera eorum.

Quinto modo accipitur propriè,& verè iudicare, ideſt, ipſam ſententiam proferre: quia iudicare importat actionem procedentem in alterum ad illius abſolutionẽ vel condemnationem:& hoc modo ſolus iudex,qui ſententiam profert iudicare dicitur.

Sexto modo accipitur iudicare, i. ſententiam alterius auctoritate latam in aliorum notitiã ducere: & hoc licet non ſit ſententiam facere, vel diffinire,eſt tamen ſententiam pronunciare,i.alijs annunciare: & hoc modo omnes illi iudicabunt, qui ſententiã Dei alijs manifeſtabũt.

Iudicare verè & principaliter contingit dupliciter.

De omnib.iſtis modis dicendum,ꝙ ſolus quintus eſt proprius,& principalis, & ille,ſoli Chriſto competit: nemo

A enim iudicabit niſi Deus. Et tamen adhuc iſte modus diſtinguitur: quia iudicare verè,& principaliter contingit dupliciter. Vno modo per auctoritatem.i.quòd competat alicui per ſe ſine alterius commiſſione, vel delegatione iudicare. Alio modo iudicare verè,ſed non per auctoritatem, imò per executionem, ſ.quòd verè ſententiam faciat,& ius reddat:& tamen non habeat à ſe,ſed ex cõmiſſione, vel delegatione.

Primo modo, iſtorum ſolus Deus, qui eſt beata trinitas,eſt iudex & iudicabit, quia cum ipſe creauerit homines,& legem dederit,per quam viuerẽt, ſecundũ quam iudicandi ſunt factores legis, vel tranſgreſſores, & cõtra ipſum ſolùm ſit tota offenſio trãſgreſſionis, ad ipſum ex ſeipſo competit poteſtas iudicandi, & iſta vocatur auctoritas, inquantum ab alio non accepit iſtam poteſtatem,

B ſed naturaliter eã habet,quia Deus eſt,& iſto modo primo Chriſtus vt homo non habet poteſtatem iudicandi, quia licèt eadẽ ſit realiter perſona,quæ eſt Deus, & quæ eſt homo,tamen alia ei competunt,vt Deus & alia vt homo. Nam vt homo competiuit ei potuiſſe mori,& verè paſſum eſſe.

Secundùm quod Deus,competiuit ei,nos ab omnibus peccatis integrè lauare,& carnem ſuam, quando voluit animæ reunire, ita & ſi eadem perſona iudicabit ſecundum auctoritatem,quia Deus verus eſt, quia tamen verus homo eſt,inquantum homo eſt, non competit ei iudicare per auctoritatem,quia humanitas nichil ex ſe habet,ſed totum accepit ab alio.

Secundo modo,iſtorum iudicat Chriſtus inquantum homo,nam ipſe verè efficienter iudicabit omnes homi-

C nes,ſententiam formando,& proferendo eo modo, quo ibi erit prolatio,& tamẽ hoc ex delegatione deitatis habebit,cui competit per auctoritatem,ſic dicitur Io.5.Pater non iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio facere,quia filius hominis eſt.ſ. Chriſtus inquantum eſt filius hominis,non habet poteſtatem iudicandi, ſed pater ei dedit.i.Trinitas beata, licèt Chriſtus nõ ſit filius Trinitatis,ſed ſolius Dei patris,& omne quod per auctoritatem iudicandi habet tota Trinitas, contulit Chriſto per commiſſionem, vel delegationem. Et ita dicitur de Chriſto Actu. 10.c. Quòd conſtitutus eſt à Deo patre iudex viuorum,& mortuorum. Iſtum etiam modum ſecũdum iudicandi,nemo habet,niſi Chriſtus inquantũ homo, quia nulli alteri delegat tota Trinitas per executionem,quod ipſa habet per auctoritatem,quia per talẽ de-

Quod iudiciũ Chriſto attribuẽdũ.

D legationem acquiritur ipſi delegato quidam honor diuinus,quem non eſt fas alicui dare,niſi Chriſto, ſic dicitur Io.5.Pater non iudicat quemquam, ſed omne iudicium dedit facere filio,vt omnes honorificent filium,ſicut honorificant patrem, & tamẽ honor patris eſt diuinus,qui nulli dandus eſt, niſi filio,qui eſt Deus, licèt non inquantum homo, ideo ſoli Chriſto cõtulit Deus inquantũ homini iſtam poteſtatem iudicandi. Alij modi iudicandi largè accipiuntur,& illi competunt aliquibus hominib.

Primus modus eſt iudicare per comparationẽ, vt conſiderata bonitate alicuius,alius iudicetur malus,& iſtud iudicium comparationis ſit de bono ad bonum,de malo ad malum,de bono ad malum. Primo modo iudicatur bonus ex bono,quando quis bonus eſt, & tamen imperfectus,ſi adiungatur ei alius valde bonus,comparatus ad

E illum videbitur iam malus ille,qui bonus eſt, & ita iudicatur ex illo, & ita minus album comparatum ad valde album dicitur nigrum. Et hoc modo antiqui, qui erant viri imperfecti,licèt boni eſſent,non audebant ſe coniũgere viris perfectis, quaſi ex comparatione perfectionis eorum apparerent magis eorũ imperfectiones,& ita punirentur à Deo. Sic patet 3.Reg.17. Quãdo poſtquã manſit Elias in domo viduæ Sareptanæ, mortuus eſt filius eius,nam dixit illa. Quid michi & tibi vir Dei? Ingreſſus es ad me, vt rememorarentur iniquitates meæ,& interficeres filium meum. Quaſi dicat, iſtud bonum habui ex ingreſſu tuo, quia ante hoc Deus non reſpiciebat iniquitates,& non me puniebat, nunc verò poſtquã tu cępiſti manere in domo mea, ex comparatione iuſtitię tuæ incęperũt apparere defectus mei,quod fuit illos memorari coram domino,& tunc me puniuit occidẽdo filium meum.

meum. Et tamen vidua Sareptana non iudicabatur peccatrix, ſed digna magno beneficio. Sic oſtendit Chriſtus Luc. 4. cap. Dicēs, quod tempore famis, quæ fuit ſub Elia tribus annis & mēſibus ſex, multæ viduæ erant in Iſrael: & tamen ad nullam earum miſſus eſt Elias, ſed miſſus fuit ad viduam, quæ erat in Sarepta Sidoniæ, quaſi dicat, non inuenta fuit aliqua in tota terra Iſrael, quā Deus iudicaret digniorem hoc beneficio illa vidua Sareptana. & tamen illa in conſpectu Eliæ iudicauit ſe puniri, & & non ante, ſcilicet per comparationem defectiuæ bonitatis eius ad excellentem iuſtitiam Eliæ. Secundus modus comparationis eſt, de malo ad malum, quia conſiderata magnitudine mali vnius, iudicatur malum alterius quaſi iuſtum: vel cōſiderato paruo malo vnius, iudicatur malum alterius valde maius. Sic accipitur Ezechi. 16. de comparatione Iudææ ad Samariam, & Sodomam: oēs **G** enim peccauerunt, & tamen collatis peccatis Iudeæ ad Samariam, & Sodomā iudicantur Samaria, & Sodoma quaſi iuſtæ, cum dr, Viuo ego, quia non fecit Sodoma ſoror tua ipſi, & filiæ eius, ſicut tu, & filiæ tuæ, & Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccauit, ſed viciſti eas ſceleribus, & iuſtificaſti ſorores tuas in omnibus abominationibus tuis: Et tamen Sodoma, & Samaria non erant iuſtæ, ſed valde peccatrices: & tamen collatæ ad iniquitates Iudeæ, videbantur eſſe iuſtæ: Et ita accipit Chriſtus ſupra 11. cap. vbi condēnat Corozaim & Bethſaidam in comparatione ad Tyrum, & Sidonem, quia non egerunt pœnitentiam, cum tantis miraculis, & prædicatione Chriſti audita. pœnituiſſent tamen Tyrus & Sidon, ſi in eis facta fuiſſent miracula illa: vtræque tamē malæ fuerunt, & condemnatæ: dicit tamen Chriſtus, ꝙ **H** remiſſius erit Tyro & Sidoni in die iudicij. & idem comparando Sodomam & Capharnaum ibidem. Tertius modus eſt comparationis boni ad malum, quando conſiderata re bona, magis apparet iniquitas rei malæ, & indicatur per illam eſſe malā: quod ad legem oppoſitorum pertinet, vt dicitur 2. Elenchorum. vt iuxta ſe poſita quæ magna, & quæ parua, & quæ meliora, & quæ deteriora ſint videantur. Sic accepit Chriſtus 12. capit. de Regina Auſtri dicens, quod ſurget in iudicio cum generatione iſta, & condemnabit eam. Et hoc eſt propter aliquod bonum ſatis paruum. ſ. quia ſaltem venit audire ſapientiam Salomonis a finibus terræ, & Iudæi Chriſtum præſentē audire nolebant. & ita per iſtud bonum, quod fecit Regina Auſtri, iudicatur quantum malum fecerunt Iudæi, **I** qui Chriſtum præſentem non ſolum audire nolebant, ſed & doctrinam eius condemnabant, & loqui prohibebant, vt poterāt. Sic etiam eodem capitulo dicitur, quod Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam: quia illi fecerunt pœnitentiam ad verbum Ionæ. & tamen Iudæi prædicante Chriſto, qui erat maior Iona, non ſolum non pœnituerunt, ſed veterib. peccatis maiora addiderunt, ipſum affigentes ligno, qui remiſſionis peccatorum annunciator, & auctor erat. Et iſtū modum iudicij comparationis Iudæi habebant: nam peccator ſi conſtitueretur coram homine iuſto iudicabat ſe, magis peccatorem, & timebat ſe puniendum a Deo, neque audebat coram eo manere. Sic dicitur Luc. 5. quando Chriſtus intrauit in nauem Petri, & fecit miraculum de captura piſcium; Petrus procidens ad genua Ieſu, dixit: Exi a me Domine: quia homo peccator ſum. i. non **K** maneas mecum: quia periculum eſt michi ex tua manſione: & non ſolum ille timuit, ſed etiam omnes alij, qui erant ibi. eod. cap. f. ſtupor enim circundederat eum. & omnes, qui erant in captura piſcium. Et dixit Chriſtus Petro, Noli timere: & ita videtur, quod malū ſibi a Deo inferendum putabat, ex præſentia tantæ ſanctitatis. De iſto iudicio comparationis non eſt dubium, quin iudicēt Apoſtoli in iudicio generali, quia cum Tyrus, & Sidon, & Sodoma, & Regina Auſtri, & Niniuitæ ibi iudicent, qui omnes fuerunt peccatores, vel ſaltem parum boni, a fortiori iudicabunt Apoſtoli, qui erant perfectiſſimi & primitias ſpiritus habentes, vt dicitur ad Rom. 8. cap. Et tamen an iſtud ſit priuilegium iudicandi, quod eis datur hic, dicendum quod non eſt iſtud: quia non eſſet priuilegium, & ſpecialiter pro tam excellentibus meritis ipſo**F**rum dare eis, quod multis alijs etiam malis competit. De hoc tamen magis dicetur ſequenti quæſt. Circa ſecūdum modum iudicandi, qui eſt per approbationem dicendum, quod Apoſtoli iudicabunt, quia Dei ſententiam tanquam iuſtam collaudabunt, cum tam perfectè voluntati Dei voluntas eorum conformata erit, & tamen non eſt iſte modus, qui datur hic in priuilegium, quia hoc videtur dari ſolis Apoſtolis: & tamen iſte modus iudicandi competet omnibus electis tam paruis quā magnis: quia omnium voluntates erunt diuinæ voluntati concordes, & collaudabunt quod ille fecerit. ſic dicitur Sapien. 3. Fulgebunt iuſti, & tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrēt, iudicabunt nationes. Iſtud autem dicitur de omnibus iuſtis: ergo quilibet iuſtorum iudicabit omnes nationes in iudicio generali, ſcilicet, approbando, & collaudando ſententiam de omnibus illis a Deo latam, ideo **G** alius modus eſt, qui ſpecialis datur Apoſtolis, qui ſit excellentior.

Apoſtoli erūt iudices ī iudicio p modū cōparationis.

Tertius modus eſt per ſimilitudinem, inquantum ſedent aliqui in loco excelſo, ſicut iudex ſedet, licet iudices non ſint, ſed iudici aſſidentes, iſte modus (vt multi volunt) eſt ille, qui competit Apoſtolis, & cōcordat ſatis litteræ, inquantum dicitur: Cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos, ideſt, ſicut ille ſedebit, ita & vos ſedebitis. Sed ſolet dici, quod non conueniat iſte modus ſolis Apoſtolis. Primò, quia conuenit ēt alijs viris perfectis, licet non ſint æquales Apoſtolis, quia ad Theſſa. 4. cap. dicitur, Rapiemur obuiam Chriſto in aera, in quo (vt communiter exponitur) innuitur, quòd mali in iudicio ſedebunt in terra, boni autem ſaltem perfecti rapientur obuiam Chriſto in aera, vt ibi ſint cum **H** Chriſto iudicante, & tamē eſſe in aere eſt locus excelſus: ideo omnes quotquot in aere ſederint, dicētur cum Chriſto ſedere in ſedibus, & ita non ſoli Apoſtoli ſedebunt in ſedibus cum Chriſto, ſed etiam alij per modum aſſeſſorum. Secundo quia iſti, qui ſic ſedent ſolum habēt, quod in loco excelſo ſedeant ſicut iudices, tamen non habent aliquem actum alterum iudicis, Apoſtolis tamen, aliquis actus iudiciarius promittitur, quia dicitur ſedebitis ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael, ergo non eſt iſte modus, qui eis in priuilegium datur.

Quartus modus iudicandi eſt continere ea, ex quibus homines iudicantur, ſicut ex libris iodicamur, in quibus legum, aut canonum continentur decreta. Et hoc modo dicitur, quod ſpecialiter iudicant Apoſtoli, quia in mentibus eorum continetur omne illud, ex quo homines iudicantur. Et hoc conuenienter dictum eſt, quia homines per legem indicantur, tanquam factores, vel tranſgreſſores. Nam qui ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt. ad Rom. 2. cap. & ita dicitur. Ioan. 3. cap. Qui non credit, iam iudicatus eſt, ideſt, iudicio non indiget, ideſt, nō credidit, ideo antequam moriatur iudicatus eſt, quia nō eſt aliquid circa eum inquirendum, circa eos vero, qui ſub lege fuerunt, aliquid inquirendum eſt, ſcilicet, an illam ſeruauerunt, vel tranſgreſſi ſunt, & ideo illi iudicantur, **I** qui ſub lege fuerunt, & tamen lex per Apoſtolos, tanquā per duodecim totius orbis magiſtros pronunciata, & diuulgata eſt, ideo in eis continetur quaſi in libris, vel vaſe id, ex quo totus mundus iudicabitur, ideo quātum ad hoc ipſi ſpecialius iudicabunt. Nam cœteri viri ſancti, & **K** prædicatores, & doctores quicquid de fidei doctrina prædicauerunt, & docuerunt, ab illis duodecim transfuſum habuerunt, & illi fuerunt velut capita, & columnæ, ideo illis duodecim ſpecialiter conuenit, quod iudicent, velut continentes in mentibus ſuis decreta, ex quibus homines iudicabuntur. Et ita exponit Ricardus de ſancto Victore illud Apocaly. 20. Aperti ſunt libri, & iudicati ſunt mortui ex eis, quæ erant in libris. Dicit enim, quod diuinæ contemplationi aſſiſtunt, qui in libro Sapientiæ quotidie legunt, veluti in cordiū voluminibus tranſcribunt, quidquid iam perſpicua veritatis intelligentia comprehendunt, & ita quid aliud ſunt iudicantium corda diuinitus in omnem veritatem edocta, niſi quædam canonū decreta?

Modo Apr... quo A... poſtol... in iud... cio iu... dicabunt.

Quintus modus, vt ſupra declaratum fuit, nulli competit, niſi toti Trinitati, & Chriſto inquantum homo, &

etiam

etiam non competit, & non cõmunicatur apoſtolis, quibus honor diuinus non defertur. Sextus modus eſt iudicare.i.ſententiam alterius auctoritate, & opere latam in aliorum notitiam deducere, & iſte modus conuenit viris perfectis, quia alios ducent in cognitionem diuinæ iuſtitiæ, vt ſciant, quid eis iuſtè pro meritis debeatur, ita vt ipſa reuelatio iuſtitiæ iudicare dicatur, vnde dicit Richardus de ſancto Victore: Iudices corã iudicandis decretorum ſuorum libros aperire, eſt ad cordium ſuorum inſpectionem inferiorum quorumlibet, viſum admittere, ſenſumque ſuum in his, quæ ad iudicium pertinent reuelare. Et iſte modus concordat cum quarto, niſi inquãtum iſti non ſolum opere intellectuali, ſed etiam per locutionem, iuſtitiam iudicantis, & ſententiarum latarum oſtendunt. Quod etiam Apoſtolis conuenit, vt ſic iudices dicantur.

B Ad primum dicendum, quod iudices erunt Apoſtoli, non quidem ſententiam ferendo, quod ſolius Chriſti eſt, ſed veritatem ſententiæ, & iuſtitiam eius oſtendendo, & in ſolijs excelſis, vt iudices ſedendo, iudicium autem tale, quale tota Trinitas tradidit Chriſto, inquantum eſt homo, nullus homo habet, niſi ipſe Chriſtus.

Ad ſecundum dicendum, quod iſta ratio procedit de iudicio quinto modo, & quantum ad primam partem ſui, vt eſt iudicium auctoritatis, quod neque etiam Chriſto, inquantum homo eſt, competit, ſed ſoli beatæ Trinitati, & tamen præter iſtum modum, ſunt multi alij modi iudicãdi, qui competere poſſunt Apoſtolis, vt dictum eſt ſupra.

C Ad tertium dicendum, quod etiam ſi iudicium non fiat per vocalem expreſſionem ſententiæ, vel declarationem eius, non eſt inconueniens, quoſdam ſanctorum alijs reuelare quædam, ſiue per modum illuminationis, vt ſuperiores Angeli illuminant inferiores, ſiue per modum locutionis, vt quando inferiores loquuntur ſuperioribus.

Quomodo datum fuit iſtud priuilegium Apoſtolis de ſedendo, quia hoc etiam videtur alijs datum eſſe.
Quæſtio CXCIIII.

QVæritur, quomodo datum fuit iſtud priuilegium Apoſtolis, quia videmr, quod non ſit priuilegium: quia hoc idem competit Reginæ Auſtri, & Niniuitis, quia hîc dicitur de Apoſtolis, quod ſedebunt ſuper duodecim ſedes iudicantes duodecim tribus Iſrael, & ſupra D duodecimo capitulo. dixit Chriſtus, quod Regina Auſtri ſurget in iudicio cum generatione iſta, & condemnabit eam, & Niniuitæ ſurgent in iudicio cũ generatione iſta, & condemnabunt eam.

Dicendum, quod multum differt inter iudicium Reginæ Auſtri, & Apoſtolorum, quia Regina Auſtri, & Niniuitæ iudicabunt Iudæos comparatione, vt expreſſum eſt præcedenti quæſtione, & iſte eſt minimus gradus iudicandi: Apoſtolis autem competunt omnes modi iudicandi, præter quintum: & illi ſunt excellentiores.

Secundò, quia de Niniuitis, & Regina Auſtri dicitur ſupra duodecimo, quod ſurgent in iudicio. Et ita nõ datur eis dignitas iudicandi verè, neque per ſimilitudinẽ, ſed conditio litigantium, quia ſurgunt, Apoſtolis autem E datur, quod iudices ſint; nã dicitur ſupra in littera, quod ſedebunt ſuper duodecim ſedes, iudicantes Iſrael. De his dicit Chryſoſtom. Sed dicet aliquis, quid magnum promiſit eis: ſi id, quod Niniuitæ habent, & Regina Auſtri, hoc ipſi habebunt? Reſpõdet: Maxima quippe alia præmia, & ante, & poſt eis promittit, ſed hic occulte inſinuat aliquid plus illis. De illis enim ſimpliciter dicit, qđ ſurgent, & condemnabunt generationem hanc, de his autem dicit, cum ſederit filius hominis, ſedebitis & vos. Manifeſtum eſt ergo, quod corregnabunt, & communicabunt in gloria illa, honorem enim, & gloriam ineffabilem ſignificabit per thronos, ſed non eſt negandum etiam, Apoſtolos iudicaturos gentem Iudæorum, iudicio cõparationis, ſicut & Niniuitæ, & Regina Auſtri, vt dicetur infr. q.202. & tamen non ſolum hoc iudicio iudicabunt,

A ſed etiam alijs modis, & valde excedẽt Reginam Auſtri, & Niuitas, licet in hoc ſimilarentur.

Quomodo impleri potuerit iſtud dictum Chriſti.ſ. Sedebitis ſuper duodecim ſedes. Quæſt. CXCV.

QVæritur, quomodo impleri poterit iſtud dictum Chriſti.ſ. Sedebitis ſuper duodecim ſedes. Nã iſtud dicebatur ad duodecim Apoſtolos.

Dicendum vno modo, vt aliqui dicunt, quod per iſtas duodecim ſedes non ſolum duodecim Apoſtoli, ſed vniuerſi electi deſignantur, vt dicetur ſequẽti quæſt. & ideo ſiue illi multi, ſiue pauci ſint, propter rationem numeri per duodecim intelliguntur, & tunc nulla eſt inſtantia de Iuda, ſiue defecerit de illo numero, ſiue numerus efficeretur valde maior.

B Secundò poteſt dici, quod accipiendo hoc dictum eſſe ſpecialiter ad duodecim Apoſtolos, qui ſemper fuerunt duodecim: Chriſtus enim hunc numerum ex aliqua ratione ſpeciali elegerat. Dixit enim Io.6. Nonne ego elegi vos duodecim, & vnus ex vobis diabolus eſt; & rationẽ neceſſitatis huius numeri intellexerũt Apoſtoli, ideo deficiente Iuda de numero, dixerunt neceſſarium eſſe, vt ſubrogaretur alius loco eius, ne numerus duodenarius eſſet diminutus. Actu.1.c.& cũ Matthias loco Iudę ſubſtitutus fuerit, ipſe accepit ſedem duodecimam, quam Iudas ſuſcepturus erat; non enim dictum fuit hoc ſpecialiter ad perſonas, ſed ad officium, & gradum Apoſtolatus .ſ. ad illos, qui gradum iſtum digne tenuerunt Chriſtum ſequendo, ideo non ſolũ dicitur, vos ſedebitis ſuper duodecim ſedes, ſed dicitur vos, qui ſecuti eſtis me ſedębitis,

C Sic dicit Chryſ. Quomodo promiſſio hæc completa eſt? nunquid enim Iudas ſedebit? nequaquã lex enim à domino poſita eſt per Ieremiam prophetam: Loquar ſuper gentem, & regnum, vt ædificem, & plantem illud, ſed ſi fecerit malum in conſpectu meo, pęnitebo, & ego de bonis, quæ locutus ſum, vt facerem eis.q.d.ſi indignos ſeipſos promiſſione faciant, non eis faciam quæ promiſi, indignum autem ſeipſum Iudas principatu oſtendit, & propter hoc, tunc loquens diſcipulis non ſimpliciter eis promiſit, neque enim dixit, vos ſedębitis, ſed adiecit, qui ſecuti eſtis me, vt hinc Iudam excludat, & eos qui poſt futuri erant, attraheret, non ad illos ſolos dictum eſt, neq; ad Iudam iam indignum effectum.

D *An iſta promiſſio de ſedendo ſuper ſedes ſolis Apoſtolis facta ſit, vel extendatur ad alios.*
Quæſt. CXCVI.

QVæritur, an iſta promiſſio de ſedendo ſuper ſedes, ſolis Apoſtolis facta ſit, vel extendatur ad aliquos alios.

Dicendum, quod iſta promiſſio quantum verba Chriſti ſonant, ſolis Apoſtolis facta eſt, & tamẽ in multis alijs implebitur; quia multi alij ſedebunt ſuper ſedes, & iudicabunt.

Primum patet, quia dicitur, vos qui ſecuti eſtis me, & tamen ſi Chriſtus non intenderet hoc ſpecialiter dicere de ſolis Apoſtolis, non diceret, vos qui ſecuti eſtis me, ſed diceret, omnes qui ſecuti me fuerint, ſedebunt, adeo de illis ſpecialiter voluit intelligere.

E Secundo patet iſtud, & efficacius, quia dicitur, ſedebitis ſuper duodecim ſedes, & tamẽ ſuper duodecim ſedes non poſſunt ſedere niſi duodecim homines; ſi enim de omnibus electis intelligeretur, diceretur ſedebunt, vel ſedebunt ſuper ſedes, & non exprimeretur numerus ſediũ. Secundum patet, quia non ſoli Apoſtoli, ſed etiam alij ſanctis ſedebunt ad iudicandum, nam vel omnes electi ſedebunt, vel plurimi eorũ. Et patet hoc primo, quia 1. Theſ. 4.c. dicitur, Nos qui reſidui ſumus, rapiemur obuiã Chriſto in aera. Et ita illi qui rapientur erunt cum Chriſto in aere, quadiu iudicauerit, & illud erit in ſedibus eſſe, qđ omnibus electis competit reſpectu reproborum, qui manebunt in terra, ideo non ſoli Apoſtoli ſedebunt.

Secundò, quia ſi Apoſtoli erunt in ſedibus, videtur, q omnes ęquales eis erunt in ſedibus, & à fortiori maiores

eis erunt in ſedibus, cum ſedere ad iudicandum ſit honor quidam, ſed Beata Virgo eſt ſanctior, & dignior omnibus Apoſtolis, ideo ipſa ſedebit ad iudicandum: ergo plures quam duodecim ſedes erunt, & non ſedebunt ſoli Apoſtoli.

Tertio, quia ſi ſoli Apoſtoli duodecim ſederent, non eſſet locus Paulo, in quo ſederet ad iudicandum: nam ipſe non eſt de duodecim Apoſtolis, licet habet aliud genus apoſtolatus: nam licet Iudas cecidit de numero Apoſtolorum, ſubrogatus eſt Matthias, qui compleuit numerum: ideo Paulus, & Barnabas licet Apoſtoli vocentur, non ſunt de duodecim Apoſtolis, ſed Spiritusſanctus elegit eos in Apoſtolos Actu. 13. cap. ideo illos oportet ſedere cum pertineant ad honorẽ Apoſtolatus, & tamen non poſſunt ſedere in duodecim ſedibus, ergo præter illos de duodecim ſedibus, multi alij ſedebunt. Sic dicit Chryſoſ. G Adiecit, qui ſecuti eſtis me: vt hunc Iudam excluderet, & eos qui poſtea futuri erant attraheret: non enim ad illos ſolos dictum eſt, neque ad Iudam iam indignum effectum. Aug. etiam 20. lib. de Ciuitate Dei ait: Ex hoc loco addiſcimus, cum ſuis diſcipulis iudicaturum Ieſum. Vnde & alibi dixit Iudæis, ideo & iudices veſtri erunt. Duodenario enim numero vniuerſa quædam iudicantium deſignata eſt multitudo: alioquin quoniam in locum Iudæ traditoris, Apoſtolum Matthiam legimus ordinatũ, Apoſtolus Paulus, qui plus omnibus laborauit, vbi ad iudicandum ſedeat, non habebit; qui profectò cum alijs ſanctis, ad numerum iudicum ſe pertinere demonſtrat, cum dicit Neſcitis, quia Angelos iudicabimus.

Quare Christus ſolas duodecim ſedes nominat, cum non ſoli Apoſtoli ſedere debeant ad iudicandum. H
Quæſt. CXCVII.

QVæritur, cum non ſoli Apoſtoli ſedere debeant ad iudicandum, quare ſolas duodecim ſedes nominauit, dicens: ſedebitis ſuper duodecim ſedes. Aliqui dicũt, quod hoc fuit: quia per duodenarium numerum vniuerſitas quædam deſignatur, eo quod ſeptenarius ſolet ſignificare vniuerſitatem, & duodenarius continet duas partes aliquotas ſui, ſcilicet, tria & quatuor, ex quibus copulatis ſeptenarius redditur. Sic dicit Auguſtinus vigeſimo de Ciuitate Dei, ſcilicet: Neque quoniam ſuper duodecim ſedes ſeſſuros eſſe ait, duodecim ſolos homines cum ipſo iudicaturos putare debemus, duodenario quippe numero, vniuerſa quædam ſignificata eſt iudicantium multitudo, I propter duas partes numeri ſeptenarij, quo ſignificatur plerunque vniuerſitas, quæ duæ partes, id eſt, tres & quatuor, altera per alteram multiplicatæ duodecim faciunt. Sed dicendum, quod licet iſta poſitio habeat aliqualem colorem, non eſt iſta ratio præcipua, neque præciſa, quare duodecim ſedes Chriſtus nominauerit, nam ſi intenderet ſignificare vniuerſitatem electorum, qui ſedes habituri ſunt, non dixiſſet duodecim, ſed ſeptem ſedes, cum per ſeptem potius ſignificetur vniuerſitas, quã per duodecim: immò per duodecim, vt ipſe Auguſt. vult non ſignificetur vniuerſitas, niſi ſecundum comparationem ad ſeptenarium numerum.

Dicendum ergo, quod cauſa vera fuit quia de duodecim Apoſtolis locutus eſt, & quia illi erant duodecim perſonæ, quæ in hoc numero manere debebant etiam K ſubrogato Matthia, non nominauit, niſi duodecim ſedes. Cum autem dicitur, quod non ſoli Apoſtoli, ſed etiã multi alij ſedes habituri erant, concedendum eſt, & tamen Chriſtus licèt illud non negauerit, non etiã expreſſit, non enim dixit, quod ſoli duodecim ſederent ſuper duodecim ſedes, ſed dixit, quod ipſi ſederent ſuper duodecim ſedes, quaſi nunc non conceſſerit alicui alteri priuilegium iſtud, niſi illis duodecim. Vel ſaltem non expreſſerit de alijs, quibus concedebat, aut concedere aliquando intendebat.

F *Quare Chriſtus non dixit de diſcipulis alijs, quod ſederent, ſuper ſedes, ſicut de Apoſtolis expreſſit.*
Quæſt. CXCVIII.

QVæritur, cum multi alij præter Apoſtolos ſuper ſedes deberent ſedere in reſurrectione, & nominauerit Apoſtolos, quia voluit eorum priuilegiũ exprimere, eo quod erant præſentes: quare etiam non dixit de diſcipulis, quod ſederent ſuper ſedes. Nam etiã diſcipulos præter Apoſtolos habebat Chriſtus, & videtur quod ad conſolationem eorũ debuiſſet eis dicere, quod ſederent ſuper ſedes. Aliqui dicunt, quod non nominauit Chriſtus ſedes diſcipulorum, quia Apoſtoli erant in numero determinato. ſ. duodecim, & ideo illos potuit expreſſe dicere ſeſſuros, diſcipuli autem non erant in nuG mero certo, ideo non expreſſit de ſedibus eorum. Sed dicendum, quod hoc non ſtat. primo, quia falſum eſt, nam ſicut Apoſtoli erant certi. ſ. duodecim, ita & diſcipuli erãt in numero certo. ſ. ſeptuagintaduo Luc. 10. cap. ſ. poſt hęc deſignauit dominus & alios ſeptuagintaduos diſcipulos: ergo potuiſſet ſedes eorum expreſſe poni.

Secundo non ſtat, quia dato, quod non ponerentur ſedes in numero certo, poterat dici, quod ſinguli ſederent ſuper ſingulas ſedes. Aliter ergo poteſt dici, quod nõ ſuit mentio habita de diſcipulis: quia ſedere ſuper ſedes, licèt competat omnibus electis, tamen modus iſte, qui hic ponitur eſt ſpecialis, & ſolis Apoſtolis competit, cum dicatur, quod ſedebunt ſuper duodecim ſedes iudicãtes duodecim tribus Iſrael. diſcipulis autem non cõpetebat tanta dignitas: ideo de eis non dixit, licet ipſi ſuper ſedes ſeſH ſuri eſſent. Sed videtur, quod non ſit iſta cauſa, quia tunc illi, qui æqualem gradum ſedendi, vel maiorem cum Apoſtolis habituri erant, exprimerentur hic, quod ſederent ſuper ſedes, & tamen Paulus & Barnabas, quos Spiritusſanctus in Apoſtolos elegit, habituri erant æqualẽ gradum cum alijs: & non exprimitur ſedes pro illis, Beata virgo maiorem gradum habitura erat quam Apoſtoli, & etiam non exprimitur ſedes eius, ideo non eſt illa cauſa, quare ſuboceatur de diſcipulis.

Dicendum ergo & melius, quod non dixit Chriſtus de diſcipulis, ſed ſolum de Apoſtolis, eo quod diſcipuli non erant tunc cum Chriſto, ſed iam receſſerant ab eo. Nam poſtquam Chriſtus elegit duodecim Apoſtolos. Luc. 6. Et tradidit illis poteſtatẽ Luc. 9. Quia adhuc meſſis multa erat, & operarij pauci. Luc. 10. cap. & ſupra 10. I cap. Elegit alios ſeptuagintaduos, quos diſcipulos nominauit Luc. 10. cap. Iſti autem manſerunt aliquanto tempore cum eo, & poſtea ſcandalizati de doctrina eius, & anguſtijs receſſerunt ab eo, & manſerunt ſoli duodecim Apoſtoli. Nam quando ipſe dixit, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis, multi diſcipulorum eius dixerunt, durus eſt hic ſermo: & quis poterit eum audire? Ioan. 6. Et ſubditur ex hoc, multi diſcipulorum eius abierunt retrorſum, & iam cum eo non ambulabant, & apparet quod tunc nemo de ſeptuagintaduobus mãſit cum eo, ſed ſoli duodecim Apoſtoli. Quod patet, quia ſubditur ibi, dixit autem Ieſus ad duodecim: Nunquid & vos vultis abire? Et ita apparet, quod nemo manebat cũ eo, niſi duodecim, ideo dixit: Nunquid & vos vultis abire? K id eſt nunquid vultis vos recedere, ſicut receſſerunt cæteri? Et ita fuit vſque ad tempus paſſionis, quia ſoli duodecim manebant: ideo quando dixit iſtud iam propinquus paſſioni, nõ erant cum eo, niſi duodecim Apoſtoli: ideo de ſedibus iſtorum ſolum dixit, & iſta eſt veritas, ſic patet Luc. 22. cap. vbi de cœna Domini agitur, & dicitur, & hora facta diſcubuerunt duodecim Apoſtoli cum eo, & poſtea Chriſtus incipiens loqui ad ipſos duodecim, qui manducabant ait: Vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus. q. d. nulli alij permanſerunt niſi vos: quia diſcipuli cæteri abierant. Ioan. 6. & quod propter hoc, q ſoli tunc manebant eis ſolis dixit, de ſedendo ſuper ſedes. Patet, quia ibidem Luc. 22. cap. ſubditur, & ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi pater regnum, vt edatis, & bibatis in regno meo ſuper menſam meam, & ſedeatis ſuper thronos iudicantes duodecim tribus Iſrael.

Ergo

Ergo quia ad ſolos duodecim loquebatur, qui ſoli cum eo manſerant, dixit de duodecim ſedibus, quaſi diceret, vos qui ſecuti eſtis me, vel permanſiſtis mecum, ſedebitis ſinguli ſuper thronos ſingulos iudicantes Iſrael, vel iudicantes totum Iſrael. Sed obijcietur quod diſcipuli manſerunt cum Chriſto, vſque ad paſſionem, & non ſoli duodecim Apoſtoli: quia Chriſto aſcendente in cœlum erant vltra Apoſtolos multi alij. Nam dicitur, quod redeuntes de loco montis Oliueti, de quo dominus aſcendit in cœlum, aſcenderunt in ſuperiora cœnaculi & manſerunt ibi, erant autem quaſi centum & viginti. Actu. 1. cap. Dici poteſt, quod iſti erant de credentibus in Chriſtum, qui non erant diſcipuli eius: nam diſcipuli erant ſoli, qui eum ſequebantur, qui vero audito verbo eius credebant, & manebant in domibus proprijs, credentes quidem vocabantur, ſed non diſcipuli: & licet iſti, & multi alij eſſent credentes, tamen diſcipuli non manſerant cum eo ante paſſionem, ſed ſoli Apoſtoli.

Sed adhuc obijcietur, quod diſcipuli manebant præter duodecim Apoſtolos, quia Actu. 1. cap. in electione Matthiæ loco Iudæ dixit Petrus. Oportet ex his viris, qui nobiſcum ſunt congregati in omni tempore, quo intrauit, & exiuit dominus Ieſus incipiens a baptiſmate Ioannis vſque ad diem, qua aſſumptus eſt teſtem reſurrectionis nobiſcum fieri vnum ex iſtis: ergo apparet, quod aliqui de illis centum viginti qui congregati erant ibi, fuerant cum Chriſto ſemper a tẽpore, quo baptizatus fuit, quod fuit initium geſtorum eius, & manifeſtationis ſuæ: ergo præter duodecim Apoſtolos manſerant diſcipuli cũ Ieſu. Dicendum, quod ſeptuagintaduo diſcipuli a Chriſto receſſerant. Ioan. 6 & non manſerunt cum eo firmiter aliqui, niſi duodecim, Lucæ 22. cap. aliqui de diſcipulis, ſi manebant non manebant continuè, neque firmiter cum Chriſto: ſed aliquando accedebant & aliquando recedebant, & ita verum eſt, quod ſoli duodecim erant, qui manſerant cum Chriſto in tribulationibus, & ob hoc eis ſolis dixit, quod ſederent ſuper duodecim ſedes.

Quare Chriſtus non aſſignauit ſedem Paulo & Barnabæ ſicut alijs: cum ipſi eſſent diſcipuli electi per Spiritum ſanctum. Quæſt. CXCIX.

QVæritur, cum Paulus & Barnabas fuerint Apoſtoli: quare non aſſignauit Chriſtus ſedem pro eis, ſicut pro alijs: ſunt autem iſti Apoſtoli electi per Spiritum ſanctum Actu. 13. ſcilicet. Separate michi Paulũ, & Barnabam in miniſterium, ad quod aſſumpſi eos. Et non ſunt de duodecim: quia illi a Chriſto electi fuerant, Paulus autem, & Barnabas poſt Chriſti aſſumptionem ſegregati ſunt a Spiritu ſancto.

Dicendum, quod hoc fuit, quia Chriſtus loquebatur ad præſentes ſibi, tempore tamen quo iſta locutus eſt, nõ erãt cum eo Paulus & Barnabas, ſed ſoli duodecim: ideo non dixit de ſedibus illorum. Secundo, quia ſi de ſedibus Pauli, & Barnabæ Chriſtus tunc locutus fuiſſet, ſiue eos nominans, ſiue ſine expreſſione nominum ponens vltra duodecim duas ſedes, pro illis cum nondum eſſent in comitatu Chriſti, neque vnquam fuerint aut futuri erant: quia poſt mortem, & aſcenſionem Chriſti fecit eos Spiritus ſanctus accipi in miniſterium. Hoc non intelligerent duodecim Apoſtoli, de quibus loqueretur, neque intelligerent verbũ Chriſti, & hoc non erat conueniens: ideo de ſolis præſentibus locutus eſt. Tertio, quia ſi de illis loqui vellet, qui accepturi erant ſedes, cum etiam multi alij ſedes habituri erant, de eis loqueretur, ponẽdo numerum ſedium omnium electorum, vel ſaltem omnium perfectorum, quod non fecit. Quartò, & præcipuè fecit, quia iſta promiſſio ſedium facta eſt in præmium boni operis præteriti: quia dicitur ſupra in littera, vos qui ſecuti eſtis me, ſedebitis ſuper duodecim ſedes, & tamen Paulus, & Barnabas nondum Chriſtum ſecuti fuerant neque ſequebantur, imò Paulus poſt hoc ſequentes Chriſtum perſequebatur; ergo non debuit exprimi quicquam de ſedibus eorum, ne prius videantur habere ſedes quam meruerint: quia tunc putaretur a ſimplicibus, quod præmium ſine merito daretur, & iſta eſt veritas.

A Sic innuitur Luc. 22. cap. quãdo Chriſtus locutus eſt iſtis duodecim dicens, vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis: ideo ego diſpono vobis, ſcilicet, quia permanſiſtis mecum, vt edatis & bibatis ſuper menſam meã in regno meo, & ſedeatis ſuper thronos duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael. Paulus autem, & Barnabas non manſerant cum Chriſto in aliquibus tribulationibus: ideo non debuerunt tunc eis aſſignari ſedes, licet illas habituri eſſent. Quinto fuit, quia quando Chriſtus nunc iſta dixit, & potiſſime quando dixit ea iterum Lucæ 22. cap. erat propinquus paſſioni, in qua turbanda erant Apoſtolorum corda, & eum relicturi erãt, & quod deterius erat fidem perdituri: Chriſtus ergo admonere eos voluit, vt manerent & non ſcandalizarentur propter eius afflictiones: & vt hoc libentius faciant, promiſit eis B thronos in vita æterna, & quia ſoli Apoſtoli manſuri erãt tempore paſſionis, id eſt non erant alij cum eo: nam iſti ſoli comedebant cum eo in die cœnæ. Lucæ 22. his ſolis promiſit ſedes duodecim. Sed obijcietur, quia ſi ſolis eis, qui cum ipſo permanſerant, & permanebant promiſit nunc ſedes, non potuit compleri verbum Chriſti, quia Iudas erat vnus de duodecim, & tamen ipſe non habuit ſedem, quia damnatus eſt, & per ſubrogationem Matth. non potuit impleri verbum, quia Chriſtus non loquebatur niſi eis, qui manſerant cum eo in tribulationibus, & tamen Matthias nondum manſerat cum eo in tribulationibus, potiſſimè quia vt habetur Luc. 22. cum ipſe ſederet cum duodecim ad menſam dixit eis: vos eſtis, qui permanſiſtis mecum in tribulationibus, & tamen cõſtat quod non erat ibi Matthias, neque loquebatur ad il- C lum, ideo nõ intelligebatur, quod ipſe habiturus erat aliquam de ſedibus 12. Dici poteſt vno modo, quod verbum Chriſti referebatur ſolum ad eos, qui audiebant, & inter illos erat Iudas, & non erat ibi Matthias, qui poſtea ſubrogatus eſt, & tamen Iudas non ſedit ſuper aliquam ſedem, & hoc quia licet Chriſtus videretur loqui ſimpliciter, loquebatur ſub conditione ſcilicet vos qui ſecuti eſtis me & ſequimini: ſi ſequimini me omnes duodecim habebitis duodecim ſedes, & dato quod non exprimatur conditio ſubintelligitur iuxta illud Ierem. 18. cap. ſ. repẽte loquar de gente, & regno &c. Sic exponit Chryſoſt. Et quia Iudas non permanſit in tribulationibus, ſed potius ipſe tribulationes adduxit Chriſto, non erat habiturus ſedem: & hoc, vt ait Chryſoſt. ſatis innuitur Luc. 22. ſcilicet vos eſtis, qui permanſiſtis mecum in tribulationibus: D ideo ego diſpono vobis regnum. Et ita quia permanſerunt datur eis regnum, & ſedere ſuper duodecim thronos, & tamen permanſio non dicitur, niſi vſque in finem quis permaneat: quia talibus ſolis promittitur præmiũ. ſupra 10. capit. qui perſeuerauerit vſque in finem ſaluus erit. Iudas autem non permanſit, quia in fine laqueo ſe ſuſpendit, ideo ex verbis Chriſti non debebatur ſedes Iudæ. Nã dixit, vos, qui ſecuti eſtis me, ſedebitis ſuper duodecim ſedes. Iudas tamen non ſecutus fuerat Chriſtum, quia licet corporaliter eum ſequeretur, animo tamen multum ab eo receſſerat, ita vt eum Chriſtus multo ante hoc, diabolum vocaret, dicens, Nonne ego duodecim elegi vos, & vnus ex vobis diabolus eſt, Ioan. 6. & euangeliſta eum furem vocat, eo quod ea, quæ Chriſto dabatur, furabatur, & aſportabat. Ioan. 12. cap. Ergo iſti, qui non E ſecutus fuerat Chriſtum, non promittebatur ex verbo Chriſti aliqua ſedes. Sed obijcietur, cum Chriſtus loqueretur ad duodecim promittẽdo ſedem eis, qui ſecuti fuerant eum, & ſecuturi erant perſeuerando, & Iudas non ſecutus fuerat eum, neque ſecuturus erat, quare nominauit duodecim ſedes cum ſolæ vndecim eſſent pro alijs. Neque valet, ſi dicas, quod completum eſt in Matthia, cui data eſt ſedes Iudæ, cui ſubrogatus eſt, Quia vt dictũ eſt, Chriſtus locutus eſt ſolum ad duodecim, qui præſentes erant, de quibus non erat Matthias, vt patet præcedẽti q̃ō. Dicendum, quod Iudas non habiturus erat ſedem, neque ex verbis Chriſti debebatur ei, & tamen duodecim ſedes expreſſit Chriſtus, quia ſi diceret vndecim ſedes oſtenderet, quod vnus eorum damnandus erat, qui ſedem non haberet in vita æterna, & hoc vel daret occaſionem fortem ſuſpicandi contra Iudam, de quo fortaſ-

fis

ſis aliqualis erat iam ſuſpitio, vel omnibus ingereret triſtitiam magnam, quia quilibet de ſeipſo dubitaret, an eſſet ille, cui ſedes non daretur in cœlo, & ita non ſequerentur Chriſtum bono animo, ideo dixit, duodecim ſedes, licèt ſoli vndecim de tunc præſentibus habituri erãt ſedes. Sed dicetur, quod hoc non obſtat, quia dicendo in generali de vndecim ſedibus, licèt vni deficeret ſedes, nõ appareret. quis eſſet ille, & ita non eſſet inconueniens, nam in generali malum dicere de aliquo Apoſtolorum non deſignando perſonam, non videbatur inconueniẽs, cum grauiora iam Chriſtus dixiſſet, nam. Ioan. 6. dixit duodecim, ego elegi vos, & vnus ex vobis diabolus eſt, quod eſt deterius, quam non habere ſedem. Etiam Chriſtus dixit: qui intingit mecum manum in paropſide hic me tradet, & ait, melius eſt ei ſi natus non fuiſſet, infra 26. & Luc. 22. capit. ita ergo poterat dicere de vndecim ſedibus.

Dicendum, quod deterius erat dicere de vndecim ſedibus quam ea, quæ dixit. Et ratio eſt, quia dicendo, de vndecim ſedibus oſtendebat, quod vnus de Apoſtolis dãnandus eſſet certe, & hoc eſt peſſimum malum, dicendo, quod vnus diabolus eſt, & quod tradet eum, dicit malũ peccati, ſed non damnationis, quia ille, qui nũc erat diabolus, id eſt, exercebat opera diaboli, poterat conuerti, & effici bonus, & habere ſedem in Regno cœlorum. Etiam dato, quod vnus traditurus eſſet eũ, & iſta eſſet res peſſima, tamen peccatum erat, de quo agens poterat dolere, & ita aliquando haberet vitam æternam. Dicere tamen, quod non haberet ſedem in vita æterna, erat ei auferre totum bonum, & auferre ſpem boni, & animum benefaciendi, ideo fuit conueniens, quod annunciaretur Iudæ in generali malũm, quod faciebat, vt illud caueret, quando poterat cauere, non tamen erat conueniens, quod annunciaretur ei ſua certa damnatio, quia hoc non proderat ad aliquod bonum, ſed prorſus ad deſperationem, idõ non debuit dici de vndecim ſedibus. Sed, tunc dicetur, quomodo ſtat tunc verbum Chriſti in veritate de duodecim ſedibus quantum ad iſtas duodecim perſonas, cũ Iudas non habuerit ſedem.

Dicendum, vt ſupra, quod intelligitur ſub cõditione, licet non appareat, & quod omnes duodecim habituri erant ſedes duodecim, ſi impleretur in eis conditio, quæ non fuit impleta in Iuda, ideo verbo Chriſti exiſtente in veritate, non habuit ſedem aliquam.

Secundo poteſt dici, quantum ad principale, quod licet verbum Chriſti, quantum ad id, quod expreſſe ſignificabat ſolum intelligeretur de illis duodecim perſonis, ad quas tunc loquebatur, quia tamen ipſe ſciebat, quid futurum erat de eis ſubintellectè voluit referre vnã de iſtis ſedibus ad Matthiam, qui ſubrogatus fuit Iudæ, qui tunc præſens erat, & ita accipit Chryſoſt.

Quare pro Beata Virgine non aſſignata fuit ſedes ad iudicandum. Quæſtio C. C.

QVæritur, quare pro beata Virgine non aſſignata fuit ſedes, cũm ſedes pertineat ad honorem, & detur propter magnitudinem meritorum, & iſta fuerunt in Virgine maiora, quam in omnibus Apoſtolis.

Dici poteſt primò, quod hoc fuit, quia ſedere ad iudicandum ſuper thronos, eſt quædam magna gloria, quæ competit Apoſtolis, gloria autem, quæ competit B. Virgini, eſt valde maior, ideo non connumeratur eius gloria Apoſtolorum gloriæ, tãquam ad oſtendendum magnitudinem gloriæ Virginis dici deberet, quod ipſa ſederet ſuper thronum ad iudicandum.

Secundò poteſt dici, quod non dicitur de ipſa, quod iudicabit, quia hoc dixit Chriſtus ad conſolandum eos de anguſtijs, quas patiebantur cum Chriſto, & ad reddendum eos fortiores, quantum ad ſequentia toleranda, cũ fragiles eſſent: Beata autem Virgo tãta firmitate ſolidata erat, vt his promiſſionibus non indigeret, vt in fide firma maneret.

Tertiò, quia non videbatur competere hoc virgini: Chriſtus enim promiſit Apoſtolis ſedes, quia ſuſtulerant

F anguſtias, ſequendo enim corporaliter, & tenendo regulam eius, & eundo quò ille mittebat ad prædicandum, & quò miſſurus eſſet poſt aſcenſionem, Beata Virgo non ſequebatur Chriſtum diſcurrendo cum eo, propter verecundiam enim ſexus non ibat quocunque Chriſtus, ſed raro ibat cum eo, ſed veniebat aliquando ad viſitandum eum, vt colligitur ſupra decimo capitulo, ſcilicet. Ecce mater tua, & fratres tui ſtant foris, quærentes loqui tibi. Et ideo illi nõ competebat præmium iſtud ex cauſa iſta, quæ nunc expreſſa fuit Apoſtolis.

Quartò fuit, quia ipſa non erat præſens, quando Chriſtus iſta dixit Apoſtolis, neque præbuit cauſam, vt hæc dicerẽtur: Chriſtus enim bis dixit Apoſtolis, quod ſederent ſuper thronos.

Primò nunc aliquanto tempore ante paſſionem, quan
G do occurrit iuuenis diues, qui volebat ingredi in vitam æternam.

Secundò, quando in die cœnæ vltimæ ſedebãt ad mẽſam. In prima vice cauſa fuit quæſtio Petri: quia ex his, quæ Chriſtus dixerat contra iuuenem diuitem, fuit Petro occaſio quærendi, ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, quid ergo erit nobis. Iſti autem ſex quorũ perſona dicebat, ecce nos reliquimus omnia, erant Apoſtoli ſoli, qui præſentes erant Chriſto, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 195. & non erat ibi Beata Virgo, eo quod illa non diſcurrebat cum eo prædicante, ideo tunc nõ reſpõſum eſt, niſi de ſedibus duodecim, quæ correſpondebant duodecim Apoſtolis. In ſecunda vice cauſa verbi Chriſti fuit diſceptatio apoſtolorum inter ſe, nam facta eſt diſceptatio inter eos, quis eorum videretur eſſe maior, &
H Chriſtus poſtquam abſtulit eis occaſionem ſuperbiendi in alterutrum, & dominari volẽdi, oſtendit omnium ipſorum in communi excellentiam, dicens: vos eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus, ideo ſedebitis ſuper duodecim thronos, ibi enim non erant contendẽtes, niſi Apoſtoli duodecim, quia illi ſoli recumbebant ibi. Luc. 22. cap. & non erat ibi Beata Virgo, & ſi eſſet, non contenderet, ideo etiam tunc non dictum eſt de ea, & iſta eſt eadem cauſa, quare in iſtis duabus vicibus, non dictum eſt de ſedibus Pauli, & Barnabæ .ſ. quia præſentes non erant, & quia non præbebant ipſi cauſam his promiſſionibus Chriſti, ſicut duodecim Apoſtoli.

Quomodo Apoſtoli ſedebunt ſuper duodecim ſedes, & quæ erant iſtæ ſedes. Quæſtio CCI.

I. QVæritur, quomodo Apoſtoli ſedebunt ſuper duodecim ſedes, & quæ erant iſtæ ſedes.

Aliqui volunt, quod iſtæ non erunt ſolum duodecim, ſed per duodecim ſignificatur tota multitudo ſedium omnium, qui in iudicio ſedebunt, ſic tenet Auguſt. 20. de Ciuitate Dei, & dictum eſt ſupra q. 198. Sed dicendum, quod hoc non ſtat: quia licet verum ſit, quod multi præter Apoſtolos duodecim, ſedebunt in die iudicij in ſedibus, tamen Chriſtus in præſenti non fuit locutus niſi ſpecialiter ad duodecim Apoſtolos, vt oſtenſum eſt ſupra, q. 197.

Sed tenendo, quod intelligitur de duodecim Apoſtolis, dicunt aliqui, quod tota multitudo Chriſtianorum vocatur ſedes, vt refertur ad duodecim Apoſtolos, &
K diſtinguuntur iſtæ ſedes duodecim iuxta duodecim virtutes, vel excellentias Apoſtolorum ſingulorum, quia quilibet præcellit in vna virtute ſpecialiter, in qua non alius, ſicut Petrus in fide, Ioannes in innocentia, & ita de ſingulis. Sic dicit Chryſ. Ex tunc .i. ex tempore aſcenſionis Chriſti, Apoſtoli ſederunt ſuper thronos duodecim, id eſt, Chriſtianis omnibus, omnis enim Chriſtianus, qui ſuſcipit verbum Petri, thronus eſt Petri, & ſic de alijs Apoſtolis: omnes autem Chriſtiani ſunt quidẽ duodecim ſedes Apoſtolorum, ſed vna ſedes Chriſti: Chriſti enim omnes virtutes ſunt, quaſi vna ſedes, quia in omni virtute æqualiter ipſe ſolus perfectus eſt, vnuſquiſque ẽt Apoſtolorum in aliquo bono ſpeciali eſt perfectior, vt Petrus in fide, & ideo Petrus requieſcit in fide, Ioannes in innocentia, & ſic de alijs.

Sed dicendum, quod hoc non eſt ad propoſitum, quia

Chryſo-

Chryſoſtomus, vult quòd Apoſtoli ſedeant ſuper thronos ſtatim poſt Chriſti aſcenſionem,& quilibet ſedeat ſuper omnes chriſtianus, ſed inquantum quilibet præſtat vnum modum doctrinæ, quãtum ad aliquam virtutem ſpecialem, in qua excellit cæteros, dicatur ſedere ſuper vnam ſedem, quia tamen, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 197. intelligitur iſtud de ſedibus Apoſtolorum in iudicio generali, aliter dicendum eſt, ſ. quod dicuntur habere duodecim ſedes, qui ſunt duodecim perſonæ, & quia iudicabũt in iudicio, & iudices ſedere ſolent, dicitur quod ipſi ſedebunt, & quia in eadem ſede non ſedent multæ perſonæ, dicitur quod ſinguli Apoſtolorum ſuper ſingulas ſedes ſedebunt, quaſi ſinguli iudices. Et tamen, ſi quid erunt in veritate iſtæ ſedes, non erunt niſi aliquid de aere in loco honorabili iuxta Chriſtum, quod iudicabitur velut tribunal excellens. Nam vt dicitur. 1. Theſſ. 4. Omnes qui reſidui ſumus occurremus obuiam Chriſto in aera, & ſic cum Chriſto ſemper erimus.

Quomodo Apoſtoli iudicabunt duodecim tribus Iſrael, & an aliquos alios iudicabunt &c. Quæſt. CCII.

QVæritur, quomodo Apoſtoli iudicabunt duodecim tribus Iſrael, & an iudicabũt alios, niſi duodecim tribus Iſrael, & quare iſtas duodecim tribus iudicabunt. Aliqui dicunt, quod Apoſtoli non ſolum iudicabunt duodecim tribus Iſrael, nõ quidem quòd illas ſolum iudicabunt, ſed & totum orbẽ iudicabunt, & tamen totus orbis ſignificatur per duodecim tribus propter numerum duodenarium, quia ſicut per duodecim ſedes innuitur vniuerſitas iudicantium, ita per duodecim tribus Iſrael innuitur vniuerſitas iudicãdorum, vt ait Aug. 20. de Ciuit. Dei, Nam plures, quam duodecim iudicabunt ſedes, ſed ſicut ex ratione numeri dixit ſignificari totam multitudinem electorum iudicantium, ita ex ratione numeri duodenarij per duodecim tribus dixit ſignificari totam multitudinem iudicandorum, quæ ex omnibus gentibus conſtat.

Sed dicendum, quod licèt verum ſit, quod multis præter Apoſtolos conueniet iudicare, & in ſedibus ſedere in die iudicij, & etiam verum ſit, quod multi præter duodecim tribus Iſrael iudicabuntur, quia totus orbis iudicabitur, tamen Chriſtus in præſenti nõ locutus fuit de alijs iudicantibus, niſi de Apoſtolis duodecim, vt oſtẽſum eſt ſup. q. 192. ita etiam licèt totus orbis iudicandus ſit, non intelligit Chriſtus niſi de duodecim tribubus Iſrael, quãtum ad aliquid ſpeciale, quod ſignificare voluit. Alij dicunt, quod per duodecim tribus Iſrael intelliguntur omnes chriſtiani, qui diuiduntur in duodecim partes, ſicut populus Iſrael in duodecim tribus. Et hoc propter duodecim virtutes ſignatas per duodecim nomina tribuum. Sic dicit Chryſoſt. Sedent Apoſtoli in his thronis in duodecim partes diſtinctas ſm differẽtias animarum, & diuerſitates cordiũ, quas ſolus Deus cognoſcit. Sicut enim Iudæorum populus in duodecim tribus fuit diuiſus, ſic vniuerſus populus chriſtianus diuiditur in duodecim tribus, vt quędam animæ ſint de tribu Ruben, & ſimiliter de alijs propter diuerſas virtutes. Non enim omnes gratiæ in omnibus æqualiter ſunt, ſed vnus pręcedit in iſta alius in illa, & ſic Apoſtoli iudicabunt duodecim tribus Iſrael, i. omnes Iudæos per hoc, quod verbum Apoſtolorum agentibus receptum eſt. Sed dicendum, quod etiam iſtud non ſtat, quia ſi verè loquamur de iudicio generali, non ſolùm iudicabunt Apoſtoli chriſtianos, ſed etiam omnes gentes & Iudæos, ſicut dicitur Sapien. 4. cap. quod iuſti iudicabunt nationes, & dominabuntur populis, ſed Chryſoſt. intelligit ſemper de iudicio, quod eſt per doctrinam & auctoritatem, & agitur in hoc ſęculo, & incepit ſtatim poſt aſcenſionem Chriſti. Et ita neceſſe eſt dici, quòd ſulos chriſtianos iudicant, quia ſoli chriſtiani tenent doctrinam Apoſtolorum, & tamen, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtione 192. intelligitur iſtud de iudicio finali, quo iudicabunt duodecim Apoſtoli, ideo non intelliguntur per duodecim tribus chriſtiani ſpecialiter. Sed eſt dicendũ, ꝙ per duodecim tribus Iſrael nõn intelligũtur ni-

A ſi ipſę tribus Iſrael, quæ comprehendunt progeniem Iudæorum: licèt enim totus orbis iudicandus ſit per Apoſtolos, & per ſingulos electos, quando collaudabunt Dei ſententiam latam de omnibus hominibus, ſiue abſoluendo, ſiue condemnando: tamen nominando duodecim tribus Iſrael non voluit intelligere, niſi ipſas tribus duodecim: quia ſic ſolet ſacra ſcriptura accipere, vt patet Apocalyp. 7. cap. vbi ponitur numerus ſignatorum, & de duodecim tribubus Iſrael ponitur ſpecialiter numerus ſignatorum, & poſtea dicitur: poſt hoc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, tribubus, & linguis ſtantes ante thronum, & in conſpectu agni amicti ſtolis albis. Et ſic per duodecim tribus Iſrael non intelliguntur aliæ gentes, ſed ſpecialiter ipſa gens Iudæorum: & ita nunc. Et ob hoc aliqui di-
B cunt, quod dixit Chriſtus de duodecim tribubus ad ſpecialem conſolationem Apoſtolorum, quia gaudium magnum eſt homini, quando in regione originis ſuæ, vel inter ſuos honoribus magnis fungitur, & quia volunt duodecim Apoſtolos eſſe de duodecim tribubus Iſrael, ſcilicet, quod quilibet erat de ſua tribu, dedit eis, vt ſuper tribus duodecim præeſſent, ſcilicet, quod quilibet iudicaret tribum illam, de qua ducebat originem.

Sed dicendum, quod non præſupponitur verum ſcilicet quod ſinguli Apoſtolorum de ſingulis tribubus eſſét. Primò, quia hoc nullam habet auctoritatem neque motiuum, ſed eſt dictum ſine ratione: quod recipiendum non eſt. Secundo & efficacius, quia eſt manifeſtè falſum. Nam multi Apoſtolorum erant de eadem tribu. Petrus enim & Andreas fratres erant, ideo de eadem tribu erãt,
C etiam Iacobus & Ioannes erant fratres, ideo de eadem tribu eſſe neceſſe eſt, etiam Philippus de eodẽ loco erat, de quo Petrus & Andreas, ſcilicet, de Bethſaida. Ioan. 1. cap. & ita non de diuerſis tribubus, immo videtur, quod omnes erant de eadem tribu: quia omnes erant de eadem regione, ſcilicet, de Galilęa, vt dicitur Actu. 2. Nonne omnes hi qui loquuntur Galilæi ſunt? Et verum eſt, quod omnes ęrant Galilæi: ideo vel omnes erant de eadem tribu, vel ſaltem non erant de multis.

Sed dicendum, quod iudicabunt duodecim trib. Iſrael ſpecialiter. Nam licèt totum orbem iudicabunt multis modis, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtio. 192. Iudæos ſpeciali modo iudicabunt, ſcilicet, iudicio comparationis. Nam conſiderata ſolicitudine, & obedientia Apoſtolorum ad Chriſtum, qui Iudęi erant, & cæterorum Iudęo-
D rum contemptu & pertinacia & odio, iudicabuntur valde mali cæteri Iudæi, qui non crediderunt. Et iſte eſt ſenſus conueniens: quia talem inducit Chriſtus ſupra 12. capit. vbi Iudęi arguebant, vel calumniabantur Chriſtum, quòd dæmones in Beelzebub eijceret, & Chriſtus ait: ſi ego in Beelzebub eijcio dæmonia, filij veſtri in quo eijciunt? idest, Apoſtoli qui ſunt diſcipuli mei, & ſunt filij veſtri, & eijciunt dæmonia; vnde ſubdidit: Ideo ipſi iudices veſtri erunt, ſcilicet, quia ipſi in me crediderunt, ita vt merito fidei dæmonia eijcere potuerũt, ſicut ego: vos autem non ſolum non credidiſtis, ſed & me eijcientem dæmonia, quaſi dæmonibus fauentem & colludentem accuſaſtis. iſtud autem iudicium comparationis conuenientius facient Apoſtoli ſuper Iudæos quam ſuper alias gentes: tum quia erant Apoſtoli filij Iu-
E dæorum: tum quia Chriſtus prædicauit Iudæis, & non alijs gentibus, vt illi eſſent magis reprehenſibiles. tum quia Apoſtoli, & Iudæi ſimul Chriſtum audierunt, & illi eum ſecuti ſunt, iſti verò perſecuti. Et iſtum ſenſum etiam tenet Chryſoſt. Futurum erat, vt in die iudicij reſponderent Iudæi, Dòmine non te cognouimus filium Dei in corpore conſtitutum, quis hominum videre poterit theſaurum in terra abſconditum, ſolem nube celatum? reſ̃debunt ergo diſcipuli, & nos homines fuimus ruſtici, & obſcuri in plebe, vos autem ſacerdotes & ſcribę, ſed in nobis bona voluntas facta eſt, quaſi lucerna ruſticitatis noſtræ, in vobis aũt malitia veſtra facta eſt, quaſi caligo ſcientiæ veſtrę. Propter hoc autem non dixit, & iudicantes duodecim tribus Iſrael, & gentes, & orbem terrarum, ſed ſolum tribus Iſrael, quĩ in eiſdem erant educati & legibus, & conſuetudinibus diſcipuli, & Iudæi.

Cum ergo dixerint Iudæi, quod propter hoc non potuimus credere Christo, quia lex prohibuit, diſcipuli in medium inducentur, qui eandem legem ſuſceperunt. Et iſtum etiam ſenſum tenet Hierony. dicens, Sedebitis vos in ſolijs iudicantium, condemnantes duodecim tribus Iſrael, quia vobis credentibus, illæ credere noluerũt, & iſte eſt verus ſenſus. Aliter poteſt dici, quod iudicabunt Apoſtoli Iudæos, non ſolum iudicio comparationis, quia ſic etiam Regina Auſtri, & Niniuitæ illos condemnat. ſupra 12. cap. ſed alio ſuperiori iudicio, vt dictũ eſt ſupra quæſt. 192. & licèt totum orbem iſto iudicio eſſent iudicaturi, dicitur ſpecialiter de duodecim tribus, quia cupiunt homines inter ſuos potius quam inter alienos honorari. Et ſic diſcipulis dedit poteſtatem iudicandi duodecim tribus Iſrael, vt viderentur conſtituti ſuper illam gentem totam, de qua originem duxerant, & quia diſcipuli adhuc rudes erant, & quia carnales maius putarent eſſe iudicare duodecim tribus Iſrael, quam totum orbem, ideò de iſtis ſolũ dixit. Iſta ꝑpoſitio ſatis eſt rationabilis, & tamen verior eſt præcedens, quia licet Apoſtoli, qui rudes erant, putarent, aut vellent tanquam melius iudicare ſolum duodecim tribus Iſrael, quam iudicare totum orbem, reliquum tamen magis vellent iudicare duodecim tribus, & inſuper totum orbem, quam ſolas duodècim tribus. Cum ergo in veritate, tam duodecim tribus, quam totum orbem iudicaturi eſſent, diceretur de duodecim tribubus, & de toto orbe. Dicitur tamẽ de ſolis duodecim tribubus. Ergo alia cauſa eſt, ſcilicet, quia iudicant iudicio comparationis, & hoc modo non iudicant niſi Iudæos, qui diſtinguuntur in duodecim tribus. Et iſtam cauſam dat Chryſoſto. quare dicatur ſolum de duodecim tribubus, vt patet ſupra, ideo ille eſt verior ſenſus. Aliter poteſt ſecundum quoſdam dici, quod Chriſtus dixit de duodecim tribubus alludens Apoſtolis, quia ipſi erant duodecim, & ſuper duodecim thronos ſedentes: ideo totidem res iudicandas eis tradere voluit: nichil autem occurrebat ita aptum in numero duodenario, ſicut duodecim tribus: ideo dixit, quod iudicarent duodecim tribus Iſrael. Sed dicendum, quod hoc aliquale motiuum eſt, ſed non eſt ſufficiens. Nam magis ad hoc præſtaret cauſam, quod vellent ibi honorari, vbi abiecti fuerant. Erant enim Apoſtoli de gente Iudæorum: & inter illos erant ignobiles obſcuri, & abiecti, quia erant pauperes: quod ergo toti illi genti, in qua fuerant ipſi quaſi extremi, præferentur & iudicarent eam, magnus honor erat, & valde deſiderabilis ab Apoſtolis, & tamen adhuc iſtud non ſufficiebat, vt dictum eſt ſupra, quia poterant poni duodecim tribus, & inſuper totus orbis, ideo a fortiori non ſufficiet iſta poſitio. Nam poterant poni duodecim tribus, vt duodecim Apoſtolis reſponderent duodecim tribus, & inſuper totus orbis, qui augeret gloriam iudicantium, ſed non ponuntur, niſi ſpecialiter duodecim tribus: ideo primus ſenſus eſt verior, ſcilicet quod iudicabunt iudicio comparationis.

Quomodo Apoſtoli poterant iudicare iudicio comparationis duodecim tribus, cum non pertinerent ad duodecim tribus. Quæſt. CCIII.

SEd quæritur, quomodo hoc poterit ſtare, quia Apoſtoli non pertinebant ad duodecim tribus, ita vt iudicio comparationis eas condemnarent. Nam vt dicit Chryſ. Non iudicant Apoſtoli omnes gentes iudicio comparationis, ſed ſolum Iudæos, quia ad illos habebant aliquã cauſam comparationis, quam non habebant ad alias gẽtes. Prima erat, quia erant de progenie eorum, & iſtam ponit Chriſtus, ſupra duodecimo capitulo. Si ego in Beelzebub eijcio dæmonia, filij veſtri in quo eijciunt? ideo ipſi iudices veſtri erunt. Et Apoſtoli ſecuti ſunt Chriſtum, Iudæi autem oderunt illum, & tamen iſtæ cauſæ non extenduntur ad omnes tribus duodecim Iſrael. De prima patet primo, quia omnes Apoſtoli erant de vna tribu, & non de pluribus, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſtione, & ita non erat comparatio ipſorum ad omnes duodecim tribus ad eas condemnandum.

Secundò, quia nõ manebant duodecim tribus Iudæorum

F ſum in terra Iſrael tẽpore, quo Chriſtus iſta locutus eſt, ſed decem tribus fuerant translatæ in Aſſyrios per Theglatphalaſar, & Salmanaſar cũ Rege ſuo Oſee filio Hela. 4. Reg. 17. Manebant ſolæ duæ tribus, ſcilicet, Iuda & Beniamin, vt colligitur eo. cap. ideo non poterat eſſe cõparatio ad duodecim tribus ipſorum Apoſtolorum, ſed ſolum ad duas. De ſecunda cauſa patet, quia cum decem tribus translatæ eſſent in terram Medorum tempore Regis Ezechiæ, & ante captiuitatem Babylonis: & nũquam redierint illæ tribus, ſed manſerunt ſemper in regionibus, ad quas translatæ ſunt, amplius quam ſeptingentis annis, antequam Chriſtus diceret iſta Apoſtolis deſierãt eſſe tribus decem in terra Iſrael, & ita nunquam potuerunt audire verbum Chriſti, cum ipſe ſolum prædicauerit in terra Iſrael, & etiam viuente eo nunquam extra

G terram illam prædicauerint Apoſtoli, ſupra capitulo decimo, In viam gentium ne abieritis: & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis, ſed ite ad oues, quæ perierunt domus Iſrael. Et ita non poterant Apoſtoli iudicare duodecim tribus iudicio comparationis, ſed ſolum duas, ſcilicet, Iudam & Beniamin. Dici poteſt vno modo, quod omnes duodecim tribus iudicabunt, quia licèt decem tribus non manerent in terra tempore, quo Chriſtus iſta dixit: tamen viuebant eadem lege, qua cæteri Iudæi: & prænunciatum erat de Meſſia eis ſicut alijs: & poſtea ipſi audierunt vocem Apoſtolorum prædicantium nomen Chriſti, quia in omnem terram exiuit ſonus prædicationis Apoſtolorum. ad Rom. cap. 10. & quia non conuerſi fuerant, ſaltem magis culpabiles, quam gentes fuerunt, & ideo magis condemnandi erant per Apoſtolos iudi-

H cio comparationis quam gentes, licet magis erant digni pœna illi, qui Chriſtum viderunt, & audierunt, ſcilicet, duæ tribus. Secundò poteſt dici, & melius, quod omnes duodecim tribus condemnandæ erant quãtum ad illos, qui non crediderunt, qui omnes audierunt Chriſtũ prædicantem, & viderunt. Nam licèt decem tribus translatæ fuerint in Aſſyrios, non fuerunt pœnitus translatæ, ita quòd nemo maneret de illis in terra Iſrael: ſed potius de qualibet tribu manſerunt aliqui, qui transfugerunt ad regnum Iuda, quando per Salmanaſar transferebantur cæteri in Aſſyrios, & iſti manſerunt poſtea ſemper mixti cum regno Iuda, cum tribu Iuda, & Beniamin: & ſic manebant in terra Iſrael, quando Chriſtus prædicabat, & audierunt & conuerti noluerunt: & ideo de omnibus tribubus duodecim erunt multi, quos iudicabunt Apo-

I ſtoli condemnantes illos. Et patet hoc 2. Paralip. 30. cap. Vbi poſt translatas decem tribus in Aſſyrios miſit Ezechias Rex Iuda ad eos, qui manebant de illis tribubus, vt venirent ad faciendum Phaſe domino cum eo in Ieruſalem, & iam fuerat facta translatio in captiuitatem: quia dicitur ibi ex ore nunciorũ Ezechiæ ad ipſos Iſraelitas. Seruite Domino Deo patrum veſtrorum, & auertetur ira furoris eius. Si enim vos reuerſi fueritis ad dominum, fratres veſtri, & filij veſtri habebunt miſericordiã coram dominis ſuis, qui illos duxerunt captiuos, & reuertentur in terram hanc. Et ſubditur infra, quod magna pars populi venit ad celebrandũ Phaſe de tribu Ephraim. & Manaſſe, & Iſachar, & Zabulon. Ergo tam de iſtis quatuor tribubus, quàm de omnibus alijs ſex, qui non nominantur, ibi manebant multi, qui non fuerant trans-

K lati in Aſſyrios, & iſti translati ſunt ſimul in Babylonem cum alijs Iudæis de regno Iuda, & redierunt & manſerunt in terra poſtea, & tempore Chriſti erant ibi. Quod patet, quia Luc. 2. dicitur de Ana filia Phanuel de tribu Aſſer, quæ erat in templo, quando ibi oblatus eſt Chriſtus: & ita de tribu Aſſer adhuc manebant multi, & ita de omnibus alijs tribubus, licèt non exprimantur. Nam etiam tribus Aſſer non exprimitur ſecundo Paralip. 30. cap. inter illas, quæ venerunt ad Phaſe ſub Ezechia, ſed tunc erant in terra Iſrael. & iſte eſt verus ſenſus, & ſic poterant Apoſtoli iudicare omnes duodecim tribus, quia de omnibus erant aliqui, qui Chriſtum prædicantem audierunt, & conuerti noluerunt.

An Apoſtoli iudicabunt tribum Leui, quæ non erat de duodecim. Quæſtio CCIIII.

QVæritur, cum dicatur, quod Apoſtoli iudicabunt
duodecim tribus Iſrael, quomodo ſtat, quia vide-
tur, quod tunc non iudicabunt tribum Leui:
quia illa non eſt vna de duodecim, ſed præter illam erãt
duodecim tribus, vt patet Nume. 1. & 2. c. Et tamen vide
tur irrationabile, quod cęteras tribus iudicent, & non
Leui.
Dicendum, quod tam Leui, quam cęteras tribus iudi-
cabũt, immo potius Leui quàm cęteras. Et ratio eſt, quia
iſtud eſt iudicium comparationis, ergo Apoſtoli compar
ti Iudæis condemnabunt eos, vt oſtenſum eſt ſupra, &
tamen nulli ſunt cõdemnatione digniores, quàm tribus
Leui, quia ſacerdotes erant, qui Chriſto viuenti magis
inſidiabantur, & inuidebant, & auertebant ab eo popu-
lum ſimul cum Phariſæis, quorum conſilio, & fauore ſi-
mulatæ religionis vtebantur. Etiam ipſi decreuerũt pri-
mò mortem Chriſti. Nam pontifices, & Phariſæi, colle-
gerunt conſilium contra Chriſtum, & primus qui diffi-
nit, quod debebat Chriſtus mori, fuit Caiphas pontifex
anni illius. Ioan. 11. c. Etiam pontifices petebant coram
Pilato inſtanter crucifigi Chriſtum, & ipſi ſuaſerunt ple-
bi ſemper clamare, vt occideretur Chriſtus. infra 27. c. &
Io. 18. & 19. & ita Pilatus aſſeruit dicens, gens tua, & pon
tifices tradiderunt te mihi. Io. 18. cap. & etiam pontifices
iudicialiter condemnauerunt Chriſtum, vt patet de An-
na, & Caipha. Io. 18. ſed non auſi ſunt proferre ſenten-
tiam mortis contra eum, quia non licebat hoc, niſi Pilato
præſidi nomine Romanorum, ſicut dixerunt ipſi, Nobis
non licet interficere quenquàm Io. 18. Pontifices autem,
& ſacerdotes erãt de progenie Leui, ideo tribus Leui fuit
culpabilior in morte Chriſti, quàm cęteræ tribus, ideo
grauius condemnabitur hoc iudicio comparationis: Et
etiam quia ſacerdotes, & Leuitæ erant ſapientes, ſicut
Deus dixerat Aggęi 2. Interroga ſacerdotes legem, &
Malach. 2. Dicitur: Labia ſacerdotis cuſtodient ſciẽtiam.
Et ita potuerant iſti clarius, & facilius Chriſtum cogno-
ſcere quàm cęteri, quod ergo non cognouerint, aut co-
gnoſcere noluerint prædicantem, digniores erant condẽ
natione quàm cæteri. Sed dici poteſt primò, quod tam
Leuitæ, quàm cęteræ tribus iudicabuntur ab Apoſtolis,
& licet non includantur Leuitæ in duodecim tribubus,
quarum nomina ponuntur Nume. 1. & 2. & 26. c. Tamẽ
nominando duodecim tribus Iſrael volumus ſignificare
omnes perſonas de Iſrael, eo quod non ſunt niſi duode-
cim tribus in toto Iſrael, & nihil vltra manet, quod noĩe
tribus ſignificari poſſit. Et ratio huius eſt, quia totam ter
rã Iſrael fecit Deus diuidi in duodecim ſortes, pro duo-
decim tribubus Num. 18. & 26. & de illis ſortibus nulla
data eſt Leuitis. Nume. 18. & Ioſue 13. c. Sed in ſortibus
ſingularum tribuum accipiebant ciuitates aliquas, qua-
rum numerus, & nomina ponuntur Num. 35. & Ioſue
21. cap. & ita Leuitæ non retinebant nomen tribus, eo ꝙ
non acceperunt poſſeſſionem aliquam ſeparatam ab alijs
Iſraelitis, ſed tota terra diuiſa fuit per alios, & ab illis ac-
cipiebant loca ad habitandum, agros verò, & vineas nõ
accipiebant aliquas, ſed alij Iſraelitæ omnia hæc ſibi reti
nebant, & ita cum eſſent diſperſi per alias tribus nomi-
natis, ſimul cum omnibus duodecim tribubus intellige-
bantur etiam omnes de ſtirpe Leui, cum ergo Apoſtoli
iudicent duodecim tribus, iudicabunt omnes de Leui.
Secundò poteſt dici, quod cum dicitur, iudicãtes duo-
decim tribus Iſrael, intelliguntur Leuitæ, non quidẽ no-
mine aliarum tribuum, quaſi acceſſorii ſint Leuitæ, ſed
quia ſunt Leuitæ vna de iſtis duodecim tribubus.
Sed quia obijcitur, quod præter Leuitas ſunt duode-
cim tribus, & ideo non poſſunt Leuitæ computari hic, vt
vna tribus, niſi excludatur aliqua alia tribus, quod eſt in-
conueniens. Dicendum, ꝙ nulla tribu excluſa, manebũt
ſolum duodecim tribus. Et ſciendum, ꝙ nunquam nomi
nantur, niſi duodecim tribus Iſrael, neq; eſt aliquis locus
in tota ſacra ſcriptura, in quo nominentur tredecim tri-
bus, ſed in hoc eſt difficultas. quia tribus nominãtur per

F filios Iacob, qui fuerunt duodecim, & ita ab illis poterãt
eſſe duodecim tribus, ſed Ioſeph diuiſus eſt i duas tribus,
eo quòd voluit Iacob, ꝙ duo filij Ioſeph. ſ. Manaſſe, & E-
phraim haberent duas ſortes, & nominarẽt duas tribus:
Gen. 48. ſ. Duo filij tui, ſcilicet, Ephraim, & Manaſſe,
quos genuiſti antequam venirent ad te, ad terram Ae-
gypti, ſicut Ruben, & Symeon reputabuntur mihi, reli-
quos autem quos genueris poſt eos, mi erunt, & nomine
fratrum ſuorum vocabuntur in poſſeſſionibus ſuis. Diui-
ſo ergo Ioſeph erant tredecim viri, & poterant eſſe tre-
decim tribus, & tamen ſcriptura nunquam vocauit tre-
decim tribus, ſed duodecim, quod ſic fit, quia aut res illa,
de qua agitur eſt temporalis. ſ. ad habendum temporalia
emolumenta, vel poſſeſſiones, & tunc Leui non compu-
tatur in tribum, ſed Ioſeph diuiditur in duas tribus. ſ.
G Manaſſem, & Ephraim, & ſunt duodecim tribus. Et rõ
eſt, quia Leuitis iuſſit dominus ne acciperent aliquã par-
tem hæreditatis, inter Iſraelitas in terra eorum, quia ipſe
erat ſors, & hæreditas eorum Nume. 18. & Deuter. 18. ſ.
quod ea, quæ dabantur Leuitis de iuribus Dei, erant eis
in ſortem. Ioſ. 13. quę iura, tam ſacerdotum, quam Leui-
tarum, & Sacerdotis magni ponuntur Num. 18. cap. Aut
agebatur de re ſpirituali, ſiue ad bonum, ſiue ad malum,
& tunc Leui erat tribus, & Manaſſes, & Ephraim non
erant duæ tribus, ſed efficiebatur vna tribus Ioſeph. Sic
patet in benedictione, & maledictione, pro cõfirmatio-
ne legis, quia ſex tribus ſedebant ad maledicendum trãſ-
greſſoribus legis in monte Hebal, & ſex tribus ad bene-
dicendum obſeruatoribus in monte Garizim. Deut. 26.
& Leui ponitur ibi vna tribus de benedicentibus. Sic ẽt
H iuſſit Deus, poni in duobus onychinis ſuperhumeralis,
vel ephod duodecim nomina duodecim tribuum. Et in
rationali in duodecim lapidibus iterum eadem duode-
cim nomina tribuum duodecim. Exod. 28. c. & ibi pone-
batur nomẽ Leui, quia dixit, ꝙ ponerentur nomina duo-
decim filiorum Iſrael, iuxta ordinem natiuitatis ſuę. eo.
c. eo quod poni ibi, erat ad rem ſpiritualem. ſ. vt eſſent in
memoriam coram domino. eod. c. Et ratio horũ eſt, quia
licet emolumenta temporalia non eſſent communia Le
uitis cum alijs tribubus, tamen ſpiritualia communia e-
rant, ideo quando de re temporali agebatur non venie-
bat Leui in numerum tribuum, cum autem de ſpirituali
ageretur, veniebat Leui vt vna tribus, nunc autem de re
ſpirituali agebatur. ſ. de iudicio, & condemnatione non
credentium, quæ ita competebat Leuitis vt alijs, ideo ſi-
cut in confirmatione legis in benedicentibus, & male-
dicentibus, Leui fuit vna de tribubus, ita nunc in iudicã-
do duodecim tribus dicetur Leui vna tribus, & Ma-
naſſes, & Ioſeph erunt vna de tribus, quæ vocetur tri-
bus Ioſeph.
Alij autem dicunt, quod ſint tribus tredecim Iſrael,
quarum ſit tertiadecima tribus Leui, & licet dicatur de
duodecim tribubus, non excluditur tribus Leui, quia per
duodecim tribus non ſignificantur præciſè tribus duode
cim, ſed tota multitudo iudicandorum. Ita dicit Aug. 20.
de Ciuitate Dei. ſ. Neq; quoniam ſuper duodecim ſedes
ſeſſuros eſſe ait, duodecim ſolos homines cum ipſo iudi-
caturos putare debemus. Duodenario quippe numero
vniuerſa quædam ſignificata eſt iudicãtium multitudo.
De ipſis quoque iudicandis in hoc numero duodenario
K ſimilis cauſa eſt, non enim, quia dictum eſt, iudicantes
duodecim tribus Iſrael, tribus Leui, quæ tertiadecima
eſt ab eis iudicanda non erit, aut ſolum illum populum,
non gentes cęteras iudicabunt.
Sed dicendum, quod licèt verè iudicaturi ſunt Apoſto
li omnes gentes: Chriſtus non intendit hic deſignare,
niſi quod iudicarent duodecim tribus Iſrael, vt dictum
eſt ſupra q. 201. ſicut non ſolum Apoſtoli, ſed etiam om-
nes electi, ſedebunt, ad iudicandũ, & tamen de ſolis Apo
ſtolis Chriſtus hic intellexit, ꝙ iudicarent, vt dictum eſt
ſupra q. 193. & q. 202. Quia autem dicitur tribum Leui
eſſe tribum tertiamdecimam, poteſt quidem largè dici,
ſed ſacra ſcriptura nunquam recipit iſtam locutionem,
quia licèt ſint tredecim noĩa, a quibus poſſunt accipi tre
decim tribus, nunquã tñ nominat tredecim, ſed duode-
cim: quia quando de ſpirituali re agitur, ponitur Leui vt

tribus, & efficiuntur vna tribus Manaſſes & Ephraim, qui vocatur tribus Ioſeph. Cum verò de re temporali agitur, non ponitur tribus Leui. Et ita in hoc loco Leui debet tribus vna de duodecim computari: quia de re ſpirituali agitur, & erit alia tribus Ioſeph. Contra iſtam regulam non inuenitur quod obſtet, niſi Apocalyp. ſeptimo capitulo. Vbi ponuntur ſignati de duodecim tribus, & quia erat illa res ſpiritualis, ſcilicet, numerus ſaluandorum, debebat eſſe tribus vna Leui de illis, & ita ponitur ibi ſeptima tribus Leui, & in hoc non agitur contra regulam. Etiam ſolæ duodecim tribus ponuntur, ſed in hoc agitur contra illa: quia ponitur tribus Manaſſæ & tribus Ioſeph, vt duæ tribus & excluditur tribus Dan: quæ quare ſic fiant dicetur eodem ſeptimo capitulo. Inuenitur etiam Nu. 17. cap. vbi in inuenienda ſorte ſacerdotij agitur, quod ponantur tredecim virgæ, & tertiadecima ſit virga Leui, in qua erat nomen Aaron, quod multum videtur facere pro dicto Auguſt. vt dicatur tribus Leui tertiadecima. Et tamen dicendum, quod neque ibi neque alibi vocantur vnquam tredecim tribus: quia dicitur potius, quod ſunt duodecim: & cum nominatur Leui, non dicitur tertiadecima tribus. Nam dicitur eodem cap. Loquere ad filios Iſrael, & accipe ab eis virgas ſingulas per cognationes ſuas, a cunctis Principibus tribuum virgam duodecim, & ita non nominauit niſi duodecim tribus. Et poſtea dicitur: Locutus eſt dominus ad filios Iſrael, & dederunt omnes Principes ei virgas, per ſingulas tribus, fueruntque virgæ duodecim abſque virga Aaron. Et ita ibi licet ponatur Leui ſiue Aaron extra duodecim tribus, non vocantur tribus tredecim, ſed duodecim, & ideo ſcriptura non ſuſcipit iſtum modum loquendi, quod tredecim tribus ponamus.

Cum Apoſtolis & alijs danda ſit auctoritas iudiciaria: an ſit hoc ſolum in premium voluntaria paupertatis, vel propter aliud. *Quæſt. CCV.*

QVæritur, cum Apoſtolis, & alijs danda ſit auctoritas iudiciaria. i. quod ſedeant ad iudicādum in die iudicij: an ſit hoc ſolum, vel ſpecialiter in præmium voluntariæ paupertatis, vel propter quid, nam ſolet dici, ꝙ propter paupertatem voluntariam detur iſta poteſtas. Aliqui dicunt, quod non datur propter hoc, quia ſupra in littera de ſolis duodecim Apoſtolis dicitur, quod ſedebunt iudicantes, & tamen multi alij ſunt volūtariè pauperes, qui non ſunt de duodecim Apoſtolis, ergo videtur quod non datur illa poteſtas propter eſſe voluntarie pauperes, ſed magis detur propter eſſe Apoſtolos. Secundo, quia ſedere ad iudicandum eſt quædam magna excellentia, & datur pro excellenti merito, ſed alia ſunt maiora merita, quam voluntariæ paupertatis, ſicut martyrium, quia magis eſt offerre ſacrificium Deo de proprio corpore, quam de rebus exterioribus, & tamen martyres, & virgines offerunt ſacrificium de corpore ſuo, martyres quidem moriendo, virgines autem quotidianam mortificationem in corpore ſuo portando, voluntarij autem pauperes ſolas res exteriores offerunt, ideo potius martyribus, & virginibus dabitur poteſtas iudicandi, quam voluntarijs pauperibus.

Tertio, quia Ioan. 5. dicitur, Eſt, qui accuſat vos Moyſes, in quo vos ſperatis, vbi Glo. dicit, Quia vocem eius non auditis. & Ioan. 12. dicitur, Sermo, quem locutus ſum, ille iudicabit eum in nouiſſimo die, ergo ex hoc, ꝙ aliquis proponit legem, vel verbum exhortationis ad inſtructionem morum, habet quod iudicet contemnentes, ſed hoc eſt officium doctorum, ergo ſedere ad iudicandum magis competit doctoribus, quam voluntarijs pauperibus. Quarto, quia Chriſtus inquātū iniuſtè iudicatus fuit, meruit inquantum effici iudex omnium in natura humana. Vnde dicitur Ioan. 5. Pater non iudicat quemquam, ſed omne iudicium dedit filio facere, quia filius hominis eſt, ſed qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, iniuſtè iudicantur, ergo poteſtas iudiciaria competit potius patientibus perſecutionem propter Chriſtū, quam voluntarie pauperibus. Quintò, quia ſuperior nō iudicatur ab inferiori, ſed multi diuites, qui licitè vſi fue

F runt diuitijs, erunt maioris meriti multis volūtariè pauperibus, ergo non iudicabuntur ab illis, & conſequenter illi voluntarij pauperes non iudicabunt, vel ſaltem diuites, qui maioris meriti extiterunt potius iudicabunt. Alij dicunt, quod voluntariæ paupertati hæc competat poteſtas iudicandi, quia Iob 36. dicitur, Non ſaluat impios, & iudicium pauperibus tribuet. i. poteſtatem iudicandi, ergo poteſtas iudicandi pauperibus competet. Secundo, quia ſupra in littera dixit Petrus Chriſto, Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, quid ergo erit nobis? & Chriſtus dicit, Sedebitis ſuper duodecim ſedes iudicantes, & ita videtur, quod per hoc, quod ſponte abrenūciauerunt omnibus, datur eis poteſtas iudicandi. Dicendum, quod communiter aſſeritur, quod voluntariæ paupertati detur poteſtas iudiciaria. Et tamen pro hoc ſciendum, quod iudicare in die iudicij multipliciter accipi-
G tur, vt oſtenſum eſt ſupra, & aliqui modi illorum ſunt, qui competunt omnibus electis cuiuſcunq; gradus, cum etiam quibuſdam damnatis competat iudicare. Quæſt. 19[illegible]

Primò modo. ſ. iudicio comparationis, vt ibidem dictum eſt. De ſecundo, & tertio modo certum eſt, ꝙ omnes electi iudicabunt. Nam ſecundus modus iudicandi eſt iudicare. i. iudicanti conſentire ſententiam approbando, & iſto modo omnes electi Deo iudicanti conſentiēt, quia voluntas eorum erit diuinæ voluntati per omnia conformis. Tertius modus eſt iudicare per ſimilitudinē. ſ. ſedere in ſolio excelſo ſicut iudex, & hoc etiam modo omnes electi iudicabunt, quia omnes occurrent obuiam domino in aera, & ibi erunt, dum iudicium fiet, & tunc non eſt quærendum pro qua virtute, vel merito detur poteſtas iudiciaria, cum nullus ſit habens meritum aliqua-
H le, cui non competat iſta poteſtas. Accipiendo autem magis ſtrictè, & ſpecialius poteſtatem iudiciariam, competit quibuſdam, & non omnibus electis. Et tunc manet dubium, quibus meritis, vel ſtatui competat illa poteſtas iudicandi, & ſolet dici, quod competat voluntariæ paupertati propter tria. Primò ratione congruitatis, quia voluntaria paupertas eſt eorum, qui omnibus, quæ mundi ſunt contemptis ſoli Chriſto inhærent, & ideo non eſt in eis aliquid, quod eorum iudicium à iuſtitia deflectat. Vnde idonei ad iudicandum ex hoc redduntur, quaſi veritatem iuſtitiæ præ omnibus diligentes.

Secundo per modum meriti, quia humiliati cōpetit exaltatio. Luc. 14. Qui ſe humiliat exaltabitur. Inter oīa autē, quę in hoc mundo hominem deſpectum reddunt, præcipuum eſt paupertas, & ideò pauperibus talibus ex-
I cellentia iudiciariæ poteſtatis promittitur, vt ſic, qui ſe humiliat pro Chriſto, exaltetur.

Tertiò ratione diſpoſitionis, quia paupertas diſponit ad prædictum modū iudicandi: ex hoc enim aliquis ſanctorum iudicare dicetur, vt ex prædictis patet, quia cor doctum habebit omni diuina veritate, qua potens erit alijs manifeſtare ingreſſum ad perfectionem: & tamen volenti ingredi ad perfectionem, primum quod relinquendū occurrit, ſunt diuitiæ exteriores, quia iſtæ ſunt vltimò acquiſitæ inter omnes res, & quæ ſunt vltima in generatione ſunt priora in deſtructione. Vnde inter beatitudines, quæ dicunt actus virtutum perfectarum, eſt ſecundùm eas progreſſus ad perfectionem, vel in ipſa perfectione ponitur prima paupertas, ſcilicet beati pauperes ſpiritu, ſupra 5. cap. & ſic paupertati voluntariæ pote-
K ſtas iudiciaria tribuitur, inquantum ipſa eſt prima de diſpoſitionibus proximis ad prædictam poteſtatem. Et ob hoc eſt, quòd non quibuſcumque pauperibus etiam voluntarijs poteſtas iſta repromittitur, ſed illis ſolis, qui relinquentes omnia ſequuntur Chriſtum ſecūdum totam vitæ perfectionem, & ideo quando dicitur, ꝙ paupertati voluntariæ competit poteſtas iudiciaria, nō eſt ſenſus, quòd habenti eam ſolam detur iſta poteſtas, ſed habenti vitæ totalem perfectionem, cuius perfectionis principiū in via incipiendi eſt vendere omnia, & dare pauperibus: & deinde ſequuntur virtutes multæ clariſſimæ per quas homo imitatur Chriſtum, perfectè ſequendo eum illo modo, quo permittit humana fragilitas, ſicut ipſe dixit ſupera in littera: ſi vis eſſe perfectus vade, & vende omnia, quæ habes, & ſequere me: & tra-

ſiquis

ſiquis totam cauſam, quare datur poteſtas iudiciaria exprimere velit, non debet dicere, quod eſt paupertas voluntaria, ſed quod eſt perfecta vita, vel quod eſt perfectæ vitæ imitatio, cuius principium quantum ad viam generationis eſt paupertas voluntaria, ſed non dicit ipſa maximam perfectionem, pro qua detur iſta poteſtas, cum quælibet alia ſequentia ſint excellentiora.

Ad primum dicendum, quod multi alij præter Apoſt. duodecim habebunt poteſtatem iudiciariã, quia ſequuntur vitam illorum, & inuenitur in eis illa ratio, per quã Apoſtoli iſtam honoris excellentiam meruerunt: Chriſtus tamen ſolis duodecim Apoſtolis tũc promiſit iſtam poteſtatem: non quidem negando eam alijs, ſed quia nulla erat cauſa promittendi tunc alijs quando Chriſtus hoc loquebatur, vt oſtenſum eſt ſupra.

Ad ſecundum poteſt dici vno modo, quod virginitas, & martyrium quamquam ſint perfectiora, quam paupertas voluntaria, tamen non ita diſponunt hominem ad tenendum in corde decreta diuinæ iuſtitiæ, per quæ homines iudicantur, ſicut paupertas voluntaria, cũ paupertas valde diſponat ad diſciplinam, quia dicit ablationem curarum: è contrario autem diuitiæ ſæculi propter multitudinem ſolicitudinis ſuffocant verbum Dei. Luc. 8.cap. & ita ſapientiam impediunt. Aliter poteſt dici, & melius, quod paupertas voluntaria per ſeipſam non eſt tantæ excellentiæ, ſicut martyrium pro Chriſto ſuſceptũ, & virginitas pro eo ſeruata, & ideo magis facit virginitas, & martyrium ad merendum ſedem iudiciariam, q̃ paupertas voluntaria, & tamen attribuitur voluntariæ paupertati, quia ipſa eſt origo ad perfectionem per quã meretur quis ſedem iudiciariam. De virginitate autem & martyrio non eſt dubium, quin pertineant ad perfectionem, per quam habetur ſedes iudiciaria, nam Chriſtus dixit, ſequere me, poſt abiectionem diuitiarum, in qua ſequela intelliguntur omnes modi perfectarum virtutum, de quibus ſunt virginitas, & martyrium, & cætera opera excellentiæ, & ideo etiam per iſta meretur quis ſedem, ſed non eo modo, quo per volũtariam paupertatẽ.

Ad tertium dicendum, (vt quidam volunt) quod qui docuit exhortando alios ad bonum, iudicabit ſolum cauſaliter .i. dabit cauſam, vt alij iudicentur, quia per comparationem ad verba ab ipſo propoſita exhortando aliqui iudicabuntur, qui illa receperunt, vel contempſerunt, & hoc non eſt iudicare, ſed iudicandi cauſam dare, & ita doctrinæ non reſpondet poteſtas iudiciaria, ſicut voluntariæ paupertati. Alij autem dicunt, quòd neque voluntaria paupertas, neque doctrina ſufficiunt ad habendum poteſtatem iudiciariam. Sed tria requiruntur, primum eſt abiectio omnium temporalium curarum, ne impediatur animus à ſapientiæ perfectione. Secundum eſt habitus continens diuinam iuſtitiam ſcitam, & obſeruatã. Tertium eſt, quod illam iuſtitiam alios docuerit, & ita doctrina pertinebit ad iudiciariam poteſtatem, tãquam perfectio complens meritum iudiciariæ poteſtatis.

Ad quartum dicendum, quod conuenienter ex ratione meriti datur iudiciaria poteſtas, quæ eſt exaltatio quędam pro voluntaria humiliatione, & ideo, quia Chriſtus inquantum homo ſe voluntariè humiliauit, ita vt iudicari poſſet iniquè, & iudicatus fuerit, meruit poteſtatẽ, & exaltationem iudiciariam, ſecundum quam omnia ei ſubijciuntur. ad Philip. 2. Deus dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine eius omne genu flectatur, & hoc, quia humiliauit ſeipſum factus obediens patri vſque ad mortem: Ita & nos meremur poteſtatem iudiciariam per voluntariam humiliationem, & quia nulla maior humiliatio inter homines inuenitur, quam omnia terrena abijcere, cum nemo tam abiectus ſit inter homines quantum ille, qui omnino pauper eſt, rectè dr̃. q. pro voluntaria paupertate datur poteſtas iudiciaria.

Ad quintum dicendum, quod præſupponendum eſt, quod iudicium conſideratur in bonum, & in malum. Aliqui namque iudicantur, qui ſaluantur, ſicut plurimi electorum. Alij iudicantur, & condemnantur, ſicut omnes damnati, & tunc dicendum, quod quidam electi per alios iudicabuntur: & non eſt incõueniens, quod aliqui, qui ſunt maioris meriti, quantum ad præmium eſſentiale iudicentur per aliquos, qui in præmio accidentali ſunt maiores, & in eſſentiali ſunt minores: ſicut aliqui exiſtẽtes iudices ordinarij habent ſubditos, quibus maiores ſũt quaſi naturaliter, & illi fiunt interdũ delegati iudicum ſuperiorum, & iudicant tunc ſuos ordinarios, & efficiuntur maiores illis, quibus tamen ſimpliciter loquendo ſũt minores: poteſtas autem iudiciaria in electis pertinet ad præmium accidentale, quia omne gaudium, vel perfectio vitæ æternæ, quæ non conſiſtit in viſione, neque ex illa deriuatur, ad præmium accidentale pertinet, vnde eſt iudiciaria poteſtas, ſicut gaudium de ſeruata virginitate, & doctrina, & martyrio, quæ aureolæ vocantur, & ad accidentale præmium pertinet, poteſtas autem iudiciaria cum ad accidentale præmium pertineat, aureola non vocatur, quia non eſt aliquid permanens, ſed cum ipſo iudicio pertranſibit: illa autem tria, quę aureolas dicunt, permanentia ſunt in vita æterna: & ita voluntariæ paupertati competet poteſtas iudiciaria, & licet ſint quidam diuites maioris meriti, & præmij in vita æterna, non eſt inconueniens illos non habere poteſtatem iudiciariam, & quod habeant eam alij minores, qui voluntariam paupertatem ſeruauerunt.

An ſoli homines aliqui cum Deo iudicabunt, vel etiam Angeli. Quæſt. CCVI.

QVæritur, cum Apoſtolis promiſerit Chriſtus, quòd ſedent iudicantes, & illi ſint homines: an ſoli homines aliqui cum Deo iudicent, vel etiam Angeli iudicent. Aliqui dicunt, quod Angeli etiã iudicabunt, quia infra 25. cap. dicitur: Cum venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes Angeli eius cum eo. Et tamen ibi agitur de aduentu ad iudicium, vt ex littera apparet, ergo Angeli ad iudicandum venient, & iudicabunt.

Secundò, quia Angeli ſortiuntur nomina ex officio, quod exercent: cum aliàs, neque nomina habeant, neq; illis indigeant: ſed quidam ordo Angelorum vocatur throni, quod ad iudiciarium actum pertinet, quia thronus eſt iudicis, ſolium Regis, cathedra doctoris: ergo ſaltem Angeli de ordine thronorum iudicabunt.

Throni qd ſit.

Tertio, quia hominibus poſt hanc vitam promittitur ſimilitudo Angelorũ, infra 22. & æqualitas ad eos, Luc. 20. & hoc quaſi pro magna excellentia, & tamen aliquibus hominib. competit poteſtas iudiciaria, vt patet hic, cum illam Chriſtus Apoſtolis promiſerit: ergo à fortiori competet Angelis, vel aliquibus eorum ſaltem. Alij dicunt, quod nulli Angeli habebunt poteſtatem iudiciariam, quia omnis poteſtas iudicandi tradita eſt Chriſto homini. Ioan. 5. Pater non iudicat quemquam, ſed omne iudicium dedit facere filio, quia filius hominis eſt. Et tamen Angeli non communicant in aliquo cum Chriſto quantum ad humanitatem: ergo neque communicabitur eis aliquid de poteſtate iudiciaria.

Secundò, quia non pertinet ad eundem iudicare, & eſſe miniſtrum iudicis, ſed Angeli erunt miniſtri in iudicio finali. ſupra 13. capit. Mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, & eos, qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminũ ignis: ergo non erunt ipſi iudices.

Dicendum, quòd verum eſt, quod non dabitur Angelis poteſtas iudiciaria aliquo modo, ſicut hominibus quibuſdam datur, quia licèt nullus hominum ſit iudex quãtum ad auctoritatem, ſed ſola Beata Trinitas: & quantum ad effectum proferendi ſententiam nemo ſit iudex, niſi Chriſtus inquantum homo: tamen quantum ad multos alios modos multi hominum iudicabunt alios, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 192. quantum ad nullum autem illorum modorum dabitur poteſtas iudiciaria Angelis. Niſi dicantur iudicare, qui iudicis ſententiam approbant, quia hoc Angelis competit, cum beati ſint, & à Dei volito nequaquam diſcordent, & tamen non accedit hoc ad hoc, quod dicantur iudices, vel iudicantes. Primo, quia verus, & ſolus iudex per ſententiæ dictationem Chriſtus homo erit, cęteri autem, qui aliquo modo iudicare dicentur, erunt vt aſſeſſores, ſed aſſeſſores debẽt eſſe proportionabiles iudici, ipſe autẽ iudex erit hõ; ideo

aſſeſſores debent eſſe homines, Angeli autem ſunt puri ſpiritus.

Secundo, quia iudicium magis fiet ad malorum condemnationem, quam ad bonorum præmiationem, pro qua non erat opus, niſi executione, mali autẽ, quia erunt ibi in corpore, & anima, non videbunt niſi quæ corporalia ſunt: Angeli verò ſunt puri ſpiritus, qui videri non poſſunt: ideo ipſi non iudicabunt, quia non poterunt videri ab his, quos iudicarent. Et iſta eſt ratio efficax: iſta enim eſt cauſa, quare non iudicat Deus ſecundum diuinam naturam, ſed Chriſtus ſecũdum quod homo .ſ. quia mali non poterunt videre Deum, intelligent quidem Deum præſentem eſſe, ſicut vbique eſt, & ſpecialiter ibi ad retribuendum eis mala pro malis, & tamen eum non videbunt, quia Deus oculis corporalibus non poteſt ab aliquo videri. Per viſionem autem intellectualem non videbunt eum mali, ſed illa viſio, vel intuitio eſt, quæ homines beatos efficit, ideo nullo modo poterunt mali videre diuinam naturam in iudicio, & ob hoc, quia non conuenienter iudicaret, qui non videretur, nõ iudicabit Deus in forma diuina, ſed Chriſtus ſecundum, quod homo iudicabit. Deus enim conſtituit eum iudicem viuorum, & mortuorum. Act. 10. cap. & hoc, quia ipſe in natura humana conſpici poterit, tam à bonis, quàm à malis, & mali videntes torquebuntur nimis, ſicut dicitur, Apocal. 1. cap. quod plangent ſe ſuper eum omnes tribus terræ: Angeli ergo ex eadem cauſa non iudicabunt, ſed ſoli homines, qui videri poterunt, & erit hoc ad gloriam ipſorum, & ad terrorem eorum, qui videbunt eos ſic cõnumeratos inter filios Dei, cum illos aliquando in deriſum habuiſſent, & in ſimilitudinem improperij. Sap. 5. cap.

Tertiò, quia iſti, quibus Chriſtus promittit poteſtatẽ iudiciariam, dicitur, quod ſedebunt iudicantes ſuper ſedes. Angeli autem non ſedent, quia ſedere corporis eſt habentis locum, & poſitionem. ipſi verò incorporei sũt, cum ſint puri ſpiritus, ideo non iudicabunt. Et hoc niſi quis diceret, quod Angeli, licet non poſſint videri, neq; ſedere ſecundum propriam naturam, poſſunt ſedere aſſumpto corpore, & videri, ſicut nobis quotidie faciunt. Sed dicendum, quod hoc non ſtat, quia quælibet res habet perfectionem ſuam in eo, quod eſt ſibi ſecundum naturam inexiſtens, vel quod ſibi naturaliter poteſt aduenire, in eo autem quod eſt penitus preter naturam, nulla res perficitur, habere autẽ corpus eſt omnino extraneũ Angelis, ideo non poteſt aliqua perfectio eis aduenire per hoc, quod eſt corpus habere Quod autem corpora interdum aſſumant, non eſt propter eos, quaſi per iſtum modum recipiant aliquam perfectionem, quã aliter non poſſet participare, ſed eſt pp nos: ſunt .n. adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi pp eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis. Ad Hebr. 1. c. & ideo oportet, vt taliter ſe habeant, ꝙ nobis adminiſtrare cõmodè poſſint, & tamẽ adminiſtratio extendit ſe ad hoc, ꝙ aliqñ nobis loquant, & per corporalem apparitionem nos admoneant exterrendo, vel lętificando, & alia agendo, ad quæ ſpiritualis, & incorporeus eſſendi modus non ſufficit, ideo interdũ Angeli corpora aſſumunt, & tamen ipſi in beatitudine exiſtentes corpora nunquam aſſumunt, cum ibi non miniſtrent nobis, ſed ipſi percipiant præmium ſuæ beatitudinis. Iudicare autem non pertinet ad adminiſtrationẽ, ſed ad præmium accidentale gloriæ, & ſi daretur Angelis, daretur pp ſe, & non pp nos, ideo non daretur eis in corporibus aſſumptis, quæ ſunt propter nos, ſed in ſubſtãtia naturæ ſuæ, & tamen in ſubſtantia ſua ſimplici manẽtes, non poſſunt iudicare. Ergo non iudicabũt aliqui Angeli, ſed ſoli homines aliqui cum Chriſto.

Ad primum dicendum, ꝙ vt dicit Gloſ. infra 25. Angeli non venient cum Chriſto, vt iudicent, ſed vt teſtes humanorum actuum, quos homines ſub eorum cuſtodia manentes benè, vel malè geſſerunt. Aliter poteſt dici, quod Angeli non venient ad teſtificandum, neque ad aliquem actum iudicialem, qui ibi exerceatur, ſed ad aſſociandum Chriſtum hominem. Nam ſunt ei ſubditi, iõ venerantur illum comitantes illum, & in hoc ſtabit magnitudo honoris Chriſti in iudicio, ꝙ multus Angelis obſequentibus veniet comitatus, & hoc ſignificat littera, cum dicit: Cum venerit filius hominis in maieſtate ſua cum Angelis ſuis .i. maieſtas ſua erit in hoc, quod non ſolus veniet, ſed cum multo apparatu Angelorum, ſic Rex dicitur habere maieſtatem, quia ſemper eſt in magno apparatu, qui ad magnitudinem ſtatus pertinet. Sic enim dicitur ſupra 16. c. filius enim hominis veniet in gloria patris ſui cũ Angelis ſuis, & ita gloria .i. maieſtas, in qua tunc Chriſtus venire dicitur ad reddendum vnicuique iuxta opera ſua, quod eſt iudicare, eſt venire cum Angelis, qui ad magnam reuerentiam, & honorem eius faciunt.

Ad ſecundum dicendum, quod aliqui Angeli vocantur throni, quod ad iudicium pertinet quantum ad illã rationem iudicij, quod Deus ſemper exercet omnia gubernando & huius iudicij illi Angeli, qui vocantur throni, ſunt quodãmodo executores, vel promulgatores, & ideo ſpecialiter illi ad rationem iudicij diuini pertinent, à quo nomen aſſumpſerunt. Iudicium tamen, de quo loquimur quod eſt finale, ſemel tantum, & in aperto fiet, & illud non fiet per Deũ in forma deitatis, ſed per Chriſtum hominem, vt dictum eſt ſupra, ideo tales erunt aſſeſſores, vel conuidicantes, quales ipſe .ſ. homines, qui videri poſſint, & non Angeli.

Ad tertium dicendum, quod intelligitur vno mõ, qđ erunt homines æquales Angelis Dei .ſ. in abſtractione ab operibus carnis, non quidem erunt in natura æquales, quia homines corpora habebunt, Angeli vero non, ſed abſtrahentur homines in beatitudine ab actibus corporalibus, ac ſi eſſent puri ſpiritus .ſ. quod non comedent, non bibent, non dormient, non digerent, non expellent ſuperfluitates vllas de corporibus, quia nullæ tales erunt tunc, quas expellere neceſſe, aut conueniens ſit, & iõ ablatis his manebit homo, quaſi eſſet purus ſpiritus. Et iſte eſt verus ſenſus verbi Chriſti. Nam ipſe dixit hoc contra Saducæos, excludendo errorem eorum, qui putabant in reſurrectione homines habere actus venereos, & guſtus, & tactus, & quod ad vxores redirent, Chriſtus verò ait, quod in reſurrectione non nubunt, neque nubentur, ſed ſunt ſicut Angeli Dei, vel æquales Angelis Dei .i. ſicut Angeli non poſſunt venerea exercere, neq; alios corporales actus, ita neque homines in reſurrectione, i. in ſtatu beatitudinis, quæ eſt poſt reſurrectionem, non exercebũt venerea, neq; experientur alias delectationes, quæ ſunt ſecundum tactum, & guſtum, & tunc non agit iſtud ad æqualitatem, quæ eſt in præmio, vt iſti, vel illi debeant iudicare.

Secundò poteſt dici, quod intelligatur de præmio .ſ. ꝙ homines ſunt æquales Angelis Dei, non quidem, ꝙ quilibet hõ ſit æqualis alicui Angelo, vel ſit aliqua certa proportio magnitudinis præmij hominum ad præmiũ Angelorum, ſed quod homines poſſunt eſſe æquales Angelis. Nam aliqui hoies ſunt in vita æterna maiores quibuſdam Angelis, & minores alijs. Alij ſunt maiores omnibus, vt Beata Virgo.

Alij verò fortaſſis ſunt minores omnibus Angelis, hoc tamen ſaltem eſt, quod non prohibentur homines eſſe æquales Angelis in præmio eſſentiali. De præmio autẽ accidentali non eſt inconueniens, quod homines excellant Angelos. Nam certum eſt, quod aureolæ competũt hominibus, & non Angelis .ſ. aureola martyrii, & virginitatis, & doctrinæ, quæ in hominibus ſunt, & non poſſunt competere Angelis, & tamen aureolę ſunt præmiũ accidentale, ita ergo iudiciaria poteſtas, quæ ad accidentale præmium pertinet, poterit competere hominibus, licèt non competat Angelis.

Quo[modo] intellig[itur] ꝙ hom[ines] i reſu[r]rectione erũt ſ[icut] Angeli.

Quomodo domus, & agri relinquuntur ab aliquo propter Chriſtum. Quæſt. CCVII.

QVæritur hic, cum dicatur: Qui reliquerit domum, aut agros propter me, quumodo iſta relinquũtur. Dicendum, quod iſta relinquuntur eodem modo, quo eadem, de quibus ſupra dictũ eſt diuiti iuueni. Cauſa autem quare Chriſtus iſta dixit, eſt illa, quæ dicetur ſequenti quæſtione.

Relin-

Relinqui verò domos, & agros pertinet ad illum modum, quo Chriſtus diuiti iuueni locutus eſt, licet tripliciter poteſt aliqua res poſſeſſa deſeri.

Primo, vt parum ametur. Nam qui ardenter amat, & ab illo ardore ceſſat, quodammodo deſerit, quod amabat, quia licet retineat animo deſerit, ſic dicitur. 1. Corinth. 7. Qui vtuntur hoc mundo ſint quaſi non vtentes, & qui emunt quaſi non poſſidentes.

Secundò modo deſeritur quantum ad animi præparationem, vt quando aliquis ſecũdum charitatem ſic habet animum ordinatum, quod licet res ſuas non deſerat eſt paratus illas deſerere, ne in aliquo offendat Deũ, vel ſi ſic expediat ſaluti proximorum. Et ita exponit Auguſt. ea, quæ habentur ſupra quinto cap. de contendente ſuper tunica, cui & pallium dandum eſt, & angariante mille paſſus. Quia licet iſta videantur eſſe perfectionis, debet homo ſecundum animi præparationem illa facere,

B & differt iſte modus à præcedenti, quia in illo res poſſeſſa non deſeritur actu, ſed animo: in iſto autem eſt animus paratus ad actualiter deſerendum, quando expedierit.

Tertiò modo deſeritur res, quãdo quis ea, quæ habet, vendit & dat pauperibus, vt nudus, & ſine curis ſeculi Chriſtum ſequatur. Sic Chriſtus iuſſit facere iuueni, ſi volebat perfectionem, ſcilicet: Vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, ſupra in littera. Et ita fecerunt Apoſtoli ad hoc, quod ſequerentur Chriſtum, ſupra in littera, ſcilicet: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, quid ergo erit nobis? Et ita omnes, qui tranſituri erant ad famulatum Chriſti volẽtes eum ſequi, deſerebant ſic prius omnia. Sic dicitur Luc. 9. cap. de illo,

C qui dixit Chriſto, Domine ſequar te, ſed prius permitte me renunciare his, qui domi ſunt.

Primi duo modi poſſunt pertinere ad præceptum, tertius autem ad conſilium. Nam quod qui auarus erat, & diuitias plus quàm Deum amabat, ceſſet ab illo ardore amoris, & amet eas quantum licitè amari poſſunt diuitiæ, ad præceptũ pertinet, quia ſine iſta ordinatione amoris charitas ſeruari non poteſt.

Secundus etiam ad præceptum pertinet, quia tenetur quilibet habere animum paratum ad hoc, quòd ſi expediat diuitias abijcere, quod abijciat, ideſt, quod ſi nõ põt ſimul in aliquo caſu Chriſtum, & diuitias poſſidere, abijciat diuitias, vt Chriſtum non perdat, nam ſi ſic nõ tenet animum paratum potius volet Chriſtum perdere, quàm diuitias, & iam charitatem non habet, quia non eſt ordi-

D natus animus eius.

Tertius modus, ſcilicet, abijcere omnia ſola intentione ſequendi Chriſtum ſemper eſt de conſilio, cum poſſit homo licitè vtendo poſſeſſis Chriſtum amare, & colere, licet duo primi modi etiam ad conſilium interdum pertinere poſſunt, vt ſiquis diuitias actu poſſidens illas remiſſius amet, quam licitè poſſit amare. Nam quanto minus illis animum ſuum applicuerit, tanto intenſius Deo inhærebit, & iſtud ad perfectionem pertinet, quod quis omittat vti licitis, vt magis Deo adhæreat. Etiam ſecundus modus poterit ad conſilium pertinere, vt ſi non ſolum quis habeat animum paratum ad deſerendum res, ſi ſimul non poſſit illas, & Chriſtum tenere, ſed & ſi expedit ad ſalutem proximorum, vel ad meliorem ſui, vel aliorum habitudinem. Nam hoc de perfectione eſt,

E & tamen iſti duo modi regularius pertinent ad præceptum.

Tertius autem ſemper ad perfectionem. Et de iſto tertio loquitur Chriſtus deſerente domum, & agros, ideſt, quod vendat, & det pauperibus, vt ipſum ſequatur. Et patet, quia iſte ſenſus eſt ad propoſitum præcedentis litteræ, tam quantum ad ea, quæ dicta ſunt iuueni diuiti. ſ. Si vis eſſe perfectus, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus. Et etiam quantum ad ea, quæ dixit Petrus nomine Apoſtolorum, ſ. Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te: Et iſta veniunt dependenter ex illis.

Primus, & ſecundus modus deſerendi non faciunt ad propoſitum, quia iſti, qui hic deſerunt poſſeſſa, deſerunt vt Chriſtum libere poſſint ſequi, tamen in duobus pri-

A mis modis, non deſeruntur diuitiæ actualiter, ſed manent adhuc ſolicitudines ſeculares, cum quibus nemo perfectè Chriſtum ſequitur, ideo de tertia deſertione intelligendum eſt. Quod autem dicitur, qui reliquerit domum, aut agros, ad eandem perſonam pertinet.

Nam ambo ſunt res poſſeſſæ, & qui pro Chriſto aliqua deſerit, vt eum ſequatur, omnia deſerere debet, quia manente aliqua re poſſeſſa manent ſolicitudines circa illam, quæ aliqualiter impediunt ſequi Chriſtũ, vel ſaltem faciũt non poſſe eum liberè ſequi, & potiſſimè, quia ſi qui tranſirent ad ſequendum Chriſtum, non licebat eis quidquam poſſidere, neque ſecum portare pecuniã, neque ſacculum, neque peram. ſupra 10. cap. & Marc. 6. etiam poſt Chriſti aſcẽſionem in Eccleſia primitiua, qui conuertebatur ad Chriſtum, nõ retinebat ſibi quidquã.

B Vnde Ananias, & Saphira, qui occultè retinere ſibi voluerunt partem precij agri, mortui ſunt, Act. 5. cap. ideo ſiquis ad Chriſtum tranſire vellet, vt ſequeretur eum, ſi habebat ſolam domum, illam dimittebat, ſi ſolos agros illos deſerebat, ſi vtrunque, oportebat vtrumque relinqui. Et nominauit Chriſtus iſta duo, quia per iſta intelliguntur omnia genera rerum immobilium, quæ poſſidẽtur, vel quaſi poſſidentur, vt ſiquis habeat ſeruitutes, vel annuos redditus, aut cenſus, vel penſiones, aut quaſcunque obuentiones, quæ dicuntur quaſi poſſideri, & ſunt immobilia, etiam talia relinquenda ſunt ad Chriſtum ſequendum, ſed per domos omnia prædicta, vel poſſeſſiones vrbanas accepit: per agros verò omnes ruſticas poſſeſſiones, vel prædia, aut quæcunque iura percipiendi aliquid de rebus mobilibus, & de pecunijs, & cęteris nihil hic dixit, nomine enim illorum intelliguntur.

C

Quare Chriſtus dixit, & omnis, qui reliquerit domum.

Quæſtio CCVIII.

QVæritur, quare Chriſtus dixit hic, & omnis, qui reliquerit domum, & cętera.

Dicendum, quod fecit propter tria.

Primò ad tollendum dubium quantum ad perſonas. Nã dixerat ad duodecim Apoſtolos, vos, qui ſecuti eſtis me, ſedebitis ſuper duodecim ſedes iudicãtes duodecim tribus Iſrael; ex quo putaretur, quod ſolis illis conceſſa erat poteſtas iudiciaria, & ita cœteri non crederent hunc honorem ſibi deferendum, etiã ſi relictis omnibus Chriſtum ſequerentur, cum ſolis duodecim promiſſus eſſet,

D & conſequenter multi, qui ſequebantur Chriſtum ceſſarent ſequi, & qui nondum ſequebantur, nunquã ſequerentur quaſi præmium laboris non habituri, ideo oſtendit, quod etiam illi præter duodecim Apoſtolos pręmia ſequelæ Chriſti acciperent. Et iſte eſt præcipuus ſenſus: quod patet ex litera, quia poſtquam dixit: Vos, qui ſecuti eſtis me, ſedebitis ſuper duodecim ſedes iudicantes Iſrael, ſobdidit. Et omnis, qui reliquerit domũ, aut fratres, & cętera, quaſi dicat, non ſolum duodecim Apoſtoli præmium habebunt, quia me ſecuti fuerint, ſed etiam quicunque alius me ſecutus fuerit relinquẽdo domos agros, &c. habebit præmium.

Secundò fuit dictum ad tollendum, dubium quãtum ad res dimittendas, & iſtud etiam fuit neceſſarium, quia dixerat ſupra Chriſtus iuueni, ſi vis eſſe perfectus, vade,

E & vende omnia, etiam dixerat Petrus nomine Apoſtolorum, ecce nos reliquimus omnia, dubium erat quid nomine omnium intelligeretur, & quid pro Chriſto relinquendum eſſet, & iſtud Chriſtus explanat hic dicens, & omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, vel ſorores, & cœtera, in quo innuit, quod omnia hæc pro Chriſto, ſi oporteat, relinquenda ſunt ad hoc, quod ipſum ſequamur, nam Apoſtoli non ſolum reliquerunt domos, & agros, ſed etiam filios, fratres, parentes, vxores, & ſorores, & omnia huiuſmodi.

Quomodo fratres, ſorores, parentes, & cætera relinquantur, & quando relinqui oportet eas propter Chriſtum. Quæſt. CCIX.

QVæritur, cum Chriſtus dixerit, qui reliquerit fratres, ſorores, patrem, & matrem, vxores, & filios, quomodo iſte perſonæ relinquantur, & quando eas relinqui oporteat propter Chriſtum. Dicendum, quod poteſt dimitti tripliciter aliqua iſtarum perſonarũ. Primo quantum ad conuerſationem. Secundo quantum ad conſolationem, & gaudium. Tertio quantum ad neceſſitatem diuini cultus. Primum eſt, quod aliquis habens aliquas iſtarum perſonarum dimitteret eas, vt ſequeretur Chriſtum, & hoc accidebat in omnibus, qui ſequebantur Chriſtum. Nam illi abiectis omnibus ſequebantur eum quocunque iret de loco ad locum, & ſicut vendebant omnia, quæ habebant, & dabãt pauperibus, nè maneret ſolicitudo illorum, per quam impedirentur ſequi Chriſtum: ita & cum conuerſarentur cum patre, & matre, & fratribus, & ſororibus, & cæteris perſonis, ad quas erat aliquod vinculum cognationis, vel affinitatis, relinquebant illos, ceſſantes ab hac conuerſatione, vt Chriſtum ſequerentur quocunque iret: & hoc magni meriti erat, ſcilicet, relinquere illorum conuerſationem, in qua magna conſiſtebat delectatio, vt Chriſtum ſequerentur per diuerſa loca diſcurrentem. Secundo modo relinquitur aliqua iſtarum perſonarum quantum ad gaudiũ, & conſolationem, & vtilitatem, quam quis ex illa percipit, quod coincidit cum præcedenti aliqualiter, inquantum iſta in conuerſatione habentur, & hoc etiam nunc accidit, vt cum quis propter Chriſtum vult omnia abijcere, & introire religionem. Nam tunc non ſolum quantum ad conuerſationem relinquit perſonas iſtas, cũ quibus non poteſt aſſiduè conuerſari, ſicut quando in ſæculo manebat, & etiam ſi aliquando conuerſetur, nunquam iam eodem modo, ſicut quando erat ſæcularis, quod facit differentia ſtatus, ſed etiam perdit delectationem, & vtilitatem, quam ex eis percipiebat. De vtilitate manifeſtum eſt, quia ab iſtis poterat in ſæculo manens recipere temporalia emolumenta: manens autem in religione non poteſt recipere, cum nihil ei liceat poſſidere, etiam non recipit delectationem, quia aliquis de illuſtri, vel nobili proſapia exiſtens, dum manet in ſæculo poteſt gloriari aliqualiter de nobilitate proſapiæ ſuæ, non peccando mortaliter, cum vero ad religionem tranſierit, iam non poteſt de his gloriari, quia tranſiens ad religionem contempſit omnia, & etiam ſeipſum, vt ſolum Chriſtum lucrifaceret, & ei inhæreret: ideo iam non licet ei gaudere de quantumcumque illuſtri, vel nobili proſapia. Tertio relinquuntur perſonæ iſtæ quantum ad neceſſitatem diuini cultus, vt ſi aliqua iſtarum impedit nos diſtrahendo à veritate cultus diuini, relinquenda eſt reſiſtendo ei, & ſi aliter non poſſumus cauere moleſtias illius, & ſuggeſtiones, recedendum omnino eſt ab ea, vt poſſimus verum Dei tenere cultum, & hoc omni tempore neceſſarium fuit.

Vir nobilis religionem ingreſſus non licet ei de nobilitate ſua gloriari.

An liceat alicui dimittere parentes, ſorores, & cætera, vel aliquam earum. Quæſt. CCX.

QVæritur, an liceat alicui dimittere iſtas perſonas, vel aliquam earum. Dicendum, quod hic ponuntur ſex perſonæ, vel modi perſonarum, ſcilicet, fratres, ſorores, pater, mater, vxor, filij, & non pertinent omnes iſtæ ad eandem habitudinem, quia quibuſdam earum magis, alijs vero minus tenemur, & per has ſignantur omnes aliæ, ad quas eſt cognitionis, aut affinitatis vinculum, quibus homo ſolet quodam amore, & conuerſatione coniungi: iſtas tamen Chriſtus expreſsit ſolum, quia iſtæ ſunt magis coniunctæ, & dicendo quod iſtę abijciendæ, & derelinquendæ ſint interdum propter eum, intelligitur quod a fortiori relinquendæ ſunt illę, ad quas minor amoris nexus, & conuerſationis eſt. Iſtarum primæ ſunt frater, & ſoror, quæ in eodem gradu ſunt, & æqualiter ad eas tenetur quis, & de his dicendum eſt, quod nõ ſolum licitum erat relinqui illas propter Chriſtum, ſed

Fratres, & ſorores per Chriſtum expreſſi expendiat, abijciendi ſunt.

F etiam erat, & eſt laudabile ſiue relinquantur quantum ad conuerſationem, ſiue quantum ad delectationem, ſiue quantum ad neceſsitatem diuini cultus.

Primum enim, & ſecundum ſunt laudabilia, & pertinent ad perfectionem. Tertium vero eſt de neceſsitate, & hoc in omni ſtatu, & hoc verum eſt quantum ad omnem ſtatum. Nam in ſtatu legis Moyſi ante aduentum Chriſti, ſiquis relinqueret cognatos ſuos, vt arctiorem vitam in eremo, vel cum perſonis religioſis duceret, laudabilis erat, ſic enim erant collegia prophetarum. i. non ſolum eorum, quibus Deus dabat ſpiritum prophetiæ, ſed etiam aliorum, qui ſequebantur vitam illorum, vt patet 1. Reg. 10. capitulo de grege prophetarum, qui erat cum Samuele. Et idem 1. Reg. 19. cap. & iſti habitabant ſeorſum ab alijs, vt colligitur 4. Reg. 6. cap. Etiam aliquę perſonæ ducebant vitam religioſam manentes ſemper in G locis deſertis, ſicut faciebat Elias, qui manebat in monte Carmeli, vt colligitur 3. Reg. 18. & 19. & 4. Reg. 1. capit. Sic etiam Ioannes Baptiſta à tenera ætate habitauit in deſerto Iudeæ ſegregatus ab hominibus vſque ad annũ trigeſimum, quando prædicare cępit. Luc. 1. & 3. capitulo, & aliquæ perſonæ manebant in templo ſegregatæ à populo ibi ſeruientes ſemper Deo, & nunquam recedentes de templo. Sic dicitur Luc. 2. de Anna propheteſſa filia Phanuel de tribu Aſer, quæ nunquam recedebat de templo manens die & nocte, Deo ſeruiens in ieiunijs, vigilijs, & orationibus, & omnes iſtæ perſonæ laudantur in Sacra Scriptura, & tamen relinquebant omnes cognatos, & affines, vt ſic manerent, ergo bonum erat, & laudabile tunc relinquere omnes iſtas perſonas, & potiſſime fratres, quia de omnibus his ſex perſonis nullæ ſunt, ad H quas minus teneamur, quam fratribus tenemur, quia non tenemur eis aliqua lege ad commanendum, neque etiam ad exhibendum aliqua obſequia, ſed inquantum fratres communicant in hoc, quod eſt ab eodem naſci, & ita habent ſanguinem communem, & radicem, vt dicitur. 8. Ethic. magis obligamur eis benefacere, quã alijs extraneis cæteris paribus: & tamen non obligabantur antiqui manere in ſæculo propter fratres, & ſorores, ita vt non tranſirent ad arctiorem ſtatum, ſiue manendo in eremo, ſiue in templo, ſiue in alijs locis religioſis. Quantum vero ad neceſsitatem cultus diuini, manifeſtum eſt, quia cum derelinqui eſſet laudabile, tũc quando cultum Dei non impediat: à fortiori eſſet laudabilius illos deſeri, quando impedirent cultum Dei.

Vnde non erat ſolum laudabile deſeri, ſed etiam erat I neceſsarium, & non ſolum deſeri, ſed etiam interdum occidi. Nam ſi frater, & ſoror, aut quicunque alij cognati ſuaderent alicui, quod iret, & coleret Deos alienos, debebat eum prodere, vt lapidaretur, & ipſe primus debebat eum lapidare. Deuter. 13. capit. ſ. Si ubi voluerit perſuadere frater tuus filius matris tuæ, aut filius tuus, vel filia, ſiue vxor, quæ eſt in ſinu tuo, aut amicus, quem diligis vt animam tuam, clam dicens: Eamus, & ſeruiamus dijs alienis, non acquieſcas ei, neque audias, neque parcat ei oculus tuus, vt miſerearis, & occultes eum, ſed ſtatim interficies, ſit primum manus tua ſuper eum, & poſtea omnis populus mittat manum, lapidibus obrutus necabitur. Similiter tempore Chriſti licitum erat imò laudabile deſeri fratres, & ſorores quantum ad duo prima, ideſt conuerſationem, & conſolationẽ, imò Chriſtus ſuaK debat dimitti fratres, & ſorores, & cæteras perſonas in quocunq; gradu cognationis, vel affinitatis, vt ſequerentur eum, & hoc innuitur ſupra 10. cap. ſ. cum dicitur, qui amat filium, aut filiam ſuper me, non eſt me dignus, & qui non baiulat crucem ſuam, & ſequitur me non eſt me dignus, & tamen qui amat plus Chriſtum, quam filium, & filiam, patrem, & matrem, & cęteras perſonas, relinquit illas propter Chriſtum, & etiam cum ſuaderet hominibus vendere omnia, & ſequi ipſum ſupra in littera, ſuadebat etiam deſerere cognatos, quia non poterat quis Chriſtum ſequi vagantem per diuerſa loca, & maximè tenendo regulam viuendi, q ipſe tradiderat, qui non dimitteret omnes cognatos ceſſando ab eorũ conuerſatione. Quantum aũt ad tertium. ſ. ad neceſsitatem cultus diuini, erat tunc etiã neceſſarium, quia ſi impediretur quis

ſequi

ſequi Chriſtum per aliquos cognatos ſuos, vel affines, aut amicos debebat illos deſerere, vt non induceretur ad malum per eos, tempore enim Chriſti, cùm prędicaretur noua fides, & noua lex, & quidam crederent, & alij non crederent, contingebat, quod crederet filius, & nō pater, vel è contrario, & vt crederet vxor, & non vir, & ita de alijs, & ſecundùm hoc diuidebantur inter ſe, & oportebat recedere localiter, vel erat amara eorum communicatio, & potiſſimè credentium, cùm eorum pars eſſet infirmior viribus, quia minor numero erat.

Aliqui autem ſpontè crederent, quia tamen videbant ſibi amaram vitam futuram eſſe repugnādo patri, matri, fratribus, vxori, & filijs, ceſſabant, vel diſtrahebantur à fide, & ad hoc Chriſtus ſoadet, quod firmi maneant tolerantes talem duram conuerſationem, vel ſeparationē ab eis, quia de intentione eius erat facere hāc ſeparationem. Sic dicitur ſupra 10. cap. Nolite arbitrari, quòd veni mittere pacem in terra. Non veni mittere pacem, ſed gladium, ſeparare hominem aduerſus patrē ſuum, & filiam aduerſus matrem ſuam, & nurum aduerſus ſocrum ſuā, & inimici hominis domeſtici eius, & Luc. 12. ca. dicitur: Putatis, quòd pacem veni mittere in terra? non dico vobis, ſed ſeparationem, erunt autem quinque ex hoc in do mo vna diuiſi, tres in duo, & duo in tres diuidentur, pater in filium, & filius in patrem ſuum, & mater in filiā, & filia in matrem, nurus in ſocrum ſuam, & ſocrus in nu rum ſuam.

Intantum autem procedebat iſta diſcordia, quòd non credentes accuſabant credentes, & faciebāt eos interfici, intantum vt interdum pater faceret occidi filium, & aliquando filius patrem, vel matrem, & ſic de alijs, ſic dicitur ſupra decimo cap.

Tradet autem frater fratrem in mortē, & pater filiū, & inſurgent filij in parentes, & morte afficient eos, & eritis odio omnibus hominibus propter me. Ab his autem, quia dura erant, multi diſtrahebantur, & ideo Chriſtus ſuaſit perſeuerare in his dicens: Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Mar. 13. & Luc. 21. In iſtis autē duobus caſibus intelligitur littera iſta Chriſti. ſ. quòd frater, & ſoror, & cæteræ perſonæ pro Chriſto dimitterent carnales affectus, & delectabilium conuerſationem, quam ad eos habemus dimittendo, vt Chriſtum ſequeremur quocunque euntem, & conſonat tunc litterę præcedenti, & etiam eſt totus contextus ſub eadem ſententia. ſ. quòd ſicut domus, & agri dimittebantur, vt Chriſtum ſequerentur poſſeſſores eorum eundo quocunq; ille iret, & tenendo doctrinam eius, ita & relinquerent fratres, & ſorores, & cæteras perſonas cognatas, vt ſequerentur illum non manendo in priori conuerſatione ad cognatos.

Secundò etiam poteſt intelligi quantum ad neceſſitatem cultus. ſ. quando cognati impediebāt credere in Chriſtum, & tenere doctrinam illius, quia tunc ab illis recedendum erat.

Sic quantum ad vtrumque dicit Hieron. quod dicit, & omnis, qui reliquerit fratrem, &c. congruit illi ſententiæ quam dixerat, veni ſeparare hominem à patre ſuo, &c. Chryſ. quoque dicit: Videtur autem michi perſecutionis tempus occultè inſinuare, quia enim multi futuri erāt filios ad impietatem trahentes, cùm hoc accidat, neq; pro patribus, neque pro viris habeantur.

Accipiendo etiam quantum ad tempus iſtud in lege Chriſti verum eſt, quòd eſt laudabile dimittere fratres, & ſorores, & cęteros cognatos propter Chriſtum. i. vt intret quis religionem, vel teneat vitam arctiorem, quā ſit ſecularis. Nam in veteri teſtamento erat hoc laudabile, vt oſtenſum eſt ſupra, ergo à fortiori nunc erit laudabilius, quando eſt tempus maioris perfectionis, quam tūc.

Accipiendo quantum ad neceſſitatem cultus Dei, etiā non ſolùm eſt nūc laudabile recedere à cognatis, vt quando ſolicitant hominem ad hæreſim, vel ad tranſeundum ad paganiſmum, vel ad quæcunque mala, quæ ſunt contra legem Chriſti, ſed etiam eſt neceſſarium.

Nam cùm ſit de neceſſitate ſalutis obſeruare legē Chriſti, erit etiam de neceſſitate ſalutis facere omnia illa, ſine quibus non poteſt homo legem ipſam obſeruare. Sed hoc

A differt, quia in vet. teſt. non ſolum obligabatur quis non aſſentire, & fugere ab eo, qui ſuadebat colere Deos alienos, ſed etiam tenebatur prodere eos ad mortē, & quod ipſe primum lapidem mitteret contra illos, etiam ſi eſſet filius, vel filia, vel vxor. Deut. 13. cap. nunc autē non obligatur quis accuſare alterum ad mortem, & potiſſimè nō tenetur mittere lapidem ad occidendum reos, erat. n. ſeuior lex illa, quam iſta, & non iniuſtè, quia homines tūc erant valde proni ad idolatriam, & nichil erat, per quod diſtraherentur, niſi per pœnam. Nunc verò non eſt talis inclinatio ad idolatriam, & homines poſſunt flecti ad bonum aliter, quàm per pęnam.

An liceat propter Chriſtum patrem, & matrem dimittere. Quæſt. CCXI.

B QVæritur circa duas alias perſonas, ideſt, circa patrē, & matrem, an liceat dimittere illas.

Dicendum autem ſicut præced. quæſt. quod aut cōſideratur in vet. teſt. ante Chriſtum, aut tempore Chriſti, aut nunc.

Dicendum de primo tempore, quod aut patres erant in tali neceſſitate, in qua non poterat eis prouideri ſine filijs, aut non. Etiam dicendum, quod aut eſt hoc deſerere patrem, & matrem quantum ad tria poſita præce. q. i. conuerſationem, delectationem, & neceſſitatem cultus diuini, aut quantum ad obſequia, ad quæ eis tenemur. Omnes iſtæ diſtinctiones præſupponendæ ſunt, vt hoc videatur. Si autem conſideretur quantum ad conuerſationem, & delectationem, cum iſta ſe teneāt ex parte noC ſtra, nō ſolùm eſt licitum dimittere patrem, & matrem, ſed etiam laudabile erat in vet. teſt. illos dimittere, ſicut in illis, qui tranſibant ad eremum, vt Ioannes Baptiſta reliquit patrem, & matrem, & omnes cognatos, & Elias, qui eremicola erat, & illi, qui in templo, vel in alijs locis religioſis manebant, dimittebant patrem, & matrem, & laudabantur, ſic enim, qui tranſibant ad gregem prophetarum, vt patet de Eliſæo, quem vnxit Elias in prophetā cùm araret, & dimiſit patrem, & matrem, quaſi nūquam rediturus ad eos, vt ſequeretur eliam, ſic dicitur. 3. Reg. 19. cap. ſ. Cumque veniſſet Elias ad Eliſæum, miſit palliū ſuum ſuper eum, qui ſtatim relictis bobus cucurrit poſt Eliam, & ait, Oſculer, oro te, patrem meum, & matrem meam, & ſic ſequar te. Dixitque ei: Vade, & reuertere, quod enim meum erat feci tibi, & tamen Eliſæus valde D laudatur, quia relictis patre, & matre Eliam ſecutus eſt.

Io. Bapt. reliquit patrē, & matrē, & cognatos oēs in eremū trāſiēs.

Sed ſi accipiatur dimittere patrem, & matrem quantum ad neceſſitatem cultus diuini, non ſolùm erat laudabile dimittere, ſed etiam neceſſarium, ſi impediebant hominem à cultu Dei, & potiſſimè ſi ſuadebant colere Deos alienos, quia non ſolum erant tunc dimittendi, ſed etiam occidendi. Sed an filius deberet accuſare patrem, & matrem ſolicitantes eum de hoc, & mittere primum lapidē contra eum, ſicut contra filium, & filiam, vxorem, fratrē, ſororem, & amicum declaratum eſt Deut. 13 & 33. cap. Si verò accipiatur quantum ad obſequia debita, & honorem, eſt ſpeciale, quàm in fratribus. Nam fratribus, & ſororibus non tenemur ad aliquid impendendum inquantum tales ſunt, eo quòd minores eis non ſumus, ſed ęquales in gradu attinentiæ. Etiam, quia ab eis nichil accepiE mus, cùm non deſcendamus ab illis, & ideo per legē naturę non tenemur eis ad aliquid, ſicut patri, & matri, neque etiam per viam, aut legem cōtractus, ſicut vir vxori, & è contrario.

Parentibus autem ad multa tenentur filij propter multa, quæ ab eis receperunt, vt patet octauo, & nono Ethicorum, & ideo lex decalogi iuſſit patres honorare, quod Chriſtus expoſuit non ſolum de verbali reuerentia, & inclinatione, & aſſurrectione, ſed pręcipuè de ſubuentione in neceſſarijs, vt patet ſupra 15. & Marc. 7. cap. Et quia iſta ſunt in fauorem parentum, non poſſumus recedere ab illis, quando indigent ſubuentione noſtra. Sic dicit Ariſtot. 8. Ethico. cap. vlt. quòd filius non poteſt abnegare patrem, neque recedere, quia ſemper tenetur, pater autem poteſt filium abnegare, & hoc, niſi fiat malitia patris intolerabilis, ideſt, ſi conaretur filium occidere, & non

F poſſet hoc filius euitare manendo cum patre, vel ſi eum ſollicitaret multum efficaciter ad malum, quod putaret non poſſe euadere cum illo manendo. Et tamen an filius deſiderans intrare religionem, vel Deo adhærere ſpeciali modo, debeat manere in ſæculo ſemper quamdiu parentes viuunt, vt illis ſuccurrat, vel aliquanto tempore, & an poſtquam fuerit in religione ad ſubueniendum paupertati parentum exire poſſit de clauſtro, etiam ſine licentia præſidentis, declaratum eſt ſupra 6.cap. quæſtio.79. & ſupra 8.cap. quæſtio.69. Accipiendo autem tempus, quo Chriſtus prædicabat, dicendum, quod quantum ad conuerſationem, & delectationem, quæ introducuntur ſolum in fauorem filiorum, licebat filijs dimittere parentes, ſicut ſupra dictum eſt, & hoc modo Chriſtus incitabat eos, quibus prædicabat ad dimittendum patrem, & matrem, ſicut & omnia, quæ poſſidebant, vt eum ſequerentur, & de hoc intelligitur littera. ſ. & omnis, qui reliquerit patrem, aut matrem: pertinet autem ad perfectionem abdicare à ſe deſideria delectationum naturalium, quibus homo poteſt licitè vti, & talis eſt conuerſatio ad parentes, & cognatos. Si autem accipiatur quantum ad neceſſitatem cultus, dicendum ſicut ſupra. ſ. quod dimittendi erant parentes, ſi impedirent acceptare cultum Dei. ſ. fidem Chriſti, & hoc modo Chriſtus venit ad faciendum ſeparationem inter filios, & parentes, & ponendum inter eos diuiſionem, ſupra 10.cap. & Luc.12.capit. G Si autē accipiatur quantum ad obſequia parentibus præſtanda, quibus illi indigent. Dicendum ſicut ſupra, quod aliquando tenebantur manere, & aliquādo non: & hoc niſi Chriſtus expreſſe vocaret aliquos, ſicut vocauit Matthæum, dicens: Sequere me. ſupra 9.capit. Nam ſi crederet vocatus eſſe Deum vocantem, tenebatur ſtatim ire, H quantumcunque teneretur occupatus in obſequijs neceſſarijs parentum. Accipiendo nunc eadem penitus ratio eſt, quæ viuente Chriſto: niſi quod magis eſt nunc manifeſta veritas, & via perfectionis, quam tunc, quia tunc incipiebat prædicari, quod hominibus incognitum ſemper manſerat: nunc vero omnibus iam patet, & manifeſtatur quotidie magis; & ita ſciunt homines laudabilius ſibi eſſe anhelare ad perfectionem, quam tunc, cætera autem ſunt, ſicut ſupra dicta ſunt.

An liceat vxorem dimittere. Quæſt. CCXII.

QVæritur, cum dicat, qui dimiſerit vxorem, an liceat dimittere vxorem. Dicendum, quod aut agitur de tempore ante Chriſti prædicationem, aut poſtea. Si ante, licebat dimittere illam, quia poterat dari repudium: maximè autem, ſi quis ad perfectiorem vitam anhelans vellet dimittere vxorem, & ſeruire Deo in caſtitate perpetua. Nam tunc totaliter diſſoluebatur matrimonium per repudium, & ille ſi vellet aliam poterat accipere, & illa alium, & non manebat matrimonium quantum ad actum, neque quantum ad vinculum. Si autem accipiatur poſt Chriſti prædicationem, dicendum, quod non licet dimittere vxorem: quia ipſe dixit ſupra in littera, & ſupra 5.capit. quod non liceat dare repudiū: licet tamen coniugibus ex communi conſenſu ceſſare ab actu coniugali ad tempus, vt orationi vacent. 1.Corinth. 7.cap. & etiam licet in perpetuum ceſſare, & ſeipſos abſoluere introeundo ſimul in religionem, vel manente K altero in ſæculo, de quo non ſit ſuſpitio fornicationis, & altero profitente ex licentia eius, vel quando propter delictum vnius alius dat ei libellum repudij, quia poteſt, qui repudiat alterum ſine illius conſenſu intrare religionem, & perpetuo continere: de quibus magis dictum eſt ſupra, cum de diuortio actum eſt. Dixit autem Chriſtus hic deſerendam vxorem. ſ. quantum ad conuerſationem, & delectationem. ſ. quia illa abſoluente virum a debito, ille præ deſiderio perfectionis ceſſaret à cōiugalibus, & relicta vxore Chriſtum ſequeretur.

Nā ſicut laudabile erat, quod filij dimitterent patres interdum, vt Chriſtum ſequerentur, vt dictum eſt præcedenti quæſtione: ita & permittente vxore, cui vir alligatus eſt, laudabile erat viro ſequi Chriſtum: & ſic aliqui diſcipulorum ſuorum eum ſecuti ſunt, qui vxores habebant.

F Etiam intelligitur, quòd ſi aliquando vxor impediret virum à fide Chriſti recipiēda, vel in ipſa iam recepta turbaret illum, quòd dimitteret illam recedendo, ſicut & nunc fit de infidelibus coniugibus, quando alter eorum conuertitur altero manente in infidelitate, ſi non vult cohabitare alij ſine contumelia ſaluatoris, dirimitur matrimonium. extra de diuor. capit. gaudemus, & ita tempore Chriſti diuidebantur vir & vxor, & pater, & filij, & cæteræ perſonæ, quæ in eadem domo manebant, quibuſdā ſuſcipientibus fidem, & alijs non, vt patet ſupra 10. & Luc.12.cap. & tunc, qui nolebant credere erant deſerendi à credentibus dupliciter.

Primò quantum ad affectum. ſ. vt propter eorum affectum, & dulcem communicationem non rumpendam, non ceſſarent credere in Chriſtum, & colere eum.

G Secundò ſi opus eſſet, relinquendi erant corporaliter. ſ. ſi non credentes perſequerentur credentes cogere volentes eos à fide recedere. Ad tales enim nulla communicatio habenda erat, ſic dicit Chryſoſt. Cum autem dicit: Qui reliquerit vxorem, non hoc ait, vt ſimpliciter nuptiæ diuellantur, ſed vt omnibus præferamus Dei pietatem. Videtur autem michi, & perſecutionis tempus occultè inſinuare, quia enim multi futuri erant filios ad impietatem trahentes, cum hoc accideret, neque pro patribus, neque pro viris habeantur.

An liceat propter Deum filios dimittere. Quæſt. CCXIII.

H QVæritur, cùm dicatur: Dimiſerit filios, an liceat dimittere filios.

Dicendum, quòd ſicut ex præcedentibus colligitur, cuilibet homini ad cognatos eſt duplex habitudo. Vna qua ex illorum conuerſatione delectationem, honorem, & emolumenta capit. Alia qua eis ad aliquid tenetur, quod non poteſt reddi niſi à communicantibus.

Quantum ad primum generale eſt, quòd quilibet poteſt relinquere quoſcunque cognatos in quocunque gradu ei attineant, vel diſtēt ab eo, quia illud eſt in fauorem ſuum, poteſt homo renunciare ei, quod in fauorem ſuum introductum eſt.

Quantum ad ſecundum dicendum, quod quādiu quis tenetur alteri, nō poteſt eum dimittere vel abnegare, ſed qui non tenetur ad aliquid, poteſt abnegare alium, vt dicit Ariſt. 8. Ethic. cap. vltimo. Circa filios autem an deſeri I poſſint hoc conſiderandum eſt, ſ. an illi ſint adulti, quibus non ſit neceſſaria cura paterna: vel adhuc paruuli ſunt, qui ſine materna aut paterna cura viuere non poſſunt.

Si primo modo, dicendum, quòd parentes non tenentur filijs ad aliquid, ſed poſſunt dimiſſis eis ire ad religionem, vel ſequi Chriſtum quomodolibet aliàs, cùm etiam manendo in ſæculo poſſent eos de domo abijcere, vt alibi quærerent victum, cùm potentes ad hoc ſunt.

Si ſecundo modo dicendum, quòd non licet parentibus dimittere filios, vt intrent religionem, vel propter quodcunque aliud pium opus, quia hoc eſſet contra naturalem inclinationem, & debitum agere, niſi fortè prouiderent eis de ſufficienti cura nutritionis, & educationis apud alios. De hoc tamen magis dictum eſt ſupra 8. cap. q.68. Dixit autem Chriſtus, qui dimiſerit filios.

K Primò ad notandum opus perfectionis, ſ. quando aliquis habens filios quorum conuerſatione delectabatur, qui tales erant, quòd ſine cura paterna manere poterant, dimittebat illos, vt Chriſto adhæreret abdicans a ſe delectationem, quam ex eorum conuerſatione capiebat, & ad iſtud opus perfectionis Chriſtus incitabat.

Secundò ad oſtendendum opus neceſſitatis, quod tamen erat magni meriti, ſcilicet quando filijs credere nolentibus credere volebant parentes, quamuis in hoc ſuſtinerent moleſtias à filijs, & oporteret interdum recedere ab illis, quòd durū erat, & ideo magnum præmium pro eo promittitur.

Quare

Quare tale ordinem Chriſtus tenuit in nominando iſta, ſcilicet domos &c. Queſt. CCXIIII.

QVæritur, quare talem ordinem Chriſtus tenuit in nominando iſta, quæ pro eo relinquenda erant, quia videtur quod non tenuit conuenientem ordinem.

Nam prius nominauit quod minus erat, ſ. relinquere domos, deinde quòd grauius, & maius erat, ſ. parentes & vxores, & filios dimittere. Aliqui dicunt quòd Chriſtus non tenuit iſtum ordinē in locutione ſua, ſed Matthęus mutauit ordinem verborum.

Sed dicendum quòd non ſtat, quia iſtum eundem ordinem tenuit Marcus in verbis, & eundem Luc. Mar. 10. & Luc. 18. Cùm ergo omnes tres Euangeliſtæ concordēt in verbis, & in ordine verborum, non eſt dicēdum quòd mutauerit Matth. ordinem, ſed quod iſtum eundem, loquendo Chriſtus tenuerit ordinem.

Alij dicunt, quod fuit ordo rationabilis præponendo ea, quæ minora erant. Et hoc propter duo, primò quia licèt in veritate grauius ſit dimittere filios, & vxores, & parentes quam res poſſeſſas, tamen Iudæis, qui erant auari, videbatur eſſe moleſtius dimittere poſſeſſiones quàm cognatos. Sic. n. dicunt quidam contra tribum Gad, & Ruben, & dimidiam tribum Manaſſe, quæ petebant partem poſſeſſionis ad orientem Iordanis. Nam dixerunt Moyſi, caulas ouium fabricauimus, & ſtabula iumentorum, paruulis quoque noſtris vrbes munitas. Num. 32. cap. prius. n. oues, & iumenta nominauerunt, quā filios, quod dicunt illos dixiſſe, quia auari erant, & magis triſtarentur de perditione rerum, quàm filiorum.

Secundò quia via generationis eſt, vt à minoribus procedatur ad maiora: & ideo dimittere poſſeſſa, quod minus erat, præpoſuit. Sed dicendum quòd neutrum iſtorum ſtat.

Primum quia iſtud verbum Chriſti non dictum fuit ſpecialiter ad Iudæos, ſed ad omnes gentes, cùm non ſoli Iudæi conuertendi eſſent ad Chriſtum, ſed potius gentes omnes, maximè quia Chriſtus hoc oſtendit, dicēs: Et omnis, qui dimiſerit domos, &c.

Secundum quia ſi iſtum ordinem tenere voluiſſet, præpoſuiſſet omnia, quæ pertinent ad poſſeſſiones, & ſubiunxiſſet ea, quæ ad cognatos pertinet, ſed falſum eſt, quia incipit in poſſeſſionibus, & finit in illis. Nam dicit, quis dimiſerit domos, & in fine dicit, qui dimiſerit agros.

Dicendum ergo, quòd iſtum ordinem loquendi Chriſtus tenuit, quem euangeliſta expreſſit, & non eſt artificioſus, non quidem quaſi Chriſtus non aduerterit; cum nichil inconſideratum dicere poſſet Dei ſapientia, quæ Chriſtus erat, ſed quia intentio ſua erat ſolùm in hoc exprimere res deſerendas pro ipſo, & hoc quocunque ordine exprimerentur, cùm non differret ad rē, pręferre hoc, vel illud in locutione.

Quomodo Euangeliſtæ diſcordant exprimendo propter quid iſta dimittenda eſſent.

Queſt. CCXV.

QVæritur, quomodo Euangeliſtæ diſcordant exprimendo propter quid iſta dimittenda eſſent, nam Matthæus dixit hic, qui reliquerit propter nomē meum. Marcus vero dixit, propter me, & propter Euangelium. Lucas dixit, propter regnum Dei.

Dicendum, quod omnia iſta ad eandem rationem redeunt. Nam veritas eſt, quod iſta propter Chriſtum relinquenda ſunt quando relinquuntur, ipſe. n. cauſa totalis debet eſſe quare hoc fiat, alioquin non eſt meritorium quod fit, & hoc aliqualiter Marcus expreſſit, dicens: propter me. Sed ipſi Euangeliſtæ, ſub diuerſis nominibus expreſſerunt quæ omnia eandem rem notant, licèt non ſub eadem ratione immediata, dixit enim Matthæus, propter nomen meum, ac ſi dicat propter me, quia nomen rei non accipitur, niſi pro ipſa re, quia alioquin inutile eſt.

A Vel poteſt dici propter nomen, ideſt ad euangelizandum nomen meum, & iſte eſt verus ſenſus: ideo enim Chriſtus volebat, quod homines non ſolum ſequerentur eum quantum ad doctrinam fidei, & morum, ſed etiam corporaliter diſcurrendo cum eo, vt mitteret eos, dum viueret, & poſt mortem ſuam ad prædicandum per orbem: ſicut faciebat dum viueret. ad hoc enim elegit diſcipulos, & Apoſtolos ſup. 10. cap. & Mar. 6. & Luc. 9. & 10. & quia ſic diſcurrentes non poterant redire ad procurandum res ſuas. Vel etiam ſi dimitterent procuratores, & negociorum geſtores pro rebus ſuis, tenerentur ſolicitudine illarum quocunque irent, & deſiderio quodam redeundi ad fruendum, & gaudendum in bonis ſuis. Oportuit ergo quod ad hoc, quod conuenienter exercerent officium prædicationis commiſſæ eis a Chriſto, abijcerent B omnia, quæ poſſidebant, vt iam nulla cura tenerentur, & expedite agerent, quod eis impoſitum erat. Et iſta eſt vera, & tota cauſa, quare ad ſe venientibus iubebat Chriſtus omnia dimittere, & non quaſi malum eſſet illa poſſidere, & quia cauſa proxima, & immediata erat prædicare fidem Chriſti, cauſa autem remotior erat ipſe Chriſtus, conuenienter dicitur propter nomen meum, ideſt ad prædicandum nomen meum. Ita dicitur Act. 8. capit. quod Philippus annunciauit Ieſum eunucho Reginæ Ethiopium. Marcus autem expreſſit ambas cauſas. ſ. proximam & mediatam cum dixit: propter me, & euangelium. Nam propter Chriſtum, tam hoc, quam omnia alia bona fieri debēt. Cum dixit Euangelium, tetigit cauſam immediatam, quia Euangelium dicit Euāgelizationem ideſt prædicationem. Et eſt ſenſus: qui dimiſerit hæc vt C eat ad Euangelizandum, quò ego mitto, cum Lucas dixit propter regnum Dei, ideſt propter prædicationem regni Dei. Nam lex noua vocatur regnum Dei vel regnum cœlorum, & ita accipitur ſupra 4. & 9. cap. ſcilicet tranſibat prædicando Euangelium regni, ideſt annunciabat fidem, & legem noui teſtamenti, & non dicitur propter regnum, ideſt vt habeat regnum Dei, quia tunc non concordaret ſententiæ Matthæi, & Marci: quibus tamen concordare debet, cum omnes tres eandem Chriſti ſententiam referebant.

Etiam quia licet aliquid facere liceat, vt habeamus regnum cœlorum, nunquā tamen eſt ille finis præcipuus. Siquis enim ſolum faceret aliquod opus bonum, vt habeat vitam æternam, & non ageret propter Deum, nunquam haberet vitam æternam: quia ſic non mereretur il-D lam, eo quod non poteſt quis mereri ſine charitate, & qui uult uitam æternam, licet Deum uelit cuius uiſio eſt ſubſtantia beatitudinis, & ita propter Deum agat, ſcilicet ut ipſum attingat: tamen hoc eſt Deum concupiſcere, ut illum habeat uelut bonum ſuum, quo fruendo perficiatur, ſed non amat illum ut ei bonum ſit, quod eſt amare amore amicitiæ, & tamen charitas dicit amorem amicitiæ, & non concupiſcentiæ. Chriſtus ergo non dicit, quod aliquid faciamus propter vitam æternam, ſed propter ipſum: licet faciendo dicit, quod habebimus uitam æternam. De hoc dicit Chryſoſtomus: Non autem differt dicere propter nomen meum, aut propter Euangelium, vt Marcus dicit: aut propter regnum Dei, vt dicit Lucas: etenim nomen Chriſti virtus eſt Euangelij, & regni. Euangelium enim recipitur in nomine Ieſu Chriſti, E & regnum Dei per nomen ipſius cognoſcitur, & venit.

Quid ſit iſtud centuplum, & an in vita, vel poſt mortem recipiatur. Queſt. CCXVI.

QVæritur, cum dicatur, quod qui dimiſerit iſta centuplum accipiet, quid ſit iſtud centuplum, & quando recipiatur, an in vita, vel poſt mortem. Aliqui dicūt, quod eſt centuplum quantum ad omnia, quæ quis dimiſerit, ſiue in poſſeſsionibus ſiue in cognatis. Et eſt iſte error quorundam Iudæorum quos chiliaſtas, ideſt millenarios appellamus, quia dicunt quod poſt reſurrectionem iuſtorum, mille annis vacabimus delitijs carnis, & iucunditati rerum aliarum temporalium, & in tempore illo reſtituentur homini omnia hæc centuplicata. Sed hoc non ſtat. primo, quia nullum tempus erit, in quo poſt

reſur-

reſurrectionem delitijs temporalibus & carnalibus vacemus, quia hoc Chriſtus excluſit inf. 22. & Luc. 20. dicens quòd in regno cœlorum neque nubẽt, neque nubentur: ſed ſunt ſicut Angeli Dei, i. quod ſicut Angeli Dei non fruuntur bonis corporalibus, quia ab hoc eos natura ſpiritualitatis prohibuit, ita & beati non fruentur his à quibus perfectio ſtatus eos diſtraheret.

Secundò, quòd etiam concedendo illam poſitionem erroneam adhuc erunt hic aliqua impoſſibilia. Nam qui reliquit patrem & matrem non poteſt in hoc centuplum recipere, cùm vnicus ſit pater & vnica mater.

Tertiò quia quædam ſunt turpiſſima, quia tunc qui relinqueret vxorem vnam reciperet ibi centum, quod neque audiendum eſt. De hoc dicit Hierony. & Beda. Quidam occaſione huius ſententię, qua dicitur centuplũ accipiet, iudaicam mille annorum fabulam dogmatizãt poſt reſurrectionem iuſtorum, quando omnia, quę dimiſimus multiplici ſunt nobis fęnore reddenda, & inſuper vita æterna donanda, neque vident quòd ſi in cæteris digna ſit promiſſio, in vxoribus tamen centenis maxima appareat turpitudo, præſertim cum dominus in reſurrectione nubendum non eſſe teſtetur.

Dicendum autem quod totum dubium eſt, vt ſciatur, an hic, vel in futuro iſtud centuplum reddatur. Nam ſi hic reddatur manifeſtũ eſt, quod in aliquibus bonis corporalibus reddetur, ſi verò in futuro, cùm ibi ſola ſpiritualia bona ſint, certum, eſt, quod centuplum de bonis ſpiritualibus erit.

Aliqui autem videntur dicere, quod erit iſtud centuplum in vita æterna, & tunc per centuplum ſignificabatur retributio, quæ dabitur in bonis ſpiritualibus, quæ comparata corporalibus centupla ad illa ſunt, valde excedentia. Sic dicit Hier. Centuplum accipiebat, qui carnalia pro Saluatore dimiſerit, ſpiritualia recipiet, quæ comparatione, & merito ſui ſunt quaſi paruus numerus ſi centenario comparetur. Sic etiam Orige. dicit: Agros multiplices, & domos intelligere in requie paradiſi, & in ciuitate Dei. Sed dicendum, quòd iſtud centuplum redditur homini in vita præſenti. Et patet primo ex modo loquendi Matthæi hic, nam dicitur, centuplum accipiet, & vitã æternam poſſidebit, & ita voluit eſſe iſta duo, ſ. centuplũ accipere, & habere vitam æternam: ſed omnia bona, quę homini dantur poſt mortem pertinent ad vitam æternã, ideo non eſt centuplum poſt mortem.

Secundo quia ſi per centuplum vellemus intelligere aliquid, quod daretur poſt mortẽ, ſ. magnitudo præmij, quæ eſt centupla, quaſi eſſet reſpectu meriti haberemus iſtud centuplum accipiendo vitam æternam, & tunc deberet dici vitam poſſidebit, & centuplum accipiet, & tamen dixit prius centuplum accipiet, & ſubdidit vitam æternam poſſidebit, ergo videtur quòd iſtud centuplum præcedat, ita non detur in vita æterna.

Tertiò & apertius, quia hoc Marcus, & Lucas expreſſerunt. Dicitur enim Mar. 10. nemo eſt qui reliquerit domum &c. qui non accipiat centies tantum nunc in tempore, & in ſæculo futuro vitam æternam, & Luc. 18. dicitur. Nemo eſt, qui reliquerit domum, &c. qui non recipiat multo plura in hoc tempore, & in ſæculo venturo vitam æternam.

In quo reddatur nobis hic centuplum.

In quo autem reddatur nobis hic iſtud centuplum dicendum, quod in eo, in quo dedimus, vel quod reliquimus, ſ. domos, agros, fratres, ſorores, & ita de alijs. Patet quia Mat. 10. dicitur: Nemo eſt, qui reliquerit domum, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrẽ, aut filios, aut agros propter me, qui non accipiet centies tantum nunc in tempore hoc domos, & fratres, & ſorores, & matres, & filios, & agros, & Luc. 18. dicitur. qui non recipiat multo plura in hoc tempore, ſ. de his, quę dimiſit. Sed dicendum quod qui iſta dimittunt non accipient centuplũ quãtum ad poſſeſſionem, vel proprietatem rerum, quia tunc non eſſet verbum Chriſti, verum, cùm nõ videamus compleri illud in hoc ſæculo ſicut ipſe promiſit.

Secundo quia repugnat intentioni dimittentium iſta pro Chriſto, ideo. n. dimittũt vt nunquam iſta, neque ſimilia habeant, cùm ad perfectionem anhelent.

Tertio, quia tũc omnis homo dimitteret quicquid ha- F bet pro Chriſto, vt ſine labore, vel quomodocunque centuplicatũ illud in hoc mundo reciperet, & ita daret Deus cauſam auaritiæ, quod eſt inconueniens.

Quarto & principaliter, quia repugnabat intentioni Chriſti ſuadentis homini dimittere, quæ poſſidebat propter eum, ideo enim volebat quod omnia dimitterẽt, vt nullam de rebus ſæculi habentes ſolicitudinem læto animo, & toto cordis vigore ſequerẽtur opus prædicationis, ſi tamen ipſe in hoc ſęculo redderet eis centuplum, creſcẽtibus rebus augeretur ſolicitudo ſæcularis, & ita Chriſtus ſeipſum implicaret, quod eſt abſurdum. Et ideo dicendum, quod centuplum habitum erant quantum ad communicationem, ſ. quod ſiquis vnam domũ dimiſit, in qua habitabat, inueniet centum domos, quia in omnibus domibus fidelium & etiam infidelium colligetur, & G habitabit Chriſto dante ei hoſpitium, & ponitur numerus centenarius pro indeterminato, ſ. pro multis, & qui dimiſit vnum agrum de cuius fructibus ſuſtentabatur, inueniet centum agros: quia de fructibus omnium agrorum fidelium recipiet ſuſtentationem. Et ita qui vnum patrem, & vnam matrem reliquit pro Chriſto, inueniet omnes fideles habentes eadem viſcera paterna, & materna. Et ita fratres inueniet quantum ad affectum & ad impenſionem operum. Vxores vero multas inueniet non quantum ad opus carnis, quia qui ad perfectionem anhelat, dimittens omnia hæc pro Chriſto, vel opera carnis penitus deuitauit, ſed quantum ad obſequia omnes mulieres, vt vxores inueniet, & ita omnia hæc quãtũ ad vſum centuplicata redduntur, ſed quantum ad proprietatem, & poſſeſſionem nichil redditur. Sic dicit Gregorius: Eſt H quidem centies tantum merces ſecundum communicationem & non ſecundum poſſeſſionem, & hoc eſt, quia nichil poſſidendo participarent in omnibus, quę alij poſſiderent, & ſic nichil poſſidendo quaſi omnia poſſiderẽt. Sicut dicitur 1. Corin. 7. cap. Quaſi nichil habentes, & omnia poſſidentes. Ita dicit Auguſtinus 20. de ciuitate Dei. Hoc quod dicitur centuplum accipiet exponens quodammodo Apoſtolus ait, quaſi nichil habentes, & omnia poſſidentes

Centum enim pro ipſa vniuerſitate ponuntur aliquando. Quomodo autem ſit iſtud centuplum aperit magis Origenes dicens: Sed & in hoc ſæculo centuplum redditur, quia pro fratribus carnalibus multos inuenit fratres ſecundum fidem, ſic & parentes omnes epiſcopos, & presbyteros, & filios omnes ætatem filiorum habentes, I ſunt autem etiam Angeli fratres, & ſorores omnes, quæ exhibuerunt ſe Chriſto virgines caſtas tam iſtæ, quę nũc habentur in terris quàm illæ quæ iam viuunt in cęlis. De hoc etiam patet, vt Theophilus ait, vxor enim in domo circa cibum viri negociatur, & veſtimenta, vide ergo & hoc in Apoſtolis, multę enim mulieres erant ſolicitę de eorum cibis, & veſtimentis, & miniſtrabant eis, ſimiliter & patres, & matres plurimas Apoſtoli habuerunt, ſcilicet eos, qui ipſos diligebant, ſed, & Petrus vnam relinquens domum poſtea omnium diſcipulorum domos habebat.

Quare Chriſtus poſuit hic de temporalibus retributionem. Queſt. CCXVII.

K QVęritur, quare Chriſtus poſuit hic de temporalibus retributionem. Nam intentio Chriſti erat abſtrahere homines à terrenis, & animas eorum cœleſtibus inſerere, ſicut dixit Apoſtolus, quòd conuerſatio noſtra eſt in cœlis, quomodo ergo poſuit retributionem de temporalibus. Inconueniens. n. videtur primo, quia videtur repugnare intentioni eius. Secundo quia per hoc deduceret homines ad cupiendum terrena, cùm ipſe terrena polliceretur. Tertio quia hoc videtur eſſe cõtra conditionem noui teſtamẽti, vnum enim in quo lex Moyſi, & Chriſti differunt, eſſe aſſeritur, quod lex Moyſi ſola tẽporalia expreſsè promittat obſeruatoribus, lex aũt Chriſti ſola ſpiritualia. Hic autem temporalia promittat cùm iſtud centuplum reddatur in præſenti.

Quarto, quia iſtud centuplum, quod eſt retributio in præſenti præpoſuit, & poſtea adiunxit æternam retributionem

tionem dicẽs, & vitam ęternam poſſidebit: quod adhuc deterius eſt, quia dato, quod ſint duæ retributiones, vna in præſenti, & alia in futuro, ea quæ in futuro deberet prępponi cum ſit maior, & appetibilior, & tamen præpoſuit retributionem, quæ eſt ... terrenis.

Aliqui dicunt, quod ſunt duæ retributiones, vna tpalis, & alia ęterna, & vtramque poſuit hic Chriſtus.

Sed dicendum, quod iſtud non eſt ſatis bene dictum, quia tunc manerent omnes pręcedẽtes obiectiones. Sed dicatur, quod Chriſtus vnam poſuit retributionem vitę æternæ, hoc autem centuplum, quod in hac vita reddendum eſſe dixit, nõ poſuit pro retributione operis, ſed pro ſuſtentatione laborantis. Cauſa autem quare Chriſtus hoc poſuit, fuit neceſſitas quædam. Nam ſuadebat hominibus dimittere oĩa, & ſequi ipsũ, & nihil poſtea poſſidere, & quia ad ſuſtentationem noſtram ſunt temporalia neceſſaria, putarent illi, qui nunquam talia fieri viderant, quod dimiſſis omnibus non haberent vnde ſuſtentarentur, & hoc multum diſtraheret eo ab eos, qđ Chriſtus ſuadebat, ſcilicet dimittere omnia, ideo Chriſtus voluit certos reddere homines, qđ nichil deeſſet eis in hoc ſęculo, licèt omnia dimitteret, quia omnia inueniſſẽt cẽtuplicata quantum ad vſum, & communicationem, licet nihil haberent quantum ad poſſeſſionem. Et iſta eſt vera cauſa, & ita fecit ſupra 10. cap. quãdo iuſſit diſcipulis, quod irent ad prædicandum non ferentes ſecum aurum neque argentum, neque peram, neque ſacculum, neque calciamenta. Nam putarent quod nihil iſtorum habendo non haberent vnde ſuſtentarentur, ideo dixit eis, qđ in quamcunque domum intrarent comederent, & biberent, quæ apud illos ſunt, quia dignus eſt operarius mercede ſua, ideo & hic dixit, quod nihil deficeret, ſed redderetur centuplicandum, licèt omnia dimitterentur, hoc tamen centuplum noluit eſſe mercedem, vel retributionem propriè dictam, ſed ſuſtentationem, & ideo ſupra 10. cap. poſtquam Chriſtus dixit, quod deberent nichil portare ſecum, ſed manducare, & bibere ea, quæ inuenirent apud hoſpites ſuos, addidit, dignus eſt operarius cibo ſuo, non dixit autem retributione, ſed nomine cibi ſola ſuſtentatio intelligitur quantum ad vſum, & non recõpenſatio laboris, ideo noluit eſſe retributionem aliquam in præſenti, licet Luc. 10. c. dicatur, quod dignus eſt mercede ſua, licet accipiatur large merces pro ſuſtentatione neceſſaria, quia ſi merces eſſet, reciperet taxationem, & conuentionem, & non recipit.

Quare Chriſtus addidit hic, & vitam æternam poſſidebit. Quæſt. CCXVIII.

QVæritur, quare Chriſtus addidit hic, & vitã æternam poſſidebit: nam iam videtur, quod erat promiſſa vita æterna. Dixerat enim Chriſtus iuueni, quod ſi volebat ingredi ad vitam ſeruaret mandata, & poſtea ad perfectionem hortatus, quod venderet omnia quæ habebat, & tamen Diſcipulis dicebat derelinquentibus omnia, quod ad magnam perfectionẽ pertinebat, ideo intelligebatur, quod deberet eis dare vitam æternã, & non erat neceſſe exprimi.

Dicendum vno modo, quod verum eſt, quod ex præcedentibus poterat colligi, quod iſti habituri erant vitã æternam, & tamen voluit Chriſtus exprimere ad magis notificandum. Nam circa ea quæ ſunt potiſſima, & in quibus conſiſtit totum bonum noſtrum, non debet eſſe aliquod dubium, ſed quod ſint certiſſima, talis autem eſt poſitio de fęlicitate vitæ æternæ, quia ibi eſt totum bonum noſtrum, ideo vtile eſt de hac apertè loqui, quãuis concludi poſſet per rationem ex pręcedentibus.

Secundo, & præcipuè fuit hoc ad tollendum dubiũ, nam dixerat Chriſtus hic, quod qui relinqueret aliquid haberet illud centuplicatum hic, & iſtud videbatur eſſe præmium pro operatione, quo dato putaret quis, quod non erat aliud ſperandum, vel quod ſi daretur aliud eſſet illud paruum, quia multum receperamus recipiendo centuplum, ideo dicit, quod vitam æternam poſſidebit, .i. etiam ſi recipiat centuplum habebit vitam æternam, in qua eſt retributio tota, & ideo dicit poſſidebit .i. firmi-

A ter tenebit, & ſic ſignificatur, quod centuplum eſt ſolum ad vſum, quia dicitur accipiet. Vita æterna eſt ad retributionem, quia dicitur poſſidebit.

An illi, de quibus hic dicitur, quod reliquerint propter Chriſtum domos, & fratres, & cætera, habituri ſint ſedes ad iudicandum, et an ad iſtos extendatur iſta promiſſio. Quæſt. CCXIX.

QVæritur, an illi, de quibus hic dicitur, qđ reliquerũt propter Chriſtum domos, fratres, ſorores, &c. habituri ſint ſedes ad iudicandum ſicut Apoſtoli, & an extendatur promiſſio illa etiam ad iſtos.

Aliqui dicunt quod non.

Primò, quia Apoſtolis videtur ſpecialiter facta promiſſio illa, vnde dicitur, ſedebitis ſuper duodecim ſedes.

B. (marginal letter)

Secundò, quia iſtis, qui reliquerint agros, patrem, matrem, &c. propter Chriſtũ promittitur ſpeciale pręmiũ, ſcilicet centuplum hic, & deinde vita æterna, ideo non oportet poni aliud præmium, ſcilicet, quod ſedes habeãt in iudicio.

Dicendum, quod licet Deus retribuat homini vltra meritum conſiderando operationes noſtras in ſuo valore, tamen ſuppoſito, qđ operationes noſtræ tam ex charitate, in qua fiunt, quam ex diuina acceptatione, quam ex conditione ſui generis aliquid valeant, Deus retribuit ęqualiter omnibus, qui ęqualia faciunt. Ipſe autem promiſit duodecim Apoſtolis duodecim ſedes in iudicio ꝓpter hoc, quod omnibus dimiſſis ſecuti fuerant eũ, ideo

C dicendum, quod omnes illi, qui dimiſerint omnia ſicut Apoſtoli, & ſecuti fuerint Chriſtum, ſicut ipſi prædicãdo fidem, accipient ſedes ſicut illi. Si autem aliqui pauca reliquerint, habebunt aliquam retributionem, ſed nõ oportet, quod ſedes accipiant, ſicut Apoſtolis. Siquis ergo reliquit cognatos, ſed non poſſeſſiones, vt qui propter fidẽ tenendam receſſit à cognatis ſuis, quorum erat ei dulcis conuerſatio, & tamen non reliquit domos, & agros, ſed poſſidet quidquid habuit, & poſtea habere poteſt, non recipiet ſedem, quia non reliquit omnia. Nam ad recipiendum ſedem in iudicio, oportet relinquere, ſicut Apoſtoli omnia reliquerunt, qui autem omnia relinquit, ſiue pauca, ſiue multa habeat de his, quæ nominantur, habebit ſedem, cęteri verò ſecundum conditionem operis recipient plus, vel minus. Sic dicit Orig. Siquis reliquerit

D omnia, & ſecutus fuerit Chriſtum, quæ promiſſa ſunt Petro, & ipſe recipiet. Si autem non omnia reliquit, ſed quædam, quæ ſpecialiter referuntur hic, multiplicia recipiet, & vitam poſſidebit æternam. Vnde dicendũ, quod iſta littera poteſt dupliciter intelligi, vno modo, quod nõ ſolis Apoſtolis, ſed etiam omnibus alijs, qui ſequerentur Chriſtum ſicut ipſi, dentur ſedes, & ad hoc ponatur iſta littera, quia dicebatur in littera ſolum de duodecim ſedibus, propter quod putaret aliquis, quod ſolis Apoſtolis erat hoc conceſſum, ideo dictum fuit hic, & omnis qui reliquerit, ideſt non ſolum Apoſtoli percipient ſedes, ſed etiam omnis qui reliquerit iſta, quæ dicũtur hic propter Chriſtum .i. vt ſequatur eum, & maximè vt euangelizet, & iſta eſt vna de cauſis quare fuit poſita.

Secunda fuit, vt notificaretur hic quæ erant illa, quæ

E pro Chriſto erant relinquenda, quia ſup. fuerat in littera dictum, quod Apoſtoli relinquerant omnia, & quod iuuenis diues venderet omnia, vt autem ſciretur, quæ erant iſta omnia, quæ relinquenda erant, expreſſa fuerũt hic, vt dictum eſt ſup.

Tertia cauſa fuit ad ſupplendum ea, quæ deerant ſup. Dictum enim fuerat iuueni, quod relinqueret omnia, & quod Apoſtoli iam reliquerant, & nõ dictum erat, quomodo prouideretur eis abiectis omnibus, ideo hic ſuppletur, ſ. centuplum accipiet, quod in præſentia accipitur, vt patet Mar. 10. & Luc. 18. & oſtenſum eſt ſupra. Et ſic accipiendo, quod iſti, qui relinquunt ea, quæ habẽtur hic, habeant vitam æternam, & ſedes iudiciarias, quia relinquunt omnia, ſicut Apoſtoli, & ſequuntur Chriſtum, accipit Aug. lib. de pęn. ſ. In hoc ergo numero iudicantium omnes intelliguntur, qui propter euangelium ſua

omnia

omnia dimiſerunt,& ſecuti ſunt dominum. Greg.quoq; lib.10. mora. dicit quiſquis.n.ſtimulo amoris diuini excitatus hic poſſeſſa reliquerit : illic proculdubio culmen iudiciariæ poteſtatis obtinebit, vt ſimul tunc Iudex cum iudice veniat ; qui nunc conſideratione iudicij ſeſe ſpontanea paupertate caſtigat. Aliter poteſt intelligi iſta littera,ſi illi,de quibus hic dicitur, non accipiant ſedes iudiciarias ſicut Apoſtolos,ſed accipiant iſta præmia, de quibus dicitur in littera,ſ.centuplum & vitam æternam.Sed hoc non eſt verum niſi de illis,qui non dimiſerũt omnia, ſed aliqua eorum,quæ nominantur hic. Qui verò omnia pro Chriſto abiecerit,vt eum ſequatur, ſedem habebit ſicut Apoſtol. Et dicit Origenes.ſ.Qui reliquerit omnia, & ſecutus fuerit Chriſtum, quæ promiſſa ſunt Petro & ipſe recipiet.

Si autem non omnia reliquit,ſed quædam quę hic ſpecialiter referuntur,hic multiplicia recipiet. Et tunc ratio quare poſita fuit iſta littera,eſt.ſ.quia aliqui erãt, qui relinquebant aliqua pro Chriſto,licèt non omnia,& putarent ſe nichil pro hoc recepturos, cùm id quod ſupra de ſedibus dictum eſt,fuit dictum Apoſtolis,qui omnia reliquerant & ſecuti fuerant Chriſtum, & per hoc diſtraherentur a bono.

Ideo Chriſtus dicit hic, quod etiam ſiquis non dimittat omnia,ſed aliqua iſtorum, quæ hic nominantur,recipiet mercedem,quia centupla eorum,quæ dimiſerit recipiet,& inſuper vitam æternam,ſiue pauca,ſiue multa reliquerit. Et tunc eſt iſta cauſa quarta, quare iſta Chriſtus dixerit,& iſtum ſenſum tenet Chryſo. dicens : Diſcipulis promittit futura,quia excelſiores erant iam,& nichil pręſentium requirebant,alijs autem quæ ſunt hic repromittit, ſ. alijs qui non erant tam excelſi ſicut Apoſtoli, quia non reliquerant omnia, ſicut illi promittitur cẽtuplum, quod eſt in præſenti,& non ſedes iudiciaria.

Dicendum autem, quod vterque ſenſus eſt ſatis rationabilis:ſed primus videtur eſſe verior,ſ.quòd illi,qui nominantur hic relinquentes hæc,accipiant ſedes ſicut Apoſtoli,quia certum eſt,quod qui reliquerit omnia, vt ſequatur Chriſtum,& maximè euangelizando,ſicut Apoſtoli, recipiet ſedem ſicut Apoſtoli,quia iſtud eſt, pro quo illis dantur ſedes. ſ. quia relinquerunt omnia, & ſecuti ſunt Chriſtum, vt patet ſupra in littera, & tamen iſti,de quibus loquitur hic Chriſtus, relinquunt iſta propter ipſum ad euangelizandum. Quod patet,quia Mar.10.ca.dicitur:nemo eſt,qui reliquerit domum &c.propter me, & propter euangelium, & tamen relinquere propter euangelium eſt relinquere ad euangelizandum, neceſſe eſt, ꝙ omnia dimitteret, quia aliter non poterat conuenienter euangelizare,vt dictum eſt ſup.q.ead.ideo iſtis etiã promittuntur ſedes, & extenditur promiſſio facta Apoſtolis ad iſtos.

Et iſtud videtur verum, quòd iſta promiſſio non differat ab illa,quæ facta eſt Apoſtolis,ſed potius iſta addat ad illam ſupplendu eam,& ita hic, quando promittitur centuplum,licèt,non fiat mentio de Apoſtolis, quòd intelligitur de eis,ita. n. omnes doctores accipiunt quod Apoſtoli vnam domum dimittentes centum domos inueniebant ideſt domos omnium fidelium.

Item,quia dicitur hic,& vitam æternam poſſidebit.Si tamen differret iſta promiſſio ab illa de duodecim ſedib. innueretur,quod illi,qui accipiunt ſedes iudiciarias,non acciperent vitam æternam,quod falſum eſt:Et ita è contrario iſta promiſſio implicat illam de duodecim ſedibus in ſe. Nam ſedes iudiciariæ ad vitam ęternam pertinent, ideo promittendo vitam æternam intelligitur de ſedibus dandis : licèt non eſt verum, quòd omni eunti ad vitam æternam,dabuntur ſedes,accipiendo ſedem ad iudicandum omnibus illis modis, quibus Apoſtoli iudicabunt, vt oſtenſum eſt ſup.

Si autem tota promiſſio explicitè poneretur, deberet dici,quod ei, qui relinqueret omnia pro Chriſto vt eum ſequeretur & maximè ad euangelizandum, daretur vita æterna, & inſuper ſedere in iudicio ſuper ſedem ad iudicandum, & in præſenti daretur centuplum eorum, quæ relinqueret.

Ad primum dicendum,quòd non fuit promiſſio facta

F Apoſtolis ſpecialis, quaſi illis ſolis conueniat id quod ibi promiſſum eſt,quia multi alij præter eos iudicabunt, vt oſtenſum eſt ſupra,ſed eis ſolis dictum eſt quia ſoli erant præſentes,quando iſtud dixit, vt patet ibid.& q. 197.

Ad ſecundum dicendum, quòd iſtis qui relinquunt patrem,& matrẽ,domos,&c. promiſit Chriſtus hoc, quod habetur hic in littera, & tamen iſtud non eſt præmium diſtinctum à promiſſione ſedium, ſed aliquid explicatur hic addendo quod ibi tacebatur,ſ.centuplum,quod omnibus dimittentibus aliquid pro Chriſto promittitur, & aliquid ibi magis explicitum fuit quod hic breuius dicitur. Nam quod dicitur ibi de duodecim ſedibus, intelligitur hic per hoc,quod dicitur: Et vitam æternam poſſidebit ; eo quod ſedes non dantur niſi euntibus ad vitam æternam,licèt non omnibus euntibus illuc, vt dictũ eſt.

G

Quare dicitur multi erunt nouiſſimi primi & primi nouiſſimi. Quæſt. CCXX.

QVæritur,quare dicitur : Multi erunt nouiſſimi primi,& primi nouiſſimi.

Dicendum,quod iſtud ponitur ad tollendum dubium dictorum. Et poteſt multipliciter intelligi, vno modo,quod tacitè per hoc Chriſtus hortetur nos ad perſeuerantiam per hæc verba, ſcilicet quòd aliqui incipiunt opera perfectionis cum magno feruore, & tunc excedũt multos alios,qui prius,vel poſtea eadẽ tepidius incipiũt, & deinde labuntur.

Putaretur autem quòd ex eo quod ceperant opera excellentia,perciperent maiora munera,quàm alij,qui non H ita feruenter inceperant,dicitur hic,quod non,ſ. quia nõ continuant,& per hoc licèt prius eſſent primi, efficiũtur nouiſſimi. Sic dicit Rabanus: Verum quia multi virtutũ ſtudia non eadem,qua incipiunt intentionis pietate conſumant,ſed vel tepeſcunt,vel accelerate labũtur,dicitur, multi autem erunt primi nouiſſimi & nouiſſimi primi : quotidie enim videmus multos in laico habitu conſtitutos magnis vitæ meritis excellere, & alios à prima ætate ſpirituali ſtudio feruentes ad extremum otio torpente laſceſcere, atque inerti ſtultitia,quod ſpiritu cępere carne conſummate.

Secundo poteſt poni ad tollendum dubium,quia cum ponantur iſta præmia eis, qui relinquũt omnia pro Chriſto, quia aliqui præcedunt alios tempore in faciẽdo hoc, putarent illi,qui poſteriores ſunt parui meriti ſe eſſe & I non æquales cum illis,qui prius cœperũt,& ideo dicitur, quod non eſt verum,ſed interdum illi, qui tempore ſunt poſteriores ſunt dignitate maiores ſi merito ſunt ſuperiores,& hoc adiuuat eos,qui ad Chriſtum tarde conuertuntur,ſiue de paganis,ſiue de Iudæis, quia licèt tẽpore ſunt vltimi,& tardi,poſſunt eſſe merito maiores eis,qui à chriſtianis proauis nati ſunt.

Sic dicit Origenes: Per hoc exhortatur eos,qui nuper accedunt ad verbum diuinum, vt feſtinent ad perfectum aſcẽdere præ multis,qui videntur ſenuiſſe in fide. Poteſt etiam hic ſenſus deſtruere eos, qui gloriantur eo quod à chriſtianis parentibus ſunt enutriti in ipſa chriſtianitate, ne puſillanimes fiant,quia chriſtianitatis dogmata nouiſſime receperunt. Et iſte ſenſus eſt multum conueniens, quia ſic dicitur ſeq.cap. quando agitur de cultoribus vi- K neæ quorum quidam venerunt in principio diei, alij ad veſperum, & tamen primi tempore non præceſſerunt in magnitudine pretij eos, qui poſtremi venerunt, & cum illi,qui primi venerunt conqueruntur, quod non acceperunt pluſquam illi,qui fuerunt vltimi, dicitur eis, quòd erunt primi nouiſſimi,& nouiſſimi primi.

Tertio poteſt intelligi, vt ſit quædam comparatio gentilium & Iſraelitarum, fuerunt enim Iſraelitæ primi cultores Dei,ad extremum autem,ſ.Chriſto prædicante venerunt gentiles,& ideo poſſet aliquis credere,quod omnes Iudæi eſſent potiores in præmio quàm Gentiles conuerſi,& dicitur quod non,ſed,quod multi nouiſſimi erũt primi,& primi nouiſſimi.Sic dicit etiam Orige. ſcilicet: Habet & alium intellectum, vt ſint primi Iſraelitæ, qui facti ſunt nouiſſimi propter infidelitatem, gentes autem nouiſſimi primi.

Quarto

Quarto, poteſt intelligi, vt ſit comparatio iuuenis & Apoſtolorum, ille enim iuuenis diues, qui ad Chriſtum nunc venerat, à iuuentute ſua fuerat ſemper bonus, quia ſemper cuſtodierat mandata, quæ Chriſtus dixit eſſe neceſſaria ad habendam vitam æternam, aliqui autem Apoſtolorum non fuerant boni à iuuentute, ſed mali, ſicut Matthæus, qui auaritiæ lucris inhiabat ſedens ad telonium, ſupra nono cap. & ideo putaretur, quod ille iuuenis eſſet, potior in præmio vitæ æternæ, quam aliqui Apoſtolorum, licèt ille noluerit dimittere diuitias propter Chriſtum, ſed triſtis receſſerit audito verbo, vt patet ſupra in littera.

Chriſtus autem dicit quod non, quia multi erunt primi in tempore merendi, qui in quantitate meritorum, & præmiorum erunt nouiſſimi. Sic dicit Remigius: Poteſt & ſpecialiter referri ad triſtitiam diuitis, qui primus videbatur, legis præcepta implẽdo, ſed quia terrenam ſubſtantiam prætulit Deo, nouiſſimus factus eſt, ſancti verò Apoſtoli nouiſſimi videbantur, ſed relinquẽdo opera per humilitatis gratiam facti ſunt primi, & iſte etiam ſenſus eſt valde conueniens.

Quinto poteſt intelligi, quòd tollatur dubium, quia cũ dixerit Chriſtus, quòd ſederent Apoſtoli iudicantes duodecim tribus Iſrael, & Apoſtoli dum viuerent fuerũt viri humiliati, & abiecti inter gentem ſuam Iudæorum, & ſummi ſacerdotes, & Principes, & Phariſæi præerant gẽti toti Iudæorum, & iudicabant illam. Mirarentur ergò Apoſtoli quomodo poſſet eſſe, quòd ipſi iudicarent duodecim tribus Iſrael, cùm in illis fuerũt viri ſublimes, quibus ſubditi erant Apoſtoli dum viuerent.

Dicit ergo Chriſtus quod hoc ſatis erat poſſibile, quia multi, qui erant primi, ideſt celſiores in dignitate & ſtatu, dum viuerẽt, fient nouiſſimi, ideſt minimi, & abiecti poſt mortem, propter eorum vitam indignam habentes infimum locum, quia manebunt in tormentis, & ita erunt ſummi ſacerdotes, & Phariſæi, qui tam Chriſtum, quam Apoſtolos dum viuerent iudicabant, & cõdemnabant, & aliqui, qui erant nouiſſimi, ideſt abiecti dum viuerent, ſicut Apoſtoli, & alij ſancti egentes, & anguſtiati propter Chriſtum, & quibus dignus non erat mundus, ad Heb. 11. in iudicio & ſemper poſt mortem erunt excellentes, & ſubiectos habebunt eos, qui videbantur aliquid eſſe in ſeculo. Simile patet Sap. 5. quando ſtulti videntes in iudicio ſanctos, dicent, hi ſunt, quos aliquando habuimus in deriſum, & in ſimilitudinẽ improperij, nos inſenſati vitam illorum exiſtimabamus inſaniam, & finem ſine honore, ecce quomodo nũc computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt. Et iſte etiã eſt valde conueniens ſenſus litteræ, & præcedens, & ſecũdus. Et ſecundus eſt verus quem Chriſtus intendit, vt patet ſeq. cap.

CAPITVLVM XX.

Simile eſt Regnum Calorum homini patrifamilias, qui exijt primo mane conducere operarios in vineam ſuam. Conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, miſit eos in vineam ſuam. Et egreſſus circa horam tertiam, vidit alios ſtantes in foro otioſos, & dixit illis: Ite, & vos in vineam meam. & quod iuſtum fuerit, dabo vobis. Illi autem abierunt. Iterum autem exijt circa ſextam, & nonam horam: & fecit ſimiliter. Circa vndecimam verò exijt, & inuenit alios ſtantes, & dicit illis: Quid hic ſtatis tota die otioſi? Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit: Dicit illis: Ite & vos in vineam meam. Cùm ſero autem factum eſſet, dicit Dominus vineæ procuratori ſuo. Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouiſſimis vſque ad primos. Cum veniſſent ergo qui circa vndecimam horã venerant, acceperũt ſingulos denarios. Venientes autem & primi arbitrati ſunt, quod plus eſſent accepturi: Acceperunt autem & ipſi ſingulos denarios. Et accipientes murmurabant aduerſus patremfamilias, dicentes: Hi nouiſſimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis feciſti, qui portauimus pondus diei, & æſtus. At ille reſpondens vni eorum, dixit: Amice non facio tibi iniuriam; nonne ex denario A *conueniſti mecum? Tolle quod tuum eſt, & vade: Volo autem & huic nouiſſimo dare, ſicut & tibi. Aut non licet mihi quod volo facere? an oculus tuus nequam eſt: quia ego bonus ſum? Sic erunt nouiſſimi primi, & primi nouiſſimi. Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.*

Simile eſt. In præcedenti docuit Chriſtus virtutes cõtemplantiorum ſiue religioſorum, hic conſequenter docet virtutes prælatorum. Vel, vt aliter continuetur, docuit in præcedenti Chriſtus mutationem ordinis temporis, ſcilicet, quod non eſſent potiores in præmio qui erant priores in tempore in merendo: hic autem confirmat, quod dixit, ponendo exemplum de patrefamilias, & vineæ cultoribus. Et iſta cõtinuatio eſt continuando finem præcedentis cap. ad principium iſtius, & eſt vera cõtinuatio. B Sed tenendo præcedentem, eo quod eſt communior, & poteſt extendi ad totum cap. dicendum, quod agitur hic de virtutibus prælatorum. Sunt autem præcipuè quatuor virtutes prælatorum, ſ. Feruor ad continuè laborandum in agro dominico. Vigor ad ſe martyrio exponendum pro grege ſibi commiſſo. Humilitatis tenor etiam in ſtatu excelſo. Pietatis dulcor ſubditis continuè benefaciendo. Primum in principio. Secundum ibi. *Et aſcendens Ieſus Ieroſolymam.* Tertium ibi. *Tunc acceſſit ad eum.* Quartum ibi. *Et egredientibus illis.*

An iſta ſint continuata ad præcedentia, & nunquid immediatè facta. Quæſt. I.

QVæritur circa primum, an iſta ſint continuata ad C præcedentia, & an ſint immediatè facta, vel interiecto aliquanto tempore.

Dicendum ad primum, quod eſt continuatio, & nõ eſt anticipatio neque recapitulatio ordinis. Et patet primo ex concordia ad alios euangeliſtas: nam Marcus, & Lucas referunt ea, quæ habentur in fine præced. capit. de his qui relinquunt domos, fratres, ſorores &c. & referũt ea, quæ habentur infra in littera, licèt ſubticeant hoc quod ponitur hic in principio, de vinea. Et ponunt ea quæ habentur præced. cap. in fine, vt patet Marc. decimo, & Luc. decimooctauo.

Secundo patet ex ordine rerum geſtarum, ſupra decimooctauo cap. & decimoſeptimo, fit mentio, quod Chriſtus maneret in Galilæa, volebat autem venire in Iudæã vt aſcẽderet in Ieruſalem, quæ erat in Iudæa. Et præced. D cap. in principio dicitur, quomodo venit, & manſit in finibus Galileæ circa Iordanẽ, ſed infra in littera dicitur, quomodo pergebat in Ieruſalem, & quomodo venit in Ierico, qui eſt circa Iordanem, & occurrit venientibus de Galilea in Ieruſalem, & ibi ſanauit cæcos, ergo ea, quæ habentur præced. cap. neceſſariò præceſſerunt ad ea, quæ habentur hic.

Ad ſecundum dicendum, quod ea, quæ habentur hic, fuerunt facta immediatè poſt ea, quæ habentur præced. cap. nam ea, quæ dicuntur hic in principio non fuerunt introducta niſi ad confirmationem eorum, quæ dicũtur in fine præcedentis cap. quià ibi dictum eſt, quod multi erunt nouiſſimi primi, & primi nouiſſimi, & hoc oſtẽdit hic per exemplum inductum de cultoribus vineæ. Et patet, quia in fine exẽpli cõcluditur intentio eius, ſ. ſic erunt E primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi, ſicut in fine præcedentis cap. dictum eſt: ergo principium cap. huius, ſ. id quod habetur de cultoribus vineæ, fuit dictum eodem tempore, & in eorum contextu, in quo dicta fuerunt ea, quæ habentur præced. cap. in fine, & ideo fuerunt hæc continuata ad illa, & in eodem tempore facta ſaltem principium eorum, quæ hic dicuntur.

Circa primum dicitur. *Simile eſt regnum cælorum.* Ideſt ſtatus Eccleſiæ militantis, in quo ſunt diuerſi gradus hominum laborantium pro vita æterna, & in diuerſo gradu meritorum. Vel regnum cælorum, i. ſtatus Eccleſiæ triũphantis, ſ. vitæ æternæ, vbi pro bonis operibus diuerſa præmiorum redduntur genera, & quantitatis. *Homini patrifamilias.* Ad parabolam pertinet: quia paterfamilias eſt, qui cõducit operarios, ſicut ad Eccleſiam triumphantem, & militantem homines vocantur, & conducuntur.

ducuntur. *Qui exijt primò mane.* In aurora, quæ eſt prima pars diei, quia illa eſt hora conducendi operarios. *Conducere operarios in vineam ſuam.* Ideſt, vt irent ad colendum vineam ſuam. *Conuentione autem facta.* De taxatione pretij. Et ſciendum, quod licet quinquies conduxerit operarios iſte paterfamilias, non fecit conuentionem niſi cum primis. *Cum operarijs.* Scilicet cum primis quos prima hora diei conduxit. *Ex denario diurno.* Ideſt pro vno denario pro tota die.

Vocatur denarius diurnus, qui pro tota die redditur. Et ita iſti tota illa die operaturi erant in vinea pro denario vno, qui quanti ſit valoris ignoratur: quia neſcitur cuius regionis moneta ſit. *Miſit eos in vineam ſuam.* Non iuit paterfamilias in vineam, ſed miſit illuc operarios: quia ipſe manſit in vrbe ad conducendum alios, cum in omnibus horis diei conduxerit operarios, vt patet in litera. *Et egreſſus.* Scilicet ad forum, vbi cõducuntur operarij. *Circa horam tertiam.* Iſta eſt alia conductio operariorum. *Vidit alios.* Scilicet operarios, qui ad locandum operas ſuas ad forum venerunt. *Stantes in foro ocioſos.* Iſtos dixit ocioſos, & non primos, quia iam ferè tres horæ diei elapſæ fuerant manentibus eis in foro, & nihil facientibus, qui verò in prima hora conducti fuerunt, nullo tempore manſerant ocioſi, quia illa erat hora conducendi operarios. *Et illis dixit.* Ideſt etiam illis, quaſi dicat, licèt non laborare poſſent die integro, voluit eos conducere. *Ite & vos in vineam meam.* Scilicet ſicut alij iuerunt. *Et quod iuſtum fuerit dabo vobis.* Cum iſtis non fecit pactum de certa pecunia, quia cum primis facta erat: ſed dixit, quod iuſtum fuerit dabo vobis .ſ. conſiderata quantitate temporis dabo vobis ſecundum proportionẽ partem denarij. *Illi autem abierunt.* Non curantes de taxatione pretij, quia putauerunt eſſe iuſtam conuentionẽ iſtam. *Iterum autem.* Scilicet exiuit in forum ad conducendum operarios. *Circa ſextam.* Ideſt ad meridiem, & cõduxit operarios, quos ocioſos inuenit, dicẽs: Ite, & vos in vineam meam, & quod iuſtum fuerit, dabo vobis. *Et circa horam nonam.* Hoc fecit iterum .ſ. in quarta vice. *Et fecit ſimiliter.* Scilicet conduxit, quos inuenit ocioſos dicens, quod iuſtum fuerit, dabo vobis. *Circa vndecimam verò.* Iſta fuit vltima conductio, iam enim non ſupererat niſi vna hora. *Exijt.* Scilicet ad forum. Et inuenit alios operarios, qui locare volebãt operas ſuas. *Stantes.* Ideſt nihil facientes, ſed ſolum ſtantes. *Et dixit illis.* Scilicet increpatoriè, quod ſequentia verba ſonãt. *Quid hic ſtatis?* Ideſt ad quid manetis in foro tota die? ideſt quaſi tota die, quia ſola vna hora ſuper erat diei cum circa vndecimam horam hoc operarijs dixit, & tamen modus increpantium, & conquerentium eſt, vt rem deteriorem oſtendant, ideo plus quàm ſit rem aggrauant. *Ocioſi.* Fuerant ocioſi, quia per totum diem nihil fecerãt. *Dicunt ei.* Reſponſio iuſta eſt. *Quia nemo nos conduxit.* Ideſt nemo de conductione nobis locutus eſt, nam aliter non ſe defenderent conuenienter, vt ſi aliquis vellet eos conducere, & ipſi petendo plus iuſto non ſtetiſſent taxationi. *Dixit eis.* Volens eos conducere. *Ite, & vos.* Ideſt etiam vos licèt ſitis extremi, & in fine diei, ite *In vineam meã.* Ad colendum eam, illis non dixit, quod iuſtum fuerit dabo vobis, licèt iuſtũ eſſet aliquid eis dari, quia aliquid laboraturi erant. *Cum autem ſero factum eſſet.* Scilicet occaſus ſolis, tunc enim eſt aduentus operariorum de agris. Pſalm. 103. exijt homo ad opus ſuum, & ad operationẽ ſuã vſque ad veſperã. *Dixit dominus vineæ.* Scilicet paterfamilias, qui cõduxit operarios in vineam. *Procuratori ſuo.* Ideſt negociorum geſtori, quia non erat procurator ad lites, ſed ad negocia. *Voca operarios.* Iam redierant de agro, & tamen nondum erat eis datum laboris pretium, & ad dandum illud vocati fuerant. *Et redde illis mercedem ſuam.* Ideſt conuentam, vel eis debitam, incipiens à nouiſſimis, ideſt ab illis, qui venerunt hora vndecima in agrum. *Vſque ad primos.* Ideſt, quod finiatur ſolutio in primis conuerſo ordine, vt prius ſoluatur eis, qui in hora vndecima, deinde eis, qui in nona, poſtea eis qui ſexta, deinde eis qui tertia, vltimò verò eis, qui prima hora diei iuerant in vineam. *Cum veniſſent ergo.* Non eſt, ergo, hic illatiua, ſed continuatiua. Et dicitur

F cum veniſſent, ſcilicet ad diſpenſatorem. Vel veniſſent .ſ. introiſſent ad locum, in quo ſolutio facienda erat. *Qui circa vndecimam horam venerant.* Ideſt iuerãt in vineã: nam nunc quando venerunt, ideſt redierant de agro occaſus ſolis erat. *Acceperunt ſingulos denarios.* Ideſt quilibet vnum. Et hoc erat admirandum, quia vix vndecimam partem denarij quilibet illorum meruerat. *Venientes autem primi.* Scilicet qui primo mane conducti fuerant. Venientes quidem, ideſt accedentes ſecundum ordinem datum à patrefamilias ad diſpenſatorem, vt ſolueret pecuniam, poſtquam ſoluerat eis, qui circa Nonã, & eis qui circa Sextam, & Tertiam. *Arbitrati ſunt, quod plus eſſent accepturi.* Ideſt pluſquam denarium vnũ ſinguli, vel plus, ideſt pluſquam vltimi, qui venerunt hora vndecima, cum viderent eis dari ſingulos denarios crediderunt ſibi plus dandum. *Acceperunt autem, & ipſi.* Ideſt etiã ipſi, quaſi dicat, ita ipſi ſicut alij. *Singulos denarios.* Sicut fuerat cum eis conuentum. *Et accipientes.* i. dum acciperent. *Murmurabant.* Se iniuſtum pati aſſerentes. Et hoc dum acciperent, quia antequam acciperẽt etiam ſi ſuſpicarentur ſolum ſingulos denarios eis dandos, non auderent murmurare, ne prouocarent animum Domini, dum adhuc incertum erat quantum eis dãdum eſſet. *Aduerſus patremfamilias.* Ideſt nõ aduerſus procuratorem, licet enim procurator ſolueret pecuniã, quia tamen mandato domini dabat id, quod dabat. non murmurabant contra ipſum quaſi ipſe non faceret iniuſtum, ſed dominus. *Dicentes.* Ideſt allegantes pro ſe, ea, quæ ſequuntur. *Hi nouiſſimi.* Scilicet qui venerunt circa horam vndecimam, qui fuerunt nouiſſimi, ideſt, extremi
H in tempore laboris, & primi in ordine ſolutionis. Omnes enim tam, qui hora vndecima, quam qui circa nonã, & qui circa ſextam, & tertiam venerunt, acceperunt ſingulos denarios, & de ſingulis illorum poterant primi arguere.

De illis tamen ſolis, qui circa vndecimam venerũt arguunt, vt ſic efficacius argumentum eorum, quando magis ſic grauentur, quam ſi pares eis fierent, qui circa tertiam venerunt. *Vna hora.* Ideſt, vna hora ſolum. i. hora vndecima à principio eius vſque ad duodecimã .ſ. à principio duodecimæ quando pulſatur vndecima, vſque ad duodecimam, quando finitur ipſa duodecima, & eſt occaſus ſolis. *Fecerunt.* Ideſt operati ſunt parum in agro, ex quo apparet, quod erat dies illæ in æquinoctio, quia duodecim horarum erat dies. Vel computantur horę inęquales, de quibus in quolibet die, & in qualibet nocte facimus horas duodecim, ſicut inquiruntur horæ ab aſtrologis per inſtrumenta. *Et pares illos nobis feciſti.* Ideſt dediſti ſingulis eorum ſingulos denarios, ſicut & nobis: honeſtius, ideſt cum maiori colore arguerent, ſi dicerent pares nos feciſti illis, quia hoc prima facie ſignat depreſſionem à debito, quod ſemper eſt iniuſtum.

Dicere autem pares illos nobis feciſti ſignat largitionem ſupra condignum, quod ad liberalitatem, vel magnificentiam interdum pertinet, quæ non eſt contra iuſtitiam, & tamen ad veritatem idem eſt, conſiderato, ꝙ paterfamilias dedit primis, quantum cum eis conuenerat. *Qui portauimus pondus diei.* Pondus grauitatem notat, & eſt ſenſus, ſuſtinuimus pondus, vel laborem per totum diem. *Et æſtus.* In hoc apparet, quod erat tẽpus verK nale, vel finis temporis æſtiualis, quia dicitur, quod erat æſtus, & hoc concordat ſuperiori litteræ .ſ. quod dies ille duodecim horarum erat, hoc non accidit niſi in principio temporis vernalis, & in fine temporis æſtiualis. ſ. laborauimus per totum diem, & per totum æſtum, quod durum eſt, iſti autem laborauerunt in hora vndecima quando ſol iam declinauit, & non eſt tanta difficultas tunc operari. *At ille.* Scilicet paterfamilias. *Reſpondens vni eorum.* Ideſt illorum, qui primo mane conducti fuerant, vni quidem reſpondit, quia fortè ille pro omnibus murmurabat, vel grauius quam cęteri, aut occurrit ſibi magis contra illum loqui. *Dixit, amice.* Licet ille mordaciter fuiſſet locutus, quia murmurabat, tamen paterfamilias benignè loquitur, eum amicum vocans. *Non facio tibi iniuriam.* Iniuria accipitur hic pro iniuſto, & largè accipitur, & non pro vt diſtinguitur contra damnum,

nium, & ideo extenditur tam ad detrimentum rerum, quàm ad offenſionem perſonæ.

Iniuſtum ſiquidem eſt aliquid de alieno iure tollere, ſed paterfamilias nichil tollebat primis, licèt gratiam faceret alijs. ideo verum eſt, quod non faciebat iniuriam. *Nonne ex denario* Ideſt pro denario, & iſtum vocauit ſupra denarium diurnum: quia pro labore totius diei dabatur. *Conuenisti mecum.* Quaſi dicat, tantum tibi dedi, quantum mecum conueniſti, nullam ergo facio tibi iniuriam, & ita non habes ius querelæ. *Tolle quod tuum eſt.* Ideſt accipe denarium, qui tibi debetur, & non dixit, tolle, ideſt accipe quaſi non accepiſſet, quia iam acceperat, vt dicitur ſupra in littera, acceperunt autem, & ipſi ſingulos denarios, & accipientes murmurabant, ſed dicitur tolle, ideſt contentus eſto cum eo quod tuliſti. *Et vade.* Ideſt non murmures, incepit paterfamilias benignè reſpondere iuſtitiam ſuam oſtendendo, nunc acrius inuehitur in æmulum, eius murmurationem compeſcendo, & iniuſtam querelam oſtendendo. *Volo autem, & huic nouiſſimo.* Ideſt non ſolum eis, qui circa ſextam, & nonam, de quibus magis videbatur, ſed etiam iſtis, qui ſunt nouiſſimi dare vnum denarium per ſingulos. *Sicut & tibi.* Ideſt tantum quantum tibi, quia in hoc tibi non facio iniuriam, illi autem gratiam facio. *An non licet mihi quod volo facere.* Confirmat dictum ſuum, dixerat, volo dare huic nouiſſimo tantum quantum tibi, & quia poſſet murmurator in hoc dicere, facis mihi iniuſtitiam dicit, vel ego poſſum facere, quod volo, & tunc tu iniuſtè conquereris, & oculus tuus nequam eſt, vel nõ poſſum de meo dare cui voluero, & tunc abſurdum eſt, ideo querela nunquam eſt iuſta. Vel aliter legatur ſine diſiunctione ſolum per modum interrogationis, ſcilicet. An non licet? ideſt nunquid non licet facere de meo id quod volo? dando illud cui voluero? quaſi dicat, licet, & non bene conquereris. *An oculus tuus nequam eſt.* Non ponitur interrogatiuè, & per modum alicuius dubitationis, ſed per modum aſſertionis, cum ſubiũgatur cauſa dicti, ſcilicet, ego bonus ſum, & tamen non diceretur, quia ego bonus ſum, niſi etiam aſſereretur, quod oculus iſtius erat nequam, ideſt iniuſtus, dixit, oculum iniuſtũ, ideſt hominem iniuſtum, quia oculus & aliæ partes corporis, neque iuſtæ, neque iniuſtæ ſunt, neque tamen de oculo dixit, notando conditionem vitij, iſte quidem inuidus erat, nõ enim dolebat de proprio damno, ſed de alieno lucro, & quia inuidis eſt grauis pœna, aliorum videre fęlicitatem, vitium inuidiæ videtur eſſe in oculis, ideo iniuſtum oculum dixit, ſicut vocamus linguam iniuſtam in eo, qui mendax eſt, & ſeminator diſcordiæ ex verbis: licet lingua non ſit mala, ſed habens eam. *Quia ego bonus ſum.* Ideſt iuſtus, dando tibi, quod iuſtum eſt, & bonus ſum, ideſt liberalis dando nouiſſimis, & omnibus alijs vltra ea, quæ merentur. *Sic erunt.* Iſta ſunt verba Chriſti applicantis parabolam ad propoſitum ſuum, & dicitur, ſic, ideſt ſicut paterfamilias fecit nouiſſimos eſſe primos, ideſt æquales primis in quantitate pretij. Vel fecit nouiſſimos eſſe primos, ideſt primos in ordine ſolutionis, quia iuſſit incipi ſolutionem à nouiſſimis, ita erit in regno cęlorum. *Primi nouiſſimi.* Ideſt aliqui qui fuerunt primi in tempore colendi erunt nouiſſimi in retributione. *Multi enim ſunt vocati.* Iſtud pertinet ad aliam ſententiam, ſ. multi ſunt vocati ad colendum vineam Dei vario modo, & tamen non omnes recipient retributionem, quia non omnes bene colent eam, ſed retrocedent. *Pauci vero electi.* Non quod pauci ſint electi, quia magnus eſt numerus eorum, ſed in cõparatione ad eos, qui pereunt pauci ſunt. qui de malis eliguntur cæteris relictis, & abiectis, vt feces, & ſtercora abijciuntur, & paleæ collectis granis.

Quare Chriſtus poſuit iſtam parabolam de cultoribus vineæ. Quæſt. II.

QVæritur, quare Chriſtus poſuit iſtam parabolam de cultoribus vineæ.

Dicendum quod vſus parabolarum multum conueniens erat Chriſto, & ſæpe eis vtebatur, vt dictum

A eſt ſupra decimotertio capitu. in præſenti autem fuit iſta parabola poſita ad confirmandum id, quod in fine præceden. capit. dictum eſt. ſcilicet, multi erunt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi, vt autem magis oſtenderet, quomodo fieret hoc, poſuit parabolam de cultoribus vineæ quorum vltimis æqualis merces data eſt cum primis, immo vltimis primò data eſt merces.

Quod autem ad hoc ponatur parabola patet, quia in fine reſumitur verbum, quod poſitum eſt in fine præceden. cap. ſcilicet.

Sic erunt nouiſſimi primi, & primi nouiſſimi, taliter enim ſolet Chriſtus introducere parabolam, ſic patet ſupra 18. cap. cum dixit parcendum eſſe proximo, quando peccaret, & ad confirmandum hoc ſtatim ſubiunxit parabolam de Rege, qui poſuit rationem cum ſeruo, & remiſit ei debitum oranti, ille autem alteri conſeruo, re-

B mittere noluit ſed torquebat eum, & ideo dominus condemnauit eum, & concluditur ibi, ſic & pater meus cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo, ergo hic ad confirmationem præcedentis dicti introduxit Chriſtus iſtam parabolam.

Sic dicit Remigius, ſcilicet. Quia dixerat dominus multi erunt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi, vt hanc ſententiam confirmaret, ſubiunxit ſimilitudinem.

Quid vocatur hic regnum cœlorum. Quæſt. III.

QVæritur, cùm dicatur hic, ſimile eſt regnum cœlorum, quid vocatur hic regnum cœlorum.

Dicendum, quod regnum cœlorum propriè

C dicitur hic vita æterna, quia ibi ſancti regnant cum Chriſto Apoc. 5. cap. & illa vita in cęlo eſt. Et tamen ſolet accipi multipliciter regnum Dei vel regnum cœlorum. Aliquando pro vita æterna vt dictum eſt. Aliquando pro Eccleſia militanti, iuxta illud ſup. 11. capit. qui minor eſt in regno cęlorum, ideſt in nouo teſtamento maior eſt illo ideſt Ioan. & ſup. 13. capit. mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala. Et idem Greg. dicit, ſcilicet. Sæpe in ſacro eloquio regnum cœlorum præſentis temporis eccleſia dicitur.

Aliquando accipitur pro intellectu ſacræ ſcripturæ, inf. 21. cap. auferetur à vobis regnum cœlorum, & dabitur genti facienti iuſtitiam eius, ideſt auferetur à vobis intellectus Sacræ ſcripturæ.

Aliquando autem (vt quidam volunt) accipitur pro

D Chriſto, hic autem non accipitur pro Chriſto, neque pro intellectu ſacræ ſcripturæ, quia non eſt ad propoſitum, ſed oportet accipi regnum cœlorum pro aliquo ſtato, in quo homines æquales efficiuntur, qui inęquales erant, & poſteriores, qui erãt primi, & ideo poteſt accipi tam pro vita æterna quam pro Eccleſia militanti, nã in vita ęterna contingit, quod homines accipiunt præmia æqualia, qui poſteriores fuerunt in colendo Deum.

De Eccleſia militãti apparet, quia in ea homines quaſi vineam colunt obſeruationi diuinorum mãdatorum inſtando, & hic alij priores & alij poſteriores ſunt in hac obſeruatione.

Et ideo dicendum, quod magis accipitur regnum cœlorum pro vita ęterna quam pro Eccleſia militanti, cum de diuerſitate præmiorum agatur, quæ non dantur niſi in vita æterna, & tamen ſiquis totam parabolam appli-

E care vellet, accipiet per regnum cęlorum tam vitam ęternam quam Eccleſiam militantem, cum hic agatur de cultu vineæ, & diuerſis temporibus colendi, ſed hoc manifeſtum eſt eſſe in ſola Eccleſia militanti, in qua Deum colimus, & mandata ſeruamus, in vita autem æterna nihil de his relinquitur, ſed ſola quies, quia vero ad veſperum dantur mercedes colonis, vita æterna ſignificatur, vbi variè diſtribuitur pro meritis, ideo tam Eccleſia militans quàm vita ęterna in hac parabola ſimul per regnum cęlorum accipiuntur.

In Eccleſia militãti Deũ colimus & mandata ſeruamus.

F

Quomodo eſt verum, quòd ſit ſimile regnum cælorum homini patrifamilias. Quæſt. IIII.

QVæritur, quomodo eſt verum, quod ſit ſimile regnum cœlorum homini patriſam.

Dicendum, quod non eſt ſimile patrifamilias, ſed actui huic, quem egit paterſam. ſ. quod ſicut paterſa. conduxit varijs temporibus homines, & omnibus dedit mercedem eandem, ita & in Eccleſia militanti ſunt labores varij temporis, & in vita æterna quantum ad aliquid dantur omnibus præmia æqualia.

Sed quis eſt paterſamilias, & quomodo dicitur conduxiſſe operarios, & quæ ſit vinea, in quam cōducit, & quæ domus, cuius eſt paterſam. G

Dicendum, quod paterſam. eſt, qui domui præeſt, eſt enim caput vel Princeps in communicatione œconomica, & ideo domum habet iſte paterſam. qui Deus eſt ſiue Chriſtus, cuius domus eſt totus mundus: familia autem eius ſunt omnes creaturæ rationales, i. Angeli, & homines. Sic dicit Chryſoſt. Homo paterfamilias Chriſtus eſt, cui cœli, & terra quaſi vna eſt domus, familia autem cœleſtium, terreſtrium, & infernarum creaturarum. De vinea dici poteſt, quod ſit virtutum congregatio, vel ſit Eccleſia vniuerſalis.

Quilibet tenetur ſecundū virtutē viuere.

Accipiendo primo modo conſtat iſta vinea ex multis vitibus, ſicut ſunt diuerſi modi virtutum, & ſpecies.

Et tunc dicendum, quod cultor huius vineæ eſt omnis homo, quia quilibet tenetur viuere ſecundum virtutem. Sic accipit Chryſoſt. dicens: Vinea autem eius iuſtitia eſt, in qua diuerſæ ſpecies iuſtitiarum poſitæ ſunt quaſi vites: H puta manſuetudo, caſtitas, patientia, & cæteræ virtutes, quæ omnes generaliter iuſtitiæ appellantur: homines autem vineæ cultores ponuntur.

Accipiendo ſecundo modo Eccleſia vniuerſalis à principio ſæculi vinea eſt, quæ vna eſt tunc, & nunc per continuationem iuſtorum, extra quam nemo ſaluatur, cultores autem vineæ ſunt omnes homines, quia omnes tenentur eſſe intra Eccleſiam, & hoc eſt eam colere, nā qui extra eam fuerit non ſaluatur, extra de ſumma trinit. & fid. ca. capit. firmiter. Et illud eſt verum pro omni tempore, quia nūquam potuit aliquis ſaluari niſi intra Eccleſiam. De tempore poſt Chriſtum patet, quia iam, qui non crediderit, & baptizatus fuerit, peribit. Mar. 16. & infra 28. cap. Ante Chriſtum autem tam Iudæi, quàm Gentiles poterant ſaluari, cū lex Moyſi non obligaret niſi ſolos Iſraelitas, & tamen nemo ſaluabatur niſi fide, quę vna erat in omnibus bonis, ſed in quibuſdam implicitè in alijs explicitè, & ideo ad hanc Eccleſiam omnes homines mittuntur, vt ſaluari poſſint. I

Qui ſūt vineæ cultores.

Quod patet, quia paterſam. omnes, quos inuenit quocunque tempore, miſit ad vineam ſuam, & tunc cum vinea ſit Eccleſia, & homines cultores, id quod colitur eſt, quod in ea laborando obſeruatur, ſcilicet fidem tenēdo, & iuſtitiam ſequendo.

Aliter poteſt dici, quod vinea ſit ipſa Eccleſia, & quia partes vineæ ſunt vites, vel palmites, homines, qui ſunt partes vineæ, & per quorum ſucceſſionem continuatur Eccleſia, vocabuntur palmites. Sic accipitur Iſa. 5. capit. Vinea domini exercituum domus Iſrael eſt, & vir Iuda germen delectabile eius, & quia cultor, vel palmes, vel vitis non ſunt idem, cùm homines generaliter ſint vites, vel palmites, erunt cultores ipſi doctores Eccleſiæ, & prædicatores, qui doctrinam, & admonitionem quaſi palmites, & vites excolunt, dūm homines per doctrinam ſacræ ſcripturæ ad meliorem vitam perducunt. Sic accipit Greg. in homilia, ſcilicet: Paterſamilias, eſt conditor noſter, qui habet vineam, vniuerſam ſcilicet Eccleſiam, quæ ab Abel iuſto vſque ad vltimum electū, qui in fine mundi naſciturus eſt, quot ſanctos protulit, quaſi tot palmites miſit. K

Quod autem Chriſtus vocet vitem non quemlibet hominem, ſed ſeipſum ſolum, & quemlibet hominem palmitem Ioan. 15. alia longè differens comparatio eſt, vt infra dicetur.

Quid ſit operarios iſtos conducere, & quare pater familias illos conduxit. Quæſt. V.

QVæritur, quid ſit operarios iſtos conducere, & quare paterſam. illos conduxit.

Dicendum, quod paterſam. non ſolum conducit operarios, ſed etiam (vt littera dicit) exijt ad conducendum. Si autem acciperemus paterſam. pro Chriſto, dicitur exire ad conducendum eo modo, quo dicitur exiuiſſe à patre, & veniſſe in mundum per oſtenſionem operationum in humanitate aſſumpta, in qua prædicauit, & docuit, quod fuit operarios ad vineam noui teſtamenti mittere, quia tamen melius accipitur paterſa. pro Deo, & quod vinea ſit à principio ſeculi, dicetur exijſſe ad conducendum non per aliquam loci mutationem, ſed per ſuæ bonitatis diffuſionem. Et quia operarij dupliciter dicuntur, ſ. vel omnes homines, vel ſoli doctores, & prædicatores, aut quicūque, qui aliquo modo alios ad bonum mouent, dupliciter accipietur conducere.

Accipiendo ſecundo modo conducuntur operarij per hoc, quod Deus dedit eis ſpiritum ſapientiæ, & intellectus, & mandauit eis expreſsè ire ad prædicandum, aut ad denunciandum aliquid. Sicut patet Iſa. 6. & Ieremiæ 1. & Ionæ 1. ita de alijs prophetis, quos Deus mittebat ad aliquas gentes, vel perſonas, aliquando autem per ſolam interiorem inſpirationem mittebat impellendo interius, vt irent, & prædicarent. Neceſſe eſt autem, quod qui docet aliquo iſtorū modorū mittatur. Sic dicitur ad Rom. 10. cap. Quomodo prædicabunt, niſi mittantur? Et quia per conductionem determinatur operarius ad certum opus, etiam obligatur iam illud facere, ita per miſſionem obligabantur miſſi ad eundum, & etiam determinabantur ad opus quod facturi erant.

Accipiendo autem operarios primo modo pro omnibus hominibus, dicitur quod conducuntur inquantum Deus illos obligat ad obſeruātiam legis ſuæ, & ad fidem tenendam intra Eccleſiam, conducit autem illos inquantum illis oſtendit obligationem ad hoc faciendum per ſacram ſcripturam, vel per prædicatores.

Vocantur autem omnes homines operarij, vel mercenarij, quia mercenariorum conditionem habere debent, ſ. quia mercenarius facit opus domini, & non ſuum, ita & nos laborámus in obſeruando mandata Dei, & non voluntatem noſtram, & ſicut mercenarius paruo tempore manet in cibo, toto autem tempore in laborare, ita & nos circa curam noſtram pauco tempore manere debemus, toto autem tempore in cultu Dei. Sic dicit Chryſo. Scitote, quia mercenarij ſumus conducti.

Sicut ergo nemo ideo conducit mercenarium, vt hoc ſolùm faciat, quod manducat, ſic & nos non ideo ſumus vocati à Chriſto, vt hoc ſolum operemur, quod ad noſtrū pertinet vſum, ſed ad gloriam Dei, & ſicut mercenarius prius aſpicit opus, deinde quotidianum cibum, ſic & nos prius debemus aſpicere, quæ ad Dei gloriam pertinent, deinde quæ ad noſtram vtilitatem, & ſicut mercenarius totam diem circa domini opus impendit, vnam autem horam circa ſuum cibum, ſic & nos omne tempus vitæ noſtræ debemus impēdere circa gloriam Dei, modicam autem partem circa vſus noſtros terrenos. Et ſi mercenarius qua die opus non fecerit, erubeſcit intrare domum, & petere panem, quomodo tu non confunderis intrare in Eccleſiam, & ſtare in conſpectu Dei, quando nihil boni in conſpectu Dei geſſiſti: Cum autem quæritur quare paterſamil. conduxiſſet operarios, cum poſſet procurator eius eos conducere, ſicut ſoluit eis mercedem.

Aliqui dicūt, quod ideo ſit hoc, quia Deus eſt, qui nos ad fidem, & obſeruantiam legis ſuæ vocat, ſiue pulſando mentem noſtram, ſiue per ſacram ſcripturam vocando, tangere autem mentem non pertinet ad aliquem niſi ad Deum, ideo ipſe, qui eſt paterſam. conducit operarios, & non procurator eius.

Dicendum, quod hoc non ſtat, primo quia licèt pulſatio interior qua à Deo vocamur ad tenendum fidem, & obſeruantiam legis ſit à Deo, & non ab homine, tamen vt communiter ſit vocatio iſta per ſacram ſcripturā,

&

& adhuc magis per homines, qui illam prædicant, & ſecundùm eam hortantur, iſti autem, & etiam ſcriptura ſunt velut procuratores Dei, vel negociorum eius geſtores, ideo per procuratorem poterat dici, quod paterfam. conduxerit operarios. Secundo, & efficacius, quia per dationem mercedis factam operarijs in ſero ſignificantur præmia vitæ æternæ, certum eſt tamen, quod vita æterna nõ datur alicui à Deo per miniſtros, ſed per ſeipſum, quia beatitudo tota eſt in videndo Deum, & iſtam viſionem concedit Deus cuilibet per ſeipſum. Etiam ipſe diſponit homines immediatè per ſeipſum ad illam dando eis habituale lumen gloriæ, vt videre poſſint diuinam eſſentiã, ideo merces nõ datur per procuratorem, ſed per patrem familias, & tamen in litera dicitur, quod mandauit pater familias procuratori dare mercedem operarijs, ergo à fortiori poterat dicere, quod procurator cõduxerit operarios. Eſt ergo dicendum vno modo, quod quandocunque B ponitur aliqua parabola, non oportet applicare ſingulas partes parabolæ ad rem ſignatam: ſed ſatis eſt applicare illud, quod eſt ad propoſitũ, & propter quod inducta eſt parabola. Non fuit autem inducta iſta parabola niſi ad oſtendendum, quod multi erunt nouiſſimi primi, & primi nouiſſimi, & ideo ſatis eſt applicari illã partem, in qua dicitur, quod vltimis data eſt primo merces, & æqualiter eis, & primis datum eſt, de cæteris autẽ non differt, ſed ponuntur ad hoc, quod poſſit fieri parabola veriſimilis, ſicut etiam fit in fabulis.

Secundo poteſt dici, & ex eadem radice, & eſt iſta veritas, quod dictum eſt hoc ad conuenienter ponendum parabolam, vt eſſet veriſimilis.

Procurator enim non eſt niſi alicuius domini, & ideo C ad hoc, ꝙ notitia aliqua de procuratore habeatur oportet haberi notitiam de domino, & ideo in principio parabolæ cum nulla in præcedentibus præceſſiſſet relatio de patre familias, oportuit de illo fieri mentionem, vt ex eo cognoſceretur procurator eius, & quia primus actus, qui ponitur in parabola, eſt conducere operarios, conueniens fuit, vt pater familias diceretur conducere operarios, & non procurator eius.

Quare dicitur, quod pater familias exijt primo mane conducere operarios. Quæſt. VI.

QVæritur, quare dicitur, quod pater familias exiit primo mane conducere operarios.

Dicendum, quod omnes cõductiones, quas facit paterfam. in vno die ſunt, quod patet ex aſſignatione D horarum, de quibus in litera dicitur, ſ. primo mane, & tertia, ſexta, nona, & vndecima hora. Quod poteſt dupliciter accipi, vno modo reſpectu mundi. Alio modo reſpectu vnius hominis.

Accipiendo ad eundem hominem ſignificant iſta tempora diuerſas ætates eiuſdem hominis, in quibus omnibus vocatur homo, vel conducitur ad vineam domini, i. ad tenendum rectam fidem, & bonam operationem, & aliqui conducuntur vna hora, alij vero alia, quia diuerſo tempore vocati veniunt ad Deum, & omnibus datur eadem merces, ideſt denarius.

Vocantur primo mane aliqui, i. in pueritia. Hora tertia ſignificat iuuentutem quia ſicut ſol hora tertia incipit aſcendere, & calorem oſtendere, ita in iuuẽtute calor naturalis in homine creſcit, & aſcendit. Hora ſexta ſignificat E ætatem virilem, quia tunc homo eſt in ſtatu, & perfectione ſecundum corpus, & vltra non aſcendit, ſicut in meridie ſol eſt in maxima eleuatione in circulo meridiano, & tunc eſt tempus maioris caloris ex diſpoſitione ſolis. Hora nona ſignificat ſenectutem, in qua naturalis calor incipit refrigeſcere, ſicut hora nonæ ſol declinat iam à meridiano verſus occaſum. Hora vndecima ſignat ſenium, quia tunc ſol eſt iuxta occaſum, & horizontem, ſicut homo in ſenio eſt iuxta mortis occaſum. Prima hora, vel primum mane dicitur pueritia, vel infantia, quia iam ibi homo incipit vocari à Deo, & conſequenter vſque ad finem vitæ nulla ætas eſt, in qua homo non vocetur à Deo, nam in infantia à primo die egreſſus ab vtero vocatur homo à Deo quia licèt non vocetur ad fidem, & ope-

Nulla eſt ætas in qua homo non vocetur à Deo.

A ra, vocatur tamen ad fidei ſacramenta, i. ad baptiſmũ in quo iuſtificatur. Sed quia cõductio nominat pactionem, quæ non fit niſi inter vtentes ratione, & etiam qui conducitur ad laborem vocatur, qui non competit infantibus. Accipitur primum mane, i. pueritia circa cuius principiũ eſt aliqualis vſus rationis. Sed obijcietur, quomodo ſtat in iſto ſenſu, quod aliqui vocentur primo mane alij hora tertia, & ita de alijs. Nam omni hora, & tempore vocatur homo à Deo, quia Deus ſemper ſtat ad oſtium, & pulſat. Apoc. 3. cap. Dicendum, quod licèt homo omni tempore vocetur à Deo, tamen non reſpondet omni tempore, ſed aliquando alij citius, alij tardius, & ſcriptura ponit tempus reſponſionis, & non vocationis. Reſpondit autem in primo mane, qui à principio pueritiæ Deum colere incipit, & ita manet hora tertia, qui in principio iuuentutis Deo incipit adhærere Et ita de alijs, & ſic di-B uerſis horis conducuntur homines à Deo, ideo oportuit diuerſas horas diſtingui. Secundo poteſt dici, quod ſunt diuerſæ horæ vocationis, & quandocunque homo vocatur reſpondere, eo quod eſt duplex vocatio, quædam leuis, qua ſemper Deus animum pulſat. Alia verò efficax, qua tunc pulſat quando vult, quando efficaciter pulſat ſemper mouetur homo ad eum, in leui autem pulſatione non, & quia illa efficax pulſatio circa quoſdam fit primo mane, circa alios verò hora tertia, vt dictum eſt fuit cõueniens diſtingui diuerſas horas conductionis, leuis autem pulſatio non diſtinguit horas, neque vocatur conductio. Omnibus autem his horis homines vocantur ad vineam, quia diuerſis temporibus Deo vocanti aſſentiũt ſecundum efficacem pulſationem quam tunc facit, ſed omnibus datur denarius diurnus, qui æqualis eſt, quia C poterit eſſe gloria æqualis eorum, qui tempore nõ æqualiter Deum coluerunt, nam quod deeſt in tempore, poteſt augeri in feruore, & operum multitudine. Accipiẽdo autem totum diem reſpectu mundi, diſtinguẽtur iſtę horę ſecundum diuerſas partes temporis in vocatione, & hoc verius eſt, quia iſtum modum exponendi tenent doctores, item quia magis conuenit literæ, nam paterfam. vocat omni hora omnes, quos inuenit, & non quoſdam vna hora, & alios alia. Et tunc quia paterfam. poteſt dici Deus, aut Chriſtus, erunt vocationes variæ. Sed melius dicitur, quod Deus ſit paterfam. & tũc prima conductio huius fuit, quando primò cępit aliquos vocare ad eum colendum. Si Chriſtus dicatur paterfam. erit prima vocatio tunc, quando ipſe prædicabat, & poſtea fuerunt aliæ conductiones. Primum verum eſt, & tunc iſte dies, in quo D fiunt iſtæ conductiones, eſt totius ſæculi duratio vſq; ad reſurrectionem generalem. Sic dicit Origenes: Totum autem hoc ſeculum præſens diẽ vnum dicere poſſumus, magnum quidem quantum ad nos, modicum autem quantum ad Dei vitam.

Quomodo diſtinguuntur iſta quinque vocationes, vel conductiones, ſeu horæ. Quæſt. VII.

SEd quęritur, quomodo diſtinguuntur iſtæ quinq; vocationes, vel conductiones. Dicendum, quod iſtę diuidunt, & comprehendunt totum tempus ab exordio ſęculi vſque ad diem iudicij, toto. n. tempore hoc operarij conducuntur, quia nullum tempus eſt, in quo nõ mittat Deus operarios in vineam ſuam. Accipi. n. poſſunt dupliciter E operarij, vt ſupra dictum eſt. Accipiendo, ꝙ omnis homo ſit operarius, verum eſt, quod omni tempore cõducantur operarij, cùm nullum tempus eſt, in quo non ſint homines, & omnes illi conducũtur ad vineam, ergo omni tempore vſque ad finem ſęculi conducuntur. Accipiendo operarios pro doctorib. & prędicatoribus, qui vineam colunt alium docendo, & exhortando, etiam omni tpe operarij conducũtur, quia nullum tẽpus eſt, in quo Deus nõ mittat aliquos doctores, & prædicatores in Eccleſiam ſuam, quia vt dicitur ad Ephe. 4. in Eccleſia ſunt quidam Apoſtoli, alij Euangeliſtæ, alij prophetæ, alij doctores, & paſtores, & doctores, qui dati ſunt conſummationem miniſterij fidei, donec occurramus omnes in virum perfectum, ideſt compleatur corpus Chriſti myſticum, fini-

to numero electorum. Et hoc non erit niſi in fine ſeculi, vt Greg. dicit: ideo ſtatus paſtorum,& doctorum in Eccleſia durabit vſque ad finem ſeculi, & omnes illos dicitur Chriſtus mittere, vel dare, ideo omni tempore conducit operarios. Sic dicit Greg. in homilia, Ad erudiendam autem dominus plebem ſuam, quaſi ad excolēdam vineam ſuam nullo tempore deſtitit operarios mittere, quia etiam prius per patres & poſtmodum verò per legis doctores, deinde per prophetas, ad extremum verò per Apoſtolos quaſi per operarios in vineæ cultu laborauit: quamuis in quolibet modulo, vel menſura quiſquis cum fide recta, bonæ actionis extitit, huius vineæ operarius fuit. Cum autem quæritur de iſtis horis quid ſignent, dicendum iuxta Gregor. in Hom. quod prima fuit vel mane primum, vt ipſe dicit ab Adam vſque ad Noe. Hora tertia fuit à Noe vſque ad Abraham. Sexta hora fuit ab
G
Abraham vſque ad Moyſen. Nona fuit à Moyſe vſq; ad Aduentum Domini. Vndecima verò eſt ab Aduētu Domini vſque ad finem ſeculi. In qualibet autem iſtarum horarum conduxit Deus multos, qui eum coluerunt, & ſpecialiter aliquos, qui fuerunt præcipui, de quibus ſacra ſcriptura loquitur. Nam primo mane conduxit viros ſanctos, qui fuerunt in prima ætate ſæculi .ſ. Adam, qui laudatur in ſacra Scriptura, Sapi. 10. & Seth, & Henoch, qui ambulauit coram Deo. Gen. 5. cap. & translatus eſt in Paradiſum, Eccleſ. 45. cap. & alios viros iuſtos, qui fuerunt in progenie, & linea Seth. In ſecunda conductione .ſ. hora tertia fuerunt viri ſācti, quos ſcriptura laudat, vt Noe, de quo dicitur Geneſ. 6. ꝙ fuit vir iuſtus in generationibus ſuis, qui etiam laudatur de fide in cathalogo patrum ad Hebræos 11. Poteſt tamen Noe pertine-
H
re ad primam conductionem, quia ſexcentorum annorum erat quando introiuit in Arcam, Gene. 6. & incepit tunc ſecunda ętas, & ita poterit dici de ſanctis primę ętatis, de quibus etiam fuit Abel, quem Chriſtus laudat iuſtum, infra 23. cap. Sed melius pertinet ad ſecundam ætatem, cum in ea mortuus fuerit. Fuit etiam Sem, qui iuſtus fuit, & ſacerdos Dei altiſſimi. Gen. 14 cap. ipſe namque eſt, qui Melchiſedech rex Salem dicitur. Fuit, & Heber à quo Hebræorum genus aliqui ortum putant. Fuit nouiſſimus Abraham, qui etiam ad tertiam ætatem pertinere poteſt. In tertia conductione .ſ. hora ſexta fuerunt viri ſancti Abraham, & Iſaac, & Iacob, & duodecim Patriarchæ filij Iacob, de quibus omnibus ſcriptura loquitur. In quarta conductione, quæ fuit hora nona, fuerunt
I
viri ſancti .ſ. Moyſes legislator, & Aaron ſummus ſacerdos, & poſtea Ioſue, & omnes iudices, deinde oēs prophetæ, & multi ſancti Reges, & doctores legis, fuit enim diuturnior iſte ſtatus, & plurimi ſancti in eo fuerunt. Vltima conductio, quæ eſt in hora vndecima habet plurimos ſanctos, ſ. Apoſtolos, Martyres, Confeſſores, Virgines, & omnes ſanctos noui teſtamenti.

Quare iſtas quinque conductiones diſtinxit ſcriptura. Quæſt. VIII.

QVæritur, quare iſtas quinque conductiones diſtinxit ſcriptura, nam potius videtur, quod omni hora conducere deberet paterfamilias operarios, cum per cōductionem ſignetur vocatio hominis ad cul-
K
tum Dei, & tamen omni hora Deus vocat hominem ad bonum, quia ſemper ipſe ſtat ad oſtium, & pulſat. Apoc. 3. cap.

Secundò, quia ſi per ætates hominis diſtinguatur vocatio, erunt ſeptem vocationes iuxta ſeptem ætates hominis, vel ſaltem ſex.

Tertiò, quia ſi diſtinguamus ętates ſeculi, vocationes erunt ſeptem aut ſaltem ſex, quia tot ſunt ſeculi ætates. Dicendum, quod iſtas quinq; vocationes diſtinxit Chriſtus, quia referendo parabolam, tenuit veritatem rei, & ita fortè acciderat, quod in illis quinque horis vocauit, & non in alijs.

Ad argumenta dicendum in generali, quod in parabolis nō eſt neceſſe applicari ſingulas partes, ſed eas, quæ ſunt de intentione principali parabolæ, & quia intentio principalis erat, ꝙ laborantes tempore inæquali poſſunt
F
accipere præmia æqualia, & quod prius incipientes operari poſſunt vltimò, & poſterius pręmiari, ſatis fuit applicari partes illas. Quod vero operarij tot, aut tot vicibus fuerunt per tot horas conducti non differt, dum tamen ſimul non fuerint conducti, quia tunc non faceret parabola ad propoſitum, quæ inducitur ad oſtendendum, ꝙ multi erūt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi, & tamē facta conductione omnium in eadem hora nemo eſſet primus, neq; nouiſſimus, ꝙ tamen in quatuor horis, vel quinq; vel ſeptem fuerint conducti non differt.

Ad primum autem pōt dici, ꝙ non concludit, ꝙ tunc non ſolum in qualibet hora dēret vna cōductio fieri, ſed etiam in qualibet particula horæ, quia nullum tempus eſt, in quo Deus non vocet hominem pulſando eum, & ita ad illam continuam Dei vocationem deſignandum, non fuit conueniens fieri conductionem ſingulis horis, quia iſtæ quinq; poſitę ſignabant ſufficienter vocationē, quæ fit toto tpe. Secundò non ſtat, quia non conueniret hoc parabolæ, nam oportet, ꝙ veriſimile ſit id, quod in parabola refertur, & tamen in ſingulis horis conductionem fieri non erat veriſimile, quia tunc ſatis erat, ꝙ tota die occuparetur paterfamilias in conducendo operarios eundo, & redeundo ad forum. Tertiò, quia non erat veriſimile, ꝙ in ſingulis horis ſuperuenirent noui operarij in forum quos conducere poſſet, ſed interiectis aliquantis interuallis, ideo interpoſita hora, vel duabus horis, ibat ad conducendum operarios. ſ. de prima in tertiā, & ſextam, & nonam, & vndecimam. Quartò, & præcipuè ꝓpter concluſionem intentam, vt oſtendatur, quod hi, qui temporibus inæqualibus laborauerunt, accipiunt interdum præmia æqualia, & tamen ſi ſingulis horis conducerentur operarij, vix videretur inæqualitas quaſi ꝑꝑ continuitatem temporis. Cum autem ponitur de prima in tertiam, & ſextam, apparet inæqualitas propter aliquanta interualla, & iſta fuit etiam cauſa, quare non multæ conductiones fieri debuerunt. i. ſeptem, vel octo.

Ad ſm̄, & tertium dici pōt, ꝙ etiam ſi ad ſignandū ętates hoīs, vel mundi ponerentur diſtinctæ conductiones, non oportebat, quod ponerentur plures. i. ſex, vel ſeptē, quia omnes ætates hoīs, & etiam mundi non ſunt ita determinatæ, & differentes inter ſe, quin ad paruum, vel magnum numerum reduci poſſint, nam quidam ponūt ſeptem, & alii ſex ſolum. Ita ergo ſecundum aliquam rationem poterant reduci ad quinque, vel ad quatuor.

Quare dicitur, conuentione facta ex denario diurno. Quæſt. IX.

QVæritur, quare dicitur, conuentione facta ex denario diurno.

Dicendum, ꝙ primo fuit hoc ꝑꝑ conuenientiam ad parabolam, nam intendebat Chriſtus oſtendere, quod pretium æquale datum eſt omnibus operarijs in retribuendo, & ꝙ pro hoc murmurauerunt primi. Et ad hoc oportuit nominari certam monetam, & quia fortè iuſtum pretium ſecundum regionis illius modum, & cōductionis tēpus, erat denarius vnus, dicitur. ꝙ denarius conuentus eſt pro totius diei labore, ꝙ eſt eſſe diurnum denarium, dr̄ autem à decem, quia decē minuta ærea in valore cōtinebat. Sic dicit Remig. Denarius. n. dr̄, qui antiquitus pro decē nūmis imputabatr̄, & figurā Regis hēt.

Secundò conuenit ad ſenſum parabolæ, nam nomine denarii intelligitur ſalus æterna, pro qua eſt totus labor noſter in vinea dn̄i. Sic dicit Orig. Salutis autē arbitror eſſe nomen denarium, Et hoc adhuc magis applicatur: quia totus labor noſter eſt in obſeruantia præceptorum diuinorum, quæ ad decem reducuntur propter decalogum. Sic dicit Remig. Rectè per denarium deſignatur obſeruari decalogi pretium, quia vniſquiſq; in agro Sāctæ Eccleſiæ pro ſpe futuræ remunerationis laborat. Et tamen prima rō melior eſt, & efficacior, quia eſt litteralis. Nam verè pretium iuſtum, & conueniens regioni, & tempori erat denarius, quia alias non conueniſſent operarii cum patre familias pro denario diurno. Etiā, quia dato illis denario dixit paterfamilias, ꝙ non faciebat illis iniuriam, & ita iuſta retributio erat illa pro labore.

Quare

Quare dicitur egreſſus in forum circa horam tertiam.
Quæſt. X.

QVæritur, quare dicitur egreſſus in forum circa horam tertiam. Dicendum, quòd iuxta parabolam dicitur egreſſus paterfamilias, quia primo mane conductis operarijs rediјt in domum: & cum poſtea hora tertia voluit conducere alios, oportuit quòd exiret: ad forum autem exiuit, quia in foro erat concurſus publicus, & ibi conducebantur operarij: non enim dicitur hic forus locus exercendarum litium, ſed rerum venaliũ tractandarum, ad quod genus etiam conductiones, & locationes operarum pertinent.

Circa parabolæ ſenſum paterfamilias exijt, quia Deus vocando aliquos ad ſe ſuam bonitatem diffundit: & dicitur exire ad forum, quia forus extra Eccleſiam eſt, qui
B enim conducuntur, vt in vineam vadant extra Dei cultum ſunt: quidquid autem extra Eccleſiam eſt, forus eſt: & notat humanas conuerſationes, quæ non ſunt ſecundum Deum, in quibus fraudem facimus, & patimur, iniurias inferimus & recipimus: ſicut ementes, & vendentes in foro, qui autem vocatur, in foro eſt, quia ſecũdum hominem viuit, & vocatur, vt viuat ſecundum Deum. Sic dicit Origenes, Forum eſt, quidquid eſt extra vineã, ideſt extra Eccleſiam Chriſti in hoc enim mundo, vendendo, & emendo viuunt homines, & inuicem ſibi fraudem facientes vitam ſuam ſuſtinent.

Quare dicitur, quòd paterfamilias dixit de conductis hora tertia, quòd inuenit eos otioſos.
C *Quæſt. XI.*

QVæritur, quare dicitur, quòd paterſamilias dixit de eis, quos conduxit hora tertia, quod inuenit eos otioſos, & non dixit de eis, quos primo mane conduxit. Dicendum, quod qui primo mane conducti ſunt, non poterant eſſe otioſi, quia nulla pars temporis tràſierat, in qua operari deberent, otioſus tamen eſt, qui ab opere ceſſat, quando operandum eſt, ideo de primò conductis non poterat dici, quod inuenit eos otioſos, ſecus de conductis hora tertia, cum iam fuerat elapſa pars diei, in qua nichil egerant, & eadem ratione de omnibus alijs cõductis dicitur, quòd ſteterant tota die otioſi, quia nichil vſque ad horam vndecimam egerant, & tamen de otioſitate iſtorum dicetur magis ſequenti quæſtione.
D Circa ſenſum parabolæ vocantur otioſi illi, qui peccatores ſunt, ſolis carnis voluptatibus dediti, qui enim vocantur, peccatores ſunt, nam qui iuſti ſunt, non vocãtur, quia iam dudum conducti fuerunt, & ideo conducenti adhęſerunt, ſine quo iuſti eſſe non poterant. Et ita ipſe dixit, non veni vocare iuſtos, ſed peccatores. ſup. nono capit. Sic dicit Gregor. Qui ſibi viuit, qui carnis voluptatibus potitur, rectè otioſus redarguitur, quia fructum diuini operis non ſectatur.

Vel dicuntur otioſi non quidẽ illi, qui otioſi ſunt, ſed qui boni ſunt, & tamen bonum non operantur quando poſſunt, ſed pigritant. Sic dicit Chryſoſt. Otioſi ſunt non peccatores, illi enim mortui dicuntur. Otioſus autem eſt, qui opus Dei non operatur. Vis ergo non eſſe otioſus, non aliena tollas, & de tuis des, & operatus es in vinea
E donum miſericordiæ, vitem colens.

Quare paterfamilias iuit toties in forum ad conducendum operarios. Quæſt. XII.

QVæritur, quare pater familias iuit toties in forum ad conducendum operarios. Aliqui dicunt, quòd voluit habere operarios ad colẽdum ſufficienter vineam ſuam, & quia nõ inuenit copiam eorum primo mane, exiuit, & hora tertia, ſexta, nona, & vndecima. Sed tunc obijcietur, quod non eſt veriſimile, primò, quia tunc omnes operarios quotquot primo mane inueniret, conduceret, & omnes quotquot hora tertia, ſexta, & nona, cum etiam hora vndecima conduxerit aliquos. Et hoc non eſt ſatis probabile.

A Secundo, & præcipue, quia ſi ſic faceret, non poſſent eſſe aliqui otioſi, cùm omnes, quotquot inueniret, conduceret, & tamen dicitur, quòd inuenit aliquos otioſos hora tertia, & ita vſque ad vndecimam. Alij dicunt, quod primo mane exiuit, & conduxit tot quot putauit tunc conuenientes, hora autem tertia, & alijs non exiuit ad conducendum operarios, ſed ad aliquid aliud, quia tamen ibi inueniebat illos, conducebat eos. Sed obijcietur contra hoc, quia ſi non exiret intentione conducendi operarios, non conduceret toties, & tamen quandocunque exiuit conduxit operarios, & hoc quinquies, ideo ex intentione videbatur agere. Siquis teneat primam poſitionem, reſpondebit ad primum in contrarium, quod non conduxit omnes operarios, quotquot inuenit, cùm etiam alij agerent operarijs, & conduxiſſent illos, & ſi ipſe vel-
B let omnes conducere, oporteret ſuperabundare in pretium vltra menſuram, quod erat irrationale, ideo etiam alijs horis q̃ſiuit operarios, quaſi eos, quos nõ inuenerat primo mane inueniret pro rationabili pretio alijs horis.

Ad ſecundum dici poteſt, quod erant aliqui otioſi, & tamen non erant otioſi ex primo mane, ſed quod conduxit paterfamilias quos potuit primo mane, & cum exiuit hora tertia inuenit aliquos, qui de nouo venerunt ad forum conduci quærentes, & non fuerunt ibi primo mane, & ideo non potuerat eos pater familias conducere primo mane, & ita alij venerunt hora ſexta, qui non fuerant primo mane, neque hora tertia, & ita tunc eos nouiter inueniens conduxit. Et ſic fecit hora ſexta, & idem hora nona, & vndecima, & ita quahbet hora exiuit, vt operarios conduceret, quaſi alijs horis nõ inueniſſet ad-
C huc tot quot erant neceſſarij. Sed tunc obijcietur, quod adhuc iſti erant non otioſi hoc modo, quia fortaſſis ipſa hora tertia, vel nona, aut vndecima iſti venerant in forũ, vt locarent operas ſuas, & ita non erant otioſi, ſed ſcriptura vocat eos otioſos.

Dici poteſt, quod iſti erant otioſi, quia licèt in foro nõ manſerant ex primo mane expectãtes locare operas, mãſerant in domo, & nunc nouiter in forum venerant, & ita tota die vſque ad illud tempus manſerant otioſi, licet in foro non inuenerat eos pater familias ad conducendum eos. Sed adhuc dicetur, quod non ſtat, quia tunc paterfamilias neſciret, an aliqui iſtorum eſſent otioſi, quia poterant iſti aliquid feciſſe in domo vſque ad illam horam, vel de nouo veniſſe in vrbem, & velle tunc vſque ad noctem locare operas ſuas, & ita non eſſent otioſi, &
D dato quod verè fuiſſent otioſi in domibus manentes, neſciret hoc paterfamilias. & ita non aſſereret illud ſcriptura, & tamen omnes aſſerit fuiſſe otioſos præter eos, qui primo mane conducti fuerunt, ergo in foro erant omnes ex primo mane, & non venerant de nouo. Secundò, quia hoc dato neſciretur quis fuiſſet magis otioſus, quia cum omnes de nouo venirent, poterat eſſe, quod ille, qui venit hora vndecima fuiſſet minus otioſus quam qui hora tertia, & tamen paterſamilias, non increpuit aliquos de otio, niſi eos, qui fuerunt conducti hora vndecima, nam de cæteris dicitur, quòd erant otioſi. Iſtos autem ille increpuit dicens: quid ſtatis tota die otioſi? ergo innuitur, quòd ille ſciebat iſtos magis otioſos fuiſſe, quam cęteros quod eſſe non poterat ſi illa hora, qua conducebãtur ſinguli veniebant in forum.

Tertiò, & efficacius apparet, quod non veniebant de
E nouo, ſed à primo mane vſque ad illud tempus manſerant in foro, quia dicitur ſupra in littera, quid hic ſtatis tota die otioſi; & dicitur hoc ad eos, qui hora vndecima conducti fuerunt, ergo illi tota die manſerant in loco illo, in quo fuerunt conducti, ſ. in foro. Etiam de conductis hora tertia dicitur, vidit alios ſtantes in foro otioſos, ergo otium eorum in foro erat. ſ. quia ibi ſtabãt, ergo non venerant de nouo, ſed ſteterãt à primo mane vſq; ad tertiã, & non fuerant conducti. Quarto patet, quia qñ dixit pater familias eis, quos inuenit hora vndecima in foro, quid ſtatis hic tota die otioſi, illi excuſantes dixerũt, quia nemo nos conduxit. Et tamen ſi nouiter veniſſent ad forum, potuiſſent melius dicere, non fuimus otioſi aliqua parte diei, quia nunc nouiter venimus, & ante hoc aliquid faciebamus alibi, & tñ dixerunt, nemo nos condu-

xit, ergo videtur, quod in foro manebant, vbi conduci volebant, & poterant, & ideo ſolum ob hoc manſerāt, quia nemo eos conducere voluerat. F

Dicendū ergo videtur, quod paterfamilias conduxit primo mane, quos putauit neceſſarios, vel vtiles ſibi ad opus ſuum, & iam non erant ſibi neceſſarij operarij, cum autem exiuit circa horam tertiam, ſextam, nonam, & vndecimam, non exibat ad conducēdum operarios, ſed fortè ad ſolatium, vel ad aliam cauſam, & tamen quia inuenit ibi operarios conduxit eos. Et tunc poterant eſſe otioſi multi, & ille inuenit multos hora prima, quos potuerat conducere, & non conduxit quaſi non eſſent ſibi vtiles, & illi manſerunt vſque ad tertiam, tunc egrediens & videns illos, conduxit aliquos eorum paruum miſericordia motus, vt aliquid acquirere illi poſſent ad ſuſtentationem.

G Alij multi manſerunt, quos putauit fortaſſis conducendos ſimiliter ab alijs, & cū exiuit hora ſexta inuenit aliquos de illis adhuc non conductos, & eorum quoſdam conduxit, alios relinquens, & ita fecit hora nona. Et cum hora vndecima veniſſet, adhuc quoſdā inuenit, qui nondum conducti fuerant, & illorū aliquos conduxit. Confirmatur hoc primò, quia quando exiuit in forum alijs vicibus non conduxit aliquos, ſtatuens cum eis pretium. Sed dixit: ite & vos in vineam meam, & quod iuſtum fuerit, dabo vobis. In quo innuitur, quod non erat deſiderium ſuum magnum conducendi eos, ſed quaſi ex ſuperabundantia eos mittebat.

Secundo, quia dicitur, egreſſus circa horam tertiam, vidit alios ſtantes in foro, & tamen ſi iret in forum intentione conducendi operarios diceretur, inuenit alios, quia H inuētio dicit occurſum rei quæſitæ, quia verò dicitur, vidit, innuitur quaſi quod acciderit hoc. ſ. quod nō erit hac intentione, ſed accidit, quod vidit operarios, quos non quærebat. Cum autem obijcitur, quod ſi non iret intentionē habendi operarios, non cōdoceret toties operarios.

Dicendum, quod conduxit primò ex quadam miſeratione, quia illi perdebant diem nihil acquirentes, vt ergo ſaltem diurnum victum acquirarent conducebat eos.

Secundo, quia vtile erat ei, nam illi qui non conducti fuerant primo mane, pro paruo precio locarent operas ſuas ſecundum proportionem ad eos, qui primo mane conducti fuerant. Et hoc apparet, quia quando ille dixit, ite, & vos in vineam meam, non expetiuerunt ab eo certam cōuentionem, ſed cum ille dixit, ite & vos, &c. quod iuſtum fuerit dabo vobis, ſtatim iuerunt. I

Quare paterfamilias cum operarijs, quos primo mane conduxit, conuenit ex denario diurno, & cum eis, quos poſtea conduxit nihil certum ſtatuit.
Quaeſt. XIII.

QVæritur, quare paterfamilias cum operarijs quos primo mane conduxit, conuenit ex denario diurno, & cum eis quos poſtea conduxit, nihil certum ſtatuit.

Aliqui dicunt, quod hoc fuit, quia paterfamilias non intendebat tantum dare cæteris quantum eis, qui primo mane, quia non erat labor æqualis, ſed quantum laborarent eorum commiſit iudicio, vt poſtea ſecundum conditionem laboris eorum, retribueret eis. Accidit aūt quòd, K qui hora tertia venerunt, tantum laborauerunt quātum hi, qui primo mane, ideo dedit eis denarium ſecundum, quod primis. Sic videtur dicere Origenes, ſ. Operarios tertiæ horæ non inuitauit ad totum opus, quidquid autē potuerunt operari ſuo iudicio reſeruauit, poterant enim æquale opus facere in vinea eis, qui ex mane ſunt operati, quicunque in tempore breui volebant operantem virtutem ad opus extendere, quæ ante non fuerat operata. Sed dicendum, quòd hoc non ſtat, quia ſi propter æqualem laborem dediſſet æquale pretium, cum non potuiſſent laborare æqualiter, neque laborauerunt omnes operarij, non dediſſet omnibus æquale pretium, & tamen omnibus dedit æquale, non eſt ergo cauſa iſta æqualitatis denarij, vt oſtendetur infra.

Secundò dicunt alij, quod fuit, quia paterfamilias intendebat dare illis, quos ſecundo conduxit tantum, ſicut primis, & tamen non merebantur æquale. Si autem fuiſſet taxatum pretium conductionis, taxaretur iuxta proportionem reſidui temporis vſque ad noctem, & ita minus conueniretur quàm cum primis, ſed ſi minus conueniret, & daret denarium, primi cum quibus conuenerat ex denario, arbitrarentur rationabiliter dādum eſſe ſibi pluſquam denarius, & ideo non taxauit pretium. Sic dicit Chryſ. Iſtis autem non fecit pactum, quia tantum paratus eſt retribuere, quantum mercenarij recipere non ſperabant. Sed hoc non eſt ſatis veriſimile, quia iſtud non conciperet, niſi ad aliquid tunc oſtendendum, vel ſignificandum, quod non apparet, ideo quod dederit denariū omnibus non videtur factum pro eo, quod prius concoperit ſic facere, quādo cōducebat eos. Sed quia fortaſſis, G quando venerunt de vinea, audiens, quod diligenter, & efficaciter laborauerant, qui tardè venerant, licèt non tātum mererentur, quantum primi, motus eſt quadam liberalitate, vt omnibus æqualia daret.

Tertiò dicunt alij, quod cum primis conuentum eſt, quia cum Adam, & hominibus primæ ætatis Deus conuenit pretium ſui obſequij, ne poſtea declinantes à via Dei, dicerent ſe egiſſe, quia neſciebant quid eis pro cultu Dei dandum erat. Sic dicit Chryſoſt. Nota, quod primis ſolis conuenit ſpecialiter dare denarium, alios autem ſub incerto pacto conduxit, dicens, quod iuſtum fuerit, dabo vobis, ſciens enim dominus, quia præuaricaturus fuerat Adam, & omnes poſtmodum in diluuio fuerant perituri, certum pactum fecit ad eum, ne quando dicat, ideo ſe neglexiſſe iuſtitiam, quia neſciebat, quæ præmia fuerat H recepturus. Sed iſtud non ſtat, quia non pertinet iſte ſenſus ad parabolam, nam paterfamilias cui iſta in veritate acciderunt, non faciebat iſta ad talem ſignificationem, neque ſciebat an factum ſuum aliquo tempore à Chriſto in parabolam deduceretur.

Dicendum, quod veritas huius eſt, quod primis operarijs conuenit paterfamilias dare denarium cæteris autem nihil certum, & hoc quia, qui conducti fuerunt primo mane, nihil de die expenderant, ſed illa erat hora cōductionis, ideo nollent ſine taxatione pretij operari: qui verò poſtea conducti ſunt, perdiderant partem diei, & non erat iam vltra tempus aptum ad conductionem, neque etiam erat aliquis, qui eos conduceret, ſicut dixerunt illi, quos hora vndecima inuenit paterfamilias, quibus dixit, quare erant tota die otioſi, & illi inquiunt, quia nemo nos conduxit. Et ideo quantumcunque paucum eis I daretur ſaltem ad ſuſtentationem operaretur, vnde ſine certa taxatione irent. Quod patet, quia dicēte paterfam. ite & vos in vineam meam, & quod iuſtum fuerit, dabo vobis, ſtatim iuerunt, non expectantes aliquam certam taxationem. Si tamē illi ire nollent niſi conuento certo pretio, faceret hoc paterfamilias.

Secundò, & principaliter fuit, quia ratio hoc ſuadebat, nā illi, qui primo mane conducti ſunt, oportuit quod ex taxato pretio conducerentur, quia nulli alij erant, per quos ſciretur quantum iſti mererentur, & ita ex denario conuentum eſt, cum autem taxatum fuit pretium illorū, nō oportuit taxari pretium cæterorum, quia per pretium primorum iuxta proportionem temporis poterat ſciri quantum dari deberet. Et hoc apparet, quia qui iuerunt K tardè in quibuſcunque horis non iuerunt ſine conductione, licet iuerint ſine taxato pretio, nam non dixit illis ſolum paterfamilias, ite & vos in vineam meam, & quod illi ſtatim iuerint, ſed dixit eis, quod iuſtū fuerit dabo vobis, quæ iuſtitia erat ad minus ſecundum proportionem partiū diei ad partes denarij, cum toti diei rñderet vnus denarius.

Quare de conductione facta in ſexta, & nona dixit ſcriptura ſimul, de alijs autem per ſe. Quaeſt. XIIII.

QVæritur, quare de cōductione facta in ſexta, & nona dixit ſcriptura ſimul, de alijs aūt per ſe. Nam de primo mane per ſe dixit, & de tertia per ſe, & vndecima per ſe, de ſexta autem, & nona ſimul. ſ. egreſſus autem circa ſextam, & nonam horam fecit ſimiliter.

Aliqui dicūt, quod fuit, quia ſexta, & nona hora fuerūt pro

eadem gente, ſcilicet pro Iudaico populo, ideo ponuntur A ſimul, cœteræ verò horæ conductionem pro diuerſis gentibus, ideo ponuntur diſtinctè. Sic dicit Chryſoſto. Ideo autem coniunxit ſextam, & nonam, quia in ſexta, & nona generatione vocauit Iudæos, & frequentauit cum hominibus diſponere teſtamenta quaſi definito ſalutis omni tempore iam propinquante. Sed nō ſtat, primo etiam ſi pertineant ad eundem populum ſexta, & nona; tamen non fuerunt iſtę conductiones ſimul factæ, ſed diſtinctæ ſicut & cœteræ: ideo ex hoc non eſt maior cauſa, quod iſtæ duæ coniungantur quam aliæ. Secundo, quia etiam prima, & tertia ad eundem populum pertinere videtur, ſcilicet ad exiſtentes in lege naturæ, & ideo poni deberent ſimul ex hac ratione: ſed non ponūtur. Tertio, quia (vt Greg. vult) omnes conductiones præter vndecimam pertinent ad populum Iudaicum: dicit enim, vndecima B vero hora eſt ab Aduentu domini vſque in finem mūdi. Operator verò mane, & tertia, & ſexta, & nona antiquus ille Hebraicus populus deſignatur, qui in electis ſuis ab ipſo mundi exordio dum recta fide ſtuduit Deum colere, quaſi non deſtitit in vineæ cultura laborare, ideo omnes deberent hac ratione poni ſimul præter vndecimā, quod non fit.

Dicendum, quod non fuit cauſa niſi artificioſa breuitas ſcripturæ. In ſexta quippe, & nona nichil noui factū eſt quam in tertia: ideo ſi per ſe ponerentur referentur eadem, quæ hora tertia facta fuiſſe relata ſunt, quod ſuperuacuum erat: vnde non ſolum non diſtinxit ſextam à nona de qualibet per ſe dicens, ſed etiam de nulla earū, neque de ambabus ſimul dixit id, quod de aliqua aliarum, ſed dicitur, quod egreſſus circa ſextam, & nonam C horam fecit ſimiliter, id eſt fecit ſicut in hora tertia, & ita quia nona nichil addidit ad ſextam dictum eſt ſimul de nona, & ſexta, & quia in ambabus nō eſt factum aliquid noui, quod non factum fuiſſet hora tertia, non dictum eſt expreſſe de iſtis, ſed dicitur fecit ſimiliter ſicut in tertia fecerat, de cœteris horis neceſſe fuit poni diſtinctè. De prima patet, quia illa fuit prima conductio diſtincta à cęteris, & per quam cœteræ cognoſcuntur, ideo de illa plenè narrari debebat. De tertia etiam plenè, quia differebat à prima, nam in prima nemo fuit otioſus. In tertia autem dicitur, quod vidit alios ſtantes otioſos, Etiam in prima conuentum eſt pro certo pretio cum operarijs, id eſt ex denario diurno. In tertia autem nichil taxatum eſt, ſed dictum fuit, quod iuſtum fuerit dabo vobis. De ſexta, & nona, quia in nullo differebant à tertia, nichil D expreſſè, & diſtinctè poſitum eſt. De vndecima autem expreſſè poſitum eſt, quia differebat à prima ſicut tertia, ſexta, & nona in illis duobus, differt autem ipſa à tertia, ſexta, & nona. Primo, quia in hac non ſolum inueniuntur otioſi in foro, ſed etiam de otioſitate increpantur. ſ. quid hic ſtatis tota die otioſi? in alijs autem nemo increpatur. Secundo ex reſponſione operariorum, nam qui alijs horis conducuntur nichil reſpondent, qui verò hora vndecima dixerunt nemo nos conduxit, ideo de vndecima per ſe dicendum fuit.

Quare pater familias arguit de otioſitate eos, quos conduxit hora vndecima, & non alios.
Quæſt. XV.

E

QVæritur, quare paterfamilias arguit de otioſitate eos, quos conduxit hora vndecima, & non alios, nam dixit eis. Quid hic ſtatis tota die otioſi? Alijs autem nichil dixit. Dicendum, quod maior cauſa fuit contra iſtos, quàm contra alios, quanto maiorem diei partem inutiliter expenderant.

Vnde cœteri partem diei expenderant, iſti verò totū: nam dixit illis, quid hic ſtatis tota die otioſi? Secundo poteſt dici, quod fortaſſis paterfamilias etiam arguit cœteros, quos conduxit præter quam conductos primo mane, & tamen non expreſſit ſcriptura illorum redargutionem, ſed iſtorum ſolum, quia ad propoſitum Chriſti introducentis parabolam fortè faciebat increpatio iſtorum, & non aliorum.

Quare operarij iſti, qui hora vndecima conducti ſunt, dixerunt nemo nos conduxit. Quæſt. XVI.

QVæritur, quare iſti operarij, qui hora vndecima conducti ſunt, dixerunt nemo nos conduxit. Alij autem non dixerunt hoc. Dici poteſt vno modo, quòd fortè paterfamilias quando alios conducebat, non redarguebat eos de otio dicens, quid ſtatis otioſi? & ideo illi non reſpondebant aliquid. Secundò, quia fortè reſpondebant ſicut & iſti qui conducti fuerunt hora vndecima: nam ſi argueret eos de otioſitate, certum eſt, quòd aliquid reſponderent. & hoc maxime eſſet, quia nemo eos conduxerat. Tertiò, quia fortè aliquis eos conducere voluit: & tamen minus obtulit quam alij accipere vellent.

Eos verò, qui circa vndecimam conducti ſunt nemo conduxerat, id eſt nemo conducere tentauerat, quia nemo illis quicquam obtulit. Sed dicendum, quod quidquid ſit, ideo non ponitur reſponſio cæterorum, quia nō ponitur increpatio facta ad eos, & quia reſponſio non ponitur ſine quæſtione, cum ſcriptura non poſuerit aliquid ab eis quæſitum, non potuit ponere eorum reſponſionem. Cauſa vero quare iſtorum ſolū poſita eſt reſponſio, etiam ſi cœteri interrogati fuiſſent, & reſpondiſſent, fuit quia non conueniebat ad propoſitum Chriſti introducentis parabolam reſponſio aliorum, vndecima enim hora Gentilium populus vocatur ad fidem. Hi autem increpantur, quod tota die otioſi manſerunt, quia ante tēpus illud, quod erat iam quaſi quædam veſpera ſeneſcētis, & inclinati ad occaſum mundi cultui Dei non vacabant, & hoc quia nemo eos conduxerat, id eſt nemo eos ad bonum agendum incitauerat exhortando, docendo, prædicando, neque laboris mercedem propoſuerat annunciando eis vitam æternam, imò quando à principio eis annunciata eſt, admirabantur, ſicut patet Act. 17. Paulo prædicante Athenis reſurrectionem mortuorum, admirati Philoſophi Epicurei dixerunt eum annunciatorem eſſe nouorum dæmoniorum. Iudæi autem non poterant hoc dicere, quia Patriarchæ, & Prophetæ eis prędicauerant & docuerant, & legiſperiti idem quotidie faciebant: ideo non poterant dicere, nemo nos conduxit. Sic dicit Gregor. Qui enim tranſacto tam longo mundi tempore pro vita ſua laborare neglexerant, quaſi tota die otioſi ſtabant. Sed penſate quid inquiſiti reſpondeāt. Nemo nos conduxit: nullus quidem ad eos Patriarcha, nullus Propheta ad eos venerat. Et quid eſt dicere, nemo nos conduxit niſi vitæ nobis nemo viam prædicauit. Et idem Chryſoſtomus ait: quæ eſt enim conductio noſtra, & conductionis merces promiſſio vitæ æternæ: gentes. n. ſolæ neque Deum ſciebant, neque Dei promiſſa.

Quare dicitur, cum autem ſero factum eſſet.
Quæſt. XVII.

QVæritur, quare dicitur, cum autem ſero factum eſſet. Dicendum, quod hic agitur de retributione mercedis pro labore diurno. & iſta retributio fit in ſero, ſignificat enim ſero ſolis occaſum, vel tempus, quod eſt ſtatim poſt ſolis occaſum, nam ante ſolis occaſum ſemper eſt dies: & ideo laboris eſt tempus: occidente autem ſole deſinit tempus laboris, & incipit quies: Pſal. 103. Exit homo ad opus ſuum & ad operationem ſuam vſque ad veſperam. Iſta autem eſt cōſuetudo apud omnes gentes redire de labore agri ad veſperam id eſt ſolis occaſum. Gen. 30. cap. dicitur: Redeuntique ad veſperam de agro Iacob occurrit Lia. Et Iudi. 19. cap. dicitur. Ecce apparuit homo ſenex reuertens de agro, & de opere ſuo veſpere. Et ideo illud eſt tempus ſolutionis mercedis. ſ. poſt ſolis occaſum, vel ante ſecundum conſuetudinem gentis, & maxime ſi eſt pauper, vt poſſit ſibi cibos emere, de quibus illa nocte viuat.

Sic dicitur Deuteronom. 24. capit. Non negabis mercedem indigentis, & pauperis: ſed eadem die reddes ei pretium laboris ſui ante ſolis occaſum, quia pauper eſt, & ex eo ſuſtentat animam ſuam. Erat autem iſte pater-

familias iuſtus, cum dicatur, ego autem bonus ſum. Et non ſolum iuſtus, ſed etiam liberalis, ideo vt iuſtus erat voluit eadem die reddere pretium laboris tempore debito, ſcilicet ad ſolis occaſum, quod eſt cum ſero factum eſſet. Quantum ad ſenſum parabolæ operarij vocantur in ſero, quia ſero finis diei eſt poſt occaſum ſolis, & ſignificat finem vitæ humanæ, vel conſummationem ſęculi, in vtroque ſero redditur merces nobis, nam cuilibet bono poſt mortem merces redditur, & non ante, nam bona, quæ ſperamus non ſunt carnalia, neque talia qualia in hoc ſęculo ſperentur. Pſalm. 126. Cum dederit dilectis ſuis ſomnum, ecce hæreditas domini, ideſt quando boni, qui ſunt dilecti à Deo, acceperint ſomnum, ideſt, mortis dormitionem, tunc hæreditas domini eis conceditur, ideſt vita æterna. Etiam in ſero, ideſt in fine ſęculi generaliter datur merces, quia finis ſęculi, & iudicium generale, & reſurrectio vniuerſalis idem ſunt, & tamen in reſurrectione accipient homines complementum præmij, quia dabitur omnibus beatis ſtola corporis, vt ſit completa beatitudo.

Quare Dominus iuſſit procuratori vineæ reddere mercedem operarijs. Quæſt. XVIII.

QVæritur, quare Dominus iuſſit procuratori vineæ reddere mercedem operariis, quia videtur eſſe inconueniens, nam merces non reddetur hominibus niſi per Deum, quia ſiue ſit merces beatitudo animæ, quæ conſiſtit in viſione Dei, ſiue glorificatio corporis, per Deum ſolum fit. De viſione apparet, quia illa eſt ſubſtantia beatitudinis, & eſt tota merces, & tamen nichil eſt, quod viſum efficiat nos beatos, niſi diuina eſſentia. Etiam nihil eſt, quod conſtituat nos potentes, vel aptos videre diuinam eſſentiam, niſi Deus, quia ipſe ſolus eſt, qui dat nobis habituale lumen gloriæ per quod ſumus capaces viſionis eius. Quantum ad glorificationem corporis idem eſt, quia dotes corporis, vel tota glorificatio eius dependet ab anima inquantum anima perfectè glorificata refluit in corpus, & conſequenter, qui dat gloriam animæ dat gloriam corporis. Etiam quantum ad diſpoſitionem ad hanc gloriam, quæ eſt reſurrectio, nam illa per Deum fit, & non per aliquam creaturam.

Aliqui propter hoc volunt, quod dare mercedem ad veſperum non pertinet niſi ad Deum, & ideo aliqui dicunt procuratorem eſſe Spiritum ſanctum, dominum eſſe filium. Sic dicit Chryſoſt. Dicit Dominus procuratori ſuo, filius ſpiritui ſancto.

Alij volunt, quod procurator ſit filius, & paterfamilias ſit pater, & reddantur mercedes electis per filium. Sic dicit Glo. Dicit paterfamilias procuratori ſuo, ideſt, dicit pater filio, quia ſcilicet pater operatur per filium, & filius per Spiritum ſanctum, non propter aliquã differentiam ſubſtantiæ, aut dignitatis. Sed non multum cõueniunt iſtæ expoſitiones, quia non habent apparẽtiam, quod aliqua perſona vocetur dominus, & alia vocetur procurator, cum vna non imperet alteri, neque ſit maior, aut minor, & ideo non eſt dictum hoc ad hunc ſenſum quaſi vna perſona dicat alteri, quod mercedem reddat, quia non eſt vna maior, & alia minor, & vna ex cõmiſſione, vel delegatione alterius aliquid recipere poſſit, licet Chriſtus acceperit à patre poteſtatem iudicandi. Io. 5. Dedit ei iudicium facere. Et iterum: Pater non iudicat quemquam, ſed omne iudiciũ dedit filio facere, ſed hoc eſt inquantum Chriſtus quantum ad humanitatem eſt minor qualibet perſona diuina, & poteſt aliquid ſuſcipere ſicut humanitas Chriſti creata eſt. Et ita dixit beatus Ioan. dedit ei iudicium facere, quia filius hominis eſt, inter perſonas, aut diuinas non aſſignatur inæqualitas quaſi vna perſona poſſit recipere aliquid ab alia velut extraneum à ſe, & quod non habeat ex perſona ſua inquantum eſt perſona diuina.

Secundò, quia etiam ſi vna perſona non recipiat ab alia, tamen non poteſt vna perſona aliquid facere quantum ad extra, quod alia perſona non faciat, & ita ſi filius reddit mercedem, neceſſe eſt, quod ſimul pater, & Spiritus ſanctus mercedem reddant, quia Deus non beatificat nos, vt perſona, ſed vt eſſentia, & tamen quantum ad eſſentiam nulla omnino eſt differentia inter perſonas.

F Alij dicunt, quod iſte paterfamilias eſt Chriſtus, & procurator eius eſt ipſemet, mercedem reddi iubet, & reddit, ſicut vocatur oſtiarius, & oſtiũ. Sic dicit Remig. Dominus Ieſus Chriſtus ipſe eſt paterfamilias, & vineæ procurator, ſicut ipſe eſt oſtium, & oſtiarius. ipſe.n. venturus eſt ad iudicium, vt vnicuique reddat ſecundum, quod geſſit. Vocat ergo operarios, & reddit illis mercedem, quando omnes congregabuntur in iudicio, vt vnuſquiſque accipiat ſecundum opera ſua. Sed non multum conuenit, quia ſi intentio eſſet, quod Chriſtus eſſet paterfamilias, & ipſe daret mercedem, non diſtingueretur de patrefamilias, & procuratore, qđ vocaſſet paterfamilias procuratorem ad reddendum mercedem, præſertim, quia hoc

G non erat neceſſarium ex conditione narrationis, quia ante hoc nulla de procuratore mentio habita fuerat.

Alij dicunt, quod procurator vocetur hic aliquis miniſter Dei. ſ. aliquis Angelus, vel multi Angeli, qui mercedes tribuant, & tunc bene vocat paterfamilias procuratorem. Sic dicit Origenes. Dicit procuratori ſuo ſiue alicui Angelorum, qui ſupra mercedes retribuendas conſtitutus eſt, ſiue alicui ex multis procuratoribus ſecundum, quod ſcriptum eſt, ſub curatoribus, & tutoribus eſſe hæredem eo tempore, quo paruulus eſt. Sed dicendũ, quod hoc non ſtat, primò, quia nullus Angelus conſtitutus eſt ad reddendas mercedes, quia vt oſtenſum eſt ſupra, Merces eſt beatitudo, quia nemo dare poteſt niſi Deus.

Secundò, quod dicitur de curatoribus, & actorib. non eſt ad propoſitũ, quia illud intelligitur de paruulo poſt

H mortem patris, quia licèt ſit Dominus omnium parum differt à ſeruo, ſed ſub tutoribus, & actoribus eſt vſque ad tempus præfinitum à patre. Vel ſecundum intentionem Apoſtoli intelligitur de differentia populi ſub veteri teſtamento, & ſub nouo, quia in veteri teſtamento erãt ſub ſeruitute legis, ſicut hæres paruulus conſtitutus ſub tutoribus, & actoribus, nunc verò ſumus in libertatem exeuntes ea libertate, qua donauit nos Chriſtus, ad Chriſtum autem in die iudicij non competit hoc quaſi ipſe ſit ſub actoribus, & curatoribus, & per illos aliquid agat.

Dicendum ergo videtur, quod iſta particula non eſt applicanda ad ſenſum parabolæ, ſed eſt ſolum ad reddendum veriſimilem rem, vt enim ſępe dicitur, non oportet ſingulas partes parabolarum applicare, ſed ſatis eſt applicare illas, quæ faciunt ad ſenſum ad quem inducitur parabola, & quia inducitur ad oſtendendum æqualitatem præmij eorum, qui tempore inæquali laborauerunt, ſatis eſt illas particulas applicare, quod verò per dominũ dentur mercedes, aut per procuratorem, dum tñ æquales reddantur, nihil differt. Sed dicitur, quod Dñs iuſſit procuratori hoc facere ad reddendum rem veriſimilem. Erat enim veriſimilius diſtribui merces per diſpenſatorem quàm per dominum; cum dominus non exerceat per ſe diſpenſationem rei familiaris. Si aũt dicatur, quare paterfamilias per ſeipſum conduxit operarios? dicetur vt habitum fuit ſupra.

Quare dixit paterfamilias procuratori voca operarios, & redde illis mercedem ſuam. Quæſt. XIX.

K QVæritur, quare dixit paterfamilias procuratori, voca operarios, & redde ſibi mercedem ſuã, in quo innuit, quod omnibus erat merces danda, cũ dicat incipiens à nouiſſimis vſque ad primos, & tamen non habebant omnes mercedem, ſed ſoli primi.

Dicendum, quod omnibus erat merces danda, & non ſolum danda, ſed erat iam certa. Quod patet, quia non ſolum dixit, redde eis mercedem, ſed addit mercedẽ ſuã, .i. propriam, & commenſuratam eis. Et tamen hoc differt inter primos, & cœteros, quam cum primis conuentum eſt pretium, & taxatum, cum cæteris autem non fuit taxatum, & tamen conducti ſunt pro mercede, quia paterfamil. non ſolum dixit eis, ite vos in vineam meam, ſed addidit: Et ꝙ iuſtum fuerit, dabo vobis. In quo obligauit ſe ad dandum pretium laboris, quod merces dicitur.

Etiam

Etiam illud pretium certum erat, licèt non fuerit expreſſe taxatum, inquantum dicitur: Et quod iuſtum fuerit dabo vobis, quia per hoc ſciebatur quantum vnicuique dandum erat.

Primi enim erant menſura aliorum, quia cũ illis conuentum erat pro tota die dari denarium, & tantum erat conueniens dari forte ſecundum conditionem, regionis & temporis, ideo cęteris, qui poſtea ad cultum vineæ venerunt, iuſtum erat dari denarij tantam partem quanta erat pars, in qua operabatur reſpectu totius diei, & quota diei pars eſſet, qua quilibet in vinea operabatur, notũ erat quantum cuique dandum erat, licèt non exprimeretur pretium in conductione, rectè ergo dicit paterfamil. omnibus operarijs reddendam eſſe mercedem ſuam.

Quare dando mercedem cœpit procurator à nouiſſimis veniendo vſque ad primos.

Quæſt. XX.

QVæritur, quare dando mercedem cœpit procurator à nouiſſimis veniendo vſque ad primos.

Aliqui dicunt, quòd fuit hoc ad oſtendendum, quod licet aliqui ſancti præcedant alios tempore viuendo, non præcedent eos in retributione, ſed erit retributio eorum ſimul, cùm in reſurrectione omnes ſimul corpora reſument, quod innuit Apoſtolus ad Hebr. vndecimo capit. ſcilicet: Deo pro nobis aliquid melius prouidente ne ſine nobis conſumarentur. Sic dicit Origenes, primi autem operarij teſtimonium habentes per fidem non acceperũt promiſſionem pro nobis proſpiciente aliquid melius paterfamilias, vt non ſine nobis perficiantur.

Alij dicunt, quod illi ſancti, qui fuerunt ante nos, ideſt ante Chriſti aduentum, acceperunt mercedem ſecundum iuſtitiam nos verò ſecundum miſericordiam, ideo nos præcedimus, qui ſecundum miſericordiam ſumus, vt videatur, quod illi, qui ſunt ſub nouo teſtamento, & pertinent ad miſericordiam, ſint melioris conditionis quàm cæteri. Sic dicit Origenes: Et quia miſericordiam conſecuti ſumus, primi mercedem ſperamus accipere, qui ſumus Chriſti, poſt nos autẽ, qui poſt nos operati ſunt. Sed hoc non multum ſtat, quia hoc aliqualiter teneret ſi aliqui acquirerent vitam ęternam ex iuſtitia operum, & alij ex ſola gratia acceptantis Dei: nulli tamen ex operibus conſecuti ſunt vitam æternam, ſed ex gratia, ideo nõ ſtat iſta diſtinctio, niſi forte accipiat de iuſtitia fidei, i. iuſtificatione facta per fidem, nam fides ad iuſtitiam reputatur. Gen. 15. & Roman. 10. cap. Et ita accepit Origenes, dicens: Primi autem operarij teſtimonium habentes per fidem, ſed tunc nemo accipit mercedem ea miſericordia, ſed omnes ex iuſtitia, cum nemo illam accipiat ſine fide aut ſacramento fidei.

Secundo, & manifeſtius, quia iſtud aliqualiter, ſtaret ſi accipere mercedem à principio fuiſſet cõceſſum ſolis his, qui hora vndecima conducti ſunt, qui ſignant gentes ad Chriſtum conuerſas, quæ ex miſericordia habuerunt redemptionem, & vocationem, & participationẽ fructus condemnationis, Iudæis verò ex iuſtitia quadam promiſſionis deberi videbatur, niſi ſe indignos facerent, & tamẽ Iudæi, qui ſignantur per nonam, & ſextam horam acceperunt etiam mercedem mutato ordine, ſ. prius quã illi, qui prima, & tertia hora venerunt, ergo non factum eſt propter hoc.

Dicendum ergo, quod hoc factum eſt, vt oſtẽderet paterfamil. benignitatẽ, & liberalitatem ſuam operarijs: quando enim iuſſit dari mercedem operarijs, intẽdebat illis dare æqualiter, quod erat vltra meritum. Si autem qui primo mane conducti fuerant, primò acciperẽt mercedem, quam conuenerant recederent fortaſſis ſtatim, & non viderent qualiter paterfamil. ſoluebat denarium poſterioribus, in quo oſtendebat liberalitatem ſuam, ideo voluit, quod poſterioribus prius ſolueretur, vt ſic primi neceſſariò viderent liberalitatem patrisfamil. & iſta eſt vera cauſa.

Secundo, vt daretur locus reſponſioni patrisfam. iuſtificantis actum ſuum, nam cum operarij primi viderent dari denarium his, qui hora vndecima venerant, arbitra-
A rentur ſe plus accepturos. Et cum ſolum daretur eis denarius, murmurarent, quod etiam fieret quantum ad remunerationem ſanctorum, quia aliqui fortaſſis viuentes conquererentur, quod illi, qui vltimo veniũt ad cultum Dei, ſunt æquales prioribus in mercede, & vt illis iam ſatisfactio ſit, fuit conueniens, quod reſponderetur ex verbis patrisfa. quod fieri non poterat, niſi prius ſolueretur poſterioribus, vt priores illud viderent.

Tertiò quantum ad ſenſum parabolæ, & etiam quantum ad veriſimilitudinem parabolæ fuit ad oſtendendũ magnitudinem bonitatis.

Quantum ad parabolam quidẽ, quia voluit paterfam. oſtendere magnam liberalitatem ſuam circa eos, qui vltimi venerunt, oſtendit ergo in omnibus, in quibus oſtendi poterat. Sed poterat in duobus oſtendi, ſ. in dãdo plus
B quàm mererentur, & in dando ante tempus debitũ, ideo vtrumque egit, nam dedit eis denarium, quem non meruerant propter temporis, & laboris paruitatem, etiã debebat eis vltimo ſolui id, quod deberetur, quia vltimi venerunt, & tamen vltimis fuit data prius merces. Et ita valde conueniens fuit incipere ab vltimis ad hoc, quòd paterfam. oſtenderet, ſuam benignitatem, & liberalitatem.

Quantum ad ſenſum parabolæ etiam fuit hoc conueniens, nam per mercedem operariorum ſignatur retributio vitæ æternæ pro bonis operibus, in qua abundantius recipimus quam meruerimus ex clemẽtia Dei, & ad hoc ſignificandum inducuntur iſta de prioritate ſolutionis, quia ſicut ſolui debitum ante tempus ad liberalitatẽ ſoluentis pertinet, ita & in vita æterna multa dabuntur ex liberalitate, quæ homo nõ meruerit. De his dicit Chry-
C ſoſt. Semper libentius damus illis, quibus gratis aliquid donamus, quia pro ſolo honore noſtro donamus, ergo omnibus ſanctis Deus reddens mercedem iuſtus oſtenditur, gentibus autem dans miſericors, dicente Apoſtolo: Gentes autem ſuper miſericordia honorare Deum. Et ideo dicit, incipiens à nouiſſimis vſq; ad primos. Aut certè, vt oſtendat Deus ineſtimabilem miſericordiam ſuã. Primùm nouiſſimis, & indignioribus reddit mercedem, poſtea primis. Nimia. n. miſericordia ordinem non aſpexit, æquiuocè enim liberalitas in retributione ſignificatur per hoc, quod eſt à nouiſſimis incipere, nam non dabit Deus ex miſericordia prius mercedem eis, qui poſterius ad cultum eius venerunt, quantumcunque ad eos clementer ſe habeat, quia aut accipietur quantum ad retributionem, quæ eſt habitudo animæ, aut quantum ad
D gloriam datam corpori.

Quantum ad primum non eſt ordo aliquis, niſi ille, qui prius in charitate decedit, & liberatur à pęnis Purgatorij, prius cõſequitur beatitudinem animæ, ſiue minus, ſiue plus meruerit.

Quantum verò ad ſecundum gloria dabitur omnibus ſimul, quia reſurrectio omnium ſimul erit, ideo quãtum ad hoc nulla eſt clementia, ſed ſolum quantum ad magnitudinem præmij, in qua oſtendit liberalitatem ſuam Deus ſolum quantum ad beatos, ſed paterfamil. poterat oſtendere in duobus, ideſt in prius ſoluendo, & vltra meritum dando, ideo in ambobus oſtendit liberalitatem, ſed duo pręcedentes modi magis conueniunt ad veritatem, quare paterfam. tenuerit iſtum ordinem.

E *Quomodo tenuit hic paterfamilias talem ordinem in ſoluendo incipiendo à nouiſſimis.*

Quæſt. XXI.

QVæritur, quomodo tenuit hic paterfamil. talem ordinem in ſoluendo, quia videtur, quod primo ſoluerit eis, qui venerunt circa vndecimam horam, & ſtatim eis, qui primo mane, & cæteris poſtea, cum dicatur, cum veniſſent ergo, qui circa vndecimam horam venerant, acceperunt ſingulos denarios, veniẽtes autem & primi arbitrati ſunt, quod plus eſſent accepturi.

Dicendum, quod non fuit iſte ordo, ſed eis qui circa vndecimam horam venerant data eſt prius merces, & deinde eis qui circa nonam deinde eis, qui circa ſextam, & tertiam, & vltimò his, qui primo mane venerunt. Et

hoc

hoc patet primo ex verbis Chriſti, dicit enim, quòd dominus vineæ dicit procuratori ſuo, voca operarios, & redde eis mercedem ſuam, incipiens à nouiſſimis vſque ad primos, & ita voluit terminum totius ſolutionis eſſe in primis, cum dixit vſque ad primos, ergo alijs, qui circa nonam, ſextam, & tertiam venerant, prius ſolutũ eſt, quàm eis, qui primo mane venerant.

Secundo, quia ſi ideo diceretur prius ſolutũ fuiſſe primis quàm eis, qui circa nonam, ſextam, & tertiam venerunt, eo quod ſtatim poſt eos, qui circa vndecimam venerunt ſubditur de primis, ſ. venientes autem & primi, diceretur etiam, quod eis, qui circa nonam, ſextam, & tertiã venerunt nichil, ſolutum eſt, eo quod non exprimitur, quod eis aliquid fuerit ſolutum, ſed hoc eſt falſum, quia certum eſt, quod paterfamil. daret illis mercedem ſuam, cùm illos cõduxiſſet: ergo debet intelligi, quod inter eos, qui venerunt hora vndecima, & eos qui venerunt primo mane, ſoluta eſt merces eis, qui venerunt hora nona, ſexta, & tertia. Cauſa aũt, quare non fuit aliquid expreſſum de intermedijs, fuit prima propter verba patrisfam. dicit enim, voca operarios & redde illis mercedem ſuam, incipiens à nouiſſimis, vſque ad primos. Et ſic cùm nominauerit ſolos primos, & nouiſſimos fuit conueniens in ſolutione nominare ſolos primos, & nouiſſimos.

Secũda cauſa fuit, quia expreſſo de ſolutione vltimorum qui venerant hora vndecima, quod eis denarius ſolueretur, ſatis innuebatur, quod intermedijs ſoluẽda erat merces, quia paterfamilias non ſolum erat iuſtus, ſed etiã liberalis dando vltra meritum, & tamen tenebatur ſoluere mercedem his, qui circa nonam, ſextam, & tertiam horam venerunt; quia conduxerat eos dicens, quod iuſtũ fuerit dabo vobis, ergo certum eſt, quod ſolueret eis mercedem, & ſic non fuit neceſſe exprimi, quod ſolueretur.

Tertia, quia ſolutio eorum, qui tarde venerãt ponitur ad oſtendendam liberalitatem patrisfamilias, & ad oſtẽdendam cauſam murmurationis primorum, & tamẽ ad hoc ſufficiebat ſolutio denarij facta eis, qui venerãt circa vndecimam horam, quia illi erant, de quibus minus videbatur, quod daretur denarius, & tamen datus eſt, ideo oſtendebatur maior liberalitas circa iſtos, quã circa quoſcunque alios, ideo ad oſtendendam liberalitatem patrisfamilias ſatis erat eos ſolos exprimere, qui circa vndecimam horam venerant.

Ad innuendam cauſam etiã murmurationis primorũ ſatis erat exprimere ſolutionem factam eis, qui circa vndecimam venerant, nam illi minus quàm cæteri laborauerant: ideo ſi illis daretur denarius, & eis, qui primo mane venerant nõ daretur niſi denarius, erat potior cauſa murmurationis quàm ſi alijs, qui circa tertiam, ſextam, & nonam venerãt daretur denarius, ideo de his ſolis, qui primo mane, & qui circa vndecimam horam venerant, mentio facta eſt.

Quare paterfamilias fecit dari denarium omnibus tam primis quam nouiſſimis & intermedijs.
Quæſt. XXII.

QVæritur, quare paterfamilias fecit dari denarium omnibus tam primis quàm nouiſſimis, & intermedijs. Solet dici communiter, quod fecit ad ſignificationem parabolæ, quia laborare in vinea eſt in cultu domini, & mandatorum eius obſeruantia proficere, & permanere, & quia omnib. in hoc laborantibus ſm quemlibet ſtatum, & tempus dabitur vita æterna, & nulli dabitur pluſquam vita æterna, & nulli minus quàm vita æterna, dſ omnibus dari denarius quaſi æqualis ſit retributio omnib. colentibus Deum ſm omne tempus, & ætatem. Sic dicit Greg. Eundem denarium accipiunt, qui laborauerunt ad vndecimam, quem expectauerunt toto deſiderio, qui laborauerunt ad primam, quia æqualẽ vitæ æternæ retributionem ſortiti ſunt cum his, qui ab initio mũdi vocati fuerant, hi qui in fine mundi ad Deũ venerunt. Sed dicendum eſt, quod aliud eſt dicere quare paterfam. iuſſit ſingulis dare denarios ſingulos, aliud vero eſt, quomodo, vel in quo applicatur metaphora iſta quantum ad hoc ad propoſitum Chriſti.

F Quantum ad primum dicendum, quòd intentio patrisfamilias non fuit ad ſignificandum æqualitatem retributionis. Et patet primo, quia iſte neſciebat an iſtud factũ ſuum deduceretur aliquando in ſimilitudinem a Chriſto ad aliquid ſignificandum: ſi enim diceremus (vt aliqui falsò imaginantur) quòd iſta ſimilitudo, & ſimiles non acciderunt in veritate: ſed Chriſtus illas finxit ad ſignificandum id, quod ipſe intendebat, poſſet aliqualiter ſtare, ſcilicet, quòd fingeret idem patrem famil. ſingulis dediſſe denarios ſingulos, vt innuatur æqualitas retributionis vitæ æternæ. Et tamen verè iſta acciderunt antequam ea Chriſtus enarraret, ſcilicet, quod quidam paterfam. operarios ſic conduxerit, & ſoluerit, ergo non fuit iſta cauſa quare ſingulis dedit denarios ſingulos. Secundò patet, quia quando primi operarij arguerent contra patrem fa- G mil. quare vltimis dediſſet denarios ſingulos ſicut eis, & ipſe cauſam daret ſe defendendo: aliam longe diſparatã cauſam dedit dicens, quod licebat ei hoc facere: & quòd licebat ei de ſuo facere, quod volebat: ergo videtur, quòd non fuit ille finis dandi æqualiter, vt ſignaretur æqualitatem retributionis, ſed alius. Eſt ergo dicendũ, quòd ideo paterfamil. voluit dari denarium tam extremis, quã primis, vt oſtenderet liberalitatem ſuam. Primis quidem dãdo debitum. Secundis verò & vltimis vltra debitum liberaliter aliquid donando. Et hoc innuit cum dixit: non licet mihi facere quod volo, q.d. licitum eſt mihi de meo donare cuilibet quantum voluero. & addit, oculus tuus nequam eſt, ego autem bonus ſum, ideſt, bonitatem, & liberalitatem oſtendo ſic faciendo. Quantum ad ſecundum, ſcilicet in quo, vel quomodo iſta ſimilitudo facit ad H propoſitum Chriſti. Dici poſſet vno modo, quod iſta particula non facit ad propoſitum: quia in applicatione metaphoræ non oportet ſingulas partes applicare: ſed ſatis eſt applicare illas, quæ ſunt ad intentionem inducẽtis metaphoram. Sic dicit Chryſ. Non autem oportet ea, quæ in parabolis ſunt, ſecundum totum inueſtigare, ſed intentionem, propter quam compoſita eſt intelligere, & nihil vltra ſcrutari: ſed iſta parabola inducitur ad oſtendendũ, quod non ſecundum ordinem temporis erit ordo, vel gradus meritorum: ſed vltimi poſſunt eſſe primi, vel potiores in meritis. Et patet ex concluſione Chriſti. Nam dixit: ſic erũt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi: Ideo partem iſtam de æqualitate denarij non oportet applicare ad ſenſum metaphoræ. Secundo poteſt dici, & melius, quod iſta particula de æqualitate denarii pro ſingulis operariis I eſt de intentione principali Chriſti inducentis metaphoram: & eſt vt oſtendatur, quod æqualis retributio eſt quãtum ad hoc, quod eſt recipere vitam æternam omnib. colentibus Deum, & quod in hoc non ſunt potiores illi, qui præceſſerunt a principio ſæculi, quàm illi, qui in fine mundi Deum colent. Et magis videtur facere ad propoſitum Chriſti æqualitas denarij, quàm ordo præceſſionis in ſolutione, licet vtrunque faciat ad propoſitum. Nam bonus ſtatus eorum, qui tardè venerunt ad cultum Dei eſt in hoc, quod non ſint minores in retributione eis, qui a principio venerunt. Et iſtud poteſt intelligi per hoc, quod non poſterius retributionem: aut per hoc, quod non minorem. Primum quantum ad tempus non facit aliquem ordinem, vel differentiam inter iſtos & illos: quia nõ recipiunt omnes ſimul retributionem, ſed qui prius mori- K tur de electis prius recipit vitam æternam: niſi loquamur de retributione, quæ eſt in accipiendo ſtolas corporum. quia iſtas accipient omnes ſimul: quia omnes reſurgent in momento, & in ictu oculi, & nouiſſima tuba. Secundũ vero multum facit, ſcilicet quod licèt iſti ſint poſteriores, non recipiant minus de præmio. Sed primum poſſet aliqualiter adaptari ad ordinem ſolutionis: quia prius ſolutum eſt his quàm illis. Secundò verò ad æqualitatem denarii: ideſt magis videtur eſſe ad propoſitum quòd acceperit ſingulos denarios: quam quod primo ſolutũ eſt his qui venerunt ad vndecimam, quam his qui ad primam. Nam & ſolutum fuiſſe prius pretium poſtremis non ſignificat, quòd poſteriores accipient prius tempore præmium in vita æterna, cum potius ſit è contrario, ſed quid aliud ſignificatur, vt oſtenſum eſt ſupra.

An paterfamilias, dando nouiſſimis denarium ſicut primis, conuenienter oſtendat liberalitatem.
Quaſt. XXIII.

QVæritur, cum paterfamilias voluerit oſtendere liberalitatem, dando nouiſſimis denarium, ſicut primis an conuenienter egerit: & non quæritur, an egerit conuenienter, i. iuſtè, vel ſaltem non iniuſtè, ſ. nulli præiudicando in hoc, quia de hoc dicetur infra, ſed an egerit conuenienter, i. conuenienter per hoc oſtendatur liberalitas. Aliqui dicunt quod non factum eſt conuenienter: quia cum ex liberalitate dederit denarium vltimis, qui illum non merebantur, quãdo primis debuerat dare, & eis qui venerãt hora nona, ſexta, & tertia, debebat dare pluſquã denarium, qui plus meruerant quam illi, qui hora vndecima, & exerceret in eis ſimul iuſtitiam, & liberalitatem.

Dicendum, quòd non ſtat: non enim erat iſtud neceſſarium ad oſtendendam liberalitatem, quia aut paterfamilias volebat hic oſtendere opus iuſtitiæ, aut opus liberalitatis. Si opus iuſtitiæ, non erat neceſſe dari pluſquam denariũ eis, qui hora nona, ſexta, & tertia venerant, quia neque adhuc denarium meruerant. Si autem attẽdatur liberalitas, non oportebat dari certum quid, quia iuſtitia habet ęqualitatem & proportionem, & ideo ſequitur certam regulam. Liberalitas autem nõ recipit æqualitatem, neque proportionem, aut aliquid certum: ſed gratuitam voluntatem non agentem contra rationem, & ideo quia non eſt taxatum quantum quis dare debeat ad hoc, quod ſit liberalis, ſicut eſt taxatum quantum debet dare, & accipere, ad hoc quod ſit iuſtus, non fuit neceſſe dari vltra denarium, ſed dando denarium ſatis erat. Secundò, quia ſi hoc modo facere deberet paterfamil. ad hoc, quod oſtẽderet liberalitatem, vt plus daret quam denarium eis, qui hora nona venerunt, quia operati ſunt plus quam qui hora vndecima, quibus vnum denarium dedit: deberet etiam dare eis, qui circa ſextam plus quam eis, qui circa nonam, & plus eis, qui circa tertiam, quam eis, qui circa ſextam, quod non intendebat ille. Nam videretur hoc ad iuſtitiam, & non ad liberalitatem pertinere, cum attenderetur proportio laboris.

Tertiò quia ſi daretur plus, eis qui plus laborauerant proportionaliter, perueniretur ad hoc, quòd eis, qui prima hora venerant plus omnibus daretur, quia plus omnibus laborauerant, ſeruando in eis iſtam proportionem pretij ſicut laboris, & tamen non intendebat hoc paterfamilias, neque putauit neceſſarium. Voluit enim in illis ſeruare iuſtitiam, in alijs autem liberalitatem: ideo non fuit neceſſarium dare alicui pluſquã denarium ad oſtendendum liberalitatem.

Dicendum autem, quòd poterat paterfamilias tripliciter oſtendere hic liberalitatem. Vno modo dando omnibus ſupra debitum, ſcilicet quòd his, qui circa vndecimam daret denarium, & cœteris pluſquam denarium, & his, qui prima hora etiam pluſquam denarium ſeruata proportione laboris. Et tunc aliqui acciperent tres denarios, aliqui quatuor, aliqui ſex, vel plures ſecundum proportionem laboris reſpectu temporis. Vel ſi vellet, ꝙ daret omnibus his ſupra debitum, & etiam his, qui primo mane, non ſeruando tamen proportionem aliquam. Secundo modo, quod omnibus daret vltra debitum prę terquam primis, non tamen ſeruata proportione laboris, & hoc ſiue dãdo quibuſdam eorum plus alijs minus, ſed nulli ſolum debitum ſed vltra. Tertio modo quod ſolis eis, qui hora vndecima venerant dare vltra debitum dando denarium, alijs autem omnibus daret ſolum debitum, ſcilicet eis, qui primo mane daret denarium ſicut conuentum erat, eis verò qui circa ſextam, tertiam, nonam daret ſecundum proportionem partium temporis ad partes denarij.

Primum noluit tenere paterfamilias, primo quia forſaſſis erat magnus ſumptus. Nam ſi eis, qui circa vndecimam venerant datus eſt denarius, qui vna tantum hora operati fuerant, eis qui primo mane venerant cum laboraſſent decem, vel vndecim horis, darentur decem vel vndecim denarij.

A Secundò, quia iſto modo non conuenienter oſtenderetur liberalitas, quia cum attenderetur proportio exceſſus laboris, & pretij, quæ conſideratio eſt iuſtitiæ, & non liberalitatis, putaretur quod ex aliqua cauſa iuſta, quæ ad hoc mouebat, faceret hoc paterfamil. & ita non laudaret liberalitas eius, ſed conuerteret in admiratione volẽtes inquirere, quę cauſa iuſta eſſet talis proportionis.

Tertiò, quia ſi omnibus fuiſſet datum ꝓportionaliter ſecundum laborem vltra debitum, non murmuraſſent illi qui prima hora venerant, nam propter hoc murmurauerunt, quia cum toleraſſent pondus diei & æſtus, facti ſunt æquales eis, qui ſolum vna hora operati fuerant. Iſta autem murmuratio faciebat multum ad commendationem operis patrisfamilias, vt eſſet occaſio magis illud cognoſcendi, & deducendi in notitiam multorum.

B Quarto, quia oppoſita notificant ſe ad inuicem quando iuxta ſe ponuntur, vt magnum & paruum, vel aliqualiter diſparata. 2. Elench. ſimilia verò non ſe notificant, & quia opera iuſtitiæ, & liberalitatis habent quandam diuerſitatem in modo, quia iuſtitia conſiderat æqualitatem, & debitum, liberalitas verò gratiam, magis notificatur opus liberalitaiatis poſitum iuxta opus iuſtitię, quã ſi ponantur multa opera liberalitatis ſimul, ideo conueniens fuit, quòd poneretur hic aliquod opus iuſtitiæ, ſcilicet dando ſolum debitum eis, qui venerant primo mane. Nam per id, quod iuſtum erat, ſciretur magnitudo liberalitatis.

Dabatur enim eis, qui primo mane venerant denarius quantum dari iuſtum erat. Et ſi cæteris daretur ſolùm ſecundum iuſtitiam, daretur eis ſecundum proportionẽ

C partium denarij ad partes laboris, & temporis, quo operati fuerant. Nunc autem dando ſingulis denarios ſingulos, apparebat quantum dabat cuilibet vltra debitum, quod ad liberalitatem pertinebat. Sed hoc non apparet niſi ponendo iuſtum quod erat menſura, ideo fuit conueniens, quod aliquibus daretur ſolum quantum iuſtum erat, & iſti debuerunt eſſe illi, qui primo mane venerant, eo quòd cum illis ſolis taxatum, & expreſſum fuerat pretium. Sic etiam non dedit paterfamilias omnibus ſupra debitum, licet non ſeruata proportione ex omnibus cauſis, ſup. aſſignatis, præter quàm ex ſecunda, quæ arguit de proportionalitate.

Tertium modum tenere noluit paterfamilias: quia oſtenderetur parua liberalitas, ſolum dando vltra debitum eis, qui hora vndecima venerant. Maximè quia eadem ratio erat circa omnes, qui venerant tardè, ſcilicet

D tertia, ſexta, nona, & vndecima hora. Cum ſolis enim illis, qui primo mane venerant conuenit quantum daret, & ideo illis cum teneretur ex iuſtitia conuentionis ad certum quid, noluit vltra dare. Cum alijs autem, quia non erat determinatum prætium, & erat locus cauillationis, aut contentionis. quod plus minus ve dandum eſſet, voluit oſtendere liberalitatem ſuam dando illis denarium, & ideo tenuit modum ſecundum, qui conueniens erat.

An conuenienter ſignificetur, quod retributio vitæ æternæ erit omnibus æqualis per iſtam metaphoram.
Quaſt. XXIV.

E QVæritur, cum Chriſtus induxerit iſtam ſimilitudinem ad oſtendendum, quod retributio vitæ æternæ erit æqualis omnibus: tam his, qui cito, quam his, qui tardè ad Dei cultum venerunt, an conuenienter ſignificetur hoc per iſtam metaphoram. Aliqui dicunt, quod non, quia non eſt verum, quod retributio vitę ęternæ ſit æqualis, ſed quibuſdam plus, alijs minus datur. Non eſt enim æqualis gloria ſanctorum.

Dicendum, quod conuenienter ſignificatur retributio vitæ æternæ per iſtam parabolam. Primo quia Chriſtus induxit hoc ad illud oſtendendum, ergo conuenienter oſtenditur hoc per illud. Secundo quia litera dicit, ſimile eſt regnum cœlorum homini patrifam. i. ſimilis eſt ſtatus vitæ æternæ quantum ad retributionem ſolutionis mercedis, quam paterſam. fecit operarijs. Sed dicendum, quod non eſt totalis ſimilitudo inter hæc.

Primo enim differunt, quia circa operarios vineę cum quibuſdam actum eſt ex iuſtitia ſola, cum alijs vero ex liberalitate vltra debitum iuſtitiæ, & tamen circa vitam æternam, aut cum omnibus agitur ex gratia, aut cũ omnibus ex iuſtitia.

Nam ſi accipiatur mereri vitam æternã de condigno, nemo eam vnquam mereri poteſt, quia non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. ad Rom. 8. cap. & tunc cum omnibus, qui vitam æternam aſſequuntur ex gratia agitur. Si accipiatur mereri de congruo, agitur de omnibus ex pura iuſtitia, quia nemo accipit vitam æternam qui illam non meruerit.

Secũdo diffart, quia cultores vineæ omnes ęquales prętium receperunt, quocunque tempore laborarẽt, & quãtumcunque, quia ſinguli denarios ſingulos: in vita æterna non recipiunt omnes æqualem gloriam, ſed quidam plus, alijs minus, & iſta eſt magna differentia.

Tertio, quia in retributione vitæ æternæ, licèt fiat nobis aliqua gratia, quia illud quod non poteramus mereri ex condigno, datur nobis pro meritis ex congruo, tamen reſpectu iſtorum meritorũ ſeruatur proportio, quia quãto quis plus meruit tanto magis ei de gloria datur, & ſicut ſe habent merita quorundam ad merita aliorum, ita ſe habent præmia in proportione Et tamen in cultoribus vineæ fuit aliquid datum ex gratia, & aliquid ex merito, & tamen non fuit in eis proportio aliqua ſeruata, ſed omnibus datus eſt denarius vnus, & æqualis.

Ad cuius euidentiam conſiderandum, quòd in vita æterna datur retributio inæqualis, & ſi enim omnibus beatis detur viſio eſſentiæ diuinæ per quam viſionem ſunt beati, non datur æqualiter omnibus videre Deum, & delectari in eo viſu, quamuis deſiderium cuiuslibet impleatur. Magnitudo autem gloriæ datur pro magnitudine meritorum, & ſecundum proportionem illorum datur proportio gloriæ.

Quod autem quis illos actus meritorios in ſenectute vel in iuuentute exercuerit, & quod in pauco vel in magno tempore nũ differt, quia in breui tẽpore poteſt quis tantum mereri, ſicut alius in tota vita, iuxta illud, Sap. 4. c. Conſumatus in breui, expleuit tempora multa, i. in pauco tempore expleuit tempora multorum annorum. Et per hunc modum non fit maior gratia eis, qui cito incęperunt colere Deum, quam his, qui tardè, & non maior his, qui pauco tempore coluerunt, quam his, qui magno. Pro quo ſciendum, quod aut per iſtas horas diuerſas conductionis ſignantur ætates diuerſæ ſeculi, aut ætates eiuſdem hominis.

Si enim ętates ſęculi, manifeſtum eſt, quod nichil differt fuiſſe in prima, vel media, aut vltima, tum quia illud nullo modo eſt in poteſtate hominis, quod in iſta ætate, vel in illa natus fuerit, ideo naſci in vna vel in alia non facit ad magis, vel ad minus mereri, tum quia ſiue naſcatur homo in iſta ætate, vel in illa, poteſt tota vita ſua Deum colere, ideo non differt plus in iſta quam in illa naſci. Secus autem eſt de conductionibus factis in eodem die, quia qui conducitur primo mane, pôt toto die laborare, qui verò tertia, ſexta, nona, aut alijs horis non poteſt toto die, ſed parte diei operari, ideo ſecundum iuſtitiam plus debebatur eis, qui primo mane cõducti ſunt quam eis qui hora tertia, ſexta, nona, & vndecima, & tamen ſecundum iuſtitiam non plus debetur eis, qui in prima ætate coluerunt Deum, quam eis, qui in ſecunda, vel alijs ætatibus ſæculi, quia tanto tempore poterat colere Deum ille, qui in ſecunda incepit, quanto ille qui in prima, & ideo in hoc magna diſſimilitudo eſt inter ſolutionem operariorum, & retributionem vitæ æternæ. Sic dicit Chryſ. quod æqualem retributionem habuerunt illi, qui in prima hora venerunt, & illi, qui in vndecima, & non iniuſtè, nam & qui in prima partè ſæculi natus eſt, non amplius vixit, quam ſtatutum tẽpus vitæ ſuæ. Quid illi nocuit, ſi poſt illius exitum mundus ſtetit? Et qui circa finem naſcuntur, non minus viuent quam dies, qui numerati ſunt eis: Et quid illis prodeſt ad compendium laboris, ſi cito mundus finitur, cum penſum vitæ ſuæ cõpleant ante mundum: Deinde non eſt in homine quan-
F do naſcatur prius aut poſtea: ſed poteſtatis diuinæ. Neq; ille quidem ſibi priorem debet locũ defendere, qui prius natus eſt, neque ille contemptibilior debet eſſe, qui poſtea. Si autem per diuerſas horas conductionis ſignificantur diuerſæ ætates eiuſdem hominis, poterat eſſe aliquale dubium, quia ille, qui in prima ætate cępit colere Deum, & continuauit vſque ad mortem, plus videtur Deum coluiſſe, quam qui in tertia, vel quarta ætate, aut qui in ſenectute. Et tamen dicendum, quod non eſt difficultas, quia non eſt de actibus meritorijs ſicut de cultura vineæ, quia cultura fit per continuationẽ eiuſdem actus, qui talis eſt in principio ſicut in fine, & partes æquales ſecundum quantitatem, ſunt æquales ſecundum valorem, & vtilitatem.

Actus autem meritorij non fiunt continuè, ſed per in-
G terpollationem: Et dato quod fieret continuè, non ſunt æquales. Vnus enim actus meritorius factus in vna hora poteſt eſſe magis meritorius, quam actus facti ab aliquo per totam vitam, & ita ille, qui incipit colere Deum in ſenectute, poteſt aliquando magis mereri quam ille, qui cœpit in pueritia & continuauit vſque ad mortem. Et ideo nõ ſolum accipiet æqualem retributionem cum eo, qui incępit in pueritia, ſed etiam maiorem. Et in hoc etiam differt retributio vitæ æternæ à ſolutione operariorum, quia eis, qui extremi venerũt, ex liberalitate datum eſt æqualiter cum primis, & non plus, ſed in vita æterna ſæpe eis, qui vltimo venerunt ad cultum Dei, datur ex iuſtitia pluſquam eis, qui venerint in pueritia. Et ita magna diſſimilitudo eſt inter parabolam, & id, ad quod inducitur. Sed dicendum, quod in hoc facit ad propoſi-
H tum, quia ſicut omnibus operarijs quocunque tempore venerint datus eſt denarius, ita omnibus colẽtib. Deum quocunque tempore colant & incipiant, dum tamen in cultu Dei finiant dies ſuos, datur vita æterna, ideſt viſio diuinæ eſſentiæ.

Vnde ſiue ſint magna merita, ſiue parua, omnibus correſpondet viſio Dei, & ita quantum ad hoc omnes æquales ſunt, quia omnes Deum vident, ſed quantum ad gradum viſionis, & gloriæ ſunt inęquales, quod non accidit in operariorum ſolutione. Sic dicit Aug. Quia vero ipſa vita æterna pariter erit omnib. ſanctis æqualis, denarius omnibus eſt attributus, qui eſt hominum merces, quia verò in ipſa vita æterna diſtinctè fulgebunt lumina meritorum, multæ manſiones ſunt apud patrem, ac in denario quidem non impari, non viuet alius alio prolixior, in
I multis autem manſionibus honoratur alius, alio clarius.

An paterfamilias conuenienter egit, dando nouiſſimo ſicut primo. Quæſt. XXV.

QVæritur, an paterfamil. conuenienter egit, ideſt non iniuſtè dando denarium nouiſſimo ſicut & primo.

Aliqui putant quod ſic, quia magis meruit primus quã nouiſſimus.

Dare ergo eis æqualiter videbatur inconueniens, ſed iuſtitia videbatur exigere, quia ſicut fuit inæqualitas meritorum, ita eſſet inæqualitas præmiorum.

Secundo pater, quia propter hoc conqueſti ſunt operarij, & murmurabant, quod æquales fierent illi eis, qui nouiſſimè venerant, & ita putauerunt ſibi iniuſtum
K factum.

Dicendum, quod quando quæritur, an egit conueniẽter paterfamil. aut quæritur an egit iuſtè aut iniuſtè. Et dicendum, quod non eſt verum quod egerit iuſtè neque etiam fecit iniuſtè. Et ratio eſt, quia iuſtitia nominat æqualitatem quandam in dationibus, & acceptionibus, nõ tenuit autem paterfamilias æqualitatem, ſed dedit ſupra æqualitatem, neque etiam fecit cõtra æqualitatem, quia licet nõ eſſet debitum dari nouiſſimis vnum denarium, non tamen erat debitum non dari eis, i. non erat contra debitum, quia tunc eſſet vetitum, & ita non erat hoc iuſtum, neque iniuſtum, ſed præter iuſtitiam erat.

Pro quo ſciendũ, ꝙ aliud eſt facere præter iuſtitiam, & aliud cõtra iuſtitiam. Diſtinguuntur aũt ſic, quia cũ iuſtitia importet æqualitatem in actu, qui eſt ad alterũ, tunc fit contra iuſtitiã, quando ei ſubtrahitur, quod debetur,

vel

vel quod conditio ſua exigit ei dari. Si autem detur alicui de bono pluſquam debeatur, non eſt contra iuſtitiā, ſed præter iuſtitiam, ſi ille, qui dat, dederit de proprijs, quia non eſt contra debitum dari pluſquam debeatur. Et ita eſt in omnibus, qui liberaliter operantur. Dant enim pluſquam debeatur, ideſt dant id, quod nō eſt debitum, & non faciunt contra iuſtitiam, cum faciunt liberaliter, ſed vna virtus, non eſt contra alteram, vt dicitur 5. Ethy. pro eodem computatur minus de malo, & plus de bono, ſicut liberaliter quis agit, dando plus de bono, quam debeatur, & non agit contra iuſtitiam, ita clemēter aut miſericorditer agit, & etiam non contra iuſtitiam, qui minus de malo alicui infert quam inferre poterat ſecundū iuſtitiam. Sed hoc eſt verum, quando malum, & bonum ſunt ipſius inferentis, ſecus de alienis. Et ob hoc aut ille, **(B)** qui dat de bonis, & malis, aut eſt priuatus, aut iudex, aut Deus. Si eſt priuatus, aut dat de proprijs, aut de alienis, ſi de alienis ſiue parum, ſiue multū det, ſemper peccat, quia vſurpat quod dat. Si de proprijs, quod dando plus de bono quàm teneatur non agit contra iuſtitiam, ſed liberaliter agit. Si dat minus de malis quàm poſſit, agit miſericorditer, vt ſi pro peccato commiſſo in eū ab aliquo poſſit ei inferre determinatas pœnas, vel damni & minus vult inferre, vel nichil infert. Si autem eſt iudex non poteſt dare plus de bono, quam ſit debitum, neque minus de malo, quia peccaret, eo quod non dat de ſuis, ſed de alienis.

Vnde ſicut dando minus de bono quam ſit debitum, vel plus de malo, eſt ſemper peccare, ita dando plus de bono quam ſit debitum alicui, neceſſe eſt, quod id, quod vni ſuperabundanter dat, tollat de eo, quod eſt alteri de- **(C)** bitum, vt ſi duo litigant, & debet vnus condemnari alteri ad aliquid, quod petitur: ſi iudex iubeat ſoluere alicui plus, quàm ei debeatur: neceſſe eſt, quod tollat condemnatio aliquid de eo, quod proprium erat, & ad quod nō tenebatur, quod iniuſtum eſt. Idem autem & ſi iudex det de bonis reipublicæ, dando alicui plus de honore, vel de lucro, quam debitū ei ſit, ſi enim eſt honor qui de bonis publicis datur, & datur alicui pluſquam meretur, neceſſe eſt lædi rempublicam, cuius bona inutiliter conſumuntur & pereunt. Etiam quia grauantur aliæ partes reipublicę, ideſt alij homines, qui digni erant illum honorem ſuſcipere.

Nam cum plures ſint homines potentes ſuſcipere honorem, quam honores aut gradus honorum, neceſſe eſt, **(D)** quod cum alicui ſuperabundanter honor tribuitur, alij honore merito, quem iuxta æqualitatem meriti accipere poterant, defraudentur. Et idem eſt de lucris, quæ dantur de publicis, ſicut quando prælatus dat beneficia, quæ non ſunt eius, ſed Eccleſiæ, dando indignis, vel dando aliquibus pluſquam mereantur, peccat.

Offendit enim Eccleſiam, & eos, qui in Eccleſia ſunt, vel eſſe poſſunt.

Nam beneficia dātur propter officium aliquod, datur autem alicui plus quam mereatur, quando non eſt ipſe ſufficiens ad totum illud officium, vel onus, quod beneficia illa exigunt, in quo Eccleſia defraudatur officio, & fine optato. Etiam cum plures ſint potentes recipere beneficia quàm ipſa beneficia, non poteſt dari alicui beneficium vltra meritum, quin grauentur alij, quibus dignè illa poterant dari, & pro quibus inſtituta ſunt, ergo in **(E)** dando plus de bono ſemper peccat iudex, ſiue prælatus, aut quicunque habet adminiſtrationem publicam, quia ſemper dat de alienis, & ita illa vſurpat. In dādo quoque minus de malo, quam ſit debitū, ſemper peccat, quia de iure alieno ſubtrahit. Nam ſiquis eo quod offendit aliū, tenetur ſecundum legem ad certam pœnam, & iudex vult minuere illam, vel in totum auferre, præiudicat illi, cui offenſa irrogata eſt, quia in fauorem illius, & quaſi in vindicta datur pęna delinquenti. Quod patet, quia ad petitionem illius infertur, etiam præiudicat legi, quia lex ſtatuit certam pœnam, cuius iudex ſtatutus eſt miniſter, & executor, & non vult illam exequi.

Si autem obijciatur, quod interdum pęnæ non ſunt taxatæ, ſed ſunt arbitrariæ, vel ſi ſunt taxatæ, lex concedit iudici illas minuere.

(A) Dicendum, quod tunc iudex dans pęnam, vel minorem interdum, vel maiorem non peccat, quia non dat minus de pœna quam debeat, ſed quantum debet, cum lex dederit ei arbitrium, & quantum ipſe rationabiliter arbitratus fuerit, tantum eſt iuſtum. Si autem ſit Deus, qui dat plus de bono quam ſit debitum, & minus de malo quam ſit debitum, nunquam facit iniuſtum, ſed ſemper eſt præter iuſtitiam, eo quod de proprijs dat, & neminem grauat. De bonis manifeſtum eſt, quia omnia ſunt eius. Nam domini eſt terra, & plenitudo eius: Pſal. 23. Nos verò nō ſumus domini bonorum reſpectu eius, ſed adminiſtratores, vel præcario poſſidentes: & ideo ſiue Deus det alicui pluſquam mereatur de bonis, ꝙ nunquam fuerunt in vſum alicuius, ſiue de eis, quæ fuerunt, & actualiter ſunt in vſu alterius, nemini præiudicat de **(B)** bonis non poſſeſſis. i. quę poſſideri non poſſunt vt eſt gratia, & virtus, & bonum deſiderium, & ſanitas, robur, viuacitas ſenſuum, pulchritudo corporis, & ingenij acumen, & ſapientia, & quæcunque huiuſmodi ſunt, ſiue gratificantia, ſiue naturalia bona qualitercūque det vni, non præiudicat alteri. quia iſta, quæ vni dantur nunquā fuerunt alterius, imò neque eſſe poſſunt, quia non ſunt bona nobis adiacentia, qualia ſunt bona competibilia & circumpugnabilia, vt dicit Ariſtot. 9. Ethic. quæ ſunt bona fortunæ: ſed ſunt inhærentia, quæ autem formaliter vni inhærent, non poſſunt alteri ineſſe, quia talia indiuiduantur per ſubſtantiam quibus inhærent. Si verò ſint bona fortunæ, quæ ab aliis poſſideri poſſunt, aut actualiter poſſidentur aut non, ſi non poſſidentur. ſed Deus de nouo alicui dat, cum nullus ea vnquam poſſederit, nemi- **(C.)** ni præiudicat.

Aut ſiquis ea vnquam poſſedit, & tamen nunc in nullius bonis ſunt, ſicut res habitæ pro derelictis, quæ etiam ſecundum humana iura occupantium efficiuntur: vel quod præ vetuſtate deſijt poſſideri, licèt non fuerit habitum pro derelicto: ſicut theſauri ab antiquo defoſſi humo, quia illorum iam nemo dominus eſt, niſi fortè quidam larghiſſima fictione iuris, aut hominis. Vnde de talibus dando alicui nemini præiudicabit Deus. Si autem dat de illis, quæ actualiter ab aliquo poſſidentur non pręiudicat illi tamen quia propter peccata poteſt transferre dominia in alios, cum etiam de iure humano hoc fiat, ſicut dicitur Eccleſ. 10. capit. Regnum transfertur à gente in gentem propter iniuſtitias, & iniurias, & contumelias, & diuerſos dolos: tum & principaliter, quia etiam ſi nō **(D)** peccauerit, poteſt Deus ei auferre, quod poſſidet, quia nō eſt dominus, ſed præcario poſſidens: & ita de quibuſcunque bonis Deus det alicui pluſquam mereatur, non facit iniuſtum, quia non præiudicat alicui, cum Deus de proprijs det.

Dando etiam minus de malo quam poſſit iuſtè dare, non facit iniuſtum, quia non præiudicat alicui, cum remittat pęnas pro malis commiſſis in eum, & non in alterum, & ita de ſuo dat. Nam quomodocunque quis peccet, ſemper peccat in Deum. Interdum enim peccat quis in Deum ſolum, vt in peccatis, quæ ſunt contra præcepta, quæ ad ſolum Deum pertinent, vt in idolatria, violatione feſtorum, & ita de alijs. Interdum autem peccat contra Deum, & proximum, vt furando, occidēdo, adulterando. In primis, quia peccatum eſt totaliter contra **(E)** Deum, pœna eſt debita peccati ſolum propter offenſam commiſſam in eum: & ideo quidquid Deus de ea pœna remittat, etiam ſi totam auferat, tollit de ſuo: ideo nulli præiudicat. Si autem ſit peccatum contra Deum, & proximum, debetur ei pœna pro peccato illo, inquantum eſt commiſſum in Deum, & partem illius, qui totam remittere poteſt, & de ſuo remittere, imò pro toto peccato poteſt pœnam debitam remittere, quia licet per peccata aliqua offendatur proximus: tamen tota ratio quare pęna ſit debita, eſt, quia Deus offenditur. Nam præter hoc, quod in illo peccato Deus offenditur inquantum legiſlator, quia cōtra legem ab eo datam agitur, & præter hoc, quod honor eius alteri datur. ſ. quod qui peccat mortaliter, auertitur à Deo, & conuertitur ad creaturam conſtituendo eam finem operationis ſuæ, qui honor ſoli Deo debebatur, quod ipſe ſolus eſſet finis omnium operationum.

num noſtratum. Adhuc quidquid mali infertur homini infertur Deo: ſicut enim ſeruus non eſt capax iniurię, ſed dominus ſuus recipit iniuriam, vel damnum per ea, quę ſeruo fiunt: ita cum omnes ſint ſerui Dei, imò pluſquam ſerui, quia ſunt poſſeſſio eius, non inferretur eis iniuria, vel damnum quin illud ſit Deo illatum: & ſicut ſeruus non poteſt remittere iniuriam in ſe commiſſam, quia in dominum commiſſa cenſetur, ſed dominus illam remittit, ita & pœnas debitas pro peccatis in nos commiſſis non poſſumus nos remittere, ſed Deus. Vnde licèt quis remittat peccatum contra ſe factum totaliter, imò etiam ſi nunquam voluerit reputare ad iniuriam, vel damnũ, nihilominus Deus exiget pœnam totam ab eo, qui peccauit ac ſi ille, contra quem peccatum eſt, nihil remiſiſſet, & ideo è contrario. ſ. non remittẽte eo, in quem commiſſum eſt peccatum, poteſt Deus remittere totam pœ- G nam debitam pro peccato, & non præiudicat illi, quia pœna non eſt debita propter illum, ſed propter Deum. Imò neque peccatum propriè accipiendũ eſt commiſſũ contra hominem illum, ſed contra Deum. Nam licèt materialiter paſſus ſit illud malum ille, qui recepit vulnera, vel contumelia, aut damna, tamen ratio peccati non eſt in iſto actu propter illum. ſed propter Deum, qui rationẽ debiti, & iuſti conſtituit inter homines, vt ſunt aliquid eius, & ad ipſum ſe habent, & ideo tota pœna eſt debita propter Deum, & conſequenter ipſe poteſt totam remittere non præiudicando alicui. Et ita dando minus de malo quam dari poſſit alicui ſecundum iuſtitiam, non præiudicat Deus cuiquam.

Conſiderandum vlterius circa hoc, quod circa bonũ, & malum in dationibus, & acceptionibus conſiſtit iu- H ſtum, & iniuſtum: ſed quia tam circa bonum, quam circa malum contingit plus & minus, efficiuntur quatuor extrema, ſ. plus de malo, minus de bono: plus de bono, minus de malo. Circa prima duo ſemper eſt peccatum per quemcunque fiunt, & eſt iniuſtum, ſiue per iudicem, ſiue per priuatos fiant, & etiam ſi per Deum, vt ſi alicui detur de pœna, vel de damno plus quam dari ſibi mereatur, aut ſi de bono minus detur ei quam debitum ſibi ſit. Circa duo ſecunda Deus, & priuati, qui de proprijs dant, nunquam committunt iniuſtum, ſed præter iuſtitiam. Nam licet Deus non ſit alicui obligatus ſimpliciter, quia non eſt æqualitas alicuius ad eum, ex promiſſo tamen ſuo efficit ſe quodammodo debitorem, & ex lege a ſe condita, ipſe autem legem dedit, quæ à ratione ſua exemplata eſt, ſecundum quam competit pœna peccato, I & præmium merito, & determinato peccato determinata pęna, & determinato merito determinatum præmiũ. Si ergo Deus daret alicui pro peccato maiorem pęnam quam exigeret peccatum, ageret contra rationem iuſtitiæ ſuæ, ſecundum quam vniuerſa diſtribui debent iuxta regulam ſapientiæ ſuæ. Et ſi alicui pro bono opere minorem retributionem daret quam exigat conditio operis, ageret contra regulas iuſtitię ſuæ ſecũdum quas omnia hæc immobiliter taxata ſunt, & ideo Deus nunquam facit neque faciet aliquid iſtorum duorum. i. dare minus de bono, quam ſit debitum, vel magis de malo, licet non repugnet potentiæ ſuæ abſolutæ conſiderando iſta poſſe, quia ſub potentia ſimpliciter tam iuſta quam iniuſta cadunt, licet iniuſta nunquam faciat. & ob hoc Deus nõ poteſt damnare Petrum & Catherinam, qui ſunt iam K beati, quia daret eis magis de malo quam ſit eis debitũ, & minus de bono quam debeatur, faceret enim contra iuſtitiam.

Deus nũquã dat minus de bono quã ſit debitũ neq; plus de malo.

Circa duo alia. i. dare magis de bono, & minus de malo non poteſt facere Deus iniuſtum, quia de ſuo dat quidquid dat, vel remittit, & nulli præiudicat. Et ita Deus poſſet abſoluere omnes damnatos, & beatificare eos, tamen nõ faceret contra iuſtitiam, quia non daret eis plus de malo neque minus de bono quam debeatur, quod iniuſtum eſt, ſed dat eis magis de bono quam debeatur, quod eſt præter iuſtitiam, ſed non contra iuſtitiam, cum de ſuo eis Deus det remittendo pęnas, quæ propter ipſum ſunt illis debitæ, & de ſuo det dando eis beatitudinem, quam non merentur. Ex hoc autem apparet, quod errãt illi, qui ponunt pro æquali incõuenientia, quod Deus ab- F ſolueret Iudam, & quod condemnaret Petrum. Nam damnare Petrum eſſet verè inconueniens, quia eſſet contra rationem diuinæ iuſtitiæ dando ei magis de malo, & minus de bono quam debeatur: abſoluere autem Iudã, & beatificare non eſt inconueniens, neque eſt contra iuſtitiam: eo quod non datur ei magis de malo, aut minus de bono, quam debeatur: ſed datur magis de bono, & minus de malo quam debeatur: & tamen neutrum Deus faciet, quia licet beatificare Iudam non ſit contra iuſtitiam eſt contra rationem ſuæ præſcientiæ, & diſpoſitionis: ideo ęqualiter manet vtrunque immobile: & tamen quantum ad rationem iuſtitiæ facilius eſt omnes damnatos abſoluere & beatificare, & etiam dæmones, quam etiam alicui exiſtenti in purgatorio dare vnam horam pœnæ pluſquam debeatur, vel alicui ſancto, qui habiturus erat decem gradus gloriæ dare ſolum nouem, quia G primum non eſt iniuſtum, ſed præter iuſtitiam, ſecundum vero eſt iniuſtum.

Ex hoc etiam apparet, quod in prædeſtinatione, & præſcientia, vel reprobatione nõ fit alicui præiudicium, etiam ſi alicui exiſtenti in peccato mortali datur gratia, per quam ſuſcitatur à peccato, & alteri non, neutri fit iniuſtum, ſed ei, qui liberatur à peccato fit gratia, & non fit ei iuſtum, ſed præter iuſtitiam. Quod autem alteri non detur gratia, neque liberetur à peccato, non fit iuſtitia. Neutri enim horum eſt aliquid debitum, ideo quod alicui detur gratia, fit præter iuſtum, quia datur ei, quod nõ eſt ſibi debitum, ei verò, qui gratiam non recipit, non fit iniuſtum, quia non erat ſibi debita, ſed Deus ſiue dando, ſiue non dando liberè ſe habet, poſtquam verò data eſt H gratia, & meruit quis per illam, quod detur ſibi vita ęterna, eſt iam debitum ſecundum Dei iuſtitiam, ideo ſi non daretur ei, vel ſi daretur ei minus de gloria quam debetur, eſſet iniuſtum.

Quod verò ei cui debetur pęna non detur, non eſt iniuſtum, ſed eſt pręter iuſtitiam, & eſt liberalitas, quia dat Deus ei de bono ſuo pluſquam debitum eſt, & remittit de malo, dando ei minus de illo quam debitum ſit. Circa patremfamilias ergo ita dicendum eſt, quod dando eis, qui primo mane venerunt denarium iuſtè egit, quia tantum quantum debitum erat eis dedit. Dando autem ceteris denarium, non erat iuſtum, quia non erat debitus denarius eis, neque egit iniuſtè, quia non erat debitum, quod non daretur eis denarius: ſed egit præter iuſtitiam, quia dedit magis de bono quam debitum eſſet, & I dedit de proprijs.

Ad primum dicendum, quod magis meruit primus quam nouiſſimus, & tamen neutri facta eſt iniuſtitia, licèt ambobus daretur æqualiter, quia ad primus ſeruata eſt ſola iuſtitia, ad cęteros autem liberalitas. Dare autem nouiſſimis pluſquam eis deberetur non erat iniuſtum, cum primis datum fuerit quantum eis deberetur, teneret autem ratio ſi iſtis inæqualibus meritis darentur inęqualia, & ei, qui minus meruit daretur ſolum quantum meruit, quia tunc neceſſe erat eis, qui magis meruerant dari minus quam mererentur, & tamen non factum eſt ſic. Ad ſecundum dicendum, quod murmurauerunt, & tamen iniuſtè, cum paterfamilias arguat eos dicens, oculus tuus nequam eſt, ego autem bonus ſum. Ideo non facta eſt eis iniuria, ſicut dixit paterfamilias, amice non K facio tibi iniuriam.

Quare, qui primo mane venerunt arbitrati ſunt, quòd eſſent plus accepturi, quàm denarium.
Queſt. XXVI.

Quæritur, cur illi, qui venerunt primo mane, arbitrati ſunt, quod eſſent plus accepturi, quam denarium, cum ex ſolo denario diurno conuentum eſſet cum eis.

Dicendum, quod non putabant hoc quaſi crederent ſibi debitum eſſe accipere plus denario, ſed quia videbant, quod paterfamilias dederat denarium eis, qui venerant hora vndecima, ipſi autem valde plus illis laborauerant, ideo veriſimiliter credebant, quod daret eis pluſquam denarium. Sed obijcietur, quod non deberent hos putare,

putare, quia illi, qui venerant hora nona, ſexta, tertia, me- A ruerant plus quam, qui vndecima venerant, & non acceperant niſi denarium ſicut illi, qui hora vndecima venerant: ergo ita de ſeipſis putare deberent, quod licèt meruiſſent plus quam qui vndecima hora venerant; quòd non acciperent plus quam illi. Aliqui dicunt, quòd fortè illi, qui venerunt hora nona, ſexta, & tertia, acceperunt plus quam denarium, ſicut meruerant plus quam qui venerant hora vndecima: & ideo ita putauerunt, quod fieret circa eos proportionaliter.

Sed dicendum, quod non ſtat: primò, quia falſum eſt: omnes enim operarij receperunt mercedem æqualem. ſ. denarios ſingulos, vt colligitur ex littera, & aſſerũt omnes ſancti doctores. Secundo, quia ſi ita fuiſſet, allegaſſent illud primi operarij, cum hoc eſſet eis cauſa murmurandi, & ſuſpicandi: & tamen tacuerunt dicentes ſolum, B quod nouiſſimis daretur tantum quantum eis. Tertiò, & efficacius, quia maius argumentum erat operariorum primorum contra patremfamilias, quod eis, qui venerant hora nona, & laborauerant minus quam ipſi, daretur plus quam eis, quam quod venientibus hora vndecima daretur tantum ſicut eis, quia dari minus laborantibus tantum, quantum plus laborantibus videbatur pertinere ad gratiam eis factam: dari tamen minus laborantibus plus quam magis laborantibus, videbatur pertinere ad iniuriam, vel contemptum primorum, & ideò de hoc iuſtius aut veriſimilius conquererentur: licèt vtrunque poſſet ſine iniuſtitia fieri: ideo dicendum, quòd non fuit datum alicui de operarijs vltra denarium. Alij ergo dicant, quòd licet non datum fuerit alicui vltra denariũ: primi videntes datum denarium nouiſſimis, & neſcien- C tes quantum fuiſſet datum medijs, ſcilicet qui circa nonam, ſextam, & tertiam venerant: putauerũt talis datum vltra denarium, quia meruerant plus quam nouiſſimi: & ideo putauerunt conſequenter ſibi aliquid vltra dandum proportionaliter.

Dicendum, quod non ſtat, quia ſi hoc putaſſent, allegarent iſtud: & tamen non allegauerunt. Secundò, quia fortius de hoc conquererentur, quod facti eſſent minores mediocribus, cum eſſent primi, & maiores: quam quod facti eſſent æquales minoribus, vt dictum eſt: ideo dicendum, quod non putauerunt iſtud. Eſt ergo dicendum, quod affectio decipiebat iſtos, viderant enim quod omnibus æqualiter datus eſſet denarius, & cum ſecum eſſet conuentum ex denario cogitare poterant, quod non daretur niſi denarius, quia tamen videbant, quod paterfamilias D dederat omnibus vltra meritum, ita putauerunt, quod daretur eis vltra meritum, & vltra conuentum, & ita vltra denarium daret.

Quare iſti primi operarij murmurauerunt accipiendo denarios ſingulos, & an iuſtè murmurabant.
Quæſt. XXVII.

QVæritur, quare iſti primi operarij murmurauerunt accipiendo denarios ſingulos. Et an iuſtè murmurabant. Ad primum dicendum, quod viderunt ſe defraudatos ſpe ſua, putauerant enim, quod daretur eis vltra denarium, ſicut dicitur in littera, ſ. arbitrati ſũt, quod plus eſſent accepturi, qui autem fraudatur ſpe ſua, indignatur, & contumelias dicit. Secundò, quia putabãt E ſe aliquo modo contemni. ſ. quod ipſi, qui per totũ diem laborauerant, non acciperent plus quam illi, qui vna hora tantum laborauerant, qui autem putant ſe contemni iraſcuntur, vt dicitur 7. Ethic. cap. 8. imò cauſa totalis eſt iſta ad quam reducuntur omnes aliæ cauſæ particulares iræ. vt patet ex 2. Rethor. cap. de ira.

Ad ſecundum dicendum, quod iniuſtè conquerebantur, quia non fiebat eis aliquid iniuſtum, cùm conuentum eſſet cum eis ex denario diurno. Quod autem daretur alijs denarius, erat gratia eis facta, qua volebat pater familias vti ad quoſdam, & non ad alios. Nam iuſtè agere ad omnes tenemur, liberaliter tamen non tenemur, ſed ex electione pendet.

Quomodo applicatur ad propoſitum Chriſti hoc, quod de murmuratione dicitur.
Quæſt. XXVIII.

QVæritur, quomodo applicatur ad propoſitũ Chriſti, nam quod omnibus tam primis, quam extremis detur denarius, pertinet ad propoſitum Chriſti, ſ. qđ omnibus colentibus Chriſtum quocunque tempore dabitur viſio dei duratura æqualiter omnibus, ſcilicet in æternum, & quantum ad hoc ſunt æquales, quod tamen murmurent primi de æquali retributione poſteriorum non videtur.

Dicendum, quòd verum eſt, quod in vita æterna nullus murmurat de alterius fęlicitate, vbi eſt ſumma charitas, & nulla inuidia. ſic dicit Greg. Sed poteſt quæri quo modo murmurare dicti ſunt, qui ad regnum vocantur cœlorum, quia nullus qui accipit murmurare poteſt. Sed poteſt dici vno modo, quod in re geſta parabolæ ſic accidit, quod operarij murmurauerint, ſed nõ oportet quod applicetur hoc ad ſenſum parabolæ. Chriſtus enim, vt in rem integram referret, totam rem geſtam, vt accidit retulit, quia alias fieret narratio non veriſimilis. Ad propoſitum tamen ſuum non applicantur ſingulæ particulę, ſicut & in alijs parabolis accidit. Sic dicit Chryſoſto. Non autem oportet ea, quæ ſunt in parabolis ſecũdum totum quod dicitur inueſtigare, ſed intentionem, propter quã dicitur intelligere, & nichil vltra ſcrutari.

Secundo poteſt dici (vt quidam volunt) dictum eſſe ad ſignificandum ſuperbiam Iudæorũ, qui fuerunt priores gentilibus in vocatione, murmuratio autem ex ſuperbia prouenit. Sic dicit Hilarius. Secundum inſolentiam populi iam ſub Moyſe contumacis hoc murmur operantium eſt. Tertio poteſt intelligi, quòd non fuerit murmuratio inter ſanctos alicuius temporis ad ſanctos alterius temporis in retributione aſſumenda, ſed quod tanta excellentia eſt ſanctorum noui teſtamenti ſuper ſtatum antiquorum ſanctorum; quod illi poterãt inuenire aliquid, de quo murmurarent, ſi in eo murmur cadere poſſet, & iſte eſt conueniens ſenſus. Sic dicit Chryſoſto. Non enim inducit hoc, vt oſtendat aliquos inuidia morſos, ſed vt oſtendat hos tanto eſſe potitos honore, quod etiam inuidiam alijs poterant generare. Et iſta inuidia poterat eſſe circa multa, ſed ſpecialiter circa duo.

Primum circa abundantiam gratiæ, quæ non fuit in veteri teſtamento, quando lex erat, & non gratia, quia lex per Moyſen data eſt, gratia autem, & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, Ioan. 1. cap. fuit autem in nouo, & de iſta gratia poſsent inuidere. Sic dicit Hieron. Omnis vero vocatio Gentilibus inuidet, & in Euangelij torquetur gratia. *Gloſa i Mat.*

Secundum erat, quia ſanctis ante nouum teſtamentũ quantumcunque iuſtis non dabatur introitus ad vitam æternam ſtatim poſt mortem, ſed tenebantur in lymbo ſanctorum. Sanctis verò poſt Chriſti mortem morientibus ſtatim eſt aditus ad vitam æternam. Sic dicit Grego. quod murmur erat, quia ſancti patres vſque ad Aduentũ Domini quantumlibet iuſti vixerant, ducti ad regnum non ſunt, eorum hoc ipſum murmuraſſe eſt, nos autem, qui ad vndecimam venimus, quia poſt mediatoris aduẽtum in hoc mundo venientes ducimur, mox vt de corpore eximus, poſt laborem non murmuramus. Alius etiam modus murmurationis erat, de quo dicetur infra.

Quare primi conqueſti, & murmurantes ſolum locuti ſunt de nouiſſimis, & non de alijs. Quæſt. XXIX.

QVæritur, quare primi conqueſti, & murmurantes ſolum locuti ſunt de nouiſſimis, qui hora vndecima venerant dicentes, Hi nouiſſimi &c. Dicunt quidam, quod his ſolis fuerat ſolutum pretium ante primos, & ideo cum vidiſſent iſtos ſolos æquari eis, de his ſolis inuiderunt, & murmurauerunt. Hoc videtur colligi ex littera, ſ. cum veniſſent, qui circa vndecimam horam venerant, acceperunt ſingulos denarios, venientes autem & primi, acceperunt & ipſi ſingulos denarios.

Secun-

Secundò, quia dixerunt: Hi nouiſſimi ſola vna hora fecerunt. Et ita illos oſtenderunt quaſi præſentes eſſent, velut eis immediate ante hoc pretium ſolutum fuiſſet, & non alijs in medio. Sed dicendum, quod nõ ſtat, quia antequam ſolueretur pretium primis, ſolutum fuit omnibus alijs conuerſo ordine .i. primò nouiſſimis, deinde eis, qui circa horam nonam venerant, & poſtea eis, qui circa terham, & ſextam: deinde primis. Sic dixit paterfamilias procuratori: Voca operarios, & redde eis mercedem ſuam incipiens à nouiſſimis vſque ad primos: ergo in primis finita fuit totalis ſolutio: & ipſi viderunt ſolutionem omnium aliorum.

Ad primum dicendum, quod non poſuit littera niſi nouiſſimos, & primos, quia non erat conueniens alios exprimi, cum non fuerit circa eos alia ſolutio quam ſicut primis, & nouiſſimis: & præcipuè, quia ex præcedenti G mandato patrisfamilias apparebat, quòd alijs omnibus danda erat merces ante primos.

Ad ſecundum dicendum, quod nouiſſimi erant præſentes quando primi iſta dicebant murmurando, & tamen non fuerat eis ſolutum ſolis ante hoc, ſed iam omnibus, & omnes alij præſentes erant, vnde & ad illos potuiſſent loqui ſi vellent. Dicendum, quod de omnibus potuerant loqui murmurantes, quia ipſi laborauerant plus illis omnibus, & fiebant æquales eis, & tamen locuti ſunt de illis ſolis, in quibus argumentum ſuum erat efficacius. nulli autem minus meriti erant quam qui circa vndecimam venerant, qui vna hora tantum operati fuerant, & fiebant eis æquales: ideo de iſtis ſolis dicere conueniens fuit.

Quare dixerunt iſti murmurantes, qui portauimus pondus diei, & æſtus, & quomodo iſtud ad ſenſum parabolæ applicatur. Quæſt. XXX.

QVæritur, quare dixerunt iſti murmurantes, qui portauimus pondus diei & æſtus, & quomodo iſtud ad ſenſum parabolæ applicatur.

Ad primum dicendum, quòd primi laborauerant tota die. & laborare pondus quoddã eſt, quia grauat hominem ſicut graue pondus: ideo qui toto die laborat, pondus diei portare dicitur. Pondus æſtus dicuntur portare, quia laborare per æſtum difficilius eſt quàm in alijs partibus diei: ideo ad oſtendendum ſpecialiter magnitudinem laboris dicitur, qui portauimus pondus æſtus: qui verò circa vndecimam horam venerant, quãdo tepeſcit feruor diei qui fuit in meridie, non tantum laborẽ ſumpſerant: & ſpecialiter hoc dicitur, quia regio Chanaam in qua Chriſtus erat, & de qua iſtam parabolam retulit, calida nimis eſt, in qua per æſtum laborare difficultas magna eſt.

Ad ſecundum dicendum, quòd non oportet applicare iſtud ad ſenſum parabolæ, nam murmurationem, vt dictum eſt ſupra, non oportet applicari ad ſenſum parabolæ, & tamen iſta eſt cauſa reddita à murmurantibus pro ſeipſis, ergo non poterit applicari ad propoſitum. Aliter poteſt dici, quod applicari poterat, licèt non ſit neceſſe applicari, ſicut & murmuratio poterat applicari, vt dictum eſt ſupra. Sed tunc obijcietur, quod non conueniat, quia in colentibus vineam habebat colorem murmuratio: eo quòd quidam tota die operati fuerant, alij K verò vna hora tantùm, tamen applicando ad diuerſas ætates omnes æqualiter laborant. Nam ſiue in prima, ſiue in extrema quis venerit, tota vita ſua Deum colere poteſt. Et ita non minus laborat, quàm ille, qui in prima ætate natus eſt. Dici poteſt vno modo quòd pondus diei tolerauerunt illi, qui in primis ætatibus ſæculi Deum coluerunt. Nam videbãt ſæculi finem longe futurum, & retributionis tempus, quod valde affligebat eos, & laborem intolerabiliorem faciebat, qui autem circa finem ſæculi naſcuntur, licèt tota vita laborent, quia finem ſæculi propinquum nouerunt, de propinquitate retributionis gaudentes tolerabiliorem ſibi laborem efficiunt. Secundo poteſt intelligi quantum ad differentiam obſeruationum in iſtis ætatibus. Nam in veteri teſtamento erant multæ obſeruationes, quas durum erat cuſtodire.

F In nouo autem teſtamento pauciora ſunt mandata, vnde onus, vel iugũ importabile illud erat. Sic dicitur Act. 15. cap. Hoc eſt iugum, quod neque patres noſtri nec nos ferre potuimus. Nouum autem teſtamentum leue dicitur, ſup. 11. c. iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meũ leue. Tertio poteſt intelligi, quòd erat pondus laboris in veteri teſtamento, quia non dabatur ibi hominibus gratia alleuians per opera ſacramentalia, ſicut nunc datur abundantia gratiæ, & ita illi portabant pondus laboris, iſti autem non. De iſtis dicit Chryſoſto. Si autem verum eſt, quod diximus, quòd primi, & poſteriores tempus ſuũ vixerunt, & non amplius neque minus, & vnicuique mors ſua eſt conſummatio ipſius, quid eſt, quod dicunt, portauimus pondus diei & æſtus? quia, ſcilicet magna eſt nobis virtus ad faciendam iuſtitiam cognoſcere prope eſſe finem mundi, vt & Chriſtus nos armans dicebat, appropinquauit regnum cœlorum. Illis autem infirmatio erat ſcire mundi ſpacia eſſe longinqua. Quamuis ergo non per omne ſæculum vixerint, tamen totius ſæculi grauamina pertuliſſe videntur.

Aut pondus totius diei dicit oneroſa legis mandata, æſtum autem vrentem erroris tentationem, quam conflabant ſpiritus maligni in eos, ad æmulationem eos gentium prouocantes, à quibus omnibus gentiles liberi extiterunt Chriſto credentes, & per compendium gratiæ ad plenum ſaluati. Sed aliqui dicunt quòd poſſit hoc conuenientius intelligi referendo diuerſas conductiones ad ætates eiuſdem hominis, ſcilicet quòd aliqui incipiant colere Deum in iuuentute, alij in pueritia, alij in ſenectute, & cum detur omnibus vita æterna, manet color H querelæ eis, quia pueritia incipiẽtes durauerunt vſq. ad mortem, quia iſti tolerauerunt pondus diei & æſtus, quod non fecerunt qui in ſenectute ceperunt adhærere Deo, qui vna hora tantum feciſſe videntur. Dicendum, quòd non ſtat, quia non datur in vita æterna gloria æqualis, ſed omnibus ſecundum proportionem, & commenſurationem meritorum. Vnde ſi magis meruit, qui incepit in pueritia, quàm qui in ſenectute, habebit abũdantiorem gloriam, & è contrario, poteſt tamen qui in ſenectute cœpit tantum mereri, quantum qui in iuuentute, aut pueritia, & ita non poteſt eſſe colorem querelæ. Sed melius intelligitur, vt ſupra expoſitum eſt.

Quis erat iſte vnus, quem allocutus eſt paterfamilias de murmuratoribus, & quomodo applicetur hoc ad ſenſum parabolæ. Quæſt. XXXI.

I QVæritur, quis erat iſte vnus, cui locutus eſt paterfamilias de murmuratoribus, aut quare vni locutus eſt, cum multi murmurarent, & quomodo applicetur hoc ad ſenſum parabolæ.

Ad primum poteſt dici vno modo, quòd licèt omnes primi murmurarent, tamen inter eos fuit vnus, qui magis clamabat, & contra illum ſolum locutus eſt paterfamilias, quia excluſa querela illius excluderetur à fortiori aliorum querela. Secundò poteſt dici, quod locutus eſt ad vnum quia, licet omnes murmurarent, vnum tamen iuxta ſe inuenit, cui quaſi viciniori potuit loqui conuenientius. Et hoc colligitur, quia etiam non dixit de omnibus nouiſſimis, quod volebat illis dare ſicut primis, ſed K de vno dixit, ſcilicet volo huic nouiſſimo dare ſicut & tibi. Et ita ille nouiſſimus erat ille, cui acciderat tunc iuxta eum inueniri, cum dixerit, volo huic nouiſſimo. Ergo ſicut de ſolo inuento nouiſſimo locutus eſt, ita & ad ſolum murmuratorem apud ſe inuentum fuit locutus. Tertio poteſt dici, quod paterfamilias fuit locutus generaliter ad omnes murmuratores, quia tamen erat ratio eadem de omnibus, omnes vocauit Chriſtus per vnum, ad quem loqueretur paterfamilias. Ad ſecundum poteſt dici, quod non oportet hoc applicari ad ſenſum parabolæ, quia iſtud eſt pars murmurationis, ideſt reſponſio ad illam, cùm murmurationem non ſit neceſſe applicari ad ſenſum parabolæ, vt dictum eſt ſup. Applicando tamen ſi volumus ad ſenſum parabolæ dicendum, quod debent intelligi omnes ſancti, qui fuerunt ante nouum teſtamentum, & qui conquerebantur ſe toleraſſe pondus diei, &

æſtus,

eſt, vt dictum eſt ſup. q. 29. Alij dicunt, quod iſte vnus intelligitur totus populus Iudaicus, qui contra conuerſos de gentilitate murmurabat, & ei reſpondetur, quòd non fit ei iniuria. Sic dicit Remigius. Per hunc vnum poſſunt intelligi oēs, qui ex Iudæis crediderunt, quos amicos per fidem nominat. Alij dicunt, quòd iſte vnus erat Adā, & ſatis hoc erat veriſimile. Si enim murmuratio aliqua, vel querela ſanctorum antiquorum fuiſſet, eſſe potuiſſet cōtra Deum pro gratia, & ſupererogatione noui teſtamenti, ſic. n. nemo erat, cui magis vice omnium competeret aliquid petere, aut dicere quam Adam, qui caput erat, & pater omnium veterum ſanctorum. Et ſic dicit Orig. Forſitan autem Adæ dicit, Amice, non facio tibi iniuriam.

Quare paterfamilias dixit: Amice non facio tibi iniuriam, vocans eum amicum, cum eſſet murmurator. *Quæſt.* XXXII.

QVæritur, quare paterfamilias dixit, amice non facio tibi iniuriam, vocans eum amicum, cum eſſet murmurator, & potius tanquam æmulus & maledicus debe ret redargui. Dicendum, quòd ratio eſt, tam ex parte parabolæ, quam ex parte ſenſus eius. Quantum ad parabolam poteſt primo dici, quòd hoc fecit paterfamilias ad oſtendendum benignitatem ſuam, & excellentiam virtutis. Sicut enim erga immeritos operarios oſtendit liberalitatem, vltra meritum tribuendo: ita & circa murmuratores oſtendit clementiam, benignitatem, & leuitatem eis blandè reſpondendo, cùm poſſet eos iuſtè increpare, & ita Chriſtus fecit, quando Iudas venit ad tradendum eum Iudæis per oſculum, cum poſſet eum vocare hoſtem & proditorem, vocauit eum amicum, dicens: Amice, ad quid veniſti? infra 26. cap. Secundo poteſt dici, quòd ponitur amicus per antiphraſim: ſicut interdum ſubditos noſtros, quando redarguimus vocamus dominos: & quando eis grate loquimur minus quàm dominos appellamus: ita hic increpando amicum vocat quaſi inimicum, vel iniuſtum vocet. Tertiò poteſt dici, & melius, q paterfamilias tenuit proceſſum in verbis ſuis ordinatū contra illum murmuratorem. Primò ei loquitur blandè, ſecundo iuſtè, tertio durè & increpatoriè: & conuenit iſte proceſſus ad hoc, quòd oſtendatur, quòd non mouebatur ex ira, ſed ex ratione. Nam primò vocauit eum amicum, quod blandum eſt, & ad affectionem pertinet. Secundò defendit ſe rationabiliter contra eum, dicens: Non facio tibi iniuriam, nonne ex denario conueniſti mecum? Tertiò durè loquitur vocando eum malum & iniuſtum, ſcilicet, oculus tuus nequam eſt, ego autem bonus ſum. Quantum ad ſenſum parabolæ conueniebat vocare iſtum amicum, quia iſta murmuratio transfertur ad ſanctos, ſiue illam fecerint, ſiue facere potuerint, iuxta illud quod declaratum eſt ſupra quæſtiu. 29. ſancti autem amici Dei ſunt Ioan. 16. Vos autem dixi amicos: quia omnia, quæ audiui à patre meo nota feci vobis: ideo vocat eum amicum. Aliter poteſt dici, quòd eſt iſta murmuratio populi Iudæorum quantum ad conuerſos ad Chriſtum, qui conquerebantur pro gratia, quæ fiebat conuerſis de gentilitate, vt dicetur ſequenti quæſt. licèt tales poſſent increpari, qui nondum ſancti erant, tamen quia ad fidem Chriſti conuerſi erant amici vocantur. Sic dicit Remigius: Per hunc poſſunt intelligi omnes qui de Iudæis crediderunt, quos amicos propter fidem nominat. Sed magis ſtandum eſt in rationibus primis quæ ſunt ex parte parabolæ, quia paterfamilias qui iſta dixit non putabat an aliquo tempore traherentur iſta ad ſignificandum aliquid per Chriſtum, ideo non ordinaret verba ſua ad finem ſignificandi aliquid: ſed ſic protulit propter rationes ſupra poſitas.

Quomodo eſt verum, quòd paterfamilias non faciebat iniuriam huic. *Quæſt.* XXXIII.

QVæritur, quomodo eſt verum, quòd paterfamilias non faciebat iniuriam huic. Dicendum, quòd ſiue accipiatur quantum ad parabolam, ſiue quantū ad ſenſum parabolę, eſt verum quod non fiebat iniuria aliqua. De primo patet. nam paterfamilias poterat cum omnibus operarijs habere ſe iuſtè ſolùm dando vnicuique quantum ei debitum erat. Et ita primis dediſſet denarium: cæteris verò dediſſet minùs quàm denarium. ſingulis ſecundùm proportionem partium diei, quibus operati fuerant ad partes denarij: voluit autem nouiſſimis, & intermedijs dare denarium faciendo eis beneficium, ſicut potuiſſet etiam eis dare, ſi nichil in vinea fuiſſent operati. primis autem voluit quantum iuſtum erat dare, & nichil vltra: ideo primis fecit beneficium, ſecundis, id eſt eis, qui venerant primo mane non fecit iniuriam. Et ita oſtendit dicens: nonne ex denario conueniſti mecum tolle quod tuum eſt, quaſi dicat nichil plus conueniſti mecum: ideo non teneor tibi aliquid vltra. Quantum ad ſenſum parabolæ etiam eſt verum, quòd Deus non faciebat eis iniuriam; id eſt ſanctis primis, qui murmuraſſe dicuntur, quòd non acceperunt pluſquam denariū. Nam illi acceperunt quantum cum eis conuentum erat, ſcilicet vitam ęternam.

Et de illa tantum gradum, quantum meruerant. Imò manifeſtius apparet hic, quàm in patrefam. nam paterfamil. primis operarijs dedit ſolùm quod debitum erat, alijs vltra debitum: Deus autem in vita æterna omnibus dat ſolùm quantum meruerint, & ſi aliquid dat vltra meritum ſanctis noui teſtamenti in vita æterna, etiam dat ſanctis veteris teſtamenti; cùm non ſint condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quę reuelabitur in nobis. Accipiendo autem mereri de congruo, nemo accipit plus in vita æterna, quàm meruerit, Et quātum ad hoc non eſt aliquis fauor potius iſtis quam illis: ideo eſt magna diſſimilitudo, Et quantum ad hoc non poteſt eſſe color aliquis querelæ ſanctis antiquis. ſicut fuit primis operarijs contra patremfamil. Accipiendo autem querelam eorum, quod tolerauerunt pondus diei, *In q. 29.* id eſt labores eorum fiebant eis intolerabiliores quia, longe erat finis mundi, vt dictum eſt ſupra, non fiebat eis iniuria, quia hoc erat quòd cito nati eſſent, & tamen quod Deus nos tali tempore aut tali naſci fecerit, non eſt iniuria: quia non erat alicui debitum, quòd tali tempore aut tali produceretur, ita quòd faciendo eum naſci alio tempore iniuria ei fieret. Et ſi dicatur, quòd difficiliores erant eis operationes quàm nobis. Non perdiderunt mercedem ſuam, quia quanto eſſent difficiliores. eſſent magis meritoriæ cæteris paribus, id eſt ſuppoſito, quòd ab æquali charitate fierent: & ita acciperent maiorem retributionem.

Si autem ſit querela, quòd ſuſtinuerunt pondus diei, id eſt grauiora mandata quàm ſancti, qui erant in nouo teſtamento, non fit eis iniuria, quia licèt vetus teſtamentum quantum ad aliquid habebat grauiora mandata: tamen quantum ad aliquid nouum teſtamētum eſt difficilius obſeruatione. Sed adhuc dato. quòd ſimpliciter vetus teſtamentum eſſet difficilioris obſeruationis, non fieret eis iniuria, quia quanto maiora ſuſtinerent, tanto abundantiorem acciperent retributionem. Si verò pondus diei & æſtus ſit per longa tempora ſuſtinere labores: ſicut dicit Gregor. pondus diei, & æſtus ferre, eſt per longioris vitæ tempora carnis ſiue calore fatigari. Et ita querela illorum ſit, quòd longiori tempore viuerent quā nos, & cum toto illo in cultu Dei manerent, videbatur iniuria, quòd non plus quàm eos reciperent qui breuiori tempore viuerent, non tamen erat iniuſtū, quia quantum plus laborarent tanto plus reciperent de retributione. Aliter poteſt dici, quòd iſti, qui conquerebantur non eſſent ſancti, ſed Iudæi ad Chriſtum conuerſi in Eccleſia primitiua, qui murmurabant de æqualitate conuerſorum de gentilitate ad eos. In duobus enim conquerebantur conuerſi de Iudaiſmo.

Primum erat quia gentes vocabantur ad fidem Chriſti, & fiebant participes gratiarum ſpiritualium. Secundum erat, quòd in prælationibus. & dignitatibus ſpiritualibus æquales fierent. De primo patet, nam Chriſtus erat de ſemine Patriarcharum, & Iudæis promiſſus, & non gentilibus. Nulli enim gentili promiſit Deus, quod mitteret Saluatorem mundi. Et ob hoc credebant Iudæi, quòd Gentiles non erant vocandi, neque recipiendi

piendi ad legem Chriſti, neque communicaret Deus eis F
gratiam redemptionis factæ per Chriſtum. Et ideo quando viderunt quòd Deus diffundebat gratiam ſuam in illos, faciendo quod etiam illi loquerentur varijs linguis, & caderet ſuper eos Spiritusſanctus, admirati ſunt, Actu. 10. cap. Nam Petrus ſtans in extaſi, quādo audiuit vocem allatam ad ſe, quòd manducaret de animalibus, quę erāt in linteo, & erant immunda, horruit, & dixit: Abſit domine, quoniam commune & immundum nunquam manducaui. Et dictum eſt ei, quod Deus purificauit, tu ne commune dixeris, etiam intelligebatur de incorporatione Gentilium ad fidem, & apparet ex ſequentibus eod. cap. nam quando iubente Angelo iuit Petrus ad Cornelium, dixit ad eos, qui conuenerant, vos ſcitis quomodo abominatum ſit viro Iudæo coniungi, aut accedere ad alienigenam, & tamen oſtendit mihi dominus ne- G
minem communem aut immundum dicere hominem. Et propter iſtam æqualitatem, quia Deus vocabat ad ſe gentiles ſicut & Iudæos, & effundebat ſuper illos ſpiritum ſanctum ſicut ſuper Apoſtolos qui Iudæi erant, murmurauerunt multi conuerſi de Iudæis ad Chriſtum contra Petrum. Cum enim Petro prædicante coram Cornelio & alijs, cecidiſſet Spiritusſanctus ſuper omnes, qui audiebant verbum Actu. 10. cap. dixit Petrus, numquid & aquam prohibere quis poteſt, vt non Baptizentur hi, qui Spiritumſanctum acceperunt, ſicut & nos? cum vero rediſſet in Ieruſalē diſceptabant grauiter aduerſus eum, qui erant ex circunciſione dicentes, quare introiſti ad viros præputium habentes, & manducaſti cum illis? Petrus vero multis excuſationibus indiguit, vt eos placatos redderet. Vehementer enim commoti erant, & enarrato H
toto proceſſu concluſit, Cū autē cepiſſem loqui, cecidit Spiritus Sāctus ſuper eos, ſicut & in nos in initio. Si ergo eandem gratiam dedit Deus illis, ſicut & nobis qui credidimus in dominum Ieſum Chriſtum, ego quis erā, qui poſſem prohibere Deum. Actu. 11. cap. & ſequitur, His auditis tacuerunt, & glorificauerunt Deum dicentes, Ergo & gentibus Deus pœnitentiam ad vitam dedit. Alia murmuratio erat circa temporalem dignitatem, vel habitudinem.

Nam etiam ſi Gentiles vocarentur ad legem Chriſti, putabant Iudæi, quòd futuri eſſent minores, quam conuerſi de Iudæis, ſicut in veteri lege, qui conuertebantur de gentibus minores erant Iudæis in multis. Et aduenæ vel proſelyti vocabantur, & in populo nullum principatum exercebant, vt tactum eſt Deuteron. 23. cap. in lege I
autem Chriſti nulla fuit talis differentia, ſed omnes erant æquales, quia omnes iuſſerat Chriſtus eſſe fratres, & vocari fratres, infra 23. capit. ideo murmurabant interdum conuerſi de Iudæis, ſicut inter Romanos erat contentio inter conuerſos de Iudæis, & conuerſos de Gentilibus, quibuſdam ſe præponere alijs volentibus, quam contentionem Apoſtolus tollit per totam Epiſtolam ad Romanos, vtroſque oſtendens imperfectos, & indiguiſſe gratia mediatoris, & tamen nichilominus conuerſi de Iudaiſmo nitebantur ſe præponere conuerſis de gentilitate, quaſi honorabiliores exiſtentes. Ita quod interdum conuerſi de Gentilibus non potentes tolerare contenderent contra conuerſos de Iudæis. Sic patet Act. 6. ſcilicet. In illo tempore creſcente numero diſcipulorum, factum eſt murmur Græcorum aduerſus Iudæos, eo quòd deſpice- K
rentur in miniſterio quotidiano viduæ eorum, id eſt non prouidebatur ita abundanter in cibo illis, ſicut conuerſis de Iudæis, quaſi illi eſſent digniores. Et ſecundum hoc poſſet tota litera exponi ab illo loco, ſcilicet cum ſero factum eſſet, id eſt cum veniſſet tempus Chriſti, quod vocatur ſero, ſcilicet dies nouiſſimus. Iſa. 2. & Micheæ 4. c. & Ioannes dixit. Filioli hora nouiſſima hæc eſt. 1. Io. 2. cap. Apoſtolus quoque 2. ad Corinth. 10. cap. dixit nos eſſe, in quos fines ſæculorum deuenerunt. Dixit dominus, id eſt tota Trinitas procuratori ſuo, id eſt Chriſto inquantum homo, qui inquantum homo eſt minor tota Trinitate. Voca operarios, id eſt voca Iudæos, & Gentes ad colendum vineam noui teſtamenti.

Et redde eis mercedem ſuam. Licet enim merces propriè ſit vita æterna, tamen gratia, quæ hic datur, poteſt vocari quædam merces inquantum gloria, quæ eſt, propriè merces eſt quædam gratia cōſummata: ſed gloriam meremur, gratiam autem non, ſaltem primam gratiam. Da ergo eis mercedem, id eſt gratiam vel ſtatum manendi in eccleſia. Cum veniſſent autem, qui circa vndecimam horam venerant, ſcilicet gentiles, qui conuertebantur ad Chriſtum, acceperunt ſingulos denarios, id eſt gratias ſpirituales, quæ ſunt quædam arrha futuræ gloriæ, quæ per denarium deſignantur. Venientes autem primi, id eſt Iudæi conuerſi, qui fuerant priores, ſcilicet quia iam etiam in veteri teſtamento Deum coluerant, arbitrati ſunt, quòd plus eſſent accepturi, ſcilicet quod de gratijs ſpiritualibus, & de ſtatu temporali plus acciperent, quam conuerſi de gentilitate, acceperunt autem & ipſi ſingulos denarios, id eſt tantum de ſpirituali gratia, & honore temporali ſolum, quantum conuerſi de gentilibus, & accipientes murmurabant qui talem Eccleſiam ſuam inſtituerat. Sed dicendum quod non fiebat iniuria aliqua eis. Nam etiam conuerſis de Iudæis fecerat Chriſtus gratiam, cum eos ad legem ſuam vocaſſet, quia multi manſerant increduli.

Quod etiam effuderit in eos Spiritum Sanctum abunde, non fuit ex operibus iuſtitiæ, quæ feciſſent Iudæi, ſed ex miſericordia Chriſti, vt Apoſtolus dicit. Quod ergo eandem miſericordiam præſtaret gentibus vocando eas ad pœnitentiam, ſicut ipſos vocauerat Actu. 11, non faciebat eis iniuriam. De æqualitate etiam ſtatus temporalis nulla fiebat iniuria conuerſis de circūciſione, quia illi non meruerant aliquem honorem ſuper gentiles, vt eis præferri deberent, vt oſtendit Apoſtolus per totam Epiſtolam ad Roman. potiſſimè quia lex Chriſti, quæ docet omnem humilitatem, vitat iſtum modum voluntariæ prælationis: potius monens ſubditos nos eſſe omni creaturæ propter Deum 1. Pet. 2. cap. & Ro. 12. cap. honore vos inuicem præuenientes, ideo non querebantur iuſte iſti de Chriſto neque de Petro, & quantum ad murmurationem multum conuenit iſta expoſitio, licet quantum ad cæteras partes litteræ magis conuenit expoſitio quam ſupra tradidimus.

Quare dixit paterfamilias: Volo, & huic nouiſſimo dare ſicut, & tibi. Et quis erat ille nouiſſimus. Quæſt. XXXIIII.

QVæritur, quare dixit paterfamilias. Volo & huic nouiſſimo dare ſicut, & tibi. Et quis erat ille nouiſſimus. Dicendum, quod in hoc oſtendit paterfamilias iuſtitiam ſuā, & iuſtitiæ cauſam. Ad hoc enim, quòd quis de ſuo det alteri, & non, iniuſtè non requiritur quod præcedat aliqua cauſa meritoria, ſed ſola voluntas ſufficit: ideo dixit volo id eſt non quæras aliam cauſam à me, niſi quia volo, facere, quia ſicut in opere iuſto, opus meritorium, eſt cauſa eius quod datur: ita in opere liberali, ſola voluntas eſt ſufficiens cauſa. Ita quantum ad vocationem ad fidem, & in collatione ad gratiā, ſola voluntas eſt cauſa, quia ſine pœnitentia ſunt gratia, & vocationes. ad Rom. 11. cap. & ita quòd Deus dirigat aliquem per viam vitæ æternæ, non eſt petenda cauſa, ſed ſolum, quòd ipſe vult. Non enim poteſt aliquis ire per viam illam, niſi ipſe traxerit eum. Ioan. 6. cap. Non poteſt aliquis ad me venire, niſi pater meus traxerit eū. Auguſt. autem ſuper illo verbo dicit Quare hunc trahat, & illum non trahat, dimitte quærere, ſi non vis errare. Et Gregorius dicit: Quia ipſa regni perceptio eius eſt bonitas voluntatis, rectè ſubiungitur: aut non licet michi, quod volo facere? ſtulta eſt enim quæſtio hominis cōtra Dei bonitatem murmurare. Conquerendum quippe, eſſet non ſi dat quod non debet, ſed ſi non daret, quod deberet. Cum autem quæritur quis ille erat nouiſſimus. Dicendum quantum ad parabolam ꝙ per vnum nouiſſimū intelliguntur omnes, & non erat ille aliquis deſignatus. Vel poteſt dici, ꝙ forte erat aliquis, quē occurrit propinquiorem inuenit patrifamilias quando loquebatur contra murmuratorem, & ideo in illo poſuit exemplum. Quantum ad ſenſum parabolæ eodem modo dicendū, quod per illum vnum deſignantur omnes ſancti noui

teſta-

teſtamenti, qui nouiſſimi ſunt, vt dictum eſt præced. qō. Aliqui autem volut, ꝙ iſte nouiſſimus ſit Paulus, qui de ſeipſo dixit: nouiſſimè tanquam abortiuo viſus eſt mihi 1. Corint. 15. capit. & iſte non minus accepit quàm cęteri Apoſtoli, qui primò fuerant, imò fortaſſis pluſquam multi illorum; quia vt ipſe ait, plus omnibus laborauit. Et hoc tenet Origenes dicẽs: Non incredibiliter poteſt quis arbitrari hunc nouiſſimum eſſe Apoſtolum Paulum, qui vna hora operatus eſt, & exceſſit omnes, qui ante eum fuerunt.

Quomodo ſtat quod dicitur: Oculus tuus nequam eſt ego autem bonus ſum. Quæſt. XXXV.

QVæritur, quomodo ſtat, quod dicitur Oculus tuus nequam eſt, ego autem bonus ſum: nam non videtur conuenire parabolæ. Dicendum ꝙ quantũ ad parabolam, planum eſt: nam primi, qui murmurabant eo quod paterfamilias dederat nouiſſimis denariũ, inuidi erant. Nõ enim dolebant, quod eis daretur minus debito, ſed ꝙ alijs plus debito daretur. Nam dixerunt, pares illos nobis feciſti, qui portauimus pondus diei. Sed inuidus habet oculum nequam: quia cupit videre mala proximorum: & non poteſt ſuſtinere videre bona illorũ, ideo rectè dictum eſt, quòd oculus eius eſſet nequam. Sic dicit Chryſoſt. Non autem dolebant quaſi fraudati de mercede: ſed quòd illi amplius quam merebantur acceperant. Sic enim dolent inuidi, quando aliquid alteri additur quaſi eis ſubtrahatur. Ex quo patet, quòd ex vana Gloria naſcitur inuidia, ideo enim dolet eſſe ſecũdus, quia deſiderat eſſe prior: de ſe autem dixit paterfamilias. Ego bonus ſum, id eſt liberalis, & iuſtus. Nam circa eos, qui primo mane venerunt iuſtus extitit: circa alios verò liberalis. Circa ſenſum parabolæ non oportebat iſtud applicari: nam ſancti in vita ęterna non ſunt inuidi, ſicut dicit Auguſtinus in Homilia, quòd inuidere fas non eſt eis, qui ita perfecti ſunt, vt à ſponſo recipiantur. Sed intelligendo murmurationem iſtam de Iudæis conuerſis ad Chriſtum, vt expoſitum eſt ſupra, ſatis ſtat, quòd oculi illorum nequam erant: quia contendebant, & ęmulabantur contra conuerſos de Gentilitate, & ita oculi eorum erãt nequam. Sic dicit Remigius. Per oculum enim, vult intentionem intelligi, Iudæi oculum nequã habuerunt, i. intentionem malam, quia de ſalute gentium dolebãt.

Quomodo dicitur: Sic erunt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi. Quæst. XXXVI.

QVæritur, quomodo dicitur: Sic erunt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi. Aliqui dicunt, quod refertur ad ſolutionis tempus. non ſolum enim nouiſſimi acceperunt denarium ſicut primi, in quo erant ęquales eis, ſed etiam prius eis quam primis ſolutum eſt pretium. Nam à nouiſſimis vſque ad primos iuſſit incipi ſolutionem paterfamilias, vt patet ſupra in littera. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia iſtud eſſet, ſi poſſet iſta littera referri ad factum patrisfamilias quantum ad operarios, ſed non poteſt quia non eſt pars parabolæ, ſed eſt verbum Chriſti poſt finitam parabolam, in quo oſtendit ad quid induxerit parabolam, cum ergo non dixerit paterfamilias, ſic erunt nouiſſimi primi, & primi nouiſſimi, ſed Chriſtus illud dixit, non poteſt referri ad ſolutionem operariorum factam à patrefamilias: ſed neceſſe eſt referri ad regnum cœlorum.

Alij ergo dicunt, quòd intelligitur de comparatione Iudæorum ad nos, qui putauerunt ſe futuros caput in nouo teſtamento, & nos pedes eorum. Factum eſt autem è cõtrario, vt nos caput, & ipſi exiſtant pedes. Sic dicit Remigius. Sic erunt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi, eo ſ. quòd Iudæi de capite vertantur in caudam, & nos de cauda mutamur in caput: non eſt tamen intelligendum de Iudæis, qui manent extra fidem Chriſti, quia illi non ſolum facti ſunt cauda, immo & ſcabellum pedum, & tamen illi ad regnũ cęlorum non pertinent, ſed illi, de quibus dicitur, quòd ſunt nouiſſimi, & primi, pertinent ad regnum cęlorum, quia ſoluitur ei merces, & datur retri-

A buno, ergo debet intelligi de Iudæis cõuerſis ad Chriſtũ, ſed illi quo efficiantur cauda, vel poſteriora non apparet, quia Chriſtus nos æquales oẽs conſtituit, quos fratres eſſe voluit, infra 23. c. Dicendum ergo aliter eſſe, vno modo, ꝙ primi tpe, ſunt nouiſſimi in retributione, non quidem in tpe accipiendi retributionem, quia qui prius decedit prius retributionem accipit. Sed primi in tpe efficiuntur nouiſſimi. i. minores in retributione, quia minus accipiunt de gradu vitæ æternæ, eo quod ſancti noui teſtamenti fuerunt excelſiores meritis q̃ ſancti antiqui, & nouiſſimi, i. ſancti noui teſtamenti, qui poſteriores tpe fuerunt: efficiuntur primi. i. maximi in retributione: Et iſte ſenſus ſatis conuenit, licèt in veritate nõ præſtetur fauor alicui circa hoc, ſed ei, qui plus meruit maiora dantur, ſiue ſit de ſanctis antiquis ſiue de nouis. Aliter etiam poteſt B dici, ꝙ erunt primi nouiſſimi: non quidem, quod primi efficiantur nouiſſimi. i. minores eis, qui prius erãt nouiſſimi, & qui nouiſſimi erant efficiãtur primi. i. priores quã illi, qui ante fuerant primi. Sed efficiuntur primi nouiſſimi. i. ſimiles nouiſſimis, vel ſicut nouiſſimi. ſ. nõ maiores eis, & nouiſſimi efficiuntur primi, i. ſicut primi, ſiue ęquales primis, & non maiores eis, ſ. quia omnes æqualẽ retributionem accipere poſſunt, ſi æqualiter laborauerunt, & non nocet his fuiſſe tempore poſteriores ad merendũ, neque alijs prodeſt fuiſſe tempore priores, cum non temporis ordo, ſed meritorum proportio attendatur. Sic dicit Chryſ. Ideo dicit primos futuros nouiſſimos & nouiſſimos primos, non vt nouiſſimi digniores ſint quam primi, ſed vt coęquentur, & nulla ſit inter eos differentia tẽporis cauſa. Et iſte eſt ſenſus conueniens, licèt alij ſenſus C conuenientes aſſignati fuerint ſupra in expoſitione literę. Incitat autem iſta parabola eos. qui tota vita ſeruiẽtes vanitatibus ſęculi ad finem Deo adhærere volunt, ne deſperent ſe ex hoc fructum conſequi poſſe, quia eis, qui à principio iuuentutis colere cæperunt & permanſerũt potuerunt æquales fieri, eos quoque iuuat, qui aliquando coluerunt, & poſtea cadentes abierunt retrorſum. Nam ſi aliqñ redeant, non eſt eis deſperandum. Sic dicit Chryſ. Quod dicit, erunt primi nouiſſimi, eos occultè inſinuat, qui à principio claruerunt, & poſtea virtutem contẽpſerunt, & rurſus eos, qui à malitia reducti ſunt, & multos ſuper exceſſerunt. Compoſita eſt ergo hæc parabola, vt eos audiores faceret, qui in vltima ſenectute conuertuntur, ne exiſtimarent ſe minus aliquid habituros. Et licèt iſta parabola omnes incitet ad cultum Dei, ſiue eos, qui D nunquam vſque ad ſenectutem coluerũt, ſed vitijs dediti erant, quoniam Deum nemo illis prædicauerat, aut ſufficienter eos ad bonum induxerat, & in ſenectute colere eum volunt, ſiue eos, qui aliquando colentes ſponte abierunt retrorſum poſt ſæculum, & concupiſcentias, & volunt tandem ſaltem in extrema ſenectute redire. Nam etiam his non eſt neganda ſpes retributionis, facilius tamen cum illis fit, qui nunquam Deum agnouerant neq; coluerunt. Sic dicit Origenes. ſ. Non autem dicetur, quid ſtatis tota die ocioſi his, qui Spiritu incipientes, carne cõſumuntur, ſi poſtea regredi volunt, vt iterũ ſpiritu viuãt, quod non dicimus diſſuadẽtes, ne ad domum paternam reuertantur laſciui filij, qui viuendo luxurioſè euangelicæ doctrinæ ſubſtantiam conſumpſerunt, ſed quoniam non ſimiles ſunt eis, qui peccauerunt in iuuentute ſua, E cum nondum dedicíſſent quæ fidei erant.

Alij volunt intelligere, accipiendo per iſtas horas conductionis, non quidem diuerſas ætates ſæculi, ſed diuerſas ætates eiuſdem hominis, in quibus fiunt vocationes ad gratiam, & tunc fiunt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi, quando contingit, quod illi, qui poſterius vocati ſint, moriantur prius, & accipiant prius retributionem, licèt non maiorem. Sic dicit Greg. Qui ergo vſque ad vltimam ętatem Deo viuere neglexerunt, vſque ad horam vndecimam ocioſi ſteterunt, & tamẽ tales paterfamilias vocat, & plerunque ante remunerantur, quia prius de corpore ad regnum exeunt, quàm hi, qui in pueritia vocati eſſe videbantur.

Iſte ſenſus licet ſit conueniens, quia tamen eſt de eo quod eſt accidentale, magis conueniunt præcedentes ſenſus.

Quære dicitur. multi ſunt vocati pauci vero electi. Quæſt. XXXVII.

QVæritur, quare dicitur, multi ſunt vocati pauci verò electi. Aliqui dicunt, quòd iſta ſententia coincidit cum ſuperiori, aut dependet ex illa. Dixerat enim quòd illi, qui venerunt primo mane acceperunt ſolum quantum illi qui venerunt in vndecima hora. Diceret autem aliquis, quomodo iſti, qui plus laborauerunt, non acceperunt plus? Reſpondetur, quia pauci ſunt electi: licet multi ſunt vocati, ideſt illi non fuerunt de electis: ideò licèt vocati fuerunt, non acceperunt pluſquam qui in vndecima hora venerunt. Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia tūc pertineret hoc ad increpationem illorum, qui primo mane venerant, quaſi non bene laboraſſent: & tamen non increpantur de hoc, cum potius illi ſe laudauerint, quod ſuſtinuerant pondus diei & æſtus: & paterfamilias non obiecerit contra hoc. Secundò quia non pertinet ad ſenſum parabolæ. Nam omnes qui ſunt in vita æterna, electi ſunt, licet quidam alijs beatiores, & tamen dicitur hic, quod multi ſunt, qui non ſunt electi: ergo non intelligitur de illis, qui primo mane venerunt: cum omnes dicātur recepiſſe mercedem. Tertio, & principaliter, quia dicitur: multi ſunt vocati, pauci verò electi, & ita de illa multitudine aliqui ſunt boni, & alij nō, tamen omnes, qui primo mane venerant laborauerunt, & æqualem mercedem acceperunt, & nemo de illis increpatur; ergo non intelligitur de illis. Dicendum ergo, quod ponitur ad tollendum dubium, quia cum laudaſſet nouiſſimos, quòd reciperent æqualem mercedem cū primis: & iſti nouiſſimi intelligebantur omnes. qui conuertebantur tempore Chriſti, vel poſtea conuerterentur ad doctrinam eius: putaret aliquis, quod omnes, qui conuertebantur ſaluarentur eo ipſo, quod conuertebantur: Chriſtus autem dicit, quod non, ſed multi de conuerſis perirent. Nam aliqui conuerſi non viuerent ſecundum veritatem Euangelicam, & iſti perirent, & tamen iſti vocati ſunt. Nam nemo poteſt cōuerti ad fidem Chriſti, niſi à Deo vocatus, quia cōuerti ad fidem eſt venire ad Chriſtum: & tamen ipſe dicit Ioan. 6. cap. Nemo poteſt ad me venire, niſi pater meus traxerit eum, iſtud autem trahere eſt vocari, quia principium omnis boni eſt vocatio. Ideo verum eſt, quòd multi erant vocati, qui non erant electi, ſcilicet qui vltimatæ non conſequerentur beatitudinem. Secundo dicitur hoc ad immittendum quandam ſolicitudinē credentibus, vt non crederent, quod eo ipſo quod ad Chriſtum conuerſi erant, ſaluandi erant, etiam ſi ab eo vocati eſſent, vt Apoſtoli vel diſcipuli eius, quia tunc fierent pigri ad operandum quaſi certi de beatitudine ſua, quod erat inconueniens. Nam nunc Iudam, qui vocatus fuerat, cum eſſet Apoſtolus, credere debeiemus ſaluandum, ille autem erat de vocatis, & non de electis. Tertio dicebatur, vt non videretur iſtud dictum ſuum diſcordare alijs præcedentibus dictis eius, nam dixerat ante hoc Ioan. 6. Ego duodecim elegi vos. & vnus ex vobis diabolus eſt, & tamen ſi omnes ſaluandi eſſent, non eſſet aliquis eorum diabolus, ergo non erant omnes ſaluandi, qui vocati erant. Nam Iudas vocatus erat, & à Deo tractus ad Chriſtum. ſic patet Ioan. 16. cap. pater ſancte ſerua eos, quos dediſti michi in nomine tuo, cum eſſem cum eis, ſeruabam illos, & nemo perijt ex his niſi filius perditionis, ideſt Iudas, & ita ille datus erat Chriſto à Deo. & hoc erat eum eſſe vocatum. Si autem obijciatur quod erat electus, quia dicitur Ioā. 6. ego duodecim elegi vos. electi autem non pereunt. Dicendum, quod intelligitur de electione ad Apoſtolatum, quę eſt electio ex tempore quando aſcendit in montem, & elegit quos voluit, & fecit vt eſſent duodecim, Luc. 6. cap. Alia vero eſt electio ad vitam æternam, quæ coincidit cum prædeſtinatione, & ſimul ſunt. ad Epheſ. 1. capit. Elegit nos ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu eius in charitate, quando prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ, electio autem Iudæ fuit ad Apoſtolatum, & non ad beatitudinem. Nam dicitur Ioan. 6. ego duodecim elegi vos, ideſt duodecim Apoſtolos, nam electio ad beatitudinem multorum eſt, Iudas autem non erat electus ad beatitudinem, ideſt prædeſtinatus, vt dicitur Ioan. 13. Beati eritis, ſi feceritis. Et ſequitur; non de omnibus hoc dico, ego ſcio, quos elegerim. Et ita videtur, quòd non erāt futuri beati omnes illi duodecim, ad quos loquebatur, & ſtatim oſtenditur ibi, quòd propter Iudam fiebat iſta exceptio. Quarto poteſt hoc dictum eſſe ad propoſitum de iuuene diuite, qui ad Chriſtum venerat petens vitam æternam præcedenti cap. Nam tota parabola iſta introducta fuit ad confirmādum ſententiam quandam, quę poſita fuerat in fine præcedentis cap. ſ. multi erunt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi. Et ſtatim poſt illam adiuncta fuit iſta parabola, ſ. Simile eſt regnum cęlorum homini patrifamilias &c. & tamen illa ſententia fuerat introducta propter iuuenem diuitem, vt ibi oſtenſum eſt, ideo & iſta, quæ eſt concluſio iſtius parabolæ, erit ad propoſitum de iuuene. ſ. multi ſunt vocati, qui non ſunt electi. Nam iuuenis ille vocatus fuerat à Deo, & ideo ardenter venerat ad Chriſtum petens, quid faciendo vitam æternam poſſideret, & tamen non erat electus, ideo retroceſſit, & ita de multis alijs innuere volebat, quòd ad fidem conuerterentur, & tamen vel non permanerent in ea, vel non operarentur licet, crederent, & iſti non haberent vitam æternam.

Quid ſit ad fidē conuerti. Principiū oīs boni eſt vocatio

Et aſcendens Ieſus Ieroſolimam, aſſumpſit duodecim Diſcipulos ſecreto, & ait illis: Ecce aſcendimus Ieroſolimam, & filius hominis tradetur Principibus ſacerdotū, & ſcribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die reſurget.

Et aſcendens. Hic ponitur ſecundum huius capituli iuxta diuiſionem ſupra factam ſcilicet ſecunda virtus prę latorum, ideſt vigor ad tolerandum martyrium ſi oportuerit pro grege ſibi commiſſo. Et hoc docet per exemplum ſui, qui voluntariè iuit in Ieruſalem ad ſuſtinendum mortem pro ſalute mundi. Vnde Greg. ſuper illud Ioan. 10. cap. ſcilicet ego ſum paſtor bonus, & pono animam meam pro ouibus meis, de ſe & alijs pręlatis dicit. in hoc oſtenſa eſt nobis via, quam ſequamur, iuxta litteram eſt continuatio ſecundū tempus, vt dicetur ſequenti quæſt. & dicitur. *Et aſcen eus Ieſus*. Scilicet de loco, in quo erat iuxta Iordanem eundo verſus Ieruſalem erat aſcendere. *Ieroſolimam*. Nunc ibat illuc, vt conſummarentur ibi de eo omnia quæ ſcripta erant, vt colligitur ſtatim in littera. Et dicitur Luc. 18. cap. *Aſſumpſit duodecim diſcipulos ſecreto*. Non intelligitur, quod eos aſſumpſit ad ambulandum in via, quia per viā multi alij ibant cum eo, & vocantur hic diſcipuli ipſi Apoſtoli. Nam diſcipuli plures erant quam duodecim, & ibant cum eo, ſi qui de diſcipulis ſupererant, & etiam copioſa turba, quæ circundabat eum, ita vt vix poſſet videri. Quod patet, quia quando nunc ibat per viam, & tranſiuit per Iericho, vt dicitur infra in littera, voluit Zachęus, qui puſillus erat, videre eum, & non poterat præ turba, ideo aſcēdit in arborem ſicomorum. Luc. 19. cap. Sed aſſumpſit illos, ideſt ſegregauit à turba ad loquendum eis ſecretè ea, quæ ſequuntur, vt patet ex littera, ſ. aſſumpſit duodecim diſcipulos ſuos ſecretè, ideſt ſeorſum à turbis, vt nemo alius audiret niſi illi, quos ipſe volebat ſcire rem. *Et ait illis*. Ea quæ ſequuntur. *Ecce aſcendimus*. Attentos eos reddit, quaſi dicat, non putetis, quod nunc in vanum, vel ex cauſa leui vadam in Ieruſalem, vel vadam ſolum ad prædicandum, ſicut ſoleo diſcurrere per alia loca, ſed vado illuc, vt fiant iſta, quæ dico. *Ieroſolimam*. Idem eſt quod Ieruſalem, ſed pertinet ad formam Latinæ declinationis. Etiam venit ex alia compoſitione, nam locus ille vocatur interdum Solima iuxta illud.

Solima, Luza, Bethel, Ieroſolima: Iebusque:
Vrbs ſacra Ieruſalem dicitur, atque Salem;

Vt declaratum eſt Geneſ. 12. & 28. capit. & dicitur de Ieruſalem, quia non erant conſumanda in alio loco ea, quæ pertinebant ad paſſionem Chriſti niſi in Ieruſalem.

ſic

ſic ipſe dixit Luc. decimotertio cap. Non capit prophetā perire extra Ieruſalem, ideſt non eſt poſſibile Meſſiam, qui eſt propheta magnus, perire extra Ieruſalem, ideſt pati & occidi. *Et filius hominis tradetur*. Ideſt ego tradar. Seipſum enim vocat filium hominis: quia de ſeipſo communiter loquitur, quaſi de altero. Et dicitur: tradetur, quia à diſcipulo traditus eſt: ipſe enim eum vẽdidit, & opportunitatem quæſiuit, vt traderet eum: quia venditor debet tradere emptori poſſeſſionem rei venditæ. Sic dicitur infra 26. cap. & exinde quærebat opportunitatẽ, vt eũ traderet. *Principibus ſacerdotum*. Vnus erat Princeps ſacerdotum, qui vocabatur ſummus ſacerdos, vel Pontifex, vt colligitur Leu. 21. cap. & tamen interdum vocantur multi Principes ſacerdotum. De quo dicetur Luc. 3. cap. fuerunt enim in paſſione Chriſti ſaltem duo Principes ſacerdotum, ſcilicet Annas, & Caiphas. Ioã. 18. ſed ſolus Cayphas erat Pontifex anni illius Ioan. 11. cap. *Et ſcribis*. Vocantur ſcribæ doctores legis: erat enim officium eorum interpretari legem, & docere. Sic dicitur infra 23. cap. Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & Phariſæi: quæcunque dixerint vobis, facite: & quæcunq; docuerint. Et ideo vbi aliqui Euangeliſtæ dicunt interdum ſcribas: alij dicunt doctores legis, vt patet ſupra 9. cap. vbi dixit Matthæus Scribas eſſe, qui dixerunt Chriſtum blaſphemaſſe, quando dixit: Remittuntur tibi peccata tua. Et Luc. 5. vocantur doctores legis, ideo dabatur iſtis magna auctoritas potiſſimè circa iudicia, & fidem. Et ita in morte Chriſti ipſi fuerunt de præcipuis, qui dixerunt eum dignum morte. *Et condemnabunt eum morte*. Non eſt ſenſus quòd condemnauerint eum ad mortem, ideſt iuſſerint eum occidi, quia hoc ſolus Pilatus fecit. infra 26. & Ioan. 19. capit. & Iudæis non licebat condemnare quemquam ad mortem: quia Romani hoc vetuerant. Sic ipſi dixerunt Ioan. 18. Nobis non licet interficere quemquam. ſed intelligitur, quòd condemnauerunt eum morte, ideſt diffinierunt inter ſe eum eſſe reum mortis, & tanquam talem tulerunt ad Pilatum, vt eum occideret. Sic patet infra 26. & Mar. 14. dicitur, quod omnes condemnauerunt eum eſſe reum mortis. Ante iſtam enim condemnationem inter eos habitam nequaq̃ cum ducerent ad Pilatum, vt occideret. Sed facta iſta condemnatione, ſurrexit tota multitudo illorum, & duxit eum ad Pilatum. Mar. 14. & Luc. 23. & ita Pilato quærente, quam accuſationem afferrent aduerſus eum, dixerunt, ſi non eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſſemus eum. Ioan. 18. *Et tradent eum gentibus*. Scilicet poſt condemnationem, quam Iudæi de Chriſto fecerunt inter ſe, tradiderunt eum gentibus, i. Pilato qui Gentilis erat, & præſes nomine Romanorum, & miniſtris ſuis. Nam Pilatus tradidit eum miniſtris, ſ. Centurioni, qui congregauit vniuerſam cohortem ad executionem mortis Chriſti. *Ad deludendum*. Non importat cauſam finalem iſta dictio, Ad, hic, ſed ſolum conſecutionem. Non enim tradebant Iudæi Chriſtum Pilato, vt deluderetur, ſed occideretur. Quod autem deluderetur non intendebant ipſi. Nam quicquid circa eum fieret, dum tamen occideretur, non curabant. Sed ita accidit, quod tradito Chriſto gentibus per Iudæos deluſus eſt. Iſtud fuit, quòd indueretur veſte purpurea, & poneretur arundo in manu eius, & ſpinea corona in capite, & percuteretur dicendo Aue Rex Iudæorum. inf. 26. & Marc. 15. cap. *Et flagellandum*. Etiam non fuit traditus ad flagellandum, ſed ita accidit, quòd flagellatus eſt. *Et crucifigendum*. Ad hoc enim tradiderunt eum, quia iſtud expreſſe petiuerunt ſæpe clamantes, vt crucifigeretur. Ioan. 19. capit. *Et tertia die reſurget*. Scilicet omnia præcedentia fient in eo: & cum fuerit crucifixus, morietur. Et tamen non manebit diu mortuus, ſed tertia die reſurget, ſicut & factũ eſt. inf. 28. cap.

Annas & Caiphas fuere duo Prĩcipes ſacerdotum in Chriſti paſſione.

An iſta ſint continuata ad præcedentia, & an ſtatim poſt illa facta fuerint. Quæſt. XXXVIII.

QVæritur, an iſta ſint continuata ad præcedentia: & an ſtatim poſt illa facta fuerint, vel interpoſito aliquanto tempore.

Ad primum dicendũ, quòd ordo continuus eſt. Quòd Alph. Toſt. in Matth.

A patet, quia ſemper eſt credendum, quòd narrationes tenent ordines rerum geſtarum, niſi cum conſtiterit quòd deuiant ab illo. Hic tamen non conſtat de anticipatione, neque de recapitulatione, ideo credendum quod eſt ordo continuatus. Secundo, & præcipue quia Matthæus, Marcus, & Lucas, qui ſoli iſtud referunt, tenent iſtũ ordinem, nam poſt præcedentia ſtatim iſtud ſubijciunt. Et tamen Marcus, & Lucas aliqualiter à Matthæo deuiant, quia ſtatim poſt illam ſententiam, quæ habetur in fine præcedentis capit. de eo. qui dimiſerit patrem, & matrẽ, & agros & cętera, ſubijciunt iſtam narrationem de Chriſto eunte Ieroſolimam. Matthæus autem interpoſuit parabolam de cultoribus vineę. Et ratio eſt quia in veritate Chriſtus poſtquam dixit, quod qui dimitteret patrem, & matrem, & agros &c. ſubdidit, multi autem erunt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi. quod Matthæus &

B Marc. exprimunt, ad confirmationem autem illius ſententiæ ſubdidit iſtam parabolam de operarijs vineę, quã Marcus & Lucas tacuerunt, & ſolus Matthæus expreſſit, ad exprimendum autem nullus fuit locus, in quo deberet poni niſi hic, ideo ſtatim poſt illa addendum fuit de aſcenſu in Ieruſalem, vt teneret Matthæus eundem ordinem, quem cæteri Euangeliſtæ. Nam ſi illi iſtam parabolam alicubi inſerere voluiſſent, in nullo loco poſuiſſent niſi hic, & ita iſtud continuatum eſt ad præcedentia.

Ad ſecundum dicendum, quòd iſtud fuit factum ſtatim poſt præcedentia. Nam nunc quando Chriſtus iſtud fecit, veniebat de Galilæa, vt iret in Ieruſalem. Sic enim dixerat de morte ſua ſupra 17. cap. & ad illam conſummandam veniebat de Galilæa in Ieruſalem. Erãt autem

C circa Iordanem nunc, vt patet ſupra præced. cap. & ibi dixit omnia, & egit omnia, quæ habentur præced. capit. Et infra in littera dicitur, quòd venit in regionem Iericho, & tamen Iericho non longe diſtat à Iordane, ideo inter iſta, quæ habentur hic, & ſupra in littera, non videntur aliqua fuiſſe interpoſita, præcipue quia omnes tres Euangeliſtæ iſtud referentes nichil interponunt. Sic continuat iſta Chryſoſt. dicens Dominus à Galilæa veniens non repente Ieroſolimam aſcendit, ſed primum miracula fecit, Phariſæos confutauit, & diſcipulos de vitæ perfectione, & remuneratione inſtruxit. Nunc iam aſcenſurus Ieruſalem rurſus eis de paſſione loquitur.

Quare aſcendit nunc in Ieruſalem Chriſtus. Quæſt. XXXIX.

D

QVæritur, quare aſcendit nunc in Ieruſalem. Dicendum, quòd Chriſtus voluit complere myſteria paſſionis ſuæ, & tamen extra Ieruſalem non poterant illa conſummari, ideo illuc debuit ire. Sic ipſe dixit Luc. 13. cap. Non capit prophetam perire extra Ieruſalem. i. non eſt poſſibile, quòd occidatur Meſſias extra Ieruſalẽ, qui eſt caput prophetarum, ideo oportebat, quòd vel ipſe iret illuc, vel ab alio traheretur, vt aliquando hæc conſummarentur. Non decuit autem, quòd traheretur ab alio. Primo quia ſecundum veritatem ipſe non poterat ab aliquo trahi, niſi ſponte iret, quia erat Deus omnipotens. Secundò quia ſi traheretur, videtur quòd per paſſionem ſuam nichil, aut minus mereretur, quia inuitus tolerabat, & tamen debuit apparere magni meriti, cum ad redemptionem omnium ſuffecerit. Tertio ad implẽdum

E ſcripturam, quia dicitur Iſà. 53. Oblatus eſt, quia ipſe voluit, ideo ipſe ad locum pœnæ ſponte ire debuit. Quarto ad oſtendendum nobis diuitias bonitatis ſuæ, & vt nos ſibi maioris amoris debito alligaret, cum ſponte veniret ad locum tantæ pęnalitatis ſciens omnia, quæ ventura erant ſuper eum. Ioan. decimooctauo. Et illa etiam ipſe prædixit, vt appareret, quod illa ſciebat. Nunc autem ſpecialiter venire voluit. Nam ante hoc per terram Galilęæ diſcurrebat, ſcilicet, quia tempus diffinitum à tota Trinitate ad explendum myſterium redemptionis nunc implebatur, voluit nunc ire in Ieruſalem. Quinta cauſa poteſt adhuc addi ad prædictas. Nam Chriſtus in Ieruſalem paſſurus erat, & non alibi, ergo vel oportebat, quod illuc traheretur, vel quod ipſe ſponte iret: non

poterat autem trahi: quia nunquam Iudæi curarent trahere eum in Ieruſalē, niſi ipſe ſponte veniret, & eis occaſionē daret mortis ſuæ: ergo neceſſe fuit, ꝙ ipſe ſpōte iret.

Quare Chriſtus ſecreto nunc diſcipulos aſſumpſit. Quæſt. X L.

QVæritur, quare aſſumpſit nunc Chriſtus diſcipulos ſecreto. Dicendum, quod ſicut dictum eſt in expoſitione litteræ aſſumpſit eos, non quidem ad ſecretè eundum cum illis, quia turba multa ibat cum eo, & iuit poſtea: ita vt præ turba non poſſet eum videre Zachęus, niſi aſcenderet in arborem ſicomorū. Luc. 19. ſed aſſumpſit eos ſecretò, ſcilicet ad dicēdum eis ſecretè hęc, quæ in litera habentur. Cauſa autem quare in ſecreto dixit iſta diſcipulis, fuit vt alij neſcirent hæc. Primò quidem, quia res iſta erat ardua: & talia non ſunt publicanda, ſed ſolis fideliſſimis. Secundo quia impediretur fortaſſis paſſio, Chriſti, nam ſi populi audirent, quod Chriſtus paſſurus eſſet in Ieruſalem, & illuc iret, diſſuaderent ei clamando vt illuc non iret, & ſi iret conarentur ipſi, qui aliqualem zelum bonum habebant, impedire in Ieruſalem, ne hæc fieret. Cum vero non fuit prænunciatū, ſed ſubitò, & quaſi ex turbatione quadam mors eius tractata, & petita eſt, potuit obtinere, quod nō potuiſſet modo humano, ſi ante hoc aliquāto tempore diuulgata fuiſſet res iſta populis, hoc enim timebant Iudæi dicentes de morte Domini: Non in die feſto, ne fortè tumultus fieret in populo infra 26. Tertio quia ſi hoc audirent populares, turbarentur valde, & trepidarent circa fidem, immo quando ipſe propinquus ſuæ paſſioni dixit, quod oportebat exaltari filium hominis. Ioan. 12. cap. quod de morte intelligebatur, turbæ dubitauerunt dicentes, nos audiuimus ex lege, quia Chriſtus in æternum manet, & quomodo tu dicis quòd oportet exaltari filium hominis: Si ergo tunc quando non clarè audiebant de morte Chriſti ſcandalizabantur, quanto magis ſcandalizarentur, ſi apertè eis de morte loqueretur? non enim crederēt eum eſſe Meſſiam, qui moriturus eſſet, & ita fidem perderent, quam habere cœperant, ideo melius fuit, quod ignorarent illud. Nunc verò occultata eis re iſta non ſcandalizabantur, & licèt quandiu Chriſtus mortuus eſſet manſerunt increduli etiam ipſi diſcipuli, tamen ſtatim per apparitiones quas fecit reſurgens, fidem perditam receperunt: quod non fieret, ſi viuens diceret publicè de morte ſua populo, quia prius quam moreretur, & crederent, recedendo ab eo: & non eſſet eis poſtea cura reuertendi, ſicut diſcipuli, quibus viſum eſt verbum durum de manducatione corporis eius: nam abierunt retrorſum, & iā non ambulabant cum illo, nec apparet, quod redierint: ideo debuit nunc tacere ad non ſcandalizādum animos hominum in fide.

Quarto fiebat propter fęminas, quæ ambulabāt cum Chriſto miniſtrantes eis in Galilæa. Mar. 15. & Luc. 8. ca. nam propter teneritudinem harum, ſi audiſſent de morte eius, aliquantulum ante clamarent, & flerent importunè, in quo Chriſtum valde moleſtarent, & impedirent paſſionem eius varijs modis. De his dicit Chryſoſt. Omnis ſalus hominum in Chriſti morte poſita eſt, nec eſt aliquid, propter quod magis Deo gratias agere debeamus, quam propter mortem ipſius: ideo duodecim Apoſtolis in ſecreto mortis ſuæ annunciauit myſterium, quia ſemper precioſior theſaurus in melioribus vaſis includitur, ſi autem alij audiſſent paſſionem Chriſti, viri forſitan turbarentur propter infirmitatem fidei, & mulieres propter mollitiem ſuæ naturę, ex qua in tali negocio ad lachrymas excitantur. Sciendum tamen quod licet Chriſtus non dixiſſet de morte ſua aperte populo, tamen occulte, vel ſub verbis velatis ſæpe dixerat, iuxta illud Ioā. 2. Soluite templum hoc, & in triduo reædificabo illud. Et vt ibi dicitur, loquebatur de templo corporis ſui, ideſt de morte ſua. Vnde & diſcipuli audientes non intelligebant tunc. Item dixit eis, Generatio hæc ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei niſi ſignum Ionæ prophetę: ſicut. n. fuit Ionas tribus diebus, & tribus noctibus in corde ceti, ita erit filius hominis in corde terræ. ſupra 12. c.

F Quod etiā de morte ſua & ſepultura dixit. Et illud Ioan.
12. cap. Ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad
me. Et illud Ioan. 3. ſicut exaltauit Moyſes ſerpentem in
deſerto, ita exaltari oportet filium hominis. Sed hæc om-
nia velata erāt, ita vt de eis poſſit dubitari. Sic dicit Chry
ſoſt. Dictum eſt quidem de paſſione & ad multos, tamen
occultè, ſicut ibi, Soluite templum hoc &c. & ſignum
non dabitur ei niſi ſignum Ionæ prophetę, diſcipulis au-
tem manifeſte expoſuit.

An Chriſtus reuelauit hoc duodecim diſcipulis ſuis ſecreto ſimul cum Iuda. Quæſt. X L I.

G QVæritur, quomodo Chriſtus reuelauit hoc duode-
cim diſcipulis ſuis ſecreto. Nam ex hoc apparet,
quod etiam Iudæ reuelauerit. Nam ſine illo non
erant duodecim, & tamen videtur mirum, quod illi vo-
luerit hanc rem oſtendere, tum quia ille tractator futu-
rus erat paſſionis, tum quia indignus erat audire, quę nō
niſi dignis dicenda erant. Aliqui dicūt vno modo, quod
ſolis dignis dicta ſunt, & tamen Iudas dignus erat, quia
forte nondum erat malus, quando Chriſtus iſta dixit, Sic
dicit Origenes. ſ. In duodecim adhuc erat & Iudas, ad-
huc. n. forſitan dignus erat cum alijs ſeorſum audire, quæ
paſſurus erat magiſter. Sed dicendum, quod quæ digni-
tas ad hoc audiendum requireretur nos neſcimus, & ta-
men hoc ſaltem certum erat, quod conueniens erat Iu-
dam audire hoc. Nam ſi fuiſſet inconueniens nequaquā
illa audiſſet, ſed quod Iudas tunc malus eſſet, certum eſt
Nam non ſolum Iudas fuit malus, quando vēdidit Chri
H ſtum, ſed etiā prius erat malus, quia erat auarus, & fur,
& cum loculos Chriſti haberet. omnia, quæ dabantur
Chriſto ad ſuſtentandum, infideliter tractabat aſportans
ea clam in vſibus ſuis. Ioan. 12. cap. Fur erat & loculos
habens, ea, quæ mittebantur, aſportabat, imò ex hoc in-
cidit ſibi occaſio vendendi Chriſtū, quia videns vnguen
tum effuſum, quod poterat trecentis argenteis vendi, &
ſi venderetur committerentur ei argentei, quos ille in
vſus ſuos ferret, effuſo autem vnguento caruit optata pe
cunia, dolens vendidit ſaluatorem quaſi recuperaturus
pecuniam, qua ſe priuatū exiſtimabat, vt colligitur Ioan.
12. & infra 29. cap. Et tamen à principio vocationis ſuæ
Iudas malus erat. Nam Chriſtus dixit Ioan. 6. Nōne ego
duodecim elegi vos, & vnus ex vobis diabolus eſt? quod
de Iuda dixit, vt patet ibidem ꝙ plus ꝙ̃ vno anno ante
Chriſti mortem dictum eſt, nam ea quę habentur Ioā. 6.
facta fuerunt paulo ante paſcha. quia dicitur ibi, ꝙ erat
I proximum paſcha dies feſtus Iudęorum. & Chriſtus paſ
ſus eſt in paſcha. ſ. ad plus in paſcha ſequentis anni, ideo
inter illa verba dicta à Chriſto. ſ. & vnus ex vobis diabo-
lus eſt, & mortem Chriſti non potuit minus de tempore
eſſe, quam vnus annus. Et ita pluſquam vno anno ante
Chriſti mortem iam Iudas diabolus erat. Quod non eſt
ſolum eſſe malum, ſed abundanter malum. Hæc autem
pauco tempore ante Chriſti mortem acciderunt, quia
nunc aſcēdebat Ieroſolimam, vt pateretur. Etiam patet,
quia illa verba dicta ſunt à Chriſto de Iuda, qn̄ fecit ſatu
rationē turbarū. Io. 6. & tn̄ ſaturatio illa fuit eadem cū il-
la, quæ hr̄ ſup. 14. cap. & ibi declaratum eſt. Et illa ſatura
tio multo tpe ante hoc facta eſt, vt apparet ex ordine lit-
teræ, ergo iam Iudas erat malus qn̄ Chriſtus iſta dixit. vn
de non eſt verum ꝙ tanꝗ̃ bonus exiſtens, dignus eſſet au
K dire hæc in ſecreto cū alijs. Eſt ergo dicendum, ꝙ Iudas
nunc malus erat, & nullo bono dignus, & tn̄ ad audien-
dū iſtud non requirebatur dignitas meritorū, vel gradus
charitatis aliquis, ſed ꝙ conueniens eſſet audire ei cui di
ceretur, conueniens aūt erat Iudæ iſtud audire, imò for-
taſſis nulli tā conueniens erat. Nā licet Iudas malus eſſet
& periturus, tn̄ Deus non deſinebat circa eum agere, quę
ad ſalutem illius pertinebant, ſicut circa eos, quos Deus
nouit perituros non deſinit exercere ſuæ gratiæ ſuffragia
dando eis Angelos cuſtodes, & licet Chriſtus vtens pote-
ſtate magna poſſet Iudam reuocare à malo ſuo, vt neque
ipſum venderet, neque periret, tamen exercēdo ſolitum
modum motionis, & pulſationis cordis quem ad alios
habet, non poterat Iudas curari, quia nolebat.

Chriſtus

A Chriſtus ergo inquantum homo, & magiſter, & prædicator quidquid honeſtè poterat agebat: omnem operam ſolicitam dando, ne ille periret, & cum expreſſe monuiſſet non facere, & prædiceret, ne eum venderet, & quod eum vendere cogitabat niſi quia illa non conueniebant, vt tangetur infra 26. vel Ioan. 13. ideo cum illud non conueniret, ſaltem bonum erat, vt in vniuerſali diceret ei Chriſtus de morte ſua: quia hoc audiens fortaſſis cogitaret: & tunc quando incideret ei tentatio de vendendo ipſum, rediret ad ſeipſum, & non faceret, quod non ita faciliter occurreret ſibi, ſi de morte Chriſti nunquam enim loqui audiſſet. Quod patet, quia non ſolũ in generali, ſed etiam magis in ſpetiali Chriſtus de morte ſua locutus eſt coram diſcipulis: & totum hoc fiebat propter Iudam: vt quando dixit, vnus ex vobis me traditurus eſt infra 26. & ita per hoc tangebat Iudam in corde: B licèt expreſſe ei non diceret eum nominando. ſ. vt à malo, quod conceperat abſtineret: iam.n. eum vendiderat quando Chriſtus iſta dixit, & ſurgere volebat, vt iret ad vocandum Iudæos, vt traderet Chriſtum eis ipſa nocte, quem iam per diem vendiderat, vt colligitur infra 26. & Ioan. 13. Etiam dixit aliud ad diſſuadendum per viam timoris & prænunciationis pœnarum. Nam poſtquam dixerat, vnus ex vobis me traditurus eſt, adiunxit: filius quidem hominis vadit, ſicut ſcriptum eſt de illo: væ autẽ homini illi, per quem tradetur: bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet. Dixit etiam aliud, quod magis tangebat cor Iudæ, ſcilicet qui intingit mecum manum in paropſide, hic me tradet. Ex quo Iudas poterat non ſolum cogitare de malo, quod faciebat, & redire ad cor, ſed & credere poterat ſe deprehenſum eſſe a Chriſto, & quod ille poterat euitare traditionem, quam ipſe Iudas facere intende- C bat, & inferre ei malum pro hoc, quod intendebat, & ita ceſſaret. Fuit etiam aliud maius, quia poſtquam omnes diſcipuli inceperunt dubitare quis eſſet, qui traditurus erat dominum: & ille quaſi male conſcius aut fortaſſis videns ſe deſignari a Chriſto, diceret: Nũquid ego ſum? dixit Chriſtus; tu dixiſti, In quo rem dubiam reliquit, non enim dixit non es tu, & tamen cum Chriſtus oſtenderet ſe ſcire hoc, quod ſecreto tractabatur, & per quem tractaretur, dicente Iuda, nunquid ego ſum. ſi Chriſtus intenderet eum excuſare diceret; non es tu, & tamen dixit, Tu dixiſti, ideſt non aſſero ego hoc q. d. licèt ita ſit, ego non aſſero illud, ideo apertè videre debuerat Iudas ſe eſſe deprehenſum, & ceſſare ab iniquitate, quia nichil aptius dici poterat. Niſi fortè diceret, tu me vendidiſti, & tradere me vis, quod non decebat, vt oſtẽdetur infra 26. D vel Ioan. 13. ideo poſtquam omnia hęc Chriſtus dixit ad Iudæ monitionem, & noluit redire ad cor, neq; erat iam via vlla honeſta humanitus, per quam retrahi poſſet à malitia concepta, quia diabolus eum totum poſſidebat, qui introiuit poſt acceptam bucellam. Ioano. 13. ceſſauit Chriſtus vltra circa eum agere, quaſi circa incorrigibilẽ, relinquens eum dæmonibus, qui eum poſſidebant, ſed eum honeſtè à ſe expediuit dicens, Quod facis fac citius. & intelligitur de traditione facienda Iudæis. Ioan. 13. ille verò ſtatim ſurgens iuit ad Iudæos, cum ergo omnia hęc tam manifeſte de morte ſua dixiſſet Chriſtus diſcipulis præſente Iuda, & omnia propter Iudam, à fortiori dicere poterat nunc in generali de morte ſua præſente illo, & conueniens erat præſente illo dici, licet malus eſſet Iudas.

Quare Chriſtus prædixit diſcipulis ſuis, quod occidendus eſſet a Iudæis. Quæſt. XLII.

E QVæritur, quare Chriſtus prædixit diſcipulis ſuis, ꝙ occidendus eſſet à Iudæis. Dicendum quod propter multa. Primo vt oſtenderet ſe ista præſcire, & conſequenter oſtendebat ſe eſſe Deum, qui futura contingentia præuidebat iuxta illud Iſa. 41. cap. Annunciate nobis, quæ ventura ſunt in futurum, & dicemus, quia dij eſtis vos. Chriſtus autem nitebatur ſe oſtendere eſſe Deum per multa ſigna, quæ circa homines faciebat, ideo etiam, & hoc modo prænunciando de paſſione ſua futura, voluit ſe oſtendere eſſe Deum.

A Sic patet Ioan. 13. capit. Cum de Iuda, qui traditurus erat eum diceret, qui manducat panem meum leuabit contra me calcaneum ſuum, adiunxit, amodo dico vobis priuſquam fiat, vt cum factum fuerit, credatis, quia ego ſum, ideſt quia ego ſum Deus, qui prænunciaui, vobis hoc. Sic dicit Chryſoſt. Videte, quia voluntarie vado ad mortem, cum ergo videritis me in cruce pendentem, ne eſtimetis me hominem eſſe tantum. Nam & ſi poſſe mori hominis eſt, velle tamen hominis non eſt. Secundò fuit ad confirmandum fidem. Nam ſi Chriſtus de morte ſua nichil prædixiſſet, & poſtea occideretur, putaretur quod ipſe neſciuerat ſe occidendum, quia alias euitaſſet mortem recedendo de regione illa, & tamen quia neſciuerat, euenit ſibi mors inopinata, & ita putaretur, quod ſicut deceptus eſſet in hoc non putans ſe eſſe moriturum, & occiſus fuerit, ita & circa omnia, quæ prędica- B uerat deceptus fuerit, vel ſponte mentiri voluerit. Hoc autem erat magnum inconueniens, ideo voluit illud vitare prædicens de morte ſua, vt cum accideret mors ſua eo modo, quo ille dixerat, nichil circa dicta ſua dubitari poſſet. Tertio factum eſt, ſpecialiter propter articulum de reſurrectione, qui erat de maximis articulis, nõ enim poterat prædicare ſe reſurrecturum, niſi diceret ſe moriturum, & quia mors ſua non erat futura naturalis, ſed violenta, expreſſit, quod eſſet occidendus, & quod reſurrecturus eſſet. Si autem de morte ſua nichil diceret, & conſequenter, neque de reſurrectione, quando moreretur, & poſtea reſurgeret nemo crederet eum ſurrexiſſe, ſed putarent phantaſma eſſe, cum non haberent ex præcedentibus aliquod motiuum ad credẽdum. Quarto fuit ad oſtendendum, quod ſponte moriebatur, ſic enim ſcri- C ptura de eo prædixerat. Iſa. 53. oblatus eſt, quia ipſe voluit. Ipſe verò debuit oſtendere, quod ſcripturas de ſe loquentes implebat, nam ita moriens dixit, conſũmatum eſt, infra 27. ideſt omnia, quæ de me ſcripta erant conſũmata ſunt. & tamen ſi non prędixiſſet mortem ſuam putaretur, quod non ſponte mortuus fuerat, ſed nolens, & neſciens ſe occidendum, ideo debuit illam prædicere. Quinto fuit ad oſtendendum paſſionem ſuam valde meritoriam, nam ſi non moreretur ſponte, ſed neſciens, minoris meriti reputaretur mors ſua, & tamen debuit eſſe maximi meriti, quia totum mundum redemit, ideo debuit oſtendere ſe voluntarium per hoc, quod erat illam prædicere. De his dicit Theophylatus, quod paſſionem reuelat, vt diſcipulorum corda firmaret, vt oſtenderet, ꝙ voluntariè patitur, qui enim prænoſcit, & poteſt fugere, D & non fugit, manifeſtum eſt, quod voluntarie ſeipſum paſſionibus tradit. Sic etiã dicit Cyrillus, Vt ſcirent, quia paſſionem prænouit, & ſpontaneus ad eam acceſſit, ne dicerent qualiter in manus hominum incidit, qui nos promittebat ſaluare. Sexto fuit, vt tolerabilior res iſta fieret diſcipulis, minus.n. iacula feriunt, quæ præuidentur. Si.n. mors Chriſti incautos, & inopinatos animos diſcipulorum inueniſſet, fregiſſet eos intolerabili dolore, nunc vero cum præuiſa erat ſępe eis illam annunciando non tanta afficiebantur anguſtia. Sic Theophylatus dicit ſ. Vt diſcipulorum corda firmaret, & cum hæc audirent leuius poſtmodum ſuſtinerent, & in repentinis non formidarent. Septimo fuit, vt nos ſibi magis obligatos oſtẽderet, & acceptos inquantum pro noſtra vtilitate ſponte mortem ſubibat, quam ipſe quærebat, non enim ſolum volẽs ſuſtinebat, ſed etiam vt ſibi inferretur, occaſionem E dabat, & ad locum mortis ipſe ſpontaneus ibat, quod nemo crederet, niſi hoc conſtaret, inde illud priuſquam pateretur annunciauit. Octauo fuit ad tribuendum nobis imitationis exemplum, quia ipſe moriens reliquit nobis exemplum moriendi ſi oporteat ſponte. 1. Pet. 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis relinquens exemplum, vt ſequamur veſtigia eius, & maxime pręlatis relictum eſt hoc exemplum, vt pro grege ſibi commiſſo, quando oportuerit morti ſe impendant, & ad hoc ſpontanei eſſe debẽt, ideo Chriſtus exemplum hoc dedit oſtendens, quod ſpõte ad mortem ibat, quam ipſe prænunciabat, & locum, & modum mortis. Sic dicit Orig. Hoc ergo conſiderantes ſcire debemus quoniam frequenter etiam cognoſcentes tentationes aliquas ſubituri ſumus noſtris nos offerre debemus.

Quare Chriſtus toties prædixit diſcipulis de morte ſua. Quæſt. XLIII.

QVæritur, quare Chriſtus toties prædixit diſcipulis
de morte, iam.n. ſupra de hoc dixerat, ſup. 17.ca-
pit. Aliqui tenent, quod Chriſtus ſemel tantum
hoc dixit: & tamen Mattheus illud repetiuit, ita vt ſæpe
poneret. Dicendum, quod non ſtat: fieri enim poteſt, vt
aliquid Chriſtus ſæpe dixerit, quod Euangeliſta ſemel
tantum dicat: quod tamen aliquid dixerit Chriſtus, &
Euangeliſta repetat non eſt poſſibile, quia nulla eſſet ta-
lis repetitionis vtilitas: quia vna ſententia ſufficit eam ſe-
mel dicendo. Sic dicit Orig. ſuper eis, quæ habentur ſup.
17.cap. vbi iterum Chriſtus prænūciauit mortem ſuā. ſ.
Videntur quidem hæc illis, quæ ſupra dixerat eſſe ſimi-
lia, vt facile quis dicat Dominum eadem ipſa repetere:
quod non eſt ita. Eſt ergo dicendum, quod Chriſtus ſæ-
pe Diſcipulis de morte locutus eſt, antequam accideret.
Primò locutus eſt poſtquam oſtenderat ſe eſſe filiū Dei
viui, ſupra 16.capit. Nam dicitur, Exinde cœpit oſtendere
diſcipulis ſuis, quod oporrebat enim ire Ieruſalem, & mul-
ta pati à ſenioribus, & ſcribis, & Principibus ſacerdotū,
& occidi. Iterum autem dixit eis cum eſſent in Galilæa,
dixit illis Ieſus: filius hominis tradendus eſt in manus
hominum, & occident eum, & tertia die reſurget. Ter-
tiò autem dixit eis hoc nunc, quando ibant Ieroſolimam
circa Iordanem, intra Iordanem, & Iericho. Quarto di-
xit eis in ipſa nocte, qua tradendus erat, ſcilicet. Vnus ex
vobis me traditurus eſt, infra 26.& Ioan. 13.cap. & for-
te pluries dixit. Euangeliſtæ tamen non referunt pluries
dictum: & iſtæ ſunt vices diſtinctæ temporibus diſtin-
ctis, & locis diſtinctis, & tenent ſe ſecundum ordinem
temporum ſicut enarratæ ſunt. Prima vice dictum eſt
in regione Cęſareæ Philippi, vbi Chriſtus oſtenderat di-
ſcipulis ſe eſſe filium Dei, ſupra 16.cap. Secunda vice di-
ctum eſt in Galilæa circa Capharnaum. Sic dicitur ſupra
17.cap. ſ. conuerſantibus illis in Galilæa. & ſtatim ſequi-
tur ibi, quomodo venerint in Capharnaum diſcipuli cū
Chriſto. Tertia vice dictum fuit cum eſſet Chriſtus inter
Iordanem, & Iericho, & aſcenderet in Ieruſalem. Quar-
ta vice dictum eſt in Ieruſalem ipſa nocte, qua vltimo
cum diſcipulis cęnauit. Et dicendum, quod fuit conue-
niens ſæpe hoc dici. Et primo hoc fuit, quia non reuela-
uit prima vice totum, ſed ſemper ſe habebat per additio-
nem alicuius. Nam prima vice dixit, quod oportebat eū
multa pati, & tamen non dixit aliquid de traditione ſua
ſ. Oportet eum ire in Ieruſalem, & multa pati à ſenioti-
bus, & ſcribis, & Principibus ſacerdotum, & occidi. In
ſecunda autem vice dicitur de traditione eius, ſupra 17.
cap. ſcilicet Conuerſantibus illis in Galilęa dixit Ieſus: fi-
lius hominis tradendus eſt in manus peccatorum, & oc-
cident illum. Et iſtam differentiam ponit ibidem Orige-
nes, dicens: Videntur quidem hæc illis, quæ ſupra dixe-
rat ſimilia eſſe, vt facile quis dicat Dominum eadem ip-
ſa repetere, quod non eſt ita, tradendum enim eum ſupe
rius non eſt dictum, hic autem non ſolum tradendum,
ſed & in manus hominum tradendum audiuimus. Ter-
tia vice dixit de morte, & de traditione, & tamen magis
aperuit, quia dixit, quod condemnandus erat à Iudæis,
& tradendus gentibus ad occidendum. In quarta vice
etiam magis apertum eſt, quia non ſolum dixit mortē, &
traditionem, ſed etiam oſtendit, quòd vnus de diſcipu-
lis ſuis eum traderet, & quaſi quis ille eſſet aperuit, infra
26. & Ioan. 13. ideo conueniens erat ſæpe dici, quia in
vna vice non aperiebatur tota res. & hoc innuitur ſupra
16.cap. ſ. Exinde cępit oſtēdere diſcipulis ſuis, quod opor
teret eum ire Ieruſalem, & multa pati à ſenioribus. Et
dicitur cępit oſtendere, quod duo ſignificat. Primum eſt,
quòd ante illud nichil de paſſione ſua clarè locutus fue-
rat, quod vocetur oſtenſio, nam in figura Ionæ iam locu
tus fuerat de morte, ſupra 12.cap. & in figura templi ſol-
uendi, Ioan. 2.cap. & in figura ſerpentis exaltati à Moy-
ſe, Ioann. 3.capit. ibi autem cæpit clare dicere, quod fuit
oſtendere.
Secundum eſt, quod non dixit totam rem, ſed partem,
F quia dicitur cępit, nam principium pars rei eſt, & non to
ta. Sextò fuit, quia iſta res ita erat dura, quod vix poterāt
concipere eam Apoſtoli, & ex quadam pietate mouebā-
tur ad non credendum. Vnde ſi ſemel tantum dixiſſet,
non crederent: & ita maneret res quaſi nunquam dicta:
ſæpe ergo dici debuit. Sic patet ſup. 16. nam quando pri-
ma vice hoc Chriſtus dixit, accedēs Petrus ad Chriſtum
cępit illum increpare dicens: abſit à te domine, non erit
tibi hoc, & non ſolum in prima vice, ſed etiam in ſecun-
da, quando iſta dixit, non intelligebant iſtud verbum di
ſcipuli, vt patet Luc. 9. cap. ſ. Ponite ſermones iſtos in cor
dibus veſtris. Filius hominis futurum eſt, vt tradatur in
manus hominum. At illi ignorabant verbum iſtud, &
G erat velatum ante eos, ita vt non ſentirent illud, & time-
bant interrogare. Et idem patet Mar. 9. ideo erat neceſſe
illud ſæpe dici. Si enim ſemel tantum dictum fuiſſet: pu-
taretur, quod forte illud dixerat ſub metaphora, vel ad
terrorem, aut ad alium finem, & non quaſi ſic futurum
eſſet, quia nō eſt facile credibile, quod quis de malis pro
prius loquatur, & ita quando moreretur Chriſtus, eſſent
diſcipuli inopinati, & ſequerentur omnia mala, quæ ſe-
querentur, ſi non prædixiſſet mortem ſuam, vt dictum
eſt præced. quæſt.
Tertiò fuit ad hoc, quod facilius tolerarent diſcipuli
amaritudinem mortis Chriſti, & cætera inconuenien-
tia, quæ eis ex illa ſequi poterant. Sæpe enim audiendo,
ipſum dolorem de Chriſti morte per aſſuetudinem cogi
tandi habitum ſibi facerent, & tolerabilius eſſet. Sic dicit
Remigius, Sæpe dominus myſteria ſuæ paſſionis diſcipu
lis prædixerat, vt quando acciderent, leuius ea ferrent,
H quanto magis præcognita haberent.
Quartò vt magis certitudinem ſcientiæ ſuæ oſtende-
ret, nam ſi ſemel tantum dixiſſet, putari poſſet, quod nō
animo determinato hoc aſſerendi dixiſſet, & ideo licet
poſtea accideret, non firmiter crederent, quod ipſe hoc
præſciuiſſet. cum autem toties iſtud aſſeruit, manifeſtū
erat, quod oſtendendebat ſe illud ſcire, & quando poſtea
eueniret, ſicut ille prædixerat, manifeſtè appareret, quod
ille ſciebat.
Quinto fuit, vt non poſſet res iſta de memoria labi:
Erat enim res iſta memoratu digna, & ideo, vt non cade
ret de memoria. ſæpe repeti debuit. Sic dicit Hieronym.
Crebro autem de paſſione ſua dixerat diſcipulis, ſed quia
multis in medio diſputans poterat labi de memoria, qd
audierant, iturus Ieroſolymam, & ſecum ducturus Apo-
ſtolos ad tentationem eos parat, ne cum veniat perſecu-
tio, & crucis ignominia ſcandalizarentur. Vnde omni-
I bus iſtis vicibus cōuenienter dictum eſt de Chriſti mor-
te. De prima patet quia tunc Chriſtus oſtenderat Apoſto
lis ſe eſſe filium Dei viui, & poſtquam hoc crediderunt,
cępit eis dicere, quod moriturus erat. Nam ſi prius dice-
ret ſe occidendum à Iudæis, non crederent eum poſtea
eſſe filium Dei, quia Deus non moritur. Poſtquam ergo
ſuaſerat eis, quod fortius erat, ſcilicet ſe eſſe Deum, voluit
ad minora declinare, ſcilicet ſe paſſurum eſſe prædicere.
Secundo autem conuenienter hoc dixit, quia aliquan-
tum tempus elapſum fuerat, & fortè à memoria excide-
rat, ideo illud repetiuit, vt firmaret magis in animo illo-
rum.
Nunc verò tertiò conuenienter illud dixit, quia nunc
appropinquabant Ieruſalem euntes illuc recto greſſu.
cum ante hoc Chriſtus diſcurreret hinc inde prædicādo,
K & quaſi nunc rei propinquiores eſſent, debuerunt admo
neri efficacius, quia magis pericula mouent, quando prę
ſentia ſunt, quam cum de longe expectantur, & ideo ali
ter hic locutus eſt, quam alijs vicibus dicens, ecce aſcen-
dimus Ieruſalem, ideſt ecce res, quam ſæpe vobis dixe-
ram in manibus eſt, & ante oculos, quia iam aſcendimus
Ieroſolymam, vbi iſta conſumanda ſunt, quæ prædice-
bam. Quarto conuenienter dictum eſt, quia ipſa nocte
incipiebat paſſio eius, & ita debuerunt admoneri, & prę
cipuè, quia hoc factum eſt ad oſtendendum per quem
tradendus erat, quod ante hoc nunquam dixerat.

Quomodo Chriſtus nunc ſcienter ibat in locum, in quo occidendus erat, cum diſcipulis mandauerit fugere perſecutionem. Quæſt. XLIIII.

QVæritur, quomodo Chriſtus nunc ſcienter ibat in locum, in quo occidendus erat: potiſſime ſciens, quia extra Ieruſalem nullum malum pati poterat, dixerat enim Luc. 13. Non capit prophetam perire extra Ieruſalem, ideſt occidi & pati. Et tamen ipſe dixerat diſcipulis: Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite ad aliam, ſupra decimo capit. ideo videtur, quod potius debebat longe abire, ne intraret in Ieruſalem.

Dicendum vno modo, quod illa regula moralis data à Chriſto non aſtringebat eum.

B Sic enim, & alia Chriſtus iubebat diſcipulis ſeruare, quæ ipſe non ſeruabat, ſicut illud. ſ. quod iubebat diſcipulis non habere aurum, neque argentum neq; pecuniam aliquam in zonis ſuis, quando irent ad prædicandũ, ſup. 10. & Mar. 6. cap. & tamen ipſe pecuniam accipiebat, de qua viuebat, & diſpenſatorem conſtituerat. ille enim habebat loculos Chriſti, & omnia, quæ ei dabantur ipſe accipiebat. Io. 12. cap. ſed diſcipulis non licebat aliquid accipere licèt eis daretur.

Secundò, quia non licebat diſcipulis portare ſecum in via ſacculum neq; peram, ſup. 10. & Luc. 9. & 10. Immò, neque panem in via portare licebat Marc. 6. cap. Et tamẽ Chriſtus portabat in via panem, & ſoliti erant diſcipuli eius portare panes in via, & quia ſemel obliti ſunt accipere panes, vt portarent in via, putauerunt ſe à Chriſto redargui, ſupra 16. cap. & iterum quãdo pauit turbas Chriſtus in deſerto. ſ. ſecunda vice quæſiuit à diſcipolis, quot panes habetis, & illi dixerunt, ſeptem, & paucos piſciculos, ſupra 15. & ita ſecum portabat panes in via, quod nõ licebat diſcipulis.

C Tertio, quia quando diſcipuli ad prædicandum ibant, intrabant in domum, & comedebant. & bibebant, quæ apud hoſpites ſuos inueniebant quandiu apud illos erãt, ſupra 10. & Luc. 10. cap. & tamen Chriſtus non faciebat ſic, ſed de pecunijs, quæ dabantur ei, quas Iudas diſpenſator ſuus recipiebat, faciebat ſibi, & ſuis parari cibos, vt patet infra 26. & Marc. 14. & Luca 22. nam diſcipuli dixerunt Chriſto, vbi volebat parari ſibi manducare Paſcha, & ipſe miſit eos ad certum locum, & ibi parauerunt ipſi pro Chriſto de expenſis ſuis, & nõ patrisfamilias domus,

D vnde & ipſa die facta cœna, cum Iudas exiret, putauerũt diſcipuli, quod cũ, ipſe haberet pecunias Chriſti, iret ad emendum aliqua neceſſaria ad feſtum. Sic dicitur Io. 13. cap. ſ. & poſt bucellam introiuit in eum. i. in Iudam ſatanas. Dixit ei Ieſus. Quod facis fac citius. Hoc autem nemo ſciuit diſcumbentium ad quid dixerit ei, quidã enim putabãt, quia loculos habebat Iudas, quod dixiſſet ei Ieſus, eme ea, quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum, aut vt egenis aliquid daret. Cùm autem accepiſſet buccellam, exiuit ille continuo. Non ergo ſeruabat Chriſtus omnia, quæ mandabat diſcipulis ſeruare, & ita hic licet mandaret alijs fugere de ciuitate in ciuitatem, quando eos perſequerentur, non fecit ipſe ſic.

Aliter poteſt dici, quod etiam Chriſtus ſeruauit illam regulam; nam Chriſtus fugit etiam interdum, & aliquãdo ſe obtulit, ſicut & nos facere debemus.

E Nam ſemel eum perſequebantur Nazareni volentes præcipitare ipſum de monte, ipſe verò tranſiens per medium illorum receſſit ab eis, & iuit in Capharnaũ. Luc. 4. cap. etiam iterum in templo ſumptis lapidibus voluerunt eum lapidare Iudæi: ipſe verò abſcõdit ſe, & exiuit de templo, Io. 8. cap. & ita etiam aliquanto tempore ante paſſionẽ ſuam non audebat publicè ambulare in Iudęa. Io. 7. cap. ſ. poſt hæc autẽ ambulabat Ieſus in Galilæa, nõ enim volebat in Iudæam ambulare, quia quærebãt eum Iudæi interficere, & iterum quando in porticu Salomonis dixerunt ei Iudæi, ſi tu es Chriſtus dic nobis palam, quęrebant eum interficere, & exiuit de manibus eorum, & iuit iterum trans Iordanem in eum locum, vbi erat Ioannes baptizans primo. Io. decimo ca. poſtea autem redijt in Bethaniam, quæ eſt iuxta Ieruſalem diſtans ſo-

A lum 15. ſtadijs. Io. 11. Et hoc quando venit ad ſuſcitandũ Lazarum. eod. c. ſed quia tunc Pontifices, & Phariſæi collegerunt concilium contra Chriſtum, vt eum occiderẽt, fugit de Bethania. Dicitur. n. ꝙ Ieſus iam palam non ambulabat apud Iudæos, ſed abijt in regionem iuxta deſertum in ciuitatem. quæ dr̃ Ephrem, & ibi morabatur cum diſcipulis ſuis. Nunc verò Ieroſolymam iuit ſponte ad locum paſſionis vadens. Et ita regulam illam ſeruauit aliquando fugiens, & aliquando ſe offerens: quod etiam à nobis faciendum eſt: nam quando ſpecialiter quæritur perſona, & mors ſua non eſt vtilis ad fidei exaltationem, neque conſeruationem, fugere debet: quando autem ex occultatione detrimẽtum fidei ſequitur, nemo ſe occultare debet: de quo late fuit declaratũ ſupra 10. c. & quia nos neſcimus ſemper quando mors noſtra eſt Deo acce-

B pta ad laudem eius, & fidei exaltationem, fugere eſt nobis communius quam expectare, vel nos offerre. Si quis tamen ſciret, quòd voluntas Dei erat, quòd ſe exponeret perſecutoribus, peccaret mortaliter, ſi fugeret, vel ſe abſconderet: ſicut quando Petro recedente de carcere ex licentia Comentarienſis, occurrit ei Chriſtus, & dixit Petrus Chriſto: Domine quò vadis? & ille dixit: Vado Romam iterum crucifigi. Et tunc Petrus agnita voluntate Dei redijt, & martyrio coronatus eſt. Si autem poſt hæc verba adhuc Petrus recederet, vt non toleraret mortem, peccaret mortaliter: quia contra voluntatem expreſſam Dei faciebat. Sic etiam de nobis eſſet: vel dato, quòd aliquis omnino putaret, quòd recedente ipſo de loco perſecutionis fides irrideretur: vt ſi eſſet pręlatus: & eo fugiente, hoſtes fidei irriderẽt eam quaſi nihil eſſet: vel ſi eo re-

C cedente grex dominicus maneret deſolatus nullo confortante eum in verbo doctrinæ: ſi tunc pręlatus recederet, & crederet iſta mala ſecutura ex abſentia ſua peccaret mortaliter, etiam ſi non reuelaretur ſibi ſpecialiter, quòd manere deberet. Chriſtus autem ſciebat voluntatem Dei: ipſe enim Deus erat: & adhoc ſolum carnẽ ſumpſerat, vt in natura aſſumpta moreretur pro nobis: & ſciebat quando, & vbi, & qualiter, & per quos, & qua de cauſa occidendus erat, & quid circa hoc Deus diſpoſuerat: ideo conuenienter agebat ſe nunc offerẽdo, immò etiam ſe ingerendo. Nam ſi ipſe non veniſſet, nemo eum quæreret, & tamen occidi non poterat, nec pati quicquã niſi in Ieruſalem, Luc. 13. capit. ergo debuit ipſe illuc ire, & neceſſe erat, quod illuc iret neceſſitate finis. ſ. quia nos redimere volebat per modum à Deo inſtitutum. De hoc

D dicit Origenes: Sed quoniam ſupra dictũ eſt, ſi quis vos perſecutus fuerit in vna ciuitate, fugite in aliam, ſapiẽtia in Chriſto eſt, vt cognoſcat quale tempus exigat declinationem, quale autem obuiationem periculorum.

Quare Chriſtus dixit diſcipulis expreſsè, quæ erat paſſurus illa referendo ſigillatim. Quæſt. XLV.

QVæritur, quare Chriſtus dixit diſcipulis expreſsè ea, quæ paſſurus erat, illa referendo ſigillatim, nã videtur, quod ſufficiebat, quod diceret eis ſe occidendum, & reſurrecturum tertia die, dixit tamen ſe tradendum, illudendum, flagellandum, occidendum.

E Dicendum, quod fuit, primo ad oſtendendum ſapientiam ſuam, vt non ſolum rem vniuerſaliter, ſed & particulariter diceret, nam ad minus ſapientes pertinet rem dicere vniuerſaliter propter defectum cognitionis.

Sic dicit Ptolemeus de aſtrologis in Centiloquio propoſitione prima, ſcilicet: Aſtrologus non debet dicere rem ſpecialiter, ſed vniuerſaliter, vt qui minus videt rem aliquam, ſicut facit qui cognoſcit rem aliquam per materiam eius, & non peruenit ad certam cognitionem illius, vt ergo Chriſtus oſtenderet ſe habere diuinam ſcientiam, & non aſtrologicam, ſecundum quam dicitur res in vniuerſali, & non in particulari: voluit dicere de morte ſua in particulari, vnde omnes circunſtantias tetigit, quas non erat poſſibile ſciri niſi diuinitus.

Dixit enim ſe condemnandum à ſenioribus, & ſcribis, & Principibus ſacerdotum, & gentibus tradendum, &

poſtea

poſtea illudendum, flagellandum, & occidendum, vt patet in littera.

Immò, & plura dixit, quæ non habētur in littera, cum etiam Marcus expreſſerit, quod conſpueretur. Mar. 10. c.

Secundo fuit ad magis infigendum hoc in cordibus diſcipulorum, vt illud conſiderarent; nam ſi diceret illis ſolum, quod occidendus erat nichil vltra tangens, putarent fortè, quod ex aliquo leui motu dixiſſet, cùm verò tetigit omnes particulares circunſtantias, magis mouerentur diſcipuli ad conſiderandum circa hoc.

Tertiò fuit ad radicandum fidem in diſcipulis, nam ſi ſolum diceret eis, quod erat occidendus, & ita accideret. Si tamen nichil diceret de particularibus circa mortem ſuam, quidquid accideret putarent ab eo fuiſſe ignoratū. Quod autem occidendus eſſet potuiſſet hoc dici ex quadam prudenti coniectura. ſ. ſæpe videbat contra ſe inſur- G gere Iudæos, & perſequi illum ad mortem, & bis illum lapidare conati erant. Ioan. 8. & 10. cap. & fugiebat, & occultabat ſe ab eis, ſatis ergo veriſimile erat, quod aliqua die incideret in manus eorum, & occiderent illum, ideo quod prædiceret ſe occidendum non imputarent ei ad diuinam ſapientiam, ſi nichil adderet, cum verò expreſſit ſingula in particulari. ſ. quæ pœnæ inferrentur ei, & per quas perſonas, & quis ordo proceſſus teneretur in illis, manifeſtè apparebat, quod non ex humana prudentia, aut coniectura hoc dicere poterat, ſed ex Dei ſapientia, & ita cum viderent omnia fieri, quæ prædixerat, manerent firmi in fide.

Quarto fuit, vt non frangerentur animi diſcipulorum in Chriſti paſſione. Si enim Chriſtus prædixiſſet illis mortem, & aliquid tacuiſſet eorum, quæ ventura erant circa H eum, etiam ſi alia multa diceret, quando eueniret illud, quod tacuiſſet, turbarentur, putātes, quod Chriſtus illud non ſciuiſſet, neque venturum eſſe putaſſet, & ita circa cætera efficerentur dubij, quod erat inconueniens. Sic dicit Chryſo. Commemorat autem ſingula, quæ paſſurus erat, ne ſi aliquid prætermiſſum maneret, cernentes poſt modum illud, ſubito turbarentur.

Quinto fuit, & præcipue ad oſtendendum, quod ſponte mortem tolerabat. Nam ſi Chriſtus prædiceret ſe moriturum, & nichil aliud diceret, etiam ſi poſtea occideretur non appareret, quod ſpōte mortem ſubijſſet, ſed poſſet dici, quod inuoluntariè toleraſſet illam quaſi non potens eam euitare, quia diceretur, quod fortè fuerat ei reuelatum per Deum, aut per aliquam humanam cognitionem ſciebat ſe occidendum, ſed neſciebat, quando neque vbi, neque à quibus, neque quali modo, & ideo nihil I erat, quod poſſet euitare, ſicut nos ſcimus nos morituros, ſed nichil vltra ſcimus, ideo nullum locū, aut perſonam curamus euitare, immò aliqui ſoliciti de mortis euitatione incurrunt in illam. Sic dicit Seneca Tragedia quinta, quæ dicitur Oedippus.

Fatis agimur, credite fatis.
Non ſolicitæ poſſunt curæ mutare,
Rati ſtamina fuſi,
Quicquid patimur mortale genus
Quicquid facimus ex alto venit.
Itaque cuique ratus prece non vlla,
Mobilis ordo: multis ipſum timuiſſe nocet.
Multi ad fatum venere ſuum,
Dum fata timent.

Expreſſit ergo omnes circunſtantias mortis ſuæ. ſ. locū dicens, quod in Ieroſalem futura erat. Vnde non ſolum dixit, ecce aſcēdimus Ieroſolymam, ſed etiam, quod omnia, quæ ad mortem ſuam pertinebant, ibi agenda erant. Sic Lucas expreſſit, nam loco horum verborum Matthęi dixit Luc. Ecce aſcendimus Ieroſolymam, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt per prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus, &c. Luc. 18. ca. dixit etiā, qui mortem eius procurarent, & exequerentur. Nam dixit ſe condemnandum à Principibus ſacerdotum, & ſcribis, & poſtea gentibus traderent ad occidēdum, & ita cū hæc ſciret, & rei euentus vera fuiſſe poſtea oſtenderit, apparet quod euitare poterat hæc. Nam cum in Ieruſalem F occidendus eſſet, poterat non ire in Ieruſalem recedēdo inde longe. Extra verò non acciderent ſibi hęc, immò nō poterant ſibi accidere, quia licèt ad mortem quæreretur, nemo eum poterat occidere extra Ieruſalem. Sic patet Luc. 13. ca. vbi dixerunt Iudæi quidam Chriſto exiſtenti in Galilæa: Exi hinc, quia Herodes quærit te interficere, & Chriſtus dixit, quod non timebat neque volebat recedere. Et adiunxit cauſam. ſ. Quia non capit prophetā perire extra Ieruſalem. Manifeſtū ergo erat, quod poterat euitare mortem, vt ſi nunquam intrare vellet in Ieruſalem. Cum ergo ita eſſet, & ita ipſe prædicaret, & tamē ire volebat in Ieroſolymam, & dicebat ſe ire ad hoc, ꝙ pateretur, manifeſtum erat, quod ſponte ibat ad mortem, ēt cum ſciret, & prædiceret ſe condemnandum à Principib. ſacerdotum, & ſcribis, certum eſt, quod poterat euitare G mortem, vt ſi omnino fugeret conuerſationem illorū hominum, vel ſi conuerſaretur cum eis, & tamen nollet eos offendere, ſed amicos illorum exiſtere. Nam illi non condemnauerunt Chriſtum, niſi quia contrarius erat operibus eorum, & contra eos prædicabat, vt patet inf. 23. cap. Hoc autem poterat ipſe euitare, & noluit, ideo apparet, quod ſponte volebat ſubire mortem.

Sexto fuit, vt oſtenderet nos magis ſibi obligatos, & amorem nimium quem erga nos habuit. Nā ſi Chriſtus prædixiſſet ſe occidendum, & velle mortem ſubire, diceret aliquis, quod fortè hoc faciebat, quia putabat ſe leui morte conſummandum, & ſi putaret dura ſe paſſurum non ſubiret mortem ſponte, vt ergo hanc calumniam tolleret, ipſe expreſſit ſingula, quæ paſſurus erat. ſ. quod traderent gentibus ad illudendum, conſpuendum, flagellan- H dum, & occidendum, vt dicitur hic, & Mar. 10. ca. & ita ipſe ſciebat quanta paſſurus erat, non ergo ſubibat mortem, quaſi deceptus propter leuitatem eorum, quæ putabat ſe paſſurum.

Septimo fuit ſpecialiter, etiam vt non periret in diſcipulis fides reſurrectionis in morte Chriſti. Dixerat. n. ꝙ occideretur, & quod tertia die reſurgeret. Si autem dixiſſet ſolum de morte, & non expreſſiſſet circunſtantias particulares, vel ſaltem aliquas tacuiſſet, quando viderēt diſcipuli illa circa mortem eius accidere, turbarentur, & putarent Chriſtum neſciuiſſe illa, vel fuiſſe circa illa deceptum, & quod ita potuiſſet decipi circa id, quod prædixerat de reſurrectione, vnde efficeretur res dubia, & periret fides. Cum ergo nonne prænunciatis ſibi omnibus circunſtantijs particularibus, ex quibus certificari poterant circa I dicta eius, adhuc fidem de reſurrectione perdiderint, quanto fortius perdidiſſent, & eſſent minus idonei ad redeundum in illam, ſi Chriſtus non prænunciaſſet particularia circa mortem ſuam.

Octauo fuit, vt Chriſtus oſtēderet quomodo in eo implebantur ſcripturæ. Nam Iudæi ſperabant Meſſiam inquantum ſcripturæ illum promittebant, & circa eum illa credebant, quæ Chriſtus aſſerebat. Sed circa Meſſiam ſcriptura prænunciauerat multas paſſiones. Iſa. 53. & ſpecialiter dixerat Iſa. 50. c. Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus, faciem meam non auerti ab increpantibus & conſpuentibus me. Ideo iſta debuit aliqualiter Chriſtus exprimere. Et ita tetigit hic adhuc magis aperiendo quam Iſa. dixerat. Quod autem ad hunc finem diceret, vt putaretur ipſe eſſe Meſſias, & compleri K in eo ea, quæ per ſacram ſcripturam erant prænunciata, patet, quia Luc. 18. dicitur quod Chriſtus dixit: Ecce aſcēdimus Ieroſolymam, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt per prophetas de filio hominis. decuit ergo, ꝙ non ſolum Chriſtus mortem ſuam prænunciaret, ſed ēt omnia particularia, quæ ei inferri debebant, & accidere circa eum, prædiceret.

Quare Chriſtus hic non dixit, quod vnus de diſcipulis ſuis eum traditurus erat, ſicut poſtea expreſſit.
Quæſt. XLVI.

QVæritur, cum Chriſtus hic prænunciauerit de morte ſua particulariter, quare non dixit, quod vnus de diſcipulis ſuis eum traditurus erat, ſicut poſtea expreſſit infra 26. & Marc. 14. capit.

Dicen-

Dicēdum, quod illud fuit. Primo, quia illa verba dicta fuerunt principaliter ad tangendum cor Iudæ, vt ipſe cognoſceret ſe eſſe deprehenſum à Chriſto, & fortè deſiſteret ab iniquitate concepta. Hoc autem conueniens fuit dici, quando res erat in fieri, eo quod verba tūc multum mouent quando dicuntur, poſtquam verò dicta fuerint, elapſo aliquanto tempore non mouent ita efficaciter. Sed quando dicta ſunt iſta nunc inter Iordanem & Iericho, non erat paſſio Chriſti ita in propinquo, ideo licet nunc diceretur, fortè obliuioni traditū eſſet antequam Iudas traderet Chriſtum Iudæis: & ita non mouerent eum iſta verba, ideo non fuit nunc conueniens dici, ſed tunc, quādo Iudas tradere volebat Chriſtum Iudæis, & ita in illa nocte, qua eum tradidit dixit ei illa verba, infra 26. & Io. 13. c. Secundo fuit, quia Chriſtus noluit crimen detegere, antequam eſſet, quod enim vnus diſcipulorum ſuorum eum traderet, nefas erat grauiſſimū, & tamē nunc nondum erat, quia iſtud peccatum non fuit antequam Iudas illud animo cogitaret, & facere decreuiſſet. Iſtud autem fuit, quando vidit effundi vnguentum ſuper pedes domini, de quo ipſe Iudas conqueſtus eſt, quare non fuit venditum trecentis argenteis. Nam, quia videbat ſe ibi deſiderio ſuo defraudari, fuit ſibi occaſio cogitandi de venditione Domini, vt colligitur infra 26. & Io. 12. c. Et tamen illud nondum fuerat quādo iſta verba dicta ſunt, ideo non fuit conueniens accuſare diſcipulos de crimine quod nondum erat in aliquo eorum. Cum autem Chriſtus hoc dixit, i. vnus ex vobis me traditurus eſt, iam peccatum erat in Iuda ex parte conſummatum nō ſolum in cogitatione, ſed etiam in actu. Nam ipſa die qua manducauerunt Paſcha ad noctem ſuper mēſam dixit Chriſtus iſta diſcipulis. Iam autem Iudas cogitauerat vendere dominum, ſ. ex illo die, quo vnguentum ſuper pedes domini fuſum eſt, vt colligitur infra 26. & ſtatim iuit ad Principes ſacerdotum, & obtulit ſe traditurum dominū acceptis triginta argenteis. Et ita tunc vendidit dominum, & accepit pretium, & ex ipſa die quærebat opportunitatem, quando & vbi eum traderet. Tandem cogitauit, ꝙ poſſet eum opportunè tradere in nocte, qua Paſcha manducabat, ideo ſic deliberauit. Sic colligitur Io. 13. c. Vbi agit de cęna Domini, & dicitur. Et cęna facta, cum diabolus iam miſiſſet in cor, vt traderet eū Iudas Simonis Iſcariothis. Etiā patet, quia eo. cap. dicitur poſtea, quod Chriſtus dixit Iudæ, quod facis, fac citius. Et tunc ille egreſſus eſt de conſpectu Domini, & vocauit miniſtros Iudæorū, quibus eum tradidit. Et ita apparet, quod iam cōceperat tunc ire ad eum tradendum, quia aliàs Chriſto loquente non iret Iudas ad eum tradendum, cum Iudas non putaret, quod Chriſtus mitteret eum ad hoc: immò putabat, quod Chriſtus neſciebat, quid ille cogitaſſet. Secundo, quia Chriſtus dixit, quod facis fac citius, & ita videtur ꝙ iam Iudas iſtud faciebat, quia aliàs non diceret ei Chriſtus, quod facis fac citius. Et ita Chriſtus opportuno tempore tunc dixit, quando peccatum perpetratū erat. Nunc verò non factum erat, immò neque cogitatum erat, ideo non debuit dici, quia non poterat proficere ad correctionem Iudæ, quia non poteſt quis corrigi de peccato, quod nunquam commiſit neque cogitauit. Tertio fuit, quia Chriſtus noluit dare occaſionem peccandi. Nunc enim Iudas non cogitauerat de venditione Domini, nec quiſquam aliorum, & fortaſſis ſi audiret verbum de traditione eius, incideret ſibi cogitatio de hoc, & tentaretur ad faciendum quaſi habita quādam occaſione, quod nos quotidie experimus, multi enim modi peccatorū ſunt, quos nunquam committimus neque cōmittere deſideramus, quia ignoti nobis ſunt, cum nobis nullus vnquam de illis dixerit, nec ſcriptum legerimus. Cum autem audimus talia peccata ab alijs perpetrata, vel ſaltem perpetrari poſſe, magno deſiderio ſuccendimur, vt illa committamus. Et ob hoc à multorum verborum auditione abſtinere oportet, quia, vt dicitur 1. Corin. 15. corrumpunt bonos mores eloquia praua. Et hoc modo errant grauiter confeſſores indiſcretè quærentes de peccatorum modis, potiſſimè circa luxuriam, & auaritiam, quia dāt modos nouos confitentibus, quos fortaſſis nunquam cogitauerant, & tunc ſatan vrget eos ad illa experienda. Chriſtus ergo

A antequam peccatum commiſſum eſſet, nichil dicere voluit. Et hoc modo aliqui domini errant, qui indiſcretè circa ſubditos, vel familiares ſe ſuſpectos oſtendentes, præſtant illis occaſionem committendi contra eos crimen, quod nunquam committere cogitauerant. Quarto fuit propter periculum Iudæ quantum ad corpus. Nā ſi Chriſtus nūc diceret, vnus ex vobis me traditurus eſt; & adderet illa, quæ dixit in cęna. ſ. q intingit mecū manū in paropſide hic me tradet, cogitarēt inter ſe diſcipuli, quis ille eſſet. Nam ſcirēt certum eſſe, quod Dominus dicebat, non enim ille mentiretur, præſertim in tantam diffamationem diſcipulorum ſuorum, & quoniam res dura erat, non præterirent eam ſub diſſimulatione, ſed veritatē rei inquirerēt, poſſent autem veritatem inuenire ex aliquibus coniecturis, potiſſimè, quia Chriſtus hoc Ioāni dixit, B quis eſſet, Io. 13. & hoc non ſuſtinerent diſcipuli, ſed inuēto ſcelere occiderent eum: vel fieret ſcandalum aliquod graue: ideo non debuit dicere illud nunc, vel aliquanto tempore ante mortem ſuam, quando autem dixit in vltima cęna, nullum malū inde ſequi poterat, quia poſt verba iſta dixit Chriſtus Iudæ. Quod facis, fac citius. Et ille ſurgens receſſit de conſpectu Chriſti. Io. 13. c. & nō redijt quouſque ſecum duxit miniſtros Iudæorum ad tenendū Chriſtum. Quinto dicunt aliqui factum fuiſſe ad hoc, ꝙ Iudas compungeretur de malo, quod cogitauerat, & nō traderet dominum, & conſequenter impediretur paſſio eius. Sed dicendū, quod non ſtat. Primo, quia Iudas non poterat compungi de peccato, quod neque fecerat, neque cogitauerat, & tamen quando tunc Chriſtus iſta dixit, non cogitauerat Iudas iſtud peccatum, vt ſupra oſtēſum C eſt. Secundo, quia etiam ſi cogitaſſet, & audiret hoc, non compungeretur, quia iniquitas ſua obſcurabat mentem eius. Nam quando Chriſtus iſta poſtea ſibi dixit, & quaſi oſtendit eum dicens. Qui intingit mecum manum in paropſide, hic me tradet, non compunctus eſt, ſed ſtatim vt iſta audiuit, iuit ad tradendum Dominum. Io. 13. c.

Dicendum ergo, quod non fuit propter hoc, ſed propter cauſas ſuprapoſitas, & cōuenienti tempore Chriſtus iſtud dixit Iudæ. ſ. tunc quando peccatum commiſſum erat, & ita neminem falsè infamabat, neque ad peccandum incitabat, & quando ipſe audiens cōpungi poterat, niſi eum malitia excæcaret, & quādo nullum ſcandalū, neque periculum inde ſequi poterat hoc audiendo.

D *Quare Chriſtus dixit, tradetur Principibus ſacerdotum, &c. Quæſt. XLVII.*

QVæritur, quare dixit Chriſtus, tradetur Principibus ſacerdotum, &c.

Dicendum, quod voluit totum ordinem rerū geſtarum prædicere propter cauſas dictas ſupra, principium autem paſſionis Chriſti quantum ad effectum, fuit quod Iudas venderet Chriſtū Iudæis promittens ſe eum illis dare, & poſtea tradidit in manus eorum. Nā Iudæi Chriſtum occidere cupiebant, ſed modum capiendi eum neſciebant, tum quia timebant, quod effugeret de manibus eorum, ſicut quando voluerunt eum lapidare, & abſcondit ſe, & exiuit de templo. Io. 8. Et quando voluerunt eum præcipitare de monte Nazareth. Luc. 4. Tum quia, etiam ſi non fugeret de manibus eorum timebant ſcan-E dalum, & volebant, eo modo, illum tenere, quo nō fieret ſcandalum, inf. 26. c. conſilium fecerunt, vt Ieſum dolo tenerent, & occiderent, & dixerunt, non in die feſto ne fortè tumultus fieret in populo. Hunc autem tumultum poterat euitare, qui Chriſtum traderet in manus Iudęorum in loco ſecreto, & tempore ſecreto. Et ad hoc nemo erat aptus niſi aliquis de familia Chriſti, qui ſciret, qua hora, & in quo loco maneret, & quādo eſſet maior opportunitas tradendi eum. Hoc autem fecit Iudas, qui erat de familia Domini, & ideo dederūt ei Iudæi pecuniam, quaſi conuenienter hoc facere poſſet, & ille tradidit eum hora ſecreta. ſ. nocte profunda, & in loco ſecreto. ſ. extra vrbē in horto, vbi dormire aliquando ſolebat, & erat ille modus ſatis aptus tradendi eum ad euitandum ſcandalū populi in captione eius. Et quia illud fuit primum myſterium, à quo tota paſſio ortum habuit, non debuit omitti,

ideo

ideo dicitur traderetur. Et ponitur hic duplex traditio, vna, qua Principibus ſacerdotum traditus eſt. Alia, qua traditus fuit gentibus. Iudas autem nõ tradidit eũ Gentibus, ſed ſacerdotibus, quia cum Gentibus nichil conuenerat, neque Gentes quærebant Ieſum, ſed Iudæi. Dicitur tamẽ quod tradiderit Ieſum Gentibus. ſ. quod Scribæ, & Phariſæi, & Principes Sacerdotum tradiderint eum, non tamẽ dicitur, quod eum tradiderit Iudęis, & ratio eſt, quia Iudas tradidit eum Principibus ſacerdotum, & tamen Chriſtus noluit nunc exprimere ſe tradendum eſſe ab aliquo diſcipulorum ſuorum, quia non conueniebat propter cauſas aſſignatas præced. quæſt. ideo dixit ſolum, ꝙ traderetur Principibus ſacerdotum. Et hoc verũ eſt, quia Principes ſacerdotum, & ſcribæ, & ſeniores cõſilium faciebant contra Chriſtum, vt eum dolo tenerent, & occideret, quando Iudas venit dicens, quid vultis michi dare, & vobis eum tradam? infra 26. cap. Et ipſiſmet id eſt miniſtris eorum poſtea per noctem tradidit Ieſum comprehendendum.

Quare Chriſtus dicturus de morte ſua dixit, quod Principes ſacerdotum, & ſcribæ condemnabunt eum morte. Quæſt. XLVIII.

QVæritur, quare Chriſtus dicturus de morte ſua dixit, quod Principes ſacerdotũ, & ſcribæ condemnabunt eum morte, quia videtur hoc non pertinere ad mortem ſuam, eo quod condemnatio Principũ ſacerdotum nichil faciebat, ipſi. n. non poterant quemquam condemnare ad mortem. Sic enim ipſi dixerunt coram Pilato. Io. 18. Nobis non licet interficere quemq̃. Dicendum, quod ad aliquid faciebat condemnatio iſta ad mortem Chriſti, ſi enim non faceret ad eam, non condemnaſſent eum Principes ſacerdotum. Etiam Chriſtus de morte ſua prænunciaturus non inſereret hoc, eſt ergo verum, quod Iudæis non licebat occidere quemquam ex quacunque cauſa quantumcunque grauiſſima, & contra legem, ſed omne iudicium ſanguinis exercebatur tũc per Romanos, qui hoc ſibi reſeruauerant. Nam ſi Iudæi hoc potuiſſent, nõ petiuiſſent à Pilato, quod crucifigeret Chriſtum, & tamen iſta ſententia Principum ſacerdotum fuit quoddam præambulum neceſſarium ad mortẽ Chriſti. Non enim fuit Chriſtus adiudicatus morti petente aliquo priuato viro de Iſraelitis, ſed toto populo ſimul, & Principibus ſacerdotum petentibus eum crucifigi, ſicut dixit Pilatus, gens tua, & pontifices tradiderũt te michi. Io. 18. c. & tñ totus populus non peteret mortem alicuius ſimul, niſi iudicaretur apud populũ ille reus mortis: ideo debuit præcedere neceſſario iſta condemnatio. Secundo fuit, quia iſta condemnatio ſuppleuit locum multarum probationum. Ad hoc enim quod Chriſtus adiudicaretur morti ſecundum formam iuris oportebat, quod vel ſponte confiteretur crimina obiecta in eum, quæ eſſent ſufficientia ad damnationem, vel conuinceretur apertè de illis. Ipſe tamen nullum crimen de ſe confeſſus fuit, quia nullum commiſerat, ideo licèt taceret clamantibus contra eum Iudęis non erat morti adiudicandus, ſed neceſſe erat, quod conuinceretur de criminibus per teſtes. Locũ autem iſtarum probationum, ſuppleuit apud Pilatũ, licèt iniuſtè, auctoritas pontificum, & totius populi.

[*Nota quod iſta ſuppletio intelligitur quo ad Sacerdotes tantum non quo ad Pilatum, nam Pilatus dixit ad illud. Si non eſſet hic Malefactor, &c. accipite eum vos, &c. & alibi. Nullam in eo inuenio cauſam, &c.*]

Dicente enim Pilato, quam accuſationem affertis aduerſus hominem hunc? dixerunt illi. Si non eſſet malefactor, non tibi tradidiſſemus eum. Io. 18. Hoc tamen nõ aſſereret totus populus, niſi prius eum dignum morte iudicarent, ideo eum prius condemnauerunt dicẽtes. Reus

F eſt mortis, infra 26. & Mar. 14. Luc. 22. Tertio fecerunt hoc Iudæi. ſ. Pontifices ad honeſtandum, vel colorãdum aliqualiter factum ſuum, non enim mouebantur contra eum ex aliqua iuſta cauſa, & tamen, vt non penitus viderentur ex odio proceſſiſſe prętermiſſo omni ordine iuris, congregauerunt concilium, & teſtes adduxerunt contra eum, & tandem condemnauerunt eum omnes, dicentes:

Reus eſt mortis. Et propter iſtas cauſas Iudæi condemnauerunt Chriſtum, & ideo ipſe mentionem fecit, ꝙ condemnãdũ eum forẽt Principes ſacerdotum. Quarto fuit ad oſtendendum peccatum populi Iudæorum, quia non ſolum petiuerunt Chriſtum condemnari à Pilato, ſed etiam ipſi prius eum condemnauerunt.

Quare Chriſtus dixit quod reſurgeret, cum hoc ad mortem non pertineret. Quæſt. XLIX.

QVæritur, quare Chriſtus dixit, quod tertia die reſurgeret, quia hoc non pertinebat ad mortem.

Dicendum, quod fuit neceſſarium. Primo ad confortandum diſcipulorum mentes, nam ſi diceret ſe occidendum, & non diceret ſe reſurrecturum, ineffabili G dolore tenerentur, ſed cum dixit ſe reſurrecturum, erat aliqualis conſolatio, quia dolor erat momentaneus. Sic ait Chryſoſt. Hoc huius gratia dixit, vt cum triſtia viderint, reſurrectionem expectarent. Secundo fuit, quia magis neceſſe erat reſurrectionem prædicere, quam mortẽ. Nam etiam ſi mortem non pręnunciaret, viderent illam aliquando diſcipuli. Si autem reſurrectionem non prædiceret, nunquam illam crederent, quia illa non erat ita patens. Tertio fuit, vt videretur, quod ipſe ſciebat oĩa, quæ futura erant circa eum. Sic dicitur Io. 18. Sciens autẽ Ieſus omnia, quæ ventura erant ſuper eum. Et quia reſurrectio erat vnum de præcipuis, debuit illud prædicere. Quarto fuit, vt poſſet eſſe fides de illa. Nam ſi non prædixiſſet Chriſtus ſe reſurrecturum, etiam ſi reſurgeret, nõ crederetur, quia veriſimile erat, quod ſi ſe reſurrecturum H ſciret, prænunciaret illud, cum glorioſius eſſet reſurgere quàm mori, & tamen libentius de ſe homo dicit fęlicia, & lęta quam humilia & triſtia, licet ergo poſt mortem reſurgens appareret, nõ crederetur eſſe ille, ſed eſſe phantaſma, cum nichil de ſe prædixiſſet. Nam prædicendo ſępe vix credi potuit, quando poſtea apparuit, quanto magis ſi nichil prædixiſſet? Quinto fuit, vt eſſet argumẽtum aliquale contra Iudæos, & ideo non ſolum in ſecreto dici debuit, ſed etiam aliquãdo in manifeſto, vt Iudæis conſtaret, quod ille dixerat ſe reſurrecturũ, nam ſi nichil vnquam de hoc diceret. & poſtea Apoſtoli eum reſurgẽtem aſſererent: viderentur deridendi, & falſo laudare magiſtrum, cum ille de ſe talia aſſerere noluerit. Nunc autem Iudæi audierant de reſurrectione eius, & ob hoc dixerũt Pilato: Domine recordati ſumus, quod ſeductor ille dixit I adhuc viuens, poſt tres dies reſurgã. Iube ergo cuſtodiri ſepulchrum vſque in diem tertium, ne fortè veniant diſcipuli eius nocte, & furentur eum, & dicant plebi, quia ſurrexit à mortuis, inſ. 27. c. Et ita quando cuſtoditus ſurrexit videntibus militibus, qui cuſtodiebant ſepulchrum, non potuit omnino negari reſurrectio, quia ſaltem ipſi Principes ſacerdotum, & ſcribæ, & principes totius populi cognouerunt veritatem teſtificantibus militibus, qui cuſtodiebant ſepulchrum, & data pecunia multa militibus impetrauerunt ab eis, vt dicerent, quod dormiẽtibus eis venerant diſcipuli, & furati fuerant corpus eius, inf. 28. c. & ita tam Principes, quam milites, & multi de populo audientes veritatem à militibus cognouerũt, ꝙ verũ eſſet.

Si autem non prædixiſſet Chriſtus ſe reſurrecturum, ita quod aliqualiter perueniret ad notitiam Iudæorum, K non poſuiſſent cuſtodiam monumento, & licet poſtea reſurgeret, non putarent, qd reſurrexiſſet, ſed veriſimiliter credere poſſent, quod diſcipuli eius furati fuerant corpus eius nocte, vt dicerent plebi, quòd a mortuis ſurrexerat, & hoc multum militaret contra fidem reſurrectionis, ideò fuit valde neceſſarium, quòd Chriſtus prædiceret de ſua reſurrectione non ſolum diſcipulis in ſecreto, ſed etiam taliter, vt ad publicũ venire poſſet. Sextò fuit, vt tempore illo medio, quod fuit inter mortem, & publicatam reſurrectionem, diſcipuli non perderent pęnitus fidem, & ſpem circa eum. Si enim dicens de morte non diceret de reſurrectione, putarent, quod non verè ſurrecturus eſſet, & ſatis rationabiliter. Nam cum de morte prædiceret veriſimile erat, quòd etiam de reſurrectione prænunciaret, & illam ſciret ſi futura eſſet, ſi ergo non diceret de illa, putaretur quod non eſſet reſurrecturus.

prædi-

Magis enim putari adhuc poſſet de reſurrectione, ſi neque mortem neque reſurrectionem prædiceret, quam prædicens mortem nichil diceret de reſurrectione, quia putaretur, quod nichil euenturum erat, niſi quod ille prædicebat. Si tamen moriente Chriſto nulla fides, neq; opinio aliqualis maneret diſcipulis de reſurrectione, penitus recederent ab inuicem, quaſi omnia, quę ad magiſtrũ ſuum pertinebant, iam conſummata eſſent, & nõ eſſet de eo iam vlla ſpes, & hoc erat maximũ inconueniens, quia ſi diſcipuli mortuo Chriſto nichil ſperarẽt, & abinuicem recederent, etiam ſi Chriſtus reſurgeret non crederẽt. Et dato quod crederent aliqui, quibus appareret, nemo eos rurſus congregare poſſet ſicut prius erant ad hoc, ꝙ irent ad prædicandum, & expectarent ſimul Spiritum ſanctũ, & manerent velut vnus populus facti, in Ieruſalem teſtimonium reddentes reſurrectionis Ieſu Chriſti, ſicut fecerunt, niſi iterum veniret Chriſtus, & corporaliter atque manifeſtè conuerſaretur inter homines, & prædicãdo ad ſe congregaret eos, ſicut prius, quod non decebat, quia post reſurrectionem ſuam non dedit eum Deus notum fieri omni populo, ſed teſtibus præordinatis à Deo. Act. 10. c. ideo debuit prædicere de ſua reſurrectione.

Quare dixit ſe tertia die reſurrecturum. Quaſt. L.

QVæritur, quare dixit ſe tertia die ſurrecturum. Dicendum, ꝙ eadem neceſſitas erat dicere, ꝙ tertia die reſurgeret. Et fuit primo propter rei veritatẽ, nam ita futurum erat, ꝙ tertia die reſurgeret, ideo cũ de reſurrectione dictum eſt, conueniens eſt, ꝙ diceretur tertia die eum ſurrecturum. Secundo, quia ſi diceret ſe reſurrecturum, & non diceret, ꝙ tertia die, vel qñ, nichil dicere videretur, quia etiam oẽs hoĩes reſurrecturi ſunt, & ita Iudæi credebant ſaltem Phariſæi, & ſapientes eorum. Actu. 23. c. ſic patet Io. 11. c. qñ dixit Martha ad Ieſum, Domine ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus. Dixit aũt Chriſtus, reſurget frater tuus. Et illa ait, ſcio, ꝙ reſurget in nouiſſimo die. Et tñ ſi dixiſſet Chriſtus, reſurget hodie frater tuus, vel cras, aut determinato tp̃e, non diceret Martha ſcio, ꝙ reſurget in nouiſſimo die: ergo ſi Chriſtus diceret ſe reſurrecturum, & non qñ, crederetur, ꝙ in nouiſſimo die, debuit ergo deſignare tẽpus, & quia illud erat die tertia, dicit ꝙ tertia die reſurgeret. Tertio fuit, quia Chriſtus dixit diſcipulis de reſurrectione, vt non frangerentur animi eorum audita morte, & tamẽ ſi nullum tempus præſignaret reſurrectionis, non conſolarentur, quia putarent, ꝙ reſurrecturus erat in nouiſſima die, vel tali tempore, ꝙ ipſi non eſſent ſuperſtites, aut nõ viderent eum reſurgentem, ideo dixit, ꝙ tertia die reſurgeret, & tunc magna conſolatio erat, ꝙ pauco tẽpore manebant ſine eo. Sic dicit Chryſ. Neque .n. multum tempus dixit, quo maneret in morte, ſed tertia die ſe dixit ſurrecturum. Quarto fuit ad oſtendendum ſapientiam ſuã, & magis confirmandam fidem, quia ad ſapientem pertinet cognoſcere rem determinatẽ, & nõ ſolum in vniuerſali, ſicut aſtrologus futura, vt dictum eſt ſupra, nichil autem particularius eſſe poterat q̃ determinare numerum dierum, qñ ſurrecturus erat, ideo cõueniebat, ꝙ terminum prædiceret. Quinto fuit ad magis oſtendendam veritatẽ rei. Nam ſi diceret ſe ſurrecturum, & nõ præſignaret tp̃s, neſciretur qñ fieret, & conſequenter non attenderent diſcipuli ad inquirendum veritatem prænũciationis, quia poterat eſſe, ꝙ poſt multa tp̃a iſtud impleretur, & nõ poſſent eſſe omni tp̃e ſolicitì circa hoc, ideo penitus ceſſarẽt à re inquirenda. Cum autem deſignauit eis diem tertiũ, quia terminus erat certus, & breuis, poterant vſq; ad illud attingere, & inſpicere, an verum prænunciaſſet Chriſtus, & ita fecerunt. Nam die tertio iuerunt ad monumẽtum, & inuenerunt eum ſurrexiſſe, ſicut dixerunt illi duo diſcipuli, qui ibant in Emmaus. ſ. nos ſperabamus, ꝙ ipſe redempturus eſſet Iſraẹl, inſuper tertia dies eſt hodie, ꝙ hęc facta ſunt, ſed & quædam mulieres ex noſtris terruerunt nos, quæ ante lucem iuerunt ad monumentum, & non inuento corpore eius venerũt, dicentes, ſe etiã viſionem angelorum vidiſſe, qui dicunt eum viuere, & abie-

A runt quidam ex noſtris ad monumentum, & ita inuenerunt ſicut mulieres dixerunt, ipſum verò non inuenerunt ideo conueniens erat deſignari diem, & propinquũ quidem. Sexto fuit, vt eſſet argumentum efficax contra Iudæos, vt reſurrectionis fides eſſet veriſimilis. Nã per hoc multum comprobata eſt reſurrectio, quia poſuerunt Iudæi cuſtodes ad monumentum, qui aſſeruerunt dominũ ſurrexiſſe, & viderunt. Non tamen poſuiſſent illos Iudęi ſi non aſſeruiſſet Chriſtus ſe vſque ad certum diem reſurrecturum, quia dicendo, quod reſurgeret ſine pręfinitione temporis, putaretur, quod vel in die nouiſſimo reſurgeret, vel neſciretur tempus, ideo non cuſtodiretur, & ita multum admiretur de fide Chriſti. Debuit ergo reſurrectioni deſignari tempus. Septimo, vt oſtenderet Chriſtus quod implebat ſcripturas.

B De reſurrectione enim ſua ſcripturæ teſtãtur, quod tertia die futura eſſet, vt dicitur primo Corin. 15. cap. ergo debuit etiam deſignare diem certum ad reſurgendum.

Tunc acceſſit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filys ſuis, adorans, & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic, vt ſedeant hi duo fily mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad ſiniſtram in regno tuo. Reſpondens autem Ieſus, dixit: neſcitis quid petatis. Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? Dicunt ei: Poſſumus. Ait illis: Calicem quidem meum bibetis: ſedere autem ad dexteram meam, vel ſiniſtram non eſt meã dare vobis, ſed quibus paratum eſt à patre meo, Et audientes decem, indignati ſunt de duobus fratribus.

C *Tunc acceſſit*. Hic ponitur tertium huius cap. ſ. humilitatis tenor, & eſt tertia virtus, quæ debet eſſe in prælatis ſ. vt non optent præeſſe, ſed prodeſſe. Quod Chriſtus facit hic circa duos fratres. petentes indebita. Et diuiditur in duo, quia primo ponitur humilitatis occaſio. ſ. ipſa res, propter quam documenta datum eſt. Secundo ſubiongitur humilitatis inſtructio ibi. *Ieſus autem vocauit eos.* Circa primum. *Tunc acceſſit.* Scilicet, ſtatim poſt verba iſta dicta diſcipulis. *Ad eum.* Ideſt, ad Chriſtum. *Mater filiorum Zebedæi.* Ideſt, mater Ioãnis, & Iacobi, qui erãt filij Zebedæi. Erat enim Zebedæus pater eorum, quem reliquerunt in naui, cum mercenarijs, quando vocauit Chriſtus ad ſe eos. Mar. 1. c. *Cum filys ſuis.* Ideſt, cũ Ioanne, & Iacobo, qui matrem comitabantur. *Adorans.* Scilicet, Chriſtum. i. antequam peteret aliquid ab eo, adora-
D uit eum, i. exhibuit cæremoniam adorationis inclinans caput, vel genua flectens. *Et petens aliquid ab eo.* Scilicet, cõcedi ſibi ab eo. Et petiuit hoc quod ſequitur. Vel dicitur petens aliquid, i. veniens in ſimilitudine petentis, licet nondum peteret. Et hoc, quia forte flexis genibus manebat coram Chriſto, qui erat habitus petentis, & tñ nichil adhuc verbo exprimebat, & ob hoc Chriſtus ab ea quæſiuit, quid vis, i. quid petis? *Ait illi.* Ideſt, mulier reſpõdit Chriſto. *Dic.* Ideſt, iube: quaſi dicat, ſi tu iuſſeris fiet, quia nemo poteſt euitare, quod tu fieri volueris. *Vt ſedeant hi duo fily mei.* Scilicet, iſti præſentes Ioannes, & Iacobus. *Vnus ad dexteram tuam, & alius ad ſiniſtram.* Ideſt, vnus in dextra, & alius in ſiniſtra, petiuit eos fieri Chriſto propinquiores loco, & conſequenter petiuit eos cæteris maiores fieri quantum ad omnia, quia conditio ſediũ
E hoc exigebat. *In regno tuo.* Ideſt, qñ tu regnaueris, ſiue de regno huius ſęculi, ſiue futuri intelligat, vt infra dicetur. *Reſpondens autem Ieſus.* Leuiter ſe expediuit de iſta petitione, quia irrationabilis erat, & ex ignorantia habẽs originem. *Neſcitis quid petatis,* Ideſt, inſipientes eſtis in petẽdo hoc, ꝙ petitis. Vel neſcitis quid, aut quale eſt illud ꝙ petitis, & ideo adhuc inſipiẽtiores eſtis. *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum?* Ideſt, ad hoc, ꝙ petitis non poteſt perueniri, niſi bibendo calicem paſſionis, & totius amaritudinis, ideo cum hunc honorem petatis, quæro à vobis, an calicem illum bibere poſſitis, & dixit, quem ego bibiturus ſum. i. tolerare mortem, ſicut ego tolerabo, quaſi dicat, ego per mortem acquiro honorẽ, ideo vos ſi honorem hunc, aut ſimilem vultis calicem mortis bibere debetis. *Dicunt ei.* Reſponderũt Iacobus, & Ioannes, & non mater, quia ad illos dixerat Chriſtus verba.

Poſſumus.

Poſſumus. Inſipienter etiam ipſi loquuntur, quia neſciebant an poſſent, ſed honoris cupiditas inflãmauerat eos, vt ſic dicerent. *Ait illis.* Replicat Chriſtus. *Calicem quidem meum bibetis.* Ideſt, martyrij, vel paſſionis, ambo.n. pro Chriſto multa paſſi ſunt. *Sedere autem ad dexteram meam vel ad ſiniſtram.* Quod illi conceſſerant ipſe acceptauit aſſerens, quod vere biberent calicem eius patiẽdo pro eo: & tamen quod petierant non aperte concedit, imò non concedit, quia non ſunt ipſi, qui ſedent ad dexteram, aut ſiniſtram Chriſti. *Non eſt meum dare vobis.* Ideſt non pertinet ad me eo modo, quo vos pertinere putatis: licèt vere ad ipſum pertineret facere quidquid vellet. *Sed quibus paratum eſt à patre meo.* Patrem vocat Deum, q.d. non putetis, quod iſta danda ſint ex affectione carnalis cognationis, in qua vos confiditis, ſed ſm diſpoſitionem diuinam dantur, cui nemo cognatus eſt ſe- G cundum carnem, quia ille ſpiritus eſt, ſed omnes ſunt filij eius, & magis ad eum pertinet, qui ipſum magis colit.

An iſta petitio mulieris. &c. ſint continuata ad præcedentia, & an ſint ſtatim facta. Quæſt. LI.

QVæritur, an iſta petitio mulieris, & alia, quæ Chriſtus dixit de inſtructione humilitatis, ſint continuata ad præcedentia, & an ſint facta ſtatim.

Ad primum dicendum, quod ordo continuatus eſt. Nam quando non apparet anticipatio, neque recapitulatio, credendum eſt eſſe ordinem continuum ſemper in ſcripturis, & tamen hic non apparet anticipationis, neq; recapitulationis ponendæ cauſa, ideo eſt tenẽdum, quod ſit ordo continuus. Secundo patet, & efficacius, quia Mat- H thæus, & Marcus ſoli iſtud referunt, & ambo concordãt in iſto ordine. Nam Mar. 10. cap. ſtatim poſt præcedentia, in quibus prænunciauerat de morte, & reſurrectione ſua, ſubditur de petitione iſta, ideo dicendum, quod eſt ordo continuus.

Ad ſecundum dicendum, quod ſtatim factum eſt iſtud poſt pręcedentia. Quod patet, quia dicitur hic. Tũc acceſſit ad eum. ſ. tunc quando facta ſunt præcedentia, & ita apparet, quod inter Iordanem, & Ie richo iſta facta ſunt, dum Chriſtus iret in via, vel diuerteret ad aliquẽ locum eundo Ieroſolymam. Nam iam tranſiuerat Iordanẽ, vt dicitur præced. cap. in princ. nondum tamen peruenerat in Iericho, ſed poſtea peruenit, vt colligitur infra in litera.

Quomodo poteſt ſtare, quod mater filiorum Zebedæi acceſſerit ad Chriſtum petens, quia videtur contrarietas in Euangeliſtis. Quæſt. LII. I

QVæritur, quomodo poteſt ſtare, quod hic dicitur, ꝙ mater filiorum Zebedæi acceſſerit ad Chriſtũ petens, nam Mar. 10. c. dicitur, quod acceſſerunt ad Ieſum Iacobus, & Ioannes filij Zebedęi, & tanta videtur eſſe diuerſitas, quòd Matthæus de matre loquitur hic: Marcus autem non ſolum non introduxit matrem petentem, ſed etiam omnino nullam de matre mẽtionem fecit, neque in petitione, neque in reſpõſione, neq; quod ſaltem aſſiſteret. Aliqui dicunt, quod non eſt idem hoc, & illud, ſed diuerſis temporibus factum eſt, & ita vna petitio potuit fieri per matrem, ſicut hic dicitur, alia vero per filios, ſicut Marcus poſuit. Sed dicendum, quod non ſtat, K ſed neceſſe eſt dici eandem rem eſſe. Nam idem peti ponunt ambo, ideſt, Matthæus, & Marcus, & idem reſponſum à domino datum. Secundo, quia non eſt veriſimile, quod bis petitum fuerit, quia tunc poſtquam repulſa eſſet mater pro filijs petens, introducerentur alio tempore filij petentes pro ſeipſis, quod nõ ſtat, quia primo repulſi eſſent, quod neſcirent, quid peterent, quomodo ergo auderẽt iterum idẽ petere, idõ nõ eſt veriſimile. Tertiò, quia ſi repulſi prima vice, peterent idem ſecunda vice, grauius repellerentur ſecunda, quàm prima, & tamen Matthęus, & Marcus ponentes repulſam eorum omnino eadẽ verba ponunt, ideo nõ fuit alia, & alia repulſa. Quarto, quia quando ponit hic Matthæus petitionem, & reſponſionẽ ſubdit, quod indignati ſunt decem de duobus fratribus. Item illi videntes indignationem eorum, non auderent

F poſtea idem petere, potiſſimè quia Marcus eodem modo ponit indignatos decem, & ita nõ fuit alia petitio. Quinto, quia præſupponitur, quod primo mater petens repelleretur, quod Matthæus ponit & poſtea filij peterent & repellerentur, quod ponit Marcus. Sed non eſt verum, quia licèt Matthæus introducat hic matrem petentem, tamen reſponſio Chriſti non fit ad matrem, ſed ad filios, & ipſi repelluntur. Et ita, tam apud Matthæum, quàm apud Marcum ſoli filij repelluntur. Nõ eſt ergo verum, quod bis hoc actum fuerit, quia tunc filij bis repellerentur, quod non eſt veriſimile.

Dicendum ergo, quod vna, & eadem petitio, & reſpõſio fuit, quæ apud Matthæum, & Marcum commemoratur. Et tamen fuit veritas, quod mater nõ fuit mota ad petendum aliquid pro filijs, ſed filij ſolicitauerunt ma- G trem, vt peteret pro eis, & petiuit. quod habetur hic. Et quia verè illa petiuit, & non filij, licèt filij irent cum ea, dixit hic Matthæus, quod acceſſit illa ad Ieſum cum filijs ſuis petẽs ab eo. Et ſic Matthæus puram, & nudam facti veritatem recenſuit non curans originem vel cauſam. Marcus verò ad cauſam potius attendit, ſciebat enim, ꝙ mater non à ſeipſa, ſed à filijs mota eſt ad petendum, & ideo illi petere videbantur, qui peti pro ſe fecerant. Illos ergo petere dixit, & non matrem, ſicut ille dicitur ædificare domum, qui ædificare iubet, & non domificatores, qui manibus ſuis illam conſtruunt. Sic dicitur, quod Salomon ædificauit, vel fundauit domũ Domini. 3. Reg. 6. & tamen non poſuit manum ad lapides, aut ligna, ſed fabricatores. Quod vero Marcus dicit, acceſſiſſe Iacobum, & Ioannem filios Zebedæi ad Chriſtum, verũ eſt quan- H tum ad rem geſtam. Nam etiã Matthæus dicit illos iuiſſe cum matre ſua petẽte, ſed ꝙ aſſerat illos petiuiſſe, cum mater petiuerit, intelligendum eſt. vt dictum fuit. Sic dicit Aug. lib. de Concor. Euange. Quod autem hic per matrem dictum eſſe expreſſit Marcus, ipſos filios Zebedæi perhibet dixiſſe, cum illa eorum volũtatem attuliſſet ad Dominum. Vnde magis ipſos, quàm illam dixiſſe, quod dictum eſt, Marcus breuiter inſinuauit.

Quomodo Ioannes & Iacobus potuerunt aliquid à Chriſto petere per matrem, quia ipſa non erat cum Chriſto. Quæſt. LIII.

QVæritur, cum Iacobus, & Ioãnes filij Zebedæi, vellent aliquid petere à Chriſto: quomodo potuerũt I per matrem petere, quia ipſi diſcurrebãt cum Chriſto, illa verò mulier erat, & non diſcurreret, ſed maneret in vrbe ſua Nazareth. De illa enim erat Dominus, & ibi habitabat mater eius, & ſorores eius, & tota cognatio ſororum eius, & familiæ ipſarum, vt teſtati ſunt Nazareni, vt patet ſupra decimotertio cap. & Mar. 6 ca. Iſta autem petitio non fuit facta in Nazareth, ideo nõ poſſet hoc petere mater pro filijs. Aliqui dicũt, quod fuit facta in Nazareth; & ideo mater petere potuit. Nam aliquando Chriſtus ibat in patriam ſuam Nazareth, ſicut patet Luc. 4. Cum petiuerũt, quod faceret ibi ſigna, ſicut in Capharnaum, & iterum iuit illuc & pręd icauit, fecit tamen pauca miracula propter infidelitatem Nazarenorum. ſupra 16. & Mar. 6. Ita & nunc quando iſtud accidit, poterat eſſe in Nazareth, & ita peteret ibi mater pro filijs.

K Dicendum, ꝙ non ſtat, quia iſtud accidit extra Nazareth, eſt.n. Nazareth in Galilæa, & ideo Chriſtus, qui erat Nazarenus, vocabatur Galilæus, & ita vocatur propheta à Nazareth Galilæę. c. ſequenti. Simile patet Io. 1. & 7. Vbi oſtẽditur Nazareth de Galilęa eſſe, nunc tamẽ Chriſtus erat extra Galilęam, quia de Galilæa venerat in Iudæam, & iam intrauerat in Iudæam, quia præceden. c. in prin. fit mentio, ꝙ venerit in fines Iudæę & Galilæę. Nunc autem aliquantum tranſiuerat, vadens verſus Ieruſalem, & ita in Iudæa erat, & verè erat in via inter Iordanem, & Ierico, cum infra in littera fiat mentio, quod venerint in regionem Iericho, non ergo erãt in Nazareth. Eſt ergo verè dicendum, quod non factum eſt in Nazareth, ſed in Iudæa, & tamen potuit eſſe ibi mater Iacobi, & Ioannis dupliciter. Vno modo, quod caſu veniſſet nũc ad viſitandum Chriſtum, aut filios ſuos. Secundo modo,

quod

quod fortè iam ex toto ſequeretur Dominum. De primo patet, quia ſic fuit de Virgine Domina noſtra, illa enim non diſcurrebat cum Chriſto, quocunque ille ibat ad prędicandum, ſed aliquando veniebat ad viſitandum eum, ex aliquibus cauſis ad loca, per quæ diſcurrebat. Sic patet ſupra duodecimo capitulo cum dicitur: Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater ſua, & fratres ſui ſtabant foris, quærentes loqui ei. Et dixit ei quidam, ecce mater tua, & fratres tui ſtant foris quærentes te. Et ita apparet, quòd non diſcurrebant cum eo de loco in locum, ſed nunc eo prædicante ſupervenerunt. Quia ſi cum eo ambularent, nunc non ſtarent foris prædicante eo, neque vellent tunc loqui, & ita ergo poterat nunc veniſſe mater filiorum Zebedæi ad viſitandum eos, aut Chriſtum.

De ſecũdo patet, quia fortè ſequebatur mater iſtorum duorum Chriſtum, ſicut aliquæ aliæ mulieres ſequebantur, & maximè, quando nunc venit de Galilęa in Iudęam, ſecutæ fuerunt eum aliquę, & quãdo in Galilæa erat, ſequebantur eum aliquæ, & miniſtrabant ei neceſſaria de expenſis ſuis. Luc. 8. & de ſtatu modo de Galilæa aſcenderant multæ cum eo mulieres in Iudæam, & in Ieruſalem. Mat. 15. & Luc. 23. Et iſto modo venerat iſta mater filiorum Zebedæi cum Chriſto de Galilæa vſque in Ieruſalẽ, & ſecuta fuit eum vſque ad mortem, & ipſa fuit vna de eis, quæ ipſum vngere venerant ad monumentum, infra 27. c. ſ. Erant ibi mulieres multæ à longe, quæ ſecutę fuerant eum à Galilæa miniſtrantes ei, inter quas erant Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Ioſeph mater, & mater filiorum Zebedæi. Sed illa mater filiorum Zebedæi eſt, de qua hic dicitur. Ipſa ergo potuit eſſe in via inter Iordanem, & Iericho cum Chriſto, vbi iſta acciderunt, vt peteret à Chriſto pro filijs ſuis ea, quæ habentur hic. Iſta eſt, quæ vocatur Maria Salome, cuius nomen non poſuit hic Matthæus, ſed Marc. 16. c. ponitur. Quomodo autem fuerit ſecuta Chriſtum non patet. Aliqui dicunt, quod ſicut filij eius patrem dimiſerant, vt Chriſtum ſequerentur, ita & illa virum reliquerat, vt ſequeretur ſaluatorem. Alij volunt, quod non reliquerit virum, ſed poſt vocationem Iacobi, & Ioannis à Chriſto, quo tempore viuebat pater eorum Zebedæus, quem in naui cum mercenarijs reliquerunt Mar. 1. cum mortuus fuerit Zebedæus, tũc vxor eius mater Iacobi, & Ioãnis ſecuta fuit Chriſtum, quem nunc ſequebatur. De hoc dicit Chryſoſt. Hæc mater filiorum Zebedæi, & Salome, cuius apud alterum euangeliſtam ponitur nomen, verè pacifica, quæ verè filios genuit pacis, magna enim laus mulieris ex hoc loco colligitur, quia non ſolum filij reliquerunt patrem, ſed & ipſa reliquerat virum ſuum, & ſecuta fuerat Chriſtum, quia ille, i. Zebedæus ſine iſta viuere poterat, iſta autem ſine Chriſto ſalua eſſe non poterat, niſi fortè quis dicat, quod inter tempus vocationis apoſtolorum, & paſſionis Chriſti mortuus eſt Zebedæus: & ſic illa ſexu fragilis, ętate defecta, Chriſti veſtigia ſequebatur, quia fides nũquam ſeneſcit, & religio fatigationem non ſentit.

Ad quid Ioannes, & Iacobus voluere matrem ſuam aliquid pro eis à Chriſto petere. Quæſt. LIIII.

QVæritur, dato quod mater Iacobi, & Ioannis pro eis petere poſſet aliquid, ad quid ipſi voluerunt, quod pro eis peteret, poterant enim ipſi pro ſeipſis petere. Dicendum, quod matri ſummiſerũt, vt peteret, quaſi cõuenientius illa petere poſſet, quam filij. Et hoc primo, quia facilius exaudiretur, eo quod ipſa erat mulier, & viri ſolent maximè honorare matronas, potiſſimè cum honeſtę ſint, & ætate grandęuę, talis autem erat mater. Aut, vt Chryſo. dicit. Quod erat ætate defecta, & fęmina religioſa, ideo magis eam audiret quàm illos.

Secundo, quia ipſi erãt domeſtici Chriſti, & licèt quis familiares ſuos magis quàm extraneos diligat, extraneos tamen magis honorat. Vnde ad Iacobum, & Ioannem tanquam familiares, & diſcipulos parum attẽderet Chriſtus, ad matrem verò eorum, quæ non erat ita familiaris magis attenderet, ideo illam ſummiſerunt rogaturam. Nam circa honorem honeſtius auderẽt petere extranei, quam domeſtici. Cùm. n. Iacobus, & Ioãnes diſcipuli eſ-

A ſent Chriſti, & familiares eius, non videbatur eis honeſtum, quod ipſi peterent tunc grãdem honorem: ſ. quod ſederet vnus ad dexteram, alius ad ſiniſtram: ideo honeſtius mater eorum pro eis peteret. Tertio fuit, quia facilius concederet Chriſtus matri, quàm filijs. Nam licet tã matri, quam filijs eſſet Chriſtus cognatus ſecundum carnem, tamen ad matrem illorum ſe habebat, vt minor, ad illos vero vt æqualis, & ideo matri illorum, quæ erat ſoror matris ſuæ debebat quendam honorem, quia fortè illa aliquando adiuuerat Dominam noſtram, ſororem ſuam, ad nutriendum Chriſtum, ſicut ſorores mutuem faciunt, & ex hoc aliqualem honorem ei videbatur debere vt matri. Iacobus autem, & Ioannes erãt cognati Chriſti in ſecundo gradu, & ita erant in gradu æqualitatis, & ideo nõ debebat eis honorem, ſed amorem, propter quod

B facilius exaudiret matrem eorum quam illos. Quarto, quia ex alia ratione videbatur Chriſtus debere honorẽ quendam iſti mulieri, quia iſta miniſtrabat ei expenſas aliquas, vt dicitur infra vigeſimoſeptimo, erant autẽ mulieres à longè, quæ ſecutæ fuerant Ieſum à Galilæa miniſtrantes ei, inter quas erãt Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Ioſeph mater, & mater filiorũ Zebedæi, ideo magis exaudiret iſtius petitionem quam filiorum. Quinto fuit propter reprehenſionem tollendam, & ſcãdalum euitandum. Nam timebant Ioãnes, & Iacobus, quod eis petentibus hunc ſingularem honorem turbarentur cęteri diſcipuli. Si autem mater pro eis peteret, non eſſet, ita aperta cauſa turbationis, & ipſi eſſent excuſabiliores. Sexto, quia ad quemcunque euentum videbatur eſſe melius, quod mater peteret, quam quod filij, quia aut petitio iſta

C iudicaretur à Chriſto reprehenſibilis, aut rationabilis, ſi reprehenſibilis minus redargueretur illa, tum quia erat mulier, tum quia mater. Si autem eſſet rationabilis, facilius impetraret mater quam filij. De his dicit Chryſo. Si nos rogamus magiſtrum, forſitan cæterorum fratrũ corda concutiemus. Si enim vinci à carne iam non poſſunt, quaſi iam ſpirituales, tamen percuti poſſunt, quaſi adhuc carnales, ergo ſubmittamus matrem noſtram, vt ſuo nomine deprecetur pro nobis. Si enim reprehenſibilis inuenta fuerit, facilè meretur veniam, ipſe enim ſexus excuſat errorem. Si autem non fuerit importuna, facilius impetrabit mater pro filijs ſuis rogans. ſ. ſi non iudicata fuerit petitio importuna, & irrationabilis, ipſe enim Dominus, qui maternos animos, filiorum miſeratione impleuit, facilius exaudit maternum affectum.

D Septimo fuit ad accumulationem, non enim ſic iuit ad petendum, quod filij abſentes eſſent, ſed mater cum filijs iuit, & ita vt tam mater, quam filij ſimul petere viderentur, vnde, & Marcus filios petentes dicit, ſed quod à pluribus petitur facilius impetratur, iuxta illud: Multiplicatis interceſſionibus largiaris.

Quomodo auſa eſt mater filiorum Zebedæi petere hoc à Chriſto. Quæſt. LV.

QVæritur, quõ mater iſtorum auſa eſt petere à Chriſto hoc. Dicendum, quod primo mota eſt ex affectu materno, erant. n. filij eius Iacobus, & Ioannes, & fortaſſis nullos alios habebat, ideo tenebatur nimio affectu ad eos, & ita quidquid illis ad honorem, vel vti-

E litatem cederet, nõ dubitaret mater petere, quia illud ardenter cupiebat, hoc aũt valde videbatur ad honorẽ eorum facere, quod ſederent ad dexteram & ſiniſtram Chriſti, quod nunc poſſe obtineri putabant, ideo mater confidenter petijt. Sic. n. dicit Chryſ. Audacem. n. eam fecerat naturæ affectus. ſ. quod mater eſſet. Secũdo, fuit ipſa confidentia propinquitatis nimiæ in cognatione, dominus. n. hunc honorem aliquibus collaturus erat. ſ. alicui, quod ſederet ad dexteram, & alicui ad ſiniſtram, ſicut principes terreni faciũt, non tamen videtur aliquis cui potius dare deberet quam illis, quia iſti erant propinquiores cognatione, erant. n. in ſecundo gradu ad Chriſtum, & mater eorum erat ſoror matris Chriſti, ideo vr̃ ei, quod poterat petere ſine dubio ſpe repulſę. Tertio, quia ipſa miniſtrabat Chriſto in expenſis, vt dictum eſt præced. quæſt. ideo ex hoc aliquem honorem impenderet ei petenti.

Quare nunc potius quàm alio tempore mater, & filij hoc petiuerunt à Christo. Quæst. LVI.

QVæritur, quare nunc, potius quàm alio tempore mater, & filij hoc petiuerunt à Christo.

Dicendum, quod putauerunt nunc tempus aptissimum, ante hoc autem licèt fortaſſis hoc cuperent, non videbant aptitudinem petendi. Nunc verò viderunt rem de propinquo, nam Christus dixerat nunc aſcendens Ieroſolymam, quod moriturus eſſet, & reſurgeret tertia die, ſed ſtatim poſt reſurrectionem putauerunt, quod Christus eſſet in regno ſuo, quia iam nichil reſtaret agendum, poſtquam ſemel occideretur, & reſurgeret, ideo antequam alius hoc peteret, & concederetur ei, voluerunt ipſi anticipare, vt eis daretur. Et ob hoc ſtatim, vt Christus dixit de morte, & reſurrectione ſua, ſecuta fuit hæc petitio. Et **G** ita dicitur in littera: Tunc acceſſit ad eum. ſ. ſtatim poſtquam mors, & reſurrectio prænunciata ſunt. Eſt autem intelligendum, quod poſtquam Iacobus, & Ioannes audierunt Christum loquentem de morte ſua, & reſurrectione iuerunt, & dixerunt matri ſuæ, & ſuggeſſerunt ei, quod illa ad petendum pro eis iret. Nam ipſa non interfuerat, quando Christus de morte & reſurrectione locutus eſt, cum dicatur ſupra in littera, quod aſſumpſit duodecim diſcipulos ſuos ſecreto: & ita oportet neceſſario intelligi, quod matri ſuæ illi ſtatim hoc retulerunt, & illa non morata Christum petitura adijt. Sic dicit Hier. Quia poſt omnia dixerat Dominus, & tertia die reſurget, putauit mulier poſt reſurrectionem illico regnaturum, & auiditate fœminea præſentia cupit immemor futurorum. Sic **H** etiam dicit Chryſ. Aeſtimo autem, quod hi fratres cũ audiſſent Dominum de paſſione ſua, & reſurrectione prophetantem, cœperunt dicere intra ſe, cũ eſſent fideles exce rex cœleſtis deſcendit ad regna tartarea, vt regem mortis deſtruat, cum autem victoria fuerit conſummata, quid aliud reſtat, niſi vt regni gloria ſubſequatur? Ante hoc autem non fuerat tanta aptitudo ad petẽdum, quia aliquod tempus erat, in quo Iacobus, & Ioannes non habebãt ſecum matrem, vt peteret pro eis, ſicut antequam illa inciperet ire cum Christo de Galilæa in Iudæam, & ideo tũc petere non auderent. Etiã aliquando erant ita noui apud Christum, quod de regno eius futuro nichil credebant, neque audiuerant, ideo nichil erat quod petere poſſent. Aliquando autem licèt de regno Christi audiſſent, tamen longè illud eſſe putabant, ideo petere non curabant, ſicut **I** poſtquam audierãt iam bis, quod Christus iturus eſſet in Ieruſalem, & moriturus, & ſurrecturus. ſup. 16. c. & 17. c. Nunc vero omnia cõcurrebant in vnum. Nam matrem ſuam ſecum habebant, quæ de Galilæa cũ Christo aſcendebat in Iudæam, & Ieruſalem, vt colligitur infra 27. etiã iam de Christo credebant, quod regnaturus eſſet, tũ quia eum filium Dei ſciebant, eo quod cum ille quæſiuit ab eis, vos autem quem me eſſe dicitis? reſpondit Petrus, tu es Christus filius Dei viui, ſupra 17. cap. & iſta fuit confeſſio omnium, vt ibidem oſtenſum eſt. Etiam ipſe dixerat eis ſe regnaturum, eod. cap. ſ. filius hominis venturus eſt in gloria patris ſui cum angelis ſuis. Etiam, quod plus eſt, ſciebant, quod hoc euenturum erat in diebus eorum. Nam dixerat Chriſtus eodem capitulo, ſunt quidã de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno ſuo. Etiam ſciebant **K** hoc non euenturum ante mortem eius, quia poſtquam ipſe inciperet regnare, non ceſſaret regnum eius, cũ eſſet Meſſias, & filius Dei. Et tamen dixerat ſe ante illud occidendum & reſurrecturum, eod. cap. ergo intelligendum erat, quod non inciperet regnum eius vſque poſt reſurrectionem ſuam, imò quod ad hoc reſurgeret, vt regnaret, & tamen nunc dixit, ecce aſcẽdimus Ieruſalem. Et vt retulit Luc. 18. cap. dixit, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt per prophetas de filio hominis. Non erant tamen longè a Ieruſalem, ideo nunc erat optimum tempus petendi, & nunquam fuerat ante hoc, ideo nunc petiuerunt.

F *Quare dicitur accessit ad eum mater filiorum Zebedæi. Quæstio LVII.*

QVæritur, quare dicitur, acceſſit ad eum mater filiorum Zebedæi. Dicendum, quod voluit Matth. notificare mulierẽ illam, quæ petebat, ideo notificanda erat per nomen ſuum, vel per aliquid adiectum ſed notius, nomen autem mulieris non erat notum, ideo per aliud erat notificãda. Potuit autem notificari per nomen viri, aut per nomen filiorum, vtraque enim erãt nota. Nam nomẽ Zebedæi notum, vel vulgatum erat in ſcripturis. Ponitur enim ſupra quarto cap. vbi Ioannes & Iacobus in vocatione à Christo vocantur filij Zebedæi, & quod erant cum Zebedæo patre ſuo, & idem Mar. 1. & ita infra vigeſimoſeptimo, & ſæpe alibi nomen Zebedæi **G** ponitur, & ita ex illo poterit cognoſci mulier, quæ erat vxor eius, poterat etiam agnoſci ex nomine filiorum, vocabantur autem Iacobus, & Ioannes, & iſti inter apoſtolos noti erant, ideo vocando eam matrem Iacobi, & Ioannis notificaretur. Sed tunc dicetur, cùm poſſet mulier iſta notificari ex nomine viri, aut filiorum; quare non notificatur ex nominibus filiorum, vt diceretur, acceſſit ad eũ mater Iacobi, & Ioannis, ſed notificatur ex nomine mariti, vt diceretur, mater filiorũ Zebedæi. Dici poteſt vno modo, quod res notificatur per id, quod de ea notius eſt, & tamen licèt nomina filiorum. ſ. Iacobus, & Ioannes nota eſſent, notius erat nomen patris. ſ. Zebedæus, ideo per illud conuenientius poterat notificari mulier. Hoc patet, quia nomina Iacobi, & Ioannis notificantur per nomen Zebedæi patris ſui, ideo illud erat notius. Patet hoc, quia **H** vt communiter vbi Matth. Indicat nomina iſtorum fratrum, vocat eos filios Zebedæi, vel ſaltem nomen Iacobum, & per ipſum notificat Ioannem fratrem eius eſſe, filium Zebedæi. Sic patet ſupra quarto cap. ſ. Procedens vidit alios duos fratres Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in naui, cum Zebedæo patre eorum, & ſupra decimo cap. dicitur, nomina 12. Apoſtolorũ ſunt hęc. Simon qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius. Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater eius. Aliquando autem notificantur non expreſſis nominibus eorum, ſolum exprimendo nomen Zebedæi, vt infra vigeſimoſexto capitulo. Aſſumpto Petro, & duobus filijs Zebedæi, cœpit contriſtari, & mœſtus eſſe, vbi Mar. 14. dicitur.

Aſſumpſit Petrum, Iacobum, & Ioannem ſecum, ideo potius debuit notificari mulier ex nomine viri. ſ. Zebe- **I** dæi. Secundo poteſt dici, quod nõ notificatur ſolum per nomẽ viri, ſed etiam per nomen filiorum, vtrunq; enim ponitur: Nam dicitur acceſſit mater filiorum Zebedæi, & non dicitur acceſſit vxor Zebedæi, & tamen prima ſolutio eſt melior. Nam ſi ex nominibus filiorum notificaretur mulier, exprimerẽtur nomina eorum ſine nomine Zebedæi, aut ſaltem cum illo, & tamen expreſſo illo, non exprimitur aliquod de nominibus filiorum, ideo nõ notificatur per nomina filiorum, ſed per nomen viri imo & filij notificantur hic per patrem Zebedæum, & iſto modo notificationis vtitur ſemper Matthæus.

Sic etiam patet infra vigeſimoſeptimo ca. ſ. inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Ioſeph mater, & mater filiorum Zebedæi. Sed dicet aliquis, quòd cum mulier notificetur hic per viri nomen, & non per nomen filiorum, & reſpectu viri non ſit mater, ſed vxor, quare **K** nõ dicitur, acceſſit vxor Zebedæi, ſed dicitur acceſſit mater filiorum Zebedæi.

Dicendum, quòd cautè poſitum eſt, vt vtrunque intelligeretur. ſ. vxor & mater. Nam non ſufficeret alterum eorũ, ſi enim poneretur ſolum mater. ſ. vt diceretur mater Iacobi, & Ioannis, fortaſſis non eſſet ſufficiens notificatio, cum, & Ioannes, & Iacobus per nomen patris ſui ſoleãt notificari, vt vocentur filij Zebedæi. Si autem poneretur ſolum nomẽ vxoris. ſ. vt diceretur, acceſſit vxor Zebedæi ad Ieſum, non ſufficienter, imò non conuenienter notificaretur, quia licèt Zebedæus eſſet notus, tamen poterat eſſe, quod vxor ſua non eſſet mater Iacobi & Ioãnis, licèt enim ille ex vxore ſua genuiſſet Iacobum, & Ioannem, poterat eſſe, quod non haberet nunc illam vxorem, ſed aliam,

aliÿs, vtpote quia prior mortua eſſet, vel quia Zebedæus eam iam repudiaſſet ſecundùm conſuetudinẽ legis Moyſi, & tamen hic introducitur mulier iſta, vt videatur, ꝙ ipſa orat pro filijs, ideo debuit poni, quòd mulier iſta erat vxor Zebedæi, & quòd eſſet mater Iacobi, & Ioannis, & ita curiose Matthæus vtrunq; expreſſit, & breuiter dicens: Acceſſit mater filiorum Zebedæi. Nam ſi mater filiorũ Zebedæi erat, neceſſariò erat, vel fuerat vxor Zebedæi..

Ad quid filij cum matre ad Christum acceſſerunt, cùm pro filijs petitura eſſet mater. Quæſt. LVIII.

QVæritur, cùm mater petitura erat pro filijs, ad quid filijs cum ea acceſſerunt. Nam videtur fuiſſe honeſtius, quòd non irent cum ea. Primò, vt magis diſſimularent petitæ rei deſiderium. Nam ſi ſola mater iuiſſet ad petendum, poterat aliquo modo putari, quòd
B filijs nihil dicentibus a ſeipſa mota fuiſſet pro honore filiorum. Cùm verò illi cum ea irent, apparebat, quòd vel ipſi eam ad petendum induxerant, vel ſaltem de cõſenſu eorum petebat. Secundò, quia iſta res poſſet ſcandalizare cæteros Apoſtolos videntes, quòd illi cùm eſſent cæteris æquales, vellent eſſe eis maiores: & tamen ſi ſola mater iuiſſet, poſſet credi, quòd filij hoc ignorauerant, & ita non ſcandalizarentur cõtra eos. Videntes autem, quòd illi ibant cum matre, & ideo erant conſcij, vel inuentores petitionis, indignarentur contra eos, ſicut fecerunt, & tamen ipſi volentes hoc euitare, matrem ſubmittebant, vt dicit Chryſoſt. ſcilicet. Si nos rogamus magiſtrum, forſitan cæterorum fratrum corda concutiemus: etſi enim vinci a carne non poſſunt, quaſi iam ſpirituales, tamẽ percuti poſſunt, quaſi adhuc carnales: ergo ſub-
C mittamus matrem noſtram. vt ſuo nomine deprecetur: & tamen non euitabant penitus iſtam ſuſpitionem, ſi irent ipſi cum matre: ergo ire non debuerunt. Tertiò, vt verecundiam non ſuſtinerent: ſi enim petitio viſa eſſet domino importuna, argueret petentes ſicut ipſos arguit dicens: neſcitis quid petatis. Et tamen ſi non eſſent præſentes, non argueret eos: ideo conuenientius erat, ꝙ non irent cum matre. Quartò, propter rem petitam, quia petebatur hic magnus honor eorum, ſcilicet, quòd vnus ſederet ad dexteram domini, & alius ad ſiniſtrã, quo honore fortaſſis non erant digni, imò verè tunc non erant digni, neque etiam illum acceperunt, ſicut ergo indecẽs erat, quod ipſi per ſe peterent, quia erubeſcerent talia petere, ita & non debebant intereſſe petẽti pro eis: quia eodem modo erubeſcerent, cùm pro ſe peteretur.
D Dicendum, quòd conuenientius erat ad honorem Iacobi, & Ioannis, quod illi non irent cum matre petitura, quàm quod irent propter cauſas ſuprapoſitas, & tamen deſiderium rei petitæ tantum eos alliciebat, quod induxit eos ad hoc, vt ſcilicet eo modo peterent, quo facilius impetrarent: licèt non valde conueniret honeſtati eorum. Sed adhuc moti ſunt ad eundum cũ matre. Primo ex cauſa honeſta, ſcilicet vt honorarent matrem, erat.n. matrona honorabilis, vnde nõ debuit ſola ire ad Ieſum. Nemo autem cum matre honeſtius ire poterat quàm filij, potiſſimè ad introducendam eam ad Chriſtum: quia illa non erat ita familiaris Chriſto, ſicut filij eius, qui erãt diſcipuli eius: ideo ex hac parte conueniens erat ire cum ea. Secũdo, fuit ad accumulationem, licèt enim matrem
E ad petendum ſubmiſerant, tamen, & ipſi petere volebãt, vnde, & Marcus eos petiuiſſe introducit. vel ſaltem multiplicatis petentibus facilius impetraretur, quàm ſi ſola mater peteret, aut ſoli filij. Tertio fuit, & fortè præcipuè ad tollendas excuſationes, fortè enim Chriſtus vellet ponere excuſationes, quare hoc non faceret, aut quod non eſſet tempus faciendi, & quia mater non interfuerat verbis Dòmini, quãdo dixit, quod aſcendebat Ieroſolymã, vt conſummarentur omnia, quæ ſcripta erant de eo, ſ. vt occideretur, & reſurgeret tertia die, poterat Chriſtus diſſimulare verba iſta, quaſi non dicta eſſent, cùm in ſecreto dicta eſſent, vel aliter intelligerentur: aut aliquid circa ea dicere, per quæ excluderet petitionem mulieris: & fortaſſis illa neſciret reſpondere, ideo filij ire voluerunt cum matre, vt ſiquid eſſet ad quod illa non ſufficeret reſpõdere ipſi reſpõderẽt, aut ſi in aliquo illa remiſſior eſ-

A ſet, ipſi peterent agentes cauſam ſuam. Inconuenientia autem in contrarium allegata vera erant, & ideo honeſtius fuerat eis non ire cum matre, & tamen forſitan de impetratione confidentes non timuerunt aliquam verecundiam. Vel tanta cupido obtinendi petitam rem erat, quòd potius ſe ſubmittere voluerunt dubio, & alicui inhoneſtati, quam petitionem ſuam in aliquo reddere infirmiorem.

Quare mulier iſta Chriſtum adorauit, & qua adoratione. Quæſt. LIX.

QVæritur, quare adorauit mulier hæc Chriſtum, & qua adoratione. Ad primum dicendũ, quòd adorauit eum primò, quia dignum erat, quod eum adoraret propter ſuam excellentiam. Secundo, quia nũc
B accedebat ad eum: ideo in primordio locutionis conueniens erat, quòd adorationem pro honore ei exhiberet. Tertiò, & præcipuè fuit hoc ad placandum & flectendũ eum: quædam enim pars ſuaſionis erat hæc facere. Nam naturaliter quilibet homo obſequijs flectitur, & ſuadetur. honor autem magnum obſequium eſt, potiſſimè ad animos natura præſtantes, ideo multum inclinat hominem ad concedendum, quòd petitur ipſe honor exhibitus: & ita mulier cautè egit prius adorans, & deinde petens, vt adoratio conferret aliquid ad exauditionem petitionis. Sic dicit Chryſoſto. Adorans, & petens aliquid ab eo .i. reuerentia exhibita petit, vt quod petierit ſibi detur. Ad ſecundum dicendum, quòd Chriſto tam dulia, quam latria poterat exhiberi: erat enim verus homo, & virtute præditus, ideo ex hoc ſibi dulia debebatur, imò
C excellens dulia, propter excellentem virtutem, quæ in eo refulgebat. Erat etiam verus Deus, & ideo latria ſibi debebatur, & tamen quid iſtorum mulier præſtiterit nõ apparet. Nam ſi mulier crederet eum Deum, certum eſt quod latriam exhiberet. Si autem hominem putaret, impenderet duliam. Credebat autem mulier Chriſtum eſſe hominem, quia hoc videbat, & etiã aliquid ſupra hominem, quia credebat eum eſſe Meſſiam & ideo aſſerebat eum regnaturum poſtquam reſurgeret: & ita petebat pro filijs dexteram, & ſiniſtram, & tamẽ an crederet eum eſſe Deum non apparet: quia Iudæi nõ credebant Meſſiam futurum eſſe Deum, licèt ex ſacris ſcripturis hoc inferatur, & licèt mulier illa crederet illum eſſe Meſſiam, non erat neceſſe quòd crederet eum eſſe Deum: ſicut Iudæi exiſtimabant, & hoc certius videtur. ſ. quòd illa ſo-
D lum crediderit eum hominem, & ideo adorationem duliæ impenderit flectendo genua, vel inclinãdo caput, & ita de alijs modis reuerentiæ. Sic enim dicit Chryſoſt. Adorans, & petens aliquid ab eo, reuerentia exhibita petit, vt quod petierit ſibi detur.

Honor exhibit⁹ mulierũ hoĩe ĩclinat, ad cõcedendum ꝙ petitur.

Quare Chriſtus dixit mulieri? Quid vis? Quæſt. LX.

QVæritur, quare Chriſtus dixit mulieri: Quid vis? Nam cum ipſa peteret, iam ſuperuacuum videbatur dicere ei, quid vis. Aliqui dñt, ꝙ adhuc mulier nichil petierat, ſed petentis vultum oſtenderat, inquantũ venerat, & adorauerat Dñm. Ipſe ergo videns, ꝙ petere intendebat, & tñ adhuc non petebat, & fortaſſis hoc præ timore, aut verecundia faciebat, abſtulit ei verecundiã, dicens, quid vis? Et hoc patet primo, quia di-
E citur: adorans, & petens aliquid, & tamen ſi verè mulier petiuiſſet, non diceretur, & petens aliquid: ſed poneretur quid eſt, ꝙ ipſa petiuerit, quia verè aliquid in particulari peteret. Secundò, quia poſtq̃ Chriſtus dixit ei, quid vis?. dixit ei, dic vt ſedeat hi duo filij mei, & tñ nichil petiuit mulier, q̃ hoc, ꝙ patet ex Chriſti rñſione, qui non rñdit niſi ad hoc, & tñ hoc petiuit mulier, poſtq̃ Chriſtus dixit, dic vt ſedeant, ergo videtur, ꝙ prius nichil petierat, ſed dicitur petens, id eſt, petentis vultum habens. Aliter tamẽ dicendum eſt, & verius, ſcilicet, ꝙ mulier petiuit antequam Chriſtus diceret ei, quid vis, & tamen non petiuit aliquid in ſpeciali, ſed in generali. ſ. petens, vt cõcederet ei id ꝙ poſtea exprimeret, & ideo tũc Chriſtus debuit ei dicere quid uis .i. quid petebat in ſpeciali, & hoc cõſonat litteræ, vt teneantur omnes termini in propria ſignificatione. ſ. vt dicatur, petens .i. verè petens, & non peten-

F tis vultum habens. Et patet hoc, quia Marc. 10.c. vbi Iacobus. & Ioannes introducuntur petentes hoc, quod mater dicitur petiuiſſe, & dicitur acceſſerunt ad eum Iacobus, & Ioannes filij Zebedæi dicẽtes: Magiſter volumus, vt quodcunque petierimus, facias nobis: at ille dixit eis: Quid vultis, vt faciam vobis? & quia in veritate mater petiuit, & non filij, ſed filij dicuntur petiuiſſe, quia matrẽ petere ſuaſerunt, & compulerunt, vt dictum eſt ſupra. Illa verba, quæ Mat. 10. dicuntur filij dixiſſe, verè dixit mater, ſ. Magiſter, vel Domine volo, vt quodcũque petiero, facias mihi: Et ille ait, quid vis? & tunc illa expreſſit petitionem, ſ. dic, vt hi duo filij mei, &c. vſa fuit autem mulier iſto modo petitionis, quaſi ex generali petione Chriſtum teneret, & poſtea facta promiſſione non faceret cõ-
G tra verbum ſuum, in quo mulier decipiebatur. Nam verum eſt, ꝙ ſi Chriſtus promitteret ei facere quodcunque illa peteret, ꝙ ita verè faceret, & tamẽ illa credidit, quòd generalem petitionem Chriſtus non recuſaret, quia fortè recuſaret concedere in ſpeciali, & hoc putabat, quia non credebat, ꝙ Chriſtus ſciret quid illa petere intenderet antequam peteret, ſicut, & nos facimus: vnde Chriſtus non promiſit facere, quidquid illa peteret, & neque poſtea fecit.

Ad primum in contrarium dicendum, quòd aliquid petiuit, ſed non fuit illud ſpeciale, qđ petere intendebat, ſed dixit volo, vt quodcunq; petiero concedas mihi. Ad ſecundum dicendum, ꝙ non eſt verum, ꝙ nihil petiuiſſet, niſi hoc, ſ. vt ſedeant hi duo filij mei. Nam licet, nihil aliud in ſpeciali petierit, in generali tamen petiuit aliud, ſcilicet. Volo, vt quodcunque petiero, facias mihi.

H

Quomodo Chriſtus dixit, quid vis, cum ipſe ſciret quid ipſa vellet. Quaſt.. LXI.

QVæritur, ad quid, aut quo Chriſtus dixit, quid vis. Nam videtur, ꝙ ipſe ſciebat, quid illa vellet, & iõ non oportebat quærere. Dici poteſt dupliciter, vno modo, ꝙ Chriſtus ſciebat, quid illa petere vellet, cũ ipſe ſcrutetur corda, & renes, & tamen locutus eſt iuxta id, quod mulier de illo credebat: ſic enim Chriſtus ſępè faciebat, ꝙ talem ſe hominibus exhiberet, qualis apud eos eſſet, ſicut qñ apparuit duobus diſcipulis euntibus in Emmaus die reſurrectionis. Nam viſus eſt eis peregrinus & finxit ſe longius ire: non quidem, ꝙ aliquid verè finxerit, ſed quia ipſi fidem Chriſti perdiderant, cum dixerunt: nos aũt ſpetabamus, ꝙ ipſe redempturus eſſet Iſrael
I Luc. 24.c. Apparuit eis tanquam peregrinus, quia verè ab animo erat per fidem peregrinus, & alienus erat. Etiam dicitur, ꝙ finxit ſe longius ire, quia verè longè ab eis erat. Sic dicit Greg. Nihil ſimplex veritas, per duplicitatem fecit, ſed talẽ ſe eis forijs oſtendit, qualis interius apud eos erat. Ita, & hunc mulier iſta putabat, ꝙ Chriſtus neſciebat, quid ipſa vellet petere, & ideo dixit: volo, vt quodcũque petiero, des mihi, vt dictum eſt præcedenti quæſtione, Chriſtus ergo locutus eſt, ac ſi neſciret, quid illa vellet, dicens: Quid vis? Secundo poteſt dici, & adhuc melius, ꝙ ideo Chriſtus quæſiuit, quid vis, vt ex reſponſione illius haberet occaſionem loquendi, & oſtenderet reſpõſionem ſuam iuſtam: ſciebat. n. Chriſtus, ꝙ volebat mulier petere, ꝙ duo filij eius ſederent, vnus ad dextram, & alius ad ſiniſtram, & hoc ille nolebat concedere. Et quia ſi muliere dicente, volo, vt concedas mihi quodcunque
K petiero, diceret Chriſtus nolo concedere: non appareret alijs, an Chriſtus iuſtè hoc negaſſet: quia licet ipſe ſciret, quid illa petere vellet, neſciebant hoc alij, poterat autem eſſe, ꝙ ſub illa generalitate vellet petere aliquid iuſtum, cui cõdeſcendi deberet: & cũ illa eſſet ſoror matris Chriſti, & deuota nimis Chriſti, ſequens eum, & miniſtrãs ei de facultatibus ſuis, videretur indignum, ſi negaret petitionem non apparente cauſa negationis, & tamen niſi illa aperiret, quid volebat, non appareret, an iuſtè denegabat, debuit mulier ergo aperire petitionem, & tamen nõ aperiret eam, niſi Chriſtus diceret ei quid vis: ideo debuit ei dicere: quid vis. Et iſta eſt vera cauſa: ſic aliqñ Chriſtus interrogabat aliqua, vt ex locutione haberet locum dicendi, vt illud ſupra 9. & Luc. 8. Scilicet quis me tetigit? ſciebat. n. quis tetigiſſet eum, & tamen quæſiuit, vt ex reſponſione haberet occaſionem loquendi. Nam dictum eſt ei, præceptor turbę te comprimunt, & tu dicis, quis me tetigit, & ille ait, aliquis me tetigit. nam, & ego ſenſi virtutem exiuiſſe de me, & tunc mulier videns ſe deprehenſam confeſſa eſt, quomodo tetigerit: & tamen ſi Chriſtus hoc non diceret, nunquam mulier confeſſa eſſet, quòd tetigiſſet Chriſtum, & ſanata eſſet: ſic etiam Ioan. 11. quæſiuit. Vbi poſuiſtis eum? vt ex hoc Iudęi cõfiterentur de morte Lazari, & tempore mortis, & etiam eſſet eis occaſio eundi cum eo ad ſuſcitandum Lazarum, vt viderent miraculum. Si autem non quæreret cum ipſe ſciret, poterat ipſe per ſe ire ad monumentum, & ſuſcitare eum, & tunc non viderent Iudæi, quomodo eum ſuſcitaret, & quid faceret eum ſuſcitando, ideo conueniens erat circa multa, quòd Chriſtus de illis quęreret, licet omnia ſciret.

Quare mulier petiuit à Chriſto: dic vt ſedeant hi duo filij mei, &c. Quaſt. LXII.

QVæritur, quare mulier petiuit à Chriſto: Dic vt ſedeant hi duo filij mei vnus ad dextram, alius ad ſiniſtram tuam. Dicendum, quòd mulier iſta pro filijs ſuis maximum honorem petebat, quem habere poterant: Chriſtum enim regnaturum credebat, quod verum erat: & ideo in domo, vel familia illius volebat, qđ filij ſui maximum honorem haberent, quem exprimere voluit per hoc, quod dixit: ſedeat vnus ad dextram, & alius ad ſiniſtram.

Quare honorem illum maximum petere volendo mater Iacobi, & Ioannis, dixit, vt ſedeant hi, &c. Quaſt. LXII.

SEd quare honorem illum maximum petere volendo dixit, vt ſedeant hi duo filij mei. Dicendum vno modo, quod videbat mulier, quod in regno temporali, illi, qui iuxta reges ſedent, maximum honorem habent: ideo ipſa volens petere maximum honorem pro filijs ſuis apud Chriſtum dixit, vt ſedeant ad dextram, & ad ſiniſtram. Sic dicit Origenes. Sicut enim in regno Mundiali in honore eſſe videntur, qui ſedent cum rege, nihil fuit mirum, ſi mulier muliebri ſimplicitate, vel imperitia, talia ſe debere petere ęſtimauit, & ipſi fratres adhuc imperfecti, & nihil altius cogitantes de regno Chriſti talia arbitrati ſunt de his, qui ſedebant cum Ieſu. Alij volunt intelligere, quod Chriſtus erit in regno ſuo, quãdo ſubiecerit omnes poteſtates malignas ſibi, & tũc qui propinquiores Chriſto erunt, à dextris erunt, qui vero inferiores erunt à ſiniſtris, & ita tenet Origenes. Sed dicendum, quòd mulier nõ ſentiebat hoc, volebat enim filios ſuos inter ſe æquales eſſe, vel quaſi, ideo vnum à dextris ponere voluit, alium verò à ſiniſtris. Aliter ergo dicendum, & melius, quòd cauſa petendi hoc determinatè fuit ex verbis Chriſti ſupra dictis. Nam ſicut Iacobus, & Ioannes nunc petierunt iſta potius, quam alio tempore propter verba Chriſti, quæ ſupra dixerat, ſ. ecce aſcendimus Ieroſolymam, vt dictum eſt ſupra, ita, & determinatè petiuerunt iſtum honorem propter verba, quę Chriſtus dixerat præced. cap. ſ. Vos, qui ſecuti eſtis me in regeneratione, cum ſederit filius hominis, ſedebitis, & vos ſup duodecim ſedes iudicantes duodecim trib. Iſrael. Et ita ſignificatum eſt ibi, quòd Chriſtus ſeſſurus eſſet in ſede regni ſui, & quòd omnes duodecim Apoſtoli, qui eum ſecuti fuerant, ſederent ſuper ſedes ſingulas, ex quo mulier iam credebat, quòd filij ſui ſuper ſedes ſeſſuri eſſent cum Chriſto, & tamen tunc manebat differentia, quia illi qui propinquiores eſſent Chriſto in ſedendo, eſſent honorabiliores, ideo petiuit hunc honorem pro filijs ſuis, vt vnus ad dextram, alius ad ſiniſtram ſederet. Sic dicit Chryſoſt. Videbant enim ſeipſos præ alijs honoratos, & audierant, quòd ſuper duodecim thronos ſedebũt vnde primatum ipſius cathedræ petebant accipere. In q. 37

An Iacobus, & Ioannes confidebant ſe hoc, quod à Chriſto petebant accepturos. Quæſt. LXIIII. A

QVæritur, cum Iacobus, & Ioannes induxerint matrem ſuam ad hoc petendum pro eis, an confidebãt ſe hoc accepturos, & vnde.

Dicendum, ꝙ confidebant ſe accepturos, quia aliàs nõ peterent expectantes verecundiam, & nullam vtilitatem ex petitione. Ratio autem confidendi, prima erat cognatio, erant. n. adhuc carnales, & ſicut apud homines ſolitũ eſt ꝙ plus cognatos ſuos, quàm alios honorent, & eis magis beneficia præſtent. licet minus digni ſint, ita & iſti crediderunt, ꝙ cum inter Apoſtolos Chriſti nulli eſſent, ita propinqui Chriſto ſicut ipſi, ꝙ potius eis, quàm alijs cõcederet hunc honorem. Secunda erat familiaritas præcedens. Nam licet multos haberet diſcipulos, & præcipuos duodecim Apoſtolos, tamen inter illos duodecim eos B magis honorabat, quia in rebus ſpecialibus, non vocabat omnes, ſed tres ſolitus erat vocare, ſ. Petrum, & Iacobũ, & Ioannem. ſic patet in ſuſcitatione prima, quam fecit, quando ſuſcitauit filiam Archiſynagogi, ſupra 9. & Mar. 5. & Luc. 8. Sic etiam in transfiguratione, quæ fuit res altiſſima, & ſecretiſſima, eos ſolos vocauit, ſupra decimoſeptimo capitulo, & poſt hoc in paſſione, quando cœpit pauere, & tædere ſoli tres coram eo erant, infra 26. & Mar. 14. c. ideo videntes, ꝙ ipſe non petitus dederat eis illam excellentiam inter cæteros, concederet nunc, ꝙ ſederet vnus ad dextram, & alius ad ſiniſtram. Tertia erat, quia iſti credebant, ꝙ Chriſtus iſtum honorem alicui donaturus erat, cum reges terreni ſic faciant, & etiam ex verbis illius colligi putabant, ſ. ꝙ duodecim Apoſtoli ſedere deberent cum eo, & tamen ſedendo neceſſe erat, quòd aliqui duo propinquiores ei eſſent, quàm cæteri, & illi dice- C rentur ſedere ad dextram, & ſiniſtram, ideo de ſeipſis facilliter putabant hoc concedendum.

Quare Iacobus, & Ioannes hoc petierunt. ſcilicet. ſedere vnus ad dexteram, & alter ad ſiniſtram. Quæſt. LV.

QVæritur, dato quòd confiderent Iacobus, & Ioannes hoc ſibi dandum, ſi peterent, cur petierũt, quia cum cauſæ aſſignatæ præcedenti quæſtione extiterent, etiam credere poſſent, quòd eis non petentibus Chriſtus illis donaret, & ita non oporteret petere. Dicendum, quòd putauerunt neceſſarium eſſe petere. Primo, propter benignitatẽ Domini: erat enim tam benignus, quod cum hoc (vt ipſi credebant) alicui daturus eſſet, nulli deoegaret, & ideo cum nondum conceſſiſſet, primo pe D tenti concederet, & ideo habita opportunitate, cum nemo adhuc iſtud petiuiſſet, putauerunt conuenìens eſſe illud petere, ne ſiquis eos præueniret, poſſet illud impetrare. Sic dicit Chryſoſt. Quod Iacobus, & Ioannes dixerũt de Chriſto. Qui autem ſeipſum donauit hominibus, quo modo regni ſui ſocietatem non donabit? petentis negligentia reprehenditur, vbi dantis miſericordia non dubitatur. Secundo, & principaliter fuit, quia videbant ſe habere competitorem, ſ. Petrum, illum enim Chriſtus ſpecialiter diligebat: nam ex parte eum illis æquabat, quando enim aliquot præſentes Chriſto futuri erant, Petrus erat vnus de eis, & ita in ſuſcitatione puellæ, ſupra nono, Petrus fuit cum Iacobo, & Ioanne, & in transfiguratione, de tribus. fuit vnus Petrus, ſupra duodecimo, aliquãdo autem præferri eis videbatur, iuxta illud ſupra decimoſexto, quando dixit: tu es Petrus, & ſuper hanc petrã E ædificabo Eccleſiam meam: & iterum ei dixit tibi, tibi dabo claues regni Cœlorum, quod nulli alteri dixit: ideo rationabiliter timere poterant, quem aliquando eis æquabat, & aliquando præficiebat, fortaſſis in regnando præficeret, ideo neceſſarium putauerunt, quod ipſi peterent hoc, antequam Petrus peteret. Nam ſi prius peteret, putarent iſti, quod dextram concederet. Si vero iſti qui ei æquales erant, petendo, præuenirent eſſent potiores iure, quia erant priores tempore, quod non expectarent, ſi præueniret eos Petrus in petitione: ideo anticipauerunt petere propter Petrum, & tota ratio anticipationis fuit, quia

A ipſi credebant, quia ẽt ſi alius ante eos peteret, ꝙ ipſi haberẽt dextrã, vel ſiniſtram. Nam Chriſtus nemine petẽte, ſic eos honorabat ante mortem, ꝙ ad ſecretiſſima vocabat eos, & Petrum: ideo videbatur rationabiliter, ꝙ ad nullius inſtantiam vellet ipſe turbare ordinem, quem ipſe ſponte induxerat: dato ergo, ꝙ alij peterent, ante eos nulli concederet honorem ſuper eos, niſi Petro, qui eis æqualis erat, & ſi illi concederet dextram, manebat ſiniſtra pro altero eorum, quia tamen duo fratres erant, & volebant eſſe æquales, putauerunt, conueniens eſſe præoccupare, vt Petrus non peteret ante eos, & ita daretur eis dextra, & ſiniſtra, & ipſi putabant, quòd Chriſtus hoc vellet, vt eos parificaret, & ita Petrum eis minorem faceret, vt ipſi æquales manerent. Et ad hoc neceſſe eſſet, ꝙ præcederent Petrum in petitione. Sic dicit Chryſoſt. Videbant enim ſeipſos honorari præ alijs, & audierant, quod ſuper B duodecim thronos ſedebitis: vnde primatũ ipſius cathedræ petebant accipere, quod quidem plus honoris, alijs apud Chriſtum erant, timebant vero Petrum ſibi præferri.

Quomodo potuerunt credere Iacob. & Io. quòd Chriſtus eis cõcederet ſedere ad dexteram, & ad ſiniſtram. quia credere debebant, quod Petrum poneret ad dexteram, cum ei prius claues dederit, & principem Apoſtolorum conſtituerit. Quæſt. LXVI.

QVæritur, quõ potuerunt credere Iacob. & Ioannes quod Chriſtus eis concederet ſedere ad dextram, & ad ſiniſtram, quia videtur, ꝙ Petrum debuerat ponere ad dextram, & quod ipſi ſic credere debuiſſent. Nam in omnibus, in quibus ipſi honorabantur ſingula- C riter honorabatur Petrus cum eis: ita vt tres eſſent, & vltra hoc ſolum Petrum Chriſtus honorauerat, dando ei claues regni Cœlorum, ſupra decimoſexto capit. Et etiam dicendo ibi, tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam. In quo innuebatur, ꝙ ſuper eũ fundaretur Eccleſia, & non fit mentio de alijs, ideo veriſimile erat, ꝙ illum plus omnibus honoraret, & ita illi daret dextram, & conſequenter non daret dextram, & ſiniſtrã duobus fratribus. Dici põt vno modo, quod non putauerunt Iacobus, & Ioannes Petrum ſe maiorem, propter claues regni Cœlorum ei promiſſas, & traditas. Nam non credebant eum ſolum iſtas claues habere, ſed ꝙ omnib. datæ erant, quia ſupra 18. c. dixit Chriſtus: Amen dico vobis, quòd quæcunque alligaueritis ſuper terram, erũt ligata, & in Cœlis, & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta, & in Cœlo. Et tamen ſoluere, & ligare eſt D actus clauium, ergo claues dabantur omnibus illis, quib. iſta dicta ſunt, & tamen dicta fuerant omnibus Apoſtolis, imò & pluribus, vt ibidem declaratum eſt, ideo non putabant Iacobus, & Ioannes ſe minores Petro, quantum ad claues, & ita poſſe accipere dextram, & ſiniſtram. Secundo poteſt dici, quòd etiam ſi ſoli Petro datæ eſsent claues regni Cœlorum putarent Iacobus, & Ioannes ſe poſse fieri maiores in regno Cœlorũ, & ſedere ad dextrã, & ſiniſtram, quia crederent, ꝙ habere claues eſset aliqđ ſpeciale officium in regno Cœlorum, & tamen non eſset maius, ſicut, & clauigeri non ſunt præcipui in domibus dominorum, & ita Petro clauigero exiſtente poſsent ipſi eſse maiores in regno Cœlorum, vt ſederent ad dextrã, & ſiniſtrã. Et patet, quia etiam collatis clauibus regni Cœlorũ Petro ẽt antequam diceretur alijs Apoſtolis, quæcũque alligaueritis ſuper terram erunt ligata, & in Cœlis, ſu- E pra decimooctauo cap. non credebant Apoſtoli Petrum maiorem eis, ſed dubium erat inter eos de maioritate, & non ſolum apud Iacobum, & Ioãnem reſpectu Petri, ſed etiam inter omnes Apoſtolos iſtud erat dubium, vnde in via inter ſe contendebant, quis eorum eſset maior, & fuit hoc poſt collatas claues Petro, & poſt transfigurationem. Marc. 9. & Luc. 9. capit. Iſtud etiam maxime patet, quia Chriſtus oſtendit iſtam rem dubiam, non manifeſtans quis eſset maior, ſed quaſi relinquens locũ cuilibet, vt eſse poſset maior, quia ſupra decimooctauo capitulo, dicitur, ꝙ acceſſerunt diſcipuli ad Chriſtũ dicentes, quis putas maior eſt in regno Cœlorum? & Chriſtus non di-

xit, quis eſſet maior, ſed ait: qui voluerit primus eſſe, erit omnium nouiſſimus, & omnium miniſter. Mar. 9. ca. & ita manebat ibi determinatum, quis eſſet maior, ſed poterat quilibet eſſe maior: ideo non obſtante excellentia Petro tradita, quod eſſet clauiger, poterant Iacob. & Ioãnes eſſe maiores, ſcilicet quòd ſederent ad dextram & ſiniſtram. Cùm autem obiiciebatur, quod ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Dicendum, quòd hoc verè ſignificat magnam excellentiam, & ſi de Petro hoc diceretur, ipſe indubitanter maior eſſet omnib. & tamen non fuit dictum de Petro, ſed de confeſſione, quam ipſe fecit. Dixit enim Petrus ad Chriſtũ, tu es Chriſtus filius Dei viui: & quia iſta eſt præcipua confeſſio fidei, & fides eſt fundamentum, vocauit Chriſtus iſtam confeſſionem petram, ſuper quam fundaretur eccleſia: quia ſuper vnitatem fidei eccleſia fundata eſt: & ab iſta confeſſione, quã G Chriſtus dixit petram, id eſt, ſolidam, quia nunquam periret, ipſum Petrum, qui prius non Petrus, ſed Simon vocabatur, Petrum appellauit a petra confeſſionis ſuæ, & ita non fundatur eccleſia ſuper Petrum, ſed ſupra petrã, id eſt, fidei cõfeſſionem, vt declaratum eſt ſupra decimoſexto capitulo: & ideo etiam ex hoc non confiteretur Iacobus & Ioannes Petrum maiorem ſe, cùm non dicatur ſupra eum, neque ſuper aliquem fundata eccleſia, ſed ſupra petram fidei: ideo poterant Iacobus & Ioannes confidere, quod ipſi habere poſſent maximum honorem in regno cœlorum, & ſederent ad dextram, & ſiniſtram Chriſti non obſtante excellentia Petri.

Quale regnum mater & filii putauerunt, in quo ad dexteram & ſiniſtram ſederent. Quæſtio LXVII. H

QVæritur, cùm mater petiuerit hic pro filiis ſuggerentibus filiis, quòd ſederent ad dextram, & ſiniſtram eius in regno ſuo: quale regnum tam mater, quam filii putauerint, in quo ad dextram, & ſiniſtrã ſederent. Aliqui dicunt, quòd iſtud regnum erat cæleſte, ſiue vita æterna: quia regnum aliud Chriſtus non habuit: ita enim ipſe dixit Pilato Ioan. 18. c. Regnum meum nõ eſt de hoc mundo: ergo de regno vitæ æternæ intelligebat. Secundò patet, quia illi, qui loquebantur ad Chriſtũ de regno eius, de tali regno loquebantur. Sic patet Luc. 23. c. Vbi vnus de latronibus cum Chriſto pendẽtibus dixit: Domine memento mei, dum veneris in regnum tuum: & ille non loquebatur niſi de regno vitæ æternæ, quia latro videbat ſe ſtatim moriturum, & non expectabat in I hoc ſæculo aliquid boni iam neque mali. Et patet etiam ex reſponſione Chriſti. Dixit enim ei ſtatim; Hodie mecum eris in paradiſo. Tertio patet, quia Mar. 10. c. vbi ponitur petitio iſta ex nomine Iacobi & Ioannis, dicitur, Da nobis, vt vnus ad dextram tuam, & alius ad ſiniſtram ſedeamus in gloria tua, & tamen gloria eſt vita æterna, & ponitur ibi gloria, vbi dicitur hic in regno tuo, ergo intelligitur de vita æterna, & non de temporali regno. Quarto patet, quia cum iſta eſſet mulier religioſa, nõ peteret pro filiis ſuis proſperitatem temporalem, ſed vitæ æternæ, ipſi quoque cùm pro Chriſto omnia abiecisſent, & ſpontaneè ſe pauperes effeciſſent, non erat veriſimile, quod diuites effici, & potentes in hoc ſæculo peterent. Quintò patet, quia idem videtur dicere Chryſoſ. ſcilicet. Non dicimus, q̃d rectè peteret hæc mulier, ſed dicimus, K quia non terrena, ſed cæleſtia filiis ſuis optabat. Nõ enim ſentit ſicut cæteræ matres, quæ corpora natorum, ſcilicet amant, animas autem contemnunt. Deſiderant eos valere in ſæculo iſto, & non curant quid ſint paſſuri in alio, oſtenduntque, quòd corporum ſunt parentes, & non animarum, ergo mater petebat nunc bonum pro filiis in vita æterna, & non hic. Sextò patet, quia mater petiuit pro filiis bonum, quòd eſt poſt mortem, ſed illud nõ eſt bonum præſentis vitæ, ſed vitæ æternæ, ideo non petebant bonũ aliquod temporale. Et patet, quia Chriſtus dixit, q aſcenderet in Ieruſalem, & occideretur, & reſurgeret, & de regno, quod poſt reſurrectionem eius futurum erat loquebantur nunc Iacobus & Ioannes, imò propter hoc potius q̃ alio tẽpore nunc petiuerunt iſtud, quia nũc de morte, & reſurrectione dixerat, poſtquam ſtatim

Gloria eſt vita æterna.

F credebant Chriſtum regnaturum, vt dictum eſt ſupra. Se primò patet, quia Chriſtus reſpondens illis fratribus, dixit; Calicem meum bibetis, ſedere autem ad dextram, & ſiniſtram non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt a patre meo, ergo videtur, quòd aliqui deberent ſedere ad dextram, & ſiniſtram Chriſti, licèt non iſti, & tamẽ in regno temporali, nemo ſeſſurus erat ad dextram, neq; ad ſiniſtram Chriſti, cùm nõ eſſet habiturus regnum tẽporale, ergo videtur, quod iſti loquebantur de regno æterno, quia aliàs Chriſtus nõ deret iſtis dicens; Neſcitis q̃d petatis, quia ad dextrã, & ſiniſtrã nemo ſedebit ſicut vos putatis, quia neq; tale regnum aliq̃d erit, ſed ſolũ ſpirituale.

Dicendum, quod tam mater, quam filii intellexerunt de aliquo regno temporali Chriſti, & non de vita æterna. Sic dicit Chryſoſt. Putabant, quod regnum Dei eſſet in ia- G nuis. id eſt, aliquid ſenſibile, vnde manifeſtum eſt, quod nihil ſpirituale petebant, neque intelligentiam ſuperioris regni habebant. Secundò patet, quia idem tenet Orige. dicens; Sicut enim in regno mundiali in honore eſſe videntur, qui ſedent cum rege, nihil fuit mirum ſi mulier muliebri ſimplicitate, vel imperitia, talia ſe debere petere exiſtimauit. & ipſi fratres adhuc imperfecti exiſtẽtes, & nihil altius cogitantes de regno Chriſti, talia arbitrati ſunt de his, qui ſedebunt cũ Ieſu. Tertiò patet, quia mater, & filii nihil ſciebant de regno Chriſti in vita æterna, in quo animas beatificat, ideo non poterant petere quod ignorabant, ſed putabant tam iſti duo fratres, quã cæteri Chriſti Apoſtoli, Chriſtum temporaliter regnaturum. Nam eum Meſſiam credebant, de Meſſia autem erat creditum apud omnes Iudæos, quod regnare deberet H in terra, & congregaret omnes diſperſos de Iſrael, vt eſſet tunc regnum Iudæorum florens, & non ſolùm ante Chriſti reſurrectionem & mortem, quando dominus docti erant, ſed etiam poſt reſurrectionem hoc credebant. Nam ante mortem eius tenebant diſcipuli, quod Chriſtus congregaret diſperſos Iſrael redimendo eos de ſeruitute omnium gentium. Vnde Luc. 24. c. dixerunt duo illi diſcipuli, nos ſperabamus, quod ipſe redempturus eſſet Iſrael. q. d. iam non ſperamus, eo quòd iam mortuus eſt, & nondum reſurrexit, & tamen ſi ſperarent de redemptione a peccato ad reducendum in vitam æternam, nulla cauſa dubitandi erat de hoc, imò nunc erat efficacior cauſa credendi, quod redemiſſet quia mortuus erat, & redẽptio per mortem fieri debebat, & non per vitam. Item quia iſti dixerunt, nos ſperabamus, quod redempturus eſ- I ſet Iſrael, & tamen ſi de redemptione ſpirituali a peccato intelligeretur, non ſolùm Iſrael redempturus eſſet, ſed omnes gentes, & tamen dixerunt de ſolo Iſrael, ideo putabant de tali redemptione, quæ fieret regnando temporaliter. ita etiam poſt reſurrectionem, imo, & tempore aſcẽſionis crediderũt. Nam dicitur Act. 1. c. quod à Chriſto aſcendere volente in cælum quæſierunt quidam de aſtantibus: Domine ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael? In quo apparet, quod de regno temporali intelligebant. Nam aliàs non quærerent ſpecialiter de regno Iſrael, ſed toto mundo. Item quia ſi intelligerent de redẽptione ſpirituali a peccato, & ab obligatione mortis æternæ, aut quærerent de illa quantum ad ſolutionem precij, aut quantum ad efficientiam. Si quantum ad primũ iam redemptus erat Iſrael, & totus mundus. cùm Chri- K ſtus mortuus fuiſſet pro peccatis omnium. Si quantũ ad ſecũdum, redemptionis participatio eſt, qñ quiſque moritur, & recipitur ad vitam æternam, & de hac quæri nõ oportebat, quia nõ dabatur hominibus in aliquo tempore determinato, ſed ſucceſſiuè ſicut per diuerſa tempora moriuntur, ideo non quærebat de Regno aliquo ſpirituali, ſed temporali, & illa erat fides cõis omniũ Apoſtolorũ ante aduentum Spiritus ſancti, per quem ab omnibus erroribus purgati ſunt, & imperfectiones tam intellectus, quàm affectus ablatæ ſunt: vnde nunc mater, & filii non intelligerent de aliquo regno ſpirituali, ſed temporali. Quartò patet, quia ad hoc, aliqualis veriſimilitudo accepta fuerat ex verbis Chriſti: ipſe enim dixerat eis, cùm ſederit filius hominis, ſedebitis & vos ſuper duodecim ſedes iudicantes duodecim tribus Iſrael, præcedenti capitulo: & illa verba fuerunt eis occaſiò petendi, quod ſede-

rent

tent ad dextram, & ſiniſtram, vt dictũ eſt ſupra. Ideo ex iſtis etiam aliqualiter putauerunt, q̃ eſſet regnũ temporale, tum quia dictum eſt ibi, ſedebitis, & vos ſuper duodecim ſedes, & tamen ſedere corporale eſt: tum quia dixit ſuper ſedes duodecim, & tñ in vita æterna non erant futuri ſoli Apoſtoli, ideo etiam alij ſederent ſuper ſedes. & tñ ibi ſolis duodecim hoc promiſſum eſt, & ipſi in ſe ſolis complendum putabant, ideo de regno terreno credebant hoc dictum, in quo non poſſunt oẽs præſidere, ſed pauci, & multi ſubijci, tum, quia dr iudicantes duodecim tribus Iſrael: & tñ in vita æterna, vel iudicio non erunt ſolæ duodecim tribus Iſrael, ſed totus mundus iudicabitur. & de toto mundo erunt ibi aliqui, ideo nõ intelligebant de regno ſpirituali, ſed q̃ regnum Iſrael reparandum eſſet ita vt eſſet tale ſicut tempore Dauid, & Salomonis, qui ſuper duodecim tribus principabantur.

In q. 83

& credebant Apoſtoli, quòd Chriſtus reduceret oẽs Iudæos diſperſos per orbẽ, ſub quacunq; gente eſſent ad Ieruſalem, vt manerent omnes in terra ſua ſicut prius, & ibi regnaret ſuper eos, quod & vſq; hodie Iudæi futurũ expectant per eum, quem putant ſibi Meſſiam venturũ, qui nunq̃ veniet, & tunc Apoſtoli credebant ſe conſtituẽdos velut duodecim principes ſuper tribus duodecim, ſ. quilibet ſuper vnam tribum, ita.n. Dauid, & Salomõ habuerant præpoſitos ſuper tribus ſingulas: Habebat.n. Dauid duodecim principes exercitus per mẽſes duodecim, & habebat duodecim principes de duodecim tribubus, ſuper illas, 1. Paralip. 27. Sic et Salomon habebat principes duodecim ſuper duodecim tribus, 3. Reg. 4. cap. ita, & de Chriſto putauerunt, q̃ conſtitueret principes duodecim ſuper duodecim tribus, & quilibet Apoſtolus eſſet princeps vnius trib. & hoc eſſet eos ſedere ſuper duodecim tribus ad iudicandum duodecim tribus Iſrael: iõ apparet, q̃ non intellexerant de regno Chriſti, id eſt, de vita æterna, ſed de regno temporali. Quinto patet, quia ſi de regno vitæ æternæ intelligerent, cum illud non detur homini, niſi poſt mortem, non petiuiſſet, nunc ſpecialiter mater pro filijs. Sed quia credidit ſpecialiter petẽdum, eo quòd ſtatim poſt reſurrectionem credidit Chriſtum regnaturum, vt dictum eſt ſupra, ideo non petebat aliquid pro regno vitæ æternę, ſed pro regno temporali, quod credebant Chriſtum habiturum. Sexto patet, quia in vita æterna fœlicitas vnius non impedit magnitudinẽ fœlicitatis alterius, ſed poſſunt eſſe multi æqualiter fœlices, & quòd fœlicitas vnius non impediatur per alterius fœlicitatem, ſicut exiſtente vno virtuoſo poſſunt alij eſſe multum virtuoſi, ſine impedimento virtutis illius. Si ergo fœlicitatem vitæ æternæ peteret mater pro filijs, non curaret petere, q̃ ſederent ad dextram, & ad ſiniſtram, quia quicunque gradus, & quantumcunq; excellẽs beatitudinis ſignificetur per ſedere ad dextram, & ad ſiniſtrã poſſet communicari multis, & non oporteret ſpecialiter peti pro iſtis, quaſi alius præferretur eis, & tamen ipſi nõ petierunt hoc, niſi optantes, vt nemo eis præponeretur, cum timerent præferri Petrum, vt dicit Chryſoſtomus: ergo non intellexerunt de vita æterna, ſed de temporali regno. Septimo patet, quia ſi de excellentia in vita æterna intelligerent filij, & mater, cum regnum vitæ æternæ æqualiter communicabile ſit maſculis, & fœminis, & per dextram, & ſiniſtram ſignificetur manere in bonis excellentioribus Dei: ſicut Chriſtus dicitur ſedere à dextris Dei, Marc. decimoſexto, & Act. ſeptimo. Dicitur ſtãs à dextris Dei. Erubeſceret mater petere hoc p̃ filijs, quia rationabilius eſſet, quod Chriſtus matri ſuæ hoc concederet, quam alicui alteri, ideo non auderet illud petere pro filijs ſuis, petiuit tamen, quia putauit regnum temporale, in quo fœminæ non aſſumuntur ad principatus, vel adminiſtrationes, vt iuxta reges ſedeant ad iubendum, vel conſulendum, quia hoc viris competit, & tunc non erat inconueniens peti pro Iacobo, & Ioanne, quia nulli alij viri erant magis propinqui Chriſto in cognatione, quàm iſti duo. Etiam quia ſi eſſet bonum in regno vitæ æternæ, potius peteret mater pro ſe quam pro filijs, quia nollet ipſa eſſe illis minor, & tamen petiuit pro illis, & non pro ſe: ergo innuitur, quòd erat regnum temporale, in quo mulier illa partem ſe habituram non putabat eo

In q. 57

Quid ſit dextrã & ſiniſtrã ſignificatur.

B C D E

modo, quo filij habere poterant. Ad primum in contrariũ dicendũ, q̃ verum eſt. q̃ non erat aliud regnũ Chriſti, niſi ſpirituale, & tñ Apoſtoli, qui nondum erant circa ea, quæ ad Chriſtum pertinebant, perfectè eruditi, putabant regnum eius futurum tp̃rale, & in tali regno petebant præſidere ſedendo ad dextram, & ſiniſtram. Nã ẽt poſt Chriſti reſurrectionem putauerunt regnũ eius tale futurũ, vt ſupra dictum eſt. Et ẽt circa multa alia errabãt non cognoſcentes ea, quæ ad Chriſtũ pertinebant. Sic patet Io. c. 14. cũ Chriſtus dixit Apoſtolis. Tanto tp̃e vobiſcũ ſum, & non me cognouiſtis. Et in illud dixit Chriſtus in vltima nocte poſt cœnã habitam cum Diſcipulis, vt colligitur Io. c. 13. c. Ergo à fortiori qñ iſtud peterent à Chriſto Apoſtoli nõ cognoſcerent eũ, & ita non erat mirum, q̃ peterent aliquid pertinens ad regnum tp̃rale. Ad ſcd̃m dicendũ, q̃ latro verè locutus eſt de regno vitæ æternæ, cũ non ſperabat aliud, quia ſtatim mori debebat. ſed illud credidit, quia Deus dedit ei verã cognitionẽ & fidem de Chriſto, & ſpm̃ compunctionis, & pœnitẽ, & ſicut credidit Chriſtum dñm vitę æternę ita petiuit ab eo ea, quę ad vitam ęternã pertinebant, alij aũt loquebantur de regno Chriſti, qui nõ putabãt eũ regnaturũ ſpiritualiter, ſed tp̃aliter, & ita qñ quæſiuit ab eo Pilatus de regno, nõ quęſiuit de ęterno, ſed de tp̃ali, & ideo Chriſtus ei dixit, regnũ meum non eſt de hoc mundo. Ioan. 18. ita etiam illi, qui aſtabant Chriſto aſcenſuro in Cœlum, de regno temporali quæſiuerunt ab eo dicentes, ſ. Domine, ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael. Actu. 1. c. ita ergo mater, & duo fratres non putabant regnum Chriſti eſſe ſpirituale, ſed temporale ſuper Iſrael, & de tali locuti ſunt.

Ad tertium dicendum, quòd gloria ponitur ibi pro regno, quia gloria ſignificat quandam celebritatem nominis cum laude, & pertinet ad illos, qui ſunt in magno ſtatu, quia tales ſunt noti apud plurimos, & laudantur ſaltẽ de diuitijs, & potentia. Vnde ſcriptura Sacra gloriam accipere ſolet pro honore magno, & dato hominibus in hac vita, iuxta illud: Gloria, & honore coronaſti eum, & illud, 1. Mach. 9. Abſit, vt inferamus crimen glorię noſtę, id eſt, honori noſtro, & maximè regibus ſolet dare gloriã, vt illud Heſt. 1. c. Dicitur de Aſſuero, q̃ fecit conuiuium multis diebus, vt oſtenderet diuitias glorię regni eius, & Chriſtus etiam ſic loquitur ſupra, 6. ca. Salomon in omni gloria ſua non eſt indutus, ſicut vnum ex his, & locutus eſt de gloria, i. ſplendore regni Salomonis, & præcipuè in veſtibus, ita hic dixerunt Apoſtoli in gloria tua, i. in regno tuo, in quo eris glorioſus, & excellens.

Gloria & bono re quãdo ſumitur.

Ad quartum dicendum, quòd licet eſſet mulier religioſa, petiuit honorem temporalem, & non erat inconueniens. Nam illud petebat, nunc mulier, & filij eius, quod putabant Chriſtum promiſiſſe, quando dixit præced. cap. ſedebitis ſuper ſedes duodecim iudicantes Iſrael, ſed putabant illud eſſe temporale: ideo non errabant petendo temporalia bona.

Nam non eſt malum deſiderare, & petere ea, quæ Deus nobis promittit, ipſi autem putabant, quòd Chriſtus iſta bona promiſerat, ſed in hoc decipiebantur. quia bona, quæ ipſe promittebat erant ſpiritualia, ſed non erat inconueniens, quòd hoc putarent, cum non eſſent perfectè edocti, maximè, quia Deus in Veteri Teſtamento bona temporalia promittebat: & regnum Meſſiæ, quod Prophetæ prænunciauerant, putabant Iudæi eſſe temporale: ideo rationabiliter petebant temporalia bona, quantumcunque eſſent religioſi ipſi, & mater. Cum autẽ dicitur, quòd iſti, qui pro Chriſto abiecerant temporalia, & ſe pauperes effecerãt, quòd nõ erat veriſimile quod diuites, & potentes in hoc ſęculo effici vellent. Dicendum, quod non erat inconueniens: nemo enim, niſi inſanus abijcit diuitias, honorem, & potentiã temporalem tanquam per ſe mala, cũ à Deo creata ſint: & ipſe dicat de ſe, quòd dat nobis bona, quando iſta dat, iuxta illud, quod Deus dixit Dauid: Feci tibi nomen grãde, iuxta nomen magnorum, qui ſunt in terra. 2. Reg. 7. & 1. Paralip. 17. Sed ideo iſta aliquando abijcienda iudicamus, quia ad virtutẽ, & bonã habitudinẽ cõtraria illa nobis videmus, aut impeditiua. Vel q illa dimittẽdo magis Deo placemus, volẽtes illi ſoli adhærere: qñ autẽ per

iſta non tollitur virtus, neque impeditur, neq; magis pla-
cemus abijciendo, quã tenendo, nõ eſt vlla cauſa abijciẽ-
di hæc, diſcipuli autem abiecerant omnia, quæ Chriſtus
iubebat, quia qui vellet eum ſequi omnia dimittebat, vẽ-
dendo, & dando pauperibus, ſicut dixit iuueni diuiti pr̨
cedenti, c. poſt reſurrectionem autem Chriſti, quãdo pu-
tabant eum tpraliter regnaturum, non credebant, ꝙ ipſe
iuberet diuitias contemni, & abijci, ſed potius magnis
fulgere honoribus, ad quos conſequentes ſunt diuiṫ, iõ
non erat inconueniens ꝙ illi, qui Chriſto mandante diui
tias abiecerant, vt ei placerent, illas, & honores appetant
tpraliter, quando ipſe eas dare illis promitteret: ipſi tamẽ
non petebant hic aliud, quam id quod Chriſtus promi-
ſerat, ſ. ſedebitis ſuper duodecim ſedes, cũ peterent ſedere
ad dextram, & ſiniſtrã: iõ nõ era. incõneniens, ꝙ hoc pe-
terent. Sed in hoc ſolo errabãt, quia id, qđ Chriſtus eis ꝓ-
miſerat erat ſpirituale, ipſi vero putabant eſſe temporale.

Ad quintum dicendum, ꝙ Chryſoſtomus, illud ponit
ſub dubio, ſicut apparet ex continuatione litteræ ſuæ. Nã
ante hoc poſuerat contrariam ſententiam dicens, manife
ſtum eſt, ꝙ nihil ſpirituale petebant, neque intelligentiã
ſuperioris regni habebãt, & ideo illi ſententiæ, quę pro-
priè eſt ſua eſt ſtandum. Põt tamen dici, ꝙ mater volebat
bonum alterius ſæculi pro filijs, quia volebat bonum in
regno Meſſiæ, ad quod licet putarent, illud eſſe tempora
le, perueniebatur per operationes ſpirituales, abijciendo
prius temporalia bona. Nã per tormenta, & mortẽ, Chri
ſtus ad illud regnum perueniebat, & ſimiliter per affli-
ctiones ad illa bona ſe ſperabant peruenturos, & inſuper
illud regnum erat iuſtum, cætera autem dominia habẽt
multum de iniuſtitia, & tyrannide, & ita iſtud erat quaſi
ſpirituale reſpectu aliorum regnorum, & potentatum.
Sed prima ſolutio melior eſt.

Ad ſextum dicendum, ꝙ non petiuerunt iſti bonum
poſt mortem, ſed in vita. Nam licet Chriſtus moriturus
eſſet, & reſurrecturus, & poſt ſuam reſurrectionem habi
turus regnum, tamen iſti non erant morituri ſtatim. Cre
debant. n. quòd mors Chriſti ſtatim ſecutura erãt, ſicut fa
ctum eſt, & ſicut ipſe dixerat, ecce aſcendimus Ieroſoly-
mam, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt per
prophetas de filio hominis, Lucæ, 18. Ipſi autem ſuperui
uerent, & poſſent eo reſurgente participes fieri in gloria
regni eius, & ſatis hoc credere debebant, & poterãt, quia
ipſe dixerat ſupra, 16. capit. ſunt quidam de hic ſtantibus
qui non guſtabunt mortem, donec videant filium homi-
nis venientem in regno ſuo, & ita antequam illi morerẽ
tur, inciperet Chriſtus regnare poſt reſurrectionem ſuã,
vnde non eſſet regnum poſt mortem iſtorum, ſed in vita
eorum.

Ad ſeptimum dicendum, quòd Chriſtus non erat re-
gnaturus temporaliter, & conſequenter nemo erat ſeſſu-
rus ad dextram eius, neque ad ſiniſtram in temporali re-
gno eius, ipſe tamen præſuppoſuit, quòd aliquis ſederet
ad dextram, & ſiniſtram eius, ſed non iſti, qui petebant,
& tamen illud ſedere non erat in regno temporali, de
quo iſti putabant, ſed in regno ſpirituali, & aliqualiter
colligitur, quia dicitur, ſedere autem ad dextram, & ſini-
ſtram non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt
à patre meo.

Quod autem non loquatur Chriſtus ad propoſitũ eo-
rum, non eſt inconueniens, quia oportebat, quòd ſic
Chriſtus diceret, aut diceret, nemo ſedebit ad dextram,
neque ad ſiniſtram meam, neque habebo regnum tem-
porale: hoc autẽ dici non expediebat, quia diſcipuli non
erant adhuc diſpoſiti, vt caperent ſpiritualia, & ſi Chri-
ſtus diceret eis, quòd non erat regnaturus, cum audiſſent
ſupra de regno eius, turbarentur, ideo debuit eis dicere
hoc modo.

Potiſſimè. quia hoc dicebant Apoſtoli per errorem, pu
tantes eſſe regnum Chriſti futurum temporale, & per ſe-
dere ad dexteram, & ſiniſtram innuere volebant cõmu-
nicationẽ maximorum bonorum, & honorem regni il-
lius. In regno autẽ vitæ ęternę Chriſti aliqua ſunt maxi-
ma bona, quæ vocari poſſunt ſedere ad dextram, & ſini-
ſtrã. Sicut dr̃ Marc. 16. ꝙ Chriſtus ſedet à dextris Dei, &
de talibus bonis Chriſtus reſpondit eis quantũ ad inten-
F tionem ſuam licèt non ad verba petitionis, ſic interdum
Chriſtus ſolitus facere eſt, vt reſpondeat ad ea, de quibus
non quæritur, vt Act. 1. c. quando dixerunt illi, qui aſta-
bant: Domine ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael,
quod manifeſtè intelligitur de regno temporali, ſ. an re-
ducturus eſſet omnes Iudæos qui erãt diſperſi per orbem
eo tempore in terram Iſrael, vt eſſet vnum regnum, ſicut
tempore Dauid, & Salomonis, & quod ipſe Chriſtus ſu-
per eos regnaret. Hoc autẽ nũquam futurum erat, quia
regnum Chriſti ſuper totum mundum erat futurũ ſicut
nunc eſt regnum Eccleſiæ, & non erat futurum ſuper ter
ram Iſrael, & Iſraelitas eo modo, quo erat tempore Da-
uid. & tamen Chriſtus reſpondit eis, non eſt veſtũ noſſe
tempora. & momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate,
G in quo videtur innui, quod regnum Iſrael aliquando re-
ſtituendum erat, & tamen tempus non erat diffiniẽdum
quærentibus, quia Deus reſeruat ſibi ſcire tempora, &
momenta quando res fiant, tamen nunquam erat iſtud
futurum, & tamen Chriſtus ſic reſpondit, quia talem opi
nionem illi habebãt, quia videbatur colligi ex dictis pro
phetarum, & nondum erat tempus tollendi eis iſtum er-
rorem. Nam non poterant nunc recipere cognitionem
veram quantum ad omnia, quæ ad Chriſtũ pertinebãt,
& de eo erant credenda, ſicut ipſe dixit eis Io. 16. Multa
habeo vobis dicere, ſed non poteſtis modo portare, & tñ
oportebat, ꝙ Chriſtus aut nichil nũc rñderet, aut diceret
veritatem quãtum ad id, ꝙ quærebat, aut loqueretur ali-
quid, ꝙ non quærerent illi, ſed videretur ſimile, vel con-
cordaret aliquo modo cum intentione eorũ. Non reſpon
dere, erat inconueniens, quia ex hoc eſſet mali ſuſpitio, &
H triſtitiam paterentur illi, quos non dignabatur rñſione, ꝙ
non decebat. Rñdere veritatem erat dicere, ꝙ nunq̃ erat
reſtituendum regnũ Iſrael, & hoc magis turbaret Iudęos
etiam apoſtolos, quorum mens adhuc non erat illumina
ta, neq; erat aperta ad hoc capiendũ. Dixit ergo aliud ſi-
mile. ſ. de reſtitutione ſpirituali regni Iſrael, ſiue quãtum
ad eccleſiam militantem, ſiue quãtum ad vitam æternã,
ꝙ fit per iudicium gñale, & quantũ ad iſta non erat iſto-
rum ſcire tpa, & momenta, qñ fierent, quia Deus ſibi ſoli
ſcienda ſeruauerat. Ita ergo & hic reſpondit non de eo ꝙ
quærebatur, & ita dicendum quod regnum, de quo intel
ligebant mater & filij, erat temporale.

An Iacobus, & Ioannes peccauerunt ſuggerendo matri,
vt peteret pro eis ſedere ad dextram & ſiniſtram.
Quæſt. LXVIII.

I QVæritur, an Iacobus & Ioannes peccauerunt ſugge-
rẽdo matri, vt peteret pro eis ſedere ad dextram,
& ſiniſtram. Aliqui dicunt quod non, quia pe
tebant hoc, quod Chriſtus promiſerat. Ipſe enim dixerat,
quod ſederent ſuper duodecim ſedes iudicantes Iſrael,
præcedenti cap. & tamen ſic ſedendo, aliqui duo ſederẽt
neceſſariò magis coniuncti Chriſto, qui dicuntur ſedere
ad dextram & ſiniſtram, ergo licitum erat petere. Secun-
do, quia ſi iſtud, quod iſti petebant malũ eſſet, nulli dare-
tur, quia Deus non dat alicui malum in remuneratione,
& tamen Deus dat hoc alicui, ſic Chriſtus dixit, ſedere au
tem ad dextram, & ſiniſtram non eſt meum dare vobis,
ſed quibus paratum eſt à patre meo, ergo bonum erat, &
conſequenter non peccabant petendo.

Dicendum, quod iſti peccauerunt petendo iſtud, &
K ſuggerendo matri, vt peteret, & poſtea inſtando coram
Chriſto, vt fieret. Et patet primò, qui per hoc ſcandaliza
uerũt alios apoſtolos, vt dicitur in litera. ſ. indignati ſunt
decem de duobus fratribus, & tamen ſcandalizare pro-
ximos peccatum eſt: potius enim quis debet abſtinere ab
eo, quod ſibi licet quam proximum ſcandalizare, iuxta
illud 1. Cor. 8. c. Si caro ſcandalizat fratrem meum, non
manducabo carnem in æternum.

Secundo quia Chriſtus redarguit iſtos dicens, neſcitis
quid petatis, & tñ ſi non peccaſſent, non redarguiſſet eos
Chriſtus. Tertio, quia ſi iſti petendo non peccarent, cum
pro ſe peterent, & inſtanter, concederetur eis, & tñ non
fuit conceſſum, quia dixit Chriſtus? ſedere autem ad dex
tram, vel ſiniſtram non eſt meum dare vobis, ergo pec-
cabant.

cabant. Fuit aūt peccatū eorū ſuperbia quędam, quia cō- A
cupierunt excellentiam indebitè, i. ſine meritis, erat.n.
iſta excellentia maior, quam vt eis conueniret, ideo non
fuit data licet eam petiuerint, quia maiora merita ad hoc
requirebantur. Secundo, quia fortè hoc volebant iſti in
præiudicium aliorum, qui abundantius hoc merebātur.
Nam fortaſſis Petrus maioris meriti erat, quam quilibet
iſtorum, vel quam ambo eorum, & tñ ambo volebāt eū
præcedere, cū vnus ad dextram alius ad ſiniſtrā ſedere
deberent. Tertio, quia iſti ſe ingerebant ad honores, & tñ
ad honores, potiſſimè ad eos, qui aliquid ſpiritualitatis
habent, nemo ſe debet ingerere, ſed vocari ad Hebr. 5.
Nemo ſibi indifferenter aſſumat honorē, ſed qui vocatus
eſt à Deo, tanq̄ Aaron. Quarto, quia iſti non putabant ſe
petere rē debitam, ſed potius fauore impetrandam, & de
qua non confidebant, an daretur eis, vel approbaretur à B
Chriſto: ideo in occulto petiuerunt, & ēt nō petiuerūt ip-
ſi, ſed matrē ad petendum ſubmiſerunt. An tñ fuerit pec-
catū mortale, vel veniale non conſtat, magis tñ tenendū
eſt, q̄ eſſet veniale, quia ſicut in auaritia fit, ita & in ina-
ni gloria, & ſuperbia, in auaritia non quælibet cupiditas
rerū eſt peccatū mortale, ēt ſiquis cupiat vltra neceſſita-
tē, & moderationē. Sed tunc quñ quis appetit cū præiu-
dicio alieno, vel cū tanta eſt cupiditas, q̄ vt aſſequatur cō
cupitā rem, non dubitabit agere aliquid contra legē Dei
& amorem proximi. Sic.n. cupiditas etiam ſine exteriori
actu eſt peccatū mortale: ita & de inani gloria, appetere
laudem indebitam non eſt peccatum mortale, niſi cōſti-
tuat, quis in ea finem, vel tanto amore ad eam afficiatur,
q̄ non dubitet contra Deum agere, vt laudem, & gloriā
humanam adipiſcatur. Ita ēt de appetitu honoris, & ex- C
cellentię quod ad ſuperbiam pertinet. Nam ſiquis appe-
tat ardenter honorem, vel quantumlibet magnum ho-
norem, ſi tamen non eſt diſpoſitus ad agendum contra
Deum, vel proximum, vt illum habeat, ſi aliter habere
non pōt, non peccat mortaliter. Si aūt contra Deum age
re eſſet diſpoſitus, qñ non poſſet eum aliter habere, pecca
ret mortaliter cupiendo, ēt ſi nunquam aſſequatur illū,
neque faciat aliquid contra proximum, aut contra Deū.
Qui.n. poſſet habere honorem, quem valdè cupit facien-
do aliquid contra legem Dei, & non vult habere, vt nō
agat contra legem, quamuis deſiderauerit honorem, quē
non mereatur, non peccat mortaliter. De iſtis tñ videtur
dicendum. Nam quamuis fortè putarent ſe inſufficiētes
meritis ad iſtum honorem: tñ, quia nullus eſt ſufficiens,
ſuppletur ex Chriſti benignitate, quod meritis deerat: nō D
petebant etiam cum pręiudicio alicuius proximi, quia li-
cet fortaſſis aliquis de Apoſtolis eſſet ęqualis, vel maior
iſtis duobus fratribus, & aptior ad iſtum honorem quam
ipſi, tñ ipſi neſciebant alicui ius quæſitum eſſe ad illum,
neq; in illo, & ita nemini præiudicabant illum petendo.
Et ēt non putabant eſſe contra legem Dei petere iſtum
honorem, quia non erat expreſsè in aliqua legē cautum,
nequis talem honorem peteret, aut appeteret. Eſt ergo
dicendum, q̄ venialiter videntur peccaſſe.

Ad primum in contrarium dicendum, q̄ non promi-
ſerat Chriſtus alicui, q̄ ſederet ad dexteram, aut ad ſini-
ſtram ſuam: nam ſedere ſuper duodecim thronos ad iu-
dicandum, vt ipſi putabant de temporali regno poterat
accipi, & ita non ſederent cum Chriſto, ſed ſeorſum ad iu
dicandum duodecim tribus, ſicut duodecim Principes E
Dauid, & totidem Salomonis, 1. Paralip. 27. & 3. Reg. 4.
c. Aliter poteſt dici, quia etiamſi alicui promiſſum eſſet
ſedere ad dextram, vel ad ſiniſtram, tamen non erat pro-
miſſum iſtis duobus fratribus, ideo non petebant ſibi p-
miſſum, ſed alienum, licet ipſi neſcirent eſſe alienum. Ad
ſecundum dicendum, quod iſti non petebant malum, &
tamen petitio ſua mala erat. Sic.n. qui accipit rem alienā,
non accipit malum, quia illa res non eſt ſecundum ſe ma
la, nam ſi mala eſſet, non liceret eam alicui poſſidere, ſed
qui alienam rem accipit, acceptio mala eſt, licet res bona
ſit. Et ita cum iſte honor eſſet maior, quam iſti mererен-
tur, & quia non veniebant ad illum ordine debito, non
erat debita petitio, licet res bona eſſet, ſicut ſiquis vellet
tenere in vita æterna gradum gloriæ, quem tenet B. Vir-
go cum paruis meritis, quæ hic habet,

Alph. Toſt. in Matth.

An mater iſtorum peccauerit petendo honorem, hunc pro filijs. Quaeſt. LXIX.

QVæritur, an mater iſtorum peccauerit, petendo
iſtum honorem pro filijs. Aliquis dicet, quòd ſic,
& q̄ iſtud ſit manifeſtum, peccauerunt quidem fi-
lij, qui matrem petere ſuggeſſerunt. ergo peccauit mater
quæ illud petiuit. Dicendum, quòd vel mater nullo mo-
do peccauit, vel minus peccauit, quàm filij. Primo patet,
quia multa licet homini petere, & appetere pro altero,
quæ non licet pro ſe petere, & maximè ea, quæ ad hono-
rem pertinent. Nam nemo debet ſaltem in manifeſto re
putare ſe dignum honore, quod tamen requiritur ad
hoc, quod illum pro ſe petat, cum autem quis pro alio pe
B tit honorem, nihil de ſeipſo iudicat, ſed de alio. Circa
alios vero nō eſt vituperabile bene iudicare, & quòd ho-
nore digni ſint, de nobis autem non eſt conueniens hoc
iudicare, quia non fit ſine quadam præſumptione, ideo
mater non peccaret, licet filij peccarent. Secundo, quia in
matre erat multum excuſabile, quidquid pro filijs pete-
ret, cum naturaliter deſideret honorem filiorū ſicut ſuū,
& fortaſſis pluſquam ſuum. Sed iſta ratio excuſat à tan-
to, ſed non à toto, quia aliud eſt. Quod ſi mater cupit ad
honorem filij, erit peccatum mortale, vt ſi manifeſtè ve-
lit contra legem Dei, præcedens autem ratio poteſt excu
ſare à toto. Tertio patet, quia Chriſtus redarguit filios,
& non matrem, & tamen ſi mater peccaſſet in aliquo, ēt
ipſa videretur redarguenda.

Et tamen ſiquis dicat iſtam mulierem in aliquo pec-
C caſſe, dum tamen minus peccauerit, quam filij, non ne-
gamus, quia quod non redarguatur, non plenè probat
eam non peccaſſe, vt dicetur infra. Sed obijcietur, quod
non ſolum non peccauit mulier, ſed etiam laudabilis eſt.
Dicit enim Chryſoſt. in hoc loco: Magna laus mulieris,
ex hoc loco colligitur. Sed dicendum, quòd non eſt lau
dabilis. Nam actus ſuus non eſt laudabilis, ſed redargui-
tur ipſa ex hoc, quòd non erit laudabilis. Patet, quia Chri
ſtus petitionem eius improbauit, licet non in perſona ma
tris, ſed filiorum, dicens. Neſcitis quid petatis, & tamen
mater hoc petiuerat, ideo non laudatur actus.

Sic dicit Chryſoſt. Non dicimus, quod rectè peteret
hæc mulier, ſed hoc dicimus, quòd cęleſtia, & non terre-
na filijs ſuis optabat, imò & aliqui vituperāt iſtum actū,
quaſi fuerit quædam tentatio diaboli ad ſeparandum
D Apoſtolos à Chriſto. Sic dicit Chryſoſt. Ideo, & forſitan
res per mulierem agebatur, contulit enim ſe diabolus ad
conſueta arma mulierum, vt ſicut Adam per mulierem
ſpoliauerat, ita & iſtos per matrem, ſed iam non poterat
per mulierem perditio introire in ſanctos, ex quo de mu
liere ſaluator cunctorum proceſſit.

Ad rationem in contrarium dicendum, quòd magna
laus mulieris colligitur ex illo loco, non quidem inquan
tum illud petiuit, ſed inquantum dominum ſequebatur
oblita infirmitatis ſuæ. Sic dicit Chryſoſt. Magna laus
mulieris ex hoc loco colligitur, quia non ſolum filij reli-
querant patrem, ſed & ipſa reliquerat virum ſuum, &
ſecuta fuerat Chriſtum, & ita ſemper manet, quod in ali
quo poſſet iſta mulier redargui, quam nos in nullo argui
mus, quia eam arguitam non inuenimus ſicut filios, ſed
E ſi redarguere eam placet oportet, quòd dicamus, eam
minus peccaſſe, quam filios.

Cum mater pro filijs hoc à Chriſto petiuerit, quare Chriſtus non reſpondit matri, ſed filijs. Quaeſt. LXX.

QVæritur, cum mater petiuerit pro filijs, quare Chri
ſtus non reſpondit matri, ſed filijs, dicens eis: Ne-
ſcitis quid petatis. Alij dicunt, q̄ non reſpōdit Chri
ſtus filijs, ſed matri, & tñ dixit pluraliter, neſcitis quid pe
tatis, loquens vrbanè, ſicut & nos conſueuimus. Sed dicē-
dum, q̄ nō fuit, primo, quia non eſt cōſuetudo ſacræ Scri-
pturæ, quòd ad aliquem loquatur in plurali quantacun-
que honoris ſit, vnde & qñ loquuntur ſubditi dño ſuo lo-
quuntur in ſingulari, niſi q̄ quādo vrbanitatem, aut facū
diā tenere volunt, loquuntur in tertia perſona, cum debe-

rent loqui in ſecunda dicentes. Videat dominus noſter, vel audiat, aut faciat tale, vel tale. In plurali autem nunquam loquuntur, & maximè hoc in Chriſti verbis inuenitur in nullo enim loco habetur, ꝙ alicui locutus fuerit in plurali: ideo neque loqueretur mulieri iſti.

Secundò patet, quia ad eam locutus fuerat in ſingulari dicens: Quid vis? ideo non loqueretur poſtea in plurali, quia abſurdum eſt, & indiſciplinati hominis ad eundē loqui, aliquando pluraliter, aliquando ſingulariter.

Tertiò patet, quia hoc repugnat intentioni eorum, ſcilicet, quòd propter vrbanitatem loquatur in plurali. Nā vrbanitatem nullam ſeruat, cū redargutorijs verbis vtatur, dicens. Neſcitis quid petatis. Quartò patet, ex verbis Chriſti ſequentibus, ſcilicet poteſtis bibere calicem, quem bibiturus ſum. Quod manifeſtum eſt, non dixiſſe ad matrem, quia illa non bibit calicem, neque erat vlla cauſa dicēdi ei hoc, quia ipſa pro ſe nihil petebat. Quintò apparet, ex reſponſione ad verba Chriſti: nam cum ipſe dixit: poteſtis bibere calicem, quem bibiturus ſum ſequitur. Dicunt ei, poſſumus. ergo non locuta eſt mater ſed filij, & conuenienter iſta verba non dirigebantur ad matrem, ſed ad filios. Alij dicunt, quòd Chriſtus locutus eſt ad matrem, & ad filios ſimul: ideo dixit, neſcitis quid petatis.

Sed dicendum, quòd non ſtat: primo, quia dicitur ſtatim: Poteſtis bibere calicem, quem bibiturus ſum? & tamen ad matrem eorum, nihil tale diceret: quia nō erat vlla cauſa dicendi. Nam calix propter honores petitos imponitur. Mater tamen pro ſe nihil petebat, ſed pro filijs: ergo non diceret hoc Chriſtus ad matrem, & filios, ſed ad ſolos filios Secundo patet, quia Chriſtus dixit poſtea: calicem meum bibetis, & tamen certum eſt, quòd mater non bibit calicem, quod ad tolerationem martyrij pertinet. Tertio patet, quia addidit Chriſtus: Sedere autem ad dextram, & ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt. Et tamen hoc non dicebat de matre cum filijs, quia mater non petiuerat pro ſe ſedere ad dextram, vel ſiniſtram, ſed pro ſolis filijs, ergo ad ſolos filios Chriſtus loquebatur. Dicendum ergo, quòd licet mater ſola petiuit, reſpondit Chriſtus ſolis filijs. Primo, quia volebat matrem honorare, vel non dirigere ad eam verba redargutionis, & tamen erant iſta verba increpatoria, ſcilicet neſcitis, quid petatis: ideo noluit ad matrem, ſed ad filios dirigere. Secundo, quia (vt aliqui volunt) non ſolum mater petiuit, ſed etiam filij cum ea petebant in tantū, vt Marcus dicat eos petiuiſſe hoc à Chriſto Marc. 10. c. Et ita increpari debebant ipſi, & non mater: & fuerunt directa verba ad eos. Tertio, quia mater non fuit mota à ſeipſa ad petendum, ſed filij eam impulerunt petere, & ideo ſi petitio eſſet importuna, ipſi filij merebantur increpationem, & non mater. Quarto fuit, vt oſtēderet Chriſtus ſe ſcire, quomodo, & vnde iſta proueniebant. Nam volebant diſcipuli occultare à ſe iſtud petere, & matrem ſubmittebant: ideo Chriſtus oſtendens ſe ſcire, quòd ab illis iſtud procederet, reſpondit eis, quaſi ipſi peterent, & non illa, & quia erat reſponſio cum increpatione, noluit dirigere ad illam, ſed ad illos. Et hoc ſatis colligitur, quia à principio, quando illa petiuit in generali, dicens. Volo, vt quodcunque petiero, facias. Nōdum apparente in particulari iniquitate petitionis, direxit verba ad illam, dicens. Quid vis? quia tunc ſine increpatione erat reſponſio. Nunc quoque ſi ſine increpatione eſſet reſponſio, ad matrē dirigeret, ſed quia facta in particulari petitione conueniens erat reſponſionem eſſe cū redargutione, quia petitio erat aliqualiter inconueniēs, direxit Chriſtus verba ad filios, dicens: Neſcitis quid petatis.

Quomodo erat verum, quòd duo Apoſtoli neſciebant quid peterent: & quare hoc dixit Chriſtus.
Quæſt. LXXI.

QVæritur, quomodo erat verum, quòd neſciebant, quid peterent, & quare hoc dixit.

Dicendum, quòd hoc dixit propter multa. Primo, quia adhuc de re, quam petebant non habebant co-

F gnitionem, & iſta eſt fortis redargutio. Nam quòd quis petat, qñ non eſt tempus, vel pluſquam meretur, vel vbi non debet: dicit quidem aliquod inconueniens, ſed non excludit aliquam condecentiam, vel rationem. Quod autem homo neſciat, quid eſt id, quod petit; dicit errorem generalem, & omnia cōfundit. Nam qui neſcit, quid eſt illud quod petit, non poterit petere, qñ debet, neo vbi debet: neq; ad finem conuenientem, neq; quantum debet, quia cum omnia iſta ſint accidentia rei, dependet cognitio eorum, ex cognitione rei. Qui ergo ignorat quid eſt id, quod petit, aut petere intendit, ignorat rem, & ideo non poterit cognoſcere cætera. Hoc aūt dixit Chriſtus, cū ait: Neſcitis quid petatis: ideo eſt dura increpatio, ꝙ diceret, non ſolum non obſeruatis rationem circa ea, quæ petitis, imò eſtis inepti, ꝙ adhuc neſcitis, quid eſt, quod petitis, & verè neſciebant, quid peterent, quia ipſi petebant
G à Chriſto ſedere ad dextram, & ſiniſtram eius in regno temporali ſuper filijs Iſrael, & tamen nullum tale regnū Chriſtus habiturus erat. Dicitur ergo, quòd neſciunt quid petunt, non quòd non intelligāt terminos ſuæ petitionis, quia bene intelligebant, quid eſſet temporaliter regnare Chriſtum, ſicut regnauerat Dauid, & Salomon, & quid eſſet ſedere eos ad dextram, & ſiniſtram eius, manendo in præcipuo fauore: ſed quod petunt rem, quæ nūquam erit: & tamen qui aliquid petit, præſupponit, quod res illa ſit, aut eſſe poſſit, & in hoc iſti errabant, erat autem regnum Chriſti futurum ſpirituale non autem terrenum. Sic dicit Chryſoſt. Hoc dicit oſtendens, quod nihil ſpirituale petebant. Theophyl. quoque dicit: Non eſt hoc, quod creditis, quod ſim temporaliter in Ieruſalē regnaturus, ſed omnia hæc, quæ ad regnum pertinent ſu
H pra intellectum ſunt. Secundo dicitur hoc (vt aliqui volunt,) quia petebant, quod iam habebāt, & ita neſciebāt, quid peterent, id eſt quomodo ſe haberet id, quod petebant. Nam ſi illud habebant, & neſciebant, an haberēt, neſciebant quid peterent. Petebant. n. ſedere ad dextrā, & ſiniſtram, quod erat ſedere cum Chriſto, & tamen iam illis promiſſum erat ſedere cum Chriſto, ſ. ſedere ſuper duodecim ſedes. Sic dicit Hilarius: Neſciunt quid petant, quia nihil de gloria Apoſtolorum ambigendum erat: iudicaturos enim eos ſermo ſuperior expoſuit. Tertio dictum eſt (vt aliqui volunt,) quia rem non conuenientem meritis ſuis petebant. Nam ſedere ad dextram, & ſiniſtram Chriſti maiora merita exigebat, quàm erant Iacobi, & Ioannis. Sic dicit Chryſoſtom. Hoc dicit, vt oſtenderet, quòd nihil ſpirituale petebant, vel ſi nouiſ
I ſent, quæ petebant, non auſi fuiſſent, illud petere, quod ſuperexcedit ſuperiores virtutes.

Et idem Theophylactus, ſcilicet: Sedere ad dextram meam, tam magnum quid, vt excellat ordinem Angelorum. Et idem dicit Beda: Neſciunt quid petant, qui ſedem gloriæ à Domino, quam nondum merebantur, inquirunt. Quarto dictum eſt, quia inconuenienti tēpori petebant. Nam licet, quis petat ſibi rem debitam, debet petere eam tempore conuenienti: aliàs erit importunus, ita erat de Apoſtolis, quia nunc Chriſtus prædixerat eis, quod aſcendebat Ieroſolymam, vt conſummarētur omnia, quæ ſcripta erant de eo quod occideretur, & quia iſtud in breui explendum erat, iam tempus erat luctus, & non gaudij, & ita neque de honoris adeptione agendum erat.

K Iſti autem nunc honorem petunt, ideo inordinatè, & imprudenter petunt, & ita neſciunt, quid petant, id eſt. neſciunt conditiones requiſitas, ad conuenienter petendum. Sic dicit Chryſoſt. Neſcitis quid petatis, ac ſi dicat, vos de honore loquimini, ego vero de agonibus, & ſudoribus diſputo. Non eſt enim hoc præmiorum tempus, ſed occiſionis, prœliorum, & periculorū. Quinto dicitur hoc, quia petebant honorem, & hoc non debebat petere aliquis de eis. qui Chriſtum colebant, ſed vocatus recipere, cum ergo peterent, neſciebant quid peterent, id eſt, an id, quod petebant competeret profeſſioni ſuæ, cum verè non conueniret, ſicut quando iſti duo Iacobus, & Ioannes dixerunt Chriſto, vis vt dicamus, quod deſcendat ignis de Cœlo, & conſumat iſtos? ſcilicet, quandam ciuitatem Samaritanorum: Luc. 9. & ſequitur. Et conuerſus

uerſus increpuit illos, dicens: Neſcitis cuius ſpiritus eſtis, id eſt neſcitis cuius profeſſionis eſtis, vel quam intentionem, aut deſiderium ſeruare vos oporteat ad concordandum profeſſioni veſtræ, & oſtendit addens, filius hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare, id eſt non veni ad occidendum aliquem: ſed ad viuificandū mortuos: Ita & profeſſioni eorum, qui Chriſtum colebant non conueniebat honorem petere, neq; appetere: ſed cōtemnere, & fugere, ad Hebræi. 5. Nemo indifferenter ſibi aſſumat honorem, ſed qui vocatus eſt a Deo ſicut Aaron, iſti petiuerunt honorem & magnum quidem: ideo neſciebant, quid peterent, id eſt an eis conueniret, quod petebant.

Sextò quia dato, quòd honor petendus, vel appetendus eſſet, cùm non perueniatur ad iſtum honorem, niſi per labores, debebant prius quærere de laboribus, per quos acquirere poſſent honorem, & deinde illum petere: & tamen ſolum petiuerunt honorem nihil dicentes de labore: ideo neſciebant quid peterent, id eſt quæ eſſent requiſita ad illud quod petebant, quia aliàs vel non peterent honorem, vel ſi peterent apponerent ſimul requiſita ad hoc, & de hoc videtur arguere eos Chriſtus. Nam cùm dixit, neſcitis quid petatis, ſubdidit, poteſtis bibere calicem, quem bibiturus ſum? q.d. ad hoc quòd honorem iſtum habeatis, oportet quòd bibatis prius calicem paſſionis, ſicut & ego.

Septimò neſciebant quid peterent, quia dextram, & ſiniſtram petebāt: & tamen apud Deum ſola dextra petenda eſt, petendo autem ſiniſtram neſciebant quid peterent. Siniſtra quippe in malum accipitur. Sic dicit Chryſoſt. Neſcitis quid petatis. q.d. Ego vos vocaui ad partem dextram, & vos veſtro conſilio de dextra curritis in ſiniſtram. Sed dicendum, quòd primus modus eſt verior, & magis conueniens literę: quia verè ſic neſciebant quid peterent, cùm putarent eſſe temporale, quod erat ſpirituale & æternum: & tamen ſi quis dicat diſcipulos etiā de ſpirituali, & æterna ſeſſione accepiſſe, dicetur, quòd non intelligebant quid peterent: quia petebant ab eo, ad quem dare non pertinebat. Nam Chriſtus erat Deus & homo, & inquantum Deus pertinebat ad eum dare vitā æternam, & ſedere in gloria, cui vellet: inquantum autem erat homo, non poteſt iſta dare, quia minor eſt patre, & potius recipit: Iacobus tamen & Ioannes confidebant ſe iſta accepturos, quia erant cognati Chriſti in gradu propinquiſſimo: & tamen non erant cognati niſi ſecundum carnem: & quantū ad iſtam non poterat Chriſtus dare vitam æternam: ideo petebant ab eo, quæ dare non poterat, vel ex ea parte, ex qua potens non erat: & hoc apertè Chriſtus oſtendit dicens: calicem quidem meum bibetis, ſedere autem ad dextram vel ad ſiniſtrā, non eſt meum dare vobis, ſed eius qui miſit me, vel quibus paratum eſt a patre meo. Et tamen primus ſenſus eſt melior: quia verè iſti non intelligebant aliquid de ſeſſione ſpirituali.

Quare Chriſtus matrem filiorum Zebedæi non redarguit, Quæſt. LXXII.

QVæritur, cùm Chriſtus redargueret diſcipulos dicens, neſcitis quid petatis: quare etiam matrem non redarguit aliqualiter, cum ipſa hoc petiuiſſet.

Dicendum vno modo, quòd iſtud pendet ex eo quod dictum eſt, ſupra, ſcilicet an peccauerit iſta mulier petendo hoc pro filijs. Si enim non peccauit aliqualiter (vt quidam putant) nulla increpatione digna erat, & quia fortè non peccauit, non fuit increpita.

Aliter poteſt dici, quòd fuit mulier iſta redarguta. Primo, quia petitionem iſtā Chriſtus redarguit dicens: neſcitis quid petatis, ipſa tamen petiuerat hoc: ideo arguēdo petitionem arguebatur ipſa; ſed hoc differebat, quia arguit Chriſtus petitionem, ſed non in perſona matris ſed filiorum.

Secundò, quia in præſentia eius dixit Chriſtus iſta verba increpatoria contra filios eius propter actum illum, in quo mater communicabat cum filijs, & ita ſatis arguebatur mater, quod pateretur in facie ſua redargutio-

A nem filiorum. Hoc autem conuenientius dicitur: nam oportet dici mulierem aliquo modo redargutam fuiſſe: quia dictum ſuum fuit redargutum, & in præſentia eius: & tamen fuit gradus in redargutione: quia filij fuerunt expreſsè redarguti, cùm Chriſtus ad eos verba direxerit, ſcilicet neſcitis quid petatis. Mater autem non expreſsè. Hoc autem fuit primò, quia filij peccauerant in hoc ſollicitantes matrem, vt pro eis hoc peteret, ipſa verò ſollicitata vt mater, & minus intelligens vt mulier petiuit, & ideo vel nihil, vel minus peccauit.

Secundò fuit propter reuerentiam. Nam eos quibus reuerentia debetur non increpamus licèt peccent, ſed obſecramus, vt patet. 1. Timoth. 5. Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem. Mater autem Iacobi & Ioannis reſpectu Chriſti habebat quandam reuerentiam.

B Primò, quia erat antiquior in progenie, ipſa enim erat ſoror matris Chriſti: ideo ſicut Chriſtus inquantum homo debebat quendam honorem matri ſuæ, ita & debebat quendam honorem & ſororibus matris ſuæ, & alijs antiquioribus in progenie: ideo non increparet eā apertè. Secundò, quia illa miniſtrabat Chriſto de expenſis ſuis, vt colligitur infra 27. c. & Mat. 15. c. Tenemur tamen benefactoribus retribuere, & inſuper eos honorare: ideo hanc honorare tenebatur, & conſequenter non debebat eam arguere. Iacobo autem & Ioanni non tenebatur Chriſtus etiam ſecundum quòd homo impendere aliquem honorem: tum quia erāt iuuenes ſicut Chriſtus, & æquales in cognationis gradu, ſcilicet filij duarū ſororum. Etiam quia illi non præſtabant ei aliquid, ſed potius Chriſtus eis, cùm eſſent diſcipuli eius. Præſtabat
C enim eis temporalem ſuſtentationem, & inſuper ſpiritualem doctrinam, quæ maior erat: ipſos ergo licitè poterat redarguere, & non matrem ipſorum expreſſa redargutione.

Quid erat calix iſte, de quo Chriſtus dixit, poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum. Quæſt. LXXIII.

QVæritur, quid erat iſte calix, de quo Chriſtus dixit, poteſtis bibere calicem, quem bibiturus ſum.

Dicendum, quòd per iſtum calicem intelligitur paſſio Domini: cùm ipſe dicat, quem ego bibiturus ſum: & tamen ipſe non erat bibiturus alium calicem niſi paſſionis, tenet enim iſtum modum loquendi Chriſtus. Sic
D patet Ioan 18. cap, cum dixit. Calicem, quem dedit mihi pater non vis, vt bibam illum? id eſt non vis quòd tolerem mortem, quam pater mihi impoſuit tolerandam? Nam ibi loquebatur Chriſtus Petro, qui nitebatur impedire paſſionem eius, temporaliter eum defendendo, & percutiendo ſeruum Pontificis. Et infra 26. orans dixit ad patrem: Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat a me calix iſte. Et iterum ibidem: Pater, ſi non poteſt calix iſte tranſire, niſi bibam illum, fiat voluntas tua, id eſt ſi non eſt euitabilis iſta mors, ſed oportet me tolerare eam. Et ita etiā nos calicem bibimus, quando tormenta patimur. Sic dicit Hieron. Calicem in ſcripturis diuinis paſſionem intelligimus, vt in Pſal. Calicem ſalutaris accipiam. Statim infert quid ſit iſte calix. Precioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius. Cur autem paſſionem calicem vo-
E cauerit, dicunt quidam quòd euenit ex conſuetudine ſermonis Hæbraici. Nomen vaſis eſt ibi multum generale, vt ad omnem rem transferatur: & ita aliquando inſtrumenta muſica vocantur vaſa, iuxta illud Pſal. 70. Cōfitebor tibi in vaſis Pſalmi, id eſt in organis, in quib. pſallimus: Aliquando arma vocātur vaſa, vt dicitur aliquis in manu ſua habere vaſa belli, & ita etiam arma offenſiua, quibus poſſumus homines occidere vocantur vaſa mortis. Pſalm. 7. Arcum ſuum tetendit, & parauit illud, & in eo parauit vaſa mortis, id eſt ſagittas, quia in arcu ponuntur ſagittæ: quod ſtatim declarat litera, dicens: Sagittas ſuas ardentibus effecit. Aliquando etiam transfertur ad ſignandum homines, iuxta illud Act. 9. Vbi Chriſtus dixit Ananiæ de Paulō: Vas electionis mihi eſt. Et etiam homines mali & boni generaliter vocantur vaſa: ſed boni dicuntur vaſa in honorem: mali autem vaſa in

Quid per calicem ſignificatur.

Quot modis hoc nomē vas ſumatur apud Hebræos.

con-

contumeliam, ad Rom. 9. cap. Calix autem eſt vas: ideo nomen calicis transfertur ad ſignificandum quæcunque: & verum eſt, quòd nomen calicis generaliter accipiatur. Pſal. 15. Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei. Ratio tamen in ſpeciali, quare vocetur paſſio calix, eſt quia in calice medicinalia dátur nobis ad bibendum aliqua valde amara, & prouocantia horrorem, & ideò eſt difficile illa guſtare: ita eſt de paſſione, & morte, ꝙ difficile eſt eam tolerare: vnde, & iſtum modum loquendi nos vulgariter tenemus, quòd dicatur aliquis bibere anguſtiam, vel dolorem, aut quamcunque paſſionem. Et apparet, quia calix accipitur hic a proprietate continendi potum, cum dicatur. Poteſtis bibere calicem, quem bibiturus ego ſum? & infra 26. c. Dicitur: Calicem, quem dedit mihi pater, non vis, vt bibam illum? Et ita accipit Chriſtus, vbicunque calicem ponit. Ita ergo nunc calicē accepit, ſcilicet poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? id eſt nunquid poteſtis tolerare paſſionem ſicut ego? Accipitur tamen calix pro amaritudine tentationum, & bibere calicē eſt tolerare illas. Sic dicit Chryſo. Paſſionem, & calicem Domini dicimus, non ſolū perſecutionem gentilium: ſed omnem violentiam, quam patimur certantes contra peccata. Verum eſt autem, ꝙ de vtraque in præſenti intelligendum eſt, quia vnus calix, ſcilicet tentationum eſt neceſſarius cuilibet homini: cùm tentationes inſurgentes tolerare obligemur. Alius autem non eſt neceſſarius: & tamen ſi inciderit calix martyrij, ita quod neceſſe ſit calicem martyrij bibere, aut fidem indefenſam relinquere, vel abnegare, obligamur calicem martyrij bibere: & tamen dictum Chriſti non erat, niſi de calice martyrij: licèt enim Apoſtoli, vtrunque calicem paterentur: Chriſtus tamen non poterat, niſi vnum bibere, quia in eo non erát paſſiones inſurgentes, quibus reſiſtendo difficultatem aliquam toleraret: ſed ipſe dixit, quem ego bibiturus ſum: ergo neceſſe fuit accipi de calice paſſionis. Etiam quia dixit quē bibiturus ſum: & tamen ſi paſſiones aliquæ eſſent in Chriſto, & de illis intelligeretur calix, non diceretur, quem bibiturus ſum, ſed quem quotidie bibo: quia ſuſtinere moleſtias inſurgētium paſſionum quotidianum eſt. De ſolo ergo paſſionis calice ipſe dixit, & tamē apoſtoli vtrunque bibituri erant.

Ad quid Chriſtus dixit, poteſtis bibere calicem.
Quæſt. LXXIIII.

QVæritur, ad quid Chriſtus dixit eis, poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum. Nam ſi ad aliquid hoc prodeſt, videtur debuiſſe dici ad oſtendendum, quod non poterant ſedere ad dextram, & ſiniſtram, niſi prius biberent calicem, & tamen ad hoc non dicitur: quia iſti calicem biberunt, ſed non ſederūt ad dextram, & ſiniſtram, ſicut Chriſtus eis dixit: Calicē quidem meum bibetis, ſedere autem ad dextram, & ſiniſtram non eſt meum dare vobis. Et ita videtur dicendum, quòd non profuerit ad aliquid iſtud dictum.

Dicendum, quod ſint primò dictum ad oſtendendū, quòd non rectè petiuerant: ſicut ſuperius dixerat; neſcitis quid petatis, hoc autem erat, quia petiuerunt honorē non præponendo difficultatem. Nam quærere deberent prius, quid agere deberent ad hoc, quòd ſedere deberēt, vel poſſent ad dextram & ſiniſtrā eius. Hoc ergo quod illi omiſerunt, expreſſit Chriſtus, dicens: Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? quod dicit hunc bibere neceſſe erat, ſi deberetis ad hunc honorem peruenire. Secundò dictum eſt ad oſtendendum, quòd petitio eorum erat importuna reſpectu temporis. Nam nunc inſtabat tempus paſſionis Chriſti: ideo magis negociari deberent, quomodo ei compaterentur, quam quomodo honores ab eo reciperent, & ideo ipſe increpat eos, ꝙ talia tunc petant dicens: neſcitis quid petatis, id eſt neſcitis, vel non conſideratis, quomodo id, quod petitis non conſonat huic tempori: Et addidit ad declarationē horum, poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? id eſt nunquid bibere poteſtis hunc calicem paſſionis. q. d. potius deberetis a me nunc petere, quomodo mihi có-

F paterernini propter calicem, quem bibiturus ſum, quàm quomodo honorem reciperetis. Sic dicit Chryſoſt. Poteſtis bibere calicem, ac ſi dicat vos de honore, & coronis loquimini: ego de agonibus vobis, & ſudoribus. Non enim hoc eſt præmiorum tempus.

Tertiò dictum eſt ad oſtendendum, quæ ſit via veniēdi ad honorem, quem iſti appetebant. Nam licèt illi nō eſſent habituri quod petebant, quamuis calicē biberent: tamen nemo alius, qui ad illum honorem venire deberet, poterat venire, niſi calice bibitu, & hoc ſatis oſtēdit, cùm ait: poteſtis bibere calicem, quē ego bibiturus ſum? & cum illi dixerunt, poſſumus. Chriſtus ait: Calicem meum bibens, ſedere autem ad dextram & ſiniſtrā non eſt meum dare vobis. Sic dicit Chryſ. Ideo Dominus interrogat, poteſtis bibere calicem, vt omnes audiamus, quia nemo poteſt cum Chriſto regnare, niſi paſſionem

G Chriſti fuerit imitatus.

Quartò fuit hoc dictum, vt ex hac quæſtione eſſet occaſio Chriſto ad prænunciandum de ſtatu iſtorum duorum diſcipulorum, ſcilicet an pro Chriſto paſſuri eſſent. Nam cum ille quæſiuit, poteſtis bibere calicem: & illi dixerunt, poſſumus, ille ait, calicem meum bibetis: Et non dixit ſolum bibere poteſtis, ſed certificanti, quod illum bibituri eſſent.

Quare Chriſtus quæſiuit a filijs Zebedæi, poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum.
Quæſt. LXXV.

QVæritur, quare Chriſtus quæſiuit ab iſtis, poteſtis biber calicem, quem ego bibiturus ſum? quia certum erat, ꝙ bibere poterant: quia hoc non eſt,

H niſi pati: & tamen quilibet poteſt pati quantumcunque grauia, quæ alius agat in eum. Dicendum, ꝙ non accipitur poteſtis bibere calicem, ſolum pro potētia paſſiua ad tolerandum, ſed pro diſpoſitione ad ſe exponendum, & tolerandum ſponte illas pęnas: iſta enim toleranda erât ſpontè: nam volenti abnegare nomen Chriſti, & legem eius nulla pęna inferetur: ſed confitentibus eum, qui in confeſſione perſiſtere voluerint: ſed ad ſponte tolerandum tormenta requiritur magna fortitudo animi, quā pauci habent: ideo Chriſtus rationabiliter quæſiuit an poſſent bibere calicem, id eſt, haberent interiorem fortitudinem, per quam poſſent ſuſtinere, & vellent ſpōtè ſuſtinere potius quam negare nomē Chriſti. Sed dicendū, quòd adhuc ad iſtud non erat opus quærere: quia Chriſtus

I ſciebat, an iſti eſſent diſpoſiti ad tolerandum ſpontè, vel non, pęnas pro Chriſto.

Dicendum eſt, quod verum eſt, quòd Chriſtus ſciebat omnia: ideo ad hoc, quòd aliquid ſciret non erat opus, ꝙ quæreret ab aliquo, & homo ei reſpōderet: quia ipſe ſciebat quid homines in corde haberent, ipſis nihil dicentibus Io. 6. c. Non erat opus illi, vt quiſquam teſtimonium perhiberet de homine: ipſe enim ſciebat, quid eſſet in homine, etiam non erat opus, quòd quis eum interrogaret quia ipſe ſciebat, quid volebat quilibet petere ab eo, & antequam peteret ipſe reſpondebat, quando volebat. Ioan. 16. cap quando dixerunt Apoſtoli Chriſto: Nunc ſcimus, quia ſcis omnia: & non eſt opus, vt quis te interroget, quia antequam quis te interroget tu dicis, quid eſt in corde hominis: & de quo vult

K te interrogare, & tamen quærebat Chriſtus aliqua interdum, ex aliquibus cauſis. Et ita fuit hic: primò, vt induceret eos ad confitēdum ore ſuo, quid ſe poſſe credebant: ſicut & nos ſæpe aliqua nouimus, de quibus quærimus, vt appareat quid confiteantur reſpondentes. Secundò fuit, vt haberet occaſionem ponendi doctrinam de habendo honorem, quem iſti petebant. Nam ſi ex eo, quòd Chriſtus ſciebat, an iſti poſſent bibere calicem non quæreret aliquid ab eis, non eſſet ei occaſio dicendi, quæ eſſet via perueniendi ad iſtum honorē. Cum vero quæſiuit poteſtis bibere calicem oſtēdit, quod bibendo calicem peruenturi eſſent ad honorem cęleſtē, quicunque illuc peruenirent, vt dictum eſt pręced. quęſt. Tertiò fuit occaſio ad pręnunciandum ſtatum eorum circa paſſiones tolerandas pro Chriſto, inquātum dixit eis,

calicem meum bibetis, quod nõ diceret, niſi prius dixiſſet, poteſtis bibere calicem, ideo conueniens fuit, quod illud peteret Chriſtus à diſcipulis duobus.

Quare dixerunt Iacobus, & Ioannes, poſſumus, & quomodo ſciebant, an poſſent. Quæſt. LXXVI.

QVæritur, quare dixerunt Iacobus, & Ioannes, poſſumus, & quomodo ſciebant, an poſſent. Aliqui dicunt, quòd dixerunt ſe poſſe, cum bibere calicem, rem leuem putarent. Nam bibere calicem credebant eſſe bibere de aliquo vaſe materiali, & iſta accidit propter illa, quæ dixit Mar. 10. cap. ſcilicet. Poteſtis bibere calicem, quem ego bibo? Aut baptiſmo, quo ego baptizor, baptizari? ita quòd dicat calix potum materialem, & baptiſmus nominet lotionem quandam, quam Iudæi faciebãt antequam manducarent. Sic dicit Theophylatus, ſcilicet Qui non intelligentes, quod ille dixerat, reſponderunt, poſſumus. Credebant enim, quòd de calice ſenſibili, & baptiſmate quo Iudæi baptizari ſolebant, lauantes, ſcilicet ſe antequam comederent, loqueretur. Sed dicendũ, quòd non ſtat iſte ſenſus. Primò, quia Chriſtus ponebat iſtud tanquam meritum, & viam perueniendi ad honorem cæleſtem: & tamen bibere non eſt meritoriũ, quia non eſt actus, qui de ſe importet aliquam excellentiam. Etiam baptizari, ideſt lauare corpora non erat diſpoſitiuum ad vitam æternam. Nam ſicut corporales ſordes non coinquinant animam, vt Chriſtus oſtendit ſup. 15. ita & corporalis munditia non purificat animam, neque reddit nos dignos aliquo bono vitæ æternæ, quę sũt bona ſpiritualia. Secundo & efficacius patet, quia Chriſtus dixit, poteſtis bibere calicem, quẽ ego bibiturus ſum & tamẽ ſi de calice materiali, loqueretur diceret de præſenti, quia quotidie Chriſtus aliquid bibebat: ergo de paſſione, quæ futura erat intelligitur, quam nondum tolerãdo biberat. Si autem obijcias, quòd intelligitur de quotidiano calice: Quod patet, quia Mar. 10. c. dicitur. Poteſtis bibere calicem, quem ego bibo, & baptizari baptiſmate, quo ego baptizor.

Dicẽdum, quòd res iſta futura erat: & patet quia Mattheus hic expreſſit futurum dicens, quem ego bibiturus ſum. Quia verò Marcus dixit, quem ego bibo, intellexit futurum eſſe, ſed quia propinquum erat, iam videbatur. Nam dixit, ecce aſcendimus Ieroſolymam, ideſt nũc aſcendimus, ideſt nunc complebuntur omnia, quæ futura ſunt circa me. Tertiò, quia inquantum dixit poteſtis notauit aliquam difficultatem bibendi calicem, & tamẽ ſi ſit calix materialis, nulla eſſet difficultas, ideo aliquid durum erat. Quartò, quia ſi eſſet calix materialis, nõ diceret, poteſtis bibere calicem: nam quotidie bibebant, & comedebant Apoſtoli cum Chriſto: & ita de eodem calice bibebant: ergo cum calix importet hic aliquid, quod nondum biberant, ſed bibere poterant, oportet, quod non intelligatur de calice materiali. Quintò patet, ex reſponſione eorum, quia ipſi dixerunt poſſumus: & tamen ſi de calice materiali diceretur, non dicerent poſſumus, ſed quotidie bibimus. Sextò, quia dixit Chriſtus, calicem meum bibetis, & ita nominauit nondum factũ eſſe: ideo ad paſſionem pertinet, & non ad rem materialem. Septimò, quia quantũ ad baptiſmum, de quo Chriſtus dixit, non poterant intelligere diſcipuli de lotione, quam Iudæi faciebant, quia Mar. 10. Dicitur & baptizari baptiſmo quo ego baptizor: & tamen Chriſtus non baptizabatur baptiſmo Iudæorum: quia illa lotio erat, quam faciebant Phariſæi. Mar. 7. c. Nam non manducarent, niſi frequenter lauarentur: Chriſtus tamen cæremonias iſtas, quas vocabat traditiones hominum, valde improbauit: vt patet ſupra 15. c. & Mar. 7. Non ergo vteretur ipſe iſtis lotionibus. Nam per hoc daret ipſe auctoritatem operibus Iudæorum: & non poſſet conuenienter iſta improbare. Etiam patet, quia ſi ipſe frequentaret ipſas lotiones, exercerent quoque eas diſcipuli eius, ſed nõ faciebant. Vnde de hoc Phariſæi eos arguerunt, ꝙ non lauabant manus, cùm manducarent, ſupra 15. c. non ergo ſtat iſte ſenſus Theophy. quòd Apoſtoli iſti intelligerent de calice materiali. Alij dicunt, quòd hoc dixerunt,

A quia verè erant diſpoſiti ad tolerandum paſſionem pro Chriſto: ideo dixerunt, quòd poterant bibere calicem. Sic dicit Hilerius: At illi, qui martyrij libertatem, conſtantiamque retinebant, bibituros ſe pollicentur. Tertiò fuit, vt alij dicunt, quia erant inexperti paſſionum, & tales putant rem leuem eſſe tolerare, ſed in periculis cõſtituti deficiunt. Sic dicit Chryſoſt. Hoc dicunt non tam ex fiducia ſuæ fortitudinis, quàm ex ignorantia: inexpertis enim leuis videtur eſſe tentatio paſſionis, & mortis. Quartò dicunt alij, quòd fuit ſolùm ex deſiderio obtinẽdi, quod petebant: petiuerant enim ſedere ad dextram, & ſiniſtram, & Chriſtus eis dixerat, poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturum ſum? ex quo putabant, quòd ſi illum biberent daretur eis petitum, & aliter non: ideo etiam ſi non ſentirent ſe potentes ad bibendum calicẽ,
B dicerent ſe potentes, vt non excluderentur a petitione ſua. Sic dicit Chryſoſt. ſcilicet. Vel hoc ex deſiderio dicũt neque enim hoc dixiſſent, niſi expectaſſent audire, quod petebant. Iſti duo modi vltimi videntur eſſe veriſimiles; & maximè vltimus. Nam ſecundus non eſt ſatis veriſimilis, ſcilicet, quòd ſcirent ſe fortes ad tolerandum martyrium. Nam in veritate non erant fortes, quod poſtea patuit, cùm patiente Chriſto omnes timuerint, & fugerint, & manebant poſtea abſconditi propter metum Iudæorum.

Quare Chriſtus duobus Apoſtolis dixit: Calicem meum bibetis. Quæſt. LXXVII.

QVæritur, quare Chriſtus eis dixit: Calicem meum
C bibetis.

Dicendum, quòd primò fuit ad oſtendendum ſtatum eorum futurum, ſcilicet, quòd pro Chriſto paſſuri eſſent: hoc enim eſt bibere calicem. Sic dicit Chryſoſt. Dominus autem prophetat his magna bona, ideſt martytio eos dignos efficiendos. Secundò fuit, vt per hoc Chriſtus oſtenderet ſuam ſapientiam, futura manifeſtè prænuncians, & determinate: ſic dixit Ioan. 13. c. Et nũc dico vobis antequam fiat, vt cum factum fuerit credatis, ſcilicet quia ego ſum, ideſt quia ego ſum Deus, qui futura noueram antequam fierent. Tertiò erat hoc, quia intentio Chriſti erat prædicere omnibus diſcipulis ſuis ſtatum futurum eorum poſt paſſionem eius: & aliquando dicebat in generali omnibus, iuxta illud Ioan. 15. & 16. Mundus gaudebit, vos autem triſtabimini, ſed triſtitia
D veſtra vertetur in gaudium. Et illud, Venit hora, vt omnis, qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo. Quandoque etiam in ſpeciali, ſicut prædixit Petro de morte ſua. Ioan. 21. c. Cum eſſes iunior, cingebas te, & ibas quo volebas: cum autem ſenueris, alius cinget te, et ducet, quo tu non vis: hoc autem dixit ſignificans qua morte clarificaturus eſſet Deum, de Ioanne quoque tetigit ſtatum, dicens: ſic eum volo manere donec veniam, In quo oſtendebat, quod non tranſiret per gladium paſſionis de hac vita, Ioan. 21. c. licèt alij intellexerint, quod dixerit eum non moriturũ: ita ergo nũc circa iſtos duos fratres voluit tangere ſtatum eorum futurum, ſcilicet, ꝙ pro Chriſto paterentur dicens: Calicem meum bibetis. Quartò dictum eſt ad inferendum, quod Chriſtus volebat: nam petiuerant iſti ſedere ad dextram & ſiniſtram
E Chriſti, & hoc ipſe eis concedere non volebat: dixerat tamen eis, poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus sũ? ex quo videbatur inferri, quod ſi illum biberent haberẽt petitum: ideo dixit: Calicem meum bibetis: ſedere autem, &c. ideſt licèt calicem meum bibatis, quem verè bibetis, non ſedebitis ad dexteram, & ſiniſtram ſicut petitis: quia non eſt meum dare vobis.

Quare Chriſtus dixit calicem meum bibetis, quia potius dicere debebat, calicem meum bibere poteritis. Quæſt. LXXVIII.

QVæritur, quare Chriſtus dixit calicem meum bibetis, quia videtur quòd debuiſſet dicere, calicem meum bibere poteſtis, vel poteritis, nam ipſe petiuerat dicens, poteſtis bibere calicem? ideſt, nunquid poteſtis,

te tis,& illi reſponderunt,poſſumus, videtur ergo quòd Chriſtus debuerat affirmare,quod illi affirmabant, & de quo petiuerat, ſcilicet, poteſtis bibere calicem, ideſt verum eſt,quòd poteſtis,vel poteritis bibere calicem. Dicendum, quòd primo fuit, quia non poterat reſpondere vere per pręſens.Nam ſi ſicut quęſiuerat poteſtis bibere? ideſt, numquid poteſtis? ita reſponderet de præſenti, dicens: Poteſtis, ideſt, verum eſt, ꝙ poteſtis, id falſum eſſet: nam quando Chriſtus iſta loquebatur non poterant illi bibere calicem, ideſt non habebant animum paratũ, & fortem ad tolerandum paſſione pro eo, cum Chriſto capto à Iudæis omnes diſcipuli fugerint timentes pati, & etiam nunquam habuerunt iſtam diſpoſitionem animi vſque ad aduentum Spiritus Sancti,qui infirmos ſolidatur. Secundò fuit,& præcipuè, vt oſtenderet ſtatum futurum iſtorum: Nam ſi concluderet per poſſe, ſiue de præſenti,ſiue de futuro,diceret poteſtis bibere,ſiue poteritis,non colligitur,an aliquando biberent,vel non,ideo ad oſtendendam rem certam,dicit: Calicem meum bibetis. In quo colligebatur apertè, ꝙ pro Chriſto paſſuri eſſent. Et hoc verum eſt, nam ſi ſolum fieret, vt Chriſtus verum diceret,ſicut ſupra dicebatur,ſatis erat, quòd non diceret in præſenti poteſtis,ſed in futuro poteritis bibere calicem, & hoc verum erat, quia aliquo tempore ſ.poſt aduentum Spiritus Sancti fortes eſſent ad tolerandum paſſionem, & tamen nihil per hoc determinabatur,ideo dixit bibens. Tertio fuit ad oſtendendum laudem eorum, ſcilicet, quòd tanta dignitas eis communicanda erat, quòd aliquo tempore pro Chriſto paterentur. Sic dicit Origenes: Non ita reſpondit Chriſtus, calicem meũ bibere poteſtis, ſed ad futuram eorum perfectionem reſpiciens, dixit: Calicem meum bibetis.

Quomodo verum ſit,quod Chriſtus dixit,ſcilicet,calicem meum bibetis, quia Ioannes martyrium non accepit. Quæſt. LXXIX.

QVæritur,quomodo verum verum ſit, quod Chriſtus dixit,ſcilicet calicem meum bibetis:nam ſolus Iacobus videtur bibiſſe calicem paſſionis, Ioannes verò non,ſed conſueta morte vitam finierit,& non legatur de eo, quòd occiſus fuerit, ſed de Iacobo legitur, ꝙ ab Herode fuerit decollatus: Act. 12. capitul. Aliqui dicunt, quòd mortuus fuerit per viam martyrij ſicut alij Apoſtoli. Quòd verò non legatur, non faciat ad hoc magnum argumentum: nam multa facta ſunt, quę non leguntur: ſicut de ipſo Chriſto, qui erat maior omnibus, multa ſcimus facta eſſe, quorum nullum ſcriptum ſit,Ioan.20.& 21.capitulis.

Dicendum, quòd non ſtat:primo,quia licèt non ſit argumentum neceſſarium ex forma, quia arguitur negatiuè in loco ab auctoritate: tamen gratia materiæ ſatis tenet ratio: nam de Apoſtolis, qui fuerunt quædam colũnę,& principes Eccleſiæ, licèt non omnia geſta ſcribantur: exitus tamen eorum ſcribuntur, & inuenimus de omnibus,quomodo per martyrium vitam finierint: De Ioanne autem non inuenitur,qui tamen non fuit minor illis: ideo cùm non ſcriptum ſit ſatis eſt tenẽdum, quòd non fuerit.Secundò & efficacius:quia ſi nihil de Ioanne inueniretur,poſſet omnino ignorari,an martyrio, vel in pace vitam finierit, & tamen de eius exitu ſcribitur,quomodo in defoſſum locum ſepulchri ſibi parati deſcenderit, poſtquam a Deo vocatus fuerat, & nuſquam poſtea comparuerit:ideo non finiuit vitam martyrio. Tertiò,& potiſſimè ex verbo Chriſti Ioan 21. Quando enim Chriſtus dixit Petro, ſequere me: & ille de Ioanne dixerit. Hic autem quid? ideſt, nunquid iſte ſequetur te? Chriſtus ait: ſic eum volo manere,donec veniam quid ad te? tu me ſequere.In quo Chriſtus innuit, quòd non erat ſecuturus ipſum per viam martyrij ſicut Petrus:intantum quòd alij Apoſtoli putauerunt,quòd Ioannes non moreretur.Et ſic dixit ibi litera. Et non dixit Ieſus, quia non moritur, ſed ſic eum volo manere. Vnde de Ioanne eſt apud quoſdam dubium an viuat,vel an morte naturali, vel aliàs ſine vulnere obierit. Quòd tamen Ioannes martyrio vitam finierit nemo aſſerit:ideo non eſt hoc tenen-

F dum. Eſt ergo dicendum, ꝙ ſicut Chriſtus aſſeruit hic, ambo fratres, ideſt Iacobus & Ioannes calicem eius biberunt,ideſt pro eo paſſi ſunt martyria, ſed non finierũt ambò vitam in martyrio,ſed ſolus Iacobus, Ioannes verò propria morte obijt, ſed dicitur bibiſſe calicem, quia pro Chriſto in feruentis olei dolium miſſus eſt, & ita martyrio ſe expoſuit, ſed gladius perſecutoris defuit: ideo iam quantum ad ſe calicem bibebat. Sic dicit Hieronymus: Quæretur quomodo calicem martyrij filij Zebedæi Iacobus ſcilicet,& Ioannes biberint,cùm ſcriptura narret Iacobum tantùm Apoſtolum ab Herode capite truncatum,Ioannes autem propria morte vitam finierit. Et reſpondet,ſcilicet. Sed ſi legimus in eccleſiaſtica hiſtoria, quòd ipſe Ioannes propter martyrium ſit miſſus in feruentis olei dolium, & relegatus in Pathmos inſula: ſic videmus martyrio animum non defuiſſe, & bibiſſe

G Ioannem calicem confeſſionis, quem tres pueri in caminо ignis biberunt, licet perſecutor non fuderit ſanguinem. Et idem dicit Beda.

Quomodo eſt verum verbum Chriſti. ſcilicet,non eſt meum dare vobis. Quæſt. LXXX.

QVæritur,quomodo eſt verum verbum Chriſti, ſcilicet,non eſt meum dare vobis. Nam ſi ad illum non pertinet,ad nullum pertinebit,cùm ipſe ſit Deus. Aliqui dicunt, quòd Chriſtus dixit hoc,non quòd non pertineret ad eum, hoc dare: nam ad ipſum pertinẽbat,ſed quòd non pertinebat dare talibus, quales ipſi erant,ſcilicet,ſuperbi,elati,honoris cupidi. Sed obijcietur, quia tunc non adderetur, ſed quibus paratum eſt a

H patre meo. Et ita fecit differentiam inter ſe & patrem ſuum, quaſi ipſe non poſſit, & tamen elatis,ſuperbis, & peccatoribus neque Chriſtus dat vitam æternam,neque pater: quia iniqui regnum Dei non poſſidebunt. 1. Corint.6.Et tamen ſuperbi. & honoris cupidi iniqui ſunt.

Dicendum,quòd eſt ſenſus cõueniens: Chriſtus enim non negat ſe poſſe, quaſi ſe neget poſſe, & patrem poſſe aſſerat, quia ſi differentia fieret ex parte eius,& patris, diceretur: Non eſt meum dare,ſed patris mei,& tamen differentia magis aſſignatur ex parte eorum, quibus datur: cùm dicatur non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à patre meo,ideſt talibus qualibus à Deo paratur,ſcilicet bonis,& iuſtis:quod Marcus magis expreſſit:nam non dixit, quibus paratum eſt à patre meo: ſed ſolùm quibus paratum eſt, non diſtinguens an à ſe, vel

I à patre ſuo paratum ſit: quaſi innuat, quòd bonis & iuſtis tam ab eo,quàm à patre ſuo paratum eſt. Superbis verò,& malis neque à ſe, neque à patre ſuo datur vita æterna.Sic dicit Remigius. Non eſt meum dare vobis, ideſt ſuperbis quales vos eſtis: ſed humilibus corde,quibus paratum eſt à patre meo. Beda autem adhuc magis iſtud expreſſit, dicens: Non eſt meum dare vobis, ideſt ſuperbis. Hoc enim adhuc erant: ſed alijs paratum eſt, & vos alij eſtote,ideſt humiles:& vobis paratum eſt. Secundò dictum eſt hoc: Non eſt meum dare vobis ſecundum humanitatem:ſecundum quam vos putatis obtenturos: credebant enim, quod ex eo,quia erant cognati Chriſto in gradu propinquiſſimo, quod daret eis hũc honorem. Chriſtus autem erat cognatus eis inquantũ homo,& non inquantum Deus: ſed inquantum homo ne-

K mini dat vitam æternam, ſed inquantum Deus: ideo dixit Non eſt meum dare vobis, ideſt non pertinet ad me eo modo,quo vos putatis, vt vobis, ideſt tanquã cognatis meis iſtud dem:ſed ad Deum pertinet,qui iuxta merita diſtribuit non accipiens perſonas: & illi ſunt, quibus paratum eſt,ſcilicet qui meruerunt. Sic dicit Aug. 1. lib.de Trinit.ſcilicet.Secundum formam ſerui diſcipulis Chriſtus reſpondet, non eſt meum dare vobis: accipiendo autem Chriſtum, vt eſt Deus, quia idem, & vnus Deus cum patre, ad ipſum, & Patrem, & Spiritum ſanctum iſtud dare pertinet. Et ita dicit Augu.ibidem,ſcilicet.Quod autem paratum eſt à patre eius.& ab ipſo filio eſt paratum, quia ipſe & pater vnum ſunt.

Quæ-

Quare Chriſtus dixit, non eſt meum dare vobis: & ad quid hoc proderat. Quæſt. LXXXI.

QVæritur, quare Chriſtus dixit non eſt meum date
vobis: & ad quid hoc proderat.
Dicendum vno modo, quod Chriſtus voluit per
hoc denegare eis petitionem: petiõerant enim ſedere ad
dextram, & ſiniſtram: hoc autem erat maiorum merito
rum quam eſſent merita iſtorum duorum: ideo denegās
eis, dixit, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum
eſt à patre meo: quaſi dicat alijs paratū eſt à patre meo:
qui ſunt maioris meriti, ſed nō vobis. Sic dicit Hilarius,
.ſ. Dñs ergo collaudans fidem eorum ait, martyrio quidē
eos compati poſſe, ſed ſiniſtræ eius atque dexteræ aſſide-
re alijs à Deo patre fuiſſe diſpoſitum. Secundo, dicūt alij,
quod dictum eſt hoc, non quod penitus excludantur iſti
duo ab honore petito, ſed quod iſtud, quod eſt ad dex-
tram, & ſiniſtram ſedere, non dabitur iſtis, ſed alijs, ſcili
cet Moyſi, & Eliæ: diſcipuli autem erunt iuxta eos: hoc
autem dicunt, quia in transfiguratione illi duo apparue
runt iuxta Chriſtum ſupra 17. & Mat. 9. & Luc. 9. c. Sic
dicit Hilarius, ſ. Et quidem quantum arbitramur, ita ho
nor iſte alijs eſt reſeruatus, quod tamen neque Apoſtoli
ab eo erunt alieni, qui in duodecim Patriarcharum ſede
conſidentes, iudicabunt Iſraelem. Et quantum ſentire
ex ipſis Euangelijs licet, in regno Cęlorum Moyſes, &
Elias aſſidebunt, quibus commitantibus cum glorię ſuę
habitu in monte apparuit. Sed dicendum, quod non ſtat,
quia in vita æterna dantur gradus gloriæ ſecundum cō-
ditionem meritorum, & tamen certum eſt, qđ alij erunt
maioris meriti in vita æterna, quàm Moyſes, & Elias, vt
virgo mater Chriſti, & etiam Apoſtoli, de quibus ſingu-
lis ſatis eſt credendum, quod quilibet eorum fuit maio-
ris meriti apud Deum, quàm quilibet de patribus Vete-
ris Teſtamenti, ideo non erunt Elias, & Moyſes ad dex-
tram, & ſiniſtram Chriſti. Cum autem obijcitur, quod
in transfiguratione, in qua oſtendebatur imago gloriæ,
iſti duo aſtiterunt Chriſto.

Dicendum, quod non factum eſt quaſi nulli alij hono
rabiliores eſſent, qui ei aſſiſtere poſſent, ſed quia iſti, vt te
ſtes vocati ſunt, ſcilicet, vt viderētur Chriſto atteſtari lex
& Prophetæ. Lex enim per Moyſen ſignificatur, quia
ipſe eam tulit: Ioan. 1. cap. Lex per Moyſen data eſt, per
Eliam ſignificantur prophetiæ, quia Elias fuit propheta,
iſta duo teſtimonium perhibent de Chriſto, vt ipſe dixit
Luc 24. Secundo, quia poterat eſſe, quod tempore tranſ-
figurationis Moyſes, & Elias aſſiſterent Chriſto transfi-
gurato ad imaginem gloriæ, quaſi nulli alij tunc honora
biliores ſancti eſſent inter defunctos, licet hoc dubium
eſt. Et tamen poſtea manifeſtum eſt, quod alij ſanctio-
res fuerunt, vt Ioannes Baptiſta, & B. Virgo, & Apoſto-
li, qui non erant defuncti tempore transfigurationis, ſal-
tem Virgo, & Apoſtoli, quia Ioannes Baptiſta defunctus
iam videbatur, & tamen veritas eſt, quod venerunt, vt
teſtes, & non vt honorabiliores omnium ſanctorum.

Tertio quantum ad principale dicunt alij, qđ iſti duo
fratres non petebant verè ad dextram, & ſiniſtram ſede-
re, quaſi hoc ita ad literam ita futurum eſſet, quia talis lo
cus nulli homini datur: neque etiā Angelo, quia eſt lo-
cus filij Dei: ſed petiuerunt, quòd inter omnes Apoſto-
los ipſi eſſent primi in fauore apud Chriſtum. Nam dixe
rat ille, quòd ſederent ſuper duodecim ſedes: & Chriſtus
quoque ſeſſurus erat: ideo exiſtimabant, quòd aliqui eo-
rum propinquius, quam alij, Chriſto ſederent: & iſti
vbicunque ſedeant, dicunt ſedere ad dextrā, & ſiniſtrā.
Talem autem primatum petebant iſti nunc: ſed adhuc
iſtum promittere eis noluit, vt oſtendat, quòd non ex vo
luntate, ſed ex meritis datur honor cæleſtis: & quòd po
terat eſſe, quòd alius ſuperueniret cū maioribus meritis,
qui locum illum abūdantius mereretur, & oportebat da
re illi: ideo iſtis promittere noluit. Sed inquantum di-
xit, ſedere ad dextram, & ſiniſtram non eſt meum da-
re vobis, ſed quibus paratum eſt, non minuit per hoc, ꝙ
aliquibus dandus erat ille locus, ſed reſpondit intentio-
ni eorum quantum ad primatum, quem appetebant, ꝙ

A ille non detur niſi pro meritis. Sic dicit Chriſoſt. Videtur
autem verius, quòd locus ille omnibus maior eſt, non ſo
lum hominibus, ſed etiam Angelis. Sic enim præcipuum
vnigeniti ponit Paulus dicens. Ad quem aliquando An-
gelorum dixit Deus, ſede à dextris meis? Dominus eīgit
non quaſi exiſtētibus quibuſdam, qui aſſeſſuri eſſent, ſed
condeſcendens interrogantium ſuſpitioni reſpondit: hoc
enim vnum ſolùm quærebāt præ alijs ſtare apud ipſum.
Sed dicendum, quod iſti verè accipiebant ſedere ad dex-
tram, & ſiniſtram, ideſt in latere Chriſti, quia hoc ſatis ve
riſimile credebant: putabant enim Chriſtum regnaturū
temporaliter ſuper Iudæos: & in illo regno futuros eſſe
propinquiores ei Apoſtolos ſuper omnes alios homines,
ſed non æqualiter: imò quoſdā alijs propinquiores de
ipſis Apoſtolis: & quod illi verè ſederent ad latera eius,
B quia aliqui ſic aſſidere ei deberent cū homo eſſet. Quod
autem dicitur, quòd ille locus excedit homines, & Ange
los: verum eſt ſi accipiatur, vt ſedere eſt à dextris Dei, ſi-
cut dicitur de Chriſto Mar. 16. quòd ſedet à dextris Dei,
& iſte locus eſt proprius vnigenito excedens Angelos,
vt inducit Apoſtolus ad Hebr. 1. c. hoc autem iſti non pe
tiuerunt, quia talem ſeſſionem non intelligebant: ſed
ſeſſionem veram ad dextram, & ſiniſtram Chriſti homi
nis temporaliter, Chriſtus verò cum reſpondit: ſedere
autem ad dextram, & ſiniſtram non eſt meum dare vo-
bis, accepit de ſeſſione æterna, vt oſtenſum eſt ſupra, li-
cèt hoc non eſſet quantum ad propoſitum ſecundùm eo
rum petitionem.

Quartò dicunt aliqui, quòd dixit hoc Chriſtus nō qui
dem, vt videatur eis negare honorem, quem petiuerūt:
C ſed vt non expreſſè petitum concedat: nam ſi concede-
ret expreſſè quod petebant, cùm iſta res videatur indiui
ſibilis, ſcilicet ſedere ad dextram, & ſiniſtram: & data
duobus non poteſt alijs dari, videretur cæteris negata:
quod erat cæteros irritare, & auferre eis deſiderium pro
ficiendi, ablata ſpe honoris: ideo licèt non excluderet
iſtos à re petita, non debuit eis expreſſè concedere quod
petebant: & non ſolùm iſtis, ſed nullis alijs quantūcunq;
meriti debuit hoc concedere: nec debuit nominare ali-
quos, quibus prius conceſſum eſſet, vt neſcito cui hoc cō-
cederetur, maneret omnibus ſpes proficiendi. Et ita con-
uenienter factum eſt, quia quando Chriſtus ſeſſionis lo-
cum negauit iſtis, non conceſſit aliquibus expreſſe: ſed
ait, non eſt meum dare vobis: ſed quibus paratum eſt a
patre meo.

D Vnde ſeruauit in hoc Chriſtus honorem iſtorum duo
rum, quia non expreſſè eis negauit dicens, non ſedebitis
ad dexteram, neque ad ſiniſtram meam, ſed ait: non eſt
meum dare vobis. ſed quibus paratum eſt à patre meo,
poterat autem eſſe, quòd illi duo eſſent de illis, quibus
paratum erat à patre ſedere ibi. Etiam abſtulit occaſio-
nem ſcandali alijs: nam ſi expreſſè iſtis concederet, vel
aliquibus alijs, cęteri ſcandalizarentur: nunc verò cum
nullum repulit apertè, & nullum expreſſè recepit, ma-
nent omnes æquales. Et ita omnibus ſeruatur honor, &
nemo habet cauſam ſcandali. Sic dicit Hieronymus: Mi
hi videtur, quòd ideo ſedentium in regno cælorum vo-
cabula non dicuntur, ne paucis nominatis, cæteri puta-
rentur excluſi: ideo tamen non dixit, Non ſedebitis, ne
duos confunderet: neque etiam dixit, Sedebitis, ne cę-
E teros irritaret.

Quintò, & principaliter dicendum, quod Chriſtus nō
conceſſit iſtis, neque expreſſè negauit, quod petebant,
quia non cōueniebat. Iſti enim petebant honorem ſum-
mum in regno cælorum, ſcilicet ſedere ad dexteram, &
ſiniſtram: honor autem talis datur per merita, & nō ex
fauore. Si autem Chriſtus nunc iſtis expreſſè concede-
ret petitum, videretur quod etiam ſi alij poſt eos mere-
rentur maiora, quod non daretur eis iuxta meritū, ſed
minus merentibus, daretur maior ſtatus: quod erat in-
conueniens, ſi autem expreſſè negaretur eis petitum, fie
ret quoque iniuſtum, quia poterat eſſe, quod neuter ad
tantum gradum gloriæ perueniret, ad quantum iſti: &
ideo deberetur eis gradus ſummus vitæ æternæ, qui ta-
men non daretur eis cùm eſſet expreſſè negatus: ideo
Chriſtus non debuit alicui illum expreſſè cōcedere, ne-

que

quæ alicui expreſsè negare, vt per hoc videretur relinque re libertatem adipiſcendi, & deſiderium proficiendi in merito. Et quia profectus ex parte noſtra eſt incertus, licèt apud Deum nichil ſit incertum, debuit relinqui res dubia, aut ſaltem uobis ignota, vt putetur, quòd ei, qui magis meruerit, dabitur locus excellentior. Sic dicit Chryſoſt. ſ. Dominus reſpondet: moriemini quidem propter me: tamen hoc non ſufficit facere vos primum ordinem obtinere. Si enim aliquis alius venerit cum martyrio ampliorem virtutem poſſidens, non quia vos amo, illum expellam, & vobis dabo primatum. His enim paratur primatus, qui poſſunt per opera fieri primi. Hieronymus quoque ait: Regnum enim cœlorum non eſt dantis tantum ſed accipientis: non eſt enim perſonarum acceptio apud Deum. ſed quicunque talem ſe præbuerit, vt regno cœlorum dignus fiat, hic accipiet, quod non perſonæ, ſed vitæ paratum eſt. Si itaque tales eſtis, vt conſequamini regnum cœlorum, quod pater meus victoribus præparauit, vos quoque accipietis illud.

Sextò poteſt dici, & conformiter ad præcedētia, quod dixit, non eſt meum dare vobis, quaſi dicat, vos petitis honorem iſtum non prætextu alicuius meriti, ſed ex fauore, quia eſtis cognati mei, & tamen nō datur illud niſi ex merito, & ſecundum differentiam meritorum, quæ merita cognoſcit pater meus, ideſt Deus pater, & tota Trinitas: ideo non eſt meum dare vobis, ideſt vobis ſine cauſa petentibus ex ſolo fauore: ſed dandum eſt illis, quibus paratum eſt à patre meo, ideſt eis, qui merentur. De quorum numero neque dixit iſtos eſſe, neque apertè negauit.

Et audientes decem. Iſte eſt effectus conſequens per accidēs ex petitione duorum fratrum. ſ. quod irati ſunt alij. Et dicitur, quòd decem, ideſt alij decem Apoſtoli audierunt petitionem duorum fratrum de prælatione eorum: erant enim duodecim, & pro duobus hoc petitum eſt: ideo decem alij manebant, qui ſcandalizati ſunt de petitione. *Indignati ſunt.* Ideſt, irati ſunt & indigne tulerunt, quia eſſet indignum, quod exiſtentibus eis duodecim, inter quos nondum apparebat tanta differentia meritorum, quòd illi duo ſpecialiter auderent petere primatum, in quo alij contemnebantur. *De duobus fratribus.* Ideſt de Iacobo, & Ioanne filijs Zebedæi, qui erant fratres, & pro quibus petitus fuerat iſte honor.

Quomodo decem Apoſtoli audiuerunt petitionem factam pro duobus fratribus.
Quæſt. LXXXII.

QVæritur, quomodo decem Apoſtoli audierunt petitionem factam pro duobus fratribus. Dici poteſt vno modo, quòd præſentibus eis facta eſt, & ideo audierunt. Et huic conſonat quod mater pro filijs petit, ſ. quia cum coram alijs peteretur hoc, ſi Iacobus & Ioannes per ſe peterent, indignarentur cæteri, ſubmiſerunt autem matrem, vt quaſi a ſeipſa videretur mota, & ipſi non eſſent increpabiles. Si autem in ſecreto petendum eſſet, fortaſſis non ſubmitterent filij matrem, ſed ipſi per ſe peterent. Aliter poteſt dici, quod quando mater petijt pro filijs: decem non erant præſentes, ſed clam factum eſt, quia erat res fauore egens, & non innitebatur meritis, & hoc ſatis colligitur, quia dicitur ſupra in littera, quod acceſſit ad Ieſum mater filiorum Zebedæi cum filijs ſuis. Et ita de nouo venerunt mater, & filij: & non erant præſentes duodecim diſcipuli Chriſto: nam, ſi quādo hoc petitum eſt, eſſent decem diſcipuli corā Chriſto, eſſent quoque duo fratres, vt ſic eſſent duodecim, & non venirent duo cum matre ad Chriſtū, quia per hoc oſtendebatur, quod ipſi ſuggerebant matri ſic petere, & manifeſtè ab alijs poſſent redargui, quod ipſi cauere volebant, cum propter hoc matrem ſubmiſiſſent: ideo videtur dicendum, quod non fuit hoc petitum coram decem alijs. Secundo patet, quia iſti duo fratres dubitabant an petitio ſua à Chriſto acceptaretur, nam licèt aliqualiter confiderent, de hoc non erant certi; & ideo vt non confunderentur ipſi, & mater ſua palam, manifeſtum eſſet, quod cum eſſent prudentes, vellent rem caute agere. ſ. ſic quòd

F ſi concederetur ſecura maneret, & alijs non irritarent. Si autem non concederetur, non confunderentur ipſi, & mater ſua, ſed hoc non poterat fieri ſi palam fieret: nam ſi non concederetur confunderentur coram omnibus, & irritarentur alij diſcipuli. Si autem concederetur, licet non confunderentur, ſaltem irritarentur alij contra eos: ſcientes, quòd Chriſtus non concederet hoc eis à ſeipſo motus, ſed vehementer oratus. Si verò in occulto concederet eis, non ſcandalizarentur alij, qui fortaſſis non ſcirent, quod oratus fuerat Chriſtus pro eis. Etiam minus honorabiles viderentur, qui honorem non pro meritis, ſed precibus emptum obtinebant.

Tertiò patet, quia decem indignati ſunt de duobus fratribus, & Chriſtus ad tollendam illorum indignationem, & aliorum ambitionem dicitur, quòd vocauit eos, & dixit eis, ea, quæ habentur in littera: & tamen ſi duo
G fratres peterent hoc cum matre, præſentibus alijs, ſtatim ibi indignarentur alij, & Chriſtus compeſceret eorum indignationem, & tamen dicitur, quod vocauit eos ad compeſcendum indignationem: ergo videtur, quòd non fuit petitio duorum coram alijs. Dicendum ergo videtur, quòd audierant decem diſcipuli rem factam fuiſſe, ſed nō viderunt eam fieri, audierunt ab aliquo, qui rem nouerat. Si tamen aliquis dicat, quòd illi aſtabant, quando mater pro filijs contendebat, petens honorem, non eſt inſtandum.

Quare indignati ſunt decem contra duos fratres.
Quæſt. LXXXIII.

H QVæritur, quare indignati ſunt decem contra duos fratres. Dicendum, quòd cauſa erat eis indignationis, omnes enim iſti ad familiam Chriſti pertinebant, & omnes videbantur quaſi æquales meritis, quia adhuc erant carnales, & nemo excedebat alios valde, potiſſimè quia omnes erant viri pauperes. Etiam Chriſtus ante hoc non conſtituerat aliquos maiores alijs. Quòd ergo iſti duo appetiuerint, & expreſsè petiuerint primatum, fuit moleſtum alijs, quia ex hoc videbantur alij contemni, & ſubijci æqualibus ſuis. Sed obijcietur, quod ex hoc non debuerat quiſquam iraſci niſi Petrus, quia ille erat maior Iacobo, & Ioanne, vel ſaltem erat æqualis, cæteri autem minores videbātur Iacobo, & Ioanne apud Chriſtum, vt patet ex ſpecialibus vocationibus, & rebus, quas cum eis tractabat in ſecreto, ideo non debuerunt alij indignari.

I Dicendum, quòd non habebat Petrus ſpecialem, & ſolam cauſam querelæ quaſi præpoſiti forent ei Iacobus, & Ioannes, ſi concederetur hoc a Chriſto, tanquam ille ante hoc eſſet maior illis. Non enim erat maior, ita vt cæteri reputarent eum maiorem, & crederēt eum a Chriſto fuiſſe maiorem aſſignatum. Et cum dicitur, quod fuerunt ei claues regni cœlorum datæ, nō obſtat, quia etiam omnibus alijs datæ fuerunt, ſup. 18. cap. ſ. Quęcunque alligaueritis ſuper terram, ligata erunt & in cœlo. Vnde quilibet Apoſtolorum dubitabat poſt collatas claues quis eorum maior eſſet. Et iſtud dubium manſit vſque ad diem mortis Chriſti. Nam in cœna vltima Chriſti, incęperunt inter ſe conquerere quis eorum maior videretur, Luc. 22. & tamen non facerent publice iſtam diſceptationem, ſi putarent Petrum per collatas claues eis prępoſitum; ideò adhuc putabant ſe æquales, cum neſcirent,
K quis eſſet maior. Cum autem dicitur de alijs, quod non habebant cauſam indignationis, quaſi iam ſcirent Iacobum & Ioannem ſpecialiter vocatos à Chriſto.

Dicendum, quòd non ſtat, iſta enim dabant illis aliquem ſcrupulum, quòd Chriſtus maiorem fauorem daret iſtis quàm alijs; aut, quod eos magis amaret quàm alios, ſed non apparebat ex eo, quòd illos maiores cōſtitueret. Vnde poſt hoc dubitauerūt Apoſtoli inter ſe quis maior eſſet. Sic patet ſupra 17. cap. vbi poſt transfigurationem, ad quam ſpecialiter Petrus, & Iacobus, & Ioannes vocati fuerant, & poſt ſuſcitationem filiæ archiſynagogi, ad quam idem tres ſoli aſſumpti fuerant, adhuc contendebant inter ſe diſcipuli quis eorum maior eſſet, ideo illæ vocationes ſpeciales non oſtendebāt manifeſtè aliquem

eſſe

eſſe maiorem alio. Et patet magis, quia in vltima cęna de hoc contenderunt, Luc. 22. & Chriſtus ſedauit contentionem, auferens eis opinionem, & ambitionem maioritatis, & ſtatim nocte ipſe vocauit ſpecialiter Petrum, Iacobum, & Ioannem, & coram illis cæpit triſtari, & mæſtus eſſe, infra 26. & Marc. 14. c. ſi tamen ex hoc putarent ipſi aliquem præferri illis. Chriſtus non faceret iſtam ſpecialē vocationem ſtatim cùm intenderet eis auferre ſcrupulū de maioritate, manebant ergo omnes æquales, & ideo cū iſti duo expreſsè petiuiſſent primatum, omnes alij habuerunt cauſam indignationis, quia quilibet putabat ſe poſſe eſſe maiorem, cum vſque nunc fuiſſent æquales, ideo omnes decem de duobus nunc indignati ſunt.

Quare nunc ſpecialiter indignati ſunt decem contra duos fratres. Queſt. LXXXIIII.

QVæritur, quare nunc ſpecialiter indignati ſunt decem contra duos fratres, nam etiam alias videbantur ipſi occupare primatum, vel poſſidere illum, cū ſpecialiter a Domino vocarentur. Aliqui dicunt, quòd iſta indignatio fuit, poſtquam audierunt increpationem Chriſti factam ad illos, quòd neſcirent quid peterent, prius enim cùm petebant primatum nondum indignabantur decem, quia neſciebant intentionem Chriſti. fortaſſis enim concederet eis, quod peterent, & tūc ſuperuacuum erat contra voluntatem Domini indignari, audita autem increpatione, cùm viderunt, quòd Chriſtus hoc non concedebat, ſed velut irrationabilem petitionem indicauerat, habuerunt ipſi locum indignationis, quaſi increpatio à Chriſto facta faueret eorum indignationi. Sic dicit Chryſo. ſcilicet. Donec Chriſti ſententia incerta erat, non triſtabantur alij diſcipuli, ſed tunc triſtati ſunt, quando eos, ideſt duos fratres increpuit. Sed iſta reſponſio præſupponit, quod decem erant præſentes, quādo mater per duobus filiis petiuit primatum, quod dubium eſt, vt dictum eſt ſupra. Et quod cum audiebant petitionem, non indignabantur quouſque ſcirent intentionem Chriſti. Cum verò audierūt, quòd increpuerit eos, videntes quòd illa petitio irrationabilis ab eo iudicata eſſet, ipſi quoque indignati ſunt, & ſecundum hoc intelligunt illam litteram, ſcilicet, & audientes decem indignati ſunt, ſcilicet audientes redargutionem Chriſti contra duos fratres. Et non referunt ad petitionem, ſed hæc incerta ſunt. Aliter ergo dicendum veriſimilius, quod valde ambiebant omnes diſcipuli mutuum primatum. Quod patet, quia ſæpe inter ſe contendebant quis eorum maior eſſet, vt patet ſupra 17. & Luc. 22. Et ideo quantumcunq; videbant, quod aliquis inter eos præponebatur aliis, licèt non manifeſtè præponeretur, ſed ex coniecturis colligerent hoc, indignabantur cæteri, & tamen non manifeſtè ab aliquo peti, neque palam à Chriſto concedi. & tamen adhuc propter ſuſpitionem de hac prælatione ſecretè contendebant inter ſe, ſicut ſtatim poſt transfigurationem, & ſolutionem didrachmatis contenderunt, quis eorum maior eſſet, ſupra 17. & 18. Nunc uero, quia apertè petitus fuerat principatus pro duobus fratribus, ideſt per uerba clara, & determinata, ſiue præſentibus decem ſiue abſentibus petitus fuerit, cùm illi cognouerunt hoc petitum eſſe, apertè indignati ſunt. Maximè, quia nunc Chriſti ſententiam pro parte ſua habuerūt. Sic dicit idē Chryſoſtomus, ſcilicet. Quando autem eos à domino in transfiguratione præhonoratos uiderunt, & ſi ſecundum mentem dolebant, in medium afferre non audebant, uenerantes doctorem.

Quare decem indignati ſunt contra duos fratres, & non contra matrem ipſorum. Queſt. LXXXV.

QVæritur, quare decem indignati ſunt contra duos fratres. Nam uidetur, quòd contra matrem potius indignari debuiſſent: illa enim petiuit & non filii, ut patet ſupra in littera.

Dicendum, quòd contra filios indignati ſunt, & non contra matrem, quia licet illa peteret, non putauerunt, quòd à ſeipſa mota fuiſſet ad petendum, ſed filijs ſugge-
A rentibus, vt peteret. Sic dicit Hieronym. Non ad mulieris audaciam referunt poſtulantis, ſed ad filios, quòd ignorantes menſuram ſuam, nō modica cupiditate exarſerunt. Secundo fuit, quia alij Apoſtoli cognoſcere potuerunt. quòd mater filijs ſuggerentibus ad hoc venit: ideo enim mater nūc petiuit, quia ante hoc Chriſtus dixerat: ecce aſcendimus Hieroſolymā, &c. & tamen iſtud Chriſtus dixit occultè ſolis Apoſtolis præſentib. vt dicitur ſup. in littera, ſ. aſſumpſit Ieſus duodecim diſcipulos ſecretò. Ideò mater ſcire non potuit, niſi reuelantibus filijs, & ita apparebat, quòd illi ſuggeſſerant ei, quòd veniret, & conſequenter totam increpationem, & culpam huius petitionis imponere debebant filijs, & non matri. Tertio, quia hoc agnouerunt decem Apoſtoli ex verbis Chriſti: petiuit enim mater pro filijs, & pro indebita petitione
B Chriſtus non redarguit matrem, ſed ſolos filios, dicens: Neſcitis quid petatis: ideo alij Apoſtoli cognoſcentes culpam eſſe ſolum filiorum, eos ſolos arguerunt, & contra eos ſolos indignati ſunt. Sic dicit Chryſoſt. Intellexerunt enim, quòd hæc petitio diſcipulorum fuit, quando eos Dominus increpauit.

An peccauerint decem Apoſtoli, quia indignati ſunt contra duos fratres. Queſt. LXXXVI.

QVæritur, an peccauerunt decem Apoſtoli, quia indignati ſunt contra duos fratres.

Dicendum, quòd hic fuit peccatum aliquod. Nam fuit ira. Nam dicitur, quòd indignati ſunt decem de duobus fratribus: ira autem peccatum eſt, quia vt di-
C citur Iacob. 1. cap. Ira viri iuſtitiam Dei non operatur. Etiam fuit inuidia: nam iſti nolebant, quòd duo fratres eis præponerentur, & ira de bono illorum triſtabantur: & tamen triſtari de bono inuidia eſt: ira tamen & inuidia ſecundum ſe ſunt peccata: ideo peccauerunt iſti decē cum indignati ſunt contra duos. Sic dicit Chryſoſt. Sicut autem duo carnaliter petierunt: ita & decem carnaliter irati ſunt: nam velle quidem eſſe ſuper omnes vituperabile eſt: ſuſtinere autem alterum ſuper ſe nimis eſt glorioſum.

Sic autem dicit Theophylactus, quia reliqui Apoſtoli vident Iacobum, & Ioannem honorem petere, patienter ferre non poſſunt: patientes enim humana inuidia mouebantur, ſed tunc primo indignati ſunt, cum viderunt ipſos à Domino non ſuſceptos: non autem prius indigna-
D bantur, quia videbant ipſos alijs præhonorari. Tunc igitur ſic imperfectè ſe habebant Apoſtoli: ſed poſtea in primatibus ſibi cedebant adinuicem.

An vero peccatum iſtud eſſet mortale, vel veniale, nō apparet manifeſtè. Certum eſt, enim quòd poterant incidere in peccata mortalia, quia nondum erant confirmati per Spiritum ſanctum, & Iudas, qui tunc erat Apoſtolus, grauiter peccauit: idem autem quantum ad cæteros erat, quod peccarent, aut peccare poſſent mortaliter.

An tamen aliquādo mortaliter peccauerint poſt Apoſtolatum, non quæritur nunc. An verò nunc ſic peccauerint dubium eſt: ideo cum non manifeſtè appareat eſſe peccatum mortale, melius erit dicere, quòd ſit veniale, quia nemo condemnandus eſt, niſi ex cauſa manifeſta: potiſſime quia ira aliquando eſt peccatum veniale,
E & etiam inuidia quędam leuis eſt, quę non eſt peccatum mortale: talem autem pati potuerunt Apoſtoli: veniale autem peccatum non potuerunt euadere. Siquis tamen contendat eos incidiſſe in peccatum mortale, non eſt contendendum.

Ieſus autem vocauit eos ad ſe, & ait: Scitis, quia principes gentium dominantur eorum, & qui maiores ſunt poteſtatem exercent inter eos: non ita erit inter vos, ſed quicunque voluerit inter vos maior fieri ſit veſter miniſter, & qui voluerit inter vos primus eſſe erit veſter ſeruus: ſicut filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam redemptionem pro multis.

Ieſus autem vocauit. Hic ponitur humilitatis instructio,

ctio,& dicitur. *Ieſus autem vocauit eos ad ſe*. Scilicet, poſtquam ſciuit indignatos fuiſſe decem contra duos. vt vtroſque emẽdaret, vocauit illos ad ſe, vt loqueretur eis. *Et ait*. Ea, ſcilicet, quæ ſequuntur. *Principes gentium dominantur eorum*. Ideſt ipſarum gentium. Vult oſtendere Chriſtus hic, quod non erat, ita de principatu gentium ſicut de principatu diſcipulorum ſuorum, quia inter gentes illi, qui principantur ſunt Domini, & faciunt ſibi exhiberi obſequia à ſubditis: non erat autem ſic diſcipulis ſuis, quia qui principaretur inter eos, non faceret ſibi obſequia fieri, ſed alijs impenderet obſequia. Vel totam ſuam operationem in aliorum vtilitatem impenderet. *Et qui maiores ſunt* Iuriſdictione, vel facto, vt quia maiorem poteſtatem habent. vel diuitias ex quibus poſſent ſe reddere alijs potentiores. *Poteſt. item exercent in eos* Ideſt in ſubditos ſibi, vel in minores: exercere poteſtatem eſt facere, quod poſſunt, etiam ſi non ſit iuſtũ illud fieri, cum non nominauerit rationem, ſed poteſtatem, & hoc pertinet ad principatum tyrannicum, quaſi dicat, qui inter gentes dominantur, non quærunt per principatum vtilitatem ſubditorum, ſed exercere poteſtatem ſuper eos. *Non ita erit inter vos*. Ideſt in iſta Eccleſia, quam Chriſtus conſecrauit in ſanguine ſuo, & acquiſiuit ſibi, quod principes eius non erunt ad dominandum, ſed ad quærendum vtilitatem ſubditorum. *Sed quicunque voluerit inter vos maior fieri*. Ideſt inter duodecim Apoſtolos, & omnes, qui Chriſti doctrinam ſequuntur, quia omnibus datum eſt documentum iſtud. *Sit veſter miniſter*. Ideſt miniſter ſeruiendo vobis. Et iſta principatus inter duodecim Apoſtolos non erat ad habendum aliquid honoris, ſed oneris, & difficultatis. *Et quicunque voluerit inter vos primus eſſe*. Eadem ſententia eſt per alia verba iterata. Nam eſſe maiorem, & eſſe primum idem eſt, quia primus eſt, qui in primo, & honorabiliori loco ſedet: & talis locus datur ei, qui poteſtate, auctoritate, & iuriſdictione maior eſt. *Erit veſter ſeruus*. Non ſeruus legalis, quia in Chriſto non eſt ſeruitus, ſed maxima libertas. Sicut dicitur ad Gal. 2. propter ſubintroductos falſos fratres, qui ſubintroierunt explorare libertatem, quam habemus in Chriſto, &c. ad Galat. 4 cap. dicitur. Itaque fratres non ſumus filij ancillę, ſed liberæ, qua libertate liberauit nos Chriſtus, ſed eſt ſeruitus voluntaria, qua quis alijs ſe ſpontè ſubijcit, vt apud Deum maior inueniatur. *Sicut filius hominis*. Ideſt ego. Vocat ſe filium hominis, vt de ſe alta non videatur ſapere, quamuis maior ſit homine, & eſt argumẽtum conueniens, quaſi dicat, vos eſtis mei diſcipuli, ideo debetis me imitari, quia aliàs non eritis diſcipuli, ſed ego non veni ad habendum honorem aliquem humanum, neque ad ſubijciendum aliquem mihi, ſed ad vtilitates aliorum procurandas, & ſeruiendum eis: ideo & vos ſic facere debetis. Sicut dixit eis, Ioan. 13. cap. Si ego magiſter, & Dominus laui pedes veſtros, & vos debetis alter alterius lauare pedes: Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. *Non venit miniſtrari*. Ideſt, vt ei miniſtretur, & ſeruiatur. *Sed miniſtrare*. Ideſt ſeruire alijs, imò omnibus, quia pro omnibus venit, & paſſus eſt. *Et dare animam ſuam*. Ideſt vitam ſuam: nam anima per mortem non perijt, & ideo datur, ſed quod perit vita eſt, & ita illa eſt, quæ datur. *Redemptionem*. Ideſt in redemptionem: nam per mortem eius nos à peccato liberati ſumus. *Pro multis*. Scilicet, pro omnibus, qui ſaluantur. Nam nemo ſaluatur, niſi per ſanguinem Chriſti, quia omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, ad Rom. 3. ideſt non poſſunt gloriam Dei per ſe habere, ſed opus eſt, vt per aliquem alium ad illam perducantur.

Ad quid Chriſtus vocauit, nunc hic diſcipulos. Quæſt. LXXXVII.

QVæritur, ad quid Chriſtus vocauit, nunc hic diſcipulos: nam videtur, quòd nulla cauſa vocandi eos erat, quia iſta vocatio ſi ad aliquid prodeſſet, eſſet ad emendandum diſcipulos, ſed videtur, quòd non fuerit ad hoc, quia aut eſſet ad corrigendum duos, aut ad F corrigendum decem. Non quidem videtur conueniẽs ad corrigendum duos, quia illi iam erant correcti: cum illos iam increpuiſſet, dicens: Neſcitis quid petatis, & alia, quæ ſupra habentur. Non etiam ad corrigendum decem, quia non ponuntur hic aliqua verba contra illos. Peccatum enim decem diſcipulorum fuit, quòd indignati fuerunt contra duos: tamen contra indignationem nihil Chriſtus locutus eſt hic, ſed ſolum contra ambitum honoris, ideo videtur, quòd ſuperuacuè eos vocauit.

Dicendum, quòd vocauit diſcipulos ad correctionem omnium: nam hic oſtendit non eſſe honorem, vel primatum inter eos appetendum. hoc autem omnibus erat neceſſarium, tam eis qui primatum petiuerunt, ideſt ſedere ad dextram, vel ſiniſtram, quam eis, qui propter illorũ petitionem indignati ſunt: omnes enim honorem appe- G tebant, & ideo omnibus erat vtile doceri non eſſe appetendum honorem, neque erat alia doctrina, quæ omnibus illis nunc communis eſſe poſſet, erat autem iſta multum conueniens vtriſque, quia iſta excludebat vtrorũq; vitium, & curabat, ſi enim honorem non appeterent, neque iſti, neque illi peccarent, qui enim petiuerunt honorem, ideo petiuerunt, quia appetebant, qui verò indignati ſunt contra petentes, ideo indignati ſunt, quia illi quoque illum honorem appetebant, licèt nondum illum petiuiſſent, nam ſi non appeterent, neque aliquid magnum illum honorem reputarent, non indignarentur, quod alij illum peterent, & aſſequerentur, quia rem contemptibilem nemo alijs inuidet ſed rem præcioſam, erat ergo cõueniens doctrina omnibus duodecim iſta de non appetendo honorem, quia ſequentes iſtam, neque honorem H aliqui eorum peterent, aut appeterent, neque ſi aliqui peterent indignarentur alij.

Cum autem dicitur, quod non erat neceſſaria nunc doctrina aut correctio duobus, quia ſupra fuerant correcti.

Dicendum, quod fuerant quidem increpati, ſed nõ fuerant emendati neque edocti, nam ibi ſolum Chriſtus reſponderat ad petitionem iſtam eorum dicens eam eſſe irrationabilem, & tamen radicem petendi non excluſerat, quia licèt nunc ab iſta petitione excluderẽtur, adhuc manebat eis deſiderium honoris, quo exiſtente alia, & alia peterent, ideo Chriſtus, vt nõ deberet ad ſingulas petitiones reſpõdere, abſtulit omnem radicem, & motiuum petendi, oſtendens, quod nullus honor, vel primatus in regno ſuo in vita præſenti petendus eſſet, & ita nichil peterent, neque appeterent. Vnde iſta doctrina erat neceſ- I ſaria, quia erat generalis, præcedẽs verò erat ſpecialis ſolum quantum ad illam petitionem.

Cum autem dicitur, quod quantum ad decem nõ erat iſta doctrina neceſſaria, quia nichil dicitur hic de indignatione, de qua peccauerant, dicendum, quod erat conueniens, imò conuenientior, nam ſi contra indignationẽ aliquid dixiſſet, ceſſarent quidem ab iſta indignatione, ſed non ablata radice indignandi rurſus indignandi occaſio occurreret, & iraſcerentur Apoſtoli inter ſe, nũc verò ſufficienter ablata eſt materia indignationis, pro hoc enim indignati ſunt decem, quia duo ſpecialiter appetiuerunt, & petiuerunt primatum.

Chriſtus autem oſtendit non eſſe primatum appetendum in regno ſuo, & talem quidem eſſe, quod nemo illũ appetere velit, & ideo, ſi quis illum appetierit, cęteri non K poſſent de hoc inuidere, & ita, ſi diſcipuli bene attenderent doctrinam iſtam, non iraſcerentur, licèt aliqui peterent de cętero principatum. Fuit ergo conueniens doctrina pro omnibus decem, & duobus.

Ad quid dicitur, quod vocauerit Chriſtus diſcipulos ad dicendum eis hæc, cum eſſent præſentes. Quæſt. LXXXVIII.

QVæritur, ad quid dicitur, quia vocauerit Chriſtus diſcipulos ad dicendũ eis hæc, quia videtur, quod non oportebat vocari illos, quia pręſentes erant, quando indignati ſunt decem contra duos.

Dicendum, quod poteſt intelligi vno modo, quod omnes diſcipuli nunc eſſent abſentes. i. quod duo fratres cum matre venerant ad petẽdum primatũ, quę petitio poſtq̃

perueniſſet ad decem, qui abſentes erant, indignati ſunt, Chriſtus autem ſciẽs eos indignatos iam duos quam decem vocauit ad ſe omnes, vt omnibus loqueretur, & ita oportuit vocari omnes, quia omnes erant abſentes.

Secundo poteſt intelligi, quod quando duos fratres cũ matre petiuerunt, non erant decem præſentes, & audientes illud decem indignati ſunt: Chriſtus autem antequã iſti duo ab eo recederent, ſciens decem fuiſſe indignatos vocauit eos, & ita præſentibus omnibus locutus eſt. Sic tenet Chryſoſt. dicens. Quia turbati erant, vocatione eos conſolatur, de propinquo loquens eis, etenim duo à ſocietate decem ſeipſos ſeparantes, propius ſtabant ſeorſum Domino loquentes.

Tertio aliqui volunt, quod petitio matris, & duorum fratrum facta fuerit præſentibus decẽ, & ibi fuerint duo increpiti, quod videntes decem indignati ſunt, & tunc Chriſtus omnibus locutus eſt, quæ habentur hic. Sed tũc dicunt quod licèt non vocauerit eos cũ præſentes eſſent, dicitur vocaſſe, vt appareat quomodo fuerit iſte actus factus coram eis, de quibus non conſtat ex litera, quod ante hoc præſentes Chriſto erant, & tamen primus, & ſecundus modus veriſimiliores ſunt quàm tertius.

Quare Chriſtus nunc vocans diſcipulos non increpuit eos. Quæſt. LXXXIX.

QVæritur, quare Chriſtus nunc vocans diſcipulos non increpuit eos, vtrique.n. redargutione digni erant, duo quidem, quia principatum ambierant, & petierant, decem quidẽ, quia indignati fuerant cõtra duos, & tamen neminem tunc redarguit, ſed dedit eis doctrinam ad hoc, non faciendum de cætero.

Dicunt quidam, quod hoc fecit ex manſuetudine ſua, ad manſuetum autem non pertinet acriter redarguere. Sic dicit Hieronymus. Humilis autẽ magiſter, & mitis neque cupiditatis duos arguit poſtulantes, neque decem reliquos indignationis increpat, & liuoris. Secundò dicendum, & conuenientius, quod hoc factum eſt, quia ita conueniebat ſecundum conditionem rei. Nam duos non oportebat vltra redargui: fuerant enim iam increpiti, cum Chriſtus dixerit eis, neſcitis quid petatis, & negauerit rem petitam, decem autem non oportebat redargui, quia peccatum eorum leue fuerat, & hoc quia quadam humana ratione moti fuerant inquantum duo ſpecialiter ſibi primatum ſuper eos petebant habere, homines autem non faciliter tolerant alios ſibi præeſſe, potiſſimè quando non apparet cauſa prælationis, ſed ex ſolo fauore præponi volunt. Item quia indignatio illa non proceſſit ad publicum, ita vt cõtenderent inter ſe vel pugnarent, ſed fuit motus animi ipſorum, ſecus autem quando iterum inter ſe in via contenderant quis eorũ maior eſſet, ſupra 18. & Mar. 9. & Luc. 9. quia tũc Chriſtus eos redarguit, nunc verò non redarguit, quia contẽtio nõ fuit, ſed indignatio leuis. Generaliter autem nõ fuit redargutio niſi inquantum dedit eis omnibus doctrinam de non concupiſcẽdo primatum in regno eius, quod erat eos redarguere inquantum in hoc vtrique peccauerãt, quia illum ambiebant. Etiam quia ſatis erat eos corrigi, etiam ſi non redarguerentur.

Quare Chriſtus volens diſcipulos erudire, ne primatus ambirent, non introduxit puerum in medium. Quæſt. XC.

QVæritur, quare Chriſtus volens eos erudire ne primatus ambirent, non introduxit puerum in medium ſicut ſupra 18. cap.

Dicendum, quod non potuit nunc puerum introducere in medium, Chriſtus enim tunc puerum introduxit, quia volebat ad magis rem manifeſtandum oculis exempla ſubijcere, talis enim modus vulgares multum mouet, & quia tunc de humilitate loquebatur, quæ in pueris inuenitur dixit de pueris, & ſtatuit eum in medium, nunc verò nõ locutus eſt de puero, ſed de principibus gentiũ, nullum autem principem habuit, quem in medium ſtatueret, ideo non reduxit rem ad oculum ſicut ibi.

A Secundo, quia ſtatuendo puerum in medio, oſtendebat Chriſtus id, quod volebat. Nam loquebatur de humilitate, in puero autem ex habitudine ſua oſtenditur humilitas, quia locum primum non vendicat, neq; de alijs curat, ad quæ ambitioſi anhelant, & ideo introducendo puerorum in medium ſine alia diſcuſſione de operibus eius, ſtatim apparet virtus eius naturaliter circa humilitatem, introducendo autem principẽ non appareret ea, quę hic Chriſtus inducit. ſ. quia principes gentium dominantur eorum, & qui maiores ſunt, poteſtate exercent in eos. Quare ex ſolo viſu principum non apparet quomodo ipſi tyrannicè dominentur, niſi quis actus illorũ conſiderauerit. Sed dicendum quare non dixit hic de puerorum humilitate ad reprimendum elationem & ambitum eorum honoris.

B Dicendum, quod non fuit conueniens, quia Chriſtus volebat inducere ſemper nouam doctrinam, & ibi de puerorum humilitate locutus fuerat, non voluit hic de illa loqui.

Secundò, quia volebat rem magis probare. Iam enim Chriſtus vſus fuerat illa probatione de puerorum humilitate contra elatos. Hic autem voluit vti alia. ſ. de principum ſuperbia. Et ratio eſt, quia ex diuerſa radice hic probat. Nam ibi oſtendit, quod cupiendo honorem non poterant habere regnum cęlorum, ſed oportebat per humilitatem illud habere, & ideo ſicut puer ſe debebat humiliare, qui illud aſſequeretur. Nunc autem oſtendit, quod nemo debet cõcupiſcere principatum in regno ſuo, quia nõ eſt talis principatus, quod cõcupiſci debeat, quia non eſt ad dominandum ſicut eſt principatus gentium, ſed

C eſt ad ſeruiendum ſubditis.

Quomodo facit ad propoſitum Chriſti, quod induxit de principibus gentium. Quæſt. XCI.

QVæritur, quomodo facit ad propoſitum Chriſti id, quod induxit de principibus gentium.

Dicendum, quod Chriſtus voluit oſtẽdere quod principatus in regno Chriſti non erat concupiſcendus, & hoc quia illi, qui ambiunt principatum ideo ambiunt, quia putant rem excellentiam eſſe, ſicut inter gentes de principatu æſtimatur, & tamen in regno Chriſti non eſt principatus talis qualis eſt inter gẽtes, ſed cõtrarius, ideo nemo debuit concupiſcere primatum in regno Chriſti, quia ipſe non eſt ex ſe concupiſcibilis, inter gentes enim,

D qui principes ſunt, dominantur, & exercent poteſtatem, in regno autem Chriſti, qui princeps eſt non dominatur, ſed ſeruire debet, & tamen in regno gentium nemo cupit ſeruitutem, quia non habet aliquid excellens neq; delectabile, quod quis per ſe concupiſcere poſſit. Si ergo in regno Chriſti, talis eſt principatus, qualis in regno gentium, eſt ſeruitus, nemo concupiſcet principatum, quia non habet in ſe aliquid concupiſcibile. Quod autem talis ſit principatus huius, Chriſtus oſtendit, dicens, quod qui maior eſſe voluerit, debet eſſe omnium miniſter, & qui voluerit eſſe primus, erit omnium ſeruus.

Quid eſt quod dixit Chriſtus, princeps gentium dominatur eorum. Quæſt. XCII.

E QVæritur, quid eſt quod dixit Chriſtus, princeps gentium dominatur eorum, &c.

Dicendum, quod voluit oſtendere principatum gentium conſtitutum eſſe in tyrannide quadam, & etiam ꝙ ille principatus erat hominibus concupiſcibilis.

Primum oſtendit cum ait, principes gentiũ dominantur eorum. i. ſunt quaſi domini, & ita non eſt principatus purè dominorum, ſed quaſi ſeruorum. Nam liberi principem habent, ſed non dominum, quia ad dominum ſeruus refertur, & tamen dicitur hic, quod dominãtur. i. extendunt principatum abutẽdo illo, ita vt principatus regalis conuertatur in tyrãnicum, qui eſt dominatiuus. Sic dicit Theophylactus: Gentilium principes tyrannicè, & dominabiliter ad principatum ſe ingerunt. Et addidit Chriſtus, ſ. qui maiores ſunt poteſtatem exercent eorum, vel in eos, quod etiam ad tyrannidem pertinet.

Quid poteſtatē exercere.

Nam cum dicitur, exercent poteſtatē, innuitur, quod exercent opera poteſtans, ille autem poteſtatem exercet, qui non quod debet, ſed quod poteſt agit, & hoc tyrannicum eſt, quia in principatu liberorum non permittimus dominari hominem, ſed rationem, vt ait Ariſt. & ita homo nō habet homines in poteſtate, ſed lex habet homines, princeps autem legem, & rationem ſequi debet, idem autem ſignificatur ex verbis Marci, ſcilicet principes eorum poteſtatem habent ipſorum: Marc. 10. cap. Ideſt principes retinent poteſtatem in ſeipſis, & non concedunt iſtam poteſtatem legi, & tamen in principatu liberorum poteſtas debet eſſe in lege, & ratione, & non in homine. Ex his autem ſequitur ſecundum, ſcilicet, quòd principatus iſte ſit concupiſcibilis, quia omne, quod habet excellentiam aliquam, eſt naturaliter concupiſcibile, & tamen principatus gentium eſt habens excellentiam, quia dominus habet excellentiam magnam ſuper ſeruos, & tamen in illo principes dominantur.

Et ita tenent illam magnam excellentiam ſuper ſubditos. Etiam poteſtas eſt, quædam magna perfectio. Nam de potiſſimis attributis diuinis ponitur, & tamen principes gentium poteſtatem habent, quia vt Chriſtus dicit, qui maiores ſunt poteſtatem exercent in eos, ideo multum appetibilis eſt ab hominibus talis principatus. Ob hoc ergo ad gentes pertinet principatus appetere, quia principatus eorum talis eſt, quod appeti poſſit. Sic dicit Chriſoſt. oſtendit autem in hoc, ꝙ gentile eſt primatus cupere, & ſic gentium comparatione eorum animam æſtuantem conuertit, ad Chriſti autem diſcipulos non competit principatum appetere, quia ille non habet aliquid tyrannicum, neque poteſtatem exercet, & ideo non habet aliquam excellentiam, ſecundum quam appeti debeat, nō eſt. n. ille principatus dominandi, ſed diligendi, & nō habet dominationem, ſed ſubditorum ſolicitudinem. Sic dicit Origenes: Principes gentium non contenti tantum regere ſuos ſubditos, violenter eis dominari nituntur. Inter vos autem, qui eſtis mei, non erunt hæc, quoniam ſicut omnia carnalia in neceſſitate ſunt poſita, ſpiritualia autem in voluntate, & ſic, & qui principes ſunt ſpirituales, principatus eorum in dilectione ſubiectorum debet eſſe poſitus, non in amore corporali.

Quid intellexit Chriſtus hic nomine gentium. Quæſt. XCIII.

QVæritur, quid intellexit Chriſtus hic nomine gentium. Dicendum, ꝙ in ſacra Scriptura intelliguntur illi, qui non pertinent ad Iſraelitas ſecundum cognationem, neque ſecundum ritum: nam qui de gentib. ad legem Moyſi conuerſi ſunt, iam non gentes, ſed populi Dei appellantur. Et tamen dicendum, quod hic vocantur gētes oēs homines præter diſcipulos Chriſti, qui nunc eum ſequebantur, & illos, qui poſtea eum ſequerentur per doctrinam: origo autem nominis eſt, quia gens ſignificat multitudinem, ſ. totam ſpeciem: gens. n. de ſolis hominibus dicitur, & idem eſt gentem dicere, ac ſi homines dicamus, & ideo quando gentes pluraliter dicimus, omnes homines ſignificamus. Iſta cauſa fuit, quod ſacra Scriptura gentes appellaret eos, qui non erant Iudæi. Nam Iudæi collati ad cæteros pauciſſimi erant, quaſi non eſſent ipſi aliqua pars hominum, ſed præter eos adhuc tota ſpecies humana maneret integra, & nihil deeſſet multitudini hominum, ita, & nunc à fortiori pauciſſimi erant Apoſtoli, ſ. duodecim. & ideo cæteri præter eos abſolutè vocati ſunt gentes, quaſi ipſi non eſſent aliqua pars hominum in magnitudine. Quod autem ſic intelligatur, patet primo, quia aliàs acciperentur ſoli genoles excluſi, & ita inueniretur, quod iſte principatus de quo Chriſtus loquebatur, pertinebat ad Iudæos, ſed falſum eſt, quia etiam inter Iudæos erat principatus, qui inter gentes, ſ. quod principes dominarentur eorum, & opprimerent eos tyrannide, & ſeruitute. Sic patet ex decurſu principum, & maximè patet ex eo, quod prædixit Deus Iudæis, quando petierunt regem, quod reges eorum acciperent filios, & filias eorum, & agros, & vineas, & addecimaret fructus redituum ſuorum, 1. Reg. 8. capit.

F Secundo patet, quia Apoſtoli erant omnes Iudæi, imò omnes Galilęi: Act. 1. & 2. c. & ita aſſueti erant ſub principatu Iudaico. Si ergo iſte principatus, quem Chriſtus hic inducit, non eſſet diſtinctus à principatu Iudaico, non oportebat de nouo illum introduci, & tamen introduxit Chriſtus nunc iſtum principatum, quaſi eſſet alterius cōditionis, quam cæteri principatus. & quod nunquam aliquis talis fuerat, quia omnes principatus, qui erant nūc, erant concupiſcibiles: ergo non erat iſte principatus Iudæorum, ſed alius, & conſequenter cum non diſtinguantur hic, niſi duo principatus oppoſiti, neceſſe eſt, ꝙ principatus Iudæorum intelligatur, ſub principatu gentium.

Tertio patet, quia dixit, non ſic erit inter vos: ex quo manifeſtè apparet, quod omnes principatus diſtinxit in duos, ſcilicet principatum gentium, & principatum Iudæorum, G cum dixerit: principes gentium dominantur eorum, & poſtea adiunxit, non ſic erit inter vos: ergo omnis principatus diſtinguitur in principatum gentium, & iſtorum, & tamen iſti erant ſoli Apoſtoli, quibus loquebatur, & illi, qui poſtea iſtam legem ſecuturi erant: ergo principatus Iudæorum, ſub principatu gentium includitur, & ſic omnes homines vocantur hic gētes pręter Apoſtolos.

Quomodo Chriſtus dixit, hic de principatu gentium, quia videtur, quòd ſufficienter non locutus eſt huiuſmodi redarguens principatus. Quæſt. XCIIII.

QVæritur, quomodo Chriſtus dixit hic de principatu gentium diſtinguens eum à principatu Apoſtolorum, H in qua aſſignatione videtur minus ſufficienter dicere. Nam dictum iſtud intelligitur de principatu tyrannico, cum dicatur, dominantur eorum, & poteſtatē exercent. Et tamen inter gentes ſunt aliqui boni principatus, quia ſicut Ariſt. diſtinguit 8. Ethic. & 3. Politicorum, principatuum Politicorum tres ſunt boni, & tres mali, Regalis, Ariſtocraticus, Timocraticus boni ſunt, Tyrannicus, Oligarchicus, Democraticus mali ſunt. Ergo quando gētes habuerint iſtos tres principatus bonos, non poterit redargui principatus gentium, & tamen Chriſtus deducit hic alium principatum, qui non ſit ſimilis principatui gētium, quaſi ſit malus principatus gentium ſemper. Ergo I Chriſtus non ſufficienter dixit, quia de ſolo malo principatu gentium dixit: vel ſi de omni principatu gentium intellexerit, non ſolum arguet Chriſtus tres principatus malos politicos, qui ſunt corruptiones politię ſecundum Ariſt. ſed etiam tres bonos, quod eſt inconueniens.

Dicendum vno modo, quod licet inter gentes eſſent tres principatus boni politici ſecundum ſpeciem, & tres mali, tamen ſecundum actum rarò inueniebatur bonus principatus, quia quilibet principatus ſe extendebat ad aliquid, ita vt, in principatum malum incideret, in parum, vel in multū. Ratū aūt erat, ꝙ aliquis principaretur penitus iuſtè, & ita ab eo ꝙ plus erat, accepit nomen dicens, ꝙ principes gentiū dominantur, ſ. tyrannicè. Secundo pōt intelligi quantū ad appetitū principatus: licet ſecundū ſpeciē ſint principatus aliqui boni inter gentes, tamen oēs, K qui principatum optabant, ideo optabant, vt dominarentur, non erat aūt ſic faciendum inter Apoſtolos.

Tertio, quia in principatu gentium etiam bono eſt excellentia principantis ſuper ſubditos: licet. n. principetur non propter vtilitatem priuatam, ſed ſubditorum, quod ad rectum principem pertinet, tamē ſemper habet, quod maior ſit ſubditis, & quod habeat vim coactiuam ſuper eos, & obediant ei ex neceſſitate, & tributa, aut alia debita præſtent ad ſtatus ſui honorabilem ſuſtentationem. Vnde licet non conuertatur principatus in corruptionē, ſcilicet regalis in Tyrannicum, vel Ariſtocraticus in Oligarchicum: adhuc eſt multum deſiderabilis principatus inter gentes, quia multum de honore, & laude habet rectus principatus: ideo, & ſi laborioſum ſit bene regere, eſt tamen valdè honorabile, & propter hoc illi, qui honorem de ſummis bonis putant, principari ſummo deſiderio cupiunt, etiam in principatu iuſtiſſimo, immo, & Ariſt. 5. Ethic. Dixit optimis principibus, & rectoribus

in præmium bonæ gubernationis à politia deberi honorem,& gloriam. Et iſte ſenſus eſt conueniens, quia quicunque principatus gentium, quantumcūque iuſtiſſimus multum habet de honore, & poteſtate, & ideo propter magnitudinem excellentiæ eſt concupiſcibilis, & competit ei litera Chriſti, ſcilicet, principes gentium dominantur eorum, quia licèt non dominentur tyrannicè dominantur, ideſt domini reputantur, quia propter excellentiam, ſtatus, & magnitudinem honoris, & poteſtatis iudicantur domini ſubditorum ex modo loquendi noſtro. Et qui maiores ſunt poteſtatem exercent in eos, ideſt opera poteſtatis, ſ. habent vim coactiuam, quia habent poteſtatem incarcerandi, & occidendi, & bona poſſeſſa auferendi, & relegare, & deportare, & omnia genera pœnarum inferre, quas ſubditi patiuntur inuiti, & iſta eſt veritas. Principatus autem Apoſtolorū non erat ſic futurus, quia qui primus eſſet inter eos nichil plus de honore, & reue-B rentia, & ſtatu tēporali habiturus eſſet, quàm ſubditi, ſed ita pauper ſicut illi, poteſtatem autem non exerceret in ſubditos, quia non cogeret eos per pœnas ad aliquid agēdum, ſed per exhortationem verbi Dei. Et ita nichil eſſet in principatu Apoſtolorum propter quod cōcupiſci poſſet, ſicut principatus gentium quantūmcūque bonus eſſet, quia in illo erat dominari, & poteſtatem exercere, hīcèt intendat præcipuè ſubditis proficere. Sic dicit Origenes: Inter vos autem, qui eſtis mei, non erunt hæc, quoniam ſicut omnia carnalia in neceſſitate ſunt poſita, ſpiritualia autem in voluntate, ſic, & qui principes ſunt ſpirituales, principatus eorum in ſubiectorum dilectione debet eſſe poſitus nō in timore corporali, & ita rectè oſtendit Chriſtus principatum inter ſuos non eſſe concupiſcibilem ſicut inter gentes.

Quare Apoſtoli nitebantur aſſequi iſtum primatum. Et quare etiam nos qui ſub Chriſti lege manemus, multum anhelamus ad dignitates, & ſpirituales principatus. Quæſt. XCV.

QVæritur, cum principatus inter diſcipulos Chriſti talis eſſet, quod nichil concupiſcibile haberet, quare Apoſtoli nitebantur aſſequi iſtum primatū, quare etiam nos, qui ſub Chriſti lege manemus, valde anhelamus ad ſpirituales principatus.

Ad primum circa Apoſtolos Chriſti dicendum, ꝙ cauſa fuit ignorantia, & falſa opinio de primatu, nondum enim habuerant ipſi primatum qualem Chriſtus dare volebat, & ideo principatum talem futurum ſperabant qua-D lis inter gentes eſt, ille autem eſt concupiſcibilis, ideo ipſi illum concupiſcebant, credebant enim quod regnū Chriſti futurum eſſet carnale ſuper duodecim tribus Iſrael, ſicut regnauerant Dauid, & Salomon, & principatus ſub eis erat concupiſcibilis quamuis eſſet iuſtus, ideo optabāt primatum, & licèt Chriſtus nunc eos increparet de appetitu principatus, adhuc poſt hoc contenderūt de illo. ſ. in cœna vltima domini facta eſt contentio inter eos, quis illorum maior videretur, Luc. 22. cap. & hoc quia viuente Chriſto nūquam experti ſunt iſtum principatum, & adhuc cum carnales eſſent, non poterant concipere quomodo principatus regni Chriſti non haberet aliquid de honore, & poteſtate, & excellentia, propter quem eſſet concupiſcibilis, poſt Chriſti autem reſurrectionem & aduentum Spiritus ſancti cæperunt Apoſtoli eſſe principes Ec-E cleſiarum, & alij multi ſimul etiam poſt eos. Et tunc experti ſunt qualis eſſet Chriſti principatus, & nemo illum cupiebat, ſed fugiebat, niſi cum charitas aliquem impelleret aliorum profectibus inuigilare. Et tunc electus, & vocatus principatum aſſumebat, non autem cupiens, petens, & ad illum aſpirans, erat enim tunc nudus principatus ſpiritualis, ſ. principatus non habebat aliquam excellentiam ſæculi ſuper ſubditum, non quidem erat ditior, nullas enim diuitias habebat, quia nullos reditus à ſubditis exigebant, neque percipiebant niſi ſponte oblatum, ſicut prædicatoribus eleemuſynam damus, nullum ſtatū honoris, ſ. quantum ad familiam copioſam habebant, ſed ſolitarij manebant ſicut priuati, poteſtatem autem nullā coercendi habebant. neque coercebant peccantes per pœ-A nas, ſed ſola exhortatione ad bonum deducebant. Siquis autem nollet bonus eſſe per verbum Dei, non cogebant eum ad hoc pœnarum illatione, & ita nichil de eo, quod ad principantes pertinet, erat in principantibus noui teſtamenti, vnde principatum omnes fugiebant in Eccleſia primitiua, quia nulla in eo erat vtilitas neq; ſecularis honor aut poteſtas, ſed ſola periculoſa, & laborioſa ſolicitudo, qua inuigilare debebant ſuper gregem, & reddere rationem pro omnibus Domino Ieſu, talem autem principatum nemo concupiſceret niſi inſipiens, ſ. qui illum nō cognoſceret, vel qui Deum non timeret, & intenderet eū transferre ad alterum principatum faciendo de ſpirituali temporalem, & gentilem principatum. Sic dicit Chryſo. Principes Eccleſiæ fiunt, vt ſeruiant minoribus ſuis, & miniſtrent omnibus eis quæcunque acceperūt à Chriſto, vt vtilitates ſuas negligant, & illorum procurent, & mo-B ri non recuſent pro ſalute ſubditorum, primatum ergo Eccleſiæ concupiſcere, neque iuſtum eſt, neque vtile, quis enim ſapiens vult vltro ſe ſubijcere ſeruituti, & periculo tali, vt det rationem pro omni Eccleſia, niſi forte, qui nō timet Dei iudicium, vt abutatur primatu ſuo Eccleſiaſtico ſæculariter, ita vt conuertat illum in ſæcularē. Erat enim principatus Eccleſiæ, ſecundum quòd à Chriſto inſtitutus eſt, omni ſæcularitate carens, nichil concupiſcibile habēs, non quidem diuitias, non poteſtatis executionem, nō honorem, & excellentiam, habere autem decebat multam ſanctitatem exemplaritatis, & ſolicitudinē ad prouidendum in ſpirituali ſalute. Quæ omnia apertè poſuit Petrus in canonica 1. ca. 5. ſ. Seniores obſecro, qui in vobis ſunt, paſcite, qui in vobis eſt gregem Dei, prouidētes, nō coactè, ſed ſpontaneè ſecundum Deum, neq; turpis lucri cau-C ſa, ſed voluntariè, neque vt dominantes in clero, ſed forma facti gregis ex animo. Inquātum dixit, paſcite, qui in vobis eſt, gregem, oſtendit ſolicitudinem paſtorum in prouidendo ſpirituali gregi ſuo, & iſta eſt propria conditio præſidentis, ſ. vt ſolicitus ſit. Sic dicitur ad Rom. 12. cap. qui præeſt in ſolicitudine. Inquantum dixit, non coactè ſed ſpontè, abſtulit exercitium poteſtatis, ſ. quod non deducerent homines ad bonum per pœnas, & nolentes credere non cogerent, peccantes autem poſtquam crediſſent verberibus non caſtigarent, ſed verbis deducerēt, & pro eis Deum orarent, vt daret eis ſpiritum compunctionis, & pœnitentiam, & reſipiſcerent à laqueis diaboli. 2. Tim. 2. cap. Inquantum dixit, non turpis lucri gratia, abſtulit diuitias principibus Eccleſiæ, ſ. quod non exigerent collectas a ſubditis, neque tributa imponerent, neq; D lucrum aliquod inde expectarent, ſed ipſimet manibus ſuis laborantes victum acquirebāt, ſicut Paulus faciebat, cui ad omnia, quæ ei erant neceſſaria, prouidebant manus propriæ: Actuum decimo octauo, & vigeſimo capitulo.

Niſi quando aliquid gratis dabatur propter prædicationem, & ita omnino inopes erant principes Eccleſiæ. Inquantum dixit non dominantes in clero abſtulit excellentiam eorum quantum ad ſtatum, & honorem, & imperium, ſcilicet non imperarent quaſi domini, ſed reſpicerent alios, vt æquales, & ideo ſola dum eis tradidit quæ laborioſa ſunt, ſolicitudinem, & ſanctitatem.

De ſolicitudine dictum eſt, ſanctitatem autem oſtendit, inquantum dixit, forma facti gregis, ideſt debebant ipſi fieri velut quædam regula actionū ſiue forma exemplaris, quam ſequatur populus, & hoc eſt, quod actiones E ſingulæ prælatorum tam puræ, & emendatæ eſſent, quod nichil in eis inueniretur repræhenſibile, & tunc omnis operatio eorum poterat teneri vt regula, & exemplum, quod ad magnam ſanctitatem pertinebat, & hoc idem Apoſtolus oſtendit ad prælatos pertinere, prima Timothæi tertio, vbi primam conditionem Epiſcopi ponit, ꝙ ſit irrepræhenſibilis, qui verò eſt irrepræhenſibilis, eſt forma actionum alijs.

In principatu autem ſæculari quantumcunque iuſto omnia ſunt contraria, i. tria, quæ negantur in principatu Eccleſiaſtico manent in ſæculari. Eſt enim prima conditio, quod quilibet principatus ſæcularis quantumcunque iuſtus habet vim coactiuam ad puniendum delinquentes: immo ſi non punit non eſt conueniens principatus.

F Secunda eſt, quod omnis principatus habet aliquã vtilitatem, quia principi datur aliquid ad ſuſtentationem de publico, vel princeps habet exigere aliquid de bonis priuatorum. Tertia eſt, quòd omnis princeps habet honorẽ, & imperium aliquod ſuper ſubditos, ita vt aliquo modo eum dominum vocent, quia competit ei de excellentia, & honore id, quod non competit ſubditis. Sed inter bonum, & malum principatum hoc differt, quia in bono principatu exigit princeps iſta ſecundùm legem, & quãtum lex ſe extendit, & ea intentione, vt per hoc vtilitates ſubditorum procurentur. In malo autem principatu facit iſta princeps vltra legem, & rationem, inquantũ cõcernunt priuatum commodum, honorem, & excellentiã ideo principatus, quem Chriſtus inducebat non eſt talis, qualis principatus gẽtium, ſiue bonus, ſiue malus ille ſit.
G Cum autem quæritur, quare nunc appetimus primatum ſpiritualem ſub lege Chriſti, cùm non habeat aliquid cõcupiſcibile. Dicendum, quòd principatus ſpiritualis eſt nunc ſicut principatus gentium, vel ſæcularis, & ideo eſt concupiſcibilis ſicut ille, non enim videtur differre ſpiritualis principatus a principatu gentium niſi quantũ ad quendam exceſſum, ſcilicet ſpiritualis habet omnia, quæ habet ſæcularis, & aliquid inſuper. Poteſt enim principatus ſpiritualis ſuper animam, inquantum habet miniſterium remiſſionis peccatorum per ſacramenta, & per aliqua, quæ ſunt acceſſoria, ſicut excommunicare, abſoluere, ſuſpendere, interdicere. Quod non habet principatus ſæcularis. Ea tamen, quæ faciunt principatum ſæcularẽ concupiſcibilem, ſunt iam in ſpirituali. Nã habet principatus ſpiritualis diuitias multas, quia ſunt reditus magni annexi principatibus, & dignitatibus eccleſiaſticis.
H Et etiam ipſi principes habent ius exigendi a ſubditis aliqua genera tributorum, vel vtilitatum. Etiam habent poteſtatem coercendi, quia per pœnas cogunt principes Eccleſiarum delinquentes ad bonum, licet in hoc aliqualiter differt, quia ſpirituales principes non inferunt pœnã ſanguinis ſicut ſæculares, inferre tamen poſſunt alias graues pœnas, quæ ad ſanguinis effuſionem non procedãt, ideo ſiquis ad malum finem optet eccleſiaſticum principatum habet quid concupiſcat, ſcilicet diuitias, poteſtatem, honorem, & cætera huius ſæculi bona, quæ ad hæc conſequuntur, quibus fruatur, ſicut omnis peccator vult frui bonis huius ſæculi. Si autem ad bonum finem velit, ſcilicet, vt proſit, adhuc habet aliquid, in quo licitè interdum poſſit gaudere eo modo, quo licitè poteſt quis gaudere in diuitiis, & honore, & aliis bonis huius ſæculi, cum Chriſtus
I ea nõ vetuerit ſimpliciter, ſed iſta bona ſunt annexa principatui eccleſiaſtico iam, ideo quomodocũque habeatur ipſe principatus, habet iam aliquid, quod concupiſci poſſit, ſed non habuit illum, quando Chriſtus inſtituit illum principatum.

An principibus eccleſiæ licuit ſtatuere talem principatum, vt concupiſci valde poſſit. Quæſt. XCVI.

SEd quæritur, cum Chriſtus ſtatuerit principatum Eccleſiæ talem, qui non poſſet concupiſci, an licuit, & quomodo licuit poſtea principibus Eccleſiæ transferre illum ad talem conditionem, quod concupiſci valde poſſit.

K Dicendum, quod vt dictum eſt ſupra, tria ſunt in principatu ſæculari quantumcunque iuſto, quæ ad excellentiam pertinent, & faciunt eum concupiſcibilem, ſcilicet poteſtas coercendi, diuitiæ, honor, vel Imperium, & omnia iſta tria negabantur in principatu eccleſiaſtico eo tempore, quo Chriſtus illum inſtituit, & ſic manſit in eccleſia primitiua, & ita nihil cõcupiſcibile habebat, ſed ſolùm duo, quæ difficillima, & oneroſa erant, ſcilicet cõſuetudo, & ſanctitas, poſtea autem omnia tria abundanter aduenerunt principatui eccleſiaſtico, ita vt iam principatus ſacerdotalis videatur regalis, immo regali maior, vt impleatur verbum Petri. vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium, ſed vnum iſtorum per accidens venit ex deuotione plebis. Secundum ab ipſa eccleſia inſtitutum eſt. Tertium per ſe ad duo ſequitur, & comitatur illa neceſſario. Primum eſt diuitiæ, ſecundum poteſtas coercendi, tertium eſt honor excellentia, & Imperium. De primo patet, quòd Chriſtus inſtituit Apoſtolos Principes eccleſiarum, quia inopes erant, & Petro commendauit oues ſuas, qui etiam pauper erat. Chriſtus autem diuitias eis non dedit, neque vnde illas haberent, cùm potius feciſſet, quòd propter illum omnia dimitterent, & ſequerentur eum. præcedenti c. nunc vero ex eleemoſynis fidelium factæ ſunt diuites eccleſiæ, & prælati multos reditus habent, in eccleſia autem primitiua hoc non fuit, nec eſſe potuit. Primò quia non erat vnde prælati diuitias haberent, quia nunc illas habent ex donationibus, & eleemoſynis fidelium factis Eccleſiæ. Tunc verò nullæ factæ erant, erãt enim etiam ipſi Chriſtiani inopes, & nihil dare poſſent ad hoc, quod Eccleſiam ditarent. Secundò quia erat tunc Eccleſia in quotidiana turbatione cum fideles paterẽtur quotidie ab infidelibus perſecutionem, & mortem, cùm illi eſſent cupidi, quidquid eccleſiis donatum eſſet auferrent, & ita non prodeſſet eccleſiis dare, quia nõ poterat permanere, ſed melius erat pauperibus quotidie distribui, quod illis prodeſſet, & quotidiano vſu cõſumeretur, & non haberent quid raperent infideles, quàm eccleſias ditare quas ſubito infideles ſpoliarent. Sic patet de tempore Laurentij, quãdo dictum eſt Decio, quòd apud Laurentium eſſent theſauri Eccleſiæ, pro quibus Laurentius captus eſt, ſed videns eos auferendos diſtribuit pauperibus tacitè. Et tunc procedens ad martyrium dixit, Aſſatum eſt, verſa, & manduca, nã facultates Eccleſię quas requiris manus pauperum in cæleſtia deportauerunt.

Tertiò quia diuitiæ Eccleſiæ cederent fidelib. ad malum. Infideles enim qui propter fidem Chriſtianos perſequebantur, habita occaſione magis perſequerentur miniſtros Eccleſiæ propter diuitias eius. Si enim Eccleſia diuitias publicè haberet, vt poſſeſſiones, & loca, raperent illa infideles, quaſi bona damnatorum de crimine. Si autem haberet Eccleſia diuitias occultè: vt aurum, argentũ, & ſimilia, ad inueniendum hæc affligerent miniſtros Eccleſiæ, ſicut Laurentius non fuit captus propter confeſſionem fidei. ſed propter theſauros Eccleſiæ qui apud illum dicebantur eſſe abſconditi, licet poſtea glorioſè pro fidei confeſſione occubuerit. quandiu ergo infideles ſuſpicarẽtur Eccleſias eſſe diuites, pro inquirendis diuitijs affligerent miniſtros Eccleſiæ. Vt ergo ceſſaret hoc, melius erat, quòd Eccleſiæ eſſent pauperes, & hoc manifeſtum eſſet infidelibus. Ita ceſſarẽt ex hac cauſa affligere miniſtros Eccleſiarum, ſed ſolùm pro fide eos affligerent, quãdo vellent.

Quartò quia ad hoc, quòd Eccleſię diuites eſſent, oportebat Eccleſias eſſe fundatas, & diſtinctas, vt videretur quid eſſet vnius Eccleſiæ, quid alterius. In Eccleſia tamen primitiua, quia erat quaſi continua perſecutio, vix audebant Chriſtiani habere Eccleſias manifeſtas, ſed occultè conueniebant propter timorẽ infidelium, ideo diuitiæ tunc Eccleſiæ dari non poterant, cum Eccleſiæ nondum eſſent manentes, & de quibus confiderent Chriſtiani, quod longo tempore manerent, & iſta fuit cauſa, quare data pace eccleſiæ ceſſante perſecutione, quæ fiebat contra fidẽ, cœperunt fideles magna dona eccleſiis dare, de quibus locupletatæ ſunt.

Vnde ipſe Conſtantinus Imperator, ſub quo pacem habere cœpit Eccleſia, & publice cœperunt fieri conſilia, & congregationes Chriſtianorum, vt dicitur primo libro Hiſtor. tripartitæ, dedit Eccleſiæ B. Petri Rom. Imper. ſcilicet vrbem Romæ, & multa alia, & poſt eum cæteri fideles dederunt eccleſiis multa donaria, de quib eccleſiæ, & miniſtri earum locupletati ſunt.

Quintò fuit, quia licèt fideles vellent in eccleſia primitiua ditare eccleſias, & miniſtros, non erat conueniens.

Nam ſi haberent diuitias in locis ſuis nollent propter ſolicitudinem illarum extra vagari, vel ſi vagarentur nõ attenderent toto animo, ad id, quod agendũ erat, & tamen in eccleſia primitiua officium prælatorũ fuit vagari per totũ orbem ad prædicandũm verbum Dei, cùm nõdum eſſet vbique verbum Dei diuulgatum, & pauci adhuc crederent, ideo non debebant habere alicubi diuitias, ne pro deſiderio adminiſtrandi illas, & fruẽdi illis recedere

Officiũ prælatorũ in eccleſia primitiua.

cedere

A cedere nollent de locis, In quibus bona ſua habebant, & ſi recederent tenerentur ſolicitudine illarum, & non attenderent totaliter verbo Dei. Et iſta fuit cauſa quare Chriſtus omnibus ad ſe venientibus iubebat vẽdere omnia quæ habebãt, & dare pauperibus, & tũc ſequi ipſum, ſicut patet de iuuene diuite præcedenti capit. & ita fecerant omnes Apoſtoli, vt patet ibidem, ſ. ecce nos relinquimus omnia, & ſecuti ſumus te. Et etiam ob hoc iuſſit diſcipulis, quod non ferrent in via ſecum aurum, neq; argentum, neque pecuniam, neque duas tunicas, neq; panem, ſup. 10. ca. & Mar. 6. Et hoc vt neque in præſentia, neque in abſentia pro aliqua re eſſent ſoliciti, ſed ſoli verbo Dei intenderent, ideo non debuerunt tunc Eccleſiæ diuites eſſe, & prælati. Sexto, quia dato, quod Eccleſiæ eſſent pauperes, & vellent fideles prouidere fidelibus prælatis de diuitijs, vt ſic poſſent ire ad prædicandum nõ re-
B linquentes aliquas poſſeſſiones alicubi, ſed ſecũ ſufficientiam rerum, & ſtatum honorabilem ferentes, non conueniebat, quod Chriſtus non ſolum vetuit Apoſtolis, & diſcipulis euntibus ad prædicandum poſſidere bona immobilia, ſed etiam ferre ſecum aurum, & argentum, & duas tunicas, & ſacculum, & peram, vt dictum eſt. Ergo non licebat prælatis, qui illud officium habebant, & eodem tempore iſta ferre, & potiſſimè quia prædicabant legem perfectionis, quæ bona ſæculi contemnit, ideo verecundum erat eos diuites, & omnium abundãtes Chriſti paupertatem prædicare, & rerum abiectionem, & ita verbũ eorum rari reciperent. Item quia Chriſtus volebat oſtendere ſanctitatem in prædicatoribus, vt cæteri eorũ exemplo, faciliter ad bonum, & fidem deducerentur. Quædam tamen magnæ ſanctitatis oſtenſio eſt in abiectione tem-
C poralium rerum, quia qui iſta abijcit de mundo non eſt, quia bona illius non recipit, tales autem eſſe debebant Chriſti diſcipuli, ſicut ipſe eis dixit Io. 17.

De mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo, ſi enim de mundo eſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret, ideo non debebant ſecum ferre aliquas diuitias. Item vt Chriſtus oſtenderet, quod iſta conuerſio fieret diuinitos.

Nam ſi prædicatores diuites eſſent, aliquid per diuitias facere poſſent, quia multa per diuitias operata ſunt, vt dicitur. 1. Ethyc. & tunc poſſet aliquis conuerſionem gẽtium, vel aliquid eius, attribuere humano operi vel ingento, ideo decuit, quod pauperes eſſent, & inglorij qui fidem prædicabant, vt quicquid facerent totum diuino operi aſcriberetur, & ita magis laudaretur Deus in con-
D uerſione gentium, & nõn haberet fides noſtra vllam calumniam, & ita Chriſtus cõſtituit principatum inopem, quia nullas diuitias dedit prælatis, quos ipſe conſtituit, & qui eſſe debebant in eccleſia primitiua, quia non erat vnde illas haberent, neque etiam erat conueniens, quod illas haberent propter prædicta.

Data autem pace eccleſiæ, cæperunt eſſe Eccleſiæ locupletes, & prælati, quia nichil erat, quod obſtaret.

De primo patet, quia in Eccleſia primitiua erant pauperes, & pauci qui conuertebantur, & nõ poterant ditare eccleſias. Poſtea verò conuerſo orbe, fuerunt qui poſſent ditare prælatos, & eccleſias.

De ſecundo patet, licèt tunc non proderat donationes fieri, quia infideles ſpoliarent eccleſias, nunc tamen prodeſt, quia nemo poterit eas ſpoliare niſi ipſi fideles qui
E eas ditant.

Tertium etiam non obeſt, quia cum data pace Eccleſiæ ceſſauerit omnis perſecutio, non affliguntur miniſtri eccleſiæ, neque pro fidei profeſſione, neque pro inquiſitione facultatum eccleſiæ.

Quartum non obſtat quia ex eo tempore quo pax data eſt fidelibus ædificatæ ſunt multæ eccleſiæ ab eis ſperantibus firmiter illas manſuras, & quod iam contra fidẽ tribulatio non inſurgeret, & ideo illas tunc conuenienter dotare potuerunt locupletando diuitijs.

Quintum, & cætera non obſtant, quia quando data eſt pax eccleſiæ, erat fides extenſa per maiorem partem orbis, immo ferè per totum, & ita iam non erat neceſſe vagari prælatos per orbem prædicando ad conuerſionem infidelium, ſed ſatis erat conuerſos confirmare, & eccleſias commiſſas regere, ideo non erat inconueniens, quod poſſiderent eccleſiæ multa, & prælati eſſent diuites. Sed adhuc obijcietur, quod non licuerit eccleſijs & prælatis diuites eſſe, quia Chriſtu dixit hic, quod non eſſet ſic in principatu ſpirituali ſicut in principatu gẽtiũ, & tamen in illo diuitiæ poſſidentur, ideo non erat licitum hoc fieri in principatu eccleſiaſtico. Dicendum, quod ſatis eſt longa quæſtio circa bona eccleſiarum, & clericorum an aliquid ſit proprium eorum, & ad quid teneantur propter bona, quæ recipiunt, de quo magis dicetur Mar. 6. vel Luc. 9. aut 10. & aliquid tactum eſt, ſup. 6. cap. cum de eleemoſynis clericorum ageretur. Sed pro nunc poteſt dici vno modo, quod iſtũd verbum Chriſti nõ obſtat, quia ibi nihil quantum ad diuitias dicitur, ſed ſolũ quantum ad præeminentiam honoris, & coertionẽ, quæ eſt per poteſtatem, cùm dicitur: Principes gentium dominantur eorum, & qui maiores ſunt, poteſtatem exercent in eos: & ideo ſtante adhuc illo verbo, licet prælatis poſſidere diuitias. Vt autem obijciatur de auctoritate. j. Pet. 5. Paſcitè gregem, qui in vobis eſt, prouidentes non coactè, ſed ſpontaneè ſecũdum Deum, neque turpis lucri gratia, ſed voluntariè. Dicendum, quod verum eſt, quòd prælati tempore Petri inopes erant, quia Eccleſiæ nullas diuitias habebant, & tamen Petrus non vetuit in auctoritate illa prælatis habere diuitias, ſed vetuit deſiderare prælaturam propter diuitias acquirendas, vel exercere actum paſtoralem ad quæſtum, & iſtud etiam nunc eſt peccatũ.

An liceat prælatis eccleſiaſticis eſſe diuites.

Secundò poteſt dici ad prædictum, quòd etiam ſi ex verbis illis colligatur, quòd principatus ſuorum Prælatorum eſſe debeter ſine diuitijs deberet intelligi quantũ ad illos, quibus Chriſtus hoc dixit: non autem quantum ad omnes ſucceſſores eorum: alia enim ſimilia ſunt: iubebat enim Chriſtus, quòd omnes qui eum ſequi volebant venderent omnia, quæ habebant, & tamen nunc ad ſequendum Chriſtum, non eſt neceſſe, quòd vendamus omnia, quæ habemus. Sic etiam patet, quia Chriſtus iuſſit Apoſtolis, quando irent ad prædicandum, quod non poſſiderent aurum, neque argentum, neque pecuniam, neq; portarẽt duas tunicas, neque calciamenta, neque ſacculum, neque peram, neque panem, etiam quod neminẽ in via ſalutarent, & idem iuſſit diſcipulis ſeptuaginta duobus Luc. 10. c. Sed manifeſtum eſt, quòd nemo tenetur nunc ad iſta, quia licet cuicunque homini quantumcunq; perfecto ſalutare alterum in via: etiam portare panem, & calciamenta: ideo licèt illis fuerit datum, non intelligebatur de ſucceſſoribus: & hoc fuit, quia ita expediebat ad actum prædicationis, ad quem mittebantur. Nobis autẽ non eſt impoſitum vagarij ad prædicandum: ideo licet poſſidere diuitias, & non obligamur ad aliquod illorum. Item patet efficacius, quia ſi iſta eſſent ſub neceſſitate obſeruanda à nobis, & eo animo Chriſtus illa dixiſſet, ſeruaſſet ipſe illa: & tamen non obſeruabat, ipſe enim pecuniam ferebat in via, cum Iudas portaret loculos eius. Io. 12. & 13. c. & ex pecunia illa emittebat omnia neceſſaria. Etiam panem ferebat Chriſtus in via, vt colligitur ſupra 15. & 16. ideo noluit nos ad hæc aſtringere, ſed ideo cùm Apoſtolis, & diſcipulis obſeruanda mandaſſet, non obſeruabat ipſe illa, vt apparet, quòd nolebat nos obligare ad illa, nam ſi ipſe obſeruaret, dubium eſſet, & crederetur, quod etiam nos obligare voluiſſet, ſed illis ſpecialiter iſta ſeruanda impoſuit propter cauſam ſupra tactam, vnde, & ipſi Apoſtoli, & diſcipuli quando cum Chriſto manebant, non obſeruabant hæc. Cùm verò mittebat eos ad prædicandum, ſeruabant illa, & ita dixit illis Luc. 22.

Quando miſi vos ſine ſacculo, & pera, nunquid aliquid defuit vobis? & non dixit eis: Nunquid aliquid defuit vobis poſtquam mecum eſtis, ſcilicet quia Chriſtus ſacculum, peram, & pecuniã portabat, eos vero ſine iſtis mittebat ad prædicandum. Non eſt ergo vetitum eccleſiis, & prælatis diuitias poſſidere. Cùm ergo illicitum nõ eſſet poſſidere hæc, deuotio fideliũ ditauit Eccleſias, de quo omnes Eccleſię miniſtri ditati ſunt. Viderunt. n. hoc eſſe conueniens, quia in veteri teſtamento Deus approbaberat oblationes iſtarũ, immo mandauerat dicens, nõ apparebis vacuus coram me, Exod. 13. & ſpecialiter iuſ-

ſerat offerri aurum, & argentum pro ſanctuarij ædificatione: Exod.25. & ideo Iudæi aſſueti erant multa afferre templo Domini, vt patet de oblatione duodecim principum, Num.7. cap. & de oblatione Dauid & principum eius pro ædificatione templi 1.Paralip.22.& 28.& 29.& non ſolum volebat Deus iſta cedere ad vſus miniſtrorũ, ſed etiam Sacerdotum & Leuitarum, & ideo deſcripſit omnia iura,& redditus eorum Nume.18.c. in nouo ergo teſtamento ſic futurum erat, quod fideles aliquid offerrent in vſus eccleſiarum, aliquid verò in vſus miniſtrorũ, potiſſimè quia Chriſtus iſtud approbauit, nam quadam die vidit offerentes munera in templo,& mittentes ea in Gazophylacium, & inter omnes laudauit viduam offerentem duo minuta æra Luc.21. Ideo in nouo teſtamento ſic fieri volebat,& ex talibus donationibus magnificis ditatæ ſunt eccleſiæ,& miniſtri earũ, & ita principes eccleſiarũ poſſident diuitias,& non eſt inconueniens, quia non eſt contra præceptum Chriſti,ſed hoc ſolùm habent, quia cum diuitiæ eccleſiæ ſint eleemoſynæ fidelium, tenentur omnes miniſtri eccleſiæ, qui paſcuntur de bonis Eccleſiæ magis ad eleemoſynam,quàm cæteri homines: de quo dictum eſt ſupra ſextò cap. Dicendum, quòd eſt in principatu gentium poteſtas coercendi cogendo homines ad bonum per pœnas impoſitas à lege, vel per pęnas arbitrarias,quando deſunt pœnę legales. Hoc autem non fuit in principatu Apoſtolorum Chriſti.

Xp̄s approbauit quoſdā eccleſiis offerentes.

Sic enim ipſe dixit: Et qui maiores ſunt, poteſtatem exercent in eos,& concluſit: Non ſic erit inter vos, ſcilicet quòd principando non exercebitis poteſtatem, ideſt coertionem. Sic dixit Origenes: Sicut omnia carnalia in neceſſitate poſita ſunt: ſpiritualia autem in voluntate,ſic & qui principes ſunt ſpirituales, principatus eorum in dilectione ſubditorum debet eſſe poſitus non in timore corporali, & ideo prælati inter Apoſtolos, & in eccleſia primitiua non regebant deducendo ad bonum per pœnas, & verbera ſed per exhortationem.

Cauſa autem prima erat, quia tunc legem nullam habebant niſi legem Chriſti, illa autem nullas pęnas imponit criminibus in ſpeciali, neque in generali, ideo iudicantes per illam non imponunt pœnas: ſed exhortantur per comminationem pœnę ęternæ, quam ipſa Chriſti lex prænunciat. Secunda cauſa erat, quia in eccleſia primitiua erant pauci Chriſtiani, & non habebant per ſe poteſtatem alicuius regionis, ita quòd illa regio iudicaretur per legem eorum,& iudices ab eo poſitos,ſed vbicũque erant, ſubditi erant poteſtati gentilium, & Iudæorum: apud quos erat poteſtas coercendi tam pro crimine, quam in ciuilibus: & ideo non poterant ipſi exercere ipſam poteſtatem, & ſi exercerent agerent contra dominationem regionis illius quaſi vſurpatores poteſtatis,& ita reputarentur, vt hoſtes.

Sic enim Romani ſubiecta regione Iudæorum abſtulerant eis omnem poteſtatem circa criminalia. Non enim poterant quemquam condemnare ad mortem, vel membri mutilationem, aut aliquam ſanguinis effuſionem,ſicut ipſi dixerunt Ioan.decimooctauo cap. Nobis non licèt interficere quemquam: cum ergo Iudæis, qui ante hoc habuerant iuriſdictionem criminalem ſubtraxerant illam Romani relinquentes ſolam ciuilem, à fortiori Chriſtianis, qui nullam vnquam habuerant cum nondum cępiſſent eſſe aliquis populus determinatus,ſed partes populorum,ſicut hic aliqui,& ibi alij conuertebantur, non concederent Romani, & alij domini terræ iuriſdictionem aliquam, neque criminalem, neque ciuilem, potiſſime, quia Chriſtiani erant odioſi principibus terræ ſicut Chriſtus dixit. Eritis odio omnibus hominibus propter me. ſupra decimo capit. & quicunque interficiabat eos,arbitrabatur obſequium ſe pręſtare Deo. Ioan.decimoſexto capit. Ideo non haberent aliquod genus coertionis, quia coercere eſt compellere ad ſeruandum rem iudicatam, vel ad obſeruantiam legis, & hoc eſt opus iuriſdictionis, quæ diſtinguitur in criminalem, & ciuilem, qui ergo non haberet iuriſdictionem aliquam, neminem poterat coercere, & iſta eſt cauſa potiſſima: nam dato quòd lex Chriſti imponeret pœnas circa criminalia,& ciuilia, & tribueret iudicibus poteſtatem coercendi ſubditos per illas, non exercerent Chriſtiani iſtam poteſtatem in eccleſia primitiua, quia cum apud Apoſtolos, in quibus iſti habitarent, reputabantur priuatæ perſonæ nullam prorſus iuriſdictionem habentes, quam ſi exercerent, ſiue criminaliter ſiue ciuiliter, viderentur vſurpatores illius, & ideo iudicarentur hoſtes reipublicæ.

Et ita apparet, quòd iuriſdictionem nullam exercebant in Eccleſia primitiua. Nam ſi aliquam exercerent, illa ſaltem eſſet ciuilis, quæ eſt minima, & tamen iſtam non exercebant. Quod patet, quia primæ Corinth.6. Apoſtolus redarguit Corinth. quòd in cauſis ciuilibus inuicem litigabant coram infidelibus, Apoſtolus increpat eos, quare potius non conſtituunt inter ſe aliquem de Eccleſia, qui cauſas iudicet ciuiles, & quia in veritate non habebant ipſi iuriſdictionem aliquam, quam confiterentur aliæ gentes eos habere, non poterant conſtituere aliquem in iudicem ordinarium, qui cogere poſſet litigantes ad ſtandum iuri, ſed quaſi per viam compromiſſi erant compromittendæ cauſæ in manibus eorum, qui nulli præerant iuriſdictioni, & per ſententiam illorum iudicarentur.& hoc Apoſtolus fieri ſuadebat: quia tamen nemo cogitur compromittere cauſam ſuam,cum ſint aliqui iudices ordinarij reſpectu cuiuslibet hominis,qui de cauſis eius cognoſcere poſſint, & cõpellere ſi interdum eſſet aliquis, qui nollet compromittere cauſam ſuam iudicibus illis,quos eccleſia ſtatueret, vel ſi coram eis tanquam coram iuriſdictionem habentibus citaretur,& nollet comparere,non poterat cogi, & ideo contra tales non erat remedium,niſi,quod citarentur coram infidelibus,qui erant iudices ordinarii, & potentes coercere.

Modo compromittendi res inter Xp̄ianos in Eccleſia primitiua

Hoc ergo fiebat,& ideo Apoſtolus conqueritur dicẽs, quod potius deberent Corinthij perdere cauſas & pati damna rerum ſuarum, quam conuenire quemquam coram iudicibus infidelibus.

Vnde poſtquam dixerat,quod pro iudicibus foralibus conſtituerent contemptibiles, qui in Eccleſia erant, ſad verecundiam vobis dico. Sic non eſt inter vos ſapiens quiſquam qui poſſit iudicare inter fratrem ſuum?& frater cum fratre contendit, & hoc apud infideles,addidit. Iam quidem omnino delictum eſt in vobis,quod iudicia habetis inter vos, ideſt quando iudicia inter vos habens coram infidelibus,& ſubdit,quare non magis iniuriam accipitis,quare non magis fraudem patimini,ſed vos iniuriam facitis,& defraudatis.& hoc fratribus, ſ.quando aliquis eſſet ita proteruus,quod nollet ſtare mandatis iudicum à vobis ſtatutorum,& ob hoc non poſſet fieri contra eum executio iuris, melius erat vobis pati iniuriam, ideſt tolerare eam,quam receperatis,& fraudem, & bonorum veſtrorum diminutionem ſuſtinere quàm coram infidelibus litigare,non enim poterant iudices ſtatuti,ſi qui ſtatuerentur per Eccleſiam tempore illo, cogere aliquem ad ſtandum iuri, vel ad ſoluẽdum alteri debitum, & ſi cogerent, & ille conquereretur iudicibus infidelibus, illi punirent iudices Eccleſiæ,tanquam vſurpantes iuriſdictionem,cum ſint perſonæ priuatæ, quæ nulli iuriſdictioni præſunt, & ita verum eſt, quod prælati Eccleſiæ nullam omnino iuriſdictionem cum coertione exercebant tempore Pauli,neque criminalem, neque ciuilem, & ita erat vbicũque erant Chriſtiani, quia erant tunc ſubditi principibus infidelibus.

Tempore Pauli prælati Eccleſia nullam iuriſdictionē cum coertione exercebant:

Ob hoc ergo Chriſtus expreſsè dixit, quod habentes primatum inter Apoſtolos non exercerent poteſtatem, ſicut principes gentium, ſed ſolum miniſtrarent exhortantes per verbum bonum ad obſeruationem legis, & iuris æquitatem, ſi enim Chriſtus abſolutè conceſſiſſet primatum in Eccleſia, vel ſi non expreſſiſſet, quod primates temporibus Apoſtolorum non haberent vim coercendi, fortaſſis vellent exigere pecuniam ad ſuſtentationem ſtatus ſui, ſicut principes gentium à ſubditis exigunt, etiam vellent per pœnalem coertionem homines ad obſeruationem legis, & æquitatis cogere, ex quo ſequerentur ſcandala, quia principes Gentilium iuſtè eos perſequerentur tanquam inuaſores alienæ iuriſdictionis, & hoſtes reipublicæ: &

& ta-

& tamen non decebat, quod ipſi inuaderent aliena, aut quod quis iuſtam cauſam querelæ contra eos haberet, neque eis aliquid obijcerent, pro quo eos ad pœnam petere nt, niſi, quod Chriſtiani eſſent. Sic dicitur 1. Pet. 4. cap. Nemo autem veſtrum patiatur quaſi homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor, ſi autem vt Chriſtianus, non erubeſcat, glorificet autem Deum in iſto nomine, ideo fuit conueniens, vt Chriſtus expreſsè diceret Apoſtolis de conditione primatus eorum, ſ. vt non niterentur habere coertionem, ſicut principes gentium. Item Chriſtus dedit principatum ſuum Apoſtolis in exemplũ, de principatu, quem illi habituri erant, vt patet in littera, & tamen Chriſtus non principabatur, vt habens coertionem, ſed ſolum, vt miniſtrans, prædicabat. n. hominibus, & per verbum diſſuadebat hominibus malum, & nitebatur eos ad bonum conuertere, ſed nolentes hoc non puniebat, ſed liberos relinquebat. imò, & profitebatur ſe non exercere opus iuriſdictionis. Nam ſemel dixit ei quidam. Luc. 12. c. Magiſter dic fratri meo, vt diuidat mecũ hæreditatem, & ille ait ò homo, quis me conſtituit iudicem, aut diuiſorem inter vos? quaſi dicat iubere hoc eſt opus iuriſdictionis, & pertinet ad iudicem, vel ad diuiſorem datum, nullus autem michi talem iuriſdictionem tribuit, ideo ad me non ſpectat hoc mandare, ſed ſolum exhortari, vt faciat quod bonum eſt. Et eſt opus prædicatoris non habentem iuriſdictionem coercitiuam: talem ergo principatum Apoſtoli habere debebant.

Nunc autem Eccleſia, & prælati habent poteſtatem coercendi, quia nichil eis obſtat. Non enim prima ratio, quia tunc Eccleſia non habebat aliquas leges quæ eſſent Chriſtianorum niſi legem Chriſti, quæ non imponit pœnam peccanti, nunc autem habent legẽ, quia præter hoc, quod habent legem Chriſti, cum Chriſtiani habeant regiones proprias, & principes, qui ſub lege Chriſti viuũt, habent iſti leges politicas præter legem Chriſti, & illę leges tam in criminalibus, quam in ciuilibus ponunt coertionem, & ideo intra Eccleſiam quæ dicit multitudinem Chriſtianorum, erant aliqui, qui principarentur habentes coertionem, ſ. principes ſæculares, & hoc fuit poſt datam pacem Eccleſiæ, quando regna integra, & gẽtes iam pertinebant ad legem Chriſti, & in talibus regionib. principes conuertebant leges ſuas ad conuenientiam legis Chriſti, ſcilicet ſi aliquæ erant iniquæ totaliter contrariæ legi Chriſti, tollebant eas, & manebant illæ, quæ non repugnabant legi Chriſti, & ſecundum illas erat poteſtas coercendi ipſis principibus, & iudicibus, tam criminaliter, quam ciuiliter. Secunda autem cauſa nõ obſtat, quia data pace Eccleſiæ, Chriſtiani ſunt multi, ſcilicet, aliquæ regiones ſunt, quæ totaliter ad Chriſtum pertinent: vel ſaltem principes regionis illius, & hoc ſufficit ad hoc, quod aliqui in Eccleſia habeant poteſtatem coercendi, & non ſolum hoc quantum ad ſæculares principes eſt: ſed etiam quantum ad prælatos Eccleſię, de quibus Chriſtus locutus eſt. Iſti enim iam vltra legem Chriſti habent alias leges, ſecundùm quas habent poteſtatem coercendi, tam criminaliter, quam ciuiliter. Et ordo fuit in hoc, quòd prius oportuit eſſe aliquos principes ſæculares in Eccleſia, quàm prælati Eccleſiæ haberent vim coercendi: Nam ſi ante datam pacem Eccleſiæ vellent prælati Eccleſiæ aliquas tales coertiones facere, non poſſent: quia qui coerceretur recurreret ad infideles, ad quos tunc tota pertinebat iuriſdictio: & illi videntes, quòd Chriſtiani vſurpabant iuriſdictionem, cum eſſent perſonæ priuatæ, perſequerentur eos, vt hoſtes, quod erat inconueniẽs, vt ſupra dictum eſt. Data autem pace, cum iam eſſent domini ſæculares, ideſt reges, & principes Chriſtiani, potuit eſſe in prælatis Eccleſiæ poteſtas, vt haberent coertionem, & coerciti non poſſent recurrere, niſi ad fideles, qui Eccleſiam venerabantur, & adiuuabant cenſuram eius: potuit autem fieri tunc primum, & non ante propter duo. Primò quia, vt dictum eſt, nemo poſſet eis imponere, quòd vſurpabant iuriſdictionem: quia recurſus eſſet ad dominos regionis, qui Chriſtiani exiſtentes fauerent Eccleſiæ. Secundò propter leges, per quas fieret coertio. Nam oportet, quòd qui iudicat, per aliquam legem iudicet, ſed per legem Chriſti nulla coertio, neque

A iuriſdictio pœnalis competebat actualiter prælatis Eccleſiæ: ideo ad hoc, quòd illam haberent oportebat, quòd leges aliquas inſtituerent, ex quibus competeret eis coertio: iſtæ autem leges aut debebant eſſe particulares aut communes, non fuit conueniens, quòd eſſent particulares ante communes: quia toto tempore ante hoc fuerat eccleſia ſine poteſtate coercitiua, De nouo ergo nemo auderet illam introducere ſine conſenſu, & diffinitione totius eccleſiæ, ne circa hoc aliquis error accideret, & etiam quia fortaſſis putaretur, quòd ex ſtatutis vnius prælati coercitiuis antequam tota Eccleſia talem coertionẽ poneret, vel declararet, non ligarentur ſubditi, & ideo debuerunt leges circa hoc eſſe prius vniuerſales quàm particulares: vt etiam particulares poſtea ortum, & auctoritatem haberent ex communibus legibus Eccleſiæ: **B** & tamen quandiu non erat data pax Eccleſiæ, non poterant leges fieri communes ab Eccleſia, cuius ratio ponitur in hiſtoria tripartita libro primo, vbi primum Cõcilium præter ea, quæ fuerunt temporibus Apoſtolorum fuit poſt Nicenum tempore Conſtantini Imperatoris: cuius cauſa ibi ſubditur, ſcilicet quia ante hoc nondum data pace Eccleſiæ Chriſtiani non audebant publicè conuenire, vt congregationes facerent, quas concilia vocamus: ſed ſub Conſtantino Imperatore fuit factum illud clariſſimum Concilium Nicenum ad extirpandas hęreſes, & ibi inceperunt condi leges communes, vt declarationes fidei, & ex illis legibus data eſt vis coercitiua à prælatis Eccleſiæ ſuper ſubditos, & potiſſimè quantum ad crimina Eccleſiaſtica, & ipſos Eccleſiaſticos viros, ideo antequam daretur pax Eccleſiæ, non potuit conue- **C** nienter eſſe principatus coercitiuus in Eccleſia: ſed ſtatim vt data eſt pax, potuit eſſe conuenienter.

Primũ Cõciliũ Apoſtolos fuit Nicenum.

Sed obijcietur, quòd nunquam potuit eſſe licitè quia Chriſtus vetuit talem principatum, ideo nunquam eſt licitus. Dixit enim, Principes gentium dominantur eorum, & ſequitur: Non ſic autem erit inter vos. Et ideo noluit, quòd inter ſequentes Chriſtum eſſet principatus coercitiuus. Dicendum, quòd non fuit contra intentionem Chriſti, quia ipſe vetuit deſiderium principãdi omnibus, modum autem principatus coercitiui non vetuit omnibus, ſed ſolis diſcipulis ſuis, vt non induceretur ſcandalum.

Nam ſi illi vellent coertionem habere, ſequeretur ſcan- **D** dalum, vt oſtenſum eſt ſupra, ipſe autem Chriſtus ita voluit, vitare ſcandalum, quòd etiam ab eis, quæ debita erãt ceſſare voluit, & obligare ſe vel ſubijcere ad ea, quę non erant debita, ideſt quæ eum non obligabant, vt ſcandalum vitaret, ſicut quando ſoluit didrachma nomine tributi, vt non ſcandalizaret petentes, ſupra 17. cap. data pace Eccleſiæ, non ſequebantur ſcandalum, vt oſtenſum eſt ſupra, vt quia erant principes fideles, qui permitterẽt coertionem Eccleſiaſticam, ideo conueniens fuit tunc incipi. Item non vſurpabat rem alienam, quia non aſſumebant ſibijpſis iuriſdictionem, ſed à Deo illam accipiebant, qui eſt pater, & auctor omnis poteſtatis, & iuriſdictionis, cum omnis poteſtas à Deo ſit, ad Roman. 13. capit. ipſe enim Chriſtus dedit poteſtatem Eccleſiæ ſuæ, cuius exercitium eſt in prælatis. Cum enim dedit claues **E** regni cælorum Petro, omnem iuriſdictionem dedit, ſupra 16. capit. Et cum omnibus Apoſtolis dixit: Quæcunque alligaueritis alligata erunt: & quæcunque ſolueritis erunt ſoluta. Etiam dedit omnem iuriſdictionem, ſcilicet quantum ad omnem cauſam, & quantum ad omnes homines, ſupra 18. capit. Etiam quando dixit eis omnibus, ſicut miſit me pater ita ego mitto vos, dedit Chriſtus Apoſtolis, & ſucceſſoribus eorum omnem poteſtatem ſufficientem, & conuenientem ad Eccleſiæ regimen: in natura enim Deus velut prouiſor, & gubernator dedit tam ſufficiens regimen, vt nulli rei deſit quod ei eſt conueniens: à fortiori ergo in ſtatu ſpirituali, qui eſt excellentior: & ideo magis intentius ab eo daret regimen ſufficientius. ergo in lege Chriſti, in qua fuit perfectio ſtatus ſpiritualis, daret Deus omnem poteſtatem ſufficientem ad regulationem corporis Eccleſiæ: ſed erat conueniens poteſtas coercitiua: ideo daret illam, & ideo licèt ipſe non ſtatuerit leges particulares, per quas re-

gerentur Chriſtiani, quia non conueniebat propter multas cauſas, de quibus aliquid tactum eſt ſup. in prologo auctoris. reliquit prælatis poteſtatem conſtituendi quidquid eis bonum videretur ad regimen Eccleſiæ. Nam data eſt eis poteſtas in conſtructionem. 2. Cor. 13. & 10. & ſecundum hanc poteſtatem Paulus ſtatuebat, quidquid vtile putabat Cor. 1. Cor. 11. Cætera, cum venero diſponam, i. faciam ſtatuta, & ordinationes de illis, & iſta ſtatuta valent, quia habent auctoritatem à Chriſto, ſicut enim ſi ipſe ea inſtituiſſet, valerent, ita, Prælatis inſtituentibus, valent, quia poteſtatem, quam ipſe inquantum homo acceperat à patre ad regulationem eccleſiæ, quã ſanguine ſuo acquiſiuerat, commiſit prælatis eccleſiæ, vt ſecundum illam operentur, quod Spiritus Sanctus ei dictauerit. Tertio quia ſuppoſito, quod poteſtatem haberent ad iſtam iuriſdictionem coercitiuam, & ad ponẽdum leges pro illa, conuenientius fuit, quod ponerẽt tales leges, quam quod maneret prælatio eccleſiaſtica ſolum exhortatoria, & quod, qui mali eſſent, vellent manere mali, in eccleſia tamen primitiua non factum eſt, tum quia erat ſcandalum. vt dictum eſt: tum quia pauciores erant, & pauci facilius reguntur quomodocunque, tum quia erat maior charitas in Eccleſia primitiua propter abundantiã chariſmatum Spiritus Sancti, & ideo erat lex vel poteſtas coercitiua minus neceſſaria. Nunc verò eſt conueniens, & magis neceſſaria quam nunc poteſtas coercitiua, quia illa tria non ſtant. De primo, ſup. oſtenſum eſt quod data pace eccleſiæ non erat ſcandalum eſſe talem legem, & poteſtatem in eccleſia, licèt prius eſſet ſcandalum.

De ſecundo patet, quia nunc eccleſia creuit, ita vt multiplicati ſint ſuper numerum, & quia inter iſtos multos, qui vocati ſunt, qui non ſunt omnes electi, vt dicitur, ſupra in littera, ſunt multi peruerſi, & vt dicitur Eccleſ. 1. peruerſi difficiliter corriguntur, & ſi nõ corrigãtur, alios morbo ſuo inficiunt, conueniens fuit talibus legem coercitiuam imponere, & poteſtatem dare, quæ hæc diffiniat & exequatur.

De tertio patet, quia nunc iam charitas refriguit, & vt abundaret iniquitas, & impletur illud. 2. Thim. 3. c. quia in nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, quotidie autem omnia deteriora fiunt vergente in ſenium ſæculi corruptela, & nichil niſi malum per dies ſingulos operatur, cũ totus mundus in maligno poſitus ſit. Et ideo ſummè neceſſaria fuit lex, & poteſtas coercitiua, quę eos qui lege Chriſti ſubditi ſunt cogeret, eam, & omnem æquitatem obſeruare, aliàs. n. (vt ipſa quotidiana experiẽtia & ratio docet) neque lex Chriſti, neque aliqua politia Chriſtiana ad modicum ſaltem tempus duraret, nam, vt dicit Ariſt. 3. Polit. circa principium, Diſtributiuum iuſtitiæ magis eſt neceſſarium quam panis in ciuitate & vocat diſtributiuum iuſtitiæ ipſum iudicem, & tamen ſine pane nulla ciuitas manet, ergo neque ſine iudice. Hoc tamen non eſt niſi inquantum ille habet poteſtatem coercitiuam, nam quantum ad exhortationem ad bonum non eſt neceſſarius iudex, quia quilibet poteſt exhortari, ſed non poteſt aliquis coercere niſi qui iuriſdictioni præeſt, ideo eſt neceſſaria ſummè talis poteſtas pro conſeruatione politię.

Alia etiam ratio eſt, quia fuit ſimpliciter neceſſarium in eccleſia data pace eſſe duas poteſtates coercitiuas, aut ſaltem vnam generalem, nunquam. n. fuit tẽpus aliquod poſt peccatũ Adæ, in quo homines non eſſent ad malum proni. Gen. 8. cap. Omnis ætas ab adoleſcentia ſua prona eſt ad malum. Mali autem non retrahũtur à malo amore boni, ſed timore pęnę, ſi. n. amore boni retraherentur, iam non eſſent mali, ideo ad hoc, quod retrahantur, oportet eſſe pœnam, non ſolum autem in futuro, quia quod abſens eſt parum mouet, ſed maximè in pręſenti, quia id, quod non eſt determinatum ſecundum aliquam certitudinem, poteſt peruerti, vel per humanam iniquitatem, vel per ignorantiam, neceſſe eſt, quod illæ pęnę ſint determinatæ aliqua lege, & ita debuerunt ſemper in qualibet politia eſſe leges pęnales, & quia parum prodeſt condere iura, niſi illa executioni tradantur, oportuit in qualibet politia eſſe aliquos, qui poteſtatem coercitiuam ſecundum legem haberent, quos iudices, vel executores vo-

F camus. Neque poteſt aliqua politia durare aliquanto tẽpore ſine his duobus, aut ſine altero eorum, ſ. iudice, cui competat iudicare, vt ei videbitur, licèt iſte modus nõ ſit conueniens, quia patitur multas difficultates, & inconuenientia, quandiu autẽ erat Eccleſia primitiua, ſ. poſt mortem Chriſti tempore Apoſtolorum, nulla lex coercitiua, & nulla poteſtas iuriſdictionis coercitiuæ erat in Eccleſia, neque in criminalibus, neque in ciuilibus, vt oſtẽſum eſt ſupra, eo quod erant tunc Chriſtiani ſub principibus infidelibus, qui habebant tam in criminalibus, quam in ciuilibus coertionẽ, & ſi ipſi vellent in aliquo malignari contra proximos turbando ſtatum politicum, erant iudices & principes infideles, qui eos pęnarum inflictione à malo ceſſare cogerẽt. Et ita dato, quod maneret Eccleſia ſemper ſub principibus infidelibus non habens aliquam G legem, neque poteſtatem coercitiuam poſſent manere Chriſtiani, & cęterę gẽtes ĩ pace politica, quia erãt leges politicę ſecundum quas ordinaretur de omnibus tam de fidelibus, quam de infidelibus quantum ad ſtatum tranquillum politicum, data autem pace Eccleſiæ, & multis principibus, & regibus gẽtium cum tota terra ſua ad fidem Chriſti conuerſis, oportuit eſſe duas poteſtates coercitiuas intra Eccleſiam vniuerſalem, quæ eſt Chriſtianorum vniuerſitas, vel ſaltem vnam. Nam integris politijs iam pertinentibus ad fidem Chriſti, aut eſſet aliqua lex & coertio in politijs iſtis, aut non, ſi non, eſſet, non poſſet manere diu quantacumque charitas eſſet Chriſtianorũ, quia licèt multi eſſent in charitate, nõ acciderent omnes, & ſemper eſſe in charitate, & ita fierent turbationes irreparabiles, ſi nemo per poteſtatem coercitiuam, mala im-
H pediret, & perpetrata vindicaret. Si autẽ detur, erit iam ſaltem poteſtas ſęcularis coercitiua inter Chriſtianos, & ita erit in Eccleſia, quæ eſt vniuerſitas Chriſtianorum. Vltra hanc fuit neceſſaria alia poteſtas coercitiua in prælatis Eccleſiæ. Nam aut miniſtri Eccleſiæ ſubderẽtur foro ſæculari, aut non. Si dicas illos ſubdi, videtur eſſe aliquod inconueniens de quo, non inſiſto. Si autem nõ ſubdantur illi, aut nulli ſubduntur poteſtati, aut alicui. Non primum, quia error eſt ponere homines abſolutos pęnitus ab omni lege pęnali, cum omnis homo ſit peccabilis, ideo ſubdentur alicui legi, & poteſtati, & ita erit alterius fori, & ſic ponentur duæ poteſtates coercitiuę inter Chriſtianos, vnam ſecularem, aliam Eccleſiaſticam. Et dato, quod quis vellet omnes homines pertinere ad eundem forum, ſicut in veteri teſtamento ſacerdotes, & Leuitę iu-
I dicabantur per reges, & principes ſęculares, eo quod erãt coniugati ſicut ſæculares, tamen ſaltem non erat conueniens omnes cauſas pertinere ad eandem iuriſdictionẽ, ſunt. n. quædam cauſæ purè ſpirituales, quæ in laicos nõ cadunt, qui nichil ſpiritualitatis habent, etiam pęnę ſunt ſpiritnales: vt excõmunicatio, quas ſęculares inferre nullo modo poſſunt, cum ad claues pertineat excommunicare, & abſoluere, laici autem claues nõ habent, ideo neceſſe eſt quantum ad quædam, duas poteſtas coercitiuas eſſe in Eccleſia.

Et iſta eſt cauſa præcipua, quare inter Chriſtianos neceſſe fuit aliquem principatum eſſe coercitiuum, & tamen ſi Chriſtus vetuiſſet ſimpliciter talem principatum dicẽs, quod nullo modo principatus Chriſtianorum eſſet ſicut principatus gentium, qui dominantur eorum, &
K poteſtatem exercent, neque prælati, neque ſæculares poſſent habere principatum coercitiuum, quod eſt abſurdum, ideo debet intelligi, quod non eſt ſimpliciter dictum, ſed ſolum ad Apoſtolos, quibus Chriſtus loquebatur, & ad illos, qui fuerunt tali tempore, in quo non poterat ſine ſcandalo principatus coercitiuus eſſe in Eccleſia. Alia etiam ratio eſt, quia quantuncunque eſſet magis apta Eccleſia primitiua ad manendum ſine principatu coercitiuo quam Eccleſia nunc propter cauſas ſupra aſſignatas tamen melius fuiſſet habendo principatum talem quam ſine illo, & verè illum habuiſſet, niſi quia propter ſcandalum non poterat habere. Nam licebat cuilibet tunc facere hęreſim, vel ſchiſma in fide, & conuerſatione Chriſtiana, & nemo illũ poterat punire, Chriſtiani enim non poterant, quia neque legem, neque poteſtatem coercitiuam habebant.

Si

Si autem recurrerent ad infideles, ſ. quòd Chriſtiani boni accuſarent coram infidelibus Chriſtianos malos, q. facerent hæreſes, & ſchiſmata: non erat conueniens. Primò quia non licebat fideli conuenire fidelem coram iudice infideli, ſed potius iniuriam recipere, & fraudẽ pati debebat, vt Apoſtolus increpat Corint. 1. Corin. 6. cap. Secundò, quia infideles non punirent taliter delinquentes, ſed potius laudarent eos, qui alio modo cõtra legem & Chriſtianam fidem facerent, quam ipſi ſuperſtitionẽ inſanam, & inimicam reipublicæ credebant, & Chriſtianos velut reipublicæ hoſtes, & deorum ſuorum inimicos perſequebantur. Tertiò, quia dato, quod aliqui eſſent infideles, qui tenerent Chriſtianos quiete ſub imperio ſuo, tamen non punirent delinquentes contra legem Chriſtianam, quia qui iuriſdictioni præerant iudicabant ſecundum leges ſuas.

Quod autem leges eorum non puniebant, non iudicabant ipſi punitione dignum, & tamen obſeruari legem Chriſtianam nulla lex gentilium ſanxerat, ideo conſequenter tranſgreſſiones legis Chriſtianæ, peccata non iudicarent, & ita non puniret delinquentes in ea. Et idem iudiciũ erat de Iudæis ſubiectis Romano imperio, quia ſiquis eorum contra legem Moyſi faceret, non puniret eum ob hoc iudex gentilis accuſatum, & conuictum coram ſe de illa tranſgreſſione, ſed vilipenderet tales accuſationes. Sic patet quando coram Gallionem Iudæi accuſabant Paulum, quòd Chriſtum prędicaret. & ille noluit audire accuſationem iſtam Actu. 18. c. cum dicitur. Corã Gallione proconſule Achaiæ inſurrexerunt vno animo Iudæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal, dicẽtes, quia contra legem hic ſuadet hominibus colere Deũ C Incipiente autem Paulo aperire, os dixit Gallio ad Iudæos; ſiquidem eſſet iniquum aliquod, aut facinus peſſimum ò viri Iudæi rectè vos ſuſtinerem, ſi verò quæſtiones ſunt de verbo, & nominibus legis veſtræ, vos ipſi videritis, Iudex ego horum eſſe nolo, & ſequitur ibi, quòd minauit eos à tribunali. i. repulit nolens audire hanc cauſam. Ita autem eſſet ſi aliqui Chriſtiani alios coram infidelibus accuſarent de hæreſi, & ſchiſmate, & alijs trãſgreſſionibus legis Chriſtianę, ideo manerent omnia crimina tunc impunita, quæ erant patrè contra legem Chriſtianam, & potiſſimè inſurgebant hæreſes. Et iſta fuit cauſa quare in Eccleſia primitiua tot hæreſes inſurrexerũt, vt iam ante tempora Auguſt. nonaginta eſſent hæreſes, vt patet in lib. quem ipſe de nonaginta hæreſibus condidit, & tamen ipſe pauco tempore fuit poſt tempora Conſtantini. quando Eccleſiæ primum pax firma data eſt. D Non ſuſtinuiſſet autem Eccleſia primitiua iſta incommoda hæreſum inſurgentium, ſi eſſet vis aliqua coercitiua ad reprimendum, & puniendum eas, ideo melius fuiſſet Eccleſiæ primitiuæ habere principes cum poteſtate coercitiua, quam ſine illa, ſi ſine ſcandalo eos habere potuiſſet, & tamen non potuit, vt dictum eſt. Data autem pace eſſe potuerunt principes tales ſine ſcandalo, ideo nunc fuerunt, & ſemper erunt vſque ad finem Eccleſiæ. Tertium quod eſt in principatu gentium, eſt honor, excellentia, & imperium, & iſta nunc ſunt in principatu Eccleſiaſtico, ſed de his dicere non eſt neceſſe, ſicut de duobus præcedentibus. quia iſta conſequuntur ex neceſſitate ad illa duo, ideſt ad diuitias, & poteſtatem coercitiuam, neceſſe eſt enim à ſubditis honorari, & timeri cũ qui iſta habet, prælati tamen Eccleſiæ habent iſta duo E vt oſtenſum eſt, ideo neceſſe eſt quod iſtud tertium ideſt honorem, excellentiam, & imperium habeant, non potuerunt autem iſtud habere quandiu durauit Eccleſia primitiua, quia cum non haberent poteſtatem coercitiuam, neque reditus à ſubditis, nõ poterat habere ſtatum honorabilem.

Sed circa prędicta manet dubium, an verum ſit, quòd principatus Apoſtolorum non haberet poteſtatem coercitiuam. Aliqui dicunt, quòd habebant Apoſtoli, & alij prælati iſtam poteſtatem, & exercitium eius. Nam Petrus occidit duos peccantes, ſcilicet, Ananiam, & Saphiram, quia mentiti ſunt, & fraudauerunt proximos. Actu. 5. Etiam Paulus tradidit vnum iuuenem fornicatorem morti 1. Corin. 5. Dicendum, quòd neque criminaliter,

A neque ciuiliter habebant Apoſtoli exercitiũ iuriſdictionis coercitiuæ, vt dictum eſt precedenti queſt. & propter cauſas ibi aſſignatas, neque illam habuerunt cæteri prælati Eccleſiæ primitiuæ, cum neque Chriſtus iſtam coertionem habuerit in exercitio. De Petro autem dicẽdum, quòd non habuit coertionem neque pęnas vnquam intulit. Quod autem de Anania, & Saphira dicitur, non eſt dicendum, quòd Petrus eis intulerit mortem neque pęnam aliquam, ſed prædixit illam. Vnde non fuit, vt iudex, vel exequutor Chriſti, ſed vt propheta. Non enim iuſſit inferri pœnam aliquam eis, ſed prænunciauit mortem, quam Spiritusſanctus eis inferre voluit, eo quod ſibi mentiti ſunt, & non homini, vt dicitur Actu. 5. capit. (Nota) De Paulo dicendum, quòd directius apparet in eo actus iuriſdictionis quàm in Petro, quia Petrus ſolum pręnunciauit pœnam, Paulus vero intulit, & per modum iudicis. B Nam dicitur 1. Corint. 5. Ego autem abſens corpore, & præſens Spiritu iam iudicaui eum. Et poſtea dicit decreui tradere eum Satanæ in interitum carnis. Et tamen dicendum quòd adhuc non erat iſte vſus iuriſdictionis, ſed miraculi, exercitium enim coercitiuæ iuriſdictionis eſt quantum ad pœnarum inflictionem, quòd compellantur ſubditi per miniſtros iudicis ad tolerãdum. quod ille diffinit, & tales pœnę, vel cõpulſiones humanæ ſunt, ſed hæc pœna à Paulo inflicta non fuit humana, ſed miraculoſa, non enim iuſſit Paulus flagellari, vel exulare, aut priuari facultatibus Corinthium illum pro crimine fornicationis, ſed quod dæmon inuaderet eum, & torqueret vſque ad mortem, ſed hoc à Deo erat, quia dæmones non ſubduntur humano imperio, & ita pœna à Paulo inflicta fuit per modum orationis, pęna autem à Petro data ſolum per modum prænunciationis, & ita non habuerunt exercitium coercitiuæ poteſtatis, quia illud exercitium hominum eſt, & non Dei. C

A ſufficienter dictum ſit, quod primatum inter Apoſtolos non eſt appetendum. Quæſt. XCVII.

QVæritur, cum Chriſtus oſtendat hic primatum inter Apoſtolos non eſſe appetendum, quaſi nichil concupiſcibile habeat: an ſufficienter dictum ſit. Aliqui dicunt, quòd non, quia aut intelligitur de primatu in Eccleſia militanti, aut in vita æterna. Videtur autem, quòd non intelligatur de Eccleſia militanti, quia dicitur quicunque voluerit inter vos maior fieri, ſit veD ſter miniſter: & ita concedit, quòd quis appetat primatum, & tamen non licet hic concupiſcere illum.

Secundò, quia videtur manifeſtè intelligi de primatu vitæ æternæ: quia dicitur, qui voluerit maior fieri, ſit veſter miniſter, i. prius debet fieri miniſter, & tunc poterit per hoc fieri maior. & ita ſe habent iſta, vt præmium & meritum: ſed præmium eſt in futuro: ergo iſte primatus eſt in futuro, ſed talis primatus eſt aliquid excellẽs, ideo eſt concupiſcibilis. Dicendum quod Chriſtus loquitur de primatu in Eccleſia militanti, & non in futuro. Nam in vita æterna non manet principatus hominis ad hominem: quia iſte ordo principatus eſt ad hoc, quòd deducantur homines in finem per regulationem iſtam, quæ fit vni homini ab altero ſed in vita æterna erunt iam homines in fine ſuo & ideo non regetur vnus ab alio, & ita E non principabitur ei. Eſt ergo differentia excellentiæ in vita æterna: quia quidam ſunt multo excellentiores alijs ſecundum exigentiam meritorum, ſed non eſt differentia principatus: in præſenti autem eſt differentia principatus, & ſubiectionis in Eccleſia. Et licèt Chriſtus ſolùm voluerit oſtendere, quòd principatus hic non ſit cupiendus, tamen poteſt littera extendi ad vtrunque tempus & ſi enim quis velit primatum vitę æternæ. i. excedere aliũ in gloria, & honore, non oportet contendere ſuper hoc, quis maior ſit, ſed qui hoc voluerit, humiliet ſe in præſenti tantum, quod ſit ſeruus omnium, & abiectior illis, & ſic obtinebit primatum illorum: promptum eſt ergo ſic cuilibet habere primatum in vita æterna, & non oportet hunc ex fauore petere, ſicut petiuerunt Iacobus, & Ioannes ſedere ad dextram, & ſiniſtram, neque ſe inuicẽ ſuperponere aut inuidere, vel iraſci ſuper hoc,

ſicut

ſicut decem indignati ſunt, quòd duo fratres petiuiſſēt F
hoc. Si autem accipiatur pro præſenti principatu, de quo
verè Chriſtus loquitur, benè infert quòd principatus,
qui eſt in eccleſia non eſt concupiſcibilis, quia non ha-
bet aliquid propter quod concupiſcatur, neque aliquid,
de quo, non habentes eum, inuideant habentibus: quia
principatus iſte non eſt talis, qualis principatus gentium,
habet enim principatus gentium excellētiam in tribus,
vt dictum eſt ſupra quæſt. 95. & ſpecialiter in poteſtate
coercitiua, quam magis hic Chriſtus expreſſit, & propter
hæc principatus gentium eſt concupiſcibilis, & pro illo
homines contendunt: ſed principatus Apoſtolorum non
erat futurus talis, ſed ſine aliqua excellentia: non enim
haberet poteſtatem coercitiuam, neque diuitias, neque
honorem, ſiue imperium, vt oſtenſum eſt ſupra, ſed iſtis
In q. 95. ablatis non manet in principatu, niſi ſolicitudo, & ſubie
ctio. ſ. quòd prelatus ſe ſubijciat ſubditis, & miniſtret eis G
vigilando pro eorum ſpirituali vtilitate, & exhortando,
vt à malo recedant, cùm non poſſit infligere eis pœnam
ad cogendum fugere malum: ſeruitus tamē & ſubiectio
non ſunt ſecundum ſe concupiſcibilia, ideo principatus
Apoſtolorum Eccleſiæ primitiuæ non habebat aliquid
concupiſcibile. Et ita erat ſtultum quòd quis illum con-
cupiſceret, quia labores propter ſeipſos nemo ſpōtaneus
amplectitur. Ioannes autem, & Iacobus decipiebantur,
quia putabant principatum regni Chriſti futurum eſſe
ſicut principatum gentium. Imò, & honorabiliorem,
ideo illum cupiebant, regnum enim Chriſti carnalē fu-
turum credebant, ſicut Dauid, & Salomonis: ideo Chri-
ſtus dixit, quod non, addens. Principes gentium domi-
nantur eorum &c. q.d. non eſt principatus meus carna-
lis ſed ſpiritualis: ideo non eſt talis qualis principatus H
gentium.

Ad primum in contrarium dicendum, quòd principa
tus de quo Chriſtus loquitur, eſt principatus Eccleſię mi
litantis, & cùm dicitur quòd concedit appeti principa-
tum: dicendum vno modo, quòd nō eſt ſemper illicitum
appetere principatum. Secundò, & melius dicendum, ꝙ
non conceſſit Chriſtus abſolutè appeti principatum, ſed
dixit ſub conditione: quicunque voluerit inter vos ma-
ior fieri, ſit miniſter veſter, i. ſiquis voluerit maior fieri,
oportet quòd ſit miniſter omnium: quia non datur alius
modus principatus in Eccleſia Apoſtolis, & alijs præla-
tis in primitiua Eccleſia.

Ad ſecundum, dicendum quòd verba iſta Chriſti poſ-
ſunt applicari ad maioritatem, & excellentiam vitę ęter
næ: & tamen ipſe non intendit loqui niſi de principatu I
Eccleſiæ militantis. Quod patet, quia cùm poneret exem
plum de ſeipſo, non dixit quantum ad ſtatum futurum,
ſed quantum ad præſentem. oſtendit enim ſe eſſe princi-
pem & maiorem. & tamen dixit, quòd non venerat ad
hoc, quòd ei miniſtraretur, ſed ad hoc, quòd alijs mini-
ſtraret, inquantum dixit ſe veniſſe, oſtendit ſtatum præ-
ſentem in ſæculo. Item quia dixit quòd ad miniſtrādum
venit, & dandum animam: hoc tamen non facit in alio
ſæculo, ſed in iſto, ideo etiam locutus eſt de principatu
Apoſtolorum in præſenti, & non in vita æterna.

An liceat alicui deſiderare Eccleſiaſticum principatum. Quæſt. XCVIII.

QVæritur, an liceat alicui deſiderare Eccleſiaſticum
principatum. Aliqui dicunt quòd non, quia Chri- K
ſtus hic increpuit duos fratres, qui anhelabant ad hono-
rem, & dixit quòd ad gentes pertinebat talia cupere, nō
autem ad diſcipulos ſuos. Alij dicunt, quòd licitum eſt
deſiderare. ſic enim dicit Apoſto. primę Thim. 3. c. ſiquis
Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat, vbi Apo
ſtolus non vituperat deſiderātes epiſcopatum, ſed potius
laudare videtur illos, & tamen epiſcopatus eſt maior gra
dus in Eccleſia quantum ad ordinem, ergo ſi illum deſi-
derare licet, à fortiori licebit quemcunque alium hono-
rem cupere.

Dicendum ad hoc, quòd principatus eccleſiaſtici aut
In q. 96 conſiderantur per ſtatum eccleſiæ primitiuæ, aut ſecun-
dum ſtatum eccleſię nunc. Primò modo prelationes non

F habent niſi ſolicitudinem, & laborem, diuitias verò, po-
teſtatem & imperium non habebant, vt oſtenſum eſt ſu-
pra, nunc verò omnia hæc habent, ſicut principatus gen
tium, ſi ergo quis cuperet principatum in Eccleſia primi
tiua, aut agnoſceret qualis ille eſſet aut non. Si non agno
ſceret poterat per errorem illum capere, quaſi ille eſſet ſi-
cut principatus gentium, ſicut duo fratres decepti puta-
bant, & ideo à Chriſto petierunt ſedere ad dexteram, &
ſiniſtram eius, quorum errorem Chriſtus videns dixit,
quòd non erat principatus regni qualem ipſi putabant,
ſcilicet ſicut principatus gentium. Et ideò quòd non cu-
perent illum: ſiquis verò agnoſcens qualis ſit iſte princi-
patus illum cupiat, cum nichil ille habeat niſi ſolicitudi-
nem & difficultatem in bonis operibus, quæ circa ſubdi-
tos exercere debet, non cupit niſi labores ad aliorum vti-
litatem, ſed talia cupere virtuoſum eſt, ideo non eſt pec-
G catum cupere ſic principatum Eccleſiaſticum.

Sic intelligitur verbum Apoſtoli: Siquis epiſcopatum *Quō intelligit q. epatū deſiderat, bonum opus deſiderat*
deſiderat, bonum opus deſiderat, quaſi dicat, epiſcopa-
tus nichil aliud habet niſi opus bonum, ſcilicet circa ſub
ditos ſolicitudinem adhibere, & miniſtrare eis vitę æter
næ pabula, talia autem bona ſunt, & laudabile eſt illa cu
pere, & licèt deſiderare iſtud bonum ſemper ſit bonum
& meritorium, qui tamen Eccleſiaſticum principatum
habere debet, non ſolùm debet iſta cupere facere, ſed ēt
facere realiter. Ad faciendum autem requiritur magna
idoneitas in homine, quam nemo de ſeipſo præſumere
debet, ideo nemo abſolutè debet cupere epiſcopatum:
quia vel ſolam elationem cupit, vel putat ſe ſufficientem
eſſe ad omnia, quę epiſcopi ſunt opera, quod difficile eſt:
ideo vanum eſt, & periculoſum epiſcopatum abſolutè pe
H tere, ſed cū cōditione appetere eſt rationabile, vt S. Mar-
tinus dicebat, Domine ſi adhuc populo tuo neceſſarius
ſum, non recuſo laborem, ita poterit dicere qui ſalutem
ſpiritualem proximorum cupit: Domine, ſi ſapientiæ tuę
videtur, & voluntati tuæ placet, me aliquando futurum
eſſe vtilem gregi tuo, non recuſo laborem, & honorem
ſuſtinere, quem impoſueris. & ob hoc cùm Apoſtolus di-
xiſſet, quod qui epiſcopatum deſiderat, bonum opus de-
ſiderat, oſtendere volens, quòd non ſufficiebat deſidera-
re opus bonum, ſed eſſe idoneum ad illud exequendum
ſubdidit, oportet epiſcopum eſſe irreprehenſibilem, ſo-
brium, prudentem, &c q.d. ſi cupit epiſcopatum, oportet
quòd iſta habeat. Si autē accipiatur de honore ſiue prin-
cipatu Eccleſiaſtico nunc, cùm in illo ſint diuitiæ pote-
ſtas, & imperium, quæ hominem alliciunt, & ſolicitudo,
I & poteſtas, & difficultas in operibus curæ paſtoralis exhi
bendæ circa ſubditos, quæ contriſtare poſſunt, aut cupit
quis principatum propter prima, quæ alliciunt, aut pro-
pter ſecunda. Si propter prima, ſemper peccat, qui prin-
cipatum ſic Eccleſiaſticum deſiderat. Iſte enim non vult
eſſe prælatus Eccleſiaſticus, neque, quæ Chriſti ſunt quæ
rens, ſed quæ ſua ſunt, & quæ huius ſæculi. Si autem pro-
pter ſecunda, ideſt ſolicitudinem, & laborem, inquātum
iſta ſunt ad proximorum vtilitatem, & ædificationem:
qui Eccleſiaſticum principatum cupit, laudabile eſt, ſic
cupere, ſcilicet profectum illum proximorum, quia ta-
men illum profectum non poteſt procurare niſi ille qui
idoneus eſt ad procurandum, & idoneum ſe putare prę-
ſumptio quædam eſt, non videtur ſatis tutum cupere ab-
ſolutè Eccleſiaſticam dignitatem, etiam propter proxi-
morum ædificationem. De his dicit Chryſoſto. Et opus *Nō ſatis tutum eſt eccleſiaſticā appetere dignitatem.*
K quidem deſiderare bonum, bonum eſt, quia noſtræ vo-
luntatis eſt, noſtra eſt merces: primatum autem honoris
concupiſcere vanitas eſt, hoc enim conſequi iudicium
Dei eſt, propter quod ex primatu honoris neſcimus, ſi
mercedem iuſtitiæ conſequimur. Neque enim Apoſto-
lus laudem habebit apud Deum, quia Apoſtolus fuit, ſed
ſi opus Apoſtolatus ſui bene impleuit, neque Apoſtolus
pro merito ſuo antecedenti honoratus eſt, vt eſſet Apo-
ſtolus: ſed ad hoc miniſterium aptus eſt iudicatus ſecun-
dum motum animæ ſuæ. Primatus, & fugientem ſe de-
ſiderat, & deſiderantem ſe horret. Sed quidquid dictum
ſit de appetendo principatum eccleſiaſticum, intelligen-
dum ſit de illo appetitu intra terminos ſuos conſtituto.
Sed de inuaſione principatus dicendum, quod ſemper
eſt

eſt mala. Vnde nemo debet ſibi honorem accipere eccle A ſiaſticum, vel ingerere ſe ad illum, ſed ſuſcipere quando dabitur. Sic dicitur ad Heb. 5. Nemo ſibi indifferenter aſ ſumat honorem, ſed qui vocatus eſt a Deo tanquam Aaron. Vnde dicit Chryſ. vbi ſupra:

Primatus Eccleſiæ fugientē ſe deſiderat, & deſiderantē horret.

Primatus fugientē ſe deſiderat, deſiderantem ſe horret: conuerſatio ergo melior deſideranda eſt nō dignior gradus. Volens ergo Dominus & duorum fratrum, aliorum indignationem extinguere, introducit differentiam inter principes mundanos, & Eccleſiaſticos: oſtendens quòd primatus in Eccleſia, neque ab aliquo appetendus eſt non habente, neque alteri inuidendus eſt habenti: quia principes mūdi, ideo ſunt, vt dominentur minoribus ſuis, & eos ſeruituti ſubijciant, & ſpolient: & vſque ad mortem eis vtantur ad ſuā vtilitatem, & honorem: principes autem Eccleſiæ fiunt, vt ſeruiant minoribus ſuis: & miniſtrent eis quæcunq; ac B ceperunt a Chriſto: vt vtilitates ſuas negligant, & illorū procurent: & mori non recuſent pro ſalute inferiorum. Primatum ergo Eccleſiæ concupiſcere, neque iuſtum eſt, neque vtile: quis ſapiens vult ſe vltro ſubijcere ſeruituti, & periculo tali, vt det rationem pro omni Eccleſia? niſi forte qui non timet Dei iudicium: abutens primatu ſuo Eccleſiaſtico ſeculariter, ita vt conuertat illum in ſecularem: & tamen licèt ingerere ſe ad principatum Eccleſiaſticum, & petere illud regulariter malum ſit, non eſt ſanū dicere, quod quandocunque quis petiuerit dignitatem, vel honorem Eccleſiaſticum peccat: quia poteſt interdū tali animo fieri, quod mereatur: vt ſiquis videret aliquem principatum impijs conferendum, qui Eccleſiam diſſipatent, quòd illum petat ne in manus iniquorum venit, laudabile eſt vel ſaltem non vituperabile, ſi hoc ſolū vel C vel præcipue eum mouet.

Ad argumentum in contrarium dicēdum, quòd Chriſtus redarguit duos fratres, quia deſiderabant principatū Eccleſiaſticum ſolùm propter honorem, & excellentiā, & non propter vtilitatem proximorum, & quia neſciebant qualis erat principatus, quem deſiderabant, putabāt enim, quòd eſſet talis qualis principatus gentium, quod falſum erat. Ad aliud pro alia parte dicendum, quod deſiderare epiſcopatum eſt deſiderare bonam rem, & tamen non eſt ſenſus, quòd deſiderans deſideret conuenienter. epiſcopatus enim in Eccleſia primitiua, quàndo Apoſtolus loquebatur, ſolùm habebat ſolicitudinem, & laborē, & non honorem, neque poteſtatem coerciriuam, aut diuitias: ideo ille, qui deſiderabat epiſcopatum ſciēs quid eſſet epiſcopatus, non poterat deſiderare niſi bonam rē, cum nihil eſſet in epiſcopatu, niſi bonum, quod ad vtili- D tatem proximorum pertinebat: & tamen poterat peccare: vt ſi forte cuperet epiſcopatum præſumens ſe habere ea, quę neceſſaria erant pro bono epō, cū illa nō haberet.

Quomodo eſt verum, quod filius hominis venit miniſtrare, & non miniſtrari. Quæſt. XCIX.

QVæritur, cum dixerit Chriſtus, filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & ex hoc velit inducere, quod principes Eccleſiæ debeant miniſtrare, & non honorari, quomodo eſt verum. Nam Chriſtum legimus fuiſſe honoratum, & ei fuiſſe miniſtratum: miniſtrabat enim ei Martha, Luc. 10. ca. Et quod plus eſt hominibus maiores angeli erant, & tamen illi Chriſto miniſtrabant. ſupra 4 cap.

Dicendum, quod exemplum eſt conueniens: Chriſtus enim erat dominus, & magiſter noſter. Ioan. 13. & ſanè erat nobis honorabile, quòd eſſemus æquales ei in honore, quia non eſt ſeruus ſupra dominum, neque diſcipulus ſuper magiſtrum: ſed ſatis eſt ei, ſi æquales ei ſit. ſup. 10. c. Si ergo Chriſtus in præſenti ſæculo honorem non quæſiuit, neque accepit: conueniens eſt, quòd nos cùm principes eccleſiarum efficiamur honorem non curemus, neq; quæramus. De Chriſto patet quòd non quæſiuerit honorem, quia ſi illum inter nos quæſiuiſſet, non ſe humiliaſſet vſque ad puluerem in omnibus, conuerſans cum viris pauperibus, & illos in ſocios eligens. Etiam non recepit honorem, ſed iniurias, quia maledicebatur, & iniurias ſuſtinebat & abijciebatur tanquam potator vini, & vorax, A & publicanorum amicus, ſupra 11. cap. Et cum hæc pateretur non comminabatur, ſed tradebat ſe iudicanti iniuſtè. 1. Pet. 2. cap. Etiam dominus, & magiſter exiſtens, diſcipulorum ſuorum pedes lauit, Io. 13. ca. Non ergo quæſiuit, neque recepit honorem dum inter nos fuit. Cū autem dicitur, quòd Martha miniſtrauit ei, dicendum eſt, quòd miniſtrauit ei miniſterio honoris, ſed neceſſitatis: hoc miniſterium erat, quòd ei cibos pararet, & iſtud eſt fœminarum potius, quàm virorum: vnde non ſolū Chriſto ſed minimo hominum fœminæ miniſtrāt: quia Deus voluit, quòd fœmina ſub viri poteſtate eſſet, Gen. 3. cap. Cùm verò dicitur, quòd Angeli miniſtrauerunt ei: Dicēdum quòd illud eſt valde honorabilius miniſterium, quā hominum, quanto excellentiores ſunt miniſtrantes, & tamen miniſtratio iſta non facta fuit Chriſto inquātum B venit ad iſtud ſæculum, neque inquantum erat inter homines, non enim miniſtrauerunt ei Angeli inquantū homo erat, ſed inquantum erat Deus maior omnibus Angelis. Etiam non habuit miniſterium iſtud inter homines, quia quando angeli miniſtrauerūt ei, nemo erat præſens de hominibus, vt ex hoc Chriſtus inflari poſſet corā illo quaſi excellenti honore ſibi exhibito. Secundò poteſt dici, quòd dato, quòd iſtam miniſtrationem, aut quamcūque aliam in hoc ſæculo recepiſſet, non venit ad hoc, quòd ſibi miniſtraretur, ſed ad hoc, quòd ipſe aliis miniſtraret. Nam ſi ipſe intenderet, quòd alii ſibi miniſtrarent, non oportebat humilitatem aſſumere, quia cū in forma Dei eſſet, ſeruiebant ei Angeli, & Archangeli, & omnis creatura, & ipſe nulli miniſtrabat. Cùm autem aſſumpſit humanam naturam, ipſe miniſtrauit alicui, ideo etiam ſi ſe C uel tantum miniſtraſſet, apparet, quod non venerat ad hoc, quòd miniſtraretur ei, ſed ad hoc, quod ipſe aliis miniſtraret. Et eſt argumentum manifeſtum, ſcilicet, ſi Chriſtus intenderet, quòd ei miniſtraretur, maneret in forma illa, in qua ſemper ei miniſtrabatur, & nunquam ipſe miniſtrabat, & tamen aſſumpſit formam illam, in qua aliquando miniſtrare poſſet, & actualiter miniſtraret, ergo nō venit ad hoc, quòd ei miniſtraretur, ſed ad hoc, quod aliis miniſtraret. Et hoc eſt, quod ipſe ſuadebat Apoſtolis non enim negabat, quod ſi eis habentibus principatum, vel non habentibus aliquis interdum miniſtraret, quod non reciperent miniſtrationem exhibitam, ſed quod nō ideo principatum caperent, vt eis miniſtraretur qualiter Iacobus & Ioannes videbantur deſideraſſe, de quo eos increpabat, & alios etiam qui eis hunc inuidebant principatum, quaſi principibus miniſtraretur in eccleſia. Oſtendit autem quod dixerat, ſcilicet quod ad miniſtrandum D venerat, quia non ſolum miniſtrauit, ſed etiam animam ſuam pro ſubditis poſuit. Et ita deſideriū honoris, & principatus Chriſtus redarguit, non autem ipſum principatum, quem iuſtè habere poteſt, qui illum non concupiuit. De his dicit Origenes, ſcilicet, Nam & ſi Angeli, & Martha miniſtrauerunt ei, tamen non ideo venit, vt miniſtraretur, ſed vt miniſtret.

Quare Chriſtus dixit, & dare animam ſuam redemptionem. Quæſt. C.

QVæritur, quare Chriſtus dixit, & dare animam ſuā redemptionem.

Dicendum, quod Chriſtus inſtruit prælatos, vt E non cupiant principatum Eccleſiaſticum ſicut ipſe non concupiuit, qui non venit miniſtrari ſed miniſtrare, & vt oſtendat quomodo venit ad miniſtrandum dicit, quòd venit ad ponendum animam ſuam pro ſubditis. Et hoc prodeſt ad duo reſpectu prælatorum. Primò inſtruit eos circa humilitatem.

Secundò circa charitatem. De primo patet, nam miniſtrare humilitas eſt, miniſtrari verò honor, quanto ergo abiectiorem miniſtrationem quis exercuerit, tanto magis ſe humiliat, & magis contemnit honorem, ſed nihil eſt, in quo magis ſe abijciat, quam quod miniſtrando alicui permittat ſe pati iniurias, & opprobria vſque ad ipſam mortem.

In hoc autem Chriſtus fecit, quia pro ſubditis ſuis ſponte mortuus eſt, ergo nemo magis ſe humiliauit miniſtrando

do

do quàm ille: enm ergo imitari debent prælati Eccleſię. D ſecundò patet, quia ideò quis miniſtrat alteri, vel beneſacit ei, quia amat illum, vel quia timet: minores autem nobis non timemus: ideo ſi eis bene faciamus ex amore faciemus, & conſequenter quanto fuerit maior charitas, & amor, tanto eis maiora beneficia impendemus: & è contrario quanto fuerint maiora bona, quę eis impendimus, tanto maior charitas arguetur in nobis eſſe, & tamen nullum eſt opus maioris charitatis, quam quòd quis ponat animam ſuam pro amicis ſuis, vel pro ſubditis, Ioan. 15. Maiorem hâc charitatem nemo habet, quam vt animam ſuam quis ponat pro amicis ſuis: ideo cum Chriſtus venerit ad ponendum animam ſuam in redemptionem; nemo poterat circa ſubditos maiorem charitatem habere quàm ille. Et ita Chriſtus per hoc oſtendit ſe imitabilem in duobus, ſcilicet ipſe in principatu ſuo maximè ſe humiliauit, quia exercuit miniſtrationem maximæ abiectionis, ſcilicet mori pro ſudditis: & maximè dilexit eos: quia circa eos exhibuit opus ſummæ charitatis, ſcilicet pro illis mori ideo nos principatum accipientes non debemus extolli, ſed humiliari: nō appetentes miniſtrari ſed miniſtrare. De quo Origenes increpat nos, dicens de Chriſto: intantum creuit miniſtrans, vt impleretur illud, ſcilicet: Daret animam ſuam redemptionem pro multis, daret, inqnam in mortem: ſed quoniam ſolus erat inter mortuos liber, & fortiori omni poteſtate mortis, omnes ſequi ſe volẽtes liberauit à morte. Eccleſiarum ergo principes imitari debent Chriſtum acceſſibilem, etiam mulieribus loquentem, & pueris manum imponentem, & diſcipulis pedes lauantem, vt, & ipſi ſimiliter faciant fratribus. Nos autem tales ſumus, vt etiam principum mundi excedere ſuperbiam videamur: vel non intelligentes, & contemnentes mandatum Chriſti: & quærimus ſicut reges acies præcedentes, & terribiles nos, & acceſſu difficiles, maximè pauperibus exhibemus: nullam affabilitatem habentes, vel habere ad nos permittentes.

Quare Chriſtus dixit, quòd venerat dare animam ſuam redemptionem pro multis. Quæſt. CI.

QVæritur, quare dixit Chriſtus, quòd venerat dare animam ſuam redemptionem pro multis. Nam videtur, quòd pro omnibus dedit illam. Nam per mortem Chriſti ſaluamur, & aliter non eſt poſſibilis ſalus. Nam non eſt aliud nomen ſub cœlo datum, in quo oporteat nos ſaluos fieri, niſi in nomine Ieſu. Actu. 4. ergo a fortiori nō fuit aliud per quod ſaluaremur quam mors ſua. Si igitur aliqui eſſent pro quibus Chriſtus non mortuus fuiſſet, illi non poſſent ſaluari: etiam ſi ad ſalutem conarentur peruenire. Hoc autem abſurdum eſt: quia, vt Apoſtolus dicit, Omnis qui inuocauerit nomen Domini ſaluus erit. Etiam quia aliqui eſſent, qnos impoſſibile eſſet ſaluari quantumcunque bona facerent: etiam ſi in Chriſtum crederent, & operarentur ſecundum legem ſuam: quod eſt abſurdum: ideo videtur dicendum, quod deberet dicere, quòd animam ſuam poſuit redemptionem pro omnibus.

Dicendum, quòd ſanguis Chriſti effuſus fuit ſufficiens ſatisfactio Deo pro peccatis omnium hominum, & tamen nō ideo communicatur omnibus hominibus, quia tunc æqualiter ſaluarentur boni, & mali, cùm ad omniū redemptionem ſufficiat ſanguis Chriſti: ſed ſaluantur illi ſoli, quibus communicatur vtilitas ſanguinis Chriſti: iſta autem communicatio fit ſecundum conditionem ab eo datam, ſcilicet quòd qui ſaluari volunt credant, & legem obſeruent: qui autem non crediderint condemnabuntur Marc. 16. cap. & quia non omnes credunt Euangelio, ad Rom. 10. cap. non poſſunt omnes ſaluari, & ita ſanguis Chriſti non prodeſt omnibus: ſi ergo accipiatur ſanguis Chriſti ſufficienter, eſt pro redemptione omniū: quia ſi omnes vellent credere, omnes poſſent ſaluari, & ſaluarentur, ſed efficienter non eſt fuſus ſanguis Chriſti pro omnibus, quia non omnibus prodeſt, cum damnatis non proſit, & ita Chriſtus loquitur communiter, vt infra 26. & Marc. 14. ſ. Hic eſt calix ſanguinis mei, qui pro F multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Sic dicit Beda, ſcilicet: Non autem dixit animam ſuam dare redẽptionem pro omnibus, ſed pro multis, ideſt pro his, qui credere voluerunt: & ita Chriſtus dixit Ioan. 17. cap. pro his rogo, & non pro mundo: & non tantum pro his, ſed & pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me: ſed manifeſtum eſt, quod oratio Chriſti toti mundo prodeſſe poterat, ſed nolebat ipſe quòd prodeſſet niſi eis, qui in eum credere vellent. Cum autem obijcitur, quòd ſi non eſſet fuſus ſanguis Chriſti pro omnibus quòd eſſent aliqui qui non poſſent ſaluari. Dicendum quòd ſi determinate Chriſtus voluiſſet, quòd ſanguis ſuus prodeſſet quibuſdam, & non alijs, non poſſent illi ſaluari pro quibus non eſſet fuſus: & tamen ſanguis Chriſti pro omnibus fuſus eſt, in quantum pro omnium redemptione ſuf- G ficit: & tamen, quia ita eſt, quia non omnes participabũt fructu illius ſanguinis, quia nollent: dicitur, quòd non eſt fuſus pro omnibus ideſt ad omnium vtilitatem actu proficiens: & hoc eſt quod communiter dicitur, quòd ſãguis Chriſti datus eſt pro omnibus ſufficienter, ſed non efficienter. Aliter poteſt dici, quòd Chriſtus determinatè fudit ſanguinem ſuum pro quibuſdam, & non pro omnibus, non quidem quaſi eſſent aliqui, pro quibus nollet ſanguinem ſuum fundere, ſed quia ipſe ſciebat aliquos, qui ad eum non pertinebant, neque pertinere volebant, qui damnandi erant, & pro his non fudit ſanguinem, & quia tamen iſti libertatem habentes conuerti poterant quandiu viuebant, ſi conuerti vellent, prodeſſet eis ſanguis Chriſti.

H *Et egredientibus illis ab Iericho, ſecuta eſt eum turba multa. Et ecce duo cæci ſedentes ſecus viam, audierunt, quia Ieſus tranſiret, & clamauerunt dicentes. Domine, miſerere noſtri fili Dauid. Turba autem increpabat eos, vt tacerent. At illi magis clamabant, dicentes. Domine, miſerere noſtri, fili Dauid. Et ſtetit Ieſus, & vocauit eos, & ait: Quid vultis vt faciam vobis? Dicunt illi: Domine, vt aperiantur oculi noſtri. Miſertus autem eorum Ieſus, tetigit oculos eorum. Et confeſtim viderunt, & ſecuti ſunt eum.*

Et egredientibus. Hic ponitur quartum, quod debet eſſe in prælatis, ſ. pietatis dulcor ad continuè benefacien I dum ſubditis, ſicut Chriſtus hic, tam in domo, quàm in via, & vbicumque alibi benefacere non ceſſabat docendo, & curando infirmos. *Et egredientibus illis à Iericho.* Scilicet Chriſto, & diſcipulis ſuis, de quibus ſupra dictū fuerat, egredientibus de vrbe Iericho per quam tranſiuerant ad hoc, quòd aſcenderent in Ieruſalem. *Secuta eſt eum.* Ideſt Chriſtum. *Turba multa.* ſicut ſæpe ſolebat ſequi: quia de ciuitatibus ad eum plurimi congregabãtur: vt patet ſupra 13. & Luc. 8. & Ioan. 6. *Et ecce duo cæci.* De iſtis dicitur, quia iſti petiuerunt ſanari, & ſanati ſunt. *Sedentes ſecus viam.* Ideſt iuxta viam: ſecus aliquando ſignificat aliter, aliquando iuxta, vt hic, & Pſal. 1. Erit tanquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, ideſt iuxta aquas. *Audierunt.* Scilicet a turba tranſeunte, eſt ſenſus, quod cum iret multa turba cum Chri- K ſto, multi præcedebant eum, & multi ſequebantur, & cæci audientes ſonitum multorum tranſeuntium, quæſierunt quis erat ille qui tranſibat, & dictum eſt eis, quòd Ieſus tranſiret, & ita audierunt. *Quia Ieſus tranſiret.* Scilicet per viam de Iericho in Ieruſalem. *Et clamauerunt.* Vt audiret eos. *Dicentes, miſerere noſtri.* Ideſt fac miſericordiam nobiſcum. Iſta miſericordia eſt, quòd illuminaret oculos, eorum, quia miſeros ſe reputabant, qui inter homines exiſtentes lumen cœli non videbant, ſicut dixit Tobias. Quale michi erit gaudium, qui in tenebris ſedeo, & lumen cœli non video? Tob. 5. cap. *Fili Dauid.* Ideſt ò Meſſias, hunc enim Meſſiam eſſe credebant. *Turba autẽ increpabat eos vt tacerent.* Scilicet iubendo, vt tacerent, ne Chriſtum vanis vocibus irritarent. *At illi magis clamabant.* Scilicet quanto plus magis iubebant eis tacere, magis ipſi ad Chriſtum clamabant. *Dicentes. Domine miſerere noſtri.* Idem in ſententia repetunt, in quo apparet eorum confidentia, quia ſemper idem petebant. *Et*

ſtetit

Flent Ieſus. Scilicet auditis clamoribus eorum, ceſſauit progredi, vt exaudiret eos. *Et vocauit eos.* Iſta vocatio fuit, quę ſequitur in litera, ſcilicet. *Quid vultis vt faciã vobis?* Apparet ex verbis eorum quòd aliquid à Chriſto peterent cùm dixerint: Domine miſerere noſtri: quid tamen vellent nondum expreſſerant: & ideo conuenienter Chriſtus quæſiuit ab eis quid vellent. *Dicunt illi.* Ideſt Chriſto. *Domine vt aperiantur oculi noſtri.* Nullum maius bonum eſſe poterat cęco, quàm quòd videret: magnitudo enim boni reputatur ex indigentia, ſicut æger nichil melius ſalute exiſtimat: pauper verò diuitias reputat ſummum bonum: ignorans verò, qui alios admiranda loqui videt, maximum bonum ſapientiam putat. Sic dicit Ariſtot. 1. Ethic. cap. 4. ſcilicet. Aegrotans quidem ſanitatem, medicãs autem diuitias: conſcij ſibi ipſis ignorantiæ eos qui magnum aliquid, & ſuper ipſos dicunt admirantur: ſed cæco nichil magis erat neceſſarium quam videre: ideo hoc petiuerunt. *Miſertus autem eorum Ieſus.* Magnam miſeriam patiebantur: Chriſtus autẽ qui ſummè miſericors eſt, eos ex ſumma miſericordia ſanauit. *Tetigit oculos eorum.* Ad ſanandum eos. ſed non dicitur quid tangendo oculos eorum: fecerit *Et confeſtim viderunt.* Scilicet mox vt tetigit oculos eorum: in quo apparet quòd miraculo eos ſanauit. Nam ſanatio naturalis, non fit ſine ſucceſſione. *Et ſecuti ſunt eum.* Scilicet euntem in Ieruſalem.

An iſta ſint continuata ad præcedentia: & an ſtatim facta poſt illa. Quæſt. CII.

QVæritur, an iſta ſint continuata ad præcedentia. Et an ſtatim poſt illa facta ſint.

Ad primum dicendum, quòd iſtud eſt continuatum ad præcedentia: quia vbi non apparet ratio diſcontinuitatis, ſemper eſt dicendum, quod ſit ordo cõtinuus: & tamen hic non apparet ratio aliqua anticipationis, vel recapitulationis. Secundò patet, quia omnes tres Euangeliſtæ qui hoc referunt, tenent hunc ordinem: ſicut.n. hic poſt curatam indignationem diſcipulorum ſubdidit Matthæus illuminationem cæcorum: ita & poſt illud Marcus idem poſuit, Marc. 10. Lucas verò poſuit iſtud poſt quàm Chriſtus dixit diſcipulis, ecce aſcendimus Ieroſolimam, eo quòd ipſe in nullo loco expreſſit de petitione Iacobi, & Ioannis, & de indignatione decem Apoſtolorum: ideo continuato ordine poſtquam dixerat de aſcenſu in Ieruſalem, dicere debebat de illuminatione cæcorum, ſicut, & fecit.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſtatim fuit iſtud factũ poſt præcedentia, ſcilicet quòd nulla accidentia intermedia geſta acciderunt, quæ alibi in Sacra Scriptura referãtur, & ſatis apparet ex circunſtantijs rerum narratarum. Nam ante hoc Chriſtus dixerat quòd aſcendebat Ieroſolimam, vt conſu:narentur omnia, quæ dicta erant de eo, & ita non moraretur aſcendendo. Nam dixit, ecce aſcendimus, ideſt nunc: & tamen eunti in Ieruſalem de Galilæa per Iordanem occurrit Iericho in itinere, qui nõ longe eſt à Ieruſalem: ſed ante hoc erat Chriſtus apud Iordanem, ſcilicet quando fecit ea quæ habentur ſupra 19. cap. vt patet ibi in principio: & nunc dicitur, quòd egrediebatur à Iericho: ergo parum interciderat inter hæc, & præcedentia.

Quomodo ſecuta ſunt hic turba multa Chriſtum: & quare. Quæſt. CIII.

QVæritur, quomodo ſecutæ ſunt hic turbæ multæ Chriſtum, & quare. Dici põteſt vno modo, quòd iſtæ turbæ ſecutæ ſunt nunc Chriſtum, quia ante hoc erant cum eo. Nam quando de Galilæa venit iuxta Iordanem, ſequebatur eum turba multa: vt dicitur ſupra præcedenti cap. ſcilicet: migrauit à Galilæa, & venit in fines Iudææ trans Iordanẽ: & ſecutæ ſunt eum turbę multæ. Nunc autem in Iericho exiſtens non longe à Iordane erat, & ſic fortaſſis turba illa, quæ eum de Galilea fuerat ſecuta, nunc quoque egredientem de Iericho ſecuta eſt. Sed ante hoc non fiebat mentio de illa turba, quia

A
Chriſtus non mouebatur de loco ad locum, vt turba deberet eum ſequi, ſed in eodem loco, vel circa eundem, facta ſunt omnia, quæ habentur ex principio præcedentis capit. vſque huc. nunc verò cum egrederetur Ieſus de Iericho, vt iret in Ieruſalem, dictum eſt de turba, quòd ſequeretur Chriſtum euntem. Alio modo dici poteſt, q. iſta turba erat de ciuitate Iericho: nam ingreſſus eſt Chriſtus in ciuitatem Iericho, & ibi fortaſſis prædicauit, vel ſigna aliqua fecit: & ideo turba effecta ei deuota ſecuta eſt ipſum egredientem, vt iret Ieruſalem, & ita dicitur, quòd egredientibus illis de Iericho ſecuta eſt eum turba multa. Tertiò poteſt dici, quòd iſta turba de nouo venerat. Iſta erat enim conditio, quòd ſemper veniebant turbæ ad Ieſum. & manebant cum eo per aliquot dies, & ſtatim recedebant, ſcilicet poſt tres vel quatuor dies audi

B
tis verbis eius, & curatis ægris ſuis, ſicut dicitur ſupra 15. cap. Miſereor turbæ quia triduo me ſuſtinent, vel perſeuerant mecum: & recedentibus illis, vel antequam recederent, alij ſuperueniebant: & ita ſemper erant turbæ cũ Chriſto: Sic nunc factum eſt. quòd antequam egrederetur de Iericho, ſuperuenerunt multi ad eum, & ita turba multa ſecuta eſt eum egredientem de Iericho. Cum autem quæritur quare turbæ ſequebantur eum, dicendum quòd ex multis cauſis. Aliqui enim propter doctrinam admirabilem. Habebat enim verba vitæ æternæ. Vnde cum recedentibus diſcipulis Chriſtus diceret ad Apoſtolos, an ipſi quoque vellent abire, dixit Petrus nomine omnium, domine ad quem ibimus: verba enim vitæ æternæ habes, Ioan. 6. capit. Alij ſequebantur eum propter vtilitatem, quam ex eo capiebant: ſanabat enim langui

C
dos eorum mox, vt ante pedes eius illos proijcerẽt à quibuſcunque tenerentur languoribus. ſupra 4. cap. & 15. Alij ſequebantur eum propter curioſitatem, ſcilicet vt viderent opera miranda, quæ faciebat, & præcipuè in curatione languorum, in quo nimis abundabat. Sic dicitur Ioan. 6. Sequebatur eum multitudo magna, quia videbant ſigna, quæ faciebat ſuper his, qui infirmabantur. Alij eum ſequebantur propter cibos, quia turbis eſurientibus ſolebat cibos miraculoſe dare, bis enim illos dederat, ſ. ſup. 14. 15. cap. Et veniebant iterum ad eum, vt rurſus eos, vel quotidie ſic ſaturaret. Sic dicitur Io. 6. Quæritis me nõ q a vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis de panibus meis, & ſaturati eſtis. Alij eum ſequebantur, vt audirent ab eo aliqua, de quibus eum poſſent accuſare, & iſti inſidiabantur ori eius, iſti ſunt Phariſæi, qui obſeruabant eum, vt accuſarent illum. ſupra 12. & Luc. 6. & ideo per

D
diuerſas fraudes nitebantur capere Chriſtum in ſermone, vt patet infra 22. Et ex alijs multis cauſis eum ſequebantur, & vt communiter ſemper in turba erant boni, & mali. Boni ex deuotione eum ſequebantur: mali verò, vt eum accuſarent, & ita ante hoc fuerant cum eo Phariſęi tentantes illum, & diſputantes cum eo ſuper libello repudij ſupra præcedenti cap.

Quare Euangeliſta nunc mentionem facit, quòd multa turba ibat nunc cum Chriſto. Quæſt. CIIII.

QVæritur, quare Euangeliſta nunc mentionem fecit, quòd multa turba ibat cum Chriſto. Aliqui dicunt, quòd hoc fuit quia ita erat verum. Sed dicendum eſt, quòd multa geſta fuerunt quæ non enarran

E
tur, etiam de factis Chriſti Ioan. 20. & 21. capit. ſcilicet: Multa alia fecit Ieſus, quæ in hoc libro ſcripta non ſunt. Et ita iſtud licèt eſſet factum, poterat taceri, ſi nulla alia dicendi illud, cauſa eſſet, niſi, quòd fuiſſet factum. Sed dicendum, quòd omnia quæ ab Euangeliſtis ſcribuntur vltra hoc, quòd geſta ſunt, habent quòd ad aliquid proſint, ſiue circa Chriſtum ad aliqua, quæ de eo oſtendenda ſunt, ſiue aliquod, circa ad nos inſtruendum in aliquo.

Dicendum autem ad primum, quòd ponitur de turba multa, quæ Chriſtum ſequebatur, ad oſtendendũ, quanta erat deuotio populorum circa Chriſtum, cum de loco ad locum euntem ſequerentur extra domos, & terras ſuas patientes difficultatem. Et iſtud ſignum erat excellentis doctrinæ eius, & admirandorum operum. Nam ſi iſta non eſſent, nollet turba poſt Chriſtum cum labore diſcurrere.

diſcurrere. Sic dicit Chryſoſt. Sicut teſtimonium ſtudioſi agricolæ eſt meſſis fæcunda, ita aſſidui doctoris documentum, eſt Eccleſia plena, neminem labor itineris impediuit: quia amor ſpiritualis fatigationem non ſenut. Neminem poſſeſſionum ſuarũ recordatio retraxit, quia ingrediebantur poſſeſſionem regni cœleſtis. Verè enim ſuper terram non habet quid amet, qui bonum cœleſte in veritate guſtauerit. Secundò fuit ad perhibendum teſtimonium de iſto magno miraculo, quod nũc Chriſtus egit, ſcilicet quod duos cæcos illuminauit, & totus populus laudem dedit Deo, vt dicitur Luc. 18. cap. Tertiò, & principaliter fuit, quia ſubſtantia narrationis iſtius miraculi de ſanatione duorum cęcorum exigit, quòd de turba ſequeretur. Nam turba fuit cauſa, vt cæci ſcirent Chriſtum tranſeuntem: niſi enim audiſſent ſtrepitum tranſeuntium multorum, non quæſiuiſſent quis tranſiret, & conſequenter non ſcirent Chriſtum tranſire, & ita neque ab eo ſanari peterent neque, obtinerẽt. Quartò quia à turba didicerunt cæci Chriſtum tranſire: & fuit ſibi clamoris cauſa. Quintò quia turba compellebat cæcos tacere increpans eos, & quanto magis increpabat eos, tanto magis illi clamabant, quod proderat ad oſtendendum magnitudinem fidei ipſorum, & faciliùs obtinerent petita. Hoc tamen non fieret niſi turba tranſiret cum Chriſto, quæ cęcos increparet: ideo vt intelligeretur narratio, debuit præmitti de turba, quòd multa egrediebatur cum Chriſto de Iericho, & oportuit, quòd turba ſecuta fuerit eum egredientem de Iericho, quia de turba agitur principaliter propter illuminationem cęcorum, ſed cæci fuerunt illuminati circa Iericho: ideo oportuit, quòd ſciretur, quòd turba erat cum Chriſto apud Iericho.

Quomodo ponitur hic de illuminatione duorũ cæcorum; cum Marcus, & Lucas idem referentes vnum cæcum tantum expreſſerint. Quæſt. CV.

QVæritur, cùm ponatur hic de illuminatione duorum cæcorum, quomodo poteſt ſtare. Nam Marcus, & Lucas idem referentes, vnum tantum cæcum expreſſerũt. Aliqui dicunt, quòd ſit idem factum, Chriſtus enim non ſemel tantum curauit cæcos illuminando ſed pluries, & ita poterit eſſe alia illuminatio duorum cæcorum, quam Matthæus expreſſit, quam Marcus, & Lucas tacuerunt, & alia ſit illuminatio vnius cæci, quam Marcus, & Luc. expreſſerunt, & Matthæus illam tacuit. Multa enim huiuſmodi ſunt, quæ vnus tacet, & alius exprimit. Aliter poteſt dici, quòd fuerit eadem illuminatio, quia identitas circunſtantiarum hoc oſtendit. Nam omnes Euangeliſtæ circa Iericho hoc factum aſſerunt, ſiue qui vnum, ſiue qui duos illuminatos aſſerunt. Etiã quia vtrobique ponitur turba cogens tacere cæcos aut cęcũ, & illi magis clamantes, quanto magis clamare vetantur. Et ita non eſt facile fingere, quòd non fuerit eadem illuminatio, ſed videtur, quòd fuerit eadem, & tamen vnus Euangeliſta ſolum expreſſerit de vno tantum, & alius de duobus. Sic enim penitus factum eſt circa arreptitios ſanatos. Nam ſupra 8. cap. Matthæus, dixit duos arreptitios ſanatos, ſed Marc. 5. & Luc. 8. dicitur quòd vnus arreptitius fuerit ſanatus, & tamen oſtenſum eſt ſupra 8. cap. quòd neceſſe ſit eſſe eandem curationem ab omnibus enarratam propter identitatem omnium circunſtantiarum ab omnibus tribus inductarum, ita hic eſſe poterit. Cauſa autem quare, cùm duo eſſent cæci ſicut Matthæus hic expreſſit, Marcus, & Lucas vnum poſuerint, fuit vt vult Nicolaus, quia vnus eorum erat famoſior altero, vel quia importunius clamabat, & de illo ſolo Marcus, & Lucas fuerunt locuti. Sed eſt dicendum, quod vnus eorum erat famoſus valde, cuius ſignum eſt, quia, & nomẽ eius, & patris eius Marcus expreſſit Marc. 10. dicens, quòd erat Timæi filius Bartimæus cæcus, & cum tam clarus iſte eſſet, fortaſſis ex aliqua calamitate, vt nomen eius, & patris eius apud Iudæos longe lateque diffuſos ſciretur, de illo dictum eſt, vt ex cognitione cęci illuminati ipſum miraculum clarius redderetur, & vbique diuulgaretur. Sic dicit Aug. lib. de Concor. Euang. & lib. de quęſtio. Euangel. ſcilicet, Hoc autem factum, &

F Marcus commemorat: ſed de vno cæco factum, quæ ita ſoluitur quæſtio. Nam duorum cęcorũ, quos Matthęus interpoſuit vnum fuiſſe in illa ciuitate famoſiſſimum, ex hoc ſatis apparet, quòd & nomen eius, & nomen patris eius Marcus commemorauit: Bartimæus enim Thimæi filius ex aliqua magna fęlicitate deiectus notiſſimè fuit qui non ſolum cęcus, ſed & mendicus ſedebat. Hinc eſt ergo, quòd ipſum ſolum voluit commemorari Marcus, cuius illuminatio tam claram famam huic miraculo comparauerit quam erat illius nota calamitas, & tamen an omnino eadem ſit illuminatio, quã Matthæus, Marcus, & Lucas factam nominant, dicetur ſtatim quæſtione ſequenti.

G *Quomodo poteſt ſtare, quod hic dicitur, ſcilicet egredientibus illis a Iericho quia videtur eſſe contrarietas in Euangeliſtis.* Quæſt. CVI.

QVęritur, quomodo poteſt ſtare quod dicitur hic, ſ. egredientibus illis ab Iericho ſecuta eſt eum turba multa, & ecce duo cęci, in quo innuitur, quòd iſti duo cęci ſanati fuerunt poſt exitum de Iericho, & tamen Luc. 18. cap. innuitur, quòd curatio facta fuerit antequam veniret in Iericho, ſcilicet: Factum eſt cum appropinquaret Iericho, cęcus quidam ſedebat. Aliqui dicunt vno modo, ſcilicet quòd verè facta fuit iſta illuminatio poſt exitum Chriſti de Iericho, ſicut Matthęus, & Marcus ſcripſerunt, & tamen Lucas dixit, quòd factum eſt cum appropinquaret Ieſus Iericho. i. cùm prope eſſet: non quidem illuc eundo, ſed de ea exeundo: & tunc appropinquare

H ſignabit non quidem ad locum, ad quem vadimus fieri propinquos: ſed abſolutè propinquum eſſe ſiue eundo, ſiue recedendo, ſiue manendo. Quam expoſitionem Auguſt. tangit lib. de quęſt. Euangel. & ita Beda tenere videtur, quòd idem ſit quòd Matthęus hic dixit, & quod Lucas retulit, licèt vnus duos, alius verò vnũ cęcum illuminatum dicant, cum ait: Matthęus duos iuxta viam ſedentes, & ad dominum clamantes cęcos dicit illuminatos, Lucas autem cum appropinquaret Iericho pari ordine ab eo illuminatum cęcum perhibet, vbi nemo ſapiens autumet Euangeliſtas ſibimet contraria ſcribere, ſed alium plenius ſcribere, quę alter omiſit. Intelligẽdum eſt autem vnum eorum fuiſſe potiſſimum, quòd ex hoc apparet: quod nomen eius, & nomen patris eius Marcus commemorat. Et ita Beda innuit, quòd idem ſit

I cęcus, quem Marcus, & Lucas illuminatum dicunt, & ſit illa eadem illuminatio cum iſta, quam Matthæus ponit de duobus cęcis.

Sed dicendum eſt, quod non ſtat. Primò quia non eſt conueniens: ſed multum extorta expoſitio, quòd appropinquare dicatur prope eſſe ſiue eundo, ſiue veniendo, ſiue ſtando, quia appropinquare motum nominat, & dicit terminum, in quem: quod notatur, quia dicitur appropinquare. i. ad aliud fieri propinquum. Secundò quia manifeſtè apparet hic, & Marc. 10. cap. quòd factum fuerit hoc poſt exitum de Iericho. ſcilicet egredientibus illis ab Iericho ecce duo cęci erant ſecus viam, & Marc. magis aperuit, dicens. & veniunt Iericho, & proficiſcente eo de Iericho & diſcipulis eius, & plurima multitudine, filius Timęi Bartimęus cęcus ſedebat iuxta viam, & ta-

K men Lucas oſtendit manifeſtè, quod ante aduentum in Iericho fuerit facta illuminatio, nam etiam ſi velimus diſtorquere ſenſum, accipiendo quòd appropinquare ſit propinquum eſſe, & non ire ad locum vicinum, non permittere, littera ſequens: quę manifeſtè oſtendit, quòd nondum intrauerat Chriſtus Iericho. Et patet, nam Luc. 18. dicitur, Factum eſt autem cum appropinquaret Iericho cęcus quidam ſedebat ſecus viam, & poſtea finita enarratione miraculi, dicitur Luc. 19. continuata littera. Et ingreſſus perambulabat Iericho, id eſt poſtquam ſanauit cęcum illum, intrauit Iericho, & perambulabat regionem illam.

Dicendum ergo, quòd non eſt eadem illuminatio, quę ponitur ab omnibus tribus Euangeliſtis: ſed veritas, eſt, quòd apud Iericho fecit Chriſtus duas illuminationes. In prima illuminauit vnum cęcum: in ſecunda duos.

Prima

Prima fuit antequam ingrederetur Chriſtus Iericho circa vrbem in via. Secunda fuit egrediente Chriſto de vrbe, iuxta vrbem ſecus viam erant duo cæci: & illos illuminauit. De prima illuminatione loquitur ſolus Lucas. De ſecunda loquuntur Matthæus, & Marcus. Et patet ratio differentiæ iſtorum: quia tam Matthæus quã Marcus conſonant in illo loco illuminationis: Dicunt enim egrediente domino de Iericho factam eſſe. Lucas verò dicit factum eſſe appropinquante domino Ierico, & ideo, quod Marcus, & Matthæus referunt vnum, & idẽ eſſe poteſt: quòd verò Lucas retulit non poteſt eſſe idem cum eo quod Matthæus vel quòd Marcus retulit. Et ſatis apparet, quia ſi eſſet idem, maximè eſſet idem cum eo, quod poſuit Marc. cum tam Marc. quam Lucas de vno, tantum cęco dixerint, & tamen non eſt idem cęcus, quia Marcus expreſſit nomen illius quaſi eſſet vir clarus, & licèt duo eſſent, ſicut Matthæus expreſſit, quia tamen alter eorum tantùm erat vir clarus, illum dixit, & nomẽ illius expreſſit. Si ergo Lucas ob hoc vnum tantùm diceret, quia clarus erat, ſubticens alterum: expreſſiſſet nomen illius, & patris eius, ſicut fecit Marcus: & tamen non fecit, ſed abſolutè dixit fuiſſe vnum cæcum: ideo videtur dicendum, quòd ille, de quo Lucas dixit, vnus tantum fuit: & ante introitum in Iericho illuminatus: quia tamen non erat vir clarus non expreſſit nomen eius. illuminatio autem, quæ à Matthæo, & Marco ponitur eadem eſt: quia ambo dicunt factam eſſe egrediente Domino de Ierico. Sed dicetur quomodo ſtare poteſt, quoniã Matthæus duos dixit cæcos, Marcus vero vnum. Dicendum, quòd in veritate duo fuerunt: & tamen Marcus vnum tantùm expreſſit, & nomen illius protulit, quia ille erat vir cognitus, & ex eo reddebatur miraculum notum. De his dicit Auguſt. lib. de Concor. Euang. & lib. de Quæſtio. Euangel. ſcilicet: Poſſemus de appropinquantibus ad Iericho ſic intelligere: vt iam inde egreſſi prope tamen adhuc eſſent ad eam ciuitatem, quod quidem minime vſitatè dicitur. Sed tamen videri poſſet hoc dictum: quoniam Matthæus egredientibus eis ab Iericho illuminatos dicit duos cæcos, qui iuxta viam ſedebant: de numero quippe nulla eſſet quæſtio, ſi alter Euangeliſtarum tacuiſſet de vno, vnius reminiſcens. Nam & Marcus vnum commemorat: cum egredientibus eis ab Iericho dicit illuminatum: cuius, & nomen dicit, & patris, vt intelligamus eum fuiſſe notiſſimum, alterum verò ignotum: vt meritò ille notus etiam ſolus commemoraretur, ſed quoniam quæ ſequuntur in Euangelio ſecundũ Lucam apertiſſime oſtendunt, quòd ipſe narrat adhuc venientibus eis Iericho factum eſſe, nichil aliud reſtat intelligere niſi bis eſſe factum hoc miraculum, ſemel in vno cæco cum adhuc veniret illam in ciuitatem: iterum in duobus, cum inde egrederetur: vt de illis vnum Lucas, alterum Matthæus enarraret.

Quare nunc Chriſtus fecit miraculum iſtud in cæcorum illuminatione. Quæſt. CVII.

Quæritur, quare nũc Chriſtus fecit miraculum iſtud in cæcorum illuminatione. Aliqui dicunt, quòd conuenienter hoc factum eſt circa Iericho: & cõuenienter hoc tempore. Quantum ad tempus, dicunt, quòd fuit quia Chriſtus ante hoc dixerat diſcipulis de prælatione, quod non eſſet appetenda, & quia diſcipuli adhuc erant carnales, verba autem ſpiritualia, quibus vetabatur principatus terrenus, non poterant illa capere, ideo venit ad miraculum, vt ex hoc pateret rectè dictũ eſſe, quod præceſſerat. Sic dicit Gregorius, ſ. Quia carnales adhuc diſcipuli non volebant capere verba myſterij, venitur ad miraculum, & ante eorum oculos, cæcus lumen recepit, vt eos ad fidem, cœleſtia facta ſolidarent. Sed dicendum, quòd nõ eſt quærenda cauſa quare Chriſtus potius vno tempore, quam altero miracula faceret: cum enim eſſet omnipotens, & omni tempore equalis eſſet in eo potentia, non requirebatur niſi opportunitas ex parte rerum, & quia nunc ſe illa offerebat: nunc miraculum fecit, erat autem opportunitas, neceſſitas ex parte petentis, & diſpoſitio. ſ. fides, nõ enim videbatur eſſe, maior

A neceſsitas poſſibilis in aliquo, quam cæcum eſſe, cum priuetur per hoc maximo bono humano, ſcilicet notificatione diuerſitatis rerum, viſus enim maximas, & plurimas nobis rerum differentias oſtendit. 1. Metaph. cap. 1. fides autem erat in iſtis: quia clamauerant ad Chriſtum petentes ſanari: ideo debuerunt nunc ſanari. Nam quocunque alio tempore exiſtente, Chriſtus ſanaret illos, ſi ex tali fide peterent illuminari.

Quare potius iuxta Iericho, & in via illuminauit cæcos quàm alibi. Quæſt. CVIII.

Quæritur, quantum ad aliud, ſcilicet de loco, ideſt quare potius in loco iſto quàm alibi illuminauit eos. Dicendum, quòd ſanauit eos iuxta Iericho, & in via. B Quantum ad primum, quòd eſſet iuxta Iericho, putant aliqui eſſe etiam, quia Iericho ſignificat lunam, quæ eſt deficiens: eo quòd per defecta carnis Chriſtus præparauit ſibi gloriam. nam per hoc, quòd paſſus eſt, meruit glorificationem nominis ſui. Sic dicit Hieronymus. Paſſionis domini appropinquanti ciuitati, ciuitatis nomen reſpondit: dicitur enim: Veniunt Iericho. Iericho enim luna ſiue anathema interpretatur: defecta enim carnis Chriſti, præparatio eſt Ieruſalem cœleſtis. Circa ſecundum, ſcilicet quare in via. Dicunt quidam, quòd ideo in via curauit eos. vt oſtenderet, qoòd nullo tempore ceſſandum eſſet à bono: in ciuitate enim Iericho multa bona fecerat, ſcilicet prædicando, & conuertendo Zacheum, vt innuitur Luc. 19. capit. vt autem in via non eſſet ocioſus, curauit cæcos in via, & per hoc exemplum Apoſtolis C dedit, vt in nullo loco, & nullo tempore à bono ceſſarẽt, cum etiam Chriſtus in via ab operatione miraculorum non ceſſauerit. Sic dicit Theophylatus, ſcilicet. Et ne inceſſus Domini eſſet inutilis, in via fecit cæci miraculum hoc, in documentum diſcipulis ſuis dans, vt in omnibus ſimus proficui, & nichil ſit nobis ocioſum. Sed dicendũ, quòd neque etiam circa locum eſt quærendum quare potius in vno loco quàm in alio miracula faciat Chriſtus: operatio enim miraculorum diuina eſt, quæ nec loca determinat, neque temporibus ſubijcitur: ſed ſolum reſpicit opportunitates faciendi, cum poteſtas faciendi in omni loco, & in omni tempore æqualis ſit: obtulit autem ſe nunc opportunitas, quia circa Iericho, & in via occurrit inueniri iſtos cæcos, qui ex fide petiuerunt illuminari, ideo conueniens fuit, quòd Chriſtus faceret iſtud miraculum nunc. Eſt enim regula generalis, quòd nemo pe- D tit aliquando à Deo cum fide, qui non obtineat, quia nõ ſolum fides obtinet hoc, quod petens cõſequatur ſe exaudiri, vt fiat in eo miraculum, ſed etiam obtinet, quòd ipſe faciat miracula. Nam qui habet fidem ſicut granum ſinapis, ſi dixerit monti, facta te in mari, obediet ei, vt dicetur ſupra 17. & ſequẽ. cap. iſti autem cæci petiuerunt cum magna fide, quia ad eum, quem nunquam viderãt clamabant, & à turbis increpari non ceſſabant, ſed magis inualeſcebant, ergo debuerunt exaudiri. Cauſa autem prima, quòd nunc Chriſtus faceret plura miracula, quã alio tempore ex opportunitate aſtantium ſumitur, multa enim turba nunc conuenerat ad Chriſtum, cum dicatur ſupra in littera. Egredientibus illis de Iericho, & iſta turba poterat eſſe teſtis miraculi ad totam Iudæam, & Galilæam, & inſuper ipſi laudarent Deum viſo tanto mi- E raculo, vt verè factum eſt, vt dicitur Luc. 18. capit. ideo nunc debuit facere plura miracula, quam alio tempore, quando non occurrebant turbæ. Secunda cauſa eſt ex parte appropinquationis ad finem vitæ, & ad locum paſſionis; Chriſtus enim nunc aſcendebat Ieroſolymam, vbi conſumanda erant ſcripta, ſcilicet de morte eius, & ita erat propinqua mors, & vicinus locus mortis, & ob hoc debuit nunc plura miracula facere quàm ante hoc, vt darent conſumationem operibus ſuis, & teſtimonia clariora, & recentiora eſſent contra eos, qui eum iniuſtè morti traderent. Vnde non ſolum in Iericho, ſed & quanto magis appropinquaret Ieruſalem, tanto maiora miracula facturus erat, quòd ſic accidit. Nam in Bethania, quæ diſtat quindecim ſtadijs ſolum à Ieruſalem Ioã. 11. ſuſcitauit nunc Lazarũ. eod. cap. & ideo fuit conueniens,

ueniẽs, quod ſolùm data opportunitate faceret hic Chriſtus miracula, quod etiam alibi faceret, ſed etiam non exiſtente opportunitate faceret quod eſſet opportunitas, vt eſſet ſibi locus faciendi miracula.

Quomodo iſti cæci erant iuxta viam, quando ſanati ſunt. Quæſt. CIX.

QVæritur, quomodo iſti cæci erãt iuxta viam, quando ſanati ſunt.

Aliqui dicunt, quod hoc fuit, quia iſti eijciebantur de ciuitate, & ideo manebant iuxta vias circa ciuitatem, ſicut & leproſi manebant, & ita ibi inuenit eos Chriſtus, & curauit: ſicut circa vrbem Capharnaum inuenit leproſum, quem curauit ſupra 8.c. & circa quoddam aliud G caſtellum ad introitum eius inuenit decem viros leproſos, quos ſanauit Luc. 17. cap. Ita ergo, & cæcos nunc circa vrbem ſanauit.

Sed dicendum, quod non ſtat, quia cæci non eijciebãtur de vrbibus: afflictio enim afflictis non eſt addenda, & tamen cæci afflicti ſunt, qui nullum gaudium ſuſcipere poſſunt: cum lumen cæli non videant, ſicut dixit Tobias. Et generaliter alij ægri, & quocunque languore grauati non ſunt affligendi: eijcere tamen eos de vrbibus eſt quædam afflictio nimia: ideo non eijciuntur. Quod autem aliqui eijciantur, hoc eſt quia nociui ſunt propter eſſe morbum contagioſum, ſicut lepra: eos enim Dominus de caſtris eijci iuſſerat: Leuit. 13. & 14. & Numeri. 5. cæcitas autem non eſt morbus contagioſus: ideo non expellebantur cæci de caſtris: leproſum ergo Chri- H ſtus curauit extra portam vrbis Capharnaum, quia non licebat ei in vrbem intrare: cæcis tamen licebat in vrbe manere: ideo non ex hac cauſa curati ſunt in via. Et patet hoc, quia Chriſtus illuminauit cæcum vnum in Ieruſalem quando exiuit de templo. Io. 9. cap. etiam, Marc. 8. c. dicitur, quod Chriſtus venit Bethſaida, & obtulerunt ei cæcum, & eduxit eum extra vicum, & illuminauit eũ, & ita apparet, quod intra vrbem Bethſaida erat cæcus, quando Chriſto oblatus eſt. Etiam duos alios cæcos Chriſtus ſanauit in vrbe intra domum, qui erant in via tranſeunte Chriſto, & deinde venerunt ad domum, in qua ille manebat, & ſanauit eos, ſupra 9. cap.

Dicendum ergo, quod iſti cæci in via erant, & omnes quidem in via, & ibi manebant non quidem quaſi de vrbibus expulſi, ſed quia ibi ab omnibus tranſeuntibus pe- I tebant eleemoſynam, & quia commeatus, & diſcurſus maior erat in vijs, & potiſſime circa portas vrbium, vbi erat introitus & exitus: ibi cæci ſedebant ad petendum eleemoſynam. Et hoc patet quia Mar. 10. capit. vbi ponitur de iſta illuminatione cæcorum facta circa Iericho, dicitur quod Barimæus ſedebat cæcus iuxta viam mendicans, etiam ille cæcus, de quo dicitur Luc. 18. c. qui nõ eſt aliquis de iſtis duobus, quos ponit Matthæus, iuxta viam ſedebat mendicans, eod. c. ita etiam alij duo cæci, quos ſanauit ſup. 9. c. in via erant tranſeunte Ieſu, & ſecuti ſunt eum vſque in domum, & ibi ſanauit eos. In via autem erant ad mendicandum. Etiam de cæco illo à natiuitate, quem ſanauit dicitur, quod erat mendicans Ioan. 9. cap.

K *Quomodo iſti cæci audierunt Chriſtum venire, & quare dicitur, quod audierunt. Quæſt. CX.*

QVæritur de iſtis duobus cæcis, quomodo audierũt Chriſtum venire, & quare dicitur, quod audierunt.

Dicendum, quod dicuntur audiuiſſe, quod ille veniebat, quia videre non poterant eum, quandiu cæci erant, ideo non erat eis alius ſenſus ad eum cognoſcendum niſi auditus, & ita audierunt.

Cum autem quæritur, quomodo audierũt. Dicendũ, quod modus eſt, quia iſti cæci ſedebant iuxta viam, vt eleemoſynam peterent a tranſeuntibus. Et quia non videbant, oportebat, quod eſſent iuxta viam, ita vt audirent ſonitum omnium tranſeuntium, & petere poſſent ab eis, nunc vero cum Chriſtus tranſiret, quia ibat cum F illo turba multa, vt dicit ſupra in littera, ſcilicet egredientibus illis ab Iericho ſecuta eſt eum turba multa, aliqui de illis præcedebant, & aliqui ſequebantur, vt ipſe iret in medio ſicut, fuit quando ipſe intrauit in Ieruſalẽ, ſeq. c. ſcilicet, turbæ autem quæ præcedebant, & quæ ſequebantur clamabant. Quando ergo audierunt cæci ſtrepitum tranſeuntium viderunt, quod non erat vnus ſed plurimi, & ideo putauerunt quod aliquis magnus vir eſſet, qui tranſiret, quem tota gens illa comitaret, & ideo quæſiuerunt quis tranſiret, & tunc præcedentes dixerũt ei, quod Ieſus tranſiret, & tunc ipſi cœperunt clamare. Sic dicit Chryſoſt. Opportune oblati ſunt ei duo cæci, vt apertis oculis quaſi teſtes virtutis eius aſcenderent cũ eo in Ieruſalem, hi currentium ſtrepitum audiebant, & perſonas non videbant. De hoc etiam dicitur Luc. 18. c. G cæcus quidam ſedebat mendicans iuxta viam, & cum audiret turbam prætereuntem interrogabat quid hoc eſſet, dixerunt autem ei, quod Ieſus Nazarenus tranſiret.

Quare cæci iſti clamauerunt. Quæſt. CXI.

QVæritur, quare cæci iſti clamauerunt. Dicendum, quòd iſti cupiebant illuminari à Chriſto, quod petere oportebat: ideo clamabant illud petendo. Secundò, quia clamor non ſolùm dicitur petere rem ſimpliciter, ſed cum vocibus excelſis. Hoc autem iſti faciebant, quia Chriſtus abſens erat. Nam progrediebatur per viam, & illi cùm eſſent cæci, neſciebant an eſſet iuxta eos, vel longe, & ideo opportunum fuit H clamare. Tertio etiam propter turbam: multa enim turba cum Chriſto veniebat, cuius ſonitum motus cæci audiebant, & quia fortè ſtrepitu pedum non veniret vox ſimplex ad Chriſtum, clamauerunt. Quartò fuit, quia non poterant ipſi appropinquare Chriſto, neſciebãt enim vbi eſſet, potiſſimè quia progrediebatur, & ideo quem pedibus proſequi non poterant vocibus ſequebantur. Sic dicit Chryſoſto. Hi currentium ſtrepitum audiebãt, & perſonas non videbant nihil ſolatium habentes de toto corpore præter vocem, & ideo quia pedibus eum ſequi non poterant voce ſequebantur. Quintò fuit ad exprimendum magnitudinem deſiderij, & fidei, ipſorum, tanta enim ſalutis, & viſus capeſcendi cupido erat, & confidentia, quod leuiter loqui non poterant, ſed clamabant.

I *Quare iſti cæci dixerunt Chriſto, miſerere noſtri, &c. Quæſt. CXII.*

QVæritur, quare iſti cæci dixerunt Chriſto miſerere noſtri, cum viſum petere intenderent, & cur non directè petiuerunt dicentes, Domine illumina nos.

Dicendum, quòd ille, qui aliquid dicere vult, non debet incipere ab ipſa re, velut manibus illotis, ſed præmittere aliquid, per quod auditorem attentum reddat, aut beneuolum, quia iſti petere volebant viſum, debuerunt aliquid præmittere, & conuenienter præmiſerunt iſtud.

Secundò, & principaliter fuit ad reddendum Chriſtũ K beneuolum, & facilem ad concedendum quod petebatur, valde autem petens flectit, cùm aut rem iuſtam, id eſt debitam, aut piam eſſe oſtendit, hoc autem nõ erat debitum, quia Chriſtus nihil debebat iſtis cæcis, ideo eũ flectere voluerunt oſtendendo eſſe rem piam, eſt autem pium valde, quod circa perſonas miſerabiles impenditur, idem iſti ſe miſeros oſtenderunt dicentes, miſerere noſtri, & iſte modus petendi erat aliorum, qui ſanari cupiebant. Sic alij duo cæci de quibus dicitur ſupra 9. c. dixerunt, domine miſerere noſtri, mulier quoque petens liberari filiam a dæmone dixit, miſerere mei domine fili Dauid, & ita dixit, qui petebat filium lunaticum liberari, ſiquid potes adiuua nos, miſertus noſtri.

Quare vocauerunt eum filium Dauid iſti duo cæci, & quid per hoc intendebant. Quæſt. C X I I I.

QVæritur, quare vocauerunt eum filium Dauid iſti duo cæci, & quid per hoc intendebant. Dicendũ, quòd per hoc volebant eum vocare Meſſiam. Erat enim Meſſias futurus de ſemine Dauid: ei enim promiſſus fuerat. Pſal. 131. De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Et Iere. 23. dicitur: Suſcitabo Dauid germen iuſtũ, & regnabit, & ſapiens erit, quod de Meſſia intelligitur, et multa alia teſtimonia ſcripturæ ſacræ, & ob hoc certum, & vulgatum erat apud omnes Iudæos, quòd Meſſias de ſemine Dauid, & de ciuitate Bethlehem naſciturus erat, vt Iudæi dixerunt Io. 7. c. De iſtis autem cæcis. quomodo ſcirent Ieſum eſſe Meſſiam, vel quomodo audebant hoc dicere. Dicunt aliqui, quòd quia per prophetas audierãt Meſſiam futurum de ſemine Dauid, & nunc erat tẽpus aduentus eius, vt omnes Iudæi ex computatione ſeptuaginta hebdomadarum Danielis credebant, & ex alijs multis indicijs credebant, & ideo de quolibet, in quo aliqua ſigna apparerent faciliter credebãt, quòd erat Meſſias: ſicut crediderant multi de Iuda Galilæo, & alij de Theoda. Actu. 5. cap. in Chriſto autem erant ſigna talia: ideo facile erat de ipſo talia credi. Secundo, & ſpecialiter propter magnitudinem rerum talia in Chriſto apparebant, qualia in nullo homine alio apparuerant, neq; apparere poterant: tam quantum ad doctrinam, quam quantum ad opera: ideo Meſſiam eum credere poterant. De doctrina patet, quia non ſolùm diſcipuli ſui, qui eum diligebant admirabantur: ſed & hoſtes ſui, & vulgus. De primo patet, quia Io. 6. quando Chriſtus dixit ad duodecim, nunquid, & vos vultis abire. Dixit Petrus nomine omnium, Domine ad quem ibimus? verba enim vitæ æternæ habes, ideſt nemo alius eſt, qui loquatur ſicut tu: ideo nemo eſt ad quem ire poſſemus dimittentes te. De ſecundo patet, quia quando principes ſacerdotum, & Phariſæi miſerunt miniſtros, vt caperent Ieſum: miniſtri audientes verba eius, quæ prædicabat, noluerunt mittere manum in eum: & dixerunt illis principes, & Phariſæi, quare non adduxiſtis eum? & illi dixerunt: Nunquam ſic locutus eſt homo, ſicut homo hic: Ioan. 7. cap. & ſupra 7. capit. dicitur, quod admirabantur turbæ ſuper doctrina eius. De operibus apparet, quia nemo talia, & tanta, & taliter fecerat: & hoc ipſe dixit, Ioan. 15. Si non veniſſem, & opera non feciſſem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, & ipſi Iudæi confitebantur hoc dicentes: Chriſtus quãdo veniet nunquid plura faciet, quam quæ hic facit? Ioan. 7. capit. & ideo ibi concludebant multi ex operibus eius, quòd ipſe erat Chriſtus: cæci vero audierũt de operibus Ieſu, quia per totam terram Iudæ, & Galilææ, & finitimas regiones exierat fama de eo. Sic dicitur ſupra 4. cap. quòd opinio eius, ideſt fama abijt in Aſſyriam, & hoc erat in principio operum ſuorum; vt patet ex ordine narrationis: ergo a fortiori nunc circa finem vitæ aſcendente eo Ieroſolymã eſſet vbique dilatata fama eius. Et ita cæci ſcirent de operibus eius. Tertiò forte fuit, quia audiuerunt cæci aliquos de turba laudantes Chriſtum vocantes eum filium Dauid, aut aliqua ſimilia: ipſi eũ vocarent. Sic dicit Chryſ. filium Dauid vocat cæcus dominum prætereũtis turbæ laudem audiens, aut prophetarũ expectatione cõpleta certificatus. Quartò poteſt dici, ꝙ iſti cæci fuerunt à Chriſto per fidẽ illuminati: ita ꝙ, antequam quidquam peterent, Chriſtus dederat in cordibus eorum fidem, ſecundùm quam peterent, & ideo vocare potuerunt eum filiũ Dauid. Sic dicit etiã Chryſ. de illo cæco, de quo dicitur, Mar. 10. qui eſt vnus iſtorum duorũ, vt dictũ eſt ſup. .ſ. Clamauit Ieſu fili Dauid, & ait: quis te hoc docuit, o homo? Nõ perlegiſti libros, priuatus luminibus: vnde ergo noſti luminare mundi? Verè dñs illuminat cęcos.

Quare turba increpat iſtos cæcos, vt tacerent. Quæſt. C X I I I I.

QVæritur quare turba increpat iſtos cæcos, vt tacerent.

A Dicendum ſecundum quoſdam, quod hoc faciebant aliqui de turbis contemnentes cęcos: erant enim illi perſonæ abiectæ, & inopes, & non dignabantur, quod illi loquerentur ad Chriſtum. Sic dicit Chryſoſt. Videbant ſordidas veſtes, & non conſiderabant conſcientiæ claritatem: ecce fatua ſapientia hominum: exiſtimant enim iniuriam pati magnos, ſi à pauperibus honorentur. Quis enim pauper auſus eſt diuitem publicè ſalutare?

Secundo fiebat hoc à quibuſdam quaſi ad honorem Chriſti, & quietem: nolebant enim, quod homines illi ſuis importunis clamoribus Chriſtum turbarent, & ad eum accederent in veſtibus ſordidis quaſi ex hoc aliquid honori Chriſti detraheretur.

Tertio faciebant, quia quidam eorum erant infideles B circa Chriſtum, & æmuli, & diſplicebat eis confeſſio iſta, quam de Chriſto faciebant vocando eum filium Dauid, & ideo increpabant eos, vt iſta tacerent ne iſta laus tanta Chriſti audiretur. Sic dicit Hilarius: Silentium non cauſa honoris exigunt, ſed quod acerbè à cæcis audiunt, quod ipſi negabant, ſcilicet Dominum eſſe filium Dei, vel Dauid. Et iſtud poſſet eſſe veriſimile, quia inter multitudinem illam eſſent Phariſęi, aliqui, & Scribę, ſicut eſſe ſolebant, & conueniebant ad Chriſtum, vt raperent verbum ex ore eius, ſupra 12. & Luc. 6. & paulo ante hoc cum eo fuerant, & tentantes diſputauerant iuxta Iordanem, pręcedenti capitul. Iſti inuidebant laudibus Chriſti, & impedirent laudantes, ſuadendo, quod tacerent: ſic enim quando introiuit Chriſtus in templo, & pueri clamarent ei, Oſanna filio Dauid: dixerunt Sacerdotes, & Scri C bæ indignati contra Chriſtum: audis quid iſti dicunt? ideſt nunquid non audis? ideſt cum audias, quare non compeſcis talem laudem?

Et ipſe ait, quod rectè eum laudabant, & quod ſi ipſi laudare ceſſarent lapides clamarent, ſequent. capitul. & Marc. 11. & Luc. 20. & iterum, quando turba dixit Chriſtum filium Dauid, indignati fuerunt Phariſæi dicentes, quòd in Beelzebub dæmonia eijceret, ſupra 12. capitul. Quia tamen non dicebant hoc aliqui ſpecialiter increpantes cæcos, dicitur quod turbæ increpabant cæcos: turbæ autem bonum animum habebant ad Chriſtum: ideo non eſt veriſimile quod hac intentione dicerent.

Quarto fuit, vt aliqui putant, quia indignati ſunt multi, qui in Chriſtum credebant audientes iſtam paruam laudem Chriſti: volebant enim, quod non vocarent D eum filium Dauid quaſi hominem, ſed filium Dei. Sic dicit Origenes, ſcilicet.

Qui crediderant increpabant eos, vt non appellarent eum contemptibili nomine, dicentes fili Dauid, ſed dicerent fili Dei miſerere noſtri.

Quinto fuit, vt aliqui volunt, quia Chriſtus per viam docebat turbas, & impediebantur turbę audire clamantibus cæcis, vel quia fortè credebant, quod ſi Chriſtus audiret eos, clamantes, vt exaudiret eorum petitionem, interrumperet verbum doctrinæ, vt illis condeſcenderet, & moleſtum eis erat, quod in hoc impedirentur: ideo increpabant cæcos, vt tacerent.

Quare quanto magis turba increpabant cæcos. ipſi tanto magis clamabant. Quæſt. C X V.

E QVæritur, quare quanto magis turbæ increpabant cæcos, ipſi tanto magis turbæ clamabant.

Dicendum, quòd primo fuit, ex magnitudine deſiderij ipſorum: tanto enim tenebantur deſiderio ſperatę illuminationis, vt ꝙ illam obtinerent, nihil timebant, & nullum reuerebantur, ſed importunè clamabãt.

Secundo fiebat hoc ad oſtendendum fidem cæcorum, ſi enim paruam fidem haberent, & increparentur à turbis cito deſiſterent, ſed quia fidem certam, & ſpem firmã habebant de Chriſto, quod hoc ab illo obtinerent, nulla ratione compeſci poterant, ſed quanto magis impediebantur ab eo quod appetebant, tanto magis importunè clamabant: hoc enim fidem magnam oſtendit.

Sic Dominus laudauit fidem mulieris Chananeę, ſu-

pra 15.c. Cùm enim peteret abijciebatur, & illa tãto magis clamãs perſeuerabat. Vnde Chriſtus dixit ei, mulier magna eſt fides tua. Ita & nunc cæci laudabiles fuerunt. Sic dicit Chryſo. Innitebantur autem magis vetiti quàm compeſcebantur, fides autem quando vetatur magis accenditur. ideo in periculis ſecura eſt, & in ſecuritate periclitatur. De hoc etiam dicit Cyrillus: Nouit fides omnia triumphare, & omnia vincere, vtile eſt enim pro cultu diuino pudorem deponere. Nam ſi cauſa pecuniæ ſunt impudentes nonnulli, pro animæ ſalute non decet bonam induere impudentiam?

Tertiò fuit quia Chriſtus volebat q turbæ increparẽt cęcos, vt magis eorum fides appareret. Et hoc vt dum magis ipſi ſuam fidem oſtenderent, magis fierent diſpoſiti ad obtinendum quod petebant. Etiam vt miraculum fieret manifeſtius. Nam ſi accideret cæcos apud Chriſtum eſſe, & mox, vt peterent illuminationem Chriſtus eã faceret nullo turbante, forte multi de turba non viderent veritatem rei, & non aſpicerent modum faciendi Chriſti, facilitatem operationis, & ita miraculũ apud aliquos eſſet ignotum; apud alios verò minus laudabile. Nũc verò cùm cæcis clamantibus obſtarent turbæ, & quanto magis impediebantur tanto magis clamarent, oportuit quod ad omnes turbas peruenirent clamor cæcorum, & viderent quomodo illi cæci erant, & petebant illuminari. Et ita quando eos illuminare vellet, omnes attenti eſſent, & viderent facilitatem operationis, & modũ. Sic dicit Chryſ. clamabant quidem primo quia cæci erant. Secundo magis clamant, quia vetantur ad lumen accedere: Chriſtus autem permittebat eos vetari, vt eorum plus deſiderium appareret hinc autem diſce, quoniam ſi abiecti fuerimus cum ſtudio accedentes ad Deum per nos ipſos aſſequimur, quod petimus. Tertiò fuit, vt Chriſtus audiret voces eorum, nam quando à principio clamauerunt non increpantibus eos turbis, poterant audiri à Chriſto facilius minus clamantes, cum verò turbę increpabant eos, ſtrepitus, vel clamor turbarum impediret cæcos audiri à Chriſto, ideo oportebat eos, vel pęnitus deſiſtere, vel multo altius, & intenſius clamare, & hoc faciebant.

Quare Chriſtus fecit ad ſe vocari cæcos.
Quæſt. CXVI.

Quæritur, quare Chriſtus vocari fecit cæcos ad ſe. Dicendum, quòd Chriſtus audiens petitionem cæcorum voluit eos exaudire, quia tamen ipſi nondum determinatè petiuerant quod intendebant, debuit ipſe loqui eis: & quia longe ab illo erant, oportuit, vt ipſe iret ad illos, vel faceret eos ad ſe adduci, quod erat conuenientius, ideo hoc fecit. Vnde ſicut dixit hic Matth. q vocauit eos, dixit Marcus, q fecit ad ſe adduci. Secundo fuit etiã cauſa curationis, quia licèt poſſet ſanare abſens, exiſtens tamen voluit ſanare tangendo oculos eorum ſicut & fecit, & ad hoc fuit conueniens, q vocari faceret eos. Tertio fuit ad conferendum audaciam cæcis. Nam fortaſſis ipſi irent ad Chriſtũ facientes per ductores ſuos ſe ad illum portari, & tamen non auderent, quia turbæ prohibuerant. Vt ergo venire audeant, vocari eos iubet. Quarto fuit ad compeſcendum turbas, quia ſi cæci vidẽtes Chriſtum tranſire vellent eum ſequi, ſicut duo alij cęci, qui eum per viam tranſeuntem audierant, & illuminari petiuerant, & quia non fuerant ibi exauditi, iuerant in domum, vbi ſanati ſunt, ſupra 9.c. fortaſſis turbæ, quæ iam increpuerant eos ne clamarent, impedirent ne ad Chriſtum peruenirent, ideo vt nemo eos impedire auderet iuſſit eos vocari, Sic dicit Hieronym. Vocari autem iubet, ne turbæ prohibeant.

Quare Chriſtus, cum vocauit cæcos, ſtetit.
Quæſt. CXVII.

Quæritur, quare Chriſtus, cum vocauit cæcos, ſtetit. Dicendum primò, quòd hoc fuit ad oſtendendum eius bonitatem, & benignitatem, non enim dedignatus eſt expectare homines pauperes, mẽdicos, abiectos, & inutiles ad ſe venientes, & alloqui eos. Secundo fuit ad tollendum difficultatem itineris. Nam illi neſcirent progredi ſi Chriſtus recederet, nunc vero Chriſto præſente, & turbis, illi qui vocarent eos ex parte Chriſti, deducerẽt eos ad ipſum, & ita tolleretur difficultas hæc. Tertio, quia via circa Iericho erat lapidoſa, & prærupta, & non conueniens cæcis, & impingerent fortaſſis ſępe, vel ruerent antequam ad eum venirent ſi ipſe nõ expectaret eos, ideo ſtetit. Sic dicit Hieronymus: Ideo ſtetit Ieſus, quia cæci, quò pergerent ignorabant, multę foueæ erant in Iericho, multæ rupes, & prærupta in profundum vergentia. Quartò erat, vt cæci non fatigarẽtur multo labore. Nam ſi Chriſtus tunc non ſtaret expectans cæcos, oporteret, quòd ſequerentur eum vſque ad locũ, in quo hoſpitaretur, & ad hoc multum fatigarẽtur, ideo compaſſus eis ſtetit. Neque eſt ſimile de alijs duobus cęcis, quos inuenit in via, & noluit eos in via ſanare, ſed ipſi ſecuti ſunt eum, & intrauerunt in domum, in quam ille introiuit: & ibi eos ſanauit, illi enim erant iuxta ciuitatem, vel locum, in quem Ieſus introiturus erat ad hoſpitandum, cum iſti cæci ſoleant ſedere ad mendicandũ iuxta vias circa loca ſecundum conſuetudinem terrę ſãctæ, & ideo modicum laborandum erat eis ad hoc, quod irent in Chriſti hoſpitium, nunc verò quando iſti cæci clamauerunt ad Chriſtum, egrediebatur ipſe de Iericho, cum dicatur in littera, egredientibus eis de Iericho, & iſti cæci erant ad portas vrbis, & ſi Chriſtus non ſtaret nunc expectando eos, oportebat, quod illi ſequerentur Chriſtum per totam dietam, ſcilicet vſque ad locum illum, in quo ipſa nocte maneret, quod difficile erat cęcis per terram lapidoſam, præruptam, q foueis plenã Chriſtum diu ſequi. Quinto fuit ad manifeſtationem miraculi, nam ſi nunc non expectaret cæcos, ſed illi ſequerentur eum, & peruenirent ad locum, in quo ille hoſpitaretur, & curaret eos ibi, ſicut curauit duos cæcos, de quibus ſupra 9.c. pauci viderent, & ita turbæ neſcirent rem geſtã, neque laudarent Deum, & tamen ipſe nunc circa mortem ſuam manifeſtabat opera ſua magis quàm à principio, vnde à principio, quando illos duos cæcos ſanauit, de quibus ſupra 9.c. dicitur, quod comminatus eſt eis dicens, videte ne quis ſciat, illi tamen euntes diffamauerunt eum per totam regionem, ideo conueniens fuit eos in domo curari, & non in via, & tamen non volebat omnia ſua manifeſta eſſe, quia etiam aliqua de ſe tacebat, vt ſe eſſe filium Dei, & Meſſiam, & nolebat illud reuelari aliquibus per Apoſtolos, quod ipſe morti propinquus publicè confeſſus eſt, vt patet Mar. 14. vbi dixit, ego ſum, ſcilicet filius Dei ſicut quæſitum fuerat ab eo, & ideo cũ vellet manifeſtari curationem iſtorum duorum cæcorũ, debuit expectare eos, vt coram toto populo ſanaret.

Sexto, quia dato, quod ipſo non expectante venirent ad eum cæci, & in via conſequerentur eum, & ibi ſanaret eos, non eſſet attenta turba, ſed quidam præcederẽt, & alij ſequerentur, & ita non manifeſtaretur miraculũ. Cum autem Chriſtus poſtquam fecit eos vocari ſtetit expectans eos, erat totus populus attentus quid faceret, & quomodo, ideo erat ſic conueniens modus faciendi ad hoc, quod manifeſtaretur miraculum, ideo ſic fecit. Septimo fuit, quia poſt quam vocati erant cæci, ſi Chriſtus non expectaret eos, ſed progrederetur, illi putãtes, quod non poſſent peruenire ad eum vſque ad locum hoſpitij, in quo erat magna difficultas, fortaſſis ire non curarent, & ita non fieret miraculum.

Octauo fuit ad dandum eis maiorem fidem, cum. n. cæci audirent, quod Chriſtus vocaſſet eos ad ſe, & etiam quod eos expectaret, conciperent magnam fidem, & ſpem, & ita confidentius irent, & eſſent magis diſpoſiti ad recipiendum, quod petebãt, & ita colligitur Mar. 10. vbi hoc ponitur, licet de vno cæco tantum ponatur, ſcilicet. Et ſtans præcepit eum vocari, & vocant eum, dicentes ei: Animæquior eſto, ſurge, vocat te. Qui proiectò veſtimento ſuo exiliens, venit ad eum.

Quare Chriſtus interrogauit cæcos quid vellent, cum ipſe ſciret, quid vellent. Quæſt. C X V I I I.

QVæritur, quare Chriſtus interrogauit cæcos quid vellent, ipſe enim ſciebat quid vellent.

Dicendum, ꝙ Chriſtus quæſiuit ab eis dicẽs, quid vultis, vt faciam vobis? apparebat.n. ex verbis eorum, ꝙ petebant aliquid à Chriſto ſibi fieri cum dixerãt: Domine miſerere noſtri, & tamen non dixerãt determinatè qeid vellent, ideo cõuenienter quæſitum eſt, quid vultis, vt faciá vobis? Eſt tamen dicendum, ꝙ non interrogat Chriſtus quaſi neſciat qeid vellent, quia antequá clamare inciperent, ſciebat quid petituri eſſent, ſed conueniens fuit, ꝙ quæreret hoc primò, vt excitaret eos ad iterũ petendum, cum in particulari deſiderium ſuum exponerent, & per orationem diſponit ſe homo, vt obtinet quod optat. Sic dicit Beda. Nunquid qui lumen reddere poterat, quid vellet cæcus ignorabat? Ad hoc ergo requirit, vt peratur, ad hoc requirit, vt cor ad orationem excitet. Secundo fuit, vt ex petitione determinata cæci appareat quid velit: ſciebat.n. Chriſtus quid vellet. Sed turbæ hoc neſciebant, & aliquis putare poſſet, ꝙ cęci nõ petiuerant, ſed aliquid aliud, ſ. pecuniã, vel aliud bonũ, ſicut claudus, qui erat ad portam ſpecioſam templi petebat à Petro, & Ioanne non quidem ſanitatem, ſed pecuniam, & illi dederunt ei ſanitatem, Act.3.c. quia tamen alicui videretur ad imprudentiam pertinere petẽti vnũ, aliud dari, voluit Chriſtus, ꝙ turbæ audirent quid cæci petebant: & ita quæſiuit, quid vultis. Tertio, quia cõſuetudo Chriſti erat, ꝙ quãdo aliquid ab eo peteretur in generali, ſemper peteret à petentibus quid vellent in ſpeciali, vt ex eorum dictis haberet occaſionẽ reſpõdendi eis, aut conuincendi eos. Sicut fecit ſupra de muliere dicens, quid vis, quando petiuit pro duobus filijs ſuis. Ita & cõueniens erat hic petere, vt audito verbo cæcorum, videretur ratio Chriſti ad eos conuenientior. Sic dicit Chryſ. ſcilicet quærit ne aliquis æſtimaret, ꝙ aliud volenti accipere, aliud daret, etenim conſuetudo erat eius, voluntatẽ curandorũ vniuerſis facere manifeſtari, & tunc medelã inducere, & vt alios in zelum induceret, & vt oſtenderet eũ, qui curandus erat dono gratiæ digne potiri. Sic etiã dicit Cyrillus: Diſpenſatiuè interrogat non quaſi ignorans, ſed vt ſcirẽt aſtantes, ꝙ non petebat pecuniam, ſed diuinam efficaciam. Quarto fuit, vt ex petitione cæcorũ reſpondendo Chriſto fieret manifeſtius miraculum, cũ enim Chriſtus dixit, quid vultis, vt faciam vobis, petiuerunt illi, ꝙ illuminarentur, & ita ſe cæcos confitebãtur, ſi aũt hoc non confiterentur, fortè aliqui dicerent, ꝙ iſti nõ fuerant, qui petebant mendicantes in via, ſed alij ſimiles eis, ſicut Iudæi facere nitebantur quantum ad cæcũ à natiuitate, quem ſanauit in Ieruſalem. Nam poſtquã ſanatus erat, volebãt Iudæi negare eum fuiſſe cæcũ, Io.9. cùm autem præſente populo ipſi confiterentur ſe cæcos, res fieret manifeſtior. Sic dicit Hierony. Interrogat quid velint, vt ex reſponſione cæcorũ manifeſta debilitas appareat, & virtus ex remedio cognoſcatur. Sic etiam dicit Chryſo. ꝙ calumniatores veritatis Iudæi poſſent dicere, vt in cæco nato non eſt hic, ſed ſimilis eius, voluit, vt cæcus prius oſtenderet defectum naturæ, & tunc cognoſceret gratiæ maieſtatem. Quintò (vt aliqui volunt) fuit ad incitandum cæcos ad rectam confeſſionem de Chriſto. Ante hoc enim ſolum confeſſi fuerant Chriſtum filium Dauid, ideo vltra hominem nihil videbantur de eo cõfiteri, voluit autem, ꝙ magis confiterentur, tacitè eos trahens ad confitendum eum eſſe Deum, & ita fecerunt, quia nunc non vocauerunt reſpondentes eum filiũ Dauid, ſed ſolum Deum, quo videtur ſignare Deum. Sic dicit Chryſo. Interrogat propter fidem, vt dum cęci Chriſtum Dei filium confiterentur, confundantur Iudæi audientes, qui eum tantum hominem putabant, Deum idẽ Chriſtum vocauerunt, & verum dixerant. Sed dicentes filium Dauid diſſipabant quod bene confeſſi ſunt. Nam abuſiue, & homines Dei dicuntur. Verè autem nemo niſi Deus. Cùm autem dicunt: Domine fili Dauid, abuſiuè Chriſtum ſecundum, quòd hominem honorant. Si autẽ

A ſolummodo Deum dicerent, deitatem confiterentur, ideo interrogat quid vultis. Tunc illi iam non dixerunt Domine fili Dauid, ſed tantum Domine. filius enim Dauid cæcos illuminare non poteſt, filius Dei poteſt. Quandiu, ergo dixerunt, Domine fili Dauid ſuſpenſa eſt ſanitas, mox autem, vt dixerunt, Domine, infuſa eſt ſanitas.

Quare Chriſtus nunc non petiuit à cæcis de fide, ſicut petiuit ab alijs duobus cæcis, quos curauit. Quæſt. C X I X.

QVæritur, quare Chriſtus nunc non petiuit à cæcis de fide, ſicut petiuit ab alijs duobus cæcis, quos curauit ſup.9.c. nam cum petiuerunt illuminari dixit eis: creditis, ꝙ hoc poſſum: & illi, dixerunt, vtiq; domine: tũc B Chriſtus tangens oculos eorum dixit: ſecundùm fidem veſtram fiat vobis. Nunc autem de fide non petiuit.

Dicendum vno modo, ꝙ illud miraculum de illis duobus cæcis fecit Chriſtus circa principium manifeſtationis ſuæ, & ideo cum homines de poteſtate eius dubitarent, conueniens fuit illam ſic oſtendere, & fidem de illa petere. Nunc verò manifeſta erat nimis poteſtas eius circa finem vitæ: ideo non erat ita neceſſe petere de fide. Secundò poteſt dici, ꝙ non fuit nunc neceſſe circa iſtos cæcos petere fidem, ſicut circa illos duos, de quibus ſup.9.c. quia fortè de illis Chriſtus vidit, ꝙ aliquid dubietatis habebant: & ideo quouſque planè crederent, noluit eos ſanare, & ita dixit eis, ſecundum fidem veſtram fiat vobis. Et ita etiam circa illum, qui petebat pro filio ſuo lunatico ſanitatẽ, quia dixit. ſiquid potes adiuua nos miſertus C noſtri. Dixit Chriſtus: ſi potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti. Et tunc dicente patet, credo Domine: ait Chriſtus, ꝙ ſanaretur. Mar.9.c. iſti duo cæci fortè manifeſtã fidem oſtenderant: ideo non oportuit peti ab eis fidẽ, ſed potius eorũ fidem ipſe laudauit: licèt Matthæus hic taceat. Nam idem eſt. quod hic dicit Mat. & quod dicitur Mar.10.c. licèt Matt. duos cęcos, Mar. verò vnũ exprimat, vt oſtenſum eſt, ſup. & tamen Marcus dixit, ꝙ Chriſtus dixerit illi cæco: Fides tua te ſaluum fecit.

Quare Chriſtus ad ſanandum nunc cæcos tetigit oculos eorum. Quæſt. C X X.

QVæritur, quare Chriſtus ad ſanandũ nunc cęcos tetigit oculos eorũ. Nã poterat ſanare nõ tangẽdo, ſicut D ſeruũ cẽturionis ſanauit abſentẽ, ſup.8. & Luc.9.c. Dicendũ, ꝙ primo fuit fortè ꝑ paruitatẽ fidei Iudæorũ: credebãt Iudæi, ꝙ Chriſtus ſanare poſſet lãguẽtes, ſed tãgendo quidẽ illos, quaſi per tactũ deriuaretur virtus, & ita lãguẽs curaretur, & ob hoc oẽs quærebãt tãgere Chriſtũ, vt tãgentes ſanarentur ꝑ deriuationẽ virtutis. Sic dicitur Luc.6. Omnis turba quærebat tãgere eum, quia virtus exibat de illo, & ſanabat oẽs, & ideo quaſi credentes nõ poſſe aliter ſe ſanare niſi tãgeret eos, petebãt ab eo, ꝙ permitteret ſe ab eis tangi, vt patet ſup. 14.c. vbi in regione Geneſareth petebãt hoĩes à Chriſto, ꝙ ſaltem fimbriam veſtimenti eius tangere permitterentur, & quotquot tetigerunt ſalui facti ſunt. Chriſtus aũt condeſcendẽs infirmitati eorũ circa fidẽ, cũ tamen aliquid crederent, & bono animo eſſent, ſanabat eos iuxta exigentiã fidei, & quo E niã non ſanabat Chriſtus vnquã niſi credẽtes. ſ. illos, qui credebant antequã peterent, vel Chriſtus dabat eis fidẽ, vt peterent, debuit ſecundũ exigentiã fidei ſanare eos, et quia fides ſua erat, ꝙ tangẽdo poſſet eos ſanare, ſic eos ſanauit. Centurio autẽ credidit, ꝙ Chriſtus poterat ſanare non tangendo, ideo ſic ſanauit ſeruum eius, & ob hoc Chriſtus laudauit fidẽ illius ſuper fidẽ omnium Iudæorũ dicens, non inueni tantã fidem in Iſrael, ſup.8.c. t. nemo Iudæorũ petens ſanitatẽ aliquã tantã fidem habuit, quia non credebãt fieri poſſe niſi per tactum. Secundo fuit ꝓpter manifeſtationẽ, & certitudinẽ miraculi. Nam ſi nõ tangente eo ſanarentur oculi cæcorũ, aliqui putare poterant, ꝙ non fuerant ſanati virtute Chriſti, ſed quod oculi eorum erant ſani, & naturaliter ſufficientes ad videndum, & tamẽ clauſi erant: ſicut dicuntur quædam aĩalia oculos habere ſub pelle, tunc contingit aperiri, vt autem

videretur, quòd per eum fiebat, eo tangente, ſanati ſunt.
Tertiò fuit, quia dato quòd putarent miraculoſè hoc fie-
ri, ſi Chriſtus non tangeret: fortè crederent, quòd tunc
placuit Deo aperire oculos cæcorum, & non ad petitio-
nem Chriſti neque eo aliquid agente: cum verò ipſo tã-
gente aperti fuerunt oculi, negari non potuit, quin per
ipſum factum fuerit: ideo conueniens modus faciendi
erat tangere oculos quantum ad Iudæos.

Quando tetigit Chriſtus oculos cæcorum quid aliud egit. Quæſt. CXXI.

QVæritur, quando tetigit Chriſtus oculos cæcorum
quid aliud egit, nam videtur, quòd aliquid egerit:
quia quando ſanauit cæcum a natiuitate ſpuit
in terram, & lutum fecit de ſputo, & liniuit oculos cæci,
& ita vidit: nunc autem tetigit oculos cæci, ideo vide-
tur quòd aliquid aliud egerit.

Dicendum videtur, quòd nihil aliud egerit Chriſtus
niſi tangere oculos. Primò, quia cùm ad conditionẽ mi-
raculi pertineat fieri ſic, vel ſic, & non modicum differat
ſic, vel aliter fieri: ſi aliud factum eſſet, ſicut expreſſit
euangeliſta, quod tetigerat oculos, ita & cætera exprime-
eet: & tamen non expreſſit. Ergo nihil aliud fuit niſi te-
tigiſſe oculos. Secundò colligitur, quia Mar. & Matthæ.
ponunt de iſta illuminatione, & Marc. expreſſit aliqua
quæ tacuit Matth. vt colligitur Mar. 10. & tamen circa
tactum oculorum nihil dicit, niſi quòd tetigit: ergo vide-
tur, quòd nihil aliud fuit. Tertiò hoc conueniebat pro-
pter populum aſtantem ad oſtendendum magnitudinẽ
potentiæ ſuæ. Sicut enim conueniebat, quòd Chriſtus ſa-
naret oculos cæcorum tangendo propter conditionem
fidæi Iudæorum, vt dictum eſt præced. q. ita conuenie-
bat, quòd ad oſtendendum poteſtatem ſuam non appo-
neret nunc aliquid aliud: vt appareret, quòd virtus egre-
diens de eo ſicut Iudæi credebant ſanaret homines. Si
autem aliquid apponeret, poſſet credi, quòd aliquid late-
ret, & per hoc, hæc fiebant, vel ſaltem non appareret tan-
ta facilitas miraculum faciendi. Quartò, quia, vt ex litte-
ra videtur colligi, non fuit aliquid niſi tangere. Nam di-
citur, tetigit oculos eorum, & confeſtim viderunt: ergo
videtur, quod poſt tactum oculorum nihil aliud factum
eſt: ſed ſtatim ſecuta fuit illuminatio. Quinto, quia ſi ali-
qua alia fierent circa modum curationis exprimerẽtur
hic, ſicut Euangeliſtæ ſolent exprimere in alijs: ſicut cir-
ca illum cæcum, qui curatus eſt. Ioã. 9. exprimitur, quòd
facto luto de ſputo linitus eſt: & deinde iuſſus eſt ire, &
lauare ſe in natatoria Syloe. Etiam alium cæcum cura-
uit Chriſtus in Bethſaida, educens extra vicum: & ſpuit
in oculus eius, & impoſuit manus tangens: & interroga-
uit, an aliquid videret, & aſpiciens ait: Video homines
ſicut arbores ambulantes, deinde iterum poſuit manum
ſuper oculos eius, & cœpit videre, & reſtitutus eſt, ita, vt
videret clarè omnia. De hoc Mar. 8. c. ita ergo exprime-
eet hic euangeliſta quid factum eſſet, ſi aliud factum eſ-
ſet: ideo nihil factum eſt niſi, quòd oculos eorum teti-
git. Cùm autem obijcitur, quòd curauit illum cæcum fa-
cto ſputo. Concedendum eſt, & tamen non eſt neceſſe, ꝙ
ſic iſte fuerit curatus, quia multis modis Chriſtus cura-
bat, vt dicitur ſeq. q. quod ille modus non conueniebat,
in præſenti, quia quando Chriſtus ſic curabat, non cura-
bat coram turba, ſed quaſi ſolus, nunc vero coram turba
multa erat. Et patet, quia quando curauit cæcũ, qui erat
à natiuitate, non erat præſens populus, neq; aliqui legũ-
tur interfuiſſe: ſed ipſe inueniens cæcum illũ, dixit ei an
videre volebat, & illuminauit eum mittens illum in na-
tatoria Syloe. Etiam quando illuminauit cæcum illum,
de quo Mar. 8. nemo erat præſens. Nam obtulerunt ei il-
lum in Bethſaida, & ipſe duxit eum extra vicum appræ-
henſum manu, & ibi curauit eum bis ſpuendo in oculos
& tangẽdo manibus oculos eius, & ideo, ꝙ faceret ſic cu-
rationes non erat inconueniens, neq; ex hoc aliquis mi-
raretur, nunc autem coram tota multitudine erat, vt di-
citur in littera, ideo ſicut nunquam legitur alias, ꝙ corã
multitudine talia faceret, ita & nunc, cum eſſet corã tan-
ta multitudine, non faceret hoc.

F *Quare Chriſtus fecit, quòd cæci quorum oculos tetigit ſtatim viderent. Quæſt. CXXII.*

QVæritur, quare Chriſtus fecit, quod cęci quorum
oculos tetigit ſtatim viderent.

Dicendum, quòd hoc fuit ad oſtendendum, ꝙ
miraculoſè hoc fiebat, non operãte in hoc natura. Nam
natura ſemper facit ſecundum ſucceſſionem: eo quòd po-
teſtas eius eſt limitata, & habet repugnantiam in opere:
ideo non poteſt in inſtanti operari. Deus aũt hẽt eſſe. &
poſſe illimitatũ, & nihil põt ei obſtare in operãdo: ideo
non habet ſucceſſionẽ in operatione, ſed ſtatim fit quod
vult, hoc aũt miraculoſum erat, ideo in inſtãti factũ eſt.
Sed obijcietur, ꝙ aliqua opera Chriſti erant miracula, &
fiebant in ſucceſſione, ſicut illuminatio cæci Io. 9. c.

Dicendum, ꝙ oĩs operatio miraculoſa fit in inſtanti,
G quia eſt operatio diuina, & nõ habet reſiſtentiam aliquã
ex parte patientis, & ideo quandocũq; Chriſtus faceret
miracula ſemper operatio ſua in miraculo erat in inſtãti,
& tamen operatio exterius diſpoſitiua ad miraculũ non
erat in inſtanti, ſed aliquando in inſtanti, & aliquando
ſecundum ſucceſſionem. Ad quod ſciendũ, ꝙ in operatio-
nib. Chriſti ad miraculũ erat quadruplex modus. Vnus
modus erat, ꝙ Chriſto loquente, vel tangente ſtatim fie-
eet, quod ipſe volebat, ſ. effectus miraculi ſiue curationis
ſiue alterius rei. De verbo patet, vt quando Chriſtus im-
perauit mari dicẽs. Tace & obmuteſce, & ſtatim facta
eſt trãquilitas, ſupra 8. & Mar. 5. & Luc. 8. Sic etiã Mar. 9.
c. dicitur de puero lunatico, cuius dęmoni Chriſtus dixit
ſurde, & mute ſpiritus exi ab eo, & ſtatim exijt. De tactu
patet, vt quando tetigit leproſum apud Capharnaũ, nam
H ſtatim curatus eſt, ſupra 8. c. quando ſocrum Petri ſebri-
citantem tenuit manu, nã ſtatim ſurrexit, eo. c. & Mar. 1.
& Luc. 4. c. & ita fuit nunc de duobus cęcis. Nã ſtatim vt
tetigit oculos eorũ, viderũt, & ita etiã factum eſt de alijs
duobus cęcis quos in domo curauit, ſup. 9. c. Secũdus mo-
dus erat, ꝙ Chriſtus per ſucceſſionẽ faceret opera, ſ. ꝙ cir-
ca eundem hominem, & ad vnũ hominem curandũ fa-
ceret multa opera, & in primis nõ ſequeretur aliquis ef-
fectus ſanitatis: & conſumato vltimo opere ſequeretur
ſanitas in inſtanti. Sic patet Mar. 7. c. de homine ſurdo &
muto, quem inter fines decapoleos Chriſto obtulerunt.
Nam primò eum ſequeſtrauit à turba, deinde miſit digi-
tos in auriculas eius, poſtea ſpuens tetigit linguam eius,
deinde ſuſpiciens in cœlum ingemuit, & tũc dixit, ephe-
ta, quod eſt adaperire, & apertum eſt vinculum linguæ
I eius, & loquebatur rectè, & etiam audiebat, & ad iſtum
modum poteſt pertinere ſuſcitatio Lazari. Nã prius ora-
uit ad patrem petens ſe exaudiri, & clarificari, & poſt ali-
qua verba ait: Lazare, exe foras, Io. 11. c. Tertius modus
erat, quòd Chriſtus faceret aliqua opera ad ſanandũ ali-
quem, & factis illis non ſanaretur ſtatim; ſed poſtquã à
Chriſto recederet in abſentia eius ſanabatur. Sic patet de
cæco nato quem illuminauit in Ieruſalem, nam ſpuens
in terram lutum fecit, & liniuit oculos eius de illo luto,
& dixit, Vade lauare in natatoria Syloe, & cum ſe ibi la-
uiſſet, viſum recepit. Io. 9. c. & ita non erat præſens Chri-
ſtus, quando ſanatus eſt. Sic etiam eſt de decem leproſis,
Luc. 16. c. Nam petiuerunt à Chriſto, quòd mũdaret eos
ille autem dixit, ite & oſtendite vos ſacerdotibus, & cũ
irent in itinere mundati ſunt abſente Chriſto, & vnus it
K lotũ redijt, vt Chriſto gratias ageret. Et iſte modus dif-
fert à pręcedenti, quia licèt vterq; habebat ſucceſſionem
temporis, & multitudinem operationum, tamen in præ-
cedenti modo fiebat ſanitas ad vltimam operationem
Chriſti, & pręſente eo, in iſto autem modo fiebat ꝑ mul-
tas operationes, & non fiebat in fine operationis vltimæ
neque præſente Chriſto.

Quartus modus erat, quòd fierent multæ operationes
à Chriſto ad vnum effectum miraculi intentum, & ta-
men ille effectus intentus nõ deduceretur totus ſimul in
fine operationis vltimæ in præſentia Chriſti, ſicut in ſe-
cundo modo, neq; poſt vltimã operationem in abſentia
Chriſti, ſicut in præcedenti modo, ſed deducebatur per
partes, ſicut quãdo ſanauit cęcũ in Bethſaida extra vicũ.
Mar. 8. c. nã ſpuens in oculos eius impoſuit manus ocu-
lis, & quæſiuit ſiquid videret, ille autem ait video ho-
mines

mines ſicut arbores ambulantes. Deinde impoſuit manus ſuper oculos eius, & cœpit videre, & reſtitutus eſt, ita vt videret omnia claré. Sed conſiderandum, quòd in omnibus quatuor modis Chriſtus operabatur miraculoſam operationem in inſtanti agens: & non ſolum ipſe effectus productus, qui erat aliqua forma, vel multæ, aut aliquod compoſitum in inſtanti producebat, quia etiam natura poteſt hoc quantum ad productionem omnium ſubſtantialium formarum, & etiam multarum accidentalium, quæ non partibiliter producuntur: ideo neceſſe eſt in inſtanti produci propter eſſe ſuum conſiſtere in indiuiſibili: ſed quantum ad diſpoſitiones primas alterationis, & tranſmutationis hoc natura non poteſt. Nam licèt forma producatur in inſtanti: tamen diſpoſitiones præcedentes ad illam fiunt per ſucceſſionem: in operationibus autem miraculoſis neque ipſa forma ſanitatis, neque cæteræ, quæ cum illa inducuntur, neque diſpoſitiones præuiæ fiebant ſecundum ſucceſſionem, ſed omnia ſimul. Cùm autem obijcitur, quòd multæ operationes fiant in ſecundo, tertio, & quarto modis: Dicendum, quòd per illas operationes non inducitur aliquid, ſcilicet neque effectus intentus, neque diſpoſitio aliqua ad illum, ſed in vltima operatione, aut poſt vltimam inducuntur ſimul tam diſpoſitiones, quam effectus intẽtus. Sed obijcietur, quòd ſaltem in quarto modo non fit ſic: ſed pars effectus inducitur per vnam operationem: & pars per aliam. Dicendum, quòd licèt illud fiat: quãdo quælibet actio miraculi fit in inſtanti: nam ſicut Chriſtus multa miracula fecit, & non fecit omnia in eodem inſtanti, neq; in eodem anno, ſed diuerſis temporibus: & tamen quodlibet eorum factum fuit in inſtanti: ita fuit de illuminatione cæci, quem Chriſtus illuminauit Mar. 8. Nam in prima vice vidit, licèt imperfectè, ſ. hoĩes ſicut arbores ambulãtes: & ille viſus datus eſt ſibi in inſtãti, & poſtea poſuit iterũ manus, & illuminauit eũ perfectè ita, vt oĩa videret claré. Et fuerũt hic duo miracula, & duo effectus diſtincti producti. In prima vice fuit productus: tñ vſq; ad certũ gradũ ſolũ. In ſecunda vice fuit deductus ille viſus ad perfectionẽ, ita vt videret oĩa clare. Manifeſtum eſt aũt, ꝙ iſti erãt duo effectus diſtincti: licèt vnus includat aliũ, ſicut ſiquis naturaliter accepiſſet viſum breuem, & malè diſtinguentem res viſibiles: & Deus poſtea ſubito faceret eũ videntem perfectè ſicut quoslibet alios homines: manifeſtum eſt, ꝙ iſti actus, & effectus erant diſtincti, ſ. ille, p quẽ actione naturali factus eſt iſte videns, alius, p quem Deo faciente iſte fuit perfectè videns: Chriſtus autẽ nõ fecit illos actus, & duos effectus, quaſi ex neceſſitate oporteret illos eſſe diſtinctos. Nam poterat vnico actu totum effectum producere, quia tamẽ ſic voluit, fuerunt illi duo effectus diſtincti: & quilibet eorum in inſtãti ꝓductus eſt. Cõſiderãdũ aũt, ꝙ licèt Chriſtus iſtos quatuor modos faciendi miracula habuit, vnus eorum. i. primus erat ſibi de lege cõi: cæteros aũt raro exercuit, quia illa ptinebat ad rationẽ miraculi: cæteros verò ex rationibus ſpecialibus interdum exercebat: & ideo vbicunq; Chriſtus miracula faciebat, primum modum inueniemus: de cæteris aũt rara ſunt exẽpla, & pauciora de quarto ꝗ de tertio, & pauciora de tertio quam de ſecundo. Ratio aũt iſtorum eſt, quia miraculum eſt operatio diuina, & cõſequenter in inſtanti facta: ideo ſicut operatio latẽs diuina eſt in inſtanti, & effectus in inſtanti, & impartibiliter deducitur: ita, & operatio exterior conuenienter eſſe debebat ſimul cum ipſa productione effectus, & vnica quidem operatio, vt non putaretur, quòd per exteriores operationes partibiliter deducebatur diſpoſitio ad effectum intentum præcedens. Quantum verò ad ſecũdum modum, quòd fierent multæ operationes interdum erat propter diuerſos effectus, quos per vnicam miraculi operationem inducere volebat: ſicut quando ſanauit eundẽ hominem, qui erat ſurdus, & mutus. Nã ad oſtendendũ, quòd eum à ſurditate ſanare volebat, miſit digitos in auriculas: ad oſtendendum verò, ꝙ mutũ volebat loquentem reddere, ſpuit in linguam eius: ꝙ verò ſuſpexit in cœlum, & ingemuit, ad aliam cauſam pertinet. Interdũ aut fiebat ad eruditionem, vt qui præſentes erant, per verba Chriſti, & facta inſtruerentur: vt quando faciẽdo

A miracula, præmittebat orationem, faciebat non quaſi eſſet ei neceſſaria oratio, ſed vt oſtenderet hominib. ꝙ ipſe à Deo erat, & ꝙ inſtrueremur nos à Deo ſingula petere, & pro impetratis gratiarum impendere actiones. Sic. n. qñ ſuſcitare voluit Lazarum, fecit lapidem tolli de monumento, & eleuatis oculis in Cœlum dixit: pater gratias ago tibi, qm̃ audiſti me. Et addidit: ego aũt ſciebam, quia ſemper me audis, ſed propter populum, qui circunſtat, dixi, vt ſciant, quia tu me miſiſti, hæc cum dixiſſet, clamauit voce magna dicens: Lazare veni foras. Quantum ad tertium modum cauſa erat vna ad probandum eorum gratitudinem, ſ. an pro ſuſceptis beneficijs redirẽt ad gratias reddendum, & ita fuit de leproſis decem, quos miſit ad ſacerdotes, & dum irent per viam mundati ſunt, & vnus eorum redijt ad Chriſtum, ipſe vero quaſi indignatus ait: nonne decem mundati ſunt? & nouem vbi ſunt? B non eſt inuentus, qui rediret, & daret gloriam Deo, niſi hic alienigena: Luc. 17. c. Alia cã erat quantum ad oſtenſionem fidei illorum, quibus Chriſtus iſta faciebat. Nam cum Chriſtus liniret luto oculos cæci nati, & non ſanaretur, ſed mitteret eum, vt ſe lauaret in natatoria Syloè, fortaſſis crederet, ꝙ non prodeſſet ei, cum per tactũ manuum non fuiſſet curatus, & aqua illa non habebat virtutem illuminandi cæcos, & ideo ire nollet, quod autem ire vellet, ad fidem pertinebat, qua credebat Chriſti verbo, ſ. ꝙ ſanandus erat in natatoria Syloè. Simile fuit quantũ ad Naaman Syrum, qui venit ad Heliſæum, vt ſanaret eum à lepra, & ille miſit eum ad Iordanem, dicens: Vade laua te ſepties in Iordane, & ſanitatem recipies. Et ille nolebat, dicens, quòd meliora erant flumina Damaſci Abana. C & Pharfar, & in illis non ſanabatur, ideo non credebat, quòd ſanaretur in Iordane, & ideo ire nolebat quouſque ab alijs ſuaſus iuit. 4. Regum. 5. capit. De leproſis mundatis à Chriſto, id eſt de decem eadem ratio erat. Nam non ſanauit eos, quando petiuerunt ſanari, ſed dixit, quòd ſe oſtenderent ſacerdotibus, & illi iuerunt, & dum irent mundati ſunt, & tamen ſi fidem non habuiſſent, cum Chriſtus loquens eis non ſanaſſet illos, & ſcirẽt quòd ſacerdotes non habebant virtutem ſanandi, nõ irẽt ad eos, & tamen ſtatim, vt Chriſtus illud dixit, parauerũt ſe ad obediendum, & ibant, & ideo conueniens modus erat iſte ad oſtendendum fidem, ſi erat in illis. Quantũ ad quartum modum dicendum, quòd Chriſtus faciebat ſaltem, vt oſtenderet magnitudinem poteſtatis ſuę in diuerſo modo operationis, quia quãto aliqua potentia maD ior eſt, tanto pluribus modis poteſt in ſuum effectum. Si enim Chriſtus facere poſſet miracula, & potiſſimè in curationibus languorum, non niſi vno modo, videretur poteſtas ſua coarctata, cum eſſet limitata ad certum modũ. Nunc verò cum poſſet varijs modis idem facere, videretur apertius magnitudo potentiæ ſuæ, & etiam ſi ad nihil aliud prodeſſet, conueniens hoc erat. Aliæ autem cauſæ multæ ſunt, quare ſic fierent iſtæ operationes, de quibus ſigillatim in locis ſuis magis dicetur. Et ita verum eſt, quòd quomodocunquè miraculum Chriſtus ageret, ipſe effectus intentus in inſtanti fiebat, & diſpoſitiones quæcunque cum illo inductæ, & ita hic ſtatim viſum receperunt cæci, poſtquam Chriſtus tetigit oculos eorum, quia ad primum modum operationis miraculoſæ iſtud pertinet.

E

Quare iſti cæci mox, vt illuminati fuerunt ſecuti ſunt Chriſtum. Quæſt. CXXIII.

QVæritur, quare iſti cæci mox, vt illuminati fuerunt ſecuti ſunt Chriſtũ aſcendentes cũ eo Ieroſolymã.

Dicendum, quòd primo egerunt ipſi hoc ad oſtẽdendum gratitudinem reddendo Chriſto viciſſitudinẽ quandam pro beneficio, vt ſicut ab eo acceperant ſanitatem, ita, & ei præſtarent obſequium. Sic dicit Chryſoſt. Illi autem ſicut ante dationem ſanitatis fuerant perſeuerantes, ita & poſt ſanitatem fuerunt non ingrati, & hoc conuenienter Chriſto obtulerunt pro munere, quia Deus vult, quòd ſoliciti ambulemus poſt ipſum. Michęę 6. cap. Sic dicit idem Chryſoſt. Bonum enim munus obtulerunt: ergo ſanati, ſcilicet ſecuti ſunt eum, hoc enim

Deus à te requirit ſecundum Prophetam, ſolicitũ te ambulare cum Deo tuo. Sic etiam dicit Theophylactus: Grata enim erat anima cæci in eo, quòd ſanus effectus Ieſum non dereliquiſſet, ſed ſecutus eſt eum.

Secundò fuit, vt Chriſtus oſtenderet, quod cęcos iſtos penitus illuminauit: in corpore enim eos illuminauit, quia cęcis viſum dedit, ſiue eis qui nunquam viſum habuerant, ſiue qui illum perdiderant.

Sic dicit Chryſoſtom. Præſtat enim artifex quod natura non dederat: aut certè quod debilitas tulerat, donat: miſericordia illuminauit in anima, quia eis fidem dedit, & ſui ſecutores fecit. Sic dicit Hiero. Qui ergo in Iericho contracti ſedebant, & clamare tantum nouerant, poſtea ſequuntur Ieſum: & non tam pedibus, quam virtutibus.

Tertio fuit, quia iſti cæci cum illuminati fuiſſent à Chriſto, auidi facti melliflui ſermonis eius, voluerunt ſequi eum, ſicut eum ſequebantur alij, qui ab eo talia nulla receperant: & potiſſimè, quia cum nunc Chriſtus aſcenderet in Ieruſalem, & erat ibi templum domini, & tota religio legis, & ſapientes, & ſacerdotes, & caput totius gentis Iudæorum, putabant, quòd ibi aliqua magna Chriſtus oſtenſurus erat, adhuc maiora quam in Galilæa oſtenderat: ideo multi ex deſiderio vidẽdi hęc, ſequebatur nunc eum aſcendentem in Ieruſalem. Quarto fuit, quia fortè Chriſtus indidit mentibus iſtorũ duorum cęcorum, vt aſcenderent cum eo in Ieruſalem, vt miraculum de illuminatione eorum manifeſtius fieret, & celebrius apparentibus eis, qui ſanati fuerant: nunc enim volebat opera ſua maiora, & manifeſtiora omnibus facere, cũ morti eſſet propinquus: vt ait Remigius.

Quomodo Chriſtus permiſit nunc iſtos cæcos ſecum ire, quos curauerat. Quæſt. CXXIIII.

QVæritur, quomodo Chriſtus permiſit nunc iſtos cæcos ſecum ire, quos curauerat. Nam cum curauit arreptitios, & vnus eorum vellet cum eo ire, non permiſit Chriſtus: ſed dixit, quòd rediret ad domum ſuam, & ad ſuos, & narraret quanta fecisſet ei Deus. Luc. 8. capit.

Dicendum, quòd fuit hoc primò, quia in regione illa, in qua Chriſtus ſanauit illos duos arreptitios nihil aliud fecit, niſi hoc, & mittere dæmones in porcos, & ſtatim reuerſus eſt de regione illa, neq erat ad eam rediturus, eum incolæ rogauerunt, quòd recederet, & ipſe non introiuerat in ciuitatem aliquam: quia antequam introiret in ciuitatem occurrerunt ei ciues rogantes, quòd recederet ſup. 8. & Mar. 5. & cum nemo maneret ibi, qui prædicaret miracula illa duo, quæ Chriſtus fecit; fuit cõueniens, quòd dimitteret ibi illum arreptitium, vt prędicaret facta Chriſti, ne abirent in obliuionem: & ita non permiſit, quòd iret cum eo; ſic colligitur Luc. 8. ſcilicet, Dixit ei Ieſus vade ad tuos: ſiue redi in domum tuam: & narra quanta fecit tibi Deus. Et ſequitur, quòd ille rediit in ciuitatem, & prędicauit quanta feciſſet ei Ieſus. Iſti autem duo cæci iam illuminati non erant neceſſarij in Iericho, vt prædicaret id, quod ibi fecit Chriſtus, quia omnibus erat notiſſimum, ſed fuit conuenientius, quod irent cum eo, vt viderentur in Ieruſalem, & fidem facerent de miraculo nunc facto. Sic dicit Chryſ. Hic autem neceſſe eſt quęri, cum ipſe, dęmoniacum quidem curatũ ſequi prohibet: cęcum autem illuminatum ſequentem non prohibet. Sed neutrum irrationabile puto: illum.n. mittit præconem, vt ex ſua conſiſtentia benefactorẽ prędicet erat enim excellens miraculum, videre furioſum, ſanę mentis effectum: cęcum vero permittit ſequi, quia Ieroſolymam aſcendebat per crucem perfecturus altum myſterium, vt recentem habentes miraculi mentionem, non exiſtimarent eum infirmitate potius quam miſericordia pati. Secundo fuit, quia non aſcendebant ſic cæci illuminati cum Chriſto ſicut arreptitius ſanatus ire volebat.

Nam ille volebat ire in familia eius, vt eſſet diſcipulus eius, & de familia eius. Sic patet Luc. 8. c. ſcilicet Rogabat illum vir, à quo dęmonia exierant, vt eſſet cum eo.

F Nam ſi ſolum vellet ſequi eum ad audiendum verbum eius, non oportebat peti ab eo licentiam neq; cõſenſum, ſed poterat ire ſequendo Chriſtum per loca, per quæ ille iret, & audiret verbum eius, ſicut omnis turba audiebat, & ipſe neminem audire prohibebat, ſed potius ad audiẽdum omnes incitabat, quia ad hoc ſe veniſſe dicebat Mar. 1. & Luc. 4. c. Cęci autem illuminati non ibant in familia Chriſti tanquam diſcipuli eius, & de domo eius effecti, ſed ſequebantur eum ſicut cætera turba ſequebatur: ideo non erat aliqua cauſa repellendi eos neque recipiendi, neque etiam illi ſe recipi petierunt: vnde fortaſſis ſi peterent, non reciperet eos.

Tertio, quia dato, quod cęci illuminati peterẽt à Chriſto ſe recipi ad familiam illius, forte illos reciperet, & arreptitium ſanatum non reciperet, quia Chriſtus volebat

G ad conſortium admittere ſolum perſonas honeſtas, licèt pauperes eſſent, eas vero, quę infames, turpes, & abiectæ eſſent recipere non volebat, quia diminueret hoc de honore Apoſtolatus, & officio prædicationis, & pręlationis, ad quod diſcipuli aſſumebantur: arreptitius autẽ ille fuerat multum abiectus, & infirmatus, & vilificatus. Nam nudus ambulabat, & in monumentis dormiebat, & feritates exercebat, & multa dęmonia paſſus fuerat, ex quibus vilis reddebatur, & verbum eſſet contemptibile in ore eius: ideo noluit eum Chriſtus recipere inter ſuos ad honorem diſcipulatus: cæcitas autem non infamat hominem de facto, neque contemptibilem reddit: ideo tales ad prædicationis officium, & prælationis dignitatem recipi poterant. Sed obijcietur, quomodo ergo Chriſtus miſit illum ad prædicandum, ſi verbum in ore

H eius erat contemptibile?

Dicendum vno modo, quod Chriſtus non mittebat eum ad hoc, quod haberet officium prædicãdi, & diſcurreret de loco in locum, ſicut Apoſtoli, & Diſcipuli eius diſcurrebant, quia ad hoc oportebat, quod eum doceret, & daret ei poteſtatem faciẽdi miracula, ſicut dedit Apoſtolis, & Diſcipulis, ſupra 10. & Marc. 6. & Luc. 9. & 10. capit.

Et tamen neq; eum docuit, neq; poteſtatem aliquam ad miracula dedit: ideo non dedit ei officium prædicandi: ſed fecit eum ſimplicem enarratorem beneficij ſibi impenſi: & adhuc non iuſſit, quod ad hoc diuulgãdum diſcurreret per diuerſa loca, ſed quod rediret in domum ſuam, & narraret quanta feciſſet ei Deus, Luc. 8. vnde in quantum dixit, narra, & non dixit prædica, non fecit

I eum prædicatorem, ſed ſimplicem relatorem & inquantum dixit redi in domum tuam, oſtendit quòd non impoſuit ei officium diuulgandi hoc per diuerſa loca.

Secundo, quia dato, quod conſtituiſſet eum prædicatorem, non erat inconueniens, quia licèt ſimpliciter loquendo in alijs regionibus eſſet contemptibile verbum in ore illius, & non eſſet ille idoneus prædicator: tamen in regione illà, qui Chriſtum non receperant, ſed excluſerant, non merebantur meliores prædicatores. Sic dicit Chryſo. Quia enim beneficia adepti abigebant eum, non reſtitit, ſed receſſit: & eos, qui indignos ſe annunciauerunt eius doctrina, dereliquit: dans eis doctores a dæmonibus liberatos, & porcorum paſtores.

CAPITVLVM XXI.

K *ET cum appropinquaſſent Ieroſolymis, & veniſſent Bethphage ad montem Oliueti, tunc Ieſus miſit duos Diſcipulos, dicens eis: Ite in caſtellum, quod contra vos eſt, & ſtatim inuenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea: ſoluite, & adducite mihi: & ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite, quia Dominus his opus habet: & confeſtim dimittet eos. Hoc autem factum eſt, vt adimpleretur quod dictum eſt per Prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion: Ecce rex tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam, & pullum filium ſubiugalis. Euntes autem Diſcipuli, fecerunt ſicut præcepit illis Ieſus. Et adduxerunt aſinam, & pullum: & impoſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua, & eum deſuper ſedere fecerunt. Plurima autem turba ſtrauerunt veſtimenta ſua in via: alij autem cade-*

bant

bant ramos de arboribus, & ſternebant in via: turba autem, quæ præcedebant, & quæ ſequebantur, clamabant dicentes: Hoſanna filio Dauid: benedictus qui venit in nomine Domini. Hoſanna in altiſſimis. Et cùm intraſſet Ieroſolymam, commota eſt vniuerſa ciuitas, dicens: Quis eſt hic: Populi autem dicebant: Hic eſt Ieſus Propheta à Nazareth Galilææ.

Et cum appropinquaſſet. Deſcripta in præcedenti fundatione Eccleſiæ in fide, & doctrina: hic ponitur reprobatio ſynagogæ Iudæorum. Et hoc triplici ratione.

Primò, quia Iudæi fuerunt contemptores diuinæ maieſtatis.

Secundò, quia fuerunt contradictores; & impugnatores diuinæ veritatis, ſeq. cap.

Tertiò, quia fuerunt quantum in eis fuit damnatores diuinæ bonitatis, infra 23. capit. Prima diuiditur in tres partes: quia primò oſtendit propoſitum in ſigno excellenti, & celebri. Secundò in ſigno potenti ibi. *Et intrauit Ieſus.* Tertiò in verbo rationabili ibi. *Quid autem vobis videtur.* Prima in duas: quia primò ponitur veritatis adimpletio. Secundò Iudæorum contradictio ibi. *Cum intraſſet.* Prima in duas, ſecundùm quod Chriſtus oſtendit propoſitum ſuum per duplex celebre ſignum. Secunda ibi. *Plurima autem turba.*

An iſta ſint continuata ad præcedentia.
Quæſt. I.

QVæritur circa primum, an iſta ſint continuata ad præcedentia, & an ſint facta immediatè vel interpoſito aliquo.

Ad primum dicendum, quod eſt ordo cõtinuus: nam Chriſtus tunc aſcendebat in Ieruſalem, vt dicitur præcedenti, cap. & dicitur quomodo in Iericho illuminauerit duos cæcos: hic autem ponitur, quomodo peruenerit in Ieruſalem, & quid ibi fecerit: ergo illud fecit ante iſtud, & non eſt anticipatio, neque recapitulatio. Secũdò, quia ſemper eſt ſtandum ordini litteræ, niſi aliqua ratiò manifeſta oſtendat eum eſſe mutatum: & tamen hîc non eſt aliqua ratio, quæ oſtendat eſſe mutationem: ergo dicendum eſt, quòd ſit ordo continuatus, & rectus. Tertiò patet, quia omnes tres Euangeliſtæ, idest Matth. Lucas, & Marc. qui ſcribunt hæc, & præcedentia, concordant in hoc, quòd ponunt præcedentia antequam iſta, quæ hic ponuntur: quod non facerent, ſi non eſſet ordo rectus, quia ſaltem aliquis eorum diſcordaret in ordine, quod ſæpe facere ſolent. Et ita continuat Remigius dicẽs: Narrauit ſuperius Euangeliſta dominum egreſſum à Galilæa, & cæpiſſe aſcendere Ieroſolymam. Poſtquam ergo aſcendendo narrauit quid in via geſſerit, in cæpta intentione perſeuerans dicit, cùm appropinquaſſet Ieroſolymam.

An iſta ſint immediatè facta poſt præcedentia, &c.
Quæſt. II.

QVantum ad ſecundum quæretur, an iſta ſint immediatè facta poſt præcedentia, vel interiecto aliquanto tempore, vel interiectis alijs, quæ ad ſacram ſcripturam pertineant. Aliqui dicunt, quòd ſtatim fuerunt iſta poſt præcedentia. Primò quia non apparet contrarium: & ideo ſic tenendũ videtur. Secundò, quia concordant in hoc Matthæus, & Marcus, nam ſicut hic Matthæus ſtatim poſt ſanationem cæcorũ, de qua in fine præcedentis, c. ſubdidit de appropinquatione ad Ieruſalem, ita & Marcus facit, Mar. 10. ca. ideo credendum videtur, quòd ſtatim iſta poſt illa fuerint facta.

Dicendum, quòd ſi accipiatur, quòd facta fuerint iſta ſtatim poſt præcedentia, idest pauco tempore interiecto, vel quaſi nullo, ſatis hoc poteſt dici: nam vltimò narratur præcedenti, c. de illuminatione duorum cæcorũ, quæ facta eſt ad portam vrbis Iericho egrediẽte Domino de Iericho, vt patet præced. c. & Mar. 10. Hic autem dicitur de appropinquatione ad Ieruſalem: & tamen de Iericho ad Ieruſalem ſecundum computationem terræ ſanctæ,

A ſunt ſolum octo, vel ſeptem leucæ: & hic agitur de Bethania, vel Bethphage, ad quæ venit antequam Ieruſalẽ, & diſtat Bethania à Ieruſalẽ vna leuca, vt patet ex eadem deſcriptione terræ ſanctæ, vel quindecim ſtadijs, vt dicitur Io. 11. c. & ad idem redit: & ita inter præcedentia, & hæc non fuit niſi ſpacium quinq; vel ſex leucarum, i. tẽporis, in quo leucas illas Dominus perambulauit. Nam non moratus eſt, quia recto greſſu procedebat tunc in Ieruſalem, cũ ipſe dixerit: ecce aſcendimus Ieroſolymam.

Aliter adhuc poteſt dici, ꝙ inter præcedentia, & hæc non fuerit aliquod tempus: quia poſt curationem duorũ cæcorum præced. c. dicitur, quòd ſecuti ſunt eum, i. comitabantur eum euntem in Ieruſalem, ſed illud ſignum ipſam progreſſionem itineris, quæ poteſt referri ad totum actum itinerandi vſq; in Ieruſalem: ideo non eſt aliqua
B interpoſitio inter præcedentia, & iſta quantum ad tempus: ſed quantum ad hoc, cum dicitur hic, quòd appropinquabat Ieſus Ieroſolymis, adhuc durabat ille actus, qui erat, quòd cæci illuminati ſequebantur eum. Si autẽ quæratur an inter præcedentia, & iſta interpoſita, aut facta fuerint aliqua, quæ pertineant ad ſacram ſcript.

Dicendum, quòd ſic, quia inter curationem cæcorum, quæ fuit apud Iericho, & peruentionem ad Bethphage, de quo hic dixit, interpoſitum fuit aliquid, vel factum eſt ſimul cũ illo: & eſt, quod ponitur Luc. 19. de Zachæo ſuſcipiente Dominum, & de parabola hominis nobilis, qui ibat, vt aſſumeret ſibi regnum: & hoc rationabiliter patet, quia poſt illuminationem cæci ſubdidit Lucas de Zachæo ſuſcipiente Dominum hoſpitio, & ſtatim de parabola regni: & tunc addidit, ſcilicet, & his dictis proce-
C debat aſcendens Ieroſolymam, & factum eſt cum appropinquaſſet ad Bethphage, &c. Sed dicendum an illa facta fuerint poſt cæcorum iſtorum duorum illuminationem, de quibus præced. c. dictum eſt, non apparet totaliter: conſtat tamen, quòd ſi non facta fuerunt poſt illa, ꝙ facta fuerunt quaſi ſimul: & tamẽ Matthæus, & Marcus tacuerunt ea: Lucas verò ea expreſſit, ſed tota diuerſitas eſt, quia Lucas ponit ſanatum cæcum, Luc. 18. & ſtatim ponit de Zachæo, & de parabola regni, Luc. 19. & tamen illa cæci illuminatio, quam ponit Lucas, non eſt illa, quã ponit Matthæus, & Mar. præced. c. & Mar. 10. vt oſtenſum fuit præced. c. & hoc, quia illuminatio Luc. facta eſt ante introitum in Iericho: illa verò, quam Matthæ. & Mar. ponunt, fuit facta ſtatim poſt egreſſum de Iericho: ſed de receptione Chriſti a Zachæo apparet, quòd
D fuerit facta poſt ingreſſum Chriſti in Iericho: ſed non apparet, an fuerit facta in ipſa ciuitate, vel in alio loco foris, quia dicitur Luc. 19. ca. Et ingreſſus perambulabat Iericho: & ecce vir nomine Zachæus. Et poſt pauca dicitur, quòd videns Chriſtus Zachæum dixit, Zachæe feſtinans deſcende, quia hodie in domo tua oportet me manere.

Vnde ſi domus Zachæi erat in ciuitate Iericho, eſt dicendum, quòd quaſi eodem tempore fuit factum, quod dicitur de Zachæo poſt illuminationem cæcorum inter exitum de Iericho, & progreſſum Ieruſalẽ: vnde in principio parabolæ dicitur, quòd quia erat Chriſtus iuxta Ieruſalem, dixit illam parabolam: ideo dicendum, quòd tam quod dicitur de Zachæo, & parabola, quæ ſimul dicta eſt, fuerunt quaſi eodem tempore cum illuminatio-
E ne duorum cæcorum, vel parum poſt, ſiue parum ante ſi in vrbe Iericho acciderunt.

Cum autem dicitur, quòd facta fuerũt iſta ſtatim poſt illa, quia non apparet aliquid interpoſitum. Dicendum, quod licet Matth. & Mar. nihil interpoſuerint: tamen interpoſuit Lucas, & hoc ſufficit.

Ad ſecundum dicendum, quod licèt Matth. & Marc. concordent, ponendo ſtatim appropinquationem ad Ieruſalem poſt illuminationem duorum cæcorum, tamen non dicunt, ꝙ ſtatim accidit hoc poſt illud, quia interdũ multa ſubticent Euangeliſtæ, cum non enarrent omnia geſta Chriſti, ſed multa omittant: Io. 20 ca. Et ideo licèt vnum poſt aliud ponant, poteſt eſſe, ꝙ multa intercideruntː potiſſimè, quia non eodẽ ordine referunt oẽs Euangeliſtæ ea, quæ referunt: licèt ergo Mar. & Matt. iſta conueniunt, cũ Lucas aliquid interpoſuerit, magis ſtandum

eſt illi, intelligendo vt ſupra declaratum fuit: an quod F
de Zachæo dicitur, fuerit ante illuminationem duorum cæcorum, vel poſtea. Circa primum dicitur. *Et cum appropinquaſſent.* ſcilicet. Ieſus, & turbæ, quę cum eo ibant. Nam turba multa ſequebatur eum egredientem de Iericho, præcedenti, c. Mar. 10. *Ieroſolymis.* Ideſt ciuitati Ieruſalem. Non enim longe erat a ciuitate, quando fecit, quod ſequitur, ſcilicet, quòd miſit diſcipulos, quia erat apud Bethaniam, & Bethphage, quæ iuxta vrbem ſunt. *Et veniſſent Bethphage.* Locus paruus eſt circa Ieruſalē in itinere venientibus de Iericho in Ieruſalem. *Ad montem oliueti.* ideſt veniſſent ad montem Oliueti: idē enim erat venire ad mōtem Oliueti, & Bethphage, cum Bethphage ſit in latere montis Oliueti, & vocatur mons Oliueti, ideſt oliuarum, quia in illo ſunt magna prædia oliuarum. *Tunc Ieſus miſit.* Scilicet de monte Oliueti mi- G
ſit diſcipulos, quia erat circa vrbē. *Miſit duos diſcipulos.* Ideſt duos Apoſtolos, qui etiam vocantur diſcipuli, quia addiſcebant: & tamen gradus ſuperior eorum erat quā diſcipulorum 72. & quorumcunq; aliorum. *Dicens eis,* ideſt iubens eis, quod ſequitur. *Ite in caſtellum,* ideſt in ciuitatem Ieruſalem, quæ erat fortior munita, ſicut caſtella excelſa. *Quod contra vos eſt,* Ideſt ex oppoſita ſitū eſt. Aliqui putant dictum eſſe, quod eſt contra vos, ideſt inimicum vobis, ſed falſum eſt. *Et ſtatim inuenietis,* ſcilicet in introitu portæ, & ſtatim vt perueneritis illuc. *Aſinam alligatam.* Circa portam vrbis erat alligata, vt eam accipere poſſet, qui operam eius deſideraret. *Et pullum cum ea,* ſcilicet filium eius, qui cum matre manebat ligatus. *Soluite & adducite mihi,* ſcilicet tam aſinā, quā pullum. *Et ſiquis vobis aliquid dixerit,* ſcilicet increpan H
do, ne ſoluerent pullum, aut aſinam. *Dicite,* ideſt nihil aliud reſpondeatis niſi hoc. *Quia Dominus,* ideſt Ieſus. *His opus habet.* Ideſt indiget his, ſcilicet aſina, & pullo: & vocauit ſe Dominum quaſi alij intelligerent quem diſcipuli Dominum vocabant. *Et confeſtim dimittet eos,* ideſt aſinam, & pullum, ſcilicet permittet, quòd portetis ea non repugnando intētioni veſtræ. *Hoc autem totum.* Scilicet, quod Chriſtus mitteret pro aſina, & pullo, & ꝙ adducerentur ſibi ab Apoſtolis, & quòd ſederet ſup eos. *Factum eſt.* Dat cauſam Matthæus iſtius facti Chriſti, ſcilicet quia alicui videretur hoc imprudēter, vel ſine cā factum *Vt adimpleretur.* In Chriſto enim impleta fuit iſta prophetia. *Quod dictum eſt per prophetam,* ſcilicet p Zachariam: Zacha. 9. c. quem abſolute vocauit Prophetā quaſi antonomaſicè ipſe ſit propheta. *Ecce rex tuus.* I
Propheta loquitur de Chriſto, qui Rex ſuit. Nam ita dixit Angelus: Dabit ei Dominus ſedē Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob: Luc. 1. c. & loquitur ad Sion, & Ieruſalem: ideo dixit: Ecce rex tuus. *Venit tibi,* ideſt ad te. Vel tibi, ideſt ad tuam vtilitatem. Ita enim nunc Chriſtus veniebat ad vtilitatem Ieruſalem ſi agnoſcere voluiſſet: & hoc eſt, quod planxit Chriſtus videns ciuitatem, ſcilicet, ſi cognouiſſes, & tu, quæ ad pacem tibi: nūc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis Luc. 19. c. *Manſuetus.* Ideſt non cum exercitu armatorum, neque in apparatu faciendi ſuperbiam. *Sedens ſuper aſinam.* Ita enim venit ad vrbem ſedendo. *Et pullum filium ſubiugalis,* i. pullum filium ipſius aſinæ ſubiugalis, ideſt ſub iugo poſita, vel iugo, ideſt ſeruitio aſineta. *Euntes autem diſcipuli,* ſcilicet illi duo, quos Chriſtus miſerat in Ieruſalē. *Fece* K
runt ſicut præcepit illis Ieſus. Scilicet ſoluerunt pullum, & aſinam, & duxerunt ambos ad Chriſtum. *Et adduxerunt aſinam, & pullum,* ſcilicet de Ieruſalem ad Chriſtū in loco, in quo erat circa Bethphage. *Et impoſuerunt ſuper eum,* ideſt ſuper pullum. *Veſtimenta ſua.* Non habebat pullus ſtramenta, quia nondum quiſquam ſuper eū ſederat: ideo loco ſtramentorum poſuerunt veſtimenta ſua. *Et eum deſuper,* ideſt Chriſtū ſuper pullum cui impoſuerant veſtimenta ſua. *Sedere fecerunt.* Ideſt Apoſtoli fecerunt eum ſedere. Non intelligitur, quòd fecerunt eū ſedere, ideſt coegerunt, quia ipſe ſponte ſedit, cùm ipſe miſiſſet pro aſina, & pullo ad ſedendum: ſed fecerunt eū ſedere, ideſt miniſtrauerunt eum ſedendo, ideſt faciendo quòd honeſte aſcenderet ſicut famuli dominis obſequūtur quantum ad hæc.

Quare Chriſtus fecit hæc: ſcilicet mittere diſcipulos, quando erat circa Ieruſalem potius quàm alibi exiſtens. Quæſt. III.

QVæritur, quare Chriſtus fecit hæc, ſcilicet mittere diſcipulos, quādo erat circa Ieruſalem potius quā alibi exiſtens. Aliqui dicunt, quia mittebat pro aſina, & pullo, & illi erant ad miniſterium pauperum, ſed nō ad longum, & diuturnum, vt multis poſſet prodeſſe, & non occuparet vnus totaliter illos in miniſterio ſuo: ſi autem longe à Ieruſalem eſſet, occuparet illos in longo miniſterio: ideo non miſit, niſi quando erat iuxta Ieruſalem. Secundò poſſet dici, quòd quando Chriſtus erat aliquantulum longe à Ieruſalem, non progrediebatur continue, ſed declinabat ad diuerſa loca, & manebat ibi prædicando, vel alia faciendo: & tunc erat ſuperuacuum, quòd haberet ſecum aſinam, & pullum: quando autem fuit prope Ieruſalem, non erat iam declinaturus ad alia loca, neque alicubi manſurus: ideo non miſit ante pro aſina ſed tunc. Tertiò poteſt dici, & adhuc melius, quòd Chriſtus non miſit diſcipulos pro aſina quaſi pro neceſſitate, ſed magis ad ſignificandum, & ad oſtenſionem rerum, vt infra dicetur: & ideo non oportebat mittere pro aſina ex longa diſtantia, ſed ſolum ex aliquanta, ſcilicet ex illa, ex qua videri poſſet: & ideo ex illo, ex quo cępit videre Ieruſalem, miſit pro aſina: & patet, quia Chriſtus dixit diſcipulis: ite in caſtellum, quod contra vos eſt, ideſt ex oppoſito: hoc autem non dicitur niſi de re, quę oculis conſpicitur, quia aliter nominaſſet locum ex nomine proprio: ideo dicendum, quòd viſa primum ciuitate, miſit diſcipulos illuc, & hoc fieri poterat antequam aſcenderet in montem Oliueti circa Bethaniam, & Bethphage, licèt fortaſſis ex alijs locis ante poſſit videri, aut videatur Ieruſalem venientibus de Iericho contra Ieruſalem. Quartò poteſt dici, & ex eodem ſenſu, quòd cùm Chriſtus non faceret ad neceſſitatem corporis ſui, ſed ad oſtenſionem rerum, & iſta oſtenſio facienda erat eis, qui veniebant de Ieruſalem obuiam ei, debuit ex illo loco equitare, ex quo veriſimile erat, quod poterat obuiare aliquibus venientibus de Ieruſalem: & tamen ex deſcenſu montis Oliueti multi de Ieruſalem, qui exierunt obuiā comitabantur eum, vt colligitur infra in litera, & Luc. 9. cap. & Mar. 11. ideo aliquantulum ante hoc equitauit, ſcilicet Bethphage, & patet hoc, quia ſtatim, vt æquitauit, fit mentio quomodo turba multa ſternebant veſtimenta in via, & cedebant ramos de arboribus. Quinto, quia dato, quod Chriſtus vellet habere aſinam, & pullum ad alium finem, ſcilicet ad releuationem laboris itineris cum per diuerſa loca tranſiret, & prædicaret, & prodeſſet illis, ab eis acciperet iſta obſequia petendo equitaturas ab illis: & non mitteret in Ieruſalem: ſed quādo eſſet in territorio Ieruſalem extra territorium aliorū locorum, eſſet conueniens mittere in Ieruſalem, & ita fecit, quia cum fuit in Bethphage iuxta Ieruſalem ad conſpectum illius, miſit pro aſina, & pullo.

Quid ſit Bethphage, & vbi. Quæſt. IIII.

QVæritur cū dicatur, ꝙ venerat Dominus Bethphage, quādo miſit diſcipulos quid ſit Bethphage, & vbi. Dicendū, ꝙ Bethphage nomen loci eſt, qui eſt paruus locus, vel viculus, & eſt iuxta montē Oliueti: & ideo dicitur in litera: cum veniſſent Bethphage ad montem Oliueti: eſt enim iſte mons ex parte Orientali Ieruſalem, & venientibus de Iericho verſus ciuitatem occurrebat mons iſte in medio circa Ieruſalem: & quia Iericho eſt ad Orientalem partem terræ promiſſionis, ſcilicet circa Iordanem, quæ eſt in parte Orientali, Numeri 34. Cùm veniret nunc Chriſtus de Iericho, ad cuius portam, & exitum illuminauerat duos cęcos, vt colligitur præceden. cap. erat tranſitus per montem Oliueti. De Bethphage dicit Remigius, & Beda: Bethphage viculus fuit ſacerdotum ſitus in latere montis Oliueti diſtans vno miliario à Ieruſalem: Sacerdotes enim qui per certos dies in templo deſeruiebant, completo officio vicis ſuæ illuc diuertebant ad manendum:

Simili-

Similiter, & illi, qui accipiebant officium illuc diuertebant, quia præceptum fuit in lege, vt nullus, diebus Sabbatorum plus, quàm mille paſſus incederet. De hoc dicit Orig. quòd Bethphagè interprętatur domus maxillarum, quia maxilla propria erat pars ſacerdotum in lege. Sed dicendum, quòd iſtud pertinet ad ſenſum myſticū, & non eſt conueniens argumentum arguere ex ſignificatione nominum propriorum locorum, quia cum ponantur ad placitum, non conuenit nomen locis rebus, quæ in loco geruntur. Potiſſimè, quia maxilla non erat pars ſacerdotum: nam de ſacrificio holocauſti nihil pertinebat ad eos, cum totum cremaretur: Leuit. 1. cap. præter pellem, quæ reſeruabatur: & ita pertinebat ad ius ſacerdotis immolantis: Leuit. 6. cap. De ſacrificio pacifico pertinebat ad ſacerdotem pectuſculum, & armus dexter: Leuit. 7. cap. De ſacrificio autem pro peccato ſacerdotis magni, vel populi, quia ſanguis inferebatur in ſancta Sanctorum, nihil comedebatur, ſed totum ipſum animal cremabatur. De ſacrificio pro peccato, vel delicto, quod non erat pro peccato totius populi, neque ſacerdotis totæ carnes ad ſacerdotum immolantem pertinebāt: Leuit. 4. & 5. capit. 6. Ideo non eſt verum, quòd maxilla ad ſacerdotem pertinebat ſecundum legem. Quod autem dicitur, quòd ſacerdotes expleto officio vicis ſuæ diuerterent ad locum illum, non eſt veriſimile, quia ſacerdotes miniſtrabant diſtincti per vigintiquatuor ſortes, vel partes, & ita Leuitæ cantores, 1. Paralipom. 24. & 25. cap. & quælibet ſors miniſtrabat vna hebdomada, ſcilicet intrabant ad miniſtrandum ſabbatho, & exibant ſabbatho, vt colligitur 4. Reg. 11. & 2. Paralipom. 23. & ita in 24. hebdomadibus, ideſt in dimidio anni mutabantur omnes ſacerdotum vices, quia finiebatur miniſtratio omnium. Quando autem illi de vice vna finiebant miniſtrationem ſuam: non diuertebant in Bethphagè, qui viculus paruus eſt, & eſt iuxta Ieruſalem, quia hoc eſt ſi vna die, vel valdè pauco tempore manſuri ibi eſſent: erāt tamen iam ceſſaturi à miniſtratione per medium annū: & non erat neceſſe amplius redire in Ieruſalem ad miniſtrandum vſque ad 24. hebdomadas: ergo non diuerterent in Bethphagè, ſed irent in loca, in quibus ſolebant manere, & ita non erat ad hoc Bethphagè. Secundo patet, quia non erat poſſibile, quòd ſacerdotes expleto miniſterio diuerterent in Bethphagè. Nam poſſent ibi capi: erant enim multi ſacerdotes cum eſſent diſtincti in vigintiquatuor partes, & in qualibet parte eſſent multi viri. Bethphage autem erat paruulus locus, ſcilicet viculus. Tamen ſi illuc eſſet conſuetum ſacerdotes diuertere completo officio vicis ſuæ, omnes diuerterent, ſed non erat poſſibile ibi eos capi, neque in multis talibus viculis. Tertio patet, quia hoc modo ſacerdotes nunquam irent in ciuitates ſuas, & domos ſuas. Nam eo tempore quo ſacerdotes miniſtrabant manebant in templo, & non egrediebantur de circuitu templi, ſed manebant ibi in cuſtodijs ſuis, vt colligitur, 1. Paralipom. 9. cap. & 2. Paralipom. 22. & 23. & 4. Reg. 11. cap. & hoc fiebat, vt eo tempore ſacerdotes non poſſent diuertere ad aliàs occupationes, & potiſſimè, vt non miſcerentur vxoribus ſuis, & idem colligitur, Luc. 1. cap. de Zacharia patre Ioannis Baptiſtæ, qui erat ſacerdos, & eo tempore, quo accidit eum miniſtrare apparuit ei Angelus. Et dicitur ibi, quòd completis diebus officij eius abijt, & ita videtur, quòd quandiù miniſtrabat non poterat exire de templo, ſi autem quando non miniſtrabant, ſcilicet completo miniſterio diuerterent in Bethphagè, vt ibi manerent quouſque iterum miniſtrarent, nullum eſſet tempus, in quo irent ad vrbes ſuas, & manerent in eis, & ita ſuperuacuū eſſet, quòd vrbes haberent. Sed hæc falſa ſunt, quia Leuitis, & Sacerdotibus datæ erant quadragintaocto ciuitates, ſiue oppida: Num. 35. cap. Et de iſtis erant tredecim quæ pertinebant ad ſacerdotes: cæterę autem ad Leuitas. Ioſue 21. cap. Et illę tredecim erant in tribù Iuda, & Symeon Ioſue 21. cap. Patet etiam hoc Ioſue 24. capit. vbi dicitur de Eleazar, filio Aaron ſacerdote ſummo, qui ſepultus eſt in Gaas ciuitate, quæ data erat in monte Ephraim. Habebant ergo ſacerdotes vrbes, in quibus manebant, & ſuburbana, ergo non eſt verum, quòd quando finiebant miniſtrationem ſuam, diuertebant in Bethphage. Quarto patet, quia ita fuit de Zacharia patre Ioannis Baptiſtæ, qui vt dicitur Luc. 1. capit. miniſtrauit in ordine vicis ſuæ, & cum completi eſſent dies officij eius, abijt in domum ſuam: conſtat tamen, quod domus ſua non erat in Bethphage, ſed in quadam ciuitate Iudeæ, quæ erat in montana ſiue deſerto: ſic patet Luc. 1. capit. exurgens Maria in diebus illis abijt in montana cum feſtinatione, in domum Zachariæ. Bethphage autem non erat ciuitas Iudæ, ſed terrę Beniamin, quia erat vno milliario diſtās à Ieruſalem, & Ieruſalem eſt in ſorte Beniamin. Ioſue 18. cap. Etiam, quia locus, in quo erat domus Zachariæ erat ciuitas, cum dicatur in ciuitatem Iudę, & tamen Bethphage non erat ciuitas, ſed vicus paucarum domorum vt doctores Beda, & Remigius dicūt.

Eleaz. filius Aaron ſūmus ſacerdos.

Item, quia Bethphage non erat in montanis, ſed erat in laterę montis Oliueti: maximè, quia ciuitates ſacerdotum erant in ſorte Iudę, & Symeon. Ioſue 21. capit. & in ſorte Iudæ eſt quædam, quæ vocatur montuoſa: alia, quę vocatur deſertum Ioſue 15. & in deſerto illo erant ciuitates quædam datę ſacerdotibus, & in vna illa cummorabatur Zacharias, & ita non eſt verum, quòd Bethphage eſſet vicus ſacerdotum, ideſt ad quem illi declinarent conſumato officio ſuo. Sed poteſt concedi, quòd erat locus ſacerdotum, quia fortè parabant ibi hoſtias, ideſt animalia, quæ ad ſacrificium erant neceſſaria, vel alia quæ ad libamina pertinebant, eo quòd locus ille erat propè Ieruſalem.

De monte Oliueti dicendum, quòd erat mons iuxta Ieruſalem, & diſtabat à Ieruſalem per dimidiam leucā, vel per mille paſſus, quod idem eſt. Sic patet Act. 1. ſcilicet reuerſi ſunt Ieroſolymam à monte, qui vocatur Oliueti. Qui eſt iuxta Ieruſalem, ſabbathi habens iter, & tamen iter ſabbathi eſt mille paſſuum, ſcilicet quantum licebat Iudæis ſabbatho ambulare, & hoc erat per mille paſſus: erat autem iſte mons contra Orientem reſpectu Ieruſalem, & in illo fecerat Salomon templa idolis vxorum ſuarum, quæ permanſerunt vſque ad tempora Ioſię Regis, 4. Reg. 23. cap. Ipſe enim deleuit illa. Et de illo monte aſcendit Chriſtus in Cęlum. Fit magna mentio in ſcriptura de iſto monte, eo quòd erat iuxta Ieruſalem. In iſto monte dicitur Deus aliquando apparitus, Zacha. 14. Et ſtabunt pedes eius in die illa ſuper montem Oliuarum, qui eſt contra Ieruſalem ad Orientem, & ſcindetur mons Oliuarum ex media parte ſui ad Orientem, & ad Occidentem prærupto grandi, & ſeparabitur medium montis eius ad Aquilonem, & medium ad Meridiem. Vocatur autem iſte mons Oliueti, vel oliuarum, quia abundat oliuis, cum ſint ibi prædia oliuis plena, & ideo aliquando vocatur mons oliuarum, & aliquando Oliueti, quod idem eſt: Et etiam vocatur interdum filius olei, vt dicitur Iſa. 5. cap. Vinea facta eſt dilecto meo in cornu filio olei. Cornu dicit extremitatem, ſicut dicimus dextrum, vel ſiniſtrum cornu altaris, ſcilicet, quòd vinea illa erat in quadam extremitate montis Oliuarum. Et vocatur filius Olei, quia ſub oleo eſt, quia oliuę ſuper illud creſcunt, & ſe extollunt: & omne, quod alteri ſubditum eſt, vel minus vocatur filius. Sic Ieruſalem vocatur filia Syon, quia eſt ſubdita monti Syon, ſ. quia ciuitas circumfunditur lateribus montis, & vertex montis ſupereminet vrbi: Ad iſtum montem venit, nunc Chriſtus de Iericho, vt tranſiret in Ieruſalem.

Quare Chriſtus miſit Diſcipulos pro aſina.
Quæſt. V.

Quæritur, quare miſit Chriſtus Diſcipulos pro aſina. Aliqui dicunt, quòd Chriſtus labore itineris fatigatus voluit releuare illum equitando, & ideo miſit pro aſina, cum illa eſſet in promptu.

Nonnullorū reſpō. ad quæſitum q. 1. Do. reſp. ad quæſitū q. Primū.

Dicendum, quod verum eſt, quod Chriſtus fatigabilis erat, & ſępè fatigabatur labore motus, & operationis. Primum patet, quia Chriſtus aſſumpſit veritatem naturę humanæ, quæ in ſe fatigabilis eſt. Verum eſt autem, quòd non ſuſcepit omnes defectus, & paſſiones eius, ſed quaſdam paſſiones, ſcilicet illas, quæ veritatem naturæ

oſtende-

oſtendebant, & quæ ad opos redemptionis neceſſariæ erint: redempturus erat Chriſtus homines liuoribus ſuis Iſa. 53. Ideo neceſſe erat, quòd pati talia poſſet: & ſimile eſt de fatigatione: ideo etiam illam aſſumpſit: ſed verum eſt, quòd quaſcunque paſſiones aſſumpſit, ſpontè accepit: ipſe quippè cum eſſet Dominus naturæ potuiſſet naturā humanam ſine his paſſionibus aſſumere, ſed quia illas ſpontè aſſumere voluit. patiebatur eas poſtea naturaliter, & affligebatur in eis, ſicut cæteri homines. Secūdum patet, quia aliquando legimus Chriſtum fatigatum, & tunc ſe apodiabat, vt recrearetur paululum. Sic dicitur Ioan. 4. cap. Quòd Ieſus fatigatus labore itineris, ſedit ad fontem. Verum eſt autem, quòd poterat Chriſtus, quando iſtæ paſſiones venirent, auferre illas, ſcilicet fatigationem, dolorem, ſoporem, famem, & frigus, & tamen hoc faceret opere diuino, & non humano. Et quia ipſe circa ſe rarò volebat miracula exercere, tolerabat iſtas paſſiones, quando accidebant, & ita ſępè fatigaretur labore itineris, & poſſet indigere recreatione, vel equitatura ad releuandum laborem. Sed dicendum, quòd nunc non petiuit aſinam ex hac cauſa.

Primo, quia licet interdum Chriſtus itineris labore fatigaretur, cum ex quo prædicare cœpit, ſemper per diuerſa loca pedeſter diſcurrerit: tamen nunquam legimus eū petiuiſſe equitaturam ab aliquo, neque nunquam equitaſſe: non ergo peteret nunc, ex hac cauſa. Secundo, quia dato, quòd ad releuationem peteret, non mitteret diſcipulos ſuos duos in Ieruſalem pro aſina, quia facilius erat per loca, per quæ tranſibat equitaturam aliquam petere, & ſponte ei daretur. Tertio, quia ſi ad equitandum ſolum faceret, ſufficiebat adduci aſinam ſolam, vel pullum ſolum, & tamen vtrunque iuſſit duci: ergo non erat ad releuandum laborem, ſed ad aliam cauſam. Quarto, quia non erat veriſimile, quòd ad releuaadum laborem faceret, quia hoc faceret in medio itineris, vel cum multum de eo ſupereſſet: & tamen miſit pro aſina, & equitauit juxta Ieruſalem, vix milliario vno, & ſic introiuit in vrbem, ergo non fiebat propter fatigationem. Sed dicendum, quòd ſolum factum eſt ad implēdum prophetiam dictam: oportebat enim, quòd Meſſias intraret in Ieruſalem equitans ſuper aſinam, & patet hoc ex litera, cum dicit Matthæus. Hoc totum factum eſt, vt impleretur, quod dictum eſt per prophetam. Et ita nulla alia neceſſitate ſtante petiuit aſinam, licet nullam tunc pateretur fatigationem, & hoc à propinquo petiuit illam, quia ſatis erat ad implendum dictum propheticum intrare in Ieruſalem ſuper aſinam equitando.

Vera cā iu - re Chri ſtus mi ſit diſci pulos p aſina.

Quare Chriſtus cum aliàs intrauerit in Ieruſalem non introiuit, nunc equitans ſuper aſinam. Quæſt. VI.

QVæritur, cum Chriſtus miſerit, nunc pro aſina ad implendum dictum prophetæ, quare cum aliàs intrauerit in Ieruſalem, non introiuit tunc equitans ſuper aſinam.

Dicendum, quòd ad implendum dictum prophetæ ſufficiebat venire ſemel ſuper aſinam, quia propheta nō dixit, quòd ſępè veniret equitans ſuper aſinam, ſed quòd veniret equitans ſuper aſinam. & ideo ſiue nunc, ſiue ante hoc veniret equitans ſufficeret ad implendum vaticinium. Sed dicendum, quòd nunc fuit conueniens venire ſic, potius quàm alio tempore, eo quòd iſtud fiebat ad oſtendendum ſe regem. Nam dicitur: Ecce rex tuus venit tibi ſedens ſuper aſinam. In eo ergo, quòd ſuper aſinam veniebat, oſtendebat ſe illum eſſe de quo prophetæ loquebantur: & tamen Chriſtus non voluit ante hoc ſe oſtendere regem, ſed nunc in fine vitæ: ideo non debuit ante hoc ſic intrare, & ſic ita multa alia Chriſtus tacebat dum viueret, quæ propinquus morti declarauit: ſicut quòd eſſet Chriſtus, & filius Dei prædicari noluit quamdiù viueret, ſed in vltimo die vitæ, cum eſſet ante Caipham ipſe aſſeruit ſe eſſe filium Dei, Marc. 14. capit. Secundo, quia Chriſtus circa mortem ſuam omnia egit clariora, tam in verbis, quàm in dictis. Nam prius erat periculum aliquod, ſi ſe oſtenderet, quia vel impediretur

F paſſio ſua, vel acceleraretur, & non poſſet omnia conſummare, quæ intendebat, circa mortem autem non erat inconueniens, licet mors acceleraretur: ideo tunc omnia clariora faciebat. Sic dicit Chryſoſt. Poſtquam Dominus ſuæ virtutis ſufficientem experientiam dederat, & crux inſtabat in ianuis, omnia cum maiori agit claritate, quę aduerſarios inflammatura erant, & ideo quamuis multoties prius aſcenderit Ieroſolymam: nunquam tamen cum tanta excellentia ſicut modo. Tertio, vt non eſſet Iudæis occaſio excuſationis, quòd eum ex ignorantia occidiſſent, ideo nunc clariora opera, quàm prius agit, vt agnoſci poſſit, quòd Meſſias ſit, & ſi agnoſcere noluerint, non habeant excuſationem. Sic dicit Theophylactus, ſ. Equitans ſuper aſinam venit, vt ſi velint, valeant gloriam eius cognoſcere, & prophetias de eo completas
G ſcirent, & quòd eſt verus Deus: ſi verò noluerint, maius fieret eis præiudicium, quia tot apertis, & claris miraculis non crediderunt.

Quare Chriſtus miſit duos diſcipulos pro aſina, & pullo. Quæſt. VII.

QVęritur, cum Chriſtus miſit pro aſina, & pullo quare miſit duos diſcipulos.

Aliqui dicunt, quòd hoc fuit, quia ita Chriſtus facere ſolitus erat, ſcilicet, quòd nunquam vnum mitteret, ſed duos. Sic dicitur Luc. 10. capit Quòd miſit illos binos ante faciem ſuam.

Dicendum, quòd non ſit propter illud, quia illud non fuit dictum de Apoſtolis, ſed de diſcipulis. Nam vltra
H duodecim, quos elegit, & Apoſtolos nominauit; Luc 6. cap. accepit alios ſeptuaginta duos, qui ſolum erant diſcipuli, & non Apoſtoli, de quibus dicitur Luc. 10. Poſt hoc deſignauit alios ſeptuagintaduos diſcipulos, ideſt poſt Apoſtolorum electionem, & poteſtatem eis traditam, deſignauit ſepuagintaduos diſcipulos. Et de iſtis dicitur, quod mittebat eos binos ante faciem ſuam in omnē locum, in quem ipſe erat venturus, iſti autem, qui miſſi ſunt Apoſtoli erant: ideo non competebat eis illud. Sed dicendum, quod licet Apoſtoli non eſsent ſub illa lege, quod bini mitti deberent, miſit eos nunc duos.

Primo, quia honeſtius erat duos mittere, quàm vnum quantum ad perſonas ipſorum miſsorum. Nam quando duo ſunt, vnus teſtimonium alteri perhibet, an bene, vel malè egerit: Etiam vnus eſt alteri cauſa honeſtatis,
I ſcilicet ne ad malum occaſio ei ſit: ſolus enim neminem erubeſcit: duo autem ſi fuerint, vnus alterum erubeſcet, & erit ei, quædam neceſſitas probitatis, niſi ambo mali ſint, & in malo participes: Chriſtus autem habebat diſcipulos, ad quos pertinebat cuſtodia honeſtatis: ideo conuenientius erat eos ire binos, quàm ſolos, & ſingulares mitti.

Secundo ex cauſa mittentis: honeſtius enim repræſentatur mittens per duos, quàm per vnum potiſſimè, quia nunc Chriſtus omnia agebat cum quadam claritate ante mortem, vt Chryſoſtom. dicit: ideo duos mittere debuit: ſic enim, & ad parandum Paſcha duos diſcipulos miſit Marc. 14. capit. Tertio fuit fortè ex conditione actus, vt meliùs exercerent, iuſſerat enim Chriſtus eis deferre aſinam, & pullum, quod aptius facerent duo, quàm vnus:
K ideo conueniens fuit duos mittere.

Qui fuerunt iſti duo diſcipuli. Quæſt. VIII.

QVæritur, qui fuerunt iſti duo diſcipuli.

Dicendum, quod non apparet, qui eſſent, quia nemo trium Euangeliſtarum, qui hanc rem ſcripſerunt, ſcripſit hoc. Aliqui autem dicunt, quod fuerunt Petrus, & Ioannes, vel Iacobus, & Ioannes. Nam iſtos tres habebat Chriſtus familiariores ſibi ſuper cæteros, vt patet in ſuſcitatione puellæ, ſupra 9. & Marc. 5. & Luc. 8. & in transfiguratione, ſupra 18. & Marc. 9. & Luc. 9. Et in paſſione infra 46. Ideo duos de iſtis mitteret.

Sed poterat dici, quod cum illos tres haberet velut honorabiliores inter cæteros, quod committeret eis miniſtrationes clariores, ire autem pro aſina, & pullo non videbatur

debatur

debatur talis miniſtratio, ideo ſufficiebat quemcunque mitti. Dicendum, quòd verum eſt, quòd miniſtratio non erat excellens, & tamen etiam circa res minimas, ſi vni committeret potius, quam alteri, videbatur quãdam ſpecialem gratiam, & acceptionẽ ille habere circa Chriſtum. Et patet, quia parare cibos ſimilis miniſtratio eſt, ſcilicet nullius honoris, & tamen ad iſtam faciendam miſit Chriſtus Petrum, & Ioannem, quando vltimam cęnam parari fecit, vt patet Luc. 22. cap. Ita ergo, & nunc veriſimile eſt, quod illos duos mitteret, & maximè, quia mittebat eos coram Iudæis, qui eis repugnaturi erant ſuper pullo, & aſina ducendis, & ipſi dicturi erant, quòd Chriſtus mittebat eos: ideo honorabilius erat, quòd tunc duo apparerent miſſi, quàm vnus, & quòd iſti eſſent de præcipuis, ſcilicet Petrus, & Ioannes, credendum eſt ergo, quòd illi fuerint. Alia cauſa eſt, quia dicitur, quòd erant duo, & non dicitur, qui erant. Nam veriſimile erat, quòd præcipui eſſent, & ideo, quòd nominum expreſſione opus non eſſet, ſicut, & de paratione ciborum dicunt Euangeliſtæ, quòd duos diſcipulos miſit non expreſſis nominibus, & Lucas expreſſit, quod illi eſſent Petrus, & Ioannes.

Quomodo poteſt ſtare, quòd Chriſtus miſerit pro aſina, & pullo, quando erat iuxta Bethphagè. cum Mar. dicat contrarium. Quæſt. IX.

QVæritur, cum dicatur hic, quod hoc factum eſt, ſcilicet, quod miſerit Chriſtus pro aſina, & pullo, quando erat iuxta Bethphagè, quomodo poteſt ſtare, quia Marc. 11. dicitur quod hoc fecerat, quando ierat iuxta Bethaniam.

Dicendum, quod non eſt aliqua difficultas in hoc, quia Chriſtus appropinquauit ad Ieruſalem, cum veniret in Bethaniam, & cum veniret in Bethphagè, & hoc, quia vnus locus circa alterum eſt, & ideo appropinquãdo vni appropinquamus alteri. Hoc patet, quia ambo ſunt in monte Oliueti. Nam Bethphagè eſt in monte Oliueti, vt dicitur hic, ſcilicet, & veniſſet Bethphagè ad montem Oliueti. Bethania etiam eſt in monte Oliueti, Marc. 11. Appropinquauerunt Ieroſolymæ, & Bethaniæ ad montem Oliuarum, ſed mons Oliuarum, & Oliueti idem ſunt.

Aliqui ergo dicunt propter iſtud, quòd Bethphagè, & Bethania ſunt idem locus numero, habens multa nomina, ſicut Ieruſalem vocatur multis nominibus, & ita vnus Euangeliſta dixit Bethphagè, alius Bethaniam, in ſe non differunt. Dicendum, quòd non ſtat, quia oportet poni duo loca eſſe. Sic patet: Luc 19. cap. vbi ambo ponuntur, dicitur enim: Et factum eſt, cum appropinquaſſet ad Bethphagè, erat viculus ſacerdotum in monte Oliueti, Bethania quoque villula, ſiue ciuitas in latere montis eiuſdem, & licet iſta duo loca ſint inter ſe propinqua, & ambo circa montem Oliueti, ſcilicet in latere eius, tamen Bethania magis diſtabat à Ieruſalem, quàm Bethphagè: diſtat enim Bethania quindecim ſtadijs Io. 11. & eſt leuca vna, ſcilicet paſſus duo millia centum, & vigintiquinque. De Bethphagè dici ſolet, quòd minus diſtet, ſcilicet, vno milliario, ideſt, mille paſſibus à Ieruſalem, vt ait Remigius. Sed hoc eſt omnino certum. De monte enim Oliueti manifeſtum eſt nobis, quòd mille paſſibus diſtet ab vrbe. Act. 1. capit. ſcilicet iter habens ſabbathi, & tamen iter ſabbathi erat mille paſſuum. Bethphagè autem eſt in latere montis Oliueti, ideo poteſt plus, aut minus diſtare, ſed in hoc parum differt, ſed hoc nobis conſtat, quòd Bethania, & Bethphagè propinqua ſunt, & ideo appropinquando vni appropinquatur alteri, & ſic acceperunt Matth. & Marc.

Quare Chriſtus dixit, ite in caſtellum, quòd contra vos eſt. Quæſt. X.

QVæritur, quare dixit ite in caſtellum, quòd contra vos eſt.

Dicendum, quòd hic accipitur pro Ieruſalem, & valdè large vſus eſt nomine per Tapinoſim figuram, quę
A eſt humiliatio rei magnę, vt ſi dicatur mare gurges, ita Ieruſalem, quæ erat magna ciuitas domina gentium: Threno. 1. cap. Facta eſt quaſi vidua domina gentium, princeps prouinciarum facta eſt, ſub tributo. Vocatur hic caſtellum, quod ad locum paruum pertinet, eſt enim caſtellum locus fortis, & munitus, & paruus, qui magis fortalicium dicitur, quàm locus habitationis, & tamen Ieruſalem erat ciuitas magnę habitationis, ideo largè caſtellum dicitur. Aliqui autem dicunt, quòd Chriſtus vocauit eam caſtellum diminuendo eam ex nomine, & hoc ex indignatione, ſcilicet, quia erat locus inimicus ſibi. Et hoc dicunt expreſſiſſe Chriſtum, cum ait, quod contra vos eſt, ideſt inimicum vobis, & mihi. Sed dicendum, quod non ſtat, quia non dixit, quod contra vos eſt, ideſt aduerſatur vobis, ſed contra vos eſt, ideſt, ex
B oppoſito, vel à fronte eſt. Ibat enim Chriſtus in Ieruſalem, ideo neceſſe erat, quòd quando primo inciperent videre vrbem, illa eſſet, ex oppoſito contra frontem ipſorum, quia non recedebant ab ea neque etiam erat, ex latere aliquo, ſed ad ipſam ibant, ideo contra eos erat. Caſtellum ergo vocauit Chriſtus, nunc Ieruſalem, quia ex parte, ex qua videbat eam, apparebat fortalicium illius, ſcilicet, mons Syon, vbi erat templum, pars autem plana, & populoſa occultabatur, ideo ad modum caſtelli, vel fortalicij erat id, quod Chriſtus de Ieruſalem tunc videbat, & ſic potuit eam, tunc vocare caſtellum, & tamen quando non videt eam, ſed loquitur de ea, vocat ipſam ciuitatem, vt infra 26. cap. Ite in ciuitatem ad quendam, & dicite ei, ſcilicet, ite in Ieruſalem, & parate Paſcha. Nec inuenitur in aliquo loco Euangeliorum, quòd Chri-
C ſtus vocet Ieruſalem caſtellum, niſi in loco iſto, eo quòd tunc loquitur videns eam ex oppoſito, vt dictum eſt.

Quid per caſtellum Chriſtus intellexerit.

Cuius erant aſina, & pullus, vel qua de cauſa erant in Ieruſalem. Quæſt. XI.

QVæritur de aſina iſta, & pullo, quos Chriſtus, nunc duci iubet, cuius erant, vel quomodo ſe habebant. Aliqui dicunt, vt Nicolaus, quòd iſta aſina erat communis, ſcilicet erat de bonis publicis, & erat poſita ad vſum communem pauperum, vt qui indigeret ea tolleret eam, & daret ei cibum, quando operabatur in ea, & facto opere reducebat eam ad locum determinatum, vt alius indigens poſſet eam accipere, & cum ea nutriebatur pullus eius ad ſimile opus, vt cum eſſet fortis applica-
D retur laboribus.

Sed dicendum, quod iſtud non eſt ſatis probabile. Primo, quia ſi hoc eſſet: non eſſet nouum in ciuitate Ieruſalem, ſed antiquum, & apud omnes notum, & ita omnes diſcipuli, qui ſciebant conſuetudines vrbis Ieruſalem, ſcirent de aſina illa, & pullo, & non oportebat illis dicere: Ite, & inuenietis aſinam in tali loco, ſcilicet in introitu vrbis, ſicut Marc. & Luc. Expreſſerunt Marc. 11. & Luc. 19. Hoc enim ad explicandum rem ignotam ponitur: ideo videtur, quòd ipſi neſciebant aliquam talem aſinam de publico eſſe, ſed erat alicuius priuati, ſimili modo certificandi vſus eſt Chriſtus, quando voluit oſtendere diſcipulis, vbi pararent ei Paſcha: illi enim dixerant: Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha? Et ait Chriſtus, ite in ciuitatem, & occurret vobis homo lagenam aquæ
E baiulans, ſequimini eum, & quocunque introierit, dicite domino domus: magiſter dicit, vbi eſt refectio mea, vbi Paſcha cum diſcipulis meis manducem? & ipſe demonſtrabit vobis cęnaculum grande ſtratum, illic parate vobis. Ibi manifeſtum eſt, quod neſciebant diſcipuli locum, ſed Chriſtus direxit eos ad rem ignotam per ſigna 1 Marc. 14. Ita ergo hic. Et licet Matth. hoc breuiter dicat, tamen Marc. & Luc. exprimunt de pullo, quòd nullus hominum ſuper illum adhuc ſedera, & tamen ſi de publico iſta eſſent, ſcirent diſcipuli de aſina, & pullo, & non oporteret eis dici, vbi erat aſina, & etiam qualis erat pullus, quæ tamen Chriſtus expreſſit, ideo videtur, quod alicuius priuati erant aſina, & pullus. Secundo patet, quia Chriſtus nunciauit eis, quod aliquis eos impediret, quando vellent ſoluere aſinam, & pullum, & dixit eis qualiter reſponderent. Si tamen eſſent de communi, &

ad

ad opus pauperum aſſignati, nemo eos impediret, aut ip-
ſi ſcirent, ſi aliquis poſſet eos impedire, & ipſi quærerent
à Chriſto, quid facerent, ſi ab aliquo impedirentur, &
tamen non quæſiuerunt, ſed ipſe inſtruxit eos nihil quę-
rentes: ideo videtur, quòd ipſi nihil ſciebant de aſina, &
pullo, & ſic erant alicuius priuati. Tertio patet, ex mo-
do excuſationis, quem dedit eis, ſcilicet, quod ſiquis di-
ceret eis quare ſoluebant aſinam, & pullum, dicerent:
Dominus his opus habet. Et ita videtur, quòd permit-
terentur portare aſinam, & pullum, quia dominus, ideſt
Chriſtus indigebat, & nemo eſſet, qui ei rem ſuam nega-
ret, vel ſaltem ille, ad quem pertinebant aſina, & pullus
non negarent: talia enim ſigna, & cauſas petendi, & obti-
nendi Chriſtus ponit, quando ſolet petere res priuato-
rum: ſic enim quando miſit ad petendum locum, in quo
manducarent Paſcha, dixit diſcipulis, quod dicerent, ma-
giſter dicit, vbi eſt refectio mea, vbi Paſcha cum diſcipu-
lis meis manducem, & tamen conſtat, quod ibi petеba-
tur locus à priuato, qui tamen conceſſurus erat, cum di-
ceretur ei: magiſter dicit, &c. Et ſimilis modus ponitur
hic, ſcilicet dicite, quia dominus his opus habet: ergo vi-
detur, quòd ad priuatum pertinebant aſina, & pullus.
Quarto, quia dixit eis, & confeſtim dimittet eos. Et ita
prænunciat hoc diſcipulis, quaſi ipſi neſcirent, an dimitte-
rentur portare pullum, & aſinam, an non, & tamen ſi eſ-
ſent de publico, ſcirent Apoſtoli Chriſti, an quis per-
mitteret, vel impediret. Quinto, quia ex hoc, quòd di-
xit, cōfeſtim dimittet eos, videtur innuiſſe, quòd aliquis
habebat ſpecialiter ius ſuper pullum, & aſinam, qui po
terat prohibere, vel permittere portari: quod non fieret,
ſi de publico eſſent. Sexto patet, & efficacius, quia pul-
lus, & aſina habebant dominum, vel plures dominos, er
go non erant poſiti de publico ad prædictum vſum. Sic
patet Luc. 19. cap. ſcilicet ſoluentibus autem eis pullum
dixerunt domini eius ad illos, quare ſoluitis pullum? at
illi dixerunt, quia Dominus neceſſarium habet. Idem
aſſerit Chryſoſt. dicens: Quis enim ſuaſit dominus iu-
mentorum, ideſt pulli, & aſinæ nolle contradicere, vel
nolentes, ſilere, & concedere. & iterum dicit: magis ape-
riens hoc, ſcilicet, intelligibilium eſt, quòd animal poſt-
quam ingreſſum eſt in Ieruſalem ad dominum ſuum re-
miſſum eſt à Chriſto. Hoc enim tenendum eſt, & non
quòd eſſet de publico ad vſum pauperum: Potiſſimè,
quia non videretur hoc conuenienter factum. Nam ſi
aliquod animal ſic eſſet poſitum, periret quia cum ad pu
blicum pertineret, nemo illius diligentem curam gere-
ret, & cito periret.

Ad quid Chriſtus dixit diſcipulis, quos mittebat: Statim inuenietis aſinam. Quæſt. XII.

QVęritur, ad quid dixit Chriſtus diſcipulis, quos mit
tebat: Statim inuenietis aſinam.

Aliqui dicunt, quòd Chriſtus dixit hoc ad oſtē-
dendum ſapientiam diuinam in ſe, ſcilicet, quia futura
purè contingentia certiſſima virtute prædicebat. Sed
dicetur, quomodo ſtabit hoc ſi teneatur, vt communiter
dicitur, quod aſina, & pullus de publico erant: nam non
oportebat, tunc aliquid prædicere Apoſtolis, quia ipſi ſci
rent locum, in quo aſina, & pullus eſſent, & ita ſuperua-
cuum eſſet circa hoc eos inſtruere. Dicendum, quod il-
la poſitio non eſt vera, vt dictum eſt præcedenti quęſtio-
ne, quia aſina, & pullus ad priuatos dominos pertinebāt,
& non ad publicam rem: & tamen ſi teneretur, quod
erant de publico, non obſtaret iſta ratio, quia licet Apo-
ſtoli eſſent certi de loco, in quo aſina, & pullus religari
ſolebant, & vbi poſſent inueniri: tamen non eſſent certi
de tempore, ſcilicet, an quando illuc irent inuenirēt eos,
quia cum ad hunc vſum eſſent aſſignati, vt dicunt illi,
qui hoc aſſerunt, fortè alius tuliſſet eos ad vſum ſuum, &
non poſſent inuenire illos, & redirent vacui: Vel fortè
diſcipuli, ſi prudentes eſſent hoc quærerent dicētes: Quid
faciemus, ſi non inuenerimus pullum, & aſinam in loco
ſolito? & Chriſtus auferens eis iſtud dubium dicit, ſta-
tim inuenietis, ſcilicet, ſtatim vt veneritis ad locum, in
quo ſolent religari inuenietis illos. Sed quia iſta poſi-
F tio non eſt vera, vt dictum eſt præcedenti quæſtione,
non oportet excuſare illam, ſequendo eam. Ideo dicen-
dum, quod dixit Chriſtus ſtatim ad deſignandum diſci-
pulis locum, in quo inuenirent aſinam, & tempus. Nam
ſuppoſito, quod iſta animalia pertinebant ad priuatos,
neſcirent diſcipuli vbi ea quærerent, aut quando inueni-
rent, ideo oportuit, quod aſſignaret locum. Voluit ergo
dicere Chriſtus, quod ſtatim, vt diſcipuli intrarent por-
tam vrbis inuenirent in calle, ante portam cuiuſdam do-
mus pullum, & aſinam ligatos, & ad hoc dixit ſtatim in-
uenietis, ideſt, ſtatim, vt ingreſſi fueritis in vrbem, & per
hoc ſignificabatur eis locus, & tempus, ſcilicet, quod non
oportebat vagari per vrbem ad quærendum, ſed in in-
troitu vrbis inuenirent, & etiam quod nō oportebat ibi
diù expectare, ſed ſtatim vt ingrederentur inuenirent, &
G hoc patet, quia Marc. & Luc. hunc ſenſum expreſſerunt.
Nam Marc. 11. cap. dicitur: Ite in caſtellum, quod con-
tra vos eſt, & ſtatim introeuntes illic inuenietis pullum,
& Luc. 19. cap. dicitur. Ite in caſtellum, quod contra vos
eſt, in quod introeuntes, inuenietis pullum. Sed Mat-
thæus breuiter dixit: Marcus verò conuenienter, & ſuf-
ficienter expreſſit, tam locum, quam tempus, dicens: Et
ſtatim introeuntes, illic inuenietis pullum. Introeuntes
dicit locum. Statim dicit tempus, & locum ſcilicet, ſta-
tim poſt introitum, ſiue vltra portam vrbis: tale autem ſi
gnum dedit Chriſtus duobus diſcipulis, quādo miſit eos
poſt parum ad parandum Paſcha in domum incertam,
& illis ignotam, ſcilicet. Ite in ciuitatem, & occurret
vobis homo lagenam aquæ baiulans, ſequimini eum, &
quocunque introierit dicite domini domus: Magiſter
H dicit, vbi eſt refectio mea? Et ille oſtendet vobis cœna-
culum grande ſtratum. & illic parate vobis: Marc. 14.
cap. Sed obijcietur, quod non intelligatur ſic, ſcilicet, q
poſt introitum vrbis ſtatim inuenirent aſinam, imò ante
quam intrarent in vrbem in via ante portā eam inueni-
rent, quia dicitur Marc. 14. cap. ſ. & abeuntes inuenerunt
pullum ligatum ante ianuam foris in biuio, & ſoluerunt
eum.

Dicendum, quod aſina, & pullus intra ciuitatem erant
apud portam domini ſui. Nam vt dictum eſt, præceden-
ti quæſtione non pertinebant ad rempublicam, ſed ad
priuatos, & ideo Dominus ſuus ante portam tenebat eos
ligatos, quia fortè aliquid volebat operari cum aſina. Et
cum dicitur, quod erant ante portam foris, non eſt intel-
ligendum de porta vrbis, ſed de porta Domini eorum,
I ſcilicet quod ſtatim, vt introierunt in vrbem, occurrebat
diſiunctio duarum viarum, quam Marcus biuium vocat
& in illa interſectione erat domus Domini pulli, &
aſinæ, & ante ianuam, ideſt, coram ianua illius foris, ideſt
non intra domum erant aſina, & pullus.

Neceſſe eſt autem ſic intelligi. Nam aliàs non pote-
runt concordari Euangeliſtæ: immo ipſemet Marc. ſibi
repugnabit. Nam dixit: Ite in caſtellum, quod contra
vos eſt, & ſtatim introeuntes illuc, inuenietis pullum, er-
go oportebat, quod prius introirent, & poſtea inuenirēt:
Etiam Luc. 19. dicitur, ite in caſtellum, quod contra vos
eſt: in quod introeuntes inuenietis pullum, ergo intra por
tam ciuitatis erant, ſed erant, extra portam domus Do-
mini ſui coram illa in biuio.

K *Quomodo dicitur hic, inuenietis pullum, & aſinam, cum Marcus dicat tantum pullum.* Quæſt. XIII.

QVęritur, cum dicatur hic, quod inuenirent pullum
& aſinam, quomodo ſtare poteſt, quia Marc. 11.
dicitur, quod inuenirent pullum innuens, quod
non eſſet ibi aſina. Nam dixit, inuenietis pullum liga-
tum, ſoluite, & adducite mihi.

Dicendum, quod verè erant ligati ſimul aſina, & pul-
lus, qui erat filius eius, vt dicitur in litera. Ad dictum
Marc. dicendum, quod ille de aſina ſubticuit, dicens de
ſolo pullo, ſicut & multa alia tacet vnus Euangeliſta, quę
exprimit alius, & multa ſunt, quæ omnes Euangeliſtæ ta
cent, quæ ſi ſcriberentur mundus non caperet: Ioan. 21.
cap. & locus ab auctoritate non tenet negatiue. Sed ad-

hinc obiſcietur, quod non ſit veriſimile hoc ſubticuiſſe Marc. ſi fuiſſet, quia ſi ſemel de hac re loqueretur & taceret de aſina, eſſet probabile, & tñ ſępè de hoc loquitur, & nunquam dixit, niſi de pullo, ſcilicet inuenietis pullum ligatum ſuper quem nemo adhuc hominum ſedit, ſoluite illum, & adducite mihi. Et iterum ſiquis dixerit vobis, quid facitis? dicite, quia Domino neceſſarius eſt & continuo illum dimittet. Et iterum abeuntes inuenerunt pullum alligatum, & ita ſępè de pullo dicitur, & non de aſina. Dicendum, quòd hoc non obſtat. Nam non recipitur argumentum tacentis contra loquentem in ſcriptura. Matthæus enim expreſſit, quòd eſſent aſina, & pullus ligati: iden etiam ſi omnes alij Euangeliſtę taceant, manifeſtum eſt, quòd iſtud erat. Nam qui tacent, non negant, cum multa ſint, quæ non ſcripſerint. Si autem aliquid aſſeratur, & dicamus non fuiſſe ſic, facimus ſacram Scripturam falſam, quo nihil deterius, & abſurdius: maximè, quia non ſolum Matthæus expreſſit aſinam, & pullum ligatos, ſed etiam Lucas, nam dicitur Luc. 19. capit. In quo introeuntes, inuenietis pullum alligatum: ergo ambo erant alligati. Cauſa autem, quare Marcus tacuit de aſina erat, quia non faciebat ad propoſitum eius. Nam non agit de ea, quicquam ipſe, neque Lucas: ideo de qua non erat proſecuturus noluit mentionem facere: Lucas quoque non dixit aſinam, & pullum ligatos, ſed dixit pullum alligatum aſinæ. Et ratio eſt, quia de aſina, non vult dicere, ſi ſoluta fuerit, & tamen ſi diceret eam ligatam, cum poſtea de ſolutione agat, intelligeretur de ſolutione illius, vel eſſet ſuperuacuum de illius ligatione dicere, quæ ad propoſitum non pertinebat: ſolum enim pullum fuiſſe ſolutum dicit, & ideo licet aſinam, & pullum ſimul fuiſſe aſſerat, non dicit ambos fuiſſe ligatos, licet verum eſſet, ſed quòd pullus erat aſinæ ligatus, non enim artificioſus loquendi modus pręmittit aliquid, quod in narratione nequaquam proſequamur, vel quod ad propoſitum ipſius loquentis non agat.

An Chriſtus iuſſit diſcipulis ferre aſinam, & pullum ſimul, vel ſolum pullum. Quæſt. XIIII.

QVæritur, an Chriſtus iuſſit diſcipulis ferre aſinam, & pullum ſimul, vel ſolum pullum.

Aliqui dicunt, quòd ſolum pullum iuſſit adduci: iſta enim videtur cauſa quare Marc. de ſolo pullo dixerit licet enim aſina, & pullus ſimul eſſent, de ſolo pullo dixit, ſcilicet, quia illum ſolum ad ſe duci volebat: vnde dixit, ſoluite, & adducite illum. Etiam quod efficacius eſt, quia Lucas de aſina, & pullo præmiſit, & tamen poſtea de ſolo pullo proſecutus eſt, ſcilicet inuenietis pullũ alligatum aſinæ, ſoluite illum, & adducite. Et poſtea de eo ſolo dicit, quòd adductus fuerit ad Chriſtum, etiam ſatis videtur conſonare hic litera. Nam licet præmittatur inuenietis aſinam, & pullum, ſubditur, ſoluite, & adducite, quod ad alterum eorum referri poteſt, & ita conſonabat literæ Marci, & Lucæ.

Dicendum, quòd Chriſtus ambos iuſſit ad ſe ferri, & patet primo, quia diſcipuli fecerunt, quod præcepit eis Chriſtus, ſicut dicitur in litera, euntes autem diſcipuli fecerunt ſicut præcepit illis Ieſus, & tamen conſtat, quòd duxerunt aſinam, & pullum, quia in litera dicitur: Et adduxerunt aſinam, & pullum, ergo ambos iuſſit Chriſtus duci. Secundo patet, quia ex verbis Chriſti patet, quòd de ambobus mãdauerit, dixit enim, ſiquis vobis aliquid dixerit: dicite, quia Dominus his opus habet, ideſt pullo, & aſina: ergo ambobus indigebat, & de ambobus pręcipiebat. Tertio, quia dicit. Et ſtatim dimittet eos, ideſt pullum, & aſinam: & tamen ſi non iuberet ipſe ferri ambos diſcipuli nolent ambos ferre, & conſequenter nõ eſſet opus, quòd dimitteret: quis ambos portari. Verè ergo dicendum eſt, quòd ambos portari iuſſit, & ambos portauerunt. Cum autem dicitur, quòd Marcus: & Lucas de ſolo pullo dixerunt: dicendum, quòd non tenet ratio: nam taciturnitas ipſorum non arguit contra Matthæum, qui dixit de aſina, & pullo, & poſtea de ſolo pullo proſecutus fuerit.

Non obſtat, quia hoc non fecit, quaſi aſina non fuerit A ducta ad Chriſtum, ſed quia de ſolo pullo dicere intendebat, quòd autem de Matthæo dicitur. quòd cõſonet huic ſenſui non ſtat, cum ipſe expreſsè ponat, quòd pullus, & aſina ad Chriſtum ducti ſunt: ideo cum dixit, ſoluite: refertur ad ambos.

Ad quid Chriſtus iuſſit duci aſinam, & pullum ſimul. Quæſt. XV.

QVæritur, ad quid Chriſtus iuſſit duci aſinam, & pullum ſimul, quia ſufficiebat ſola aſina, aut ſolus pullus ad equitandum: potiſſimè, quia pauco itinere equitaturus erat, ſcilicet, quaſi per milliarium de Bethphagè, vſque Ieruſalem. Dicendum, quòd fuerunt ambo neceſſarij, & non quidem ad neceſſitatem tolerandi laborem B equitationis, quia ad hoc aſina ſufficiebat, ſed primo ad ſignificationem: non enim Chriſtus equitabat modo, quaſi itinere fatigatus, ſed ad aliquid oſtendendum, & quia aliquid ſignificaretur per pullum, & aſinam, quod non ſignificaretur per ſolam aſinam fuit neceſſarium vtrumquè duci: aſina enim, quæ oneribus aſſueta, & attrita erat, populum Iudaicum ſignificat, qui oneribus legis ſemper fuerat ſubditus: pullus verò, ſuper quem nemo adhuc hominum ſederat: Marc. 11. & Luc. 19. ſignat populum gentilem, quem nemo ad obſeruationem iuſtitiæ inſtituerat, ſed indomitus erat: ſuper vtrũquè autem Chriſtus ſedit, vel vtrunquè neceſſarium habuit, quia vtrunque populum ad ſe vocauit ſubijciens legi, faciens pacem his, qui propè, & his, qui longè.

Secundo, & præcipuè fuit ad complendum propheC tiam. Nam, vt dixit Matthæus, hoc totum factum eſt, vt adimpleretur quod dictum eſt per prophetam, ſcilicet Zachariam, & tamen Zachariæ 9. c. dicitur, ſedens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ: ideo tam aſinam, quam pullum habere debuit, & vtruoque duci iuſſit.

Quare Matthæus fecit mentionem de aſina, & pullo, Lucas autem, & Marcus de pullo tantum. Quæſt. XVI.

QVæritur, quare Matthæus fecit mentionem de aſina, & pullo: Marcus vero de ſolo pullo, & Lucas etiam.

Dicendũ, quo ad veritatem, aſina, & pullus ad Chriſtum adducti ſunt ſimul, vt oſtenſum eſt ſupra, & ideo D Matthæus innitens veritati rerum geſtarum plenè narrando dixit de ambobus. Quia verò Marcus, & Lucas tacuerint de aſina non obſtat: nam etiam ſi Matthæus de ſola aſina diceret, & Marcus, & Lucas de ſolo pullo, intelligi debere ambos eſſe ſimul dictos, quanto magis, quia Matthæus ambos expreſſit: Marcus autem, & Lucas nõ intenderunt toti veritati explicandi, ex cauſa, quæ eos mouit, vt infra dicetur: ideo Matthęus vtrunque poſuit. De hoc dicit Auguſtinus lib. de concor. Euang. ſcilicet: Matthæus aſinam dicit, & pullum, cæteri autem de aſina tacent: vbi ergo vtrunque factum poteſt intelligi, nulla repugnantia eſt, nec ſi alius vnum, nec ſi alius alium commemoraret: quanto minus moueri oportet, ſi alius vnum, alius vtrunque commemoraret.

In q. 13

Secundo fuit, quia Matthæus allegauit hic auctoritaE tem Zachariæ, in qua de aſina, & filio eius dicitur, vt patet in litera, & Zach. 9. cap. Ideo debuit dicere fuiſſe aſinam, & pullum deductos ad Chriſtum, quia aliàs non concordaret allegatio narrationi ſuæ per omnia. Marcus autem, & Lucas nihil allegant ſuper hoc: ideo ex hac parte nõ fuit eis neceſſe dicere de ambobus, ſed ſufficiebat de ſola aſina, aut de ſolo pullo dicere.

Tertio, & principaliter, quia aſina, & pullus ducti fuerunt ad equitandum, & tamen Chriſtus ſuper ſolum pullum videtur equitaſſe, ideo concorditer de illo ſolo dixerunt Marcus, & Lucas: Matthæus autem non curauit ſolum deducere iſta animalia ad equitãdum, ſed etiam ad impletam prophetiam oſtendendum, ideo de ambobus dixit, ſicut propheta ambos expreſſit.

Quarto, poteſt alia eſſe cauſa, dato, quòd dicatur Chriſtus ſuper ambos equitaſſe, quia de hoc dubium eſt, vt

dicetur

dicetur ſequenti quæſtione,& tenendo,quòd ſuper am- F
bos equitauerit,-ſt dicen um,quòd Marcus,& Lucas de
ſolo pullo dixerunt, quia de illo ſolo erat difficultas. Nã
aſina erat labori,& oneri aſſincta,& ideo faciliter dimit-
teretur ad equitandum ſuper eam: pullus autem erat in-
domitus, ſuper quem nemo adhuc ſederat, vt ambo,
ideſt Marcus, & Lucas expreſſerunt. Vnde Dominus
eius nõ faciliter permitteret illum duci ad equitandum:
& tamen permiſit,& hoc erat opus admirandum. Mat
thæus autem non conſiderauit hoc,ſed magis prophetiã,
& res geſtas,ideo de ambobus dicit.

An Chriſtus equitauit ſuper ambo animalia, vel ſuper alterum ipſorum. Quæſt. XVII.

QVæritur,an Chriſtus equitauit ſuper ambo anima- G
lia,vel ſuper alterum ipſorum.

Dicendum, quòd an ſuper ambo equitauerit non ap-
paret:conſtat enim,quòd ſuper pullum equitauerit, de
aſina autem non conſtat: ideo pro vtraque parte poſſunt
adduci rationes. Et primo, quòd Chriſtus equitauerit
ſuper vtrunque:nam ſi non equitauit, niſi ſuper pullum,
non iuſiſſet adduci,niſi pullum,& tamen iuſſit,tam pul
lum,quàm aſinam:ergo ſuper ambos equitauit.

Secundo, quia hoc videtur innui ex verbis Chriſti:di-
xit enim,ſiquis vobis aliquid dixerit, dicite,quia Domi-
nus his opus habet,ideſt,aſina, & pullo indiget, & tamẽ
indigentia eorum, erat ad equitandum, ergo ſuper am-
bos equitauit.

Tertio patet,quia per pullum,& aſinam,ſignificantur
populus Iudęorum,& gentilium,& tamen ſuper ambos H
Chriſtus ſedit ſubijciendo eos legi ſuæ: ergo videtur, ꝙ
verè Chriſtus ſuper vtrunque equitauerit. Sic dicit Ra-
banus:Matthæus ſolus, qui Euangelium Iudæis ſcripſit,
aſinam Domino refert adductam, vt eidem etiam genti
Hebreę,ſi pęniteat non deſperandam monſtret eſſe ſalu-
tem. Sic etiam Beda dicit:pullus enim aſinę,laſciuus,&
liber populum nationum ſignat, ſuper quem nemo ad-
huc hominum ſedit, quia nemo rationabilium docto-
rum fręnum correctionis, quo, vel linguam cohiberet à
malo,vel in arctam vitę viam ire cogeretur, vtilia ſuadẽ
do contulerat,& tamen ſicut gentiles docuit, qui per aſi-
næ pullum ſignificantur, ita, & Iudæos etiam docuit, &
ſibi ſubdidit,qui per aſinam conuenienter ſignificantur:
ergo aſce dit ſuper aſinam,& ſuper pullum.

Quarto,quia Zacharias apertè hoc dicit, ſcilicet aſcen I
dens ſuper aſinam,& pullum filium aſinæ:ergo oportet,
quòd ſuper vtrunque aſcenderit. Contra verò videtur,
quod ſuper pullum tantum equit: auertit id autem pri-
mo patet,quia licet Matthæus dicat adductos eſſe aſinã,
& pullum:tamen ſuper ſolum pullum aſcendiſſe comme
morat. Dixit enim. Adduxerunt aſinam, & pullum,
& impoſuerunt ſuper eum veſtimenta ſua, ideſt, ſuper
pullum. Et ſequitur, & deſuper eum ſedere fecerunt,
ſcilicet,ſuper pullum. De aſina autem nihil dicit, & ta-
men ſicut de aſina,& pullo locutus eſt, quod adducti fue
runt ad Chriſtum,ſi ſuper ambos equitaſſet, diceret de
hoc Matthæus, vt manifeſtius oſtenderet, quomodo illi
fuerint neceſſarij, & tamen de aſina nihil dicit: ergo vi-
detur,quòd aſina non fuit ad equitandum.

Secundo patet,quia Marcus,& Lucas,de ſolo pullo lo- K
cuti ſunt, & ipſi dicunt quomodo Chriſtus equitans ve-
nerit in Ieruſalem,ergo videtur, quòd ſi equitaſſet ſuper
aſinam,quòd etiam de illa dicerent, quia non eſſet ma-
ior ratio,de vno,quam de alio, ſed non dixerunt de illa,
ergo non equitauit ſuper illam, & iſta ratio ſatis mouet.

Tertiò patet, quia conſtat, quod ſtatim, vt animalia
ad Chriſtum deducta ſunt, aſcendit Chriſtus ſuper pul-
lum, & illud erat non longè à Ieruſalem, ſed poſtquam
equitauit ſuper eum, non videtur aliqua cauſa,quare de
ſcenderet, & aſcenderet ſuper aſinam: ergo non aſcendit
ſuper aſinam.

Dicendum, quod vtraque poſitio poteſt ſuſtentari, te-
net enim Nicolaus, quod ſuper ambos aſcenderit,non
quidem ſimul,quia non erat poſſibile,ſed ſucceſsiuè, ſci-
licet,quod primo ſuper pullum,deinde ſuper aſinam, &
dat cauſam,ſcilicet, quia pullus erat indomitus,cum ne-
mo adhuc hominum ſediſſet, vt dicitur Marc. 11.& Luc.
19. & ideo, quia fortaſſis non bene tolerabat equitantẽ,
aſcendit poſtea ſuper aſinam,quæ domita erat.

Et tenendo hoc poteſt dici, ad primum in oppoſitum,
quòd licet Matthæus faciat mentionem, quòd ſuper pul
lum ſederit,& non de aſina: tamen ſedit ſuper aſinam,
ſed fecit mentionem de ſolo pullo, quia ſuper pullum ſe
dit prius,& poſtea ſuper aſinam.

Ad ſecundum dicendum,quòd Marcus, & Lucas de
ſolo pullo dixerunt, licet ſuper aſinam etiam equitaue-
rit, propter aliqua, quæ ad hoc mouerunt eos, vt dicetur
ſequenti quæſtione.

Ad tertium dicendum, quòd licet non longè eſset à Ie
ruſalem,quando Chriſtus equitauit ſuper pullum, tamẽ
ſiue,quia ille erat indomitus, ſiue propter ſignificationẽ,
vt Nicolaus vult,aſcendit poſtea ſuper aſinam, & ita ſu-
per vtrunque aſcendit. Si autem tenere quis velit,quòd
ſolum aſcendit ſuper pullum,poteſt reſponderi ad primũ
in oppoſitum, quòd Chriſtus fecit duci vtrunque. Pri-
mo,quia pullus erat paruus,& nutriebat eum aſina, &
fortaſsis illo ablato nollet ea quieſcere.

Secundo, & efficacius, quia ad ſignificationem hoc
pertinebat. Nam tam populus Iudæorum, quam genti
lium ad legem Chriſti venturi erant,& vtrunque popu-
lum Chriſtus vocaturus erat, & ideo pro aſina, & pullo
mittere debebat, & tamen ſuper aſinam non oportebat
aſcendere,quia iam aſcenderat,quia legem Dei populus
Iudaicus tenuerat, & tenebat, ideo & iam ſuper aſinam
Chriſtus aſcenderat,populus autem gentilium, nondum
tenuerat aliquam legem Dei poſitiuam, ideo ſuper pul-
lum nondum aſcenderat & ita conueniens erat, quòd ſu
per pullum aſcenderet,& non erat neceſſarium, quòd
aſcenderet ſuper aſinam.

Ad ſecundum dicendum,quòd Chriſtus illis opus ha-
bebat,non quidem ad equitandum ſuper vtrunque,quia
ſuffeciſſet aſina, ſed ad ſignificationem, ſed tamen ad ſi-
gnificationem ſatis erat mitti pro vtroque licet ſuper ſo-
lum pullum equitaret, propter rationem oſtẽſam in prę-
cedenti ſolutione, ergo non oportuit, quòd ſuper vtrun-
que equitaret. Ad tertium dicendum,quòd illa compa-
ratio cõueniens eſt, & tamen iam Chriſtus ſederat ſuper
aſinam inquantum legem Dei populus Iudaicus tolera-
uerat,& nunc tolerabat, ſuper pullum autem nullo mo-
do ſederat,ideo ſuper illum,nunc ſedere oportebat.

Ad quartum dicendum, quòd nõ poteſt dici Chriſtus
aſcendens ſuper aſinam,& pullum non ſimul,quia non
erat poſſibile,neque etiam ſucceſſiuè aſcendens quia ſem
per ſuper pullum equitauit, poſtquam aſcendit in illum,
ſed quia pullus,& aſina ſimul ducebantur, pullus qui-
dem,ſuper quem ipſe equitabat, & aſina iuxta pullum,li
cet ſuper eam non equitaret, & hoc,quia ſi propter iſtam
prophetiam deberemus diceret,quòd Chriſtus prius aſcẽ
dit ſuper vnum, deinde ſuper aliũ, oportebat dici, quòd
prius ſuper aſinam equitauerit,deinde ſuper pullum: cũ
ita dicatur aſcendens ſuper aſinam,& pullum filium aſi-
nę,& tamen conſtat,quòd ſtatim, vt ducta fuerunt am-
bo animalia ad Chriſtum, aſcendit ſuper pullum, vt di-
citur ſupra in litera, & idem oſtendunt Marcus, &
Lucas.

Dicendum ergo eſt, quòd iſta quæſtio eſt problema
neutrum,& licet vtrunque opinari. Et verum eſt,quòd
aliqualiter mouet dictum Zachariæ ad oſtendendum, ꝙ
Chriſtus ſuper vtrunque equitauerit, quo non exiſtente,
manifeſtè dicendum eſſet,quod ſuper ſolum pullũ aſcen
di, cum magis faueant rationes iſti parti. Et tamen
dicendum,quod adhuc ſtante dicto prophetico veriſimi
lius eſt,quòd ſuper ſolum pullum ſederit Chriſtus,quàm
ſuper aſinam,& pullum, quia hoc magis conſonat ratio-
ni, & literæ Euangeliſtarum: omnes enim tres de pullo
dicunt,& de aſina nemo aſſerit, quòd ſuper eam aſcende
rit, licet Matthæus eam ductam aſſerat ad Chriſtum.
Rationes autem, quas Nicolaus inducit, ideſt modus,
quo dicit hoc factum fuiſſe, non conſonat.

Primo,quia dicit,quòd Chriſtus aſcendit primo ſuper
pullum,& quia ille nondum erat domitus, quaſi ex hoc
ſeque-

ſequeretur, quòd non eſſet aptus ad equitandum, quòd dimiſerit eum, & aſcenderit ſuper aſinam. Hoc autem videtur oſtendere quandam ignorantiam in Chriſto, ſcilicet, quod putans pullum bonæ equitationis aſcenderit ſuper illum, & poſtea inueniens, quod erat malæ equitationis, dimiſerit illum, & aſcẽderit ſuper aſinam, ſed hoc eſt inconueniens, quia ſicut ipſe veritatem huius rei ſciebat: ita non debuit in eo aliquid apparere, per quod putaretur iſtud ignorare.

Secundo, quia quando dicit, quod etiam hoc factum fuit ad ſignificationem, non conuenit, primo, quia cum hoc, quod Chriſtus aliquid faceret ad aſſignãdum aliud, oportebat quod ex parte rei factæ materialiter appareret aliqua cauſa faciendi, quæ ſufficeret, etiam ſi non intẽderet agens inde aliquid ſignificare, vel ſi non eſſet talis, oportebat oſtendere ex modo faciendi, quod faciebat ad aliquid ſignificandum, & tunc, vt nemo poſſet Chriſtum imperitiæ arguere, Euangeliſta exprimeret cauſam faciẽdi, vel ſaltem in generali oſtenderet, quod non faciebat rem ſine myſterio. Sic patet, quando maledixit ficulneę, dicens: Non manducet quis ex te fructum in æternum. Infra in litera, & Marc. 11. Nam dicitur Marc. 11. quod non erat tempus ficorum, quando Chriſtus iuit ad ficulneam, & ideo manifeſtum eſt, quod ſi ipſe nõ eſſet porò inſipiens, & beſtialis, quod non iret ad illam ſolum, vt comederet ficus. Iuit ergo ad aliquid ſignificandum, & tamen hic non oſtendit Euangeliſta, aliquam cauſam, quare poſtquam aſcẽderit pullum dimiſerit eũ, & aſcenderit ſuper aſinam: immo non aſſerit, quod ſuper aſinam aſcenderit, ergo videtur, quod non aſcenderit ſuper illam.

Tertio, quia non conuenit actus Chriſti ſignificatiuũ: Nam ſi ad ſignificandum, quod Chriſtus legem poſuerit ſuper Iudæos, & Gentiles, equitaret ſuper ambo animalia, oporteret, quod prius ſuper aſinam equitaret, deinde ſuper pullum. Nam quomodocunque accipiatur ſemper fuerunt Iudæi priores in onere legis, quàm Gentiles, habuerunt enim Iudæi legem Moyſi, quæ erat lex Dei eo tempore, quo gentiles nullam legem habebant, & ita priores erant in tolerando onus. Etiam in lege Chriſti priores fuerunt Iudæi, quam Gentiles, quia Chriſtus prędicauit Iudæis, & non gentilibus, & conuertit ad ſe multos, & poſt mortem Chriſti Apoſtoli manentes ſimul in Ieruſalem multos conuerterunt, quorum vita ſimul erat Actu. 2. & 3. & 4. & 5. & non iuerunt ad prædicandũ gentilibus, quouſq; Iudęos repulerunt eos. Actu. 14. ſcilicet. Primum oportebat loqui vobis in regno Dei, ſed quia repuliſtis, & indignos vos feciſtis verbo vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Apoſtoli quoque ipſi, qui fuerunt primi in lege Chriſti, & vocant ſe primitias creaturæ ad Rom. 8. capit. Iudæi erant, & ipſi conuerterunt gentiles ad Chriſtum, ideo ſi ad ſignificandum, quod vterque populus eſſe deberet, ſub lege Dei, Chriſtus ſederet ſuper ambo animalia, primo ſedere debebat ſuper aſinam, deinde ſuper pullum, & tamen prius ſedit ſuper pullum, vt litera innuit, & idem Nicolaus dicit: ergo non conueniẽter ſederet poſtea ſuper aſinam.

Quarto patet, quia ſi concederetur, quod Chriſtus ſuper ambo animalia ſediſſet, maximè hoc fieret ob dictũ Zachariæ, quia alia non vrgent, & tamen Zacharias dixit, ſedens ſuper aſinam, & filium aſinæ: ergo ſi ſuper ambo ſucceſſiuè ſedit, oportet quod primo ſuper aſinam ſederit, ſed non fecit, ergo prius ſedit ſuper pullum.

Quinto patet, quia etiam hoc non conuenit ſignificationi: nam ſi ad ſignificandum quod tam populus Iudaicus, quàm gentilis legem Chriſti ſuſcepturi eſſent, Chriſtus ſederet ſuper aſinam, & pullum, non conueniret, quod poſtquam ſediſſet ſuper pullum dimitteret eum, & aſcenderet ſuper aſinam, quia per hoc innueretur, quod populus gentilis, qui accepiſſet legem Chriſti, aliquando recederet ab ea, vel Chriſtus deſineret ſedere ſuper eum. Sed falſum eſt, quia ſemper tenuit, & tenebit legem Chriſti vſque ad finem ſęculi: ergo poſtquam ſedit ſuper pullũ, non deſcendit, vt ſederet ſuper aſinam, & conſequenter non ſedit, niſi ſuper pullum: Deinde quod ſuper aſinam ſederit, non reſiſtimus, ſed præcedens eſt veriſimilius.

Si Chriſtus equitauit ſuper ambo animalia, quare Marcus, & Lucas de ſolo pullo dixerunt.
Quæſt. XVIII.

QVæritur, ſi daretur, quod Chriſtus ſederit ſuper aſinam, & pullum, quare Marcus, & Lucas de ſolo pullo dixerunt.

Dicendum, quod ſuper ſolum pullum ſedit, vt veriſimilius videtur, ex his, quæ dicta ſunt præcedenti quęſtione, & ideo non oportuit, quod facerent mentionem, niſi de eo. & tamen ſuppoſito, quod etiam ſuper aſinam ſederit, fecerunt de ſolo pullo narrationem. Primo, quia ſuper eum primo ſedit.

Secundo propter difficultatem: nam de aſina pauca difficultas erat, & tamen pullus non erat adhuc domitus, cum nemo ſuper eum ſediſſet, ideo de hoc erat ſpecialis ratio, & hoc videntur ambo Euangeliſtæ ſenſiſſe. Nam ambo dicunt, quod nemo adhuc hominum ſuper illum ſederat.

Tertio, videtur hoc factum ad oſtendendum Chriſti intentionem de ſignificatione per hoc facta, ſcilicet, vt innuatur, quòd ipſe ad aliquem ſpecialem finem hoc fecerit, cum pullus non erat ad hoc aptus, quia erat indomitus, cum nemo hominum adhuc ſuper illum ſediſſet, & tamen ipſemet Chriſtus dixit, inuenietis pullum ligatũ, ſuper quem nemo adhuc hominum ſedit: Soluite, & adducite illum, ideo videtur, quod ad ſignificationem faciebat, ſcilicet, vt oſtenderet, quod populus gentilis, qui erat velut pullus laſciuiẽs, & indomitus ſuſcepturus erat legem ſuam.

Quarto fuit ad oſtendendum poteſtatem Chriſti, flectendo animum Domini pulli: nam cum non eſſet pullus aptus ad equitandum, non concederet illum portari, niſi magna vis diuina animum illius tetigiſſet.

An quis vetuerit diſcipulos accipere pullum, & aſinam.
Quæſt. XIX.

QVæritur, cum dicatur hic, ſiquis vobis aliquid dixerit, an quis vetuerit diſcipulos accipere pullum, & aſinam.

Dicendum, putant quidam, quòd non, quia in litera non fit mentio, ſed ſolum, quod adduxerunt aſinam, & pullum. Item, quia putant, quod pullus, & aſina pertinerent ad rempublicam, ideo nemo prohiberet accipere. Eſt dicendum, quòd diſcipulis volentibus accipere pullum, & aſinam fuerunt, qui prohiberent, & non permiſiſſent, niſi dixiſſent, dominus his opus habet, ſicut ipſe Chriſtus dici iuſſerat. Et patet, quia Marc. 11. dicitur, & abeuntes inuenerunt pullum ligatum ante ianuam foris in biuio. & ſoluunt eum, & quidam de illic aſtantibus dicebant illis, quid facitis ſoluentes pullum, & dixerunt eis ſicut præceperat Ieſus, & dimiſerunt eis, ſcilicet, pullum. Et etiam Luc. 19. c. dicitur: Soluentibus autem illis pullum dixerunt domini eius ad illos, quid ſoluitis pullum? at illi dixerunt, quia Dominus eum neceſſariũ habet. Imò dicendum, quòd erat conueniens, quòd eſſet aliqua reſiſtentia, vt magis appareret virtus Chriſti, vt dicetur ſequenti, q. Ad rationem primam in contrarium dicendum, quod licet Matthęus taceat, tamen, ita accidit cum Marcus, & Lucas illud enarrent, vt dictum eſt, & non eſt aliquis Euangeliſtarum, qui multa tacuerit, & omiſerit, vt apparet ex his, quæ quidam tacent, & alij exprimunt: & etiam multa ſunt, quæ ab omnibus tacẽtur, cum dicatur Ioan. 21. Quod ſi ſingula ſcribantur, mundus non capiet eos, qui ſcribendi ſunt libros. Ad ſecundum dicendum, quòd falſum pręſupponitur: nam aſina, & pullus non pertinebant ad rempublicam, ſed ad ſpecialem dominum, vel ad aliquos dominos, vt oſtenſum eſt ſupra, & ita ad aliquos pertinebat ius prohibendi, ſicut de facto prohibuerunt.

In q. 1. 1.

Quare Chriſtus dixit diſcipulis, ſiquis vobis aliquid dixerit. Quæſt. XX.

QVæritur, quare Chriſtus dixit diſcipulis: ſiquis vobis aliquid dixerit.

Dicendum, quod fuit primo ad oſtendendum diuinam ſapientiam ſuam. nam per hoc innuebat, quod eis aliquis diceret verba prohibitionis, ſicut enim Chriſtus oſtenderat ſapientiam per hoc, quod deſignauerat eis locum, & tempus inueniendi aſinam, quæ erant contingentia futura, & hoc ad ſapientiam diuinam pertinebat, ita, & prędicendo eis, quod aliquis reſiſteret non permittendo ducere aſinam, & pullum, oſtendebat diuinã ſapientiam, quia iſta futura erant, & contingentia, ſcilicet, quod aliquid eos prohiberet.

G Secundo, vt inſtrueret diſcipulos, & non irent inaniter: nam ſi Chriſtus diceret eis, quod irent pro aſina, & pullo præmonſtrando locum, ſi nihil aliud vltra diceret putarent diſcipuli, quod nemo eos impediret, ideo quando inuenirent impedientes recederent, non ferendo aſinam, & pullum, vt ergo docerent, quod Chriſtus iubebat, inſtruit eos circa ea, quæ ventura erant.

Tertio fuit, vt aduerteret reſponſionem eorum ad dominos aſinę, & pulli: nam ſi diſcipuli ſoluerent aſinam, & pullum non permitterent domini illos ducere, niſi dicerentur verba Chriſti, quæ virtutis, cuiuſdam eſſe videbantur, ſcilicet, dominus his opus habet, quibus dictis cõfeſtim dimitterent domini diſcipulos ſoluere, & portare aſinam, & pullum, & ita factum eſt, vt patet Marc. 11. &

H Luc. 19. & tamen iſtud non diceret Chriſtus diſcipulis, niſi prius dixerit eis, ſiquis aliquid dixerit vobis, ergo debuit hoc dicere.

Quare Chriſtus locutus eſt conditionaliter, ſcilicet, ſiquis, cum ſciret certiſſimè ſic futurum eſſe. Quæſt. XXI.

QVæritur, quare Chriſtus dixit, ſiquis vobis aliquid dixerit: nam ita futurum erat, quod aliquis aliquid eis diceret: ideo potius dicere debuiſſet determinatè, quod aliquid eis dicendum eſſet ad prohibendum eos. Aliqui dicunt, quod ita Chriſtus dixit iſtam rem determinatè annunciando eam formam: & tamen Matthæus po[...]it conditionaliter, quia ſæpè Euangeliſtæ ſeruata identitate ſententiæ, mutant verba Chriſti.

I Sed dicendum, quod non ſtat, quia omnes tres Euangeliſtæ concordant in hoc, nam ſicut Matthæus dixit, ſiquis vobis aliquid dixerit, ita Marcus dixit, & ſiquis vobis dixerit, quid facitis? Et Lucas dixit: ſiquis vos interrogauerit, quare ſoluitis? Et tamen ſi Chriſtus poſuiſſet ſine conditione, aliquis eorum ſaltem poneret ſine conditione, ſed omnes poſuerunt cum conditione, ergo dicendum eſt, quod ita Chriſtus dixerit.

Eſt ergo dicendum, quod Chriſtus ſciebat, quod aliquis prohiberet diſcipulos, & tamen noluit ponere determinatè, ſed ſub conditione, vt non videatur ſub neceſſitate ponere actum eorum, qui Apoſtolos prohiberent, cum iſta ſint libera.

K Secundo poteſt dici, quod licet ponatur conditionaliter, reſoluitur in ſimplicem temporalem. ſcilicet, ſiquis vobis aliquid dixerit, id eſt, quando vobis aliquid dictum fuerit, reſpondebitis.

Quare Chriſtus ſic reſpondere iuſſit diſcipulis, & quid per hoc voluit ſignare. Quæſt. XXII.

Chrs magiſter, & dñs appellabatur.

QVæritur de iſtis verbis, quæ Chriſtus iuſſit dici, ſcilicet, Dominus his opus habet, quare ſic iuſſit dici, & quid per hoc voluit ſignare.

Dicendum, quod voluit oſtendere quis erat, qui petebat iſta animalia, erat enim ipſe apud omnes cognitus, & pro amore, & reuerentia nemo eſſet, qui talia ei negaret: voluit autem ſe manifeſtare, ex nomine quo cognitus erat, nam vulgariter eum omnes dominum vocabant, aut magiſtrum, ſic ipſe dixit diſcipulis ſuis: vos vo-

F catis me magiſter, & domine: Io. 13. capitulo; illi enim qui magis affecti erant ad eum, vocabant ipſum dominum, vt diſcipuli, ſic Petrus dixit; Dominus eſt: Ioan. 21. cap. & Martha dixit, Domine ſi fuiſſes hic: Ioan. 11. Populus autem interdum eum dominum, interdum magiſtrum vocabat.

De domino patet præced capit. vbi duo cæci eum dominum vocauerunt filium Dauid: & ita alij duo cæci, ſupra 9. cap. ſic etiam mulier Chananæa eum dominum vocauit, ſupra decimoquinto. Miſerere mei Domine, fili Dauid. De magiſtro patet, quia adoleſcens diues dixit, magiſter bone quid faciam, ſupra decimonono capitulo, & phariſæi dixerunt, magiſter ſcimus, quia verax es, infra vigeſimoſecundo, & quidam de turba dixit, magiſter dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem:

G Luc. 12. capitul. Et cum iſta duo nomina eſſent, quibus vocarent eum populares, & quibus apud eos notus erat, quando ipſe volebat ſe notificare, vocabat ſe altero eorũ, ſicut quando miſit duos diſcipulos ad parãdum cęnam, & petendum locum dixit eis, quod dicerent, magiſter dicit, tempus meum propè eſt, infra 26. & Marc. 14. capit. ita, & nunc cum iſtos duos mitteret, dixit eis, quod dicerent, quod Dominus opus habebat illis animalibus, quaſi ſub hoc nomine ſcirent, quis hoc peteret.

Aliqui autem dicunt, quòd hoc dixit ad oſtendendũ poteſtatem ſuam, & ideo vocauit ſe generaliter dominum: non iſtius rei, ſed abſolutè Dominus, cum ait, Dominus his opus habet. Sic dicit Chryſoſt. ſcilicet. Non dixit diſcipulis dicatis: Dominus meus his opus habet, vel dominus noſter, vt intelligãt, quia ipſe ſolus ſit dominus

H non ſolum animalium, ſed, & omnium hominum. Nam & peccatores conditione quidem ſui ſunt, voluntate autem ſua diaboli.

Sic etiam dicit Titus, maieſtatiuum enim nomen, eſt dominus, rex enim erat venturus in conſpectu multitudinis. Sed dicendum, quòd verius eſt, quod ſupra dictum fuit. Nam licet verum eſſet, quod Chriſtus eſſet dominus ſimpliciter omnium, non videtur, quod ad hãc intentionem ponebantur verba. Prius enim conſtare debebat de ſubſtantia perſonę, quam de conditione eius, & tamen ſi dominus poneretur hic, ad ſignificandum poteſtatem Chriſti, non eſſet aliquid per quod ſignificaretur, quis eſſet ipſe, qui petebat hęc, & non cognita perſona non poterat aliquid de ea cognoſci, vel prędicari, ideo vocauit ſe dominum, non ad oſtendendum excellentiã,

D.Tho. Euang. Luc. 19.

I ſed notificandum perſonam: velut ſi diceret, dicite, quia Ieſus de Nazareth his opus habet.

Alij dicunt, quod Chriſtus ſpecialiter ſe vocauit, nunc dominum, quia veniebat nunc, vt rex. Nam in ſedendo ſuper pullum, & aſinam oſtendebatur rex, ſicut dicit Zachar. Ecce rex tuus venit ſedens ſuper aſinam, & tamen tunc petebat Chriſtus aſinam, & pullum, vt deinde per ſedens de ſeipſo oſtenderet id, quod Zacharias dixerat, & quia reges domini ſunt, dicunt quod petendo aſinam, & pullum, in quibus ſe regem oſtenderet, vocauit ſe dominum.

Dicendum, quod non ſtat licet hoc videatur tenere. Titus dicens: Maieſtatiuum nomen, eſt dominus, rex enim erat venturus in conſpectu multitudinis. Quia vt dictũ eſt ſupra, neceſſe eſt conſtare prius de perſona, quàm de

K qualitate perſonæ, ſed non erat aliquid, per quod manifeſtaretur perſona eius, ſi accipiamus per dominũ, dignitatem eius: ideo vocauit ſe dominum ad notificandum perſonam.

Secundo, quia non videtur conueniens, quod nunc ſe dominum, vel regem vocaret, volens ſe talem eſſe oſtendere, quia iſta de ſe dici non conueniebat, niſi quando oſtenderet, talia ſibi conuenire, & tamen nunc Chriſtus petens aſinam, & pullum adhuc nihil faciebat, per quod ſe dominum, vel regem oſtenderet, licet poſtea fecerit, vel ante hoc, ergo non vocaret ſe tunc dominum ad oſtendendum dominationem, ſed ad notificandum perſonam ſolum.

Quære

Quare Chriſtus vocauit ſe nunc dominum vtens nomine tantæ excellentiæ. Quæſt. XXIII.

QVæritur, quare Chriſtus vocauit ſe nunc dominum vtens nomine tantæ excellentiæ, cum, vt communiter ſoleat vocare ſe filium hominis, quod pertinet ad humilitatem, ita ergo videtur, quòd nunc dicere debuiſſet: Dicendum, quòd conueniens fuit, quòd vocaret ſe dominum & nõ filium hominis. Primo, quia iſtud dicebat ad notificationem perſonæ ſuæ, vt ſcirent domini pulli, & aſinę quis eſſet, qui peteret pullum & aſinam, ſi autem diceret, dicite, quia filius hominis, his opus habet, non intelligerent illi, quis iſte eſſet, quia omnis homo eſt filius hominis, etiam non erat aliquod nomen tale vulgatum apud populum de Chriſto, ſ. quòd ipſi vocarent eum filium hominis, ſicut vocabãt eum dominum, vel magiſtrum, ipſe enim Chriſtus vocabat ſe filium hominis, & tamen populares non vocabant eum filium hominis, ſed dominum, vel magiſtrum, ideo ſi ſeipſum vocaret filium hominis, dicens, dicite, quia filius hominis his opus habet, non intelligerent, quis eſſet, qui peteret, ideo non debuit ſe vocare ſic: Chriſtus enim, quando de ſeipſo loquebatur ad aliquos pręſentes ei, poterat conuenienter dicere ſe filium hominis, & ita ſępè dicebat, loquens ad turbas, ſupra, 9. cap. vt ſciatis, quia poteſtatem habet filius hominis in terra dimittendi peccata, Apoſtolis etiam loquens, ſe filium hominis vocat, vt ſupra decimoſexto cap. quia tunc erat perſona loquens manifeſta; ideo ſolum reſtabat oſtendere conditionem, vel humilitate vti, aut ſicut ipſe vellet, quando tamen de ſeipſo loquebatur, ipſe ad abſentes tanquam de alio, non conueniebat iſtud nomen, quia tunc non erat cognita perſona loquentis, ideo debebat vti nomine, per quod notificaretur perſona loquentis, & tamen dicendo de ſeipſo, filius hominis his opus habet, non intelligeretur, quis erat ille, pro quo petebantur iſta, ideò debuit ſe vocare magiſtrum, vel dominum, quia ſub his nominibus cognoſcebant eum populares, & non ſub nomine filij hominis. Secundo, quia aliquando Chriſtus loquebatur præſentibus, vocando ſe filium hominis, & non cognoſcebant eũ ſub hoc nomine, quanto magis, ſi cum Apoſtoli, de eo loquerentur ad alios, vocarent eum filium hominis. Sic patet Ioannis duodecimo, capitulo, vbi ipſe dixit, ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me, reſpondit turba: Nos audiuimus, ex lege, quia Chriſtus manet in æternum, & quomodo tu dicis, oportet exaltari filiũ hominis? quis eſt iſte filius hominis? Ergo à fortiori poſſent dicere domini aſinæ, & pulli dicentibus Apoſtolis, filius hominis his opus habet, quis eſt iſte filius hominis? vt ergo non dubitaretur, non debuit ſe vocare nunc filiũ hominis, ſed dominum, vel magiſtrum, quæ erant nomina, quibus ipſe apud populum notus erat.

Nõ repugnat humilitati, q Chrs ſe vocaret dominũ.

Secundo poteſt dici, quòd non repugnabat humilitati, quòd Chriſtus ſe vocaret dominum, & hoc vno modo, ſcilicet, quia ipſe non vocaret ſe dominum, quaſi volendo aſſerere ſe eſſe dominum, ſed dominum, id eſt, quem vulgus dominum appellat, & hoc humillimus de ſe dicere poteſt, quia non dicit, de ſe nomen ad ſignificationem proprietatis hominis, ſed ad notificationem perſonæ, quam alij per nomen intelligunt, vnde ſi populares vocarent eum communiter prædicatorem, vel oratorem, aut philoſophum, talem ſe tunc iuberet vocari ab Apoſtolis, vt ſciretur quis erat, qui loquebatur.

Aliter poteſt dici, quòd non erat contra humilitatem in Chriſto, quòd ſe dominum vocaret: omnia enim, quę ipſe loquebatur nobis proficiebant: erat enim ipſe habẽs perfectiſſimè omnem virtutem, & quidquid faciebat, & loquebatur, ad virtutem proficiebat: Quando enim loquebatur de ſe parua, proficiebat, non quidem ad ſuam humilitatem, ſed ad nobis humilitatis exemplum dandum; quando vero magna loquebatur ad fidem proderat, vt nos doceret ea, quæ de ipſo credenda erant, quæ magna erant, & ideo ad Chriſtum vtraque dicere conueniebat, ideo aliquando ſe vocabat filium hominis, in quo docet nos humilitatis exemplum, & aliquando ma- A gna de ſe dicit, aſſerens ſe magiſtrum, & dominum, Ioãnis decimotertio, ſcilicet, vos vocatis me magiſter, & domine, & bene dicitis, ſum etenim.

Et tamen voluit, quòd nemo de nobis magiſter, neque pater, neque dominus vocaretur, ſed quòd omnes vocaremur fratres, & quod pater, & magiſter noſter eſſet Chriſtus, ſiue dominus, qui eſt in Cœlis, infra vigeſimotertio capitulo. Etiam dicebat publicè ſe maiorem Salomone, & Iona Propheta, & templo Dei, ſupra duodecimo capitulo, ſcilicet, maior Salomone eſt hic, & maior Iona. Et poſtea dixit, quòd erat Dominus ſabbathi, ergo cum talia de ſe dixerit, & poſtea dixerit, quòd viderent eum venientem in nubibus Cęli, & ſedentem à dextris maieſtatis Dei; infra vigeſimoſexto, & dixit publicè ſe eſſe filium Dei viui. Marc. decimoquarto capitulo, à fortiori diceret de ſe, quòd erat dominus, cum B etiam homines vocentur abuſiuè domini. Potiſſime cum hic non dixerit, dominus his opus habet, quaſi volens oſtendere ſe eſſe dominum, ſed vt oſtenderet, quod ipſe quem populus vocabat dominum, & magiſtrum petebat aſinam, & pullum.

Quomodo in verbis diſcordant Euangeliſtæ. Quæſt. XXIV.

QVæritur, quomodo poteſt ſtare, quia Euangeliſtæ non concordant in his: nam Matthæus dicit hic: Dominus his opus habet. Marcus verò ait, dicite, quia domino neceſſarius eſt. Lucas verò ait, dominus operam eius deſiderat.

Aliqui dicunt, quòd omnia hæc dixit Chriſtus, & ne- C mo Euangeliſtarum expreſſit omnia, ſed ex dictis omniũ illorum colligitur vna perfecta narratio, ſicut de ſimilibus ſolet dicere Auguſt. lib. de Concord. Euang. quando occurrunt verba Euangeliſtarum varia, ſicut in verbis eius, quando locutus eſt ad mare compeſcendo illud, & quando locutus eſt ad dæmones, & ad arreptitios ſupra octauo capit. & ibi declaratum eſt in aliquibus quæſtionibus. Sed dicendum, quòd hoc non poteſt ſtare: nam illud habet locum, quando verba vnius Euangeliſtæ poſſunt addere aliquid in ſententia ad verba alterius, quia tunc verba vnius poſſunt ſe habere per modum ſupplementi ad verba alterius, vt ex illis ſimul ſumptis efficiatur vna perfecta narratio, & tamen hic omnia verba ſignificant eandem ſententiam, ideo non poſſunt eſſe quędam addita ad alia.

D Sed dici poteſt vno modo, quòd verba omnium Euãgeliſtarum ſignificant eandem rem, ſcilicet, quòd Chriſtus habebat neceſſarium vſum horum animalium. Hoc enim quod Matthæus dicit: Dominus his opus habet, eſt hoc, quod dicit Marcus, ſcilicet: Domino neceſſarius eſt, & idem Lucas dicit, ſcilicet: Dominus operam eius deſiderat: Illam enim rem deſideramus, quàm nobis putamus neceſſariam, vel vtilem, & id quod vtile eſt etiam neceſſarium vocamus, & ideo ad idem omnia redeunt. Sed eſt dicendum, quòd realiter nullum iſtorum Chriſtus dixit, quia ipſe non locutus fuit in lingua Latina, ſed in Hebręa, vel in vulgari terræ Chanaan, & dixit aliquã orationem, quæ ſignificabat indigentiam illorum animalium, & hoc idem in lingua Latina ſignificant verba omnium Euangeliſtarum.

E Secundo poteſt dici, & melius, quod certum eſt, quod verba Marci, & Lucæ non fuerunt hic verba Chriſti: nam Chriſtus locutus eſt de aſina, & pullo iubens ad ſe ambo adduci, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtio. 14. Marcus autem, & Lucas, de ſolo pullo loquuntur, quaſi ſolum pullum iuſſerit ad ſe adduci, cum Marcus dicat, Domino neceſſarius eſt, & Lucas dicit, Dominus operam eius deſiderat: ideo neceſſe eſt dici, quòd magis dixerit Chriſtus verba Matthæi, ſcilicet. Dominus his opus habet, id eſt aſina, & pullo: non quòd iſta verba in lingua Latina dixerit, ſed alia æquiualentia eis in ſignificando.

An hæc verba, ſcilicet: Dominus his opus habet, aliquam efficaciam habuerint ad flectendum dominos aſinæ. Quæſtio XXV.

QVæritur, cum Chriſtus dixerit diſcipulis, quòd dicerent, Dominus his opus habet, an iſta verba aliquam efficaciam haberent ad flectendum dominos aſinæ, & pulli, ad dandum ea Apoſtolis.

Dicendum, quòd ſic, primo patet, quia Chriſtus poſuit iſta verba in remedium contra prohibentes ducere pullum, & aſinam, non tamen eſſet conueniens remedium, niſi haberent aliquam efficaciam ad hoc, quòd domini pulli, & aſinæ ceſſarent à prohibitione, ergo vim aliquã habebant. Secundo patet, & manifeſtius, quia Chriſtus dixit, & confeſtim dimittet eos, id eſt, permittet vos portare aſinam, & pullum, poſtquam iſta verba dixeritis. Sed dicendum, quod poterat hoc eſſe tripliciter, vno modo, quod per iſta verba non induceretur aliqua efficacia, ad mouendum dominorum aſinæ, & pulli, ſed ſolum, quod per ea notificabatur perſona petentis, ſiue pro quo petebatur, & quòd Iudæi, ſaltem populares talem animum habebant ad Chriſtum, quod quidquid ab illis peteret, vel pro eo peteretur ab alijs, concederent libenter, & ideo ſiue per iſta verba, ſiue per quæcunque alia notificaretur, darent quidquid peteretur nulla virtute exiſtente verborum. Secundo modo, poterat fieri, quòd Deus daret quandam gratiam diſcipulis petentibus, ſcilicet, quòd inuenirent gratiam in conſpectu eorum, à quibus peterent, ſcilicet, quòd nihil eſſet, quod peterent, quod ſtatim illi non concederent, ſic enim fuit de Iſraelitis petentibus ab Aegyptijs vaſa aurea, & argentea, & veſtes, quia dominus dedit gratiam Iudæis coram Aegyptijs, vt non negarent aliquid eorum, quæ petebantur. Sic dicitur Exod. 3. Dabo gratiam populo huic corã Aegyptiis, & cum egrediemini non exibitis vacui, & Exo. 11. cap. dicitur: Dic omni plebi, vt poſtulet vir ab amico ſuo, & mulier à vicina ſua vaſa argentea, & aurea, dabit autem dominus gratiam populo ſuo coram Aegyptijs. Tertio modo, poteſt fieri, quòd Deus dictis verbis iſtis ab Apoſtolis incuteret timorem quendam dominis aſinæ, & pulli, vt non auderent negare petita, aut moueret animũ eorum penitus flectendo ad dandum, quod petebatur. Quilibet iſtorum duorum modorum poteſt ſtare, ſed potius ſecundus, & tertius, ad ambos enim conuenit dictũ Chryſoſt. ſcilicet: Neque paruum exiſtimes, quod factum eſt. Quis enim ſuaſit dominis iumentorum non velle contradicere, vel nolentes ſilere, & concedere? Dicta autem aliorum conueniunt magis tertio modo. Sic dicit Theophylactus, ſcilicet: Non autem permitterent hoc domini iumentorum, niſi diuina virtus eis inhiberet, cogens illos, præſertim, quia exiſtentes rurales, & coloni permiſerunt pullum auferre: ſic etiã dicit Titus, ſ. in hoc autem diuinam ſoi euocationem patuit; nõ enim poteſt aliquis reſiſtere Deo, quæ ſua ſunt euocanti. Et ideo dicit ipſemet Titus: Obmuteſcunt autem ob excellentiam fortis virtutis, nequeuntes reſiſtere ſaluatoris eloquijs, qui ligauerant aſinum, & ita magna poteſtas, quaſi neceſſitas oſtenditur fuiſſe ſuper dominos pulli, & aſinæ ad flectendum corda eorum ſtatim, vt verba dicta ſunt, nõ eſt tamen credendum, quòd virtus aliqua realiter eſſet in verbis Apoſtolorum, quæ Chriſtus iuſſerat dicere illis, ſed quòd ſtatim, vt verba illa dicta ſunt, Deus per interiorem præparationem mouit mentem eorum ad id, quod voluit.

Quare Chriſtus dixit, & ſtatim dimittet eos. Quæſt. XXVI.

QVæritur, quare dixit; Et ſtatim dimittet eos. Dicendum, quòd per eos neceſſe eſt, accipi aſinam, & pullum, pro quibus Chriſtus mittebat. Et poteſt intelligi dupliciter: vno modo referendo ad dominũ iumentorum, alio modo referendo ad Chriſtum, accipiendo primo modo eſt ſenſus, quod Chriſtus oſtẽderet, quòd nulla contradictio eſſet contra Apoſtolos petentes

F aſinã, & pullum, ſed quod ipſe moueret cor domini iumentorum ita, quòd ſtatim, vt dicerent Apoſtoli verba Chriſti, non reſiſteret illis. Et ſic duo oſtendit hic Chriſtus, ſ. diuinã ſapientiã, & poteſtatem, ſapientiam quidẽ, inquantum prædixit futurum eſſe, q domini iumentorum reſiſterent à principio, Poteſtatem vero, inquantum dixit eis verba, quib. dictis ſtatim cederet, qui reſiſtebat, & quia quanto aliqua virtus in minori tempore operatur æqualia, tanto eſt fortior, & nulla operatio ſit velocior, quàm facta in inſtanti, quæ non habet ſucceſſionẽ aliquam, ſignauit diuinã virtutẽ hic operari cũ dixit: Statim dimittet eos, id eſt ille, qui vobis aliquid dixerit impediendo, ne tollatis pullum, & aſinam, ſtatim, vt audierit verba, quæ ego dico vobis, dimittet eos, i. permittet vobis, q libere ducatis aſinam, & pullum. ſic dicit Gloſſ.
G ſcilicet confeſtim dimittet eos, i. dominus iumentorum, dimittet eos, i. pullum, & aſinã in Chriſti ſeruitio mancipandos. Secundo referendo ad Chriſtum eſt ſenſus, quod iſta eſſent verba ad placandum dominum iumentorum faciendo eum certum de reditu iumentorum, qñ. n. diſcipuli ſoluerent pullum, & aſinam, forte domini illius neſcientes, an redituri erant aliquando ad eos, & quando, fierent difficiliores ad concedendum. Ob hoc ergo ipſi certificant dominos, q ſtatim reducerent aſinam, & pullũ, i. parũ detineret, quia nõ facturus erat Chriſtus aliud niſi q equitaret vſq; Ieruſalem, & illico remittere animalia ad dñm, & tunc tota litera refertur ad Chriſtũ, ſ. ſi quis vobis aliquid dixerit, ſ. volens retinere pullum, & aſinã, dicite, quia dñs his opus hẽt, i. indiget illis, & ſtatim dimittet eos, i. non tenebit eos, diù ad operã ſuã, licet nũc
H illis indigeat, ſed ſtatim illos remittet ad vos. Sic dicit Chryſ. ſtatim dimittet eos, ſ. intelligẽdum eſt, q animal poſtquam ingreſſum eſt in Ieruſalem, ad dñm ſuum remiſſum fuerit à Chriſto, & ita iſti duo ſenſus poſſunt eſſe in verbis Marci, ſ. ſi quis dixerit vobis, quid facitis, dicite, quia domino neceſſarius eſt, & continuo illum dimittet huc, i. poſtquam dixeritis, domino neceſſarius eſt, dominus pulli ſtatim dimittet illum, i. concedet, q ducatis huc, i. ad me pullum, de quo ſolus Marc. loquitur, vel continuo dimittet illum, i. dñs, cui neceſſarius eſt pullus, continuo, i. ſtatim dimittet illum ad vos, vt non diù careatis vſu rei veſtræ, ſed primus ſenſus magis applicatur litteræ, & ille tenetur communiter.

Quare Matthæus allegauit hic auctoritatem Zachariæ, potius, quam cæteri Euangeliſtæ. Quæſt. XXVII.

I

QVæritur, quare potius Matthæus allegauit hic auctoritatem Zachariæ, quàm cæteri Euangeliſtæ, cum Marcus, & Lucas idem factum enarrauerint, & tamen dictũ propheticũ non poſuerunt. Aliqui dicunt, q Matth. fuit peritior in literis Hebræis, ideo potuit magis inducere teſtimonia legis, & prophetarũ, q Marcus, & Lucas. Sed dicendũ, q nõ ſtat. Primo, quia nõ cõſtat, q Matthæus eſſet alijs peritior, imo veriſimile eſt, q Matth. qui erat deditus negociationi, & in telonio ſedẽs, nõ eſſet peritus in literis ſacris. De Marco aũt eſſet veriſimilius, q eſſet peritus, eo q ipſe erat de genere Leuitico, vt dicit Hieron. in prologo ſuper Marcũ, & in libro virorũ illuſtriũ: Leuitæ aũt, & ſacerdotes erãt, & eſſe debebãt cæteris in lege peritiores, quia dr Mala. 2. Labia ſacerdotis cu-
K ſtodient ſcientiam, & legẽ ex ore eius exquirent, qm Angelus domini exercituum eſt. & Aggæi. 2. c. dicitur interroga ſacerdotes legem. Secundo, quia dato, q Matthæus eſſet peritior in literis Hebræis, non allegaret ſolus Hebraicas auctoritates, vel non peritus, quàm cæteri, quia Euangeliſtæ, & cæteri ſcriptores ſacrarum literarum nõ ſcripſerunt humano ingenio, & ſcientia, ſed ſcientia diuina perfuſi, & à Deo moti, & inſpirati ad ſcribẽdum, vt dicitur, 2. Petr. 1. cap. ſ. hoc primum intelligentes, q omnis prophetia ſcripturæ, propria interpretatione nõ fit, i. non fit propria ſcientia, aut viribus, & ſequitur: Non enim voluntate humana allata eſt aliquãdo prophetia, ſed Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines, & tamen Spiritus ſanctus ſufficiẽtem ſcientiam dabat ad poſſe allegare omnes ſcripturas ſacras, ideo non ex hac cauſa

allegat

allegat auctoritates veteri teſtamenti, potius Matthęus, A quàm alij. Sed dicendum quòd hoc fit, quia Matthæus ſcripſit Euangelium Hebræis, vt patet in prologo ſuper Matthæum, & dicit illud Hieronym. in libro Illuſtrium virorum, & ob hoc ſolus Matthæus ſcripſit in literis Hebræis, & lingua, cæteri verò Græca lingua ſcripſerunt, vt tangit ibidem Hieronym. Et Auguſt. libro 1. de concor. Euangel. Iudæi autem Meſſiam expectabant ſolum, inquantum erat eis promiſſus à Deo, vt apparet, ex ſcripturis, & ideo nihil plus de eo conſiderabant, quàm de illo ſcripturæ atteſtarentur, & conſequenter illum in Meſſiã reciperent, cui conſtaret concordare ſacras Scripturas, quibus magnam fidem Chriſti dabant, & ideo Chriſtus aliquando contra eos allegabat ſcripturas in teſtimoniũ ſuum, & remittebat eos ad conſiderationem ſcripturarũ, vt viderent ſi concordabant factis eius, Ioan. 5. Scrutamini ſcripturas, quia vos putatis in eis habere vitam æter- B nam, ipſæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me. Fuit ergo magna cura Matthæo omnes auctoritates veteris teſtamenti allegare, quandocunque eſſent ad propoſitum geſtorum Chriſti, vt ex his magis Iudæi ad credendum ſuaderentur, & ideo non ſolum auctoritates illas, quas Chriſtus allegabat, ſed etiam quaſcunque alias, quæ ad propoſitum facere poterant, vbicunque ſtudet inducere, Euangeliſtæ autem alij non ſcripſerunt Iudæis, ſed alijs gentibus ad Chriſtum conuerſis, ideo non fuit ſtudium eorum probare facta Chriſti, teſtimonijs ſacræ Scripturæ, & ob hoc ſolas illas auctoritates, quas Chriſtus allegabat contra Iudæos induerunt ipſi, non quidem, vt ipſi allegent, ſed, vt rem geſtam referant, & iſta eſt cauſa, vt Rabanus dicit, quare ſolus Matthæus ſcripſit de aſina, & pullo adductis ad Chriſtum, cum alij de ſolo pullo ſcribãt, C ſcilicet, quia per aſinam populus Iudæorum ſignificatur, cæteri autem quia Iudæis non ſcripſerunt, de aſina tacuerunt. Sic enim ait: Matthæus ſolus, qui Iudæis Euangelium ſcripſit, aſinam, domino, refert adductam, vt eidem etiam genti Hebręę, ſi pęniteat non deſperandam monſtret eſſe ſalutem. Sed de hoc, quæ ſit cauſa dictum eſt ſupra, quæſt. 16.

Ad quid profuit, hic allegare auctoritatem iſtam Zachariæ. Quæſt. XXVIII.

QVæritur, ad quid profuit hic allegare auctoritatem iſtam Zachariæ.

Dicendum, quòd primo fuit ad excuſationem, aliquis enim pauca ſentiẽs, fortaſſis irrideret, quòd Chri- D ſtus ſuper pullum indomitum equitando introiſſet in Ieruſalem, quaſi ex aliqua lęuitate factum eſſet, tollitur autem hic irriſionis, & murmurationis occaſio, cum oſtendatur, quòd factum eſt propter dictum Prophetę, & ita non fiebat ex lęuitate.

Secundo, quia dato, quòd aliquis putaret omnia geſta Chriſti, rectè, & prudenter, & grauiter facta eſſe, tamen quare equitans ſuper aſinam, & pullum, nunc aſcendiſſet in Ieruſalem, quod nunquam ſibi fuerat in conſuetudinem admiraretur. Nam non fuit factum propter alleuiandum laborem itineris, cum per totam Gallilęã progrediens nunquam hoc feciſſet. Sic dicit Chryſoſt. Non equidem, quòd ex neceſſitate à monte Oliueti vſque Ieruſalem ire dominum ſuper pullum oportebat, cum Iudæam, & omnem Gallilæam pedeſter perambulauerit, ſed ſignum erat, quod fiebat. Redditur ergo cauſa, ſcili- E cet, hoc totum factum eſt, vt impleretur, quod dictum eſt per Prophetam.

Tertio fuit ad condemnandum Phariſæos, & doctores legis, qui Chriſtum cognoſcere poterant, ſi vellent. Nam ipſi ſciebant ſigna eius aduenientis, ſcilicet, quòd ſuper aſinam, & pullum veniret, cum autem ſic eum venire viderunt, aut contempſerunt eum recipere, vt regem agnitum, aut malitia excęcauit eos, vt nõ agnoſcerent, quem clare poterant cognoſcere, vnde ſi dicerent aliqui, quòd non cognouerunt, vel non potuerunt cognoſcere nunc Iudæi Chriſtum, allegatur contra eos, quòd potuiſſent agnoſcere, quia ſignum ſufficiẽs erat, quòd veniret Meſſias equitans ſuper aſinam. Et vt oſtẽdat, quòd eſſet iſtud A ſignum conueniens allegat auctoritatem Zachariæ, qui hoc prædixerat, ſic dicit Gloſ. Adhibetur autem huic facto Prophetæ teſtimonium, vt appareat, dominum, omnia, quæ de ipſo ſcripta erant impleſſe, ſed inuidia cæcatos Scribas, & Phariſæos, ea, quæ ipſi legebant, intelligere noluiſſe. Quarto fuit, vt oſtendatur, quòd de eis, quæ ſcripta erant de Meſſia, nihil Chriſtus omiſerit, nam neceſſe erat, quod Meſſias impleret omnia, quæ de ipſo ſcripta erant, ſic enim Chriſtus dixit Petro, an putas, quòd nõ poſſum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo pluſquam duodecim legiones Angelorum, quomodo ergo implebuntur ſcripturę, quia ſic oporteret fieri, & tamen de eo ſcriptum erat; quòd veniret aſcendens ſuper pullum, & aſinam, ideo venit, hanc autem neceſſitatem, quomodo Chriſtus expleuerit, oſtendit Matthæus, poſtquam Chriſtus ſic equitauit oſtendens, quomodo hoc B erat neceſſarium inducens auctoritatem Prophetæ, & ſic dicit Gloſ. vbi ſupra: Adhibetur autem huic facto Prophetæ teſtimonium, vt appareat dominum omnia, quæ de ipſo ſcripta erant, impleſſe. Quinto fuit ad condemnationem Iudæorum, quòd Chriſtum non decenter acceperint aſcendentem in templum, ſed potius laudibus eius reſtiterint, quando ipſe ibat laudabant eum pueri, dicentes Hoſanna filio Dauid, indignati ſunt autem Sacerdotes, & Scribæ, & dixerunt ei, quare non compeſcebat illos ſic clamantes: Chriſtus autem oſtendit, quòd rectè dicebant, quia ex ore infantium erat perfecta laus, vt dicitur infra in litera & Marc. 11. imò, quod erat neceſſe tunc per aliquos dari iſtam laudem Chriſto, quia ſi illi tacerent, lapides clamarent: Luc. 19. cap. & in hoc peccauerunt Iudæi Sacerdotes, & Scribæ. Si autem aliquis dice- C ret, quod excuſabantur, quia neſciebant quis erat, tollit Propheta occaſionem excuſationis, oſtẽdens, quod Meſſias Rex eorum ſuper pullum, & aſinam aſcenſurus erat, & vt videatur, quomodo ex hac auctoritate tollatur eorum defenſio poſuit illam Matthæus. Sexto, & principaliter fuit, vt dictum eſt præcedenti quæſtione, quia intentio Matthæi erat oſtendere Ieſum eſſe Meſſiam, & ad hoc volebat ſingula, quæ de Meſſia dicta erant, applicare ad ipſum, ideo ennarrãdo actus eius, vbicunque aliquod teſtimonium eſt, ex quo oſtendatur, quòd talia facere deberet Meſſias, inducit illud in concordiam geſtorum Chriſti. Et quia iſtud, quod nunc fecit Chriſtus, ſcilicet aſcendere ſuper aſinam, & pullum ad introeundum in Ieruſalem prænunciatum erat per Zachariam, adduxit illud nunc in loco ſuo, & ita de omnibus alijs, quæ ad D Meſſiam pertinent inducit ea in locis ſuis, vt per hoc oſtẽſo quomodo Ieſus expleſſet omnia, quæ de Meſſia dicta erant, ſine ſcrupulo tenerent eum eſſe Meſſiam, & magis afficerentur ad facta eius.

Quare Chriſtus equitans ſuper pullum & aſinam potius venit in Ieruſalem, quàm in alium locum terræ Iudæorum. Quæſt. XXIX.

QVæritur, dato quod Chriſtus deberet venire equitans ſuper pullum, & aſinam, quare potius veniret in Ieruſalem, quàm in alium locum terræ Iudæorum.

Dicendum, quod primo fuit ad implendum prophetiam. Nam ſicut Propheta prædixit, quod ſuper aſinam, & pullum aſcenderet, ita dixit quo iret. Ait enim: Exulta ſatis filia Syon, & iubila filia Ieruſalem: Ecce Rex tuus E venit tibi. Et hic in litera dicitur: Dicite filiæ Syon, ecce rex tuus venit. Vtrobique autem ſignificatur Ieruſalem: ergo debuit Chriſtus venire in Ieruſalem, aſcendẽs ſuper aſinam, & pullum.

Secundo, quia dato, quod non diceretur in prophetia locus ad quem Chriſtus veniret ſic equitans, debuit intelligere, quod veniret in Ieruſalem, eo quod Ieruſalem erat caput regni: Chriſtus autem veniebat nunc, vt rex, & quaſi ſuſcepturus regnum, quia dicitur: Ecce Rex tuus venit tibi, ergo ad Metropolim Regni venire debuit, ſed Ieruſalem erat Metropolis, ergo debuit illuc ire.

Tertio, quia Chriſtus erat Rex promiſſus in lege, & Prophetis, & non Rex talis, quales Reges Mundi, ſicut ipſe dixit Pilato, Regnum meum non eſt de hoc mun-

do. Ioan. 18. Ideo, quod rex eſſet non poterat cognoſci ex apparatu, & ex manifeſtis ſignis exterioribus, ſed ſolum ex ſignis datis in ſcriptura, ſed ſcripturam non intelligunt, niſi ſapientes. ergo debuit venire in locum ſapientum: erant autem omnes ſapientes, & doctores præcipui legis in Ieruſalem, ideo illuc conueniens erat, quòd Chriſtus iret ſic, quia aliàs poterant calumniari Iudæi, quòd Chriſtus veniſſet inter gentem rudem, & indoctam, quæ non poterat eum cognoſcere, ideo ſi maneret incognitus, ſibi imputaret.

Quare Matthæus allegando auctoritatem Zachariæ non recitauit eam ad literam, ſed mutauit verba. & quomodo eſt intelligenda, quò ad ſingulas eius partes. Quæſt. XXX.

QVæritur, cum hic Matthæus alleget auctoritatem Zachariæ, quomodo non ſecutus eſt eam, ſed mutauit aliquantulum. Nam Zacharias dixit: Exulta ſatis filia Syon, & iubila filia Ieruſalem: Ecce Rex tuus veniet tibi iuſtus, & ſaluator, ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ. Matthæus verò ait: Dicite filiæ Syon: Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam, & pullum filium ſubiugalis.

Dicendum, quòd quando Chriſtus, vel Apoſtoli allegant teſtimonia de veteri Teſtamento, non ſolent allegare penitus quantum ad literam, ſed ſatis eſt allegare quantum ad ſententiam. Nam, & nos quotidie hoc facimus, quia quandocunque inducimus aliqua teſtimonia, ſiue ſacræ Scripturæ, ſiue alterius ſcripturæ, non allegamus ea prorſus quantum ad literam, ſed tenemus ſententiam, quia non eſt res ſermoni, ſed rei eſt ſermo ſubiectus, vt Hilarius ait, & extra de verbor. ſignific. capit. intelligentia; non eſt ergo contendendum aliquando, an eadem verba recitentur, dum tamen non varietur ſententia, quia tamen interdum, ſub intelligentia verborum ambiguitas eſt, allegantur tunc teſtimonia penitus quantum ad literam, vt tota ſerie verborum proſpecta de ſententia iudicari poſſit: de Chriſto tamen manifeſtum erat, quòd veritatem ſcripturæ allegaret, quia ipſe eam inſpirauerat mentibus Prophetarum: Apoſtoli quoque allegarent, ſecundum veritatem ſententiæ, quia inſpirati Spiritu ſancto loquebantur, 2. Pet. 1. cap. Ideo etiam ſi non teneant eadem verba, planum eſt nobis, quòd ſententiam ſequuntur, & ideo propter nos non oporteret conari exponere, & applicare literam Chriſti, vel Apoſtolorum ad literam veteris Teſtamenti, ſed ne nobis Iudæi inſultent dicentes, quòd mendacia pro veritate accepimus, conandum eſt in omnibus talibus allegationibus applicare, quomodo litera inducta à Chriſto, vel Apoſtolis conueniat veritati, & literę Hebraicè, vt Iudæi negare non poſſint concordiam, eſt autem in præſenti dicendum, quòd aliqua verba ponuntur à Propheta, quæ nō allegauit Matthęus, & hoc, quia non erant neceſſaria, vel quia ex alijs colligebantur. Dicitur. n. in Zacharia, exulta ſatis. hoc non poſuit Matthæus. Et ratio eſt in tribus, primo, quia illud nō inducitur per modum aſſertionis, ſed exhortationis: Propheta. n. loquitur ad Ieruſalem hortando, quòd in aduentu Meſsiæ gaudeat, & ideo in ſecunda perſona loquitur dicens, exulta. Matthæus autem, quia non loquitur, vt Propheta dicens aliquid ad Ieruſalem, ſed adducens auctoritatem iſtam per modum teſtimonij, non curauit de illa allegare, niſi illud, quod ad aſſertionem pertinet. Secundo, quia licet iſtud non ponat Matthęus per modum exhortationis, quaſi loquendo de re futura, quod ad prophetiam pertinebat, recitat illud per modum rei geſtæ, ſicut ad Hiſtoriographum pertinet: vnde ad lætandum hortatus eſt hic Zacharias, & Matthæus lætatum fuiſſe oſtendit, inquantum ait, plurima autem turba ſtrauerūt veſtimenta ſua in via, & cætera, quæ ſequuntur de ramis, & Hoſanna ad lætitiam magnam pertinet, quam tunc Ieroſolymitæ conceperunt.

Tertiò, quia licet Matthæus nō retulit per eadem verba tenuit tamen ſententiam, quia loco huius, quod dicitur exulta ſatis filia Syon, & iubila filia Ieruſalem, dixit Matthæus: Dicite filiæ Syon. Quia cum ait Zacharias, exulta filia Syon, dixit Matthæus, dicite filiæ Syon, nam ſi diceretur ei, quòd rex ſuus veniebat, certum eſt, quòd exultaret, ideo idem erat, quod diceretur ei exulta filia Syon, vel dicite filiæ Syon: Ecce Rex tuus venit. Nunc autem applicanda eſt litera, dicitur enim: Exulta ſatis. Verè ſatis exultandum erat, quia nulla maior lętitia eſſe poterat Ieruſalem, quàm quòd rex ſuus, & Deus, & ſaluator veniret, qui eam ab omni malo liberaret, ideo non ſolum exultandum, ſed, & ſatis, ideſt abundanter exultandum erat. Dixit filia Syon, quod de Ieruſalem intelligitur, quæ erat filia Syon: ideſt ciuitas poſita, ſub monte Syon, & circunfuſa illi: Et quia ſubdita vocatur filia, quia filia matri ſubijcitur, vel quia mons Syon erat fortalicium protegens vrbem, cum ibi eſſet templum, & domus regia, quæ erant fortalicia vrbis, & protegebant eã, ſicut mater filiam. Rabanus etiam dicit, filia Syon hiſtorialiter dicitur Ieruſalem ciuitas, quæ ſita eſt in monte Syon. Dicitur vltra (& iubila filia Ieruſalem) ad eandem ſententiam pertinet, quia eadem eſt, quæ eſt filia Syon, & filia Ieruſalem, ſed eſt repetitio quædam qualis fit in carminibus, & in modo loquendi Prophetarum, iuxta illud Pſalmi 143. Qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.

Nam bellum, & prælium idem ſunt: Et idem eſt docere manus ad bellum, & digitos, cum vnum ſine altero non moueatur, & 2. Reg. 20. & 3. Reg. 12. cap. Dicitur, quæ nobis pars in Dauid, aut quæ hæreditas in filio Iſai. Et idem eſt, quia Dauid, & filius Iſai idem eſt, & pars, & hæreditas: vnde idem eſt habere partem in Dauid, quod habere hæreditatem in filio Iſai. Ita ergo hic filia Syon, & filia Ieruſalem. Sed dicendum, quod filia Syon vocari poteſt ipſa ciuitas, prout murorum ambitu continetur, vel ipſe populus habitans in ciuitate, filia autem Ieruſalem non poteſt accipi, niſi gens habitans in ciuitate. Ratio differentiæ eſt, quia tota ciuitas Ieruſalem, vt murorum ambitu clauditur, ſub monte Syon erat, & ei circunfundebatur, & ab eo protegebatur, vt filia à matre, & tamen non eſt aliquid, quod ipſi toti ciuitati Ieruſalem eſſet ſubditum, vel quòd filius, aut filia eius vocari poſſint, niſi gens, quia iſta claudebatur intra vrbem, & tamen vtrobiquè eſt eadem ſententia, quia quando dixit; Exulta filia Syon, non locutus eſt ad lapides, ſed ad homines. Dicendum autem, quòd propter hoc Matthęus non poſuit iſta duo ſicut Zacharias, ſed dixit ſolum; Dicite filiæ Syon, cum idem filia Syon, & filia Ieruſalem ſit in præſenti, & non attendit repetitionem verborum, ſed ſententiæ integritatem Matthæus, & ita hic ponitur verbum, idem ſignificans, ſcilicet iubila, & exulta, quia iubilare cantum nominat, exultare verò exteriorem ſaltationem, quæ cum cantico fit. Dicitur vltra: (Ecce Rex tuus) dictio demonſtratiua eſt, quaſi ille, de quo ſermo erat, ad oculum videretur.

Sed dicetur, quomodo hoc ſtat, cum Chriſtus non venerit, quando iſta dicta ſunt, ſed multo poſt, cum dicta fuerint iſta à Zacharia, qui fuit ſtatim poſt reditum de Babylone, ſcilicet, pauco tempore poſt. Dicendum, quod ſi iſtud ad Matthæum referatur, non ſtat obiectio, quia quando Matthæus iſtud dixit, res erat facta. Et tamen dicendum, quod non debet referri, vt ſint verba Matthæi, ſed Zachariæ. Primo, quia Matthæus inducit hic allegando, & ideo debent referri ad illud tempus, in quo loquebatur Zacharias. Secundo, quia etiam non conuenit, vt referatur ad Matthæum, quia eo tempore, quo Matthæus iſta dixit, iam præterierat, & non erat cōueniens dici, filia Syon: Ecce Rex tuus venit, quia iam venerat, & eum occiderat, potiſſime cū dicat Matthæus. Hoc autem totum factum eſt, vt impleretur, quod dictū eſt per Prophetam.

Et ita inducit prophetiam eſſe completam, ideo ad tēpus, quo Propheta locutus eſt referendum eſt. Sic autem referendo dicendum, quod hic fit demonſtratio non ad oculum, ſed ad intellectum, ſcilicet: Ecce Rex tuus, ideſt, conſiderate ſpiritualiter opera eius.

Secundo poteſt intelligi, quod Chriſtus oſtenditur à Propheta, quia licet nondum venerat in carne aſſumpta, tamen in perſona ſua iam erat, quia perſona Chriſti,

ſti.cum ſit diuina æterna eſt. De iſtis duobus dicit Chryſoſtomus: Ecce oſtendentis eſt verbum, ideſt, non carnali aſpectu, ſed ſpirituali intellectu opera virtutum eius aſpicite. Ante tempora, quidem multa dicebat ecce, vt oſtenderet. quòd ille, de quò loquebatur antequam naſceretur iam erat.

Tertio poteſt dici, & melius, quòd iſta eſt demonſtratio ad oculum: nam ea, quæ ſequuntur iſtud oſtendunt, cum dicatur, rex tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam, & dicat Matthæus, hoc completum eſſe nunc, & tamen completum fiut realiter: ergo Zacharias demonſtrabat iſtud realiter, & non ad intellectum, etiam non demonſtratur Chriſtos pro eſſe, quod habet in æternitate, quod competebat ei tempore Zachariæ, quia pro illo compent ſibi eſſe diuinam perſonam, ſed non intrare in Ieruſalem, ſuper pullum aſinæ, & tamen Zacharias oſtendit illum, vt ſedentem ſuper pullum aſinæ, ergo non eſt ſenſus ille præcedens, ſed quòd fuit demonſtratio ad oculum, non quidem, quia realiter illum oſtenderit Zacharias, ſed quòd ita propinquus eſſe videbatur, quaſi iam præſens eſſet, vt demonſtrari poſſet, & hoc, quia Prophetæ loquuntur, iuxta diuinam inſpirationem eis factam, 2. Petr. 1. Apud Deum autem multi anni ſunt ſicut momentum, vel ictus oculi, ideò quod valdè longè eſt reſpectu noſtri, eſt quaſi iam ſit reſpectu Dei, & quaſi ad oculum demonſtrari poſſit: cum Deo omnia ſint præſentia.

Sic dicitur Pſalm. 49. Quoniam mille anni ante oculos tuos, ſicut dies heſterna, quæ præterijt. Et ita Petrus reſpondens illis, qui dicunt nihil mali futurum poſt nos, & ſæculum manſurum in ſtatu, in quo eſt, quia ſemper illud in iſto ſtatu viderunt, dicit: vnum hoc non lateat nos chariſſimi, quòd vnus dies apud dominum ſicut mille anni, & mille anni ſicut dies vnus, 2. Pet. 3. Et ita in ſacra Scriptura multa dicuntur eſſe, quaſi nunc ſint, quæ tamen multum diſtant. Sic Chriſtus dixit, de reſurrectione futura loquens. Ioan. 5. Venit hora, & nunc eſt. quando mortui audiunt vocem filij Dei, & qui audierint viuent. Et intelligitur de reſurrectione corporali, cum dicatur ſtatim: Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filij hominis, & procedent, qui bona egerunt in reſurrectionem vitæ, qui vero mala in reſurrectionem iudicij. Et tamen poſtquam illud Chriſtus dixit, multa tempora tranſierunt, & adhuc neſcimus, quando erit reſurrectio. Et 1. Ioan. 2. cap. dicitur: Filioli hora nouiſſima eſt, & tamen multæ horæ, & anni poſtea tranſierunt, ita, & de ipſo aduentu Chriſti dicitur; ſtatim veniet ad Templum ſanctum ſuum. Malach. 3. capit. & tamen illud ſtatim longum erat. Et Aggæi, 2. cap. dicitur: Adhuc vnum modicum, & ego mouebo Cælum, & Terram, & veniet deſideratus cunctis gentibus, & tamen tempus inter Aggæum, & aduentum Chriſti magnum fuit, ſcilicet, pluſquam quadringentorum annorum, & tamen apud Deum vocatur modicum. Ita ergo nunc, licet inter tempus, quo locutus eſt Zacharias hæc, & aduentum Chriſti fuerint anni pluſquam quadringenti: tamen reſpectu Dei inſpirantis Prophetam, ita parum erat quod videbatur iam in eſſe, & quòd eſſet ad oculum demonſtrabile: ideò dixit, ecce rex tuus venit.

Dixit autem (rex tuus,) quia de Meſſia loquebatur, qui rex erat. De ſemine enim regali Dauid erat, & cui promiſſum erat, quòd regnaret Luc. 1. & Ierem. 23. dixit autem, Tuus, non quaſi ſolum gentis Iudæorum rex eſſet, quia non erat futurus rex carnaliter, ideſt, temporaliter, ſicut Dauid, & Salomon, qui præeſſet ſolum genti Iudæorum, ſed eſt rex omnis terræ Deus: Pſalm. 36. & eſt Princeps omnium terræ Regum: Apoc. 1 capit. Qui cõſtitutus eſt à Deo iudex, & rex viuorum, & mortuorum: Actu. 10. cap. Et tamen vocatur ſpecialiter, rex tuus, quia ſpecialiter erat promiſſus genti Iudæorum, ſcilicet, quia de ſtirpe Iudæorum venit, & eis promiſſus eſt, & non fuit promiſſus gentibus, ſed omnes promiſſiones factæ fuerãt patribus de gente Iudæorum, & ita Apoſtolus dicit ad Romanos 15. Dico autem Chriſtum Ieſum miniſtrum fuiſſe circuncisionis ad confirmandas promiſſiones patrum, gentes autem ſuper miſericordia honorare Deum, ideſt gentibus non fuit promiſſus Meſſias: ideo ſuper miſericordia, ideſt, de miſericordia debent laudare Deum, quia cum non promiſiſſet eis Meſſiam, dedit illum in Redemptionem eorum ſicut, & Iudæorum, & ita Chriſtus vocatus eſt rex Iudæorum in titulo Paſſionis, qui titulus Deo placuit, tanquam conueniens, ideo licet Iudæi voluerint illum delere, Deus non permiſit, dans in mentem Pilato, quòd ſic maneret titulus. Ioan. 19. cap. Et cũ Chriſtus omnium Iudæorum eſſet ſpecialiter rex, adhuc ſpecialius erat rex Syon, & Ieruſalem, quia ibi erat Metropolis Regni, & ita ſolent reges denominari ab eo, q̃d in regno præcipuum eſt, & talia loca vocamus ſedes regni. Dicitur vltra (venit tibi,) ideſt, venit ad te, ſcilicet, quia in Ieruſalem intrauit Chriſtus, ſic equitans ſuper pullum aſinæ, & non in alium locum, vel venit tibi, ideſt venit ad vtilitatem tuam, vel ad damnum tuum. Significat enim acquiſitionem datiuus ille, q. d. magnam vtilitatem conſequeris nunc, ex iſto aduentu ad te ſi receperis illum, & magnum damnum ſi non receperis. ſic dicit ipſe Chriſtus Luc. 19. cap. flens ſuper Ieruſalem: Si cognouiſſes, & tu, quæ ad pacem tibi, nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Sic dicit Chryſoſt. Ecce rex tuus, cum ergo videritis eum, nolite dicere, non habemus Regem, niſi Cæſarem. Venit tibi, ideſt, ſi intellexeris, vt ſaluet te: ſi non intellexeris, venit contra te. Et hoc eſt ſecundum literam Matthæi. Nam Zacharias dixit, veniet tibi, quod de futuro eſt, ſicut futurum erat tempore Zachariæ, & ita poterat reſponderi, quando quærebatur quomodo Zacharias poſuit, ecce, quæ eſt dictio demonſtratiua, cum ita res non eſſet præſens. Nam dici poteſt, quòd non demonſtrauit ad oculum rem quaſi fieret, cum verbum non poſuerit de præſenti, ſed de futuro, ſed ecce ponebatur, vt dictio excitatiua ad conſiderandum, ideſt, conſidera, quòd rex tuus veniet tibi, & tamen ponendo, quòd ſit demonſtratio aliqua, reſpondendum eſt ſicut ſupra, ſcilicet, quòd multa tempora ſunt corã Deo, ſicut momentum, & ideo id, quod poſt illa tempora futurum eſt, poteſt demonſtrari reſpectu Dei, tanquam præſens. Dicitur vltra (Iuſtus,) & hoc expoſitione non indiget: erat enim iuſtus, qui peccatum non fecit, neque inuẽtus eſt dolus in lingua eius, 1. Pet. 2. cap. dicitur, & cuius erat iuſtitia cingulum renum eius Iſa. 11. cap. & ita dicitur Ierem. 23. cap. Suſcitabo Dauid germen iuſtum, ideſt Meſſiam iuſtum, qui eſt de ſtirpe Dauid, & poſtea dicitur, hoc eſt nomen, quod vocabunt eum, Dominus iuſtus noſter. Dicitur vltra (ſaluator) hoc ſoli Chriſto competit ipſe ſolus eſt, qui ſaluare potuit, & ſaluauit: vnde non eſt datum, ſub Cælo aliud nomen, in quo oporteat nos ſaluos fieri, niſi in nomine eius. Actu. 4. cap. Et hoc quia omnes Prophetæ huic teſtimonium perhibent Redemptionem, & remiſſionem peccatorum accipere per ipſum: Actu. 10. capit. Et vocatur hic ſaluator, ideſt ad ſaluandum veniens, cum dicatur, veniet tibi iuſtus, & ſaluator. Nam ea vice, qua nunc venit in Ieruſalem, ad ſaluandum venit, quia poſt paucos dies ibi occiſus eſt, per cuius mortem ſaluati ſumus. Dicitur, (& ipſe pauper) eſt verum, quòd pauper veniebat, quia aſcendebat ſuper pullum filium aſinæ, & non in apparatu Regum Mundanorum, & tam pauper fuit, quòd licet aues Cæli nidos haberent, ipſe non habuit vbi reclinaret caput ſuum, ſupra octauo capitul. Matthæus autem iſta non poſuit, non enim dixit iuſtum, ſaluatorem, & pauperem. Et hoc primo, quia ſolum ea poſuit, quæ ad propoſitum ſuum pertinebant.

Quare dixit ſaluator.

Ipſe autem inducebat hæc ad oſtendendum, prænunciatum eſſe à Propheta, quòd Chriſtus ſuper aſinam equitaret, & ad hoc non facit, quod fuerit iuſtus, ſaluator, & pauper, ſed potius ſunt conditiones, quæ ad perſonã Meſſiæ pertinent. Secundo, quia Matthæus non poſuit illa, eo quod loco illorum poſuit vnum æquiualens, ſ. manſuetus & illud eſt verius. Nam ſi Matthæus penitus vellet illa ſubticere, ſicut taceret illa, ita, & quodlibet æquiualens, vel loco illorum ponendum, & tamen poſuit loco illorum hoc, quod eſt eſſe manſuetum: ideo non penitus tacuit: ſicut loco illius, ſ. exulta filia Syon, poſuit, dicite filiæ Syon, & vocauit eum manſuetum: quia conuenit

hoc in propoſito, cum dicatur: ſedens ſuper aſinam. Satis enim manſuetus erat rex, qui ſuper aſinam ſedere volebat. Nam ſi ſuperbus eſſet, nollet niſi in curru aureo, vel in equo feruido, Sic dicit Chryſoſt. Manſuetus, inquit, non vt propter potentiam timeretur, ſed vt propter manſuetudinem amaretur: vnde non ſedet in curru aureo, præcioſa purpura fulgens: neque aſcendit ſuper feruidum equum diſcordiæ amatorem, & litis, ſed ſuper aſinũ tranquillitatis, & pacis amicam. Vel poſuit manſuetus, quia dixerat Zacharias, pauper, & tamen qui pauper venit, cum diues eſſe poſſit, manſuetus venit.

Dicitur autem vltra (ſedens ſuper aſinam, & pullum) ſecundum Matthæum, Zacharias verò dixit, aſcendens ſuper aſinam, ſed idem eſt, quare autem Chriſtus, nunc equitando ſuper aſinam, vel pullum voluerit intrare in Ieruſalem, poſitæ fuerunt cauſæ ſupra, & præcipua eſt, ad implendum dictum Prophetæ, ſcilicet, ecce rex tuus, ſicut dicit hic Matthæus, ſcilicet, hoc totum factum eſt, vt impleretur quod dictum eſt per Prophetam. Et tamen alij, adhuc aliam cauſam apponunt, ſcilicet, quòd factum eſt ad exemplum humilitatis, & manſuetudinis præbendum, ſcilicet, quod non eſt neceſſe equitare aſcendendo equos, cum ſufficiat aſina ad itinerandum. Sic dicit Chryſoſt. Mihi autem videtur, quòd non propter myſterium ſolum ſuper aſinam ſederit, ſed, & menſuram nobis ſapientiæ tribuens demonſtrat, ſcilicet, quòd non ſuper equos ferri neceſſe eſt. ſed ſufficit aſino vti, & eo quod neceſſitatis eſt, eſſe contentum: interroga autem Iudæos, quis rex ſuper aſinam delatus intrauit Ieroſolymã. An vero Chriſtus ſuper aſinam, & pullum ſederit ſucceſſiuè, vel ſuper ſolum pullum, dictum eſt ſupra.

Dicit enim Remigius, quòd poterat fieri, quòd ſuper vtrunque animal Dominus ſederit: alij autem non reputaut hoc veriſimile, licet eſſet poſſibile: ideo dicunt, quòd non ſederit realiter ſuper vtrumque, ſed ſuper ſolum pullum, & hoc eſt verius, & tenet illud Hieronymus dicens. Sed videtur, quòd ſuper vtrunque animal in paruo ſpatio itineris Dominus ſedere nequiuerit: ergo cum hiſtoria, aut impoſſibilitatem habeat, aut turpitudinem, ad altiora tranſmittimur, & ita videtur intelligendum, vt dictum eſt ſupra, quæſt. 17, quòd aſcendit ſuper aſinum, & pullum, quia ſuper pullum verè aſcendit: aſina autem cum pullo ducebatur, & ita ſuper eam equitare, vel aſcẽdere videbatur. Quòd Propheta dixit, vt innueret. quòd Chriſtus tam ſuper Iudæos, quam ſuper gentiles, qui per aſinam, & pullum ſignificabantur, iugum legis ſuæ poſuerit. Dicitur vltra in litera Matthæi, & pullum filium ſubiugalis. Zacharias dixit, ſuper pullum filium aſinæ, & idem eſt, quia ipſa aſina ſubiugalis dicitur, quia ſub iugo poſita erat.

Aliqui autem putant, quòd ſubiugalis ſit accuſatiuus pluralis numeri, & ſit accuſatiuus inuſitatus, & referunt ad aſinam, & pullum ſimul, qui eſſent ſubiugales. Sed dicendum, quòd non ſtat. ſed eſt genitiuus ſingularis, & ad ſolam aſinam refertur. Et patet primo, quia dicitur, aſinum, & pullum filium ſubiugalis. Nam ſi ſubiugalis non ſit genitiuus: non erit aliquid, cuius dicatur pullus filius: cum tamen in litera filius dicatur: ergo oportet, quòd ſubiugalis ſit ipſa aſina, cuius pullus dicatur filius.

Secundo patet hoc, quia idem ponitur in litera Zachariæ: Matthæus enim ſecutus eſt ſententiam Zachariæ, ſed ille dixit, aſcendens ſuper aſinam, & pullum filium aſinæ; ergo dicere filium ſubiugalis, eſt dicere filium aſinæ.

Tertio patet, quia non poterat ſtare ſententia: nam ſi eſſet accuſatiuus, diceremus quòd aſina, & pullus eſſent ſubiugales. Sed non ſtat, quia pullus non erat ſubiugalis, quia ſubiugalis dicitur, qui ſub iugo ponitur, vel labori ſubijcitur: hoc autem de pullo non fuerat, quia Marc. 11. & Luc. 19. dicitur, quòd ſuper pullum nemo vnquam hominum ſederat: ergo ſola aſina erat ſubiugalis, quæ laboribus, & oneribus ſubijciebatur, nunc verò Chriſtus de nouo ſuper pullum aſcendit.

F *Quare diſcipuli poſuerunt veſtimenta ſua ſuper pullum. Quæſt. XXXI.*

QVæritur, quare diſcipuli poſuerunt veſtimenta ſua ſuper pullum.

Dicendum, quòd diſcipuli iuerunt pro pullo, & aſina, & adduxerunt eos, ſicut Chriſtus iuſſerat. In quo eſt notandum, quòd non erubuerunt: hoc paruum miniſterium, ſed executi ſunt illud ad mandatum Chriſti. Sic dicit Titus: Diſcipuli autem iuſſi ducere pullũ, non refutauerunt hoc officium. vt paruum, ſed abierunt, vt adducerent eum: in quo nos inſtruimur, quæcunquè parua, pro Chriſto non erubeſcere ſubire, quia nihil tam paruum pro illo fieri poteſt, quòd non efficiat nos dignos
G Regno Cęlorum. Sic dicit Baſilius: Sic quoque docet nos infima opera plurimo cum affectu, & ſtudio aggredi ſcientes, quòd quidquid intuitu Dei fit non eſt paruũ, ſed dignum Regno Cęlorum. Adducto pullo, tam illi duo diſcipuli, quam alij poſuerunt veſtes ſuas ſuper pullum: cuius prima cauſa eſt, quia pullus ille fortaſſis non habebat ſtramenta, ſuper quæ Chriſtus ſederet, & hoc veriſimile eſt. Certum eſt enim, quod ſuper pullum nemo vnquam hominem ſederat: Marc. 11. & Luc. 19. Et conſequenter non haberet ſtramenta, quæ non ponuntur niſi aſinis domitis, & ſuper quos quis ſedet vel onus eis imponitur, & ita cum deeſſent ſtramenta pullo, fortaſſis loco ſtramentorum ponerentur veſtes diſcipulorum. Secunda cauſa fuit ad ornatum, & decentiam Chriſti: nam dato, quòd pullus haberet ſtramenta; vel poſſent
H ſtramenta aſinæ imponi pullo, adhuc non decenter ſederet Chriſtus ſuper pullum: ideo Apoſtoli poſuerunt veſtimenta ſua ſuper pullum, vt decentius ornatus, Chriſtus ſederet, & procederet.

Quomodo Chriſtus ſedere voluit ſuper pullum cum tria ei obſtarent. Quæſt. XXXII.

QVæritur, cum dicatur hic, quòd Chriſtum ſedere fecerunt ſuper pullum; quomodo ipſe ſedere voluit ſuper eum: tria enim obſtabant. Primum, quia pullus erat indomitus, cum nemo adhuc ſuper eum sediſſet, vt dicitur Marc. 11. & Luc. 19. cap. Secundum, quia videbatur impotens ad tolerandum onus, quia erat adhuc valdè tener, & fortaſſis non poſſet eum tolerare.

I Tertium, quia habebat conuenientiorem equitaturã, ſcilicet, vt ſuper aſinam ſederet: nam ſi non haberet, niſi pullum, poterat aliqualiter tolerari, quòd pullum aſcenderet, cum tamen haberet pullum, & aſinam, & eſſet aſina conuenientior ad tolerandum onus, erat mirandum. quomodo pullum indomitum aſcendere vellet. Dicendum, quòd cauſa aſcendendi Chriſto, nunc ſuper aſinũ, vel aſinam non erat fatigatio, ex itinere, vel aliqua neceſſitas corporalis, quia qui totam Galilæam pręedicando ambulauerat, poterat nunc paruum terræ ſpatium pertranſire à monte Oliueti in Ieruſalem, vt dicit Chryſoſt. ſcilicet: Non quidem, quòd ex neceſſitate à monte Oliueti, vſque Ieruſalem ſuper pullum ire dominum oporteret, cũ Iudęam, & omnem Galilęam pedes perambulauerit, ſed ſignũ erat, qđ fiebat, & qm̃ ad ſignificandũ ali-
K quid fiebat, debebat aſcendere ſuper illud animal, quod magis ad ſignificationẽ conueniebat: iſtud autẽ erat pullus: Nã aſina ſignificat populũ Iudaicũ, qui diuinis mandatis, & legib. ſemper ſubditus fuerat, & tolerando attritus: pullus autẽ, qui indomitus erat ſuper quẽ nemo adhuc ſederat, teſtante Marco, & Luca, ſignificat populũ gẽtilẽ, quia nullũ doctorẽ ad iuſtitiã, & ſalutẽ aię habuerat vt dicit Hierony. & Rabanus. Et quia ſuper Synagogã iã Chriſtus ſederat, & ſedebat, cum adhuc Iudæi legem à Deo datam tempore Chriſti ſeruarent: non oportuit tũc actualiter, & de nouo aſcendere, ſuper pullum autem nemo aſcenderat: ideo Chriſtus ſuper eum, nunc aſcendere debuit, vt oſtenderet, quòd populus gentilium, qui indomitus erat, ſibi ſubijciendus eſſet: vnde etiam ſi ſuper aſinam, & pullum aſcendere poſſet ſucceſſiuè, non fuit conueniens, quia ſi ſuper vnum eorum aſcenderet, &

illo

illo relicto aſcenderet ſuper alterum, ſignificaretur quòd A populus ſignificatus per illud animal à Chriſto abijceretur, & tamẽ iſtud eſt falſum, quia nullum populum quẽ ſubiecerit ſibi Chriſtus, repulit vnquam, ſed tam Iudęos, quam Gentiles, ad ſe cõuerſos ſemper in lege ſua tenuit: ideo non fuit conueniens, quòd aſcenderet ſuper vnum, deinde ſuper alterum, ſed poſtquam ſuper vnum aſcenderet, non dimitteret illud, & ita factum eſt. Sed fuit conueniens, quòd aſcenderet ſuper aſinę pullum, propter cauſam datam: ergo vſque Ieruſalem non debuit illum dimittere.

Ad inconuenientia facilè eſt reſpondere. Ad primum dicendum, quòd licet pullus eſſet indomitus, & ex hoc videretur ineptus ad equitandum, ſcilicet, aſper non ęquali greſſu incedens, ſed curſitans: tamen Chriſtus hoc ei auferret faciens illum manſuetum, ac ſi ſemper aſſuetus eſſet oneribus ferendis. B

Ad ſecundum dicendum, quòd fortaſſis pullus erat iã fortis ad tolerandum onus: potiſſimè in tam paruo itinere, licet nemo ſuper illum aſcendiſſet, & ita ſine miraculo poſſet Chriſtum tolerare, & tamen dato, quòd eſſet tener, ipſe ei daret vires, vt tunc eum poſſet ſupportare, & grauius onus. Ad tertium dicendum quòd illud procedit, quando nulla cauſa moueret ad potius equitandum ſuper pullum, quam ſuper aſinam, quia tunc ſuper aſinã, quæ aptior eſſet ad eum ferendum equitaret, & tamen cum cauſa ſubeſſet, quare ſuper pullum aſcendere deberet, licet aſina corporaliter eſſet magis ad hoc diſpoſita, poſſet Chriſtus diſponere pullum, vt eſſet ſufficienter diſpoſitus ad hoc, & ita ſuper illum Chriſtus aſcenderet. *Plurima autem turba.* Hic ponitur ſecundum ſignum celebre, quia ſicut præcedens ſignum fuit teſtificatio, ex C verbis propheticis ita iſtud fuit, quædam iucunditas admirabilis, ſecuta de aduentu Chriſti in vrbem Ieruſalẽ, quæ etiam ad dictum propheticũ pertinet; quia ille dixerat, exulta ſatis filia Syon, & iubila filia Ieruſalem, & nunc completum eſt in introitu Chriſti in Ieruſalem, ex quo poterant, & debebant Iudæi moueri ad credẽdum, quòd ille eſſet Chriſtus, & ſuſcipiendum eum, & dicitur. *Plurima autem turba.* In hoc oſtenditur magnitudo honoris Chriſto exhibiti, quia multi erant exhibentes, ſcilicet plurima turba. *Strauerunt veſtimenta ſua.* Ideſt, extenderunt ea. *In via.* Scilicet, per quam tranſiturus erat Chriſtus equitans ſuper pullum aſinæ. *Alij autem.* Scilicet, qui veſtes non habebant, quas commodè poſſent in via ſternere, vel fortè non tantum afficiebantur, vt veſtes ſuas pedibus aſinæ, & tranſeuntium ſubijcere vellẽt D *Cædebant ramos de arboribus.* Via illa, per quam Chriſtus tranſibat, vndiquè multas arbores habebant, & de illis cędebant ramos, & in via ſternebant ſicut veſtes. *Sternebant in via.* An eadem pars viæ eſſet, in qua veſtes ſternebantur, & rami arborum non apparet, & poterat eſſe, quòd ſimul iſta ſternerentur, vel in diuerſis partibus viæ, ita quòd vbi ponerent rami, nullæ veſtes ſternerentur, & è contrario. *Turba autem, quæ præcedebant, & quæ ſequebantur.* Iſte eſt alius honor Chriſto exhibitus: non ſolum enim opere eum honorabant veſtes, ramos in via ſternentes, ſed etiam vocibus clamabãt apertè eum Meſſiam aſſerentes. Dicitur autem, quæ præcedebant, & quæ ſequebantur, quia Chriſtus ibat in medio, & ita illi, qui præcedebant canebant, & qui ſequebantur canebant. *Clamabant.* Hoc erat ad maiorem laudem, ſcilicet, quia non ſolum profitebantur Ieſum eſ- E ſe Meſſiam, ſed etiam illud excelſa voce dicebant clamãdo, quaſi non erubeſcerent hoc dicere, neque timerent. *Dicentes, Oſanna filio Dauid.* Iſtud eſt, quod Chriſto in laudem dicebant, ideſt honor, & gloria ſit filio Dauid, ideſt, Meſſiæ, qui eſt filius Dauid: & volebant innuere, quòd Ieſus eſſet Meſſias, cui iſtam laudem, & honorem dabant. Quid ſit Hoſanna, infra dicetur. *Benedictus, qui venit in nomine Domini.* Ad laudem Chriſti pertinet, ideſt Chriſtus, qui venit in nomine Domini, ſcilicet ab eo miſſus, vt Redemptor noſter benedictus ſit, ſ. ab omnibus laudetur, & benedicatur. *Hoſanna in altiſſimis,* i. gloria, vel pax ſit Deo in excelſis habitanti, qui dignatus eſt nobis Meſſiam Redẽptorem noſtrũ mittere.

Quæ turba erat iſta, quæ ſtrauit veſtimenta, & clamabat. Quæſt. XXXIII.

QVæritur, quæ turba erat iſta, quæ ſtrauit veſtimenta, & clamabat. Dicendum, quòd multi erant iſti, qui hoc faciebant, & ideo turba vocabatur. Sic dicitur Marc. 11. Multi autem veſtimenta ſua ſtrauerunt in via. Iſta autem turba, ex multis congragatata erat, & eſt ſenſus, quòd omnes, qui nunc fuerunt in via venientes cum Chriſto, vel occurrentes ei, exhibuerunt ei hunc honorẽ: Tota enim multitudo plebis Iudæorum hoc circa Chriſtum faciebat, quòd eum honoraret, licet aliqui eum ſpecialiter perſequerentur, ſcilicet Phariſæi, & Scribæ, & Sacerdotes. Ideò cæteri hunc honorem exhiberent. Sic dicit Hieronym. Multitudo enim donec corrupta non fuit, cognouit quod congruum erat, propter quod honorauit Ieſum, vnuſquiſque ſecundum propriam virtutem. Et tamen iſta turba congregata erat, ex tribus, ſcilicet ex diſcipulis Chriſti, & ex eis, qui ſequebantur eum, ex Hierico, & ex illis, qui exierunt ei obuiam de Ieruſalem, omnes hi clamabant, & veſtes, & ramos ſternebant. De diſcipulis patet: Luc. 19. ſcilicet, cum appropinquaſſet iam ad deſcenſum montis Oliueti, cęperunt omnes turbę deſcẽdentium diſcipulorum laudare Deum. De turba veniente cum Chriſto de Ievicho patet, quia dicit Hieronymus: Turbę, quæ egreſſæ fuerant de Iericho & ſecutæ fuerant Saluatorem, ſuperpoſuerunt veſtimenta ſua, & ſtrauerunt viam ramis arborum. De turba occurrentium apparet, quia Ioan. duodecimo cap. dicitur: Turba multa, quæ venerat ad diem feſtum, cum audiſſet, quia Ieſus Ieroſolymam venit, acceperunt ramos palmarum, & exierunt obuiam ei. Sed obijcietur, quòd ſoli diſcipuli hoc faciebant, quia Luc. 19. c. dicitur: Cęperunt omnes turbæ deſcendentium diſcipulorum laudare Deum. Dicendũ, quòd non ſoli diſcipuli, ſed & multi alij hoc faciebant, & tamen Euangeliſtæ, & tota ſacra Scriptura, hoc modo ſe habet, quia id, quod in pluribus locis ſcribitur, ſi in vna parte plane non fuit ſcriptum, ſcribitur in alia, & ita Lucas dixit de diſcipulis ſolis. Ioannes verò dixit de turbis, quæ venerant ad diem feſtum, & tamen omnes, tam hi, quam illi venerunt. Sed obijcietur, quòd non potuerunt eſſe diſcipuli iſti, quia dicitur Luc. 19. cap. Turbę omnes deſcendentium diſcipulorum. Et tamen diſcipuli, ita pauci erant, quòd non ſolum non faciebant multas turbas, ſed neque vnam conſtituebant.

Dicendum, quòd non accipit Lucas diſcipulos pro ſolis duodecim Apoſtolis, vel pro ſeptuaginta duobus, de quibus Luc. 10. capit. ſiqui de illis adhuc ſupererant, ſed pro omnibus, qui Chriſtum ſequebantur, largè vocando diſcipulos ab addiſcendo: omnes tamen, qui eum ſtudioſè audiebant, addiſcebant aliquid ab eo, & ita diſcipuli erant. Sic dicit Theophylactus: Diſcipulos vocat non ſolum duodecim, aut ſeptuaginta duos, ſed omnes quicũque Chriſtum ſequebantur, ſeù cauſa miraculorum, ſeù ad aliquam delectationem doctrinæ.

Ex quo loco cœpit turba Chriſtum laudare, & veſtimenta ſternere. Quæſt. XXXIIII.

QVæritur, ex quo loco cępit turba facere iſta ad Chriſtum, ſcilicet laudare eum, & veſtimenta ſternere. Dicunt aliqui, quòd hoc fuit, ex loco, quo Chriſtus aſcendit ſuper pullum: nam ante hoc non fiebat.

Eſt dicendum, quod antequam Chriſtus aſcenderet ſuper pullum: non fiebat ei aliqua iſtarum ſolemnitatum, & tamen, an ſtatim, vt aſcenderet cœperunt iſta fieri, vel interiecto aliquanto tempore non apparet. De primo patet, quia turbæ non dederunt honorem Chriſto, quouſque voluit ab eis honorari, & hoc eis inſpirauit, vt dicetur ſequenti quæſtione, & tamen non voluit honorari, quouſque aſcendit ſuper aſinum: ergo non fuerunt prius iſta exhibita.

Ob hoc enim, cum ante hoc nunquam ſuper pullum aſcendiſſet, tunc aſcendit, quia voluit tunc ſpecialiter honorari. Secundo patet, ex ordine literę, quia prius refertur

omnes Euangeliſtæ, quod ſuper aſinum ſederit, & de- F
inde,quod turba ſtrauit ramos,& veſtimenta,& quod
canebat. De ſecundo patet, quia poterat eſſe, quod ſta-
tim,vt aſcendit laudarent eum turbæ,vel aliquanto tẽpo
re prius cœperint,ſed ſatis videtur,quod non ſtatim cœpe
rint, ſed aliquantum poſt, quia ante deſcenſum montis
Oliueti aſcendit Chriſtus ſuper aſellum, & tamen cum
eſſent in deſcenſu cœperunt turbę hoc facere. Sic patet,
ex ordine literæ, Luc.19.cap.ſcilicet. Et cum appropin-
quarent iam ad deſcenſum montis Oliueti,cœperunt om
nes turbę laudare Deum. Sed dicendum, quod veritas
eſt,quòd iſta duo Chriſto exhibita ſunt,ſcilicet laus voca
lis,& ſtratio veſtimentorum, & ramorum in via, & non
fuerunt ſimul inchoata, ſed prius fuerunt veſtes ſtratæ,
poſtea verò cœperunt laudare:veſtes autem, & ramos il-
lico ſternere cœperunt, vt Chriſtus aſcendit ſuper aſellũ, G
laudes verò aliquamtulum poſtea, & hoc colligitur Luc.
19.cap. Nam dicitur:Duxerunt pullum ad Ieſum,& ia-
cientes veſtimẽta ſua ſupra pullum impoſuerunt Ieſum:
exeunte autem illo ſubſternebant veſtimenta ſua in via,
& ſequitur, & cum appropinquarent ad deſcenſum mõ
tis Oliueti, cœperunt omnes turbæ laudare Deum. Et
ita dicitur,quod eunte Chriſto,ideſt incipiente progredi,
poſtquam aſcenderat aſellum. Si autem ſimul vtrunque
inceptum fuiſſet,non ponerentur diuerſæ determinatio-
nes,ita quòd vnum diceretur factum exeunte Ieſu,aliud
vero cum appropinquaret ad deſcenſum montis Oliue-
ti,etiam,quia ordo literæ ſignificat,ibi prius fuiſſe veſtiũ
ſtrationes,quàm laudes vocales.

Quare turbæ honorauerunt, nunc Chriſtum ſternentes veſtimenta ſua, & laudantes eum vocaliter. H
Quæſt. XXXV.

QVæritur, quare turbæ honorauerunt, nunc Chri-
ſtum ſternentes veſtimenta, & laudantes eum
vocaliter.

Dicendum, quòd fuit primo, ex quodam gaudio ſpi-
rituali,quod conceperant de mirabilibus,quæ viderant,
eum facere: ideo tanquam debitum honorem impen-
debant ei hunc.

Sic dicitur Luc. 19. capitul. Cœperunt omnes turbæ
deſcendentium gaudentes laudare Deum voce magna
ſuper omnibus, quas viderant virtutibus. Et ſciẽn-
dum, quod licet pro omnibus miraculis eum laudarent,
tamen ſpecialiter pro ſuſcitatione Lazari, quæ erat mi- I
raculum magnum,& recens. Sic dicitur Ioan.12.capit.
Teſtimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo,
quando Lazarum vocauit de monumento, & ſuſcitauit
eum à mortuis:propterea obuiam venit ei turba, quia
audiebat eum feciſſe hoc ſignum. Secundo,quia Chri-
ſtus indidit mentibus turbarum,quòd eum ſic laudarẽt,
& honorarent. Nam ante hoc multas virtutes fecerat, &
nunquam eum ſic laudauerant, aut honorauerant, nunc
vero nullum miraculum fecit. Quòd ergo nunc ipſum
honorarent fuit, quia Deus mouit mentes eorum,vt ſpe
cialiter eum,nunc honorarent. Sic colligitur Luc. 19.c.
quando laudantibus ſic turbis Chriſtum dixerunt Pha-
riſæi Chriſto: magiſter increpa diſcipulos tuos: quibus
ille ait, dico vobis, quod ſi hi tacuerint, lapides clama-
bunt,quaſi dicat,tacere non poſſunt, quia mentibus ſuis K
impreſſum eſt, quod laudent, quia Deus vult iſtam lau-
dem fieri intantum, quod cum Deus velit iſtam laudem
fieri, ſi tacerent iſti alij laudarent,& ſi nulli laudarent,
lapides laudarent. Et hoc etiam innuitur infra in lite-
ra, quando Principes Sacerdotum indignati ſunt propter
laudes puerorum, & dixerunt Chriſto: audis quid iſti
dicunt? ille autem ait.

Nunquam legiſtis, ex ore infantium, & lactentium
perfeciſti laudem? ideſt Deus perfectam reddit laudem
per ora puerorum,ſed laus,quam Deus perficit per os ali
cuius eſt illa, ad quam faciendam ipſe mouet mentem
humanam, ideo ipſe inclinauit turbas ad laudem hanc,
& reliquum honorem exhibendum.

Quare Deus voluit, quòd honor iſte, nunc exhiberetur Chriſto. Quæſt. XXXVI.

QVæritur,quare Deus voluit,quòd iſte honor,nunc
exhiberetur Chriſto.

Dicendum,quod primo fuit ad implendum pro
phetiam quia ſicut prædixerat Zacharias Chriſtum ven-
turum ſuper aſinam,& pullum, & ideo impletum eſt, vt
inducit Matthæus:ita prædixerat,quod filia Syon exulta
ret,& iubilaret tunc,ideo etiam hoc debuit impleri, &
iſtud fuit per honorem nunc impenſum, & ita fuit con-
ueniens,quòd nunc honoraretur Chriſtus à turba.

Secundo fuit ad mouendum Iudæos, vt Chriſtum ſu-
ſciperent,vel ſi nollent,non haberent excuſationem.Ex-
hibitus enim fuit nunc Chriſto honor,quem prædixerat
Zacharias,quem cum viderent impleri Iudæi, poterant
iudicare hunc eſſe Meſſiam, quod ſi nollent inexcuſabi-
les eſſent. Si autem non intelligerent fieret excæcante
eos malitia,quæ non excuſat,ſed aggrauat, cum aperta
indicia apparerent.

Tertio fuit,quia cum Chriſtus eſſet morti iam propin
quus,volebat de ſe omnia manifeſtari,quæ occulta man
ſerant,ante hoc enim, neque ipſe ſe Deum, aut Meſſiam
apertè, & publicè dicebat,neque per Apoſtolos prædica-
ri volebat. Morti autem propinquus ſe filium Dei aper
tè dixit coram Caipha.Marc.14.capit. ita, & ſe Meſſiam
publicari voluit,quod nunc factum eſt, cum turba dice-
rent,Oſanna filio Dauid:Benedictus,qui venit, ideſt iſte
eſt,qui venit filius Dauid, ſ. Meſſias,& venit in nomine
Domini, ſ. ad accipiendum regnum. Quod magis ex-
preſſit Marcus, ſ. Oſanna benedictus, qui venit in nomi
ne Domini, & benedictum, quod venit regnum Dauid
patris noſtri. Regnum autem Dauid erat regnum Meſſię
Ierem.23. Suſcitabo Dauid germen iuſtum, & regnabit
rex,& ſapiens erit. Hoc autem de Ieſu prædicari maniſe
ſtè viderunt,nunc Phariſæi,& Sacerdotes, & Scribę, &
doluerunt,quòd tales laudes de eo dicerentur: nam Pha
riſæi,qui veniebant cum Chriſto in via,dixerunt ei, ma-
giſter increpa diſcipulos tuos, ſ. vt tacerent laudes illas,
Hoſanna filio Dauid:Chriſtus autem noluit eos increpa
re,ſed magis eos confirmauit dicens,quod neceſſe erat di
ci,quia ſi illi tacerent,lapides clamarent. Similiter poſt-
quam fuit Chriſtus in templo, & pueri clamabant Ho-
ſanna filio Dauid,indignati ſuper his Sacerdotes, & Scri
bę dixerunt Chriſto,audis quid iſti dicunt? quaſi dicat,
non debes tolerare: Chriſtus autem dixit, quòd erat bo-
na laus,& ita ex honore nunc ei exhibito, fuit oſtenſum
palam, quòd erat Meſſias, & tanquam Meſſias receptus
eſt in vrbe,ideo fuit conueniens hunc honorem impen-
di. Quarto fuit ad maiorem confuſionem Iudæorum,
vt,cum poſt quinque dies Chriſtum occiſuri eſſent, quẽ
nunc velut regem, & Meſſiam receperat populus, & pu-
blicè ei,vt Meſſiæ acclamatum fuerat, appareret magna
eorum iniquitas.

Quare potius iſtũ honorem, quam aliquem alium impenderunt turba,nunc Chriſto. Quæſt. XXXVII.

QVæritur, quare potius iſtum honorem, quam ali-
quem alium impenderunt turbę,nunc Chriſto.

Dicendum,quòd fuit, quia hoc tempore non vide-
bantur ei poſſe alium honorem deferre. Nam recipieba-
tur Chriſtus in Ieruſalem,& honorandus erat in introitu
ſuo:in hoc autem non poterat,niſi verbo, & opere hono
rari. Vtroque autem modo honoratus eſt.Opere quidem
quia veſtes in via ſternebant, & ramos de arboribus ia-
ciebant. Verbo autem,quia acclamabant Chriſto Hoſan
na. Sic dicit Hieronym. Cumque opere cuncta compleſ-
ſent, vocis quoque tribuunt teſtimonium, & verum eſt
quantum ad opus,quod non poterant tribuere alium cõ
gruentiorem honorem. Nam Chriſtus veniebat, & ideo
viam ei parauerunt, veſtibus eam operiendo, & ramis,
vtrunque ad gaudium,& ſolemnitatem pertinet,ſed ma
ior erat ſolemnitas, quòd veſtes ſternerentur in via, quã
quòd rami,& tamen,quia quidam non erant apti ad ve-

ſtes

ſtes ſternendas, quia fortè ſimplices veſtes habebant, & A manerent nudi, vel quia veſtes eorum erant ruſticanæ, & nullum honorem præſtarent; iaciebant ramos: ſic qui libet ſecundum ſuam diſpoſitionem, & facultatem faciebat. Ita dicit Hieronym. Multitudo.n. donec corrupta nõ fuit, cognouit quod congruum erat, propter quod honorauit Ieſum vnuſquiſque ſecundum propriam virtutem. De laude vocali dicẽdum, quod fuit multum conueniẽs, neque poterat alia eſſe magis conueniens, quia totus iſte honor exhibebatur Chriſto, vt Meſſiæ, & erat ad oſtendendum eum eſſe Meſſiam, cum vocaretur filius Dauid, & diceretur nunc venire regnum Dauid: Marc. 11. ideo iſte honor fuit multum conuenienter nunc Chriſto exhibitus.

Quare iaciebant veſtes in via. *Quæſt. XXXVIII.*

QVæritur de illis, qui veſtes in via iaciebant, quare faciebant hoc.

Aliqui dicunt, quòd fiebat, vt aſellus non offenderet ad lapides, & foueas, & ſpinas, ſed molliter ſuper veſtes incederet. Sic dicit Hieronym. Turbę, quæ ſecutæ fuerant Chriſtum de Iericho, ſuppoſuerunt veſtimenta ſua, & ſtrauerunt viam pedibus aſini necubi offendat lapidem, neque calcet ſpinam, neque labatur in foueam. Sed hoc non multum conuenit, quia minus offenderet aſellus, quando via eſſet nuda, & quæcunque offendicula viæ, quam cum veſtibus operirentur, quia tunc facilius laberetur aſinus in foueam, aut impingeret ad lapides, ſub veſtibus latentes, vel ad ſpinas, & fieret ſibi via inęqualis, neque ſuper ſolidum pedes figeret.

Secundo; quia ad hoc valdè obſtabat ramos ſternere: nam veſtes, quæ planè ſunt aliquo modo prodeſſe poterant ad ea, quæ dicta ſunt: rami tamen, qui inęqualem viam faciunt, potius impedirent aſellum, & impingendi atque offendendi cauſa eſſent, & tamen veſtes, & rami ſimul ſternebantur, ergo non erat iſta cauſa.

Dicendum, quod ad honorem hoc factum eſt. Et hoc primo, quia tantum honorem, nunc voluerunt Chriſto dare, quòd etiam id, quod hominibus non datur, aſello Chriſto dederunt, ſcilicet, quod ſuper veſtes hominum graderetur.

Secundo, quia non poteſt aliquis magis alium honorare, quam quod ea, quæ ſibi chara ſunt, ei impendat: homines autem diligunt veſtes, quia in eis honorantur, & ſecundum eas, quòd ergo illas quas mundas, & nitidas D ſeruare, quis cupit ad honorem ſuum ſubijciat pedibus alterius, ſternendo per terram, vbi eſt maxima contaminatio, magnus honor eſt, & ideo conuenienter iſti Chriſtum ſic honorabant: hoc autem deductum eſt in exemplum, vt quando nouiter recipimus aliquos multum venerabiles viros, aut Dominos, ſternimus viam præcioſis ſtramentis; quod etiam ad ſacras cæremonias transfertur, ſcilicet quando Euchariſtiam, aut Crucem, aut aliquid aliud multum ſacrum volumus venerari.

Qui rami erant, qui ſternebantur, & ad quid. *Quæſt. XXXIX.*

QVæritur de ramis, qui ſternebantur, & qui portabantur, qui rami erant, & ad quid. E

Dicendum, quòd Eccleſia cantat ramos iſtos fuiſſe Palmarum, & Oliuarum. Nam dicitur, quod pueri Hebræorum tollentes ramos Oliuarum obuiauerunt Domino: Euangeliſtę autem tres, ſ. Matthæus, Marcus, & Lucas, qui rem iſtam perfectius referunt, ramos dicũt ſtratos in via, ſed non dicunt quales fuerint. Sed dicendum, quod ſicut Eccleſia cantat, rami fuerunt palmarũ, & oliuarum. De palmis patet, quia Ioan. 12. dicitur multa turba, quæ conuenerat ad diem feſtum, cum audiſſet, quia venit Ieſus Hieroſolymam, acceperunt ramos palmarum; & exierunt obuiam ei. De ramis oliuarum patet, quia ſupra in litera, & Marc. 11. quòd plurima turba ſtrauerunt in via veſtimenta ſua: alij cedebant ramos de arboribus. Arbor autem ſecundum cõſuetudinem ſacræ Scripturę ſignificat arbores fructiferas: arbores verò

A non fructiferas ligna vocamus, vt colligitur Geneſ. 1. & Deuteron. 20. cap. & ideo arbores iſtę, de quibus rami cędebantur, erant fructiferę, & tamen cędebantur in monte Oliueti, vt patet in littera, quia in deſcenſu mõtis Oliueti cępit fieri iſta ſolennitas canentium, vt patet Luc. 19 cap. Sternere autem veſtes, & ramos fuit etiam ante deſcenſum montis, cum veniſſet Chriſtus ad ipſum montem, vt innuitur in littera, ſed in monte Oliueti nichil erat principaliter niſi oliuæ: & ob hoc vocabatur mons oliueti: ideo apparet, quòd de oliuis erant illi rami.

Sic dicit Hierony. Alij cędebant ramos de arboribus. ſ. fructiferis, quibus erat mons Oliueti conſitus: & tamen ille oliuis conſitus erat. Sciendum autem, quòd iſti rami erant duplices. quidam fuerunt, qui manibus portabantur: alij verò, qui ſternebantur in via. in manibus porta- B bantur rami palmarum: in via autem ſternebantur rami oliuarum. ratio autem fuit, quia quãdo Chriſtus introiuit in Ieruſalem, quædam turbæ veniebant cum eo, & aliæ exierunt ei obuiam de vrbe: illę quę veniebant cum eo, & ſequebantur ex Iericho, non ferebant ramos in manibus, ſed veſtes ſternebant in via, & ramos, vt per viam ſic ſtratam tranſiret Chriſtus equitans ſuper aſellum, & iſti cædebant ramos de arboribus, quas in via inueniebant: & tamen quando ipſi inceperunt hunc honorem Chriſto exhibere, erant in monte Oliueti, & ibi nõ erant niſi oliuæ: vel ſaltem principaliter erant oliuę: ideo rami de oliuis erant, qui cędebantur, & ſternebantur in via: illis verò, qui de vrbe Chriſto obuiam exierunt occurrerunt rami palmarum. Nam iuxta vrbem erant palmæ, & de illis tollebant ramos, quos in manibus fere- C bant. Verum eſt tamen, quòd aliqui non potentes accipere ramos palmarum, vel qui de hoc non cogitauerant acceperant ramos de oliuis. Et ita cantat Eccleſia, quòd pueri Hebręorum tollentes ramos oliuarum obuiauerunt domino. Ioannes tamen ſolos ramos palmarum nominauit. Et ratio eſt, quia præcipuè ramos eorum, qui de vrbe exierant nominauit, & iſti erant rami palmarum. Aliqui autem dicunt, quòd ratio quare de oliuis, & palmis fuerunt rami, fuit: quia iſti conueniebant ad ſignificationem eius, quod gerebatur.

Nam oliua miſericordiam ſignificat: palma autem victoriam, & quia Chriſtus ex miſericordia voluit ſupportare defectos noſtros, & pro nobis mori, rami de oliuis conueniebant: & quoniam poſt paſſionem triumphauit de morte, vt ei amplius non dominaretur, neq; nos mor- D ti ęternę eſſemus ſubiecti palmarum rami ad victoriam iſtam oſtendendam ei conueniebant, & fuit conueniens ordo. Nam ſicut primò fuit mors quàm triumphus de morte, ita prius fuerunt rami de oliuis quàm de palmis, quia ramos de oliuis ſternebant turbæ, quæ cum Chriſto veniebant: ramos autem de palmis portabant turbę, quæ de Ieruſalem exierunt obuiam Chriſto, etiam quia ſicut paſſio Chriſti fuit ignominioſa, reſurrectio autem, in qua fuit victoria de morte, fuit glorioſa: ita rami oliuarum cæſi de arboribus ſternebantur in via, vt ab omnibus conculcarentur: rami autem palmarum in manibus in honorem tollebantur. Sic dicit Auguſtinus, Rami palmarum, laudes ſunt, ſignantes victoriam, qua erat dominus mortem, moriendo, ſuperaturus, & tropheo crucis de diabolo mortis principe triumphaturus.

E Sed dicendum, quòd licèt ratio aſſignata ſatis pulchrè aptetur: tamen non fuit illa cauſa motiua ad hoc faciendum, quia qui ramos de oliuis, & palmis accipiebant, neſciebant an iſti rami aliquid ſignificarent. Ideo dicendum, quòd cauſa motiua fuit, quia iſti rami potius quàm alij occurrerunt: nam turbis cum Chriſto venientibus, non occurrit cędere ramos niſi oliuarum, quia erant in monte oliueti: turbis aũt venientibus in occurſu Chriſti accipere ramos de palmis, quia iuxta ciuitatẽ palmę erãt.

Quomodo poteſt ſtare, quod turbæ clamabant. *Quæſt. XL.*

QVæritur, cum dicatur hic, quòd turbę clamabant, quomodo poteſt ſtare, quia infra in littera dicitur, quòd pueri erant clamantes, ſcilicet videntes mirabilia,

quæ

quæ fecit: & pueros clamantes in templo. Aliqui dicũt, quòd iſti clamantes non erant pueri, ſed viri: & tamen vocantur pueri modo loquendi ſcripturæ, & probatur: quia Luc. 19. cap. dicitur quod diſcipuli Chriſti erant illi, qui clamabant, & Phariſæi dixerunt, magiſter increpa diſcipulos tuos: & tamen illi non erant pueri, ſed viri integri. Eſt dicendum, quòd duplices fuerunt, qui cantauerunt in aduentu, & introitu Ieſu in Ieruſalem: quidã in via, alij verò in templo poſtquam in illud intrauit, primi erant tam viri, quàm mulieres, ſcilicet erant turbæ, ſecundi autem erant pueri. De primis patet, quia dicitur hic: turbæ autem, quæ præcedebant, & ſequebantur, clamabant: & tamen nomine turbarum tota multitudo intelligitur promiſcui ſexus. Et idem dicitur Marc. 11. qui præcedebant, & qui ſequebantur clamabant: & iſtæ turbæ erant, quæ veniebant cum Chriſto de Iericho, & vltra has illæ turbæ, quæ de Ieruſalem exiuerant clamabant. Ioan. 12. c. ſcilicet turba autem multa, quæ venerat ad diem feſtum, cum audiſſet, quia Ieſus Ieroſolymam venit, acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obuiam ei, & clamabant, *Hoſanna* benedictus, qui venit, &c. hoc autem totum erat in via: in templo autem fortè ſoli pueri clamauerunt, & iſti ſunt, de quibus dicitur infra in littera, & hos ſolos audierunt ſcribæ, & ſacerdotes clamantes: ideo de ſolis pueris locuti ſunt. Cùm autem dicitur, quòd accipiantur ibi pueri pro hominibus, qui viri erant integri ſecundùm conditionem ſcripturæ, dicendum, quod hoc non ſtat, quia pueri non vocantur niſi ſecundum ætatem, vel ſecundum conditionem puerilẽ, ſicut Iſa. 65. dicitur, quòd non erit ibi puer centum annorum, ideſt qui ſenex eſt ætate, & ſecundum morem iuuenilis, vt dicitur 1. Ethico. vel puer, ideſt filius. Iſa. 8. capit. ego & pueri, quos donauit mihi Dominus, ideſt ego, & filij mei, & 1. Politicorum dicitur: Pueri, & puerorum pueri, ideſt filij, & filij filiorum. Vel puer, ideſt ſeruus, vel ſubditus, ſic dicitur ſupra 12. capit. Ecce puer meus, quem elegi. Et Iſai. 42. vbi ponitur eadem ſententia loco huius dicitur: ecce ſeruus meus ſuſcipiam eum. Propria autem acceptio eius eſt pro ætate. Si autem aliter accipiatur, ſemper ponitur aliqua adiectio, per quam oſtenditur pro quo accipiatur: & tamen ibi ponuntur pueri abſolutè, ſcilicet, pueros canentes: ergo pro ætate ponitur.

Secundò, quia Chriſtus ad defenſionem cantus illorum allegauit dictum Pſalmi, ſcilicet. Ex ore infantium, & lactentium perfeciſti laudem, quod pueris competit, quia aliàs ſi eſſent turbæ non competeret eis hoc, cum non ſint infantes, & lactentes. Cum autem dicitur, quòd diſcipuli clamabant: & tamen illi non erant pueri ſecundum ætatem: dicendum, quod non fuit ille clamor, de quo dicitur infra in litera. Quidã enim clamor fuit in via, alius in templo: clamor viæ fuit turbarum, clamor in templo fuit puerorum. Cum autem de diſcipulis dicitur, quòd clamauerunt, intelligitur, quòd in via clamauerunt. Et patet, quia dicitur Luc. 19. c. Cum appropinquarent ad deſcenſum montis Oliueti cœperunt turbæ diſcipulorum clamare, & ita extra ciuitatem tũc erat Chriſtus, ſcilicet in monte Oliueti: etiam quia poſt hoc dicitur, quòd videns Ieſus ciuitatem fleuit ſuper illam, alius ergo erat cantus in templo, & ille fuit puerorum ſecundum ætatem.

Qui erant, qui clamabant in via.
Quæſt. XLI.

Sed quæretur de iſtis clamantibus in via, qui erant. Aliqui dicunt, quòd erant diſcipuli Chriſti: quia dicitur Luc. 19. quòd cum appropinquaret ad deſcenſum montis Oliueti, cœperunt turbæ diſcipulorum clamare. Secundo patet, quia Phariſæi indignati de hoc dixerunt Chriſto, magiſter increpa diſcipulos tuos, vt patet ibidem, ergo illi erant, qui clamabant. Tertiò, quia de iſtis erat veriſimilius, quòd laudarent magiſtrum ſuũ quàm de alijs.

Dicendum, quòd clamantes in via, non ſolum erant diſcipuli Chriſti, ſed, & omnes alij, qui cum eo venie-

F bant. Et patet, quia dicitur. turbæ autem, quæ præcedebant, & quæ ſequebantur: & tamen diſcipuli Chriſti pauci erant, ita quòd non poſſent vocari turbæ. Secundò patet, quia dicitur, quæ præcedebant, & quæ ſequebantur. In quo videtur, quòd omnes ſignificantur, qui cum Chriſto veniebant, quia non poterant plures eſſe quàm qui præcedebant, & ſequebantur, hæc autem adhuc apertius expreſſit Marcus dicens, & qui præibant, & qui ſequebantur, clamabant. Et tamen nulli erant cum Chriſto niſi qui præibant, & qui ſequebantur. Tertio patet, quia Ioan. 12. c. dicitur, quòd turba, quæ venerat ad diem feſtum exiuit obuiam Chriſto, & iſta clamabat Hoſanna. Et tamen iſti non erant diſcipuli Chriſti, quia illi cum eo veniebant de Iericho, & non exierunt de vrbe in occurſum eius, ſed inter iſtos clamantes erant etiam
G diſcipuli eius, quia illi non minus laudarent Chriſtum quam cæteri, ipſi enim etiam veſtimenta ſua ſuper pullum poſuerant, vt Chriſtus ſederet.

Ad rationem primam in contrarium dicendum putant quidam, quòd diſcipuli Chriſti fuerunt, qui inceperunt clamare, deinde turbæ ſecutæ ſunt.

Dicendum, quòd non ſtat ex eadem littera, nam dicitur, quòd turbæ diſcipulorum cœperunt clamare, ergo illi, qui cœperunt clamare turbæ erant, diſcipuli autẽ Chriſti non erant turbæ, ſed pauci. Sed dicendum eſt, quòd illi, qui clamabant multi erant, tam diſcipuli, quam omnes turbæ, ſed Lucas vocauit ibi diſcipulos, non ſolum Apoſtolos duodecim, vel diſcipulos alios ſeptuagintaduos, ſi qui de illis ſupererant, ſed omnes quotquot cum Chriſto veniebant, dicuntur diſcipuli ab addiſcendo, &
H quia omnes turbæ, quæ nunc cum eo veniebant addiſcebant ab eo, quia ideo ſequebantur eum, vt audirent verbum eius, vel vt miracula viderent, omnes erant diſcipuli. Sic dicit Theophylactus ſuper Lucam: Diſcipulos vocat non ſolũ duodecim Apoſtolos, aut ſeptuagintaduos, ſed omnes, qui Chriſtum ſequebantur, ſeu cauſa miraculorum, ſeu ad aliquam delectationem doctrinæ, & tunc conuenienter ſtat litera, quia dixit Lucas cum appropinquaret iam ad deſcenſum montis Oliueti, cœperũt omnes turbæ deſcendentium diſcipulorum gaudentes laudare Deum, & ita inquantum dicitur turbæ apparet, ꝙ non ſint Apoſtoli, aut diſcipuli Chriſti ſoli, quia illi non ſolum non ſunt turbę, imo neque faciunt vnam turbã. Item quia dicitur, omnes turbæ, & ita innuitur, quòd nemo manebat in tota multitudine, qui non clamaret, &
I dixit hoc Lucas, vt innueret, qđ alij dixerunt, ſcilicet, ꝙ tam turbæ, quæ præibant, quam quæ ſequebantur clamabant, vt dicitur hic in litera. & Marc. 11. illæ enim ſunt omnes turbæ, vel vocantur omnes turbę, ſcilicet illę, quę cum Chriſto veniebant de Iericho, & illæ quę exierunt ſibi obuiam de Ieruſalem, quia tam iſtæ, quam illæ laudabant eum. De venientibus cum eo planum eſt, quia de iſtis veriſimilius erat, quòd laudarent eum, quia magis erant ad ipſum affectæ. De veniẽtibus obuiam de Ieruſalem, patet Io. 12. c. quia dicitur, quòd illę clamabant Hoſanna. Omnes enim iſtæ turbę erant diſcipuli Chriſti, quia libenter verba eius audiebant, & miracula conſiderabant, nam turba, quæ de Ieruſalem venit, ideò obuiam venit, quia ſciebant miraculum, quod fecit de ſuſcitatione Lazari.

K Ad ſecundum dicendum, quòd Phariſæi dixerunt magiſter increpa diſcipulos tuos, ideſt omnes iſtos, qui tecũ veniunt, qui diſcipuli tui ſunt, quia omnes iſti clamant, ſicut ante hoc ipſe omnes turbas Lucas vocauit diſcipulos Chriſti. Vel poteſt intelligi, quòd Phariſæi videntes omnes turbas clamare putauerunt, quod diſcipuli Chriſti ſuaſerunt cęteris clamare, & ideo illos ſolos increpandos putabant, ſed primum verius.

Ad tertium dicendum, quòd licet veriſimilius eſſet de diſcipulis, quod laudare vellent Chriſtum, tamen laus eſſet magis ſuſpecta in ore ipſorum, quia putaretur, ꝙ ipſi ex intentione mendaciter eum laudarent quærentes ſibi, & illi fauorem, ſicut dixerunt Iudęi ad Pilatum, ne fortè veniant diſcipuli eius nocte, & furentur eum, & dicant plebi, quia ſurrexit à mortuis, infra 27. c. vt ergo nõ eſſet iſta laus ſuſpecta, faceret Deus, quòd nõ ipſi ſoli lauda-

darent, & ita fecit, quia omnes turbę clamabant, etiã faceret, quòd non eſſent primi ipſi in clamando, neque incitarent alios ad clamandum: ſed turbæ à ſeipſis domino inſpirante incitarentur, & ita illæ feruenter clamarẽt ſicut diſcipuli Chriſti, omnes ergo tam turbæ, quam diſcipuli clamabant. Sed ſecundum Lucam omnes clamãtes, diſcipuli vocantur.

Quid ſit Hoſanna. Quæſt. XLII.

QVæritur, cum iſti dixerint nunc, Hoſanna, quid illud ſit.

Dicendum, quòd variè accipitur, quidam dicunt quòd Hoſanna non ſignificat conceptum, ſed affectum mentis, ſicut interiectiones, ſicut dicit Aug. Hoſanna vox eſt obſecrantis magis affectum indicans quã rem aliquam ſignificans, ſicut ſunt in lingua noſtra interie- B ctiones. Alij dicunt Hoſanna eſſe dictionem compoſitã ex integro, & corrupto, ſcilicet. Hoſi ſignificat ſalua, vel ſaluifica: Anna eſt interiecto deprecantis. Sic dicũt Beda, & Remigius, ſcilicet Hoſanna eſt compoſitum ex integro, & corrupto. Hoſi enim dicitur ſalua, vel ſaluifica: Anna verò apud illos interiectio eſt obſecrantis. Nã ſic apud illos ab obſecrante dicitur, Anna, ſicut apud nos à dolente dicitur, Heu. Alij dicunt, quòd Hoſanna vna dictio ſimplex eſt, & ſignificat ſalua, vel ſaluifica, ſic dicit Hiero. Quid ſignificet Hoſanna nunc perſtringam, in 117. Pſal. qui manifeſtè de aduentu ſaluatoris ſcriptus eſt inter cætera hoc quoque legimus: O Domine ſaluũ me fac, ò Domine bene proſperare: benedictus qui venturus eſt in nomine Domini, pro eo, quod in ſeptuaginta habetur interpretibus, ò Domine ſaluum me fac. In He- C bræo legimus, Anna Adonai Hoſianna, quod manifeſtius interpretatus eſt Symachus, dicens, Obſecro Domine ſaluum me fac.

Dicendum, quòd iſta eſt vera interpretatio quã Hieronymus ponit, & ita Iudæi petebant ſe ſaluari per Ieſum Chriſtum, & ad hanc reduci debent aliæ duæ expoſitiones. Nam cùm Auguſtinus dixit, quòd erat dictio ſignificans affectum ſicut interiectio apud nos, dicendum, quòd hoc eſt verum de Anna, ſed non de Hoſanna, quia Anna, cum per ſe eſt vna dictio ſolum, affectum notat, cum verò adiungitur, vt dicatur Hoſanna, pluſquã affectus ſignificatur, quia eſt verbum imperatiuum. Cũ autem Beda, & Remigius dicunt eſſe dictionem compoſitam ex Oſi, & Anna ex hoc decipiuntur, quia Anna per ſe vna dictio eſt apud Hebræos, quæ eſt interiectio obſe- D crantis. Et tunc ſi fiat compoſitio retinebit hæc dictio ſignificatum amborum componentium, vt dicatur Hoſanna, ideſt obſecro ſalua, & hoc quidem ſatis eſſe poterat, & tamen non eſt negandum Hoſanna per ſe dictionem eſſe vnam ſimplicem, quæ ſignet ſolum ſalua, vel ſaluifica. Quod patet, quia ſi Hoſanna ſignificaret obſecro ſalua, fruſtra adderetur ei, Anna, vt diceretur Anna Hoſianna, & tamen ita habetur Pſal. 117. vbi littera Symachi dicit: Obſecro Domine, ſaluum me fac. Dicit littera Hebraica Anna Adonai Hoſianna. Anna ponitur pro obſecro, vel, ò, quæ eſt dictio optantis, vel obſecrantis: Adonai, ideſt Domine, Hoſianna, ideſt ſaluum me fac: Sed quia in præſenti iſti non dixerunt: Anna Hoſianna, ſed ſola Hoſanna, accipi putant pro: Obſecro ſalua, & tamen Hoſanna non propriè ſignificat niſi ſalua, vel ſal- E uifica. Sed obijcietur, quòd non ſignet hoc, quia vbi Matthęus, Marcus, & Ioannes poſuerũt Hoſanna, poſuit Lucas gloriam, & pacem, Luc. 19. ſcilicet benedictus, qui venit in nomine Domini rex, pax in cęlo, & gloria in excelſis. Alij autem dicunt Hoſanna in excelſis, ergo gloriam, & pacem ſignificabit Hoſanna.

Dicendum, quod Hoſanna eſt verbum, & ideo nõ poteſt ſignificare pacẽ, & gloriam, quæ ſunt ſignificata nominum, ſed ſignificat ſalua, vel ſaluifica; & tamẽ Lucas magis poſuit, quod illi ſignificare intẽdebant, quã, quod voce expreſſerunt: Verum eſt tamen, quòd propter verba Lucæ aliqui ſic exponunt Hoſanna, ideſt gloriam, & pacem. Sic dicit Chryſo. Hoſanna quidam interpretantur gloriam, alij redemptionem. Nam & gloria illi de- A betur, & redemptio illi competit, qui omnes redemit, & ita etiam Origenes expoſuit Hoſianna, ideſt reſtitutionem in vitam æternam, eo quòd addidit in excelſis, cũ ait, humanã Chriſti diſpenſationem laudant, eo quòd dicunt, Hoſianna filio Dauid, & reſtitutionem eius in ſancta, eo quòd dicunt Hoſanna in excelſis. Sed obijcietur, quòd ſignet gloriam, quia adiũctum conuenit huic ſenſui, ſcilicet Hoſanna in excelſis, ideſt Gloria in excelſis.

Dicendum, quòd ſaluare ſignat, & tamen quia ſalus, quam petebant non erat ſuper terram, ſed in cœlo, ſcilicet vt in æternum ibi viuerent, licèt hic ad tempus morerentur, adiunxerunt in excelſis. Sic dicit Glo. quòd dixerunt Hoſanna, ideſt ſalua. Determinant autem vbi ſe velint ſaluari, & dicunt, in altiſſimis, ideſt in cæleſtibus non in terrenis. Aliter etiam poteſt dici, quòd Hoſanna B ſolùm ſignificat ſalua, & tamen vltra hęc dixerunt turbæ aliquid aliud, ſcilicet pax in cęlo, & Gloria in excelſis, Et iſtud non expreſſerunt alij Euangeliſtæ, ſed ſolus Lucas: ſicut, & multa alia vnus tacet, quæ alius exprimit.

Quid turbæ voluerunt ſignificare per ea, quæ dixerunt. Quæſt. XLIII.

QVęritur, quid voluerunt ſignificare turbæ per hęc, quæ dixerunt.

Dicendum, quòd turbæ tria per hæc ſignificauerunt. Primum eſt, quòd eum Meſſiam, & regem Iſrael oſtenderunt. Secundò, quòd eum laudauerunt bona imprecantes. Tertiò, quia ſibiipſis bona ab illo fieri C petunt. Primũ patet, cum dicitur, Hoſanna filio Dauid, Nam vocando eum filium Dauid vocant Meſſiam, quia filius Dauid eſt Meſſias, quia de ſemine eius futurus prænunciatur, & promittitur. Et ob hoc ſæpe Iudæi, qui credebant aliquid ſanè de eo, vocabant eum filium Dauid, ſicut duo cæci, ſupra in littera, & alij duo cæci ſupra 9. cap. & mulier Chananæa, ſupra 15. capi. & illi etiam, qui nondum credebant, ſed admirabantur opera eius, & efficiebantur prompti ad credendum dubitando vocabant eum filium Dauid, ſicut aliquando vocabant eum Chriſtum, ſic patet ſupra 12. c. cum turbæ videntes Chriſtum ſanaſſe dęmoniacum, cęcum, & mutum dęmonem habentem, dixerunt, nunquid hic eſt filius Dauid, & Io. 7. cap. dixerunt nunquid eſſet Chriſtus, hoc autem magis apparet ex verbis aliorum Euangeliſtarum, quibus D ſignificatur rex Iſrael. Nam Marc. 11. c. dicitur: Benedictus, qui venit in nomine domini, & benedictum quod venit regnum Dauid patris noſtri. Sed regnum Dauid erat regnum Meſſiæ, de quo dicitur Ierem. 23. Suſcitabo Dauid germen iuſtum, & regnabit rex, & ſapiens erit, Et Lucas dixit 19. c. Benedictus, qui venit rex in nomine Domini, & ita iſtum nunc venientem regem vocabant, & Ioan. 12. c. dicitur. Hoſanna benedictus, qui venit in nomine Domini rex Iſrael: Meſſiam enim regem Iſrael vocabant, quia ita futurum eſſe putabãt, & non dixerũt eum regem Iudæ, ſicut ante hoc eſſe ſolebant illi reges, qui regnabant in Ieruſalem, eo quòd credebant, ꝙ Meſſias congregaturus eſſet omnes Iudæos diſperſos per orbem de omnibus tribubus in terram ſuam, in qua prius fuerant, & ibi regnaret ſuper eos ſicut regnauerat Dauid E & Salomon, qui ſoli ſuper omnes duodecim tribus regnauerunt poſt Saulem, ſed non erat tale regnum eius futurum, ſed ſpirituale. Secundum eſt, quòd eum laudauerunt bona imprecantes, nam dixerunt, benedictus, qui venit, ideſt benedictus ſit, & laudetur ab omnibus nomẽ eius Dicitur, qui venit in nomine Domini, ideſt à Deo miſſus, & in hoc ſignificant eum eſſe Meſſiam, & non regem ſolum terrenum, quorum multi non dantur à Deo, iuxta illud Oſeæ 8. Regnauerunt, & non per me, principes fuerunt. & non cognoui, ſed à Deo propter peccata dantur populo nequam, Iob 34. ſcilicet. Qui regnare facit hypocritam propter peccata populi. Vel dicitur, in nomine Domini veniſſe, quia gloriam Dei in omnibus quærebat, & non ſuam, vt erat homo, & omnia ex virtute Dei agebat. Sic dicit Remigius; In nomine Domini

mini venit, quia in omnibus bonis operibus non gloriá patris quæſiuit. Sic ipſe dixit Io.7.c. Ego à meipſo nó loquor, qui à ſemetipſo loquitur, gloriam propriam quærit, qui autem quærit gloriam eius, qui miſit eum, hic verax eſt. Et hoc ad magnam laudem Chriſti pertinebat, quòd veniſſet in nomine Domini, & ita ipſe contra Iudæos locutus eſt dicens, quòd in nomine patris ſui venerat, & non receperant eum, & alius veniret in nomine proprio, & reciperent eum. Vel aliter, vt Glo. exponit, benedictus, ideſt glorioſus, qui venit in nomine Domini, ideſt incarnatus eſt in nomine patris eum glorificando: & iſta duo inter ſe conſonant, ideſt eſſe filium Dauid, ideſt Meſſiam, & venire in nomine domini, quia Meſſias in poteſtate Dei venit, & ab eo miſſus. Tertium eſt, quòd ſibiipſis bona fieri petunt dicentes, Hoſanna in excelſis, ideſt da nobis ſalutem, quę eſt vita æterna, & hoc ſiue Hoſanna ſit vna dictio ſimplex, ideſt verbum imperatiui, & ſignificet ſalua, vel ſaluifica, ſiue ſit dictio compoſita, & ſignet Hoſanna, ideſt Hoſianna, ideſt ſalua obſecro & bene hoc concludunt. Nam Meſſias non veniebat propter ſeipſum, ſed propter nos, vt ſaluaret nos: ideo poſtquam eum laudauerunt, dicunt Hoſanna in excelſis, ideſt ſalua nos in cælo, vbi eſt vera ſalus. Sed obijcietur, ꝙ non ſignet iſtud Hoſanna, quia dicitur Hoſanna filio Dauid, & tamen ſi ſignificaret ſalua, diceretur Hoſanna fili Dauid.

Dicendum, quòd illud ſignificat, & etiam conuenit litera ſequens, ſcilicet Hoſanna in excelſis, ideſt ſalua nos in excelſis, ſed ponitur darius ille, ſcilicet filio Dauid, quia referri poteſt ad verbum præcedens, ſcilicet turbæ clamabant filio Dauid, ideſt ad honorem filij Dauid dicentes Hoſanna, vel filio Dauid, ideſt ad illum dicendo Hoſanna, ideſt ſalua nos, vel poteſt referri ad ſequentia, ſcilicet filio Dauid benedictus, qui venit, ideſt dicebát filio Dauid, benedictus, qui venit. Alij Euangeliſtæ magis expreſſerunt. Nam Mar.11.c. dicitur: Hoſanna benedictus, qui venit in nomine Domini, quod exponendum eſt, vt ſupra. Et ſequitur, benedictum, quod venit regnú patris noſtri Dauid. Regnum Dauid dicebant regnum Meſſiæ, et illud dicebant nunc venire, quia dicebát Meſſiam nunc venire ad regnandum. Benedicunt autem, & laudant iſtud regnum, quia iſtud erat regnum ſpirituale, in quo ſaluarentur homines in cæleſtibus, & liberaréntur ab omni malo, licèt Iudæi putabant ſe temporaliter liberandos à iugo ſeruitutis gentium, & poſtea cócludit, Hoſanna in excelſis, ideſt ſaluifica, vt ait Hieronymus in excelſis, & imis, vt iuſti ædificentur in ruinam Angelorum, & terreni, & ſubterranei etiam ſaluentur. Vel vt exponit Chryſoſt. Hoſanna in excelſis, ideſt gloria, & laus ſit Deo vniuerſorum, qui eſt in excelſis, & licet Hoſanna non ſignificet hoc propriè, quia eſt verbum, tamen aliqualiter poteſt trahi ad hoc ſignificandum non ex conditione vocis, ſed ex intentione loquentium. Et tunc cóſonat illa littera præcedens, ſcilicet Hoſanna filio Dauid ideſt laus, vel gloria illi ſit, quia tenetur acquiſitiuè, & non eſt propriè verbum tunc, & hoc idem voluit Lucas innuere, quia loco huius, quod eſt Hoſanna in excelſis, dixit pax in cęlo, & gloria in excelſis. Luc.19.c. Quod non exponeretur ſic, niſi Hoſanna aliquo modo poſſet ſignificare gloriam, & pacem. Dixit autem Lucas: benedictus qui venit rex in nomine Domini, ideſt rex, qui venit: apertius iſte dixit. Nam vbi Matthæus dixit filium Dauid, dixit ille rex, quia filius Dauid eſt Meſſias, & ille eſt rex, quòd verò dicit benedictus, qui venit, expoſitú eſt. Addit autem pax in cęlo, & gloria in excelſis, ideſt per aduentum huius erit pax in cęlo, & gloria, quia Deo eſt gloria, & honor per aduentum filij ſui benedictiſſimi, & eſt pax in cælo, ideſt pax Deo cæleſti ad nos, qui aduentú filij eius eramus velut hoſtes eius, quia nemo nos ei reconciliauerat. Per ipſum autem filium reconciliati ſumus, & hoc idem Angeli in aduentu, ideſt Natiuitate Chriſti cantauerunt, ſcilicet gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus, ſic dicit Theophylactus, ſcilicet pax in cęlo, hoc eſt, quòd bellum antiquum, quo Deo aduerſabamur, euanuit.

Et Gloria in excelſis, laudantibus, ſcilicet Angelis Deú

F in tali reconciliatione. Nam hoc ipſum, quòd Deus viſibiliter ambulat in territorio inimicorum ſuorum, ſignificat ipſum nobiſcum habere concordiam. Sed obijcietur, quia Angeli dixerunt, & in terra pax: iſti autem dixerunt, pax in cęlo.

Dicendum, quòd eadem ſententia eſt. Nam inter Deú & homines erat bellum antiquum, & quia reconciliati ſumus per Chriſtum, poteſt dici per ipſum facta pax in cœlo, ideſt reſpectu Dei, qui in cœlo eſt, vel pax in terra, ſcilicet reſpectu hominum, qui morabátur in terra, quia ab vtroque extremo poteſt nominari. Dixit autem Ioan. 12.c. clamabant Hoſanna, benedictus qui venit in nomine Domini rex Iſrael Hoſanna, ideſt ſalua nos benedictus, &c. exponatur vt ſupra.

Quod autem dicitur rex Iſrael, vocatur Chriſtus Meſ-
G ſias, & ideo rex, & ſpecialiter rex Iſrael, licet totius mundi rex erat, ſed Iudæi carnaliter quodammodo putauerunt eum eſſe regé, & ita eſſet ſpecialiter rex ſuper duodecim tribus Iſrael.

An turbæ, quæ clamabant, dicentes Hoſanna, &c. intelligebant, quæ dicebant.
Quæſt. XLIIII.

QVæritur an turbæ, quæ clamabant, dicentes Hoſánna, &c. intelligebant, quæ dicebant, ſcilicet Chriſtú eſſe Meſſiam, & à Domino veniſſe, & ſalutem per eum futuram. Aliqui dicunt, quòd intelligebant ea. Primò, quia ſi non intelligerent non dicerent ea ita vera, & determinata. Secundò, quia ſi non intelligerent ea,
H quæ dicebant, nó exhibuiſſent honorem, quem exhibuerunt, ſcilicet veſtes, & ramos in via ſternere. Tertio, quia iſti moti ſunt ex cauſa rationabili ad hoc faciendú, quæ hoc ſatis innuebat eos intelligere. Nam ideo iſta fecerút quia viderát virtutes multas, quas Chriſtus fecerat. Luc. 19.c. & præcipuè, quia viderant ſuſcitationem Lazari, aut ſciebant eſſe factam Io.12.c. iſta autem, diuinam poteſtatem oſtendunt. Cùm ergo ex hac cauſa honoré iſtú, & laudes Chriſto tribuerunt, videtur quòd intelligebát, quod dicebant.

Dicendum, quòd non apparet plenè an iſti intelligerent, quod dicebant, nam iſti confitebantur Ieſum eſſe Meſſiam, & Deum, cùm ab eo ſalutem in cęlis petant, ſ. Hoſanna in excelſis, vel in altiſſimis. Saluare autem in terra poſſet fortaſſis homo, ſed ſalutem, quæ in cælis eſt,
I nemo niſi Deus dare poteſt, quia cœlum cœli Domino, terram autem dedit filijs hominum. Sic dicit Hilarius, laudationis enim verba redemptionis in eo exprimunt poteſtatem, filium autem Dauid nuncupát, in quo agnoſcerent æterni regni hæreditatem. Etiam aſſeruerunt per aduentum Chriſti pacem in cęlo, & gloriam in excelſis futuram Luc.19. ſed talia nemo præſtat niſi, qui de cœlo eſt, & ſuper omnes eſt, iſta autem omnia non eſt veriſimile, quod tota illa multitudo clamás intelligeret, quia omnes turbæ, quæ præcedebant, & quæ ſequebátur clamabant, ſed hoc intelligere magnorum erat, ideo potius videtur, quòd non intelligentes iſta dicerent introeunte in eos ſpiritu Domini, qui eos ad hæc impelleret dicéda, ſic dicit Chryſoſt. Merito commouebantur videntes rem mirabilem, homo laudabatur quaſi Deus, ſed Deus
K laudabatur in homine, puto autem, quòd neque ipſi, qui laudabant ſciebant, quod laudabant, ſed ſpiritus ſubito ingreſſus in eos veritatis verba fundebat. Secundò apparet, quia ex teſtimonio, quod Chriſtus induxit ad confirmationem laudis iſtorum videtur, quòd non intelligerent, ſed Deus moueret eos ad hæc dicenda, ſcilicet. Nunquam legiſtis, quòd ex ore infantium, & lactentiú perfeciſti laudem? Non dixit autem infantes, & lactentes perfectam reddiderunt laudem, ſed ex ore infantium, et lactentium perfeciſti illam, quaſi Deus per os puerorum loqueretur ipſis non intelligentibus quid dicerent. Nam ſi ipſi quid dicerent intelligerent, non Deus per eos, ſed ipſi à Deo illuminati loqui dicerentur.

Ad primum dicendum, quod ſi iſti loquentes non intelligerent, neque ab intelligente mouerentur, non dicerent vera, & tam determinata, & tamen licèt ipſi nó intelli-

telligerent plenè mouebantur ab intelligente, ideſt à A Deo: & ideo vera cuncta loquebantur, licèt fortaſſis ipſi aliquid per hæc intelligerent minus quam hæc ſignificarent, vel in alio ſenſu, ſicut Caiphas de Chriſto prophetauit dicẽs, expedit, vt vnus homo moriatur pro populo, ne tota gens pereat, quod verum eſt, quia homo ille Chriſtus mortuus eſt pro populo, ideſt pro omnibus populis, & ſi ille non moreretur, tota gens periret, quia ſine eo nõ eſſet ſalus. Io. 11. & tamen Caiphas intellexit, quòd expedit, vt moriatur homo vnus, ſcilicet Ieſus pro populo, ideſt pro pace populi Ieruſalem, quia ſi ille non moritur, peribit tota gens, ſcilicet Iudæorum. Et hoc, quia ſi dimitterent Chriſtum, totus mundus crederet in eum, & venientes Romani tollerent locum eorum, & gentem; vt ipſi putabant Et ita forte iſti, vel multi iſtorum credebant Ieſum eſſe Meſſiam, & regnaturum eſſe temporaliter ſicut alij reges regnauerant, licèt iuſtius, & hoc adhuc B non eſt certum, an omnes illi, qui loquebantur intelligerent, ſed aliqui fortè ex ſolo impulſu Spiritus ſancti loquerentur, nihil intelligentes.

Ad ſecundum dicendum, quòd licèt non intelligerent ea, quæ dicebant, exhiberent Chriſto hunc honorẽ, quia ſicut à Deo mouebantur ad dicendum ea, quæ non intelligebant: ita & mouerentur ad præſtandum honorem, cuius rationem ignorarent. Præcipuum autem motiuũ ad intelligendum, quòd loquentes non intelligebant quæ dicebant, erat, quia veriſimilius eſt, quòd Apoſtoli, qui cum Chriſto erant, & prædicatores iam erant, & ab ipſo ſpecialiter edocti, iſta intelligerent potius quam turbæ: & tamen non intellexerunt ipſi quare iſta fecerunt, ſcilicet quare Chriſtus equitaret ſuper aſinam, neque quare ſternerentur coram eo rami arborum, & ve- C ſtes, ideo à fortiori non intelligerent turbæ, quare iſta facerent, aut quid dicerent. Sic patet Ioan. 12. capit. nam poſtquam dicitur, quòd turba venit ei obuiam cum ramis palmarum, dicens: Hoſanna benedictus, qui venit in nomine Domini rex Iſrael. Et ſequitur: Et inuenit aſellum, & ſedit ſuper eum, ſicut ſcriptum eſt, noli timere filia Sion: ecce rex tuus venit ſedens ſuper pullum aſinæ, adiungitur: Hæc non cognouerunt diſcipuli eius primùm: ſed quando glorificatus eſt Ieſus, tunc recordati ſunt, quia hæc erant ſcripta de eo, & hæc fecerunt ei: & ita quando fiebant Chriſto iſti honores, ſcilicet ſternendo ramos, & veſtes, & laudando ipſum, neſciebant Apoſtoli quid hoc eſſet, aut cur fieret: neque intelligebant auctoritatem ſcripturæ, quæ hoc ſignificabat agendum, quouſque Chriſtus reſurrexit, & venit D Spiritus ſanctus, aut Chriſtus aperuit ſenſum eis, vt intelligerent ſcripturas.

Quod fuit poſt reſurrectionem ſuam. Luc. 24. capit. ergo, neque turbæ intelligerent quare hoc faciebant, aut quid erat, quod loquebantur.

Ad tertium dicendum, quod illa cauſa inclinabat eos ad hoc faciendum, & dicendum: tamen non erat illa cauſa totalis: ſed magis mouebantur interius neſcientes: & patet, quia ſi propter ſuſcitationem Lazari mouerentur, tunc exhibuiſſent ſibi hunc honorem, aut ſimilem, aut dicerent de eo laudes, ſed tunc nihil de eo dixerunt, neque fecerunt circa ipſum: Ioan. 11. nunc verò Chriſto, nullum miraculum faciente, moti ſunt ad præſtandum hunc honorem. Videtur ergo, quòd magis à Deo moti ſunt, inclinante corda eorum ad hoc, & hoc E potiſſime patet, quia turbæ iſtæ non motæ fuerunt ad exhibendum Chriſto honorem aliquem verbo, neque facto quouſque ipſe volebat iam honorari, non honorabant iſti eum, quia non mouebat eos ad honorandum ipſum: quando autem honorari voluit, tunc eos mouit ad hoc: & ita acumulauerunt ei honorem verbo, & opere: & tamen licèt Deus moueret interius conueniens fuit, vt eſſent aliqua motiua, per quæ ipſi putarent ſe aliqualiter moueri, & iſta erant, quia viderant Chriſti virtutes, & potiſſimè ſuſcitationem Lazari.

A

Quomodo nunc Chriſtus libenter hunc honorem regium acceptauit, quem prius ſpreuit. Quæſt. XLV.

QVæretur, cùm Chriſtus ante hoc honorem ſperneret, imò fugeret: quia quando populus venturus erat, vt eum raperet, & conſtitueret regem, fugit in montem, vt inueniri non poſſet. Ioan. 6. capit. quomodo, nunc eundem honorem libenter acceptauit, paſſus vocari ſe regem Iſrael publicè: & fieri ſibi qualia fortaſſis alijs regibus facta non fuerant.

Dicẽdum, quòd Chriſtus permiſit, & conſenſit nunc ſibi honorem hunc excellentem præſtari tam in voce quam in re. Nam ſuper terram ſtratam veſtibus, & ramis ambulauit: & cùm fierent hæc, vidit, & neminem B hæc facere prohibuit: laudes etiam ſibi dari vidit, & audiuit ſe vocari regem Iſrael, & benedici: Inſuper honorem ſibi præſtari petiuit, & iuſſit, quia ipſe mandauit diſcipulis ſuis ire pro aſina, & pullo, vt equitaret: & hæc fuerunt principia huius totius honoris. Item honorem hunc legitime ſibi delatum aſſeruit, & defendit. Nam bis fuerunt increpiti laudantes eum, ſemel in via, quia Phariſæi audientes laudem iſtam, dixerũt Chriſto, magiſter increpa diſcipulos tuos: Luc. 19. & Chriſtus ait: ſi iſti tacuerint lapides clamabunt, ideſt non debent increpari: ſed neceſſe eſt, vt laudent, quia etiam ſi iſti nõ laudauerint, neque aliqui laudare voluerint, ipſi lapides clamabunt ad laudem meam: iterum autem in templo cùm principes ſacerdotum viderunt pueros canentes, dixerunt Chriſto: non audis quid iſti dicunt? quaſi di- C cat, tu deberes eos increpare cum audias: aut forte non audis. Et ille dixit: nunquam legiſtis, quia ex ore infantium, & lactentium perfeciſti laudem, ideſt iſta laus eſt bona, & perfecta, & eſt a Deo: ideo non ſunt arguendi iſti. Cauſa autem quare Chriſtus nunc voluit honorari, & vocari rex, & tractari vt rex, & tunc noluit: fuit, prima, quia nunc erat propinquus paſſioni, tunc verò diſtabat, & multa Chriſtus fecit aperte iuxta mortem, quæ prius nõ fecerat. Recepit enim Chriſtus hunc honorem per quinque dies ante mortem ſuam, vt colligitur Ioan. 12. capitulo cum verò fugit, vt non fieret rex, fuit pluſquam per annum, ante mortem ſuam. Nam Chriſtus fuit occiſus in Paſcha, ſcilicet in die primo Azymorũ: & tamen quando ſatiauit turbas, & fugit in montem erat proximum Paſcha Iudæorum Ioa. 6. & non fuit D illud Paſcha, in quo Chriſtus occiſus eſt, quia illud Paſcha eſt in Martio, quod eſt Azymorum: & tñ poſt Paſcha, quod eſt in quo Chriſtus ſaturauit turbas Ioa. 6. fuit feſtum Scenophegiæ. Ioa. 7. & illud eſt in fine Septembris. ſ. die 50. menſis ſeptimi: & poſtea fuit feſtum Encæniorum: & illud eſt in hyeme in Nouembri, vel Decembri. Ioa. 10. c. Facta ſunt autẽ Encenia Ieroſolymis, & hyems erat: & ambulabat Ieſus in porticu Salomonis: Et poſt hoc fuit iterum Paſcha. ſ. Azymorum. Io. 12: & tunc Chriſtus venit Ieruſalem cũ ramis, & cantu eo. cap. & ita fuit vnum poſt aliud pluſquam per annũ, ſed ante mortem, Chriſtus de ſe multa occultabat, & occultari volebat, quæ paſſione propinquante reuelauit, ſicut ſe eſſe Meſſiam, & Deum, quod nunquã ante publicauerat: & tamen in die paſſionis ſuæ dixit coram Caipha, E & omnibus Iudæis, quòd erat ipſe filius Dei. Mar. 24. c. ita Chriſtus rex erat, & ante mortem longo tẽpore noluerat publicari. Nunc verò cum poſt quinque dies occidendus eſſet, voluit, vt illud notũ fieret, vt non ſolùm ipſe eſſet Meſſias, & rex: ſed etiam, quòd appareret, ꝙ ipſe talem ſe eſſe ſciebat, & pro tali aliqñ ſe gerebat. Hoc autem nunquã conuenientius fieri poſſe viſum eſt, quam quòd cũ nunc vltimo introiuit in Ieruſalẽ: ideo nuc voluit ſibi hunc honorẽ pręſtari. Secundò fuit, vt per hunc honorem tam manifeſtè ei oblatum Iudæi mouerentur ad eum recipiendum in Meſſiã ſicut verè erat: vel ſi facere nollent ſicut ex ſignis colligere poterant, mutarentur ſaltem ad citius exequendum mortẽ illius: & appareret iniquior operatio eorum. De his dicit Chryſ. Nunquã antea ſibi Dominus adhibuit miniſteria iumẽtorũ, neque

Chriſt. fuit occiſus in Paſcha die 1. Azymorũ.

neq; ramorum virentium circa ſe ornaméta conſtituit: niſi modo, quando Ieruſalem, vt pateretur aſcendit: excitauit enim videntes, vt facerent quod prius volebãt: ergo poteſtas eis data eſt non mutata voluntas. Tertiò fuit, quia rex erat Chriſtus regni ſpiritualis. cùm regnũ ſuum non ſit de hoc mundo. Ioan. 18. cap. idest non ſit tale quale eſt regnum huius mundi: illi autem, qui volebant eum conſtituere regem, quando ſaturauit eos, volebant eum conſtituere regem temporalem, & modo humano, & ideo noluit. Nunc verò ipſum regem ſpiritualem vocauerunt, cum ab eo petiuerunt ſalutem in excelſis, quam dare non poteſt niſi rex ſpiritualis: ideo talem principatum non recuſauit, neque ſe ſic regem vocari renuit. Sic dicit Beda: Legimus autem in Euangelio Ioannis, quia ne facerent eum regem, in montem fugit, nunc autem vbi paſſurus Ieroſolymam venit, non refugit eos, qui ſe regem nũcupant, vt aperte doceret: quia non temporalis, & terreni regni, ſed etiam in cęlis rex eſſet imperij, atque ad regnum per contemptum mortis perueniret. Quartò fuit, quia illi, qui volebant eum regem conſtituere, quando turbas pauit, non mouebantur bono animo: qui verò eum nunc regem appellabãt, honeſta ratione mouebantur, ideo illorum honorem fugit, iſtorum verò acceptauit, illi enim voluerunt Chriſtum regem facere, vt ſicut eos tunc pauerat, ita ſemper corporaliter paſceret: & non eſſet eis aliquis labor in acquirendo neceſſaria corpori. Hanc intentionem Chriſtus fugit, & apertè redarguit, quãdo poſt ſaturationem Chriſto aſcendente in montem non inuenerunt eum turbæ, & ſequenti die venerũt ad eum, & dixit ei Chriſtus: amen dico vobis quæritis me, non quia vidiſtis ſigna: ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis. Operamini non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis. Iſtæ autem turbæ præſtiterunt nunc Chriſto honorem, non intentione carnali, ſed ſancta, ſcilicet quia viderant miracula, quæ fecerat. Sic dicitur Luc. 19. Cæperunt omnes turbæ laudare Deum voce magna ſuper omnibus, quas viderant virtutibus, & ſpecialiter propter Lazari ſuſcitationem. Ioan. 12. cap. teſtimonium ei perhibebat turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum vocauit de monumento, & ſuſcitauit a mortuis: propterea obuiam venit ei turba, quia audierunt eum feciſſe hoc ſignum. Chriſtus autem approbabat talem intentionem laudandi eũ, & quærendi ipſum, ſicut ipſe dixit. Ioan. 6. cap. Quæritis me, non quia vidiſtis ſigna: ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis, quaſi dicat, ſi propter ſigna, quæ viderant eum quærerent, approbaret hoc. Quintò, & principaliter fuit, quia illi volebant conſtituere eum regem, quaſi ab eis acciperet poteſtatem regni per hoc, ꝙ eum conſtituerent.

Nam dicitur Ioan. 6. quòd Ieſus cognouit, quòd venturi eſſent, vt raperent eum, & conſtituerent eum regem, talem autem conſtitutionem in regem Chriſtus deteſtabatur, quia ipſe erat maior hominibus, & naturaliter erat rex eorum, & rex omnium regum terræ. Apo. 1. cap. Quomodo, ergo vellet poteſtatem, quam ipſe habebat, accipere ab alio, & poteſtatem quidem, quam ſuper omnes habebat accipere à paucis, & ſuper paucos? Valde enim in hoc ſuam poteſtatem minueret: ideo tali modo nunquam vellet honorem accipere, neque ante mortem neque iuxta mortem. Vnde ad talem honorem, non ſolum recuſauit, ſed etiam fugit. Iſte autem honor regius aliter ei præſtabatur, quia iſti non conſtituebant eum in regem, ſed regem eſſe dicebant, & non quidem ab hominibus conſtitutum, ſed à Deo datum, & miſſum.

Nam dixerunt, benedictus qui venit in nomine Domini rex Iſrael Ioan. 12. idest a Deo miſſus. Illi autem, quos Chriſtus pauerat non dicebant Chriſtum eſſe regẽ, ſed volebant eum rapere, vt conſtituerent regem, quaſi aliter ipſe ante hoc non eſſet rex, ideo illum honorem non acceptauit, iſtum autem acceptauit.

Dicendum ergo, quod iſtæ duæ cauſæ ſimul ſumptæ fecerunt, quòd Chriſtus nunc acceptaret iſtum honorem, ſcilicet quia ex iuſta cauſa impendebant, & quia circa finem vitæ eius: nam ſi longe ante mortem ei præ-

F ſtaretur non reciperet eum: vnde etiam ſi ſæpe intrauerit ante hoc Ieruſalem, nunquam ſimilem honorem præſtari ſibi voluit. *Et cum intraſſet.* Hic ponitur Iudæorum contradictio: nam indignati ſunt Iudæi, ſcilicet, principes ſacerdotum, & alij magni, vt dicitur infra in littera, quòd principes ſacerdotum indignè tulerunt cantus puerorum, etiam quia ciuitas dicitur hic commota, quod putant aliqui ex indignatione eſſe, & ita fuit illa commotio quædam contradictio, & dicitur. *Et cum intraſſet.* Scilicet in ciuitatem Ieroſolymam, & viderunt eum ciues. *Commota eſt vniuerſa ciuitas.* Ideſt omnes de vrbe commoti ſunt propter iſtam nouitatem receptionis Chriſti in vrbem. *Dicens, quis eſt hic?* Scilicet cui tantus honor impenditur. *Populi autem dicebant.* Scilicet homines ſimplices, vel illi, qui veniebant cum eo in G via. *Hic eſt Ieſus propheta.* Prius nomen proprium ponunt: deinde dignitatem, ſcilicet quòd erat propheta. Parum dixerunt, quia plus quam propheta erat. *A Nazareth Galilææ.* De vrbe Nazareth, quæ eſt in prouincia Galilææ, quia illic nutritus fuerat, quamuis non natus.

An iſta ſint continuata ad præcedentia.
Quæſt. XLVI.

QVæritur, an iſtud ſit continuatum ad præcedentia.

Dicendum, quòd in hoc non eſt difficultas. Manifeſtum eſt enim quòd continuatum ſit, quia ante hoc agitur quomodo equitans ſuper aſellum deſcendeH ret de monte oliueti, & veniret verſus Ieruſalem. Nunc dicitur quomodo intrauit in vrbem: & ita iſtud fuit neceſſariò poſt illud. Item fuit immediatè poſt illud, quia inter montem oliueti, & Ieruſalem non eſt niſi media leuca, ſcilicet mille paſſus, vt colligitur Actu. 1. ſcilicet iter ſabbathi: ergo in his parum moraretur: & poſtquam ſemel equitaſſet non diuerteret ad aliqua, quouſq; intraret in vrbem, cùm ideo aſcendiſſet ſuper aſellum, vt cum illo honore intraret in vrbem.

Quomodo fuit commota vniuerſa ciuitas, & quare.
Quæſt. XLVII.

QVæritur, quomodo fuit commota vniuerſa ciuitas, & quare.

I Dicunt aliqui, quòd iſta commotio fuit quędam contradictio Iudæorum, & indignatio de iſto honore, qui exhibebatur Chriſto, quia erat magnus. Inuidebant enim principes ſacerdotum, & Phariſæi, & ſcribæ Chriſto, quòd à populo honoraretur pluſquam illi, & quòd eorum vitia increparet, & quanto maior reuerentia ei à populo exhiberetur, tanto firmior, & maioris auctoritatis eſſet redargutio facta de eis a Chriſto, & ideo indignè ferebant quemcunque honorem ei à populo delatum, potiſſime hunc, qui maximus erat. Et iſta indignatio eorum, quam in verbis, & vultu oſtenderunt, cõmotio appellatur, & quia id, quod principes ciuitatis faciunt, dicitur facere ciuitas, licèt ſinguli de vrbe ad hoc non cooperentur, commotis iſtis, dicitur commota vniuerſa ciuitas, & ita exponit Nicolaus, & hoc modo conK tinuata eſt littera. Alij autem volunt, vt Hieronymus, Chryſoſtomus, & Origenes, quòd iſta commotio fuit, quædam admiratio, ex qua mon ſunt ad quærendum de eo, quod videbant. Et dicendum tunc, quòd vniuerſa ciuitas dicitur non ipſi principes, ſicut dixit Nicolaus, ſed omnes de ciuitate, qui ad hoc ſpectaculum concurrebãt, multi enim concurrerant, erat enim res iſta magna, quã omnes videre cuperent, & potiſſimè, quia animus impellebat ſingulos, vt irent ad videndum quid eſt, quod fiebat. Et dicendum, quòd illa poſitio Nicolai non eſt ſatis conueniens, ſcilicet quòd commotio iſta ſit indignatio principum. Et patet primò, quia ſi principes indignarentur, potiſſimè eſſent principes ſacerdotum, ipſi enim, & Phariſæi, & ſcribæ perſequebantur Chriſtum, vt patet ex decurſu Euangeli, & tamen illi non fuerunt indignati in introitu Ieſu in vrbem, ſed poſtquam intrauit

in

in templum, & de his, quæ ibi viderunt, vt dicitur infra in litera, ſcilicet. Videntes autem principes ſacerdotum mirabilia, quæ fecit. & pueros clamantes in templo, & dicentes Hoſanna filio Dauid, indignati ſunt, & ita non indignati ſunt niſi propter mirabilia, quæ eum viderunt facere in templo, ſcilicet quomodo cęcos, & claudos ſanauit in templo, infra in littera, ergo commotio, quę pręceſſit introeunte Chriſto, nõ fuit indignatio principum ſacerdotum, & aliorum magnatum, ſed concurſus populi ad videndum eum introeuntem, & dicuntur commoti, quia ſinguli de domibus ſuis properabant, vt ad locum concurrerent, per quem Chriſtus tranſibat.

Secundò patet, quia dicitur, commota eſt vniuerſa ciuitas, multum enim differt dici commota eſt ciuitas, vel commota eſt vniuerſa ciuitas. Nam ciuitas dicitur aliquando vera, aliquando per repræſentationem, & tunc rectores, vel principes ciuitatis dicuntur ciuitas, ſed vniuerſa ciuitas addit ad ciuitatem ſimpliciter dictam, ideo non dicitur vniuerſa colligi, niſi ſingulæ partes conueniant, ſcilicet quãdo nemo manet in ciuitate, qui ad hoc non concurrat, vel ſaltem per Hyperbolem, aut Hyperbaſia, q̃ eſt tranſcenſus veri, qñ pro multis ponuntur vniuerſi. Tertiò patet, quia iſti, qui commoti fuerant, quærebãt quis eſt iſte, & ita videbantur ignorare, quis erat, & tamen, qui indignabantur contra ipſum Chriſtum, nouerant eum, ideo non erat iſta commotio indignationis.

Dicendum ergo, vt ſupra, quòd iſta commotio nihil aliud fuit, niſi concurſus quidam ad videndum Chriſtũ introeuntem in vrbem, & quia ad hoc de omnibus ſuis, & de alijs locis, in quibus erant oportebat eos conuenire in locum, per quem Chriſtus tranſiturus erat, dicebantur commoueri, & dicitur tota ciuitas commota nõ quidem, quòd nemo manſerit in tota vrbe, qui ad hoc ſpectaculum non conuenerit, ſed quia plurimi conuenerãt, ita vt omnes conueniſſe viderentur, & tunc vniuerſum, vel omnes ponere ſolemus, & ita hyperbolicè pro multis omnes dicimus. Confirmari tamen videtur expoſitió Nicolai, quia dicitur, quòd illi, qui commoti ſunt dicebant, quis eſt hic? Et ſequitur ibi, populi autem dicebant hic eſt Ieſus. & tamen populi diſtinguuntur cõtra principes, ergo videtur, quòd principes erant, qui commoti fuerãt, cum populi eſſent, qui reſponderent. Sed dicendum, q᷑ non ſtat, quia populi non accipiuntur ibi pro populo Ieruſalem, ſed pro turbis, quæ cum Chriſto veniebant in via, & illæ poterant reſpondere, & reſpondebant toti ciuitati Ieruſalem commotæ.

Quare commota eſt ciuitas, vt concurreret ad videndum Chriſtum introeuntem.

Quæſt. XLVIII.

QVæritur, quare commota eſt ciuitas, vt concurreret ad videndum Chriſtum introeuntem.

Dicendum, quòd primò fuit ex conditione ſpectaculi. libenter enim concurrunt homines ad ſpectacula, quia delectantur in eis, iſtud autem ſpectaculũ erat, quia Chriſtus veniebat cum multitudine populi canentis, & habentis ramos in manu, vnde qualecunque eſſet iſtud ſpectaculum, concurrerent muſu ad illud in tam magna ciuitate, ſicut erat Ieruſalem.

Secundò, & ſpecialius propter conditionem huius ſpectaculi. Non enim erat tale, ſicut cætera, non enim vſque tunc legimus fuiſſe factum, quòd aliquis reciperetur in Ieruſalem cum frequentia turbarum canentium, & ramos in manibus tenentium ſtratis ramis, & veſtibus in via, & quod magis mouebat, quia ille, cui tantus deferebatur honor, ſedebat ſuper pullum aſinæ, & hoc valde videbatur repugnare illi magno honori. Sic dicit Chryſoſ. Interroga Iudæos quis rex ſuper aſinam delatus intrauerit Hieroſolymam, ſed non vtique alium habent dicere, & ideo propter rem inſolitam omnes audientes hoc fieri, concurrerent, quia videre vellent.

Tertiò ſpecialiter commouebantur propter admirationem. Audiebant enim hoc fieri, & cauſam quare fieret neſciebant. Vnde non ſolum commoti ſunt, vt irent ad videndum, ſed etiam poſtquàm videbant admiratio-

A ne commouebantur, quia neſciebant cauſam huius rei, magnam enim rem fieri videbant, cum tanta populi frequentia cum Chriſto veniret.

Et de hoc nihil ante dictum fuerat, & ideo res ſubitò facta eos in admirationem vertit, potiſſimè, quia neſciebant quomodo iſta inter ſe conuenirent, ſcilicet, quòd ſuper aſinam ſederet, & quòd tantus ei honor deferretur. Sic dicit Hieronymus: Introeunte Ieſu cum turba tota Ieroſolymorum. ciuitas commouetur, mirans frequentiam neſciens veritatem.

Quartò fuit, & adhuc ſpecialius propter verba canentium, illi enim vocabant eum regem Iſrael, dicentes, Hoſanna filio Dauid, & illud, Benedictus, qui venit in nomine Domini rex Iſrael, Ioan. 12. cap. erat autem magnum nomen regis: Iudæi autem tunc regem non ha-

B bebant, ſicut ipſi dixerunt. Non habemus regem, niſi Cæſarem. Ioan. 19. capit. ſed erat diuiſa regio in tetrarchias, vt patet Luc. 3. cap. & ideo deſiderabant valde regem de progenie ſua habere: Nunc ergo cum audierunt regem Iſrael acclamari, & cantari, nemo erat, qui videre non cuperet, attonitus magnitudine rei.

Quintò, & adhuc principalius, quia Meſſiam illum vocabant canentes, cùm dicerent: Hoſanna filio Dauid, ſed filius Dauid eſt Meſſias, & Marc. 11. capit. dicitur: Benedictus, qui venit in nomine Domini, & benedictum, quod venit regnum Dauid patris noſtri, ideſt, regnum Meſſiæ, quod eſt regnum Dauid, & tamen Meſſias erat valde deſideratus, ſicut dicitur Aggæi. 2. c. Et veniet deſideratus cunctis gentibus: Credebant enim Iudæi totum bonum ſuum eſſe in Meſſia, & per eum ſe

C liberandos ab omni malo, ideo nihil magis, quàm Meſſiam deſiderabant.

Audito, ergo nunc nomine Meſſię valde alliciebantur corda omnium ad videndum rem iſtam: maximè, quia non laudabatur iſte vt homo, ſed vt Deus, cùm peteretur ab eo ſalus in cælo. Tales laudes nulli vnquam hominum exhibitæ fuerant: ideo magis eos in admirationem mouebant. Sic dicit Chryſoſt. Meritò autem commouebantur, videntes rem mirabilem, homo laudabatur quaſi Deus, ſed Deus laudabatur in homine.

Sextò fuit hoc, quia Deus impulit corda hominum Ieroſolymitarum, vt irent ad videndum illud ſpectaculũ, erat enim valde cõueniens ad Chriſti manifeſtationem, & ad oſtendendum peccatum gentis Iudæorum. Nam tunc publicè vocabatur à turbis Chriſtus Meſſias, & rex

D Iſrael, & ita cùm tota ciuitas ad hoc ſpectaculum conueniret, non poterant negare ſe audiſſe illum eſſe Meſſiam, vt ſaltem circa hoc cogitandi locus eis eſſet, an verum eſſet. Cum autem poſt quinque dies occideretur vidente tota ciuitate, & petente hoc populo, & principibus, ille, qui nunc tota ciuitate præſente cum tanto honore, & vt Meſſias fuit receptus in vrbe, non erat excuſabile factum, & ita poſt mortem Chriſti, & reſurrectionem, cũ prædicaretur à diſcipulis ſuis Ieſum fuiſſe Meſſiam, non eſſet res penitus incredibilis, cùm paulo ante mortem à tanta turbarum frequentia receptus fuerit publicè in vrbem vt Meſſias, & hoc coram omnibus fuerit acclamatũ nemine impediente, quod ſi non factum fuiſſet vidẽte toto populo, potuiſſet negari illum fuiſſe Meſſiam; quaſi non feciſſet omnia, quæ Meſſias facturus erat, aut ſaltem

E dubitaretur à plurimis, qui hoc nõ vidiſſent, & ideo erat hoc valde conueniens ad faciliùs introducendam fidem de Chriſto poſt mortem eius, & ad magis oſtendendum iniquitatem Iudæorum occidentium Chriſtum.

Quomodo poterant quærere, quis eſt hic? quando Chriſtus introiuit in vrbe.

Quæſt. XLIX.

QVæritur, quomodo poterant quęrere, quis eſt hic? quando Chriſtus introiuit in vrbe, quia hoc præſupponit eum ignotum, & tamen non videtur hoc ſatis veriſimile.

Dicendum, quòd, vt dictum fuit ſupra, aliqui dicunt commotionem iſtam ciuitatis fuiſſe indignationẽ principum ſacerdotum, & aliorum magnatum contra Chriſtum.

ſtum. Et tunc exponitur littera, quis eſt hic. quaſi dicat: F non eſt iſte talis, ac tantus, cui tantus honor exhiberi debeat, cur ergo exhibetur? Et ita ſtat non per modum interrogationis, ſed per modum dedignationis, & murmurationis.

Sed dicendum, quòd non ſtat, vt oſtenſum eſt ſupra, quia non fuit illa commotio indignatio principum, ſed concurſus totius populi vrbis. Secundò patet, quia neceſſe eſt poni iſtam litteram per modum interrogationis, quia quando iſti dixerunt, quis eſt hic? reſponderũt populi, hic eſt Ieſus: & tamen ſi non diceretur illud per modum interrogationis, non reſponderent populi, quia non eſſet ad propoſitum reſpondere certificando ei, qui non quæris dubitando: aut ſi reſpondere vellent, cũ illi dicerent per modum murmurationis, & indignationis, reſponderent populi ad illud oſtendendo, ſcilicet, Chri- G ſtum eſſe talem, cui iſte honor deberetur, & tamen hoc non fecerunt, ſed ſolum oſtenderunt quis ille eſſet, Ideo non reſpondebat populus ad indignationem ſed ad dubitationem de perſona. Sed fortè aliquis dicet, quia ita reſpondebant populi, quia non intelligebant verba principum, quòd ad dedignationem dicerentur. Dicendum, quòd non ſtat, quia ſi verba illa, quis eſt hic? dicerentur per modum dedignationis, dicerentur ad increpationem eorum, qui tales laudes exhibebant Chriſto, & iſti erant populi; ideo ſi illi non intelligentes verba, putarẽt dicta eſſe per modum interrogationis, & ad hunc finem reſponderent, replicarent illi, qui indignabãtur, vt oſtẽderent reprehenſibiles eos, qui tales laudes impendebãt, vt ſic ipſi intelligerent ſe redargutos: & tamen nihil replicauerunt: ergo dicta fuerunt verba illa per modum H interrogationis.

Dicendum ergo, quòd verè fuit per modum interrogationis, & non erat principum indignatorum, ſed populi concurrentis ad hoc ſpectaculum. Cùm autem dicitur, quomodo ergo poterant ignorare Ieroſolymitę quis eſſet Ieſus, cum ſæpè prædicaſſet inter eos, & miracula egiſſet? Dici poteſt vno modo, quòd illi, qui erant de vrbe, vel ſolebant in ea morari, non quæſiuerunt hoc, ſed cum eſſet Ieruſalem tam grandis, & famoſa ciuitas, fiebat ad eam quotidianus concurſus gentium nouarum, quæ non fuerant prius in vrbe, & ita illæ non cognoſcẽtes Ieſum poſſent quærere, quis eſt hic? maximè, quia poſt quinque dies erat Paſcha Iudęorum, ad quod feſtũ, I de tota terra Iudæorum illuc conueniebant omnes maſculi, & ita poſſent eſſe ibi multi, qui nunquam Chriſtũ vidiſſent, & iſti poſſent quærere, quis eſt hic? Secundò poteſt dici, quòd licèt agnoſcerent Ieroſolymitę perſonam Chriſti: quia tamen nunc viderunt eum in tali apparatu introire, in quali nunquam eum viderant, neque videndum eſſe crediderant, admirati de hoc compulſi ſunt quærere, quis eſt hic?

Tertiò poteſt dici, & iſta eſt veritas, ſcilicet, quòd Ieroſolymitæ agnoſcebant Chriſtum ex vultu ſi eum vidiſſent, & tamen iſti, qui quærebant, quis eſt hic, non videbant Chriſtum, ſed à turbis quærebant quis eſt hic? id eſt iſte, qui venit, cui exhibetur iſte honor. Nam vt dicitur in littera, aliquæ turbæ præcedebant Chriſtum, & aliquæ ſequebantur, & ambæ clamabant, Hoſanna. Ieroſo K lymitæ ergo videntes primam turbam, quæ magna, & longa erat, & nondum videntes Chriſtum, dicebãt, quis eſt hic? id eſt, qui venit? ſi tamen eum viderent, non quærerent, quia ſcirent quis eſſet.

Qui populi erant iſti, qui reſponderunt quærentibus.
Quæſt. L.

QVæritur, qui populi erant iſti, qui reſponderunt quærentibus. Aliqui putant, quòd maiores dubitabant, & minores credebant, ideo illi reſpondebant. Sic dicit Hieronymus: Alijs autem, vel ambigentibus, vel interrogantibus vilis confitetur plebecula. Sed dicendum eſt, quòd non fuit iſta quæſtio, quaſi aliqui crederent in eum, & alij non, & non credentes quærerẽt, & credentes reſponderent, vel quòd aliqui videntes Ieſum non agnoſcerent eum, & alij dicerent eis quis erat, F ſed vocantur hic populi, non quidem populi Ieroſolymitani, ſed populi, qui cum Chriſto veniebant, ſcilicet turbæ, quia ab illis quærebatur. Illæ veniebant clamando Hoſanna: ideo ab eis quærebant Ieroſolymitæ quis veniret, & illi reſpondebant.

Quare turbæ dixerunt, hic eſt Ieſus propheta à Nazareth Galilææ, & quomodo ſtet dictum in veritate.
Quæſt. LI.

QVæritur, de reſponſione eorum, ſcilicet, hic eſt Ieſus propheta à Nazareth Galilææ: quare hoc dixerunt, & quomodo ſtet dictum in veritate.

Dicendum, quòd turbæ iſtæ videbant ignorari à Ieroſolymitis perſonam venientis, & de illa quæri: & G ideo de perſona reſponderunt: erat autem nomen perſonæ Ieſus: ideo dixerunt hic eſt Ieſus: & quoniã multi hoc nomine vocabantur inter Iudæos, vt notificaretur magis quis eſſet, dixerunt, quòd erat propheta: rari autem tunc prophetæ erant: ideo per hoc notificari poſſed, ſed quia adhuc putare quis poſſet alios eſſe prophetas in terra Iudæorum, qui fortè nondũ manifeſti erant, vel quòd nondum notum eſſet apud omnes Ieſum eſſe Prophetam, addiderunt nomen regionis, vt dicerent eũ eſſe à Nazareth Galilææ: & ita iam non poſſet dubitari, pro quo diceretur, quia non erat alius, qui haberet omnes iſtas qualitates.

De nomine eius apparet, quia iſtud eſt, quòd ei mandarat imponi Angelus, antequam de vtero naſceretur, quãdo locutus eſt ad Ioſeph poſtquam virgo conceperat, ſu- H pra 1.cap. & iſtud etiam iuſſit Angelus ei imponi, antequam conciperetur in vtero, Luc. 2. & dixit illud Mariæ quando eam ſalutauit. Luc. 1.cap. & iſtud ei impoſitum fuit in circumciſione. Luc. 2. & hoc nomine eum omnis populus vocabat: nos verò Chriſtum vocamus, ſed Chriſtus non eſt nomen perſonæ, ſed dignitatis, quia ſignificat regem, cum Chriſtus dicatur in Græco vnctus: reges autem apud Iudæos vngebantur, & coronabantur: ideo pro regno eum Chriſtum vocamus: Ipſi verò, quia nondum eum regem, neque Meſſiam agnoſcebant, non vocabant Chriſtum, ſed ſolùm Ieſum, quia autem in eum credere incipiebant, eum Chriſtum iam vocabant. *Chriſt eſt nomen dignitatis.*

I

Quare turbæ non vocarunt eum Ieſum Chriſtum.
Quæſt. LII.

SEd quæretur, quare iſti non vocauerunt eum Ieſum Chriſtum: poterant enim eum ſic vocare, quia credebant in eum. Aliqui dicunt, quòd non poterant, quia neſciebant eum eſſe regem, quod Chriſtus ſignificat.

Dicendum, quòd non ſtat, quia iſti erant, qui veniebant cum Chriſto in via: & tamen illi clamabant Hoſanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini rex Iſraël. Ioan. 12. c. vbi eum regem vocant & Meſſiã ſcilicet filium Dauid: ergo à fortiori poſſent eum Chriſtum vocare, quod ſolum ſignat regem, & de quolibet rege dicitur, quòd eſt Chriſtus. Dici poteſt vno modo, quòd iſtæ turbæ vocabant Ieſum regem, & Meſſiam K non quaſi hoc ſcirent, aut crederent, ſed quia Deus impellebat corda eorum ad hoc dicendum, & ipſi neſciebant, quid dicerent. Sic dicit Chryſoſto. Puto autem, quòd neque ipſi, qui laudabant, ſciebant, quod laudabant, ſed ſpiritus ſubito ingreſſus in eos veritatis verba fundebat. Et ita declaratum eſt ſupra, & quia ſpiritus *In q.44* Dei mouebat eos in præcedentibus ad dicendum Hoſanna, & benedictus, qui venit rex Iſrael: nunc verò non mouebat eos ad hoc: ideo neſcirent nunc dicere, niſi quod omnibus notum erat, aut creditum, ſcilicet, quòd erat Ieſus, & Propheta de Nazareth Galilææ. Aliter poteſt dici, & melius, quòd iſti, qui reſponderunt nũc Ieroſolymitis, non dixerunt eum Ieſum Chriſtum, ſed ſolum Ieſum, quia etiam ſi ſcirent, aut crederent eum eſſe Chriſtum, & Meſſiam, tamen non conueniebat, quod hoc dicerent reſpondendo, quia, qui reſpondet ad quæſita, debet notificare quærenti ea, de

qui-

quibus ille dubitat: omnis autem notificatio, quæ alicui ſit debet fieri per ea, quæ illi nota ſunt: Ieroſolymitę autem quærebant nunc quis erat ille, qui veniebat: ideo iſti reſpondentes debuerunt notificare per ea, quæ illis nota erant: illis autem notum erat quis eſſet Ieſus de Galilæa propheta, quia communiter, vt propheta tenebatur. Nō autem erant eis notum, an ille eſſet Meſſias, vel rex Iudæorum: imò neſciebant, an aliquis tunc eſſet, cui iſta cō peteret: ideo non debuerunt eum vocare nūc Chriſtum in reſpondendo. quia Ieroſolymitæ ſaltem omnes non cognoſcebant eum, vt Chriſtum: & tamē nemo erat, qui non cognoſceret eum, vt Ieſum de Nazareth: ergo debuerunt eum vocare Ieſum de Nazareth, & non Ieſum Chriſtum reſpondendo quærentibus. Sed obijcietur, quòd debuiſſent vocare eum Chriſtum reſpondendo, quia ipſi clamando vocabant eum regem Iſrael, & hoc erat dicere eum Chriſtum.

Dicendum, quòd non debuerunt ſic eum vocare: quia dato, quod intelligerent ea, quæ dicebant, & quòd ille eſſet rex, & Meſſias: tamen in laudando Ieſū conueniens erat, quòd ipſi dicerent optima, quæ de eo nouerant, & quia eum credebant eſſe Chriſtum. i. regem, vel Spiritus Sanctus impellebat eos ad hoc dicendum, conueniens erat, quòd hoc dicerent, vt illi, qui neſciebant, erudirētur per ea, quæ iſti dicebant, aduertentes ad ea, ſiue omnes intelligerent hoc, ſiue non, non differebat, quia illa debet quis doceri, quę non nouit: quando autem reſpondebant quærentibus, quis eſſet ille, non debuerunt reſpondere, niſi per ea, quæ nota eſſent quærentibus, quia alias non fieret notificatio, & tamen non erat notum omnibus Ieroſolymitis Ieſum eſſe Chriſtum: ideo non debuerunt reſpondendo hoc dicere. Secus autem eſt proponendo doctrinam, quia ille, qui docet, proponit à principio aliquā do propoſitionem aliquam ignotam, quam poſtea pauliſper explicat: ſed qui rńdet non debet, niſi explicare id, de quo iam dubitatum eſt: ideo non debet reſpondendo procedere niſi per ea, quæ nota ſunt ei, cui reſpondet.

Quare turba vocauerunt Chriſtū Prophetā. Quæſt. LIII.

QVæritur, cum iſti reſpondentes non vocauerint Ieſum eſſe Chriſtum, licèt in veritate eſſet, eo quòd hoc erat dubium apud populum, quare vocauerunt eum prophetam: quia etiam hoc dubitari poſſet, an eſſent propheta, & fortè dubitabatur: imò aliqui dicebant, quòd non erat homo bonus, neque à Deo, ſed malus, qui ſabbathum non cuſtodiebat. Ioan. 9. capit. & etiā in populo erat contentio circa eum, quia aliqui dicebāt, malus eſt, alij autem non, ſed quòd erat bonus, Ioan. 7. cap. ergo non erat notum, quòd eſſet propheta, & conſequenter reſpondendo non debebant eum vocare prophetam, cum per ſola nota reſponderent. Dicendum, quòd conuenienter vocauerunt eum prophetam reſpondendo, quia vel omnes in Ieruſalem cognoſcebant eum eſſe prophetam, vel cognoſcere poterant ex operibus. Videbant enim multa ipſum miracula facere, & occulta notificare, quæ non pertinent, niſi ad homines Dei, quos Iudæi prophetas vocant, & ob hoc non ſolùm poterant eum tenere, vt prophetam, ſed verè omnes eum prophetam eſſe credebant; & apud totum populum hoc perſuaſum erat. Sic dicitur infra in litera: Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas, quoniam ſicut prophetam eum habebant, & licèt dicatur, ſicut prophetam, non eſt intelligēdum, quòd non crederent eum prophetam, ſed aliquid ſimile prophetę habere, ſed quòd verè credebant illum eſſe prophetam. Vnde illud, ſicut, non dicit ſimilitudinē, ſed eſt expreſſiuum veritatis, iuxta illud Ioan. 1. cap. vidimus gloriam eius gloriam quaſi vnigeniti à patre: Et tamen Ioannes noluit dicere, quòd Ieſus eſſet quaſi vnigenitus à patre, ſed quòd eſſet verè vnigenitus. Sic etiam patet, quia infra in littera dicitur: omnes enim habebant Ioannem ſicut prophetam: & tamen Marc. 11. c. vbi ponitur iſta ſententia dicitur: omnes enim habebant Ioannem, quia verus propheta eſſet. & Luc. 20. c. dicitur: Certi ſunt. n. Ioānem prophetam eſſe. Item patet hoc efficacius, quia dr̄ Luc. 24. ex verbis duorum diſcipulorum ad

A Chriſtum: Tu ſolus peregrinus es in Ieruſalem, & nō cognouiſti, quæ facta ſunt in diebus his de Ieſu Nazareno, qui fuit vir propheta potens in opere, & ſermone coram Deo, & omni populo? Et ita innuebant illum eſſe ſolum peregrinum, quia neſciret facta Ieſu, quaſi cęteri illa ſcirent, & ita apud cæteros conſtaret de actionibus, & paſſionibus eius, ex quibus apparebat eum eſſe virum prophetam, etiam & planius, quia dicitur: Qui fuit vir propheta potens in opere, & ſermone coram Deo, & omni populo. Et ita non ſolùm erat verum eum eſſe prophetā, ſed etiam totus populus hoc ſciebat: ideo poterant iſti conuenienter eum reſpondendo vocare prophetam.

Quomodo turba intellexerunt Chriſtum eſſe Prophetam. Quæſt. LIIII.

B QVæritur, cum iſti dixerint reſpondendo, quòd Ieſus erat propheta, quomodo acceperint, quod eſſet propheta. Dicendum, quòd poteſt vno modo accipi, quòd eſſet propheta. ſ. vnus de prophetis, eo quòd opera prophetę faciebat. ſ. quia miracula faciebat, & occulta aliqua declarabat, quæ ad prophetas pertinet: & ita dr̄ infra in litera, ꝙ ſicut prophetā eum habebant. Alio modo pōt accipi propheta. ſ. ꝙ eſſet ille propheta, quē prędixerat Moyſes, ꝙ eſſet ſimilis ei: Deut. 18. c. & iſte propheta expectabatur. Alio modo, quòd iſte erat non propheta de cōibus, ſed aliquis excellentior alijs prophetis, qui per excellentiam vocari poſſit magnus: & ita vocauerunt eum turbę: Luc. 7. c. Accepit oēs timor, & magnificabant Deum, dicentes, quia propheta magnus ſurrexit in
C nobis, & quia Deus viſitauit plebem ſuā. Alio modo pōt accipi propheta excellenter pro Meſſia, quia erat caput omnium prophetarum, & erat propheta, qui expectabatur à toto populo Iudæorum. Sic accipitur Ioan. 6. c. ſ. illi homines cum vidiſſent ſignum, ꝙ fecerat, dicebāt, quia hic eſt verè propheta, qui venturus eſt in mundum. Sed dubitatur in quo modo iſtorum acceperint iſti dicentes Chriſtum eſſe prophetam. Dicendum videtur, ꝙ acceperint in primo. ſ. ꝙ erat ſicut vnus ex ꝓphetis. Et ratio eſt, quia iſti rńdebant notificare volentes perſonam Ieſu, & ideo loquerentur per illa, quæ de ipſo nota eſſent. Et tamen eſſe eum prophetam, qui expectabatur. ſ. Meſſiam non erat notum omnibus, ēt eum eſſe prophetam maiorem alijs, licet non eſſet Meſſias, non erat notum omnibus. Quod autē eſſet propheta aliquis, notum erat, quia
D nemo dubitare poterat eum facere aliqua opera prophetæ, & quia nullus gradus minor erat, q̃ eſſe eum prophetam vnum de prophetis, & ea, quæ minora ſunt faciliora ſunt cognitione, ideo nichil facilius cognoſci poterat apud populum, quam eum eſſe vnum de prophetis, ergo iſti vocarēt eum prophetam in illo modo, in quo omnes ſcirent eum prophetam: & tamen non erat alius modus, quem magis omnes tenerent: ideo in iſto acceperunt. Secundo patet, quia licet multi de populo, qui ſpecialiter ſequebantur doctrinam Chriſti, putarent eū prophetam magnum eſſe per excellentiam, & alij crederēt eum eſſe Meſſiam, qui erat caput prophetarum, tamen plus communiter non tenebat hoc. Et patet, quia quādo Chriſtus quæſiuit ſupra 16. c. diſcipulis ſuis, quem dicunt homines eſſe filium hōis. i. quem putant me eſſe populi,
E quos cōi appellatione hōies vocauit: illi reſponderunt: alij putant eſſe Ioannem Baptiſtam, alij Eliam, alij Ieremiam, alij vnum ex prophetis. Et ita enarrando ibi oēs poſitiones populi de ipſo, nulla fuit, quæ diceret eū Meſſiam, ſiue prophetam futurum in mundum, ſed inter cæteras poſitiones illa fuit communior, ſcilicet, vnū ex prophetis, quia illa erat veriſimilior, & minorem patiens difficultatem, ideo iſtam magis à populo approbatam, & habitam ponerent nunc iſti reſpondentes. Tertiò patet ex modo locutionis duorum diſcipulorum ad Chriſtum Luc. 24. c. Nā dixerunt de Ieſu Nazareno, ꝙ erat vir propheta in opere, & ſermone potens corā Deo, & omni populo. Et ita dixerunt, ꝙ coram toto populo conſtabat eū eſſe prophetam: & tamen poſtea dicitur, Nos autem ſperabamus, quod ipſe redempturus erat Iſrael.

Redimere autem Iſrael pertinet ad Meſſiam, qui eſt

ſaluator,& non ad alios prophetas, qui ſolum prænunciant futura,& miracula interdum faciunt:& non dixerunt, quòd totus populus expectabat, quòd ipſe redẽpturus eſſet Iſrael, ſicut dixerunt, quòd ille erat propheta coram toto populo, ſed dixerunt, nos ſperabamus, ſcilicet diſcipuli Chriſti:ergo videtur, quòd diſcipuli Ieſu credebant eum Meſſiam:populus autem credebat eum prophetam primo modo.ſ.ſimpliciter prophetam. Et hoc maximè apparet, quòd iſti intellexerint, quia iſti non reſpondebant per ea, quæ nota erant: & tamẽ de quolibet gradu prophetiæ nominato, magis dubitari poterat, quã ſi vocaretur propheta ſimpliciter: ergo iſto modo acciperent. Dicit autem Hieronymus, quòd dixerint eum eſſe illum prophetam, de quo dixerat Moyſes, quòd erat propheta ſimilis ſibi, cum ait: à minoribus incipiunt, vt ad maiora perueniant:prophetam enim eum dicunt, quem G Moyſes ſui ſimilem dixerat eſſe venturum. Et tamen ꝙ dictum eſt, manifeſtius eſt. Cum autem obijciebatur præced. quæſtio, quod dubium eſſet, an propheta eſſet Ieſus. Dicendum, quòd non erat dubium, niſi apud eos, qui volebant dubium facere ex intentione, cupientes offuſcare famam,& opinionem Chriſti apud populũ, quales erant Phariſæi,& ſacerdotes, qui dixerunt illud, quod habetur Ioan.9. Nam ita perſequebantur Chriſtum, quòd volebant eum occidere, dicentes, quòd ſi permitterent eum, totus mundus crederet in eum, & omnes irẽt poſt eum, Ioan.11.& 12.cap. Et mandauerant, quòd ſiquis confiteretur eum eſſe Chriſtum, extra Synagogam fieret, Ioã. 9.cap. Iſtis ergo nihil credendum erat, cum eſſent hoſtes aperti. Nam etiam ſi crederent Ieſum eſſe prophetam,& Meſſiam, nolent profiteri, ſed negarent. Cum autem di- H citur, quod quidam dicebant, bonus eſt, alij verò nõ, ſed ſeducit turbam. Dicendum, quòd in turba erant aliqui, qui ſequebantur doctrinam Phariſæorum,& illi ſicut acceperant venenum à magiſtris ſuis, ita illud ore euomebant, dicentes, quòd nõ erat propheta, ſed ſeducebat turbas. Iſtis tamen non erat credendum, neq; faciebant opinionem popularem, cum eſſent diſcipuli inimicorum Chriſti,& iſti pauci erant: cętera autem multitudo, quæ populus abſolutè vocari poterat, credebant Ieſum eſſe prophetam per opera, quæ faciebat: & ita iſti reſpondentes nunc, conuenienter eum prophetam vocauerunt, & in iſto modo.ſ.quod eſſet vnus de prophetis.

Quare iſti dixerunt Ieſum eſſe prophetam a Nazareth, potius quam a Bethlehem. Quæſt. LV. I

QVæritur, quomodo iſti dixerũt Ieſum eſſe prophetam a Nazareth. Nam non erat à Nazareth, ſed à Bethlehem, quia in Bethlehem natus eſt ſupra 2. cap.& non in Nazareth. Dicendum, quòd Chriſtus natus fuit in Bethlehem,& educatus, & conuerſatus in Nazareth: & tamen nunquã in tota ſcriptura vocatur Bethlehemites, vel de Bethlehem. Vocatur autem ſemper de Nazareth. Et dicendum, quòd hoc à quibuſdam per errorem fiebat:ab alijs verò prudenter. Nam populares,& cęteri Iudæi vocabant Ieſum Nazarenum, vel Galilæũ, quod idem eſt, eo quòd putabant eum natum in Nazareth. Mater enim ſua, & Ioſeph, qui pater ſuus putabatur, ante conceptionem, & natiuitatem Chriſti habitabant in Nazareth, & poſt natiuitatem eius ſemper ibi K habitauerũt:ſolum autem natus eſt in Bethlehem, quia cũ eſſet Maria deſponſata Ioſeph, & circa tempus pariẽdi eius facto edicto ab Octauiano Auguſto, vt iret quiſque ad profitendum in ciuitatem ſuam: Ioſeph, eo quòd eſſet de domo,& familia Dauid,& conſequenter erat de vrbe Bethlehem de qua fuerat Dauid 1. Reg. 16.& 17. & Ioan.7.cap. iuit ad profitendum in Bethlehem, & dũ ibi maneret cum Maria coniuge ſua, accidit quòd illa pareret Ieſum. Luc.2.& inde redierunt in Ieruſalẽ tempore purificationis.ſ.quadrageſimo die poſt partum. eo. cap.& cum obtuliſſent Ieſum in templo iuxta conſuetudinem legis Moyſi, redierunt in Nazareth, & manſit ibi Ioſeph cum Maria coniuge eius, & cum Ieſu.eod.cap.& erat ibi ſubditus illis,& inde fugit in Aegyptum nocte, admonente angelo, ſupra 2.capit. & quando de Ægypto

F reuerſus eſt Ioſeph rediit in Nazareth,& habitauit ibi Chriſtus vſque ad tempus, quo cępit prędicare, iam triginta annorum factus, vt colligitur ſup.2 cap.ſ.Et veniẽs habitauit in ciuitate Nazareth. vt adimpleretur quod dictum eſt per prophetas quoniam Nazareus vocabitur, Nemo ergo erat, qui putaret eum oriundum, niſi de ciuitate Nazareth, & tanquam ibi genitum Nazarenum vocabant, & propter iſtam opinionem de Chriſto, magna erat difficultas ad credendum eum eſſe Meſſiã, quia de Meſſia credebant, quòd naſciturus erat de Bethlehẽ. De Ieſu autem putabant, quòd natus eſſet in Nazareth. Sic patet Ioan.7.cap. vbi diſſenſio facta eſt in turba propter Chriſtum.ſ.ex illa turba quidam dicebant, hic eſt verè propheta: alij dicebant, hic eſt Chriſtus: alij autem dicebant: Nunquid à Galilæa Chriſtus venit? Nonne ſcri- G ptura dicit, quòd ex ſemine Dauid, & de Bethlehem caſtello, vbi erat ipſe, venit Chriſtus,& facta eſt diſſenſio in turba propter eum. Etiam inter Phariſæos facta eſt contentio contra Nicodemum, qui fauebat parti Chriſti, & dixerunt ei cęteri Phariſæi: nunquid,& tu Galilæus es? idest, credis in Ieſum Galilæum, & ſequitur, ſcrutare, & vide, quia propheta à Galilæa non ſurget, ideſt, non veniet Meſſias de Galilæa.eod.capit.& non ſolum iſti, qui erant bono animo ad ipſum, dubitabant, an eſſe poſſet Meſſias, quia erat de Galilæa:ſic patet Io.1.c.cum dixit Philippus ad Nathanael, quẽ ſcripſit Moyſes in lege, & prophetæ dixerũt, inuenimus Ieſum filium Ioſeph à Nazareth,& dixit ei Nathanael: à Nazareth poteſt aliquid boni eſſe? ideſt, nunquid poteſt propheta, vel Meſſias naſci de Nazareth? q.d. non poteſt: illi autem, qui ſciebant H veritatem natiuitatis Chriſti. ſ. quòd eſſet natus in Bethlehem, vocabant eum de Nazareth, non quaſi innuere vellent eum ibi natum, ſed educatum:& accipit quis nomen ab eo loco, in quo diuturnam morã contrahit, quia videtur ei eſſe patria, ita cum Chriſtus ſemper manſiſſet in Nazareth, videbatur ei eſſe patria:imò vocabatur patria eius, licèt ibi non fuiſſet natus. Sic dicitur ſupra 13.& Marc.6. vbi de Chriſto eunte in Nazareth dicunt Euangeliſtæ, quòd venit in patriam ſuam,& ipſi Nazareni vocabant Nazareth patriam Ieſu Luc. 4. c. quanta audiuimus à te facta in Capharnaum, fac & nunc in patria tua, & Chriſtus ibidem dixit illam eſſe patriam ſuam.ſ.nemo eſt propheta acceptus in patria ſua. Et ita Euãgeliſtę, qui veritatem originis Chriſti ſciebant, non vocabant eum Bethlehemitem, ſed Nazarenum, etiam Apoſtoli, quan- I do loquebantur de eo poſt reſurrectionem vocabant eũ Nazarenum, vt illud Luc.24.& non cognouiſti, quæ facta ſunt de Ieſu Nazareno? & Petrus dixit Act.2.cap. Ieſum Nazarenum virum approbatum à Deo, & Act.10. c.dixit Petrus: Ieſum à Nazareth, quomodo vnxit Deus eum Spiritu Sancto, & virtute. Causa autem quare iſti, qui ſciebant eum Bethlehemitem vocabant eum Nazarenum, erat duplex. Prima propter populum, vt intelligeretur ab alijs de quo loqueretur. Nam populus non cognoſcebat Ieſum, vt Bethlehemitem, ſed vt Nazarenũ. Si autem Euangeliſtæ, vel alij cognoſcentes veritatem, vocarent eum Bethlehemitem, populus audiens non intelligeret de quo loquerentur: ideo oportebat ſic eum vocari, vt in nomine conuenirent, & ob hoc ipſemet Ieſus vocabat ſe Nazarenum, vt patet Ioannis 18. cum di- K xit Iudæis quærentibus eum; Quem quæritis? & illi dixerunt, Ieſum Nazarenum: ipſe verò ait, ego ſum. Quia ſi diceret, ego non ſum Ieſus Nazarenus, ſed Ieſus Bethlehemites videretur negare de ſe, quod alij credebant de eo,& cogeret eos errare circa cognitionem ſuam. Secunda cauſa erat propter auctoritatem propheticam, & voluntatem diuinam. Deus enim oſtendit, quòd volebat eum vocari Nazarenum,& non Bethlehemitem. Sic dicitur ſupra 2.cap. Habitauit in Nazareth, vt adimpleretur quod dictum eſt per prophetas, quoniã Nazarenus vocabitur. Et ideo nobis non licet eum vocare Ieſũ Bethlehemitem: ſed Ieſum Nazarenum, quo nomine Deus vocari voluit. De iſtis, qui nunc reſpondebant quærentibus, dicendum, quod vocauerunt eum Ieſum à Nazareth Galilææ, quia fortè ipſi putabant eum inde genitum, ſicut cæteri Iudæi credebant.

Quare xp̃s vocabatur Nazarenus cũ eẽt bethlehemites.

Vel

Vel dato quòd ſcirent veritatem, vocarent eum à Nazareth propter illos, quibus reſpondebant, quia cum reſpondens intendat notificare quæſitum, & notificatio fiat per ea, quæ nota ſunt quærenti, debuerunt vocare Ieſum de Nazareth, quia populus neſciebat eum eſſe, niſi de Nazareth, & ſi vocarent eum de Bethlehem, non intelligerent de quo diceretur: & tamen illi, qui ſciebant veritatem, vocabant eum de Nazareth, id eſt, educatum, & conuerſatum in Nazareth, & non natum ibi, vel natum de Nazareth ſecũdum opinionem illorum, ad quos loquebantur: vt ſi illi dicerent, hic eſt Ieſus à Nazareth Galilææ, id eſt, quem vos putatis eſſe de Nazareth: & ita etiam aliqua dicuntur in ſcriptura, quæ non ſunt vera, ſed ſolum dicuntur, quia ſic putata ſunt à quibuſdam, vel communiter, ſicut quando mater dixit Chriſto: Ego & pater tuus dolentes quærebamus te, Lucæ ſecundo: & tamen Chriſtus non habebat patrem in terra. Et quod plus eſt, illa ſciebat hoc, quæ eum conceperat, & pepererat in virginitate, ſed dixit, quia putabatur ab omnibus, quòd Ioſeph eſſet pater Ieſu. Lucæ tertio: & ita dixit Philippus Apoſtolus Ioannis primo, inuenimus Ieſum filium Ioſeph à Nazareth: ſic enim ille tunc putabat: licèt iam eſſet Chriſti diſcipulus.

Quare Phariſæi cum nunc viderint Chriſtum vocari Meſſiam, & regem Iſrael, non punierunt, qui iſta dicebant. Quæſt. LVI.

Quæritur, cum principes ſacerdotum, & Phariſæi dolerent, quòd Chriſtus honoraretur à populo, quare cum nunc viderunt eum vocari Meſſiã, **C** & regem Iſrael, non punierunt eos, qui iſta dicebant. Aliqui dicunt, quòd fortè Chriſtus poſtea fuit odioſus iſtis, vt indignarentur de laudibus eius, ſed nunc nondũ erat: & ideo non prohibebant eum laudari.

Dicendum, quòd non ſtat, quia tam odioſus eis erat, quòd iam ante hoc mortem ei decreuerant. Nam ex tẽpore, quo Lazarum ſuſcitauit, diffinierunt Pontifices, & Phariſæi, vt occideretur: Ioan. 11. Et tamen prius illum ſuſcitauit, quàm fieret iſte honor ei. quia Ioan. 12. capit. dicitur, quòd propterea turba exiuit obuiam ei, quia audierant, quòd à mortuis ſuſcitaſſet Lazarum: ideo iam erat Chriſtus valde odioſus Pontificibus, & Phariſæis. Et patet etiam, quia ex eo, quòd quidam de turba vocabant Ieſum eſſe Chriſtum, dicebant Phariſæi, quòd erant maledicti, Ioan. 7. cap. ideo nunc vellent laudes eius impedire. **D** Secundò patet, & efficacius, quia verè pro eis indignati ſunt. Nam antequam intraret in vrbem indignati ſunt alij. De primò patet Luc. 19. cap. ſcilicet: Quidam Phariſæorum de turba dixerunt ad illum: magiſter increpa diſcipulos tuos. De ſecũdo patet, quia poſtquam ingreſſus eſt in templum, videntes principes canentes pueros Hoſanna, indignati ſunt, & dixerunt Chriſto, audis quid iſti dicunt? vt iſta in litera. Eſt ergo dicendum, quòd moleſtè ferebant principes ſacerdotum, & Phariſæi, quod iſta de Chriſto dicerentur, & cupiebant turbas prohibere, ſed non fecerunt. Primò, quia fortè Deus incuſſit illis timorem, vt non auderent hoc facere, quia Deus volebat nunc Chriſtum honorari à turbis, & ſi poſſent principes ſacerdotum iſtud prohibere, non fieret iſte honor Chriſto, quod erat inconueniens, cum per iſtum **E** honorem manifeſtatum fuit omni populo eum eſſe Meſſiam, & regem Iſrael. Nam vt rex Iſrael recipiebatur in vrbe, & acclamabatur coram eo, quod non fieret ſi principes ſacerdotum prohibere poſſent: & ideo Deus incuſſit timorem principibus, & non auſi ſunt quemquã prohibere, neque comminari illis. Sic enim facit, quando vult; vt patet Geneſis trigeſimoquarto capitulo. Nam quando filij Iacob occiderunt Sichimitas pro violatione Dinæ, & Chananæi, & omnes gentes illius regionis congregati volebant, vt delerent domum Iacob, quod ille timuit, dicens: Turbaſtis me, & odioſum feciſtis Chananæis, & Pherezæis habitatoribus terræ huius. Nos pauci ſumus, & illi congregati percutient me, & delebor ego, & domus mea.

Et ideo cum recedere vellet Iacob, & gentes terræ il- **A** lius irruere vellent ſuper eum, Deus immiſit terrorem ſuper habitatores terræ: Geneſis trigeſimoquinto, ſcilicet: Terror Domini inuaſit omnes per circuitum nationes, & non ſunt auſi perſequi recedentes. Secundò fuit, quia etiam ſi iſte terror non immitteretur principibus ſacerdotum à Deo, ipſi timebant multitudinem. Nam iſti, qui nunc iſtum honorem exhibebant Chriſto, erat multitudo magna, ſcilicet, plurima turba, quæ cum eo veniebat de Iericho, vt colligitur ſupra in litera. Et vt Hieronymus dicit, erat iſta turba tanta, quod Lucas vocat eam turbas multas, Lucæ decimonono capitulo, ſcilicet: Cum appropinquaret ad deſcenſum montis Oliueti, omnes turbæ deſcendentium cœperunt laudare Deum, & ſuper iſtos ſuperuenit alia multitudo, quia turba multa de illis, qui venerant ad diem feſtum, cũ audirent, quòd **B** Chriſtus venit, exierunt ei obuiam, Ioannis decimoſecundo capitulo: Tantam autem multitudinem timuerunt principes aggredi: & ideo non ſolùm ad pęnam non perſecuti ſunt multitudinem: ſed etiam verbis duris non auſi ſunt eas exacerbare. Tertiò fuit, quia dato, quòd vellent ipſi pęnam aliquam pro talibus inſolentijs inferre: illa erat pęna capitalis, ſcilicet, quia regem vocabant eum, qui non putabatur ab eis rex: etiam vocabant eum Meſſiam, quem non credebant Meſſiam eſſe: ſed talem pœnam non poterant inferre principes ſacerdotum, neque aliqui Iudæi, ſed ad iudices poſitos à Romanis recurrendum erat, quod patet in Chriſto: quem licèt occidere vellent Iudæi, non auſi ſunt, ſed ad Pilatum duxerunt, & cum ille diceret, ſecundum legem veſtram iudicate eum, dixerunt illi: nobis non licet interficere quem**C**quam, Ioan. decimooctauo. A fortiori ergo non liceret talem pœnam exercere in tantam multitudinem, ideo non prohibuerunt de facto laudes illas: & tamen intra ſe Pontifices, & Phariſæi maledicebant populo, quia laudabant Chriſtum, & ſequebantur eum. Sic patet Ioan. 7. vbi multi de turba dicebant de Ieſu, quòd eſſet Chriſtus, & dixerunt Phariſæi: Nunquid, & vos ſeducti eſtis: nũquid aliquis ex principibus credit in eum, aut ex Phariſæis, ſed turba hæc, quæ non nouit legem maledicti ſunt: etiam proceſſerant ad ampliora, quia excommunicationem poſuerant ſiquis diceret eum Chriſtum, & ideo aliqui timebant eum confiteri Chriſtum eſſe, ſic dicitur Ioannis nono capitulo, vbi parentes cœci illuminati ob hoc reſpondere noluerunt, ſcilicet: Ipſum interrogate, ætatem habet, ipſe de ſe loquatur. Hæc dixerunt **D** parentes eius, quia timebant Iudæos, iam enim conſpirauerant Iudæi, vt ſiquis confiteretur eum eſſe Chriſtum, extra Synagogã fieret, propterea dixerunt parentes eius, quia ætatem habet, ipſum interrogate, ſed nunc etiam non auſi ſunt iſtam excommunicationem exequi priuando multitudinem Synagoga, & ingreſſu templi, aut denunciando eam priuatam, quia tumultus multitudinis fieret contra eos.

Quare principes ſacerdotum, & Romani non procedebant contra Chriſtum, cum viderent eum vocari regem. Quæſt. LVII.

Sed quæritur, dato quòd contra multitudinem laudantem Chriſtum non proceſſerint principes ſacer**E**dotum, quare contra Chriſtum non procedebant.

Dicendum, quòd principes ſacerdotum, & Phariſæi oderant Chriſtum, quia arguebat vitia eorum. vt patet infra 23. cap. & Luc. 7. & oſtendebat populo nequitiam eorum, & ita eos contemptibiles reddebat, etiam quia ei impendebatur magnus honor à populo, & inuidebant, quod non tantus exhiberet eis, & ideo detrahebant ei, & incipiebant paulisper conuitiari. Nam à principio volentes offuſcare miracula eius, dixerunt, in Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia ſupra cap. 9. & 12. c. Poſtea verò, cum populus eum inſtanter laudaret, quòd eum Chriſtum, id eſt Meſſiam vocabant, inceperunt Phariſæi non ſolũ Chriſto detrahere, ſed etiam turbæ male dicere, eo quod non poterant eam auertere à Chriſto. Et dixerunt, turba hæc quæ non nouit legem, maledicti ſunt.

Cum autem quotidie miracula frequentarentur, & fa F
uor populi erga Chriſtum creſceret, per ſingulos dies de-
cretum excommunicationis poſuerunt principes ſacer-
dotum contra eos, qui Ieſum vocarent Chriſtum. Ioan. 9.
cap. iam enim conſpirauerant Iudæi, vt ſiquis confitere-
tur eum eſſe Chriſtum, extra ſynagogam fieret. Sed cum
adhuc miracula Chriſti quotidie frequentarentur, & po
tiſſimè de ſuſcitatione Lazari, quæ ſunt opus clariſſimũ,
cui plurimi Iudæorum de Ieroſolymitanis aſtiterant, &
annunciauerant Pontificibus, & Phariſæis, indignati sũt
plurimum illi, & congregato conſilio diffinierunt de
morte Chriſti. Ioan. 11. ſcilicet Collegerunt conſiliũ Pon
tifices, & Phariſæi, & dicebant quid facimus, quia homo
iſte multa ſigna facit? Si dimittimus eum ſic, omnes cre-
dent in eum, & venient Romani, & tollent locum no-
ſtrum, & gentem. Et in illo conſilio dixit Caiphas: expe- G
dit, vt homo vnus moriatur pro populo. Et ſequitur: Ab
illo die cogitauerunt, vt interficerent eum: & quia maxi-
mus fauor, & teſtimonium creuerat Ieſu, quòd Meſſias
eſſet ex ſuſcitatione Lazari, cogitauerunt Pontifices, vt
occiderent Lazarum, & ſic poſſet aliquo modo negari
ſuſcitatio Lazari, vel verti in dubium. Ioan. 12. cap. Cogi
tauerunt autem principes ſacerdotum, vt Lazarum in-
terficerent: quia multi propter illum ibant ex Iudæis, &
credebant in Ieſum: & tunc proceſſerunt ad vlteriora:
dederunt enim mandatum, quòd ſi quis ſciret vbi eſſet
Ieſus, denunciaret, vt poſſent eum tenere, & occidere.
Ioan. 11. cap. Dederant enim Pontifices, & Phariſęi man
datum, vt ſi quis cognouerit, vbi ſit, indicet, vt apprehen
dant eum: & iſtud mandatum fuit poſt ſuſcitationem
Lazari, & ante aduẽtum Chriſti in Ieruſalem, & ob hoc H
Chriſtus tunc nõ palam ambulauit per aliquot dies: ſed
fugit in ciuitatem Ephrem. eod. capit. nunc autem cum
venit Ieruſalem Ioan. 12. cap. cum eſſet poſt decretum
datum de tenendo eum, tenerent illum, etiam ſi non lau
daretur publicè, vt Meſſias: quanto magis nunc quando
publicè à populo vocatus eſt Meſſias, & rex Iſrael, quod
nunquam ante publicè fuerat factum: ideo deſiderabãt
Iudæi tenere illum, & occidere, ſed non auſi ſunt, & do-
luerunt valde Phariſæi, quando viderunt Ieſum introi-
re cum tali honore in vrbem, & in templum, Ioan. 12. c.
ſcilicet Phariſæi dixerunt ad ſemetipſos: Videtis quia
nichil proficimus: ecce mundus totus poſt eum abijt, ſed
& indignationem ſuam aliquo modo oſtenderunt Chri-
ſto, quia quando pueri laudabant eum in templo, dixe-
runt illi: audis quid iſti dicunt? infra in littera, ſcilicet, I
Videntes principes ſacerdotum, & ſcribæ mirabilia, quę
fecit, & pueros clamantes in templo Hoſanna filio Da-
uid, dixerunt: audis quid iſti dicunt? Et tunc Chriſtus au-
dacter reſpondit, dicens. Nunquam legiſtis in ſcripturis:
Ex ore infantium, & lactentium perfeciſti laudem. Ex
quo magis indignati ſunt: quia non ſolum contra volun
tatem eorum agebat, ſed etiam conſtanter contra illos
reſpondebat, bonum eſſe quod fiebat, & tamen non auſi
ſunt mittere manum in eum.

Primò quia Deus incuſſit illis timorem, & hoc quia
non erat tempus, quo ille paſſurus erat, & Deus non per-
mittebat eum tunc pati: ideo non dabat audaciam, ſed
potius incutiebat timorem Iudæis, vt non auderent mit-
tere manum in eum. Sic patet Ioann. 7. cap. ſ. Quærebant
ergo eum apprehendere, & nemo miſit in eum manum, K
quia nondum venerat hora eius, & etiam ſi conarentur
ei de facto nocere, non poſſent: quia nondum venerat ho
ra eius. Sicut Ioan. 18. dicitur. Hæc verba locutus eſt in
Gazophylatio, & nemo apprehendit eum, quia nõdum
venerat hora eius: quando autem venit hora eius, tunc
potuerunt Iudæi eum tenere, & occidere. Sic ipſe dixit
Luc. 22. cap. Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum.
Sed obijcietur, quia tunc cum hora conceſſa Iudæis ad
occidendum Chriſtum eſſet determinata ſecundum di-
uinam voluntatem, non poterant ante hoc ei nocere, &
ita non expediebat, quòd fugeret ante hoc, & tamen ali-
quando fugiebat, & latebat, vt Ioan. 8. quando eum lapi
dare voluerunt fugit, & occultauit ſe: & iterum etiam
quando in porticu Salomonis voluerunt eum lapidare,
receſſit. Io. 10. cap. Et potiſſimè quãdo decretum datum
eſt contra ipſum poſt ſuſcitationem Lazari, vt tenerẽtur.
Ioan. 11. c. & dicitur: Ieſus ergo iam non palam ambula-
bat apud Iudæos, ſed abijt in regionem iuxta deſertum
in ciuitatem, quę dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum
diſcipulis ſuis. Et poſtea apparebat, vt quando nunc pu-
blice venit in Ieruſalem. Dicendum, quòd Chriſtus non
ſe occultabat, vel recedebat niſi eo tempore, quo non po
terat euitare malum ſine ſcandalo, ſcilicet quando place
bat deitati, quòd ipſe pati poſſet a Iudæis. Cum autem di
citur, quòd hora mortis eius erat determinata, & non
poterat præueniri per Iudæos: dicendum, quòd non po-
terat occidi niſi in loco, in quo ipſe volebat, & tempore
quo volebat. Vnde quando Phariſæi dixerunt Chriſto in
Galilæa, exi hinc, quia Herodes quærit te īterficere, Luc.
13. cap. dixit illis: Ite, & dicite vulpi illi: Ecce dęmonia
eijcio, & ſanitates perficio hodie, & cras, & tertia die con-
ſumor, verumtamen hodie, & cras, & ſequenti oportet
me ambulare, quia non capit prophetam perire extra Ie
ruſalem: in quibus palam oſtendit, quòd etiam ſi Hero-
des minaretur, quòd eum occidere vellet, non timebat:
quia neque poterat tunc occidi, neque etiam in regione
illa, in qua erat. De tempore patet, quia dixit: non capit
Prophetam perire extra Ieruſalem. Non eſt poſſibile pe-
rire, id eſt occidi Meſſiam extra Ieruſalem: & tamen di-
cendum, quòd aliquod tempus erat a Deo conceſſum ini
quis, in quo poſſent Chriſtum occidere, & aliud, in quo
poſſent eum affligere, vel perſequi, & neutrum poterat
ab eis præueniri. Tempus autem mortis Chriſtus noluit
fugere, ſed præſentem ſe exhibuit, quia ad hoc veniebat:
tempus autẽ perſecutionum interdum declinabat, quia
aliqua mala erant, quæ volebant ei inferre Iudæi, quæ
non erant conuenientia ad noſtram ſalutem: ideo eo tẽ-
pore fugiebat ab eis, & abſcondebat ſe ab eis, vel declina
bat eos diuertendo in aliam regionem. Et ita fuit quan-
do dederunt Pontifices mandatum de tenendo Chriſtũ
poſt ſuſcitationem Lazari, quia in tempore illo potuiſ-
ſent ex conceſſione Dei Iudæi nocere Chriſto, ſi pręſens
eſſet, ideo declinauit: cum autem illud tempus fuit ela-
pſum, quod valde paruum fuit, venit publicè in Ieruſa-
lem, quia tunc non erat hora Iudæis conceſſa ad occiden
dum, neque ad perſequendum Chriſtum. Et hoc ſignifi-
cat ipſe Luc. 22. c. cũ dixit eis, qui eum tenuerunt in hor-
to, quaſi ad latronem exiſtis cum gladijs, & fuſtibus, cum
quotidie fueram vobiſcum in templo, non extendiſtis
manus in me, ſed hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebra
rum. q. d. tunc non potuiſtis manus extendere in me, licet
malam voluntatem concepiſſetis, quia non erat, tunc ali
quid vobis permiſſum facere contra me, nunc verò quia
eſt hora veſtra. i. in qua conceſſum eſt vobis nocere, exe-
cuti eſtis malum, quod corde tenebatis, & ita nunc non
auſi ſunt mittere manus in Chriſtum, quia nondum ve-
nerat hora eius, imò neque verbum aliquod durum au-
ſi ſunt loqui contra ipſum. Secundò fuit, quia timebant
multitudinem, quæ fauebat Chriſto, habebat enim mul-
titudo Chriſtum, vt prophetam, & ideo ſi quis contra eũ,
aliquid auderet, obſtaret multitudo. Sic dicitur infra in
littera, quando dixit Chriſtus parabolas, quas Iudęi pu-
tauerunt contra ſe dictas. ſ. cum audiſſent principes ſacer
dotum, & Phariſæi parabolas eius, cognouerunt quòd
de ipſis diceret, & quærentes eum tenere, timuerunt tur
bas, quoniam ſicut prophetam eum habebant. Tertio fuit ſpe-
cialiter propter tempus, ſcilicet, quia erat ante diem feſtum,
& conuenerat multitudo magna, & quotidie conuenie-
bat, vſquequo tranſiret. Multitudo autem fauebat Chri-
ſto, ideo timebant eum omni tempore perſequi, ſed ma-
gis nunc, quando tanta multitudo conuenerat. Sic ipſi
dixerunt infra 26. Conſilium fecerunt, vt Ieſum dolo te-
nerent, & occiderent, dicebant autem, non in die feſto;
ne fortè tumultus fieret in populo. Et maxime, quia nũc
viderant totam multitudinem magis ei deuotam, quàm
vnquam vidiſſent, cum laudarent eum, vt Meſſiam, & vt re-
gem Iſrael, quod nunquam ante hoc fecerant, ideo ne-
quaquam auſi ſunt aliquid facere contra Chriſtum, licèt
mandatum dediſſent prius dę tenendo eum, ſed cõſilia-
ti ſunt nunc quod occultè, & doloſè Chriſtum tenerent, &
occiderent, infra 26. quia palam poſſe facere diffidebant.

Quare

Quare Chriſtus non permiſit, quòd Phariſæi oſtenderent contra eum indignationem in opere.
Quæſt. LVIII.

Quæritur, cum nunc indignati fuerint Pontifices, & & Phariſæi contra Chriſtum, quare non permiſit, quòd ipſi oſtenderent contra eum indignationem in opere, licèt realiter nocere non poſſent, occultan te ſeipſo ab eis, ſicut quando prædicante eo in templo tu lerunt lapides, vt iacerent in eum, ipſe autem abſcondit ſe, & exiuit de templo. Ioan. 8. cap.

Dicendum, quòd non conueniebat: nam fugere vel occultare ſe ad defectum, & impotentiam quandam pertinet: & ideo nunquam in Chriſto iſta eſſe debebant, niſi aliqua vtilitas ſequeretur ex eis. Sequebatur autem primò vtilitas eruditionis, ſcilicet, quòd per illa inſtrueret nos fugere perſecutiones, quando opus eſſet: docuerat enim hoc verbo, dicens. Si perſecuti vos fuerint in vna ciuitate, fugite ad aliam, ſupra decimo capitulo: ideo vt eſſet ſolidior doctrina, voluit etiam opere docere, cum ipſe fugit manus perſecutorum, & ſe abſconderet. Secundò ad hoc, quòd oſtenderet Chriſtus poteſtatem ſuam variis modis: nam ſi ſemper volentes nocere ei cohiberet incutiendo eis timorem, vt non facerent, eſſet vnus modus circa hoc oſtendendi poteſtatem ſuam. Voluit ergo aliis modis oſtendere: & hoc fuit, quòd cùm Iudæi ſumptos lapides in Ieſum iacere vellent, non viderent eum, ſcilicet, quòd eos excæcaret pro tunc, vel eis ſe inuiſibilem redderet: ideo erat conueniens hoc aliquando oſtendi, quod fieri non poſſet, niſi illo modo, ſcilicet fugiendo & occultando ſe. Tertiò fuit, quòd etiam præter diuerſos modos cohibendi poteſtatem, adhuc eſt aliud, ſcilicet, quòd efficacius oſtenditur ſic poteſtas quàm aliter: quia maius eſt cohibere a malo eum, qui iam cœpit, quàm eum, qui iam cogitauit, eo quòd ille iam totum conatum appoſuerat, iſte tamen nullum: & tamen hoc fit occultando ſe ab eis, qui inferre mala volũt, vt palam exire de manibus eorum, qui nocere volunt, & incepe- runt: & quòd ipſi videant, & nocere non poſſint. Sic fuit Luc. quarto. Quando Nazareni indignati contra Chriſtum, duxerunt eum ad ſupercilium montis, vt eum inde præcipitarent, ipſe autem exiens per medium illorum ibat. Ideo conueniens fuit, vt aliquando ſe ſubtraheret ab eis, qui ei nocere iam incipiebant, ſiue occultando ſe, ſiue videntibus eis, & non potentibus tenere, & nocere. Quartò erat, quia iſta oſtenſio poteſtatis erat manifeſta, cum inciperent hoſtes Chriſti nocere ei, & ipſe ſe ſubtraheret eis palam, ita quòd non poſſent eum tenere, vel ſe occultando: quòd verò volentibus eis nocere Chriſto, & nondum actu aliquid facientibus incuteret timorem, & comprimeret deſiderium eorum, erat quidem magna poteſtas, ſed non erat ſuris manifeſta: ideo conueniens erat, quòd aliquãdo Chriſtus illos modos teneret, vt ma gis poteſtas ſua manifeſtaretur.

Nunc verò ſufficienter Chriſtus iſtas vtilitates expleuerat, exercendo modos illos liberandi ſe: quia ter ſe ſic liberauit, ſcilicet, ſemel in Nazareth. Luc. quarto. iterum in templo. Ioannis octauo. Et iterum in porticu Salomonis, Ioan. decimo capit. ideo non oportebat quantum ad hoc nunc tenere illum modum, ſcilicet, quòd Iudæi inciperent ei nocere, mittendo lapides in eum, vel volendo eum præcipitare, & quòd ipſe abſconderet ſe. *[margin: Xps ter ſe liberauit a morte.]*

Secũdò, quãtũ ad hoc fuit: quia Chriſtus erat iam propinquus paſſioni, & ideo non erat ſibi tempus occultãdi, vel recedendi, ſed publicè oſtendendi: & hoc vt videretur, quòd paſſionem ſpontè tolerabat: nam ſi nunc paulo ante paſſionem volentibus eum Iudæi lapidare, vel alio modo occidere, fugeret de manibus eorum: putaretur poſtea quando occideretur, quòd non potuiſſet tunc latere, vel fugere: & ita pateretur inuoluntarius: & tamen ipſe voluit oſtendere, quod patiebatur voluntariè, per hoc quòd publicè apud eos manebat quotidie, & non tenuerunt eum: nunc verò tenuerunt, quia ipſe conceſſit eis hanc horam. infra vigeſimoſexto, & Luc. vigeſimoſecundo, Quotidie eram vobiſcum in templo docens, & non

A me tenuiſtis, vel non extendiſtis manum in me, ſed hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum.

Tertiò, fuit ad confirmandum fidem, vel opinionem bonam, quam habebat populus de illo, & ex eo quòd publicè loquebatur, & nemo mittebat manum in eum, vel non fugiebat, ipſe putabatur a plurimis, quòd eſſet Meſſias, Ioannes ſeptimo capitulo, ſcilicet: Dicebant quidam ex Ieroſolymis, nonne hic eſt, quem quærunt interficere? ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt. Nunquid verè cognouerunt principes, quia hic eſt Chriſtus? Si autem nunc volentibus Iudæis, manum mittere fugeret, detrahebatur valde illi fidei, vel opinioni bonæ, quam de eo cõceperant: ideo non debuit permittere, quòd Iudæi tentarent de facto in eo manum mittere, de quo ipſe fugiendo, vel ſe occultando ſe liberaret.

B Quartò fuit ſpecialiter propter magnitudinem honoris nunc Chriſto impenſi, & magnitudinem populi aſtãtis, nunquam enim turba talem honorem Chriſto impenderat, quòd cum ramis, & via ſtrata veſtibus introduceret eum in Ieruſalem cantantes publicè eũ regem Iſrael, & Meſſiam. Quòd ergo poſt tantam gloriam ſtatim fugere compelleretur, Iudæis mittere volentibus manus in ipſum, valde detrahebat tanto honori, & rediret in nihi lum in conſpectu hominum id quod factum erat: ideo nequaquam fuit conueniens, quòd nunc fugeret mittentibus in eis manum Iudæis.

Quintò fuit, quia cùm nunc Chriſtus tam publicè ſe oſtendiſſet, permittens ſe publicè vocari Meſſiam, & regem Iſrael, & oſtendens bene dicere eos, qui ſic eum laudaſſent, & non mitterent Pontifices manum in eum, con

C firmaretur opinio apud multitudinem, quòd principes ſacerdotum, & doctores legis credebant eum eſſe Meſſiam, & ideo tacebant: quia alias non permitterẽt talem blaſphemiam, ſic dicitur Ioan. 7. cap. quòd dixerunt quidam: iſte eſt, quem quærunt interficere, ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt. Nonquid verè cognouerunt principes, quia hic eſt Chriſtus? ideo licèt alias latuerit aut declinauerit Iudæos volentes mittere manum in eum, non debuit nunc facere.

Et intrauit Ieſus in templum Dei, & eyciebat omnes vendentes, & ementes in templo: & menſas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit, & dicit eis: Scriptum eſt: Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum. Et
D *acceſſerunt ad eum cæci, & claudi in templo, & ſanauit eos.* *[margin: Marc. 11.a Luc. 19.g Ioa. 2.c Iſ. 56.c Ier. 7.b]*

Et intrauit Ieſus. Hic oſtenditur, quòd Iudæi fuerũt contemptores diuinæ maieſtatis in facto patenti: & diuiditur in duas: quia primò oſtenditur Chriſti deitas ex duplici facto. Secundò ſubditur Iudæorum impugnatio. ibi. *Videntes autem principes.* Prima in duas inquantum duplex factum, à Chriſto oſtenſum fuit, ſcilicet de potentia mercatorum de templo eiectione, & de infirmorum curatione. Secunda ibi. *Et acceſſerunt.* Circa primum dicitur. *Et intrauit Ieſus in templum.* Scilicet antequam diuerteret ab hoſpitium, vel ad alium locũ. poſtquam introiuit in vrbem, rectò greſſu iuit in templum, *[margin: Marc. 11.a Luc. 19.g]*
E & introiuit in illud. *Et eyciebat omnes vendentes, & ementes in templo.* Ideſt eiecit tunc omnes, quot ibi reperit ementes, & vendentes: ea enim ibi vendebantur, quæ ad ſacrificia, & libamina pertinebant. *Et menſas nummulariorum.* Scilicet erant ibi nummularij qui pecuniam dabant, & commutabant, quos campſores dicimus. *Et cathedras vendentium columbas euertit.* Scilicet iã menſas nummulariorum, quam cathedras vendentium colũbas euertit Chriſtus, per terram omnia diſpergens. Colũbæ vendebantur ibi ad ſacrificia, cathedræ erant ſedes quedam, in quibus ſedebant illi qui columbas vendebãt, vel in quibus tenebant illas columbas, quas vẽdebant. *Et dicit eis.* Scilicet illis quorũ cathedras, & mẽſas euertit, & aliis circũſtãtib. *Scriptum eſt.* Iſa. 56. c. *Domus mea.* Ideſt domus templi domini, quam Deus vocat domum ſuam, quaſi ſpecialiter ſit domus eius: quia eſt dicata ad cultũ

eius: licèt cæteræ etiam domus ſuæ ſint inquantum, domini eſt terra,& tota plenitudo eius. Pſalm. vigeſimotertio. Et illod. Inpleta eſt terra poſſeſſione tua. Pſalmo centeſimotertio. *Domus orationis vocabitur*. Ideſt vocari debet, & ideo nichil aliud ibi exerceri debet, niſi quod ad orationem pertinet. *Vos autem*. Quaſi dicat, vos non tenetis eam in actu ad quem Deus illam ordinauit. *Feciſtis eam ſpeluncam latronum*. Ideſt locum ementium, & vendentium,& vbi talia fiunt, fures & latrones ſunt. F

Quando fuit introitus iſte Chriſti in Ieruſalem. Quæſt. LIX.

QVæritur, quando fuit iſte introitus Chriſti in Ieruſalem, & in templum, de quo hic dicitur.

Dicendum, quòd ordo rerum facit, quòd poſt quam Ieſus de Galilæa venit, & tranſiuit per Iericho venit per Bethaniam, & inde cum eſſet iuxta montem Oliueti miſit pro aſina, & pullo, & comitantibus turbis venit in Ieruſalem, & cum intraret in vrbem, ſtatim iuit ad templum: & tamen manet hic difficultas quantum ad ea, quæ Ioannes narrat. Nam Matthæus & Marcus, & Lucas concordant nichil interponendo: quaſi ſtatim, vt Chriſtus tranſito Iordane venit in Iericho, & illuminauit cæcos, venerit recto itinere in Bethaniam, & Bethphage, & inde pro aſina, & pullo miſerit, & equitans introiuerit in Ieruſalem. Ioannes autem multa refert quæ acciderunt in Ieruſalem, ſcilicet, quando in têplo prædicabat, & ſumpſerunt lapides Iudæi, vt iacerent in eum Ioan. 8. & poſtea de ſanatione cæci nati Ioan. 9. & poſt hæc cum in feſto Enceniorum iterum eum voluerunt lapidare, & tenere in porticu Salomonis. Ioan. 10. cap. Et tunc fugit vltra Iordanem ad locum, in quo Ioã. Baptiſt. primum baptizauerat, & manſit ibi, eod. cap. Interim accidit, quòd langueret Lazarus, & ſorores eius Martha, & Maria Magdalena miſerunt ad Chriſtum ad locum, vbi erat vltra Iordanem, vt veniret ad curandum eum, & ille venit, Ioan. 11. capit. & ſuſcitauit eum, cum iam eſſet mortuus: quo facto Pontifices, & Phariſæi indignati decreuerunt Chriſtum occidere: ideo ipſe non auſus eſt manere in Bethania, vbi Lazarum ſuſcitauerat, ſed abijt in ciuitatem Ephrem, quæ eſt iuxta deſertum, & ibi manſit vſque ad ſex dies ante Paſcha, ſcilicet in die Sabbathi manſit in Bethania, quia non licebat Iudæis itinerare, & die alia, ſcilicet die Dominica proceſſit in Ieruſalem, & iſte eſt dies Dominicus in Ramiſpalmarum.

De omnibus enim illis, quæ dicuntur per Ioannem vſque ſextum diem ante Paſcha, quando venit Chriſtus in Bethaniam dubium eſt, & de iſtis dicetur in loco ſuo ſuper Ioannem, an fuerint ante tranſitum Chriſti per Iericho, & illuminationem cæcorum ibi, vel fuerint poſtea, & quomodo ſe habeant ad illa, & tamê de illis, quæ dicuntur Ioan. 12. cap. eſt ordo certus, ſcilicet quòd poſtquam Chriſtus venit in Bethaniam hac vltima vice, venerunt multi Iudæi de Ieruſalem, vt viderent eum, & Lazarum, quem ſuſcitauerat, & manſit ibi die Sabbathi ante Dominicam in Ramiſpalmarum, & erant tunc ſex dies ante Paſcha: quia Paſcha incipiebat ſequenti die Iouis ad veſperam, & die Dominica poſt Sabbathum receſſit de Bethania: quia dicitur Ioan. decimoſecundo capit. In craſtinum autem turba multa, quæ venerat ad diem feſtum, cum audiſſet, quòd Ieſus Ieroſolymam venit, acceperũt ramos palmarum, & proceſſerunt obuiam ei, & clamabant Hoſanna, & tunc Chriſtus veniebat in via. Ergo die quinto ante Paſcha receſſit de Bethania, & introiuit in Ieruſalem, & iſte eſt dies in Ramiſpalmarum.

Iſtud enim fuit conuenienter factũ, ſcilicet vt reſponderet figuratum figuræ: erat enim agnus paſchalis figura Chriſti pro nobis immolandi: vnde dixit Apoſtolus 1. Cor. 5. cap. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, & tamen de agno Paſchali iubetur Exod. 12. cap. quod die decimo menſis acciperetur, & teneretur in domo, die autem quartadecima ad veſperam immolaretur: ita, & Chriſtus die decimo menſis Iudæorum venit in Ieruſalem: quia venit quinto die ante feſtum Paſchæ computando tam ipſum diem, in quo venit quàm diem Paſchæ. Primum quia dies primus Paſchæ erat quartuſdecimus menſis, ſcilicet dies Iouis ad veſperum, & ita erant quinque dies, ſcilicet computãdo diem dominicam, & diem Iouis, & ex die dominica, ſcilicet die decimo tenebatur in domo, ſcilicet in Ieruſalem, quæ erat domus occiſionis ſuæ: & die quartadecima ad veſperum cæpit immolari: quia cæpit pati captus tunc à miniſtris Iudæorum, & ſequenti die conſummata eſt paſſio eius. De hoc dicit Raba, ſcilicet: Notandum autem quòd hic introitus eius in Ieruſalem fuit ante quinque dies Paſchæ: narrat enim Ioannes, quòd ante ſex dies Paſchæ venerit in Bethaniam, & in craſtinum aſino ſedens venerit in Ieruſalem. vbi notanda eſt concordia non ſolum in rebus ſed etiam in temporibus veteris, & noui teſtamenti: decima enim die menſis primi agnus qui in Paſcha immolaretur domum introduci iuſſus eſt: quia Dominus decima die eiuſdem menſis hoc eſt ante quinque dies Paſchæ ciuitatem, in qua pateretur, erat ingreſſurus.

Quando Chriſtus introiuit in templum, de quo nunc dicitur, & quare. Quæſt. LX.

QVæritur, quando Chriſtus introiuit in templum, de quo nunc dicitur, & quare.

Dicendum, quòd Chriſtus introiuit in illud ipſa die, qua introiuit in vrbem, & ſtatim vt illuc introiuit: nam mox vt introiuit in vrbem recto greſſu profectus eſt in templum, & ingreſſus eſt illud, & non diuertit ad aliquid aliud antequam ad templum veniret: & hoc facis innuit littera, quia mox vt dicit eum ingreſſum in vrbem dicit, quòd intrauit in templum, quaſi non fuerit vlla diſtantia inter vnum, & alterum.

Cauſa autem prima fuit, quia Chriſtus iſtum honorem nunc recepit vt pateret omnibus, quòd ipſe oſtendebat ſe eſſe Meſſiam, & regem Iſrael: intrauit autem per vrbem, vt videret tota ciuitas, quomodo turbæ quæ præcedebant, & ſequebantur, clamabant vocantes eum Meſſiam, & regem Iſrael, & tamen illi, quibus maxime res oſtendenda erat, erant Pontifices, & Sacerdotes, & Phariſæi, quibus Populus credebat, & iſti in templo erant: ideo fuit conueniens, quòd iret in templum, & ibi idem oſtenderet, quod coram populo oſtenderat: nam ibi pueri clamabant, Hoſanna benedictus, qui venit rex Iſrael. infra in littera, & Marc. 11. & cum hoc manifeſte viderunt Pontifices, & Phariſæi indignati ſunt: ideo ita fuit neceſſarium ire in templum, ſicut ire in Ieruſalem.

Secunda cauſa fuit propter miracula, quæ ibi fecit ad confirmandum id, quod de eo dicebatur: turbæ enim, & pueri clamabant eum regem Iſrael, & Meſſiam, & ad confirmationem huius fuerunt miracula, quæ fecit, ſcilicet quòd cæcos, & claudos ſanauit, iſti autem erant in templo: ideo conueniens fuit, vt illuc iret, & occurrerent ſibi illi, in quibus oſtendere poſſet ſtatim vera eſſe, quæ de eo dicebantur, & ita dicitur infra in littera, quod cum introiſſet ad templum, acceſſerunt ad eum claudi, & cæci.

Tertia fuit, quia Chriſtus volebat oſtendere poteſtatem ſuam, & vera ea, quæ de eo dicebantur ex alio ſigno, ſcilicet eijciendo ementes, & vendentes de templo, in quo poteſtatem ſpiritualem oſtẽdebat, quia magnum erat, quòd ipſe ſolus omnes illos eijceret, & non reſiſterent ei: etiam oſtendebat ſe à Deo miſſum, & ſpecialius pertinere ad ipſum quàm cæteri homines, cum de domo Dei ſpecialem curam habuerit eijciendo inde ementes, & vendentes, quod facere non poſſet niſi iret in templum, ideo fuit conueniens, quòd illuc iret.

Quarta fuit, quia Chriſtus volebat ſe oſtendere magiſtrum ſpiritualis ſalutis, cum de eo diceretur, quòd eſſet Meſſias ſicut vere erat, ſalus hæc a Deo prouenit, & illã orando impetramus, quia quidquid petierimus fiet nobis. inf. in litera, & Luc. 17. & Io. 16. Locus aũt orationis licet vbique ſit, Io. 4. tamẽ ſpecialiter eſt in templo Dei, ſicut dixit hic Chriſtus, Domus mea domus orationis vocabitur,

ideo

ideo cum omnes ob hoc, ad templum ad orandum conuenire debeant, maxime competebat Chriſto, qui erat auctor & magiſter ſpiritualis ſalutis, & talem ſe tradi volebat.

Quare Chriſtus iuit in templum ſtatim antequam ad alia diuerteret, vt introiuit in vrbem.
Quæſt. LXI.

QVæritur, quare iuit in templum ſtatim vt introiuit in vrbem antequam ad alia diuerteret.

Dicendum, quòd primò fuit propter turbam: nam ipſe volebat ire in templum honorabiliter, ſicut introierat in ciuitatem comitatus turbis canentibus. Si autem declinaret prius ad aliquam domũ vrbis, & poſt aliquantum tempus iret ad templum, dimitteret eum turba in domo, & poſtquam ſemel dimitteret non rediret ad eum, & ita iret ſolus, vel cum paucis in templum: quod tamen non expediebat: & dato, quod multi conuenirent ad eum, vt irent cum eo in templum: tamen iam non canerent, ſicut quando introierunt cum eo in vrbẽ, quia ſolùm ſemel recepit hunc honorem à turbis, & tamen conueniens erat, quòd intraret in templum canentibus pueris Hoſanna de quo indignati ſunt pontifices, & per quod manifeſtè viderunt, quid populus de Chriſto ſentiret: ideo debuit ſtatim ire, vt cum eo iret turba tota canendo, ſicut in vrbem intrauerant. Secundo fuit propter turbam, & ſacerdotes, ſcilicet vt viderent turbę quæ cum Chriſto ibant, quomodo conſtanter reſpondebat Pontificibus, & Phariſæis, qui indignati fuerunt, quia Chriſtus laudabatur à pueris, & ipſe reſpondit illis conſtanter, quòd illa erat bona laus: ita, quod non auſi fuerunt replicare ad eius reſponſionem pontifices, & hoc tota turba vidit. ex quo confirmaretur nimis fides, quam habebat, vel opinio de Chriſto: quia mendacium nemo audit ſuſtinere conſtanter coram potentibus: & ita turba arguebat Ieſum eſſe Chriſtum, quòd audebat loqui coram Pontificibus, & Phariſęis, & non nocebant ei. Ioã. 7. c. ſ. Nonne hic eſt quem quærunt interficere? ecce palam loquitur, & nichil ei dicunt. Nunquid verè cognouerunt principes, quia hic eſt Chriſtus? non tamen videret turba niſi iret cum eo in templum, quod non fieret, niſi ſtatim iret: ideo debuit ſtatim ire in templum. Tertiò fuit, vt videret totus populus, quòd ipſe ſe talem oſtenderet, qualem ipſi eum laudabant: nam Meſſiam eum dicebant, & à Deo miſſum, vel in nomine Domini: ideo voluit præſente toto populo oſtendere, quòd in nomine domini veniebat, ſcilicet quia curam habebat de his, quę ad Deũ pertinebant, & quia poteſtatem exercebat ſpiritualem, eijciendo mirabiliter eos, qui in templo negociabantur: iſtud autem fecit ſtatim, vt in templum ingreſſus eſt, & tamen ſi non veniſſet in templum, mox vt venit in vrbem, non videret turba miraculum iſtud, quia non veniret cum eo in templum: ergo debuit ſtatim venire in tẽplum poſtquam intrauit in vrbem. Quartò fuit, quia Ieſus erat Meſſias, & filius Dei, & ideo magis pertinebat ad Deum quàm cæteri homines, & ideo ad ipſum maxima cura pertinebat de rebus diuinis: ſi tamen declinaret prius in hoſpitium, vel ad alia opera quàm veniret in templum, nõ appareret ipſum habere maximam curam de rebus diuinis: ideo fuit conueniens, quòd ante omnia veniret in templum. Quintò fuit, quia ipſe veniebat, vt per omnes actiones ſuas nobis exemplum agendi præſtaret, & tamen ipſe ſuaſerat, quod in actionibus noſtris proponeremus ea, quæ ad Deum pertinent ſecundum tempus. ſupra 6. cap. Primum quærite regnum Dei, & iuſtitiam eius, & cætera adijcientur vobis. Sed regnum Dei orando quęrimus, cum naturaliter ad illud non perueniamus: ergo ante omnia orationi inſtandum eſt, & ita Chriſtus debuit ante alia in templum venire, vt ſic nobis exemplum præberet, quod ante omnia orationi inſiſtamus. Sextò fuit quia Chriſtus veniebat in Ieruſalem, vt medicus animarum, ſed medicus attingit originem morbi, vt ex eo incipiat ponere remedium medicinæ, & tamen origo mali erat in ſacerdotibus, & Phariſæis, qui in templo erãt: ideo ante cætera debuit ire in templum.

Alph. Toſt. in Matth.

A De his tribus vltimis dicit Chryſoſt. Hoc erat proprium boni filij, vt ad domum curreret patris, & illi honorem redderet: & tu imitator Chriſti factus, cum aliquam ingreſſus fueris ciuitatem, primum ad Eccleſiam curras: hoc enim erat boni medici, vt ingreſſus ad infirmam ciuitatem ſanandam, primum ad originem paſſionis tẽderet: nam ſicut de templo omne bonum egreditur: ita de templo omne malum procedit. Si enim ſacerdotium integrum fuerit, tota Eccleſia floret. Si autem corruptum fuerit, omnium fides marcida eſt: ſicut enim cum videris arborem pallentibus folijs, intelligis, quia vitium habet in radice: ſic cum videris populum indiſciplinatum, ſine dubio cognoſce, quia ſacerdotium eius non eſt ſanum.

B *Quomodo eſt verum, quòd Chriſtus intrauit in templum, cum non eſſet Sacerdos nec Leuita.*
Quæſt. LXII.

QVæritur, cum dicatur, quòd Chriſtus intrauit templum, quomodo eſt verum, quod intrauerit: quia videtur, quòd non intrauit, quia non licebat ei intrare, cum non eſſet ſacerdos, neque leuita.

Dicendum, quòd hoc procedit ex ęquiuocatione: nam templum accipitur aliquando pro quibuſdam partibus, & aliquando pro alijs: ad quaſdam enim licebat Chriſto intrare, ad quas licebat omnibus laicis mundis: alię erãt, ad quas licebat ſolis leuitis, & ſacerdotibus introire, & aliæ ad quas ſolis ſacerdotibus: Chriſtus enim non ingrediebatur ad aliqua loca templi niſi ad illa, ad quæ ingre-
C diebantur merè laici: quia ipſe non erat ſacerdos neque leuita, cum fuerit de tribu Iuda, de qua nemo fuit vnquam miniſter templi, vel tabernaculi. ſic dicitur ad Hebræ. 7. In quo enim hæc dicuntur de alia tribu eſt, de qua nemo altari præſto fuit, manifeſtum enim eſt, quòd ex Iuda ortus ſit dominus noſter, in qua tribu nichil de ſacerdotibus locutus eſt Moyſes, & ita ſicut nullum miniſterium locorum ſacrorum Chriſto competebat ſicut nec laicis: ita nec competebat ei intrare ad aliquem locum templi, ad quem non intrarent laici.

Ad hoc conſiderandum, quòd de templo Salomonis, & de tabernaculo Moyſi, quod in deſerto fabricatum fuerat idem modus erat. Tabernaculum enim propriè dictum erat quædam domus habens in longitudine cubitos triginta: in latitudine decem, & in altitudine decẽ,
D & latera eius tria, ſ. meridianum, aquilonare, & occidentale erant de tabulis. Latus verò orientale quodam velo, vel tentorio pendente operiebatur. Tectum autem quatuor tegumentis tegebatur. De his patet Exod. 26. cap. & ſecundùm lõgitudinem diuidebatur domus iſta in duas partes, & vna pars, quæ erat verſus occidentem habebat cubitos decem in longitudine, & conſequenter erat quadrata: quia totidem habebat in altitudine, & totidem in latitudine: alia pars quæ erat verſus orientem, & per quã erat introitus habebat in longitudine cubitos viginti: in latitudine autem decem, & in altitudine decem, & ideo erat quadrangula. prima quæ erat quadrata, & ad occidentem, vocabatur Sancta Sanctorum. Secunda, quæ erat longior, & ad orientem, vocabatur ſanctum, vel ſanctuarium. Exod. 26. Et diſtinguebantur iſtæ duæ partes *Quid ſanctuarium.*
E eiuſdem domus quodam velo interpoſito, pendente in poſtibus ſiue columnis quatuor. eod. capit. ad partem illam, quæ vocatur Sancta Sanctorum nemo intrabat niſi ſummus ſacerdos ſemel in anno in die expiationis cum ſanguine ad expiandum pro ſe. & toto Iſrael. ad Heb. 9. & Leui. 16. in aliam partem, quæ vocatur ſanctũ, quam Apoſtolus vocat priorem: quia per illam erat introitus ad ſecundam, intrabant quotidie ſacerdotes aliqui ad faciendum miniſteria quotidiana. ad Heb. 9. cap. & non intrabant niſi illi quibus competebat miniſtrare ſiue ex inſtitutione, ſiue ex ſorte, ſiue alias: leuitæ autem nunquam intrabant in partes iſtas. & ita apparet, quod in tabernaculum Moyſi nemo intrabat niſi ſacerdos, neque ſaltem videre licebat aliquid eorum quæ intus erãt. Vnde etiam leuitis, ad quos pertinebat portare tabernaculum, & omnia vaſa eius de loco in locum quando-

mouenda erant caſtra Num.3.& 4. non licebat videre vaſa ſanctuarij, id eſt tabernacula, quando nuda erant: quia alias morerentur. Num.4. & ideo antequam illi ea acciperent, intrabant ſacerdotes, & inuoluebant ea operimentis ſuis: & tunc depoſito toto tabernaculo accipiebant ea leuitæ eod.cap. ergo non licebat eis aliquo tempore intrare in tabernaculum: quia quandocunq; intrarent, viderēt vaſa nuda, & ita morerentur. Num.4. quod Deus euitare volebat: à fortiori ergo nulli laico licebat introire in tabernaculum, quod fecit Moyſes. in circuitu tabernaculi erat quaſi quidam murus de velis ſiue de tentorijs factis de byſſo retorta, quæ pendebant ex columnis quarum quælibet erat cubitorum quinque in altitudine, & pertigebant tentoria vſque ad terram: & affigebantur terræ paxillis, & funiculis, vt non mouerentur à vento: erat autem iſte murus per quatuor latera, vt in medio clauderetur tabernaculum. Latus autem aquilonare habebat in longitudine cubitos centum, & columnas viginti in quibus pendebant ipſa tentoria. Latus autem meridianum totidem cubitos, & columnas totidem viginti. Latus occidentale habebat in longitudine cubitos quinquaginta, & columnas decem. Latus vero orientale totidem, id eſt quinquaginta, & columnas decem: & in medio huius lateris erat porta, & iſtud ſpatium clauſum hoc muro vocabatur atrium, & erat taliter, qualiter diſpoſitū eſt Exod.27.cap. & in iſto atrio extra tabernaculum erat altare holocauſtorum, in quo omnia ſacrificia offerebantur. Et de iſto atrio dicēdum, quod intrabant in illud omnes leuitæ quandocunque volebant: laicis omnibus licebat illud introire, quando offerre volebant ſacrificia, quia accedebat qui offerebat aliquod animal vſque ad altare holocauſtorum iuxta oſtium tabernaculi: & tamen iſta ſunt intra atrium præfatum: ideo illuc intrabant laici, & ibi comedebant de partibus ſacrificiorum ſibi prouenientibus: alijs autem temporibus non intrabant illuc. Talis erat habitudo ſacerdotum, leuitarum, & laicorum ad ſāctuarium, quod Moyſes fecit in deſerto. Illud autem ceſſauit tempore Salamonis facto templo per ipſum Salomonem, & ideo Chriſtus nunquam introiuit in ſanctuariū factum à Moyſe, neque in aliquam partem eius, quia tempore Chriſti non erat illud ſanctuarium, ſed introiuit in templū Salomonis. De templo Salomonis dicendum, quod habebat ſimilitudinem magnam cum tēplo, ſiue tabernaculo facto per Moyſes quantum ad diſtinctionem locorū, fecit enim Salomon domum quandam longitudinis cubitorum 60. latitudinis vero viginti, altitudinis autem centum viginti cubitorum 2.Para.3. capit. & ſecundum longitudinē diuidebatur domus iſta in duas partes, pars anterior erat cubitorum quadraginta in longitudine, & 20. in latitudine, & iſta vocabatur ſanctum vel ſanctuarium. Pars poſterior, quæ erat ad occidentem, erat cubitorum viginti in longitudine, & totidem in latitudine, & vocabatur ſancta ſanctorum. 3.Reg.6.& Para. 3.ca.& iſta domus tota erat operta tecto, & erat in modū turris, quia altitudo erat dupla ad longitudinem, & ſexcupla ad latitudinem, & in partem anteriorem non intrabant niſi ſacerdotes ad miniſtrandum quondie, illi ſ. quibus ſorte proueniebat miniſtratio, in ſecundam partem, quæ vocabatur ſancta ſanctorum non intrabat quiſquā niſi ſacerdos magnus ſemel in anno, ſicut dictum eſt de tabernaculo Moyſi ad Heb.9.ca.& in totam iſtam domum, ſiue in anteriorem, ſiue in poſteriorem non intrabāt laici aliqui, neque etiam Leuitæ, ideo Chriſtus nunquam intrauit in illam, vnde accipiendo templum pro aliqua duarū partium prædictarum non intrabat Chriſtus in templū: Sed extra templum iſtud: ad partem eius oriētalem iuxta portam erat ſpacium quoddam viginti cubitorum in longitudine, & latitudine cubitorum decem 3. Reg. 6. erat iuxta illud ſpacium, quod vocabatur porticus, quædam platea quadrata, etiam ad partem orientalem templi clauſa muro, ſed non habens tectum, & vocabatur atrium ſacerdotum, in qua platea erat altare holocauſtorum, & vaſa eius, & fiebant omnia ſacrificia intra iſtam plateam, & vocabatur atrium ſacerdotum, quia officia ſacerdotum interius fiebant, ſcilicet ſacrificia, ad iſtud atrium introi-

F. bant ſacerdotes omnes qui miniſtrabant, etiam Leuitæ, qui ſacerdotes adiuuabant in miniſtrando, vt canendo, & circa quædam alia, in quibus Leuitæ ſubminiſtrabant ſacerdotibus, & ad iſtud atrium nunquam intrabant laici, ſed quando volebant afferre ſacrificia, accedebant ad oſtium iſtius atrij, & ibi præſtabant animalia immolanda ſacerdotibus, qui ſuſcipiebant ea de manibus eorum, erat autem alius murus magnus, qui claudebat templū, & atrium, & porticum ſupra dicta, intra quem erant magna ſpacia, quæ diſtinguebantur in partes, & ad omnia iſta licebat laicis introire, & iſta erant ad orandum, & audiendum doctrinam legis, & erat ibi quædā pars, in qua erant ibi viri laici, & alia in qua erāt fœminæ, & iſtæ ſubdiſtinguebantur, quia quædam erant pro mundis, aliæ pro immundis, de quo latius dictum eſt 3. Reg.7. cap.&
G in iſtas partes, ad quas laicis intrare licebat, introiuit Chriſtus ſæpe ad orandum, & prædicandum, & nunc in iſtam partem intrauit: & tamen proprie nō vocatur templum niſi domus illa quæ diuidebatur in duas partes, vt ſupra dictum eſt, in quam nunquam Chriſtus introiuit, exteriora autem vocantur atria templi propriè, & non templum, & tamen large vocātur, hic, templum, & ſæpe apud Euangeliſtas quando aſſerunt Chriſtum intraſſe in templum, vel prædicaſſe in eo.

An idem ſit quod dicitur hic, & quod dicit Ioannes circa ementes, & vendentes, Quaſt. LXIII.

QVæritur, cum dicatur, quod Chriſtus eijciebat nūc de templo ementes, & vendentes, & etiam Ioan-
H nes dicat de hoc, an idem ſit, quod hic, & ibi refertur, vel diuerſo tempore factum fuerit. Aliqui dicunt, quod ſic, quia ſi non eſſet idem opus iſtud, & illud, quia refertur à duobus, etiam diceremus quod cū Marcus, & Lucas de eiectione ementium, & vendentium loquantur, quod mater factum eſt, quia quatuor Euangeliſtæ illud referunt.

Dicendum, quod non fuit factum idem. Quod patet primo, quia illud quod Ioannes ſcribit, factum eſt in principio prædicationis Chriſti, iſtud autem factum eſt in fine, nam die in ramiſpalmarū facta eſt iſta eiectio ementium, & vendentium, ſ. die qua venit de Bethania, & introiuit in Ieruſalem cum ramis, & turba cantante, & tūc introiuit in templum, & eiecit ementes, & vendentes, vt colligitur ſupra in litera, & Ioan.2.c.& ex his, quæ dicta
I ſunt ſupra, ſed illud, quod Ioannes ſcripſit, fuit in principio prædicationis. Quod patet, quia Ioannes poſuit in principio euangelij, & poſtea deſcripſit omnia geſta Chriſti. Sed quia aliquis forte diceret, quod eſt anticipatio vel recapitulatio.

Dicendum, quod ordo rectus eſt, &, quod verè fuit illa eiectio vendentium ſaltem duobus annis ante mortem Chriſti, quia Io.2.c. vbi dicitur iſtud, ponitur quod erat prope Paſcha Iudæorum, & aſcēdit Ieſus Ieroſolymam, inuenit vendentes, & eiecit eos de templo. Et poſtea ſexto cap. ponit aliud Paſcha Iudæorum, ſcilicet quando ſaturauit turbas, & poſtea 12.c. ponit aliud feſtum Paſchę, ſcilicet quando venit de Bethania in Ieruſalem cum ramis, & turba canente. Et ita tria feſta Paſchæ faciūt duos annos, & tamē in iſto feſto Paſchæ, in quo introiuit Chri-
K ſtus cum ramis in Ieruſalem, & quod fuit vltimū Paſcha vitæ ſuæ, eiecit Chriſtus ementes, & vendentes de templo, vt colligitur hic, & Mar.11.& Luc.19. ergo non fuit eadem eiectio. Secundo apparet, quia illa vice, qua eiecit ementes, & vendentes, vt Ioannes refert, quæſitum fuit ſignum à Chriſto quare hoc faceret, & dixit eis, ſoluite templum hoc, &c. nunc vero nullum ſignum petierunt, vt patet hic, & Mar.11.& Luc.19.c.

Tertio patet, quia iſtud aſſerūt doctores nam Aug. lib. de concor. Euang. dicit: Manifeſtum eſt autem hoc, id eſt eiectionem ementium, & vendentium de templo nō ſemel, ſed iterum à domino eſſe factum, ſed primum commemoratum eſt a Ioanne hoc vltimum à cęteris tribus. Chryſ. quoq; ait: In quo maior eſt accuſatio Iudæorum, quòd cum bis hoc idem feciſſet morabātur in ſua demētia. Cum autem de iſta eiectione loquantur alij duo, id eſt

Marcus,

Marcus,& Lucas, non oſtendit eſſe idem, quod Ioannes ſcripſit,cum eo, quod habetur hic:nam manifeſtū eſt id, quod à Luca. & Marco de eiectione templi ſcriptum eſt idem eſſe cum eo quod hic habetur,quia eadem ſunt antecedentia,& ſubſequentia in omnibus tribus, & circunſtantiæ narrationis oſtendunt idem eſſe, quod narratur, ſed quod Ioannes ſcripſit longe diuerſum eſt, quod omnes circunſtantiæ narrationis oſtendunt, ſ.quia in principio geſtorum Chriſti ponunt, & in nullo conſonat quantum ad antecedentia,& ſubſequentia cum alijs tribus.

An iſta eiectio facta ſit die in ramiſpalmarum, vel ſequenti die. Quæſt. LXIIII.

QVæritur,de iſta eiectione, quam nunc fecit Chriſtus poſtquam cum ramis introiuit in Ieruſalem, qua die facta eſt, ſ.an die in ramiſpalmarum, qua intrauit in Ieruſalem,an ſequenti die.

Cauſa autem dubitationis eſt, quia Matthæus videtur hic innuere ex ordine narrationis, quod ſtatim,vt Chriſtus intrauit in Ieruſalem venit in templum die in ramiſpalmarum,& tunc eiecit ementes, & vendentes de templo: Marcus autem ex ordine narrationis videtur dicere contrarium,ſ.quod introiuit Chriſtus in Ieruſalem, & ipſa die ad veſperam redijt in Bethaniam cū duodecim diſcipulis, & alia die redijt rurſus de Bethania in Ieruſalem,& in via maledixit ficui, & poſt maledictionem ſequitur,quod intrauit Ieroſolymam, & venit in templū, & eiecit ementes,& vendentes.

Aliqui dicunt,quod planum eſt, quod non fuit in prima die,ſed in ſecunda ſicut Marcus narrat,quia Mat.breuiter narrauit: Marcus autem magis aperuit, & ſemper ſtandum eſt ei qui aliquid dicit,& non ei qui tacet, quia negatiuè non arguitur per locum ab auctoritate.

Dicendum, quod poſtquam Chriſtus venit in Ieroſolymam die in ramiſpalmarum,ſ.die quinto ante Paſcha, quotidie redibat ad veſperum de Ieruſalem in Bethaniā, & ſequen.die veniebat iterum in Ieruſalem, & prædicabat ibi,& iterum ad veſperum egrediebatur de vrbe,& manebat in Bethania ſiue in monte Oliueti,vt colligitur infra in litera,& Mat.11.& Luc.19. & idem Beda dicit, & quotidie in templum intrabat, nam quādo intrauit in Ieruſalem in die in ramiſpalmarum intrauit in templū, vt colligitur hic in litera,& Mat.11. & quantum ad hoc non eſt difficultas,ſed ſolùm, quod cum quotidie intrauerit in templum iſtis diebus,qua die eorum in tēplo ementes,& vendentes expulerit, nam in hoc aduentu ſolum ſemel hoc egit,& ex ordine narrationis Matthei videtur colligi,quod prima vice, qua intrauit in templum. Ex narratione autem Marci videtur innui, quod ſecūda die fecerit.

Dicendum,quod ſatis poteſt teneri vtrunque,cum difficile ſit inuenire cauſam aliquam planè oſtendentem,ꝙ potius vna die quam altera factum fuerit. Cum autem dicitur,quod Marcus exprimit rem apertè, & oſtendit, quod ſecunda die factum fuerit, Matthæus autem tacuit pauciora dicens.

Dicendum,quod non eſt verum,ſed ita eſt, quod Matthæus, & Marcus eadem referunt, ſed ordine contrario ponunt,nam Marcus dicit,quod die, qua cum ramis venit intrauit Ieroſolymam,& intrauit in templum, & ſequitur, & circumſpectis omnibus cum iam veſpera eſſet hora exijt in Bethaniam cum duodecim, & cum exiuit de Bethania eſuriuit,& videns ficum à longe. in qua fructum non inuenit,maledixit ei. Et ſequitur,& venit Ieroſolymam, & cum introiſſet in templum cœpit eijcere ementes,& vendentes,& ita apertè vult, quod in ſecūda die factum fuerit poſtquam maledixit ficui: Matthęus autem ex ordine ſuo oſtendit,quod prius eiecit ementes de templo,& ſequenti die maledixit ficui, ait enim ꝙ Chriſtus venit in Ieruſalem,& intrauit in templum, eiecitq; inde ementes,& vendentes,& ſanauit cæcos,& claudos, indignatique ſunt Pontifices, & Phariſæi propter pueros canentes.

Et ſequitur,& relictis illis abijt foras extra ciuitatem in Bethaniam, ibique manſit, mane autem reuertens in
A ciuitatem eſurijt,& vidit arborē fici &c. & ita vult Mar. innuere ex ordine locutionis, quod prima die eiecerit ementes,& vēdentes,& ſequenti die maledixit ficui. Dicendum ergo, quod cum non appareat determinata veritas, ad vtrumlibet poſſumus opinari, ſed vt tetigimus ſupra,tenebatur,quod prima vice, qua introiuit in templum fecit hoc,ſiquis tamen velit tenere ordinem,quem Marcus ponit,ſatis eſt veriſimilis,ſed de hoc magis dicetur infra quæſt.98.

Quid iſti vendebant,& vbi. Quæſt. LXV.

QVæritur, cum eiecerit vendentes de templo, quid iſti vendebant,& vbi.

Dicendum quantum ad locum, quod large ac-
B cipitur templum: nam ſicut dicebatur ſupra,propriè tēplum non erat niſi quantum ad duas domos,interiorem, & exteriorem,& ad iſtas non intrabāt Leuitæ aliqui,neque laici, ſed ſacerdotes ſoli iuxta diſtinctionem ibi datam,atria autem exteriora vocantur templū large. Nunc manifeſtum eſt,quod iſta,quę vendebantur non erant in templo propriè dicto,ſed in atrijs templi in locis illis, ad quæ intrabant laici ad orandum, nam erant ibi magna ſpacia intra murum exteriorem, & ita poterant ibi eſſe vt orantes,& etiam cōcurſus mercium,& apparet, quod eſſet in atrijs,in quibus orabāt laici, nam intra templum propriè dictum non eſſent venalia, cum nemo illuc introiret,niſi ſacerdotes ad miniſteria ſua,ad Heb.9.cap.& ſiquis alius illuc introiret,moreretur,Nu.4.cap.Manebāt ſola atria, in quibus laici manebant, potiſſimè quia iſta
C venalia pro laicis proponebantur, ideo non eſſent niſi in loco,ad quem laici accedere poſſent.

Secundo patet ex redargutione Chriſti, quia dixit venditoribus,ſcriptum eſt, quia domus mea domus orationis vocabitur,vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronū, ergo videtur,quod in loco deputato ad orationem laicorum vendebantur iſta.

Quæ vendebantur in templo. Quæſt. LXVI.

QVæritur,quantum ad aliud de his, quæ vendebantur in templo.

Dicendum, quod non vendebantur abſolutè in templo omnia venalia, quaſi ibi fierent publicæ nundinæ,ſed ſolum ea vendebantur, quæ ad ſacrificium perti-
D nebant,ſ.oues,boues,capræ,columbę,& turtures,de animalibus enim nulla alia offerebantur,ſ.tres ſpecies, ideſt bos,ouis,capra,de quadrupedibus;& duæ ſpecies, i. columbæ,& turtures de auibus, vt colligitur Leuit. 1.& 3. cap. vbi ponitur omnis modus faciendi ſacrificia de animalibus omnia genera,& non ponuntur niſi iſta, pręter hæc erant neceſſaria libamina ad ſacrificia, & iſta erant quinque,ſ.ſimilia,oleum,vinum,ſal,& thus, Num.15.c. hæc ſola erant,quæ in altari offerebātur, ideo iſta ſola ibi vendebantur in templo. Sic dicitur, Io.2. inuenit in templo vendentes oues,& boues, & colūbas, & per hæc intelliguntur alia, quæ ad ſacrificium erant conuenientia. Sic dicit Beda: Et quidem credendum eſt, quod ea tātum in templo vendi,vel emi reperit, quæ ad miniſteriū templi neceſſaria eſſent,ſi ergo ea,quæ alibi libere geri pote-
E rant temporalia, dominus in domo ſua,negocia geri nō patitur,quāto magis ea,quæ nuſquam fieri licet,plus cęleſtis iræ merentur ſi in ædibus Deo ſacratis aguntur.Sic etiam dicit Cyrillus:Erat autem in tēplo multitudo mercatorum,qui vendebant animalia ritu legis mactanda in hoſtijs.

Cauſa autem quare iſta vendebantur in templo, erat prima,quia ſacerdotes, & potiſſimè principes illorū erāt auari,& per aſtutias ſuas varias,conabantur acquirere pecuniam de populo.

Veniebant autem omnes Iudæi in Ieruſalem ad offerendum ſacrificia, & oblationes, quia in toto Iſrael non erat alius locus,in quo liceret iſta fieri, niſi in templo Domini in altari holocauſtorum. Leui.17. & Deut.12. & Ioſuæ 22.c. Et rurſus Deus iubebat, quod non appareret coram eo vacuus. Exo. 23. Propterea afficiebantur vt nea

ad

ad offerendum aliquid. Non poterant autem animalia de terra ſua ducere ad ſacrificandum, quia multi eorum valde diſtabant inde. & quia quando venirent non haberent occaſionem ceſſandi à ſacrificijs, quaſi non haberent animalia in promptu, conſtituebant ipſi ſacerdotes de familia ſua aliquos, qui haberent omnia hæc in templo, & venderent, & ita allicerentur magis homines ad offerendum data opportunitate, cum iuxta locũ, in quo immolanda erant animalia, venderentur ipſa, & cætera neceſſaria. Et cum homines in templo introibant mouebantur quadam maiori deuotione quàm, cũ foris manerent, & ita ſic affecti exiſtentes facilius emebant animalia ad immolandum, quàm ſi foras iuiſſent ad emendũ illa, & hoc redundabat in magnum lucrum ſacerdotũ, quia iura omnia ſacrificiorum ad eos pertinebat, Num. 18. & Ioſ. 13. capit.

Secundo fiebat, vt ex quantitate precij acquirerent, nã vendentes in templo, carius venderent quam alibi, eo ꝙ excuſabatur labor quærendi illa animalia, & cætera venalia in alijs locis. & hoc lucrum ſponte captabant ſacerdotes, ideo de familia ſua ponebant ibi vẽditores harum rerum, quia laici nichil auderent facere in templo, ſine licentia ſacerdotum, quorum erat adminiſtratio domus Dei.

Qui erant iſti nummularij: & ad quod erant in templo. Quæſtio. LXVII.

QVæritur, cum dicatur hic, quod eiecit Chriſtus nummularios de templo, qui erant iſti nummularij, & ad quid erant in templo.

Dicendum, quòd nummularij ſunt, quos cãpſores vocamus, qui nummos commutãt, vt facilior ſit nobis vſus eorum, data ea ſpecie nummorum quam voluerimus. Sic dicit Theo. nummularios campſores vocat nummorum: nummus enim genus æris minuti eſt.

Cauſa autem ponẽdi iſtos nummularios erat duplex, vt ex commutatione pecuniæ in pecuniam aliquid acciperent lucri, veniebãt enim plurimi in Ieruſalem in templum ad adorandum, qui erant de regionibus lõginquis, apud quas non erat eiuſdem numiſmatis vſus, cuius erat apud Iudæam, & Ieruſalem, vt ergo venientes inuenirẽt commutationem pro pecunia regionis ſuæ, erãt campſores in templo, qui de omnium generum monetis aliquid haberent, vt poſſent dare, & accipere. & lucra inde quærere: etiam quantum ad illos, qui manebant in regione, in qua erat communis moneta, cum moneta Ieruſalem, & tamen cum diſtarent à Ieruſalem, non poterant omnẽ neceſſariam pecuniam in minutis denarijs ſecum ferre, ideo cum ferrent in numiſmate magno auri, & argenti, oportebat poſtea in Ieruſalem commutationem habere, & ad hoc campſores erant in templo, qui hanc facerent.

Secunda cauſa, & præcipua erat propter accommodationes, vel mutuationes, ſ. illi, qui venirent in Ieruſalem, & non haberẽt pecuniam tam ad ſacrificia facienda, quã ad ſumptus ſibi neceſſarios, inuenirẽt ibi mutuatores, & ex hoc aliquid acquirerent.

Sciendum etiam, quod iſti nummularij erant poſiti a ſacerdotibus, & de familia ſua, vt ipſi iſta lucra quærerent, quia auari nimis erant, quia ſicut ſupra dictum eſt præceden. quæſt. poſuerant ſacerdotes aliquos de familia ſua, qui venderent animalia, & omnia neceſſaria ad ſacrificium in templo, vt ſic incitarent homines ad emẽdum, & inde oblatis multis ſacrificijs ipſi ditarentur, ita & nũc nummularios ad eandem cauſam poſuerũt, aliqui enim erant pauperes, qui paucas pecunias portauerant, vel qui in alios vſus expenderant, & ideo non habebãt vnde ſacrificia emerent, & conſequenter ſacerdotes non ditarentur, oblatis paucis ſacrificijs, cum autem viderent ibi, vbi erat locus emendorum animalium ad ſacrificia, eſſe pecuniarum mutuatores, incitabantur omnes ad accipiẽdum pecunias, & emendum ſacrificia.

Et hoc proderat ſacerdotibus ad duo, primo quia cum ſic plurimi offerrent ſacrificia quæ aliàs oblaturi nõ erãt, ditabantur ſacerdotes, & etiam ſi nichil aliud conſequerentur, de pecunia mutuata, magnum lucrum erat.

F Secundo quia pro accommodatione aliquid lucri habebant, non quidem quod directè vſuram acciperẽt, ſed aliqua parua munera, gratis data ab eis, quib. pecuniam mutuabant, & ſub ſpe iſtorum paruorum munerum mutuabant, ſed etiam hoc illicitum erat, cum ex animo eſſet vſura, licèt non ex contractu. De his dicit Hieronym.

Sciendum, quidem eſt, quod iuxta mandata legis venerabili in toto orbe templo domini de cunctis penè regionibus Iudæorum illuc multitudine confluente innumerabiles immolabantur hoſtiæ: maximè feſtis diebus, taurorum, arietum, hircorum; pauperibus, ne abſque ſacrificio eſſent, pullos columbarum, & turtures offerentibus.

Accidebant autem, vt qui longe venerant, victimas nõ haberent, excogitauerunt igitur ſacerdotes quomodo præ-
G dicta de templo facerent, & omnia animalia, quib. opus erat ad ſacrificia vendebant, & vt venderent non habentibus, & vt empta rurſus ipſi ſuſciperent, hanc ſtropham, ideſt, fraudem ſe in diuerſa vertente crebro venientium diſſipabat inopia, qui indigebant ſumptibus, & non ſolũ hoſtias non habebant, ſed neque vnde emerent, poſuerũt itaque nummularios, qui mutuam ſub cautione darent pecuniam, ſed quia erat lege præceptum, vt nemo vſuras acciperet, & prodeſſe non poterat pecunia fœnerata, & interdum perderet ſortem, excogitauerunt aliam artem, vt pro nummularijs colybiſtas facerent, huius verbi proprietatem, Latina lingua non exprimit, colyba dicuntur apud eos, quæ nos appellamus tragemata, vel vilia munera, vt frixi ciceris, vuarumque paſſarũ, & poma diuerſi generis, igitur quia vſuras accipere non poterant, colybi-
H ſtæ, pro vſura, accipiebant varias ſpecies, vt quod in nummo non licebat in his rebus exigerent qui nummo coemuntur, quaſi hoc ipſum Ezechiel non prædicauerit dicens: vſuram, & ſuperabundantiam nõ accipietis. Ezec. vigeſimo ſecundo.

Quid fecit Chriſtus de illis, quæ vendebantur. Quæſt. LXVIII.

QVæritur, cum Chriſtus eiecerit de templo ementes, & vendentes, & nummularios, quid fecit de illis, quæ vendebantur, an tradidit ea venditoribus, vel in pœnam eorum deſtruxit, & perdidit illa.

Aliqui dicunt, quod mandauit cuilibet vẽditori, quod tolleret ſua inde, & ipſi tulerunt, & receſſerunt obedien-
I do Chriſto. Sic dicitur Ioan. 2. Scilicet his, qui vendebant columbas dixit, auferte iſta hinc, & nolite facere domum patris mei domum negociationis.

Dicendum, quod Chriſtus aliquantulum acrius nunc expulit venditores de templo, quia prima vice, de qua Io. ſcribit, & ideo licet tunc illud dixerit, nunc non dixit, ſed quaſi indignatus euertit menſas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas, vt dicitur hic in litera, & Mar. 11. & inſuper effudit pecuniam per pauimentum, vt dicitur Io. 2. ſ. & nummulariorum effudit æs.

Et ſatis apparet, quia cũ dicatur hic, quod euertit menſas nummulariorum, neceſſe erat, quod effunderetur æs, cum æs ſupra menſas eſſet, animalia autem, & cætera, quæ vendebantur diſperſit hincinde.

Sed dicendum, quod nichil iſtorum abſtulit Chriſtus
K dominis ſuis, ſed permiſit, quod illa auferrent, & alibi venderent, quia ipſæ res, quæ vendebantur, non erant illicitæ ad vendẽdum, cum ad bonum finem proficerent, ideſt ad cultum Dei: ſolus autem locus erat illicitus; ideo debuerunt inde tolli, ſed non fuit neceſſe, quod faceret Chriſtus illa perire, ſed in pœna fuit eis, quod eijcerentur de loco illo, in quo erant, & quod cum ignominia eorum hoc fieret, tam in verbo aſpero dicendo, quod faciebant domum Dei ſpeluncam Latronum, quam etiam facto, cum iniuria eos expellendo, & cathedras eorum euertendo, & venalia diſpergendo, & effundendo.

Quomodo Chriſtus voluit euertere menſas nummulariorum effundendo æs. Quæſt. LXIX.

SEd quæritur, quomodo Chriſtus voluit euertere menſas nummulariorum effundendo æs, quia ſic perderent illi pecunias ſuas, quæ cum inter multos in templo effunderentur non inuenirentur, quia multi illas furtim ſubtraherent.

Dici poteſt vno modo, quod non eſt inconueniens, ꝙ pecunias euertendo perdi faceret, quia demeruerant hoc domini pecuniarũ, & ideo quod Chriſtus hoc damnum eis inferret non eſt inconueniens, quia ſimile fecit, quando miſit dęmones in gregem porcorũ, & totus grex impetu facto abijt in præceps, & per prærupta in mari præcipitati ſunt, & perierunt in aquis omnes, ſupra 8. cap. & Mar. 5. & Luc. 8. erant autem porci vſque ad duo millia Mar. 5. ca. & tamen Chriſtus non curauit ob hoc, ſed fecit quod omnes perirent, etiam ſi domini eorum valde damnificarentur in morte eorum, ergo neque nunc erat inconueniens, quod faceret perire pecunias quas nũmularij in menſis habebant.

Secundo poteſt dici, quod pecuniæ quæ erant in mẽſis effuſæ ſunt, ſed non perdiderunt eas domini, quia alij longe aberant à menſis, & ideo nemo erat qui effuſas pecunias acciperet, ſed manſerunt ſuper pauimentum, & domini earum collegerunt illas, & hoc ſatis veriſimile eſt: quia dato, quod aliqui eſſent iuxta menſas nummulariorum videntes Chriſtum indignatum, & in poteſtate diuina, & fugerent inde, nam illi quorum erant pecuniæ, & cætera venalia, licet illa valde amarent videntes virtutem diuinam in Chriſto oſtenſam non auſi fuerunt illa defendere, ſed ceſſerunt Chriſto faciendi quod vellet de illis, a fortiori ergo illi, quibus nichil iſtorum attinebat videntes Chriſtum taliter diſpoſitum fugerent, & ita nichil periret de pecunijs, ſed poſſent domini colligere pecunias effuſas.

Dicendum autem, quod licet vtrunque iſtorum teneri poſſet, tamen verius eſt, quod pecuniæ effuſæ non perierint, ſed quod domini earũ colligerent eas, & abierint.

Primò, quia nemo hic conqueritur, & tamen ſi pecuniæ effuſæ perirent ab alijs occupatę vel clam ſubtractę, conquererentur poſtea illi, quorum pecuniæ perierant, ergo non perierunt.

Secundo quia ſi Chriſtus vellet, quod pecuniæ effuſæ perirent effundendo eas, cum eadem culpa eſſet vendentium animalia, & nummulariorum, faceret, quod eodem modo perirẽt animalia, & cetera venalia, & tamen non fecit, quia non erat modus, quo animalia in templo ſubtraherentur dominis ſuis, quia nõ erat locus occultationi talium, coram toto populo, ergo neq; pecunias perire faceret, neque permitteret.

Tertio quia ex modo agendi, & loquendi Chriſti apparet, quod noluerit, quod iſta perderent domini, ſed quod ea inde tollerent, nam Io. 2. dicitur, quod euertit menſas & effudit ęs, & tamen ſequitur ibi, quod dixit, auferte iſta hinc. Si autem obijciatur, quod iſta dixit vendentibus columbas.

Dicendum, quod eadem ratio erat quantũ ad omnes, cum columbæ non eſſent maioris pretij, quã cætera, atq; etiam vendentes columbas non erant minoris culpæ, quàm venditores aliarum rerum, & nummularij, ideo dicendum videtur, quod omnibus dixerit, auferte hinc iſta, & nichil perierit dominis de eo, quod hic habebant.

Quarto efficacius, quia Chriſtus faciebat hoc, vt non augerentur peccata, quia illicitum erat, quod in tali loco exercerentur temporalia negotia, ergo a fortiori vellet prohibere, & euitare ea, quæ eſſent deteriora. Sic dicit Beda: Si ea, quæ alibi libere geri poterant, Dominus in domo ſua temporalia negocia geri non patitur, quanto magis ea, quæ nuſquam fieri licet cęleſtis iræ plus merentur, ſi in ædibus Deo ſacratis aguntur? & tamen furari, latrocinari, ditari de aliena iactura, nuſquam, & nunquam fieri licet, ergo non permitteret Chriſtus hoc fieri, & ſi effuſas pecunias non recuperarent domini, ſed alij colligerent, ditarẽtur cum aliena iactura, ergo nullo modo per-

A mitteret hoc Chriſtus, ne ipſe faceret fures eos, qui aliàs fures non fierent, niſi ipſe eis furandi occaſionem tribuiſſet.

Quinto, quia deterius erat furari in templo quam vendere res proprias in templo, quę prodeſſe poterant ad cultum Dei, & tamen Chriſtus faciebat iſtam effuſionem pecuniarum, & euerſionem menſarum, & cathedrarum propter hoc, ergo à fortiori cauere vellet rapinas in templo & ſi fierent acrius illas argueret, & tamen cauere poterat faciendo quod non perirent pecuniæ effuſæ, ergo euitaret hoc, vel ſi fortè non euitaret redargueret fortiter eos, qui iſta agerent, tamen non redarguit, ergo non perierunt pecuniæ.

Sextò patet, quia cauſa redargutionis vendentium & nummulariorum fuit, quia faciebant domum Dei ſpe-
B luncam latronum, cum dicitur, vos feciſtis eam ſpeluncã lartonum. Et tamen magis ipſe faceret eam ſpeluncam latronum, ſi pecunias effunderet, & colligerent eas alij non reſtituendo dominis, ergo nequaquam hoc faceret, quia redargueretur in eo, in quo alios arguebat, cũ ipſe maiorem preſtaret occaſionem latrocinij, quam illi. Ideo dicendum eſt quod pecunias Chriſtus effudit euertendo menſas, & tamen nullus auſus eſt illas tangere, quia omnes timebant Chriſtum, & fugiebant a facie eius, ſed domini earum collegerunt eas, neque ipſe eas effuderat volens, quod perirent, & caperẽtur ab alijs, ſed indignationem oſtendens in pœnam, & correptionem nũmulariorum, ne de cætero talia agerent. Cum autem obijcitur, quod ſimilia egit Chriſtus, quando fecit præcipitare porcos in mare.

C Dicendum, quod non eſt ſimile, quod ibi aliqui perdiderint res ſuas, & tamen nemo illas acquiſiuit, ſed ſimpliciter perierunt non tranſeũdo ad aliquem, & hoc iuſte fiebat, quia domini merebantur porcos illos perdere, quia fortè in multis peccauerant, propter quæ grauiores pœnas merebãtur, quam perdere porcos, & voluit Deus, quod tunc illas pęnas paterentur, nemo tamen habebat cauſam acquirendi, quæ illi perdebant, ideo nemini porcos dedit, ſed in mari præcipitari fecit: Ita de pecunijs nummulariorum, licet enim fortaſſis mererentur nummularij perdere pecuniam, tamen alij, qui in tẽplo erãt, non habebant cauſam vllam acquirendi illam, potiſſimè quia non poterant cum bona conſcientia accipere pecunias illas, cum manifeſtè viderẽt illas ad alios pertinere, ſecus autem ſi faceret Chriſtus, quod nummularij alicubi
D obliuiſcerentur pecunias ſuas, & alij inuenirent eas, quia tunc illi neſcientes, ad quem pertinerent, poterant habere meliorem fidem, ideo nequaquam permitteret, quod pecunias effuſas alij occuparent, ſed quod domini ſui eas colligerent, aut ſi vellet, quod eas domini perderent, non effunderet eas, ita vt alij colligerẽt, ſed aut in cineres resolueret, vt nulli prodeſſent, aut aperiret terram, quæ eas deuoraret, & tamen hoc non fecit, ideo dicendum eſt, quod de pecunijs nichil perijt, ſed domini ſui eas collegerunt.

Quomodo dicitur quod Chriſtus menſas, & cathedras vendentium columbas euertit. Quæſt. LXX.

E QVæritur, quomodo dicitur, quod Chriſtus menſas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit.

Dicendum quantum ad menſas nummulariorum, ſicut dictum eſt præceden. quæſt. quod ideo menſæ euerſæ ſunt, vt pecuniæ effunderentur, ideo autem effuſæ ſunt, vt viderent nummularij quantum abijciebãtur & increpatione digni erant, cum pecunię quas ipſi ſumme amabant, & pro quibus negociabantur, à Chriſto effunderentur, ita vt perire poſſent niſi ipſe faceret, quod non perirent. De cathedris vendentium columbas aliqui dicũt, quod accipiantur pro cathedris prælatorum, qui columbas vendunt, ideſt ſpiritu ſancti dona. Sic dicit Beda, ſ. Quia Spiritus Sanctus in columba ſuper dominum apparuit, rectè per columbas, Spiritus cariſmata deſignantur.

Columba igitur venditur, quando manus impoſitio per quam Spiritus ſanctus accipitur, ad preciũ præbetur, cathedras autem vendẽtium columbas euertit, quia qui ſpiritualem gratiam venundant, ante homines, vel ante Dei oculos ſacerdotio priuantur. Et ſimile tenet Origen. & Ier. Sed dicendum eſt, quod iſte eſt ſenſus myſticus: oportet autem, quod literaliter fuerit quod Chriſtus euerterit columbas vendentium cathedras, vel aliquid aliud tunc realiter fecerit, quod per iſtam locutionem ſignificetur. Prælatos autem nullos tunc ſacerdotio priuauit, ideo materialiter intelligendum eſt, de euerſione cathedrarum vendentium columbas.

Dicendum ergo pro hoc, quod in templo domini columbæ vendebantur realiter, nam vt dictũ eſt ſupra vendebantur in templo domini omnia, quæ ad ſacrificium opportuna erant, illud vero de carnibus animalium fiebat: libamina vero erãt ſimila vinum, oleum, ſal, & thus. Nu. 15. cap. Animalium autẽ ad ſacrificia tria erant quadrupedia, ſ. ouis, bos, hircus, Duo volatilia, ſ. pulli columbarum, & turtures, Leui. 1. cap. Quadrupedia autem erãt pro diuitibus, columbæ autem pro pauperibus, qui non poterant emere quadrupedia ad ſacrificium, Sic dicitur Leui. 5. cap. Si non potueris offerre pecus, offeras duos turtures, aut duos pullos columbarum. Sic dicitur Leui. 12. De purificatione parientis, dicitur quod ſi non inuenerit manus eius, neq; potuerit offerre agnum, ſumet duos turtures, vel duos pullos columbæ, & quia multi erant pauperes, qui non poterant offerre pecora vendebantur multę columbæ, & pecora pro illis, imo interdum tanta erat paupertas alicuius, quod non poterat offerre duos pullos columbæ, aut duos turtures, & offerebat modicum de farina. Sic dicitur Leui. 5. quod ſi non quiuerit manus eius offerre duos turtures, aut duos pullos columbę, offeret de ſimila decimam partem Ephi. Et ad hoc erant in templo multi venditores columbarum & turturum, ſed nomine columbarum etiam turtures intellexit, quia breuiter locutus eſt.

Erant ergo cathedræ vendentium columbas ſedes, in quibus illi ſedebant, qui vendebant columbas. vel ſuper quas tenebantur columbę expoſitæ ad vendendum, licet magis cathedra pro viro eſt, quam pro columba, ſic dicit Hiero. Iuxta ſimplicem enim intelligentiam columbę nõ erant in cathedris, ſed in caueis, niſi fortè columbarum inſtitores ſedebant in cathedris. Et tamen cathedra propriè accipitur pro ſede doctoris, vel prælati. De doctore patet infra 23. capit. Super cathedram, in qua docetur de lege Moyſi, ſederunt iſti ad docendum. De prælato patet Pſal. 106. Exaltent eum in Eccleſia plebis, & in cathedra ſeniorum laudent eum, id eſt prælatorum qui habent auctoritatem ſuper populum, pro venditoribus, cathedræ non competunt: ideo Hieron. transfert ad alium ſenſum dicens: Niſi fortè columbarum inſtitores ſedebant in cathedris quod abſurdum eſt, quia in cathedris magiſtrorum magna dignitas deſignatur, quæ ad nichilum redigitur, cum mixta fuerit lucris. Sed dicendum, quod neceſſe eſt accipi literaliter pro ſedibus vendentium columbas, quas euerterit.

Sed tunc dicẽdum, quare poſuit potius ſedes iſtorum, quam aliorum venditorum? Aliqui dicunt, quod hoc fecit, quia plures erant venditores columbarum, quã alij: erant enim columbæ ſacrificia pauperum. Leuit. 5. & 12. cap. & quia plures erant pauperes, quam diuites, plures offerebant de columbarum filijs, quam de pecoribus, & ita venditores columbarum erant plures, & ita illos nominauit.

Sed dicendum, quod cathedræ erant, in quibus ſedebant venditores, & omnes illi habebant ſedes, & tamen Matthęus per venditores columbarũ accepit omnes alios venditores quarumcunque rerum in templo, & omnium illorum cathedras euertit; ſimili modo locutionis vtitur Ioannes; nam dicitur Ioan. 2. quod Chriſtus his, qui columbas vendebant, dixit, auferte iſta hinc, & nolite facere domum patris mei, domum negociationis, & tamẽ manifeſtum eſt, quod iuſſit, non ſolas columbas auferri de templo, ſed & omnia alia, quæ ibi vendebantur.

Alij volunt, quod accipiantur cathedræ pro caueis, in F quibus columbæ clauſæ ducebantur ad vendendum, & tunc illas cathedras euertit ſicut menſas nummulariorũ: cætera autem venalia non tenebantur in aliquibus inſtrumentis incluſa, vt oues, & boues, & capræ, & ita nichil potuit euerti niſi menſæ, in quibus erant pecuniæ, & cathedræ, in quibus erant columbæ, & ideo Matthęus, & Marcus dixerunt de ſolis cathedris vendentium columbas, & Ioannes dixit, quod Chriſtus dixit his, qui vendebant columbas, auferte iſta hinc, id eſt, quæ venditis. Venditoribus autem ouium, boum, & caprarum non oportebat dici, auferte iſta hinc, quia ipſa animalia cum intra nullam rem, clauſa tenerentur, fugari poterant de templo, & non oportebat dici, auferte iſta hinc.

Sed obſtat primo, quod large accipitur valde cathedra, quæ non eſt niſi doctorum, & non auium. Secundo quia G dato, quod ſi acciperetur, deberet dici, quod cathedras columbarum euertit, i. caueas earum, & tamen dixit cathedras vendentium columbas. ex quo magis videtur, quod cathedra eſſet hominis, & non auis, ſ. ſedes, in quibus inſtitores ſedebant.

Si autem hoc tenere volueris, quia ſatis cõuenit rationi, dicetur, quod accipitur cathedra large, & hoc neceſſe eſt, quia oportet accipi hic cathedram pro ſede inſtitoris, vel pro cauea auium vendendarum, & quomodocunque accipiatur cathedra, impropriè accipitur, quia nõ eſt niſi prælatorum, & doctorum.

De ſecundo dicendum, quod accipiendo pro caueis auium, dicuntur cathedrę vendentium columbas. & non columbarum, ſ. quia erant cathedræ, ſiue caueę in quibus venditores columbarum deducebant, & tenebant eas, & H iſte ſenſus ſatis eſt rationabilis.

Quare Chriſtus eiecit de templo ementes, & vendentes. Quæſt. LXXI.

QVæritur quare Chriſtus eiecit de templo ementes, & vendentes.

Dicendum quod primo fuit ad tollendum vitia de templo, nam non erat iuſtum talia permitti, & quia nemo talia emendabat, aut puniebat, ſed potius ſacerdotes, qui deberent corrigere faciebant iſta, cum homines de familia eorum ad lucra capianda de mandato ſacerdotum iſta facerẽt, & ideo ipſe zelo Dei motus ne domus Dei ſic contemneretur, motus eſt ad iſtud faciendum. Sic dicitur Io. 2. vbi poſtquam dicitur, quod eiecit ementes, I & vendentes de templo ſequitur, recordati vero ſunt diſcipuli eius, quia ſcriptum eſt, zelus domus tuæ comedit me, & ſic ex zelo Dei fecit.

Secundo fuit ad oſtendendum ſe talem eſſe, qualem populus clamabat, nam iſta eiectio facta eſt, vt veriſimilius creditur die in ramis palmarum, quãdo Chriſtus intrauit in templum cantantibus turbis, quæ dicebant Hoſanna filio Dauid benedictus, qui venit in nomine domini rex Iſrael, & ita vocabant eum Meſſiam, & regẽ Iſrael, ſed Meſſias ſanctiſſimus, & à Deo miſſus ſicut ipſi cantabant de eo, ideo debuit oſtendere dato caſu ſe habere zelum Dei, & tamen nunc erat conueniens cauſa cum inuenirет ementes, & vendentes in templo, ideo debuit illos eijcere.

Tertio fuit, quia Meſſias erat in quo ſcripturæ cõſum- K mandæ erant, quia ipſe non venit legem ſoluere ſed implere, ſup. 5. cap. & quaſi executor legis exiſtens debebat homines ad bonum inducere, & aliquando cogere ſecundum qualitatem rerum, & quia Iudæi non obſeruabant ſponte legem Dei, ſed inferebant offenſam Deo, debuit Chriſtus conuenienter repellere iſtam offenſam, & ideo allegauit auctoritatem ſcripturæ contra eos, dicens: Scriptum eſt, quia domus mea domus orationis vocabitur, vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum.

Quarto fuit, quia peccabant facientes iſta, & pertinebat ad eum peccata impedire ne fierent, & facta corrigere, peccabant autem iſti in tribus.

Primo qui in loco indebito faciebant, nam non erat domus Dei ad negociationes, ideo quantumcunque eſſent licitę negociationes, nõ licebat eas fieri ibi, & ex loco fierent illicitæ, & hoc Chriſtus expreſſit dicẽs, quod domus

patris

patris ſui negociationem ſeu latrocinium, ardore Spiritus confortatus tãtam hominum multitudinem eiecit de templo.

Secundo peccabãt, quia iniuſto deſiderio, & fine iſtud agebant, ſ. vt lucra captarent ſuperabundantia, quia licèt non darent pecuniam ad vſuram, tamen munera accipiebant pro mutuatione, ideo Ieron. eos colybiſtas vocat, cum ait: Igitur quia vſuras non poterant addiſcere colybiſtæ, pro vſuris accipiebant varias ſpecies, vt quod in nummis non licebat, in his rebus exigerent, quę nummis coemuntur, quaſi nõ hoc ipſum Ezechiel prædicauit dicens, vſuram, & ſuperabundantiam non accipietis.

Tertio peccabant, quia alijs peccandi occaſionem tribuebant, & hoc erat, quod domum Dei facerent ſpeluncam latronum.

Quomodo Chriſtus eiecit nunc ementes, & vendentes, cum ementes non peccarent. Quæſt. LXXII.

QVæritur, quomodo Chriſtus eiecit nunc ementes, & vendentes, cum ementes non peccarent, ſed vendentes.

Dicendum, quod vtroſque Chriſtus eiecit de templo, vt habetur hic, & Marc. 11. c. Et verum eſt, quod non peccabant æqualiter ementes, & vendentes, & tamen vtriq; excludi debebant.

Primum patet, primo, quia emptores ſequuntur venditores, quia non poteſt quis emere niſi vbi alius vendit, qui autem vendit poteſt vẽdere vbi voluerit, & ideo venditores ſponte faciebant malum, emptores autem ſolum ex concomitantia vel neceſſitate.

Secundo patet, quia venditores peccabant ex intentione, non autem emptores, quia qui iſta vendebant intendebant lucra accipere ſiue carius vendendo, ſiue faciendo, quod plura animalia immolarentur, quam ſi venderentur alibi, & nummularij intendendo lucra paruorum munerum ex mutuatione, qui autẽ plura animalia emebant, non intendebant niſi cultum Dei, ſ. emebant illa ad offerendum in ſacrificium, & qui mutuum recipiebãt ad idem accipiebãt, ſ. vt de pecunijs, emerent ſibi neceſſaria ad ſacrificium.

Tertio peccabant venditores ex occaſione quam præſtabant, nam conſtituendo res venales præbebant occaſionem latrocinij, quia venalia ſunt, quæ furto ſubtrahũtur, emptores autem non præbebant iſtam occaſionem, cum nihil apponerent, quod furto tolli poſſet, & ita non erant ementes ita culpabiles, ſicut venditores.

Quartò principale erat, quod vtrique excludi debuerunt de templo, nam licèt inæqualiter participabant, tamen participabant in facto damnato, eſt enim negociatio illicita in domo Dei, negociatio autem non eſt vnius ad ſeipſum, ſed ementis ad vendentem, ideo ambo participabant in facto illicito, & ita excludendi ſimul erant.

Quinto quia quantum ad hoc, quod inter ementem & vendentem, & vt communiter eſt dolus, & mendacia, cũ vnus debito carius vendere, alius verò vilius emere contendat, & ad fulcimentum intentionis vtriuſque neceſſe eſt mendacia, dolos, & alia vitia intercedere. Sic dicitur Eccleſiaſtici 27. cap.

Sicut in medio maceriæ infigitur palus, ita inter ementem, & vendentem non deerit mendacium, hæc autẽ in omni loco illicita ſunt, ſed in domo Dei deteſtabiliora, & tamen hæc ita procedunt ex parte ementis, & vendentis, ideo vterque de templo eijci debuit.

Quomodo hic dicitur, quod eiecit ementes, cum Io. 2. dicitur ſolum, quod eiecit vendentes. Quæſt. LXXIII.

QVæritur quomodo hic dicitur, quod Chriſtus eiecit de templo ementes, & vendentes, & tamen Io. 2. dicitur ſolum, quod eiecit vendentes.

Dicendum, quod non fuit eadem eiectio iſta, & illa, quæ habetur Io. 2. ſed iſta, quæ ponitur hic & Marc. 11. & Luc. 19. eſt vna, & facta eſt quinto die ante mortem

A Chriſti, illa verò, quam ſcripſit Ioannes eſt alia, & facta eſt pluſquam duobus annis ante mortem Chriſti, vt oſtenſum eſt ſupra, & ideo non eſt inconueniens, quod ſit diuerſitas aliqua inter illam, & iſtam.

Dici ergo poteſt vno modo, quòd tã hic quàm ibi eiecit Chriſtus ementes, & vendentes de templo, & tamen hic exprimitur de ementibus, & vendentibus, & Ioan. 2. non exprimitur niſi de venditoribus, & ita ſæpe vnus Euangeliſta ſubticet, quod alius exprimit. Aliter poteſt dici, quod Chriſtus in prima eiectione, quam Ioannes ſcripſit, eiecit ſolos venditores, in iſta autem ſecunda, quã Matthæus ſcribit, eiecit ſimul vtroſque.

Ratio prima eſſe poteſt, quia vt oſtenſum eſt præced. quæſt. venditores multum peccabãt, emptores autem parum, ideo excluſit grauius peccantes.

B Secundo propter ſcandalum, nam venditores pauci erant, emptores verò multi, & difficilius erat tãtam multitudinem eijcere, quam paucos. De his dicit Origen. ſuper Ioan. ſ. Et Io. quidem hic dicit, quod expulit vendentes de templo: Matthæus verò ait, quod expulit ementes, & vendentes, multo maior numerus erat ementium, quã vendentium, quorum expulſio tranſcẽdebat dignitatem eius, qui reputabatur filius carpentarij. Et tamen magis videtur dicendum, quod tam vendentes, quam ementes eiecerit vtraque vice, & tamen Ioãnes ſubticuit de ementibus, & cauſa videtur, quia excluſis venditoribus excluduntur ementes, cum non poſſint ipſi emere, niſi vbi fuerint venditores. Sed ſciendum, quod licet vtrobique eiecerit ementes, & vendentes, quod in prima vice blãdius fecit, quam in ſecunda tam in verbis quam in opere, nam

C in prima vice dixit. Auferte iſta hinc. Ioan. 2. in ſecunda autem non dixit aliquid tale, ſed ſolum euertit menſas, & cathedras. Etiam in prima dixit, nolite facere domum patris mei domum negociationis, Io. 2. in ſecunda autem dixit, ſcriptum eſt, quia domus mea domus orationis vocabitur: vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum. Et multo aſperius eſt dicere ſpeluncam latronum, quam dicere domũ negociationis. Sic dicit Chryſ. & ratio huius eſt, quia primum ſignũ de eiectione fuit in principio miraculorum Chriſti, & ideo non multum ſe oſtendebat, & ideo blandius loquebatur, ſecundum fuit circa mortem ſuam, ſ. quinto die ante mortem, & tunc valde ſe oſtendebat, & omnia ex maiori poteſtate, & dominio agere videbatur, cum ait Chryſ. ſ. Matthæus dicit, quod eijciens dicebat, nolite facere domum meam ſpelũcam latronum,

D illud enim fecit ad paſſionem veniens, ideo durioribus ſermonibus vtebatur, hoc autem principio ſignorum fecit, vnde non ita aſpera, ſed remiſſa quodammodo increpatione vtitur.

Quid fuit eieciſſe ementes, & vendentes de templo. Quæſt. LXXIIII.

QVæritur, quid fuit eieciſſe ementes, & vendentes de templo.

Dicendum, quod non fuit eieciſſe perſonas, ſed res. Non enim erant perſonæ inhabiles ad manendum, vel ſtandum, aut intrandum in templum, quia exercuerant negociationem in templo, cum non contraxiſſent ex actu illo aliquam irregularitatem ſecundum legem, quę

E eos à templo excluderet, neque etiam incidebant in excommunicationem, propter quam aliquãto tempore carerent participatione ſacrorum, ſicut nunc homines propter aliqua excommunicantur, & propter alia ſunt excommunicati ipſo iure, ſed eiecit Chriſtus ementes, & vendentes de templo, i. eiecit venalia, vt non venderentur ibi, & patet, quia effudit æs nummulariorum, & euertit menſas, & cathedras vendentium columbas, & dixit vendentibus. Auferte iſta hinc: Io. 2. c. & nolite facere domũ patris mei, domum negociationis. Et ita fecerunt, quia omnia amouerunt de templo, & foris poſuerunt, ipſi tamen qui prius vendebant, & emebant ſi vellent redire in templum, & manere ibi non reducendo venalia in templum, poterant manere, & Chriſtus non excluderet eos inde. Sed quia Chriſtus venalia de templo eijcit, & venditores nollent dimittere illa, ipſi quoque ſ exiliũt, ſ.

cum

cum illis, & quoniam ab officio vendendi nõ ceſſabant, cum inſiſterent lucris, manſerunt extra templũ vendendo, & ita dicuntur eiecti, ementes autem non dicuntur eiecti de templo quaſi cogerentur directè, aut indirectè exire de templo, ſed coacti ſunt nichil emere in templo, quia ablatis inde venalibus, nichil ibi poterant emere, & ideo ſi aliquid emere vellent, oportebat foras ire, & ob hoc Io.2. ponitur, quod eiecti ſunt vendentes, & non dicitur de ementibus. ſ. quia vendentes directè expulſi ſunt cum expellerentur venalia ſua, imò ipſi cogerentur ea foras aſportare, ementes autem non habebant aliquid, propter quod foras cogerentur ire, ſed ſolum ceſſabant emere in templo.

Sed recedentibus inde venditoribus, neceſſario ceſſabat emptio, ideo ſufficiebat dici eiectos vendentes. Vnde perſonis ementium non dixit Chriſtus, ire extra templũ, ſed vẽdentibus dixit, quod foras irent ſcilicet auferte iſta hinc. Matthæus autem dixit, quod eiecit ementes, & vendentes de templo, ſcilicet, quod fecit ceſſare emptionem, & venditionem in templo, ideo eos, qui ementes eſſe volebant, recedere oportuit, quia iam non manebant venalia in templo.

Quare Chriſtus allegauit auctoritatem iſtam, ſcilicet: domus mea domus orationis vocabitur. Quæſt. LXXV.

QVæritur, quare Chriſtus allegauit auctoritatem iſtam, ſ. ſcriptum eſt, domus mea domus orationis vocabitur.

Dicendum, quod fuit primò ad oſtendendum venditores male facere vendendo in tẽplo, quia faciebant contra conditionem domus, nam ipſa erat inſtituta, vt eſſet domus orationis, ipſi verò faciebant eam domum negociationis, quod erat abuti re, & hoc erat inconueniens.

Secundo allegabatur ad oſtendendum, quod non haberent cauſam querelæ: nam ignominioſe de templo eijciebantur, pro quo fortaſſis conqueri vellent: Chriſtus autem oſtendit, quod non habebant ius querelæ, quia peccauerunt in legem, ideo iuſtum eſt eos pati, & quia ipſi templum contemnebant, iuſtum fuit eos de templo contemptibiliter expelli.

Tertio fuit ad oſtendendum poteſtatem Chriſti, quia aliquis diceret, quare hoc facis, vel vnde tibi competit poteſtas ad hoc? illeautem oſtendit, allegans auctoritatem iſtam, nam ipſe erat Meſſias, & talem nunc ſe oſtendere volebat.

Ad Meſſiam autem pertinebat impletio legis, & prophetarum, ideo cum hoc dictum eſſet Iſa. 56. oſtendit ſe executorem illius, allegauit autem auctoritatem iſtam, non quod eſſet neceſſaria, nam etiamſi in nullo loco ſcripturæ diceretur, quod domus Dei eſſet domus orationis, manifeſtum erat, quod ibi non conueniebat negociationes fieri, quia hoc repugnabat honori Dei, & loci, & impediret ea, quæ ibi gerenda eſſent, quia tamen Iudæi nimis aſſentiebant dictis ſacræ ſcripturæ, & magis ſuadebantur per ea, quam per quaſcunque rationes, allegauit Chriſtus ſcripturam, ſic ipſe dixit Io. 5. Scrutamini ſcripturas, in quibus vos putatis vitam æternam habere, & ipſę ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me. Et ob hoc etiam quantum ad multa alia ſolet Chriſtus allegare ſcripturam, vt patet ſupra 3. & 11. cap. de Ioan. Bapt. & Ioan. 15. & in multis locis.

A Meſſia erat lex implenda. [margin]

Quomodo Matthæus, & Ioannes differunt circa verba, quæ Chriſtus dixit. Quæſt. LXXVI.

QVæritur, quomodo Matthæus dixit hic Chriſtum dixiſſe, domus mea domus orationis vocabitur, & Io. 2. c. dicitur, quod dixit, nolite facere domum patris mei domum negociationis.

Aliqui dicunt, quod factum eſt hoc, quia non ſint eodem tempore vtrunque factum, & dicendum, quod verum eſt, quod duæ eiectiones fuerunt, & diuerſis temporibus, vt oſtenſum eſt ſupra, & ita potuerunt dici diuerſa verba in eis, ſ. vt in prima quam Ioannes ſcripſit diceret

In q. 63 [margin]

F Chriſtus, nolite facere domum patris mei domum negociationis, & in ſecunda quam tres cæteri poſuerunt, dixerit, domus mea domus orationis vocabitur, hoc ſuppoſito dicunt aliqui, quod iſta differentia fuit, quia Chriſtus circa mortem ſuam, omnia geſta ſua clariora fecit, maiorem oſtendens poteſtatem, tam in modo faciẽdi quam in verbis, & ita circa illud factum eiectionis in prima vice, cũ eſſet in principio ſignorum Chriſti, viſus eſt Chriſtus lenioribus verbis, & etiam factis, quia occultare aliquantulum ſeipſum volebat, propinquus autem paſſioni exiſtẽs, voluit ſe oſtendere, ideo omnia ex maiori auctoritate, & poteſtate faciebat, & ideo dicunt, quod dixit in prima vice, domum patris mei, id eſt domum Dei, quia poterat vocare Deum fortaſſis patrem, eo modo quo nos vocamus, vel ſaltem Iudæi poterant intelligere ſic dictum eſſe.

G Cum autem dixit, domus mea, oſtendit ſe Deum, vel Deo patri æqualem, & ita nunc cum maiori ignominia eiecit ementes, & vendentes, quam in prima vice, ſic dicit Chryſo. ſuper Ioannem. ſ. Ecce patrem vocat, & non iraſcuntur, æſtimant enim eũ ſimpliciter dicere, ſed quia poſtea apertius loquebatur, vt ſolam repræſentaret paritatis intelligentiam, propterea ſæuiebant, & Matthæus quidem dicit, quod eijciens eos dicebat, nolite facere domum meam ſpeluncam latronum. Illud enim fecit ad paſſionẽ veniens, ideo durioribus vtebatur ſermonibus, hoc autem in principio ſignorum fecit, vnde non ita aſpera, ſed remiſſa quodammodo increpatione vtitur, & ita vult, quod maius ſit dicere domus mea, quam domus patris mei. Sed aliter dicendum, & melius, quia licet quantum ad alia durius Chriſtus ſe habuerit in iſta eiectione,

H quam in prima, tamen non quantum ad iſta verba, per quæ nulla poteſtas, neq; auctoritas importatur, quia quilibet poſſet iſta verba dicere, quia non dicit Chriſtus illa ex ſe, ſed allegando ſcripturam, ſi enim Chriſtus dixiſſet, feciſtis domum meam ſpeluncam latronum, & tamẽ domus mea domus orationis eſt, putaretur magnum quid dicere, quia de ſeipſo loqueretur, & videretur ſe Deum dicere, tamen dixit allegando, ſ. ſcriptum eſt, & tamen in ſcriptura Iſa. 56. ca. dicitur, Domus mea domus orationis vocabitur cunctis gentibus, ideo Chriſtus allegãs debuit dicere, domus mea domus orationis vocabitur, & non potuit dicere domus patris mei, quia litera nõ habet hoc, & tamen Ioan. 2. c. dixit, domum patris mei, quia ibi non loquitur allegando, ſed ait, nolite facere domum patris mei, domum negociationis.

I Poterat autem dicere ibi, nolite facere domum meam, vel domum patris mei ad euitandum ſcandalum, ne in primis verbis ſe Deum palam diceret, & tamen dicendo ibi domum patris mei, maius dixit, quam dicendo hic domus mea, eo quod Deum vocauit patrẽ, & in hoc ſenſu ipſe loquebatur, licet Iudæi fortaſſis intelligerent eum vocare Deum patrẽ ſuum ſimpliciter, ſicut & nos vocamus, vt dicit Chryſo.

Quomodo faciebant iſti domum Dei ſpeluncam latronum. Quæſt. LXXVII.

QVæritur, quomodo dicitur, quod faciebant iſti domum Dei ſpeluncam latronum.

Dicendum, quod templum erat ad orandum

K in eo, & faciendum opera diuini cultus, & qui ibi alia opera faciebant maximè, quæ iſtis eſſent contraria, peccabant abutendo templo, vt erat emere, & vendere. Sic dicit Origen. In templo non debent emere, & vendere, ſed orationibus vacare, qui congregantur, quaſi in domo orationis, nomen autem hoc indicat, quia oratorium dicitur, & in oratorio nichil aliud agi debet, niſi quod ad orationem pertinet. Sic dicit Auguſt. Nemo in oratorio aliquid agat niſi ad quod factum eſt, vnde & nomẽ accepit. Dicitur autem, quod ſit ſpelunca latronum exercendo ibi contractus emptionis, & venditionis, & hoc vno modo, ſcilicet quia illi, qui ibi vendebant aliqua, exercebant opera latronum, ſ. quia ſicut latro clam, aut palam aliena tollit, ita, & iſti venditores tollebant aliena, & hoc vno modo ex generali conditione venditorum, qui ſolent carius velle vendere, quam iuſtum ſit, & quantum manifeſtè

Quõ mercatores peccent vendendo, & emendo. [margin]

vltra

vltra iuſtam æſtimationem petunt conſideratis loco tempore,& cęteris circunſtantijs,tanquam latrocinando tollunt.

Secundo ex ſpeciali conditione iſtorum,qui in templo vendebant aliquid, quia ideo ibi ſpecialiter aliquid vendebant,quia ibi maiora lucra captare poterant,quam alibi carios vendendo,& ideo ſpecialiter ibi potius quã alibi vendebãt,vt dictum eſt ſupra,ſic dicit Nicolaus, quod fecerunt eam ſpeluncam latronum, quia non curabant de cultu Dei, ſed magis de excoriatione populi,per aſtutias exquiſitas,ſic enim dicit Hieron. Latro enim eſt,& templum Dei in latronum cõuertit ſpecum,qui lucra de religione ſectatur.

Tertio poteſt vocari ſpelunca latronum,quia ſpelunca latronum eſt locus,vbi ſpolia, quæ rapiuntur congregantur,hoc autem fecerũt ſacerdotes de templo,quia in templo rapiebant,& ibi congregabant, nam carius per aſtutias ſuas vendendo rapiebant, & quia animalia, & cætera venalia,de quibus lucra indebita capiebant, pro tẽplo volebant, ſ. vt ibi ſacrificia de illis facerent, dicebatur templum ſpelunca,quia ibi omnia congregabantur, de quibus iniuſta capiebantur lucra.

Quarto poteſt accipi, quod iſti faciebant templum ſpeluncam latronum, ſ. quod dabant occaſionem latrocinij, nam vbi ſunt multa venalia,vt in nũdinis,inter multos, qui ad emendum veniunt,multi veniunt,vt rapiant, vel furentur,& vocatur propriè ſpelunca,quia illa eſt latibulum, & ita cum in templo multi eſſent,& ad venalia plurimi concurrerent,inter eos latere poterant,qui furari volebant, & qui furarentur, facilius ibi quam alibi occultarentur propter multitudinem exiſtentium in templo,& non poſſent fures agnoſci.

Quinto dicunt aliqui,quod vocatur ſpelunca latronũ, quia qui ibi ſedebant,venerant ad accipiendum munera pro mutuationibus,& de venditionibus lucra captanda, ideo ſi aliqui non dabant eis munera, contra illos calumnias,& damna excogitabant, per quæ bona auferrent ſicut latro aufert. Sic dicit Gregorius: Qui enim ad accipiendum munera in templo reſidebant,quia quibuſdam non dantibus læſiones exquirerent,dubium non erat. Sed præcedens modus verior eſt.

Quomodo nunc ſacerdotes faciebant vendi iſta in templo. Quæſt. LXXVII.

QVæritur, quomodo nunc ſacerdotes faciebant vendi iſta in templo, quia iam iterum expulerat Chriſtus ementes,& vendentes de templo.

Dicendum,quod verum eſt,quod duæ eiectiones fuerunt, iam enim Chriſtus in principio prædicationis ſuæ in feſto Paſchæ expulerat ementes, & vendentes de templo,Io. 2. & ita tenet Auguſtinus,& Theophylactus,& declaratum eſt ſupra.

Cauſa autem fuit, quia venditio iſta, & negociatio in templo facta,magna lucra præſtabat ſacerdotibus,ipſi autem auari erant,& æſtus auaritiæ vrgebat eos, vt licet verecundia ſtimularet, à peccato tamen non recederent, aut ſtatim redirent,poteſt autem intelligi, quod licet quãdo prima vice Chriſtus expulit venditores de templo, ceſſerunt ei tollendo inde omnia, tamẽ Chriſto abſente ſtatim redierunt,& manſerunt in actu ſuo vſque nunc.

Sed tunc obijcietur, quod cum Chriſtus ſæpe intraret in templum, inueniret ibi venditores, & cum ſemel eos excluſiſſet ſemper expelleret, alioquin videretur, quod conſentiebat peccato eorum,tolerando illud, vel quod non erat peccatum, & tunc oſtenderet, quod iniuſte eos expuliſſet prima vice de templo,& dato, quod eſſet peccatum, & tolerare illud vellet Chriſtus, imprudenter feciſſet prima vice excludendo,ſed potius debuiſſet ſemper tolerare,ſed hæc abſurda ſunt,ideo dicendum, quod non redierunt ſtatim.

Item quod efficacius eſt, quia ſi ſtatim rediſſent, & Chriſtus poſtea vellet tolerare, & diſſimulare non expuliſſet eos poſtea,& tamen nunc expulit eos iterum, ergo non redierunt ſtatim, quia alias etiam tũc expelleret eos quandocunque videret.

A Dicendum ergo videtur, quod nunquam fuerunt venditores in templo poſt primam vicem, quia Chriſtus expulit eos de templo vſque nunc, quando eos iterum expulit, aut ſaltem nunquam fuerunt tempore, quo eos Chriſtus videre poſſet.

Ibi enim multo tempore Chriſtus ambulauit in Galilæa,quo non venit in Ieruſalem, & illo tempore etiam ſi eſſent venditores in templo, nõ poterat eos Chriſtus expellere modo prædicto, quia abſens erat, & tamen hoc tenendum eſt, quod quandocunque Chriſtus vidit vendentes in tẽplo expulit eos,quia aliàs erat inconueniens, vt inductum eſt,vt apparet, quia prima eiectio ab eo facta fuit in principio prædicationis,& miraculorum ſuorum,vt dicitur Io. 2. & dicit illud Chryſo. & Aug.

Secunda autem, ſcilicet, iſta quæ hic,fuit in fine vitæ, B idest die quinto ante mortem ſuam, ſignum ergo eſt, quod in nulla parte medij temporis tolerauerit ementes, & vendentes in templo, cum in principio prædicationis, & in fine illud egerit, quod fortaſſis poſſet tolerari,ſi ſolum in principio, aut ſolum in fine iſtud egerit, modus autem ad hoc eſſe videtur, ſcilicet, quod iſti venditores non ſolebant eſſe ante primam eiectionem factã à Chriſto ſemper in templo,ſed ſolum tempore magnarum feſtiuitatum, quando omnes Iudæi conueniebant in templum in Ieruſalem.

Nam ter in anno tenebantur omnes Iudæi maſculi venire in Ieruſalem ad templum, Exod. 23. & 34. cap. & quia quando veniebant non debebant apparere vacui, Exod. 23. offerebãtur ſacrificia multa,& tũc propter concurſum multarum gentium, quæ multis animalibus,& C libaminibus ad ſacrificia indigebant,conueniebant venditores in templum.

Alijs autem temporibus, quando non erat talis concurſus hominum ad templum, non erant venditores in templo,& hoc etiam colligitur, quia iſtæ duæ eiectiones factæ à Chriſto fuerunt in Paſcha,licèt diuerſis temporibus. De prima patet Io. 2. c. ſcilicet, & erat prope Paſcha Iudæorum,& aſcendit Ieroſolymam Ieſus, & inuenit in templo vendentes boues,&c.

De iſta ſecunda patet, quia facta eſt in die in ramiſpalmarum,quo Chriſtus intrauit Ieroſolymam,& erat dies quintus ante Paſcha, Ioan. 12. cap. quando iam conuenire inceperat magna turba. eod. cap. & ideo iam erãt venditores in templo,alio tempore intermedio non habuerunt Iudæi venalia in templo,quia fortè timuerant, & erubue D rant Chriſtum, qui prima vice eiecit vendentes de templo, nunc verò,auaritia ſtimulante,redierunt ad venalia ponendum in templo. Sed dicetur, quomodo auſi ſunt nunc ponere ibi venalia,quia timere poterãt Chriſtum, quod eijceret illa inde ſicut prius.

Dicendum vno modo ſicut prius, quod fortè auaritiæ æſtus fecit,quod ſe exponerent huic timori, & quod tolerarent hanc verecundiam, ſi Chriſtus eos expelleret, quod eis incertum erat, potius quam, quod carerent lucris,quæ inde poterant eis prouenire.

Secundo dicẽdum,& melius,quod hoc fecerunt nũc, quia putabant veriſimiliter,quod nõ veniret Chriſtus ad iſtud Paſcha in templum, & ita non expelleret eos de tẽplo,nam poſt ſuſcitationem Lazari,facto conſilio Iudæorum contra Chriſtum dederunt mandatum pontifices, E & Phariſæi,vt ſiquis cognouerit,vbi ſit,indicet, vt apprehendant eum, propter quod Chriſtus fugit in ciuitatem Ephrem iuxta deſertum: Io. 11. quod ſacerdotes ſciebant, & ita credebant quod non veniret,& ſic ſecure poſſent eſſe venalia in templo,vel ſi venire vellet, quia iam mandatum datum erat de apprehendendo ipſum, non poſſet excludere venditores de templo, & ita auſi ſunt nunc ponere venalia in templo, quod non fecerant præcedenti tempore ex principio prædicationis Chriſti,& turbæ etiã hoc putabant, quod Chriſtus nõ veniret ad feſtum illud, & inter ſe de hoc quærebant, Io. 11. dicẽtes, quid putatis, quia non venit ad diem feſtum? Venit tamen Chriſtus præter opinionem Iudæorum in templum in feſtiuitate illa,& ita excluſit venditores de templo.

Quæ-

Quomodo poterat nunc Chriſtus ſolus exiſtens tantam multitudinem eijcere de templo, & quomodo non reſiſtebant ei. Quæſt. LXXIX.

QVæritur, quomodo poterat nunc Chriſtus ſolus exiſtens tantam multitudinem eijcere de templo, & quomodo non reſiſtebant ei.

Aliqui dicunt, quod non erat opus violentia, quia cum eſſet Chriſtus tam venerandus, & ab omnibus vt propheta haberetur, infra in litera, & Marc. 12. capit. mox vt iſti audirent verbum illius, ſ. quod malum erat manere in templo, exirent inde, & venalia aſportarent inde, & iſto modo non eſſet opus violentia aliqua.

Dicendum, quod non ſtat. primò, quia non vendebant iſta in templo, quia ignorabant, ſed quia lucra cupiebant, G & ideo audito verbo doctrinæ, non ſtatim crederent.

Secundo, quia apparet, quod vēdentes indignati ſunt, & illi, de quorum mandato in templo manebāt, quia repulſi ſunt. Sacerdotes enim poſuerant aliquos de familia ſua, qui iſta venderent, vt dictum eſt ſupra, & quādo nunc Chriſtus expulit venditores indignati ſunt ſacerdotes Mar. 11. capit. ſ. vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum. Et ſequitur: Quo audito principes ſacerdotum, & ſcribæ quærebant, quomodo eum, id eſt Chriſtum perderent, ſ. quia expulerat vēdentes, ergo non fecerunt ſpōte ad verbum eius.

Tertio, quia hoc poterat aliquo modo putari quantum ad primam eiectionem, quia tunc poterant Iudæi credere non eſſe peccatum negociari in templo, poſtquam tamen ſemel eiecti fuerunt, non poterant hoc credere. ideo H iam non crederent propter verbum ſolum, cum non agerent ex ignorantia.

Quarto, quia apparet, quod violenter expulſi fuerint, cum dicatur, quod Chriſtus eiecit ementes, & vendētes, & tamen eijcere violentiam notat, ideo non exierunt ſponte.

Quinto, quia dicitur, quod euertit Chriſtus menſas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas, & tamen iſtud ad actualem violentiam pertinet.

Dicendum igitur, quod verè per violentiam Chriſtus iſtud egit, & nō ſponte hoc iſti paſſi ſunt, nam damna rerum ſuarum, quas quis valde amat, ſponte nemo tulerat, & tamen magna damna erant iſta, ſ. quod abigeret pecora & euerteret omne æs, & columbarum cathedras. Et I etiam quod iſtud ad ignominiam faceret eorum, & tamen patiebantur non reſiſtentes, ideo erat violentia. Sed modus ad hoc faciendum erat, ꝙ incuteretur timor illis, vt reſiſtere non auderent, & hoc poterat fieri multipliciter. Primo per ſolam immutationem interiorem incutiendo timorem eis, & nichil in ſeipſo oſtendendo exterius, per quod illi timerent, ſed ſolum in animo eorū cauſando iſtam paſſionem timoris, quam paſſionem aliquando Deus dat aliquibus in pęnam, ſicut dabat Iudæis non colentibus ipſum, Leuit. 26. c. ſ. Et qui de vobis remanſerint dabo pauorem in cordibus eorum in regionibus hoſtium, terrebit eos ſonitus folij volantis. Et ita fugient quaſi gladium, cadent nullo ſequente, & corruent ſinguli ſuper fratres ſuos, quaſi bella fugientes, nemo veſtrum inimicis audebit reſiſtere. Et ita etiam dicitur Deut. 28. c. K dabat tibi Dominus cor pauidum, & deficientes oculos, & animam mœrore conſumptam, & erit vita tua quaſi pendens ante te, timebis nocte, & die, & non credes vitæ ſuæ, mane dices, quis det michi veſperum, & veſpere quis det michi mane? propter cordis tui formidinem, qua terreberis. Et ſi ita nunc faceret Chriſtus recederent de templo iſti venditores, etiam non apparente aliquo ſigno exteriori in Chriſto.

Secundo modo poterat fieri per ſolam oſtenſionē terroris in facie, poterat enim aliquid ita terribile videri in in vultu Chriſti, quo conſpecto omnes, qui reſpicerent, timerent, & cauerent ab eo.

Tertio modo fieri poterat non ſolum in oſtenſione ſigni alicuius in corpore ſuo, ſed etiam realiter faciēdo aliquid contra eos, quo fugarentur, vt ſi percuteret eos.

Dicendum autem videtur, quod non ſolum eſſe potuit F aliquis modus iſtorum, ſed ꝙ omnes tres concurrerent in vnum, incuſſit. n. eis timorē in corde. quia iſtud erat præcipuum ad hoc, ꝙ fugerent. Sic dicit Origenes: Conſideremus autem ne forte enorme videatur, quod captis funiculis Dei filius parat ſibi flagellum ad eijciendum de templo, vnum tamen refugium relinquitur diuina poteſtas Ieſu, vt cum volebat poſſet iracundiam hoſtium ſuffocare quamuis eſſent innumeri, & ſedare mētium turbines, dominus enim diſſipat cogitationes gentium.

De ſecundo dicendum, quod etiā oſtendit in vultu ſuo Chriſtus aliquid terribile. ſ. fulgoris radios procedentes, quibus hoſtes exterriti reſiſtere ſaltem in verbo nō audebant, ſic dicit Hieronym. Igneum. n. quoddam atq; ſidereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maieſtas lucebat in facie, & iſtud etiam cōmuniter tenetur. Aliud etiā G exterius ſignum poteſtatis in ſe oſtendere poterat. ſ. quod vox ſua eſſet eis terribilis, ita vt non ſolum timerent, ſed etiam caderent, ſicut quando in paſſione quærebant multi Iudæorum miniſtri armati Chriſtum inermem, & cū illis quærentibus eum, & dicentibus ſe quærere Ieſum Nazarenum, ille dixiſſet, ego ſum, ceciderunt retrorſum, Io. 18. c. Ergo & à fortiori viſo lumine, ꝙ in vultu oſtēdere poterat, non ſolum timerent, ſed etiam cadere poſſēt, & tamen noluit, niſi ꝙ cederent loco tollendo omnia venalia de templo, & non audendo reſiſtere Chriſto euertenti illa.

De tertio ſatis patet, quia in prima vice Chriſtus vſus eſt flagello de funiculis ad expellendum venditores. Ioan. 2. capit. ergo à fortiori nunc vteretur illo, tum quia Chriſtus illud fecit in principio ſignorū ſuorum, & ideo H omnia tunc remiſſiora, & blandiora faciebat, vt dicit Chryſ. & tamen vſus eſt tunc flagello, ergo à fortiori nūc, quādo paſſioni propinquus omnia faciebat mirabiliora, & manifeſtiora, vteretur flagello contra venditores, tum quia erant nunc digni maiori, & acriori caſtigatione: peccauerant. n. ante hoc, & fuerant ſemel per Chriſtum eiecti, nunc tamen redierunt in culpam, ideo acrius caſtigandi erant quàm in prima vice, quando nōdum eos caſtigauerat. Sic dicit Chryſ. ſ. Cum quo maior eſt accuſatio Iudæorum, quia cum bis hoc idem feciſſet, morabantur in ſua demētia. Theoph. ait: Quod etiam eſt in maiorem redargutionem Iudæorum, quia cum Dominus hoc totiens fecerit, ipſi minimè ſe correxerunt, & ideo nunc à fortiori quàm in prima vice flagello vteretur, aut alio ſimili ad percutiendum eos, aut ad minandum eos, i. abigendum, ſicut paſtor gregem. Et hoc tenet Hieron. Sed I tunc dicetur, quid operabatur funiculus factus ad modū flagelli, quia nemo talia timeret verbera.

Dicendum, ꝙ verbera illa in ſe non erant terribilia, & ideo ſi nichil aliud eſſet, non timerent venditores flagella iſta, ſed vltra flagella exterius mota, erant timor interius incuſſus, & lux exterius terrens, quæ mouebāt ad fugiendum flagellum. Sic dicit Origenes ſuper Ioannem, ſ. Conſideremus ne fortè enorme videatur, ꝙ Dei filius captis funiculis parat ſibi flagellum ad eijciēdum eos de templo, vnum tamen refugium relinquitur diuina poteſtas Ieſu, vt cum volebat, poſſet iracundiam hoſtium ſuffocare, quamuis eſſent innumeri.

An iſta eiectio ementium, & vendentium reputetur miraculum, & inter miracula Chriſti ponendum. K *Quæſt. LXXX.*

QVæritur, an iſta eiectio ementium, & vendentium reputetur miraculū, & inter miracula Chriſti ponendum. Aliqui putant, ꝙ non, quia leue erat. quod facto flagello de funiculis percuteret venditores in templo.

Dicendum, ꝙ miraculum erat, nam ſine miraculo iſta eiectio fieri non poterat. Fuerunt. n. excluſi per timorem, & inuoluntariè iſti, vt oſtenſum eſt præceden. q. manifeſtum eſt autem, quod flagellum factum de funiculis nemo timeret, potiſſimè multitudo cōgregata exiſtēs, quod timeret vnum hominem inermem habentem in manu flagellum de funiculis factum. Nam non ſolum non erat timēdum, imo erat ridiculum, vt dicit Origenes, niſi forte eſſet timor beſtialis, vt dicetur quinto. Etiāc. de eo. qui viſum

viſum mutem timuit. Nam talia non timent homines: & ideo ad alia recurrendum eſt, vt dicatur flagellum timeri potuiſſe. Sic dicit Origenes: Conſideremus ne fortè enorme videatur, quòd Dei filius captis funiculis parat ſibi flagellum ad eijciendum eos: vnum tamen relinquitur refugium diuina poteſtas Ieſu: ideò ad hoc, quòd cogerentur venditores exire de templo, oportet poni aliquid aliud, quod miraculosè fieret: & hoc erat incutiendo timorem cordibus eorum, etiam in voce ſua virtutem quandam diuinam oſtendendo, & de vultu radios diuini fulgoris emittendo, quæ ambo ad miraculum pertinent. Conſiderandum autem, quòd non ſolum miraculum hic fuit, ſed magnum valde, & de maximis, vt putat Hieronymus, ait enim: Mihi autem inter omnia ſigna, quæ Dominus fecit hoc videtur mirabilius eſſe, quod vnus homo, & illo tempore contemptibilis intantum, vt poſtea crucifigeretur, Scribis, & Phariſæis contra ſe ſæuientibus, & videntibus lucra ſua deſtrui, potuerit ad vnius flagelli verbera tantam eijcere multitudinem: & ſubdit modum, quo potuit, ſcilicet: igneũ enim quoddam atque ſidereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maieſtas lucebat in facie. Sic etiam dicit Origenes ſuper Ioannem: Præſens autem hiſtoria in nullo minorem poteſtatem pertendit his, qui ab eo miraculoſius edita ſunt: quinimmo conſtat hanc maiorem demonſtrare potentiam miraculo, quo aqua conuerſa eſt in vinum, eo quòd illic inanimata ſubſiſtit materia: hic verò tot millia hominum domantur ingenia. *Et acceſſerunt*. Hic ponitur factum ſecundum, ſcilicet de infirmorum curatione, & eſt iſtud factum oſtenſiuum deitatis Christi in curatione infirmitatum incurabilium, quæ per ſolum Deum ſanari poſſunt. Et dicitur. *Et acceſſerunt ad eum.* Scilicet, poſtquam eiecit venditores de templo. *Cæci, & claudi.* Iſti in templo erant ſicut ceteri homines. *In templo.* Scilicet ibi erat Chriſtus quando acceſſerunt iſti ad eum. *Et ſanauit eos.* A cecitate, & defectu tibiarum, & potentiæ greſſiuæ.

Quis fuit iſte acceſſus cæcorum, & claudorum, & an ſine petitione aliqua eos ſanauit.
Quæſt. L X X X I.

Quæritur, quomodo dicitur hic, quòd acceſſerunt ad eum cæci, & claudi, & ſanauit eos, quis fuit iſte acceſſus: & an ſine petitione aliqua eos ſanauit. Aliqui dicunt, quòd nihil petioerunt cæci, & claudi: ſed mox vt ad Chriſtum acceſſerunt ſine vlla petitione ſanati ſunt, quia interdum ſic Chriſtus faciebat miracula, ſicut faciebat de muliere fluente ſanguine: Nam nihil dixit Chriſto petens, immo tacitè acceſſit, quaſi à Chriſto non videretur, & vt tetigit fimbriam veſtimenti eius ſanata eſt, ſupra 9. capit. & Luc. 8. Sic etiam multi faciebant, qui deſiderabant tangere quamcunque partem veſtis Chriſti, vt ſic curarentur à languoribus ſuis: Lucæ 9. omnis turba quærebat tangere eum, quia virtus exibat de illo, & ſanabat omnes. Ita ergo poterant accedere iſti claudi, & cæci ad Chriſtum, & ſanarentur.

Dicendum, quòd non fuit factum ſic, ſed acceſſerunt ad eum, & petiuerunt ſanari, & ita ſanauit eos. Et patet primo ex proprietate locutionis. Nam cùm Chriſtus eſſet Deus non poterat aliquid circa ipſum fieri, quod ipſe ignoraret: quia ipſe ſciebat omnia, quæ euentura erant ſuper eum: Ioan. 18. etiam ſciebat quid cogitaret quilibet homo, ita vt non eſſet opus, quòd quis teſtimonium perhiberet de homine, quia ipſe ſciebat, quid eſſet in homine: Ioan. 2. in tantum, quòd non erat opus, quòd quis eum interrogaret, quia ipſe ſciens omnia, quæ erant in corde hominis, reſpondere poterat, & reſpondere volebat interdum ad cogitationes hominis, antequam loqueretur: Ioan. 16. ideo non poterat quis ſanari ab eo tangendo eum, vel alias niſi Chriſto volente, & actu ſanante, & tamen credebant aliqui, quòd poterant ſurripere ei ſanitatem, ſcilicet, quod ipſo neſciente ſanarentur per tactum eius, ſicut fuit de muliere, putauit enim ſe poſſe latere, & tamen poſtea vidit, quòd non latuit: Luc. 8. &

A tamen ſi ipſa non putaret quòd latere poſſet, non aggrederetur ſic facere, & hoc maximè, quia non diceret Lucas. Videns autem mulier, quia non latuit tremens venit, & procidit. Euangeliſtæ tamen loquuntur iuxta opinionẽ accedentium ad Chriſtum, & quia ipſi putabant, q accedendo ad Chriſtum, & tangendo veſtes eius, etiam ſi nihil ei diceretur, ex abundantia virtutis eius redũdantis exterius ſanaretur accedẽs etiam neſciente Chriſto, & tunc putabant, q ſanabantur accedentes, & tamen non ſanabit eos Chriſtus, quia non habebat intentionem ſanandi, cum crederent, q ipſe neſciebat virtutem de ſe exire, & ob hoc non dicunt Euangeliſtæ, q Chriſtus tunc ſanabat aliquos ſed q accedentes ſanabantur, quando autẽ aliqui accedebant, & ſanabantur, quia apparebat de intentione Chriſti dicunt Euangeliſtæ, q ſanabat eos Chriſtus. Sic patet de

Quomodo Chriſtus ſanabat aliquos tactu ſui ſacratiſsimi corporis.

B muliere fluente ſanguine, Mar. 5. ca. dicitur enim, q dicebat mulier intra ſe, ſi tetigero veſtimentũ eius, ſalua ero. Et ſequitur, & confeſtim ſanata eſt, & ſiccatus eſt fons ſanguinis eius, & ſenſit corpore, quod ſanata eſſet a plaga. Et Luc. 8. cap. dicitur: acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti eius, & confeſtim ſtetit fluxus ſanguinis eius. Chriſtus etiam iſtum modum loquendi tenebat, quo oſtẽderet ſe non intendiſſe facere, ſed virtutem exeuntem de illo hoc operatam fuiſſe. Sic dicitur Marc. 5. & ſtatim cognoſcens Ieſus in ſemetipſo virtutem, quæ exierat de eo, & Luc. 8. dicitur: Ego noui virtutem exiuiſſe de me, & etiam quærebat, quis me tetigit? Et tamen ſi vellet oſtendere, quòd ipſe ſciebat quis eſſet ſanatus, & quòd ipſe intendiſſet eum ſanare, non quæreret quis me tetigit. Et maximè, quia adiunxit, aliquis me tetigit, nam ego

C ſenſi virtutem exiuiſſe de me. Et tamen hic Euangeliſta dixit, ſanauit eos: ergo oſtendit quod intendit illos ſanare, & conſequenter, q ipſi palam acceſſerunt, & aliquid petiuerunt. Secundò, & principaliter, quia hoc valde conueniebat ad propoſitum. Nam ſi accedentes cæci, & claudi ad Chriſtum nihil petentes ſanarentur, putaretur, q non ſanarentur virtute Chriſti, ſed quòd Deus volnerat eos ſanare exiſtentes in templo, & ita non cederet in laudem Chriſti, & approbationem eius iſtud opus, quod erat inconueniens, quia omnia miracula faciebat ad manifeſtandum aliquid, quod ad ſe pertinebat, ideo debuit fieri palam petentibus eis. Tertiò patet, quia ſi accedentes ſecrete ſine vlla petitione ſanarentur, oportebat, q Chriſtus faceret aliquam manifeſtationem huius facti, ne maneret abſconditũ, ſicut quando alias ſic ſanauit tangen-

D do, bis enim legimus aliquos tangendo Chriſtum eſſe ſanatos. Primò mulierem fluentem ſanguine, ſupra 9. & Marc. 5. & Luc. 8. deinde viros loci Geneſar, ſupra 14. c. & vtrobique fecit Chriſtus miraculum apparere, in primo enim, quia mulier ſecretè venerat, & ſecretè ſanata fuerat, noluit Chriſtus, quòd lateret, ſed dixit, quis me tetigit? Et ſic adhibita magna diligentia, vt exprimitur, Mar. 5. & Luc. 8. mulier procidit tremens coram tota turba, & confeſſa eſt, quomodo fuerit ſanata, in ſecundo. n. præceſſit petitio publica in generali, ſcilicet, quod permitteret ſe tangi, ſupra 14. c. ſcilicet, Rogabant eum, vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent, & quicunque tetigerunt, ſalui facti ſunt. Sed hic Chriſtus non legitur feciſſe inquiſitionem aliam quam circa mulierem, ſcilicet quis

E me tetigit? ergo oportet dici, quòd cæci, & claudi acceſſerunt, & petiuerũt publicè ſanari, & Chriſtus tunc ſanaret eos, vel petita fide, vel non petita, & hoc vt viderent oẽs æmuli Chriſti, ſcilicet Pontifices, & Phariſæi. Quarto patet, quia ſi accedentes ſine petitione ſanarentur, ignoraretur, quis fecit miraculum, & tamen clare conſtitit, quod Chriſtus fecit, quia dicitur infra in litera: Videntes autem principes ſacerdotum, & ſcribæ mirabilia, quæ fecit, & iſta ſunt mirabilia in ſanatione cæcorum, & claudorum.

Dicendum ergo, quòd coram toto populo acceſſerunt claudi, & cæci, & petiuerunt ſanari, & Chriſtus ſanauit eos: Matthæus tamen intendens breuitati non curauit ſingula referre, quia planum erat, quòd aliquid petere debebant, cum omnes, qui ſanabantur ſic peterent, maximè, quia dicitur, acceſſerunt. In quo innuitur totum quod ſequitur, ſcilicet, quòd cum acceſſerunt ad eum, petiuerunt ſanari, & ipſe eos ſanauit.

Quare cæci, & claudi acceſſerunt ad Chriſtum, vt ab eo ſanari peterent. Quæſt. LXXXII.

QVæritur, quare cæci, & claudi acceſſerunt ad Chriſtum, vt ab eo peterent ſanari.

Dicendum, quòd primò fuit, quia iſti credebant, quòd poſſet eos ſanare: & ideo ad illum concurrebant. Ad hoc autem moueri poterant ex his, quæ primò de ipſo audierant. Nam tanta Chriſtus fecerat in Iudæa, & Galilæa, quòd vbique nomen ſuum cognitum erat, & omnes ſciebant eum potentem eſſe in opere miraculorum, & maximè in curatione ægritudinum, quia illud maximè exercebat; vnde mox, vt ſcirent eum adeſſe, etiam ſi nihil noui circa ipſum viderent, aut audirent, peterent ſanari, ſicut fuit de duobus cæcis, qui erant apud portam Iericho; nã quæſierant à turbis, quis erat, qui tranſiret & cùm dixerunt eis, quòd Ieſus tranſiret, cœperunt clamare: Ieſu miſerere noſtri, & viſum petierunt præcedenti capit. & G Marc. 10. & Luc. 18. Secundo potuit eſſe propter noua, quæ circa ipſum audierant, & viderant: nam turbæ comitantes ipſum clamabant eum eſſe Meſſiam, & Regem Iſrael, ſupra in litera, & Marc. vndecimo, & Luc. decimonono, & cum tanto honore recipiebatur in vrbe, & introducebatur in templum qualia nonquam de aliquo viderant. His ergo moueri poſſent putantes eum eſſe aliquid magni, & peterent ab eo ſanari. Tertiò potuerunt moueri ex his, quæ viderunt nunc nouiter. Nam poſtquam intrauit in templum ſtatim expulit vendentes, & ementes, quod cum poteſtate diuina fecit oſtendens diuinæ maieſtatis radios in vultu, & tremefaciens omnes aſtantes, vt dictum eſt ſupra, ex quo claudi & cæci colle- H gerunt, quòd à fortiori poſſet eos ſanare, qui talia operari poterat. Quartò potuerunt moueri ex impreſſione facta à Chriſto in mentibus eorum, volebat enim Chriſtus nunc facere miracula in templo, quia conueniens erat tam propter Pontifices, & Phariſæos, & Scribas æmulos ſuos quam propter turbas, quæ ei fauebant, & quia nihil magis occurrebat quam ſanare cæcos, & claudos, qui aderant, illis impreſſit deſiderium de veniendo ad eum, vt peterent ſanitatem, & ideo venerunt. Sed primum inter omnia efficacius eſt, quia iam tanta erat fama Chriſti, quod non ſolum qui aderant, ſed etiam, qui procul erant, ſequebantur eum, & ponebant ante eum ægrotos ſuos, vt ſanarentur ab eo, vt patet ſupra 15. & ſupra quarto cap.

In quæ. 79. & 80.

I

Quomodo nunc erant in templo iſti claudi, & cæci, qui ſanati ſunt à Chriſto. Quæſt. LXXXIII.

QVæritur, quomodo nunc erant in templo iſti claudi, & cæci, qui ſanati ſunt à Chriſto.

Dicendum primò, quòd forte ad orationem veniebãt; nam templum erat domus orationis, vt dicitur ſupra in litera: & Marc. 11. iſti autem orabant ſicut ceteri homines: ideo ad templum aſcendebant, vt orarent: quia conſuetudo Iudæorum erat aſcendere in templum ad orandum: ſicut dicitur de Ioanne, & Petro Act. 3. capit. quòd Petrus, & Ioannes aſcendebant in templum ad horam orationis nonam. Ad cæcos autem & claudos maxime pertinebat orare, quia cum ad cetera officia ſint inepti, ſaltem orare valent: & ita aptiores ſunt ad manendum in templo quàm ceteri homines. Secundò fuit, quia forte iſti veniebant ad feſtum Paſchæ: nam omnes maſculi de genere Iudæorum obligabantur ter in anno venire in templum Dei: Exod. 23. & 34. capit. ideo cæci, & claudi ſi venire poſſent obligabantur venire, & quia forte iſti erant de locis propinquis, de quibus poſſent venire, venerunt, erat enim iam multa turba in Ieruſalem de illis, qui veniebant ad Paſcha. Io. 11. & 12. ideo & cum illis iſti quoque claudi, & cæci venirent, & manerent nunc in templo, & accidit, quòd ibi eſſent quando venit Chriſtus; & intrauit in templum. Tertiò potuit eſſe, & melius, quod eſſent ibi ad petendum eleemoſynam, nam cæci, & claudi, qui ad alia opera erant inepti, per quæ victũ acquirerent, vacabant his operibus, ſcilicet eleemoſynã, ab omnibus petebant, & cum ipſi diſcurrere nõ poſſent, ſedebant in locis, in quibus erat hominum concurſus. & ob hoc cæci illi, quos Chriſtus ſanauit, erant apud portam vrbis Iericho iuxta viam, quia per illum locum fiebat magnus concurſus, & ibi poterant petere ab omnibus, non erat autem locus maioris concurſus quam templum Domini, in quòd illuc omnes Iudæi conueniebant. Ioan. 18. Ego ſemper docui in Synagoga, & in templo, quo omnes Iudæi conueniunt, ideo non erat aptior locus pro claudis, & cæcis quam templum Domini, ſicut & nunc ad Eccleſiarum valuas confugiunt. Et hoc patet clarius, quia Actu. 3. dicitur, quòd Petrus, & Ioannes aſcendebant in templum ad horam orationis nonam, & ecce vir quidam, qui erat claudus ex vtero matris ſuæ baiulabatur, quem ponebant quotidie ad portam templi, quæ dicitur ſpecioſa, vt peteret eleemoſynam ab introeuntibus. Sicut ergo ille ſedebat ibi, vt peteret eleemo- G ſynam ita & ſedebant alij claudi, & cæci, & ſic eſt veriſimile, quòd iſti claudi, & cæci erant ibi, vt eleemoſynam peterent, & nunc quia dies feſtus appropinquabat, multi vndique conueuirent, vt eleemoſynam peterent, & magis patet, quia omnes iſti cæci, & claudi, quos Chriſtus ſanabat, erant mendicantes. Apparet de cæcis, quos ſanauit iuxta vrbem Iericho, nam ſedebant mendicantes. Marc. 10. cap. & ille cæcus ex natiuitate, quem ſanauit, mendicus erat, & ad mendicandum ſedebat, Ioan. 9. & claudus, quem Ioannes, & Petrus ſanauerunt, mendicabat in templo. Actu. 3. ita ergo de iſtis credendum eſt, quòd ad mendicandum manerent in templo. Quarto poteſt dici, quòd venerant nunc ſpecialiter in templum hac intentione, vt à Chriſto ſanarentur. Nam turbæ H agnoſcentes iam poteſtatem Chriſti, afferebant ei languẽtes claudos, & cæcos, & quocunque languore tenerentur, ſupra 4. & 15. capit. ita vt vix interdum poſſet quietem habere, tanta erat multitudo languentium, quæ ducebatur ad eum. Marc. 1. & Luc. 4. capit. ideo à fortiori iſti cæci, & claudi, qui forte ante aduentum Chriſti erant in vrbe, audito aduentu eius, venirent ſtatim ad eum in templum, vbi erat, vt ibi curarentur. Quinto, & melius dici poteſt, quod iſti venerant in templum, & ſoliti erant ibi manere, vt ſanarentur à morbis ſuis, & inualitudinibus, erat enim ibi probatica piſcina, quæ Hebraicè dicitur bethſaida quinque porticus habens, in his enim iacebat multitudo magna languentium cæcorum, claudorũ aridorum expectantium aquæ motum: Angelus enim Domini ſecundum tempus deſcendebat in piſcinam, & mouebatur aqua, & qui prior deſcendebat in piſcinam I poſt motionem aquæ, ſanus fiebat à quacunque detinebatur infirmitate: Ioan. 5. & ibi ſanauit Chriſtus hominem, qui 38. annis fuerat paralyticus, & dixit, quòd manebat ibi expectans aquæ motum, & ita forte iſti claudi, & cæci manebant nunc expectantes motum aquæ, vt ſanarentur: ſed inter omnes modos tertius, & iſte, conuenientiores ſunt, & maxime tertius.

Quare Chriſtus ſanauit iſtos claudos, & cæcos potius in templo, quam alibi. Quæſt. LXXXIV.

K QVæritur, quare Chriſtus ſanauit iſtos claudos, & cæcos potius in templo quam alibi.

Dicendum, quod primò fuit, quia ibi ab eo ſanitatem petierunt: nam erant iſti cæci, & claudi in templo quando Chriſtus illuc venit, vt dictum eſt præcedenti quæſtione, & ibi acceſſerunt ad eum, vt dicitur in litera, ideo ibi ſanauit eos, quia ſi differret ad aliud tempus, & locum, putaretur quod non ſemper haberet poteſtatem, ſed ad tempus, quod nimis repugnabat, & detrahebat virtuti Chriſti, ideo ſtatim vt petitum eſt ſanauit illos, & quia in templo petierunt, ibi ſanauit illos.

Secundo fuit, quia Chriſtus ſpecialiter hoc voluit ad propoſitum eorum, quæ ſupra fecerat: expulerat enim de templo ementes, & vendentes ad honorem templi ſeruandum dicens, quod erat domus Dei, & erat domus orationis: nunc autem ad eius honorem ampliandum fecit ibi miracula ſanando cæcos, & clau-

dos:

dos: & ita dicit Hieronymus: Niſi autem menſas nummulariorum ſubuertiſſet, cathedraſque columbas vendentium, cæci, & claudi lucem priſtinam, & concitum gradum in templo non meruiſſent recipere. A

Tertiò fuit ad magis augendum fauorem turbarum, vel ad firmandum illum, & fidem aut opinionem bonã, quàm de Chriſto habebant: introierant enim turbæ in Ieruſalem cum Chriſto in tanto honore, & eum vt Meſſiam, & regem laudabant, vt autem hoc firmaretur, cum acceſſiſſet ad templum cum omnibus illis turbis, eiecit ementes, & vendentes, & ſanauit cæcos, & claudos.

Quartò, & præcipuè fuit ad cõfundendum inuidiam Pontificum Phariſæorum, & Scribarum, qui Chriſto æmulabantur, & detrahebant factis eius: voluit ergo corã illis operari mirabilia, vt in iſta ſe confunderentur, & deficerent, & etiam vt damnabilior appareret eorũ iniquitas, quòd poſt talia, & tãta ab eo præſentibus eis facta adhuc non ceſſabant eum perſequi: ſed ſtatim ad mortem accuſauerunt illum coram Pilato. B

Videntes autem principes ſacerdotum, & ſcribæ mirabilia, quæ fecit: & pueros clamantes in templo, & dicentes, Hoſanna filio Dauid: indignati ſunt, & dixerunt ei; Audis quid iſti dicunt? Ieſus autem dixit eis,
Pſal. 8. *Vtique: nunquam legiſtis, quia ex ore infantium, & la-*
Mar. 2. *ctentium perfeciſti laudem? Et relictis illis, abijt foras extra ciuitatem in Bethaniam, ibique manſit.*

Indignatio principum ſacerdotũ, & phariſæorum atque ſcribarũ cõtra Chriſtũ.

Videntes. Hic conſequenter ponitur principium ſacerdotum, & phariſæorum atque ſcribarum contra Chriſtum indignatio. Et diuiditur in duas partes, quia primò ex indignatione impugnat eius famam. Secundo impugnat eius doctrinam ibi. *Et cum veniſſet in templum.* Prima in duas: quia primo, ponitur Iudæorum impugnatio. Secundo Chriſti reſponſio ibi. *Ieſus autem dixit.* Circa primum dicitur. *Videntes autem principes ſacerdotum.* Duo erant pro tunc principes ſacerdotum, ſcilicet Annas, & Caiphas: erat enim Chaiphas princeps anni illius: Ioan. 11.c. & iſti duo alij, qui largè vocabantur principes ſacerdotum, eo quòd multis ſacerdotibus ſub ſe poſitis præerant, viderunt ea, quæ nunc fiebant: & ſcribæ iſti erant doctores legis, quod etiam de Phariſæis intelligendum eſt, qui maximè contra Chriſtum zelabant. *Mirabilia quæ fecit.* Poteſt intelligi de claudis, & cæcis, & de electione turbarum vendentium, & ementium. *Et pueros clamantes.* Scilicet, qui veniebant cum Chriſto clamando quando introiuit in templum canentes introierunt. *In templo.* Hoc fuit ad maiorem indignationem pontificum, quod etiam intra templum clamarent pueri laudantes Chriſtum, & dicentes. C D

In quæ. 42. & 43. Hoſanna quid ſignificat. in q. 42.

Hoſanna filio Dauid. Iam expoſitum eſt, & tamen aliquando neceſſe eſt accipi extra communem ſignificationem, & vſitatam dictionem, quæ eſt ſaluifica, vel ſaluum fac: & ita accipitur hic Hoſanna pro gloria, vel laude aut pace: & ponitur, vt nomen, & ordinatur acquiſitiue, ſcilicet. Hoſanna filio Dauid: quod non cõuenit verbo: ideo licèt poſſis habere expoſitionem, quam poſuimus ſupra, quæ eſt propria dictioni, vt eſt verbum: & tamen in præſenti, vt ponitur à Matthæo, magis conuenit, quòd ſit nomen. Et ſic dicit Chryſoſt. Hoſanna etiam quidam interpretantur gloriam: alij autem redemptionem: nam, & gloria illi debetur, & redemptio illi conuenit, qui omnes redemit: & ita etiã accepit Lucas, quia locus huius dictionis Hoſanna habentur dictiones latinæ Luc. 19. cap. ſcilicet pax in cælo, gloria in excelſis. Et tamen ſecundum, quòd accipitur à Marco, & Ioanne, poteſt magis conuenire, vt ſit verbum ſecundum ſuam propriam ſignificationem. Nam Marc. 11. dicitur, quòd clamabant dicentes. Hoſanna benedictus, qui venit: vocauerunt eum filium Dauid, id eſt Meſſiam. *Indignati ſunt?* Id eſt irati fuerunt volentes mala inferre Chriſto ſi poſſent. *Et dixerunt.* Scilicet ad Chriſtum. E

Audis quid iſti dicunt. Scilicet pueri, qui clamant, quaſi dicant: vel non audis, vel ſi audis, multum culpabilis es, qui non increpas eos cum talia dicant.

Quæ ſunt iſta mirabilia, quæ viderunt pontifices, & ſcribæ. Quæſt. LXXXV.

QVæritur, quæ ſunt iſta mirabilia, quæ viderunt pontifices, & Scribæ.

Dici poteſt vno modo, quòd erant in ſanatione cæcorum, & claudorum. Sed obijcietur, quòd iſtud erat vnum miraculum, & tamen dicitur mirabilia, quæ fecit.

Dicendum, quod multa mirabilia erant dupliciter. Vno modo, quia erant curationes diuerſarum inualitudinum, ſcilicet cæcitatis, & claudicationis. Alio modo, quia non erat vnus qui curatus eſt, ſed multi, & circa quemlibet eorum fuit vnum miraculum, eo quòd erat in quolibet vna particularis debilitas diſtincta à debilitate, vel inualitudine alterius, & ideo quælibet earum indigebat vna ſpeciali curatione: ſed quælibet curatio erat miraculum. Quot ergo erant curationes, tot erant miracula, & ſic multa erant mirabilia harum curationum. Secundò poteſt dici, quòd vocantur hic mirabilia ipſæ curationes cæcorum, & claudorum, & eiectio ementium, & vendentium.

De curationibus manifeſtum eſt. De eiectione etiam patet, quia non poterat ſine miraculo fieri, vt oſtenſum eſt ſupra, imò erat valde magnum miraculum, vt oſtenſum ait ſupra, & ita tota curatio cæcorum, & claudorum poteſt vocari vnum miraculum: & eiectio vendentium erit aliud miraculum, & iſtud tenendum eſt, quia hic ponuntur iſta, vt oſtendatur, quæ ſunt illa, de quibus indignati ſunt pontifices, cum dicatur, quòd videntes iſta indignati ſunt: & tamen certum eſt, quòd de eiectione vendentium indignati ſunt: imò de illo magis, quam de alijs indignati ſunt, vnde: Marc. ſolum ponit de vendentium eiectione eos fuiſſe indignatos. Marc. 11. ſcilicet. Vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum. Quo audito principes ſacerdotum, & ſcribæ quærebant, quomodo eum perderent.

Qui erant iſti pueri clamantes. Quæſt. LXXXVI.

QVæritur, de iſtis pueris clamantibus, de quibus hic dicitur, qui erant. Nam videtur, quòd non erant pueri, ſed viri, & patet, quia diſcipuli Chriſti erant, qui clamabant: Luc. 19. & illi non erant pueri, ſed viri: etiam turbæ, quæ præcedebant Chriſtum, & quæ ſequebantur canebant, ſupra in littera, & Marc. 11. & illi qui exierant obuiam Chriſto de Ieruſalem, Ioan. 12. capit. omnes autem iſti vocantur turbæ, quæ dicit congregationem vulgi promiſcui virorum mulierum, & cuiuſcunque ætatis: ideo non erant pueri, qui clamabant. Aliqui dicunt, quòd vocantur turbæ pueri non propter ætatem, ſed propter puritatem, & ſimplicitatem, quia non habebant zelum iniquitatis contra Chriſtum ſicut Pontifices, & Phariſæi, & ſcribæ. Sed dicendum, quòd non ſtat, ſed neceſſe eſt dici, quòd erant iſti pueri ſecundum ætatem, quia quando Chriſtus reſpondet Phariſæis, ſcribis, & Pontificibus excuſando laudem eorum dixit. Nunquam legiſtis, ex ore infantium, & lactentium perfeciſti laudem? ergo viri iſti, qui laudabant Chriſtum, erant infantes, vel pueri, quod parum diſtare videtur, quia aliàs reſponſio Chriſti non faceret ad propoſitum. Nam ſi illi eſſent ſecundum ætatem viri, & Chriſtus vocaret eos infantes ſecundum puritatem mentis dicerent Pontifices quibus Chriſtus reſpondebat, quòd non erat reſponſio iſta ad propoſitum, quia iſti non erant mundi mente, imo immundi, quia ab eo decepti erant, ſicut dixerunt coram Pilato, quòd ille ſubuertit gentem Iudæorum incipiens à Galilæa vſque Ieruſalem. Luc. vigeſimo tertio, & tamen non reſponderent, ideo oportuit, quòd Chriſtus vocaret eos infantes, vel pueros quantum ad litteram, & non per metaphoram. Eſt ergo dicendum, quòd quando Chriſtus intrauit in templum, pueri erant, qui canebant Hoſanna,

F ſanna, & non turbę, vel ſaltem præcipuè pueri: & licèt, hoc non aperiant Euangeliſtæ: tamen ſatis eſt credendũ, quòd quando Chriſtus introiuit in Ieruſalem, exiuerint pueri in occurſum eius, & iſti cantabant coram eo Hoſanna, ſicut turbæ cantauerant. & ſic perduxerunt eum vſque in templum, & illuc introiuerunt cum eo canentes, vel forte iſti pueri erant de turba illa, quæ veniebat cum Chriſto, quia licèt in itinere tota turba cantaret, fecerunt quòd pueri ſoli clamarent, quando introiuit in templum, & ideo illos ſolos viderunt pontifices, & ſcribæ, & fortè iſtud dedit Chriſtus in cordibus turbarum, & puerorum, quia ſciebat, quòd Pontifices indignarentur de iſto clamore, & loquerentur ad eum, vt haberet reſponſum contra illos ex ſacra ſcriptura, ſcilicet ex ore infantium, & lactentium, vt patet infra in littera. Cùm autem
G obijcitur, quòd diſcipuli clamabant: dicendum, q non accipitur pro ſolis diſcipulis Chriſti, ideſt pro duodecim, vel ſeptuaginta: ſed pro omnibus illis, qui veniebant ad audiendum doctrinam eius, & videndum miracula, vt dicit Theophylactus ſuper Lucam. Cùm autem dicitur, quòd turbæ clamabant, & non pueri. Dicendum, q illud fuit verum in via in qua turbæ clamabant, ideſt viri, fęminæ, pueri, & puellæ, in ingreſſu tamen templi ſoli pueri clamauerunt, & coram intra templum.

Quare dicitur, quòd Pontifices, & Phariſæi viderunt pueros clamantes, cum etiam turba clamaret Hoſanna. Quæſt. LXXXVII.

QVæritur, cùm ponantur hic cauſæ indignationis
H pontificum, & ſcribarum: quare dicitur, quòd viderunt pueros clamantes Hoſanna? Nam non ſoli pueri, ſed etiam turbæ cantauerant Chriſto venienti per viam. Aliqui dicunt, quòd non triſtati ſunt Pontifices de clamore turbarum, ſed ſolum de clamore puerorum, & ideo ſolum fit mentio de clamore puerorum. Sed dicendum, quòd non ſtat. Primò, quia indignabantur pontifices de clamore puerorum, quia cantabant Hoſanna filio Dauid, vt dicitur in littera, & patet etiam, quia pontifices dixerunt Chriſto, audis quid iſti dicunt? & tamen idẽ cantauerant turbæ, ſcilicet Hoſanna filio Dauid, ſupra in littera, & Marc. 11. & Ioan. 12. ideo etiam de illo poterant indignari. Secundò, quia potius de turbis quam de pueris indignari debebant quia pueri fortaſſis ex ignorãtia iſta dicerent, & non eſſet eis imputãdum, in turba au-
I tem erant viri maturi, ideo ſi errarent, magis eis imputari deberet. Tertiò patet, quia vere indignati ſunt Phariſæi de clamore turbarum in via: nam Luc. 19. c. dicitur, quòd cùm appropinquaret ad deſcenſum montis oliueti, omnes turbæ diſcipulorum deſcendentium cœperunt clamare. Et ſequitur: Et quidam Phariſæorum de turbis dixerunt ad illum, magiſter increpa diſcipulos tuos: & ita illi Phariſæi moleſtè ferebant iſta præconia Chriſti, quia aliàs non dicerent Chriſto, quòd increparet ſic laudantes. Sed dicendum, quòd Pontifices, & ſcribæ indignati dicuntur nunc propter clamorem puerorum, & non propter clamorem turbarum: & ratio eſt, quia viderunt pueros clamantes, & non viderunt turbas. Nam vt dictum eſt præcedenti quæſt. turbę clamabant dũ Chriſtus veniret per viam. Ad introitum autem in templum,
K & etiam intra templum clamauerunt ſoli pueri. Pontifices autem, & ſcribæ erant in templo, ideo turbas foris clamantes non viderunt, pueros autem clamantes intra templum viderũt, & ita de hoc indignati ſunt: Et patet, quia dicitur, videntes autem principes ſacerdotum mirabilia, quæ fecit, & pueros canentes, quaſi dicat ipſos pueros canentes viderunt, & nõ turbas. Si autẽ turbas vidiſſent, etiam de earum clamore indignarentur. Secũdo fuit, quia iſte clamor fuit intra templum. Nam ſi foris fieret nõ ita indignarẽtur: nã intra tẽplum ſolus Deus colitur, & laudatur. Quòd ergo Chriſtus in tẽplo publicè laudaretur, erat dicere ipſum Deũ, vel aliquid deitatis habere, de quo valde dolebãt Pontifices, & hoc videbatur cedere in eorũ iniuriã, cũ præſentibus eis diceretur, turbæ autem non clamauerunt in templo, ideo indignati ſunt ſpecialiter de clamore puerorum, & non turbarum.

Quare indignati ſunt nunc Pontifices. Quæſt. LXXXVIII.

QVæritur, quare indignati ſunt nunc pontifices. Dicendum, q ex inuidia, non enim erat eis iuſta cauſa indignationis. Nã qui rectè indignatur, de malo indignatur: & tamen de bono indignabantur, dicitur enim, quòd videntes mirabilia, quæ fecit, ſcilicet ſanationem cęcorum, & claudorum: & tamẽ iſta opera bona ſunt, & à Deo prouenientia: ideo iniquitas mouebat eos: & in hoc apparet, quòd eorũ iniquitas quotidie creſcebat ad maiora. Nam ante hoc quandocunque contra ipſum indignabantur, faciebãt hoc pro aliqua cauſa veriſimili, ſicut Io. 8. quando dixit: Antequam Abraham fieret, ego ſum: tulerunt lapides, vt iacerent in eum, quia videbatur dicere rem non veriſimilem, & iterum corã Iudæis dicebat aliqua verba, quæ oſtendebant eũ eſſe Deũ Io. 10. c. ſcilicet, ego, & pater vnum ſumus, & illi volebãt eum lapidare propter hæc. Chriſtus autem dixit: multa bona opera oſtendi vobis ex parte meo, propter quæ horum me lapidatis? & illi dixerunt, de bono opere nõ lapidamus te, ſed de blaſphemia, quia tu cum ſis homo, facis teipſum Deum. Nunc autem, quia excreuerat malitia eorum, non lapidabant eum propter illa, quæ mali colorem habebant, ſed propter illa, quæ abſolutè bona erant, ſcilicet curare infirmos miraculosè. Poſtquam enim quis alteri inuidet, quanto meliora egerit, tanto magis ei inuidebit, ſic dicit Chryſoſt. Sicut enim columna ſi modicum obliquata fuerit, accepto pondere amplius vadit in latus, ſic, & cor hominis cum peruerſum fuerit, ſi alicuius viri iuſti, opera videat, vel audiat, non confirmatur, ſed magis ad inuidiam concitatur, & hoc modo ſacerdotes cõcitati ſunt contra Chriſtum. Secũdo indignati ſunt, quia Chriſtus auferebat eis honorem, cupiebant enim Phariſæi, & ſcribæ cum eſſent Hypocritæ honorari ab omnibus, & vocari Rabbi, & ſalutationes in foro, & primos accubitus in menſis, & primas cathedras in Synagogis, infra 23. c. & iſtum honorem recipere volebant à populo ſuo, ſeu ſecundum quòd tenerentur à populo in opinione.

Hanc opinionem deſtruebat Chriſtus, qui erat con- *Ambitio pharisaica.* trarius operibus eorum, & fauebat ei populus, & quanto magis ei faueret, tanto magis imminuebatur opinio, & honor Phariſæorum, & ſcribarum, & ſacerdotũ apud plebem, & tamen non poterat magis minui quam nunc minuebatur, cum populus accepiſſet Chriſtum cum tãto honore in vrbem, & deduxiſſent eum in templũ vocando eum regem, & Meſſiam, & à Deo venire: ideo nũquam fuit tanta cauſa illis ad indignationẽ contra Chriſtum ſicut nunc. Tertiò, & ſpecialiter fuit, quia illis lucra tollebat: erant enim Sacerdotes, Scribæ, & Phariſæi auari, lucris inhiantes: & poſuerunt de familia ſua aliquos in templo, qui venderent res ad ſacrificium opportunas, de quibus magna lucra agebant, vt oſtenſum eſt ſupra, Chriſtus autem eiecerat de templo ementes, & venden- *In quæ. 66. & 67.* tes, ideo valde indignabantur, ita vt eum ſtatim occidere voluiſſent, niſi propter turbam, quam timebant, vt dicitur Marc. 11. c. & iſta adhuc erat maior cauſa indignationis, licèt non expreſſerit hic Matthæus: & tamen intelligitur per illud quod dicitur, ſcilicet mirabilia, quę fecit, vt oſtenſum eſt ſupra. Quartò fuit, quòd ipſe audie- *In q. 85.* bat, & tolerabat laudes, quæ de eo dicebantur. Nam dicebatur, quòd erat rex Iſrael, & Meſſias, & nolebant illi quod ipſe audire vellet talia, velut falſa, & abſurda, ſed deteſtaretur ea. & quia illa libenter audiebat, indignabãtur contra eum, & hoc maxime ipſi expreſſerunt, dicentes, audis quid iſti dicunt? ideſt nunquid vis tolerare ea, quæ iſti dicunt de te? q. d. malum eſt.

Quare Pontifices non ſunt indignati contra pueros clamantes: & cur non prohibuerunt illos. Quæſt. LXXXIX.

QVæritur, cum iſti viderent pueros clamantes, quare non indignati ſunt contra eos, & quare non prohibuerunt illos.

Di-

Dicendum, quòd primò fuit quia pontifices, & Phariſæi non audebant contra turbam aliquid facere, videbãt enim turbam totam affectam ad Chriſtũ, & quod pueri laudabant Chriſtum, ex voluntate turbarum, ideo ſi contra pueros aliquid dicerent, ſciebant quòd turbæ defenderent pueros, & tamen ipſi timebant turbas, ita, quod propter eas non audebant facere contra Chriſtum: Mar. 11. ergo a fortiori non audebant loqui contra pueros. Secũdò fuit, quia cauere volebant ſcandala, ſi enim cõtra turbas aliquid dicerent, facerent ſcandalũ, & ita multa perderent, quia turbæ ſcandalizatæ de eis abſtinerent a ſacrificijs & oblationibus. & ita ſacerdotes læderẽtur ſubtractis prouentibus ſuis. Vnde ipſi valde cauebant facere ſcandalum in populo, infra vigeſimoſexto, dixerunt: Nõ in die feſto, ne fortè tumultus fieret in populo. Tertiò, quia faciebant hoc ſacerdotes, & Phariſæi ex inuidia, nolebant autem ſe oſtendere inuidos populo, ne læderetur opinio eorum apud omnes, & tamen ſi ipſi contenderẽt in hoc contra pueros, erat contentio contra totum populum, ideo noluerunt pueros increpare ſed Chriſtũ. Quartò, quia putabant ſic leuius facere, erat enim facilius ſuadere vni quàm multis. Nam ſi Chriſto ſuaderent, ne talia audire vellet, omnia ceſſabant: ſuadere autem toti populo, quod ceſſaret, erat difficile, ſi autem Chriſto ſuaderent ipſe diceret populo, quòd tacerent, & ita omnes tacerẽt: Quintò, quia iſte modus erat honeſtior, & magis faciens ad intentionem pontificum. Nam ſi ipſi increparent pueros dato, quòd illi increpiti ceſſare vellent, putaretur, quod agebant ex timore, & tamen quod vera erant quæ clamabant. Si autem Chriſtus diceret eis, quòd non dicerent talia, videbatur oſtendere, quòd talia non eſſent vera, & ideo quòd nolebat ea audire, & hoc eſt, quod volebant Pontifices, vt crederet populus quod Ieſus nõ erat rex Iſrael, neque Meſſias. ideo non erat conueniens, quod increparent pueros, ſed quòd increparent Chriſtum. Sextò quia, vt dictum eſt ſupra. nitebantur Pontifices facere ita ſine ſcandalo, quanto magis poſſent, increpando autem Chriſtũ ſine ſcandalo ſe facere putabant. ſed non increpãdo pueros. Septimò, quia putabant, quòd a Chriſto iſtud faciliter obtinerent, credebant enim, quòd Chriſtus iſta non iuſſerat de ſe dici, & verum erat, & quia ille in omnib. humilitatem oſtendebat, putabant, quòd nollet tales laudes audire, & ita ſuadentibus eis, quod ſtatim faceret: pueri autem non ita facerent. Nam cùm in fauorẽ Chriſti iſta dicerentur, ſi ipſe iuberet tacere, iſti tacerent, ſi autem iuberent Pontifices, non iubente Chriſto, non tacerent, ideo conuenientior modus erat, quod ipſi Chriſtum increparent, vt ipſe turbas increpans ſuaderet eis tacere, & ita etiam factum eſt, quando in deſcenſu montis Oliueti clamantibus omnibus turbis diſcipulorũ de Chriſto, benedictus qui venit, dixerunt quidam Phariſæorũ, magiſter increpa diſcipulos tuos, Luc. 19. c. & non locuti fuerunt ad turbas increpando eas.

Quare Phariſæi non extendebant manum ad Chriſtum. Quæſt. CX.

QVæritur, cum Pontifices, & Phariſæi, & ſcribę grauiter indignarentur nunc contra Chriſtum propter verba, & facta ſupra poſita, quare non extendebant manum ad eum.

Dicendum, quòd primò fuit, quia non habebant adhuc colorem ad hoc, nam Chriſtus non dicebat iſta de ſe ipſo, neque iuſſerat populo ea dicere, ſed populus ea dicebat, ideo culpa erat populi, ideo primò admonẽdus erat, quòd talia de ſe dici non permitteret, & ſi ipſe approbaret talia dicta, appareret quòd ipſe eſſet in culpa. Poterat enim diſſimulari aliqualiter, quòd ipſe non audiebat ea, quæ dicebat populus, vel non aduertebat ad ea. Vnde dixerunt Pontifices audis quę iſti dicunt? quaſi dicãt, ſi nõ audi, & ſi audis, prohibere debes ea de te dici. Secundò fuit propter timorem, timebant enim pontifices turbã, quia tota nunc concurrerat ad diem feſtum, & fauebat Chriſto, & timuerunt, quòd ſi vellent mittere manus in eum, reſiſteret illis turba, vt dicitur infra 26. c. Nõ in die feſto, ne fortè tumultus fieret in populo, & ideo non potentes contra eum aliquid facere conuerſi ſunt ad redarguenda verba, quæ de eo dicebantur, ſic dicit Hieronymus: Cum enim manum non audeant in eum inijcere ſacerdotes, opera tantum calumniantur, & teſtimoniũ populi atque puerorum.

Sed dicendum, quòd iſta eſt propria cauſa potius quã præcedens. Primò patet, quia Marcus aſſignans cauſam, quare ceſſauerint manus in eum mittere, hoc ſolum dixit, ſcilicet, quòd timebant turbam.

Secundò, quia ſi ideo a principio non miſerunt manum, quia ipſe non erat in culpa, ſed ſoli, qui iſta dicebant: poſtquam conſtaret, quod ipſe laudem eorum approbabat, mitterent manum in eum, & tamen non fecerunt, ipſe enim approbauit laudem, dicens eſſe perfectam, & non increpabilem, & tamen neque poſt hoc miſerunt manus in eum: ideo fuit, quia tunc timebant turbam. Cùm Pontifices & Phariſæi indignati contra Chriſtum iſta dixerint, & tamen indignabantur, tam propter mirabilem curationem, quàm propter eiectionem, ac propter voces puerorum: Quare de ſolis vocibus dixerunt? Dici poteſt vno modo, quòd fuit hoc quia alia iam præterierant, iſtud verò manebat, nam adhuc pueri clamabant, vt ergo imponeretur terminus iſti laudi, ne de cætero ſic eum vocarent, locuti ſunt de hoc: quia magis neceſſarium eſt cauere peccata, ne fiant, vel ne continuentur, quam pœnam inferre pro peccatis præteritis: alia autem præterita erant, iſtud verò adhuc erat in actu. Secundò fuit, & præcipuè, quia voluerunt aliquem colorem dicendi habere Pontifices, & tamen quantum ad cætera non habebant colorem, ſed ſolùm quantum ad hoc: quia, quòd increparent eũ ſuper miraculis, quæ faciebat, erat increpare Deum: quia ſolus Deus miracula facit, vel in virtute eius fiunt. Etiam eiectionem venditorum de templo non poterant increpare: quia erat ſecundùm legem facta, allegauerat enim Chriſtus ad hoc auctoritatem Iſai. 56. Domus mea, domus orationis vocabitur: quòd autem vocaretur Ieſus rex Iſrael, & Meſſias, videbatur increpabile: quia adhuc non conſtabant iſta de eo: & etiã quia videbantur ei diuinum dare honorem ſaltem in voce: ideo quantum ad hoc erat aliquis color ſolum increpandi eum. Sic dicit Hierony. Cùm manum non audeant mittere in eum ſacerdotes, opera tantum calumniãtur, & teſtimonium populi, atq; puerorum, qui clamabant, Hoſanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini, quod videlicet hoc nõ dicitur niſi de filio Dei, videant ergo epiſcopi, & quantumlibet ſancti homines, cum quanto periculo dici ſibi iſta patiantur: ſi verè domino, cui hæc dicebãtur, quia nondum ſolida erat credentium fides, pro crimine impingitur.

Reſponſio Chriſti ad Pontifices, & Phariſæos.

Ieſus autem. Hic ponitur Chriſti reſponſio, & oſtendit Pontifices, Phariſæos, & ſcribas, iuſtè a Deo reprobandos, & hoc dupliciter: primò in facto, ſecundò in euidenti ſigno. Secunda ibi. *Mane autem reuertens*. Circa primum dicitur. *Ieſus autem dixit eis*. Ideſt Pontificibus, & ſcribis. *Vtique*. Aduerbium affirmandi eſt ideſt; verè audio: quia illi quæſiuerant audis, quæ iſti dicunt? quaſi admirati de illo, & prætendentes, quòd ille nõ audiret: quia ſi audiret, putare ſe oſtendebant, quod non aſſentiret talibus laudibus: & ille ait, vtique ideſt, verum eſt, quòd audio laudes, & permitto, quia increpabiles non ſunt. *Nunquam legiſtis*. Non ſolùm Chriſtus dixit, licitas eſſe laudes iſtas, ſed etiam oſtendit errare Pontifices, qui tales laudes volebant impedire: quia ſi ſcripturam legiſſent non facerent hoc, cùm ſacra ſcriptura iſtud approbet. *Ex ore infantium*. Iſtud habetur Pſal. 8. Vocantur hic infantes non ſtrictè: quia illi nondum peruenerunt ad ſeptennium, ſed pueri, vel adoleſcentuli, qui nondum peruenerunt ad perfectam ætatem. *Et lactentium*. Ideſt, qui lacte cibantur. & iſti adhuc minores ſunt, & ex hoc apparet, quòd non eſt penitus accipiẽdum ſecundùm litteram: quia lactentes non poſſunt laudare, cùm non poſſint loqui: ideo neque perfectam neque imperfectam laudẽ faciunt. *Perfeciſti laudem*. Ideſt perfectã & excellentẽ reddidiſti, ac ſi eſſet a viris doctis impẽſa. Et fortaſſis talis eſſet a pueris, ad quã

non ſufficerent viri doctiſſimi: quia illi ſolo ingenio humano loquuntur, paruuli autem a Deo inſpirantur, vt altiſſimum dicant: & tunc eſt laus perfecta, ideſt excellentior, quàm eſſe poſſit: ſic dicit Chriſtus ſupra 11.c. Reuelaſti hæc paruulis, & abſcondiſti ea prudentibus, & ſapiētibus. Et ita erat in præſenti, quia iſti paruuli annunciauerunt Ieſum eſſe Maſſiam, & regem Iſrael, quod ſapiētiſſimi legis doctores neſciebant. *Et relictis illis*, ſcilicet poſtquam locutus eſt iſta ſacerdotibus & ſcribis, reliquit eos, ſcilicet exeūdo de templo. *Et abijt extra ciuitatem.* Non enim manſit in Ieruſalem ipſa die in ramiſpalmarum, qua intrauit in eam: ſed redijt foras ad hoſpitandū in Bethaniam, quę diſtat a Ieruſalem quindecim ſtadijs, quæ faciunt vnam leucam, vel quaſi: nam ſtadium eſt ſpatium centum vigintiquinque paſſuum: & decem, & ſex ſtadij faciunt duo millia paſſuum, qui reddunt integram leucam. Diſtabat autem Bethania a Ieruſalē quindecim ſtadijs. Ioan. 11.c. & illa erat villa Mariæ & Marthæ ſororum Lazari, vbi cenauerat Chriſtus die præcedenti ante feſtum in ramiſpalmarum: Ioan 12. & ibi ſuſcitauerat Lazarum. Ioan. 11. Nunc autem illuc redijt ad hoſpites ſuos. *Ibique manſit.* Scilicet, die illa, qua redijt, & nocte. Nam in mane ſequenti die redijt in Ieruſalē, vt dicitur ſtatim in littera. *Et docebat eos de regno Dei.* Scilicet eos, qui erant in loco Bethaniæ docebat, nullo. n. tempore Chriſtus ocioſus eſſe voluit, & tamen nūc cum inſtaret receſſus eius de hoc ſeculo, feruentius inſtabat, vt perficeret opus ſalutis noſtræ prædicando, & docendo, quia poſt mortē, & reſurrectionem hoc non erat facturus, & dicitur, ꝙ docebat de regno: q̄a licèt Chriſtus omnia ſciret, iuxta omne genus ſapientiæ, ſcilicet naturalia, mathematica, & metaphyſica, ideſt, tranſcendentia, tamen nunquam docuit homines, circa aliquod genus artis, ſed ſolum ad ea, quæ neceſſaria erant ſaluti: & iſta ſunt de regno Dei, ideſt per quæ peruenitur ad regnum Dei, quod eſt vita æterna.

Situs Bethaniæ.

Quare Chriſtus ſic reſpondit, dicens: Nunquam legiſtis.
Quæſt. XCI.

QVæritur, quare Chriſtus ſic reſponder, dicens: Nunquam legiſtis.

Dicendum, quòd fuit primò ad faciendum ſolidum reſponſum: nam Iudæi tantam auctoritatem pręſtabant ſacris litteris, quòd plus eis credebant, quam quibuſcunq; rationibus, vel ſuaſionibus, putabant enim totum bonum eſſe in ſcripturis, Ioan. 5. Scrutamini ſcripturas, in quibus vos putatis vitam æternam habere. & quia auctoritas ſacræ ſcripturæ erat, quæ confirmaret laudes puerorum, allegauit illam, & ita allegauit aliam ad eiectionem venditorum de templo. & ita cum allegata eſſet ſcriptura, nihil illi reſponderunt.

Secundò, allegauit ſcripturam ad oſtendendum ſe eſſe aliquid magnum, qualem pueri pręedicabant: cùm de ſingulis actibus eius ſacra ſcriptura meminerit: & tamen de rebus illa non curauit. Tertiò ad redargutionem pōtificum, & ſcribarum, vtrique enim ad ſapientiam pertinebant. Nam ſcribæ ſunt doctores legis, quos alij Euāgeliſtæ interdum legis doctores, vel legis peritos vocāt, vt patet Luc. 5. Vbi legis doctores vocantur aliqui, ſup. 9. c. vocantur ſcribæ, & iſti docebant cæteros prædicādo legem, infra 23. ſcilicet, ſuper cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ, & Phariſæi, ad ſacerdotes autem pertinebat cognitio legis. Aggæi. 2. Interroga ſacerdotes legem: & Malac. 2. dicitur, Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem ex ore eius exquirent. Quòd ergo ignorarent iſti ea, quæ in lege erant, magna erat reprehenſio: & ita per modum redargutionis introducit Chriſtus, dicens: nunquam legiſtis, ideſt, legiſſe deberetis.

Quid Chriſtus voluit per hoc dicere, & quare tenuit iſtum ordinem reſpondendi potius quam alium.
Quæſt. XCII.

QVęritur, quid Chriſtus voluit, ꝑ hoc dicere: & quare tenuit iſtū modum reſpondendi, potius q̄ alium.

Dicendum, quòd voluit oſtendere legitimam eſſe lau- **F** dem a pueris impenſam, quia ſcriptura illā approbabat, dicens: ex ore infantium, & lactentium perfeciſti laudē, ideſt perfectam, & excellentem feciſti eſſe laudē, prolatā per os illorum. q. d. non ego ſum increpādus, qui has laudes tolero, neque pueri, qui illas proferunt, cum ſacra ſcriptura multo ante hoc illas approbauerit. Sic dicit Chryſoſt. ſ. Tanquam ſi dicat, ex quo mea culpa eſt, quia iſti clamant: nunquid mea culpa eſt, quòd ante tot millia annorum propheta hoc venturum eſſe prædixit? Ad ſecundum dicendum, quòd ideo ſic reſpondit, quia melius ſic euitabat inconueniens, quàm aliter quia iſta reſponſio eſt media. Nam aut Chriſtus manifeſtè approbaret laudem puerorum ſine aliquo colore dicendo, bene dicūt, quia verum eſt, quod de me dicunt, cū ego ſim rex Iſrael, & Meſſias: ſicut quando diſcipuli vocabant Chriſtū ma- **G** giſtrum, & dominum: nam dixit vos vocatis me magiſter, & dominus, & bene dicitis, ſum etenim: Io. 13. Aut diceret pueros errare, aut teneret mediam viam, ſcilicet, in qua, neque negaret, neque palam, & ſine colore aſſereret. Prima via non erat conueniens, quia tunc pontifices haberent occaſionem contra Chriſtum, & dicerent blaſphemauit: ſecunda erat minus cōueniens, quia erat falſa, & deſtruebat quod ædificauerat, ideo media via fuit conueniens, & iſta fuit quam tenuit. Nam nō dixit Chriſtus, de ſeipſo aſſerens quòd verum erat, quod pueri dicebant, ſed induxit ſcripturam, per quā oſtenderet laudem puerorum non eſſe reprehenſibilem, ſic dicit Hierony. Chriſti reſponſio moderata fuit, non enim dixit, ꝙ ſcribæ cupiebant, ſcilicet bene faciunt pueri, vt mihi teſtimonium perhibeant, neque rurſus dixit, errant, pueri **H** ſunt, debetis ætati ignoſcere, ſed profert teſtimonium de 8. Pſal. vt tacente domino teſtimonium ſcripturarū puerorum dicta confirmaret.

Quare non reſpondit nunc Chriſtus, ſicut reſpondit quibuſdam Phariſæis in via.
Quæſt. XCIII.

QVæritur, quare non reſpondit nunc Chriſtus, ſicut reſpondit quibuſdam Phariſæis in via, nam cū turbæ cępiſſent clamare, benedictus qui venit, dixerunt quidam Phariſæi de turbis ad Chriſtum, magiſter increpa diſcipulos tuos, & ille ait, dico vobis, ꝙ ſi hi tacuerint, lapides clamabunt, Luc. 16.c.

Dicendum, quòd non fuit pro nunc illa reſponſio cou- **I** ueniens, quia Pontifices, & Scribæ quibus, nunc Chriſtus loquebatur erāt peſſimi: nam inuidebant ei circa res diuinas. quas agebat, & indignabantur, & vt Chriſtus maliciam eorum confunderet, reſpondit per auctoritatem ſacra Scripturæ, quia nihil eſt firmius: illi autem Phariſęi, qui veniebant cum Domino in via, fortè non erant tam mali, quia licet Phariſæi eſſent, non ſequitur, quòd erant mali, quia aliqui Phariſæi erant, qui erant boni, & erant diſcipuli Chriſti, ſicut Nicodemus, qui erat ex Phariſæis, Ioan. 3. & erat diſcipulus Chriſti, & venit ad eum nocte, eod. cap. & fauebat Chriſto coram alijs Phariſæis, ita, vt eum ſemel Gallilæum vocauerint: Ioan. 7. capit. ſcilicet, quia fauebat Ieſu Gallilæo: potiſſimè, quia iſti Phariſæi veniebant cum Chriſto inter aliàs turbas, ideo, vel mali non erant, vel ſaltem non tam iniqui. ſicut Sacerdotes, **K** & Scribæ, ad quos nunc in templo Chriſtus locutus eſt, & ideo non erat opus tantum temperare reſponſionem ad illos, ſicut ad Pontifices, & ita Phariſæis reſpondit veritatem oſtendendo, pontificibus autem, quodammodo euadendo, & ſe defendendo à calumnia: nam cum dixit, dico vobis, quod ſi hi tacuerint, lapides clamabunt: oſtendit non ſolum non eſſe increpandam laudem, ſed etiam eſſe neceſſariam, ita quod oportebat, quòd aliqui eum laudarent. Nam ſi homines tacerent, clamarent lapides, & per hoc oſtendebat diuinum eſſe opus, cum aſſereret lapides clamaturos. Si autem talia coram pontificibus diceret, forſitan dicerent, quòd blaſphemabat, ideo illis ex ſcriptura reſpondit, nihil de ſe aſſerendo, ſed ſcripturam contra redargutionem pontificum opponendo. Secundo fuit, quia iſtud dictum eſt, ſ. nunquam legiſtis, ad confuſionem Pontificum, & Scribarum, vt oſtē-

Nihil eſt auctoritate ſacræ ſcripturæ firmius

dereptur

derentur inſipientes in ſcriptura, de qua tamen ipſi gloriabantur: iſti autem Phariſæi fortaſſis non erant periti in lege, & ita errare circa legem non erat eis confuſio: ideo noluit dicere eis nunquam legiſtis, ſed ſimpliciter veritatem aperuit: vel fortè quia illi ſequebantur Chriſtum, & ideo noluit eos confundere, quia non erant tam mali ſicut pontifices, & ſcribæ, quibus nunc reſpondit.

Quare poſt hæc Chriſtus reliquit pontifices, & ſcribas. Quæſt. XCIIII.

QVæritur, quare poſt hæc Chriſtus reliquit pontifices, & ſcribas.

Dicendum, quòd fuit primò, quia Chriſtus erat nunc in templo, & fecerat iam omnia, quæ ibi facturus erat. Nam orauit, eiecit venditores de templo, & ſanauit cæcos & claudos: & tandem reſpondit ipſis pontificibus, eum verbo impugnantibus: cùm autem nihil iam agendum ſibi in templo relinqueretur, receſſit inde: & quia pontifices, & ſcribæ manebant in templo, dicitur illos reliquiſſe. Secundò fuit, quia pontifices, & ſcribæ erant mali & incorrigibiles: & ideo fruſtra erat, quòd Chriſtus maneret cum eis. Nam quandiu erant in aliqua ignorantia circa Chriſtum, & perſequebantur eum bono animo, erat vtilis manſio Chriſti cum illis, vt ab ignorantia liberarentur, nunc tamen tam grauis oderant Chriſtum. quia pro bonis operibus eum oderant, ſcilicet quia miracula faciebat, ideo ſuperuacua erat mãſio Chriſti cum eis, & ſi aliqua correctio circa tales eſſe poteſt, melius eſt, dimittendo eos, quàm iniquitatem eorũ reſpondendo. Sic dicit Chryſoſt. Malum hominem melius dando locum poteſt aliquis vincere, quàm reſpondendo, quia malitia non deſtruitur ſermonibus, ſed excitatur, & ideo dominus recedendo compeſcere ſtuduit, quos reſpondendo non compeſcint. Tertiò, quia Chriſtus volebat ire extra vrbem, erat enim declinaturus ad ſumendum cibum, & ad hoſpitandum, & omnia ſibi neceſſaria, quæ in templo non habebat, ſed extra vrbem iturus erat, ideo reliquit pontifices, & ſcribas. Quartò fuit, quia Chriſtus voluit oſtedere, quod iſti iuſtè a Deo deſerebantur propter malitiam, in qua firmiter manebant, ideo in ſignum huius conueniens fuit, quod Chriſtus ab eis recederet.

Quare Chriſtus ciuitatem exiuit. Quæſt. XCV.

QVæritur, quare Chriſtus ciuitatem exiuit. Dicendum, quòd exiuit ad manendum, quod patet, quia in Bethaniam manſit nocte ſequenti, Aliqui autem dicunt, quòd ideo foris exiuit, quia melius hoſpitabatur foris, & melius prouidebatur ei quam in vrbe. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia viri ſancti non quærunt loca, vbi abundanter paſcantur, ſed vbi bene conuerſentur, ideo non iret hac intentione foras. Eſt igitur dicendum, quòd ideo foras exiuit, quia in vrbe non inueniebat hoſpitium: cùm enim tam ſerò eſſet, poſtquam Chriſtus fecerat in templo omnia, quæ facturus erat, circunſpexit ſiquis eſſet, qui eum inuitaret ad cœnam, vel ad hoſpitium, & nemo fuit, ideo iuit extra ciuitatem. Sic dicitur Marc. 11. ſcilicet: Et introiuit Ieroſolymam in templum, & circunſpectis omnibus, cũ iam veſpera eſſet hora, exiuit in Bethaniam. Et dicitur circunſpectis omnibus, ſcilicet ſiquis eſſet, qui eum hoſpitio reciperet, & quia nemo erat receſſit: Sic etiam dicit Hieronymus. Hinc autem intelligendum eſt, quòd dominus tantæ paupertatis fuerit, & ita nulli adulatus fit, vt in vrbe maxima nullum hoſpitem, nullam inueniret manſionem. Sed obijcietur, quod non ſit veriſimile, cũ enim tantus honor nunc Chriſto exhibitus fuerit, vt turbæ ſternerent veſtes in via, & ramos, & ſequerentur, atque præcederent eum turbæ multæ canentes Hoſanna: non erat veriſimile, quòd nemo eum hoſpitio reciperet, cùm aliàs reciperetur hoſpitio quocunque iret,

Dicendum, quòd turbæ quæ iſtum honorem impenderunt, non erant de ciuitate Ieruſalem, & ita non habebant domicilia ibi, in quibus Ieſum reciperent. Nam turbarum, quæ cantabant laudes Chriſti, quædam erant, quæ cum ipſo veniebant antequam intrarent Ieruſalem, ſcilicet, omnes, qui cum eo erant, quãdo exiuit de Bethania, aliæ quæ occurrerunt ei de Ieruſalem, & exierunt ei obuiam, antequam intraret in vrbem. De primis patet, quia non erant de Ieruſalem, cum venirent de foris cum Chriſto. De ſecundis patet, quia dicitur Ioan. 12. Quòd turba multa, quæ venerat ad diem feſtum audiens, ꝙ Ieſus veniret, exiuit obuiam illi, & tamen non erant de vrbe, ſed de foris venerant, & ita non habebant in vrbe, vbi Chriſtum reciperent. Pontifices autem, ſcribæ, & Phariſæi non reciperent Chriſtum hoſpitio, quia oderãt eum, ideo etiam ſi Chriſtus cum tanto honore intrauerit

B in Ieruſalem, non inuenit aliquos, quibus placeret eum hoſpitio recipere. Alia ratio fuit, quia placuit Chriſto hoc pati ad inſtruendum nos, circa viciſſitudines rerum mundanarum, ne turbemur cum interdum iuxta magna proſpera, graues accidant moleſtiæ, quia talis eſt rerum conditio, vt dicit Salomon, quòd riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudij luctus occupat, ita enim circa Chriſtum fuit, nunquam enim tantus honor ei delatus fuerat, ſicut nunc, & ita nunquam tam abiectus apparuit, vt nemo ei ipſo die cibum dare vellet, neque hoſpitium, ſed oporteret, quòd ante cibum exiret de vrbe Ieruſalem, & erat iam veſpera, Marc. 11. cap. Et hoc valde conſolatur nos, ne deijciamur animo, quando talia nobis acciderint.

C *Quare Chriſtus potius iuit in Bethaniam, quàm in alium locum. Quæſt. XCVI.*

QVæritur, dato, quòd extra vrbem ire vellet, quare potius iuit in Bethaniam, quàm in alium locũ. Aliqui dicunt, quòd illuc iuit, quia ibi bene paſcebatur in domo Marthæ, Mariæ, & Lazari. Et ſic patet, Ioan. 12. c. ſcilicet. Ieſus venit Bethaniam, vbi fuerat Lazarus mortuus, quem ſuſcitauit, fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha miniſtrabat.

Dicendum, ꝙ non ibat illuc ex hac cauſa, quia illud pertinet ad eos, quorũ Deus venter eſt, & gloria in confuſione eorum, qui terrena ſapiunt. Ad Philip. 3. capit. Talem autem Chriſtum eſſe volebant aliqui. ſ. Phariſæi, qui eũ de hoc calumniabantur dicentes: ecce homo vo-

D rax, & potator vini, & publicanorum amicus ſupra 11. capit. & falſum erat: ideo non quærebat hoſpitium in quo optime paſceretur, ſed locum melioris conuerſationis. Nam ita ipſe iubebat Apoſtolis, quòd quando irent in locum, quærerent, quis dignus eſſet, & illuc irent ad hoſpitandum, ſupra 10. cap. ideo etiam ipſe talia hoſpitia quæreret, & non paſcua pinguia. Secundò, quia hoc vitium Chriſtus valde vitare voluit in diſcipulis dicẽs, quòd quando intrarent in aliquam domum, manerent ibi, & non diſcurrerent de domo in domum. Luc. 10. & 9. cap. & hoc fiebat ne diſcurrerent per diuerſas domos, quærẽtes delicatiores epulas: ſed qualia eſſent apud hoſpites ſuos, talibus veſcerentur: ideo Chriſtus non quæreret delicatiora, ad hoc petẽs hoſpitia, in quibus talia inueniret. Tertiò, quia dicit Chryſo. ꝙ Chriſtus iuit Betha

E niam, vt ſcilicet maneret corporaliter, vbi ſpiritualiter repauſabat nam ſanctorum virorum eſt, quod non gaudeant, vbi epulæ largæ ſunt, ſed vbi ſanctitas floret.

Dicendum ergo, quòd non iuit Bethaniam propter cauſam prædictam: ſed primò iuit illuc, propter propinquitatem: nam Chriſtus non inueniens hoſpitium in Ieruſalem, exiuit inde ad horam veſperam. Mar. 11. capitulo. Sed tali tempore non poterat longe ire ab vrbe: ideo iuit ad loca propinqua ſicut eſt Bethania, quæ quindecim ſtadijs diſtat a Ieruſalem. Ioan. vndecimo capit. Secundò, quia Chriſtus non ſolùm hodie, ſed etiã quolibet die, dum nunc maneret in Ieruſalem, vſque ad mortem ſuam intendebat exire de vrbe ad manẽdum, & redire in Ieroſalem ad prædicandum, quod ita fecit: vt colligitur, infra in littera, & Marc. vndecimo capit. Et ideo etiam erat conueniens locus vicinus, ne nimis

fatigaretur, eundo & redeundo. Tertiò fuit, quia vt dicit Chrysoſt. Christus volebat manere corporaliter, vbi ſpiritualiter repauſabat: & quia iſta familia, quæ erat Bethaniæ, erat valde accepta Christo, quantum ad fidem, & deuotionem, ideo illuc ibat: erat enim Bethania villa Mariæ & Marthæ ſororum Lazari, & ibi ſuſcitauerat Christus Lazarum: Ioan. 11. & ibi ſteterat die in ramiſpalmarum, quando intrauit cum honore in Ieruſalē Ioan. 12. c. Erant autem nimis affecta Maria, & Martha ad Christum: ambæ etiam credebant in eum. Ioan. 11. & gaudebant in verbo eius: ita vt Maria ſtaret ſecus pedes eius, dulciter audiendo verbum. Luc. 10. cap. Quia ergo ibi magis ſpiritualiter requieſceret, illuc iuit ad manendum. Quartò, & principaliter iuit illuc ad ſpiritualem profectum Mariæ, Marthæ & Lazari, & eorum, qui erant in Bethania. Nam dicitur in littera, quòd manebat ibi, & docebat eos de regno Dei, pauco enim tempore manſurus erat cum hominibus, & hoc paucum tempus in doctrina verbi expendere volebat: & quia in generali prædicabat omnibus turbis quotidie in Ieruſalem in templo, voluit aliud tempus expendere circa aliquos in ſpeciali, eos docendo: non erant autem aliqui magis digni hoc beneficio, quàm Maria, Martha, & Lazarus, qui tanta deuotione ei efficiebantur, & quibus ipſe tantū beneficium præſtitiſſet, quòd Lazarum ſuſcitaret: ideo & illos elegit, quibus hoc bonum præſtaret, quòd apud eos quotidie manens doceret eos de regno Dei.

Bethania erat villa ſororū Lazari.

Sed dicetur ad quid Christus, reuertebatur in Bethaniam, quia ſatis erat, quòd reuerteretur in montem Oliueti, vel in hortos circa vrbem: ibi enim ſolebat ſæpe per noctem dormire, ſic colligitur Ioan. 18. c. de loco horti, in quo dominus per noctem captus eſt.

Nam dicitur quòd Iudas, qui tradebat eum, ſciebat locum, quia ſæpe illuc cōuenerat Ieſus cum diſcipulis ſuis. Et intelligitur, quòd adueniebant illuc ad dormiēdum per noctem. Nā ſi p noctē nō cōuenire illuc ad dormiendū nō quæreret eum ibi Iudas per profundam noctem, qñ eum Iudæis tradidit, & Luc. 21. capit. dicitur. Erat Ieſus diebus docens in templo, noctibus autem exiēs morabatur in monte, qui vocatur Oliueti, & omnis populus manicabat ad eum in templo audiendum.

Nota locum, & lectū vbi, vt communiter Christus dormiebat.

Dicendum, quòd opus erat redire in Bethaniam. Primò propter neceſſaria vitæ: nam ſicut in Ieruſalem nō inueniebat hoſpitium, ita neque inueniebat cibum: ideo oportebat alicubi eum quærere, & ad hoc ibat in Bethaniam, & reficiebatur apud Mariam, & Martham.

Secundò, quia manebat aliquod tempus Christo, in quo poterat prodeſſe in doctrina aliquibus, nam Christus reuertebatur in aurora ad templum, & prædicabat ibi, cùm dicatur Luc. 21. c. quia omnis populus manebat ad eum audiendum in templo, & poſt prædicationem, exibat de Ieruſalem, & ita magna pars diei erat reſidua, in qua poterat prodeſſe in verbo doctrinæ, & illam expendere volebat apud aliquos: ſed nulli digniores inuēti ſunt, quibus beneficium illud præſtaretur, quam Maria, Martha, & Lazarus, vt dictum eſt: ideo ad eos declinabat. Si autem Christus exiret de Ieruſalem per noctē, quando iam non eſſet hora prædicandi aliquibus, non declinaret ad aliquos, ad prędicandum eis: ſed exiret in hortos iuxta vrbem, ſicut in die Iouis cœnæ ad noctem quando captus eſt, vel exiret in montem Oliueti, & tamen propter multum temporis, quod reſiduum erat, declinabat quotidie Bethaniā, vt ibi doceret de regno Dei.

Marc. 11. b. Luc. 13. b. Marc. 11. c. Luc. 17. b.

Mane autem reuertens in ciuitatem eſuriit. Et videns fici arborem vnam, ſecus viam venit ad eam & nihil inuenit in ea, niſi folia tantum, & ait illi: Nunquā ex te fructus naſcatur in ſempiternum. Et areſacta eſt continuo ficulnea. Et videntes diſcipuli mirati ſunt, dicentes: Quomodo continuo aruit? Reſpondens autem Ieſus ait eis: Amen dico vobis, ſi habueritis fidem, & non hæſitaueritis, non ſolum de ficulnea facietis, ſed & ſi monti huic dixeritis, Tolle, & iacta te in mare fiet. Et omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis.

Reprobatio pontificum, ſcribarum & Phariſæorū.

Mane autem. Hic ponitur reprobatio pontificum, F Scribarum, & Phariſæorum in ſigno manifeſto, ſcilicet, quòd ipſi maledicendi erant ſicut ficulnea. Et dicitur. *Mane autem reuertens*, ſcilicet, præcedenti die ad veſperum declinauerat de Ieruſalem in Bethaniam, & manſerat ipſa nocte ibi: in aurora autem rediit in Ieruſalē, vt prædicaret in templo. *In ciuitatem.* Scilicet Ieruſalē, non nominat illam, quia ex præcedentibus colligitur, de qua diceret. *Eſuriit.* Corporaliter, & ideo petiuit cibum corporalem. *Et videns arborem fici.* Ideſt ficulneā longe a via, & dicitur Mar. 11. ſcilicet. Cumque vidiſſet a longè ficū. *Vnam.* Scilicet, erat ſola. *Secus viam.* Ideſt, iuxta, non autem erat multum propinqua, ſed potius diſtans. *Venit ad eam.* Ideſt, ad ficulneam. *Et nihil inuenit in ea.* Non enim habebat ficus. *Niſi folia tantum.* Hæc enim habebat, quæ oſtendebant ipſam habe- G re fructum, & fructum non habebat. *Et ait illi.* Ideſt, ad ficulneam. *Nunquam ex te fructus naſcatur.* Ideſt, quia habes folia, & non fructus maledico te, vt nūquam poſſit ex te fructus aliquis naſci. *In ſempiternum.* Ideſt, non ſolum non naſcatur iſto anno fructus ex te, ſed etiā nullo tempore. *Et continuo areſacta eſt ficulnea.* Ideſt, ſtatim dictis verbis illis arida facta eſt, ſic vt non appareret iam arbor viuens. *Et videntes diſcipuli eius.* Scilicet, videntes, quomodo areſacta eſt ſtatim poſt verba eius. *Mirati ſunt.* Erat enim res iſta admirabilis, quòd ſtatim dictis verbis deſiccaretur tota ficulnea. *Dicentes, quomodo continuo aruit?* Ideſt, quomodo potuit continuo areſieri dictis verbis Chriſti? *Reſpondens autem Ieſus.* Scilicet, ad verba admirationis illorum. *Dixit: Amen dico vobis.* Ideſt, certè dico vobis, ideſt non du- H bitetis de hoc, quòd non ſolum ego, ſed etiam vos facere poteſtis iſtud, & quilibet alius, qui non dubitauerit orando. *Si habueritis fidem.* Ideſt, fiduciam de obtinendo. *Et non hæſitaueritis.* Ideſt, non habueritis ſcrupulum aliquem dubitationis. *Non ſolum de ficulnea facietis.* Ideſt, non ſolum de ficulnea, quæ videtur eſſe minor: ſed etiam de rebus maioribus poteritis facere, quidquid volueritis. *Sed & ſi monti huic dixeritis.* Oſtendit montem ad oculum, de quo loquebatur. *Tolle, & iacta te in mare.* Ideſt, ſurge hinc, & iacta te in mare, vel pone te ſuper vndas maris. *Fiet.* Ideſt, non erit reſiſtentia, ſed ibit mons in mare. *Et omnia quæcunque petieritis.* Poſtquam dixit de eradicatione montis, quæ erat res magna, concluſit generaliter de omnibus aliis, quòd obtinerent quidquid vellent in I illis. *In oratione.* Ideſt, orantes ad Deum, vt faciat illis: quæ vos ex virtute veſtra, vel mandato non poteſtis facere. Chriſtus autem ſine oratione facere poterat: quia erat Deus. *Credentes.* Ideſt, fiduciam habentes firmam, ſine hæſitatione: quia qui aliquo modo infirmatur in corde ſuo, dubitans an fiet, quod petit, nihil obtinet. *Accipietis.* Ideſt, obtinebitis fieri, quia quædam oramus, in quibus nihil accipimus: quia pro nobis non petimus, ſed obtinemus quod petimus, ſed quia obtinendo beneficium ſuſcipimus, cum propter nos, ideſt, in fauorem noſtrum Deus concedat, quod petimus, dicimur accipereq; petimus a Deo.

Quomodo maledictio ficulneæ, ſe habet ad tempus eiectionis ementium & vendentium.

K *Quæſt. XCVII.*

QVæritur circa hoc, quod dicitur hic de ficulnea a Chriſto maledicta, quomodo ſe habet ad tempus eiectionis ementium & vendentium.

Dicendum, quòd quantum ad hoc multum diſcordant Marcus, & Matthæus in ordine narrationis, licèt in veritate rerum geſtarum non differant. Et eſt dicendum, quòd Marcus vult, quòd Chriſtus die in ramiſpalmarum, receptus fuerit in templum cantantibus pueris, & rediit in Bethaniam ad veſperum, & ipſa nocte nihil fecerit: ſequenti autem die in aurora, cum rediret in Ieruſalem inuenerit ficulneam in via, & maledixerit ei, & poſt hoc introiens ipſa die in templum eiecerit ementes, & vendentes de templo. Matthæus autem vult, quòd in die ramiſpalmarum, qua intra-

intrauit in templum, ſtatim eiecerit ementes, & vendentes de templo, & rediret in Bethaniam: ſequenti die, quãdo rediba in Ieruſalem maledixerit ficulneæ, & ita ponit ipſe, primo die eiectos vendentes. Marcus verò ſecundo die, & non apparet aliqua ratio neceſſario conuincens potius pro vna parte, quàm pro alia, & ita poſſet vtrunque liberè teneri, vt dictum eſt ſupra. Eſt autem dicendum, quod circa iſtud factum aliquid eſt, in quo

In q.64

ambo conſonant, & ambo diſcordant in aliquo: ambo enim concordant, quòd ſecunda die fuerit ficulnea areſacta, ſed diſcordant in eiectione, quia Marcus vult factam eſſe ſecundo die, ex ordine literæ, Matthæus autem primo die.

Dicendum autem videtur multum probabiliter, quod ordo rerum geſtarum fuerit ille, quem Matthæus ſecutus eſt, & non ille, quem Marcus. & hoc, quia litera Matthęi efficacius videtur concludere hoc, quàm litera Marci cõ

De ordine geſtarum.

B trarium, eo quòd tenendo factam eſſe eiectionem prima die, facilius eſt reſpondere ad literam Marci, quàm ſit reſpondere ad literam Matthæi, tenendo factam eſſe ſecundo die. Nam Marci vndecimo, dicitur, & introiuit Ieroſolymam in templum. Quod intelligitur de primo die, ideſt, die in ramiſpalmarum, & ſequitur: Et circunſpectis omnibus, cum iam veſpera hora eſſet, rediit in Bethaniam, ſcilicet, in ipſa die prima in ramiſpalmarũ, & ſequitur: Et alia die cum exierit a Bethania, eſuriuit, & cum vidiſſet à longè ficum, &c. Et ita ſecundo die oſtendit fuiſſe ficulneam maledictam, & quia illud clarè colligitur ex Marco, non ſolum ex ordine literæ, ſed etiã ex intentione expreſſa, concedimus, quòd verè fuerit maledicta ficulnea ſecunda die, & dicitur ibi in litera, quòd dixit Christus. iam non amplius in æternum quiſquam

C ex te fructum manducet, & audiebant diſcipuli eius: Et ſequitur: Et veniunt Ieroſolymam, & cum introiſſet in templum, cępit eiicere ementes, & vendentes, & ita ſequendo ordinem literæ, dicitur, quòd eiectio vendentium fuerit poſt maledictionem ficulneæ, & conſequenter fuerit die ſecundo. Et tamen dicendum, quòd cum ſolum ordo literæ hoc ſuadeat, ſed intentio Euangeliſtæ non appareat per aliqua verba, quòd fuerit poſt maledictionem ficulneæ. Poteſt dici, quod fuerit recapitulatio cum deberet præponi: nã neceſſe eſt dici, quòd aut Marcus, aut Matthæus fecerunt recapitulationem, vel anticipationem hic, cum ponant contrarium ordinem, & tamen facilius eſt de Marco hoc dicere, quàm de Matthæo, & hoc patet, quia Matthæus non ſolum ex ordine literæ, ſed ex intentione etiam ſua oſtenſa per literam expreſsè

D aperit, quòd fuerit hæc eiectio prima die, & quod fuerit ante maledictionem ficulneę. Nam dicitur ſupra in litera, & cum intraſſet Ieroſolymam, commota eſt vniuerſa ciuitas: & intrauit in templum Dei, & eiiciebat omnes ementes, & vendentes in templo. Et ita apparet ex ordine literę, quòd prima die ſtatim, quòd in templum intrauit eiecit ementes, & vendentes de templo. Et quantum ad hoc poſſet dici, quod erat anticipatio, cum ſolum appareat, ex ordine literæ, & non de intentione Euangeliſtæ expreſſa per literam, & tamen ea, quæ ſequuntur, videntur oſtendere neceſſario, quòd talis fuerit ordo. Nam poſt eiectionem vendentium ſequitur: Et acceſſerunt ad eum claudi, & cęci in templo, & ſanauit eos, & ita in eodem contextu antequam exiret de templo, poſt quam eiecit venditores, ſanauit cęcos, & claudos, & ſtatim dicitur, quod videntes hæc Principes Sacerdotum,

E & pueros clamantes Hoſanna indignati ſunt, & Chriſtus reſpondit illis: Nunquam legiſtis, ex ore infantium perfeciſti laudem? Et ſequitur ſtatim. Et relictis illis, a Principibus Sacerdotum, abiit foras, extra ciuitatem in Bethaniam, ibique manſit, mane autem reuertens in ciuitatem, eſuriit, & videns arborem fici, &c. Et ita iam poſt eiectionem vendentium, reliquerat Principes Sacerdotum de hoc indignatos, & abiit ipſa nocte in Bethaniam, & ſequenti die cum rediret de Bethania in Ieruſalem inuenit ficulneam, & maledixit illi: ideo multo veriſimilior eſt iſta poſitio, quàm quod teneatur ordo Marc. Sed dicendum eſt, quod Marcus recapitulatione vſus eſt. Matthæus autem tenuit hic ordinem naturalem rerum

A geſtarum. Sic tenet Auguſt. lib. de Concordan. Euangeliſt. dicens: In hoc etiam Marcus non eundem ordinem tenet cum Matthæo, ſed quia Matthæus, ita connectit. ſ. & relictis illis abiit foras, extra ciuitatem in Bethaniam, verum mane reuertentem in ciuitatem arbori maledixiſſe commemorat, probabilius creditur ipſe potius ordinem tenuiſſe temporis de vendentibus, & ementibus eiectis de templo: prætermiſit ergo Marcus, quod prima die factum eſt, cum intrauit in templum, & recordatum interpoſuit, cum dixiſſet, quod non inuenerit aliquid in ficulnea præter folia, quod ſecundo die factum eſt, ſicut ambo teſtantur. Sed adhuc alicui videbitur manere difficultas, quia Marc. 11. capit ponitur, quod maledixerit Chriſtus ficulneę, & non ſequitur, quòd aruerit, ſed quod diſcipuli audierunt verba maledictionis, & ſtatim ſequitur de eiectione vendentium, quo expleto ſequitur,

B & cum veſpera eſſet egrediebatur de ciuitate, & cum mane tranſirent, viderunt ficum areſactam à radicibus, & recordatus eſt Petrus, &c. Et ita manifeſte innuitur, quòd non fuerit factum de ficulnea vna die, ſed in duobus, & non taliter qualiter refert Matthæus hic.

Dicendum, quod hæc non obſtant, reſpondebitur. n. ad ea infra quæſtio. 129.

Quare fuit Chriſtus reuerſus ſequenti die mane & quem modum Chriſtus tenuit in iſtis quinque diebus ante mortem ſuam. Quæſt. XCVIII.

QVæritur, quare fuit Chriſtus reuerſus ſequenti die mane, & quem modum Chriſtus tenuit in iſtis diebus.

C Dicendum, quòd Chriſtus venit in Ieruſalem die in ramiſpalmarum, & occiſus eſt die veneris ſequenti, qui erat primus dies azymorum. Nam ipſa nocte, qua manducauit Paſcha cum diſcipulis, ſcilicet die Iouis ad noctem captus eſt, & ſequenti die occiſus, & ita venit in Ieruſalem die quinto ante Paſcha, quia, vt dicitur: Io. 12. c. Venit Ieſus in Bethaniam ſex dies ante Paſcha, ſiue ante ſex dies Paſchæ, & dicitur ibi, quod in craſtinum iuit in Ieruſalem cum ramiſpalmarum, & turba canente: Tota autem vita Chriſti his diebus fuit ſic, quod ibat Chriſtus in aurora ad templum, & manebat ibi prædicans magna parte diei, & deinde reuertebatur in Bethaniam, & reficiebatur, & manebat reliqua parte diei, & nocte tota, & deinde in ſumma aurora reuertebatur in Ieruſalẽ in templum, & prædicabat, & deinde reuertebatur in

D Bethaniam, ad hoc enim adiuuabat, quia Bethania erat, iuxta Ieruſalem, ſ. quindecim ſtadiis diſtans, quæ faciũt quaſi leucam: Ioan. 11. cap. Et ita ſine magna difficultate poterat quotidie ire, & reuerti, & hoc fecit vſque ad diẽ Iouis cęnæ, quia erat Paſcha ipſo die ad veſperum, & Paſcha non licebat manducari in quolibet loco, ſed ſolum Sanctuarii Deuteronom. 16. cap. Ideo diſcipuli quæſierunt ab eo, vbi iuberet parari Paſcha ad manducandum, & ipſe iuſſit in ciuitate, in loco quodam, infra vigeſimoſexto, & Marc. 14. & quia per noctem manducabatur Paſcha, non reuerſus eſt illa nocte in Bethaniam, ſed manſit in Ieroſolymam, & ideo capi potuit conuenientius ipſa nocte, quam aliis. Et iſta etiam fuit cauſa quare, quando Chriſtus manducaturus fuit Paſcha in Ieruſalem, quę-

Paſcha mãducabat ſi Sãctuario.

ſierunt ab eo diſcipuli, vbi vellet ſibi parari manducare Paſcha, & ipſe nominauit locum, ſcilicet, quia diebus om-

E nibus præcedentibus non fuerat Chriſtus hoſpitatus in domo aliqua in Ieruſalem. Nam ſi alicubi hoſpitatus eſſet ad manducãdum per diem in iſtis quinque diebus, ibi manducaſſet Paſcha, neque mutaret domum, cum ipſe dixerit diſcipulis, quòd poſtquam intrarent in domũ aliquam ad hoſpitandum, non exirent inde vagando de domo in domum, ſed ibi manerent, quandiù in ciuitate, vel loco illo manendum eſſet. Luc. 9. & 10. c. ergo ipſe non mutaret hoſpitium ad celebrandum Paſcha, neque diſcipuli quęrerent, vbi vellet ſibi parari Paſcha, ſed quia nullam domum in omnibus iſtis diebus intrauerat in Ieruſalem, ad ſumendum cibum, neque ad dormiendum per noctem, quæſierunt nunc vbi vellet ſibi parari Paſcha, infra 26. & Marc. 14. capit. Et hoc ſignificatur hic

in

F in litera, quia dicitur, quòd relictis illis, ideſt principibus Sacerdotum abijt foras extra ciuitatem. mane autem reuertens in ciuitatem eſuriſt. Marcus autem magis hoc expreſſit, qui poſuit pluries iuiſſe, & rediſſe Chriſtum de Ieruſalem in Bethaniam, & è contrario, ſcilicet, & introiuit Ieroſolymam in templum, & circunſpectis omnibus, cum iam veſpera eſſet hora, exijt in Bethaniam cũ duodecim, & alia die cum exiret à Bethania eſurijt: Et ſequitur: Et veniunt iterum Ieroſolymam. & cum introiſſet in templum, cœpit eijcere vendentes. Et poſtea dicitur: Et cum veſpera eſſet facta, egrediebantur de ciuitate, & poſtea ſequitur. & veniunt rurſus Ieroſolymam, & ita totum illud tempus, nihil aliud fuit, niſi ire, & redire Chriſti, de Ieruſalem in Bethaniam, & è contrario. Sed quem modum tenuerit Chriſtus in diebus iſtis, Lucas magis aperuit, quia dicitur Luc. 21. cap. G Erat autem diebus docens in templo: noctibus verò exiens morabatur in monte qui vocatur Oliueti, & omnis populus manabat ad eum in templo audiendum, & iſtud dixit de illis diebus quinque, qui fuerunt inter diem in ramiſpalmarum, & Paſcha. Quod patet, quia poſt iſta verba, ſtatim nullo interpoſito adiunxit Lucas: Appropinquabat autem dies azymorum, qui dicitur Paſcha. Et dicitur, quòd erat diebus in templo docens, ſcilicet, magna parte cuiuslibet illorum dierum quinque, & poſtea diuertebat ad refectionem ſuam rediens in Bethaniam. Quod autem dicitur, quod noctibus manebat in monte Oliueti, non eſt intelligendum, quod dormiret in monte, ideſt, in agro, extra domus, licet hoc aliquando Chriſtus egerit, dormiens in horto illo, in quo captus eſt, vt innuitur Ioannis decimooctauo capitulo, ſed dormiebat in Betha- H nia, vt Matthæus, & Marcus innuunt, ſed quia illa villa eſt in monte Oliueti, ſcilicet, in latere eius, manendo ibi dicebatur manere in monte Oliueti. Sic etiam dicit Beda: Cum iam veſpera eſſet hora, exijt cum duodecim in Bethaniam: non enim hoc ſemel fecit, ſed per omnes quinque dies, ex quo Ieruſolymam aſcenderat, vſque ad tempus paſſionis, hoc ipſum ſemper agere ſolebat, vt per diem in templo doceret, nocte verò exiens maneret in monte Oliueti.

Ad quid Chriſtus veniebat quotidie in templum de Bethania ad prædicandum, cum eſſet maximus labor. Quæſt. XCIX.

Q Væritur, ad quid veniebat quotidie Chriſtus in I templum de Bethania ad prædicandum, cum tanti eſſet laboris quotidie hoc facere.

Dicendum primo. quod Chriſtus hoc faciebat, quia commune erat ei in omni tempore ſimilia facere licet. n. non legamus eum in alio tempore manere in Bethania, & venire ad prædicandum quotidie in Ieruſalem, tamẽ hoc erat commune, quod in quocunque tempore, & quocunque loco eſſet, non manducabat panem occioſus, ſed ſemper vacabat doctrinæ, & verbo; & hoc, quia iſtud erat officium, ad quod venerat. Sic enim dixit Marc. 1. & Luc. 4. Eamus in proximas villas, & in proxima loca, vt ibi prædicem: ad hoc enim miſſus ſum. Et in hoc tantum feruorem oſtendebat, quod ſæpè cum cibo vacare vellet, venientibus de nouo turbis ad eum ſurgebat à menſa, & prædicabat illis, vt patet Marc. 3. & aliquando K cum iam præteriſſet hora ciborum, & labore itineris fatigatus eſſet, offerentibus diſcipulis ei cibos manducare nolebat, expectans aliquos, quos ad ſe venturos ſciebat: ſicut patet Ioan. decimoquarto, cap. quando venerunt Samaritani ad eum ad fontem.

Officiũ Xp̃i ad q̃ miſſus fuerat.

No. feruorem Xp̃i circa p̃dicationẽ, & doctrinã, ſ quo ſumãs exẽplũ nr̃i Ep̃i q̃ i eis ſuccedunt loco

Et in tantum erat iſte feruor magnus, quod putabatur à diſcipulis interdum rationem excedere, & ſemel vocauerunt eum inſanum, & exierunt tenere eum dicentes, quoniam in furorem verſus eſt. Marc. 3. capit. Scilicet, quando volente eo ſedere ad menſam hora tarda, ſuperuenerunt turbæ de nouo, & ipſe recedens à menſa exijt ad turbas, vt prædicaret eis, & tunc exierunt diſcipuli tenere eum dicentes, quoniam in furorem verſus eſt. Non ergo erat, nunc admirandum, quod iſtud faceret, cum poſtquam prædicare cœpit ſemper fuerit ardens in iſto opere. Secundo fuit ſpecialiter, quia nunc Chriſtus tranſiturus erat de hoc mundo per mortem, & quia multa ſibi agenda manebant, tempus autem paucum erat, oportebat feruenter inſiſtere huic operi, potius quàm alijs temporibus: vnde apud Euangeliſtas plura leguntur dicta, & facta iſtis paucis diebus, ſcilicet, quinque, quàm in multis alijs diebus ſimul. & etiam in iſtis diebus faciebat opera ſingulariora, quàm alio tempore: ſic innuitur Ioan. 13. Sciens Ieſus, quia venit hora eius, vt tranſeat, ex hoc mundo ad patrem, cum dilexiſſet ſuos, qui in mundo erant, & in finem dilexit eos, & ita innuitur. quòd ea, quæ ſequuntur ibi, ſcilicet, de lotione pedum, & de confectione corporis ſui, & ſanguinis non feciſſet tunc, niſi quia tunc tranſiturus erat de mundo, & ita loquendo multa dicebat diſcipulis ſuis ſpecialia, quæ prius nõ di- G xerat, vt patet Ioan. 13. vſque ad decimũoctauum c. Tertio fuit, quia nunc erat tempus paſchale, & conuenerat maxima multitudo, & ideo erat conuenientiſſimum tẽpus prædicandi. Nam ter in anno venire tenebatur omnis maſculus de genere Iſrael in Sanctuarium Domini. Exod. vigeſimotertio, & trigeſimoquarto. Et illud erat nunc in Ieruſalem, ſcilicet, templum Salomonis: Et inter cætera feſta præcipuum erat feſtum azymorum, in quo plurimi veniebant, & iſtud feſtum erat nunc, vt patet Io. 12. cap. & turba multa conuenerat, etiam ſi nondum eſſet feſtum, quia præoccupauerant venire, vt purificarent ſe ante feſtum, ſecundum ritum legis & puri poſſent mãducare Paſcha, Io. 11. quia Paſcha ab immundis manducari non poterat. Num. 9. cap. Sed differrebant illud ad ſequentem menſem. & ita Principes Sacerdotum noluerũt H introire in prætorium Pilati, ne contaminarentur, ſed manducarent Paſcha, Ioan. 18. Et iſta turba multa exijt ei obuiam de Ieruſalem cum ramiſpalmarum.: Io. duodecimo capit. circa hanc multitudinem frequentare verbum prædicationis conueniens erat quia fortè multi ibi erant, qui nunquam prædicantem Chriſtum audierant; & conueniens erat, nunc eos plene informari, vt crederent, quia non erat eis amplius prædicaturus, etiam erãt ibi aliqui gentiles, qui venerant ad adorandum in templo, Ioan. 12. & illi volebant videre Chriſtum, & audire, eod. cap. & propter iſtos expediebat frequentare ſermonem. Quarto fuit, vt per frequentem prædicationem eſſet Chriſtus notus toti genti Iudæorum, quæ venerat ad diem feſtum & poſtea cum occideretur, ſcirent quem occidebant. Nam cum poſt quinque dies occidendus eſ- I ſet, ſi hoc tempore ſe ſubtraheret turbis, vel ſaltem non ſe manifeſtaret eis, valdè poſſet ignorari ab illa multitudine, quæ conuenerat, & tunc non eſſet mirum, ſi ſuadẽtibus principus Sacerdotum, peteret tota turba Ieſum crucifigi, quia neſcirent quis eſſet: nunc verò cum tã frequenter, & quotidie prædicaret, tota turba eum notum habebat, quia dicitur Luc. 21. capit. quod erat diebus in templo docens, & noctibus manebat in monte Oliueti, & omnis populus manabat ad eum audiendum. Et ſic non deberent perſuaderi à pontificibus ad petendum eũ ad mortem, & ſi perſuaderi voluerunt, apparet eos de magna culpa teneri. Quinto, vt manifeſtior ſit Iudæorũ iniquitas coram tota gente eorum, & etiam coram gentilibus, ſcilicet, quod talem virum ſanctum occiderent, qui erat doctor veritatis, & tam feruenter inſtabat doctrinæ, & profectui populorum, erant enim multi Iu- K dæorum, qui non conſentiebant huic morti Chriſti, ſic dicitur Luc. 23. & omnis turba eorum, qui ſimul aderant ad ſpectaculum iſtud, & videbant, quæ fiebant percutiebant pectora ſua, & reuertebantur. Iſti autem dolebant, quia videbant virum ſanctiſſimum iniuſtè occidi, & hoc quia viderant opera eius, & doctrinam, & poſtea referrẽt in regionibus ſuis de iſta tam iniqua morte, & ſic fierent faciliores ad credendum reſurrectionem eius, & recipiendum legem eius, quam ipſi per os eius prædicari audierant, ideo conueniens fuit, quod valdè inſtaret doctrinæ tempore illo. Etiam fiebat hoc propter gentiles, nam etiam multi gentiles conuenerant in Ieruſalem, vt adorarent in die feſto: Ioan. 12. capit. & illi audientes doctrinam illius, & poſtea videntes iniuſtam mortem annunciauerunt in populis ſuis, & ita fierent faciliores gentes

Sed reſtat dubiũ quare cõtra morẽ vcrat iſta q̃ cõtra hebant Prĩcipes ſacerdotũ introeũdo in p̃toriũ Pilati. vide 26 c.

tes ad credendum in Chriſtum. Sexto fuit, ad oſtendendum Iudæis, quòd non occidebant eum quaſi nolẽtem, ſed quòd ipſe ſpontè venerat ad mortem. Nam toto tempore præcedenti manebat cum eis in templo, publicè p̄dicans, & non audebant manum mittere ad eum. Nunc autem miſerunt, ideo ſignum fuit, quòd prius non audebant, ſed tunc ipſe ſe tradidit concedens eis horam ad hoc, ſic dicitur Luc. 23. c. Quotidie fueram vobiſcum in templo, & non extendiſtis manus in me, ſed hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum. Et tamen non potuiſſet nunc dicere Chriſtus hæc, niſi omnibus iſtis diebus veniret ad prædicandum: ideo quotidie prædicauit illis quinque diebus vſque ad mortem.

Quare Chriſtus in aurora reuertebatur de Bethania in templum. Quæſt. C.

QVæritur, quare Chriſtus in aurora reuertebatur. Dicendum, quòd primo faciebat ad oſtendendũ ſe ſolicitum laboratorem. Nam operator ſtudioſus nullam partem diei ſine opere relinquit, & tamen mane eſt melior pars diei, ideo in mane incipiebat, ſic dicit Beda. Nota autem moram ſtudioſi operatoris, dum dicitur, mane reuertiſſe in ciuitatem, vt prædicaret, & vt aliquos Deo patri lucriſaceret, & vocatur hic mane, ipſum crepuſculum matutinum, ante ſolis ortũ, ſtatim, vt ceciderunt tenebræ noctis. Sic dicit Hieronym. Diſcuſſis autem noctis tenebris, cum dominus in ciuitatem reuerteretur, eſuriit. Secundo fuit, quia ipſe iturus erat in Ieruſalem, & ibi prædicaturus, & diſtabat a Ieruſalem per leucam, ſcilicet per quindecim ſtadia Io. 11. cap. ideo, vt veniret tempore conuenienti ad prædicandum incipiebat mane venire. Tertio, quia illo tempore Chriſtus iturus erat, quo populus vellet eum audire promptè, & tamen in aurora erat populus expectans eum ad audiendum: ergo mane venire debebat ad prædicandum, ſic dicitur Luc. 21. Diebus erat in templo prædicans, & noctibus exiens morabatur in monte, qui dicitur Oliueti, & omnis populus manabat ad eum in templo audire eum, vt igitur non expectaret ſuperuacuè eum populus, veniebat mane.

Quarto, quia cum Chriſtus appropinquaret paſſioni, & ideo in qualibet prædicatione multa dicturus eſſet ad longã horã, iõ multo tp̄e opus erat: non poſſet aũt facere, niſi cito inciperet, quia populus nõ poſſet expectare vſq; ad tardam horam diei, quia illud erat tempus diuertendi ad cibos, & ad alia, ideo veniebat ſummo mane, vt ſic diù eum poſſet audire populus, & non attediaretur.

Quinto etiam conueniebat ipſi Chriſto: nam non habebat hoſpitium in Ieruſalem ad manendum, neque ad ſumendum cibos, ſed quotidie poſt prędicationem reuerſurus erat in Bethaniam ad refectionem, ideo oportebat, vt cito inciperet prædicationem, quia aliàs tarda hora eſſet, quando finiret, & tardior multum, quando rediret in Bethaniam ad refectionem, & licet Chriſtus in ſeipſo ſatis toleraret, tamẽ diſcipuli ſui, qui adhuc infirmi erãt: grauarentur nimium, & debilitarentur ex hoc: Chriſtus autem nolebat contriſtare eos, ideo veniebat ſummo mane, vt redire poſſet hora competenti: ſic enim quadã vice valdè indignati ſunt contra Chriſtum, quia cum eſſet tarda hora, & ille ſedere vellet ad menſam, ſuperuenientibus turbis ad eum, exiit ad illas, & tunc diſcipuli exierunt tenere eum, ne exiret, dicentes: Quoniam in furorem verſus eſt.

An iſta fames fuerit vera, vel non. Quæſt. CI.

QVæritur, cum dicatur hic, quòd mane reuertens, eſuriit, an iſta fames fuerit vera, vel non.

Dicendum, quòd fames, ſi non eſt vera non eſt fames, & tamen Matthæus, & Marcus dicunt, quòd Chriſtus eſuriit, ideo aſſerendum eſt, quòd fuerit vera fames.

Secundo, quia in Chriſto ponimus quotidie fuiſſe veram famem, ergo, & tunc conueniens eſt, fuiſſe famem veram, eſt enim fames appetitus cibi, ſed in Chriſto quotidie erat iſte appetitus, cum quotidie vteretur cibis, &
A tamen ſumere cibum non eſt, niſi propter appetitum, & indigentiam eius, ergo quotidie famem patiebatur.

Tertio patet, quia in Chriſto erat iſta paſſio famis, & ſitis ſicut in nobis: accepit enim Chriſtus paſſiones noſtras, & defectus, qui non dicunt peccatum, neque ad peccatum mouent, neque ipſum indiuiduum reddunt minus laudabile, ſcilicet illas, quæ oſtendunt veritatem naturæ humanæ, & ſunt communes omnibus, vt famem, ſitim, ſoporem, pati a frigore, à calore, & à duris, & cæteris, quę ſunt ſecundum tactum: peccatum autem, & ignorantiam, & paſſiones affectionis, ſecundum quas tentari dicimur, vt libido, & ſimiles non accepit, non eſt autem aliqua magis oſtendens veritatem humanæ naturę, quã fames, quæ eſt ad conſeruationem indiuidui, ergo iſtum ſuſcepit: ſi enim non pateretur famem, non vteretur cibo, quia eſſet ſuperuacuum, & ſi cibo non vteretur, nemo eum hominem putaret, ſed phantaſticum habere corpus, cum, & nunc cibis vtentem, & agentem, quæ cæteri homines agunt, dixerint quidam hæretici non habuiſſe verum corpus humanum: ergo, & nunc veram famem habuit.

Xp̄s accepit paſſiones nr̄s p̄ter peccatum.

B (at "mo eum hominem putaret")

An iſta fames fuerit naturalis, vel ſupernaturalis. Quæſt. CII.

QVæritur, dato quòd fuerit iſta fames vera, an fuit naturalis, ideſt, ex naturali cauſa proueniens, vel ſupernaturalis fuerit, ideſt, proueniens, ex cauſa voluntaria. Aliqui dicunt, quòd fuit naturalis: nam ſicut in Chriſto quotidie erat vera fames, ita, & erat naturalis, ideſt, proueniens ex defectu quodam nutrimenti conuer-
C tibilis ad reſtaurationem deperditi per continuam actionem caloris. Ideo videtur, quòd non debet poni ſupernaturalis: nam nunquam eſt ponenda pluralitas, neque miraculum ſine neceſſitate: ergo vbi poteſt aliquid ſine miraculo poni, non debet dici, quòd fuit miraculum, ſed in Chriſto poterat eſſe fames naturalis, cum in eo quotidie eſſet naturalis fames: ego non debet poni, quòd fuerit iſta ſupernaturalis.

Dicendum, quòd ſicut fames quædam eſt naturalis, ideſt, proueniens ex defectu cibi conuertibilis ad reſtaurationem deperditi, ita, & quædam eſt ſupernaturalis, ideſt, proueniens ex cauſa voluntaria, poteſt enim Deus appetitum cibi cauſare, vbi nullus defectus eſt, ſed repletio. In præſenti autem, licet poſſet quis ponere in Chriſto famem naturalem, cum ſoleret eam pati: tamen tunc
D non erat veriſimile, quòd eſſet naturalis, quia nocte pręcedenti comederat ſumendo refectionem neceſſariam: ideo non eſt veriſimile, quòd ante ſolis ortum eſuriret. Nam in crepuſculo matutino, vt dictum eſt ſupra veniebat de Bethania in Ieruſalem. Sed dicendum, quòd iſtã famem voluit nunc Chriſtus in ſeipſo cauſare ad ſignificationem rerum: nam volebat ire ad ficulneam, vt nihil *In quæſ.*
inueniendo in ea malediceret eam, & tamen cibum, quę *101.*
rere non debebat, niſi eſuriret, ideo voluit in ſeipſo famẽ cauſare præter curſum naturæ: ideo non erat naturalis. Et patet, quia ſi eſſet fames naturalis, & iret Chriſtus ad ficulneam, ideo diceretur illuc iuiſſe, quia eſuriebat, & non ob aliam cauſam. Et tunc falſum eſt, quia etiam ſi eſuriret naturaliter, non iret tali hora ad capiendum ci-
bum, ſed ſuſtineret cibum, quia inhoneſtum erat tali ho-
E ra manducare, cum dicatur Eccleſiaſt. 10. cap. væ tibi terra, cuius Rex eſt Puer, & Principes eius mane comedũt. Chriſtus autem erat omnis virtutis exemplar, ideo non comederet tali tempore: Ideo dicendum eſt, quod non fuit naturalis fames, ſed à Deo ſupernaturaliter cauſata propter ſignificationem.

Ad quid in Chriſto fuit fames iſta ſupernaturalis. Quæſt. CIII.

QVæritur, ad quid in Chriſto fuit fames. Nam videtur, quòd nullo modo erat neceſſaria iſta fames ſupernaturaliter, quia, aut iſta fames eſſet neceſſaria ad hoc, quòd ſecundum eam comederet, aut ad hoc, quòd diſcipulis ſe appetere cibos oſtenderet:

Non

Non autem ad primum, quia Chriſtus non comedit tūc F quicquam, neque ibat animo comedendi. Nam ſi hoc animo iret, ipſe pararet ſibimet quid comederet: Non etiam quantum ad ſecundum, quia ſiuè verè Chriſtus in ſe haberet paſſionem famis ſiue non: diſcipuli non poterant ſcire, quia iſta eſt paſſio interior, quam nemo agnoſcit, niſi qui patitur, ideo ſiue famem pateretur, ſiue non, quando ibat ad ficulneam, non cognoſcerent hoc diſcipuli, & ita ſuperuacuum videbatur famem ſupernaturalem cauſare in eo. Dici poterat, quòd in Chriſto nulla fames tunc fuit, ſed ibat ad ficulneam, vt quæreret in ea ficus, quaſi famem patiens, niſi Euangeliſtæ dicerent, quod eſurijt, & quia illi aſſerunt, quod eſurijt, oportet concedi, quod verè eſurijt. Et quia non erat veriſimile, quod eſſet fames naturaliter proueniens, eſt dicendum, quòd fuerit fames ſupernaturalis. Sed tunc dicetur, dato quod G oporteat hoc concedere, quia Euangeliſtæ illud poſuerunt, & ipſi non ſcripſerunt, niſi, quia fuit, quia nulla neceſſitas videtur ponendi iſtam famem, vt dictum eſt.

Dicendum videtur quibuſdam, quòd fuit ad ſignificationem. Nam Chriſtus verè famem patiebatur, ideſt, deſiderium ſpiritualis ſalutis Iudæorum, & bonorū operum, & ad ſignificandum illam voluit in ſe pati veram famem. Sed dicendum, quod iſtud non eſt neceſſarium, quia ad ſignificandum aliquid oportet ſignum eſſe notū eis, quibus aliquid volumus ſignificare, quia aliàs nihil magis notum erit ſignum, quàm res ſignificata, & conſequenter erit inutile ponere aliquid tanquam ſignum, & tamen fames cum ſit paſſio interior, quæ non poterat eſſe nota diſcipulis, qui illam non videbant non poterat H eſſe conueniens ſignum, ideo nō ponitur illa, vt ſignum, ſed exteriora, quæ à fame prouenire videntur, ſcilicet ire ad quærendum cibum, poterant eſſe conuenienter ſignū, & tamen iſta poterat Chriſtus habere ſine aliqua fame ſupernaturaliter indita, vel cauſata, quod iret ad ficulneam, velut cibos quæſiturus: ergo non erat fames neceſſaria. Dicendum ergo, quod fames videtur fuiſſe neceſſaria ſolum ad verificandum ſcripturam, quæ de hoc fieret. Volebat enim Deus, quod iſtud factum Chriſti euntis ad ficulneam, & maledicentis eam ſcriberetur, & quia ſi ſcriberetur, quod Chriſtus ibat ad quærendum cibos, oportebat cauſam apponi, quia nihil ille ſine cauſa legitima faciebat, & tamen cibi non ſunt niſi ad famem I tollendam, ideo debuerunt exprimere, quod eſurijt, ſed hoc nō poterat eſſe verum niſi fames ſupernaturalis cauſaretur in eo, ideo dicendum, quòd illa cauſata eſt, vt Euangeliſtæ poſſent vera ſcribere.

Alij dicunt, quòd in Chriſto non fuit, tunc fames vera, & ideo neque naturalis, neque ſupernaturalis. Et ita non oportet reſponderi ad dubium, ſed concedetur, quod ſicut non fuit neceſſaria fames, ita, neque verè fuit in eo, ſed Euangeliſtæ dicunt famem fuiſſe in Chriſto, vel quod eſurijt, non quod ita fuerit, ſed quod ita diſcipuli putauerunt, cum enim viderunt eum cibos quærere, crediderunt, quod eſuriebat, ſed ſciebant Euangeliſtæ, quando ſcripſerunt, quod Chriſtus non eſurierat, ſed opinionem, quam tunc habuerunt diſcipuli, ſcribunt, ſicut, & circa ſequentia manifeſtum eſt, quando dicitur, quod K iuit ad quærendum ficus, & non inuenit, vt dicitur hic, & Marc. 11. quod non ibat ad quærendum, quia ipſe ſciebat, quod ficus non erant in ficulnea ſed Apoſtoli, putabant, quod ibat ad quærendum, ideo ſic ſcripſerunt Euangeliſtæ. Sic dicit Chryſoſt. ſ. Cum veniſſet ad ficulneam, nihil inuenit in ea præter folia: manifeſtum eſt, quod hoc ſecundum ſuſpitionem diſcipulorum dicitur, qui æſtimabant propter hoc Chriſtum ad ficulneam acceſſiſſe, & propter hoc ab eo ficulneam maledictam, quia fructum non inuenit in ea. Iſta poſitio ſatis veriſimilis eſt. Sed, quia communius tenetur, quod verè eſurierit, & Chryſoſt. dicit, quod ex diſpēſatione Chriſtus conceſſit carni ſuæ hanc famem, tenendum eſt, quod verè eſurierit, vt dictum eſt, ſupra, & fuerit fames iſta ſupernaturalis, vt dictum eſt præced. quæſt.

In qu. 102.

Quare dicitur, quòd mane reuertens eſurijt.
Quæſt. CIIII.

QVæritur, quare dicitur, quod mane reuertens eſurijt. Dicendum, quod fuit in veritate, quod in aurora, quando veniebat de Bethania in Ieruſalem, eſurijt: ideo Euangeliſtæ ſic ſcripſerunt, quia ſic fuit. Sed dicetur, quare voluit Chriſtus potius iſto tempore eſurire, quam alio. Nam cum fames iſta eſſet ſupernaturalis, vt dictum fuit, ſup. & ideo erat voluntaria, poterat quandocunque vellet illam habere ſiuè Mane ſiuè Meridie.

Dicendum, quod fuit primo ad oſtendendum, quod iſta fames non eſſet ei naturalis. Nam ſi eſſet, quando Chriſtus de Ieruſalem rediret in Bethania facto ſermone, quia eſſet iam magna pars diei lapſa, & fortè circa meridiem, & tunc naturaliter famem pati poſſet, imò pati veriſimile eſſet, & ideo ſi diceretur, quod eo tempore eſurierit, intelligeretur, quòd naturalis erat fames; ſed hoc non erat conueniens. Primo, quia putaretur, quod iſta fames eſſet appetitus corporalis cibi, & nō eſſet ſignificatiua, alicuius rei, ſicut fames noſtra, nihil ſignificat, ſed ſolum eſt deſiderium cibi. ſed de tali fame, nihil in ſcriptura dicendum erat, quia in illa non deſcribuntur, niſi ea, quæ important aliquod myſterium, ideo debuit eſſe in mane tali tempore, in quo nemo veriſimiliter putaret, quod Chriſtus, aut aliquis alius eſuriret, & ideo Euangeliſtæ cautiſſimè egerunt, quia non ſolum dixerūt Chriſtum eſuriſſe, ſed etiam tempus deſcripſerunt, ſcilicet, quod mane eſurijſſet, vt ex tempore argui poſſet qualis erat iſta fames. Sic, & Beatus Petrus arguit, ex tempore de locutione Apoſtolorum per varia idiomata infuſo ſubito Spirituſancto. Nam Iudæi iſta videntes dixerunt irridendo, muſto pleni ſunt iſti, & ille ait: non enim ſicut vos æſtimatis ebrij ſunt iſti omnes, cum ſit hora diei tertia, ſed hoc eſt, quod dictum eſt per Iohel Prophetam. A fortiori, ergo cum eſſet, nunc ante ſolis ortum, quando Chriſtus dicitur eſurijſſe, apparet, quod non erat fames naturalis.

Secundo, vt non attribueretur ei defectus ignorantiæ: nam cum eſurijt, iuit ad ficulneam, in qua nihil inuenit, niſi folia. Si autem eſſet hora tarda in qua naturaliter eſurire crederetur: putaretur, quòd ideo iuiſſet ad ficulneam, vt ficus inueniret, & manducaret, & tamen non inuenit: ideo appareret, quòd ipſe neſciebat omnia, quod falſum eſt, cum omnia verè ſciret. Dato autem, quòd nō eſſet fames naturalis, ſed ſupernaturalis ad aliquid ſignādum, appareret, quòd non iret ad ficulneam, vt comederet ficus, ſed ad aliquid aliud, ideo etiam ſi non inueniret ficus, non imputaretur ei ad ignorantiam.

Tertio, vt non aſcriberetur ei crudelitas, ſiuè immoderata, & irrationabilis indignatio. Nam ſi putaretur eſſe fames naturalis, & Chriſtum iuiſſe ad ficulneam, vt ficus inueniret: crederetur, quòd fruſtratus ſpe ſua, ex nimia indignatione maledixerit ficulneæ, quod erat irrationabile valdè, ideo, vt videatur, quod non ex indignatione maledixerit, ſed ex aliqua neceſſitate ſignificationis, debuerit apparere, quòd illa fames non eſſet naturalis, ſed ad ſignificationem, & ad hoc fuit conueniens, quod eſſet in tali tempore, in quo nemo præſumeret veriſimiliter, quòd eſuriret Chriſtus naturaliter, & iſta eſt vera cauſa, quare tali hora fuit, & quare Euangeliſtæ horam ſpecialiter exprimere voluerunt, quaſi neceſſaria eſſet iſta expreſſio ad intentionem facti iſtius, & cauſam eius, quia aliàs non annotarent tempus, cum multas partes rerum geſtarum ſæpè omittant, & nihil exprimant, niſi quod neceſſarium eſt ad id de quo agitur.

Quomodo dicitur videns arborem fici vnam ſecus viam, cum Marcus dicat a longè. Quæſt. CV.

QVæritur, quomodo ſtat, quia hic dicitur, quòd videns arborem fici vnam ſecus viam, ideſt, iuxta viam. Nam Marc. contrarium dicere videtur, ſcilicet, cunque vidiſſet à longè ficum habentem folia: non ergo erat, iuxta viam. Dici poteſt vno modo, quòd

non

non diſcordant: nam ficulnea erat, iuxta viam, ideſt circa tranſitum, & ideo Matth. dixit quod erat iuxta viam, erat tamen longè à loco, ex quo eam vidit Chriſtus, & incepit ire ad eam. Et hoc vult Marc. nam cum dicat à longè, ſignificat terminum à quo, ſcilicet, quòd à loco, in quo tunc Chriſtus erat, quando vidit ficulneam, erat illa longè, ſed non à via. Sed aliter dicendum, & melius, quòd vterque Euangeliſta loquitur de diſtantia ficulneæ à via, & tamen longè, & propè non dicunt aliquam certam diſtantiam menſuratam, ideo aliquid eſt, quod ſecundum quoſdam vocatur longè, & ſecundum alios vocatur propè, vel iuxta, reſpiciendo, vel aliud, & aliud: in veritate autem ſic erat, quòd ficulnea illa nõ erat ſecus viam, ideſt contigua viæ, aut duobus, vel tribus paſſibus diſtãs à via, ſed erat aliquantulum diſtans, & fortè vno, aut duobus iactibus lapidis: hoc autem poterat vocari procul, quia non erat coniuncta ficulnea viæ, & ita Marc. accepit, quòd vidit ficulneam à longe, & tamen non tantum diſtabat iſta ficulnea à via, quòd oporteret ire per aliud iter, quàm per iter de Bethania in Ieruſalem ad accedendum ad ficulneam, ideo poterat dici eſſe, iuxta viam, & iſte ſenſus eſt conueniens. Nam præcedens non conuenit veritati.

Primo, quia ſi ficulnea eſſet, iuxta viam, ideſt contigua ei, & diceretur Ieſus vidiſſe eam à longè, quia exiſtens in via longè à loco, in quo erat ficulnea, cœpiſſet eam videre, non diceretur, quod venit ad eam, & tamen dicitur, quòd videns eam à longè venit ad eam, in quo ſignificatur, quòd à longè cœpit Chriſtus ire ad illam, quod non eſt verum, quia ſi illa, iuxta viam eſſet, etiam ſi Chriſtus cœpiſſet eam videre longè ab ea exiſtens, non inciperet ire ad illam, ex loco ipſo, quia per viam iret ſemper vſque ad locum, in quo illa erat, iuxta viam, & tunc diuerteret à via, quia quandiù per viam ibat, ibat in Ieruſalem, & non ad ficulneam. In eo autem paruo ſpacio, quo ab itinere declinaret, diceretur ire ad ficulneam. Et ita nõ iret ad illam de longè, ſed de propè, & tamen Marc. innuit, quòd à longè iuit ad eam, cum dicat, quod cùm vidiſſet à longè ficum habentem folia venit, ſcilicet, ad eam. Secundò patet, quia quandiù per viam directè veniebat, etiam ſi ficulneam iam vidiſſet, veniebat cum diſcipulis, quando autem diuertit à via, tunc non venit cum illis, & tamen illi non dicuntur veniſſe ad ficulneam, ſed ſolus Chriſtus; ergo quandiù per viam veniebat, non dicebatur venire ad ficulneã, & tamen à longe venit ad eam, vt dicit Marc. ergo longe diſtabat ficulnea à via.

Tertiò patet, & efficacius, quia Chriſtus venit ad ficulneam, quæ non habebat fructus inquantum Deus erat, & tamen venit ad illam taliter, quòd cogitare poſſet, quòd haberet fructus, & tamen ſi eſſet ficulnea iuxta viã, ideſt contigua viæ, non oportebat declinare ad eam, quia ipſe in via exiſtens cum diſcipulis videre poſſet, quod non haberet ficus, & ita non declinaret, & tamen declinauit ad eam, ergo diſtabat à via. Patet hoc, quia dicitur Mar. 11. cap. Cùm vidiſſet ficum à longe habentem folia, venit ſiquid forte inueniret in ea, ergo dubitari poterat de illa, an haberet fructus de loco, de quo ad eam cœpit Chriſtus venire, & ita erat longè à via.

Quare Chriſtus iuit ad ficulneam, quæ aliquantulum diſtabat à via. Quæſt. CVI.

SEd quæretur, quare Chriſtus iuit ad ficulneam, quæ aliquantulum diſtabat à via. Aliquis dicet, quòd hoc fuit, quia accidit ſic, quod illa ficulnea eſſet aliquãtulum diſtans à via. Sed dicendum, quod non eſt iſta cauſa, quia dato quòd aliqua ficulnea eſſet iuxta viam contigua illi, non iuiſſet Chriſtus ad eam, ſed ad illam, quæ aliquantulum diſtaret, & ita ex intentione factum eſt, quod iret ad ficulneam aliquantulum diſtantem.

Ratio autem huius eſt, quia omnes actus Chriſti erant ordinatiſſimi: ideo non debebat apparere in eis aliquid ſuperuacuum, quia hoc repugnat prudentiæ, & ordini.

Si autem eſſet ficulnea iuxta viam contigua ei, non diA uerteret Chriſtus ad illam quouſque eſſet iuxta illam, & tunc antequam diuerteret, poterat ex via cognoſcere, quod non erant fructus in ea, & ita non declinaret ad eam, quia ſine cauſa declinaret, cùm ex viſu ipſe, & diſcipuli certificati eſſent non eſſe ibi fructus. Et ſi non declinaret, non malediceret eam: quia nulla cauſa eſſet ad hoc, & ita nihil faceret de illa, quod erat contra intentionem Chriſti, qui volebat maledicere eam ad ſignificandum aliquid: ideo debuit eſſe à longe, vt præſtaret, cauſam dubitationis. Et ſciendum, quòd iſte actus Chriſti fuit ſapienter moderatus, ita vt aliqua cauſa eſſet faciendi. Et rurſos appareret factum hoc non ex naturali indigentia, ſed ex intentione ſignificandi aliquid. Propter primum fuit ficus illa aliquantulum longè à via, vt quando prima facie videretur, poſſet quilibet duB bitare, an ficus haberet illa ficulnea, & quòd Chriſtus illuc ibat ad quærendum ficus, & iſtud tunc Apoſtoli crediderunt de Chriſto, ſcilicet, quòd ipſe putabat ficus eſſet in ficulnea, & quòd ad comedendum de illis ibat. Sic dicitur Marc. 11. capitulo ſcilicet. Cumque vidiſſet à longe ficum habentem folia, venit ſiquid fortè inueniret in ea. Propter ſecundum dicitur, quòd mane eſurijt, & iuit ad ficulneam, in quo apparere poterat diligentius conſideranti, quòd non ibat ad comedendum ficus. Etiam dicitur Marc. vndecimo, & cum veniſſet ad eam, nihil inuenit præter folia. Non enim erat tempus ficorum, & tamen certum eſt, quòd cum Chriſtus eſſet vir prudens, etiam ſi eſſet ſolùm vir, non iret ad quærendum ficus, quando non erat tempus ficuum.

Secundò fuit propter maledictionem ficulneæ. Nam C cum Chriſtus inuenit, quod nihil haberet, maledixit illam. Et prima facie videtur, quòd quaſi hoc fecerit, quia fruſtra laborauerat, veniendo ad eam à longè, & tamen fruſtratus erat ſpe ſua. Si autem eſſe iuxta viam, quaſi nihil declinaret accedendo ad illam, ideo etiam ſi illam ſine fructu inueniret, nõ videretur habere motiuum prima facie ad maledicendum eam. Debuit ergo eſſe aliqualiter longe à via.

Tertiò fuit, vt congrueret ſignificationi: quia ſicut Chriſtus laborauerat declinando ad ficulneam à longe, & quia fructum non habebat, maledixit eam: ita laborauit Chriſtus ſæpe, vt Iudæos ad veritatem reduceret, & rectam fidem, & operationem: ſicut ipſe dixit infra 23. Ieruſalem quoties volui congregare filios tuos, ſicut congregat gallina pullos ſub alas ſuas, & noluiſti? Ideo cum D poſt tot labores nullos fructus boni operis in eis inueniret, rectè, & iuſtiſſimè eis maledixit.

Quartò fuit ad deſignandum ſtatum eorum. Nam ſicut ficulnea longe erat à via: ita & Pontifices; ſcribæ, & Phariſæi longe erant à via veritatis, & regno Dei, ad quod nunquam peruenerunt: ſed potius ablatum eſt ab eis quantum ad id, quod habere videbantur: debuit ergo eſſe ficulnea longe à via.

Quare dicitur: Et videns arbore fici vnam. Quæſt. CVII.

QVæretur, quare dicitur, & videns arborem fici vnam. Aliqui dicunt, quòd ideo dicitur, quia ſic erat veritas, quòd erat vna arbor ad quam E Chriſtus iuit.

Dicendum, quòd hoc non ſufficit pro cauſa. Nam tunc omnia, quæ vera ſunt in rebus geſtis quas narrandas aſſumunt, narrarent quod falſum eſt cum multa omittant.

Sed dicendum, quòd cum Euangeliſtæ, & tota ſacra ſcriptura ſit artificioſè tradita, nihil in ea exprimitur, niſi quod cauſam habebat, ſcilicet quòd eo nõ expreſſo, vel adimeretur aliquid integritati rei, vel ignoraretur cauſa. Et ideo dicẽdum, quòd iſta ficulnea vocatur vna, ideſt ſola vel vnica, quia ſola erat: & ex intentione factum eſt, quia ſi multæ ficulneæ eſſent ſimul, non Chriſtus iret ad illas. Et ratio prima eſt, quia ſi multæ eſſent, & quæreret Chriſtus fructum in vna quæreret etiam in omnibus alijs: quia non erat maior cauſa de vna quàm de alia, & tunc quia in nulla inueniret fructũ malediceret omnes,

&

& hoc eſſet magnum damnum; ſcilicet quòd multas arbores areſaceret; ideo noluit ire niſi ad locum, vbi erat vna ſola. Nam ſi ad locum vbi multæ ſimul eſſent, iret, non eſſet cauſa quare malediceret vni & non alteri; & ſi non malediceret niſi vni, videretur iuiſſe ſpecialiter cum intentione maledicendi illi, etiam ſine cauſa, & tamen non conuenit hoc propoſito: quia ideo ficulnea maledicta eſſe oſtenditur, quia ſine fructu erat: ergo debuit eligere locum, vbi vnica eſſet ficulnea. Secunda ratio fuit; quia ita conueniebat ſignificationi. Nam Chriſtus voluit oſtendere ſolam ſynagogam ſine fructu eſſe, quamuis circa eam Chriſtus laboraſſet, & ideo ſolam maledicendam: gentes verò; & ſi ſine fructu erant, hoc ideo erat quia nemo eos conduxerat: erant tamen aliquando fructum habituræ, & ideo ſola ſynagoga maledicenda erat quantum ad Principes ſuos, qui fructum non habebat: gentes autem habituræ erant fructum, vt dicitur infra in littera: Auferetur à vobis regnum cælorum, & dabitur genti facienti iuſtitiam eius: Synagoga ergo, quæ erat quaſi vna ficulnea reſpectu plenitudinis omnium gentium, maledicenda fuit, & non multæ ficulneæ ſimul, & ita elegit Chriſtus, vt iret ad ficulneam, quæ ſola eſſet.

Synagoga non habebat fructum.

Quare Chriſtus venit ad ficulneam, cum ſciret non habere fructum. Quaſt. CVIII.

QVæritur, quare Chriſtus venit ad ficulneam: nam non habebat illa fructum, & ipſe ſciebat, quòd non habebat fructum. Dici poteſt vno modo, quòd quantum ad id, quod diſcipulis videbatur, ibat ad quærendum ficus in ficulnea, & dato, quòd ſciret, non eſſe in ea ficus, quia omnia ſciebat inquantum Deus, & fortaſſis inquantum homo ſcire poterat, tamen prima facie putari poterat, quòd eſſent in ea ficus, & ad quærendum illas iret. Sic dicitur Marc. 11. Cum vidiſſet à longe ficum habentem folia, venit ſiquid forte inueniret in ea.

Secundò propter cauſam literalem: nam Chriſtus volebat maledicere illi ficulneæ ad aliquid ſignificandum, & tamen non erat aliquis color ad maledicendum ei, ſi non iret ad eam: ideo debuit ire. Nam quando iuit, & non inuenit fructum, innuitur, quòd quaſi indignatus pro labore, quem ſuſtinuerat eundo ad illã maledixerit ei; quia non inuenerat fructum: ſi autem nõ iret non ſtaret iſta cauſa maledicendi. Secundò, quia ſi, non eundo ad illam, maledicebat illi, quia fructum non habebat: eadem ratione maledicere debebat omnes ficulneas, quæ erãt in tota regione illa, quia nulla habebat fructum tunc: cũ autem iuit ad iſtam, & non ad alias apparuit aliqua cauſa, quare malediceret iſti, non alijs.

Tertiò fuit propter conuenientiã ſignificationis, ſcilicet, quòd ſicut venit Chriſtus ad iſtam ficulneam, vt ficus inueniret, & fruſtratus eſt ſpe ſua, & labor fuit inutilis, quem paſſus eſt pro illa veniendo ad eam: ſic circa ſynagogam Chriſtus multum laborauerat prædicans, & languores ſanans, & multa miracula faciens, & pro iſto labore quo ad eam venit cum de gente Iudæorum natus ſit, & ad illos venit, vt eos qui ſub lege erant redimeret ad Gala. 4. & Principes Synagogæ, & generaliter Iudæi parum tunc profecerunt, nolendo Chriſtum recipere. Io. 1. In propria venit, & ſui eum non receperunt. Et ideo maledicti fuerunt, & excæcati, & tamen non maledixiſſet eos iuſtè niſi veniſſet ad eos, & feciſſet tanta opera, & cum tanta ſolicitudine circa illos. Ioan. 15. Si non veniſſem, & non feciſſem opera in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: ergo venire debuit, & ita etiam ad ficulneam venire debuit, vt concordaret huic ſignificatæ rei ipſum ſignum. Cum autem dicitur, quòd non oportebat ire ad ficulneam, quia Chriſtus ſciebat, quòd non habebat ficus. Dici poteſt vno modo ſicut ſupra, quòd licèt Chriſtus ſciret, tamen prima facie poterat dubitari apud aliquos an ficus eſſent in ea, & ita diſcipuli putauerunt. Secundò quia iſte eſt motus, quem Deus habet erga nos. Nam ipſe nouit qui profecturus eſt ex verbo ſuo, & quis non, & tamen circa omnes iubet do-

F ctrinæ verbum exerceri: & etiam ipſe nouerat, quòd Iudæi Principes ſacerdotum ſcribæ, & Phariſæi non erant profecturi per eius prædicationem, ſed potius deteriorarentur, & tamen laborabat circa eos iuxta vires. Conueniens erat ergo ire ad ficulneam, licèt ſciret non eſſe ficus in ea.

Quomodo dicitur, quòd non inuenit Chriſtus in ficulnea niſi folia. Quaſt. CIX.

QVæritur, quomodo dicitur, quòd non inuenit Chriſtus in ea, id eſt in ficulnea niſi folia: ex quo innuitur quòd quærebat, & ita putabat quod aliquid in ea eſſet, vel dubitabat. Nam ſi certus eſſet, quòd non erat in ea ficus, quando accederet ad eam, non diceretur non

G inuenire, quia inuenire, vel non inuenire eſt ad quærentem: ſed non quærit qui de re certus eſt.

Dicendum vno modo, quòd Chriſtus dicebatur nihil inueniſſe non quaſi aliquid quæreret, quia non quærebat cum certus eſſet, ſed ſimilis quærenti erat, ſcilicet, quia videbatur quærere, cum iret ad ficulneam. Nam cum verè in ficulnea nihil eſſet, ſi Chriſtus oſtenderet ſe quaſi ſcientem prima facie non iuiſſet illuc, & tamẽ iuit: ideo oſtendit ſe quaſi quærentem, & tunc cum ad quærentem pertineat inuenire, vel non inuenire: dicetur Chriſtus non inueniſſe aliquid in ficulnea. Secundò dicitur, hoc non quantum ad veritatem, ſcilicet, quòd Chriſtus non quærebat verè aliquid, ſed quantum ad opinionem diſcipulorum, coram quibus iſta fiebant, quia ipſi putabant, quòd Chriſtus iret ad ficulneam quærens ficus, quaſi putaret ficus eſſe ibi, vel de hoc dubitaret, &

H poſtea non inuenerit. Sic dicit Chryſoſt. Hoc autem ſuſpitionem dicitur diſcipulorum, qui æſtimabant propter hoc Chriſtum ad ficulneam acceſſiſſe. Et propter hoc ficulneam ipſam maledictam eſſe, quòd in ea fructum nõ inuenit.

Quare dicitur, quòd non inuenit Chriſtus in ficulnea niſi folia tantum, & Mar. 11. dicitur, & nihil inuenit præter folia. Quaſt. CX.

QVæritur, quare dicitur, quòd non inuenit præter folia. Dicendum, quod hoc expreſſerunt Euangeliſtæ, quia valde conueniens erat ad id, de quo dicitur. Primò ad oſtendendum actum Chriſti verisimilem.

I Nam dicitur, quòd iuit ad ficulneam, ſiquid in ea inueniret, ergo oportebat, quòd aliqua veriſimilitudo eſſet, per quam aliquis poſſet moueri ad eundum ad ficulneam. Si autem ficus non habebat ficus, ita & eſſet tẽpus, in quo neque folia haberet, ſtultum eſſet ire ad quærendum fructum, quia quando nondum ſunt folia non poſſunt eſſe fructus, vt ergo oſtendatur, quod licet non eſſent fructus in ea, erant tamen motiua aliqua, per quæ poſſet putari, quod eſſent ibi fructus, dicitur, quod erant folia ibi, quia folia poſſunt arguere veriſimiliter eſſe fructus. Secundò fuit, vt conueniat ſignificationi: quia hoc intelligitur de Pontificibus, ſcribis, & Phariſæis, qui nullum fructum bonorum operum habebant, ſed ſolum folia apparentis ſanctitatis, cum totus opus eorum conſiſteret in exterioribus mundicijs, & cæremonijs, vt dici-

K tur ſup. 15. & Marc. 7. capitulo, & per hæc folia fallebant homines quaſi haberent fructus boni operis; quos non habebant: ideo meruerunt ſicut ficulnea maledici, vt non deciperent de cætero gentem. Et hoc eſt, quòd ablatum eſt ab eis regnum cælorum, ſicut dicitur infra in littera.

Quomodo dicitur Marc. 11. quòd non erat tempus ficorum: quia tunc actus Chriſti eſſet irrationabiliter. Quaſt. CXI.

QVæritur, quomodo dicitur Marc. 11. quòd non enim erat tempus ficorum: nam per hoc videtur oſtendi totus actus Chriſti irrationabilis. Nam ſi non erat tempus ficuum, ſtultum erat, ficus in arbore quærere.

Dicen-

Dicendum, quòd, vt dictum eſt ſupra, actus iſte Chriſti euntis ad ficulneam fuit temperatus prudenter: ita vt non totaliter oſtenderetur eſſe ad ſignificandum, & nihil haberet de veriſimilitudine litterali, neque etiam tantum fuit veriſimilis ſecundum litteram, quòd tolleret ſignificationem, & ob hoc quædam ponuntur, quæ oſtendunt factum eſſe ad ſignificandum. Alia verò, quæ oſtendunt veriſimilitudinem eius ad literam quaſi aliquis potuiſſet veriſimiliter moueri ad eundum ad ficulneam. De primo poſitũ eſt, quòd fuit Chriſtus mane ad ficulneam, & mane eſurierit, ſcilicet ante occaſum ſolis, in quo tempore non erat veriſimile, quòd eſuriret naturaliter, neque ſi eſuriret, manducare vellet, ſed potius propter honeſtatem vellet ſuſtinere famem, etiam dicitur iſtud, ſcilicet, quòd non erat tempus ficorum: & hoc Chriſtus eſſe voluit, vt quando quis diligenter conſideraret, inueniret, quod ipſe non fecerat quaſi eſuriens, ſed aliquid ſignificare intendens. De ſecundo patet, quia poſuit, quòd ficulnea haberet folia, ex quo poterat argui, vel ſaltem dubitari, quòd eſſent in ea ficus, etiam iuit ad eam, & videbatur ire animo quærendi. Sic enim prima facie putauerunt diſcipuli, & ideo Chriſtus dicitur Marc. vndecimo cap. quòd iuit ad ficulneam habentem folia, ſi quid fortè in ea inueniret, & ita cõueniens fuit dici, quòd non erat tempus ficorum, vt licet prima facie conſideranti putaretur, quòd Chriſtus iuerat ad quærendum ficus quaſi eſuriens, poſtea diligentius reſpicienti appareret, quòd non fecerat propter hoc, ſed ad aliquam ſignificationem. Cùm autem dicitur, quòd hoc ita apertum eſt, quòd nulla veriſimilitudo relinquitur in actu, cùm dicatur, quòd non erat tempus ficorum.

Dicendum, quòd adhuc veriſimilitudo erat aliqua, quòd poſſent eſſe ficus in ficulnea. Primo, quia licet nondum eſſet tempus ficorum: tamen erat ita propinquum, quòd ille, qui non cogitaret, poterat veriſimiliter, aut ſaltem prima facie dubitare, an eſſent ficus in ficulnea. Sed dicet aliquis, quòd non poteſt ſtare, quia hoc erat circa finem Martij. Nam erat ad feſtum Paſchæ Iudæorum, ſcilicet die lunæ in Ramis palmarum. Nam Dominica in Ramis palmarum venit Chriſtus in Ieruſalem, & redijt ipſa die in Bethaniam, ſequenti autem die, cùm rediret mane in Ieruſalem eſurijt, & factum eſt hoc, vt colligitur ex præcedentibus, & tamen in illo anno, ſcilicet in quo Chriſtus paſſus eſt, fuit prima dies azymorum, id eſt dies Veneris, in quo Chriſtus mortuus eſt die tertia Aprilis, vt approbauimus in libro noſtro Defenſorio trium concluſionum. Ergo dies lunæ in Ramis palmarum illo anno erat dies triceſima Martij: & tali tempore non poſſunt eſſe ficus, neque vnquam eſſe ſolent.

Die 3. Aprilis Chriſtus mortem obijt contra communem opi. Sanctorum. Vide probationẽ in defenſorio vbi multa notatu digna reperies.

Dicendum, quòd non tenet ratio arguendo ex regione noſtra, quæ eſt frigida, & in quinto climate conſtituta, cùm terra Chanaan, in qua Chriſtus erat, ſit valde calida, vtpote in tertio climate pro magna parte conſtituta, & in illa regione ſunt fructus multum temporanei, & ita in fine Martij, aut principio Aprilis poſſunt illi habere fructus, quos nos habeamus in principio Iulij, & ita aliqua cauſa poterat eſſe veriſimilis. Secundo erat veriſimilitudo ex eo quod dicitur, quòd erant folia habebat enim ficus illa folia, & ita nondum eſſet plenum tempus ficuum, tamen poterat cogitari, quòd eſſet prima facie, ex eo quòd folia iam erant argumentum fructus. Tertio quia etiamſi nondum eſſet tempus ficuum, poterat quis non aduertendo circa illud ire ad quærendum ficus in arbore, ſicut interdum aliquid eſt, quod nos ſcimus: ex quo neceſſario ſequitur aliud, & tamen cognito primo non cognoſcimus ſecundum in actu, eo quòd circa illud non cogitamus: ſicut facit qui cognoſcit vniuerſale, ſub quo particulare neceſſario concluditur, & cognito vniuerſali adhuc non cognoſcit particulare, & ſic facit incontinens, qui dicit omne tempus eſſe fugiendum; & tamen hoc turpe particulare ſibi oblatum, quod eſt mœchari, vel inebriari non cognoſcit eſſe fugiendum, vt dicitur ſeptimo Ethicorum, & hoc eſt, quia cognoſcit vniuerſale, & non cogitat quomodo vniuerſale contineat particulare, & eſt ſciens quaſi in habitu potius quàm in actu, cùm non cogitet de particula-

In martio in tota terra Chanaã colliguntur fructus, vt appareret ex toto pentateucho, & Ioſue.

A ri, vt continetur ſub vniuerſali vel vt ſequatur ex eo. & ita dicitur primo Priorum, quòd aliquis cognoſcit, quod omnis mula eſt ſterilis, & putat, quòd mula habet in vtero, id eſt eſt fœcunda, & hoc quia non cogitat tunc quomodo ex illo vniuerſali, ſcilicet omnis mula eſt ſterilis ſequatur hoc particulare, ſcilicet hæc mula eſt ſterilis, & ideo putat, quòd habeat in vtero fœtum.

Quare potius iſta arbor, in qua Chriſtus quæſiuit fructum, fuit ficus quam aliqua alia. Quæſt. CXII.

QVæritur quare potius iſta arbor, in qua Chriſtus quæſiuit fructum fuit ficus quàm aliqua alia. Dici poteſt vno modo, ſcilicet, quòd per illam viam, B per quam Chriſtus veniebat de Bethania in Ieruſalem, non erant aliæ arbores niſi ficulneæ, ideo in ficulnea factum eſt. Secundò poteſt dici, & melius, quòd aliæ etiam arbores erant, ſcilicet oliuæ, quia veniente domino de Bethania in Ieruſalem cædebant ramos de arboribus, & ſternebant in via, & iſti erant rami oliuarum, cùm eſſet mons Oliueti, per quem eſſet tranſitus, & tamen fructus oliuæ etiam ſi tunc eſſet in arbore, non erat ad cibum, ideo non iret Chriſtus ad oliuam: ceteræ arbores, ſi quæ fortè eſſent in via, pro illo tempore non erant tales, vt in eis poſſet eſſe iſta veriſimilitudo, eo quòd in ficulnea factum eſt, quia illa iam habebat folia, ita vt prima facie credi poſſet, quia haberet ficus, & ſecundum veritatem diſcuſſione facta intelligeretur, quòd non fiebat ad comedendum fructus, quia nondum erat tempus ficuum. C Aliæ autem arbores non concurrebant cum ficulnea, ita vt eodem tempore haberent folia, & non haberent fructus, & eſſet aliqualiter veriſimile, quòd poſſent habere fructus: ideo potius in ficulnea quàm in alijs factum eſt.

1. reſpõſio ad quæſitũ q. 2. reſponſio ad quæſitũ quæſtionis.

Quare dicitur in littera: Nunquam ex te fructus naſcatur in ſempiternum. Quæſt. CXIII.

QVæritur, quare dicitur in littera: nunquam ex te fructus naſcatur in ſempiternum.

Dicendum, quòd Chriſtus voluit ficulneam ſterilem reddere propter ea, quæ dicentur ſequenti quæſt. & hoc non fieret niſi poneretur in ea perpetuum nocumentum, ideo debuit ſic dici. Si enim vellet Chriſtus ad tempus D reddere ſine fructu, non oportebat, quòd redderet ſterilem, neque faceret aliquam immutationem extenſiuam manifeſtam in ea. Si autem ſterilem vellet in perpetuum facere, neceſſe erat, quòd totaliter auferret ei virtutem germinandi: ideo debuit dicere, quòd nemo manducaret ex ea fructum, vel non naſceretur ex ea fructus: quia cùm dicitur hic, non naſcatur ex te fructus in ſempiternum: eſt ſenſus, quòd nunquam germinaret quidquam, & idem cum dicitur Marc. 11. iam non amplius ex te in æternum quiſquam fructum manducet, ſcilicet nemo manducare poſſit: quod non fieret niſi non exiſtente aliquo fructu eius. Secundò fuit, quia ſi Chriſtus redderet ficulneam indiſpoſitam ad fructificãdum, ad aliquod tempus, & tamen non ſimpliciter, maneret ei neceſſario virtus germinatiua, & conſequenter non poterat eſſe tanta alteratio facta in illa, quòd omnibus ap- E pareret: & tamen Chriſtus volebat, quòd appareret immutatio, quæ facta eſt ex verbo ſuo circa ficulneam notabiliter: ita vt admirari poſſent videntes, ſicut diſcipuli admirati ſunt, ergo oportebat eam penitus deſiccare, & ita ablata omni virtute germinatiua non poſſet tamquis ex ea manducare fructum, & non ſolùm fuit illa deſiccatio talis, quæ ſufficeret ad ablationem virtutis germinatiuæ, ſed talis, vt manifeſtè appareret, quòd nulla virtus maneret, cùm dicatur, quòd arefacta eſt à radicibus, vt dicitur Marc. 11. cap.

An

An Chriſtus maledixit ficulneę ex indignatione, vel ad ſignificationem. *Quęſt.* CXIV.

QVæritur, quare Chriſtus maledixit ficulneæ. Dicendum primò, quòd diſcipuli putauerunt hoc factum quaſi ex indignatione, cùm laboraſſet eundo ad ficulneã, vt cibos inueniret, & non inuenit. Sic dicit Chryſoſt. Suſpitio autem diſcipulorum erat propter hoc eam eſſe maledictam, quia fructum non habebat. Sed dicendum, quòd non ſtat.

Primò quia cùm tunc ceteræ ficulneæ eiuſdem regionis non haberent fructum, omnes maledicendę erant, quod non fuit.

Secundò quia ſecundùm veritatem Chriſtus nõ quærebat fructum in ea, cùm ſciret non eſſe ibi: neque etiam illum deſiderabat, quia non erat opus ſibi ad aliquid: ideo non habere fructum non erat vlla cauſa maledictionis.

Tertiò quia ſi ficulnea non habebat fructus, non erat culpa ſua: quia naturalia non merentur, neque demerentur, quia agunt ſecundum quòd nata ſunt agere, & ideo neque malum aliquod debet propter hoc inferri.

Quarto, præcipuè, quia etiam ſi maledici poſſent, aut deberent naturalia, quæ non ſe habent certo modo, id eſt arbores quæ non producunt fructus: tamen ficulnea non erat maledicenda, quia non erat tempus ficorum, vt dicitur Marc. 11. ideo non poterat illa neque alia habere fructum. Sed dicendum, quod maledictio iſta fuit primo ad ſignificationem, vt oſtenderetur ſic maledicendos eſſe Iudæos, quæ maledictio oſtendi debebat in aliqua re corporali, vt agnoſceretur, & hoc fuit in ficulnea. Secundò fuit ad oſtenſionem poteſtatis. Chriſtus enim voluit oſtendere poteſtatem ſuam diſcipulis ſicut ſupra ſignificatur in littera, ſcilicet: ſi habueritis fidem, & non hæſitaueritis, non ſolum de ficulnea facietis: ſed etiam ſi dixeritis monti huic: tolle, & iacta te in mare, fiet. Ideo conueniens fuit, quòd malediceret ficulneam, & areſieret.

Ad quid proderat nunc iſta maledictio ficulnea, & quibus proderat. *Quæſt.* CXV.

SEd quæritur ad quid proderat nunc iſta maledictio ficulneæ, quia neque diſcipuli poterant inde aliquid colligere, neque aliqui alij: cùm Chriſtus ſolus exiſtens maledixiſſet illi, nam cum vidiſſet ficulneam a longe ſtantem iuit ad illam, in quo innuitur, quòd ipſe ſolus iuit, & manſerunt diſcipuli in via, & ita neſcirent quid circa eam faceret, ideo neſcirent vnde hęc proueniebant ficulneæ.

Dicendum, quòd diſcipuli viderunt, quomodo ficulnea areſacta eſt a Chriſto faciente, quia dicitur in littera, & areſacta eſt continuo ficulnea. Et videntes diſcipuli mirati ſunt dicentes, quomodo continuò aruit, & non ſolùm viderunt diſcipuli ficulneam areſactam quaſi arguerent eam a Chriſto areſactam, cùm prius non eſſet areſacta, ſed etiam ipſi audierunt verba maledictionis, quæ Chriſtus dixit contra ficulneam, & viderunt eam ſtatim areſactã: ideo viderunt, quomodo malediceretur, & ſtatim viderunt eã areſieri: ſicut verba Chriſti maledicẽtis ſignificabant, & ſic manifeſtè conſtabat eis, quòd a Chriſto factum eſſet hoc. Sic dicitur Mar. 11. capit. quòd Chriſtus dixit, iam non amplius in æternum quiſquam ex te fructum manducet; Et ſequitur: Et audiebant diſcipuli eius. Sed adhuc dicetur, dato quòd conſtaret diſcipulis, quòd Chriſtus aridam reddidiſſet ficulneam, ad quid proderat, quia ex hoc non intelligebant quidquam de ſignificatione, quam Chriſtus intendebat, cùm ipſi potius putarent Chriſtum deſiderio cibi iuiſſe ad ficulneam, vt colligitur Marc. 11. ſcilicet iuit ad ficulneam, ſi quid fortè in ea inueniret. Dicendum, quòd profuit illa maledictio a Chriſto facta, ſed aliter profuit diſcipulis tunc, & aliter poſtea, & aliter nobis. De primo dicendum, quod diſcipulis tunc profuit illa exſiccatio ſubita ad oſtendendum Chriſti poteſtatem. Nam cum viderunt, quod Chriſto maledicente illam, ſtatim aruit, admirati ſunt, quaſi eſſet aliquid magnum hoc fieri, & F de ſignificatione nihil dixerunt, ideo ad oſtenſionẽ iſtius poteſtatis eis profuit, & ſatis apparet, quòd profuerit ad hoc, quia ſi hoc eis conſtaret non facto iſto miraculo, non admirarentur quando fieret, & tamen introducuntur hic plus admirati diſcipuli quàm in alijs miraculis Chriſti: ergo profuit valde. Patet hoc quia dicitur in littera, & videntes diſcipuli admirati ſunt dicentes, quomodo continuo aruit, & Marc. 11. introducitur Petrus quaſi admiratus, dicens: Rabbi, ecce ficus, cui maledixiſti aruit. Secundò apparet ex dicto Chriſti, quia ex hac deſiccatione nihil eis oſtendit niſi poteſtatem orationis ex confidentia factæ dicens: ſi habueritis fidem, & non hæſitaueritis, non ſolùm de ficulnea facietis, ſed ſi monti huic dixeritis tolle te, & iacta te in mare, fiet. Et ita apparet ad quid profuerit iſta exſiccatio tunc, quando facta eſt. G Secundum eſt qualiter profuit poſtea diſcipulis, ſcilicet poſt Chriſti mortem, & dicendum, quòd etiam profuit ad intelligendum ſignificationem, quam Chriſtus intendebat de maledictione, & reprobatione Pontificum, Scribarum, & Phariſæorum: quia ante Chriſti mortem diſcipuli eius erant multum ſimplices, & multa ipſe faciebat, & dicebat, quæ illi non intelligebant, & poſt reſurrectionem illius omnia intellexerunt, quia ipſe aperuit eis intellectum, vt intelligerent ſcripturas. Sic dicitur Ioan. ſecundo capitulo, quando Chriſtus reſpondens Iudæis ſuper eiectione prima vendentium de templo dixit, ſoluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Et innuitur ibi, quòd diſcipuli non intellexerunt tunc quid hoc eſſet, ſed ſequitur, cum autem reſurrexiſſet à mortuis, recordati ſunt diſcipuli H eius, quia hoc dicebat, ſcilicet mortem ſuam, & reſurrectionem. Et ſequitur. Et crediderunt ſcripturæ, & ſermoni, quem dixit Ieſus. Et etiam quando dicunt eiecit vendentes, & ementes de templo neſciebant diſcipuli, quare hoc faceret: ſed poſtea recordati ſunt de ſcriptura, & cognouerunt, quòd feciſſet ex zelo Dei: quia dicitur Ioan. ſecundo, quòd Chriſtus dixit venditoribus: auferte iſta hinc, & nolite facere domũ patris mei domum negociationis. Et ſequitur: recordati vero ſunt diſcipuli eius, quia ſcriptum eſt: Zelus domus tuæ comedit me. Et tamen dixit, & fecit Chriſtus iſta in principio prædicationis ſuæ, & quamdiu vixit inter homines nunquam illud intellexerunt: poſtquam verò reſurrexit, intellexerunt. Sic etiam illud quod dixit eis Chriſtus: filius hominis futurum eſt, vt tradatur in manus hominum, non I intelligebant, vt dicitur Luc. 9. ſcilicet. At illi ignorabant verbum iſtud, & erat velatum ante eos, vt non ſentirent illud, & timebant interrogare. Alia autem multa erant, quæ non intelligebant mox vt dicebantur, & tamen petebant à Chriſto declarationem illarum, & ipſe ſtatim exponebat, & interdum eis non petentibus declarabat. De primo patet, vt in eo quod dicit de manducantibus non lotis manibus, quia petiuerunt à Chriſto illud ediſſeri, ſupra 15. & Marc. ſeptimo, & in parabolis multis, quas dixit, petebant declarationem, vt infra 13. & Luc. octauo, & ibi Chriſtus declarabat. De ſecundo patet, vt quando dixit: modicum, & non videbitis me, Ioan. decimoſexto. Nam diſcipuli non intelligebant quid erat iſtud modicum, neque etiam audebant interrogare, & ipſe reſpondit eis ibidem. Alia autem K erant, quæ non intelligebant, quando fiebant, aut dicebantur, & etiam non quærebant de illis neque Chriſtus reſpondebat, ſed manebant eis occulta vſque poſt reſurrectionem Chriſti, omnia autem talia intellexerunt poſt Chriſti reſurrectionem, quia tunc ipſe aperuit eis intellectum, vt intelligerent ſcripturas. Luc. 24. Scilicet, dixit illis: Oportet impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis de me, tunc aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas. Et ita licèt nunc non intellexiſſent, quare Chriſtus maledixiſſet ficulneæ, intellexerunt poſt reſurrectionem, ſicut quando eiecit prima vice vendentes de templo, non intellexerunt diſcipuli, quare faceret, & quare ſic reſponderet, diſcipuli tamen poſtea intellexerunt reſurgente eo, vt dictum eſt, & ita quantum ad hoc profuit diſcipulis poſtea iſta exſiccatio ficulneæ.

Tertium ſuit quantum ad nos. Proſuit enim nobis ad ſignificationem, quia nos videntes rem iam factam, & parabolas à domino dictas, quæ de reprobatione Iudæorum ſunt, manifeſtè intelligimus, quod illa maledictio ficulneæ ſuit ad ſignificandum reprobationem illius gentis, quia omnia, quæ dicuntur infra adiuuant ad hoc intelligendum, ideo conuenienter facta eſt maledictio iſta ficulneæ ad ſignificationem.

Quomodo Chriſtus voluit maledicere ficulneæ, quæ mali nichil merebatur. Quæſt. CXVI.

QVæritur, quomodo Chriſtus voluit maledicere ficulneæ quæ mali nichil merebatur.

Dicendum, quod ſi circa inanimata, & irrationabilia diceremus pœnam, aut malum accidere, & eis fieri iniuſtum, dupliciter diceretur iſta ficulnea iniuſtum paſſa. Primò, quia nichil mali meruit, quod fructũ non haberet, quia res inanimatæ quæ ſe habent purè naturaliter, non agunt ex aliqua electione, ſed ex naturæ neceſſitate, & determinatione, ideo quidquid in eis fiat, non dicuntur illa malum facere, vt dicamus eam malum mereri. Secundo, quia dato, quod largè accipiendo dicamus inanimata, aut irrationabilia malum mereri inquantum adhibita circa ea diligenti ſolicitudine non producunt id, quod ab eis rationabiliter expectatur, ſicut dicitur Iſa. 5. de vinea poſita in cornu filij olei, circa quam cum factæ eſſent omnes diligentiæ, quæ ibi habentur, expectabatur rationabiliter, quod faceret vuas, fecit autem labruſcas, & ideo diripitur maceria eius, & dimittitur inculta, eod. cap. iſta tamen ficulnea nichil ſic mali meruit, quia nondum erat tempus ficuum, vt dicitur Mar. 11. cap. quando quæſiuit dominus in ea fructum, ideo etiam ſi tunc non eſſet in ea fructus, non merebatur malum.

Rebus irrationabilibus iniuſtũ facere non poſſumus.

Dicendum, quod rebus irrationabilibus, & potiſſime rebus inanimatis, quæ in noſtra, vel alterius poteſtate ſunt, iniuſtum facere non poſſumus, & ideo non dicuntur iniuſtum, aut malum, aut pœnam pati. Si enim inanimata ſunt noſtra, vt domus, vel ager, quidquid circa illa faciamus, ſiue deſtruendo, ſiue ſeruando, colendo, vel incultum dimittẽdo, iniuſtum rebus noſtris nõ facimus, quia non eſt iuſtum hominis ad poſſeſſionem ſuam. Si autem ſunt inanimata, quæ ad alterum pertineant, & non ad nos, faciendo aliquid circa ea non dicimur nocere illis, vel iniuſtum illis facere, ſed dominis eorum, animata autem irrationabilia, ſenſibilia tamen malum ſentiunt, & ideo iſtis, ſiue in noſtra, ſiue in aliena poteſtate ſint, malum dicimur inferre, quia illud ſentiunt, non tamen pœnam, vel iniuſtũ facere illis, quia hominis ad illa non eſt iniuſtum, ſed ad poſſeſſorem eorum. Ficulnea autem licèt eſſet animata, quia erat arbor, tamen nõ ſentit, ideo malum ei non inferimus, neque iniuſtum facimus. Vnde ſi dominus eius illam exureret, aut eradicaret, non faceret ei malum, neque iniuſtum, neque alicui alteri, ita & Chriſtus maledicendo ficulneam, per quam maledictionem exaruit, non fecit iniuſtum aliquod, aut malum ficulneæ.

Sed dicetur, quod dato, quod Chriſtus non faceret malũ, vel iniuſtum ficulneæ, faceret illud domino, vel poſſeſſori ficulneæ, qui lædebatur perdita re ſua, vel deteriora.

Deus non facis nobis iniuſtũ, res noſtras tollendo, quia poſſidemus illa præcario.

Dicendum, quod quantumcunque Deus deſtruat vel lædat res noſtras, nõ facit nobis iniuſtum. Primo, quia res, quæ noſtræ eſſe dicuntur, nõ ſunt propriè noſtræ ſed Dei, nos vero ipſo concedente poſſidemus, vſque ad tempus, quod ipſe voluerit, ideo quandocunque rem abſtulerit, vel deteriorauerit, quæ à nobis poſſidetur, nõ facit nobis iniuſtum, quia rem ſuam tollit, & lædit, & non noſtram. Ita dixit Leuit. 25. mea eſt terra, & vos coloni mei eſtis, iõ non domini. Et ita de alijs rebus in nulla erit homo dominus. Et hoc ſatis oſtendit imponens ibi legem poſſeſſionibus, quod non poſſent vendi iure perpetuo, ſ. quia mea eſt terra, & vos coloni mei eſtis: & ſicut colonus non poteſt vendere agros, quos colit, ſed ſolum percipere inde fructum eo modo, quo cum domino conuenerit, ita neque illi vendere poterant. Si tamen domini eſſent, poſſent vendere, ergo non fit nobis iniuſtum ablatis rebus **F** noſtris à Deo, vel deterioratis. Secundo, quia non ſolum res noſtræ ſunt Dei potius, quam noſtræ, & ideo non fit nobis iniuſtũ illas auferendo, vel deteriorando per Deũ, ſed etiam nos ipſi ſumus poſſeſſio Dei, & quidquid circa perſonas noſtras agat de bono, vel malo nõ facit iniuſtũ.

Tertio, quia dato, quod Deus non debeat nobis nocere niſi exiſtente cauſa ſicut vnus homo nocet alteri iuſtè, vel iniuſtè, poterat eſſe iuſta cauſa hic, vt quia dominus ficulneæ merebatur malum aliquod, & tamẽ in corpore ſuo pœnam paſſurus eſſet, voluit Deus in rebus ſuis hanc pœnam ei inferre, ſicut alias inferre ſolet, & quia nemo eſſet, qui non mereretur malum aliquod circa Deum, ideo nemo eſſet, cui iuſtè non poſſit Deus nocere, auferẽdo vnam ficulneam, maledicendo illi, et ita non faciebat iniuriam maledicendo ficulneam. De his dicit Chryſoſt. **G** Cum autem in plantis, aut in brutis fit aliquid tale, non quæras qualiter iuſtè ſiccata eſt ficus ſi tempus non erat. Hoc enim quærere eſt vltimæ dementiæ, quia, ſ. in talibus non inuenitur culpa, & pœna, ſed miraculum inſpice, & admirare miraculi factorem. De hoc etiam dicit Gloſ. Non facit creator iniuriam poſſidenti, ſed creatura ſua ad aliorum vtilitatem.

Quid voluit Chriſtus ſignificare per maledictionem, & deſiccationem ficulneæ. Quæſt. CXVII.

QVæritur, quid voluit Chriſtus ſignificare per maledictionem, & deſiccationem ficulneæ.

Dicendum, quod Chriſtus non iuit ad ficum quaſi volens inde cibos habere Primo, quia non erat veriſimile, **H** quod tali tempore eſurierit, cum dicat Euãgeliſta, quod mane factum fuerit. Secundo, quia dato, quod eo tempore eſuriret, non vellet cibum ſumere, quia non erat honeſtum, ſed potius vellet ſuſtinere famem vſque ad tempus legitimum ciborum. Tertio, quia etiam ſi eſuriret, et vellet comedere tunc, non iret ad ficulneam, ſed antequam exiret de domo, in qua hoſpitabatur, in Bethania manducaret, & non opporteret ire ad ficulneam in via. Quarto, quia dato, quod fortè ſuperueniret ei fames iſta in via, non iret ad ficulneam, quia ipſe ſciebat, quod non erant ficus in ea.

Quinto quia non poteſt aliquis dicere, quod pulchritudo ficuum incitauit eum, vt iret ad ficulneam, quia nichil tale in ficulnea vidit, cum eſſet procul ab ea, & etiã non eſſet tempus ficuum, vt ipſe crederet, quod in ea **I** erant ficus.

Sexto quia dato, quod cibum vellet, & non inueniret eum in ficulnea, non malediceret ficulneæ, cũ illa nichil mali meruiſſet, quia nondum erat ficuum tempus.

Septimo, quia ſi Chriſtus verè cibum appeteret, & in ficulnea non inueniret, non ideo ceſſaret, ſed poterat cibos pro ſe creare, vel adducere, qui bis turbas pauerat in deſerto, ſupra 14. & 15. cap.

Apparet ergo ex his, quod non veniebat Chriſtus ad ficulneam animo comedendi, ſed aliquid ſignificandi. Sic dicit Chryſoſt. ſ. Vnde oſtenditur, quod principaliter propter hoc ad ficulneam venit, ſed propter ſignum, & nõ propter eſuriem, quis enim tam iuſtus eſt, vt putet, quod tam matutino tempore tali ſtimularetur eſurie, aut quid eſt, quod impediret eum comedere antequam domum **K** exiret? Neque poteſt dici, quòd viſio fructus excitauit in eſuriem appetitum. Non. n. erat ficorum tempus, ſed ſi eſuriebat, cur de alio comedere non quærebat? ſed de ficu, fructus ante tempus tribuere non valente? Qua etiam pœna dignum erat ficum non habere fructũ ante tempus? Itaque ex his ſufficienter ſyllogizari poteſt, quòd propriam volebat demonſtrare virtutem. Dicendum autem, quòd per huius arboris maledictionem ſignificatur maledictio ſynagogę. Deus enim in carne humana veniens ad Iudæos, non fuit ab eis receptus, & cum laboraſſet circa illos verbo prædicationis, & miraculorum operatione, nihil profuit: ſed in ſua incredulitate, & iniquitate manſerunt Pontifices, ſcribæ, & Phariſæi, ideo debuerunt damnari, & hoc quia Chriſtus poſt multos labores circa eos habitos deſiderauit in eis inuenire fructum bonorum operum.

Non inuenit autem niſi folia, ſ. exteriorē apparentiam A
ſanctitatis, & ideo maledicti ſunt in æternum, vt fructus
afferre non poſſint, ſ. quia quidquid iam Iudæi faciant
nō poterit in eis eſſe fructus boni operis, quia cum extra
eccleſiam nemo poſſit ſaluari, & Iudæi extra Eccleſiam
eſſe cœperint poſt Chriſti paſſionem, non poterit aliquis
eorum iam ſaluari, & tamen ſaluari poſſent, ſi opera eo-
rum iudicarentur meritoria, ideo non poſſunt de cætero
quandiu manſerint in ſynagoga facere opera meritoria,
& hoc eſt, quod non naſcantur fructus in æternum ex il-
la ficulnea. Et ita Chriſtus dicitur eſuriſſe ſalutem ſpi-
ritualem Iudæorum, quia omnes homines vult ſaluos
fieri, & ad veritatis agnitionem venire 1. Tim. 2. cap. ſic
dicit Chryſoſt. Si autem quaſi homo eſurijſſet cibum car
nalem, nunquam mane eſurijſſet, ſed mane eſurit, qui
aliorum ſalutem eſurit. Cum autem eſuriret, vidit ficul- B
neam, illa enim ſynagogam ſignificat, quia ſub vno cor-
tice continet ficus multa grana, ſicut ſynagoga multos
credentes, vel homines. Sic dicit Chryſo. Ficus ideo pro-
pter multitudinem granorum ſub vno cortice eſt, quaſi
congregatio fidelium multorum, vel quia ficus emittit
groſſos ſuo ante cæteram eruptionem fructuum, & fo-
liorum, ita, & Apoſtoli præcedenti cæteros in gloria. Sic
dicit Hilarius conticendum autem eſt, qua ratione Syna
goga ficus arbori comparetur, veruntamen credentes
primi ex Iſrael Apoſtoli, & inter legem & euangelia groſ
ſorum modo inhærentes cæteros reſurrectionis gloriæ,
tempore anteibūt. Erat autem illa ficus iuxta viam, quia
Synagoga circa viam erat, cū doctrinam Chriſti quoti-
die audiret, ſed ad viā, i. Chriſtum non peruenit, quia in
eum non credidit, neque eum recipere voluit. Sic dicit C
Ieron. Arborem autem intelligimus Synagogā, quæ iux-
ta viam erat, quia legem habebat, non tamē credebat in
viam, i. Chriſtum. Venit autem Chriſtus ad ficulneam
inquantum circa ſynagogam labores multos impendit
prædicando, conuerſando, miracula faciendo, & his fa-
ctis non inuenit niſi folia, quia fructum boni operis nul-
lum ferebant Pontifices, Phariſæi, & ſcribæ, ſed ſolam
oſtentationem exterioris ſanctitatis. Sic dicit Chryſoſt.
Nichil autem inuenit in ea, niſi folia tantum, i. traditio-
nes Phariſaicas, & iactationes legis abſq; fructib. verita-
tis. De hoc etiam dicit Beda. Sicut autem Chriſtus per pa
rabolas loquitur, ita & operatur, iō eſuriens in ficu fru-
ctum quærit, cuius nondum tempus eſſe nouit, & tñ eam
perpetua ſterilitate damnat, vt oſtenderet plebem Iudæo
rum propter folia, i. verba iuſtitiæ, quæ habebat ſine fru- D
ctu, i. bono opere non poſſe ſaluari ſed ſcindi, & in ignem
mitti. Eſuriens ergo, i. ſalutem humani generis deſiderās,
vidit ficum, i. Iudæum habentem folia, i. eloquia legis, &
prophetarum. & quæſiuit in eo fructum boni operis do-
cendo, corripiendo, miracula faciendo, & non inuenit, &
ideo damnauit. Tu quoque ſi non vis damnari à Chriſto
in Iudicio, arbor ſterilis eſſe caueto, ſed potius pauperi
Chriſto fructum pietatis, quo indiget offer.

Nemo extra ecclesiam potest saluari.

An diſcipuli viderint ficulneam ſtatim aridam, vel ſequenti die poſt maledictionem.
Quæſt. CXVIII.

QVæritur, quomodo dicitur hic, quòd videntes di-
ſcipuli quomodo continuo aruit admirati ſunt: E
nam innuitur, quòd tunc, quando aruit, viderunt
diſcipuli ipſam ficulneam areſieri, & tamen Mar. 11. c.
videtur innui contrarium. Nam dicitur: Et cum mane
tranſirent, viderunt ficum aridam factam à radicibus, &
recordatus Petrus dixit ei: Rabbi ecce ficus, cui maledi-
xiſti, aruit, ergo videtur, quod non viderunt diſcipuli ſta
tim ficulneam aridam factam, quando areſacta eſt, ſed
ſequenti die.

Dicendum, quod ficulnea ſtatim aruit, vt maledicta
fuit a Chriſto. Sic dicitur ſup. in litera, ſcilicet, & areſacta
eſt continuo ficulnea. Et ratio eſt, quia erat opus miracu-
li, & talia ſubito fiunt, vt oſtendatur, quod non naturali
ter, ſed miraculosè fiunt. Sed dubium manet dato, quod
dictis verbis ſtatim aruerit, an viderunt diſcipuli tunc,
quando aruit, vel poſtea, ſ. ſequenti die. Aliqui dicunt, ꝙ
ſtatim viderunt propter verba Matth. hic. Nam dicitur,
quod ficulnea continuo areſacta eſt.

Secundo, & fortius, quia dicitur, & videntes diſcipuli
mirati ſunt dicentes, quomodo continuo aruit, ergo illi
admirati ſunt, quod ſtatim aruerit, ergo viderunt eā con-
tinuo poſt verba areſieri.

Tertio, quia dicitur, quod admirati ſunt, & tamen ſi
non viderent poſt illa verba ſtatim areſieri ficulneam,
ſed ſequenti die, vel aliquanto tempore poſt non admira
rentur, & tamen admirati ſunt, ergo viderunt ſtatim,
quando aruit.

Quarto patet, quia ſtatim poſt verba maledictionis à
Chriſto prolata aruit ficulnea, vt patet ſupra in litera, ſci-
licet, & areſacta eſt continuo ficulnea, & tamen diſcipu-
li audiebant, quando Chriſtus maledicebat ficulneam, vt
dicitur Marc. 11. ſ. iam non amplius in æternum quiſque
ex te fructum manducet. Et ſequitur, & audiebant diſci-
puli eius, ergo diſcipuli Chriſti viderunt areſieri ficulneā.
Ad ea, quæ Mar. ponit, per quæ videtur, ꝙ viderunt ſe-
quenti die diſcipuli ficulneam areſactam, dicunt quod
eſt recapitulatio. Interpoſuit. n. de eiectione vendentium
de templo, & trāſiuit ſtatim ad referendum quod omiſe-
rat, ſ. ꝙ diſcipuli viderint areſactam ficulneam. Nam ita
mutauit ordinem in referendo de eiectione vendentium
de templo, fuit. n. illa prima die ſtatim, vt Chriſtus introi
uit in templum. Marcus ita refert, vt ex ordine literæ ſuæ
colligi poſſit fuiſſe illam eiectionē die ſequenti, vt oſten-
ſum eſt ſup. Sed dicendum, ꝙ non ſtat, neceſſe eſt enim
poni, ꝙ diſcipuli viderint ficulneam areſactam ſequenti
die poſt maledictionem, & non ſtatim, quando maledi-
cta eſt, quia ex litera Mar. 11. cap. ita colligitur, nec poteſt
dici, quod ſit ibi recapitulatio, mutatio ordinis poteſt in-
telligi eſſe facta, quādo ex ordine literæ inducitur, quod
talis, vel talis fuerit ordo rerum geſtarum & tamen non
aſſerit hoc expreſſe euangeliſta, neque ponuntur aliqua
verba, ex quibus manifeſte colligatur, nunc autem non
eſt ſic circa illud quod dicebatur de eiectione vendentiū
de templo, quia ex ſolo ordine literæ colligebatur fuiſſe
ſecundo die eiectionem, & non ex intentione Euangeli-
ſtæ, & ideo potuit eſſe anticipatio, vel recapitulatio, vt
oſtenſum eſt ſupra. Sed nunc non eſt ſic, ſed circa hoc non
ſolum ex ordine literę, ſed potius ex intentione Euange-
liſtæ ex verbis videtur induci, quod fuerit ficulnea vno
die areſacta, & ſequenti die ab Apoſtolis viſa. Et patet
primo, quia Marc. 11. cap. dicitur, quomodo Chriſtus de
Bethania egreſſus, & videns ficulneam, maledixerit illi,
& poſtea interpoſita eiectione vendentium ſequitur, &
cum veſpera eſſet facta egrediebatur de ciuitate, & cum
mane tranſirent, viderunt ficum aridam factam à radi-
cibus, ergo videtur, quod poſtquam ficus maledicta fuit,
& aruit venerunt in Ieruſalem, & poſtea ante veſperum
redierunt ipſa die in Bethaniam, & ſequenti die mane
cum iterum redirent in Ieruſalem, viderunt ficulneam
aridam, quę præcedenti die aruerat.

Secundo patet, quia dicitur eod. ca. recordatus Petrus
dixit, Rabbi ecce ficus, cui maledixiſti aruit, ergo vide-
tur, quod quando Petrus vidit ficulneam recordatus eſt
de maledictione, ſed non recordaretur ſi ſtatim vt male-
dicta eſt, & aruit viderent eam areſieri, vel areſactā eſſe,
quia recordatio eſt præteritorum, ergo non viderūt are-
ſieri illam quando maledicta eſt ſed poſtea.

Tertio, quia dixit Petrus: Rabbi ecce ficus, cui male-
dixiſti aruit, & ita ſignificabat non fieri tunc rem, ſed ali
quanto tempore ante hoc factam eſſe.

Dicendum ergo eſt, quod ordo geſtorum fuit, ꝙ Chri-
ſtus intrauit Ieruſalem die Dominica in ramiſpalmarū,
& introiuit in templum, & tunc eiecit ementes, & ven-
dentes de illo, & ipſo die dominico rediit ad ſolia occa-
ſum in Bethania ad cibum, & ad hoſpitandum. Sequen-
ti autem die Lunæ in aurora rediit in Ieruſalem, vt præ-
dicaret, & cum eſſet in via eundo vidit ficulneā, & male-
dixit illi, & diſcipuli audierunt verba maledictionis, &
non reſpexerūt, an areſieret, quia nō putabant, ꝙ ad ver-
bum eius areſieret, ipſa aūt die ante veſperam redierunt
de Ieruſalem in Bethaniam, & tunc non reſpexerunt ad
ficulneam, quæ aruerat, neque viderunt eam.

Sequen-

Sequenti autem die tertio, ideſt die Martis in aurora, cum rurſus redirent in Ieruſalem, reſpexit Petrus, & vidit ficulneam aruiſſe, quam Chriſtus maledixerat, & tunc recordatus eſt, quod Chriſtus maledixerat eam, & dixit: Rabbi, ecce ficus, cui maledixiſti, aruit. Matthæus autem quantum ad hoc non fecit aliquam anticipationem, neque recapitulationem, cùm rem ipſam ordine ſuo narrauerit, ſed decurtate narrauerit, & ita ex modo ſuo loquendi colligitur quaſi ſtatim vt ficulnea maledicta eſt, viderant eam diſcipuli areſieri.

Marcus autem rem magis aperuit, ideo ſtãdum eſt ei, qui magis aperuit, & non eſt negandum fuiſſe, quia illud Matthæus non expreſſit, cum quilibet Euangeliſtarum ſoleat multa tacere, quæ alij exprimunt.

Ad primum in contrarium dicendum, quod ficulnea ſtatim areſacta eſt, vt Chriſtus maledixit eam, & tamen non ſequitur, quod ſtatim viderunt eam aridam, vt Chriſtus eam maledixit, quia non reſpexerunt ipſo die, neq; poſtea in reditu ad veſperum, ſed ſequẽti die in aurora, cum redirent in Ieruſalem.

Ad ſecundum dicendum, quod mirati ſunt diſcipuli quomodo continuo aruit, non quidem, quod ipſi viderint ipſam ſtatim areſieri, vt maledicta eſt, ſed quia viderunt quando maledicta eſt, & viderunt ſequenti die eam aridam effectam, & cognouerunt manifeſté, quod ſtatim aruiſſet, vt Chriſtus eam maledixit. Quomodo autem cognouerint ſtatim aruiſſe, cum non viderint eam areſcere, dicetur infra.

Ad tertium dicendum, quod admirati ſunt de exſiccatione ficulneæ, & dato quod non viderent, quando areſiebat, dũ tamen ſcirent, quando aruerat admirarentur, quia admiratio eſt de omni mirabili. Erat autem mirabile, quod dicto verbo maledictionis ficulnea areſieret.

Ad quartum dicendum, quod ficulnea ſtatim aruit, vt maledicta eſt, & diſcipuli audierunt verba maledictionis, tamen non viderunt eam areſieri. Et ratio eſt, quia diſcipuli non aduertebãt ad hoc, quod licèt Chriſtus malediceret ficulneam, non credebant illi, quod ſtatim areſieret, imò neque aliquo tempore. Quod patet, quia quãdo viderunt eam aridam admirati ſunt, & tamen non admirarentur, ſi putarent, quod ad verba Chriſti areſieret ficulnea, & ideo non curauerunt aduertere, an areſieret, & ideo non viderunt tunc, licèt aruerit dictis verbis, & eodem die quando redierunt de Ieruſalem in Bethaniam, non viderunt ficulneam aridam, quia non aduertẽrũt, ſed ſequenti die in aurora, cum redirent de Bethania in Ieruſalem reſpexit Petrus, & vidit eam aridam, & dixit hæc Chriſto. De his dicit Aug. lib. de concor. Euãg. ſ. Conſiderandum autem miratos eſſe diſcipulos de hoc, quod arbor aruerat, & eis eſſe dictum per Dominum reſpondentem id, quod de fide dictum eſt, non ipſo ſecundo die, quo maledixit arbori, ſed tertio die Marcus dicit, ipſo quippe ſecundo die commemorauit Marcus de templo eiectos vendentes, quod primo die factum prætermiſerat, ipſe verò ſecundo die dicit, quod facta veſpera egrediebãtur de ciuitate, & cum mane tranſirent vidiſſe diſcipulos mane factam ficum aridam. Matthæus autem ſic loquitur, tanquam ſecundo die hoc totum ſit factum. Vnde intelligitur, quod cum Matthæus dixiſſet areſacta eſt continuo ficulnea prætermiſſis cæteris ad ſecundum diem pertinentibus adiunxit ſtatim, ſcilicet, & videntes diſcipuli admirati ſunt, quomodo continuo aruit, ita tamen, quod alio die viderit Dominus ficulneam, & alio die admirati fuerint diſcipuli. intelligitur enim non tũc aruiſſe, quando viderunt eam areſactam, ſed continuo quando maledicta eſt. Non enim areſcentem, ſed pœnitus areſactam viderunt, ac ſic eam continuo in verbo Domini aruiſſe intellexerunt.

An ſolus Petrus fuit, qui miratus, & locutus eſt, vel etiam cæteri diſcipuli. Quæſt. CXIX.

QVæritur, quomodo dicitur hic, & videntes diſcipuli mirati ſunt dicentes, quomodo continuo aruit. Nam Mar. vndecimo, dicitur, quod recordatus Petrus dixit, Rabbi, ecce ficus, cui maledixiſti aruit,

A ergo ſolus Petrus fuit, qui miratus eſt, & qui locutus eſt, & non cæteri diſcipuli. Dici poteſt vno modo, quòd ambo Euangeliſtæ verum referunt, & ea dictis amborum vna plena colligitur narratio, quando enim ſequenti die poſt deſiccationem viderunt diſcipuli ficum aridam, omnes admirati ſunt, & dixerunt intra ſe, vel ad ſeipſos inuicem, quomodo ſtatim ficulnea aruit, & tamen non locuti ſunt ad Chriſtum. Petrus autem cæteris audacior exiſtens dixit Chriſto: Rabbi ecce ficus, cui maledixiſti aruit. Primum autem poſuit Matthæus, dicens diſcipulos admiratos dixiſſe, ſcilicet inter ſe, & non ad Chriſtũ, quomodo continuo aruit, ſecundum poſuit Marcus, dicens, quòd recordatus Petrus, dixit rabbi, &c. Sed adhuc dicendum, quòd in modo non concordant, quia Matthæus volens euitare longiorem narrationem, vt non co- B geretur facere narrationem duorum dierum, quaſi ſimul factum fuerit poſuit rem, quaſi de præſenti, dicens: Et videntes diſcipuli, videre autem ad pręſentia eſt. Marcus verò volens narrare rem ſicut fuerat, quia oſtendit alio die eſſe deſiccatam, & ſequenti die à diſcipulis ficulneam viſam aridam, quam tamen viderant viridem, antequam malediceretur, & audierunt verba maledictionis, introduxit rem per modum præteriti, & ideo dixit Petrum recordatum eſſe, & ſi de omnibus diſcipulis diceret, poneret illos recordatos, quaſi reſpectu illorum verborum dictorum præcedenti die maledicendo ficulneã erat retardatio, quando tunc eam aridam viderent. Secundo poteſt dici, quòd in veritate cæteri diſcipuli, nihil dixerunt, ſed ſolus Petrus, qui admirans ait: Rabbi ecce, ficus, &c. ſicut Marcus aſſeruit, ſed quia nomine om- C nium, vel ea conceptu illorum, cum omnes poſſent iſta conſiderare dicta fuerunt, omnes admiratos. & dixiſſe, quomodo continuo aruit, Matthæus aſſeruit. Sic & alias fieri ſolet, vt ſupra 14. c. quando Chriſtus quæſiuit de panibus ad ſaturandum turbas, & dicitur, quòd non habebant, niſi quinque panes, & quòd hoc dixerunt diſcipuli, & tamen Ioan. 6. capit. dicitur, quòd Andreas dixit iſtud, quaſi ſolus ille dixerit. Etiam ſupra 15. cap. dicitur, quòd Petrus quæſiuerit, dicens: Ediſſere nobis parabolam de eo, quod per os intrat: & tamen Marc. 7. cap. dicitur, quod cum intraret in domum interrogauerunt eum diſcipuli iſtam parabolam.

Circa hoc poteſt vtrumque teneri. De primo enim multa exempla, quia frequenter vnus omittit quod alius ſupplet, & ex ambobus colligitur vna plena narratio, D magis tamen tenendum eſt ſecundum quod patet, quia cum Marcus expreſſerit, quod hoc dixit Petrus, veriſimilius eſt, quod dixerit ipſe ſolus, quam quod omnes diſcipuli dixerint. Nam poſito quod Petrus ſolus loqueretur, poterat conuenienter dici, quod omnes diſcipuli, ſiue quod diſcipuli dixerunt, eo quod ad omnes hoc poterat pertinere, ſed ſi omnes diſcipuli communiter hoc dixiſſent, non erat vlla cauſa dicendi ſpecialiter de Petro, ꝙ ille hoc dixiſſet, ideo magis tenendum eſt, quod ipſe ſolus dixerit iſtud, cæteris tacentibus, admiratis, de hoc, quod factum erat.

An dixerint iſtud inter ſe diſcipuli vel dixerint Chriſto. Quæſt. CXX.

E SEd quæretur, dato quod omnes diſcipuli hoc dixiſſent, ſicut Matthæus hic videtur innuere, an dixerint iſtud inter ſe, vel dixerint illud Chriſto. Dicendum, quod in veritate ſolus Petrus dixit hoc, vt dictum eſt præced. quæſt. & tamen ſi cõcederetur, quod omnes diſcipuli dixerint ea, quæ habentur hic, eſſet dicendum, quod dixerint illud Chriſto, & non inter ſe ſolum. Quod patet, quia Matthæus introducit hic Chriſtum reſpondentem diſcipulis ad illa verba, ergo dixerunt ei illa, nam dicitur quod videntes diſcipuli admirati ſunt dicentes, quomodo continuo aruit. Et ſequitur: Reſpondens autem Ieſus dixit illis: Amen dico vobis, &c. Eſt tamen dicendum ſecundum veritatem, quod omnes diſcipuli viderunt ficulneam areſactam, quia quando Petrus vidit ẽt cæteri viderẽt, vel ipſe incitaret eos ad aduertẽdũ per ſuã admirationẽ, & verba, q̃ ad Chriſtũ direxit. Et ideo ſicut oẽs vi-

derant, ita omnes admirati ſunt, quia nemo eſſet, qui de talibus non miraretur. nullus tamen eorum quidquam ad Chriſtum locutus eſt, ſed ſolus Petrus, qui uelut audacior erat, & circa Chriſtum cōfidentior, uel magis circa talia ſolicitus, ſicut Mar. expreſſit. Matth. tamen dixit, omnes diſcipulos admiratos dixiſſe, quomodo continuo aruit, dans omnibus id, quod ſolus Petrus dixit, eo quod illud idem quilibet aliorum interrogare poſſet, cū quilibet de hoc admiraretur, ſicut Petrus. Et hoc ſatis apparet, quia licèt ſolus Petrus hoc dixit, vt Mar. expreſſit, Chriſtus tamen reſpondens non direxit verba ad ſolum Petrum, ſed ad omnes quaſi omnes interrogaſſent, ſic dicitur Mar. 11. recordatus Petrus dixit: Rabbi ecce, ficus, cui maledixiſti, aruit. Et ſequitur: Et reſpondens ait illis, habetis fidem Dei. Et tamen, quia Matth. interrogationem Petri attribuit omnibus propter cauſam dictam, dedit eis, quod ad Chriſtum loquerentur, ſicut Petrus locutus eſt, & tamen non poſuit eadem verba. Dixit enim Mar. Petrum dixiſſe, ecce ficus, cui maledixiſti, aruit. Mat. autem introducit eos dicentes, quomodo continuo aruit. Intelligitur enim quod de ficu loquerentur, & quia Matth. addidit: Continuo, poſuit cauſam admirationis, quia de hoc erat admiratio, quod ſtatim aruit, cum maledicta fuit.

Quomodo diſcipuli potuerunt ſcire, quod ſtatim ficulnea aruerit. Quæſt. CXXI.

QVæritur, cum dictum fuerit ſupra, quod diſcipuli non viderunt ficulneam areſcentem, ſed ſciuerūt eam factam aridam, & continuo aruiſſe. Eſt dubium quomodo potuerunt ſcire, quod ſtatim aruerit.

Dicendum, quod fuit ex coniectura, nam viderunt ficulneam virentem eſſe, antequam malediceretur, & ſequenti die viderunt eam arefactam à radicibus, quaſi nunquam fuiſſet arbor, & ideo conſtabat, quod non ſucceſſiuè, ſed ſubito aruit, quia ſi in tam pauco tēpore areret ſucceſſiuè, cum prius viderent eam viridem penitus, non deueniret intra vnam diem ad eſſe penitus aridam, quaſi non fuiſſet arbor vnquam.

Secundo, quia cum ipſi vidiſſent eam viridem, antequam malediceretur, & verba maledictionis audierunt, & ſequenti die poſt maledictionem viderunt eam arefactam, apparuit, quod non ex cauſa naturali, ſed ex maledictionis viribus aruiſſet. Cauſa autem, & agens naturale requirit ſucceſſionem in operatione ſua, agens aut miraculosè non, ideo clarè arguebant, quod ſubito aruiſſet, quia propter maledictionem illam arefactam intelligebant.

Tertiò poteſt dici, quod continuò, vel ſtatim vocabant hic paruum tempus, ſ. vnius diei, quod tranſierat à maledictione vſque nunc, quando viderunt eam aridam. Nā dato, quod non aruiſſet mox, vt verba fuerunt dicta, cū aruerit intra vnius diei ſpacium, quod illi manifeſtè videbant, dicebant continuò aruiſſe. Et ad hoc non erat opus argumentis, cùm palam viderent arefactam ficulneam, quam præcedenti die viderant virētem, & de hoc admirabantur, quia ſi ex naturali cauſa arere debuiſſet, non aruiſſet in tam breui tempore, neque etiam tantum aruiſſet, quia ita aruit, quaſi nūquam fuiſſet arbor, quod expreſſit Marcus, dicens, quòd à radicibus arefacta eſt.

Quare diſcipuli admirati ſunt videntes, quòd ficulnea maledicta a Chriſto aruerat. Quæſtio CXXII.

QVæritur, quare diſcipuli admirati ſunt videntes, ꝙ ficulnea maledicta à Chriſto aruerat.

Nam quotidie miracula Chriſtus faciebat, quæ non erant minora, quam deſiccare arbores, ſed maiora, vt ſuſcitare mortuos, & illuminare cæcos, & de illis iam non admirabantur.

Qūo ergo de hoc admirati ſunt. Dicendū, ꝙ hoc prouenit ex ignorātia diſcipulorū, & paruitate fidei. Non. n. tenuerūt firmiter ante paſſionem ſuam illum eſſe Deum, quia tunc in paſſione non ſcandalizarentur, & tamen ſcandalizati ſunt perdendo fidem, & ſpem, vt dixerūt illi

F duo diſcipuli, Luc. 24. nos autem ſperabamus, quòd ipſe redempturus eſſet Iſrael: quaſi dicat: iam nō ſperamus, ſicut ſperabamus: ideo fides non erat firma, & ita non credebant eum firmiter eſſe Deum, propter quod non credebant miracula fieri ab eo in propria virtute, ſed à Deo concedi ſibi hæc: ſed ita erat apud antiquos prophetas, quòd quibuſdam concedebat Deus vnum genus miraculorum, & non alia: ideo & de Chriſto credebant, ꝙ poſſet facere miracula illa, quæ quotidie faciebat, vt ſanare ægros, ſuſcitare mortuos: circa arbores autem, nunquam Chriſtus fecerat miraculum aliquod: ideo putabant, quod poteſtas ſua non extendebatur ad faciēdum miracula in arboribus, vnde cum viderant factum admirati ſunt. Secundò, quia etiam Chriſtus mutauit hic genus miraculi: nam omnia miracula ſua ante hoc erāt ad

Diſcipuli ante paſſionem non crediderunt eū eſſe Deum.

G bonum, ſcilicet ad ſanationes ægritudinum, ſuſcitationes mortuorum, ad ſaturationem famelicorum, & ſimilia. Ad malum autem, ſiue ad nocendum, nunquam fecerat miracula, nunc fecit miraculum ad malum, ſcilicet deſiccando ficulneā, ideo arida facta ficulnea mirati ſunt valde diſcipuli, & tamen ſi rectè cognoſcerent originem poteſtatis, ex qua erant miracula, de nullo miraculo Chriſti mirarentur factis præcedentibus. Et tamen dicendum, quòd admirati ſunt de extenſione poteſtatis Chriſti, quia non ſolum ad ea, quæ ante hoc viderant, ſed etiam ad arbores extendebatur, de quibus nunquam viderant, etiam de magnitudine mirabantur, quaſi valde magnum eſſet, quòd ficulneam potuiſſet arefacere. Et patet hoc ex Chriſti reſponſione in littera, ſcilicet ſi habueritis fidem, & non hæſitaueritis non ſolum de ficulnea fa-

H cietis, ſed & ſi monti huic dixeritis, tolle te, & iacta te in mare, fiet. In quo duo exprimit, primum eſt extenſio in quantum dicitur, non ſolum de ficulnea, quaſi dicat. nō ſolum circa ficulneam, ſed etiam circa omnia poteritis, operari cum ait: & omnia, quæ petieritis in oratione credentes accipietis. Secundum eſt magnitudo, quia dixit non ſolum de ficulnea, ſed & ſi dixeritis monti huic tolle te, & tamen maius erat montem à radicibus tollere, vel maius videbatur, quàm ficulneam deſiccare.

Ad quid fuit conueniens, quòd Chriſtus oſtenderet nunc poteſtatem ſuam in operatione iſtius miraculi. Quæſt. CXXIII.

QVæritur, ad quid fuit conueniens, quòd Chriſtus oſtenderet nunc poteſtatem ſuam in operatione

I iſtius miraculi. Dicēdum, quòd fuit primò ad oſtendendum poteſtatem ſuam. Nam Apoſtoli non putabant eum potentem eſſe circa hoc, in quo nunc ſuam oſtendit poteſtatem. Quod patet, quia admirati ſunt diſcipuli nimis quomodo continuò aruiſſet ficulnea, & hoc non fieret ſi ante hóc crederent, quòd ille iſtud poſſet, ſed conueniens erat, quòd diſcipuli agnoſcerent magnitudinem poteſtatis Chriſti potius quàm cæteri, cum per eos fides deriuanda eſſet in cæteros docendo, & prędicando, ſed non docerent id, quod non crederent, & ſi mentiri vellent ſe aliquid credere, quod non credebant, & illud cæteros docere vellent, non poſſent illud miraculis oſtendere ad confirmandum, quia operatio miraculorum fit à credētibus, vt dicitur hic in litera, & Mar. 11. & à non credentibus non poteſt fieri miraculum, Iaco. 1.

K c. ideo magis erat neceſſaria fides de Chriſti poteſtate in Apoſtolis, quàm in alijs. Sciebat autem Chriſtus quid erat, quòd Apoſtoli de Chriſto credebant, & quid non, quia ipſe ſciebat, quid eſſet in corde hominis, & nō opus erat, quòd quis ei teſtimonium perhiberet de homine. Ioan. 2. c. Et antequam quis interrogaret ſciens ipſe, quæ erant in corde reſpondebat interdum, quæ opus erat reſpondere, quando volebat. Ioan. 16. capit. ideo conueniens fuit, quòd cum nunc Chriſtus ſciret defectum fidei Apoſtolorum ex hac parte, quòd etiam ſi nulla eſſet occaſio ad faciendum miraculum iſtud, quòd ipſe quæreret illam, & faceret miraculum, vt ſic fides roboraretur in diſcipulis.

Operatio miraculoſa eſt a credentibus.

Secundò fecit, & etiam principaliter ad dandum doctrinā de petendo, et obtinēdo in oratione, quia Chriſtus

hic

hic fecit miraculum, quaſi per modum orationis, & voluit hoc extendere ad nos. ſ. quod ſicut ipſe faciebat iſta, ita & nos ſi peteremus à Deo qoid fieri, dum tamen confidenter peteremus. obtineremus illud. Et hoc fuit multum cõueniens, quia alia miracula Chriſtus faciebat ad oſtenſionem poteſtatis ſuæ, ſiue eorum, quæ ad ipſum pertinebant.

Debuit ergo aliquando facere miracula ad dandum nobis doctrinam de faciendo miracula. Erat enim nobis neceſſaria iſta operatio, & tamen nunc fuit ſic: ideo fuit conueniens iſtud miraculum, & patet quod iſta fuerit precipua intentio, quia Chriſtus hoc adiecit in reſpõſione ad verba diſcipulorum dubitantium, ſ. Amen dico vobis, ſi habueritis fidem, & non dubitaueritis, non ſolum de ficulnea facietis, ſed & ſi monti huic dixeritis, tolle te, & iacta te in mare, faciet. In alijs autem miraculis, nichil tale dicebat, & ita apparet, quod illa non referebat, niſi ad ſe. Iſtud verò ad nos pertinebat, & ſic conueniens fuit fieri, & iſta fuit cauſa, quare non ſolum fecit Chriſtus miraculum, ſed etiam fecit tale miraculũ, vt diſcipuli admirarentur: multa enim erant genera miraculorum, quæ Chriſtus quaſi quotidie exercebat, vt ſanationes ægritudinum, & de talibus non admirabantur propter aſſiduitatem, & conſuetudinem. Si autem nunc tale quid egiſſet, non mirarentur diſcipuli, & ideo nemo eorum interrogaret, & conſequenter nõ eſſet occaſio Chriſto ad reſpondendum, & tamen iſtud, ꝙ Chriſtus dixit de oratione facta confidenter, fuit reſponſio ad admirationem diſcipulorum, vt patet ex litera, ideo potius debuit tale miraculum facere, quàm aliquod aliud, admirati enim ſunt diſcipuli, quod Chriſtus etiam circa arbores extenderet ſuam poteſtatem, etiam mirati ſunt, quod ſubito ad verbum eius areſieret ficulnea, cum eſſet arbor tam humida, vt dicitur in litera, quod admirati ſunt dicentes, quomodo continuò aruit. Et Theophylatus dicit, quod miraculum magnum videtur in hoc, ꝙ tam humidam, & viridem arborem ex templo ſiccauerit, ergo fuit conueniens nunc à Chriſto miraculum fieri, & iſtud ſpecialiter, vel aliud ſimile, in quo admirarentur diſcipuli, & non illa, quæ vulgata erant.

Quare Chriſtus fecit iſtud miraculum, & poſuit iſtam doctrinam de faciendo miracula.
Quæſt. CXXIIII.

Quæritur, dato quod Chriſtus vellet nobis dare doctrinam de faciendo miracula, & obtinendo illa fieri, quare fecit iſtud miraculum, & poſuit iſtam doctrinam, quia iam dederat iſtam doctrinam ſupra 17. & Luc. 17. Si habueritis fidem, ſicut granum ſinapis, & dixeritis monti huic tranſi hinc, tranſibit, ergo non erat opus iſtud nunc fieri.

Dicendum, quod vna cauſa præcipua iſtius miraculi fuit, vt oſtenderetur maledictio principum ſacerdotum, ſcribarum, & Phariſæorum per maledictionẽ ficulneæ, & ideo fuit miraculum areſactionis factum per viam maledictionis, & quia accidit, quod diſcipuli admirarentur de hoc, quaſi aliquid magnum eſſet, reſpondit Chriſtus id, quod conueniens erat ad propoſitum. ſ. quod nõ ſolum iſtud ipſe poterat, ſed etiam nos poſſemus ſi fidẽ haberemus petendo, in quo poteſtatem ſuã oſtendebat, ſ. quanta ipſe poſſet facere, cum etiam nobis petentibus concedere poſſet facere iſtud, & maiora, & ſimul cũ hoc dabat nobis doctrinam faciendi miracula, vel ea impetrandi, quæ poterat ex illa admiratione ortum habere.

Secundo poteſt dici, quod non fuit quaſi per accidẽs, vel correlariè introducta hic doctrina de obtinendo miracula, ſed principaliter, & tamen non eſt ſuperuacua, ſed fuit valde conueniens. Cũ aũt obijcitur, ꝙ iam Chriſtus poſuerat iſtam doctrinã, põt vno modo dici, quod licèt iam poſita fuerit, tñ hic poſuit eã Chriſtus ad magis eã aperiendũ, quia prius dixerat eã decurtate, nunc verò largius. Nam ſup. 17. c. dr, dicetis monti huic, tranſi, & tranſibit, & nichil impoſſibile erit vobis. Et Luc. 17. vbi idem penitus dicitur: Si habueritis fidem, ſicut granum ſinapis, dicetis huic arbori moro eradicare, & tranſplan-

A tare in mare, & obediet vobis: hic verò magis aperuit dicens: Amen dico vobis, quia ſi habueritis fidem, & non hæſitaueritis, non ſolum de ficulnea facietis, ſed & ſi dixeritis monti huic, tolle te, & iacta te in mare fiet, & omnia, q̃ petieritis in oratione credentes accipietis. Et Marc. 11. cap. idem dicitur, & additur etiam conditio orandi ibi. ſ. quòd cum orauerimus dimittamus omnibus, & ita ſæpe aliqua repetuntur ex induſtria in ſacra ſcriptura, vt addatur aliquid. Secundò poteſt dici, quòd etiam ſi ſufficienter iam poſuiſſet Chriſtus doctrinam iſtam de obtinendo, quę petimus, cõueniens erat petere eam, quia iſta erat res magna, & talia ſæpe dicuntur, vt memorię commendentur, & etiam, vt magis à nobis petentur, & magis neceſſaria cum a legiſlatoribus ſæpius fuerint dicta, conueniens fuit repeti. Tertio poteſt dici, quòd iſtud po-
B ſitum eſt, & factum a Chriſto ad doctrinam obtinẽdam in oratione, & non eſt repetitum, ſed eſt neceſſarium, quia non fuerat vnquam factum aliquid ad hoc, neque in verbis fuerat data doctrina de hoc. Illud enim quòd habetur ſupra 17. & Luc. 17. non fuit doctrina de obtinendo in oratione, ſed doctrina de quãtitate fidei. Aliud eſt enim quòd fides requiratur ad impetrandum: aliud verò quanta fides. De quantitate enim ſolum ibi locutus eſt Chriſtus. Quod patet, quia ſupra 17. cap. dicitur, quòd dixit Chriſtus: ſi habueritis fidem, ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, tranſi, & tranſibit. Et Luc. 17. dr, ꝙ diſcipuli dixerunt Chriſto: Dñe adauge nobis fidem, & ille ait: Si habueritis fidem, ſicut granum ſinapis, &c. Manebat ergo dicendũ de fide, quæ præſupponebatur, & quia conditionem iſtius neſciebant diſcipuli, locutus eſt hic
C Chriſtus de illa dicẽs, ſi habueritis fidẽ. Et iſta eſt veritas, nam repetitio, de qua ſupra dicebant, non multum conuenit, quia illud conuenit Chriſto, de quo conſtat, quia ſæpe eandem rem prædicabat in diuerſis locis, & coram diuerſis perſonis, vt omnes audire poſſent doctrinam neceſſariam, ad Euangeliſtam tamen, vel ſcriptorem nõ conuenit idem repetere, cum idem ſemel dictum, ita ſufficienter intelligi poſſit, ſicut ſi milleſies ſcribatur, & tamen Euangeliſta poſuit iſtud, & illud, ideo dicendum, quod licèt Chriſtus repetiuerit, non repetiuit illud Matt. ſed ideo poſuit, quia aliud erat iſtud, quam illud. Sed dicetur, quod dato, quod Chriſtus ad hoc dixerit, non ſit conuenienter dictum. Nã duo erant hæc. ſ. fides, & quantitas fidei, & vnum præſupponit alterum, vnde neceſſe eſt, ꝙ ad cognoſcendam quantitatem fidei, ꝙ pręſuppo-
D natur fides, & tñ ſupra 17. cap. Chriſtus declarauit diſcipulis de quantitate fidei ſufficientis ad operationem miraculorum, ergo iam præſupponebatur in eis, quod fidem eſſe neceſſariam ſciebant, & conſequenter non diceret hic poſterius de fidei neceſſitate, quod eſt dicere de fide abſolutè, cum iam ibi dixerit de fidei quantitate.

Secundò patet, quia etiam ibi apparet, quod diſcipuli cognoſcebant fidem eſſe neceſſariam, quia Luc. 17. capit. dicitur, quòd dixerunt diſcipuli Chriſto: Adauge nobis fidem: ergo iam ſciebant fidem eſſe neceſſariam, & credebant ſe habere illam: & tamen maiorem habere deſiderabant, cum parua eſſet, quam habebant: ergo iam ſciebant de neceſſitate fidei ad operationem miraculorum: & ita nõ fuit conuenienter nunc factum miraculum ad oſtendendum neceſſitatem fidei in operatione miracu-
E lorum, neque poſita doctrina ad hoc. Dicendum, quòd conuenienter factum eſt, quòd Chriſtus nunc daret doctrinam de obtinendo miracula fieri per fidem, neque eſt ſuperuacuum poſita doctrina, quæ habetur ſupra 17. cap. & hoc propter duo.

Primò, quia licèt ibi poſuerit de quantitate fidei, & in hoc intelligatur, quòd fides erat neceſſaria: tamen non poſuit de conditione huius fidei. ſ. qualis eſſe debeat, & hoc declarauit hic. ſ. quòd ſit ſine vlla hæſitatione, qđ hic expreſſum eſt. ſ. ſi habueritis fidem, & non hæſitaueritis, & Marc. 11 cap. dicitur, quicunque dixerit monti huic, tolle te, & mittere in mare, & non hæſitauerit in corde ſuo, ſed crediderit quodcunque dixerit fiet: hoc tamen non fuerat expreſſum ſupra 17. neque Luc. 17. cap. vbi eadem ſententia ponitur, ſed dicitur ibi de magnitudine fidei: ideo cõueniens fuit nunc deſiderari doctrinã,

vt oſtenderetur qualis eſſe deberet, quod ſupra oſtẽſum non fuerat. Eſt enim iſta conditio fidei tam neceſſaria, vt ſine ea non impetretur aliquid. Sic dicitur Iaco. 1. cap. ſcilicet. Qui indiget ſapientia petat à Deo, qui dat omnibus affluenter, & nemini improperat, poſtulet autem in fide, nichil hæſitans, qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui à vento mouetur, & circũfertur, non æſtimet autem homo ille, quod accipiat aliquid a Deo, ideo conueniens fuit, de hac tam neceſſaria conditione fidei, fieri mentionem.

Secundo fuit, quia iſta doctrina addit aliquid ad illã, quæ habetur ſup. 17. nam ibi dictum eſt de quantitate fidei. ſ. quod fides tanta, vt granum ſinapis, ſufficiebat ad impetrandum miracula fieri, & quia aliquis neſciret, an haberet tantam fidem ſicut granum ſinapis, aut putaret, quod aliqua fides erat minor, quam granum ſinapis, crederet, quod aliqua fides erat, quæ non ſufficeret ad impetrandum miracula fieri, vt ergo quilibet habens fidem, quantumcunque credat ſe aptum ad impetrandum miracula fieri, fuit conueniens abſolutè dici, quod quicunque haberet fidem, ſcilicet, quantamcumque, transferret montes, aut faceret quidquid vellet, & hoc ſignificat hic litera, quia ponit habere fidem, & non hæſitare, & non notat aliquam quantitatem illius. Sed objicietur contra primum horum. ſ. quod non oportebat iſtam doctrinam poni propter hoc, quod dicitur, & non hæſitauerit, quia illud etiam ſi non ponatur ſubintelligitur. Nã aliter non eſt fides, niſi habens fidem ſit non hæſitans, quia qui dubitat infidelis eſt, extra de Hæreti. c. dubius. ſ. dubius in fide, infidelis eſt. Dicendum, quod de ratione fidei propriè dicta eſt firmitas quædam. Vnde ſicut fides eſt duplex. ſ. vna qua creduntur articuli, & cœtera à Deo reuelata, per quorum aſſenſum fideles dicuntur, & alia, per quam miracula fieri impetrantur, quarum prima eſt virtus theologica, ſecunda eſt donum, ita eſt duplex firmitas, prima requirit firmiter aſſentire, ſecunda exigit non hæſitare. Ideo ſicut dicendo, quod quis habet fidem, qua creditur, intelligitur, quod firmiter aſſentit omnibus credendis, ita dicendo, quod habet fidem, qua miracula impetrantur ſubintelligitur, quod circa ea, quæ fieri petit, nequaquam ſe impetraturum hæſitat, & tamen quia diſcipuli adhuc neſciebant conditionem, & naturam fidei, etiam ſi aliquid importaretur ſub ratione fidei, debuit expreſsè dici illis, & ita fuit hic. ſ. quod haberent fidem, & non hæſitarẽt, ita. n. diffinitum importat id, quod diffinitio, & tamen per diffinitionem notificatur quid importat nomen diffiniti, & ob hoc nõ ſolum Chriſtus hic, ſed etiam Iacobus tenuit iſtum modum loquẽdi. ſ. Iaco. 1. cap. poſtulet autem in fide nichil hæſitans. vnde noluit ponere, poſtulet autem in fide, quod ſolũ ſufficiebat, ſed addidit nichil hæſitans, quaſi hoc non faciliter intelligeretur, niſi exprimeretur.

Quare Chriſtus potius oſtendit poteſtatem ſuam in maledictione ficulneæ, quam alterius rei.
Quæſt. CXXV.

QVæritur, dato quod Chriſtus vellet oſtendere poteſtatem ſuam, vel ſignificationem rerum, aut aliquid aliud in miraculo, quod fecit, quare potius oſtendit in maledictione ficulneæ, quã alterius rei, poterat enim maledicere animalia bruta aliqua, vel homines, & maledicendo occidere, potiſſimè, quia hæc maledictio erat ad oſtendendum maledictionem Iudæorũ, ideo aliquem, vel aliquos de eis poterat maledicere, & occidere.

Dicendum primo, quod fuit hoc ad oſtendendum benignitatem Chriſti, nullam enim ferocitatem, aut crudelitatem exercebat cum poſſet, licèt offenderetur, & ideo cum poteſtatem in deſtructione alicuius rei oſtendere debuit, noluit facere hoc in rebus ſentientibus, ſed in rebus inſenſatis, quæ dolorem non ſuſtinent, ſic dicit Chryſoſt. ſ. Maledixit ergo ficulneam propter diſcipulos, vt confidant, quia enim vbiq; beneficia tribuebat, nullumque puniebat, oportebat autem eum iuæ punitiuæ virtutis demonſtrationem facere, vt diſcerẽt, quod poſſet etiã

F Iudæos perſequentes ſiccare, noluit hoc demonſtrare in hominibus, vnde in planta ſuæ punitiuæ virtutis tribuit exemplum. Secundo fuit, vt ſpecialiter oſtenderet benignitatem ſuam erga homines, nam licet homines peccarent, ipſe non puniebat eos, quia directè repugnabat intentioni eius, venerat enim ipſe ad liberandum homines de peccato, & de pœnis, in quas incurrebant per peccatum tolerando pœnas eorum Iſa. 53. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Ideo non debuit pęnas, aut mortem hominibus inferre in iſto aduentu, quo ad redimẽdum veniebat. Et ita ipſe ait, filius hominis non venit, vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per illum, & ideo increpuit Iacobum, & Ioannem, Luc. 9. ca. quando voluerunt petere ignem de cęlo, vt exureret Samaritanos. ſ. Domine vis dicamus, ignis de
G ſcendat de cœlo, & conſumat illos, & cõuerſus increpuit illos, & dixit: Neſcitis cuius ſpiritus eſtis. i. quam intentionem tenere debetis. Et ſequitur, filius hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare. i. non venit ad occidendum homines, ſed ad liberãdum eos à morte, & ideo neque vos debetis mortem, aut pœnas illorum optare.

Tertiò fuit, quia non erat nunc conueniens occidere Iudæos propter ſterilitatem eorum, & propter malitiã, quia licèt nondum fructum haberẽt, adhuc tempus ſupeterat, in quo illum habere poſſent. ſ. prædicantibus Apoſtolis poſt Chriſti mortem, etiam non propter peccata, quia maximum peccatum eorum, propter quod vniuerſa mala eis euenerunt nondum compleuerant. ſ. mortem Chriſti, & tamen Deus non infert pœnam quouſq; peccata illorum, quos punit cõpleta ſint. Sic patet Gen.
H 15. vbi Deus loquebatur de Chananæis, Amorrhæis excludendis de terra propter peccata, & quaſi reddens rationem, quare nondum excluderetur, ait, nondum enim completæ ſunt iniquitates Amorrhæorum, vſque ad pręſens tempus. Quarto fuit, quia dato quod aliquis de Iudæis eſſet, cuius iniquitates completæ eſſent, vt deberet ſtatim perire, tamen non erat cõueniens, quod Chriſtus illum maledicendo occideret, quia iſta maledictio non debebat eſſe nunc ad executionem mali, quod Iudæis inferendum erat, ſed ad ſignificationem illorum, ſed maledicendo aliquem hominem, & occidendo appareret, aut putaretur, quod illud fiebat propter peccatum illius, & non propter ſignificationem aliquarum rerum, maledicendo autem aliquam rem animatam, quæ neq; peccare poterat, neque damnum inferre, appareret, quod fiebat
I ad aliquid ſignificandum, aut ſaltem hoc magis cogitari poſſet, ideo nõ debuit maledici, & occidi aliquis homo.

Quinto fuit, quia cum maledictio iſta fieret ad ſignificationem, debuit fieri in re, quæ conuenienter haberet iſtam ſignificationem.

Ex hoc erat in ficulnea, quia ſicut illa habebat folia, quæ eam de longe fructiferam oſtendebant, & tamen nullum fructum habebat: ita Iudæi cum haberent foris in cœremonijs quandam ſpeciem ſanctitatis: nullam tamen veram bonitatem habebant, ſed omni iniquitate erant pleni, vt Chriſtus eos redarguit infra 23. cap. Sexto, quia etiam conueniens fuit hoc ex parte rei, quę maledicebatur. Nam licèt maledictio iſta fieret principaliter ad ſignificãdum: tamen debuit apparere prima facie aliqua cauſa, quare Chriſtus moueretur ad maledicendum rem
K illam: & hoc planè apparuit in ficulnea, quia videbatur Chriſtus iuiſſe ad quærendum in ea ficus, & non inuenit: & ita quaſi indignatione quadam commotus, cum prætenderet ſpeciem fructuum, & non haberet illos, putaretur prima vice maledixiſſe illi, quod non appareret in aliqua arbore non fructifera, quia non ſubeſſet aliqua cauſa, quare illi prima facie videretur voluiſſe maledicere. Septimò, vt quidam volunt, fuit potius in ficulnea, quàm in alia arbore ad oſtendendum miraculi magnitudinem, ſcilicet quod arbor iam viridis ſubito ad verbum Chriſti marceret, quaſi penitus deſiccata, ſic dicit Chryſo. Ideo autem non in alia planta, ſed in omnium humidiſſima hoc miraculum fecit, vt & hinc magis appareret hoc miraculum: & ita cõuenienter valde factum eſt, quod ſcilicet Chriſtus ſimul poteſtatem, ſignificationem, & benignitatem oſtenderet: quidquid. n. nunc

eſſet

eſſet, quod malediceret, ad ſignificationem agebat maledicendorum Iudæorum, poteſtatem quoq; oſtendit, quia humidiſſimam arborem vnico verbo areſecit.

Benignitatem quidem, quia hoc oſtendere noluit in rebus ſentientibus, & potiſſimè in hominibus, ſed in non ſentientibus manifeſtauit, ita enim Chriſtus poteſtatem ſuam oſtendebat, quod quando in benefaciendo poteſtatem monſtrare volebat, in hominibus miracula faciebat, vt in curatione ægritudinum. Cum verò nocendo oſtendebat poteſtatem, in rebus non humanis illam monſtrabat, ſicut in præcipitatione porcorum, ſupra 8. cap. & in maledictione ficulneæ hic: ſic dicit Hilarius. ſ. & in hoc bonitatis Dominicæ argumentum reperimus.

Nam vbi afferre voluit procurate per ſe ſalutis exemplum, virtutis ſuæ poteſtatem in humanis corporib. exercuit, ſpeciem futurorum, & animæ ſalutem curis præſentium ægritudinum commendans, nunc verò vbi in contumaces formam ſeueritatis conſtituebat, futuri ſpeciem damno arboris indicauit.

Quare Chriſtus porcos præcipitauit, & occidit, qui dolorem ſentiebant. Quæſt. CXXVI.

SEd dicetur, cum Chriſtus propter ſuam benignitatē, & manſuetudinem ſuam poteſtatem ibi mala inferendo oſtendere deberet, vbi nulli inferret ſenſum doloris, & ideo faciebat hoc in rebus non ſentientibus, ſicut in ficulnea, cur porcos præcipitauit, & occidit, qui dolorem ſentiebant? potiſſimè cum tot præcipitauerit? erāt enim illi quaſi duo millia, vt patet Mar. 5. cap.

Deus nunquā ſine neceſſitate oſtendebat ſuā poteſtatē in nocendo.

Dicendum vno modo, quod Chriſtus ex ſumma benignitate ſua potius debebat oſtendere poteſtatem ſuam in benefaciendo, quàm in nocendo, & ita faciebat, imò & nunquam illam oſtenderet in nocendo, niſi hoc neceſſitas exigeret, ſicut nunc ad oſtenſionē futuræ maledictionis Iudæorum, non potuit oſtendi miraculum in benefaciendo, ſed in nocendo, quia miracula, quæ fierent in benefaciendo non repræſentarent mala infligenda Iudæis, & ideo oſtendit poteſtatem ſuam in nocendo.

Ita ſi interdum non poterat iuxta rerum exigentiam oſtendi poteſtas, niſi miraculum fieret in nocendo alicui rei ſentienti, fiebat in nocendo illi, & ita factū eſt in porcorum præcipitatione, nam Chriſtus ſanauerat duos arreptitios, in quibus erat vna legio dæmonum, voluit autem Chriſtus oſtendere poteſtatem magnam, quæ fuit in iſto miraculo, oſtendebatur autē poteſtas magna ex multitudine dæmonū, quos vno impetu eiecit, & vna voce, ideo antequam Chriſtus illos eijceret, quæſiuit ab illis, quaſi eſſet vnus dæmon ſolum in vno arreptitio, quod tibi nomen eſt, & reſpondit multitudo dæmonum, legio michi nomen eſt, quia multi ſumus.

Vt autem oſtenderetur in veritate, quod multi erant ſicut illi profitebantur debuit hoc oſtēdi per exteriorem operationem, nulla autem conuenientior erat, quā quod mitterentur in porcos ſicut illi petebant, nam cum quilibet porcus per ſe arriperetur, non poterat minus, quā ab vno dæmone quilibet porcus arripi, & ſic ſaltem eſſent tot dæmones, quot porci.

Et tamen porci erant vſque ad duo millia. Mar. 5. cap. Ideo ſaltem erant duo millia dęmonum, & tamen in veritate plures dæmones erant, cum eſſet legio: Mar. 5. & Luc 8. cap. Si autem concederetur dęmonibus, quod euerterent aliquando montem, vel ſimilia facerent, non colligeretur ex hoc, an eſſent multi, vel vnus, cū quilibet eorū poſſit ſolus facere magna, cum non ſit poteſtas ſub cœlo, quæ comparetur eis. Iob. 21. cap. & ita debuit conuenienter concedi tunc dæmonibus, quod introirent in porcos, & præcipitarent eos.

Secundo poteſt dici, quod fuit ad oſtendendum ferocitatem, & crudelitatem dæmonum, cū vno impetu duo millia porcorum in mare præcipitauerint, & non oſtenderetur crudelitas, ſi rem inanimatam inſenſibilem agitarent, vt ſi euerterent montes, vel ædificia, quia circa inſenſibilia non eſt crudelitas.

Tertio poteſt dici, ꝙ adhuc ſtat generaliter dictū. ſ. ꝙ Chriſtus nunquam oſtendit poteſtatem ſuam, nocendo per ſe, vel immediatè rebus animatis ſentientibus. Nam ipſe non occidit, neque præcipitauit porcos, ſed ſolū conceſſit dæmonibus introire in eos, ipſi verò introeuntes, præcipitauerunt, & occiderunt omnes porcos.

Quare Chriſtus dixit, ſi habueritis fidem, & non hæſitaueritis. Quæſt. CXXVII.

QVæritur, quare dixit Chriſtus, ſi habueritis fidem, & non hæſitaueritis.

Dicendum, quod vt habitum eſt ſupra quæſt. 127. iſta eſt cauſa præcipua, quare poſita fuit iſta doctrina de impetrādo miracula fieri per fidem, cum etiam ſupra 17. cap. poſita fuiſſet, ſ. vt adderetur, & non hæſitaueritis. Et ideo tam Matthæus hic, quam Marcus 11. capit. illud poſuerunt, quia dicitur ibi; Quicūque dixerit mōti huic, tollere, & mittere in mare, & non hæſitauerit in corde ſuo, ſed crediderit quodcunque dixerit, fiat, fiet. fuit autē multum neceſſaria iſta particula. Ad quod ſciendum ꝙ de fide, quæ eſt ad faciendum miracula, dupliciter putatur, quidam credunt, quod fides eſt confidentia illa, qua creditur aliquid ſic euenturum, ſicut in oratione petitur, etiam ſi non firmiter hoc confidatur.

Alij dicunt fidem eſſe, quando firmiter creditur euenturum eſſe quod petitur, & nulla dubitatio de illius euentu habetur, quando autem eſt confidentia quædam, vel expectatio de re, quam in oratione petimus, & tamen cū quadam dubietate, dicunt primi eſſe fidem, ſed imperfectam quidem.

Secundi autem dicunt nullo modo eſſe fidem, & tamē ſecundum vtroſque eſt verum, quod non eſt illa confidētia ſufficiens ad impetrandū miracula fieri, & quia Chriſtus loquebatur hic de fide, vt eſt ſufficiēs ad impetrationem miraculorum, debuit addere hoc. ſ. & non hæſitaueritis. Etiam Marcus poſuit, vt dictum eſt, & Iaco. 1. ſic ponitur, poſtulet autem in fide nichil hæſitans. Accipiendo autem iuxta primam opinionem, dicetur, quod Chriſtus addidit hic iſtam particulam ad ſignificandam fidē perfectam, & ideo dixit, ſi habueritis fidem. ſ. quæ poteſt eſſe cum hæſitatione, & tamen non eſt perfecta, ſed perficitur per ſequentia. ſ. & non hæſitaueritis, iuxta ſecundā opinionem dicetur, quod non eſt additio, cum non hæſitare includatur in ratione fidei, ſed ponitur expoſitiuè, ſicut diffinitio explicat diffinitum, eo quod illi, quib. Chriſtus loquebatur, non intelligebant, quid importaretur nomine fidei illius, quam ipſe accipiebat. Sed dicendum eſt, ꝙ ſecunda poſitio eſt verior. ſ. quod fides includat firmitatē ſine hæſitatione. Nam hæſitare cum fide, non facit fidem ſolum eſſe imperfectam, ſed prorſus facit fidem non eſſe, cum ſit limitatio diſtrahēs, ſicut mortuus ad hominem. Et ratio eſt, quia aliàs non differret opinio à fide, tū opinio aſſentire facit cum formidine ad oppoſitum, ſi autem fides adhuc hæſitationem haberet, cum formidine aſſentiret, & eſſet opinio. Aſſentit ergo, vel confidit ſine formidine, ſicut ſcientia, quæ de certis, & neceſſarijs eſt, & tamen differt, quia ſcientia ex neceſſarijs demonſtrat, fides autem ſine demonſtratione aſſentit, tanquam rei demonſtratæ.

Quare dixit Chriſtus: Non ſolùm de ficulnea facietis, ſed & ſi dixeritis monti huic, &c. Quæſt. CXXVIII.

QVæritur, quare dixit Chriſtus. Non ſolum de ficulnea facietis, ſed & ſi dixeritis monti huic, tolle te, & iacta te in mare faciet. Dicēdum, quod hoc fuit primò ad oſtendendum, quod fides orantis impetrat quantum ad omnia, in quibus petit, poſuerat. n. vnum exemplum ſ. de ficulnea. Nam ipſe verbo ſuo deſiccauerat ficulneā, & voluit dicere, quod etiam diſcipuli poſſent ficulneam deſiccare, ſicut ipſe deſiccauerat ſi peterent ex fide hoc fieri, & quia tunc non viderant diſcipuli aliquid aliud facere Chriſtum, ad quod videretur debere extendi doctrinam iſtam de petendo ex fide, putarent fortè, quod hoc ſolum poſſent impetrare pro fide, ideo oſtendit, quod quantum ad omnia extenditur fides, & ita ait,

quod non ſolum de ficulnea fieri obtinebunt, ſed etiam de monte ſi voluerint, & petierint montem mutari, & generaliter de omnibus rebus, ideo ſubiunxit clauſulam generalem, dicens, & omnia quæcunque petieritis in oratione credentes accipietis, & tunc dicendum, quod nõ dixit Chriſtus ſpecialiter de monte potius, quam de aliqua alia re, ſed ita dixit de mõte, ac ſi diceret de qualibet alia re, ſed occurrit dixiſſe de monte.

Secundo poteſt dici, quod dixit de mõte ſpecialiter ad notandum, quod omnia cadunt ſub fide, ſiue magna, ſiue parua, & ideo ſicut deſiccare ficulneam impetratur per fidem, ita & quælibet maiora, ſicut eſt montem mouere. Sed tunc conſiderandum, quod omnia miracula fiũt per poteſtatem infinitam, quia nullum poteſt fieri per minorem poteſtatem, quam ſit infinita, neque requiritur ad aliquod maior poteſtas, quàm infinita, & ideo omnia miracula ſunt æqualia quantum ad poteſtatem facientem, nam ſiue ficulnea deſiccetur, ſiue mons moueatur, vtrũque fit in inſtanti per virtutem non naturalem, & quia præter iſtum modum faciendi iſta miraculosè eſt aliqua potentia naturæ ad faciendum hæc, vel ſaltem minor poteſtas, quàm infinita, eſt tunc conſiderare reſpectu illius potentiæ quid ſit facilius fieri: & certum eſt, quod ſub minori potẽtia cadit deſiccare aliquando ficulneã, quàm mouere montem, ideo poſuit Chriſtus pro maiori mouere montem, quam deſiccare ficulneam, vel poteſt etiam hoc accipi quantum ad æſtimationem vulgarem, & eorum quibus Chriſtus loquebatur, quia dato, quod verè non eſſet maioris poteſtatis facere vnum, quã alterum; tamen quia res inter ſe ſunt inæquales magnitudine, exiſtimant vulgares difficilius fieri vnum, quam alterum, & ita ſecundum eorum opinionem vellet Chriſtus oſtendere, quod fides ad omnia ſufficit, ſiue ad maiora, ſiue ad minora.

Miracula requirũt poteſtatem infinitam

Quare Chriſtus potius dixit de motione montis, quàm de aliqua alia re cum alia ſint miracula maiora.

Quæſt. CXXIX.

QVæritur, quare Chriſtus potius dixit de motione montis, quam de aliqua alia re, cum vellet nominare difficultatem, cũ alia ſint vere difficiliora, quam mouere montem.

Dicendum, quod verum eſt, quod miracula quodam modo dicuntur omnia inter ſe æqualia, & quodammodo dicuntur quædam maiora alijs: comparando enim miracula ad diuinam poteſtatem, per quam ſolam fiũt, nichil eſt miraculum, quia facere illa non eſt difficultas aliqua Deo, ſed quia ita eſt, quod ea, quæ miracula proprie vocantur per Deum ſolum fiunt, & quæcunque fiũt per alia agentia, non ſunt, neque dicuntur miracula, ſunt quantũ ad hoc omnia miracula æqualia, neque datur maius, & minus in eis, quia nullum requirit maiorem poteſtatem, quàm infinitam, & ad nullũ ſufficit minor poteſtas, quã infinita, ſi autem conſideretur miraculum ſecundum ipſam rem, quæ fit, poteſt dici vnum miraculum maius alio ſicut, ideſt inquantum fiunt omnia per poteſtatem diuinam, quæ excedit facultatẽ naturæ, & quanto magis excedit facultatem illam, tanto eſt maius miraculum, & quantum ad hoc ſunt tres gradus inquantum tripliciter aliqua operatio excedit facultatem naturæ.

An vnũ miraculũ ſit maius alio

Vno modo quantum ad ſubſtantiam facit, ſcilicet, quia illam rem natura nunquam facere poteſt, neque per illam viam, neque per alteram, neque in illo ſubiecto, neque in altero, ſicut eſt facere eſſe duo corpora in eodem loco aut quod ſol, vel aſtra retrocedant contra motum, quẽ nunc habent, aut quod corpus humanum glorificetur, nũquam enim natura efficere poteſt per aliquam viam, quod duo corpora ſint in eodem loco, Deus autem efficit illud.

Etiam nichil poteſt naturale agens ſupra motum corporum cœleſtium ad hoc, quod contrario, vel diuerſo modo moueantur, neque poteſt vnquam glorificare aliquod corpus humanum, & multa huiuſmodi.

Secundus gradus eſt quando operatio excedit facultatem naturæ, non quantum ad ſubſtantiam facti, ſed quã-

F tum ad ſubiectum, vt ſuſcitatio mortuorum, illuminatio cęcorum, & ſanatio quarumcunque ægritudinum, & potiſſimè maximarum, in qua ſanatione recuperatur aliqua forma deperdita, vt viſus, auditus, vel membrum mutilatum, natura. n. poteſt iſta præſtare, quæ hic præſtantur quantum ad ſubſtantiam rei, ſed nõ in eodem ſubiecto, in quo præſtantur per miraculum, ſicut natura poteſt dare vitam ei, qui nondum genitus eſt, vt eſſe incipiat, ſed non poteſt dare vitam mortuo, qui ſemel vitam habuit, etiam natura dãt viſum, & auditum, & omnes vires, & omnia membra ei, qui nunquam fuit, & nunc gignitur; ſed non poteſt dare viſum cœco, & auditum ſurdo, & ita de alijs non habentibus potentias iſtas, vel nõn habentibus membra, vt quia nunquam illa habuerunt, vel quia mutilati ſunt, & ita ſolum differt hic operatio per ſubie-

G ctum, & non per rem quæ fit Tertius gradus eſt quando operatio miraculi excedit facultatem naturæ, non quantum ad ſubſtantiam facti, neque quantum ad ſubiectum, in quo fit, ſed quantum ad modum, & ordinem faciẽdi, ſicut eſt in curatione febrium, & generaliter omniũ ægritudinum, quæ naturaliter ſunt curabiles, quando illę curantur à Deo, quia non curãtur eodem ordine, & modo à natura. Nam Deus in inſtanti curat, nichil adhibendo, ſed facere volendo, natura autem ſ'm quaſdam ſucceſſiones, & apponendo, vel faciendo aliquid determinatũ. Et ſic eſt pluere vltra modum, vel tonitrua dare, & fulmina, & omnia, quæ pertinent ad metheorologicas impreſſiones, quia omnia illa à natura fiunt aliquando, ſed qñ Deus illa facit, aliter facit, quã natura, ſicut eſt de pluuia, & tonitruis factis per Samuelem in dieb. meſſis triticeę.

H 1. Reg. 12. c. & ponitur ibi, ꝙ fuit miraculum, quia facta ſunt illa in tali tempore, in quo natura illa non facit ſaltem in tali regione, & ideo ad oſtendendum, ꝙ erant miracula, dixit Samuel, nunquid meſſis tritici eſt hodie, & inuocabo Deum, & dabo voces, & pluuias? talia autem ſunt iſta duo miracula hic nominata; ſ. deſiccare ficulneã, & mouere montem, nã ficulnea naturaliter deſiccari poteſt, ſed non tali modo, ſ. ſubito, & ideo non admirati ſunt diſcipuli, ꝙ ficulnea aruerit, ſed quod ſtatim aruit. Sic dicitur in litera, ſ. & videntes diſcipuli admirati ſunt dicentes, quomodo continuo aruit, ſic & mons poteſt tolli de loco ſuo, & iactari in mari, ſed non vno impetu, ſed particulatim auferendo de eo.

Sciendum, quod miracula ſecundum iſtos tres gradus ſunt inæqualia, quia miracula primi gradus ſunt maiora,

I quam ſecundi, & tertij gradus, & miracula ſecundi gradus ſunt maiora, quam tertij gradus, quia quantomagis elongantur à facultate naturæ tanto ſunt maiora, ſed prima pœnitus elongãtur, cum nunquam illa, natura poſſit, quantum ad ſubſtantiam facti, efficere.

Secunda minus elongantur, quia licet non poſſit illa facere natura quantum ad ſubiectum facti, poteſt tamen quantum ad ſubſtantiam, ſcilicet, quia eandẽ rem in alio ſubiecto efficit.

Tertia minus elõgantur à naturali facultate. quia tam quantum ad ſubſtantiam, quam etiam quantum ad ſubiectum facti poteſt idem natura, & miraculum, ſed ſolum ad ordinem diſtant, & modum. Sciendum etiam, quod iſti tres modi ſunt generales diſtinctiones miraculorum, & ideo ſub quolibet eorum inueniuntur multa miracu-

K la inæqualia, ſicut curatio omnium ægritudinum curabilium cadunt ſub tertio modo, & tamen non ſunt omnes æquè faciliter viæ naturæ, etiam ſuſcitare mortuos, & illuminare cæcos, & reddere auditum ſurdis cadũt ſub ſecũdo gradu, ſed difficilius eſt ſuſcitare mortuos, quam illuminare cæcos.

Sic etiam ficulneam deſiccare, & mutare montem de loco cadunt ſub tertio modo, ſed facilius eſt ficulneam deſiccare, ſed in ſingulis poteſt conſiderari cauſa difficultatis ad operationem naturæ, & ſecundum hæc apparebit de quibuslibet, quæ ſunt difficiliora alijs. Ex his ſequitur, ꝙ præſupponebatur ſupra, ſ. ꝙ mouere montem non ſit maximum miraculum, ſed potius eſt de minimis, nam eſt in tertio gradu, & omnia miracula illius gradus ſunt minora, quam quodlibet de ſecundo gradu, & à fortiori, quam quodlibet de tertio gradu.

Mouere montem eſt de minimis miraculis & cæt.

Et ita manet ſemper dubium, cum Chriſtus vellet nominare hic maximum miraculum, vt oſtenderet, quòd fides poterat etiam ad maxima, quare nominauit mutationem montis. Dicendum, quòd Chriſtus procedit artificialiter. Ad hoc enim, quòd probet quis ea quę intendit, non expedit, quòd probet per ea, quæ ſimpliciter vera ſunt, & probant, ſed per ea, quæ videntur reſpondenti: & quia licèt omnia alia erant maiora miracula, quam mouere montem de loco ſuo, nullum tamen videbatur maius eis, quibus Chriſtus loquebatur, & generaliter omnibus vulgaribus, poſuit iſtud quaſi maximum: non quidem aſſerendo illud eſſe maximum. Sed dicendum, quòd per fidem poterat illud impetrari. Cauſa autem quare diſcipuli, & alij vulgares putabãt iſtud eſſe maius miraculum, quàm cœtera, erat prima, quia de miraculis primi, & ſecundi generis iam viderant, vel ſciebant eſſe multa facta, ſed mutationem montis, neque viderant, neque factam vnquam audierant.

De primo genere patet, vt in ſtatione ſolis Ioſue decimo capitulo, & in retroceſſione eius tempore Ezech. 4. Reg. 20. & Iſa. 38. & ambo ad præces hominum impetrata ſunt. Nam Ioſue orante, imò iubente ſol ſtetit. Ioſue 10. c. & orante Iſaia, vt compleretur volũtas Ezechiæ retroceſſit ſol. 4. Reg 20. cap.

De ſecundo gradu multa miracula viderant, vt ſuſcitationes mortuorum, & illuminationes cęcorum tam tempore Chriſti, quam factas à prophetis, ſed mutationem montis nunquam viderant, ideo putabant eſſe iſtud maius miraculum. Secunda cauſa eſt, quia vulgares non cognoſcentes magnitudinem in virtutibus alteratiuis, & cæteris operatiuis, cognoſcunt illam in motiuis, vt in potentia portatiua, & in quacunque motu, quia iſta magis cadunt ſub ſenſu, & quia in poteſtate motiua, nichil maius eſſe videtur, quam mouere montem de loco ad locum, putant non eſſe aliud maius miraculum, quam mutare montes de loco in locum.

Quare Chriſtus tàm hic, quam decimoſeptimo capitulo, dixit de translatione montis, quando de fide locutus eſt.
Quæſt. CXXX.

Quærimus, quare Chriſtus tàm hic, quàm decimoſeptimo capitulo, dixit de translatione montis, quãdo de fide locutus eſt.

Dicendum, quòd Chriſtus vtrobique locutus eſt de magnis, quæ per fidem efficiuntur: ideo poſuit illud qđ maximum putatur: nam ſupra decimoſeptimo volebat Chriſtus oſtendere, quòd fides quantumcumque ſit parua ſufficit ad maxima miracula, ideo dixit, ſi habueritis fidem, ſicut granum ſinapis, quia nichil minus eſt in ſeminibus, quam granum ſinapis: transferre autem montem poſuit, tanquam rem maximam, vt vulgares putãt: ideo grano ſinapis de fide, poſuit competere translationem montium, hic etiam, quia oſtendere volebat, quòd orãs ex fide omnia impetrat, etiam maxima, dixit, quòd non ſolum de ficulnea facerent, ideſt, deſiccare poſſent illam, ſicut ipſe deſiccauerat, ſed etiam montem transferre poſſent, & iſtum eundem modum loquendi tenet Apoſtolus primæ Corinthior. decimotertio capitulo, vbi cum maximam fidem comparat ad id, quod per illam poteſt impetrari, poſuit quaſi pro maximo translationem montium dicens: ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam.

Quod ſit maius miraculum, iſtud de translatione montium, vel illud de translatione arboris mori, & radicatione in mari.
Quæſt. CXXXI.

Quærimus, quod ſit maius miraculum, an iſtud de trãslatione montium, quod hic ponitur, vel illud quod ponitur Lucæ decimoſeptimo, de translatione arboris mori, & radicatione in mari. Dicendum, quòd vtrumque magnum eſt in veritate, & etiam valde magnum in æſtimatione vulgarium. Primum patet, quia

A licèt vnum miraculum ſit minus alio: tamen nullum miraculum eſt paruum, cum omnia excedant facultatem naturæ. Secũdum patet, quia Chriſtus vtrobique fidem laudat, oſtendens quòd per illam, res maximè fiant, & oportet, quod vtrumque poſuerit, quaſi maximum in æſtimatione vulgarium: imo quaſi æqualia poſuit, cum ambo commenſurauit ad granum ſinapis. Sed dicendũ, quod in veritate valde maius eſt eradicare morum verbo, & tranſplantare in mari, quàm montes transferre, & iactare in mare. Nam transferre montes vnicum miraculum eſt, & pertinet ad tertium gradum miraculorum, qui eſt minimus gradus miraculorum, vt oſtenſum eſt ſupra. Eradicare autem morum, & tranſplantare in mari, ſunt duo miracula. & vnum pertinet ad tertium gradum: alterum ad ſecundum gradum. Nam eradica- *In q̃ā. 132.*
B re morum, vt transferatur in alium locum ſolo verbo, pertinet ad tertium gradum, quia eandem rem quãtum ad ſubſtantiam & quantum ad ſubiectum efficit natura, ſed non eodem ordine, & modo ſcilicet, quia non in inſtanti, & per verbum, ſed ſucceſſiuè, & per alia inſtrumenta: tranſplantare autem in mari, ideſt, facere, quòd ſuper aquas maris radices teneat, & ibi ſe figat, & nutriatur, & fructum faciat, pertinet ad ſecundum gradum miraculorum, quia natura eandem rem facit quantum ad ſubſtantiam, ſcilicet radicationem mori, & fructificationem, ſed non in eodem ſubiecto, ſiue loco, ideſt, non in mari ſuper aquas, ſed in terra: ſed quodlibet miraculum ſecũdi gradus eſt maius quolibet miraculo tertij gradus, vt dictum eſt ſupra, ideo maius eſt iſtud de eradicatione, *In q. 23* & tranſplantatione mori, q̃ de translatione montium.
C

Quare dixit Chriſtus, dicetis monti huic.
Quæſt. CXXXII.

Quæritur, quare dixit Chriſtus, dicetis monti huic, quia ſufficiebat dicere, dicetis monti tranſi.

Dicendum, quòd quando Chriſtus iſta dixit, erat iuxta aliquem montem, & cum illum videret ad oculum, oſtendit eum dicens, dicetis monti huic, ideſt, poteritis dicere huic monti, vel cuicunque alteri. Nam non erat vnicus mons, quem per fidem mouere poſſent, ſed quemlibet poterant transferre. Sed dicetur, quare etiam decimo ſeptimo capitulo, quando dicebatur de fide dixit, dicetis monti huic, & an erat idem mons.

Dicendum, quòd non erat idem mons. Dicitur, quan-
D do Chriſtus dixit iſtud, erat inter Ieruſalem, & Bethaniam, cum veniret de Bethania in Ieruſalem, vt colligitur ſupra in littera, & Marci vndecimo capitulo: quando autem dixit illud, quòd habetur ſupra decimoſeptimo capitulo, erat in Galilæa, vt colligitur ibidem. Et ita non poterat eſſe idem mons, ſed dixit vtrobiq̃ue, dicetis mõti huic, quia vtrobiq̃ue oſtendit montem aliquem particularem, licèt non eſſet idem: eſt enim terra illa montuoſa, & campeſtris, Deuteronomij vndecimo capitulo: ideo facile eſt vbique exiſtentibus montem aliquem oſtendere: tenuit autem Chriſtus iſtum modum oſtendendi ſemper particulariter, quia loquebatur rudibus, qui magis mouentur ex conſideratione particularium, quæ pertinent ad ſenſum, quàm ex apprehenſione vniuerſalium, quæ eſt intellectus: ſi enim Chriſtus diceret, dicetis mon-
E ti tranſi, non deprehenderent determinatè aliquẽ montem, cuius magnitudo ſubijciatur oculis: & ſic non multum mouerentur. Cum autem dicebat, dicetis monti huic, oſtendebat aliquem particularem mõtem, qui oculis ſubiectus erat, & illius conſideratio multum moueret, ſcilicet, quòd tantam molem ipſi transferre poſſent localiter, & ita ſemper loquebatur ſic particulariter ad oculum oſtendens. Sic etiam Lucæ decimoſeptimo, cum ageret de fide, dicetis huic arbori moro eradicare, & tranſplantare in mare. Si autem non faceret demonſtrationem ad ſenſum, loqueretur pluraliter: non enim diceret, dicetis monti tranſi, & tranſibit, ſed dicetis montibus, cum non videatur aliquis particulariter deſignatus: & ita Apoſtolus locutus eſt non faciens deſignationem, primæ Corinthiorum 13. & ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam.

Quare dixit Chriſtus, dicetis monti huic. tolle te, & iacta te in mare. Quæſt. CXXXIII.

QVæritur, quare dixit Chriſtus, dicetis monti huic tolle te, & iacta te in mare. Aliqui volunt, quòd dixerit ad oſtendendum magnitudinem miraculi, ſcilicèt, quòd tolleret ſe mons, & poneret ſe ſupra vnda maris, & ibi ſiſteret: & ita eſſent duo miracula vnũ tertij gradus, ſcilicet, translatio montis. Et aliud ſecundi gradus, ſcilicet, fixio ſuper vndas, ſicut dicitur Lucæ 17. capit. de moro, ſcilicet, dicetis huic arbori moro eradicare, & tranſplantare in mare: & ſunt ibi duo miracula aſſignata, vt dictum eſt ſupra.

In q̃. 134.

Sed dicendum, quod non ſtat: quia ſola translatio mõtis deſignatur, & non fixio, vel ſupernatatio. Et patet, quia G dicitur, tolle te, & iacta te in mare: & tamen iactare ſe ſignificat immerſionem, ſcilicet, quòd immergatur in vndas, & non ſupernatationem: quia tunc diceret, tolle te, & pone te ſuper mare, ſed fuit hoc ad ſignificandum magnitudinem tranſlationis, idest, quòd non ſolum poſſet quis per fidem commutare montes, ſicut fit in terremotu, vel pauliſper mutare de loco ſuo, ſed etiam longe à locis ſuis: & ideo dixit, & iacta te in mare, quia mare diſtabat aliquantulum à loco, in quo nunc Chriſtus erat, ſ. per nouem leucas ad minus: nam erat inter Bethaniam, & Ieruſalem, quæ ad inuicem diſtant quaſi media, aut vna leuca: Ieruſalem autem diſtat à primu portu maris, qui dicitur portus Ioppen, & vulgariter Iafa, nouem leucas ſecundum deſcriptionem librorum ſitus terræ Sanctæ: quando autem Chriſtus dixit, ſupra 17. dicetis monti huic, tranſi hinc, non addidit, iacta te in mare. Et ratio H videtur eſſe, quia ibi nichil magnum ſignificaretur per illam iactationem, eo quòd erat mons ille ſignatus iuxta mare, quia erat tunc Chriſtus circa Capharnaum in Galilæa, vt colligitur ibidem, & ibi eſt mare, quod vocatur Galilææ.

Situs portꝰ Ioppẽ, q vulgariter dicitur Iafa.

Quis erat mons iſte, de quo dixit Chriſtus, dicetis monti huic. Quæſt. CXXXIIII.

QVæritur, quis erat mons iſte, de quo nunc, & ſupra dixit Chriſtus, dicetis monti huic. De primo dicendum, quòd erat mons Oliueti, vel mons Sion: & tamen potius videtur, quòd eſſet mons Oliueti. Et patet, quia Chriſtus dixit iſta diſcipulis inter Ieruſalem, & I Bethaniam, vt colligitur hic in littera: & hoc cum reuerteretur de Bethania in Ieruſalem, vt patet Marc. 11. cap. diſtat autem media leuca, vel vna. ſ. quindecim ſtadijs. Ioan. 11. cap. & ibi non ſunt alij montes magis propinqui quam mons Oliueti, & mons Sion: nam pars vrbis Ieruſalem eſt ſupra montem Sion: mons autem Oliueti, eſt coniunctus vrbi ex parte orientis, neque eſt aliquid inter Ieruſalem, & montem Oliueti, niſi vallis media. Bethania autem eſt in latere montis, & veniendo de Bethania in Ieruſalem oportet deſcendere de monte Oliueti. Sic dicit Beda, Bethania villula eſt, ſiue ciuitas in latere montis Oliueti, vbi Lazarus ſuſcitatus eſt a mortuis. Et hoc innuitur Marc. 11. in principio. ſ. & cũ appropinquaret Ieroſolymæ, & Bethaniæ ad montem oliuarum. Ergo erat Bethania in monte oliuarum, vel coniuncta ei: K & ita eſt, quòd erat in latere montis Oliueti: & cum de Bethania vellet quis ire in Ieruſalem, oportebat tranſire per montem Oliueti, & deſcendere per eum. Nam Luc. 19. cap. poſtquam ponitur, quòd venit in Bethaniam, & manſit ibi, vt dicitur Ioan. 12. cap. Cum procederet vltra verſus Ieruſalem, dicitur, quòd deſcendit de monte Oliueti. ſ. & cum appropinquaret iam ad deſcenſum montis Oliueti. cœperunt omnes turbæ laudare Deum: & ita apparet, quod inter montem Oliueti, & Ieruſalem nichil eſt medium niſi vallis, quæ eſt ſtatim poſt deſcenſũ montis. Ex hoc autem apparet, quòd iſte mons, de quo Chriſtus locutus eſt, ſit potius mons Oliueti, quam Sion: quia Chriſtus loquebatur iſta, quando veniebat de Bethania cum diſcipulis in Ieruſalem, vt colligitur Marc. 11. & ideo non poterat alium montem propinquiorem oſten-F dere quàm eum, per quem deſcendebat, vel iuxta quem erat: ſi autem de monte Sion loqueretur, cum ille eſſet intra ciuitatem, quia pars vrbis erat fundata ſuper eum: potius diceret, dicetis vrbi iſti, tolle te, quàm dicetis monti huic.

De ſecundo dicendum, quòd ille mons, de quo dixit Chriſtus ſupra 17. cap. erat mons Thabor. Nam Chriſtus oſtendit montem propinquiorem, cum dixerit, dicetis monti huic: & tamen mons propinquior erat mons Thabor: quod patet, quia Chriſtus dixit iſta diſcipulis ſtatim vt tranſitus eſt. Nam vt innuitur Luc. 9. turba erat iuxta montem. ſ. Factum eſt in ſequenti die deſcendentibus illis de monte, occurrit illi turba. Et illa eſt, coram qua dixit diſcipulis de fide. Ergo iuxta montem transfigurationis fuit illud mons: tamen transfigurationis eſt mons G Thabor, ideo mons Thabor fuit ille, de quo dixit ſupra 17. cap. dicetis monti huic.

An hoc verum ſit, ſcilicet, quæcunque petieritis in oratione, credentes accipietis. Quæſt. CXXXV.

QVæritur, cum dicatur hic, & omnia quæcunque petieritis in oratione credentes accipietis, an ſit verum, vel debeat ſubintelligi aliqua orationis conditio. Aliqui dicunt, quòd debent ſubintelligi tres cõditiones, ſcilicet, piè, perſeueranter, & pro ſe, nam de oratione ita Chriſtus dicit Ioan. 16. cap. Quidquid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Et tamen cum iſta generalitate non eſt verum, quòd quandocũque oramus H in nomine Chriſti exaudimur: ſed ponuntur tres illæ conditiones, vel plures ſecundum alios, quibus exiſtentibus ſemper exaudimur: ita ergo licèt nunc detur regula generalis, videtur quòd debeant aliquæ conditiones ſubintelligi. Secundò & præcipue, quia iſta quæ petimus in oratione petuntur, cum dicatur: quæcunq; petieritis in oratione credentes, ergo conditiones ſubintelligentur, quas oratio requirit ad hoc, quòd exaudiatur.

Dicendum, quòd orantes aliquando exaudiuntur, & aliquando non: ſicut experimur, & conditiones, quę cõmuniter ponuntur ad exauditionem non ſufficiunt, nam ſæpe orat quis bonum petens pro ſe, aut pro alio, & non obtinet: vt aliquis ſiderat, & orat longo tempore habere vitam æternam, & tandem decedit in mortali, & perit æternaliter: aliquis autem contra charitatem petit malũ I proximi, & exauditur, idest, euenit ita, ſicut ille petit, ideo circa hoc nichil magis propinquum veritati inuenitur, niſi quòd ille qui petit fieri, id quod Deus propoſuit facere, ſiue de eo, ſiue de alio, ſiue ad bonum, ſiue ad malum, exauditur, etiam ſi malo animo petat, id eſt. fit id, quod ille petit, quiſquis verò petit, aliquid quod Deus non facere diffiniuit, quantumcũque ex charitate petat, & pro ſe, & perſeueranter, non exauditur, idest, non fit id, quod ipſe petit.

Ex hoc ſequitur, quòd quandocunque quis petierit ex fide, idest, nichil hæſitans, quidquid petierit, impetrabit ſiue ſit ad faciendum miracula, ſiue ad obtinendum aliquid aliud, & ſiue ſit pro ſe, ſiue pro alio. Et ratio eſt, quia fides hoc modo eſt quædam certa confidentia de obtinendo quod petitur, & putatur ineuitabiliter euẽturum K eſſe quod petitur, ac ſi coram oculis videretur, iſta autem fides eſt donum Dei, quod non manet in nobis vt habitus, qui poſtquam acquiſitus fuerit, manet quantum nos volumus, vel quamdiu non facimus contrarium illi, ſed ſicut a Deo illum recipimus, quando ille vult, ita manet ſolum quamdiu ille vult, & non eſt in poteſtate noſtra multum, aut parum de fide habere, ſed quantum nobis datur, ita neque eſt in poteſtate noſtra, quamdiu manet in nobis, ſed ſpecialiter datur nobis menſura fidei, pro quocunque actu, quem ex fide facere debemus: & tunc nullum inconueniens eſt, quòd exiſtente fide obtineamus, quodcunque petamus, quia Deus ſcit, quid nos petimus aut petere intendimus, & non daret nobis fidem non hæſitantem ad petendum, ſi ea, quæ petimus dare non intenderet, cum ad ipſum ſolum ſpecialiter fidem illam concedere pertineat: Et ideo ſicut, neque Chriſtus

Quidquid fideles petierint ex fide ĩpetrabunt.

ponit

ponit hic conditionem aliquam, ita neque nos ponere debemus. ſed abſoluté dicere, quòd obtinet ille, qui cum fide petit: & hoc maximè quando petimus miracula fieri: quia de hoc fuerat ſermo introductus. difficilius enim videtur, quòd quis impetret miracula facere, ſiue pro ſe, ſiue pro alijs, quam quòd impetret alia, quæ ſolent peti in oratione, potiſſimè cum miracula, vt communiter fieri petamus ad vtilitatem aliorum, & cedat illorum operatio in quandam laudem noſtram: & tamen quodcunque miraculum petamus fieri ex fide, ſtatim illud fit: ergo a fortiori, ſi quæcunque alia petierimus ex fide, ſiue in fauorem noſtrum, ſiue alienum, obtinebimus: & ideo poſtquam Chriſtus dixerat de impetratione miraculorũ per fidem, ſcilicet, quòd poſſemus transferre mõtes, ſubdidit generaliter, quòd quidquid peteremus ex fide obtineremus, & de iſta fide quantum ad comparationẽ ſuam ad fidem, quæ eſt virtus theologica, multa dicta ſunt ſupra 17. cap. an verò iſta fides recipiat magis, & minus, id eſt, vna ſit maior alia, & poſtquã data eſt alicui augmentetur in aliquo, vel maneat æqualis, aut minuatur interdum, dictum eſt ibidem, & quęſt. 169.

An circa omnia alia, quæ petimus in oratione, ſit neceſſaria fides, ſicut circa operationes miraculorum.
Quæſt. CXXXVI.

QVæritur, an ſicut verum eſt, quòd ad impetrãdum operationes miraculorum eſt neceſſaria iſta fides, quæ eſt donum, & ſine illa non obtinentur miracula: an ita ſit circa omnia alia, quæ petimus in oratione, etiam ſi non ſint miracula, quòd non obtineamus illa ſine fide. Aliqui dicunt, quòd etiam ad impetrationem quarumcunque rerum in oratione requiritur fides.

Et patet primò ex his, quæ habentur hic, quia ſicut ſupra dixerat de operatione miraculorum, & locutus fuerat de fide, quòd eſſet neceſſaria, & quòd ſufficeret ad transferendum montes, & ad quæcunque alia: ita & ſubiunxit de omnibus alijs, quæ petuntur in oratione, quod obtinentur, ſi petantur ex fide: & tamen ſi fides non eſſet neceſſaria, non poneretur hic a Chriſto, quod fruſtra videretur introducta in doctrina orationis, cum de rebus, quæ non ſunt miracula petitur. ergo etiam ad obtinendum quidquid obtinendum ſit, in oratione requiritur fides.

Secundò patet, quia Iacob. 1. dicitur: Siquis indiget ſapientia petat a Deo, qui dat affluenter, & nemini improperat. Et ſequitur: Poſtulet autem in fide, nichil hæſitãs; nam qui hæſitat ſimilis eſt fluctui maris, qui a vento mouetur, & circunfertur: non autẽ æſtimet homo ille, quòd accipiat aliquid a domino, & tamen petere hoc non eſt petere miraculum: ergo etiam ea, quæ non ſunt miracula, non obtinentur ſine fide.

Tertio, quia dicitur non æſtimet autem homo ille, ꝙ accipiat aliquid a domino, ergo nichil accipit, qui fidem non habet. Et ſic, nec de miraculis, neque de cæteris, quæ in oratione petũtur, obtineri quidquam poteſt ſine fide. Dicendum, quòd ad impetrandum in oratione alia, quæ non ſunt miracula, non eſt neceſſaria fides. Si enim fides adſit, certum eſt, quod impetrabuntur, & tamen etiã non exiſtente fide, poterunt obtineri.

Primum patet, quia maius eſt obtinere operationem miraculorum, quam alia, quæ non ſunt miracula: & tamen quandocunque ex fide petimus, obtinemus quodcunque miraculum, vt patet ex litera: ergo a fortiori, & ea, quæ non ſunt miracula, potiſſimè quia littera dicit, & omnia, quæ petieritis in oratione, credentes, accipietis. In quo tam miracula, quàm non miracula intelliguntur.

Secundum patet, quia maius eſt obtinere miracula fieri, quàm obtinere alia, quæ petimus, & ideo non eſt inconueniens, ſi plura requirantur ad obtinendum miracula fieri, quam ad alia. Vnde licèt ad obtinendum miracula requiratur ſemper fides in petẽte: videtur, quod non ſit neceſſaria in obtinente alia fieri.

Et patet, hoc primò, quia miracula obtinere ſit maius, quam obtinere alia: cum multa alia petamus, quorum aſſecutio ad miraculum non pertineat.

A Secũdò, quia difficilius eſt homini impetrare pro alio, quàm pro ſe: & tamen miracula, vt communiter pro alio impetrantur, quia qui miracula facit, non pro ſeipſo facit, ſed pro alio: ergo aliquid maius requiretur in obtinente fieri miracula.

Tertiò, quia operatio miraculorum licet ſit Dei: tamẽ decorat nimium, & venerandos reddit eos, per quos fiunt: impetratio autem eorum, quæ in oratione ad noſtram vtilitatem petimus, non reddit nos famoſos, & magnæ opinionis: ideo Deus vult, quòd ſine eius dono, id eſt, fide non impetremus miracula fieri: & tamen impetrare poſſumus aliqua, quæ non ſunt miracula.

Quartò patet hoc, & multum efficaciter, quia quando Chriſtus dat doctrinam de obtinendo aliquid per orationem, nichil de fide dicit: quãdo autem dat doctrinam B de obtinendo fieri miracula, dicit de fide.

Primum patet, quia ſupra ſeptimo, & Luc. 11. cap dicitur de oratione: petite. & dabitur vobis, quærite & inuenietis, pulſate, & aperietur vobis: omnis enim qui petit, accipit, & qui quærit, inuenit, & pulſanti, aperietur. Et ſic illa conditio fidei ibi ponitur ad impetrandum. Et idem Ioan. 16. cap. dicitur. Siquid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis: vſq; modo non petiſtis quidquam in nomine meo, petite & accipietis.

Secundum patet, quia ſupra 17. quando ponitur de curatione lunatici, quę erat miraculoſa, introducitur fides ad impetrandum illam: & ſubduntur ibi alia miracula, quæ etiam per fidem impetrantur: nam cum dixerũt diſcipuli Chriſto; quare nos non potuimus eijcere eum: dixit illis Chriſtus, propter incredulitatem veſtram. Et C ſequitur: Amen dico vobis ſi habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, tranſi hinc, tranſibit, & nihil impoſſibile erit vobis: Et Luc. 17. cum etiam de fide pertinente ad miracula ageretur, dicentibus diſcipulis, Domine adauge nobis fidem, dixit Chriſtus, ſi habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis huic arbori mori, eradicare & tranſplantare in mare, obediet vobis. Ita etiam hic cum de ficulneæ deſiccatione loqueretur, quæ erat miraculum, ait. Si habueritis fidem, & non hæſitaueritis, non ſolum de ficulnea facietis, ſed & ſi dixeritis monti huic, tolle te, & iacta te in mare, fiet. Ergo non voluit Chriſtus fidem eſſe neceſſariam ad impetrandum quæcunque in oratione, ſed ſolum ad impetrandum miracula fieri.

Quintò patet, quia Apoſtolus 1. Corinth. 12. cap. vbi D ponit gratias gratis datas, ponit fidem, quæ eſt ad impetrandum miracula fieri, non autem ponit aliquam gratiam gratis datam ad impetrandum alia, quę in oratione petuntur, ergo non requiritur fides ad impetrandum in quacunque oratione, ſed multa ſunt, quę impetrare poſſumus orando pro nobis, ſi piè, deuotè, & perſeueranter oremus, etiam ſi fidem non habeamus, id eſt, confidẽtiam talem, quod credamus nullo modo in contrarium euenturum, quàm nos petamus.

Ad primum in contrarium dici poteſt vno modo, ꝙ verum eſt, quòd quæcunque petamus ex fide obtinebimus, nam ſi miracula fieri ex fide obtinebimus, a fortiori ea, quæ non ſunt miracula, & tamen non conuertitur, ſcilicet, quòd ſi non habuerimus fidem, quòd non obtinebimus ea, quæ non ſunt miracula.

E Aliter poteſt dici, quòd illa littera non intelligitur, niſi de impetratione miraculorum, dixerat enim Chriſtus, ſi habueritis fidem, & non hæſitaueritis, non ſolum de ficulnea facietis, id eſt, non ſolum poteritis deſiccare ficulneam, ſicut ego deſiccaui, ſed etiam maiora miracula facere poteritis, ſcilicet, ſi dixeritis monti huic, tolle te, & iacta te in mare, fiet, Et ne putaretur, quòd hoc ſolũ poſſet fides, aut vt non oporteret de ſingulis particulariter dicere, poſuit regulam generalem quantum ad omnia miracula, ſcilicet, quòd omnia, quæ petierint homines miraculosè fieri, dum tamen petant credentes, obtinebunt, & tunc conuertunt, quòd ſi non petierint ex fide, nichil obtinebunt.

Ad ſecundum dicendum, quòd etiam Iacobus loquitur de impetratione miraculi, quòd quia ille, qui ſapientiam non habet recipiat, ideo ſapientiam non addiſcendo,

do, neque per humanum ſtudium miraculum eſt, & hoc ſine fide non acquiritur, & loquitur in caſu, quo quis indiget ſapientia ad defenſionem, vel declarationem fidei, & pro tempore illo, non poteſt eam habere per humanũ ſtudium, vel doctrinam, ſi ad Deum confidenter orat, infundet illi ſapientiam, quàm petit, vel habitualiter dando: vnde ſemper ſapiat, vel infundendo, vnde actualiter intelligat, etiam ſi non perſeueret illa ſapientia in eo. Sic enim in Apoſtolis erat, qui imperiti erant, & tamen Chriſtus dabat eis ſapientiam infundendo actualiter, quocũque tempore indigerent, & nõ oportebat, quòd aliquid ipſi orarent, neque ſoliciti eſſent pro eloquio: ſed in quacunque hora opus eſſet eis loqui proponendo: vel reſpondendo infundebatur eis quid loqueretur, ſup. 10. & Luc. 21. c. Nobis autem non conceſſum eſt hoc priuilegium: ſed humano ſtudio addiſcimus, quod nobis conueniens G eſt; non ſolum circa humana, ſed etiam circa diuina: & quæ ſunt neceſſaria ad regimen animarum nobis commiſſum. 1. Timoth. 4. cap. Attende lectioni, & exhortationi doctrinæ: noli negligere gratiam, quæ eſt in te, quę data eſt tibi per prophetam cũ impoſitione manus presbyteri: & tamen quia interdum facientibus nobis, quòd poſſumus occurrit aliquid, in quo per humanam ſapientiam prouidere non poſſumus, recurrẽdum eſt ad Deũ: & tunc ſi ea fide oramus, concedet ſapientiam, quam petiuerimus. Et ita intelligitur dictum Iacob. Sic etiam ſi quis petat acumen ingenij, quòd naturaliter non habet: vel bonitatem memoriæ, vel aliam diſtinctionẽ ad ſcientiam, & confidenter petat concedet Deus: & hoc eſt ſapientiam dare.

Ad tertium dicendum, quòd poſtulans ſine fide nichil H accipit domino, ſcilicet de illis, quæ ad miraculum pertinent, quale erat ſapientiam petere: nam licèt ponatur verbum generaliter, non eſt magis extendendum, quam ſit conditio eorum, de quibus agitur: & quia ibi agitur de eis, quę miraculosè conceduntur, ad illa referendum eſt, ſcilicet, quòd de illis nichil impetrabit a Deo ſine fide: ſed in alijs, quæ non pertinent ad hanc conditionem miraculorum, obtineri multa poſſunt ſine fide.

An Apoſtoli aliquando montes tranſtulerint. Quæſt. CXXXVII.

QVæritur, circa hoc quòd dicitur hic de translatione montis: an Apoſtoli aliquando montes tránſtulerint. Aliqui dicunt q̄ ſic, quia accipitur mons I myſticè: & ita illum tranſtulerunt Apoſtoli, vnde quidam dicunt, quòd mons eſt Chriſtus, & illum tranſtulerunt Apoſtoli, & proiecerunt in mare, quando verbum prædicationis ad gentes portauerunt: ſic dicit Hieronymus. Chriſtus, qui eſt mons creſcens de lapide abſciſo ſine manibus, tollitur & mittitur in mari, quando Apoſtoli dicunt, digne transferamur ad gentes alteras: quia vos indignos iudicaſtis audiendo verbum Dei. Alij dicunt, quòd diabolus eſt mons, & iactatur in mare per Apoſtolos. Sic dicit Beda: Montis nomine diabolus deſignatur propter ſuperbiam, mons ad præceptum eorum, qui fortes ſunt fide tollitur de terra, & in mare proijcitur, cum prædicantibus verbum Dei doctoribus ſanctis, immundus ſpiritus ab eorum corde repellitur, qui ad vita ſunt præordinati: & in turbulentis amariſq; infidelium men- K tibus veſaniam ſuæ tyrannidis exercere permittitur, in quos tanto acrius ſæuit, quanto amplius ſe dolet a læſione priorum ſuiſſe depulſum.

Sed dicendum, quòd hoc non ſtat, quia iſte ſenſus eſt myſticus: & tamen oportet dare aliquem ſenſum littaralem huic literæ. Secundò, & præcipuè, quia Chriſtus attribuit fidei translationem montium, & tamen accipiendo ſic ſiue pro Chriſto, ſiue pro dęmone, non oportet eſſe aliquam fidem ad mouendum montes. Tertiò & efficacius, quia Chriſtus dixit: diceris monti huic: & ita oſtẽdit montem ad oculum, & ideo de translatione montis illius, & ſimilium intelligendum eſt neceſſario.

Dicendum ergo, quòd intelligendum eſt hoc ad litteram de translatione montium, quos verè Apoſtoli, & quiſque fidelis transferre poteſt: & quia non legimus ta-

F lia facta ab eis, nec nos illa facimus, arguunt infideles, q̄ nullam fidem habeamus, vel Chriſtus noſter mentitus ſit. Sed iſti inſaniunt. De nobis enim dicendum, quòd nõ transferimus montes, & fortè multi noſtrum transferre non poſſent, etiam ſi vellent, & cum arguitur, quòd non habeamus fidem, falſum eſt: habemus enim fidem, quia credimus firmiter, & plenè in Chriſtum, ſed fides eſt duplex: quædam quæ eſt habitus ſiue virtus, & eſt virtus theologica, qua fideles ſumus: alia eſt donum quoddam, ſiue gratia gratis data, ideſt, quædam confidentia de certiſſimè, & ineuitabiliter obtinendo quod petimus.

Fides ē duxple

Primam harum omnes habemus, & in ea gloriamur, ſed iſta non ſufficit ad facienda aliqua miracula. Secundam rari de nobis habent & rarò: quia qui habent non ſemper illam habent, & ideo non eſt incõueniens, quòd G miracula nulla faciamus, & tamen ſi opportunitas ſe offerret, vt ad laudem Chriſti, & confirmationem, vel defenſionem, aut dilatationem gloriæ ſuæ translatio montium aliquid cõferret: multi noſtrum illud poſſent, quia Chriſtus non deſerit eccleſiam ſuam, ſed omni tempore illam ſufficienter gubernat, ideo ſicut quando neceſſaria fuerunt miracula dedit plurimos, qui ad abundantiam illa facerent, ita & nunc multis gratiam miraculorum, & fidei plenitudinem tribueret. Nec obſtat, ſi dicas, quòd tunc erant viri ſancti, quibus poteſtas faciendorum miraculorum committeretur, nunc verò nemo talis eſt, cui iſta committantur.

Dicendum, quòd non ſtat, tam natura enim, quam ars hoc efficiunt, quia natura, cuius finis eſt producere formam per generationem, non ſolum producit formã, H ſed etiam omnes præuias diſpoſitiones ad formam efficit, ſic, & ars, quę producit formam artificiati, omnia pręparatoria ad formam efficit, ſic cum Chriſtus eccleſiam ſuam ordinatiſſimè, & prudentiſſimè conſeruet, & regat, ſi ad illius conſeruationem requiritur operatio miraculorum, non dabit poteſtatem faciendi miracula diſpoſitis ad recipiendum, ſed etiam ipſe diſponeret homines, vt apti ſint ad recipiendam illam poteſtatem, & ita factũ eſt in eccleſia primitiua, in qua minus diſpoſiti erant homines ad recipiendum quamcunque ſpiritualem poteſtatem, quam nunc, cum eſſent idolatræ, & Iudæi perfidi, non enim Chriſtus inuenit, quibus dignè iſta committeret, ſed eos qui indigniſſimi, atque ineptiſſimi erãt, dignos effecit, quibus hæc committere poſſet, ſi ergo talis nunc vrgeret opportunitas ampliandi, vel defenden- I di fidem per miracula, ſicut fuit in eccleſia primitiua, licet non ſint aliqui digni, vt miraculorum faciendorum poteſtas eis committatur, multos Chriſtus efficeret, qui miraculis abundarent.

Cum autem inſtatur contra Apoſtolos de translatione montium, Poteſt dici vno modo, quòd nulli ipſorum tranſtulerunt montes, neque in hoc arguitur paucitas fidei ipſorum, quia illa verba non ſignificant, quòd facerent, ſed quod poteſtatem faciendi haberent, & ita exponitur, diceris monti huic, ideſt, dicere poteritis. Et ſic dicit Apoſtolus. 1. Corinth. 12. cap. ſi habuero omnem fidẽ, ita vt montes transferam, ideſt, vt transferre poſſim. Pro tanto autẽ Apoſtoli non tranſtulerunt montes, quia nunquam fuit opportunum hoc facere, ſicut fuit eis opportunum facere alia miracula, quæ erant ad vtilitatem homi- K num, transferre autem montes, erat magis curioſum quam vtile.

Secundò poteſt dici, quòd Apoſtoli licèt non tranſtulerint realiter montes, poteſt dici, quòd tranſtulerunt eos, quia fecerunt alia maiora, quàm transferre montes, & quodlibet maius continet minora in virtute. Nam transferre montes eſt de tertio gradu miraculorum, & omnia alia ſunt minora, quàm miracula primi, & ſecundi gradus, vt oſtenſum eſt ſupra, ſuſcitauerunt autem Apoſtoli mortuos, & illuminauerunt cæcos, quæ ſunt miracula ſecundi gradus, & ſunt maiora quam transferre montes, vt oſtenſum eſt ead. quæſt.

In q. 132.

Tertiò poteſt dici, quòd fortè Apoſtoli fecerunt hoc, licèt non ſit ſcriptum, quia multa illi fecerunt, quæ non ſunt ſcripta. Nam geſta Chriſti erant multo digniora quàm Apoſtolorum, & tamen non fuerunt ſcripta omnia

nia geſta Chriſti. Ioan. 20. Multa & alia fecit Ieſus, quæ in hoc libro ſcripta non ſunt: a fortiori ergo multa tacebantur de geſtis Apoſtolorum, & etiam ſicut Hierony. ait, vt auferretur infidelibus occaſio diſceptandi contra Euangelicam veritatem. Nam hæc quæ pauca ſunt ſcripta credere nolunt quaſi impoſſibilia: quãto minus credere vellent, & acrius impugnarent ſi alia, quæ grauiora populo videntur ſcripta eſſent: ſic enim ait: Latrant contra nos gentilium canes aſſerentes Apoſtolos nõ habuiſſe fidem: quia montes transferre non potuerint, quibus reſpondemus multa eſſe facta ſigna a domino, quæ ſcripta non ſunt: igitur & hæc credimus feciſſe Apoſtolos, ſed ideo ſcripta non eſſe, ne infidelibus contradicendi maior daretur occaſio: alioquin interrogemus eos, vtrum B credant his ſignis, quæ ſcripta narrantur, an non: & cum incredulos inuenerimus, conſequenter probabimus, neque maioribus eos credituros fuiſſe, qui minoribus non crediderunt. Quartò poteſt dici, quòd licèt Apoſtoli non fecerint translationem montium, alij minores eis fecerint, ſicut beatus Gregorius Neoceſarienſis Epiſcopus, in quo apparet Apoſtolos iſtud facere potuiſſe. Sic dicit Beda: Solent autem gentiles, qui contra Eccleſiam maledicta ſcripſere, improperare noſtris, quòd non habuerint plenam fidem Dei, qui nunquam montes transferre potuerint: quibus reſpondendum eſt, non omnia ſcripta eſſe, quæ in Eccleſia ſunt geſta, ſicut de factis ipſius Chriſti ſcriptura teſtatur: fieri autẽ potuit, ſi neceſſitas id fieri popoſciſſet, quomodo factum legimus precibus Gregorij Neoceſarienſis, cuius precibus mons tantum ſpacij reliquit ſtructoribus Eccleſiæ, quantum opus habuerant. Omnes autem iſtas rationes tangit Chryſo. ſimul dicẽs: C Si autem dixeris, vbi Apoſtoli montem tranſtulerint, illud dicam, quia multa maiora fecerunt mortuos plurimos ſuſcitantes. Dicuntur autem poſt Apoſtolos ſancti quidam Apoſtolis minores montes neceſſitate imminente tranſtuliſſe, ſi autem Apoſtolorũ tempore montes non ſunt translati, hoc non fuit, quia non potuerunt, ſed quia noluerunt vtilitate non imminente: neque dominus dixit, quòd hoc eſſent facturi, ſed quòd hoc facere poſſent probabile tamen eſt hoc factum eſſe, ſed ſcriptum non eſſe, neque omnia miracula, quæ fecerunt ſcripta ſunt.

Et cum veniſſet in templum: acceſſerunt ad eum, docentem Principes ſacerdotum, & ſeniores populi, dicentes: In qua poteſtate hæc facis? Et quis tibi dedit hanc poteſtatem? Reſpondens Ieſus, dixit eis: Interrogabo vos & ego vnum ſermonem, quem ſi dixeritis mihi, & ego vobis dicam, in qua poteſtate hæc facio. Baptiſmus Ioannis vnde erat è cœlo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter ſe, dicentes: Si dixerimus è cœlo: dicet nobis: Quare ergo non credidiſtis illi? Si autem dixerimus, ex hominibus, timemus turbam. Omnes enim habebant Ioannem ſicut prophetam. Et reſpondentes Ieſu dixerunt: neſcimus. Ait illis & ipſe: nec ego dico vobis in qua poteſtate hæc facio.

Marc. 2. cap. Io. 14. b. & 16. cap. Mar. 2 d. Luc. 20. a. Supra 14. a.

Et cum veniſſet. In præcedentibus Principes ſacerdotum, & alij iniqui Iudæi impugnauerũt Chriſti famam, & gloriam: hic impugnant eius doctrinam. Et diuiditur in duas, quia primò ponitur Iudæorum impugnatio: ſecundò Chriſti cauta euaſio, ibi. *Reſpondens Ieſus.* Circa primum dicitur. *Et cum veniſſet in templum.* Et cũ intraſſet in illud, & accipitur pro atrio templi. *Acceſſerunt ad eum docentem.* Ad hoc enim veniebat Chriſtus in templum, vt doceret, & quotidie docebat turbas, & ad hoc veniebat de Bethania in Ieruſalem, & erat iſtud docere prædicare, quia aliter non docebat. *Principes ſacerdotum.* Ideſt, maiores de ſacerdotibus, licèt Princeps ſacerdotum vnicus eſſe deberet: tamen duo erant, ſcilicet, vnus de familia Ithamar, & alius de familia Eleazar filiorum Aaron. 1. Paralipome 24. vel vocantur Principes ſacerdotum illi, qui præcipui erant inter ſacerdotes, & iſti erant plures quàm duo. *Et ſeniores populi.* Iſti erant iudices magnæ auctoritatis in populo, quorum ſententiam populus ſequebatur, & erant de illis ſeptuaginta ſenioribus, quos dederat Moyſi in ſocios ad ſup- A portandum onera negociorum Nume. 11. & poſtea ſemper fuit ſeruatus numerus illorum ſeptuaginta. ſuccedentibus alijs in locum mortuorum: de quorum aſſumptione, & officio diximus Nume. 11. cap. *Dicentes.* Hoc dicebant ad confundendum doctrinam eius, quaſi nullius valoris eſſet, neque ab aliquo acceptanda: quia non habebat legitimam poteſtatem ad hoc faciendum *In qua poteſtate hæc facis?* Ideſt, nunquid in poteſtate diuina, vel humana. *Et quis tibi dedit hanc poteſtatem?* Ideſt oportet, quòd ſi aliquam poteſtatem habes, quod ab aliquo acceperis: ideo dic, quis eſt ille, a quo accepiſti? *Reſpondens autem Ieſus.* Hic ponitur ſecundum, ſcilicet, Chriſti cauta euaſio, quia non reſpondit: ſed tam cautè ſe geſſit, ꝙ excluſit eos ab interrogatione. Et dicitur: B *Reſpondens autem Ieſus.* Scilicet, non ad ſatisfaciendum quæſtioni, ſed ad repellendum quærentes. *Dixit illis.* Ideſt, principibus ſacerdotum, & ſenioribus populi. *Interrogabo vos & ego vnum verbum.* Ideſt, ſicut vos interrogatis me multa: ita ego interrogabo vos vnum ſermonem. *Quem ſi dixeritis mihi.* Ideſt, ad quem ſi reſponderitis ſatisfaciendo. *Et ego vobis dicam.* Apertè. *In qua poteſtate hæc facio.* Ideſt, an ſit humana, vel diuina, & an aliquis mihi illam dedit; vel ego illam vſurpaui. *Baptiſmus Ioannis.* Ideſt, quem conferebat Ioannes Baptiſta: & ponitur baptiſmus pro poteſtate baptizandi. Nam de baptiſmo manifeſtum erat, quòd erat a Ioanne: quia ille ipſum conferebat foris miniſtrando: ſed quid erat de poteſtate baptizandi, an ſcilicet a Deo illam accepiſſet, an ex animo ſuo illam finxiſſet eam vſurpando. *Vnde erat.* Ideſt, a quo fuit data Ioanni Baptiſtæ poteſtas baptizan- C di. *E cœlo, an ex hominibus?* Ideſt, nunquid erat data a Deo, vel ab hominibus conficta? Quod enim a Deo eſt, dicitur eſſe de cœlo: quia Deus dicitur habitare in cœlis, ſicut Chriſtus ſupra 6. cap. teſtatus eſt dicẽs: Pater noſter, qui es in cęlis. Et ita ſolet eum vocare patrem cęleſtem ſupra 5. & 7. cap. Quærere, an eſſet ex hominib. erat quęrere, an ex voluntate humana eſſet cõficta poteſtas cum nullam haberet: quia homines non poterant iſtam poteſtatem tribuere, vt infra dicetur. *At illi cogitabant intra ſe.* Promptum erat pontificibus, & ſenioribus reſpõdere, quid ipſi credebant: nam putabant quòd erat baptiſmus Ioannis ab hominibus, ſed non ſtatim reſponderunt, ſed cogitabant quid reſponderent: quia viderunt prima facie quæſtionem eſſe captioſam, & cornutam: vtroque. n. cornu eos reſpondentes premeret. *Dicentes.* Non erat di- D cere, prout eſt verbum exterius, ſed interius, cum nõdum reſponderent, ſed ſolum cogitarent. *Si dixerimus, ex cœlo.* Ideſt, ſi reſponderimus, quòd poteſtas baptiſmi dandi fuit Ioanni collata a Deo. *Dicet nobis.* Ideſt, dicere poterit. *Quare ergo non credidiſtis ei?* Scilicet Ioanni prędicanti baptiſmum, accipiendo baptiſmum eius: nam conſtat, quòd ſacerdotes, & legiſperiti non acceperunt baptiſmum Ioannis, Luc. 7. cap. & eſt conueniens argumentum: ſi enim a Deo erat, & ita vos credebatis, debueratis accipere: quia quidquid eſt à Deo, bonum eſt, & ſalutiferum hominibus. *Si autem dixerimus, ex hominibus.* Ideſt, non erat poteſtas ei collata a Deo: neque Deus inſpirauerat ei, vt hoc faceret: ſed ipſe de corde ſuo finxerat hanc poteſtatem, quod eſt eſſe ab hominibus. Talem modum loquendi diſtinguit Petrus, dicens. 2. Pet. 1. Non. n. E voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu ſancto dictante locuti ſunt ſancti Dei homines. Et ita eſt ſufficiens diſtinctio, quòd fiat aliquid voluntate humana, aut ſpiritu ſancto dictante, ꝙ eſt fieri a Deo, vel ab hominibus. *Timemus turbam.* Erat enim turba circunſtans, quando Chriſtus quæſiuit hæc a Iudæis, & audiebat reſponſum illorum. & ita ſi dicerent, quòd erat baptiſmus Ioannis ex hominibus, timebant turbam circunſtantem, quòd fortè lapidaret eos. *Omnes enim habebant Ioannem, ſicut prophetam.* Scilicet omnes de turba: & ideo inſurgerent contra principes ſacerdotum, ſi dicerent, quòd non erat ex Deo, ſed ex volũtate propria confinxerat hęc. *Et reſpondentes Ieſu dixerũt, neſcimus.* Quia quidquid reſponderent, erat eis aduerſum, elegerunt confiteri ignorantiam. *Ait illis & ipſe.* Ideſt, ille reſpõdit eis. *Nec ego dico vobis, in qua poteſtate hæc facio.*

Qui erant ſeniores populi.

In q̃o. 160. & 161.

Ideſt,

Ideſt, quia vos non dicitis mihi quod quæro: neque ego reſpondeo vobis ad id, quod quæritis.

Quando factum ſit hoc quod habetur hic. Quæſt. CXXXVIII.

QVæritur, quando factum eſt iſtud, quod habetur hic, de hac quæſt. & reſponſione.

Dicendum, quòd iſtud continuato ordine ad præcedentia factum eſt: nam omnes Euangeliſtæ tenuerunt hic eundem ordinem, quia ſicut Matthæus poſuit iſtud poſt areſactionem ficulneæ, & locutione de fide, ita & Mar. illud poſuit Marc. 11. & idem Lucas 20. capitul. ideo tenendum eſt, quòd ſit ordo continuus, & præcedentia facta ſunt inter diem in ramiſpalmarum, qua Christus receptus eſt in Ieruſalem, & paſſionem eius, vt colligitur ex multis deductionibus ſupra factis, ita & dicendum, quòd illud factum eſt inter diem in ramiſpalmarum, & paſſionem.

G Eſt autem dicendum, quòd factum eſt iſtud die tertio poſt ramoſpalmarum, quia prima die palmarum receptus eſt in Ieruſalem, & introiuit in templum, & eiecit ementes, & vendentes, & eadem die ad veſperam rediit de Ieruſalem in Bethaniam. Sequenti autem die, ſcilicet, die lunæ in aurora rediit in Ieruſalem, & tunc eſuriuit, & acceſſit ad arborem ficum, & maledixit ei, & aruit, & iuit ipſa die in Ieruſalem, & ad veſperum rediit, neque tamen adhuc diſcipuli viderant ficulneam arentem ſequenti autem die tertia ſcilicet die martis in aurora rediit in Ieruſalem, & tunc viderunt diſcipuli ficulneam arentem, & locutus eſt eis Chriſtus de fide in iunere ea, quæ habentur ſupra in littera ſic oſtenſum fuit ſu-

Inq. 420. pra, iſtud verò factum eſt eadem die, nam quando Chriſtus dixit præcedentia de fide diſcipulis, veniebant de Bethania in Ieruſalem, & non introierant in Ieruſalem, poſt verba autem iſta intrauerunt in Ieruſalem, & venerunt ad templum, & ita fuit in die tertio, id eſt, martis, cui ſententiæ ſatis conſonat modus loquẽdi litteræ, nam dicitur, & cum veniſſet in templum, in quo non innuitur, quaſi eſſet in alio die iſte aduentus quàm ea, quę habentur ſupra de ficulnea, & fide. Sed quòd poſt illa dicta venerunt in templum. De alijs tamen diebus, & aduentibus in templum diſtinctio aliqua colligitur ex littera ſupra in littera, & Mar. 11. cap. Sed dicet aliquis, quòd iſtud fuit in alio tempore nõ cognito a nobis, quod non habet continuationem cùm tempore ſupra poſito, quia Luc. 20. cap. dicitur. Et factum eſt in vna dierum docente illo populum, &c.

I Dicendum, quòd illa dies, de qua Lucas dicit, quòd erat vna dierum, in qua docente Chriſto populum quæſierunt Principes ſacerdotum ab eo iſtud, erat dies tertia, ideſt, dies martis poſt ramoſpalmarum, & tamen Lucas dixit, quòd factum eſt hoc vna dierum, eo quòd non poſuit continuatam hiſtoriam præcedentium dierum, & ita non poterat narrare, quaſi cõtinuato ordine, quia putaretur tũc, quòd iſta dies, de qua loqueretur, erat dies ſequens poſt illã. de qua proximo dixiſſet, quod falſum eſſet, quia poſt hiſtoriam diei in ramiſpalmarum ſequitur de die iſta, in qua facta fuit iſta quęſtio, ideo dixit cautè, factum eſt in vna dierum, vt non innuatur, ꝙ voluerit intelligere de ſequenti die, tenuit enim Lucas iſtũ

K modum, quòd Luc. 19. capit. poſuit introitum Chriſti in Ieruſalem, & expulſionem ementium, & vendentiũ eodem die factam, & noluit ſtatim cõtinuare ſingulorum dierum, vſque ad paſſionem hiſtoriam, ſed poſuit quoddam documentum generale, de omnibus diebus, ſcilicet, quòd omnibus illis diebus prædicabat, dicens: Et erat docens quotidie in templo: Principes autem ſacerdotum, & ſcribæ, & Principes plebis quærebant illũ perdere, & non inueniebant quid facerent illi, omnis enim populus ſuſpenſus erat ad audiendum illum, & tunc ſequitur in principio. 20. cap. & factum eſt in vna dierum, ſcilicet, in vna de illis diebus, quibus prædicabat in templo, continuans prædicationem vſque ad paſſionem ſuam. Marcus autem, & Matthęus totam hiſtoriam a die in ramiſpalmarum, vſq; ad paſſionem narrauerunt: ideo

F non dixerunt, factum eſt vna die, ſed quaſi continuato ſermone dixit Matthæus, & cum veniſſet in templum. Marcus autem dixit, & veniunt ruſſus Ieroſolymam. ſic dicit Auguſt. lib. de Concor. euangeliſta. ſ. Cum memoraſſet Lucas eiectos de templo ementes, & vendentes, prętermiſit quòd egrediebatur in Bethaniam, & regrediebatur in ciuitatem: & quod de ficulnea factum eſt, & quòd mirantibus diſcipulis de fidei virtute, reſponſum eſt, atque his prætermiſſis non quaſi ex ordine dies proſequens, ſicut Matthæus, & Marcus intulit dicens, & factum eſt in vna dierum, quòd dicit factum in vna dierum, ea dies intelligitur, in qua id geſtum Matthæus, & Marcus illud retulerunt.

Quomodo Christus venit ad templum, & ad quid. Quæſt. CXXXIX.

QVæritur, quomodo Chriſtus venit ad templum, & ad quid. Ad primum dicendum, quòd venit ad templum, non quidem ingrediens in partem illam, quæ propriè templũ dicitur, quæ erat operta tecto, & parietibus clauſa, quia ad iſtam ſoli ſacerdotes intrabant ad Hebr. 9. cap. ſed intrauit in atrium templi ad locum, in quo totus populus conueniebat ad orandum, & audiendum doctrinam legis. Diſtinctio iſta locorum tẽpli latè poſita eſt ſupra.

Ad ſecundum dicendum, quòd venit ad prędicandũ, & ita ſumitur in littera. ſ. acceſſerunt ad eum docẽtem. ſ. prædicantem. Quod magis expreſſit Luc. 20. cap. dicens. Et factum eſt vna dierum docente illo populum in tem-

H plo, & euangelizante: ſed euãgelizare prædicare eſt. Hoc autem Chriſtus faciebat quotidie: nam ex die in ramiſpalmarum, qua introiuit in templum, quotidie prædicauit vſque ad diem paſſionis. Sic patet Luc. 19. capit. Nam poſtquam dicitur, quòd die palmarum introiuit in templum, & eiecit ementes, & vendentes, ſequitur, & erat docens quotidie in templo, omnis enim populus ſuſpenſus erat ad audiendum illum, & Luc. 21. cap. dicitur. Erat autem diebus docens in templo: noctibus verò exiens morabatur in monte, qui vocatur Oliueti, & omnis populus manabat ad eum in templo audire eum.

Qui erant iſti, qui acceſſerunt ad Christum nunc, an principes, vel ſcribæ. Quæſt. CXL.

I QVæritur, qui erant iſti, qui acceſſerunt ad Chriſtum nunc. Dicendum, quòd Matthæus ponit hic principes ſacerdotum, & ſeniores: ſed ſubintelligendum eſt, quòd etiam venerint ſcribæ, quia tam Marc. 11. quam Luc. 20. cap. ponuntur cõueniſſe: ſed Matthæus ſubticuit illos. De principibus ſacerdotum poteſt intelligi vno modo, quod licet vnicus eſſet pontifex quolibet anno, tamẽ ſemper erant duo principes ſacerdotum, vnus qui erat ſummus in tota familia domus Ithamar, ſcilicet, ſuper octo ſortes. Alius qui erat ſummus in domo Eleazar, ſcilicet, ſuper ſexdecim ſortes. 1. Paralip. 24. c. & iſti erant principes ſacerdotum, quia ſuper quemlibet eorum nemo alius ſacerdos erat, & tali modo ſolet accipi communiter in Euangelijs, quando vocãtur pluraliter principes ſacerdotum, ſic patet Luc. 3. cap. vbi annotauit tempora,

K dicens: ſub principibus ſacerdotũ Anna, & Caipha, quaſi nulli alij eſſent principes ſacerdotum.

Alio modo accipitur princeps ſacerdotum pro quolibet, qui primatum gerit ſuper aliquos ſacerdotes, & ita erãt multi principes ſacerdotũ ſaltẽ viginti quatuor, cum tota progenies ſacerdotũ eſſet diuiſa per viginti quatuor ſortes miniſtrantes ſingulis temporibus. 1. Paralip. 24. c. & quælibet illarum haberet vnum præcipuum ſacerdotem. Et tamen dicendum, quòd accipiuntur hic principes ſacerdotum, primo modo, cum iſte ſit modus communis accipiendi in ſacra ſcriptura, potiſſimè quia Mar. 11. dicitur, accedunt ad eum ſummi ſacerdotes, vbi dicuntur hic principes ſacerdotum, & tamen non ſunt ſummi ſacerdotes niſi illi, qui ſupra omnes ſacerdotes ſunt, vel ſupra quos, nullus ſacerdos eſt, & iſti erant illi duo, duo, qui erant principes duarum domorum: cæteri verò

Vnus erat pōtifex, tamen duo erāt prīcipes ſacerdotum.

ſupra

ſupra ſe habebāt alios ſacerdotes. Scribæ quos Matthęus tacuit ſunt legiſperiti: quos enim nos ſapientes vocamus, Græci philoſophos dicunt, Hebræi ſcribas: Perſæ autem, & Chaldæi magos appellant. Et iſti ſcribæ erant in magno honore apud plebem: quia prædicabant, & exponebant legem, inf. 23. cap. ſuper cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ, & phariſæi: quæcunque dixerint vobis facite: ſeniores ſolent aliquando vocari abſolutè ſeniores populi. Matthæus enim vocat eos ſeniores populi. Marcus autē, & Lucas abſolutè ſeniores dixerunt, ſed idem eſt: quia ſeniores populi dicuntur, .i. ſeniores iudicantes populum: quia iſti ſeptuaginta ſeniores erant, qui cum ſummo ſacerdote iudicabant in omni cauſa: & vltra eos nullum aliud iudicium erat: de quo diximus Num. 11. cap.

Quare iſti principes ſacerdotum, & ſcribæ, & phariſæi accedebant nunc ad Chriſtum. Quæſt. CXLI.

QVæritur, quare iſti principes ſacerdotum, & ſcribæ, & ſeniores accedebant nunc ad Chriſtum. Dicendum vno modo, quòd faciebant ex impatiētia iræ, & inuidiæ. De ira patet: nam Chriſtus excluſerat de templo ementes, & vendentes, ex qua negociatione multum acquirebatur iſtis principibus: ideo nunc multum indignati contra ipſum prorumpunt in quæcunque verba, per quæ eum ſtimulent, & tentent. Sic dicit Theoph. ſ. Quia dominus de templo eiecerat eos, qui templū quaſi tabernam rerum venalium faciebant, irati fuerant, & ideo accedunt vt interrogent, & tentēt. Secundò fuit hoc propter inuidiam: principes enim ſacerdotum & cæteri, qui apud Iudæos prius in honore erant, videntes ſummū honorem, qui Chriſto in die palmarum delatus eſt, doluerunt nimis, quia per hoc totus eis priſtinus auferebatur honor. Videbant autem, quòd honor Chriſto exhibitus continuaretur ad ampliora, ſed & deuotio populi apud eum perſeueraret: fiebat autem iſta perſeuerantia per doctrinam, quā Chriſtus exercebat. Nam poſt diem palmarum quotidie Chriſtus prædicabat in templo, & tanta erat deuotio populi erga eum, quòd omnis populus erat ſuſpenſus audiendo eum. Luc. 19. capit. ſ. Et erat docens quotidie in templo: omnis enim populus ſuſpenſus erat ad audiendum illum: & tanta erat Chriſti ſedulitas in prædicando, & populi in audiendo, quòd quotidie Chriſtus veniebat ſummo mane ad templum, & antequam ipſe veniret, veniebat populus manicans ad accipiendum ſedes congruas, vt eum audire poſſet. Luc. 21. cap. ſcilicet. Erat autem diebus docens in templo, noctibus verò exiens morabatur in monte, qui vocatur Oliueti, & omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum. Iſtam autem deuotionem populi erga Chriſtum volebāt interrumpere principes ſacerdotum ex inuidia: quod putabant ſe poſſe facere, ſi cogerent eum ceſſare a prædicatione: quia tunc populus ceſſaret eum ſequi: & ideo ad hoc acceſſerunt ad eum: & hoc patet, quia quæſierunt ab eo, in qua poteſtate hoc faceret, vt quaſi ex defectu poteſtatis eum repellerent. Sic dicit Chryſoſt. ſ. quia viderant ſacerdotes Chriſtum cum magna gloria introeuntem in templum, inuidia torquebantur: itaque non ſufferentes in pectore ſuo, inuidiæ ſtimulantis ardorem, prorumpunt in vocem.

Tertiò poteſt dici, quòd principes ſacerdotum oderant valde Chriſtum propter inuidiam gloriæ eius, & quia detrahebatur eis antiquus honor: & ideo non ſolum volebant impedire honorem, qui deferebatur ei a populo cogendo ceſſare a prædicatione, ſed etiam & præcipuè quærebant occaſionem, vt pœnam aliquam coloratè ei inferrent: & ad hoc videbantur inueniſſe ſufficientem colorem, ſcilicet quærendo, in qua poteſtate hoc faceret: vt cum conſtaret, quòd a nullo accepiſſet poteſtatem, videretur reus præuaricatæ legis, quòd ſibiipſi poteſtatem vſurpaſſet, & ita poſſent ei nocere. Sic innuitur Luc. 19. c. Nam poſtquam eiecit ementes, & vendentes de templo ſequitur: & erat docens quotidie in templo: principes autem ſacerdotum, & ſcribæ, & principes plebis quærebant illum perdere, & non inueniebant quid facerent illi: omnis enim populus ſuſpenſus erat ad audiendum eum.

A Et tunc ſequitur, & factum eſt in vna dierum, docente illo populum conuenerunt principes ſacerdotum, & ſcribæ cum ſenioribus & aiunt, dic nobis, in qua poteſtate hoc facis. Et ita apparet, quòd illa quæſtio fuit vnum de ingenijs ad perdendum illum, ſed non præualuerunt, & iſtud tertium eſt veriſimilius quàm cætera.

Quid principes ſacerdotum demonſtrabant, quando dixerunt Chriſto, in qua poteſtate hæc facis. Quæſt. CXLII.

QVæritur, cum dixerunt principes ſacerdotum Chriſto, in qua poteſtate hoc facis, quid per hæc demōſtrabant. Aliqui dicunt, quòd de miraculis intelligebant. ſ. in qua poteſtate facis iſta miracula. & volunt
B quaſi ex hoc tinnere, quòd in virtute dęmonū faciebat iſta miracula, ex hoc eum increpantes, ſicut dixerat ſupra 12. cap. in Beelzebub principe dęmoniorum dæmonia eijcit. Sic dicit Hierony. His verbis eandem, qua ſupra, calumniam ſtruunt, quando dixerunt, in Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. quando enim dicunt, in qua poteſtate hoc facis? de Dei dubitant poteſtate, & ſubintelligi volunt diaboli eſſe, quod faciat. Addentes enim, quis tibi dedit hanc poteſtatem? manifeſte Dei filium negant, quem putant non ſuis, ſed alienis virtutibus ſigna facere.

Sed dicendum, quòd non ſtat, ſed intelligitur de prædicatione: ſ. in qua poteſtate hæc facis. .i. in qua poteſtate prædicas. Et patet primò, quia per ly, hæc, demonſtratur aliquid præſens, ideo oportet, quòd referatur ad actum
C præſentem, ſed tunc Chriſtus erat actu prædicans, vt dicitur hic, quod acceſſerunt ad eum docentem, & Luc. 20. cap. dicitur: Et factum eſt in vna dierum, docente illo populum in templum & euangelizante. ergo oportet, quòd intelligitur de prædicatione, quam tunc exercebat.

Secundò patet, quia neque poteſt referri ad alia, quæ proximè egiſſet, quia in die illo non legitur feciſſe miracula aliqua in templo, imò neque præcedenti die, quia hoc factum eſt die tertio poſt ramoſpalmarum, vt oſtenſum eſt ſupra, & tamen miracula non leguntur hic facta, Inq 138
niſi die in ramiſpalmarum. ſ. quod ſanauit cæcos & claudos, qui acceſſerunt ad eum in templo.

Tertiò patet, quia ſi de miraculis intelligerentur, non formarent contra eum taliter quæſtionem. Nam, vt putarent eſſe miracula ea, quæ faciebat, aut ſi crederent eſſe
D miracula ea, non quærerent de poteſtate faciendi, ſed diſputarent contra illa aſſerendo ea eſſe deceptiones, & vanitates, & tamen quæſiuerunt de poteſtate, ideo non intelligitur de miraculis:

Quartò patet, cum principes ſacerdotū odiſſent Chriſtum, & quærerent occaſionem vt eum occiderent, Luc. 19. c. ſ. Principes autem ſacerdotum, & ſcribæ, & principes populi quærebant illum perdere, & non inueniebāt, quid facerent illi, formarent talem quæſtionem in qua putarent manifeſtè, quòd eum tenerent non potentem euadere, & tamen ſi quærerent in qua poteſtate faceret miracula, ſiue illa eſſent vera, ſiue non, reſponderet, quòd in poteſtate Dei, & planum eſſet iſtud, quia quicunque homo faceret miracula, palam eſt, quòd in virtute Dei illa faceret, ſi vera miracula eſſent, & cum iſta, quæ Chri-
E ſtus faciebat, non ſolum eſſent, ſed etiam apparerent vera miracula, dato quod aliquis obijceret ea eſſe a dæmone, poterat Chriſtus multum rationabiliter dicere, quòd in poteſtate Dei faciebat, & non poſſet eum arctare in hac quæſtione, quia non erat aliquid, per quod manifeſtè poſſet conuinci, etiam ſi veram cauſam non foueret. Si autē quærerent de prædicatione, erat quæſtio multum ad conuincendum, quia dato quod Chriſtus bona prædicaret, tamen oportebat etiam, quod poteſtatem haberet ad prædicandum, & ſi non haberet poteſtatem videbatur incidiſſe in pœnam, quia vſurpauerat ſibi poteſtatem, cum eſſet priuata perſona.

Hæc autem quæſtio, licet eſſet calumnioſa, tamen habebat probationem manifeſtam, quia certum eſt, quod Chriſtus a nemine petiuerat licentiam ad prædicandum, & tamea inter Iudæos certi et nt, quibus competebat

poteſtas

præ dicandi,& à quibus petere deberent auctoritatem illi,qui non haberent illam. Et ideo dicendum, quod non oſtenderunt nunc principes ſacerdotum operationē miraculorum, ſed prædicationem: & de hac petiuerunt, in qua poteſtate faceret illam.

Quare principes ſacerdotum quæſiuerunt a Chriſto,in qua poteſtate prædicaret.
Quæſt. CXLIII.

QVæritur, quare principes ſacerdotum quæſierunt a Chriſto,in qua poteſtate prædicaret. Dicendùm, quod iſti inſidiabantur Chriſto, vt in aliquo poſſent ei calumniari, quia detrahebatur actibus eorum ex operib. Chriſti:ſicut dicitur Luc.19.cap. Principes ſacerdotum,& ſcribæ,& principes plebis quærebant illum perdere,& non inueniebant quid facerent illi: & quia nunc quando inſurrexit eis deſiderium tentandi eum,Chriſtus non faciebat aliquid aliud,niſi prædicare, non potuerunt quærere,niſi de his,quæ ad prædicationem pertinebant, & quæſiuerunt de poteſtate prædicandi.

Secundò dicendum & melius,quòd quæſierunt de poteſtate prædicandi, quia non inuenerunt aliud, de quo melius accuſarent eum: cum enim cuperent Chriſtū confundere, voluiſſent de illo quærere, in quo eum magis confunderent: ſi autem aliquid poſſent obijcere contra miracula ſuà, quaſi non eſſent vera ſed ficta, & a dæmone,vel contra doctrinam ſuam oſtendendo, quòd aliud falſum prædicaret,eſſet magna, & directa confuſio, ſed non poterant,quia miracula erant talia, & tanta, & tam crebra,qualia,& quanta nemo vnquam fecerat, vt dicitur Ioan.15.cap. & totus populus laudabat, & approbabat illa. Doctrina autem Chriſti erat manifeſte vera,ita vt nichil poſſet obijci contra illam: ideo non auſi ſunt, quærere contra miracula, neque cōtra doctrinam. Nam licet non inuenerunt eum miracula facientem, ſed prædicantem,ſi auderent, aliquid contra doctrinam proponere,arguiſſent eum de illa: ſed non quia non auſi ſunt, non inuenerunt aliquid quod quærerent, niſi de poteſtate prædicandi, quæ licet videretur quæſtio calumnioſa: quia tamen non inuenerunt aliquid, aliud quæſierunt de poteſtate prædicandi.

Quare dixerunt ſimul, in qua poteſtate hæc facis, & an ſint duæ quæſtiones, vel vna.
Quæſt. CXLIIII.

QVæritur,quare dixerunt ſimul,in qua poteſtate hęc facis,& quis dedit tibi hanc poteſtatem:& an ſint duæ quæſtiones,vel vna.

Dicendum,quòd Nicolaus vult eſſe duas quæſtiones, dicens: fecerunt ſibi duas quæſtiones ad terrendum, & capiendum eum. Prima fuit in qua poteſtate hæc facis? ideſt,in qua auctoritate doces populum, quia auctoritatem docendi habebant ſacerdotes, & legis doctores ad hoc aſſignati a principibus ſacerdotum,& non alij,Chriſtus autem neutram auctoritatem habebat.

Secunda quæſtio eſt, quis dedit tibi hanc poteſtatem? quia poteſtatem docendi non habebat a ſacerdotibus neque ab imperatore,cui erant ſubiecti, & ſic a nullo videbatur habere,ſed magis a ſeipſo vſurpaſſe.

Sed dicendū,quòd iſtæ non ſunt duæ quæſtiones,quia de eadem re ambæ quærunt. ſ. de poteſtate prędicandi, ſed eſt vna quæſtio, & tamen vna pars eſt determinatiua alterius.Quærunt enim in qua poteſtate hęc facis. i. prædicas,q. d. non habes poteſtatem aliquam, quia poteſtas iſta humana eſt,& ab homine datur,tu autem non habes eam a te ipſo,quia nō es ſacerdos magnus, ideo ſi habes, oportet quòd ab aliquo receperis, & tamen nemo illam tibi dedit, ergo non habes aliquam poteſtatem,& ad hoc dicunt,& quis tibi dedit hanc poteſtatem, quaſi dicāt nō habes poteſtatem,quia non poteras habere, niſi dante tibi illam aliquo,& tamen nemo dedit. quod patet, quia non oſtendis quis tibi illam dedit.

Præ p̄dicandi apud Iu- Hoc enim optimè Iudæi nouerant,ſcilicet, quòd a nullo eam petiuerat,neque acceperat. Ex hoc autem ſignificatur, quòd apud Iudæos aliquæ erant perſonæ a quibus concederetur poteſtas prædicandi, & hoc conueniens erat, quia tanta poteſtas non debet concedi omnibus indifferenter, ne omnia erroribus perturbentur. Et ideo iura noſtra in hoc prouiderunt, laicis enim auctoritatem & vſum prædicandi abſtulerunt,extra de hære. c.cum ex iniuncto. Apud Iudæos autem non manifeſtè conſtat nobis quæ perſonæ eſſent illæ,a quibus concederetur auctoritas prædicandi,quia illud pertinet ad particularia ſtatuta,quæ lege diuina ſcripta non erant,ſed ſatis colligitur, quod officiū prædicandi,docendi,& reſpondendi de his, quæ erant dubia circa leges,& mores ad ſacerdotes pertinebant. Sic patet Aggæi 2.c. ſ. interroga ſacerdotes legem. Et Malach.2.cap. Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem exquirent ex ore eius, quoniam angelus domini exercituum eſt. Etiam de ſolis ſacerdotibus legimus, quòd repellerentur ab officio,& adminiſtratione propter imperitiam, vt patet Oſeæ.4. c. Quia tu repuliſti ſcientiam,repellam te, ne ſacerdotio fungaris michi, Ideo ad officium omnium ſacerdotum videbatur pertinere prædicare, & tamen an cuilibet ex eo quod erat ſacerdos eſſet auctoritas prædicandi, vel oporteret obtinere licentiā ab aliquo alio,non eſt nobis planum, quia iſtud magis pertinet ad particulares modos, qui per omnia in lege ſcripti non erant, & tamen ſatis veriſimile eſt, quod licet ex officio pertineret ad omnes, quia tamen ad iſtud officium non erat aliquis admittendus, niſi idoneus, ad quod fortaſſis præcedebat aliqua examinatio,quòd auctoritas reſideret apud ſummum ſacerdotem ex eo,quod erat vnicum templum,& ab illo acciperent cæteri licentiam, vel habilitationem,vel examinationem.

dæis cōcedebatur quibuſdam perſonis p̄c quod nō aliȷs

F

G

Sic dicit Theophylatus, quis dedit tibi hanc poteſtatē, quaſi dicat,quis es tu, qui talia facis? nunquid te doctorem conſtituis,& te ordinas principem ſacerdotum? Sed an ſic eſſet, vel alijs ſine auctoritate,& licentia ſummi ſacerdotis liceret,non eſt inſtandum. Hoc autem planum eſt,quod Chriſto ſi ſolum eſſet homo, & non haberet ſpecialiter a Deo poteſtatem iſtā non licebat prædicare,quia neque ille erat talis, cui ex officio competeret prædicare, neque licentiam petiuerat, aut acceperat ab aliquo, qui eam dare poſſet,& ita argumentum Iudæorum efficax eſſe videbatur contra illum, Sic dicit Chryſoſt. Nunquid magiſtralem ſuſcepiſti thronum, & ſacerdos conſecratus es, quoniam tantam demonſtraſti poteſtatem? Per hoc autem,quod ſubdunt,& quis tibi dedit hāc poteſtatem à oſtendit multas eſſe perſonas,quæ dant hominibus poteſtatem,ſiue corporalem,ſiue ſpiritualem, quaſi dicerent, de ſacerdotali familia genitus non es, ſenatus tibi hoc nō conceſſit,Cæſar non donauit. Si autem credidiſſent,quòd omnis poteſtas ex Deo eſt,nunquam interrogaſſent, quis dedit tibi hanc poteſtatem? omnis enim homo ſecundū ſe exiſtimat alterum, fornicarius neminem exiſtimat caſtum,caſtus non facilè de fornicario ſuſpicatur,ſic qui nō eſt ex Deo ſacerdos, nullius ſacerdotiū putat eſſe ex Deo. Qualitercunque accipiatur iſta poteſtas, introducebant principes quæſtionem de poteſtate, vt cū Chriſtus a nullo poteſtatem accepiſſet,& eſſet alias perſona priuata, arguerent eum violatæ legis,quòd ſibi ipſi vſurpaſſet poteſtatem,& ita ad pœnam illum peterent,hoc ſaltem ſeu quæſito colore.

xp̄o non competebat prædicare ſi ſolū eſſet homo.

H

I

Alij volunt,quòd quæſierunt hoc principes ſacerdotū, vt Chriſtus cogeretur dicere, quòd hanc poteſtatem habebat a Deo, vel ab hominibus,a Deo quidem, ſcilicet,a ſeipſo,ſicut ipſe videbatur ſeipſum facere Deum, & ſi diceret, quod a ſeipſo, occiderent eum, ſi autem quod ab homine, auerterent plebē ab eo,quaſi eſſet paruæ auctoritatis. Sic dicit Theophr.ſcilicet, Hoc autem dicebant credentes ipſum indignationem reducere, vt ſi diceret in poteſtate mea,ipſum tenerent, ſi autem diceret in poteſtate alterius, ab eo populum diſcedere procurarent, qui credebat eum eſſe Deum, ſed præcedens expoſitio eſt melior.

K

Quo-

Quomodo Chriſtus nunc non reſpondit directè, ſed cautelis vſus eſt. Quæſt. CXLV.

QVæritur, quomodo Chriſtus nunc non reſpondit directè, ſed cautelis vſus eſt. Dicendum, quod Chriſtus volebat nō reſpondere palam Iudęis de eo, quod ab eis quærebatur propter cauſas, quæ dicentur ſequenti qō. & vt non videretur confuſus, ſi nichil reſponderet, aut abſolute diceret, noluit reſpondere, tenuit iſtam ingenioſam cautelam, vt neque reſpōderet, neque ad reſpondendum impotens appareret, & fuit ad hoc conuenienter introductum, quod dixit de Ioanne, nam ipſe dicit facile eſſe reſpondere huic quæſtioni, & obtulit ſe reſponſurum ad illam, ſi principes prius ſatisfacerent ei ad vnum verbum, & tunc talem quæſtionem propoſuit eis, ad quam & ſi ſcirent reſpondere, tamen non auderent, quia vtraque pars eſſet eis inconueniens: & ita fuit hic, nā ſi reſponderent, quod baptiſmus Ioannis erat de cęlo, erant multum redarguendi, quod noluiſſent recipere illum. Si autem dicerent, quod ab hominibus, timebant populum, ne eos lapidaret, & ita non fuit eis cōueniens reſpondere, niſi quod neſciebant, in quo dupliciter conſequebatur Chriſtus intentum ſuum. Primo, quia cum illi non reſponderent, non tenebatur ipſe reſpondere ad quæſtionem illorum, & hoc eſt, quod ipſe volebat, quòd ipſi neſcirent reſponſionem. Secundo, quia confitebantur ſe ignorantes circa id, in quo eſſe non debuerāt: erant enim principes ſacerdotum, & ſcribæ, & ſeniores, ad quos pertinebat tota doctrina legis, & morum, & ſupra eos nulli alij erant.

Magna ergo confuſio erat eis omnibus ſimul ignorare id, circa quod contingeret populū bene, vel male agere in diuinis, & moralibus. Ita autem erat de baptiſmo Ioannis, quia erat quædam cęremonia, quæ ſi a Deo eſſet, bona eſſet, ſaltem propter auctoritatem introducētis, & quia non poterat eſſe fruſtra, ſed ad aliquem bonum finem, ſi autem eſſet ab hominib. eſſet ſuperſtitio. Quòd autem totus populus permitteretur ſequi ſuperſtitionem aliquam, erat magna confuſio doctorum. Nam antequā introduceretur cæremonia illa, examinare debebant quantum poterat per humanam ſapientiam, an ex Deo, vel ex hominibus eſſet, & quando eſſet dubium, potius erat reijcienda cęremonia, quam recipienda. Quod ergo poſtquam iam a toto populo fuerat acceptus, & laudatus baptiſmus Ioannis, nec impedientibus principibus ſacerdotum, ſcribis, & ſenioribus confiterentur publicè, quia neſciebant, an a Dęo, vel ab hominibus eſſet, magnum inconueniens erat, & ita erat multum efficax, quia iſtud erat ingenium Chriſti contra illos, erat enim plus efficax, quam argumentum cornutum, quia non ſolum vtroque cornu, reſpondentem, premit, ſed etiam tacentem, redarguit, & nolentem reſpondere confundit.

Quare Chriſtus noluit reſpondere Iudæis interrogantibus de poteſtate prædicandi. Quæſt. CXLVI.

QVæritur, quare Chriſtus noluit reſpondere Iudæis interrogantibus de poteſtate prædicandi. Dicendum quidam putant, quod ideo non reſpondit, quia quęſtio iſta non habebat reſpōſionem aliquam bonam. Sed non ſtat, poterat enim reſponderi verè, & coloratè, verè quidem, ſi diceretur, quòd ipſe erat Deus: vel quod acceperat poteſtatem, quia à Deo patre. Nam filius quicquid habet naſcendo a patre accepit, ideo etiā poteſtatem ab alio accepit, coloratè autem poterat dici, quod poteſtatem habebat a Deo etiam ſi non eſſet Deus, & non erat opus, quod ab homine aliquo accepiſſet poteſtatem, ſicut erat de prophetis, qui prophetabāt, & prędicabant, & ad prędicandum non accipiebant licentiam ab aliquo homine, ſed a Deo, a quo mittebantur.

Dicendum ergo, quòd noluit reſpondere apertè. Primò, vt cōfunderet principes ſacerdotum ex ſua ipſorum reſponſione, nam mala apud Chriſtum illi merebantur, & ideo voluit eos punire confundendo eos, ſi autem reſpondiſſet eis, honoraret eos per hoc, ideo reſpondere **A** noluit, quia magna confuſio eſt viro prudenti, & principanti, confiteri ignorantiam ſuam in eo, in quo conſiſtit officium ſuum: deduxit eos ad hoc per quæſtionem hanc, non reſpondendo eis: quod compulit eos propriam ignorantiam confiteri, cum dixerunt de baptiſmo Ioannis, quòd neſciebant vnde eſſet.

Secundò fuit, quia iſti erant indigni reſponſione, ſi enim Chriſtus reſpondere vellet veritatem aperiendo, oſtenderet ſe eſſe Deum, quod audire non merebantur iſti indigni, vnde neque Chriſtus eis quaſi indignis voluit ſecreta iſta pandere, quia non eſt dandum ſanctum canibus, neq; mittendæ margaritæ ante porcos, ſup. 7. c.

Tertiò fuit, quia erat ſcandalum dicere eis veritatem: diceret enim ſe eſſe filium Dei, vel à Deo accepiſſe, & **B** tunc illi haberent occaſionem calumniandi, & hoc illi volebant.

Quartò fuit, quia debebat fieri diſtinctio inter quærentes, vt addiſcant, & inter tentantes. Nam quærentes bono animo, inſtruendi ſunt, tentantes verò repellēdi ſunt: & ita iſti coacti ſunt a propria quæſtione deſiſtere.

Quintò fuit, quia Chriſtus voluit oſtendere iſtis ingenium ſuum, vt ſicut erat potens in opere, & ſermone, ſic etiam potens eſſet in intelligendo omnes cogitationum verſutias, & illas faciendo, quando vellet. ſ. vt viderent principes ſacerdotum, quod non ſolum Chriſtus erat reſpondens planè, & ſimpliciter ſicut facere ſolebat, ſed etiam potens erat per ingenium ſuum repellere quemlibet rationabiliter à ſua quæſtione, quantumcunque illa eſſet rationabilis, & ſatis apparet in hoc magnum inge**C**nium reſpondentis quando nemo cū viribus argumentorum cogere poteſt veritatem materiæ à iure, quam non aperiendo, conuenienter, & ſufficienter ad obiecta reſpondet.

Sextò fuit ad reddendum vicem principibus ſacerdotum, & ſcribis, & ſenioribus atque Phariſæis. Nam illi ſæpe eum cornuto argumento tētabant, vt neutra pars reſponſionis ei eſſet tuta, ſicut quando quæſierunt de muliere deprehenſa in adulterio, quid facere deberent, Io. 4. Nam ſiue condemnaret, ſiue abſolueret eam, videretur de violatione legis, aut de crudelitate, ſiue contradictione ad ſeipſum arguendus. Sic etiam quando quæſierunt, an liceret dare cenſum Cęſari ſequenti capit. Hoc tamen argumentum nondum fecerat, & iſtud etiam videbatur de poteſtate prædicandi ſic factum, vt inducit Theophy**D**latus, id eſt ſi diceret ſe à nullo accepiſſe poteſtatem, ſed eſſe Deum, tenerent eum, ſi autem diceret, quòd ab homine acceperat, auerterent ab eo plebem, ideo voluit ipſe cornuto argumento contra illos vti, ſed efficaciori quidem quam illi facere ſolebant. Nam ad eorum argumēta Chriſtus reſpondebat faciliter, illa diſſoluens: ipſi verò ad Chriſti argumētum neſcientes reſpondere, coacti ſunt propriam ignorantiam confiteri.

Septimò fuit ad oſtendendum nobis, quod licitū fuit vti cautelis humanis interdum, cum ipſe illis vſus fuerit, vt dicetur ſequenti qō. De his dicit Hieronymus: poterāt autem Dominus aperta reſponſione tentatorum calumnias confutare, ſed prudenter interrogat, vt ſuo ipſi, vel ſilentio, vel ſententia condemnentur. De hoc etiā Chryſoſt. ait, Non quidem interrogat, vt reſpōdentes audiat, **E** ſed, vt impediti, non interrogent, quia ipſe præceperat, nolite ſanctum dare canibus. Deinde etiam ſi dixiſſet nichil proficeret, quia non poteſt ſentire quæ lucis ſunt, tenebroſa voluntas: interrogantem enim oportet docere, tentantem autem rationabili permiſſione confundere: non autem ei veritatem mniſterij publicare.

Octauo fuit, quia iam Chriſtus reſponderat ad hoc argumentum, licet non interrogaretur, & hoc fuit, quod dixit in Synagoga Nazareth, quādo apperuit librum, & legit coram omnibus illum locum Iſaiæ, in quo dicitur: Spiritus Domini ſuper me, eo q miſerit me, Luc. 4. c. & cu legiſſet, dixit, hodie impleta eſt ſcriptura hæc in aurib. veſtris. Vnde ſi Chriſtus rn̄dere vellet apertè rn̄deret illud, quod ibi reſpōdit, & non erat incōueniens aliquod, quia reſponderet per verba Iſaiæ: nam ſcriptura illa in aliquo implenda erat, vt Iudæi credebant, non ergo erat incon-

inconueniens aliquod prima facie quod impleretur in Chriſto & erat multum ad propoſitum iſta reſponſio, cum dicatur ibi: Spiritus Domini ſuper me, eo quod vnxerit me: euangelizare pauperibus miſit me, ſanare contritos corde, & prædicare captiuis remiſſionem. Iſaia 61. cap. imò iſta ſcriptura ad nichil aliud erat niſi ad reſpondendum cauſam, & poteſtatem prædicationis, & actuū Chriſti, vt videretur, quod non humana voluntate agebat, ſed Deo iubente, & ita lecta ſcriptura dixit ipſe Luc. 4. hodie impleta eſt ſcriptura hæc in auribus veſtris, ſcilicet, quia ego incæpi vobis prædicare, de cuius miſſione, & prædicatione ſcriptura iſta agit.

Quare Chriſtus voluit vti talibus cautelis, & an hoc licitum ſit. Quæſt. CXLVII.

QVæritur, quare Chriſtus voluit vti talibus cautelis ad excludendum principes ſacerdotum ab intentione ſua, & an hoc licitum ſit. Dicendum, quod Chriſto cōueniens fuit tali cautela vti, quia ipſa in ſe nullum malum includit, neque ius alicuius aufert, neque malo animo aut ad finem malum fit. Fuit autem conueniens ad omnia, quæ expreſſa fuerunt præced. quæſt. & tamen adhuc fuit conueniens ad inſtruendum nos ne illicitum putaremus vti cautelis, quibus interdum vtile, & expediens eſt vti, & tamen nos putaremus illicitum eſſe ſi non vidiſſemus vnquam Chriſtum his vtentem. Sic etiam, & Paulus ſæpe illis vſus eſt, vt quando omnes Iudæi concitati erant contra eum vnanimiter, procurauit inter eos diſcordiam adhærens opinioni Phariſæorū contra Sadducæorum doctrinam dicens: Phariſæus ego ſum, & filius Phariſæorum, de ſpe, & reſurrectione mortuorum ego iudicor, & cum hoc dixiſſet, facta eſt diſſentio magna inter Phariſæos, & Sadducæos, & ſoluta eſt multitudo, factus eſt clamor magnus, & exurgentes quidam Phariſęorum dixerunt, nichil mali inuenimus in homine iſto, Act. 23. cap. Et iterum cum Paulus ſciret, quod Iudæi inſidiabantur vitæ eius, & Feſtus procōſul vellet, quod cauſa Pauli audiretur in Ieruſalem, vbi non erat Paulo ſecurum audiri, appellauit Cæſarem, Actu. 25. & ita remiſſus eſt ad Cęſarem, & euaſit, eod. cap. Et Act. 25. & 28. & iterum Paulus cum eum tribunus iuberet flagellis cędi, iamque alligatus eſſe ait, ſi hominem Romanū, & indēnatum licet vobis flagellare, & iuſſit ſtatim eum ſolui tribunus. Actu. 22. & iterum quando fuerat iniuſtè incarceratus, & cæſus, & occultè principes, & magiſtratus iubebant eum, & Syllam dimitti, quod ad verecundiam eorum cedebat, quaſi ipſi fugerent de carcere, vel pecunia, aut precibus clandeſtinam obtinuiſſent liberationem, dolens Paulus, quod ſic eijcerentur dixit, cæſos nos publice indemnatos homines Romanos miſerunt in carcerem, & nunc occulte nos eijciunt, non ita, ſed veniant magiſtratus, & ipſi nos eijciant, nunciauerunt autem magiſtratibus lictores verba hæc, timueruntque audito, quod Romani eſſent, & venientes deprecati ſunt eos, & educentes rogabant, vt egrederētur de vrbe, Act. 16. Ita igitur & nobis licet vti cautelis, & ingenijs in noſtram vtilitatem, cum non cedant in pręiudicium iuris alieni, vel non includant in ſeipſis aliquid illicitum, ſcilicet, quod ſit expreſſe lege vetitum.

Cautelis vti licitū eſt qn̄ nō exp̄ſſe lege vetitū nec cedit ī p̄iudiciū iuris alieni.

Quare Chriſtus dixit, interrogabo vos, & ego vnum ſermonem. Quæſt. CXLVIII.

QVæritur, quare Chriſtus dixit, interrogabo vos, & ego vnum ſermonem.

Dicendum, quod Chriſtus voluit, quod principes aſſentirent quęſtioni ſuę, vt ita eos excluderet. Nam ſi illi dicerent, non volumus audire quęſtionem tuam, vel volumus, quòd prius tu nobis reſpondeas deinde nos reſpōdebimus tibi, non potuiſſet Chriſtus excludere eos hoc modo, quo excluſit, & ideo debuit eos ſic captare, vt ſuſtinerent ſibi fieri quęſtionem antequam Chriſtus eis reſponderet, & quia hoc non ſuſtinerent, ſi putarent, quod Chriſtus aliquid magnum petiturus erat ab eis, ideo dixit: interrogabo vnum ſermonem, ideſt breuiter quę-

F ram, & cito poterit reſponderi, & tunc principes ſacerdotum ſuſtinuerunt ſibi proponi quęſtionem.

Quare principes ſacerdotum ſuſtinuerunt ſibi proponi quæſtionem a Chriſto, cum ex ea fuerint poſtea confuſi. Quæſt. CXLIX.

QVæritur, quare principes ſacerdotum ſuſtinuerunt ſibi proponi quæſtionem a Chriſto, cum ex ea poſtea fuerint confuſi. Dicendum, quòd pręcipuum fuit, quia neſciebant qualem quæſtionem propoſiturus eſſet. Nam ſi talem qualem propoſuit putarent tā iſtam leuem eſſe ſicut Chriſtus dixit: interrogabo vos vnum ſermonem. ſ. quòd ſicut breuis erat quæſtio in verbis, ita & in difficultate parua eſſet, & non attendebant, quòd ſi-
G cut ipſi Chriſtum fallere tentabant, ita ipſe illis rationabiliter deberet laqueum inijcere.

Secundū fuit, quia putauerunt, quòd iſta quęſtio Chriſti erat aliquid, quod præſupponebatur ad reſpondendum quæſtioni propoſitæ ab illis, ſicut quotidie in ſanctis videmus, quòd ad reſpondendum ad aliquod quęſitum præſupponitur affirmatio, vel negatio alterius rei, quam interrogatus poteſt a petente quærere, vt ſibi concedat, vel neget ad reſpondendum ſuæ quæſtioni, & ita putauerunt principes ſacerdotum eſſe quæſtionem Chriſti, & quòd ſimplici animo quæreret: ideo illius quęſtionem acceptauerunt.

Tertium fuit, quia principes ſacerdotum voluerunt nunc capere Chriſtum in ſermone quaſi ratione eum cōuincentes; ſed talia nichil valent, niſi cum quis aperte cō-
H uincitur, ita vt non habeat colorem euadendi, vel calumniandi occaſionem. Si autem propoſita quæſtione Chriſto de poteſtate, & ipſo dicente, quòd proponeret aliam paruam quæſtionem principibus, nollent ipſi attendere illam, haberet Chriſtus reſponſionem, & apertum colorem querelę, & fortè diceret, neque ego volo reſpōdere vobis: & tunc non poſſent eum principes ratione conuincere niſi viribus cogerent eum reſpondere, & quia hoc non concordabat intentioni eorum, ſuſtinuerunt quòd proponeret quæſtionem, vt ſic eum rationabilius, & apertius, vt ipſi putabant, poſſent coram populo ratione conuincere atque confundere.

An Chriſtus clare reſponderet principibus ſacerdotum ad quæſtionem de poteſtate hæc faciendi, ſi ipſi
I *Chriſto reſponderent. Quæſt. C L.*

QVæritur, ſi principes ſacerdotum reſponderēt Chriſto apertè ad iſtam quæſtionem ſuam, an ipſe clare reſponderet eis ad quæſtionem eorum de poteſtate faciendi hæc.

Dicendum, quòd non eſt dubium quin Chriſtus ſeruaret veritatem promiſſorum ſuorum, ſed ipſe promittebat, quòd reſpōderet ad eorum quæſtionem, ſi illi prius reſponderent ad quæſtionem eius, ergo certum eſt, quod reſponderet, ſi illi reſponderent, & tamen Chriſtus non erat eis reſponſurus, quia ita erat, quòd illi non erant ita reſponſuri ad quæſtionem eius. Sed dicetur, ſi illi reſponderent, & conſequenter Chriſtus eis reſponderet, quomodo euitarentur inconuenientia.
K Dicendum, quòd non eſſet aliquod inconueniens. Nam vt reſponderent baptiſmum Ioannis eſſe a Deo an ab hominibus. Si ab hominibus forte lapidaret eos populus, ſicut ipſi timebant, quia tenebant Ioannem vt prophetam, & tunc concitato ſic populo contra illos non expectarent reſponſionem Chriſti, neque eſſet opus, quod reſponderet illis. Si autem dicerent, quod erat baptiſmus Ioannis a Deo, poſſet dupliciter ad eos ſe habere Chriſtus.

Vno modo oſtendendo eos tam reprehenſibiles populo, qui aperte ea, quæ Dei erant recipere nolebant, quod Chriſtus poterat eos teſte populo iudicare Indignos reſponſione, quaſi eſſent indigni audire ea, quæ erant aperte Dei, & ruſſus quidquid illi iam contra Chriſtum dicerent, quocunque tenderent, poterat Chriſtus calumniari quaſi ab eis male dicta aut facta: ſicut Ioannem à Domino miſ-

nõ miſſum nõ receperant. Aliter poterat procedere, quod ſi concederent iſtam veritatem, quòd reſpondit eis palã, & non eſſet eis inconueniens aliquod. Primò, & præcipuè, quia ſi illi confiterentur hoc, diceret Chriſtus, quod etiam poteſtas ſua prædicandi a Deo erat, licet à nullo homine eam recepiſſet, & conuenienter ſuaderet illud: nam Ioannes prædicauit ſæpe, & non accepit poteſtatem ab aliquo homine, ſed a Deo, & non calũniabantur contra eum, quod non accepiſſet poteſtatem ab homine, ergo neque deberent calumniari contra ipſum, & ſi dicerent Iudæi, verum eſt, quod Ioannes à Deo accepit poteſtatem baptizandi, & prædicandi, ſed de te non conſtat, quòd acceperis: ideo oportet, quod ab homine acciperes: poterat dicere Chriſtus, quod facilius erat credere de ipſo, quod a Deo accepiſſet poteſtatem quam de Ioanne, quia Ioannes nulla ſigna oſtẽderat miſſionis ſuæ, vel poteſtatis à Deo collatæ. Nam Ioannes nulla vnquã miracula fecit: Ioan. 10. c. ſ. Ioãnes quidem nullum ſignum fecit: Chriſtus autem non ſolum fecit miracula aliqua oſtendentia poteſtatem ſuam: ſed etiam fecit tot miracula, & talia qualia nunquam homo fecit, Ioan. 15. ſ. ſi non veniſſem, & opera non feciſſem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, ergo debebant credere, quod erat a Deo miſſus, & ab eo acceperat poteſtatem prædicandi, & conſequenter non erat neceſſe, quod ab aliquo homine accepta licentia vteretur. Secundo, quia ſi ita bene diſpoſiti eſſent principes ſacerdotum, quòd veritatẽ etiam contra ſeipſos confiterentur, apti erant, vt eis veritas aperiretur: & non eſſet eis ſcandaloſum audire, quod à Deo miſſus fuerat Chriſtus, & ab eo acceperat poteſtatem prædicandi, cum hoc Iſa. diceret, ſcilicet: Spiritus Domini ſuper me, eo quod vnxerit me Iſa. 61. & ſi forte dicerent principes ſacerdotum, quod non intelligebatur de Chriſto, poterat hoc ille probare faciendo miraculum aliquod in confirmationem huius, cum miracula a Deo fiant, & Deus non ſit teſtis falſitatis: & cum iſti ſic diſpoſiti eſſent, vt veritatem etiam contra ſe confiterentur, digni erant, vt veritas eis aperiretur. Nam ideo nunc Chriſtus occultauit eam, quia ad tentandum, & non ad addiſcendum venerãt. Sic dicit Rabanus: Ob duas enim cauſas ſcientia veritatis eſt occultanda quærenobus, cum ſ. is, qui quærit aut minus capax eſt ad intelligendum, aut odio, vel cõtemptu veritatis indignus eſt, cui debeat aperiri quod quærit: non enim ideo hæc veritas occultabatur, quaſi talis eſſet, quæ nulli aperiri deberet, cum iam eam Chriſtus declaraſſet toti multitudini Nazarenorum in Synagoga, nihil illis de hoc quærẽtibus. Luc. 4. ſ. cum legit, ſpiritus Domini ſuper me, & hoc, quia illi erant tũc bene diſpoſiti erga Chriſtum. erant enim oculi omnium tunc intenti in eum licet poſtea male ſe habuerunt ad eum eod. cap. ergo, & iſtis principibus ſacerdotum, ſi non eſſent male diſpoſiti erga Chriſtum, poterat veritas iſta aperiri.

Quare Chriſtus ſpecialiter interrogauit de baptiſmo Ioannis. Quæſt. CLI.

QVæritur, quare Chriſtus ſpecialiter interrogauit de baptiſmo Ioannis. Dicendum, quòd primo fuit, quia iſta quæſtio erat multum apta ad propoſitum. Nam ideo quæſiuit nunc Chriſtus, non vt ab illis reſponſionem audiret: quia non erat ei opus audire, ſed vt ait Chryſoſtomus, vt illis impedimentum apponeret, ne ab ipſo aliquid quærerent, & à quæſtione propoſita deſiſterent, ad hoc autem erat cõueniens quæſtio iſta, vt in littera inducitur, quia neutra pars reſponſionis poterat eis eſſe ſecura. Nam aut confunderentur, aut periclitarentur, ideo nihil erat niſi, quod dicerent ſe neſcire, ſicut dixerunt, & tunc Chriſtus non reſpõderet eis, quia iſta dixerat, quod reſponderet eis ſi ipſi prius reſponderent.

Secundò fuit propter perſonam Ioannis: nam fuit talis, cui maxima auctoritas à Iudæis tradita eſt, ita vt plurimi de eo crederent, quòd eſſet Meſſias. Luc. 3. c. & ideo miſerunt ad quærendum ab eo, an eſſet Chriſtus, i. Meſſias, Ioan. 1. & ideo non auderent dicere baptiſmum il-

A lius eſſe ab homine, & in hoc ſtabat virtus quæſtionis Chriſti. Nam ſi illi auderent dicere, quod erat ab hominibus, & dicerent ſic. licet eſſet falſum, tamen iam Chriſtus tenebatur eis reſpondere aperte ad quæſtionem iuxta promiſſa, ſed hoc ipſe vitare volebat, ideo debuit de tali perſona quærere, cuius actum non auderent principes ſacerdotum aſcribere hominibus. Si autem de aliquo alio minoris auctoritatis Chriſtus quæreret, fortè reſpondiſſent principes, quòd ab hominibus erat ille actus, & non timerent populum ſibi nociturum.

Tertiò fuit, quia Ioannes fuerat modernus, ſcilicet, qui anno præcedenti vel quaſi occiſus fuerat, & quem omnes Iudæi, qui tunc erant, agnouerant, & tenebant facta eius in reuerentia magna, & ob hoc non auderent principes dicere contra facta Ioannis. Si autem eſſet aliquis

B ſanctus de antiquis, quem non vidiſſet populus, etiam ſi principes dicerent contra facta eius, non reſiſteret populus, quaſi circa illa potius credere deberet populus illis, qui ſcripturas nouerant quam ſibiipſi. Circa Ioannem autem ſi principes vellent mentiri, aut calumniari, non permitteret populus, quia ipſi nouerãt Ioannem, & ideo circa illum quæri debebat.

Quartò fuit, quaſi ſi Ioannem non reprehenderẽt, neque eum arguere poterant, non enim veriſimile erat, qđ principes illi dicerent baptiſmum Ioannis eſſe ab hominibus propter timorem populi, & ideo aut dicerẽt, quod neſciebant, ſicut dixerunt, aut quod à Deo erat, & ſi dicerent, quod erat a Deo non poterant negare, quin Chriſtus a Deo eſſet, quia Ioannes teſtimonium perhibuerat de Chriſto, Ioan. 5. Vos miſiſtis ad Ioannem, & ipſe teſti-

C monium perhibuit de me. & ponitur teſtimonium ſuum Ioan. 1. cum oſtendit eum digito dicens, ecce agnus Dei, ecce, qui tollit peccata mundi, iſte eſt, de quo dicebam vobis, quia poſt me venit, & ante me factus eſt, cuius nõ ſum dignus corrigiam calciamenti ſoluere. Et iterum, Ego vidi, & teſtimoniũ perhibui, quia hic eſt filius Dei. Et tunc Chriſtus confiteretur, quod a Deo acceperat poteſtatem, & ideo, quod non erat opus, quod ab homine illam acciperet, & ſi negarent eum a Deo accepiſſe illam, probaret per Ioannem, qui hoc aſſeruit, cui Ioanni ipſi credebant, & aſſerebant eum a Deo veniſſe.

Quintò fuit, quia argumentum ſuum erat efficax in Ioanne. Nam Ioannes baptizauit, & nullum ſignũ oſtendit ad probandum, quòd baptiſmus ſuus à Deo erat, crediderunt, quòd erat à Deo, ergo cum ipſe multa ſigna fe-

D ciſset, vt dictum eſt præcedenti quæſtione, potius credere debebant eum eſse a Deo, & tunc ſicut in Ioanne non calumniati ſunt, quod prędicaret ſine licentia hominum propter hoc, quod a Deo miſſus credebatur, a fortiori nõ erat contra eum inſtandum de quo magis conſtabat veniſse a Deo, quod licentiam prædicandi ab hominibus non haberet.

Sextò vt aliqui volunt fuit ad magnam increpationẽ, ſ. q principes ſacerdotum ſemper fuerunt rebelles Spiritui ſancto nullis prophetis credendo, non ſolum veteribus, ſed etiam nouis qualis fuerat Ioannes. ſic dicit Theophilatus: Vt enim oſtenderet ſemper eos fuiſſe Spiritui ſancto rebelles, & nedum Iſaiæ cuius non erat memoria, ſed & nuper viſo Ioanni credere noluerunt: ob hoc verſa vice opponit eis hanc quæſtionem oſtendens, quod

E ſi tanto prophetæ Ioanni, qui apud eos maiõr videbatur, minimè crediderunt perhibenti teſtimonium eius: qualiter ei crederent reſpõdẽti, qua auctoritate hæc faceret.

Quare Chriſtus quæſiuit potius de baptiſmo Ioan. quam de aliqua alia re. Quæſt. CLII.

QVæritur, dato quòd circa Ioannem Chriſtus quærere t, quare potius quæſiuit de baptiſmo eius, quam de aliqua alia re. Nam poterat quærere de prædicatione illius, aut de vitæ auſteritate, aut de multis alijs accidentibus Ioannis. Sic dicit Euſebius, ſ. Quærit autem de Ioanne Baptiſta, non vnde eſſet oriundus, ſed vnde legem acceperiſſet baptiſmatis.

Dicendum, quod cauſa potiſſima fuit; quia magis cõueniebat ad propoſitum Chriſti de hoc quærere quam de

de cęteris accidentibus Ioannis, quia hoc ideo quærebatur, vt principes ſacerdotum eſſent perplexi non potentes aliquid reſpondere, quod in cęteris non facerēt. Nam ſi de vita auſtera Ioannis quæreretur, an a Deo, vel ab hominibus eſſet: fortè dicerent principes, quod non erat à Deo, ſed ab hominibus: vel fortè à dæmone. Ita enim dicere audebant publicè, vt ſupra 11.cap. ſ.venit Ioannes non manducans, neque bibens: & dicunt, quòd dæmonium habet. Venit filius hominis manducans, & bibens: & dicunt. Ecce homo vorax, & potator vini: Et dicunt dęmonium habet Ioannes, ideſt dęmone inſtigante tenet vitam tam auſteram. Et ita Chriſtus debet aperte reſpondere, quia illi clare reſpondebant. Si autem quæreret de doctrina Ioannis Chriſtus, poterant aliquid fortè vertere in dubium principes, vel dicere fuiſſe per errorem, quia inter multa, quę dixit, quædam dixit ſpiritu diuino: quædam verò voluntate humana, ſicut innuitur Deutero. 13. quòd propheta, qui vera ſigna facit, quæ a ſolo Deo ſunt, poterit poſtea adiungere: eamus, & colamus deos alienos, quod ab homine inſtigante dęmone dicitur, & quia circa talia magis ſtandum eſt iudicio peritorum quàm populi, ſorte populus nō reſiſteret principibus dicentibus, quòd Ioannes omnia vera prædicauera t præter pauca, quæ per errorem aſſeruit. De baptiſmo autem non tolerarent hoc.

Primò, quia veriſimilius erat, quòd in doctrina poſſet eſſe error, quam in baptiſmo. Nam conſtabat Ioannem fuiſſe à Deo miſſum, & ideo oportebāt dici, quòd aliqua vera dixiſſet, quod tamen inter multa vera interponeret aliquod falſum non erat abſurdum, vt inductum eſt de baptiſmo. Secus eſt, quia ille erat vnicus, & ideo vel totus eſſet a Deò, vel totus ab homine, & erat res, quam ſpecialiter Ioannes exercebat: ideo non concederent eſſe ab homine.

Secundò, quia de hoc aſſeruit Ioannes, quod erat a Deo. Nā ſi non aſſeruit Ioannes ſe miſſum ad prædicandum, aſſeruit tamen ſe miſſum ad baptizandum. Ioan. 1. cap. Secundo quantū ad principale, quia populares magis defenderent baptiſmum Ioannis, quam vitā eius aut prædicationem, eo quod magis ad eos pertinebat, homines autem non ſuſtinent vilipendi ea, quæ ad eos pertinent: indignantur enim, & concitantur ex hoc, ſi tamen Chriſtus de vita Ioannis loqueretur, fortè non curaret populus illam defendere quaſi ad ſe non pertinentem, quia nemo illorum ſequebatur vitam Ioannis, quæ erat tam auſtera. Si autem loqueretur de doctrina, quam prædicauit, etiam minus pertinebat ad populum, quia nemo aut rariſſimi totam doctrinam Ioannis ſequebantur, quia ille non ſolum prædicabat ab omni vitio abſtinendum, ſed etiam perfectiones quaſdam, vt qui habet duas tunicas, det vnam non habenti: Luc. 3. Et ita ſi dicerent principes de doctrina Ioannis, vel de vita auſtera, quòd non erat a Deo, forte nō curaret populus defendere Ioannem, quaſi non pertineret aſſerere de illa, de qua non agebatur. Baptiſmus autem Ioannis pertinebat ad populum, quia quaſi totus populus ſuſceperat illum, ſupra 3.c. & Marc. 1. & Luc. 7.c. & non permitterent principes impunes, ſi dicerent, quòd ab hominibus erat.

Tertiò, & principaliter, quia in baptiſmo Ioannis neque populus, neque principes aliquid acceperant, quia erat multum auſtera. De doctrina ſequebatur vterque aliquid, quia ille prædicabat cauenda omnia vitia, quæ etiā per legem vetabantur, & ita, qui ſeruabant legem ſeruabant aliquid de doctrina Ioannis. In baptiſmo autē erat diſcordia, quia totus populus baptizatus fuerat a Ioanne, ſupra 3.cap. & Marc. 1.cap. & tamen principes ſacerdotum, & ſcribæ, ſeniores, & Phariſæi non acceperunt baptiſmum Ioannis, vt hic innuitur, & Marc. 11. & magis Luc. 7.cap. ſcilicet & omnis populus audiens, & publicani iuſtificauerunt Deum baptizati baptiſmo Ioannis: Phariſæi autem, & legiſperiti conſilium Dei ſpreuerunt in ſemetipſis non baptizati ab eo. Et ita cum eſſet in baptiſmo Ioannis diſcordia inter principes ſacerdotū, & populum, erant perplexi quantum ad hoc, & non auderent reſpondere. Nam ſi dicerēt, quòd erat a Deo, dicebant contra ſeipſos, qui illum non acceperant: ſi dice-

F rent, quod erat ab hominibus, dicebant contra totū populum, qui baptizatus fuerat baptiſmo Ioannis, & periclitarentur, hoc ergo non auderent.

Quartò, & principaliter, quia ſi quæreret de doctrina Ioannis, aut de vita non haberet optatum. Nam non eſſet tunc inconueniens principibus reſpondere pro vtraque parte, quia aut poſſent dicere de vita Ioannis, vel de prædicatione, quòd non erat à Deo, ſed partim ab hominibus, vt dictum fuit ſupra in prima reſponſione, aut ſi vellent ſecurius, & melius dicere, reſponderent quòd vita hominis, tam auſtera a Deo erat, & quod prædicatio etiam a Deo erat, & hoc erat veriſimilius, quòd dicerent, & non erat inconueniens, quia tunc neque dicebant contra populum, neque contra ſeipſos. Et ſi dicentibus principibus, quòd vita Ioannis erat a Deo, obijcerent populares, aut Chriſtus: quare ergo non accepiſtis eam? poterant conuenienter reſpondere principes, primo, quòd non potuerunt ſequi illam propter nimiam auſteritatē, quia neq; populus aut quiſquam ſecutus eſt illam, quod non erat de baptiſmo, quia non erat durum recipere baptiſmum cum ſolum eſſet ablui in aquis. Secundò, quia dicerent ſe non obligatos, quia non obligatur homo ad quamlibet perfectionem ſectandam, vita autem Ioannis erat de magnis perfectionibus, & difficilibus, & licet quælibet perfectio vitæ a Deo ſit inſpirata, non tenemur ad eam, quia tūc etiam tenemur ad ſummam perfectionem, quod eſt abſurdum. Et etiam nō differret inter pręcepta & conſilia, ſi ad perfectiones, de quibus ſunt conſilia teneremur. Tertiò, quia dicerent, quod ad vitam Ioannis non tenebantur, quia ille ſic viuebat, & tamen non H prædicabat ſic viuendum. Sed de baptiſmo ſecus, quia pręcicabat homines baptizandos: & ita videbatur incōueniens non accipere baptiſmum Ioannis, licet non eſſet inconueniens non ſequi vitam illius. De prædicatione autem Ioannis, ſi quæreret Chriſtus, poterant dicere principes, quod erat a Deo, & ſi diceret, quare ergo non accepiſtis illam? reſponderent, quòd acceperant. Nam audiebant Ioannem prædicantem, & dicerent, quod ſequebātur doctrinam eius, cum certum ſit, quod aliquid de illa ſequerentur, quia ſequendo legem Moyſi, & decalogum, quæ eſt naturalis, ſequebantur partem doctrinæ Ioannis, niſi quæreret de baptiſmo eius, & ob hoc de illo debuit quærere.

Quintò quātum ad principale, quia quæſtio, vt habeat colorem aliquem, debet fieri de re, quæ prima facie du-

I bitationem habet, ſed de vita, & doctrina Ioannis dubitatio nulla erat, de baptiſmo autem eſſe poterat dubitatio, ideo de ſolo baptiſmo debuit quęrere. Patet hoc, quia vita Ioannis erat non ſolum bona, ſed etiam valde laudabilis, & admiranda, omne autem, quod eſt bonum in moribus, eſt à Deo, & ideo dato, quod non cōſtaret Ioannem à Deo miſſum debebat dici, quòd vita ſua a Deo erat, quia illa nichil habebat illicitum, & habebat aliquid, quod erat laudabile, & ſecundum altiſſimam virtutem. De doctrina etiam conſtabat, quod erat à Deo, quia erat doctrina vera, & omne verum à quocūque dicatur à Spiritu ſancto eſt, vt ait Ambroſ. erat enim doctrina Ioannis conſonans legi Moyſi, & legi naturæ, quarum vtraque a Deo erat, & inſuper addebat aliquas perfectiones, ideo certum erat, quod a Deo erat. De baptiſmo au-

K tem erat dubium, quia baptiſmus in ſe erat quędam cæremonia. ſ. intingi in aqua, cuius vtilitas ex ipſo opere operato non apparebat. imò nulla videbatur eſſe vtilitas, neque erat ex eo ſolo, quòd fiebat, & inſuper non cōſtabat, quòd Deus mandaſſet, vel conſuluiſſet accipere baptiſmum, ideo dubium erat rationabiliter, an a Deo eſſet introductus baptiſmus Ioānis, an volūtate humana.

Sextò fuit, quia teſtimonium Ioannis de Chriſto fuit in baptizando ipſum, tunc enim agnouit eum. Nam antequam Ioannes baptizaret Chriſtum, non agnoſcebat eum, licet ad oſtendēdum eum veniſſet. Cū aūt baptizauit eum ſuper aquam apparuit teſtimonium de Chriſto, quia vox patris audita eſt, & Spiritusſanctus deſcēdit ſuper ipſum in ſpecie columbæ, ſup. 3. & Luc. 3.c. Ideo conueniens fuit, vt de baptiſmo Ioannis quæreret, quia ſi illi confiterentur baptiſmum hunc eſſe a Deo, ex hoc Chri-

ſtus

ſtus oſtenderet ſe accepiſſe poteſtatem à Deo, qoia Ioannes baptizando ipſum agnouerat eum. Nam Ioannis 1. cap. Iudæi quæſierunt à Ioanne, quando erat baptizans, vt quid baptizaret, & an eſſet Chriſtus, ipſe inter cætera dixit: Ego baptizo in aqua, medius autem veſtrum ſtetit, quem vos neſcitis, ipſe eſt, qui poſt me venturus eſt, qui ante me factus eſt, cuius ego non ſum dignus, vt ſoluam corrigiam calciamenti. Septimò fuit, quia ex baptiſmo apparebat miſſio Ioannis à Deo, nichil enim magis eſt, in quo magis oſtenderet Ioannes ſe eſſe à Deo, quam in baptiſmo, dicens quòd poteſtatem baptizandi acceperit à Deo, & ad hoc miſſus fuerit, & etiam in baptiſmo oſtẽdit dignitatem Chriſti, Ioan. 1. cap. ſ. hic eſt, de qoo dixi, poſt me venit vir, qui ante me factus eſt, quia prior me erat, & ego neſciebam eum, ſed vt manifeſtetur in Iſrael, propterea ego veni in aqua baptizans, & teſtimonium perhibuit Ioan. dicens, quia vidi ſpiritum deſcendentem quaſi columbam de cœlo, & manſit ſuper eum, & ego neſciebam eum, ſed qui miſit me baptizare in aqua ille michi dixit, ſuper quem videris ſpiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto, & ego vidi. & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei. Octauo fuit, quia conueniebat ad reſponſionẽ ſuam. Nam certum eſt, quòd principes ſacerdotum oon dicerent baptiſmum Ioannis eſſe hominum, quia timébant plebem, ideo dicerent, quod erat a Deo, vel tacerẽt, ſicut fecerunt. Si autem eſſe à Deo dicerẽt, obijceret Chriſtus, quòd potius credẽdum eſſet ſe accepiſſe poteſtatem prædicandi a Deo quam Ioannem accepiſſe poteſtatem baptizandi, tum quia Ioannes nullum ſignum oſtenderat, Ioan. 10 cap. ipſe autem maxima, & plurima, quæ fecerat nemo, Ioan. 15. Etiam quia prædicatio ſua erat vera, vt poterat apparere cuilibet viro perito, neque Iudæi hoc negabant. De baptiſmo autem Ioannis non conſtabat an bonum, vel vtile eſſet, ideo magis planum erat, ꝙ prædicatio Chriſti eſſet a Deo quam baptiſmus Ioannis, & conſequenter cum circa Ioannem non calumniati eſſent de prædicandi poteſtate, aut baptizandi, permittentes eum baptizare, & prædicare, etiam ſi non conſtaret de poteſtate eius ſolum per hoc, quod dixit ſe miſſum à Deo, debebant potius permittere ipſum prædicare, non calumniantes, quòd non accepiſſet poteſtatẽ ab homine.

Quare Chriſtus vocauit iſtum baptiſmum Ioannis.
Quæſt. CLIII.

QVæritur, quare Chriſtus vocauit iſtum baptiſmum Ioannis dicens, baptiſmus Ioannis vnde erat. Nam baptiſmus non accipit nomen ab eo, qui baptizat, non. n. dicitur baptiſmus Petri, quem Petrus contulit, neq; Pauli, quem Paulus dedit, ſed baptiſmus totus eſt Dei.

Dicendum, quòd baptiſmus in nobis non appellatur ab illo, qui dat, ſed a quocunque detur dicitur is, qui baptizatus eſt fuiſſe baptizatus baptiſmo Chriſti, vel Dei, & ob hoc Paulus 1. Corinth. 3. cap. loquebatur contra Corinthios, quia quidam illorum dicebant, ego ſum Pauli: ego Apollo. i. Apollinis, quia eſt ibi indeclinabile, & hoc quia baptiſmus eſt vnicum ſacramentum, ideo oportet, quod ſit vnius. eſt autem illius, a quo efficaciã proficiendi accipit, hoc autem a ſolo Chriſto accipit, quia à paſſione eius omnia ſacramenta efficaciam acceperũt, ideo ab eo ſolo vocari debet, hæc Apoſtolus innuit 1. Cor. 1. cap. ſ. hoc autem dico, quod vnuſquiſque veſtrum dicit, Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ, ego autem Chriſti, diuiſus eſt Chriſtus? nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt? aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Inquantum enim dicit, diuiſus eſt Chriſtus, redarguit illos, qui volunt facere ſacramenta multa baptiſmi cum vnicum ſit, & ſic inducitur, ſacramẽtum vnum denominatur ab vno, & rurſus ſacramentum baptiſmi eſt Chriſti, qui illud inſtituit. Sed Corinthij denominabant illud à multis. ſ. a Paulo, Apollo, & Cepha, ergo Chriſtus iam non manebat vnicus, ſed diuiſus erat, Inquantum dicit, nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt? oſtẽdit quod ſolius Chriſti eſt baptiſmus, ſic arguens quod baptiſmus accipitur pro vtilitate, quæ ex illo confertur, quia alias

A non vteremur eo, ergo illius eſt baptiſmus, a quo efficaciam accipit proficiendi, ſed iſtam accepit à Chriſto. ſ. à paſſione ſua, a qua omnia ſacramenta efficaciam habẽt, ergo cum nemo pro omnibus mortuus ſit niſi Chriſtus benedictiſſimus, ipſius ſolius eſt baptiſmus: ideo dicit: Nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt? quaſi dicat, nemo crucifixus fuit niſi Chriſtus, ergo ab eo ſolo eſt baptiſmus. Cum autem dicitur aut in nomine Pauli baptizati eſtis, oſtendit, quòd ſolius Chriſti ſit baptiſmus, quia illius eſt baptiſmus, ſub cuius inuocatione datur, & tamen omnis baptiſmus à quocunque detur, datur ſub inuocatione Trinitatis: vel ſicut in Eccleſia primitiua dabatur in nomine Chriſti ſiue Ieſu. Ergo ſolius Chriſti eſt baptiſmus, & non Pauli, neque Petri, quia nemo ſub inuocatione Pauli, aut Petri, vel in nomine eius baptizatus B eſt, & ob hoc ait, nũquid in nomine Paoli baptizari eſtis? De baptiſmo autem Ioannis dicetur, quòd vocatur Ioan.

Primo vt aliqui volunt, quia ipſe fuit primus, & quaſi ſolus miniſter, & in hoc habet aliquam ſimilitudinem cum baptiſmo Chriſti, quia baptiſmus Chriſti ab eo inſtitutus fuit, & ante eũ à nemine collatus eſt, vnde propter hoc eum Baptiſtam vocauerunt, ideo potuit vocari baptiſmus Ioannis: Et hæc fuit cauſa quare principes ſacerdotum, & alij periti legis admirati ſunt quare Ioannes baptizabat, & miſerunt ad eum aliquos, qui hoc quærerent. ſ. quia nullos vnquam viderant neque legerant baptiſmum præſtitiſſe. Secundo, & melius vocatus fuit baptiſmus Ioannis, quia baptiſmus ab illo accipit oomen à quo accipit efficaciam, & ideo, quia baptiſmus noſter a nullo accipit efficaciam niſi à Chriſto, non vocatur niſi a C Chriſto, collator autem nudum habet miniſterium, & ideo ab eo non vocatur.

Sic dr. 1. Corin. 1. cap. nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt? quaſi dicat, non, ideo baptiſmus veſter non debet appellari ab illo, baptiſmus autem Ioannis ſi aliquam efficaciam ſpiritualem haberet, non poterat illam habere niſi a Deo, & ita vocaretur baptiſmus Dei, quia tamen nullam efficaciam ſpiritualem habebat, cum Ioannes dixerit, ego baptizo vos in aqua, & de Chriſto dixit, quòd baptizaret in Spiritu ſancto, ſup. 3. & Ioan. 1. c. ideo non faciendo aliquid aliud, niſi intingere in aqua, nõ debuit vocari à Deo, vnde cum non reperiretur in eo niſi exterius miniſterium, quod Ioannes efficiebat, debuit vocari baptiſmus Ioannis, & ita appellaretur alicuius alterius, ſi ille primus illum contuliſſet. Secus eſt de baptiſmo noD ſtro, quia in illo confertur gratia, quę non poteſt eſſe niſi a Deo, ideo ſi nõ fuiſſet collatus primum a Chriſto, imò ſi ipſe nunquam illum contuliſſet, ſed apoſtoli, vel alij de Eccleſia, non vocaretur ab illis, ſed à ſolo Chriſto, vel Deo. De his dicit Auguſt. ſuper Ioannem, accepit quidem Ioannes, vt baptizare poſſet ab eo, quem poſtmodum baptizauit, baptiſmus autem, quem accepit baptiſmus Ioãnis hic dicitur, ſolus autem tale donum accepit nullus autem ipſum iuſtorum poſt ipſum accepit baptiſmũ, qui baptiſmus diceretur ipſius. Tertio, & adhuc melius dicẽdum, quod vocatur baptiſmus Ioannis, quia oportebat deſignari baptiſmum iſtum, de quo agebatur, & ideo vel debebat vocari baptiſmus Dei, vel Ioannis. Si autem vocaret baptiſmus Dei, imperitè formaretur quæſtio, quia Chriſtus reſponderet ad quæſtionem, quam ipſemet pro E ponebat. Nam vocando illum baptiſmum Dei, diceret eum eſſe a Deo, & hoc eſt quod Chriſtus quærebat, an a Deo eſſet, vel ab hominibus, ideo nõ debuit eum vocari baptiſmũ Dei, & conſequenter debuit vocare baptiſmũ Ioanis. Et iſta eſt cauſa præcipua huius, vt dicatur baptiſmus Ioan. i. quem ille conferebat, quia alias non obſtãtibus duabus cauſis pręcedentib. poterat vocari baptiſmus Ioannis baptiſmus Dei. Primò quia licet Ioannes iſtum baptiſmũ inchoaſſet, non debebat ab eo accipere nomẽ; quia non accipiebat ab eo auctoritatem, ſed à Deo, ille enim impulit Ioannem ad hoc. & dr, quod miſit eum ad baptizandũ Ioan. 1. cap. ſ. qui miſit me baptizare in aqua ille michi dixit &c. & non obſtat, ꝙ nemo ante Ioannem baptizaſſet, quia ſi Chriſtus non baptizaſſet aliquem manu ſua, ſed iuſſiſſet diſcipulis baptizare, & baptizatus eſſet Petrus, non vocaretur baptiſmus Petri, ſed Chriſti,

quia non habebat auctoritatem neque inſtitutionem à Petro, ſed à Chriſto. Secundo non obſtat, quia licet baptiſmus noſter magis proprie vocatur baptiſmus Dei vel Chriſti quam baptiſmus Ioannis vocaretur baptiſmus Dei, tamen adhuc baptiſmus Ioan. poterat vocari baptiſmus Dei, quia licet non recepiſſet a Deo efficaciam, recepit ab eo auctoritatem, cum ab ipſo iuſſus fuerit Ioannes baptizare homines. Ioannis 1. & quidquid illud ſit, quod à Deo accipiat poteſt vocari baptiſmus Dei, cum magis præcipuum ſit id, quod res a Deo recipit, quam quod recipit ab homine, & à digniori ſemper appellatur res, maxime quia Deus auctor eſt, cum Ioannes non excogitauerit baptiſmum a ſeipſo, ſed Deus iuſſit ei, quod baptizaret. Ioá. 1. & ideo erat Deus auctor. Ioannes veró nudus miniſter, vnde magis miniſter Dei alias baptiſmus Dei quam Ioannis deberet dici. Tertiò, quia etiam ad hoc poteſt induci ratio. Nam baptiſmus dicitur eſſe illius, in cuius nomine præſtatur; ſic innuit Apoſt. 1. Corint. 1. cap. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine eius baptizati eſtis? quaſi dicat, vocaretur iſte baptiſmus Pauli, ſi in nomine eius baptizatis eſſetis, & tamen non baptizati eſtis in nomine Pauli, ſed in nomine Chriſti, vel Trinitatis: ideo non eſt iſte baptiſmus Pauli, & tamẽ baptiſmus, quem Ioannes conferebat, non dabatur in nomine eius, ſed in nomine Chriſti, ergo non debebat vocari baptiſmus Ioannis, ſed baptiſmus Chriſti. Patet Act. decimonono cap. ſcilicet Ioannes baptizauit baptiſmo pœnitentiæ populum dicens in eum, qui venturus eſſet poſt ipſum, vt crederent, hoc eſt in Ieſum, ergo verè vocatus fuiſſet iſte baptiſmus Ioannis baptiſmus Dei, niſi quia nunc non debuit Chriſtus vocare illum baptiſmum Dei, quia per hoc quæſtio ſua eſſet imperitè formata, vt dictum eſt.

Nos autem ſequimur modum loquendi Chriſti, qui hic eſt, & ideo vocamus eum baptiſmum Ioannis, ſicut ille vocauit baptiſmum Ioannis, & tamen communiter ſolet dici a doctoribus, quòd vocatur baptiſmus Ioannis, ideſt hominis, & non Dei, quia nichil erat ibi, quod ab homine non daretur, cum gratia ibi non conferretur, ſic dicit Magiſter 4. Sent. diſt. 2. de baptiſmo Ioannis multa diximus ſupra 3. cap.

Quomodo Matthæus cognouit, quòd principes ſacerdotum hoc cogitabant ſi dixerimus, & cætera.
Quæſt. CLIIII.

QVæritur, cum dicatur hic, At illi cogitabãt inter ſe, dicentes, ſi dixerimus, & cetera, vnde Matthæus ſciebat, quòd illi hoc intra ſe cogitabant, nam iſtud non protulerunt, ſed tacitè conſiderabant, cum dixerit Matthæus, quòd intra ſe cogitabant.

Dici poteſt vno modo, quòd hoc ex rationabili coniectura collectum eſt, nam quando Chriſtus iſta quæſiuit, non ſtatim reſponderunt principes, ſed modicum intra ſe cogitauerunt. Ex quo colligitur, quòd iſta reſponſio. ſ. neſcimus, non fuit de intentione eorum, quia ipſi ſi reſponderent iuxta deſiderium ſuum, cum ipſi contempſiſſent baptiſmum Ioannis nolentes illum accipere Luc. 7. cap. veriſimile erat, quòd dicerent eum eſſe ab hominibus, vt ſeipſos non condemnarent, aut. ſ. reſponderent iuxta id, quod erat à Deo, quia alias a principio quãdu Ioannes baptizabat populum, reclamabant ipſi ne populus baptizaretur. Sed dicendum, quòd non eſt conueniens poſitio, quia licet iſta ſit coniectura rationabilis, tamen ſacra ſcriptura ex talibus non procedit, quia certitudo, quę eſt ex coniecturis, minor eſt quam quæ requiritur ad ſacram ſcripturam, in qua non ſolum nullus error eſt, ſed etiam nichil eſſe debet, de quo dubitari poſſit, an ſit error, & tamen coniecturæ humanæ, licet probabiles ſint, ſæpe tamen fallunt, & ſæpe fallere poſſunt, ideo nichil debet in ſacra ſcriptura procedere ex ſolis humanis coniecturis. Secundo ergo dici poteſt, quod fortè Chriſtus hoc reuelauit Apoſtolis. Nam principes iſta quæſierũt a Chriſto publicè præſentibus diſcipulis, & poſtea cum Chriſtus eſſet ſeorſum cum illis, diſſerebat de iniquitate principũ ſacerdotum, & ſcribarum, & ſeniorum, vt ſcirent cauere

F ab eis, ſicut dicitur ſup. 16. & Luc. 12. c. cauete à fermento Phariſæorum, & Sadducæorum quod eſt hypocriſis: & tunc reuelaret eis, quòd quando principes iſtud reſponderunt, cogitabant intra ſe iſta, quæ habentur hic, & ita Matthæus, & Marc. potuerunt iſtud exprimere. Secũdò poteſt dici, & melius, quòd etiam Chriſtus non reuelauit hoc diſcipulis, ſed euangeliſtæ cognouerunt iſtud reuelante Spiritu ſancto. Nam Euangeliſtæ ſcribentes non confidebant cognitioni ſuæ, quaſi ex eis, quæ vidiſſent, aut didiciſſent, ſcriberent, quia etiam iſtud non ſufficit ad gradum certitudinis, quem exigit ſacra ſcriptura. Nam ſcientia humana in multis deficit: vnde qui viſa ab eis ſcribunt, circa aliqua errant, cum plene non potuerunt iudicare de ſingulis. Ad hoc autem, quòd ſciamus, quòd non ſolum nullus error ſit in eis, quæ credimus, ſed etiam

G neque eſſe poteſt, quod requiritur ad tollendum omne dubium noſtrum: neceſſe eſt, quod nichil ſcriptum ſit in ſacro canone ſcripturæ quod Spiritusſanctus non reuelauerit ſcriptoribus; ſic enim dicitur 2. Petr. 1. Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu ſancto dictante ſcripſerunt. Et ſic eo docente ſciuerunt quid principes ſacerdotum intra ſe cogitabant, cum iſta reſponderunt: & iſta eſt veritas.

Quomodo argumentum iſtud Phariſæorum, ſcilicet quomodo non credidiſtis ei, &c. procederet.
Quæſt. CLV.

H QVæritur, quomodo dicitur hic, quòd principes dicebant intra ſe ſi dixerimus, quia de cœlo, dicet nobis, quomodo ergo non credidiſtis ei? Nam videtur, quòd non erat conueniens argumentum, quia poterat reſponderi per principes, quia aut accipitur ibi credere propriè pro aſſentire aut pro accipere. Si primo modo, dicerent principes, quod ipſi crediderunt baptiſmo Ioannis, ideſt crediderunt illum eſſe a Deo, & ita nõ procedit contra eos argumentum. Si accipiatur ſecundo modo, poſſet dici, quod non obligabantur accipere, multa enim a Deo ſunt, quæ non obligamur ſequi, ſicut omnis perfectio conſiliorum eſt a Deo, ſed non obligamur ſequi conſilia: ſic etiam vita auſtera Ioannis erat à Deo. tamen non tenebantur principes ſequi illam, neque putabant ſibi de hoc argumentum fiendum.

I Dicendum, quòd erat conueniens argumentum, & accipitur credere pro accipere baptiſmum, & tamen dicitur, quòd non tenetur homo ad perfectionem: verum, quòd ad perfectionem, quæ eſt ſupra præcepta nemo tenetur niſi ex voto tacito, vel expreſſo, aut ex conditione ſtatus ſui; talis autem perfectio conſiliorum eſt, cuius obſeruatio importat difficultatem, ſicut ſeruare virginitatẽ, vel perpetuam caſtitatem, aut vendere omnia, & ſequi Chriſtum, & ſimilia. Si tamen conſiliũ, vel perfectio non importat difficultatem aliquam, illicitum eſt non ſequi illud: ſic. n. erat de baptiſmo Ioannis: nulla. n. difficultas erat ibi, quia nichil erat niſi immergi in aquam: ideo cũ ſcirent hanc perfectionem eſſe à Deo, & illam ſine difficultate poterant tenere, peccabant non accipiẽdo illam: ſecus autem erat de auſteritate vitæ beati Ioannis, quia licet talis perfectio eſſet à Deo: tantæ tñ difficultatis erat, quòd vix accederet quis ad illam: ideo nemo tenebatur.

K Secundo, & præcipue, quia ceteras perfectiones licet ſciamus eſſe à Deo, tñ non iubet, neq; ſuadet omnib. illas accipere, & ſequi: baptiſmus autem Ioannis pro tanto erat conſilium, vel perfectio, quia non includebatur in mandatis legis Moyſi: & tamen voluntas Dei erat, quod omnes Iudæi acciperent baptiſmum Ioannis. Vnde miſerat Ioannem ad baptizandum. Ioan. 1. c. Et ipſe prædicabat baptiſmum pœnitentiæ, ſupra 3. & Marc. 1. & Luc 3. ideſt quòd omnes acciperent iſtum baptiſmum, ideo debebãt Iudæi accipere baptiſmum Ioannis, cum viderent eum prædicare, quod eſſet accipiendus, & dicere ſe eſſe miſſũ ad hoc prædicandum, non erat ſic de vita Ioannis, quia ille non prædicabat, quòd Iudæi ſequerentur auſteritatẽ vitæ ſuę neque dicebat ſe ad hoc miſſum, vt ceteris daret exemplum ſequendi hanc auſteritatem, & ideo baptiſmum quaſi præceptum debebant accipere.

Tertiò,

ſti ad regnandum, eſt aduentus ad iudicium, & non habet Chriſtus alium aduentum, ideo rationabiliter Chriſtus de illo aduentu loquitur, licet de illo nõ quæſiuerant diſcipuli. Sic enim aliquando ſolet facere, ſicut Actu. 1. c. quando quæſierũt illi. Domine, ſi in tẽpore hoc reſtitues regnum Iſrael? Et loquebantur de regno tẽporali, vt declaratum eſt. Chriſtus tamen non reſpondit eis de hoc, nam cum ait, non eſt veſtrũ noſſe tempora & momẽta, innuebat, ꝙ aliquid futurum erat, tamen tempus & horam illius non poterant ipſi ſcire, & tamen accipiendo reſtitutionem regni Iſrael in ſenſu in quo illi accipiebãt nunquam erat futura ideo neceſſe eſt accipi de alia re, quæ aliquando futura erat, cuius tẽpus ipſi ignorabant, & ſic non reſpondit ad intentionem illorum.

Aliter poteſt dici, ꝙ Chriſtus non reſpondit principaliter ad quæſtionem de aduentu ſuo per hoc, ꝙ dixit ſe venturũ in maieſtate, & iudicaturũ, vt habetur ſequenti ca. ſed oſtendendo. ꝙ non eſſet futurus talis aduentus qualẽ ipſi putabant, & ideo dixit, ꝙ non expectarent eũ ſic. Et ſi aliquis diceret ſe eſſe Chriſtũ, nõ crederetur ei, & ita ait, inf. in littera. Videte ne quis vos ſeducat, multi enim venient in nomine meo, dicentes, ego ſum Chriſtus, & multos ſeducent. Et illud quod inf. habetur, ſi tũc ſi quis vobis dixerit. Ecce hic eſt Chriſtus, aut illic, nolite credere. Et ita Chriſtus tenuit cõuenientem modum reſpondendi ad quæſtionẽ illam de aduentu ſuo. Nam aduentus, quem putabant diſcipuli Chriſti nunquam erat futurus, & alius aduẽtus, de quo ipſi neſciebãt erat futurus: ideo primo abſtulit illum aduẽtum, quem illi putabant, & de quo credebant. Et iſte eſt aduentus pſeudo prophetarum, & poſtea poſuit verum aduentum, quem illi nondum ſciebant neque de illo petebant, & iſte erat aduentus ad iudicium.

An diſcipuli aliquam conſummationem ſæculi credebant. Quæſt. XXII.

QVæritur quomodo quæſierunt diſcipuli de conſummatione ſæculi, & an credebant aliquam conſummationem ſæculi.

Dicendum ꝙ licet gentiles non crederent futurã cõſummationem ſæculi, diſcipuli tamen Chriſti credebãt eam. Primò quia fortè erant de hoc aliquæ poſitiones Iudæorum, quibus ipſi aſſentiebant. Nam de ſtatu animarum varia poſitio erat, quibuſdam dicentib. nõ eſſe animam, neque Angelum, neq; reſurrectionẽ, quod faciebant Sadducæi, alijs aſſerentib. omnia hæc eſſe, vt erant Phariſæi, vt patet ſup. 22. c. & Actu. 23. ſed qui tenent futurã reſurrectionem generalem tenẽt neceſſario finiendum mundum, quia aliàs nunquam erit generalis reſurrectio, cũ aliqui viuãt, qui non reſurgent, neque mortui ſunt, neque erit verũ aliquando hoc dato, ꝙ omnes homines eſſent mortui ideo neceſſe erat, ꝙ Phariſæi tenerent mundũ aliquando finiendum, & tamen poſitionẽ Phariſæorũ ſequebantur plurimi, quia habebant illos in magna reuerentia, ideo tenerent illam diſcipuli Chriſti, potiſſime quia ipſam Chriſtus approbauerat confundẽdo Sadducæos. ſupra 22. c. ergo illi credebant aliquando mundũ conſummandum. Secundò hoc accipiebant ex doctrina Chriſti, quia ipſe aſſeruerat reſurrectionẽ ſup. 22. & Luc. 20. ca. & data reſurrectione generali neceſſarius eſt finis ſæculi, vt dictum eſt. Tertiò colligebatur hoc ex diebus Meſſiæ, quia poſt regnum Meſſię non credebant Iudæi futurum eſſe aliquod regnum neque gentem, & tamen nunc Meſſias erat, ideo putabant aliquãdo conſummandum mundum. Quarto colligebatur ex deſtructione Ieruſalem. Nam cum Ieruſalem deſtruenda eſſet funditus, & templum, non putabant hoc accidere niſi in conſummatione ſæculi, ideo credebant eſſe conſummationem futuram.

Quare diſcipuli poſt quæſitum de euerſione Ieruſalem quæſierunt de aduentu Chriſti. Quæſt. XXIII.

QVæritur ſuppoſitis his propter quid cum quæſiuiſſent diſcipuli de euerſione Ieruſalem quæſierunt

A de aduentu Chriſti, & de conſummatione ſæculi.

Dicendum, ꝙ quærebant diſcipuli de aduentu Chriſti, quia in eo expectabant maximum honorem. Nam promiſerat eis, ꝙ ſederent ſuper duodecim ſedes iudicãtes duodecim tribus Iſrael ſup. 19. ca. quod intelligebant carnaliter, ſ. de regno temporali. Et hoc erat futurũ quãdo Chriſtus regnaret, ideo deſiderabant aduentum eius, & petebant de eo. Ratio tamen quare quæſito de deſtructione Ieruſalem quæſiuerunt de aduentu Chriſti, fuit primo quia videbantur iſta repugnare. Nam regnum Chriſti putabant eſſe temporale, & illud futurum in Ieruſalem, vbi regnauerant Dauid, & Salomon, cum prophetæ prænunciaſſent de Meſſia, ꝙ ſederet ſuper ſolium B Dauid, ſed deſtructa Ieruſalem funditus non poterat eſſe regnum, quia ſedes regni, & principatus erat ibi, ideo videbantur iſta repugnare, ſ. ꝙ ipſe regnaret, & ꝙ Ieruſalem deſtrueretur, & ideo quærunt de aduentu eius, ſcilicet, quomodo ſtabit aduẽtus eius, cum deſtructione Ieruſalẽ. Secunda ratio eſt, quia credebant certiſſime Chriſtum regnaturum tẽporaliter cum eſſet Meſſias, & rurſus credebant verum eſſe. quod ille prædixerat de deſtructione Ieruſalem, & neceſſariũ videbatur, ꝙ ipſe regnaret ante deſtructionem eius. Nam deleta Ieruſalẽ à fundamentis nemo in ea regnare poterat, & ideo volebant ſcire, quando eſſet euerſio Ieruſalem, & quando aduentus Chriſti ad regnandum, vt ſciendo tempus intermedium colligerent quantum duraret regnum Chriſti, & ita conſequenter de ipſorum dominio temporali ſcirent quantum duraret.

Tertia ratio eſt, quia diſcipuli credebant regnũ Chri-C ſti temporale cito venturum eſſe, quia ipſe dixerat eis ſupra 16. cap. ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno ſuo. Et putabant hoc eſſe regnum temporale, oportebat autem aduenire, quòd omnes illi erant viri maturi, niſi Ioannes Euangeliſta, qui erat omnibus iunior, & antequam illi morerentur venire debebat regnum Chriſti. Nam licet de transfiguratione intelligeretur in qua viderunt Chriſti maieſtatem, non accipiebant ipſi de hoc, ſed de regno temporali, & quod magis mouebat, erat quia non ſolum quibuſdam eorum viuentibus venturum eſſe credebant, ſed omnibus viuentibus, & dominantibus in illo regno, ſcilicet, quòd ſederent ſuper duodecim ſedes iudicantes duodecim tribus Iſrael ſupra 19. quod eodem modo de regno tem-D porali accipiebant, licet de regno futuro, & die iudicij Chriſtus illud dixerat. Et patet, quòd ſic illud intelligerent, quia poſtquam Chriſtus dixit illis, ſedebitis ſuper duodecim ſedes iudicantes Iſrael, quaſi non eſſet diffinitum, qui propinquius ad Chriſtum ſederent, petiuit mater filiorum Zebedæi à Chriſto. Dic vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, alius ad ſiniſtram in regno tuo ſupra 20. cap. Et tamen ad hoc, ꝙ omnibus illis viuentibus, veniret regnum illud, neceſſe erat, quòd cito venirent, ideo volebant quærere de tempore euerſionis Ieruſalem, & tempore aduentus Chriſti ad regnandum, vt ex his colligerẽt, an paruo, vel magno tempore duraret eorum proſperitas.

Io. Euãgel. oĩb. diſcipulis erat iunior.

E *Quare quæſiuerunt diſcipuli de ſæculi conſummatione, cum quæſiuiſſent de tempore deſtructionis Ieruſalem. Quæſt. XXIIII.*

QVæritur, quare quæſiuerunt de conſummatione ſæculi, cum quæſiuiſſent de tempore deſtructionis Ieruſalem.

Aliqui dicunt, quòd hoc erat, quia ipſi quærebant de aduentu Chriſti, & ille idem eſt cum conſummatione ſæculi, ideo quæſiuerunt de aduentu Chriſti, & de conſummatione ſæculi non quaſi conſummatio ſæculi eſſet aliud quæſitum, ſed quaſi eſſet expoſitiuum præcedentis.

Sed dicendum, quòd non ſtat, quia hoc ſupponit aduentum Chriſti, de quo quærebant diſcipuli eſſe aduentum ad iudiciũ: ſed falſum eſt, quia erat aduentus ad regnandum temporaliter, vt illi putabant, vt oſtenſum eſt

F ſupra. Et ideo non erat iſta cauſa ſuæ quæſtionis. Dicendum ergo ꝙ fuit primo propter aduẽtum Meſſiæ ad regnandum temporaliter, quia Iudæi credebant poſt regnum Meſſiæ non futurum eſſe alterum regnum, neque dominaturam alteram gẽtem, & ideo à principio regni Meſſiæ nõ multum diſtare finẽ mundi, ideo de illo quæſierunt. Secundo ſuppoſito eodem fundamento, ſ. quia poſt regnum Meſſiæ nullum aliud regnum ſecuturũ eſſet, ideo illud continuandum eſſe vſque ad finem ſęculi, volebant ſcire diſcipuli, quãdo eſſet finis ſæculi, vt ex hoc certi eſſent de duratione regni Meſſiæ quanta eſſet. Et iſta eſt cauſa principalis, & vera huius quęſtionis de conſummatione ſæculi.

G Tertio ſuit propter Ieruſalem. Prædixerat enim Chriſtus templum ſubuertendum à fundamentis, & ciuitatem ſubuertendam, ſed hoc putabant diſcipuli non futurum eſſe vſque ad finẽ ſæculi, cuius cauſa eſt, quia ſciebant gentem Iudæorum eſſe electam gentem à Deo in peculiũ de cunctis populis, & gentibus, Exo. 19. & Deut. 7. cap. Ideo credebant, quòd non deleret gentem illam quouſq; omnes alias deleret, ſed omnibus deletis eſt cõſummatio ſæculi, ideo data Ieruſalem deſtructione totali credebant eſſe deſtructionem ſæculi.

Sed obijcietur contra hoc, quòd diſcipuli non deberent hoc credere. Nam iterum hoc acciderat, ſcilicet, ꝙ euerſum fuerat templum per Chaldæos, & muri Ieruſalem diruti tempore Sedeciæ 4. Reg. 25. cap. & tamen nõ perijt gens Iudæorum, neque aliæ gentes, ita ergo nunc non debebant hoc credere.

H Dicendum, quòd datis fundamẽtis diſcipulorum ſatis rationabiliter illud credebant. Nam regnum Meſſiæ credebant eſſe temporale, & poſt illud nõ futurũ aliud. Et etiam iam Meſſiam veniſſe, licet nondum temporaliter regnaret, ideo rationabiliter credebant, quòd ſi poſt hoc Ieruſalem, & tẽplum deſtruerentur nũquàm reędificarentur, ſed eſſet conſummatio ſęculi. Nam de deſtructione Ieruſalem, & tẽpli per Chaldæos aliud lõge fuit.

Primo quia non fuit totalis, vt iſta quę prædicebatur. Nã relictæ ſunt partes murorum, & partes templi, nunc vero prædicebatur, quòd nõ maneret lapis ſuper lapidẽ, qui non deſtrueretur, ideo iſta erat magis ſignum conſummationis. Secũdo, quia tempore illius deſtructionis per Chaldæos nondum venerat Meſſias, ſed expectabatur, & ſub illo credebatur futurus melior ſtatus Iudæorum, ſicut & Prophetæ dicere videbantur, & ideo licet non maneret tunc in Ieruſalem lapis ſuper lapidẽ (quod tamẽ falſum erat) adhuc certa ſpes eſſe debebat, ꝙ reędificaretur Ieruſalem in melius. Nunc tamen iam Meſſias venerat, & regnaturus erat in breui temporaliter, vt credebant diſcipuli, ſcilicet, antequàm ipſi morerẽtur, immo viuentibus omnibus, & potentibus iudicare, & dominari, vt declaratum eſt quæſtione præcedẽti, ideo ante deſtructionem Ieruſalem credebant eum regnaturũ: ſi autem poſt regnum Meſſiæ deſtrueretur Ieruſalem, non erat aliqua cauſa, vt crederent eam reædificandam.

Primo, quia poſt Meſſiam nihil Iudæi expectant in hoc ſæculo, ideo ad nihilum reædificaretur Ieruſalem, ſi poſt regnum eius eſſet deſtructa.

Nõ credebant reædificari diſcipuli Ieruſalẽ poſt regni Meſſiæ euerſionem.

Secundo, & principalius, quia Iudęi credebant regnũ Meſſiæ eſſe vltimum regnorum, & illi nullum ſuccedere, & tamen illud futurum erat in Ieruſalem: cum autẽ iam Meſſias eſſet, & poſt paululum tẽporaliter eſſet regnaturus, vt putabant diſcipuli, ſicut ſupra, & pręcedenti quæſtione deductum eſt, & regnum ſuum futurum eſſet in Ieruſalem, prius ipſe regnaret, quàm deſtrueretur Ieruſalem, ſed poſt regnum Meſſiæ cum nullum regnum futurum ſit, non ſpectatur niſi finis ſæculi, ergo ſi tunc Ieruſalem deſtrueretur, non expectabant eam diſcipuli ædificandam rurſus, & etiam rationabiliter credebant conſummationem eſſe ſęculi.

Hæc omnia rationabiliter cogitabãt diſcipuli ſuppoſitis eorum fundamentis, ſcilicet, quòd regnum Meſſiæ futurum erat temporale, & quòd inciperet ſtatim. Nam cætera vera ſunt, ſcilicet, quòd poſt regnum Meſſiæ nullum ſequatur, ſed illud durat in æternum, vt ſignatur Dan. 2. cap. vbi de quatuor regnis agitur ſignatis per ſtatuam, & lapidẽ exciſum de monte. Sed prima duo fundamenta erant falſa. ſ. quòd regnum Meſſiæ futurũ erat temporale cum ipſe contrarium dixiſſet Io. 18. regnum meum non eſt de hoc mundo, & ſecundum, ſ. quòd ſtatim regnaturus erat. Nam regnum ſuum, quod eſſet ſimile temporali, incipit in die iudicij cum ſubiecta fuerint omnia ſub pedibus eius 1. Corin. 15. & ideo licet bene arguerent diſcipuli erat conſequens falſum, ſ. quòd deſtructa Ieruſalem eſſet finis ſæculi, & nunquam reædificaretur, & non fuit ſtatim finis ſæculi, cum nondum etiam Ieruſalem reędificata ſit, licet non in eodem loco.

Quis ordo erat in his tribus quæſtionibus Chriſto propoſitis. Quæſt. XXV.

G QVæritur, quis ordo erat in his tribus quæſtionibus quas diſcipuli propoſuerunt Chriſto.

Dicendum, quòd alius erat ordo in proponẽdo alius in eueniẽdo res quæſitas, nam primam poſuerũt de tempore euerſionis Ieruſalem, deinde de aduentu Chriſti, poſtea de conſummatione ſæculi. & tamen prima in tempore eueniendi eſt de aduentu Chriſti, deinde de Ieruſalem euerſione, deinde de conſummatione ſæculi. Et patet hoc, quia aduentus Chriſti hic accipitur pro aduentu ad regnandum temporaliter, & hoc regnũ credebãt Apoſtoli futurum in breui, & ante deſtructionem Ieruſalem: immo in ipſa vrbe Ieruſalem ad quam congregaret omnes Iudæos diſperſos, vt dictum eſt ſupra 23. & præced. quęſ. & ita prius regnaturus erat Meſſias, deinde delenda erat Ieruſalem, & templum: poſtea
H verò futura conſummatio ſæculi: ita enim credebant diſcipuli.

Alij autem dicunt, quòd quęſtiones, ſicut ſe habent in ordine proponendi, ita ſe habent in tempore eueniendi, quia prius eſt deſtructio Ieruſalem, quę facta eſt iam: deinde aduentus Chriſti ad iudicandum, qui nondum eſt: deinde conſummatio ſæculi, quæ conſequitur iudicium illud.

Sed dicendum, quòd non ſtat, quia non accipitur aduentus Chriſti pro aduentu ad iudicandũ, ſed pro aduẽtu ad regnandum temporaliter, ſicut putabant diſcipuli, vt oſtenſum eſt ſupra, & ideo oportet cõuerti ordinem, quia illum aduentum priorem putabant eſſe diſcipuli, quam deſtructionem Ieruſalem, vt dictum eſt ibidem, & præced. quæſt. *Inq. 21 & 23.*

Sed tunc dicetur cum talis eſſet ordo rerũ in eueniendo, quare mutauerunt diſcipuli ordinem, in quęrendo,
I quòd prius de Ieruſalem euerſione quæſiuerint: Dicendum, quòd diſcipuli non dubitabant de ordine iſtarum rerum: nam priorem credebant eſſe aduentum Chriſti ad regnandum, deinde euerſionẽ Ieruſalem: poſtea conſummationem mundi. Et ad ſciendum iſtum ordinem ipſi non quærerent, quia iam putabãt ſe ſcire, ſed ſolum ad ſciendum tempora ſingulorum iſtorum, quia de nullo eorum ſciebant, quando eueniret, & cõſequenter, neque quantum diſtaret inter vnum, & aliud.

Cauſa autem mutandi ordinem fuit, quia fuerunt hic tres quęſtiones, & tamen duę illarum habuerunt ortum ab vna, ideo illa, quæ fuit alijs origo debuit imponi in ordine quęrendi. Iſta autem fuit de tempore euerſionis Ieruſalem. Nam Chriſtus ſupra dixerat de tẽplo, & vr-
K be Ieruſalem, ꝙ non relinqueretur ibi lapis ſuper lapidem, & ex hoc habuerunt occaſionem quærendi, quando iſtud accideret, & quia ad deſtructionem Ieruſalem comitabantur duo: vnum vt antecedens, aliud vt ſubſequens, quæſierunt de illis, & iſta erant aduẽtus Chriſti, qui pręcedebat, & conſummatio ſęculi, quę ſequebatur, ideo præmiſerunt quæſtionem de deſtructione Ieruſalem ante quæſtionem de aduentu Chriſti, licet ipſi putarent aduentum Chriſti priorem eſſe quam deſtructionem Ieruſalem.

Deſtructionẽ Ieruſalem duo comitabantur.

Et reſpondens Ieſus, dixit eis. Videte ne quis vos ſeducat. Multi enim venient in nomine meo, dicentes: ego ſum Chriſtus, & multos ſeducent. Audituri enim eſtis prælia, & opiniones præliorum: videte ne turbemini. Oportet

Mar. 13. Lu. 21. Epše. 5. Cor. 3.

Col. 2. Mar. 13. Lu. 21. Ma. 13

A *tet enim hæc fieri, ſed nondum eſt finis. Conſurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt peſtilentiæ, & fames, & terræmotus per loca. Hæc autem omnia initia ſunt dolorum.*

Reſpondens Ieſus. Supra poſita eſt diſcipulorũ triplex quęſtio. vel iuxta quoſdam duplex, hic autem ponitur ad eaſdem quęſtiones reſponſio. Et primo circa primum in ordine, qui erat de tempore euerſionis Ieruſalem. Et diuiditur in duo, quia primo ponit Matth. huius euerſionis initium. Secundo eiuſdem euerſionis finalem exitũ, ſcilicet, quædam anteceſſerunt, quędam vero fuerunt ſimul. Secunda ibi. *Cum ergo videritis.* Fuerſit autem initia ad deſtructionem Ieruſalem, quædã mala, quæ præ- B ceſſerũt inter Iudæos, vt bella inteſtina, peſtes, & fames. Sicut in littera noſtra dicitur hæc autem initia ſunt dolorum, & diuiditur in duo, quia primo ponũtur mala, quę acciderunt circa omnes Iudæos in generali, ſecundo mala, quæ acciderunt circa ſolos diſcipulos in particulari ibi. *Tunc tradent vos.* Hæc autem mala, quæ euentura erant Iudæis, & ponuntur hic in generali, pertinebãt ad generalem admonitionem, & iſta admonitio ſtat circa euitationem erroris tam de aduentu Chriſti, quam de euerſione Ieruſalem. Error autem primus poterat eſſe circa aduentum Chriſti. Secundus circa euerſionem Ieruſalem, ideo primò aufert primum errorem, qui inducitur ex falſe prophetantibus. Secundo errorem ſecundum qui inducitur ex falſis rectoribus, ibi. *Audituri enim eſtis.*

Circa primum dicitur. *Reſpondens Ieſus.* Scilicet ad omnes tres quæſtiones. *Dixit illis.* Ideſt diſcipulis, qui C hæc quæſiuerant. *Videte, ne quis vos ſeducat.* Scilicet vos expectatis aduentum meum, circa eum poſſet accidere error, ideo cauete, ne aliquis decipiat vos, quaſi ſit Chriſtus adueniẽs. *Multi enim venient.* Dat cauſam dicti, quia dicent diſcipuli, quomodo poterimus decipi? reſpõdet Chriſtus, ſcilicet, quia multi venient vocantes ſe Chriſtum, & vos poteritis credere aliquem illorum eſſe Chriſtum, qui veniat ad regnandum, & ita ſeducemini; ideo cauete ab hoc. *In nomine meo.* Ideſt in nomine Chriſti, qui ſum ego.

Dicentes ego ſum Chriſtus. Non dicent hi ſe eſſe Chriſtos quaſi multi ſint, ſed quilibet illorum ſe vocabit Chriſtum, quaſi Chriſtus non pręceſſerit alius, neque futurus ſit, ſed ipſe ſit verus Meſſias. *Et multos ſeducent.* Scilicet deducendo à veritate, vel trahendo ad hanc falſitatem, D ſcilicet, quòd credant eos eſſe Chriſtum, & ſicut illos ſeducent, ita poterant diſcipulos Chriſti ſeducere: vnde debuerunt admoneri circa hoc.

Quid intendit Chriſtus per hæc ſcilicet, videte ne quis vos ſeducat. Quæſt. XXVI.

QVæritur, quid intendit hic Chriſtus in tota iſta littera, cum dicit. Videte, ne quis vos ſeducat. Aliqui dicunt, quod non reſpondet hic Chriſtus ad aliquam de tribus quæſtionibus propoſitis, ſed ante reſponſionem ad illas ponit quandam confirmationem animorum diſcipulorum, ne trahantur vana credulitate. Sic videtur dicere Hilarius ſuper Matt. ſ. Et quia tria à diſcipulis quæſita ſunt indiſtinctis, & temporis, & intelligentiæ ſignificationibus ſeparantur. Reſpondetur ergo primo de ciuitatis occaſu, & ante confirmantur veritate doctrinæ, E ne quis fallax ignorãtibus poſſit obrepere. Sic etiam dicit Theoph. ſ. Antequam eis ad interrogata reſpondeat, mentem eorum confirmat, ne ſeducantur.

Sed dicendum, quod Chriſtus reſpondet hic ad aliquam de quæſtionibus tribus. Et patet primo, quia ſupra diſcipuli quæſierant de illis ſolis, ideò neceſſe erat, vt quidquid Chriſtus nunc diceret ad reſpõſionem ad aliquam de illis tribus, vel ad omnes tres pertineat quæſtiones.

Secundo patet, quia dicitur reſpondens Ieſus, dixit. Videte, ne quis vos ſeducat: ergo ad reſponſionem pertinent iſta verba Chriſti, ſed reſpõſio nõ eſt, niſi ad quæſita, & non fuerũt quæſita, niſi iſta tria: ergo ad aliquod de illis reſpondet.

A Dicendum autem, quod reſpondet ad ſecũdam quæſtionem de aduentu ſuo. Pro quo ſciendũ, quod aduentus Chriſti duplex erat in præſenti. Vnus falſus, quem tamen diſcipuli futurum eſſe credebant. Alius verus, quem diſcipuli ignorabant. Primus erat aduentus ad regnandum temporaliter. Nam diſcipuli credebant Ieſum eſſe Meſſiam, quod verum erat, & putabant eum temporaliter regnaturum quod erat falſum, & quia nondum regnabat temporaliter, putabant cito hoc venturum, ſ. antequam Chriſtus moreretur. Alius erat verus aduentus, ſ. ad iudicium, & iſtum nondum credebãt diſcipuli, quia non intelligebant. Primum vero, quia falſus erat aufert Chriſtus ſaltem indirectè. ſecundum autem confirmat, B & declarat, ſ. quomodo ad iudicium vẽturus ſit infra in littera. Et magis ſequenti cap. Hic vero, cum ait: Videte, ne quis vos ſeducat. Reſpondet illum aduentum non eſſe, ſicut illi putant ad regnandum tẽporaliter, ideo quoſdã ſub hoc nomine venturos dicit non eſſet ſuſcipiẽdos.

Duplex erat chriſti aduẽtus quẽ diſcipuli putabant.

Sed obijcietur, quod non reſpondeat ad hoc, quia dicit Chryſ. ſuper Matth. Neque enim de ſecundo ſuo aduentu ſtatim reſpondet, ſed de malis quibus obuiandum erat.

Dicendum, quòd verum eſt, quia ſecundus aduentus Chriſti eſt ad iudiciũ. & de illo non reſpondet hic Chriſtus, ſed poſtea, & ſequen. cap. immo de hoc non quæſitum fuerat, licet ipſe de illo dixerit: dixit autem de malis, quibus obuiandum erat, ſ. de falſis prophetis, vel de falſo Chriſto, & pertinet iſtud ad quæſtionem de aduentu ſuo, qui falſus erat, & tamen illum diſcipuli credebãt, & ideo tollit errorem, ne credatur ipſe venire, licet ali- C qui veniant, qui Chriſtum ſe eſſe dicant.

Sed rurſus obijcietur, quia dicit Hilarius ſuper Matt. reſpondetur primo de ciuitatis occaſu, ſed ante confirmantur veritate doctrinæ.

Dicendum, quòd multi decipiuntur circa hoc tam de lectoribus, quam de ſcriptoribus, ad quam de quæſtionibus in ſingulis locis Chriſtus reſpondeat, & multi putant primo reſponderi ad quæſtionem de deſtructione Ieruſalem. Primo quia illa fuit prima in ordine, & veriſimile erat ad eam prius reſponderi.

Secundo, quia credebant aduentum Chriſti non eſſe, niſi aduentum ad iudicium, & ante illud falſum eſſe aduentum, qui eſt aduentus Antichriſti, & tamẽ ante iſtos eſt deſtructio Ieruſalem ſecundum tempus, ideo putauerunt ad eam prius reſponderi. Tertio quia littera vi- D detur ad hoc conſonare. Nam ex littera ſequenti, ſ. audituri enim eſtis. vſque ad illum locum. Tunc ſi quis vobis dixerit, manifeſte dicitur de deſtructione Ieruſalem. Ex illo autem loco, ſ. tunc ſi quis vobis dixerit. Ecce hic eſt Chriſtus vſque ad illum locum, ſ. ſtatim autem poſt tribulationem, manifeſtè reſpondetur ad ſecundam quæſtionem de aduentu Chriſti, ideo putãt, quòd in iſta littera non reſpondeatur ad aliquam de quæſtionibus, ſed ponitur quædam prælocutio.

Sed dicendum, quòd verè reſpõdetur hic ad quæſtionem de aduentu Chriſti, quem putabant iſti diſcipuli. Et cauſa dubitationis eſt, quia Chriſtus non reſpondet ad quamlibet quæſtionem per ſe, ita quòd totaliter reſpondeat prius ad vnam quæſtionem, & poſtea totaliter ad aliam, ſed miſcet eas, quia interdum cum dixerit ali- E quid, quod pertinet ad vnam, tranſit ad dicendum aliquid de alia, & tunc demum redit ad priorem, & ita fit in pręſenti, quia primo cępit Chriſtus reſpõdere ad quęſtionem de aduentu ſuo, & ſtatim in illo loco, ſ. audituri enim eſtis, cępit dicere de euerſione Ieroſalem. Poſtea vero in illo loco, ſ. tunc ſi quis vobis dixerit: rediit ad dicendum de aduentu ſuo, & ideo facile turbantur, qui ad hæc non aduertunt.

Ad primum motiuum in cõtrarium dicendum, quòd non tenuit Chriſtus in reſpondendo illum ordinem, cuius cauſa tangetur ſeq. quæſt.

Ad ſecundum dicendum, quòd illa fuit eis cauſa erroris. Nam cum Chriſtus non venturus eſſet ad regnandum temporaliter, non putauerunt de hoc locutos eſſe diſcipulos, neque Chriſtum de hoc reſpondiſſe, & tamẽ iſte eſt aduentus, de quo quærebant diſcipuli quaſi adhuc

hæc carnales, & parum intelligentes, iſte autem fuit ante deſtructionem Ieruſalem, ideſt putabatur ab eis pro tunc futurus, ideo conuenienter reſpondebat. F

Ad tertium dicendum, quòd illa eſt quædam apparentia, & tamen non eſt veritas, quia Chriſtus miſcet reſponſiones ad iſtas quæſtiones, vt ſupra dictum eſt.

Quare Chriſtus reſpondit prius de aduentu ſuo.
Quæſt. XXVII.

QVæritur, cum diſcipuli prius quæſiuerint de deſtructione Ieruſalem quam de aduentu Chriſti, quare Chriſtus reſpondit prius de aduentu ſuo.

Dicendum, quòd vt oſtenſum eſt præced. quæſt. Chriſtus prius reſpōdit de aduentu ſuo quam de deſtructione Ieruſalem, & non ſeruauit in hoc ordinem quærendi. Et fuit primo propter ordinem temporis. Nam licet diſcipuli prius quæſierūt de deſtructione Ieruſalem, quā de aduentu Chriſti, tamen aduentus Chriſti, de quo ipſi quærebant, prior putabatur ab eis quam deſtructio Ieruſalem, vt oſtēſum eſt ſupra. quia ante Chriſtus regnaturus erat temporaliter, quam euerteretur Ieruſalem, & ideo reſpondit Chriſtus prius ad hanc quæſtionem tenens ordinem temporis. Diſcipuli autem non tenuerūt hunc ordinem propter cauſam dictam ſupra. Secundo fuit, quia Chriſtus voluit reſpondere prius ad id, quod principale erat: erat autē principale id, quod magis tangebat diſcipulos quærentes, & hoc erat de falſo aduentu Chriſti. Nam ex deſtructione Ieruſalem nullum malū eis ſequebatur ſaltem ſpirituale: immo nullum; quia omnes ferè mortui erant, quādo deleta eſt Ieruſalem, fideles autem cæteros tangebat deletio Ieruſalem corporaliter, ſ. eos, qui erant conuerſi de Iudæis, ſed ſpiritualiter non tangebat; & tamen aduentus falſi Chriſti tangebat ſpiritualiter, quia nullum maius malū eſſe poterat, quam ꝙ aliquis deciperetur credēs eſſe Chriſtum eum, qui non erat, cum ſine Chriſto iam non poterat eſſe ſalus, & ideo de hac quæſtione prius reſpondet admonens cauete ab his.

Inq. 25.

Inq. 25.

G

H

Tertio poteſt dici, quòd non diſcordat totaliter ab ordine, quo diſcipuli quæſierūt, quod faceret ſi prius totaliter reſponderet de aduentu, & poſtea de deſtructione Ieruſalem. Sed non eſt ſic: immo primo de aduentu ſuo falsè credito incipit reſpondere, & ſtatim tranſit ad dicēdum de deſtructione Ieruſalem ibi. Audituri enim eſtis. Et hoc completo, vel quaſi redit ad dicendū de aduentu eodem ibi. Tunc ſiquis vobis dixerit. Et ita tenet Chriſtus vtrunque ordinem. Nam ad innuendum, quòd erat principalis quæſtio de aduentu, ideſt magis tangens diſcipulos, præmiſit aliquid de illa, vt autem ſequeretur ordinem quærendi tranſiuit ſtatim ad deſtructionem Ieruſalem, & completa reſponſione de illa redijt ad dicendum de aduentu ſuo.

I

Quomodo Chriſtus dixit diſcipulis. Videte ne quis vos ſeducat, quia hoc ſuperuacuum erat.
Quæſt. XXVIII.

QVæritur, quomodo Chriſtus dixit diſcipolis. Videte ne quis vos ſeducat. Nam videtur hoc ſuperuacuū dictum, eo ꝙ non poterant ſeduci. Nam Spiritus ſanctus venit ſuper Apoſtolos, & docuit eos omnia Io. 14. cap. ſ. Ille vos docebit omnia. Sed illi, qui omnia ſciunt ſaltem pertinentia ad ſalutem, non poſſunt ſeduci: ergo non poterant ſeduci Apoſtoli. K

Secundo, quia Apoſtoli propter ſuperuenientem Spiritumſanctum non poterant peccare mortaliter ſaltem, & tamen quilibet error circa fidem eſt peccatum mortale, quia eſt hæreſis, vel infidelitas: ergo non poterant circa fidem errare, ſed non poterat eſſe maior error in fide, quam accipere in Chriſtum eum, qui non erat Chriſtus: ergo non poterant circa hoc Apoſtoli ſeduci, & ita non expediebat hoc dici. Aliqui dicunt, ꝙ verum eſt, ꝙ non poterant diſcipuli errare poſt datum Spiritumſanctum, & tamen ante illum datum, poterant peccare, & errare, & ideo conueniens erat illis dici.

Sed dicendum, quòd non ſtat, quia iſti ſeductores, qui venerunt in nomine Chriſti, non venerunt ante datum Spiritum Apoſtolis, ſed poſtea. Nā Spiritus ſanctus datus eſt diebus quinquaginta quinque poſt iſta verba dicta. Nam datus eſt diebus quinquaginta poſt reſurrectionem, ſed iſta verba dicta ſunt diebus quinque ante reſurrectionem Chriſti, ſ. die martis poſt diem in ramiſpalmarum, vt oſtenſum eſt ſupra 22. cap. quæſt. vltima. Et patet ex eo, ꝙ dicitur infra 26. cap. ſ. factum eſt cum conſummaſſet ſermones hos omnes dixit diſcipulis ſuis: ſcitis, quia poſt biduum Paſcha fiet. Sed Paſcha erat die iouis ad veſperum: ergo dicta ſunt verba hæc die martis quinque diebus ante reſurrectionem Chriſti, & ſic fuerunt dicta verba ante miſſionem Spiritus ſancti diebus quinquaginta quinque. Tempore autem medio non venerunt falſi Chriſti, ſed multo poſt: ergo quando venerunt, non poterant decipi Apoſtoli.

Dicendum, ꝙ fuit conuenienter dictum. Primo quia licet fortè non eſſet neceſſarium Apoſtolis, qui cōfirmati erant in gratia, erat tamen neceſſarium alijs fidelibus, qui non erant confirmati, & pro illis dicebatur. Et patet hoc primo, quia non poterant ſolum verba iſta extendi ad illos, quibus dicebantur, quia ſolis quatuor diſcipulis dicta ſunt, ſ. Petro, Iacobo, Ioanni, & Andreæ, quia ipſi ſoli quæſierunt Mar. 13. cap. & tamen ſi illis proderant neceſſe erat alijs etiam Apoſtolis prodeſſe, quia non dabat doctrinā Chriſtus pro vno, vel paucis. Secundo quātum ad hoc, quia quando Chriſtus finiuit verba iſta ait, quod autem vobis dico omnibus dico, vigilate. Mar. 13. cap. ergo ad omnes fideles extendenda erant verba.

Secundo quantum ad principale dicēdum, quòd dicta ſunt verba iſta diſcipulis non, vt eis prodeſſent, ſed vt ipſi alijs prædicarent, quibus erāt neceſſaria: Ita enim intelligebatur, ꝙ omnia, quæ Chriſtus dicebat Apoſtolis quantumcunque in ſecreto diceret, debebant ipſi ea reuelare, & publicè prędicare. Sic dicit Chriſtus ſupra 10. cap. quæ dico vobis in tenebris, dicite in lumine, & quæ in aure dico, prædicate ſuper tecta. Quod verum eſt, niſi Chriſtus expreſſe prohiberet dici, ſicut illud de transfiguratione. Nā ait: nemini dixeritis viſionem quouſque filius hominis à mortuis reſurgat ſupra 17. cap. & tunc debet intelligi: videte ne quis vos ſeducat, ideſt eos quibus vos loquimini quaſi Chriſtus dirigeret ſermones ſuos ad illos. Tertio quia licet Apoſtoli eſſent confirmati adhuc erat eis neceſſarium audire hoc, quia tanta erat magnitudo huius ſeductionis, ꝙ etiam electi erant in periculo ne inciderent in hunc errorem. Sic dicitur infra in littera, ſurgent pſeudo Chriſti, & pſeudo prophetæ, & dabunt ſigna magna, & prodigia, ita vt in errorem ducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi. Et iſta eſt veritas, quòd propter hoc fuit neceſſarium eis hoc dici.

Quarto poterat dici, ꝙ licet abundantia gratiæ firmet cor in non declinando à bono, tamen neceſſarium eſt admoneri homines, quod eſt bonum à quo non eſt declinandum, & quod eſt malum à quo eſt cauendum, & ideo diſcipulis, licet confirmatis in gratia, neceſſarium fuit hoc prædici. Sic dicitur infra in littera, ſcilicet. Ecce prędixi vobis: ſi ergo dixerint vobis, ecce in deſerto eſt, nolite exire.

Quinto poteſt dici factum eſſe ad magis firmandum corda diſcipulorum. Nam etiam ſi per infuſionem gratiæ firmarentur ad abijciendum omnes falſos Chriſtos, magis tamen roborarentur, quando ſcirent ſibi expreſſe eſſe dictum à Chriſto ante tempus, etiam quia infuſio gratiæ non eſt eadem, vel ſimilis in omnibus, prænunciatio autem iſta Chriſti erat vna reſpectu omnium, ideo erat conueniens.

Quomodo poterant ſeduci Apoſtoli circa eos, qui venerunt dicentes ſe eſſe Chriſtum.
Quæſt. XXIX.

QVæritur, quomodo poterant ſeduci Apoſtoli circa eos, qui venirent dicentes ſe eſſe Chriſtum. Nam ipſi agnoſcebant Chriſtum, qui biberant, & manducauerant cum illo, & familiariter conuerſati fuerant

longo

De applicatione iſtius parabolæ quoad ſingulas eius partes. Quæſt. CLXIIII.

QVæritur, de applicatione iſtius parabolæ, & quia pendet difficultas ex illis duobus filijs qui ſint, de illis eſt quærendum.

Dicendum, quod pater, qui hic inducitur, ſine dubio Deus eſt. Sed dicetur, quare filios vocat, quia de quibuſcunque loquatur poterat illos vocare ſeruos, quia ſerui eius ſunt.

Dicendum, ꝙ verè quilibet poteſt vocari ſeruus Dei, & filius Dei: filios quippè vocat nos per affectionē, quia ad nos videtur eſſe affectus, diligit enim nos, & confert nobis bona ſua. Sap. 11. Diliges omnia, quæ ſunt, & nihil odiſti eorum, quæ feciſti.

Secundo propter gubernationem noſtram, & creationem, & cœtera bona ex magna ſolicitudine impenſa. Sic dicitur Deut. 32. Nunquid nō ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit te, fecit & creauit te? quaſi dicat, propter hæc, quæ tibi contulit pater eſt.

Tertio propter adoptionem paternę hæreditatis, iſta enim eſt ratio propria, & ſpecialis filij, quia in cœteris communicamus cum omnibus alijs rebus, quas Deus gubernat, & diligit. & filij non vocantur, non. n. aſſequuntur paternam hæreditatem, nos verò hæreditatem aſſequimur, & ita filij ſumus. Ad Rom. 8. c. Quod ſi filij, & hæredes: hæredes autem Dei cohæredes autem Chriſti, hæreditas autem iſta eſt vita æterna, quæ conſiſtit in diuina viſione, quā cætera animantia non conſequuntur, ſed ſoli homines, & quia hęc omnia competunt cuilibet
C homini, aut cōpetere poſſunt, omnes vocantur filij Dei. Omnibus autē his modis, quibus Deus vocatur pater noſter, qui es in cęlis, ſanctificetur nomen tuum. ſup. 6. c. Nā ex eo, ꝙ afficimur ad eum, deſideramus ſanctificari. i. laudari, vel honorari nomen ſuum. De ſecundo patet Iſa. 63. c. vbi Iudæi dicunt Deo, tu. n. pater noſter: Abraham neſciuit nos, & Iſrael ignorauit nos, tu domine pater noſter, & redemptor noſter à ſeculo, quaſi dicat, tu es pater noſter, qui es redemptor noſter, i. redimis nos de malis, & benefacis nobis. Abraham autem, & Iſrael. i. Iacob, qui dicuntur eſſe patres noſtri, non ſunt patres, quia nō benefaciunt nobis, & hoc, quia Abrahā neſciuit nos, & Iſrael ignorauit nos: ſed qui nos ignorant, nō poſſunt nobis benefacere. De tertio patet ad Ro. 8. c. Accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater. Seruus quoque eſt quilibet homo reſpectu Dei. Primo per naturalē ſubiectionem, ſicut ſeruus ſubijcitur Domino, imò quis magis eſt ſubditus quam ſeruus domino: quia omnes ſumus, vt poſſeſſio Dei. i. vt res inanimata, quæ poſſidetur, ita dicitur Pſal. 103. Omnia in ſapientia feciſti, impleta eſt terra poſſeſſione tua, & ſicut lutum ad figulum, vel vas ad factorem, aut ſerra ad eum, à quo trahitur, ad Ro. 9. & Iſa. 10. c. Vnde etiam nos non ſumus filij, niſi per adoptionem, inquantum à Deo adoptamur adempta adoptione ſerui ſumus, adoptio autem liberat nos à ſeruitute, & filios efficit. Sic dicitur ad Gal. 4. quoniam filij Dei eſtis, miſit Deus ſpiritum filij ſui in corda veſtra clamantem, Abba pater, itaq; iam non eſt ſeruus, ſed filius, & ita Chriſtus nobis dedit, quod eſſemus filij, cum eſſemus naturaliter ſerui. Ad Gal. 4. ita fratres non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ, qua libertate donauit nos Chriſtus, & Io. 8. dicitur, ſi filius vos liberauerit, verè liberi eritis. In quo innuebat, ꝙ illi erant adhuc ſerui, licèt ipſi iactarent dicentes, ſemen Abrahæ ſumus, & nemini vnquam ſeruiuimus, & ꝙ ſolum poterant liberari per filium, i. per Chriſtum. Secundo modo dicuntur homines ſerui ex iure redemptionis, illi. n. quos in bello iuſto capiuntur, ſerui efficiuntur capientium, ſi eos à morte volunt ſeruare, quicūque ergo alium à morte tali redimit, ſeruum illum ſibi facit: Chriſtus autem redemit omnes homines de morte per paſſionem, ideo omnes ſibi ſeruos effecit, & ita dicitur acquiſiuiſſe Chriſtus Eccleſiā ideſt omnes homines ſanguine ſuo. Actu. 20. capit. ſed ea, quæ acquirimus, tranſeunt in dominium noſtrum, homo aūt liber non tranſit in dominium, ſed ſi tranſit, ſeruus eſt:

Nos per adoptionē filij ſumus.

A ideo cū Chriſtus acquiſierit nos, neceſſe eſt, quòd ſimus ſerui. Apparet igitur, quòd quilibet homo poteſt vocari filius Dei, vel ſeruus Dei. Et ita quaſi indifferentem vocationem poſuit iſtam Deus Mala. 1. capit. dicens: Si ego pater ſum, vbi eſt honor meus? & ſi dominus ſum, vbi eſt timor meus? Sed dicendum, quòd licèt in veteri teſtamento poſſet vtraque appellatio fieri, & potius vocaremus Deum dominum, quàm patrem, & tamèn in nouo teſtamento ceſſauit appellatio domini, & ſerui, & vocamus Deum patrem, & non dominū: ſic enim Chriſtus quando omnes generaliter orare docuit dixit: Pater noſter, qui es in cœlis ſupra 6. & quando etiam loquitur de illo in tertia perſona, vocat eum patrem, & non dominum, vt ſæpe ſupra 5. & 6. & 7. capitulo ſcilicet, Pater veſter cœleſtis. Et ita voluit, quòd generaliter vocaremus
B nos Deum patrem, intantum, quòd nullum alium diceremus patrem, niſi eum infra 23. cap. ſcilicet Omnes vos fratres eſtis, & patrem nolite vocare vobis ſuper terram: vnus eſt enim pater veſter, qui eſt in cœlis. Et ob hoc etiā Chriſtus, licèt eſſet verè Dominus, & diſcipuli ſui eſſent ſerui eius, non vocabat eos ſeruos Ioan. 15. iam non dicam vos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius: vos autem dixi amicos, quia omnia, quæ audiui a patre meo, nota feci vobis, & iſta eſt cauſa, quare, cùm nunc loquatur Chriſtus de Deo reſpectu hominum vocauit Deum patrem, & dixit eos habere duos filios, & non vocauit eum dominum habentem ſeruos duos. Nam quantum ad applicationem parabolæ æquale erat, quòd diceretur vnus dominus habens duos ſeruos, aut vnus pater habens duos filios: dum tamen cœtera ſint
C eadem: eſt tamen verum, quòd interdum, ſed valde raro in nouo teſtamento vocamus Deum dominū, & nos vocamur ſerui. Ratio diuerſitatis eſt: quòd enim nos, qui natura ſerui ſumus, filij ſumus, vel appellemur, ad ſolam benignitatem Dei pertinet, quia nō ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundùm ſuā miſericordiam ſaluos nos fecit, ad Titum 3. capit. Quod verò nos ſerui vocemur, eſt conſiderare conditionem noſtram, & quòd Deum dominum appellemus, eſt conſiderare eius dignitatem. Deus autem magis vult oſtendere nobis ſuā benignitatem, quàm ſuam naturalem excellentiam: ideo potius vult, quòd eum patrem, quàm dominum appellemus: aliquando autem vt noſtram infirmitatem, & inutilitatem agnoſcamus, iubet quòd nos ſeruos dicamus. Luc. 17. c. Vos cū feceritis omnia, quę præcepta ſunt vo-
D bis, dicite, ſerui inutiles ſumus, & ſeipſum Chriſtus interdum dominum appellauit. Ioan. 13. Vos vocatis me magiſter, & domine, & bene dicitis, ſum etenim. Si ergo ego laui pedes veſtros dominus, & magiſter, & vos debetis alter alterius lauare pedes. Et tamen iſtud rarius eſt, magis autem eſt, quòd Deum vocemus patrem. Si autem quæras, quid melius ſit, vocare Deum patrem, an dominum. Dicendum, quòd vtrumque bonum eſt, ſed dicere patrem eſt maioris affectionis: vocare dominum eſt maioris humiliationis: Chriſtus autem non dixit dicendum dominum, ſed patrem: & tamen in hoc non præfixit nobis formam dicendi, quaſi nullo alio modo dicere debeamus. Si autem dicas, quid ergo eſt melius nobis dicere? Dicendum, quòd illud quiſque dicere debet, in quo magis inflammatur ad Deū, quia oratio eſt id, quo
E in Deum accendimur: id igitur, quo nos experimur magis in deuotionem excitari, dicere conueniens eſt.

In veteri teſtamento Deus vocabatur dominus, in nouo verò pater.

Quid iſti duo filij ſignificant. Quæſt. CLXV.

QVæritur, de iſtis duobus filijs, quid ſignificant. Aliqui dicunt, quòd per eos duo populi accipiuntur, ideſt, Gentilium, & Iudæorum. Sic tenet Hieronymus: ſic etiam Chryſoſtomus, dicens: Quis eſt iſte pater, niſi ille Deus, qui omnes homines creauit, qui cùm ſit naturaliter dominus: tamē magis vult diligi, quaſi pater, quàm timeri, vt dominus: maior filius populus gentium erat, minor populus Iudæorum, & iſtam ſententiam ſequitur Nicolaus exponendo. Alij dicūt, quòd duo filij ſint duæ partes gentium Iudæorū, vt Principes ſacerdotum cum omni-

omnibus ſacerdotibus, & leuitis, & Phariſæis, & legiſperitis, & ſenioribus ſint vna pars, cæteri autem, quos populum appellamus ſint alia pars, & populus vocetur filius maior, Principes, & cæteri vocentur filius minor, & iſta expoſitio eſt melior, & magis conueniens litteræ. Primò patet ex applicatione parabolæ. Nam Chriſtus, qui prius poſuit parabolam, aperuit ſenſum illius applicãdo, & ait, Venit ad vos Ioannes in via iuſtitiæ, & non credidiſtis ei, publicani autem, & meretrices crediderũt ei, ergo cùm hic comparet Chriſtus Principes ad publicanos, & meretrices, neceſſe eſt, quòd iſtę duæ perſonæ ſint, quæ in parabola nominantur duo filij. Secundò patet, quia ſi inter Gentiles, & Iudæos eſſet comparatio iſta duorum filiorum, compararentur per obſeruationem legis, & non obſeruationem, quaſi Iudæi non obſeruaſſent legem, quam promiſerant obſeruare, G Gẽtiles autem obſeruaſſent aliquam legem, & tamẽ fit hic comparatio eorum in baptiſmo Ioannis, & iuſtitia ab eo prædicata ſcilicet, quòd Principes non crediderunt Ioanni, publicani autem, & meretrices crediderunt, & pœnitentiam egerunt, & tamen quantum ad prædicationem Ioannis non poſſunt comparari Iudæi & Gentiles, cũ ſolis Iudæis prædicauerit Ioannes. Nam prædicabat in deſerto Iudææ, & baptizabat veniẽtes ad ſe in Iordane ſupra 3. & Mar. 1. & Luc. 3. cap. ergo non intelligitur de gentilibus, & Iudæis, ſed de principibus, & de reliquo populo, quia vtrique audierunt prædicationem Ioãnis, ſed Principes non crediderunt ei, populus autem credidit. Tertiò patet, quia ad applicationem parabolæ, ſi de Iudæis, & Gentilibus intelligeretur, oportebat, quòd licèt Gentiles à principio repugnaſſent ei, non colentes eum, & quaſi dicen- H tes, nolumus ire ad operãdum in vineam, tamen poſtea conuerſi, & pœnitentia moti incæperint Deum colere, & ꝙ hoc conſtaret Iudęis ad hoc, quod ipſi ex hac parabola ſe condemnarent, & tamen hoc non erat verum. Nam poſt Chriſti mortem, & prædicationem Apoſtolorũ conuerſi fuerunt gentiles, & Iudæi pro maiori parte manſerunt obdurati, tamen hoc nondum apparebat, ſed manebant nunc gentiles in ſua idolatria, ſicut prius, ideo non eſſet aliquid ſecundum, quod Iudæi nunc ſe condemnarent ea iſta parabola, & tamen Chriſtus poſuit hoc, vt ipſi manifeſtè viderent iniquitatem ſuam, quod planè applicatur intelligendo de Principibus, & de populo, quia Principes ea hoc manifeſtè viderũt confeſſionem ſuam, ideo non intelligitur de Iudæis, & Gentilibus. Quartò patet, quia Chryſoſto. & Hieron. hoc tenent. Nam licèt I Chryſ. primò exponat literam de duobus filijs, id eſt de Gentibus, & Iudæis, quia iſtam expoſitionẽ multi communiter ſequuntur, poſtea tamen dicit aliam eſſe meliorem expoſitionem, inquiens. In hac autem expoſitione, quam ſecundum multorum expoſitionem tractamus, aliquid mihi videtur eſſe contrariũ, ſi enim duo filij Iudæi, & Gentes intelligendi ſunt, poſtquã ſacerdotes interrogati reſponderunt priorem filiũ patris voluntatem feciſſe, concludens Chriſtus parabolam ſic debuit dicere. Amen dico vobis, quia gentes præcedent vos in regnum Dei, ꝙ magis popularium hominũ oſtendit cõditionem, quam gẽtium. Sic & Hiero. poſita priori expoſitione tranſit ad aliam, dicens: Vnde alij dicunt non gentilium, & Iudæorum eſſe parabolã, ſed ſimpliciter peccatorum, & iuſtorum, eo ꝙ illi quidem per mala opera Deo ſeruire K negauerant: poſtea pœnitentiæ baptiſmum acceperunt à Ioanne: Phariſæi autem, qui pœnitentiam præferebant, & legem Dei ſe facere iactabant, Ioannis contempto baptiſmate eius præcepta non fecerunt: ideo dicendum, quòd iſta expoſitio eſt melior.

Quomodo duplici expoſitione hoc, ſcilicet, de duobus filijs poteſt exponi. Quæſt. CLXVI.

SEd quoniã vtraq; expoſitio ſatis famoſa eſt: quæreretur quõ vtroq; modo poſſit exponi. Accipiamus autem prius, ꝙ per duos filios intelligãtur duæ gentes. i. gẽtiles, & Iudæi, & tunc pater eorum Deus, qui oẽs tam gentes, quam Iudæos creauit poſſidet, & gubernat. Sic dicitur ad Rom. 3. c. Nunquid Iudæorũ Deus tantum? an nõ & gentium? imò & gentium. Iſte pater vineam habet, id eſt, F operum iuſtitiã, quã ſectari oportet per vniuerſam bonorum morum doctrinã: ad hanc vineã filios mittit, quãdo hominibus iubet rectè conuerſari, & nemini dicit, vade operare, vel cole, aut exerce vineam meam, ſed operare in vinea, quaſi dicat, partem illius fac, & nõ totam: quia nemo poteſt omnes iuſtitias adimplere. Sed dicetur, quare vocantur duo filij, & non plures? Dicendum, quòd vt declaratum eſt ſupra, poterant vocari duo ſerui, & tamen vocati fuerunt filij propter cauſam ibi aſſignatam. *Quæſt. 167.* Si autem dicatur, quare duo? Dicendum, quod comparationem inter duo ſolum voluit facere Chriſtus, id eſt, aut inter Gentiles, & Iudæos, aut inter principes & populares: ideo ſufficiens fuit duos filios appellari quia ſi plures ponerentur, non deſeruirent ad parabolam. Sed dicetur, quare per primum filium intelligimus populum G Gentilium, & per minorem populum Iudæorum? Dicendum, quòd primo fit propter magnitudinem, nam Gentiles erant totus mundus, Iudæi autem erant aliquid paruum. ſ. Iudæa, quæ eſt velut vnus angulus, aut vnus punctus reſpectu totius terræ habitatæ. Secundò propter prioritatem temporis, nam Gentiles fuerunt homines, vel a principio ſæculi, vel ſaltem a principio ſecundæ ętatis, quando cęperunt declinare poſt varios Deos, Iudæi autem non fuerunt vſque ad tertiam ætatem, quando Abraham à Deo vocatus, & electus eſt, & potiſſimè quãdo poſtea quaſi per quadringentos annos data fuit lex in monte Sinai.

Nam ibi cępit eſſe vnus populus Dei, & Iudæi ea gentibus electi ſunt, cum Deus ſegregauit Abraham de medio idolatrarum, dicens ei, egredere de terra tua, Geneſ. H 12. cap. ideo gentilis populus eſt filius maior: Iudæi verò filius minor. Sed dicetur, quomodo Deus dixit filio maiori. i. gẽtilibus, quòd irent ad laborandum in vineam, quia illis nichil vnquam dixit, ſicut ipſimet conqueruntur, vel excuſant ſe præced. cap. cum diceret eis pater familias: quid ſtatis hic tota die ocioſi? & illi inquiũt, quia nemo nos conduxit. Dicendum, quòd gentilibus, neque Deus, neque aliquis propheta ab eo miſſus prædicauit, aut locutus eſt vocaliter, ſed iſta locutio fuit per ęternam inſpirationem, aut per impreſſionem naturalis rationis, quæ loco legis erat gentilibus, & à Deo data eſt lex illa in viſceribus humanis. Sic dicitur ad Rom. 2. cap. Gẽtes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt, & eiuſmodi legem non habentes ipſi ſibi ipſis ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, I teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum. *Lex Gentilium à quo.* De his dicit Chryſoſt. Quis enim pater iſte eſt, niſi Deus, qui omnes homines creauit, qui cum ſit natura dominus, tamẽ magis vult diligi, quaſi pater, quam timeri vt dominus: maior filius populus gentium erat, minor populus Iudęorum, quoniam gentes quidam erant ex tempore Noe, & accedens ad primum, dixit: fili vade hodie operare in vinea mea hodie, id eſt, in tempore ſæculi huius, locutus eſt autem non in facie, vt homo, ſed in corde, vt Deus ſenſibus ingerens intellectum: operari autem in vinea eſt iuſtitiam facere, neſcio autem ſi totam quis hominum ſufficiat operari. De hoc etiam Hieronymus ait: Primò ergo dicitur gentilium populo per naturalis legis notitiam vade operare in vineam meam.

Hoc eſt quod tibi non vis alteri nè feceris, ſed gẽtiles K dicunt nolo, quia tota gentium congregatio pro maiori parte à principio deſerta omni iuſtitia, & rectitudine ad vitia declinauit, & potiſſimè omiſſo veri Dei cultu varijs ſe idolatriæ ritibus polluit. Sic dicit Chryſoſtomus: Gentes enim a principio relinquentes Deum, & iuſtitiam eius, & tranſeuntes ad idola, & peccata in cogitationibus ſuis reſpondere videntur, nolumus facere Dei iuſtitiam. Quod autem poſtea iſte primus filius pœnitentia motus iuerit in vineam, hoc fuit, quia in aduentu Chriſti iam decurſis multis temporibus, in quibus gentes ambulauerant iuxta voluntatem ſuam in omni genere peccatorum, dedit illis Deus tandem ſpiritum compunctionis, vt conuerterentur, ſicut dicitur 1. Petr. 4. c. ſ. Qui paſſus eſt in carne deſijt a peccatis, vt iam non hominũ deſiderijs, ſed voluntate Dei, quod reliquum eſt temporis in carne viuat: ſufficit enim præteritum tempus ad voluntatem

Iniuitatem gentium conſummandam, qui ambulauerunt in luxurijs, deſiderijs, vinolentijs, comeſſationibus, potationibus, & illicitis idolorum cultibus.

Tunc autem dato ſpiritu compunctionis iuerũt gentiles in vineam Domini, quia omnibus vitijs derelictis ex animo ſe tradiderunt iuſtitiæ ſeruandæ ſub lege Chriſti: ſic dicit Hieron. Poſtea verò in aduentu Saluatoris gentium populus acta pœnitentia operatus eſt in vinea Dei, & ſermonis contumaciam labore correxit. Accedit autem pater ad alterum filiũ, quia cùm populus gentilium ad idola declinauit, elegit Deus ſibi quendam ſpecialem populum in Abraham, qui eſt populus Iudæorũ, & huic dixit, vade operare hodie, ideſt in ſæculo iſto in vinea mea, ideſt obſerua legem tibi à me datam exercendo te in ea: ille autem dixit: Eo Domine, quia populus Iudęorum à principio, lege ſuſcepta, promiſit ſe omnia, quæ in ea continebantur, facturum: Exo. 19. cap. & 23. & Deut. 5. cap. Sed poſtea non iuit, quia non ſeruauerunt Iudæi legem ſibi datam, ſed ſæpe ad idola declinauerunt. Sic dicit Hieron. Secundus filius eſt populus Iudæorum, qui reſpondit Moyſi: omnia, quæ præcepit dominus, faciemus. Et Chryſoſt. ait, quòd poſtea Iudæi auerſi mentiti ſunt Deo, & hoc eſt, quod dicitur, & nõ iuit, iuxta illud: Filij alieni mentiti ſunt mihi: Quærit autem poſt hæc Chriſtus à Principibus ſacerdotum, quis de iſtis duobus fecit voluntatem patris, & iſti reſponderunt. quòd primus, & ita laudant populum Gentilem, & ſe condemnant, ſic dicit Chryſo. Vide quomodo aduerſus ſe protulerunt ſententiam dicentes priorem filium voluntatem patris feciſſe, ideſt populum gẽtium, quia melius eſt non promittere Deo iuſtitiam facere, quam promittere, & mentiri. Cùm autem dicitur, quòd Chriſtus dixit Principibus: meretrices, & publicani præcedent vos in regno Dei: non bene applicatur ſecũdum iſtam expoſitionem, vt dictum eſt præced. quæſt. & tamen volendo iſtam tenere, debet dici, quòd intantum erant Deo odibiles iſti, quòd non ſolum gentiles magis acceptabat, quam iſtos, ſed etiam meretrices, & publicani in maiori honore erãt apud Deum. Sic dicit Chryſoſt. ſcilicet Intantum gentium populus magis placet Deo, quam vos, vt etiam publicani, & meretrices ſint Deo acceptabiliores, quã vos: & hoc modo id, quod de aduentu Ioan. & prædicatione eius Chriſtus propoſuit nunc ad hunc ſenſum eſt, quòd non ſolum legem Moyſi præuaricati fuerant, ſed etiam ſalubria remedia eis à Deo per Ioannem miſſa contempſerant, & ideo erant condemnabiliores.

Quomodo hoc ſcilicet de duobus filijs poteſt ſecundum ſecundam expoſitionem exponi.
Quæſt. CLXVII.

SEd cum ſecũdum iſtam primam expoſitionem explicuerimus: quærendum eſt quomodo poſſit quantum ad aliam viam exponi. Dicẽdum, quòd pater ſemper eſt Deus, qui ſicut eſt pater gentilium, & Iudæorũ, vt dictũ eſt præc. quæſt. ita etiam eſt pater duarum partiũ aſſignatarum inter Iudęos. Nam Principes ſacerdotum, ſcribas, ſeniores, & Phariſæos, qui quaſi ad vnum modum viuendi pertinebãt, vnum filium appellamus, quia omnes iſti ſpecialius pertinent ad Deum, & res ſacras, ideſt tractationem ſacrorum, & prædicationem, atq; declarationem legis, & illius obſeruationem. Populus aũt reliquus ſunt vt alius filius, quia omnes populares pertinent ad eundẽ modum vitæ. Eſt autẽ filius maior populus: filius autem minor ſunt Principes ſacerdotum, & cæteri. Quod pater, quia filius maior laudatur hic, & cõdemnatur minor: & tñ in explicatione parabolæ condemnat Chriſtus Principes ſacerdotũ dicens, publicani, & meretrices præcedent vos in regnum Dei. Cauſa autem quare populus vocetur filius maior, eſt prima, quia ille eſt maior ſecundũ quãtitatem, duodecim enim erãt tribus, & de illis vna accepta eſt ad miniſtrandum. Secunda, & præcipua pp originem tpis. Nam prius fuit populus, quam ſacerdotes, & Principes, & Phariſæi, & ſeniores, & ſcribæ, quia ex populo oẽs iſti accepti ſunt. A principio, enim Deus elegit Abrahã, & fuit paucitas virorũ quouſq; Iacob deſcẽdit in Aegyptum A in ſeptuaginta aïabus, Ge. 46. & Exo. 1. c. & ibi creuit populus in Aegypto quandiu mãſit in captiuitate, ita vt in exitu de Aegypto eſſent ſexcenta millia peditũ Exod. 12. c. & tum nulla adhuc diſtinctio erat populi iſtius, niſi quòd Moyſes erat ſolus Princeps: cæteri verò populus erant, & ſtatim in monte Sinai data lege fecit Deus ſeparationẽ: quia ex eo quòd peccauerat populus in adoratione vituli, placuit ei ſeparare totam tribum Leui à cæteris, vt eſſent in miniſterio eius, & nemo alius accederet. 1. Nu. 1. & 3. Et iſtos ſubdiuiſit per ſacerdotes, & leuitas, & alias partes ſpecialiores, & miniſtrationes, Num. 3. & 4. & 8. Et tunc ſeparatus eſt ſummus ſacerdos à minoribus, & ſacerdotes à leuitis, & iura ſacerdotum, & leuitarum, & iura ſummi ſacerdotis ſpecialiter. Num. 16. & 17. & 18. Eo tempore quoq; ſeniores ſegregati ſunt à cæteris, quia B cum Moyſes valde grauaretur ſolus ſuſtinendo negocia magna populi, dedit ei Deus ſeptuaginta ſeniores in adiutorium. Num. 11. & iſtis ſucceſſerunt alij ſemper. Scribæ erant doctores legis, vel viri periti in ſcripturis, & iſti non fuerunt à Principio, quia prius oportuit eſſe legem, & multo tempore circa illam ſtudere, & ita periti effecti ſunt. Phariſæi autem omnibus fuerunt poſteriores, quia ante captiuitatem Babylonis nulli fuerunt, ſed poſtea multo tempore quando Machabæi florebant, orti ſunt Tunc enim primum de eis mentionem agit Ioſephus in libris Antiquitatum: ergo populus vocatur filius maior, quia fuit prior tempore, quam cæteri. Dixit autem Deus maiori filio, ideſt populo Iudęorũ, quòd irent in vineam ſuam, ideſt ſeruarent legem ſuã, quia toti populo legem dedit. Dixit autem iſte filius, nolo: inquantum populus, C vt communiter vitijs deditus eſt, quia paucam conſiderationem de Deo habent, rebus ſæcularibus impliciti, & ita populares inter Iudæos ad vitia declinabant, neque ſeruabant legem ad vnguem, & hoc potiſſimè quantum ad eos, qui de populo mali ſunt, vt publicani, & meretrices. Iſte filius poſtea pœnitentia ductus iuit ad vineam, quia veniente Ioanne publicani, & meretrices, qui prius mali extiterant, audientes verbum eius pœnitentiã egerunt, & baptizati ſunt, quod erat in vineam ire, acceſſit autem ad minorem filiũ, ideſt ad Principes ſacerdotum, & alios iubens ire in vineam, ideſt iuſtitiam colere, & in verbis quidem obedierunt, ſed opere non compleuerunt, hoc autem erat, quòd foris habitum ſanctitatis, & obſeruantiæ legis oſtendebant, & tamen ad veritatẽ non cuſtodiebant legem, ſed omni iniquitate pleni erant, ſi- D cut verba ſunt aliquid exterius reſpectu eorum, quæ in anima ſunt, publicani autem, & meretrices non ſolùm ex opere, ſed etiam ex habitu exteriori mali videbãtur, & ideo publicani dicũt, nolo: quia foris iniquitatem, vel iniquitatis habitum oſtendunt, Principes autem ſacerdotum, & cæteri dicunt, eo domine, quia foris bonitatem ſimulant, ſed in veritate nichil boni habẽt, & tales oſtendit Chriſtus eos ſæpe: ideo ſupra in littera volens oſtendere cõditionem eorum, maledixit ficulneæ, quæ folia habens, videbatur ſpem quandam fructuum de lõge dare, ſed cùm ad eam accedens, non inuenit niſi folia tantùm, maledixit illi, & aruit. Ita Principes ſacerdotum, & cæteri religionis ſpeciem in habitu, & exterioribus cæremonijs oſtendebant, ſed nullam virtutẽ habebant: ideo maledixit illis. Sic infra vigeſimo tertio Phariſæos, & ſcri- E bas, & cæteros huiuſmodi dixit ſimiles ſepulchris dealbatis, qui de foris pulchra videntur hominibus, interius verò plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia. Et iſte minor filius licèt dixerit, eo domine, non iuit, ſed mentitus eſt. Et quod deterius fuit, quia de hoc quod mentiti ſunt, pœnitentiam non egerunt ſacerdotes, & cæteri. Nam primus filius fuit contumax, & tamen pœnituit. Secundus autem dixit, eo domine, & non iuit, & ita mentitus eſt, ſed debuerat de hoc pœnitere, quod non fecit, & in hoc iudicantur ſacerdotes deteriores meretricibus, & publicanis, & ad hoc applicatur parabola ſcilicet, venit enim Ioan. ad vos, &c.

Phariſæi, & ſacerdotes hypocritæ.

Qua-

Quare Chriſtus propoſuit iſtam parabolam principibus ſacerdotum ſpecialiter. Quæſt. CLXVIII.

QVæritur, quare Chriſtus propoſuit iſtam parabolam Principibus ſacerdotum, & quare ſpecialiter eis: nam poterat eam plebi ſoli proponere, ſicut populo prædicabat ante hoc, quando venerunt ad eũ Principes ſacerdotum, & cæteri. Dicendum, quòd fuit primò, quia voluit eos condemnare, & quia condemnatio eſſe debebat ex propoſitione parabolæ, quãdo ipſi reſponderent ad parabolam voluit eis illam proponere. Si autem alijs eam propoſuiſſet, vel omnibus ſimul nõ deberent reſpondere Principes, & conſequenter non eſſet tanta confuſio. Nam maxima confuſio eſt quando quis ſeipſum ore proprio condemnat, quia qui ſeipſum condemnat, non meretur ab alio abſolui. Secundò fuit, quia maxima cõfuſio reſultabat ex replicatione Chriſti: nam cum Principes reſponderunt ad verba Chriſti, quòd primus filius fecerat voluntatem patris, ſubiunxit Chriſtus: Amen dico vobis, quia publicani, & meretrices præcedent vos in regno Dei. Et tamen ſi non dirigeretur parabola ad ipſos, non reſponderent, & conſequenter non fieret replicatio contra eos, in qua fuit maxima confuſio: ideo debuit ad eos dirigi. Tertiò fuit propter illa, quæ fecerant ſupra: nã quæſiuit ab eis de baptiſmo Ioannis, an eſſet à Deo, vel ab hominibus, & ipſi ſubterfugerunt reſpondere directè dicentes neſcimus, & hoc ex iniquitate, ideo cum ex hoc eſſent digni increpatione, & ibi non plenè recepiſſent illam tacẽdo veritatem, voluit Chriſtus ſtatim eis ignominiam, quam merebantur inferre, proponendo iſtam parabolam, ex qua neceſſe erat eos confundi. Quarto fuit ad oſtendendam confidentiam veritatis, quam Chriſtus fouebat: nam poterat proponere iſtam parabolam populo iudicãdam, & inde aliqua ignominia reſultaret in Principes, vt tamen magis videretur, quod eſſet aperta eorum iniquitas, fecit eos iudices ſui ipſorum. De his dicit Chryſo. ſcilicet, Quos reos proponit in cauſa ipſos iudices petit, vt à nullo mereantur abſolui, qui ſeipſos condemnant: magna eſt fiducia iuſtitiæ, vbi aduerſario ipſi cauſa committitur.

Quare propoſuit Chriſtus parabolam Phariſæis, cum eos vellet increpare. Quæſt. CLXIX.

QVæritur, dato quòd Chriſtus vellet increpare Principes ſacerdotum, & cæteros, id eſt ſcribas, ſeniores, & Phariſæos quare propoſuit parabolam, quia poterat ſine parabola increpare, dicens: Venit ad vos Ioannes, &c. Et addere: Publicani, & meretrices præcedent vos in regno Dei. Dicendum, quòd ſine parabola poterat fieri increpatio, & tamen non ita conueniens, ideo debuit poni parabola. Primò, quia ſi ſine parabola Chriſtus increparet illos, ipſe ſolus condemnaret eos, & ipſi nichil loquerentur. Et ita videretur valde minor condemnatio: nichil enim maius eſt, quam cũ ſeipſum quis proprio ore condemnat, propoſita autem parabola, debebant ipſi ad eã reſpondere, & ita ſeipſos condemnarent: ideo fuit ſic conuenientius. Secundò fuit, vt illi audire vellent verba Chriſti. Nam ſi fuiſſet quæſtio de poteſtate, Chriſtus inciperet aperte increpare illos, ipſi fortaſſis non expectarent, & ita non eſſet increpatio completa, forte enim Chriſto increpare incipiente ipſi inciperẽt tumultuari, & ſic ad increpationem, qui Chriſtus in eos dicebat non aduerteretur, nunc verò cum ipſi in parabola contra ſe ſententiam protulerunt conſequens erat, vt Chriſtus illa verba increpationis contra illos diceret, & etiam ſi ipſi non audirent, quiſque videret, quomodo illa increpatio ad dicta eorum ſequebatur. Tertiò fuit, quia vt dictum fuit, Chriſtus volebat, quòd iſti ſeipſos proprio verbo condemnarent, vt eſſet maior condemnatio. Si autem aperto ſermone eis aliquid proponeret, nichil ipſi vellent contra ſe confiteri, ideo vt neſcientes primo intuitu contra ſe eſſe confiterentur illud, & poſtea viderent, quomodo contra eos militabat debuit in parabola proponere. Sic dicit Chryſoſt. In parabolis ergo perſonas eorum figurat, vt non intelligant quomodo

F ipſi aduerſus ſe ſententiam dicerent. Quartò fuit ad ſequendum conſuetudinem ſcripturæ tam nouæ, quàm veteris, Chriſtus enim quando vult, quòd aliquis cõtra ſeipſum ſententiam ferat, proponit ei parabolam ex qua ille iudicans, vt rationi conſequens videtur, ſe ipſum accuſat, ſicut Luc. 7. dixit Chriſtus Simoni, Simon habeo tibi aliquid dicere, & propoſuit ei parabolam de duobus debitoribus vnius feneratoris, quorum alter quinquaginta alius verò quingenta debebat, & vtrique donatione facta, quis plus diligit; & Simon ait, æſtimo, quod is, cui plus donatum eſt. Et inde intulit contra eum, quòd Magdalena plus diligebat Chriſtum, quam Simõ, quia plura peccata ei remiſerat, & ideo ipſa maiora obſequia præſtitit, quam Simon, qui non dedit aquam pedibus eius, neque oſculum ex quo Simon fuit confuſus. Quod

Conſuetudo ſcripturæ ad cõdemnãdum aliquẽ.

G non accidiſſet, niſi propoſita parabola debitorum. Sic etiam in veteri teſtamento 2. Reg. 12. cap. quando peccauit Dauid fornicatus cum Bethſabee, & occidens Vriam virum eius, miſit Deus ad eum Nathan Prophetam, qui ait ei, redde mihi iudicium, duo viri erant in ciuitate vna, vnus diues, alter pauper, diues habebat oues, & boues plurimos, pauper autẽ nichil habebat omnino præter ouiculam vnam paruulam, quam emerat, & nutrierat, & quæ creuerat apud eum cũ filijs eius, de pane eius comedens, & de calice eius bibens, & in ſinu eius dormiẽs, eratque illi ſicut filia, cumque peregrinus quidam veniſſet ad diuitem, parcens ille ſumere de ouibus, & de bobus ſuis, vt exhiberet conuiuiũ peregrino, tulit ouem viri pauperis, & parauit cibos homini, qui venit ad ſe. Iratus autem Dauid aduerſum hominem illũ nimis di-

H xit ad Nathan, Viuit Dominus, quoniã filius mortis eſt, qui fecit hoc, & ouem reddet in quadruplum, & tũc dixit Nathan ad Dauid, tu es vir iſte, qui feciſti rem hanc. Et ita Dauid propoſita parabula condemnauit ſeipſum amarius, quam aliquis alius etiam cõdemnaret, quòd ſi Nathan apertè propoſuiſſet ei peccatum, quod comiſerat, fortè excuſaret illud, vel erubeſceret, & non ita ſe accuſaret. Quintò fuit quia Deus vult, quòd homo redeat ad pœnitentiam quanto poſſibile eſt via rationabili eum reducere, erat autem conueniens modus ad reducẽdum Principes ſacerdotum ſcilicet, vt poſtquã ipſi ſe proprio ore viderent condemnatos, erubeſcerent, & rediretit ad cor, fierentque meliores. Sic fuit in parabola allegata de Dauid. 2. Reg. 12. capit. Nam Dauid videns ſe tam iuſtè condemnatum, redijt ad ſe, & dixit, Peccaui Domine,

I & tunc propheta ait, Dominus quoque trãſtulit à te peccatum tuum, non morieris. Ita poterat eſſe de Principibus ſacerdotum, quod ſeipſos reducerent, ideo fuit conueniens, proponi hoc eis in parabola.

Quare Chriſtus in parabola potius concluſit de Ioanne, quàm de aliquo alio. Quæſt. CLXX.

QVæritur, dato quòd vellet Chriſtus proponere Principibus ſacerdotum, & cæteris parabolam, quare potius concluſit de Ioanne ſcilicet, venit ad vos Ioannes in via iuſtitiæ, &c. quàm aliquam aliam parabolam, & concluſionem. Dicendum, quòd primò fuit propter præcedentia, vt in eo confunderetur, in quo deliquerant, & ſic appareret, quòd non poterant effugere

K manum Chriſti; propoſuerat enim Chriſtus eis ſupra de Ioanne, an baptiſmus Ioannis eſſet à Deo, vel ab hominibus, & licèt illi veritatem ſcirent, volentes effugere periculum, & confuſionem negauerunt veritatem dicẽtes ſe neſcire vnde erat, vt ergo in quo peccauerant confunderentur, propoſuit eis parabolam de duobus filijs; cuius concluſio eſſet de Ioannis aduentu, & quod eum nõ receperint, & ita cùm illi noluerant confiteri baptiſmum Ioannis eſſe à Deo, vt non diceretur eis; quare non credidiſtis ei, coegit Chriſtus nunc eos confiteri aliquid, ex quo ſequeretur aliquid de baptiſmo Ioannis non recepto. Secundò fuit, quia Chriſtus volebat nunc increpare Principes ſacerdotum, aut ergo increparet eos in præuaricatione legis Moyſi, aut in præuaricatione ſalubris remedij dati per Ioannem, non autem debuit increpare de præuaricatione legis Moyſi, quia Chriſtus volebat

eam

eam nunc tollere, & ipſe interdum contra eam agebat: A
ideo non debuit de illius transgreſſione quemquam in-
crepare, quia per hoc videretur eam velle facere mane-
re, cuius contrarium volebat. Baptiſmum autem Ioan-
nis erat via ad nouum teſtamentum. Et ita Chriſtus lau-
dabat Ioannem, & omnia opera eius, ſupra 11 & Luc. 7.
cap. ideo conueniens erat de baptiſmo Ioannis non rece
pto eos increpare, & potiſſimè de pœnitentia non acta
quã Ioannes prædicabat, quæ maximè conueniebat no-
uo teſtamento, & etiam iuri naturæ. Tertiò fuit, quia
Principes Chriſtus volebat redarguere de eo, quod erat
maximè notum, ita vt omnes viderent iuſtiſſimam incre
pationem Chriſti contra illos. Si autem Chriſtus argue-
ret ipſos, quòd feciſſent contra dicta aliorum Propheta-
rum iam defunctorum, vel contra aliquã obſeruantiam
legalem Moyſi: non eſſet tam manifeſta populo cauſa B
increpationis, ſed cùm de Ioanne arguit, erat cauſa ma-
nifeſta, quia Ioannes quaſi anno præcedenti occiſus fue-
rat, & omnes Iudæi, qui nunc erant eum viderant, &
geſta eius, & tenebant eum in ſumma reputatione, &
ſciebant, quòd Principes ſacerdotum noluerãt ſequi ba-
ptiſmum illius, neque doctrinam: ideo increpatio iſta
erat multum conueniens. Quartò, & præcipuè fuit, quia
Chriſtus voluit increpare nunc Principes ſacerdotum,
& non populum, quia populares erant affecti Chriſto, &
libenter audiebant verbum eius. Si autem increparet de
tranſgreſſione legis Moyſi, vel legis naturalis, eſſet incre
patio generalis, quia tam populus, quam Principes trãſ-
greſſi fuerant, & ſæpe tranſgrediebantur legem natura-
lem, & Moyſi, voluit ergo arguere de doctrina Ioannis
non ſuſcepta: prædicauit enim Ioannes pœnitentiam, C
& baptiſmum, & populus ſecutus doctrinã eius baptiſmũ
ſuſcepit, & pęnitentiam egit: Principes autem ſacerdotũ,
ſcribæ, & ſeniores Phariſæi hoc non fecerunt, vt hic dici-
tur: ideo erat hic conueniens locus increpationis, vt po-
pulus laudaretur, & increparẽtur Principes. Quintò fuit
ad magnitudinem increpationis ſcilicet, vt non ſolum
oſtendantur fuiſſe iniqui Principes ſacerdotum, ſed &
etiam oſtendantur deteriores omnibus peccatoribus: in-
ter Iudæos enim publicani, & meretrices iudicãtur peſ-
ſimi omnium, quia peccata ſua erant manifeſta, & ſtatus
eorum erat ad peccatum: & tamen Chriſtus dixit hic:
Amen dico vobis, quia publicani, & meretrices præce-
dent vos in regnum Dei. Sed hoc non potuiſſet dicere,
ſi induxiſſet aliam parabolam, in qua de alijs peccatis
argueret, quia non apparerent ibi deteriores eſſe Princi- D
pes ſacerdotum publicanis, & meretricibus, ſed circa ſo-
lam doctrinam Ioannis hoc accidit, quia publicani, &
meretrices acceperunt eam, & non Principes: ideo erat
iſta conuenientior redargutio, quam alia, & ita patet ex
applicatione Chriſti. Dixit enim, venit Ioannes ad vos
in via iuſtitiæ, & non credidiſtis ei, publicani autem, &
meretrices crediderunt ei. Et talem modum ſolet Chri-
ſtus inducere ad oſtendendum aliquos deteriores malis,
vel inſipientiores inſipientibus. Sic enim patet ſupra 11.
cap. & Luc. 7. vbi Chriſtus ponit ſimilitudinem de pue-
ris ſedentibus in foro, & ludentibus, & dicunt quidam
alijs, cecinimus vobis, & non ſaltaſtis, lamẽtauimus vo-
bis, & non planxiſtis, quaſi dicat, iſti ſunt pueri, & ita ex
conditione ætatis ſunt inſipientes, & tamen voluerũt id,
quod iuſtum eſt, & conqueruntur de iniuſto ſcilicet quã- E
do ipſi canebant, & alij non ſaltabant, quia ſaltatio fit ad
concordiam carminum, & poſtea lamentati ſunt, & alij
non planxerunt, & tamen lamentari conuenit ad plãge-
re, quaſi dicat ſi nolebatis ſaltare quando cantauimus, ſal
tem debebatis plangere quando lamentauimus, & neu-
trum feciſtis. Hic pueros inſipientes docet Chriſtus pru-
dentiores, aut ſapientiores Iudæis patribus ſuis eſſe, quia
illi videntes Ioannem non manducantem, neque biben
tem, non ſecuti ſunt eum, ſed dixerunt, dæmoniũ habet.
Videntes Chriſtum manducantem, & bibentem, nõ ſe-
cuti ſunt eum, ſed dixerunt: Ecce homo vorax, & pota-
tor vini. Et tamen ſi non ſequebantur Ioannem non co-
medentem, debuerant ſequi Chriſtum comedentem, vel
ſi Chriſtum comedentem non ſequebantur, ſaltem ſequi
debuerant Ioannem non comedentẽ, ſed quia neutrum
ſequi voluerunt, dixit Chriſtus filios ſuos paruulos, qui
inſipientes erant, fuiſſe eis ſapientiores, cũ ait. Et iuſtifica
ta eſt ſapientia à filijs ſuis. i. à filij ipſorum ſcilicet, filii eo-
rum laudauerunt ſapientiã. quia increpauerunt eos, qui
neutram partẽ, vel modũ ſecuti ſunt, patres aũt neutrum
modũ tenuerũt. Sextò fuit valde ad propoſitũ, quia Chri
ſtus volebat arguere Principes ſacerdotũ, & laudare po-
pulares, peccauerãt enim Principes. & ceteri circa ipſum,
quia tentatoriè, & nõ addiſcendi cauſa interrogauerũt,
in qua poteſtate hoc facis, populares aũt multi credebant
in eum, & bono animo ſequebantur eũ. & audiebãt ver-
bũ eius, & quia ſi laudaret populares de hoc, & Principes
de hoc argueret, videretur ſibiipſi teſtimoniũ perhibere,
de quo calumniarentur Principes ſicut calumniati ſunt.
Ioan. 8. ſ. Tu de teipſo teſtimoniũ perhibes, & teſtimoniũ
tuum non eſt verũ. Poſuit ergo parabolam circa doctri-
nã Ioannis, in qua ſimile pœnitus acciderat. ſ. quia Prin-
cipes, & ſcribæ, & ſeniores noluerũt ſequi Ioannẽ: ſecuti
ſunt aũt eum populares, & ita laudabat populũ, & incre
pabat Principes. Et iſta eſt pręcipua cauſa, ſic dicit Chryſ.
ſcilicet Hæc introduxit, quia ſacerdotes nõ diſcendi cau-
ſa, ſed tentãdi interrogauerãt, in qua poteſtate hæc facis,
multi aũt ex populo crediderant, ideo introducit parabo
lam filiorum duorum oſtendens eis per eam, ꝙ meliores
ſunt populares, qui à principio ſæculariũ profitentur vi-
tam, quã ſacerdotes, qui à principio profitentur Deo ſer-
uire, quoniam populares quidem aliqñ compuncti con-
uertuntur ad Deum, ſacerdotes aũt impœnitibiles cõſtitu
ti nunquã deſiſtunt peccare in Deũ, prior enim filius po-
pulus eſt, nõ enim populus eſt propter ſacerdotes, ſed ſa-
cerdotes propter populũ. Septimò fuit, quia Chriſtus fuit
valde conueniens talẽ parabolã proponere, in qua lauda
ret populares, & argueret Principes ſacerdotũ. ipſe enim
intendebat acriter arguere Principes ſacerdotũ, & quia
fortè illi increpiti vellent inſultũ contra Chriſtũ facere,
fuit conueniens incutere eis timorem, hoc autẽ fuit pro-
ponendo parabolam, in qua laudarẽtur populares. Et ita
facta diuiſione inter Iudæos, ſi Principes ſacerdotũ vel-
lent inſultum facere cõtra Chriſtum, non auderent ſcien
tes, quòd populus, qui nũc à Chriſto in parabola lauda-
batur faueret ei, & lapidaret ipſos, & ita licèt dure incre-
parentur, tacerent, quod ſic factum eſt. Neque tamẽ po-
tuiſſet accidere iſtud, niſi poneret parabolam, in qua in-
duceretur de doctrina Ioannis, aut aliquid ſimile, ideo
fuit conueniens iſta parabolam, potius quàm aliã poni.

Quare Principes Sacerdotum voluerunt Chriſto reſpondere ad iſtam parabolam. Quæſt. CLXXI.

QVæritur, quare Principes Sacerdotum voluerunt
Chriſto reſpondere ad iſtam parabolam, ex qua
tam grauiter condemnati ſunt.

1 Dicendum primò, quòd putauerũt, quòd erat aliquid
ꝙ pertinebat ad quæſtionem primam de poteſtate præ-
dicandi, eo quòd ſtatim poſtquam Chriſtus dixit neque
ego dico vobis in qua poteſtate hoc facio, ſubdidit iſtud,
ſcilicet quid aũt vobis videtur. Et putabant fortè, ꝙ cùm
Principes dixerant ſe neſcire de baptiſmo Ioannis vnde
eſſet, quòd ipſe quaſi gloriatus, quòd eos ad hoc deduxiſ-
ſet vellet redire ad quæſtionem reſpondendo aliquid de
hoc, & quia putabant, quòd iſta quæſtio, quàm nunc fa-
ciebat erat aliquid prauum ad loquendum de illa pote-
ſtate, in qua ipſi credebant eum capere. voluerunt reſpon
dere. Secundò fuit, quia dato, quòd non putarent perti-
nere ad quæſtionem de poteſtate prædicandi, neſciebãt
ad quam materiam pertineret, neque credebant ſe in ea
capiendos, ideo reſponderunt. Putauerunt enim hoc ho-
norabilius, quia ſi reſpondere nollent oſtenderent ſe in-
dignatos contra Chriſtum, & ſuperatos fuiſſe in præced.
q. quod eorum honorem minuebat. Vt ergo hoc diſſimu
larent fuit viſum eis conueniens reſpondere.

Quare poſtquam iam erat propoſita quæſtio, non ceſſauerunt nolentes reſpondere, Quæſt. CLXXII.

SEd quæretur, quare poſtquam iam erat propoſita
quæſtio, non ceſſauerunt nolentes reſpondere, &

ita

ita non inciderent in increpationem. Dicũt aliqui, quòd hoc fecerunt, quia verecundia erat poſtquam aliquid promiſerant, ſtatim retrocedere, & ideo ſuſtinuerũt increpationem. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia fortè ipſi deſiſterent ſi ante reſponſionem crederent ſe incurſuros in hanc increpationem, & tamen neſcierũt neque poterant ſcire, quia Chriſtus quæſiuit ab eis in parabolis, ſcilicet de duobus filijs, & vinea, & nõ intelligebant, quòd ex hoc aliquid reſultare poſſet contra eos, & ideo reſponderunt veritatem, ex qua ſequebatur increpatio Chriſti contra eos, & hanc non poterant ipſi euadere, quia non poterant illam intelligere, antequam increparentur, & iam non erat locus reſpondendi. Et iſta fuit cauſa quare iſta in parabolis locutus eſt, vt non intelligerent, quòd contra eos erat: nam ſi apertè proponeret, nollent reſpondere. Sic dicit Chryſoſt. ſcilicet: In parabolis ergo figurat perſonas eorum, vt non intelligant quomodo ipſi aduerſus ſe ſententiam dicerent.

Quare Chriſtus dixit de meretricibus, & publicanis.
Quæſt. CLXXIII.

QVæritur, cùm Chriſtus dixerit principibus, publicani, & meretrices præcedent vos in regno Dei, quare dixit de meretricibus, & publicanis.

Dicendum vno modo, quòd dixit hoc, quia verum erat, quòd illi præcedent, vt dicetur ſequenti quæſtione: ideo poſuit illud, quia verum erat. Secundò, & melius, quia voluit Chriſtus valde increpare Principes, erat autem iſta ſumma increpatio, quando deteriores omnium hominum, eſſent eis meliores, nõ erant autem aliqui deteriores, quàm meretrices, & publicani: ideo de his dixit, quod præcederent eos. Et ita dicit Chryſoſt. Quòd dixit, publicani præcedent vos, ideſt non ſolum populus geouum melior eſt vobis, ſed etiam publicani, & meretrices ſunt meliores vobis. Tertio dicendum, quòd per publicanos, & meretrices, omnes viri peccatores, & mulieres deſignantur, ſcilicet quòd omnes peccatores præcedent Principes ſacerdotum, & quòd peccatũ mulierum, deſignatur per meretrices, quia magis in libidine quàm in alio vitio peccant, peccatum virorum per publicanos, quorum actus ad auaritiã ſunt, quia magis viri per auaritiam peccant, quàm per aliud ſic dicit Chryſoſt. Puto, quòd ex perſona omnium virorum peccatorum, ponuntur publicani, & ex perſona omnium mulierum peccantium, meretrices, quia auaritia præcipuè in viris abũdat: fornicatio autem in mulieribus, mulier enim in quiete, ſedit incluſa, fornicatio autem maximè ex otio naſcitur. Vir autem, quoniam in actibus rerum diuerſarum eſt aſſiduè, in auaritiæ peccatum facilè incurrit. In fornicationem autem, non facilè, niſi multum ſit laſciuus. Nãm occupatio virilium ſolicitudinum, voluptatem plerunque excludit. Vnde prouerbium eſt hoc adoleſcentium nihil agentium. Sed adhuc dicendum eſt, quòd Chriſtus in verbis iſtis voluit, quòd totus populus præcederet Principes, & ſcribas, & Phariſæos, & ſeniores, & quia in populo erant aliqui non peccatores, ideſt non aſſueti ad peccandum, ſed Deo deuoti, alij autem peccatores, ſed non in extremo, vel abiecto gradu, & alij, qui omnium habentur viliſſimi, tenent gradum inferiorem, ſcilicet meretrices, & publicanos, quia iſti ſunt contemptibiliores cæteris, & iſtud fuit propter tria.

Primo, vt nominatis his, qui in extremo ſunt, cæteri ante eos intelligantur, & ita erit ſenſus, quòd totus populus præcedet Principes etiam vſque ad meretrices, & publicanos, ſcilicet, quòd ipſi etiam præcedent Principes ſacerdotum. Secundò, quia cum Chriſtus vellet oſtendere populum eſſe meliorem Principibus, ſi diceret populares præcedent vos in regnum Dei, intelligeretur ſolùm de illis, qui boni erant de populo, vel ſaltem nõ de abiectiſſimis, qui non merentur eſſe vel nominari partes populi, ſicut meretrices, quæ propter ſuã indignitatem, legibus non ſubijciuntur. Cùm autem dixit meretrices, & publicani aperuit, quòd etiam ipſi præcederent Principes, & a fortiori cæteri de populo qui meliores ſunt. Tertio ad faciendum grauiſſimam increpationem,

F vt dictum eſt, ſcilicet, quòd etiam viliſſimi in populo erant meliores Principibus ſacerdotum, ſenioribus, & ſcribis, & Phariſæis.

Quomodo ſit verum, quòd meretrices, & publicani præcederent Principes ſacerdotum in regno Dei.
Quæſt. CLXXIV.

QVæritur, quomodo ſit verum, quòd meretrices, & publicani præcederent Principes ſacerdotum in regno Dei.

Dicendum, quòd veritatis huius conſideratio pendet ex hoc, quòd eſt ſcire, quid ſit regnum Dei: regnum enim Dei, & regnum cęlorum pro eodem accipiuntur, ſed regnum cœlorum multipliciter accipitur, Vno modo pro
G vita æterna, & iſte eſt modus proprius communior, quo vtimur hoc nomine, & ita accipitur ſupra 5. c. niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam ſcribarum, & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Secundò modo accipitur pro Eccleſia iſta militanti ſupra 5. capit. qui ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines facere, minimus vocabitur in regno cælorum, ideſt in Eccleſia militanti. Nam in regno vitæ æternæ non erunt, qui talia faciunt, & illud ſupra 13. cap. Mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, ideſt de Eccleſia militanti, vel de mũdo iſto, quia inueniri non poterunt ſcandala in vita æterna. Sic dicit Greg. in homilia, quòd ſæpe in ſacro eloquio, regnum cælorum præſentis temporis Eccleſia dicitur, vt in alio loco dominus dicit: Mittet filius hominis Angelos
H ſuos &c. Tertiò accipitur pro intellectu ſacræ ſcripturæ, vt ſolet exponi infra in littera, ſcilicet: Auferetur à vobis regnum cœlorum, & dabitur genti facienti iuſtitiã eius, ideſt auferetur a vobis intellectus ſcripturæ, vel poſſeſſio ſcripturæ. Quartò accipitur pro Chriſto, & ita multi accipiunt illud ſupra 12. capi. ſcilicet ſi in digito Dei eijcio dæmonia: profectò venit in vos regnum Dei, ideſt iam venit in vos Meſſias, ſcilicet ego ſum ſi creditis, quòd in poteſtate Dei eijcio dæmonia. Et alijs etiam modis ſolet accipi pro merito, quo ad illud peruenimus, ſicut aliquem in ſpe beatum vocamus, cum adhuc beatus non ſit: ita, & qui meretur, habet certam beatitudinẽ in ſpe: ideo meritum vitæ æternæ vocamus vitã æternam, & ſic bona opera vocamus regnum Dei, & ſic accipitur Io. 17. cap. hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ideſt vitã æter-
I na, habere per hoc, quòd cognoſcãt tè credendo in te, & in eum, quem miſiſti, & iſte eſt conueniens ſenſus illius litteræ. Aliqui ergo dicunt, quòd accipiatur primo modo, & tunc eſt ſenſus quòd publicani, & meretrices præcedent in vita æterna Principes ſacerdotum quod dupliciter poteſt intelligi. Vno modo, quòd præcedant, ideſt prius erant publicani, & meretrices, quàm Principes. Secundo modo, quòd præcedant, ideſt quod maiores ſint publicani, & meretrices in vita æterna, ideſt habebũt altiorem gradũ beatitudinis quàm Principes ſacerdotum. Sed dicendum, quòd neutra illarum expoſitionum videtur ſtare. De prima patet.

Primò, quia præſupponit, quod tam Principes ſacerdotum, quàm publicani, & meretrices ibunt in vitam æternam, quo prius ituri ſint publicani, & meretrices quàm Principes: ſed de vtroque erat dubium.

Secundò patet, quia dato, quòd vtrique irẽt ad vitam æternam, tamen quod prius irent publicani, & meretrices non erat vlla difficultas. Nam homines vadunt ad vitam æternam poſt mortem, & poſt purgationem: eos ergo quos contingeret prius mori, contingeret prius ire ad vitam æternam, & ita non eſſet aliud dicere hoc, niſi quod prius morerentur publicani, & meretrices, quàm Principes.

Tertiò quia Chriſtus videtur velle dicere hic, quòd meliores, vel non tam mali ſint publicani, & meretrices, quantum Principes: tamen quòd prius irent iſti ad vitam æternam, quàm illi, non erat dicere illos meliores. Nam prius iuit Abraham ad vitam æternam quàm virgo, & tamen multo excellentior eſt virgo ibi.

Quartò quia Chriſtus dixit iſtud cõtra Principes ſacerdotum

dotum ad quandam increpationem, & tamen dicere, ꝙ prius irent publicani in vitam ęternam quàm principes, non erat vlla increpatio principium ſed potius laus: cũ pręſupponatur, quòd illuc ituri erãt: ideo non accipitur ſic. Quintò quia Chriſtus dedit hic cauſam dicti ſui. Nã poſtquam dixit, quòd meretrices, & publicani præcederent, ſubdidit ꝙ Ioannes venerit in via iuſtitiæ, & nõ receperunt eum principes, & publicani, & meretrices crediderunt illi, & tamen redarguuntur principes, & laudantur publicani: ergo non eſt dandum eis aliquid vnũ: ſed ire ad vitam æternam, quocunque tempore quis eat, eſt retributio pro bono, & Chriſtus ponit hic iſtud tanquam conueniens peccato principum, & bono operi publicanorum, & meretricum: ergo non accipitur pro pręceſſione temporum ad vitam æternam. Secunda pars huius ſenſus erat, ꝙ publicani, & meretrices præcederent, id eſt haberent maiorem gradũ vitæ æternæ. Et iſte modus erat aliqualiter rationabilior, & tamen non videtur penitus ſolidus. Primò quia pręſupponitur ꝙ vtrique, tam principes ſacerdotum quàm publicani, & meretrices irent ad vitam æternam, & tamen hoc non erat certum de vtriſque. Secundò quia Chriſtus reddidit cauſam dicti ſui, ſ. quia receperũt Ioannẽ publicani, & meretrices, & non principes: ſed certum eſt, ꝙ ex hoc non colligitur. Nam maioritas, aut minoritas gradus vitæ æternæ prouenit ex inæqualitate meritorũ, & ideo dato, ꝙ nunc publicani, & meretrices viderentur meliores quàm principes: tamẽ poterant poſtea principes operari aliquid melius quam publicani, & meretrices, & ita pręcederent eos. Si autẽ dicas, ꝙ Chriſtus intellexerit ſecundùm præſentẽ iuſtitiam, & non ſecundùm diſpoſitionem. Et ita verũ eſt, ꝙ meretrices, & publicani debebant præcedere. Dicendum, ꝙ nec iſto modo eſt verum: quia tunc cum principes peccarent, non erant digni vita æterna, ſed gehenna: ideo non erat bene dictum pro ſtatu eorũ pro tunc, ꝙ publicani, & meretrices pręcederẽt, ſed ꝙ illi irent in vitam æternã, & ꝙ principes non irent illuc. Sed fortè dicetur, ꝙ Chriſtus prænunciauit eis de futuro, ſ. ꝙ ita accidere debebat, ꝙ publicani, & meretrices eſſent altioris gradus in vita æterna quàm principes, licet ſtatus prior hoc non exigeret. Dicendum, ꝙ nõ ſtat: quia licèt Chriſtus poterat hoc prænunciare, tamen non erat conuenienter dictũ: & hoc quia adiunxit cauſam ſui dicti, ſ. venit Io. &c. & tamen qui dat cauſam dicti, ideo ponit quaſi audientes ex hoc videãt veritatem, & iuſtitiam dicti ſui, & tamen ex hoc, ꝙ iſti crediderunt Io. & illi non: nequaquam infertur, ꝙ iſti futuri erant maiores in vita æterna quàm illi, quia fortè neutri illuc irent, aut alteri non irent, & dato, ꝙ vtrique irent, poterat permutari ordo meritorũ, & conſequenter præmiorum. Tertiò quia cum dicitur, ꝙ meretrices & publicani præcedent vos, videtur intelligi generaliter de omnibus meretricibus, & publicanis ſaltem illius temporis, & de omnibus principibus ſacerdotum, & ſcribis, & ſenioribus, & Phariſæis, ſed hoc non eſt veriſimile, quia non erant eiuſdẽ meriti, aut demeriti omnes iſti: neque etiã ſimilem conſummationem, & exitũ habituri erant: aliqui enim de publicanis, & meretricibus perirent, & aliqui ſaluarentur, & ſimiliter de principibus, ſcribis, ſenioribus, & Phariſæis: ergo non intelligitur de præceſſione eorum in vita æterna. Quantum ad ſecundum modum accipiẽdi regnum cælorum eſſet ſenſus, ꝙ meretrices, & publicani præcederent in conuerſione ſua principes ſacerdotum, ſcribas, & ſeniores, & Phariſæos, ad legem euangelicam. Quantum ad tertium modum eſſet ſenſus, quod præcederent in intellectu Sacræ Scripturæ, aut veritatis, ſcilicet, quòd illi melius veritatem intelligerent, aut prius illam intelligerent. Quantum ad quartum modum eſt ſenſus, quòd precederent publicani in regno Dei, id eſt in Chriſto, ſcilicet in agnitione illius: quia prius illum agnoſcerent, & reciperent quàm principes, & cæteri. Quantum ad quintum eſt ſenſus, quòd præcederent in regno Dei, id eſt in meritis, per quæ peruenitur ad regnum Dei, inquantum hoc bonum fecerunt, quod erat recipere Ioannem, & illi non receperunt eum. Et dicendum, quod iſte vltimus modus fa-

A tis poteſt ſtare, accipiendo futurum pro præſenti: Præcedent vos in regnum Dei, id eſt iam præcedunt, ſcilicet, quòd illi habent maiora merita ad vitam æternam, quàm vos, cùm illi per hæc meruerint: vos vero demerueritis. Primus autem ſenſus, ſcilicet pręcedent vos in regnum Dei, id eſt ad vitam æternam, poteſt eſſe verus accipiendo negatiuè, ſcilicet publicani, & meretrices ibunt in regnum Dei, & vos non ibitis illuc, & ita præcedent vos illuc, ſimilis modus exponendi eſt multorum ſuper illo verbo ſuprà 5. capitul. Minimus vocabitur in regno cælorum, id eſt non ibit illuc, quia qui facit contra mãdata, & docet alios ſic faceret, vocabitur minimus. Nam in regno cælorum non erit. Sed dicendum, ꝙ vetus ſenſus litteræ eſt accipiendo regnũ Dei ſecundo modo, & quia ſecundus, & tertius & quartus modus ad idem pertinent, poteſt accipi per oẽs illos, præce-
B dent vo in regnum Dei. i. prius conuertentur ad fidem Chriſti. & erunt de Eccleſia militanti, quàm vos. Et nihil differt, ꝙ dicatur, ꝙ erunt prius de Eccleſia, vt accipitur ſecundo modo, vel ꝙ conuerterentur prius ad fidem ſiue accipient intellectũ ſacræ ſcripturæ, & cognitionis Meſſiæ, ꝙ pertinet ad tertium modũ, vel cõuertentur ad Chriſtũ quod pertinet ad quartũ modum, quia oia redeunt ad idem, & hoc verum fuit. Nam prius conuerſi fuerunt ad Chriſtũ populares prædicãte eo, & poſt eius mortẽ prędicantibus Apoſtolis quã principes. quia ipſi, vel nõ conuerſi ſunt, aut valde tarde cõuerſi ſunt, ſed potius impediebant alios conuerti, & perſequebantur prędicatores euangelizantes. Et hoc multũ conuenit litterę, ſ. venit Ioannes ad vos in via iuſtitiæ, & non credidiſtis ei, publicani autẽ, & meretrices crediderunt ei, quaſi di-
C cat, ſicut veniente Ioanne vos noluiſtis ei credere, ſed publicani, & meretrices ei crediderũt, ita & veniente Meſſia ſimili modo vos non credetis ei, & publicani & meretrices credent illi, & ſic præcedent vos in regno Dei. i. in fide vel ſtatu aut cognitione Meſſiæ, hoc autẽ erat ad magnũ opprobriũ principũ ſacerdotum ſcribarũ, ſeniorum, & Phariſæorũ, ad quos peritia, & obſeruãtia legis pertinebat, ſ. quia totum bonũ quod Iudęi expectabant, & ad quod lex dirigebat, erat Meſſias. Illi ergo eſſent ſimpliciter maiores, qui potiores eſſent apud Meſſiam, ſed Chriſtus dicit, ꝙ præcedent publicani, & meretrices in hoc principes, & alios, ideo erat magna confuſio ipſorum, cùm ipſi in lege, & eis, quæ ad Deũ erant, præcipui erant, & tales videri volebant, & iſte eſt vetus ſenſus. Sic dicit Rabanus: Poteſt autẽ regnum Dei Euangelium,
D vel Eccleſia prius intelligi, in quo gentes Iudæos præcedunt, quia citius credere voluerunt, & ſimiliter publicani, & meretrices citius credere voluerunt quàm principes, & tamen ex iſto verbo Chriſti nõ tollitur, quin principes ſacerdotum, & ſcribæ, & Phariſæi, & ſeniores aliquando credituri eſſent, ſed innuitur, ꝙ pręcederent eos publicani in credendo, nam totus Iſrael aliquando conuertetur. Sic dicit Origenes, ſcilicet: Per hoc autem non excluditur, quin Iudęi aliquãdo intrent in regnum Dei, ſed cùm plenitudo gentium intrauerit, tunc omnis Iſrael ſaluus fiet.

Quomodo ſit verum, quòd venit Ioannes in via iuſtitiæ. Quæſt. CLXXV.

E QVæritur, cùm dicatur, ꝙ venit Ioãnes in via iuſtitiæ, quomodo ſit hoc verum. Aliqui dicunt, ꝙ iuſtitia accipitur pro Chriſto, qui eſt iuſtitia ſempiterna. Dan. 9. c. Vngatur ſanctus ſanctorum, & adducatur iuſtitia ſempiterna. Et etiã vocatur ſol iuſtitiæ. Ioannes autẽ venit in via iuſtitiæ, i. ad oſtendendum Chriſtũ. Sic dicit Rabanus, Viam iuſtitiæ Ioannes prędicãs venit, quia Chriſtum, qui conſummatio legis eſt digito monſtrauit. Sed dicendum, quòd iſta expoſitio eſt diſtorta. Nam Chriſtus arguens nunc Iudæos procedebat ex eis, quæ erant, illis nota vt non poſſent reſpondere rationi eius, & tamen non erat notum principibus ſacerdotum, quòd Ioannes venerat ad oſtendendum Meſſiam: quia tunc cùm ipſum oſtendiſſet Ioan. 1. capit. crederent ipſum eſſe Meſſiam, quod neque totus Populus credebat, &

tamen iſta quæ nunc dixit Chriſtus, ita erant nota omnibus Iudæis, quod neque principes ſacerdotum, & cæteri, qui erant hoſtes Chriſti potuerunt ea negare. Ideo non intelligitur, quod ſic venerit Ioánes in uia iuſtitię idest iuſtus exiſtens: ſed quod cóuerſatio ſua erat valde iuſta, & hoc valde adiuuare debebat, vt dicta eius reciperentur. Sic dicit Chryſo. Venit Ioánes in via iuſtitiæ ſic manifeſta, vt conuerſatio eius venerabilis, peccatorum corda concuteret.

Dicendum, quòd iſta expoſitio eſt magis ad propoſitum quàm præcedens, & tamen neque iſta ſufficit, quia Chriſtus exprimit quaſi cauſam quare credere debebát, ſcilicet quia venit in via iuſtitiæ, & tamen ſic accipiendo non erat cauſa credendi: quia Ioannes non prædicabat id, quod agebat, quod prædicabat non agebat: ipſe quippe prædicabat baptiſmum, & pęnitentiam ſed baptiſmum ipſe non ſuſcipiebat: aut ſaltem non ſuſceperat antequam prædicaret. Etiam pęnitentiam, non agebat, quia nulla peccata egerat: vita autem ſua erat auſtera nimis, & hanc tenendam ab alijs non prædicabat, neque aliquem ad hoc exhortabatur, & ita videtur, quod veniſſe in via iuſtitiæ non erat cauſa vt crederetur ei, cùm non prædicaret illam iuſtitiam, quam operabatur, ſed aliquid aliud. Et tamé magis debebat referri ad id, quod prædicabat quàm ad id, quod agebat: cùm id, quod prędicabat credendum erat. Secundò patet hoc, quia ſi Chriſtus vellet oſtendere per hoc diſpoſitioné Ioannis quantum ad ſe, non diceret eum veniſſe in via iuſtitiæ: quia iuſtitia, medium nominat, & virtutem neceſſariam: nó quidem excellentiam, quæ eſt quaſi extremum: ſed diceret, quòd venit Ioannes in abundantiſſima ſanctitate. Sic dixit ſupra 11. ſcilicet: Venit Ioannes non manducans neque bibens, & dicunt quòd dæmonium habet, & tamen non manducare, neque bibere non erat ſolùm iuſtitia, ſed aliquid maius quàm iuſtitia, quod ad excellentiſſimam ſanctitatem pertinebat: ideo non diceret Chriſtus eum ſolum iuſtum: ſed extolleret virtutes ſuas debita laude, ſicut quando vocauit eum non manducãtem, neque bibentem, & maiorem inter natos mulierũ, ſupra 11. Vocando autem eum iuſtum nihil plus de eo, quàm de aliquo alio homine dicit, quia quilibet obligatur eſſe iuſtus.

Io. nihil p̄dicabat niſi iuſtit. & ỹño.

Dicendum igitur, quòd per hoc Chriſtus innuit conditionem doctrinæ Ioannis, & vult diſtinguere doctrinam Ioannis à doctrina ſua, idest Chriſti: Ioannes enim venit in via iuſtitiæ, idest prædicauit ea, quæ ad iuſtitiã pertinebant. Nam dixit, pęnitentiam agite: Nominat enim pęnitentiam ceſſationem à malo, & ſatiſfactioné de præteritis malis, & hoc Ioannes prædicabat, dicens: Facite fructus dignos pęnitentiæ. ſup. 3. cap. ſed ceſſatio à malo, & ſatiſfactio de malis factis pertinent ad rigoré iuſtitiæ, & ſunt de neceſſitate: ideo Ioannes nihil prædicabat niſi iuſtitiam. Etiam quantum ad ea, quæ in particulari explicabat, prædicabat iuſtitiam. Nam quærentibus ab eo publicanis quid facerent, dixit eis: nil amplius, quàm vobis conſtitutũ eſt. Et militibus dicentibus; quid faciemus, ait: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: contenti eſtote ſtipendijs veſtris. Omnia hæc iuſta ſunt, & vltra iuſtitiam nihil addidit, ſed talia dixit, qualia quilibet ex rigore iuſtitiæ agere debet: baptiſmũ quoque, qui non videbatur neceſſarius, non prædicauit vt baptiſmum gratię, ſed vt baptiſmum iuſtitiæ, quia nó erat ille baptiſmus ad remiſſionem peccatorum, ſed ad agendum pęnitentiam. Et ita vocant eum Euangeliſtæ baptiſmum pęnitentiæ: via autem Chriſti fuit totaliter via gratiæ: quia non prædicauit homines iuſtificandos ex operibus, ſed ex fide, & per baptiſmum, neque impoſuit hominibus aliqua opera agenda, niſi ea, quæ de iure naturali erant, ad quæ homines erant obligati, etiam ſi Christus nullam legem dediſſet: & tunc vitam æternã promiſit: Hęc autem eſt gratia, ſcilicet quod non obligãdo nos ad aliqua opera ſpecialiter per fidem remittãtur nobis peccata, & detur vita æterna. Credere enim nullius difficultatis eſt. Ioannes autem poſuit operum difficultatem, & non promiſit ex illis vitam æternam dandam: ſed dixit: Appropinquabit regnũ cęlorum: quæ

Quod diſcrimina ſit inter Chr. ſtũ et Moyſen.

F non eſt promiſſio, ſed diſpoſitio ad eum, qui hæc promittere, & dare debebat, & talis modus differétiæ ponitur inter Chriſtum & Moyſen. Io. 1. c. ſ. Lex per Moyſen facta eſt: gratia auté, & veritas per Ieſum Chriſtum data eſt, idest Moyſes nõ fecit aliud, niſi dare legé, per quam obligabantur homines ad opera, & non dabat eis, neque promittebat vitam æternam: Chriſtus autẽ fecit gratiã, i. dedit remiſſionem peccatorum, & gratiã contulit, & vitam æternã promiſit, non obligãdo homines ad aliqua opera ſpecialiter, & ita Chriſtus poſuit inter ſe, & Ioanné duas differentias. Prima eſt ex conditione perſonarũ, ſ. vitæ ſuæ, ſecunda ex conditione doctrinę, prima ponitur ſup. 11. ſ. venit Ioannes non manducans neq; bibés: venit autem filius hominis manducans, & bibens: i. vita Ioannis fuit valde auſtera circa cibum, & potum: ita vt

G videretur non manducare neque bibere, ſ. non q nihil manducaret, ſed q non manducabat neque bibebat id, quod alij homines. Filius hominis fuit mãducans, & bibens, ſ. erat vita ſua mediocris concordans vitæ aliorum hominũ in cibo, & potu. Secunda differentia erat ex parte doctrinæ, & iſta partim ponitur hic, ſ. venit Ioannes in via iuſtitiæ, ſ. prædicans mandata iuſtitiæ, ſ. quæ ex iuſtitia obligamur ſeruare, & nullam gratiam promittés, neque faciens: Chriſtus autem venit non quidem prædicans iuſtitiam, aut opera, ſed remiſſionem peccatorũ ex gratia per mortem ſuam, & ſaluari nos ex fide illius. Intantum autem iſta differunt; quòd lex Moyſi non poſuit, aut Ioannes nos iuſtificari niſi per ea quę agimus, & hoc eſt iuſtitia, quia per nos ipſos acquirimus bonum: Chriſtus autem ponit nos iuſtificari nó ex aliquo opere:

H neque iubet illa fieri, ſed ex morte ſua, & iſta eſt gratia: quia ex ſuo iuſtificamur ſine labore noſtro. Et iſtud de conditione doctrinæ Ioánis erat valde ad propoſitum Chriſti. Chriſtus enim dixit principibus ſacerdotũ, Phariſæis ſcribis, & ſenioribus, quod publicani, & meretrices pręcederent eos in regno Dei, i. in ſuſcipiendo fidé Chriſti, & Euangelium, & tranſeundo ad Eccleſiam militantem, & hoc probat ſic, ſ. venit ad vos Ioannes in via iuſtitiæ, eſt medium decurtatum, & eſt ſenſus: Ioánes prædicabat vobis ea, quæ ad iuſtitiam pertinebant: ea autem quæ pertinent ad regnum cęlorum, & prædicauit Meſſias non pertinét ad iuſtitiam, ſed ad gratiam. Difficilius eſt autem credi id, quod ad gratiam, quàm id, quod ad

I iuſtitiam pertinet: idest facilius creditur, q ego ex operibus proprijs iuſtificer, & per illa ſatisfaciam de peccatis, quàm q ſine operibus meis, ex gratia ſola, per opus alienum, tollantur mihi peccata: & tamen Ioanne prædicante opera iuſtitię non credidiſtis ei, ſed meretrices, & publicani crediderunt; ergo à fortiori prædicante Meſſia id, quod ad gratiam pertinet, non credetis, ſed publicani, & meretrices potius credent, ſicut in Ioanne fecerũt, ergo publicani, & meretrices præcedent vos in regnum Dei, quod Chriſtus dixit, & probare intendebat. Et iſte eſt verus ſenſus, & conueniens deductio.

Quomodo eſt verum, quòd principes ſacerdotum, & cæteri non crediderunt Ioanni. Quæſt. CLXXVI.

K QVæritur quomodo eſt verum, q principes ſacerdotum, & ſeniores, & ſcribæ, & Phariſæi non crediderunt Ioanni, quia potius videtur, quòd crediderunt

3 ei. Nam ſupra 3. cap. ponitur, quòd baptizabantur ab eo, ſcilicet: Videns autem Ioánes multos Phariſęorum, & Sadducęorum venientes ad baptiſmum ſuum, dixit eis, progenies viperarum, quis oſtendit vobis fugere à ventura ira? facite ergo fructus dignos pęnitentię, & ita baptizabantur ab eo, quia aliàs non fugerent à ventura ira. Aliqui dicũt, quòd Chriſtus loquitur hic contra principes ſacerdotum, & ſcribas, & ſeniores ſolùm, vt patet, hic, & Mar. 11. & Luc. 20. contra Pharisęos autem nihil loquitur. Et ita Phariſęi receperunt baptiſmum Ioannis, quod hic non negatur, principes autem, & ſcribæ, & ſeniores non ſuſceperunt illum, vt hic dicitur, & non eſt contra hoc quod dicitur ſupra 3. cap. quia ibi non dicitur, quòd veniebant ad baptiſmum Ioannis niſi Phariſæi, & Sadducæi, non autem principes, & ſcribæ

& ſe-

& ſeniores. Sed dicendum, quòd nõ ſtat: quia de ſcribis,
qui ſunt legiſperiti dicitur hic, quòd non fuerunt bapti-
zati. Et de Phariſæis dicitur ſupra 3. quòd baptizati fue-
runt: tamen Luc. 7. dicitur, quòd Phariſæi non fuerunt
baptizati, ſcilicet: Phariſæi autem, & legiſperiti conſiliũ
Dei ſpreuerũt in ſeipſos non baptizati ab eo, ideſt à Ioan
ne. Alij dicunt, ꝙ Phariſæi etiam nulli baptizati ſunt ſi-
cut neque principes, & alij, ſcilicet ſcribæ, ſeniores, & ita
de omnibus illis eſt generale hoc, ſcilicet quòd non cre-
diderunt Ioanni. Cum autem dicitur ſupra 3. cap. quòd
vidit illos Ioannes venientes ad baptiſmum ſuum, di-
cunt, quòd veniebant ad baptiſmum, & tamen poſtea
mutabant propoſitum, & non baptizabantur.

Dicendum, ꝙ non ſtat, ſed verè baptizabantur Pha-
riſæi. Primò patet, quia ſi non baptizarentur non diceret
littera, quòd videbat eos Ioannes venientes ad baptiſ-
mum ſuum, ſed ſolùm quòd videbat eos venientes, ergo
verè baptizabantur. Secundò, & efficacius, quia dicitur
ibi, quòd dicebat illis Ioannes: Genimina viperarum,
quis demonſtrauit vobis fugere à ventura ira? Et hoc
erat per baptiſmum, & pœnitentiam. Si autem haberent
animum baptiſmum ſuſcipiendi, & euntes ad Ioannem
mutarent illũ, & nõ baptizarentur, nõ diceret illis Ioan
nes, quòd fugiebant à ventura ira: ſed potius, quòd dete-
riores efficiebantur, & digniores ira ventura, cum ſpiri-
tum bonum à Deo datum contemnerent, ſicut dicitur
Luc. 7. quòd ſpreuerunt in ſeipſis conſilium Dei non ba-
ptizati à Ioanne. Tertiò, & euidentius, quia dicebat illis
Ioannes: Facitè ergo fructus dignos pœnitentiæ & ly, er-
go, eſt nota illationis, ſcilicet ex quo ſuſcepiſtis baptiſmũ,
qui eſt baptiſmus pœnitentiæ facere fructus dignos pœni-
tentiæ, & tamen non imponebatur pœnitentia agenda,
niſi eis, qui baptizabantur, quia ex hoc, ꝙ baptizabãtur
ſumebant propoſitum pœnitendi cum confiterentur pec
cata ſua in baptiſmo, ſup. 3. & Mar. 1. c. Alij ergo dicunt,
ꝙ verum eſt, quòd aliqui de Phariſæis baptizati fuerãt,
ſed ita pauci erant, quòd videbantur quaſi nulli, ita vt
abſolutè diceretur, quòd non baptizabantur. Sed dicen-
Aliorũ dum, quòd non ſtat: quia ſupra 3. cap. dicitur: Videns au
reſpõſio tem Ioannes multos Phariſæorum, & Sadducæorum ve
ad qõ- nientes ad baptiſmum ſuum: ergo non erant pauci. Ali-
tũ quæ- ter ergo dicendum, & poteſt dici vno modo, quòd licèt
ſtionis. Phariſæi, qui baptizabantur multi eſſent abſolutè loquẽ
Cõfut. do, quia non erant ſolùm duo, vel tres: tamen cõparan-
1. Doc. do ad totam multitudinem Phariſæorum pauci erant,
reſpõſio & ita videbatur quaſi nulli baptizarentur. Secundò po-
ad quæ- teſt dici, & melius, ꝙ de Phariſæis multi baptizati fue-
ſitũ q. runt, ſed non omnes. & propter illos quotcunque eſſent,
qui non fuerunt baptizati, ſtat increpatio, & non eſt cõ-
trarietas. Nam ſupra 3. ca. dicitur, quòd videns Ioannes
2. Doc. multos Phariſæorum venientes ad baptiſmum ſuum: ſed
reſpoſio Luc. 7. dicitur, quòd legiſperiti, & Phariſæi ſpreuerunt
ad quæ- conſilium Dei in ſe non baptizati à Ioanne: & ita quot-
ſitum. quot illi eſſent, qui nollent baptizari, erat verum dici,
quod ſpreuerunt Phariſæi Dei conſilium non baptizati à
Ioãne. Et eſt redargutio illorum. De principibus autem
ſacerdotum, ſcribis, & ſenioribus an aliqui fuerint bapti
zati, non apparet quia ſupra 3. non exprimitur niſi de
Phariſæis: & Sadducæis, poteſt tamen ſatis dici, ꝙ aliqui
de illis baptizati fuerunt: quia tamen non oẽs, neque ma
ior pars, increpãtur quaſi nequaquam fuerint baptizati.

Aliam parabolam audite. Homo erat paterfamilias,
Mar. *qui plantauit vineam, & ſepem circundedit ei, & fodit*
12.a *in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eam agri-*
Luc. *colis, & peregre profectus eſt. Cum autem tempus fru-*
20.b *ctuum appropinquaſſet, miſit ſeruos ſuos ad agricolas, vt*
acciperent fructus eius. Et agricolæ apprehenſis ſeruis
eius, alium ceciderunt, alium occiderunt alium verò la-
pidauerunt. Iterum miſit alios ſeruos plures prioribus,
Infra *& fecerunt illis ſimiliter. Nouiſſimè autem miſit ad eos*
22.a *filium ſuum, dicens: Verebuntur fortè filium meũ. Agri-*
colæ autem videntes filium dixerunt intra ſe: Hic eſt
hæres: venite occidamus eum, & habebimus hæredita-
tem eius. Et apprehenſum eum eiecerunt extra vineam,
& occiderunt. Cum ergo venerit Dominus vineæ, quid fa-

A *ciet agricolis illis? Aiunt illi: Malos malè perdet, & vi-*
neam ſuam locabit alijs agricolis, qui reddant ei fru-
ctum temporibus ſuis. Dicit illis Ieſus: Nunquam legi- *Pſ.117.*
ſtis in ſcripturis. Lapidem, quem reprobauerunt ædifi- *Mar.*
cantes, hic eſt factus in caput anguli: A Domino factum *12.a*
eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris. Ideò dico vobis, *Lu.20.c*
quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti fa- *Mar.*
cienti fructus eius. Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtũ, *2 5*
confringetur, ſuper quem verò ceciderit, conteret eum. *12.a*
Et cum audiſſent principes ſacerdotum, & Phariſæi pa- *Luc.*
rabolas eius, cognouerunt, quòd de ipſis diceret. Et quæ- *19.g*
rentes eum tenere timuerunt turbas quoniam ſicut pro- *10.c.&*
phetam eum habebant. Et reſpondens Ieſus, dixit iterum *22.a*
in parabolis eis, dicens. *Io.7.b.*
& g. &
B *Aliam parabolam.* Hic oſtenditur, ꝙ principes ſacer- *8.c*
dotum, ſcribæ, & ſeniores impugnauerunt Chriſtum in
ſua perſona: cùm ſupra eum impugnaſſent in doctrina,
Et diuiditur in duo, quia primò ad oſtendendum pro-
poſitum ponit quãdam parabolam. Secundò confirmat
ſuum propoſitum per ſcripturam, ibi. *Dixit illis Ieſus,*
nunquam legiſtis. Circa primum dicitur. *Aliam pa rabo-*
lam audite. Verba Chriſti ſunt ad principes ſacerdotũ,
ſcilicet, dixi vobis vnam parabolam de duobus filijs, au
dite nũc aliam. *Homo erat paterfamilias.* Ideſt quidám
homo, qui domum habebat, & familiam. Nam etiam ſi
quis non habebat filios, ſi tamen domum, & familiã ha-
bet, vocatur paterfamilias, quem Ariſt. vocat rectorem
œconomiæ. *Qui plantauit vineam.* Non multum diffe-
rebat, an plantaret, vel emiſſet ab alio, vel iure hæredita-
C rio ſuſcepiſſet, dum tamẽ poſſideret eam: & tamen quia
ad ſenſum parabolæ magis hoc conuenit, dicitur ꝙ plan
tauit eam: etiam quantum ad parabolam aliquid perti-
net, ſ. quia tanto magis ille vineam amabit, quanto plu-
res labores circa eam expendit *Et ſepem circundedit ei.*
Ideſt poſuit ei vallum in circuitu, hoc non erat ſolùm ad
diſtinguendum ab alijs prædijs, quod fit per limites: ſed
potius ad cuſtodiam, ne facile ſit in vineam introire ad
tollendum fructus: & loquitur Chriſtus ad modum ter-
ræ Chanaam, in qua conſuetudo eſt ſic vineas ſepe cir-
cundare. Sic dicitur Iſa. 5. Vinea facta eſt dilecto meo
in cornu filij olei, & ſepſit eam, ideſt ſepem ei poſuit, &
apparet. quod ſit ſepes iſta ad cuſtodiã, quia dicitur ibi-
dem: Oſtendam vobis quid faciam vineæ meæ auferam
ſepem eius, & erit in direptionem. *Et fodit in ea torcu-*
D *lar.* Erat vinea magna, & ideo in ea conſtructum eſt tor-
cular, in quo vuæ torquerentur, & exprimeretur vinum.
Et ædificauit turrim. Scilicet in vinea iſta erat domus
fortis, in qua morarentur agricolæ, & etiam erat ad de-
fenſionem vineæ. *Et locauit eam agricolis.* Ideſt tradidit
eam cultoribus, qui eam colerent, & fructus eius pro ſe-
ipſis haberent, & darent domino certam partem illorũ,
vel omnes fructus ſibijpſis acciperent, & domino pẽſio-
nem pecuniariam annuam ſoluerent: vel quòd dominus
acciperet omnes fructus, & colonis daret pecuniam pro
labore. Nam in hoc non differt, quia quidquid domino
detur pro vinea ſiue de fructu, qui in vinea naſcitur, ſiue
pecunia, appellatur fructus vineæ. *Et peregre profectus*
eſt. Ideſt receſſit Dominus de regione illa. *Cum autem*
tempus fructuum appropinquaſſet. Scilicet fructuũ, qui
E colliguntur in vinea, ideſt tempus vindemiæ, vel tempus
fructuum, ideſt recipiendi annuam penſionem, qui vo-
cantur fructus vineæ. *Miſit ſeruos ſuos.* Ideſt famulos,
ſcriptura enim omnem famulatum vocat, ſed ſtrictè ſer-
uus non eſt niſi quilibet non eſt, neque libertus, neque
libertinus. *Ad agricolas.* Scilicet ad alios, quibus vinea
locata erat ad annuam ſolutionem. *Vt acciperent fru-*
ctus eius. Ideſt redditus ſiue in fructu vineæ ſiue in pe-
cunia. *Et agricolæ apprehenſis ſeruis eius.* Non ſolùm ſol
uere noluerunt, ſed etiam ea magna contumacia iniu-
rias contulerunt ſeruis, qui petebant fructus. *Alium ce-*
ciderunt. Ideſt vnum percuſſerunt. *Alium occiderunt.*
Ideſt inferentes ei mortem. *Alium lapidauerunt.* Siue
occidentes, ſiue ſolùm lapidibus vulnerantes. *Iterum*
miſit alios ſeruos. Scilicet in ipſo anno vel in alio ad col-
lectionem ſequentium fructum. *Plures prioribus.*

Hoc fecit vt timerent agricolæ mittere manum ad illos. *Et fecerunt illis ſimiliter*. Scilicet lapidando, occidendo, & percutiendo eos. *Nouiſſime autem miſit ad eos filium ſuum*. Scilicet filium Domini eorum. *Agricolæ autem videntes filium*. Ideſt cognoſcentes illum eſſe filium eius. *Dixerunt intra ſe*. Ideſt intra ſe, nam intra ſe dicunt, quod in ſola cogitatione verſãnt. Inter ſe dicitur quod inter aliquos communi conſilio ventilatur: ſed dicitur intra ſe, ideſt non dixerunt hoc agricolæ ad filiũ Domini ſui. *Hic eſt hæres*. Scilicet, quia filius, & ſi filij, & hæres, ad Ro. 8. & ad Gal. 4. *Venite occidamus eum*. Inter ſe ventilabant agricolæ iſtud conſilium, ſicut fratres Ioſeph dixerunt: ecce ſomniator venit, venite occidamus eum. Gen. 37. c. *Et habebimus hæreditatem eius*. Scilicet iſto mortuo nemo eſt ad quem hæreditas iſtius pertineat: & ſic nemo requiret eam, ſed nos manebimus poſſeſſores. *Et apprehenſum eum eiecerũt extra vineam*. Scilicet, quando venit ad petendum fructus vineæ, erat intra vineam, & noluerunt coloni eum ibi occidere, ſed eiecerunt de vinea, & foris occiderunt. *Et occiderunt*. Hunc nõ percuſſerunt ſicut aliquos de nuncijs: quia iſte erat hæres, & ſi ſuperuiueret repeteret hæreditatẽ: ideo occiderunt, vt nemo eſſet, qui peteret. *Cum ergo venerit dominus vineæ*. Hucuſque narrauit Chriſtus parabolam: nunc quærit ſententiam à principibus, ſuppoſita narratione, & dicit. Cùm venerit dominus, ſcilicet, erat dominus abſens in peregrinatione, & aliquando venturus eſt ad vineam ſuam, in qua filium, & ſeruos eius occiderãt. *Quid faciet*. Ideſt, quam pęnam inferet. *Agricolis ſuis*. Scilicet, quibus locauit vineam ſuam. *Aiunt illi*. Scilicet principes ſacerdotum Chriſto reſpondent. *Malos male perdet*. Ideſt agricolas, qui mali ſunt perdet, ideſt deſtruet, occidet male, ideſt crudeliter per tormẽta exquiſita: quia iam grauia ſcelera commiſerunt. *Et vineam ſuam locabit alijs agricolis*. Scilicet, licèt illi agricolæ mali fuerunt, & in vinea occiderunt filium eius, & propter vineam, non ob hoc demolietur vineam, ſed tradet eam alijs, qui eam colant. *Qui reddant ei fructum temporibus ſuis*. Ideſt debiti, ſcilicet, non ſint contumaces, & ſuperbi ſicut priores, ſed diligenter annuam penſionem ſoluant.

Cui fuerit propoſita iſta parabola de vinea locata. Quæſt. CLXXVII.

QVæritur, de iſta parabola vineæ locatæ cui fuerit propoſita. Dicendum, ꝙ fuit propoſita principibus ſacerdotum, ſcribis, & ſenioribus. Et patet primò, quia præcedens parabola fuit propoſita illis; vt patet ex litera eius, & tamen continuato ſermone dicitur: Aliam parabolam audite: ergo videtur, quòd ad eoſdẽ loquebatur: quia aliàs nihil exprimeretur, quòd loquebatur ad alios, vel ſaltem ex modò locutionis appareret. Secundò patet quia finita parabola, dicitur infra in litera: Cùm audiſſent principes ſacerdotum, & Phariſæi parabolas eius, cognouerunt, quòd de ipſis diceret: ergo ad iſtos loquebatur Chriſtus, & ipſi reſponderunt. Tertiò patet, quia Chriſtus propoſuit iſtis parabolas, vt ipſi reſpondentes condemnarentur ex ore ſuo: & tamen ipſe non intendebat condemnare niſi principes, ſcribas, Phariſæos, & ſeniores, & non populares ergo non fuit propoſita parabola niſi illis, & ipſi ſoli reſponderunt. Patet hoc, quia dicitur infra in litera, quòd principes ſacerdotum audientes parabolas, cognouerunt, ꝙ de ipſis diceret, & quærentes eum tenere timuerunt turbas. Et ita iſti ſoli condemnati ſunt ex parabolis non autem turbæ, quia ſi contra illas etiam fuiſſet aliqua iſtarum parabolarum, indignarentur contra Chriſtum, & non ſolùm non defenderent ipſum contra principes, & Phariſæos, ſed potius ipſi etiam eum impugnarent: ergo contra ſolos principes, ſcribas, Phariſæos, & ſeniores propoſita eſt parabola, & ipſi reſponderũt. Sed obijcietur quia Luc. 20. dicitur: cœpit autem dicere ad plebem parabolã hanc: homo plantauit vineam, &c. ergo non fuit dicta parabola principibus, ſed plebi. Dicendum, ꝙ non fuit parabola iſta dicta ad plebem, & contra ipſam, ſed prin-

F cipibus dicta eſt, & contra eos. Nam cùm parabolæ cõcluſio ſit dura, ſi fuiſſet dicta contra populum, iraſcerentur populus: ſed non ſolùm non iratus eſt, ſed etiam defendebat Chriſtum contra principes. Et propter populũ non auſi ſunt principes impugnare Chriſtum nocendo ei: ergo non erat contra plebem. Dicendum igitur, quòd non dicitur fuiſſe dicta ad plebem, quaſi eſſet cõtra plebem, aut ad plebem, ideſt, præſente ſola plebe. Nam primum non ſtat, quia ſi contra plebem eſſet, iraſceretur plebs: quæ tamen non iraſcebatur, ſed ſacerdotum principes iraſcebantur, & dicebant eſſe contra ſe dictas parabolas, infra in litera. Secundum etiam non ſtat, quia ſi ſola plebs eſſet præſens; quando diceretur iſta parabola, non audirent eam principes ſacerdotũ: & tamen audierunt eã, quia dicitur infra in litera, ꝙ audiẽtes principes G iſtas parabolas cognouerunt, ꝙ de ipſis diceret. Sed dicitur, quòd dicta eſt parabola iſta ad plebem, ideſt, præſente plebe. Nam ſimul erat plebs Chriſtum audiens, & principes ſacerdotum, à quibus Chriſtus iſta quærebat, & ita etiam præcedens parabola poterat dici ad plebem dicta: & iſtum modum loquendi tenet ſpecialiter Lucas contra modum loquendi Matthęi, licèt non contra ſententiam eius. Sic patet ſupra 3. cap. vbi dixit Matthæus, quòd videns Ioannes multos Phariſęos, & Sadducęos venientes ad baptiſmum ſuum, dixit illis: Progenies viperarum, quis demonſtrauit vobis fugere à ventura ira? Et tamen Luc. 3. dicitur: dicebat Ioannes ad turbas, quę exibant, vt baptizarentur: Genimina viperarum, quis oſtendit vobis fugere à vẽtura ira? & ſic quod Matthęus dixit eſſe dictum ad Phariſęos, & Saducęos: dixit Lucas H dictum eſſe ad turbas. Sed manifeſtum eſt, quòd Ioannes non diceret hoc ad omnes turbas, quia iſtud erat verbum improperij, & pertinebat ad doloſos, ſed non erat hoc in omnibus popularibus: Phariſęis autem hoc optimè conueniebat: ideo debet intelligi dictum Luc. ꝙ dicebat hoc Ioãnes ad turbas, ſ. præſentibus turbis, & tñ verbum nõ dirigebat niſi contra Phariſęos, & Sadducęos.

Ad quid Chriſtus nunc propoſuit iſtam parabolam. Quæſt. CLXXVIII.

QVæritur, ad quid Chriſtus nunc propoſuit iſtam parabolam. Dicendum, quòd ad increpationem principum ſacerdotum, ſcribarum, Phariſęorũ, & ſeniorum: quod patet infra in littera, ſ. audientes prin I cipes parabolas eius cognouerunt, ꝙ de ipſis diceret. Sed dicetur ad quid voluit iſtam parabolam nunc proponere, quia iam aliam propoſuerat de duobus filijs, per quã condemnauerat eos. Dicendum, ꝙ hoc fuit propter duo. Primò ad maiorem condemnationẽ, erant enim digni graui condemnatione, ſed magis condemnatur quis quando bis condemnatur, quam ꝙ ſemel: ſic dicit Chryſ. Poſt priorem parabolam aliam ponit, vt oſtendat eorũ accuſationem eſſe maiorem, & venia indignam. Secundò, & præcipuè, quia iſta cõdemnatio eſt ſuper alia re. Nam in præcedenti parabola oſtenderat Chriſtus principes, & alios iudicandos grauiter, quia doctrinam Ioannis non receperant, & conſequenter neque eius doctrinam reciperent, aut ad eam tardi venirent. Hic autem oſtẽdit eos grauius puniendos, quia eũ in perſona ſua occiſuri erãt: K ipſe enim erat hæres quem extra vineam eiectum occiderunt: & ideo prænunciauit eis hic, ꝙ regnum Dei auferretur ab illis, & traderetur alteri genti, ſed in præcedenti parabola minus erat, quod inferebatur eis, ſcilicet, quòd præcederent eos publicani, & meretrices ad regnum Dei, & ipſi quoque poſſent ire illuc.

Quare Chriſtus propoſuit hoc principibus ſacerdotum, & cur in parabolis. Quæſt. CLXXIX.

QVæritur, quare Chriſtus propoſuit hoc principibus ſacerdotum, & quare in parabolis.

Ad primum dicendum, ꝙ fuit ad condemnationem principum, & vt condemnatio eſſet apertior, debuit eſſe ex ore ipſorũ, ſed hoc nõ poterat eſſe, niſi proponeretur

eis

eis quæſtio, & reſponderent: & ex ipſorum reſponſione ſequeretur id, quod Chriſtus contra eos diceret: ideo conueniens fuit, ꝙ ipſis proponeretur: & etiam ad hoc ſunt conuenientes omnes rationes factæ ſupra quæſt. 171. Nam ſi fuit conueniens, quòd præcedentem parabolam de duobus filijs, quæ minorem faciebat increpationem, proponeretur principibus, vt ibidem oſtenditur: à fortiori iſta, quæ maioris erat increpationis, debuit proponi eis, vt ex ſua reſponſione magis arguerentur, & confunderentur. Ad ſecundum dicendum, ꝙ conuenientius fuit proponi in parabola quam aliàs. Et hoc primo propter conditionẽ rei, de qua agitur. Significatur.n. in hac parabola, ꝙ principes ſacerdotum occiſuri eſſent Chriſtum, & ob hoc auferretur eis totus ſtatus veteris teſtamenti, ſed dicere apertè, ꝙ illi erant occiſuri eũ, non decebat: nunquam.n. tam clarè locutus eſt, licèt aliquando diceret eis, quæritis me interficere, vt Io. 8. ca. Et tamen nunquam dixit: Ego ſum occidendus à vobis: ideo dixit hoc in parabola. ſ. ꝙ filium Domini extra vineam occiderunt. Secundo fuit propter eos, vt ſuſtinerent audire. Si enim ſine parabola loqueretur, diceret illis ſtatim malum apertè, & fortè illi non ſuſtinerent, neque vellent reſpondere: & ita non reſpondentibus eis non fieret tam efficax confuſio: ideo debuit eſſe parabola, quam à principio non intelligerent, & ideo reſponderent iuxta conuenientiã parabolæ, & ex reſponſione tunc Chriſtus eos confunderet: ſic dicit Chryſo. In parabolis eorum pars vocat, vt non intelligant, quomodo aduerſus ſeipſos ſententias dicerẽt. Tertiò fuit, vt minorem indignationem conciperent contra Chriſtum. Nunc enim propoſita re iſta in parabola, quando tandem agnouerunt contra ſe dictam parabolam, tam vehementer indignati ſunt, ꝙ quærebant Chriſtum occidere, ſed timuerunt turbam: vehementius igitur exardeſcerent, ſi ſine parabola aperte ea, quæ hic habentur illis diceret: ideo melius fuit in parabolis dicere: aliæ etiam cauſæ, quæ habentur ſupra q. 172. poſſunt ad hoc applicari, quia ſunt eiuſdẽ dubij.

Quare dicitur quòd homo, qui vineam plantauit ſepem circundedit ei &c. Quæſt. CLXXX.

QVæritur de homine, qui vineam plantauit, quare dicitur, ꝙ fecit omnia hæc circa illam. ſ. ꝙ plantauit eam, ſepem circundedit ei, fodit in ea torcular, & ædificauit turrim. Dicendum, ꝙ propter duo: primò ex ratione parabolæ: ſecundò ex ratione ſignificationis. Circa primum ponuntur iſta ad oſtendendum iſtam vineã fuiſſe electiſſimam, & factum eſſe in ea quidquid pertinet ad excellentiam alicuius vineæ, vt ex hoc aſſeratur, ꝙ dominus eius nimis ad eam afficeretur: & conſequenter non ſineret eã perire in manibus malorum colonorum, tria.n. ex parte parabolæ poſſunt colligi in iſta nobilitate vineæ. Primum multitudo fructuum: nam non expenderet dominus tãta circa vineam aliquam, quam inutilem, vel paucorum fructuum crederet. Secundò diligentia domini in mittendo nũcios ad requirendũ fructus talis vineæ: nam cum tanta multitudo fructuum ex ea ſperaretur, nõ erat incõueniens, imò rationabile mitti ſeruos ſæpe ad procurandũ fructus illius vineæ, & poſt ſeruos mittẽdi filium, quia fortè iſta erat melior poſſeſſio, quã dominus ille habebat. Tertiò executio dura domini contra colonos. Nam ſi vinea paruę vtilitatis eſſet, fortè non curaret dominus illam requirere de manu colonorum ad dandum alijs: quia tamẽ excellens erat, cũ primi coloni malè ſe in ea habuerint, debuit dñs curam illius agens tollere primis colonis, & dare alijs. Sicut reſponderunt principes ſacerdotum: ſed iſta non ſequerentur, quæ ad parabolam pertinent, niſi oſtẽderetur iſta vinea tam excellens: ideo debuit poni excellens. Iſta autẽ ſunt, quæ faciũt eam excellentem: nihil.n. aliud videtur poſſe addi, quod illam excellẽtiorem faceret præter hoc, ꝙ diligenter procuraretur in cultu annuo, qui erat cura colonorum, quib. locata erat vinea, ſimilia autem ponũtur Iſa. 5. vbi de alia vinea excellenti agitur, & ponuntur hæc eadem ad oſtendendum illius nobilitatem. Dicitur enim, ꝙ vinea fuit dilecto meo in cornu filij olei,

A & ſepſit eam: & lapides elegit ex illa, & plantauit eam electam: & ædificauit turrim in medio eius, & torcular extruxit in ea. Et factis iſtis nihil eſt quod fieri poſſet ad nobilitatem vineę. Nam dicitur Iſa. 5. poſt iſta: Quid eſt, quod vltra facere debui vineæ meæ, & non feci? quaſi dicat, nihil manet faciendum, omnia autem iſta ponuntur hic: ideo hæc poſuit Chriſtus ad oſtendendum eſſe vineam excellentem. Sed obijcietur, ꝙ aliquid aliud ponatur Iſa. 5. quod hic non ponitur. ſ. lapides elegit ex illa, & plantauit eam electam.

Dicendum, ꝙ iſta ſubintelliguntur hic: Eligere lapides eſt colligere illos ne in vinea multi ſint, quia fortè terra illa, in qua vinea plantata eſt, erat lapidoſa, & multitudo lapidum oberat ad bonitatem vineæ: ideo collegit ex ea lapides, vt non eſſent ibi lapides, vel non eſſent B tot, plantare eam electam eſt plantare de bono germine, ſcilicet vt palmites, qui poſiti fuerunt, vt primordia plantarum, & vitium eſſent optimi, ſcilicet de germine laudabili. Hæc autem ſubintelliguntur hic. Nam quod de collectione lapidum dicitur, fortè non fuit in hac vinea neceſſarium: vt ſi terra, in qua plantata eſt non erat lapidoſa, de plantatione electa non oportuit exprimi. Nam qui talia faciebat vineæ ſuæ, cum ipſe plantaret eam, non plantaret niſi de optimo germine, niſi eſſet inſipiens. Secundum principale erat quantum ad rationes ſumptas ex ſignificatione parabolæ: ſic enim omnia iſta dicta ſunt, quia ille, qui paterfamilias eſt, omnia hæc fecit circa hoc, quod vineam ſuam appellat. Quidquid enim ſignificatur per omnia hæc, quæ de vinea dicuntur, fecit paterfamilias circa illam, vt apparebit ex C applicatione expoſitionis: & fuit cõueniens poni, vt videatur quantum appreciaret illam vineam, qui talia circa eam exercuit. Secunda cauſa eodem modo applicatur, ſcilicet, quòd propter hoc miſit nuncios ſuos ad colonos huius vineæ, quia fructus, quem dominus vineæ in vinea requirebat, erat tam precioſus, quòd nuncios, ideſt viros clariſſimos ad procurandum illum rationabiliter mittere debuit, & nouiſſimè filium ſuum nuncium miſit pro vinea hac moriturum, quod non faceret niſi vinea iſta precioſa valde eſſet in oculis Dei. Tertia etiam cauſa conuenienter applicatur, ſcilicet vt mortuo Chriſto filio Dei pro vinea, non negligeret dominus vineam: ſed expulſis prioribus colonis, ideſt illis qui tenebãt principatum in ſtatu veteris teſtamenti, induceretur alius ſtatus vineę, & eſſent alij coloni, ideſt principes, & alius D modus ſtatus, & principatus quàm prius, & non negligeret Deus vineam ſuam, quam fortè negligeret niſi fortè eſſet aliquid excellens: ſed quia tam excellentem eam plantauerat, curam illius egit, vt alios ei colonos daret etiam poſt filij ſui mortem.

Quare dicitur de illo domino, qui locauit vineam agricolis, quòd peregrè profectus eſt. Quæſt. CLXXXI.

QVæritur, quare dicitur de illo domino, qui locauit vineam agricolis, quòd peregrè profectus eſt. Dicendum, quòd hoc dicitur tam propter rationem metaphoræ, quam propter ſignificationem. Quantum ad primum patet, quia dato, ꝙ ea, quæ in metaphora recitantur non fuerint realiter, oportet quòd ſint veriſimilia, & E tamen non erant veriſimilia, quæ habentur hic: niſi diceretur, quòd dominus profectus eſſet peregre: nam ſi maneret in regione illa, in qua erat vinea, non auderent agricolæ occidere ſeruos, qui iuerunt ad petendum fructum vineæ, & tamen occiderunt: ideo videtur, quòd vel dominus erat valde impotens, quem agricolæ non timebant, quaſi nihil mali eis inferre poſſet: aut non erat in regione illa. Secundò, quia dato, quòd agricolæ non timerent eum, non erat veriſimile, quòd eſſet in regione illa: nam occiſis primis ſeruis, qui iuerant pro fructibus, non erat veriſimile, quòd mitteret dominus alios ſeruos: ſed quòd ipſe iret ad occidendum agricolas, & tollendum eis vineam. Miſit tamen alios ſeruos, & illi etiam occiſi ſunt, & tandem miſit filium, & ille etiam fuit occiſus: ergo videtur, ꝙ abſens erat dominus, & non poterat venire ad ſtatim prouidendum.

Secundò, & principaliter quantum ad rationem ſignificationis parabolæ conuenit, quòd dominus ſit abſens, vel peregrinetur, quia dominus vineæ Deus eſt, qui peregrinatur a nobis: non quidem per localem abſentiam, cùm vbique verè ſit, ſed quia non ſe hic nobis oſtēdit per omnia, ſicut aliquando oſtenſurus eſt: ipſe quippe iudex eſt omniū, quæ rectè, & praue aguntur, & quia pro bonis non ſtatim retributionē reddit, neque pro malis pœnam, videtur quaſi abſens eſſe: erit autem præſens, quando omnia adducet in iudiciū, & pro omnibus retribuet, & verū eſt, quòd Deo abſente iſta fiunt, quia ſi ipſe quaſi prius pro malis, ſtatim pœnam inferret, non fierent omnia mala, ſed quia raró pro peccato pœnam hic infligit aut ſaltem non ſtatim, audent mali committere quæcunque grauia. Sic dicitur Eccleſi. 8. Etenim, quia non cito contra malos profertur ſententia, abſque vllo timore filij hominum perpetrant mala. Et ita etiam in alijs parabolis Deus ſignificatur eſſe abſens quandiu eſt præſens ſæculum. Sic patet infra 25. & Mat. 13. & Luc. 19. de homine, qui peregrè profectus eſt, & tradidit ſeruis ſuis talenta, vt negociarentur in eis, & ita quandiu negociatio eſt, abſens eſt ille, & tamen negociatio durat quandiu eſt præſens ſæculum, & vita iſta durat, ideo Deus abſens iudicatur a nobis quandiu manemus hic, & ſic dominus vineæ rectè peregrinatus eſt. Alias dicitur, dum iſta contra ſeruos ſuos, & filium fiebant, nam tunc non inferebat eis pœnas, quas pro his exceſſibus inferre debuit.

Quomodo ſtat littera, quoniam Euangeliſtæ videntur ſibiinuicem repugnare. Quæſt. CLXXXII.

QVæritur, quomodo ſtat littera, quia videntur Euāgeliſtæ ſibiinuicem repugnare. Nam dicit hic Matthæus, quòd agricolæ apprehenſis ſeruis alium ceciderunt, alium lapidauerunt, alium occiderunt, & Marcus dixit, quòd miſit ad agricolas ſeruū, qui apprehenſum eum ceciderunt, & dimiſerunt eū vacuum, & iterum miſit ad illos alium ſeruum, & illum capite vulnerauerunt, & contumelijs affecerūt, & rurſus alium miſit, & occiderunt illum, & plures alios quoſdam cædentes, alios occidentes.

Nonnullorū reſponſio ad quæſitū q. Aliqui nituntur ſoluere hanc contrarietatem, quod idem Matthæus dicat, quod Marcus, ſcilicet, Matth. breuius dixit hic, & obſcurius: Marcus autem expreſſius. Et quòd ſit ſenſus, quòd dominus miſit ter pro fructu vineæ ſeruos, & quarto loco miſit filium, & in qualibet vice mittebat vnum ſeruum, & ita tunc intelligetur, ſicut refert Marcus ad litteram: Mar. 12. capitulo ſcilicet, quòd prima vice miſit vnum ſeruum, & illum ceciderunt, ideſt percuſſerunt relinquentes vacuum. Secūda vice miſit vnum ſeruum, & illum coloni capite vulnerauerunt. Et tertia vice miſit alium, & illum occiderunt. Quarto loco miſit filium, & dicunt, quòd Matthæus omnes iſtas tres miſſiones poſuit indiſtinctè, quaſi eſſet vna miſſio, dicens; miſit ſeruos ſuos ad agricolas, & agricolæ apprehenſis ſeruis, alium ceciderunt, alium lapidauerunt, aliū occiderunt, ideſt, ſeruum, qui fuit prima vice ceciderūt. In ſecunda vice lapidauerunt. In tertia vice occiderunt. Sed dicendum, quòd non ſtat iſte ſenſus, quia neceſſe eſt præter iſtos tres nūcios alios eſſe miſſos, & alijs vicibus, quia poſtquam dicitur de iſtis tribus, quòd alium ceciderūt, alium lapidauerunt, alium occiderunt, ſequitur ſtatim: Iterum miſit alios ſeruos plures prioribus, & fecerunt illis ſimiliter, ergo non deſignantur per illos tres omnes miſſi, & omnes miſſiones. Item etiam non conſonat verbis Marci, quia poſtquā ille poſuit de tribus ſeruis miſſis ſubiunxit, ſcilicet, & plures alios, quoſdam verò cædentes, alios occidentes, ergo non ſolùm miſſi fuerunt tres ſerui per tres vices. Dici ergo poteſt quadrupliciter, vno modo, quòd quater ſolùm miſit dominus ad colonos, ter miſit ſeruos, & quarta vice filium. Et tunc dicendum, quòd in qualibet vice non miſit vnicum ſed multos, & omnes ſeruos primæ vicis ceciderunt, ideſt, percuſſerunt dimittendo eos inanes, & omnes de ſecunda vice lapidauerunt afficientes contumelijs, vel capite vulnerauerunt, vt Marcus dicit. Et omnes de tertia

F vice occiderunt, & tunc ſtat planè littera iſta, ſcilicet, quòd cùm dicitur alium ceciderunt, alium lapidauerūt, alium occiderunt, non referatur ad eandem vicem, ſed ad omnes, ideſt, modi iniuriarū inflicti in omnibus vicibus fuerunt iſti. Secundò poteſt dici, quòd iuerint in qualibet trium vicium multi ſerui, & inferebant eis in qualibet illos tres modos iniuriarum, & hoc magis conſonat litteræ huic in ſuperficie, quia cùm dicitur, quòd miſit ſeruos, ſequitur, quòd agricolæ apprehenſis eis alium ceciderunt, alium lapidauerunt, alium occiderunt, ſcilicet, in eadem vice. Et ſequitur ibi: Iterum miſit alios ſeruos plures prioribus, & fecerunt illis ſimiliter, ideſt, ſeruis ſecundæ vicis fecerunt ſicut primis, quoſdam cedendo, alios occidendo. Tertiò poteſt accipi, quòd miſit dominus ad agricolas non ſolùm qua-
G ter, ſed etiam pluries, & inſuper, & in qualibet vice mittebat vnum ſeruum, & ita Marcus, & Lucas qualibet vice vnum ſeruum referunt miſſum, ſed alias vices nō numerant, ſed dicit Marcus, & alios plures, quoſdam verò cædentes, alios verò occidētes, ideſt, in alijs vicibus præter tres miſit ſeruos, & in qualibet vnum, & de illis miſſis quoſdam occidebant, quoſdam ſolùm percutiebant: ſed huic ſenſui nō multum conſonat littera iſta, eo quòd dicit, iterum miſit alios ſeruos plures prioribus: & tamen nō eſſet comparatio pluralitatis, ſi in qualibet vice mitteretur vnus, ſed neceſſe eſt poni aliquam vicē, in qua mitterentur multi. Quartò ergo videtur melius dicēdum, ſcilicet, quòd ſerui miſſi fuerunt ſaltem ter, aut quater, & filius in nouiſſima vice ſcilicet quarta, & in qualibet miſſi fuerint multi ſerui, & de illis aliqui cæderentur, ali-
H qui lapidarentur, aliqui occiderentur, & hoc in qualibet vice, & illud colligitur ex Matthæo, & Marco ſimul ſumptis, addendo vni, quod in alio inuenitur, & deficit ei: Matthæus enim ponit ſolùm duas miſſiones, & ſupplenda eſt alia, quia tam Marcus quam Lucas ter ponunt ſeruos miſſos, sed Matthæus breuitatis cauſa omiſit vnā miſſionem, non quidem illam negans, ſed tacens. Marcus & Lucas ponunt, qualibet vice vnum ſeruū miſſum, & ſupplendū eſt, quòd multi eſſent, cùm Matthæus ponat eſſe multos, & Marcus, & Lucas hoc taceant. Et maximè hoc apparet, quia ſtatim vt Marcus dixit de tribus ſeruis miſſis tribus vicibus, adiunxit ſcilicet, & alios quidem plures, alios quidem cædentes, alios occidentes ſcilicet, quòd cum illis tribus fuerunt alij. Et tamē poſuit Marcus, qualibet vice vnum ſeruum non quidem, vt vni-
I cum oſtenderet, ſed ad duo fecit.

Primò, vt ex numero ſeruorum oſtendat numerum miſſionum, quaſi eſſent tres miſſiones, & non ſolùm tres ſerui.

Secundò, vt ex hoc numero oſtendat & numerum iniuriarum: tripliciter enim iniuriam ſuſcipiebant ſerui, ſcilicet quidam occidebantur, quidam cædebantur, alij lapidabantur. Conſiderandum autem, quòd circa hoc non eſt inconueniens, ſi aliqua diuerſitas inueniatur in modo referendi Euangeliſtarum, quia intentio eorū ſolùm eſt dicere, quòd ille dominus vineæ miſit multos ſeruos, & ſæpe ad colonos, & intulerunt eis iniurias, & non dederunt de fructibus quidquam, & in hoc quidam plura quàm alij dicunt, Lucas autem breuius, quam alij retulit, & quia quidquid dicant verum eſt, neceſſe eſt il-
K lam expoſitionem veriorem eſſe, quæ includat id, quod omnes ſimul dicunt, vt ex eis fiat vna plena narratio, & iſta videtur eſſe in quarto modo ſupra poſito, quæ colligitur ex Marco & Matthæo. Sed obijcietur, quòd adhuc Lucas diſcordat a Marco, nam dicit primum ſeruū fuiſſe cæſum, & inanem dimiſſum, ſecundum antē cæſum, & contumelia affectum, & in his bene conſonat Marco, ſed tertium dicit vulneratum, & eiectum, Mar. aūt dicit occiſum. Dici pōt vno modo, quòd idem ſignificant ambo, ſcilicet, quòd ille ſeruus occiſus eſt ab agricolis, vt Marcus expreſſit, Lucas aūt dicit vulneratum, & verū eſt, ſed vulnera illa fuerūt ad mortē, & ita fuit occiſus, & hoc ſignificat inquantum dicit, quòd eiecerunt eum, ſ. mortuū eiecerūt de vinea. Aliter pōt dici, quòd in qualibet vice multi ſerui ibāt, vt Matthæus hic aſſerit, & in poſterioribus plures quā in prioribus, & de illis ſeruis quoſdā ſolùm vulnerabant,

baot, alios occidebant, alios lapidabant, vt etiam Mattthæus aſſerit, & ita in illa tertia vice aliquis ſeruus fuit occiſus, vt Marcus vult: & aliquis vulneratus, & de vinea eiectus, vt Lucas aſſerit.

Quare dicitur, quòd paterfamilias miſit filium ſuũ ad agricolas nouiſſimè. Quæſt. CLXXXIII.

QVæritur, quare dicitur, quòd paterfamilias miſit filium ſuum ad agricolas nouiſſimè.

Dicendum, quòd hoc fuit tam propter metaphoram, quàm propter ſignificationem. De metaphora ratio eſt, quia dominus vineæ ſæpe miſerat ſeruos, ſcilicet, ſaltem ter, & illos expulerant, & dimiſerãt vacuos: & ideo vel penitus ceſſare debebat a miſſione, vel mittere alium, aut alios excellentiores: nam quotquot ſeruos iam mitteret, veriſimile erat vacuos remitti, & iniuriam recipere. Cogitauit ergo mittere filium, qui honorabilior erat, & huic fortaſſis reſponderent cum fructibus. Sed obijcietur, quòd incautè vel imprudenter agebat paterfamilias: nam cùm agricolæ tot ſeruos ab eo miſſos occidiſſent, timere debebat, ne filium quoque occiderent.

Dicendum, quòd pater rationabiliter potuit filium mittere, eo quòd non erat veriſimile, quòd taliter ad filium reſpicerent, ſicut ad ſeruos. Et hoc expreſſit paterfamilias, dicens: Verebuntur filium meum, ideſt, timebunt eum, vel reuerentiam ei exhibebunt.

Quantum ad ſenſum metaphoræ erat præcipua ratio, quòd filius mitteretur, quia vinea iſta talis erat, ad fructus cuius requirendum, non ſolùm ſerui mittẽdi erant, C ſed etiam filius Dei: nihil enim illi facerent, niſi filius Dei mitteretur, cuius vinea eſt: ideo nouiſſimè poſt ſeruos ipſe mittitur, vt pro requirendo fructu vineæ moriatur, & iſta fuit cauſa, quare non in Principio miſit filium, ſed in fine, vt videntes peſſimi agricolæ mala, quæ in ſeruos domini exercuerant, erubeſcerent & a filio abſtinerent: ſic dicit Chryſoſto. Quare autem filium non confeſtim miſit? reſpondet, vt ex his, quæ ad alios fecerant, ſeipſos accuſarent, & furorem dimittentes verecundarentur.

Quomodo paterfamilias dixit: Verebuntur filium meum. Quæſt. CLXXXIV.

QVæritur, quomodo paterfamilias dixit: Verebuntur filium meum. D

Dicendum, quòd ad metaphoram pertinet cauſa, & ad ſenſum metaphoræ. De primò patet, quia a principio miſſi fuerant ſerui, qui erant perſonæ nullius honoris, & ita non erat mirum, quòd nullus eis exhiberetur honor, filius autem erat honorabilis, quia erat hæres, & filius domini: ideo veriſimile erat, quòd erubeſcerent faciem eius, & honorarent ipſum.

Secundò, quia magis timerent in filio, quàm in ſeruis: nam occiſis ſeruis poterant ſperare veniam aliquam a domino vineæ, ſed occiſo filio, nulla venia cogitari poterat: ideo agricolas veriſimile erat, non audere mittere manum in filium. Et iſta fuit cauſa, quare occiſis tot ſeruis, & vulneratis adhuc dominus vineæ auſus eſt mittere filium, quaſi nihil mali paſſurum. Quantum ad ſignifi- E cationem metaphoræ cauſa accipitur aliter. Aliqui enim dicunt, quòd Deus, qui eſt iſte paterfamilias mittens filium ſuum, dixit, verebuntur filium meum per ironiam ideſt certum eſt, quòd non verebuntur, ſed ſicut occiderunt ſeruos, ita & illum occident. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia cùm iſtud ponatur hic, tanquã cauſa mittendi filium, ſcilicet, verebuntur eum, non diceretur per ironiam, ſed vel totaliter taceretur, ne obſtaret ei, quod in littera ponitur, vel poneretur vt cauſa miſſionis. Alij ergo dicunt, quòd Deus miſit filium ſuũ ſciens quid peccatores acturi erant circa eum, & tamen dixit, verebuntur filium meum: quia licèt quidã non veriti ſunt eum, ſcilicet illi, qui Chriſtũ crucifixerunt: tamẽ alij agnoſcentes eum crediderunt in ipſum, & de iſtis intelligitur. Sic dicit Origenes: Illud quidem, quod ait, verebuntur fi-

A lium meum, videtur eſſe impletũ in illis Iudæis, qui intelligentes Chriſtum crediderunt in eum. Alij dicunt, quòd hoc dicitur ex parte Dei, verebuntur filiũ meum: non quaſi Deus neſciret quid in Chriſto filio ſuo futurum erat, cũ dicatur, quòd Chriſtus ſciebat omnia, quæ ventura erant ſuper eum, Ioan. decimo octauo capitulo, ſed quia oſtendit, quid homines agere deberent, nam licet verum eſt, quòd illum occiſuri erant, tamen non decebat hoc fieri, ſed potius, quòd eum nimis venerarentur, & ob hoc dicit: verebuntur filium meum, ideſt, quia filius meus eſt, deberent eum valde vereri, & honorare. Sic dicit Chryſoſtomus: Hoc dicit annuncians quid fieri debebat, quoniam oportebat eos verecundari, per hoc enim vult oſtendere peccatum eorum magnum, & omni excuſatione priuatum. Alij dicunt, quòd Deus ſciens, B quid paſſurus eſſet Chriſtus, non dixit affirmatiue non verebuntur filium meum, quaſi ex hoc videretur iniecisse neceſſitatem ſic faciendi, ſed dixit verebuntur, quia licèt ita futurũ erat, quod non vererentur, tamen in poteſtate eorum erat vereri. Sic dicit Hieronymus: Quod dicit, verebuntur filium meum, non de ignorãtia venit. Quid enim neſcit paterfamil. qui hoc loco Deus intelligitur, ſed ſemper ambigere dicitur Deus, vt libera voluntas homini reſeruetur. Iſti duo modi vltimi reſpondendi ſunt conuenientes.

Quare dixerunt agricolæ, hic eſt hæres, venite occidamus eum. Quæſt. CLXXXV.

C QVæritur, quare dixerunt agricolæ, hic eſt hæres, venite occidamus eum, & noſtra erit hæreditas. Quomodo enim hoc credebãt, quia etiam mortuo illo non deuoluebatur ad eos hæreditas.

Dicendum, quòd pertinet ad metaphoram, & ad ſignificationem, de metaphora cauſa eſt, verũ eſt enim quòd non deuoluebatur hæreditas ad colonos mortuo hærede, cùm alij eſſent, qui illi ſuccedere poterãt, & debebãt, & dato quòd aliàs ius aliquod iſtis competere poſſet, eo ipſo quòd occidebant hæredem, priuabantur iure ſuccedendi ei, ſed hoc putauerunt coloni, quia dominus vineæ abſens erat, & fuit multis temporibus peregrè. Loc. 20. & credebant eum non venturum, & ſi nunc occideretur ille, qui hæres erat, putabant quòd nemo alius curã ageret de hæreditate illa, & ita ad eos pertineret. Quantum ad ſignificationem cauſa eſt, quia coloni vineæ iſtius erãt D Principes ſacerdotum, ſeniores, ſcribæ, & Phariſæi, qui honorem, & emolumenta recipiebãt de iſta vinea, cùm omnia iura ſanctuarij reciperent, & multa alia extorquerent, & quando Prophetæ veniebant diſſuadebãt peccata iſtorum, ſed cùm Chriſtus venit, qui erat hæres ad quem vinea pertinebat, ideſt populus, & illum transferre volebat a vitijs prioribus, per quod ſacerdotum Principes, & alij putabant, quòd honor ipſorum & ſtatus minueretur, crediderunt, quòd ſi Chriſtum occiderent, qui erat filius Dei, & ad quẽ pertinebat magis quàm ad præcedentes transferre vineam ad bonum ſtatum, & accipere fructum illius, quòd nemo poſt ipſum veniret, qui eos ſuper peccatis ſuis moleſtaret, ſed manerent in honore, & ſtatu ſuo, & hoc erat fieri ſuam hæreditatẽ, ideſt, quòd pacificè manerent in ea nullo perturbante, & hoc aliquo E modo alludit verbis Caiphæ, ſcilicet, expedit, vt homo vnus moriatur pro populo, ne tota gens pereat. Et illud, Ne fortè veniant Romani, & tollant locum noſtrum, & gentem. Hoc autem erat ſi dimitterent eum liberè agere petendo fructum vineæ, ſcilicet, quòd totus mundus crederent in eum, & tunc venirent Romani, & tollerent locum eorum, & gentem. Ioan. vndecimo capitulo, vt ergo non fieret hoc, voluerunt eum occidere, vt ſic maneret ſibi ſecura vinea, ſcilicet, non crederet mundus in eum, & conſequenter neque Romani tollerent eis locum, & gentem, ſic dicit Chryſoſto. Poſtquam introiuit in templum, & vendentes animalia, quæ ad ſacrificium pertinebant foras eiecit, tunc præcipuè cogitauerunt eum occidere, dicebant enim intra ſe, neceſſe eſt, vt populus per iſtum dimittat conſuetudinẽ hoſtiarum, quæ ad noſtrum pertinent lucrum, & acquieſcat offerre

ſacrificium iuſtitiæ, quod ad gloriam pertinet Dei; & ſic F
iam non erit populus iſte poſſeſſio noſtra ſed Dei: ſi au-
tem occiderimus eum, dum nõ eſt, qui fructum iuſtitiæ
a populo quærat, ſemper durabit conſuetudo offerenda-
rum hoſtiarum, & ſic populus iſte erit ſemper noſtra
poſſeſſio. & hoc eſt, quod dicunt, noſtra erit hæreditas.
Hæc eſt cogitatio communis omnium ſacerdotum car-
nalium, qui non ſunt ſoliciti, quomodo populus viuat ſi-
ne peccato, ſed aſpiciunt quid in Eccleſia offeratur, &
hoc æſtimant ſacerdotij ſui lucrum. Alij dicunt. quod
ſacerdotes dicebant: Et noſtra erit hæreditas, quia vo-
lebant impedire, occidendo Chriſtũ, fidem, quæ in gen-
tibus multiplicanda erat, vt maneret iuſtitia, quæ ex
lege erat ſic dicit Rabanus: Hæreditatem eo occiſo per-
cipere moliebantur Iudæi, cùm fidem, quæ per eum eſt
extinguere, & ſuam magis quam ex lege eſt iuſtitiam G
præferre ac gentibus imbuendis conabantur inſerere.
Sed dicendum, quòd præcedens ſenſus eſt melior: quia
Principes non aduertebant, niſi ad vtilitatem ſuã, quòd
autem iuſtitia legis præcelleret ad fidem quam Chriſtus
prædicabat, nihil attinebat ad eos, ſi nihil aliud inde ſe-
queretur. Item, quia Principes ſacerdotum neſciebant,
an fides gentilibus prædicanda eſſet, quia Chriſto viuen-
te non fuit prædicanda, imò ipſe vetuit prædicari, ſupra
decimo: In viam gentium ne abieritis, & ad ciuitates Sa-
maritanorum ne introieritis, ſed potius ite ad oues, quæ
perierunt, ideo motiuum ſuũ erat, ne auferretur eis ho-
nor, & poteſtas, quæ per Chriſtum videbantur auferen-
da, ſi totus populus in eum crederet.

*Quare ad occidendum heredem eiecerunt eum extra vi-
neam. Quaſt. CLXXXVI.* H

QVæritur, quare ad occidendum hæredem eiece-
runt eum extra vineam.

Dicendum, quòd in hoc videtur eſſe varietas:
quia hic dicitur, quòd apprehenſum eum eiecerunt ex-
tra vineam, & occiderunt: & ita præſupponitur, quod
filius intrauerat in vineam ad petendum fructus, & agri-
colæ volentes eum occidere prius eiecerunt eum de vi-
nea; & tunc foris occiderunt eum: ſed Marc. 12. cap. di-
citur, quòd apprehendentes eum occiderunt & eiecerũt
extra vineam, & ſic innuitur, quòd intra vineam fuerit
occiſus. Sed dicendum, quòd verum eſt, quòd prius eie-
ctus ſit de vinea, & foris occiſus ſit. Primò, quia hoc eſt
veriſimilius, quàm quòd intra vineam eum occiderent. I
Secundò, & efficacius, quia Lucas concordat cum Mat-
thæo. Dicitur enim Luc. 20. cap. & eiectum illum extra
vineam occiderunt. Tertiò, quia omnes doctores co-
nantur reddere cauſam, quare extra vineam occiſus ſit:
ideo oportet intelligi, quod verè fuerit occiſus extra vi-
neam. Cùm autem Marcus dicit quòd apprehendentes
eum occiderunt, & extra vineam eiecerunt: non inten-
dit dicere, ꝙ prius occiderint quàm eiecerint, ſed quòd
occiderint, & eiecerint, licèt ex ordine locutionis potius
deberet dici, quòd prius occiſus fuerit quam eiectus, &
iſta aſſereremus, ſi ſolus hoc Marcus diceret: quia tamen
cõſtat, quod prius fuerit eiectus, quàm occiſus, debet te-
neri ſententia verborum Marci: ſed non ordo eorum.

Suppoſito autem hoc dicendum, quòd cauſa pertinet
ad parabolam, & ſignificationem. De primò dicendum, K
quod fortè agricolæ fecerunt hoc, quaſi oſtendentes non
pertinere hæreditatem ad illum: ideo viuentem illum
foras eiecerunt, & ibi occiderunt. Secundò & melius,
quia fortè agricolæ occidentes illum extra volebant in-
nuere, quòd non occiderant eum, vt euaderent pericu-
lum. Si autem intra vineam occiderent manifeſtum
erat, quòd ipſi eum occidebant, ideo extra occiderunt, vt
aliquam occultationem criminis ſui habere poſſint.

Quantum ad parabolam cauſa fuit, quia Chriſtus ex-
tra vineam ſuam occiſus eſt, & accipiunt quidam vno
modo vineam pro populo. Nam domus Iſrael vocatur
vinea Dei, Iſaia quinto, capitulo. Et quia non fuit occi-
ſus a Iudæis, ſed traditus eſt gentibus ad iudicandũ eum
morti, & exequendum dicitur extra vineam occiſus. Sic
dicit Theo. ſcilicet Fortè magis propriè dici poteſt, quòd
occidit quidem eum populus extra vineam, ideſt extra
manus populi paſſus eſt dominus ſcilicet, quia populus
non proprijs manibus ei necem intulit, ſed tradens eum
Pilato, & gentibus. Secundò exponũt quidam quòd ex-
tra vineam paſſus eſt, inquantum eum alienum a vinea
reputauerunt, ſcilicet, nihil habentem in vinea, & occide-
runt. Sic dicit Origenes: Eiecerunt eum extra vineam,
ſcilicet, tale mihi videtur, quantum ad ſe alienum eũ re-
putauerũt a vinea, & colonis: Et iſta reputatio erat, quòd
non putabant vineam ad eum pertinere, vel quòd eum
aſſerebant nõ eſſe de vinea domini, ideſt, de populo, qui
dicitur vinea translata de Aegypto: Pſalm. 79. ſed quod
erat Samaritanus, & iſte eſt tertius modus. Tertiò ac-
cipiunt aliqui, quòd extra vineam eiecerunt, in quãtum
in ipſis erat expellebant de ſeipſis, compellentes fugere
de populo Dei, & tranſire ad gentes perſequendo eum:
nam licèt ipſe hoc non fecerit propter perſecutionẽ, ipſi
tamen dabant ei occaſionem ad hoc. Sic dixit Dauid
contra Saulem, quia cogebat eum fugere ad terram Phi-
liſthinorum 1. Reg. 26. Si dominus incitat te contra me,
odoretur ſacrificium: ſi autem filij hominum, maledicti
ſunt in conſpectu Domini, qui eiecerũt me hodie, vt non
ſim in hæreditate domini, dicentes vade & ſerui dijs a-
lienis, ſcilicet, dant mihi occaſionem ſeruiendi dijs alie-
nis, eijciendo me de terra. Sic dicit Hierony. Eiecerunt
eum extra vineam, ideſt, extra plebem dicentes, Samari-
tanus es, & dæmonium habes, vel quia quantum in ſe
erat a ſuis eum finibus excludentes gentibus ſuſcipien-
dum dederunt. Quartò accipiunt alij vineam pro ſcri-
ptura. Et dicunt extra vineam, ideſt, extra ſcripturam
occiſum Chriſtum, ſcilicet, quia non credẽtes Iudæi ſcri-
pturæ, quæ de Chriſto teſtimonium perhibebat, Ioan. 5.
occiderunt eum. Sic dicit Theo. Quidam autem per vi-
neam ſcripturam intellexerunt, cui non credentes domi-
num necauerunt, vnde extra vineam, ideſt, extra ſcri-
pturam dicitur dominus paſſus.

Quintò poteſt accipi eiectus extra vineam, ideſt mẽtes
Iudæorum, quæ erant vinea domini, quia prius illi de
mentibus ſuis eum eiecerunt, quam illum occiderent.
Nam non occiderent niſi eieciſſent. Sic dicit Beda, Eie-
ctus extra vineam, & occiſus eſt, quia prius eſt ab infi-
delium corde repulſus, & deinde cruci addictus eſt. Sex-
tò dicendum, quod accipitur extra vineam occiſus, ideſt
extra vrbem, nam extra Ieruſalem paſſus eſt, erat enim
Ieruſalem vinea domini, quia ibi erat templum, & tota
legalis obſeruatio, & extra vrbem eiectus eſt ad occiden-
dum. Nam baiulans ſibi crucem exiuit in eum locum,
qui dicitur Caluariæ locus, Ioan. 19. cap. & hoc Chriſtus
facere voluit, quia ipſe offerebatur pro peccatis noſtris
in hoſtiam Deo, hoſtia autẽ, quæ pro peccato populi oc-
ciditur, extra caſtra crematur. Leui. 4. cap. Ideo Chriſtus,
vt hoc in ſeipſo oſtenderet, voluit extra portam pati. Sic
dicitur ad Hebræ. 13. cap. ſcilicet, Quorum enim anima-
lium infertur ſanguis, pro peccato in ſancta per Pontifi-
cem, horũ corpora cremantur extra caſtra, propter quod
& Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum,
extra portam paſſus eſt, & iſte eſt verus ſenſus. Sic dicit
Theophylactus: Eiecerunt eum extra vineam, ideſt ex-
tra Ieruſalem, extra ciuitatem quippe crucifixus eſt do-
minus, & idem tenet Beda.

*An Chriſtus reſponderet parabolæ, quam propone-
bat, vel principes ſacerdotum, aut alij.
Quaſt. CLXXXVII.*

QVæritur, circa iſtam reſponſionem ad parabolam,
an ipſemet Chriſtus reſponderit parabolæ quam
proponebat, vel reſponderint Principes ſacerdotum,
aut alij.

Dicendum, ꝙ diſcordia quædam apparet in hoc ver-
bis Euangeliſtarũ, quia Matthæus oſtendit hic, ꝙ Princi-
pes reſponderũt, dicentes. Aiũt illi, malos male perdet,
ſed Marcus, & Lucas videntur oſtẽdere, ꝙ Chriſtus potius
reſpõderit ſibiipſi, quia Mar. 12. c. dicitur, ꝙ Chriſtus di-
xit, quid ergo faciet dominus vineæ, & ſequitur, veniet,
& perdet colonos, & ita quæſtio & reſpõſio ſunt eiuſdẽ.

Dicen-

Dicendum videtur, quòd princeps ſacerdotum dixerunt, veniet & perdet colonos, ſicut Matthæus vult. Nam ipſe aſſerit, quòd illi hoc reſponderunt, ideo neceſſe eſt aſſeri, quòd hoc reſponderint: & etiam hoc erat cõueniens ad hoc, quòd ipſi ore ſuo condemnarentur. Ad Marcum autem dicendum, quod etiam Mat. idem ſenſit, ſed locutus eſt breuiter, & oportet ſuppleri, quod illi, ideſt principes hoc dixerunt: nam ait, quid faciet dominus vineę? veniet, & perdet colonos. Illud verò, quid faciet dominus vineę, manifeſtũ eſt, quod dixerit Chriſtus, vt colligitur ex præcedentibus: ſed illud, ſcilicet veniet, & perdet colonos non dicit Marcus quis dixerit, & ideo poterat dici, quod ipſemet Chriſtus, hoc ſibi ipſi reſponderit: vel alius hoc dixerit, qui non exprimatur, & quia Matthæus expreſſit, quis illud dixerit, oportet Marcum exponi per Matthæum.

Secundò dicunt aliqui, quòd verum eſt, quòd principes ſacerdotum hoc reſponderunt, ſicut Matthæus dicit, & tamen Marcus videtur attribuere hoc Chriſto, quia iſta reſponſio eſt vera, & omne verum a Chriſto eſt, cùm ipſe ſit veritas. Ioan. 14. c. ſic dicit Augu. lib. de Concor. Euangeliſta, ſcilicet, & quidem Matthęus illos reſpõdiſſe ſubiungit, atque dixiſſe, malos male perdet, quod Marcus hic non ab ipſis reſponſum eſſe commemorat, ſed dominum poſt interrogationẽ ſuam, ipſum ſibi quodammodo reſpondiſſe: Sed facile poteſt intelligi, vel illorum vocem ita ſubiunctam, vt non imponeretur illi reſponderunt, aut illi dixerunt, ſed tamen intelligeretur, aut ideo reſponſionem iſtam domino potius attributam, quia cum verum dixerunt, & de illis hoc ipſe reſpondit, qui veritas eſt.

Tertiò dicunt alij, quòd verum eſt, quòd Chriſtus reſpondit ſibiipſi ſicut Marcus innuit, & principes reſponderunt hoc Chriſto, ſicut Matthæus expreſſe hic aſſerit, & non eſt contrarietas: quia potuit eſſe, quod Chriſto quærente, quid faciet dominus vineæ, reſponderint ſtatim principes dicentes, malos male perdet. Et poſtquam illi reſponderint Chriſtus reſumpſerit eorum verbum, quaſi ipſe proponat quæſtionem, & reſpondeat. Primũ poſuit Matthæus, ſecundum tenuit Marcus. Sic dicit Chryſoſt. ſcilicet. Non eſt hoc contradictionis, etenim vtraque facta ſunt, quia, ſcilicet, ipſi primò hoc reſponderunt, & poſtea dominus illa iterauit. Sed prima de iſtis tribus poſitionibus eſt melior: Tertia etiam poteſt teneri aliqualiter. Secunda verò non eſt veriſimilis, quia eodem modo omnia vera, quæ aliqui aſſerunt diceretur Chriſtus dixiſſe, & ita tolleretur certitudo hiſtoriarum. Sed adhuc videtur, quòd nulla iſtarum trium poſitionũ ſtet, quòd non ſolum non reſponderunt principes iſtud, ſed potius contradixerunt tali reſponſioni. Sic patet Lucæ 20. ſcilicet. Quid ergo faciet illis dominus vineæ? veniet, & perdet colonos iſtos, & dabit vineam alijs: quo audito dixerunt illi, abſit. Et ita manifeſtè oſtendit Lucas, quòd Chriſtus quæſierit, quid faciet dominus vineę, & ipſemet reſponderit dicens, veniet, & perdet colonos iſtos, & tunc principes audientes ſententiam iſtam eius, dixerint abſit: ideſt non erit ſicut dicis, vel non debet eſſe ſic.

Dicendum, quod poteſt dici vno modo, ſcilicet principes ſacerdotum, ſtatim audientes parabolam conſiderãtes conſequentiam rerum, & non aduertentes quòd cõtra eos diceretur, dixerint veniet, & perdet colonos, ſicut dixit Matthæus, & Marcus, poſtea vero conſiderantes, quod contra eos caderet iſta ſententia, quaſi emendãtes dictum ſuum dixerunt, abſit, ideſt, nõ erit ſic ſicut credebamus, & illud Lucas expreſſit, & ex ambobus plena narratio colligitur, ſic dicit Theophylactus, ſcilicet, Matthæus videtur aliter dicere, quam Lucas, ideſt, dominũ quæſiuiſſe quid faciet cultorib. vineæ dominus: Iudęos verò reſpondiſſe, malos malè perdet. Non eſt autem repugnantia, nam vtrunque factum eſt. Primò enim ipſi promulgauerunt illam ſententiam, poſtea ſentientes, quo tendebat parabola, dixerunt, abſit, ſicut Lucas narrat. Sic etiam dicit Chryſo. Dominus propter hoc eis parabolam propoſuit, vt ipſi non intelligentes contra ſe ſẽtentiam proferrent, ſicut & ad Dauid per Nathan factũ

A eſt, rurſus autem intelligentes contra ſe eſſe, quæ dicta ſunt dixerunt, abſit.

Secundò dicunt quidam, quòd principes vtrunque reſponderunt, ſcilicet, malos malè perdet, vt ponit Matthæus, & etiam abſit. Et ſimul hoc reſponderunt, licet cõtradictiu ſit pro eodem tempore, & tamen primum dixerunt in corde videntes conſequentiam rerum. Secundum dixerunt in ore apertè repugnantes veritati, quia contra eos erat. Primum ergo: quod in corde erat, poſuit Matthæus, ſecundum quod in ore poſuit Lucas, ſic dicit Chryſoſt. Lucas quidem ſecundum reſponſionem eorum narrauit: Matthæus verò ſecundum reſponſionẽ cordis. Nam verè viſibiliter quidem in facie contradixerunt, dicentes abſit, in conſcientia autem ſuſceperunt dicentes, malos malè perdet, ſicut cum homo deprehenſus fuerit in malo, verbis quidem excuſat, intus autem con- B ſcientia recognoſcit.

Tertiò poteſt dici, quod vtraque reſponſio, ſcilicet, malos malè perdet, & abſit, fuerit a Iudæis ore prolata, ſed non ab eiſdem: erant enim aliqui bono animo ſe habentes ad Chriſtum, ſcilicet populares, qui videbant non eſſe parabolam contra eos, & iſti reſponderunt veritatem, dicentes, malos malè perdet: alij qui malè ſe habebant, ad Chriſtum, vt principes ſacerdotum vidẽtes contra ſe eſſe parabolam. dixerunt abſit hoc tenet Auguſtinus lib. de Concor. Euangeliſta. dicens: Sed illud magis mouet, quod Lucas non ſolum eos hoc non reſpondiſſe dicit, verum etiam contrariam retuliſſe reſponſionem. Ita enim narrat, quo audito, ſcilicet, hac ſententia ex ore domini prolata, dixerunt, abſit. Reſtat ergo, vt intelligamus in plebe, quæ audiebat, quoſdam reſpondiſſe illud, quod C Matthæus commemorat, & quoſdam id, quod Lucas dicit, ideſt, abſit, hoc autem ſatis rationabile eſt, quia licèt Chriſtus iſtam parabolam dirigeret contra principes ſacerdotum in condemnationem eorum, vt dicitur infra in littera, & melius Mar. 12. ſcilicet, principes ſacerdotũ & phariſæi quærebant eum tenere, ſed timuerunt turbã, cognouerunt enim, quod ad eos parabolam hanc dixerit, tamen non dicebat præſentibus illis ſolis, ſed etiã toto populo. Sicut dicitur Luc. 20. quod cœpit ad plebẽ dicere parabolam hanc de vinea, & ita tam populus, quàm ſacerdotum principes reſpondere potuerunt, & hoc etiã Auguſtinus ibidem refert. Etiam dicendum, quod prima & tertia reſponſio, circa hoc ſunt conuenientes: ſecunda autem non eſt veriſimilis: nam cùm aliquis reſpõderet aliquid foris, etiamſi teneret aliud interius non te- D ſtaretur euangeliſta eum reſpondiſſe id, quod corde credebat, cum foris contrarium expreſſerit voluntarie ſic reſpondens, ſed limitaret dicendo, quod iſta reſpõderit in corde ſuo, vel exprimeret, quid in ore, & quid in corde reſponderit, ſicut Euangeliſtæ interdum teſtantur de eo, quod in corde eſt, ſicut ſupra in littera de principibus ſacerdotum, ſcilicet, quod dicebant intra ſe, ſi dixerimus de cælo, &c. & tamen Matthæus abſolutè dicit, quod Chriſto quærente quid faciet dominus vineæ, dixerunt illi, malos malè perdet, ideo oportet dici, quod iſta fuerit reſpõſio in voce, & ſic ſecunda reſponſio non multum ſtat, prima autem, & tertia ſatis conuenit, & tamen prima videtur conuenire magis litteræ Matthæi hic, & dictis noſtris ſupra, quia ſupra innuitur, quod Chriſtus loquebatur ad principes ſacerdotum, littera autẽ dicit hic, aiunt E illi: malos malè perdet: ideo videtur de principibus ſacerdotum iuxta primam expoſitionem accipiendum. Si autem velimus tenere tertiam, quam tenet Auguſt. eſt dicendum, quod reſponderunt illi, quibus Chriſtus nunc loquebatur, & quia non ſolum locutus eſt principibus, ſed etiam coram plebe, & ad plebem, vt dicitur Luc. 20. reſponderũt aliqui de plebe id, quod hic dicit Matthęus, ſcilicet, malos malè perdet, poteſt tamen teneri vtraque expoſitio duarum.

Quare iſti reſponderunt malos malè perdet.
Quæſt. CLXXXVIII.

QVæritur, quare reſponderunt iſti, malos malè perdet.

Dicen-

Dicendum, quòd pertinet hoc ad parabolam, & ad ſi-
gnificationem, de parabola manifeſtum eſt. Nā iſti agri-
colæ noluerunt reddere fructus aliquos de vinea, & in-
ſuper occiderant ſeruos, & filium Domini, & ideo pro
primo merebantur, quòd vinea auferretur ab eis, & da-
retur alijs, qui fructum redderent temporibus debitis.
Pro ſecundo digni erant multis ſupplicijs, qui rem iā ſce-
leſtam exercuerant: ita iſti ſequentes rationem vtrunque
diffinierunt, ſcilicet malos male perdet, & agricolas, qui
fuerunt mali in occidendo filiū, & ſeruos dominus per-
det, id eſt occidet malè, id eſt crudeliter, quia multis erant
digni cruciatibus, cùm talia egiſſent. Et vineam ſuam
alijs locauit agricolis, ſcilicet, quia iſti non reddebāt fru-
ctum terræ debitum. Quantum ad ſignificationem dicē-
dum, quòd etiam duo diffinita ſunt contra principes ſa-
cerdotum, & alios qui erant agricolæ huius vineę, pri-
mum, quòd perirent: ſecundum, quòd vinea traderetur
alijs. Peccauerāt enim primò, quia toto tempore hoc no-
luerant reddere fructum iuſtitiæ, neque inducere popu-
lum ad hunc fructum Deo reddendum, ſed auaritiæ ſtu-
debant extorquentes quidquid poterant, & detinentes
populum in hac vmbra cęremoniarum, vt ſemper ipſi
lucra de his caperent. Si quis verò ad veram iuſtitiā hor-
tari vellent, non ſolùm non obtemperabant, ſed & auer-
tebant populum ab eo, vt non crederēt monitis ſalutis:
ne ſic diſcederent a cōſuetudine offerendarum hoſtiarū,
& impenſione ſolum honoris. Secundò peccauerāt occi-
dendo ſeruum, & filium: quia Deus miſerat prophetas
multos ad dicendum & exhortandū, vt auerteretur po-
pulus a malo, & redderet Deo fructum iuſtitiæ: princi-
pes autem ſacerdotum, & ſeniores, & Phariſęi videntes il-
los hortari contra intentionem ſuam, occidebant eos, &
nouiſſimè Chriſtum Dei filium vnigenitum occiderūt.
Pro primo ergo, quòd ablata fuit vinea de manibus iſto-
rum principum, & translatus fuit principatus in alterū
modum, ſcilicet, in modum eccleſiaſticum, vbi non ſunt
principes illi, qui erant in veteri teſtamento, neque ali-
qua emolumenta capiunt. Pro ſecundo fuit crudelis eis
immiſſa hoſtilitas Romanorum, qui comederūt Iacob,
& locum eius deſolauerunt, non ſolùm principes, ſed ēt
totam gentem, quæ inuenta ſuit in Ieruſalem peccatis
ſuis exigentibus, illos comminuit, delentes, occidentes,
vendentes, diſperdentes, & locum ipſum a fundamentis
eruentes, vt implerent verbum Chriſti: Luc. 19. c. quòd
non relinqueretur in Ieruſalem lapis ſuper lapidem. De
hoc dicit Theophylat. Dominus ergo vineæ eſt pater fi-
lij interempti, & ipſe filius interfectus, qui perdet colo-
nos tradens ipſos Romanis, & vineam, id eſt populū da-
bit alijs colonis, id eſt Apoſtolis: perlegas actus Apoſto-
lorum, & inuenies tria millia, & quinque millia repen-
te credentium & fructificantium Deo.

Applicatio iſtius parabolæ in ſpeciali, quo ad ſingulas eius partes. Quæſt. CLXXXIX.

QVæritur, de applicatione parabolæ iſtius in ſpecia-
li. Dicendum, quòd dicitur homo paterfamilias
plantare vineam, & iſte eſt Deus qui planta-
uit vineam ſed vocatur homo tam propter parabolę cō-
uenientiam, quia ille, qui vineam plantaret homo eſſet,
tam propter attributionem. Nam Deus ſolet vocari ho-
mo propter communicationem in actibus rationis cum
homine: & ita Chriſtus loquitur de patre ſuo, tanquā de
homine Io. 8. dicens, quòd non eſt ſolus, ſed pater eſt cū
eo, & in lege ſcriptum eſt, quòd duorum hominum te-
ſtimonium verum eſt, & ita ſe, & patrem ſuum vocauit
duos homines: & etiam dæmon, qui non eſt homo, vo-
catur homo propter communicationē rationis. ſup. 13. c.
inimicus homo ſuperſeminauit zizania. Ille tamen, de
quo Chriſtus intellexit, eſt diabolus, qui ſeminauit ziza-
nia ſuper triticum, de quo dicit Chryſoſt. Homo dicitur
Deus, nomine, non natura, ſimilitudine non veritate: vo-
cauit eum etiam patremfamilias, et rectiſſimè. Nō enim
putauit Chriſtus ſatis eſſe Deum conditorem vineæ no-
minare hominem, niſi & patremfamilias vocaret, quia
paterfamilias curam gerit familiæ, & eſt nomē poteſta-
F tis, regiminis, prouidentiæ, & ſolicitudinis. Et hoc fuit
conueniens Deo in præſenti: nam inquirendo fructus,
ex vinea quærit, & ſeruos, & filium mittit, ſolicitudinem
de vinea habet, & ideo prouidentia eius oſtenditur, ad
quam deſignandam debuit vocari paterfamilias vineam
plantauit: quæ autem ſit vinea iſta multi variant, & ta-
men non videtur eſſe alia vinea, niſi populus Iudęorum,
ſic enim ſcriptura ſolet eum vocare vineam. Pſalm. 79.
Vineam de Aegypto tranſtuliſti, id eſt populum Iſrael, &
Iſa. 5. vbi ponitur parabola cantici contra vineam dicit
Propheta exponens ſe, vinea domini exercituū domus
Iſrael eſt, & viri Iuda germen delectabile eius. De hoc
dicit Ambroſius ſuper Lucam: Plerique autem varias ſi-
gnificationes de vineę appellatione deriuant, ſed euidē-
ter Iſa. vineam Domini Sabaoth domum Iſrael eſſe me-
morat. Dicitur, quòd plantauit eam, & rectè. Non enim
G ab alio donatam accepit, aut emit, ſed plantauit, quia po-
pulum Iſrael Deus condidit. Etiam ipſe fecit primò, vt
eſſet ſibi in vineam, quando dando legem accepit eū in
populum, & vt ipſe eis eſſet in Deum. Exod. 19. c. & non
fuerat ante hoc populus ille vinea alicuius, quia nulli ſpe-
cialiter fuerat ſubditus, ſed ipſe ab origine iſtum populū
ſibi ſeparauit, & Abraham, qui fuit caput ſeparans gen-
tem hanc à cæteris populis: vel dicitur, quod plantauit
vineam, quia plantare ſignificat radices in terra ponere:
Deus autem ſic fecit firmiter ponendo Iſraelitas in terra
Chanaan, & ideo plantaſſe eos dicitur. Sic accipitur.
Pſalm. 79. ſcilicet, vineam de Aegypto tranſtuliſti, eieci-
ſti gentes, & plantaſti eam. Dicitur, quòd ſępe circun-
dedit eam, quod aliqui de muro vrbis accipiunt: nam,
vt dixi ſup. q. 89. Chriſtus extra vineam paſſus eſt, id eſt,
H extra Ieruſalem: & ita ſepes vineę murus vrbis fuit, qui
ex ſpeciali Dei dono factus eſt: nam per captiuitatē Ba-
bylonicam rupto, & deiecto toto muro ad terram, non
potuit obtineri licentia ad reficiendum, & inſtaurādum
ſine ſpeciali Dei munere: Neemias enim orabat, & lu-
gebat, & ieiunabat, vt Deus daret gratiā obtinendi hęc à
Dario rege, ſiue Artaxerſe: Neemiæ. 1. & 2. c. & dedit ſi-
bi dominus gratiam, vt inter quatuor iuuenes ſapientes
ſententia eius eſſet excellentior, & ita rex dixit ei, quod
peteret quod vellet, & petiuit, quòd ædificaret muros Ie-
ruſalem, & cōceſſum eſt. 2. Eſdr. 4. c. etiam in inſtauratio-
ne fuit magna difficultas, quæ ſine Dei dono non pote-
rat ſuperari impedientibus omnibus vicinis eorum in-
ſtaurationem hanc, ita vt medietas eorum faceret opus,
& medietas teneret lanceas eſſentq; armis accincti, Nee-
I miæ 4. c. & ideo Deus ſpecialiter dicitur dediſſe muros
Iſrael, id eſt, ſepem. Alij volunt, quòd ſepes dicatur cuſto-
dia Angelorum, quia præter hoc, quòd cuilibet viro, id
eſt animæ datur vnus Angelus, vt ait Hieronymus, dan-
tur populis Angelis, qui ſunt cuſtodes populorum, & re-
ſpiciunt ad bona publica: & ita Iudæi habuerunt cuſto-
diam Angelicam: erat quippè Michael vnus de principi-
bus ipſorum. Dan. 10. c. Gabriel quoque agebat cauſam
ipſorum contra principem Perſarum, eodem capitulo,
de hoc dicit Hieronymus: Sepem circundedit ei, id eſt
murum vrbis, vel Angelorum præſidia. Alij dicunt ſepē
præſidia, quæ recipiebat populus iſte ex meritis patrum
iuſtorum, qui in eo fuerant, ſic dicit Chryſoſtomus: Se-
pem intellige cuſtodiam patrum iuſtorum, qui tanquam
murus facti ſunt populo Iſrael. Alij vt Nicolaus accipiūt
ſepem pro clauſura legis ſub determinatis præceptis: qd
K etiam intelligi ſatis poteſt: ſed potius Deus ponit hic ea,
quæ pertinent ad beneficium, quàm ad arctationem.
Sed dicetur, quomodo Deus ponit hic tanquam benefi-
cium cuſtodiam Angelorum, quia hoc generale eſt, &
omnibus hominibus, & populis Deus hoc concedit, ſi-
cut de gente Perſarum patet: erant enim illi idolatræ,
& tamen Deus dederat illis Angelum principem, qui
procuraret negocia eorum contra principes Iudæorum.
Dan. 10. c. Dicendum vno modo, quòd etiam de eis, quæ
naturaliter habentur, gratiarum actiones reddēdę ſunt.
Nam iſta naturalia vocamus, quia omnibus conceduntur:
Deus tamen nobis illa liberè, & non ex neceſſitate
aliqua donat: de omni autem tali gratiarum actio red-
denda eſt, vita enim communis eſt omnibus: & tamen

de

de vita eſt reddenda gratiarum actio, quia in manibus eius eſt flatus noſter. Dan.4. Et mala, & bona, quæ viuentes patimur, & recipimus. Pſal.30 In manibus tuis ſortes meæ ſunt. Secundo poteſt dici, quòd licèt dare Angelos cuſtodes ſit commune: tameo dare Angelos, qui multū, aut parum cuſtodiant, eſt ſpeciale. Quidam enim valde cuſtodiuntur, ita vt nulla mala ad eos penetrent. Alij verò tam remiſsè cuſtodiuntur, quod videntur pęnitus deſtituti: Deus autem Iudæis conceſſerat Angelos, qui eos ab omni malo illæſos ſeruarent, quamdiu in cultu Dei manere vellēt iuxta illud Pſal.90. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis. In manibus portabunt te, nè fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Et ſi contingat cadere eum, qui ſic cuſtoditur, adhuc Angeli obſeruant, nè cadens lædatur. Pſal.36. Apud dominum greſſus hominis dirigetur, & viam eius volet, cùm ceciderit non collidetur, quia dominus ſupponit manum ſuam. Erat igitur magnum beneficium, quòd Deus tales Angelos cuſtodes Iudæis daret. Dicitur vltra, quòd ædificauit in ea torcular: aliqui eſſe volunt Prophetas torcularia, quia ſpiritu Dei quaſi quodā muſto pleni erant. Sic dicit Hilarius, ſcilicet Prophetas quaſi quædam torcularia aptauit, in quos muſti modo quædam vbertas Sancti Spiritus feruentis influeret. Alij verba Dei torcularia dicunt a torquendo, quia torquetur homo illa cuſtodiendo Pſal.16. Propter verba labiorum tuorum ego cuſtodiui vias duras. Sic dicit Chryſoſtom. Torcular eſt verbum Dei, quod cruciat hominem cōtradicente natura carnis. Alij pro altari accipiunt quod in templo erat, velut in quo torculari ſanguis omnium immolandorum animalium fundebatur, & ita accepit Hiero. & Beda, & eſt conueniens modus: vel Prophetis, vt ſupra dictum eſt, accipitur, quia ſicut in torculari exprimitur ſuccus, quem vua tenet, ita & in prophetis doctrina legis magis exprimebatur. Turrim quoque ædificauit, q̄ aliqui volunt eſſe templum, quod intra vineam, ideſt, vrbem Ieruſalem erat, ideſt, in loco eminentiori, & eu̇ā in modum turris formatum, ſic dicit Chryſoſt. Turris eſt templum, de quo dicitur per Michęam, & turris nebuloſa filiæ Syon. Alij accipiunt per turrim excellentiam legis: nam reddebatur populus valde excellens habendo talem legem. Sic dicitur Deut.4.c. ſcilicet: Quæ eſt alia gens ſic inclyta, vt habeat ceremonias iuſtaque iudicia, & vniuerſam legem, quam ego proponam hodie ante oculos veſtros? vel quia turris eſt alta, & eſt ad ſpeculādum inde aliquid: ita Iudæi per legem poterant ſpeculari aduentum Christi. Sic dicit Hilarius, in turre eminētiam legis extruxit, quæ in cœlum ex ſola egreſſa proueheret, & ex qua ſpeculari Chriſti poſſet aduentus. Alij autem aliter ea accipiunt permutando aliqua de dictis: Sic ait Hieronymus: Vinea domus Iſrael eſt, ſepes eſt cuſtodia Angelorum: lacus lex, turris templum, agricolę ſacerdotes. Beda autem dicit: Sepes murus eſt vrbis, lacus ſiue torcular altare, aut illa torcularia, quorum tres pſalmi titulo prænotantur. Dicitur, quòd locauit eam agricolis. Bene dicitur locare vineam agricolis, iſte paterfamilias, qui præcedenti capitulo, operarios dicitur cōduxiſſe in vineam ſuam. Sic dicit Beda: Homo, qui plātauit vineam ipſe eſt, qui iuxta aliam parabolam conduxit operarios in vineam ſuam: ſed iſti coloni, quibus locata eſt vinea, ſunt principes ſacerdotum, & ſacerdotes, & leuitæ, & legiſperiti, & huiuſmodi, ad quos cura populi erudiendi circa legem Dei, & religionem incumbebat, & qui profectum ſpiritualem in eis quærere debebant. Sic dicit Euſebius: Colonis, ideſt, ſenioribus populi, principibus ſacerdotum, doctoribus, & optimatib. cūctis. Et Chryſoſtomus dicit: Quando, ſcilicet per legē conſtituti ſunt ſacerdotes, leuitæ & procurationem regendi populum acceperunt, coloni facti ſunt, & vinea eis locata eſt.

Alij dicunt, quòd colonus huius vineæ eſt quilibet. Sic dicit Theophylat. ſcilicet: Quilibet de populo eſt vinea, & idem eſt cultor: quilibet enim noſtrum ſeipſum colit. Sed dicendum, quòd iſte ſenſus nō conuenit huic parabolæ, quia tunc eadem eſſet vinea, & agricolæ, ſed repugnat parabolæ ſententia, & concluſio, quia agricolæ

A perduntur, & vinea cōmittitur alijs agricolis: ergo alia eſt vinea quàm agricolæ.

Secundò, Chriſtus loquebatur iſta contra principes ſacerdotum, & ſeniores, & ſcribas, & non contra populū, vt patet infra in littera, & Marc.12. Et propter hoc ipſi ſoli eum occidere volebant, & niterentur efficere, niſi populum timuiſſent. ergo ſoli illi erant. qui vocantur coloni, & quibus vinea auferenda eſt, vt alijs detur agricolis. Dominus vineæ peregrè profectus eſt, ſcilicet, Deus, non quidem, quòd nobis aliquo tempore abſens ſit, cùm nulla ſit res cui præſens non ſit, ſed quia cùm ad eū pertineat pro malis pęnam, & pro bonis inferre retributionem, quam nunc rarò, & tardè infert, dicitur abſens eſſe, tunc autem eſſe præſens dicetur, quando pro delictis faciet vindictam. Et dicitur abſens, quia cum dominus vineam iſtam ita diligat, ſi præſens eſſet, non ſineret eam

B malè tractari, & occidi ſeruos & filium, quia ſi pater familias ſciret non ſineret perfodi domum ſuam: Luc.12. c. Et agricolæ ſcientes præſentem dominum, & ſuperincumbentem eis, & ſingulos eorum actus inſpiciētem, non auderent talia qualia fecerunt. Abſens ergo videtur cum talia permittit, & libero arbitrio noſtro locum eſſe ſinit. Sic dicit Hiero. & Theophyl. Peregrè profectus eſt non loci mutatione, neque enim Deus alicubi abeſſe poteſt, quo complentur omnia, ſed abire videtur a vinea, vt vinitoribus liberum operandi arbitrium derelinquat. Chryſoſto. Etiam dicit peregrè profectus eſt, ideſt, longanimitatem habuit non ſemper eorum peccatis pęnas inducens, ſed Luc.20. dicitur, quòd fuit peregrè multis diebus, ſcilicet, a principio legis datæ vſque ad aduentum Chriſti, & immiſſionem Romanorum ſuper Iudæos.

C Nam tunc paterfamilias venit, quando malos malè perdidit, & vineam ſuam alijs locauit: & tamen colonos perdidit miſſis exercitibus Romanis ſuper Iudęos, ideo longo tempore peregrinatus eſt, & hoc ponitur ad oſtendendum magnitudinem culpæ colonorum, quia quanto diutius tolerati ſunt, tāto culpabiliores effecti, qui fructum nullum domino reddiderunt. Sic dicit Ambro. ſuper Lucam: Non fuit peregrè, quia ad locum ex loco profectus eſt dominus, qui vbique ſemper præſens eſt, ſed quia præſentior eſt diligentibus, negligentibus autē abeſt, multis autem temporibus abfuit, ne propera videretur exactio. Nam quo indulgentior liberalitas, eo inexcuſabilior peruicacia. Alij putant peregrinationem referri ad corporalem abſentiam, ſed quia ex quo Deus ſe oſtendit in rubo, in ſpecie ignis, nunquam poſtea viſus

D eſt vſque ad Chriſtum. Sic dicit Cyrillus, Deus abſentauit ſe a vinea plurium annorum curriculis: quia poſt quā viſus eſt in ſpecie ignis deſcendens in montem Syna, nō amplius viſibiliter præbuit eis ſuam præſentiam. Cùm autem tempus fructuum appropinquaſſet, omne tempus erat tempus fructuum huic vineæ, quia non materiales, ſed fructus iuſtitiæ reddituræ eſſet. Sed dicitur cum eſſet tempus fructuum ad imitationem vineę materialis, quæ certis temporibus, & non alijs fructum reddit, & bene omne tempus eſt fructuum, quia etiam omni tempore mittuntur, qui fructum petant, & procurent. Et vt quidā volunt dicitur tempus fructuum, & non prouentuum, quia fructus eſt, quem vinea gignit. Prouentus eſt redditus, qui domino datur de vinea: & quia nihil Domino de vinea datum eſt, non fuit tempus prouentuum, ſed

E reddituum. Sic dicit Beda, & Rabanus, Tempus fructuū poſuit non prouentuum: quia nullus fructus eſt populi contumacis, ſed ſatis poteſt dici, quòd dixit tempus fructuum, ideſt in quo colliguntur fructus de vinea. Sic innuit Luc. ſcilicet, & in tempore vindemiæ miſit ad cultores ſeruum, vt de fructu vineæ darent illi. Et non dixit, vt darent illi fructum vineę, ſcilicet totum, ſed de fructu vineę, ideſt aliquam partem illius. Sic dicit Theophylat. De fructu vineę. quia non totum fructum volebat, ſed aliquid de fructu, nam quid lucratur Deus a nobis, niſi ſuam notitiam, quæ etiam eſt noſtra vtilitas? ſed quia Matthæus dicit hic, vt acciperent fructus eius: Luc. dicit aliquid de fructu. Sic ſoluitur, quia Matthæus vocat fructus, ideſt prouentus, vel redditus, ſcilicet omnes prouentus, quos de vinea habere debebat. Lucas autem accepit

fru-

fructus pro eis, qui in vinea gignuntur, & illi non erant toaliter dandi domino: quia tunc nihil haberent agricolæ de labore ſuo. Et agricolæ apprehenſis ſeruis, alium occiderunt. Iſti ſerui ſunt prophetæ, quos miſit Deus ad prędicandum Iudæis: & hoc erat fructum ab eis repètere: quia per doctrinam ſuam hortabantur eos ad ſpiritualia, & ad cauenda vitia. Sic dicit Chryſoſtomus. Seruos dicit prophetas, qui offerũt quaſi ſacerdotes Deo populi fructus, ideſt, obedientię oſtenſionem per opera: ꝙ autem dicit cęſos, occiſos, lapidatos ad litteram eſt intelligendum: quia omnes prophetas perſequebantur Iudæi. Sic dixit Stephanus, Actuum 7.c. Quem prophetarũ non perſecuti ſunt patres veſtri. & occiderunt eos qui pręnunciabant de aduentu iuſti. Et hoc etiam tangit Apoſtolus ad Hebr. 11. Lapidati ſunt, ſecti ſunt, in occiſionem gladij dati ſunt. Cæſi autem dicuntur, qui percuſſi non mortui ſunt, vel non ſtatim: ſicut Ieremias catenatus mulia ſuſtinuit in veſtibulo carceris: Ierem. 37. & 38.c. & tunc non occiſus eſt, ſed ſolùm mala paſſus, & ab eis liberatus quia ciuitate irrupta per Chaldæos, ſolutus eſt de carcere per Nabuzardam principem exercitus Chaldæorum, & data eſt illi licentia eundi quò vellet: Iere. 39. & 40.c. Lapidati ſunt aliqui, vt Naboth. 3. Reg. 21. & Zacharias propheta, quem lapidauit rex Ioas 2. Paralip. 24.c. & Ieremias quoque poſtea in Aegypto a Iudæis lapidatus eſt. Occiſi autem ſunt plurimi, vt Iſaias diuiſus ſerta per medium. Nam Achab rex Iſrael. & Iezabel impijſſima vxor eius occidebant, omnes prophetas domini, ita vt nemo palam inueniretur: ſed Abdias diſpēſator regis paſcebat eos in locis occultis quinquagenos, & quinquagenos. 3. Reg. 18. & Helias conquæſtus eſt de hoc. 3. Reg. 19.c. ſcilicet. Domine altaria tua deſtruxerunt, & prophetas tuos occiderunt, & relictus ſum ego ſolus, & quærunt animā meam. Sic etiam Manaſſes occidit multos prophetas, Nam dicitur 4. Reg. 21. quòd effudit ſanguinem innoxium multum in Ieruſalem, & repleuit eam vſq; ad os. De his dicit Hieronymus: Ceciderunt quidem, vt Ieremiam: occiderunt quidem, vt Iſaiam: lapidauerunt, vt Naboth, & Zachariam, quem interfecerunt inter templum & altare. Iterum miſit alios ſeruos plures prioribus. In hoc apparet Dei benignitas: occidebant Iudæi prophetas, quos ipſe mittebat ad eorum vtilitatem, & ipſe non ceſſabat adhuc mittere: ſed quando aliquos occidebant, plures alios mittebat: quia maior eſt Dei benignitas, quàm humana iniquitas. Sic dicit Chryſoſto. per ſingulos autem gradus Iudaicæ malitiæ Dei miſericordiæ addebantur: & per ſingulos gradus diuinæ miſericordiæ malitia Iudæorum creſcebat, & ſic contra Dei elementiam malignitas humana certabat. Dicitur autem, quòd miſit plures prioribus: quia a principio miſſionis prophetæ pauciores erant, poſtea vero multi erant, ita vt eſſent greges prophetarum, ſicut cũ Samuele. 1. Reg. 20. & 19.c. Et cum Eliſęo erant multi filij prophetarum, & Elia. 4. Reg. 2. & 4. & 6.c. ſic dicit Hilarius: Miſſi autem ſunt plures prioribus, illud tempus deſignat, quod poſt ſingulorũ prophetarum prædicationem plurimus ſimul numerus prophetantium emiſſus eſt. Alij intelligunt per primos nuncios Moyſen, & Aaron, qui cæſi, lapidati, & occiſi ſunt lingua non opere, per alios multo plures ſignificantur omnes prophetæ poſteriores. Sic dicit Rabanus: Primi ſerui, qui miſſi ſunt, ipſe legifer Moyſes intelligitur, & Aaron primus ſacerdos Dei, quos cęſos flagello linguæ vacuos dimiſerunt, quomodo autem applicetur littera ſecundum Marcum, qui ponit primo, & ſecundò & tertiò ſeruos miſſos, qui illi ſint declarabitur Mar. 12. Nouiſſimè autem miſit filium. Verè nouiſſimè, quia poſt Chriſtum non fuit miſſus aliquis propheta ad Iudęos: licèt enim poſt Chriſtum multi prophetæ fuerint in eccleſia, vt innuitur Act. 11. & 1. Cor. 14. & ſemper maneant in ea aliqui vſque ad finem ſæculi: ad Ephe. 4.c. Tamē ad Iudæos nullus poſtea propheta miſſus eſt, neque mittetur, quia iam ſunt vt deſerti a Deo, & ceſſauit ſtatus eorum, neque eſt aliqua ſpes de illis, niſi ad Chriſtum conuerti voluerint. Et eſt cauſa potiſſima, ne eum, qui poſt Chriſtum mitteretur, Chriſtum eſſe putarent, & daretur eis occaſio ad fouendum errorem ſuum.

Dei benignitas oſtēſo.

Chryſ.

F *Quare Deus poſt omnes prophetas miſit filium ſuum, & non in principio. Quæſt. CXC.*

Sed dicetur, quare Deus poſt omnes prophetas miſit filium ſuum, & non in principio?

Dicendum, quod hoc conuenit ad rationem parabolæ & ſignificationis. De parabola patet, quia paterfamilias voluit facere circa colonos, quidquid potuit, vt eos ad bonum conuerteret: & quia licèt non audierant ſeruos, poterat eſſe, quòd attenderent ad filium propter dignitatem illius, miſſus eſt filius poſt ſeruos. & hoc dicit littera, ſcilicet, verebuntur filium meum. Eſt etiam ratio ex parte ſignificationis: quia tunc filius debuit mitti, qñ magis eum erubeſcerent, & facerent, quod ille vellet: in principio autem non ita attenderent, quia nullum erat malum cuius cōſideratio eos retraheret ab vlteriori agē-
G do. Poſt ſeruos autem occiſos conſideratio malorũ, quæ fecerant, eos retrahere debuiſſet, vt a filio abſtinerēt. Sic dicit Chryſoſt. Quare autem non confeſtim filium miſit? reſpondit, ſcilicet, vt ex his, quæ ad alios fecerant ſeipſos accuſarent, & furorem dimittentes verecundarentur.

Secundò fuit, vt ſufficienter appareret culpa colonorum, & daretur eis ſufficiens tempus pęnitudinis, occiſo enim filio, tantum erat ſcelus, quòd non diu erat differēda vindicta: & ita ſi filius a principio mitteretur, & occideretur ſtatim daretur vltio de agricolis, & daretur vinea alijs, & ita pauco tempore erudirentur, & expectarētur, quod non conueniens fieret, fuit ergo conuenientius, quòd mitterentur prius multi ſerui, ideſt, prophetę, & illos occiderent, & ita magis admonerentur, & magis eſſet peccatum ſuum intolerabile, vt occiſo filio ſta-
H tum eſſet tempus vltionis.

Tertiò, quia Deus dedit ſtatum legis Moyſi, vt aliquāto tempore duraret, filius autem veniens mutaturus erat ſtatum illum ad alium, ideo non debuit ſtatim venire, ſed poſt longum tempus a datione legis, & ita interim multi prophetæ mitterentur, & occiderentur.

Quartò: quia filius erat magni honoris, cũ eſſet Deus, & debuit ſibi dari honor decens, quando veniret, non daretur autem ſi ignoraretur aduentus eius, & quis eſſet ideo debuit notificari antequam veniret, iſta autem notificatio per prophetas fieri debebat, ideo debuerunt præcedere prophetæ ad Chriſti aduentum, nam ſi non pręcederent prophetæ, & ipſe veniret, eumque occiderent, culpam ſuam ſub ignorantia excuſarent, dicentes, quòd quia neſciērant occiderant, ideo non ſolum prophetæ
I multi debuerunt præcedere, qui eum notificarent: ſed etiam debuit aliquis venire, qui eum ad oculum oſtenderet, iſte fuit Ioannes Baptiſta.

Quintò fuit propter nos, quia filius veniens daturus, erat nouum ſtatum, qui erat excellens, ad quē non erant apti homines, qui a principio erant imperfecti, ſed debebant erudiri ſub alio ſtatu minus perfecto ad Deum pertinente, vt poſtea ad ſtatum perfectum transferrentur, & ideo debuit durare aliquanto tempore lex Moyſi, & ita eſſet tempus mittendi prophetas multos antequam mitteretur filius. Hoc ſignificat Apoſtolus ad Gala. 4. Cōparans ſtatum veteris teſtamenti, & noui ſicut pueri, & viri. Non ergo debuit ſtatim mitti filius, ſed poſt multa tempora, in quibus iam miſſi eſſent prophetæ, quando autem miſſus eſt filius, dixit pater, verebuntur filiũ meũ: quomodo hoc dixit, cùm non veriti fuerint eum, declara-
K tum eſt ſupra, agricolæ autem videntes filium, ſcilicet ſacerdotes, & ſeniores, qui agricolæ dicuntur, vidētes Chriſtum, qui erat filius, dixerunt, hic eſt hæres. Rectè in hoc dicebant, quia verè erat cum eſſet filius, & in hoc innuitur, quòd Iudæi agnouerunt Ieſum eſſe filium Dei, vel eſſe Meſſiam, de quo inf. dicetur. Venite occidamus eũ. Iſtud, venite, ſignificat conſilium, quod inter ſe Iudæi de Chriſto habuerunt, vt illum occiderent. Nam conuenerunt principes ſacerdotum, & ſeniores, & ſcribæ, & phariſæi, & conſilio habito diffinierunt de morte illius, infra 26. & Mar. 14. & Ioan. 11. Et habebimus hæreditatem, eius, ſcilicet quia Chriſto occiſo putauerunt tenere in perpetuum illum populum ſubiectum ſibi ad auaritiam ſuam, vt expoſitum eſt ſupra. Et apprehenſum eum eiecerunt

In quæ. 187. Iudæi cognouerunt Ieſum Dei eſſe filiũ vel Meſſiam.

cerunt extra vineam, ſcilicet quando eis accuſantib. comprehenſus, & detentus eſt, & ipſis tradentibus eũ Pilato adiudicatus eſt morti: & ad hoc fuit eiectus de vrbe. Nam extra portam paſſus eſt, ad Hebr. 13. cap. Cùm ergo venerit dominus vineæ, ideſt Deus, aduentus eius ſignificat aliquam nouam operationem ipſius, & ita quando de aliquo vindictam ſumere vult, dicitur venire: & ita iſte aduentus fuit, quando Deus voluit pęnam inferre Iudæis pro hoc malo occiſionis filij: & fuit hoc quando Romanas acies miſit contra Iudæos. Quid faciet agricolis, ideſt, quam pęnam infliget. Et dicunt illi, malos malè perdet. Ita factum eſt, quia miſerabiliter conſumpti ſunt qui manſerunt in obſidione Ieruſalem, ſcilicet, fame, gladio, & peſte. Et vineam ſuam alijs locabit agricolis, ſcilicet, populum Iudaicum, & quemcunque pertinẽtem ad cultum ſuum, tranſtulit ad alterum principatum, ſcilicet qualem nunc eccleſia habet, in qua nullam partem principatus habet illa vetuſtas ſacerdotum, & ſeniorum, & ſcribarum cum cæremonijs ſuis.

Quomodo de eadem vinea tot parabolæ ponuntur, & tam variæ, cùm videantur ad eandem rem pertinere.
Quæſt. CXCI.

QVæritur, quomodo cùm de vinea ponatur parabola in ſcriptura, & videatur ad eandem rem pertinere, tam variè de ea dicatur. Nam præcedenti c. ponitur parabola de vinea, & paterfamilias conducit operarios ad illã omni hora, & eis retributionem dat: hic autem agricolas culpat, & perdit: & Iſa. 5. c. de vinea ponitur parabola, & ibi vinea accuſatur, quia fructus non fecerit, quia expectata, vt daret vuas fecit labruſcas: agricolæ autem non accuſantur, hic autem in parabola vineæ non accuſatur vinea quaſi fructus non dederit, ſed culpantur agricolæ, quaſi de fructibus eius dare noluerint: & ita in prima parabola, neque vinea, neque cultores culpantur. In ſecunda autem vinea ſola. In tertia autem ſoli cultores, quid ergo de eadem re, tam variè aſſeritur.

Dicendum, quòd omnes iſtæ ſunt parabolæ, & in parabolis non accipitur id, quod dicitur ſub propria ſignificatione, ſed quòd vult intelligere vtens parabola: & ideo contingit eandem rem accipi in diuerſis parabolis ad cõtrarias ſignificationes, & non eſt verè contrarietas: quia contrarietas non eſt, niſi in ſenſibus litteralibus, in quibus eſt veritas & falſitas. In parabolicis autem, & myſticis, licet facere ad placitum, & quidquid dicatur, non erit verum neque falſum, cùm nõ fuerit illa intentio ſcriptoris ſacræ ſcripturæ. De hoc dictum eſt late ſupra 13. c. vbi de vſu parabolarum declaratum eſt: & ita in iſtis tribus parabolis de vinea, diuerſimodè accipitur vinea: & ideo conſequenter oportet varia in parabola dicatur. In prima parabola præcedẽti accipitur vinea pro iuſtitia, vel pro Eccleſia Catholica: & tunc conuenienter dicitur, quòd paterfamilias, ideſt, Deus vocet ad eam colonos quoſdã, quos mittit, quia omnem hominem incitat ad bonum, & quia omnem hominem vult ſaluum fieri, & neminem vult perire, ſed venire ad agnitionem veritatis, 1. Tim. 2. c. & omni hora vocat vſque ad finem diei, quia vſque ad finem ſeculi ſemper Deus incitat homines, vt veniant ad colendum iuſtitiam, & efficiantur de Eccleſia Catholicorum, extra quam nemo ſaluari poteſt, extra de ſumma Trinit. c. firmiter, & hic non poteſt accuſari vinea: quia eſt Eccleſia Catholicorum, quæ ſancta eſt ſine macula, et ruga, ad Ephe. 5. Vel eſt iuſtitia, quæ etiam eſt clariſſima virtutum. 5. Et ibi etiam agricolæ non increpantur, quia ibi agitur de retributione laborantium in obſeruatione iuſtitiæ, vel intra vnitatem Eccleſiæ: talium autem eſt labor bonus, & neceſſario eſt fructus glorioſus: ideo nõ poteſt increpari ibi vinea, neque agricolæ. In ſecunda parabola accepit propheta vineam pro tota domo Iſrael, et partes huius vineæ erant omnes Iſraelitæ, ſiue principes, ſiue ſacerdotes, & leuitæ, ſiue populus. Sic dicitur Iſa. 5. Vinea domini exercituum, domus Iſrael eſt, & viri Iuda deſiderabile germen eius, & ob hoc non poterant eſſe diſtincti cultores a vinea, ſed quilibet erat pars vineæ,

A & cultor, ſicut dicit Theophyl. & quia ſic eſt, quòd populus Iſrael non reddebat domino fructus bonorum operum: rectè dicitur, quòd vinea expectata eſt, vt faceret vuas, fecit autem labruſcas: & non poterat eſſe ibi querela contra cultores, quia non ponuntur cultores diſtincti a vinea. Et ratio quare non fuerunt diſtincti in parabola illa cultores a vinea, fuit, quia aut non deberet increpari, neq; vineæ cultores, aut ſola vinea, vel ſoli cultores: Nam ſi vinea, & cultores ſimul culparentur, culpa vnius minueret, & excuſaret culpam alterius: quanto enim vinea eſſet deterior in ſe, tanto excuſabiliores eſſẽt agricolæ, quia diceretur, quòd non ex culpa eorum, ſed ex vineæ ſterilitate prouenerat fructuum defectus: ſi agricolæ accuſarentur, excuſaretur culpa vineæ: quia diceretur, quod non obuenerat culpa vineæ defectus fructuum, ſed culpa colonorum, qui non coluerant vineã; B & ita non debebant ſimul culpari omnes. Si autem vellet culpare quoſdam, bene conueniebat diſtinctio, & tamen Deus volebat oſtendere, quòd omnes Iſraelitæ peccabant contra ipſum tam principes, quàm populus, & conuenienter omnes redarguere, ideo non debuit diſtinctio fieri vineæ & agricolarum, ſed omnes ſub nomine vineæ comprehenſi ſunt, & ita vinea increpatur ibi, agricolæ autem non poterant increpari, quia non ponuntur ibi aliqui. In iſta tertia parabola accipitur vinea pro populo, vt diſtinguitur a principibus, & ſenioribus, & ſcribis, atque phariſæis: Agricolæ autem vocãtur principes, & cæteri nominati, & non accuſatur hic vinea, ſed ſoli cultores: quia de populo, qui eſt vinea multi credebant in Chriſtum, & libenter ſequebantur eum, ſed principes impediebant populum increpando eum, quia ſeque C batur Chriſtum, vt patet Ioan. 7. quando pontifices, & phariſæi iuſſerunt miniſtris tenere Chriſtum. Et cum audiſſent verba illius noluerunt tenere ipſum. Quibus redeuntibus dixerunt principes, & phariſæi, quare non adduxiſtis eum? Dixerunt miniſtri: nunquam ſic locutus eſt homo, ſicut iſte homo. Et dixerunt Phariſæi: Nunquid & vos ſeducti eſtis? nunquid aliquis ex principib. credit in eum, aut ex phariſæis? Sed turba hæc quæ non nouit legem maledicti ſunt. Et iſta fuit cauſa, quare hic diſtinguerentur vinea, & agricolæ: nam cum Deus vellet quoſdam increpare, & non alios, debuerunt potius increpari principes, qui contra Chriſtum erant, & quia iſti curam gerebant de populo, rectè agricolæ dicuntur. Et ita non eſt inconueniens, quòd variè dicatur de vinea in diuerſis parabolis, iuxta varias conceptiones eius, qui D format parabolas. *Dicunt illi.* Hic ponitur ſecundum, in quo Chriſtus confirmat parabolam ſuam per ſacrã ſcripturam. *Nunquam legiſtis in ſcripturis?* quaſi dicat, vos cum ſitis periti in lege, deberetis hoc ſæpe legiſſe. Nam hoc habetur Pſal. 117. *Lapidem quem reprobauerunt ædificantes.* Scilicet ille lapis nõ inueniebatur aptus pro loco, ad quem fuerat politus, neque pro alio: ideo reprobabatur ab ædificantibus, quaſi pro nihilo habendus. *Hic factus eſt in caput anguli.* Ideſt, poſitus fuit lapis iſte in capite anguli, ſcilicet in conſummatione parietum in angulo, vbi duo parietes iungebantur. *A domino factum eſt iſtud.* Ideſt, non factum eſt illud per errorem artificum, ſed per voluntatem diuinam, quæ voluit, vt lapis ille reſeruaretur pro loco illo meliori, & in conſummatione operis. *Et eſt mirabile in oculis noſtris.* Scilicet, E quomodo lapis ille toties reprobatus, & qui non fuerat factus voluntate artificum pro capite anguli, ſed pro alio loco, coaptaretur capiti anguli: maxime, quia iam erat reprobatus ab artificibus, quaſi in nullo loco ponendus eſſet. *Ideo dico vobis.* Ideſt, quia ita eſt, quòd lapis reprobatus conſtitutus eſt in capite anguli, & ille lapis ſignificat me. *Auferetur a vobis regnum Dei.* Ideſt, ſtatus cultus diuini, qui eſt nunc ſub poteſtate veſtra, cùm vos ſitis principes ſacerdotum, auferetur a vobis, ideſt, non erit in poteſtate veſtra de cætero. *Et dabitur genti.* Scilicet, dabitur alijs principibus, ideſt Apoſtolis, & ſucceſſoribus eorum, qui nunc Eccleſiam Dei regunt. *Facienti fructus eius.* Scilicet, propter hoc auferetur a vobis regnum Dei, ideſt, vinea iſta, vel principatus Eccleſiæ, quia non reddidiſtis fructus, quos petebat Deus. Dabitur, ergo

go principatus alijs hominibus, qui tales fructus agant, F quales vult, ſcilicet regentes populum ſibi commiſſum ad veram iuſtitiam, non ſuperbientes in ſubditis, neque extorquentes, aut auaritiæ ſeruientes, qualia vos exercebatis. *Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum.* Hic oſtēdit, quòd non loquitur de lapide ad literam, ſed de lapide ſignificato, & eſt ipſemet. Nam lapis, de quo ſcriptura loquebatur in tēplo Salomonis fuit, & ſuper illum nemo caderet, ſed loquitur de ſeipſo, qui lapis eſt per metaphoram, licèt iſte non eſt hic ſenſus myſticus, ſed litteralis, quia litteralis eſt ille, quem intendit ſignificare per litteram conditor eius: Chriſtus tamen loquens hic noluit intelligere per lapidem iſtum nunc aliquam petram, ſed ſeipſum: ideo in ſenſu litterali ſignificat ipſummet. *Confringetur.* Confringi eſt lędi: & tamen non rumpi, vel comminui. *Super quem verò ceciderit, conteret eum.* Id eſt, ſi lapis iſte ceciderit ſuper aliquem, comminuet eum G in partes minutas, & illa eſt maxima lęſio. Conditio lapidis eſt: ſi quis enim ſuper aliquem lapidem magnũ impingens ceciderit, lędetur, & tamen ſi lapis ſuper aliquē ceciderit multo magis lędetur, & deſignatur iſta differentia per confringere & conterere: quia conterere ſignificat partes minutiſſimas: confractio autem ſolam lęſionem: & eſt ſenſus, ille ſuper lapidem Chriſtum cadit, qui ſuper illum eſt: qui autem ſuper illum, eſt fundatur ſuper eo, & ita ſignificantur per hoc credentes, qui Chriſtum pro fundamento habent, ſic dicitur. 1. Cor. 3. fundamētum enim aliud nemo ponere poteſt præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus. Cadit autem ſuper Chriſtum, quicunque non perdita fide peccat in actione cuiuſcunque generis ſit, & iſte confringitur, id eſt læditur, quia peccat mortaliter, & eſt dignus morte æterna: & H tamen non eſt magnum vulnus, ſed ſolùm confractio, eo quòd cùm fides maneat, poteſt faciliter peccatum tolli, cùm quis ad Chriſtum ingemuerit: ſuper illum verò cadit lapis, id eſt Chriſtus, qui ſub ſe non habet Chriſtũ, id eſt credit minimè in eum, & ita non habet eum pro fundamento, & quia non habet eum ſub ſe, neceſſe eſt, vt habeat ſupra ſe, id eſt, quòd eum, quem non tenet vt fundamentum, teneat ſupra ſe vt dominum, & paueat, vt vltorem: tunc autem lapis cadit ſuper hominē, quando peccat in fide: quia tale peccatum irremediabile eſt. Cum enim non credat, non poteſt inuocare clementiam pro delicto ab eo, quem Deum eſſe non putat, & ideo dicitur, quòd qui non credit iam iudicatus eſt, ſcilicet quia non poteſt peccatum illius remitti, Ioan. 3. & ideo iſte conteritur, quia penę æternę irremiſſibiliter adiudica- I tur, quę eſt maxima læſio, cùm nulla maior ſit. *Et cum audiſſent principes ſacerdotum.* Hic ponitur cōcluſio parabolarum, ſcilicet, quòd indignati ſunt, & voluerunt occidere Chriſtum iſti principes, quibus Chriſtus parabolas loquebatur. *Et phariſæi.* Iſti enim ſemper erant cũ principibus ſacerdotum contra Chriſtum. *Parabolas eius.* Scilicet, iſtas duas parabolas immediatè poſitas: vnam de duobus filijs, aliam de vinea, & agricolis. *Cognouerunt, quòd de ipſis diceret.* Verè enim de illis loquebatur pręnuncians mala eis ventura: & illi hoc intellexerũt, quia non loquebatur obſcure. *Et quærentes eum tenere.* Id eſt capere, & incarcerare, vel occidere. *Timuerunt turbas.* Scilicet, feciſſent hoc niſi propter turbas, quæ erant ei pręſentes, & audiebant verbum eius. *Quoniam ſicut prophetam eum habebant.* Scilicet turbæ venerabantur Chriſtum, vt prophetam. Et ideo non permitterent, quòd ſa K cerdotes, vel alij mitterent manum in eum.

Quomodo pertineant ad propoſitum Chriſti iſta, quæ inducit hic. Quæſt. CXCII.

QVæritur, quomodo pertineant ad propoſitũ Chriſti iſta, quæ inducit hic.

Dicendum quòd multipliciter: primò, quia vult Chriſtus contra principes ſacerdotum inducere, & quia locutus fuit contra eos in parabola ſub nomine agricolarum: nunc inducit ſcripturam, in qua loquatur contra eos ſub nomine ædificatorum: & quanto pluribus modis quis increpatur, tanto eſt maior increpatio.

F Secundò Chriſtus vult facere ſuas increpationes efficaces, & quia Iudæi multum credebant ſacræ ſcripturæ, plusquàm quibuſcunq; rationibus, cum in ſcriptura putarent ſe vitam æternam habere; Ioan. 5. erat potiſſima argumentatio contra eos ex ſcriptura: & ob hoc quandocunque Chriſtus inuehitur contra eos, ſcripturam aliquam ſemper allegat. Nunc autem inuenit ad propoſitum ſuum illud dictum: ideo allegauit.

Tertiò, quia licèt Chriſtus induxerat parabolam de vinea, & agricolis nondum ipſe dixerat, quod intendebat contra principes, ſed ſolum illi reſponderant ad parabolam: intendit autem illud concludere, ſcilicet auferetur a vobis regnum cęlorum, & dabitur genti facienti iuſtitiam eius, & quia iſtud erat res magna: ideo allegauit ſcripturam, ex qua etiam hoc concluderetur: & ideo dicit illis, nunquam legiſtis in ſcripturis, quaſi dicat, vos G iam hoc legiſtis, & ideo non debetis admirari de eo, quod inferam.

Quid fuerit lapis iſte, de quo Chriſtus hic loquitur; & quomodo eſt credibile, quòd ſic reprobaretur. Quæſt. CXCIII.

QVæritur, de iſto lapide, quem Chriſtus ponit, ſcilicet: lapidem, quem reprobauerunt ædificantes, quid fuerit.

Dicendum, quòd ad litteram intelligitur illa ſcriptura de quodam lapide poſito in templo Salomonis: formauerant enim ædificatores lapidem quendam pro certo loco, & non fuit conueniens illi: deinde voluerũt ponere eum in alio loco, neque fuit conueniens, & cum id H tentaſſent in multis locis efficere, nulli loco potuit coaptari. Quapropter fuit ab eis penitus reprobatus, vt in nullo loco poneretur, & tandem in conſummatione templi inuētus eſt locus pro illo lapide, ſcilicet, quòd ille fuit vltimus lapis claudens ædificium templi, qui fuit poſitus in angulo contingentiæ duorum parietum in parte ſuprema, & dicitur, quod hoc factum eſt a Domino, qui voluit, quod aliquis lapis contemneretur & reprobaretur, qui poſtea collocaretur in optimo loco, & non accidit per errorem ædificatorum, & ita fuit ad ſignificandũ aliquid vt dicetur ſequenti quęſtione. Sed dicetur, quomodo eſt veriſimile, quod hoc acciderit, ſcilicet quòd lapis pro aliquo loco factus non conueniret illi? & ideo tentarent artifices ſæpe illum alijs locis coaptare, & non poſſent, & ſic reprobarent illum? Nam ſi non conueni- I ret illi loco, ad quem fuerat formatus poterat ſculpendo, & poliendo ſtatim aptus reddi ad quemcunque locum artifices vellent, & non oportebat tentare neque reprobare quaſi inutilem cum poſſent eum cuicunque loco aptum reddere dolando ipſum.

Dicendum, quòd hoc procedit pro tanto, quia ad oſtēdendum quandam excellentiã ædificationis templi Domini factum eſt, quòd neque ligna ſecarentur, neque dolarentur in loco templi, neque lapides polirentur, aut cæderentur: ſed longe in montibus vbi cędebantur ligna dolabantur, & reddebantur ad menſuras, & figuras ſuas determinatas, & perforabantur in locis vbi concatenatione clauorũ opus erat, lapides quoq; in montibus cædebantur, dolabantur, quadrabantur, poliebantur, & ad figuras ſuas reddebantur, ita vt poſtquam ponerentur ad locum ædificij, nihil opus eſſet in eis facere, ſed ſolum po K nere in locis ſuis tam lapides quàm ligna, & clauos mittere in locis, in quibus iam foramina facta extiterant: & tam diligens, & exacta, imò, & exactiſſima fuit iſta operatio facta in montibus, & lapidicinis, quòd nihil fuit opus poſtea dolari neque ſecari in ædificatione templi. Et ita factum eſt mirabile, quòd cum ædificaretur templũ non fuit audita ſerra, neque malleus in domo Domini, 3. Reg. 6. ſcilicet Malleus, & ſecuris, & omne ærramētum non ſunt audita in domo Domini, cum ædificaretur. Nec obſtat cum alij dicunt, ſcilicet, quòd erat ſanguis cuiuſdam vermis, quem Salomon inuenerat artificio ciconicarum, de quo linea facta ſuper lapidem, vel lignum ſcindebatur per locum aſſignatum. Non eſt enim veriſimile, primò quia dato quòd aliquid tale fuiſſet, iſta quæ

Mirabile, quo conſtrugi ſit ædificatione templi Salomonis.

ſunt

ſunt ſic precioſa, ſunt cara. Quis ergo tantam ſanguinis huius vermis copiam inueniret ad ſignandos, & finiendos ſingulos lapides. & ſingula ligna per omnia loca; cũ eſſent velut infinita ligna, & lapides pro tanto ædificio? Secundo, quia dato, quòd eſſet copia huius ſanguinis, velut aquæ, non videbatur ſufficere, quia hoc eſſet ad ſcindendum ligna, & lapides per lineam rectam, ſed non ad poliendum, & planandum: quantumcunque enim lignum aliquod ſecundum lineam rectam ſcindatur, indiget politione, quæ eſt opus rũcinæ. Omnia autem ligna, quæ ponebantur in templo Domini polita erant, cùm eſſet opus precioſum: & non relinqueretur aliquid rude, & imperfectum in tali ædificio: ideo ſanguis ille fabuloſus non ſufficeret ad faciendum quidquid in lignis, & lapidibus fieri deberet: ſed eſſet inſuper neceſſaria politura, quæ fieret cum ferramentis.

Tertiò, & precipuè, quia hoc falſum eſt: nam ſcriptura aſſerit lapides quadratos, & dolatos ab artificibus electis, & ligna eodem modo, ſic patet 3. Reg. 5. ca. ſcilicet, præcepit rex, vt tollerent lapides grandes in fundamentum templi, & quadrarent eos, quos dolauerunt cementarij Salumonis, & cęmentarij Hiram. porro Giblij parauerunt ligna, & lapides ad ędificandum domum Domini. Ergo non fuit facta cęſio, & collatio per ſanguinem vermis, ſed opere quadratario à cęmentarijs. Et quod plus eſt, quia vt iſta fierent, apertè iuſſit Salomõ eligi artifices alios ſapientiores, quàm eſſent in terra Iſrael, ſcilicet Sidonios, qui erant egregij in arte cęſoria lignorũ: & pro his rogauit Salmon Hiram regem Tyri, vt cęderẽt ligna, dicens: ſcis, quod non eſt in populo meo vir, qui nouerit ligna cædere ſicut Sidonij 3. Reg. 5. & 2. Paral. 2.

Sidonij egregij artifices i cædendis lignis.

Quarto, & adhuc efficacius, quia quando reddit cauſam huius magnæ rei, ſcilicet, quòd non auditus fuerit, malleus, neque ſecuris: non dicitur, quòd fuerit propter ſanguinem alicuius animalis: neque etiam, quòd accide rit ex miraculo: ſed ponitur cauſa, ſcilicet, quia antequã adducerentur lapides, & ligna ad locum ædificij, erant quadrata, & polita: & nihil opus erat niſi locare ea in ſuis locis, ſic dicitur 3. Reg. 6. c. ſcilicet Domus autem cũ ędificaretur de lapidibus dolatis, atque perfectis ædificata eſt: & malleus, & ſecuris & omne ferramentũ non ſunt audita in domo domini cùm ædificaretur, & ita aſſerit lapides, de quibus domus ædificata eſt fuiſſe dolatos, id eſt quadratos, & perfectos, ideſt politos, ſcilicet, quòd nihil vltra in eis neceſſarium erat, ergo non erant cæſi cum ſanguine, ſed opere artificum cæſi, dolati, & leuigati, atque politi. Et de lignis idem eſt iudicandum: & iſta ponitur cauſa quare ſecuris, & malleus, & ſerra & ferramenta alia non audita ſunt in domo Domini: quia lapides quando illuc ducebantur, erant dolati, & perfecti. His ſuppoſitis ſtat, quod dicitur de reprobatione lapidis multum veriſimile, ſcilicet quia ędificatores dolauerunt omnes lapides in montibus, quot neceſſarij erant pro tẽplo, & ducebant eos in nauibus, vel in curribus ad locũ ædificandi templi: & dum poliebantur in montibus aptabantur quilibet lapis pro loco ſuo, & ita iam nullus lapis erat poliendus neque cędendus in Ieruſalem, ſed ponebantur in locis illis, pro quibus in montibus fuerant quadrati. Lapis ergo ille, qui reprobatus eſt, politus fuerat, & aptatus pro certo loco, & quando debuit poni in illo non inuentus eſt conueniens, & quia non erant ponẽdi lapides niſi in locis pro quibus aptati fuerant, quando dolati ſunt, non debuit poſtea dolari, quia fortè impediret, & turbaret totam habitudinem cæterorum, qui ad certum modum ſculpti fuerant, & dolati, ſed vt non maneret lapis ille inutilis cum non inueniretur aptus pro loco ad quem deſignatus fuerat dum in montibus cæderetur: nitebantur artifices quęrere an alijs locis conueniret ſic vt erat, ſed eum dolare non auſi ſunt, ne tollentes locũ alterius lapidis turbarent totam habitudinem: & ideo reprobauerunt eum quaſi iam nullo loco vtilem, vt in nullo loco poneretur, ſed accidit, vt cæteris lapidibus poſitis in locis ſuis, inueniretur aptus lapis iſte ad ponendum in vltimo loco, ſcilicet vt clauderet angulum duorum parietum in ſummitate ipſorum, & hoc eſt, quòd fieret in caput anguli. Si autem lapides quadrarentur in loco tem-

A pli, ſi lapis factus conueniens pro loco vno nõ aptaretur ei, non quęreretur an cõueniret alijs ſæpe, ſed fieret alius pro loco ipſo, quia tamen nulli lapides ibi cædebantur, ſed in lapidicinis omnes fuerant quadrati ad menſuram, & regulam: quærebatur locus pro illo quouſque reprobatus eſt, & poſtea poſitus eſt in capite anguli.

Quomodo conueniat ad propoſitum Chriſti iſtud, quod eſt inductum de lapide angulari.
Quæſt. CXCIIII.

Quęritur, quomodo conuenit ad propoſitum iſtud, quod inductum eſt de lapide angulari.

Dicendum, quòd hoc modo cõuenit: quia Chriſtus voluit probare minorem propoſitionem argumenti B ſui præcedentis. Dixerat enim ſupra, quòd agricolæ, qui occiderant filium, & ſeruos, perdendi eſſent, & iſta erat propoſitio inducta ex parabola ſua, & arguit ſic tacitè, illi agricolæ, qui nolentes reddere fructum occiderũt filium Domini, & ſeruos, perdendi ſunt, ſed vos eſtis iſti agricolæ, qui filium, & ſeruos occidiſtis: ergo perdemini, & vinea dabitur in alienam poteſtatem. Primam propoſitionem induxit Chriſtus ex præcedenti parabola, & conceſſerunt eam: imò ipſi protulerunt eam quærente Chriſto ſententiam ipſorum, concluſionem verò ponit, Chriſtus inquantum dicit, auferetur à vobis regnũ Dei, & dabitur genti facienti iuſtitiam, minorem ergo probat, ſcilicet, quod iſti erant, qui filium occiderant, vel occiſuri erant, & innuit tacitè, quòd ipſe erat filius, & erat occidendus ab eis, & quia negarent fortaſſe eum eſſe fi-C lium, oſtendit per iſtam auctoritatem, ſcilicet vos reprobaris me, quaſi ad nihil ſim bonus, fiet ergo de me, ſicut de lapide reprobam ab ædificantibus. Illi enim reprobauerunt lapidem volentes aptare locis inferioribus, & poſtea inuentum eſt, quòd ipſe fuit poſitus in loco optimo, ita, & de me, vos enim me reprobatis etiam ad res infimas, & tamen Deus elegit me, vt ſim caput totius ædificij ſui, ideſt, omnium rerum ab eo conditarum, ſicut dixit Apoſtolus ad Heb. 1. c. quem conſtituit hæredem vniuerſorum, per quem fecit & ſæcula. Et ita cum occideritis me, qui ſum filius, auferetur à vobis vinea iſta, quam poſſidetis, ſcilicet principatus populi, & legis, tranſmutãdo populum ad alterum genus principatus. Et adhuc maximè poteſt induci iſta auctoritas ſecundum modũ, quem ponit Lucas, ſcilicet, quòd principes ſacerdotũ nõ D concedebant illam ſententiam, ſcilicet malos male perdet, & dicebant: abſit. Nam dicitur Luc. 20. quòd dicentibus principibus, abſit, Chriſtus aſpiciens eos ait: quid eſt ergo hoc, quod ſcriptum eſt: Lapis, quem reprobauerũt? quaſi dicat: quomodo implebitur iſta ſcriptura, niſi quia Chriſtus a vobis reprobatus, & occiſus, credituris eſt gẽtibus prædicantibus, vt quaſi lapis angularis vnum ſibi templum ex vtroque populo ædificet. Aliter etiã poteſt induci, quòd ſit alia parabola, vt ſicut ſupra cõtra eos locutus fuerat per parabolam vineæ ita quoque & hac loquatur per comparationem lapidis reprobati. Sic dicit Hiero. Varijs autem parabolis res eædem contexuntur, quos enim ſupra operarios, & agricolas appellabat, nũc ædificatores, & cęmentarios vocat. De Chriſto autem dicẽdum, quod vocatur lapis propter firmitatem, quia qui E in eum credit non confundetur. Etiam, quia ipſe eſt fundamẽtum, præter quod nullũ aliud poni poteſt. 1. Cor. 3. Et lapidi cõuenit eſſe fundamentum propter ſoliditatẽ, ædificatores vocantur hic principes ſacerdotum, qui debebant populum ædificare domino in domum, in qua habitaret, quia domus Dei eſt cor iuſti. Lapidem etiam vocauit Chriſtum Daniel, dicens, lapidem eſſe abſciſſum de monte ſine manibus. Sic dicit Euſebius: Lapis autem dicitur Chriſtus propter terreſtre corpus, abſciſſus ſine manibus ſecũdùm viſionem Danielis propter ortum ex virgine. Lapis autem non argenteus, neque aureus, quia non rex aliquis glorioſus, ſed homo humilis, & abiectus propter quod ædificantes eum repulerunt. Beda etiã dicit: eoſdem ſynagogæ magiſtros, quos ſupra colonos dixerat, nunc ædificatores appellat, quia qui ſubditam ſibi plebem ad ferendos vitæ fructus, quaſi vineam videbã-

Dom⁹ Dei eſt cor iuſti.

tur excolere, ipſi quoq; hanc Deo inhabitatore dignam quaſi domum conſtruere, atque ornare præcipiebantur. Lapidem iſtum reprobauerunt ædificantes, quia Chriſtũ reprobauerunt principes ſacerdotum, & Phariſæi, dicentes eum Samaritanum eſſe, & dæmonium habere: Ioã.8. Et eum non eſſe à Deo, qui Sabbatha nõ cuſtodiret: Io.9. Et eum eſſe blaſphemum, ſcilicet. De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia: Io.10 Et dixerunt eũ eſſe reum mortis. infra 26.& Mar.14. Et eum maleſactorem vocauerunt, ſcilicet. Si non eſſet hic malefactor, non tradidiſſemus eum tibi: Io.18.c. Et multa huiuſmodi. Sic dicit Chryſo. Lapidem Chriſtum vocat: ædificatores autem Iudæorum doctores, qui Chriſtum reprobauerunt, dicentes hic nõ eſt à Deo. Et idem dicit Theophylactus: factus eſt lapis reprobatus in caput anguli, ſcilicet, poſitus eſt in optimo loco: tum quia claudit ædificium, cùm ſit in angulo: tum quia excelſior eſt, cùm ſit in capite. Et ita Chriſtus fuit in angulo claudens duos parietes, ſcilicet efficiens vnum populum in Deo ex Gentilibus, & Iudæis, qui erant pęnitus diſiuncti, & aduerſi. Fuit autẽ in capite, quia ipſe conſtitutus eſt inquantum homo caput omnis creaturæ, cùm per ſanguinem ſuum acquiſiuerit ſibi omnes homines Act. 20.c. & ita Apoſtolus dicit, quòd ipſe eſt lapis angularis, qui facit vtraque vnum. Sic dicit Rabanus: Sed ædificatoribus, ideſt principibus nolentibus idem lapis caput anguli firmauit, quia de vtroque populo quotquot ipſe voluit ſua fide coniunxit. Et Theophylactus dicit: Factus eſt caput anguli, ideſt caput Eccleſiæ: angulus namque Eccleſia eſt, quaſi coniungens Iudæos, & Gentiles. A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris. Verè mirabile videbatur, quòd ille homo, quem illi deſpectum habebant, virũ dolorum, & afflictum, non habentem ſpeciem, & quem non reputauerunt: poſt mortem crucis cõſtitueretur dominus omnis creaturæ perpetuo honore, vt Deus verus a toto orbe colendus. Et ponitur iſtud ad magnam confirmationem argumenti Chriſti: quia poterãt dicere principes: verum eſt, quòd ſcriptura eſt de lapide reprobato, & conſtituto in capite anguli, ſed illud fuit res geſta, & nihil aliud deſignat: & tunc Chriſtus non poſſet illud deducere ad propoſitum ſuum. Ad hoc ergo eſt cõfirmatio ex verbis ſcripturę, qua dicitur: à domino factũ eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis, ideſt non accidit illud ex errore artificum, ſed ex voluntate Dei ſpeciali. Si autem ſolum eſſet illud .e. geſta, non curaſſet ſcriptura illud trãdere literis. Enam ſi non eſſet iſtud factum ſignificatiuum alicuius rei non curaret Deus hoc quaſi mirabiliter agere: & tamen mirabiliter egit, & ſcriptura hoc aſſerit: ideo intendebat aliquid aliud deſignare. Item, quia ſcriptura intendebat aliquid aliud deſignare. Item, quia ſcriptura non curaret cum tanta attentione rem iſtam ſcribere. Nam dato, quòd diceret rem geſtam, ideſt quòd lapis reprobatus ab ædificibus conſtitutus eſt in caput anguli, non curaret addere: à domino factum eſt iſtud. Et illud, ſcilicet eſt mirabile in oculis noſtris: & tamen addidit, ideo erat ad aliquid deſignandũ pręter ipſam rem geſtã, & ita fuit ad ſignificationem exaltationis Chriſti.

Quomodo ex precedentibus ſequatur iſta concluſio, ſcilicet ideo dico vobis, quòd auferetur à vobis regnum cælorum. Quæſt. C X C V.

QVæritur, quomodo infertur id, quod Chriſtus dicit, ſcilicet ideo dico vobis, quòd auferetur a vobis regnum cęlorum. Nam dubium videtur, quomodo ex præcedentibus iſtud ſequatur. Dicẽdum, quod poteſt vno modo iſta concluſio inferri ex ſola parabola de vinea, & agricola, ſcilicet agricolæ, qui ſeruos, & filiũ domini vineæ occiderunt, & fructus reddere noluerũt perdendi ſunt, & vinea eſt ab eis auferenda, & tradẽda alijs agricolis, ſed vos eſtis agricolæ quos dominus conſtituit ſuper hanc vineam ſuam: fructum nullum redditis iuſtitiæ: ſeruos Dei, ideſt prophetas occidiſtis: filium autem Dei, ideſt iam occiſuri eſtis: ideo neceſſe eſt, quòd auferatur à vobis vinea. Et iſtam dicit eſſe regnũ Dei. Alio modo poteſt deduci ex hac, ſcriptura poſita de lapide re-

F probato, ſcilicet, lapis reprobatus conſtituendus eſt in caput anguli, & iſte lapis ſum ego, quẽ toties reprobaſtis: ſed ego non ponar caput in ædificio veſtro, ſed in alio, quia veſtrum non eſt dignum manere, ideo auferetur à vobis regnum Dei, ideſt poteſtas, quam habetis, cum nõ debeat manere veſtrum ædificium. Sic dicit Chryſoſto. ideo dico vobis, &c. quaſi dicat, quare non intelligitis in cuius ædificij angulo ponendus eſt ille lapis, non eſt in veſtro quoniã reprobatus eſt, ſed in alio. Si autem aliud ædificium eſt futurum, ergo veſtra ædificatio eſt contemnenda, & conſequenter auferetur a vobis regnum Dei. Tertiò modo poteſt accipi, quòd ſequatur tam ex parabola quam ex ſcriptura lapidis, & tunc formatur argumentum ſicut ſupra, & iſtud quod de lapide dicitur, non inducitur niſi ad probandum, quod ipſe ſit filius Dei, quia

G licèt non eſſet apud eos veriſimile, qui eum reprobabãt: tamen verum erat, & ſcriptura hoc oſtendit, ſcilicet, quòd lapis reprobatus conſtituendus erat in caput anguli, ideſt ipſe reprobatus ab hominibus cõſtitueretur vt caput omnium creaturarum. Et hoc non competit niſi Deo. Erat ergo ipſe filius Dei. Alio modo concordi cum ſecũdo poteſt dici, quòd iſtud de lapide inducitur ad oſtendẽdum, quòd regnum Dei daretur alteri genti, & non maneret in poteſtate principum ſacerdotum, quia lapis reprobatus conſtituendus erat, vt caput anguli, ideſt totius ædificij claudens illud. Eſſe autem in capite eſt habere poteſtatem, ſed non poterat eſſe, quod poteſtas eſſet in lapide reprobato, & maneret apud principes ſacerdotũ, qui eum reprobauerant. Ergo auferendum erat ab eis regnũ Dei, & dandum alijs, & licèt omnes iſti modi deductio-

H nis ſint conuenientes: tamen primus, & tertius ſunt meliores, eo quòd oportet iſtam concluſionem deduci totaliter, vel partim ex parabola de agricolis, & vinea, cùm repetantur verba illius in concluſione, ſcilicet, & dabitur genti facienti iuſtitiam eius. Et hoc erat, quod in fine parabolæ dictum eſt, ſcilicet, dabitur genti facienti iuſtitiã eius, & tamen in ſecundo modo totaliter deducitur iſta concluſio ex ſcriptura de lapide reprobato.

Quid voluit Chriſtus dicere, ſcilicet auferetur à vobis regnum Dei. Quæſt. C X C V I.

QVæritur, quid voluit Chriſtus dicere, ſcilicet auferetur à vobis regnum Dei. Aliqui accipiunt per regnum Dei ſacram ſcripturam, quę data fuit Iudæis, & manebat in poteſtate principum ſacerdotum: cũ

I autem reprobati ſunt, fuit ablata ſcriptura ab eis. Sic dicit Chryſo. Regnum Dei dicit myſteria regni, ideſt diuinas ſcripturas, quas tradidit Dominus primum populo Iſ li priori. Sed dicendum, quòd ſcripturæ non ſunt ablatę, quia adhuc manent ſacræ ſcripturæ apud Iudæos ſicut prius, cum tot libros habeant ſacros, quot prius. Niſi fortè intelligas, quòd auferetur ab eis ſacra ſcriptura, non quidem de facto, ſed de iure, quia antequam reprobaretur populus Iudaicus, pertinebat ad eũ tenere ſacras ſcripturas, quæ ſunt diuinæ, & non ad alium populum, cum verò ceſſauit populus ille eſſe populus Dei, negato Chriſto, Dan.9.c. non habuit ius retinendi ſacras ſcripturas, q ad ſolum Dei populum pertinent, ſed de facto detentat aliena. ſed ſicut mutatus eſt ſtatus populi, ſcilicet, quòd ſacerdotium non manſit apud Iudæos neque cultus, ſed

K tranſiuit ad alium populum, ita, & libri legis non debuerunt manere apud illos, ſed tranſire ad alium populum. Sic dicit Apoſtolus ad Heb.7.c. Tranſlato ſacerdotio neceſſe eſt vt legis tranſlatio fiat. Secundò poteſt accipi regnum Dei pro intellectu ſacræ ſcripturæ. Iſtum enim intellectum habebant ſacerdotes, & legiſperiti Iudæorũ, quia ante aduentum Chriſti intelligebant legem ſicut Deus eam dederat, & habebãt ſpem de Meſſia venturo. Nam ad Ioannem miſerunt quærentes an eſſet meſſias, Io.1.c. Et ſpectabant bonum ſuum ex Meſſia. Poſt Chriſti aduentum, & prædicationem, & occiſionem eius per illos, ablatus eſt ab eis intellectus ſacræ ſcripturæ, quia ex cæcati ſunt: ita vt eum, qui erat ſpes totius legis, & totũ bonum ipſorum, non intelligerent, neque per illum ſaluarentur. Hæc autem excæcatio eſt, de qua Apoſtolus ad Rom.11.

Roma. 11. Cæcitas ex parte contingit in Iſrael, donec intraret plenitudo gentium, & datus fuit iſte intellectus ſcripturæ alteri genti, quia totus intellectus ſcripturæ pendebat in hoc, quòd erat agnoſcere eum, quem tota ſcriptura promittebat, & ad quem tota illa tendebat ſcilicet Meſſiam. Hunc autem intellexerunt Gentiles, qui crediderunt in eum, & generaliter omnes credentes ex quacunque natione eſſent, ideo datum eſt regnum Dei, idest iſte intellectus ſcripturæ alteri genti. Tertiò poteſt accipi regnum Dei pro Eccleſia. Nã verè illa eſt regnum Dei in terris, & diſponit ad regnũ Dei, quod eſt in cælis: & ſicut nunc eſt Eccleſia, ita & ſemper fuit Eccleſia, & eadem Eccleſia eſt per continuationem à principio ſeculi vſque ad finem, ſolùm autem mutantur perſonæ, ſicut eſt ſemper idem fluuius per continuitatem fluxus, licèt non maneant eædẽ partes aquæ hodie, quæ heri fuerũt: & eſt iſta Eccleſia regnum Dei, quia ſuper iſtos, qui in ea ſunt regnat Deus per gratiam, & nõ ſuper alios: quia ſicut nunc impoſſibile eſt aliquem extra Eccleſiã exiſtentem ſaluari, extra de ſumma Trinitate cap. firmiter ſic & omni tẽpore nemo ſaluabatur, niſi qui de Eccleſia eſſet. Sed differt, quia nunc de Eccleſia ſunt ſoli Chriſtiani, tũc autem erant de illa omnes credẽtes ſiue Iudæi, ſiue Gentiles, & tamen præcipue conſiſtebat regnũ Dei inter Iudæos, inquantum illi magis pertinebant ad Deũ per ſpecialem cultum, & fidem quàm cæteræ gentes, licèt illæ ſaluari poſſent, iſta autem Eccleſia ablata eſt de Iudæis, quia ante mortem Chriſti erant illi de Eccleſia, & poterat eis eſſe ſalus in ſtatu illo, nunc autem Chriſto mortuo non eſt eis ſalus, & ita ablatum eſt ab eis regnũ Dei, idest eccleſia. Quartò modo accipitur regnum Dei pro poteſtate ſuper regnum Dei. i. ſuper Eccleſiã: hanc tñ poteſtatem tenebãt Principes ſacerdotum: Deus. n. tradiderat eis ſolis poteſtatẽ miniſtrãdi, & alijs ſacerdotibus minoribus ſub eis cõſtitutis: Nu. 3. & 17. c. Et ipſis dederat omnia iura prouenientia ex ſacrificijs, & oblationibus: Num. 18. & Deute. 18. & Ioſue 13. Et de iſto principatu gaudebant ipſi, quia honorabãtur & locupletabãtur, & de hoc maxime intelligitur dictũ Chriſti. Et patet primò, quia Chriſtus loquebatur hic cõtra Principes & ſeniores, Phariſæos, & ſcribas ſolos, & non contra populũ, & tñ quantum ad cæteros modos cõe erat, quod auferebatur tam principibus quàm populo, in iſto autẽ quarto modo id, quod auferebatur pertinebat ſolùm ad Principes, quia ipſi gaudebant hoc honore, & prouẽtibus, quos à populo ſuſcipiebãt: ergo de hoc intelligitur, & idẽ eſt quantũ ad ſeniores, & ſcribas, & Phariſæos, quia licèt iſti ſi nõ erant ſacerdotes non percipiebãt aliqua iura ſacerdotij, tamen quandiu durabat iſte modus principatus, iſti præerãt populo in aliquibus alijs, ſcilicet in iuriſdictione, & doctrina, & modo religionis, ſcilicet ſeniores in iuriſdictione, ſcribæ in doctrina. Phariſæi in modo religionis, & vitæ, & ob hoc ſinguli habebant honores proprios, & quędam emolumenta percipiebant: mutato autẽ ſtatu illo omnes perdiderunt primatus ſuos, & honores, & ideo omnibus eis ablatum eſt regnum Dei. Secũdò patet, quia dixerat Chriſtus in parabola de agricolis, ꝙ auferetur ab eis vinea, & daretur alijs agricolis, ſed auferri vineã, nichil aliud erat, niſi quòd non præeſſent illi, neque perciperẽt emolumenta de vinea, erat autem vinea populus, & agricolæ Principes ſacerdotum: ergo id, quod auferendum dicitur, erat poteſtas, quam exercebant Principes ſuper populum, & emolumenta, quæ percipiebant de illo. Tertiò patet, quia Chriſtus dicebat iſta ad oſtendendum mala, quæ ventura erant ſuper iſtos Principes: malum autem non iudicamus, niſi quod inuoluntariè patimur, ſed de cæteris modicum dolerent Principes, vt ſi auferetur eis ſcriptura, vel intellectus eius: dum tamen maneret ipſis honor principatus ſui, & emolumenta, de quo autẽ maximè dolerent, erat ablatio honoris, & emolumentorum, ideo iſtud eſt, de quo Chriſtus loquitur.

Quomodo dabitur regnum cælorum genti facienti fructus eius. Quæſt. CXCVII.

QVæritur, quomodo dabitur regnum cœlorum genti facienti fructus eius Dicendum, ꝙ in omnibus

A modis expoſitionum, quibus dicitur regnũ Dei ablatum à Principibus ſacerdotum, dicitur datum alicui genti facienti fructũ eius: ceſſauit enim ſtatus ille populi iudaici, & legis veteris, & cœpit ſtatus ſub nouo teſtamẽto, in quo eſt alia gẽs, quàm prius, erat. ſ. alia realiter, & alia ſecundum mores: nã prius ſoli Iudæi pertinebant ad illũ ſtatum: nunc verò conuerſi tam ex gentibus, quã ex Iudæis: etiam illi, qui ex Iudæis ad Chriſtũ conuerſi ſunt, & manebant prius ſub illo ſtatu veteris teſtamenti, non ſunt iam tales quales prius, & ita alteri genti datũ eſt regnum Dei. Accipiẽdo primam expoſitionem quæ ſ. præc. ſcilicet regnum Dei pro Sacra Scriptura eſt verum quòd Principes ſacerdotum nõ faciebant fructũ Sacræ Scripturæ, quia irritam faciebant legẽ Moyſi nõ ſeruãtes eam: nam minima legis obſeruabant: ea verò, quæ præcipua B erant non faciebãt, vt dicitur infrà 23. c. Væ vobis ſcribę, & Phariſæi hypocritæ, qui decimatis mentã, & anethũ, & ciminum, & reliquiſtis, quæ grauiora ſunt legis iudicium, & miſericordiã. Gens autem cui data eſt Sacra Scriptura obſeruat miſericordiam, & iudiciũ, quæ ſunt præcipua in lege, ideo facit fructus legis. Secundo modo accipiendo, illi. i. Principes non fecerũt fructus regni Dei, quia tenentes ſcripturã non ſecuti ſunt ſenſum eius, quia non curauerunt agnoſcere Chriſtum, quem ex ipſa lege agnoſcere poterant, & ideo excæcati ſunt: gens autẽ, cui datur regnum Dei. i. intellectus Sacræ Scripturæ, ſicut Chriſtum agnouit ita eum colit: hoc enim fuit nũ facere fructum, quia cùm agnouerunt, vel agnoſcere potuerunt non honorauerũt eum, vt Chriſtũ, ſed iniquitas eorum excæcauit eos, & hoc eſt, quod imponit vt crimen C Apoſtolus Gentilibus ad Roma. 1. capitulo, quòd cùm Deum cognouiſſent, non vt Deum coluerunt, neque adorauerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis: gens iſta fructum facit, quia quantum agnouit tantum coluit. Tertio modo accipiendo illi non faciebant fructum, quia non operabantur, vt exiſtentes in Eccleſia, intra quam eſt ſalus, ſed ſola lucra tẽporalia conquirebant, gẽs autem, cui datum eſt regnum facit fructus Eccleſiæ, quia totum deſiderium eius erat vitam æternã acquirere, ad quam eſt congregatio iſta ordinata, & maximè in Eccleſia primitiua. Quarto modo non faciebant fructum Principes ſacerdotum, quia officium paſtoris eſt inuigilare vtilitatibus gregis ſui, & ad ſpiritualia Paſcua deducere, illius ſalutem quærere, & non ſpolia, Principes autem ſoli auaritiæ inſiſtentes emolumenta procu- D rabant, & ſalutem gregis negligebant, imò perturbabant ne ipſi carerent hac temporali vtilitate, quam deſiderabant, Principes autem, quibus datus eſt principatus Eccleſiæ in nouo teſtamento. ſ. Apoſtoli, & ſucceſſores charitate feruentes ſola ſpiritualia incrementa deſiderabant, nichil à gregibus accipientes, ſed potius ſe pro illis morti exponentes, quia tales docuit Chriſtus eſſe bonos paſtores Ioan. 10. cap. & ita gens iſta cui traditũ eſt regnum Dei facit fructus eius.

Quid voluit Chriſtus ſignificare in lapide, ſuper quẽ qui ceciderit confringetur. Quæſt. CXCVIII.

QVæritur, quid voluit Chriſtus dicere de lapide. ſ. ꝙ qui ſuper eũ cæciderit confringetur, ſuper quem E vero cæciderit conteret eum. Dicendum, quòd poteſt exponi multipliciter, vnò modo ſicut ſupra dictũ eſt ſuper literam ſcilicet, quod cadit ſuper lapidem, qui credit, quia iſte ſuper lapidem, qui eſt Chriſtus fundatus eſt, & cadit dum per iniquam operationem aliquid committit contra Chriſtum, & confringitur, quod eſt minus lædi, quia licet obligetur ad pœnam æternam, tamen ſpes eſt de eo, cùm enim credat, quoneſcunque redeat remiſſionem habet, qui non credit, non cadit ſuper lapidem, quia non eſt ſuper eum, ſed lapis cadit ſuper eum, quia peccatum ſuũ irremiſſibile fit, cùm non ſit ei via redeundi ad eum, in quẽ non credit, & iſte cõteritur, quia conteri eſt per partes minutiſſimas frangi, ita vt id, quod manet ad nichil ſit vtile, quòd verò confringitur per maiores partes rũpitur, & quod manet ad aliquid eſt vtile, cùm aũt aliquid conteritur, nulla pars manet ad aliquid vti-

vtilis, & hoc modo oſtendit Deus magnam conſtractio-
nem per comparationẽ ad vas, quod cùm per partes mi-
nimas ſoluitur, nichil manet de eo ad aliquem vſum, vt
Iſa. 30. cap. Si ſubito dum non ſperatur veniet contritio
eius, & comminuetur ſicut conteritur lagena figuli con-
tritione præualida, & non inuenietur de fragmentis eius
teſta, in qua portetur igniculus de incẽdio, aut hauriatur
parum aquæ de fouea. De hoc dicit Hiero. Qui peccator
eſt, & tamen in illum credit, cadit quidẽ ſuper lapidem,
& confringitur, ſed non omnino conteritur: reſeruatur
enim per pænitentiam ad ſalutem: ſuper quẽ verò ille ceci
derit, hoc eſt cui lapis ille irruerit, & qui Chriſtum pænit
tus negauerit, ſic conteret eum, vt neque teſta quidẽ re-
maneat in qua hauriatur aquæ puſillum. Secundo modo
poteſt accipi, ꝙ ſignificetur diuerſitas peccati fidelium,
& infidelium: vtriq; enim contra Chriſtum peccant, illi
quidem quia contra præcepta eius faciunt, infideles ve-
rò, quia in eum non credũt. Qui aũt confringitur minus
læditur, quàm à lapide lædi poteſt, quoniam à ſeipſo lędi
tur, qui conteritur tantum læditur, quantum lapis læde-
re poteſt, & ita fidelis à ſeipſo læditur parũ, vel multum,
& non à lapide Chriſto, infidelis autẽ peccando tantum
læditur, quantum Chriſtus eum lædere poteſt. Sic dicit
Chryſoſto. ſ. Aliud eſt enim confringi aliud cõminui, ide
eo enim quod confringitur aliquid permanet, quod au-
tem comminuitur, quaſi in puluerem conuertitur, quod
autem cadit ad lapidem non frangitur, ſecundùm quod
eſt lapidis virtus, ſed inquantũ fortiter cadit, aut propter
pondus ſuum, aut propter altitudinem caſus, ſic & Chri-
ſtianus peccans non tantum perit quantũ poteſt eũ per-
dere Chriſtus, ſed quantũ ipſe ſe perdit per opera ſua, aut
propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinem
dignitatis, infideles autem tãtum pereunt quantum põt
eos perdere Chriſtus. Tertio modo poteſt accipi, ꝙ refe-
ratur totum ad Principes ſacerdotum. ſ. ꝙ dicantur ceci-
diſſe ſuper eum, quia ſcandalizati fuerũt de Chriſto, ca-
det autem ſuper eos lapis, quia illaturus erat eis pœnam
captiuitatis. Sic dicit Chriſoſto. ſ. duas perditiones eorum
oſtendit, vnam ab eo, quòd offenderunt, & ſcandalizati
ſunt, quam deſignat dicens, qui ceciderit ſuper lapidem
confringetur, aliam à captiuitate eis superuẽtura, quam
manifeſtat, dicens ſuper quem ceciderit conteret eum.
Quartò poteſt accipi cadere ſuper lapidem, ideſt Chriſtũ
contemnere, & affligere, quod Iudæi faciebãt, & qui hoc
facit confringitur, quia non rectus ambulat, cadit autẽ la
pis ſuper illum, quem in iudicio condemnat, & illũ con-
terit. Sic dicit Aug. lib. de Concord. Euang. De his dicit,
ꝙ cadent ſuper eum, qui illum nõ contemnunt, & iniu-
rijs afficiunt, ideo nondum pęnitus intereunt, ſed tamen
confringuntur, vt non recti ambulent, ſuper quos cadet,
dum veniet deſuper in iudicio cũ pœna perditionis, ideo
dixit conteret eos, vt ſint impij, tanquam puluis, quem
proijcit ventus à facie terræ. Sed dicẽdum, ꝙ primæ duæ
expoſitiones ſunt meliores. Tertia autem non multum
conuenit, quia illa ſolùm aſſignat culpam, & pœnam, &
vnum ſignificat per confringi, & alterum per conteri, &
tamen hic oportet poni duo peccata, & duas pęnas, quia
ponitur cadere, & confringi, & deſuper irruere, & conte-
ri, & ideo primæ duæ expoſitiones conueniunt.

*Quomodo ponuntur hic Phariſæi cùm ſupra ſolũ ponan-
tur Principes, & ſcribæ. Quæſt. CXCIX.*

QVæritur, quomodo dicitur hic, cùm audiſſent Prin
cipes ſacerdotum, & Phariſæi, nã ſupra nunquam
ponuntur Phariſæi, ſed ſoli Principes, & ſcribæ, & illi aſti
terunt parabolis. Dicendum, quòd Euangeliſtæ raro
aſſerunt, & referunt quidquid fuit, nunquam autẽ plus
ſcribunt, quàm fuerit, quia hoc eſſet mentiri, ſed hic Mat
thæus aſſerit Phariſæos audiſſe parabolas, ideo dicẽdum
eſt, quòd ipſi aſtabant, & ideo præſupponẽdum eſt, quòd
domini qui pertinebant ad principatũ populi perſeque-
bantur Chriſtum inter Iudæos, iſti autem erant Princi-
pes ſacerdotũ ſeniores, ſcribæ, & Phariſæi. Principes qui-
dem præerant in ſacerdotio, & habebant poteſtatem ſu-
per omnes miniſtros, & etiam ſuper populum quantum

F ad ea, quæ ad Deum pertinebant, nam omnis Pontifex
aſſumitur ex hominibus, vt ſit medius inter eos, & Deũ,
ad Heb. 5. ſeniores aũt habebant poteſtatem ſuper totum
populum propter iudicia, quia omnes res arduæ concur-
rebant in eorum iudicium, & non erat ab eis appellatio.
Scribæ erant doctores legis, & prædicabant populo, &
docebant in lege infra 23. & quantum ad hoc quendam
principatum habebant. Phariſæi aũt quãtum ad exterio-
ra erãt cæteris religioſiores, & populus venerabatur eos,
tam propter ſimulatam religionẽ, quàm propter doctri-
nam, quia ipſi, & ſcribæ ſedebant ſuper cathedrã Moyſi
ad docendum populum infra 23. c. omnes autẽ iſti vna-
nimiter conueniebant cõtra Chriſtũ, & nitebantur eum
fallere, vt quomodolibet eum perderent, & ideo quãdo
nunc quæſierunt, in qua poteſtate hæc faceret ſupra in
G littera, omnes iſti aderant. & tamen ſoli iſti Principes, &
ſeniores nominãtur, quòd breuitatis cauſa Matthæus fe-
cit, etiam quia palam erat, ꝙ oẽs hi erant hoſtes Chriſti,
& conuenirent contra eum. Etiam quia Mar. 11. & Luc.
20. ponuntur Principes, & ſeniores, & ſcribæ, & ſicut ta-
cuit Matthæus ſcribas, veriſimile erat tacuiſſe Phariſęos,
potiſſimè cum hic eos expreſſerit, contra omnes enim il-
los erãt iſtæ parabolæ. Sed dicetur, quomodo dicitur hic,
cùm audiſſent parabolas eius, quia Mar. 12. & Luc. 20. di
citur, quòd cognouerũt, quòd ad eos dixiſſet parabolam
iſtam. ſ. iſtam vltimã, cui iſta verba continuantur. Dicen
dum, quòd ambas parabolas audierunt. ſ. vnam de duo-
bus filijs, & aliam de agricolis, & vinea, cùm Matthæus
aſſerat, ꝙ parabolas audierint, & tamen ſtandũ eſt ma-
gis dicenti, & non tacenti. Item, quia hoc eſt veriſimile,
H nam iſti venerunt ad quærendũ ab ipſo, in qua poteſtate
prædicaret, & ſtatim ipſe dixit parabolam primam de fi-
lijs ad eos ſupra in littera. Et finita illa mox adiunxit iſtã
de vinea, & agricolis, ergo ambas audierunt, qui vnam
audierunt. Sed dicendũ de Luca, quòd ipſe nõ poterat
dicere, quòd audirent iſti parabolas eius, quia ipſe vnicã
retulit. ſ. de agricolis, alia verò de filijs tacuit, Marcus ve
rò non poſuit niſi iſtam de agricolis, ideo non poterat di
cere, quòd audiſſent Principes, niſi iſtam parabolam.

*Quomodo Principes agnoſcentes parabolam cognouerũt,
quod de ipſis diceret. Quæſt. CC.*

QVæritur, quomodo dicitur hic, ꝙ Principes agno-
ſcentes parabolam cognouerunt, quòd de ipſis di-
I ceret. Dicendum, quòd poterãt cognoſcere, ꝙ de ipſis di-
ceret. i. de illis ſolis, & etiam quid de eis diceret, vel con-
tra eos. Primũ patet, quia vtraque parabola aliquid pone
bat expreſsè de eis, patet de prima. Nam in vtraq; Chri-
ſtus loquebatur ad eos. i. verba ſua dirigebat ad eos. i. nõ
ad alios, & dixit in prima, publicani, & meretrices pręce
dent vos in regnũ Dei. Et oſtenditur plus, quia ſequitur,
Venit ad vos Ioannes in via iuſtitiæ, & nõ credidiſtis ei,
publicani aũt, & meretrices crediderunt ei, & ita cum
compararet eos publicanis, & meretricibus, apparebat
ꝙ manifeſtè de eis loqueretur. In ſecunda autem parabo
la etiam expreſſit perſonas eorum, dicens: Auferetur à
vobis regnum cœlorum. Etiam apparebat, ꝙ de eis ſolis
loqueretur, nam in prima parabola cõparauit eos mere-
tricibus, & publicanis dicens, ꝙ illæ pręcedent vos in re-
K gnum Dei, & tamen ſi contra totum populũ mala prædi
ceret, non diſtingueret ſeparãdo publicanos, & meretri-
ces, cùm ſint illi pars viliſſima plebis. Etiã in ſecũda para
bola ſolos agricolas condemnat, & nõ vineam, ſed ipſos
Principes, & cæteros ex modo locutionis agricolas ſolos
eſſe oſtendebat, ideo cõtra eos loquebatur, maximè, quia
dixit, auferetur à vobis regnum Dei. Itẽ Principes puta-
bant, ꝙ etiã populus intelligeret, quòd parabolæ iſtæ eſ-
ſent contra ſolos Principes, & non cõtra plebẽ, quia cùm
vellent Principes de his parabolis indignati tenere Chri-
ſtum, timuerunt plebem. & tñ ſi putarent, ꝙ populus cre
debat iſtas parabolas cõtra ſe dictas, etiã ipſi indignaren
tur, & non eriperent Chriſtum de manu principũ, & ta-
men timuerunt plebem, quaſi pro Chriſto pugnaturam,
ergo ipſi videbant, ꝙ populus etiam credebat parabolas
dictas eſſe contra ſolos Principes. Secundũ patet. ſ. quòd

in-

intelligerent Principes quid contra ipſos diceret Chriſtus. Nam in prima apertè dixit eis, quòd publicani, & meretrices præcederent eos in regnũ Dei: in quo valde contemnebantur ſcilicet, quòd meretrices eos præcederent: etiam quia improperauit ibi eis de Ioanne nõ recepto, quem tamen receperant publicani, & meretrices. In ſecunda autem oſtendit eos ex parabola perdendos eſſe, & vineam auferendam ab eis, & apertius dixit, auferetur à vobis regnum cœlorum, in quo expreſsè de poteſtate eis auferenda dicebat, & ita bene cognouerunt Principes, quòd de eis Chriſtus loqueretur.

Quare quæſierant eũ tenere. & quid erat, ad quod Chriſtum tenere volebant. Quæſt. CCI.

QVæritur, quare dicitur, ꝙ quæſiuerũt eum tenere, & quid erat ad quod eum tenere volebant.

Dicendum, ꝙ Principes ſacerdotum & cæteri audita tam graui ignominia ſua, & prænunciatione malorũ ſuorum doluerunt valde, & indignati contra Chriſtũ vlciſci volebant irrogatam ignominiam tenendo eũ, quaſi per hoc vicẽ illi redderent. Secundò fuit, vt prouiderent honori, & ſtatui ſuo. Nam cùm iam Chriſtus tã aperte contra eos prædicaret, crimina eorũ oſtendendo, & mala prænunciando: oportebat, ꝙ populus eos contemneret, & ita honor eorum, & emolumenta multũ deperirẽt, ſicut dicitur Ioa. 11. quid facimus, quia homo iſte multa ſigna facit: ſi dimittimus eum ſic totus mũdus credet in eum, & venient Romani, & tollent locum noſtrum, & gentem. Vt ergo his prouiderent, volebant eum tenere. Cùm aũt quæritur ad quid volebant eum tenere dicendum, ꝙ ad occidendum eum: non enim volebant eũ tenere in vinculis, & poſtea dimittere, quia deterius fieret, neque ẽt poſſent diu illum tenere, quia populus, qui eũ diligebat, & multi viri boni aduertentes iniuſtitiã iſtam raperent illum, ſed volebant eũ tenere, & ſtatim occidere, & hoc magis innuitur Luc. 20. Nam dicitur, ꝙ Principes ſacerdotum, & ſcribæ quærebant mittere manus in eum in illa hora, ſed timuerunt: ſed mittere manus erat occidere, vel nocere ei in perſona, & magis hoc dicitur Luc. 19. ſ. Principes ſacerdotum, & ſcribæ quærebãt eum perdere, & non inueniebãt quid facerent ei, ſed perdere occidere eſt infra 27. ſ. Perſuaſerunt populis, vt peterent Barrabam, Ieſum aũt perderent. i. occiderent. In hoc autem apparet principum ſacerdotum iniquitas, quia ſine cauſa Chriſtũ perdere volebãt, qui eis vera dicebat. Hoc aũt intereſt inter bonum, & malum, quia bonus increpitus de peccato, corrigitur, & melior fit: peruerſus autem dum corripitur efficitur deterior: ſic autem dicit Chryſo. hæc eſt aũt differentia bonorum hominũ, & malorum: bonus enim comprehenſus in peccato gemit, quia peccauit: malus aũt fremit, non quia peccauit, ſed quia cõprehenſus eſt in peccato, & non ſolùm pœnitentiã non agit, ſed magis aduerſus corripientem iraſcitur: vnde & iſti deprehenſi magis ad malitiam ſunt excitati, & tam iniqui erant iſti, ꝙ ſuam iniquitatem apertius volebãt oſtendere, nam implere volebant mala, quæ Chriſtus dixerat, quòd implerent. ſ. ꝙ ipſi mali agricolæ exiſtentes eum, qui filius erat Dei occiderent. Sic dicit Beda, ſcilicet. Et ita volendo eum occidere docebant vera eſſe, quæ in parabola dixerat. Ipſe quippè eſt hæres, cuius iniuſtam necem dicebat eſſe vindicandam: illi nequam coloni, qui filium Dei quærebant occidere.

Quomodo dicitur, quòd volentes Principes ſacerdotũ tenere Chriſtum non tenuerunt, quia timebant turbas. Quæſt. CCII.

QVæritur, quomodo dicitur, quòd volentes Principes ſacerdotum tenere Chriſtum, non tenuerunt, quia timebant turbas. Dicẽdum, ꝙ hoc fuit, quia turbæ, quæ audiebant verbum Chriſti, afficiebantur valde ad eum, quia videbant mirabilia, quæ faciebat, & potiſſimè ſuper his, qui infirmabantur. Io. 6. cap. & erat doctrina ſua multum rationabilis, ita vt ipſi exhiberent ei ſummum honorem, nã in introitu in Ieruſalem exierũt

A cum ramis palmarũ, & cantabant Hoſanna filio David ſupra in littera, & Ioa. 12. & ideo fauerẽt Chriſto, vt non nocerent ei Principes ſacerdotum, & maxime, quia nũc qñ increpuit ſacerdotes laudauit populum. Dixit enim: publicani & meretrices præcedent vos in regnũ Dei: venit enim Ioannes ad vos in via iuſtitiæ, & nõ recepiſtis, vel nõ credidiſtis ei: publicani autẽ, & meretrices crediderunt ei, & ob hoc timentes Principes, ꝙ populus mitteret manus in eos, ſi ipſi mitterent in Chriſtum, abſtinuerunt, & ita poſtea faciebant, nã cùm procurabant occidere Chriſtum, timebant concitare plebem infra 26. conſilium fecerunt, vt Ieſum dolo tenerent, & occiderent, dicebant enim, nõ in die feſto, nè fortè tumultus fieret in populo. i. ꝙ non occiderent eũ in ſolemnitate Paſchali, quia tunc erat congregata tota multitudo Iudæorũ in Ie-
B ruſalem, & timuerũt Principes ſacerdotum, ꝙ nõ eſſent ipſi potentes aduerſus multitudinẽ, ſed multitudo eos occideret: alijs autem temporibus profeſtis, cùm nõ cũcurreret multitudo Iudæorum in Ieruſalem, poterant ipſi, vt credebant occidere Chriſtũ nullo impediente, & tamen è contrario factũ eſt, quia poſtea in ipſo die Paſchali. ſ. primo die Azymorum. i. die quintodecimo mẽſis primi, qui erat primus dies Azymorũ occiderũt Chriſtum, cùm præcedẽti die quartodecimo celebraſſent Phaſe, ſed quomodo mutauerint conſiliũ, vt in illo die occiderent, & quomodo tunc non timuerunt turbas, vel quomodo turbæ, non impedierũt mortem eius, dicetur infra 26. c.

Quomodo dicitur, quòd turbæ habebant Chriſtum, vt prophetam. Quæſt. CCIII.

C QVæritur, quomodo dicitur, ꝙ turbæ habebãt Chriſtum vt prophetã. Dicendum, ꝙ iſta opinio mouebat Iudæos bonos ad exhibendũ reuerentiam Chriſto, quia eum, vt Prophetã habebant, & qui propheta eſt à Deo recta agit, & loquitur, & honore dignus eſt, ideo nõ erat permittendum, ꝙ quis iniuriã inferret ei & ita populus hoc agnoſcens non permittebat, ꝙ Principes nocerẽt Chriſto mittentes manus in eũ, ſic enim Principes putauerunt. ſciebãt enim, ꝙ talem opinionẽ populus haberet de Ieſu, ideo conſequens erat, ꝙ non permitteret quemquã inferre ei manus. Sed cùm dicitur, ꝙ eum, vt Prophetam habebant. Putant quidã, quòd intelligatur, ꝙ nõ credebant eũ eſſe Prophetam, ſed Prophetæ similẽ, quia dicitur ſicut Prophetam. Dicendũ, quòd nõ ſtat, primò, quia
D ſi non putarent eũ eſſe Prophetã, ſed Prophetæ ſimilem, non impenderent ei tantam reuerẽtiam, ꝙ à nullo eum tangi ſinerent, & conſequenter, neque Principes timerẽt manus in eum mittere pp populũ, & tñ timuerunt, ergo verè eum Prophetã eſſe credebant. Secũdò, quia de Ioanne Baptiſta ſimile dicitur, ſupra præced. c. ſ. timemus turbam, oẽs enim Ioannem, ſicut Prophetã habebant, & tamen conſtat, quia non putabãt Iudæi Ioannẽ ſolùm eſſe ſimilem Prophetæ, ſed verè eſſe Prophetam: imò & maximum Prophetarum. ſ. Meſſiã, vt patet Io. 1. & Luc. 3. & Act. 13. c. ergo ita hic nõ accipietur pro ſimilitudine, ſed pro veritate. Tertiò, quia iſte eſt modus loquẽdi ſcripturæ, cùm enim vult oſtẽdere veritatẽ alicuius rei ponitur ſicut, vel tanquã, aut quaſi. Sic dicitur Io. 1. c. vidimus gloriam eius, quaſi vnigeniti à patre, & tñ Ioannes voluit di-
E cere Chriſtum verè eſſe vnigenitum Dei, & nõ ſimilem vnigenito, cùm ibi oſtendat eũ ab æterno à Deo genitũ. Quartò patet, quia iſte etiam eſt modus loquendi vulgarũ, cùm enim de aliquo rege volumus dicere, ꝙ tenebat modum regalem in ſedẽdo, vel eundo dicimus, rex talis ſedebat hodie in throno ſuo ſicut rex, & tamẽ per hoc nõ innuimus, quòd nõ erat verè rex, cùm aſſeramus eũ eſſe regem, ſed quòd modus ſuus erat verè regalis, & nõ priuatæ perſonæ. Quintò patet, quia ſupra 16. c. cùm quærit Chriſtus, quem dicant eum eſſe homines, ſubditur, Alij Eliam, alij Ieremiã, alij vnum ex prophetis. Et ita eũ verè Prophetam aſſerunt, & non ſolùm ſimile Prophetæ. Sed ſciendum, quòd licèt populus aliquid de Chriſto benè crederet, non perueniebat ad credendum illud, quod digne de eo credi debebat. ſ. quòd eſſet filius Dei. Sic dicit Orige. Sapiunt quidem aliquid de eo, quod verum

eſt, prophetam eum æſtimantes: non autem magnitudinem eius intelligunt ſecundum quòd erat filius Dei.

An Iudæi cognouerunt Ieſum antequam eum occiderent, & quid de eo agnouerint. Quæſt. CCIV.

QVæritur occaſione eorum, quæ dicuntur ſupra de agricolis ſcilicet, quòd dixerunt, hic eſt hæres, an Iudæi agnouerunt Ieſum antequam eum occiderent, & quid de eo agnouerint. Aliqui dicunt, ꝙ non agnouerunt eum. Primò patet, quia. 1. Corin. 2. dicitur: Si cognouiſſent, nunquam regem gloriæ crucifixiſſent, ſed crucifixerunt, ergo non agnouerunt. Secundò, quia Act. 3. Petrus loquens Iudæis de Chriſto oſtendit, ꝙ non agnouerint eos dicens: Et nunc fratres ſcio, ꝙ per ignorãtiam feciſtis, ſicut & Principes veſtri. Tertiò, quia Luc. 23. cap. dicitur, quòd Chriſtus in Cruce dixit, Pater dimitte illis, quia neſciunt, quid faciunt. Et non poteſt intelligi de actu, quia ſciebant quid eſſet ille actus. ſ. occidere hominem, ſed intelligitur de perſona, circa quam hoc exercebant, id eſt, neſciunt quis eſt ille, quem occidunt.

Alij autem dicunt, quòd Iudæi agnouerunt Chriſtum antequam illum occiderent. Primò, quia Ioan. 15. c. dicitur, nunc aũt viderunt, & oderunt me, & patrem meum, ſed videre eſt apertè cognoſcere, ergo clarè cognouerũt eum. Secundò, quia ſi Iudæi non agnouiſſent Chriſtum, non viderentur peccare eum occidendo, ſed grauiſſimè peccauerunt, ergo agnouerunt eum. Tertiò quia dicit Hieronymus ſuper illo verbo agricolarum, hic eſt hęres, ſcilicet, per hoc quòd dicũt, hic eſt hæres, manifeſtiſſimè probat dominus Iudæorum Principes non per ignorantiam, ſed per inuidiam Dei filium crucifixiſſe. Ad hoc reſpondet Nicolaus dicens, quòd in populo Iudæorũ aliqui erant maiores, ſcilicet in notitia diuinorum, ſcientes ſcripturas legis, & Prophetarum, aliqui erãt minores ſicut laici, & vulgares ſcientes ſolum id, quod eſt de neceſſitate ſalutis, vt præcepta decalogi, & huiuſmodi, quæ tenentur omnes ſcire, ſed ſubtilitates ſcripturarum, & dicta Prophetarum ignorantes, vt quòd idẽ Chriſtus in vnitate ſuppoſiti erat verus Deus, & verus homo, & ſanctus, & Propheta, & Meſsias. Dicit igitur, quòd aliqui dicunt, & bene quantũ ad hoc quòd minores populi Iudæorum non cognouerunt Ieſum eſse Chriſtum Meſsiam, neque eſſe Deum, licèt enim ſcirẽt eum eſse verum hominem, tamen non ſciebant illum eſse verum hominẽ, vel prophetã a Deo miſsum, ſcilicet, qui erat promiſsus a Deo. Et ratio eſt, quia neſciebant ſcripturas, quæ ſunt de Chriſti deitate, & illas, quæ ſunt de ſignis ſui aduentus. De maioribus autem dicunt, quod agnouerunt Ieſum eſse Meſsiam, quia ſciebant ſcripturas de temporis determinatione, & ſignis aduentus Meſsiæ, quæ omnia in Chriſto impleta videbant, & ita ipſum agnouerunt eſse Meſsiam, ſed dicunt, quòd non agnouerunt eum eſse Deum, & ita dicunt, quod intelligitur dictum Apoſtoli, ſcilicet, ſi cognouiſsent nunquam regem gloriæ crucifixiſsent, quaſi dicat, non cognouerunt eius deitatem. Sed ipſemet Nicolaus arguit contra hoc, quod dicitur, ſcilicet, ꝙ non agnouerunt eius deitatem dicens, quòd non eſt conuenienter dictum, quia ſicut ſcripturæ manifeſtè loquũtur de tempore aduentus Chriſti, Dan. 9. cap. in ſeptuaginta hebdomadibus abbreuiatis, & de ſignis etiam aduentus quale erat translatio regni de Iuda, Gen. 49. Et de modo veniendi, ſcilicet, in humilitate, & paupertate ſedendo ſuper aſinã Zacha. 9. c. ita expreſsè vel expreſſius loquuntur ſcripturæ de deitate Chriſti: vt Iere. 23. c. germinare faciam Dauid germen iuſtũ, & hoc eſt nomen, quod vocabũt eũ dominus iuſtus noſter. Et vbi ponitur dominus in littera noſtra ponitur in Hebræo nomẽ Domini Tetragrammaton, quod de nullo, niſi de vero Deo dicitur, & tamen iſta auctoritas, ſecundùm oẽs doctores etiam Hebræos exponitur de Meſſia: ergo ille erat Deus, & ita eũ cognoſcebant. Et Iſa. 9. c. dicitur: Paruulus natus eſt nobis, cuius imperium ſuper humerũ eius, & vocabitur admirabilis, conſiliarius, Deus fortis, Princeps pacis, pater futuri ſæculi, & iſta auctoritas ſecundùm Hebræos, etiã

F de Meſſia exponitur. & in ea fit mẽtio de eius deitate, & humanitate, & multæ aliæ auctoritates ad hoc poſſent adduci. Ideo Nicolaus aſſerit dicẽdum, ꝙ maiores inter Iudæos ſicut habuerunt cognitionem de Ieſu, quòd erat Chriſtus, id eſt, Meſſias, ita etiã agnouerunt eius deitatẽ, ſed dicit, ꝙ aliquid cognoſcitur in habitu, cuius cognitio actualis impeditur propter aliquam paſſionẽ, vel habitũ impedientem, ſicut dicit Philoſophus. 7. Ethic. de incõtinente, qui habet æſtimationem verã non ſolùm in vniuerſali, ſed ẽt in particulari, vt quòd fornicari eſt malũ, & ꝙ nunquam eſt fornicandum, adueniente tñ paſſione corrumpitur vera æſtimatio particularis, dicendo, ꝙ bonum eſt pro nunc fornicari, vel cũ illa fornicari, & impedit iſta paſſio conſiderationem actualem verã in particulari, & ſi ſemper duraret iſta paſsio, ſemper iudicaret for-

G nicandum eſſe: & ita dicit, ꝙ maiores Iudæorũ habuerunt a principio veram æſtimationẽ de Chriſto in habitu, & in actu, ſed qñ cœpit prædicare contra eos excæcati fuerunt, circa ipſum paſsionibus iræ, rãcoris, & inuidiæ, quibus paſsionibus impediebantur ab actuali conſideratione veritatis de Chriſto, quantũ ad deitatem Chriſti, & ꝙ eſſet Meſsias, & ſic inclinati fuerunt in eius mortem: ſicut incontinẽs in paſsione exiſtens eligit, & iudicat fornicandũ, quod alias non faceret, & ita dicit poſſe ſolui argumenta vtriuſq; partis, quia illa, quæ probant, ꝙ Iudæi habuerint notitiã de Chriſto, intelliguntur de habituali cognitione, ea verò, quæ probãt, ꝙ non agnouerũt eum, accipiũtur de cognitione actuali, quę applicatur ad opus: & iſta fuit impedita in eis per paſsionẽ inuidię & rãcoris.

Ad declarationem tamen veritatis dicendũ, quòd de

H Chriſto duo erant cognoſcenda. ſcilicet, quòd Deus erat, & quòd erat Chriſtus ſiue Meſsias, & de ambobus dicendum, ꝙ aut quæritur, an Iudæi iſta duo cognouerunt de Ieſu, vel an potuerint ea cognoſcere. De ſecundò dicendum, ꝙ potuerunt cognoſcere ea, quia ſcripturæ vtrũque de Chriſto dixerunt, & oſtenderunt, ſicut & nos ex veteribus ſcripturis vtrunque accipimus, & maximè quãtum ad oſtendendum, ꝙ erat Meſsias. De primò dicendum, ꝙ Iudæi, ſcilicet Principes, & cæteri, qui mortem Chriſti tractauerunt, non cognouerunt eum eſſe Deum, neque Meſsiam & hoc dicitur de illis ſolis, qui Chriſtum morti tradiderunt, nam alij Iudæi credebant iam in Chriſtum & hi nouerant eum eſſe Meſsiam, & filiũ Dei, ſicut cęcus natus ab eo illuminatus, cui ipſe dixit ſe eſſe filium Dei, & ille eum adorauit, Ioan. 9. c. Et alijs ſe cognoſcendum

I dedit, qui eum filium Dei vocauerũt, ſupra decimoquarto cap. Nam adorauerunt eum, dicentes: verè filius Dei es. Hi autem non conſpirauerunt, neque conſenſerunt in mortem Chriſti, ſed qui eam procurauerunt, aut conſenſerunt in eam non nouerant eum eſſe Deũ, neque Meſſiam. Circa primum autem tenendum videtur ſimpliciter, ſcilicet, ꝙ non ſolùm quando tractabant de occaſione eius non nouerant eum eſſe Deum, id eſt, non conſiderabant impedientibus paſsionibus rancoris iræ, & inuidię, vt dicit Nicolaus, ſed etiam, ꝙ nunquam nouerant eum eſſe Deum Et patet primò, quia ſi aliquo tempore agnouiſſent Principes Iudæorum Chriſtum eſſe Deũ, adoraſſent illum, cùm illum pręſentẽ ſibi viderent, & hoc quia tunc nichil erat, quod impediret, quia vt Nicolaus vult, à principio agnouerunt eum eſſe Deum, quando nulla

K paſsione tenebantur contra eum ſcilicet ira, aut odio, aut inuidia, & poſtea propter paſsiones iſtas ceſsauerunt cognoſcere, ergo qñ non tenebantur paſsione, & agnoſcebant eum, ſtatim illum adorarent, ſed conſtat, ꝙ Principes ſacerdotum nunquam adorauerunt Chriſtũ, vt Deũ: quia tunc non poſſent poſtea dicere contrariũ, ergo nunquam cognouerunt illum eſſe Deum. Secũdò patet, quia non ſolũ non cognouerunt Principes Chriſtũ eſſe Deũ, ſed etiam quando ipſe videbatur de ſe hoc dicere, indignabantur illi, tanquã blaſphemiã diceret, vt patet Ioan. 10. ſ. De bono opere nõ lapidamus te, ſed de blaſphemia, quia tu homo cùm ſis, facis teipſum Deum. Et iterum quando Princepes ſacerdotum adiurans quęſiuit à Chriſto, an eſſet filius Dei, & ille ait: Amodo videbitis filiũ hominis ſedentẽ à dextris virtutis Dei, & venientẽ in nubibus cæli, & tũc Prencipes ſacerdotũ ſcidit veſtimẽta ſua,

dicens:

dicens: Blaſphemauit, quid adhuc egemus teſtibus? infra 26. capit. Ergo non ſolùm non credebant eum eſſe Deum, ſed etiam putabant, quod eſſe non poterat, quaſi eſſent incompoſſibilia hæc, eſſe hominẽ, & eſſe Deum ſimul. Tertiò patet, quia ſi aliquando Principes Iudæorum cognouiſſent Chriſtum eſſe Deum, nunquam auderent quidquid contra eum machinari, ſiue de morte, ſiue de malo, quia cùm Deus ſit omnipotens, poſſet eos ſtatim delere, cum talia cogitarent, & rationabiliter timere hoc deberent, quia ſi Deus eſſet, noſſet omnes cogitationes eorum etiam antequam prodirent in actum, & timere deberent, quòd mox eos deleret, ſed non timebant eum quaſi poſſet eis inferre malum: ideo non putabant eum eſſe Deum, vt patet hic in littera: quia dicitur, quòd Principes voluerunt mittere manus in Chriſtum, & tenere eum, ſed timuerunt plebem: & ita magis timebant malũ, quod poterat eis inferre plebs, quàm quod poterat inferre Chriſtus: ergo non credebant eum eſſe, ſed infirmum, & conſequenter non eſſe Deũ. Quartò, quia ſi Iudæi crederent Chriſtum eſſe Deum, dato quòd putarent, quòd non inferret eis mala pro prauis cogitationibus, & actibus, quaſi nimis benignus exiſtẽs, tamen ſcirent, quòd non poterat pati mortem, aut aliquid mali, quia Deus impaſſibilis eſt, & ita non conarentur ad id, quod ſcirent impoſſibile. Quintò, quia dato, quòd Iudæi putarent, quòd Chriſtus inquantum Deus non poſſet pati, poſſet tamen occidi inquãtum verus homo, ſicut factum eſt, nollent eum occidere, quia ſi ſcirẽt eum eſſe Deum: ſcirent, quia non poterat pati, niſi volens, & quòd nichil contra intentionem ſuam fieri poſſet: Iudæi tamen occidere volebant Chriſtum, nè omnes crederent in eum, & transferret eos ad alterum modum viuendi, & ita periret Principibus ſuus principatus, vel propter Chriſtum aliæ gentes inuaderent principatum eorum: Ioan. 11. Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? ſi dimittimus eum ſic, omnes crederẽt in eum, & venient Romani, & tollent locum noſtrũ, & gentem. Si autem ſcirent eum eſſe Deum ſcirent, quod ille poſſet transferre Iudæos ad alterum genus principatus, & non obſtare poſſent ipſi, etiã ſi ab eis ſe occidi permitteret, quin ille faceret ſemper, quod vellet de eis: fruſtra ergo erat eum occidere: & tamen ipſi occidebant eum ad euitandum iſta inconuenientia, quę timebãt inferri eis viuente Chriſto: ergo non curarent eum occidere, ſi Deum eſſe putarent, quia ſcirent, quòd non poterant reſiſtere voluntati illius. Sextò, quia modus à Nicolao ad euitandum inconuenientia non ſufficit, ſcilicet, quòd à principio ſciuerint eum eſſe Deum, & poſtea adueniente paſſione ignorauerint. Sicut fit de incontinente: quia incontinens per aduentum paſſionis nõ obliuiſcitur, ſed turbatur, & ceſſat conſiderare, quia aliàs ſi paſſio deleret prorſus opinionem eius, deleret tam vniuerſalem, quàm particularem, & ceſſante paſſione non haberet incontinens rectam opinionem, ſed vel haberet falſam, vel nullam, ita vt de nouo illam deberet acquirere.

Sed hoc falſum eſt, quia mox, vt incontinens ſoluitur à paſſione incipit rectè opinari, & eſt pœnitiuus ſeptimo Ethicorum; ideo non fuit pœnitus in eo deleta opinio, ſed turbata fuit mens, & ita ſi cognoſcerent Iudæi Chriſtum eſſe Deum ante paſſionem incidentem eis, non tolleretur pœnitus illis iſta opinio, & tamen ad hoc, quod niterentur eum occidere, & putarent, quòd poſſent, neceſſe erat, quòd iſta opinio eſſet pœnitus deleta, ergo non crediderunt vnquam eum eſſe Deum. Et patet adhuc efficacius, quia paſſio adueniens poteſt turbare opinionem circa eligibile, ſed non circa exiſtere, vel circa naturam rei; ſic dicit Ariſtoteles ſexto Ethicorum, capitulo de prudentia, ſcilicet, non omnem autem exiſtimationem corrumpit, vt peruertit delectabile, & triſte, puta quoniam trigonus duobus rectis æquales habet, vel non habet, ſed eas, quæ circa operabile, ſed rem exiſtere, vel non exiſtere non pertinet ad operabile, ſed eſſe bonam, vel malam: huiuſmodi ergo non tollitur opinio de eſſe rei per paſſionẽ, & non ſolùm eſt hoc verum circa exiſtimationes illas, quę non ſunt directè ad opera-

A tionẽ, neque ex illis directè, aut indirectè ſequitur operatio, ſcilicet, quia prorſus ſunt ſequeſtratæ à materia operationum, quale eſt exemplum Ariſtotelis, vt quòd trigonus habeat tres æquales duobus rectis, quia ex hoc nulla operatio ſequitur, & nullam operationem impedit, & ad nullam operationem applicari poteſt, ſed etiam de illis æſtimationibus, quibus exiſtentibus, vel non exiſtentibus ſequeretur aliqua operatio, vel impediretur: ipſæ tamen non mouent per ſe ad agendum aliquid, vel ceſſandum ab eo, illæ enim opiniones mouent, & retrahunt, quæ de bono, & malo ſunt quia rem eſſe bonã facit eam eſſe appetibilem, & eſſe malam facit retrahi ab illa, tales autem adueniente paſſione peruertuntur, vt bonum iudicetur malum, vel malum bonum, aliæ ſunt, quæ non mouent, neque retrahunt per ſe, tamen eis exiſtentibus
B operamur aliquid, vel ceſſamus ab aliqua operatione, vt quòd hoſtis meus eſt homo, & quod viuit, & eſt rex, vel epiſcopus, nam iſtæ non mouent per ſe ad agendum, vel ceſſandum, quia non ſunt de bono, & malo, in quibus eſt ratio appetibilis, & retractionis, ſed ſunt de exiſtentia, & qualitate quadam rei, & tamẽ ſi hoſtis meus eſt rex, aut viuit, quædam facio, vel facere ceſſo, quæ non facerem, vel ceſsarem facere eo non viuente, vel non exiſtente rege, ſed iſta operatio, vel ceſsatio non fit propter has æſtimationes, ſed propter alias, quæ ex his ſequuntur, ſcilicet, inquantum ego iudico bonum, vel malum eſse mihi hoſtem meum eſse regem, vel viuere. Et ideo dicendum, quòd adueniente paſſione odij, vel amoris, aut inuidiæ poſsum mutare opinionem, vt putem malum eſse mihi eſse regem, vel viuere, de quo prius æſtimabam bo-
C num eſse mihi, ꝙ viueret, vel eſset rex, ſed præcedentes opiniones non mutantur. ſ. eſse regem, vel viuere, vnde quãtũcunq; incidat mihi de nouo paſſio inuidię, vel odij aut iræ, cõtra aliquẽ ꝙ viuit, & eſt rex, nõ potero per hãc paſsionem æſtimare, ꝙ ille non viuit, vel nõ eſt rex, licẽt ego vellem eũ non viuere, neque eſse regem. Et ita de Iudæis circa Chriſtum eſset, quia ſi aliqñ agnoſcerent eum eſse Deum, quantumcunq; inſurgeret eis paſsio odij, vel inuidię contra ipſum, nõ poſsent iudicare poſtea nõ eſse Deum, quia eſse Deũ permanens eſt, ſicut eſse hoĩem, & tñ quandiu Iudæi putarent Chriſtum eſse Deum, nollẽt eum occidere, neq; ẽt hoc cogitarent, vt ex dictis oſtenſum eſt, ergo nunquam agnouerunt eum eſse Deũ. Octauò patet, quia ſi daremus, ꝙ Principes Iudæorũ, aliquo tpe agnouerunt Chriſtum eſse Deũ, non poſsemus ſatiſ-
D facere ſcripturæ, nam dicitur 1. Cor. 2. de Chriſto, qui eſt Dei virtus, & Dei ſapientia abſcondita in myſterio. ſ. quã nemo principum huius ſæculi cognouit, & loquitur de principibus Iudæorũ, vt patet ex littera ſequẽti. Et tamen dato, ꝙ cognouerint a principio, & poſtea incidẽte paſsione turbata fuerit in eis æſtimatio, non eſt verum, ꝙ non cognouerunt, ſed tãm cognouerũt. Et patet, ꝙ iſta ſit ibi intentio Apoſtoli. Primò, quia dicit ibi ſapientiã iſtã abſconditam eſse in myſterio, & ita infert ibi. ſ. quã nemo principũ huius ſæculi cognouit, & ita, quia erat abſcõdita in myſterio, nõ fuit cognita ab illis, ſed ſi ipſi a principio cognoſcerent Chriſtum eſse Deũ, & poſtea incidente paſſione impedirentur, opinio eorũ non faceret aliquid ad hoc abſconditũ eſse in myſterio, quia nõ ideo non cognoſcebãt, quia in myſterio abſcõdita erat, ſed quia ipſi
E ſibi ſubtraxerunt cognitionem per paſsionẽ, ergo nõ cognouerunt a principio. Secundò, quantum ad hoc, quia Apoſtolus innuit ibi, ꝙ ſapientia iſta, ideſt Chriſtus erat abſcondita, & ideo illi quibus non fuit reuelata per Deũ non cognouerũt eã: illi verò, quibus fuit reuelata cognouerunt eam, cùm ait: ſapientiam abſconditã in myſterio, quã nemo principũ huius ſæculi cognouit. Et ſequitur. Vobis aũt reuelauit Deus per Spiritũ ſanctum ſuũ ergo videtur, ꝙ Principes non cognouerũt eã, quia nõ fuit illis reuelata, & tamẽ ſi aliqñ cognouiſſent eã, oportebat ꝙ eſset eis reuelata, cum nõ poſsit cognoſci, niſi per reuelationẽ, ſicut ibi dicit Apoſtolus, ſcilicet, vobis aũt reuelauit Deus per Spiritum ſuum, ſpiritus enim omnia perſcrutatur etiam profunda Dei, quis enim ſcit hominum, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui eſt in ipſo, ita & quæ Dei ſunt, nemo ſcit, niſi ſpiritus Dei, & con-

Paſſio pōt turbare opinionem circa eligibile, ſed non circa exiſtere ſeu circa naturã rei.

ſequenter nos neſcimus, niſi eo reuelãte, ſicut dicitur ſupra 11. cap. quòd patrem nemo nouit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare, ſed non fuit eis reuelata, vt ex litera colligitur, cùm dicatur: Quam nemo principũ cognouit, & ſequitur: vobis autẽ reuelauit Deus, quaſi dicat, vobis reuelauit, & illis non: ergo nunquam cognouerunt.

Tertiò quantum ad hoc, quia ſi vellemus dicere, q aliquando cognouerunt Chriſtũ eſſe Deum: oportebat dici, q illis reuelatum fuit, & poſtea ceſſauit cognitio iſta per paſſionem ſequentem, ſed Paulus vult, q non fuerit illis reuelatum, cùm dicat: Vobis autẽ reuelauit Deus, quaſi dicat, non illis; ergo non eſt verum, quòd cognouerint.

Quartò patet, quia etiam non ſatisfit litteræ ſequenti ibidem, ſcilicet, ſi enim cognouiſſent, nunquam regem gloriæ crucifixiſſent. Ex hoc, quòd dicit nunquam, innuitur, quòd nunquam cognouerũt ſcilicet, neque a principio, neque exiſtente paſſione odij licèt ly, nunquã determinet illud verbum crucifixiſſent, & non verbũ cognouiſſent, quia eſt ſenſus, ſi cognouiſſent ſemel illum eſſe Deum, non ſolùm tunc non occiderẽt eum, ſed nunquam illum occiderent, quia cauerent illum occidere, & offendere. Quintò, & præcipuè quantum ad hoc, quia non ſatisfit ſcripturæ Actu. 3. cap. vbi Petrus ait, & nunc fratres ſcio, quòd per ignorantiam feciſtis, ſicut & Principes veſtri: ergo ignorabant eum eſſe Deum. Nicolaus autem reſpondet ad hæc, & ſimilia, vt dictum eſt diſtinguens de ſcientia, vel cognitione habituali, & actuali, ſicut fit in incontinente, & quòd non cognouerint eum actualiter, quando occiderunt impediente paſſione odij; ſed habitualiter, eo quòd a principio actualiter cognouerant. Sed hoc non ſtat: primò quia non concordat litteræ ibidem: nam Petrus poſtquam dixit feciſtis per ignorantiam, adiunxit auctoritates ad oſtendendũ, quòd ille erat a Deo miſſus, & quem in lege, & Prophetis promiſſum habebant, & tamen ſi Iudæi a principio ſcirent Chriſtum eſſe Deum, & poſtea paſſione impediente occidiſſent, non oportebat, neque expediebat, quòd probaretur illis Ieſum eſſe Deum, vel Chriſtũ, quia ipſimet cognoſcerent, ſicut fit in incontinente, qui ſtatim, vt ceſſat paſſio, habet rectam æſtimationem, ſicut ante paſſionem, & non eſt opus quòd quis hoc ei ſuadeat, ſed potius ipſe pœnitet de malo, vt dicitur ſeptimo Ethicor. ita Petrus nõ probaret hoc Iudæis, ſed ſolum daret eis ſpem de remiſſione, ſi pœniterent, & tamen fecit duo, ſcilicet admonuit pœnitere dicens: pœnitemini, & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra, & adiunxit probationes, quòd Ieſus eſſet Chriſtus, ergo ante hoc non cognouerant eum eſſe Deum. Secundò patet, quia iſte modus accipiendi per ignorantiam, non conuenit ſacræ ſcripturæ. Ariſtot. enim 3. Ethicor. diſtinguit agere per ignorantiam, & propter ignorantiam. Agere propter ignorantiam eſt, quando præcedit ignorantiam, & præſtat cauſam actui: vt ſiquis comedit carnes prima die quadrageſimæ, neſciens eſſe Quadrageſimam, propter ignorantiam agit, præcedit enim iſta ignorantia actum, quia prius neſcit eſſe tunc Quadrageſimam, quàm carnes comedat, & etiam præſtat cauſam actui iſta ignorantia, quia ideo comedit, quia neſcit eſſe Quadrageſimam, & ſi ſciret non comederet. Per ignorantiam agere eſt ignorantiam comitari actum, & non præcedere, & iſta ignorantia non præſtat cauſam actui, cùm non præcedat, & ita eſt de omnibus peccatis, quia in omni peccato eligitur malum, & agitur, & tamen malum ſub ratione mali non poteſt cadere ſub electione, quia obiectum voluntatis eſt bonum, & ipſum eſt, quod omnia appetunt, ergo oportet, quòd eligatur ibi malum ſub ratione boni, ſed non poteſt iudicari malum vt bonum, niſi per errorem, vel ignorantiam quandam: ideo in omni peccato eſt ignorantia, & ita dicit Ariſtoteles tertio Ethicorum, quòd omnis malus eſt ignorans, iſta autem diſtinctio ignorantiæ nõ eſt in ſacra ſcriptura, neque apud vulgares, nam vulgares non dicunt aliquid per ignorantiam, vel ignoranter factum, niſi quando ignorantia præcedit, & cauſam præſtat actui, & in ſacra ſcriptura etiam non eſt talis diſtinctio, quia non dicitur, niſi per ignorantiam agere, & nunquam propter ignorantiam.

F Et patet, quia Leui. 4. c. ponitur diſtinctio peccatorum, & dicuntur quædam facta ignoranter, vel per ignorantiam. Alia autem per ſuperbiam Num. 15. & tamen ſi accipiatur per ignorantiam agere ſicut accipit Ariſtot. & vult Nicolaus, non ſtaret diſtinctio, cum omne peccatum ſit factum ignoranter. ſ. per ignorantiam comitantem, vel conuertentem, ergo non poteſt accipi per ignorantiam feciſſe, niſi quòd ignorantia præceſſit, ſed ſi præceſſit nõ cauſata eſt per paſſionem, quia illa, quæ cauſatur per paſſionem eſt comitans, ergo etiam antequam Iudæi odiſſent Chriſtum, non nouerant Chriſtum eſſe Deum, & conſequenter nunquam cognouerunt eſſe Deum Chriſtum illi, qui mortem eius procurauerunt, ſicut aſſerebat Nicolaus. Tertio patet, quia ſi acciperent ſic egiſſe per ignorantiam, nihil plus eſſet dicere egiſſe eis per ignorantiam, quàm nihil dicere, cui non eſt poſsibile
G peccare, niſi per ignorantiam comitantẽ, vel præcedentem, & tamen hoc eſt incõueniens, quia ex cauſa expreſſum eſt, ergo non accipitur ſic. Quarto patet, quia beatus Petrus voluit alleuiare aliquo modo peccatum Iudæorum, vt haberent maiorem ſpem de venia, & pœniterent, & ad hoc dixit, quòd fecerant per ignorãtiam, & patet ex modo loquendi Petri ibi. Nam prius oſtendit grauitatem facti in ſeipſo dicens, ſanctum & iuſtum negaſtis, & petiſtis virum homicidam donari vobis, auctorem verò vitæ interfeciſtis. Deinde ad conſolationem eorum, & remiſſionem dandam alleuiat peccatum aliqualiter, dicẽs: Et nunc fratres ſcio, quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & principes veſtri, & ſequitur, pœnitemini igitur & conuertimini. i. quia ſic eſt, quòd per ignorantiam occidiſtis,
H facite pœnitentiam, vt remittantur peccata veſtra. Et patet, quia ſimili modo alleuiat peccatum ſuum Paulus, & dicit ſe dignum remiſsione. 1. Timoth. 1. cap. ſ. Prius fui blaſphemus, & perſecutor, & contumelioſus, ſed miſericordiam Dei conſecutus ſum, quia ignorans feci, & tamen ſi acciperetur egiſſe per ignorãtiam, eo modo, quo accipit Nicolaus, non alleuiaretur peccatum. Sic patet 3. Ethic. ſ. quia agere propter ignorantiam, in quibuſdam alleuiat aut excuſat totaliter, agere autem per ignorantiam, neque alleuiat, neque excuſat. Et ratio, quia cum omne peccatum ſit cum ignorãtia, quia omnis malus eſt ignorans, omne peccatum eſſet excuſabile, vel alleuiaretur, quod falſum eſt. Et tamen Petrus poſuit eos egiſſe per ignorantiam ad alleuiandum delictum, ergo præceſſit ignorantia, & nunquam Chriſtum nouerant, etiam
I ante paſsionem odij, & iſtud videtur neceſſario tenendum, licet Nicolaus teneat quod dictum eſt, & alij leuiter attendentes illud putent, quod interdum nos referentes eorum poſitionem dicimus.

Probatur ſecunda pars concluſionis ſuperioris, Iudæos nempe, qui Chriſti mortem procurarunt ignoraſſe eum fuiſſe Meſſiam. Quæſt. CCV.

SEcunda pars concluſionis erat, quòd Iudæi, qui mortem Chriſti tractauerunt, neſcierunt eum eſſe Meſſiam: Nicolaus autem tenet, quòd ſciebãt eum eſſe Meſſiam, & ita dicit alios tenere & videntur fere omnes rationes ſuprapoſitæ applicari poſſe ad hoc, licet non ita efficaciter, ſicut ad probandum, quòd neſciebant eum eſſe
K Deum. Non erat. n. veriſimile, quòd ſi ſcirent illum Meſſiam vellent illum occidere, quia Meſsias erat totum bonum, quod Iudæi expectabant, & ideo nemo illorũ vellet occidere Meſsiã, quia per hoc ſe priuabat toto bono. Secundo, quia cũ Meſsias ſpecialiter mitteretur a Deo, ſi quis metteret manum in illum ſcienter, timere poterat rationabiliter, quod Deus eum deleret ſtatim, & ideo nemo auderet mittere manum in eum. Sed dicendũ, quod iſta licet ſint ſatis rationabilia, tamen non cogunt, ſicut cogebant ea, quæ inducebantur ad oſtendendum, quod non agnouerant Chriſtum eſſe Deum; quia ſi ſcirẽt Chriſtum eſſe Deum, ſciebant quòd ille non poterat occidi, niſi vellet quantum ad humanitatem, & quod per occiſionem non impediebatur, quin voluntas Dei compleretur, vt ſupra dictum eſt. Si autem ſcirent Ieſum eſſe Meſſiam, & Deum eſſe non putarent, crederent quod poſ-

ſent

ſcit eum occidere, quia erat purus hó. Etiam ꝙ ipſe non ſe poſſet eripere de manibus eorum, quia licet eſſet ſanctus, non eſſet potens. Etiam illo occiſo crederent, ꝙ obtinerent id, ꝙ volebant. ſ. ꝙ non ſubtraheretur populus de manibus eorum, quod timebant fieri ſi Meſſias diu viueret, & poſtquam mortuus eſſet, non timerent eum, quia licet ſanctus eſſet, cum non eſſet Deus, non poterat facere, quod volebat, & ita ſi nichil aliud impediret, poſſent cognoſcentes Ieſum eſſe Meſſiam, tractare mortem eius.

Ad primam iſtarum duarum rationum dicendum, ꝙ licet Meſſias eſſet totum bonum Iudæorum, aliqui Iudæorum vellent eum occidere, quia aliqui erant ita iniqui, & mundani, ꝙ non deſiderabant, niſi bona huius ſæculi. i. diuitias, honorem, potentatum, & voluptates, & tales non expectabant, neq; cogitabant de bono, quod per Meſſiam inducendum erat, & multi tales erant. Vnde ad laudem ponitur de aliquo, quod expectaret redemptionem, quæ futura erat per Meſſiam. Sic dicitur de Ioſeph ab Arimathia ciuitate, quod expectabat & ipſe regnum Dei. Marc. 15. & Luc. 23. q. d. aliqui alij, & ipſe expectabant regnum Dei. De alijs autem, qui non expectabant regnum Dei. i. non curabant de illo, ſed ſolum de bonis huius ſæculi, non eſt mirum, quòd vellent occidere Meſſiam, potiſſime ſi in aliquo eſſet contrarius deſiderijs eorum, ſic erat de principibus ſacerdotum, qui deſiderabãt bona huius ſæculi, & videbant Chriſtum ſibi contrariũ, quia putabant propter eius doctrinam, & opera ſubtrahendum ſibi eſſe principatum, & honorem ſuper populum Ioan. 11. Venient Romani, & tollent locum noſtrũ, & gentem, ideo etiam ſi aperte agnoſcerent eum Meſſiam, non erat mirandum, quòd vellent eum occidere.

Ad 2m dicendum, ꝙ rationabiliter poterat hoc timeri, & tñ paſſio odij, vel inuidiæ poterat impedire cogitationem iſtam, ſicut & nos ſcimus, ꝙ peccantes punientur æternaliter, & tamen non deſinimus peccare qñ paſſio viget, etiam quia licet veriſimile eſſet, ꝙ mittẽs manum in Meſſiam puniretur a Deo, tamen non erat neceſſariũ, quia aliqui ſunt, qui occidunt viros ſanctos, & nullam pęnam hic a Deo recipiunt. Sed his non obſtantib. dicendum, ꝙ Iudæi qui tractauerunt mortẽ Chriſti, nõ cognoſcebant eum eſſe Meſſiam, qñ tractabant mortem eius, neq; vnquam ante hoc. Et patet hoc primò ex omnibus rationibus factis circa auctoritatem Petri ſupra, nã Act. 3. Petrus dixit, ſcio, ꝙ per ignorantiam feciſtis, ſicut & principes veſtri. i. tam populus, q̃ principes fuerunt ignorantes circa mortem Chriſti. Et nõ debet accipi iſta ignorantia ſolum circa eum, vt erat Deus, ſed etiam, vt erat Meſſias, ergo ignorabant eum eſſe Meſſiã. Et patet, quia poſtquam Petrus dicit, ſcio, ꝙ per ignorantiam feciſtis, allegauit auctoritates ad probandum, ꝙ Ieſus erat Meſſias in lege, & prophetis promiſſus, ergo vr̃ ꝙ ignorabãt adhuc illum eſſe Meſſiam, & ita apparet, ꝙ non ſolum tunc quando mortem tractabant, ſed etiam prius ignorabant illum eſſe Meſſiam, quia nõ poteſt intelligi de ignorantia comitante, ſed de præcedente, quia ſi eſſet comitans, non oporteret allegari aliquid ad probandum, quia non ſtante paſſione, ipſimet ſcirent ſicut prius, vt ſupra dictum eſt. Secundò, quia dato, ꝙ Iudæi neſcirent Ieſum eſſe Deum, ſcirent tamen eum eſſe Meſſiam, eſſet peccatum eorum grauiſſimum occidendo eum, & ita non alleuiaretur peccatum per ignorantiam illam, ergo cum Petrus alleuiet illud ibi per ignorantiam, vr̃ ꝙ neq; cognouerunt eum eſſe Deum neque Meſſiam. Tertio patet, quòd ſpecialiter fuerit iſta ignorantia circa eſſe Meſſiam, quia poſtquam Petrus dixit, ſcio fratres, quod per ignorantiam feciſtis vos, ſicut & principes veſtri, ſubdit: Deus autem, qui prænunciauit per os omnium prophetarum pati Chriſtum ſuum impleuit ſic, i. per ignorantiã veſtram, q. d. Deus prædixerat Chriſtum ſuum occidendum, & ideo ſic futurum erat, & tamen vos noleretis illum occidere, ſi agnoſceretis, ideo accidit quod per ignorantiam veſtram impleta ſit prophetia, & voluntas Dei. Et tñ dr̃ pati Chriſtum ſuum, ſed Chriſtus ſignificat Meſſiam, ergo ignorantes occiderunt illi Meſſiam. Quartò patet, quia Chriſtus dixit Luc. 23. cap. Pater dimitte illis, quia neſciunt quid faciunt. Et tamen ſi ſcirent eſſe Meſ-

A ſiam eum, quem occidebant nulla ignorantia eos alleuiaret: ideo neſciebant quis erat ille, quem occidebant, ſcilicet, neque ſciebant eum eſſe Deum, neque Meſſiam. Suppoſitis his reſpondendum eſt ad oppoſita, quæ inducebant, quòd Iudæi agnouerint Chriſtum. Et dicendum ad primum, quòd ibi refertur videre ad opera Chriſti, & non ad perſonam Chriſti, quaſi illam agnouerint. Nam dicitur. Ioan. 15. Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit peccatum non haberent, nunc autem viderũt, & occiderunt me. i. viderunt opera mea; hoc autem non oſtendit, quod eum non agnouerunt, neque vt Deum, neque vt Meſſiam. Ad ſecundum dicendum, quòd licet nõ cognouerint Iudæi Ieſum eſſe Deum, neque Meſſiã peccauerunt, nimis occidẽdo eum. Primo, quia iniuſtè eum occiderunt: peccatum enim non fecerat, neque inuentus
B fuerat dolus in ore eius. 1. Petr. 2. c. Et ſicut coram Deo erat innocens, ita coram hominibus. Nam iudex non inuenit in eo cauſam vllam pęnę. Ioan. 18. Cum ait Pilatus ego nullam cauſam mortis inuenio in eo: nefas autem eſt innocentem occidere: ideo peccabant illum occidendo. Sic dixit Petrus oſtendens grauitatem delicti huius. Vos ſanctum & iuſtum negaſtis, & homicidam petiſtis donari vobis Actu. 3. cap. Secundò peccauerunt. quia ex iniquo zelo, ſcilicet, propter inuidiam, & odium cum ſcirent illum eſſe bonum, & contrarium operibus eorum malignis, & propter bonitatem illius occiderunt eum timentes, quòd propter bonitatem doctrinæ illius ſubtraherent ipſis principatus populi, & emolumenta, quę percipiebant. Sic dr̃ Marc. 15. ſciebat enim, ꝙ per inuidiam tradidiſſent eum ſummi ſacerdotes. Tertiò peccauerunt,
C quia licet non cognouerunt eum eſſe Meſſiam, neq; Deũ, tñ agnoſcere potuerunt tam ex ſcripturis, quam ex factis eius, vt infra dicetur & cognoſcere noluerunt, ideo fuerunt in culpa, cum ignorarent ea, quæ conferebant, ignorantia tamen eius, quod confert non excuſat. 3. Et hic, & maxime, quia in iſtam ignorantiam inciderunt ex alia culpa, ſcilicet, ex odio, & inuidia. Nam ſiquis animo recto non commoto aliqua paſſione cõſideraret facta Chriſti, & conſideraret ſcripturas, poterat agnoſcere, quod ille erat Meſſias, & Deus. Principes autem Iudæorũ erant affecti odio, & inuidia contra ipſum, ideo nichil poterãt in bonũ interpretari circa ipſum de eo, quod poſſet verti in dubium, & ſic factum eſt, quod ignorauerint eum eſſe Deum, & Meſſiam, & quia iſta ignorantia prouenit ex delicto, non excuſat a peccato, ideo peccauerunt occiden-
D do Chriſtum. Ad tertium dicendum vno modo, ꝙ concedẽdum eſt plane id, ꝙ Hieronymus aſſerit: quia ex verbis ſuis non innuitur, ꝙ agnouerunt Iudæi Ieſum eſſe filium Dei, & occiderunt illum, ſed ꝙ iſta occiſio fuit per inuidiam. ſ. non fuit cauſa mortis ignorãtia, ſed inuidia. Sic. n. Marcus dicit, ſciebant. n. ꝙ per inuidiam tradidiſſent eum ſummi ſacerdotes. Secũdò põt dici, ꝙ per ignorantiam non occiderunt illum, ſed per inuidiam, quia licet vere ignorauerint fuit ignorantia volũtaria, quæ pro ſcientia computatur, ſ. quia prouenit ex delicto, i. ex inuidia, & odio. Nam ſi non inuidiſſent vere agnouiſſent illum filium Dei eſſe, & Meſſiam, ideo cum ignorantiæ cauſam dederit inuidia, potius dicũtur ex inuidia, quam ex ignorantia eum occidiſſe.

Tertiò poteſt dici, quòd agnouerunt eum eſſe filium
E Dei, & Meſſiam, non quidem per certitudinem, & euidentiam, ſed ſecundum quandam opinionem, quę interdum ſubintrabat animos eorum, ſed non perſeuerabat, quia leuis erat, ita vt illa opinio magis eſſet principium dubitandi, & inquirendi, quã aſſentiendi, & ita aliquando ex dubitatione, quæ ſuboriebatur eis, quærebant, vt infra 26. & Marc. 14. dicitur, quòd princeps ſacerdotũ adiurauit Ieſum dicens, adiuro te per Deum viuum, vt dicas michi, ſi tu es Chriſtus filius Dei. Et tamen non mouerentur ad quærendum hæc, niſi viderent aliqua circa Chriſtum, propter quæ putari poſſet ipſum eſſe Chriſtũ, & filium Dei: & iſta deducerent eos in dubium, & quantum ad hoc dicebantur agnouiſſe eum, quia vere iſta notitia fuiſſet inter eos firmata, & plena niſi inuidia & odium ſuperuenientia impedirent.

Ad rẽ nẽ i contrariũ ꝑ parte affirmatiua.

Ignorãtia volũtaria pro ſcientia reputat.

An ex verbis iſtius parabolæ, ſ. hic eſt hæres, venite occidamus eum, probetur quod principes ſacerdotum cognouerunt Ieſum eſſe Deum & Meſſiam. Quæſt. CCVI.

SEd obijcietur, quia ex iſta parabola vr innui, ꝙ agnouerunt principes ſacerdotum Ieſum eſſe filium Dei, & Meſſiam, quia qoando ille venit dixerunt hic eſt hæres, & tamen cuius vinea erat Deus eſt, ergo hæres eius filius eius eſt, & per naturam quidem. Nam ſi loquamur de filio per adoptionem etiam ſerui, qui miſsi fuerunt ante illum filij dicentur, quia qui ſeruiunt Deo filij eius ſunt per gratiam adoptionis, & tñ illum ſolum vocauit filium, ergo loquitur de filio ſm naturam, & ſic agnouerunt illi Ieſum eſſe filium Dei. Dicendum, ꝙ non agnouerunt eum eſſe filium Dei, neque ex iſta parabola ſequi G tur, quia hic innuitur, ꝙ ex hoc ꝙ agnouerunt, vel dixerunt eſſe hæredem moti ſunt ad occidendum eum. Nam dixerunt hic eſt hæres venite occidamus eum, & noſtra erit hæreditas, & tamen cognitio filij Dei non poterat mouere illos ad occidendum eum, cum dicatur. 1. Cor. 2. c. ſi cognouiſſent nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent: ergo non ſolum cognitio iſta nõ poterat mouere eos ad occidẽdum eum, ſed ẽt quandiu talem cognitionem haberent nunꝙ mouerentur, ex quacunq; alia cauſa ad eum occidendum, cum dicatur nunꝙ dñm gloriæ crucifixiſſent. Et etiam Nicolaus, qui tenet ꝙ aliqñ Iudæi cognouerunt Ieſum eſſe filium Dei, dicit, ꝙ qñ mortẽ eius tractauerunt, non cognoſcebant hoc actualiter, ſed ignorabant, quia inuidia, & odium fecerant eos ignorare, ergo multominus cognitio iſta poterat eſſe motiuum ad H occidendum eum. Sed dicendum vno modo, ꝙ ex his verbis, ſ. hic eſt hæres, non innuitur, ꝙ Iudæi per certitudinem agnoſcebant Ieſum eſſe filium Dei, ſed ꝙ ipſe, aut pro tali ſe gerebat, aut ꝙ aliqui eum talem aſſerebant, & tñ Iudæi non credebant hoc, ſed potius cõtrariũ ſicut patet, Marc. 14. vbi ſummus ſacerdos adiurauit Ieſum, vt diceret an ipſe eſſet filius Dei: & ille ait, ego ſum: Iudæi aũt non ſolum non crediderunt, ſed dixerũt eſſe blaſphemiam, & ex hoc magis inclinati fuerunt ad mortẽm illius, dicẽtes: blaſphemauit, quid adhuc egemus teſtibus? reus eſt mortis. Et huic conſonat ꝙ dr Sap. 2. ꝙ dixerunt impij circumueniamus iuſtum, qm̃ inutilis eſt nobis, & contrarius operib. noſtris. Et ſequitur: promittit ſe ſcientiam Dei hr̃e, & filium Dei ſe nominat. Et ſic non aſſerebant iſti, ꝙ eſſet filius Dei, ſed dicebant ꝙ ille de ſe hoc I iactabat, & ita Iudæi Chriſto crucifixo dicebant, ſi filius Dei es, deſcende de cruce. infra 27. c. Et patet adhuc magis apertè, quod principes ſacerdotũ & cæteri, qui mortem eius tractauerant, non aſſererent eum eſſe filiũ Dei, vel hæredem, ſed ꝙ ipſe hoc dixerit de ſe, aut alij de ipſo, & pro hoc illudebant ei. eod. cap. ſ. principes ſacerdotũ illudentes cum ſcribis, & ſenioribus dicebãt, ſi rex Iſrael eſt deſcendat de cruce, & credimus ei: confidit in Deo, liberet eum nunc, ſi vult: dixit. n. Quia filius Dei ſum. Nõ ergo vocauerunt eum hęredem, ſed quia ille ſe hęredem iactabat, vel aſſerebat. Et tunc ſtat conuenienter littera, ſ. quia iſte gerebat ſe pro hærede, licet non eſſet hæres, neque Iudæi hoc crederent, quia tñ niteretur eis auferre hæreditatem ſub tali nomine, ipſi timentes eam de manu ſua auferri occiderunt eum. Et tunc verum eſt, quod K motiuum ad occidendũ eum fuit, quia erat hæres, i. quia pro tali ſe gerebat, licet Iudæi non crederent hoc, & tñ non cognouerunt eum eſſe filium Dei, quia hoc non moueret eos ad occidendum illum, ſed potius moueret ad nichil cogitandum contra eum, vt dicit Apoſtolus. 1. Corinth. 2. c. Secundo põt dici, ꝙ vocatur hic hæres non pro filio Dei, neq; pro Meſsia, aut ſancto viro, ſed pro eo qui hæreditatem tenet, aut eſt proximus ad obtinendũ eam, eo. n. modo principes ſacerdotum dixerunt Chriſtũ hęredem eſſe, ꝙ de ſeipſis dixerunt, & noſtra erit hęreditas, ſed non dicebant, hæreditas noſtra erit, niſi inquantũ putabant, ꝙ occiſo Ieſu maneret firmiter populus Iudaicus ſub eorum doctrina, & poteſtate, & exuberent eis honor, & emolumenta perciperent a populo, Chriſtum autem hęredem vocabant, quia videbant, ꝙ totus populus F adhærebat ei, & in ipſum credebãt multi. Ioan. 11. quid facimus, quia homo iſte multa ſigna facit, ſi dimittimus eum ſic, oẽs credent in eum, Et qui adhęrebant Chriſto, abſtrahebãtur a doctrinis principum ſacerdotum. Vnde illi videbant, ꝙ ſi diu Chriſtus viueret, nõ maneret ipſis vllus honor, neq; principatus, ſed omnia transferrentur ad alium ſtatum, & principatum, & ideo eum vocabant hæredem, quaſi omnia ſibi vniuerſaliter applicãtem, & credebant principes ſacerdotum, ꝙ non poterant aliter prouidere, vt non eriperetur hæreditas de manib. eorũ, niſi occidendo illum, Ideo tunc ſtat littera, ſ. quia ex hoc ꝙ agnouerunt eum hæredem eſſe, iſto modo, dixerunt, venite & occidamus eum, & noſtra erit hæreditas, id eſt, ſi iſtum occidimus, nemo erit iam, qui de manib. noſtris poſsit tollere principatum, quia neminem putabãt futu G rum, qui plura ſigna faceret, ꝙ̃ Ieſus faciebat, per ꝙ̃ plus ad ſe plebem traheret, & illam ſubtraheret principib. ſacerdotum, & ideo maneret firmiter iam populus ſub poteſtate principum, ſi occiderent Chriſtum, & ideo vocauerunt iſtum hæredem, cęteros aũt, qui ante eum venerant vocauerunt ſeruos, quia prophetæ prædicauerunt, ſed pauca miracula faciebant, & neminem trahebant, vt in eos crederẽt, & ideo erant quaſi ſerui, qui non acquirunt ſibi ſed dño: ita & illi Deo acquirebant paucos, quos poterant, Chriſtus aũt oĩa ſibi applicabat, & in eum credebant multi, & totus mũdus crediturus videbatur, ideo eum hæredem rectè appellabant. Sic dr Ioan. 11. Hic homo multa ſigna facit, ſi dimittimus eum ſic, oẽs credent in eum. Et Ioan. 12. dr, ꝙ Phariſæi dixerunt ad ſemetipſos, ecce nichil proficimus, videtis quia totus mũdus poſt H eum abit. Non ergo oſtendit hoc, ꝙ principes ſacerdotũ crediderunt Ieſum eſſe filium Dei, neq; etiam crediderunt eum eſſe Meſſiam, ſicut Nicolaus tenet, qui vult ꝙ tam ante tractatum mortis, ꝙ̃ cum tractarent, agnouerunt eum Meſſiam, ſed eſſe Deum agnouerunt a principio, ſed poſtea ſuperueniente odio, & inuidia ceſſauit cognitio. Nam manifeſtum eſt, ꝙ in morte non credebant eum eſſe Meſſiam, quia infra 27. c. dr, ꝙ principes ſacerdotũ cum ſcribis illudebãt dicentes, ſi rex Iſrael eſt, deſcẽdat de cruce, & credimus ei, q. d. nunc non credimus. Nã putabant, quod ſi rex Iſrael eſſet, poſſet de cruce deſcendere, de Ieſu tamen credebant, quod non poſſet deſcẽdere, & ideo dicebant hæc illudentes, ſed Meſsias eſt rex Iſrael, ergo non credebant eum eſſe Meſſiam, & ſicut nunc non credebant, ita neque vnquam crediderant il I lum eſſe Meſsiam, ſicut ſupra oſtenſum eſt.

In morte Chriſti Iudæi non credebant ipſum Chriſtum eſſe Meſsiam.

An per auctoritates veteris teſtamẽti, quæ ſunt de Meſsia poterat per certitudinem inferri, quod Ieſus erat Meſsias. Quæſt. CCVII.

CIrca illa autem quæ Nicolaus dicit eſt aduertẽdum, quod ipſe vult, & dicit ab alijs præſuppoſitum, quod Iudæi cognoſcebant Ieſum eſſe Meſsiam, eo ꝙ ſciebant auctoritates ſcripturæ quæ ponebant ſigna aduentus, & determinationem temporis, & modum veniẽdi, & ideo infert, ꝙ ſimili ratione ſcirent eum eſſe Deum, quia ſunt auctoritates multæ ad oſtendendum Meſsiam eſſe Deũ. Dicendum circa primum, i. ad hoc ꝙ eſt Ieſum eſſe Meſſiam, ꝙ Iudæi non cognouerunt illum. Et licet ſint auctoritates de tpe aduentus eius, & de ſignis aduentendi, & K conditione, vel modo veniendi, tñ non cognouerunt eũ, eo ꝙ iſta non neceſſario oſtendunt, ſed probabiliter. Et cauſant quãdã opinionẽ, & hoc pp duo. Primò generaliter circa oẽs auctoritates ſacræ ſcripturæ, tam legis, ꝙ̃ prophetarũ, quæ de Meſſia loquuntur. Nam variè exponuntur, & ſequuntur quidam vnum ſenſum, alij alium, & ideo quidam dñt debere intelligi de Meſsia. Alij dñt, ꝙ non, ideo ex taliter ſe habentibus, nemo põt inferre aliꝗ̃ neceſſariam concluſionem euidenter, & maximè erat tpe aduentus Chriſti, & ante ipſum, nam nunc oẽs auctoritates, quæ de Meſsia loquuntur, ſunt a multis expoſitæ, & Chriſtuſmet illas declarauit Apoſtolis. Luc. 24. Aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas. & eod. c. duobus diſcipulis euntibus in Emmaus Chriſtus declarauit oẽs ſcripturas, ꝙ̃ de ipſo erant, i. & incipiens a Moyſe, & oĩb. prophetis interpretabatur eis in oĩbus ſcripturis, ꝙ̃ de ipſo

de ipſo erant. Vnde plures auctoritates iam allegatæ sũt a Chriſto,& Apoſtolis,& deductę de ipſo in ſacra ſcriptura,de quib.neceſſe eſt intelligi de Meſsia, cum ibi aſſeratur: ideo nos de paucis dubitamus, apud Iudæos autem tunc nulla talis declaratio erat, ideo difficile erat eis intelligere, q̃ auctoritates intelligerentur de Meſsia, & licet de aliquib.eſſet eis notum, de multis alijs dubitabãt. Secundo, quia aliter iudicatur de re anteq̃ cognoſcatur, aliter poſtq̃ cognoſcitur. Nam anteq̃ cognoſcatur, oportet probare illam eſſe ex condictionibus ſuis,poſtq̃ cognita eſt applicamus ei condictiones ſuas. Primum eſt difficile,ſm facile. Ita de Chriſto eſt, nam iam conſtat nobis Ieſum eſſe Meſsiam,& ideo nichil reſtat, niſi applicare ei omnia, quæ de Meſsia dicta erant quærendo,qũo cõueniant ei,& hoc facile eſt, quia omnia geſta fuerũt iam tam de aduentu, q̃ vita.q̃ morte.q̃ reſurrectione,& cęteris,& ſimul conſtat eum eſse Meſsiam,quia nichil manet ei applicandum,de quo non appareat, ꝙ iam illi competiuit. Secus aũt erat,qñ ipſe venit,quia licet conſtaret,quę erant auctoritates ſacræ ſcripturæ, q̃ de eo loquebantur, ꝙ tñ ſalſum eſt, m̃ non poterat veritas omniũ ſimul cognoſci,nam qñ viuebat,poterat conſtare de quibuſdam, quæ pertinerent ad vitã eius,ſed non de oĩbus quouſque ceſsaret viuere,& non poterat conſtare de his,quæ pertinebãt ad mortem,& reſurrectionem eius, & de his,quæ ſecutura erant in diſcipulis eius,q̃ oĩa pertinebãt ad Meſsiam, & ideo nemo poterat tunc cognoſcere vera eſse de Chriſto oĩa,q̃ ad Meſsiam pertinebant,& conſequenter, neque poterat inferre neceſsario, & euidenter ex dictis ſacræ ſcripturæ eum eſse Meſsiam,quia cognitis quibuſdam conditionibus eius, & non omnibus, nõ inferretur conuenienter eum eſse Meſsiam,quia aliquis,qui non eſſet Meſsias poſset conuenire cum Meſsia in quibuſdam conditionibus,ſed nemo in omnibus: ideo viuente Chriſto nemo cognoſcere poterat ſufficienter,& euidenter ex ſolis ſacris ſcripturis eum eſſe Meſsiam. Tertiò in ſpeciali quantum ad applicationem aliquarum auctoritatum, quæ vñt eſſe notiores accipiatur auctoritas de hebdomadibus,q̃ oſtendit aduentum Chriſti, adhuc nõ colligitur ex illa tanta præciſio, quin maneat aliquanta dubitatio, & idem de alia, ſ.non auferetur ſceptrum de Iuda, quia dubium vł qũo,aut qñ ablatum eſt ſceptrum pp varium modum dominandi circa tpa natiuitatis Chriſti, ita vt ẽt nobis, nunc poſt oĩa illa facta, & conſtito ꝙ Ieſus ſit Meſſias,ſit difficile oſtendere, ꝙ nõ fuit ablatum ſceptrũ de Iuda quouſq; Chriſtus natus eſt, vt late dictum eſt, ſupra 2.cap.q.vltima,& circa princip.cap.eiuſdẽ. Quarto, quia dato ꝙ poneremus iſta cum præciſione, ſ. vt ex ſcriptura ſciretur dies natiuitatis Meſsiæ,anteq̃ eſset,ꝙ non eſt verum,adhuc neſciebatur quis eſset, quia multi eodẽ die nati ſunt inter Iudæos,& in eodem loco, ſ.in Bethlehem,& in finib.eius,& ideo ex hoc non haberetur certitudo aliqua quouſque omnia, quæ ad meſsiam pertinebant colligerentur,& viderentur,ꝙ oĩa illa conueniebãt Ieſu,& idem de quibuslibet alijs auctoritatibus, & conditionibus eius,& de modo veniendi, ſ.ꝙ ſuper aſinam venturus eſſet,& an ſemel, vel pluries, vel ſemper ſuper aſinam veniret. Quod aũt aliqñ ſuper aſinam veniret ſatis leue ſignum erat, quia multi ſuper aſinas equitantes introibant in Ieruſalem, & per diuerſa loca Iudæorum. Quintò, quia ẽt circa ipſa ſigna aduentus Chriſti, q̃ non ſufficienter oſtendebant a priori, adhuc ipſe reddidit ea minus ſignificantia. Nam ſignum de tpe aduentus,& loco natiuitatis ſumpta faciebant aliquantulam oſtenſionem,& hanc Chriſtus abſtulit. Talem.n.ſe conſtituit, q̃d non putaretur a Iudæis natus in loco, in quo Meſsias naſciturus eſſet. Nam ille naſciturus erat in Bethlehem.ſupra 2.cap. & ita natus eſt eod.cap. ſed ſtatim trãſlatus eſt inde in Nazareth, & manſit ibi ſemper cum Ioſeph, & Maria matre ſua.Luc.2.& ſup.2.& ita oẽs Iudæi putabãt eum Nazarenum,& non Bethlehemitem. Vnde ſic eum ſemper vocauerunt,& nunquam Bethlehemitem,& iſta fuit magna occaſio, quare Iudæi non credebant in eum: quia non ſolum non credebant eum eſſe Meſſiam, ſed videbatur inferri ex hoc, ꝙ impoſſibile erat eum eſſe Meſſiam. Et patet Ioa.7. vbi turbæ contendebant inter ſe de

Et latius de hoc diſputauit.
Gen.49

A eo. Nam quibuſdam dicentibus eum eſſe Meſſiam pp ſigna magna, ſ.Chriſtus cum venerit, nunquid plura ſigna faciet,q̃ quæ hic facit? Alij dicebant,ꝙ eſſe non poterat: quia erat Nazarenus,& non de Bethlehem, ſ.quidam dicebant, Nunquid a Galilæa Chriſtus venit? Nonne ſcriptura dicit, ꝙ ex ſemine Dauid, & de Bethlehem caſtello,vbi erat Dauid venit Chriſtus? q.d.iſte non venit de Bethlehem. ſed de Nazareth Galilææ. Et eodem modo arguebant Phariſæi oſtendendo, ꝙ non erat Meſſias Ieſus. Nicodemus.n. vnus de Phariſæis fouebat partẽ Chriſti, & dixerunt ei cæteri Phariſæi: Nunquid & tu Galilæus es? ideſt,fones opinionem Galilæi,putando quod ille ſit Meſſias. Et ſequitur: ſcrutare & vide: quia propheta a Galilæa non ſurgit, ideſt, Meſſias non poteſt natus eſſe de Galilæa, ſicut ille natus eſt, & ita non colligebatur ex

B his auctoritatibus, quæ de ipſo erant eum eſſe Meſſiam. Dicendum igitur,ꝙ ex auctoritatibus, quæ ſunt de Meſſia, nemo poterat per certitudinem inferre, ꝙ Ieſus erat Meſſias,quandiu ipſe viuebat, ſed præbebatur aliqua ſuſpitio ad aliqualiter putandum, ꝙ ille erat Meſsias, quia nunquam venerat aliquis, cui tm̃ concordaret ſcriptura de Meſsia,quantum illi concordabat. Et potiſsimè,quia nemo vnquam talia opera fecerat,& iſtud erat maximũ argumentum, quod Chriſtus ſumebat contra Iudæos. Ioan.15. Si non veniſsem, & opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.

Ad quid profuerunt ſigna data de aduentu Meſſia,ſi per ea non cognoſcebatur Meſſias per certitudinem.
Quæſt. CCVIII.

C

SEd quæritur, ad quid ergo profuerunt ſigna data dę aduentu Meſsiæ, & de cæteris, quæ ad eum pertinebant, ſi per ea non cognoſcebatur Meſsias per certitudinem. Dicendum,ꝙ proderant. Primò ad dandam aliquẽ notitiam,licet non plenam certitudinem, & ex iſta aliquali notitia mouerentur homines ad ſolicitius inueſtigandum,& Deus illuſtraret corda eorum,vt agnoſcerent Meſsiam,& crederent in eum, quod non fieret non exiſtentibus aliquibus ſignis. Nam prorſus videretur irrationabile credere potius hunc, quam illum eſſe Meſsiam. Secundò proderant ad ſciendum, quis non erat Meſsias. Nam ſunt duo modi cognoſcendi de re, vnus quid illa eſt,alius quid illa non eſt, & vterque eſt vtilis, minori m̃ eſt cognoſcere quid non eſt, & eſt facilius habere iſtum

D modum quam alium. Vnde de Deo in præſenti non poſſumus cognoſcere clare quid, cognoſcimus autem clarè, quid non eſt,& ita circa Meſsiam per illa ſigna ſufficienter cognoſcebatur,quis non erat Meſsias, quia quicunq; eſſet,cui deeſſet aliquid de illis,quæ de Meſsia dicuntur, non erat Meſsias,& hoc valde proderat ad non errãdum circa ſingulos. Nam ſi nulla ſigna eſſent Meſsiæ,vel putaremus quemlibet eſſe Meſsiam, vel nullum, & ita multum proſunt ſigna illa, & ita ſigna iſta, licet non oſtendant euidenter de aliquo, quod ſit Meſsias, oſtendunt ſaltem quod eſſe poſſit, & quod non repugnet ſibi eſse Meſsiam, ſicut per eadem ſigna de alijs probatur, quod non poſsint eſse Meſsias.

Quare Deus dedit talia ſigna per quæ non poterat cognoſci euidenter Chriſtum eſſe Meſſiam.
Quæſt. CCIX.

E

SEd quæritur, cum Deus potuiſſet in ſcriptura talia ſigna dare, per quæ euidenter, & ſine errore cognoſceretur Meſsias,quare dedit talia, per quæ non poterat cognoſci euidenter. Dicendum,quod fuit, primo ad ſecuritatem Chriſti quamdiu erat paruulus, nam exiſtente adhuc illa dubitatione circa perſonam Meſsiæ quis ille eſſet, quęſiuit eum Herodes ad occidendum, & occidit innocentes pp eum. ſup.2.c. quanto magis ſi perſona ſua eſset nota omnino ageret Herodes ad occidendum, & in totu orbe perſequeretur eum? & non poſſet euadere, niſi per miraculum. Et hoc erat inconueniens, quia tunc non prædicaſſet pacificè tanto tpe in Iudæa, neque feciſſet ea,quæ fecit aggregando ſibi Apoſtolos, & ferè totus

modus

modus vitæ Chriſti eſſet alius, quã fuit: ideo debuit ignota eſſe perſona Chriſti Meſſiæ, ita vt non cognoſceretur euidenter quis ille eſſet quamdiu viueret. Secundo fuit pp meritum fidei: quia Deus vult per fidẽ iuſtificare corda noſtra. Actu. 10. fide purificans corda eorum, & iſta eſt fides circa redemptorem noſtrum, per quẽ eſt ſalus, & tñ ſi eſſent ſigna, quæ euidenter, & ex neceſſitate ſine vllo errore oſtenderent quis eſſet Meſſias, nullum eſſet meritum fidei, cum eſſet demonſtratio, ideo fuit conueniens, quòd non eſſent talia ſigna, ſed leuiora. Tertiò fuit pp ſalutem noſtram procurandam eo modo, quo Deus inſtituerat, ipſe enim decreuerat ſaluare genus humanũ per ſanguinem Meſſiæ. Si autẽ Meſſias eſſet hominibus manifeſtus, nemo auderet in illum mittere manum, & ſi quidam ex ſuperabundanti iniquitate hoc niterentur, cæteri qui eum agnoſcerent non permitterent. Et ita nõ G poſſet mori pro nobis ad ſalutem, ideo debuit eſſe aliqualiter ignotus, ita vt occidi poſſet. Sic dicit Petrus Actu. 3. cap. Et nunc ſcio fratres, quod per ignorantiam feceritis, ſicut principes veſtri, ſ. occidendo Chriſtum. Et ſequitur: Deus aũt, qui prænunciauit per os omnium prophetarũ pati Chriſtum ſuum, impleuit ſic, i. prænunciauit, quòd occidendus eſſet, & impleuit ſic, ſ. per ignorãtiam veſtrã, de qua ſermo præceſſerat, q. d. non potuerat aliter impleri quod prænunciatum erat.

Quare Deus fecit, vt Meſſias non eſſet penitus ignotus, nec etiã aliter manifeſtus: & quomodo tempore ſuo ab aliquibus fuit cognitus, & alijs ignotus.
Quæſt. CCX.

SEd conſiderandum, quòd Deus prudentiſſimè inter H hæc temperauit. Nam non fuit tam ignotus Meſſias, vt penitus ignoraretur, & à nullo cognoſci poſſet, & vt occidentes eum, & non recipientes manerent inculpabiles. Neque fuit tam manifeſtè notus, vt hoſtes poſſent eũ determinatè perſequi, non dubitandũ de perſona eius, & vt tolleretur locus fidei, & ſacramentis ſalutis noſtræ per eum conſummandis. Sed ſigna fuerunt media inter vtrũque. Nam aliqualiter oſtendebant Meſſiam, & ideo, qui illa diligenter attendere vellent, cauſarent ſibi quandam opinionem, quòd ille eſſet Meſſias, licèt non eſſet ita omnino certa, ſed ex hac habebatur locus ad magis inquirendum, & credendum id, quod ſigna euidenter non oſtendebant, & crederent, qui vellent, qui autẽ nollent credere, non haberent neceſſariam oſtenſionem, q̃ ille erat Meſſias, & ita per ignorantiam quãdam poſſent I illum occidere, ſi aũt ſigna nulla eſſent, neq; fides locum haberet, nec cognoſci aliquatenus Meſſias poſſet. Modus aũt quo Meſſias cognitus fuit ab aliquibus tpe ſuo fuit: quia erant aliqua ſigna, quæ homines mouere poterant aliqualiter ad ſuſpicandum de eo, q̃ eſſet Meſſias, & ad inquirendum ſiue efficacius, iſtud autem erat, quia ille natus fuit tpe, quo prophetæ prædixerant, & in illo loco, licèt iſtud eſſet multis ignotum, qui putabant eum eſſe de Nazareth. Et quod efficacius his erat, quia ille faciebat talia ſigna, qualia nunq̃ vllus fecerat, neq; credebatur facturus, Ioan. 7. cum dixerunt turbæ: Chriſtus cum venerit nunquid maiora ſigna faciet, q̃ quæ hic facit? & tñ putabant oẽs Iudæi, q̃ Meſſias futurus erat excellentior in operibus omnibus alijs hominibus, & iſtud maximè mouebat, Et etiam Chriſtus iſtud ponebat pro maximo motiuo ad credendum de ipſo, q̃ erat Meſſias. Ioan. 15. cap. Si non veniſſem, & non feciſſem in eis opera, quę nemo alius fecit, peccatum non haberent. Cum autem ex his haberent aliqui bonum animum ad Chriſtum ſine paſſione odij, & inuidiæ cupientes ſcire, an ille eſſet Meſſias, infundebat Deus cordibus eorum fidem de illo, per quam firmiter credebant illum eſſe Meſſiam habentes talem certitudinem, qualem ſi demonſtratum eſſet, & quia non poterant iſtam certitudinem habere ex ſignis traditis in Sacra Scriptura, & aſſentientes inſpirationi interiori, ſed fidem eis datam merebantur credendo illum eſſe Meſſiam, & non mererentur ſi ſine fide fieret demonſtratio, & ita ſine reuelatione diuina a nullo potuit cognoſci, q̃ Ieſus eſſet Meſſias, quia iſta infuſio fidei erat reuelatio cum à Deo ſolo fieret, & quęcũ-

Miracula Chriſti & ſcriptura nõ euidenter oſtendebãt Ieſũ eſſe Meſſiã & cur.

F que alia ſigna; ſiue ex auctoritatibus Sacræ Scripturæ, ſiue miracula, quæ faciebat non ſufficiebant ad oſtendendum euidenter, & per certitudinem eum eſſe Meſſiam. De ſignis, i. auctoritatib. ſcripturæ iam oſtenſum eſt. De miraculis verò patet, quia licet hoc faceret quãdam probabilitatem, non faciebat tñ certam oſtenſionem. Nam Apoſtoli Chriſti fecerunt maiora miracula, quã Chriſtus Ioan. 14. Amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio faciet, & maiora horum faciet. Et tñ nemo Apoſtolorum erat Meſſias. Sola igitur reuelatio certificabat Ieſum eſſe Meſſiam, & erat neceſſaria, quia ſine ea alia non certificabant, ideo quib. reuelatum eſt Ieſum eſſe Meſſiam agnouerunt illum, quib. vero non fuit reuelatum, non potuerunt agnoſcere. Et iſta eſt veritas, quam ponit Apoſtolus 1. Corinth. 2. c. ſ. Loquimur ſapientiam G Dei quæ abſcondita eſt in myſterio, q̃ nemo principum huius ſeculi cognouit. Si. n. cognouiſſent, nunq̃ dominũ gloriæ crucifixiſſent, vobis aũt reuelauit Deus per Spiritum Sanctum ſuum, ſ. loquimur de Chriſto, qui eſt ſapientia Dei, & virtus eius, q̃ ſapientiam nemo principũ huius ſæculi, i. principum ſacerdotum agnouerunt, & dat probationem, quia ſi cognouiſſent, nunq̃ crucifixiſſent regem gloriæ. Et ſequitur vobis autẽ reuelauit Deus per ſpiritum ſuum, q. d. quia vobis reuelauit, vos cognouiſtis: alijs aũt non reuelauit, ideo non potuerunt cognoſcere, cum eſſet abſcondita in myſterio. Modus aũt quo principes ſacerdotum, Phariſæi, ſeniores, ſcribæ non cognouerunt Ieſum eſſe Meſſiam, & occiderũt illum, fuit quia ex auctoritatib. Sacrę Scripturę, & ſignis in ea traditis non conuincebatur euidenter, & neceſſario Ieſum H eſſe Meſſiam, vt oſtenſum eſt. Etiam miracula, quæ faciebat non probabant hoc neceſſario, licet facieban t quandam probabilitatem, & tñ ex iſta probabilitate poterãt ipſi applicare animum ſuum ſine vlla paſſione, cum bono deſiderio ad inquirendum, an Ieſus eſſet Meſſias, & tunc Deus infunderet eis fidem, per q̃ firmiter crederent Ieſum eſſe Meſſiam. Et hoc erat, q̃ illis reuelaret, culpã tñ principum ſacerdotum, & cęterorum fuit, q̃ viſis mirabilibus, q̃ Chriſtus faciebat, ſtatim inuiderunt ei, quia populus deferebat ei maiorem honorem, q̃ illis, & quia ſubtrahebatur eis multum de honore priſtino & emolumentis conſuetis, & oderunt eum, & perſequi inceperũt tum pp prædicta, tum quia ille denudabat peccata illorũ coram plebe, & arguebat illos valde, vt patet inf. 23. cap. vbi ſæpe dicit illis væ, & tunc poſſeſſi ab iſtis duabus paſ- I ſionibus, non ſolum non dederunt animum ſuum ad inquirendum, an ille eſſet Meſſias, ſed potius ſtudebãt ad obuiandum illi, vt oſtenderent eum non eſſe Meſſiam, & arguerent aſſerentes hoc, & impedirent doctrinam, & miracula eius, nè per hæc credi poſſet Meſſias, & ideo etſi certa cognitio poſſet haberi ex auctoritatibus Sacrę Scripturæ, inquirendo diligenter in eis, tamẽ iſti non poſſent cognoſcere Ieſum ex ſcriptura, quia quæcunque eſſent aliqualiter obſcura, vel non omnino manifeſta, interpretarentur ſemper in malum, quãto magis, quia ex ſcriptura non poterat haberi iſta certitudo, ſed neceſſe erat expectari reuelationem, eis aũt, quia indignos ſe fecerãt repellendo a ſe notitiam, q̃ hře poterant, nõ dignatus eſt Deus reuelare infundendo fidem, & quia nõ poterat alio modo per certitudinem Chriſtus cognoſci, niſi ex reuela- K tione, neceſſe fuit, q̃ principes ſacerdotum ſcribæ, ſeniores, & Phariſæi non cognoſcerent illum, & ita nõ cognoſcentes occiderunt, qm̃ ſi cognouiſſent nunq̃ regem gloriæ crucifixiſſent, neq; cogitaſſent nocere illi, vt dr̃ 1. Corinth. 2. c. Et non eſt, vt aliqui ſimplices putant, ſ. q̃ principes ſacerdotum agnouerunt Ieſum eſſe Meſſiam, & tñ vt nocerent ei, quem oderant, fingebant ſe non agnoſcere aſſerentes non eſſe Meſſiam, ſed in veritate ignorauerunt, certè credentes q̃ ille non eſſet Meſſias. Ex quo ſequitur, q̃ licet principes ſacerdotum, & cęteri peccauerunt valde in morte Chriſti, ſ. in tribus, vt dictum eſt ſ. tñ adhuc aliqualiter fuit alleuiatum peccatum eorũ per ignorantiam, nullam aũt haberent excuſationem, neq; alleuiationem ſi manifeſte agnoſcentes Ieſum eſſe Meſſiam occidiſſent illum. Sic. n. Petrus excuſat aliqualiter, & alleuiat peccatum ipſorum, vt det illis ſpem remiſſio-

Quo principes ſacerdotum, & Phariſæi, & cæteri non cognouerunt Ieſũ eſſe Meſſiã

nis, di-

nis, dicens Actuum 3. Et nunc ſcio fratres, quod per ignorantiam feciſtis, ſicut & principes veſtri, ideſt, etiam principes veſtri fecerunt per ignorantiam, Et ſequitur; Pœnitemini igitur, & conuertimini, vt deleantur veſtra peccata, i. quia ſic eſt, quod per ignorantiam feciſtis, pœnitemini, & remittetur vobis, q. d. non ita faciliter remitteretur ſi ſcientes egiſſetis: quia forte non daret vobis Deus ita prompte ſpiritum compunctionis.

An Deus reuelauerit, & reuelet ſemper Iudæis, & Gentilibus, & quibuſcunque infidelibus, qui non ponunt obicem, quod Ieſus eſt Meſſias. Quæſt. CCXI.

DIcendum etiam occaſione præcedentium, quod Deus reuelabat omnibus, qui non ponebant obicem, & audiebant verba Chriſti, vel diſcipulorum eius, quod ipſe eſſet Meſſias infundendo fidem in cor eius. Et patet hoc, quia, vt dictum eſt, non poterat Chriſtus agnoſci, niſi per reuelationem, cognitio autem illius eſt de neceſſitate ſalutis, cum ſine fide mediatoris non poſsit aliquis ſaluari, & tamen non eſt in poteſtate noſtra fieri reuelationem nobis cũ reuelatio fiat a Deo, ideo videtur, quod non poſſemus ſaluari, ſed neceſſario damnaretur, qui damnaretur, ſ. quia non poſſet credere cum non reuelaretur ei, ideo oportet dici, quod licet non ſit in poteſtate noſtra fieri nobis reuelationem, tamen Deus eſt diſpoſitus omni tempore reuelare ei, qui non ponit obicem ad recipiendum, & ita dicimus de conuerſione ad Deum, nõ. n. poteſt quis ſaluari ſine gratia, & gratia a Deo ſolo eſt, poſtquam autem eſt quis in peccato mortali perdit gratiam, & non poteſt iam ſaluari, niſi recuperet gratiam perditam, quam nemo poteſt reſtituere, niſi Deus: poſſumus tamen quæcunque hora conuerti ad Deum, & eſt hoc in arbitrio noſtro, ſ. quia licet nos non efficiamus gratiam, Deus eſt præſto omni hora, & inſtanti infundere illam nobis, facientibus nobis quod eſt in nobis, & ipſe quoque ſemper pulſat præueniendo, vt faciamus, quod in nobis eſt, & ita tunc ipſe infundit habitum gratiæ gratum facientis. Sic enim eſt de infuſione fidei, & reuelatione Meſſiæ nunc, & tunc, quia tunc omnibus audientib. verba Chriſti, vel diſcipulorum eius, ſi non ponebant obicẽ, ſed bono animo ſe habebant ad volendum ſcire, an ille erat Meſſias, vel non, reuelabat Deus Ieſum eſſe Meſsiã dando fidem in cordibus eorum, & hoc erat, quod caderet Spiritus ſanctus ſuper oẽs audientes verbum. Actu. 10. c. ſic. n. ibi cecidit ſuper omnes, quibus prædicabat Petrus, & purificati ſũt per fidem. Et hoc eſt, quod dicitur 1. Corinth. 2. c. ſ. vobis autem reuelauit Deus per ſpiritũ ſuum, i. reuelauit Ieſum eſſe Meſsiam per Spiritum ſanctum, ſ. ex gratia, vel dono, quod Spiritui ſancto attribuitur. Nunc etiam ſic fit: quia quiſquis ille ſit apud quaſcunque gentes, vel regiones ſit, qui nondum credens applicat animũ ſuum ad volendum ſcire, quæ ſunt illa, per quæ poterit ſalutem animæ obtinere, Deus reuelat illi oſtendendo manifeſtè, quid credere, & agere debeat, vel deducendo eum ad talem locum, vel perſonas vbi ea, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem addiſcat. Sicut patet Actu. 10. cap. de Cornelio, qui vir gentilis erat manens in oratione, & eleemoſynis, vt Deus ei oſtenderet viam bonam, & miſit ad eum angelum ſuum, qui dixit ei, quod mitteret in Ioppen, & adduceret inde Petrum, & faceret quæcunq; ille doceret, & ita credidit ipſe, & multi alij eod. cap.

Eſt in arbitrio noſtro, conuerti, ad Deum, quacunque hora.

An per ſcripturas ſeu per miracula cognouerunt principes ſacerdotum Ieſum eſſe Deum. Et an eorum peccatum alleuietur per ignorantiam. Quæſt. CCXII.

SEcundum erat circa id, quod dixit Nicolaus, ſ. quod principes ſacerdotum cognouerunt aliquando Ieſum eſſe Deum. Et dicendum, quod non ſtat, neque valent rationes ſuæ, ſ. quod erant auctoritates Sacræ Scripturæ, ex quibus oſtendatur Meſsiam eſſe Deũ. Et primo, quia ſuppoſitum Nicolai eſt falſum, ſ. principes ſacerdotum cognoſcebant Ieſum eſſe Meſſiam, & tamen ita clare probant auctoritates ſcripturæ eum eſſe Deum ſicut Meſſiã: ergo cognoſcebant eum eſſe Deum, nam non cognouerunt eum eſſe Meſſiam, vt oſtenſum eſt ſupra, ergo neq; cognouerunt eum eſſe Deum. Secundo, quia ex auctoritatibus non ſumitur ſufficiẽs argumentum, nam licet in veritate auctoritates ſcripturæ ſignificent eum eſſe Deũ, tamen erant obſcuræ apud Iudæos, & varie exponebantur, ita vt non conſtaret ex illis Meſsiam eſſe Deum, ſicut patet de illa auctoritate Pſal. 109. ſ. Dixit dominus domino meo. Nam ex illa oſtenditur, quod Meſsias eſt filius Dei, & ita per illam probauit Chriſtus contra Phariſæos ſeq. cap. quærentes de Chriſto cuius filius eſſet, & cum illi dicerent, quod erat filius Dauid. ipſe oſtendit ex illa auctoritate, quod erat filius Dei. & dominus Dauid. eod. capit. & Marc. 12. & Lucæ 20. & tamen tam obſcure dicit hoc illa auctoritas, quod neque etiam nos, qui hoc credimus ſciremus ſic intelligi, niſi Chriſtus iam ſic exponendum docuiſſet. Tertio, quia non eſt æquale de Meſsia, & Deo, quia licet ex ſcripturis cõcederent Iudæi Ieſum eſſe Meſſiam, tamen adhuc non concederent eum eſſe Deum, quia difficile eſt eis intelligere, aut concedere, quod aliquis homo ſit Deus, vnde etiam vſque hodie hãc opinionem tenent, licet quotidie ſcripturas ſuas legant, in quib. putant ſe vitam æternam habere, vt dicitur Ioan. 5. tamẽ Meſſiam, quem expectant non credunt futurũ eſſe Deũ, ſed hominem iuſtum. Quarto, quia neque etiam ex miraculis hoc poteſt properi. Nam licet Chriſtus fecit miracula, non patet ex hoc eum eſſe Deum, quia etiam aliqui prophetæ veteris teſtamẽti fecerũt miracula, ſicut Elias, & Eliſæus. Nam Elias ſuſcitauit mortuum. 3. Reg. 17. c. Eliſæus autem duos mortuos ſuſcitauit. 4. Reg. 4. & 13. cap. & alia multa fecit. Si autem dicas, quod licet fecerũt miracula, tamen non fecerunt tot, & tam magna, ſicut Chriſtus, ideo Chriſtus erat Deus, & hoc, etiam Chriſtus, videtur innuere Ioan. 15. dicens, Si non veniſſem, & non feciſſem opera in eis, quæ nemo alius fecit, peccatũ non haberent. Dicendum, quod etiam hoc non ſufficit, quia Apoſtoli, & diſcipuli Chriſti fecerunt maiora miracula, quam Chriſtus Ioan. 14. ſ. Qui credidit in me opera, quæ ego facio, ipſe faciet, & maiora horum faciet, tamen nemo Apoſtolorum erat Deus, ſed ſequitur, quod per quemlibet illorum operabatur Deus, & ita licet Chriſtus faceret maiora, & plura miracula, quam prophetæ veteris teſtamenti, non ſequebatur ex hoc, quod Deus erat, ſed quod Deus operabatur per illum plura, quam per alios. Sed adhuc dicetur, quod Chriſtus differebat in modo operandi a patribus veteris teſtamenti, & ab Apoſtolis, quia omnes iſti ſub inuocatione nominis alieni miracula faciebant, Chriſtus autem non inuocabat quẽquam, ſed quaſi ex virtute ſua operabatur. Dicendum, quod etiam iſtud non ſufficit, nam licet communiter ſic fieret, tamen interdum Chriſtus ad faciẽdum miracula petebat ſe exaudiri a patre, & plorabat, vt Ioan. 11. quando ſuſcitauit Lazarum, & quando ſaturauit turbas leuauit manus ad cœlum, Ioan. 6. & Apoſtoli, & Diſcipuli, & Patres veteris teſtamenti, interdum ſine oratione, & inuocatione aliqua faciebant miracula. Patet de Apoſtolis, nam Iudæi ponebant ægros in plateis, vt tranſeunte Petro vmbra eius obumbraret quemquam eorum, & ſanaretur, & ſanabantur omnes, qui obumbrabantur. Actu. 5. c. Et tamẽ ibi Petrus, nichil inuocabat, imo interdum eo non aduertente ſanaretur aliquis. De patribus veteris teſtamenti patet, quia quando mortuus eiectus eſt in ſepulchrum Eliſæi, mox vt cadauer mortui tetigit oſſa Eliſæi, ſurrexit homo, & ſtetit ſuper pedes ſuos. 4. Reg. 13. ergo neque etiam ex modo faciendi miracula conſtabat hoc.

Lis non eſt, an principes potuerunt cognoſcere. quia q. 208. dixit, quod ſic, ſed an de facto cognouerunt.

Miracula, quæ Chriſtus fecit, nõ probãt, eum eſſe Deũ.

Dicendum, quod verum eſt, quod in modo faciendi miracula Chriſtus excedebat valde omnes patres tam noui, quam veteris teſtamenti, & tamen non erat ſufficiens probatio hæc ad oſtendendum, quod erat Deus. Sed dicendum, quod quantũ ad miracula maior excellentia oſtendebatur Chriſti in illis miraculis, quæ alij faciebant in nomine eius, quam in illis, quæ ipſe faciebat. Nam ea, quæ ipſe faciebat non oſtendebant eum neceſſario eſſe Deum cum poſſet Deus operari per illum, ſicut operatur per prophetas, & alios homines, ea verò, quæ alij faciebant in nomine eius, oſtendebant eum habere virtutem

Maior excellẽtia Chriſti oſtẽdebatur in miraculis, quæ alij faciebant in eius nõie, quã in illis, quæ ipſe faciebat.

tem diuinam, quia inuocato nomine eius ſtatim fiebant F miracula. Hoc autem non factum eſt vnquam in nomine alicuius alterius. Et tamen in nomine Chriſti faciebant Apoſtoli, & diſcipuli omnia miracula, Marc. 16. in nomine meo dæmonia eijcient. Et ita Petrus, & Ioannes ſanauerunt claudum ex vtero. Actu. 3. c. & tanta erat virtus nominis Chriſti, quòd non ſolum illi, qui ſequebantur eum, ſed etiam alieni, qui non ſequebantur eum inuocato nomine eius faciebant miracula. Sic patet Luc. 9. vbi Ioannes frater Iacobi dixit Chriſto, præceptor vidimus quendam in nomine tuo eijcientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non ſequitur te nobiſcum. Et Chriſtus dixit nolite enim prohibere. Vnus autem ſolus modus erat, per quem Chriſtus ex miraculis poterat ſe probare eſſe Deum, vt ſi diceret ego ſum Deus, & ad hoc G probādum ſubijceret miraculum dicens, vt credatis hoc videte miraculum. Nam miraculum eſt operatio diuina, & Deus non eſt teſtis falſitatis: ideo ſi ad probationem alicuius rei induceretur miraculum, manifeſtum eſſet rem illam eſſe veram. Sic. o. dabat Deus Iudæis modum probandi dicta prophetarum eſſe vera, Deuteron. 13. & 17. c. Et hoc modo diſcipuli Chriſti poſt mortē eius probabant neceſſario Chriſtum eſſe Deum. Nam aſſerebant Chriſtum eſſe Deum, & ad probationem illius ſubijciebant miracula. Marc. 16. c. Illi autem profecti prædicauerunt vbique, domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Et ita apparet, q̃ neque per ſcripturas, neque per miracula agnouerunt principes ſacerdotum Ieſum eſſe Deum, & ideo occidendo eum nō H fuerunt tam culpabiles, ſicut ſi cognouiſſent. Et ita inducit Petrus ignorantiam iſtam ad alleuiationem peccatorum: Actu. 3. & ſup. oſtenſum eſt. Sed obijcietur, quod principes ſacerdotum, & cæteri, qui in morte Chriſti aliquid egerunt, aut ſaltem conſenſerunt, non alleuientur aliqualiter per ignorantiam, quia dicitur Ioan. 10. quod dixerunt Phariſæi Chriſto nunquid, & nos cæci ſumus? Et Chriſtus dixit eis, ſi cæci eſſetis non haberetis peccatum, nunc verò, quia dicitis videmus, peccatum veſtrum manet, ergo non excuſatur. Secundo patet, quia Ioan. 15. c. dixit Chriſtus, ſi non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent, nūc autem excuſationem non habent de peccato ſuo, ergo nullo modo excuſantur de peccato. Dicendum, quòd principes ſacerdotum pec- I cauerunt in morte Chriſti, & tamē alleuiatur peccatum eorum licet non excuſatur, ſanius iudicatur, quam eſſet ſi agnouiſſent Chriſtum eſſe Deum, aut eſſe Meſſiam, vt inducit Petrus Actu. 3. c. Ad primum in contrarium dicendum, quod vere Phariſæi cæci erant, quia lumen

F veritatis non videbant, id eſt, non agnoſcebant Chriſtū, & non ortus eſt eis ſol iuſtitiæ de quo Malachiæ vltimo, vobis timentibus nomen meum orietur ſol iuſtitiæ. Et ita Chriſtus vocat eos cæcos. inf. 23. ſ. Phariſæe cęce munda prius quod intus eſt. Et duces cæcos ſæpe eos ibi vocat, ipſi tamen ex ſuperbia dicebant ſe nō eſſe cęcos, quaſi veritatem agnoſcerent, & tamen ex illa ſuperbia veritatem agnoſcere nolebant nolentes ſe ſubijcere Chriſto, a quo illuminarentur, ideo dixit eis Chriſtus, Si cęci eſſetis, non haberetis peccatum, i. ſi non agnoſceretis me, neque agnoſcendi vobis locus datus eſſet, & ita eſſetis penitus cęci, non haberetis peccatum, & tamen, quia dicitis videmus, i. quia habetis locum videndi, & non vultis videre, & ex ſuperbia dicitis vos videntes, manet peccatū G veſtrum, i. peccatis. Et ita eſſet ſi Chriſtus nō veniſſet, nō haberent locum agnoſcendi illum, & conſequenter ex ignorantia eius cæci eſſent, ſed quia non poſſent agnoſcere eum, quoniam nemo prædicauerat, manerent cæci, & non peccarent. Nunc vero, quia venit, & eum intelligere noluerunt, cæci ſunt, & peccant, & peccatum eorum augetur, quia cæci exiſtentes dicunt ſe videre, & eos, qui in Chriſtum credebant dicebant eſſe cæcos.

Ad ſecundum dicendum, quod ſi Chriſtus non veniſſet, & non locutus fuiſſet principibus ſacerdotum, non haberent peccatum aliquod de hoc, quod eum non recipiebant, licet multa alia peccata haberent. Nunc autem, ſ. quia ego veni, & locutus ſui eis, excuſationem non habent de peccato ſuo, ſ. de peccato, quod fecerunt non re- H cipiendo me, & credendo in me, & rectè dicitur, quod non habent excuſationem, habent tamen alleuiationē: excuſatio. n. eſt quando tollitur peccatum omnino, ita quod id, quod erat peccatum, iudicatur non eſſe peccatū, alleuiatio autem eſt quando peccatū ſemper manet peccatum, & tamen non iudicatur tam graue ſicut alias. Et ita nunc verum eſt, quod peccatum Iudæorum in non recipiendo Chriſtum, & in occidendo eum non excuſatur, quia imputatur eis, & puniuntur pro illo. Nam ſi peccatum non eſſet, non oporteret conuerti, & pœnitere de illo, & tamen Petrus ſuadet conuerti, & pœnitere Actu. 3. c. alleuiatur tamen, quia minus graue iudicatur, quam ſi ſcientes eum Meſſiam, vel Deum noluiſſent recipere, & occidiſſent. Et hoc patet, quia poſt ibidem ad I conſolandum Iudæos, & dandum ſpem de remiſſione ait, & nunc fratres ſcio, quod per ignorantiam feciſtis, ſicut, & principes veſtri, pęnitemini igitur, & conuertimini. ergo alleuiari peccatum aliqualiter oſtendit. Et ita patet qualiter Iudæi ſe habuerunt in agnoſcendo Ieſum eſſe Deum, vel Meſſiam.

Excuſatio et alleuiatio qd ſibi velint,

F I N I S.

252.390
Art 141 1578

B 20.

Digitized by Google

Google